

[2000/10/22 v3.01 Landscape Pages (DPC)]

[2016/05/21 v2.44 Cross-referencing by name of section]

శ్రీమద్రామాయణమ్
(భగవాన్ వాల్మీకీ)

FOR PERSONAL USE ONLY
NOT FOR COMMERCIAL PRINTING/DISTRIBUTION

Contents

1	బాలకాణ్డః	3
1.1	వ్రేథమః సర్గః	4
1.2	ద్వితీయః సర్గః	12
1.3	తృతీయః సర్గః	16
1.4	చతుర్థః సర్గః	19
1.5	పంచమః సర్గః	22
1.6	షష్ఠః సర్గః	25
1.7	సప్తమః సర్గః	28
1.8	అష్టమః సర్గః	30
1.9	నవమః సర్గః	33
1.10	దశమః సర్గః	37
1.11	ఏకాదశః సర్గః	40
1.12	ద్వాదశః సర్గః	43
1.13	త్రయోదశః సర్గః	47
1.14	చతుర్దశః సర్గః	52
1.15	పంచాదశః సర్గః	55
1.16	షోడశః సర్గః	58
1.17	సప్తదశః సర్గః	61
1.18	అష్టాదశః సర్గః	65
1.19	ఏకోనవింశః సర్గః	68
1.20	వింశః సర్గః	71
1.21	ఏకవింశః సర్గః	73
1.22	ద్వావింశః సర్గః	75
1.23	త్రయోవింశః సర్గః	77
1.24	చతుర్వింశః సర్గః	80
1.25	పంచావింశః సర్గః	82
1.26	షడ్వింశః సర్గః	85
1.27	సప్తవింశః సర్గః	88
1.28	అష్టావింశః సర్గః	90
1.29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	93
1.30	త్రింశః సర్గః	96
1.31	ఏకత్రింశః సర్గః	99
1.32	ద్వాత్రింశః సర్గః	102
1.33	త్రయస్త్రింశః సర్గః	105
1.34	చతుస్త్రింశః సర్గః	107
1.35	పంచాత్రింశః సర్గః	110
1.36	షట్త్రింశః సర్గః	113
1.37	సప్తత్రింశః సర్గః	116
1.38	అష్టాత్రింశః సర్గః	119
1.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	122

1.40	చత్వారింశః సర్గః	125
1.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	128
1.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	131
1.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	134
1.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	137
1.45	పంచచత్వారింశః సర్గః	140
1.46	షట్చత్వారింశః సర్గః	143
1.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	146
1.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	150
1.49	ఏకోనపంచాశత్తమః సర్గః	153
1.50	పంచాశత్తమః సర్గః	156
1.51	ఏకపంచాశత్తమః సర్గః	159
1.52	ద్విపంచాశత్తమః సర్గః	162
1.53	త్రిపంచాశత్తమః సర్గః	165
1.54	చతుఃపంచాశత్తమః సర్గః	168
1.55	పంచపంచాశత్తమః సర్గః	171
1.56	షట్పంచాశత్తమః సర్గః	174
1.57	సప్తపంచాశత్తమః సర్గః	177
1.58	అష్టపంచాశత్తమః సర్గః	180
1.59	ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః	183
1.60	షష్ఠితమః సర్గః	187
1.61	ఏకషష్ఠితమః సర్గః	190
1.62	ద్విషష్ఠితమః సర్గః	193
1.63	త్రిషష్ఠితమః సర్గః	196
1.64	చతుఃషష్ఠితమః సర్గః	198
1.65	పంచషష్ఠితమః సర్గః	201
1.66	షట్షష్ఠితమః సర్గః	204
1.67	సప్తషష్ఠితమః సర్గః	207
1.68	అష్టషష్ఠితమః సర్గః	209
1.69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	211
1.70	సప్తతితమః సర్గః	215
1.71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	218
1.72	ద్విసప్తతితమః సర్గః	221
1.73	త్రిసప్తతితమః సర్గః	224
1.74	చతుఃసప్తతితమః సర్గః	227
1.75	పంచసప్తతితమః సర్గః	230
1.76	షట్సప్తతితమః సర్గః	233

2	అయోధ్యాకాండః	235
2.1	ప్రథమః సర్గః	236
2.2	ద్వితీయః సర్గః	240
2.3	తృతీయః సర్గః	244
2.4	చతుర్థః సర్గః	248
2.5	పంచమః సర్గః	253
2.6	షష్ఠః సర్గః	256
2.7	సప్తమః సర్గః	259
2.8	అష్టమః సర్గః	263
2.9	నవమః సర్గః	266
2.10	దశమః సర్గః	271
2.11	ఏకాదశః సర్గః	275

2.12	ద్వాదశః సర్గః	277
2.13	త్రయోదశః సర్గః	280
2.14	చతుర్దశః సర్గః	283
2.15	పంచదశః సర్గః	286
2.16	షోడశః సర్గః	288
2.17	సప్తదశః సర్గః	294
2.18	అష్టాదశః సర్గః	298
2.19	ఏకోనవింశః సర్గః	302
2.20	వింశః సర్గః	305
2.21	ఏకవింశః సర్గః	309
2.22	ద్వావింశః సర్గః	312
2.23	త్రయోవింశః సర్గః	315
2.24	చతుర్వింశః సర్గః	319
2.25	పంచవింశః సర్గః	322
2.26	షడ్వింశః సర్గః	324
2.27	సప్తవింశః సర్గః	327
2.28	అష్టావింశః సర్గః	331
2.29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	334
2.30	త్రింశః సర్గః	337
2.31	ఏకత్రింశః సర్గః	340
2.32	ద్వాత్రింశః సర్గః	344
2.33	త్రయస్త్రింశః సర్గః	347
2.34	చతుస్త్రింశః సర్గః	349
2.35	పంచాత్రింశః సర్గః	353
2.36	షట్త్రింశః సర్గః	357
2.37	సప్తత్రింశః సర్గః	359
2.38	అష్టాత్రింశః సర్గః	362
2.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	365
2.40	చత్వారింశః సర్గః	367
2.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	370
2.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	374
2.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	377
2.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	379
2.45	పంచచత్వారింశః సర్గః	382
2.46	షట్చత్వారింశః సర్గః	385
2.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	393
2.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	397
2.49	ఏకోనపంచాశతమ్ సర్గః	401
2.50	పంచాశతమ్ సర్గః	403
2.51	ఏకపంచాశతమ్ సర్గః	406
2.52	ద్విపంచాశతమ్ సర్గః	409
2.53	త్రిపంచాశతమ్ సర్గః	412
2.54	చతుఃపంచాశతమ్ సర్గః	415
2.55	పంచపంచాశతమ్ సర్గః	418
2.56	షట్పంచాశతమ్ సర్గః	421
2.57	సప్తపంచాశతమ్ సర్గః	423
2.58	అష్టపంచాశతమ్ సర్గః	427
2.59	ఏకోనషష్ఠితమ్ సర్గః	433
2.60	షష్ఠితమ్ సర్గః	435
2.61	ఏకషష్ఠితమ్ సర్గః	438

2.62	ద్విషష్టితమః సర్గః	441
2.63	త్రిషష్టితమః సర్గః	443
2.64	చతుఃషష్టితమః సర్గః	445
2.65	పంచషష్టితమః సర్గః	448
2.66	షట్షష్టితమః సర్గః	451
2.67	సప్తషష్టితమః సర్గః	456
2.68	అష్టషష్టితమః సర్గః	458
2.69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	461
2.70	సప్తతితమః సర్గః	465
2.71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	468
2.72	ద్విసప్తతితమః సర్గః	471
2.73	త్రిసప్తతితమః సర్గః	474
2.74	చతుఃసప్తతితమః సర్గః	476
2.75	పంచసప్తతితమః సర్గః	479
2.76	షట్సప్తతితమః సర్గః	481
2.77	సప్తసప్తతితమః సర్గః	485
2.78	అష్టసప్తతితమః సర్గః	488
2.79	ఏకోనాశీతితమః సర్గః	490
2.80	అశీతితమః సర్గః	493
2.81	ఏకాశీతితమః సర్గః	496
2.82	ద్వ్యాశీతితమః సర్గః	499
2.83	త్ర్యాశీతితమః సర్గః	502
2.84	చతురశీతితమః సర్గః	505
2.85	పంచాశీతితమః సర్గః	508
2.86	షడశీతితమః సర్గః	516
2.87	సప్తాశీతితమః సర్గః	520
2.88	అష్టాశీతితమః సర్గః	523
2.89	ఏకోననవతితమః సర్గః	526
2.90	నవతితమః సర్గః	529
2.91	ఏకనవతితమః సర్గః	532
2.92	ద్విసనవతితమః సర్గః	534
2.93	త్రిసనవతితమః సర్గః	536
2.94	చతుర్నవతితమః సర్గః	541
2.95	పంచనవతితమః సర్గః	547
2.96	షణ్ణవతితమః సర్గః	552
2.97	సప్తనవతితమః సర్గః	556
2.98	అష్టనవతితమః సర్గః	559
2.99	ఏకోనశతతమః సర్గః	566
2.100	శతతమః సర్గః	569
2.101	ఏకాధికశతతమః సర్గః	571
2.102	ద్వ్యాధికశతతమః సర్గః	575
2.103	త్ర్యాధికశతతమః సర్గః	579
2.104	చతురధికశతతమః సర్గః	583
2.105	పంచాధికశతతమః సర్గః	586
2.106	షష్ఠాధికశతతమః సర్గః	589
2.107	సప్తమాధికశతతమః సర్గః	592
2.108	అష్టమాధికశతతమః సర్గః	595
2.109	నవమాధికశతతమః సర్గః	598
2.110	దశమాధికశతతమః సర్గః	601
2.111	ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః	606

3	అరణ్యకాండ:	609
3.1	ప్రథమః సర్గః	610
3.2	ద్వితీయః సర్గః	613
3.3	తృతీయః సర్గః	616
3.4	చతుర్థః సర్గః	619
3.5	పంచమః సర్గః	623
3.6	షష్ఠః సర్గః	626
3.7	సప్తమః సర్గః	629
3.8	అష్టమః సర్గః	631
3.9	నవమః సర్గః	634
3.10	దశమః సర్గః	637
3.11	ఏకాదశః సర్గః	646
3.12	ద్వాదశః సర్గః	650
3.13	త్రయోదశః సర్గః	653
3.14	చతుర్దశః సర్గః	657
3.15	పంచాదశః సర్గః	660
3.16	షోడశః సర్గః	664
3.17	సప్తదశః సర్గః	667
3.18	అష్టాదశః సర్గః	670
3.19	ఏకోనవింశః సర్గః	673
3.20	వింశః సర్గః	676
3.21	ఏకవింశః సర్గః	678
3.22	ద్వావింశః సర్గః	681
3.23	త్రయోవింశః సర్గః	685
3.24	చతుర్వింశః సర్గః	688
3.25	పంచవింశః సర్గః	691
3.26	షడ్వింశః సర్గః	694
3.27	సప్తవింశః సర్గః	697
3.28	అష్టావింశః సర్గః	701
3.29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	704
3.30	త్రింశః సర్గః	708
3.31	ఏకత్రింశః సర్గః	711
3.32	ద్వాత్రింశః సర్గః	714
3.33	త్రయస్త్రీంశః సర్గః	717
3.34	చతుస్త్రీంశః సర్గః	721
3.35	పంచాత్రింశః సర్గః	724
3.36	షట్త్రింశః సర్గః	727
3.37	సప్తత్రింశః సర్గః	730
3.38	అష్టాత్రింశః సర్గః	733
3.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	736
3.40	చత్వారింశః సర్గః	739
3.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	743
3.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	748
3.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	751
3.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	755
3.45	పంచాశ్చత్వారింశః సర్గః	759
3.46	షట్శ్చత్వారింశః సర్గః	764
3.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	767
3.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	771
3.49	ఏకోనపంచాశ్చత్తమః సర్గః	774

3.50	పఞ్చాశతమః సర్గః	778
3.51	ఏకపఞ్చాశతమః సర్గః	783
3.52	ద్విపఞ్చాశతమః సర్గః	786
3.53	త్రిపఞ్చాశతమః సర్గః	789
3.54	చతుఃపఞ్చాశతమః సర్గః	793
3.55	పఞ్చపఞ్చాశతమః సర్గః	797
3.56	షట్పఞ్చాశతమః సర్గః	800
3.57	సప్తపఞ్చాశతమః సర్గః	803
3.58	అష్టపఞ్చాశతమః సర్గః	806
3.59	ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః	810
3.60	షష్ఠితమః సర్గః	813
3.61	ఏకషష్ఠితమః సర్గః	818
3.62	ద్విషష్ఠితమః సర్గః	820
3.63	త్రిషష్ఠితమః సర్గః	822
3.64	చతుఃషష్ఠితమః సర్గః	825
3.65	పఞ్చషష్ఠితమః సర్గః	829
3.66	షట్షష్ఠితమః సర్గః	833
3.67	సప్తషష్ఠితమః సర్గః	835
3.68	అష్టషష్ఠితమః సర్గః	839
3.69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	842
3.70	సప్తతితమః సర్గః	846
3.71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	849

4	కిష్కిన్ధాకాండః	853
4.1	ప్రథమః సర్గః	854
4.2	ద్వితీయః సర్గః	859
4.3	తృతీయః సర్గః	862
4.4	చతుర్థః సర్గః	865
4.5	పఞ్చమః సర్గః	868
4.6	షష్ఠః సర్గః	870
4.7	సప్తమః సర్గః	873
4.8	అష్టమః సర్గః	876
4.9	నవమః సర్గః	881
4.10	దశమః సర్గః	884
4.11	ఏకాదశః సర్గః	887
4.12	ద్వాదశః సర్గః	893
4.13	త్రయోదశః సర్గః	897
4.14	చతుర్దశః సర్గః	900
4.15	పఞ్చదశః సర్గః	903
4.16	షోడశః సర్గః	906
4.17	సప్తదశః సర్గః	909
4.18	అష్టాదశః సర్గః	914
4.19	ఏకోనవింశః సర్గః	920
4.20	వింశః సర్గః	923
4.21	ఏకవింశః సర్గః	926
4.22	ద్వావింశః సర్గః	928
4.23	త్రయోవింశః సర్గః	931
4.24	చతుర్వింశః సర్గః	934
4.25	పఞ్చవింశః సర్గః	939
4.26	షడ్వింశః సర్గః	943

4.27	సప్తవింశః సర్గః	946
4.28	అష్టావింశః సర్గః	952
4.29	ఏకోనశ్రింశః సర్గః	956
4.30	శ్రింశః సర్గః	962
4.31	ఏకశ్రింశః సర్గః	967
4.32	ద్వాశ్రింశః సర్గః	970
4.33	త్రయశ్రింశః సర్గః	973
4.34	చతుశ్రింశః సర్గః	975
4.35	పంచశ్రింశః సర్గః	978
4.36	షట్శ్రింశః సర్గః	980
4.37	సప్తశ్రింశః సర్గః	984
4.38	అష్టశ్రింశః సర్గః	988
4.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	992
4.40	చత్వారింశః సర్గః	998
4.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	1003
4.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	1008
4.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	1014
4.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	1016
4.45	పంచచత్వారింశః సర్గః	1018
4.46	షట్చత్వారింశః సర్గః	1020
4.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	1022
4.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	1025
4.49	ఏకోనపంచాశతమ్ సర్గః	1028
4.50	పంచాశతమ్ సర్గః	1032
4.51	ఏకపంచాశతమ్ సర్గః	1034
4.52	ద్విపంచాశతమ్ సర్గః	1036
4.53	త్రిపంచాశతమ్ సర్గః	1040
4.54	చతుఃపంచాశతమ్ సర్గః	1043
4.55	పంచపంచాశతమ్ సర్గః	1045
4.56	షట్పంచాశతమ్ సర్గః	1048
4.57	సప్తపంచాశతమ్ సర్గః	1050
4.58	అష్టపంచాశతమ్ సర్గః	1054
4.59	ఏకోనషష్టితమ్ సర్గః	1057
4.60	షష్టితమ్ సర్గః	1060
4.61	ఏకషష్టితమ్ సర్గః	1062
4.62	ద్విషష్టితమ్ సర్గః	1064
4.63	త్రిషష్టితమ్ సర్గః	1066
4.64	చతుఃషష్టితమ్ సర్గః	1069
4.65	పంచషష్టితమ్ సర్గః	1073
4.66	షట్షష్టితమ్ సర్గః	1077

5	సున్దరకాణ్డః	1083
5.1	ప్రథమః సర్గః	1084
5.2	ద్వితీయః సర్గః	1102
5.3	తృతీయః సర్గః	1108
5.4	చతుర్థః సర్గః	1112
5.5	పంచమః సర్గః	1116
5.6	షష్ఠః సర్గః	1120
5.7	సప్తమః సర్గః	1123
5.8	అష్టమః సర్గః	1130

5.9	నవమః సర్గః	1135
5.10	దశమః సర్గః	1140
5.11	ఏకాదశః సర్గః	1143
5.12	ద్వాదశః సర్గః	1150
5.13	త్రయోదశః సర్గః	1155
5.14	చతుర్దశః సర్గః	1160
5.15	పంచదశః సర్గః	1164
5.16	షోడశః సర్గః	1168
5.17	సప్తదశః సర్గః	1171
5.18	అష్టాదశః సర్గః	1174
5.19	ఏకోనవింశః సర్గః	1178
5.20	వింశః సర్గః	1181
5.21	ఏకవింశః సర్గః	1186
5.22	ద్వావింశః సర్గః	1188
5.23	త్రయోవింశః సర్గః	1193
5.24	చతుర్వింశః సర్గః	1195
5.25	పంచవింశః సర్గః	1200
5.26	షడ్వింశః సర్గః	1204
5.27	సప్తవింశః సర్గః	1208
5.28	అష్టావింశః సర్గః	1210
5.29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	1215
5.30	త్రింశః సర్గః	1217
5.31	ఏకత్రింశః సర్గః	1219
5.32	ద్వాత్రింశః సర్గః	1222
5.33	త్రయస్త్రీంశః సర్గః	1226
5.34	చతుస్త్రీంశః సర్గః	1234
5.35	పంచత్రింశః సర్గః	1239
5.36	షట్త్రింశః సర్గః	1246
5.37	సప్తత్రింశః సర్గః	1252
5.38	అష్టాత్రింశః సర్గః	1258
5.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	1261
5.40	చత్వారింశః సర్గః	1264
5.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	1268
5.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	1270
5.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	1272
5.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	1274
5.45	పంచచత్వారింశః సర్గః	1278
5.46	షట్చత్వారింశః సర్గః	1284
5.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	1292
5.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	1294
5.49	ఏకోనపంచాశతమ్ సర్గః	1296
5.50	పంచాశతమ్ సర్గః	1300
5.51	ఏకపంచాశతమ్ సర్గః	1303
5.52	ద్విపంచాశతమ్ సర్గః	1307
5.53	త్రిపంచాశతమ్ సర్గః	1309
5.54	చతుఃపంచాశతమ్ సర్గః	1312
5.55	పంచపంచాశతమ్ సర్గః	1315
5.56	షట్పంచాశతమ్ సర్గః	1319
5.57	సప్తపంచాశతమ్ సర్గః	1332
5.58	అష్టపంచాశతమ్ సర్గః	1334

5.59	ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః	1337
5.60	షష్ఠితమః సర్గః	1340
5.61	ఏకషష్ఠితమః సర్గః	1344
5.62	ద్విషష్ఠితమః సర్గః	1347
5.63	త్రిషష్ఠితమః సర్గః	1351
5.64	చతుఃషష్ఠితమః సర్గః	1354
5.65	పంచషష్ఠితమః సర్గః	1356
5.66	షట్షష్ఠితమః సర్గః	1360

6 యుద్ధకాణ్డః

1363

6.1	ప్రథమః సర్గః	1364
6.2	ద్వితీయః సర్గః	1366
6.3	తృతీయః సర్గః	1369
6.4	చతుర్థః సర్గః	1373
6.5	పంచమః సర్గః	1382
6.6	షష్ఠః సర్గః	1385
6.7	సప్తమః సర్గః	1387
6.8	అష్టమః సర్గః	1389
6.9	నవమః సర్గః	1391
6.10	దశమః సర్గః	1394
6.11	ఏకాదశః సర్గః	1397
6.12	ద్వాదశః సర్గః	1403
6.13	త్రయోదశః సర్గః	1406
6.14	చతుర్దశః సర్గః	1409
6.15	పంచదశః సర్గః	1412
6.16	షోడశః సర్గః	1416
6.17	సప్తదశః సర్గః	1419
6.18	అష్టాదశః సర్గః	1423
6.19	ఏకోనవింశః సర్గః	1428
6.20	వింశః సర్గః	1432
6.21	ఏకవింశః సర్గః	1435
6.22	ద్వావింశః సర్గః	1439
6.23	త్రయోవింశః సర్గః	1444
6.24	చతుర్వింశః సర్గః	1449
6.25	పంచవింశః సర్గః	1453
6.26	షడ్వింశః సర్గః	1456
6.27	సప్తవింశః సర్గః	1460
6.28	అష్టావింశః సర్గః	1463
6.29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	1467
6.30	త్రింశః సర్గః	1469
6.31	ఏకత్రింశః సర్గః	1472
6.32	ద్వాత్రింశః సర్గః	1481
6.33	త్రయస్త్రీంశః సర్గః	1485
6.34	చతుస్త్రీంశః సర్గః	1490
6.35	పంచత్రింశః సర్గః	1493
6.36	షట్త్రింశః సర్గః	1496
6.37	సప్తత్రింశః సర్గః	1501
6.38	అష్టాత్రింశః సర్గః	1504
6.39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	1508
6.40	చత్వారింశః సర్గః	1512

6.41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	1519
6.42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	1523
6.43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	1527
6.44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	1530
6.45	పంచచత్వారింశః సర్గః	1534
6.46	షట్చత్వారింశః సర్గః	1539
6.47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	1544
6.48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	1561
6.49	ఏకోనపంచాశత్తమః సర్గః	1570
6.50	పంచాశత్తమః సర్గః	1574
6.51	ఏకపంచాశత్తమః సర్గః	1577
6.52	ద్విపంచాశత్తమః సర్గః	1582
6.53	త్రిపంచాశత్తమః సర్గః	1586
6.54	చతుఃపంచాశత్తమః సర్గః	1592
6.55	పంచపంచాశత్తమః సర్గః	1595
6.56	షట్పంచాశత్తమః సర్గః	1610
6.57	సప్తపంచాశత్తమః సర్గః	1612
6.58	అష్టపంచాశత్తమః సర్గః	1622
6.59	ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః	1628
6.60	షష్ఠితమః సర్గః	1639
6.61	ఏకషష్ఠితమః సర్గః	1645
6.62	ద్విషష్ఠితమః సర్గః	1653
6.63	త్రిషష్ఠితమః సర్గః	1658
6.64	చతుఃషష్ఠితమః సర్గః	1664
6.65	పంచషష్ఠితమః సర్గః	1667
6.66	షట్షష్ఠితమః సర్గః	1670
6.67	సప్తషష్ఠితమః సర్గః	1674
6.68	అష్టషష్ఠితమః సర్గః	1679
6.69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	1683
6.70	సప్తతితమః సర్గః	1686
6.71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	1691
6.72	ద్విసప్తతితమః సర్గః	1694
6.73	త్రిసప్తతితమః సర్గః	1698
6.74	చతుఃసప్తతితమః సర్గః	1702
6.75	పంచసప్తతితమః సర్గః	1705
6.76	షట్సప్తతితమః సర్గః	1709
6.77	సప్తసప్తతితమః సర్గః	1713
6.78	అష్టసప్తతితమః సర్గః	1717
6.79	ఏకోనాశీతితమః సర్గః	1723
6.80	అశీతితమః సర్గః	1726
6.81	ఏకాశీతితమః సర్గః	1732
6.82	ద్వ్యాశీతితమః సర్గః	1736
6.83	త్ర్యాశీతితమః సర్గః	1740
6.84	చతురశీతితమః సర్గః	1745
6.85	పంచాశీతితమః సర్గః	1749
6.86	షడశీతితమః సర్గః	1752
6.87	సప్తాశీతితమః సర్గః	1755
6.88	అష్టాశీతితమః సర్గః	1760
6.89	ఏకోనవతితమః సర్గః	1766

6.90	నవతితమః సర్గః	1770
6.91	ఏకనవతితమః సర్గః	1774
6.92	ద్వి నవతితమః సర్గః	1777
6.93	త్రి నవతితమః సర్గః	1780
6.94	చతుర్నవతితమః సర్గః	1783
6.95	పంచనవతితమః సర్గః	1786
6.96	షణ్ణవతితమః సర్గః	1789
6.97	సప్తనవతితమః సర్గః	1793
6.98	అష్టనవతితమః సర్గః	1797
6.99	ఏకోనశతతమః సర్గః	1800
6.100	శతతమః సర్గః	1805
6.101	ఏకాధికశతతమః సర్గః	1808
6.102	ద్వ్యాధికశతతమః సర్గః	1813
6.103	త్ర్యాధికశతతమః సర్గః	1817
6.104	చతురధికశతతమః సర్గః	1820
6.105	పంచాధికశతతమః సర్గః	1823
6.106	షష్ఠాధికశతతమః సర్గః	1826
6.107	సప్తమాధికశతతమః సర్గః	1829
6.108	అష్టమాధికశతతమః సర్గః	1833
6.109	నవమాధికశతతమః సర్గః	1835
6.110	దశమాధికశతతమః సర్గః	1838
6.111	ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః	1841
6.112	ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః	1845
6.113	త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః	1847
6.114	చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః	1852
6.115	పంచాదశాధికశతతమః సర్గః	1857
6.116	షోడశాధికశతతమః సర్గః	1862

7 ఉత్తరకాణ్డః

1871

7.1	ప్రథమః సర్గః	1872
7.2	ద్వితీయః సర్గః	1875
7.3	తృతీయః సర్గః	1878
7.4	చతుర్థః సర్గః	1882
7.5	పంచమః సర్గః	1886
7.6	షష్ఠః సర్గః	1891
7.7	సప్తమః సర్గః	1897
7.8	అష్టమః సర్గః	1903
7.9	నవమః సర్గః	1906
7.10	దశమః సర్గః	1910
7.11	ఏకాదశః సర్గః	1914
7.12	ద్వాదశః సర్గః	1919
7.13	త్రయోదశః సర్గః	1922
7.14	చతుర్దశః సర్గః	1926
7.15	పంచాదశః సర్గః	1929
7.16	షోడశః సర్గః	1933
7.17	సప్తదశః సర్గః	1936
7.18	అష్టాదశః సర్గః	1940
7.19	ఏకోనవింశః సర్గః	1944
7.20	వింశః సర్గః	1947
7.21	ఏకవింశః సర్గః	1950

7.22	ద్వావింశతః సర్గః	1953
7.23	త్రయోవింశతః సర్గః	1958
7.24	చతుర్వింశతః సర్గః	1963
7.25	పంచవింశతః సర్గః	1967
7.26	షడ్వింశతః సర్గః	1972
7.27	సప్తవింశతః సర్గః	1977
7.28	అష్టావింశతః సర్గః	1982
7.29	ఏకోనశ్చింశతః సర్గః	1987
7.30	శ్రింశతః సర్గః	1992
7.31	ఏకశ్చింశతః సర్గః	1997
7.32	ద్వాశ్చింశతః సర్గః	2001
7.33	త్రయశ్చింశతః సర్గః	2008
7.34	చతుశ్చింశతః సర్గః	2011
7.35	పంచశ్చింశతః సర్గః	2016
7.36	షట్శ్చింశతః సర్గః	2023
7.37	సప్తశ్చింశతః సర్గః	2028
7.38	అష్టశ్చింశతః సర్గః	2030
7.39	ఏకోనచత్వారింశతః సర్గః	2032
7.40	చత్వారింశతః సర్గః	2035
7.41	ఏకచత్వారింశతః సర్గః	2037
7.42	ద్విచత్వారింశతః సర్గః	2040
7.43	త్రిచత్వారింశతః సర్గః	2043
7.44	చతుశ్చత్వారింశతః సర్గః	2045
7.45	పంచచత్వారింశతః సర్గః	2048
7.46	షట్చత్వారింశతః సర్గః	2051
7.47	సప్తచత్వారింశతః సర్గః	2053
7.48	అష్టచత్వారింశతః సర్గః	2055
7.49	ఏకోనపంచాశతతమః సర్గః	2058
7.50	పంచాశతతమః సర్గః	2060
7.51	ఏకపంచాశతతమః సర్గః	2063
7.52	ద్విపంచాశతతమః సర్గః	2065
7.53	త్రిపంచాశతతమః సర్గః	2067
7.54	చతుఃపంచాశతతమః సర్గః	2070
7.55	పంచపంచాశతతమః సర్గః	2073
7.56	షట్పంచాశతతమః సర్గః	2076
7.57	సప్తపంచాశతతమః సర్గః	2078
7.58	అష్టపంచాశతతమః సర్గః	2082
7.59	ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః	2084
7.60	షష్ఠితమః సర్గః	2087
7.61	ఏకషష్ఠితమః సర్గః	2089
7.62	ద్విషష్ఠితమః సర్గః	2093
7.63	త్రిషష్ఠితమః సర్గః	2095
7.64	చతుఃషష్ఠితమః సర్గః	2097
7.65	పంచషష్ఠితమః సర్గః	2099
7.66	షట్షష్ఠితమః సర్గః	2102
7.67	సప్తషష్ఠితమః సర్గః	2104
7.68	అష్టషష్ఠితమః సర్గః	2106
7.69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	2108
7.70	సప్తతితమః సర్గః	2111
7.71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	2113

7.72	ద్విసప్తతితమః సర్గః	2115
7.73	త్రిసప్తతితమః సర్గః	2118
7.74	చతుఃసప్తతితమః సర్గః	2120
7.75	పంచసప్తతితమః సర్గః	2122
7.76	షట్సప్తతితమః సర్గః	2124
7.77	సప్తసప్తతితమః సర్గః	2127
7.78	అష్టసప్తతితమః సర్గః	2129
7.79	ఏకోనాశీతితమః సర్గః	2132
7.80	అశీతితమః సర్గః	2135
7.81	ఏకాశీతితమః సర్గః	2138
7.82	ద్వ్యశీతితమః సర్గః	2141
7.83	త్ర్యశీతితమః సర్గః	2143
7.84	చతురశీతితమః సర్గః	2145
7.85	పంచాశీతితమః సర్గః	2147
7.86	షడశీతితమః సర్గః	2150
7.87	సప్తాశీతితమః సర్గః	2152
7.88	అష్టాశీతితమః సర్గః	2154
7.89	ఏకోనవతితమః సర్గః	2157
7.90	నవతితమః సర్గః	2159
7.91	ఏకనవతితమః సర్గః	2162
7.92	ద్విదశతితమః సర్గః	2164
7.93	త్రిదశతితమః సర్గః	2166
7.94	చతుర్దశతితమః సర్గః	2168
7.95	పంచదశతితమః సర్గః	2170
7.96	షణ్ణదశతితమః సర్గః	2172
7.97	సప్తదశతితమః సర్గః	2174
7.98	అష్టదశతితమః సర్గః	2176
7.99	ఏకోనశతతితమః సర్గః	2179
7.100	శతతితమః సర్గః	2181

Chapter 1

॥ ಬಾಲಕಾಣ್ಡೆ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

తపఃస్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్ ।
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్ ॥ ౧ ॥

కో న్వస్మిన్నామ్ప్రతం లోకే గుణవాన్కశ్చ వీర్యవాన్ ।
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ సత్యవాకోఽదృఢవ్రతః ॥ ౨ ॥

చారిత్రేణ చ కో యుక్తః సర్వభూతేషు కో హితః ।
విద్వాన్కః కః సమర్థశ్చ కశ్చైకప్రియదర్శనః ॥ ౩ ॥

ఆత్మవాన్కో జితక్రోధో మతిమాన్కోఽనసూయకః ।
కస్య బిభ్యతి దేవాశ్చ జాతరోషస్య సంయుగే ॥ ౪ ॥

ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం పరం కౌతూహలం హి మే ।
మహర్షే త్వం సమర్థోఽసి జ్ఞాతుమేవంవిధం నరమ్ ॥ ౫ ॥

శ్రుత్వా చైతత్త్రిలోకజ్ఞో వాల్మీకేర్నారదో వచః ।
శ్రూయతామితి చామన్త్ర్య ప్రహృష్టో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

బహవో దుర్లభాశ్చైవ యే త్వయా కీర్తితా గుణాః ।
మునే వక్ష్యామ్యహం బుద్ధ్వా తైర్యుక్తః శ్రూయతాం నరః ॥ ౭ ॥

ఇక్ష్యాకువంశప్రభవో రామో నామ జనైః శ్రుతః ।
నియతాత్మా మహావీర్యో ద్యుతిమాన్దృతిమాన్వశీ ॥ ౮ ॥

బుద్ధిమాన్మీతిమాన్వాగ్మీ శ్రీమాఞ్శత్రునిబర్హణః ।
విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవో మహాహనుః ॥ ౯ ॥

మహోరస్కో మహేష్వాసో గూఢజత్రురరిన్దమః ।

ఆజానుబాహుః సుశిరాః సులలాటః సువిక్రమః ॥ 10 ॥

సమః సమవిభక్తాః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్ ।

పీనవక్షా విశాలాక్షో లక్ష్మీవాఙ్ముఖలక్షణః ॥ 11 ॥

ధర్మజ్ఞః సత్యసన్ధశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః ।

యశస్వీ జ్ఞానసంపన్నః శుచిర్వశ్యః సమాధిమాన్ ॥ 12 ॥

రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య పరిరక్షితా ।

వేదవేదాఙ్మతత్త్వజ్ఞో ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితః ॥ 13 ॥

సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో స్మృతిమాన్ప్రతిభానవాన్ ।

సర్వలోకప్రియః సాధురదీనాత్మా విచక్షణః ॥ 14 ॥

సర్వదాభిగతః సద్భిః సముద్ర ఇవ సిన్ధుభిః ।

ఆర్యః సర్వసమశ్చైవ సదైకప్రియదర్శనః ॥ 15 ॥

స చ సర్వగుణోపేతః కౌసల్యానన్దవర్ధనః ।

సముద్ర ఇవ గామీభర్యే ధైర్యేణ హిమవానివ ॥ 16 ॥

విష్ణునా సదృశో వీర్యే సోమవత్ప్రియదర్శనః ।

కాలాగ్నిసదృశః క్రోధే క్షమయా పృథివీసమః ॥ 17 ॥

ధనదేన సమస్త్యాగే సత్యే ధర్మ ఇవాపరః ।

తమేవఙ్గుణసంపన్నం రామం సత్యపరాక్రమమ్ ॥ 18 ॥

జ్యేష్ఠం శ్రేష్ఠగుణైర్ముక్తం ప్రియం దశరథః సుతమ్ ।

యౌవరాజ్యేన సంయోక్తుమైచ్ఛత్ప్రిత్యా మహీపతిః ॥ 19 ॥

తస్యాభిషేకసమ్భారాన్దృష్ట్వా భార్యాథ కైకయా ।

పూర్వం దత్తవరా దేవీ వరమేనమయాచత ।

వివాసనం చ రామస్య భరతస్యాభిషేచనమ్ ॥ 20 ॥

స సత్యవచనాద్రాజా ధర్మపాశేన సంయతః ।
వివాసయామాస సుతం రామం దశరథః ప్రియమ్ ॥ 21 ॥

స జగామ వనం వీరః ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్ ।
పితుర్వచననిర్దేశాత్కైకేయాః ప్రియకారణాత్ ॥ 22 ॥

తం వ్రజంతం ప్రియో భ్రాతా లక్ష్మణోఽనుజగామ హ ।
స్నేహాద్విసయసమ్పన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ 23 ॥

సర్వలక్షణసమ్పన్నా నారీణాముత్తమా వధూః ।
సీతాప్యనుగతా రామం శశినం రోహిణీ యథా ॥ 24 ॥

పౌరైరనుగతో దూరం పిత్రా దశరథేన చ ।
శృంగవేరపురే సూతం గజౌకూలే వ్యసర్జయత్ ॥ 25 ॥

తే వనేన వనం గత్వా నదీస్తీర్త్వా బహూదకాః ।
చిత్రకూటమనుప్రాప్య భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ 26 ॥

రమ్యమావసథం కృత్వా రమమాణా వనే త్రయః ।
దేవగన్ధర్వసంఘాశాస్త్రతే న్యవసన్సుఖమ్ ॥ 27 ॥

చిత్రకూటం గతే రామే పుత్రశోకాతురస్తదా ।
రాజా దశరథః స్వర్గం జగామ విలపన్సుతమ్ ॥ 28 ॥

మృతే తు తస్మిన్భరతో వసిష్ఠప్రముఖైర్ద్విజైః ।
నియుజ్యమానో రాజ్యాయ వైచ్ఛద్రాజ్యం మహాబలః ।
స జగామ వనం వీరో రామపాదప్రసాదకః ॥ 29 ॥

పాదుకే చాస్య రాజ్యాయ న్యాసం దత్త్వా పునః పునః ।
నివర్తయామాస తతో భరతం భరతాగ్రజః ॥ 30 ॥

స కామమనవాప్యైవ రామపాదాపుపస్పృశన్ ।
నన్దిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం రామాగమనకాఙ్క్షయా ॥ 31 ॥

రామస్తు పునరాలక్ష్య నాగరస్య జనస్య చ ।
తత్రాగమనమేకాగ్రే దణ్డకాన్పువివేశ హ ॥ 32 ॥

విరాధం రాక్షసం హత్వా శరభజ్ఞం దదర్శ హ ।
సుతీక్షణం చాప్యగస్త్యం చ అగస్త్య భ్రాతరం తథా ॥ 33 ॥

అగస్త్యవచనాచ్చైవ జగ్రాహైన్ద్రం శరాసనమ్ ।
ఖడ్గం చ పరమప్రీతస్తూణీ చాక్షయసాయకౌ ॥ 34 ॥

వసతస్తస్య రామస్య వనే వనచరైః సహ ।
ఋషయోఽభ్యాగమన్సర్వే వధాయాసురరక్షసామ్ ॥ 35 ॥

తేన తత్రైవ వసతా జనస్థాననివాసినీ ।
విరూపితా శూర్పణఖా రాక్షసీ కామరూపిణీ ॥ 36 ॥

తతః శూర్పణఖావాక్యాదుద్యుక్తాన్సర్వరాక్షసాన్ ।
ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసమ్ ॥ 37 ॥

నిజఘాన రణే రామస్తేషాం చైవ పదానుగాన్ ।
రక్షసాం నిహతాన్యాసన్సహస్రాణి చతుర్థశ ॥ 38 ॥

తతో జ్ఞాతివధం శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
సహాయం వరయామాస మారీచం నామ రాక్షసమ్ ॥ 39 ॥

వార్యమాణః సుబహుశో మారీచేన స రావణః ।
న విరోధో బలవతా క్షమో రావణ తేన తే ॥ 40 ॥

అనాదృత్య తు తద్వాక్యం రావణః కాలచోదితః ।
జగామ సహమారీచస్తస్యాశ్రమపదం తదా ॥ 41 ॥

తేన మాయావినా దూరమపవాహ్య నృపాత్మజౌ ।
జహార భార్యాం రామస్య గృధ్రం హత్వా జటాయుషమ్ ॥ 42 ॥

గృధ్రం చ నిహతం దృష్ట్వా హృతాం శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్ ।
రాఘవః శోకసంతప్తో విలలాపాకులేన్ద్రియః ॥ 43 ॥

తతస్తేనైవ శోకేన గృధ్రం దగ్ధ్వా జటాయుషమ్ ।
మార్గమాణో వనే సీతాం రాక్షసం సన్దదర్శ హ ॥ 44 ॥

కబన్ధం నామ రూపేణ వికృతం ఘోరదర్శనమ్ ।
తం నిహత్య మహాబాహుర్దదాహ స్వర్గతశ్చ సః ॥ 45 ॥

స చాస్య కథయామాస శబరీం ధర్మచారిణీమ్ ।
శ్రమణీం ధర్మనిపుణామభిగచ్ఛేతి రాఘవ ।
సోఽభ్యగచ్ఛన్మహాతేజాః శబరీం శత్రుసూదనః ॥ 46 ॥

శబర్యా పూజితః సమ్యగ్రామో దశరథాత్మజః ।
పంపాతీరే హనుమతా సజ్గతో వానరేణ హ ॥ 47 ॥

హనుమద్వచనాచ్చైవ సుగ్రీవేణ సమాగతః ।
సుగ్రీవాయ చ తత్సర్వం శంసద్రామో మహాబలః ॥ 48 ॥

తతో వానరరాజేన వైరానుకథనం ప్రతి ।
రామాయావేదితం సర్వం ప్రణయాద్ధుఃఖితేన చ ।
వాలినశ్చ బలం తత్ర కథయామాస వానరః ॥ 49 ॥

ప్రతిజ్ఞాతం చ రామేణ తదా వాలివధం ప్రతి ।
సుగ్రీవః శక్కితశ్చాసీన్నిత్యం వీర్యేణ రాఘవే ॥ 50 ॥

రాఘవః ప్రత్యయార్థం తు దున్దుభేః కాయముత్తమమ్ ।
పాదాఙ్గుష్ఠేన చిక్షేప సమూర్ణం దశయోజనమ్ ॥ 51 ॥

బిభేద చ పునః సాలాన్సప్తకేన మహేషుణా ।
గిరిం రసాతలం చైవ జనయన్ప్రత్యయం తదా ॥ 52 ॥

తతః ప్రితమనాస్తేన విశ్వస్తః స మహాకపిః ।

కిష్కిన్ధాం రామసహితో జగామ చ గుహాం తదా ॥ 53 ॥

తతోఽగర్జధరివరః సుగ్రీవో హేమపిఙ్గలః ।

తేన నాదేన మహతా నిర్జగామ హరీశ్వరః ॥ 54 ॥

తతః సుగ్రీవవచనాద్ధత్వా వాలినమాహవే ।

సుగ్రీవమేవ తద్రాజ్యే రాఘవః ప్రత్యపాదయత్ ॥ 55 ॥

స చ సర్వాన్సమాసీయ వానరాన్వానరర్షభః ।

దిశః ప్రస్థాపయామాస దిదృక్షుర్జనకాత్మజామ్ ॥ 56 ॥

తతో గృధ్రస్య వచనాత్సమాప్తేర్హనుమాన్బలీ ।

శతయోజనవిస్తీర్ణం పుష్లవే లవణార్ణవమ్ ॥ 57 ॥

తత్ర లఙ్కాం సమాసాద్య పురీం రావణపాలితామ్ ।

దదర్శ సీతాం ధ్యాయంతిమశోకవనికాం గతామ్ ॥ 58 ॥

నివేదయిత్వాభిజ్ఞానం ప్రవృత్తిం చ నివేద్య చ ।

సమాశ్వాస్య చ వైదేహీం మర్దయామాస తోరణమ్ ॥ 59 ॥

పఞ్చ సేనాగ్రగాన్ధత్వా సప్త మన్త్రిసుతానపి ।

శూరమక్షం చ నిష్పిష్య గ్రహణం సముపాగమత్ ॥ 60 ॥

అస్త్రేణోన్ముహమాత్మానం జ్ఞాత్వా పైతామహాద్వరాత్ ।

మర్షయన్రాక్షసాన్విరో యన్త్రిణస్తాన్యదృచ్ఛయా ॥ 61 ॥

తతో దగ్ధ్వా పురీం లఙ్కామృతే సీతాం చ మైథిలీమ్ ।

రామాయ ప్రియమాఖ్యాతుం పునరాయాన్మహాకపిః ॥ 62 ॥

సోఽభిగమ్య మహాత్మానం కృత్వా రామం ప్రదక్షిణమ్ ।

న్యవేదయదమేయాత్మా దృష్టా సీతేతి తత్త్వతః ॥ 63 ॥

తతః సుగ్రీవసహితో గత్వా తీరం మహోదధేః ।
సముద్రం ఊభయామాస శరైరాదిత్యసంనిభైః ॥ 64 ॥

దర్శయామాస చాత్మానం సముద్రః సరితాం పతిః ।
సముద్రవచనాచ్చైవ నలం సేతుమకారయత్ ॥ 65 ॥

తేన గత్వా పురీం లఙ్కాం హత్వా రావణమాహవే ।
అభ్యషిచ్ఛాత్స లఙ్కాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ ॥ 66 ॥

కర్మణా తేన మహతా త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ।
సదేవర్షిగణం తుష్టం రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ 67 ॥

తథా పరమసన్తుష్టైః పూజితః సర్వదైవతైః ।
కృతకృత్యస్తదా రామో విజ్వరః ప్రముమోద హ ॥ 68 ॥

దేవతాభ్యో వరాన్ప్రాప్య సముత్థాప్య చ వానరాన్ ।
పుష్పకం తత్సమారుహ్య నన్దిగ్రామం యయా తదా ॥ 69 ॥

నన్దిగ్రామే జటాం హిత్వా భ్రాతృభిః సహితోఽనఘః ।
రామః సీతామనుప్రాప్య రాజ్యం పునరవాప్తవాన్ ॥ 70 ॥

ప్రహృష్టముదితో లోకస్తుష్టః పుష్టః సుధార్మికః ।
నిరాయమో అరోగశ్చ దుర్భిక్షభయవర్జితః ॥ 71 ॥

న పుత్రమరణం కేచిద్ద్రక్ష్యన్తి పురుషాః క్వచిత్ ।
నార్యశ్చావిధవా నిత్యం భవిష్యన్తి పతివ్రతాః ॥ 72 ॥

న వాతజం భయం కిఞ్చిన్నాపు మజ్జన్తి జన్తవః ।
న చాగ్రిజం భయం కిఞ్చిద్యథా కృతయుగే తథా ॥ 73 ॥

అశ్వమేధశతైరిష్టా తథా బహుసువర్ణకైః ।
గవాం కోట్యయుతం దత్త్వా విద్యదోభ్య విధిపూర్వకమ్ ॥ 74 ॥

రాజవంశాఞ్జితగుణాన్ధాపయిష్యతి రాఘవః ।
చాతుర్వర్ణ్యం చ లోకేఽస్మిన్సేవ సేవ ధర్మే నియోక్ష్యతి ॥ 75 ॥

దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ ।
రామో రాజ్యముపాసితావ బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి ॥ 76 ॥

ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం పుణ్యం వేదైశ్చ సమ్మితమ్ ।
యః పఠేద్రామచరితం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ 77 ॥

ఏతదాఖ్యానమాయుష్యం పఠన్రామాయణం నరః ।
సపుత్రపౌత్రః సగణః ప్రేత్య స్వర్గే మహీయతే ॥ 78 ॥

పఠన్ద్విజో వాగృషభత్వమీయాత్
స్యాత్త్రియో భూమిపతిత్వమీయాత్ ।
వణిగ్జనః పణ్యఫలత్వమీయాత్
జనశ్చ శూద్రోఽపి మహత్త్వమీయాత్ ॥ 79 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః ।
పూజయామాస ధర్మాత్మా సహశిష్యో మహామునిః ॥ 1 ॥

యథావత్పూజితస్తేన దేవర్షిర్నారదస్తదా ।
ఆపృష్టైవభ్యనుజ్ఞాతః స జగామ విహాయసమ్ ॥ 2 ॥

స ముహూర్తం గతే తస్మిన్దేవలోకం మునిస్తదా ।
జగామ తమసాతీరం జాహ్నవ్యాస్త్యవిదూరతః ॥ 3 ॥

స తు తీరం సమాసాద్య తమసాయా మహామునిః ।
శిష్యమాహ స్థితం పార్శ్వే దృష్ట్వా తీర్థమకర్థమమ్ ॥ 4 ॥

అకర్థమమిదం తీర్థం భరద్వాజ నిశామయ ।
రమణీయం ప్రసన్నామ్బు సన్మనుష్యమనో యథా ॥ 5 ॥

న్యస్యతాం కలశస్తాత దీయతాం వల్కలం మమ ।
ఇదమేవావగాహిష్యే తమసాతీర్థముత్తమమ్ ॥ 6 ॥

ఏవముక్తో భరద్వాజో వాల్మీకేన మహాత్మనా ।
ప్రాయచ్ఛత మునేస్తస్య వల్కలం నియతో గురోః ॥ 7 ॥

స శిష్యహస్తాదాదాయ వల్కలం నియతేన్ద్రియః ।
విచచార హ పశ్యంస్తత్సర్వతో విపులం వనమ్ ॥ 8 ॥

తస్యాభ్యాశే తు మిథునం చరన్తమనపాయినమ్ ।
దదర్శ భగవాన్స్తత్ర క్రౌఞ్చయోశ్చారునిఃస్వనమ్ ॥ 9 ॥

తస్మాత్తు మిథునాదేకం పుమాంసం పాపనిశ్చయః ।

జఘాన వైరనిలయో నిషాదస్తస్య పశ్యతః ॥ 10 ॥

తం శోణితపరీతాఙ్గం వేష్టమానం మహీతలే ।
భార్యా తు నిహతం దృష్ట్వా రురావ కరుణాం గిరమ్ ॥ 11 ॥

తథా తు తం ద్విజం దృష్ట్వా నిషాదేన నిపాతితమ్ ।
ఋషేర్ధర్మాత్మనస్తస్య కారుణ్యం సమపద్యత ॥ 12 ॥

తతః కరుణవేదిత్వాదధర్మోఽయమితి ద్విజః ।
నిశామ్య రుదతీం క్రొచ్చీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వమగమః శాశ్వతీః సమాః ।
యత్క్రోశ్చామిఘనాదేకమవధీః కామమోహితమ్ ॥ 14 ॥

తస్యైవం బ్రువతశ్చింతా బభూవ హృది వీక్షతః ।
శోకార్తేనాస్య శకునేః కిమిదం వ్యాహృతం మయా ॥ 15 ॥

చింతయన్స మహాప్రాజ్ఞశ్చకార మతిమాన్మతిమ్ ।
శిష్యం చైవాబ్రవీద్వాక్యమిదం స మునిపుంగవః ॥ 16 ॥

పాదబద్ధోఽక్షరసమస్తస్త్రిలయసమన్వితః ।
శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా ॥ 17 ॥

శిష్యస్తు తస్య బ్రువతో మునేర్వాక్యమనుత్తమమ్ ।
ప్రతిజగ్రాహ సంహృష్టస్తస్య తుష్టోఽభవద్గురుః ॥ 18 ॥

సోఽభిషేకం తతః కృత్వా తీర్థే తస్మిన్యథావిధి ।
తమేవ చింతయన్నర్థముపావర్తత వై మునిః ॥ 19 ॥

భరద్వాజస్తతః శిష్యో వినీతః శ్రుతవాన్గురోః ।
కలశం పూర్ణమాదాయ పృష్ఠతోఽనుజగామ హ ॥ 20 ॥

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం శిష్యేణ సహ ధర్మవిత్ ।

ఉపవిష్టః కథాశ్చన్యాశ్చకార ధ్యానమాస్థితః ॥ 21 ॥

ఆజగామ తతో బ్రహ్మ లోకకర్తా స్వయం ప్రభుః ।
చతుర్ముఖో మహాతేజా ద్రష్టుం తం మునిపుజ్యవమ్ ॥ 22 ॥

వాల్మీకిరథ తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ వాగ్యతః ।
ప్రాజ్ఞులిః ప్రయతో భూత్వా తస్థౌ పరమవిస్మితః ॥ 23 ॥

పూజయామాస తం దేవం పాద్యార్ఘ్యసనవన్దనైః ।
ప్రణమ్య విధివచ్చైనం పృష్ట్వానామయమవ్యయమ్ ॥ 24 ॥

అథోపవిశ్య భగవానాసనే పరమార్చితే ।
వాల్మీకయే మహర్షయే సన్దిదేశాసనం తతః ॥ 25 ॥

ఉపవిష్టే తదా తస్మిన్సాక్షాత్లోకపితామహే ।
తద్గతేనైవ మనసా వాల్మీకిర్ధ్యానమాస్థితః ॥ 26 ॥

పాపాత్మనా కృతం కష్టం వైరగ్రహణబుద్ధినా ।
యస్తాదృశం చారురవం క్రౌంచం హన్యాదకారణాత్ ॥ 27 ॥

శోచన్నేవ ముహుః క్రౌంచముపశ్లోకమిమం పునః ।
జగావన్తర్గతమనా భూత్వా శోకపరాయణః ॥ 28 ॥

తమువాచ తతో బ్రహ్మ ప్రహసన్మునిపుజ్యవమ్ ।
శ్లోక ఏవ త్వయా బద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ 29 ॥

మచ్ఛన్దాదేవ తే బ్రహ్మన్ప్రవృత్తేయం సరస్వతీ ।
రామస్య చరితం కృతస్నం కురు త్వమృషిసత్తమ ॥ 30 ॥

ధర్మాత్మనో గుణవతో లోకే రామస్య ధీమతః ।
వృత్తం కథయ ధీరస్య యథా తే నారదాచ్ఛృతమ్ ॥ 31 ॥

రహస్యం చ ప్రకాశం చ యద్వృత్తం తస్య ధీమతః ।

రామస్య సహ సౌమిత్రే రాక్షసానాం చ సర్వశః ॥ 32 ॥

వైదేహ్యశ్చైవ యద్వృత్తం ప్రకాశం యది వా రహః ।
తచ్ఛాప్యవిదితం సర్వం విదితం తే భవిష్యతి ॥ 33 ॥

న తే వాగన్మతా కావ్యే కాచిదత్ర భవిష్యతి ।
కురు రామకథాం పుణ్యాం శ్లోకబద్ధాం మనోరమామ్ ॥ 34 ॥

యావత్థ్వాస్యన్తి గిరయః సరితశ్చ మహితలే ।
తావద్రామాయణకథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి ॥ 35 ॥

యావద్రామస్య చ కథా త్వత్కృతా ప్రచరిష్యతి ।
తావదూర్ధ్వమధశ్చ త్వం మల్లోకేషు నివత్స్యసి ॥ 36 ॥

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్బ్రహ్మ తత్రైవాన్తరధీయత ।
తతః సశిష్యో వాల్మీకిర్మునిర్విస్మయమాయయా ॥ 37 ॥

తస్య శిష్యాస్తతః సర్వే జగుః శ్లోకమిమం పునః ।
ముహుర్ముహుః ప్రీయమాణాః ప్రాహుశ్చ భృశవిస్మితాః ॥ 38 ॥

సమాక్షరైశ్చతుర్భిర్యః పాదైర్గీతో మహర్షిణా ।
సోఽనువ్యాహరణాద్భూయః శోకః శ్లోకత్వమాగతః ॥ 39 ॥

తస్య బుద్ధిరియం జాతా వాల్మీకేర్భావితాత్మనః ।
కృతస్నం రామాయణం కావ్యమీదృశైః కరవాణ్యహమ్ ॥ 40 ॥

ఉదారవృత్తార్థపదైర్మనోరమైః
తదాస్య రామస్య చకార కీర్తిమాన్ ।
సమాక్షరైః శ్లోకశతైర్యశస్వినో
యశస్కరం కావ్యముదారధీర్మునిః ॥ 41 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రుత్వా వస్తు సమగ్రం తథర్మాత్మా ధర్మసంహితమ్ ।
వ్యక్తమన్వేషతే భూయో యదవృత్తం తస్య ధీమతః ॥ ౧ ॥

ఉపస్పృశ్యోదకం సంయన్మునిః స్థిత్యా కృతాజ్ఞులిః ।
ప్రాచీనాగ్రేషు దర్భేషు ధర్మేణాన్వేషతే గతిమ్ ॥ ౨ ॥

జన్మ రామస్య సుమహద్వీర్యం సర్వానుకూలతామ్ ।
లోకస్య ప్రియతాం జ్ఞాంతిం సౌమ్యతాం సత్యశీలతామ్ ॥ ౩ ॥

నానాచిత్రాః కథాశ్చాన్యా విశ్వామిత్రసహాయనే ।
జానక్యాశ్చ వివాహం చ ధనుషశ్చ విభేదనమ్ ॥ ౪ ॥

రామరామవివాదం చ గుణాన్తాశరథేస్తథా ।
తథాభిషేకం రామస్య కైకేయ్యా దుష్టభావతామ్ ॥ ౫ ॥

వ్యాఘాతం చాభిషేకస్య రామస్య చ వివాసనమ్ ।
రాజ్ఞః శోకం విలాపం చ పరలోకస్య చాశ్రయమ్ ॥ ౬ ॥

ప్రకృతీనాం విషాదం చ ప్రకృతీనాం విసర్జనమ్ ।
నిషాదాధిపసంవాదం సూతోపావర్తనం తథా ॥ ౭ ॥

గంగాయాశ్చాభిసంతారం భరద్వాజస్య దర్శనమ్ ।
భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞానాచ్చిత్రకూటస్య దర్శనమ్ ॥ ౮ ॥

వాస్తుకర్మనివేశం చ భరతాగమనం తథా ।
ప్రసాదనం చ రామస్య పితుశ్చ సలిలక్రియామ్ ॥ ౯ ॥

పాదుకాగ్ర్యాభిషేకం చ నన్దిగ్రామ నివాసనమ్ ।

దణ్డకారణ్యగమనం సుతీక్షణ సమాగమమ్ ॥ 10 ॥

అనసూయాసమస్యాం చ అజ్గరాగస్య చార్పణమ్ ।
శూర్పణఖ్యాశ్చ సంవాదం విరూపకరణం తథా ॥ 11 ॥

వధం ఖరత్రిశిరసోరుత్థానం రావణస్య చ ।
మారీచస్య వధం చైవ వైదేహ్య హరణం తథా ॥ 12 ॥

రాఘవస్య విలాపం చ గృధ్రరాజనిబర్హణమ్ ।
కబన్ధదర్శనం చైవ పమ్పాయాశ్చాపి దర్శనమ్ ॥ 13 ॥

శర్భర్యా దర్శనం చైవ హనూమద్దర్శనం తథా ।
విలాపం చైవ పమ్పాయాం రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ 14 ॥

ఋష్యమూకస్య గమనం సుగ్రీవేణ సమాగమమ్ ।
ప్రత్యయోత్పాదనం సఖ్యం వాలిసుగ్రీవవిగ్రహమ్ ॥ 15 ॥

వాలిప్రమథనం చైవ సుగ్రీవప్రతిపాదనమ్ ।
తారావిలాపసమయం వర్షరాత్రినివాసనమ్ ॥ 16 ॥

కోపం రాఘవసింహస్య బలానాముపసంక్రహమ్ ।
దిశః ప్రస్థాపనం చైవ పృథివ్యాశ్చ నివేదనమ్ ॥ 17 ॥

అజ్గులీయకదానం చ ఋక్షస్య బిలదర్శనమ్ ।
ప్రాయోపవేశనం చైవ సమ్పాతేశ్చాపి దర్శనమ్ ॥ 18 ॥

పర్వతారోహణం చైవ సాగరస్య చ లఙ్ఘనమ్ ।
రాత్రౌ లఙ్కాప్రవేశం చ ఏకస్యాపి విచింతనమ్ ॥ 19 ॥

ఆపానభూమిగమనమవరోధస్య దర్శనమ్ ।
అశోకవనికాయానం సీతాయాశ్చాపి దర్శనమ్ ॥ 20 ॥

అభిజ్ఞానప్రదానం చ సీతాయాశ్చాపి భాషణమ్ ।

రాక్షసీతర్జనం చైవ త్రిజటాస్వప్నదర్శనమ్ ॥ 21 ॥

మణిప్రదానం సీతాయా వృక్షభజ్గం తథైవ చ ।
రాక్షసీవిద్రవం చైవ కింకరాణాం నిబర్హణమ్ ॥ 22 ॥

గ్రహణం వాయుసూనోశ్చ లజ్కాదాహాభిగర్జనమ్ ।
ప్రతిప్లవనమేవాథ మధూనాం హరణం తథా ॥ 23 ॥

రాఘవాశ్వాసనం చైవ మణినిర్యాతనం తథా ।
సజ్గమం చ సముద్రస్య నలనేతోశ్చ బన్ధనమ్ ॥ 24 ॥

ప్రతారం చ సముద్రస్య రాత్రౌ లజ్కావరోధనమ్ ।
విభీషణేన సంసర్గం వధోపాయనివేదనమ్ ॥ 25 ॥

కుమ్భకర్ణస్య నిధనం మేఘనాదనిబర్హణమ్ ।
రావణస్య వినాశం చ సీతావాప్తిమరేః పురే ॥ 26 ॥

బిభీషణాభిషేకం చ పుష్పకస్య చ దర్శనమ్ ।
అయోధ్యాయాశ్చ గమనం భరతేన సమాగమమ్ ॥ 27 ॥

రామాభిషేకాభ్యుదయం సర్వసైన్యవిసర్జనమ్ ।
స్వరాష్ట్రరజ్జానం చైవ వైదేహ్యశ్చ విసర్జనమ్ ॥ 28 ॥

అనాగతం చ యత్కించోద్రామస్య వసుధాతలే ।
తచ్ఛకారోత్తరే కావ్యే వాల్మీకిరభగవాన్మృషిః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకిర్భగవాన్పుషిః ।
చకార చరితం కృతస్నం విచిత్రపదమాత్మవాన్ ॥ ౧ ॥

కృత్వా తు తన్మహాప్రాజ్ఞః సభవిష్యం సహోత్తరమ్ ।
చింతయామాస కో న్వేతత్ప్రయుజ్ఞోయాదితి ప్రభుః ॥ ౨ ॥

తస్య చింతయమానస్య మహర్షేర్భావితాత్మనః ।
అగృహీతాం తతః పాదౌ మునివేషౌ కుశీలవౌ ॥ ౩ ॥

కుశీలవౌ తు ధర్మజ్ఞౌ రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ ।
భ్రాతరో స్వరసమ్పన్నౌ దదర్శాశ్రమవాసినౌ ॥ ౪ ॥

స తు మేధావినౌ దృష్ట్వా వేదేషు పరినిష్ఠితౌ ।
వేదోపబృహ్మణార్థాయ తావగ్రాహయత ప్రభుః ॥ ౫ ॥

కావ్యం రామాయణం కృతస్నం సీతాయాశ్చరితం మహత్ ।
పౌలస్త్య వధమిత్యేవ చకార చరితవ్రతః ॥ ౬ ॥

పాఠ్యే గేయే చ మధురం ప్రమాణైస్త్రిభిరన్వితమ్ ।
జాతిభిః సప్తభిర్యుక్తం తస్మిలయసమన్వితమ్ ॥ ౭ ॥

హాస్యశృంగారకారుణ్యరౌద్రవీరభయానకైః ।
బీభత్సాదిరసైర్యుక్తం కావ్యమేతదగాయతామ్ ॥ ౮ ॥

తౌ తు గాన్ధర్వతత్త్వజ్ఞౌ స్థానమూర్చ్ఛనకోవిదౌ ।
భ్రాతరో స్వరసమ్పన్నౌ గన్ధర్వావివ రూపిణౌ ॥ ౯ ॥

రూపలక్షణసమ్పన్నౌ మధురస్వరభాషిణౌ ।

బిమ్బాదివోద్ధృతౌ బిమ్బ రామదేహోత్తథాపరౌ ॥ 10 ॥

తౌ రాజపుత్రౌ కార్త్యున ధర్మమాఖ్యానముత్తమమ్ ।
వాచో విధేయం తత్సర్వం కృత్వా కావ్యమనిన్దితౌ ॥ 11 ॥

ఋషీణాం చ ద్విజాతీనాం సాధూనాం చ సమాగమే ।
యథోపదేశం తత్త్వజ్ఞౌ జగతుస్తౌ సమాహితౌ ।
మహాత్మానౌ మహాభాగౌ సర్వలక్షణలక్షితౌ ॥ 12 ॥

తౌ కదాచిత్సమేతానామృషీణాం భావితాత్మనామ్ ।
ఆసీనానాం సమీపస్థావిదం కావ్యమగాయతామ్ ॥ 13 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా మునయః సర్వే బాష్పపర్యాకులేక్షణాః ।
సాధు సాధ్విత్యావూచతుః పరం విస్మయమాగతాః ॥ 14 ॥

తే ప్రీతమనసః సర్వే మునయో ధర్మవత్సలాః ।
ప్రశశంసుః ప్రశస్తవ్యౌ గాయమానౌ కుశీలవౌ ॥ 15 ॥

అహో గీతస్య మాధుర్యం శ్లోకానాం చ విశేషతః ।
చిరనిర్వృత్తమప్యేతత్ప్రత్యక్షమివ దర్శితమ్ ॥ 16 ॥

ప్రవిశ్య తావభౌ సుష్టు తదా భావమగాయతామ్ ।
సహితౌ మధురం రక్తం సమ్పన్నం స్వరసమ్పదా ॥ 17 ॥

ఏవం ప్రశస్యమానౌ తౌ తపఃశ్లాఘైర్మహర్షిభిః ।
సంరక్తతరమత్యర్థం మధురం తావగాయతామ్ ॥ 18 ॥

ప్రీతః కశ్చిన్మునిస్తాభ్యాం సంస్థితః కలశం దదౌ ।
ప్రసన్నో వల్కలం కశ్చిద్దదౌ తాభ్యాం మహాయశాః ॥ 19 ॥

ఆశ్చర్యమిదమాఖ్యానం మునినా సమ్ప్రకీర్తితమ్ ।
పరం కవీనామాధారం సమాప్తం చ యథాక్రమమ్ ॥ 20 ॥

ప్రశస్యమానౌ సర్వత్ర కదాచిత్తత్ర గాయకౌ ।
రథ్యాసు రాజమార్గేషు దదర్శ భరతాగ్రజః ॥ 21 ॥

స్వవేశ్మ చానీయ తతో భ్రాతరౌ సకుశీలవౌ ।
పూజయామాస పూజార్హౌ రామః శత్రునిబర్హణః ॥ 22 ॥

ఆసీనః కాఞ్చనే దివ్యే స చ సింహాసనే ప్రభుః ।
ఉపోపవిష్టైః సచివైర్భ్రాతృభిశ్చ పరస్తపః ॥ 23 ॥

దృష్ట్వా తు రూపసమ్పన్నౌ తావుభౌ వీణీనౌ తతః ।
ఉవాచ లక్ష్మణం రామః శత్రుఘ్నం భరతం తథా ॥ 24 ॥

శ్రూయతామిదమాఖ్యానమనయోర్ద్దేవవర్చసోః ।
విచిత్రార్థపదం సమ్యగ్గాయతోర్మధురస్వరమ్ ॥ 25 ॥

ఇమౌ మునీ పార్థివలక్ష్మణాన్వితౌ
కుశీలవౌ చైవ మహాతపస్వినౌ ।
మమాపి తద్భూతికరం ప్రచక్షతే
మహానుభావం చరితం నిబోధత ॥ 26 ॥

తతస్తు తౌ రామవచః ప్రచోదితౌ
అగాయతాం మార్గవిధానసమ్పదా ।
స చాపి రామః పరిషద్గతః శనైర్-
బుభూషయాసక్తమనా బభూవ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

సర్వాపూర్వమియం యేషామాసీత్కృతాన్న వసున్ధరా ।
ప్రజాపతిముపాదాయ నృపాణాం జయశాలినామ్ ॥ 1 ॥

యేషాం స సగరో నామ సాగరో యేన ఖానితః ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి యం యాన్తం పర్యవారయన్ ॥ 2 ॥

ఇక్ష్వక్వాకూణామిదం తేషాం రాజ్ఞాం వంశే మహాత్మనామ్ ।
మహదుత్పన్నమాఖ్యానం రామాయణమితి శ్రుతమ్ ॥ 3 ॥

తదిదం వర్తయిష్యామి సర్వం నిఖిలమాదితః ।
ధర్మకామార్థసహితం శ్రోతవ్యమనసూయయా ॥ 4 ॥

కోసలో నామ ముదితః స్ఫితో జనపదో మహాన్ ।
నివిష్టః సరయూతీరే ప్రభూతధనధాన్యవాన్ ॥ 5 ॥

అయోధ్యా నామ నగరీ తత్రాస్మిన్లోకవిశ్రుతా ।
మనునా మానవేన్ద్రేణ యా పురీ నిర్మితా స్వయమ్ ॥ 6 ॥

ఆయతా దశ చ ద్వే చ యోజనాని మహాపురీ ।
శ్రీమతీ శ్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్తమహాపథా ॥ 7 ॥

రాజమార్గేణ మహతా సువిభక్తేన శోభితా ।
ముక్తపుష్పావకీరేన జలసిక్తేన నిత్యశః ॥ 8 ॥

తాం తు రాజా దశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధనః ।
పురీమావాసయామాస దివి దేవపతిర్యథా ॥ 9 ॥

కపాటతోరణవతీం సువిభక్తాన్తరాపణామ్ ।

సర్వయన్త్రాయుధవతీముపేతాం సర్వశిల్పిభిః ॥ 10 ॥

సూతమాగధసమ్బాధాం శ్రీమతీమతులప్రభామ్ ।
ఉచ్చాట్టాలధ్వజవతీం శతఘ్నశతసంక్కులామ్ ॥ 11 ॥

వధూనాటకసజ్జేశ్చ సంయుక్తాం సర్వతః పురీమ్ ।
ఉద్యానామ్రవణోపేతాం మహతీం సాలమేఖలామ్ ॥ 12 ॥

దుర్గగమ్భిరపరిఘాం దుర్గామన్యైర్దురాసదామ్ ।
వాజివారణసమ్పూర్ణాం గోభిరుష్టైః ఖరైస్తథా ॥ 13 ॥

సామన్తరాజసజ్జేశ్చ బలికర్మభిరావృతామ్ ।
నానాదేశనివాసైశ్చ వణిగ్భిరుపశోభితామ్ ॥ 14 ॥

ప్రసాదై రత్నవికృతైః పర్వతైరుపశోభితామ్ ।
కూటాగరైశ్చ సమ్పూర్ణామిన్ద్రన్యేవామరావతీమ్ ॥ 15 ॥

చిత్రామష్టాపదాకారాం వరనారీగణైర్యుతామ్ ।
సర్వరత్నసమాకీర్ణాం విమానగృహశోభితామ్ ॥ 16 ॥

గృహగాఢామవిచ్ఛిద్రాం సమభూమౌ నివేశితామ్ ।
శాలితణ్డలసమ్పూర్ణామిక్షుకాణ్డరసోదకామ్ ॥ 17 ॥

దున్దుభీభిర్మృదజ్జేశ్చ వీణాభిః పణవైస్తథా ।
నాదితాం భృశమత్యర్థం పృథివ్యాం తామనుత్తమామ్ ॥ 18 ॥

విమానమివ సిద్ధానాం తపసాధిగతం దివి ।
సునివేశితవేశ్మాన్తాం నరోత్తమసమావృతామ్ ॥ 19 ॥

యే చ బాణైర్న విధ్యన్తి వివిక్తమపరాపరమ్ ।
శబ్దవేధ్యం చ వితతం లఘుహస్తా విశారదాః ॥ 20 ॥

సింహవ్యాఘ్రవరాహాణాం మత్తానాం నదతాం వనే ।
హంతారో నిశితైః శస్త్రైర్బలాద్బాహుబలైరపి ॥ 21 ॥

తాదృశానాం సహస్రైస్తామభిపూర్ణాం మహారథైః ।
పురీమావాసయామాస రాజా దశరథస్తదా ॥ 22 ॥

తామగ్నిమద్భిర్గుణవద్భిరావృతామ్
ద్విజోత్తమైర్వేదషడఙ్గపారగైః ।
సహస్రదైః సత్యరతైర్మహాత్మభిర్-
మహర్షికల్పైర్పృషిభిశ్చ కేవలైః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యాద్యే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

పుర్యాం తస్యామయోధ్యాయాం వేదవిత్సర్వసజ్గహః ।
దీర్ఘదర్శీ మహాతేజాః పౌరజానపదప్రియః ॥ ౧ ॥

ఇక్షాకూణామతిరథో యజ్ఞా ధర్మరతో వశీ ।
మహర్షికల్పో రాజర్షిస్త్రిషు లోకృషు విశ్రుతః ॥ ౨ ॥

బలవాన్నిహతామిత్రో మిత్రవాన్విజితేంద్రియః ।
ధనైశ్చ సశ్చయైశ్చాన్యైః శక్తవైశ్రవణోపమః ॥ ౩ ॥

యథా మనుర్మహాతేజా లోకస్య పరిరక్షితా ।
తథా దశరథో రాజా వసజ్ఞాగదపాలయత్ ॥ ౪ ॥

తేన సత్యాభినన్ధేన త్రివర్గమనుతిష్ఠతా ।
పాలితా సా పురీ శ్రేష్ఠేన్ద్రేణ ఇవామరావతీ ॥ ౫ ॥

తస్మిన్పురవరే హృష్టా ధర్మాత్మనా బహుశ్రుతాః ।
నరాస్తుష్టాధనైః పైః పైరలుబ్ధాః సత్యవాదినః ॥ ౬ ॥

నాల్పసంనిచయః కశ్చిదాసీత్తస్మిన్పురోత్తమే ।
కుటుంబీ యో హ్యసిద్ధార్థోఽగవాశ్వధనధాన్యవాన్ ॥ ౭ ॥

కామీ వా న కదర్యో వా నృశంసః పురుషః క్వచిత్ ।
ద్రష్టుం శక్యమయోధ్యాయాం నావిద్వాన్న చ నాస్తికః ॥ ౮ ॥

సర్వే నరాశ్చ నార్యశ్చ ధర్మశీలాః సుసంయతాః ।
ముదితాః శీలవృత్తాభ్యాం మహర్షయ ఇవామలాః ॥ ౯ ॥

నాకుణ్డలీ నాముకుటీ నాస్రగీవ నాల్పభోగవాన్ ।

నామృష్టో నానులిప్తాజ్ఞో నాసుగన్ధశ్చ విద్యతే ॥ 10 ॥

నామృష్టభోజీ నాదాతా నాప్యనజ్జదనిష్కృధృక్ ।
నాహస్తాభరణో వాపి దృశ్యతే నాప్యనాత్మవాన్ ॥ 11 ॥

నానాహితాగ్నిర్నాయజ్వా విప్రో నాప్యసహస్రదః ।
కశ్చిదాసీదయోధ్యాయాం న చ నిర్వృత్తసంజ్కరః ॥ 12 ॥

స్వకర్మనిరతా నిత్యం బ్రాహ్మణా విజితేంద్రియాః ।
దానాధ్యయనశీలాశ్చ సంయతాశ్చ ప్రతిగ్రహే ॥ 13 ॥

న నాస్తికో నాన్యతకో న కశ్చిదబహుశ్రుతః ।
నాసూయకో న చాశక్తో నావిద్వాన్విద్యతే తదా ॥ 14 ॥

న దీనః క్షిప్తచిత్తో వా వ్యథితో వాపి కశ్చన ।
కశ్చిన్నరో వా నారీ వా నాశ్రీమాన్నాప్యరూపవాన్ ।
ద్రష్టుం శక్యమయోధ్యాయాం నాపి రాజన్యభక్తిమాన్ ॥ 15 ॥

వరేష్వగ్ర్యచతుర్థేషు దేవతాతిథిపూజకాః ।
దీర్ఘాయుషో నరాః సర్వే ధర్మం సత్యం చ సంశ్రితాః ॥ 16 ॥

క్షత్రం బ్రహ్మముఖం చాసీద్వైశ్యాః క్షత్రమనువ్రతాః ।
శూద్రాః స్వధర్మనిరతాస్త్రీన్వర్ణానుపచారిణః ॥ 17 ॥

సా తేనేక్ష్యాకునాథేన పురీ సుపరిరక్షితా ।
యథా పురస్తాన్మనునా మానవేన్ద్రేణ ధీమతా ॥ 18 ॥

యోధానామగ్నికల్పానాం పేశలానామమర్షిణామ్ ।
సమూర్ణాకృతవిద్యానాం గుహాకేసరిణామివ ॥ 19 ॥

కామోజవిషయే జాతైర్బాహ్నికైశ్చ హయోత్తమైః ।
వనాయుజైర్నదీజైశ్చ పూర్ణాహరిహయోపమైః ॥ 20 ॥

విన్యసర్వతజైర్మతైః పూర్ణా హైమవతైరపి ।
మదాన్వితైరతిబలైర్మాతజైః పర్వతోపమైః ॥ 21 ॥

అఙ్గానాదపి నిష్కాన్తైర్వామనాదపి చ ద్విపైః ।
భద్రమన్తైర్భద్రమృగైర్మృగమన్తైశ్చ సా పురీ ॥ 22 ॥

నిత్యమతైః సదా పూర్ణా నాగైరచలసంనిభైః ।
సా యోజనే చ ద్వే భూయః సత్యనామా ప్రకాశతే ॥ 23 ॥

తాం సత్యనామాం దృఢతోరణార్గలామ్
గృహైర్విచిత్రైరుపశోభితాం శివామ్ ।
పురీమయోధ్యాం నృసహస్రసంక్కులామ్
శశాస వై శక్రసమో మహీపతిః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

అష్టౌ బభూవుర్వీరస్య తస్యామాత్యా యశస్వినః ।
శుచయశ్చానురక్తాశ్చ రాజకృత్యేషు నిత్యశః ॥ 1 ॥

ధృష్టిర్జయంతో విజయః సిద్ధార్థో అర్థసాధకః ।
అశోకో మన్తపాలశ్చ సుమన్తశ్చాష్టమోఽభవత్ ॥ 2 ॥

ఋత్విజౌ ద్వావభిమతౌ తస్యాస్తామృషిసత్తమౌ ।
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ మన్త్రిణశ్చ తథాపరే ॥ 3 ॥

శ్రీమన్తశ్చ మహాత్మానః శాస్త్రజ్ఞౌ దృఢవిక్రమాః ।
కీర్తిమన్తః ప్రణిహితా యథావచనకారిణః ॥ 4 ॥

తేజఃక్షమాయశఃప్రాప్తాః స్మితపూర్వాభిభాషిణః ।
క్రోధాత్కూమార్థహతోర్వా న బ్రూయురన్యతం వచః ॥ 5 ॥

తేషామవిదితం కింఞ్చిత్స్వేషు నాస్తి పరేషు వా ।
క్రియమాణం కృతం వాపి చారేణాపి చిక్కిర్షితమ్ ॥ 6 ॥

కుశలా వ్యవహారేషు సౌహృదేషు పరీక్షితాః ।
ప్రాప్తకాలం యథా దణ్డం ధారయేయుః సుతేష్వపి ॥ 7 ॥

కోశసజ్జహణే యుక్తా బలస్య చ పరిగ్రహే ।
అహితం చాపి పురుషం న విహింస్యరదూషకమ్ ॥ 8 ॥

వీరాశ్చ నియతోత్సాహా రాజశాస్త్రమనుష్ఠితాః ।
శుచీనాం రక్షితారశ్చ నిత్యం విషయవాసినామ్ ॥ 9 ॥

బ్రహ్మక్షత్రమహింసన్తస్తే కోశం సమపూరయన్ ।

సుతీక్షణదణ్డాః సమ్ర్పిక్ష్య పురుషస్య బలాబలమ్ ॥ 10 ॥

శుచినామేకబుద్ధీనాం సర్వేషాం సమృజానతామ్ ।
నాసీత్పురే వా రాష్ట్రే వా మృషావాదీ నరః క్వచిత్ ॥ 11 ॥

కశ్చిన్న దుష్టస్తత్రాసీత్పరదారరతిర్నరః ।
ప్రశాంతం సర్వమేవాసిద్రాష్ట్రం పురవరం చ తత్ ॥ 12 ॥

సువాససః సువేశాశ్చ తే చ సర్వే సుశీలినః ।
హితార్థం చ నరేంద్రస్య జాగ్రతో నయచక్షుషా ॥ 13 ॥

గురౌ గుణగృహీతాశ్చ ప్రఖ్యాతాశ్చ పరాక్రమైః ।
విదేశేష్వపి విజ్ఞాతాః సర్వతో బుద్ధినిశ్చయాత్ ॥ 14 ॥

ఈదృశైస్తైరమాత్యైస్తు రాజా దశరథోఽనఘః ।
ఉపపన్నో గుణోపేతైరన్వశాసద్వసున్ధరామ్ ॥ 15 ॥

అవేక్షమాణశ్చరేణ ప్రజా ధర్మేణ రజ్జాయన్ ।
నాధ్యగచ్ఛద్విశిష్టం వా తుల్యం వా శత్రుమాత్మనః ॥ 16 ॥

తైర్మన్త్రిభిర్మన్త్రహితైర్నివిష్టైర్-
వృతోఽనురక్తైః కుశలైః సమర్థైః ।
స పార్థివో దీప్తిమవాప యుక్తః
తేజోమయైర్గోభిరివోదితోఽర్కః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

తస్య త్వేవం ప్రభావస్య ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః ।
సుతార్థం తప్యమానస్య నాసీద్వంశకరః సుతః ॥ 1 ॥

చింతయానస్య తస్యైవం బుద్ధిరాసీన్మహాత్మనః ।
సుతార్థం వాజిమేధేన కిమర్థం న యజామ్యహమ్ ॥ 2 ॥

స నిశ్చితాం మతిం కృత్వా యష్టవ్యమితి బుద్ధిమాన్ ।
మన్త్రిభిః సహ ధర్మాత్మా సర్వైరేవ కృతాత్మభిః ॥ 3 ॥

తతోఽబ్రవీదిదం రాజా సుమన్త్రం మన్త్రిసత్తమమ్ ।
శీఘ్రమానయ మే సర్వాన్గురూంస్తాన్సపురోహితాన్ ॥ 4 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా రహః సూతో రాజానమిదమబ్రవీత్ ।
ఋత్విగ్భిరుపదిష్టోఽయం పురావృత్తో మయా శ్రుతః ॥ 5 ॥

సనత్కుమారో భగవాన్సూర్వం కథితవాన్కథామ్ ।
ఋషీణాం సంనిధౌ రాజంస్తవ పుత్రాగమం ప్రతి ॥ 6 ॥

కాశ్యపస్య తు పుత్రోఽస్తి విభాణ్డక ఇతి శ్రుతః ।
ఋష్యశృంగ ఇతి ఖ్యాతస్తస్య పుత్రో భవిష్యతి ॥ 7 ॥

స వనే నిత్యసంవృద్ధో మునిర్వనచరః సదా ।
నాన్యం జానాతి విప్రేన్ద్రో నిత్యం పిత్రనువర్తనాత్ ॥ 8 ॥

ద్వైవిధ్యం బ్రహ్మచర్యస్య భవిష్యతి మహాత్మనః ।
లోకేషు ప్రథితం రాజన్విప్రైశ్చ కథితం సదా ॥ 9 ॥

తస్యైవం వర్తమానస్య కాలః సమభివర్తత ।

అగ్నిం శుశ్రూషమాణస్య పితరం చ యశస్వినమ్ ॥ 10 ॥

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు రోమపాదః ప్రతాపవాన్ ।
అజ్ఞేషు ప్రథితో రాజా భవిష్యతి మహాబలః ॥ 11 ॥

తస్య వ్యతిక్రమాద్రాజ్ఞో భవిష్యతి సుదారుణా ।
అనావృష్టిః సుఘోరా వై సర్వభూతభయావహా ॥ 12 ॥

అనావృష్ట్యాం తు వృత్తాయాం రాజా దుఃఖసమన్వితః ।
బ్రాహ్మణాఞ్శ్చుతవృద్ధాంశ్చ సమానీయ ప్రవక్ష్యతి ॥ 13 ॥

భవంతః శ్రుతధర్మాణో లోకే చారిత్రవేదినః ।
సమాదిశన్తు నియమం ప్రాయశ్చిత్తం యథా భవేత్ ॥ 14 ॥

వక్ష్యన్తి తే మహీపాలం బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ।
విభాణ్డకసుతం రాజన్సర్వోపాయైరిహానయ ॥ 15 ॥

ఆనాయ్య చ మహీపాల ఋష్యశృంగం సుసత్కృతమ్ ।
ప్రయచ్ఛ కన్యాం శాంతాం వై విధినా సుసమాహితః ॥ 16 ॥

తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా రాజా చింతాం ప్రపత్స్యతే ।
కేనోపాయేన వై శక్యమిహానేతుం స వీర్యవాన్ ॥ 17 ॥

తతో రాజా వినిశ్చిత్య సహ మన్త్రిభిరాత్మవాన్ ।
పురోహితమమాత్యాంశ్చ ప్రేషయిష్యతి సత్కృతాన్ ॥ 18 ॥

తే తు రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా వ్యధితా వనతాననాః ।
న గచ్ఛేమ ఋషేర్భీతా అనునేష్యన్తి తం నృపమ్ ॥ 19 ॥

వక్ష్యన్తి చింతయిత్వా తే తస్యోపాయాంశ్చ తాన్తమాన్ ।
ఆనేష్యామో వయం విప్రం న చ దోషో భవిష్యతి ॥ 20 ॥

ఏవమజ్ఞాధిపేనైవ గణికాభిర్మషేః సుతః ।

ఆనీతోఽవర్షయద్దేవః శాంతా చాస్మై ప్రదీయతే ॥ 21 ॥

ఋష్యశృజ్గస్తూ జామాతా పుత్రాంస్తవ విధాస్యతి ।
సనత్కుమారకథితమేతావద్వాఽహృతం మయా ॥ 22 ॥

అథ హృష్టో దశరథః సుమన్త్రం ప్రత్యభాషత ।
యథర్ష్యశృజ్గస్తాన్వనీతో విస్తరేణ త్వయోచ్యతామ్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

సుమస్త్రశోచితో రాజ్ఞా ప్రోవాచేదం వచస్తదా ।
యథర్షశృంశస్తాన్వనీతః శృణు మే మన్త్రిభిః సహ ॥ 1 ॥

రోమపాదమువాచేదం సహమాత్యః పురోహితః ।
ఉపాయో నిరపాయోఽయమస్మాభిరభిచింతితః ॥ 2 ॥

ఋష్యశృంశో వనచరస్తపఃస్వాధ్యాయనే రతః ।
అనభిజ్ఞః స నారీణాం విషయాణాం సుఖస్య చ ॥ 3 ॥

ఇన్ద్రియారైరభిమతైర్నరచిత్తప్రమాధిభిః ।
పురమానాయయిష్యామః క్షిప్రం చాధ్యవసీయతామ్ ॥ 4 ॥

గణికాస్తత్ర గచ్ఛన్తు రూపవత్యః స్వలక్ష్మణతాః ।
ప్రతోభ్య వివిధోపాయైరానేష్యన్తిహ సత్కృతాః ॥ 5 ॥

శ్రుత్వా తథేతి రాజా చ ప్రత్యువాచ పురోహితమ్ ।
పురోహితో మన్త్రిణశ్చ తథా చక్రుశ్చ తే తదా ॥ 6 ॥

వారముఖ్యాన్తు తచ్ఛ్రుత్వా వనం ప్రవివిశుర్మహత్ ।
ఆశ్రమస్యావిదూరేఽస్మిన్యత్నం కుర్వన్తి దర్శనే ॥ 7 ॥

ఋషిపుత్రస్య ఘోరస్య నిత్యమాశ్రమవాసినః ।
పితుః స నిత్యసన్తుష్టో నాతిచక్రామ చాశ్రమాత్ ॥ 8 ॥

న తేన జన్మప్రభృతి దృష్టపూర్వం తపస్వినా ।
స్త్రీ వా పుమాన్వా యచ్ఛాన్యత్సత్త్వం నగరరాష్ట్రజమ్ ॥ 9 ॥

తతః కదాచిత్తం దేశమాజగామ యదృచ్ఛయా ।

విభాణ్ణకసుతస్తత్ర తాశ్చపశ్యద్వరాజ్ఞనాః ॥ 10 ॥

తాశ్చిత్రవేషాః ప్రమదా గాయన్త్యో మధురస్వరైః ।
ఋషిపుత్రముపాగమ్య సర్వా వచనమబ్రువన్ ॥ 11 ॥

కస్త్యం కిం వర్తసే బ్రహ్మజ్ఞాతుమిచ్ఛామహే వయమ్ ।
ఏకస్త్యం విజనే ఘోరే వనే చరసి శంస నః ॥ 12 ॥

అదృష్టరూపాస్తాస్తేన కామ్యరూపా వనే స్త్రియః ।
హార్దాత్తస్య మతిరాతా ఆఖ్యాతుం పితరం స్వకమ్ ॥ 13 ॥

పితా విభాణ్ణకోఽస్మాకం తస్యాహం సుత ఔరసః ।
ఋష్యశృంగ ఇతి ఖ్యాతం నామ కర్మ చ మే భువి ॥ 14 ॥

ఇహాశ్రమపదోఽస్మాకం సమీపే శుభదర్శనాః ।
కరిష్యే వోఽత్ర పూజాం వై సర్వేషాం విధిపూర్వకమ్ ॥ 15 ॥

ఋషిపుత్రవచః శ్రుత్వా సర్వాసాం మతిరాస వై ।
తదాశ్రమపదం ద్రష్టుం జగ్ముః సర్వాశ్చ తేన హ ॥ 16 ॥

గతానాం తు తతః పూజామృషిపుత్రశ్చకార హ ।
ఇదమర్ఘ్యమిదం పాద్యమిదం మూలం ఫలం చ నః ॥ 17 ॥

ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం సర్వా ఏవ సముత్సుకాః ।
ఋషేర్భీతాశ్చ శీఘ్రం తు గమనాయ మతిం దధుః ॥ 18 ॥

అస్మాకమపి ముఖ్యాని ఫలానీమాని వై ద్విజ ।
గృహాణ ప్రతి భద్రం తే భక్షయస్వ చ మా చిరమ్ ॥ 19 ॥

తతస్తాస్తం సమాలిక్య సర్వా హర్షసమన్వితాః ।
మోదకాన్ప్రదదుస్తస్మై భక్ష్యాంశ్చ వివిధాఞ్శుభాన్ ॥ 20 ॥

తాని చాస్వాద్య తేజస్వీ ఫలానీతి స్మ మన్యతే ।

అనాస్వాదితపూర్వాణి వనే నిత్యనివాసినామ్ ॥ 21 ॥

ఆపృచ్ఛ్య చ తదా విప్రం వ్రతచర్యాం నివేద్య చ ।
గచ్ఛన్తి స్మాపదేశాత్తా భీతాస్తస్య పితుః స్త్రియః ॥ 22 ॥

గతాసు తాసు సర్వాసు కాశ్యపస్యాత్మజో ద్విజః ।
అస్వస్థహృదయశ్చాసీద్దుఃఖం స్మ పరివర్తతే ॥ 23 ॥

తతోఽపరేద్యుస్తం దేశమాజగామ స వీర్యవాన్ ।
మనోజ్ఞా యత్ర తా దృష్టా వారముఖ్యాః స్వలక్ష్మితాః ॥ 24 ॥

దృష్ట్వావ చ తదా విప్రమాయాస్తం హృష్టమానసాః ।
ఉపసృత్య తతః సర్వాస్తాస్తమూచురిదం వచః ॥ 25 ॥

ఏహ్యశ్రమపదం సౌమ్య అస్మాకమితి చాబ్రువన్ ।
తత్రాప్యేష విధిః శ్రీమాన్విశేషేణ భవిష్యతి ॥ 26 ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తాసాం సర్వాసాం హృదయఙ్గమమ్ ।
గమనాయ మతిం చక్రే తం చ నిన్యస్తదా స్త్రియః ॥ 27 ॥

తత్ర చానీయమానే తు విప్రే తస్మిన్మహాత్మని ।
వవర్ష సహసా దేవో జగత్ప్రహ్లాదయంస్తదా ॥ 28 ॥

వర్షణైవాగతం విప్రం విషయం స్వం నరాధిపః ।
ప్రత్యుద్గమ్య మునిం ప్రహ్వః శిరసా చ మహీం గతః ॥ 29 ॥

అర్ఘ్యం చ ప్రదదౌ తస్మై న్యాయతః సుసమాహితః ।
వప్రే ప్రసాదం విప్రేన్ద్రాన్మా విప్రం మన్యురావిశేత్ ॥ 30 ॥

అన్తఃపురం ప్రవిశ్యాన్మై కన్యాం దత్త్వా యథావిధి ।
శాన్తాం శాన్తేన మనసా రాజా హర్షమవాప సః ॥ 31 ॥

ఏవం స న్యవసత్తత్ర సర్వకామైః సుపూజితః ।

ఋష్యశృంగో మహాతేజాః శాస్త్రయా సహ భార్యయా ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే నవమః సర్గః॥

॥ దశమః సర్గః ॥

భూయ ఏవ చ రాజేన్ద్ర శృణు మే వచనం హితమ్ ।
యథా స దేవప్రవరః కథయామాస బుద్ధిమాన్ ॥ 1 ॥

ఇక్షాకూణాం కులే జాతో భవిష్యతి సుధార్మికః ।
రాజా దశరథో నామ్నా శ్రీమాన్సత్యప్రతిశ్రవః ॥ 2 ॥

అజరాజేన సఖ్యం చ తస్య రాజ్ఞో భవిష్యతి ।
కన్యా చాస్య మహాభాగా శాంతా నామ భవిష్యతి ॥ 3 ॥

పుత్రస్త్యజస్య రాజ్ఞస్తు రోమపాద ఇతి శ్రుతః ।
తం స రాజా దశరథో గమిష్యతి మహాయశాః ॥ 4 ॥

అనపత్యోఽస్మి ధర్మాత్మశ్శాంతాభర్తా మమ క్రతుమ్ ।
ఆహరేత త్వయాజ్ఞప్తః సంతానార్థం కులస్య చ ॥ 5 ॥

శ్రుత్వా రాజ్ఞోఽథ తద్వాక్యం మనసా స విచిన్త్య చ ।
ప్రదాస్యతే పుత్రవన్తం శాంతా భర్తారమాత్మవాన్ ॥ 6 ॥

ప్రతిగృహ్య చ తం విప్రం స రాజా విగతజ్వరః ।
ఆహరిష్యతి తం యజ్ఞం ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా ॥ 7 ॥

తం చ రాజా దశరథో యష్టుకామః కృతాజ్ఞానిః ।
ఋష్యశృంగం ద్విజశ్రేష్ఠం వరయిష్యతి ధర్మవిత్ ॥ 8 ॥

యజ్ఞార్థం ప్రసవార్థం చ స్వర్గార్థం చ నరేశ్వరః ।
లభతే చ స తం కామం ద్విజముఖ్యాద్విశాం పతిః ॥ 9 ॥

పుత్రాశ్చాస్య భవిష్యన్తి చత్వారోఽమితవిక్రమాః ।

వంశప్రతిష్ఠానకరాః సర్వలోకేషు విశ్రుతాః ॥ 10 ॥

ఏవం స దేవప్రవరః పూర్వం కథితవాన్కథామ్ ।
సనత్కుమారో భగవాన్పురా దేవయుగే ప్రభుః ॥ 11 ॥

స త్వం పురుషశార్దూల తమానయ సుసత్కృతమ్ ।
స్వయమేవ మహారాజ గత్వా సబలవాహనః ॥ 12 ॥

అనుమాన్య వసిష్ఠం చ సూతవాక్యం నిశమ్య చ ।
సాంతఃపురః సహమాత్యః ప్రయయా యత్ర స ద్విజః ॥ 13 ॥

వనాని సరితశ్చైవ వ్యతిక్రమ్య శనైః శనైః ।
అభిచక్రామ తం దేశం యత్ర వై మునిపుంజవః ॥ 14 ॥

ఆసాద్య తం ద్విజశ్రేష్ఠం రోమపాదసమీపగమ్ ।
ఋషిపుత్రం దదర్శాదౌ దీప్యమానమివానలమ్ ॥ 15 ॥

తతో రాజా యథాన్యాయం పూజాం చక్రే విశేషతః ।
సఖిత్యాత్తస్య వై రాజ్ఞః ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ 16 ॥

రోమపాదేన చాఖ్యాతమృషిపుత్రాయ ధీమతే ।
సఖ్యం సమృద్ధకం చైవ తదా తం ప్రత్యపూజయత్ ॥ 17 ॥

ఏవం సుసత్కృతస్తేన సహోషిత్వా నరరథః ।
సప్తాష్టదివసాన్రాజా రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

శాంతా తవ సుతా రాజన్సహ భర్తా విశామ్పతే ।
మదీయం నగరం యాతు కార్యం హి మహాదుద్యతమ్ ॥ 19 ॥

తథేతి రాజా సంశ్రుత్య గమనం తస్య ధీమతః ।
ఉవాచ వచనం విప్రం గచ్ఛ త్వం సహ భార్యయా ॥ 20 ॥

ఋషిపుత్రః ప్రతిశ్రుత్య తథేత్యాహ నృపం తదా ।

స నృపేణాభ్యనుజ్ఞాతః ప్రయయా సహ భార్యయా ॥ 21 ॥

తావన్యోన్యాజ్ఞానిం కృత్వా స్నేహాత్సంశ్లేష్య చోరసా ।
ననన్దతుర్దశరథో రోమపాదశ్చ పీర్యవాన్ ॥ 22 ॥

తతః సుహృదమాప్నృచ్ఛ్య ప్రస్థితో రఘునన్దనః ।
పౌరేభ్యః ప్రేషయామాస దూతాన్వై శీఘ్రగామినః ।
క్రియతాం నగరం సర్వం క్షిప్రమేవ స్వలక్ష్మితమ్ ॥ 23 ॥

తతః ప్రహృష్టాః పౌరాస్తే శ్రుత్వా రాజానమాగతమ్ ।
తథా ప్రచక్రుస్తత్సర్వం రాజ్ఞా యత్ప్రేషితం తదా ॥ 24 ॥

తతః స్వలక్ష్మితం రాజా నగరం ప్రవివేశ హ ।
శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషైః పురస్కృత్య ద్విజర్షభమ్ ॥ 25 ॥

తతః ప్రముదితాః సర్వే దృష్ట్వా వై నాగరా ద్విజమ్ ।
ప్రవేశ్యమానం సత్కృత్య నరేంద్రేణేన్ద్రకర్మణా ॥ 26 ॥

అన్తఃపురం ప్రవేశ్యైనం పూజాం కృత్వా తు శాస్త్రతః ।
కృతకృత్యం తదాత్మానం మేనే తస్యోపవాహనాత్ ॥ 27 ॥

అన్తఃపురాణి సర్వాణి శాంతాం దృష్ట్వా తథాగతమ్ ।
సహ భర్తా విశాలాక్షీం ప్రీత్యానన్దముపాగమన్ ॥ 28 ॥

పూజ్యమానా చ తాభిః సా రాజ్ఞా చైవ విశేషతః ।
ఉవాస తత్ర సుఖితా కఞ్చిత్కాలం సహ ద్విజా ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

తతః కాలే బహుతిథే కస్మింశ్చిత్సుమనోహరే ।
వసంతే సమనుప్రాప్తే రాజ్ఞో యష్టుం మనోఽభవత్ ॥ 1 ॥

తతః ప్రసాద్య శిరసా తం విప్రం దేవవర్ణినమ్ ।
యజ్ఞాయ వరయామాస సంతానార్థం కులస్య చ ॥ 2 ॥

తథేతి చ స రాజానమువాచ చ సుసత్కృతః ।
సంభారాః సమ్భియంతాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్ ॥ 3 ॥

తతో రాజాబ్రవీద్వాక్యం సుమన్త్రం మన్త్రసత్తమమ్ ।
సుమన్త్రావాహయ ఊప్రమృత్విజో బ్రహ్మవాదినః ॥ 4 ॥

తతః సుమన్త్రస్త్వరితం గత్వా త్వరితవిక్రమః ।
సమానయత్స తాన్విప్రాన్సమస్తాన్వేదపారగాన్ ॥ 5 ॥

సుయజ్ఞం వామదేవం చ జాబాలిమథ కాశ్యపమ్ ।
పురోహితం వసిష్ఠం చ యే చాన్యే ద్విజసత్తమాః ॥ 6 ॥

తాన్పూజయిత్వా ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా ।
ఇదం ధర్మార్థసహితం శ్లక్ష్యం వచనమబ్రవీత్ ॥ 7 ॥

మమ లాలప్యమానస్య పుత్రార్థం నాస్తి వై సుఖమ్ ।
తదర్థం హయమేధేన యక్ష్యామీతి మతిర్మమ ॥ 8 ॥

తదహం యష్టుమిచ్ఛామి శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
ఋషిపుత్రప్రభావేన కామాన్ప్రాప్స్యామి చాప్యహమ్ ॥ 9 ॥

తతః సాధ్వీతి తద్వాక్యం బ్రాహ్మణాః ప్రత్యపూజయన్ ।

వసిష్ఠప్రముఖాః సర్వే పార్థివస్య ముఖాచ్ఛ్యతమ్ ॥ 10 ॥

ఋష్యశృంగపురోగాశ్చ ప్రత్యూచర్నపతిం తదా ।
సమ్భరాః సమ్భియంతాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్ ॥ 11 ॥

సర్వథా ప్రాప్యనే పుత్రాంశ్చతురోఽమితవిక్రమాన్ ।
యస్య తే ధార్మికీ బుద్ధిరియం పుత్రార్థమాగతా ॥ 12 ॥

తతః ప్రితోఽభవద్రాజా శ్రుత్వా తద్ద్విజభాషితమ్ ।
అమాత్యాంశ్చబ్రవీద్రాజా హర్షణేదం శుభాక్షరమ్ ॥ 13 ॥

గురూణాం వచనాచ్ఛిష్రుం సమ్భరాః సమ్భియన్తు మే ।
సమర్థాధిష్ఠితశ్చాశ్వః సోపాధ్యాయో విముచ్యతామ్ ॥ 14 ॥

సరయ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమిర్విధీయతామ్ ।
శాన్తయశ్చాభివర్ధంతాం యథాకల్పం యథావిధి ॥ 15 ॥

శక్యః కర్తుమయం యజ్ఞః సర్వేణాపి మహీక్షితా ।
నాపరాధో భవేత్కష్టో యద్యస్మిన్కృతుసత్తమే ॥ 16 ॥

భద్రం హి మృగయన్తేఽత్ర విద్వాంసో బ్రహ్మరాక్షసాః ।
విధిహీనస్య యజ్ఞస్య సద్యః కర్తా వినశ్యతి ॥ 17 ॥

తద్యథా విధిపూర్వం మే క్రతురేష సమాప్యతే ।
తథావిధానం క్రియతాం సమర్థాః కరణేష్వహ ॥ 18 ॥

తథేతి చ తతః సర్వే మన్త్రిణః ప్రత్యపూజయన్ ।
పార్థివేన్ద్రస్య తద్వాక్యం యథాజ్ఞప్తమకుర్వత ॥ 19 ॥

తతో ద్విజాస్తే ధర్మజ్ఞమస్తువన్నార్థివర్షభమ్ ।
అనుజ్ఞాతాస్తతః సర్వే పునర్జగ్ముర్యథాగతమ్ ॥ 20 ॥

గతానాం తు ద్విజాతీనాం మస్త్రిణస్తాన్నరాధిపః ।

విసర్జయిత్వా స్వం వేశ్మ ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

పునః ప్రాప్తే వసంతే తు పూర్ణః సంవత్సరోఽభవత్ ।
అభివాద్య వసిష్ఠం చ న్యాయతః ప్రతిపూజ్య చ ॥ 1 ॥

అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం ప్రసవార్థం ద్విజోత్తమమ్ ।
యజ్ఞో మే క్రియతాం విప్ర యథోక్తం మునిపుంగవ ॥ 2 ॥

యథా న విఘ్నః క్రియతే యజ్ఞాజ్ఞేషు విధీయతామ్ ।
భవాన్నిగ్ధః సుహృన్మహ్యం గురుశ్చ పరమో భవాన్ ॥ 3 ॥

వోధవ్యో భవతా చైవ భారో యజ్ఞస్య చోద్యతః ।
తథేతి చ న రాజానమబ్రవీద్ద్విజసత్తమః ॥ 4 ॥

కరిష్యే సర్వమేవైతద్భవతా యత్సమర్థితమ్ ।
తతోఽబ్రవీద్ద్విజాన్వృద్ధాన్యజ్ఞకర్మసు నిష్ఠితాన్ ॥ 5 ॥

స్థాపత్యే నిష్ఠితాన్చైవ వృద్ధాన్పరమధార్మికాన్ ।
కర్మాన్తికాఞ్శిల్పకారాన్వర్ధకీన్ఘనకానపి ॥ 6 ॥

గణకాఞ్శిల్పినశ్చైవ తథైవ నటనర్తకాన్ ।
తథా శుచీఞ్శాస్త్రవిదః పురుషాన్సుబహుశ్రుతాన్ ॥ 7 ॥

యజ్ఞకర్మ సమీహంతాం భవంతో రాజశాసనాత్ ।
ఇష్టకా బహుసాహస్రీ శీఘ్రమానీయతామితి ॥ 8 ॥

ఔపకార్యాః క్రియంతాం చ రాజ్ఞాం బహుగుణాన్వితాః ।
బ్రాహ్మణావసథాశ్చైవ కర్తవ్యాః శతశః శుభాః ॥ 9 ॥

భిక్ష్యాన్పానైర్బహుభిః సముపేతాః సునిష్ఠితాః ।

తథా పౌరజనస్యాపి కర్తవ్య బహువిస్తరాః ॥ 10 ॥

ఆవాసా బహుభిక్ష్యా వై సర్వకామైరుపస్థితాః ।
తథా జానపదస్యాపి జనస్య బహుశోభనమ్ ॥ 11 ॥

దాతవ్యమన్నం విధివత్సత్కృత్య న తు లీలయా ।
సర్వవర్ణా యథా పూజాం ప్రాప్నువన్తి సుసత్కృతాః ॥ 12 ॥

న చావజ్ఞా ప్రయోక్తవ్యా కామక్రోధవశాదపి ।
యజ్ఞకర్మసు యేఽవ్యగ్రాః పురుషాః శిల్పినస్తథా ॥ 13 ॥

తేషామపి విశేషేణ పూజా కార్యా యథాక్రమమ్ ।
యథా సర్వం సువిహితం న కిఞ్చిత్పరిహీయతే ॥ 14 ॥

తథా భవంతః కుర్వన్తు ప్రీతిస్నిగ్ధేన చేతసా ।
తతః సర్వే సమాగమ్య వసిష్ఠమిదమబ్రువన్ ॥ 15 ॥

యథోక్తం తత్కరిష్యామో న కిఞ్చిత్పరిహాస్యతే ।
తతః సుమన్త్రమాహూయ వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

నిమన్త్రయస్య నృపతీన్పుథివ్యాం యే చ ధార్మికాః ।
బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యాఞ్శూద్రాన్శైచ్చైవ సహస్రశః ॥ 17 ॥

సమానయస్వ సత్కృత్య సర్వదేశేషు మానవాన్ ।
మిథిలాధిపతిం శూరం జనకం సత్యవిక్రమమ్ ॥ 18 ॥

నిష్ఠితం సర్వశాస్త్రేషు తథా వేదేషు నిష్ఠితమ్ ।
తమానయ మహాభాగం స్వయమేవ సుసత్కృతమ్ ।
పూర్వసమ్బంధినం జ్ఞాత్వా తతః పూర్వం బ్రవీమి తే ॥ 19 ॥

తథా కాశిపతిం స్నిగ్ధం సతతం ప్రియవాదినమ్ ।
సద్వృత్తం దేవసంకృశం స్వయమేవానయస్వ హ ॥ 20 ॥

తథా కేకయరాజానం వృద్ధం పరమధార్మికమ్ ।
శ్వశురం రాజసింహస్య సపుత్రం తమిహానయ ॥ 21 ॥

అజ్ఞేశ్వరం మహాభాగం రోమపాదం సుసత్కృతమ్ ।
వయస్యం రాజసింహస్య తమానయ యశస్వినమ్ ॥ 22 ॥

ప్రాచీనాన్నిన్ధసౌపీరాన్సోరాష్ట్రేయాంశ్చ పార్థివాన్ ।
దాక్షిణాత్యాన్నరేన్ద్రాంశ్చ సమస్తానానయస్వ హ ॥ 23 ॥

సన్తి స్నిగ్ధాశ్చ యే చాన్యే రాజానః పృథివీతలే ।
తానానయ యథాక్షిప్తం సానుగాన్సహబాన్ధవాన్ ॥ 24 ॥

వసిష్ఠవాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా సుమన్తస్త్వరితస్తదా ।
వ్యాదిశత్పురుషాంస్తత్ర రాజ్ఞామానయనే శుభాన్ ॥ 25 ॥

స్వయమేవ హి ధర్మాత్మా ప్రయయౌ మునిశాసనాత్ ।
సుమన్తస్త్వరితో భూత్వా సమానేతుం మహీక్షితః ॥ 26 ॥

తే చ కర్మాన్తికాః సర్వే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే ।
సర్వం నివేదయన్తి స్మ యజ్ఞే యదుపకల్పితమ్ ॥ 27 ॥

తతః ప్రీతో ద్విజశ్రేష్ఠస్తాన్సర్వాన్పునరబ్రవీత్ ।
అవజ్ఞాయా న దాతవ్యం కస్యచిల్లీలయాపి వా ।
అవజ్ఞాయా కృతం హన్యాద్ధాతారం నాత్ర సంశయః ॥ 28 ॥

తతః కైశ్చిదహోరాత్రైరుపయాతా మహీక్షితః ।
బహూని రత్నాన్యాదాయ రాజ్ఞో దశరథస్య హ ॥ 29 ॥

తతో వసిష్ఠః సుప్రీతో రాజానమిదమబ్రవీత్ ।
ఉపయాతా నరవ్యాఘ్ర రాజానస్తవ శాసనాత్ ॥ 30 ॥

మయాపి సత్కృతాః సర్వే యథార్హం రాజసత్తమాః ।

యజ్ఞాయం చ కృతం రాజన్పురుషైః సుసమాహితైః ॥ 31 ॥

నిర్యాతు చ భవాన్యష్టం యజ్ఞాయతనమన్తికాత్ ।
సర్వకామైరుపహృతైరుపేతం వై సమస్తతః ॥ 32 ॥

తథా వసిష్ఠవచనాదృష్యశృంగస్య చోభయోః ।
శుభే దివస నక్షత్రే నిర్యాతో జగతీపతిః ॥ 33 ॥

తతో వసిష్ఠప్రముఖాః సర్వ ఏవ ద్విజోత్తమాః ।
ఋష్యశృంగం పురస్కృత్య యజ్ఞకర్మారభంస్తదా ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

అథ సంవత్సరే పూర్ణే తస్మిన్నాప్తే తురంగమే ।
సరయ్యాశ్చోత్తరే తీరే రాజ్ఞో యజ్ఞోఽభ్యవర్తత ॥ 1 ॥

ఋష్యశృంగం పురస్కృత్య కర్మ చక్రుర్ద్విజర్షభాః ।
అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే రాజ్ఞోఽస్య సుమహాత్మనః ॥ 2 ॥

కర్మ కుర్వన్తి విధివద్యాజకా వేదపారగాః ।
యథావిధి యథాన్యాయం పరిక్రామన్తి శాస్త్రతః ॥ 3 ॥

ప్రవర్గ్యం శాస్త్రతః కృత్వా తథైవోపసదం ద్విజాః ।
చక్రుశ్చ విధివత్సర్వమధికం కర్మ శాస్త్రతః ॥ 4 ॥

అభిపూజ్య తతో హృష్టాః సర్వే చక్రుర్యథావిధి ।
ప్రాతఃసవనపూర్వాణి కర్మాణి మునిపుంజవాః ॥ 5 ॥

న చాహుతమభూత్తత్ర స్థలితం వాపి కింఞ్చన ।
దృశ్యతే బ్రహ్మవత్సర్వం క్షేమయుక్తం హి చక్రీరే ॥ 6 ॥

న తేష్వహఃసు శ్రాన్తో వా క్షుధితో వాపి దృశ్యతే ।
నావిద్వాన్బ్రాహ్మణస్తత్ర నాశతానుచరస్తథా ॥ 7 ॥

బ్రాహ్మణా భుజ్జాతే నిత్యం నాథవన్తశ్చ భుజ్జాతే ।
తాపసా భుజ్జాతే చాపి శ్రమణా భుజ్జాతే తథా ॥ 8 ॥

వృద్ధాశ్చ వ్యాధితాశ్చైవ స్త్రియో బాలాస్తథైవ చ ।
అనిశం భుజ్జామానానాం న తృప్తిరుపలభ్యతే ॥ 9 ॥

దీయతాం దీయతామన్నం వాసాంసి వివిధాని చ ।

ఇతి సజ్జ్చోదితాస్తత్ర తథా చక్రురనేకశః ॥ 10 ॥

అన్నకూటాశ్చ బహవో దృశ్యన్తే పర్వతోపమాః ।
దివసే దివసే తత్ర సిద్ధస్య విధివత్తదా ॥ 11 ॥

అన్నం హి విధివత్స్వాదు ప్రశంసంతి ద్విజర్షభాః ।
అహో తృప్తాః స్మ భద్రం తే ఇతి శుశ్రావ రాఘవః ॥ 12 ॥

స్వలక్ష్మతాశ్చ పురుషా బ్రాహ్మణాన్పర్యవేషయన్ ।
ఉపాసతే చ తానన్యే సుమృష్టమణికుణ్డలాః ॥ 13 ॥

కర్మాన్తరే తదా విప్రా హేతువాదాన్బహూనపి ।
ప్రాహుః సువాగ్మినో ధీరాః పరస్పరజిగీషయా ॥ 14 ॥

దివసే దివసే తత్ర సంస్తరే కుశలా ద్విజాః ।
సర్వకర్మాణి చక్రున్తే యథాశాస్త్రం ప్రచోదితాః ॥ 15 ॥

నాషడగ్గవిదత్రాసీన్నావ్రతో నాబహుశ్రుతః ।
సదస్యస్తస్య వై రాజ్ఞో నావాదకుశలో ద్విజః ॥ 16 ॥

ప్రాప్తే యూపోచ్ఛ్రయే తస్మిన్షడైబ్లావః ఖాదిరాస్తథా ।
తావన్తో బిల్వసహితాః పర్ణినశ్చ తథాపరే ॥ 17 ॥

శ్లేష్మాతకమయో దిష్టో దేవదారుమయస్తథా ।
ద్వావేవ తత్ర విహితౌ బాహువ్యస్తపరిగ్రహౌ ॥ 18 ॥

కారితాః సర్వ ఏవైతే శాస్త్రజ్ఞైర్యజ్ఞకోవిదైః ।
శోభార్థం తస్య యజ్ఞస్య కాఞ్చనాలక్ష్మతా భవన్ ॥ 19 ॥

విన్యస్తా విధివత్సర్వే శిల్పిభిః సుకృతా దృఢాః ।
అష్టాశ్రయః సర్వ ఏవ శ్లక్షణరూపసమన్వితాః ॥ 20 ॥

ఆచ్ఛాదితాస్తే వాసోభిః పుష్పైర్గన్తైశ్చ భూషితాః ।
సప్తర్షయో దీప్తిమన్తో విరాజన్తే యథా దివి ॥ 21 ॥

ఇష్టకాశ్చ యథాన్యాయం కారితాశ్చ ప్రమాణతః ।
చితోఽగ్నిరాబ్రహ్మణైస్తత్ర కుశలైః శుల్బకర్మణి ।
స చిత్యో రాజసింహస్య సఞ్చితః కుశలైర్ద్విజైః ॥ 22 ॥

గరుడో రుక్మపక్షో వై త్రిగుణోఽష్టాదశాత్మకః ।
నియుక్తాస్తత్ర పశవస్తత్తదుద్దిశ్య దైవతమ్ ॥ 23 ॥

ఉరగాః పక్షిణశ్చైవ యథాశాస్త్రం ప్రచోదితాః ।
శామిత్రే తు హయస్తత్ర తథా జల చరాశ్చ యే ॥ 24 ॥

ఋత్విగ్భిః సర్వమేవైతన్నియుక్తం శాస్త్రతస్తదా ।
పశూనాం త్రిశతం తత్ర యూపేషు నియతం తదా ।
అశ్వరత్నోత్తమం తస్య రాజ్ఞో దశరథస్య హ ॥ 25 ॥

కౌసల్యా తం హయం తత్ర పరిచర్య సమస్తతః ।
కృపాణైర్విశశానైనం త్రిభిః పరమయా ముదా ॥ 26 ॥

పతత్రిణా తదా సార్థం సుస్థితేన చ చేతసా ।
అవసద్రజనీమేకాం కౌసల్యా ధర్మకామ్యయా ॥ 27 ॥

హోతాధ్వర్యుస్తథోద్గాతా హయేన సమయోజయన్ ।
మహిష్యా పరివృత్థ్యాథ వావాతామపరాం తథా ॥ 28 ॥

పతత్రిణస్తస్య వపాముద్భృత్య నియతేన్ద్రియః ।
ఋత్విక్పరమ సమృన్నః శ్రపయామాస శాస్త్రతః ॥ 29 ॥

ధూమగన్ధం వపాయాస్తు జిప్రుతి స్మ నరాధిపః ।
యథాకాలం యథాన్యాయం నిర్ణదన్వాపమాత్మనః ॥ 30 ॥

హయస్య యాని చాఙ్గాని తాని సర్వాణి బ్రాహ్మణాః ।

అగ్నౌ ప్రాస్యన్తి విధివత్సమస్తాః షోడశర్షిజః ॥ 31 ॥

ప్రక్షశాఖాసు యజ్ఞానామన్యేషాం క్రియతే హవిః ।
అశ్వమేధస్య చైకస్య వైతసో భాగ ఇష్యతే ॥ 32 ॥

త్ర్యహోఽశ్వమేధః సజ్ఞాతః కల్పసూత్రేణ బ్రాహ్మణైః ।
చతుష్టోమమహస్తస్య ప్రథమం పరికల్పితమ్ ॥ 33 ॥

ఉక్థ్యం ద్వితీయం సజ్ఞాతమతిరాత్రం తథోత్తరమ్ ।
కారితాస్తత్ర బహవో విహితాః శాస్త్రదర్శనాత్ ॥ 34 ॥

జ్యోతిష్టోమాయుషీ చైవ అతిరాత్రౌ చ నిర్మితౌ ।
అభిజిద్విశ్వజిచ్ఛైవ అప్తోర్యామో మహాక్రతుః ॥ 35 ॥

ప్రాచీం హోత్రే దదౌ రాజా దిశం స్వకులవర్ధనః ।
అధ్వర్యవే ప్రతీచీం తు బ్రహ్మణే దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 36 ॥

ఉద్ధాత్రే తు తథోదీచీం దక్షిణైషా వినిర్మితౌ ।
అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే స్వయమ్భువిహితే పురా ॥ 37 ॥

క్రతుం సమాప్య తు తదా న్యాయతః పురుషర్షభః ।
ఋత్విగ్భ్యో హి దదౌ రాజా ధరాం తాం క్రతువర్ధనః ॥ 38 ॥

ఋత్విజస్త్యబ్రువన్సర్వే రాజానం గతకల్మషమ్ ।
భవానేవ మహిం కృత్వాన్నమేకో రక్షితుమర్హతి ॥ 39 ॥

న భూమ్యా కార్యమస్మాకం న హి శక్తాః స్మ పాలనే ।
రతాః స్వాధ్యాయకరణే వయం నిత్యం హి భూమిప ।
నిష్క్రయం కిఞ్చిదేవేహ ప్రయచ్ఛతు భవానితి ॥ 40 ॥

గవాం శతసహస్రాణి దశ తేభ్యో దదౌ నృపః ।
దశకోటిం సువర్ణస్య రజతస్య చతుర్గుణమ్ ॥ 41 ॥

ఋత్విజస్తు తతః సర్వే ప్రదదుః సహితా వసు ।
ఋష్యశృణ్ణాయ మునయే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే ॥ 42 ॥

తతస్తే న్యాయతః కృత్వా ప్రవిభాగం ద్విజోత్తమాః ।
సుప్రీతమనసః సర్వే ప్రత్యూచర్ముదితా భృశమ్ ॥ 43 ॥

తతః ప్రీతమనా రాజా ప్రాప్య యజ్ఞమనుత్తమమ్ ।
పాపాపహం స్వర్నయనం దుస్తరం పార్థివర్షభైః ॥ 44 ॥

తతోఽబ్రవీదృష్యశృణ్ణం రాజా దశరథస్తదా ।
కులస్య వర్ధనం తత్తు కర్తుమర్హసి సువ్రత ॥ 45 ॥

తథేతి చ స రాజానమువాచ ద్విజసత్తమః ।
భవిష్యన్తి సుతా రాజంశ్చత్వారస్తే కులోద్వహాః ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

మేధావీ తు తతో ధ్యాత్వా స కిఞ్చిదిదముత్తమమ్ ।
లబ్ధసంజ్ఞస్తతస్తం తు వేదజ్ఞో నృపమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఇష్టిం తేఽహం కరిష్యామి పుత్రీయాం పుత్రకారణాత్ ।
అథర్వశిరసి ప్రోక్తైర్మన్తైః సిద్ధాం విధానతః ॥ 2 ॥

తతః ప్రాక్రమదిష్టిం తాం పుత్రీయాం పుత్ర కారణాత్ ।
జహావ చాగ్నో తేజస్వీ మన్తదృష్టేన కర్మణా ॥ 3 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
భాగప్రతిగ్రహార్థం వై సమవేతా యథావిధి ॥ 4 ॥

తాః సమేత్య యథాన్యాయం తస్మిన్నదసి దేవతాః ।
అబ్రువన్లోకకర్తారం బ్రహ్మణం వచనం మహత్ ॥ 5 ॥

భగవంస్త్యత్ప్రసాదేన రావణో నామ రాక్షసః ।
సర్వాన్నో బాధతే వీర్యాచ్ఛాసితుం తం న శక్నుమః ॥ 6 ॥

త్వయా తస్మై వరో దత్తః ప్రితేన భగవన్పురా ।
మానయన్తశ్చ తం నిత్యం సర్వం తస్య క్షమామహే ॥ 7 ॥

ఉద్యేజయతి లోకాన్ప్రినుచ్ఛితాన్దేవేష్టి దుర్మతిః ।
శక్రం త్రిదశరాజానం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛతి ॥ 8 ॥

ఋషీన్యజ్ఞాన్సగన్ధర్వానసురాన్బ్రాహ్మణాన్స్తథా ।
అతిక్రామతి దుర్ధర్షో వరదానేన మోహితః ॥ 9 ॥

నైనం సూర్యః ప్రతపతి పార్శ్వే వాతి న మారుతః ।

చతోర్మిమాలీ తం దృష్ట్యా సముద్రోఽపి న కమ్పతే || 10 ||

తన్మనన్నో భయం తస్మాద్రాక్షసాద్ధోరదర్శనాత్ ।
వధార్థం తస్య భగవన్నుపాయం కర్తుమర్హసి || 11 ||

ఏవముక్తః సురైః సర్వైశ్చింతయిత్వా తతోఽబ్రవీత్ ।
హంతాయం విహితస్తస్య వధోపాయో దురాత్మనః || 12 ||

తేన గన్ధర్వయజ్ఞాణాం దేవదానవరక్షసామ్ ।
అవధ్యోఽస్మీతి వాగుక్తా తథేత్యుక్తం చ తన్మయా || 13 ||

నాకీర్తయదవజ్ఞానాత్తద్రక్షో మానుషాంస్తదా ।
తస్మాత్స మానుషాద్వధ్యో మృతుర్నాన్యోఽస్య విద్యతే || 14 ||

ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రియం వాక్యం బ్రహ్మణా సముదాహృతమ్ ।
దేవా మహర్షయః సర్వే ప్రహృష్టాస్తేఽభవంస్తదా || 15 ||

ఏతస్మిన్నంతరే విష్ణురుపయాతో మహాద్యుతిః ।
బ్రహ్మణా చ సమాగమ్య తత్ర తస్థౌ సమాహితః || 16 ||

తమబ్రువన్సురాః సర్వే సమభిష్టాయ సంనతాః ।
త్వాం నియోజ్యమహే విష్ణో లోకానాం హితకామ్యయా || 17 ||

రాజ్ఞో దశరథస్య త్వమయోధ్యాధిపతేర్విభో
ధర్మజ్ఞస్య వదాన్యస్య మహర్షిసమతేజసః ।
తస్య భార్యాసు తిసృషు హ్రీశ్రీకీర్త్యుపమాసు చ
విష్ణో పుత్రత్వమాగచ్ఛ కృత్వాత్మానం చతుర్విధమ్ || 18 ||

తత్ర త్వం మానుషో భూత్వా ప్రవృద్ధం లోకకణ్ఠకమ్ ।
అవధ్యం దైవతైర్విష్ణో సమరే జహి రావణమ్ || 19 ||

స హి దేవాన్సగన్ధర్వాన్సిద్ధాంశ్చ ఋషిసత్తమాన్ ।

రాక్షసో రావణో మూర్ఖో వీర్యోత్సేకేన బాధతే ॥ 20 ॥

తదుద్ధతం రావణమృద్ధతేజసమ్
ప్రవృద్ధదర్పం త్రిదశేశ్వరద్విషమ్ ।
విరావణం సాధు తపస్వికణ్ఠకమ్
తపస్వినాముద్ధర తం భయావహమ్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

తతో నారాయణో విష్ణుర్నియుక్తః సురసత్తమైః ।
జానన్నపి సురానేవం శ్లక్షం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఉపాయః కో వధే తస్య రాక్షసాధిపతేః సురాః ।
యమహం తం సమాస్థాయ నిహన్యామృషికణ్ణకమ్ ॥ 2 ॥

ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యూచుర్విష్ణుమవ్యయమ్ ।
మానుషీం తనుమాస్థాయ రావణం జహి సంయుగే ॥ 3 ॥

స హి తేపే తపస్తీవ్రం దీర్ఘకాలమరిన్దమ ।
యేన తుష్టోఽభవద్బ్రహ్మ లోకకృల్లోకపూజితః ॥ 4 ॥

సన్తుష్టః ప్రదదౌ తస్మై రాక్షసాయ వరం ప్రభుః ।
నానావిధేభ్యో భూతేభ్యో భయం నాన్యత్ర మానుషాత్ ॥ 5 ॥

అవజ్ఞాతాః పురా తేన వరదానేన మానవాః ।
తస్మాత్తస్య వధో దృష్టో మానుషేభ్యః పరన్తప ॥ 6 ॥

ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా సురాణాం విష్ణురాత్మవాన్ ।
పితరం రోచయామాస తదా దశరథం నృపమ్ ॥ 7 ॥

స చాప్యపుత్రో నృపతిస్తస్మిన్కాలే మహాద్యుతిః ।
అయజత్పుత్రియామిష్టిం పుత్రేస్సరరిసూదనః ॥ 8 ॥

తతో వై యజమానస్య పావకాదతులప్రభమ్ ।
ప్రాదుర్భూతం మహాదూభతం మహావీర్యం మహాబలమ్ ॥ 9 ॥

కృష్ణం రక్తామృరథరం రక్తాస్యం దున్దుభిస్వనమ్ ।

స్నిగ్ధహర్యక్షతనుజశ్మశ్రుప్రవరమూర్ధజమ్ ॥ 10 ॥

శుభలక్షణసమ్పన్నం దివ్యాభరణభూషితమ్ ।
శైలశృంగసముత్సేధం దృప్తశార్దూలవిక్రమమ్ ॥ 11 ॥

దివాకరసమాకారం దీప్తానలశిఖోపమమ్ ।
తప్తజామ్బూనదమయాం రాజతాస్తపరిచ్ఛదామ్ ॥ 12 ॥

దివ్యపాయససమ్పూర్ణాం పాత్రీం పత్నీమివ ప్రియామ్ ।
ప్రగృహ్య విపులాం దోర్భ్యాం స్వయం మాయామయామివ ॥ 13 ॥

సమవేక్ష్యాబ్రవీద్వాక్యమిదం దశరథం నృపమ్ ।
ప్రాజాపత్యం నరం విద్ధి మామిహాభ్యాగతం నృప ॥ 14 ॥

తతః పరం తదా రాజా ప్రత్యువాచ కృతాజ్ఞానిః ।
భగవన్స్వాగతం తేఽస్తు కిమహం కరవాణి తే ॥ 15 ॥

అథో పునరిదం వాక్యం ప్రాజాపత్యో నరోఽబ్రవీత్ ।
రాజన్నర్చయతా దేవానద్య ప్రాప్తమిదం త్వయా ॥ 16 ॥

ఇదం తు నరశార్దూల పాయసం దేవనిర్మితమ్ ।
ప్రజాకరం గృహాణ త్వం ధన్యమారోగ్యవర్ధనమ్ ॥ 17 ॥

భార్యాణామనురూపాణామశ్నీతేతి ప్రయచ్ఛ వై ।
తాసు త్వం లప్స్యసే పుత్రాన్యదర్థం యజసే నృప ॥ 18 ॥

తథేతి నృపతిః ప్రితః శిరసా ప్రతిగృహ్యతామ్ ।
పాత్రీం దేవాన్నసమ్పూర్ణాం దేవదత్తాం హిరణ్మయామ్ ॥ 19 ॥

అభివాద్య చ తద్భూతమద్భుతం ప్రియదర్శనమ్ ।
ముదా పరమయా యుక్తశ్చకారాభిప్రదక్షిణమ్ ॥ 20 ॥

తతో దశరథః ప్రాప్య పాయసం దేవనిర్మితమ్ ।

బభూవ పరమప్రీతః ప్రాప్య విత్తమివాధనః ॥ 21 ॥

తతస్తదద్భుతప్రఖ్యం భూతం పరమభాస్వరమ్ ।
సంవర్తయిత్వా తత్కర్మ తత్రైవాన్తరధీయత ॥ 22 ॥

హర్షరశ్మిభిరుద్యోతం తస్యాన్తఃపురమాబభౌ ।
శారదస్యాభిరామస్య చన్ద్రన్యేవ నభోఽశుభిః ॥ 23 ॥

సోఽన్తఃపురం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ ।
పాయసం ప్రతిగృహ్ణీష్య పుత్రీయం త్విదమాత్మనః ॥ 24 ॥

కౌసల్యాయై నరపతిః పాయసార్థం దదౌ తదా ।
అర్థాదర్థం దదౌ చాపి సుమిత్రాయై నరాధిపః ॥ 25 ॥

కైకేయ్యై చావశిష్టార్థం దదౌ పుత్రార్థకారణాత్ ।
ప్రదదౌ చావశిష్టార్థం పాయసస్యామృతోపమమ్ ॥ 26 ॥

అనుచిన్త్య సుమిత్రాయై పునరేవ మహిపతిః ।
ఏవం తాసాం దదౌ రాజా భార్యాణాం పాయసం పృథక్ ॥ 27 ॥

తాన్వేతత్పాయసం ప్రాప్య నరేన్ద్రస్యోత్తమాః స్త్రియః ।
సమ్మానం మేనిరే సర్వాః ప్రహర్షోదితచేతసః ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

పుత్రత్వం తు గతే విష్ణౌ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ।
ఉవాచ దేవతాః సర్వాః స్వయమ్భూర్భగవానిదమ్ ॥ 1 ॥

సత్యసన్ధస్య వీరస్య సర్వేషాం నో హితైషిణః ।
విష్ణోః సహాయాన్బలినః సృజధ్వం కామరూపిణః ॥ 2 ॥

మాయావిదశ్చ శూరాంశ్చ వాయువేగసమాజ్ఞవే ।
నయజ్ఞాన్బుద్ధిసంపన్నాన్విష్ణుతుల్యపరాక్రమాన్ ॥ 3 ॥

అసంహార్యానుపాయజ్ఞాన్ద్వివ్యసంహననాన్వితాన్ ।
సర్వాస్త్రగుణసంపన్నానమృతప్రాశనానివ ॥ 4 ॥

అస్పరఃసు చ ముఖ్యాసు గన్ధర్వీణాం తనూషు చ ।
యక్షపన్నగకన్యాసు ఋష్యవిద్యాధరీషు చ ॥ 5 ॥

కింనరీణాం చ గాత్రేషు వానరీణాం తనూషు చ ।
సృజధ్వం హరిరూపేణ పుత్రాన్స్తుల్యపరాక్రమాన్ ॥ 6 ॥

తే తథోక్తా భగవతా తత్ప్రతిశ్రుత్య శాసనమ్ ।
జనయామాసురేవం తే పుత్రాన్వానరరూపిణః ॥ 7 ॥

ఋషయశ్చ మహాత్మానః సిద్ధవిద్యాధరోరగాః ।
చారణాశ్చ సుతాన్వీరాన్ససృజర్వనచారిణః ॥ 8 ॥

తే సృష్టా బహుసాహస్రా దశగ్రీవవధోద్యతాః ।
అప్రమేయబలా వీరా విక్రాంతాః కామరూపిణః ॥ 9 ॥

తే గజాచలసంక్రాంతా వపుష్మన్తో మహాబలాః ।

ఋక్షవానరగోపుచ్ఛాః క్షిప్రమేవాభిజజ్ఞరే ॥ 10 ॥

యస్య దేవస్య యద్రూపం వేషో యశ్చ పరాక్రమః ।
అజాయత సమస్తేన తస్య తస్య సుతః పృథక్ ॥ 11 ॥

గోలాఙ్గాలీషు చోత్పన్నాః కేచిత్సమ్మతవిక్రమాః ।
ఋక్షీషు చ తథా జాతా వానరాః కింనరీషు చ ॥ 12 ॥

శిలాప్రహరణాః సర్వే సర్వే పాదపయోధినః ।
నఖదంష్ట్రాయుధాః సర్వే సర్వే సర్వాస్త్రకోవిదాః ॥ 13 ॥

విచాలయేయుః శైలేన్ద్్రాన్భేదయేయుః స్థిరాన్ద్్రమాన్ ।
క్షోభయేయుశ్చ వేగేన సముద్రం సరితాం పతిమ్ ॥ 14 ॥

దారయేయుః క్షితిం పద్భ్యమాప్లవేయుర్మహార్ణవమ్ ।
నభస్తలం విశేయుశ్చ గృహ్ణీయురపి తోయదాన్ ॥ 15 ॥

గృహ్ణీయురపి మాతఙ్గాన్మత్తాన్ప్రవ్రజతో వనే ।
నర్దమానాంశ్చ నాదేన పాతయేయుర్విహఙ్గామాన్ ॥ 16 ॥

ఈదృశానాం ప్రసూతాని హరీణాం కామరూపిణామ్ ।
శతం శతసహస్రాణి యూథపానాం మహాత్మనామ్ ।
బభూవుర్యూథపశ్రేష్ఠా వీరాంశ్చజనయన్తరీన్ ॥ 17 ॥

అన్యే ఋక్షవతః ప్రస్థానుపతస్థుః సహస్రశః ।
అన్యే నానావిధాన్శ్శైలాన్కాననాని చ భేజరే ॥ 18 ॥

సూర్యపుత్రం చ సుగ్రీవం శక్రపుత్రం చ వాలినమ్ ।
భ్రాతరావుపతస్థస్తే సర్వ ఏవ హరీశ్వరాః ॥ 19 ॥

తైర్మేఘవృన్దాచలతుల్యకాయైర్-
మహాబలైర్వానరయూథపాతైః ।
బభూవ భూరీభుమశరీరరూపైః

సమావృతా రామసహాయహేతోః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

నిర్వృత్తే తు క్రతౌ తస్మిన్న్వయమేధే మహాత్మనః ।
ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ప్రతిజగ్ముర్యథాగతమ్ ॥ 1 ॥

సమాప్తదీక్షానియమః పత్నీగణసమన్వితః ।
ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్యబలవాహనః ॥ 2 ॥

యథార్హం పూజితాస్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః ।
ముదితాః ప్రయయుర్దేశాన్ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్ ॥ 3 ॥

గతేషు పృథివీశేషు రాజా దశరథః పునః ।
ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్ ॥ 4 ॥

శాన్తయా ప్రయయా సార్థమృష్యశృంగః సుపూజితః ।
అస్వీయమానో రాజ్ఞాథ సానుయాత్రేణ ధీమతా ॥ 5 ॥

కౌసల్యాజనయద్రామం దివ్యలక్షణసంయుతమ్ ।
విష్ణోరర్థం మహాభాగం పుత్రమిక్ష్వాకునన్దనమ్ ॥ 6 ॥

కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామితతేజసా ।
యథా వరేణ దేవానామదితిర్వజ్రపాణినా ॥ 7 ॥

భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః ।
సాక్షాద్విష్ణోశ్చతుర్భాగః సర్వైః సముదితో గుణైః ॥ 8 ॥

అథ లక్ష్మణశత్రుఘ్నా సుమిత్రాజనయత్సుతౌ ।
వీరా సర్వాస్త్రకుశతౌ విష్ణోరర్థసమన్వితౌ ॥ 9 ॥

రాజ్ఞః పుత్రా మహాత్మానశ్చత్వారో జజ్ఞరే పృథక్ ।

గుణవంతోఽనురూపాశ్చ రుచ్యా ప్రోష్ఠపదోపమాః ॥ 10 ॥

అతీత్యైకాదశాహం తు నామ కర్మ తథాకరోత్ ।
జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయాసుతమ్ ॥ 11 ॥

సౌమిత్రిం లక్ష్మణమితి శత్రుఘ్నమపరం తథా ।
వసిష్ఠః పరమస్త్రితో నామాని కృతవాంస్తదా ।
తేషాం జన్మక్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యకారయత్ ॥ 12 ॥

తేషాం కేతురివ జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః ।
బభూవ భూయో భూతానాం స్వయమ్భూరివ సమ్మతః ॥ 13 ॥

సర్వే వేదవిదః శూరాః సర్వే లోకహితే రతాః ।
సర్వే జ్ఞానోపసమ్పన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః ॥ 14 ॥

తేషామపి మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః ।
బాల్యాత్ప్రభృతి సుస్నిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః ॥ 15 ॥

రామస్య లోకరామస్య భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః ।
సర్వప్రియకరస్తస్య రామస్యాపి శరీరతః ॥ 16 ॥

లక్ష్మణో లక్ష్మీసమ్పన్నో బహిఃప్రాణ ఇవాపరః ।
న చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః ।
మృష్టమన్నముపాసీతమశ్నాతి న హి తం వినా ॥ 17 ॥

యదా హి హయమారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః ।
తదైనం పృష్ఠతోఽభ్యేతి సధనుః పరిపాలయన్ ॥ 18 ॥

భరతస్యాపి శత్రుఘ్నో లక్ష్మణావరజో హి సః ।
ప్రాణైః ప్రియతరో నిత్యం తస్య చాసీత్తథా ప్రియః ॥ 19 ॥

స చతుర్భిర్మహాభాగైః పుత్రైర్దశరథః ప్రియైః ।
బభూవ పరమస్త్రితో దేవైరివ పితామహాః ॥ 20 ॥

తే యదా జ్ఞానసమ్పన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః ।

హ్రీమంతః కీర్తిమంతశ్చ సర్వజ్ఞా దీర్ఘదర్శినః ॥ 21 ॥

అథ రాజా దశరథస్తేషాం దారక్రియాం ప్రతి ।

చింతయామాస ధర్మాత్మా సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః ॥ 22 ॥

తస్య చింతయమానస్య మన్త్రిమధ్యే మహాత్మనః ।

అభ్యాగచ్ఛన్మహాతేజో విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ 23 ॥

స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాధ్యక్షానువాచ హ ।

శీఘ్రమాఖ్యాత మాం ప్రాప్తం కౌశికం గాధినః సుతమ్ ॥ 24 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య రాజవేశ్మ ప్రదుర్దువుః ।

సమ్భ్రాంతమనసః సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః ॥ 25 ॥

తే గత్వా రాజభవనం విశ్వామిత్రమృషిం తదా ।

ప్రాప్తమావేదయామాసుర్నృపాయేక్షాకవే తదా ॥ 26 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధాః సమాహితః ।

ప్రత్యుజ్జగామ సంహృష్టో బ్రహ్మణమివ వాసవః ॥ 27 ॥

స దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్త్యా తాపసం సంశితవ్రతమ్ ।

ప్రహృష్టవదనో రాజా తతోఽర్ఘ్యముపహరయత్ ॥ 28 ॥

స రాజ్ఞః ప్రతిగ్రహ్యార్ఘ్యం శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।

కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యపృచ్ఛన్నరాధిపమ్ ॥ 29 ॥

వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః ।

ఋషీంశ్చ తాన్యథా న్యాయం మహాభాగానువాచ హ ॥ 30 ॥

తే సర్వే హృష్టమనసస్తస్య రాజ్ఞో నివేశనమ్ ।

వివిశుః పూజితాస్తత్ర నిషేదుశ్చ యథార్థతః ॥ 31 ॥

అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।
ఉవాచ పరమోదారో హృష్టస్తమభిపూజయన్ ॥ 32 ॥

యథామృతస్య సమృద్ధిర్యథా వర్షమనూదకే
యథా సదృశదారేషు పుత్రజన్మాప్రజస్య చ ।
ప్రసప్తస్య యథా లాభో యథా హర్షో మహోదయే
తథైవాగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే ॥ 33 ॥

కం చ తే పరమం కామం కరోమి కిము హర్షితః ।
పాత్రభూతోఽసి మే విప్ర దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి ధార్మిక ।
అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్ ॥ 34 ॥

పూర్వం రాజర్షిశబ్దేన తపసా ద్యోతితప్రభః ।
బ్రహ్మర్షిత్వమనుప్రాప్తః పూజ్యోఽసి బహుధా మయా ॥ 35 ॥

తదద్భుతమిదం విప్ర పవిత్రం పరమం మమ ।
శుభక్షేత్రగతశ్చాహం తవ సన్దర్శనాత్ప్రభో ॥ 36 ॥

బ్రూహి యత్పూర్ణితం తుభ్యం కార్యమాగమనం ప్రతి ।
ఇచ్ఛామ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థపరివృద్ధయే ॥ 37 ॥

కార్యస్య న విమర్శం చ గన్తుమర్హసి కౌశిక ।
కర్తా చాహమశేషేణ దైవతం హి భవాన్మమ ॥ 38 ॥

ఇతి హృదయసుఖం నిశమ్య వాక్యమ్
శ్రుతిసుఖమాత్మవతా వినీతముక్తమ్ ।
ప్రథితగుణయశా గుణైర్విశిష్టః
పరమ ఋషిః పరమం జగామ హర్షమ్ ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా రాజసింహస్య వాక్యమద్భుతవిస్తరమ్ ।
హృష్టరోమా మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత ॥ 1 ॥

సదృశం రాజశార్దూల తవైతద్భువి నాన్యతః ।
మహావంశప్రసూతస్య వసిష్ఠవ్యపదేశినః ॥ 2 ॥

యత్తు మే హృద్గతం వాక్యం తస్య కార్యస్య నిశ్చయమ్ ।
కురుష్వ రాజశార్దూల భవ సత్యప్రతిశ్రవః ॥ 3 ॥

అహం నియమమాతిష్ఠ సిద్ధ్యర్థం పురుషర్షభ ।
తస్య విఘ్నకరో ద్వౌ తు రాక్షసౌ కామరూపిణౌ ॥ 4 ॥

వ్రతే మే బహుశశ్చిరే సమాప్త్యాం రాక్షసావిమా ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వీర్యవంతౌ సుశిక్షితౌ ।
తౌ మాంసరుధిరోఘేణ వేదిం తామభ్యవర్షతామ్ ॥ 5 ॥

అవధూతే తథా భూతే తస్మిన్నియమనిశ్చయే ।
కృతశ్రమో నిరుత్సాహస్తస్మాద్దేశాదపాక్రమే ॥ 6 ॥

న చ మే క్రోధముత్సృష్టం బుద్ధిర్భవతి పార్థివ ।
తథాభూతా హి సా చర్యా న శాపస్తత్ర ముచ్యతే ॥ 7 ॥

స్వపుత్రం రాజశార్దూల రామం సత్యపరాక్రమమ్ ।
కాకపక్షధరం శూరం జ్యేష్ఠం మే దాతుమర్హసి ॥ 8 ॥

శక్తో హ్యేష మయా గుప్తో దివ్యేన స్వేన తేజసా ।
రాక్షసా యే వికర్తారస్తేషామపి వినాశనే ॥ 9 ॥

శ్రేయశ్చస్మై ప్రదాస్యామి బహురూపం న సంశయః ।
త్రయాణామపి లోకానాం యేన ఖ్యాతిం గమిష్యతి ॥ 10 ॥

న చ తౌ రామమాసాద్య శక్తౌ స్థాతుం కథంచన ।
న చ తౌ రాఘవాదన్యో హన్తుముత్సహతే పుమాన్ ॥ 11 ॥

వీర్యోత్సక్తౌ హి తౌ పాపౌ కాలపాశవశం గతౌ ।
రామస్య రాజశార్దూల న పర్యాప్తౌ మహాత్మనః ॥ 12 ॥

న చ పుత్రకృతం స్నేహం కర్తుమర్హసి పార్థివ ।
అహం తే ప్రతిజానామి హతౌ తౌ విద్ధి రాక్షసౌ ॥ 13 ॥

అహం వేద్మి మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ ।
వసిష్ఠోఽపి మహాతేజా యే చేమే తపసి స్థితాః ॥ 14 ॥

యది తే ధర్మలాభం చ యశశ్చ పరమం భువి ।
స్థిరమిచ్ఛసి రాజేన్ద్ర రామం మే దాతుమర్హసి ॥ 15 ॥

యద్యభ్యనుజ్ఞాం కాకుత్స్థ దదతే తవ మన్త్రిణః ।
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే తతో రామం విసర్జయ ॥ 16 ॥

అభిప్రేతమసంసక్తమాత్మజం దాతుమర్హసి ।
దశరాత్రం హి యజ్ఞస్య రామం రాజీవలోచనమ్ ॥ 17 ॥

నాత్యేతి కాలో యజ్ఞస్య యథాయం మమ రాఘవ ।
తథా కురుష్వ భద్రం తే మా చ శోకే మనః కృథాః ॥ 18 ॥

ఇత్యేవముక్తౌ ధర్మాత్మా ధర్మార్థసహితం వచః ।
విరరామ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ 19 ॥

ఇతి హృదయమనోవిదారణమ్
మునివచనం తదతీవ శుశ్రువాన్ ।

నరపతిరగమద్భయం మహద్-

వ్యథితమనాః ప్రచచాల చాసనాత్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా రాజశార్దూల విశ్వామిత్రస్య భాషితమ్ ।
ముహూర్తమివ నిఃసంజ్ఞః సంజ్ఞావానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ఊనషోడశవర్షో మే రామో రాజీవలోచనః ।
న యుద్ధయోగ్యతామస్య పశ్యామి సహ రాక్షసైః ॥ ౨ ॥

ఇయమక్షౌహిణీ పూర్ణా యస్యాహం పతిరీశ్వరః ।
అనయా సంవృతో గత్వా యోధాహం తైర్నిశాచరైః ॥ ౩ ॥

ఇమే శూరాశ్చ విక్రాంతా భృత్యా మేఽస్త్రవిశారదాః ।
యోగ్యా రక్షోగణైర్యోధుం న రామం నేతుమర్హసి ॥ ౪ ॥

అహమేవ ధనుష్పాణిర్గోష్ఠా సమరమూర్ధని ।
యావత్ప్రాణాన్ధరిష్యామి తావద్యోత్యే నిశాచరైః ॥ ౫ ॥

నిర్విఘ్నా వ్రతచర్యా సా భవిష్యతి సురక్షితా ।
అహం తత్ర గమిష్యామి న రామ నేతుమర్హసి ॥ ౬ ॥

బాలో హ్యకృతవిద్యశ్చ న చ వేత్తి బలాబలమ్ ।
న చాస్త్రబలసంయుక్తో న చ యుద్ధవిశారదః ।
న చాసౌ రక్షసాం యోగ్యః కూటయుద్ధా హి తే ధ్రువమ్ ॥ ౭ ॥

విప్రయుక్తో హి రామేణ ముహూర్తమపి నోత్సహే ।
జీవితుం మునిశార్దూల న రామం నేతుమర్హసి ॥ ౮ ॥

యది వా రాఘవం బ్రహ్మన్నేతుమిచ్ఛసి సువ్రత ।
చతురంగసమాయుక్తం మయా సహ చ తం నయ ॥ ౯ ॥

షష్టిర్వర్షసహస్రాణి జాతస్య మమ కౌశిక ।
దుఃఖేనోత్పాదితశ్చాయం న రామం నేతుమర్హసి ॥ 10 ॥

చతుర్మాతృజానాం హి ప్రీతిః పరమికా మమ ।
జ్యేష్ఠం ధర్మప్రధానం చ న రామం నేతుమర్హసి ॥ 11 ॥

కిం వీర్యా రాక్షసాస్తే చ కస్య పుత్రాశ్చ కే చ తే ।
కథం ప్రమాణాః కే చైతాన్రక్షన్తి మునిపుంగవ ॥ 12 ॥

కథం చ ప్రతికర్తవ్యం తేషాం రామేణ రక్షసామ్ ।
మామకైర్వా బలైర్బ్రహ్మన్మయా వా కూటయోధినామ్ ॥ 13 ॥

సర్వం మే శంస భగవన్కథం తేషాం మయా రణే ।
స్థాతవ్యం దుష్టభావానాం వీర్యోత్సిక్తా హి రాక్షసాః ॥ 14 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత ।
పౌలస్త్యవంశప్రభవో రావణో నామ రాక్షసః ॥ 15 ॥

స బ్రహ్మణా దత్తవర్స్త్రోక్యం బాధతే భృశమ్ ।
మహాబలో మహావీర్యో రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ॥ 16 ॥

శ్రూయతే హి మహావీర్యో రావణో రాక్షసాధిపః ।
సాక్షాద్వైశ్రవణభ్రాతా పుత్రో విశ్రవసో మునేః ॥ 17 ॥

యదా స్వయం న యజ్ఞస్య విఘ్నకర్తా మహాబలః ।
తేన సఞ్చోదితౌ తౌ తు రాక్షసౌ సుమహా బలౌ ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ యజ్ఞవిఘ్నం కరిష్యతః ॥ 18 ॥

ఇత్యుక్తో మునినా తేన రాజోవాచ మునిం తదా ।
న హి శక్తోఽస్మి సఙ్గ్రామే స్థాతుం తస్య దురాత్మనః ॥ 19 ॥

స త్వం ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కురుష్వ మమ పుత్రకే ।

దేవదానవగన్ధర్వా యజ్ఞాః పతగ పన్నగాః ॥ 20 ॥

న శక్తా రావణం సోధుం కిం పునర్మానవా యుధి ।
స హి వీర్యవతాం వీర్యమాదత్తే యుధి రాక్షసః ॥ 21 ॥

తేన చాహం న శక్తోఽస్మి సంయోధుం తస్య వా బలైః ।
సబలో వా మునిశ్రేష్ఠ సహితో వా మమాత్మజైః ॥ 22 ॥

కథమప్యమరప్రఖ్యం సజ్జామాణామకోవిదమ్ ।
బాలం మే తనయం బ్రహ్మన్నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్ ॥ 23 ॥

అథ కాలోపమా యుద్ధే సుతౌ సున్దోపసున్దయోః ।
యజ్ఞవిఘ్నకరా తౌ తే నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్ ॥ 24 ॥

మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వీర్యవన్తౌ సుశిక్షితౌ ।
తయోరన్యతరేణాహం యోధ్వా స్యాం ససుహృద్గణః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా వచనం తస్య న్నేహపర్యాకులాక్షరమ్ ।
సమన్యః కౌశికో వాక్యం ప్రత్యువచ మహిపతిమ్ ॥ 1 ॥

పూర్వమర్థం ప్రతిశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం హోతుమిచ్ఛసి ।
రాగవాణామయుక్తోఽయం కులస్యాస్య విపర్యయః ॥ 2 ॥

యదిదం తే క్షమం రాజన్గమిష్యామి యథాగతమ్ ।
మిథ్యాప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ సుఖీ భవ సబాన్ధవః ॥ 3 ॥

తస్య రోషపరీతస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ।
చచాల వసుధా కృత్వాన్న వివేశ చ భయం సురాన్ ॥ 4 ॥

త్రస్తరూపం తు విజ్ఞాయ జగత్సర్వం మహానృషిః ।
నృపతిం సువ్రతో ధీరో వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతః సాక్షాద్ధర్మ ఇవాపరః ।
ధృతిమాన్సువ్రతః శ్రీమాన్న ధర్మం హోతుమర్హసి ॥ 6 ॥

త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో ధర్మాత్మా ఇతి రాఘవః ।
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ నాధర్మం వోఢుమర్హసి ॥ 7 ॥

సంశ్రుత్యైవం కరిష్యామీత్యకుర్వాణస్య రాఘవ ।
ఇష్టాపూర్తవధో భూయాత్తస్మాద్రామం విసర్జయ ॥ 8 ॥

కృతాస్త్రమకృతాస్త్రం వా వైనం శక్యన్తి రాక్షసాః ।
గుప్తం కుశికపుత్రేణ జ్వలనేనామృతం యథా ॥ 9 ॥

ఏష విగ్రహవాన్ధర్మ ఏష వీర్యవతాం వరః ।

ఏష బుద్ధ్యాధికో లోకే తపసశ్చ పరాయణమ్ || 10 ||

ఏషోఽస్త్రాన్వివిధాన్వేత్తి త్రైలోక్యే సచరాచరే ।
నైనమన్యః పుమాన్వేత్తి న చ వేత్స్యన్తి కేచన || 11 ||

న దేవా నర్షయః కేచిన్నాసురా న చ రాక్షసాః ।
గన్ధర్వయక్షప్రవరాః సకింనరమహోరగాః || 12 ||

సర్వాస్త్రాణి కృశాశ్వస్య పుత్రాః పరమధార్మికాః ।
కౌశికాయ పురా దత్తా యదా రాజ్యం ప్రశాసతి || 13 ||

తేఽపి పుత్రాః కృశాశ్వస్య ప్రజాపతిసుతాసుతాః ।
నకరూపా మహావీర్యా దీప్తిమన్తో జయావహాః || 14 ||

జయా చ సుప్రభా వైవ దక్షకన్యే సుమధ్యమే ।
తే సువాతేఽస్త్రశస్త్రాణి శతం పరమ భాస్వరమ్ || 15 ||

పశ్చాశతం సుతాః(ల్లభే జయా నామ వరాన్పురా ।
వధాయాసురసైన్యానామమేయాన్కామరూపిణః || 16 ||

సుప్రభాజనయచ్ఛాపి పుత్రాన్పశ్చాశతం పునః ।
సంహారాన్నామ దుర్ధర్షాన్దురాక్రామాన్భలీయసః || 17 ||

తాని చాస్త్రాణి వేత్త్యేష యథావత్కుశికాత్మజః ।
అపూర్వాణాం చ జననే శక్తో భూయశ్చ ధర్మవిత్ || 18 ||

ఏవం వీర్యో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
న రామగమనే రాజన్సంశయం గన్తుమర్హసి || 19 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే వింశః సర్గః ||

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

తథా వసిష్ఠే బ్రువతి రాజా దశరథః సుతమ్ ।
ప్రహృష్టవదనో రామమాజహావ సలక్ష్మణమ్ ॥ 1 ॥

కృతస్వస్త్వయనం మాత్రా పిత్రా దశరథేన చ ।
పురోధసా వసిష్ఠేన మజ్జలైరభిమన్త్రితమ్ ॥ 2 ॥

స పుత్రం మూర్ధ్నుపాశ్రూయ రాజా దశరథః ప్రియమ్ ।
దదౌ కుశికపుత్రాయ సుప్రీతేనాంతరాత్మనా ॥ 3 ॥

తతో వాయుః సుఖస్సర్వో విరజస్కో వవౌ తదా ।
విశ్వామిత్రగతం రామం దృష్ట్వా రాజీవలోచనమ్ ॥ 4 ॥

పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీద్దేవదున్దుభినిస్వనః ।
శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషః ప్రయాతే తు మహాత్మని ॥ 5 ॥

విశ్వామిత్రో యయావగ్రే తతో రామో మహాయశాః ।
కాకపక్షధరో ధన్వీ తం చ సౌమిత్రిరన్వగాత్ ॥ 6 ॥

కలాపినౌ ధనుష్పాణీ శోభయానౌ దిశో దశ ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం త్రిశీర్షావివ పన్నగౌ ।
అనుజగ్మతురక్షుద్రౌ పితామహమివాశ్వినౌ ॥ 7 ॥

బద్ధగోధాఙ్గులిత్రాణౌ ఖడ్గవన్తౌ మహాద్యుతీ ।
స్థాణుం దేవమివాచిన్త్యం కుమారావివ పావకీ ॥ 8 ॥

అధ్యర్థయోజనం గత్వా సరయ్యా దక్షిణే తటే ।
రామేతి మధురా వాణీం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత ॥ 9 ॥

గృహాణ వత్స సలిలం మా భూత్కాలస్య పర్యయః ।
మన్తగ్రామం గృహాణ త్వం బలామతిబలాం తథా ॥ 10 ॥

న శ్రమో న జ్వరో వా తే న రూపస్య విపర్యయః ।
న చ సుప్తం ప్రమత్తం వా ధర్షయిష్యన్తి నైర్మతాః ॥ 11 ॥

న బాహోః సదృశో వీర్యే పృథివ్యామన్తి కశ్చన ।
త్రిషు లోకేషు వా రామ న భవేత్సదృశస్తవ ॥ 12 ॥

న సౌభాగ్యే న దాక్షిణ్యే న జ్ఞానే బుద్ధినిశ్చయే ।
నోత్తరే ప్రతిపత్తవ్యో సమో లోకే తవానఘ ॥ 13 ॥

ఏతద్విద్యాద్వయే లబ్ధే భవితా నాన్తి తే సమః ।
బలా చాతిబలా చైవ సర్వజ్ఞానస్య మాతరౌ ॥ 14 ॥

క్షుత్పిపాసే న తే రామ భవిష్యేతే నరోత్తమ ।
బలామతిబలాం చైవ పఠతః పథి రాఘవ ।
విద్యాద్వయమధీయానే యశశ్చాప్యతులం భువి ॥ 15 ॥

పితామహసుతే హ్యేతే విద్యే తేజఃసమన్వితే ।
ప్రదాతుం తవ కాకుత్స్థ సదృశస్త్వం హి ధార్మిక ॥ 16 ॥

కామం బహుగుణాః సర్వే త్వయ్యేతే నాత్ర సంశయః ।
తపసా సమృద్ధితే చైతే బహురూపే భవిష్యతః ॥ 17 ॥

తతో రామో జలం స్పృష్ట్యా ప్రహృష్టవదనః శుచిః ।
ప్రతిజగ్రాహ తే విద్యే మహర్షేర్భావితాత్మనః ।
విద్యాసముదితో రామః శుశుభే భూరివిక్రమః ॥ 18 ॥

గురుకార్యాణి సర్వాణి నియుజ్య కుశికాత్మజే ।
ఊషస్తాం రజనీం తత్ర సరయ్యాం సుసుఖం త్రయః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
అభ్యభాషత కాకుత్స్థం శయానం పర్ణసంస్తరే ॥ 1 ॥

కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సన్ధ్యా ప్రవర్తతే ।
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికమ్ ॥ 2 ॥

తస్యర్షేః పరమోదారం వచః శ్రుత్వా నృపాత్మజౌ ।
స్నాత్వా కృతోదకౌ వీరౌ జేపతుః పరమం జపమ్ ॥ 3 ॥

కృతాహ్నికౌ మహావీర్యౌ విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ ।
అభివాద్యాభిసంహృష్టౌ గమనాయోపతస్థతుః ॥ 4 ॥

తౌ ప్రయాతే మహావీర్యౌ దివ్యం త్రిపథగాం నదీమ్ ।
దదృశాతే తతస్తత్ర సరయ్యాః సజ్గమే శుభే ॥ 5 ॥

తత్రాశ్రమపదం పుణ్యమృషీణాముగ్రతేజసామ్ ।
బహువర్షసహస్రాణి తప్యతాం పరమం తపః ॥ 6 ॥

తం దృష్ట్వా పరమప్రీతో రాఘవౌ పుణ్యమాశ్రమమ్ ।
ఊచతుస్తం మహాత్మానం విశ్వామిత్రమిదం వచః ॥ 7 ॥

కస్యాయమాశ్రమః పుణ్యః కో న్వస్మిన్వసతే పుమాన్ ।
భగవశ్శోభతుమిచ్ఛావః పరం కౌతూహలం హి నౌ ॥ 8 ॥

తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిపుంగవః ।
అబ్రవీచ్ఛాయతాం రామ యస్యాయం పూర్వ ఆశ్రమః ॥ 9 ॥

కన్దర్పో మూర్తిమానాసీత్కామ ఇత్యుచ్యతే బుధైః ॥ 10 ॥

తపస్యస్తమిహ స్థాణుం నియమేన సమాహితమ్ ।
కృతోద్వాహం తు దేవేశం గచ్ఛంతం సమరుద్ధణమ్ ।
ధర్షయామాస దుర్మేధా హుఙ్క్రతశ్చ మహాత్మనా ॥ 11 ॥

దగ్ధస్య తస్య రౌద్రేణ చక్షుషా రఘునందన ।
వ్యశీర్యస్త శరీరాత్స్వత్సర్వగాత్రాణి దుర్మతేః ॥ 12 ॥

తస్య గాత్రం హతం తత్ర నిర్దగ్ధస్య మహాత్మనా ।
అశరీరః కృతః కామః క్రోధాద్దేవేశ్వరేణ హ ॥ 13 ॥

అనఙ్గ ఇతి విఖ్యాతస్తదా ప్రభృతి రాఘవ ।
స చాఙ్గవిషయః శ్రీమాన్యత్రాఙ్గం స ముమోచ హ ॥ 14 ॥

తస్యాయమాశ్రమః పుణ్యస్తన్యేమే మునయః పురా ।
శిష్యా ధర్మపరా వీర తేషాం పాపం న విద్యతే ॥ 15 ॥

ఇహోద్య రజనీం రామ వసేమ శుభదర్శన ।
పుణ్యయోః సరితోర్మధ్యే శ్వస్తరిష్యామహే వయమ్ ॥ 16 ॥

తేషాం సంవదతాం తత్ర తపో దీర్ఘేణ చక్షుషా ।
విజ్ఞాయ పరమప్రీతా మునయో హర్షమాగమన్ ॥ 17 ॥

అర్ఘ్యం పాద్యం తథాతిథ్యం నివేద్యకుశికాత్మజే ।
రామలక్ష్మణయోః పశ్చాదకుర్వన్నతిథిక్రియామ్ ॥ 18 ॥

సత్కారం సమనుప్రాప్య కథాభిరభిరఙ్జాయన్ ।
న్యవసన్సుఖం తత్ర కామాశ్రమపదే తదా ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

తతః ప్రభాతే విమలే కృతాహ్నికమరిన్దమౌ ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నద్యాస్తీరముపాగతో ॥ ౧ ॥

తే చ సర్వే మహాత్మానో మునయః సంశితవ్రతాః ।
ఉపస్థాప్య శుభాం నావం విశ్వామిత్రమథాబ్రువన్ ॥ ౨ ॥

ఆరోహతు భవాన్నావం రాజపుత్రపురస్కృతః ।
అరిష్టం గచ్ఛ పన్థానం మా భూత్కాలస్య పర్యయః ॥ ౩ ॥

విశ్వామిత్రస్తథేత్యుక్త్వా తాన్మషీనభిపూజ్య చ ।
తతార సహితస్తాభ్యాం సరితం సాగరం గమామ్ ॥ ౪ ॥

అథ రామః సరిన్మధ్యే పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్ ।
వారిణో భిద్యమానస్య కిమయం తుములో ధ్వనిః ॥ ౫ ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా కౌతూహల సమన్వితమ్ ।
కథయామాస ధర్మాత్మా తస్య శబ్దస్య నిశ్చయమ్ ॥ ౬ ॥

కైలాసపర్వతే రామ మనసా నిర్మితం సరః ।
బ్రహ్మణా నరశార్దూల తేనేదం మానసం సరః ॥ ౭ ॥

తస్మాత్సుప్రావ సరసః సాయోధ్యాముపగూహతే ।
సరఃప్రవృత్తా సరయూః పుణ్యా బ్రహ్మసరశ్చ్యుతా ॥ ౮ ॥

తస్యామతులః శబ్దో జాహ్నువీమభివర్తతే ।
వారిసజ్జోభజో రామ ప్రణామం నియతః కురు ॥ ౯ ॥

తాభ్యాం తు తావుభౌ కృత్వా ప్రణామమతిధార్మికౌ ।

తీరం దక్షిణమాసాద్య జగ్ముత్సర్గఘువిక్రమౌ ॥ 10 ॥

స వనం ఘోరసజ్కాశం దృష్ట్వా నృపవరాత్మజః ।
అవిప్రహతమైశ్వాకః పప్రచ్ఛ మునిపుజ్గవమ్ ॥ 11 ॥

అహో వనమిదం దుర్గం రిభుల్లికాగణనాదితమ్ ।
భైరవైః శ్వాపదైః కీర్ణం శకునైర్దారుణారవైః ॥ 12 ॥

నానాప్రకారైః శకునైర్వాశ్యద్భిరైభిరవస్వనైః ।
సింహవాఙ్మ్రువరాహైశ్చ వారణైశ్చాపి శోభితమ్ ॥ 13 ॥

ధవాశ్వకర్ణకకుభైర్బిల్వతిన్దుకపాటవైః ।
సజ్కీర్ణం బదరీభిశ్చ కిం నివిదం దారుణం వనమ్ ॥ 14 ॥

తమువాచ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
శ్రూయతాం వత్స కాకుత్స్థ యస్యైతద్దారుణం వనమ్ ॥ 15 ॥

ఏతౌ జనపదౌ స్థితౌ పూర్వమాస్తాం నరోత్తమ ।
మలదాశ్చ కరూషాశ్చ దేవనిర్మాణ నిర్మితౌ ॥ 16 ॥

పురా వృత్రవధే రామ మలేన సమభిప్లుతమ్ ।
క్షుధా చైవ సహస్రాక్షం బ్రహ్మహత్యా యదావిశత్ ॥ 17 ॥

తమిన్ద్రిం స్నాపయన్దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః ।
కలశైః స్నాపయామాసుర్మూలం చాస్య ప్రమోచయన్ ॥ 18 ॥

ఇహ భూమ్యాం మలం దత్త్వా దత్త్వా కారుషమేవ చ ।
శరీరజం మహేన్ద్రస్య తతో హర్షం ప్రపేదిరే ॥ 19 ॥

నిర్మలో నిష్కరూషశ్చ శుచిర్నిన్దో యదాభవత్ ।
దదౌ దేశస్య సుప్రీతో వరం ప్రభురనుత్తమమ్ ॥ 20 ॥

ఇమా జనపదౌ స్థితౌ ఖ్యాతిం లోకే గమిష్యతః ।

మలదాశ్చ కరూషాశ్చ మమాజ్ఞమలధారిణౌ ॥ 21 ॥

సాధు సాధ్వితి తం దేవాః పాకశాసనమబ్రువన్ ।
దేశస్య పూజాం తాం దృష్ట్వా కృతాం శక్రేణ ధీమతా ॥ 22 ॥

ఏతౌ జనపదౌ స్థితౌ దీర్ఘకాలమరిన్దమ ।
మలదాశ్చ కరూషాశ్చ ముదితౌ ధనధాన్యతః ॥ 23 ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య యక్షీ వై కామరూపిణీ ।
బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్తి తదా హ్యభూత్ ॥ 24 ॥

తాటకా నామ భద్రం తే భార్యా సున్దస్య ధీమతః ।
మారీచో రాక్షసః పుత్రో యస్యాః శక్రపరాక్రమః ॥ 25 ॥

ఇమౌ జనపదౌ నిత్యం వినాశయతి రాఘవ ।
మలదాంశ్చ కరూషాంశ్చ తాటకా దుష్టచారిణీ ॥ 26 ॥

నేయం పన్థానమావార్య వసత్యత్యర్థయోజనే ।
అత ఏవ చ గన్తవ్యం తాటకాయా వనం యతః ॥ 27 ॥

స్వబాహుబలమాశ్రిత్య జహీమాం దుష్టచారిణీమ్ ।
మన్నియోగాదిమం దేశం కురు నిష్కణ్ఠకం పునః ॥ 28 ॥

న హి కశ్చిదిమం దేశం శక్రోత్యాగన్తుమీదృశమ్ ।
యక్షిణ్యా ఘోరయా రామ ఉత్సాదితమసహ్యాయా ॥ 29 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథైతద్దరుణం వనమ్ ।
యక్ష్యా చోత్సాదితం సర్వమద్యాపి న నివర్తతే ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

అథ తస్యాప్రమేయస్య మునేర్వచనముత్తమమ్ ।
శ్రుత్వా పురుషశార్దూలః ప్రత్యువాచ శుభాం గిరమ్ ॥ ౧ ॥

అల్పవీర్యా యదా యజ్ఞాః శ్రూయంతే మునిపుంజవ ।
కథం నాగసహస్రస్య ధారయత్యబలా బలమ్ ॥ ౨ ॥

విశ్వామిత్రోఽబ్రవీద్వాక్యం శృణు యేన బతోత్తరా ।
వరదానకృతం వీర్యం ధారయత్యబలా బలమ్ ॥ ౩ ॥

పూర్వమాసీన్మహాయక్షః సుకేతుర్నామ వీర్యవాన్ ।
అనపత్యః శుభాచారః స చ తేపే మహత్తపః ॥ ౪ ॥

పితామహస్తు సుప్రీతస్తస్య యక్షపతేస్తదా ।
కన్యారత్నం దదౌ రామ తాటకాం నామ నామతః ॥ ౫ ॥

దదౌ నాగసహస్రస్య బలం చాస్యాః పితామహాః ।
న త్వేవ పుత్రం యజ్ఞాయ దదౌ బ్రహ్మ మహాయశాః ॥ ౬ ॥

తాం తు జాతాం వివర్ధంతీ రూపయౌవనశాలినీమ్ ।
జమ్భపుత్రాయ సున్దాయ దదౌ భార్యాం యశస్వినీమ్ ॥ ౭ ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలల్ప్య యక్షీ పుత్రం వ్యజాయత ।
మారీచం నామ దుర్ధర్షం యః శాపాద్రాక్షసోఽభవత్ ॥ ౮ ॥

సున్దే తు నిహతే రామ అగస్త్యమృషిసత్తమమ్ ।
తాటకా సహ పుత్రేణ ప్రధర్షయితుమిచ్ఛతి ॥ ౯ ॥

రాక్షసత్వం భజన్వేతి మారీచం వ్యాజహార సః ।

అగస్త్యః పరమక్రుద్ధస్తాటకామపి శప్తవాన్ || 10 ||

పురుషాదీ మహాయక్షీ విరూపా వికృతాననా ।
ఇదం రూపమపహాయ దారుణం రూపమస్తు తే || 11 ||

సైషా శాపకృతామర్షా తాటకా క్రోధమూర్ఛితా ।
దేశముత్సాదయత్యేనమగస్త్యచరితం శుభమ్ || 12 ||

ఏనాం రాఘవ దుర్వృత్తాం యక్షీం పరమదారుణామ్ ।
గోబ్రాహ్మణహితార్థాయ జహి దుష్టపరాక్రమామ్ || 13 ||

న హ్యేనాం శాపసంస్పృష్టాం కశ్చిదుత్సహతే పుమాన్ ।
నిహన్తుం త్రిషు లోకేషు త్వమ్మతే రఘునన్దన || 14 ||

న హి తే స్త్రీవధకృతే ఘృణా కార్యా నరోత్తమ ।
చాతుర్వర్ణ్యహితార్థాయ కర్తవ్యం రాజసూనునా || 15 ||

రాజ్యభారనియుక్తానామేష ధర్మః సనాతనః ।
అధర్మ్యాం జహి కాకుత్స్థ ధర్మో హ్యస్యా న విద్యతే || 16 ||

శ్రూయతే హి పురా శక్రో విరోచనసుతాం నృప ।
పృథివీం హన్తుమిచ్ఛంతి మన్థరామభ్యసూదయత్ || 17 ||

విష్ణునా చ పురా రామ భృగుపత్ని దృఢవ్రతా ।
అనిన్ద్రం లోకమిచ్ఛంతి కావ్యమాతా నిషాదితా || 18 ||

ఏతైశ్చాన్యైశ్చ బహుభీ రాజపుత్రమహాత్మభిః ।
అధర్మనిరతా నారోఽహతాః పురుషసత్తమైః || 19 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పంచవింశః సర్గః ॥

మునేర్వచనమక్లీబం శ్రుత్వా నరవరాత్మజః ।
రాఘవః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా ప్రత్యువాచ దృఢవ్రతః ॥ ౧ ॥

పితుర్వచననిర్దేశాత్పితుర్వచనగౌరవాత్ ।
వచనం కౌశికస్యేతి కర్తవ్యమవిశజ్కయా ॥ ౨ ॥

అనుశిష్టోఽస్మయోధ్యాయాం గురుమధ్యే మహాత్మనా ।
పిత్రా దశరథేనాహం నావజ్ఞేయం చ తద్వచః ॥ ౩ ॥

సోఽహం పితుర్వచః శ్రుత్వా శాసనాద్బ్రహ్మ వాదినః ।
కరిష్యామి న సన్దేహస్తాటకావధముత్తమమ్ ॥ ౪ ॥

గోబ్రాహ్మణహితార్థాయ దేశస్యాస్య సుఖాయ చ ।
తవ చైవాప్రమేయస్య వచనం కర్తుముద్యతః ॥ ౫ ॥

ఏవముక్త్వా ధనుర్మధ్యే బద్ధ్వా ముష్టిమరిన్దమః ।
జ్యాశబ్దమకరోత్తివ్రం దిశః శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౬ ॥

తేన శబ్దేన విత్రస్తాస్తాటకా వనవాసినః ।
తాటకా చ సుసజ్క్రద్ధా తేన శబ్దేన మోహితా ॥ ౭ ॥

తం శబ్దమభినిధ్యాయ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
శ్రుత్వా చాభ్యుద్రవద్వేగాద్యతః శబ్దో వినిఃసృతః ॥ ౮ ॥

తాం దృష్ట్వా రాఘవః క్రుద్ధాం వికృతాం వికృతాననామ్ ।
ప్రమాణేనాతివృద్ధాం చ లక్ష్మణం సోఽభ్యభాషత ॥ ౯ ॥

పశ్య లక్ష్మణ యక్షిణ్యా భైరవం దారుణం వపుః ।

భిద్యేరన్దర్శనాదస్యా భీరూణాం హృదయాని చ ॥ 10 ॥

ఏనాం పశ్య దురాధర్షాం మాయా బలసమన్వితామ్ ।
వినివృత్తాం కరోమ్యద్య హృతకర్ణాగ్రనాసికామ్ ॥ 11 ॥

న హ్యేనాముత్సహే హన్తుం స్త్రీస్వభావేన రక్షితామ్ ।
వీర్యం చాస్యా గతిం చాపి హనిష్యామీతి మే మతిః ॥ 12 ॥

ఏవం బ్రువాణే రామే తు తాటకా క్రోధమూర్ఛితా ।
ఉద్యమ్య బాహూ గర్జన్తి రామమేవాభ్యధావత ॥ 13 ॥

తామాపతన్తిం వేగేన విక్రాంతామశనీమివ ।
శరేణోరసి వివ్యాధ సా పపాత మమార చ ॥ 14 ॥

తాం హతాం భీమసజ్కాశాం దృష్ట్వా సురపతిస్తదా ।
సాధు సాధ్వీతి కాకుత్స్థం సురాశ్చ సమపూజయన్ ॥ 15 ॥

ఉవాచ పరమప్రీతః సహస్రాక్షః పురన్దరః ।
సురాశ్చ సర్వే సంహృష్టా విశ్వామిత్రమథాబ్రువన్ ॥ 16 ॥

మునే కౌశికే భద్రం తే సేన్ద్రాః సర్వే మరుద్గణాః ।
తోషితాః కర్మణానేన స్నేహం దర్శయ రాఘవే ॥ 17 ॥

ప్రజాపతేర్భృశాశ్వస్య పుత్రాన్సత్యపరాక్రమాన్ ।
తపోబలభృతాన్బ్రహ్మనాఘవాయ నివేదయ ॥ 18 ॥

పాత్రభూతశ్చ తే బ్రహ్మాన్స్తవానుగమనే ధృతః ।
కర్తవ్యం చ మహత్కర్మ సురాణాం రాజసూనునా ॥ 19 ॥

ఏవముక్త్వా సురాః సర్వే హృష్టా జగ్ముర్యథాగతమ్ ।
విశ్వామిత్రం పూజయిత్వా తతః సన్ధ్యా ప్రవర్తతే ॥ 20 ॥

తతో మునివరః ప్రీతిస్తాటకా వధతోషితః ।

మూర్ధ్ని రామముపాస్రాయ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

ఇహోద్య రజనీం రామ వసేమ శుభదర్శన ।

శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామస్తదాశ్రమపదం మమ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచవింశః సర్గః ॥

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

అథ తాం రజనీముష్య విశ్వామిరో మహాయశాః ।
ప్రహస్య రాఘవం వాక్యమువాచ మధురాక్షరమ్ ॥ ౧ ॥

పతితుష్టోఽస్మి భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః ।
ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యస్త్రాణి సర్వశః ॥ ౨ ॥

దేవాసురగణాన్వాపి సగన్ధర్వోరగానపి ।
యైరమిత్రాన్ప్రసహ్యజౌ వశీకృత్య జయిష్యసి ॥ ౩ ॥

తాని దివ్యాని భద్రం తే దదామ్యస్త్రాణి సర్వశః ।
దణ్డచక్రం మహద్ధివ్యం తవ దాస్యామి రాఘవ ॥ ౪ ॥

ధర్మచక్రం తతో వీర కాలచక్రం తథైవ చ ।
విష్ణుచక్రం తథాత్యుగ్రమైన్ద్రం చక్రం తథైవ చ ॥ ౫ ॥

వజ్రమస్త్రం నరశేష్ఠ శైవం శూలవరం తథా ।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ ఐషీకమపి రాఘవ ॥ ౬ ॥

దదామి తే మహాబాహో బ్రాహ్మమస్త్రమనుత్తమమ్ ।
గదే ద్వే చైవ కాకుత్స్థ మోదకీ శిఖరీ ఉభే ॥ ౭ ॥

ప్రదీప్తే నరశార్దూల ప్రయచ్ఛామి నృపాత్మజ ।
ధర్మపాశమహం రామ కాలపాశం తథైవ చ ॥ ౮ ॥

వారుణం పాశమస్త్రం చ దదాన్యహమనుత్తమమ్ ।
అశనీ ద్వే ప్రయచ్ఛామి శుష్కార్ద్రే రఘునన్దన ॥ ౯ ॥

దదామి చాస్త్రం పైనాకమస్త్రం నారాయణం తథా ।

ఆగ్నేయమస్త్ర దయితం శిఖరం నామ నామతః ॥ 10 ॥

వాయవ్యం ప్రథమం నామ దదామి తవ రాఘవ ।
అస్త్రం హయశిరో నామ క్రౌఞ్చమస్త్రం తథైవ చ ॥ 11 ॥

శక్తి ద్వయం చ కాకుత్స్థ దదామి తవ చానఘ ।
కఙ్కాలం ముసలం ఘోరం కాపాలమథ కఙ్కణమ్ ॥ 12 ॥

ధారయన్త్యసురా యాని దదామ్యేతాని సర్వశః ।
వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ నన్దనం నామ నామతః ॥ 13 ॥

అసిరత్నం మహాబాహో దదామి నృవరాత్మజ ।
గాన్ధర్వమస్త్రం దయితం మానవం నామ నామతః ॥ 14 ॥

ప్రస్వాపనప్రశమనే దద్మి సౌరం చ రాఘవ ।
దర్పణం శోషణం చైవ సంతాపనవిలాపనే ॥ 15 ॥

మదనం చైవ దుర్ధర్షం కన్దర్పదయితం తథా ।
పైశాచమస్త్రం దయితం మోహనం నామ నామతః ।
ప్రతీచ్ఛ నరశార్దూల రాజపుత్ర మహాయశః ॥ 16 ॥

తామసం నరశార్దూల సౌమనం చ మహాబలమ్ ।
సంవర్తం చైవ దుర్ధర్షం మౌసలం చ నృపాత్మజ ॥ 17 ॥

సత్యమస్త్రం మహాబాహో తథా మాయాధరం పరమ్ ।
ఘోరం తేజఃప్రభం నామ పరతేజోఽపకర్షణమ్ ॥ 18 ॥

సోమాస్త్రం శిశిరం నామ త్వాష్ట్రమస్త్రం సుదామనమ్ ।
దారుణం చ భగస్యాపి శీతేషుమథ మానవమ్ ॥ 19 ॥

ఏతాన్నామ మహాబాహో కామరూపాన్మహాబలాన్ ।
గృహాణ పరమోదారాన్నిప్రమేవ నృపాత్మజ ॥ 20 ॥

స్థితస్తు ప్రాజ్ఞుభో భూత్వా శుచిర్నివరతస్తదా ।
దదౌ రామాయ సుప్రీతో మన్తగ్రామమనుత్తమమ్ ॥ 21 ॥

జపతస్తు మునేస్తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ।
ఉపతస్థుర్మహార్వాణి సర్వాణ్యస్త్రాణి రాఘవమ్ ॥ 22 ॥

ఊచుశ్చ ముదితా రామం సర్వే ప్రాజ్ఞాలయస్తదా ।
ఇమే స్మ పరమోదార కింకరాస్తవ రాఘవ ॥ 23 ॥

ప్రతిగృహ్య చ కాకుత్స్థః సమాలభ్య చ పాణినా ।
మనసా మే భవిష్యద్వమితి తాన్యభ్యచోదయత్ ॥ 24 ॥

తతః ప్రీతమనా రామో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।
అభివాద్య మహాతేజా గమనాయోపచక్రమే ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

ప్రతిగృహ్య తతోఽస్త్రాణి ప్రహృష్టవదనః శుచిః ।
గచ్ఛన్నేవ చ కాకుత్స్థో విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

గృహీతాస్త్రోఽస్మి భగవన్దురాధర్షః సురైరపి ।
అస్త్రాణాం త్వహమిచ్ఛామి సంహారం మునిపుంజవ ॥ 2 ॥

ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థో విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
సంహారం వ్యాజహారాథ ధృతిమాన్సువ్రతః శుచిః ॥ 3 ॥

సత్యవన్తం సత్యకీర్తిం ధృష్టం రభసమేవ చ ।
ప్రతిహారతరం నామ పరాజ్ఞుఖమవాజ్ఞుఖమ్ ॥ 4 ॥

లఙ్కాక్షవిషమౌ చైవ దృఢనాభసునాభకౌ ।
దశాక్షశతవక్త్రౌ చ దశశీర్షశతోదరౌ ॥ 5 ॥

పద్మనాభమహానాభౌ దున్దునాభసునాభకౌ ।
జ్యోతిషం కృశనం చైవ వైరాశ్య విమలావుభౌ ॥ 6 ॥

యాగన్ధరహరిద్రౌ చ దైత్యప్రమథనౌ తథా ।
పిత్ర్యం సౌమనసం చైవ విధూతమకరావుభౌ ॥ 7 ॥

కరవీరకరం చైవ ధనధాన్యౌ చ రాఘవ ।
కామరూపం కామరుచిం మోహమావరణం తథా ॥ 8 ॥

జృమ్భకం సర్వనాభం చ సంతానవరణౌ తథా ।
భృశాశ్వతనయాన్రామ భాస్వరాన్కామరూపిణః ॥ 9 ॥

ప్రతీచ్ఛ మమ భద్రం తే పాత్రభూతోఽసి రాఘవ ।

దివ్యభాస్వరదేహాశ్చ మూర్తిమంతః సుఖప్రదాః ॥ 10 ॥

రామం ప్రాజ్ఞలయో భూత్వాబ్రువన్మధురభాషిణః ।
ఇమే స్మ నరశార్దూల శాధి కిం కరవామ తే ॥ 11 ॥

గమ్యతామితి తానాహ యథేష్టం రఘునన్దనః ।
మానసాః కార్యకాలేషు సాహాయ్యం మే కరిష్యథ ॥ 12 ॥

అథ తే రామమామస్త్వ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ।
ఏవమస్త్వితి కాకుత్స్థముక్త్యా జగ్ముర్యథాగతమ్ ॥ 13 ॥

స చ తాన్రాఘవో జ్ఞాత్వా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।
గచ్ఛన్నేవాథ మధురం శ్లక్షం వచనమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

కిం న్వేతన్మేఘసంకాశం పర్వతస్యావిదూరతః ।
వృక్షషణ్డమితో భాతి పరం కౌతూహలం హి మే ॥ 15 ॥

దర్శనీయం మృగాకీర్ణం మనోహరమతీవ చ ।
నానాప్రకారైః శకునైర్వల్గుభాషైరలంకృతమ్ ॥ 16 ॥

నిఃసృతాః స్మ మునిశ్రేష్ఠ కాంతారాద్రోమహర్షణాత్ ।
అనయా త్వవగచ్ఛామి దేశస్య సుఖవత్తయా ॥ 17 ॥

సర్వం మే శంస భగవన్కస్యాశ్రమపదం త్విదమ్ ।
సమ్ప్రాప్తా యత్ర తే పాపా బ్రహ్మఘ్నా దుష్టచారిణః ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

అథ తస్యాప్రమేయస్య తద్వనం పరిపృచ్ఛతః ।
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వ్యాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥

ఏష పూర్వాశ్రమో రామ వామనస్య మహాత్మనః ।
సిద్ధాశ్రమ ఇతి ఖ్యాతః సిద్ధో హ్యత్ర మహాతపాః ॥ ౨ ॥

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు రాజా వైరోచనిర్బలిః ।
నిర్జిత్య దైవతగణాన్సేన్ద్్రాంశ్చ సమరుద్ధణాన్ ।
కారయామాస తద్రాజ్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ॥ ౩ ॥

బలేన్తు యజమానస్య దేవాః సాగ్నిపురోగమాః ।
సమాగమ్య స్వయం చైవ విష్ణుమూచురిహాశ్రమే ॥ ౪ ॥

బలిర్వైరోచనిర్విష్ణో యజతే యజ్ఞముత్తమమ్ ।
అసమాప్తే క్రతౌ తస్మిన్స్వకార్యమభిపద్యతామ్ ॥ ౫ ॥

యే చైనమభివర్తంతే యాచితార ఇతస్తతః ।
యచ్ఛ్రయత్ర యథావచ్ఛ సర్వం తేభ్యః ప్రయచ్ఛతి ॥ ౬ ॥

స త్వం సురహితార్థాయ మాయాయోగముపాశ్రితః ।
వామనత్వం గతో విష్ణో కురు కల్యాణముత్తమమ్ ॥ ౭ ॥

అయం సిద్ధాశ్రమో నామ ప్రసాదాత్తే భవిష్యతి ।
సిద్ధే కర్మణి దేవేశ ఉత్తిష్ఠ భగవన్నితః ॥ ౮ ॥

అథ విష్ణుర్మహాతేజా అదిత్యాం సమజాయత ।
వామనం రూపమాస్థాయ వైరోచనిముపాగమత్ ॥ ౯ ॥

త్రీన్క్రమానథ భిక్షిత్వా ప్రతిగృహ్య చ మానతః ।
ఆక్రమ్య లోకాః(ల్లోకాత్మా సర్వభూతహితే రతః ॥ 10 ॥

మహేంద్రాయ పునః ప్రాదాన్నియమ్య బలిమోజసా ।
త్రైలోక్యం స మహాతేజాశ్చక్రే శక్రవశం పునః ॥ 11 ॥

తేనైష పూర్వమాక్రాంత ఆశ్రమః శ్రమనాశనః ।
మయాపి భక్త్యా తస్యైష వామనస్యోపభుజ్యతే ॥ 12 ॥

ఏతమాశ్రమమాయాన్తి రాక్షసా విఘ్నకారిణః ।
అత్ర తే పురుషవ్యాఘ్ర హస్తవ్యా దుష్టచారిణః ॥ 13 ॥

అద్య గచ్ఛామహే రామ సిద్ధాశ్రమమనుత్తమమ్ ।
తదాశ్రమపదం తాత తవాప్యేతద్యథా మమ ॥ 14 ॥

తం దృష్ట్వా మునయః సర్వే సిద్ధాశ్రమనివాసినః ।
ఉత్పత్యోత్పత్య సహసా విశ్వామిత్రమపూజయన్ ॥ 15 ॥

యథార్హం చక్రీరే పూజాం విశ్వామిత్రాయ ధీమతే ।
తథైవ రాజపుత్రాభ్యామకుర్వన్నతిథిక్రియామ్ ॥ 16 ॥

ముహూర్తమథ విశ్రాంతౌ రాజపుత్రావరిన్దమౌ ।
ప్రాజ్ఞులీ మునిశార్దూలమూచతూ రఘునన్దనౌ ॥ 17 ॥

అద్యైవ దీక్షాం ప్రవిశ భద్రం తే మునిపుంగవ ।
సిద్ధాశ్రమోఽయం సిద్ధః స్యాత్సత్యమస్తు వచస్తవ ॥ 18 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
ప్రవివేశ తదా దీక్షాం నియతో నియతేన్ద్రియః ॥ 19 ॥

కుమారావపి తాం రాత్రిముషిత్యా సుసమాహితౌ ।
ప్రభాతకాలే చోత్థాయ విశ్వామిత్రమవన్దతామ్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ्डే అష్టావింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

అథ తౌ దేశకాలజ్ఞౌ రాజపుత్రావరిన్దమౌ ।
దేశే కాలే చ వాక్యజ్ఞావబ్రూతాం కౌశికం వచః ॥ 1 ॥

భగవత్సోమిచ్చావో యస్మిన్కాలే నిశాచరౌ ।
సంరక్షణీయా తౌ బ్రహ్మన్నాతివర్తేత తత్క్షణమ్ ॥ 2 ॥

ఏవం బ్రువాణౌ కాకుత్స్థౌ త్వరమాణౌ యుయుత్సయా ।
సర్వే తే మునయః ప్రీతాః ప్రశశంసుర్నృపాత్మజౌ ॥ 3 ॥

అద్య ప్రభృతి షడ్రాత్రం రక్షతం రాఘవౌ యువామ్ ।
దీక్షాం గతో హ్యేష మునిర్మౌనిత్వం చ గమిష్యతి ॥ 4 ॥

తౌ తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ ।
అనిద్రౌ షడహోరాత్రం తపోవనమరక్షతామ్ ॥ 5 ॥

ఉపాసాం చక్రతుర్వీరౌ యతై పరమధన్వినౌ ।
రరక్షతుర్మునివరం విశ్వామిత్రమరిన్దమౌ ॥ 6 ॥

అథ కాలే గతే తస్మిన్ష్టైః హని సమాగతే ।
సౌమిత్రమబ్రవీద్రామౌ యత్తో భవ సమాహితః ॥ 7 ॥

రామస్యైవం బ్రువాణస్య త్వరితస్య యుయుత్సయా ।
ప్రజ్జ్వాల తతో వేదిః సోపాధ్యాయపురోహితా ॥ 8 ॥

మన్తవచ్చ యథాన్యాయం యజ్ఞోఽసౌ సమ్ప్రవర్తతే ।
ఆకాశే చ మహాఞ్శుబ్ధః ప్రాదురాసీద్భయానకః ॥ 9 ॥

ఆవార్య గగనం మేఘా యథా ప్రావృషి నిర్గతః ।

తథా మాయాం వికుర్వాణౌ రాక్షసావభ్యధావతామ్ ॥ 10 ॥

మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ తయోరనుచరాస్తథా ।
ఆగమ్య భీమసంక్రాశా రుధిరౌఘానవాస్పజన్ ॥ 11 ॥

తావాపతంతౌ సహసా దృష్ట్వా రాజీవలోచనః ।
లక్ష్మణం త్వభినమ్ప్రేక్ష్య రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

పశ్య లక్ష్మణ దుర్వృత్తాన్తాక్షసాన్పిశితాశనాన్ ।
మానవాస్త్రసమాధూతాననిలేన యథాఘనాన్ ॥ 13 ॥

మానవం పరమోదారమస్త్రం పరమభాస్వరమ్ ।
చిక్షేప పరమక్రుద్ధో మారీచోరసి రాఘవః ॥ 14 ॥

స తేన పరమాస్త్రేణ మానవేన సమాహితః ।
సమూర్ణం యోజనశతం క్షిప్తః సాగరసమ్ప్లువే ॥ 15 ॥

విచేతనం విఘూర్ణంతం శీతేషుబలపీడితమ్ ।
నిరస్తం దృశ్య మారీచం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

పశ్య లక్ష్మణ శీతేషుం మానవం ధర్మసంహితమ్ ।
మోహయిత్వా నయత్యేనం న చ ప్రాణైర్వియుజ్యతే ॥ 17 ॥

ఇమానపి వధిష్యామి నిర్భుణాన్దృష్టచారిణః ।
రాక్షసాన్పాపకర్మస్థాన్యజ్ఞఘ్నాన్రుధిరాశనాన్ ॥ 18 ॥

విగ్రహ్యా సుమహచ్ఛాస్త్రమాగ్నేయం రఘునన్దనః ।
సుబాహురసి చిక్షేప స విధః ప్రాపతద్భువి ॥ 19 ॥

శేషాన్వాయవ్యమాదాయ నిజఘాన మహాయశాః ।
రాఘవః పరమోదారో మునీనాం ముదమావహాన్ ॥ 20 ॥

స హత్వా రాక్షసాన్సర్వాన్యజ్ఞఘ్నాన్రఘునన్దనః ।
ఋషిభిః పూజితస్తత్ర యథేన్ద్రో విజయే పురా ॥ 21 ॥

అథ యజ్ఞే సమాప్తే తు విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
నిరీతికా దిశో దృష్ట్వా కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ 22 ॥

కృతార్థోఽస్మి మహాబాహో కృతం గురువచస్త్వయా ।
సిద్ధాశ్రమమిదం సత్యం కృతం రామ మహాయశః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

అథ తాం రజనీం తత్ర కృతార్థౌ రామలక్షణౌ ।
ఊషతుర్ముదితౌ వీరౌ ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ 1 ॥

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం కృతపౌర్వాహ్నికక్రియా ।
విశ్వామిత్రమృషీంశ్చాన్యన్సహితావభిజగ్ముతుః ॥ 2 ॥

అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం జ్వలంతమివ పావకమ్ ।
ఊచతుర్మధురోదారం వాక్యం మధురభాషితౌ ॥ 3 ॥

ఇమౌ స్వో మునిశార్దూల కింకరౌ సముపస్థితౌ ।
ఆజ్ఞాపయ యథేష్ఠం వై శాసనం కరవావ కిమ్ ॥ 4 ॥

ఏవముక్తే తతస్తాభ్యాం సర్వ ఏవ మహర్షయః ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య రామం వచనమబ్రువన్ ॥ 5 ॥

మైథిలస్య నరశ్రేష్ఠ జనకస్య భవిష్యతి ।
యజ్ఞః పరమధర్మిష్ఠస్తత్ర యాస్యామహే వయమ్ ॥ 6 ॥

త్వం చైవ నరశార్దూల సహస్మాభిర్గమిష్యసి ।
అద్భుతం చ ధనూరత్నం తత్ర త్వం ద్రష్టుమర్హసి ॥ 7 ॥

తద్ధి పూర్వం నరశ్రేష్ఠ దత్తం సదసి దైవతైః ।
అప్రమేయబలం ఘోరం మఖే పరమభాస్వరమ్ ॥ 8 ॥

నాస్య దేవా న గన్ధర్వా నాసురా న చ రాక్షసాః ।
కర్తుమారోపణం శక్తా న కథింశ్చన మానుషాః ॥ 9 ॥

ధనుషస్తస్య వీర్యం హి జిజ్ఞాసంతో మహీక్షితః ।

న శేకురారోపయితం రాజపుత్రా మహాబలాః ॥ 10 ॥

తద్ధనుర్నరశార్దూల మైథిలస్య మహాత్మనః ।
తత్ర ద్రక్ష్యసి కాకుత్స్థం యజ్ఞం చాద్భుతదర్శనమ్ ॥ 11 ॥

తద్ధి యజ్ఞఫలం తేన మైథిలేనోత్తమం ధనుః ।
యాచితం నరశార్దూల సునాభం సర్వదైవతైః ॥ 12 ॥

ఏవముక్త్వా మునివరః ప్రస్థానమకరోత్తదా ।
సర్షిసజ్ఘః సకాకుత్స్థ ఆమన్త్య వనదేవతాః ॥ 13 ॥

స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సిద్ధః సిద్ధాశ్రమాదహమ్ ।
ఉత్తరే జాహ్నవీతీరే హిమవంతం శివోచ్ఛయమ్ ॥ 14 ॥

ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా సిద్ధాశ్రమమనుత్తమమ్ ।
ఉత్తరాం దిశముద్దిశ్య ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ 15 ॥

తం వ్రజంతం మునివరమన్వగాదనుసారిణామ్ ।
శకటీ శతమాత్రం తు ప్రయాణే బ్రహ్మవాదినామ్ ॥ 16 ॥

మృగపక్షిగణాశ్చైవ సిద్ధాశ్రమనివాసినః ।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ॥ 17 ॥

తే గత్వా దూరమధ్వానం లమ్బమానే దివాకరే ।
వాసం చక్రుర్మునిగణాః శోణాకూలే సమాహితాః ॥ 18 ॥

తేఽస్తు గతే దినకరే స్నాత్వా హుతహుతాశనాః ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నిషేదురమితౌజసః ॥ 19 ॥

రామోఽపి సహసౌమిత్రిర్మునీస్తానభిపూజ్య చ ।
అగ్రతో నిషసాదాథ విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ॥ 20 ॥

అథ రామో మహాతేజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।

పప్రచఛ మునిశార్దూలం కౌతూహలసమన్వితః ॥ 21 ॥

భగవన్కో న్వయం దేశః సమృద్ధవనశోభితః ।
శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే వక్తుమర్హసి తత్త్వతః ॥ 22 ॥

చోదితో రామవాక్యేన కథయామాస సువ్రతః ।
తస్య దేశస్య నిఖిలమృషిమధ్యే మహాతపాః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

బ్రహ్మయోనిర్మహానాసీత్కుశో నామ మహాతపాః ।
వైదర్భ్యం జనయామాస చతురః సదృశాన్సుతాన్ ॥ 1 ॥

కుశామృం కుశనాభం చ ఆధూర్త రజసం వసుమ్ ।
దీప్తియుక్తాన్మహోత్సాహాన్క్షత్రధర్మచిక్రీర్షయా ।
తానువాచ కుశః పుత్రాన్ధర్మిష్ఠాన్సత్యవాదినః ॥ 2 ॥

కుశస్య వచనం శ్రుత్వా చత్వరో లోకసమ్మతాః ।
నివేశం చక్రీరే సర్వే పురాణాం నృవరాస్తదా ॥ 3 ॥

కుశామృస్తు మహాతేజాః కౌశామ్బిమకరోత్పురీమ్ ।
కుశనాభస్తు ధర్మాత్మా పరం చక్రే మహోదయమ్ ॥ 4 ॥

ఆధూర్తరజసో రామ ధర్మారణ్యం మహీపతిః ।
చక్రే పురవరం రాజా వసుశ్చక్రే గిరివ్రజమ్ ॥ 5 ॥

ఏషా వసుమతీ రామ వసోస్తస్య మహాత్మనః ।
ఏతే శైలవరాః పశ్చా ప్రకాశన్తే సమన్తతః ॥ 6 ॥

సుమాగధీ నదీ రమ్యా మాగధాన్విశ్రుతాయయా ।
పశ్చానాం శైలముఖ్యానాం మధ్యే మాలేవ శోభతే ॥ 7 ॥

సైషా హి మాగధీ రామ వసోస్తస్య మహాత్మనః ।
పూర్వాభిచరితా రామ సుక్షేత్రా సస్యమాలినీ ॥ 8 ॥

కుశనాభస్తు రాజర్షిః కన్యాశతమనుత్తమమ్ ।
జనయామాస ధర్మాత్మా ఘృతాచ్యాం రఘునన్దన ॥ 9 ॥

తాస్తు యౌవనశాలినోఽ రూపవత్యః స్వలక్ష్మితాః ।
ఉద్యానభూమిమాగమ్య ప్రావృషీవ శతప్రదాః ॥ 10 ॥

గాయంత్యో నృత్యమానాశ్చ వాదయంత్యశ్చ రాఘవ ।
ఆమోదం పరమం జగ్ముర్వరాభరణభూషితాః ॥ 11 ॥

అథ తాశ్చారుసర్వాఙ్గోఽ రూపేణాప్రతిమా భువి ।
ఉద్యానభూమిమాగమ్య తారా ఇవ ఘనాంతరే ॥ 12 ॥

తాః సర్వగుణసమ్పన్నా రూపయౌవనసంయుతాః ।
దృష్ట్వా సర్వాత్మకో వాయురిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

అహం వః కామయే సర్వా భార్యా మమ భవిష్యథ ।
మానుషస్త్యజ్యతాం భావో దీర్ఘమాయురవాప్స్యథ ॥ 14 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాయోరక్లిష్టకర్మణః ।
అపహాస్య తతో వాక్యం కన్యాశతమథాబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

అంతశ్చరసి భూతానాం సర్వేషాం త్వం సురోత్తమ ।
ప్రభావజ్ఞాశ్చ తే సర్వాః కిమస్మానవమన్యసే ॥ 16 ॥

కుశనాభసుతాః సర్వాః సమర్థాస్తావం సురోత్తమ ।
స్థానాచ్ఛ్యవయితుం దేవం రక్షామస్తుతపో వయమ్ ॥ 17 ॥

మా భూత్స కాలో దుర్మేధః పితరం సత్యవాదినమ్ ।
నావమన్యస్వ ధర్మేణ స్వయంవరముపాస్మహే ॥ 18 ॥

పితా హి ప్రభురస్మాకం దైవతం పరమం హి సః ।
యస్య నో దాస్యతి పితా స నో భర్తా భవిష్యతి ॥ 19 ॥

తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాయుః పరమకోపనః ।
ప్రవిశ్య సర్వగాత్రాణి బభ్రౌ భగవాన్ప్రభుః ॥ 20 ॥

తాః కన్యా వాయునా భగ్నా వివిశుర్నృపతేర్గృహమ్ ।
దృష్ట్వా భగ్నస్తదా రాజా సమాభ్రాంత ఇదమబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

కిమిదం కథ్యతాం పుత్ర్యః కో ధర్మమవమన్యతే ।
కుబ్జాః కేన కృతాః సర్వా వేష్టన్తో నాభిభాషథ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కుశనాభస్య ధీమతః ।
శిరోభిశ్చరణౌ స్పృష్ట్యా కన్యాశతమభాషత ॥ 1 ॥

వాయుః సర్వాత్మకో రాజన్ప్రధర్షయితుమిచ్ఛతి ।
అశుభం మార్గమాస్థాయ న ధర్మం ప్రత్యవేక్షతే ॥ 2 ॥

పితృమత్యః స్మ భద్రం తే స్వచ్ఛన్దే న వయం స్థితాః ।
పితరం నో వృణీష్య త్వం యది నో దాస్యతే తవ ॥ 3 ॥

తేన పాపానుబన్ధేన వచనం న ప్రతీచ్ఛతా ।
ఏవం బ్రువన్త్యః సర్వాః స్మ వాయునా నిహతా భృషమ్ ॥ 4 ॥

తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పరమధార్మికః ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః కన్యాశతమనుత్తమమ్ ॥ 5 ॥

క్షాన్తం క్షమావతాం పుత్ర్యః కర్తవ్యం సుమహత్కృతమ్ ।
ఐకమత్యముపాగమ్య కులం చావేక్షితం మమ ॥ 6 ॥

అలక్ష్కారో హి నారీణాం క్షమా తు పురుషస్య వా ।
దుష్కరం తచ్చ వః క్షాన్తం త్రిదశేష విశేషతః ॥ 7 ॥

యాదృశీర్ష్యః క్షమా పుత్ర్యః సర్వాసామవిశేషతః ।
క్షమా దానం క్షమా యజ్ఞః క్షమా సత్యం చ పుత్రికాః ॥ 8 ॥

క్షమా యశః క్షమా ధర్మః క్షమాయాం విష్మితం జగత్ ।
విసృజ్య కన్యాః కాకుత్స్థ రాజా త్రిదశవిక్రమః ॥ 9 ॥

మన్తజ్ఞో మన్తయామాస ప్రదానం సహ మన్త్రిభిః ।

దేశే కాలే ప్రదానస్య సదృశే ప్రతిపాదనమ్ || 10 ||

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు చూలీ నామ మహామునిః ।
ఊర్ధ్వరేతాః శుభాచారో బ్రాహ్మం తప ఉపాగమత్ || 11 ||

తప్యంతం తమృషిం తత్ర గన్ధర్వీ పర్యుపాసతే ।
సోమదా నామ భద్రం తే ఊర్మిలా తనయా తదా || 12 ||

సా చ తం ప్రణతా భూత్వా శుశ్రూషణపరాయణా ।
ఉవాస కాలే ధర్మిష్ఠా తస్యాస్తుష్టోఽభవద్గురుః || 13 ||

స చ తాం కాలయోగేన ప్రోవాచ రఘునన్దన ।
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే కిం కరోమి తవ ప్రియమ్ || 14 ||

పరితుష్టం మునిం జ్ఞాత్వా గన్ధర్వీ మధురస్వరమ్ ।
ఉవాచ పరమప్రీతా వాక్యజ్ఞా వాక్యకోవిదమ్ || 15 ||

లఙ్క్యో సముదితో బ్రాహ్మ్యో బ్రహ్మభూతో మహాతపాః ।
బ్రాహ్మేణ తపసా యుక్తం పుత్రమిచ్ఛామి ధార్మికమ్ || 16 ||

అపతిశ్చాస్మి భద్రం తే భార్యా చాస్మి న కస్యచిత్ ।
బ్రాహ్మేణోపగతాయాశ్చ దాతుమర్హసి మే సుతమ్ || 17 ||

తస్యాః ప్రసన్నో బ్రహ్మర్షిర్దదౌ పుత్రమనుత్తమమ్ ।
బ్రహ్మదత్త ఇతి ఖ్యాతం మానసం చూరినః సుతమ్ || 18 ||

స రాజా బ్రహ్మదత్తస్తు పురీమధ్యవసత్తదా ।
కామ్పిల్యాం పరయా లఙ్క్యో దేవరాజో యథా దివమ్ || 19 ||

స బుద్ధిం కృతవాన్రాజా కుశనాభః సుధార్మికః ।
బ్రహ్మదత్తాయ కాకుత్స్థ దాతుం కన్యాశతం తదా || 20 ||

తమాహూయ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః ।

దదౌ కన్యాశతం రాజా సుప్రీతేనాంతరాత్మనా ॥ 21 ॥

యథాక్రమం తతః పాణిం జగ్రాహ రఘునందన ।
బ్రహ్మదత్తో మహీ పాలస్తాసాం దేవపతిర్యథా ॥ 22 ॥

స్పృష్టమాత్రే తతః పాణౌ వికుబ్జా విగతజ్వరాః ।
యుక్తాః పరమయా లక్ష్మ్యో బభుః కన్యాశతం తదా ॥ 23 ॥

స దృష్ట్వా వాయునా ముక్తాః కుశనాభో మహీపతిః ।
బభూవ పరమప్రీతో హర్షం లేభే పునః పునః ॥ 24 ॥

కృతోద్వాహం తు రాజానం బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః ।
సదారం ప్రేషయామాస సోపాధ్యాయ గణం తదా ॥ 25 ॥

సోమదాపి సుసంహృష్టా పుత్రస్య సదృశీం క్రియామ్ ।
యథాన్యాయం చ గన్ధర్వీ స్నుషాస్తాః ప్రత్యనన్దత ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

కృతోద్వాహే గతే తస్మిన్బ్రహ్మదత్తే చ రాఘవ ।
అపుత్రః పుత్రలాభాయ పౌత్రీమిష్టిమకల్పయత్ ॥ 1 ॥

ఇష్ట్యాం తు వర్తమానాయాం కుశనాభం మహిపతిమ్ ।
ఉవాచ పరమప్రీతః కుశో బ్రహ్మసుతస్తదా ॥ 2 ॥

పుత్రస్తే సదృశః పుత్ర భవిష్యతి సుధార్మికః ।
గాధిం ప్రాప్స్యసి తేన త్వం కీర్తిం లోకే చ శాశ్వతీమ్ ॥ 3 ॥

ఏవముక్త్వా కుశో రామ కుశనాభం మహిపతిమ్ ।
జగామాకాశమావిశ్య బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్ ॥ 4 ॥

కన్యచిత్త్వథ కాలస్య కుశనాభస్య ధీమతః ।
జజ్ఞే పరమధర్మిష్ఠో గాధిరిత్యేవ నామతః ॥ 5 ॥

స పితా మమ కాకుత్స్థ గాధిః పరమధార్మికః ।
కుశవంశప్రసూతోఽస్మి కౌశికో రఘునందన ॥ 6 ॥

పూర్వజా భగినీ చాపి మమ రాఘవ సువ్రతా ।
నామ్నా సత్యవతీ నామ ఋచికే ప్రతిపాదితా ॥ 7 ॥

సశరీరా గతా స్వర్గం భర్తారమనువర్తినీ ।
కౌశికీ పరమోదారా సా ప్రవృత్తా మహానదీ ॥ 8 ॥

దివ్యా పుణ్యోదకా రమ్యా హిమవంతముపాశ్రితా ।
లోకస్య హితకామార్థం ప్రవృత్తా భగినీ మమ ॥ 9 ॥

తతోఽహం హిమవత్పార్శ్వే వసామి నియతః సుఖమ్ ।

భగిన్యాః స్నేహసంయుక్తః కౌశిక్యా రఘునన్దన ॥ 10 ॥

సా తు సత్యవతీ పుణ్యా సత్యే ధర్మే ప్రతిష్ఠితా ।
పతివ్రతా మహాభాగా కౌశికీ సరితాం వరా ॥ 11 ॥

అహం హి నియమాద్రామ హిత్వా తాం సముపాగతః ।
సిద్ధాశ్రమమనుప్రాప్య సిద్ధోఽస్మి తవ తేజసా ॥ 12 ॥

ఏషా రామ మమోత్పత్తిః స్వస్య వంశస్య కీర్తితా ।
దేశస్య చ మహాబాహో యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ 13 ॥

గతోఽర్ధరాత్రః కాకుత్స్థ కథాః కథయతో మమ ।
నిద్రామభ్యేహి భద్రం తే మా భూద్విఘ్నోఽధ్వనీహ నః ॥ 14 ॥

నిష్పన్నాస్తరవః సర్వే నిలీనా మృగపక్షిణః ।
నైశేన తమసా వ్యాప్తా దిశశ్చ రఘునన్దన ॥ 15 ॥

శనైర్వియుజ్యతే సన్ధ్యా నభో నేత్రైరివావృతమ్ ।
నక్షత్రతారాగహనం జ్యోతిర్భిరవభాసతే ॥ 16 ॥

ఉత్తిష్ఠతి చ శీతాంశుః శశీ లోకతమోనుదః ।
హ్లాదయన్ప్రాణీనాం లోకే మనాంసి ప్రభయా విభో ॥ 17 ॥

నైశాని సర్వభూతాని ప్రచరన్తి తతస్తతః ।
యక్షరాక్షససజ్జాశ్చ రౌద్రాశ్చ పిశితాశనాః ॥ 18 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా విరరామ మహామునిః ।
సాధు సాధ్వీతి తం సర్వే మునయో హ్యభ్యపూజయన్ ॥ 19 ॥

రామోఽపి సహ సౌమిత్రిః కిఞ్చిదాగతవిస్మయః ।
ప్రశస్య మునిశార్దూలం నిద్రాం సముపసేవతే ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

ఉపాస్య రాత్రిశేషం తు శోణాకూలే మహర్షిభిః ।
నిశాయాం సుప్రభాతాయాం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత ॥ 1 ॥

సుప్రభాతా నిశా రామ పూర్వా సన్ధ్యా ప్రవర్తతే ।
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే గమనాయాభిరోచయ ॥ 2 ॥

తచ్ఛుత్వా వచనం తస్య కృత్వా పౌర్వాహ్నికీం క్రియామ్ ।
గమనం రోచయామాస వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ 3 ॥

అయం శోణః శుభజలో గాథః పులినమణ్డీతః ।
కతరేణ పథా బ్రహ్మన్సన్తరిష్యామహే వయమ్ ॥ 4 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ విశ్వామిత్రోఽబ్రవీదిదమ్ ।
ఏష పథా మయోద్దిష్ఠో యేన యాన్తి మహర్షయః ॥ 5 ॥

తే గత్వా దూరమధ్వానం గతేఽర్థదివసే తదా ।
జాహ్నవీం సరితాం శ్రేష్ఠాం దదృశుర్మునిసేవితామ్ ॥ 6 ॥

తాం దృష్ట్వా పుణ్యసలిలాం హంససారససేవితామ్ ।
బభూవుర్ముదితాః సర్వే మునయః సహరాఘవాః ।
తస్యాస్తీరే తతశ్చక్రున్తే ఆవాసపరిగ్రహమ్ ॥ 7 ॥

తతః స్నాత్వా యథాన్యాయం సన్తర్ప్య పితృదేవతాః ।
హుత్వా చైవాగ్నిహోత్రాణి ప్రాశ్య చామృతవద్ధవిః ॥ 8 ॥

వివిశుర్జాహ్నవీతీరే శుచౌ ముదితమానసాః ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం పరివార్య సమన్తతః ॥ 9 ॥

సమ్ప్రహృష్టమనా రామో విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ।
భగవత్తోతుమిచ్ఛామి గంగాం త్రిపథగాం నదీమ్ ।
త్రైలోక్యం కథమాక్రమ్య గతా నదనదీపతిమ్ ॥ 10 ॥

చోదితో రామ వాక్యేన విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
వృద్ధిం జన్మ చ గంగాయా వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ 11 ॥

శైలేన్ద్రో హిమవాన్నామ ధాతూనామాకరో మహాన్ ।
తస్య కన్యా ద్వయం రామ రూపేణాప్రతిమం భువి ॥ 12 ॥

యా మేరుదుహితా రామ తయోర్మాతా సుమధ్యమా ।
నామ్నా మేనా మనోజ్ఞా వై పత్నీ హిమవతః ప్రియా ॥ 13 ॥

తస్యాం గజేయమభవజ్ఞేష్ఠా హిమవతః సుతా ।
ఉమా నామ ద్వితీయాభూత్కన్యా తస్యైవ రాఘవ ॥ 14 ॥

అథ జ్యేష్ఠాం సురాః సర్వే దేవతార్థచిక్రీర్షయా ।
శైలేన్ద్రం వరయామాసుర్గంగాం త్రిపథగాం నదీమ్ ॥ 15 ॥

దదౌ ధర్మేణ హిమవాన్స్తనయాం లోకపావనీమ్ ।
స్వచ్ఛన్దపథగాం గంగాం త్రైలోక్యహితకామ్యయా ॥ 16 ॥

ప్రతిగృహ్య త్రిలోకార్థం త్రిలోకహితకారిణః ।
గంగామాదాయ తేఽగచ్ఛన్కృతార్థేనాన్తరాత్మనా ॥ 17 ॥

యా చాన్యా శైలదుహితా కన్యాసీద్రఘునన్దన ।
ఉగ్రం సా వ్రతమాస్థాయ తపస్తేపే తపోధనా ॥ 18 ॥

ఉగ్రేణ తపసా యుక్తాం దదౌ శైలవరః సుతామ్ ।
రుద్రాయాప్రతిరూపాయ ఉమాం లోకనమస్కృతామ్ ॥ 19 ॥

ఏతే తే శైల రాజస్య సుతే లోకనమస్కృతే ।
గంగా చ సరితాం శ్రేష్ఠా ఉమా దేవీ చ రాఘవ ॥ 20 ॥

ఏతత్తే ధర్మమాఖ్యాతం యథా త్రిపథగా నదీ ।

ఖం గతా ప్రథమం తాత గతిం గతిమతాం వర ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పञ్చత్రింశః సర్గః ॥

ఉక్త వాక్యే మునౌ తస్మిన్నుభౌ రాఘవలక్ష్మణౌ ।
ప్రతినన్ద్య కథాం వీరావూచతుర్మునిపుంజవమ్ ॥ 1 ॥

ధర్మయుక్తమిదం బ్రహ్మన్కథితం పరమం త్వయా ।
దుహితుః శైలరాజస్య జ్యేష్ఠాయ వక్తుమర్హసి ॥ 2 ॥

విస్తరం విస్తరజ్ఞోఽసి దివ్యమానుషసమ్భవమ్ ।
త్రీన్పథో హేతునా కేన పావయేల్లోకపావనీ ॥ 3 ॥

కథం గంగాం త్రిపథగా విశ్రుతా సరిదుత్తమా ।
త్రిషు లోకేషు ధర్మజ్ఞ కర్మభిః కైః సమన్వితా ॥ 4 ॥

తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే విశ్వామిత్రస్తపోధనః ।
నిఖిలేన కథాం సర్వామృషిమధ్యే న్యవేదయత్ ॥ 5 ॥

పురా రామ కృతోద్వాహః శితికణ్ఠో మహాతపాః ।
దృష్ట్వా చ స్పృహయా దేవీం మైథునాయోపచక్రమే ॥ 6 ॥

శితికణ్ఠస్య దేవస్య దివ్యం వర్షశతం గతమ్ ।
న చాపి తనయో రామ తస్యామాసీత్పరస్తప ॥ 7 ॥

తతో దేవాః సముద్విగ్నాః పితామహపురోగమాః ।
యదిహోత్పద్యతే భూతం కస్తత్ప్రతిసహిష్యతే ॥ 8 ॥

అభిగమ్య సురాః సర్వే ప్రణిపత్యేదమబ్రువన్ ।
దేవదేవ మహాదేవ లోకస్యాస్య హితే రత ।
సురాణాం ప్రణిపాతేన ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ 9 ॥

న లోకా ధారయిష్యన్తి తవ తేజః సురోత్తమ ।
బ్రాహ్మణ తపసా యుక్తో దేవ్యా సహ తపశ్చర ॥ 10 ॥

త్రైలోక్యహితకార్మార్థం తేజస్తేజసి ధారయ ।
రక్ష సర్వానిమాత్లోకాన్నాలోకం కర్తుమర్హసి ॥ 11 ॥

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోకమహేశ్వరః ।
బాధమిత్యబ్రవీత్సర్వాన్పునశ్చేదమువాచ హ ॥ 12 ॥

ధారయిష్యామ్యహం తేజస్తేజస్యేవ సహోమయా ।
త్రిదశాః పృథివీ చైవ నిర్వాణమధిగచ్ఛతు ॥ 13 ॥

యదిదం ఋభితం స్థానాన్మమ తేజో హ్యనుత్తమమ్ ।
ధారయిష్యతి కస్తన్మే బ్రువన్తు సురసత్తమాః ॥ 14 ॥

ఏవముక్తాస్తతో దేవాః ప్రత్యూచుర్వృషభధ్వజమ్ ।
యత్తేజః ఋభితం హ్యేతత్తద్ధరా ధారయిష్యతి ॥ 15 ॥

ఏవముక్తః సురపతిః ప్రముమోచ మహీతలే ।
తేజసా పృథివీ యేన వ్యాప్తా సగిరికాననా ॥ 16 ॥

తతో దేవాః పునరిదమూచుశ్చాథ హుతాశనమ్ ।
ప్రవిశ త్వం మహాతేజో రౌద్రం వాయుసమన్వితః ॥ 17 ॥

తదగ్నినా పునర్వాప్యంతం సంజాతః శ్వేతపర్వతః ।
దివ్యం శరవణం చైవ పావకాదిత్యసంనిభమ్ ।
యత్ర జాతో మహాతేజాః కార్తికేయోఽగ్నిసమ్భవః ॥ 18 ॥

అథోమాం చ శివం చైవ దేవాః సర్వి గణాస్తదా ।
పూజయామాసురత్యర్థం సుప్రీతమనసస్తతః ॥ 19 ॥

అథ శైల సుతా రామ త్రిదశానిదమబ్రవీత్ ।
సమన్యరశపత్సర్వాన్కృధసంరక్తతోచనా ॥ 20 ॥

యస్మాన్నివారితా చైవ సజ్జతా పుత్రకామ్యయా ।
అపత్యం నేవషు దారేషు నోత్పాదయితుమర్హథ ।
అద్య ప్రభృతి యుష్మాకమప్రజాః సన్తు పత్నయః ॥ 21 ॥

ఏవముక్త్వా సురాన్సర్వాఞ్శాప పృథివీమపి ।
అవనే వైకరూపా త్వం బహుభార్యా భవిష్యసి ॥ 22 ॥

న చ పుత్రకృతాం ప్రీతిం మత్క్రోధకలుషీ కృతా ।
ప్రాప్స్యసి త్వం సుదుర్మేధే మమ పుత్రమనిచ్ఛతీ ॥ 23 ॥

తాన్సర్వాన్విడితాన్ద్వష్టా సురాన్సురపతిస్తదా ।
గమనాయోపచక్రామ దిశం వరుణపాలితామ్ ॥ 24 ॥

స గత్వా తప ఆతిష్ఠత్పార్శ్వే తస్యోత్తరే గిరేః ।
హిమవత్ప్రభవే శృణ్వే సహ దేవ్యా మహేశ్వరః ॥ 25 ॥

ఏష తే విస్తరో రామ శైలపుత్ర్యా నివేదితః ।
గంగాయాః ప్రభవం చైవ శృణు మే సహలక్ష्మణః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచమోఽశ్మకః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

తప్యమానే తపో దేవే దేవాః సర్షిగణాః పురా ।
సేనాపతిమభీప్సంతః పితామహముపాగమన్ ॥ ౧ ॥

తతోఽబ్రువన్సురాః సర్వే భగవంతం పితామహమ్ ।
ప్రణిపత్య శుభం వాక్యం సేన్ద్రాః సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౨ ॥

యో నః సేనాపతిర్దేవ దత్తో భగవతా పురా ।
స తపః పరమాస్థాయ తప్యతే స్మ సహోమయా ॥ ౩ ॥

యదత్రానంతరం కార్యం తోకానాం హితకామ్యయా ।
సంవిధత్స్వ విధానజ్ఞ త్వం హి నః పరమా గతిః ॥ ౪ ॥

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహాః ।
సాన్త్యయన్మథురైర్వాక్యైస్త్రిదశానిదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥

శైలపుత్రా యదుక్తం తన్న ప్రజాస్యథ పత్నిషు ।
తస్యా వచనమక్లిష్టం సత్యమేవ న సంశయః ॥ ౬ ॥

ఇయమాకాశగా గజ్ఞా యస్యాం పుత్రం హుతాశనః ।
జనయిష్యతి దేవానాం సేనాపతిమరిన్దమమ్ ॥ ౭ ॥

జ్యేష్ఠా శైలేన్ద్రదుహితా మానయిష్యతి తం సుతమ్ ।
ఉమాయాస్తద్భహుమతం భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౮ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య కృతార్థా రఘునన్దన ।
ప్రణిపత్య సురాః సర్వే పితామహమపూజయన్ ॥ ౯ ॥

తే గత్వా పర్వతం రామ కైలాసం ధాతుమణితమ్ ।

అగ్నిం నియోజయామానుః పుత్రార్థం సర్వదేవతాః ॥ 10 ॥

దేవకార్యమిదం దేవ సమాధత్స్వ హుతాశన ।
శైలపుత్ర్యం మహాతేజో గంగాయాం తేజ ఉత్సృజ ॥ 11 ॥

దేవతానాం ప్రతిజ్ఞాయ గంగామభ్యేత్య పావకః ।
గర్భం ధారయ వై దేవి దేవతానామిదం ప్రియమ్ ॥ 12 ॥

ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా దివ్యం రూపమధారయత్ ।
స తస్యా మహిమాం దృష్ట్వా సమంతాదవకీర్యత ॥ 13 ॥

సమంతస్తదా దేవీమభ్యషిచ్ఛత పావకః ।
సర్వస్రోతాంసి పూర్ణాని గంగాయా రఘునందన ॥ 14 ॥

తమువాచ తతో గంగా సర్వదేవపురోహితమ్ ।
అశక్తా ధారణే దేవ తవ తేజః సముద్ధతమ్ ।
దహ్యామానాగ్నినా తేన సమప్రవ్యథితచేతనా ॥ 15 ॥

అథాబ్రవీదిదం గంగాం సర్వదేవహుతాశనః ।
ఇహ హైమవతే పాదే గర్భోఽయం సంనివేశ్యతామ్ ॥ 16 ॥

శ్రుత్వా త్వగ్నివచో గంగా తం గర్భమతిభాస్వరమ్ ।
ఉత్ససర్జ మహాతేజాః స్రోతోభ్యో హి తదానఘ ॥ 17 ॥

యదస్యా నిర్గతం తస్మాత్తప్తజామ్బూనదప్రభమ్ ।
కాఞ్చనం ధరణీం ప్రాప్తం హిరణ్యమమలం శుభమ్ ॥ 18 ॥

తామ్రం కార్ణాయనం చైవ తైశ్ణ్యదేవాభిజాయత ।
మలం తస్యాభవత్తత్ర త్రపుసీసకమేవ చ ॥ 19 ॥

తదేతద్ధరణీం ప్రాప్య నానాధాతురవర్ధత ॥ 20 ॥

నిక్షిప్తమాత్రే గర్భే తు తేజోభిరభిరఞ్జితమ్ ।

సర్వం పర్వతసంనద్ధం సౌవర్ణమభవద్వనమ్ ॥ 21 ॥

జాతరూపమితి ఖ్యాతం తదా ప్రభృతి రాఘవ ।
సువర్ణం పురుషవ్యాఘ్ర హుతాశనసమప్రభమ్ ॥ 22 ॥

తం కుమారం తతో జాతం సేన్ద్రాః సహమరుద్ధణాః ।
క్షీరసమ్భావనార్థాయ కృత్తికాః సమయోజయన్ ॥ 23 ॥

తాః క్షీరం జాతమాత్రస్య కృత్వా సమయముత్తమమ్ ।
దదుః పుత్రోఽయమస్మాకం సర్వాసామితి నిశ్చితాః ॥ 24 ॥

తతస్తు దేవతాః సర్వాః కార్తికేయ ఇతి బ్రువన్ ।
పుత్రస్త్రైలోక్య విఖ్యాతో భవిష్యతి న సంశయః ॥ 25 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా స్కన్నం గర్భపరిస్తవే ।
స్నాపయన్పరయా లక్ష్మ్య దీప్యమానమివానలమ్ ॥ 26 ॥

స్కన్ద ఇత్యబ్రువన్దేవాః స్కన్నం గర్భపరిస్తవాత్ ।
కార్తికేయం మహాభాగం కాకుత్స్థజ్వలనోపమమ్ ॥ 27 ॥

ప్రాదుర్భూతం తతః క్షీరం కృత్తికానామనుత్తమమ్ ।
షణ్ణాం షడాననో భూత్వా జగ్రాహ స్తనజం పయః ॥ 28 ॥

గృహీత్వా క్షీరమేకాహ్నా సుకుమార వపుస్తదా ।
అజయత్స్వేన వీర్యేణ దైత్యసైన్యగణాన్విభుః ॥ 29 ॥

సురసేనాగణపతిం తతస్తమమలద్యుతిమ్ ।
అభ్యషిచ్ఛన్సురగణాః సమేత్యాగ్నిపురోగమాః ॥ 30 ॥

ఏష తే రామ గంగాయా విస్తరోఽభిహితో మయా ।
కుమారసమ్భవశ్చైవ ధన్యః పుణ్యస్తథైవ చ ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

తాం కథాం కౌశికో రామే నివేద్య మధురాక్షరమ్ ।
పునరేవాపరం వాక్యం కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అయోధ్యాధిపతిః శూరః పూర్వమాసీన్నరాధిపః ।
సగరో నామ ధర్మాత్మా ప్రజాకామః స చాప్రజః ॥ ౨ ॥

వైదర్భదుహితా రామ కేశినీ నామ నామతః ।
జ్యేష్ఠా సగరపత్నీ సా ధర్మిష్ఠా సత్యవాదినీ ॥ ౩ ॥

అరిష్టనేమిదుహితా రూపేణాప్రతిమా భువి ।
ద్వితీయా సగరస్యాసీత్పత్నీ సుమతిసంజ్ఞితా ॥ ౪ ॥

తాభ్యాం సహ తదా రాజా పత్నీభ్యాం తప్తవాంస్తపః ।
హిమవంతం సమాసాద్య భృగుప్రస్రవణే గిరౌ ॥ ౫ ॥

అథ వర్ష శతే పూర్ణే తపసారాధితో మునిః ।
సగరాయ వరం ప్రాదాదభ్యుగుః సత్యవతాం వరః ॥ ౬ ॥

అపత్యలాభః సుమహానభవిష్యతి తవానఘ ।
కీర్తిం చాప్రతిమాం లోకే ప్రాప్స్యసే పురుషర్షభ ॥ ౭ ॥

ఏకా జనయితా తాత పుత్రం వంశకరం తవ ।
షష్ఠిం పుత్రసహస్రాణి అపరా జనయిష్యతి ॥ ౮ ॥

భాషమాణం నరవ్యాఘ్రం రాజపత్న్యై ప్రసాద్య తమ్ ।
ఊచతుః పరమప్రీతే కృతాఞ్జలిపుటే తదా ॥ ౯ ॥

ఏకః కస్యాః సుతో బ్రహ్మన్కా బహూఞ్జానయిష్యతి ।

శ్రోతుమిచ్ఛావహా బ్రహ్మన్సత్యమస్తు వచస్తవ ॥ 10 ॥

తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా భృగుః పరమ ధార్మికః ।
ఉవాచ పరమాం వాణీం స్వచ్ఛన్దోఽత్ర విధీయతామ్ ॥ 11 ॥

ఏకో వంశకరో వాస్తు బహవో వా మహాబలాః ।
కీర్తిమన్తో మహోత్సాహాః కా వా కం వరమిచ్ఛతి ॥ 12 ॥

మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా కేశినీ రఘునన్దన ।
పుత్రం వంశకరం రామ జగ్రాహ నృపసన్నిధౌ ॥ 13 ॥

షష్ఠిం పుత్రసహస్రాణి సుపర్ణభగినీ తదా ।
మహోత్సాహస్కీర్తిమతో జగ్రాహ సుమతిః సుతాన్ ॥ 14 ॥

ప్రదక్షిణమృషిం కృత్వా శిరసాభిప్రణమ్య చ ।
జగామ స్వపురం రాజా సభార్యా రఘునన్దన ॥ 15 ॥

అథ కాలే గతే తస్మిజ్ఞోష్ఠౌ పుత్రం వ్యజాయత ।
అసమజ్ఞ ఇతి ఖ్యాతం కేశినీ సగరాత్మజమ్ ॥ 16 ॥

సుమతిస్తు నరవ్యాఘ్ర గర్భతుమ్బం వ్యజాయత ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి తుమ్బభేదాద్వినిఃసృతాః ॥ 17 ॥

ఘృతపూర్ణేషు కుమ్భేషు ధాత్ర్యస్తానమవర్థయన్ ।
కాలేన మహతా సర్వే యావనం ప్రతిపేదిరే ॥ 18 ॥

అథ దీర్ఘేణ కాలేన రూపయావనశాలినః ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి సగరస్యాభవంస్తదా ॥ 19 ॥

స చ జ్యేష్ఠో నరశ్రేష్ఠ సగరస్యాత్మసమ్భవః ।
బాలాన్ఘ్రహీత్వా తు జలే సరయ్యా రఘునన్దన ।
ప్రక్షిప్య ప్రహసన్నిత్యం మజ్జతస్తాన్నిరీక్ష్య వై ॥ 20 ॥

పౌరాణామహితే యుక్తః పిత్రా నిర్వాసితః పురాత్ ॥ 21 ॥

తస్య పుత్రోఽశుమాన్నామ అసమజ్ఞాస్య వీర్యవాన్ ।
సమ్మతః సర్వలోకస్య సర్వస్యాపి ప్రియంవదః ॥ 22 ॥

తతః కాలేన మహతా మతిః సమభిజాయత ।
సగరస్య నరశ్రేష్ఠ యజేయమితి నిశ్చితా ॥ 23 ॥

స కృత్వా నిశ్చయం రాజా సోపాధ్యాయగణస్తదా ।
యజ్ఞకర్మణి వేదజ్ఞో యష్టుం సముపచక్రమే ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా కథాన్తే రఘునందన ।
ఉవాచ పరమప్రీతో మునిం దీప్తమివానలమ్ ॥ 1 ॥

శ్రోతుమిచామి భద్రం తే విస్తరేణ కథామమామ్ ।
పూర్వకో మే కథం బ్రహ్మన్యజ్ఞం వై సముపాహరత్ ॥ 2 ॥

విశ్వామిత్రస్తు కాకుత్స్థమువాచ ప్రహసన్నివ ।
శ్రూయతాం విస్తరో రామ సగరస్య మహాత్మనః ॥ 3 ॥

శక్కురశ్వశురో నామ హిమవానచలోత్తమః ।
విన్యసర్వతమాసాద్య నిరీక్షేతే పరస్పరమ్ ॥ 4 ॥

తయోర్మధ్యే ప్రవృత్తోఽభూద్యజ్ఞః స పురుషోత్తమ ।
స హి దేశో నరవ్యాఘ్ర ప్రశస్తో యజ్ఞకర్మణి ॥ 5 ॥

తస్యాశ్వచర్యాం కాకుత్స్థ దృఢధన్వా మహారథః ।
అంశుమానకరోత్తాత సగరస్య మతే స్థితః ॥ 6 ॥

తస్య పర్వణి తం యజ్ఞం యజమానస్య వాసవః ।
రాక్షసీం తనుమాస్థాయ యజ్ఞయాశ్వమపాహరత్ ॥ 7 ॥

హ్రీయమాణే తు కాకుత్స్థ తస్మిన్నశ్వే మహాత్మనః ।
ఉపాధ్యాయ గణాః సర్వే యజమానమథాబ్రువన్ ॥ 8 ॥

అయం పర్వణి వేగేన యజ్ఞయాశ్వోఽపనీయతే ।
హర్తారం జహి కాకుత్స్థ హయశ్చైవోపనీయతామ్ ॥ 9 ॥

యజ్ఞచ్ఛిద్రం భవత్యేతత్సర్వేషామశివాయ నః ।

తత్తథా క్రియతాం రాజన్యథాచిద్రః క్రతుర్భవేత్ || 10 ||

ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా తస్మిన్నదసి పార్థివః ।
షష్ఠిం పుత్రసహస్రాణి వాక్యమేతదువాచ హ || 11 ||

గతిం పుత్రా న పశ్యామి రక్షసాం పురుషర్షభాః ।
మన్తపూతైర్మహాభాగైరాస్థితో హి మహాక్రతుః || 12 ||

తద్గచ్ఛత విచిన్వధ్వం పుత్రకా భద్రమస్తు వః ।
సముద్రమాలినీం సర్వాం పృథివీమనుగచ్ఛత || 13 ||

ఏకైకం యోజనం పుత్రా విస్తారమభిగచ్ఛత || 14 ||

యావత్తురగసన్దర్శస్తావత్థనత మేదినీమ్ ।
తమేవ హయహర్తారం మార్గమాణా మమాజ్ఞయా || 15 ||

దీక్షితః పౌత్రసహితః సోపాధ్యాయగణో హ్యహమ్ ।
ఇహ స్థాస్యామి భద్రం వో యావత్తురగదర్శనమ్ || 16 ||

ఇత్యుక్త్వా హృష్టమనసో రాజపుత్రా మహాబలాః ।
జగ్ముర్మహీతలం రామ పితుర్వచనయన్త్రితాః || 17 ||

యోజనాయామవిస్తారమేకైకో ధరణీతలమ్ ।
బిభిదుః పురుషవ్యాఘ్ర వజ్రస్పర్శసమైర్భుజైః || 18 ||

శూలైరశనికల్పైశ్చ హలైశ్చాపి సుదారుణైః ।
భిద్యమానా వసుమతీ ననాద రఘునన్దన || 19 ||

నాగానాం వధ్యమానానామసురాణాం చ రాఘవ ।
రాక్షసానాం చ దుర్ధర్షః సత్త్వానాం నినదోఽభవత్ || 20 ||

యోజనానాం సహస్రాణి షష్ఠిం తు రఘునన్దన ।
బిభిదుర్ధరణీం వీరా రసాతలమనుత్తమమ్ || 21 ||

ఏవం పర్వతసమ్బాధం జమ్బూద్వీపం నృపాత్మజాః ।
ఖనంతో నృపశార్దూల సర్వతః పరిచక్రముః ॥ 22 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సాసురాః సహపన్నగాః ।
సమ్భ్రాంతమనసః సర్వే పితామహముపాగమన్ ॥ 23 ॥

తే ప్రసాద్య మహాత్మానం విషణ్ణవదనాస్తదా ।
ఊచుః పరమసన్తస్తాః పితామహమిదం వచః ॥ 24 ॥

భగవన్పుథీవీ సర్వా ఖన్యతే సగరాత్మజైః ।
బహవశ్చ మహాత్మానో వధ్యన్తే జలచారిణః ॥ 25 ॥

అయం యజ్ఞహనోఽస్మాకమనేనాశ్వాఽపనీయతే ।
ఇతి తే సర్వభూతాని నిఘ్నంతి సగరాత్మజః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా భగవాన్వై పితామహః ।
ప్రత్యువాచ సుసన్తస్తాన్కృతాన్తబలమోహితాన్ ॥ ౧ ॥

యన్యేయం వసుధా కృత్వా వాసుదేవస్య ధీమతః ।
కాపిలం రూపమాస్థాయ ధారయత్యనిశం ధరామ్ ॥ ౨ ॥

పృథివ్యాశ్చాపి నిర్భేదో దృష్ట ఏవ సనాతనః ।
సగరస్య చ పుత్రాణాం వినాశోఽదీర్ఘజీవినామ్ ॥ ౩ ॥

పితామహవచః శ్రుత్వా త్రయస్త్రింశదరిన్దమః ।
దేవాః పరమసంహృష్టాః పునర్జగ్ముర్యథాగతమ్ ॥ ౪ ॥

సగరస్య చ పుత్రాణాం ప్రాదురాసీన్మహాత్మనామ్ ।
పృథివ్యాం భిద్యమానాయాం నిర్ఘాత సమ నిఃస్వనః ॥ ౫ ॥

తతో భిత్త్వా మహీం సర్వాం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ।
సహితాః సగరాః సర్వే పితరం వాక్యమబ్రువన్ ॥ ౬ ॥

పరిక్రాంతా మహీ సర్వా సత్త్వవన్తశ్చ సూదితాః ।
దేవదానవరక్షాంసి పిశాచోరగకింసరాః ॥ ౭ ॥

న చ పశ్యామహేఽశ్వం తమశ్వహర్తారమేవ చ ।
కిం కరిష్యామ భద్రం తే బుద్ధిరత్ర విచార్యతామ్ ॥ ౮ ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం రాజసత్తమః ।
సమన్యురబ్రవీద్వాక్యం సగరో రఘునన్దన ॥ ౯ ॥

భూయః ఖనత భద్రం వో నిర్భిద్య వసుధాతలమ్ ।

అశ్వహర్తారమాసాద్య కృతార్థాశ్చ నివర్తథ ॥ 10 ॥

పితుర్వచనమాస్థాయ సగరస్య మహాత్మనః ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి రసాతలమభిద్రవన్ ॥ 11 ॥

ఖన్యమానే తతస్తస్మిన్దృశుః పర్వతోపమమ్ ।
దిశాగజం విరూపాక్షం ధారయంతం మహీతలమ్ ॥ 12 ॥

సపర్వతవనాం కృత్వాన్నం పృథివీం రఘునన్దన ।
శిరసా ధారయామాస విరూపాక్షో మహాగజః ॥ 13 ॥

యదా పర్వణి కాకుత్స్థ విశ్రమార్థం మహాగజః ।
భేదాచ్ఛాలయతే శీర్షం భూమికమ్పస్తథా భవేత్ ॥ 14 ॥

తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా దిశాపాలం మహాగజమ్ ।
మానయంతో హి తే రామ జగ్ముర్భిత్వా రసాతలమ్ ॥ 15 ॥

తతః పూర్వాం దిశం భిత్త్వా దక్షిణాం బిభిదుః పునః ।
దక్షిణస్యామపి దిశి దదృశుస్తే మహాగజమ్ ॥ 16 ॥

మహాపద్మం మహాత్మానం సుమహాపర్వతోపమమ్ ।
శిరసా ధారయంతం తే విస్మయం జగ్మురుత్తమమ్ ॥ 17 ॥

తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా సగరస్య మహాత్మనః ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి పశ్చిమాం బిభిదుర్ద్దిశమ్ ॥ 18 ॥

పశ్చిమాయామపి దిశి మహాన్తమచలోపమమ్ ।
దిశాగజం సౌమనసం దదృశుస్తే మహాబలాః ॥ 19 ॥

తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ఠా చాపి నిరామయమ్ ।
ఖనంతః సముపక్రాంతా దిశం సోమవతీం తదా ॥ 20 ॥

ఉత్తరస్యాం రఘుశ్రేష్ఠ దదృశుర్విమపాణ్ణురమ్ ।

భద్రం భద్రేణ వపుషా ధారయంతం మహిమిమామ్ || 21 ||

సమాలభ్య తతః సర్వే కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్ ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి బిభిదుర్వసుధాతలమ్ || 22 ||

తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా సాగరాః ప్రథితాం దిశమ్ ।
రోషాదభ్యఖనన్సర్వే పృథివీం సగరాత్మజాః || 23 ||

దదృశుః కపిలం తత్ర వాసుదేవం సనాతనమ్ ।
హయం చ తస్య దేవస్య చరంతమవిదూరతః || 24 ||

తే తం యజ్ఞహనం జ్ఞాత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణాః ।
అభ్యధావంత సజ్కుద్ధాస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రువన్ || 25 ||

అస్మాకం త్వం హి తురగం యజ్ఞాయం హృతవానసి ।
దుర్మేధస్త్వం హి సమప్రాప్తాన్విధి నః సగరాత్మజాన్ || 26 ||

శ్రుత్వా తద్వచనం తేషాం కపిలో రఘునందన ।
రోషేణ మహతావిష్టో హుజ్కారమకరోత్తదా || 27 ||

తతస్తేనాప్రమేయేన కపిలేన మహాత్మనా ।
భస్మరాశీకృతాః సర్వే కాకుత్స్థ సగరాత్మజాః || 28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ||

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

పుత్రాంశ్చిరగతాజ్ఞాత్వా సగరో రఘునందన ।
నస్తారమబ్రవీద్రాజా దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ 1 ॥

శూరశ్చ కృతవిద్యశ్చ పూర్వైస్తుత్యోఽసి తేజసా ।
పితృణాం గతిమన్విచ్ఛ యేన చాశ్చోఽపహరితః ॥ 2 ॥

అన్తర్భూమాని సత్త్వాని వీర్యవన్తి మహాన్తి చ ।
తేషాం త్వం ప్రతిఘాతార్థం సాసిం గృహ్నిష్య కార్ముకమ్ ॥ 3 ॥

అభివాద్యాభివాద్యాంస్త్వం హత్వా విఘ్నకరానపి ।
సిద్ధార్థః సంనివర్తస్వ మమ యజ్ఞస్య పారగః ॥ 4 ॥

ఏవముక్తోఽశుమాన్సమ్యక్సగరేణ మహాత్మనా ।
ధనురాదాయ ఖడ్గం చ జగామ లఘువిక్రమః ॥ 5 ॥

స ఖాతం పితృభిర్మార్గమన్తర్భూమం మహాత్మభిః ।
ప్రాపద్యత నరశ్రేష్ఠ తేన రాజ్ఞాభిచోదితః ॥ 6 ॥

దైత్యదానవరక్షోభిః పిశాచపతగోరగైః ।
పూజ్యమానం మహాతేజా దిశాగజమపశ్యత ॥ 7 ॥

స తం ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ఠ్వా చైవ నిరామయమ్ ।
పితౄన్స పరిపప్రచ్ఛ వాజిహర్తారమేవ చ ॥ 8 ॥

దిశాగజస్తు తచ్చుత్వా ప్రీత్యాహంశుమతో వచః ।
ఆసమజ్ఞాకృతార్థస్త్వం సహశ్వః శీఘ్రమేష్యసి ॥ 9 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వానేవ దిశాగజాన్ ।

యథాక్రమం యథాన్యాయం ప్రప్థుం సముపచక్రమే ॥ 10 ॥

తైశ్చ సర్వైర్దిశాపాలైర్వాక్యజ్ఞైర్వాక్యకోవిదైః ।

పూజితః సహయశ్చైవ గంతాసీత్యభిచోదితః ॥ 11 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా జగామ లఘువిక్రమః ।

భస్మరాశీకృతా యత్ర పితరస్తస్య సాగరాః ॥ 12 ॥

స దుఃఖవశమాపన్నస్తస్యసమజ్ఞాసుతస్తదా ।

చుక్రోశ పరమార్తస్తు వధాత్తేషాం సుదుఃఖితః ॥ 13 ॥

యజ్ఞాయం చ హయం తత్ర చరన్తమవిదూరతః ।

దదర్శ పురుషవ్యాఘ్రో దుఃఖశోకసమన్వితః ॥ 14 ॥

దదర్శ పురుషవ్యాఘ్రో కర్తుకామో జలక్రియామ్ ।

సలిలార్థీ మహాతేజా న చాపశ్యజ్జలాశయమ్ ॥ 15 ॥

విసార్య నిపుణాం దృష్టిం తతోఽపశ్యత్థగాధిపమ్ ।

పితృణాం మాతులం రామ సుపర్ణమనిలోపమమ్ ॥ 16 ॥

స చైనమబ్రవీద్వాక్యం వైనతేయో మహాబలః ।

మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర వధోఽయం లోకసమ్మతః ॥ 17 ॥

కపిలేనాప్రమేయేన దగ్ధా హిమే మహాబలాః ।

సలిలం నార్హసి ప్రాజ్ఞ దాతుమేషాం హి తౌకికమ్ ॥ 18 ॥

గజౌ హిమవతో జ్యేష్ఠా దుహితా పురుషర్షభ ।

భస్మరాశీకృతానేతాన్పావయేల్లోకపావనీ ॥ 19 ॥

తయా క్లిన్నమిదం భస్మ గజ్జయా లోకకాన్తయా ।

షష్టిం పుత్రసహస్రాణి స్వర్గలోకం నయిష్యతి ॥ 20 ॥

గచ్చ చాశ్వం మహాభాగ సజ్జహ్య పురుషర్షభ ।
యజ్ఞం పైతామహం వీర నిర్వర్తయితుమర్హసి ॥ 21 ॥

సుపర్ణవచనం శ్రుత్వా సోఽశుమానతివీర్యవాన్ ।
త్వరితం హయమాదాయ పునరాయాన్మహాయశాః ॥ 22 ॥

తతో రాజానమాసాద్య దీక్షితం రఘునందన ।
న్యవేదయద్యథావృత్తం సుపర్ణవచనం తథా ॥ 23 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా ఘోరసంకౌశం వాక్యమంశుమతో నృపః ।
యజ్ఞం నిర్వర్తయామాస యథాకల్పం యథావిధి ॥ 24 ॥

స్వపురం చాగమచ్ఛిమానిష్ఠయజ్ఞో మహీపతిః ।
గంగాయాశ్చాగమే రాజా నిశ్చయం నాధ్యగచ్ఛత ॥ 25 ॥

అగత్వా నిశ్చయం రాజా కాలేన మహతా మహాన్ ।
త్రింశద్వర్షసహస్రాణి రాజ్యం కృత్వా దివం గతః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

కాలధర్మం గతే రామ సగరే ప్రకృతీజనాః ।
రాజానం రోచయామాసురంశుమన్తం సుధార్మికమ్ ॥ 1 ॥

స రాజా సుమహానాసీదంశుమాన్రఘునన్దన ।
తస్య పుత్రో మహానాసీద్దిలీప ఇతి విశ్రుతః ॥ 2 ॥

తస్మిన్రాజ్యం సమావేశ్య దిలీపే రఘునన్దన ।
హిమవచ్ఛిఖరే రమ్యే తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥ 3 ॥

ద్వాద్వింశచ్ఛ సహస్రాణి వర్షాణి సుమహాయశాః ।
తపోవనగతో రాజా స్వర్గం లేభే తపోధనః ॥ 4 ॥

దిలీపస్తు మహాతేజాః శ్రుత్వా పైతామహం వధమ్ ।
దుఃఖోపహతయా బుద్ధ్యా నిశ్చయం నాధ్యగచ్ఛత ॥ 5 ॥

కథం గంగావతరణం కథం తేషాం జలక్రియా ।
తారయేయం కథం చైతానితి చింతా పరోఽభవత్ ॥ 6 ॥

తస్య చింతయతో నిత్యం ధర్మేణ విదితాత్మనః ।
పుత్రో భగీరథో నామ జజ్ఞే పరమధార్మికః ॥ 7 ॥

దిలీపస్తు మహాతేజా యజ్ఞైర్బహుభిరిష్టవాన్ ।
త్రింశద్వర్షసహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్ ॥ 8 ॥

అగత్వా నిశ్చయం రాజా తేషాముద్ధరణం ప్రతి ।
వ్యాధినా నరశార్దూల కాలధర్మముపేయివాన్ ॥ 9 ॥

ఇన్ద్రలోకం గతో రాజా స్వార్జితేనైవ కర్మణా ।

రమ్యే భగీరథం పుత్రమభిషిచ్య నరర్షభః ॥ 10 ॥

భగీరథస్తు రాజర్షిర్ధార్మికో రఘునందన ।
అనపత్యో మహాతేజాః ప్రజాకామః స చాప్రజః ॥ 11 ॥

స తపో దీర్ఘమాతిష్ఠద్గోకర్ణే రఘునందన ।
ఊర్ధ్వబాహుః పశ్చాతపా మాసాహారో జితేంద్రియః ॥ 12 ॥

తస్య వర్షసహస్రాణి ఘోరే తపసి తిష్ఠతః ।
సుప్రీతో భగవానబ్రహ్మ ప్రజానాం పతిరీశ్వరః ॥ 13 ॥

తతః సురగణైః సార్థముపాగమ్య పితామహాః ।
భగీరథం మహాత్మానం తప్యమానమథాబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

భగీరథ మహాభాగ ప్రీతస్తేఽహం జనేశ్వర ।
తపసా చ సుతప్తేన వరం వరయ సువ్రత ॥ 15 ॥

తమువాచ మహాతేజాః సర్వలోకపితామహమ్ ।
భగీరథో మహాభాగః కృతాజ్ఞాలిరవస్థితః ॥ 16 ॥

యది మే భగవాన్ప్రితో యద్యస్తి తపసః ఫలమ్ ।
సగరస్యాత్మజాః సర్వే మత్తః సలిలమాప్నుయుః ॥ 17 ॥

గంగాయాః సలిలక్లిన్నే భస్మన్యేషాం మహాత్మనామ్ ।
స్వర్గం గచ్ఛేయురత్యంతం సర్వే మే ప్రపితామహాః ॥ 18 ॥

దేయా చ సంతతోర్దేవ నావసీదేత్కులం చ నః ।
ఇక్షాకూణాం కులే దేవ ఏష మేఽస్తు వరః పరః ॥ 19 ॥

ఉక్తవాక్యం తు రాజానం సర్వలోకపితామహాః ।
ప్రత్యువాచ శుభాం వాణీం మధురాం మధురాక్షరామ్ ॥ 20 ॥

మనోరథో మహానేష భగీరథ మహారథ ।

ఏవం భవతు భద్రం తే ఇశ్వాకుకులవర్ధన ॥ 21 ॥

ఇయం హైమవతీ గంగా జ్యేష్ఠా హిమవతః సుతా ।
తాం వై ధారయితుం రాజన్తరస్తత్ర నియుజ్యతామ్ ॥ 22 ॥

గంగాయాః పతనం రాజన్పుథివీ న సహిష్యతే ।
తౌ వై ధారయితుం వీర నాన్యం పశ్యామి శూలినః ॥ 23 ॥

తమేవముక్త్యా రాజానం గంగాం చాభాష్య లోకకృత్ ।
జగామ త్రిదివం దేవః సహ సర్వైర్మరుద్ధజైః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

దేవదేవే గతే తస్మిన్సౌఙ్గష్టాగ్రనిపిడితామ్ ।
కృత్వా వసుమతీం రామ సంవత్సరముపాసత ॥ 1 ॥

అథ సంవత్సరే పూర్ణే సర్వలోకనమస్కృతః ।
ఉమాపతిః పశుపతీ రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

ప్రీతస్తేహం నరశ్రేష్ఠ కరిష్యామి తవ ప్రియమ్ ।
శిరసా ధారయిష్యామి శైలరాజసుతామహమ్ ॥ 3 ॥

తతో హైమవతీ జ్యేష్ఠా సర్వలోకనమస్కృతా ।
తదా సాతిమహద్రూపం కృత్వా వేగం చ దుఃసహమ్ ।
ఆకాశాదపతద్రామ శివే శివశిరస్యత ॥ 4 ॥

నైవ సా నిర్గమం లేఖే జటామణ్డలమోహితా ।
తత్రైవాబభ్రమద్దేవీ సంవత్సరగణాన్బహూన్ ॥ 5 ॥

అనేన తోషితశ్చాసీదత్యర్థం రఘునన్దన ।
విససర్జ తతో గంఘ్రం హరో బిన్దుసరః ప్రతి ॥ 6 ॥

గగనాచ్ఛఙ్కరశిరస్తతో ధరణిమాగతా ।
వ్యసర్పత జలం తత్ర తీవ్రశబ్దపురస్కృతమ్ ॥ 7 ॥

తతో దేవర్షిగన్ధర్వా యక్షాః సిద్ధగణాస్తథా ।
వ్యలోకయంత తే తత్ర గగనాద్ధాం గతాం తదా ॥ 8 ॥

విమానైర్నగరాకారైర్హయైర్గజవరైస్తథా ।
పారిప్లవగతాశ్చాపి దేవతాస్తత్ర విష్ణితాః ॥ 9 ॥

తదద్భుతతమం లోకే గజ్ఞా పతనముత్తమమ్ ।
దిదృక్షవో దేవగణాః సమేయురమితౌజసః ॥ 10 ॥

సమృతద్భిః సురగణైస్తేషాం చాభరణౌజసా ।
శతాదిత్యమివాభాతి గగనం గతతోయదమ్ ॥ 11 ॥

శింశుమారోరగగణైర్మీనైరపి చ చఞ్చలైః ।
విద్యుద్భిరివ విక్షిప్తైరాకాశమభవత్తదా ॥ 12 ॥

పాణ్డురైః సలితోత్పిడైః కీర్యమాణైః సహస్రథా ।
శారదాభ్రైరివాక్రీతం గగనం హంససమ్మలైః ॥ 13 ॥

క్వచిద్భ్రుతతరం యాతి కుటిలం క్వచిదాయతమ్ ।
వినతం క్వచిదుద్ధూతం క్వచిద్యాతి శనైః శనైః ॥ 14 ॥

సలిలేనైవ సలిలం క్వచిదభ్యాహతం పునః ।
ముహురూర్ధ్వపథం గత్వా పపాత వసుధాం పునః ॥ 15 ॥

తచ్ఛక్కురశిరోభ్రష్టం భ్రష్టం భూమితలే పునః ।
వ్యరోచత తదా తోయం నిర్మలం గతకల్మషమ్ ॥ 16 ॥

తత్రర్షిగణగన్ధర్వా వసుధాతలవాసినః ।
భవాఙ్గపతితం తోయం పవిత్రమితి పస్పృశుః ॥ 17 ॥

శాపాత్ప్రపతితా యే చ గగనాద్వసుధాతలమ్ ।
కృత్వా తత్రాభిషేకం తే బభూవుర్గతకల్మషాః ॥ 18 ॥

ధూపపాపాః పునస్తేన తోయేనాథ సుభాస్వతా ।
పునరాకాశమావిశ్య స్వాఽత్లోకాన్ప్రతిపేదిరే ॥ 19 ॥

ముముదే ముదితో లోకస్తేన తోయేన భాస్వతా ।
కృతాభిషేకో గజ్ఞాయాం బభూవ విగతక్లమః ॥ 20 ॥

భగీరథోఽపి రాజర్షిర్దివ్యం స్యన్దనమాస్థితః ।
ప్రాయాదగ్రే మహాతేజాన్తం గజ్ఞా పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ॥ 21 ॥

దేవాః సర్షిగణాః సర్వే దైత్యదానవరాక్షసాః ।
గన్ధర్వయక్షప్రవరాః సకిన్దరమహోరగాః ॥ 22 ॥

సర్వాశ్చాస్సరసో రామ భగీరథరథానుగాః ।
గజ్ఞామన్వగమన్ప్రీతాః సర్వే జలచరాశ్చ యే ॥ 23 ॥

యతో భగీరథో రాజా తతో గజ్ఞా యశస్వినీ ।
జగామ సరితాం శ్రేష్ఠా సర్వపాపవినాశినీ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

స గత్వా సాగరం రాజా గఙ్గాయానుగతస్తదా ।
ప్రవివేశ తలం భూమేర్యత్ర తే భస్మసాత్కృతాః ॥ 1 ॥

భస్మన్యథాప్లుతే రామ గఙ్గాయాః సలిలేన వై ।
సర్వ లోకప్రభుర్బ్రహ్మ రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

తారితా నరశార్దూల దివం యాతాశ్చ దేవవత్ ।
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి సగరస్య మహాత్మనః ॥ 3 ॥

సాగరస్య జలం లోకే యావత్థాస్యతి పార్థివ ।
సగరస్యాత్మజాస్తావత్స్వర్గే స్థాస్యన్తి దేవవత్ ॥ 4 ॥

ఇయం చ దుహితా జ్యేష్ఠా తవ గఙ్గా భవిష్యతి ।
త్వత్కృతేన చ నామ్నా వై లోకే స్థాస్యతి విశ్రుతా ॥ 5 ॥

గఙ్గా త్రిపథగా నామ దివ్యా భాగీరథీతి చ ।
త్రిపథో భావయన్తితి తతస్త్రిపథగా స్మృతా ॥ 6 ॥

పితామహానాం సర్వేషాం త్వమత్ర మనుజాధిప ।
కురుష్వ సలిలం రాజన్ప్రతిజ్ఞామపవర్జయ ॥ 7 ॥

పూర్వకేణ హి తే రాజన్స్తేనాతియశసా తదా ।
ధర్మిణాం ప్రవరేణాథ వైష ప్రాప్తో మనోరథః ॥ 8 ॥

తథైవాంశుమతా తాత లోకేఽప్రతిమతేజసా ।
గఙ్గాం ప్రార్థయతా నేతుం ప్రతిజ్ఞా నాపవర్జితా ॥ 9 ॥

రాజర్షిణా గుణవతా మహర్షిసమతేజసా ।

మత్తుల్యతపసా చైవ క్షత్రధర్మస్థితేన చ ॥ 10 ॥

దిలీపేన మహాభాగ తవ పిత్రాతితేజసా ।
పునర్న శక్కితా నేతుం గజ్ఞాం ప్రార్థయతానఘ ॥ 11 ॥

సా త్వయా సమతిక్రాంతా ప్రతిజ్ఞా పురుషర్షభ ।
ప్రాప్తోఽసి పరమం లోకే యశః పరమసమ్మతమ్ ॥ 12 ॥

యచ్చ గజ్ఞావతరణం త్వయా కృతమరిన్దమ ।
అనేన చ భవాన్ప్రాప్తో ధర్మస్యాయతనం మహత్ ॥ 13 ॥

ప్లావయస్వ త్వమాత్మానం నరోత్తమ సదోచితే ।
సలిలే పురుషవ్యాఘ్ర శుచిః పుణ్యఫలో భవ ॥ 14 ॥

పితామహానాం సర్వేషాం కురుష్వ సలిలక్రియామ్ ।
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి స్వం లోకం గమ్యతాం నృప ॥ 15 ॥

ఇత్యేవముక్త్వా దేవేశః సర్వలోకపితామహః ।
యథాగతం తథాగచ్ఛద్దేవలోకం మహాయశాః ॥ 16 ॥

భగీరథోఽపి రాజర్షిః కృత్వా సలిలముత్తమమ్ ।
యథాక్రమం యథాన్యాయం సాగరాణాం మహాయశాః ।
కృతోదకః శుచీ రాజా స్వపురం ప్రవివేశ హ ॥ 17 ॥

సమృద్ధార్థో నరశ్రేష్ఠ స్వరాజ్యం ప్రశశాస హ ।
ప్రముమోద చ లోకస్తం నృపమాసాద్య రాఘవ ।
నష్టశోకః సమృద్ధార్థో బభూవ విగతజ్వరః ॥ 18 ॥

ఏష తే రామ గజ్ఞాయా విస్తరోఽభిహితో మయా ।
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సన్ధ్యాకాలోఽతివర్తతే ॥ 19 ॥

ధన్యం యశస్యమాయుష్యం స్వర్గ్యం పుత్ర్యమథాపి చ ।
ఇదమాఖ్యానమాఖ్యాతం గజ్ఞావతరణం మయా ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ्डే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః ।
విస్మయం పరమం గత్వా విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అత్యద్భుతమిదం బ్రహ్మన్కథితం పరమం త్వయా ।
గజ్జావతరణం పుణ్యం సాగరస్య చ పూరణమ్ ॥ ౨ ॥

తస్య సా శర్వరీ సర్వా సహ సౌమిత్రిణా తదా ।
జగామ చింతయానస్య విశ్వామిత్రకథాం శుభామ్ ॥ ౩ ॥

తతః ప్రభాతే విమలే విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం కృతాహ్నికమరిన్దమః ॥ ౪ ॥

గతా భగవతీ రాత్రిః శ్రోతవ్యం పరమం శ్రుతమ్ ।
క్షణభూతేవ సా రాత్రిః సంవృత్తేయం మహాతపః ।
ఇమాం చింతయతః సర్వాం నిఖిలేన కథాం తవ ॥ ౫ ॥

తరామ సరితాం శ్రేష్ఠాం పుణ్యాం త్రిపథగాం నదీమ్ ।
నౌరేషా హి సుఖాస్తీర్ణా ఋషీణాం పుణ్యకర్మణామ్ ।
భగవన్తమిహ ప్రాప్తం జ్ఞాత్వా త్వరితమాగతా ॥ ౬ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
సంతారం కారయామాస సర్షిసజ్ఘః సరాఘవః ॥ ౭ ॥

ఉత్తరం తీరమాసాద్య సమ్పూజ్యర్షిగణం తథ ।
గజ్జాకూలే నివిష్టాస్తే విశాలాం దదృశుః పురీమ్ ॥ ౮ ॥

తతో మునివరస్తూర్ణం జగామ సహరాఘవః ।
విశాలాం నగరీం రమ్యాం దివ్యాం స్వర్గోపమాం తదా ॥ ౯ ॥

అథ రామో మహాప్రాజ్ఞో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ।
పప్రచ్ఛ ప్రాజ్ఞానిరూభత్వా విశాలాముత్తమాం పురీమ్ ॥ 10 ॥

కతరో రాజవంశోఽయం విశాలాయాం మహామునే ।
శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే పరం కౌతూహలం హి మే ॥ 11 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్య మునిపుంగవః ।
ఆఖ్యాతుం తత్సమారేభే విశాలస్య పురాతనమ్ ॥ 12 ॥

శ్రూయతాం రామ శక్రస్య కథాం కథయతః శుభామ్ ।
అస్మిన్దేశే హి యద్వృత్తం శృణు తత్త్వేన రాఘవ ॥ 13 ॥

పూర్వం కృతయుగే రామ దితేః పుత్రా మహాబలాః ।
అదితేశ్చ మహాభాగా వీర్యవన్తః సుధార్మికాః ॥ 14 ॥

తతస్తేషాం నరశ్రేష్ఠ బుద్ధిరాసీన్మహాత్మనామ్ ।
అమరా నిర్జరాశ్చైవ కథం స్యామ నిరామయాః ॥ 15 ॥

తేషాం చింతయతాం రామ బుద్ధిరాసీద్విపశ్చితామ్ ।
క్షీరోదమథనం కృత్వా రసం ప్రాప్స్యామ తత్ర వై ॥ 16 ॥

తతో నిశ్చిత్య మథనం యోక్త్రం కృత్వా చ వాసుకిమ్ ।
మన్థానం మన్దరం కృత్వా మమన్థరమితౌజసః ॥ 17 ॥

అథ ధన్వంతరిర్నామ అప్సరాశ్చ సువర్చసః ।
అప్స నిర్మథనాదేవ రసాత్తస్మాద్వరస్త్రియః ।
ఉత్పేతుర్మనుజశ్రేష్ఠ తస్మాదప్సరసోఽభవన్ ॥ 18 ॥

షష్ఠిః కోట్యోఽభవంస్తాసామప్సరాణాం సువర్చసామ్ ।
అసంఖ్యేయాస్తు కాకుత్స్థ యాస్తాసాం పరిచారికాః ॥ 19 ॥

న తాః స్మ ప్రతిగృహ్ణాన్తి సర్వే తే దేవదానవాః ।
అప్రతిగ్రహణాచ్చైవ తేన సాధారణాః స్మృతాః ॥ 20 ॥

వరుణస్య తతః కన్యా వారుణీ రఘునన్దన ।
ఉత్పాత మహాభాగా మార్గమాణా పరిగ్రహమ్ ॥ 21 ॥

దితేః పుత్రా న తాం రామ జగృహుర్వరుణాత్మజామ్ ।
అదితేస్తు సుతా వీర జగృహుస్తామనిన్దితామ్ ॥ 22 ॥

అసురాస్తేన దైతేయాః సురాస్తేనాదితేః సుతాః ।
హృష్టాః ప్రముదితాశ్చాసన్వాసురుణీ గ్రహణాత్సురాః ॥ 23 ॥

ఉచ్చైఃశ్రవా హయశ్రేష్ఠో మణిరత్నం చ కౌస్తుభమ్ ।
ఉదతిష్ఠన్నరశ్రేష్ఠ తదైవామృతముత్తమమ్ ॥ 24 ॥

అథ తస్య కృతే రామ మహానాసీత్కులక్షయః ।
అదితేస్తు తతః పుత్రా దితేః పుత్రాణ సూదయన్ ॥ 25 ॥

అదితేరాత్మజా వీరా దితేః పుత్రాన్నిజఘ్నిరే ।
తస్మిన్ఘోరే మహాయుద్ధే దైతేయాదిత్యయోర్భృశమ్ ॥ 26 ॥

నిహత్య దితిపుత్రాంస్తు రాజ్యం ప్రాప్య పురన్దరః ।
శశాస ముదితో లోకాన్సర్వస్థాన్సచారణాన్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పంచాచత్వారింశః సర్గః ॥

హతేషు తేషు పుత్రేషు దితిః పరమదుఃఖితా ।
మారీచం కాశ్యపం రామ భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

హతపుత్రాస్మి భగవంస్తవ పుత్రైర్మహాబలైః ।
శక్రహంతారమిచ్ఛామి పుత్రం దీర్ఘతపోఽర్జితమ్ ॥ ౨ ॥

సాహం తపశ్చరిష్యామి గర్భం మే దాతుమర్హసి ।
ఈదృశం శక్రహంతారం త్వమనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౩ ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా మారీచః కాశ్యపస్తదా ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజా దితిం పరమదుఃఖితామ్ ॥ ౪ ॥

ఏవం భవతు భద్రం తే శుచిర్భవ తపోధనే ।
జనయిష్యసి పుత్రం త్వం శక్ర హంతారమాహవే ॥ ౫ ॥

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శుచిర్యది భవిష్యసి ।
పుత్రం త్రైలోక్య హంతారం మత్తస్త్వం జనయిష్యసి ॥ ౬ ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పాణినా స మమార్జ తామ్ ।
సమాలభ్య తతః స్వస్తీత్యుక్త్వా స తపసే యయా ॥ ౭ ॥

గతే తస్మిన్నరశ్రేష్ఠ దితిః పరమహర్షితా ।
కుశప్లవనమాసాద్య తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥ ౮ ॥

తపస్తస్యాం హి కుర్వత్యాం పరిచర్యాం చకార హ ।
సహస్రాక్షో నరశ్రేష్ఠ పరయా గుణసమ్పదా ॥ ౯ ॥

అగ్నిం కుశాన్కాష్ఠమపః ఫలం మూలం తథైవ చ ।

న్యవేదయత్సహస్రాక్షో యచ్ఛాన్యదపి కాజ్ఞితమ్ || 10 ||

గాత్రసంవాహనైశ్చైవ శ్రమాపనయనైస్తథా ।
శక్రః సర్వేషు కాలేషు దితిం పరిచచార హ || 11 ||

అథ వర్షసహస్రేతు దశోనే రఘు నన్దన ।
దితిః పరమసమ్ప్రీతా సహస్రాక్షమథాబ్రవీత్ || 12 ||

తపశ్చరన్త్యా వర్షాణి దశ వీర్యవతాం వర ।
అవశిష్టాని భద్రం తే భ్రాతరం ద్రక్ష్యసే తతః || 13 ||

తమహం త్వత్కృతే పుత్ర సమాధాన్యే జయోత్సుకమ్ ।
త్రైలోక్యవిజయం పుత్ర సహ భోక్ష్యసి విజ్వరః || 14 ||

ఏవముక్త్వా దితిః శక్రం ప్రాప్తే మధ్యం దివాకరే ।
నిద్రయాపహృతా దేవీ పాదౌ కృత్వాథ శీర్షతః || 15 ||

దృష్ట్వా తామశుచిం శక్రః పాదతః కృతమూర్ధజామ్ ।
శిరఃస్థానే కృతౌ పాదౌ జహాస చ ముమోద చ || 16 ||

తస్యాః శరీరవివరం వివేశ చ పురన్దరః ।
గర్భం చ సప్తథా రామ బిభేద పరమాత్మవాన్ || 17 ||

బిధ్యమానస్తతో గర్భో వజ్రేణ శతపర్వణా ।
రురోద సుస్వరం రామ తతో దితిరబుధ్యత || 18 ||

మా రుదో మా రుదశ్చేతి గర్భం శక్రోఽభ్యభాషత ।
బిభేద చ మహాతేజా రుదన్తమపి వాసవః || 19 ||

న హన్తవ్యో న హన్తవ్య ఇత్యేవం దితిరబ్రవీత్ ।
నిష్పపాత తతః శక్రో మాతుర్వచనగౌరవాత్ || 20 ||

ప్రాజ్ఞానిర్వజ్రసహితో దితిం శక్రోఽభ్యభాషత ।

అశుచిర్దేవి సుప్తాసి పాదయోః కృతమూర్ధజా ॥ 21 ॥

తదంతరమహం లభ్యా శక్రహంతారమాహవే ।

అభిన్దం సప్తథా దేవి తన్మే త్వం క్షన్తుమర్హసి ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

సప్తధా తు కృతే గర్భే దితిః పరమదుఃఖితా ।
సహస్రాక్షం దురాధర్షం వాక్యం సానునయాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

మమాపరాధాద్గర్భోఽయం సప్తధా విఫలీకృతః ।
నాపరాధోఽస్తి దేవేశ తవాత్ర బలసూదన ॥ 2 ॥

ప్రియం తు కృతమిచ్ఛామి మమ గర్భవిపర్యయే ।
మరుతాం సప్తం సప్తానాం స్థానపాలా భవన్తివే ॥ 3 ॥

వాతస్కన్ధా ఇమే సప్త చరన్తు దివి పుత్రకాః ।
మారుతా ఇతి విఖ్యాతా దివ్యరూపా మమాత్మజాః ॥ 4 ॥

బ్రహ్మలోకం చరత్వేక ఇన్ద్రలోకం తథాపరః ।
దివి వాయురితి ఖ్యాతస్తృతీయోఽపి మహాయశాః ॥ 5 ॥

చత్వారన్తు సురశ్రేష్ఠ దిశో వై తవ శాసనాత్ ।
సఞ్చరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతా మమాత్మజాః ।
త్వత్కృతేనైవ నామ్నా చ మారుతా ఇతి విశ్రుతాః ॥ 6 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా సహస్రాక్షః పురన్దరః ।
ఉవాచ ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం దితిం బలనిషూదనః ॥ 7 ॥

సర్వమేతద్యథోక్తం తే భవిష్యతి న సంశయః ।
విచరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతాస్తవాత్మజాః ॥ 8 ॥

ఏవం తౌ నిశ్చయం కృత్వా మాతాపుత్రౌ తపోవనే ।
జగ్ముత్ప్రదివం రామ కృతార్థావితి నః శ్రుతమ్ ॥ 9 ॥

ఏష దేశః స కాకుత్స్థ మహేంద్రాధ్యుషితః పురా ।
దితిం యత్ర తపః సిద్ధామేవం పరిచచార సః ॥ 10 ॥

ఇక్షాకోస్తు నరవ్యాఘ్ర పుత్రః పరమధార్మికః ।
అలమ్బుషాయాముత్పన్నో విశాల ఇతి విశ్రుతః ॥ 11 ॥

తేన చాసీదిహ స్థానే విశాలేతి పురీ కృతా ॥ 12 ॥

విశాలస్య సుతో రామ హేమచన్ద్రో మహాబలః ।
సుచన్ద్ర ఇతి విఖ్యాతో హేమచన్ద్రాదనన్తరః ॥ 13 ॥

సుచన్ద్రతనయో రామ ధూమ్రాశ్వ ఇతి విశ్రుతః ।
ధూమ్రాశ్వతనయశ్చాపి సృజ్జాయః సమపద్యత ॥ 14 ॥

సృజ్జాయస్య సుతః శ్రీమాన్సహదేవః ప్రతాపవాన్ ।
కుశాశ్వః సహదేవస్య పుత్రః పరమధార్మికః ॥ 15 ॥

కుశాశ్వస్య మహాతేజాః సోమదత్తః ప్రతాపవాన్ ।
సోమదత్తస్య పుత్రస్తు కాకుత్స్థ ఇతి విశ్రుతః ॥ 16 ॥

తస్య పుత్రో మహాతేజాః సమ్ప్రత్యేష పురీమిమామ్ ।
ఆవసత్యమరప్రఖ్యః సుమతిర్నామ దుర్జయః ॥ 17 ॥

ఇక్షాకోస్తు ప్రసాదేన సర్వే వైశాలికా నృపాః ।
దీర్ఘాయుషో మహాత్మానో వీర్యవన్తః సుధార్మికాః ॥ 18 ॥

ఇహోద్య రజనీం రామ సుఖం వత్స్యామహే వయమ్ ।
శ్వః ప్రభాతే నరశ్రేష్ఠ జనకం ద్రష్టుమర్హసి ॥ 19 ॥

సుమతిస్తు మహాతేజా విశ్వామిత్రముపాగతమ్ ।
శ్రుత్వా నరవరశ్రేష్ఠః ప్రత్యుద్గచ్ఛన్మహాయశాః ॥ 20 ॥

పూజాం చ పరమాం కృత్వా సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః ।
ప్రాజ్ఞలిః కుశలం పృష్ట్యా విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే విషయం మునే ।

సమ్ప్రాప్తో దర్శనం చైవ నాస్తి ధన్యతరో మమ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

పృష్ట్యా తు కుశలం తత్ర పరస్పరసమాగమే ।
కథాంతే సుమతిర్వాక్యం వ్యాజహార మహామునిమ్ ॥ 1 ॥

ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవతుల్యపరాక్రమౌ ।
గజసింహగతీ వీరౌ శార్దూలవృషభోపమౌ ॥ 2 ॥

పద్మపత్రవిశాలాక్షౌ ఖడ్గతూణీధనుర్ధరౌ ।
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థితయౌవనౌ ॥ 3 ॥

యదృచ్ఛయైవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివామరౌ ।
కథం పద్భ్యామిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే ॥ 4 ॥

భూషయంతావిమం దేశం చన్ద్రసూర్యావివామ్బరమ్ ।
పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేజ్జితచేష్టితైః ॥ 5 ॥

కిమర్థం చ నరశ్రేష్ఠౌ సమ్ప్రాప్తౌ దుర్గమే పథి ।
వరాయుధధరౌ వీరౌ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ 6 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా యథావృత్తం న్యవేదయత్ ।
సిద్ధాశ్రమనివాసం చ రాక్షసానాం వధం తథా ॥ 7 ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా రాజౌ పరమహర్షితః ।
అతిథీ పరమౌ ప్రాప్తౌ పుత్రౌ దశరథస్య తౌ ।
పూజయామాస విధివత్సత్కారార్హౌ మహాబలౌ ॥ 8 ॥

తతః పరమసత్కారం సుమతేః ప్రాప్య రాఘవౌ ।
ఉష్య తత్ర నిశామేకాం జగ్ముతుర్మిథిలాం తతః ॥ 9 ॥

తాం దృష్ట్వా మునయః సర్వే జనకస్య పురీం శుభామ్ ।
సాధు సాధ్వీతి శంసంతో మిథిలాం సమపూజయన్ ॥ 10 ॥

మిథిలోపవనే తత్ర ఆశ్రమం దృశ్య రాఘవః ।
పురాణం నిర్జనం రమ్యం పప్రచ్ఛ మునిపుజ్యవమ్ ॥ 11 ॥

శ్రీమదాశ్రమసంక్రాశం కిం నివృద్ధం మునివర్జితమ్ ।
శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవన్కస్యాయం పూర్వ ఆశ్రమః ॥ 12 ॥

తచ్ఛుతా రాఘవేణోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజా విశ్వమిత్రో మహామునిః ॥ 13 ॥

హస్త తే కథయిష్యామి శృణు తత్త్వేన రాఘవ ।
యస్యైతదాశ్రమపదం శప్తం కోపాన్మహాత్మనా ॥ 14 ॥

గౌతమస్య నరశ్రేష్ఠ పూర్వమాసీన్మహాత్మనః ।
ఆశ్రమో దివ్యసంక్రాశః సురైరపి సుపూజితః ॥ 15 ॥

స చేహ తప ఆతిష్ఠదహల్యాసహితః పురా ।
వర్షపూగాన్యనేకాని రాజపుత్ర మహాయశః ॥ 16 ॥

తస్యాన్తరం విదిత్వా తు సహస్రాక్షః శచీపతిః ।
మునివేషధరోఽహల్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

ఋతుకాలం ప్రతీక్షంతే నార్థినః సుసమాహితే ।
సంజమం త్వహమిచ్ఛామి త్వయా సహ సుమధ్యమే ॥ 18 ॥

మునివేషం సహస్రాక్షం విజ్ఞాయ రఘునందన ।
మతిం చకార దుర్మేధా దేవరాజకుతూహలాత్ ॥ 19 ॥

అథాబ్రవీత్సురశ్రేష్ఠం కృతార్థేనాన్తరాత్మనా ।
కృతార్థోఽసి సురశ్రేష్ఠ గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్రభో ।
ఆత్మానం మాం చ దేవేశ సర్వదా రక్ష మానదః ॥ 20 ॥

ఇన్ద్రస్తు ప్రహసన్వాక్యమహాల్యామిదమబ్రవీత్ ।
సుశ్రోణి పరితుష్టోఽస్మి గమిష్యామి యథాగతమ్ ॥ 21 ॥

ఏవం సజ్గమ్య తు తయా నిశ్చక్రామోటజాత్తతః ।
స సమ్భ్రమాత్త్వరన్రామ శజ్జితో గౌతమం ప్రతి ॥ 22 ॥

గౌతమం స దదర్శాథ ప్రవిశంతం మహామునిమ్
దేవదానవదుర్ధర్షం తపోబలసమన్వితమ్ ।
తీర్థోదకపరిక్లిన్నం దీప్యమానమివానలమ్
గృహీతసమిధం తత్ర సకుశం మునిపుజ్యవమ్ ॥ 23 ॥

దృష్ట్వా సురపతిస్త్రస్తో విషణ్ణవదనోఽభవత్ ॥ 24 ॥

అథ దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మునివేషధరం మునిః ।
దుర్వృత్తం వృత్తసమ్ప్నోన్న రోషాద్వచనమబ్రవీత్ ॥ 25 ॥

మమ రూపం సమాస్థాయ కృతవానసి దుర్మతే ।
అకర్తవ్యమిదం యస్మాద్విఫలస్త్యం భవిష్యతి ॥ 26 ॥

గౌతమేనైవముక్తస్య సరోషేణ మహాత్మనా ।
పేతతుర్వృషణౌ భూమౌ సహస్రాక్షస్య తత్క్షణాత్ ॥ 27 ॥

తథా శప్తా స వై శక్రం భార్యామపి చ శప్తవాన్ ।
ఇహ వర్షసహస్రాణి బహూని త్వం నివత్స్యసి ॥ 28 ॥

వాయుభక్షా నిరాహారా తప్యస్తీ భస్మశాయినీ ।
అదృశ్యా సర్వభూతానామాశ్రమేఽస్మిన్నివత్స్యసి ॥ 29 ॥

యదా చైతద్వనం ఘోరం రామో దశరథాత్మజః ।
ఆగమిష్యతి దుర్ధర్షస్తదా పూతా భవిష్యసి ॥ 30 ॥

తస్యాతిథ్యేన దుర్వృత్తే లోభమోహవివర్జితా ।
మత్సకాశే ముదా యుక్తా స్వం వపుర్ధారయిష్యసి ॥ 31 ॥

ఏవముక్త్యా మహాతేజా గౌతమో దుష్టచారిణీమ్ ।
ఇమమాశ్రమముత్సృజ్య సిద్ధచారణసేవితే ।
హిమవచ్ఛిఖరే రమ్యే తపస్తేపే మహాతపాః ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

అఫలస్తు తతః శక్రో దేవానగ్నిపురోగమాన్ ।

అబ్రవీత్తస్తవదనః సర్వసజ్ఞాన్సచారణాన్ ॥ 1 ॥

కుర్వతా తపసో విఘ్నం గౌతమస్య మహాత్మనః ।

క్రోధముత్పాద్య హి మయా సురకార్యమిదం కృతమ్ ॥ 2 ॥

అఫలోఽస్మి కృతస్తేన క్రోధాత్సా చ నిరాకృతా ।

శాపమోక్షేణ మహతా తపోఽస్యాపహృతం మయా ॥ 3 ॥

తన్మాం సురవరాః సర్వే సర్వసజ్ఞాః సచారణాః ।

సురసాహ్యకరం సర్వే సఫలం కర్తుమర్హథ ॥ 4 ॥

శతక్రతోర్వచః శ్రుత్వా దేవాః సాగ్నిపురోగమాః ।

పితృదేవానుపేత్యాహుః సహ సర్వైర్మరుద్ధజైః ॥ 5 ॥

అయం మేషః సవృషణః శక్రో హ్యవృషణః కృతః ।

మేషస్య వృషణౌ గృహ్య శక్రాయాశు ప్రయచ్ఛత ॥ 6 ॥

అఫలస్తు కృతో మేషః పరాం తుష్టిం ప్రదాస్యతి ।

భవతాం హర్షణార్థాయ యే చ దాస్యన్తి మానవాః ॥ 7 ॥

అగ్నేస్తు వచనం శ్రుత్వా పితృదేవాః సమాగతాః ।

ఉత్పాట్య మేషవృషణౌ సహస్రాక్షే న్యవేదయన్ ॥ 8 ॥

తదా ప్రభృతి కాకుత్స్థ పితృదేవాః సమాగతాః ।

అఫలాన్భుజ్జాతే మేషాన్భుజ్జాతేషామయోజయన్ ॥ 9 ॥

ఇన్ద్రస్తు మేషవృషణస్తదా ప్రభృతి రాఘవ ।

గౌతమస్య ప్రభావేన తపసశ్చ మహాత్మనః ॥ 10 ॥

తదాగచ్ఛ మహాతేజ ఆశ్రమం పుణ్యకర్మణః ।
తారయైనాం మహాభాగామహాల్యాం దేవరూపిణీమ్ ॥ 11 ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్యణః ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య ఆశ్రమం ప్రవివేశ హ ॥ 12 ॥

దదర్శ చ మహాభాగాం తపసా ద్యోతితప్రభామ్ ।
లోకైరపి సమాగమ్య దుర్నిరీక్ష్యాం సురాసురైః ॥ 13 ॥

ప్రయత్నాన్నిర్మితాం ధాత్రా దివ్యాం మాయామయామివ ।
ధూమేనాభిపరీతాఙ్గీం పూర్ణచంద్రప్రభామివ ॥ 14 ॥

సతుషారావృతాం సాభ్రాం పూర్ణచంద్రప్రభామివ ।
మధ్యేఽమృతసో దురాధర్షాం దీప్తాం సూర్యప్రభామివ ॥ 15 ॥

స హి గౌతమవాక్యేన దుర్నిరీక్ష్యా బభూవ హ ।
త్రయాణామపి లోకానాం యావద్రామస్య దర్శనమ్ ॥ 16 ॥

రాఘవౌ తు తతస్తస్యాః పాదౌ జగృహతుస్తదా ।
స్మరన్తి గౌతమవచః ప్రతిజగ్రాహ సా చ తౌ ॥ 17 ॥

పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం చకార సుసమాహితా ।
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ 18 ॥

పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీద్దేవదున్దభినిస్వనైః ।
గన్ధర్వాప్సరసాం చాపి మహానాసీత్సమాగమః ॥ 19 ॥

సాధు సాధ్వీతి దేవాస్తామహాల్యాం సమపూజయన్ ।
తపోబలవిశుద్ధాఙ్గీం గౌతమస్య వశానుగామ్ ॥ 20 ॥

గౌతమోఽపి మహాతేజా అహాల్యాసహితః సుఖీ ।

రామం సమూజ్య విధివత్తపస్తేపే మహాతపాః ॥ 21 ॥

రామోఽపి పరమాం పూజాం గౌతమస్య మహామునేః ।

సకాశాద్విధివత్ప్రాప్య జగామ మిథిలాం తతః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య యజ్ఞవాటముపాగమత్ ॥ ౧ ॥

రామస్తు మునిశార్దూలమువాచ సహలక్షణః ।
సాధీయజ్ఞసమృద్ధిర్హి జనకస్య మహాత్మనః ॥ ౨ ॥

బహూనీహ సహస్రాణి నానాదేశనివాసినామ్ ।
బ్రాహ్మణానాం మహాభాగ వేదాధ్యయనశాలినామ్ ॥ ౩ ॥

ఋషివాటాశ్చ దృశ్యంతే శకటీశతసంక్కులాః ।
దేశో విధీయతాం బ్రహ్మన్యత్ర వత్సామహే వయమ్ ॥ ౪ ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
నివేశమకరోద్దేశే వివిక్తే సలిలాయుతే ॥ ౫ ॥

విశ్వామిత్రం మునిశ్రేష్ఠం శ్రుత్వా స నృపతిస్తదా ।
శతానందం పురస్కృత్య పురోహితమనిన్దితమ్ ॥ ౬ ॥

ఋత్విజోఽపి మహాత్మానస్తస్త్వర్షమాదాయ సత్వరమ్ ।
విశ్వామిత్రాయ ధర్మేణ దదుర్మన్తపురస్కృతమ్ ॥ ౭ ॥

ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం జనకస్య మహాత్మనః ।
పప్రచ్ఛ కుశలం రాజ్ఞో యజ్ఞస్య చ నిరామయమ్ ॥ ౮ ॥

స తాంశ్చాపి మునీనృష్టాస్య సోపాధ్యాయ పురోధసః ।
యథాన్యాయం తతః సర్వైః సమాగచ్ఛత్ప్రహృష్టవాన్ ॥ ౯ ॥

అథ రాజా మునిశ్రేష్ఠం కృతాజ్ఞాలిరభాషత ।

ఆసనే భగవానాస్తాం సహైభిర్మునిసత్తమైః ॥ 10 ॥

జనకస్య వచః శ్రుత్వా నిషసాద మహామునిః ।
పురోధా ఋత్విజశ్చైవ రాజా చ సహ మన్త్రిభిః ॥ 11 ॥

ఆసనేషు యథాన్యాయముపవిష్టాన్సమస్తతః ।
దృష్ట్వా స నృపతిస్తత్ర విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

అద్య యజ్ఞసమృద్ధిర్మే సఫలా దైవతైః కృతా ।
అద్య యజ్ఞఫలం ప్రాప్తం భగవద్దర్శనాన్మయా ॥ 13 ॥

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుజ్జవ ।
యజ్ఞోపసదనం బ్రహ్మన్ప్రాప్తోఽసి మునిభిః సహ ॥ 14 ॥

ద్వాదశాహం తు బ్రహ్మార్షే శేషమాహుర్మనీషిణః ।
తతో భాగార్థినో దేవాన్ప్రప్టుమర్హసి కౌశిక ॥ 15 ॥

ఇత్యుక్త్వా మునిశార్దూలం ప్రహృష్టవదనస్తదా ।
పునస్తం పరిపత్రచ్ఛ ప్రాజ్ఞానిః ప్రయతో నృపః ॥ 16 ॥

ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవతుల్యపరాక్రమౌ ।
గజసింహగతీ వీరౌ శార్దూలవృషభోపమౌ ॥ 17 ॥

పద్మపత్రవిశాలాక్షౌ ఖడ్గతూణీధనుర్ధరౌ ।
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థితయౌవనౌ ॥ 18 ॥

యదృచ్ఛయైవ గాం ప్రాప్తౌ దేవతోకాదివామరౌ ।
కథం పద్భ్యామిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే ॥ 19 ॥

వరాయుధధరౌ వీరౌ కస్య పుత్రౌ మహామునే ।
భూషయంతావిమం దేశం చన్ద్రసూర్యావివామృరమ్ ॥ 20 ॥

పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేజ్ఞితచేష్టితైః ।
కాకపక్షధరో వీరౌ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ 21 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా జనకస్య మహాత్మనః ।
న్యవేదయన్మహాత్మానౌ పుత్రౌ దశరథస్య తౌ ॥ 22 ॥

సిద్ధాశ్రమనివాసం చ రాక్షసానాం వధం తథా ।
తచ్ఛాగమనమవ్యగ్రం విశాలాయాశ్చ దర్శనమ్ ॥ 23 ॥

అహల్యాదర్శనం చైవ గౌతమేన సమాగమమ్ ।
మహాధనుషి జిజ్ఞాసాం కర్తుమాగమనం తథా ॥ 24 ॥

ఏతత్సర్వం మహాతేజా జనకాయ మహాత్మనే ।
నివేద్య విరరామాథ విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ।
హృష్టరోమా మహాతేజాః శతానన్దో మహాతపాః ॥ ౧ ॥

గౌతమస్య సుతో జ్యేష్ఠస్తపసా ద్యోతితప్రభః ।
రామసన్దర్శనాదేవ పరం విస్మయమాగతః ॥ ౨ ॥

స తౌ నిషణ్ణౌ సమ్ప్రేక్ష్య సుఖాసీనౌ నృపాత్మజౌ ।
శతానన్దో మునిశ్రేష్ఠం విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

అపి తే మునిశార్దూల మమ మాతా యశస్వినీ ।
దర్శితా రాజపుత్రాయ తపో దీర్ఘముపాగతా ॥ ౪ ॥

అపి రామే మహాతేజో మమ మాతా యశస్వినీ ।
వన్యైరుపాహరత్పూజాం పూజార్హే సర్వదేహినామ్ ॥ ౫ ॥

అపి రామాయ కథితం యథావృత్తం పురాతనమ్ ।
మమ మాతుర్మహాతేజో దేవేన దురనుష్ఠితమ్ ॥ ౬ ॥

అపి కౌశిక భద్రం తే గురుణా మమ సజ్గతా ।
మాతా మమ మునిశ్రేష్ఠ రామసన్దర్శనాదితః ॥ ౭ ॥

అపి మే గురుణా రామః పూజితః కుశికాత్మజ ।
ఇహాగతో మహాతేజాః పూజాం ప్రాప్య మహాత్మనః ॥ ౮ ॥

అపి శాన్తేన మనసా గురుర్మే కుశికాత్మజ ।
ఇహాగతేన రామేణ ప్రయతేనాభివాదితః ॥ ౯ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రో మహామునిః ।

ప్రత్యువాచ శతానందం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ || 10 ||

నాతిక్రాంతం మునిశ్రేష్ఠ యత్కర్తవ్యం కృతం మయా ।
సజ్జతా మునినా పత్నీ భార్గవేణేవ రేణుకా || 11 ||

తచ్ఛుత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ।
శతానందో మహాతేజా రామం వచనమబ్రవీత్ || 12 ||

స్వాగతం తే నరశ్రేష్ఠ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ ।
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య మహర్షిమపరాజితమ్ || 13 ||

అచింత్యకర్మా తపసా బ్రహ్మర్షిరమితప్రభః ।
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వేత్సేనం పరమాం గతిమ్ || 14 ||

నాస్తి ధన్యతరో రామ త్వత్తోఽన్యో భువి కశ్చన ।
గోప్తా కుశికపుత్రస్తే యేన తప్తం మహత్తపః || 15 ||

శ్రూయతాం చాభిదాస్యామి కౌశికస్య మహాత్మనః ।
యథాబలం యథావృత్తం తన్మే నిగదతః శృణు || 16 ||

రాజాభూదేష ధర్మాత్మా దీర్ఘ కాలమరిన్దమః ।
ధర్మజ్ఞః కృతవిద్యశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః || 17 ||

ప్రజాపతిసుతస్త్వాసీత్కుశో నామ మహీపతిః ।
కుశస్య పుత్రో బలవాన్కుశనాభః సుధార్మికః || 18 ||

కుశనాభసుతస్త్వాసీద్గాధిరిత్యేవ విశ్రుతః ।
గాధేః పుత్రో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః || 19 ||

విశ్వమిత్రో మహాతేజాః పాలయామాస మేదినీమ్ ।
బహువర్షసహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్ || 20 ||

కదాచిత్తు మహాతేజా యోజయిత్వా వరూధినీమ్ ।

అక్షౌహిణీపరివృతః పరిచక్రామ మేదిసీమ్ || 21 ||

నగరాణి చ రాష్ట్రాణి సరితశ్చ తథా గిరీన్ ।
ఆశ్రమాన్కమశో రాజా విచరన్నాజగామహా || 22 ||

వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం నానాపుష్పఫలద్రుమమ్ ।
నానామృగగణాకీర్ణం సిద్ధచారణసేవితమ్ || 23 ||

దేవదానవగన్ధర్వైః కిన్దరైరుపశోభితమ్ ।
ప్రశాన్తహరిణాకీర్ణం ద్విజసజ్జనిషేవితమ్ || 24 ||

బ్రహ్మర్షిగణసజ్జీర్ణం దేవర్షిగణసేవితమ్ ।
తపశ్చరణసంసిద్ధైరగ్నికల్పైర్మహాత్మభిః || 25 ||

సతతం సజ్కులం శ్రీమద్బ్రహ్మకల్పైర్మహాత్మభిః ।
అబ్ధిక్షైర్వాయుభక్షైశ్చ శీర్ణపర్ణాశనైస్తథా || 26 ||

ఫలమూలాశనైర్దాన్తైర్జిహ్వైర్జిహ్వైః ।
ఋషిభిర్వాల్మీకిభ్యైశ్చ జపహోమపరాయణైః || 27 ||

వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మలోకమివాపరమ్ ।
దదర్శ జయతాం శ్రేష్ఠ విశ్వామిత్రో మహాబలః || 28 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే పంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

స దృష్ట్వా పరమప్రీతో విశ్వామిత్రో మహాబలః ।
ప్రణతో వినయాద్విరో వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ ॥ ౧ ॥

స్వాగతం తవ చేత్యుక్తో వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।
ఆసనం చాస్య భగవాన్వసిష్ఠో వ్యాదిదేశ హ ॥ ౨ ॥

ఉపవిష్టాయ చ తదా విశ్వామిత్రాయ ధీమతే ।
యథాన్యాయం మునివరః ఫలమూలముపాహరత్ ॥ ౩ ॥

ప్రతిగృహ్య చ తాం పూజాం వసిష్ఠాద్రాజసత్తమః ।
తపోఽగ్నిహోత్రశిష్యేషు కుశలం పర్యప్రచ్ఛత ॥ ౪ ॥

విశ్వామిత్రో మహాతేజా వనస్పతిగణే తథా ।
సర్వత్ర కుశలం చాహ వసిష్ఠో రాజసత్తమమ్ ॥ ౫ ॥

సుఖోపవిష్ఠం రాజానం విశ్వామిత్రం మహాతపాః ।
పప్రచ్ఛ జపతాం శ్రేష్ఠో వసిష్ఠో బ్రహ్మణః సుతః ॥ ౬ ॥

కచ్ఛిత్తే కుశలం రాజన్కచ్ఛిద్ధర్మేణ రజ్జాయన్ ।
ప్రజాః పాలయసే రాజన్రాజవృత్తేన ధార్మిక ॥ ౭ ॥

కచ్ఛిత్తే సుభృతా భృత్యాః కచ్ఛిత్తిష్ఠన్తి శాసనే ।
కచ్ఛిత్తే విజితాః సర్వే రిపవో రిపుసూదన ॥ ౮ ॥

కచ్ఛిద్భలే చ కోశే చ మిత్రేషు చ పరస్తప ।
కుశలం తే నరవ్యాఘ్ర పుత్రపౌత్రే తథానఘ ॥ ౯ ॥

సర్వత్ర కుశలం రాజా వసిష్ఠం ప్రత్యుదాహరత్ ।

విశ్వామిత్రో మహాతేజా వసిష్ఠం వినయాన్వితః ॥ 10 ॥

కృత్వోభౌ సుచిరం కాలం ధర్మిష్ఠౌ తాః కథాః శుభాః ।
ముదా పరమయా యుక్తౌ ప్రీయేతాం తౌ పరస్పరమ్ ॥ 11 ॥

తతో వసిష్ఠో భగవాన్కథాన్తే రఘునన్దన ।
విశ్వామిత్రమిదం వాక్యమువాచ ప్రహసన్నివ ॥ 12 ॥

ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి బలస్యాస్య మహాబల ।
తవ చైవాప్రమేయస్య యథార్హం సమ్ప్రతీచ్ఛ మే ॥ 13 ॥

సత్కియాం తు భవానేతాం ప్రతీచ్ఛతు మయోద్యతామ్ ।
రాజంస్తవమతిథిశ్రేష్ఠః పూజనీయః ప్రయత్నతః ॥ 14 ॥

ఏవముక్తో వసిష్ఠేన విశ్వామిత్రో మహామతిః ।
కృతమిత్యబ్రవీద్రాజా పూజావాక్యేన మే త్వయా ॥ 15 ॥

ఫలమూలేన భగవన్విద్యతే యత్తవాశ్రమే ।
పాద్యేనాచమనీయేన భగవద్ధర్శనేన చ ॥ 16 ॥

సర్వథా చ మహాప్రాజ్ఞ పూజార్హేణ సుపూజితః ।
గమిష్యామి నమస్తేఽస్తు మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా ॥ 17 ॥

ఏవం బ్రువంతం రాజానం వసిష్ఠః పునరేవ హి ।
న్యమన్త్రయత ధర్మాత్మా పునః పునరుదారధీః ॥ 18 ॥

బాధమిత్యేవ గాధేయో వసిష్ఠం ప్రత్యువాచ హ ।
యథా ప్రియం భగవతస్తథాస్తు మునిసత్తమ ॥ 19 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః ।
ఆజహావ తతః ప్రీతః కల్మాషీం ధూతకల్మషః ॥ 20 ॥

ఏహ్యేహి శబలే ఊప్రం శృణు చాపి వచో మమ ।

సబలస్యాస్య రాజర్షేః కర్తుం వ్యవసితోఽస్మ్యహమ్ ।
భోజనేన మహార్హేణ సత్కారం సంవిధత్స్వ మే ॥ 21 ॥

యస్య యస్య యథాకామం షడ్రసేష్వభిపూజితమ్ ।
తత్సర్వం కామధుగ్ధివ్యే అభివర్షకృతే మమ ॥ 22 ॥

రసేనాన్నేన పానేన లేహ్యచోష్యేణ సంయుతమ్ ।
అన్నానాం నిచయం సర్వం సృజస్వ శబలే త్వర ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్విపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఏవముక్తా వసిష్ఠేన శబలా శత్రుసూదన ।
విదధే కామధుక్కామాన్యస్య యస్య యథేప్పితమ్ ॥ 1 ॥

ఇక్షాన్మధూన్స్తథా లాజాన్మైరేయాంశ్చ వరాసవాన్ ।
పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాంశోచ్చాచవచాన్స్తథా ॥ 2 ॥

ఉష్ణాఢ్యస్యోదనస్యాపి రాశయః పర్వతోపమాః ।
మృష్టాన్నాని చ సూపాశ్చ దధికుల్యాన్తథైవ చ ॥ 3 ॥

నానాస్వాదురసానాం చ షాడవానాం తథైవ చ ।
భాజనాని సుపూర్ణాని గౌడాని చ సహస్రశః ॥ 4 ॥

సర్వమాసీత్ససన్తుష్టం హృష్టపుష్టజనాకులమ్ ।
విశ్వామిత్రబలం రామ వసిష్ఠేనాభితర్పితమ్ ॥ 5 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి రాజర్షిర్హృష్టపుష్టస్తదాభవత్ ।
సాన్తః పురవరో రాజా సబ్రాహ్మణపురోహితః ॥ 6 ॥

సామాత్యో మన్త్రిసహితః సభృత్యః పూజితస్తదా ।
యుక్తః పరేణ హర్షేణ వసిష్ఠమిదమబ్రవీత్ ॥ 7 ॥

పూజితోఽహం త్వయా బ్రహ్మన్పూజార్హేణ సుసత్కృతః ।
శ్రూయతామభిధాస్యామి వాక్యం వాక్యవిశారద ॥ 8 ॥

గవాం శతసహస్రేణ దీయతాం శబలా మమ ।
రత్నం హి భగవన్నేతద్రత్నహారీ చ పార్థివః ।
తస్మాన్నే శబలాం దేహి మమైషా ధర్మతో ద్విజ ॥ 9 ॥

ఏవముక్తస్తు భగవాన్వసిష్టో మునిసత్తమః ।
విశ్వామిత్రేణ ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ ॥ 10 ॥

నాహం శతసహస్రేణ నాపి కోటిశతైర్గవామ్ ।
రాజన్దాస్యామి శబలాం రాశిభీ రజతస్య వా ॥ 11 ॥

న పరిత్యాగమర్హేయం మత్సకాశాదరిన్దమ ।
శాశ్వతీ శబలా మహ్యం కీర్తిరాత్మవతో యథా ॥ 12 ॥

అస్యాం హవ్యం చ కవ్యం చ ప్రాణయాత్రా తథైవ చ ।
ఆయత్తమగ్నిహోత్రం చ బలిర్హోమస్తథైవ చ ॥ 13 ॥

స్వాహాకారవషట్కారౌ విద్యాశ్చ వివిధాస్తథా ।
ఆయత్తమత్ర రాజర్షే సర్వమేతన్న సంశయః ॥ 14 ॥

సర్వ స్వమేతత్సత్యేన మమ తుష్టికరీ సదా ।
కారణైర్బహుభీ రాజన్న దాస్యే శబలాం తవ ॥ 15 ॥

వసిష్ఠేనైవముక్తస్తు విశ్వామిత్రోఽబ్రవీత్తతః ।
సంరద్ధతరమత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 16 ॥

హైరణ్యకశ్యపైవేయాన్సువర్ణాఙ్కుశభూషితాన్ ।
దదామి కుఙ్కురాణాం తే సహస్రాణి చతుర్దశ ॥ 17 ॥

హైరణ్యానాం రథానాం చ శ్వేతాశ్వానాం చతుర్యుజామ్ ।
దదామి తే శతాన్యష్టౌ కిఙ్కిణీకవిభూషితాన్ ॥ 18 ॥

హయానాం దేశజాతానాం కులజానాం మహౌజసామ్ ।
సహస్రమేకం దశ చ దదామి తవ సువ్రత ॥ 19 ॥

నానావర్ణవిభక్తానాం వయఃస్థానాం తథైవ చ ।
దదామ్యేకాం గవాం కోటిం శబలా దీయతాం మమ ॥ 20 ॥

ఏవముక్తస్తు భగవాన్విశ్వామిత్రేణ ధీమతా ।
న దాస్యోమీతి శబలాం ప్రాహ రాజన్కథశ్చన ॥ 21 ॥

ఏతదేవ హి మే రత్నమేతదేవ హి మే ధనమ్ ।
ఏతదేవ హి సర్వస్వమేతదేవ హి జీవితమ్ ॥ 22 ॥

దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ యజ్ఞాశ్చైవాప్తదక్షిణాః ।
ఏతదేవ హి మే రాజన్వివిధాశ్చ క్రియాస్తథా ॥ 23 ॥

అదోమూలాః క్రియాః సర్వా మమ రాజన్న సంశయః ।
బహూనాం కిం ప్రలాపేన న దాస్యే కామదోహినీమ్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్విపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

కామధేనుం వసిష్ఠోఽపి యదా న త్యజతే మునిః ।
తదాస్య శబలాం రామ విశ్వామిత్రోఽన్వకర్షత ॥ 1 ॥

నీయమానా తు శబలా రామ రాజ్ఞా మహాత్మనా ।
దుఃఖితా చింతయామాస రుదన్తి శోకకర్శితా ॥ 2 ॥

పరిత్యక్తా వసిష్ఠేన కిమహం సుమహాత్మనా ।
యాహం రాజభృతైర్దీనా హ్రీయేయం భృశదుఃఖితా ॥ 3 ॥

కిం మయాపకృతం తస్య మహర్షేర్భావితాత్మనః ।
యన్మామనాగసం భక్తామిష్టాం త్యజతి ధార్మికః ॥ 4 ॥

ఇతి సా చింతయిత్వా తు నిఃశ్వస్య చ పునః పునః ।
జగామ వేగేన తదా వసిష్ఠం పరమౌజసమ్ ॥ 5 ॥

నిర్ధూయ తాన్స్తదా భృత్యాఞ్శతశః శత్రుసూదన ।
జగామానిలవేగేన పాదమూలం మహాత్మనః ॥ 6 ॥

శబలా సా రుదన్తి చ క్రోశన్తి చేదమబ్రవీత్ ।
వసిష్ఠస్యాగ్రతః స్థితా మేఘదున్దభిరావిణీ ॥ 7 ॥

భగవన్కిం పరిత్యక్తా త్వయాహం బ్రహ్మణః సుత ।
యస్మాద్రాజభృతా మాం హి నయన్తే త్వత్సకాశతః ॥ 8 ॥

ఏవముక్తస్తు బ్రహ్మర్షిరిదం వచనమబ్రవీత్ ।
శోకసంతప్తహృదయాం స్వసారమివ దుఃఖితామ్ ॥ 9 ॥

న త్వాం త్యజామి శబలే నాపి మేఽపకృతం త్వయా ।

ఏష త్వాం నయతే రాజా బలాన్మత్తో మహాబలః ॥ 10 ॥

న హి తుల్యం బలం మహ్యం రాజా త్వద్య విశేషతః ।
బలీ రాజా క్షత్రియశ్చ పృథివ్యాః పతిరేవ చ ॥ 11 ॥

ఇయమక్షౌహిణీపూర్ణా సవాజిరథసంక్కులా ।
హస్తీధ్వజసమాకీర్ణా తేనాసౌ బలవత్తరః ॥ 12 ॥

ఏవముక్తా వసిష్ఠేన ప్రత్యువాచ విశితవత్ ।
వచనం వచనజ్ఞా సౌ బ్రహ్మర్షిమమితప్రభమ్ ॥ 13 ॥

న బలం క్షత్రియస్యాహుర్బ్రాహ్మణో బలవత్తరః ।
బ్రహ్మనబ్రాహ్మబలం దివ్యం క్షత్రాత్తు బలవత్తరమ్ ॥ 14 ॥

అప్రమేయబలం తుభ్యం న త్వయా బలవత్తరః ।
విశ్వామిత్రో మహావీర్యస్తేజస్తవ దురాసదమ్ ॥ 15 ॥

నియుజ్జ్వ మాం మహాతేజస్త్వద్బ్రాహ్మబలసమ్భృతామ్ ।
తస్య దర్శం బలం యత్తన్నాశయామి దురాత్మనః ॥ 16 ॥

ఇత్యుక్తస్తు తయా రామ వసిష్ఠః సుమహాయశాః ।
సృజన్వేతి తదోవాచ బలం పరబలారుజమ్ ॥ 17 ॥

తస్యా హుమ్భారవోత్సృష్టాః పహ్లావాః శతశో నృప ।
నాశయంతి బలం సర్వం విశ్వామిత్రస్య పశ్యతః ॥ 18 ॥

స రాజా పరమక్రుద్ధః క్రోధవిస్ఫురితేక్షణః ।
పహ్లావాన్నాశయామాస శస్త్రైరుచ్ఛవచైరపి ॥ 19 ॥

విశ్వామిత్రార్దితాన్దృష్ట్వా పహ్లావాఞ్శతశస్తదా ।
భూయ ఏవాసృజన్వోరాఞ్శకాన్యవనమిశ్రితాన్ ॥ 20 ॥

తైరాసీత్సంవృతా భూమిః శక్తైర్యవనమిశ్రితైః ।

ప్రభావద్భిర్మహావీర్యైర్వేమకింజ్జల్కసంనిభైః ॥ 21 ॥

దీర్ఘాసిపట్టిశధరైర్వేమవర్ణామృరావృతైః ।
నిర్దగ్ధం తద్బలం సర్వం ప్రదీప్తైరివ పావకైః ॥ 22 ॥

తతోఽస్రాణి మహాతేజా విశ్వామిత్రో ముమోచ హ ॥ 23 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే త్రిపంచాశతమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతస్తానాకులాన్దృష్ట్వా విశ్వామిత్రాస్త్రమోహితాన్ ।
వసిష్ఠశోచదయామాస కామధుక్స్పజ యోగతః ॥ ౧ ॥

తస్యా హుమ్భారవాజ్ఞాతాః కామ్బజా రవిసంనిభాః ।
ఊధసస్త్యథ సంజాతాః పహ్లావాః శస్త్రపాణయః ॥ ౨ ॥

యోనిదేశాచ్చ యవనః శకృద్దేశాచ్చకాస్తథా ।
రోమకూపేషు మేచ్ఛాశ్చ హరీతాః సకిరాతకాః ॥ ౩ ॥

తైస్తన్నిషూదితం సైన్యం విశ్వమిత్రస్య తత్క్షణాత్ ।
సపదాతిగజం సాశ్వం సరథం రఘునన్దన ॥ ౪ ॥

దృష్ట్వా నిషూదితం సైన్యం వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।
విశ్వామిత్రసుతానాం తు శతం నానావిధాయుధమ్ ॥ ౫ ॥

అభ్యధావత్సునఙ్క్రుద్ధం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ ।
హుఙ్క్రరేణైవ తాన్సర్వాన్నిర్దదాహ మహానృషిః ॥ ౬ ॥

తే సాశ్వరథపాదాతా వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।
భస్మీకృతా ముహూర్తేన విశ్వామిత్రసుతాస్తదా ॥ ౭ ॥

దృష్ట్వా వినాశితాన్పుత్రాన్బలం చ సుమహాయశాః ।
సప్రిడశ్చింతయావిష్టో విశ్వామిత్రోఽభవత్తదా ॥ ౮ ॥

సన్దుర ఇవ నిర్వేగో భగ్నదంష్ట్ర ఇవోరగః ।
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః ॥ ౯ ॥

హతపుత్రబలో దీనో లూనపక్ష ఇవ ద్విజః ।

హతదర్ప హతోత్సాహో నిర్వేదం సమపద్యత ॥ 10 ॥

స పుత్రమేకం రాజ్యాయ పాలయేతి నియుజ్య చ ।
పృథివీం క్షత్రధర్మేణ వనమేవాన్వపద్యత ॥ 11 ॥

స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం కింనరోరగసేవితమ్ ।
మహాదేవప్రసాదార్థం తపస్తేపే మహాతపాః ॥ 12 ॥

కేనచిత్త్వథ కాలేన దేవేశో వృషభధ్వజః ।
దర్శయామాస వరదో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ॥ 13 ॥

కిమర్థం తప్యసే రాజన్బ్రాహ్మ యత్తే వివక్షితమ్ ।
వరదోఽస్మి వరో యస్తే కాఙ్క్షితః సోఽభిధీయతామ్ ॥ 14 ॥

ఏవముక్తస్తు దేవేన విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
ప్రణిపత్య మహాదేవమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

యది తుష్టో మహాదేవ ధనుర్వేదో మమానఘ ।
సాఙ్గోపాఙ్గోపనిషదః సరహస్యః ప్రదీయతామ్ ॥ 16 ॥

యాని దేవేషు చాస్త్రాణి దానవేషు మహర్షిషు ।
గన్ధర్వయక్షరక్షఃసు ప్రతిభాన్తు మమానఘ ॥ 17 ॥

తవ ప్రసాదాద్భవతు దేవదేవ మమేప్సితమ్ ।
ఏవమస్త్యితి దేవేశో వాక్యముక్త్యా దివం గతః ॥ 18 ॥

ప్రాప్య చాస్త్రాణి రాజర్షిర్విశ్వామిత్రో మహాబలః ।
దర్పేణ మహతా యుక్తో దర్పపూర్ణోఽభవత్తదా ॥ 19 ॥

వివర్ధమానో వీర్యేణ సముద్ర ఇవ పర్వణి ।
హతమేవ తదా మేనే వసిష్ఠమృషిసత్తమమ్ ॥ 20 ॥

తతో గత్వాశ్రమపదం ముమోచాస్త్రాణి పార్థివః ।
యైస్తత్తపోవనం సర్వం నిర్దగ్ధం చాస్తతేజసా ॥ 21 ॥

ఉదీర్యమాణమస్త్రం తద్విశ్వామిత్రస్య ధీమతః ।
దృష్ట్వా విప్రద్రుతా భీతా మునయః శతశో దిశః ॥ 22 ॥

వసిష్ఠస్య చ యే శిష్యాస్తథైవ మృగపక్షిణః ।
విద్రవంతి భయాద్భీతా నానాదిగభ్యః సహస్రశః ॥ 23 ॥

వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం శూన్యమాసీన్మహాత్మనః ।
ముహూర్తమివ నిఃశబ్దమాసీదీరిణసంనిభమ్ ॥ 24 ॥

వదతో వై వసిష్ఠస్య మా భైష్టేతి ముహుర్ముహుః ।
నాశయామ్యద్య గాధేయం నీహారమివ భాస్కరః ॥ 25 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః ।
విశ్వామిత్రం తదా వాక్యం సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ 26 ॥

ఆశ్రమం చిరసంవృద్ధం యద్వినాశితవానసి ।
దురాచారోఽసి యన్మాథ తస్మాత్త్వం న భవిష్యసి ॥ 27 ॥

ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధో దణ్డముద్యమ్య సత్వరః ।
విధూమ ఇవ కాలాగ్నిర్యమదణ్డమివాపరమ్ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చపఞ్చశతమః సర్గః ॥

ఏవముక్తో వసిష్ఠేన విశ్వామిత్రో మహాబలః ।
ఆగ్నేయమస్త్రముత్క్షిప్య తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

వసిష్ఠో భగవాన్కృధాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

క్షత్రబంధో స్థితోఽన్యేష యదబలం తద్విదర్శయ ।
నాశయామ్యేష తే దర్పం శస్త్రస్య తవ గాధిజ ॥ 3 ॥

క్వ చ తే క్షత్రియబలం క్వ చ బ్రహ్మబలం మహత్ ।
పశ్య బ్రహ్మబలం దివ్యం మమ క్షత్రియపాంసన ॥ 4 ॥

తస్యాస్త్రం గాధిపుత్రస్య ఘోరమాగ్నేయముత్తమమ్ ।
బ్రహ్మదణ్డేన తచ్ఛాంతమగ్నేర్వేగ ఇవామ్భసా ॥ 5 ॥

వారుణం చైవ రౌద్రం చ ఐన్ద్రం పాశుపతం తథా ।
ఐషికం చాపి చిక్షేప రుషితో గాధినన్దనః ॥ 6 ॥

మానవం మోహనం చైవ గాన్ధర్వం స్వాపనం తథా ।
జృమ్భణం మోహనం చైవ సంతాపనవిలాపనే ॥ 7 ॥

శోషణం దారణం చైవ వజ్రమస్త్రం సుదుర్జయమ్ ।
బ్రహ్మపాశం కాలపాశం వారుణం పాశమేవ చ ॥ 8 ॥

పినాకాస్త్రం చ దయితం శుష్కార్ద్రే అశనీ తథా ।
దణ్డాస్త్రమథ పైశాచం క్రౌంచమస్త్రం తథైవ చ ॥ 9 ॥

ధర్మచక్రం కాలచక్రం విష్ణుచక్రం తథైవ చ ।
వాయవ్యం మథనం చైవ అస్త్రం హయశిరస్తథా ॥ 10 ॥

శక్తిద్వయం చ చిక్షేప కఙ్కాలం ముసలం తథా ।
వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ కాలాస్త్రమథ దారుణమ్ ॥ 11 ॥

త్రిశూలమస్త్రం ఘోరం చ కాపాలమథ కఙ్కణమ్ ।
ఏతాన్యస్త్రాణి చిక్షేప సర్వాణి రఘునందన ॥ 12 ॥

వసిష్ఠే జపతాం శ్రేష్ఠే తదద్భుతమివాభవత్ ।
తాని సర్వాణి దణ్డేన గ్రసతే బ్రహ్మణః సుతః ॥ 13 ॥

తేషు శాస్త్రేషు బ్రహ్మస్త్రం క్షిప్తవాన్గాఢినందనః ।
తదస్త్రముద్యతం దృష్ట్వా దేవాః సాగ్నిపురోగమాః ॥ 14 ॥

దేవర్షయశ్చ సమాభ్రుంతా గన్ధర్వాః సమహోరగాః ।
త్రైలోక్యమాసీత్సన్త్రస్తం బ్రహ్మస్త్రే సముదీరితే ॥ 15 ॥

తదప్యస్త్రం మహాఘోరం బ్రాహ్మం బ్రాహ్మేణ తేజసా ।
వసిష్ఠో గ్రసతే సర్వం బ్రహ్మదణ్డేన రాఘవ ॥ 16 ॥

బ్రహ్మస్త్రం గ్రసమానస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ।
త్రైలోక్యమోహనం రౌద్రం రూపమాసీత్సుదారుణమ్ ॥ 17 ॥

రోమకూపేషు సర్వేషు వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ।
మరీచ్య ఇవ నిష్పేతురగ్నేర్ధూమాకులార్చిషః ॥ 18 ॥

ప్రాజ్వలదబ్రాహ్మదణ్డశ్చ వసిష్ఠస్య కరోద్యతః ।
విధూమ ఇవ కాలాగ్నిర్యమదణ్డ ఇవాపరః ॥ 19 ॥

తతోఽస్తువన్మునిగణా వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ ।
అమోఘం తే బలం బ్రహ్మాన్తేజో ధారయ తేజసా ॥ 20 ॥

నిగృహీతస్త్యయా బ్రహ్మన్విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
ప్రసీద జపతాం శ్రేష్ఠ లోకాః సన్తు గతవ్యథాః ॥ 21 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజాః శమం చక్రే మహాతపాః ।
విశ్వామిత్రోఽపి నికృతో వినిఃశ్వస్యేదమబ్రవీత్ ॥ 22 ॥

ధిగ్బలం క్షత్రియబలం బ్రహ్మతేజోబలం బలమ్ ।
ఏకేన బ్రహ్మదణ్డేన సర్వాస్త్రాణి హతాని మే ॥ 23 ॥

తదేతత్సమవేక్ష్యాహం ప్రసన్నేంద్రియమానసః ।
తపో మహత్సమాస్థాస్యే యద్వై బ్రహ్మత్వకారకమ్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచపంచాశతతమః సర్గః ॥

॥ షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతః సన్తప్తహృదయః స్మరన్నిగ్రహమాత్మనః ।
వినిశ్చస్య వినిశ్చస్య కృతవైరో మహాత్మనా ॥ ౧ ॥

స దక్షిణాం దిశం గత్వా మహిష్యా సహ రాఘవ ।
తతాప పరమం ఘోరం విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
ఫలమూలాశనో దాంతశ్చచార పరమం తపః ॥ ౨ ॥

అథాస్య జజ్ఞరే పుత్రాః సత్యధర్మపరాయణాః ।
హవిష్పన్దో మధుష్పన్దో దృఢనేత్రో మహారథః ॥ ౩ ॥

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు బ్రహ్మ లోకపితామహాః ।
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ ॥ ౪ ॥

జితా రాజర్షిలోకాస్తే తపసా కుశికాత్మజ ।
అనేన తపసా త్వాం హి రాజర్షిరితి విద్యమే ॥ ౫ ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా జగామ సహ దైవతైః ।
త్రివిష్టపం బ్రహ్మలోకం లోకానాం పరమేశ్వరః ॥ ౬ ॥

విశ్వామిత్రోఽపి తచ్చుత్వా హ్రీయా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ।
దుఃఖేన మహతావిష్టః సమన్యరిదమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

తపశ్చ సుమహత్తప్తం రాజర్షిరితి మాం విదుః ।
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే నాస్తి మన్యే తపఃఫలమ్ ॥ ౮ ॥

ఏవం నిశ్చిత్వ మనసా భూయ ఏవ మహాతపాః ।
తపశ్చచార కాకుత్స్థ పరమం పరమాత్మవాన్ ॥ ౯ ॥

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు సత్యవాదీ జితేంద్రియః ।
త్రిశక్కురితి విఖ్యాత ఇక్ష్వాకు కులనన్దనః ॥ 10 ॥

తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా యజేయమితి రాఘవ ।
గచ్ఛేయం స్వశరీరేణ దేవానాం పరమాం గతిమ్ ॥ 11 ॥

స వసిష్ఠం సమాహూయ కథయామాస చిన్తితమ్ ।
అశక్యమితి చాప్యుక్తో వసిష్ఠేన మహాత్మనా ॥ 12 ॥

ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠేన స యయా దక్షిణాం దిశమ్ ।
వసిష్ఠా దీర్ఘ తపసస్తపో యత్ర హి తేపిరే ॥ 13 ॥

త్రిశక్కుః సుమహాతేజాః శతం పరమభాస్వరమ్ ।
వసిష్ఠపుత్రాన్దదృశే తప్యమానాన్యశస్వినః ॥ 14 ॥

సోఽభిగమ్య మహాత్మానః సర్వానేవ గురోః సుతాన్ ।
అభివాద్యానుపూర్వేషణ హ్రీయా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ।
అబ్రవీత్సుమహాతేజాః సర్వానేవ కృతాఙ్గాలిః ॥ 15 ॥

శరణం వః ప్రపద్యేఽహం శరణ్యాఞ్శరణాగతః ।
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి భద్రం వో వసిష్ఠేన మహాత్మనా ॥ 16 ॥

యష్టుకామో మహాయజ్ఞం తదనుజ్ఞాతుమర్థథ ।
గురుపుత్రానహం సర్వాన్నమస్కృత్య ప్రసాదయే ॥ 17 ॥

శిరసా ప్రణతో యాచే బ్రాహ్మణాన్స్తపసి స్థితాన్ ।
తే మాం భవన్తః సిద్ధ్యర్థం యాజయన్తు సమాహితాః ।
సశరీరో యథాహం హి దేవలోకమవాప్నుయామ్ ॥ 18 ॥

ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠేన గతిమన్యాం తపోధనాః ।
గురుపుత్రాన్సృతే సర్వాన్నాహం పశ్యామి కాఞ్చన ॥ 19 ॥

ఇక్ష్వాకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమా గతిః ।

తస్మాదనంతరం సర్వే భవంతో దైవతం మమ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతస్త్రిశశ్శ్చోర్వచనం శ్రుత్వా క్రోధసమన్వితమ్ ।
ఋషిపుత్రశతం రామ రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ప్రత్యాఖ్యాతోఽసి దుర్బుధే గురుణా సత్యవాదినా ।
తం కథం సమతిక్రమ్య శాఖాంతరముపేయివాన్ ॥ ౨ ॥

ఇక్ష్వక్కుకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమా గతిః ।
న చాతిక్రమితుం శక్యం వచనం సత్యవాదినః ॥ ౩ ॥

అశక్యమితి చోవాచ వసిష్ఠో భగవాన్సృషిః ।
తం వయం వై సమాహర్తుం క్రతుం శక్తాః కథం తవ ॥ ౪ ॥

బాలిశస్త్వం నరశ్రేష్ఠ గమ్యతాం స్వపురం పునః ।
యాజనే భగవాన్సక్తస్తైలోక్యస్యాపి పార్థివ ॥ ౫ ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా క్రోధపర్యాకులాక్షరమ్ ।
స రాజా పునరేవైతానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రైస్తథైవ చ ।
అన్యాం గతిం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు తపోధనాః ॥ ౭ ॥

ఋషిపుత్రాస్తు తచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం ఘోరాభిసంహితమ్ ।
శేషః పరమసంక్రుద్ధాశ్చణ్డాలత్వం గమిష్యసి ।
ఏవముక్త్వా మహాత్మానో వివిశుస్తే స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౮ ॥

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం రాజా చణ్డాలతాం గతః ।
నీలవస్త్రధరో నీలః పరుషో ధ్వస్తమూర్ధజః ।
చిత్త్యమాల్యానులేపశ్చ ఆయసాభరణోఽభవత్ ॥ ౯ ॥

తం దృష్ట్యా మన్త్రిణః సర్వే త్యక్త్వా చణ్డాలరూపిణమ్ ।
ప్రాద్రవన్సహితా రామ పౌరా యేఽస్యానుగామినః ॥ 10 ॥

ఏకో హి రాజా కాకుత్స్థ జగామ పరమాత్మవాన్ ।
దహ్యామానో దివారాత్రం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ ॥ 11 ॥

విశ్వామిత్రస్తు తం దృష్ట్యా రాజానం విఫలీకృతమ్ ।
చణ్డాలరూపిణం రామ మునిః కారుణ్యమాగతః ॥ 12 ॥

కారుణ్యాత్స మహాతేజా వాక్యం పరమ ధార్మికః ।
ఇదం జగాద భద్రం తే రాజానం ఘోరదర్శనమ్ ॥ 13 ॥

కిమాగమనకార్యం తే రాజపుత్ర మహాబల ।
అయోధ్యాధిపతే వీర శాపాచ్ఛణ్డాలతాం గతః ॥ 14 ॥

అథ తద్వాక్యమాకర్ణ్య రాజా చణ్డాలతాం గతః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ॥ 15 ॥

ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రైస్తథైవ చ ।
అనవాప్యైవ తం కామం మయా ప్రాప్తో విపర్యయః ॥ 16 ॥

సశరీరో దివం యాయామితి మే సౌమ్యదర్శనమ్ ।
మయా చేష్టం క్రతుశతం తచ్చ నావాప్యతే ఫలమ్ ॥ 17 ॥

అన్యతం నోక్త పూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన ।
కృచ్ఛేష్వపి గతః సౌమ్య ఉత్రధర్మేణ తే శపే ॥ 18 ॥

యజ్ఞైర్బహువిధైరిష్టం ప్రజా ధర్మేణ పాలితాః ।
గురవశ్చ మహాత్మానః శీలవృత్తేన తోషితాః ॥ 19 ॥

ధర్మే ప్రయతమానస్య యజ్ఞం చాహర్తుమిచ్ఛతః ।
పరితోషం న గచ్ఛన్తి గురవో మునిపుంగవ ॥ 20 ॥

దైవమేవ పరం మన్యే పౌరుషం తు నిరర్థకమ్ ।
దైవేనాక్రమ్యతే సర్వం దైవం హి పరమా గతిః ॥ 21 ॥

తస్య మే పరమార్తస్య ప్రసాదమభికాఙ్క్షతః ।
కర్తుమర్హసి భద్రం తే దైవోపహతకర్మణః ॥ 22 ॥

నాన్యాం గతిం గమిష్యామి నాన్యః శరణమస్తి మే ।
దైవం పురుషకారేణ నివర్తయితుమర్హసి ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టపంచాశతముః సర్గః ॥

ఉక్తవాక్యం తు రాజానం కృపయా కుశికాత్మజః ।
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం సాక్షాచ్ఛణ్డాలరూపిణమ్ ॥ 1 ॥

ఇక్షావకో స్వాగతం వత్స జానామి త్వాం సుధార్మికమ్ ।
శరణం తే భవిష్యామి మా భైషీర్నృపపుంగవ ॥ 2 ॥

అహమామస్త్రయే సర్వాన్మహర్షీన్పుణ్యకర్మణః ।
యజ్ఞసాహ్యకరాన్రాజన్స్తతో యక్ష్యసి నిర్వృతః ॥ 3 ॥

గురుశాపకృతం రూపం యదిదం త్వయి వర్తతే ।
అనేన సహ రూపేణ సశరీరో గమిష్యసి ॥ 4 ॥

హస్తప్రాప్తమహం మన్యే స్వర్గం తవ నరేశ్వర ।
యస్త్యం కౌశికమాగమ్య శరణ్యం శరణం గతః ॥ 5 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పుత్రాన్పరమధార్మికాన్ ।
వ్యాదిదేశ మహాప్రాజ్ఞాన్యజ్ఞసమ్భారకారణాత్ ॥ 6 ॥

సర్వాఞ్శిష్యాన్సమాహూయ వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 7 ॥

సర్వాన్పృషివరాన్వత్సా ఆనయధ్వం మమాజ్ఞయా ।
సశిష్యాన్సహృద్యైవ సర్వీజః సుబహుశ్రుతాన్ ॥ 8 ॥

యదన్యో వచనం బ్రూయాన్మద్వాక్యబలచోదితః ।
తత్సర్వమఖిలేనోక్తం మమాఖ్యేయమనాదృతమ్ ॥ 9 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దిశో జగ్ముస్తదాజ్ఞయా ।
ఆజగ్మురథ దేశేభ్యః సర్వేభ్యో బ్రహ్మవాదినః ॥ 10 ॥

తే చ శిష్యాః సమాగమ్య మునిం జ్వలితతేజసమ్ ।
ఊచుశ్చ వచనం సర్వే సర్వేషాం బ్రహ్మవాదినామ్ ॥ 11 ॥

శ్రుత్వా తే వచనం సర్వే సమాయాన్తి ద్విజాతయః ।
సర్వదేశేషు చాగచ్ఛన్వర్ణయిత్వా మహోదయమ్ ॥ 12 ॥

వాసిష్ఠం తచ్ఛతం సర్వం క్రోధపర్యాకులాక్షరమ్ ।
యదాహ వచనం సర్వం శృణు త్వం మునిపుంగవ ॥ 13 ॥

క్షత్రియో యాజకో యస్య చణ్డాలస్య విశేషతః ।
కథం సదసి భోక్తారో హవిస్తస్య సురర్షయః ॥ 14 ॥

బ్రాహ్మణా వా మహాత్మానో భుక్త్వా చణ్డాలభోజనమ్ ।
కథం స్వర్గం గమిష్యన్తి విశ్వామిత్రేణ పాలితాః ॥ 15 ॥

ఏతద్వచనం వైష్ణుర్యమూచుః సంరక్తతోచనాః ।
వాసిష్ఠా మునిశార్దూల సర్వే తే సమహోదయాః ॥ 16 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వేషాం మునిపుంగవః ।
క్రోధసంరక్తనయనః సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

యద్దూషయన్త్యదుష్టం మాం తప ఉగ్రం సమాస్థితమ్ ।
భస్మీభూతా దురాత్మానో భవిష్యన్తి న సంశయః ॥ 18 ॥

అద్య తే కాలపాశేన నీతా వైవస్వతక్షయమ్ ।
సప్తజాతిశతాన్యేవ మృతపాః సన్తు సర్వశః ॥ 19 ॥

శ్వమాంసనియతాహారా ముష్టికా నామ నిర్ఘృణాః ।
వికృతాశ్చ విరూపాశ్చ లోకాననుచరన్తిమాన్ ॥ 20 ॥

మహోదయశ్చ దుర్బుధ్ధిర్మామదూష్యం హ్యదూషయత్ ।
దూషిటః సర్వలోకేషు నిషాదత్వం గమిష్యతి ॥ 21 ॥

ప్రాణాతిపాతనిరతో నిరనుక్రోశతాం గతః ।
దీర్ఘకాలం మమ క్రోధాద్ధుర్గతిం వర్తయిష్యతి ॥ 22 ॥

ఏతావదుక్త్వా వచనం విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
విరరామ మహాతేజా ఋషిమధ్యే మహామునిః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే అష్టపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

తపోబలహతాన్కృత్వా వాసిష్ఠాన్సమహోదయాన్ ।
ఋషిమధ్యే మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత ॥ ౧ ॥

అయమిక్ష్వాకుదాయాదస్త్రిశజ్జురితి విశ్రుతః ।
ధర్మిష్ఠశ్చ వదాన్యశ్చ మాం చైవ శరణం గతః ।
స్వేనానేన శరీరేణ దేవలోకజిగీషయా ॥ ౨ ॥

యథాయం స్వశరీరేణ దేవలోకం గమిష్యతి ।
తథా ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞో భవద్భిశ్చ మయా సహ ॥ ౩ ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః ।
ఊచుః సమేత్య సహితా ధర్మజ్ఞా ధర్మసంహితమ్ ॥ ౪ ॥

అయం కుశికదాయాదో మునిః పరమకోపనః ।
యదాహ వచనం సమ్యగేతత్కార్యం న సంశయః ॥ ౫ ॥

అగ్నికల్పో హి భగవాన్భాషం దాస్యతి రోషితః ।
తస్మాత్ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సశరీరో యథా దివమ్ ।
గచ్ఛేదిక్ష్వాకుదాయాదో విశ్వామిత్రస్య తేజసా ॥ ౬ ॥

తతః ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సర్వే సమధితిష్ఠతే ॥ ౭ ॥

ఏవముక్త్వా మహర్షయః సంజహ్రుస్తాః క్రియాస్తదా ।
యాజకాశ్చ మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభవత్కృతౌ ॥ ౮ ॥

ఋత్విజశ్చానుపూర్వ్యేణ మస్త్రవన్మస్త్రకోవిదాః ।
చక్రుః సర్వాణి కర్మాణి యథాకల్పం యథావిధి ॥ ౯ ॥

తతః కాలేన మహతా విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।

చకారావాహనం తత్ర భాగార్థం సర్వదేవతాః ॥ 10 ॥

నాహ్యోగమంస్తదాహూతా భాగార్థం సర్వదేవతాః ।
తతః క్రోధసమావిష్టో విశ్వమిత్రో మహామునిః ॥ 11 ॥

స్రవముద్యమ్య సక్రోధస్త్రశక్కుమిదమబ్రవీత్ ।
పశ్య మే తపసో వీర్యం స్వార్జితస్య నరేశ్వర ॥ 12 ॥

ఏష త్వాం స్వశరీరేణ నయామి స్వర్గమోజసా ।
దుష్ప్రపం స్వశరీరేణ దివం గచ్ఛ నరాధిప ॥ 13 ॥

స్వార్జితం కిఞ్చిదప్యస్తి మయా హి తపసః ఫలమ్ ।
రాజంస్త్యం తేజసా తస్య సశరీరో దివం వ్రజ ॥ 14 ॥

ఉక్తవాక్యే మునౌ తస్మిన్సశరీరో నరేశ్వరః ।
దివం జగామ కాకుత్స్థ మునీనాం పశ్యతాం తదా ॥ 15 ॥

దేవలోకగతం దృష్ట్వా త్రిశక్కుం పాకశాసనః ।
సహ సర్వైః సురగణైరిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

త్రిశక్కో గచ్ఛ భూయస్త్యం నాసి స్వర్గకృతాలయః ।
గురుశాపహతో మూఢ పత భూమిమవాక్సిరాః ॥ 17 ॥

ఏవముక్తో మహేంద్రేణ త్రిశక్కురపతత్పునః ।
విక్రోశమానస్త్రాహితి విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ ॥ 18 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య క్రోశమానస్య కౌశికః ।
రోషమాహరయత్త్రివం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

ఋషిమధ్యే స తేజస్వీ ప్రజాపతిరివాపరః ।
సృజన్దక్షిణమార్గస్థాన్సప్తర్షీనపరాన్పునః ॥ 20 ॥

నక్షత్రమాలామపరామసృజత్క్రోధమూర్ఛితః ।

దక్షిణాం దిశమాస్థాయ మునిమధ్యే మహాయశాః ॥ 21 ॥

సృష్ట్యా నక్షత్రవంశం చ క్రోధేన కలుషీకృతః ।
అన్యమిన్ద్రం కరిష్యామి లోకో వా స్యాదనిన్ద్రకః ।
దైవతాన్యపి స క్రోధాత్స్రిష్టుం సముపచక్రమే ॥ 22 ॥

తతః పరమసమ్భ్రాంతాః సర్షిసజ్ఘాః సురర్షభాః ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానమూచుః సానునయం వచః ॥ 23 ॥

అయం రాజా మహాభాగ గురుశాపపరిక్షతః ।
సశరీరో దివం యాతుం నార్హత్యేవ తపోధన ॥ 24 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం మునిపుంగవః ।
అబ్రవీత్సుమహద్వాక్యం కౌశికః సర్వదేవతాః ॥ 25 ॥

సశరీరస్య భద్రం వస్త్రిశజ్కోరస్య భూపతేః ।
ఆరోహణం ప్రతిజ్ఞాయ నాన్యతం కర్తుముత్సహే ॥ 26 ॥

సర్గోఽస్తు సశరీరస్య త్రిశజ్కోరస్య శాశ్వతః ।
నక్షత్రాణి చ సర్వాణి మామకాని ధ్రువాణ్యథ ॥ 27 ॥

యావత్లోకా ధరిష్యన్తి తిష్ఠన్తేతాని సర్వశః ।
మత్కృతాని సురాః సర్వే తదనుజ్ఞాతుమర్హథ ॥ 28 ॥

ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యూచుర్మునిపుంగవమ్ ॥ 29 ॥

ఏవం భవతు భద్రం తే తిష్ఠన్తేతాని సర్వశః ।
గగనే తాన్యనేకాని వైశ్వానరపథాద్బహిః ॥ 30 ॥

నక్షత్రాణి మునిశ్రేష్ఠ తేషు జ్యోతిఃషు జాఙ్మలన్ ।
అవాక్కిరాస్త్రిశజ్కుశ్చ తిష్ఠత్వమరసంనిభః ॥ 31 ॥

విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సర్వదేవైరభిష్టుతః ।
ఋషిభిశ్చ మహాతేజా బాధమిత్యాహ దేవతాః ॥ 32 ॥

తతో దేవా మహాత్మానో మునయశ్చ తపోధనాః ।
జగ్ముర్యథాగతం సర్వే యజ్ఞస్యాన్తే నరోత్తమ ॥ ౩౩ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

విశ్వామిత్రో మహాత్మాథ ప్రస్థితాన్వేక్ష్య తాన్మషీన్ ।
అబ్రవీన్నరశార్దూల సర్వాన్స్తాన్వనవాసినః ॥ 1 ॥

మహావిఘ్నః ప్రవృత్తోఽయం దక్షిణామాస్థితో దిశమ్ ।
దిశమన్యాం ప్రపత్య్సమస్తత్ర తప్స్యమహే తపః ॥ 2 ॥

పశ్చిమాయాం విశాలాయాం పుష్కరేషు మహాత్మనః ।
సుఖం తపశ్చరిష్యామః పరం తద్ధి తపోవనమ్ ॥ 3 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పుష్కరేషు మహామునిః ।
తప ఉగ్రం దురాధర్షం తేపే మూలఫలాశనః ॥ 4 ॥

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ఆయోధ్యాధిపతిర్నృపః ।
అమ్బరీష ఇతి ఖ్యాతో యష్టుం సముపచక్రమే ॥ 5 ॥

తస్య వై యజమానస్య పశుమిన్ద్రో జహార హ ।
ప్రనష్టే తు పశౌ విప్రో రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

పశురద్య హృతో రాజన్ప్రనష్టస్తవ దుర్నయాత్ ।
అరక్షితారం రాజానం ఘ్నున్తి దోషా నరేశ్వర ॥ 7 ॥

ప్రాయశ్చిత్తం మహద్ధ్యేతన్నరం వా పురుషర్షభ ।
ఆనయస్వ పశుం శీఘ్రం యావత్కర్మ ప్రవర్తతే ॥ 8 ॥

ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా స రాజా పురుషర్షభ ।
అన్వియేష మహాబుద్ధిః పశుం గోభిః సహస్రశః ॥ 9 ॥

దేశాజ్ఞానపదాన్స్తాన్స్తాన్నగరాణి వనాని చ ।

ఆశ్రమాణి చ పుణ్యాని మార్గమాణో మహిపతిః ॥ 10 ॥

స పుత్రసహితం తాత సభార్యం రఘునందన ।
భృగుతున్దే సమాసీనమృచీకం సన్దదర్శ హ ॥ 11 ॥

తమువాచ మహాతేజాః ప్రణమ్యాభిప్రసాద్య చ ।
బ్రహ్మర్షిం తపసా దీప్తం రాజర్షిరమితప్రభః ।
పృష్ట్యా సర్వత్ర కుశలమృచీకం తమిదం వచః ॥ 12 ॥

గవాం శతసహస్రేణ విక్రీణీషే సుతం యది ।
పశోరథే మహాభాగ కృతకృత్యోఽస్మి భార్గవ ॥ 13 ॥

సర్వే పరిసృతా దేశా యజ్ఞాయం న లభే పశుమ్ ।
దాతుమర్హసి మూల్యేన సుతమేకమితో మమ ॥ 14 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా ఋచీకస్త్యబ్రవీద్వచః ।
నాహం జ్యేష్ఠం నరశ్రేష్ఠం విక్రీణీయాం కథిञ్చన ॥ 15 ॥

ఋచీకస్య వచః శ్రుత్వా తేషాం మాతా మహాత్మనామ్ ।
ఉవాచ నరశార్దూలమమ్బరీషం తపస్వినీ ॥ 16 ॥

మమాపి దయితం విద్ధి కనిష్ఠం శునకం నృప ॥ 17 ॥

ప్రాయేణ హి నరశ్రేష్ఠ జ్యేష్ఠాః పితృషు వల్లభాః ।
మాతృగృణాం చ కనీయాంసస్తస్మాద్రక్షే కనీయసమ్ ॥ 18 ॥

ఉక్తవాక్యే మునౌ తస్మిన్మునిపత్న్యాం తథైవ చ ।
శునఃశేపః స్వయం రామ మధ్యమో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

పితా జ్యేష్ఠమవిక్రేయం మాతా చాహ కనీయసమ్ ।
విక్రీతం మధ్యమం మన్యే రాజన్పుత్రం నయస్య మామ్ ॥ 20 ॥

గవాం శతసహస్రేణ శునఃశేపం నరేశ్వరః ।
గృహీత్వా పరమప్రీతో జగామ రఘునందన ॥ 21 ॥

అమ్మరీషస్తు రాజర్షీ రథమారోప్య సత్వరః ।

శునఃశేపం మహాతేజా జగామాశు మహాయశాః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాండే షష్టితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

శునఃశేపం నరశ్రేష్ఠ గృహీత్వా తు మహాయశాః ।
వ్యశ్రామ్యత్పుష్కరే రాజా మధ్యాహ్నో రఘునందన ॥ 1 ॥

తస్య విశ్రమమాణస్య శునఃశేపో మహాయశాః ।
పుష్కరం శ్రేష్ఠమాగమ్య విశ్వామిత్రం దదర్శ హ ॥ 2 ॥

విషణ్ణవదనో దీనస్తృష్ణయా చ శ్రమేణ చ ।
పపాతాజ్ఞే మునే రామ వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ 3 ॥

న మేఽస్తి మాతా న పితా జ్ఞాతయో బాన్ధవాః కుతః ।
త్రాతుమర్హసి మాం సౌమ్య ధర్మేణ మునిపుంజవ ॥ 4 ॥

త్రాతా త్వం హి మునిశ్రేష్ఠ సర్వేషాం త్వం హి భావనః ।
రాజా చ కృతకార్యః స్యాదహం దీర్ఘాయురవ్యయః ॥ 5 ॥

స్వర్గలోకముపాశ్చియాం తపస్తప్త్యా హ్యనుత్తమమ్ ।
స మే నాథో హ్యనాథస్య భవ భవ్యేన చేతసా ।
పితేవ పుత్రం ధర్మాత్మస్త్రాతుమర్హసి కిల్బిషాత్ ॥ 6 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
సాన్త్వయిత్వా బహువిధం పుత్రానిదమువాచ హ ॥ 7 ॥

యత్కృతే పితరః పుత్రాన్జ్ఞానయన్తి శుభార్థినః ।
పరలోకహితార్థాయ తస్య కాలోఽయమాగతః ॥ 8 ॥

అయం మునిసుతో బాలో మత్తః శరణమిచ్ఛతి ।
అస్య జీవితమాశ్రేణ ప్రియం కురుత పుత్రకాః ॥ 9 ॥

సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే ధర్మపరాయణాః ।
పశుభూతా నరేంద్రస్య తృప్తిమగ్నేః ప్రయచ్ఛత ॥ 10 ॥

నాథవాంశ్చ శునఃశేపో యజ్ఞశ్చావిఘ్నతో భవేత్ ।
దేవతాస్తర్పితాశ్చ స్యుర్మమ చాపి కృతం వచః ॥ 11 ॥

మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా మధుష్యన్దాదయః సుతాః ।
సాభిమానం నరశ్రేష్ఠ సలీలమిదమబ్రువన్ ॥ 12 ॥

కథమాత్మసుతాన్విత్వా త్రాయనేఽన్యసుతం విభో ।
అకార్యమివ పశ్యామః శ్వమాంసమివ భోజనే ॥ 13 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం మునిపుంజవః ।
క్రోధసంరక్తనయనో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ 14 ॥

నిఃసాధ్వసమిదం ప్రోక్తం ధర్మాదపి విగర్హితమ్ ।
అతిక్రమ్య తు మద్వాక్యం దారుణం రోమహర్షణమ్ ॥ 15 ॥

శ్వమాంసభోజనః సర్వే వాసిష్ఠా ఇవ జాతిషు ।
పూర్ణం వర్షసహస్రం తు పృథివ్యామనువత్స్యథ ॥ 16 ॥

కృత్వా శాపసమాయుక్తాన్పుత్రాన్మునివరస్తదా ।
శునఃశేపమువాచార్తం కృత్వా రక్షాం నిరామయామ్ ॥ 17 ॥

పవిత్రపాశైరాసక్తో రక్తమాల్యానులేపనః ।
వైష్ణవం యూపమాసాద్య వాగ్భిరగ్నిముదాహర ॥ 18 ॥

ఇమే తు గాథే ద్వే దివ్యే గాయేథా మునిపుత్రక ।
అమృరీషస్య యజ్ఞేఽస్మింస్తతః సిద్ధిమవాప్స్యసి ॥ 19 ॥

శునఃశేపో గృహీత్వా తే ద్వే గాథే సుసమాహితః ।
త్వరయా రాజసింహం తమమృరీషమువాచ హ ॥ 20 ॥

రాజసింహ మహాసత్త్వ శీఘ్రం గచ్ఛావహే సదః ।
నివర్తయస్వ రాజేన్ద్ర దీక్షాం చ సముపాహర ॥ 21 ॥

తద్వాక్యమృషిపుత్రస్య శ్రుత్వా హర్షం సముత్సుకః ।
జగామ నృపతిః శీఘ్రం యజ్ఞవాటమతన్త్రితః ॥ 22 ॥

సదస్యానుమతే రాజా పవిత్రకృతలక్షణమ్ ।
పశుం రక్తామ్బరం కృత్వా యూపే తం సమబన్ధయత్ ॥ 23 ॥

స బద్ధో వాగ్భిరగ్ర్యాభిరభితుష్టావ వై సురౌ ।
ఇన్ద్రమిన్ద్రానుజం చైవ యథావన్మునిపుత్రకః ॥ 24 ॥

తతః ప్రితః సహస్రాక్షో రహస్యస్తుతితర్పితః ।
దీర్ఘమాయుస్తదా ప్రాదాచ్ఛునఃశేపాయ రాఘవ ॥ 25 ॥

స చ రాజా నరశ్రేష్ఠ యజ్ఞస్య చ సమాప్తవాన్ ।
ఫలం బహుగుణం రామ సహస్రాక్షప్రసాదజమ్ ॥ 26 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా భూయస్తేపే మహాతపాః ।
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ దశవర్షశతాని చ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు వ్రతస్నాతం మహామునిమ్ ।
అభ్యాగచ్ఛన్సరాః సర్వే తపఃఫలచిక్రీర్షవః ॥ 1 ॥

అబ్రవీత్సుమహాతేజా బ్రహ్మ సురుచిరం వచః ।
ఋషిస్తవమసి భద్రం తే స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః ॥ 2 ॥

తమేవముక్త్యా దేవేశస్త్రిదివం పునరభ్యుగాత్ ।
విశ్వామిత్రో మహాతేజా భూయన్తేపే మహత్తపః ॥ 3 ॥

తతః కాలేన మహతా మేనకా పరమాప్సరాః ।
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ స్నాతుం సముపచక్రమే ॥ 4 ॥

తాం దదర్శ మహాతేజా మేనకాం కుశికాత్మజః ।
రూపేణాప్రతిమాం తత్ర విద్యుతం జలదే యథా ॥ 5 ॥

దృష్ట్వా కన్దర్పవశగో మునిస్తామిదమబ్రవీత్ ।
అప్సరః స్వాగతం తేఽస్తు వస చేహ మమాశ్రమే ।
అనుగృహ్ణీష్వ భద్రం తే మదనేన సుమోహితమ్ ॥ 6 ॥

ఇత్యుక్తా సా వరారోహా తత్రావాసమథాకరోత్ ।
తపసో హి మహావిఘ్నా విశ్వామిత్రముపాగతః ॥ 7 ॥

తస్యాం వసన్త్యాం వర్షాణి పశ్చ పశ్చ చ రాఘవ ।
విశ్వామిత్రాశ్రమే సౌమ్య సుఖేన వ్యతిచక్రముః ॥ 8 ॥

అథ కాలే గతే తస్మిన్విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
సప్రీడ ఇవ సంవృత్తశ్చింతాశోకపరాయణః ॥ 9 ॥

బుద్ధిర్మునేః సముత్పన్నా సామర్థా రఘునన్దన ।
సర్వం సురాణాం కర్మైతత్తపోఽపహరణం మహత్ ॥ 10 ॥

అహోరాత్రాపదేశేన గతాః సంవత్సరా దశ ।
కామమోహాభిభూతస్య విఘ్నోఽయం ప్రత్యుపస్థితః ॥ 11 ॥

వినిఃశ్వసన్మునివరః పశ్చాత్తాపేన దుఃఖితః ॥ 12 ॥

భీతామస్సరసం దృష్ట్వా వేపంతీం ప్రాజ్ఞాలిం స్థితామ్ ।
మేనకాం మధురైర్వాక్యైర్విసృజ్య కుశికాత్మజః ।
ఉత్తరం పర్వతం రామ విశ్వామిత్రో జగామ హ ॥ 13 ॥

స కృత్వా వైష్టికీం బుద్ధిం జేతుకామో మహాయశాః ।
కౌశికీతీరమాసాద్య తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥ 14 ॥

తస్య వర్షసహస్రం తు ఘోరం తప ఉపాసతః ।
ఉత్తరే పర్వతే రామ దేవతానామభూద్భయమ్ ॥ 15 ॥

అమన్త్రయన్సమాగమ్య సర్వే సర్విగణాః సురాః ।
మహర్షిశబ్దం లభతాం సాధ్వయం కుశికాత్మజః ॥ 16 ॥

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహాః ।
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ ॥ 17 ॥

మహర్షే స్వాగతం వత్స తపసోగ్రేణ తోషితః ।
మహత్త్వమృషిముఖ్యత్వం దదామి తవ కౌశిక ॥ 18 ॥

బ్రహ్మణః స వచః శ్రుత్వా విశ్వామిత్రస్తపోధనః ।
ప్రాజ్ఞాలిః ప్రణతో భూత్వా ప్రత్యువాచ పితామహమ్ ॥ 19 ॥

బ్రహ్మర్షి శబ్దమతులం స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః ।
యది మే భగవానాహ తతోఽహం విజితేంద్రియః ॥ 20 ॥

తమువాచ తతో బ్రహ్మ న తావత్త్వం జితేంద్రియః ।

యతస్వ మునిశార్దూల ఇత్యుక్తావ్రిదివం గతః ॥ 21 ॥

విప్రస్థితేషు దేవేషు విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
ఊర్ధ్వబాహుర్నిరాలంబో వాయుభక్షస్తపశ్చరన్ ॥ 22 ॥

ధర్మే పఞ్చతపా భూత్వా వర్షాస్వాకాశసంశ్రయః ।
శిశిరే సలిలస్థాయీ రాత్ర్యహాని తపోధనః ॥ 23 ॥

ఏవం వర్షసహస్రం హి తపో ఘోరముపాగమత్ ।
తస్మిన్నంతప్యమానే తు విశ్వామిత్రే మహామునౌ ॥ 24 ॥

సమృద్ధిమః సుమహానాసీత్సురాణాం వాసవస్య చ ।
రమాభమస్సరసం శక్రః సహ సర్వైర్మరుద్ధణైః ॥ 25 ॥

ఉవాచాత్మహితం వాక్యమహితం కౌశికస్య చ ॥ 26 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

సురకార్యమిదం రమేభ కర్తవ్యం సుమహత్త్వయా ।
తోభనం కౌశికస్యేహ కామమోహసమన్వితమ్ ॥ 1 ॥

తథోక్తా సాస్సరా రామ సహస్రాక్షేణ ధీమతా ।
ప్రీడితా ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా ప్రత్యువాచ సురేశ్వరమ్ ॥ 2 ॥

అయం సురపతే ఘోరో విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
క్రోధముత్సృక్యతే ఘోరం మయి దేవ న సంశయః ।
తతో హి మే భయం దేవ ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ 3 ॥

తామువాచ సహస్రాక్షో వేపమానాం కృతాజ్ఞలిమ్ ।
మా భైషి రమేభ భద్రం తే కురుష్వ మమ శాసనమ్ ॥ 4 ॥

కోకిలో హృదయగ్రాహీ మాధవే రుచిరద్రుమే ।
అహం కన్దర్పసహితః స్థాస్యామి తవ పార్శ్వతః ॥ 5 ॥

త్వం హి రూపం బహుగుణం కృత్వా పరమభాస్వరమ్ ।
తమృషిం కౌశికం రమేభ భేదయస్వ తపస్వినమ్ ॥ 6 ॥

సా శ్రుత్వా వచనం తస్య కృత్వా రూపమనుత్తమమ్ ।
తోభయామాస లలితా విశ్వామిత్రం శుచిస్మితా ॥ 7 ॥

కోకిలస్య తు శుశ్రావ వల్గు వ్యాహరతః స్వనమ్ ।
సమృహృష్టేన మనసా తత ఏనాముదైక్షత ॥ 8 ॥

అథ తస్య చ శబ్దేన గీతేనాప్రతిమేన చ ।
దర్శనేన చ రమ్భాయా మునిః సన్దేహమాగతః ॥ 9 ॥

సహస్రాక్షస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ మునిపుంగవః ।
రమాభం క్రోధసమావిష్టః శశాప కుశికాత్మజః ॥ 10 ॥

యన్మాం లోభయసే రమేభ కామక్రోధజయైషిణమ్ ।
దశవర్షసహస్రాణి శైలీ స్థాస్యసి దుర్భగే ॥ 11 ॥

బ్రాహ్మణః సుమహాతేజాస్తపోబలసమన్వితః ।
ఉద్ధరిష్యతి రమేభ త్వాం మత్క్రోధకలుషీకృతామ్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
అశక్నువన్ధారయితుం కోపం సంతాపమాగతః ॥ 13 ॥

తస్య శాపేన మహతా రమాభ శైలీ తదాభవత్ ।
వచః శ్రుత్వా చ కన్ధర్వో మహర్షేః స చ నిర్గతః ॥ 14 ॥

కోపేన స మహాతేజాస్తపోఽపహరణే కృతే ।
ఇన్ద్రియైరజితై రామ న లేభే శాన్తిమాత్మనః ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

అథ హైమవతీం రామ దిశం త్యక్త్వా మహామునిః ।
పూర్వాం దిశమనుప్రాప్య తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥ 1 ॥

మౌనం వర్షసహస్రస్య కృత్వా వ్రతమనుత్తమమ్ ।
చకారాప్రతిమం రామ తపః పరమదుష్కరమ్ ॥ 2 ॥

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు కాష్ఠభూతం మహామునిమ్ ।
విఘ్నేర్బహుభిరాధూతం క్రోధో నాస్తరమావిశత్ ॥ 3 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః పన్నగాసురరాక్షసాః ।
మోహితాస్తేజసా తస్య తపసా మన్దరశ్మయః ।
కశ్మలోపహతాః సర్వే పితామహమథాబ్రువన్ ॥ 4 ॥

బహుభిః కారణైర్దేవ విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
లోభితః క్రోధితశ్చైవ తపసా చాభివర్ధతే ॥ 5 ॥

న హ్యస్య వృజినం కిఞ్చిద్దృశ్యతే సూక్ష్మమప్యథ
న దీయతే యది త్వస్య మనసా యదభీప్సితమ్ ।
వినాశయతి త్రైలోక్యం తపసా సచరాచరమ్
వ్యాకులాశ్చ దిశః సర్వా న చ కిఞ్చిత్ప్రకాశతే ॥ 6 ॥

సాగరాః క్షుభితాః సర్వే విశీర్యంతే చ పర్వతాః ।
ప్రకమ్పతే చ పృథివీ వాయుర్వాతి భృశాకులః ॥ 7 ॥

బుద్ధిం న కురుతే యావన్నాశే దేవ మహామునిః ।
తావత్ప్రసాద్యో భగవానగ్నిరూపో మహాద్యుతిః ॥ 8 ॥

కాలాగ్నినా యథా పూర్వం త్రైలోక్యం దహ్యతేఽఖిలమ్ ।

దేవరాజ్యే చిక్రీత దీయతామస్య యన్మతమ్ ॥ 9 ॥

తతః సురగణాః సర్వే పితామహపురోగమాః ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం వాక్యం మధురమబ్రువన్ ॥ 10 ॥

బ్రహ్మర్షే స్వాగతం తేఽస్తు తపసా స్మ సుతోషితాః ।
బ్రాహ్మణ్యం తపసోగ్రేణ ప్రాప్తవానసి కౌశిక ॥ 11 ॥

దీర్ఘమాయుశ్చ తే బ్రహ్మన్దదామి సమరుద్గణః ।
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ 12 ॥

పితామహవచః శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్ ।
కృత్వా ప్రణామం ముదితో వ్యాజహార మహామునిః ॥ 13 ॥

బ్రాహ్మణ్యం యది మే ప్రాప్తం దీర్ఘమాయుస్తథైవ చ ।
ఓఙ్కారోఽథ వషట్కారో వేదాశ్చ వరయన్తు మామ్ ॥ 14 ॥

క్షత్రవేదవిదాం శ్రేష్ఠో బ్రహ్మవేదవిదామపి ।
బ్రహ్మపుత్రో వసిష్ఠో మామేవం వదతు దేవతాః ।
యద్యయం పరమః కామః కృతో యాన్తు సురర్షభాః ॥ 15 ॥

తతః ప్రసాదితో దేవైర్వసిష్ఠో జపతాం వరః ।
సఖ్యం చకార బ్రహ్మర్షిరేవమస్త్వితి చాబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

బ్రహ్మర్షిత్వం న సన్దేహః సర్వం సమృతస్యతే తవ ।
ఇత్యుక్త్వా దేవతాశ్చాపి సర్వా జగ్ముర్యథాగతమ్ ॥ 17 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా లబ్ధ్వా బ్రాహ్మణ్యముత్తమమ్ ।
పూజయామాస బ్రహ్మర్షిం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ ॥ 18 ॥

కృతకామో మహీం సర్వాం చచార తపసి స్థితః ।
ఏవం త్వనేన బ్రాహ్మణ్యం ప్రాప్తం రామ మహాత్మనా ॥ 19 ॥

ఏష రామ మునిశ్రేష్ఠ ఏష విగ్రహవాంస్తపః ।
ఏష ధర్మః పరో నిత్యం వీర్యస్యైష పరాయణమ్ ॥ 20 ॥

శతానందవచః శ్రుత్వా రామలక్ష్మణసంనిధౌ ।
జనకః ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యమువాచ కుశికాత్మజమ్ ॥ 21 ॥

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవ ।
యజ్ఞం కాకుత్స్థ సహితః ప్రాప్తవానసి ధార్మిక ॥ 22 ॥

పావితోఽహం త్వయా బ్రహ్మాన్దర్శనేన మహామునే ।
గుణా బహువిధాః ప్రాప్తాస్తవ సన్దర్శనాన్మయా ॥ 23 ॥

విస్తరేణ చ తే బ్రహ్మస్కీర్త్యమానం మహత్తపః ।
శ్రుతం మయా మహాతేజో రామేణ చ మహాత్మనా ॥ 24 ॥

సదస్యైః ప్రాప్య చ సదః శ్రుతాస్తే బహవో గుణాః ॥ 25 ॥

అప్రమేయం తపస్తుభ్యమప్రమేయం చ తే బలమ్ ।
అప్రమేయా గుణాశ్చైవ నిత్యం తే కుశికాత్మజ ॥ 26 ॥

తృప్తిరాశ్చర్యభూతానాం కథానాం నాస్తి మే విభో ।
కర్మకాలో మునిశ్రేష్ఠ లమ్బతే రవిమణ్డలమ్ ॥ 27 ॥

శ్వః ప్రభాతే మహాతేజో ద్రష్టుమర్హసి మాం పునః ।
స్వాగతం తపసాం శ్రేష్ఠ మామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 28 ॥

ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠం వైదేహో మిథిలాధిపః ।
ప్రదక్షిణం చకారాశు సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః ॥ 29 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా సహరామః సలక్ష్మణః ।
స్వం వాటమభిచక్రామ పూజ్యమానో మహర్షిభిః ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చషష్టితమః సర్గః ॥

తతః ప్రభాతే విమలే కృతకర్మా నరాధిపః ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానమాజహావ సరాఘవమ్ ॥ ౧ ॥

తమర్చయిత్వా ధర్మాత్మా శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
రాఘవౌ చ మహాత్మానౌ తదా వాక్యమువాచ హ ॥ ౨ ॥

భగవన్స్వాగతం తేఽస్తు కిం కరోమి తవానఘ ।
భవానాజ్ఞాపయతు మామాజ్ఞాప్యో భవతా హ్యహమ్ ॥ ౩ ॥

ఏవముక్తః స ధర్మాత్మా జనకేన మహాత్మనా ।
ప్రత్యువాచ మునిర్వీరం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౪ ॥

పుత్రౌ దశరథస్యేమా క్షత్రియా లోకవిశ్రుతౌ ।
ద్రష్టుకామౌ ధనుః శ్రేష్ఠం యదేతత్త్వయి తిష్ఠతి ॥ ౫ ॥

ఏతద్దర్శయ భద్రం తే కృతకామౌ నృపాత్మజౌ ।
దర్శనాదస్య ధనుషో యథేష్ఠం ప్రతియాస్యతః ॥ ౬ ॥

ఏవముక్తస్తు జనకః ప్రత్యువాచ మహామునిమ్ ।
శ్రూయతామస్య ధనుషో యదర్థమిహ తిష్ఠతి ॥ ౭ ॥

దేవరాత ఇతి ఖ్యాతో నిమేః షష్ఠో మహీపతిః ।
న్యాసోఽయం తస్య భగవన్స్తే దత్తో మహాత్మనా ॥ ౮ ॥

దక్షయజ్ఞవధే పూర్వం ధనురాయమ్య వీర్యవాన్ ।
రుద్రస్తు త్రిదశాన్రోషాత్సలీలమిదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

యస్మాద్భాగార్థినో భాగాన్నాకల్పయత మే సురాః ।

వరాజ్ఞాని మహార్వాణి ధనుషా శాతయామి వః ॥ 10 ॥

తతో విమనసః సర్వే దేవా వై మునిపుంగవ ।
ప్రసాదయన్తి దేవేశం తేషాం ప్రీతోఽభవద్భవః ॥ 11 ॥

ప్రీతియుక్తః స సర్వేషాం దదౌ తేషాం మహాత్మనామ్ ॥ 12 ॥

తదేతద్దేవదేవస్య ధనూరత్నం మహాత్మనః ।
న్యాసభూతం తదా న్యస్తమస్మాకం పూర్వకే విభో ॥ 13 ॥

అథ మే కృషతః క్షేత్రం లాఙ్గలాదుత్థితా మమ ।
క్షేత్రం శోధయతా లభ్యా నామ్నా సీతేతి విశ్రుతా ॥ 14 ॥

భూతలాదుత్థితా సా తు వ్యవర్ధత మమాత్మజా ।
వీర్యశుక్లేతి మే కన్యా స్థాపితేయమయోనిజా ॥ 15 ॥

భూతలాదుత్థితాం తాం తు వర్ధమానాం మమాత్మజామ్ ।
వరయామాసురాగమ్య రాజానో మునిపుంగవ ॥ 16 ॥

తేషాం వరయతాం కన్యాం సర్వేషాం పృథివీక్షితామ్ ।
వీర్యశుక్లేతి భగవన్న దదామి సుతామహమ్ ॥ 17 ॥

తతః సర్వే నృపతయః సమేత్య మునిపుంగవ ।
మిథిలామభ్యుపాగమ్య వీర్యం జిజ్ఞాసవస్తదా ॥ 18 ॥

తేషాం జిజ్ఞాసమానానాం వీర్యం ధనురుపాహృతమ్ ।
న శేకుర్గ్రహణే తస్య ధనుషస్తోలనేఽపి వా ॥ 19 ॥

తేషాం వీర్యవతాం వీర్యమల్పం జ్ఞాత్వా మహామునే ।
ప్రత్యాఖ్యాతా నృపతయస్తన్నిబోధ తపోధన ॥ 20 ॥

తతః పరమకోపేన రాజానో మునిపుంగవ ।
అరున్ధన్మిథిలాం సర్వే వీర్యసన్దేహమాగతాః ॥ 21 ॥

ఆత్మానమవధూతం తే విజ్ఞాయ మునిపుజ్వ ।
రోషేణ మహతావిష్టాః పీడయన్మిథిలాం పురీమ్ ॥ 22 ॥

తతః సంవత్సరే పూర్ణే క్షయం యాతాని సర్వశః ।
సాధనాని మునిరేష్ఠ తతోఽహం భృశదుఃఖితః ॥ 23 ॥

తతో దేవగణాన్సర్వాన్స్తపసాహం ప్రసాదయమ్ ।
దదుశ్చ పరమప్రీతాశ్చతురజ్జబలం సురాః ॥ 24 ॥

తతో భగ్నా నృపతయో హన్యమానా దిశో యయుః ।
అవీర్యా వీర్యసన్దిగ్ధా సామాత్యాః పాపకారిణః ॥ 25 ॥

తదేతన్మునిశార్దూల ధనుః పరమభాస్వరమ్ ।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి దర్శయిష్యామి సువ్రత ॥ 26 ॥

యద్యస్య ధనుషో రామః కుర్యాదారోపణం మునే ।
సతామయోనిజాం సీతాం దద్యాం దాశరథేరహమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

జనకస్య వచః శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
ధనుర్ధర్మయ రామాయ ఇతి హోవాచ పార్థివమ్ ॥ 1 ॥

తతః స రాజా జనకః సచివాన్వ్యాదిదేశ హ ।
ధనురానీయతాం దివ్యం గన్ధమాల్యవిభూషితమ్ ॥ 2 ॥

జనకేన సమాదిష్ఠాః సచివాః ప్రావిశన్పురీమ్ ।
తద్ధనుః పురతః కృత్వా నిర్జగ్ముః పార్థివాఙ్మయా ॥ 3 ॥

నృపాం శతాని పఞ్చాశద్వాఙ్మయాతానాం మహాత్మనామ్ ।
మఙ్జూషామష్టచక్రాం తాం సమూహుస్తే కథఞ్చన ॥ 4 ॥

తామాదాయ తు మఙ్జూషామాయతీం యత్ర తద్ధనుః ।
సురోపమం తే జనకమూచుర్నృపతిమన్త్రిణః ॥ 5 ॥

ఇదం ధనుర్వరం రాజన్పూజితం సర్వరాజభిః ।
మిథిలాధిప రాజేన్ద్ర దర్శనీయం యదీచ్ఛసి ॥ 6 ॥

తేషాం నృపో వచః శ్రుత్వా కృతాఙ్గాలిరభాషత ।
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం తౌ చోభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 7 ॥

ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మఙ్గానకైరభిపూజితమ్ ।
రాజభిశ్చ మహావీర్యైరశక్యం పూరితుం తదా ॥ 8 ॥

నైతత్సరగణాః సర్వే నాసురా న చ రాక్షసాః ।
గన్ధర్వయక్షప్రవరాః సకింనరమహోరగాః ॥ 9 ॥

క్వ గతిర్మానుషాణాం చ ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే ।

ఆరోపణే సమాయోగే వేపనే తోలనేఁపి వా ॥ 10 ॥

తదేతద్ధనుషాం శ్రేష్ఠమాసీతం మునిపుంగవ ।
దర్శయైతన్మహాభాగ అనయో రాజపుత్రయోః ॥ 11 ॥

విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా శ్రుత్వా జనకభాషితమ్ ।
వత్స రామ ధనుః పశ్య ఇతి రాఘవమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

మహర్షేర్వచనాద్రామో యత్ర తిష్ఠతి తద్ధనుః ।
మజ్జూషాం తామపావృత్య దృష్ట్వా ధనురథాబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మన్సంస్పృశామీహ పాణినా ।
యత్నవాంశ్చ భవిష్యామి తోలనే పూరణేఁపి వా ॥ 14 ॥

బాధమిత్యేవ తం రాజా మునిశ్చ సమభాషత ।
లీలయా స ధనుర్మధ్యే జగ్రాహ వచనాన్మునేః ॥ 15 ॥

పశ్యతాం నృషహస్రాణాం బహూనాం రఘునన్దనః ।
ఆరోపయత్స ధర్మాత్మా సలీలమివ తద్ధనుః ॥ 16 ॥

ఆరోపయిత్వా మౌర్యే చ పూరయామాస వీర్యవాన్ ।
తద్బభ్రజ్జా ధనుర్మధ్యే నరశ్రేష్ఠో మహాయశాః ॥ 17 ॥

తస్య శబ్దో మహానాసిన్నిర్ఘాతసమనిఃస్వనః ।
భూమికంపశ్చ సుమహాన్పర్వతస్యేవ దీర్యతః ॥ 18 ॥

నిపేతుశ్చ నరాః సర్వే తేన శబ్దేన మోహితాః ।
వర్జయిత్వా మునివరం రాజానం తౌ చ రాఘవౌ ॥ 19 ॥

ప్రత్యాశ్వస్తే జనే తస్మిన్రాజా విగతసాధ్వసః ।
ఉవాచ ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో మునిపుంగవమ్ ॥ 20 ॥

భగవన్సప్తవీర్యో మే రామో దశరథాత్మజః ।

అత్యద్భుతమచిన్త్యం చ అతర్కితమిదం మయా ॥ 21 ॥

జనకానాం కులే కీర్తిమాహరిష్యతి మే సుతా ।
సీతా భర్తారమాసాద్య రామం దశరథాత్మజమ్ ॥ 22 ॥

మమ సత్యా ప్రతిజ్ఞా చ వీర్యశుల్కేతి కౌశిక ।
సీతా ప్రాణైర్బహుమతా దేయా రామాయ మే సుతా ॥ 23 ॥

భవతోఽనుమతే బ్రహ్మఞ్శీఘ్రం గచ్ఛన్తు మన్త్రిణః ।
మమ కౌశిక భద్రం తే అయోధ్యాం త్వరితా రథైః ॥ 24 ॥

రాజానం ప్రశ్నితైర్వాక్యైరానయన్తు పురం మమ ।
ప్రదానం వీర్యశుల్కాయాః కథయన్తు చ సర్వశః ॥ 25 ॥

మునిగుప్తౌ చ కాకుత్స్థౌ కథయన్తు నృపాయ వై ।
ప్రీయమాణం తు రాజానమానయన్తు సుశీఘ్రగాః ॥ 26 ॥

కౌశికశ్చ తథేత్యాహ రాజా చాభాష్య మన్త్రిణః ।
అయోధ్యాం ప్రేషయామాస ధర్మాత్మా కృతశాసనాత్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షట్షష్టితమః సర్గః ॥

॥ సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

జనకేన సమాదిష్టా దూతాస్తే క్లాంతవాహనాః ।
త్రిరాత్రముషితా వా మార్గే తేఽయోధ్యాం ప్రావిశన్పురీమ్ ॥ ౧ ॥

తే రాజవచనాద్దూతా రాజవేశ్మప్రవేశితాః ।
దదృశుర్దేవసంకృశం వృద్ధం దశరథం నృపమ్ ॥ ౨ ॥

బద్ధాఙ్గాలిపుటాః సర్వే దూతా విగతసాధ్వసాః ।
రాజానం ప్రయతా వాక్యమబ్రువన్మధురాక్షరమ్ ॥ ౩ ॥

మైథిలో జనకో రాజా సాగ్నిహోత్రపురస్కృతః ।
కుశలం చావ్యయం వైవ సోపాధ్యాయపురోహితమ్ ॥ ౪ ॥

ముహుర్ముహుర్మధురయా స్నేహసంయుక్తయా గిరా ।
జనకస్తావం మహారాజ పృచ్ఛతే సపురఃసరమ్ ॥ ౫ ॥

పృష్ట్యా కుశలమవ్యగ్రం వైదేహో మిథిలాధిపః ।
కౌశికానుమతే వాక్యం భవంతమిదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

పూర్వం ప్రతిజ్ఞా విదితా వీర్యశుల్కా మమాత్మజా ।
రాజానశ్చ కృతామర్షా నిర్విర్యా విముఖీకృతాః ॥ ౭ ॥

సేయం మమ సుతా రాజన్విశ్వామిత్ర పురఃసరైః ।
యదృచ్ఛయాగతైర్విరైర్నిర్జితా తవ పుత్రకైః ॥ ౮ ॥

తచ్చ రాజన్ధనుర్దివ్యం మధ్యే భగ్నం మహాత్మనా ।
రామేణ హి మహారాజ మహత్యాం జనసంసది ॥ ౯ ॥

అస్మై దేయా మయా సీతా వీర్యశుల్కా మహాత్మనే ।

ప్రతిజ్ఞాం తర్తుమిచ్చామి తదనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 10 ॥

సోపాధ్యాయో మహారాజ పురోహితపురస్కృతః ।
శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే ద్రష్టుమర్హసి రాఘవౌ ॥ 11 ॥

ప్రీతిం చ మమ రాజేన్ద్ర నిర్వర్తయితుమర్హసి ।
పుత్రయోరుభయోరేవ ప్రీతిం త్వమపి లప్స్యసే ॥ 12 ॥

ఏవం విదేహాధిపతిర్మధురం వాక్యమబ్రవీత్ ।
విశ్వామిత్రాభ్యనుజ్ఞాతః శతానందమతే స్థితః ॥ 13 ॥

దూతవాక్యం తు తచ్ఛ్రుత్వా రాజా పరమహర్షితః ।
వసిష్ఠం వామదేవం చ మన్త్రిణోఽన్యంశ్చ సోఽబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

గుప్తః కుశికపుత్రేణ కౌసల్యానందవర్ధనః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విదేహేషు వసత్యసౌ ॥ 15 ॥

దృష్టవీర్యస్తు కాకుత్స్థో జనకేన మహాత్మనా ।
సమ్ప్రదానం సుతాయాస్తు రాఘవే కర్తుమిచ్ఛతి ॥ 16 ॥

యది వో రోచతే వృత్తం జనకస్య మహాత్మనః ।
పురీం గచ్ఛామహే శీఘ్రం మా భూత్కాలస్య పర్యయః ॥ 17 ॥

మన్త్రిణో బాధమిత్యాహుః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః ।
సుప్రీతశ్చాబ్రవీద్రాజా శ్వో యాత్రేతి స మన్త్రిణః ॥ 18 ॥

మన్త్రిణస్తు నరేన్ద్రస్య రాత్రిం పరమసత్కృతాః ।
ఊషుః ప్రముదితాః సర్వే గుణైః సర్వైః సమన్వితాః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

తతో రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః ।

రాజా దశరథో హృష్టః సుమన్తమిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అద్య సర్వే ధనాధ్యక్షా ధనమాదాయ పుష్కలమ్ ।

వ్రజన్త్యగ్రే సువిహితా నానారత్నసమన్వితాః ॥ 2 ॥

చతురంగబలం చాపి శీఘ్రం నిర్యాతు సర్వశః ।

మమాజ్ఞాసమకాలం చ యానయుగ్యమనుత్తమమ్ ॥ 3 ॥

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః ।

మార్కణ్డేయశ్చ దీర్ఘాయుర్పషిః కాత్యాయనస్తథా ॥ 4 ॥

ఏతే ద్విజాః ప్రయాన్త్యగ్రే స్యన్దనం యోజయన్స్వ మే ।

యథా కాలాత్యయో న స్యాద్ధూతా హి త్వరయన్తి మామ్ ॥ 5 ॥

వచనాచ్చ నరేన్ద్రస్య సా సేనా చతురంగిణీ ।

రాజానమృషిభిః సార్థం వ్రజన్తం పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ॥ 6 ॥

గత్వా చతురహం మార్గం విదేహానభ్యుపేయివాన్ ।

రాజా తు జనకః శ్రీమాఞ్శ్శుత్వా పూజామకల్పయత్ ॥ 7 ॥

తతో రాజానమాసాద్య వృద్ధం దశరథం నృపమ్ ।

జనకో ముదితో రాజా హర్షం చ పరమం యయౌ ।

ఉవాచ న నరశ్రేష్ఠో నరశ్రేష్ఠం ముదాన్వితమ్ ॥ 8 ॥

స్వాగతం తే మహారాజ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ ।

పుత్రయోరుభయోః ప్రీతిం లప్స్యసే వీర్యనిర్జితమ్ ॥ 9 ॥

దిష్ట్యా ప్రాప్తో మహాతేజా వసిష్టో భగవాన్సృషిః ।
సహ సర్వైర్ద్విజశ్రేష్ఠైర్దేవైరివ శతక్రతుః ॥ 10 ॥

దిష్ట్యా మే నిర్జితా విఘ్నా దిష్ట్యా మే పూజితం కులమ్ ।
రాఘవైః సహ సమృద్ధాద్వీర్యశ్రేష్ఠైర్మహాత్మభిః ॥ 11 ॥

శ్వః ప్రభాతే నరేన్ద్రేన్ద్ర నిర్వర్తయితుమర్హసి ।
యజ్ఞస్యాన్తే నరశ్రేష్ఠ వివాహమృషిసమ్మతమ్ ॥ 12 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ఋషిమధ్యే నరాధిపః ।
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ ॥ 13 ॥

ప్రతిగ్రహో దాతృవశః శ్రుతమేతన్మయా పురా ।
యథా వక్ష్యసి ధర్మజ్ఞ తత్కరిష్యామహే వయమ్ ॥ 14 ॥

తద్ధర్మిష్ఠం యశస్యం చ వచనం సత్యవాదినః ।
శ్రుత్వా విదేహాధిపతిః పరం విస్మయమాగతః ॥ 15 ॥

తతః సర్వే మునిగణాః పరస్పరసమాగమే ।
హర్షేణ మహతా యుక్తాస్తాం నిశామవసన్సుఖమ్ ॥ 16 ॥

రాజా చ రాఘవౌ పుత్రౌ నిశామ్య పరిహర్షితః ।
ఉవాస పరమప్రీతో జనకేన సుపూజితః ॥ 17 ॥

జనకోఽపి మహాతేజాః క్రియా ధర్మేణ తత్త్వవిత్ ।
యజ్ఞస్య చ సుతాభ్యాం చ కృత్వా రాత్రిమువాస హ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే అష్టషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

తతః ప్రభాతే జనకః కృతకర్మా మహర్షిభిః ।
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః శతానన్దం పురోహితమ్ ॥ 1 ॥

భ్రాతా మమ మహాతేజా యవీయానతిధార్మికః ।
కుశధ్వజ ఇతి ఖ్యాతః పురీమధ్యవసచ్ఛుభామ్ ॥ 2 ॥

వార్యాఫలకపర్యంతాం పిబన్నిక్షుమతీం నదీమ్ ।
సాంజ్కశ్యాం పుణ్యసంజ్కశాం విమానమివ పుష్పకమ్ ॥ 3 ॥

తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి యజ్ఞగోప్తా స మే మతః ।
ప్రీతిం సోఽపి మహాతేజా ఇమ్మాం భోక్తా మయా సహ ॥ 4 ॥

శాసనాత్తు నరేన్ద్రస్య ప్రయయుః శీఘ్రవాజిభిః ।
సమానేతుం నరవ్యాఘ్రం విష్ణుమిన్ద్రాజ్ఞాయా యథా ॥ 5 ॥

ఆజ్ఞయా తు నరేన్ద్రస్య ఆజగామ కుశధ్వజః ॥ 6 ॥

స దదర్శ మహాత్మానం జనకం ధర్మవత్సలమ్ ।
సోఽభివాద్య శతానన్దం రాజానం చాపి ధార్మికమ్ ॥ 7 ॥

రాజార్హం పరమం దివ్యమాసనం చాధ్యరోహత ।
ఉపవిష్టాపుభౌ తౌ తు భ్రాతరావమితౌజసౌ ॥ 8 ॥

ప్రేషయామాసతుర్వీరౌ మన్త్రిశ్రేష్ఠం సుదామనమ్ ।
గచ్ఛ మన్త్రిపతే శీఘ్రమైశ్వాకమమితప్రభమ్ ।
ఆత్మజైః సహ దుర్ధర్షమానయస్వ సమన్త్రిణమ్ ॥ 9 ॥

ఔపకార్యాం స గత్వా తు రఘూణాం కులవర్ధనమ్ ।
దదర్శ శిరసా చైనమభివాద్యేదమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

అయోధ్యాధిపతే వీర వైదేహో మిథిలాధిపః ।
స త్వాం ద్రష్టుం వ్యవసితః సోపాధ్యాయపురోహితమ్ ॥ 11 ॥

మన్త్రిశ్రేష్ఠవచః శ్రుత్వా రాజా సర్విగణస్తదా ।
సబంధరగమత్తత్ర జనకో యత్ర వర్తతే ॥ 12 ॥

స రాజా మన్త్రిసహితః సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః ।
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో వైదేహమిదమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

విదితం తే మహారాజ ఇక్ష్వాకుకులదైవతమ్ ।
వక్తా సర్వేషు కృత్యేషు వసిష్ఠో భగవాన్పుషిః ॥ 14 ॥

విశ్వామిత్రాభ్యనుజ్ఞాతః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః ।
ఏష వక్ష్యతి ధర్మాత్మా వసిష్ఠో మే యథాక్రమమ్ ॥ 15 ॥

తూష్టిమ్భూతే దశరథే వసిష్ఠో భగవాన్పుషిః ।
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞో వైదేహం సపురోహితమ్ ॥ 16 ॥

అవ్యక్తప్రభవో బ్రహ్మ శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః ।
తస్మాన్మరీచిః సంజజ్ఞే మరీచేః కశ్యపః సుతః ॥ 17 ॥

వివస్వాన్కశ్యపాజ్జజ్ఞే మనుర్వైవైస్వతః స్మృతః ।
మనుః ప్రజాపతిః పూర్వమిక్ష్వాకుస్తు మనోః సుతః ॥ 18 ॥

తమిక్ష్వాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్ ।
ఇక్ష్వాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్వికుక్షీరుదపద్యత ॥ 19 ॥

వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
బాణస్య తు మహాతేజా అనరణ్యః ప్రతాపవాన్ ॥ 20 ॥

అనరణ్యాత్పుథుర్జజ్ఞే త్రిశక్కుస్తు పృథోః సుతః ।
త్రిశక్కోరభవత్పుత్రో ధున్ధుమారో మహాయశాః ॥ 21 ॥

ధున్ధుమారాన్మహాతేజా యువనాశో మహారథః ।
యువనాశ్వసుతః శ్రీమాన్మాన్ధాతా పృథివీపతిః ॥ 22 ॥

మాన్ధాతుస్తు సుతః శ్రీమాన్సుసన్ధిరుదపద్యత ।
సుసన్ధేరపి పుత్రౌ ద్వా ధ్రువసన్ధిః ప్రనేనజిత్ ॥ 23 ॥

యశస్వీ ధ్రువసన్ధేస్తు భరతో నామ నామతః ।
భరతాత్తు మహాతేజా అసితో నామ జాయత ॥ 24 ॥

సహ తేన గరేణైవ జాతః స సగరోఽభవత్ ।
సగరస్యాసమజ్ఞాస్తు అసమజ్ఞాదథాంశుమాన్ ॥ 25 ॥

దిలీపోఽశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః ।
భగీరథాత్కకుత్స్థస్య కకుత్స్థస్య రఘుస్తథా ॥ 26 ॥

రఘోస్తు పుత్రస్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః ।
కల్మాషపాదో హ్యభవత్తస్మాజ్జాతస్తు శఙ్ఖణః ॥ 27 ॥

సుదర్శనః శఙ్ఖణస్య అగ్నివర్ణః సుదర్శనాత్ ।
శీఘ్రగస్త్యగ్నివర్ణస్య శీఘ్రగస్య మరుః సుతః ॥ 28 ॥

మరోః ప్రశుశ్రుకస్తాస్వసీదమ్బరీషః ప్రశుశ్రుకాత్ ।
అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషః పృథివీపతిః ॥ 29 ॥

సహుషస్య యయాతిస్తు నాభాగస్తు యయాతిజః ।
నాభాగస్య భభూవాజ అజాద్దశరథోఽభవత్ ।
తస్మాద్దశరథాజ్జాతౌ భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 30 ॥

ఆదివంశవిశుద్ధానాం రాజ్ఞాం పరమధర్మిణామ్ ।
ఇక్ష్వాకుకులజాతానాం వీరాణాం సత్యవాదినామ్ ॥ 31 ॥

రామలక్ష్మణయోరథే త్వత్సుతే వరయే నృప ।

సద్మశాభ్యాం నరశ్రేష్ఠ సద్మశే దాతుమర్హసి ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

ఏవం బ్రువాణం జనకః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః ।
శ్రోతుమర్హసి భద్రం తే కులం నః కీర్తితం పరమ్ ॥ ౧ ॥

ప్రదానే హి మునిశ్రేష్ఠ కులం నిరవశేషతః ।
వక్తవ్యం కులజాతేన తన్నిబోధ మహామునే ॥ ౨ ॥

రాజాభూత్రిషు లోకేషు విశ్రుతః స్వేన కర్మణా ।
నిమిః పరమధర్మాత్మా సర్వసత్త్వవతాం వరః ॥ ౩ ॥

తస్య పుత్రో మిథీర్నామ జనకో మిథి పుత్రకః ।
ప్రథమో జనకో నామ జనకాదప్యదావసుః ॥ ౪ ॥

ఉదావసోస్తు ధర్మాత్మా జాతో వై నన్దివర్ధనః ।
నన్దివర్ధన పుత్రస్తు సుకేతుర్నామ నామతః ॥ ౫ ॥

సుకేతోరపి ధర్మాత్మా దేవరాతో మహాబలః ।
దేవరాతస్య రాజర్షేర్బృహద్రథ ఇతి శ్రుతః ॥ ౬ ॥

బృహద్రథస్య శూరోఽభూన్మహావీరః ప్రతాపవాన్ ।
మహావీరస్య ధృతిమాన్సుధృతిః సత్యవిక్రమః ॥ ౭ ॥

సుధృతేరపి ధర్మాత్మా ధృష్టకేతుః సుధార్మికః ।
ధృష్టకేతోస్తు రాజర్షేర్హర్షశ్చ ఇతి విశ్రుతః ॥ ౮ ॥

హర్షశ్చస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రతీన్ధకః ।
ప్రతీన్ధకస్య ధర్మాత్మా రాజా కీర్తిరథః సుతః ॥ ౯ ॥

పుత్రః కీర్తిరథస్యాపి దేవమీథ ఇతి స్మృతః ।

దేవమీధస్య విబుధో విబుధస్య మహీధ్రకః ॥ 10 ॥

మహీధ్రకసుతో రాజా కీర్తిరాతో మహాబలః ।
కీర్తిరాతస్య రాజర్షేర్మహారోమా వ్యజాయత ॥ 11 ॥

మహారోణస్తు ధర్మాత్మా స్వర్ణరోమా వ్యజాయత ।
స్వర్ణరోణస్తు రాజర్షేర్మహారోమా వ్యజాయత ॥ 12 ॥

తస్య పుత్రద్వయం జజ్ఞే ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః ।
జ్యేష్ఠోఽహమనుజో భ్రాతా మమ వీరః కుశధ్వజః ॥ 13 ॥

మాం తు జ్యేష్ఠం పితా రాజ్యే సోఽభిషిచ్య నరాధిపః ।
కుశధ్వజం సమావేశ్య భారం మయి వనం గతః ॥ 14 ॥

వృద్ధే పితరి స్వర్యాతే ధర్మేణ ధురమావహమ్ ।
భ్రాతరం దేవసంకాశం స్నేహాత్పశ్యన్కుశధ్వజమ్ ॥ 15 ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య సాంకాశ్యాదగమత్పురాత్ ।
సుధన్వా వీర్యవాన్రాజా మిథిలామవరోధకః ॥ 16 ॥

స చ మే ప్రేషయామాస శైవం ధనురనుత్తమమ్ ।
సీతా కన్యా చ పద్మాక్షీ మహ్యం వై దీయతామితి ॥ 17 ॥

తస్యాప్రదానాదబ్రహ్మార్షే యుద్ధమాసీన్మయా సహ ।
స హతోఽభిముఖో రాజా సుధన్వా తు మయా రణే ॥ 18 ॥

నిహత్య తం మునిశ్రేష్ఠ సుధన్వానం నరాధిపమ్ ।
సాంకాశ్యే భ్రాతరం శూరమభ్యషిచ్ఛాం కుశధ్వజమ్ ॥ 19 ॥

కనీయానేష మే భ్రాతా అహం జ్యేష్ఠో మహామునే ।
దదామి పరమప్రీతో వధ్వా తే మునిపుంగవ ॥ 20 ॥

సీతాం రామాయ భద్రం తే ఊర్మిలాం లక్ష్మణాయ చ ।

వీర్యశుల్కాం మమ సుతాం సీతాం సురసుతోపమామ్ || 21 ||

ద్వితీయామూర్మిలాం వైవ త్రిర్వదామి న సంశయః ।
దదామి పరమప్రీతో వధౌ తే రఘునన్దన || 22 ||

రామలక్ష్మణయో రాజన్గోదానం కారయస్వ హ ।
పితృకార్యం చ భద్రం తే తతో వైవాహికం కురు || 23 ||

మఘా హ్యద్య మహాబాహో తృతీయే దివసే ప్రభో ।
ఫల్గున్యాముత్తరే రాజన్స్తస్మిన్వైవాహికం కురు ।
రామలక్ష్మణయోరర్థే దానం కార్యం సుఖోదయమ్ || 24 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

తముక్తవన్తం వైదేహం విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
ఉవాచ వచనం వీరం వసిష్ఠసహితో నృపమ్ ॥ 1 ॥

అచిన్త్యాన్యప్రమేయాని కులాని నరపుంజవ ।
ఇక్ష్వాకూణాం విదేహానాం వైషాం తుల్యోఽస్తి కశ్చన ॥ 2 ॥

సదృశో ధర్మసమ్బంధః సదృశో రూపసమ్బదా ।
రామలక్ష్మణయో రాజన్సితా చోర్మిలయా సహ ॥ 3 ॥

వక్తవ్యం న నరశ్రేష్ఠ శ్రూయతాం వచనం మమ ॥ 4 ॥

భ్రాతా యవీయాన్ధర్మజ్ఞ ఏష రాజా కుశధ్వజః ।
అస్య ధర్మాత్మనో రాజన్రూపేణాప్రతిమం భువి ।
సుతా ద్వయం నరశ్రేష్ఠ పత్న్యర్థం వరయామహే ॥ 5 ॥

భరతస్య కుమారస్య శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః ।
వరయేమ సుతే రాజన్స్తయోరర్థే మహాత్మనోః ॥ 6 ॥

పుత్రా దశరథస్యేమే రూపయౌవనశాలినః ।
లోకపాలోపమాః సర్వే దేవతుల్యపరాక్రమాః ॥ 7 ॥

ఉభయోరపి రాజేన్ద్రి సమ్బంధేనానుబధ్యతామ్ ।
ఇక్ష్వాకుకులమవ్యగ్రం భవతః పుణ్యకర్మణః ॥ 8 ॥

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా వసిష్ఠస్య మతే తదా ।
జనకః ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యమువాచ మునిపుంజవౌ ॥ 9 ॥

సదృశం కులసమ్బంధం యదాజ్ఞాపయథః స్వయమ్ ।
ఏవం భవతు భద్రం వః కుశధ్వజసుతే ఇమే ।

పత్న్యో భజేతాం సహితౌ శత్రుఘ్నభరతావభౌ ॥ 10 ॥

ఏకాహ్న రాజపుత్రీణాం చతస్మాణాం మహామునే ।
పాణీన్సృజ్ణాన్తు చత్వారో రాజపుత్రా మహాబలాః ॥ 11 ॥

ఉత్తరే దివసే బ్రహ్మన్ఫల్గునీభ్యాం మనీషిణః ।
వైవాహికం ప్రశంసంతి భగో యత్ర ప్రజాపతిః ॥ 12 ॥

ఏవముక్త్యా వచః సౌమ్యం ప్రత్యుత్థాయ కృతాజ్ఞానిః ।
ఉభౌ మునివరౌ రాజా జనకో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

పరో ధర్మః కృతో మహ్యం శిష్యోఽస్మి భవతోః సదా ।
ఇమాన్యాసనముఖ్యాని ఆసేతాం మునిపుంగవౌ ॥ 14 ॥

యథా దశరథస్యేయం తథాయోధ్యా పురీ మమ ।
ప్రభుత్వే నాసిత్సన్దేహో యథార్హం కర్తుమర్హథః ॥ 15 ॥

తథా బ్రువతి వైదేహే జనకే రఘునందనః ।
రాజా దశరథో హృష్టః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ ॥ 16 ॥

యువామసంక్లేయ గుణౌ భ్రాతరౌ మిథిలేశ్వరౌ ।
ఋషయో రాజసంక్ష్మశ్చ భవద్భ్యామభిపూజితాః ॥ 17 ॥

స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గమిష్యామి స్వమాలయమ్ ।
శ్రాద్ధకర్మాణి సర్వాణి విధాన్య ఇతి చాబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

తమాప్యష్ట్యా నరపతిం రాజా దశరథస్తదా ।
మునీన్ద్రౌ తౌ పురస్కృత్య జగామాశు మహాయశాః ॥ 19 ॥

స గత్వా నిలయం రాజా శ్రాద్ధం కృత్వా విధానతః ।
ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ చక్రే గోదానముత్తమమ్ ॥ 20 ॥

గవాం శతసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో నరాధిపః ।

ఏకైకశో దదౌ రాజా పుత్రానుద్ధిశ్య ధర్మతః ॥ 21 ॥

సువర్ణశృఙ్గాః సమృన్నాః సవత్సాః కాంస్యదోహనాః ।
గవాం శతసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభః ॥ 22 ॥

విత్తమన్యచ్ఛ సుబహు ద్విజేభ్యో రఘునన్దనః ।
దదౌ గోదానముద్ధిశ్య పుత్రాణాం పుత్రవత్సలః ॥ 23 ॥

స సుతైః కృతగోదానైర్వృతశ్చ నృపతిస్తదా ।
లోకపాలైరివాభాతి వృతః సౌమ్యః ప్రజాపతిః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

యస్మింస్తు దివసే రాజా చక్రే గోదానముత్తమమ్ ।
తస్మింస్తు దివసే శూరో యుధాజిత్సముపేయివాన్ ॥ 1 ॥

పుత్రః కేకయరాజస్య సాక్షాద్భరతమాతులః ।
దృష్ట్వా పృష్ట్వా చ కుశలం రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

కేకయాధిపతీ రాజా స్నేహాత్కుశలమబ్రవీత్ ।
యేషాం కుశలకామోఽసి తేషాం సమృత్యనామయమ్ ॥ 3 ॥

స్వస్రీయం మమ రాజేన్ద్ర ద్రష్టుకామో మహీపతే ।
తదర్థముపయాతోఽహమయోధ్యాం రఘునన్దన ॥ 4 ॥

శ్రుత్వా త్వహమయోధ్యాయాం వివాహార్థం తవాత్మజాన్ ।
మిథిలాముపయాతాస్తు త్వయా సహ మహీపతే ॥ 5 ॥

త్వరయాభుపయాతోఽహం ద్రష్టుకామః స్వసుః సుతమ్ ।
అథ రాజా దశరథః ప్రియాతిథిముపస్థిమ ॥ 6 ॥

దృష్ట్వా పరమసత్కారైః పూజార్హం సమపూజయత్ ।
తతస్తాముషితో రాత్రిం సహ పుత్రైర్మహాత్మభిః ॥ 7 ॥

ఋషింస్తదా పురస్కృత్య యజ్ఞవాటముపాగమత్ ।
యుక్తే ముహూర్తే విజయే సర్వాభరణభూషితైః ।
భ్రాతృభిః సహితో రామః కృతకౌతుకమంగుళః ॥ 8 ॥

వసిష్ఠం పురతః కృత్వా మహర్షీనపరానపి ॥ 9 ॥

రాజా రశరథో రాజన్క్రౌతకౌతుకమంగుళైః ।
పుత్రైర్నరవరశ్రేష్ఠ దాతారమభికాంక్షతే ॥ 10 ॥

దాతృప్రతిగ్రహీతృభ్యాం సర్వార్థాః ప్రభవంతి హి ।
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ కృత్వా వైవాహ్యముత్తమమ్ ॥ 11 ॥

ఇత్యుక్తః పరమోదారో వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజా వాక్యం పరమధర్మవిత్ ॥ 12 ॥

కః స్థితః ప్రతిహారో మే కస్యాజ్ఞా సమ్ప్రతీక్ష్యతే ।
స్వగృహే కో విచారోఽస్తి యథా రాజ్యమిదం తవ ॥ 13 ॥

కృతకౌతుకసర్వస్వా వేదిమూలముపాగతాః ।
మమ కన్యా మునిశ్రేష్ఠ దీప్తా వహ్నోరివార్చిషః ॥ 14 ॥

సజ్జోఽహం త్వత్ప్రతీక్షోఽస్మి వేద్యామస్యాం ప్రతిష్ఠితః ।
అవిఘ్నం కురుతాం రాజా కిమర్థం హి విలమృష్యతే ॥ 15 ॥

తద్వాక్యం జనకేనోక్తం శ్రుత్వా దశరథస్తదా ।
ప్రవేశయామాస సుతాన్సర్వాన్పృషగణానపి ॥ 16 ॥

అబ్రవీజ్జనకో రాజా కౌసల్యానన్దవర్ధనమ్ ।
ఇయం సీతా మమ సుతా సహధర్మచరీ తవ ।
ప్రతీచ్ఛ వైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్ణిష్య పాణినా ॥ 17 ॥

లక్ష్మణాగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్మిలాముద్యతాం మయా ।
ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృహ్ణిష్య మా భూత్కాలస్య పర్యయః ॥ 18 ॥

తమేవముక్త్వా జనకో భరతం చాభ్యభాషత ।
గృహాణ పాణిం మాణ్డవ్యాః పాణినా రఘునన్దన ॥ 19 ॥

శత్రుఘ్నం చాపి ధర్మాత్మా అబ్రవీజ్జనకేశ్వరః ।
శ్రుతకీర్త్యా మహాబాహో పాణిం గృహ్ణిష్య పాణినా ॥ 20 ॥

సర్వే భవన్తుః సంయాశ్చ సర్వే సుచరితవ్రతాః ।
పత్నీభిః సన్తు కాకుత్స్థా మా భూత్కాలస్య పర్యయః ॥ 21 ॥

జనకస్య వచః శ్రుత్వా పాణీన్పాణిభిరస్పృశన్ ।
చత్వారస్తే చతస్పణాం వసిష్ఠస్య మతే స్థితాః ॥ 22 ॥

అగ్నిం ప్రదక్షిణం కృత్వా వేదిం రాజానమేవ చ ।
ఋషీంశ్చైవ మహాత్మానః సహ భార్యా రఘూత్తమాః ।
యథోక్తేన తథా చక్రుర్వివాహం విధిపూర్వకమ్ ॥ 23 ॥

పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీదంతరిక్షాత్సుభాస్వరా ।
దివ్యదున్దుభినిర్ఘోషైర్గీతవాదిత్రనిస్వనైః ॥ 24 ॥

ననృతుశ్చాప్సరఃసజ్ఞా గన్ధర్వాశ్చ జగుః కలమ్ ।
వివాహే రఘుముఖ్యానాం తదద్భుతమివాభవత్ ॥ 25 ॥

ఈదృశే వర్తమానే తు తూర్యోద్ఘృష్టనినాదితే ।
త్రిరగ్నిం తే పరిక్రమ్య ఊహుర్భార్యా మహౌజసః ॥ 26 ॥

అథోపకార్యాం జగ్ముస్తే సదారా రఘునన్దనః ।
రాజాప్యనుయయౌ పశ్యన్సర్వసజ్ఞః సబాన్ధవః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విశ్వామిత్రో మహామునిః ।
ఆపృచ్ఛ్య తౌ చ రాజానౌ జగమోత్తరపర్వతమ్ ॥ 1 ॥

విశ్వామిత్రో గతే రాజా వైదేహం మిథిలాధిపమ్ ।
ఆపృచ్ఛ్యాథ జగమాశు రాజా దశరథః పురీమ్ ॥ 2 ॥

అథ రాజా విదేహానాం దదౌ కన్యాధనం బహు ।
గవాం శతసహస్రాణి బహూని మిథిలేశ్వరః ॥ 3 ॥

కమ్బలానాం చ ముఖ్యానాం క్షౌమకోట్యమ్బరాణి చ ।
హస్త్యశ్వరథపాదాతం దివ్యరూపం స్వలక్ష్మితమ్ ॥ 4 ॥

దదౌ కన్యా పితా తాసాం దాసీదాసమనుత్తమమ్ ।
హిరణ్యస్య సువర్ణస్య ముక్తానాం విద్రుమస్య చ ॥ 5 ॥

దదౌ పరమసంహృష్టః కన్యాధనమనుత్తమమ్ ।
దత్త్వా బహుధనం రాజా సమనుజ్ఞాప్య పార్థివమ్ ॥ 6 ॥

ప్రవివేశ స్వనిలయం మిథిలాం మిథిలేశ్వరః ।
రాజాప్యయోధ్యాధిపతిః సహ పుత్రైర్మహాత్మభిః ॥ 7 ॥

ఋషీన్సర్వాన్పురస్కృత్య జగామ సబలానుగః ।
గచ్ఛంతం తు నరవ్యాఘ్రం సర్షిసంఘం సరాఘవమ్ ॥ 8 ॥

ఘోరాః స్మ పక్షిణో వాచో వ్యాహరన్తి తతస్తతః ।
భౌమాశ్చైవ మృగాః సర్వే గచ్ఛన్తి స్మ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 9 ॥

తాన్దృష్ట్వా రాజశార్దూలో వసిష్ఠం పర్యపృచ్ఛత ।

అసౌమ్యః పక్షిణో ఘోరా మృగాశ్చాపి ప్రదక్షిణాః ।
కిమిదం హృదయోత్కమిప్స మనో మమ విషీదతి ॥ 10 ॥

రాజ్ఞో దశరథస్యైతచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం మహానృషిః ।
ఉవాచ మధురాం వాణీం శ్రూయతామస్య యత్ఫలమ్ ॥ 11 ॥

ఉపస్థితం భయం ఘోరం దివ్యం పక్షిముఖాచ్ఛ్యుతమ్ ।
మృగాః ప్రశమయన్త్యేతే సంతాపస్త్వజ్యతామయమ్ ॥ 12 ॥

తేషాం సంవదతాం తత్ర వాయుః ప్రాదుర్భభూవ హ ।
కమ్పయన్మేదినీం సర్వాం పాతయంశ్చ ద్రుమాశ్శుభాన్ ॥ 13 ॥

తమసా సంవృతః సూర్యః సర్వా న ప్రబభుర్దిశః ।
భస్మనా చావృతం సర్వం సమూఢమివ తద్భలమ్ ॥ 14 ॥

వసిష్ఠ ఋషయశ్చాన్యే రాజా చ ససుతస్తదా ।
ససంజ్ఞా ఇవ తత్రాసన్సర్వమన్యద్విచేతనమ్ ॥ 15 ॥

తస్మిన్స్తమసి ఘోరే తు భస్మచ్ఛన్నేవ సా చమూః ।
దదర్శ భీమసంజ్ఞాశం జటామణ్డలధారిణమ్ ॥ 16 ॥

కైలాసమివ దుర్ధర్షం కాలాగ్నిమివ దుఃసహమ్ ।
జ్వలన్తమివ తేజోభిర్దుర్నిరీక్ష్యం పృథగ్జ్వలైః ॥ 17 ॥

స్కన్ధే చాసజ్య పరశుం ధనుర్విద్యుద్గణోపమమ్ ।
ప్రగృహ్య శరముఖ్యం చ త్రిపురఘ్నం యథా హరమ్ ॥ 18 ॥

తం దృష్ట్వా భీమసంజ్ఞాశం జ్వలన్తమివ పావకమ్ ।
వసిష్ఠప్రముఖా విప్రా జపహోమపరాయణాః ।
సంజతా మునయః సర్వే సంజజల్పరథో మిథః ॥ 19 ॥

కచ్చిత్పితృవధామర్షీ క్షత్రం నోత్సాదయిష్యతి ।
పూర్వం క్షత్రవధం కృత్వా గతమన్యర్గతజ్వరః ।

క్షత్రస్యోత్సాదనం భూయో న ఖల్వస్య చికిర్షితమ్ || 20 ||

ఏవముక్త్యర్హమాదాయ భార్గవం భీమదర్శనమ్ ।
ఋషయో రామ రామేతి మధురాం వాచమబ్రువన్ || 21 ||

ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజామృషిదత్తాం ప్రతాపవాన్ ।
రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యోఽభ్యభాషత || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

రామ దాశరథే వీర వీర్యం తే శ్రూయతేఽధుతమ్ ।
ధనుషో భేదనం చైవ నిఖిలేన మయా శ్రుతమ్ ॥ 1 ॥

తదద్భుతమచిన్త్యం చ భేదనం ధనుషస్త్యయా ।
తచ్ఛ్రుత్వాహమనుప్రాప్తో ధనుర్గ్రహ్యపరం శుభమ్ ॥ 2 ॥

తదిదం ఘోరసజ్కాశం జామదగ్న్యం మహద్ధనుః ।
పూరయస్వ శరేణైవ స్వబలం దర్శయస్వ చ ॥ 3 ॥

తదహం తే బలం దృష్ట్వా ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే ।
ద్వన్ద్వయుద్ధం ప్రదాస్యమి వీర్యశ్లాఘ్యమిదం తవ ॥ 4 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరతఃస్తదా ।
విషణ్ణవదనో దీనః ప్రాజ్ఞానిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

క్షత్రరోషాత్ప్రశాన్తస్త్వం బ్రాహ్మణస్య మహాయశాః ।
బాలానాం మమ పుత్రాణామభయం దాతుమర్హసి ॥ 6 ॥

భార్గవాణాం కులే జాతః స్వాధ్యాయవ్రతశాలినామ్ ।
సహస్రాక్షే ప్రతిజ్ఞాయ శస్త్రం నిక్షిప్తవానసి ॥ 7 ॥

స త్వం ధర్మపరో భూత్వా కాశ్యపాయ వసున్ధరామ్ ।
దత్త్వా వనముపాగమ్య మహేన్ద్రకృతకేతనః ॥ 8 ॥

మమ సర్వవినాశాయ సమ్రాప్తస్త్వం మహామునే ।
న చైకస్మిన్త్వతే రామే సర్వే జీవామహే వయమ్ ॥ 9 ॥

బ్రువత్యేవం దశరథే జామదగ్న్యః ప్రతాపవాన్ ।

అనాదృత్యైవ తద్వాక్యం రామమేవాభ్యభాషత || 10 ||

ఇమే ద్వే ధనుషీ శ్రేష్ఠే దివ్యే లోకాభివిశ్రుతే ।
దృఢే బలవతీ ముఖ్యే సుకృతే విశ్వకర్మణా || 11 ||

అతిసృష్టం సురైరేకం త్ర్యంబకాయ యుయుత్సవే ।
త్రిపురఘ్నం నరశ్రేష్ఠ భగ్నం కాకుత్స్థ యత్త్వయా || 12 ||

ఇదం ద్వితీయం దుర్ధర్షం విష్ణోర్దత్తం సురోత్తమైః ।
సమానసారం కాకుత్స్థ రౌద్రేణ ధనుషా త్విదమ్ || 13 ||

తదా తు దేవతాః సర్వాః పృచ్ఛన్తి స్మ పితామహమ్ ।
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ బలాబలనిరీక్షయా || 14 ||

అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ దేవతానాం పితామహాః ।
విరోధం జనయామాస తయోః సత్యవతాం వరః || 15 ||

విరోధే చ మహద్యుద్ధమభవద్ద్రోమహర్షణమ్ ।
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ పరస్పరజయైషిణోః || 16 ||

తదా తజ్జృంభితం శైవం ధనుర్భీమపరాక్రమమ్ ।
హుక్మార్కరేణ మహాదేవః స్తంభితోఽథ త్రిలోచనః || 17 ||

దేవైస్తదా సమాగమ్య సర్సిసజ్జైః సచారణైః ।
యాచితౌ ప్రశమం తత్ర జగ్మతుస్తౌ సురోత్తమా || 18 ||

జృంభితం తద్ధనుర్ద్వష్టా శైవం విష్ణుపరాక్రమైః ।
అధికం మేనిరే విష్ణుం దేవాః సర్సిగణాస్తదా || 19 ||

ధనూ రుద్రస్తు సజ్కుర్ధో విదేహేషు మహాయశాః ।
దేవరాతస్య రాజర్షేర్షదౌ హస్తే ససాయకమ్ || 20 ||

ఇదం చ విష్ణవం రామ ధనుః పరపురంజయమ్ ।
ఋచీకే భార్గవే ప్రాదాద్విష్ణుః స న్యాసముత్తమమ్ ॥ 21 ॥

ఋచీకస్తు మహాతేజాః పుత్రస్యాప్రతికర్మణః ।
పితుర్మమ దదౌ దివ్యం జమదగ్నేర్మహాత్మనః ॥ 22 ॥

న్యస్తశస్త్రే పితరి మే తపోబలసమన్వితే ।
అర్జునో విదధే మృత్యుం ప్రాకృతాం బుద్ధిమాస్థితః ॥ 23 ॥

వధమప్రతిరూపం తు పితుః శ్రుత్వా సుదారుణమ్ ।
క్షత్రముత్సాదయం రోషాజ్ఞాతం జాతమనేకశః ॥ 24 ॥

పృథివీం చాఖిలాం ప్రాప్య కాశ్యపాయ మహాత్మనే ।
యజ్ఞస్యాస్తే తదా రామ దక్షిణాం పుణ్యకర్మణే ॥ 25 ॥

దత్త్వా మహేంద్రనిలయస్తపోబలసమన్వితః ।
శ్రుతవాన్ధనుషో భేదం తతోఽహం ద్రుతమాగతః ॥ 26 ॥

తదిదం వైష్ణవం రామ పితృపైతామహం మహత్ ।
క్షత్రధర్మం పురస్కృత్య గృహ్హిష్య ధనురుత్తమమ్ ॥ 27 ॥

యోజయస్వ ధనుః శ్రేష్ఠే శరం పరపురంజయమ్ ।
యది శక్నోషి కాకుత్స్థ ద్వంద్వం దాస్యామి తే తతః ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా తజ్ఞామదగ్న్యస్య వాక్యం దాశరథిస్తదా ।
గౌరవాద్యన్త్రితకథః పితూ రామమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

శ్రుతవానస్మి యత్కర్మ కృతవానసి భార్గవ ।
అనురున్ధ్యామహే బ్రహ్మన్పితురానృణ్యమాస్థితః ॥ 2 ॥

వీర్యహీనమివాశక్తం క్షత్రధర్మేణ భార్గవ ।
అవజానామి మే తేజః పశ్య మేఽద్య పరాక్రమమ్ ॥ 3 ॥

ఇత్యుక్త్వా రాఘవః క్రుద్ధో భార్గవస్య వరాయుధమ్ ।
శరం చ ప్రతిసంక్లృహ్య హస్తాల్లఘుపరాక్రమః ॥ 4 ॥

ఆరోప్య స ధనూ రామః శరం సజ్యం చకార హ ।
జామదగ్న్యం తతో రామం రామః క్రుద్ధోఽబ్రవీద్యచః ॥ 5 ॥

బ్రాహ్మణోఽసీతి పూజ్యో మే విశ్వామిత్రకృతేన చ ।
తస్మాచ్ఛక్తో న తే రామ మోక్షం ప్రాణహరం శరమ్ ॥ 6 ॥

ఇమాం వా త్వద్గతిం రామ తపోబలసమార్జితాన్ ।
తోకానప్రతిమాన్వాపి హనిష్యామి యదిచ్ఛసి ॥ 7 ॥

న హ్యాయం వైష్ణవో దివ్యః శరః పరపురంజయః ।
మోఘః పతతి వీర్యేణ బలదర్పవినాశనః ॥ 8 ॥

వరాయుధధరం రామ ద్రష్టుం సర్దిగణాః సురాః ।
పితామహం పురస్కృత్య సమేతాస్తత్ర సజ్జశః ॥ 9 ॥

గన్ధర్వాప్సరసశ్చైవ సిద్ధచారణకింనరాః ।

యక్షరాక్షసనాగాశ్చ తద్ద్రష్టుం మహదద్భుతమ్ ॥ 10 ॥

జడీకృతే తదా లోకే రామే వరధనుర్ధరే ।
నిర్విరోఢ్య జామదగ్న్యోఽసౌ రమో రామముదైక్షత ॥ 11 ॥

తేజోభిర్హతవిర్యత్వాజ్జామదగ్న్యో జడీకృతః ।
రామం కమల పత్రాక్షం మన్దం మన్దమువాచ హ ॥ 12 ॥

కాశ్యపాయ మయా దత్తా యదా పూర్వం వసున్ధరా ।
విషయే మే న వస్తవ్యమితి మాం కాశ్యపోఽబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

సోఽహం గురువచః కుర్వన్పుథివ్యాం న వసే నిశామ్ ।
ఇతి ప్రతిజ్ఞా కాకుత్స్థ కృతా వై కాశ్యపస్య హ ॥ 14 ॥

తదిమాం త్వం గతిం వీర హన్తుం నార్హసి రాఘవ ।
మనోజవం గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్ ॥ 15 ॥

లోకాస్త్యప్రతిమా రామ నిర్జితాస్తపసా మయా ।
జహి తాఞ్శ్చరముఖ్యేన మా భూత్కాలస్య పర్యయః ॥ 16 ॥

అక్షయ్యం మధుహంతారం జానామి త్వాం సురేశ్వరమ్ ।
ధనుషోఽస్య పరామర్శాత్సన్తి తేఽస్తు పరస్తప ॥ 17 ॥

ఏతే సురగణాః సర్వే నిరీక్షంతే సమాగతాః ।
త్వామప్రతిమకర్మాణమప్రతిద్వన్ద్వమాహవే ॥ 18 ॥

న చేయం మమ కాకుత్స్థ వ్రీడా భవితుమర్హతి ।
త్వయా త్రైలోక్యనాథేన యదహం విముఖీకృతః ॥ 19 ॥

శరమప్రతిమం రామ మోక్తుమర్హసి సువ్రత ।
శరమోక్షే గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్ ॥ 20 ॥

తథా బ్రువతి రామే తు జామదగ్న్యో ప్రతాపవాన్ ।

రామో దాశరథిః శ్రీమాంశ్చక్షేప శరముత్తమమ్ || 21 ||

తతో వితిమిరాః సర్వా దిశా చోపదిశస్తథా ।
సురాః సర్విగణా రామం ప్రశశంసురుదాయుధమ్ || 22 ||

రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యః ప్రశస్య చ ।
తతః ప్రదక్షిణీకృత్య జగామాత్మగతిం ప్రభుః || 23 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

గతే రామే ప్రశాంతాత్మా రామో దాశరథీర్ధనుః ।
వరుణాయాప్రమేయాయ దదౌ హస్తే ససాయకమ్ ॥ 1 ॥

అభివాద్య తతో రామో వసిష్ఠ ప్రముఖాన్మషీన్ ।
పితరం విహ్వలం దృష్ట్వా ప్రోవాచ రఘునన్దనః ॥ 2 ॥

జామదగ్న్యో గతో రామః ప్రయాతు చతురజ్గణీ ।
అయోధ్యాభిముఖీ నేనా త్వయా నాథేన పాలితా ॥ 3 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరథః సుతమ్ ।
బాహుభ్యాం సమ్పరిష్వజ్య మూర్ధ్ని చామ్రాయ రాఘవమ్ ॥ 4 ॥

గతో రామ ఇతి శ్రుత్వా హృష్టః ప్రముదితో నృపః ।
చోదయామాస తాం నేనాం జగామాశు తతః పురీమ్ ॥ 5 ॥

పతాకాధ్వజినీం రమ్యాం తూర్యోద్ఘృష్టనినాదితామ్ ।
సిక్తరాజపథాం రమ్యాం ప్రకీర్ణకుసుమోత్కరామ్ ॥ 6 ॥

రాజప్రవేశసుముఖైః పౌరైర్మృగలవాదిభిః ।
సమ్పూర్ణాం ప్రావిశద్రాజా జనౌఘైః సమలఙ్కృతామ్ ॥ 7 ॥

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయా చ సుమధ్యమా ।
వధూప్రతిగ్రహౌ యుక్తౌ యాశ్చాన్యౌ రాజయోషితః ॥ 8 ॥

తతః సీతాం మహాభాగామూర్మిలాం చ యశస్వినీమ్ ।
కుశధ్వజసుతే చోభే జగృహుర్నృపపత్నయః ॥ 9 ॥

మృగలాలాపనైశ్చైవ శోభితాః క్షౌమవాససః ।

దేవతాయతనాన్యాశు సర్వాస్తాః ప్రత్యపూజయన్ ॥ 10 ॥

అభివాద్యాభివాద్యాంశ్చ సర్వా రాజసుతాస్తదా ।
రేమిరే ముదితాః సర్వా భర్తుభిః సహితా రహాః ॥ 11 ॥

కృతదారాః కృతాస్త్రాశ్చ సధనాః ససుహృజ్జనాః ।
శుశ్రూషమాణాః పితరం వర్తయన్తి నరర్షభాః ॥ 12 ॥

తేషామతియశా లోకే రామః సత్యపరాక్రమః ।
స్వయమ్భూరివ భూతానాం బభూవ గుణవత్తరః ॥ 13 ॥

రామస్తు సీతయా సార్థం విజహార బహూన్మతూన్ ।
మనస్వీ తద్గతస్తస్యా నిత్యం హృది సమర్పితః ॥ 14 ॥

ప్రియా తు సీతా రామస్య దారాః పితృకృతా ఇతి ।
గుణాద్రూపగుణాచ్ఛాపి ప్రీతిరూభయో వ్యవర్ధత ॥ 15 ॥

తస్యాశ్చ భర్తా ద్విగుణం హృదయే పరివర్తతే ।
అన్తర్జాతమపి వ్యక్తమాఖ్యాతి హృదయం హృదా ॥ 16 ॥

తస్య భూయో విశేషేణ మైథిలీ జనకాత్మజా ।
దేవతాభిః సమా రూపే సీతా శ్రీరివ రూపిణీ ॥ 17 ॥

తయా స రాజర్షిసుతోఽభిరామయా
సమేయివానుత్తమరాజకన్యయా ।
అతీవ రామః శుశుభేఽతికామయా
విభుః శ్రియా విష్ణురివామరేశ్వరః ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాణ్డే షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

Chapter 2

॥ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡಃ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య రాజా దశరథః సుతమ్ ।
భరతం కేకయాపుత్రమబ్రవీద్రఘనన్దనః ॥ 1 ॥

అయం కేకయరాజస్య పుత్రో వసతి పుత్రక ।
త్వాం నేతుమాగతో వీర యుధాజిన్మాతులస్తవ ॥ 2 ॥

శ్రుత్వా దశరథస్యైతద్భరతః కేకయాసుతః ।
గమనాయాభిచక్రామ శత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ 3 ॥

ఆపృచ్ఛ్య పితరం శూరో రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ।
మాతృంశ్చాపి నరశ్రేష్ఠః శత్రుఘ్నసహితో యయా ॥ 4 ॥

యుధాజిత్వాప్య భరతం సశత్రుఘ్నం ప్రహర్షితః ।
స్వపురం ప్రావిశద్వీరః పితా తస్య తతోష హ ॥ 5 ॥

స తత్ర న్యవసద్భ్రాత్రా సహ సత్కారసత్కృతః ।
మాతులేనాశ్వపతినా పుత్రస్నేహేన లాలితః ॥ 6 ॥

తత్రాపి నివసంతౌ తౌ తర్వ్యమాణౌ చ కామతః ।
భ్రాతరో స్మరతాం వీరో వృద్ధం దశరథం నృపమ్ ॥ 7 ॥

రాజాపి తౌ మహాతేజాః సస్మార ప్రోషితౌ సుతౌ ।
ఉభౌ భరతశత్రుఘ్నౌ మహేన్ద్రవరుణోపమా ॥ 8 ॥

సర్వ ఏవ తు తస్యేష్టాశ్చత్వారః పురుషర్షభాః ।
స్వశరీరాద్వినిర్వృత్తాశ్చత్వార ఇవ బాహవః ॥ 9 ॥

తేషామపి మహాతేజా రామో రతికరః పితుః ।

స్వయమ్భూరివ భూతానాం బభూవ గుణవత్తరః ॥ 10 ॥

గతే చ భరతే రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
పితరం దేవసంకృశం పూజయామాసతుస్తదా ॥ 11 ॥

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య పౌరకార్యాణి సర్వశః ।
చకార రామో ధర్మాత్మా ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ 12 ॥

మాతృభ్యో మాతృకార్యాణి కృత్వా పరమయన్త్రితః ।
గురూణాం గురుకార్యాణి కాలే కాలేఽన్వవైక్షత ॥ 13 ॥

ఏవం దశరథః ప్రితో బ్రాహ్మణా నైగమాస్తథా ।
రామస్య శీలవృత్తేన సర్వే విషయవాసినః ॥ 14 ॥

స హి నిత్యం ప్రశాంతాత్మా మృదుపూర్వం చ భాషతే ।
ఉచ్యమానోఽపి పరుషం నోత్తరం ప్రతిపద్యతే ॥ 15 ॥

కథంబోధుపకారేణ కృతేనైకేన తుష్యతి ।
న స్మరత్యపకారాణాం శతమప్యత్యవత్తయా ॥ 16 ॥

శీలవృద్ధైరానవృద్ధైర్వయోవృద్ధైశ్చ సజ్జనైః ।
కథయన్నాస్త వై నిత్యమస్త్రయోగ్యాన్తరేష్వపి ॥ 17 ॥

కల్యాణాభిజనః సాధురదీనః సత్యవాగ్గుజః ।
వృద్ధైరభివినీతశ్చ ద్విజైర్ధర్మార్థదర్శిభిః ॥ 18 ॥

ధర్మార్థకామతత్త్వజ్ఞః స్మృతిమాన్ప్రతిభావనాన్ ।
తాకికే సమయాచరే కృతకల్పో విశారదః ॥ 19 ॥

శాస్త్రజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ పురుషాన్తరకోవిదః ।
యః ప్రగ్రహానుగ్రహయోర్యథాన్యాయం విచక్షణః ॥ 20 ॥

ఆయకర్మణ్యపాయజ్ఞః సన్ధ్యష్టవ్యయకర్మవిత్ ।
త్రైప్యం శాస్త్రసమూహేషు ప్రాప్తో వ్యామిశ్రకేష్యపి ॥ 21 ॥

అర్థధర్మో చ సజ్జహ్య సుఖతన్త్రో న చాలసః ।
వైహారికాణాం శిల్పానాం విజ్ఞాతార్థవిభాగవిత్ ॥ 22 ॥

ఆరోహే వినయే చైవ యుక్తో వారణవాజినామ్ ।
ధనుర్వేదవిదాం శ్రేష్ఠో లోకేఽతిరథసమ్మతః ॥ 23 ॥

అభియాతా ప్రహర్తా చ సేనానయవిశారదః ।
అప్రధృష్యశ్చ సజ్జామే క్రుద్ధైరపి సురాసురైః ॥ 24 ॥

అనసూయో జితక్రోధో న దృప్తో న చ మత్సరీ ।
న చావమన్తా భూతానాం న చ కాలవశానుగః ॥ 25 ॥

ఏవం త్రైప్యైర్గుణైర్మృక్తః ప్రజానాం పార్థివాత్మజః ।
సమ్మతస్త్రిషు లోకేషు వసుధాయాః క్షమాగుణైః ।
బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యో వీర్యేణాపి శచిపతేః ॥ 26 ॥

తథా సర్వప్రజాకాన్తైః ప్రీతినంజననైః పితుః ।
గుణైర్విరురుచే రామో దీప్తః సూర్య ఇవాంశుభిః ॥ 27 ॥

తమేవంవృత్తసంప్రన్నమప్రధృష్య పరాక్రమమ్ ।
లోకపాలోపమం నాథమకామయత మేదిసి ॥ 28 ॥

ఏతైస్తు బహుభిర్మృక్తం గుణైరనుపమైః సుతమ్ ।
దృష్ట్వా దశరథో రాజా చక్రే చింతాం పరస్తపః ॥ 29 ॥

ఏషా హ్యస్య పరా ప్రీతిర్హృది సమ్పరివర్తతే ।
కదా నామ సుతం ద్రక్ష్యామ్యభిషిక్తమహం ప్రియమ్ ॥ 30 ॥

వృద్ధికామో హి లోకస్య సర్వభూతానుకమ్పనః ।

మత్తః ప్రియతరో లోకే పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్ || 31 ||

యమశక్రసమో వీర్యే బృహస్పతిసమో మతౌ ।
మహీధరసమో ధృత్యాం మత్తశ్చ గుణవత్తరః || 32 ||

మహీమహామిమాం కృత్వాన్నమధితిష్ఠంతమాత్మజమ్ ।
అనేన వయసా దృష్ట్వా యథా స్వర్గమవాప్నుయామ్ || 33 ||

తం సమీక్ష్య మహారాజో యుక్తం సముదితైర్గుణైః ।
నిశ్చిత్య సచివైః సార్థం యువరాజమమన్యత || 34 ||

నానానగరవాస్తవ్యాన్పుథగ్జానపదానపి ।
సమానినాయ మేదిన్యాః ప్రధానాన్పుథీవీపతిః || 35 ||

అథ రాజవిత్తీర్ణేషు వివిధేష్వాసనేషు చ ।
రాజానమేవాభిముఖా నిషేదుర్నియతా నృపాః || 36 ||

స లబ్ధమానైర్విసయాన్వితైర్నృపైః
పురాలయైర్జానపదైశ్చ మానవైః ।
ఉపోపవిష్టైర్నృపతిర్వృతో బభౌ
సహస్రచక్షుర్భగవానివామరైః || 37 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ప్రథమః సర్గః ||

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

తతః పరిషదం సర్వామామస్త్య వసుధాధిపః ।
హితముద్ధర్షణం చేదమువాచాప్రతిమం వచః ॥ 1 ॥

దున్దుభిస్వనకల్పేన గమ్భిరేణానునాదినా ।
స్వరేణ మహతా రాజా జిగ్ముత ఇవ నాదయన్ ॥ 2 ॥

సోఽహమిక్ష్యాకుభిః పూర్వైర్నరేన్ద్రైః పరిపాలితమ్ ।
శ్రేయసా యోక్తుకామోఽస్మి సుఖార్హమఖిలం జగత్ ॥ 3 ॥

మయాప్యచరితం పూర్వైః పన్థానమనుగచ్ఛతా ।
ప్రజా నిత్యమతన్ద్రేణ యథాశక్త్యభిరక్షతా ॥ 4 ॥

ఇదం శరీరం కృతస్మిన్య లోకస్య చరతా హితమ్ ।
పాణ్డురస్యోతపత్రస్యచ్ఛాయాయాం జరితం మయా ॥ 5 ॥

ప్రాప్య వర్షసహస్రాణి బహూన్యాయూంషి జీవితః ।
జీర్ణస్యోస్య శరీరస్య విశ్రాంతిమభిరోచయే ॥ 6 ॥

రాజప్రభావజుష్టాం హి దుర్వహామజితేన్ద్రియైః ।
పరిశ్రాంతోఽస్మి లోకస్య గుర్వీం ధర్మధురం వహన్ ॥ 7 ॥

సోఽహం విశ్రమమిచ్ఛామి పుత్రం కృత్వా ప్రజాహితే ।
సంనికృష్టానిమాన్సర్వాననుమాన్య ద్విజర్షభాన్ ॥ 8 ॥

అనుజాతో హి మే సర్వైర్గుణైర్జ్యేష్ఠో మమాత్మజః ।
పురన్దరసమో వీర్యే రామః పరపురంజయః ॥ 9 ॥

తం చన్ద్రమివ పుష్యేణ యుక్తం ధర్మభృతాం వరమ్ ।

యోవరాజ్యేన యోక్తాస్మి ప్రీతః పురుషపుజ్జవమ్ || 10 ||

అనురూపః స వో నాథో లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణాగ్రజః ।
త్రైలోక్యమపి నాథేన యేన స్యాన్నాథవత్తరమ్ || 11 ||

అనేన శ్రేయసా సద్యః సంయోజ్యాహమిమాం మహీమ్ ।
గతక్లేశో భవిష్యామి సుతే తస్మిన్నివేశ్య వై || 12 ||

ఇతి బ్రువంతం ముదితాః ప్రత్యనన్దన్నపా నృపమ్ ।
వృష్టిమంతం మహామేఘం నర్దంతమివ బర్హిణః || 13 ||

తస్య ధర్మార్థవిదుషో భావమాజ్ఞాయ సర్వశః ।
ఊచుశ్చ మనసా జ్ఞాత్వా వృద్ధం దశరథం నృపమ్ || 14 ||

అనేకవర్షసాహస్రో వృద్ధస్తవమసి పార్థివ ।
స రామం యువరాజానమభిషిచ్ఛాన్వ పార్థివమ్ || 15 ||

ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా తేషాం మనఃప్రియమ్ ।
అజానన్నివ జిజ్ఞాసురిదం వచనమబ్రవీత్ || 16 ||

కథం ను మయి ధర్మేణ పృథివీమనుశాసతి ।
భవంతో ద్రష్టుమిచ్ఛన్తి యువరాజం మమాత్మజమ్ || 17 ||

తే తమూచుర్మహాత్మానం పౌరజానపదైః సహ ।
బహవో నృప కల్యాణా గుణాః పుత్రస్య సన్తి తే || 18 ||

దీవ్యైర్గుణైః శక్రసమో రామః సత్యపరాక్రమః ।
ఇక్ష్వాకుభ్యో హి సర్వేభ్యోఽప్యతిరక్తో విశామ్పతే || 19 ||

రామః సత్పురుషో లోకే సత్యధర్మపరాయణః ।
ధర్మజ్ఞః సత్యసన్దశ్చ శీలవాననసూయకః || 20 ||

జ్ఞాంతః సాన్త్యయితా శ్లక్షః కృతజ్ఞో విజితేంద్రియః ।
మృదుశ్చ స్థిరచిత్తశ్చ సదా భవ్యోఽనసూయకః ॥ 21 ॥

ప్రియవాదీ చ భూతానాం సత్యవాదీ చ రాఘవః ।
బహుశ్రుతానాం వృద్ధానాం బ్రాహ్మణానాముపాసితా ॥ 22 ॥

తేనాన్యేహాతులా కీర్తిర్యశస్తేజశ్చ వర్ధతే ।
దేవాసురమనుష్యాణాం సర్వాస్త్రైషు విశారదః ॥ 23 ॥

యదా వ్రజతి సజ్జామం గ్రామార్థే నగరస్య వా ।
గత్వా సౌమిత్రిసహితో నావిజిత్య నివర్తతే ॥ 24 ॥

సజ్జామాత్పునరాగమ్య కుజ్జరేణ రథేన వా ।
పౌరాన్స్వజనవన్నిత్యం కుశలం పరిపృచ్ఛతి ॥ 25 ॥

పుత్రేష్వగ్నిషు దారేషు ప్రేష్వశిష్యగణేషు చ ।
నిఖిలేనానుపూర్వ్యా చ పితా పుత్రానివౌరసాన్ ॥ 26 ॥

శుశ్రూషంతే చ వః శిష్యాః కచ్చిత్కర్మసు దంశితాః ।
ఇతి నః పురుషవ్యాఘ్రః సదా రామోఽభిభాషతే ॥ 27 ॥

వ్యసనేషు మనుష్యాణాం భృశం భవతి దుఃఖితః ।
ఉత్సవేషు చ సర్వేషు పితేవ పరితుష్యతి ॥ 28 ॥

సత్యవాదీ మహేష్వాసో వృద్ధనేవీ జితేంద్రియః ।
వత్సః శ్రేయసి జాతస్తే దిష్ట్యాసౌ తవ రాఘవః ।
దిష్ట్యా పుత్రగుణైర్యుక్తో మారీచ ఇవ కశ్యపః ॥ 29 ॥

బలమారోగ్యమాయుశ్చ రామస్య విదితాత్మనః ।
ఆశంసతే జనః సర్వో రాష్ట్రే పురవరే తథా ॥ 30 ॥

అభ్యంతరశ్చ బాహ్యశ్చ పౌరజానపదో జనః ।

స్త్రీయో వృద్ధాస్తరుణ్యశ్చ సాయమ్ప్రాతః సమాహితాః ॥ 31 ॥

సర్వాన్దేవాన్నమస్యన్తి రామస్యార్థే యశస్వినః ।
తేషామాయాచితం దేవ త్వత్ప్రసాదాత్సమృధ్యతామ్ ॥ 32 ॥

రామమిన్దీవరశ్యామం సర్వశత్రునిబర్హణమ్ ।
పశ్యామో యౌవరాజ్యస్థం తవ రాజోత్తమాత్మజమ్ ॥ 33 ॥

తం దేవదేవోపమమాత్మజం తే
సర్వస్య లోకస్య హితే నివిష్టమ్ ।
హితాయ నః క్షిప్రముదారజుష్టమ్
ముదాభిషేక్తుం వరద త్వమర్హసి ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

తేషామజ్ఞుపద్మాని ప్రగృహీతాని సర్వశః ।
ప్రతిగృహ్యబ్రవీద్రాజా తేభ్యః ప్రియహితం వచః ॥ 1 ॥

అహోఽస్మి పరమప్రీతః ప్రభావశ్చాతులో మమ ।
యన్మే జ్యేష్ఠం ప్రియం పుత్రం యౌవరాజ్యస్థమిచ్ఛథ ॥ 2 ॥

ఇతి ప్రత్యర్ఘ్య తాన్రాజా బ్రాహ్మణానిదమబ్రవీత్ ।
వసిష్ఠం వామదేవం చ తేషామేవోపశృణ్వతామ్ ॥ 3 ॥

చైత్రః శ్రీమానయం మాసః పుణ్యః పుష్పితకాననః ।
యౌవరాజ్యాయ రామస్య సర్వమేవోపకల్ప్యతామ్ ॥ 4 ॥

కృతమిత్యేవ చాబ్రూతామభిగమ్య జగత్పతిమ్ ।
యథోక్తవచనం ప్రితౌ హర్షయుక్తౌ ద్విజర్షభౌ ॥ 5 ॥

తతః సుమన్త్రం ద్యుతిమాన్రాజా వచనమబ్రవీత్ ।
రామః కృతాత్మా భవతా శీఘ్రమానీయతామితి ॥ 6 ॥

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ సుమన్త్రో రాజశాసనాత్ ।
రామం తత్రానయాం చక్రే రథేన రథినాం వరమ్ ॥ 7 ॥

అథ తత్ర సమాసీనాస్తదా దశరథం నృపమ్ ।
ప్రాచ్యోదీచ్యాః ప్రతీచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ భూమిపాః ॥ 8 ॥

మైచ్ఛాశ్చార్వాశ్చ యే చాన్యే వనశైలాస్తవాసినః ।
ఉపాసాం చక్రీరే సర్వే తం దేవా ఇవ వాసవమ్ ॥ 9 ॥

తేషాం మధ్యే స రాజర్షిర్మరుతామివ వాసవః ।

ప్రాసాదస్థో రథగతం దదర్శాయాస్తమాత్మజమ్ || 10 ||

గన్ధర్వరాజప్రతిమం లోకే విఖ్యాతపౌరుషమ్ ।
దీర్ఘబాహుం మహాసత్త్వం మత్తమాతజ్గమినమ్ || 11 ||

చన్ద్రకాంతాననం రామమతీవ ప్రియదర్శనమ్ ।
రూపాదార్యగుణైః పుంసాం దృష్టిచిత్తాపహారిణమ్ || 12 ||

ఘర్మాభితప్తాః పర్జన్యం హ్లాదయన్తమివ ప్రజాః ।
న తతర్ప సమాయాన్తం పశ్యమానో నరాధిపః || 13 ||

అవతార్య సుమన్త్రస్తం రాఘవం స్యన్దనోత్తమాత్ ।
పితుః సమీపం గచ్ఛన్తం ప్రాజ్ఞలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్ || 14 ||

స తం కైలాసశృంగాభం ప్రాసాదం నరపుజ్యవః ।
ఆరురోహ నృపం ద్రష్టుం సహ సూతేన రాఘవః || 15 ||

స ప్రాజ్ఞలిరభిప్రేత్య ప్రణతః పితురన్తికే ।
నామ స్వం శ్రావయన్రామో వవన్దే చరణౌ పితుః || 16 ||

తం దృష్ట్వా ప్రణతం పార్శ్వే కృతాజ్ఞాలిపుటం నృపః ।
గృహ్యజ్ఞాతౌ సమాకృష్య సస్వజే ప్రియమాత్మజమ్ || 17 ||

తస్మై చాభ్యుద్యతం శ్రీమాన్మణికాఞ్చనభూషితమ్ ।
దిదేశ రాజా రుచిరం రామాయ పరమాసనమ్ || 18 ||

తదాసనవరం ప్రాప్య వ్యదీపయత రాఘవః ।
స్వయేవ ప్రభయా మేరుముదయే విమలో రవిః || 19 ||

తేన విభ్రాజితా తత్ర సా సభాభివ్యరోచత ।
విమలగ్రహనక్షత్రా శారదీ ద్యౌరివేన్దనా || 20 ||

తం పశ్యమానో నృపతిస్తుతోష ప్రియమాత్మజమ్ ।

అలఙ్కృతమివాత్మానమాదర్శతలసంస్థితమ్ ॥ 21 ॥

స తం సస్మితమాభాష్య పుత్రం పుత్రవతాం వరః ।
ఉవాచేదం వచో రాజా దేవేంద్రమివ కశ్యపః ॥ 22 ॥

జ్యేష్ఠాయామసి మే పత్న్యాం సదృశ్యాం సదృశః సుతః ।
ఉత్పన్నస్త్యం గుణశ్రేష్ఠో మమ రామాత్మజః ప్రియః ॥ 23 ॥

త్వయా యతః ప్రజాశ్చేమాః స్వగుణైరనురజ్ఞాతాః ।
తస్మాత్త్వం పుష్యయోగేన యౌవరాజ్యమవాప్నుహి ॥ 24 ॥

కామతస్త్యం ప్రకృత్యైవ వినీతో గుణవానసి ।
గుణవత్యపి తున్నహాత్పుత్ర వక్ష్యామి తే హితమ్ ॥ 25 ॥

భూయో వినయమాస్థాయ భవ నిత్యం జితేంద్రియః ।
కామక్రోధసముత్థాని త్యజేథా వ్యసనాని చ ॥ 26 ॥

పరోక్షయా వర్తమానో వృత్త్యా ప్రత్యక్షయా తథా ।
అమాత్యప్రభృతీః సర్వాః ప్రకృతీశ్చానురజ్ఞాయ ॥ 27 ॥

తుష్టానురక్తప్రకృతిర్యః పాలయతి మేదినీమ్ ।
తస్య నన్దంతి మిత్రాణి లబ్ధ్వామృతమివామరాః ।
తస్మాత్పుత్ర త్వమాత్మానం నియమ్యైవ సమాచర ॥ 28 ॥

తచ్ఛుక్త్యా సుహృదస్తస్య రామస్య ప్రియకారిణః ।
త్వరితాః శీఘ్రమభ్యేత్య కౌసల్యాయై న్యవేదయన్ ॥ 29 ॥

సా హిరణ్యం చ గాఙ్ఘ్రీవ రత్నాని వివిధాని చ ।
వ్యాదిదేశ ప్రియాభ్యేభ్యః కౌసల్య ప్రమదోత్తమా ॥ 30 ॥

అథాభివాద్య రాజానం రథమారుహ్య రాఘవః ।
యయౌ స్వం ద్యుతిమద్వేష్మ జనౌఘైః ప్రతిపూజితః ॥ 31 ॥

తే చాపి పౌరా నృపతేర్వచస్తత్
శ్రుత్వా తదా లాభమివేష్టమాప్య ।
నరేంద్రమామన్త్య గృహాణి గత్వా
దేవాన్సమానర్చురతీవ హృష్టాః ॥ ౩౨ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

గతేష్వథ నృపో భూయః పౌరేషు సహ మన్త్రిభిః ।
మన్త్రయిత్వా తతశ్చక్రే నిశ్చయజ్ఞః స నిశ్చయమ్ ॥ 1 ॥

శ్వ ఏవ పుష్యో భవితా శ్వోఽభిషేచ్యేత మే సుతః ।
రామో రాజీవతామ్రాక్షో యౌవరాజ్య ఇతి ప్రభుః ॥ 2 ॥

అథాన్తర్గృహమావిశ్య రాజా దశరథస్తదా ।
సూతమాజ్ఞాపయామాస రామం పునరిహానయ ॥ 3 ॥

ప్రతిగృహ్య స తద్వాక్యం సూతః పునరుపాయయా ।
రామస్య భవనం శీఘ్రం రామమానయితుం పునః ॥ 4 ॥

ద్వాఃస్థైరావేదితం తస్య రామాయాగమనం పునః ।
శ్రుత్వైవ చాపి రామంతం ప్రాప్తం శక్కాన్వితోఽభవత్ ॥ 5 ॥

ప్రవేశ్య చైనం త్వరితం రామో వచనమబ్రవీత్ ।
యదాగమనకృత్యం తే భూయస్తద్బూహ్యశేషతః ॥ 6 ॥

తమువాచ తతః సూతో రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
శ్రుత్వా ప్రమాణమత్ర త్వం గమనాయేతరాయ వా ॥ 7 ॥

ఇతి సూతవచః శ్రుత్వా రామోఽథ త్వరయాన్వితః ।
ప్రయయా రాజభవనం పునర్ద్రష్టుం నరేశ్వరమ్ ॥ 8 ॥

తం శ్రుత్వా సమనుప్రాప్తం రామం దశరథో నృపః ।
ప్రవేశయామాస గృహం వివిక్షుః ప్రియముత్తమమ్ ॥ 9 ॥

ప్రవిశన్నేవ చ శ్రీమాన్రాఘవో భవనం పితుః ।

దదర్శ పితరం దూరాత్ప్రణీపత్య కృతాజ్ఞానిః ॥ 10 ॥

ప్రణమంతం సముత్థాప్య తం పరిష్వజ్య భూమిపః ।
ప్రదిశ్య చాస్మై రుచిరమాసనం పునరబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

రామ వృద్ధోఽస్మి దీర్ఘాయుర్భక్తా భోగా మయేప్పితాః ।
అన్నవదిభిః క్రతుశతైస్తథేష్టం భూరిదక్షిణైః ॥ 12 ॥

జాతమిష్టమపత్యం మే త్వమద్యానుపమం భువి ।
దత్తమిష్టమధీతం చ మయా పురుషసత్తమ ॥ 13 ॥

అనుభూతాని చేష్టాని మయా వీర సుఖాని చ ।
దేవర్షి పితృవిప్రాణామనృణోఽస్మి తథాత్మనః ॥ 14 ॥

న కిఞ్చిన్మమ కర్తవ్యం తవాన్యత్రాభిషేచనాత్ ।
అతో యత్త్వామహం బ్రూయాం తన్మే త్వం కర్తుమర్హసి ॥ 15 ॥

అద్య ప్రకృతయః సర్వాస్త్యామిచ్ఛన్తి నరాధిపమ్ ।
అతస్త్యాం యువరాజానమభిషేక్యామి పుత్రక ॥ 16 ॥

అపి చాద్యాశుభాన్రామ స్వప్నాన్పశ్యామి దారుణాన్ ।
సనిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ పతన్తిహ మహాస్వనాః ॥ 17 ॥

అవష్టభం చ మే రామ నక్షత్రం దారుణైర్గ్రహైః ।
ఆవేదయన్తి దైవజ్ఞాః సూర్యాఙ్గారకరాహుభిః ॥ 18 ॥

ప్రాయేణ హి నిమిత్తానామీదృశానాం సముదృభవే ।
రాజా వా మృత్యుమాప్నోతి ఘోరాం వాపదమృచ్ఛతి ॥ 19 ॥

తద్యావదేవ మే చేతో న విముహ్యతి రాఘవ ।
తావదేవాభిషిచ్ఛన్స్వ చలా హి ప్రాణీనాం మతిః ॥ 20 ॥

అద్య చన్ద్రోఽభ్యుపగతః పుష్యాత్పూర్వం పునర్వసుమ్ ।

శ్వః పుష్య యోగం నియతం వక్ష్యంతే దైవచింతకాః ॥ 21 ॥

తత్ర పుష్యేఽభిషిచ్ఛస్య మనస్త్వరయతీవ మామ్ ।
శ్వస్తావహమభిషేక్ష్యామి యావరాజ్యే పరస్తప ॥ 22 ॥

తస్మాత్త్వయాద్య వ్రతినా నిశేయం నియతాత్మనా ।
సహ వధోపవస్తవ్యా దర్భప్రస్తరశాయినా ॥ 23 ॥

సుహృదశ్చప్రమత్తాస్తావం రక్షన్త్వద్య సమస్తతః ।
భవంతి బహువిఘ్నాని కార్యాణ్యేవంవిధాని హి ॥ 24 ॥

విప్రోషితశ్చ భరతో యావదేవ పురాదితః ।
తావదేవాభిషేకస్తే ప్రాప్తకాలో మతో మమ ॥ 25 ॥

కామం ఖలు సతాం వృత్తే భ్రాతా తే భరతః స్థితః ।
జ్యేష్ఠానువర్తీ ధర్మాత్మా సానుక్రోశో జితేంద్రియః ॥ 26 ॥

కిం తు చిత్తం మనుష్యాణామనిత్యమితి మే మతిః ।
సతాం చ ధర్మనిత్యానాం కృతశోభి చ రాఘవ ॥ 27 ॥

ఇత్యుక్తః సోఽభ్యనుజ్ఞాతః శ్వోభావిన్యభిషేచనే ।
వ్రజేతి రామః పితరమభివాద్యాభ్యయాద్ధృహమ్ ॥ 28 ॥

ప్రవిశ్య చాత్మనో వేశ్మ రాజ్ఞోద్దిష్టేఽభిషేచనే ।
తస్మిన్క్షణే వినిర్గత్య మాతురన్తఃపురం యయా ॥ 29 ॥

తత్ర తాం ప్రవణామేవ మాతరం క్షౌమవాసినీమ్ ।
వాగ్యతాం దేవతాగారే దదర్శ యాచతీం శ్రియమ్ ॥ 30 ॥

ప్రాగేవ చాగతా తత్ర సుమిత్రా లక్ష్మణస్తథా ।
సీతా చానాయితా శ్రుత్వా ప్రియం రామాభిషేచనమ్ ॥ 31 ॥

తస్మిన్కాలే హి కౌసల్యా తస్థావామిలితేక్షణా ।

సుమిత్రయాన్వాస్యమానా సీతయా లక్ష్మణేన చ || 32 ||

శ్రుత్వా పుష్యేణ పుత్రస్య యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్ ।
ప్రాణాయామేన పురుషం ధ్యాయమానా జనార్దనమ్ || 33 ||

తథా సనియమామేవ సోఽభిగమ్యాభివాద్య చ ।
ఉవాచ వచనం రామో హర్షయంతామిదం తదా || 34 ||

అమ్బ పిత్రా నియుక్తోఽస్మి ప్రజాపాలనకర్మణి ।
భవితా శ్వోఽభిషేకో మే యథా మే శాసనం పితుః || 35 ||

సీతయాప్యపవస్తవ్యా రజనీయం మయా సహ ।
ఏవమృత్విగుపాధ్యాయైః సహ మాముక్తవాన్పితా || 36 ||

యాని యాన్యత్ర యోగ్యాని శ్వోభావిన్యభిషేచనే ।
తాని మే మగ్గలాన్యద్య వైదేహ్యశ్చైవ కారయ || 37 ||

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కౌసల్యా చిరకాలాభికాఙ్క్షితమ్ ।
హర్షబాష్పకలం వాక్యమిదం రామమభాషత || 38 ||

వత్స రామ చిరం జీవ హతాస్తే పరిపథినః ।
జ్ఞాతీన్మే త్వం శ్రియా యుక్తః సుమిత్రాయాశ్చ నన్దయ || 39 ||

కల్యాణే బత నక్షత్రే మయి జాతోఽసి పుత్రక ।
యేన త్వయా దశరథో గుణైరారాధితః పితా || 40 ||

అమోఘం బత మే ఊన్తం పురుషే పుష్కరేక్షణే ।
యేయమిక్షాకురాజ్యశ్రీః పుత్ర త్వాం సంశ్రయిష్యతి || 41 ||

ఇత్యేవముక్తో మాత్రేదం రామో భారతమబ్రవీత్ ।
ప్రాజ్ఞాలిం ప్రహ్వమాసీనమభివీక్ష్య స్మయన్నివ || 42 ||

లక్ష్మణేమాం మయా సార్థం ప్రశాధి త్వం వసున్ధరామ్ ।

ద్వితీయం మేఽన్తరాత్మానం త్వామియం శ్రీరుపస్థితా || 43 ||

సౌమిత్రే భుజ్జ్వ భోగాన్స్తమిష్టాన్రాజ్యఫలాని చ ।
జీవితం చ హి రాజ్యం చ త్వదర్థమభికామయే || 44 ||

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామో మాతరావభివాద్య చ ।
అభ్యనుజ్ఞాప్య సీతాం చ జగామ స్వం నివేశనమ్ || 45 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

సన్దిశ్య రామం నృపతిః శ్వోభావిన్యభిషేచనే ।
పురోహితం సమాహూయ వసిష్ఠమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

గచ్ఛోపవాసం కాకుత్స్థం కారయాద్య తపోధన ।
శ్రీయశోరాజ్యలాభాయ వధ్వా సహ యతవ్రతమ్ ॥ ౨ ॥

తథేతి చ స రాజానముక్త్వా వేదవిదాం వరః ।
స్వయం వసిష్ఠో భగవాన్యాయౌ రామనివేశనమ్ ॥ ౩ ॥

స రామభవనం ప్రాప్య పాణ్డురాభ్రఘనప్రభమ్ ।
తిస్రః కణ్ఠ్యా రథేనైవ వివేశ మునిసత్తమః ॥ ౪ ॥

తమాగతమృషిం రామస్త్వరన్నివ ససమ్భ్రమః ।
మానయిష్యన్స మానార్హం నిశ్చక్రామ నివేశనాత్ ॥ ౫ ॥

అభ్యేత్య త్వరమాణశ్చ రథాభ్యాశం మనీషిణః ।
తతోఽవతారయామాస పరిగృహ్య రథాత్స్వయమ్ ॥ ౬ ॥

స బైనం ప్రశ్రితం దృష్ట్వా సమ్భాష్యాభిప్రసాద్య చ ।
ప్రియార్హం హర్షయన్రామమిత్యువాచ పురోహితః ॥ ౭ ॥

ప్రసన్నస్తే పితా రామ యౌవరాజ్యమవాప్స్యసి ।
ఉపవాసం భవానద్య కరోతు సహ సీతయా ॥ ౮ ॥

ప్రాతస్తామభిషేక్తా హి యౌవరాజ్యే నరాధిపః ।
పితా దశరథః ప్రీత్యా యయాతిం నహుషో యథా ॥ ౯ ॥

ఇత్యుక్త్వా స తదా రామముపవాసం యతవ్రతమ్ ।

మస్త్రవత్కారయామాస వైదేహ్య సహితం మునిః ॥ 10 ॥

తతో యథావద్రామేణ స రాజ్ఞో గురురర్చితః ।
అభ్యనుజ్ఞాప్య కాకుత్స్థం యయౌ రామనివేశనాత్ ॥ 11 ॥

సుహృద్భిస్తత్ర రామోఽపి తాననుజ్ఞాప్య సర్వశః ।
సభాజితో వివేశాథ తాననుజ్ఞాప్య సర్వశః ॥ 12 ॥

హృష్టనారీ నరయుతం రామవేశ్మ తదా బభౌ ।
యథా మత్తద్విజగణం ప్రపుల్లనలినం సరః ॥ 13 ॥

స రాజభవనప్రఖ్యాతస్మాద్రామనివేశనాత్ ।
నిర్గత్య దదృశే మార్గం వసిష్ఠో జనసంవృతమ్ ॥ 14 ॥

వృన్దవృన్దైరయోధ్యాయాం రాజమార్గాః సమన్తతః ।
బభూవురభినమ్బాధాః కుతూహలజనైర్వృతాః ॥ 15 ॥

జనవృన్దోర్మిసంఘర్షహర్షస్వనవతస్తదా ।
బభూవ రాజమార్గస్య సాగరస్యేవ నిస్వనః ॥ 16 ॥

సిక్తసమ్మృష్టరథ్యా హి తదహర్షనమాలినీ ।
ఆసీదయోధ్యా నగరీ సముచ్చితగృహధ్వజా ॥ 17 ॥

తదా హ్యయోధ్యా నిలయః సస్త్రిబాలాబలో జనః ।
రామాభిషేకమాకాంక్షన్నాకాంక్షన్నదయం రవేః ॥ 18 ॥

ప్రజాలంకారభూతం చ జనస్యానన్దవర్ధనమ్ ।
ఉత్సుకోఽభూజ్ఞనో ద్రష్టుం తమయోధ్యా మహోత్సవమ్ ॥ 19 ॥

ఏవం తం జనసమ్బాధం రాజమార్గం పురోహితః ।
వ్యూహన్నివ జనౌఘం తం శనై రాజ కులం యయౌ ॥ 20 ॥

సితాభశిఖరప్రఖ్యం ప్రాసదమధిరుహ్య సః ।
సమియాయ నరేంద్రేణ శక్రేణేవ బృహస్పతిః ॥ 21 ॥

తమాగతమభిప్రేక్ష్య హిత్యా రాజాసనం నృపః ।
పప్రచ్ఛ స చ తస్మై తత్కృతమిత్యభ్యవేదయత్ ॥ 22 ॥

గురుణా త్వభ్యనుజ్ఞాతో మనుజౌఘం విసృజ్య తమ్ ।
వివేశాంతఃపురం రాజా సింహో గిరిగుహామివ ॥ 23 ॥

తదగ్ర్యవేషప్రమదాజనాకులమ్
మహేంద్రవేశ్మప్రతిమం నివేశనమ్ ।
వ్యదీపయంశ్చారు వివేశ పార్థివః
శశీవ తారాగణసంక్కులం నభః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

గతే పురోహితే రామః స్నాతో నియతమానసః ।
సహ పత్న్య విశాలాక్ష్యా నారాయణముపాగమత్ ॥ ౧ ॥

ప్రగృహ్య శిరసా పాత్రిం హవిషో విధివత్తదా ।
మహతే దైవతాయాజ్యం జహావ జ్వలితేనలే ॥ ౨ ॥

శేషం చ హవిషస్తస్య ప్రాశ్యాశాస్యాత్మనః ప్రియమ్ ।
ధ్యాయన్నారాయణం దేవం స్వాస్తీర్ణే కుశసంస్తరే ॥ ౩ ॥

వాగ్యతః సహ వైదేహ్య భూత్వా నియతమానసః ।
శ్రీమత్యాయతనే విష్ణోః శిశ్యే నరవరాత్మజః ॥ ౪ ॥

ఏకయామావశిష్టాయాం రాత్ర్యాం ప్రతివిబుధ్య సః ।
అలక్ష్మరవిధిం కృత్స్నం కారయామాస వేశ్మనః ॥ ౫ ॥

తత్ర శృణ్వన్సుఖా వాచః సూతమాగధబద్ధినామ్ ।
పూర్వాం సన్ధ్యాముపాసీనో జజాప యతమానసః ॥ ౬ ॥

తుష్టావ ప్రణతశ్చైవ శిరసా మధుసూదనమ్ ।
విమలక్షౌమసంవీతో వాచయామాస చ ద్విజాన్ ॥ ౭ ॥

తేషాం పుణ్యాహఘోషోఽథ గమ్భీరమధురస్తదా ।
అయోధ్యాం పూరయామాస తూర్యఘోషానునాదితః ॥ ౮ ॥

కృతోపవాసం తు తదా వైదేహ్య సహ రాఘవమ్ ।
అయోధ్యా నిలయః శ్రుత్వా సర్వః ప్రముదితో జనః ॥ ౯ ॥

తతః పౌరజనః సర్వః శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్ ।

ప్రభాతాం రజనీం దృష్ట్వా చక్రే శోభాం పరాం పునః ॥ 10 ॥

సితాభ్రశిఖరాభేషు దేవతాయతనేషు చ ।
చతుష్పథేషు రథ్యాసు చైత్యేష్వట్టాలకేషు చ ॥ 11 ॥

నానాపణ్యసమృద్ధేషు వణిజామాపణేషు చ ।
కుటుమ్బినాం సమృద్ధేషు శ్రీమత్సు భవనేషు చ ॥ 12 ॥

సభాసు చైవ సర్వాసు వృక్షేష్వాలక్షితేషు చ ।
ధ్వజాః సముచ్చితాశ్చిత్రాః పతాకాశ్చభవంస్తదా ॥ 13 ॥

నటనర్తకసజ్ఞానాం గాయకానాం చ గాయతామ్ ।
మనఃకర్ణసుఖా వాచః శుశ్రువుశ్చ తతస్తతః ॥ 14 ॥

రామాభిషేకయుక్తాశ్చ కథాశ్చక్రుర్మిథో జనాః ।
రామాభిషేకే సమ్ప్రాప్తే చత్వరేషు గృహేషు చ ॥ 15 ॥

బాలా అపి క్రీడమానా గృహద్వారేషు సజ్ఞశః ।
రామాభిషేకసంయుక్తాశ్చక్రురేవ మిథః కథాః ॥ 16 ॥

కృతపుష్పోపహారశ్చ ధూపగంధాధివాసితః ।
రాజమార్గః కృతః శ్రీమాన్నౌరై రామాభిషేచనే ॥ 17 ॥

ప్రకాశీకరణార్థం చ నిశాగమనశక్యాయా ।
దీపవృక్షాంస్తథా చక్రురను రథ్యాసు సర్వశః ॥ 18 ॥

అలక్ష్కారం పురస్యైవం కృత్వా తత్పురవాసినః ।
ఆకాంక్షమాణా రామస్య యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్ ॥ 19 ॥

సమేత్య సజ్ఞశః సర్వే చత్వరేషు సభాసు చ ।
కథయంతో మిథస్తత్ర ప్రశశంసుర్జనాధిపమ్ ॥ 20 ॥

అహో మహాత్మా రాజాయమిశ్వాకుకులనన్దనః ।
జ్ఞాత్వా యో వృద్ధమాత్మానం రామం రాజ్యేఽహిచ్ఛషేక్ష్యతి ॥ 21 ॥

సర్వే హ్యనుగృహీతాః స్మ యన్నో రామో మహీపతిః ।
చిరాయ భవితా గోప్తా దృష్టతోకపరావరః ॥ 22 ॥

అనుద్ధతమనా విద్వాన్ధర్మాత్మా భ్రాతృవత్సలః ।
యథా చ భ్రాతృషు స్నిగ్ధస్తథాస్మాత్స్వపి రాఘవః ॥ 23 ॥

చిరం జీవతు ధర్మాత్మా రాజా దశరథోఽనఘః ।
యత్ప్రసాదేనాభిషిక్తం రామం ద్రక్ష్యామహే వయమ్ ॥ 24 ॥

ఏవంవిధం కథయతాం పౌరాణాం శుశ్రువుస్తదా ।
దిగ్భ్యోఽపి శ్రుతవృత్తాంతాః ప్రాప్తా జానపదా జనాః ॥ 25 ॥

తే తు దిగ్భ్యః పురీం ప్రాప్తా ద్రష్టుం రామాభిషేచనమ్ ।
రామస్య పూరయామాసుః పురీం జానపదా జనాః ॥ 26 ॥

జనౌఘైస్తైర్విసర్పద్భిః శుశ్రువే తత్ర నిస్వనః ।
పర్వసూదీర్ఘవేగస్య సాగరస్యేవ నిస్వనః ॥ 27 ॥

తతస్తద్దిన్ద్రక్షయసంనిభం పురమ్
దిదృక్షుభిర్జ్ఞానపదైరుపాగతైః ।
సమస్తతః సస్వనమాకులం బభౌ
సముద్రయాదోభిరివార్ణవోదకమ్ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

జ్ఞాతిదాసీ యతో జాతా కైకేయ్యాస్తు సహోషితా ।
ప్రాసాదం చన్ద్రసంకాశమారురోహ యదృచ్ఛయా ॥ 1 ॥

సిక్తరాజపథాం కృతాన్నం ప్రకీర్ణకమలోత్పలామ్ ।
అయోధ్యాం మన్థరా తస్మాత్ప్రాసాదాదన్వవైక్షత ॥ 2 ॥

పతాకాభిర్వరార్థాభిర్ధ్వజైశ్చ సమలఙ్కృతామ్ ।
సిక్తాం చన్దనతోయైశ్చ శిరఃస్నాతజనైర్వృతామ్ ॥ 3 ॥

అవిదూరే స్థితాం దృష్ట్వా ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మన్థరా ।
ఉత్తమేనాభిసంయుక్తా హర్షేణార్థపరా సతీ ॥ 4 ॥

రామమాతా ధనం కిం ను జనేభ్యః సమప్రయచ్ఛతి ।
అతిమాత్రం ప్రహర్షోఽయం కిం జనస్య చ శంస మే ।
కారయిష్యతి కిం వాపి సమప్రహృష్టో మహీపతిః ॥ 5 ॥

విదీర్యమాణా హర్షేణ ధాత్రీ పరమయా ముదా ।
ఆచచక్షేఽథ కుబ్జాయై భూయసీం రాఘవే శ్రియమ్ ॥ 6 ॥

శ్వః పుష్కేణ జితక్రోధం యౌవరాజ్యేన రాఘవమ్ ।
రాజా దశరథో రామమభిషేచయితానఘమ్ ॥ 7 ॥

ధాత్ర్యాస్తు వచనం శ్రుత్వా కుబ్జా ఉప్రమమర్షితా ।
కైలాస శిఖరాకారాత్ప్రాసాదాదవరోహత ॥ 8 ॥

సా దహ్యామానా కోపేన మన్థరా పాపదర్శినీ ।
శయానామేత్య కైకేయీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

ఉత్తిష్ఠ మూఢే కిం శేషే భయం త్వామభివర్తతే ।
ఉపప్లుతమహౌఘేన కిమాత్మానం న బుధ్యసే ॥ 10 ॥

అనిష్టే సుభగాకారే సౌభాగ్యేన వికత్థసే ।
చలం హి తవ సౌభాగ్యం నద్యః ప్రోత ఇవోష్ఠగే ॥ 11 ॥

ఏవముక్తా తు కైకేయీ రుష్టయా పరుషం వచః ।
కుబ్జయా పాపదర్శిన్యా విషాదమగమత్పరమ్ ॥ 12 ॥

కైకేయీ త్వబ్రవీత్కుబ్జాం కచ్చిత్క్షేమం న మన్థరే ।
విషణ్ణవదనాం హి త్వాం లక్షయే భృశదుఃఖితామ్ ॥ 13 ॥

మన్థరా తు వచః శ్రుత్వా కైకేయ్యా మధురాక్షరమ్ ।
ఉవాచ క్రోధసంయుక్తా వాక్యం వాక్యవిశారదా ॥ 14 ॥

సా విషణ్ణతరా భూత్వా కుబ్జా తస్యా హితైషిణీ ।
విషాదయన్తి ప్రోవాచ భేదయన్తి చ రాఘవమ్ ॥ 15 ॥

అక్షేమం సుమహద్దేవి ప్రవృత్తం త్వద్వినాశనమ్ ।
రామం దశరథో రాజా యౌవరాజ్యేఽభిషేష్యతి ॥ 16 ॥

సాస్మ్యగాధే భయే మగ్నా దుఃఖశోకసమన్వితా ।
దహ్యామానానలేనేవ త్వద్ధితార్థమిహాగతా ॥ 17 ॥

తవ దుఃఖేన కైకేయి మమ దుఃఖం మహద్భవేత్ ।
త్వద్వృద్ధౌ మమ వృద్ధిశ్చ భవేదత్ర న సంశయః ॥ 18 ॥

నరాధిపకులే జాతా మహిషీ త్వం మహిపతేః ।
ఉగ్రత్వం రాజధర్మాణాం కథం దేవి న బుధ్యసే ॥ 19 ॥

ధర్మవాదీ శరో భర్తా శ్లక్షవాదీ చ దారుణః ।
శుద్ధభావే న జానీషే తేనైవమతిసన్నితా ॥ 20 ॥

ఉపస్థితం పయుజ్ఞానస్తవయి సాస్తవమనర్థకమ్ ।
అర్థేనైవాద్య తే భర్తా కౌసల్యాం యోజయిష్యతి ॥ 21 ॥

అపవాహ్య స దుష్టాత్మా భరతం తవ బన్ధుషు ।
కాల్యం స్థాపయితా రామం రాజ్యే నిహతకణ్ఠకే ॥ 22 ॥

శత్రుః పతిప్రవాదేన మాత్రేవ హితకామ్యయా ।
ఆశీవిష ఇవాజ్ఞేన బాలే పరిధృతస్తవయా ॥ 23 ॥

యథా హి కుర్యాత్సర్వో వా శత్రుర్వా ప్రత్యుపేక్షితః ।
రాజ్ఞా దశరథేనాద్య సపుత్రా త్వం తథా కృతా ॥ 24 ॥

పాపేనాన్యతసన్వేన బాలే నిత్యం సుఖోచితే ।
రామం స్థాపయతా రాజ్యే సానుబన్ధా హతా హ్యసి ॥ 25 ॥

సా ప్రాప్తకాలం కైకేయి క్షిప్రం కురు హితం తవ ।
త్రాయస్వ పుత్రమాత్మానం మాం చ విస్మయదర్శనే ॥ 26 ॥

మన్థరాయా వచః శ్రుత్వా శయనాత్స శుభాననా ।
ఏవమాభరణం తస్యై కుబ్జాయై ప్రదదౌ శుభమ్ ॥ 27 ॥

దత్త్వా త్వాభరణం తస్యై కుబ్జాయై ప్రమదోత్తమా ।
కైకేయీ మన్థరాం హృష్టా పునరేవాబ్రవీదిదమ్ ॥ 28 ॥

ఇదం తు మన్థరే మహ్యమాఖ్యాసి పరమం ప్రియమ్ ।
ఏతస్మై ప్రియమాఖ్యాతుః కిం వా భూయః కరోమి తే ॥ 29 ॥

రామే వా భరతే వాహం విశేషం నోపలక్షయే ।
తస్మాత్తుష్టాస్మి యద్రాజా రామం రాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి ॥ 30 ॥

న మే పరం కిఞ్చిదితస్తవయా పునః
ప్రియం ప్రియార్హే సువచం వచో వరమ్ ।

తథా హ్యవోచస్త్వమతః ప్రియోత్తరమ్
వరం పరం తే ప్రదదామి తం వృణు ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

మన్థరా త్వభ్యసూయ్యై నాముత్సృజ్యాభరణం చ తత్ ।
ఉవాచేదం తతో వాక్యం కోపదుఃఖసమన్వితా ॥ 1 ॥

హర్షం కిమిదమస్థానే కృతవత్యసి బాలిశే ।
శోకసాగరమధ్యస్థమాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ 2 ॥

సుభగా ఖలు కౌసల్యా యస్యాః పుత్రోఽభిషేక్ష్యతే ।
యౌవరాజ్యేన మహతా శ్వః పుష్యేణ ద్విజోత్తమైః ॥ 3 ॥

ప్రాప్తాం సుమహతీం ప్రీతిం ప్రతీతాం తాం హతద్విషమ్ ।
ఉపస్థాస్యసి కౌసల్యాం దాసీవ త్వం కృతాజ్ఞానిః ॥ 4 ॥

హృష్టాః ఖలు భవిష్యన్తి రామస్య పరమాః స్త్రియః ।
అప్రహృష్టా భవిష్యన్తి స్నుషాస్తే భరతక్షయే ॥ 5 ॥

తాం దృష్ట్వా పరమప్రీతాం బ్రువంతీం మన్థరాం తతః ।
రామస్యైవ గుణాన్దేవీ కైకేయీ ప్రశశంస హ ॥ 6 ॥

ధర్మజ్ఞో గురుభిర్దాంతః కృతజ్ఞః సత్యవాక్కుచిః ।
రామో రాజ్ఞః సుతో జ్యేష్ఠో యౌవరాజ్యమతోఽర్హతి ॥ 7 ॥

భ్రాతృనభృత్యాంశ్చ దీర్ఘాయుః పితృవత్పాలయిష్యతి ।
సంతప్యసే కథం కుబ్జే శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్ ॥ 8 ॥

భరతశ్చాపి రామస్య ధ్రువం వర్షశతాత్పరమ్ ।
పితృపైతామహం రాజ్యమవాప్స్యతి నరర్షభః ॥ 9 ॥

సా త్వమభ్యుదయే ప్రాప్తే వర్తమానే చ మన్థరే ।

భవిష్యతి చ కల్యాణే కిమర్థం పరితప్యసే ।
కౌసల్యాతోఽతిరిక్తం చ స తు శుశ్రూషతే హి మామ్ ॥ 10 ॥

కైకేయ్యా వచనం శ్రుత్వా మన్థరా భృశదుఃఖితా ।
దీర్ఘముష్ణం వినిఃశ్వస్య కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

అనర్థదర్శినీ మౌర్ఖ్యాన్నాత్మానమవబుధ్యసే ।
శోకవ్యసనవిస్తీర్ణే మజ్జన్తి దుఃఖసాగరే ॥ 12 ॥

భవితా రాఘవో రాజా రాఘవస్య చ యః సుతః ।
రాజవంశాత్తు భరతః కైకేయి పరిహాస్యతే ॥ 13 ॥

న హి రాజ్ఞః సుతాః సర్వే రాజ్యే తిష్ఠన్తి భామిని ।
స్థాప్యమానేషు సర్వేషు సుమహాననయో భవేత్ ॥ 14 ॥

తస్మాజ్జ్యేష్ఠే హి కైకేయి రాజ్యతన్త్రాణి పార్థివాః ।
స్థాపయన్త్యనవద్యాజీ గుణవత్స్వితరేష్వపి ॥ 15 ॥

అసావత్యన్తనిర్భగ్నస్తవ పుత్రో భవిష్యతి ।
అనాథవత్సుభేభ్యశ్చ రాజవంశాచ్చ వత్సలే ॥ 16 ॥

సాహం త్వదర్థే సమ్రాప్తా త్వం తు మాం నావబుధ్యసే ।
సపత్నివృద్ధౌ యా మే త్వం ప్రదేయం దాతుమిచ్ఛసి ॥ 17 ॥

ధ్రువం తు భరతం రామః ప్రాప్య రాజ్యమకణ్ఠకమ్ ।
దేశాన్తరం నాయయిత్వా లోకాన్తరమథాపి వా ॥ 18 ॥

బాల ఏవ హి మాతుల్యం భరతో నాయితస్త్వయా ।
సంనికర్షాచ్చ సౌహార్దం జాయతే స్థావరేష్వపి ॥ 19 ॥

గోప్తా హి రామం సౌమిత్రిర్లక్ష్మణం చాపి రాఘవః ।
అశ్వినోరివ సౌభ్రాత్రం తయోర్లోకేషు విశ్రుతమ్ ॥ 20 ॥

తస్మాన్న లక్ష్మణే రామః పాపం కిఞ్చిత్కరిష్యతి ।
రామస్తు భరతే పాపం కుర్యాదితి న సంశయః ॥ 21 ॥

తస్మాద్రాజగృహదేవ వనం గచ్ఛతు తే సుతః ।
ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం భృశం చాపి హితం తవ ॥ 22 ॥

ఏవం తే జ్ఞాతిపక్షస్య శ్రేయశ్చైవ భవిష్యతి ।
యది చేద్భరతో ధర్మాత్పిత్ర్యం రాజ్యమవాప్స్యతి ॥ 23 ॥

స తే సుఖోచితో బాలో రామస్య సహజో రిపుః ।
సమృధార్థస్య నష్టార్థో జీవిష్యతి కథం వశే ॥ 24 ॥

అభిద్రుతమివారణ్యే సింహేన గజయాథపమ్ ।
ప్రచ్ఛాద్యమానం రామేణ భరతం త్రాతుమర్హసి ॥ 25 ॥

దర్పాన్నిరాకృతా పూర్వం త్వయా సౌభాగ్యవత్తయా ।
రామమాతా సపత్నీ తే కథం వైరం న యాతయేత్ ॥ 26 ॥

యదా హి రామః పృథివీమవాప్స్యతి
ధ్రువం ప్రనష్టో భరతో భవిష్యతి ।
అతో హి సఞ్చింతయ రాజ్యమాత్మజే
పరస్య చాద్యైవ వివాస కారణమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

ఏవముక్తా తు కైకేయీ క్రోధేన జ్వలితాననా ।
దీర్ఘముష్ణం వినిఃశ్వస్య మన్థరామిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అద్య రామమితః క్షిప్రం వనం ప్రస్థాపయామ్యహమ్ ।
యౌవరాజ్యేన భరతం క్షిప్రమేవాభిషేచయే ॥ 2 ॥

ఇదం త్విదానీం సమృశ్య కేనోపాయేన మన్థరే ।
భరతః ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం న తు రామః కథశ్చన ॥ 3 ॥

ఏవముక్తా తయా దేవ్యా మన్థరా పాపదర్శినీ ।
రామార్థముపహింసంతీ కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

హస్తేదానీం ప్రవక్ష్యామి కైకేయీ శ్రూయతాం చ మే ।
యథా తే భరతో రాజ్యం పుత్రః ప్రాప్స్యతి కేవలమ్ ॥ 5 ॥

శ్రుత్వైవం వచనం తస్యా మన్థరాయాస్తు కైకయీ ।
కింశ్చిదుత్థాయ శయనాత్స్వప్నీర్ణాదిదమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

కథయ త్వం మమోపాయం కేనోపాయేన మన్థరే ।
భరతః ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం న తు రామః కథశ్చన ॥ 7 ॥

ఏవముక్తా తయా దేవ్యా మన్థరా పాపదర్శినీ ।
రామార్థముపహింసంతీ కుబ్జా వచనమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

తవ దేవాసురే యుద్ధే సహ రాజర్షిభిః పతిః ।
అగచ్ఛత్త్వాముపాదాయ దేవరాజస్య సాహ్యకృత్ ॥ 9 ॥

దీశమాస్థాయ కైకేయి దక్షిణాం దణ్డకాన్పుతి ।
వైజయంతమితి ఖ్యాతం పురం యత్ర తిమిధ్వజః ॥ 10 ॥

స శమ్భర ఇతి ఖ్యాతః శతమాయో మహాసురః ।
దదౌ శక్రస్య సక్రామం దేవసజ్జైరనిరితః ॥ 11 ॥

తస్మిన్మహతి సక్రామే రాజా దశరథస్తదా ।
అపవాహ్య త్వయా దేవి సక్రామాన్నష్టచేతనః ॥ 12 ॥

తత్రాపి విక్షతః శస్త్రైః పతిస్తే రక్షితస్తవయా ।
తుష్టేన తేన దత్తా తే ద్వా వరౌ శుభదర్శనే ॥ 13 ॥

స త్వయోక్తః పతిర్దేవి యదేచ్ఛేయం తదా వరౌ ।
గృహ్ణీయామితి తత్తేన తథేత్యుక్తం మహాత్మనా ।
అనభిజ్ఞా హ్యహం దేవి త్వయైవ కథితం పురా ॥ 14 ॥

తౌ వరౌ యాచ భర్తారం భరతస్యాభిషేచనమ్ ।
ప్రవ్రాజనం చ రామస్య త్వం వర్షాణి చతుర్దశ ॥ 15 ॥

క్రోధాగారం ప్రవిశ్యాద్య క్రుద్ధేవాశ్వపతేః సుతే ।
శేష్వానస్తర్హితాయాం త్వం భూమౌ మలినవాసినీ ।
మా స్మైనం ప్రత్యుదీక్షేథా మా చైనమభిభాషథాః ॥ 16 ॥

దయితా త్వం సదా భర్తురత్ర మే నాస్తి సంశయః ।
త్వత్కృతే చ మహారాజో విశేదపి హుతాశనమ్ ॥ 17 ॥

న త్వాం క్రోధయితుం శక్తో న క్రుద్ధాం ప్రత్యుదీక్షితుమ్ ।
తవ ప్రియార్థం రాజా హి ప్రాణానపి పరిత్యజేత్ ॥ 18 ॥

న హ్యతిక్రమితుం శక్తస్తవ వాక్యం మహీపతిః ।
మన్దస్వభావే బుధ్యస్వ సౌభాగ్యబలమాత్మనః ॥ 19 ॥

మణిముక్తాసువర్ణాని రత్నాని వివిధాని చ ।
దద్యాద్దశరథో రాజా మా స్మ తేషు మనః కృథాః ॥ 20 ॥

యా తౌ దేవాసురే యుద్ధే వరా దశరథోఽదదాత్ ।
తౌ స్మారయ మహాభాగే సోఽర్థో మా త్వామతిక్రమేత్ ॥ 21 ॥

యదా తు తే వరం దద్యాత్స్వయముత్థాప్య రాఘవః ।
వ్యవస్థాప్య మహారాజం త్వమిమం వృణుయా వరమ్ ॥ 22 ॥

రామం ప్రవ్రాజయారణ్యే నవ వర్షాణి పఞ్చ చ ।
భరతః క్రియతాం రాజా పృథివ్యాం పార్థివర్షభః ॥ 23 ॥

ఏవం ప్రవ్రాజితశ్చైవ రామోఽరామో భవిష్యతి ।
భరతశ్చ హతామిత్రస్తవ రాజా భవిష్యతి ॥ 24 ॥

యేన కాలేన రామశ్చ వనాత్ప్రత్యాగమిష్యతి ।
తేన కాలేన పుత్రస్తే కృతమూలో భవిష్యతి ।
సంజృహితమనుష్యశ్చ సుహృద్భిః సార్థమాత్మవాన్ ॥ 25 ॥

ప్రాప్తకాలం తు తే మన్యే రాజానం వీతసాధ్వసా ।
రామాభిషేకసంక్కుల్పాన్నిగృహ్య వినివర్తయ ॥ 26 ॥

అనర్థమర్థరూపేణ గ్రాహితా సా తతస్తయా ।
హృష్టా ప్రతీతా కైకేయా మన్థరామిదమబ్రవీత్ ॥ 27 ॥

కుబ్జే త్వాం నాభిజానామి శ్రేష్ఠాం శ్రేష్ఠాభిధాయినీమ్ ।
పృథివ్యామసి కుబ్జానాముత్తమా బుద్ధినిశ్చయే ॥ 28 ॥

త్వమేవ తు మమార్థేషు నిత్యయుక్తా హితైషిణీ ।
నాహం సమవబుధ్యేయం కుబ్జే రాజ్ఞశ్చిక్రీర్షితమ్ ॥ 29 ॥

సన్ని దుఃసంస్థితాః కుబ్జా వక్త్రాః పరమపాపికాః ।

త్వం పద్మమివ వాతేన సంనతా ప్రియదర్శనా ॥ 30 ॥

ఉరస్తేఽభినివిష్టం వై యావత్స్కన్ధాత్సమున్నతమ్ ।
అధస్తాచ్ఛోదరం శాంతం సునాభమివ లజ్జితమ్ ॥ 31 ॥

జఘనం తవ నిర్ఘృష్టం రశనాదామశోభితమ్ ।
జజ్ఞే భృశముపన్యస్తే పాదౌ చాప్యాయతావుభౌ ॥ 32 ॥

త్వమాయతాభ్యాం సక్తిభ్యాం మన్థరే క్షౌమవాసిని ।
అగ్రతో మమ గచ్ఛంతి రాజహంసీవ రాజనే ॥ 33 ॥

తవేదం స్థగు యద్దీర్ఘం రథఘోణమివాయతమ్ ।
మతయః క్షత్రవిద్యాశ్చ మాయాశ్చాత్ర వసంతి తే ॥ 34 ॥

అత్ర తే ప్రతిమోక్ష్యామి మాలాం కుబ్జే హిరణ్మయీమ్ ।
అభిషిక్తే చ భరతే రాఘవే చ వనం గతే ॥ 35 ॥

జాత్యేన చ సువర్ణేన సునిష్ఠప్తేన సున్దరి ।
లబ్ధార్థా చ ప్రతీతా చ లేపయిష్యామి తే స్థగు ॥ 36 ॥

ముఖే చ తిలకం చిత్రం జాతరూపమయం శుభమ్ ।
కారయిష్యామి తే కుబ్జే శుభాన్యాభరణాని చ ॥ 37 ॥

పరిధాయ శుభే వస్త్రే దేవదేవ చరిష్యసి ।
చన్ద్రమాహ్వానమానేన ముఖేనాప్రతిమాననా ।
గమిష్యసి గతిం ముఖ్యాం గర్వయంతి ద్విషజ్జనమ్ ॥ 38 ॥

తవాపి కుబ్జాః కుబ్జాయాః సర్వాభరణభూషితాః ।
పాదౌ పరిచరిష్యంతి యథైవ త్వం సదా మమ ॥ 39 ॥

ఇతి ప్రశస్యమానా సా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ।
శయానాం శయనే శుభ్రే వేద్యామగ్నిశిఖామివ ॥ 40 ॥

గతోదకే నేతుబద్ధో న కల్యాణీ విధీయతే ।
ఉత్తిష్ఠ కురు కల్యాణం రాజానమనుదర్శయ ॥ 41 ॥

తథా ప్రోత్సాహితా దేవీ గత్వా మన్థరయా సహ ।
క్రోధాగారం విశాలాక్షీ సౌభాగ్యమదగర్వితా ॥ 42 ॥

అనేకశతసాహస్రం ముక్తాహారం వరాజ్ఞనా ।
అవముచ్య వరార్హాణి శుభాన్యాభరణాని చ ॥ 43 ॥

తతో హేమోపమా తత్ర కుబ్జా వాక్యం వశం గతా ।
సంవిశ్య భూమౌ కైకేయీ మన్థరామిదమబ్రవీత్ ॥ 44 ॥

ఇహ వా మాం మృతాం కుబ్జే నృపాయావేదయిష్యసి ।
వనం తు రాఘవే ప్రాప్తే భరతః ప్రాప్స్యతి క్షీతిమ్ ॥ 45 ॥

అథైతదుక్త్వా వచనం సుదారుణమ్
నిధాయ సర్వాభరణాని భామినీ ।
అసంవృతామాస్తరణేన మేదిసీమ్
తదాధిశిష్యే పతితేవ కిన్నరీ ॥ 46 ॥

ఉదీర్ణసంరంభతమోవృతాననా
తథావముక్తోత్తమమాల్యభూషణా ।
నరేంద్రపత్నీ విమనా బభూవ సా
తమోవృతా ద్యౌరివ మగ్నతారకా ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

ఆజ్ఞాప్య తు మహారాజో రాఘవస్యాభిషేచనమ్ ।
ప్రియార్థాం ప్రియమాఖ్యాతుం వివేశాంతఃపురం వశీ ॥ ౧ ॥

తాం తత్ర పతితాం భూమౌ శయానామతథోచితామ్ ।
ప్రతప్త ఇవ దుఃఖేన సోఽపశ్యజ్జగతీపతిః ॥ ౨ ॥

స వృద్ధస్తరుణీం భార్యాం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ ।
అపాపః పాపసంక్కల్పాం దదర్శ ధరణీతలే ॥ ౩ ॥

కరేణుమివ దిగ్ధేన విద్ధాం మృగయుణా వనే ।
మహాగజ ఇవారణ్యే స్నేహాత్పరిమమర్శ తామ్ ॥ ౪ ॥

పరిమృశ్య చ పాణిభ్యామభిసస్త్రస్తచేతనః ।
కామీ కమలపత్రాక్షీమువాచ వనితామిదమ్ ॥ ౫ ॥

న తేఽహమభిజానామి క్రోధమాత్మని సంశ్రితమ్ ।
దేవి కేనాభియుక్తాసి కేన వాసి విమానితా ॥ ౬ ॥

యదిదం మమ దుఃఖాయ శేషే కల్యాణి పాంసుషు ।
భూమౌ శేషే కిమర్థం త్వం మయి కల్యాణ చేతసి ।
భూతోపహతచిత్తేవ మమ చిత్తప్రమాధినీ ॥ ౭ ॥

సన్ని మే కుశలా వైద్యా అభితుష్టాశ్చ సర్వశః ।
సుఖితాం త్వాం కరిష్యన్తి వ్యాధిమాచక్ష్య భామిని ॥ ౮ ॥

కస్య వా తే ప్రియం కార్యం కేన వా విప్రియం కృతమ్ ।
కః ప్రియం లభతామద్య కో వా సుమహదప్రియమ్ ॥ ౯ ॥

అవధ్యో వధ్యతాం కో వా వధ్యః కో వా విముచ్యతామ్ ।
దరిద్రః కో భవత్వాఢ్యో ద్రవ్యవాన్వాప్యకీఞ్చనః ॥ 10 ॥

అహం చైవ మదీయాశ్చ సర్వే తవ వశానుగాః ।
న తే కఞ్చిదభిప్రాయం వ్యాహస్తుమహముత్సహే ॥ 11 ॥

ఆత్మనో జీవితేనాపి బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి ।
యావదావర్తతే చక్రం తావతీ మే వసున్ధరా ॥ 12 ॥

తథోక్తా సా సమాశ్వాస్తా వక్తుకామా తదప్రియమ్ ।
పరిపీడయితుం భూయో భర్తారముపచక్రమే ॥ 13 ॥

నాస్మి విప్రకృతా దేవ కేనచిన్న విమానితా ।
అభిప్రాయస్తు మే కశ్చిత్తమిచ్ఛామి త్వయా కృతమ్ ॥ 14 ॥

ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజానీష్య యది త్వం కర్తుమిచ్ఛసి ।
అథ తద్వాహరిష్యామి యదభిప్రార్థితం మయా ॥ 15 ॥

ఏవముక్తస్తయా రాజా ప్రియయా స్త్రీవశం గతః ।
తామువాచ మహాతేజాః కైకేయామీషదుత్స్మితః ॥ 16 ॥

అవలిప్తే న జానాసి త్వత్తః ప్రియతరో మమ ।
మనుజో మనుజవ్యాపూద్రామాదన్యో న విద్యతే ॥ 17 ॥

భద్రే హృదయమప్యేతదనుమృశ్యోద్ధరస్వ మే ।
ఏతత్సమీక్ష్య కైకేయి బ్రూహి యత్సాధు మన్యసే ॥ 18 ॥

బలమాత్మని పశ్యన్తీ న మాం శక్కితుమర్హసి ।
కరిష్యామి తవ ప్రీతిం సుకృతేనాపి తే శపే ॥ 19 ॥

తేన వాక్యేన సంహృష్టా తమభిప్రాయమాత్మనః ।
వ్యాజహార మహాఘోరమభ్యాగతమివాన్తకమ్ ॥ 20 ॥

యథాక్రమేణ శపసి వరం మమ దదాసి చ ।
తచ్ఛృణ్వన్తు త్రయస్త్రింశద్దేవాః సేన్ద్రపురోగమాః ॥ 21 ॥

చన్ద్రాదిత్యౌ నభశ్చైవ గ్రహౌ రాత్ర్యహనీ దిశః ।
జగచ్ఛ పృథివీ చైవ సగన్ధర్వా సరాక్షసా ॥ 22 ॥

నిశాచరాణి భూతాని గృహేషు గృహదేవతాః ।
యాని చాన్యాని భూతాని జానీయుర్భాషితం తవ ॥ 23 ॥

సత్యసన్ధో మహాతేజా ధర్మజ్ఞః సుసమాహితః ।
వరం మమ దదాత్యేష తస్మై శృణ్వన్తు దేవతాః ॥ 24 ॥

ఇతి దేవీ మహేష్వానం పరిగృహ్యభిశస్య చ ।
తతః పరమువాచేదం వరదం కామమోహితమ్ ॥ 25 ॥

వరౌ యౌ మే త్వయా దేవ తదా దత్తౌ మహిపతే ।
తౌ తావదహమద్వైవ వక్ష్యామి శృణు మే వచః ॥ 26 ॥

అభిషేక సమారమ్భో రాఘవస్యోపకల్పితః ।
అనేనైవాభిషేకేణ భరతో మేఽభిషిచ్యతామ్ ॥ 27 ॥

నవ పఞ్చ చ వర్షాణి దణ్డకారణ్యమాశ్రితః ।
చీరాజినజటాధారీ రామో భవతు తాపసః ॥ 28 ॥

భరతో భజతామద్య యౌవరాజ్యమకణ్ఠకమ్ ।
అద్య చైవ హి పశ్యేయం ప్రయాన్తం రాఘవం వనే ॥ 29 ॥

తతః శ్రుత్వా మహారాజ కైకేయ్యా దారుణం వచః ।
వ్యథితో విలవశ్చైవ వ్యాప్రీం దృష్ట్వా యథా మృగః ॥ 30 ॥

అసంవృతాయామాసీనో జగత్యాం దీర్ఘముచ్ఛ్వసన్ ।
అహో ధిగితి సామర్షో వాచముక్త్యా నరాధిపః ।
మోహమాపేదివాన్భూయః శోకోపహతచేతనః ॥ 31 ॥

చిరేణ తు నృపః సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య సుదుఃఖితః ।
కైకేయామబ్రవీత్కృద్ధః ప్రదహన్నివ చక్షుషా ॥ 32 ॥

నృశంసే దుష్టచారిత్రే కులస్యాస్య వినాశిని ।
కిం కృతం తవ రామేణ పాపే పాపం మయాపి వా ॥ 33 ॥

సదా తే జననీ తుల్యాం వృత్తిం వహతి రాఘవః ।
తస్యైవ త్వమనర్థాయ కింనిమిత్తమిహోద్యతా ॥ 34 ॥

త్వం మయాత్మవినాశాయ భవనం స్వం ప్రవేశితా ।
అవిజ్ఞానాన్నుపసుతా వ్యాలీ తీక్షణవిషా యథా ॥ 35 ॥

జీవతోకో యదా సర్వో రామస్యేహ గుణస్తవమ్ ।
అపరాధం కముద్ధిశ్య త్యజ్ఞామీష్టమహం సుతమ్ ॥ 36 ॥

కౌసల్యాం వా సుమిత్రాం వా త్యజేయమపి వా శ్రియమ్ ।
జీవితం వాత్మనో రామం న త్వేవ పితృవత్సలమ్ ॥ 37 ॥

పరా భవతి మే ప్రీతిర్ద్వష్టా తనయమగ్రజమ్ ।
అపశ్యతస్తు మే రామం నష్టా భవతి చేతనా ॥ 38 ॥

తిష్ఠేల్లోకో వినా సూర్యం సస్యం వా సలిలం వినా ।
న తు రామం వినా దేహే తిష్ఠేత్తు మమ జీవితమ్ ॥ 39 ॥

తదలం త్యజ్యతామేష నిశ్చయః పాపనిశ్చయే ।
అపి తే చరణౌ మూర్ధ్నా స్పృశామ్యేష ప్రసీద మే ॥ 40 ॥

స భూమిపాలో విలపన్ననాథవత్
స్త్రియా గృహీతో దృహయేఽతిమాత్రతా ।
పపాత దేవ్యాశ్చరణౌ ప్రసారితౌ
ఉభావసంస్పృశ్య యథాతురస్తథా ॥ 41 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

అతదర్హం మహారాజం శయానమతథోచితమ్ ।
యయాతిమివ పుణ్యాన్తే దేవలోకాత్పరిచ్యుతమ్ ॥ ౧ ॥

అనర్థరూపా సిద్ధార్థా అభీతా భయదర్శినీ ।
పునరాకారయామాస తమేవ వరమజ్ఞనా ॥ ౨ ॥

త్వం కత్థనే మహారాజ సత్యవాదీ దృఢవ్రతః ।
మమ చేమం వరం కస్మాద్విధారయితుమిచ్ఛసి ॥ ౩ ॥

ఏవముక్తస్తు కైకేయ్యా రాజా దశరథస్తదా ।
ప్రత్యువాచ తతః క్రుద్ధో ముహూర్తం విహ్వలన్నివ ॥ ౪ ॥

మృతే మయి గతే రామే వనం మనుజపుజవే ।
హంతానార్యే మమామిత్రే రామః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౫ ॥

యది సత్యం బ్రవీమ్యేతత్తదసత్యం భవిష్యతి ।
అకీర్తిరతులా లోకే ధ్రువం పరిభవశ్చ మే ॥ ౬ ॥

తథా విలపతస్తస్య పరిభ్రమితచేతనః ।
అస్తమభ్యగమత్సూర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ ౭ ॥

స త్రియామా తథార్తస్య చంద్రమణ్డలమణ్డితా ।
రాజ్ఞో విలపమానస్య న వ్యభాసత శర్వరీ ॥ ౮ ॥

తథైవోష్ణం వినిఃశ్వస్య వృద్ధో దశరథో నృపః ।
విలలాపార్తవద్దుఃఖం గగనాసక్తలోచనః ॥ ౯ ॥

న ప్రభాతం త్వయేచ్ఛామి మయాయం రచితోఽఞ్జలిః ।

అథ వా గమ్యతాం శీఘ్రం నాహమిచ్ఛామి నిర్భ్రణామ్ ।
నృశంసాం కైకేయాం ద్రష్టుం యత్కృతే వ్యసనం మహత్ ॥ 10 ॥

ఏవముక్త్వా తతో రాజా కైకేయాం సంయతాఞ్జలిః ।
ప్రసాదయామాస పునః కైకేయాం చేదమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

సాధువృత్తస్య దీనస్య త్వద్గతస్య గతాయుషః ।
ప్రసాదః క్రియతాం దేవి భద్రే రాజ్ఞో విశేషతః ॥ 12 ॥

శూన్యేన ఖలు సుశ్రోణి మయేదం సముదాహృతమ్ ।
కురు సాధు ప్రసాదం మే బాలే సహృదయా హ్యసి ॥ 13 ॥

విశుద్ధభావస్య హి దుష్టభావా
తాప్రేక్షణస్యాశ్రుకలస్య రాజ్ఞః ।
శ్రుత్వా విచిత్రం కరుణం విలాపమ్
భర్తుర్నృశంసా న చకార వాక్యమ్ ॥ 14 ॥

తతః స రాజా పునరేవ మూర్ఛితః
ప్రియామతుష్టాం ప్రతికూలభాషిణీమ్ ।
సమీక్ష్య పుత్రస్య వివాసనం ప్రతి
క్షితౌ విసంజ్ఞో నిపపాత దుఃఖితః ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

పుత్రశోకార్ద్రతం పాపా విసంజ్ఞం పతితం భువి ।
వివేష్టమానముదీక్ష్య సైచ్ఛాకమిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

పాపం కృత్వేవ కిమిదం మమ సంశ్రుత్య సంశ్రవమ్ ।
శేషే ఊతితలే సన్నః స్థిత్యాం స్థాతుం త్వమర్హసి ॥ 2 ॥

ఆహుః సత్యం హి పరమం ధర్మం ధర్మవిదో జనాః ।
సత్యమాశ్రిత్య హి మయా త్వం చ ధర్మం ప్రచోదితః ॥ 3 ॥

సంశ్రుత్య శైబ్యః శ్యేనాయ స్వాం తనుం జగతీపతిః ।
ప్రదాయ పక్షిణో రాజజ్ఞాగామ గతిముత్తమామ్ ॥ 4 ॥

తథ హ్యలర్కస్తేజసీవ బ్రాహ్మణే వేదపారగే ।
యాచమానే స్వకే నేత్రే ఉద్ధృత్యావిమనా దదౌ ॥ 5 ॥

సరితాం తు పతిః స్వల్పాం మర్యాదాం సత్యమన్వితః ।
సత్యానురోధాత్సమయే వేలాం ఖాం నాతివర్తతే ॥ 6 ॥

సమయం చ మమార్శేమం యది త్వం న కరిష్యసి ।
అగ్రతస్తే పరిత్యక్తా పరిత్యక్య్యామి జీవితమ్ ॥ 7 ॥

ఏవం ప్రచోదితో రాజా కైకేయ్యా నిర్విశంకయా ।
నాశకత్వాశమున్మోక్తుం బలిరిన్ద్రకృతం యథా ॥ 8 ॥

ఉద్భ్రాంతహృదయశ్చాపి వివర్ణవనదోఽభవత్ ।
స ధుర్యో వై పరిస్పృహన్యగచక్రాంతరం యథా ॥ 9 ॥

విహ్వలాభ్యాం చ నేత్రాభ్యామపశ్యన్నివ భూమిపః ।

కృచ్చాద్ధైర్యేణ సంస్తభ్య కైకేయామిదమబ్రవీత్ || 10 ||

యస్తే మస్త్రకృతః పాణిరగ్నో పాపే మయా ధృతః ।
తం త్యజామి స్వజం చైవ తవ పుత్రం సహ త్వయా || 11 ||

తతః పాపసమాచారా కైకేయా పార్థివం పునః ।
ఉవాచ పరుషం వాక్యం వాక్యజ్ఞా రోషమూర్ఛితా || 12 ||

కిమిదం భాషసే రాజన్వాక్యం గరరుజోపమమ్ ।
ఆనాయయితుమక్లిష్టం పుత్రం రామమిహార్హసి || 13 ||

స్థాప్య రాజ్యే మమ సుతం కృత్వా రామం వనేచరమ్ ।
నిఃసపత్నాం చ మాం కృత్వా కృతకృత్యో భవిష్యసి || 14 ||

స నున్న ఇవ తీక్షణ ప్రతోదేన హయోత్తమః ।
రాజా ప్రదోచితోఽభీక్షం కైకేయామిదమబ్రవీత్ || 15 ||

ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి నష్టా చ మమ చేతనా ।
జ్యేష్ఠం పుత్రం ప్రియం రామం ద్రష్టుమిచ్ఛామి ధార్మికమ్ || 16 ||

ఇతి రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా కైకేయా తదనంతరమ్ ।
స్వయమేవాబ్రవీత్సుతం గచ్ఛ త్వం రామమానయ || 17 ||

తతః స రాజా తం సూతం సన్నహర్షః సుతం ప్రతి ।
శోకారక్తేక్షణః శ్రీమానుద్వీక్యోవాచ ధార్మికః || 18 ||

సుమన్త్రః కరుణం శ్రుత్వా దృష్ట్వా దీనం చ పార్థివమ్ ।
ప్రగృహీతాజ్ఞలిః కింఞ్చిత్తస్మాద్దేశాదపాక్రమన్ || 19 ||

యదా వక్తుం స్వయం దైన్యాన్న శశాక మహీపతిః ।
తదా సుమన్త్రం మస్త్రజ్ఞా కైకేయా ప్రత్యువాచ హ || 20 ||

సుమన్త రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రమానయ సున్దరమ్ ।
స మన్యమానః కల్యాణం హృదయేన ననన్ద చ ॥ 21 ॥

సుమన్తశ్చిన్తయామాస త్వరితం చోదితస్తయా ।
వ్యక్తం రామోఽభిషేకార్థమిహాయాస్యతి ధర్మవిత్ ॥ 22 ॥

ఇతి సూతో మతిం కృత్వా హర్షేణ మహతా పునః ।
నిర్జగామ మహాతేజా రాఘవస్య దిదృక్షయా ॥ 23 ॥

తతః పురస్తాత్సహసా వినిర్గతో
మహీపతీన్ద్వారగతాన్విలోకయన్ ।
దదర్శ పౌరాన్వివిధాన్మహాధనాన్
ఉపస్థితాన్ద్వారముపేత్య విష్ణితాన్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

తే తు తాం రజనీముష్య బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ।
ఉపతస్థురుపస్థానం సహరాజపురోహితాః ॥ ౧ ॥

అమాత్యా బలముఖ్యాశ్చ ముఖ్యా యే నిగమస్య చ ।
రాఘవస్యాభిషేకార్థే ప్రీయమాణాస్తు సజ్గతాః ॥ ౨ ॥

ఉదితే విమలే సూర్యే పుష్యే చాభ్యాగతేఽహని ।
అభిషేకాయ రామస్య ద్విజేన్ద్రైరుపకల్పితమ్ ॥ ౩ ॥

కాఞ్చనా జలకుమ్భాశ్చ భద్రపీఠం స్వలక్ష్మితమ్ ।
రామశ్చ సమ్యగ్నాస్తిర్థో భాస్వరా వ్యాఘ్రచర్మణా ॥ ౪ ॥

గంగాయమునయోః పుణ్యాత్సంక్లమాదాహృతం జలమ్ ।
యాశ్చాన్యాః సరితః పుణ్యా ప్రాదాః కూపాః సరాంసి చ ॥ ౫ ॥

ప్రాగ్వాహోశ్చోర్ధ్వవాహోశ్చ తిర్యగ్వాహాః సమాహితాః ।
తాభ్యశ్చైవాహృతం తోయం సముద్రేభ్యశ్చ సర్వశః ॥ ౬ ॥

క్షౌద్రం దధిఘృతం లాజా ధర్భాః సుమనసః పయః ।
సలాజాః క్షీరిభిశ్చన్నా ఘటాః కాఞ్చనరాజతాః ।
పద్మోత్పలయుతా భాన్తి పూర్ణాః పరమవారిణా ॥ ౭ ॥

చన్ద్రాంశువికచప్రఖ్యం పాణ్డూరం రత్నభూషితమ్ ।
సజ్జం తిష్ఠతి రామస్య వాలవ్యజనముత్తమమ్ ॥ ౮ ॥

చన్ద్రమణ్డలసంక్రాశమాతపత్రం చ పాణ్డూరమ్ ।
సజ్జం ద్యుతికరం శ్రీమదభిషేకపురస్కృతమ్ ॥ ౯ ॥

పాణ్డరశ్చ వృషః సజ్జః పాణ్డరాశ్వశ్చ సుస్థితః ।
ప్రస్తుతశ్చ గజః శ్రీమానౌపవాహ్యః ప్రతిక్షతే ॥ 10 ॥

అష్టౌ కన్యాశ్చ మగ్గల్యాః సర్వాభరణభూషితాః ।
వాదిత్రాణి చ సర్వాణి బద్ధినశ్చ తథాపరే ॥ 11 ॥

ఇక్ష్వకూణాం యథా రాజ్యే సమ్భియేతాభిషేచనమ్ ।
తథా జాతీయామాదాయ రాజపుత్రాభిషేచనమ్ ॥ 12 ॥

తే రాజవచనాత్తత్ర సమవేతా మహీపతిమ్ ।
అపశ్యన్తోఽబ్రువన్కో ను రాజ్ఞో నః ప్రతివేదయేత్ ॥ 13 ॥

న పశ్యామశ్చ రాజానముదితశ్చ దివాకరః ।
యౌవరాజ్యాభిషేకశ్చ సజ్జో రామస్య ధీమతః ॥ 14 ॥

ఇతి తేషు బ్రువాణేషు సార్వభౌమాన్మహీపతీన్ ।
అబ్రవీత్తానిదం సర్వాన్సుమన్త్రో రాజసత్కృతః ॥ 15 ॥

అయం పృచ్ఛామి వచనాత్సుఖమాయుష్మతామహమ్ ।
రాజ్ఞః సమ్ప్రతిబుద్ధస్య యచ్ఛాగమనకారణమ్ ॥ 16 ॥

ఇత్యుక్త్వాన్తఃపురద్వారమాజగామ పురాణవిత్ ।
ఆశీర్భిర్గుణయుక్తాభిరభితుష్టావ రాఘవమ్ ॥ 17 ॥

గతా భగవతీ రాత్రిరహః శివముపస్థితమ్ ।
బుధ్యస్వ నృపశార్దూల కురు కార్యమనన్తరమ్ ॥ 18 ॥

బ్రాహ్మణా బలముఖ్యాశ్చ నైగమాశ్చాగతా నృప ।
దర్శనం ప్రతికాంక్షంతే ప్రతిబుధ్యస్వ రాఘవ ॥ 19 ॥

స్తువన్తం తం తదా సూతం సుమన్త్రం మన్తకోవిదమ్ ।
ప్రతిబుధ్య తతో రాజా ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 20 ॥

స చైవ సమృద్ధునతోఽహమానయేదాశు రాఘవమ్ ।
ఇతి రాజా దశరథః సూతం తత్రాన్వశాత్పునః ॥ 21 ॥

స రాజవచనం శ్రుత్వా శిరసా ప్రతిపూజ్య తమ్ ।
నిర్జగామ నృపావాసాన్మన్యమానః ప్రియం మహత్ ॥ 22 ॥

ప్రపన్నో రాజమార్గం చ పతాకా ధ్వజశోభితమ్ ।
స సూతస్తత్ర శుశ్రావ రామాధికరణాః కథాః ॥ 23 ॥

తతో దదర్శ రుచిరం కైలాససదృశప్రభమ్ ।
రామవేశ్మ సుమన్తస్తు శక్రవేశ్మసమప్రభమ్ ॥ 24 ॥

మహాకపాటపిహితం వితర్దిశతశోభితమ్ ।
కాఞ్చనప్రతిమైకాగ్రం మణివిద్రుమతోరణమ్ ॥ 25 ॥

శారదాభ్రఘనప్రఖ్యం దీప్తం మేరుగుహోపమమ్ ।
దామభిర్వరమాల్యానాం సుమహద్భిరలఙ్కృతమ్ ॥ 26 ॥

స వాజియుక్తేన రథేన సారథిర్-
నరాకులం రాజకులం విలోకయన్ ।
తతః సమాసాద్య మహాధనం మహత్
ప్రహృష్టరోమా స బభూవ సారథిః ॥ 27 ॥

తదద్రికూటాచలమేఘసంనిభమ్
మహావిమానోత్తమవేశ్మసజ్జవత్ ।
అవార్యమాణః ప్రవివేశ సారథిః
ప్రభూతరత్నం మకరో యథార్ణవమ్ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

స తదంతఃపురద్వారం సమతీత్య జనాకులమ్ ।
ప్రవివిక్తాం తతః కక్ష్యామాససాద పురాణవిత్ ॥ ౧ ॥

ప్రాసకార్ముకబిభృద్భిర్యువభిర్మృష్టకుణ్డలైః ।
అప్రమాదిభిరేకాగ్రైః స్వనురక్తైరధిష్ఠితామ్ ॥ ౨ ॥

తత్ర కాషాయీణో వృద్ధాన్వేత్రపాణీన్స్వలఙ్కృతాన్ ।
దదర్శ విష్ఠితాన్దావరి స్త్ర్యధ్యక్షాన్సుసమాహితాన్ ॥ ౩ ॥

తే సమీక్ష్య సమాయాంతం రామప్రియచిక్లీర్షవః ।
సహభార్యాయ రామాయ క్షిప్రమేవాచచక్షిరే ॥ ౪ ॥

ప్రతివేదితమాజ్ఞాయ సూతమభ్యంతరం పితుః ।
తత్రైవానాయయామాస రాఘవః ప్రియకామ్యయా ॥ ౫ ॥

తం వైశ్రవణసఙ్కాశముపవిష్టం స్వలఙ్కృతమ్ ।
దాదర్శ సూతః పర్యజ్ఞే సౌవణో సోత్తరచ్ఛదే ॥ ౬ ॥

వరాహరుధిరాభేణ శుచినా చ సుగన్ధినా ।
అనులిప్తం పరార్ధ్యేన చన్దనేన పరస్తపమ్ ॥ ౭ ॥

స్థితయా పార్శ్వతశ్చాపి వాలవ్యజనహస్తయా ।
ఉపేతం సీతయా భూయశ్చిత్రయా శశినం యథా ॥ ౮ ॥

తం తపస్తమివాదిత్యముపపన్నం స్వతేజసా ।
వవన్దే వరదం బన్ధి నియమజ్ఞో వినీతవత్ ॥ ౯ ॥

ప్రాజ్ఞాలిస్తు సుఖం పృష్ట్యా విహారశయనాసనే ।

రాజపుత్రమువాచేదం సుమన్తో రాజసత్కృతః ॥ 10 ॥

కౌసల్యా సుప్రభా దేవ పితా త్వం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
మహిష్యా సహ కైకేయ్యా గమ్యతాం తత్ర మాచిరమ్ ॥ 11 ॥

ఏవముక్తస్తు సంహృష్టో నరసింహో మహాద్యుతిః ।
తతః సమ్మానయామాస సీతామిదమువాచ హ ॥ 12 ॥

దేవి దేవశ్చ దేవీ చ సమాగమ్య మదంతరే ।
మన్త్రేయేతే ధ్రువం కిఞ్చిదభిషేచనసంహితమ్ ॥ 13 ॥

లక్షయిత్వా హ్యభిప్రాయం ప్రియకామా సుదక్షిణా ।
సఞ్చోదయతి రాజానం మదర్థం మదిరేక్షణా ॥ 14 ॥

యాదృశీ పరిషత్తత్ర తాదృశో దూత ఆగతః ।
ధ్రువమద్వైవ మాం రాజా యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి ॥ 15 ॥

హస్త శీఘ్రమితో గత్వా ద్రక్ష్యామి చ మహీపతిః ।
సహ త్వం పరివారేణ సుఖమాస్స్వి రమస్య చ ॥ 16 ॥

పతిసమ్మానితా సీతా భర్తారమసితేక్షణా ।
ఆద్వారమనువవ్రాజ మఙ్గలాన్యభిదధ్యుషీ ॥ 17 ॥

స సర్వానర్థినో దృష్ట్వా సమేత్య ప్రతినన్ద్య చ ।
తతః పావకసంక్రాశమారురోహ రథోత్తమమ్ ॥ 18 ॥

ముష్ణంతమివ చక్షాంషి ప్రభయా హేమవర్చసమ్ ।
కరేణుశిశుకలైశ్చ యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ 19 ॥

హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవాశుగమ్ ।
ప్రయయౌ తూర్ణమాస్థాయ రాఘవో జ్వలితః శ్రియా ॥ 20 ॥

స పర్జన్య ఇవాకాశే స్వనవానభినాదయన్ ।

నికేతాన్నిర్యయా శ్రీమాన్మహాభ్రాదివ చన్ద్రమాః ॥ 21 ॥

ఛత్రచామరపాణిస్తు లక్ష్మణో రాఘవానుజః ।
జగోప భ్రాతరం భ్రాతా రథమాస్థాయ పృష్ఠతః ॥ 22 ॥

తతో హలహలాశబ్దస్తుములః సమజాయత ।
తస్య నిష్క్రమమాణస్య జనౌఘస్య సమన్తతః ॥ 23 ॥

స రాఘవస్తత్ర కథాప్రలాపమ్
శుశ్రావ లోకస్య సమాగతస్య ।
ఆత్మాధికారా వివిధాశ్చ వాచః
ప్రహృష్టరూపస్య పురే జనస్య ॥ 24 ॥

ఏష శ్రియం గచ్ఛతి రాఘవోఽద్యః; రాజప్రసాదాద్విపులాం గమిష్యన్ ।
ఏతే వయం సర్వసమృద్ధకామా; యేషామయం నో భవితా ప్రశాంతా ।
లాభో జనస్యాస్య యదేష సర్వమ్; ప్రపత్స్యతే రాష్ట్రమిదం చిరాయ ॥ 25 ॥

స ఘోషవద్భిశ్చ హయైః సనాగైః
పురఃసరైః స్వస్తికసూతమాగధైః ।
మహీయమానః ప్రవరైశ్చ వాదకైః
అభిష్టుతో వైశ్రవణో యథా యయా ॥ 26 ॥

కరేణుమాతఙ్గరథాశ్వసంక్కులమ్
మహాజనౌఘైః పరిపూర్ణచత్వరమ్ ।
ప్రభూతరత్నం బహుపణ్యసంశ్చయమ్
దదర్శ రామో రుచిరం మహాపథమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పంచదశః సర్గః ॥

స రామో రథమాస్థాయ సమృహృష్టసుహృజ్జనః ।
అపశ్యన్నగరం శ్రీమాన్నానాజనసమాకులమ్ ॥ 1 ॥

స గృహైరభ్రసజ్కౌశైః పాణ్డరైరుపశోభితమ్ ।
రాజమార్గం యయౌ రామో మధ్యేనాగరుధూపితమ్ ॥ 2 ॥

శోభమానమసమ్బాధం తం రాజపథముత్తమమ్ ।
సంవృతం వివిధైః పణ్యైర్భక్ష్యైరుచ్ఛావచైరపి ॥ 3 ॥

ఆశీర్వాదానృహూఞ్శృణ్వన్సుహృద్భిః సముదీరితాన్ ।
యథార్హం చాపి సమ్పూజ్య సర్వానేవ నరాన్యయౌ ॥ 4 ॥

పితామహైరాచరితం తథైవ ప్రపితామహైః ।
అద్యోపాదాయ తం మార్గమభిషిక్తోఽనుపాలయ ॥ 5 ॥

యథా స్మ లాలితాః పిత్రా యథా పూర్వైః పితామహైః ।
తతః సుఖతరం సర్వే రామే వత్స్యమ రాజని ॥ 6 ॥

అలమద్య హి భుక్తేన పరమార్థైరలం చ నః ।
యథా పశ్యామ నిర్వాన్తం రామం రాజ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 7 ॥

అతో హి న ప్రియతరం నాన్యత్కించద్భవిష్యతి ।
యథాభిషేకో రామస్య రాజ్యేనామితతేజసః ॥ 8 ॥

ఏతాశ్చాన్యాశ్చ సుహృదాముదాసీనః కథాః శుభాః ।
ఆత్మసమ్పూజనీః శృణ్వన్యయౌ రామో మహాపథమ్ ॥ 9 ॥

స హి తస్మాన్మనః కశ్చిచ్ఛక్నుషీ వా నరోత్తమాత్ ।

నరః శక్నోత్యపాక్రష్టమతిక్రాన్తేఽపి రాఘవే ॥ 10 ॥

సర్వేషాం స హి ధర్మాత్మా వర్ణానాం కురుతే దయామ్ ।
చతుర్ణాం హి వయఃస్థానాం తేన తే తమనువ్రతాః ॥ 11 ॥

స రాజకులమాసాద్య మహేన్ద్రిభవనోపమమ్ ।
రాజపుత్రః పితుర్వేశ్మ ప్రవివేశ శ్రియా జ్వలన్ ॥ 12 ॥

స సర్వాః సమతిక్రమ్య కష్టా దశరథాత్మజః ।
సంనివర్త్య జనం సర్వం శుద్ధాంతఃపురమభ్యగాత్ ॥ 13 ॥

తతః ప్రవిష్టే పితురన్తికం తదా
జనః స సర్వో ముదితో నృపాత్మజే ।
ప్రతీక్షతే తస్య పునః స్మ నిర్గమమ్
యథోదయం చన్ద్రమసః సరిత్పతిః ॥ 14 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

స దదర్శాసనే రామో నిషణ్ణం పితరం శుభే ।
కైకేయాసహితం దీనం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧ ॥

స పితుశ్చరణౌ పూర్వమభివాద్య విసీతవత్ ।
తతో వవన్దే చరణౌ కైకేయ్యాః సుసమాహితః ॥ ౨ ॥

రామేత్యుక్త్వా చ వచనం వాష్పపర్యాకులేక్షణః ।
శశాక నృపతిర్దీనో నేక్షితుం నాభిభాషితుమ్ ॥ ౩ ॥

తదపూర్వం నరపతేర్దృష్ట్వా రూపం భయావహమ్ ।
రామోఽపి భయమాపన్నః పదా స్పృష్ట్యేవ పన్నగమ్ ॥ ౪ ॥

ఇన్ద్రియైరప్రహృష్టైస్తం శోకసంతాపకర్శితమ్ ।
నిఃశ్వసంతం మహారాజం వ్యథితాకులచేతనమ్ ॥ ౫ ॥

ఊర్మి మాలినమక్షోభ్యం క్షుభ్యంతమివ సాగరమ్ ।
ఉపప్లుతమివాదిత్యముక్తానృతమృషిం యథా ॥ ౬ ॥

అచిన్త్యకల్పం హి పితుస్తం శోకముపధారయన్ ।
బభూవ సంరబ్ధతరః సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౭ ॥

చిన్తయామాస చ తదా రామః పితృహితే రతః ।
కింస్విదద్యైవ నృపతిర్న మాం ప్రత్యభినన్దతి ॥ ౮ ॥

అన్యదా మాం పితా దృష్ట్వా కుపితోఽపి ప్రసీదతి ।
తస్య మామద్య సమ్ప్రేక్ష్య కిమాయాసః ప్రవర్తతే ॥ ౯ ॥

స దీన ఇవ శోకార్తో విషణ్ణవదనద్యుతిః ।

కైకేయీమభివాద్యైవ రామో వచనమబ్రవీత్ || 10 ||

కచ్చిన్మయా నాపరాధమజ్ఞానాద్యేన మే పితా ।
కుపితస్తన్మమాచక్ష్య త్వం చైవైనం ప్రసాదయ || 11 ||

వివర్ణవదనో దీనో న హి మామభిభాషతే ।
శారీరో మానసో వాపి కచ్చిదేనం న బాధతే ।
సంతాపో వాభితాపో వా దుర్లభం హి సదా సుఖమ్ || 12 ||

కచ్చిన్న కిఞ్చిద్భరతే కుమారే ప్రియదర్శనే ।
శత్రుఘ్నో వా మహాసత్త్వే మాతృశాన్ వా మమాశుభమ్ || 13 ||

అతోషయన్మహారాజమకుర్వన్వా పితుర్వచః ।
ముహూర్తమపి నేచ్ఛేయం జీవితం కుపితే నృపే || 14 ||

యతోమూలం నరః పశ్యేత్ప్రాదుర్భావమిహాత్మనః ।
కథం తస్మిన్న వర్తేత ప్రత్యక్షే సతి దైవతే || 15 ||

కచ్చిత్తే పరుషం కిఞ్చిదభిమానాత్పితా మమ ।
ఉక్తో భవత్యా కోపేన యత్రాస్య లులితం మనః || 16 ||

ఏతదాచక్ష్య మే దేవి తత్త్వేన పరిపృచ్ఛతః ।
కింనిమిత్తమపూర్వోఽయం వికారో మనుజాధిపే || 17 ||

అహం హి వచనాద్రాజ్ఞః పతేయమపి పావకే ।
భక్షయేయం విషం తీక్ష్ణం మజ్జేయమపి చార్ణవే ।
నియుక్తో గురుణా పిత్రా నృపేణ చ హితేన చ || 18 ||

తద్బ్రూహి వచనం దేవి రాజ్ఞో యదభికాజ్ఞితమ్ ।
కరిష్యే ప్రతిజానే చ రామో ద్విర్నాభిభాషతే || 19 ||

తమార్జవసమాయుక్తమనార్యా సత్యవాదినమ్ ।
ఉవాచ రామం కైకేయీ వచనం భృశదారుణమ్ || 20 ||

పురా దేవాసురే యుద్ధే పిత్రా తే మమ రాఘవ ।
రక్షితేన వరా దత్తౌ సశత్యేన మహారణే ॥ 21 ॥

తత్ర మే యాచితో రాజా భరతస్యాభిషేచనమ్ ।
గమనం దణ్డకారణ్యే తవ చాద్యైవ రాఘవ ॥ 22 ॥

యది సత్యప్రతిజ్ఞం త్వం పితరం కర్తుమిచ్ఛసి ।
ఆత్మానం చ నరరేష్ఠ మమ వాక్యమిదం శృణు ॥ 23 ॥

స నిదేశే పితుస్తిష్ఠ యథా తేన ప్రతిశ్రుతమ్ ।
త్వయారణ్యం ప్రవేష్టవ్యం నవ వర్షాణి పశ్చా చ ॥ 24 ॥

సప్త సప్త చ వర్షాణి దణ్డకారణ్యమాశ్రితః ।
అభిషేకమిమం త్యక్త్వా జటాచీరధరో వస ॥ 25 ॥

భరతః కోసలపురే ప్రశాన్తు వసుధామిమామ్ ।
నానారత్నసమాకీర్ణాం సవాజిరథకుజ్జారామ్ ॥ 26 ॥

తదప్రియమమిత్రఘ్నా వచనం మరణోపమమ్ ।
శ్రుత్వా న వివ్యథే రామః కైకేయాం చేదమబ్రవీత్ ॥ 27 ॥

ఏవమస్తు గమిష్యామి వనం వస్తుమహం త్వతః ।
జటాచీరధరో రాజ్ఞః ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్ ॥ 28 ॥

ఇదం తు జ్ఞాతుమిచ్ఛామి కిమర్థం మాం మహిపతిః ।
నాభినన్దతి దుర్ధర్షో యథాపురమరిన్దమః ॥ 29 ॥

మన్యుర్న చ త్వయా కార్యో దేవి బ్రూహి తవాగ్రతః ।
యాస్యామి భవ సుప్రీతా వనం చీరజటాధరః ॥ 30 ॥

హితేన గురుణా పిత్రా కృతజ్ఞేన నృపేణ చ ।
నియుజ్యమానో విశ్రబ్ధం కిం న కుర్యాదహం ప్రియమ్ ॥ 31 ॥

అలీకం మానసం త్వేకం హృదయం దహతీవ మే ।
స్వయం యన్నాహ మాం రాజా భరతస్యాభిషేచనమ్ ॥ 32 ॥

అహం హి సీతాం రాజ్యం చ ప్రాణానిష్ఠాన్ధనాని చ ।
హృష్టో భ్రాత్రే స్వయం దద్యాం భరతాయాప్రచోదితః ॥ 33 ॥

కిం పునర్మనుజేన్ద్రేణ స్వయం పిత్రా ప్రచోదితః ।
తవ చ ప్రియకామార్థం ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్ ॥ 34 ॥

తదాశ్వాసయ హీమం త్వం కిం నివదం యన్మహీపతిః ।
వసుధాసక్తనయనో మన్దమశ్రూణి ముఞ్చతి ॥ 35 ॥

గచ్ఛన్తు చైవానయితుం దూతాః శీఘ్రజవైర్హయైః ।
భరతం మాతులకులాదద్యైవ నృపశాసనాత్ ॥ 36 ॥

దణ్డకారణ్యమేషోఽహమితో గచ్ఛామి సత్వరః ।
అవిచార్య పితుర్వాక్యం సమావస్తుం చతుర్దశ ॥ 37 ॥

సా హృష్టా తస్య తద్వాక్యం శ్రుత్వా రామస్య కైకయా ।
ప్రస్థానం శ్రద్ధధానా హి త్వరయామాస రాఘవమ్ ॥ 38 ॥

ఏవం భవతు యాస్యన్తి దూతాః శీఘ్రజవైర్హయైః ।
భరతం మాతులకులాదుపావర్తయితుం నరాః ॥ 39 ॥

తవ త్వహం క్షమం మన్యే నోత్సుకస్య విలమ్బనమ్ ।
రామ తస్మాదితః శీఘ్రం వనం త్వం గన్తుమర్హసి ॥ 40 ॥

ప్రీడాన్వితః స్వయం యచ్ఛ నృపస్త్యాం నాభిభాషతే ।
వైతత్కిఞ్చిన్నరశ్రేష్ఠ మన్యురేషోఽపనీయతామ్ ॥ 41 ॥

యావత్త్వం న వనం యాతః పురాదస్మాదభిత్వరన్ ।
పితా తావన్న తే రామ స్నాస్యతే భోక్ష్యతేఽపి వా ॥ 42 ॥

ధిక్కష్టమితి నిఃశ్వస్య రాజా శోకపరిప్లుతః ।
మూర్ఛితో న్యపతత్తస్మిన్పర్యజ్కే హేమభూషితే ॥ 43 ॥

రామోఽప్యుత్థాప్య రాజానం కైకేయ్యాభిప్రచోదితః ।
కశయేవాహతో వాజీ వనం గన్తుం కృతత్వరః ॥ 44 ॥

తదప్రియమనార్యాయా వచనం దారుణోదరమ్ ।
శ్రుత్వా గతవ్యథో రామః కైకేయాం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 45 ॥

నాహమర్థపరో దేవి లోకమావస్తుముత్సహే ।
విద్ధి మామృషిభిస్తుల్యం కేవలం ధర్మమాస్థితమ్ ॥ 46 ॥

యదత్రభవతః కిఞ్చిచ్ఛక్యం కర్తుం ప్రియం మయా ।
ప్రాణానపి పరిత్యజ్య సర్వథా కృతమేవ తత్ ॥ 47 ॥

న హ్యతో ధర్మచరణం కిఞ్చిదస్తి మహత్తరమ్ ।
యథా పితరి శుశ్రూషా తస్య వా వచనక్రియా ॥ 48 ॥

అనుక్తోఽప్యత్రభవతా భవత్యా వచనాదహమ్ ।
వనే వత్స్యామి విజనే వర్షాణీహ చతుర్దశ ॥ 49 ॥

న నూనం మయి కైకేయి కిఞ్చిదాశంసనే గుణమ్ ।
యద్రాజానమవోచస్త్యం మమేశ్వరతరా సతీ ॥ 50 ॥

యావన్మాతరమాప్యచ్ఛే సీతాం చానునయామ్యహమ్ ।
తతోఽద్యైవ గమిష్యామి దణ్డకానాం మహద్వనమ్ ॥ 51 ॥

భరతః పాలయేద్రాజ్యం శుశ్రూషేచ్ఛ పితుర్యథా ।
తథా భవత్యా కర్తవ్యం స హి ధర్మః సనాతనః ॥ 52 ॥

స రామస్య వచః శ్రుత్వా భృశం దుఃఖహతః పితా ।
శోకాదశక్నువన్బాష్పం ప్రరురోద మహాస్వనమ్ ॥ 53 ॥

వన్దిత్వా చరణౌ రామో విసంజ్ఞస్య పితుస్తదా ।
కైకేయ్యాశ్చాప్యనార్యాయా నిష్పపాత మహాద్యుతిః ॥ 54 ॥

స రామః పితరం కృత్వా కైకేయాం చ ప్రదక్షిణమ్ ।
నిష్క్రమ్యాన్తఃపురాత్తస్మాత్స్వం దదర్శ సుహృజ్జనమ్ ॥ 55 ॥

తం బాష్పపరిపూర్ణాక్షః పృష్ఠతోఽనుజగామ హ ।
లక్ష్మణః పరమక్రుద్ధః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ 56 ॥

ఆభిషేచనికం భాణ్డం కృత్వా రామః ప్రదక్షిణమ్ ।
శనైర్జగామ సాపేక్షో దృష్టిం తత్రావిచాలయన్ ॥ 57 ॥

న చాస్య మహతీం లక్ష్మీం రాజ్యనాశోఽపకర్షతి ।
లోకకాన్తస్య కాన్తత్వం శీతరశ్మేరివ క్షపా ॥ 58 ॥

న వనం గన్తుకామస్య త్యజతశ్చ వసున్ధరామ్ ।
సర్వలోకాతిగన్యేవ లక్ష్మ్యతే చిత్తవిక్రియా ॥ 59 ॥

ధారయన్మనసా దుఃఖమిన్ద్రియాణి నిగృహ్య చ ।
ప్రవివేశాత్మవాన్వేశ్య మాతురప్రియశంసివాన్ ॥ 60 ॥

ప్రవిశ్య వేశ్మాతిభృశం ముదాన్వితమ్
సమీక్ష్య తాం చార్థవిపత్తిమాగతామ్ ।
న చైవ రామోఽత్ర జగామ విక్రియామ్
సుహృజ్జనస్యాత్మవిపత్తిశఙ్కయా ॥ 61 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

రామస్తు భృశమాయస్తో నిఃశ్వసన్నివ కుజ్జ్వరః ।
జగామ సహితో భ్రాత్రా మాతురంతఃపురం వశీ ॥ 1 ॥

సోఽపశ్యత్పురుషం తత్ర వృద్ధం పరమపూజితమ్ ।
ఉపవిష్టం గృహద్వారి తిష్ఠతశ్చాపరాన్బహూన్ ॥ 2 ॥

ప్రవిశ్య ప్రథమాం కక్ష్యాం ద్వితీయాయాం దదర్శ సః ।
బ్రాహ్మణాన్వేదసమ్పన్నాన్వృద్ధాన్రాజ్ఞాభిసత్కృతాన్ ॥ 3 ॥

ప్రణమ్య రామస్తాన్వృద్ధాన్స్తృతీయాయాం దదర్శ సః ।
స్త్రీయో వృద్ధాశ్చ బాలాశ్చ ద్వారరక్షణతత్పరాః ॥ 4 ॥

వర్ధయిత్వా ప్రహృష్టాస్తాః ప్రవిశ్య చ గృహం స్త్రీయః ।
న్యవేదయంత త్వరితా రామ మాతుః ప్రియం తదా ॥ 5 ॥

కౌసల్యాపి తదా దేవీ రాత్రిం స్థిత్యా సమాహితా ।
ప్రభాతే త్వకరోత్పాజాం విష్ణోః పుత్రహితైషిణీ ॥ 6 ॥

సా క్షౌమవసనా హృష్టా నిత్యం వ్రతపరాయణా ।
అగ్నిం జహోతి స్మ తదా మస్త్రవత్కృతమజ్గలా ॥ 7 ॥

ప్రవిశ్య చ తదా రామో మాతురంతఃపురం శుభమ్ ।
దదర్శ మాతరం తత్ర హావయంతీం హుతాశనమ్ ॥ 8 ॥

సా చిరస్యాత్మజం దృష్ట్వా మాతృనన్దనమాగతమ్ ।
అభిచక్రామ సంహృష్టా కిశోరం వడవా యథా ॥ 9 ॥

తమువాచ దురాధర్షం రాఘవం సుతమాత్మనః ।

కౌసల్యా పుత్రవాత్సల్యాదిదం ప్రియహితం వచః ॥ 10 ॥

వృద్ధానాం ధర్మశీలానాం రాజర్షీణాం మహాత్మనామ్ ।
ప్రాప్నుహ్యాయుశ్చ కీర్తిం చ ధర్మం చోపహితం కులే ॥ 11 ॥

సత్యప్రతిజ్ఞం పితరం రాజానం పశ్య రాఘవ ।
అద్యైవ హి త్వాం ధర్మాత్మా యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి ॥ 12 ॥

మాతరం రాఘవః కింశ్చిత్ప్రసార్యాజ్ఞలిమబ్రవీత్ ।
స స్వభావవినితశ్చ గౌరవాచ్చ తదానతః ॥ 13 ॥

దేవి నూనం న జానీషే మహద్భయముపస్థితమ్ ।
ఇదం తవ చ దుఃఖాయ వైదేహ్యో లక్ష్మణస్య చ ॥ 14 ॥

చతుర్దశ హి వర్షాణి వత్స్యామి విజనే వనే ।
మధుమూలఫలైర్జీవన్విత్యా మునివదామిషమ్ ॥ 15 ॥

భరతాయ మహారాజో యౌవరాజ్యం ప్రయచ్ఛతి ।
మాం పునర్దణ్డకారణ్యం వివాసయతి తాపసమ్ ॥ 16 ॥

తామదుఃఖోచితాం దృష్ట్వా పతితాం కదలీమివ ।
రామస్తాత్థాపయామాస మాతరం గతచేతసమ్ ॥ 17 ॥

ఉపావృత్యోత్థితాం దీనాం వడవామివ వాహితామ్ ।
పాంశుగుణితసర్వాగ్నీం విమమర్శ చ పాణినా ॥ 18 ॥

సా రాఘవముపాసినమసుఖార్తా సుఖోచితా ।
ఉవాచ పురుషవ్యాఘ్రముపశృణ్వతి లక్ష్మణే ॥ 19 ॥

యది పుత్ర న జాయేథా మమ శోకాయ రాఘవ ।
న స్మ దుఃఖమతో భూయః పశ్యేయమహమప్రజా ॥ 20 ॥

ఏక ఏవ హి వన్ధ్యాయాః శోకో భవతి మానవః ।

అప్రజాస్మితి సంతాపో న హ్యన్యః పుత్ర విద్యతే ॥ 21 ॥

న దృష్టపూర్వం కల్యాణం సుఖం వా పతిపౌరుషే ।
అపి పుత్రే విపశ్యేయమితి రామాస్థితం మయా ॥ 22 ॥

సా బహూన్యమనోజ్ఞాని వాక్యాని హృదయచ్ఛిదామ్ ।
అహం శ్రోష్యే సపత్నీనామవరాణాం వరా సతీ ।
అతో దుఃఖతరం కిం ను ప్రమదానాం భవిష్యతి ॥ 23 ॥

త్వయి సంనిహితేఽప్యేవమహమాసం నిరాకృతా ।
కిం పునః ప్రోషితే తాత ధ్రువం మరణమేవ మే ॥ 24 ॥

యో హి మాం నేవతే కశ్చిదథ వాప్యనువర్తతే ।
కైకేయాః పుత్రమస్వీక్ష్య స జనో నాభిభాషతే ॥ 25 ॥

దశ సప్త చ వర్షాణి తవ జాతస్య రాఘవ ।
అతీతాని ప్రకాఙ్క్షంత్యా మయా దుఃఖపరిక్షయమ్ ॥ 26 ॥

ఉపవాసైశ్చ యోగైశ్చ బహుభిశ్చ పరిశ్రమైః ।
దుఃఖం సంవర్ధితో మోఘం త్వం హి దుర్గతయా మయా ॥ 27 ॥

స్థిరం తు హృదయం మన్యే మమేదం యన్న దీర్యతే ।
ప్రావృషీవ మహానద్యాః స్పృష్టం కూలం నవామ్భసా ॥ 28 ॥

మమైవ నూనం మరణం న విద్యతే
న చావకాశోఽస్తి యమక్షయే మమ ।
యదంతకోఽద్యైవ న మాం జిహీర్షతి
ప్రసహ్య సింహో రుదతీం మృగీమివ ॥ 29 ॥

స్థిరం హి నూనం హృదయం మమాయసమ్
న భిద్యతే యద్భువి నావదీర్యతే ।
అనేన దుఃఖేన చ దేహమర్పితమ్
ధ్రువం హ్యకాలే మరణం న విద్యతే ॥ 30 ॥

ఇదం తు దుఃఖం యదనర్థకాని మే
వ్రతాని దానాని చ సంయమాశ్చ హి ।
తపశ్చ తప్తం యదపత్యకారణాత్
సునిష్ఫలం బీజమివోప్తమూషరే ॥ 31 ॥

యది హ్యకాలే మరణం స్వయేచ్ఛయా
లభేత కశ్చిద్గురు దుఃఖ కర్మితః ।
గతాహమద్యైవ పరేత సంసదమ్
వినా త్వయా ధేనురివాత్మజేన వై ॥ 32 ॥

భృశమసుఖమమర్షితా తదా
బహు విలలాప సమీక్ష్య రాఘవమ్ ।
వ్యసనముపనిశామ్య సా మహత్
సుతమివ బద్ధమవేక్ష్య కింనరీ ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

తథా తు విలపంతీం తాం కౌసల్యాం రామమాతరమ్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణో దీనస్తత్కాలసదృశం వచః ॥ 1 ॥

న రోచతే మమాప్యేతదార్యే యద్రాఘవో వనమ్ ।
త్యక్త్వా రాజ్యశ్రియం గచ్ఛేత్త్రియా వాక్యవశం గతః ॥ 2 ॥

విపరీతశ్చ వృద్ధశ్చ విషయైశ్చ ప్రధర్షితః ।
నృపః కిమివ న బ్రూయాచ్ఛోద్యమానః సమన్మథః ॥ 3 ॥

నాస్యాపరాధం పశ్యామి నాపి దోషం తథా విధమ్ ।
యేన నిర్వాస్యతే రాష్ట్రాద్వనవాసాయ రాఘవః ॥ 4 ॥

న తం పశ్యామ్యహం లోకే పరోక్షమపి యో నరః ।
అమిత్రోఽపి నిరస్తోఽపి యోఽస్య దోషముదాహరేత్ ॥ 5 ॥

దేవకల్పమృజం దాంతం రిపూణామపి వత్సలమ్ ।
అవేక్షమాణః కో ధర్మం త్యజేత్పుత్రమకారణాత్ ॥ 6 ॥

తదిదం వచనం రాజ్ఞః పునర్బాల్యముపేయుషః ।
పుత్రః కో హృదయే కుర్యాద్రాజవృత్తమనుస్మరన్ ॥ 7 ॥

యావదేవ న జానాతి కశ్చిదర్థమిమం నరః ।
తావదేవ మయా సార్థమాత్మస్థం కురు శాసనమ్ ॥ 8 ॥

మయా పార్శ్వే సథనుషా తవ గుప్తస్య రాఘవ ।
కః సమర్థోఽధికం కర్తుం కృతాంతస్యేవ తిష్ఠతః ॥ 9 ॥

నిర్మనుష్యామిమాం సర్వామయోధ్యాం మనుజర్షభ ।

కరిష్యామి శరైస్తీక్షైర్యది స్థాస్యతి విప్రియే ॥ 10 ॥

భరతస్యాథ పక్షో వా యో వాస్య హితమిచ్ఛతి ।
సర్వానేతాన్వధిష్యామి మృదుర్హి పరిభూయతే ॥ 11 ॥

త్వయా చైవ మయా చైవ కృత్వా వైరమనుత్తమమ్ ।
కస్య శక్తిః శ్రియం దాతుం భరతాయారిశాసన ॥ 12 ॥

అనురక్తోఽస్మి భావేన భ్రాతరం దేవి తత్త్వతః ।
సత్యేన ధనుషా చైవ దత్తేనేష్టేన తే శపే ॥ 13 ॥

దీప్తమగ్నిమరణ్యం వా యది రామః ప్రవేక్ష్యతే ।
ప్రవిష్టం తత్ర మాం దేవి త్వం పూర్వమవధారయ ॥ 14 ॥

హరామి వీర్యాద్దుఃఖం తే తమః సూర్య ఇవోదితః ।
దేవీ పశ్యతు మే వీర్యం రాఘవశ్చైవ పశ్యతు ॥ 15 ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।
ఉవాచ రామం కౌసల్యా రుదన్తీ శోకలాలసా ॥ 16 ॥

భ్రాతుస్తే వదతః పుత్ర లక్ష్మణస్య శ్రుతం త్వయా ।
యదత్రానన్తరం తత్త్వం కురుష్వ యది రోచతే ॥ 17 ॥

న చాధర్మ్యం వచః శ్రుత్వా సపత్న్యో మమ భాషితమ్ ।
విహాయ శోకసన్తప్తాం గన్తుమర్హసి మామితః ॥ 18 ॥

ధర్మజ్ఞ యది ధర్మిష్ఠో ధర్మం చరితుమిచ్ఛసి ।
శుశ్రూష మామిహస్థన్త్యం చర ధర్మమనుత్తమమ్ ॥ 19 ॥

శుశ్రూషురననీం పుత్ర స్వగృహే నియతో వసన్ ।
పరేణ తపసా యుక్తః కాశ్యపస్త్రిదివం గతః ॥ 20 ॥

యథైవ రాజా పూజ్యస్తే గౌరవేణ తథా హ్యహమ్ ।

త్వాం నాహమనుజానామి న గన్తవ్యమితో వనమ్ ॥ 21 ॥

త్వద్వియోగాన్న మే కార్యం జీవితేన సుఖేన వా ।
త్వయా సహ మమ శ్రేయస్తృణానామపి భక్షణమ్ ॥ 22 ॥

యది త్వం యాస్యసి వనం త్యక్త్వా మాం శోకలాలసామ్ ।
అహం ప్రాయమిహాసిష్యే న హి శఙ్కామి జీవితుమ్ ॥ 23 ॥

తతస్త్వం ప్రాప్స్యసే పుత్ర నిరయం లోకవిశ్రుతమ్ ।
బ్రహ్మహత్యామివాధర్మాత్సముద్రః సరితాం పతిః ॥ 24 ॥

విలపంతీ తథా దీనాం కౌసల్యాం జననీం తతః ।
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా వచనం ధర్మసంహితమ్ ॥ 25 ॥

నాస్తి శక్తిః పితుర్వాక్యం సమతిక్రమితుం మమ ।
ప్రసాదయే త్వాం శిరసా గన్తుమిచ్ఛామ్యహం వనమ్ ॥ 26 ॥

ఋషిణా చ పితుర్వాక్యం కుర్వతా వ్రతచారిణా ।
గౌర్వతా జానతా ధర్మం కణ్డనాపి విపశ్చితా ॥ 27 ॥

అస్మాకం చ కులే పూర్వం సగరస్యాజ్ఞయా పితుః ।
ఖనద్భిః సాగరైర్భూతిమవాప్తః సుమహాన్వధః ॥ 28 ॥

జామదగ్న్యేన రామేణ రేణుకా జననీ స్వయమ్ ।
కృత్వా పరశునారణ్యే పితుర్వచనకారిణా ॥ 29 ॥

న ఖల్వేతన్మయైకేన క్రియతే పితృశాసనమ్ ।
పూర్వైరయమభిప్రేతో గతో మార్గోఽనుగమ్యతే ॥ 30 ॥

తదేతత్తు మయా కార్యం క్రియతే భువి నాన్యథా ।
పితుర్హి వచనం కుర్వన్న కశ్చిన్నామ హీయతే ॥ 31 ॥

తామేవముక్త్వా జననీం లక్ష్మణం పునరబ్రవీత్ ।

తవ లక్ష్మణ జానామి మయి స్నేహమనుత్తమమ్ ।
అభిప్రాయమవిజ్ఞాయ సత్యస్య చ శమస్య చ ॥ 32 ॥

ధర్మో హి పరమో లోకే ధర్మే సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
ధర్మసంశ్రితమేతచ్చ పితుర్వచనముత్తమమ్ ॥ 33 ॥

సంశ్రుత్య చ పితుర్వాక్యం మాతుర్వా బ్రాహ్మణస్య వా ।
న కర్తవ్యం వృథా వీర ధర్మమాశ్రిత్య తిష్ఠతా ॥ 34 ॥

సోఽహం న శఙ్కామి పితుర్నియోగమతివర్తితుమ్ ।
పితుర్హి వచనాద్వీర కైకేయ్యాహం ప్రచోదితః ॥ 35 ॥

తదేనాం విసృజానార్యాం క్షత్రధర్మాశ్రితాం మతిమ్ ।
ధర్మమాశ్రయ మా తైక్ష్యం మద్బుద్ధిరనుగమ్యతామ్ ॥ 36 ॥

తమేవముక్త్యా సౌహార్దాద్భ్రాతరం లక్ష్మణాగ్రజః ।
ఉవాచ భూయః కౌసల్యాం ప్రాజ్ఞలిః శిరసానతః ॥ 37 ॥

అనుమన్యస్వ మాం దేవి గమిష్యంతమితో వనమ్ ।
శాపితాసి మమ ప్రాణైః కురు స్వస్త్వయనాని మే ।
తీర్ణప్రతిజ్ఞశ్చ వనాత్పునరేష్యామ్యహం పురీమ్ ॥ 38 ॥

యశో హ్యహం కేవలరాజ్యకారణాత్
న పృష్ఠతః కర్తుమలం మహోదయమ్ ।
అదీర్ఘకాలే న తు దేవి జీవితే
వృణోఽవరామద్య మహీమధర్మతః ॥ 39 ॥

ప్రసాదయన్నరవృషభః స మాతరమ్
పరాక్రమాజ్జగమిషురేవ దణ్డకాన్ ।
అథానుజం భృశమనుశాస్య దర్శనమ్
చకార తాం హృది జననీం ప్రదక్షిణమ్ ॥ 40 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

అథ తం వ్యథయా దీనం సవిశేషమమర్షితమ్ ।
శ్వసంతమివ నాగేంద్రం రోషవిస్ఫురితేక్షణమ్ ॥ 1 ॥

ఆసాద్య రామః సౌమిత్రిం సుహృదం భ్రాతరం ప్రియమ్ ।
ఉవాచేదం స ధైర్యేణ ధారయన్సత్త్వమాత్మవాన్ ॥ 2 ॥

సౌమిత్రే యోఽభిషేకార్థే మమ సమ్భారసమర్పణః ।
అభిషేకనివృత్త్యర్థే సోఽస్తు సమ్భారసమర్పణః ॥ 3 ॥

యస్యా మదభిషేకార్థం మానసం పరితప్యతే ।
మాతా నః సా యథా న స్యాత్సవిశజ్ఞా తథా కురు ॥ 4 ॥

తస్యాః శజ్ఞామయం దుఃఖం ముహూర్తమపి నోత్సహే ।
మనసి ప్రతిసంజాతం సౌమిత్రేఽహముపేక్షితుమ్ ॥ 5 ॥

న బుద్ధిపూర్వం నాబుద్ధం స్మరామీహ కదాచన ।
మాతృగాణాం వా పితుర్వాహం కృతమల్పం చ విప్రియమ్ ॥ 6 ॥

సత్యః సత్యాభిసంధశ్చ నిత్యం సత్యపరాక్రమః ।
పరలోకభయాదీభ్యతో నిర్భయోఽస్తు పితా మమ ॥ 7 ॥

తస్యాపి హి భవేదస్మిన్కర్మణ్యప్రతిసంహృతే ।
సత్యం నేతి మనస్తాపస్తస్య తాపస్తపేచ్ఛ మామ్ ॥ 8 ॥

అభిషేకవిధానం తు తస్మాత్సంహృత్య లక్షణ ।
అన్వగేవాహమిచ్ఛామి వనం గన్తుమితః పునః ॥ 9 ॥

మమ ప్రవ్రాజనాదద్య కృతకృత్యా నృపాత్మజా ।

సుతం భరతమవ్యగ్రమభిషేచయితా తతః ॥ 10 ॥

మయి చీరాజినధరే జటామణ్డలధారిణి ।
గతేఽరణ్యం చ కైకేయ్యా భవిష్యతి మనఃసుఖమ్ ॥ 11 ॥

బుద్ధిః ప్రణీతా యేనేయం మనశ్చ సుసమాహితమ్ ।
తత్తు నార్హామి సజ్జ్కేష్టుం ప్రవ్రజిష్యామి మాచిరమ్ ॥ 12 ॥

కృతాంతస్త్వేవ సౌమిత్రే ద్రష్టవ్యో మత్ప్రవాసనే ।
రాజ్యస్య చ వితీర్ణస్య పునరేవ నివర్తనే ॥ 13 ॥

కైకేయ్యాః ప్రతిపత్తిర్హి కథం స్యాన్మమ పీడనే ।
యది భావో న దైవోఽయం కృతాంతవిహితో భవేత్ ॥ 14 ॥

జానాసి హి యథా సౌమ్య న మాతృషు మమాంతరమ్ ।
భూతపూర్వం విశేషో వా తస్యా మయి సుతేఽపి వా ॥ 15 ॥

సోఽభిషేకనివృత్త్యర్థైః ప్రవాసార్థైశ్చ దుర్వచైః ।
ఉగ్రైర్వాక్యైరహం తస్యా నాన్యద్దైవాత్సమర్థయే ॥ 16 ॥

కథం ప్రకృతిసమ్పన్నా రాజపుత్రీ తథాగుణా ।
బ్రూయాత్సా ప్రాకృతేవ స్త్రీ మత్పిడాం భర్తుసంనిధౌ ॥ 17 ॥

యదచిన్త్యం తు తద్దైవం భూతేష్వపి న హన్యతే ।
వ్యక్తం మయి చ తస్యాం చ పతితో హి విపర్యయః ॥ 18 ॥

కశ్చిద్దైవేన సౌమిత్రే యోధుముత్సహతే పుమాన్ ।
యస్య న గ్రహణం కిఞ్చిత్కర్మణోఽన్యత్ర దృశ్యతే ॥ 19 ॥

సుఖదుఃఖే భయక్రోధౌ లాభాలాభౌ భవాభవౌ ।
యస్య కిఞ్చిత్తథాభూతం నను దైవస్య కర్మ తత్ ॥ 20 ॥

వ్యాహతేఽప్యభిషేకే మే పరితాపో న విద్యతే ।
తస్మాదపరితాపః సంస్త్వమప్యనువిధాయ మామ్ ।
ప్రతిసంహారయ ఊప్రమాభిషేచనికీం క్రియామ్ ॥ 21 ॥

న లక్ష్మణాస్మిన్మమ రాజ్యవిఘ్న
మాతా యవీయస్య తిశజ్కనీయా ।
దైవాభిపన్నా హి వదన్త్యనిష్ఠమ్
జానాసి దైవం చ తథాప్రభావమ్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

ఇతి బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణోఽధఃశిరా ముహుః ।
శ్రుత్వా మధ్యం జగమేవ మనసా దుఃఖహర్షయోః ॥ 1 ॥

తదా తు బద్ధ్వా భ్రుకుటీం భ్రువోర్మధ్యే నరర్షభ ।
నిశశ్వాస మహాసర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః ॥ 2 ॥

తస్య దుష్ప్రతివీక్ష్యం తదుభ్రుకుటీసహితం తదా ।
బభౌ క్రుద్ధస్య సింహస్య ముఖస్య సదృశం ముఖమ్ ॥ 3 ॥

అగ్రహస్తం విధున్వంస్తు హస్తీ హస్తమివాత్మనః ।
తిర్యగూర్ధ్వం శరీరే చ పాతయిత్వా శిరోధరామ్ ॥ 4 ॥

అగ్రాక్షా వీక్షమాణస్తు తిర్యగ్భ్రాతరమబ్రవీత్ ।
అస్థానే సమభ్రమో యస్య జాతో వై సుమహానయమ్ ॥ 5 ॥

ధర్మదోషప్రసజ్ఞేన తోకస్యానతిశక్యయా ।
కథం హ్యేతదసమాభ్రాన్తస్తద్విధో వక్తుమర్హతి ॥ 6 ॥

యథా దైవమశౌణ్డిరం శౌణ్డిరః క్షత్రియర్షభః ।
కిం నామ కృపణం దైవమశక్తమభిశంససి ॥ 7 ॥

పాపయోస్తే కథం నామ తయోః శజ్కా న విద్యతే ।
సన్తి ధర్మోపధాః శ్లక్షా ధర్మాత్మన్కిం న బుధ్యనే ॥ 8 ॥

తోకవిద్విష్టమారబ్ధం త్వదన్యస్యాభిషేచనమ్ ।
యేనేయమాగతా ద్వైధం తవ బుద్ధిర్మహిపతే ।
స హి ధర్మో మమ ద్వేష్యః ప్రసజ్ఞాద్యస్య ముహ్యసి ॥ 9 ॥

యద్యపి ప్రతిపత్తిస్తే దైవీ చాపి తయోర్మృతమ్ ।
తథాప్యపేక్షణీయం తే న మే తదపి రోచతే ॥ 10 ॥

విక్లవో వీర్యహీనో యః స దైవమనువర్తతే ।
వీరాః సమ్భావితాత్మానో న దైవం పర్యుపాసతే ॥ 11 ॥

దైవం పురుషకారేణ యః సమర్థః ప్రబాధితుమ్ ।
న దైవేన విపన్నార్థః పురుషః సోఽవసీదతి ॥ 12 ॥

ద్రక్ష్యన్తి త్వద్య దైవస్య పౌరుషం పురుషస్య చ ।
దైవమానుషయోరద్య వ్యక్తా వ్యక్తిర్భవిష్యతి ॥ 13 ॥

అద్య మత్పౌరుషహతం దైవం ద్రక్ష్యన్తి వై జనాః ।
యద్దైవాదాహతం తేఽద్య దృష్టం రాజ్యాభిషేచనమ్ ॥ 14 ॥

అత్యఙ్కుశమివోద్ధామం గజం మదబలోద్ధతమ్ ।
ప్రథావితమహం దైవం పౌరుషేణ నివర్తయే ॥ 15 ॥

లోకపాలాః సమస్తాస్తే నాద్య రామాభిషేచనమ్ ।
న చ కృత్వాన్మస్త్రయో లోకా విహన్యుః కిం పునః పితా ॥ 16 ॥

యైర్వివాసస్తవారణ్యే మిథో రాజన్సమర్థితః ।
అరణ్యే తే వివత్స్వన్తి చతుర్దశ సమాస్తథా ॥ 17 ॥

అహం తదాశాం ఛేత్స్యామి పితుస్తస్యాశ్చ యా తవ ।
అభిషేకవిఘాతేన పుత్రరాజ్యాయ వర్తతే ॥ 18 ॥

మద్భలేన విరుద్ధాయ న స్యాద్దైవబలం తథా ।
ప్రభవిష్యతి దుఃఖాయ యథోగ్రం పౌరుషం మమ ॥ 19 ॥

ఊర్ధ్వం వర్షసహస్రాన్తే ప్రజాపాల్యమనన్తరమ్ ।
ఆర్యపుత్రాః కరిష్యన్తి వనవాసం గతే త్వయి ॥ 20 ॥

పూర్వరాజర్షివృత్త్యా హి వనవాసో విధీయతే ।
ప్రజా నిక్షిప్య పుత్రేషు పుత్రవత్పరిపాలనే ॥ 21 ॥

స చేద్రాజన్యనేకాగ్రే రాజ్యవిభ్రమశక్కుయా ।
నైవమిచ్ఛసి ధర్మాత్మన్రాజ్యం రామ త్వమాత్మని ॥ 22 ॥

ప్రతిజానే చ తే వీర మా భూవం వీరలోకభాక్ ।
రాజ్యం చ తవ రక్షేయమహం వేలేవ సాగరమ్ ॥ 23 ॥

మజ్జలైరభిషిజ్ఞాన్వ తత్ర త్వం వ్యాపృతో భవ ।
అహమేకో మహిపాలానలం వారయితుం బలాత్ ॥ 24 ॥

న శోభార్థావిమౌ బాహూ న ధనుర్భాషణాయ మే ।
నాసిరాబంధనార్థాయ న శరాః స్తమ్భహేతవః ॥ 25 ॥

అమిత్రదమనార్థం మే సర్వమేతచ్ఛత్రుప్తయమ్ ।
న చాహం కామయేఽత్యర్థం యః స్యాచ్ఛత్రుర్మతో మమ ॥ 26 ॥

అసినా తీక్షణధారేణ విద్యుచ్ఛలితవర్చసా ।
ప్రగృహీతేన వై శత్రుం వజ్రిణం వా న కల్పయే ॥ 27 ॥

ఖడ్గనిషేషనిషిష్టైర్గ్రహనా దుశ్చరా చ మే ।
హస్త్యశ్వనరహస్తోరుశిరోభిర్భవితా మహి ॥ 28 ॥

ఖడ్గధారాహతా మేఽద్య దీప్యమానా ఇవాద్రయః ।
పతిష్యన్తి ద్విపా భూమౌ మేఘా ఇవ సవిద్యుతః ॥ 29 ॥

బద్ధగోధాఙ్గులిత్రాణే ప్రగృహీతశరాసనే ।
కథం పురుషమాసి స్యాత్పురుషాణాం మయి స్థితే ॥ 30 ॥

బహుభిశ్చైకమత్యస్యన్నేకేన చ బహూజ్ఞానాన్ ।
వినియోజ్యాయమాం బాణాన్నువాజిగజమర్మసు ॥ 31 ॥

అద్య మేఽస్తప్రభావస్య ప్రభావః ప్రభవిష్యతి ।
రాజ్ఞశ్చాప్రభుతాం కర్తుం ప్రభుత్వం చ తవ ప్రభో ॥ 32 ॥

అద్య చన్దనసారస్య కేయూరామోక్షణస్య చ ।
వసూనాం చ విమోక్షస్య సుహృదాం పాలనస్య చ ॥ 33 ॥

అనురూపావిమౌ బాహూ రామ కర్మ కరిష్యతః ।
అభిషేచనవిఘ్నస్య కర్తృణాం తే నివారణే ॥ 34 ॥

బ్రహ్మహి కోఽద్యైవ మయా వియుజ్యతామ్
తవాసుహృత్ప్రాణయశః సుహృజ్జనైః ।
యథా తవేయం వసుథా వశే భవేత్
తథైవ మాం శాధి తవాస్మి కింకరః ॥ 35 ॥

విమృజ్య బాష్పం పరిసాన్త్య చాసకృత్
స లక్షణం రాఘవవంశవర్ధనః ।
ఉవాచ పిత్రే వచనే వ్యవస్థితమ్
నిబోధ మామేష హి సౌమ్య సత్పథః ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

తం సమీక్ష్య త్వవహితం పితుర్నిర్దేశపాలనే ।
కౌసల్యా బాష్పసంరుద్ధా వచో ధర్మిష్ఠమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అదృష్టదుఃఖో ధర్మాత్మా సర్వభూతప్రియంవదః ।
మయి జాతో దశరథాత్కథముఞ్ఞేన వర్తయేత్ ॥ 2 ॥

యస్య భృత్యాశ్చ దాసాశ్చ మృష్టాన్యన్నాని భుజ్జితే ।
కథం స భోక్ష్యతే నాథో వనే మూలఫలాన్యయమ్ ॥ 3 ॥

క ఏతచ్ఛుద్ధధేచ్ఛుత్వా కస్య వా న భవేద్భయమ్ ।
గుణవాన్దయితో రాజ్ఞో రాఘవో యద్వివాస్యతే ॥ 4 ॥

త్వయా విహీనామిహ మాం శోకాగ్నిరతులో మహాన్ ।
ప్రథక్ష్యతి యథా కక్షం చిత్రభానుర్హిమాత్యయే ॥ 5 ॥

కథం హి ధేనుః స్వం వత్సం గచ్ఛంతం నానుగచ్ఛతి ।
అహం త్వానుగమిష్యామి యత్ర పుత్ర గమిష్యసి ॥ 6 ॥

తథా నిగదితం మాత్రా తద్వాక్యం పురుషర్షభః ।
శ్రుత్వా రామోఽబ్రవీద్వాక్యం మాతరం భృశదుఃఖితామ్ ॥ 7 ॥

కైకేయ్యా వఞ్ఞితో రాజా మయి చారణ్యమాశ్రితే ।
భవత్యా చ పరిత్యక్తో న నూనం వర్తయిష్యతి ॥ 8 ॥

భర్తుః కిల పరిత్యాగో నృశంసః కేవలం స్త్రియాః ।
స భవత్యా న కర్తవ్యో మనసాపి విగర్హితః ॥ 9 ॥

యావజ్జీవతి కాకుత్స్థః పితా మే జగతీపతిః ।

శుశ్రూషా క్రియతాం తావత్స హి ధర్మః సనాతనః ॥ 10 ॥

ఏవముక్తా తు రామేణ కౌసల్యా శుభ దర్శనా ।
తథేత్యువాచ సుప్రీతా రామమక్లిష్టకారిణమ్ ॥ 11 ॥

ఏవముక్తస్తు వచనం రామో ధర్మభృతాం వరః ।
భూయస్తామబ్రవీద్వాక్యం మాతరం భృశదుఃఖితామ్ ॥ 12 ॥

మయా చైవ భవత్యా చ కర్తవ్యం వచనం పితుః ।
రాజా భర్తా గురుః శ్రేష్ఠః సర్వేషామీశ్వరః ప్రభుః ॥ 13 ॥

ఇమాని తు మహారణ్యే విహృత్య నవ పశ్చా చ ।
వర్షాణి పరమప్రీతః స్థాస్యామి వచనే తవ ॥ 14 ॥

ఏవముక్తా ప్రియం పుత్రం బాష్పపూర్ణాననా తదా ।
ఉవాచ పరమార్తా తు కౌసల్యా పుత్రవత్సలా ॥ 15 ॥

ఆసాం రామ సపత్నీనాం వస్తుం మధ్యే న మే క్షమమ్ ।
నయ మామపి కాకుత్స్థ వనం వన్యం మృగీం యథా ।
యది తే గమనే బుద్ధిః కృతా పితురపేక్షయా ॥ 16 ॥

తాం తథా రుదతీం రామో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ।
జీవన్త్యా హి స్త్రియా భర్తా దైవతం ప్రభురేవ చ ।
భవత్యా మమ చైవాద్య రాజా ప్రభవతి ప్రభుః ॥ 17 ॥

భరతశ్చాపి ధర్మాత్మా సర్వభూతప్రియంవదః ।
భవతీమనువర్తేత స హి ధర్మరతః సదా ॥ 18 ॥

యథా మయి తు నిష్క్రాన్తే పుత్రశోకేన పార్థివః ।
శ్రమం నావాప్పుయాత్కిఞ్చిదప్రమత్తా తథా కురు ॥ 19 ॥

వ్రతోపవాసనిరతా యా నారీ పరమోత్తమా ।
భర్తారం నానువర్తేత సా చ పాపగతిర్భవేత్ ॥ 20 ॥

శుశ్రూషమేవ కుర్వీత భర్తుః ప్రియహితే రతా ।
ఏష ధర్మః పురా దృష్టో లోకే వేదే శ్రుతః స్మృతః ॥ 21 ॥

పూజ్యాస్తే మత్కృతే దేవి బ్రాహ్మణాశ్చైవ సువ్రతాః ।
ఏవం కాలం ప్రతీక్షస్వ మమాగమనకాఙ్క్షిణీ ॥ 22 ॥

ప్రాప్స్యసే పరమం కామం మయి ప్రత్యాగతే సతి ।
యది ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో ధారయిష్యతి జీవితమ్ ॥ 23 ॥

ఏవముక్తా తు రామేణ బాష్పపర్యాకులేక్షణా ।
కౌసల్యా పుత్రశోకార్తా రామం వచనమబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ పుత్ర త్వమేకాగ్రో భద్రం తేఽస్తు సదా విభో ॥ 24 ॥

తథా హి రామం వనవాసనిశ్చితమ్
సమీక్ష్య దేవీ పరమేణ చేతసా ।
ఉవాచ రామం శుభలక్షణం వచో
బభూవ చ స్వస్త్వయనాభికాఙ్క్షిణీ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

సాపనీయ తమాయాసముపస్పృశ్య జలం శుచి ।
చకార మాతా రామస్య మజ్జిలాని మనస్వినీ ॥ 1 ॥

స్వస్తి సాధ్యాశ్చ విశ్వే చ మరుతశ్చ మహర్షయః ।
స్వస్తి ధాతా విధాతా చ స్వస్తి పూషా భగోఽర్యమా ॥ 2 ॥

ఋతవశ్చైవ పక్షాశ్చ మాసాః సంవత్సరాః క్షపాః ।
దినాని చ ముహూర్తాశ్చ స్వస్తి కుర్వన్తు తే సదా ॥ 3 ॥

స్మృతిర్ధృతిశ్చ ధర్మశ్చ పాన్తు త్వాం పుత్ర సర్వతః ।
స్కన్దశ్చ భగవాన్దేవః సోమశ్చ సబృహస్పతిః ॥ 4 ॥

సప్తర్షయో నారదశ్చ తే త్వాం రక్షన్తు సర్వతః ।
నక్షత్రాణి చ సర్వాణి గ్రహాశ్చ సహదేవతాః ।
మహావనాని చరతో మునివేషస్య ధీమతః ॥ 5 ॥

ప్లవగా వృశ్చికా దంశా మశకాశ్చైవ కాననే ।
సరీసృపాశ్చ కీటాశ్చ మా భూవన్గహనే తవ ॥ 6 ॥

మహాద్విపాశ్చ సింహాశ్చ వ్యాఘ్రా ఋషాశ్చ దంష్ట్రీణః ।
మహిషాః శృంగిణో రౌద్రా న తే ద్రుహ్యన్తు పుత్రక ॥ 7 ॥

నృమాంసభోజనా రౌద్రా యే చాన్యే సత్త్వజాతయః ।
మా చ త్వాం హింసిషుః పుత్ర మయా సమ్పూజితాస్త్విహ ॥ 8 ॥

ఆగమాస్తే శివాః సన్తు సిధ్యన్తు చ పరాక్రమాః ।
సర్వసంపూర్ణయో రామ స్వస్తిమాన్గచ్ఛ పుత్రక ॥ 9 ॥

సవస్తి తేఽస్తాన్తరిక్షేభ్యః పార్థివేభ్యః పునః పునః ।
 సర్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో యే చ తే పరిపన్థినః ॥ 10 ॥

సర్వలోకప్రభుర్బ్రహ్మ భూతభర్తా తథర్షయః ।
యే చ శేషాః సురాస్తే త్వాం రక్షన్తు వనవాసినమ్ ॥ 11 ॥

ఇతి మాల్యైః సురగణాన్మైశ్చాపి యశస్వినీ ।
స్తుతిభిశ్చానురూపాభిరానర్చాయతతోచనా ॥ 12 ॥

యన్మజ్గలం సహస్రాక్షే సర్వదేవనమస్కృతే ।
వృత్రనాశే సమభవత్తత్తే భవతు మజ్గలమ్ ॥ 13 ॥

యన్మజ్గలం సుపర్ణస్య వినతాకల్పయత్పురా ।
అమృతం ప్రార్థయానస్య తత్తే భవతు మజ్గలమ్ ॥ 14 ॥

ఓషధీం చాపి సిద్ధార్థాం విశల్యకరణీం శుభామ్ ।
చకార రక్షాం కౌసల్యా మస్త్రైరభిజజ్ఞాప చ ॥ 15 ॥

ఆనమ్య మూర్ధ్ని చామ్రాయ పరిష్వజ్య యశస్వినీ ।
అవదత్పుత్ర సిద్ధార్థో గచ్ఛ రామ యథాసుఖమ్ ॥ 16 ॥

అరోగం సర్వసిద్ధార్థమయోధ్యాం పునరాగతమ్ ।
పశ్యామి త్వాం సుఖం వత్స సుస్థితం రాజవేశ్మని ॥ 17 ॥

మయార్చితా దేవగణాః శివాదయో
మహర్షయో భూతమహాసురోరగాః ।
అభిప్రయాతస్య వనం చిరాయ తే
హితాని కాఙ్క్షన్తు దిశశ్చ రాఘవ ॥ 18 ॥

ఇతీవ చాశ్రుప్రతిపూర్ణలోచనా
సమాప్య చ స్వస్త్వయనం యథావిధి ।
ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవమ్

పునః పునశ్చాపి నిపీడ్య సస్వజే || 19 ||

తథా తు దేవ్యా స కృతప్రదక్షిణో
నిపీడ్య మాతుశ్చరణౌ పునః పునః ।
జగామ సీతానిలయం మహాయశాః
స రాఘవః ప్రజ్వలితః స్వయా శ్రియా || 20 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వావింశః సర్గః ||

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

అభివాద్య తు కౌసల్యాం రామః సమృద్ధితో వనమ్ ।
కృతస్వస్త్వయనో మాత్రా ధర్మిష్ఠే వర్తమాని స్థితః ॥ 1 ॥

విరాజయన్రాజసుతో రాజమార్గం నరైర్వృతమ్ ।
హృదయాన్యామమన్థేవ జనస్య గుణవత్తయా ॥ 2 ॥

వైదేహీ చాపి తత్సర్వం న శుశ్రావ తపస్వినీ ।
తదేవ హృది తస్యాశ్చ యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్ ॥ 3 ॥

దేవకార్యం స్మ సా కృత్వా కృతజ్ఞా హృష్టచేతనా ।
అభిజ్ఞా రాజధర్మాణాం రాజపుత్రం ప్రతీక్షతే ॥ 4 ॥

ప్రవివేశాథ రామస్తు స్వవేశ్మ సువిభూషితమ్ ।
ప్రహృష్టజనసమూర్ణం హ్రీయా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ॥ 5 ॥

అథ సీతా సముత్పత్య వేపమానా చ తం పతిమ్ ।
అపశ్యచ్ఛోకసన్నప్తం చింతావ్యాకులిలేంద్రియమ్ ॥ 6 ॥

వివర్ణవదనం దృష్ట్వా తం ప్రస్విన్నమమర్షణమ్ ।
ఆహ దుఃఖాభిసన్నప్తా కిమిదాసీమిదం ప్రభో ॥ 7 ॥

అద్య బార్హస్పతః శ్రీమాన్యుక్తః పుష్యో న రాఘవ ।
ప్రోచ్యతే బ్రాహ్మణైః ప్రాజ్ఞైః కేన త్వమసి దుర్మనాః ॥ 8 ॥

న తే శతశలాకేన జలఘేననిభేన చ ।
ఆవృతం వదనం వల్గ చత్రేణాభివిరాజతే ॥ 9 ॥

వ్యజనాభ్యాం చ ముఖ్యాభ్యాం శతపత్రనిభేక్షణమ్ ।

చన్ద్రహంసప్రకాశాభ్యాం వీజ్యతే న తవాననమ్ ॥ 10 ॥

వాగ్మినో బద్ధినశ్చాపి ప్రహృష్టాస్త్యం నరర్షభ ।
స్తువంతో నాద్య దృశ్యన్తే మగ్ధైః సూతమాగధాః ॥ 11 ॥

న తే క్షౌద్రం చ దధి చ బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ।
మూర్ధ్ని మూర్ధ్నావసీక్తస్య దధతి స్మ విధానతః ॥ 12 ॥

న త్వాం ప్రకృతయః సర్వా శ్రేణీముఖ్యాశ్చ భూషితాః ।
అనువ్రజితుమిచ్ఛన్తి పౌరజాపపదాస్తథా ॥ 13 ॥

చతుర్భిర్వేగసమ్పన్నైర్హయైః కాశ్చానభూషణైః ।
ముఖ్యః పుష్యరథో యుక్తః కిం న గచ్ఛతి తేఽగ్రతః ॥ 14 ॥

న హస్తీ చాగ్రతః శ్రీమాంస్తవ లక్షణపూజితః ।
ప్రయాణే లక్ష్యతే వీర కృష్ణమేఘగిరి ప్రభః ॥ 15 ॥

న చ కాశ్చానచిత్రం తే పశ్యామి ప్రియదర్శన ।
భద్రాసనం పురస్కృత్య యాంతం వీరపురఃసరమ్ ॥ 16 ॥

అభిషేకో యదా సజ్జః కిమిదాసీమిదం తవ ।
అపూర్వో ముఖవర్ణశ్చ న ప్రహర్షశ్చ లక్ష్యతే ॥ 17 ॥

ఇతీవ విలపన్తిం తాం ప్రోవాచ రఘునందనః ।
సీతే తత్రభవాన్స్తాత ప్రవ్రాజయతి మాం వనమ్ ॥ 18 ॥

కులే మహతి సమ్భూతే ధర్మజ్ఞే ధర్మచారిణి ।
శృణు జానకి యేనేదం క్రమేణాభ్యాగతం మమ ॥ 19 ॥

రాజ్ఞా సత్యప్రతిజ్ఞేన పిత్రా దశరథేన మే ।
కైకేయ్యైః ప్రితమనసా పురా దత్తౌ మహావరా ॥ 20 ॥

తయాద్య మమ సజ్జేఽస్మిన్నభిషేకే నృపోద్యతే ।

ప్రచోదితః స సమయో ధర్మేణ ప్రతినిర్జితః ॥ 21 ॥

చతుర్దశ హి వర్షాణి వస్తవ్యం దణ్డకే మయా ।
పిత్రా మే భరతశ్చాపి యౌవరాజ్యే నియోజితః ।
సోఽహం త్వామాగతో ద్రష్టుం ప్రస్థితో విజనం వనమ్ ॥ 22 ॥

భరతస్య సమీపే తే నాహం కథ్యః కదాచన ।
ఋద్ధియుక్తా హి పురుషా న సహంతే పరస్తవమ్ ।
తస్మాన్న తే గుణాః కథ్యా భరతస్యాగ్రతో మమ ॥ 23 ॥

నాపి త్వం తేన భర్తవ్యా విశేషేణ కదాచన ।
అనుకూలతయా శక్యం సమీపే తస్య వర్తితుమ్ ॥ 24 ॥

అహం చాపి ప్రతిజ్ఞాం తాం గురోః సమనుపాలయన్ ।
వనమద్యైవ యాస్యామి స్థిరా భవ మనస్విని ॥ 25 ॥

యాతే చ మయి కల్యాణి వనం మునినిషేవితమ్ ।
వ్రతోపవాసరతయా భవితవ్యం త్వయానఘే ॥ 26 ॥

కాల్యముత్థాయ దేవానాం కృత్వా పూజాం యథావిధి ।
వన్దితవ్యో దశరథః పితా మమ నరేశ్వరః ॥ 27 ॥

మాతా చ మమ కౌసల్యా వృద్ధా సంతాపకర్శితా ।
ధర్మమేవాగ్రతః కృత్వా త్వత్తః సమ్మానమర్హతి ॥ 28 ॥

వన్దితవ్యాశ్చ తే నిత్యం యాః శేషా మమ మాతరః ।
స్నేహప్రణయసమ్మోహైః సమా హి మమ మాతరః ॥ 29 ॥

భ్రాతృపుత్రసమౌ చాపి ద్రష్టవ్యౌ చ విశేషతః ।
త్వయా లక్ష్మణశత్రుహ్నౌ ప్రాణైః ప్రియతరౌ మమ ॥ 30 ॥

విప్రియం న చ కర్తవ్యం భరతస్య కదాచన ।

స హి రాజా ప్రభుశ్చైవ దేశస్య చ కులస్య చ ॥ 31 ॥

ఆరాధితా హి శీలేన ప్రయత్నైశ్చోపనేవితాః ।
రాజానః సమ్ప్రసీదంతి ప్రకుప్యంతి విపర్యయే ॥ 32 ॥

ఔరసానపి పుత్రాన్తి త్యజన్త్యహితకారిణః ।
సమర్థాన్సమ్ప్రగృహ్ణంతి జనానపి నరాధిపాః ॥ 33 ॥

అహం గమిష్యామి మహావనం ప్రియే
త్వయా హి వస్తవ్యమిహైవ భామిని ।
యథా వ్యలీకం కురుషే న కస్య చిత్
తథా త్వయా కార్యమిదం వచో మమ ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ ప్రియార్హా ప్రియవాదినీ ।
ప్రణయాదేవ సజ్కుద్ధా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఆర్యపుత్ర పితా మాతా భ్రాతా పుత్రస్తథా స్నుషా ।
స్వాని పుణ్యాని భుజ్జానాః స్వం స్వం భాగ్యముపాసతే ॥ 2 ॥

భర్తుర్భాగ్యం తు భార్యైకా ప్రాప్నోతి పురుషర్షభ ।
అతశ్చైవాహమాదిష్టా వనే వస్తవ్యమిత్యపి ॥ 3 ॥

న పితా నాత్మజో నాత్మా న మాతా న సఖీజనః ।
ఇహ ప్రేత్య చ నారీణాం పతిరేకో గతిః సదా ॥ 4 ॥

యది త్వం ప్రస్థితో దుర్గం వనమద్యైవ రాఘవ ।
అగ్రతస్తే గమిష్యామి మృద్నన్తీ కుశకణ్ణకాన్ ॥ 5 ॥

ఈర్ష్యా రోషౌ బహిష్కృత్య భుక్తశేషమివోదకమ్ ।
నయ మాం వీర విశ్రబ్ధః పాపం మయి న విద్యతే ॥ 6 ॥

ప్రాసాదాగ్రైర్విమానైర్వా వైహాయసగతేన వా ।
సర్వావస్థాగతా భర్తుః పాదచ్ఛాయా విశిష్యతే ॥ 7 ॥

అనుశిష్టాస్మి మాత్రా చ పిత్రా చ వివిధాశ్రయమ్ ।
నాస్మి సమృతి వక్తవ్యా వర్తితవ్యం యథా మయా ॥ 8 ॥

సుఖం వనే నివత్స్యామి యథైవ భవనే పితుః ।
అచింతయన్తీ శ్రీఘ్నోకాంశ్చింతయన్తీ పతివ్రతమ్ ॥ 9 ॥

శుశ్రూషమాణా తే నిత్యం నియతా బ్రహ్మచారిణీ ।

సహ రంస్యే త్వయా వీర వనేషు మధుగన్ధిషు ॥ 10 ॥

త్వం హి కర్తుం వనే శక్తో రామ సమృరిపాలనమ్ ।
అన్యస్య పై జనస్యేహ కిం పునర్మమ మానద ॥ 11 ॥

ఫలమూలాశనా నిత్యం భవిష్యామి న సంశయః ।
న తే దుఃఖం కరిష్యామి నివసంతి సహ త్వయా ॥ 12 ॥

ఇచ్ఛామి సరితః శైలాన్పల్వలాని వనాని చ ।
ద్రష్టుం సర్వత్ర నిర్భీతా త్వయా నాథేన ధీమతా ॥ 13 ॥

హంసకారణవాక్పిర్హః పద్మినీః సాధుపుష్పితాః ।
ఇచ్ఛేయం సుఖినీ ద్రష్టుం త్వయా వీరేణ సజ్గతా ॥ 14 ॥

సహ త్వయా విశాలాక్ష రంస్యే పరమనన్దినీ ।
ఏవం వర్షసహస్రాణాం శతం వాహం త్వయా సహ ॥ 15 ॥

స్వర్గేఽపి చ వినా వాసో భవితా యది రాఘవ ।
త్వయా మమ నరవ్యాఘ్ర నాహం తమపి రోచయే ॥ 16 ॥

అహం గమిష్యామి వనం సుదుర్గమమ్
మృగాయుతం వానరవారణైర్యుతమ్ ।
వనే నివత్స్యామి యథా పితృర్గృహే
తవైవ పాదావుపగృహ్య సమ్మతా ॥ 17 ॥

అనన్యభావామనురక్తచేతసమ్
త్వయా వియుక్తాం మరణాయ నిశ్చితామ్ ।
నయస్వ మాం సాధు కురుష్వ యాచనామ్
న తే మయాతో గురుతా భవిష్యతి ॥ 18 ॥

తథా బ్రువాణామపి ధర్మవత్సలో
న చ స్మ సీతాం నృవరో నినీషతి ।
ఉవాచ చైనాం బహు సంనివర్తనే

వనే నివాసస్య చ దుఃఖితాం ప్రతి ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చవింశః సర్గః ॥

స ఏవం బ్రువతీం సీతాం ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ।
నివర్తనార్థే ధర్మాత్మా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 1 ॥

సీతే మహాకులీనాసి ధర్మే చ నిరతా సదా ।
ఇహోచర స్వధర్మం త్వం మా యథా మనసః సుఖమ్ ॥ 2 ॥

సీతే యథా త్వాం వక్ష్యామి తథా కార్యం త్వయాబలే ।
వనే దోషా హి బహవో వదతస్తాన్నిబోధ మే ॥ 3 ॥

సీతే విముచ్యతామేషా వనవాసకృతా మతిః ।
బహుదోషం హి కాంతారం వనమిత్యభిధీయతే ॥ 4 ॥

హితబుద్ధ్యా ఖలు వచో మయైతదభిధీయతే ।
సదా సుఖం న జానామి దుఃఖమేవ సదా వనమ్ ॥ 5 ॥

గిరినిర్ధరసమ్భూతా గిరికన్దరవాసినామ్ ।
సింహానాం నినదా దుఃఖాః శ్రోతుం దుఃఖమతో వనమ్ ॥ 6 ॥

సుప్యతే పర్ణశయ్యాసు స్వయం భగ్నాసు భూతలే ।
రాత్రిషు శ్రమఖిన్నేన తస్మాద్దుఃఖతరం వనమ్ ॥ 7 ॥

ఉపవాసశ్చ కర్తవ్యా యథాప్రాణేన మైథిలి ।
జటాభారశ్చ కర్తవ్యో వల్కలామ్బరధారిణా ॥ 8 ॥

అతీవ వాతస్తిమిరం బుభుక్షా చాత్ర నిత్యశః ।
భయాని చ మహాన్యత్ర తతో దుఃఖతరం వనమ్ ॥ 9 ॥

సరీసృపాశ్చ బహవో బహురూపాశ్చ భామిని ।

చరన్తి పృథివీం దర్పదతో దుఃఖతరం వనమ్ || 10 ||

నదీనిలయనాః సర్పా నదీకుటిలగామినః ।
తిష్ఠన్త్యావృత్య పన్థానమతో దుఃఖతరం వనమ్ || 11 ||

పతజ్ఞౌ వృశ్చికాః కీటా దంశాశ్చ మశకైః సహ ।
బాధన్తే నిత్యమబలే సర్వం దుఃఖమతో వనమ్ || 12 ||

ద్రుమాః కణ్ఠకినశ్చైవ కుశకాశాశ్చ భామిని ।
వనే వ్యాకులశాఖాగ్రాస్తేన దుఃఖతరం వనమ్ || 13 ||

తదలం తే వనం గత్వా ఉమం న హి వనం తవ ।
విమృశన్నిహ పశ్యామి బహుదోషతరం వనమ్ || 14 ||

వనం తు నేతుం న కృతా మతిస్తదా
బభూవ రామేణ యదా మహాత్మనా ।
న తస్య సీతా వచనం చకార తత్
తతోఽబ్రవీద్రామమిదం సుదుఃఖితా || 15 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచవింశః సర్గః ||

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సీతా రామస్య దుఃఖితా ।
ప్రసక్తాశ్రముఖీ మన్దమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

యే త్వయా కీర్తితా దోషా వనే వస్తవ్యతాం ప్రతి ।
గుణానిత్యేవ తాన్విధి తవ స్నేహపురస్కృతాన్ ॥ 2 ॥

త్వయా చ సహ గస్తవ్యం మయా గురుజనాజ్ఞయా ।
త్వద్వియోగేన మే రామ త్యక్తవ్యమిహ జీవితమ్ ॥ 3 ॥

న చ మాం త్వత్సమీపస్థమపి శక్నోతి రాఘవ ।
సురాణామిశ్వరః శక్రః ప్రధర్షయితుమోజసా ॥ 4 ॥

పతిహీనా తు యా నారీ న సా శక్యతి జీవితమ్ ।
కామమేవంవిధం రామ త్వయా మమ విదర్శితమ్ ॥ 5 ॥

అథ చాపి మహాప్రాజ్ఞ బ్రాహ్మణానాం మయా శ్రుతమ్ ।
పురా పితృగృహే సత్యం వస్తవ్యం కిల మే వనే ॥ 6 ॥

లక్షణిభ్యో ద్విజాతిభ్యః శ్రుత్వాహం వచనం గృహే ।
వనవాసకృతోత్సాహో నిత్యమేవ మహాబల ॥ 7 ॥

ఆదేశో వనవాసస్య ప్రాప్తవ్యః స మయా కిల ।
సా త్వయా సహ తత్రాహం యాస్యామి ప్రియ నాన్యథా ॥ 8 ॥

కృతాదేశా భవిష్యామి గమిష్యామి సహ త్వయా ।
కాలశ్చాయం సముత్పన్నః సత్యవాగ్భవతు ద్విజః ॥ 9 ॥

వనవాసే హి జానామి దుఃఖాని బహుధా కిల ।

ప్రాప్యన్తే నియతం వీర పురుషైరకృతాత్మభిః ॥ 10 ॥

కన్యయా చ పితృగృహే వనవాసః శ్రుతో మయా ।
భిక్షిణ్యాః సాధువృత్తాయా మమ మాతురిహగ్రతః ॥ 11 ॥

ప్రసాదితశ్చ వై పూర్వం త్వం వై బహువిధం ప్రభో ।
గమనం వనవాసస్య కాఙ్క్షితం హి సహ త్వయా ॥ 12 ॥

కృతక్షణాహం భద్రం తే గమనం ప్రతి రాఘవ ।
వనవాసస్య శూరస్య చర్యా హి మమ రోచతే ॥ 13 ॥

శుద్ధాత్మన్ప్రేమభావాద్ధి భవిష్యామి వికల్మషా ।
భర్తారమనుగచ్ఛన్తి భర్తా హి మమ దైవతమ్ ॥ 14 ॥

ప్రేత్యభావేఽపి కల్యాణః సజ్జమో మే సహ త్వయా ।
శ్రుతిర్హి శ్రూయతే పుణ్యా బ్రాహ్మణానాం యశస్వినామ్ ॥ 15 ॥

ఇహ లోకే చ పితృభిర్యాస్త్రీ యస్య మహామతే ।
అద్భిర్దత్తా స్వధర్మేణ ప్రేత్యభావేఽపి తస్య సా ॥ 16 ॥

ఏవమస్మాత్స్వకాం నారీం సువృత్తాం హి పతివ్రతామ్ ।
నాభిరోచయనే నేతుం త్వం మాం కేనేహ హేతునా ॥ 17 ॥

భక్తాం పతివ్రతాం దీనాం మాం సమాం సుఖదుఃఖయోః ।
నేతుమర్హసి కాకుత్స్థ సమానసుఖదుఃఖినీమ్ ॥ 18 ॥

యది మాం దుఃఖితామేవం వనం నేతుం న చేచ్ఛసి ।
విషమగ్నిం జలం వాహమాస్థాస్యే మృత్యుకారణాత్ ॥ 19 ॥

ఏవం బహువిధం తం సా యాచతే గమనం ప్రతి ।
నానుమేనే మహాబాహుస్తాం నేతుం విజనం వనమ్ ॥ 20 ॥

ఏవముక్తా తు సా చింతాం మైథిలీ సముపాగతా ।

సాపయన్తివ గాముష్టైరశ్రుభిర్నయనచ్యుతైః ॥ 21 ॥

చిన్తయన్తిం తథా తాం తు నివర్తయితుమాత్మవాన్ ।
క్రోధావిష్టాం తు వైదేహీం కాకుత్స్థో బహ్వాసాన్త్యయత్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

సాన్తవ్యమానా తు రామేణ మైథిలీ జనకాత్మజా ।
వనవాసనిమిత్తాయ భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

సా తముత్తమసంవిగ్నా సీతా విపులవక్షసమ్ ।
ప్రణయాచ్ఛాభిమానాచ్ఛ పరిచిక్షేప రాఘవమ్ ॥ ౨ ॥

కిం త్వామన్యత వైదేహః పితా మే మిథిలాధిపః ।
రామ జామాతరం ప్రాప్య స్త్రియం పురుషవిగ్రహమ్ ॥ ౩ ॥

అన్యతం బలలోకోఽయమజ్ఞానాద్యధి వక్ష్యతి ।
తేజో నాస్తి పరం రామే తపతీవ దివాకరే ॥ ౪ ॥

కిం హి కృత్వా విషణ్ణస్త్యం కుతో వా భయమస్తి తే ।
యత్పరిత్యక్తుకామస్త్యం మామనన్యపరాయణామ్ ॥ ౫ ॥

ద్యుమత్సేనసుతం వీర సత్యవన్తమనువ్రతామ్ ।
సావిత్రిమివ మాం విద్ధి త్వమాత్మవశవర్తినీమ్ ॥ ౬ ॥

న త్వహం మనసాప్యన్యం ద్రష్టాస్మి త్వదృతేఽనఘ ।
త్వయా రాఘవ గచ్ఛేయం యథాన్యా కులపాంసనీ ॥ ౭ ॥

స్వయం తు భార్యాం కౌమారీం చిరమధ్యుషితాం సతీమ్ ।
శైలూష ఇవ మాం రామ పరేభ్యో దాతుమిచ్ఛసి ॥ ౮ ॥

స మామనాదాయ వనం న త్వం ప్రస్థాతుమర్హసి ।
తపో వా యది వారణ్యం స్వర్గో వా స్యాత్సహ త్వయా ॥ ౯ ॥

న చ మే భవితా తత్ర కశ్చిత్పథి పరిశ్రమః ।

పృష్ఠతస్తవ గచ్ఛన్త్యా విహారశయనేష్యపి || 10 ||

కుశకాశశరేషీకా యే చ కణ్ఠకినో ద్రుమాః ।
తూలాజినసమస్పర్శా మార్గే మమ సహ త్వయా || 11 ||

మహావాత సముద్ధూతం యన్మామవకరిష్యతి ।
రజో రమణ తన్మన్యే పరార్థ్యమివ చందనమ్ || 12 ||

శాద్వలేషు యదాసిష్యే వనాన్తే వనగోరచా ।
కుథాస్తరణతల్పేషు కిం స్యాత్సుఖతరం తతః || 13 ||

పత్రం మూలం ఫలం యత్త్వమల్పం వా యది వా బహు ।
దాస్యసి స్వయమాహృత్య తన్మేఽమృతరసోపమమ్ || 14 ||

న మాతుర్న పితుస్తత్ర స్మరిష్యామి న వేశ్మనః ।
ఆర్తవాన్యపభుజ్ఞానా పుష్పాణి చ ఫలాని చ || 15 ||

న చ తత్ర గతః కిఞ్చిద్ద్రష్టుమర్హసి విప్రియమ్ ।
మత్కృతే న చ తే శోకో న భవిష్యామి దుర్భరా || 16 ||

యస్త్యయా సహ స స్వర్గో నిరయో యస్త్యయా వినా ।
ఇతి జానన్పరాం ప్రీతిం గచ్ఛ రామ మయా సహ || 17 ||

అథ మామేవమవ్యగ్రాం వనం నైవ నయిష్యసి ।
విషమద్యైవ పాస్యామి మా విశం ద్విషతాం వశమ్ || 18 ||

పశ్చాదపి హి దుఃఖేన మమ నైవాస్తి జీవితమ్ ।
ఉజ్జితాయాస్త్యయా నాథ తదైవ మరణం వరమ్ || 19 ||

ఇదం హి సహితుం శోకం ముహూర్తమపి నోత్సహే ।
కిం పునర్దశవర్షాణి త్రీణి చైకం చ దుఃఖితా || 20 ||

ఇతి సా శోకసంతప్తా విలప్య కరుణం బహు ।

చుక్రోశ పతిమాయస్తా భృశమాలిఙ్గ్య సన్వరమ్ ॥ 21 ॥

సా విద్ధా బహుభిర్వాక్యైర్దిగైరివ గజాఙ్గానా ।
చిర సంనియతం బాష్పం ముమోచాగ్నిమివారణీః ॥ 22 ॥

తస్యాః స్ఫటికసఙ్కాశం వారి సంతాపసమ్భవమ్ ।
నేత్రాభ్యాం పరిసుస్త్రావ పఙ్కజాభ్యామివోదకమ్ ॥ 23 ॥

తాం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం విసంజ్ఞామివ దుఃఖితామ్ ।
ఉవాచ వచనం రామః పరివిశ్వాసయన్స్తదా ॥ 24 ॥

న దేవి తవ దుఃఖేన స్వర్గమప్యభిరోచయే ।
న హి మేఽస్తి భయం కిఞ్చిత్స్వయమోభిరివ సర్వతః ॥ 25 ॥

తవ సర్వమభిప్రాయమవిజ్ఞాయ శుభాననే ।
వాసం న రోచయేఽరణ్యే శక్తిమానపి రక్షణే ॥ 26 ॥

యత్స్పృష్టాసి మయా సార్థం వనవాసాయ మైథిలి ।
న విహాతుం మయా శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా ॥ 27 ॥

ధర్మస్తు గజనాసోరు సద్భిరాచరితః పురా ।
తం చాహమనువర్తేఽద్య యథా సూర్యం సువర్చలా ॥ 28 ॥

ఏష ధర్మస్తు సుశ్రోణి పితుర్మాతుశ్చ వశ్యతా ।
అతశ్చాఙ్గాం వ్యతిక్రమ్య నాహం జీవితుముత్సహే ॥ 29 ॥

స మాం పితా యథా శాస్తి సత్యధర్మపథే స్థితః ।
తథా వర్తితుమిచ్ఛామి స హి ధర్మః సనాతనః ।
అనుగచ్ఛస్వ మాం భీరు సహధర్మచరీ భవ ॥ 30 ॥

బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ రత్నాని భిక్షుకేభ్యశ్చ భోజనమ్ ।
దేహి చాశంసమానేభ్యః సన్వరస్వ చ మాచిరమ్ ॥ 31 ॥

అనుకూలం తు సా భర్తురాత్వా గమనమాత్మనః ।

క్షిప్రం ప్రముదితా దేవీ దాతుమేవోపచక్రమే ॥ 32 ॥

తతః ప్రహృష్టా పరిపూర్ణమానసా

యశస్వినీ భర్తురవేక్ష్య భాషితమ్ ।

ధనాని రత్నాని చ దాతుమజ్ఞనా

ప్రచక్రమే ధర్మభృతాం మనస్వినీ ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రామో లక్ష్మణమగ్రతః ।
స్థితం ప్రాగ్గామినం వీరం యాచమానం కృతాఞ్జలిమ్ ॥ ౧ ॥

మయాద్య సహ సౌమిత్రే త్వయి గచ్ఛతి తద్వనమ్ ।
కో భరిష్యతి కౌసల్యాం సుమిత్రాం వా యశస్వినీమ్ ॥ ౨ ॥

అభివర్షతి కామైర్యః పర్జన్యః పృథివీమివ ।
స కామపాశపర్యస్తో మహాతేజా మహిపతిః ॥ ౩ ॥

సా హి రాజ్యమిదం ప్రాప్య నృపస్యాశ్వపతేః సుతా ।
దుఃఖితానాం సపత్నీనాం న కరిష్యతి శోభనమ్ ॥ ౪ ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః శ్లక్ష్యయా గిరా ।
ప్రత్యువాచ తదా రామం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ॥ ౫ ॥

తవైవ తేజసా వీర భరతః పూజయిష్యతి ।
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ ప్రయతో నాత్ర సంశయః ॥ ౬ ॥

కౌసల్యా బిభృయాదార్యా సహస్రమపి మద్విధాన్ ।
యస్యాః సహస్రం గ్రామాణాం సమ్ప్రాప్తముపజీవనమ్ ॥ ౭ ॥

ధనురాదాయ సశరం ఖనిత్రపిటకాధరః ।
అగ్రతస్తే గమిష్యామి పన్థానమనుదర్శయన్ ॥ ౮ ॥

ఆహరిష్యామి తే నిత్యం మూలాని చ ఫలాని చ ।
వన్యాని యాని చాన్యాని స్వాహారాణి తపస్వినామ్ ॥ ౯ ॥

భవాంస్తు సహ వైదేహ్య గిరిసానుషు రంస్యతే ।

అహం సర్వం కరిష్యామి జాగ్రతః స్వపతశ్చ తే ॥ 10 ॥

రామస్తవనేన వాక్యేన సుప్రీతః ప్రత్యువాచ తమ్ ।
వ్రజాప్రచృన్వ సౌమిత్రే సర్వమేవ సుహృజ్జనమ్ ॥ 11 ॥

యే చ రాజ్ఞో దదౌ దివ్యే మహాత్మా వరుణః స్వయమ్ ।
జనకస్య మహాయజ్ఞే ధనుషీ రౌద్రదర్శనే ॥ 12 ॥

అభేద్యకవచే దివ్యే తూణీ చాక్షయసాయకౌ ।
ఆదిత్యవిమలౌ చోభౌ ఖడ్గౌ హేమపరిష్కృతౌ ॥ 13 ॥

సత్కృత్య నిహితం సర్వమేతదాచార్యసద్మని ।
స త్వమాయుధమాదాయ క్షిప్రమావ్రజ లక్ష్మణ ॥ 14 ॥

స సుహృజ్జనమామస్త్య వనవాసాయ నిశ్చితః ।
ఇక్ష్వాకుగురుమామస్త్య జగ్రాహాయుధముత్తమమ్ ॥ 15 ॥

తద్దివ్యం రాజశార్దూలః సత్కృతం మాల్యభూషితమ్ ।
రామాయ దర్శయామాస సౌమిత్రిః సర్వమాయుధమ్ ॥ 16 ॥

తమువాచాత్మవాన్రామః ప్రీత్యా లక్ష్మణమాగతమ్ ।
కాలే త్వమాగతః సౌమ్య కాజ్ఞితే మమ లక్ష్మణ ॥ 17 ॥

అహం ప్రదాతుమిచ్ఛామి యదిదం మామకం ధనమ్ ।
బ్రాహ్మణేభ్యస్తపస్విభ్యస్త్యయా సహ పరంతప ॥ 18 ॥

వసన్తిహ దృఢం భక్త్యా గురుషు ద్విజసత్తమాః ।
తేషామపి చ మే భూయః సర్వేషాం చోపజివినామ్ ॥ 19 ॥

వసిష్ఠపుత్రం తు సుయజ్ఞమార్యమ్
త్వమానయాశు ప్రవరం ద్విజానామ్ ।
అభిప్రయాస్యామి వనం సమస్తాన్
అభ్యర్చ్య శిష్టానపరాద్విజాతీన్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

తతః శాసనమాజ్ఞాయ భ్రాతుః శుభతరం ప్రియమ్ ।
గత్వా స ప్రవివేశాశు సుయజ్ఞస్య నివేశనమ్ ॥ 1 ॥

తం విప్రమగ్న్యగారస్థం వన్దిత్వా లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ ।
సఖేఽభ్యాగచ్ఛ పశ్య త్వం వేశ్మ దుష్కరకారిణః ॥ 2 ॥

తతః సన్ధ్యాముపాస్యాశు గత్వా సౌమిత్రిణా సహ ।
జష్టం తత్ప్రావిశల్లఙ్ఘ్యై రమ్యం రామనివేశనమ్ ॥ 3 ॥

తమాగతం వేదవిదం ప్రాజ్ఞలిః సీతయా సహ ।
సుయజ్ఞమభిచక్రామ రాఘవోఽగ్నిమివార్చితమ్ ॥ 4 ॥

జాతరూపమయైర్ముఖ్యైరఙ్గదైః కుణ్డలైః శుభైః ।
సహేమ సూత్రైర్మణిభిః కేయూరైర్వలయైరపి ॥ 5 ॥

అన్యైశ్చ రత్నైర్బహుభిః కాకుత్స్థః ప్రత్యపూజయత్ ।
సుయజ్ఞం స తదోవాచ రామః సీతాప్రచోదితః ॥ 6 ॥

హారం చ హేమసూత్రం చ భార్యాయై సౌమ్య హారయ ।
రశనాం చాధునా సీతా దాతుమిచ్ఛతి తే సఖే ॥ 7 ॥

పర్యఙ్కమగ్ర్యాస్తరణం నానారత్నవిభూషితమ్ ।
తమపీచ్ఛతి వైదేహీ ప్రతిష్ఠాపయితుం త్వయి ॥ 8 ॥

నాగః శత్రుం జయో నామ మాతులో యం దదౌ మమ ।
తం తే గజసహస్రేణ దదామి ద్విజపుష్కవ ॥ 9 ॥

ఇత్యుక్తః స హి రామేణ సుయజ్ఞః ప్రతిగృహ్య తత్ ।

రామలక్ష్మణసీతానాం ప్రయుయోజాశిషః శివాః ॥ 10 ॥

అథ భ్రాతరమవ్యగ్రం ప్రియం రామః ప్రియంవదః ।
సౌమిత్రి తమువాచేదం బ్రహ్మేవ త్రిదశేశ్వరమ్ ॥ 11 ॥

అగస్త్యం కౌశికం చైవ తావుభౌ బ్రాహ్మణోత్తమౌ ।
అర్చయాహూయ సౌమిత్రే రత్నైః సస్యమివామ్బుభిః ॥ 12 ॥

కౌసల్యాం చ య ఆశీర్భిర్భక్తః పర్యుపతిష్ఠతి ।
ఆచార్యస్తైత్తిరీయాణామభిరూపశ్చ వేదవితే ॥ 13 ॥

తస్య యానం చ దాసీశ్చ సౌమిత్రే సమ్ప్రదాపయ ।
కౌశేయాని చ వస్త్రాణి యావత్తుష్యతి స ద్విజః ॥ 14 ॥

సూతశ్చిత్రరథశ్చార్ఘ్యః సచివః సుచిరోషితః ।
తోషయైనం మహారైశ్చ రత్నైర్వస్త్రైర్ధనైస్తథా ॥ 15 ॥

శాలివాహసహస్రం చ ద్వే శతే భద్రకాంస్తథా ।
వ్యజ్ఞానార్థం చ సౌమిత్రే గోసహస్రముపాకురు ॥ 16 ॥

తతః స పురుషవ్యాఘ్రస్తద్ధనం లక్ష్మణః స్వయమ్ ।
యథోక్తం బ్రాహ్మణేన్ద్రాణామదదాద్ధనదో యథా ॥ 17 ॥

అథాబ్రవీద్బాష్పకలాంస్తిష్ఠతశోచపజీవినః ।
సమ్ప్రదాయ బహు ద్రవ్యమేకైకస్యోపజీవినః ॥ 18 ॥

లక్ష్మణస్య చ యద్వేశ్మ గృహం చ యదిదం మమ ।
అశూన్యం కార్యమేకైకం యావదాగమనం మమ ॥ 19 ॥

ఇత్యుక్త్వా దుఃఖితం సర్వం జనం తముపజీవినమ్ ।
ఉవాచేదం ధనధ్యక్షం ధనమానీయతామితి ।
తతోఽస్య ధనమాజుప్రూః సర్వమేవోపజీవినః ॥ 20 ॥

తతః స పురుషవ్యాప్రుస్తద్ధనం సహలక్షణః ।
ద్విజేభ్యో బాలవృద్ధేభ్యః కృపణేభ్యోఽభ్యదాపయత్ ॥ 21 ॥

తత్రాసీత్పిజ్గతో గార్గ్యస్త్రీజతో నామ వై ద్విజః ।
ఆ పశ్చమాయాః కణ్వాయా నైనం కశ్చిదవారయత్ ॥ 22 ॥

స రాజపుత్రమాసాద్య త్రిజతో వాక్యమబ్రవీత్ ।
నిర్ధనో బహుపుత్రోఽస్మి రాజపుత్ర మహాయశః ।
ఉశ్చవృత్తిర్వనే నిత్యం ప్రత్యవేక్షస్వ మామితి ॥ 23 ॥

తమువాచ తతో రామః పరిహాససమన్వితమ్ ।
గవాం సహస్రమప్యేకం న తు విశ్రాణితం మయా ।
పరిక్షిపసి దణ్డేన యావత్తావదవాప్స్యసి ॥ 24 ॥

స శాటీం త్వరితః కట్యాం సమ్భ్రాంతః పరివేష్ట్య తామ్ ।
ఆవిధ్య దణ్డం చిక్షేప సర్వప్రాణేన వేగితః ॥ 25 ॥

ఉవాచ చ తతో రామస్తం గార్గ్యమభిసాన్త్వయన్ ।
మన్యర్న ఖలు కర్తవ్యః పరిహాసో హ్యాయం మమ ॥ 26 ॥

తతః సభార్యస్త్రీజతో మహామునిర్-
గవామనీకం ప్రతిగృహ్య మోదితః ।
యశోబలప్రీతిసుఖోపబృంహిణీః
తదాశిషః ప్రత్యవదన్మహాత్మనః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

దత్త్వా తు సహ వైదేహ్య బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం బహు ।
జగ్ముతుః పితరం ద్రష్టుం సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ 1 ॥

తతో గృహితే దుష్ప్రేక్ష్యే అశోభేతాం తదాయుధే ।
మాలాదామభిరాసక్తే సీతయా సమలఙ్కృతే ॥ 2 ॥

తతః ప్రాసాదహర్మ్యాణి విమానశిఖరాణి చ ।
అధిరుహ్య జనః శ్రీమానుదాసీనో వ్యతోకయత్ ॥ 3 ॥

న హి రథ్యాః స్మ శక్యన్తే గన్తుం బహుజనాకులాః ।
ఆరుహ్య తస్మాత్ప్రాసాదాన్దీనాః పశ్యన్తి రాఘవమ్ ॥ 4 ॥

పదాతిం వర్జితచ్ఛత్రం రామం దృష్ట్వా తదా జనాః ।
ఊచుర్బహువిధా వాచః శోకోపహతచేతసః ॥ 5 ॥

యం యాన్తమనుయాతి స్మ చతురంగబలం మహత్ ।
తమేకం సీతయా సార్థమనుయాతి స్మ లక్ష్మణః ॥ 6 ॥

ఐశ్వర్యస్య రసజ్ఞః సన్కామినాం చైవ కామదః ।
నేచ్ఛత్యేవాన్మతం కర్తుం పితరం ధర్మగౌరవాత్ ॥ 7 ॥

యా న శక్యా పురా ద్రష్టుం భూతైరాకాశగైరపి ।
తామద్య సీతాం పశ్యన్తి రాజమార్గగతా జనాః ॥ 8 ॥

అఙ్గరాగోచితాం సీతాం రక్తచన్దన నేవిసీమ్ ।
వర్షముష్ణం చ శీతం చ నేష్యత్యాశు వివర్జితామ్ ॥ 9 ॥

అద్య నూనం దశరథః సత్త్వమావిశ్య భాషతే ।

న హి రాజా ప్రియం పుత్రం వివాసయితుమర్హతి ॥ 10 ॥

నిర్గుణస్యాపి పుత్రస్యా కాథం స్యాద్విప్రవాసనమ్ ।
కిం పునర్యస్య లోకోఽయం జితో వృత్తేన కేవలమ్ ॥ 11 ॥

ఆన్యశంస్యమనుక్రోశః శ్రుతం శీలం దమః శమః ।
రాఘవం శోభయన్వైతే షడ్గుణాః పురుషోత్తమమ్ ॥ 12 ॥

తస్మాత్తస్యోపఘాతేన ప్రజాః పరమపీడితాః ।
ఔదకానీవ సత్త్వాని గ్రీష్మే సలిలసజ్జయాత్ ॥ 13 ॥

పీడయా పీడితం సర్వం జగదస్య జగత్పతేః ।
మూలస్యేవోపఘాతేన వృక్షః పుష్పఫలోపగః ॥ 14 ॥

తే లక్ష్మణ ఇవ క్షిప్రం సపత్న్యః సహబాన్ధవాః ।
గచ్ఛంతమనుగచ్ఛామో యేన గచ్ఛతి రాఘవః ॥ 15 ॥

ఉద్యానాని పరిత్యజ్య క్షేత్రాణి చ గృహాణి చ ।
ఏకదుఃఖసుఖా రామమనుగచ్ఛామ ధార్మికమ్ ॥ 16 ॥

సముద్ధృతనిధానాని పరిధ్వస్తాజిరాణి చ ।
ఉపాత్తధనధాన్యాని హృతసారాణి సర్వశః ॥ 17 ॥

రజసాభ్యవకీర్ణాని పరిత్యక్తాని దైవతైః ।
అస్మత్త్యక్తాని వేశ్మాని కైకేయీ ప్రతిపద్యతామ్ ॥ 18 ॥

వనం నగరమేవాస్తు యేన గచ్ఛతి రాఘవః ।
అస్మాభిశ్చ పరిత్యక్తం పురం సమృద్ధ్యతాం వనమ్ ॥ 19 ॥

బిలాని దంష్ట్రీణః సర్వే సానూని మృగపక్షిణః ।
అస్మత్త్యక్తం ప్రపద్యంతాం సేవ్యమానం త్యజన్తు చ ॥ 20 ॥

ఇత్యేవం వివిధా వాచో నానాజనసమీరితాః ।

శుశ్రావ రామః శ్రుత్వా చ న విచక్రేఽస్య మానసమ్ ॥ 21 ॥

ప్రతీక్షమాణోఽభిజనం తదార్తమ్
అనార్తరూపః ప్రహసన్నివాథ ।
జగామ రామః పితరం దిదృక్షుః
పితుర్నిదేశం విధివచ్ఛికిర్షుః ॥ 22 ॥

తత్పూర్వమైశ్వాకసుతో మహాత్మా
రామో గమిష్యన్వనమార్తరూపమ్ ।
వ్యతిష్ఠత ప్రేక్ష్య తదా సుమన్త్రమ్
పితుర్మహాత్మా ప్రతిహారణార్థమ్ ॥ 23 ॥

పితుర్నిదేశేన తు ధర్మవత్సతో
వనప్రవేశే కృతబుద్ధినిశ్చయః ।
స రాఘవః ప్రేక్ష్య సుమన్త్రమబ్రవీత్
నివేదయస్వాగమనం నృపాయ మే ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

స రామప్రేషితః క్షిప్రం సంతాపకలుషేన్ద్రియః ।
ప్రవిశ్య నృపతిం సూతో నిఃశ్వసంతం దదర్శ హ ॥ ౧ ॥

ఆలోక్య తు మహాప్రాజ్ఞః పరమాకుల చేతసమ్ ।
రామమేవానుశోచంతం సూతః ప్రాజ్ఞలిరాసదత్ ॥ ౨ ॥

అయం స పురుషవ్యాఘ్ర ద్వారి తిష్ఠతి తే సుతః ।
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా సర్వం చైవోపజీవినామ్ ॥ ౩ ॥

స త్వా పశ్యతు భద్రం తే రామః సత్యపరాక్రమః ।
సర్వాన్సుహృద ఆపృచ్ఛ్య త్వామిదానీం దిదృక్షతే ॥ ౪ ॥

గమిష్యతి మహారణ్యం తం పశ్య జగతీపతే ।
వృతం రాజగుణైః సర్వైరాదిత్యమివ రశ్మిభిః ॥ ౫ ॥

స సత్యవాదీ ధర్మాత్మా గామ్భీర్యాత్సాగరోపమః ।
ఆకాశ ఇవ నిష్పజ్కో నరేంద్రః ప్రత్యువాచ తమ్ ॥ ౬ ॥

సుమన్త్రానయ మే దారాన్యే కేచిదిహ మామకాః ।
దారైః పరివృతః సర్వైర్ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవమ్ ॥ ౭ ॥

సోఽన్తఃపురమతీత్యైవ స్త్రియస్తా వాక్యమబ్రవీత్ ।
ఆర్యో హ్వయతి వో రాజా గమ్యతాం తత్ర మాచిరమ్ ॥ ౮ ॥

ఏవముక్తాః స్త్రియః సర్వాః సుమన్త్రేణ నృపాజ్ఞయా ।
ప్రచక్రముస్తద్భవనం భర్తురాజ్ఞాయ శాసనమ్ ॥ ౯ ॥

అర్థసప్తశతాస్తాస్తు ప్రమదాస్తాప్రలోచనాః ।

కౌసల్యాం పరివార్యాథ శనైర్జగ్ముర్ధృతవ్రతాః ॥ 10 ॥

ఆగతేషు చ దారేషు సమవేక్ష్య మహిపతిః ।
ఉవాచ రాజా తం సూతం సుమన్త్రానయ మే సుతమ్ ॥ 11 ॥

స సూతో రామమాదాయ లక్ష్మణం మైథిలీం తదా ।
జగామాభిముఖస్తూర్ణం సకాశం జగతీపతేః ॥ 12 ॥

స రాజా పుత్రమాయాన్తం దృష్ట్వా దూరాత్కృతాఞ్జలిమ్ ।
ఉత్పపాతాసనాత్తూర్ణమార్తః స్త్రీజనసంవృతః ॥ 13 ॥

సోఽభిదుద్రావ వేగేన రామం దృష్ట్వా విశాం పతిః ।
తమసమ్ప్రాప్య దుఃఖార్తః పపాత భువి మూర్ఛితః ॥ 14 ॥

తం రామోఽభ్యపాతత్క్షిప్రం లక్ష్మణశ్చ మహారథః ।
విసంజ్ఞమివ దుఃఖేన సశోకం నృపతిం తదా ॥ 15 ॥

స్త్రీసహస్రనినాదశ్చ సంజజ్ఞే రాజవేశ్మని ।
హాహా రామేతి సహసా భూషణధ్వనిమూర్ఛితః ॥ 16 ॥

తం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
పర్యజ్కే సీతయా సార్థం రుదన్తః సమవేశయన్ ॥ 17 ॥

అథ రామో ముహూర్తేన లబ్ధసంజ్ఞం మహిపతిమ్ ।
ఉవాచ ప్రాఞ్జలిరూభత్వా శోకార్ణవపరిప్లుతమ్ ॥ 18 ॥

ఆప్యచ్ఛే త్వాం మహారాజ సర్వేషామీశ్వరోఽసి నః ।
ప్రస్థితం దణ్డకారణ్యం పశ్య త్వం కుశలేన మామ్ ॥ 19 ॥

లక్ష్మణం చానుజానీహి సీతా చాన్వేతి మాం వనమ్ ।
కారణైర్భహుభిస్తథ్యైర్వార్యమాణౌ న చేచ్ఛతః ॥ 20 ॥

అనుజాసీహి సర్వాన్నః శోకముత్సృజ్య మానద ।
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ప్రజాపతిరివ ప్రజాః ॥ 21 ॥

ప్రతీక్షమాణమవ్యగ్రమనుజ్ఞాం జగతీపతేః ।
ఉవాచ రర్జు సమ్ప్రేక్ష్య వనవాసాయ రాఘవమ్ ॥ 22 ॥

అహం రాఘవ కైకేయ్యా వరదానేన మోహితః ।
అయోధ్యాయాస్త్యమేవాద్య భవ రాజా నిగృహ్య మామ్ ॥ 23 ॥

ఏవముక్తో నృపతినా రామో ధర్మభృతాం వరః ।
ప్రత్యువాచాజ్ఞులిం కృత్వా పితరం వాక్యకోవిదః ॥ 24 ॥

భవాన్వర్షసహస్రాయ పృథివ్యా నృపతే పతిః ।
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి న మే కార్యం త్వయాన్మతమ్ ॥ 25 ॥

శ్రేయసే వృద్ధయే తాత పునరాగమనాయ చ ।
గచ్ఛస్వారిష్టమవ్యగ్రః పన్థానమకుతోభయమ్ ॥ 26 ॥

అద్య త్విదానీం రజనీం పుత్ర మా గచ్ఛ సర్వథా ।
మాతరం మాం చ సమ్మశ్యన్వసేమామద్య శర్వరీమ్ ।
తర్పితః సర్వకామైస్త్యం శ్వఃకాలే సాధయిష్యసి ॥ 27 ॥

అథ రామస్తథా శ్రుత్వా పితురార్తస్య భాషితమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా దీనో వచనమబ్రవీత్ ॥ 28 ॥

ప్రాప్స్యామి యానద్య గుణాన్కో మే శ్వస్తాన్ప్రదాస్యతి ।
అపక్రమణమేవాతః సర్వకామైరహం వృణే ॥ 29 ॥

ఇయం సరాష్ట్రా సజనా ధనధాన్యసమాకులా ।
మయా విస్మష్టా వసుధా భరతాయ ప్రదీయతామ్ ॥ 30 ॥

అపగచ్ఛతు తే దుఃఖం మా భూర్బాష్పపరిప్లుతః ।
న హి క్షుభ్యతి దుర్ధర్షః సముద్రః సరితాం పతిః ॥ 31 ॥

నైవాహం రాజ్యమిచ్ఛామి న సుఖం న చ మైథిలీమ్ ।
త్వామహం సత్యమిచ్ఛామి నాన్యతం పురుషర్షభ ॥ 32 ॥

పురం చ రాష్ట్రం చ మహీ చ కేవలా
మయా నిస్సృష్టా భరతాయ దీయతామ్ ।
అహం నిదేశం భవతోఽనుపాలయన్
వనం గమిష్యామి చిరాయ నేవితుమ్ ॥ 33 ॥

మయా నిస్సృష్టాం భరతో మహీమిమామ్
సశైలఖణ్డాం సపురాం సకాననామ్ ।
శివాం సుసీమామనుశాస్తు కేవలమ్
త్వయా యదుక్తం నృపతే యథాస్తు తత్ ॥ 34 ॥

న మే తథా పార్థివ ధీయతే మనో
మహత్సు కామేషు న చాత్మనః ప్రియే ।
యథా నిదేశే తవ శిష్టసమ్మతే
వ్యపైతు దుఃఖం తవ మత్కృతేఽనఘ ॥ 35 ॥

తదద్య నైవానఘ రాజ్యమవ్యయమ్
న సర్వకామాన్న సుఖం న మైథిలీమ్ ।
న జీవితం త్వామన్యతేన యోజయన్
వృణీయ సత్యం వ్రతమస్తు తే తథా ॥ 36 ॥

ఫలాని మూలాని చ భక్షయన్వనే
గిరీంశ్చ పశ్యన్సరితః సరాంసి చ ।
వనం ప్రవిశ్యైవ విచిత్రపాదపమ్
సుఖీ భవిష్యామి తవాస్తు నిర్వృతిః ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

తతః సుమన్తమైశ్వాకః పీడితోఽత్ర ప్రతిజ్ఞయా ।
సబాష్పమతినిఃశ్వస్య జగాదేదం పునః పునః ॥ ౧ ॥

సూత రత్నసుసమ్పూర్ణా చతుర్విధబలా చమూః ।
రాగవస్యానుయాత్రార్థం క్షిప్రం ప్రతివిధీయతామ్ ॥ ౨ ॥

రూపాజీవా చ శాలినోఽవణిజశ్చ మహాధనాః ।
శోభయన్తు కుమారస్య వాహినీం సుప్రసారితాః ॥ ౩ ॥

యే చైనముపజీవన్తి రమతే యైశ్చ వీర్యతః ।
తేషాం బహువిధం దత్త్వా తానప్యత్ర నియోజయ ॥ ౪ ॥

నిఘ్నన్మృగాన్కుఙ్కరాంశ్చ పిబంశ్చరణ్యకం మధు ।
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్న రాజ్యం సంస్మరిష్యతి ॥ ౫ ॥

ధాన్యకోశశ్చ యః కశ్చిద్ధనకోశశ్చ మామకః ।
తౌ రామమనుగచ్ఛేతాం వసన్తం నిర్జనే వనే ॥ ౬ ॥

యజన్పుణ్యేషు దేశేషు విసృజంశ్చాప్తదక్షిణాః ।
ఋషిభిశ్చ సమాగమ్య ప్రవత్స్యతి సుఖం వనే ॥ ౭ ॥

భరతశ్చ మహాబాహురయోధ్యాం పాలయిష్యతి ।
సర్వకామైః పునః శ్రీమాన్రామః సంసాధ్యతామితి ॥ ౮ ॥

ఏవం బ్రవతి కాకుత్స్థే కైకేయ్యా భయమాగతమ్ ।
ముఖం చాప్యగమాచ్ఛేషం స్వరశ్చాపి న్యరుధ్యత ॥ ౯ ॥

సా విషణ్ణా చ సన్తస్తా కైకేయా వాక్యమబ్రవీత్ ।

రాజ్యం గతజనం సాధో పీతమణ్డాం సురామివ ।
నిరాస్వాద్యతమం శూన్యం భరతో నాభిపత్స్యతే ॥ 10 ॥

కైకేయ్యాం ముక్తలజ్జాయాం వదన్త్యామతిదారుణమ్ ।
రాజా దశరథో వాక్యమువాచాయతతోచనామ్ ।
వహన్తం కిం తుదసి మాం నియుజ్య ధురి మాహితే ॥ 11 ॥

కైకేయీ ద్విగుణం క్రుద్ధా రాజానమిదమబ్రవీత్ ।
తవైవ వంశే సగరో జ్యేష్ఠం పుత్రముపారుధత్ ।
అసమజ్ఞా ఇతి ఖ్యాతం తథాయం గన్తుమర్హతి ॥ 12 ॥

ఏవముక్తో ధిగిత్యేవ రాజా దశరథోఽబ్రవీత్ ।
ప్రీడితశ్చ జనః సర్వః సా చ తన్నావబుధ్యత ॥ 13 ॥

తత్ర వృద్ధో మహామాత్రః సిద్ధార్థో నామ నామతః ।
శుచిర్బహుమతో రాజ్ఞః కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

అసమజ్ఞో గృహీత్వా తు క్రీడితః పథి దారకాన్ ।
సరయావః ప్రక్షిపన్నపు రమతే తేన దుర్మతిః ॥ 15 ॥

తం దృష్ట్వా నాగరః సర్వే క్రుద్ధా రాజానమబ్రువన్ ।
అసమజ్ఞం వృషీజైవకమస్మాన్వా రాష్ట్రవర్ధన ॥ 16 ॥

తానువాచ తతో రాజా కింనిమిత్తమిదం భయమ్ ।
తాశ్చాపి రాజ్ఞా సమృష్టా వాక్యం ప్రకృతయోఽబ్రువన్ ॥ 17 ॥

క్రీడితస్త్యేష నః పుత్రాన్బాలానుద్భాన్తచేతనః ।
సరయావం ప్రక్షిపన్మౌర్ఖ్యాదతులాం ప్రీతిమశ్నుతే ॥ 18 ॥

స తాసాం వచనం శ్రుత్వా ప్రకృతీనాం నరాధిప ।
తం తత్యాజాహితం పుత్రం తాసాం ప్రియచికిర్షయా ॥ 19 ॥

ఇత్యేవమత్యజద్రాజా సగరో వై సుధార్మికః ।
రామః కిమకరోత్పాపం యేనైవముపరుధ్యతే ॥ 20 ॥

శ్రుత్వా తు సిద్ధార్థవచో రాజా శ్రాన్తతరస్వనః ।
శోకోపహతయా వాచా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

అనువ్రజిష్యామ్యహమద్య రామమ్
రాజ్యం పరిత్యజ్య సుఖం ధనం చ ।
సహైవ రాజ్ఞా భరతేన చ త్వమ్
యథా సుఖం భుజ్వ చిరాయ రాజ్యమ్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

మహామాత్రవచః శ్రుత్వా రామో దశరథం తదా ।
అన్వభాషత వాక్యం తు వినయజ్ఞో వినీతవత్ ॥ 1 ॥

త్యక్తభోగస్య మే రాజన్వనే వన్యేన జీవతః ।
కిం కార్యమనుయాత్రేణ త్యక్తసజ్గస్య సర్వతః ॥ 2 ॥

యో హి దత్త్వా ద్విపశ్రేష్ఠం కక్ష్యాయాం కురుతే మనః ।
రజ్జున్నేహేన కిం తస్య త్యజతః కుజ్జురోత్తమమ్ ॥ 3 ॥

తథా మమ సతాం శ్రేష్ఠ కిం ధ్వజిన్యా జగత్పతే ।
సర్వాణ్యేవానుజానామి చీరాణ్యేవానయన్తు మే ॥ 4 ॥

ఖనిత్రపిటకే చోభే మమానయత గచ్ఛతః ।
చతుర్ద్దశ వనే వాసం వర్షాణి వసతో మమ ॥ 5 ॥

అథ చీరాణి కైకేయా స్వయమాహృత్య రాఘవమ్ ।
ఉవాచ పరిధత్స్వేతి జనౌఘే నిరపత్రపా ॥ 6 ॥

స చీరే పురుషవ్యాఘ్రః కైకేయ్యాః ప్రతిగృహ్య తే ।
సూక్ష్మవస్త్రమవక్షిప్య మునివస్త్రాణ్యవస్త హ ॥ 7 ॥

లక్ష్మణశ్చాపి తత్రైవ విహాయ వసనే శుభే ।
తాపసాచ్ఛాదనే చైవ జగ్రాహ పితురగ్రతః ॥ 8 ॥

అథాత్మపరిధానార్థం సీతా కౌశేయవాసినీ ।
సమీక్ష్య చీరం సన్తస్తా పృషతీ వాగురామివ ॥ 9 ॥

సా వ్యపత్రపమాణేవ ప్రతిగృహ్య చ దుర్మనాః ।

గన్ధర్వరాజప్రతిమం భర్తారమిదమబ్రవీత్ ।
కథం ను చీరం బద్నన్తి మునయో వనవాసినః ॥ 10 ॥

కృత్వా కణ్ఠే చ సా చీరమేకమాదాయ పాణినా ।
తస్థౌ హ్యకుషలా తత్ర వ్రీడితా జనకాత్మజ ॥ 11 ॥

తస్యాస్తత్ప్రమాగమ్య రామో ధర్మభృతాం వరః ।
చీరం బబన్ధ సీతాయాః కౌశేయస్యోపరి స్వయమ్ ॥ 12 ॥

తస్యాం చీరం వసానాయాం నాథవత్సామనాథవత్ ।
ప్రచుక్రోశ జనః సర్వో ధిక్త్వాం దశరథం త్వితి ॥ 13 ॥

స నిఃశ్వస్యోష్ణమైశ్వాకస్తాం భార్యామిదమబ్రవీత్ ।
కైకేయి కుశచీరేణ న సీతా గన్తుమర్హతి ॥ 14 ॥

నను పర్యాప్తమేతత్తే పాపే రామవివాసనమ్ ।
కిమేభిః కృపణైర్భూయః పాతకైరపి తే కృతైః ॥ 15 ॥

ఏవం బ్రువంతం పితరం రామః సమృద్ధితో వనమ్ ।
అవాక్కిరసమాసీనమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

ఇయం ధార్మిక కౌసల్యా మమ మాతా యశస్వినీ ।
వృద్ధా చాక్షుద్రశీలా చ న చ త్వాం దేవగర్హితే ॥ 17 ॥

మయా విహీనాం వరద ప్రపన్నాం శోకసాగరమ్ ।
అదృష్టపూర్వవ్యసనాం భూయః సమ్మన్తుమర్హసి ॥ 18 ॥

ఇమాం మహేన్ద్రోపమజాతగర్భిణీమ్
తథా విధాతుం జనమీం మమార్హసి ।
యథా వనస్థే మయి శోకకర్శితా
న జీవితం న్యస్య యమక్షయం వ్రజేత్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

రామస్య తు వచః శ్రుత్వా మునివేషధరం చ తమ్ ।
సమీక్ష్య సహ భార్యాభీ రాజా విగతచేతనః ॥ ౧ ॥

నైనం దుఃఖేన సంతప్తః ప్రత్యవైక్షత రాఘవమ్ ।
న చైనమభినమ్ప్రేక్ష్య ప్రత్యభాషత దుర్మనాః ॥ ౨ ॥

స ముహూర్తమివాసంజ్ఞో దుఃఖితశ్చ మహీపతిః ।
విలలాప మహాబాహూ రామమేవానుచింతయన్ ॥ ౩ ॥

మన్యే ఖలు మయా పూర్వం వివత్సా బహవః కృతాః ।
ప్రాణినో హింసితా వాపి తస్మాదిదముపస్థితమ్ ॥ ౪ ॥

న త్వేవానాగతే కాలే దేహోచ్ఛ్యవతి జీవితమ్ ।
కైకేయ్యా క్లిశ్యమానస్య మృత్యుర్మమ న విద్యతే ॥ ౫ ॥

యోఽహం పావకసంకృశం పశ్యామి పురతః స్థితమ్ ।
విహాయ వసనే సూక్ష్మే తాపసాచ్ఛాదమాత్మజమ్ ॥ ౬ ॥

ఏకస్యాః ఖలు కైకేయ్యాః కృతేఽయం క్లిశ్యతే జనః ।
స్వార్థే ప్రయతమానాయాః సంశ్రిత్య నికృతిం త్వమామ్ ॥ ౭ ॥

ఏవముక్త్వా తు వచనం బాష్పేణ పిహితేక్షహా ।
రామేతి సకృదేవోక్త్వా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ ౮ ॥

సంజ్ఞాం తు ప్రతిలభ్యైవ ముహూర్తాత్స మహీపతిః ।
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

ఔపవాహ్యం రథం యుక్త్వా త్వమాయాహి హయోత్తమైః ।

ప్రాపయైనం మహాభాగమితో జనపదాత్పరమ్ ॥ 10 ॥

ఏవం మన్యే గుణవతాం గుణానాం ఫలముచ్యతే ।
పిత్రా మాత్రా చ యత్సాధుర్వీరో నిర్వాస్యతే వనమ్ ॥ 11 ॥

రాజ్ఞో వచనమాజ్ఞాయ సుమన్త్రః శీఘ్రవిక్రమః ।
యోజయిత్వా యయా తత్ర రథమశ్వైరలక్ష్మితమ్ ॥ 12 ॥

తం రథం రాజపుత్రాయ సూతః కనకభూషితమ్ ।
ఆచచక్షేఽజ్ఞాలిం కృత్వా యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ 13 ॥

రాజా సత్వరమాహూయ వ్యాపృతం విత్తసంఘాయే ।
ఉవాచ దేశకాలజ్ఞో నిశ్చితం సర్వతః శుచి ॥ 14 ॥

వాసాంసి చ మహార్హాణి భూషణాని వరాణి చ ।
వర్షాణ్యేతాని సంక్థ్యాయ వైదేహ్యః క్షిప్రమానయ ॥ 15 ॥

నరేంద్రేణైవముక్తస్తు గత్వా కోశగృహం తతః ।
ప్రాయచ్ఛతస్సర్వమాహృత్య సీతాయై క్షిప్రమేవ తత్ ॥ 16 ॥

సా సుజాతా సుజాతాని వైదేహీ ప్రస్థితా వనమ్ ।
భూషయామాస గాత్రాణి తైర్విచిత్రైర్విభూషణైః ॥ 17 ॥

వ్యరాజయత వైదేహీ వేశ్మ తత్సువిభూషితా ।
ఉద్యతోఽశుమతః కాలే ఖం ప్రభేవ వివస్వతః ॥ 18 ॥

తాం భుజాభ్యాం పరిష్వజ్య శ్వశ్రూర్వచనమబ్రవీత్ ।
అనాచరస్తీం కృపణం మూఢ్నుపాశ్రూయ మైథిలీమ్ ॥ 19 ॥

అసత్యః సర్వలోకేఽస్మిన్నతతం సత్కృతాః ప్రియైః ।
భర్తారం నానుమన్యన్తే వినిపాతగతం స్త్రియః ॥ 20 ॥

స త్వయా నావమన్తవ్యః పుత్రః ప్రవాజితో మమ ।

తవ దైవతమన్వేష నిర్ధనః సధనోఽపి వా ॥ 21 ॥

విజ్ఞాయ వచనం సీతా తస్యా ధర్మార్థసంహితమ్ ।
కృతాజ్ఞులిరువాచేదం శ్వశ్రూమభిముఖే స్థితా ॥ 22 ॥

కరిష్యే సర్వమేవాహమార్యా యదనుశాంతి మామ్ ।
అభిజ్ఞాస్మి యథా భర్తుర్వర్తితవ్యం శ్రుతం చ మే ॥ 23 ॥

న మామసజ్జనేనార్యా సమానయితుమర్హతి ।
ధర్మాద్విచలితుం నాహమలం చన్ద్రాదివ ప్రభా ॥ 24 ॥

నాతస్మి వాద్యతే వీణా నాచక్రో వర్తతే రథః ।
నాపతిః సుఖమేధతే యా స్యాదపి శతాత్మజా ॥ 25 ॥

మితం దదాతి హి పితా మితం మాతా మితం సుతః ।
అమితస్య హి దాతారం భర్తారం కా న పూజయేత్ ॥ 26 ॥

సాహమేవజ్గతా శ్రేష్ఠా శ్రుతధర్మపరావరా ।
ఆర్యే కిమవమన్యేయం స్త్రీణాం భర్తా హి దైవతమ్ ॥ 27 ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా కౌసల్యా హృదయఙ్గమమ్ ।
శుద్ధసత్త్వా ముమోచాశ్రు సహసా దుఃఖహర్షజమ్ ॥ 28 ॥

తాం ప్రాజ్ఞులిరభిక్రమ్య మాతృమధ్యేఽతిసత్కృతామ్ ।
రామః పరమధర్మజ్ఞో మాతరం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 29 ॥

అమ్బ మా దుఃఖితా భూస్త్యం పశ్య త్వం పితరం మమ ।
క్షయో హి వనవాసస్య క్షిప్రమేవ భవిష్యతి ॥ 30 ॥

సుప్తాయాస్తే గమిష్యన్తి నవవర్షాణి పశ్చా చ ।
సా సమగ్రమిహ ప్రాప్తం మాం ద్రక్ష్యసి సుహృద్వృతమ్ ॥ 31 ॥

ఏతావదభినీతార్థముక్త్యా స జననీం వచః ।
త్రయః శతశతార్థా హి దదర్శావేక్ష్య మాతరః ॥ 32 ॥

తాశ్చాపి స తథైవార్తా మాత్యార్థశరథాత్మజః ।
ధర్మయుక్తమిదం వాక్యం నిజగాద కృతాజ్ఞానిః ॥ 33 ॥

సంవాసాత్పరుషం కింఞ్చిదజ్ఞానాద్వాపి యత్కృతమ్ ।
తన్మే సమనుజానీత సర్వాశ్చమస్త్రయామి వః ॥ 34 ॥

జజ్ఞేఽథ తాసాం సంనాదః క్రౌఞ్చీనామివ నిఃస్వనః ।
మానవేంద్రస్య భార్యాణామేవం వదతి రాఘవే ॥ 35 ॥

మురజపణవమేఘఘోషవద్-
దశరథవేశ్మ బభూవ యత్పురా ।
విలపిత పరిదేవనాకులమ్
వ్యసనగతం తదభూత్సుదుఃఖితమ్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

అథ రామశ్చ సీతా చ లక్ష్మణశ్చ కృతాజ్ఞానిః ।
ఉపసంక్లూహ్య రాజానం చక్రుర్దీనాః ప్రదక్షిణమ్ ॥ 1 ॥

తం చాపి సమనుజ్ఞాప్య ధర్మజ్ఞః సీతయా సహ ।
రాఘవః శోకసమ్మాధో జననీమభ్యవాదయత్ ॥ 2 ॥

అన్వక్షం లక్ష్మణో భ్రాతుః కౌసల్యామభ్యవాదయత్ ।
అథ మాతుః సుమిత్రాయా జగ్రాహ చరణౌ పునః ॥ 3 ॥

తం వన్దమానం రుదతీ మాతా సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ।
హితకామా మహాబాహుం మూర్ధ్న్యపాఘ్రాయ లక్ష్మణమ్ ॥ 4 ॥

సృష్టస్తవం వనవాసాయ స్వనురక్తః సుహృజ్ఞనే ।
రామే ప్రమాదం మా కార్షీః పుత్ర భ్రాతరి గచ్ఛతి ॥ 5 ॥

వ్యసనీ వా సమృద్ధో వా గతిరేష తవానఘ ।
ఏష లోకే సతాం ధర్మో యజ్ఞేష్టవశగో భవేత్ ॥ 6 ॥

ఇదం హి వృత్తముచితం కులస్యాస్య సనాతనమ్ ।
దానం దీక్షా చ యజ్ఞేషు తనుత్యాగో మృధేషు చ ॥ 7 ॥

రామం దశరథం విద్ధి మాం విద్ధి జనకాత్మజామ్ ।
అయోధ్యామటవీం విద్ధి గచ్ఛ తాత యథాసుఖమ్ ॥ 8 ॥

తతః సుమన్త్రః కాకుత్స్థం ప్రాజ్ఞాలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
వినీతో వినయజ్ఞశ్చ మాతలిర్వాసవం యథా ॥ 9 ॥

రథమారోహ భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః ।

క్షీప్రం త్వాం ప్రాపయిష్యామి యత్ర మాం రామ వక్ష్యసి ॥ 10 ॥

చతుర్దశ హి వర్షాణి వస్తవ్యాని వనే త్వయా ।
తాన్యపక్రమితవ్యాని యాని దేవ్యాసి చోదితః ॥ 11 ॥

తం రథం సూర్యసంక్రాంతం సీతా హృష్టేన చేతసా ।
ఆరురోహ వరారోహ కృత్వా లంకా రమాత్మనః ॥ 12 ॥

తథైవాయుధజాతాని భ్రాతృభ్యాం కవచాని చ ।
రథోపస్థే ప్రతిన్యస్య సచర్మకఠినం చ తత్ ॥ 13 ॥

సీతాతృతీయానారూఢాన్దృష్ట్వా ధృష్టమచోదయత్ ।
సుమన్త్రః సమ్మతానశ్వాన్వాయువేగసమాజ్ఞావే ॥ 14 ॥

ప్రయాతే తు మహారణ్యం చిరరాత్రాయ రాఘవే ।
బభూవ నగరే మూర్చ్ఛ బలమూర్చ్ఛ జనస్య చ ॥ 15 ॥

తత్సమాకులసమ్భ్రాంతం మత్తసంక్కుపిత ద్విపమ్ ।
హయశిఙ్గోతనిర్ఘోషం పురమాసీన్మహాస్వనమ్ ॥ 16 ॥

తతః సబాలవృద్ధా సా పురీ పరమపీడితా ।
రామమేవాభిదుద్రావ ఘర్మార్తః సలిలం యథా ॥ 17 ॥

పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి లమ్బమానాస్తదున్ముఖాః ।
బాష్పపూర్ణముఖాః సర్వే తమూచుర్భృశదుఃఖితాః ॥ 18 ॥

సంయచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్సూత యాహి శనైః శనైః ।
ముఖం ద్రక్ష్యామి రామస్య దుర్దర్శం నో భవిష్యతి ॥ 19 ॥

ఆయసం హృదయం నూనం రామమాతురసంశయమ్ ।
యద్దేవగర్భప్రతిమే వనం యాతి న భిద్యతే ॥ 20 ॥

కృతకృత్యా హి వైదేహి ఛాయేవానుగతా పతిమ్ ।

న జహాతి రతా ధర్మే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ 21 ॥

అహో లక్షణ సిద్ధార్థః సతతాం ప్రియవాదినమ్ ।
భ్రాతరం దేవసజ్కాశం యస్త్యం పరిచరిష్యసి ॥ 22 ॥

మహత్యేషా హి తే సిద్ధిరేష చాభ్యుదయో మహాన్ ।
ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ యదేనమనుగచ్ఛసి ।
ఏవం వదంతస్తే సోఘం న శేకుర్బాష్పమాగతమ్ ॥ 23 ॥

అథ రాజా వృతః స్త్రీభిర్దీనాభిర్దీనచేతనః ।
నిర్జగామ ప్రియం పుత్రం ద్రక్ష్యామీతి బ్రువన్సహాత్ ॥ 24 ॥

శుశ్రువే చాగ్రతః స్త్రీణాం రుదన్తీనాం మహాస్వనః ।
యథా నాదః కరేణూనాం బద్ధే మహతి కుజ్జరే ॥ 25 ॥

పితా చ రాజా కాకుత్స్థః శ్రీమాన్సన్నస్తదా బభౌ ।
పరిపూర్ణః శశీ కాలే గ్రహేణోపప్లతో యథా ॥ 26 ॥

తతో హలహలాశబ్దో జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః ।
నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం సీదంతం భృశదుఃఖితమ్ ॥ 27 ॥

హా రామేతి జనాః కేచిద్రామమాతేతి చాపరే ।
అంతఃపురం సమ్మృద్ధం చ క్రోశంతం పర్యదేవయన్ ॥ 28 ॥

అస్వీక్షమాణో రామస్తు విషణ్ణం భ్రాంతచేతసమ్ ।
రాజానం మాతరం వైవ దదర్శానుగతౌ పథి ।
ధర్మపాశేన సజ్జిప్తః ప్రకాశం నాభ్యుదైక్షత ॥ 29 ॥

పదాతినౌ చ యానార్హావదుఃఖార్హౌ సుఖోచితౌ ।
దృష్ట్వా సశ్చోదయామాస శీఘ్రం యాహీతి సారథిమ్ ॥ 30 ॥

న హి తత్పురుషవ్యాప్తౌ దుఃఖదం దర్శనం పితుః ।

మాతుశ్చ సహితుం శక్తస్తోత్రార్థిత ఇవ ద్విపః ॥ 31 ॥

తథా రుదన్తిం కౌసల్యాం రథం తమనుధావతీమ్ ।
క్రోశన్తిం రామ రామేతి హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ।
అసకృత్ప్రేక్షత తదా నృత్యన్తిమివ మాతరమ్ ॥ 32 ॥

తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోష యాహి యాహీతి రాఘవః ।
సుమన్త్రస్య బభూవాత్మా చక్రయోరివ చాన్తరా ॥ 33 ॥

నాశ్రౌషమితి రాజానముపాలభ్యోఽపి వక్ష్యసి ।
చిరం దుఃఖస్య పాపిష్ఠమితి రామస్తమబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

రామస్య స వచః కుర్వన్ననుజ్ఞాప్య చ తం జనమ్ ।
వ్రజతోఽపి హయాశ్శీఘ్రం చోదయామాస సారథిః ॥ 35 ॥

న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।
మనసాప్యశ్రువేగైశ్చ న న్యవర్తత మానుషమ్ ॥ 36 ॥

యమిచ్ఛేత్పునరాయాన్తం నైనం దూరమనువ్రజేత్ ।
ఇత్యమాత్యా మహారాజమూచుర్దశరథం వచః ॥ 37 ॥

తేషాం వచః సర్వగుణోపపన్నమ్
ప్రసీన్నగాత్రః ప్రవిషణ్ణరూపః ।
నిశమ్య రాజా కృపణః సభార్యో
వ్యవస్థితస్తం సుతమీక్షమాణః ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచమోఽశ్మకః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

తస్మింస్తు పురుషవ్యాప్తే నిష్కామతి కృతాజ్ఞతౌ ।
ఆర్తశబ్దో హి సంజజ్ఞే స్త్రీణామంతఃపురే మహాన్ ॥ ౧ ॥

అనాథస్య జనస్యాస్య దుర్బలస్య తపస్వినః ।
యో గతిం శరణం చాసీత్స నాథః క్వ ను గచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

స క్రుధ్యత్యభిశస్తోఽపి క్రోధనీయాని వర్జయన్ ।
క్రుద్ధాన్ప్రసాదయన్సర్వాన్సమదుఃఖః క్వ గచ్ఛతి ॥ ౩ ॥

కౌసల్యాయాం మహాతేజా యథా మాతరి వర్తతే ।
తథా యో వర్తతేఽస్మాసు మహాత్మా క్వ ను గచ్ఛతి ॥ ౪ ॥

కైకేయ్యా క్లిశ్యమానేన రాజ్ఞా సఞ్ఞోద్దితో వనమ్ ।
పరిత్రాతా జనస్యాస్య జగతః క్వ ను గచ్ఛతి ॥ ౫ ॥

అహో నిశ్చేతనో రాజా జీవతోకస్య సమ్ప్రియమ్ ।
ధర్మ్యం సత్యవ్రతం రామం వనవాసో ప్రవత్స్యతి ॥ ౬ ॥

ఇతి సర్వా మహిష్యస్తా వివత్సా ఇవ ధేనవః ।
రురుదుశ్చైవ దుఃఖార్తాః సస్వరం చ విచుక్రుశుః ॥ ౭ ॥

స తమంతఃపురే ఘోరమార్తశబ్దం మహిపతిః ।
పుత్రశోకాభిసంతప్తః శ్రుత్వా చాసీత్సుదుఃఖితః ॥ ౮ ॥

నాగ్నిహోత్రాణ్యహూయంత సూర్యశాంతరథీయత ।
వ్యసృజన్కవలాన్నాగా గావో వత్సాన్న పాయయన్ ॥ ౯ ॥

త్రిశంకర్షోహితాఙ్గశ్చ బృహస్పతిబుధావపి ।

దారుణాః సోమమభ్యేత్య గ్రహాః సర్వే వ్యవస్థితాః ॥ 10 ॥

నక్షత్రాణి గతార్చింషి గ్రహశ్చ గతతేజసః ।
విశాఖాశ్చ సధూమాశ్చ నభసి ప్రచకాశిరే ॥ 11 ॥

అకస్మాన్నాగరః సర్వో జనో దైన్యముపాగమత్ ।
ఆహారే వా విహారే వా న కశ్చిదకరోన్మనః ॥ 12 ॥

బాష్పపర్యాకులముఖో రాజమార్గగతో జనః ।
న హృష్టో లక్ష్యతే కశ్చిత్సర్వః శోకపరాయణః ॥ 13 ॥

న వాతి పవనః శీతో న శశీ సౌమ్యదర్శనః ।
న సూర్యస్తపతే లోకం సర్వం పర్యాకులం జగత్ ॥ 14 ॥

అనర్థినః సుతాః స్త్రీణాం భర్తారో భ్రాతరస్తథా ।
సర్వే సర్వం పరిత్యజ్య రామమేవాన్వచింతయన్ ॥ 15 ॥

యే తు రామస్య సుహృదః సర్వే తే మూఢచేతసః ।
శోకభారేణ చాక్రాంతాః శయనం న జహుస్తదా ॥ 16 ॥

తతస్త్యయోధ్యా రహితా మహాత్మనా
పురన్దరేణేవ మహి సపర్వతా ।
చచాల ఘోరం భయభారపీడితా
సనాగయోధాశ్వగణా ననాద చ ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

యావత్తు నిర్యతస్తస్య రజోరూపమదృశ్యత ।
నైవేక్ష్యాకువరస్తావత్సంజహారాత్మచక్షుషీ ॥ 1 ॥

యావద్రాజా ప్రియం పుత్రం పశ్యత్యత్యన్తధార్మికమ్ ।
తావద్వ్యవర్థతేవాస్య ధరణ్యాం పుత్రదర్శనే ॥ 2 ॥

న పశ్యతి రజోఽప్యస్య యదా రామస్య భూమిపః ।
తదార్తశ్చ విషణ్ణశ్చ పపాత ధరణీతలే ॥ 3 ॥

తస్య దక్షిణమన్వగాత్కౌసల్యా బాహుమఙ్గనా ।
వామం చాస్యాన్వగాత్పార్శ్వం కైకేయా భరతప్రియా ॥ 4 ॥

తాం నయేన చ సమ్పన్నో ధర్మేణ నివయేన చ ।
ఉవాచ రాజా కైకేయాం సమీక్ష్య వ్యథితేంద్రియః ॥ 5 ॥

కైకేయి మా మమాజ్ఞాని స్పృక్షీస్త్యం దుష్టచారిణీ ।
న హి త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛామి న భార్యా న చ బాన్ధవీ ॥ 6 ॥

యే చ త్వాముపజీవన్తి నాహం తేషాం న తే మమ ।
కేవలార్థపరాం హి త్వాం త్యక్తధర్మాం త్యజామ్యహమ్ ॥ 7 ॥

అగృహ్ణాం యచ్ఛ తే పాణిమగ్నిం పర్యణయం చ యత్ ।
అనుజానామి తత్సర్వమస్మిన్లోకే పరత్ర చ ॥ 8 ॥

భరతశ్చేత్ప్రతీతః స్యాద్రాజ్యం ప్రాప్యేదమవ్యయమ్ ।
యన్మే స దద్యాత్పితృర్థం మా మా తద్దత్తమాగమత్ ॥ 9 ॥

అథ రేణుసముధ్వస్తం తముత్థాప్య నరాధిపమ్ ।

న్యవర్తత తదా దేవీ కౌసల్యా శోకకర్పితా || 10 ||

హత్వేవ బ్రాహ్మణం కామాత్స్పృష్ట్యాగ్నిమివ పాణినా ।
అన్వతప్యత ధర్మాత్మా పుత్రం సఞ్చిన్త్య తాపసమ్ || 11 ||

నివృత్త్యైవ నివృత్త్యైవ సీదతో రథవర్తను ।
రాజ్ఞో నాతిబభౌ రూపం గ్రస్తస్యాంశుమతో యథా || 12 ||

విలలాప చ దుఃఖార్తః ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్ ।
నగరాంతమనుప్రాప్తం బుద్ధ్వా పుత్రమథాబ్రవీత్ || 13 ||

వాహనానాం చ ముఖ్యానాం వహతాం తం మమాత్మజమ్ ।
పదాని పథి దృశ్యన్తే స మహాత్మా న దృశ్యతే || 14 ||

స నూనం క్వచిదేవాద్య వృక్షమూలముపాశ్రితః ।
కాష్ఠం వా యది వాశ్మానముపధాయ శయిష్యతే || 15 ||

ఉత్థాస్యతి చ మేదిన్యాః కృపణః పాంశుగుణితః ।
వినిఃశ్వసన్ప్రస్రవణాత్కరేణూనామివర్షభః || 16 ||

ద్రక్ష్యన్తి నూనం పురుషా దీర్ఘబాహుం వనేచరాః ।
రామముత్థాయ గచ్ఛంతం లోకనాథమనాథవత్ || 17 ||

సకామా భవ కైకేయి విధవా రాజ్యమావస ।
న హి తం పురుషవ్యాఘ్రం వినా జీవితుముత్సహే || 18 ||

ఇత్యేవం విలపన్తాజా జనౌఘేనాభిసంవృతః ।
అపస్నాత ఇవారిష్టం ప్రవివేశ పురోత్తమమ్ || 19 ||

శూన్యచత్వరవేశ్మాంతాం సంవృతాపణదేవతామ్ ।
క్లాంతదుర్బలదుఃఖార్తాం నాత్యాకీర్ణమహాపథామ్ || 20 ||

తామవేక్ష్య పురీం సర్వాం రామమేవానుచిన్తయన్ ।

విలపన్పువిశద్రాజా గృహం సూర్య ఇవామ్బుదమ్ || 21 ||

మహాహ్రదమివాక్షోభ్యం సుపరేణ హృతోరగమ్ ।
రామేణ రహితం వేశ్మ వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ || 22 ||

కౌసల్యాయా గృహం శీఘ్రం రామ మాతుర్నయన్తు మామ్ ।
ఇతి బ్రువన్తం రాజానమనయన్ద్వారదర్శితః || 23 ||

తతస్తత్ర ప్రవిష్టస్య కౌసల్యాయా నివేశనమ్ ।
అధిరుహ్యోపి శయనం బభూవ లులితం మనః || 24 ||

తచ్చ దృష్ట్వా మహారాజో భుజముద్యమ్య వీర్యవాన్ ।
ఉచ్చైః స్వరేణ చుక్రోశ హా రాఘవ జహాసి మామ్ || 25 ||

సుఖితా బత తం కాలం జీవిష్యన్తి నరోత్తమాః ।
పరిష్వజన్తో యే రామం ద్రక్ష్యన్తి పునరాగతమ్ || 26 ||

న త్వాం పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మాం పాణినా స్పృశ ।
రామం మేఽనుగతా దృష్టిరద్యాపి న నివర్తతే || 27 ||

తం రామమేవానువిచిన్తయన్తమ్
సమీక్ష్య దేవీ శయనే నరేన్ద్రమ్ ।
ఉపోపవిశ్యాధికమార్తరూపా
వినిశ్చసన్తి విలలాప కృచ్ఛ్రమ్ || 28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ||

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

తతః సమీక్ష్య శయనే సన్నం శోకేన పార్థివమ్ ।
కౌసల్యా పుత్రశోకార్తా తమువాచ మహీపతిమ్ ॥ 1 ॥

రాఘవో నరశార్దూల విషముప్త్యా ద్విజిహ్వావత్ ।
విచరిష్యతి కైకేయా నిర్ముక్తేవ హి పన్నగీ ॥ 2 ॥

వివాస్య రామం సుభగా లబ్ధకామా సమాహితా ।
త్రాసయిష్యతి మాం భూయో దుష్టాహిరివ వేశ్మని ॥ 3 ॥

అథ స్మ నగరే రామశ్చరన్భైషం గృహే వసేత్ ।
కామకారో వరం దాతుమపి దాసం మమాత్మజమ్ ॥ 4 ॥

పాతయిత్వా తు కైకేయ్యా రామం స్థానాద్యథేష్టతః ।
ప్రదిష్టో రక్షసాం భాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా ॥ 5 ॥

గజరాజగతిర్వీరో మహాబాహుర్ధనుర్ధరః ।
వనమావిశతే నూనం సభార్యః సహలక్ష్మణః ॥ 6 ॥

వనే త్వదృష్టదుఃఖానాం కైకేయ్యానుమతే త్వయా ।
త్యక్తానాం వనవాసాయ కా న్వవస్థా భవిష్యతి ॥ 7 ॥

తే రత్నహీనాస్తరుణాః ఫలకాలే వివాసితాః ।
కథం వత్స్యన్తి కృపణాః ఫలమూలైః కృతాశనాః ॥ 8 ॥

అపీదానీం స కాలః స్యాన్మమ శోకక్షయః శివః ।
సభార్యం యత్సహ భ్రాత్రా పశ్యేయమిహ రాఘవమ్ ॥ 9 ॥

శ్రుత్వైవోపస్థితౌ వీరౌ కదాయోధ్యా భవిష్యతి ।

యశస్వినీ హృష్టజనా సూచ్యితధ్వజమాలినీ ॥ 10 ॥

కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్పునరాగతౌ ।
నన్దిష్యతి పురీ హృష్టా సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ 11 ॥

కదాయోధ్యాం మహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి ।
పురస్కృత్య రథే సీతాం వృషభో గోవధూమివ ॥ 12 ॥

కదా ప్రాణీసహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ ।
లాజైరవకరిష్యన్తి ప్రవిశంతావరిన్దమౌ ॥ 13 ॥

కదా సుమనసః కన్యా ద్విజాతీనాం ఫలాని చ ।
ప్రదిశన్త్యః పురీం హృష్టాః కరిష్యన్తి ప్రదక్షిణమ్ ॥ 14 ॥

కదా పరిణతో బుద్ధ్యా వయసా చామరప్రభః ।
అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞస్త్రివర్ష ఇవ మాం లలన్ ॥ 15 ॥

నిఃసంశయం మయా మన్యే పురా వీర కదర్యయా ।
పాతు కామేషు వత్సేషు మాతృగాణాం శాతితాః స్తనాః ॥ 16 ॥

సాహం గౌరివ సింహేన వివత్సా వత్సలా కృతా ।
కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్ర బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్ ॥ 17 ॥

న హి తావద్గుణైరుష్టం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ ।
ఏకపుత్రా వినా పుత్రమహం జీవితుముత్సహే ॥ 18 ॥

న హి మే జీవితే కిఞ్చిత్సామర్థమిహ కల్ప్యతే ।
అపశ్యన్త్యాః ప్రియం పుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్ ॥ 19 ॥

అయం హి మాం దీపయతే సముత్థితః
తనూజశోకప్రభవో హుతాశనః ।
మహిమిమాం రశ్మిభిరుత్తమప్రభో
యథా నిదాఘే భగవాన్దివాకరః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

విలపంతీ తథా తాం తు కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్ ।
ఇదం ధర్మే స్థితా ధర్మ్యం సుమిత్రా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

తవార్యే సద్గుణైర్ముక్తః పుత్రః స పురుషోత్తమః ।
కిం తే విలపితేనైవం కృపణం రుదితేన వా ॥ ౨ ॥

యస్తవార్యే గతః పుత్రస్త్వక్వా రాజ్యం మహాబలః ।
సాధు కుర్వన్మహాత్మానం పితరం సత్యవాదినామ్ ॥ ౩ ॥

శిష్టైరాచరితే సమ్యక్శశ్వత్ప్రేత్య ఫలోదయే ।
రామో ధర్మే స్థితః శ్రేష్ఠో న స శోచ్యః కదాచన ॥ ౪ ॥

వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోఽస్మిన్నదానఘః ।
దయావాన్సర్వభూతేషు లాభస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౫ ॥

అరణ్యవాసే యద్దుఃఖం జానతీ వై సుఖోచితా ।
అనుగచ్ఛతి వైదేహీ ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్ ॥ ౬ ॥

కీర్తిభూతాం పతాకాం యో లోకే భ్రామయతి ప్రభుః ।
దమసత్యవ్రతపరః కిం న ప్రాప్తస్తవాత్మజః ॥ ౭ ॥

వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞాయ శౌచం మాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।
న గాత్రమంశుభిః సూర్యః సంతాపయితుమర్హతి ॥ ౮ ॥

శివః సర్వేషు కాలేషు కాననేభ్యో వినిఃసృతః ।
రాఘవం యుక్తశీతోష్ణః నేవిష్యతి సుఖోఽనిలః ॥ ౯ ॥

శయానమనఘం రాత్రౌ పితేవాభిపరిష్వజన్ ।

రశ్మిభిః సంస్పృశశ్శతైశ్చన్ద్రమా హ్లాదయిష్యతి || 10 ||

దదౌ చాస్త్రాణి దివ్యాని యస్మై బ్రహ్మ మహాజనే ।
దానవేన్ద్రం హతం దృష్ట్వా తిమిధ్వజసుతం రణే || 11 ||

పృథివ్యా సహ వైదేహ్య శ్రియా చ పురుషర్షభః ।
క్షిప్రం తిస్యభిరేతాభిః సహ రామోఽభిషేక్యతే || 12 ||

దుఃఖజం విస్మజన్త్యస్త్రం నిష్క్రామన్తముదీక్య యమ్ ।
సముత్స్రక్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్రమానన్దజం పయః || 13 ||

అభివాదయమానం తం దృష్ట్వా ససుహృదం సుతమ్ ।
ముదాశ్రు మోక్యసే క్షిప్రం మేఘలేకేవ వార్షికీ || 14 ||

పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమయోధ్యాం పునరాగతః ।
కరాభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి || 15 ||

నిశమ్య తల్లక్ష్మణమాత్మవాక్యమ్
రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యః ।
సద్యః శరీరే విననాశ శోకః
శరద్ధతో మేఘ ఇవాల్పతోయః || 16 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ||

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్యపరక్రమమ్ ।
అనుజగ్ముః ప్రయాంతం తం వనవాసాయ మానవాః ॥ 1 ॥

నివర్తితేఽపి చ బలాత్సుహృద్వర్గే చ రాజిని ।
నైవ తే సంస్యవర్తంత రామస్యానుగతా రథమ్ ॥ 2 ॥

అయోధ్యానిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః ।
బభూవ గుణసంపన్నః పూర్ణచంద్ర ఇవ ప్రియః ॥ 3 ॥

స యాచ్యమానః కాకుత్స్థః స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా ।
కుర్వాణః పితరం సత్యం వనమేవాన్వపద్యత ॥ 4 ॥

అవేక్షమాణః సన్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ ।
ఉవాచ రామః స్నేహేన తాః ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ ॥ 5 ॥

యా ప్రీతిర్బహుమానశ్చ మయ్యయోధ్యానివాసినామ్ ।
మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా నివేశ్యతామ్ ॥ 6 ॥

స హి కల్యాణ చారిత్రః కైకేయ్యానన్దవర్ధనః ।
కరిష్యతి యథావద్వ్యః ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ 7 ॥

జ్ఞానవృద్ధో వయోబాలో మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః ।
అనురూపః స వో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః ॥ 8 ॥

స హి రాజగుణైర్యుక్తో యువరాజః సమీక్షితః ।
అపి చాపి మయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తృశాసనమ్ ॥ 9 ॥

న చ తప్యేద్యథా చాసౌ వనవాసం గతే మయి ।

మహారాజస్తథా కార్యో మమ ప్రియచిక్కిర్షయా ॥ 10 ॥

యథా యథా దాశరథిర్ధర్మమేవాస్థితోఽభవత్ ।
తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమకామయన్ ॥ 11 ॥

బాష్పేణ పిహితం దీనం రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్యా జనం పునరివాసనమ్ ॥ 12 ॥

తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసా ।
వయఃప్రకమ్పశిరసో దూరాదూచురిదం వచః ॥ 13 ॥

వహన్తో జవనా రామం భో భో జాత్యాస్తురజ్జమాః ।
నివర్తధ్వం న గన్తవ్యం హితా భవత భర్తరి ।
ఉపవాహ్యాస్తు వో భర్తా నాపవాహ్యాః పురాద్వనమ్ ॥ 14 ॥

ఏవమార్తప్రలాపాన్తాన్స్వద్ధాన్ప్రలపతో ద్విజాన్ ।
అవేక్ష్య సహసా రామో రథాదవతతార హ ॥ 15 ॥

పద్భ్యామేవ జగామాథ ససీతః సహలక్ష్మణః ।
సన్నికృష్టపదన్యాసో రామో వనపరాయణః ॥ 16 ॥

ద్విజాతీంస్తు పదాతీన్తాన్రామశ్చారిత్రవత్సలః ।
న శశాక ఘృణాచక్షుః పరిమోక్తుం రథేన సః ॥ 17 ॥

గచ్ఛన్తమేవ తం దృష్ట్వా రామం సమ్భ్రాంతమానసాః ।
ఊచుః పరమసంతప్తా రామం వాక్యమిదం ద్విజాః ॥ 18 ॥

బ్రాహ్మణ్యం కృత్స్నమేతత్త్వాం బ్రహ్మణ్యమనుగచ్ఛతి ।
ద్విజస్కన్ధాధిరూథాన్త్వామగ్నయోఽప్యనుయాన్త్యమీ ॥ 19 ॥

వాజపేయసముత్థాని ఛత్రాణ్యేతాని పశ్య నః ।
పృష్ఠతోఽనుప్రయాతాని హంసానివ జలాత్యయే ॥ 20 ॥

అనవాప్తాతపత్రస్య రశ్మిసంతాపితస్య తే ।
ఏభిశ్చాయాం కరిష్యామః స్వైశ్చత్రైర్వాజపేయికైః ॥ 21 ॥

యా హి నః సతతం బుద్ధిర్వేదమన్త్రానుసారిణీ ।
త్వత్కృతే సా కృతా వత్స వనవాసానుసారిణీ ॥ 22 ॥

హృదయేష్వవతిష్ఠంతే వేదా యే నః పరం ధనమ్ ।
వత్స్యన్త్యపి గృహేష్వేవ దారాశ్చరిత్రరక్షితాః ॥ 23 ॥

న పునర్నిశ్చయః కార్యస్త్వద్గతౌ సుకృతా మతిః ।
త్వయి ధర్మవ్యపేక్షే తు కిం స్యాద్ధర్మమవేక్షితుమ్ ॥ 24 ॥

యాచితో నో నివర్తస్య హంసశుక్లశిరోరుహైః ।
శిరోభిర్నిభృతాచార మహిపతనపాంశులైః ॥ 25 ॥

బహూనాం వితతా యజ్ఞా ద్విజానాం య ఇహోగతాః ।
తేషాం సమాప్తిరాయత్తా తవ వత్స నివర్తనే ॥ 26 ॥

భక్తిమన్తి హి భూతాని జగ్గమాజగ్గమాని చ ।
యాచమానేషు తేషు త్వం భక్తిం భక్తేషు దర్శయ ॥ 27 ॥

అనుగన్తుమశక్తాస్తాం మూలైరుద్ధృతవేగిభిః ।
ఉన్నతా వాయువేగేన విక్రోశన్తివ పాదపాః ॥ 28 ॥

నిశ్చేష్టాహారసంశ్చారా వృక్షైకస్థానవిష్ఠితాః ।
పక్షిణోఽపి ప్రయాచన్తే సర్వభూతానుకమ్పినమ్ ॥ 29 ॥

ఏవం విక్రోశతాం తేషాం ద్విజాతీనాం నివర్తనే ।
దదృశే తమసా తత్ర వారయన్తివ రాఘవమ్ ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

తతస్తు తమసా తీరం రమ్యమాశ్రిత్య రాఘవః ।
సీతాముద్వీక్ష్య సౌమిత్రిమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ఇయమద్య నిశా పూర్వా సౌమిత్రే ప్రస్థితా వనమ్ ।
వనవాసస్య భద్రం తే స నోత్కణ్ఠితుమర్హసి ॥ ౨ ॥

పశ్య శూన్యాన్యరణ్యాని రుదస్తీవ సమస్తతః ।
యథానిలయమాయద్భిర్నిలీనాని మృగద్విజైః ॥ ౩ ॥

అద్యా యోధ్యా తు నగరీ రాజధానీ పితుర్మమ ।
సస్త్రీపుంసా గతానస్మాశ్శోచిష్యతి న సంశయః ॥ ౪ ॥

భరతః ఖలు ధర్మాత్మా పితరం మాతరం చ మే ।
ధర్మార్థకామసహితైర్వాక్యైరాశ్వాసయిష్యతి ॥ ౫ ॥

భరతస్యాన్మశంసత్వం సశ్చిన్త్యాహం పునః పునః ।
నానుశోచామి పితరం మాతరం చాపి లక్ష్మణ ॥ ౬ ॥

త్వయా కార్యం నరవ్యాఘ్ర మామనువ్రజతా కృతమ్ ।
అన్వేష్టవ్యా హి వైదేహ్యా రక్షణార్థే సహాయతా ॥ ౭ ॥

అద్భిరేవ తు సౌమిత్రే వత్సాన్యమ్యద్య నిశామిమామ్ ।
ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం వన్యేఽపి వివిధే సతి ॥ ౮ ॥

ఏవముక్త్వా తు సౌమిత్రం సుమస్త్రమపి రాఘవః ।
అప్రమత్తస్త్వమశ్వేషు భవ సౌమ్యేత్యువాచ హ ॥ ౯ ॥

సోఽశ్వాన్సుమస్త్రః సంయమ్య సూర్యేఽస్తం సముపాగతే ।

ప్రభూతయవసాన్కృత్వా బభూవ ప్రత్యనంతరః ॥ 10 ॥

ఉపాస్యతు శివాం సన్ధ్యాం దృష్ట్వా రాత్రిముపస్థితామ్ ।
రామస్య శయనం చక్రే సూతః సౌమిత్రిణా సహ ॥ 11 ॥

తాం శయ్యాం తమసాతీరే వీక్ష్య వృక్షదలైః కృతామ్ ।
రామః సౌమిత్రిణాం సార్థం సభార్యః సంవివేశ హ ॥ 12 ॥

సభార్యం సమ్ప్రసుప్తం తం భ్రాతరం వీక్ష్య లక్ష్మణః ।
కథయామాస సూతాయ రామస్య వివిధాన్గుణాన్ ॥ 13 ॥

జాగ్రతో హ్యేవ తాం రాత్రిం సౌమిత్రేరుదితో రవిః ।
సూతస్య తమసాతీరే రామస్య బ్రువతో గుణాన్ ॥ 14 ॥

గోకులాకులతీరాయాస్తమసాయా విదూరతః ।
అవసత్తత్ర తాం రాత్రిం రామః ప్రకృతిభిః సహ ॥ 15 ॥

ఉత్థాయ తు మహాతేజాః ప్రకృతీస్తా నిశామ్య చ ।
అబ్రవీద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణమ్ ॥ 16 ॥

అస్మదవ్యపేక్షాన్సోమిత్రే నిరపేక్షాన్సహేషవి ।
వృక్షమూలేషు సంసుప్తాన్వశ్య లక్ష్మణ సామృతమ్ ॥ 17 ॥

యథైతే నియమం పౌరాః కుర్వన్త్యస్మన్నివర్తనే ।
అపి ప్రాణానసిష్యన్తి న తు త్యక్త్యన్తి నిశ్చయమ్ ॥ 18 ॥

యావదేవ తు సంసుప్తాస్తావదేవ వయం లఘు ।
రథమారుహ్య గచ్ఛామః పన్థానమకుతోభయమ్ ॥ 19 ॥

అతో భూయోఽపి నేదానీమిత్వాకుపురవాసినః ।
స్వపేయురనురక్తా మాం వృక్షమూలాని సంశ్రితాః ॥ 20 ॥

పౌరా హ్యేత్యకృతాద్దుఃఖాద్విప్రమోచ్యా నృపాత్మజైః ।

న తు ఖల్వాత్మనా యోజ్యా దుఃఖేన పురవాసినః ॥ 21 ॥

అబ్రవీల్లక్ష్మణో రామం సాక్షాద్ధర్మమివ స్థితమ్ ।
రోచతే మే మహాప్రాజ్ఞ ఉప్రమారుహ్యతామితి ॥ 22 ॥

సూతస్తతః సన్త్వరితః స్యన్దనం తైర్హయోత్తమైః ।
యోజయిత్వాథ రామాయ ప్రాజ్ఞలిః ప్రత్యవేదయత్ ॥ 23 ॥

మోహనార్థం తు పౌరాణాం సూతం రామోఽబ్రవీద్వచః ।
ఉదజ్ముఖః ప్రయాహి త్వం రథమాస్థాయ సారథే ॥ 24 ॥

ముహూర్తం త్వరితం గత్వా నిర్గతయ రథం పునః ।
యథా న విద్యుః పౌరా మాం తథా కురు సమాహితః ॥ 25 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా తథా చక్రే స సారథిః ।
ప్రత్యాగమ్య చ రామస్య స్యన్దనం ప్రత్యవేదయత్ ॥ 26 ॥

తం స్యన్దనమధిష్ఠాయ రాఘవః సపరిచ్ఛదః ।
శీఘ్రగామాకులావర్తాం తమసామతరన్నదీమ్ ॥ 27 ॥

స సన్తిర్య మహాబాహుః శ్రీమాశ్శివమకణ్ఠకమ్ ।
ప్రాపద్యత మహామార్గమభయం భయదర్శినామ్ ॥ 28 ॥

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పౌరాస్తే రాఘవో వినా ।
శోకోపహతనిశ్చేష్టా బభూవుర్హతచేతసః ॥ 29 ॥

శోకజాశ్రుపరిద్యూనా వీక్షమాణాస్తతస్తతః ।
ఆలోకమపి రామస్య న పశ్యన్తి స్మ దుఃఖితాః ॥ 30 ॥

తతో మార్గానుసారేణ గత్వా కిఞ్చిత్క్షణం పునః ।
మార్గనాశాద్విషాదేన మహతా సమభిప్లుతః ॥ 31 ॥

రథస్య మార్గనాశేన న్యవర్తంత మనస్వినః ।

కిమిదం కిం కరిష్యామో దైవేనోపహతా ఇతి || 32 ||

తతో యథాగతేనైవ మార్గేణ క్లాంతచేతసః ।
అయోధ్యామగమన్సర్వే పురీం వ్యథితసజ్జనామ్ || 33 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

అనుగమ్య నివృత్తానాం రామం నగరవాసినామ్ ।
ఉద్ధతానీవ సత్త్వాని బభూవురమనస్వినామ్ ॥ 1 ॥

స్వం స్వం నిలయమాగమ్య పుత్రదారైః సమావృతాః ।
అశ్రూణి ముముచుః సర్వే బాష్పేణ పిహితాననాః ॥ 2 ॥

న చాహృష్యన్న చామోదన్వణిజో న ప్రసారయన్ ।
న చాశోభంత పణ్యాని నాపచన్ద్రహమేధినః ॥ 3 ॥

నష్టం దృష్ట్వా నాభ్యనన్దన్విపులం వా ధనాగమమ్ ।
పుత్రం ప్రథమజం లభ్యా జననీ నాభ్యనన్దత ॥ 4 ॥

గృహే గృహే రుదన్త్యశ్చ భర్తారం గృహమాగతమ్ ।
వ్యగర్హయన్తో దుఃఖార్తా వాగ్భిస్తోత్త్రైరివ ద్విపాన్ ॥ 5 ॥

కిం ను తేషాం గృహైః కార్యం కిం దారైః కిం ధనేన వా ।
పుత్రైర్వా కిం సుఖైర్వాపి యే న పశ్యన్తి రాఘవమ్ ॥ 6 ॥

ఏకః సత్పురుషో లోకే లక్ష్మణః సహ సీతయా ।
యోఽనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం రామం పరిచరన్వనే ॥ 7 ॥

ఆపగాః కృతపుణ్యాస్తాః పద్మిన్యశ్చ సరాంసి చ ।
యేషు స్నాన్యతి కాకుత్స్థో విగాహ్య సలిలం శుచి ॥ 8 ॥

శోభయిష్యన్తి కాకుత్స్థమటవ్యో రమ్యకాననాః ।
ఆపగాశ్చ మహానూపాః సానుమన్తశ్చ పర్వతాః ॥ 9 ॥

కాననం వాపి శైలం వా యం రామోఽభిగమిష్యతి ।

ప్రియాతిథిమివ ప్రాప్తం వైనం శక్యన్యనర్చితుమ్ ॥ 10 ॥

విచిత్రకుసుమాపీడా బహుమజ్జరిధారిణః ।
అకాలే చాపి ముఖ్యాని పుష్పాణి చ ఫలాని చ ।
దర్శయిష్యన్యనుక్రోశాద్ధిరయో రామమాగతమ్ ॥ 11 ॥

విదర్శయన్తో వివిధానూభయశ్చిత్రాంశ్చ నిర్ధరాన్ ।
పాదపాః పర్వతాగ్రేషు రమయిష్యన్తి రాఘవమ్ ॥ 12 ॥

యత్ర రామో భయం నాత్ర నాస్తి తత్ర పరాభవః ।
స హి శూరో మహాబాహుః పుత్రో దశరథస్య చ ॥ 13 ॥

పురా భవతి నో దూరాదనుగచ్ఛామ రాఘవమ్ ।
పాదచ్ఛాయా సుఖా భర్తుస్తాదృశస్య మహాత్మనః ।
స హి నాథో జనస్యాస్య స గతిః స పరాయణమ్ ॥ 14 ॥

వయం పరిచరిష్యామః సీతాం యూయం తు రాఘవమ్ ।
ఇతి పౌరస్త్రియో భర్తృన్దుఃఖారాస్తత్తదబ్రువన్ ॥ 15 ॥

యుష్మాకం రాఘవోఽరణ్యే యోగక్షేమం విధాన్యతి ।
సీతా నారీజనస్యాస్య యోగక్షేమం కరిష్యతి ॥ 16 ॥

కో న్వనేనాప్రతీతేన సోత్కణ్ఠితజనేన చ ।
సమ్ప్రియేతామనోజ్ఞేన వాసేన హృతచేతసా ॥ 17 ॥

కైకేయ్యా యది చేద్రాజ్యం స్యాదధర్మ్యమనాథవత్ ।
న హి నో జీవితేనార్థః కుతః పుత్రైః కుతో ధనైః ॥ 18 ॥

యయా పుత్రశ్చ భర్తా చ త్యక్తవైశ్వర్యకారణాత్ ।
కం సా పరిహరేదన్యం కైకేయా కులపాంసనీ ॥ 19 ॥

కైకేయ్యా న వయం రాజ్యే భృతకా నివసేమహి ।
జీవన్త్యా జాతు జీవన్త్యః పుత్రైరపి శపామహే ॥ 20 ॥

యా పుత్రం పార్థివేంద్రస్య ప్రవాసయతి నిర్భుణా ।
కస్తాం ప్రాప్య సుఖం జీవేదధర్మ్యాం దుష్టచారిణీమ్ ॥ 21 ॥

న హి ప్రవ్రజితే రామే జీవిష్యతి మహీపతిః ।
మృతే దశరథే వ్యక్తం విలోపస్తదనస్తరమ్ ॥ 22 ॥

తే విషం పిబతాలోడ్య క్షీణపుణ్యాః సుదుర్గతాః ।
రాఘవం వానుగచ్ఛధ్వమశ్రుతిం వాపి గచ్ఛత ॥ 23 ॥

మిథ్యా ప్రవ్రజితో రామః సభార్యః సహలక్షణః ।
భరతే సంనిషృష్టాః స్మః సౌనికే పశవో యథా ॥ 24 ॥

తాస్తథా విలపన్త్యస్తు నగరే నాగరస్త్రియః ।
చుక్రుశురభృశసంతప్తా మృత్యోరివ భయాగమే ॥ 25 ॥

తథా స్త్రియో రామనిమిత్తమాతురా
యథా సుతే భ్రాతరి వా వివాసితే ।
విలప్య దీనా రురుదుర్విచేతసః
సుతైర్హి తాసామధికో హి సోఽభవత్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

రామోఽపి రాత్రిశేషేణ తేనైవ మహదస్తరమ్ ।
జగామ పురుషవ్యాఘ్రః పితురాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ 1 ॥

తథైవ గచ్ఛతస్తస్య వ్యపాయాద్రజనీ శివా ।
ఉపాస్య స శివాం సన్ధ్యాం విషయాంతం వ్యగాహత ॥ 2 ॥

గ్రామాన్వికృష్టసీమాంస్తాన్పుష్పితాని వనాని చ ।
పశ్యన్నతియయా శీఘ్రం శరైరివ హయోత్తమైః ॥ 3 ॥

శృణ్వన్వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినామ్ ।
రాజానం ధిగ్దశరథం కామస్య వశమాగతమ్ ॥ 4 ॥

హా నృశంసాద్య కైకేయీ పాపా పాపానుబన్ధినీ ।
తీక్ష్ణా సమిచ్ఛన్నమర్యాదా తీక్ష్ణే కర్మణి వర్తతే ॥ 5 ॥

యా పుత్రమీదృశం రాజ్ఞః ప్రవాసయతి ధార్మికమ్ ।
వన వాసే మహాప్రాజ్ఞం సానుక్రోశమతన్ద్రితమ్ ॥ 6 ॥

ఏతా వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినామ్ ।
శృణ్వన్నతియయా వీరః కోసలాన్కోసలేశ్వరః ॥ 7 ॥

తతో వేదశ్రుతిం నామ శివవారివహం నదీమ్ ।
ఉత్తీర్యాభిముఖః ప్రాయాదగస్త్యాధ్యుషితాం దిశమ్ ॥ 8 ॥

గత్వా తు సుచిరం కాలం తతః శీతజలాం నదీమ్ ।
గోమతీం గోయుతానూపామతరత్సాగరజ్గమామ్ ॥ 9 ॥

గోమతీం చాప్యతిక్రమ్య రాఘవః శీఘ్రగైర్హయైః ।

మయూరహంసాభిరుతాం తతార స్యన్దికాం నదీమ్ || 10 ||

స మహీం మనునా రాజ్ఞా దత్తామిశ్వాకవే పురా ।
స్థితాం రాష్ట్రావృతాం రామో వైదేహీమన్వదర్శయత్ || 11 ||

సూత ఇత్యేవ చాభాష్య సారథిం తమభీక్షశః ।
హంసమత్తస్వరః శ్రీమానువాచ పురుషర్షభః || 12 ||

కదాహం పునరాగమ్య సరయావః పుష్పితే వనే ।
మృగయాం పర్యాటష్యామి మాత్రా పిత్రా చ సజ్గతః || 13 ||

నాత్యర్థమభికాంక్షామి మృగయాం సరయావనే ।
రతిర్వైషాతులా లోకే రాజర్షిగణసమ్మతా || 14 ||

స తమధ్వానమైశ్వాకః సూతం మధురయా గిరా ।
తం తమర్థమభిప్రేత్య యయౌవాక్యముదీరయన్ || 15 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ||

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

విశాలానోఽసలాన్రమ్యాన్యాత్వా లక్షణపూర్వజః ।
ఆససాద మహాబాహుః శృంగవేరపురం ప్రతి ॥ 1 ॥

తత్ర త్రిపథగాం దివ్యాం శివతోయామశైవలామ్ ।
దదర్శ రాఘవో గజ్ఞాం పుణ్యామృషినిసేవితామ్ ॥ 2 ॥

హంససారససజ్జుష్టాం చక్రవాకోపకూజితామ్ ।
శింశుమరైశ్చ నత్రైశ్చ భుజజైశ్చ నిషేవితామ్ ॥ 3 ॥

తామూర్మికలిలావర్తామన్వవేక్ష్య మహారథః ।
సుమన్తమబ్రవీత్సూతమిహైవాద్య వసామహే ॥ 4 ॥

అవిదూరాదయం నద్యా బహుపుష్పప్రవాలవాన్ ।
సుమహానిజుదీవృక్షో వసామోఽత్రైవ సారథే ॥ 5 ॥

లక్షణశ్చ సుమన్తశ్చ బాధమిత్యేవ రాఘవమ్ ।
ఉక్త్వా తమిజుదీవృక్షం తదోపయయతుర్హయైః ॥ 6 ॥

రామోఽభియాయ తం రమ్యం వృక్షమిచ్ఛాకునన్దనః ।
రథాదవాతరత్తస్మాత్సభార్యః సహలక్ష्మణః ॥ 7 ॥

సుమన్తోఽప్యవతీర్యైవ మోచయిత్వా హయోత్తమాన్ ।
వృక్షమూలగతం రామముపతస్థే కృతాజ్ఞలిః ॥ 8 ॥

తత్ర రాజా గుహో నామ రామస్యాత్మసమః సఖా ।
నిషాదజాత్యో బలవాన్స్థపతిశ్చేతి విశ్రుతః ॥ 9 ॥

స శ్రుత్వా పురుషవ్యాఘ్రం రామం విషయమాగతమ్ ।

వృద్ధైః పరివృతోఽమాత్యైర్జరాతిభిశ్చపుష్పపాగతః ॥ 10 ॥

తతో నిషాదాధిపతిం దృష్ట్వా దూరాదవస్థితమ్ ।
సహ సౌమిత్రిణా రామః సమాగచ్ఛద్గుహేన సః ॥ 11 ॥

తమార్తః సమ్పరిష్వజ్య గుహో రాఘవమబ్రవీత్ ।
యథాయోధ్యా తథేదం తే రామ కిం కరవాణి తే ॥ 12 ॥

తతో గుణవదన్నాద్యముపాదాయ పృథగ్విధమ్ ।
అర్ఘ్యం చోపానయత్క్షిప్రం వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ 13 ॥

స్వాగతం తే మహాబాహో తవేయమఖిలా మహీ ।
వయం ప్రేష్యా భవాన్భర్తా సాధు రాజ్యం ప్రశాధి నః ॥ 14 ॥

భక్ష్యం భోజ్యం చ పేయం చ లేహ్యం చేదముపస్థితమ్ ।
శయనాని చ ముఖ్యాని వాజినాం ఖాదనం చ తే ॥ 15 ॥

గుహమేవ బ్రువాణం తం రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ।
అర్చితాశ్చైవ హృష్టాశ్చ భవతా సర్వథా వయమ్ ॥ 16 ॥

పద్యామభిగమాచ్చైవ స్నేహసన్దర్శనేన చ ।
భుజాభ్యాం సాధువృత్తాభ్యాం పీడయన్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

దిష్ట్యా త్వాం గుహ పశ్యామి అరోగం సహ బాన్ధవైః ।
అపి తే కూశలం రాష్ట్రే మిత్రేషు చ ధనేషు చ ॥ 18 ॥

యత్త్విదం భవతా కిञ్చత్ప్రిత్యా సముపకల్పితమ్ ।
సర్వం తదనుజానామి న హి వర్తే ప్రతిగ్రహే ॥ 19 ॥

కుశచీరాజినధరం ఫలమూలాశనం చ మామ్ ।
విద్ధి ప్రణిహితం ధర్మే తాపసం వనగోచరమ్ ॥ 20 ॥

అశ్వానాం ఖాదనేనాహమర్థీ నాన్యేన కేనచిత్ ।
ఏతావతాత్రభవతా భవిష్యామి సుపూజితః ॥ 21 ॥

ఏతే హి దయితా రాజ్ఞః పితృర్దశరథస్య మే ।
ఏతైః సువిహితైర్వైర్భవిష్యామ్యహమర్చితః ॥ 22 ॥

అశ్వానాం ప్రతిపానం చ ఖాదనం చైవ సోఽన్వశాత్ ।
గుహస్తత్రైవ పురుషాన్స్వరితం దీయతామితి ॥ 23 ॥

తతశ్చీరోత్తరాసక్తః సన్ధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్ ।
జలమేవాదదే భోజ్యం లక్ష్మణేనాహృతం స్వయమ్ ॥ 24 ॥

తస్య భూమౌ శయానస్య పాదౌ ప్రక్షాల్య లక్ష్మణః ।
సభార్యస్య తతోఽభ్యేత్య తస్థౌ వృక్షముపాశ్రితః ॥ 25 ॥

గుహోఽపి సహ సూతేన సౌమిత్రిమనుభాషయన్ ।
అన్వజాగ్రత్తతో రామమప్రమత్తో ధనుర్ధరః ॥ 26 ॥

తథా శయానస్య తతోఽస్య ధీమతో
యశస్వినో దాశరథేర్మహాత్మనః ।
అదృష్టదుఃఖస్య సుఖోచితస్య సా
తదా వ్యతీయాయ చిరేణ శర్వరీ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాణ్డే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చచత్వారింశః సర్గః ॥

తం జాగ్రతమదమ్భేన భ్రాతురర్థాయ లక్ష్మణమ్ ।
గుహః సంతాపసంతప్తో రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థముపకల్పితా ।
ప్రత్యాశ్వసిహి సాధ్వస్యాం రాజపుత్ర యథాసుఖమ్ ॥ ౨ ॥

ఉచితోఽయం జనః సర్వః క్లేశానాం త్వం సుఖోచితః ।
గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామః కాకుత్స్థస్య వయం నిశామ్ ॥ ౩ ॥

న హి రామాత్ప్రియతరో మమాస్తి భువి కశ్చన ।
బ్రవీమ్యేతదహం సత్యం సత్యేనైవ చ తే శపే ॥ ౪ ॥

అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మిన్నమహద్యశః ।
ధర్మావాప్తిం చ విపులామర్థావాప్తిం చ కేవలామ్ ॥ ౫ ॥

సోఽహం ప్రియసఖం రామం శయానం సహ సీతయా ।
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః సర్వతో జ్ఞాతిభిః సహ ॥ ౬ ॥

న హి మేఽవిదితం కిఞ్చిద్వనేఽస్మింశ్చరతః సదా ।
చతురంగం హ్యపి బలం సుమహత్ప్రసహేమహి ॥ ౭ ॥

లక్ష్మణస్తం తదోవాచ రక్ష్యమాణాస్త్యయానఘ ।
నాత్ర భీతా వయం సర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౮ ॥

కథం దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహ సీతయా ।
శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధం జీవితం వా సుఖాని వా ॥ ౯ ॥

యో న దేవాసురైః సర్వైః శక్యః ప్రసహితుం యుధి ।

తం పశ్య సుఖసంవిష్టం తృణేషు సహ సీతయా ॥ 10 ॥

యో మన్త తపసా లబ్ధో వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః ।
ఏకో దశరథస్యైష పుత్రః సదృశలక్షణః ॥ 11 ॥

అస్మిన్ప్రజితో రాజా న చిరం వర్తయిష్యతి ।
విధవా మేదిసీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి ॥ 12 ॥

వినద్య సుమహానాదం శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః ।
నిర్దోషోపరతం తాత మన్యే రాజనివేశనమ్ ॥ 13 ॥

కౌసల్యా వైవ రాజా చ తథైవ జనసీ మమ ।
నాశంసే యది జీవంతి సర్వే తే శర్వరీమిమామ్ ॥ 14 ॥

జీవేదపి హి మే మాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా ।
తద్దుఃఖం యత్తు కౌసల్యా వీరసూర్వి నశిష్యతి ॥ 15 ॥

అనురక్తజనాకీర్ణా సుఖాలోకప్రియావహా ।
రాజవ్యసనసంసృష్టా సా పురీ వినశిష్యతి ॥ 16 ॥

అతిక్రాంతమతిక్రాంతమనవాప్య మనోరథమ్ ।
రాజ్యే రామమనిక్షిప్య పితా మే వినశిష్యతి ॥ 17 ॥

సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం తస్మిన్కాలే హ్యుపస్థితే ।
ప్రేతకార్యేషు సర్వేషు సంస్కరిష్యంతి భూమిపమ్ ॥ 18 ॥

రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువిభక్తమహాపథామ్ ।
హర్మ్యప్రాసాదసమ్పన్నాం గణికావరశోభితామ్ ॥ 19 ॥

రథాశ్వగజసమ్బాధాం తూర్యనాదవినాదితామ్ ।
సర్వకల్యాణసమ్పూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ॥ 20 ॥

ఆరామోద్యానసమ్పన్నాం సమాజోత్సవశాలినీమ్ ।

సుఖితా విచరిష్యన్తి రాజధానీం పితృమ ॥ 21 ॥

అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన సార్థం కుశలినా వయమ్ ।
నివృత్తే వనవాసేఽస్మిన్నయోధ్యాం ప్రవిశేమహి ॥ 22 ॥

పరిదేవయమానస్య దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః ।
తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య శర్వరీ సాత్యవర్తత ॥ 23 ॥

తథా హి సత్యం బ్రువతి ప్రజాహితే
నరేంద్రపుత్రే గురుసౌహృదాద్గుహః ।
ముమోచ బాష్పం వ్యసనాభిపీడితో
జ్వరాతురో నాగ ఇవ వ్యథాతురః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచమోఽశ్వాశ్చర్యః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పృథు వృణౌ మహాయశాః ।
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం లక్షణం శుభలక్షణమ్ ॥ ౧ ॥

భాస్కరోదయకాలోఽయం గతా భగవతీ నిశా ।
అసౌ సుకృష్ణో విహగః కోకిలస్తాత కూజతి ॥ ౨ ॥

బర్హిణానాం చ నిర్ఘోషః శ్రూయతే నదతాం వనే ।
తరామ జాహ్నవీం సౌమ్య శీఘ్రగాం సాగరజ్జమామ్ ॥ ౩ ॥

విజ్ఞాయ రామస్య వచః సౌమిత్రిర్మిత్రనన్దనః ।
గుహమామన్త్ర్య సూతం చ సోఽతిష్ఠద్భ్రాతురగ్రతః ॥ ౪ ॥

తతః కలాపాన్సంనహ్య ఖడ్గౌ బద్ధ్వా చ ధన్వినౌ ।
జగ్ముతుర్యేన తౌ గంగాం సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౫ ॥

రామమేవ తు ధర్మజ్ఞముపగమ్య వినీతవత్ ।
కిమహం కరవాణీతి సూతః ప్రాజ్ఞానిరబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

నివర్తన్వేత్యువాచైనమేతావద్ధి కృతం మమ ।
యానం విహాయ పద్భ్యాం తు గమిష్యామో మహావనమ్ ॥ ౭ ॥

ఆత్మానం త్వభ్యనుజ్ఞాతమవేక్ష్యార్తః స సారథిః ।
సుమన్త్రః పురుషవ్యాఘ్రమైక్ష్యాకమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥

నాతిక్రాంతమిదం లోకే పురుషేణేహ కేనచిత్ ।
తవ సభ్రాతృభార్యస్య వాసః ప్రాకృతవద్వనే ॥ ౯ ॥

న మన్యే బ్రహ్మచర్యేఽస్తి స్వధీతే వా ఫలోదయః ।

మార్దవార్జవయోర్వాపి త్వాం చేదవ్యసనమాగతమ్ ॥ 10 ॥

సహ రాఘవ వైదేహ్యో భ్రాత్రా చైవ వనే వసన్ ।
త్వం గతిం ప్రాప్స్యసే వీర శ్రీల్లోకాంస్తు జయన్నివ ॥ 11 ॥

వయం ఖలు హతా రామ యే తయాప్యపవఞ్చితాః ।
కైకేయ్యా వశమేష్యామః పాపాయా దుఃఖభాగినః ॥ 12 ॥

ఇతి బ్రువన్నాత్మ సమం సుమన్త్రః సారథిస్తదా ।
దృష్ట్వా దుర గతం రామం దుఃఖార్తో రురుదే చిరమ్ ॥ 13 ॥

తతస్తు విగతే బాష్పే సూతం స్పృష్టోదకం శుచిమ్ ।
రామస్తు మధురం వాక్యం పునః పునరువాచ తమ్ ॥ 14 ॥

ఇక్ష్వాకూణాం త్వయా తుల్యం సుహృదం నోపలక్షయే ।
యథా దశరథో రాజా మాం న శోచేత్తథా కురు ॥ 15 ॥

శోకోపహత చేతాశ్చ వృద్ధశ్చ జగతీపతిః ।
కామ భారావసన్నశ్చ తస్మాదేతద్బ్రవీమి తే ॥ 16 ॥

యద్యదాజ్ఞాపయేత్కించితస్య మహాత్మా మహీపతిః ।
కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం కార్యం తదవికాఙ్క్షయా ॥ 17 ॥

ఏతదర్థం హి రాజ్యాని ప్రశాసతి నరేశ్వరాః ।
యదేషాం సర్వకృత్యేషు మనో న ప్రతిహన్యతే ॥ 18 ॥

తద్యథా స మహారాజో నాలీకమధిగచ్ఛతి ।
న చ తామ్యతి దుఃఖేన సుమన్త్ర కురు తత్తథా ॥ 19 ॥

అదృష్టదుఃఖం రాజానం వృద్ధమార్యం జితేంద్రియమ్ ।
బ్రూయాన్త్యమభివాద్యైవ మమ హేతోరిదం వచః ॥ 20 ॥

నైవాహమనుశోచామి లక్ష్మణో న చ మైథిలీ ।
అయోధ్యాయాశ్చ్యుతాశ్చేతి వనే వత్స్యమహేతి వా ॥ 21 ॥

చతుర్దశసు వర్షేషు నివృత్తేషు పునః పునః ।
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ద్రక్ష్యసి క్షిప్రమాగతాన్ ॥ 22 ॥

ఏవముక్త్వా తు రాజానం మాతరం చ సుమన్త్రమే ।
అన్యాశ్చ దేవీః సహితాః కైకేయాం చ పునః పునః ॥ 23 ॥

ఆరోగ్యం బ్రూహి కౌసల్యామథ పాదాభివన్దనమ్ ।
సీతాయా మమ చార్యస్య వచనాల్లక్ష్మణస్య చ ॥ 24 ॥

బ్రూయాశ్చ హి మహారాజం భరతం క్షిప్రమానయ ।
ఆగతశ్చాపి భరతః స్థాప్యో నృపమతే పదే ॥ 25 ॥

భరతం చ పరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేఽభిషిచ్య చ ।
అస్మత్సంతాపజం దుఃఖం న త్వామభిభవిష్యతి ॥ 26 ॥

భరతశ్చాపి వక్తవ్యో యథా రాజని వర్తనే ।
తథా మాతృషు వర్తేథాః సర్వాన్వేవావిశేషతః ॥ 27 ॥

యథా చ తవ కైకేయా సుమిత్రా చావిశేషతః ।
తథైవ దేవీ కౌసల్యా మమ మాతా విశేషతః ॥ 28 ॥

నివర్త్యమానో రామేణ సుమన్త్రః శోకకర్శితః ।
తత్సర్వం వచనం శ్రుత్వా స్నేహాత్కృత్స్నమబ్రవీత్ ॥ 29 ॥

యదహం నోపచారేణ బ్రూయాం స్నేహాదవిక్లవః ।
భక్తిమానితి తత్తావద్వాక్యం త్వం క్షన్తుమర్హసి ॥ 30 ॥

కథం హి త్వద్విహీనోఽహం ప్రతియాస్యామి తాం పురీమ్ ।
తవ తాత వియోగేన పుత్రశోకాకులామివ ॥ 31 ॥

సరామమపి తావన్మే రథం దృష్ట్వా తదా జనః ।
వినా రామం రథం దృష్ట్వా విదీర్యేతాపి సా పురీ ॥ 32 ॥

దైన్యం హి నగరీ గచ్ఛేద్దృష్ట్వా శూన్యమిమం రథమ్ ।
సూతావశేషం స్వం సైన్యం హతవీరమివాహవే ॥ 33 ॥

దూరేఽపి నివసంతం త్వాం మానసేనాగ్రతః స్థితమ్ ।
చింతయన్త్యోఽద్య నూనం త్వాం నిరాహారాః కృతాః ప్రజాః ॥ 34 ॥

ఆర్తనాదో హి యః పౌరైర్ముక్తస్తద్విప్రవాసనే ।
రథస్థం మాం నిశామ్యైవ కుర్యుః శతగుణం తతః ॥ 35 ॥

అహం కిం చాపి వక్ష్యామి దేవీం తవ సుతో మయా ।
నీతోఽసౌ మాతులకులం సంతాపం మా కృథా ఇతి ॥ 36 ॥

అసత్యమపి వైవాహం బ్రూయాం వచనమీదృశమ్ ।
కథమప్రియమేవాహం బ్రూయాం సత్యమిదం వచః ॥ 37 ॥

మమ తావన్నియోగస్థాస్తద్బంధుజనవాహినః ।
కథం రథం త్వయా హీనం ప్రవక్ష్యన్తి హయోత్తమాః ॥ 38 ॥

యది మే యాచమానస్య త్యాగమేవ కరిష్యసి ।
సరథోఽగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి త్వక్త మాత్ర ఇహ త్వయా ॥ 39 ॥

భవిష్యన్తి వనే యాని తపోవిఘ్నకరాణి తే ।
రథేన ప్రతిబాధిష్యే తాని సత్త్వాని రాఘవ ॥ 40 ॥

తత్కృతేన మయా ప్రాప్తం రథ చర్యా కృతం సుఖమ్ ।
ఆశంసే త్వత్కృతేనాహం వనవాసకృతం సుఖమ్ ॥ 41 ॥

ప్రసీదేచ్ఛామి తేఽరణ్యే భవితుం ప్రత్యనంతరః ।
ప్రీత్యాభిహితమిచ్ఛామి భవ మే పత్యనంతరః ॥ 42 ॥

తవ శుశ్రూషణం మూర్ధ్నా కరిష్యామి వనే వసన్ ।
అయోధ్యాం దేవతోకం వా సర్వథా ప్రజహామ్యహమ్ ॥ 43 ॥

న హి శక్యా ప్రవేష్టుం సా మయామోధ్యా త్వయా వినా ।
రాజధానీ మహేంద్రస్య యథా దుష్కృతకర్మణా ॥ 44 ॥

ఇమే చాపి హయా వీర యది తే వనవాసినః ।
పరిచర్యాం కరిష్యన్తి ప్రాప్స్యన్తి పరమాం గతిమ్ ॥ 45 ॥

వనవాసే క్షయం ప్రాప్తే మమైష హి మనోరథః ।
యదనేన రథేనైవ త్వాం వహేయం పురీం పునః ॥ 46 ॥

చతుర్దశ హి వర్షాణి సహితస్య త్వయా వనే ।
క్షణభూతాని యాస్యన్తి శతశస్త్ర తతోఽన్యథా ॥ 47 ॥

భృత్యవత్సల తిష్ఠంతం భర్తృపుత్రగతే పథి ।
భక్తం భృత్యం స్థితం స్థిత్యాం త్వం న మాం హాతుమర్హసి ॥ 48 ॥

ఏవం బహువిధం దీనం యాచమానం పునః పునః ।
రామో భృత్యానుకమ్పి తు సుమస్త్రమిదమబ్రవీత్ ॥ 49 ॥

జానామి పరమాం భక్తిం మయి తే భర్తృవత్సల ।
శృణు చాపి యదర్థం త్వాం ప్రేషయామి పురీమితః ॥ 50 ॥

నగరీం త్వాం గతం దృష్ట్వా జననీ మే యవీయసీ ।
కైకేయా ప్రత్యయం గచ్ఛేదితి రామో వనం గతః ॥ 51 ॥

పరితుష్టా హి సా దేవి వనవాసం గతే మయి ।
రాజానం నాతిశజ్ఞేత మిథ్యావాదీతి ధార్మికమ్ ॥ 52 ॥

ఏష మే ప్రథమః కల్పో యదమ్భా మే యవీయసీ ।
భరతారక్షితం స్థితం పుత్రరాజ్యమవాప్నుయాత్ ॥ 53 ॥

మమ ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ సరథస్త్యం పురీం వ్రజ ।
సద్విష్టశ్చాసి యానర్థాన్స్తాన్స్తాన్బ్రూయాస్తథాతథా ॥ 54 ॥

ఇత్యుక్త్వా వచనం సూతం సాన్త్వయిత్వా పునః పునః ।
గుహం వచనమక్లీబం రామో హేతుమదబ్రవీత్ ।
జటాః కృత్వా గమిష్యామి న్యగ్రోధక్షీరమానయ ॥ 55 ॥

తత్తీరం రాజపుత్రాయ గుహః క్షిప్రముపాహరత్ ।
లక్ష్మణస్యాత్మనశ్చైవ రామస్తేనాకరోజ్జటాః ॥ 56 ॥

తౌ తదా చీరవసనౌ జటామణ్డలధారిణౌ ।
అశోభేతామృషిసమౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 57 ॥

తతో వైఖానసం మార్గమాస్థితః సహలక్ష్మణః ।
వ్రతమాదిష్టవాన్రామః సహాయం గుహమబ్రవీత్ ॥ 58 ॥

అప్రమత్తో బలే కోశే దుర్గే జనపదే తథా ।
భవేథా గుహ రాజ్యం హి దురారక్షతమం మతమ్ ॥ 59 ॥

తతస్తం సమనుజ్ఞాయ గుహమిచ్ఛాకునన్దనః ।
జగామ తూర్ణమవ్యగ్రః సభార్యః సహలక్ష్మణః ॥ 60 ॥

స తు దృష్ట్వా నదీతీరే నావమిచ్ఛాకునన్దనః ।
తితీర్షుః శీఘ్రగాం గగ్గౌమిదం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 61 ॥

ఆరోహ త్వం నర వ్యాఘ్ర స్థితాం నావమిమాం శనైః ।
సీతాం చారోపయాన్వక్షం పరిగృహ్య మనస్వినీమ్ ॥ 62 ॥

స భ్రాతుః శాసనం శ్రుత్వా సర్వమప్రతికూలయన్ ।
ఆరోప్య మైథిలీం పూర్వమారురోహాత్మవాన్స్తతః ॥ 63 ॥

అథారురోహ తేజస్వీ స్వయం లక్ష్మణపూర్వజః ।
తతో నిషాదాధిపతిర్గుహో జ్ఞాతీనచోదయత్ ॥ 64 ॥

అనుజ్ఞాయ సుమన్త్రం చ సబలం చైవ తం గుహమ్ ।
ఆస్థాయ నావం రామస్తు చోదయామాస నావికాన్ ॥ 65 ॥

తతస్త్వేచ్ఛోదితా సా నౌః కర్ణధారసమాహితా ।
శుభస్స్యవేగాభిహతా శీఘ్రం సలిలమత్యగాత్ ॥ 66 ॥

మధ్యం తు సమనుప్రాప్య భాగీరథ్యాస్తవనిన్దితా ।
వైదేహీ ప్రాఙ్మాలిరూభత్వా తాం నదీమిదమబ్రవీత్ ॥ 67 ॥

పుత్రో దశరథస్యాయం మహారాజస్య ధీమతః ।
నిదేశం పాలయత్వేనం గజే త్వదభిరక్షితః ॥ 68 ॥

చతుర్దశ హి వర్షాణి సమగ్రాణ్యుష్య కాననే ।
భ్రాత్రా సహ మయా చైవ పునః ప్రత్యాగమిష్యతి ॥ 69 ॥

తతస్త్యాం దేవి సుభగే క్షేమేణ పునరాగతా ।
యక్ష్యే ప్రముదితా గజే సర్వకామసమృద్ధయే ॥ 70 ॥

త్వం హి త్రిపథగా దేవి బ్రహ్మ లోకం సమీక్షనే ।
భార్యా చోదధిరాజస్య లోకేఽస్మిన్నమృదృశ్యనే ॥ 71 ॥

సా త్వాం దేవి నమస్యామి ప్రశంసామి చ శోభనే ।
ప్రాప్త రాజ్యే నరవ్యాఘ్ర శివేన పునరాగతే ॥ 72 ॥

గవాం శతసహస్రాణి వస్త్రాణ్యన్నం చ పేశలమ్ ।
బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదాస్యామి తవ ప్రియచిక్రీర్షయా ॥ 73 ॥

తథా సమ్భాషమాణా సా సీతా గజ్ఞామనిన్దితా ।
దక్షిణా దక్షిణం తీరం క్షిప్రమేవాభ్యుపాగమత్ ॥ 74 ॥

తీరం తు సమనుప్రాప్య నావం హిత్యా నరర్షభః ।
ప్రాతిష్ఠత సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యో చ పరస్తపః ॥ 75 ॥

అథాబ్రవీన్మహాబాహుః సుమిత్రానన్దవర్ధనమ్ ।
అగ్రతో గచ్ఛ సౌమిత్రే సీతా త్వామనుగచ్ఛతు ॥ 76 ॥

పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి త్వాం చ సీతాం చ పాలయన్ ।
అద్య దుఃఖం తు వైదేహీ వనవాసస్య వేత్స్యతి ॥ 77 ॥

గతం తు గజాపరపారమాశు
రామం సుమన్త్రః ప్రతతం నిరీక్ష్య ।
అధ్వప్రకర్షాద్వినివృత్తదృష్టిర్-
ముమోచ బాష్పం వ్యథితస్తపస్వీ ॥ 78 ॥

తౌ తత్ర హత్వా చతురో మహామృగాన్
వరాహమృశ్యం పృషతం మహారురమ్ ।
ఆదాయ మేధ్యం త్వరితం బుభుక్షితౌ
వాసాయ కాలే యయతుర్వనస్పతిమ్ ॥ 79 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

స తం వృక్షం సమాసాద్య సన్ధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్ ।
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠ ఇతి హోవాచ లక్ష్మణమ్ ॥ ౧ ॥

అద్యేయం ప్రథమా రాత్రిర్యాతా జనపదాద్భహిః ।
యా సుమన్త్రేణ రహితా తాం నోత్కణ్ఠితుమర్హసి ॥ ౨ ॥

జాగర్తవ్యమతన్ద్రిభ్యామద్య ప్రభృతి రాత్రిషు ।
యోగక్షేమో హి సీతాయా వర్తతే లక్ష్మణావయోః ॥ ౩ ॥

రాత్రిం కథశ్చిదేవేమాం సౌమిత్రే వర్తయామహే ।
ఉపావర్తామహే భూమావాస్తీర్య స్వయమార్జితైః ॥ ౪ ॥

స తు సంవిశ్య మేదిన్యాం మహార్హశయనోచితః ।
ఇమాః సౌమిత్రయే రామో వ్యాజహార కథాః శుభాః ॥ ౫ ॥

ధ్రువమద్య మహారాజో దుఃఖం స్వపితి లక్ష్మణ ।
కృతకామా తు కైకేయా తుష్టా భవితుమర్హతి ॥ ౬ ॥

సా హి దేవీ మహారాజం కైకేయా రాజ్యకారణాత్ ।
అపి న చ్యావయేత్ప్రాణాన్దృష్ట్వా భరతమాగతమ్ ॥ ౭ ॥

అనాథశ్చైవ వృద్ధశ్చ మయా చైవ వినాకృతః ।
కిం కరిష్యతి కామాత్మా కైకేయ్యా వశమాగతః ॥ ౮ ॥

ఇదం వ్యసనమాలోక్య రాజ్ఞశ్చ మతివిభ్రమమ్ ।
కామ ఏవార్థధర్మాభ్యాం గరీయానితి మే మతిః ॥ ౯ ॥

కో హ్యవిద్వానపి పుమాన్ప్రమదాయాః కృతే త్యజేత్ ।

ఛన్దానువర్తినం పుత్రం తాతో మామివ లక్ష్మణ ॥ 10 ॥

సుఖీ బత సభార్యశ్చ భరతః కేకయాసుతః ।
ముదితాన్కోసలానేకో యో భోక్ష్యత్యధిరాజవత్ ॥ 11 ॥

స హి సర్వస్య రాజ్యస్య ముఖమేకం భవిష్యతి ।
తాతే చ వయసాతీతే మయి చారణ్యమాశ్రితే ॥ 12 ॥

అర్థధర్మౌ పరిత్యజ్య యః కామమనువర్తతే ।
ఏవమాపద్యతే క్షిప్రం రాజా దశరథో యథా ॥ 13 ॥

మన్యే దశరథాంతాయ మమ ప్రవ్రాజనాయ చ ।
కైకేయీ సౌమ్య సమ్ప్రాప్తా రాజ్యాయ భరతస్య చ ॥ 14 ॥

అపీదానీం న కైకేయీ సౌభాగ్యమదమోహితా ।
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ సమ్ప్రబాధేత మత్కృతే ॥ 15 ॥

మా స్మ మత్కారణాద్దేవీ సుమిత్రా దుఃఖమావసేత్ ।
అయోధ్యామిత ఏవ త్వం కాలే ప్రవిశ లక్ష్మణ ॥ 16 ॥

అహమేకో గమిష్యామి సీతయా సహ దణ్డకాన్ ।
అనాథాయా హి నాథస్త్యం కౌసల్యాయా భవిష్యసి ॥ 17 ॥

క్షుద్రకర్మా హి కైకేయీ ద్వేషాదన్యాయ్యమాచరేత్ ।
పరిదద్యా హి ధర్మజ్ఞే భరతే మమ మాతరమ్ ॥ 18 ॥

నూనం జాత్యన్తరే కస్మిం స్త్రియః పుత్రైర్వియోజితాః ।
జనన్యా మమ సౌమిత్రే తదప్యేతదుపస్థితమ్ ॥ 19 ॥

మయా హి చిరపుష్టేన దుఃఖసంవర్ధితేన చ ।
విప్రాయుజ్యత కౌసల్యా ఫలకాలే ధిగస్తు మామ్ ॥ 20 ॥

మా స్మ సీమన్తినీ కాచిజ్జనయేత్పుత్రమీదృశమ్ ।

సామిత్రే యోఽహమమ్బాయా దద్మి శోకమనంతకమ్ ॥ 21 ॥

మన్యే ప్రీతివిశిష్టా సా మత్తో లక్ష్మణసారికా ।
యస్యాస్తచ్చూయతే వాక్యం శుక పాదమరేర్దశ ॥ 22 ॥

శోచన్త్యాశ్చల్పభాగ్యాయా న కిఞ్చిదుపకుర్వతా ।
పుర్రేణ కిమపుత్రాయా మయా కార్యమరిన్దమ ॥ 23 ॥

అల్పభాగ్యా హి మే మాతా కౌసల్యా రహితా మయా ।
శేతే పరమదుఃఖార్తా పతితా శోకసాగరే ॥ 24 ॥

ఏకో హ్యహమయోధ్యాం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ ।
తరేయమిషుభిః క్రుద్ధో నను వీర్యమకారణమ్ ॥ 25 ॥

అధర్మభయ భీతశ్చ పరలోకస్య చానఘ ।
తేన లక్ష్మణ నాద్యాహమాత్మానమభిషేచయే ॥ 26 ॥

ఏతదన్యచ్చ కరుణం విలప్య విజనే బహు ।
అశ్రుపూర్ణముఖో రామో నిశి తూష్ణిముపావిశత్ ॥ 27 ॥

విలప్యోపరతం రామం గతార్చిషమివానలమ్ ।
సముద్రమివ నిర్వేగమాశ్వాసయత లక్ష్మణః ॥ 28 ॥

ధ్రువమద్య పురీ రామ అయోధ్యా యుధినాం వర ।
నిష్ప్రభా త్వయి నిష్క్రాన్తే గతచన్ద్రేవ శర్వరీ ॥ 29 ॥

నైతదౌపయికం రామ యదిదం పరితప్యనే ।
విషాదయసి సీతాం చ మాం చైవ పురుషర్షభ ॥ 30 ॥

న చ సీతా త్వయా హీనా న చాహమపి రాఘవ ।
ముహూర్తమపి జీవావో జలాన్మత్స్యవివోద్ధృతౌ ॥ 31 ॥

న హి తాతం న శత్రుఘ్నం న సుమిత్రాం పరన్తప ।

ద్రష్టుమిచ్ఛేయమద్యాహం స్వర్గం వాపి త్వయా వినా ॥ 32 ॥

స లక్ష్మణస్యోత్తమ పుష్కలం వచో
నిశమ్య చైవం వనవాసమాదరాత్ ।
సమాః సమస్తా విదధే పరస్తపః
ప్రపద్య ధర్మం సుచిరాయ రాఘవః ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

తే తు తస్మిన్మహావృక్ష ఉషితా రజనీం శివామ్ ।
విమలేఽభ్యుదితే సూర్యే తస్మాద్దేశాత్ప్రతస్థిరే ॥ ౧ ॥

యత్ర భాగీరథీ గంగా యమునామభివర్తతే ।
జగ్ముస్తం దేశముద్ధీశ్య విగాహ్య సుమహద్వనమ్ ॥ ౨ ॥

తే భూమిమాగాన్వివిధాన్దేశాంశ్చాపి మనోరమాన్ ।
అదృష్టపూర్వాన్పశ్యంతస్తత్ర తత్ర యశస్వినః ॥ ౩ ॥

యథాక్షేమేణ గచ్ఛన్స పశ్యంశ్చ వివిధాన్ద్రుమాన్ ।
నివృత్తమాత్రే దివసే రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

ప్రయాగమభితః పశ్య సౌమిత్రే ధూమమున్నతమ్ ।
అగ్నేర్భగవతః కేతుం మన్యే సంనిహితో మునిః ॥ ౫ ॥

నూనం ప్రాప్తాః స్మ సమ్భేదం గంగాయమునయోర్వయమ్ ।
తథా హి శ్రూయతే శద్ధౌబ్ధ వారిణా వారిఘట్టితః ॥ ౬ ॥

దారూణి పరిభిన్నాని వనజైరుపజీవిభిః ।
భరద్వాజాశ్రమే చైతే దృశ్యన్తే వివిధా ద్రుమాః ॥ ౭ ॥

ధన్వినౌ తౌ సుఖం గత్వా లమ్బమానే దివాకరే ।
గంగాయమునయోః సన్ధౌ ప్రాపతుర్నిలయం మునేః ॥ ౮ ॥

రామస్తాశ్రమమాసాద్య త్రాసయన్మృగపక్షిణః ।
గత్వా ముహూర్తమధ్వానం భరద్వాజముపాగమత్ ॥ ౯ ॥

తతస్తాశ్రమమాసాద్య మునేర్దర్శనకాఙ్క్షిణౌ ।

సీతయానుగతౌ వీరౌ దూరాదేవావతస్థతుః ॥ 10 ॥

హుతాగ్నిహోత్రం దృష్ట్వైవ మహాభాగం కృతాజ్ఞులిః ।
రామః సౌమిత్రిణా సార్థం సీతయా చాభ్యవాదయత్ ॥ 11 ॥

న్యవేదయత చాత్మానం తస్మై లక్ష్మణపూర్వజః ।
పుత్రౌ దశరథస్యావాం భగవన్రామలక్ష్మణౌ ॥ 12 ॥

భార్యా మమేయం వైదేహీ కల్యాణీ జనకాత్మజా ।
మాం చానుయాతా విజనం తపోవనమనిన్దితా ॥ 13 ॥

పిత్రా ప్రవ్రాజ్యమానం మాం సౌమిత్రిరనుజః ప్రియః ।
అయమన్వగమద్భ్రాతా వనమేవ దృఢవ్రతః ॥ 14 ॥

పిత్రా నియుక్తా భగవన్ప్రవేశ్యామస్తపోవనమ్ ।
ధర్మమేవాచరిష్యామస్తత్ర మూలఫలాశనాః ॥ 15 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః ।
ఉపానయత ధర్మాత్మా గామర్ష్యముదకం తతః ॥ 16 ॥

మృగపక్షిభిరాసీనో మునిభిశ్చ సమన్తతః ।
రామమాగతమభ్యర్చ్య స్వాగతేనాహ తం మునిః ॥ 17 ॥

ప్రతిగృహ్య చ తామర్చాముపవిష్టం సరాఘవమ్ ।
భరద్వాజోఽబ్రవీద్వాక్యం ధర్మయుక్తమిదం తదా ॥ 18 ॥

చిరస్య ఖలు కాకుత్స్థ పశ్యామి త్వామిహాగతమ్ ।
శ్రుతం తవ మయా చేదం వివాసనమకారణమ్ ॥ 19 ॥

అవకాశో వివిక్తోఽయం మహానద్యోః సమాగమే ।
పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ వసత్విహ భగాన్సుఖమ్ ॥ 20 ॥

ఏవముక్తస్తు వచనం భరద్వాజేన రాఘవః ।

ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం రామః సర్వహితే రతః ॥ 21 ॥

భగవన్నిత ఆసన్నః పౌరజానపదో జనః ।
ఆగమిష్యతి వైదేహీం మాం చాపి ప్రేక్షకో జనః ।
అనేన కారణేనాహమిహ వాసం న రోచయే ॥ 22 ॥

ఏకాన్తే పశ్య భగవన్నాశ్రమస్థానముత్తమమ్ ।
రమతే యత్ర వైదేహీ సుఖార్హా జనకాత్మజా ॥ 23 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరద్వాజో మహామునిః ।
రాఘవస్య తతో వాక్యమర్థ గ్రాహకమబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

దశక్రోశ ఇతస్తాత గిరిర్యస్మిన్నివతస్యసి ।
మహర్షినేవితః పుణ్యః సర్వతః సుఖ దర్శనః ॥ 25 ॥

గోలాఙ్గాలానుచరితో వానరర్షనిషేవితః ।
చిత్రకూట ఇతి ఖ్యాతో గన్ధమాదనసంనిభః ॥ 26 ॥

యావతా చిత్ర కూటస్య నరః శృఙ్గాణ్యవేక్షతే ।
కల్యాణాని సమాధత్తే న పాపే కురుతే మనః ॥ 27 ॥

ఋషయస్తత్ర బహవో విహృత్య శరదాం శతమ్ ।
తపసా దివమారూఢాః కపాలశిరసా సహ ॥ 28 ॥

ప్రవివిక్తమహం మన్యే తం వాసం భవతః సుఖమ్ ।
ఇహ వా వనవాసాయ వస రామ మయా సహ ॥ 29 ॥

స రామం సర్వకామైస్తం భరద్వాజః ప్రియాతిథిమ్ ।
సభార్యం సహ చ భ్రాత్రా ప్రతిజగ్రాహ ధర్మవిత్ ॥ 30 ॥

తస్య ప్రయాగే రామస్య తం మహర్షిముపేయుషః ।
ప్రపన్నా రజనీ పుణ్యా చిత్రాః కథయతః కథాః ॥ 31 ॥

ప్రభాతాయాం రజన్యాం తు భరద్వాజముపాగమత్ ।
ఉవాచ నరశార్దూలో మునిం జ్వలితతేజసమ్ ॥ 32 ॥

శర్వరీం భవనన్నద్య సత్యశీల తవాశ్రమే ।
ఉషితాః స్నేహ వసతిమనుజానాతు నో భవాన్ ॥ 33 ॥

రాత్ర్యాం తు తస్యాం వ్యుష్టాయాం భరద్వాజోఽబ్రవీదిదమ్ ।
మధుమూలఫలోపేతం చిత్రకూటం వ్రజేతి హ ॥ 34 ॥

తత్ర కుఞ్జరయూథాని మృగయూథాని చాభితః ।
విచరంతి వనాన్తేషు తాని ద్రక్ష్యసి రాఘవ ॥ 35 ॥

ప్రహృష్టకోయష్టికకోకిలస్వనైర్-
వినాదితం తం వసుధాధరం శివమ్ ।
మృగైశ్చ మత్తైర్బహుభిశ్చ కుఞ్జరైః
సురమ్యమాసాద్య సమావసాశ్రమమ్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఉషిత్యా రజనీం తత్ర రాజపుత్రావరిన్దమౌ ।
మహర్షిమభివాద్యాథ జగ్ముతుస్తం గిరిం ప్రతి ॥ 1 ॥

ప్రస్థితాంశ్చైవ తాన్ప్రేక్ష్య పితా పుత్రానివాన్వగాత్ ।
తతః ప్రచక్రమే వక్తుం వచనం స మహామునిః ॥ 2 ॥

అథాసాద్య తు కాలిన్దీం శీఘ్రస్రోతసమాపగామ్ ।
తత్ర యూయం ప్లవం కృత్వా తరతాంశుమతీం నదీమ్ ॥ 3 ॥

తతో న్యగ్రోధమాసాద్య మహాన్తం హరితచ్ఛదమ్ ।
వివృద్ధం బహుభిర్వృక్షైః శ్యామం సిద్ధోపనేవితమ్ ॥ 4 ॥

క్రోశమాత్రం తతో గత్వా నీలం ద్రక్ష్యథ కాననమ్ ।
పలాశబదరీమిత్రం రామ వంశైశ్చ యామునైః ॥ 5 ॥

స పన్థాశ్చిత్రకూటస్య గతః సుబహుశో మయా ।
రమ్యో మార్దవయుక్తశ్చ వనదావైర్వివర్జితః ।
ఇతి పన్థానమావేద్య మహర్షిః స న్యవర్తత ॥ 6 ॥

ఉపావృత్తే మునౌ తస్మిన్రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
కృతపుణ్యాః స్మ సౌమిత్రే మునిర్యన్తోఽనుకమ్పితే ॥ 7 ॥

ఇతి తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ మన్త్రయిత్వా మనస్విनౌ ।
సీతామేవాగ్రతః కృత్వా కాలిన్దీం జగ్ముతుర్నదీమ్ ॥ 8 ॥

తౌ కాష్ఠసఙ్ఖాటమథో చక్రతుః సుమహాప్లవమ్ ।
చకార లక్ష్మణశ్చిత్వా సీతాయాః సుఖమానసమ్ ॥ 9 ॥

తత్ర శ్రియమివాచిన్త్యాం రామో దాశరథిః ప్రియామ్ ।
ఈషత్సంలజ్జమానాం తామధ్యారోపయత ప్లవమ్ ॥ 10 ॥

తతః ప్లవేనాంశుమతీం శీఘ్రగామూర్మిమాలినీమ్ ।
తీరజైర్బహుభిర్వృక్షైః సన్తేరుర్యమునాం నదీమ్ ॥ 11 ॥

తే తీర్ణాః ప్లవముత్సుజ్య ప్రస్థాయ యమునావనాత్ ।
శ్యామం న్యగ్రోధమానేదుః శీతలం హరితచ్ఛదమ్ ॥ 12 ॥

కౌసల్యాం చైవ పశ్యేయం సుమిత్రాం చ యశస్వినీమ్ ।
ఇతి సీతాఞ్జాలిం కృత్వా పర్యగభద్రనస్పతిమ్ ॥ 13 ॥

క్రోశమాత్రం తతో గత్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
బహూన్మేధ్యాన్మృగాన్స్తత్వా చేరతుర్యమునావనే ॥ 14 ॥

విహృత్య తే బర్హిణపూగనాదితే
శుభే వనే వారణవానరాయుతే ।
సమం నదీవప్రముపేత్య సమ్మతమ్
నివాసమాజగ్మురదీనదర్శనః ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామవసుప్తమనంతరమ్ ।
ప్రబోధయామాస శనైర్లక్ష్మణం రఘునందనః ॥ 1 ॥

సౌమిత్రే శృణు వన్యానాం వల్లు వ్యాహరతాం స్వనమ్ ।
సమృతిష్ఠామహే కాలః ప్రస్థానస్య పరస్తప ॥ 2 ॥

స సుప్తః సమయే భ్రాత్రా లక్ష్మణః ప్రతిబోధితః ।
జహౌ నిద్రాం చ తస్మిం చ ప్రసక్తం చ పథి శ్రమమ్ ॥ 3 ॥

తత ఉత్థాయ తే సర్వే సృష్ట్యా నద్యాః శివం జలమ్ ।
పథానమృషిణోద్దిష్టం చిత్రకూటస్య తం యయుః ॥ 4 ॥

తతః సమృస్థితః కాలే రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
సీతాం కమలపత్రాక్షీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

ఆదీప్తానివ వైదేహి సర్వతః పుష్పితాన్నగాన్ ।
స్వైః పుష్పైః కింశుకాన్పశ్య మాలినః శిశిరాత్యయే ॥ 6 ॥

పశ్య భల్లాతకాన్పుల్లాన్నరైరనుపసేవితాన్ ।
ఫలపత్త్రైరవనతాన్నూనం శఙ్ఖామి జీవితమ్ ॥ 7 ॥

పశ్య ద్రోణప్రమాణాని లమ్బమానాని లక్ష్మణ ।
మథూని మధుకారీభిః సమ్భృతాని నగే నగే ॥ 8 ॥

ఏష క్రోశతి నత్యూహస్తం శిఖీ ప్రతికూజతి ।
రమణీయే వనోద్దేశే పుష్పసంస్తరసంకృతే ॥ 9 ॥

మాతజ్జయూథానుసృతం పక్షిసజ్జానునాదితమ్ ।

చిత్రకూటమిమం పశ్య ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్ ॥ 10 ॥

తతస్తౌ పాదచారేణ గచ్ఛంతౌ సహ సీతయా ।
రమ్యమాసేదతుః శైలం చిత్రకూటం మనోరమమ్ ॥ 11 ॥

తం తు పర్వతమాసాద్య నానాపక్షిగణాయుతమ్ ।
అయం వాసో భవేత్తావదత్ర సౌమ్య రమేమహి ॥ 12 ॥

లక్ష్మణానయ దారూణి దృఢాని చ వరాణి చ ।
కురుష్వావసథం సౌమ్య వాసే మేఽభిరతం మనః ॥ 13 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిర్వివిధాన్ద్రమాన్ ।
ఆజహార తతశ్చక్రే పర్ణ శాలామరిం దమ ॥ 14 ॥

శుశ్రూషమాణమేకాగ్రమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
ఐణేయం మాంసమాహృత్య శాలాం యజ్ఞ్యామహే వయమ్ ॥ 15 ॥

స లక్ష్మణః కృష్ణమృగం హత్వా మేధ్యం పతాపవాన్ ।
అథ చిక్షేప సౌమిత్రిః సమిధే జాతవేదసి ॥ 16 ॥

తం తు పక్వం సమాజ్ఞాయ నిష్ఠప్తం చిన్నశోణితమ్ ।
లక్ష్మణః పురుషవ్యాఘ్రమథ రాఘవమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

అయం కృష్ణః సమాప్తాఙ్గః శృతః కృష్ణ మృగో యథా ।
దేవతా దేవసజ్కాశ యజస్వ కుశలో హ్యసి ॥ 18 ॥

రామః స్నాత్వా తు నియతో గుణవాఙ్మయ్యకోవిదః ।
పాపసంశమనం రామశ్చకార బలిముత్తమమ్ ॥ 19 ॥

తాం వృక్షపర్ణచ్ఛదనాం మనోజ్ఞామ్
యథాప్రదేశం సుకృతాం నివాతామ్ ।
వాసాయ సర్వే వివిశుః సమేతాః
సభాం యథా దేవ గణాః సుధర్మామ్ ॥ 20 ॥

అనేకనానామృగపక్షిసంజ్ఞులే
విచిత్రపుష్పస్తంభలైర్దుమైర్యుతే ।
వనోత్తమే వ్యాలమృగానునాదితే
తథా విజహ్రుః సుసుఖం జితేంద్రియాః ॥ 21 ॥

సురమ్యమాసాద్య తు చిత్రకూటమ్
నదీం చ తాం మాల్యవతీం సుతీర్థామ్ ।
ననన్ద హృష్టో మృగపక్షిజష్టామ్
జహౌ చ దుఃఖం పురవిప్రవాసాత్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

కథయిత్వా సుదుఃఖార్తః సుమస్త్రేణ చిరం సహ ।
రామే దక్షిణ కూలస్థే జగామ స్వగృహం గుహః ॥ 1 ॥

అనుజ్ఞాతః సుమస్త్రోఽథ యోజయిత్వా హయోత్తమాన్ ।
అయోధ్యామేవ నగరీం ప్రయయా గాఢదుర్మనాః ॥ 2 ॥

స వనాని సుగన్ధిని సరితశ్చ సరాంసి చ ।
పశ్యన్నతియయా శీఘ్రం గ్రామాణి నగరాణి చ ॥ 3 ॥

తతః సాయాహ్నాసమయే తృతీయేఽహని సారథిః ।
అయోధ్యాం సమనుప్రాప్య నిరానన్దాం దదర్శ హ ॥ 4 ॥

స శూన్యామివ నిఃశబ్దాం దృష్ట్వా పరమదుర్మనాః ।
సుమస్త్రశ్చింతయామాస శోకవేగసమాహతః ॥ 5 ॥

కచ్చిన్న సగజా సాశ్వా సజనా సజనాధిపా ।
రామ సంతాపదుఃఖేన దగ్ధా శోకాగ్నినా పురీ ।
ఇతి చింతాపరః సూతస్త్వరితః ప్రవివేశ హ ॥ 6 ॥

సుమస్త్రమభియాంతం తం శతశోఽథ సహస్రశః ।
క్వ రామ ఇతి పృచ్ఛంతః సూతమభ్యద్రవన్నరాః ॥ 7 ॥

తేషాం శశంస గజ్ఞాయామహమాపృచ్ఛ్య రాఘవమ్ ।
అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్మి ధార్మికేణ మహాత్మనా ॥ 8 ॥

తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖా జనాః ।
అహో ధిగితి నిఃశ్వస్య హ రామేతి చ చుక్రుశుః ॥ 9 ॥

శుశ్రావ చ వచస్తేషాం వృన్దం వృన్దం చ తిష్ఠతామ్ ।
హతాః స్మ ఖలు యే నేహ పశ్యామ ఇతి రాఘవమ్ ॥ 10 ॥

దానయజ్ఞవివాహేషు సమాజేషు మహత్సు చ ।
న ద్రక్ష్యామః పునర్జాతు ధార్మికం రామమన్తరా ॥ 11 ॥

కిం సమర్థం జనస్యాస్య కిం ప్రియం కిం సుఖావహమ్ ।
ఇతి రామేణ నగరం పితృవత్పరిపాలితమ్ ॥ 12 ॥

వాతాయనగతానాం చ స్త్రీణామన్వన్తరాపణమ్ ।
రామశోకాభితప్తానాం శుశ్రావ పరిదేవనమ్ ॥ 13 ॥

స రాజమార్గమధ్యేన సుమన్త్రః పిహితాననః ।
యత్ర రాజా దశరథస్తదేవోపయయౌ గృహమ్ ॥ 14 ॥

సోఽవతీర్య రథాచ్ఛిష్టుం రాజవేశ్మ ప్రవిశ్య చ ।
కక్ష్యాః సప్తాభిచక్రామ మహాజనసమాకులాః ॥ 15 ॥

తతో దశరథస్త్రీణాం ప్రాసాదేభ్యస్తతస్తతః ।
రామశోకాభితప్తానాం మన్దం శుశ్రావ జల్పితమ్ ॥ 16 ॥

సహ రామేణ నిర్యాతో వినా రామమిహాగతః ।
సూతః కిం నామ కౌసల్యాం శోచంతి ప్రతివక్ష్యతి ॥ 17 ॥

యథా చ మన్యే దుర్జీవమేవం న సుకరం ధ్రువమ్ ।
ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే కౌసల్యా యత్ర జీవతి ॥ 18 ॥

సత్య రూపం తు తద్వాక్యం రాజ్ఞః స్త్రీణాం నిశామయన్ ।
ప్రదీప్తమివ శోకేన వివేశ సహసా గృహమ్ ॥ 19 ॥

స ప్రవిశ్యాష్టమీం కక్ష్యాం రాజానం దీనమాతులమ్ ।
పుత్రశోకపరిద్యూనమపశ్యత్పాణ్డరే గృహే ॥ 20 ॥

అభిగమ్య తమాసీనం నరేంద్రమభివాద్య చ ।
సుమన్తో రామవచనం యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్ ॥ 21 ॥

స తూష్ణిమేవ తచ్చుత్వా రాజా విభ్రాంత చేతనః ।
మూర్ఛితో న్యపతద్భూమౌ రామశోకాభిపీడితః ॥ 22 ॥

తతోఽన్తఃపురమావిధం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ ।
ఉద్భృత్య బాహూ చుక్రోశ నృపతౌ పతితే క్షితౌ ॥ 23 ॥

సుమిత్రయా తు సహితా కౌసల్యా పతితం పతిమ్ ।
ఉత్థాపయామాస తదా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

ఇమం తస్య మహాభాగ దూతం దుష్కరకారిణః ।
వనవాసాదనుప్రాప్తం కస్మాన్న ప్రతిభాషసే ॥ 25 ॥

అద్యేమమనయం కృత్వా వ్యపత్రపసి రాఘవ ।
ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు శోకే న స్యాత్సహాయతా ॥ 26 ॥

దేవ యస్యా భయాద్రామం నానుప్పచ్ఛసి సారథిమ్ ।
నేహ తిష్ఠతి కైకేయా విశ్రబ్ధం ప్రతిభాష్యతామ్ ॥ 27 ॥

సా తథోక్త్వా మహారాజం కౌసల్యా శోకలాలసా ।
ధరణ్యాం నిపపాతాశు బాష్పవిప్లుతభాషిణీ ॥ 28 ॥

ఏవం విలపతీం దృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాం భువి ।
పతిం చావేక్ష్య తాః సర్వాః సస్వరం రురుదుః స్త్రియః ॥ 29 ॥

తతస్తమన్తఃపురనాదముత్థితమ్
సమీక్ష్య వృద్ధాస్తరుణాశ్చ మానవాః ।
స్త్రియశ్చ సర్వా రురుదుః సమన్తతః
పురం తదాసీత్పునరేవ సజ్కులమ్ ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ద్విపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ప్రత్యాశ్వస్తో యదా రాజా మోహోత్ప్రత్యాగతః పునః ।
అథాజహావ తం సూతం రామవృత్తాంతకారణాత్ ॥ 1 ॥

వృద్ధం పరమసంతప్తం నవగ్రహమివ ద్విపమ్ ।
వినిశ్వసంతం ధ్యాయంతమస్వస్థమివ కుజ్జరమ్ ॥ 2 ॥

రాజా తు రజసా సూతం ధ్వస్తాఙ్గం సముపస్థితమ్ ।
అశ్రు పూర్ణముఖం దీనమువాచ పరమార్తవత్ ॥ 3 ॥

క్వ ను వత్స్యతి ధర్మాత్మా వృక్షమూలముపాశ్రితః ।
సోఽత్యంతసుఖితః సూత కిమశిష్యతి రాఘవః ।
భూమిపాలాత్మజో భూమౌ శేతే కథమనాథవత్ ॥ 4 ॥

యం యాంతమనుయాన్తి స్మ పదాతి రథకుజ్జరః ।
స వత్స్యతి కథం రామో విజనం వనమాశ్రితః ॥ 5 ॥

వ్యాలైర్మృగైరాచరితం కృష్ణసర్పనిషేవితమ్ ।
కథం కుమారౌ వైదేహ్యౌ సార్థం వనముపస్థితౌ ॥ 6 ॥

సుకుమార్యా తపస్విన్యా సుమన్త్ర సహ సీతయా ।
రాజపుత్రౌ కథం పాదైరవరుహ్య రథాద్గతౌ ॥ 7 ॥

సిద్ధార్థః ఖలు సూత త్వం యేన దృష్టౌ మమాత్మజౌ ।
వనాంతం ప్రవిశంతౌ తావశ్వినావివ మన్దరమ్ ॥ 8 ॥

కిమువాచ వచో రామః కిమువాచ చ లక్ష్మణః ।
సుమన్త్ర వనమాసాద్య కిమువాచ చ మైథిలీ ।
ఆసీతం శయితం భుక్తం సూత రామస్య కీర్తయ ॥ 9 ॥

ఇతి సూతో నరేంద్రేణ చోదితః సజ్జమానయా ।
ఉవాచ వాచా రాజానం సబాష్పపరిరబ్ధయా ॥ 10 ॥

అబ్రవీన్నాం మహారాజ ధర్మమేవానుపాలయన్ ।
అజ్ఞాలిం రాఘవః కృత్వా శిరసాభిప్రణమ్య చ ॥ 11 ॥

సూత మద్వచనాత్తస్య తాతస్య విదితాత్మనః ।
శిరసా వందనీయస్య వంద్యో పాదౌ మహాత్మనః ॥ 12 ॥

సర్వమంతఃపురం వాచ్యం సూత మద్వచనాత్త్వయా ।
ఆరోగ్యమవిశేషేణ యథార్హం చాభివాదనమ్ ॥ 13 ॥

మాతా చ మమ కౌసల్యా కుశలం చాభివాదనమ్ ।
దేవి దేవస్య పాదౌ చ దేవవత్పరిపాలయ ॥ 14 ॥

భరతః కుశలం వాచ్యో వాచ్యో మద్వచనేన చ ।
సర్వాస్వేవ యథాన్యాయం వృత్తిం వర్తస్వ మాతృషు ॥ 15 ॥

వక్తవ్యశ్చ మహాబాహురిక్షాకుకులనన్దనః ।
పితరం యౌవరాజ్యస్థో రాజ్యస్థమనుపాలయ ॥ 16 ॥

ఇత్యేవం మాం మహారాజ బ్రువన్నేవ మహాయశాః ।
రామో రాజీవతామ్రాక్షో భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ 17 ॥

లక్ష్మణస్తు సుసంక్కుద్ధో నిఃశ్వసన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
కేనాయమపరాధేన రాజపుత్రో వివాసితః ॥ 18 ॥

యది ప్రవ్రాజితో రామో లోభకారణకారితమ్ ।
వరదాననిమిత్తం వా సర్వథా దుష్కృతం కృతమ్ ।
రామస్య తు పరిత్యాగే న హేతుముపలక్షయే ॥ 19 ॥

అసమీక్ష్య సమారబ్ధం విరుద్ధం బుద్ధిలాఘవాత్ ।
జనయిష్యతి సజ్కోశం రాఘవస్య వివాసనమ్ ॥ 20 ॥

అహం తావన్మహారాజే పితృత్వం నోపలక్షయే ।
భ్రాతా భర్తా చ బన్ధుశ్చ పితా చ మమ రాఘవః ॥ 21 ॥

సర్వలోకప్రియం త్యక్త్వా సర్వలోకహితే రతమ్ ।
సర్వలోకోఽనురజ్యేత కథం త్వానేన కర్మణా ॥ 22 ॥

జానకీ తు మహారాజ నిఃశ్వసంతీ తపస్విని ।
భూతోపహతచిత్తేవ విష్ణితా వృష్మతా స్థితా ॥ 23 ॥

అదృష్టపూర్వవ్యసనా రాజపుత్రీ యశస్విని ।
తేన దుఃఖేన రుదతీ నైవ మాం కిఞ్చిదబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

ఉదీక్షమాణా భర్తారం ముఖేన పరిశుష్యతా ।
ముమోచ సహసా బాష్పం మాం ప్రయాన్తముదీక్ష్య సా ॥ 25 ॥

తథైవ రామోఽశ్రుముఖః కృతాఞ్జలిః
స్థితోఽభవల్లక్ష్మణబాహుపాలితః ।
తథైవ సీతా రుదతీ తపస్విని
నిరీక్షతే రాజరథం తథైవ మామ్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్విపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

మమ త్వశ్వా నివృత్తస్య న ప్రావర్తంత వర్తమాని ।
ఉష్ణమశ్రు విముఞ్చంతో రామే సమృద్ధిస్తే వనమ్ ॥ 1 ॥

ఉభాభ్యాం రాజపుత్రాభ్యామథ కృత్వాహమజ్ఞలిమ్ ।
ప్రస్థితో రథమాస్థాయ తద్దుఃఖమపి ధారయన్ ॥ 2 ॥

గుహేవ సార్థం తత్రైవ స్థితోఽస్మి దివసానృహూన్ ।
ఆశయా యది మాం రామః పునః శబ్దాపయేదితి ॥ 3 ॥

విషయే తే మహారాజ రామవ్యసనకర్కితాః ।
అపి వృక్షాః పరిష్మానః సపుష్పాఙ్కురకోరకాః ॥ 4 ॥

న చ సర్పన్తి సత్త్వాని వ్యాలా న ప్రసరన్తి చ ।
రామశోకాభిభూతం తన్నిష్కాజమభవద్వనమ్ ॥ 5 ॥

లీనపుష్కరపత్రాశ్చ నరేంద్ర కలుషోదకాః ।
సంతప్తపద్మాః పద్మినోః లీనమీనవిహజ్జమాః ॥ 6 ॥

జలజాని చ పుష్పాణి మాల్యాని స్థలజాని చ ।
నాద్య భాన్త్యల్పగన్ధీని ఫలాని చ యథా పురమ్ ॥ 7 ॥

ప్రవిశంతమయోధ్యాం మాం న కశ్చిదభినన్దతి ।
నరా రామమపశ్యంతో నిఃశ్వసన్తి ముహుర్ముహుః ॥ 8 ॥

హర్షైర్విరమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్య రథమాగతమ్ ।
హాహాకారకృతా నార్యో రామాదర్శనకర్కితాః ॥ 9 ॥

ఆయతైర్విమలైర్వైత్తైరశ్రవేగపరిప్లుతైః ।

అన్యోన్యమభివీక్షంతే వ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః ॥ 10 ॥

నామిత్రాణాం న మిత్రాణాముదాసీనజనస్య చ ।
అహమార్తతయా కఞ్చిద్విశేషం నోపలక్షయే ॥ 11 ॥

అప్రహృష్టమనుష్యా చ దీననాగతురఙ్గమా ।
ఆర్తస్వరపరిష్టానా వినిఃశ్వసితనిఃస్వనా ॥ 12 ॥

నిరానన్దా మహారాజ రామప్రవాజనాతులా ।
కౌసల్యా పుత్ర హీనేవ అయోధ్యా ప్రతిభాతి మా ॥ 13 ॥

సూతస్య వచనం శ్రుత్వా వాచా పరమదీనయా ।
బాష్పోపహతయా రాజా తం సూతమిదమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

కైకేయ్యా వినియుక్తేన పాపాభిజనభావయా ।
మయా న మస్త్రకుశలైర్వృద్ధైః సహ సమర్థితమ్ ॥ 15 ॥

న సుహృద్భిర్న చామాత్యైర్మస్త్రయిత్యా న నైగమైః ।
మయాయమర్థః సమ్మోహాత్ప్రీహేతోః సహసా కృతః ॥ 16 ॥

భవితవ్యతయా నూనమిదం వా వ్యసనం మహత్ ।
కులస్యాస్య వినాశాయ ప్రాప్తం సూత యదృచ్ఛయా ॥ 17 ॥

సూత యద్యస్తి తే కిఞ్చిన్మయాపి సుకృతం కృతమ్ ।
త్వం ప్రాపయాశు మాం రామం ప్రాణాః సన్త్వరయన్తి మామ్ ॥ 18 ॥

యద్యద్యాపి మమైవాజ్ఞా నివర్తయతు రాఘవమ్ ।
న శఙ్కామి వినా రామ ముహూర్తమపి జీవితుమ్ ॥ 19 ॥

అథ వాపి మహాబాహుర్గతో దూరం భవిష్యతి ।
మామేవ రథమారోప్య శీఘ్రం రామాయ దర్శయ ॥ 20 ॥

వృత్తదంష్ట్రో మహేష్వాసః క్వాసౌ లక్ష్మణపూర్వజః ।

యది జీవామి సాధ్వేనం పశ్యేయం సహ సీతయా ॥ 21 ॥

లోహితాక్షం మహాబాహుమాముక్తమణికుण्डలమ్ ।
రామం యది న పశ్యామి గమిష్యామి యమక్షయమ్ ॥ 22 ॥

అతో ను కిం దుఃఖతరం యోఽహమిచ్ఛాకునన్దనమ్ ।
ఇమామవస్థామాపన్నో నేహ పశ్యామి రాఘవమ్ ॥ 23 ॥

హా రామ రామానుజ హా హా వైదేహి తపస్విని ।
న మాం జానీత దుఃఖేన ప్రియమాణమనాథవత్ ।
దుస్తరో జీవతా దేవి మయాయం శోకసాగరః ॥ 24 ॥

అశోభనం యోఽహమిహాద్య రాఘవమ్
దిదృక్షమాణో న లభే సలక్ష్మణమ్ ।
ఇతీవ రాజా విలపన్మహాయశాః
పపాత తూర్ణం శయనే స మూర్ఛితః ॥ 25 ॥

ఇతి విలపతి పార్థివే ప్రనష్టే
కరుణతరం ద్విగుణం చ రామహేతోః ।
వచనమనునిశమ్య తస్య దేవీ
భయమగమత్పునరేవ రామమాతా ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

తతో భూతోపస్పృష్టేవ వేపమానా పునః పునః ।
ధరణ్యాం గతసత్త్వేవ కౌసల్యా సూతమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

నయ మాం యత్ర కాకుత్స్థః సీతా యత్ర చ లక్ష్మణః ।
తాన్వినా ళ్ణమప్యత్ర జీవితం నోత్సహే హ్యహమ్ ॥ ౨ ॥

నివర్తయ రథం శీఘ్రం దణ్డకాన్నయ మామపి ।
అథ తాన్నానుగచ్ఛామి గమిష్యామి యమక్షయమ్ ॥ ౩ ॥

బాష్పవేగౌపహతయా స వాచా సజ్జమానయా ।
ఇదమాశ్వాసయన్దేపీం సూతః ప్రాజ్ఞానిరబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

త్యజ శోకం చ మోహం చ సమృద్ధిమం దుఃఖజం తథా ।
వ్యవధూయ చ సంతాపం వనే వత్స్యతి రాఘవః ॥ ౫ ॥

లక్ష్మణశ్చాపి రామస్య పాదౌ పరిచరన్వనే ।
ఆరాధయతి ధర్మజ్ఞః పరలోకం జితేంద్రియః ॥ ౬ ॥

విజనేఽపి వనే సీతా వాసం ప్రాప్య గృహేష్యివ ।
విస్రమ్భం లభతేఽభీతా రామే సంన్యస్త మానసా ॥ ౭ ॥

నాస్యా దైన్యం కృతం కిఞ్చిత్సుసూక్ష్మమపి లక్షయే ।
ఉచితేవ ప్రవాసానాం వైదేహీ ప్రతిభాతి మా ॥ ౮ ॥

నగరోపవనం గత్వా యథా స్మ రమతే పురా ।
తథైవ రమతే సీతా నిర్జనేషు వనేష్యపి ॥ ౯ ॥

బాలేవ రమతే సీతా బాలచన్ద్రనిభాననా ।

రామా రామే హ్యదీనాత్మా విజనేఽపి వనే సతీ ॥ 10 ॥

తద్గతం హృదయం హ్యస్యాస్తదధీనం చ జీవితమ్ ।
అయోధ్యాపి భవేత్తస్యా రామ హీనా తథా వనమ్ ॥ 11 ॥

పథి పృచ్ఛతి వైదేహీ గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ ।
గతిం దృష్ట్వా నదీనాం చ పాదపాన్వివిధానపి ॥ 12 ॥

అధ్వనా వాత వేగేన సమ్భ్రమేణాతపేన చ ।
న హి గచ్ఛతి వైదేహ్యశ్చన్ద్రాంశుసదృశీ ప్రభా ॥ 13 ॥

సదృశం శతపత్రస్య పూర్ణచన్ద్రోపమప్రభమ్ ।
వదనం తద్వదాన్యాయా వైదేహ్య న వికమ్పతే ॥ 14 ॥

అలక్తరసరక్తాభావలక్తరసవర్జితౌ ।
అద్యాపి చరణౌ తస్యాః పద్మకోశసమప్రభౌ ॥ 15 ॥

నూపురోద్ఘృష్టహేలేవ ఖేలం గచ్ఛతి భామినీ ।
ఇదాసీమపి వైదేహీ తద్రాగా న్యస్తభూషణా ॥ 16 ॥

గజం వా వీక్ష్య సింహం వా వ్యాఘ్రం వా వనమాశ్రితా ।
నాహారయతి సన్త్రాసం బాహూ రామస్య సంశ్రితా ॥ 17 ॥

న శోచ్యంతే న చాత్మా తే శోచ్యో నాపి జనాధిపః ।
ఇదం హి చరితం లోకే ప్రతిష్ఠాస్యతి శాశ్వతమ్ ॥ 18 ॥

విధూయ శోకం పరిహృష్టమానసా
మహర్షియాతే పథి సువ్యవస్థితాః ।
వనే రతా వన్యఫలాశనాః పితుః
శుభాం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయంతి తే ॥ 19 ॥

తథాపి సూతేన సుయుక్తవాదినా
నివార్యమాణా సుతశోకకర్శితా ।

న చైవ దేవీ విరరామ కూజితాత్
ప్రియేతి పుత్రేతి చ రాఘవేతి చ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుఃపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చపఞ్చశతమః సర్గః ॥

వనం గతే ధర్మపరే రామే రమయతాం వరే ।
కౌసల్యా రుదతీ స్వార్తా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

యద్యపిత్రిషు లోకేషు ప్రథితం తే మయద్యశః ।
సానుక్రోశో వదాన్యశ్చ ప్రియవాదీ చ రాఘవః ॥ ౨ ॥

కథం నరవరశ్రేష్ఠ పుత్రౌ తౌ సహ సీతయా ।
దుఃఖితౌ సుఖసంవృద్ధౌ వనే దుఃఖం సహిష్యతః ॥ ౩ ॥

సా నూనం తరుణీ శ్యామా సుకుమారీ సుఖోచితా ।
కథముష్ణం చ శీతం చ మైథిలీ ప్రసహిష్యతే ॥ ౪ ॥

భుక్త్వాశనం విశాలాక్షీ సూపదంశాన్వితం శుభమ్ ।
వన్యం వైవారమాహారం కథం సీతోపభోజ్యతే ॥ ౫ ॥

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషం శ్రుత్వా శుభమనిన్దితా ।
కథం క్రవ్యాదసింహానాం శబ్దం శ్రోష్యత్యశోభనమ్ ॥ ౬ ॥

మహేన్ద్రధ్వజసంజ్ఞాశః క్వ ను శేతే మహాభుజః ।
భుజం పరిఘసంజ్ఞాశముపధాయ మహాబలః ॥ ౭ ॥

పద్మవర్ణం సుకేశాంతం పద్మనిఃశ్వాసముత్తమమ్ ।
కదా ద్రక్ష్యామి రామస్య వదనం పుష్కరేక్షణమ్ ॥ ౮ ॥

వజ్రసారమయం నూనం హృదయం మే న సంశయః ।
అపశ్యన్త్యా న తం యద్వై ఫలతీదం సహస్రధా ॥ ౯ ॥

యది పఞ్చదశే వర్షే రాఘవః పునరేష్యతి ।

జహ్యోద్రాజ్యం చ కోశం చ భరతేనోపభోక్ష్యతే || 10 ||

ఏవం కనీయసా భ్రాత్రా భుక్తం రాజ్యం విశాం పతే ।
భ్రాతా జ్యేష్ఠా వరిష్ఠాశ్చ కిమర్థం నావమంస్యతే || 11 ||

న పరేణాహృతం భక్ష్యం వ్యాఘ్రః ఖాదితుమిచ్ఛతి ।
ఏవమేవ నరవ్యాఘ్రః పరలీఢం న మంస్యతే || 12 ||

హవిరాజ్యం పురోడాశాః కుశా యూపాశ్చ ఖాదిరాః ।
నైతాని యాతయామాని కుర్వంతి పునరధ్వరే || 13 ||

తథా హ్యోత్తమిదం రాజ్యం హృతసారాం సురామివ ।
నాభిమన్తుమలం రామో నష్టసోమమివాధ్వరమ్ || 14 ||

నైవంవిధమసత్కారం రాఘవో మర్షయిష్యతి ।
బలవానివ శార్దూలో బాలధేరభిమర్శనమ్ || 15 ||

స తాదృశః సింహబలో వృషభాక్షో నరర్షభః ।
స్వయమేవ హతః పిత్రా జలజేనాత్మజో యథా || 16 ||

ద్విజాతి చరితో ధర్మః శాస్త్రదృష్టః సనాతనః ।
యది తే ధర్మనిరతే త్వయా పుత్రే వివాసితే || 17 ||

గతిరేవాకృతిర్నార్యా ద్వితీయా గతిరాత్మజః ।
తృతీయా జ్ఞాతయో రాజంశ్చతుర్థీ నేహ విద్యతే || 18 ||

తత్ర త్వం చైవ మే నాస్తి రామశ్చ వనమాశ్రితః ।
న వనం గన్తుమిచ్ఛామి సర్వథా హి హతా త్వయా || 19 ||

హతం త్వయా రాజ్యమిదం సరాష్ట్రమ్
హతస్తథాత్మా సహ మన్త్రిభిశ్చ ।
హతా సపుత్రాస్మి హతాశ్చ పౌరాః
సుతశ్చ భార్యా చ తవ ప్రహృష్టౌ || 20 ||

ఇమాం గిరం దారుణశబ్దసంశ్రితామ్
నిశమ్య రాజాపి ముమోహ దుఃఖితః ।
తతః స శోకం ప్రవివేశ పార్థివః
స్వదుష్కృతం చాపి పునస్తదాస్మరత్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పంచాశతమః సర్గః ॥

ఏవం తు క్రుద్ధయా రాజా రామమాత్రా సశోకయా ।
శ్రావితః పరుషం వాక్యం చింతయామాస దుఃఖితః ॥ 1 ॥

తస్య చింతయమానస్య ప్రత్యభాత్కర్మ దుష్కృతమ్ ।
యదనేన కృతం పూర్వమజ్ఞానాచ్ఛబ్దవేధినా ॥ 2 ॥

అమనాస్తేన శోకేన రామశోకేన చ ప్రభుః ।
దహ్యామానస్తు శోకాభ్యాం కౌసల్యామాహ భూపతిః ॥ 3 ॥

ప్రసాదయే త్వాం కౌసల్యే రచితోఽయం మయాజ్ఞానిః ।
వత్సలా చాన్యశంసా చ త్వం హి నిత్యం పరేష్వపి ॥ 4 ॥

భర్తా తు ఖలు నారీణాం గుణవాన్నిర్గుణోఽపి వా ।
ధర్మం విమృశమానానాం ప్రత్యక్షం దేవి దైవతమ్ ॥ 5 ॥

సా త్వం ధర్మపరా నిత్యం దృష్టలోకపరావర ।
నార్హస్యే విప్రియం వక్తుం దుఃఖితాపి సుదుఃఖితమ్ ॥ 6 ॥

తద్వాక్యం కరుణం రాజ్ఞః శ్రుత్వా దీనస్య భాషితమ్ ।
కౌసల్యా వ్యసృజద్భాష్యం ప్రణాలీవ నవోదకమ్ ॥ 7 ॥

స మూర్ఛా బద్ధ్వా రుదతీ రాజ్ఞః పద్మమివాజ్ఞాలిమ్ ।
సమభ్రమాదబ్రవీత్ప్రస్తా త్వరమాణాక్షరం వచః ॥ 8 ॥

ప్రసీద శిరసా యాచే భూమౌ నితతితాస్మి తే ।
యాచితాస్మి హతా దేవ హస్తవ్యాహం న హి త్వయా ॥ 9 ॥

నైషా హి సా స్త్రీ భవతి శ్లాఘనీయేన ధీమతా ।

ఉభయోర్లోకయోర్విర పత్యా యా సమ్ప్రసాద్యతే || 10 ||

జానామి ధర్మం ధర్మజ్ఞ త్వాం జానే సత్యవాదినమ్ ।
పుత్రశోకార్తయా తత్తు మయా కిమపి భాషితమ్ || 11 ||

శోకో నాశయతే ధైర్యం శోకో నాశయతే శ్రుతమ్ ।
శోకో నాశయతే సర్వం నాస్తి శోకసమో రిపుః || 12 ||

శయమాపతితః సోఢుం ప్రహరో రిపుహస్తతః ।
సోఢుమాపతితః శోకః సుసూక్ష్మోఽపి న శక్యతే || 13 ||

వనవాసాయ రామస్య పఞ్చరాత్రోఽద్య గణ్యతే ।
యః శోకహతహరాయాః పఞ్చవర్షోపమో మమ || 14 ||

తం హి చింతయమానాయాః శోకోఽయం హృది వర్ధతే ।
అదీనామివ వేగేన సముద్రసలిలం మహత్ || 15 ||

ఏవం హి కథయన్త్యాస్తు కౌసల్యాయాః శుభం వచః ।
మన్దరశ్మిరభూత్సుర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత || 16 ||

అథ ప్రహ్లాదితో వాక్యైర్దేవ్యా కౌసల్యయా నృపః ।
శోకేన చ సమాక్రాంతో నిద్రాయా వశమేయివాన్ || 17 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ||

॥ సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ప్రతిబుద్ధో ముహుర్తేన శోకోపహతచేతనః ।
అథ రాజా దశరథః స చింతామభ్యపద్యత ॥ 1 ॥

రామలక్ష్మణయోశ్చైవ వివాసాద్వాసవోపమమ్ ।
ఆవివేశోపసర్గస్తం తమః సూర్యమివాసురమ్ ॥ 2 ॥

స రాజా రజనీం షష్ఠీం రామే ప్రవ్రజితే వనమ్ ।
అర్ధరాత్రే దశరథః సంస్మరన్తుష్కృతం కృతమ్ ।
కౌసల్యాం పుత్రశోకార్తామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

యదాచరతి కల్యాణీ శుభం వా యది వాశుభమ్ ।
తదేవ లభతే భద్రే కర్తా కర్మజమాత్మనః ॥ 4 ॥

గురు లాఘవమర్థానామారమ్భే కర్మణాం ఫలమ్ ।
దోషం వా యో న జానాతి స బాల ఇతి హోచ్యతే ॥ 5 ॥

కశ్చిదామ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ నిషిఞ్చతి ।
పుష్పం దృష్ట్వా ఫలే గృధ్నుః స శోచతి ఫలాగమే ॥ 6 ॥

సోఽహమామ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ న్యషేచయమ్ ।
రామం ఫలాగమే త్యక్త్వా పశ్చాచ్ఛోచామి దుర్మతిః ॥ 7 ॥

లబ్ధశబ్దేన కౌసల్యే కుమారేణ ధనుష్మతా ।
కుమారః శబ్దవేధీతి మయా పాపమిదం కృతమ్ ।
తదిదం మేఽనుసమ్ప్రాప్తం దేవి దుఃఖం స్వయం కృతమ్ ॥ 8 ॥

సమ్మోహాదిహ బాలేన యథా స్యాద్భక్షితం విషమ్ ।
ఏవం మమాప్యవిజ్ఞాతం శబ్దవేధ్యమయం ఫలమ్ ॥ 9 ॥

దేవ్యనూథా త్వమభవో యువరాజో భవామ్యహమ్ ।
తతః ప్రావృడనుప్రాప్తా మదకామవివర్ధిని ॥ 10 ॥

ఉపాస్యహి రసాన్భూమాంస్తప్త్యా చ జగదంశుభిః ।
పరేతాచరితాం భీమాం రవిరావిశతే దిశమ్ ॥ 11 ॥

ఉష్ణమంతర్దధే సద్యః స్నిగ్ధా దదృశిరే ఘనాః ।
తతో జహృషిరే సర్వే భేకసారజ్గబర్హిణః ॥ 12 ॥

పతితేనామృతా చన్నః పతమానేన చాసకృత్ ।
ఆబభౌ మత్తసారజ్గస్తోయరాశిరివాచలః ॥ 13 ॥

తస్మిన్నతిసుఖే కాలే ధనుష్మానిషుమాన్రథీ ।
వ్యాయామ కృతసంక్కుల్పః సరయూమన్వగాం నదీమ్ ॥ 14 ॥

నిపానే మహిషం రాత్రౌ గజం వాభ్యాగతం నదీమ్ ।
అన్యం వా శ్వాపదం కఞ్చిజ్జఘాంసురజితేంద్రియః ॥ 15 ॥

అథాన్ధకారే త్వశ్రౌషం జలే కుమభస్య పర్యతః ।
అచక్షుర్విషయే ఘోషం వారణస్యేవ నర్దతః ॥ 16 ॥

తతోఽహం శరముద్భృత్య దీప్తమాశీవిషోపమమ్ ।
అముఞ్చాం నిశితం బాణమహమాశీవిషోపమమ్ ॥ 17 ॥

తత్ర వాగుషసి వ్యక్తా ప్రాదురాసీద్వనౌకసః ।
హా హేతి పతతస్తోయే వాగభూత్తత్ర మానుషీ ।
కథమస్మద్విధే శస్త్రం నిపతేత్తు తపస్విని ॥ 18 ॥

ప్రవివిక్తాం నదీం రాత్రావుదాహారోఽహమాగతః ।
ఇషుణాభిహతః కేన కస్య వా కిం కృతం మయా ॥ 19 ॥

ఋషేర్హి న్యస్త దణ్డస్య వనే వన్యేన జీవతః ।

కథం ను శస్త్రేణ వధో మద్విధస్య విధీయతే ॥ 20 ॥

జటాభారధరస్యైవ వల్కలాజినవాససః ।
కో వధేన మమార్థీ స్యాత్కిం వాస్యాపకృతం మయా ॥ 21 ॥

ఏవం నిష్ఫలమారబ్ధం కేవలానర్థసంహితమ్ ।
న కశ్చిత్సాధు మన్యేత యథైవ గురుతల్పగమ్ ॥ 22 ॥

నేమం తథానుశోచామి జీవితక్షయమాత్మనః ।
మాతరం పితరం చోభావనుశోచామి మద్విధే ॥ 23 ॥

తదేతాన్మిథునం వృద్ధం చిరకాలభృతం మయా ।
మయి పశ్చాత్పమాపన్నే కాం వృత్తిం వర్తయిష్యతి ॥ 24 ॥

వృద్ధౌ చ మాతాపితరావహం చైకేషుణా హతః ।
కేన స్మ నిహతాః సర్వే సుబాలేనాకృతాత్మనా ॥ 25 ॥

తం గిరం కరుణాం శ్రుత్వా మమ ధర్మానుకాఙ్క్షిణః ।
కరాభ్యాం సశరం చాపం వ్యథితస్యాపతద్భువి ॥ 26 ॥

తం దేశమహమాగమ్య దీనసత్త్వః సుదుర్మనాః ।
అపశ్యమిషుణా తీరే సరయ్యాస్తాపసం హతమ్ ॥ 27 ॥

స మాముదీవ్యక్ష్య నేత్రాభ్యాం త్రస్తమస్వస్థచేతనమ్ ।
ఇత్యువాచ వచః క్రూరం దిధక్షన్నివ తేజసా ॥ 28 ॥

కిం తవాపకృతం రాజన్వనే నివసతా మయా ।
జిహ్విర్షరమ్భో గుర్వర్థం యదహం తాడితస్త్యయా ॥ 29 ॥

ఏకేన ఖలు బాణేన మర్మణ్యభిహతే మయి ।
ద్వావన్ధౌ నిహతౌ వృద్ధౌ మాతా జనయితా చ మే ॥ 30 ॥

తౌ నూనం దుర్బలావన్థౌ మత్ప్రతీక్షౌ పిపాసితౌ ।
చిరమాశాకృతాం తృష్ణాం కష్టాం సన్ధారయిష్యతః ॥ 31 ॥

న నూనం తపసో వాస్తి ఫలయోగః శ్రుతస్య వా ।
పితా యన్మాం న జానాతి శయానం పతితం భువి ॥ 32 ॥

జానన్నపి చ కిం కుర్యాదశక్తిరపరిక్రమః ।
భిద్యమానమివాశక్తస్త్రాతుమన్యో నగో నగమ్ ॥ 33 ॥

పితుస్త్యమేవ మే గత్వా శీఘ్రమాచక్ష్య రాఘవ ।
న త్వామనుదహేత్కుర్థో వనం వహ్నిరివైధితః ॥ 34 ॥

ఇయమేకపదీ రాజన్యతో మే పితురాశ్రమః ।
తం ప్రసాదయ గత్వా త్వం న త్వాం స కుపితః శపేత్ ॥ 35 ॥

విశల్యం కురు మాం రాజన్మర్మ మే నిశితః శరః ।
రుణధి మృదు సోత్సేధం తీరమమ్బురయో యథా ॥ 36 ॥

న ద్విజాతిరహం రాజన్మా భూత్యై మనసో వ్యథా ।
శూద్రాయామస్మి వైశ్యేన జాతో జనపదాధిప ॥ 37 ॥

ఇతీవ వదతః కృచ్ఛాద్బాణాభిహతమర్మణః ।
తస్య త్వానమ్యమానస్య తం బాణమహముద్ధరమ్ ॥ 38 ॥

జలార్ద్రగాత్రం తు విలప్య కృచ్ఛాన్
మర్మవ్రణం సంతతముచ్ఛసంతమ్ ।
తతః సరయ్యాం తమహం శయానమ్
సమీక్ష్య భద్రే సుభృశం విషణ్ణః ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తపञ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ అష్టపశ్చాశతమః సర్గః ॥

తదజ్ఞానాన్మహత్వాపం కృత్వా సజ్కులితేంద్రియః ।
ఏకస్త్యచింతయం బుద్ధ్యా కథం ను సుకృతం భవేత్ ॥ 1 ॥

తతస్తం ఘటమాదయ పూర్ణం పరమవారిణా ।
ఆశ్రమం తమహం ప్రాప్య యథాఖ్యాతపథం గతః ॥ 2 ॥

తత్రాహం దుర్బలావన్దౌ వృద్ధావపరిణాయకౌ ।
అపశ్యం తస్య పితరో లూనపక్షావివ ద్విజౌ ॥ 3 ॥

తన్నిమిత్రాభిరాసీనౌ కథాభిరపరిక్రమౌ ।
తామాశాం మత్కృతే హీనావుదాసీనావనాథవత్ ॥ 4 ॥

పదశబ్దం తు మే శ్రుత్వా మునిర్వాక్యమభాషత ।
కిం చిరాయసి మే పుత్ర పానీయం ఊప్రమానయ ॥ 5 ॥

యన్నిమిత్రమిదం తాత సలిలే క్రీడితం త్వయా ।
ఉత్కణ్ఠితా తే మాతేయం ప్రవిశ ఊప్రమాశ్రమమ్ ॥ 6 ॥

యద్యశ్యలీకం కృతం పుత్ర మాత్రా తే యది వా మయా ।
న తన్మనసి కర్తవ్యం త్వయా తాత తపస్వినా ॥ 7 ॥

త్వం గతిస్త్యగతీనాం చ చక్షుస్త్యం హీనచక్షుషామ్ ।
సమాసక్తాస్త్యయి ప్రాణాః కిఞ్చిన్నౌ నాభిభాషసే ॥ 8 ॥

మునిమవ్యక్తయా వాచా తమహం సజ్జమానయా ।
హీనవ్యజ్ఞానయా ప్రేక్ష్య భీతో భీత ఇవాబ్రువమ్ ॥ 9 ॥

మనసః కర్మ చేష్టాభిరభిసంస్తభ్య వాగ్బలమ్ ।

ఆచచక్షే త్వహం తస్మై పుత్రవ్యసనజం భయమ్ || 10 ||

క్షత్రియోఽహం దశరథో నాహం పుత్రో మహాత్మనః ।
సజ్జనావమతం దుఃఖమిదం ప్రాప్తం స్వకర్మజమ్ || 11 ||

భగవంశ్చాపహస్తోఽహం సరయూతీరమాగతః ।
జిఘాంసుః శ్వాపదం కిఞ్చిన్నిపానే వాగతం గజమ్ || 12 ||

తత్ర శ్రుతో మయా శబ్దో జలే కుమ్భస్య పూర్యతః ।
ద్విపోఽయమితి మత్వా హి బాణేనాభిహతో మయా || 13 ||

గత్వా నద్యాస్తతస్తీరమపశ్యమిషుణా హృది ।
వినిర్భిన్నం గతప్రాణం శయానం భువి తాపసమ్ || 14 ||

భగవత్కృష్ణబద్ధమాలక్ష్య మయా గజజిఘాంసునా ।
విస్మృష్టోఽమృశి నారాచస్తేన తే నిహతః సుతః || 15 ||

స చోద్ధృతేన బాణేన తత్రైవ స్వర్గమాస్థితః ।
భగవంతావుభౌ శోచన్నన్ధావితి విలప్య చ || 16 ||

అజ్ఞానాదభవతః పుత్రః సహసాభిహతో మయా ।
శేషమేవఙ్గతే యత్స్యాత్తత్ప్రసీదతు మే మునిః || 17 ||

స తచ్చుత్వా వచః క్రూరం నిఃశ్వసఞ్శోకకర్శితః ।
మామువాచ మహాతేజాః కృతాఙ్గాలిముపస్థితమ్ || 18 ||

యద్యేతదశుభం కర్మ న స్మ మే కథయేః స్వయమ్ ।
ఫలేన్మూర్ధా స్మ తే రాజన్సద్యః శతసహస్రధా || 19 ||

క్షత్రియేణ వధో రాజన్వానప్రస్థే విశేషతః ।
జ్ఞానపూర్వం కృతః స్థానాచ్ఛ్యావయేదపి వజ్రిణమ్ || 20 ||

అజ్ఞానాద్ధి కృతం యస్మాదిదం తేనైవ జీవసి ।
అపి హ్యద్య కులం నస్యోద్రాఘవాణాం కుతో భవాన్ ॥ 21 ॥

నయ నౌ నృప తం దేశమితి మాం చాభ్యభాషత ।
అద్య తం ద్రష్టుమిచ్ఛావః పుత్రం పశ్చిమదర్శనమ్ ॥ 22 ॥

రుధిరేణావసితాఙ్గం ప్రకీర్ణాజినవాససమ్ ।
శయానం భువి నిఃసంజ్ఞం ధర్మరాజవశం గతమ్ ॥ 23 ॥

అథాహమేకస్తం దేశం నీత్వా తౌ భృశదుఃఖితౌ ।
అస్పర్శయమహం పుత్రం తం మునిం సహ భార్యయా ॥ 24 ॥

తౌ పుత్రమాత్మనః స్పృష్ట్యా తమాసాద్య తపస్వినౌ ।
నిపేతతుః శరీరేఽస్య పితా చాస్యేదమబ్రవీత్ ॥ 25 ॥

న న్వహం తే ప్రియః పుత్ర మాతరం పశ్య ధార్మిక ।
కిం ను నాలిజ్ఞనే పుత్ర సుకుమార వచో వద ॥ 26 ॥

కస్య వాపరరాత్రేఽహం శ్రోష్యామి హృదయఙ్గమమ్ ।
అధీయానస్య మధురం శాస్త్రం వాన్యద్విశేషతః ॥ 27 ॥

కో మాం సన్ధ్యాముపాప్యైవ స్నాత్వా హుతహుతాశనః ।
శ్లాఘయిష్యత్యుపాసీనః పుత్రశోకభయార్ద్రితమ్ ॥ 28 ॥

కన్దమూలఫలం హృత్వా కో మాం ప్రియమివాతిథిమ్ ।
భోజయిష్యత్యకర్మణ్యమప్రగ్రహమనాయకమ్ ॥ 29 ॥

ఇమామన్ధాం చ వృద్ధాం చ మాతరం తే తపస్వినీమ్ ।
కథం పుత్ర భరిష్యామి కృపణాం పుత్రగర్ధినీమ్ ॥ 30 ॥

తిష్ఠ మా మా గమః పుత్ర యమస్య సదనం ప్రతి ।
శ్వో మయా సహ గంతాసి జనన్యా చ సమేధితః ॥ 31 ॥

ఉభావపి చ శోకార్తావనాథౌ కృపణౌ వనే ।
క్షిప్రమేవ గమిష్యావస్త్యయా హీనౌ యమక్షయమ్ ॥ 32 ॥

తతో వైవస్వతం దృష్ట్వా తం ప్రవక్ష్యామి భారతీమ్ ।
క్షమతాం ధర్మరాజో మే బిభృయాత్పితరావయమ్ ॥ 33 ॥

అపాపోఽసి యథా పుత్ర నిహతః పాపకర్మణా ।
తేన సత్యేన గచ్ఛాశు యే లోకాః శస్త్రయోధినామ్ ॥ 34 ॥

యాన్తి శూరా గతిం యాం చ సజ్జామేష్వనివర్తినః ।
హతాస్త్యభిముఖాః పుత్ర గతిం తాం పరమాం వ్రజ ॥ 35 ॥

యాం గతిం సగరః శైబ్యో దిలీపో జనమేజయః ।
నహుషో ధున్ధుమారశ్చ ప్రాప్తాస్తాం గచ్ఛ పుత్రక ॥ 36 ॥

యా గతిః సర్వసాధూనాం స్వాధ్యాయాత్పతసశ్చ యా ।
భూమిదస్యాహితాగ్నేశ్చ ఏకపత్నివ్రతస్య చ ॥ 37 ॥

గోసహస్రప్రదాతృణాం యా యా గురుభృతామపి ।
దేహన్యాసకృతాం యా చ తాం గతిం గచ్ఛ పుత్రక ।
న హి త్వస్మిన్కులే జాతో గచ్ఛత్యకుశలాం గతిమ్ ॥ 38 ॥

ఏవం స కృపణం తత్ర పర్యదేవయతాసకృత్ ।
తతోఽస్మై కర్తుముదకం ప్రవృత్తః సహ భార్యయా ॥ 39 ॥

స తు దివ్యేన రూపేణ మునిపుత్రః స్వకర్మభిః ।
ఆశ్వాస్య చ ముహూర్తం తు పితరౌ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 40 ॥

స్థానమస్మి మహత్ప్రాప్తో భవతోః పరిచారణాత్ ।
భవంతావపి చ క్షిప్రం మమ మూలముపైష్యతః ॥ 41 ॥

ఏవముక్త్వా తు దివ్యేన విమానేన వపుష్మతా ।
ఆరురోహ దివం క్షిప్రం మునిపుత్రో జితేంద్రియః ॥ 42 ॥

స కృత్వా తూదకం తూర్ణం తాపసః సహ భార్యయా ।
మామువాచ మహాతేజాః కృతాజ్ఞానిముపస్థితమ్ ॥ 43 ॥

అద్యైవ జహి మాం రాజన్మరణే నాస్తి మే వ్యథా ।
యచ్ఛరేణైకపుత్రం మాం త్వమకార్షీరపుత్రకమ్ ॥ 44 ॥

త్వయా తు యదవిజ్ఞానాన్నిహతో మే సుతః శుచిః ।
తేన త్వామభిశప్స్యామి సుదుఃఖమతిదారుణమ్ ॥ 45 ॥

పుత్రవ్యసనజం దుఃఖం యదేతన్మమ సామ్ప్రతమ్ ।
ఏవం త్వం పుత్రశోకేన రాజన్కాలం కరిష్యసి ॥ 46 ॥

తస్మాన్మామాగతం భద్రే తస్యోదారస్య తద్వచః ।
యదహం పుత్రశోకేన సన్త్యజ్యామ్యద్య జీవితమ్ ॥ 47 ॥

యది మాం సంస్పృశేద్రామః సకృదద్యాలభేత వా ।
న తస్మై సదృశం దేవి యన్మయా రాఘవే కృతమ్ ॥ 48 ॥

చక్షుషా త్వాం న పశ్యామి స్మృతిర్మమ విలుప్యతే ।
దూతా వైవస్వతస్యైతే కౌసల్యే త్వరయంతి మామ్ ॥ 49 ॥

అతస్తు కిం దుఃఖతరం యదహం జీవితక్షయే ।
న హి పశ్యామి ధర్మజ్ఞం రామం సత్యపరాక్యమమ్ ॥ 50 ॥

న తే మనుష్యా దేవాస్తే యే చారుశుభకుణ్డలమ్ ।
ముఖం ద్రక్ష్యంతి రామస్య వర్షే పఞ్చదశే పునః ॥ 51 ॥

పద్మపత్రేక్షణం సుభ్రు సుదంష్ట్రం చారునాసికమ్ ।
ధన్యా ద్రక్ష్యంతి రామస్య తారాధిపనిభం ముఖమ్ ॥ 52 ॥

సదృశం శారదన్యేన్దోః ఫుల్లస్య కమలస్య చ ।
సుగంధి మమ నాథస్య ధన్యా ద్రక్ష్యంతి తన్ముఖమ్ ॥ 53 ॥

నివృత్తవనవాసం తమయోధ్యాం పునరాగతమ్ ।
ద్రక్ష్యన్తి సుఖినో రామం శుక్రం మార్గగతం యథా ॥ 54 ॥

అయమాత్మభవః శోకో మామనాథమచేతనమ్ ।
సంసాదయతి వేగేన యథా కూలం నదీరయః ॥ 55 ॥

హో రాఘవ మహాబాహో హో మమాయాస నాశన ।
రాజా దశరథః శోచజ్ఞోఽవితాంతముపాగమత్ ॥ 56 ॥

తథా తు దీనం కథయన్నరాధిపః
ప్రియస్య పుత్రస్య వివాసనాతురః ।
గతేఽర్థరాత్రే భృశదుఃఖపీడితః
తదా జహౌ ప్రాణముదారదర్శనః ॥ 57 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం ప్రాతరేవాపరేఽహని ।
బద్ధినః పర్యుపాతిష్ఠంతతార్థివనివేశనమ్ ॥ 1 ॥

తతః శుచిసమాచారాః పర్యుపస్థాన కోవిదః ।
స్త్రీవర్షవరభూయిష్ఠా ఉపతస్థుర్యథాపురమ్ ॥ 2 ॥

హరిచన్దనసమ్పృక్తముదకం కాశ్చన్దైర్ఘ్యైః ।
ఆనిన్యః స్నానశిక్షాజ్ఞా యథాకాలం యథావిధి ॥ 3 ॥

మజ్జలాలమ్భనీయాని ప్రాశనీయానుపస్కరాన్ ।
ఉపనిన్యస్తథాప్యన్యః కుమారీ బహులాః స్త్రియః ॥ 4 ॥

అథ యాః కోసలేన్ద్రస్య శయనం ప్రత్యనన్తరాః ।
తాః స్త్రియస్తు సమాగమ్య భర్తారం ప్రత్యబోధయన్ ॥ 5 ॥

తా వేపథుపరీతాశ్చ రాజ్ఞః ప్రాణేషు శక్కితాః ।
ప్రతిస్రోతస్తృణాగ్రాణాం సదృశం సశ్చకమ్పిరే ॥ 6 ॥

అథ సంవేపమనానాం స్త్రీణాం దృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ।
యత్తదాశక్కితం పాపం తస్య జజ్ఞే వినిశ్చయః ॥ 7 ॥

తతః ప్రచుక్రుశుర్దీనాః సస్వరం తా వరాజ్ఞనాః ।
కరేణవ ఇవారణ్యే స్థానప్రచ్యుతయూథపాః ॥ 8 ॥

తాసామాక్రన్ద శబ్దేన సహసోద్గతచేతనే ।
కౌసల్యా చ సుమిత్రాచ త్యక్తనిద్రే బభూవతుః ॥ 9 ॥

కొనల్యా చ సుమిత్రా చ దృష్ట్యా సృష్ట్యా చ పార్థివమ్ ।
హా నాథేతి పరిక్రుశ్య పేతతుర్ధరణీతలే ॥ 10 ॥

సా కోసలేన్ద్రదుహితా వేష్టమానా మహీతలే ।
న బభ్రాజ రజోధ్వస్తా తారేవ గగనచ్యుతా ॥ 11 ॥

తత్సముత్తస్తసమ్భ్రాంతం పర్యుత్సుకజనాకులమ్ ।
సర్వతస్తుములాక్రందం పరితాపార్తబాన్ధవమ్ ॥ 12 ॥

సద్యో నిపతితానందం దీనవిక్లవదర్శనమ్ ।
బభూవ నరదేవస్య సద్మ దిష్టాన్తమీయుషః ॥ 13 ॥

అతీతమాజ్ఞాయ తు పార్థివర్షభమ్
యశస్వినం సమ్పరివార్య పత్నయః ।
భృశం రుదన్త్యః కరుణం సుదుఃఖితాః
ప్రగ్రహ్యా బాహూ వ్యలపన్ననాథవత్ ॥ 14 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠితమః సర్గః ॥

తమగ్నిమివ సంశాంతమమ్బుహీనమివార్ణవమ్ ।
హతప్రభమివాదిత్యం స్వర్గధం ప్రేక్ష్య భూమిపమ్ ॥ 1 ॥

కౌసల్యా బాష్పపూర్ణాక్షీ వివిధం శోకకర్శితా ।
ఉపగృహ్య శిరో రాజ్ఞః కైకేయాం ప్రత్యభాషత ॥ 2 ॥

సకామా భవ కైకేయి భుజ్ఞ్వ రాజ్యమకణ్ఠకమ్ ।
త్యక్త్వా రాజానమేకాగ్రా నృశంసే దుష్టచారిణి ॥ 3 ॥

విహాయ మాం గతో రామో భర్తా చ స్వర్గతో మమ ।
విపథే సార్థహినేవ నాహం జీవితుముత్సహే ॥ 4 ॥

భర్తారం తం పరిత్యజ్య కా స్త్రీ దైవతమాత్మనః ।
ఇచ్ఛేజ్జీవితుమన్యత్ర కైకేయాస్త్యక్తధర్మణః ॥ 5 ॥

న లుబ్ధో బుధ్యతే దోషాన్కిం పాకమివ భక్షయన్ ।
కుబ్జానిమిత్తం కైకేయా రాఘవాణాన్కులం హతమ్ ॥ 6 ॥

అనియోగే నియుక్తేన రాజ్ఞా రామం వివాసితమ్ ।
సభార్యం జనకః శ్రుత్వా పతితస్సృత్యహం యథా ॥ 7 ॥

రామః కమలపత్రాక్షో జీవనాశమితో గతః ।
విదేహరాజస్య సుతా తహా సీతా తపస్వినీ ।
దుఃఖస్యానుచితా దుఃఖం వనే పర్యుద్విజిష్యతి ॥ 8 ॥

నదతాం భీమఘోషాణాం నిశాసు మృగపక్షిణామ్ ।
నిశమ్య నూనం సంప్రస్తా రాఘవం సంశ్రయిష్యతి ॥ 9 ॥

వృద్ధశ్చైవాలపపుత్రశ్చ వైదేహీమనిచిన్తయన్ ।
సోఽపి శోకసమావిష్టో నను త్యక్ష్యతి జీవితమ్ ॥ 10 ॥

తాం తతః సమ్పరిష్వజ్య విలపంతీ తపస్వినీమ్ ।
వ్యపనిన్యః సుదుఃఖార్తాం కౌసల్యాం వ్యావహారికాః ॥ 11 ॥

తైలద్రోణ్యామథామాత్యాః సంవేశ్య జగతీపతిమ్ ।
రాజ్ఞః సర్వాణ్యథాదిష్టాశ్చక్రః కర్మాణ్యనన్తరమ్ ॥ 12 ॥

న తు సజ్కలనం రాజ్ఞో వినా పుత్రేణ మన్త్రిణః ।
సర్వజ్ఞాః కర్తుమీషస్తే తతో రక్షన్తి భూమిపమ్ ॥ 13 ॥

తైలద్రోణ్యాం తు సచివైః శాయితం తం నరాధిపమ్ ।
హో మృతోఽయమితి జ్ఞాత్వా స్త్రియస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ 14 ॥

బాహూనుద్యమ్య కృపణా నేత్రప్రసవణైర్ముఖైః ।
రుదన్త్యః శోకసన్తప్తాః కృపణం పర్యదేవయన్ ॥ 15 ॥

నిశానక్షత్రహినేవ స్త్రీవ భర్తువివర్జితా ।
పురీ నారాజతాయోధ్యా హీనా రాజ్ఞా మహాత్మనా ॥ 16 ॥

బాష్పపర్యాకులజనా హాహాభూతకులాజనా ।
శూన్యచత్వరవేశ్మాన్తా న బభ్రాజ యథాపురమ్ ॥ 17 ॥

గతప్రభా ద్యౌరివ భాస్కరం వినా
వ్యపేతనక్షత్రగణేవ శర్వరీ ।
పురీ బభాసే రహితా మహాత్మనా
న చాస్రకణ్ఠాకులమార్గచత్వరా ॥ 18 ॥

నరాశ్చ నార్యశ్చ సమేత్య సజ్జశో
విగర్హమాణా భరతస్య మాతరమ్ ।
తదా నగర్యాం నరదేవసజ్జయే
బభూవురార్తా న చ శర్మ లేభిరే ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

వ్యతీతాయాం తు శర్వర్యామాదిత్యస్యోదయే తతః ।
సమేత్య రాజకర్తారః సభామీయర్ద్విజాతయః ॥ ౧ ॥

మార్కణ్డేయోఽథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః ।
కాత్యాయనో గౌతమశ్చ జాబాలిశ్చ మహాయశాః ॥ ౨ ॥

ఏతే ద్విజాః సహమాత్యైః పృథగ్వాచముదీరయన్ ।
వసిష్ఠమేవాభిముఖాః శ్రేష్ఠో రాజపురోహితమ్ ॥ ౩ ॥

అతీతా శర్వరీ దుఃఖం యా నో వర్షతతోపమా ।
అస్మిన్పశ్చాత్వమాపన్నే పుత్రశోకేన పార్థివే ॥ ౪ ॥

స్వర్గతశ్చ మహారాజో రామశ్చరణ్యమాశ్రితః ।
లక్ష్మణశ్చాపి తేజస్వీ రామేణైవ గతః సహ ॥ ౫ ॥

ఉభౌ భరతశత్రుఘ్నా క్కేకయేషు పరస్తపౌ ।
పురే రాజగృహే రమ్యే మాతామహనివేశనే ॥ ౬ ॥

ఇక్ష్వక్వాకూణామిహాద్వైవ కశ్చిద్రాజా విధీయతామ్ ।
అరాజకం హి నో రాష్ట్రం న వినాశమవాప్నుయాత్ ॥ ౭ ॥

నారాజలే జనపదే విద్యున్మాలీ మహాస్వనః ।
అభివర్షతి పర్జన్యో మహిం దివ్యేన వారిణా ॥ ౮ ॥

నారాజకే జనపదే బీజముష్టిః ప్రకీర్యతే ।
నారాకకే పితుః పుత్రో భార్యా వా వర్తతే వశే ॥ ౯ ॥

అరాజకే ధనం నాస్తి నాస్తి భార్యాప్యరాజకే ।

ఇదమత్యాహితం చాన్యత్కృతః సత్యమరాజకే ॥ 10 ॥

నారాజకే జనపదే కారయన్తి సభాం నరాః ।
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి హృష్టాః పుణ్యగృహాణి చ ॥ 11 ॥

నారాజకే జనపదే యజ్ఞశీలా ద్విజాతయః ।
సత్రాణ్యన్వాసతే దాన్తా బ్రాహ్మణాః సంశితవ్రతాః ॥ 12 ॥

నారాజకే జనపదే ప్రభూతనటనర్తకాః ।
ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ వర్ధన్తే రాష్ట్రవర్ధనాః ॥ 13 ॥

నారాజకే జనపదే సిద్ధార్థా వ్యవహారిణః ।
కథాభిరనురజ్యన్తే కథాశీలాః కథాప్రియైః ॥ 14 ॥

నారాజకే జనపదే వాహనైః శీఘ్రగామిభిః ।
నరా నిర్యాన్త్యరణ్యాని నారీభిః సహ కామినః ॥ 15 ॥

నారాకజే జనపదే ధనవన్తః సురక్షితాః ।
శేరతే వివృత ద్వారాః కృషిగోరక్షజీవినః ॥ 16 ॥

నారాజకే జనపదే వణిజో దూరగామినః ।
గచ్ఛన్తి క్షేమమధ్వానం బహుపుణ్యసమాచితాః ॥ 17 ॥

నారాజకే జనపదే చరత్యేకచరో వశీ ।
భావయన్నాత్మనాత్మానం యత్రసాయజ్ఞహో మునిః ॥ 18 ॥

నారాజకే జనపదే యోగక్షేమం ప్రవర్తతే ।
న చాప్యరాజకే నేనా శత్రూన్విషహతే యుధి ॥ 19 ॥

యథా హ్యనుదకా నద్యో యథా వాప్యతృణం వనమ్ ।
అగోపాలా యథా గావస్తథా రాష్ట్రమరాజకమ్ ॥ 20 ॥

నారాజకే జనపదే స్వకం భవతి కస్యచిత్ ।

మత్స్య ఇవ నరా నిత్యం భక్షయన్తి పరస్పరమ్ || 21 ||

యేహి సమిభన్నమర్యాదా నాస్తికాశ్చిన్నసంశయాః ।
తేఽపి భావాయ కల్పన్తే రాజదణ్డనిపీడితాః || 22 ||

అహో తమ ఇవేదం స్యాన్న ప్రజ్ఞాయేత కిఞ్చన ।
రాజా చేన్న భవేత్లోకే విభజన్సాధ్వసాధునీ || 23 ||

జీవత్యపి మహారాజే తవైవ వచనం వయమ్ ।
నాతిక్రమామహే సర్వే వేలాం ప్రాప్యేవ సాగరః || 24 ||

స నః సమీక్ష్య ద్విజవర్యవృత్తమ్
నృపం వినా రాజ్యమరణ్యభూతమ్ ।
కుమారమిక్ష్యాకుసుతం వదాన్యమ్
త్వమేవ రాజానమిహాభిషిఞ్చయ || 25 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ ।
మిత్రమాత్యగణాన్సర్వాన్బ్రాహ్మణాన్స్తానిదం వచః ॥ 1 ॥

యదసౌ మాతులకులే పురే రాజగృహే సుఖీ ।
భరతో వసతి భ్రాత్రా శత్రుఘ్నోన సమన్వితః ॥ 2 ॥

తచ్ఛీఘ్రం జవనా దూతా గచ్ఛన్తు త్వరితైర్హయైః ।
ఆనేతుం భ్రాతరా వీరా కిం సమీక్షామహే వయమ్ ॥ 3 ॥

గచ్ఛన్వీతి తతః సర్వే వసిష్ఠం వాక్యమబ్రువన్ ।
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

ఏహి సిద్ధార్థ విజయ జయంతాశోకనన్దన ।
శ్రూయతామితికర్తవ్యం సర్వానేవ బ్రవీమి వః ॥ 5 ॥

పురం రాజగృహం గత్వా శీఘ్రం శీఘ్రజవైర్హయైః ।
త్యక్తశోకైరిదం వాచ్యః శాసనాదభరతో మమ ॥ 6 ॥

పురోహితస్త్వాం కుశలం ప్రాహ సర్వే చ మన్త్రిణః ।
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్యమాత్యయికం త్వయా ॥ 7 ॥

మా చాస్మై ప్రోషితం రామం మా చాస్మై పితరం మృతమ్ ।
భవంతః శంసిషుర్గత్వా రాఘవాణామిమం క్షయమ్ ॥ 8 ॥

కౌశేయాని చ వస్త్రాణి భూషణాని వరాణి చ ।
క్షిప్రమాదాయ రాజ్ఞశ్చ భరతస్య చ గచ్ఛత ।
వసిష్ఠేనాభ్యనుజ్ఞాతా దూతాః సన్త్వరితా యయుః ॥ 9 ॥

తే హస్తిన పురే గజ్ఞాం తీర్త్వా ప్రత్యజ్ఞుఖా యయుః ।
పాశ్చాలదేశమాసాద్య మధ్యేన కురుజాంగులమ్ ॥ 10 ॥

తే ప్రసన్నోదకాం దివ్యాం నానావిహగసేవితామ్ ।
ఉపాతిజగ్ముర్వేగేన శరదణ్డాం జనాకులామ్ ॥ 11 ॥

నికూలవృక్షమాసాద్య దివ్యం సత్యోపయాచనమ్ ।
అభిగమ్యాభివాద్యం తం కులిజ్ఞాం ప్రావిశన్పురీమ్ ॥ 12 ॥

అభికాలం తతః ప్రాప్య తేజోఽభిభవనాచ్ఛ్యతాః ।
యయుర్మధ్యేన బాహ్లికాన్సుదామానం చ పర్వతమ్ ।
విష్ణోః పదం ప్రేక్షమాణా విపాశాం చాపి శాల్మలీమ్ ॥ 13 ॥

తే శ్రాన్తవాహనా దూతా వికృష్టేన సతా పథా ।
గిరి వ్రజం పుర వరం శీఘ్రమానేదురజ్ఞాసా ॥ 14 ॥

భర్తుః ప్రియార్థం కులరక్షణార్థమ్
భర్తుశ్చ వంశస్య పరిగ్రహార్థమ్ ।
అహేడమానాస్త్వరయా స్మ దూతా
రాత్ర్యాం తు తే తత్పురమేవ యాతాః ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

యామేవ రాత్రిం తే దూతాః ప్రవిశంతి స్మ తాం పురీమ్ ।
భరతేనాపి తాం రాత్రిం స్వప్నో దృష్టోఽయమప్రియః ॥ 1 ॥

వ్యష్టామేవ తు తాం రాత్రిం దృష్ట్వా తం స్వప్నమప్రియమ్ ।
పుత్రో రాజాధిరాజస్య సుభృశం పర్యతప్యత ॥ 2 ॥

తప్యమానం సమాజ్ఞాయ వయస్యాః ప్రియవాదినః ।
ఆయాసం హి వినేష్యంతః సభాయాం చక్రీరే కథాః ॥ 3 ॥

వాదయంతి తథా శాంతిం లాసయన్త్యపి చాపరే ।
నాటకాన్యపరే ప్రాహుర్వాస్యాని వివిధాని చ ॥ 4 ॥

స తైర్మహాత్మా భరతః సఖిభిః ప్రియ వాదిభిః ।
గోష్ఠీహాస్యాని కుర్వద్భిర్న ప్రాహృష్యత రాఘవః ॥ 5 ॥

తమబ్రవీత్ప్రియసఖో భరతం సఖిభిర్వృతమ్ ।
సుహృద్భిః పర్యుపాసీనః కిం సఖే నానుమోదసే ॥ 6 ॥

ఏవం బ్రువాణం సుహృదం భరతః ప్రత్యువాచ హ ।
శృణు త్వం యన్నిమిత్తమ్మే దైన్యమేతదుపాగతమ్ ॥ 7 ॥

స్వప్నే పితరమద్రాక్షం మలినం ముక్తమూర్ధజమ్ ।
పతన్తమద్రిశిఖరాత్కలుషే గోమయే హ్రదే ॥ 8 ॥

ప్లవమానశ్చ మే దృష్టః స తస్మిన్గోమయహ్రదే ।
పిబన్నజ్జాలినా తైలం హసన్నివ ముహుర్ముహుః ॥ 9 ॥

తతస్తితోదనం భుక్త్వా పునః పునరథఃశిరాః ।

తైలేనాభ్యక్తసర్వాజ్ఞస్తైలమేవావగాహత ॥ 10 ॥

స్వప్నేఽపి సాగరం శుష్కం చన్ద్రం చ పతితం భువి ।
సహసా చాపి సంశన్తం జ్వలితం జాతవేదసమ్ ॥ 11 ॥

అవదీరాం చ పృథివీం శుష్కాంశ్చ వివిధాన్ద్రిమాన్ ।
అహం పశ్యామి విధ్వస్తాన్సధూమాంశ్చైవ పార్వతాన్ ॥ 12 ॥

పీఠే కార్ణాయనే చైనం నిషణ్ణం కృష్ణవాససమ్ ।
ప్రహసన్తి స్మ రాజానం ప్రమదాః కృష్ణపిఙ్గలాః ॥ 13 ॥

త్వరమాణశ్చ ధర్మాత్మా రక్తమాల్యానులేపనః ।
రథేన ఖరయుక్తేన ప్రయాతో దక్షిణాముఖః ॥ 14 ॥

ఏవమేతన్మయా దృష్టమిమాం రాత్రిం భయావహామ్ ।
అహం రామోఽథ వా రాజా లక్ష్మణో వా మరిష్యతి ॥ 15 ॥

నరో యానేన యః స్వప్నే ఖరయుక్తేన యాతి హి ।
అచిరాత్తస్య ధూమాగ్రం చితాయాం సమ్ప్రదృశ్యతే ।
ఏతన్నిమిత్తం దీనోఽహం తన్న వః ప్రతిపూజయే ॥ 16 ॥

శుష్యతీవ చ మే కణ్ఠో న స్వస్థమివ మే మనః ।
జగుప్సన్నివ చాత్మానం న చ పశ్యామి కారణమ్ ॥ 17 ॥

ఇమాం హి దుఃస్వప్నగతిం నిశామ్య తామ్
అనేకరూపామవితర్కితాం పురా ।
భయం మహత్తద్ధృదయాన్న యాతి మే
విచిన్త్య రాజానమచిన్త్యదర్శనమ్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

భరతే బ్రువతి స్వప్నం దూతాస్తే క్లాంతవాహనాః ।
ప్రవిశ్యాసహ్యాపరిఖం రమ్యం రాజగృహం పురమ్ ॥ 1 ॥

సమాగమ్య తు రాజ్ఞా చ రాజపుత్రేణ చార్చితాః ।
రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా తు తమూచర్భరతం వచః ॥ 2 ॥

పురోహితస్త్యా కుశలం ప్రాహ సర్వే చ మన్త్రిణః ।
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్యమాత్యయికం త్వయా ॥ 3 ॥

అత్ర వింశతికోట్యస్తు నృపతేర్మాతులస్య తే ।
దశకోట్యస్తు సమూర్ణాస్తథైవ చ నృపాత్మజ ॥ 4 ॥

ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వం స్వనురక్తః సుహృజ్జనే ।
దూతానువాచ భరతః కామైః సమ్ప్రతిపూజ్య తాన్ ॥ 5 ॥

కచ్ఛిత్సుకుశలీ రాజా పితా దశరథో మమ ।
కచ్ఛిచ్ఛారాగతా రామే లక్ష్మణే వా మహాత్మని ॥ 6 ॥

ఆర్యా చ ధర్మనిరతా ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ ।
అరోగా చాపి కౌసల్యా మాతా రామస్య ధీమతః ॥ 7 ॥

కచ్ఛిత్సుమిత్రా ధర్మజ్ఞా జననీ లక్ష్మణస్య యా ।
శత్రుఘ్నస్య చ వీరస్య సారోగా చాపి మధ్యమా ॥ 8 ॥

ఆత్మకామా సదా చణ్డి క్రోధనా ప్రాజ్ఞమానినీ ।
అరోగా చాపి కైకేయీ మాతా మే కిమువాచ హ ॥ 9 ॥

ఏవముక్తాస్తు తే దూతా భరతేన మహాత్మనా ।

ఊచుః సమ్ప్రశ్రితం వాక్యమిదం తం భరతం తదా ।

కుశలాస్తే నరవ్యాప్తు యేషాం కుశలమిచ్ఛసి ॥ 10 ॥

భరతశ్చాపి తాన్దూతానేవముక్తోఽభ్యభాషత ।

ఆప్యచ్ఛేఽహం మహారాజం దూతాః సన్త్వరయన్తి మామ్ ॥ 11 ॥

ఏవముక్త్వా తు తాన్దూతాన్భరతః పార్థివాత్మజః ।

దూతైః సఞ్చోదితో వాక్యం మాతామహమువాచ హ ॥ 12 ॥

రాజన్పితుర్గమిష్యామి సకాశం దూతచోదితః ।

పునరప్యహమేష్యామి యదా మే త్వం స్మరిష్యసి ॥ 13 ॥

భరతేనైవముక్తస్తు నృపో మాతామహస్తదా ।

తమువాచ శుభం వాక్యం శిరస్యాపూయ రాఘవమ్ ॥ 14 ॥

గచ్ఛ తాతానుజానే త్వాం కైకేయీ సుప్రజాస్త్యయా ।

మాతరం కుశలం బ్రూయాః పితరం చ పరన్తప ॥ 15 ॥

పురోహితం చ కుశలం యే చాన్యే ద్విజసత్తమాః ।

తౌ చ తాత మహేష్వాసౌ భ్రాతరు రామలక్ష్మణౌ ॥ 16 ॥

తస్మై హస్త్యుత్తమాంశ్చిత్రాన్కమ్బలానజినాని చ ।

అభిసత్కృత్య కైకేయో భరతాయ ధనం దదౌ ॥ 17 ॥

రుక్మ నిష్కసహస్రే ద్వే షోడశాశ్వశతాని చ ।

సత్కృత్య కైకేయీ పుత్రం కేకయో ధనమాదిశత్ ॥ 18 ॥

తథామాత్యానభిప్రేతాన్విశ్వాస్యాంశ్చ గుణాన్వితాన్ ।

దదావశ్వపతిః శీఘ్రం భరతాయానుయాయినః ॥ 19 ॥

ఐరావతాన్దైన్ద్రశిరాన్నాగాన్వై ప్రియదర్శనాన్ ।

ఖరాఞ్శీఘ్రాన్సుసంయుక్తాన్మాతులోఽస్మై ధనం దదౌ ॥ 20 ॥

అంతఃపురేఽతినంవృద్ధాన్వ్యాఘ్రపీర్యబలాన్వితాన్ ।
దంష్ట్రాయుధాన్మహాకాయాఞ్కునశోఽపాయనం దదౌ ॥ 21 ॥

స మాతామహమాప్యచ్ఛ్య మాతులం చ యుధాజితమ్ ।
రథమారుహ్య భరతః శత్రుఘ్నసహితో యయా ॥ 22 ॥

రథాన్మణ్డలచక్రాంశ్చ యోజయిత్వా పరఃశతమ్ ।
ఉష్ణగోఽశ్వఖరైర్భ్రుత్వా భరతం యాన్తమన్వయుః ॥ 23 ॥

బలేన గుప్తో భరతో మహాత్మా
సహర్యకస్యాత్మసమైరమాత్యైః ।
ఆదాయ శత్రుఘ్నమపేతశత్రుర్-
గృహద్యయౌ సిద్ధ ఇవేన్ద్రలోకాత్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాష్టితమః సర్గః ॥

స ప్రాజ్ఞుభో రాజగృహాదభినిర్యామ వీర్యవాన్ ।
 హ్రోదినీం దూరపారాం చ ప్రత్యక్సోతస్తరజ్జీణీమ్ ।
 శతద్రూమతరచ్ఛిమాన్నదీమిక్షాకునన్దనః ॥ ౧ ॥

ఏలధానే నదీం తీర్త్వా ప్రాప్య చాపరపర్పటాన్ ।
 శిలామాకుర్వతీం తీర్త్వా ఆగ్నేయం శల్యకర్తనమ్ ॥ ౨ ॥

సత్యసన్ధః శుచిః శ్రీమాన్ప్రేక్షమాణః శిలావహామ్ ।
 అత్యయాత్స మహాశైలాన్వనం చైత్రరథం ప్రతి ॥ ౩ ॥

వేగినీం చ కులిజ్ఞాఖ్యాం హ్రోదినీం పర్వతావృతామ్ ।
 యమునాం ప్రాప్య సన్తిరో బలమాశ్వాసయత్తదా ॥ ౪ ॥

శీతీకృత్య తు గాత్రాణి క్లాంతానాశ్వాస్య వాజినః ।
 తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ ప్రాయాదాదాయ చోదకమ్ ॥ ౫ ॥

రాజపుత్రో మహారణ్యమనభీష్టోపసేవితమ్ ।
 భద్రో భద్రేణ యానేన మారుతః ఖమివాత్యయాత్ ॥ ౬ ॥

తోరణం దక్షిణార్ధేన జమ్బూప్రస్థముపాగమత్ ।
 వరూథం చ యయా రమ్యం గ్రామం దశరథాత్మజః ॥ ౭ ॥

తత్ర రమ్యే వనే వాసం కృత్వాసౌ ప్రాజ్ఞుభో యయా ।
 ఉద్యానముజ్జహానాయాః ప్రియకా యత్ర పాదపాః ॥ ౮ ॥

సాలాంస్తు ప్రియకాన్పాప్య శీఘ్రానాస్థాయ వాజినః ।
 అనుజ్ఞాప్యాథ భరతో వాహినీం త్వరితో యయా ॥ ౯ ॥

వాసం కృత్వా సర్వతీర్థే తీర్త్వా చోత్తానకాం నదీమ్ ।
అన్యా నదీశ్చ వివిధాః పార్వతీయైస్తురజ్జమైః ॥ 10 ॥

హస్తిపృష్ఠకమాసాద్య కుటికామత్యవర్తత ।
తతార చ నరవ్యాఘ్రౌ లౌహిత్యే స కపివతీమ్ ।
ఏకసాలే స్థాణుమతీం వినతే గోమతీం నదీమ్ ॥ 11 ॥

కలిజ్జ నగరే చాపి ప్రాప్య సాలవనం తదా ।
భరతః క్షిప్రమాగచ్ఛత్సుపరిశ్రాంతవాహనః ॥ 12 ॥

వనం చ సమతీత్యాశు శర్వర్యామరుణోదయే ।
అయోధ్యాం మనునా రాజ్ఞా నిర్మితాం స దదర్శ హ ॥ 13 ॥

తాం పురీం పురుషవ్యాఘ్రః సప్తరాత్రోషిటః పథి ।
అయోధ్యామగ్రతో దృష్ట్వా రథే సారథిమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

ఏషా నాతిప్రతీతా మే పుణ్యోద్యానా యశస్విని ।
అయోధ్యా దృశ్యతే దూరాత్సారథే పాణ్డమృత్తికా ॥ 15 ॥

యజ్వభిర్గుణసమ్పన్నైర్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ।
భూయిష్ఠమృష్టైరాకీర్ణా రాజర్షివరపాలితా ॥ 16 ॥

అయోధ్యాయాం పురాశబ్దః శ్రూయతే తుములో మహాన్ ।
సమంతాన్నరనారీణాం తమద్య న శృణోమ్యహమ్ ॥ 17 ॥

ఉద్యానాని హి సాయాహ్నౌ క్రీడితోపరతైర్నరైః ।
సమంతాద్విప్రధావద్భిః ప్రకాశంతే మమాన్యదా ॥ 18 ॥

తాన్యద్యానురుదస్తివ పరిత్యక్తాని కామిభిః ।
అరణ్యభూతేవ పురీ సారథే ప్రతిభాతి మే ॥ 19 ॥

న హ్యత్ర యానైర్దృశ్యంతే న గజైర్న చ వాజిభిః ।
నిర్యాంతో వాభియాంతో వా నరముఖ్యా యథాపురమ్ ॥ 20 ॥

అనిష్టాని చ పాపాని పశ్యామి వివిధాని చ ।
నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని తేన సీదతి తే మనః ॥ 21 ॥

ద్వారేణ వైజయంతేన ప్రావిశచ్ఛాస్తవాహనః ।
ద్వాఃస్థైరుత్థాయ విజయం పృష్టస్తైః సహితో యయా ॥ 22 ॥

స త్వనేకాగ్రహృదయో ద్వాఃస్థం ప్రత్యర్ఛ్య తం జనమ్ ।
సూతమశ్వపతేః క్లాంతమబ్రవీత్తత్ర రాఘవః ॥ 23 ॥

శ్రుతా నో యాదృశాః పూర్వం నృపతీనాం వినాశనే ।
ఆకారాస్తానహం సర్వానిహ పశ్యామి సారథే ॥ 24 ॥

మలినం చాశ్రుపూర్ణాక్షం దీనం ధ్యానపరం కృశమ్ ।
సస్త్రి పుంసం చ పశ్యామి జనముత్కణ్ఠితం పురే ॥ 25 ॥

ఇత్యేవముక్త్వా భరతః సూతం తం దీనమానసః ।
తాన్యనిష్ఠాన్యయోధ్యాయాం ప్రేక్ష్య రాజగృహం యయా ॥ 26 ॥

తాం శూన్యశృఙ్గాటకవేశ్మరథ్యామ్
రజోఽరుణద్వారకపాటయన్త్రామ్ ।
దృష్ట్వా పురీమిన్ద్రపురీ ప్రకాశామ్
దుఃఖేన సమూర్ణతరో బభూవ ॥ 27 ॥

బహూని పశ్యన్మనసోఽప్రియాణి
యాన్యన్నదా నాస్య పురే బభూవుః ।
అవాక్కిరా దీనమనా నహృష్టః
పితుర్మహాత్మా ప్రవివేశ వేశ్మ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

అపశ్యంస్తు తతస్తత్ర పితరం పితరాలయే ।
జగామ భరతో ద్రష్టుం మాతరం మాతురాలయే ॥ 1 ॥

అనుప్రాప్తం తు తం దృష్ట్వా కైకేయా ప్రోషితం సుతమ్ ।
ఉత్పాత తదా హృష్టా త్యక్త్వా సౌవర్ణమానసమ్ ॥ 2 ॥

స ప్రవిశ్యైవ ధర్మాత్మా స్వగృహం శ్రీవివర్జితమ్ ।
భరతః ప్రేక్ష్య జగ్రాహ జనన్యాశ్చరణౌ శుభౌ ॥ 3 ॥

తం మూర్ధ్ని సముపాస్మాయ పరిష్వజ్య యశస్వినమ్ ।
అజ్ఞే భరతమారోఘ్య ప్రప్టుం సముపచక్రమే ॥ 4 ॥

అద్య తే కతిచిద్రాత్యశ్చ్యుతస్యార్యకవేశ్మనః ।
అపి నాధ్వశ్రమః శీఘ్రం రథేనాపతతస్తవ ॥ 5 ॥

ఆర్యకన్తే సుకుశలో యుధాజిన్మాతులస్తవ ।
ప్రవాసాచ్చ సుఖం పుత్ర సర్వం మే వక్తుమర్హసి ॥ 6 ॥

ఏవం పృష్ఠస్తు కైకేయ్యా ప్రియం పార్థివనన్దనః ।
ఆచష్ట భరతః సర్వం మాత్రే రాజీవలోచనః ॥ 7 ॥

అద్య మే సప్తమీ రాత్రిశ్చ్యుతస్యార్యకవేశ్మనః ।
అమ్బాయాః కుశలీ తాతో యుధాజిన్మాతులశ్చ మే ॥ 8 ॥

యన్మే ధనం చ రత్నం చ దదౌ రాజా పరస్తపః ।
పరిశ్రాంతం పథ్యభవత్తతోఽహం పూర్వమాగతః ॥ 9 ॥

రాజవాక్యహరైర్దూతైస్త్యర్యమాణోఽహమాగతః ।

యదహం ప్రష్టమిచ్ఛామి తదమ్బా వక్తుమర్హసి ॥ 10 ॥

శూన్యోఽయం శయనీయస్తే పర్యజ్ఞో హేమభూషితః ।
న చాయమిక్ష్యాకుజనః ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మే ॥ 11 ॥

రాజా భవతి భూయిష్ఠమిహామ్బాయా నివేశనే ।
తమహం నాద్య పశ్యామి ద్రష్టమిచ్ఛన్నిహగతః ॥ 12 ॥

పితుర్గ్రహిష్యే చరణౌ తం మమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ।
ఆహోస్విదమ్భ జ్యేష్ఠాయాః కౌసల్యాయా నివేశనే ॥ 13 ॥

తం ప్రత్యువాచ కైకేయా ప్రియవద్ధోరమప్రియమ్ ।
అజానంతం ప్రజానంతి రాజ్యతోభేన మోహితా ।
యా గతిః సర్వభూతానాం తాం గతిం తే పితా గతః ॥ 14 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా భరతో వాక్యం ధర్మాభిజనవాఙ్ముచిః ।
పపాత సహసా భూమౌ పితృశోకబలార్దితః ॥ 15 ॥

తతః శోకేన సంవీతః పితుర్మరణదుఃఖితః ।
విలలాప మహాతేజా భ్రాంతాకులితచేతనః ॥ 16 ॥

ఏతత్సురుచిరం భాతి పితుర్మై శయనం పురా ।
తదిదం న విభాత్యద్య విహీనం తేన ధీమతా ॥ 17 ॥

తమార్తం దేవసంకాశం సమీక్ష్య పతితం భువి ।
ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే రాజపుత్ర మహాయశః ।
త్వద్విధా న హి శోచంతి సంతః సదసి సమ్మతాః ॥ 19 ॥

స రుదత్యా చిరం కాలం భూమౌ విపరివృత్య చ ।
జననీం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతః ॥ 20 ॥

అభిషేక్ష్యతి రామం తు రాజా యజ్ఞం ను యక్ష్యతి ।
ఇత్యహం కృతసంక్కుల్పో హృష్టో యాత్రామయాసిషమ్ ॥ 21 ॥

తదిదం హ్యన్యథా భూతం వ్యవదీర్ణం మనో మమ ।
పితరం యో న పశ్యామి నిత్యం ప్రియహితే రతమ్ ॥ 22 ॥

అమృ కేనాత్యగద్రాజా వ్యాధినా మయ్యనాగతే ।
ధన్యా రామాదయః సర్వే యైః పితా సంస్కృతః స్వయమ్ ॥ 23 ॥

న నూనం మాం మహారాజః ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్ ।
ఉపజిప్రేద్ధి మాం మూర్ధ్ని తాతః సంనమ్య సత్వరమ్ ॥ 24 ॥

క్వ స పాణిః సుఖస్పర్శస్తాతస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
యేన మాం రజసా ధ్వస్తమభీక్షం పరిమార్జతి ॥ 25 ॥

యో మే భ్రాతా పితా బన్ధుర్యస్య దాసోఽస్మి ధీమతః ।
తస్య మాం శీఘ్రమాఖ్యాహి రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః ॥ 26 ॥

పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో ధర్మమార్యస్య జానతః ।
తస్య పాదౌ గ్రహిష్యామి స హీదానీం గతిర్మమ ॥ 27 ॥

ఆర్యే కిమబ్రవీద్రాజా పితా మే సత్యవిక్రమః ।
పశ్చిమం సాధుసన్దేశమిచ్ఛామి శ్రోతుమాత్మనః ॥ 28 ॥

ఇతి పృష్టా యథాతత్త్వం కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
రామేతి రాజా విలపన్తా సీతే లక్ష్మణేతి చ ।
స మహాత్మా పరం తోకం గతో గతిమతాం వరః ॥ 29 ॥

ఇమాం తు పశ్చిమాం వాచం వ్యాజహార పితా తవ ।
కాల ధర్మపరిక్షిప్తః పాశైరివ మహాగజః ॥ 30 ॥

సిద్ధార్థాస్తు నరా రామమాగతం సీతయా సహ ।
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం ద్రక్ష్యన్తి పునరాగతమ్ ॥ 31 ॥

తచ్చుత్వా విషసాదైవ ద్వితీయా ప్రియశంసనాత్ ।
విషణ్ణవదనో భూత్వా భూయః పప్రచ్ఛ మాతరమ్ ॥ 32 ॥

క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా కౌసల్యానన్దవర్ధనః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ సమం గతః ॥ 33 ॥

తథా పృష్టా యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ।
మాతాస్య యుగపద్వాక్యం విప్రియం ప్రియశక్కుయా ॥ 34 ॥

స హి రాజసుతః పుత్ర చీరవాసా మహావనమ్ ।
దణ్డకాన్సహ వైదేహ్య లక్ష్మణానుచరో గతః ॥ 35 ॥

తచ్చుత్వా భరతస్త్రస్తో భాతుశ్చరిత్రశక్కుయా ।
స్వస్య వంశస్య మాహాత్మ్యతప్రప్టుం సముపచక్రమే ॥ 36 ॥

కచ్చిన్న బ్రాహ్మణవధం హృతం రామేణ కస్యచిత్ ।
కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః ॥ 37 ॥

కచ్చిన్న పరదారాన్వా రాజపుత్రోఽభిమన్యతే ।
కస్మాత్స దణ్డకారణ్యే భ్రూణహేవ వివాసితః ॥ 38 ॥

అథాస్య చపలా మాతా తత్స్వకర్మ యథాతథమ్ ।
తేనైవ స్త్రీస్వభావేన వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ 39 ॥

న బ్రాహ్మణ ధనం కిఞ్చిద్ధృతం రామేణ కస్యచిత్ ।
కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః ।
న రామః పరదారాంశ్చ చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి ॥ 40 ॥

మయా తు పుత్ర శ్రుత్వైవ రామస్యైవాభిషేచనమ్ ।
యాచితస్తే పితా రాజ్యం రామస్య చ వివాసనమ్ ॥ 41 ॥

స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ పితా తే తత్తథాకరోత్ ।
రామశ్చ సహసౌమిత్రిః ప్రేషితః సహ సీతయా ॥ 42 ॥

తమపశ్యన్ప్రియం పుత్రం మహిషాలో మహాయశాః ।
పుత్రశోకపరిదూఢానః పశ్చాత్వముపపేదివాన్ ॥ 43 ॥

త్వయా త్విదాసీం ధర్మజ్ఞ రాజత్వమవలమభ్యతామ్ ।
త్వత్కృతే హి మయా సర్వమిదమేవంవిధం కృతమ్ ॥ 44 ॥

తత్పుత్ర శీఘ్రం విధినా విధిజైర్-
వసిష్ఠముఖ్యైః సహితో ద్విజేన్ద్రైః ।
సంకూల్య రాజానమదీనసత్త్వమ్
ఆత్మానముర్వామభిషేచయస్వ ॥ 45 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్షష్ఠతమః సర్గః ॥

॥ సప్తషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా తు పితరం వృత్తం భ్రాతరు చ వివాసితౌ ।
భరతో దుఃఖసంతప్త ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

కిం నుణ్కార్యం హతస్యేహ మమ రాజ్యేన శోచతః ।
విహీనస్యాథ పిత్రా చ భ్రాత్రా పితృసమేన చ ॥ 2 ॥

దుఃఖే మే దుఃఖమకరోర్వృణే జ్వరమివాదధాః ।
రాజానం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసమ్ ॥ 3 ॥

కులస్య త్వమభావాయ కాలరాత్రిరివాగతా ।
అజ్ఞారముపగూహ్య స్మ పితా మే నావబుద్ధవాన్ ॥ 4 ॥

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకాభిపీడితే ।
దుష్కరం యది జీవేతాం ప్రాప్య త్వాం జననీం మమ ॥ 5 ॥

నను త్వార్యోఽపి ధర్మాత్మా త్వయి వృత్తిమనుత్తమామ్ ।
వర్తతే గురువృత్తిజ్ఞో యథా మాతరి వర్తతే ॥ 6 ॥

తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా కౌసల్యా దీర్ఘదర్శినీ ।
త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ భగిన్యామివ వర్తతే ॥ 7 ॥

తస్యాః పుత్రం కృతాత్మానం చీరవల్కలవాససమ్ ।
ప్రస్థాప్య వనవాసాయ కథం పాపే న శోచసి ॥ 8 ॥

అపాపదర్శినం శూరం కృతాత్మానం యశస్వినమ్ ।
ప్రవ్రాజ్య చీరవసనం కిం ను పశ్యసి కారణమ్ ॥ 9 ॥

లుభాయా విదితో మన్యే న తేఽహం రాఘవం ప్రతి ।

తథా హ్యనర్థో రాజ్యార్థం త్వయా నీతో మహానయమ్ || 10 ||

అహం హి పురుషవ్యాఘ్రావపశ్యన్రామలక్ష్మణౌ ।
కేన శక్తిప్రభావేన రాజ్యం రక్షితుముత్సహే || 11 ||

తం హి నిత్యం మహారాజో బలవంతం మహాబలః ।
అపాశ్రితోఽభూద్ధర్మాత్మా మేరుర్మేరువనం యథా || 12 ||

సోఽహం కథమిమం భారం మహాధుర్యసముద్యతమ్ ।
దమ్యో ధురమివాసాద్య సహాయం కేన చౌజసా || 13 ||

అథ వా మే భవేచ్ఛక్తిర్శ్లోగైర్బుద్ధిబలేన వా ।
సకామాం న కరిష్యామి త్వామహం పుత్రగర్ధినీమ్ ।
నివర్తయిష్యామి వనాద్భ్రాతరం స్వజనప్రియమ్ || 14 ||

ఇత్యేవముక్త్వా భరతో మహాత్మా
ప్రియేతరైర్వాక్యగణైస్తుదంతామ్ ।
శోకాతురశ్చాపి ననాద భూయః
సింహో యథా పర్వతగర్హ్వరస్థః || 15 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

తాం తథా గర్హయిత్వా తు మాతరం భరతస్తదా ।
రోషేణ మహతావిష్టః పునరేవాబ్రవీద్వచః ॥ 1 ॥

రాజ్యాదభ్రంశస్వ కైకేయి నృశంసే దుష్టచారిణి ।
పరిత్యక్తా చ ధర్మేణ మా మృతం రుదతీ భవ ॥ 2 ॥

కిం ను తేఽదూషయద్రాజా రామో వా భృశధార్మికః ।
యయోర్మృత్యుర్వివాసశ్చ త్వత్కృతే తుల్యమాగతౌ ॥ 3 ॥

భ్రూణహత్యామసి ప్రాప్తా కులస్యాస్య వినాశనాత్ ।
కైకేయి నరకం గచ్ఛ మా చ భర్తుః సలోకతామ్ ॥ 4 ॥

యత్త్వయా హీదృశం పాపం కృతం ఘోరేణ కర్మణా ।
సర్వలోకప్రియం హిత్వా మమాప్యాపాదితం భయమ్ ॥ 5 ॥

త్వత్కృతే మే పితా వృత్తో రామశ్చరణ్యమాశ్రితః ।
అయశో జీవతోకే చ త్వయాహం ప్రతిపాదితః ॥ 6 ॥

మాతృరూపే మమామిత్రే నృశంసే రాజ్యకాముకే ।
న తేఽహమభిభాష్యోఽస్మి దుర్వృత్తే పతిఘాతిని ॥ 7 ॥

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా మమ మాతరః ।
దుఃఖేన మహతావిష్టాస్తాం ప్రాప్య కులదూషిణీమ్ ॥ 8 ॥

న త్వమశ్వపతేః కన్యా ధర్మరాజస్య ధీమతః ।
రాక్షసీ తత్ర జాతాసి కులప్రధ్వంసినీ పితుః ॥ 9 ॥

యత్త్వయా ధార్మికో రామో నిత్యం సత్యపరాయణః ।
వనం ప్రస్థాపితో దుఃఖాత్పితా చ త్రిదివం గతః ॥ 10 ॥

యత్ప్రధానాసి తత్పాపం మయి పిత్రా వినాకృతే ।
భ్రాతృభ్యాం చ పరిత్యక్తే సర్వలోకస్య చాప్రియే ॥ 11 ॥

కౌసల్యాం ధర్మసంయుక్తాం వియుక్తాం పాపనిశ్చయే ।
కృత్వా కం ప్రాప్స్యసే త్వద్య తోకం నిరయగామినీ ॥ 12 ॥

కిం నావబుధ్యసే క్రూరే నియతం బంధుసంశ్రయమ్ ।
జ్యేష్ఠం పితృసమం రామం కౌసల్యాయాత్మసమ్భవమ్ ॥ 13 ॥

అఙ్గప్రత్యఙ్గజః పుత్రో హృదయాచ్ఛాపి జాయతే ।
తస్మాత్ప్రియతరో మాతుః ప్రియత్వాన్న తు బాంధవః ॥ 14 ॥

అన్యదా కిల ధర్మజ్ఞా సురభిః సురసమ్మతా ।
వహమానౌ దదర్శోర్వాస్యం పుత్రౌ విగతచేతసౌ ॥ 15 ॥

తావర్థదివసే శ్రాన్తౌ దృష్ట్వా పుత్రౌ మహీతలే ।
రురోద పుత్ర శోకేన బాష్పపర్యాకులేక్షణా ॥ 16 ॥

అధస్తాద్వృజతస్తస్యాః సురరాజ్ఞో మహాత్మనః ।
బిందవః పతితా గాత్రే సూక్ష్మాః సురభిగంధినః ॥ 17 ॥

తాం దృష్ట్వా శోకసంతప్తాం వజ్రపాణిర్యశస్వినీమ్ ।
ఇన్ద్రః ప్రాఙ్మలిరుద్విగ్నః సురరాజోఽబ్రవీద్వచః ॥ 18 ॥

భయం కచ్చిన్న చాస్మాసు కుతశ్చిద్విద్యతే మహత్ ।
కుతో నిమిత్తః శోకస్తే బ్రూహి సర్వహితైషిణి ॥ 19 ॥

ఏవముక్తా తు సురభిః సురరాజేన ధీమతా ।
పత్యువాచ తతో ధీరా వాక్యం వాక్యవిశారదా ॥ 20 ॥

శాన్తం పాతం న వః కిఞ్చిత్కుతశ్చిదమరాధిప ।
అహం తు మగ్నౌ శోచామి స్వపుత్రౌ విషమే స్థితౌ ॥ 21 ॥

ఏతౌ దృష్ట్వా కృషౌ దీనౌ సూర్యరశ్మిప్రతాపినౌ ।
వధ్యమానౌ బలీవర్దౌ కర్షకేణ సురాధిప ॥ 22 ॥

మమ కాయాత్ప్రసూతౌ హి దుఃఖితౌ భార పీడితౌ ।
యౌ దృష్ట్వా పరితప్యేఽహం నాస్తి పుత్రసమః ప్రియః ॥ 23 ॥

యస్యాః పుత్ర సహస్రాణి సాపి శోచతి కామధుక్ ।
కిం పునర్యా వినా రామం కౌసల్యా వర్తయిష్యతి ॥ 24 ॥

ఏకపుత్రా చ సాధ్వీ చ వివత్సేయం త్వయా కృతా ।
తస్మాత్త్వం సతతం దుఃఖం ప్రేత్య చేహ చ లప్స్యసే ॥ 25 ॥

అహం హ్యపచితిం భ్రాతుః పితుశ్చ సకలామిమామ్ ।
వర్ధనం యశసశ్చాపి కరిష్యామి న సంశయః ॥ 26 ॥

ఆనాయయిత్వా తనయం కౌసల్యాయా మహాద్యుతిమ్ ।
స్వయమేవ ప్రవేశ్యామి వనం మునినిషేవితమ్ ॥ 27 ॥

ఇతి నాగ ఇవారణ్యే తోమరాఙ్కుశచోదితః ।
పపాత భువి సఙ్క్రద్ధో నిఃశ్వసన్నివ పన్నగః ॥ 28 ॥

సంరక్తనేత్రః శిథిలామ్బరస్తదా
విధూతసర్వాభరణః పరస్తపః ।
బభూవ భూమౌ పతితో నృపాత్మజః
శచీపతేః కేతురివోత్సవక్షయే ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

తథైవ క్రోశతస్తస్య భరతస్య మహాత్మనః ।
కౌసల్యా శబ్దమాజ్ఞాయ సుమిత్రామిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఆగతః క్రూరకార్యాయాః కైకేయ్యా భరతః సుతః ।
తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి భరతం దీర్ఘదర్శినమ్ ॥ 2 ॥

ఏవముక్త్వా సుమిత్రాం సా వివర్ణా మలినామ్బరా ।
ప్రతస్థే భరతో యత్ర వేపమానా విచేతనా ॥ 3 ॥

స తు రామానుజశ్చాపి శత్రుఘ్నసహితస్తదా ।
ప్రతస్థే భరతో యత్ర కౌసల్యాయా నివేశనమ్ ॥ 4 ॥

తతః శత్రుఘ్న భరతౌ కౌసల్యాం ప్రేక్ష్య దుఃఖితౌ ।
పర్యష్వజేతాం దుఃఖార్తాం పతితాం నష్టచేతనామ్ ॥ 5 ॥

భరతం ప్రత్యువాచేదం కౌసల్యా భృశదుఃఖితా ।
ఇదం తే రాజ్యకామస్య రాజ్యం ప్రాప్తమకణ్ఠకమ్ ।
సమ్ప్రాప్తం బత కైకేయ్యా శీఘ్రం క్రూరేణ కర్మణా ॥ 6 ॥

ప్రస్థాప్య చీరవసనం పుత్రం మే వనవాసినమ్ ।
కైకేయీ కం గుణం తత్ర పశ్యతి క్రూరదర్శినీ ॥ 7 ॥

క్షిప్రం మామపి కైకేయీ ప్రస్థాపయితుమర్హతి ।
హిరణ్యనాభో యత్రాస్తే సుతో మే సుమహాయశాః ॥ 8 ॥

అథ వా స్వయమేవాహం సుమిత్రానుచరా సుఖమ్ ।
అగ్నిహోత్రం పురస్కృత్య ప్రస్థాస్యే యత్ర రాఘవః ॥ 9 ॥

కామం వా స్వయమేవాద్య తత్ర మాం నేతుమర్హసి ।
యత్రాసౌ పురుషవ్యాప్తుస్తప్యతే మే తపః సుతః ॥ 10 ॥

ఇదం హి తవ విస్తీర్ణం ధనధాన్యసమాచితమ్ ।
హస్త్యశ్వరథసమ్పూర్ణం రాజ్యం నిర్యాతితం తయా ॥ 11 ॥

ఏవం విలపమానాం తాం భరతః ప్రాజ్ఞానిస్తదా ।
కౌసల్యాం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతామ్ ॥ 12 ॥

ఆర్యే కస్మాదజానంతం గర్హణే మామకిల్బిషమ్ ।
విపులాం చ మమ ప్రీతిం స్థిరాం జానాసి రాఘవే ॥ 13 ॥

కృతా శాస్త్రానుగా బుద్ధిర్మా భూతస్య కదాచన ।
సత్యసన్ధః సతాం శ్రేష్ఠో యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 14 ॥

ప్రైష్యం పాపీయసాం యాతు సూర్యం చ ప్రతి మేహతు ।
హన్తు పాదేన గాం సుప్తాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 15 ॥

కారయిత్వా మహత్కర్మ భర్తా భృత్యమనర్థకమ్ ।
అధర్మో యోఽస్య సోఽస్యాస్తు యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 16 ॥

పరిపాలయమానస్య రాజ్ఞో భూతాని పుత్రవత్ ।
తతస్తు ద్రుహ్యతాం పాపం యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 17 ॥

బలిషడ్భాగముద్భృత్య నృపస్యారక్షతః ప్రజాః ।
అధర్మో యోఽస్య సోఽస్యాస్తు యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 18 ॥

సంశ్రుత్య చ తపస్విభ్యః సత్రే వై యజ్ఞదక్షిణామ్ ।
తాం విప్రలపతాం పాపం యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 19 ॥

హస్త్యశ్వరథసమ్బాధే యుద్ధే శస్త్రసమాకులే ।
మా స్మ కార్షీత్సతాం ధర్మం యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 20 ॥

ఉపదిష్టం సుసూక్ష్మార్థం శాస్త్రం యత్నేన ధీమతా ।
స నాశయతు దుష్టాత్మా యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 21 ॥

పాయసం కృసరం ఛాగం వృథా సోఽన్నాతు నిర్ఘ్నః ।
గురూంశ్చాప్యవజానాతు యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 22 ॥

పుత్రైర్దారైశ్చ భృత్యైశ్చ స్వగృహే పరివారితః ।
స ఏకో మృష్టమన్నాతు యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 23 ॥

రాజస్త్రిబాలవృద్ధానాం వధే యత్పాపముచ్యతే ।
భృత్యత్యాగే చ యత్పాపం తత్పాపం ప్రతిపద్యతామ్ ॥ 24 ॥

ఉభే సన్ధ్యే శయానస్య యత్పాపం పరికల్ప్యతే ।
తచ్ఛ పాపం భవేత్తస్య యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 25 ॥

యదగ్నిదాయకే పాపం యత్పాపం గురుతల్పగే ।
మిత్రద్రోహే చ యత్పాపం తత్పాపం ప్రతిపద్యతామ్ ॥ 26 ॥

దేవతానాం పితౄణాం చ మాతా పిత్రోస్తథైవ చ ।
మా స్మ కార్షీత్స శుశ్రూషాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 27 ॥

సతాం లోకాత్సతాం కీర్త్యః సజ్జష్టాత్కర్మణస్తథా ।
భ్రశ్యతు ఊప్రమద్యైవ యస్యార్యోఽనుమతే గతః ॥ 28 ॥

విహీనాం పతిపుత్రాభ్యాం కౌసల్యాం పార్థివాత్మజః ।
ఏవమాశ్వసయన్నేవ దుఃఖార్తో నిపపాత హ ॥ 29 ॥

తథా తు శపథైః కష్టైః శపమానమచేతనమ్ ।
భరతం శోకసంతప్తం కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 30 ॥

మమ దుఃఖమిదం పుత్ర భూయః సముపజాయతే ।
శపథైః శపమానో హి ప్రాణానుపరుణత్సి మే ॥ 31 ॥

దీప్త్యా న చలితో ధర్మాదాత్మా తే సహలక్షణః ।
వత్స సత్యప్రతిజ్ఞో మే సతాం లోకానవాప్స్యసి ॥ 32 ॥

ఏవం విలపమానస్య దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః ।
మోహాచ్చ శోకసంరోధాద్భభూవ లులితం మనః ॥ 33 ॥

లాలప్యమానస్య విచేతనస్య
ప్రనప్తబుద్ధేః పతితస్య భూమౌ ।
ముహుర్ముహుర్నిఃశ్వాసతశ్చ దీర్ఘమ్
సా తస్య శోకేన జగామ రాత్రిః ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

తమేవం శోకసంతప్తం భరతం కేకయాసుతమ్ ।

ఉవాచ వదతాం శ్రేష్ఠో వసిష్ఠః శ్రేష్ఠవాగృషిః ॥ 1 ॥

అలం శోకేన భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః ।

ప్రాప్తకాలం నరపతేః కురు సంయానముత్తరమ్ ॥ 2 ॥

వసిష్ఠస్య వచః శ్రుత్వా భరతో ధారణాం గతః ।

ప్రేతకార్యాణి సర్వాణి కారయామాస ధర్మవిత్ ॥ 3 ॥

ఉద్భృతం తైలసంక్లేదాత్స తు భూమౌ నివేశితమ్ ।

ఆపీతవర్ణవదనం ప్రసుప్తమివ భూమిపమ్ ॥ 4 ॥

నివేశ్య శయనే చాగ్ర్యే నానారత్నపరిష్కృతే ।

తతో దశరథం పుత్రో విలలాప సుదుఃఖితః ॥ 5 ॥

కిం తే వ్యవసితం రాజన్ప్రోషితే మయ్యనాగతే ।

వివాస్య రామం ధర్మజ్ఞం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ 6 ॥

క్వ యాస్యసి మహారాజ హిత్యేమం దుఃఖితం జనమ్ ।

హీనం పురుషసింహేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 7 ॥

యోగక్షేమం తు తే రాజన్కోఽస్మిన్కల్పయితా పురే ।

త్వయి ప్రయాతే స్వస్తాత రామే చ వనమాశ్రితే ॥ 8 ॥

విధవా పృథివీ రాజంస్త్వయా హీనా న రాజతే ।

హీనచన్ద్రేవ రజనీ నగరీ ప్రతిభాతి మామ్ ॥ 9 ॥

ఏవం విలపమానం తం భరతం దీనమానసమ్ ।

అబ్రవీద్యచనం భూయో వసిష్ఠస్తు మహానృషిః ॥ 10 ॥

ప్రేతకార్యాణి యాన్యస్య కర్తవ్యాని విశామ్పతేః ।
తాన్యవ్యగ్రం మహాబాహో క్రియతామవిచారితమ్ ॥ 11 ॥

తథేతి భరతో వాక్యం వసిష్ఠస్యాభిపూజ్య తత్ ।
ఋత్విక్పురోహితాచార్యాంస్త్వరయామాస సర్వశః ॥ 12 ॥

యే త్వగ్రతో నరేంద్రస్య అగ్న్యగారాదృహిష్కృతాః ।
ఋత్విగ్భిర్యాజకైశ్చైవ తే హ్రీయంతే యథావిధి ॥ 13 ॥

శిబిలాయామథారోప్య రాజానం గతచేతనమ్ ।
బాష్పకణ్ఠా విమనసస్తమూహుః పరిచారకాః ॥ 14 ॥

హిరణ్యం చ సువర్ణం చ వాసాంసి వివిధాని చ ।
ప్రకిరంతో జనా మార్గం నృపతేరగ్రతో యయుః ॥ 15 ॥

చన్దనాగురునిర్యాసాన్సరలం పద్మకం తథా ।
దేవదారూణి చాహృత్య చితాం చక్రుస్తథాపరే ॥ 16 ॥

గన్ధానుచ్ఛావచాంశ్చాన్యాంస్తత్ర దత్త్వాథ భూమిపమ్ ।
తతః సంవేశయామాసుశ్చితామధ్యే తమృత్విజః ॥ 17 ॥

తథా హుతాశనం హుత్వా జేషుస్తస్య తదర్త్విజః ।
జగుశ్చ తే యథాశాస్త్రం తత్ర సామాని సామగాః ॥ 18 ॥

శిబికాభిశ్చ యానైశ్చ యథార్హం తస్య యోషితః ।
నగరాన్నిర్యయుస్తత్ర వృద్ధైః పరివృతాస్తదా ॥ 19 ॥

ప్రసవ్యం చాపి తం చక్రురృత్విజోఽగ్నిచితం నృపమ్ ।
స్త్రియశ్చ శోకసంతప్తాః కౌసల్యా ప్రముఖాస్తదా ॥ 20 ॥

క్రౌఞ్చీనామివ నారీణాం నినాదస్తత్ర శుశ్రువే ।

ఆర్తానాం కరుణం కాలే క్రోశస్తీనాం సహస్రశః ॥ 21 ॥

తతో రుదన్త్యో వివశా విలప్య చ పునః పునః ।
యానేభ్యః సరయూతీరమవతేరుర్వరాజ్ఞనాః ॥ 22 ॥

కృతోదకం తే భరతేన సార్థమ్
నృపాఙ్గానా మన్త్రిపురోహితాశ్చ ।
పురం ప్రవిశ్యాశ్రుపరీతనేత్రా
భూమౌ దశాహం వ్యనయంత దుఃఖమ్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

తతో దశాహేఽతిగతే కృతశౌచో నృపాత్మజః ।
ద్వాదశేఽహని సమ్ప్రాప్తే శ్రాద్ధకర్మాణ్యకారయత్ ॥ 1 ॥

బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ రత్నం ధనమన్నం చ పుష్కలమ్ ।
బాస్తికం బహుశుక్లం చ గాశ్చాపి శతశస్త్రథా ॥ 2 ॥

దాసీదాసం చ యానం చ వేశ్మాని సుమహాన్తి చ ।
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పుత్రో రాజ్ఞస్తస్యోర్ధ్వదైహికమ్ ॥ 3 ॥

తతః ప్రభాతసమయే దివసేఽథ త్రయోదశే ।
విలలాప మహాబాహుర్భరతః శోకమూర్ఛితః ॥ 4 ॥

శబ్దాపిహితకణ్ఠశ్చ శోధనార్థముపాగతః ।
చితామూలే పితుర్వాక్యమిదమాహ సుదుఃఖితః ॥ 5 ॥

తాత యస్మిన్నిష్పృష్టోఽహం త్వయా భ్రాతరి రాఘవే ।
తస్మిన్వనం ప్రవ్రజితే శూన్యే త్యక్తోఽస్మ్యహం త్వయా ॥ 6 ॥

యథాగతిరనాథాయాః పుత్రః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ।
తామమ్బాం తాత కౌసల్యాం త్యక్త్వా త్వం క్వ గతో నృప ॥ 7 ॥

దృష్ట్వా భస్మారుణం తచ్చ దగ్ధాస్థిస్థానమణ్డలమ్ ।
పితుః శరీర నిర్వాణం నిష్టనన్విషసాద హ ॥ 8 ॥

స తు దృష్ట్వా రుదన్దీనః పపాత ధరణీతలే ।
ఉత్థాప్యమానః శక్రస్య యన్త్ర ధ్వజ ఇవ చ్యుతః ॥ 9 ॥

అభిపేతుస్తతః సర్వే తస్యామాత్యాః శుచివ్రతమ్ ।

అస్తకాలే నిపతితం యయాతిమృషయో యథా || 10 ||

శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం దృష్ట్వా శోకపరిప్లుతమ్ ।
విసంజ్ఞో న్యపతద్భూమా భూమిపాలమనుస్మరన్ || 11 ||

ఉన్మత్త ఇవ నిశ్చేతా విలలాప సుదుఃఖితః ।
స్మృత్వా పితుర్గుణాఙ్గాని తాని తాని తదా తదా || 12 ||

మన్థరా ప్రభవస్తీవ్రః కైకేయీగ్రాహసజ్కులః ।
వరదానమయోఽక్షోభ్యోఽమజ్జయచ్ఛోకసాగరః || 13 ||

సుకుమారం చ బాలం చ సతతం లాలితం త్వయా ।
క్వ తాత భరతం హిత్యా విలపంతం గతో భవాన్ || 14 ||

నను భోజ్యేషు పానేషు వస్త్రేష్వాభరణేషు చ ।
ప్రవారయసి నః సర్వాంస్తన్నః కోఽద్య కరిష్యతి || 15 ||

అవదారణ కాలే తు పృథివీ నావదీర్యతే ।
విహీనా యా త్వయా రాజ్ఞా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా || 16 ||

పితరి స్వర్గమాపన్నే రామే చారణ్యమాశ్రితే ।
కిం మే జీవిత సామర్థ్యం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్ || 17 ||

హీనో భ్రాత్రా చ పిత్రా చ శూన్యామిక్ష్యాకుపాలితామ్ ।
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి ప్రవేక్ష్యామి తపోవనమ్ || 18 ||

తయోర్విలపితం శ్రుత్వా వ్యసనం చాన్వవేక్ష్య తత్ ।
భృశమార్తతరా భూయః సర్వ ఏవానుగామినః || 19 ||

తతో విషణ్ణౌ శ్రాన్తౌ చ శత్రుఘ్న భరతావుభౌ ।
ధరణ్యాం సంవ్యచేష్టేతాం భగ్నశృఙ్గావివర్షభౌ || 20 ||

తతః ప్రకృతిమాన్వైద్యః పితురేషాం పురోహితః ।

వసిష్ఠో భరతం వాక్యముత్థాప్య తమువాచ హ ॥ 21 ॥

శ్రీణి ద్వన్ద్వాని భూతేషు ప్రవృత్తాన్యవిశేషతః ।
తేషు చాపరిహార్యేషు వైవం భవితుమర్హతి ॥ 22 ॥

సుమన్త్రశ్చాపి శత్రుఘ్నముత్థాప్యభిప్రసాద్య చ ।
శ్రావయామాస తత్త్వజ్ఞః సర్వభూతభవాభవౌ ॥ 23 ॥

ఉత్థితౌ తౌ నరవ్యాఘ్రౌ ప్రకాశేతే యశస్వినౌ ।
వర్షాతపపరిక్లిన్నౌ పృథగిన్ద్రధ్వజావివ ॥ 24 ॥

అశ్రూణి పరిమృద్నంతై రక్తాక్షౌ దీనభాషితౌ ।
అమాత్యాస్త్యరయన్తి స్మ తనయౌ చాపరాః క్రియాః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వీసప్తతితమః సర్గః ॥

అత్ర యాత్రాం సమీహంతం శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః ।
భరతం శోకసంతప్తమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

గతిర్యః సర్వభూతానాం దుఃఖే కిం పునరాత్మనః ।
స రామః సత్త్వ సమ్పన్నః స్త్రియా ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ 2 ॥

బలవాన్ద్విర్య సమ్పన్నో లక్ష్మణో నామ యోఽప్యసౌ ।
కిం న మోచయతే రామం కృత్వాపి పితృనిగ్రహమ్ ॥ 3 ॥

పూర్వమేవ తు నిగ్రాహ్యః సమవేక్ష్య నయానయౌ ।
ఉత్పథం యః సమారూఢో నార్యా రాజా వశం గతః ॥ 4 ॥

ఇతి సమ్భాషమాణే తు శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజే ।
ప్రాగ్ద్వారేఽభూత్తదా కుబ్జా సర్వాభరణభూషితా ॥ 5 ॥

లిప్తా చన్దనసారేణ రాజవస్త్రాణి బిభ్రతీ ।
మేఖలా దామభిశ్చిత్తై రజ్జబద్ధేవ వానరీ ॥ 6 ॥

తాం సమీక్ష్య తదా ద్వాఃస్థో భృశం పాపస్య కారిణీమ్ ।
గృహీత్వాకరుణం కుబ్జాం శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయత్ ॥ 7 ॥

యస్యాః కృతే వనే రామో న్యస్తదేహశ్చ వః పితా ।
సేయం పాపా నృశంసా చ తస్యాః కురు యథామతి ॥ 8 ॥

శత్రుఘ్నశ్చ తదాజ్ఞాయ వచనం భృశదుఃఖితః ।
అన్తఃపురచరాన్సర్వానిత్యువాచ ధృతవ్రతః ॥ 9 ॥

తీవ్రముత్పాదితం దుఃఖం భ్రాతృణాం మే తథా పితుః ।

యయా సేయం నృశంసస్య కర్మణః ఫలమశ్నుతామ్ || 10 ||

ఏవముక్తా చ తేనాశు సఖీ జనసమావృతా ।
గృహీతా బలవత్కుబ్జా సా తద్గృహమనాదయత్ || 11 ||

తతః సుభృశ సంతృప్తస్యాః సర్వః సఖీజనః ।
క్రుద్ధమాజ్ఞాయ శత్రుఘ్నం వ్యపలాయత సర్వశః || 12 ||

అమస్త్రయత కృతస్సశ్చ తస్యాః సర్వసఖీజనః ।
యథాయం సముపక్రాంతో నిఃశేషం నః కరిష్యతి || 13 ||

సానుక్రోశాం వదాన్యాం చ ధర్మజ్ఞాం చ యశస్వినీమ్ ।
కౌసల్యాం శరణం యామః సా హి నోఽస్తు ధ్రువా గతిః || 14 ||

స చ రోషేణ తామ్రాక్షః శత్రుఘ్నః శత్రుతాపనః ।
విచక్ష్వ తదా కుబ్జాం క్రోశంతిం పృథివీతలే || 15 ||

తస్యా హ్యకృష్యమాణాయా మన్థరాయాస్తతస్తతః ।
చిత్రం బహువిధం భాణ్డం పృథివ్యాం తద్వ్యశీర్యత || 16 ||

తేన భాణ్డేన సజ్జీర్ణం శ్రీమద్రాజనివేశనమ్ ।
అశోభత తదా భూయః శారదం గగనం యథా || 17 ||

స బలీ బలవత్క్రోధాద్గృహీత్వా పురుషర్షభః ।
కైకేయీమభినిర్భర్త్య బభాషే పరుషం వచః || 18 ||

తైర్వాక్యైః పరుషైర్దుఃఖైః కైకేయీ భృశదుఃఖితా ।
శత్రుఘ్న భయసన్తస్తా పుత్రం శరణమాగతా || 19 ||

తాం ప్రేక్ష్య భరతః క్రుద్ధం శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ।
అవధ్యః సర్వభూతానాం ప్రమదాః క్షమ్యతామితి || 20 ||

హన్యామహమిమాం పాపాం కైకేయాం దుష్టచారిణీమ్ ।

యది మాం ధార్మికో రామో నాసూయేన్మాతృఘాతకమ్ || 21 ||

ఇమామపి హతాం కుబ్జాం యది జానాతి రాఘవః ।
త్వాం చ మాం చైవ ధర్మాత్మా నాభిభాషిష్యతే ధ్రువమ్ || 22 ||

భరతస్య వచః శ్రుత్వా శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః ।
న్యవర్తత తతో రోషాత్తాం ముమోచ చ మన్థరామ్ || 23 ||

సా పాదమూలే కైకేయ్యా మన్థరా నిపపాత హ ।
నిఃశ్వసన్తి సుదుఃఖార్తా కృపణం విలలాప చ || 24 ||

శత్రుఘ్నవిక్షేపవిమూఢసంజ్ఞామ్
సమీక్ష్య కుబ్జాం భరతస్య మాతా ।
శనైః సమాశ్వాసయదార్తరూపామ్
క్రోఞ్చీం విలగ్నామివ వీక్షమాణామ్ || 25 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్విసప్తతితమః సర్గః ||

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

తతః ప్రభాతసమయే దివసేఽథ చతుర్దశే ।
సమేత్య రాజకర్తారో భరతం వాక్యమబ్రువన్ ॥ ౧ ॥

గతో దశరథః స్వర్గం యో నో గురుతరో గురుః ।
రామం ప్రవ్రాజ్య వై జ్యేష్ఠం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ ౨ ॥

త్వమద్య భవ నో రాజా రాజపుత్ర మహాయశః ।
సంజ్ఞత్యా నాపరాధోఽతి రాజ్యమేతదనాయకమ్ ॥ ౩ ॥

ఆభిషేచనికం సర్వమిదమాదాయ రాఘవ ।
ప్రతీక్షతే త్వాం స్వజనః శ్రేణయశ్చ నృపాత్మజ ॥ ౪ ॥

రాజ్యం గృహాణ భరత పితృపైతామహం మహత్ ।
అభిషేచయ చాత్మానం పాహి చాస్మాన్నరర్షభ ॥ ౫ ॥

ఆభిషేచనికం భాణ్డం కృత్వా సర్వం ప్రదక్షిణమ్ ।
భరతస్తం జనం సర్వం ప్రత్యువాచ ధృతవ్రతః ॥ ౬ ॥

జ్యేష్ఠస్య రాజతా నిత్యముచితా హి కులస్య నః ।
నైవం భవంతో మాం వక్తుమర్హన్తి కుశలా జనాః ॥ ౭ ॥

రామః పూర్వో హి నో భ్రాతా భవిష్యతి మహీపతిః ।
అహం త్వరణ్యే వత్సామి వర్షాణి నవ పఞ్చ చ ॥ ౮ ॥

యుజ్యతాం మహతీ నేనా చతురంగమహాబలా ।
ఆనయిష్యామ్యహం జ్యేష్ఠం భ్రాతరం రాఘవం వనాత్ ॥ ౯ ॥

ఆభిషేచనికం చైవ సర్వమేతదుపస్కృతమ్ ।

పురస్కృత్య గమిష్యామి రామహేతోర్వనం ప్రతి || 10 ||

తత్రైవ తం నరవ్యాఘ్రమభిషిచ్య పురస్కృతమ్ ।
ఆనేష్యామి తు వై రామం హవ్యవాహమివాధ్వరాత్ || 11 ||

న సకామా కరిష్యామి స్వమిమాం మాతృగన్ధినీమ్ ।
వనే వత్స్యామ్యహం దుర్గే రామో రాజా భవిష్యతి || 12 ||

క్రియతాం శిల్పిభిః పన్థాః సమాని విషమాణీ చ ।
రక్షిణశ్చానుసంయాన్తు పథి దుర్గవిచారకాః || 13 ||

ఏవం సమ్భాషమాణం తం రామహేతోర్నృపాత్మజమ్ ।
ప్రత్యువాచ జనః సర్వః శ్రీమద్వాక్యమనుత్తమమ్ || 14 ||

ఏవం తే భాషమాణస్య పద్మా శ్రీరుపతిష్ఠతామ్ ।
యస్త్యం జ్యేష్ఠే నృపసుతే పృథివీం దాతుమిచ్ఛసి || 15 ||

అనుత్తమం తద్వచనం నృపాత్మజ
ప్రభాషితం సంశ్రవణే నిశమ్య చ ।
ప్రహర్షజాన్తం ప్రతి బాష్పబిన్దవో
నిపేతురార్యానననేత్రసమ్భవాః || 16 ||

ఊచుస్తే వచనమిదం నిశమ్య హృష్టాః
సామాత్యాః సపరిషదో వియాతశోకాః ।
పన్థానం నరవరభక్తిమాఞ్జనశ్చ
వ్యాదిష్టస్తవ వచనాచ్చ శిల్పివర్గః || 17 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

అథ భూమిప్రదేశజ్ఞాః సూత్రకర్మవిశారదాః ।
స్వకర్మాభిరతాః శూరాః ఖనకా యన్త్రకాస్తథా ॥ 1 ॥

కర్మాన్తికాః స్థపతయః పురుషా యన్త్రకోవిదాః ।
తథా వర్ధకయశ్చైవ మార్గిణో వృక్షతక్షకాః ॥ 2 ॥

కూపకారాః సుధాకారా వంశకర్మకృతస్తథా ।
సమర్థా యే చ ద్రష్టారః పురతస్తే ప్రతస్థిరే ॥ 3 ॥

స తు హర్షాత్తముద్దేశం జనౌఘా విపులః ప్రయాన్ ।
అశోభత మహావేగః సాగరస్యేవ పర్వణి ॥ 4 ॥

తే స్వవారం సమాస్థాయ వర్తకర్మాణి కోవిదాః ।
కరణైర్వివిధోపేతైః పురస్తాత్సమ్ప్రతస్థిరే ॥ 5 ॥

లతావల్లిశ్చ గుల్మాంశ్చ స్థాణూనశ్మన ఏవ చ ।
జనాస్తే చక్రిరే మార్గం చిన్దన్తో వివిధాన్మమాన్ ॥ 6 ॥

అవృక్షేషు చ దేశేషు కేచిదవృక్షానరోపయన్ ।
కేచిత్కురారైష్టక్తైశ్చ దాత్రైశ్చిన్దన్కవచిత్కవచిత్ ॥ 7 ॥

అపరే వీరణస్తమ్బాన్బలినో బలవత్తరాః ।
విధమన్తి స్మ దుర్గాణి స్థలాని చ తతస్తతః ॥ 8 ॥

అపరేఽపూరయన్కూపాన్పాంసుభిః శ్వభ్రమాయతమ్ ।
నిమ్నభాగాన్స్తథా కేచిత్సమాంశ్చక్రుః సమన్తతః ॥ 9 ॥

బబంధుర్బంధనీయాంశ్చ క్షోద్యాన్సంశ్చక్షుదుస్తదా ।

బిభిదుర్భేదనీయాంశ్చ తాంస్తాన్దేశాన్నరాస్తదా ॥ 10 ॥

అచిరేణైవ కాలేన పరివాహాన్బహూదకాన్ ।
చక్రుర్బహువిధాకారాన్సగరప్రతిమాన్బహూన్ ।
ఉదపానాన్బహువిధాన్వేదికా పరిమణితాన్ ॥ 11 ॥

ససుధాకుట్టిమతలః ప్రపుష్పితమహీరుహః ।
మత్తోద్ఘుష్టద్విజగణః పతాకాభిరలఙ్కృతః ॥ 12 ॥

చన్ద్రనోదకసంసిక్తో నానాకుసుమభూషితః ।
బహ్వశోభత సేనాయాః పన్థాః స్వర్గపథోపమః ॥ 13 ॥

ఆజ్ఞాప్యాథ యథాజ్ఞప్తి యుక్తాస్తేఽధికృతా నరాః ।
రమణీయేషు దేశేషు బహుస్వాదుఫలేషు చ ॥ 14 ॥

యో నివేశస్త్యభిప్రేతో భరతస్య మహాత్మనః ।
భూయస్తం శోభయామాసుర్భూషాభిరూషణోపమమ్ ॥ 15 ॥

నక్షత్రేషు ప్రశస్తేషు ముహూర్తేషు చ తద్విదః ।
నివేశం స్థాపయామాసుర్భరతస్య మహాత్మనః ॥ 16 ॥

బహుపాంసుచయాశ్చాపి పరిఖాపరివారితాః ।
తత్రేన్ద్రకీలప్రతిమాః ప్రతోలీవరశోభితాః ॥ 17 ॥

ప్రాసాదమాలాసంయుక్తాః సౌధప్రాకారసంవృతాః ।
పతాకా శోభితాః సర్వే సునిర్మితమహాపథాః ॥ 18 ॥

విసర్పత్ఫిరివాకాశే విటఙ్కాగ్రవిమానకైః ।
సముచ్చితైర్నివేశాస్తే బభుః శక్రపురోపమాః ॥ 19 ॥

జాహ్నవీం తు సమాసాద్య వివిధద్రుమ కాననామ్ ।
శీతలామలపానీయాం మహామీనసమాకులామ్ ॥ 20 ॥

సచన్ద్రతారాగణమణ్డీతం యథా
నభఃక్షపాయామమలం విరాజతే ।
నరేన్ద్రమార్గః స తథా వ్యరాజత
క్రమేణ రమ్యః శుభశిల్పనిర్మితః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తతమః సర్గః ॥

తతో నాన్దీముఖీం రాత్రిం భరతం సూతమాగధాః ।
తుష్టువుర్వాగ్విశేషజ్ఞాః స్తవైర్మజ్జలసంహితైః ॥ 1 ॥

సువర్ణకోణాభిహతః ప్రాణదద్యామదున్దుభిః ।
దధ్ముః శఙ్ఖాంశ్చ శతశో వాద్యాంశ్చోచ్చాచవచస్వరాన్ ॥ 2 ॥

స తూర్య ఘోషః సుమహాన్దివమాపూరయన్నివ ।
భరతం శోకసంతప్తం భూయః శోకైరరన్ధ్రయత్ ॥ 3 ॥

తతో ప్రబుద్ధో భరతస్తం ఘోషం సంనివర్త్య చ ।
నాహం రాజేతి చాప్యక్వా శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

పశ్య శత్రుఘ్న కైకేయ్యా లోకస్యాపకృతం మహత్ ।
విస్మయ మయి దుఃఖాని రాజా దశరథో గతః ॥ 5 ॥

తస్యైషా ధర్మరాజస్య ధర్మమూలా మహాత్మనః ।
పరిభ్రమతి రాజశ్రీర్నారివాకర్ణికా జలే ॥ 6 ॥

ఇత్యేవం భరతం ప్రేక్ష్య విలపంతం విచేతనమ్ ।
కృపణం రురుదుః సర్వాః సస్వరం యోషితస్తదా ॥ 7 ॥

తథా తస్మిన్విలపతి వసిష్ఠో రాజధర్మవిత్ ।
సభామిక్ష్వాకునాథస్య ప్రవివేశ మహాయశాః ॥ 8 ॥

శాత కుమ్భమయీం రమ్యాం మణిరత్నసమాకులామ్ ।
సుధర్మామివ ధర్మాత్మా సగణః ప్రత్యపద్యత ॥ 9 ॥

స కాశ్చానమయం పీఠం పరార్థ్యాస్తరణావృతమ్ ।

అధ్యాస్త సర్వవేదజ్ఞో దూతాననుశశాస చ ॥ 10 ॥

బ్రాహ్మణానత్రియాన్యోధానమాత్యాన్గణబల్లభాన్ ।
క్షీప్రమానయతావ్యగ్రాః కృత్యమాత్యయికం హి నః ॥ 11 ॥

తతో హలహలాశబ్ధో మహాన్సముదపద్యత ।
రథైరత్వైర్గజైశ్చాపి జనానాముపగచ్ఛతామ్ ॥ 12 ॥

తతో భరతమాయాన్తం శతక్రతుమివామరాః ।
ప్రత్యనన్దన్ప్రకృతయో యథా దశరథం తథా ॥ 13 ॥

హ్రద ఇవ తిమినాగసంవృతః
స్తీమితజలో మణిశఙ్ఖశర్కరః ।
దశరథసుతశోభితా సభా
సదశరథేవ బభౌ యథా పురా ॥ 14 ॥

॥ ఇత్యాదే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

తామార్యగణసమ్పూర్ణాం భరతః ప్రగ్రహం సభామ్ ।
దదర్శ బుద్ధిసమ్పన్నః పూర్ణచంద్రాం నిశామివ ॥ 1 ॥

ఆసనాని యథాన్యాయమార్యాణాం విశతాం తదా ।
అదృశ్యత ఘనాపాయే పూర్ణచంద్రేవ శర్వరీ ॥ 2 ॥

రాజ్ఞస్తు ప్రకృతీః సర్వాః సమగ్రాః ప్రేక్ష్య ధర్మవిత్ ।
ఇదం పురోహితో వాక్యం భరతం మృదు చాబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

తాత రాజా దశరథః స్వర్గతో ధర్మమాచరన్ ।
ధన ధాన్యవతీం స్థితాం ప్రదాయ పృథివీం తవ ॥ 4 ॥

రామస్తథా సత్యధృతిః సతాం ధర్మమనుస్మరన్ ।
నాజహత్పితురాదేశం శశీ జ్యోత్స్నామివోదితః ॥ 5 ॥

పిత్రా భ్రాత్రా చ తే దత్తం రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్ ।
తద్భుజ్జ్వ ముదితామాత్యః క్షిప్రమేవాభిషేచయ ॥ 6 ॥

ఉదీచ్యాశ్చ ప్రతీచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ కేవలాః ।
కోట్యాపరాంతాః సాముద్రా రత్నాన్యభిహరన్తు తే ॥ 7 ॥

తచ్ఛ్చుత్వా భరతో వాక్యం శోకేనాభిపరిప్లుతః ।
జగామ మనసా రామం ధర్మజ్ఞో ధర్మకాఙ్క్షయా ॥ 8 ॥

స బాష్పకలయా వాచా కలహంసస్వరో యువా ।
విలలాప సభామధ్యే జగర్హే చ పురోహితమ్ ॥ 9 ॥

చరితబ్రహ్మచర్యస్య విద్యా స్నాతస్య ధీమతః ।

ధర్మే ప్రయతమానస్య కో రాజ్యం మద్విధో హరేత్ || 10 ||

కథం దశరథాజ్ఞాతో భవేద్రాజ్యాపహరకః ।
రాజ్యం చాహం చ రామస్య ధర్మం వక్తుమిహార్హసి || 11 ||

జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠశ్చ ధర్మాత్మా దిలీపనహుషోపమః ।
లబ్ధుమర్హతి కాకుత్స్థో రాజ్యం దశరథో యథా || 12 ||

అనార్యజష్టమస్వర్గ్యం కుర్యాం పాపమహం యది ।
ఇక్షావకూణామహం తోకే భవేయం కులపాంసనః || 13 ||

యద్ధి మాత్రా కృతం పాపం నాహం తదభిరోచయే ।
ఇహస్థో వనదుర్గస్థం నమస్యామి కృతాజ్ఞానిః || 14 ||

రామమేవానుగచ్ఛామి స రాజా ద్విపదాం వరః ।
త్రయాణామపి తోకానాం రాఘవో రాజ్యమర్హతి || 15 ||

తద్వాక్యం ధర్మసంయుక్తం శ్రుత్వా సర్వే సభాసదః ।
హర్షాన్ముముచురశ్రూణి రామే నిహితచేతసః || 16 ||

యది త్వార్యం న శిష్యామి వినివర్తయితుం వనాత్ ।
వనే తత్రైవ వత్స్యామి యథార్యో లక్ష్మణస్తథా || 17 ||

సర్వోపాయం తు వర్తిష్యే వినివర్తయితుం బలాత్ ।
సమక్షమార్య మిశ్రాణాం సాధూనాం గుణవర్తినామ్ || 18 ||

ఏవముక్త్వా తు ధర్మాత్మా భరతో భ్రాతృవత్సలః ।
సమీపస్థమువాచేదం సుమన్త్రం మన్తకోవిదమ్ || 19 ||

తూర్ణముత్థాయ గచ్ఛ త్వం సుమన్త్ర మమ శాసనాత్ ।
యాత్రామాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలం చైవ సమానయ || 20 ||

ఏవముక్తః సుమన్త్రస్తు భరతేన మహాత్మనా ।

ప్రహృష్టః సోఽదిశత్సర్వం యథా సన్నిష్టమిష్టవత్ || 21 ||

తాః ప్రహృష్టాః ప్రకృతయో బలాధ్యక్షా బలస్య చ ।
శ్రుత్వా యాత్రాం సమాజ్ఞప్తాం రాఘవస్య నివర్తనే || 22 ||

తతో యోధాఙ్గానాః సర్వా భర్తృన్నర్వాన్సహేగృహే ।
యాత్రా గమనమాజ్ఞాయ త్వరయన్తి స్మ హర్షితాః || 23 ||

తే హయైర్గోరభైః శీఘ్రైః స్యన్దనైశ్చ మనోజ్వలైః ।
సహ యోధైర్బలాధ్యక్షా బలం సర్వమచోదయన్ || 24 ||

సజ్జం తు తద్బలం దృష్ట్వా భరతో గురుసంనిధౌ ।
రథం మే త్వరయన్వేతి సుమన్త్రం పార్శ్వతోఽబ్రవీత్ || 25 ||

భరతస్య తు తస్యాజ్ఞాం ప్రతిగృహ్య ప్రహర్షితః ।
రథం గృహీత్వా ప్రయయా యుక్తం పరమవాజిభిః || 26 ||

స రాఘవః సత్యధృతిః ప్రతాపవాన్
బ్రువన్సుయుక్తం దృఢసత్యవిక్రమః ।
గురుం మహారణ్యగతం యశస్వినమ్
ప్రసాదయిష్యన్భరతోఽబ్రవీత్తదా || 27 ||

తూణ సముత్థాయ సుమన్త్ర గచ్ఛ
బలస్య యోగాయ బలప్రధానాన్ ।
ఆనేతుమిచ్ఛామి హి తం వనస్థమ్
ప్రసాద్య రామం జగతో హితాయ || 28 ||

స సూతపుత్రో భరతేన సమ్యక్
ఆజ్ఞాపితః సమృరిపూర్ణకామః ।
శశాస సర్వాన్ప్రకృతిప్రధానాన్
బలస్య ముఖ్యాంశ్చ సుహృజ్జనం చ || 29 ||

తతః సముత్థాయ కులే కులే తే

రాజన్యవైశ్యా వృషలాశ్చ విప్రాః ।
అయూయుజన్నుష్టరథాన్థరాంశ్చ
నాగాన్హయాంచైవ కులప్రసూతాన్ ॥ ౩౦ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

తతః సముత్థితః కాల్యమాస్థాయ స్యన్దనోత్తమమ్ ।
ప్రయయా భరతః శీఘ్రం రామదర్శనకాఙ్క్షయా ॥ 1 ॥

అగ్రతః ప్రయయుస్తస్య సర్వే మన్త్రిపురోధసః ।
అధిరుహ్య హయైర్యుక్తాన్రథాన్సూర్యరథోపమాన్ ॥ 2 ॥

నవనాగసహస్రాణి కల్పితాని యథావిధి ।
అన్వయుర్భరతం యాన్తమిక్ష్యాకు కులనన్దనమ్ ॥ 3 ॥

షష్ఠీ రథసహస్రాణి ధన్వినో వివిధాయుధాః ।
అన్వయుర్భరతం యాన్తం రాజపుత్రం యశస్వినమ్ ॥ 4 ॥

శతం సహస్రాణ్యశ్వానాం సమారూఢాని రాఘవమ్ ।
అన్వయుర్భరతం యాన్తం రాజపుత్రం యశస్వినమ్ ॥ 5 ॥

కైకేయీ చ సుమిత్రా చ కౌసల్యా చ యశస్వినీ ।
రామానయనసంహృష్టా యయుర్యానేన భాస్వతా ॥ 6 ॥

ప్రయాతాశ్చార్యసఙ్ఖాతా రామం ద్రష్టుం సలక్ష్మణమ్ ।
తస్యైవ చ కథాశ్చిత్రాః కుర్వాణా హృష్టమానసాః ॥ 7 ॥

మేఘశ్యామం మహాబాహుం స్థిరసత్త్వం దృఢవ్రతమ్ ।
కదా ద్రక్ష్యామహే రామం జగతః శోకనాశనమ్ ॥ 8 ॥

దృష్ట ఏవ హి నః శోకమపనేష్యతి రాఘవః ।
తమః సర్వస్య లోకస్య సముద్యన్నివ భాస్కరః ॥ 9 ॥

ఇత్యేవం కథయన్తస్తే సమ్ప్రహృష్టాః కథాః శుభాః ।

పరిష్వజానాశ్చాన్యోన్యం యయుర్నాగరికాస్తదా ॥ 10 ॥

యే చ తత్రాపరే సర్వే సమ్మతా యే చ నైగమాః ।
రామం ప్రతి యయుర్బ్రష్టాః సర్వాః ప్రకృతయస్తదా ॥ 11 ॥

మణి కారాశ్చ యే కేచిత్కుమ్భకారాశ్చ శోభనాః ।
సూత్రకర్మకృతశ్చైవ యే చ శస్త్రోపజీవినః ॥ 12 ॥

మాయూరకాః క్రాకచికా రోచకా వేధకాస్తథా ।
దంతకారాః సుధాకారాస్తథా గన్ధోపజీవినః ॥ 13 ॥

సువర్ణకారాః ప్రఖ్యాతాస్తథా కమ్బులధావకాః ।
స్నాపకాచ్ఛాదకా వైద్యా ధూపకాః శౌణ్డికాస్తథా ॥ 14 ॥

రజకాస్తున్నవాయాశ్చ గ్రామఘోషమహత్తరాః ।
శైలూషాశ్చ సహ స్త్రీభిర్యాన్తి కైవర్తకాస్తథా ॥ 15 ॥

సమాహితా వేదవిదో బ్రాహ్మణా వృత్తసమ్మతాః ।
గోరథైర్భరతం యాంతమనుజగ్ముః సహస్రశః ॥ 16 ॥

సువేషాః శుద్ధవసనాస్తామ్రమృష్టానులేపనాః ।
సర్వే తే వివిధైర్వానైః శనైర్భరతమన్వయుః ॥ 17 ॥

ప్రహృష్టముదితా సేనా సాన్వయాత్కైకయాసుతమ్ ।
వ్యవతిష్ఠత సా సేనా భరతస్యానుయాయినీ ॥ 18 ॥

నిరీక్ష్యానుగతాం సేనాం తాం చ గజ్ఞాం శివోదకామ్ ।
భరతః సచివాన్సర్వానబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ 19 ॥

నివేశయత మే సైన్యమభిప్రాయేణ సర్వశః ।
విశ్రాంతః ప్రతరిష్యామః శ్వ ఇదానీం మహానదీమ్ ॥ 20 ॥

దాతుం చ తావదిచ్ఛామి స్వర్గతస్య మహీపతేః ।

భౌర్ధ్వదేహ నిమిత్తార్థమవతీర్యోదకం నదీమ్ || 21 ||

తస్యైవం బ్రువతోఽమాత్యాస్తథేత్యుక్త్వా సమాహితాః ।
న్యవేశయంతాంశ్చన్దేన స్వేన స్వేన పృథక్పృథక్ || 22 ||

నివేశ్య గజౌమను తాం మహానదీమ్
చమూం విధానైః పరిబర్హ శోభినీమ్ ।
ఉవాస రామస్య తదా మహాత్మనో
విచింతయానో భరతో నివర్తనమ్ || 23 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తసప్తతితమః సర్గః ||

॥ అష్టనష్టతితమః సర్గః ॥

తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం గఙ్గామన్వాశ్రితాం నదీమ్ ।
నిషాదరాజో దృష్టైవ జ్ఞాతీన్సన్తరితోఽబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

మహతీయమతః సేనా సాగరాభా ప్రదృశ్యతే ।
నాస్యాన్తమవగచ్ఛామి మనసాపి విచిన్తయన్ ॥ 2 ॥

స ఏష హి మహాకాయః కోవిదారధ్వజో రథే ।
బన్ధయిష్యతి వా దాశానథ వాస్మాన్వధిష్యతి ॥ 3 ॥

అథ దాశరథిం రామం పిత్రా రాజ్యాద్వివాసితమ్ ।
భరతః కైకేయీపుత్రో హన్తుం సమధిగచ్ఛతి ॥ 4 ॥

భర్తా చైవ సఖా చైవ రామో దాశరథీర్మమ ।
తస్యార్థకామాః సంనద్ధా గఙ్గానూపేఽత్ర తిష్ఠత ॥ 5 ॥

తిష్ఠన్తు సర్వదాశాశ్చ గఙ్గామన్వాశ్రితా నదీమ్ ।
బలయుక్తా నదీరక్షా మాంసమూలఫలాశనాః ॥ 6 ॥

నావాం శతానాం పశ్చాన్నాం కైవర్తానాం శతం శతమ్ ।
సంనద్ధానాం తథా యూనాం తిష్ఠన్త్యత్యభ్యుచోదయత్ ॥ 7 ॥

యదా తుష్టన్తు భరతో రామస్యేహ భవిష్యతి ।
సేయం స్వస్తిమయీ సేనా గఙ్గామద్య తరిష్యతి ॥ 8 ॥

ఇత్యుక్త్వోపాయనం గృహ్య మతస్యమాంసమధూని చ ।
అభిచక్రామ భరతం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ 9 ॥

తమాయాన్తం తు సమ్ప్రేక్ష్య సూతపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।

భరతాయాచచక్షేఽథ వినయజ్ఞో వినీతవత్ || 10 ||

ఏష జ్ఞాతిసహస్రేణ స్థపతిః పరివారితః ।
కుశలో దణ్డకారణ్యే వృద్ధో భ్రాతుశ్చ తే సఖా || 11 ||

తస్మాత్పశ్యతు కాకుత్స్థ త్వాం నిషాదాధిపో గుహః ।
అసంశయం విజానీతే యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ || 12 ||

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుమన్త్రాద్భరతః శుభమ్ ।
ఉవాచ వచనం శీఘ్రం గుహః పశ్యతు మామితి || 13 ||

లభ్యాభ్యనుజ్ఞాం సంహృష్టో జ్ఞాతిభిః పరివారితః ।
ఆగమ్య భరతం ప్రహ్వో గుహో వచనమబ్రవీత్ || 14 ||

నిష్కుటశ్చైవ దేశోఽయం వశ్చితాశ్చాపి తే వయమ్ ।
నివేదయామస్తే సర్వే స్వకే దాశకులే వస || 15 ||

అస్తి మూలం ఫలం చైవ నిషాదైః సముపాహృతమ్ ।
ఆర్ద్రం చ మాంసం శుష్కం చ వన్యం చోచ్ఛావచం మహత్ || 16 ||

ఆశంసే స్వాశితా సేనా వత్స్యతీమాం విభావరీమ్ ।
అర్చితో వివిధైః కామైః శ్వః ససైన్యో గమిష్యసి || 17 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టసప్తతితమః సర్గః ||

॥ ఏకోనాశీతమః సర్గః ॥

ఏవముక్తస్తు భరతో నిషాదాధిపతిం గుహమ్ ।
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో వాక్యం హేత్వర్థసంహితమ్ ॥ 1 ॥

ఊర్జితః ఖలు తే కామః కృతో మమ గురోః సఖే ।
యో మే త్వమీదృశీం సేనామేకోఽభ్యర్చితుమిచ్ఛసి ॥ 2 ॥

ఇత్యుక్త్వా తు మహాతేజా గుహం వచనముత్తమమ్ ।
అబ్రవీద్భరతః శ్రీమాన్నిషాదాధిపతిం పునః ॥ 3 ॥

కతరేణ గమిష్యామి భరద్వాజాశ్రమం గుహా ।
గహనోఽయం భృశం దేశో గఙ్గానూపో దురత్యయః ॥ 4 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం గుహో గహనగోచరః ॥ 5 ॥

దాశాస్త్రనుగమిష్యన్తి ధన్వినః సుసమాహితాః ।
అహం చానుగమిష్యామి రాజపుత్ర మహాయశః ॥ 6 ॥

కచ్చిన్న దుష్టో వ్రజసి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
ఇయం తే మహతీ సేనా శఙ్కాం జనయతీవ మే ॥ 7 ॥

తమేవమభిభాషంతమాకాశ ఇవ నిర్మలః ।
భరతః శ్లక్ష్యయా వాచా గుహం వచనమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

మా భూత్స కాలో యత్కష్టం న మాం శక్కితుమర్హసి ।
రాఘవః స హి మే భ్రాతా జ్యేష్ఠః పితృసమో మమ ॥ 9 ॥

తం నివర్తయితుం యామి కాకుత్స్థం వనవాసినమ్ ।

బుద్ధిరన్యో న తే కార్యా గుహ సత్యం బ్రవీమి తే ॥ 10 ॥

స తు సంహృష్టవదనః శ్రుత్వా భరతభాషితమ్ ।
పునరేవాబ్రవీద్వాక్యం భరతం ప్రతి హర్షితః ॥ 11 ॥

ధన్యస్త్యం న త్వయా తుల్యం పశ్యామి జగతీతలే ।
అయత్నాదాగతం రాజ్యం యస్త్యం త్యక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ 12 ॥

శాశ్వతీ ఖలు తే కీర్తిర్లోకాననుచరిష్యతి ।
యస్త్యం కృచ్ఛగతం రామం ప్రత్యానయితుమిచ్ఛసి ॥ 13 ॥

ఏవం సమ్భాషమాణస్య గుహస్య భరతం తదా ।
బభౌ నష్టప్రభః సూర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ 14 ॥

సంనివేశ్య స తాం సేనాం గుహేన పరితోషితః ।
శత్రుఘ్నేన సహ శ్రీమాశ్శాయనం పునరాగమత్ ॥ 15 ॥

రామచింతామయః శోకో భరతస్య మహాత్మనః ।
ఉపస్థితో హ్యనర్హస్య ధర్మప్రేక్షస్య తాదృశః ॥ 16 ॥

అన్తర్దాహేన దహనః సన్తాపయతి రాఘవమ్ ।
వనదాహాభిసన్తప్తం గూఢోఽగ్నిరివ పాదపమ్ ॥ 17 ॥

ప్రస్తుతః సర్వగాత్రేభ్యః స్వేదః శోకాగ్నిసమ్భవః ।
యథా సూర్యాంశుసన్తప్తో హిమవాన్ప్రస్తుతో హిమమ్ ॥ 18 ॥

ధ్యాననిర్దరశైలేన వినిశ్వసితధాతునా ।
దైన్యపాదపసంస్థేన శోకాయాసాధిశృఙ్గణా ॥ 19 ॥

ప్రమోహానన్తసత్త్వేన సన్తాపాషధివేణునా ।
ఆక్రాంతో దుఃఖశైలేన మహతా కైకయాసుతః ॥ 20 ॥

గుహేన సార్థం భరతః సమాగతో

మహానుభావః సజనః సమాహితః ।

సుదుర్మనాస్తం భరతం తదా పునర్-

గుహః సమాశ్వాసయదగ్రజం ప్రతి ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అశీతితమః సర్గః ॥

ఆచచక్షేఽథ సద్భావం లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।
భరతాయాప్రమేయాయ గుహో గహనగోచరః ॥ 1 ॥

తం జాగ్రతం గుణైర్ముక్తం వరచాపేషుధారిణమ్ ।
భ్రాతృ గుప్త్యర్థమత్యంతమహం లక్ష్మణమబ్రవమ్ ॥ 2 ॥

ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థముపకల్పితా ।
ప్రత్యాశ్వసిహి శేష్యాస్యాం సుఖం రాఘవనన్దన ॥ 3 ॥

ఉచితోఽయం జనః సర్వే దుఃఖానాం త్వం సుఖోచితః ।
ధర్మాత్మంస్తస్య గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామహే వయమ్ ॥ 4 ॥

న హి రామాత్ప్రియతరో మమాస్తి భువి కశ్చన ।
మోత్సుకో భూర్బ్రువీమ్యేతదప్యసత్యం తవాగ్రతః ॥ 5 ॥

అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మిన్నమహద్యశః ।
ధర్మావాప్తిం చ విపులామర్థావాప్తిం చ కేవలామ్ ॥ 6 ॥

సోఽహం ప్రియసఖం రామం శయానం సహ సీతయా ।
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః సర్వైః పైర్వైర్జాతిభిః సహ ॥ 7 ॥

న హి మేఽవిదితం కింఞ్చిద్వనేఽస్మింశ్చరతః సదా ।
చతురంగం హ్యపి బలం ప్రసహేమ వయం యుధి ॥ 8 ॥

ఏవమస్మాభిరుక్తేన లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
అనుసీతా వయం సర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ 9 ॥

కథం దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహ సీతయా ।

శక్యా నిద్రామయా లబ్ధుం జీవితం వా సుఖాని వా ॥ 10 ॥

యో న దేవాసురైః సర్వైః శక్యః ప్రసహితుం యుధి ।
తం పశ్య గుహ సంవిష్టం తృణేషు సహ సీతయా ॥ 11 ॥

మహతా తపసా లబ్ధో వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః ।
ఏకో దశరథస్యైష పుత్రః సదృశలక్షణః ॥ 12 ॥

అస్మిన్నవ్రాజితే రాజా న చిరం వర్తయిష్యతి ।
విధవా మేదిసీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి ॥ 13 ॥

వినద్య సుమహానాదం శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః ।
నిర్ఘోషోపరతం నూనమద్య రాజనివేశనమ్ ॥ 14 ॥

కౌసల్యా చైవ రాజా చ తథైవ జనసీ మమ ।
నాశంసే యది తే సర్వే జీవేయుః శర్వరీమిమామ్ ॥ 15 ॥

జీవేదపి హి మే మాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా ।
దుఃఖితా యా తు కౌసల్యా వీరసూర్వినశిష్యతి ॥ 16 ॥

అతిక్రాంతమతిక్రాంతమనవాప్య మనోరథమ్ ।
రాజ్యే రామమనిక్షిప్య పితా మే వినశిష్యతి ॥ 17 ॥

సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం తస్మిన్కాలే హ్యుపస్థితే ।
ప్రేతకార్యేషు సర్వేషు సంస్కరిష్యంతి భూమిపమ్ ॥ 18 ॥

రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువిభక్తమహాపథామ్ ।
హర్మ్యప్రాసాదసమ్పన్నాం సర్వరత్నవిభూషితామ్ ॥ 19 ॥

గజాశ్వరథసమ్బాధాం తూర్యనాదవినాదితామ్ ।
సర్వకల్యాణసమ్పూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ॥ 20 ॥

ఆరామోద్యానసమ్పూర్ణాం సమాజోత్సవశాలినీమ్ ।

సుఖితా విచరిష్యన్తి రాజధానీం పితృర్మమ ॥ 21 ॥

అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన సార్థం కుశలినా వయమ్ ।
నివృత్తే సమయే హ్యస్మిన్సుఖితాః ప్రవిశేమహి ॥ 22 ॥

పరిదేవయమానస్య తస్యైవం సుమహాత్మనః ।
తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య శర్వరీ సాత్యవర్తత ॥ 23 ॥

ప్రభాతే విమలే సూర్యే కారయిత్వా జటా ఉభౌ ।
అస్మిన్భాగీరథీ తీరే సుఖం సంతారితౌ మయా ॥ 24 ॥

జటాధరౌ తౌ ద్రుమచీరవాససౌ
మహాబలౌ కుఞ్జరయూథపోపమౌ ।
వరేషుచాపాసిధరౌ పరస్తపౌ
వ్యవేక్షమాణౌ సహ సీతయా గతౌ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

గుహస్య వచనం శ్రుత్వా భరతో భృశమప్రియమ్ ।
ధ్యానం జగామ తత్రైవ యత్ర తచ్చుతమప్రియమ్ ॥ 1 ॥

సుకుమారో మహాసత్త్వః సింహస్కన్ధో మహాభుజః ।
పుణ్డరీక విశాలాక్షస్తరుణః ప్రియదర్శనః ॥ 2 ॥

ప్రత్యాశ్వస్య ముహూర్తం తు కాలం పరమదుర్మనాః ।
పపాత సహసా తోత్రైర్హృది విధ ఇవ ద్విపః ॥ 3 ॥

తదవస్థం తు భరతం శత్రుఘ్నోఽనన్తర స్థితః ।
పరిష్వజ్య రురోదోఽచ్చైర్విసంజ్ఞః శోకకర్శితః ॥ 4 ॥

తతః సర్వాః సమాపేతుర్మాతరో భరతస్య తాః ।
ఉపవాస కృశా దీనా భర్తృవ్యసనకర్శితాః ॥ 5 ॥

తాశ్చ తం పతితం భూమౌ రుదన్త్యః పర్యవారయన్ ।
కౌసల్యా త్వనుస్మత్యైనం దుర్మనాః పరిషస్వజే ॥ 6 ॥

వత్సలా స్వం యథా వత్సముపగూహ్య తపస్వినీ ।
పరిపప్రచ్ఛ భరతం రుదన్తీ శోకలాలసా ॥ 7 ॥

పుత్రవ్యాధిర్న తే కచ్చిచ్ఛరీరం పరిబాధతే ।
అద్య రాజకులస్యాస్య త్వదధీనం హి జీవితమ్ ॥ 8 ॥

త్వాం దృష్ట్వా పుత్ర జీవామి రామే సభ్రాత్మకే గతే ।
వృత్తే దశరథే రాజ్ఞి నాథ ఏకస్త్వమద్య నః ॥ 9 ॥

కచ్చిన్న లక్ష్మణే పుత్ర శ్రుతం తే కిఞ్చిదప్రియమ్ ।

పుత్ర వా హ్యేకపుత్రాయాః సహభార్యే వనం గతే ॥ 10 ॥

స ముహూర్తం సమాశ్వస్య రుదన్నేవ మహాయశాః ।
కౌసల్యాం పరిసాన్త్యేదం గుహం వచనమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

భ్రాతా మే క్వావసద్రాత్రిం క్వ సీతా క్వ చ లక్ష్మణః ।
అస్వపచ్ఛయనే కస్మిన్కిం భుక్త్వా గుహ శంస మే ॥ 12 ॥

సోఽబ్రవీద్భరతం పృష్టో నిషాదాధిపతిర్గుహః ।
యద్విధం ప్రతిపేదే చ రామే ప్రియహితేఽతిథౌ ॥ 13 ॥

అన్నముచ్చావచం భక్ష్యాః ఫలాని వివిధాని చ ।
రామాయాభ్యవహారార్థం బహుచోపహృతం మయా ॥ 14 ॥

తత్సర్వం ప్రత్యనుజ్ఞాసీద్రామః సత్యపరాక్రమః ।
న హి తత్ప్రత్యగృహ్ణాత్స క్షత్రధర్మమనుస్మరన్ ॥ 15 ॥

న హ్యస్మాభిః ప్రతిగ్రాహ్యం సఖే దేయం తు సర్వదా ।
ఇతి తేన వయం రాజన్ననునీతా మహాత్మనా ॥ 16 ॥

లక్ష్మణేన సమానీతం పీత్వా వారి మహాయశాః ।
ఔపవాస్యం తదాకార్షీద్రాఘవః సహ సీతయా ॥ 17 ॥

తతస్తు జలశేషేణ లక్ష్మణోఽప్యకరోత్తదా ।
వాగ్యతాన్తే త్రయః సన్ధ్యాముపాసత సమాహితాః ॥ 18 ॥

సౌమిత్రిస్తు తతః పశ్చాదకరోత్సాన్వస్తరం శుభమ్ ।
స్వయమానీయ బర్హింషి క్షిప్రం రాఘవ కారణాత్ ॥ 19 ॥

తస్మిన్సమావిశద్రామః సాన్వస్తరే సహ సీతయా ।
ప్రజ్ఞాల్య చ తయోః పాదావపచక్రామ లక్ష్మణః ॥ 20 ॥

ఏతత్తదిజ్ఞుదీమూలమిదమేవ చ తత్ప్రణమ్ ।

యస్మిన్రామశ్చ సీతా చ రాత్రిం తాం శయితావుభౌ ॥ 21 ॥

నియమ్య పృష్ఠే తు తలాఙ్గులిత్రవాన్
శరైః సుపూర్ణావిషుధీ పరస్తపః ।
మహాద్ధనుః సజ్యముపోహ్య లక్ష్మణో
నిశామతిష్ఠత్పరితోఽస్య కేవలమ్ ॥ 22 ॥

తతస్త్వహం చోత్తమబాణచాపధృక్
స్థితోఽభవం తత్ర స యత్ర లక్ష్మణః ।
అతన్ద్రిభిరాతిభిరాత్తకార్ముకైర్-
మహేన్ద్రకల్పం పరిపాలయంస్తదా ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకాశీతమః సర్గః ॥

॥ ద్వ్యశీతమః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా నిపుణం సర్వం భరతః సహ మన్త్రిభిః ।
ఇజ్ఞుదీమూలమాగమ్య రామశయ్యామవేక్ష్య తామ్ ॥ 1 ॥

అబ్రవీజ్ఞననీః సర్వా ఇహ తేన మహాత్మనా ।
శర్వరీ శయితా భూమావిదమస్య విమర్దితమ్ ॥ 2 ॥

మహాభాగకులీనేన మహాభాగేన ధీమతా ।
జాతో దశరథేనోర్వాం న రామః స్వప్తమర్హతి ॥ 3 ॥

అజినోత్తరసంస్తీరే వరాస్తరణసంశ్చయే ।
శయిత్యా పురుషవ్యాప్తుః కథం శేతే మహితలే ॥ 4 ॥

ప్రాసాదాగ్ర విమానేషు వలభీషు చ సర్వదా ।
హైమరాజతభౌమేషు వరాస్తరణశాలిషు ॥ 5 ॥

పుష్పసంశ్చయచిత్రేషు చందనాగరుగంధిషు ।
పాణ్డరాభ్రప్రకాశేషు శుకసంజ్ఞరుతేషు చ ॥ 6 ॥

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైర్వరాభరణనిఃస్వనైః ।
మృదంగవరశబ్దైశ్చ సతతం ప్రతిబోధితః ॥ 7 ॥

బన్దిభిర్వన్దితః కాలే బహుభిః సూతమాగధైః ।
గాథాభిరనురూపాభిః స్తుతిభిశ్చ పరస్తపః ॥ 8 ॥

అశ్రద్ధేయమిదం లోకే న సత్యం ప్రతిభాతి మా ।
ముహ్యతే ఖలు మే భావః స్వప్నోఽయమితి మే మతిః ॥ 9 ॥

న నూనం దైవతం కింఞ్చిత్కాలేన బలవత్తరమ్ ।

యత్ర దాశరథీ రామో భూమావేవం శయిత సః ॥ 10 ॥

విదేహరాజస్య సుతా సీతా చ ప్రియదర్శనా ।
దయితా శయితా భూమౌ స్నుషా దశరథస్య చ ॥ 11 ॥

ఇయం శయ్యా మమ భ్రాతురిదం హి పరివర్తితమ్ ।
స్థణ్ణిలే కఠినే సర్వం గాత్రైర్విమృదితం తృణమ్ ॥ 12 ॥

మన్యే సాభరణా సుప్తా సీతాస్మిశ్చాయనే తదా ।
తత్ర తత్ర హి దృశ్యన్తే సక్తాః కనకబిన్దవః ॥ 13 ॥

ఉత్తరీయమిహాసక్తం సువ్యక్తం సీతయా తదా ।
తథా హ్యేతే ప్రకాశన్తే సక్తాః కౌశేయతన్తవః ॥ 14 ॥

మన్యే భర్తుః సుఖా శయ్యా యేన బాలా తపస్విని ।
సుకుమారీ సతీ దుఃఖం న విజానాతి మైథిలీ ॥ 15 ॥

సార్వభౌమ కులే జాతః సర్వలోకసుఖావహః ।
సర్వలోకప్రియస్త్యక్తాః రాజ్యం ప్రియమనుత్తమమ్ ॥ 16 ॥

కథమిన్ద్రివరశ్యామో రక్తాక్షః ప్రియదర్శనః ।
సుఖభాగీ చ దుఃఖార్హః శయితో భువి రాఘవః ॥ 17 ॥

సిద్ధార్థా ఖలు వైదేహీ పతిం యానుగతా వనమ్ ।
వయం సంశయితాః సర్వే హీనాస్తేన మహాత్మనా ॥ 18 ॥

అకర్ణధారా పృథివీ శూన్యేవ ప్రతిభాతి మా ।
గతే దశరథే స్వర్గే రామే చారణ్యమాశ్రితే ॥ 19 ॥

న చ ప్రార్థయతే కశ్చిన్మనసాపి వసున్ధరామ్ ।
వనేఽపి వసతస్తస్య బాహువీర్యాభిరక్షితామ్ ॥ 20 ॥

శూన్యసంవరణారక్షామయన్త్రితహయద్విపామ్ ।

అపావృతపురద్వారాం రాజధానీమరక్షితామ్ || 21 ||

అప్రహృష్టబలాం న్యూనాం విషమస్థామనావృతామ్ ।
శత్రవో నాభిమన్యంతే భిక్ష్యాన్విషకృతానివ || 22 ||

అద్య ప్రభృతి భూమౌ తు శయిష్యేఽహం తృణేషు వా ।
ఫలమూలాశనో నిత్యం జటాచీరాణి ధారయన్ || 23 ||

తస్యార్థముత్తరం కాలం నివత్స్యమి సుఖం వనే ।
తం ప్రతిశ్రవమాముచ్య నాస్య మిథ్యా భవిష్యతి || 24 ||

వసంతం భ్రాతురర్థాయ శత్రుఘ్నో మానువత్స్యతి ।
లక్ష్మణేన సహ త్వారోఽయోధ్యాం పాలయిష్యతి || 25 ||

అభిషేక్యన్తి కాకుత్స్థమయోధ్యాయాం ద్విజాతయః ।
అపి మే దేవతాః కుర్యురిమం సత్యం మనోరథమ్ || 26 ||

ప్రసాద్యమానః శిరసా మయా స్వయమ్
బహుప్రకారం యది న ప్రపత్స్యతే ।
తతోఽనువత్స్యమి చిరాయ రాఘవమ్
వనే వసన్నార్హతి మాముపేక్షితుమ్ || 27 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వ్యశీతితమః సర్గః ||

॥ త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

వ్యష్య రాత్రిం తు తత్రైవ గజ్ఞాకూలే స రాఘవః ।
భరతః కాల్యముత్థాయ శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

శత్రుఘ్నాత్తిష్ఠ కిం శేషే నిషాదాధిపతిం గుహమ్ ।
శీఘ్రమానయ భద్రం తే తారయిష్యతి వాహినీమ్ ॥ ౨ ॥

జాగర్మి నాహం స్వపిమి తథైవార్యం విచింతయన్ ।
ఇత్యేవమబ్రవీద్భ్రాత్రా శత్రుఘ్నౌపి ప్రచోదితః ॥ ౩ ॥

ఇతి సంవదతోరేవమన్యోన్యం నరసింహయోః ।
ఆగమ్య ప్రాజ్ఞాలిః కాలే గుహో భరతమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

కచ్ఛిత్సుఖం నదీతీరేఽవాతీన్ః కాకుత్స్థ శర్వరీమ్ ।
కచ్ఛిచ్ఛ సహ వైన్యస్య తవ సర్వమనామయమ్ ॥ ౫ ॥

గుహస్య తత్తు వచనం శ్రుత్వా స్నేహాదుదీరితమ్ ।
రామస్యానువశో వాక్యం భరతోఽపీదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

సుఖా నః శర్వరీ రాజన్పూజితాశ్చాపి తే వయమ్ ।
గజ్ఞాం తు నౌభిర్బహ్విభిర్దాశాః సంతారయన్తు నః ॥ ౭ ॥

తతో గుహః సన్త్వరితః శ్రుత్వా భరతశాసనమ్ ।
ప్రతిప్రవిశ్య నగరం తం జ్ఞాతిజనమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥

ఉత్తిష్ఠత ప్రబుధ్యధ్వం భద్రమస్తు హి వః సదా ।
నావః సమనుకర్షధ్వం తారయిష్యామ వాహినీమ్ ॥ ౯ ॥

తే తథోక్తాః సముత్థాయ త్వరితా రాజశాసనాత్ ।

పశ్చా నావాం శతాన్యేవ సమానిన్యః సమస్తతః ॥ 10 ॥

అన్యః స్వస్తికవిజ్ఞేయా మహాఘణా ధరా వరాః ।
శోభమానాః పతాకిన్యో యుక్తవాతాః సుసంహతాః ॥ 11 ॥

తతః స్వస్తికవిజ్ఞేయాం పాణ్డుకమ్బలసంవృతామ్ ।
సనన్దిఘోషాం కల్యాణీం గుహో నావముపాహరత్ ॥ 12 ॥

తామారురోహ భరతః శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలః ।
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥ 13 ॥

పురోహితశ్చ తత్పూర్వం గురవే బ్రాహ్మణాశ్చ యే ।
అనన్తరం రాజదారాస్తథైవ శకటాపణాః ॥ 14 ॥

ఆవాసమాదీపయతాం తీర్థం చాప్యవగాహతామ్ ।
భాణ్డాని చాదదానానాం ఘోషస్త్రిదివమస్పృశత్ ॥ 15 ॥

పతాకిన్యస్తు తా నావః స్వయం దాశైరధిష్ఠితాః ।
వహన్త్యో జనమారూఢం తదా సమ్పేతురాశుగాః ॥ 16 ॥

నారీణామభిపూర్ణాస్తు కాశ్చిత్కాశ్చిత్తు వాజినామ్ ।
కశ్చిత్తత్ర వహన్తి స్మ యానయుగ్యం మహాధనమ్ ॥ 17 ॥

తాః స్మ గత్వా పరం తీరమవరోప్య చ తం జనమ్ ।
నివృత్తాః కాణ్డచిత్రాణి క్రియన్తే దాశబన్ధభిః ॥ 18 ॥

సవైజయన్తాస్తు గజా గజారోహైః ప్రచోదితాః ।
తరన్తః స్మ ప్రకాశన్తే సధ్వజా ఇవ పర్వతాః ॥ 19 ॥

నావశ్చారురుహుస్తన్వన్యే ప్లవేన్తేరుస్తథాపరే ।
అన్యే కుమ్భఘటైన్తేరురన్యే తేరుశ్చ బాహుభిః ॥ 20 ॥

సా పుణ్యా ధ్వజినీ గంగాం దాశైః సన్తారితా స్వయమ్ ।

మైత్రే ముహూర్తే ప్రయయా ప్రయాగవనముత్తమమ్ || 21 ||

ఆశ్వాసయిత్వా చ చమూం మహాత్మా
నివేశయిత్వా చ యథోపజోషమ్ ।
ద్రష్టుం భరద్వాజమృషిప్రవర్యమ్
ఋత్విగ్వృతః సన్భరతః ప్రతస్థే || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

॥ చతురశీతితమః సర్గః ॥

భరద్వాజాశ్రమం దృష్ట్వా క్రోశాదేవ నరర్షభః ।
బలం సర్వమవస్థాప్య జగామ సహ మన్త్రిభిః ॥ 1 ॥

పద్భ్యామేవ హి ధర్మజ్ఞో న్యస్తశస్త్రపరిచ్ఛదః ।
వసానో వాససీ క్షామే పురోధాయ పురోహితమ్ ॥ 2 ॥

తతః సన్దర్శనే తస్య భరద్వాజస్య రాఘవః ।
మన్త్రిణస్తానవస్థాప్య జగామాను పురోహితమ్ ॥ 3 ॥

వసిష్ఠమథ దృష్ట్వైవ భరద్వాజో మహాతపాః ।
సంశ్చాలాసనాత్తార్ణం శిష్యానర్హ్యమితి బ్రువన్ ॥ 4 ॥

సమాగమ్య వసిష్ఠేన భరతేనాభివాదితః ।
అబుధ్యత మహాతేజాః సుతం దశరథస్య తమ్ ॥ 5 ॥

తాభ్యామర్హ్యం చ పాద్యం చ దత్త్వా పశ్చాత్ఫలాని చ ।
ఆనుపూర్వాశ్చ ధర్మజ్ఞః పప్రచ్ఛ కుశలం కులే ॥ 6 ॥

అయోధ్యాయాం బలే కోశే మిత్రేష్వపి చ మన్త్రిషు ।
జానన్దశరథం వృత్తం న రాజానముదాహరత్ ॥ 7 ॥

వసిష్ఠో భరతశ్చైనం పప్రచ్ఛతురనామయమ్ ।
శరీరేఽగ్నిషు వృక్షేషు శిష్యేషు మృగపక్షిషు ॥ 8 ॥

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ భరద్వాజో మహాతపాః ।
భరతం ప్రత్యువాచేదం రాఘవస్నేహబన్ధనాత్ ॥ 9 ॥

కిమిహాగమనే కార్యం తవ రాజ్యం ప్రశాసతః ।

ఏతదాచక్ష్య మే సర్వం న హి మే శుభ్యతే మనః ॥ 10 ॥

సుషువే యమ మిత్రఘ్నం కౌసల్యానన్దవర్ధనమ్ ।
భ్రాత్రా సహ సభార్యో యశ్చిరం ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ 11 ॥

నియుక్తః స్త్రీనియుక్తేన పిత్రా యోఽసౌ మహాయశాః ।
వనవాసీ భవేతీహ సమాః కిల చతుర్దశ ॥ 12 ॥

కచ్ఛిన్న తస్యాపాపస్య పాపం కర్తుమిహేచ్ఛసి ।
అకణ్ఠకం భోక్తుమనా రాజ్యం తస్యానుజస్య చ ॥ 13 ॥

ఏవముక్తో భరద్వాజం భరతః ప్రత్యువాచ హ ।
పర్యశ్రు నయనో దుఃఖాద్వాచా సంసజ్జమానయా ॥ 14 ॥

హతోఽస్మి యది మామేవం భగవానపి మన్యతే ।
మత్తో న దోషమాశక్యేర్నైవం మామనుశాధి హి ॥ 15 ॥

న చైతదిష్టం మాతా మే యదవోచన్మదన్తరే ।
నాహమేతేన తుష్టశ్చ న తద్వచనమాదదే ॥ 16 ॥

అహం తు తం నరవ్యాఘ్రముపయాతః ప్రసాదకః ।
ప్రతినేతుమయోధ్యాం చ పాదౌ తస్యాభివన్దితుమ్ ॥ 17 ॥

త్వం మామేవం గతం మత్వా ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ।
శంస మే భగవన్రామః క్వ సమ్ప్రతి మహీపతిః ॥ 18 ॥

ఉవాచ తం భరద్వాజః ప్రసాదాద్భరతం వచః ।
త్వయ్యేతత్పురుషవ్యాఘ్రం యుక్తం రాఘవవంశజే ।
గురువృత్తిర్దమశ్చైవ సాధూనాం చానుయాయితా ॥ 19 ॥

జానే చైతన్మనఃస్థం తే దృఢీకరణమస్త్వితి ।
అప్రచ్ఛం త్వాం తవాత్యర్థం కీర్తిం సమభివర్ధయన్ ॥ 20 ॥

అసౌ వసతి తే భ్రాతా చిత్రకూటే మహాగిరౌ ।
శ్వస్తు గంతాసి తం దేశం వసాద్య సహ మన్త్రిభిః ।
ఏతం మే కురు సుప్రాజ్ఞ కామం కామార్థకోవిద ॥ 21 ॥

తతస్తథేత్యేవముదారదర్శనః
ప్రతీతరూపో భరతోఽబ్రవీద్వచః ।
చకార బుద్ధిం చ తదా మహాశ్రమే
నిశానివాసాయ నరాధిపాత్మజః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతురశీతితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తతమః సర్గః ॥

కృతబుద్ధిం నివాసాయ తథైవ స మునిస్తదా ।
భరతం కైకయా పుత్రమాతిథ్యేన న్యమస్తయత్ ॥ 1 ॥

అబ్రవీద్భరతస్తేనం నన్విదం భవతా కృతమ్ ।
పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం వనే యదూపపద్యతే ॥ 2 ॥

అథోవాచ భరద్వాజో భరతం ప్రహసన్నివ ।
జానే త్వాం ప్రీతి సంయుక్తం తుష్యేస్త్యం యేన కేనచిత్ ॥ 3 ॥

సేనాయాస్తు తవైతస్యాః కర్తుమిచ్ఛామి భోజనమ్ ।
మమ ప్రితిర్యథా రూపా త్వమర్హో మనుజర్షభ ॥ 4 ॥

కిమర్థం చాపి నిక్షిప్య దూరే బలమిహోగతః ।
కస్మాన్నేహోపయాతోఽసి సబలః పురుషర్షభ ॥ 5 ॥

భరతః ప్రత్యువాచేదం ప్రాజ్ఞులిస్తం తపోధనమ్ ।
ససైన్యో నోపయాతోఽస్మి భగవన్భగవదభ్యయాత్ ॥ 6 ॥

వాజి ముఖ్యా మనుష్యాశ్చ మత్తాశ్చ వర వారణాః ।
ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిం భగవన్ననుయాన్తి మామ్ ॥ 7 ॥

తే వృక్షానుదకం భూమిమాశ్రమేషూటజాన్స్తథా ।
న హింస్యూరితి తేనాహమేక ఏవాగతస్తతః ॥ 8 ॥

ఆనీయతామితః సేనేత్యాజ్ఞప్తః పరమర్షిణా ।
తథా తు చక్రే భరతః సేనాయాః సముపాగమమ్ ॥ 9 ॥

అగ్నిశాలాం ప్రవిశ్యాథ పీత్వాపః పరిమృజ్య చ ।

ఆతిథ్యస్య క్రియాహేతోర్విశ్వకర్మాణమాహ్వాయత్ || 10 ||

ఆహ్వాయే విశ్వకర్మాణమహం త్వష్టారమేవ చ ।
ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్ || 11 ||

ప్రాక్సోతసశ్చ యా నద్యః ప్రత్యక్సోతస ఏవ చ ।
పృథివ్యామంతరిక్షే చ సమాయాన్త్యద్య సర్వశః || 12 ||

అన్యః స్రవన్తు మైరేయం సురామన్యః సునిష్ఠితామ్ ।
అపరాశోచకం శీతమిక్షుకాణ్డరసోపమమ్ || 13 ||

ఆహ్వాయే దేవగన్ధర్వాన్విశ్వావసుహహాహుహూన్ ।
తథైవాస్సరసో దేవీర్గన్ధర్వీశ్చాపి సర్వశః || 14 ||

ఘృతాచీమథ విశ్వాచీం మిశ్రకేశీమలమ్బుసామ్ ।
శక్రం యాశోచపతిష్ఠన్తి బ్రహ్మణం యాశ్చ భామినీః ।
సర్వాస్తుమ్బురుణా సార్థమాహ్వాయే సపరిచ్ఛదాః || 15 ||

వనం కురుషు యద్దివ్యం వాసో భూషణపత్రవత్ ।
దివ్యనారీఫలం శశ్వత్తత్కౌబేరమిహైవ తు || 16 ||

ఇహ మే భగవాన్సోమో విధత్తామన్నముత్తమమ్ ।
భక్ష్యం భోజ్యం చ చోష్యం చ లేహ్యం చ వివిధం బహు || 17 ||

విచిత్రాణి చ మాల్యాని పాదపప్రచ్యుతాని చ ।
సురాదీని చ పేయాని మాంసాని వివిధాని చ || 18 ||

ఏవం సమాధినా యుక్తస్తేజసాప్రతిమేన చ ।
శిక్షాస్వరసమాయుక్తం తపసా చాబ్రవీన్మునిః || 19 ||

మనసా ధ్యాయతస్తస్య ప్రాజ్ఞుఖస్య కృతాజ్ఞాలేః ।
ఆజగ్ముస్తాని సర్వాణి దైవతాని పృథక్పృథక్ || 20 ||

మలయం దుర్దురం వైవ తతః స్వేదనుదోఽనిలః ।
ఉపస్పృశ్య వవౌ యుక్త్యా సుప్రియాత్మా సుఖః శివః ॥ 21 ॥

తతోఽభ్యవర్తంత ఘనా దివ్యాః కుసుమవృష్టయః ।
దేవదున్దుభిఘోషశ్చ దిక్షు సర్వాసు శుశ్రువే ॥ 22 ॥

ప్రవవుశ్చోత్తమా వాతా నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః ।
ప్రజగుర్దేవగన్ధర్వా వీణా ప్రముముచుః స్వరాన్ ॥ 23 ॥

స శబ్దో ద్యాం చ భూమిం చ ప్రాణీనాం శ్రవణాని చ ।
వివేశోఽచ్చారితః శ్లక్షః సమో లయగుణాన్వితః ॥ 24 ॥

తస్మిన్నుపరతే శబ్దే దివ్యే శ్రోత్రసుఖే నృణామ్ ।
దదర్శ భారతం సైన్యం విధానం విశ్వకర్మణః ॥ 25 ॥

బభూవ హి సమా భూమిః సమంతాత్పశ్చాయోజనమ్ ।
శాద్వలైర్బహుభిశ్చన్నా నీలవైదూర్యసంనిభైః ॥ 26 ॥

తస్మిన్బిల్వాః కపిత్థాశ్చ పనసా బీజపూరకాః ।
ఆమలకోఽపి బభూవుశ్చ చూతాశ్చ ఫలభూషణాః ॥ 27 ॥

ఉత్తరేభ్యః కురుభ్యశ్చ వనం దివ్యోపభోగవత్ ।
ఆజగామ నదీ దివ్యా తీరజైర్బహుభిర్వృతా ॥ 28 ॥

చతుఃశాలాని శుభ్రాణి శాలాశ్చ గజవాజినామ్ ।
హర్మ్యప్రాసాదసంక్లాతాస్తోరణాని శుభాని చ ॥ 29 ॥

సితమేఘనిభం చాపి రాజవేశ్మ సుతోరణమ్ ।
శుక్లమాల్యకృతాకారం దివ్యగన్ధసముక్షితమ్ ॥ 30 ॥

చతురస్రమసమ్బాధం శయనాసనయానవత్ ।
దివ్యైః సర్వరసైర్యుక్తం దివ్యభోజనవస్త్రవత్ ॥ 31 ॥

ఉపకల్పిత సర్వాన్నం ధౌతనిర్మలభాజనమ్ ।
కప్తసర్వాసనం శ్రీమత్స్వాస్తీర్ణశయనోత్తమమ్ ॥ 32 ॥

ప్రవివేశ మహాబాహురనుజ్ఞాతో మహర్షిణా ।
వేశ్య తద్రత్నసమూర్ణం భరతః కైకయాసుతః ॥ 33 ॥

అనుజగ్ముశ్చ తం సర్వే మన్త్రిణః సపురోహితాః ।
బభూవుశ్చ ముదా యుక్తా తం దృష్ట్వా వేశ్య సంవిధిమ్ ॥ 34 ॥

తత్ర రాజాసనం దివ్యం వ్యజనం ఛత్రమేవ చ ।
భరతో మన్త్రిభిః సార్థమభ్యవర్తత రాజవత్ ॥ 35 ॥

ఆసనం పూజయామాస రామాయాభిప్రణమ్య చ ।
వాలవ్యజనమాదాయ న్యషీదత్సచివాసనే ॥ 36 ॥

ఆనుపూర్వ్యాన్నిషేదుశ్చ సర్వే మన్తపురోహితాః ।
తతః సేనాపతిః పశ్చాత్ప్రశాంతా చ నిషేదతుః ॥ 37 ॥

తతస్తత్ర ముహూర్తేన నద్యః పాయసకర్దమాః ।
ఉపాతిష్ఠంత భరతం భరద్వాజస్య శాసనత్ ॥ 38 ॥

తాసాముభయతః కూలం పాణ్డుమృత్తికలేపనాః ।
రమ్యాశ్చావసథా దివ్యా బ్రహ్మణస్తు ప్రసాదజాః ॥ 39 ॥

తేనైవ చ ముహూర్తేన దివ్యాభరణభూషితాః ।
ఆగుర్వింశతిసాహస్రా బ్రాహ్మణా ప్రహితాః స్త్రియః ॥ 40 ॥

సువర్ణమణిముక్తేన ప్రవాలేన చ శోభితాః ।
ఆగుర్వింశతిసాహస్రాః కుబేరప్రహితాః స్త్రియః ॥ 41 ॥

యాభిర్గృహీతః పురుషః సోన్మాద ఇవ లక్ష్మితే ।
ఆగుర్వింశతిసాహస్రా నన్దనాదప్సరోగణాః ॥ 42 ॥

నారదస్తుమ్బురుగ్గోపః పర్వతః సూర్యవర్చసః ।
ఏతే గన్ధర్వరాజానో భరతస్యాగ్రతో జగుః ॥ 43 ॥

అలమ్బుసా మిశ్రకేశీ పుణ్డరీకాథ వామనా ।
ఉపాన్యత్యంస్తు భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ 44 ॥

యాని మాల్యాని దేవేషు యాని చైత్రరథే వనే ।
ప్రయాగే తాన్యదృశ్యంత భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ 45 ॥

బిల్వా మార్దజీకా ఆసన్జ్ఞామ్యా గ్రాహా బిభీతకాః ।
అశ్వత్థా నర్తకాశ్చసన్భరద్వాజస్య తేజసా ॥ 46 ॥

తతః సరలతాలాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః ।
ప్రహృష్టాస్తత్ర సమ్పేతుః కుబ్జాభూతాథ వామనాః ॥ 47 ॥

శింశపామలకీ జమ్బూర్యాశ్చాన్యాః కాననే లతాః ।
ప్రమదా విగ్రహం కృత్వా భరద్వాజాశ్రమేఽవసన్ ॥ 48 ॥

సురాం సురాపాః పిబత పాయసం చ బుభుక్ష్మితాః ।
మాంసని చ సుమేధ్యాని భక్ష్యంతాం యావదిచ్ఛథ ॥ 49 ॥

ఉత్సాద్య స్నాపయన్తి స్మ నదీతీరేషు వల్గుషు ।
అప్యేకమేకం పురుషం ప్రమదాః సత్ప చాష్ట చ ॥ 50 ॥

సంవహన్త్యః సమాపేతుర్నారో రుచిరతోచనాః ।
పరిమృజ్య తథా న్యాయం పాయయన్తి వరాజ్ఞనాః ॥ 51 ॥

హయాన్గజాన్థరానుష్ఠాన్స్తథైవ సురభేః సుతాన్ ।
ఇక్షాంశ్చ మధుజాలాంశ్చ భోజయన్తి స్మ వాహనాన్ ।
ఇక్షాంకువరయోధానాం చోదయన్తో మహాబలాః ॥ 52 ॥

నాశ్వబన్ధోఽశ్వమాజానాన్న గజం కుజ్జరగ్రహః ।
మత్తప్రమత్తముదితా చమూః సా తత్ర సమ్భభౌ ॥ 53 ॥

తర్పితా సర్వకామైస్తే రక్తచన్దనరూషితాః ।
అప్పరోగణసంయుక్తాః సైన్యా వాచముదైరయన్ ॥ 54 ॥

నైవాయోధ్యాం గమిష్యామో న గమిష్యామ దణ్డకాన్ ।
కుశలం భరతస్యాస్తు రామస్యాస్తు తథా సుఖమ్ ॥ 55 ॥

ఇతి పాదాతయోధాశ్చ హస్త్యశ్వారోహబన్ధకాః ।
అనాథాస్తం విధిం లబ్ధ్వా వాచమేతాముదైరయన్ ॥ 56 ॥

సమ్ప్రహృష్టా వినేదుస్తే నరాస్తత్ర సహస్రశః ।
భరతస్యానుయాతారః స్వర్గేఽయమితి చాబ్రువన్ ॥ 57 ॥

తతో భుక్తవతాం తేషాం తదన్నమమృతోపమమ్ ।
దివ్యానుదీప్యత్య భక్ష్యాంస్తానభవద్భక్షణే మతిః ॥ 58 ॥

ప్రేష్యాశ్చేట్యశ్చ వధ్వశ్చ బలస్థాశ్చాపి సర్వశః ।
బభూవుస్తే భృశం తృప్తాః సర్వే చాహతవాససః ॥ 59 ॥

కుఙ్జరాశ్చ ఖరోష్ట్రశ్చ గోఽశ్వాశ్చ మృగపక్షిణః ।
బభూవుః సుభృతాస్తత్ర నాన్యో హ్యన్యమకల్పయత్ ॥ 60 ॥

నాశుక్లవాసాస్తత్రాసీత్క్షుధితో మలినోఽపి వా ।
రజసా ధ్వస్తకేశో వా నరః కశ్చిదదృశ్యత ॥ 61 ॥

ఆజైశ్చాపి చ వారాహైర్నిష్ఠానవరసశ్చయైః ।
ఫలనిర్యూహసంసిద్ధైః సూపైర్గర్భరసాన్వితైః ॥ 62 ॥

పుష్పధ్వజవతీః పూర్ణాః శుక్లస్యాన్నస్య చాభితః ।
దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర నరా తౌహీః సహస్రశః ॥ 63 ॥

బభూవుర్వనపార్శ్వేషు కూపాః పాయసకర్దమాః ।
తాశ్చ కామదుఘా గావో ద్రుమాశ్చాసన్మధుశుచ్ఛృతః ॥ 64 ॥

వాపోః మైరేయ పూర్ణాశ్చ మృష్టమాంసచయైర్వృతాః ।
ప్రతప్త పిఠరైశ్చాపి మార్గమాయూరకౌక్కుటైః ॥ 65 ॥

పాత్రీణాం చ సహస్రాణి శాతకుమ్భమయాని చ ।
స్థాల్యః కుమ్భ్యః కరమ్భ్యశ్చ దధిపూర్ణాః సుసంస్కృతాః ।
యౌవనస్థస్య గౌరస్య కపిత్థస్య సుగన్ధినః ॥ 66 ॥

హ్రదాః పూర్ణా రసాలస్య దద్ధ్విః శ్వేతస్య చాపరే ।
బభూవుః పాయసస్యాన్తే శర్కరాయాశ్చ సజ్జాయాః ॥ 67 ॥

కల్కాంశ్చార్ణకషాయాంశ్చ స్నానాని వివిధాని చ ।
దదృశుర్భజనస్థాని తీర్థేషు సరితాం నరాః ॥ 68 ॥

శుక్లానంశుమతశ్చాపి దంతధావనసజ్జాయాన్ ।
శుక్లాంశ్చన్దనకల్కాంశ్చ సముద్గేష్యవతిష్ఠతః ॥ 69 ॥

దర్పణాన్పరిమృష్టాంశ్చ వాససాం చాపి సజ్జాయాన్ ।
పాదుకోపానహం చైవ యుగ్మాన్యత్ర సహస్రశః ॥ 70 ॥

ఆజ్ఞానీః కఙ్కతాన్కూర్చాంశ్చత్రాణి చ ధనూంషి చ ।
మర్మత్రాణాని చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥ 71 ॥

ప్రతిపానహ్రదాన్పూర్ణాన్భరోష్ఠగజవాజినామ్ ।
అవగాహ్య సుతీర్థాంశ్చ హ్రదాన్సోత్పల పుష్కరాన్ ॥ 72 ॥

నీలవైడూర్యవర్ణాంశ్చ మృదూన్యవససజ్జాయాన్ ।
నిర్వాపార్థం పశూనాం తే దదృశుస్తత్ర సర్వశః ॥ 73 ॥

వ్యస్మయంత మనుష్యాస్తే స్వప్నకల్పం తదద్భుతమ్ ।
దృష్ట్యాతిథ్యం కృతం తాదృగభరతస్య మహర్షిణా ॥ 74 ॥

ఇత్యేవం రమమాణానాం దేవానామివ నన్దనే ।
భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే సా రాత్రిర్వ్యత్యవర్తత ॥ 75 ॥

ప్రతిజగ్ముశ్చ తా నద్యో గన్ధర్వాశ్చ యథాగతమ్ ।
భరద్వాజమనుజ్ఞాప్య తాశ్చ సర్వా వరాజ్ఞనాః ॥ 76 ॥

తథైవ మత్తా మదిరోత్కటా నరాః
తథైవ దివ్యాగురుచన్దనోక్షితాః ।
తథైవ దివ్యా వివిధాః స్రగుత్తమాః
పృథక్ప్రకీర్ణా మనుజైః ప్రమర్దితాః ॥ 77 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచాశీతమః సర్గః ॥

॥ షడశీతితమః సర్గః ॥

తతస్తాం రజనీముష్య భరతః సపరిచ్ఛదః ।
కృతాతిథ్యో భరద్వాజం కామాదభిజగామ హ ॥ 1 ॥

తమృషిః పురుషవ్యాఘ్రం ప్రేక్ష్య ప్రాజ్ఞలిమాగతమ్ ।
హుతాగ్నిహోత్రో భరతం భరద్వాజోఽభ్యభాషత ॥ 2 ॥

కచ్చిదత్ర సుఖా రాత్రిస్తవాస్మద్విషయే గతా ।
సమగ్రస్తే జనః కచ్చిదాతిథ్యే శంస మేఽనఘ ॥ 3 ॥

తమువాచాజ్ఞలిం కృత్వా భరతోఽభిప్రణమ్య చ ।
ఆశ్రమాదభినిష్క్రంతమృషిముత్తమ తేజసమ్ ॥ 4 ॥

సుఖోషితోఽస్మి భగవన్సమగ్రబలవాహనః ।
తర్పితః సర్వకామైశ్చ సామాత్యో బలవత్త్వయా ॥ 5 ॥

అపేతక్లమసంతాపాః సుభిక్ష్యాః సుప్రతిశ్రయాః ।
అపి ప్రేష్యానుపాదాయ సర్వే స్మ సుసుఖోషితాః ॥ 6 ॥

ఆమన్తయేఽహం భగవన్కామం త్వామృషిసత్తమ ।
సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతుర్మైరేణేక్షస్వ చక్షుషా ॥ 7 ॥

ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ ధార్మికస్య మహాత్మనః ।
ఆచక్ష్వ కతమో మార్గః కియానితి చ శంస మే ॥ 8 ॥

ఇతి పృష్టస్తు భరతం భ్రాతృదర్శనలాలసమ్ ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజా భరద్వాజో మహాతపాః ॥ 9 ॥

భరతార్థతృతీయేషు యోజనేష్వజనే వనే ।

చిత్రకూటో గిరిస్తత్ర రమ్యనిర్దరకాననః ॥ 10 ॥

ఉత్తరం పార్శ్వమాసాద్య తస్య మన్దాకినీ నదీ ।
పుష్పితద్రుమసంఘాన్నా రమ్యపుష్పితకాననా ॥ 11 ॥

అనన్తరం తత్సరితశ్చిత్రకూటశ్చ పర్వతః ।
తతో పర్ణకుటీ తాత తత్ర తౌ వసతో ధ్రువమ్ ॥ 12 ॥

దక్షిణేనైవ మార్గేణ సవ్యదక్షిణమేవ చ ।
గజవాజిరథాకీరాం వాహినీం వాహినీపతే ।
వాహయస్య మహాభాగ తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ॥ 13 ॥

ప్రయాణమితి చ శ్రుత్వా రాజరాజస్య యోషితః ।
హిత్వా యానాని యానార్హా బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్ ॥ 14 ॥

వేపమానా కృశా దీనా సహ దేవ్యా సుమన్త్రియా ।
కౌసల్యా తత్ర జగ్రాహ కరాభ్యాం చరణౌ మునేః ॥ 15 ॥

అసమృద్ధేన కామేన సర్వలోకస్య గర్హితా ।
కైకేయా తస్య జగ్రాహ చరణౌ సవ్యపత్రపా ॥ 16 ॥

తం ప్రదక్షిణమాగమ్య భగవన్తం మహామునిమ్ ।
అదూరాద్భరతస్యైవ తస్థౌ దీనమనాస్తదా ॥ 17 ॥

తతః పప్రచ్ఛ భరతం భరద్వాజో దృఢవ్రతః ।
విశేషం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మాతృణాం తవ రాఘవ ॥ 18 ॥

ఏవముక్తస్తు భరతో భరద్వాజేన ధార్మికః ।
ఉవాచ ప్రాజ్ఞులిర్భూత్వా వాక్యం వచనకోవిదః ॥ 19 ॥

యామిమాం భగవన్దీనాం శోకానశనకర్హితామ్ ।
పితుర్హి మహిషీం దేవీం దేవతామివ పశ్యసి ॥ 20 ॥

ఏషా తం పురుషవ్యాఘ్రం సింహవిక్రాంతగామినమ్ ।
కౌసల్యా సుషువే రామం ధాతారమదితిర్యథా ॥ 21 ॥

అస్యా వామభుజం శ్లిష్టా యైషా తిష్ఠతి దుర్మనాః ।
కర్ణికారస్య శాఖేవ శీర్ణపుష్పా వనాంతరే ॥ 22 ॥

ఏతస్యాస్త్రా సుతౌ దేవ్యాః కుమారౌ దేవవర్ణినౌ ।
ఉభౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ వీరౌ సత్యపరాక్రమౌ ॥ 23 ॥

యస్యాః కృతే నరయాఘ్రౌ జీవనాశమితో గతౌ ।
రాజా పుత్రవిహీనశ్చ స్వర్గం దశరథో గతః ॥ 24 ॥

ఐశ్వర్యకామాం కైకేయీమనార్యామార్యరూపిణీమ్ ।
మమైతాం మాతరం విద్ధి నృశంసాం పాపనిశ్చయామ్ ।
యతోమూలం హి పశ్యామి వ్యసనం మహదాత్మనః ॥ 25 ॥

ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో బాష్పగద్గదయా గిరా ।
స నిశశ్వాస తామ్రాక్షో క్రుద్ధో నాగ ఇవాసకృత్ ॥ 26 ॥

భరద్వాజో మహర్షిస్తం బ్రువంతం భరతం తదా ।
ప్రత్యువాచ మహాబుద్ధిరిదం వచనమర్థవత్ ॥ 27 ॥

న దోషేణావగంతవ్యా కైకేయీ భరత త్వయా ।
రామప్రవ్రాజనం హ్యేతత్సుఖోదర్కం భవిష్యతి ॥ 28 ॥

అభివాద్య తు సంసిద్ధః కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్ ।
ఆమన్త్య భరతః సైన్యం యుజ్యతామిత్యచోదయత్ ॥ 29 ॥

తతో వాజిరథాన్యక్త్వా దివ్యాన్వేమపరిష్క్రితాన్ ।
అధ్యారోహత్ప్రయాణార్థీ బహూన్బహువిధో జనః ॥ 30 ॥

గజకన్యాగజాశ్చైవ హేమకణ్కాః పతాకినః ।

జీమూతా ఇవ ఘర్మాన్తే సఘోషాః సమ్ప్రతస్థిరే || 31 ||

వివిధాన్యపి యానాని మహాని చ లఘూని చ ।
ప్రయయుః సుమహర్వాణి పాదైరేవ పదాతయః || 32 ||

అథ యానప్రవేక్షేస్తు కౌసల్యాప్రముఖాః స్త్రియః ।
రామదర్శనకాఙ్క్షిణ్యః ప్రయయుర్ముదితాస్తదా || 33 ||

స చార్కతరుణాభాసాం నియుక్తాం శిబికాం శుభామ్ ।
ఆస్థాయ ప్రయయా శ్రీమాన్భరతః సపరిచ్ఛదః || 34 ||

సా ప్రయాతా మహాసేనా గజవాజిరథాకులా ।
దక్షిణాం దిశమావృత్య మహామేఘ ఇవోత్థితః ।
వనాని తు వ్యతిక్రమ్య జష్టాని మృగపక్షిభిః || 35 ||

సా సమ్ప్రహృష్టద్విపవాజియోధా
విత్రాసయన్తీ మృగపక్షిసజ్ఘాన్ ।
మహద్వనం తత్ప్రవిగాహమానా
రరాజ సేనా భరతస్య తత్ర || 36 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షడశీతితమః సర్గః ||

॥ సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

తయా మహత్యా యాయన్యా ధ్వజన్యా వనవాసినః ।
అర్థితా యూథపా మత్తాః సయూథాః సమ్ప్రదుద్రువుః ॥ 1 ॥

ఋక్షాః పృషతసఙ్ఖాశ్చ రురవశ్చ సమస్తతః ।
దృశ్యన్తే వనరాజీషు గిరిష్వపి నదీషు చ ॥ 2 ॥

స సమ్ప్రతస్థే ధర్మాత్మా ప్రీతో దశరథాత్మజః ।
వృతో మహత్యా నాదన్యా సేనయా చతురంగయా ॥ 3 ॥

సాగరౌఘనిభా సేనా భరతస్య మహాత్మనః ।
మహీం సఙ్ఖాదయామాస ప్రావృషి ద్యామివామ్బుదః ॥ 4 ॥

తురజ్ఞౌఘైరవతతా వారణైశ్చ మహాజవైః ।
అనాలక్ష్యా చిరం కాలం తస్మిన్కాలే బభూవ భూః ॥ 5 ॥

స యాత్వా దూరమధ్వానం సుపరిశ్రాంత వాహనః ।
ఉవాచ భరతః శ్రీమాన్వసిష్ఠం మన్త్రిణాం వరమ్ ॥ 6 ॥

యాదృశం లక్ష్యతే రూపం యథా చైవ శ్రుతం మయా ।
వ్యక్తం ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం భరద్వాజో యమబ్రవీత్ ॥ 7 ॥

అయం గిరిశ్చిత్రకూటస్తథా మన్దాకినీ నదీ ।
ఏతత్ప్రకాశతే దూరాన్నలమేఘనిభం వనమ్ ॥ 8 ॥

గిరేః సానూని రమ్యాణి చిత్రకూటస్య సమ్ప్రతి ।
వారణైరవమృద్యన్తే మామకైః పర్వతోపమైః ॥ 9 ॥

ముఞ్చన్తి కుసుమాన్యేతే నగాః పర్వతసానుషు ।

నీలా ఇవాతపాపాయే తోయం తోయధరా ఘనాః ॥ 10 ॥

కిన్నరాచరితోద్దేశం పశ్య శత్రుఘ్న పర్వతమ్ ।
హయైః సమంతాదాకీర్ణం మకరైరివ సాగరమ్ ॥ 11 ॥

ఏతే మృగగణా భాన్తి శీఘ్రవేగాః ప్రచోదితాః ।
వాయుప్రవిధాః శరదీ మేఘరాజ్య ఇవామృతే ॥ 12 ॥

కుర్వన్తి కుసుమాపీడాఞ్శిరఃసు సురభీనమీ ।
మేఘప్రకాశైః ఫలకైర్దాక్షిణాత్యా యథా నరాః ॥ 13 ॥

నిష్కాజమివ భూత్వేదం వనం ఘోరప్రదర్శనమ్ ।
అయోధ్యేవ జనాకీర్ణా సమృతి ప్రతిభాతి మా ॥ 14 ॥

ఖురైరుదీరితో రేణుర్ద్ధివం ప్రచ్ఛాద్య తిష్ఠతి ।
తం వహత్యనిలః శీఘ్రం కుర్వన్నివ మమ ప్రియమ్ ॥ 15 ॥

స్యన్దనాంస్తురగోపేతాన్సూతముఖ్యైరధిష్ఠితాన్ ।
ఏతాన్సమృతతః శీఘ్రం పశ్య శత్రుఘ్న కాననే ॥ 16 ॥

ఏతాన్విత్రాసితాన్పశ్య బర్హిణః ప్రియదర్శనాన్ ।
ఏతమావిశతః శైలమధివాసం పతత్రిణామ్ ॥ 17 ॥

అతిమాత్రమయం దేశో మనోజ్ఞః ప్రతిభాతి మా ।
తాపసానాం నివాసోఽయం వ్యక్తం స్వర్గపథో యథా ॥ 18 ॥

మృగా మృగీభిః సహితా బహవః పృషతా వనే ।
మనోజ్ఞ రూపా లక్ష్మ్యన్తే కుసుమైరివ చిత్రితః ॥ 19 ॥

సాధు వైన్యాః ప్రతిష్ఠంతాం విచిన్వన్తు చ కాననమ్ ।
యథా తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ దృశ్యేతే రామలక్ష్మణౌ ॥ 20 ॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా పురుషాః శస్త్రపాణయః ।

వివిశుస్తద్వనం శూరా ధూమం చ దదృశుస్తతః ॥ 21 ॥

తే సమాలోక్య ధూమాగ్రమూచుర్భరతమాగతాః ।
నామనుష్యే భవత్యగ్నిర్వ్యక్తమత్రైవ రాఘవౌ ॥ 22 ॥

అథ నాత్ర నరవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ పరస్తపౌ ।
అన్యే రామోపమాః సంతి వ్యక్తమత్ర తపస్వినః ॥ 23 ॥

తచ్ఛ్చృత్వా భరతస్తేషాం వచనం సాధు సమ్మతమ్ ।
సైన్యానువాచ సర్వాంస్తానమిత్రబలమర్ధనః ॥ 24 ॥

యత్తా భవంతస్త్రిష్ఠన్తు నేతో గంతవ్యమగ్రతః ।
అహమేవ గమిష్యామి సుమన్త్రో గురురేవ చ ॥ 25 ॥

ఏవముక్తాస్తతః సర్వే తత్ర తస్థుః సమస్తతః ।
భరతో యత్ర ధూమాగ్రం తత్ర దృష్టిం సమాదధత్ ॥ 26 ॥

వ్యవస్థితా యా భరతేన సా చమూర్-
నిరీక్షమాణాపి చ ధూమమగ్రతః ।
బభూవ హృష్టా నచిరేణ జానతీ
ప్రియస్య రామస్య సమాగమం తదా ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

దీర్ఘకాలోషితస్తస్మిన్గిరౌ గిరివనప్రియః ।

విదేహ్యః ప్రియమాకాంక్షనన్వం చ చిత్తం విలోభయన్ ॥ 1 ॥

అథ దాశరథిశ్చిత్రం చిత్రకూటమదర్శయత్ ।

భార్యామమరసజ్కాశః శచీమివ పురన్దరః ॥ 2 ॥

న రాజ్యాదభ్యంశనం భద్రే న సుహృద్భిర్విదాభవః ।

మనో మే బాధతే దృష్ట్వా రమణీయమిమం గిరిమ్ ॥ 3 ॥

పశ్యేమమచలం భద్రే నానాద్విజగణాయుతమ్ ।

శిఖరైః ఖమివోద్విదైర్ధాతుమద్భిర్విభూషితమ్ ॥ 4 ॥

కేచిద్రజతసజ్కాశాః కేచిత్తతజసంనిభాః ।

పీతమాఞ్జోష్ఠవర్ణాశ్చ కేచిన్మణివరప్రభాః ॥ 5 ॥

పుష్యార్కకేతుకాభాశ్చ కేచిజ్ఞోతీ రసప్రభాః ।

విరాజంతేఽచలేన్ద్రస్య దేశా ధాతువిభూషితాః ॥ 6 ॥

నానామృగగణదీప్తిపితరక్షప్రక్షగజైర్వృతః ।

అదుష్టైర్భాత్యయం శైలో బహుపక్షినమాకులః ॥ 7 ॥

ఆమ్రజమబ్జసనైర్లోధ్రైః ప్రియాలైః పనసైర్ధవైః ।

అఙ్గోతైర్భవ్యతినిశైర్బిల్వతిన్దుకవేణుభిః ॥ 8 ॥

కాశ్మర్యరిష్టవరజైర్మధూకైస్తిలకైస్తథా ।

బదర్యామలకైర్నైవేర్వేత్రధన్వనబీజకైః ॥ 9 ॥

పుష్పవద్భిః ఫలోపేతైశ్చాయావద్భిర్మనోరమైః ।

ఏవమాదిభిరాకీర్ణః శ్రియం పుష్యత్యయం గిరిః ॥ 10 ॥

శైలప్రస్థేషు రమ్యేషు పశ్యేమాన్కామహర్షణాన్ ।
కిన్నరాన్ద్వన్ద్వశో భద్రే రమమాణాన్మనస్వినః ॥ 11 ॥

శాఖావసక్తాన్ఘ్రిణాంశ్చ ప్రవరాణ్యమ్బరాణి చ ।
పశ్య విద్యాధరస్త్రీణాం క్రీడేద్దేశాన్మనోరమాన్ ॥ 12 ॥

జలప్రపాతైరుద్భేదైర్నిష్యన్తైశ్చ క్వచిత్క్వచిత్ ।
స్రవద్భిర్భాత్యయం శైలః స్రవన్మద ఇవ ద్విపః ॥ 13 ॥

గుహాసమీరణో గన్ధాన్నానాపుష్పభవాన్వహాన్ ।
పూణతర్పణమభ్యేత్య కం నరం న ప్రహర్షయేత్ ॥ 14 ॥

యదీహ శరదోఽనేకాస్త్యయా సార్థమనిన్దితే ।
లక్ష్మణేన చ వత్స్యమి న మాం శోకః ప్రధక్ష్యతి ॥ 15 ॥

బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాద్విజగణాయుతే ।
విచిత్రశిఖరే హ్యస్మిన్రతవానస్మి భామిని ॥ 16 ॥

అనేన వనవాసేన మయా ప్రాప్తం ఫలద్వయమ్ ।
పితుశ్చాన్యణతా ధర్మే భరతస్య ప్రియం తథా ॥ 17 ॥

వైదేహి రమసే కచ్చిచ్చిత్రకూటే మయా సహ ।
పశ్యన్తి వివిధాన్భవాన్మనోవాక్కాయసంయతాన్ ॥ 18 ॥

ఇదమేవామృతం ప్రాహూ రాజ్ఞాం రాజర్షయః పరే ।
వనవాసం భవార్థాయ ప్రేత్య మే ప్రపితామహః ॥ 19 ॥

శిలాః శైలస్య శోభన్తే విశాలాః శతశోఽభితః ।
బహులా బహువైర్వర్జైర్నిలపీతసితారుణైః ॥ 20 ॥

నిశి భాన్త్యచలేన్ద్రస్య హుతాశనశిఖా ఇవ ।
ఓషధ్యః స్వప్రభా లక్ష్మ్యో భ్రాజమానాః సహస్రశః ॥ 21 ॥

కేచిత్క్షయనిభా దేశాః కేచిదుద్యానసంనిభాః ।
కేచిదేకశిలా భాన్తి పర్వతస్యాస్య భామిని ॥ 22 ॥

భిత్తేవ వసుధాం భాతి చిత్రకూటః సముత్థితః ।
చిత్రకూటస్య కూటోఽసౌ దృశ్యతే సర్వతః శివః ॥ 23 ॥

కుష్ఠపుంనాగతగరభూర్జపత్రోత్తరచ్ఛదాన్ ।
కామినాం స్వాస్తరాన్పశ్య కుశేశయదలాయుతాన్ ॥ 24 ॥

మృదితాశ్చాపవిద్ధాశ్చ దృశ్యన్తే కమలస్రజః ।
కామిభిర్వనితే పశ్య ఫలాని వివిధాని చ ॥ 25 ॥

వస్వాకసారాం నలినీమత్యేతీవోత్తరాన్కురూన్ ।
పర్వతశ్చిత్రకూటోఽసౌ బహుమూలఫలోదకః ॥ 26 ॥

ఇమం తు కాలం వనితే విజహ్నివామ్ః
త్వయా చ సీతే సహ లక్ష్మణేన చ ।
రతిం ప్రపత్స్యే కులధర్మవర్ధినీమ్
సతాం పథి వైస్సర్నియమైః పరైః స్థితః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

అథ శైలాద్వినిష్క్రమ్య మైథిలీం కోసలేశ్వరః ।
అదర్శయచ్ఛుభజలాం రమ్యాం మన్దాకినీం నదీమ్ ॥ ౧ ॥

అబ్రవీచ్ఛ వరారోహం చారుచన్ద్రనిభాననామ్ ।
విదేహరాజస్య సుతాం రామో రాజీవతోచనః ॥ ౨ ॥

విచిత్రపులినాం రమ్యాం హంససారసనేవితామ్ ।
కుసుమైరుపసమ్పన్నాం పశ్య మన్దాకినీం నదీమ్ ॥ ౩ ॥

నానావిధైస్తీరరుహైర్వృతాం పుష్పఫలద్రుమైః ।
రాజస్తీం రాజరాజస్య నలినీమివ సర్వతః ॥ ౪ ॥

మృగయూథనిపీతాని కలుషామ్భాంసి సామృతమ్ ।
తీర్థాని రమణీయాని రతిం సంజనయన్తి మే ॥ ౫ ॥

జటాజనధరాః కాలే వల్కలోత్తరవాససః ।
ఋషయస్త్యవగాహన్తే నదీం మన్దాకినీం ప్రియే ॥ ౬ ॥

ఆదిత్యముపతిష్ఠన్తే నియమాదూర్ధ్వబాహవః ।
ఏతేఽపరే విశాలాక్షి మునయః సంశితవ్రతాః ॥ ౭ ॥

మారుతోద్ధూత శిఖరైః ప్రన్మత్త ఇవ పర్వతః ।
పాదపైః పత్రపుష్పాణి సృజద్భిరభితో నదీమ్ ॥ ౮ ॥

కచ్చిన్మణినికాశోదాం కచ్చిత్పులినశాలినీమ్ ।
కచ్చిత్సిద్ధజనాకీర్ణాం పశ్య మన్దాకినీం నదీమ్ ॥ ౯ ॥

నిర్ఘాతాన్వాయునా పశ్య వితతాన్పుష్పసంఘాతాన్ ।

పోష్టాయమానానపరాన్నశ్య త్వం జలమధ్యగాన్ || 10 ||

తాంశ్చాతివల్గ వచసో రథాఙ్గాహ్వయనా ద్విజాః ।
అధిరోహంతి కల్యాణి నిష్కాజంతః శుభా గిరః || 11 ||

దర్శనం చిత్రకూటస్య మన్దాకిన్యాశ్చ శోభనే ।
అధికం పురవాసాచ్చ మన్యే చ తవ దర్శనాత్ || 12 ||

విధూతకలుషైః సిద్ధైస్తపోదమశమాన్వితైః ।
నిత్యవిక్షోభిత జలాం విహాహస్వ మయా సహ || 13 ||

సఖీవచ్చ విగాహస్వ సీతే మన్దకినీమిమామ్ ।
కమలాన్యవమజ్జంతి పుష్కరాణి చ భామిని || 14 ||

త్వం పౌరజనవద్వ్యాలానయోధ్యామివ పర్వతమ్ ।
మన్యస్వ వనితే నిత్యం సరయూవదిమాం నదీమ్ || 15 ||

లక్ష్మణశ్చైవ ధర్మాత్మా మన్నిదేశే వ్యవస్థితః ।
త్వం చానుకూలా వైదేహి ప్రీతిం జనయథో మమ || 16 ||

ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం మధుమూలఫలాశనః ।
నాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ స్పృహయేఽద్య త్వయా సహ || 17 ||

ఇమాం హి రమ్యాం గజయూథలోలితామ్
నిపీతతోయాం గజసింహవానరైః ।
సుపుష్పితైః పుష్పధరైరలంకృతామ్
న సోఽస్తి యః స్యాన్న గతక్రమః సుఖీ || 18 ||

ఇతీవ రామో బహుసంకతం వచః
ప్రియా సహాయః సరితం ప్రతి బ్రువన్ ।
చచార రమ్యం నయనాంజ్ఞానప్రభమ్
స చిత్రకూటం రఘువంశవర్ధనః || 19 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

॥ నవతితమః సర్గః ॥

తథా తత్రాసతస్తస్య భరతస్యోపయాయినః ।
సైన్య రేణుశ్చ శబ్దశ్చ ప్రాదురాస్తాం నభః స్పృశౌ ॥ 1 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే త్రస్తాః శబ్దేన మహతా తతః ।
అర్ధితా యూథపా మత్తాః సయూథా దుద్రువుర్ద్దిశః ॥ 2 ॥

స తం సైన్యసముదూభతం శబ్దం శుశ్రవ రాఘవః ।
తాంశ్చ విప్రద్రుతాన్సర్వాన్యూథపానన్వవైక్షత ॥ 3 ॥

తాంశ్చ విద్రవతో దృష్ట్వా తం చ శ్రుత్వా స నిఃస్వనమ్ ।
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ 4 ॥

హస్త లక్ష్మణ పశ్యేహ సుమిత్రా సుప్రజాస్త్యయా ।
భీమస్తనితగమ్భీరస్తుములః శ్రూయతే స్వనః ॥ 5 ॥

రాజా వా రాజమాత్రో వా మృగయామటతే వనే ।
అన్యద్వా శ్వాపదం కిఞ్చిత్సౌమిత్రే జ్ఞాతుమర్హసి ।
సర్వమేతద్యథాతత్త్వమచిరాజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 6 ॥

స లక్ష్మణః సన్త్వరితః సాలమారుహ్య పుష్పితమ్ ।
ప్రేక్షమాణో దిశః సర్వాః పూర్వాం దిశమవైక్షత ॥ 7 ॥

ఉదఙ్ముఖః ప్రేక్షమాణో దదర్శ మహతీం చమూమ్ ।
రథాశ్వగజసమ్బాధాం యత్తైర్యుక్తాం పదాతిభిః ॥ 8 ॥

తామశ్వగజసమ్పూర్ణాం రథధ్వజవిభూషితామ్ ।
శశంస సేనాం రామాయ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

అగ్నిం సంశమయత్వార్యః సీతా చ భజతాం గుహామ్ ।
సజ్యం కురుష్వ చాపం చ శరాంశ్చ కవచం తథా ॥ 10 ॥

తం రామః పురుషవ్యాఘ్రో లక్ష్మణం ప్రత్యువాచ హ ।
అజ్ఞావేక్షస్వ సౌమిత్రే కన్యైతాం మన్యసే చమూమ్ ॥ 11 ॥

ఏవముక్తుస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
దిధక్షన్నివ తాం సేనాం రుషితః పావకో యథా ॥ 12 ॥

సమ్పన్నం రాజ్యమిచ్ఛంస్తు వ్యక్తం ప్రాప్యభిషేచనమ్ ।
ఆవాం హన్తుం సమభ్యేతి కైకేయ్యా భరతః సుతః ॥ 13 ॥

ఏష వై సుమహాఞ్శ్శ్రీమాన్విటపీ సమ్ప్రకాశతే ।
విరాజత్యుద్గతస్కన్ధః కోవిదార ధ్వజో రథే ॥ 14 ॥

భజన్త్యేతే యథాకామమశ్వానారుహ్యా శీఘ్రగాన్ ।
ఏతే భ్రాజన్తి సంహృష్టా జగానారుహ్యా సాదినః ॥ 15 ॥

గృహీతధనుషౌ చావాం గిరిం వీర శ్రయావహే ।
అపి నౌ వశమాగచ్ఛేత్కోవిదారధ్వజో రథే ॥ 16 ॥

అపి ద్రక్ష్యామి భరతం యత్కృతే వ్యసనం మహత్ ।
త్వయా రాఘవ సమ్ప్రాప్తం సీతయా చ మయా తథా ॥ 17 ॥

యన్నిమిత్తం భవాన్రాజ్యాచ్యుతో రాఘవ శాశ్వతీమ్ ।
సమ్ప్రాప్తోఽయమరిర్వీర భరతో వధ్య ఏవ మే ॥ 18 ॥

భరతస్య వధే దోషం నాహం పశ్యామి రాఘవ ।
పూర్వాపకరిణాం త్యాగే న హ్యధర్మో విధీయతే ।
ఏతస్మిన్నిహతే కృత్వాన్మమనుశాధి వసున్ధరామ్ ॥ 19 ॥

అద్య పుత్రం హతం సజ్ఞ్యే కైకేయీ రాజ్యకాముకా ।
మయా పశ్యేత్సుదుఃఖార్తా హస్తిభగ్నమివ ద్రుమమ్ ॥ 20 ॥

కైకేయాం చ వధిష్యామి సానుబంధాం సబాంధవామ్ ।
కలుషేణాద్య మహతా మేదినీ పరిముచ్యతామ్ ॥ 21 ॥

అద్యేమం సంయతం క్రోధమసత్కారం చ మానద ।
మోక్ష్యామి శత్రుసైన్యేషు కక్షేష్వివ హుతాశనమ్ ॥ 22 ॥

అద్యైతచ్ఛత్రకూటస్య కాననం నిశితైః శరైః ।
భిన్నశ్శాత్రుశరీరాణి కరిష్యే శోణితోక్షితమ్ ॥ 23 ॥

శరైర్నిర్భిన్నహృదయాన్కుజ్జారాంస్తురగాంస్తథా ।
శ్వాపదాః పరికర్షన్తు నరాశ్చ నిహతాన్మయా ॥ 24 ॥

శరాణాం ధనుషశ్చహమన్యతోఽస్మి మహావనే ।
ససైన్యం భరతం హత్వా భవిష్యామి న సంశయః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే నవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకనవతితమః సర్గః ॥

సుసంరబ్ధం తు సౌమిత్రిం లక్ష్మణం క్రోధమూర్ఛితమ్ ।
రామస్తు పరిసాన్తాన్వ్యాథ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

కిమత్ర ధనుషా కార్యమసినా వా సచర్మణా ।
మహేష్వానే మహాప్రాజ్ఞే భరతే స్వయమాగతే ॥ 2 ॥

ప్రాప్తకాలం యదేషోఽస్మానభరతో ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
అస్మాసు మనసాప్యేష నాహితం కిఞ్చిదాచరేత్ ॥ 3 ॥

విప్రియం కృతపూర్వం తే భరతేన కదా న కిమ్ ।
ఈదృశం వా భయం తేఽద్య భరతం యోఽత్ర శఙ్కనే ॥ 4 ॥

న హి తే నిష్ఠురం వాచ్యో భరతో నాప్రియం వచః ।
అహం హ్యప్రియముక్తః స్యాం భరతస్యాప్రియే కృతే ॥ 5 ॥

కథం ను పుత్రాః పితరం హన్యుః కస్యాఞ్చిదాపది ।
భ్రాతా వా భ్రాతరం హన్యాత్సామిత్రే ప్రాణమాత్మనః ॥ 6 ॥

యది రాజ్యస్య హేతోస్త్వమిమాం వాచం ప్రభాషసే ।
వక్ష్యామి భరతం దృష్ట్వా రాజ్యమస్మై ప్రదీయతామ్ ॥ 7 ॥

ఉచ్యమానో హి భరతో మయా లక్ష్మణ తత్త్వతః ।
రాజ్యమస్మై ప్రయచ్ఛేతి బాధమిత్యేవ వక్ష్యతి ॥ 8 ॥

తథోక్తో ధర్మశీలేన భ్రాత్రా తస్య హితే రతః ।
లక్ష్మణః ప్రవివేశేవ స్వాని గాత్రాణి లజ్జయా ॥ 9 ॥

వ్రీడితం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ।

ఏష మన్యే మహాబాహురిహస్మాన్ద్రష్టుమాగతః ॥ 10 ॥

వనవాసమనుధ్యాయ గృహాయ ప్రతినేష్యతి ।
ఇమాం వాప్యేశ వైదేహీమత్యస్తసుఖనేవిసీమ్ ॥ 11 ॥

ఏతౌ తౌ సమ్ప్రకాశేతే గోత్రవన్తౌ మనోరమా ।
వాయువేగసమా వీర జవనౌ తురగోత్తమా ॥ 12 ॥

స ఏష సుమహాకాయః కమృతే వాహినీముఖే ।
నాగః శత్రుంజయౌ నామ వృద్ధస్తాతస్య ధీమతః ॥ 13 ॥

అవతీర్య తు సాలాగ్రాత్తస్మాత్స సమితింజయః ।
లక్ష్మణః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః ॥ 14 ॥

భరతేనాథ సన్దిష్టౌ సమ్మర్దో న భవేదితి ।
సమన్తాత్తస్య శైలస్య సేనావాసమకల్పయత్ ॥ 15 ॥

అధ్యర్థమిచ్ఛాకుచమూర్యోజనం పర్వతస్య సౌ ।
పార్శ్వే న్యవిశదావృత్య గజవాజిరథాకులా ॥ 16 ॥

సౌ చిత్రకూటే భరతేన సేనా
ధర్మం పురస్కృత్య విధూయ దర్పమ్ ।
ప్రసాదనార్థం రఘునన్దనస్య
విరోచతే నీతిమతా ప్రణీతా ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకనవతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వివచితమః సర్గః ॥

నివేశ్య నేనాం తు విభుః పద్యాభ్యం పాదవతాం వరః ।
అభిగన్తుం స కాకుత్స్థమియేష గురువర్తకమ్ ॥ 1 ॥

నివిష్ట మాత్రే సైన్యే తు యథోద్దేశం వినీతవత్ ।
భరతో భ్రాతరం వాక్యం శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

క్షిప్రం వనమిదం సౌమ్య నరసజ్ఞైః సమన్తతః ।
లుబ్ధైశ్చ సహితైరేభిస్త్వమన్వేషితుమర్హసి ॥ 3 ॥

యావన్న రామం ద్రక్ష్యామి లక్ష్మణం వా మహాబలమ్ ।
వైదేహీం వా మహాభాగాం న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ 4 ॥

యావన్న చన్ద్రసంక్రాశం ద్రక్ష్యామి శుభమాననమ్ ।
భ్రాతుః పద్మపలాశాక్షం న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ 5 ॥

యావన్న చరణౌ భ్రాతుః పార్థివ వ్యజ్ఞానాన్వితౌ ।
శిరసా ధారయిష్యామి న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ 6 ॥

యావన్న రాజ్యే రాజ్యార్హః పితృపైతామహే స్థితః ।
అభిషేకజలక్ష్మిన్నో న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ 7 ॥

కృతకృత్యా మహాభాగా వైదేహీ జనకాత్మజా ।
భర్తారం సాగరాంతాయాః పృథివ్యా యానుగచ్ఛతి ॥ 8 ॥

సుభగశ్చిత్రకూటోఽసౌ గిరిరాజోపమో గిరిః ।
యస్మిన్వసతి కాకుత్స్థః కుబేర ఇవనన్దనే ॥ 9 ॥

కృతకార్యమిదం దుర్గం వనం వ్యాలనిషేవితమ్ ।

యదధ్యాన్తే మహాతేజా రామః శస్త్రభృతాం వరః ॥ 10 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా భరతః పురుషర్షభః ।
పద్భ్యామేవ మహాతేజాః ప్రవివేశ మహద్వనమ్ ॥ 11 ॥

స తాని ద్రుమజాలాని జాతాని గిరిసానుషు ।
పుష్పితాగ్రాణి మధ్యేన జగామ వదతాం వరః ॥ 12 ॥

స గిరేశ్చిత్రకూటస్య సాలమాసాద్య పుష్పితమ్ ।
రామాశ్రమగతస్యగ్నేర్దదర్శ ధ్వజముచ్ఛ్రితమ్ ॥ 13 ॥

తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్ముమోద సహబాన్ధవః ।
అత్ర రామ ఇతి జ్ఞాత్వా గతః పారమివామభసః ॥ 14 ॥

స చిత్రకూటే తు గిరౌ నిశామ్య
రామాశ్రమం పుణ్యజనోపపన్నమ్ ।
గుహేన సార్థం త్వరితో జగామ
పునర్నివేశ్యైవ చమూం మహాత్మా ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వినవతితమః సర్గః ॥

॥ త్రినవతితమః సర్గః ॥

నివిష్టాయాం తు నేనాయాముత్సుకో భరతస్తదా ।
జగామ భ్రాతరం ద్రష్టుం శత్రుఘ్నమనుదర్శయన్ ॥ 1 ॥

ఋషిం వసిష్ఠం సన్దిశ్య మాత్యూర్మే శీఘ్రమానయ ।
ఇతి తరితమగ్రే స జాగమ గురువత్సలః ॥ 2 ॥

సుమస్త్రస్త్వపి శత్రుఘ్నమదూరాదన్వపద్యత ।
రామదార్శనజస్తర్షో భరతస్యేవ తస్య చ ॥ 3 ॥

గచ్ఛన్నేవాథ భరతస్తాపసాలయసంస్థితామ్ ।
భ్రాతుః పర్ణకుటీం శ్రీమానుటజం చ దదర్శ హ ॥ 4 ॥

శాలయాస్త్యగ్రతస్తస్యా దదర్శ భరతస్తదా ।
కాష్ఠాని చావభగ్నాని పుష్పాణ్యవచితాని చ ॥ 5 ॥

దదర్శ చ వనే తస్మిన్మహతః సశ్చాయాన్కృతాన్ ।
మృగాణాం మహిషాణాం చ కరీషైః శీతకారణాత్ ॥ 6 ॥

గచ్ఛనేవ మహాబాహుర్ద్యుతిమాన్భరతస్తదా ।
శత్రుఘ్నం చాబ్రవీద్ధృష్టస్తానమాత్యాంశ్చ సర్వశః ॥ 7 ॥

మన్యే ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం భరద్వాజో యమబ్రవీత్ ।
నాతిదూరే హి మన్యేఽహం నదీం మన్దాకినీమితః ॥ 8 ॥

ఉచ్చైర్బద్ధాని చీరాణి లక్ష్మణేన భవేదయమ్ ।
అభిజ్ఞానకృతః పన్థా వికాలే గన్తుమిచ్ఛతా ॥ 9 ॥

ఇదం చోదాత్తదంతానాం కుజ్జరాణాం తరస్వినామ్ ।

శైలపార్శ్వే పరిక్రాంతమనోన్యమభిగర్జతామ్ ॥ 10 ॥

యమేవాథాతుమిచ్ఛన్తి తాపసాః సతతం వనే ।
తస్యాసౌ దృశ్యతే ధూమః సజ్కులః కృష్ణవర్తనః ॥ 11 ॥

అత్రాహం పురుషవ్యాఘ్రం గురుసత్కారకారిణమ్ ।
ఆర్యం ద్రక్ష్యామి సంహృష్టో మహర్షిమివ రాఘవమ్ ॥ 12 ॥

అథ గత్వా ముహూర్తం తు చిత్రకూటం స రాఘవః ।
మన్దాకినీమనుప్రాప్తస్తం జనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

జగత్యాం పురుషవ్యాఘ్ర ఆస్తే వీరాసనే రతః ।
జనేన్ద్రో నిర్జనం ప్రాప్య ధిన్మే జన్మ సజీవితమ్ ॥ 14 ॥

మత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తో లోకనాథో మహాద్యుతిః ।
సరాన్కామాన్పరిత్యజ్య వనే వసతి రాఘవః ॥ 15 ॥

ఇతి లోకసమాక్రష్టః పాదేష్వద్య ప్రసాదయన్ ।
రామస్య నిపతిష్యామి సీతాయాశ్చ పునః పునః ॥ 16 ॥

ఏవం స విలపంతస్మిన్వనే దశరథాత్మజః ।
దదర్శ మహతీం పుణ్యాం పర్ణశాలాం మనోరమామ్ ॥ 17 ॥

సాలతాలాశ్వకర్ణానాం పర్వైర్బహుభిరావృతామ్ ।
విశాలాం మృదుభిస్తీర్ణాం కుశైర్వేదిమివాధ్వరే ॥ 18 ॥

శక్రాయుధ నికాశైశ్చ కార్ముకైర్భారసాధనైః ।
రుక్మపృష్ఠైర్మహాసారైః శోభితాం శత్రుబాధకైః ॥ 19 ॥

అర్కరశ్మిప్రతీకాశైర్హరైస్తూణీగతైః శరైః ।
శోభితాం దీప్తవదనైః సర్వైర్భోగవతీమివ ॥ 20 ॥

మహారజతవాసోభ్యామసిభ్యాం చ విరాజితామ్ ।

రుక్మబిన్దువిచిత్రాభ్యాం చర్మభ్యాం చాపి శోభితామ్ || 21 ||

గోధాజ్జులిత్రైరాసాక్షైశ్చిత్రైః కాఞ్చనభూషితైః ।
అరిసజ్జైరనాధృష్యాం మృగైః సింహగుహామివ || 22 ||

ప్రాగుదక్ష్ప్రవణాం వేదిం విశాలాం దీప్తపావకామ్ ।
దదర్శ భరతస్తత్ర పుణ్యాం రామనివేశనే || 23 ||

నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు దదర్శ భరతో గురుమ్ ।
ఉటజే రామమాసీనాం జటామణ్డలధారిణమ్ || 24 ||

తం తు కృష్ణాజినధరం చీరవల్కలవాససమ్ ।
దదర్శ రామమాసీనమభితః పావకోపమమ్ || 25 ||

సింహస్కన్ధం మహాబాహుం పుణ్డరీకనిభేక్షణమ్ ।
పృథివ్యాః సగరాంతాయా భర్తారం ధర్మచారిణమ్ || 26 ||

ఉపవిష్టం మహాబాహుం బ్రహ్మణమివ శాశ్వతమ్ ।
స్థణ్ణిలే దరభసస్త్మిరే సీతయా లక్ష్మణేన చ || 27 ||

తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్దుఃఖమోహపరిప్లుతః ।
అభ్యధావత ధర్మాత్మా భరతః కైకయాసుతః || 28 ||

దృష్ట్వా చ విలలాపార్తో బాష్పసన్నిగ్ధయా గిరా ।
అశక్నువన్ధారయితుం ధైర్యాద్వచనమబ్రవీత్ || 29 ||

యః సంసది ప్రకృతిభిర్భవేద్యుక్త ఉపాసితమ్ ।
వన్యైర్మృగైరుపాసీనః సోఽయమాస్తే మమాగ్రజః || 30 ||

వాసోభిర్బహుసాహస్రైర్యో మహాత్మా పురోచితః ।
మృగాజినే సోఽయమిహ ప్రవన్తే ధర్మమాచరన్ || 31 ||

అధారయద్యో వివిధాశ్చిత్రాః సుమనసస్తదా ।

సోఽయం జటాభారమిమం సహతే రాఘవః కథమ్ || 32 ||

యస్య యజ్ఞైర్యథాదిష్టైరుక్తో ధర్మస్య సఞ్చయః ।
శరీర క్లేశసమ్భూతం స ధర్మం పరిమార్గతే || 33 ||

చన్దనేన మహార్హేణ యస్యాఙ్గముపసేవితమ్ ।
మలేన తస్యాఙ్గమిదం కథమార్యస్య నేవ్యతే || 34 ||

మన్నిమిత్తమిదం దుఃఖం ప్రాప్తో రామః సుఖోచితః ।
ధిగీవితం నృశంసస్య మమ లోకవిగర్హితమ్ || 35 ||

ఇత్యేవం విలపన్దీనః ప్రస్విన్నముఖపఙ్కజః ।
పాదావప్రాప్య రామస్య పపాత భరతో రుదన్ || 36 ||

దుఃఖాభితప్తో భరతో రాజపుత్రో మహాబలః ।
ఉక్త్వా ర్యేతి సకృద్దీనం పునర్నోవాచ కిఞ్చన || 37 ||

బాష్పాపిహిత కణ్ఠశ్చ ప్రేక్ష్య రామం యశస్వినమ్ ।
ఆర్యేత్యేవాభిసంక్రూశ్య వ్యాహర్తుం నాశకత్తతః || 38 ||

శత్రుఘ్నశ్చాపి రామస్య వవన్దే చరణౌ రుదన్ ।
తావుభౌ స సమాలిఙ్గ్య రామోఽప్యశ్రూణ్యవర్తయత్ || 39 ||

తతః సుమన్త్రేణ గుహేన చైవ
సమీయతూ రాజసుతావరణ్యే ।
దివాకరశ్చైవ నిశాకరశ్చ
యథామృరే శుక్రబృహస్పతిభ్యామ్ || 40 ||

తాన్పార్థివాన్వారణయూథపాభాన్
సమాగతాన్స్తత్ర మహత్యరణ్యే ।
వనౌకసస్తేఽపి సమీక్ష్య సర్వే
అప్యశ్రూణ్యముఞ్చన్ప్రవిహాయ హర్షమ్ || 41 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రినవతితమః సర్గః ॥

॥ చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

ఆఘ్రాయ రామస్తం మూర్ధ్ని పరిష్వజ్య చ రాఘవః ।
అజ్ఞే భరతమారోఘ్య పర్యప్రచ్ఛత్సమాహితః ॥ 1 ॥

క్వ ను తేఽభూత్పితౄ తాత యదరణ్యం త్వమాగతః ।
న హి త్వం జీవతస్తస్య వనమాగన్తుమర్హసి ॥ 2 ॥

చిరస్య బత పశ్యామి దూరాద్భరతమాగతమ్ ।
దుష్ప్రతీకమరణ్యేఽస్మిన్కిం తాత వనమాగతః ॥ 3 ॥

కచ్ఛిద్దశరథో రాజా కుశలీ సత్యసంగరః ।
రాజసూయాశ్వమేధానామాహర్తా ధర్మనిశ్చయః ॥ 4 ॥

స కచ్ఛిద్బ్రాహ్మణో విద్వాన్ధర్మనితో మహాద్యుతిః ।
ఇక్షాకూణాముపాధ్యాయో యథావత్తాత పూజ్యతే ॥ 5 ॥

తాత కచ్ఛిచ్ఛ కౌసల్యా సుమిత్రా చ ప్రజావతీ ।
సుఖినీ కచ్ఛిదార్యా చ దేవీ నన్దతి కైకయా ॥ 6 ॥

కచ్ఛిద్వినయ సమ్పన్నః కులపుత్రో బహుశ్రుతః ।
అనసూయురనుద్రష్టా సత్కృతస్తే పురోహితః ॥ 7 ॥

కచ్ఛిదగ్నిషు తే యుక్తో విధిజ్ఞో మతిమాన్మజః ।
హుతం చ హోష్యమాణం చ కాలే వేదయతే సదా ॥ 8 ॥

ఇష్వస్త్రవరసమ్పన్నమర్థశాస్త్రవిశారదమ్ ।
సుధన్వానముపాధ్యాయం కచ్ఛిత్త్వం తాత మన్యసే ॥ 9 ॥

కచ్ఛిదాత్మ సమాః శూరాః శ్రుతవన్తో జితేంద్రియాః ।

కులీనాశ్చేజ్ఞితజ్ఞాశ్చ కృతాస్తే తాత మన్త్రిణః ॥ 10 ॥

మన్త్రో విజయమూలం హి రాజ్ఞాం భవతి రాఘవ ।
సుసంవృతో మన్తధరైరమాత్యైః శాస్త్రకోవిదైః ॥ 11 ॥

కచ్చిన్నిద్రావశం వైషి కచ్చిత్కాలే విబుధ్యసే ।
కచ్చింశ్చపరరాత్రిషు చింతయన్యర్థవైపుణమ్ ॥ 12 ॥

కచ్చిన్మన్తయసే వైకః కచ్చిన్న బహుభిః సహ ।
కచ్చిత్రే మన్త్రితో మన్త్రో రాష్ట్రం న పరిధావతి ॥ 13 ॥

కచ్చిదర్థం వినిశ్చిత్య లఘుమూలం మహోదయమ్ ।
క్షిప్రమారభసే కర్తుం న దీర్ఘయసి రాఘవ ॥ 14 ॥

కచ్చిత్తు సుకృతాన్యేవ కృతరూపాణి వా పునః ।
విదుస్తే సర్వకార్యాణి న కర్తవ్యాని పార్థివాః ॥ 15 ॥

కచ్చిన్న తర్కైర్యుక్తా వా యే చాప్యపరికీర్తితాః ।
త్వయా వా తవ వామాత్యైర్బుధ్యతే తాత మన్త్రితమ్ ॥ 16 ॥

కచ్చిత్సహస్రాన్మూర్ఘాణామేకమిచ్ఛసి పణ్డితమ్ ।
పణ్డితో హ్యర్థకృచ్ఛేషు కుర్యాన్నిఃశ్రేయసం మహత్ ॥ 17 ॥

సహస్రాణ్యపి మూర్ఘాణాం యద్యుపాస్తే మహీపతిః ।
అథ వాప్యయుతాన్యేవ నాస్తి తేషు సహాయతా ॥ 18 ॥

ఏకోఽప్యమాత్యో మేధావీ శూరో దక్షో విచక్షణః ।
రాజానం రాజమాత్రం వా ప్రాపయేన్మహతీం శ్రియమ్ ॥ 19 ॥

కచ్చిన్ముఖ్యా మహత్స్వేవ మధ్యమేషు చ మధ్యమాః ।
జఘన్యాశ్చ జఘన్యేషు భృత్యాః కర్మసు యోజితాః ॥ 20 ॥

అమాత్యానుపధాతీతాన్పితృపైతామహాఞ్శుచీన్ ।
శ్రేష్ఠాఞ్శ్శ్రేష్ఠేషు కచ్చిత్త్వం నియోజయసి కర్మసు ॥ 21 ॥

కచ్చిత్త్వాం నావజానన్తి యాజకాః పతితం యథా ।
ఉగ్రప్రతిగ్రహీతారం కామయానమివ స్త్రియః ॥ 22 ॥

ఉపాయకుశలం వైద్యం భృత్యసన్ధూషణే రతమ్ ।
శూరమైశ్వర్యకామం చ యో న హన్తి స వధ్యతే ॥ 23 ॥

కచ్చిద్ధృష్టశ్చ శూరశ్చ ధృతిమాన్మతిమాఞ్శుచిః ।
కులీనశ్చానురక్తశ్చ దక్షః సేనాపతిః కృతః ॥ 24 ॥

బలవన్తశ్చ కచ్చితే ముఖ్యా యుద్ధవిశారదాః ।
దృష్టాపదానా విక్రాంతాస్త్యయా సత్కృత్య మానితాః ॥ 25 ॥

కచిద్బలస్య భక్తం చ వేతనం చ యథోచితమ్ ।
సమప్రాప్తకాలం దాతవ్యం దదాసి న విలम्బసే ॥ 26 ॥

కాలాతిక్రమణే హ్యేవ భక్త వేతనయోర్భృతాః ।
భర్తుః కుప్యన్తి దుష్యన్తి సోఽనర్థః సుమహాన్స్మృతః ॥ 27 ॥

కచ్చిత్సర్వేఽనురక్తాస్త్యాం కులపుత్రాః ప్రధానతః ।
కచ్చితప్రాణాన్స్తవార్థేషు సన్త్యజన్తి సమాహితాః ॥ 28 ॥

కచ్చిజ్ఞానపదో విద్వాన్దక్షిణః ప్రతిభానవాన్ ।
యథోక్తవాదీ దూతస్తే కృతో భరత పణ్డితః ॥ 29 ॥

కచ్చిదష్టాదశాన్యేషు స్వపక్షే దశ పశ్చ చ ।
త్రిభిస్త్రిభిరవిజ్ఞాతైర్వేత్సి తీర్థాని చారకైః ॥ 30 ॥

కచ్చిద్వ్యపాస్తానహితాన్ప్రతియాతాంశ్చ సర్వదా ।
దుర్బలాననవజ్ఞాయ వర్తసే రిపుసూదన ॥ 31 ॥

కచ్చిన్న తోకాయతికానాబ్రహ్మణాంస్తాత సేవసే ।
అనర్థ కుశలా హ్యేతే బాలాః పణ్ణితమానినః ॥ 32 ॥

ధర్మశాస్త్రేషు ముఖ్యేషు విద్యమానేషు దుర్బుధాః ।
బుద్ధిమాన్వీక్షికీం ప్రాప్య నిరర్థం ప్రవదంతి తే ॥ 33 ॥

వీరైరధ్యుషితాం పూర్వమస్మాకం తాత పూర్వకైః ।
సత్యనామాం దృఢద్వారాం హస్త్యశ్వరథసంక్కులామ్ ॥ 34 ॥

బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైః స్వకర్మనిరతైః సదా ।
జితేంద్రియైర్మహోత్సాహైర్వృతామాత్యైః సహస్రశః ॥ 35 ॥

ప్రాసాదైర్వివిధాకారైర్వృతాం వైద్యజనాకులామ్ ।
కచ్చితస్సముదితాం స్థితామయోధ్యాం పరిరక్షసి ॥ 36 ॥

కచ్చిచ్చైత్యశతైర్బుష్టః సునివిష్టజనాకులః ।
దేవస్థానైః ప్రపాభిశ్చ తడగైశ్చోపశోభితః ॥ 37 ॥

ప్రహృష్టనరనారీకః సమాజ్ఞోత్సవశోభితః ।
సుకృష్టసీమా పశుమాన్హింసాభిరభివర్జితః ॥ 38 ॥

అదేవమాతృకో రమ్యః శ్వాపదైః పరివర్జితః ।
కచ్చిజ్జనపదః స్థితః సుఖం వసతి రాఘవ ॥ 39 ॥

కచ్చితై దయితాః సర్వే కృషిగోరక్షజీవినః ।
వార్తాయాం సంశ్రితస్తాత తోకో హి సుఖమేధతే ॥ 40 ॥

తేషాం గుప్తిపరీహారైః కచ్చితై భరణం కృతమ్ ।
రక్ష్యా హి రాజ్ఞా ధర్మేణ సర్వే విషయవాసినః ॥ 41 ॥

కచ్చిత్త్రియః సాన్త్యయసి కచ్చితాశ్చ సురక్షితాః ।
కచ్చిన్న శ్రద్ధధాన్యాసాం కచ్చిద్గుహ్యం న భాషసే ॥ 42 ॥

కచ్చిన్నాగ వనం గుప్తం కుజ్జరాణం చ తృప్యసి ।
కచ్చిద్ధర్మయసే నిత్యం మనుష్యాణాం విభూషితమ్ ।
ఉత్థాయోత్థాయ పూర్వాహ్నే రాజపుత్రో మహాపథే ॥ 43 ॥

కచ్చిత్సర్వాణి దుర్గాణి ధనధాన్యాయుధోదకైః ।
యన్త్రైశ్చ పరిపూర్ణాని తథా శిల్పిధనుర్ధరైః ॥ 44 ॥

ఆయన్తే విపులః కచ్చిత్కచ్చిదల్పతరో వ్యయః ।
అపాత్రేషు న తే కచ్చిత్కోశో గచ్ఛతి రాఘవ ॥ 45 ॥

దేవతార్థే చ పిత్రార్థే బ్రాహ్మణాభ్యాగతేషు చ ।
యోధేషు మిత్రవర్గేషు కచ్చిద్గచ్ఛతి తే వ్యయః ॥ 46 ॥

కచ్చిదార్యో విశుద్ధాత్మా జ్ఞాంతశోచరకర్మణా ।
అపృష్టః శాస్త్రకుశలైర్న లోభాద్బద్ధ్యతే శుచిః ॥ 47 ॥

గృహీతశ్చైవ పృష్టశ్చ కాలే దృష్టః సకారణః ।
కచ్చిన్న ముచ్యతే చోరో ధనలోభాన్నరర్షభ ॥ 48 ॥

వ్యసనే కచ్చిదాఢ్యస్య దుగతస్య చ రాఘవ ।
అర్థం విరాగాః పశ్యన్తి తవామాత్యా బహుశ్రుతాః ॥ 49 ॥

యాని మిథ్యాభిశస్తానాం పతన్త్యస్రాణి రాఘవ ।
తాని పుత్రపశూన్ష్ణన్తి ప్రీత్యర్థమనుశాసతః ॥ 50 ॥

కచ్చిదవృథాంశ్చ బాలాంశ్చ వైద్యముఖ్యాంశ్చ రాఘవ ।
దానేన మనసా వాచా త్రిభిరేతైర్బుభూషసే ॥ 51 ॥

కచ్చిద్గురూంశ్చ వృద్ధాంశ్చ తాపసాన్దేవతాతిథీన్ ।
వైత్యాంశ్చ సర్వాన్నిధ్ధార్థానాబ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యసి ॥ 52 ॥

కచ్చిదర్థేన వా ధర్మం ధర్మం ధర్మేణ వా పునః ।

ఉభౌ వా ప్రీతితోభేన కామేన న విబాధనే || 53 ||

కచ్చిదర్థం చ ధర్మం చ కామం చ జయతాం వర ।
విభజ్య కాలే కాలజ్ఞ సర్వాన్భరత సేవసే || 54 ||

కచ్చితే బ్రాహ్మణాః శర్మ సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః ।
ఆశంసంతే మహాప్రాజ్ఞ పౌరజానపదైః సహ || 55 ||

నాస్తిక్యమన్యతం క్రోధం ప్రమాదం దీర్ఘసూత్రతామ్ ।
అదర్శనం జ్ఞానవతామాలస్యం పశ్చచ్ఛవృత్తితామ్ || 56 ||

ఏకచింతనమర్థానామనర్థజ్ఞైశ్చ మన్తణమ్ ।
నిశ్చితానామనారమ్భం మన్తస్యాపరిలక్షణమ్ || 57 ||

మగ్గులస్యాప్రయోగం చ ప్రత్యుత్థానం చ సర్వశః ।
కచ్చిత్త్వం వర్జయన్యేతాన్రాజదోషాన్శ్చతుర్దశ || 58 ||

కచ్చితాన్వదుకృతం భోజ్యమేకో నాశ్నాసి రాఘవ ।
కచ్చిదాశంసమానేభ్యో మిత్రేభ్యః సమ్ప్రయచ్ఛసి || 59 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్నవతితమః సర్గః ||

॥ పఞ్చనవతితమః సర్గః ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా భరతః ప్రత్యువాచ హ ।
కిం మే ధర్మాద్విహీనస్య రాజధర్మః కరిష్యతి ॥ 1 ॥

శాశ్వతోఽయం సదా ధర్మః స్థితోఽస్మాసు నరర్షభ ।
జ్యేష్ఠ పుత్రే స్థితే రాజన్న కనీయాన్భవేన్నృపః ॥ 2 ॥

స సమృద్ధాం మయా సార్థమయోధ్యాం గచ్ఛ రాఘవ ।
అభిషేచయ చాత్మానం కులస్యాస్య భవాయ నః ॥ 3 ॥

రాజానం మానుషం ప్రాహుర్దేవత్వే సమ్మతో మమ ।
యస్య ధర్మార్థసహితం వృత్తమాహురమానుషమ్ ॥ 4 ॥

కేకయస్థే చ మయి తు త్వయి చారణ్యమాశ్రితే ।
దివమార్య గతో రాజా యాయజుకః సతాం మతః ॥ 5 ॥

ఉత్తిష్ఠ పురుషవ్యాఘ్ర క్రియతాముదకం పితుః ।
అహం చాయం చ శత్రుఘ్నః పూర్వమేవ కృతోదకౌ ॥ 6 ॥

ప్రియేణ కిల దత్తం హి పితృలోకేషు రాఘవ ।
అక్షయ్యం భవతీత్యాహుర్భవాంశ్చైవ పితుః ప్రియః ॥ 7 ॥

తాం శ్రుత్వా కరుణాం వాచం పితుర్మరణసంహితామ్ ।
రాఘవో భరతేనోక్తాం బభూవ గతచేతనః ॥ 8 ॥

వాగ్వజ్రం భరతేనోక్తమమనోజ్ఞం పరస్తపః ।
ప్రగృహ్య బాహూ రామో వై పుష్పితాగ్రో యథా ద్రుమః ।
వనే పరశునా కృత్తస్తథా భువి పపాత హ ॥ 9 ॥

తథా హి పతితం రామం జగత్కాం జగతీపతిమ్ ।
కూలఘాతపరిశ్రాంతం ప్రసుప్తమివ కుజ్జరమ్ ॥ 10 ॥

భ్రాతరస్తే మహేష్వాసం సర్వతః శోకకర్శితమ్ ।
రుదంతః సహ వైదేహ్యో సిషిచుః సలిలేన వై ॥ 11 ॥

స తు సంజ్ఞాం పునర్లభ్యా నేత్రాభ్యామాస్రముత్సృజన్ ।
ఉపాక్రామత కాకుత్స్థః కృపణం బహుభాషితుమ్ ॥ 12 ॥

కిం ను తస్య మయా కార్యం దుర్జాతేన మహాత్మనా ।
యో మృతో మమ శోకేన న మయా చాపి సంస్కృతః ॥ 13 ॥

అహో భరత సిద్ధార్థో యేన రాజా త్వయానఘ ।
శత్రుఘేణ చ సర్వేషు ప్రేతకృత్యేషు సత్కృతః ॥ 14 ॥

నిష్ప్రధానామనేకాగ్రం నరేంద్రేణ వినాకృతమ్ ।
నివృత్తవనవాసోఽపి నాయోధ్యాం గన్తుముత్సహే ॥ 15 ॥

సమాప్తవనవాసం మామయోధ్యాయాం పరస్తప ।
కో ను శాసిష్యతి పునస్తాతే లోకాంతరం గతే ॥ 16 ॥

పురా ప్రేక్ష్య సువృత్తం మాం పితా యాన్యాహ సాన్త్వయన్ ।
వాక్యాని తాని శ్రోష్యామి కుతః కర్ణసుఖాన్యహమ్ ॥ 17 ॥

ఏవముక్త్వా స భరతం భార్యామభ్యేత్య రాఘవః ।
ఉవాచ శోకసన్తప్తః పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ॥ 18 ॥

సీతే మృతస్తే శ్వశురః పిత్రా హీనోఽసి లక్ష్మణ ।
భరతో దుఃఖమాచష్టే స్వర్గతం పృథివీపతిమ్ ॥ 19 ॥

సాన్త్వయిత్వా తు తాం రామో రుదన్తిం జనకాత్మజామ్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణం తత్ర దుఃఖితో దుఃఖితం వచః ॥ 20 ॥

ఆనయేఙ్గుదిపిణ్యాకం చీరమాహర చోత్తరమ్ ।
జలక్రియార్థం తాతస్య గమిష్యామి మహాత్మనః ॥ 21 ॥

సీతా పురస్తాద్యజతు త్వమేనామభితో వ్రజ ।
అహం పశ్చాద్గమిష్యామి గతిర్వైషా సుదారుణా ॥ 22 ॥

తతో నిత్యానుగస్తేషాం విదితాత్మా మహామతిః ।
మృదుర్దాంతశ్చ శాంతశ్చ రామే చ దృఢ భక్తిమాన్ ॥ 23 ॥

సుమన్తస్తైర్నృపసుతైః సార్థమాశ్వాస్య రాఘవమ్ ।
అవతారయదాలమ్భ్య నదీం మన్దాకినీం శివామ్ ॥ 24 ॥

తే సుతీర్థాం తతః కృచ్ఛాదుపాగమ్య యశస్వినః ।
నదీం మన్దాకినీం రమ్యాం సదా పుష్పితకాననామ్ ॥ 25 ॥

శీఘ్రస్రోతసమాసాద్య తీర్థం శివమకర్దమమ్ ।
సిషిచుస్తాదకం రాజ్ఞే తత ఏతద్భవత్వితీ ॥ 26 ॥

ప్రగృహ్య చ మహీపాలో జలపూరితమజ్జలిమ్ ।
దిశం యామ్యామభిముఖో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ॥ 27 ॥

ఏతత్తే రాజశార్దూల విమలం తోయమక్షయమ్ ।
పితృలోకగతస్యాద్య మద్దత్తముపతిష్ఠతు ॥ 28 ॥

తతో మన్దాకినీ తీరాత్ప్రత్యుత్తిర్య స రాఘవః ।
పితుశ్చకార తేజస్వీ నివాపం భ్రాతృభిః సహ ॥ 29 ॥

ఐఙ్గుదం బదరీమిశ్రం పిణ్యాకం దర్భసంస్తరే ।
న్యస్య రామః సుదుఃఖార్తో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ॥ 30 ॥

ఇదం భుజ్ష్వ మహారాజప్రీతో యదశనా వయమ్ ।
యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నాస్తస్య దేవతాః ॥ 31 ॥

తతస్తేనైవ మార్గేణ ప్రత్యుత్తిర్య నదీతటాత్ ।
ఆరురోహ నరవ్యాఘ్రా రమ్యసానుం మహీధరమ్ ॥ 32 ॥

తతః పర్ణకుటీద్వారమాసాద్య జగతీపతిః ।
పరిజగ్రాహ పాణిభ్యాముభౌ భరతలక్ష్మణౌ ॥ 33 ॥

తేషాం తు రుదతాం శబ్దాత్ప్రతిశ్రుత్కాభవద్గిరౌ ।
భ్రాతృణాం సహ వైదేహ్య సింహానాం నర్దతామివ ॥ 34 ॥

విజ్ఞాయ తుములం శబ్దం త్రస్తా భరతసైనికాః ।
అబ్రువంశ్చాపి రామేణ భరతః సజ్గతో ధ్రువమ్ ।
తేషామేవ మహాఞ్శుబ్దః శోచతాం పితరం మృతమ్ ॥ 35 ॥

అథ వాసాన్పరిత్యజ్య తం సర్వేఽభిముఖాః స్వనమ్ ।
అప్యేక మనసో జగ్ముర్యథాస్థానం ప్రధావితాః ॥ 36 ॥

హయైరన్యే గజైరన్యే రథైరన్యే స్వలక్ష్మితైః ।
సుకుమారాస్తథైవాన్యే పద్భిరేవ నరా యయుః ॥ 37 ॥

అచిరప్రోషితం రామం చిరవిప్రోషితం యథా ।
ద్రష్టుకామో జనః సర్వో జగామ సహసాశ్రమమ్ ॥ 38 ॥

భ్రాతృణాం త్వరితాస్తే తు ద్రష్టుకామాః సమాగమమ్ ।
యయుర్బహువిధైర్యానైః ఖురనేమిసమాకులైః ॥ 39 ॥

సా భూమిర్బహుభిర్యానైః ఖురనేమిసమాహతా ।
ముమోచ తుములం శబ్దం ద్యౌరివాభ్రసమాగమే ॥ 40 ॥

తేన విత్రాసితా నాగాః కరేణుపరివారితాః ।
ఆవాసయంతో గన్ధేన జగ్మురన్యద్వనం తతః ॥ 41 ॥

వరాహమృగసింహాశ్చ మహిషాః సర్వవానరాః ।
వ్యాఘ్ర గోకర్ణగవయా విత్రేషుః పృషతైః సహ ॥ 42 ॥

రథాంశసాహ్వో నత్యూహో హంసాః కారణ్ణవాః ప్లవాః ।
తథా పుంస్కోకిలాః క్రౌఞ్చాః వినంజ్ఞా భేజిరే దిశః ॥ 43 ॥

తేన శబ్దేన విత్రస్తైరాకాశం పక్షిభిర్వృతమ్ ।
మనుష్యైరావృతా భూమిరుభయం ప్రబభౌ తదా ॥ 44 ॥

తాన్నరాన్బాష్పపూర్ణాక్షాన్సమీక్ష్యాథ సుదుఃఖితాన్ ।
పర్యష్వజత ధర్మజ్ఞః పితృవన్మాతృవచ్ఛ సః ॥ 45 ॥

స తత్ర కాంశ్చిత్పరిషస్వజే నరాన్
నరాశ్చ కేచిత్తు తమభ్యవాదయన్ ।
చకార సర్వాన్సవయస్యబాన్ధవాన్
యథార్హమాసాద్య తదా నృపాత్మజః ॥ 46 ॥

తతః స తేషాం రుదతాం మహాత్మనామ్
భువం చ ఖం చానువినాదయన్స్వనః ।
గుహా గిరీణాం చ దిశశ్చ సంతతమ్
మృదంగఘోషప్రతిమో విశుశ్రువే ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచనవతితమః సర్గః ॥

॥ షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

వసిష్ఠః పురతః కృత్వా దారాన్దశరథస్య చ ।
అభిచక్రామ తం దేశం రామదర్శనతర్షితః ॥ 1 ॥

రాజపత్న్యశ్చ గచ్ఛన్తో మన్దం మన్దాకినీం ప్రతి ।
దదృశుస్తత్ర తత్తిర్థం రామలక్ష్మణనేవితమ్ ॥ 2 ॥

కౌసల్యా బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పరిశుష్యతా ।
సుమిత్రామబ్రవీద్దీనా యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥ 3 ॥

ఇదం తేషామనాథానాం క్లిష్టమక్లిష్ట కర్మణామ్ ।
వనే ప్రాక్కేవలం తీర్థం యే తే నిర్విషయా కృతాః ॥ 4 ॥

ఇతః సుమిత్రే పుత్రస్తే సదా జలమతన్ద్రితః ।
స్వయం హరతి సౌమత్రిర్మమ పుత్రస్య కారణాత్ ॥ 5 ॥

దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు సా దదర్శ మహితలే ।
పితురిఙ్గుదిపిణ్యాకం న్యస్తమాయతతోచనా ॥ 6 ॥

తం భూమౌ పితురార్తేన న్యస్తం రామేణ వీక్ష్య సా ।
ఉవాచ దేవీ కౌసల్యా సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ 7 ॥

ఇదమిక్ష్వాకునాథస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।
రాఘవేణ పితుర్దత్తం పశ్యతైతద్యథావిధి ॥ 8 ॥

తస్య దేవసమానస్య పార్థివస్య మహాత్మనః ।
నైతదౌపయికం మన్యే భుక్తభోగస్య భోజనమ్ ॥ 9 ॥

చతురన్తాం మహిం భుక్త్వా మహేన్ద్ర సదృశో భువి ।

కథమిజ్ఞుదిపిణ్యాకం స భుక్తే వసుధాధిపః ॥ 10 ॥

అతో దుఃఖతరం లోకే న కిఞ్చత్ప్రతిభాతి మా ।
యత్ర రామః పితుర్దద్యాదిజ్ఞుదీక్షోదమృద్ధిమాన్ ॥ 11 ॥

రామేణేజ్ఞుదిపిణ్యాకం పితుర్దత్తం సమీక్ష్య మే ।
కథం దుఃఖేన హృదయం న స్ఫోటతి సహస్రధా ॥ 12 ॥

ఏవమార్తాం సపత్న్యస్తా జగ్మురాశ్వాస్య తాం తదా ।
దదృశుశ్చాశ్రమే రామం స్వర్గాచ్యుతమివామరమ్ ॥ 13 ॥

సర్వభోగైః పరిత్యక్తం రామ సమ్ప్రేక్ష్య మాతరః ।
ఆర్తా ముముచురశ్రూణి సస్వరం శోకకర్శితాః ॥ 14 ॥

తాసాం రామః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణాఞ్శుభాన్ ।
మాతృశాంతాం మనుజవ్యాఘ్రః సర్వాసాం సత్యసంకరః ॥ 15 ॥

తాః పాణిభిః సుఖస్పర్శైర్మృద్వజ్జులితలైః శుభైః ।
ప్రమమార్జూ రజః పృష్ఠాద్రామస్యాయతతోచనాః ॥ 16 ॥

సౌమిత్రిరపి తాః సర్వా మాతృహస్సమ్ప్రేక్ష్య దుఃఖితః ।
అభ్యవదయతాసక్తం శనై రామాదనంతరమ్ ॥ 17 ॥

యథా రామే తథా తస్మిన్నర్వా వవృతిరే స్త్రియః ।
వృత్తిం దశరథాజ్ఞాతే లక్ష్మణే శుభలక్షణే ॥ 18 ॥

సీతాపి చరణాంస్తాసాముపసంజృహ్య దుఃఖితా ।
శ్వశ్రూణామశ్రుపూర్ణాక్షీ సా బభూవాగ్రతః స్థితా ॥ 19 ॥

తాం పరిష్వజ్య దుఃఖార్తాం మాతా దుహితరం యథా ।
వనవాసకృశాం దీనాం కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 20 ॥

విదేహరాజస్య సుతా స్నుషా దశరథస్య చ ।

రామపత్ని కథం దుఃఖం సమప్రాప్తా నిర్జనే వనే || 21 ||

పద్మమాతపసంతప్తం పరిక్లిష్టమివోత్పలమ్ ।
కాఞ్చనం రజసా ధ్వస్తం క్లిష్టం చంద్రమివాముద్భదైః || 22 ||

ముఖం తే ప్రేక్ష్య మాం శోకో దహత్యగ్నిరివాశ్రయమ్ ।
భృశం మనసి వైదేహి వ్యసనారణిసమ్భవః || 23 ||

బ్రువన్త్యామేవమార్తాయాం జనన్యాం భరతాగ్రజః ।
పాదావాసాద్య జగ్రాహ వసిష్ఠస్య స రాఘవః || 24 ||

పురోహితస్యాగ్నిసమస్య తస్య వై
బృహస్పతేరిన్ద్ర ఇవామరాధిపః ।
ప్రగృహ్య పాదౌ సుసమ్మద్ధతేజసః
సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః || 25 ||

తతో జఘన్యం సహితైః స మన్త్రిభిః
పురప్రధానైశ్చ సహైవ సైనికైః ।
జనేన ధర్మజ్ఞతమేన ధర్మవాన్
ఉపోపవిష్టో భరతస్తదాగ్రజమ్ || 26 ||

ఉపోపవిష్టస్తు తదా స వీర్యవామ్ః
తపస్వివేషేణ సమీక్ష్య రాఘవమ్ ।
శ్రియా జ్వలన్తం భరతః కృతాఞ్జలిర్-
యథా మహేన్ద్రః ప్రయతః ప్రజాపతిమ్ || 27 ||

కిమేష వాక్యం భరతోఽద్య రాఘవమ్
ప్రణమ్య సత్కృత్య చ సాధు వక్ష్యతి ।
ఇతీవ తస్యార్యజనస్య తత్త్వతో
బభూవ కౌతూహలముత్తమం తదా || 28 ||

స రాఘవః సత్యధృతిశ్చ లక్ష్మణో
మహానుభావో భరతశ్చ ధార్మికః ।

వృతాః సుహృద్భిశ్చ విరేజరథ్వరే
యథా సదస్యైః సహితాస్త్రయోఽగ్నయః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తనవతితమః సర్గః ॥

తం తు రామః సమాశ్వాస్య భ్రాతరం గురువత్సలమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రప్థుం సముపచక్రమే ॥ ౧ ॥

కిమేతదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం ప్రవ్యాహృతం త్వయా ।
యస్మాత్త్వమాగతో దేశమిమం చీరజటాజినీ ॥ ౨ ॥

యన్నిమిత్తమిమం దేశం కృష్ణాజినజటాధరః ।
హిత్వా రాజ్యం ప్రవిష్టస్త్యం తత్సర్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౩ ॥

ఇత్యుక్తః కేకయాపుత్రః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ।
ప్రగృహ్య బలవదూభయః ప్రాజ్ఞానిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

ఆర్యం తాతః పరిత్యజ్య కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
గతః స్వర్గం మహాబాహుః పుత్రశోకాభిషీడితః ॥ ౫ ॥

స్త్రియా నియుక్తః కైకేయ్యా మమ మాత్రా పరస్తప ।
చకార సుమహత్పాపమిదమాత్మయశోహరమ్ ॥ ౬ ॥

సా రాజ్యఫలమప్రాప్య విధవా శోకకర్శితా ।
పతిష్యతి మహాఘోరే నిరయే జననీ మమ ॥ ౭ ॥

తస్య మే దాసభూతస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ।
అభిషిచ్ఛస్వ చాద్యైవ రాజ్యేన మఘవానివ ॥ ౮ ॥

ఇమాః ప్రకృతయః సర్వా విధవా మాతురశ్చ యాః ।
త్వత్సకాశమనుప్రాప్తాః ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౯ ॥

తదానుపూర్వా యుక్తం చ యుక్తం చాత్మని మానద ।

రాజ్యం ప్రాప్నుహి ధర్మేణ సకామాన్సుహృదః కురు || 10 ||

భవత్స్వవిధవా భూమిః సమగ్రా పతినా త్వయా ।
శశినా విమలేనేవ శారదీ రజనీ యథా || 11 ||

ఏభిశ్చ సచివైః సార్థం శిరసా యాచితో మయా ।
భ్రాతుః శిష్యస్య దాసస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి || 12 ||

తదిదం శాశ్వతం పిత్ర్యం సర్వం సచివమణ్డలమ్ ।
పూజితం పురుషవ్యాఘ్ర నాతిక్రమితుముత్సహే || 13 ||

ఏవముక్త్వా మహాబాహుః సబాష్పః కేకయాసుతః ।
రామస్య శిరసా పాదౌ జగ్రాహ భరతః పునః || 14 ||

తం మత్తమివ మాతङ్గం నిఃశ్వసంతం పునః పునః ।
భ్రాతరం భరతం రామః పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ || 15 ||

కులీనః సత్త్వసమ్పన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః ।
రాజ్యహేతోః కథం పాపమాచరేత్త్వద్విధో జనః || 16 ||

న దోషం త్వయి పశ్యామి సూక్ష్మమప్యరి సూదన ।
న చాపి జననీం బాల్యాత్త్వం విగర్హితుమర్హసి || 17 ||

యావత్పితరి ధర్మజ్ఞ గౌరవం లోకసత్కృతే ।
తావద్ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ జనన్యామపి గౌరవమ్ || 18 ||

ఏతాభ్యాం ధర్మశీలాభ్యాం వనం గచ్ఛేతి రాఘవ ।
మాతా పితృభ్యాముక్తోఽహం కథమన్యత్సమాచరే || 19 ||

త్వయా రాజ్యమయోధ్యాయాం ప్రాప్తవ్యం లోకసత్కృతమ్ ।
వస్తవ్యం దణ్డకారణ్యే మయా వల్కలవాససా || 20 ||

ఏవం కృత్వా మహారాజో విభాగం లోకసంనిధౌ ।

వ్యాదిశ్య చ మహాతేజా దివం దశరథో గతః ॥ 21 ॥

స చ ప్రమాణం ధర్మాత్మా రాజా లోకగురుస్తవ ।
పిత్రా దత్తం యథాభాగముపభోక్తుం త్వమర్హసి ॥ 22 ॥

చతుర్దశ సమాః సౌమ్య దణ్డకారణ్యమాశ్రితః ।
ఉపభోక్త్యే త్వహం దత్తం భాగం పిత్రా మహాత్మనా ॥ 23 ॥

యదబ్రవీన్నాం నరలోకసత్కృతః
పితా మహాత్మా విబుధాధిపోపమః ।
తదేవ మన్యే పరమాత్మనో హితమ్
న సర్వలోకేశ్వరభావమవ్యయమ్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తనవతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టనవతితమః సర్గః ॥

తతః పురుషసింహానాం వృతానాం తైః సుహృద్గణైః ।
శోచతామేవ రజనీ దుఃఖేన వ్యత్యవర్తత ॥ ౧ ॥

రజన్యాం సుప్రభాతాయాం భ్రాతరస్తే సుహృద్వృతాః ।
మన్దాకిన్యాం హుతం జప్యం కృత్వా రామముపాగమన్ ॥ ౨ ॥

తూష్ణీం తే సముపాసీనా న కశ్చిత్కిఞ్చిదబ్రవీత్ ।
భరతస్తు సుహృన్మధ్యే రామవచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

సాన్త్వితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ ।
తద్దదామి తవైవాహం భుజ్ష్వా రాజ్యమకణ్ణకమ్ ॥ ౪ ॥

మహాతేవామ్బువేగేన భిన్నః సేతుర్జలాగమే ।
దురావారం త్వదన్యేన రాజ్యఖణ్ణమిదం మహత్ ॥ ౫ ॥

గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య తార్క్ష్యస్యేవ పతత్రిణః ।
అనుగన్తుం న శక్తిర్మే గతిం తవ మహిపతే ॥ ౬ ॥

సుజీవం నిత్యశస్త్రస్య యః పరైరుపజీవ్యతే ।
రామ తేన తు దుర్జీవం యః పరానుపజీవతి ॥ ౭ ॥

యథా తు రోపితో వృక్షః పురుషేణ వివర్ధితః ।
హ్రాస్వకేన దురారోహో రూఢస్కన్ధో మహోద్రుమః ॥ ౮ ॥

స యదా పుష్పితో భూత్వా ఫలాని న విదర్శయేత్ ।
స తాం నానుభవేత్ప్రితిం యస్య హేతోః ప్రభావితః ॥ ౯ ॥

ఏషోపమా మహాబాహో త్వమర్థం వేత్తుమర్హసి ।

యది త్వమస్మాన్పషభో భర్తా భృత్యాన్న శాధి హి ॥ 10 ॥

శ్రేణయస్తావం మహారాజ పశ్యన్వగ్ర్యాశ్చ సర్వశః ।
ప్రతపంతమివాదిత్యం రాజ్యే స్థితమరిందమమ్ ॥ 11 ॥

తవానుయానే కాకుత్స్థ మత్తా నర్దన్తు కుజ్జారాః ।
అంతఃపుర గతా నార్యో నన్దన్తు సుసమాహితాః ॥ 12 ॥

తస్య సాధివ్యత్యమన్యన్త నాగరా వివిధా జనాః ।
భరతస్య వచః శ్రుత్వా రామం ప్రత్యనుయాచతః ॥ 13 ॥

తమేవం దుఃఖితం ప్రేక్ష్య విలపన్తం యశస్వినమ్ ।
రామః కృతాత్మా భరతం సమాశ్వాసయదాత్మవాన్ ॥ 14 ॥

నాత్మనః కామకారోఽస్తి పురుషోఽయమనీశ్వరః ।
ఇతశ్చేతరతశ్చైనం కృతాంతః పరికర్షతి ॥ 15 ॥

సర్వే క్షయాంతా నిచయాః పతనాంతాః సముచ్ఛయాః ।
సంయోగా విప్రయోగాంతా మరణాంతం చ జీవితమ్ ॥ 16 ॥

యథా ఫలానం పక్వానాం నాన్యత్ర పతనాద్భయమ్ ।
ఏవం నరస్య జాతస్య నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్ ॥ 17 ॥

యథాగారం దృఢస్థూణం జీర్ణం భూత్వావసీదతి ।
తథావసీదన్తి నరా జరామృత్యువశం గతాః ॥ 18 ॥

అహోరాత్రాణి గచ్ఛన్తి సర్వేషాం ప్రాణినామిహ ।
ఆయాంషి క్షపయన్త్యాశు గ్రీష్మే జలమివాంశవః ॥ 19 ॥

ఆత్మానమనుశోచ త్వం కిమన్యమనుశోచసి ।
ఆయుస్తే హియతే యస్య స్థితస్య చ గతస్య చ ॥ 20 ॥

సహైవ మృత్యుర్వృజతి సహ మృత్యుర్నిషీదతి ।

గత్వా సుదీర్ఘమధ్వానం సహ మృత్యుర్నివర్తతే ॥ 21 ॥

గాత్రేషు వలయః ప్రాప్తాః శ్వేతాశ్చైవ శిరోరుహాః ।
జరయా పురుషో జీర్ణః కిం హి కృత్వా ప్రభావయేత్ ॥ 22 ॥

నన్దన్త్యుదిత ఆదిత్యే నన్దన్త్యస్తమితే రవౌ ।
ఆత్మనో నావబుధ్యంతే మనుష్యా జీవితక్షయమ్ ॥ 23 ॥

హృష్యన్త్యుతుముఖం దృష్ట్వా నవం నవమిహాగతమ్ ।
ఋతూనాం పరివర్తేన ప్రాణీనాం ప్రాణసంక్షయః ॥ 24 ॥

యథా కాష్ఠం చ కాష్ఠం చ సమేయాతాం మహార్ణవే ।
సమేత్య చ వ్యపేయాతాం కాలమాసాద్య కఞ్చన ॥ 25 ॥

ఏవం భార్యాశ్చ పుత్రాశ్చ జ్ఞాతయశ్చ వసూని చ ।
సమేత్య వ్యవధావంతి ధ్రువో హ్యేషాం వినాభవః ॥ 26 ॥

నాత్ర కశ్చిద్యథా భావం ప్రాణీ సమభివర్తతే ।
తేన తస్మిన్న సామర్థ్యం ప్రేతస్యాస్త్యనుశోచతః ॥ 27 ॥

యథా హి సార్థం గచ్ఛంతం బ్రూయాత్కశ్చిత్పథి స్థితః ।
అహమప్యగమిష్యామి పృష్ఠతో భవతామితి ॥ 28 ॥

ఏవం పూర్వైర్గతో మార్గః పితృపైతామహో ధ్రువః ।
తమాపన్నః కథం శోచేద్యస్య నాస్తి వ్యతిక్రమః ॥ 29 ॥

వయసః పతమానస్య స్రోతసో వానివర్తినః ।
ఆత్మా సుఖే నియోక్తవ్యః సుఖభాజః ప్రజాః స్మృతాః ॥ 30 ॥

ధర్మాత్మా స శుభైః కృత్స్నైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః ।
ధూతపాపో గతః స్వర్గం పితా నః పృథివీపతిః ॥ 31 ॥

భృత్యానాం భరణాత్సమ్యక్ప్రజానాం పరిపాలనాత్ ।

అర్థాదానాచ్చ ధార్మేణ పితా నస్త్రిదివం గతః ॥ 32 ॥

ఇష్టా బహువిధైర్యజ్ఞైర్భోగాంశ్చావాప్య పుష్కలాన్ ।
ఉత్తమం చాయురాసాద్య స్వర్గతః పృథివీపతిః ॥ 33 ॥

స జీర్ణం మానుషం దేహం పరిత్యజ్య పితా హి నః ।
దైవీమృద్ధిమనుప్రాప్తో బ్రహ్మలోకవిహారిణీమ్ ॥ 34 ॥

తం తు నైవం విధః కశ్చిత్ప్రాజ్ఞః శోచితుమర్హతి ।
త్వద్విధో యద్విధశ్చాపి శ్రుతవాన్బుద్ధిమత్తరః ॥ 35 ॥

ఏతే బహువిధాః శోకా విలాప రుదితే తథా ।
వర్జనీయా హి ధీరేణ సర్వావస్థాసు ధీమతా ॥ 36 ॥

స స్వస్థో భవ మా శోచో యాత్వా చావస తాం పురీమ్ ।
తథా పిత్రా నియుక్తోఽసి వశినా వదతామ్వ్వర ॥ 37 ॥

యత్రాహమపి తేనైవ నియుక్తః పుణ్యకర్మణా ।
తత్రైవాహం కరిష్యామి పితరార్యస్య శాసనమ్ ॥ 38 ॥

న మయా శాసనం తస్య త్యక్తుం న్యాయమరిన్దమ ।
తత్త్వయాపి సదా మాన్యం స వై బన్ధుః స నః పితా ॥ 39 ॥

ఏవముక్త్వా తు విరతే రామే వచనమర్థవత్ ।
ఉవాచ భరతశ్చిత్రం ధార్మికో ధార్మికం వచః ॥ 40 ॥

కో హి స్యాదీదృశో లోకే యాదృశస్త్వమరిన్దమ ।
న త్వాం ప్రవ్యథయేద్ధుఃఖం ప్రీతిర్వా న ప్రహర్షయేత్ ॥ 41 ॥

సమ్మతశ్చాసి వృద్ధానాం తాంశ్చ పృచ్ఛసి సంశయాన్ ।
యథా మృతస్తథా జీవన్యథాసతి తథా సతి ॥ 42 ॥

యస్యైష బుద్ధిలాభః స్యాత్పరితప్యేత కేన సః ।
స ఏవం వ్యసనం ప్రాప్య న విషీదితుమర్హతి ॥ 43 ॥

అమరోపమసత్త్వస్త్వం మహాత్మా సత్యసజ్గరః ।
సర్వజ్ఞః సర్వదర్శి చ బుద్ధిమాంశ్చాసి రాఘవ ॥ 44 ॥

న త్వమేవం గుణైర్యుక్తం ప్రభవాభవకోవిదమ్ ।
అవిషహ్యతమం దుఃఖమాసాదయితుమర్హతి ॥ 45 ॥

ప్రోషితే మయి యత్పాపం మాత్రా మత్కారణాత్కృతమ్ ।
క్షుద్రయా తదనిష్ఠం మే ప్రసీదతు భవాన్మమ ॥ 46 ॥

ధర్మబంధేన బంధోఽస్మి తేనేమాం నేహ మాతరమ్ ।
హన్మి తీవ్రేణ దణ్డేన దణ్డార్హాం పాపకారిణీమ్ ॥ 47 ॥

కథం దశరథాజ్ఞాతః శుద్ధాభిజనకర్మణః ।
జానన్ధర్మమధర్మిష్ఠం కుర్యాం కర్మ జగుప్సితమ్ ॥ 48 ॥

గురుః క్రియావాన్వృద్ధశ్చ రాజా ప్రేతః పితేతి చ ।
తాతం న పరిగర్హేయం దైవతం చేతి సంసది ॥ 49 ॥

కో హి ధర్మార్థయోర్హీనమీదృశం కర్మ కిల్బిషమ్ ।
స్త్రియాః ప్రియచిక్రీడుః సన్కుర్యాద్ధర్మజ్ఞ ధర్మవిత్ ॥ 50 ॥

అన్తకాలే హి భూతాని ముహ్యంతీతి పురాశ్రుతిః ।
రాజైవం కుర్వతా లోకే ప్రత్యక్షా సా శ్రుతిః కృతా ॥ 51 ॥

సాధ్వర్థమభిసన్ధాయ క్రోధాన్మోహాచ్చ సాహసాత్ ।
తాతస్య యదతిక్రాంతం ప్రత్యాహరతు తదభవాన్ ॥ 52 ॥

పితుర్హి సమతిక్రాంతం పుత్రో యః సాధు మన్యతే ।
తదపత్యం మతం లోకే విపరీతమతోఽన్యథా ॥ 53 ॥

తదపత్యం భవానస్తు మా భవాన్ద్వష్కృతం పితుః ।
అభిపత్తత్కృతం కర్మ లోకే ధీరవిగర్హితమ్ ॥ 54 ॥

కైకేయాం మాం చ తాతం చ సుహృదో బాన్ధవాంశ్చ నః ।
పౌరజానపదాన్సర్వాన్ప్రాతు సర్వమిదం భవాన్ ॥ 55 ॥

క్వ చారణ్యం క్వ చ ఙ్గాత్రం క్వ జటాః క్వ చ పాలనమ్ ।
ఈదృశం వ్యాహతం కర్మ న భవాన్కర్తుమర్హతి ॥ 56 ॥

అథ క్లేశజమేవ త్వం ధర్మం చరితుమిచ్ఛసి ।
ధర్మేణ చతురో వర్ణాన్పాలయన్క్లేశమాప్నుహి ॥ 57 ॥

చతుర్ణామాశ్రమాణాం హి గార్హస్థ్యం శ్రేష్ఠమాశ్రమమ్ ।
ఆహుర్ధర్మజ్ఞా ధర్మజ్ఞాస్తం కథం త్యక్తుమర్హసి ॥ 58 ॥

శ్రుతేన బాలః స్థానేన జన్మనా భవతో హ్యహమ్ ।
స కథం పాలయిష్యామి భూమిం భవతి తిష్ఠతి ॥ 59 ॥

హీనబుద్ధిగుణో బాలో హీనః స్థానేన చాప్యహమ్ ।
భవతా చ వినా భూతో న వర్తయితుముత్సహే ॥ 60 ॥

ఇదం నిఖిలమవ్యగ్రం పిత్ర్యం రాజ్యమకణ్ఠకమ్ ।
అనుశాధి స్వధర్మేణ ధర్మజ్ఞ సహ బాన్ధవైః ॥ 61 ॥

ఇహైవ త్వాభిషిచ్ఛాన్తు ధర్మజ్ఞ సహ బాన్ధవైః ।
ఋత్విజః సవసిష్ఠాశ్చ మన్తవన్మన్తకోవిదాః ॥ 62 ॥

అభిషిక్తస్త్వమస్మాభిరయోధ్యాం పాలనే వ్రజ ।
విజిత్య తరసా లోకాన్మరుద్భిరివ వాసవః ॥ 63 ॥

ఋణాని త్రిణ్యపాకుర్వన్ద్వర్షదః సాధు నిర్దహన్ ।
సుహృదస్తర్పయన్కామైస్త్యమేవాత్రానుశాధి మామ్ ॥ 64 ॥

అధ్యార్య ముదితాః సన్తు సుహృదస్తేఽభిషేచనే ।
అధ్య భీతాః పాలయంతాం దుర్వృదస్తే దిశో దశ ॥ 65 ॥

ఆక్రోశం మమ మాతుశ్చ ప్రమృజ్య పురుషర్షభ ।
అధ్య తత్ర భవంతం చ పితరం రక్ష కిల్బిషాత్ ॥ 66 ॥

శిరసా త్వాభియాచేఽహం కురుష్వ కరుణాం మయి ।
బాన్ధవేషు చ సర్వేషు భూతేష్యివ మహేశ్వరః ॥ 67 ॥

అథ వా పృష్ఠతః కృత్వా వనమేవ భవానితః ।
గమిష్యతి గమిష్యామి భవతా సార్థమప్యహమ్ ॥ 68 ॥

తథాపి రామో భరతేన తామ్యత
ప్రసాద్యమానః శిరసా మహీపతిః ।
న చైవ చక్రే గమనాయ సత్త్వవాన్
మతిం పితుస్తద్వచనే ప్రతిష్ఠితః ॥ 69 ॥

తదద్భుతం స్థైర్యమవేక్ష్య రాఘవే
సమం జనో హర్షమవాప దుఃఖితః ।
న యాత్యయోధ్యామితి దుఃఖితోఽభవత్
స్థిరప్రతిజ్ఞత్వమవేక్ష్య హర్షితః ॥ 70 ॥

తమృత్విజో నైగమయూథవల్లభాః
తథా విసంజ్ఞాశ్రుకలాశ్చ మాతరః ।
తథా బ్రువాణం భరతం ప్రతుష్టువుః
ప్రణమ్య రామం చ యయాచిరే సహ ॥ 71 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టనవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

పునరేవం బ్రువాణం తు భరతం లక్ష్మణాగ్రజః ।
ప్రత్యువచ తతః శ్రీమాఞ్జాతిమధ్యేఽతిసత్కృతః ॥ 1 ॥

ఉపపన్నమిదం వాక్యం యత్త్వమేవమభాషథాః ।
జాతః పుత్రో దశరథాత్కైకేయాం రాజసత్తమాత్ ॥ 2 ॥

పురా భ్రాతః పితా నః స మాతరం తే సముద్వహన్ ।
మాతామహే సమాశ్రేషీద్రాజ్యశుల్కమనుత్తమమ్ ॥ 3 ॥

దేవాసురే చ సఙ్గామే జనన్యై తవ పార్థివః ।
సమృహృష్టో దదౌ రాజా వరమారాధితః ప్రభుః ॥ 4 ॥

తతః సా సమృతిశ్రావ్య తవ మాతా యశస్వినీ ।
అయాచత నరశ్రేష్ఠం ద్వా వరౌ వరవర్ణినీ ॥ 5 ॥

తవ రాజ్యం నరవ్యాఘ్ర మమ ప్రవ్రాజనం తథా ।
తచ్చ రాజా తథా తస్యై నియుక్తః ప్రదదౌ వరమ్ ॥ 6 ॥

తేన పిత్రాహమప్యత్ర నియుక్తః పురుషర్షభ ।
చతుర్థశ వనే వాసం వర్షాణి వరదానికమ్ ॥ 7 ॥

సోఽహం వనమిదం ప్రాప్తో నిర్జనం లక్ష్మణాన్వితః ।
శీతయా చాప్రతిదృష్త్వః సత్యవాదే స్థితః పితుః ॥ 8 ॥

భవానపి తథేత్యేవ పితరం సత్యవాదినమ్ ।
కర్తుమర్హతి రాజేన్ద్రం క్షిప్రమేవాభిషేచనాత్ ॥ 9 ॥

ఋణాన్మోచయ రాజానం మత్కృతే భరత ప్రభుమ్ ।

పితరం త్రాహి ధర్మజ్ఞ మాతరం చాభినందయ ॥ 10 ॥

శ్రూయతే హి పురా తాత శ్రుతిర్గీతా యశస్వినీ ।
గయేన యజమానేన గయేష్వేవ పితృనృప్తి ॥ 11 ॥

పుం నామ్నా నరకాద్యస్మాత్పితరం త్రాయతే సుతః ।
తస్మాత్పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః పితృనృప్తి వా సుతః ॥ 12 ॥

ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా గుణవంతో బహుశ్రుతాః ।
తేషాం వై సమవేతానామపి కశ్చిద్ధయాం వ్రజేత్ ॥ 13 ॥

ఏవం రాజర్షయః సర్వే ప్రతీతా రాజనన్దన ।
తస్మాత్త్రాహి నరశ్రేష్ఠ పితరం నరకాత్ప్రభో ॥ 14 ॥

అయోధ్యాం గచ్ఛ భరత ప్రకృతీరనురజ్ఞాయ ।
శత్రుఘ్న సహితో వీర సహ సర్వైర్ద్విజాతిభిః ॥ 15 ॥

ప్రవేక్ష్యే దణ్డకారణ్యమహమప్యవిలమ్బయన్ ।
ఆభ్యాం తు సహితో రాజన్వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ ॥ 16 ॥

త్వం రాజా భవ భరత స్వయం నరాణామ్
వన్యానామహమపి రాజరాణ్ముగాణామ్ ।
గచ్ఛ త్వం పురవరమద్య సమ్ప్రహృష్టః
సంహృష్టస్త్వహమపి దణ్డకాన్ప్రవేక్ష్యే ॥ 17 ॥

ఛాయాం తే దినకరభాః ప్రబాధమానమ్
వర్షత్రం భరత కరోతు మూర్ధ్ని శీతామ్ ।
ఏతేషామహమపి కాననద్రుమాణామ్
ఛాయాం తామతిశయినీం సుఖం శ్రయిష్యే ॥ 18 ॥

శత్రుఘ్నః కుశలమతిస్తు తే సహాయః
సౌమిత్రిర్మమ విదితః ప్రధానమిత్రమ్ ।
చత్వారస్తనయవరా వయం నరేంద్రమ్

సత్యస్థం భరత చరామ మా విషాదమ్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

॥ శతతమః సర్గః ॥

ఆశ్వాసయంతం భరతం జాబాలిర్బ్రాహ్మణోత్తమః ।
ఉవాచ రామం ధర్మజ్ఞం ధర్మాపేతమిదం వచః ॥ 1 ॥

సాధు రాఘవ మా భూత్తే బుద్ధిరేవం నిరర్థకా ।
ప్రాకృతస్య నరస్యేవ ఆర్య బుద్ధేస్తపస్వినః ॥ 2 ॥

కః కస్య పురుషో బన్ధుః కిమాప్యం కస్య కేనచిత్ ।
యదేకో జాయతే జన్తురేక ఏవ వినశ్యతి ॥ 3 ॥

తస్మాన్మాతా పితా చేతి రామ సజ్జేత యో నరః ।
ఉన్మత్త ఇవ స జ్ఞేయో నాస్తి కాచిద్ధి కస్యచిత్ ॥ 4 ॥

యథా గ్రామాంతరం గచ్ఛన్నరః కశ్చిత్క్వచిద్వసేత్ ।
ఉత్సృజ్య చ తమావాసం ప్రతిష్ఠేతాపరేఽహని ॥ 5 ॥

ఏవమేవ మనుష్యాణాం పితా మాతా గృహం వసు ।
ఆవాసమాత్రం కాకుత్స్థ సజ్జన్తే నాత్ర సజ్జనాః ॥ 6 ॥

పిత్ర్యం రాజ్యం సముత్సృజ్య స నార్హతి నరోత్తమ ।
ఆస్థాతుం కాపథం దుఃఖం విషమం బహుకణ్ఠకమ్ ॥ 7 ॥

సమృద్ధాయామయోధ్యాయామాత్మానమభిషేచయ ।
ఏకవేణీధరా హి త్వాం నగరీ సమృత్తిక్షతే ॥ 8 ॥

రాజభోగాననుభవన్మహార్హాన్పార్థివాత్మజ ।
విహర త్వమయోధ్యాయాం యథా శక్రస్త్రివిష్టపే ॥ 9 ॥

న తే కశ్చిద్దశరతఃస్త్రవం చ తస్య న కశ్చన ।

అన్యో రాజా త్వమన్యశ్చ తస్మాత్కురు యదుచ్యతే ॥ 10 ॥

గతః స నృపతిస్తత్ర గన్తవ్యం యత్ర తేన వై ।
ప్రవృత్తిరేషా మర్త్యానాం త్వం తు మిథ్యా విహన్యనే ॥ 11 ॥

అర్థధర్మపరా యే యే తాన్తాఞ్శోచామి నేతరాన్ ।
తే హి దుఃఖమిహ ప్రాప్య వినాశం ప్రేత్య భేజిరే ॥ 12 ॥

అష్టకా పితృదైవత్యమిత్యయం ప్రసృతో జనః ।
అన్నస్యోపద్రవం పశ్య మృతో హి కిమశిష్యతి ॥ 13 ॥

యది భుక్తమిహాన్యేన దేహమన్యస్య గచ్ఛతి ।
దద్యాత్ప్రవసతః శ్రాద్ధం న తత్పథ్యశనం భవేత్ ॥ 14 ॥

దానసంవననా హ్యేతే గ్రన్థా మేధావిభిః కృతాః ।
యజస్వ దేహి దీక్షస్వ తపస్తప్యస్వ సన్త్యజ ॥ 15 ॥

స నాస్తి పరమిత్యేవ కురు బుద్ధిం మహామతే ।
ప్రత్యక్షం యత్తదాతిష్ఠ పరోక్షం పృష్ఠతః కురు ॥ 16 ॥

సతాం బుద్ధిం పురస్కృత్య సర్వలోకనిదర్శినీమ్ ।
రాజ్యం త్వం ప్రతిగృహ్ణిష్య భరతేన ప్రసాదితః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే శతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

జాబాలేస్తు వచః శ్రుత్వా రామః సత్యాత్మనాం వరః ।
ఉవాచ పరయా యుక్త్యా స్వబుద్ధ్యా చావిపన్నయా ॥ 1 ॥

భవాన్మే ప్రియకామార్థం వచనం యదిహోక్తవాన్ ।
అకార్యం కార్యసంజ్ఞాశమపథ్యం పథ్యసమ్మితమ్ ॥ 2 ॥

నిర్మర్యాదస్తు పురుషః పాపాచారసమన్వితః ।
మానం న లభతే సత్సు భిన్నచారిత్రదర్శనః ॥ 3 ॥

కులీనమకులీనం వా వీరం పురుషమానినమ్ ।
చారిత్రమేవ వ్యాఖ్యాతి శుచిం వా యది వాశుచిమ్ ॥ 4 ॥

అనారయ్త్వాన్వర్య సంజ్ఞాశః శౌచాద్ధీనస్తథా శుచిః ।
లక్షణ్యవదలక్షణ్యో దుఃశీలః శీలవానివ ॥ 5 ॥

అధర్మం ధర్మవేషేణ యదీమం లోకసంక్రమమ్ ।
అభిపత్యే శుభం హిత్యా క్రియావిధివివర్జితమ్ ॥ 6 ॥

కశ్చేతయానః పురుషః కార్యాకార్యవిచక్షణః ।
బహు మంస్యతి మాం లోకే దుర్వృత్తం లోకదూషణమ్ ॥ 7 ॥

కస్య యాస్యామ్యహం వృత్తం కేన వా స్వర్గమాప్నూయామ్ ।
అనయా వర్తమానోఽహం వృత్త్యా హీనప్రతిజ్ఞయా ॥ 8 ॥

కామవృత్తస్త్వయం లోకః కృత్స్నః సముపవర్తతే ।
యద్వృత్తాః సంతి రాజానస్తద్వృత్తాః సంతి హి ప్రజాః ॥ 9 ॥

సత్యమేవాన్యశంస్యం చ రాజవృత్తం సనాతనమ్ ।

తస్మాత్సత్యాత్మకం రాజ్యం సత్యే లోకః ప్రతిష్ఠితః ॥ 10 ॥

ఋషయశ్చైవ దేవాశ్చ సత్యమేవ హి మేనిరే ।
సత్యవాదీ హి లోకేఽస్మిన్పరమం గచ్ఛతి క్షయమ్ ॥ 11 ॥

ఉద్విజన్తే యథా సర్వాన్నరాదన్యతవాదినః ।
ధర్మః సత్యం పరో లోకే మూలం స్వర్గస్య చోచ్యతే ॥ 12 ॥

సత్యమేవేశ్వరో లోకే సత్యం పద్మా సమాశ్రితా ।
సత్యమూలాని సర్వాణి సత్యాన్నాస్తి పరం పదమ్ ॥ 13 ॥

దత్తమిష్టం హుతం చైవ తప్తాని చ తపాంసి చ ।
వేదాః సత్యప్రతిష్ఠానాస్తస్మాత్సత్యపరో భవేత్ ॥ 14 ॥

ఏకః పాలయతే లోకమేకః పాలయతే కులమ్ ।
మజ్జత్యేకో హి నిరయ ఏకః స్వర్గే మహీయతే ॥ 15 ॥

సోఽహం పితుర్నిదేశం తు కిమర్థం నానుపాలయే ।
సత్యప్రతిశ్రవః సత్యం సత్యేన సమయాకృతః ॥ 16 ॥

నైవ లోభాన్న మోహాద్వా న చాజ్ఞానాత్తమోఽన్వితః ।
సేతుం సత్యస్య భేత్స్యామి గురోః సత్యప్రతిశ్రవః ॥ 17 ॥

అసత్యసన్ధస్య సతశ్చలస్యాస్థిరచేతసః ।
నైవ దేవా న పితరః ప్రతిచ్ఛన్తితి నః శ్రుతమ్ ॥ 18 ॥

ప్రత్యగాత్మమిమం ధర్మం సత్యం పశ్యామ్యహం స్వయమ్ ।
భారః సత్పురుషాచీర్ణస్తదర్థమభినన్ద్యతే ॥ 19 ॥

జాత్రం ధర్మమహం త్యక్త్యే హ్యధర్మం ధర్మసంహితమ్ ।
క్షుద్రైర్నృశంసైర్లుబ్ధైశ్చ సేవితం పాపకర్మభిః ॥ 20 ॥

కాయేన కురుతే పాపం మనసా సమృద్ధార్థః చ ।
అన్యతం జిహ్వాయా చాహ త్రివిధం కర్మ పాతకమ్ ॥ 21 ॥

భూమిః కీర్తిర్యశో లక్ష్మీః పురుషం ప్రార్థయన్తి హి ।
స్వర్గస్థం చానుబద్ధన్తి సత్యమేవ భజేత తత్ ॥ 22 ॥

శ్రేష్ఠం హ్యనార్యమేవ స్యాద్యధభవానవధార్థ మామ్ ।
ఆహ యుక్తికరైర్వాక్యైరిదం భద్రం కురుష్వ హ ॥ 23 ॥

కథం హ్యహం ప్రతిజ్ఞాయ వనవాసమిమం గురోః ।
భరతస్య కరిష్యామి వచో హిత్యా గురోర్వచః ॥ 24 ॥

స్థిరా మయా ప్రతిజ్ఞాతా ప్రతిజ్ఞా గురుసన్నిధౌ ।
ప్రహృష్టమానసా దేవీ కైకేయా చాభవత్తదా ॥ 25 ॥

వనవాసం వసన్నేవం శుచిర్నియతభోజనః ।
మూలైః పుష్పైః ఫలైః పుణ్యైః పితృనైవాంశ్చ తర్పయన్ ॥ 26 ॥

సన్తుష్టపశ్చవర్గోఽహం లోకయాత్రాం ప్రవర్తయే ।
అకుహః శ్రద్ధధానః సన్కార్యాకార్యవిచక్షణః ॥ 27 ॥

కర్మభూమిమిమాం ప్రాప్య కర్తవ్యం కర్మ యచ్ఛుభమ్ ।
అగ్నిర్వాయుశ్చ సోమశ్చ కర్మణాం ఫలభాగినః ॥ 28 ॥

శతం క్రతూనామాహృత్య దేవరాత్రిదివం గతః ।
తపాంస్యగ్రాణి చాస్థాయ దివం యాతా మహర్షయః ॥ 29 ॥

సత్యం చ ధర్మం చ పరాక్రమం చ
భూతానుకమ్పాం ప్రియవాదితాం చ ।
ద్విజాతిదేవాతిథిపూజనం చ
పన్థానమాహుస్త్రిదివస్య సంతః ॥ 30 ॥

ధర్మే రతాః సత్పురుషైః సమేతాః

తేజస్వినో దానగుణప్రధానాః ।

అహింసకా వీతమలాశ్చ తోకే

భవంతి పూజ్యా మునయః ప్రధానాః ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

క్రుద్ధమాజ్ఞాయ రామ తు వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ ।
జాబాలిరపి జానీతే లోకస్యాస్య గతాగతిమ్ ।
నివర్తయితు కామస్తు త్వామేతద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ఇమాం లోకసముత్పత్తిం లోకనాథ నిబోధ మే ।
సర్వం సలిలమేవాసీతప్పృథివీ యత్ర నిర్మితా ।
తతః సమభవద్బ్రహ్మ స్వయమ్భూరైవతైః సహ ॥ ౨ ॥

స వరాహస్తతో భూత్వా ప్రోజ్జహార వసున్ధరామ్ ।
అస్పృశచ్ఛ జగత్సర్వం సహ పుత్రైః కృతాత్మభిః ॥ ౩ ॥

ఆకాశప్రభవో బ్రహ్మ శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః ।
తస్మాన్మరీచిః సంజజ్ఞే మరీచేః కశ్యపః సుతః ॥ ౪ ॥

వివస్వాన్కశ్యపాజ్జజ్ఞే మనురైవస్వతః స్మృతః ।
స తు ప్రజాపతిః పూర్వమిచ్ఛాకుస్తు మనోః సుతః ॥ ౫ ॥

యన్యేయం ప్రథమం దత్తా సమృద్ధా మనునా మహీ ।
తమిచ్ఛాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్ ॥ ౬ ॥

ఇచ్ఛాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్కుక్షిరేవేతి విశ్రుతః ।
కుక్షేరథాత్మజో వీరో వికుక్షిరుదపద్యత ॥ ౭ ॥

వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
బాణస్య తు మహాబాహురనరణ్యో మహాయశాః ॥ ౮ ॥

నానా వృష్టిర్బభూవాస్మిన్న దుర్భిక్షం సతాం వరే ।
అనరణ్యే మహారాజే తస్కరో వాపి కశ్చన ॥ ౯ ॥

అనరణ్యాన్మహాబాహుః పృథూ రాజా బభూవ హా ।
తస్మాత్పుథోర్మహారాజస్త్రిశజ్జురుదపద్యత ।
స సత్యవచనాద్వీరః సశరీరో దివం గతః ॥ 10 ॥

త్రిశజ్కోరభవత్సానుర్ధున్ధుమారో మహాయశాః ।
ధున్ధుమారాన్మహాతేజా యువనాశ్వో వ్యజాయత ॥ 11 ॥

యువనాశ్వ సుతః శ్రీమాన్మాన్ధాతా సమపద్యత ।
మాన్ధాతుస్తు మహాతేజాః సుసన్ధిరుదపద్యత ॥ 12 ॥

సుసన్ధేరపి పుత్రౌ దౌవ ధ్రువసన్ధిః ప్రసేనజిత్ ।
యశస్వీ ధ్రువసన్ధేస్తు భరతో రిపుసూదనః ॥ 13 ॥

భరతాత్తు మహాబాహోరసితో నామ జాయత ।
యస్యైతే ప్రతిరాజాన ఉదపద్యంత శత్రవః ।
హైహయాస్తాలజ్ఘాశ్చ శూరాశ్చ శశబిన్దవః ॥ 14 ॥

తాంస్తు సర్వాన్ప్రతివ్యూహ్య యుద్ధే రాజా ప్రవాసితః ।
స చ శైలవరే రమ్యే బభూవాభిరతో మునిః ।
దేవ చాస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ బభూవతురితి శ్రుతిః ॥ 15 ॥

భార్గవశ్చ్యవనో నామ హిమవంతముపాశ్రితః ।
తమృషిం సముపాగమ్య కాలిన్దీ త్వభ్యవాదయత్ ॥ 16 ॥

స తామభ్యవదద్విప్రో వరేఘ్నం పుత్రజన్మని ।
తతః సా గృహమాగమ్య దేవీ పుత్రం వ్యజాయత ॥ 17 ॥

సపత్న్యా తు గరస్తస్యై దత్తో గర్భజిఘాంసయా ।
గరేణ సహ తేనైవ జాతః స సగరోఽభవత్ ॥ 18 ॥

స రాజా సగరో నామ యః సముద్రమఖానయత్ ।
ఇష్టా పర్వణి వేగేన త్రాసయంతమిమాః ప్రజాః ॥ 19 ॥

అసమజ్ఞాస్తు పుత్రోఽభూత్సగరస్యేతి నః శ్రుతమ్ ।
జీవన్నేవ స పిత్రా తు నిరస్తః పాపకర్మకృత్ ॥ 20 ॥

అంశుమానితి పుత్రోఽభూదసమజ్ఞాస్య వీర్యవాన్ ।
దిలీపోఽశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః ॥ 21 ॥

భగీరథాత్కకుత్స్థస్తు కాకుత్స్థా యేన తు స్మృతాః ।
కకుత్స్థస్య తు పుత్రోఽభూద్ద్రఘుర్యేన తు రాఘవః ॥ 22 ॥

రఘోస్తు పుత్రస్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః ।
కల్మాషపాదః సౌదాస ఇత్యేవం ప్రథితో భువి ॥ 23 ॥

కల్మాషపాదపుత్రోఽభూచ్ఛ్రాజ్ఞాన్తితి విశ్రుతః ।
యస్తు తద్వీర్యమాసాద్య సహసేనో వ్యనీనశత్ ॥ 24 ॥

శ్రాజ్ఞాన్త్య తు పుత్రోఽభూచ్ఛూరః శ్రీమాన్సుదర్శనః ।
సుదర్శనస్యాగ్నివర్ణ అగ్నివర్షస్య శీఘ్రగః ॥ 25 ॥

శీఘ్రగస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రశుశ్రుకః ।
ప్రశుశ్రుకస్య పుత్రోఽభూదమ్బరీషో మహాద్యుతిః ॥ 26 ॥

అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషః సత్యవిక్రమః ।
నహుషస్య చ నాభాగః పుత్రః పరమధార్మికః ॥ 27 ॥

అజశ్చ సువ్రతశ్చైవ నాభాగస్య సుతావుభౌ ।
అజస్య చైవ ధర్మాత్మా రాజా దశరథః సుతః ॥ 28 ॥

తస్య జ్యేష్ఠోఽసి దాయాదో రామ ఇత్యభివిశ్రుతః ।
తద్గృహాణ స్వకం రాజ్యమవేక్షస్వ జగన్నృప ॥ 29 ॥

ఇక్షాకూటాం హి సర్వేషాం రాజా భవతి పూర్వజః ।
పూర్వజేనావరః పుత్రో జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే ॥ 30 ॥

స రాఘవాణాం కులధర్మమాత్మనః
సనాతనం నాద్య విహాతుమర్హసి ।
ప్రభూతరత్నామనుశాధి మేదిసీమ్
ప్రభూతరాష్ట్రాం పితృవన్మహాయశాః ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

॥ త్ర్యధికశతతమః సర్గః ॥

వసిష్ఠస్తు తదా రామముక్త్యా రాజపురోహితః ।
అబ్రవీధర్మసంయుక్తం పునరేవాపరం వచః ॥ 1 ॥

పురుషస్యేహ జాతస్య భవంతి గురవస్త్రయః ।
ఆచార్యశ్చైవ కాకుత్స్థస్థా పితా మాతా చ రాఘవ ॥ 2 ॥

పితా హ్యేనం జనయతి పురుషం పురుషర్షభ ।
ప్రజ్ఞాం దదాతి చాచార్యస్తస్మాత్స గురురుచ్యతే ॥ 3 ॥

స తేఽహం పితరాచార్యస్తవ చైవ పరంతప ।
మమ త్వం వచనం కుర్వన్నాతివర్తేః సతాం గతిమ్ ॥ 4 ॥

ఇమా హి తే పరిషదః శ్రేణయశ్చ సమాగతాః ।
ఏష తాత చరన్ధర్మం నాతివర్తేః సతాం గతిమ్ ॥ 5 ॥

వృద్ధాయా ధర్మశీలాయా మాతుర్నార్హస్యవర్తితుమ్ ।
అస్యాస్తు వచనం కుర్వన్నాతివర్తేః సతాం గతిమ్ ॥ 6 ॥

భరతస్య వచః కుర్వన్యాచమానస్య రాఘవ ।
ఆత్మానం నాతివర్తేస్త్యం సత్యధర్మపరాక్రమ ॥ 7 ॥

ఏవం మధురముక్తస్తు గురుణా రాఘవః స్వయమ్ ।
ప్రత్యువాచ సమాసీనం వసిష్ఠం పురుషర్షభః ॥ 8 ॥

యన్మాతాపితరౌ వృత్తం తనయే కురుతః సదా ।
న సుప్రతికరం తత్తు మాత్రా పిత్రా చ యత్కృతమ్ ॥ 9 ॥

యథాశక్తి ప్రదానేన స్నాపనాచ్ఛాదనేన చ ।

నిత్యం చ ప్రియవాదేన తథా సంవర్ధనేన చ ॥ 10 ॥

స హి రాజా జనయితా పితా దశరథో మమ ।
ఆజ్ఞాతం యన్మయా తస్య న తన్మిథ్యా భవిష్యతి ॥ 11 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ భరతః ప్రత్యనన్తరమ్ ।
ఉవాచ పరమోదారః సూతం పరమదుర్మనాః ॥ 12 ॥

ఇహ మే స్థణీలే శీఘ్రం కుశానాన్తర సారథే ।
ఆర్యం ప్రత్యుపవేక్ష్యామి యావన్మే న ప్రసీదతి ॥ 13 ॥

అనాహరో నిరాలోకో ధనహీనో యథా ద్విజః ।
శేష్యే పురస్తాచ్ఛాలాయా యావన్న ప్రతియాస్యతి ॥ 14 ॥

స తు రామమవేక్షంతం సుమన్త్రం ప్రేక్ష్య దుర్మనాః ।
కుశోత్తరముపస్థాప్య భూమావేవాన్తరత్స్వయమ్ ॥ 15 ॥

తమువాచ మహాతేజా రామో రాజర్షిసత్తమాః ।
కిం మాం భరత కుర్వాణం తాత ప్రత్యుపవేక్ష్యసి ॥ 16 ॥

బ్రాహ్మణో హ్యేకపార్శ్వేన నరాన్రోద్ధమిహార్హతి ।
న తు మూర్ధావసిక్తానాం విధిః ప్రత్యుపవేశనే ॥ 17 ॥

ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల హిత్వైతద్దారుణం వ్రతమ్ ।
పురవర్యామితః క్షిప్రమయోధ్యాం యాహి రాఘవ ॥ 18 ॥

ఆసీనస్త్యేవ భరతః పౌరజానపదం జనమ్ ।
ఉవాచ సర్వతః ప్రేక్ష్య కిమార్యం నానుశాసథ ॥ 19 ॥

తే తమూచుర్మహాత్మానం పౌరజానపదా జనాః ।
కాకుత్స్థమభిజానీమః సమ్యగ్వదతి రాఘవః ॥ 20 ॥

ఏషోఽపి హి మహాభాగః పితుర్వచసి తిష్ఠతి ।
అత ఏవ న శక్తాః స్మృత్యా వ్యవర్తయితుమజ్ఞానా ॥ 21 ॥

తేషామాజ్ఞాయ వచనం రామో వచనమబ్రవీత్ ।
ఏవం నిబోధ వచనం సుహృదాం ధర్మచక్షుషామ్ ॥ 22 ॥

ఏతచ్ఛైవోభయం శ్రుత్వా సమ్యక్సంప్రశ్య రాఘవ ।
ఉత్తిష్ఠ త్వం మహాబాహో మాం చ స్పృశ తథోదకమ్ ॥ 23 ॥

అథోత్థాయ జలం స్పృష్ట్యా భరతో వాక్యమబ్రవీత్ ।
శృణ్వన్తు మే పరిషదో మన్త్రిణః శ్రేణయన్తథా ॥ 24 ॥

న యాచే పితరం రాజ్యం నానుశాసామి మాతరమ్ ।
ఆర్యం పరమధర్మజ్ఞమభిజానామి రాఘవమ్ ॥ 25 ॥

యది త్వవశ్యం వస్తవ్యం కర్తవ్యం చ పితుర్వచః ।
అహమేవ నివత్స్యామి చతుర్దశ వనే సమాః ॥ 26 ॥

ధర్మాత్మా తస్య తథ్యేన భ్రాతుర్వాక్యేన విస్మితః ।
ఉవాచ రామః సమ్ప్రేక్ష్య పౌరజానపదం జనమ్ ॥ 27 ॥

విక్రీతమాహితం క్రీతం యత్పిత్రా జీవతా మమ ।
న తల్లోపయితుం శక్యం మయా వా భరతేన వా ॥ 28 ॥

ఉపధిర్న మయా కార్యో వనవాసే జగుప్సితః ।
యుక్తముక్తం చ కైకేయ్యా పిత్రా మే సుకృతం కృతమ్ ॥ 29 ॥

జానామి భరతం షాన్తం గురుసత్కారకారిణమ్ ।
సర్వమేవాత్ర కల్యాణం సత్యసన్ధే మహాత్మాని ॥ 30 ॥

అనేన ధర్మశీలేన వనాత్ప్రత్యాగతః పునః ।
భ్రాత్రా సహ భవిష్యామి పృథివ్యాః పతిరుత్తమః ॥ 31 ॥

వృతో రాజా హి కైకేయ్యా మయా తద్వచనం కృతమ్ ।

అన్యతాన్మోచయానేన పితరం తం మహీపతిమ్ ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్వఢికశతతమః సర్గః ॥

॥ చతురధికశతతమః సర్గః ॥

తమప్రతిమతేజోభ్యాం భ్రాతృభ్యాం రోమహర్షణమ్ ।
విస్మితాః సజ్జమం ప్రేక్ష్య సమవేతా మహర్షయః ॥ ౧ ॥

అన్తర్హితాన్తృప్తిగణాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
తౌ భ్రాతౌ మహాత్మానౌ కాకుత్స్థౌ ప్రశశంసిరే ॥ ౨ ॥

స ధన్యో యస్య పుత్రౌ ద్వా ధర్మజ్ఞౌ ధర్మవిక్రమౌ ।
శ్రుత్వా వయం హి సమ్భాషాముభయోః స్పృహయామహే ॥ ౩ ॥

తతన్తృప్తిగణాః క్షిప్రం దశగ్రీవవదైషిణః ।
భరతం రాజశార్దూలమిత్యుచుః సజ్జతా వచః ॥ ౪ ॥

కులే జాత మహాప్రాజ్ఞ మహావృత్త మహాయశః ।
గ్రాహ్యం రామస్య వాక్యం తే పితరం యద్యవేక్షసే ॥ ౫ ॥

సదాన్మణమిమం రామం వయమిచ్ఛామహే పితుః ।
అన్మణత్వాచ్చ కైకేయాః స్వర్గం దశరథో గతః ॥ ౬ ॥

ఏతావదుక్త్వా వచనం గన్ధర్వాః సమహర్షయః ।
రాజర్షయశ్చైవ తథా సర్వే స్వాం స్వాం గతిం గతాః ॥ ౭ ॥

హ్లాదితస్తేన వాక్యేన శుభేన శుభదర్శనః ।
రామః సంహృష్టవదనస్తాన్మృషీనభ్యపూజయత్ ॥ ౮ ॥

స్తస్తగాత్రస్తు భరతః స వాచా సజ్జమానయా ।
కృతాంజలిరిదం వాక్యం రాఘవం పునరబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

రాజధర్మమనుప్రేక్ష్య కులధర్మానుసంతతిమ్ ।

కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ మమ మాతుశ్చ యాచనామ్ ॥ 10 ॥

రక్షితుం సుమహద్రాజ్యమహమేకస్తు నోత్సహే ।
పౌరజానపదాంశ్చాపి రక్తాన్రజ్ఞాయితుం తథా ॥ 11 ॥

జ్ఞాతయశ్చ హి యోధాశ్చ మిత్రాణి సుహృదశ్చ నః ।
త్వామేవ ప్రతికాఙ్క్షంతే పర్జన్యమివ కర్షకాః ॥ 12 ॥

ఇదం రాజ్యం మహాప్రాజ్ఞ స్థాపయ ప్రతిపద్య హి ।
శక్తిమానసి కాకుత్స్థ లోకస్య పరిపాలనే ॥ 13 ॥

ఇత్యుక్త్వా న్యపతద్భ్రాతుః పాదయోర్భరతస్తదా ।
భృశం సమృద్ధయామాస రామమేవం ప్రియం వదః ॥ 14 ॥

తమజ్ఞే భ్రాతరం కృత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ।
శ్యామం నలినపత్రాక్షం మత్తహంసస్వరః స్వయమ్ ॥ 15 ॥

ఆగతా త్వామియం బుద్ధిః స్వజా వైనయికి చ యా ।
భృశముత్సహసే తాత రక్షితుం పృథివీమపి ॥ 16 ॥

అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ బుద్ధిమద్భిశ్చ మన్త్రిభిః ।
సర్వకార్యాణి సమ్మన్త్ర్య సుమహాన్త్యపి కారయ ॥ 17 ॥

లక్ష్మీశ్చన్ద్రాదపేయాద్వా హిమవాన్వా హిమం త్యజేత్ ।
అతీయాత్సాగరో వేలాం న ప్రతిజ్ఞామహం పితుః ॥ 18 ॥

కామాద్వా తాత లోభాద్వా మాత్రా తుభ్యమిదం కృతమ్ ।
న తన్మనసి కర్తవ్యం వర్తితవ్యం చ మాతృవత్ ॥ 19 ॥

ఏవం బ్రువాణం భరతః కౌసల్యాసుతమబ్రవీత్ ।
తేజసాదిత్యసంకృశం ప్రతిపచ్ఛన్ద్రదర్శనమ్ ॥ 20 ॥

అధిరోహార్య పాదాభ్యాం పాదుకే హేమభూషితే ।
ఏతే హి సర్వలోకస్య యోగక్షేమం విధాన్యతః ॥ 21 ॥

సోఽధిరుహ్య నరవ్యాఘ్రః పాదుకే హ్యవరుహ్య చ ।
ప్రాయచ్ఛత్సుమహాతేజా భరతాయ మహాత్మనే ॥ 22 ॥

స పాదుకే తే భరతః ప్రతాపవాన్
స్వలక్ష్మితే సమ్పరిగృహ్య ధర్మవిత్ ।
ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవమ్
చకార చైవోత్తమనాగమూర్ధని ॥ 23 ॥

అథానుపూర్వ్యాత్ప్రతిపూజ్య తం జనమ్
గురూంశ్చ మన్త్రిప్రకృతీస్తథానుజౌ ।
వ్యసర్జయద్రాఘవవంశవర్ధనః
స్థితః స్వధర్మే హిమవానివాచలః ॥ 24 ॥

తం మాతరో బాష్పగృహితకణ్ఠో
దుఃఖేన నామస్త్రయితుం హి శేకుః ।
స త్వేవ మాతృరభివాద్య సర్వా
రుదన్కుటీం స్వాం ప్రవివేశ రామః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతురధికశతతమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాధికశతతమః సర్గః ॥

తతః శిరసి కృత్వా తు పాదుకే భరతస్తదా ।
ఆరురోహ రథం హృష్టః శత్రుఘ్నో సమన్వితః ॥ 1 ॥

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిశ్చ దృఢవ్రతః ।
అగ్రతః ప్రయయుః సర్వే మన్త్రిణో మన్తపూజితాః ॥ 2 ॥

మన్దాకినీం నదీం రమ్యాం ప్రాజ్ఞుఖాస్తే యయుస్తదా ।
ప్రదక్షిణం చ కుర్వాణాశ్చిత్రకూటం మహాగిరిమ్ ॥ 3 ॥

పశ్యన్ధాతుసహస్రాణి రమ్యాణి వివిధాని చ ।
ప్రయయా తస్య పార్శ్వేన ససైన్యో భరతస్తదా ॥ 4 ॥

అదూరాచ్ఛిత్రకూటస్య దదర్శ భరతస్తదా ।
ఆశ్రమం యత్ర స మునిర్భరద్వాజః కృతాలయః ॥ 5 ॥

స తమాశ్రమమాగమ్య భరద్వాజస్య బుద్ధిమాన్ ।
అవతీర్య రథాత్పాదౌ వవన్దే కులనన్దనః ॥ 6 ॥

తతో హృష్టో భరద్వాజో భరతం వాక్యమబ్రవీత్ ।
అపి కృత్యం కృతం తాత రామేణ చ సమాగతమ్ ॥ 7 ॥

ఏవముక్తస్తు భరతో భరద్వాజేన ధీమతా ।
ప్రత్యువాచ భరద్వాజం భరతో ధర్మవత్సలః ॥ 8 ॥

స యాచ్యమానో గురుణా మయా చ దృఢవిక్రమః ।
రాఘవః పరమప్రీతో వసిష్ఠం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

పితుః ప్రతిజ్ఞాం తామేవ పాలయిష్యామి తత్త్వతః ।

చతుర్దశ హి వర్షాణి య ప్రతిజ్ఞా పితుర్మమ ॥ 10 ॥

ఏవముక్తో మహాప్రాజ్ఞో వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హా ।
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం రాఘవం వచనం మహత్ ॥ 11 ॥

ఏతే ప్రయచ్ఛ సంహృష్టః పాదుకే హేమభూషితే ।
అయోధ్యాయాం మహాప్రాజ్ఞ యోగక్షేమకరే తవ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తో వసిష్ఠేన రాఘవః ప్రాజ్ఞుఖః స్థితః ।
పాదుకే హేమవికృతే మమ రాజ్యాయ తే దదౌ ॥ 13 ॥

నివృత్తోఽహమనుజ్ఞాతో రామేణ సుమహాత్మనా ।
అయోధ్యామేవ గచ్ఛామి గృహీత్వా పాదుకే శుభే ॥ 14 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః ।
భరద్వాజః శుభతరం మునిర్వాక్యముదాహరత్ ॥ 15 ॥

నైతచ్ఛిత్రం నరవ్యాఘ్ర శీలవృత్తవతాం వర ।
యదార్యం త్వయి తిష్ఠేత్తు నిమ్నే వృష్టిమివోదకమ్ ॥ 16 ॥

అమృతః స మహాబాహుః పితా దశరథస్తవ ।
యస్య త్వమీదృశః పుత్రో ధర్మాత్మా ధర్మవత్సలః ॥ 17 ॥

తమృషిం తు మహాత్మానముక్తవాక్యం కృతాజ్ఞానిః ।
ఆమన్త్రయితుమారేభే చరణావుపగృహ్య చ ॥ 18 ॥

తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా భరద్వాజం పునః పునః ।
భరతస్తు యయా శ్రీమానయోధ్యాం సహ మన్త్రిభిః ॥ 19 ॥

యానైశ్చ శకటైశ్చైవ హయైశ్చాగ్రైశ్చ సా చమూః ।
పునర్నివృత్తా విస్తీర్ణా భరతస్యానుయాయినీ ॥ 20 ॥

తతస్తే యమునాం దివ్యాం నదీం తీర్త్వోర్మిమాలినీమ్ ।

దదృశుస్తాం పునః సర్వే గజ్ఞాం శివజలాం నదీమ్ ॥ 21 ॥

తాం రమ్యజలసమ్పూర్ణాం సస్తిర్య సహ బాన్ధవః ।
శృంగవేరపురం రమ్యం ప్రవివేశ ససైనికః ॥ 22 ॥

శృంగవేరపురాద్భూయ అయోధ్యాం సన్దదర్శ హ ।
భరతో దుఃఖసంతప్తః సారథిం చేదమబ్రవీత్ ॥ 23 ॥

సారథే పశ్య విధ్వస్తా అయోధ్యా న ప్రకాశతే ।
నిరాకారా నిరానన్దా దీనా ప్రతిహతస్వనా ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠాధికశతతమః సర్గః ॥

స్నిగ్ధగమీభరఘోషేణ స్యన్దనేనోపయాన్ప్రభుః ।
అయోధ్యాం భరతః క్షిప్రం ప్రవివేశ మహాయశాః ॥ ౧ ॥

బిడాలోలూకచరితామాలీననరవారణామ్ ।
తిమిరాభ్యాహతాం కాలీమప్రకాశాం నిశామివ ॥ ౨ ॥

రాహుశత్రోః ప్రియాం పత్నీం శ్రియా ప్రజ్వలితప్రభామ్ ।
గ్రహణాభ్యుత్థితేనైకాం రోహిణీమివ పీడితామ్ ॥ ౩ ॥

అల్పోష్ణక్షుబ్ధసలిలాం ఘర్మోత్తప్తవిహంగమామ్ ।
లీనమీనర్ముషగ్రాహం కృశాం గిరినదీమివ ॥ ౪ ॥

విధూమామివ హేమాభామధ్వరాగ్నిసముత్థితామ్ ।
హవిరభ్యుక్షితాం పశ్చాచ్ఛిఖాం విప్రలయం గతామ్ ॥ ౫ ॥

విధ్వస్తకవచాం రుగ్ణగజవాజిరథధ్వజామ్ ।
హతప్రవీరామాపన్నాం చమూమివ మహాహవే ॥ ౬ ॥

సఫేనాం సస్వనాం భూత్వా సాగరస్య సముత్థితామ్ ।
ప్రశాంతమారుతోద్ధాతాం జలోర్మిమివ నిఃస్వనామ్ ॥ ౭ ॥

త్యక్తాం యజ్ఞాయుధైః సర్వైరభిరూపైశ్చ యాజకైః ।
సుత్యాకాలే వినిర్వృత్తే వేదిం గతరవామివ ॥ ౮ ॥

గోష్ఠమధ్యే స్థితామార్తామచరన్తీం నవం తృణమ్ ।
గోవృషేణ పరిత్యక్తాం గవాం పత్నీమివోత్సుకామ్ ॥ ౯ ॥

ప్రభాకరాతైః సుస్నిగ్ధైః ప్రజ్వలద్భిరివోత్తమైః ।

వియుక్తాం మణిభిర్జాత్యైర్నవాం ముక్తావలీమివ ॥ 10 ॥

సహసా చలితాం స్థానాన్మహీం పుణ్యక్షయాద్గతామ్ ।
సంహృతద్యుతివిస్తారాం తారామివ దివశ్చ్యుతామ్ ॥ 11 ॥

పుష్పనద్ధాం వసంతాన్తే మత్తభ్రమరశాలినీమ్ ।
ద్రుతదావాగ్నివిప్లుష్టాం క్లాంతాం వనలతామివ ॥ 12 ॥

సమ్మాథనిగమాం సర్వాం సజ్జీప్తవిపణాపణామ్ ।
ప్రచ్ఛన్నశశినక్షత్రాం ద్యామివాముబధరైర్వృతామ్ ॥ 13 ॥

క్షీణపానోత్తమైర్భిన్నైః శరావైరభిసంవృతామ్ ।
హతశౌణ్డామివాకాశే పానభూమిమసంస్కృతామ్ ॥ 14 ॥

వృక్షభూమితలాం నిమ్నాం వృక్షపాత్రైః సమావృతామ్ ।
ఉపయుక్తోదకాం భగ్నాం ప్రపాం నిపతితామివ ॥ 15 ॥

విపులాం వితతాం చైవ యుక్తపాశాం తరస్వినామ్ ।
భూమౌ బాణైర్వినిష్కృతాం పతితాం జ్యామివాయుధాత్ ॥ 16 ॥

సహసా యుద్ధశౌణ్డేన హయారోహేణ వాహితామ్ ।
నిక్షిప్తభాణాముత్సృష్టాం కిశోరీమివ దుర్బలామ్ ॥ 17 ॥

ప్రావృషి ప్రవిగాఢాయాం ప్రవిష్టస్యాభ్ర మణ్డలమ్ ।
ప్రచ్ఛన్నాం నీలజీమూతైర్భస్కరస్య ప్రభామివ ॥ 18 ॥

భరతస్తు రథస్థః సశ్శ్రీమాన్దశరథాత్మజః ।
వాహయన్తం రథశ్రేష్ఠం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

కిం ను ఖిల్వద్య గమ్భిరో మూర్ఛితో న నిశమ్యతే ।
యథాపురమయోధ్యాయాం గీతవాదిత్రనిఃస్వనః ॥ 20 ॥

వారుణీమదగన్ధాశ్చ మాల్యగన్ధశ్చ మూర్ఛితః ।

ధూపితాగరుగన్ధశ్చ న ప్రవాతి సమంతతః ॥ 21 ॥

యానప్రవరఘోషశ్చ స్నిగ్ధశ్చ హయనిఃస్వనః ।
ప్రమత్తగజనాదశ్చ మహాంశ్చ రథనిఃస్వనః ।
నేదాసీం శ్రూయతే పుర్యామస్యాం రామే వివాసితే ॥ 22 ॥

తరుణైశ్చారు వేషైశ్చ నరైరున్నతగామిభిః ।
సమృతద్భిరయోధ్యాయాం న విభాన్తి మహాపథాః ॥ 23 ॥

ఏవం బహువిధం జల్పన్వివేశ వసతిం పితుః ।
తేన హీనాం నరేన్ద్రేణ సింహహీనాం గుహామివ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షష్ఠాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ సప్తమాధికశతతమః సర్గః ॥

తతో నిక్షిప్య మాతృహ్సా అయోధ్యాయాం దృఢవ్రతః ।
భరతః శోకసంతప్తో గురూనిదమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

నన్దిగ్రామం గమిష్యామి సర్వానామస్త్రయేఽద్య వః ।
తత్ర దుఃఖమిదం సర్వం సహిష్యే రాఘవం వినా ॥ 2 ॥

గతశ్చ హి దివం రాజా వనస్థశ్చ గురుర్మమ ।
రామం ప్రతీక్షే రాజ్యాయ స హి రాజా మహాయశాః ॥ 3 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః ।
అబ్రువన్మన్త్రిణః సర్వే వసిష్ఠశ్చ పురోహితః ॥ 4 ॥

సదృశం శ్లాఘనీయం చ యదుక్తం భరత త్వయా ।
వచనం భ్రాతృవాత్సల్యాదనురూపం తవైవ తత్ ॥ 5 ॥

నిత్యం తే బన్ధులుబ్ధస్య తిష్ఠతో భ్రాతృసౌహృదే ।
ఆర్యమార్గం ప్రపన్నస్య నానుమన్యేత కః పుమాన్ ॥ 6 ॥

మన్త్రిణాం వచనం శ్రుత్వా యథాభిలషితం ప్రియమ్ ।
అబ్రవీత్సారథిం వాక్యం రథో మే యుజ్యతామితి ॥ 7 ॥

ప్రహృష్టవదనః సర్వా మాతృహ్సామభివాద్య సః ।
ఆరురోహ రథం శ్రీమాఞ్శత్రుఘ్నేన సమన్వితః ॥ 8 ॥

ఆరుహ్య తు రథం శీఘ్రం శత్రుఘ్నభరతావృభౌ ।
యయతుః పరమప్రీతో వృతౌ మన్త్రిపురోహితైః ॥ 9 ॥

అగ్రతో పురవస్తత్ర వసిష్ఠ ప్రముఖా ద్విజాః ।

ప్రయయుః ప్రాజ్ఞుఖాః సర్వే నన్దిగ్రామో యతోఽభవత్ || 10 ||

బలం చ తదనాహూతం గజాశ్వరథసజ్కులమ్ ।
ప్రయయౌ భరతే యాతే సర్వే చ పురవాసినః || 11 ||

రథస్థః స తు ధర్మాత్మా భరతో భ్రాతృవత్సలః ।
నన్దిగ్రామం యయౌ తూర్ణం శిరస్యాధాయ పాదుకే || 12 ||

తతస్తు భరతః క్షిప్రం నన్దిగ్రామం ప్రవిశ్య సః ।
అవతీర్య రథాత్తూర్ణం గురూనిదమువాచ హ || 13 ||

ఏతద్రాజ్యం మమ భ్రాత్రా దత్తం సంన్యాసవత్స్వయమ్ ।
యోగక్షేమవహే చేమే పాదుకే హేమభూషితే ।
తమిమం పాలయిష్యామి రాఘవాగమనం ప్రతి || 14 ||

క్షిప్రం సంయోజయిత్వా తు రాఘవస్య పునః స్వయమ్ ।
చరణౌ తౌ తు రామస్య ద్రక్ష్యామి సహపాదుకౌ || 15 ||

తతో నిక్షిప్తభారోఽహం రాఘవేణ సమాగతః ।
నివేద్య గురవే రాజ్యం భజిష్యే గురువృత్తితామ్ || 16 ||

రాఘవాయ చ సంన్యాసం దత్త్వేమే వరపాదుకే ।
రాజ్యం చేదమయోధ్యం చ ధూతపాపో భవామి చ || 17 ||

అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ప్రహృష్టముదితే జనే ।
ప్రీతిర్మమ యశ్చైవ భవేద్రాజ్యాచ్ఛతుర్గుణమ్ || 18 ||

ఏవం తు విలపన్దీనో భరతః స మహాయశాః ।
నన్దిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం దుఃఖితో మన్త్రిభిః సహ || 19 ||

స వల్కలజటాధారీ మునివేషధరః ప్రభుః ।
నన్దిగ్రామేఽవసద్వీరః ససైన్యో భరతస్తదా || 20 ||

రామాగమనమాకాజ్ఞానభరతో భ్రాతృవత్సలః ।
భ్రాతుర్వచనకారీ చ ప్రతిజ్ఞాపారగస్తదా ॥ 21 ॥

పాదుకే త్వభిషిచ్యాథ నన్దిగ్రామేఽవసత్తదా ।
భరతః శాసనం సర్వం పాదుకాభ్యాం న్యవేదయత్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ అష్టమాధికశతతమః సర్గః ॥

ప్రతిప్రయాతే భరతే వసన్తామస్తపోవనే ।
లక్షయామాస సోద్యేగమథౌత్సుక్యం తపస్వినామ్ ॥ ౧ ॥

యే తత్ర చిత్రకూటస్య పురస్తాత్తాపసాశ్రమే ।
రామమాశ్రిత్య నిరతాస్తానలక్షయదుత్సుకాన్ ॥ ౨ ॥

నయనైర్భృకుటీభిశ్చ రామం నిర్దిశ్య శక్జీతాః ।
అన్యోన్యముపజల్పంతః శనైశ్చక్రుర్మిథః కథాః ॥ ౩ ॥

తేషామౌత్సుక్యమాలక్ష్య రామస్త్వాత్మని శక్జీతః ।
కృతాఞ్జలిరువాచేదమృషిం కులపతిం తతః ॥ ౪ ॥

న కచ్చిద్భగవన్కిఞ్చిత్పూర్వవృత్తమిదం మయి ।
దృశ్యతే వికృతం యేన విక్రియంతే తపస్వినః ॥ ౫ ॥

ప్రమాదాచ్ఛరితం కచ్చిత్కిఞ్చిన్నావరజస్య మే ।
లక్ష్మణస్యర్షిభిర్దృష్టం నానురూపమివాత్మనః ॥ ౬ ॥

కచ్చిచ్ఛుశ్రూషమాణా వః శుశ్రూషణపరా మయి ।
ప్రమదాభ్యుచితాం వృత్తిం సీతా యుక్తం న వర్తతే ॥ ౭ ॥

అథర్షిర్రరయా వృద్ధస్తపసా చ జరాం గతః ।
వేపమాన ఇవోవాచ రామం భూతదయాపరమ్ ॥ ౮ ॥

కుతః కల్యాణసత్త్వాయాః కల్యాణాభిరతేస్తథా ।
చలనం తాత వైదేహ్యస్తపస్విషు విశేషతః ॥ ౯ ॥

త్వన్నిమిత్తమిదం తావత్తాపసాన్ప్రతి వర్తతే ।

రక్షోభ్యస్తేన సంవిగ్నాః కథయంతి మిథః కథాః ॥ 10 ॥

రావణావరజః కశ్చిత్థరో నామేహ రాక్షసః ।
ఉత్పాట్య తాపసాన్సర్వాజ్ఞానస్థాననికేతనాన్ ॥ 11 ॥

ధృష్టశ్చ జితకాశీ చ నృశంసః పురుషాదకః ।
అవలిప్తశ్చ పాపశ్చ త్వాం చ తాత న మృష్యతే ॥ 12 ॥

త్వాం యదా ప్రభృతి హ్యస్మిన్నాశ్రమే తాత వర్తసే ।
తదా ప్రభృతి రక్షాంసి విప్రకుర్వంతి తాపసాన్ ॥ 13 ॥

దర్శయంతి హి బీభత్సైః క్రూరైర్భీషణకైరపి ।
నానా రూపైర్విరూపైశ్చ రూపైరసుఖదర్శనైః ॥ 14 ॥

అప్రశస్తైరశుచిభిః సమృయోజ్య చ తాపసాన్ ।
ప్రతిఘ్నన్త్యపరాన్ప్రమనార్యాః పురతః స్థితః ॥ 15 ॥

తేషు తేష్వాశ్రమస్థానేష్వబుద్ధమవలీయ చ ।
రమన్తే తాపసాన్స్తత్ర నాశయన్తోఽల్పచేతసః ॥ 16 ॥

అపక్షిపంతి స్రుగ్భాణ్డానగ్నీన్సింహున్తి వారిణా ।
కలశాంశ్చ ప్రమృద్నున్తి హవనే సముపస్థితే ॥ 17 ॥

తైర్దురాత్మభిరావిష్టానాశ్రమాన్ప్రజిహాసవః ।
గమనాయాన్యదేశస్య చోదయన్త్యృషయోఽద్య మామ్ ॥ 18 ॥

తత్పురా రామ శారీరాముపహింసాం తపస్విషు ।
దర్శయతి హి దుష్టాస్తే త్యక్త్యామ ఇమమాశ్రమమ్ ॥ 19 ॥

బహుమూలఫలం చిత్రమవిదూరాదితో వనమ్ ।
పురాణాశ్రమమేవాహం శ్రయిష్యే సగణః పునః ॥ 20 ॥

ఖరస్త్యయ్యపి చాయుక్తం పురా తాత ప్రవర్తతే ।

సహస్మాభిరితో గచ్ఛ యది బుద్ధిః ప్రవర్తతే ॥ 21 ॥

సకలత్రస్య సన్దేహో నిత్యం యత్తస్య రాఘవ ।
సమర్థస్యాపి హి సతో వాసో దుఃఖ ఇహోద్య తే ॥ 22 ॥

ఇత్యుక్తవంతం రామంతం రాజపుత్రస్తపస్వినమ్ ।
న శశాకోత్తరైర్వాక్యైరవరోద్ధం సముత్సుకమ్ ॥ 23 ॥

అభినన్ద్య సమాప్నచ్ఛ్య సమాధాయ చ రాఘవమ్ ।
స జగామాశ్రమం త్యక్త్వా కులైః కులపతిః సహ ॥ 24 ॥

రామః సంసాధ్య త్వృషిగణమనుగమనాద్-
దేశాత్తస్మాచ్ఛిత్కులపతిమభివాద్యర్షిమ్ ।
సమ్యక్ప్రీతైస్తైరనుమత ఉపదిష్టార్థః
పుణ్యం వాసాయ స్వనిలయముపసమ్పదే ॥ 25 ॥

ఆశ్రమం త్వృషివిరహితం ప్రభుః
క్షణమపి న జహౌ స రాఘవః ।
రాఘవం హి సతతమనుగతాః
తాపసాశ్చర్షిచరితధృతగుణాః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ నవమాధికశతతమః సర్గః ॥

రాఘవస్తవపయాతేషు తపస్విషు విచింతయన్ ।
న తత్రారోచయద్వాసం కారణైర్బహుభిస్తదా ॥ 1 ॥

ఇహ మే భరతో దృష్టో మాతరశ్చ సనాగరాః ।
సా చ మే స్మృతిరన్వేతి తాన్నిత్యమనుశోచతః ॥ 2 ॥

స్కన్ధావారనివేశేన తేన తస్య మహాత్మనః ।
హయహస్తికరీషైశ్చ ఉపమర్దః కృతో భృశమ్ ॥ 3 ॥

తస్మాదన్యత్ర గచ్ఛామ ఇతి సఞ్చిన్త్య రాఘవః ।
ప్రాతిష్ఠత స వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ సజ్గతః ॥ 4 ॥

సోఽత్రైరాశ్రమమాసాద్య తం వవన్దే మహాయశాః ।
తం చాపి భగవానత్రిః పుత్రవత్ప్రత్యపద్యత ॥ 5 ॥

స్వయమాతిథ్యమాదిశ్య సర్వమస్య సుసత్కృతమ్ ।
సౌమిత్రిం చ మహాభాగాం సీతాం చ సమసాన్త్యయత్ ॥ 6 ॥

పత్నీం చ తమనుప్రాప్తాం వృద్ధామామన్త్య సత్కృతామ్ ।
సాన్త్యయామాస ధర్మజ్ఞః సర్వభూతహితే రతః ॥ 7 ॥

అనసూయాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ।
ప్రతిగృహ్ణిష్య వైదేహీమబ్రవీదృషిసత్తమః ॥ 8 ॥

రామాయ చాచచక్షే తాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ।
దశ వర్షాణ్యనావృష్ట్యా దగ్ధే లోకే నిరన్తరమ్ ॥ 9 ॥

యయా మూలఫలే సృష్టే జాహ్నవీ చ ప్రవర్తితా ।

ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా నియమైశ్చాప్యలజ్జుతా ॥ 10 ॥

దశవర్షసహస్రాణి యయా తప్తం మహత్తపః ।
అనసూయావ్రతైస్తాత ప్రత్యూహాశ్చ నిబర్హితాః ॥ 11 ॥

దేవకార్యనిమిత్తం చ యయా సన్త్వరమాణయా ।
దశరాత్రం కృత్వా రాత్రిః సేయం మాతేవ తేఽనఘ ॥ 12 ॥

తామిమాం సర్వభూతానాం నమస్కార్యాం యశస్వినీమ్ ।
అభిగచ్ఛతు వైదేహీ వృద్ధామక్రోధనాం సదా ॥ 13 ॥

ఏవం బ్రువాణం తమృషిం తథేత్యుక్త్వా స రాఘవః ।
సీతామువాచ ధర్మజ్ఞామిదం వచనముత్తమమ్ ॥ 14 ॥

రాజపుత్రి శ్రుతం త్వేతన్మునేరస్య సమీరితమ్ ।
శ్రేయోఽర్థమాత్మనః శీఘ్రమభిగచ్ఛ తపస్వినీమ్ ॥ 15 ॥

అనసూయేతి యా లోకే కర్మభిః క్యాతిమాగతా ।
తాం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వమభిగమ్యాం తపస్వినీమ్ ॥ 16 ॥

సీతా త్వేతద్వచః శ్రుత్వా రాఘవస్య హితైషిణీ ।
తామత్రిపత్నీం ధర్మజ్ఞామభిచక్రామ మైథిలీ ॥ 17 ॥

శిథిలాం వలితాం వృద్ధాం జరాపాణ్డరమూర్ధజామ్ ।
సతతం వేపమానాఙ్గీం ప్రవాతే కదలీ యథా ॥ 18 ॥

తాం తు సీతా మహాభాగామనసూయాం పతివ్రతామ్ ।
అభ్యవాదయదవ్యగ్రా స్వం నామ సముదాహరత్ ॥ 19 ॥

అభివాద్య చ వైదేహీ తాపసీం తామనిన్దితామ్ ।
బద్ధాఙ్గాలిపుటా హృష్టా పర్యపుచ్ఛదనామయమ్ ॥ 20 ॥

తతః సీతాం మహాభాగాం దృష్ట్వా తాం ధర్మచారిణీమ్ ।

సాన్త్యయన్త్యబ్రవీధృష్టా దిష్ట్యా ధర్మమవేక్షసే ॥ 21 ॥

త్యక్త్వా జ్ఞాతిజనం సీతే మానమృద్ధిం చ మానిని ।
అవరుద్ధం వనే రామం దిష్ట్యా త్వమనుగచ్ఛసి ॥ 22 ॥

నగరస్థో వనస్థో వా పాపో వా యది వాశుభః ।
యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా తాసాం లోకా మహోదయాః ॥ 23 ॥

దుఃశీలః కామవృత్తో వా ధనైర్వా పరివర్జితః ।
స్త్రీణామార్య స్వభావానాం పరమం దైవతం పతిః ॥ 24 ॥

నాతో విశిష్టం పశ్యామి బాన్ధవం విమృశన్త్యహమ్ ।
సర్వత్ర యోగ్యం వైదేహి తపః కృతమివావ్యయమ్ ॥ 25 ॥

న త్వేవమవగచ్ఛన్తి గుణ దోషమసత్ప్రియః ।
కామవక్తవ్యహృదయా భర్తృనాథాశ్చరన్తి యాః ॥ 26 ॥

ప్రాప్నువన్త్యయశ్చైవ ధర్మభ్రంశం చ మైథిలి ।
అకార్య వశమాపన్నాః స్త్రీయో యాః ఖలు తద్విధాః ॥ 27 ॥

త్వద్విధాస్తు గుణైర్యుక్తా దృష్టలోకపరావరాః ।
స్త్రీయః స్వర్గే చరిష్యన్తి యథా పుణ్యకృతస్తథా ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే నవమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ దశమాధికశతతమః సర్గః ॥

సా త్వేవముక్తా వైదేహీ అనసూయానసూయయా ।
ప్రతిపూజ్య వచో మన్దం ప్రవక్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥

నైతదాశ్చర్యమార్యాయా యన్మాం త్వమనుభాషసే ।
విదితం తు మమాప్యేతద్యథా నార్యాః పతిర్గురుః ॥ ౨ ॥

యద్యప్యేష భవేద్భర్తా మమార్యే వృత్తవర్జితః ।
అద్వైధముపవర్తవ్యస్తథాప్యేష మయా భవేత్ ॥ ౩ ॥

కిం పునర్యో గుణశ్లాఘ్యః సానుక్రోశో జితేంద్రియః ।
స్థిరానురాగో ధర్మాత్మా మాతృవర్తీ పితృ ప్రియః ॥ ౪ ॥

యాం వృత్తిం వర్తతే రామః కౌసల్యాయాం మహాబలః ।
తామేవ నృపనారీణామన్యాసామపి వర్తతే ॥ ౫ ॥

సకృద్దృష్టాస్వపి స్త్రీషు నృపేణ నృపవత్సలః ।
మాతృవద్వర్తతే వీరో మానముత్సృజ్య ధర్మవిత్ ॥ ౬ ॥

ఆగచ్ఛంత్యాశ్చ విజనం వనమేవం భయావహమ్ ।
సమాహితం హి మే శ్వశ్రావ హృదయే యత్థితం మమ ॥ ౭ ॥

ప్రాణిప్రదానకాలే చ యత్పురా త్వగ్నిసంనిధౌ ।
అనుశిష్టా జనన్యాస్మి వాక్యం తదపి మే ధృతమ్ ॥ ౮ ॥

నవీకృతం తు తత్సర్వం వాక్యైస్తే ధర్మచారిణి ।
పతిశుశ్రూషణాన్నార్యాస్తపో నాన్యద్విధీయతే ॥ ౯ ॥

సావిత్రి పతిశుశ్రూషాం కృత్వా స్వర్గే మహీయతే ।

తథా వృత్తిశ్చ యాతా త్వం పతిశుశ్రూషయా దివమ్ || 10 ||

వరిష్ఠా సర్వనారీణామేషా చ దివి దేవతా ।
రోహిణీ చ వినా చన్ద్రం ముహూర్తమపి దృశ్యతే || 11 ||

ఏవంవిధాశ్చ ప్రవరాః స్త్రియో భర్తృదృఢవ్రతాః ।
దేవలోకే మహీయన్తే పుణ్యేన స్వేన కర్మణా || 12 ||

తతోఽనసూయా సంహృష్టా శ్రుతోఽక్షం సీతయా వచః ।
శిరస్యాస్థూయ చోవాచ మైథిలీం హర్షయన్త్యుత || 13 ||

నియమైర్వివిధైరాప్తం తపో హి మహదస్తి మే ।
తత్సంశ్రిత్య బలం సీతే చన్ద్రయే త్వాం శుచివ్రతే || 14 ||

ఉపపన్నం చ యుక్తం చ వచనం తవ మైథిలి ।
ప్రీతా చాస్మ్యుచితం కిం తే కరవాణి బ్రవీహి మే ।
కృతమిత్యబ్రవీత్ప్రీతా తపోబలసమన్వితామ్ || 15 ||

సా త్వేవముక్తా ధర్మజ్ఞా తయా ప్రీతతరాభవత్ ।
సఫలం చ ప్రహర్షం తే హన్త సీతే కరోమ్యహమ్ || 16 ||

ఇదం దివ్యం వరం మాల్యం వస్త్రమాభరణాని చ ।
అఙ్గరాగం చ వైదేహి మహార్హమనులేపనమ్ || 17 ||

మయా దత్తమిదం సీతే తవ గాత్రాణి శోభయేత్ ।
అనురూపమసంక్లిష్టం నిత్యమేవ భవిష్యతి || 18 ||

అఙ్గరాగేణ దివ్యేన లిప్తాఙ్గీ జనకాత్మజే ।
శోభయిష్యామి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణుమవ్యయమ్ || 19 ||

సా వస్త్రమఙ్గరాగం చ భూషణాని స్రజస్తథా ।
మైథిలీ ప్రతిజగ్రాహ ప్రీతిదానమనుత్తమమ్ || 20 ||

ప్రతిగృహ్య చ తత్సితా ప్రీతిదానం యశస్వినీ ।
శ్రిష్టాజ్ఞలిపుటా ధీరా సముపాస్త తపోధనామ్ ॥ 21 ॥

తథా సీతాముపాసీనామనసూయా దృఢవ్రతా ।
వచనం ప్రప్లుమారేభే కథాం కాఞ్చిదనుప్రియామ్ ॥ 22 ॥

స్వయంవరే కిల ప్రాప్తా త్వమనేన యశస్వినా ।
రాఘవేణేతి మే సీతే కథా శ్రుతిముపాగతా ॥ 23 ॥

తాం కథాం శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్తరేణ చ మైథిలి ।
యథానుభూతం కార్తేన్యున తన్నే త్వం వక్తుమర్హసి ॥ 24 ॥

ఏవముక్తా తు సా సీతా తాం తతో ధర్మచారిణీమ్ ।
శ్రూయతామితి చోక్త్వా వై కథయామాస తాం కథామ్ ॥ 25 ॥

మిథిలాధిపతిర్వీరో జనకో నామ ధర్మవిత్ ।
క్షత్రధర్మణ్యభిరతో న్యాయతః శాస్తి మేదినీమ్ ॥ 26 ॥

తస్య లాఙ్గలహస్తస్య కర్షతః క్షేత్రమణ్డలమ్ ।
అహం కిలోత్థితా భిత్త్వా జగతీం నృపతేః సుతా ॥ 27 ॥

స మాం దృష్ట్వా నరపతిర్ముష్టివిక్షేపతత్పరః ।
పాంశు గుణిత సర్వాజ్ఞీం విస్మితో జనకోఽభవత్ ॥ 28 ॥

అనపత్యేన చ స్నేహాదఙ్కూమారోప్య చ స్వయమ్ ।
మమేయం తనయేత్యుక్త్వా స్నేహో మయి నిపాతితః ॥ 29 ॥

అన్తరిక్షే చ వాగుక్తప్రతిమా మానుషీ కిల ।
ఏవమేతన్నరపతే ధర్మేణ తనయా తవ ॥ 30 ॥

తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా పితా మే మిథిలాధిపః ।
అవాప్తో విపులామృద్ధిం మామవాప్య నరాధిపః ॥ 31 ॥

దత్త్వా చాస్మిష్టవద్దేవ్యై జ్యేష్ఠాయై పుణ్యకర్మణా ।
తయా సమాభవితా చాస్మి స్నిగ్ధయా మాతృసౌహృదాత్ ॥ 32 ॥

పతిసంయోగసులభం వయో దృష్ట్వా తు మే పితా ।
చింతామభ్యగమద్దీనో విత్తనాశాదివాధనః ॥ 33 ॥

సదృశాచ్ఛాపకృష్టాచ్ఛ లోకే కన్యాపితా జనాత్ ।
ప్రధర్షణామవాప్నోతి శక్రేణాపి సమో భువి ॥ 34 ॥

తాం ధర్షణామదూరస్థాం సన్దృశ్యాత్మని పార్థివః ।
చింతార్ణవగతః పారం నాససాదాప్లవో యథ ॥ 35 ॥

అయోనిజాం హి మాం జ్ఞాత్వా నాధ్యగచ్ఛత్స చింతయన్ ।
సదృశం చానురూపం చ మహిపాలః పతిం మమ ॥ 36 ॥

తస్య బుద్ధిరీయం జాతా చింతయానస్య సంతతమ్ ।
స్వయం వరం తనూజాయాః కరిష్యామీతి ధీమతః ॥ 37 ॥

మహాయజ్ఞే తదా తస్య వరుణేన మహాత్మనా ।
దత్తం ధనుర్వరం ప్రీత్యా తూణీ చాక్షయ్య సాయకౌ ॥ 38 ॥

అసశ్చాల్యం మనుష్యైశ్చ యత్నేనాపి చ గౌరవాత్ ।
తన్న శక్తా నమయితుం స్వప్నేష్యపి నరాధిపాః ॥ 39 ॥

తద్ధనుః ప్రాప్య మే పిత్రా వ్యాహృతం సత్యవాదినా ।
సమవాయే నరేంద్రాణాం పూర్వమామస్త్య పార్థివాన్ ॥ 40 ॥

ఇదం చ ధనురుద్యమ్య సజ్యం యః కురుతే నరః ।
తస్య మే దుహితా భార్యా భవిష్యతి న సంశయః ॥ 41 ॥

తచ్ఛ దృష్ట్వా ధనుఃశ్రేష్ఠం గౌరవాద్ధిరిసంనిభమ్ ।
అభివాద్య నృపా జగ్మురశక్తాస్తస్య తోలనే ॥ 42 ॥

సుదీర్ఘస్య తు కాలస్య రాఘవోఽయం మహాద్యుతిః ।
విశ్వామిత్రేణ సహితో యజ్ఞం ద్రష్టుం సమాగతః ॥ 43 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామః సత్యపరాక్రమః ।
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా మమ పిత్రా సుపూజితః ॥ 44 ॥

ప్రోవాచ పితరం తత్ర రాఘవో రామలక్ష్మణౌ ।
సుతౌ దశరథస్యేమౌ ధనుర్దర్శనకాఙ్క్షిణౌ ।
ఇత్యుక్తస్తేన విప్రేణ తద్ధనుః సముపానయత్ ॥ 45 ॥

నిమేషాంతరమాత్రేణ తదానమ్య స వీర్యవాన్ ।
జ్యౌం సమారోప్య ఝటితి పూరయామాస వీర్యవాన్ ॥ 46 ॥

తేన పూరయతా వేగాన్మధ్యే భగ్నం ద్విధా ధనుః ।
తస్య శబ్దోఽభవద్భీమః పతితస్యాశనేరివ ॥ 47 ॥

తతోఽహం తత్ర రామాయ పిత్రా సత్యాభిసన్నినా ।
ఉద్యతా దాతుముద్యమ్య జలభాజనముత్తమమ్ ॥ 48 ॥

దీయమానాం న తు తదా ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ।
అవిజ్ఞాయ పితుశ్చన్దమయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః ॥ 49 ॥

తతః శ్వశురమామస్త్రి వృద్ధం దశరథం నృపమ్ ।
మమ పిత్రా అహం దత్తా రామాయ విదితాత్మనే ॥ 50 ॥

మమ చైవానుజా సాధ్వీ ఊర్మిలా ప్రియదర్శనా ।
భార్యార్థే లక్ష్మణస్యాపి దత్తా పిత్రా మమ స్వయమ్ ॥ 51 ॥

ఏవం దత్తాస్మి రామాయ తదా తస్మిన్స్వయం వరే ।
అనురక్తా చ ధర్మేణ పతిం వీర్యవతాం వరమ్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే దశమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

అనసూయా తు ధర్మజ్ఞా శ్రుత్వా తాం మహతీం కథామ్ ।
పర్యష్వజత బాహుభ్యాం శిరస్యాఘ్రాయ మైథిలీమ్ ॥ 1 ॥

వ్యక్తాక్షరపదం చిత్రం భాషితం మధురం త్వయా ।
యథా స్వయంవరం వృత్తం తత్సర్వం హి శ్రుతం మయా ॥ 2 ॥

రమేఽహం కథయా తే తు దృష్టం మధురభాషిణీ ।
రవిరస్తం గతః శ్రీమానుపోహ్య రజనీం శివామ్ ॥ 3 ॥

దివసం ప్రతి కీర్ణానామాహారార్థం పతత్రిణామ్ ।
సన్ధ్యాకాలే నిలీనానాం నిద్రార్థం శ్రూయతే ధ్వనిః ॥ 4 ॥

ఏతే చాప్యభిషేక్తార్ద్రా మునయః ఫలశోధనాః ।
సహితా ఉపవర్తన్తే సలిలాప్లుతవల్కలాః ॥ 5 ॥

ఋషీణామగ్నిహోత్రేషు హుతేషు విధిపుర్వకమ్ ।
కపోతాఞ్గారుణో ధూమో దృశ్యతే పవనోద్ధతః ॥ 6 ॥

అల్పపర్ణా హి తరవో ఘనీభూతాః సమన్తతః ।
విప్రకృష్టేఽపి యే దేశే న ప్రకాశంతి వై దిశః ॥ 7 ॥

రజనీ రససత్త్వాని ప్రచరంతి సమన్తతః ।
తపోవనమృగా హ్యేతే వేదితీర్థేషు శేరతే ॥ 8 ॥

సమ్ప్రవృత్తా నిశా సీతే నక్షత్రసమలఙ్కృతా ।
జ్యోత్స్నా ప్రావరణశ్చన్ద్రో దృశ్యతేఽభ్యుదితోఽమృరే ॥ 9 ॥

గమ్యతామనుజానామి రామస్యానుచరీ భవ ।

కథయన్త్యా హి మధురం త్వయాహం పరితోషితా || 10 ||

అలఙ్కరు చ తావత్త్వం ప్రత్యక్షం మమ మైథిలి ।
ప్రీతిం జనయ మే వత్స దివ్యాలంకారశోభినీ || 11 ||

సా తదా సమలంకృత్య సీతా సురసుతోపమా ।
ప్రణమ్య శిరసా తస్యై రామం త్వభిముఖీ యయా || 12 ||

తథా తు భూషితాం సీతాం దదర్శ వదతాం వరః ।
రాఘవః ప్రీతిదానేన తపస్విన్యా జహర్ష చ || 13 ||

న్యవేదయత్తతః సర్వం సీతా రామాయ మైథిలీ ।
ప్రీతిదానం తపస్విన్యా వసనాభరణస్త్రజామ్ || 14 ||

ప్రహృష్టస్త్యభవద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహారథః ।
మైథిల్యాః సత్కియాం దృష్ట్వా మానుషేషు సుదుర్లభామ్ || 15 ||

తతస్తాం సర్వరీం ప్రీతః పుణ్యాం శశినిభాననః ।
అర్చితస్తాపనైః సిద్ధిరువాస రఘునన్దనః || 16 ||

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామభిషిచ్య హుతాగ్నికాన్ ।
ఆపృచ్ఛేతాం నరవ్యాఘ్రౌ తాపసాన్వనగోచరాన్ || 17 ||

తావూచుస్తే వనచరాస్తాపసా ధర్మచారిణః ।
వనస్య తస్య సశ్చారం రాక్షసైః సమభిప్లుతమ్ || 18 ||

ఏష పన్థా మహర్షీణాం ఫలాన్యాహరతాం వనే ।
అనేన తు వనం దుర్గం గన్తుం రాఘవ తే క్షమమ్ || 19 ||

ఇతీవ తైః ప్రాజ్ఞలిభిస్తపస్విభిర్-
ద్విజైః కృతస్వస్త్వయనః పరస్తపః ।
వనం సభార్యః ప్రవివేశ రాఘవః
సలక్ష్మణః సూర్య ఇవాభ్రమణ్డలమ్ || 20 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

Chapter 3

॥ ଅରଣ୍ୟକାଣ୍ଡଃ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దణ్డకారణ్యమాత్మవాన్ ।
దదర్శ రామో దుర్ధర్షస్తాపసాశ్రమమణ్డలమ్ ॥ 1 ॥

కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్య సమావృతమ్ ।
యథా ప్రదీప్తం దుర్ధర్శం గగనే సూర్యమణ్డలమ్ ॥ 2 ॥

శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసమృష్టాజరం సదా ।
పూజితం చోపనృత్తం చ నిత్యమప్సరసాం గణైః ॥ 3 ॥

విశాలైరగ్నిశరణైః స్రుగ్భణైరజినైః కుశైః ।
సమిద్భిస్తోయకలశైః ఫలమూలైశ్చ శోభితమ్ ॥ 4 ॥

ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైః స్వాదుఫలైర్వృతమ్ ।
బలిహోమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ ॥ 5 ॥

పుష్పైర్వనైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా ।
ఫలమూలాశనైర్దానైశ్చిరకృష్ణాజినామృతైః ॥ 6 ॥

సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్మునిభిర్వృతమ్ ।
పుణ్యైశ్చ నియతాహరైః శోభితం పరమర్షిభిః ॥ 7 ॥

తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ ।
బ్రహ్మవిద్భిర్మహాభాగైర్బ్రాహ్మణైరుపశోభితమ్ ॥ 8 ॥

తద్దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమాన్స్తాపసాశ్రమమణ్డలమ్ ।
అభ్యగచ్ఛన్మహాతేజా విజ్యం కృత్వా మహద్ధనుః ॥ 9 ॥

దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః ।

అభ్యగచ్ఛంతదా ప్రితా వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ ॥ 10 ॥

తే తం సోమమివోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః ।
మఙ్గలాని ప్రయుజ్జానాః ప్రత్యగృహ్ణన్ద్ధవ్రతాః ॥ 11 ॥

రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్ ।
దదృశుర్విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః ॥ 12 ॥

వైదేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరనిమిషైరివ ।
ఆశ్చర్యభూతాన్దదృశుః సర్వే తే వనచారిణః ॥ 13 ॥

అత్రైనం హి మహాభాగాః సర్వభూతహితే రతాః ।
అతిథిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్ ॥ 14 ॥

తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః ।
ఆజప్రచస్తే మహాభాగాః సలిలం ధర్మచారిణః ॥ 15 ॥

మూలం పుష్పం ఫలం వన్యమాశ్రమం చ మహాత్మనః ।
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞాస్తతః ప్రాజ్ఞాలయోఽబ్రువన్ ॥ 16 ॥

ధర్మపాలో జనస్యాస్య శరణ్యశ్చ మహాయశాః ।
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా దణ్డధరో గురుః ॥ 17 ॥

ఇన్ద్రస్యైవ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ ।
రాజా తస్మాద్వనానోభగానుభజ్కై లోకనమస్కృతః ॥ 18 ॥

తే వయం భవతా రక్ష్యా భవద్విషయవాసినః ।
నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః ॥ 19 ॥

న్యస్తదణ్డా వయం రాజజ్ఞోతక్రోధా జితేన్ద్రియాః ।
రక్షితవ్యాస్త్యయా శశ్వద్గర్భభూతాస్తపోధనాః ॥ 20 ॥

ఏవముక్త్యా ఫలైర్మూలైః పుష్పైర్వన్యైశ్చ రాఘవమ్ ।

అన్యైశ్చ వివిధాహరైః సలక్ష్మణమపూజయన్ || 21 ||

తథాన్యే తాపసాః సిద్ధా రామం వైశ్వానరోపమాః ।

న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరమ్ || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

కృతాతిథ్యోఽథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ।
ఆమన్త్య స మునీన్సర్వాన్వనమేవాన్వగాహత ॥ 1 ॥

నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృకసేవితమ్ ।
ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం దుర్దర్శ సలిలాశయమ్ ॥ 2 ॥

నిష్కాజనానాశకుని ఝిల్లికా గణనాదితమ్ ।
లక్ష్మణానుగతో రామో వనమధ్యం దదర్శ హ ॥ 3 ॥

వనమధ్యే తు కాకుత్స్థస్తస్మిన్వోరమృగాయతే ।
దదర్శ గిరిశృంఖలాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్ ॥ 4 ॥

గభీరాక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరమ్ ।
బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనమ్ ॥ 5 ॥

వసానం చర్మవైయాఘ్రం వసార్ద్రం రుధిరోక్షితమ్ ।
త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాస్యమివాన్తకమ్ ॥ 6 ॥

శ్రీన్సింహాంశ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ద్వౌ వృకౌ పృషతాన్దశ ।
సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్ ॥ 7 ॥

అవసజ్ఞాయసే శూలే వినదన్తం మహాస్వనమ్ ।
స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వా చ మైథిలీమ్ ॥ 8 ॥

అభ్యధావత్సుసంక్కుద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాన్తకః ।
స కృత్వా ఛైరవం నాదం చాలయన్నివ మేదిసీమ్ ॥ 9 ॥

అజ్ఞేనాదాయ వైదేహీమపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్ ।

యువాం జటాచీరధరో సభార్యో క్షీణజీవితౌ ॥ 10 ॥

ప్రవిష్టౌ దణ్డకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ ।
కథం తాపసయోర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ ॥ 11 ॥

అధర్మచారిణౌ పాపౌ కౌ యువాం మునిదూషకౌ ।
అహం వనమిదం దుర్గం విరాఘే నామ రాక్షసః ॥ 12 ॥

చరామి సాయుధో నిత్యమృషిమాంసాని భక్షయన్ ।
ఇయం నారీ వరారోహో మమ భర్యా భవిష్యతి ।
యువయోః పాపయోశ్చాహం పాస్యామి రుధిరం మృధే ॥ 13 ॥

తస్యైవం బ్రువతో ధృష్టం విరాధస్య దురాత్మనః ।
శ్రుత్వా సగర్వితం వాక్యం సమ్భ్రాంతా జనకాత్మజా ।
సీతా ప్రావేపతోద్వేగాత్ప్రవాతే కదలీ యథా ॥ 14 ॥

తాం దృష్ట్వా రాఘవః సీతాం విరాధాఙ్కగతాం శుభామ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష्మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ 15 ॥

పశ్య సౌమ్య నరేంద్రస్య జనకస్యాత్మసమ్భవామ్ ।
మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాఙ్కే ప్రవేశితామ్ ।
అత్యంత సుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్ ॥ 16 ॥

యదభిప్రేతమస్మాసు ప్రియం వర వృతం చ యత్ ।
కైకేయ్యాస్తు సుసంవృత్తం క్షిప్రమద్యైవ లక్ష్మణ ॥ 17 ॥

యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ ।
యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనమ్ ।
అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా ॥ 18 ॥

పరస్పర్శాత్తు వైదేహ్యో న దుఃఖతరమస్తి మే ।
పితుర్వినాశాత్సౌమిత్రే స్వరాజ్యహరణాత్తథా ॥ 19 ॥

ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థే బాష్పశోకపరిప్లుతే ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్ ॥ 20 ॥

అనాథ ఇవ భూతానాం నాథస్త్వం వాసవోపమః ।
మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థ కిమర్థం పరితప్స్యసే ॥ 21 ॥

శరేణ నిహతస్యాద్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః ।
విరాధస్య గతాసోర్హి మహీ పాస్యతి శోణితమ్ ॥ 22 ॥

రాజ్యకామే మమ క్రోధో భరతే యో బభూవ హ ।
తం విరాధే విమోక్ష్యామి వజ్రీ వజ్రమివాచలే ॥ 23 ॥

మమ భుజబలవేగవేగితః
పతతు శరోఽస్య మహాన్మహోరసి ।
వ్యపనయతు తనోశ్చ జీవితమ్
పతతు తతశ్చ మహీం విఘ్నూర్ణితః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

అథోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయన్వనమ్ ।
ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కౌ యువాం క్వ గమిష్యథః ॥ 1 ॥

తమువాచ తతో రామో రాక్షసం జ్వలితాననమ్ ।
పృచ్ఛంతం సుమహాతేజా ఇచ్ఛాంకుకులమాత్మనః ॥ 2 ॥

క్షత్రియో వృత్తసమ్పన్నో విద్ధి నౌ వనగోచరా ।
త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛావః కస్త్యం చరసి దణ్డకాన్ ॥ 3 ॥

తమువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమమ్ ।
హస్త వక్ష్యామి తే రాజన్నిబోధ మమ రాఘవ ॥ 4 ॥

పుత్రః కిల జయస్యాహం మాతా మమ శతహ్రదా ।
విరాధ ఇతి మామాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః ॥ 5 ॥

తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా ।
శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ ॥ 6 ॥

ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనామనపేక్షౌ యథాగతమ్ ।
త్వరమాణౌ పాలయేథాం న వాం జీవితమాదదే ॥ 7 ॥

తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపసంరక్తలోచనః ।
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతసమ్ ॥ 8 ॥

క్షుద్ర ధిక్త్వాం తు హీనార్థం మృత్యుమన్వేషసే ధ్రువమ్ ।
రణే సమ్ప్రాప్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్మష్యసి ॥ 9 ॥

తతః సజ్యం ధనుః కృత్వా రామః సునిశితాఞ్శరాన్ ।

సుశీఘ్రమభిసంధాయ రాక్షసం నిజఘాన హ ॥ 10 ॥

ధనుషా జ్యోగుణవతా సప్తబాణాన్ముమోచ హ ।
రుక్మపుష్పాన్మహావేగాన్సుపర్ణానిలతుల్యగాన్ ॥ 11 ॥

తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణవాససః ।
నిపేతుః శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః ॥ 12 ॥

స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమమ్ ।
ప్రగృహ్యశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాన్తకః ॥ 13 ॥

తచ్ఛూలం వజ్రసంక్రాశం గగనే జ్వలనోపమమ్ ।
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామః శస్త్రభృతాం వరః ॥ 14 ॥

తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రిర్బాహుం సవ్యం బభ్రజ్జ హ ।
రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః ॥ 15 ॥

స భగ్నబాహుః సంవిగ్నో నిపపాతాశు రాక్షసః ।
ధరణ్యాం మేఘసంక్రాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః ।
ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్ ॥ 16 ॥

కౌసల్యా సుప్రజాస్తాత రామస్త్యం విదితో మయా ।
వైదేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః ॥ 17 ॥

అభిశాపాదహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్ ।
తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వః శప్తో వైశ్వరణేన హి ॥ 18 ॥

ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీన్మాం మహాయశాః ।
యదా దాశరథీ రామస్త్యాం వధిష్యతి సంయుగే ॥ 19 ॥

తదా ప్రకృతిమాపన్నో భవాన్స్వర్గం గమిష్యతి ।
ఇతి వైశ్రవణో రాజా రమ్భాసక్తమువాచ హ ॥ 20 ॥

అనుపస్థీయమానో మాం సజ్కుద్ధో వ్యజహార హ ।
తవ ప్రసాదాన్ముక్తోఽహమభిశాపాత్సుదారుణాత్ ।
భవనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు పరంతప ॥ 21 ॥

ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభజః ప్రతాపవాన్ ।
అధ్యర్థయోజనే తాత మహర్షిః సూర్యసంనిభః ॥ 22 ॥

తం ఊప్రమభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విధాస్యతి ।
అవటే చాపి మాం రామ నిక్షిప్య కుశలీ వ్రజ ॥ 23 ॥

రక్షసాం గతసత్త్వానామేష ధర్మః సనాతనః ।
అవటే యే నిధీయంతే తేషాం లోకాః సనాతనాః ॥ 24 ॥

ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధః శరపీడితః ।
బభూవ స్వర్గసమ్ప్రాప్తో న్యస్తదేహో మహాబలః ॥ 25 ॥

తం ముక్తకణ్ఠముత్క్షిప్య శజ్కుకర్ణం మహాస్వనమ్ ।
విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛ్వభ్రే నదంతం భైరవస్వనమ్ ॥ 26 ॥

తతస్తు తౌ కాఞ్చనచిత్రకార్ముకౌ
నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్ ।
విజహ్రాతుస్తౌ ముదితౌ మహావనే
దివి స్థితౌ చన్ద్రదివాకరావివ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే ।
తతః సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణాం రామో భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్ ॥ 1 ॥

కష్టం వనమిదం దుర్గం న చ స్మో వనగోచరాః ।
అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభజ్ఞం తపోధనమ్ ॥ 2 ॥

ఆశ్రమం శరభజ్ఞస్య రాఘవోఽభిజగామ హ ॥ 3 ॥

తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః ।
సమీపే శరభజ్ఞస్య దదర్శ మహదద్భుతమ్ ॥ 4 ॥

విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవైశ్వానరోపమమ్ ।
అసంస్పృశంతం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరమ్ ॥ 5 ॥

సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽమృతధారిణమ్ ।
తద్విధైరేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః ॥ 6 ॥

హరిభిర్వాజిభిర్యుక్తమంతరిక్షగతం రథమ్ ।
దదర్శాదూరతస్తస్య తరుణాదిత్యసంనిభమ్ ॥ 7 ॥

పాణ్డూరాభ్రఘనప్రఖ్యం చంద్రమణ్డలసంనిభమ్ ।
అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితమ్ ॥ 8 ॥

చామరవ్యజనే చాగ్ర్యే రుక్మదణ్డే మహాధనే ।
గృహీతే వననారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని ॥ 9 ॥

గన్ధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః ।
అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరగ్ర్యాభిరీడిరే ॥ 10 ॥

దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య నః శ్రుతాః ।
అంతరిక్షగతా దివ్యాస్త ఇమే హరయో ధ్రువమ్ ॥ 11 ॥

ఇమే చ పురుషవ్యాప్తు యే తిష్ఠన్త్యభితో రథమ్ ।
శతం శతం కుణ్డలినో యువానః ఖడ్గపాణయః ॥ 12 ॥

ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలనసంనిభాః ।
రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పఞ్చవింశతివార్షికమ్ ॥ 13 ॥

ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా ।
యథేమే పురుషవ్యాప్తౌ దృశ్యన్తే ప్రియదర్శనాః ॥ 14 ॥

ఇహైవ సహ వైదేహ్యో ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణ ।
యావజ్జనామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమాన్రథే ॥ 15 ॥

తమేవముక్త్యా సౌమిత్రమిహైవ స్థీయతామితి ।
అభిచక్రామ కాకుత్స్థః శరభఙ్గాశ్రమం ప్రతి ॥ 16 ॥

తతః సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః ।
శరభఙ్గమనుజ్ఞాప్య విబుధానిదమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

ఇహోపయాత్యసౌ రామో యావన్మాం నాభిభాషతే ।
నిష్ఠాం నయత తావత్తు తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి ॥ 18 ॥

జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాహమచిరాదిమమ్ ।
కర్మ హ్యనేన కర్తవ్యం మహదన్యైః సుదుష్కరమ్ ॥ 19 ॥

ఇతి వజ్రీ తమామస్త్రి మానయిత్వా చ తాపసమ్ ।
రథేన హరియుక్తేన యయా దివమరిన్దమః ॥ 20 ॥

ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవః సపరిచ్ఛదః ।
అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభఙ్గముపాగమత్ ॥ 21 ॥

తస్య పాదౌ చ సజ్జహ్య రామః సీతా చ లక్ష్మణః ।
నిషేదుస్తదనుజ్ఞాతా లబ్ధవాసా నిమన్త్రితాః ॥ 22 ॥

తతః శక్రోపయానం తు పర్యపృచ్ఛత్స రాఘవః ।
శరభజ్గశ్చ తత్సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ 23 ॥

మామేష వరదో రామ బ్రహ్మలోకం నిసీషతి ।
జితముగ్రేణ తపసా దుష్ప్రాపమకృతాత్మభిః ॥ 24 ॥

అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్ర వర్తమానమదూరతః ।
బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వామదృష్ట్వా ప్రియాతిథిమ్ ॥ 25 ॥

సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితమ్ ।
అక్షయా నరశార్దూల జితా లోకా మయా శుభాః ।
బ్రాహ్మ్యశ్చ నాకపృష్ఠ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణిష్య మామకాన్ ॥ 26 ॥

ఏవముక్తో నరవ్యాఘ్రః సర్వశాస్త్రవిశారదః ।
ఋషిణా శరభజ్గేన రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 27 ॥

అహమేవాహరిష్యామి సర్వాఽల్లోకాన్మహామనే ।
ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే ॥ 28 ॥

రాఘవేణైవముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేన వై ।
శరభజ్గో మహాప్రాజ్ఞః పునరేవాబ్రవీద్వచః ॥ 29 ॥

సుతీక్షణమభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తపస్వినమ్ ।
రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విధాస్యతి ॥ 30 ॥

ఏష పథా నరవ్యాఘ్ర ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్ ।
యావజ్జహామి గాత్రాణి జీర్ణం త్వచమివోరగః ॥ 31 ॥

తతోఽగ్నిం స సమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మన్తవిత్ ।
శరభజ్గో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనమ్ ॥ 32 ॥

తస్య రోమాణి కేశాంశ్చ దదాహగ్నిర్మహాత్మనః ।
జీర్ణం త్వచం తథాస్థీని యచ్ఛ మాంసం చ శోణితమ్ ॥ 33 ॥

స చ పావకసజ్కాశః కుమారః సమపద్యత ।
ఉత్థాయాగ్నిచయాత్తస్మాచ్ఛరభజ్ఞో వ్యరోచత ॥ 34 ॥

స లోకానాహితాగ్నినామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ।
దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత ॥ 35 ॥

స పుణ్యకర్మా భువనే ద్విజర్షభః
పితామహం సానుచరం దదర్శ హ ।
పితామహశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజమ్
ననన్ద సుస్వాగతమిత్యువాచ హ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శరభశ్చే దివం ప్రాప్తే మునిసజ్ఞాః సమాగతాః ।
అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసమ్ ॥ 1 ॥

వైఖానసా వాలఖిల్యాః సమ్ప్రజ్ఞాలా మరీచిపాః ।
అశ్రుకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహారాశ్చ తాపసాః ॥ 2 ॥

దంతోలూఖలినశ్చైవ తథైవోన్మజ్జకాః పరే ।
మునయః సలిలాహారా వాయుభక్షాస్తథాపరే ॥ 3 ॥

ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథా స్థణీలశాయినః ।
తథోర్ధ్వవాసినో దాంతాస్తథార్ద్రపటవాససః ॥ 4 ॥

సజపాశ్చ తపోనిత్యాస్తథా పఞ్చతపోఽన్వితాః ।
సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రియా జప్తా దృఢయోగసమాహితాః ।
శరభశ్శ్రమే రామమభిజగ్ముశ్చ తాపసాః ॥ 5 ॥

అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞా రామం ధర్మభృతాం వరమ్ ।
ఊచుః పరమధర్మజ్ఞమృషిసజ్ఞాః సమాహితాః ॥ 6 ॥

త్వమిక్ష్యాకుకులస్యాస్య పృథివ్యాశ్చ మహారథః ।
ప్రధానశ్చాసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవానివ ॥ 7 ॥

విశ్రుతస్త్రిషు లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ ।
పితృవ్రతత్వం సత్యం చ త్వయి ధర్మశ్చ పుష్కలః ॥ 8 ॥

త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలమ్ ।
అర్థిత్యాన్నాథ వక్ష్యామస్తచ్చ నః క్షన్తుమర్హసి ॥ 9 ॥

అధార్మస్తు మహాస్తాత భవేత్తస్య మహిపతేః ।
యో హరేద్భలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్ ॥ 10 ॥

యుజ్ఞానః స్వానివ ప్రాణాన్ప్రాణైరిష్టాన్సుతానివ ।
నిత్యయుక్తః సదా రక్షన్సర్వాన్విషయవాసినః ॥ 11 ॥

ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ కీర్తిం స బహువార్షికీమ్ ।
బ్రహ్మణః స్థానమాసాద్య తత్ర చాపి మహియతే ॥ 12 ॥

యత్కరోతి పరం ధర్మం మునిర్మూలఫలాశనః ।
తత్ర రాజ్ఞశ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః ॥ 13 ॥

సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠో వానప్రస్థగణో మహాన్ ।
త్వన్నాథోఽనాథవద్రామ రాక్షసైర్వధ్యతే భృశమ్ ॥ 14 ॥

ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్ ।
హతానాం రాక్షసైర్ఘోరైర్బహూనాం బహుధా వనే ॥ 15 ॥

పమ్పానదీనివాసానామనుమన్దాకినీమపి ।
చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్ ॥ 16 ॥

ఏవం వయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినమ్ ।
క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభిర్భీమకర్మభిః ॥ 17 ॥

తతస్తాం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః ।
పరిపాలయ నో రామ వధ్యమానాన్నిశాచరైః ॥ 18 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కాకుత్స్థస్తాపసానాం తపస్వినామ్ ।
ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేవ తపస్వినః ।
నైవమర్హథ మాం వక్తుమాజ్ఞాప్యోఽహం తపస్వినమ్ ॥ 19 ॥

భవతామర్థసిద్ధ్యర్థమాగతోఽహం యదృచ్ఛయా ।

తస్య మేఽయం వనే వాసో భవిష్యతి మహాఫలః ।
తపస్వినాం రణే శత్రూన్ స్తమిచ్ఛామి రాక్షసాన్ ॥ 20 ॥

దత్త్వా వరం చాపి తపోధనానామ్
ధర్మే ధృతాత్మా సహలక్ష్మణేన ।
తపోధనైశ్చాపి సహార్య వృత్తః
సుతీష్ణమేవాభిజగామ వీరః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

రామస్తు సహితో భ్రాత్రా సీతయా చ పరస్తపః ।
సుతీక్షస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తైర్ద్విజైః ॥ ౧ ॥

స గత్వా దూరమధ్వానం నదీస్తీర్త్వ బహూదకాః ।
దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘమివోన్నతమ్ ॥ ౨ ॥

తతస్తదిశ్వాకువరౌ సతతం వివిధైర్ద్యుమైః ।
కాననం తౌ వివిశతుః సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౩ ॥

ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమమ్ ।
దదర్శాశ్రమమేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతమ్ ॥ ౪ ॥

తత్ర తాపసమాసీనం మలపఙ్కజటాధరమ్ ।
రామః సుతీక్షణం విధివత్తపోవృద్ధమభాషత ॥ ౫ ॥

రామోఽహమస్మి భగవన్భవంతం ద్రష్టుమాగతః ।
తన్మాభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ ॥ ౬ ॥

స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్ ।
సమాశ్రిష్య చ బాహుభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర ।
ఆశ్రమోఽయం త్వయాక్రాంతః సనాథ ఇవ సామృతమ్ ॥ ౮ ॥

ప్రతీక్షమాణస్తామేవ నారోహఽహం మహాయశః ।
దేవలోకమితో వీర దేహం త్యక్త్వా మహితలే ॥ ౯ ॥

చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోఽసి మే శ్రుతః ।

ఇహోపయాతః కాకుత్స్థో దేవరాజః శతక్రతుః ।
సర్వాఽర్లోకాఞ్జితానాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా ॥ 10 ॥

తేషు దేవర్షిజష్టేషు జితేషు తపసా మయా ।
మత్ప్రసాదాత్సభార్యస్త్యం విహరస్వ సలక్షణః ॥ 11 ॥

తముగ్రతపసం దీప్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్ ।
ప్రత్యువాచాత్మవాన్రామో బ్రహ్మణమివ వాసవః ॥ 12 ॥

అహమేవాహరిష్యామి స్వయం లోకాన్మహామునే ।
ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే ॥ 13 ॥

భవాన్సర్వత్ర కుశలః సర్వభూతహితే రతః ।
ఆఖ్యాతః శరభఙ్గేన గౌతమేన మహాత్మనా ॥ 14 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ మహర్షిర్లోకవిశ్రుతః ।
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాప్లుతః ॥ 15 ॥

అయమేవాశ్రమో రామ గుణవాన్రమ్యతామిహ ।
ఋషిసఙ్ఖానుచరితః సదా మూలఫలైర్యుతః ॥ 16 ॥

ఇమమాశ్రమమాగమ్య మృగసఙ్ఖా మహాయశాః ।
అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛన్తి లోభయిత్వాకుతోభయాః ॥ 17 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య మహర్షేర్లక్షణాగ్రజః ।
ఉవాచ వచనం ధీరో వికృష్య సశరం ధనుః ॥ 18 ॥

తానహం సుమహాభాగ మృగసఙ్ఖాన్సమాగతాన్ ।
హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా ॥ 19 ॥

భవాన్స్తత్రాభిషజ్యేత కిం స్యాత్కృచ్ఛతరం తతః ।
ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే ॥ 20 ॥

తమేవముక్త్యా వరదం రామః సన్ధ్యాముపాగమత్ ।
అన్వాస్య పశ్చిమాం సన్ధ్యాం తత్ర వాసమకల్పయత్ ॥ 21 ॥

తతః శుభం తాపసభోజ్యమన్నమ్
స్వయం సుతీక్షణః పురుషర్షభాభ్యామ్ ।
తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా
సన్ధ్యానివృత్తౌ రజనీం సమీక్ష్య ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

రామస్తు సహసౌమిత్రిః సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః ।
పరిణమ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౧ ॥

ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవః సహ సీతయా ।
ఉపాస్పృశత్సుశీతేన జలేనోత్పలగన్ధినా ॥ ౨ ॥

అథ తేఽగ్నిం సురాంశ్చైవ వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ ।
కాల్యం విధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనే ॥ ౩ ॥

ఉదయన్నం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః ।
సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదం శ్లక్షం వచనమబ్రువన్ ॥ ౪ ॥

సుఖోషితాః స్మ భగవంస్త్యయా పూజ్యేన పూజితాః ।
ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయస్త్యరయన్తి నః ॥ ౫ ॥

త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమణ్డలమ్ ।
ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దణ్డకారణ్యవాసినామ్ ॥ ౬ ॥

అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామః సహైభిర్మునిపుంగవైః ।
ధర్మనిత్యైస్తపోదాన్తైర్విశిఖైరివ పావకైః ॥ ౭ ॥

అవిషహ్యోతపో యావత్సూర్యో నాతివిరాజితే ।
అమార్గేణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః ॥ ౮ ॥

తావదిచ్ఛామహే గన్తుమిత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః ।
వవన్దే సహసౌమిత్రిః సీతయా సహ రాఘవః ॥ ౯ ॥

తౌ సంస్పృశన్తౌ చరణావుత్థాప్య మునిపుంగవః ।

గాఢమాలిఙ్గ్య సన్నేహమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

అరిష్టం గచ్ఛ పథానం రామ సౌమిత్రిణా సహ ।
సీతయా చానయా సార్థం ఛాయయేవానువృత్తయా ॥ 11 ॥

పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దణ్డకారణ్యవాసినామ్ ।
ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనామ్ ॥ 12 ॥

సుప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ ।
ప్రశాంతమృగయూథాని శాంతపక్షిగణాని చ ॥ 13 ॥

ఫుల్లపఙ్కజషడాని ప్రసన్నసలిలాని చ ।
కారణవవికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ ॥ 14 ॥

ద్రక్ష్యనే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రసవణాని చ ।
రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాభిరుతాని చ ॥ 15 ॥

గమ్యతాం వత్స సౌమిత్రే భవానపి చ గచ్ఛతు ।
ఆగస్తవ్యం చ తే దృష్ట్వా పునరేవాశ్రమం మమ ॥ 16 ॥

ఏవముక్షస్తథేత్యుక్త్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః ।
ప్రదక్షిణం మునిం కృతా ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ 17 ॥

తతః శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా ।
దదౌ సీతా తయోర్భ్రాత్రోః ఖడ్గౌ చ విమలౌ తతః ॥ 18 ॥

ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపే చాదాయ సస్వనే ।
నిష్కాంతావాశ్రమాద్గన్తుముఖౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

సుతిశ్ఛేనాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనమ్ ।
వైదేహీ స్నిగ్ధయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అయం ధర్మః సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతే మహాన్ ।
నివృత్తేన చ శక్యోఽయం వ్యసనాత్కామజాదిహ ॥ ౨ ॥

శ్రీణ్యేవ వ్యసనాన్యత్ర కామజాని భవన్త్యత ।
మిథ్యా వాక్యం పరమకం తస్మాద్గురుతరావృభౌ ।
పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రౌద్రతా ॥ ౩ ॥

మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ ।
కుతోఽభిలషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్ ॥ ౪ ॥

తచ్చ సర్వం మహాబాహో శక్యం వోధుం జితేన్ద్రియైః ।
తవ వశ్యేన్ద్రియత్వం చ జానామి శుభదర్శన ॥ ౫ ॥

తృతీయం యదిదం రౌద్రం పరప్రాణాభిహింసనమ్ ।
నిర్వైరం క్రియతే మోహాత్తచ్చ తే సముపస్థితమ్ ॥ ౬ ॥

ప్రతిజ్ఞాతస్త్వయా వీర దణ్డకారణ్యవాసినామ్ ।
ఋషీణాం రక్షణార్థాయ వధః సంయతి రక్షసామ్ ॥ ౭ ॥

ఏతన్నిమిత్తం చ వనం దణ్డకా ఇతి విశ్రుతమ్ ।
ప్రస్థితస్త్వం సహ భ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః ॥ ౮ ॥

తతస్తావం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతాకులం మనః ।
త్వద్వృత్తం చింతయన్త్యా వై భవేన్నిశ్చేయసం హితమ్ ॥ ౯ ॥

న హి మే రోచతే వీర గమనం దణ్ణకాన్పుతి ।
కారణం తత్ర వణ్ణామి వదన్త్యాః శ్రూయతాం మమ ॥ 10 ॥

త్వం హి బాణధనుష్పాణీర్భ్రాత్రా సహ వనం గతః ।
దృష్ట్వా వనచరాన్సర్వాన్కచ్చిత్కుర్యాః శరవ్యయమ్ ॥ 11 ॥

క్షత్రియాణామిహ ధనుర్హుతాశస్యేన్ధనాని చ ।
సమీపతః స్థితం తేజోబలముచ్చయతే భృశమ్ ॥ 12 ॥

పురా కిల మహాబాహో తపస్వీ సత్యవాక్సుచిః ।
కస్మింశ్చిదభవత్పుణ్యే వనే రతమృగద్విజే ॥ 13 ॥

తస్యైవ తపసో విఘ్నం కర్తుమిన్ద్రః శచీపతిః ।
ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛదాశ్రమం భట రూపధృక్ ॥ 14 ॥

తస్మిన్స్తదాశ్రమపదే నిహితః ఖడ్గ ఉత్తమః ।
స న్యాసవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః ॥ 15 ॥

స తచ్ఛస్త్రమనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః ।
వనే తు విచరత్యేవ రక్షన్ప్రత్యయమాత్మనః ॥ 16 ॥

యత్ర గచ్ఛత్యుపాదాతుం మూలాని చ ఫలాని చ ।
న వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః ॥ 17 ॥

నిత్యం శస్త్రం పరివహన్కమేణ స తపోధనః ।
చకార రౌద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయమ్ ॥ 18 ॥

తతః స రౌద్రాభిరతః ప్రమత్తోఽధర్మకర్షితః ।
తస్య శస్త్రస్య సంవాసాజ్జగామ నరకం మునిః ॥ 19 ॥

స్నేహోచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయే త్వాం న శిక్షయే ।
న కథింశ్చ న సా కార్యా హృహితధనుషా త్వయా ॥ 20 ॥

బుద్ధిర్వైరం వినా హస్తుం రాక్షసాన్దణ్ణకాశ్రితాన్ ।
అపరాధం వినా హస్తుం తోకాన్స్విర న కామయే ॥ 21 ॥

క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నియతాత్మనామ్ ।
ధనుషా కార్యమేతావదార్తానామభిరక్షణమ్ ॥ 22 ॥

క్వ చ శస్త్రం క్వ చ వనం క్వ చ జ్ఞాత్రం తపః క్వ చ ।
వ్యావిధ్ధమిదమస్మాభిర్దేశధర్మస్తు పూజ్యతామ్ ॥ 23 ॥

తదార్యకలుషా బుద్ధిరాయతే శస్త్రసేవనాత్ ।
పునర్గత్వా త్వయోధ్యాయాం క్షత్రధర్మం చరిష్యసి ॥ 24 ॥

అక్షయా తు భవేత్ప్రితిః శ్వశ్రూ శ్వశురయోర్మమ ।
యది రాజ్యం హి సంన్యస్య భవేత్త్వం నిరతో మునిః ॥ 25 ॥

ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాత్ప్రభవతే సుఖమ్ ।
ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ ॥ 26 ॥

ఆత్మానం నియమైస్తైస్తైః కర్షయిత్వా ప్రయత్నతః ।
ప్రాప్యతే నిపుణైర్ధర్మో న సుఖాల్లభ్యతే సుఖమ్ ॥ 27 ॥

నిత్యం శుచిమతిః సౌమ్య చర ధర్మం తపోవనే ।
సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః ॥ 28 ॥

స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతం మే
ధర్మం చ వక్తుం తవ కః సమర్థః ।
విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన
యద్రోచతే తత్కురు మాచిరేణ ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

వాక్యమేతత్తు వైదేహ్యో వ్యాహృతం భర్తృభక్తయా ।
శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువాచాథ మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥

హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః ।
కులం వ్యపదిశన్త్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే ॥ ౨ ॥

కిం తు వక్ష్యామ్యహం దేవి త్వయైవోక్తమిదం వచః ।
క్షత్రియైర్ధార్యతే చాపో నార్తశబ్దో భవేదితి ॥ ౩ ॥

తే చార్తా దణ్డకారణ్యే మునయః సంశితవ్రతాః ।
మాం సీతే స్వయమాగమ్య శరణ్యాః శరణం గతాః ॥ ౪ ॥

వసంతో ధర్మనిరతా వనే మూలఫలాశనాః ।
న లభంతే సుఖం భీతా రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ॥ ౫ ॥

కాలే కాలే చ నిరతా నియమైర్వివిధైర్వనే ।
భక్ష్యంతే రాక్షసైర్భిక్షైర్నరమాంసోపజీవిభిః ॥ ౬ ॥

తే భక్ష్యమాణా మునయో దణ్డకారణ్యవాసినః ।
అస్మానభ్యవపద్యేతి మామూచుర్ద్విజనత్తమాః ॥ ౭ ॥

మయా తు వచనం శ్రుత్వా తేషామేవం ముఖాచ్ఛ్యుతమ్ ।
కృత్వా చరణశుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతమ్ ॥ ౮ ॥

ప్రసీదన్తు భవంతో మే హ్రీరేషా హి మమాతులా ।
యదీదృశైరహం విప్రైరుపస్థేయైరుపస్థితః ।
కిం కరోమితి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసంనిధౌ ॥ ౯ ॥

సర్వైరేవ సమాగమ్య వాగీయం సముదాహృతా ।
రాక్షసైర్దణ్డకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః ।
అర్ధితాః స్మ భృశం రామ భవాన్నస్త్రాతుమర్హతి ॥ 10 ॥

హోమకాలే తు సమ్ప్రాప్తే పర్వకాలేషు చానఘ ।
ధర్మయన్తి స్మ దుర్ధరా రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ 11 ॥

రాక్షసైర్ధర్మితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్ ।
గతిం మృగయమాణానాం భవాన్నః పరమా గతిః ॥ 12 ॥

కామం తపః ప్రభావేన శక్తా హన్తుం నిశాచరాన్ ।
చిరార్జితం తు నేచ్ఛామస్తపః ఖణ్డయితుం వయమ్ ॥ 13 ॥

బహువిఘ్నం తపోనిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ ।
తేన శాపం న ముఞ్చామో భక్ష్యమాణాశ్చ రాక్షసైః ॥ 14 ॥

తదర్ద్యమానాన్రక్షోభిర్దణ్డకారణ్యవాసిభిః ।
రక్షనస్త్యం సహ భ్రాత్రా త్వన్నాథా హి వయం వనే ॥ 15 ॥

మయా వైతద్వచః శ్రుత్వా కార్త్యేయన పరిపాలనమ్ ।
ఋషీణాం దణ్డకారణ్యే సంశ్రుతం జనకాత్మజే ॥ 16 ॥

సంశ్రుత్య చ న శఙ్కామి జీవమానః ప్రతిశ్రవమ్ ।
మునీనామన్యథా కర్తుం సత్యమిష్టం హి మే సదా ॥ 17 ॥

అప్యహం జీవితం జహ్యం త్వాం వా సీతే సలక్ష్మణామ్ ।
న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః ॥ 18 ॥

తదవశ్యం మయా కార్యమృషీణాం పరిపాలనమ్ ।
అనుక్తేనాపి వైదేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః ॥ 19 ॥

మమ స్నేహాచ్చ సౌహార్దాదిదముక్తం త్వయా వచః ।
పరితుష్టోఽస్మ్యహం సీతే న హ్యనిష్టోఽనుశిష్యతే ।

సద్భశం చానురూపం చ కులస్య తవ శోభనే ॥ 20 ॥

ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహాత్మా
సీతాం ప్రియాం మైథిల రాజపుత్రీమ్ ।
రామో ధనుష్మాన్సహలక్ష్మణేన
జగామ రమ్యాణి తపోవనాని ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

అగ్రతః ప్రయయా రామః సీతా మధ్యే సుమధ్యమా ।
పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిర్లక్ష్మణోఽనుజగామ హ ॥ ౧ ॥

తౌ పశ్యమానౌ వివిధాశ్శైలప్రస్థాన్వనాని చ ।
నదీశ్చ వివిధా రమ్యా జగ్ముతుః సహ సీతయా ॥ ౨ ॥

సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః ।
సరాంసి చ సపద్మాని యుతాని జలజైః ఖగైః ॥ ౩ ॥

యూథబద్ధాంశ్చ పృషతాన్మదోన్మత్తాన్విషాణినః ।
మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ గజాంశ్చ ద్రుమవైరిణః ॥ ౪ ॥

తే గత్వా దూరమధ్వానం లమ్బమానే దివాకరే ।
దదృశుః సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్ ॥ ౫ ॥

పద్మపుష్కరసమ్బాధం గజయూధైరలఙ్కృతమ్ ।
సారస్వైర్హంసకాదమైభిః సజ్కులం జలచారిభిః ॥ ౬ ॥

ప్రసన్నసలిలే రమ్యతస్మిన్నరసి శుశ్రువే ।
గీతవాదిత్రనిర్హోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే ॥ ౭ ॥

తతః కౌతూహలాద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహారథః ।
మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రప్థుం సముపచక్రమే ॥ ౮ ॥

ఇదమత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహామునే ।
కౌతూహలం మహజ్ఞాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్ ॥ ౯ ॥

తేనైవముక్తో ధర్మాత్మా రాఘవేణ మునిస్తదా ।

ప్రభావం సరసః కృత్స్నమాఖ్యాతుముపచక్రమే || 10 ||

ఇదం పఞ్చాప్సరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్ ।
నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాణ్డకర్ణినా || 11 ||

స హి తేపే తపస్తీవ్రం మాణ్డకర్ణిర్మహామునిః ।
దశవర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలాశ్రయ || 12 ||

తతః ప్రవ్యథితాః సర్వే దేవాః సాగ్నిపురోగమాః ।
అబ్రువన్వచనం సర్వే పరస్పర సమాగతాః ।
అస్మకం కస్యచిత్థానమేష ప్రార్థయతే మునిః || 13 ||

తతః కర్తుం తపోవిఘ్నం సర్వైర్దేవైర్నియోజితాః ।
ప్రధానాప్సరసః పఞ్చవిద్యుచ్ఛలితవర్చసః || 14 ||

అప్సరోభిస్తతస్తాభిర్మునిర్దృష్టపరావరః ।
సీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే || 15 ||

తాశ్చైవాప్సరసః పఞ్చమునేః పత్నీత్వమాగతాః ।
తటాకే నిర్మితం తాసామస్మిన్నంతర్హితం గృహమ్ || 16 ||

తత్రైవాప్సరసః పఞ్చనివసన్తో యథాసుఖమ్ ।
రమయన్తి తపోయోగాన్మునిం యౌవనమాస్థితమ్ || 17 ||

తాసాం సక్క్లిడమానానామేష వాదిత్రనిఃస్వనః ।
శ్రూయతే భూషణోన్మిత్రో గీతశబ్దో మనోహరః || 18 ||

ఆశ్చర్యమితి తస్యైతద్వచనం భావితాత్మనః ।
రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాత్రా మహాయశాః || 19 ||

ఏవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమమణ్డలమ్ ।
కుశచీరపరిక్షిప్తం నానావృక్షసమావృతమ్ || 20 ||

ప్రవిశ్య సహ వైదేహ్యో లక్షణేన చ రాఘవః ।
తదా తస్మిన్న కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమమణ్డలే ॥ 21 ॥

ఉషిత్యా సుసుఖం తత్ర పూర్ణ్యమానో మహర్షిభిః ।
జగామ చాశ్రమాంస్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్ ॥ 22 ॥

యేషాముషితవాన్పూర్వం సకాశే స మహాస్త్రవిత్ ।
క్వచిత్పరిదశాన్మాసానేకం సంవత్సరం క్వచిత్ ॥ 23 ॥

క్వచిచ్ఛ చతురో మాసాన్పశ్చాషటాచ్ఛపరాన్క్వచిత్ ।
అపరత్రాధికాన్మాసానధ్యర్థమధికం క్వచిత్ ॥ 24 ॥

శ్రీన్మాసానష్టమాసాంశ్చ రాఘవో న్యవసత్సుఖమ్ ।
తథా సంవసతస్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై ।
రమతశ్చానుకుల్యేన యయుః సంవత్సరా దశ ॥ 25 ॥

పరిస్పృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవః సహ సీతయా ।
సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం శ్రీమాన్పునరేవాజగామ హ ॥ 26 ॥

స తమాశ్రమమాగమ్య మునిభిః ప్రతిపూజితః ।
తత్రాపి న్యవసద్రామః కఞ్చిత్కాలమరిన్దమః ॥ 27 ॥

అథాశ్రమస్థో వినయాత్కదాచిత్తం మహామునిమ్ ।
ఉపాసీనః స కాకుత్స్థః సుతీక్ష్ణమిదమబ్రవీత్ ॥ 28 ॥

అస్మిన్నరణ్యే భగవన్నగస్త్వో మునిసత్తమః ।
వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతమ్ ॥ 29 ॥

న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహత్తయా ।
కుత్రాశ్రమపదం పుణ్యం మహార్హేస్తస్య ధీమతః ॥ 30 ॥

ప్రసాదాత్తత్ర భవతః సానుజః సహ సీతయా ।
అగస్త్యమభిగచ్ఛేయమభివాదయితుం మునిమ్ ॥ 31 ॥

మనోరథో మహానేష హృది సమ్పరివర్తతే ।
యదహం తం మునివరం శుశ్రూషేయమపి స్వయమ్ ॥ 32 ॥

ఇతి రామస్య స మునిః శ్రుత్వా ధర్మాత్మనో వచః ।
సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రితో దశరథాత్మజమ్ ॥ 33 ॥

అహమప్యేతదేవ త్వాం వక్తుకామః సలక్ష్మణమ్ ।
అగస్త్యమభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ ॥ 34 ॥

దిష్ట్యా త్విదాసీమర్థేఽస్మిన్స్వయమేవ బ్రవీషి మామ్ ।
అహమాఖ్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః ॥ 35 ॥

యోజనాన్యాశ్రమాత్తాత యాహి చత్వారి వై తతః ।
దక్షిణేన మహాఞ్జీమానగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః ॥ 36 ॥

స్థలప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే ।
బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే ॥ 37 ॥

పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాః శివాః ।
హంసకారణ్ణవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః ॥ 38 ॥

తత్రైకాం రజనీముష్య ప్రభాతే రామ గమ్యతామ్ ।
దక్షిణాం దిశమాస్థాయ వనఖణ్డస్య పార్శ్వతః ॥ 39 ॥

తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమంతరమ్ ।
రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదప సంవృతే ।
రంస్యతే తత్ర వైదేహీ లక్ష్మణశ్చ త్వయా సహ ॥ 40 ॥

స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాదపసంక్కులః ।
యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుమగస్త్యం తం మహామునిమ్ ।
అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః ॥ 41 ॥

ఇతి రామో మునేః శ్రుత్వా సహ భ్రాత్రాభివాద్య చ ।

ప్రతస్థేఽగస్త్యముద్దిశ్య సానుజః సహ సీతయా ॥ 42 ॥

పశ్యన్వనాని చిత్రాణి పర్వపాంశ్చభ్రసంనిభాన్ ।
సరాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః ॥ 43 ॥

సుతీక్షణోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్ ।
ఇదం పరమసంహృష్టో వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 44 ॥

ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః ।
అగస్త్యస్య మునేర్భ్రాతుర్దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః ॥ 45 ॥

యథా హిమే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః ।
సంనతాః ఫలభరేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః ॥ 46 ॥

పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనాదస్మాదుపాగతః ।
గంధోఽయం పవనోత్క్షిప్తః సహసా కటుకోదయః ॥ 47 ॥

తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సజ్జిప్తాః కాష్ఠసంఘాతయాః ।
లూనాశ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వైదూర్యవర్చసః ॥ 48 ॥

ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్ ।
పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సమృద్ధృశ్యతే ॥ 49 ॥

వివిక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః ।
పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమైః స్వయమార్జితైః ॥ 50 ॥

తత్సుతీక్షణస్య వచనం యథా సౌమ్య మయా శ్రుతమ్ ।
అగస్త్యస్యాశ్రమో భ్రాతుర్నూనమేష భవిష్యతి ॥ 51 ॥

నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ।
యస్య భ్రాత్రా కృతేయం దిక్పరణ్యా పుణ్యకర్మణా ॥ 52 ॥

ఇహైకదా కిల క్రూరో వాతాపిరపి చేల్వలః ।
భ్రాతరో సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నో మహాసురో ॥ 53 ॥

ధారయన్బ్రాహ్మణం రూపమిల్వలః సంస్కృతం వదన్ ।
ఆమన్తయతి విప్రాన్స శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్భుణః ॥ 54 ॥

భ్రాతరం సంస్కృతం భ్రాతా తతస్తం మేషరూపిణమ్ ।
తాన్ద్విజానోభజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా ॥ 55 ॥

తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణామిల్వలోఽబ్రవీత్ ।
వాతాపే నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్ ॥ 56 ॥

తతో భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా వాతాపిర్మేషవన్నదన్ ।
భిత్త్వా భిత్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్ ॥ 57 ॥

బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తైరేవం కామరూపిభిః ।
వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశనైః ॥ 58 ॥

అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రార్థితేన మహర్షిణా ।
అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితః స మహాసురః ॥ 59 ॥

తతః సమృన్నమిత్యుక్త్వా దత్త్వా హస్తావసేచనమ్ ।
భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి ఇల్వలః సోఽభ్యభాషత ॥ 60 ॥

తం తథా భాషమాణం తు భ్రాతరం విప్రఘాతినమ్ ।
అబ్రవీత్ప్రహసన్ధీమానగస్త్యో మునిసత్తమః ॥ 61 ॥

కుతో నిష్క్రమితుం శక్తిర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః ।
భ్రాతుస్తే మేష రూపస్య గతస్య యమసాదనమ్ ॥ 62 ॥

అథ తస్య వచః శ్రుత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రితమ్ ।
ప్రథర్షయితుమారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః ॥ 63 ॥

సోఽభ్యద్రవద్ద్విజేన్ద్రం తం మునినా దీప్తతేజసా ।
చక్షుషానలకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః ॥ 64 ॥

తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుస్తటాకవనశోభితః ।
విప్రానుకమ్పయా యేన కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్ ॥ 65 ॥

ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ ।
రామస్యాస్తం గతః సూర్యః సన్ధ్యాకాలోఽభ్యవర్తత ॥ 66 ॥

ఉపాస్య పశ్చిమాం సన్ధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి ।
ప్రవివేశాశ్రమపదం తమృషిం చాభ్యవాదయన్ ॥ 67 ॥

సమ్యక్ప్రతిగృహీతస్తు మునినా తేన రాఘవః ।
న్యవసత్తాం నిశామేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ ॥ 68 ॥

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమణ్డలే ।
భ్రాతరం తమగస్త్యస్య ఆమన్తయత రాఘవః ॥ 69 ॥

అభివాదయే త్వా భగవన్సుఖమధ్యుషితో నిశామ్ ।
ఆమన్తయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టుమగ్రజమ్ ॥ 70 ॥

గమ్యతామితి తేనోక్తో జగామ రఘునన్దనః ।
యథోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం తచ్ఛావలోకయన్ ॥ 71 ॥

నీవరాన్పనసాంస్తాలాంస్తిమిశాన్వజ్జులార్థవాన్ ।
చిరిబిల్వాన్మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిన్దుకాన్ ॥ 72 ॥

పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిరనువేష్టితాన్ ।
దదర్శ రామః శతశస్త్ర కాంతారపాదపాన్ ॥ 73 ॥

హస్తిహస్తైర్విమృదితాన్వానరైరుపశోభితాన్ ।
మత్తైః శకునిసజ్జైశ్చ శతశః ప్రతినాదితాన్ ॥ 74 ॥

తతోఽబ్రవీత్సమీపస్థం రామో రాజీవతోచనః ।
పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ ॥ 75 ॥

స్నిగ్ధపత్రా యథా వృక్షా యథా ఙ్గాంతా మృగద్విజాః ।
ఆశ్రమో నాతిదూరస్థో మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ 76 ॥

అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా ।
ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంత శ్రమాపహః ॥ 77 ॥

ప్రాజ్యధూమాకులవనశ్చీరమాలాపరిష్కృతః ।
ప్రశాంతమృగయూథశ్చ నానాశకునినాదితః ॥ 78 ॥

నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ।
దక్షిణా దిక్కుతా యేన శరణ్యా పుణ్యకర్మణా ॥ 79 ॥

తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః ।
దిగ్వియం దక్షిణా త్రాసార్దృశ్యతే నోపభుజ్యతే ॥ 80 ॥

యదా ప్రభృతి చాక్రాంతా దిగ్వియం పుణ్యకర్మణా ।
తదా ప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతా రజనీచరాః ॥ 81 ॥

నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా ।
ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధర్షా క్రూరకర్మభిః ॥ 82 ॥

మార్గం నిరోద్ధం సతతం భాస్కరస్యాచలోత్తమః ।
సన్దేశం పాలయంస్తస్య విన్ద్యశౌలో న వర్ధతే ॥ 83 ॥

అయం దీర్ఘాయుషస్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః ।
అగస్త్యస్యాశ్రమః శ్రీమాన్విసీతమృగసేవితః ॥ 84 ॥

ఏష లోకార్చితః సాధుర్హితే నిత్యం రతః సతామ్ ।
అస్మానధిగతానేష శ్రేయసా యోజయిష్యతి ॥ 85 ॥

ఆరాధయిష్యామ్యత్రాహమగస్త్యం తం మహామునిమ్ ।
శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య వత్స్యామ్యహం ప్రభో ॥ 86 ॥

అత్ర దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే ॥ 87 ॥

నాత్ర జీవేన్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శతః ।
నృశంసః కామవృత్తో వా మునిరేష తథావిధః ॥ 88 ॥

అత్ర దేవాశ్చ యక్షాశ్చ నాగాశ్చ పతగైః సహ ।
వసన్తి నియతాహారా ధర్మమారాధయిష్ణవః ॥ 89 ॥

అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానైః సూర్యసంనిభైః ।
త్యక్త్వా దేహాన్నవైర్దేహైః స్వర్యాతాః పరమర్షయః ॥ 90 ॥

యక్షత్వమమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ ।
అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛన్తి భూతైరారాధితాః శుభైః ॥ 91 ॥

ఆగతాః స్మాశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః ।
నివేదయేహ మాం ప్రాప్తమృషయే సహ సీతయా ॥ 92 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః ।
అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 1 ॥

రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠస్తస్య సుతో బలీ ।
రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా ॥ 2 ॥

లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః ।
అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ 3 ॥

తే వయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ ।
ద్రష్టుమిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతామ్ ॥ 4 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః ।
తథేత్యుక్త్వాగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్ ॥ 5 ॥

స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధర్షణమ్ ।
కృతాఙ్గాలిరువాచేదం రామాగమనమఙ్గాసా ॥ 6 ॥

పుత్రౌ దశరథస్యేమౌ రామౌ లక్ష్మణ ఏవ చ ।
ప్రవిష్టావాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా ॥ 7 ॥

ద్రష్టుం భవంతమాయాతౌ శుశ్రూషార్థమరిన్దమౌ ।
యదత్రానంతరం తత్త్వమాఙ్గాపయితుమర్హసి ॥ 8 ॥

తతః శిష్యాదుపశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్ ।
వైదేహీం చ మహాభాగామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః ।

మనసా కాఙ్గితం హ్యస్య మయాప్యగమనం ప్రతి || 10 ||

గమ్యతాం సత్కృతో రామః సభార్యః సహలక్షణః ।
ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసౌ న ప్రవేశితః || 11 ||

ఏవముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ।
అభివాద్యాబ్రవీచ్ఛిష్యస్తథేతి నియతాఙ్గాలిః || 12 ||

తతో నిష్క్రమ్య సమ్భ్రాంతః శిష్యో లక్షణమబ్రవీత్ ।
క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టుమేతు ప్రవిశతు స్వయమ్ || 13 ||

తతో గత్వాశ్రమపదం శిష్యేణ సహ లక్షణః ।
దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్ || 14 ||

తం శిష్యః ప్రశ్రితం వాక్యమగస్త్యవచనం బ్రువన్ ।
ప్రావేశయద్యథాన్యాయం సత్కారార్థం సుసత్కృతమ్ || 15 ||

ప్రవివేశ తతో రామః సీతయా సహలక్షణః ।
ప్రశాంతహరిణాకీర్ణమాశ్రమం హ్యవలోకయన్ || 16 ||

స తత్ర బ్రహ్మణః స్థానమగ్నేః స్థానం తథైవ చ ।
విష్ణోః స్థానం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః || 17 ||

సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌబేరమేవ చ ।
ధాతుర్విధాతుః స్థానం చ వాయోః స్థానం తథైవ చ || 18 ||

తతః శిష్యైః పరివృతో మునిరప్యభినిష్పతత్ ।
తం దదర్శాగ్రతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసమ్ ।
అబ్రవీద్వచనం వీరో లక్షణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ || 19 ||

ఏష లక్షణ నిష్క్రమత్యగస్త్యో భగవాన్మృషిః ।
ఔదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమమ్ || 20 ||

ఏవముక్త్యా మహాబాహురగస్త్వం సూర్యవర్చసమ్ ।
జగ్రాహ పరమప్రీతస్తస్య పాదౌ పరంతపః ॥ 21 ॥

అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజ్ఞలిః ।
సీతయా సహ వైదేహ్యో తదా రామ సలక్ష్మణః ॥ 22 ॥

ప్రతిగృహ్య చ కాకుత్స్థమర్చయిత్వాసనోదకైః ।
కుశలప్రశ్నముక్త్యా చ ఆస్యతామితి సోఽబ్రవీత్ ॥ 23 ॥

అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యమతిథిం ప్రతిపూజ్య చ ।
వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ ॥ 24 ॥

ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః ।
ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాంజ్ఞలిం ధర్మకోవిదమ్ ॥ 25 ॥

అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్ ।
దుఃసాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ ॥ 26 ॥

రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః ।
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః ॥ 27 ॥

ఏవముక్త్యా ఫలైర్మూలైః పుష్పైశ్చాన్యైశ్చ రాఘవమ్ ।
పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోఽబ్రవీత్ ॥ 28 ॥

ఇదం దివ్యం మహచ్ఛాపం హేమవజ్రవిభూషితమ్ ।
వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ 29 ॥

అమోఘః సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్తః శరోత్తమః ।
దత్తో మమ మహేంద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ ॥ 30 ॥

సమూర్ణౌ నిశితైర్బాణైర్జ్వలద్భరివ పావకైః ।
మహారాజత కోశోఽయమసిర్హేమవిభూషితః ॥ 31 ॥

అనేన ధనుషా రామ హత్వా సజ్జ్యే మహాసురాన్ ।
ఆజహార శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణుర్దివౌకసామ్ ॥ 32 ॥

తద్ధనుస్తౌ చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద ।
జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా ॥ 33 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమస్తం తద్వరాయుధమ్ ।
దత్త్వా రామాయ భగవానగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ ।
అభివాదయితుం యన్మాం ప్రాప్తౌ స్థః సహ సీతయా ॥ 1 ॥

అధ్వశ్రమేణ వాం భేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః ।
వ్యక్తముత్కణ్ఠతే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ 2 ॥

ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా ।
ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రప్తా భర్తున్నేహప్రచోదితా ॥ 3 ॥

యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు ।
దుష్కరం కృతవత్యేషా వనే త్వామనుగచ్ఛతీ ॥ 4 ॥

ఏషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణామాస్పృష్టే రఘునందన ।
సమస్థమనురజ్యన్తే విషమస్థం త్యజన్తి చ ॥ 5 ॥

శతప్రాదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్షణతాం తథా ।
గరుడానిలయోః శైష్యమనుగచ్ఛన్తి యోషితః ॥ 6 ॥

ఇయం తు భవతో భార్యా దోషైరేతైర్వివర్జితాః ।
శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరున్ధతీ ॥ 7 ॥

అలఙ్కృతోఽయం దేశశ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ ।
వైదేహ్యీ చానయా రామ వత్స్యసి త్వమరిన్దమ ॥ 8 ॥

ఏవముక్తస్తు మునినా రాఘవః సంయతాఙ్గాలిః ।
ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యమృషిం దీప్తమివానలమ్ ॥ 9 ॥

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుఙ్గవః ।

గుణైః సభ్రాతృభార్యస్య వరదః పరితుష్యతి || 10 ||

కిం తు వ్యాదిశ మే దేశం సోదకం బహుకాననమ్ ।
యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతః సుఖమ్ || 11 ||

తతోఽబ్రవీన్ముని శ్రేష్ఠః శ్రుత్వా రామస్య భాషితమ్ ।
ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః || 12 ||

ఇతో ద్వియోజనే తాత బహుమూలఫలోదకః ।
దేశో బహుమృగః శ్రీమాన్పశ్చావట్యభివిశ్రుతః || 13 ||

తత్ర గత్వాశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ ।
రమస్వ త్వం పితుర్వాక్యం యథోక్తమనుపాలయన్ || 14 ||

విదితో హ్యేష వృత్తాంతో మమ సర్వస్తవానఘ ।
తపసశ్చ ప్రభావేన స్నేహాద్దశరథస్య చ || 15 ||

హృదయస్థశ్చ తే ఛన్దో విజ్ఞాతస్తపసా మయా ।
ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయా సహ తపోవసే || 16 ||

అతశ్చ త్వామహం బ్రూమి గచ్ఛ పశ్చావటీమితి ।
స హి రమ్యో వనోద్దేశో మైథిలీ తత్ర రంస్యతే || 17 ||

స దేశః శ్లాఘనీయశ్చ నాతిదూరే చ రాఘవ ।
గోదావర్యాః సమీపే చ మైథిలీ తత్ర రంస్యతే || 18 ||

ప్రాజ్యమూలఫలైశ్చైవ నానాద్విజ గణైర్యుతః ।
వివిక్తశ్చ మహాబాహో పుణ్యో రమ్యస్తథైవ చ || 19 ||

భవానపి సదారశ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే ।
అపి చాత్ర వసన్రామస్తాపసాన్పాలయిష్యసి || 20 ||

ఏతదాలక్ష్యతే వీర మధుకానాం మహద్వనమ్ ।

ఉత్తరేణాస్య గస్తవ్యం న్యగ్రోధమభిగచ్ఛతా ॥ 21 ॥

తతః స్థలముపారుహ్య పర్వతస్యావిదూరతః ।
ఖ్యాతః పఞ్చవతీత్యేవ నిత్యపుష్పితకాననః ॥ 22 ॥

అగస్త్యేనైవముక్తస్తు రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
సాత్కృత్యామస్త్రయామాస తమృషిం సత్యవాదినమ్ ॥ 23 ॥

తౌ తు తేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ ।
తదాశ్రమాత్పఞ్చవతీం జగ్ముతుః సహ సీతయా ॥ 24 ॥

గృహీతచాపౌ తు నరాధిపాత్మజౌ
విషక్తతూణీ సమరేష్వకాతరౌ ।
యథోపదిష్టేన పథా మహర్షిణా
ప్రజగ్ముతుః పఞ్చవతీం సమాహితౌ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

అథ పఞ్చవటీం గచ్ఛన్నస్తరా రఘునన్దనః ।
ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాక్రమమ్ ॥ 1 ॥

తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ వనస్థం రామలక్ష్మణౌ ।
మేనాతే రాక్షసం పక్షిం బ్రువాణౌ కో భవానితి ॥ 2 ॥

స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ ।
ఉవాచ వత్స మాం విద్ధి వయస్యం పితురాత్మనః ॥ 3 ॥

స తం పితృసఖం బుద్ధ్వా పూజయామాస రాఘవః ।
స తస్య కులమవ్యగ్రమథ పప్రచ్ఛ నామ చ ॥ 4 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా కులమాత్మానమేవ చ ।
ఆచచక్షే ద్విజస్తస్మై సర్వభూతసముద్భవమ్ ॥ 5 ॥

పూర్వకాలే మహాబాహో యే ప్రజాపతయోఽభవన్ ।
తాన్మే నిగదతః సర్వానాదితః శృణు రాఘవ ॥ 6 ॥

కర్దమః ప్రథమస్తేషాం వికృతస్తదనన్తరమ్ ।
శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ 7 ॥

స్థాణుర్మరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః ।
పులస్త్యశ్చాఙ్గిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తథా ॥ 8 ॥

దక్షో వివస్వానపరోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ ।
కశ్యపశ్చ మహాతేజాస్తేషామాసీచ్ఛ పశ్చిమః ॥ 9 ॥

ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి నః శ్రుతమ్ ।

షష్టిర్దుహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః ॥ 10 ॥

కశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టౌ సుమధ్యమాః ।
అదితిం చ దితిం చైవ దనూమపి చ కాలకామ్ ॥ 11 ॥

తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చాప్యనలామపి ।
తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కశ్యపః పునరబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

పుత్రాన్స్త్రైలోక్యభర్తృవై జనయిష్యథ మత్సమాన్ ।
అదితిస్తన్మనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ ॥ 13 ॥

కాలకా చ మహాబాహో శేషాస్త్యమనసోఽభవన్ ।
అదిత్యాం జజ్ఞరే దేవాస్త్రయస్త్రింశదరిన్దమ ॥ 14 ॥

ఆదిత్యా వసవో రుద్రా అశ్వినౌ చ పరస్తప ।
దితిస్త్యజనయత్పుత్రాన్దైత్యాన్స్తాత యశస్వినః ॥ 15 ॥

తేషామియం వసుమతీ పురాసీత్సవన్సార్ణవా ।
దనుస్త్యజనయత్పుత్రమశ్వగ్రీవమరిన్దమ ॥ 16 ॥

నరకం కాలకం చైవ కాలకాపి వ్యజాయత ।
క్రోఞ్చీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీమ్ ॥ 17 ॥

తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పఞ్చైతా లోకవిశ్రుతాః ।
ఉలూకాజ్ఞానయత్క్రోఞ్చీ భాసీ భాసాన్వ్యజాయత ॥ 18 ॥

శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః ।
ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ సర్వశః ॥ 19 ॥

చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ ।
శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా ॥ 20 ॥

దశక్రోధవశా రామ విజజ్ఞేఽప్యాత్మసమ్భవాః ।
మృగీం చ మృగమన్దాం చ హరీం భద్రమదామపి ॥ 21 ॥

మాతగ్గీమథ శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభీం తథా ।
సర్వలక్షణసమ్పన్నాం సురసాం కద్రుకామపి ॥ 22 ॥

అపత్యం తు మృగాః సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ ।
ఋష్కాశ్చ మృగమన్దాయాః సృమరాశ్చమరాస్తథా ॥ 23 ॥

తతస్త్విరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్ ।
తస్యాస్త్వైరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః ॥ 24 ॥

హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తపస్వినః ।
గోలాఙ్గాలాంశ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చాజనయత్సుతాన్ ॥ 25 ॥

మాతఙ్గాస్త్యథ మాతఙ్గా అపత్యం మనుజర్షభ ।
దిశాగజం తు శ్వేతాక్షం శ్వేతా వ్యజనయత్సుతమ్ ॥ 26 ॥

తతో దుహితరౌ రామ సురభిర్దేవ్యజాయత ।
రోహిణీం నామ భద్రం తే గన్ధర్వీం చ యశస్వినీమ్ ॥ 27 ॥

రోహిణ్యజనయద్ధా వై గన్ధర్వీ వాజినః సుతాన్ ।
సురసాజనయన్నాగాన్రామ కద్రూశ్చ పన్నగాన్ ॥ 28 ॥

మనుర్మనుష్యాఙ్గానయత్కశ్యపస్య మహాత్మనః ।
బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యాఙ్గాద్రాంశ్చ మనుజర్షభ ॥ 29 ॥

ముఖతో బ్రాహ్మణా జాతా ఉరసః క్షత్రియాస్తథా ।
ఊరుభ్యాం జజ్ఞరే వైశ్యాః పద్భ్యాం శూద్రా ఇతి శ్రుతిః ॥ 30 ॥

సర్వాన్పుణ్యఫలాన్వృక్షాననలాపి వ్యజాయత ।
వినతా చ శుకీ పౌత్రీ కద్రూశ్చ సురసా స్వసా ॥ 31 ॥

కర్పూర్నాగసహస్కం తు విజజ్ఞే ధరణీధరమ్ ।
ద్వౌ పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ ॥ 32 ॥

తస్మాజ్జాతోఽహమరుణాత్సమాప్తిశ్చ మమగ్రజః ।
జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్రమరిన్దమ ॥ 33 ॥

సోఽహం వాససహాయస్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి ।
సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్ష్మణే ॥ 34 ॥

జటాయుషం తు ప్రతిపూజ్య రాఘవో
ముదా పరిష్వజ్య చ సంనతోఽభవత్ ।
పితుర్హి శుశ్రావ సఖిత్వమాత్మవాన్
జటాయుషా సజ్కథితం పునః పునః ॥ 35 ॥

స తత్ర సీతాం పరిదాయ మైథిలీమ్
నహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా ।
జగామ తాం పశ్చావటీం సలక్ష్మణో
రిపూన్దిధక్షిణ్శాలభానివానలః ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

తతః పఞ్చవటీం గత్వా నానావ్యాలమృగాయుతామ్ ।
ఉవాచ భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౧ ॥

ఆగతాః స్మ యథోద్దిష్టమముం దేశం మహర్షిణా ।
అయం పఞ్చవటీ దేశః సౌమ్య పుష్పితకాననః ॥ ౨ ॥

సర్వతశ్చార్థతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి ।
ఆశ్రమః కతరస్మిన్నో దేశే భవతి సమ్మతః ॥ ౩ ॥

రమతే యత్ర వైదేహీ త్వమహం చైవ లక్ష్మణ ।
తాదృశో దృశ్యతాం దేశః సంనికృష్టజలాశయః ॥ ౪ ॥

వనరామణ్యకం యత్ర జలరామణ్యకం తథా ।
సంనికృష్టం చ యత్ర స్యాత్సమిత్పుష్పకుశోదకమ్ ॥ ౫ ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్మణః సంయతాఞ్జలిః ।
సీతా సమక్షం కాకుత్స్థమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

పరవానస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వర్షశతం స్థితే ।
స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం వద ॥ ౭ ॥

సుప్రీతస్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాద్యుతిః ।
విమృశన్రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥

స తం రుచిరమాక్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మణి ।
హస్తే గృహీత్వా హస్తేన రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

అయం దేశః సమః శ్రీమాన్పుష్పితైర్తరుభిర్వృతః ।

ఇహాశ్రమపదం సౌమ్య యథావత్కర్తుమర్హసి ॥ 10 ॥

ఇయమాదిత్యసంజ్ఞాశ్చైః పద్మైః సురభిగన్ధిభిః ।
అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా ॥ 11 ॥

యథాఖ్యాతమగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా ।
ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్తరుభిర్వృతా ॥ 12 ॥

హంసకారణవాకీర్ణా చక్రవాకోపశోభితా ।
నాతిదూరే న చాసన్నే మృగయాథనిపీడితా ॥ 13 ॥

మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకన్ధరాః ।
దృశ్యన్తే గిరయః సౌమ్య పుల్లైస్తరుభిరావృతాః ॥ 14 ॥

సౌవర్ణే రాజతైస్తామైర్ద్రవే దేశే చ ధాతుభిః ।
గవాక్షితా ఇవాభాన్తి గజాః పరమభక్తిభిః ॥ 15 ॥

సాలైస్తాలైస్తమాల్పైశ్చ ఖర్జూరైః పనసామృతైః ।
నీవారైస్తిమిశ్చైశ్చైవ పుంనాగైశ్చోపశోభితాః ॥ 16 ॥

చూతైరశోకైస్తిలకైశ్చమ్మకైః కేతకైరపి ।
పుష్పగుల్మలతోపేతైస్సైస్తరుభిరావృతాః ॥ 17 ॥

చన్దనైః స్యన్దనైర్నీపైః పనసైర్లకుచైరపి ।
ధవాశ్వకర్ణఖదిరైః శమీకింశుకపాటలైః ॥ 18 ॥

ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యమిదం బహుమృగద్విజమ్ ।
ఇహ వత్సామ సౌమిత్రే సార్థమేతేన పక్షిణా ॥ 19 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా ।
అచిరేణాశ్రమం భ్రాతుశ్చకార సుమహాబలః ॥ 20 ॥

పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సజ్ఞాతమృత్తికామ్ ।

సుస్తమ్భం మస్కరైర్దిరైః కృతవంశాం సుశోభనామ్ ॥ 21 ॥

స గత్వా లక్ష్మణః శ్రీమాన్నదీం గోదావరీం తదా ।
స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః ॥ 22 ॥

తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి ।
దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్ ॥ 23 ॥

స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యమాశ్రమం సహ సీతయా ।
రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయత్పరమ్ ॥ 24 ॥

సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా ।
అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 25 ॥

ప్రీతోఽస్మి తే మహాత్కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో ।
ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వజ్ఞో మయా కృతః ॥ 26 ॥

భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ ।
త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ ॥ 27 ॥

ఏవం లక్ష్మణముక్త్వా తు రాఘవో లక్ష్మీవర్ధనః ।
తస్మిన్దేశే బహుఫలే న్యవసత్స సుఖం వశీ ॥ 28 ॥

కఞ్చిత్కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ ।
అన్వాస్యమానో న్యవసత్స్వర్గలోకే యథామరః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
శరద్యపాయే హేమంత ఋతురిష్టః ప్రవర్తతే ॥ 1 ॥

స కదాచిత్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః ।
ప్రయయావభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీమ్ ॥ 2 ॥

ప్రహ్వః కలశహస్తస్తం సీతయా సహ వీర్యవాన్ ।
పృష్ఠతోఽనువ్రజనాభ్రతా సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

అయం స కాలః సమ్రాప్తః ప్రియో యస్తే ప్రియంవద ।
అలఙ్కృత ఇవాభాతి యేన సంవత్సరః శుభః ॥ 4 ॥

సీహారపరుషో లోకః పృథివీ సస్యమాలినీ ।
జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః ॥ 5 ॥

నవాగ్రయణపూజాభిరభ్యర్చ్య పితృదేవతాః ।
కృతాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః ॥ 6 ॥

ప్రాజ్యకామా జనపదాః సమృన్నతరగోరసాః ।
విచరంతి మహిషాలా యాత్రార్థం విజిగీషవః ॥ 7 ॥

సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమంతకసేవితామ్ ।
విహీనతిలకేవ స్త్రీ నోత్తరా దిక్ప్రకాశతే ॥ 8 ॥

ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యో దూరసూర్యశ్చ సామృతమ్ ।
యథార్థనామా సువ్యక్తం హిమవాన్హిమవాన్గిరిః ॥ 9 ॥

అత్యంతసుఖసంపూర్ణా మధ్యాహ్నా స్పర్శతః సుఖాః ।

దివసాః సుభగాదిత్యాశ్చాయాసలిలదుర్భగాః ॥ 10 ॥

మృదుసూర్యాః సనీహారాః పటుశీతాః సమారుతాః ।
శూన్యారణ్యా హిమధ్వస్తా దివసా భాన్తి సామృతమ్ ॥ 11 ॥

నివృత్తాకాశశయనాః పుష్యనీతా హిమారుణాః ।
శీతా వృద్ధతరాయామాస్త్రియామా యాన్తి సామృతమ్ ॥ 12 ॥

రవిసంక్రాంతసౌభాగ్యస్తుషారారుణమణ్డలః ।
నిఃశ్వాసాన్త ఇవాదర్శశ్చన్ద్రమా న ప్రకాశతే ॥ 13 ॥

జ్యోత్స్నా తుషారమలినా పౌర్ణమాస్యాం న రాజతే ।
సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్మతే న తు శోభతే ॥ 14 ॥

ప్రకృత్యా శీతలస్పర్శో హిమవిద్ధశ్చ సామృతమ్ ।
ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతలః ॥ 15 ॥

బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగోధూమవన్తి చ ।
శోభన్తేఽభ్యుదితే సూర్యే నదద్భిః క్రౌఞ్చసారసైః ॥ 16 ॥

ఖర్జురపుష్పాకృతిభిః శిరోభిః పూర్ణతన్డలైః ।
శోభన్తే కిం చిదాలమ్బాః శాలయః కనకప్రభాః ॥ 17 ॥

మయూఖైరుపసర్పద్భిర్హిమనీహారసంవృతైః ।
దూరమభ్యుదితః సూర్యః శశాంక ఇవ లక్ష్మతే ॥ 18 ॥

అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాష్టే మధ్యాహ్నో స్పర్శతః సుఖః ।
సంరక్తః కింఞ్చదాపాణ్డరాతపః శోభతే ఊతౌ ॥ 19 ॥

అవశ్యానిపాతేన కింఞ్చత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా ।
వనానాం శోభతే భూమిర్నివిష్టతరుణాతపా ॥ 20 ॥

అవశ్యానితమోనద్ధా నీహారతమసావృతాః ।

ప్రసుప్తా ఇవ లక్ష్మ్యన్తే విపుష్పా వనరాజయః ॥ 21 ॥

బాష్పసంఘాన్నసలిలా రుతవిజ్ఞేయసారసాః ।
హిమార్ద్రవాలుకైస్త్రిరైః సరితో భాన్తి సామ్ప్రతమ్ ॥ 22 ॥

తుషారపతనాఽచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్య చ ।
శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణ రసవజ్జలమ్ ॥ 23 ॥

జరాజర్జరితైః పరైః శీర్ణకేసరకర్ణికైః ।
నాలశేషా హిమధ్వస్తా న భాన్తి కమలాకరాః ॥ 24 ॥

అస్మింస్తు పురుషవ్యాఘ్రు కాలే దుఃఖసమన్వితః ।
తపశ్చరతి ధర్మాత్మా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే ॥ 25 ॥

త్యక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ।
తపస్వీ నియతాహారః శేతే శీతే మహితలే ॥ 26 ॥

సోఽపి వేలామిమాం నూనమభిషేకార్థముద్యతః ।
వృతః ప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీమ్ ॥ 27 ॥

అత్యంతసుఖసంవృద్ధః సుకుమారో హిమార్ద్రితః ।
కథం త్వపరరాత్రేషు సరయామవగాహతే ॥ 28 ॥

పద్మపత్రేక్షణః శ్యామః శ్రీమాన్నిరుదరో మహాన్ ।
ధర్మజ్ఞః సత్యవాదీ చ హ్రీనిషేధో జితేంద్రియః ॥ 29 ॥

ప్రియాభిభాషీ మధురో దీర్ఘబాహురరిన్దమః ।
సన్త్యజ్య వివిధాన్సౌఖ్యానార్యం సర్వాత్మనాశ్రితః ॥ 30 ॥

జితః స్వర్గస్తవ భ్రాత్రా భరతేన మహాత్మనా ।
వనస్థమపి తాపస్యే యస్తామనువిధీయతే ॥ 31 ॥

న పితృమనువర్తనై మాతృకం ద్విపదా ఇతి ।
ఖ్యాతో లోకప్రవాదోఽయం భరతేనాన్యథాకృతః ॥ 32 ॥

భర్తా దశరథో యస్యాః సాధుశ్చ భరతః సుతః ।
కథం ను సామ్భా కైకేయీ తాదృశీ క్రూరదర్శినీ ॥ 33 ॥

ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహాదుబ్బ్రవతి ధార్మికే ।
పరివాదం జనన్యాస్తమసహస్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

న తేఽమ్భా మధ్యమా తాత గర్హితవ్యా కథఞ్చన ।
తామేవేక్ష్యాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు ॥ 35 ॥

నిశ్చితాపి హి మే బుద్ధిర్వనవాసే దృఢవ్రతా ।
భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీక్రియతే పునః ॥ 36 ॥

ఇత్యేవం విలపంస్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్ ।
చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థః సానుజః సహ సీతయా ॥ 37 ॥

తర్పయిత్వాథ సలిలైస్తే పితౄన్దైవతాని చ ।
స్తువంతి స్మోదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః ॥ 38 ॥

కృతాభిషేకః స రరాజ రామః
సీతాద్వితీయః సహ లక్ష్మణేన ।
కృతాభిషేకస్త్యగరాజపుత్రా
రుద్రః సనన్దిర్భగవానివేశః ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రిరేవ చ ।
తస్మాద్గోదావరీతీరాత్తతో జగ్ముః స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥

ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవః సహలక్ష్మణః ।
కృత్వా పౌర్వాష్టాకం కర్మ పర్ణశాలాముపాగమత్ ॥ ౨ ॥

స రామః పర్ణశాలాయామాసీనః సహ సీతయా ।
విరరాజ మహాబాహుశ్చిత్రయా చంద్రమా ఇవ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః ॥ ౩ ॥

తదాసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః ।
తం దేశం రాక్షసీ కాచిదాజగామ యదృచ్ఛయా ॥ ౪ ॥

సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః ।
భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్ ॥ ౫ ॥

సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ ।
సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యజ్ఞానాన్వితమ్ ॥ ౬ ॥

రామమిన్దీవరశ్యామం కన్దర్పసదృశప్రభమ్ ।
బభూవేన్ద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౭ ॥

సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ ।
విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౮ ॥

ప్రియరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వనా ।
తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౯ ॥

న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా ।
శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ రామమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

జటీ తాపసరూపేణ సభార్యః శరచాపధృక్ ।
ఆగతస్త్యమిమం దేశం కథం రాక్షసనేవితమ్ ॥ 11 ॥

ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా పరస్తపః ।
ఋజుబుద్ధితయా సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 12 ॥

ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః ।
తస్యాహమగ్రజః పుత్రో రామో నామ జనైః శ్రుతః ॥ 13 ॥

భ్రాతాయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్మామనువ్రతః ।
ఇయం భార్యా చ వైదేహీ మమ సీతేతి విశ్రుతా ॥ 14 ॥

నియోగాత్తు నరేంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చ యన్త్రితః ।
ధర్మార్థం ధర్మకాక్షీ చ వనం వస్తుమిహోగతః ॥ 15 ॥

త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా ।
ఇహ వా కింనిమిత్తం త్వమాగతా బ్రూహి తత్త్వతః ॥ 16 ॥

సాబ్రవీద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా ।
శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ ॥ 17 ॥

అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
అరణ్యం విచరామీదమేకా సర్వభయఙ్కరా ॥ 18 ॥

రావణో నామ మే భ్రాతా రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః ।
ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ 19 ॥

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ।
ప్రఖ్యాతవీర్యో చ రణే భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ ॥ 20 ॥

తానహం సమత్రిక్రాంతా రామ త్వాపూర్వదర్శనాత్ ।
సముపేతాస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్ ।
చిరాయ భవ భర్తా మే సీతయా కిం కరిష్యసి ॥ 21 ॥

వికృతా చ విరూపా చ న సేయం సదృశీ తవ ।
అహమేవానురూపా తే భార్యారూపేణ పశ్య మామ్ ॥ 22 ॥

ఇమాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్ ।
అనేన సహ తే భ్రాత్రా భక్షయిష్యామి మానుషీమ్ ॥ 23 ॥

తతః పర్వతశృఙ్గాణి వనాని వివిధాని చ ।
పశ్యన్సహ మయా కాంత దణ్డకాన్విచరిష్యసి ॥ 24 ॥

ఇత్యేవముక్తః కాకుత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణామ్ ।
ఇదం వచనమారేభే వక్తుం వాక్యవిశారదః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యారే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

తాం తు శూర్పణఖాం రామః కామపాశావపాశితామ్ ।
నేచ్ఛచ్చయా శ్లక్ష్యయా వాచా స్మితపూర్వమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

కృతదారోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ ।
త్వద్విధానాం తు నారీణాం సుదుఃఖా ససపత్నతా ॥ ౨ ॥

అనుజన్వేష మే భ్రాతా శీలవాన్ప్రియదర్శనః ।
శ్రీమానకృతదారశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౩ ॥

అపూర్వీ భార్యయా చార్థీ తరుణః ప్రియదర్శనః ।
అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి ॥ ౪ ॥

ఏనం భజ విశాలాక్షీ భర్తారం భ్రాతరం మమ ।
అసపత్నా వరారోహే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౫ ॥

ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా ।
విస్మయజ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాహం వరవర్ణినీ ।
మయా సహ సుఖం సర్వాన్దణకాన్విచరిష్యసి ॥ ౭ ॥

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః ।
తతః శూర్పణఖీం స్మిత్వా లక్ష్మణో యుక్తమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥

కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవితుమిచ్ఛసి ।
సోఽహమార్యేణ పరవాన్భ్రాత్రా కమలవర్ణినీ ॥ ౯ ॥

సమృద్ధార్థస్య సిద్ధార్థా ముదితామలవర్ణినీ ।

ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షి భార్యా భవ యవీయసీ || 10 ||

ఏతాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్ ।
భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వమేవైష భజిష్యతి || 11 ||

కో హి రూపమిదం శ్రేష్ఠం సన్త్యజ్య వరవర్ణిని ।
మానుషేషు వరారోహ కుర్యాద్భావం విచక్షణః || 12 ||

ఇతి సా లక్ష్మణేనోక్తా కరాలా నిర్ణతోదరీ ।
మన్యతే తద్వచః సత్యం పరిహాసావిచక్షణా || 13 ||

సా రామం పర్ణశాలాయాముపవిష్టం పరస్తపమ్ ।
సీతయా సహ దుర్ధర్షమబ్రవీత్కామమోహితా || 14 ||

ఇమాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్ ।
వృద్ధాం భార్యామవష్టభ్య న మాం త్వం బహు మన్యసే || 15 ||

అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యతస్తవ మానుషీమ్ ।
త్వయా సహ చరిష్యామి నిఃసపత్నా యథాసుఖమ్ || 16 ||

ఇత్యుక్త్వా మృగశావాక్షీమలాతసదృశేక్షణా ।
అభ్యధావత్సుసజ్కుద్ధా మహోల్కా రోహిణీమివ || 17 ||

తాం మృత్యుపాశప్రతిమామాపతంతిం మహాబలః ।
నిగృహ్య రామః కుపితస్తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 18 ||

క్రూరైరనార్యైః సౌమిత్రే పరిహాసః కథంచన ।
న కార్యః పశ్య వైదేహీం కథంచ్ఛౌన్మ్య జీవతీమ్ || 19 ||

ఇమాం విరూపామసతీమతిమత్తాం మహోదరీమ్ ।
రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్ర విరూపయితుమర్హసి || 20 ||

ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తస్యాః క్రుద్ధో రామస్య పశ్యతః ।

ఉద్భృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః ॥ 21 ॥

నికృత్తకర్ణనాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ ।
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనమ్ ॥ 22 ॥

సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా ।
ననాద వివిధాన్నాదాన్యథా ప్రావృషి తోయదః ॥ 23 ॥

సా విక్షరన్తీ రుధిరం బహుధా ఘోరదర్శనా ।
ప్రగృహ్య బాహూ గర్జన్తీ ప్రవివేశ మహావనమ్ ॥ 24 ॥

తతస్తు సా రాక్షససంఘసంవృతమ్
ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా ।
ఉపేత్య తం భ్రాతరముగ్రతేజసమ్
పపాత భూమౌ గగనాద్యథాశనిః ॥ 25 ॥

తతః సభార్యం భయమోహమూర్ఛితా
సలక్ష్మణం రాఘవమాగతం వనమ్ ।
విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్ ।
భగినీం క్రోధసంతప్తః ఖరః పప్రచ్ఛ రాక్షసః ॥ ౧ ॥

బలవిక్రమసమ్పన్నా కామగా కామరూపిణీ ।
ఇమామవస్థాం నీతా త్వం కేనాంతకసమా గతా ॥ ౨ ॥

దేవగన్ధర్వభూతానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ।
కోఽయమేవం మహావీర్యస్త్వాం విరూపాం చకార హ ॥ ౩ ॥

న హి పశ్యామ్యహం లోకే యః కుర్యాన్మమ విప్రియమ్ ।
అన్తరేన సహస్రాక్షం మహేన్ద్రం పాకశాసనమ్ ॥ ౪ ॥

అద్యాహం మార్గణైః ప్రాణానాదాస్యే జీవితాన్తకైః ।
సలిలే క్షీరమాసక్తం నిష్పిబన్నివ సారసః ॥ ౫ ॥

నిహతస్య మయా సజ్జ్యే శరసఙ్కృత్తమర్మణః ।
సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి ॥ ౬ ॥

కస్య పత్రరథాః కాయాన్మాంసముత్కృత్య సజ్గతాః ।
ప్రహృష్టా భక్షయిష్యన్తి నిహతస్య మయా రణే ॥ ౭ ॥

తం న దేవా న గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః ।
మయాపకృష్టం కృపణం శక్తాస్త్రాతుం మహాహవే ॥ ౮ ॥

ఉపలభ్య శనైః సంజ్ఞాం తం మే శంసితుమర్హసి ।
యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిర్జితా ॥ ౯ ॥

ఇతి భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః ।

తతః శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్పమిదమబ్రవీత్ || 10 ||

తరుణౌ రూపసమ్పన్నౌ సుకూమారౌ మహాబలౌ ।
పుణ్డరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినామ్బరౌ || 11 ||

గన్ధర్వరాజప్రతిమౌ పార్థివవ్యజ్ఞానాన్వితౌ ।
దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితుముత్సహే || 12 ||

తరుణీ రూపసమ్పన్నా సర్వాభరణభూషితా ।
దృష్టౌ తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా || 13 ||

తాభ్యాముభాభ్యాం సమ్భూయ ప్రమదామధికృత్య తామ్ ।
ఇమామవస్థాం నీతాహం యథానాథాసతీ తథా || 14 ||

తస్యాశ్చన్యజవృత్తాయాస్తయోశ్చ హతయోరహమ్ ।
సఫేనం పాతుమిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని || 15 ||

ఏష మే ప్రథమః కామః కృతస్తాత త్వయా భవేత్ ।
తస్యాస్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయమహమాహవే || 16 ||

ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాన్ ।
వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధో రాక్షసానస్తకోపమాన్ || 17 ||

మానుషౌ శస్త్రసమ్పన్నౌ చీరకృష్ణాజినామ్బరౌ ।
ప్రవిష్టౌ దణ్డకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ || 18 ||

తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తాముపావర్తితుమర్హథ ।
ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి || 19 ||

మనోరథోఽయమిష్టోఽస్యా భగిన్యా మమ రాక్షసాః ।
శీఘ్రం సమ్పద్యతాం గత్వా తౌ ప్రమథ్య స్వతేజసా || 20 ||

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।

తత్ర జగ్ముస్తయా సార్థం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

తతః శూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమమాగతా ।
రక్షసామాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహ సీతయా ॥ ౧ ॥

తే రామం పర్ణశాలాయాముపవిష్టం మహాబలమ్ ।
దదృశుః సీతయా సార్థం వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ ॥ ౨ ॥

తాన్దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమానాగతాం తాం చ రాక్షసీమ్ ।
అబ్రవీద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౩ ॥

ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనన్తరః ।
ఇమానస్యో వధిష్యామి పదవీమాగతానిహ ॥ ౪ ॥

వాక్యమేతత్తతః శ్రుత్వా రామస్య విదితాత్మనః ।
తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్ ॥ ౫ ॥

రాఘవోఽపి మహచ్ఛాపం చామీకరవిభూషితమ్ ।
చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్థం దుశ్చరం దణ్డకావనమ్ ॥ ౭ ॥

ఫలమూలాశనౌ దాన్తౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ ।
వసన్తౌ దణ్డకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ ॥ ౮ ॥

యుష్మాన్నాపాత్మకాన్తన్తుం విప్రకరాన్మహావనే ।
ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాసనః ॥ ౯ ॥

తిష్ఠతైవాత్ర సన్తుష్టౌ నోపసర్పితుమర్హథ ।

యది ప్రాణైరిహార్థో వో నివర్తధ్వం నిశాచరాః ॥ 10 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
ఊచుర్వాచం సుసంక్రృద్ధా బ్రహ్మఘ్నః శూలపాణయః ॥ 11 ॥

సంరక్తనయనా ఘోరా రామం రక్తాంత్రతోచనమ్ ।
పరుషా మధురాభాషం హృష్టాదృష్టపరాక్రమమ్ ॥ 12 ॥

క్రోధముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః ।
త్వమేవ హాస్యనే ప్రాణానద్యాస్మాభిర్హతో యుధి ॥ 13 ॥

కా హి తే శక్తిరేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని ।
అస్మాకమగ్రతః స్థాతుం కిం పునర్యోద్ధమాహవే ॥ 14 ॥

ఏభిర్బాహుప్రయుక్తైర్నః పరిఘైః శూలపట్టిశైః ।
ప్రాణాన్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కరపీడితమ్ ॥ 15 ॥

ఇత్యేవముక్త్వా సంరభౌ రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశా రామమేవాభిదుద్రువుః ।
చిక్షిపుస్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయమ్ ॥ 16 ॥

తాని శూలాని కాకుత్స్థః సమస్తాని చతుర్దశ ।
తావద్భిరేవ చిచ్ఛేద శరైః కాఞ్చనభూషణైః ॥ 17 ॥

తతః పశ్చాన్మహాతేజా నారాచాన్సూర్యసంనిభాన్ ।
జగ్రాహ పరమక్రుద్ధశ్చతుర్దశ శిలాశితాన్ ॥ 18 ॥

గృహీత్వా ధనురాయమ్య లఙ్కానుద్దిశ్య రాక్షసాన్ ।
ముమోచ రాఘవో బాణాన్వజ్రానివ శతక్రతుః ॥ 19 ॥

రుక్మపుష్కాశ్చ విశిఖాః ప్రదీప్తా హేమభూషణాః ।
అంతరిక్షే మహోల్కానాం బభూవుస్తుల్యవర్చసః ॥ 20 ॥

తే భిత్త్వా రక్షసాం వేగాద్వక్షాంసి రుధిరాస్తుతాః ।
వినిష్ఠేతుస్తదా భూమౌ న్యమజ్జంతాశనిస్వనాః ॥ 21 ॥

తే భిన్నహృదయా భూమౌ చిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః ।
నిపేతుః శోణితార్ద్రాఙ్గా వికృతా విగతాసవః ॥ 22 ॥

తాన్భూమౌ పతితాన్ద్వష్టా రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
పరిత్రస్తా పునస్తత్ర వ్యసృజద్భైరవం రవమ్ ॥ 23 ॥

సా నదస్తీ మహానాదం జవాచ్ఛార్పణఖా పునః ।
ఉపగమ్య ఖరం సా తు కిఞ్చిత్సంశుష్క శోణితా ।
పపాత పునరేవార్తా సనిర్యాసేవ వల్లరీ ॥ 24 ॥

నిపాతితాన్ప్రేక్ష్య రణే తు రాక్షసాన్
ప్రధావితా శూర్పణఖా పునస్తతః ।
వధం చ తేషాం నిఖిలేన రక్షసామ్
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధాచూర్పణఖాం ఖరః ।
ఉవాచ వ్యక్తతా వాచా తామనర్థార్థమాగతామ్ ॥ 1 ॥

మయా త్విదానీం శూరాస్తే రాక్షసా రుధిరాశనాః ।
త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః ॥ 2 ॥

భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యశః ।
ఘ్నంతోఽపి న నిహంతవ్యా న న కుర్యుర్వచో మమ ॥ 3 ॥

కిమేతచ్ఛోతుమిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః ।
హా నాథేతి వినర్దంతీ సర్పవద్వేష్టనే ఊతౌ ॥ 4 ॥

అనాథవద్విలపసి కిం ను నాథే మయి స్థితే ।
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా భైషిర్వైక్లవ్యం త్యజ్యతామిహ ॥ 5 ॥

ఇత్యేవముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాన్వితా ।
విమృజ్య నయనే సాస్రే ఖరం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

ప్రేషితాశ్చ త్వయా శూరా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
నిహన్తుం రాఘవం ఘోరా మత్ప్రియార్థం సలక్షణమ్ ॥ 7 ॥

తే తు రామేణ సామర్షాః శూలపట్టిశపాణయః ।
సమరే నిహతాః సర్వే సాయకైర్మర్మభేదిభిః ॥ 8 ॥

తాన్భూమౌ పతితాన్దృష్ట్వా క్షణేనైవ మహాబలాన్ ।
రామస్య చ మహత్కర్మ మహాన్స్త్రాసోఽభవన్మమ ॥ 9 ॥

సాస్మి భీతా సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర ।

శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ ॥ 10 ॥

విషాదనక్రాధ్యుపితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని ।
కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే ॥ 11 ॥

ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితైః శరైః ।
యే చ మే పదవీం ప్రాప్తా రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ 12 ॥

మయి తే యద్యనుక్రోశో యది రక్షఃసు తేషు చ ।
రామేణ యది శక్తిస్తే తేజో వాస్తి నిశాచర ।
దణ్డకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకణ్ఠకమ్ ॥ 13 ॥

యది రామం మమామిత్రమద్య త్వం న వధిష్యసి ।
తవ చైవాగ్రతః ప్రాణాంస్త్యజ్ఞ్యామి నిరపత్రపా ॥ 14 ॥

బుద్ధ్యాహమనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే ।
స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తః సచాపస్య మహారణే ॥ 15 ॥

శూరమానీ న శూరస్త్యం మిథ్యారోపితవిక్రమః ।
మానుషౌ యన్న శక్నోషి హస్తం తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 16 ॥

అపయాహి జనస్థానాత్త్వరితః సహబాన్ధవః ।
నిఃసత్త్వస్యాలృపీర్యస్య వాసస్తే కీదృశస్త్విహ ॥ 17 ॥

రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి ।
స హి తేజఃసమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః ।
భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

ఏవమాధర్షితః శూరః శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా ।
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః ॥ 1 ॥

తవాపమానప్రభవః క్రోధోఽయమతులో మమ ।
న శక్యతే ధారయితుం లవణామ్భ ఇవోత్థితమ్ ॥ 2 ॥

న రామం గణయే వీర్యాన్మానుషం క్షీణజీవితమ్ ।
ఆత్మా దుశ్చరితైః ప్రాణాన్స్తతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి ॥ 3 ॥

బాష్పః సంప్రాయతామేష సమ్భ్రమశ్చ విముచ్యతామ్ ।
అహం రామః సహ భ్రాత్రా నయామి యమసాదనమ్ ॥ 4 ॥

పరశ్వధహతస్యాద్య మన్దప్రాణస్య భూతలే ।
రామస్య రుధిరం రక్తముష్ణం పాస్యసి రాక్షసి ॥ 5 ॥

సా ప్రహృష్టా వచః శ్రుత్వా ఖరస్య వదనాచ్ఛృతమ్ ।
ప్రశశంస పునర్మోఢ్యాద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్ ॥ 6 ॥

తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః ।
అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖరః సేనాపతిం తదా ॥ 7 ॥

చతుర్దశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినామ్ ।
రక్షసీం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినామ్ ॥ 8 ॥

నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణామ్ ।
తోకసింహావిహారాణాం బలినాముగ్రతేజసామ్ ॥ 9 ॥

తేషాం శార్దూలదర్పణాం మహాస్యానాం మహాజసామ్ ।

సర్వోద్యోగముదీర్ఘానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ ॥ 10 ॥

ఉపస్థాపయ మే ఊప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ ।
శరాంశ్చ చిత్రాన్థాంశ్చ శక్తీశ్చ వివిధాః శితాః ॥ 11 ॥

అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్ ।
వధార్థం దుర్విసీతస్య రామస్య రణకోవిదః ॥ 12 ॥

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్ ।
సదశ్వైః శబలైర్యుక్తమాచచక్షేఽథ దూషణః ॥ 13 ॥

తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాఞ్చనభూషణమ్ ।
హేమచక్రమసమ్బాధం వైదూర్యమయ కూబరమ్ ॥ 14 ॥

మత్స్యైః పుష్పైర్ద్యుమైః శైలైశ్చన్ద్రసూర్యైశ్చ కాఞ్చనైః ।
మాఙ్గల్యైః పక్షిసజ్జైశ్చ తారాభిశ్చ సమావృతమ్ ॥ 15 ॥

ధ్వజనిస్త్రిశసంపున్నం కింకీణీకవిభూషితమ్ ।
సదశ్వయుక్తం సోఽమర్షాదారురోహ రథం ఖరః ॥ 16 ॥

నిశామ్య తం రథగతం రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
తస్థుః సమ్పరివార్యైసం దూషణం చ మహాబలమ్ ॥ 17 ॥

ఖరస్తు తాన్మహేష్వాసాన్హోరచర్మాయుధధ్వజాన్ ।
నిర్యాతేత్యబ్రవీద్ధృష్టావ రథస్థః సర్వరాక్షసాన్ ॥ 18 ॥

తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరచర్మాయుధధ్వజమ్ ।
నిర్జగామ జనస్థానాన్మహానాదం మహాజవమ్ ॥ 19 ॥

ముద్గరైః పట్టిశైః శూలైః సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వధైః ।
ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్థైర్భ్రాజమానైశ్చ తోమరైః ॥ 20 ॥

శక్తిభిః పతిష్ఠైర్హోరైరతిమాత్రైశ్చ కార్ముకైః ।
గదాసిముసలైర్వజ్రైర్గృహీతైర్భిమదర్శనైః ॥ 21 ॥

రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ ।
నిర్యాతాని జనస్థానాత్థరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ 22 ॥

తాంస్త్యభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాస్థిమవిక్రమాన్ ।
ఖరస్యాపి రథః కిఞ్చిజ్జగామ తదనన్తరమ్ ॥ 23 ॥

తతస్తాఞ్శబలానశ్వాంస్తప్తకాఞ్చనభూషితాన్ ।
ఖరస్య మతమాజ్ఞాయ సారథిః సమచోదయత్ ॥ 24 ॥

స చోదితో రథః శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః ।
శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రతిశస్తథా ॥ 25 ॥

ప్రవృద్ధమన్యస్తు ఖరః ఖరస్వనో
రిపోర్వధార్థం త్వరితో యథాన్తకః ।
అచూచదత్సారథిమున్నదన్పునర్-
మహాబలో మేఘ ఇవాశ్మవర్షవాన్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

తత్ప్రయాతం బలం ఘోరమశివం శోణితోదకమ్ ।
అభ్యవర్షన్మహామేఘస్తుములో గర్దభారుణః ॥ 1 ॥

నిపేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః ।
సమే పుష్పచితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా ॥ 2 ॥

శ్యామం రుధిరపర్శంతం బభూవ పరివేషణమ్ ।
అలాతచక్రప్రతిమం ప్రతిగృహ్య దివాకరమ్ ॥ 3 ॥

తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదణ్డం సముచ్చితమ్ ।
సమాక్రమ్య మహాకాయస్తస్థౌ గృధ్రః సుదారుణః ॥ 4 ॥

జనస్థానసమీపే చ సమాక్రమ్య ఖరస్వనాః ।
విస్వరాన్వివిధాంశ్చక్ర్రాంసాదా మృగపక్షిణః ॥ 5 ॥

వ్యాజప్రశ్చ పదీప్తాయాం దిశి వై భైరవస్వనమ్ ।
అశివా యాతు దాహానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః ॥ 6 ॥

ప్రభిన్నగిరిసజ్కాశాస్తోయశోషితధారిణః ।
ఆకాశం తదనాకాశం చక్ర్రీమా బలాహకాః ॥ 7 ॥

బభూవ తిమిరం ఘోరముద్ధతం రోమహర్షణమ్ ।
దిశో వా విదిశో వాపి సువ్యక్తం న చకాశిరే ॥ 8 ॥

క్షతజార్ద్రసవర్ణాభా సన్ధ్యాకాలం వినా బభౌ ।
ఖరస్యాభిముఖం నేదుస్తదా ఘోరా మృగాః ఖగాః ॥ 9 ॥

నిత్యాశివకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః ।

నేదుర్బలస్యాభిముఖం జ్వాలోద్ధారిభిరానవైః ॥ 10 ॥

కబంధః పరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాన్తికే ।
జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానురపర్వణి మహాగ్రహః ॥ 11 ॥

ప్రవాతి మారుతః శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ।
ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖద్యోతసప్రభాః ॥ 12 ॥

సంలీనమీనవిహగా నలిన్యః పుష్పపఙ్కజాః ।
తస్మిన్క్షణే బభూవుశ్చ వినా పుష్పఫలైర్ద్రుమాః ॥ 13 ॥

ఉద్ధూతశ్చ వినా వాతం రేణుర్జలధరారుణః ।
వీచీకూచీతి వాశ్యంతో బభూవుస్తత్ర సారికాః ॥ 14 ॥

ఉల్కాశ్చాపి సనిర్ఘోషా నిపేతుర్ఘోరదర్శనాః ।
ప్రచచాల మహీ చాపి సశైలవనకాననా ॥ 15 ॥

ఖరస్య చ రథస్థస్య నర్దమానస్య ధీమతః ।
ప్రాకమ్పత భుజః సవ్యః ఖరశ్చాస్యావసజ్జత ॥ 16 ॥

సాస్త్రా సమ్పద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః ।
లలాటే చ రుజా జాతా న చ మోహాన్న్యవర్తత ॥ 17 ॥

తాన్సమీక్ష్య మహోత్పాతానుత్థితాన్రోమహర్షణాన్ ।
అబ్రవీద్రాక్షసాన్సర్వాన్ప్రహసన్స ఖరస్తదా ॥ 18 ॥

మహోత్పాతానిమాన్సర్వానుత్థితాన్ఘోరదర్శనాన్ ।
న చింతయామ్యహం వీర్యాదృబలవాన్స్థర్బలానివ ॥ 19 ॥

తారా అపి శరైస్తీక్ష్ణైః పాతయేయం నభస్తలాత్ ।
మృత్యుం మరణధర్మేణ సఙ్కృద్ధో యోజయామ్యహమ్ ॥ 20 ॥

రాఘవం తం బలోత్సిక్తం భ్రాతరం చాపి లక్ష్మణమ్ ।
అహత్వా సాయకైస్తీక్ష్ణైర్నౌపావర్తితుముత్సహే ॥ 21 ॥

సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః ।
యన్నిమిత్తం తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః ॥ 22 ॥

న క్వచిత్ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః ।
యుష్మాకమేతత్ప్రత్యక్షం నానృతం కథయామ్యహమ్ ॥ 23 ॥

దేవరాజమపి క్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినమ్ ।
వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పునస్తౌ చ మానుషౌ ॥ 24 ॥

సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః ।
ప్రహర్షమతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా ॥ 25 ॥

సమేయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాఙ్క్షిణః ।
ఋషయో దేవగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ॥ 26 ॥

సమేత్య చోరుః సహితాస్తేఽన్యాయం పుణ్యకర్మణః ।
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యే చ సమ్మతాః ॥ 27 ॥

జయతాం రాఘవో యుద్ధే పౌలస్త్యైరజనీచరాన్ ।
చక్రా హస్తో యథా యుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ ॥ 28 ॥

ఏతచ్ఛాన్యచ్చ బహుశో బ్రువాణాః పరమర్షయః ।
దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్ ॥ 29 ॥

రథేన తు ఖరో వేగాత్సైన్యస్యాగ్రాద్వినిఃసృతః ।
తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయో రాక్షసాశ్చ వినిఃసృతాః ॥ 30 ॥

శ్యేన గామి పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః ।
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ 31 ॥

మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః ।
ద్వాదశైతే మహావీర్యాః ప్రతస్థరభితః ఖరమ్ ॥ 32 ॥

మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ త్రిశిరాస్తథా ।
చత్వార ఏతే సేనాగ్ర్యా దూషణం పృష్ఠతోఽన్వయః ॥ 33 ॥

సా భీమవేగా సమరాభికామా
సుదారుణా రాక్షసవీర సేనా ।
తౌ రాజపుత్రౌ సహసాభ్యుపేతా
మాలాగ్రహాణామివ చంద్రసూర్యౌ ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

ఆశ్రమం ప్రతి యాతే తు ఖరే ఖరపరాక్రమే ।
తానేవౌత్పాతికాన్త్రామః సహ భ్రాత్రా దదర్శ హ ॥ 1 ॥

తానుత్పాతాన్మహాఘోరానుత్థితాన్రోమహర్షణాన్ ।
ప్రజానామహితాన్దృష్ట్వా వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

ఇమాన్పశ్య మహాబాహో సర్వభూతాపహారిణః ।
సముత్థితాన్మహోత్పాతాన్సంహర్తుం సర్వరాక్షసాన్ ॥ 3 ॥

అమీ రుధిరధారాస్తు విస్మజంతః ఖరస్వనాన్ ।
వ్యోమ్ని మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభారుణాః ॥ 4 ॥

సధూమాశ్చ శరాః సర్వే మమ యుద్ధాభినందినః ।
రుక్మపృష్ఠాని చాపాని వివేష్టంతే చ లక్ష్మణ ॥ 5 ॥

యాదృశా ఇహ కూజన్తి పక్షిణో వనచారిణః ।
అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ ॥ 6 ॥

సమ్ప్రహరస్తు సుమహాన్భవిష్యతి న సంశయః ।
అయమాఖ్యాతి మే బాహుః స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః ॥ 7 ॥

సంనికర్షే తు నః శూర జయం శత్రోః పరాజయమ్ ।
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మణే ॥ 8 ॥

ఉద్యతానాం హి యుద్ధార్థం యేషాం భవతి లక్ష్మణః ।
నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుః పరిక్షయః ॥ 9 ॥

అనాగతవిధానం తు కర్తవ్యం శుభమిచ్ఛతా ।

ఆపదం శక్కుమానేన పురుషేణ విపశ్చితా || 10 ||

తస్మాద్ధృహీత్వా వైదేహీం శరపాణిర్ధనుర్ధరః ।
గుహమాశ్రయశైలస్య దుర్గాం పాదపసంక్కులామ్ || 11 ||

ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి న హి వాక్యమిదం త్వయా ।
శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స మాచిరమ్ || 12 ||

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః సహ సీతయా ।
శరానాదాయ చాపం చ గుహం దుర్గాం సమాశ్రయత్ || 13 ||

తస్మిన్ప్రవిష్టే తు గుహం లక్ష్మణే సహ సీతయా ।
హస్త నిర్ముక్తమిత్యుక్త్వా రామః కవచమావిశత్ || 14 ||

సా తేనాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః ।
బభూవ రామస్తిమిరే విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః || 15 ||

స చాపముద్యమ్య మహచ్ఛరానాదాయ వీర్యవాన్ ।
బభూవావస్థితస్తత్ర జ్యోస్వనైః పూరయన్దిశః || 16 ||

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ।
ఊచుః పరమసన్తస్తా గుహ్యాకాశ్చ పరస్పరమ్ || 17 ||

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి || 18 ||

తతో గమ్భిరనిర్హృదం ఘోరవర్మాయుధధ్వజమ్ ।
అసీకం యాతుధానానాం సమంతాత్ప్రత్యదృశ్యత || 19 ||

సింహనాదం విస్ఫుజతామన్యోన్యమభిగర్జతామ్ ।
చాపాని విస్ఫురయతాం జృమ్భతాం చాప్యభీష్టశః || 20 ||

విప్రఘుష్టస్వనానాం చ దున్దభీంశ్చాపి నిఘ్నతామ్ ।

తేషాం సుతుములః శబ్దః పూరయామాస తద్వనమ్ ॥ 21 ॥

తేన శబ్దేన విత్రస్తాః శ్వాపదా వనచారిణః ।
దుద్రువుర్యత్ర నిఃశబ్దం పృష్ఠతో నావలోకయన్ ॥ 22 ॥

తత్త్వనీకం మహావేగం రామం సముపసర్పత ।
ఘృతనానాప్రహరణం గమ్భీరం సాగరోపమమ్ ॥ 23 ॥

రామోఽపి చారయంశ్చక్షుః సర్వతో రణపణ్డితః ।
దదర్శ ఖరసైన్యం తద్యుద్ధాభిముఖముద్యతమ్ ॥ 24 ॥

వితత్య చ ధనుర్భీమం తూణ్యాశోఽద్భుత్య సాయకాన్ ।
క్రోధమాహారయత్త్రివ్రం వధార్థం సర్వరక్షసామ్ ॥ 25 ॥

దుష్ప్రేక్ష్యః సోఽభవత్క్రుద్ధో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ।
తం దృష్ట్వా తేజసావిష్టం ప్రావ్యథన్వనదేవతాః ॥ 26 ॥

తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా ।
దక్షన్యేవ క్రతుం హస్తుముద్యతస్య పినాకినః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

అవష్టబద్ధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినమ్ ।
దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖరః సహ పురఃసరైః ॥ 1 ॥

తం దృష్ట్వా సగుణం చాపముద్యమ్య ఖరనిఃస్వనమ్ ।
రామస్యాభిముఖం సూతం చోద్యతామిత్యచోదయత్ ॥ 2 ॥

స ఖరస్యాజ్ఞయా సూతస్తురగాన్సమచోదయత్ ।
యత్ర రామో మహాబాహురేకో ధున్వన్ధనుః స్థితః ॥ 3 ॥

తం తు నిష్పృతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః ।
నర్దమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్ ॥ 4 ॥

స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రతో గతః ఖరః ।
బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాఙ్గ ఇవోదితః ॥ 5 ॥

తతస్తం భీమధన్వానం క్రుద్ధాః సర్వే నిశాచరాః ।
రామం నానావిధైః శస్త్రైరభ్యవర్షంత దుర్జయమ్ ॥ 6 ॥

ముద్గరైరాయసైః శూలైః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।
రాక్షసాః సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః ॥ 7 ॥

తే బలాహకసంక్రాశా మహానాదా మహాబలాః ।
అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రామం యుద్ధే జిఘాంసవః ॥ 8 ॥

తే రామే శరవర్షాణి వ్యసృజన్రక్షసాం గుణాః ।
శైలేన్ద్రమివ ధారాభిర్వర్షమాణా మహాధనాః ॥ 9 ॥

స తైః పరివృతో ఘోరై రాఘవో రక్షసాం గణైః ।

తిథిష్వివ మహాదేవో వృతః పారిషదాం గణైః ॥ 10 ॥

తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానైః స రాఘవః ।
ప్రతిజగ్రాహ విశిఖైర్నద్యోఘానివ సాగరః ॥ 11 ॥

స తైః ప్రహరణైర్హోరైర్భిన్నగాత్రో న వివ్యథే ।
రామః ప్రదీప్తైర్బహుభిర్వజ్రైరివ మహాచలః ॥ 12 ॥

స విద్ధః క్షతజాదిగ్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః ।
బభూవ రామః సన్ధ్యాభ్రైర్దివాకర ఇవావృతః ॥ 13 ॥

విషేదుర్దేవగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
ఏకం సహస్రైర్బహుభిస్తదా దృష్ట్వా సమావృతమ్ ॥ 14 ॥

తతో రామః సుసంక్రుద్ధో మణ్డలీకృతకార్ముకః ।
ససర్జ నిశితాన్బాణాఞ్శతశోఽథ సహస్రశః ॥ 15 ॥

దురావారాన్ధర్విషహాన్కాలపాశోపమాన్రణే ।
ముమోచ లీలయా రామః కంజపత్రానజిహ్మాగాన్ ॥ 16 ॥

తే శరాః శత్రుసైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా ।
ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణాన్పాశాః కాలకృతా ఇవ ॥ 17 ॥

భిత్త్వా రాక్షసదేహాన్స్తాన్స్తే శరా రుధిరాప్లుతాః ।
అన్తరిక్షగతా రేజుర్దీప్తాగ్నిసమతేజసః ॥ 18 ॥

అసంఖ్యేయాస్తు రామస్య సాయకాశ్చాపమణ్డలాత్ ।
వినిష్పేతురతీవోగ్రా రక్షః ప్రాణాపహారిణః ॥ 19 ॥

తైర్ధనూంషి ధ్వజాగ్రాణి వర్మాణి చ శిరాంసి చ ।
బహూన్సహస్రాభరణానూరూన్కరికరోపమాన్ ॥ 20 ॥

తతో నాలీకనారాచైస్తీజ్ఞాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః ।
భీమమార్తస్వరం చక్రర్భిద్యమానా నిశాచరాః ॥ 21 ॥

తత్సైన్యం నిశితైర్బాణైరర్దితం మర్మభేదిభిః ।
రామేణ న సుఖం లేభే శుష్కం వనమివాగ్నినా ॥ 22 ॥

కేచిద్భీమబలాః శూరాః శూలాన్ధ్రాన్పరశ్వధాన్ ।
చిక్షిపుః పరమక్రుద్ధా రామాయ రజనీచరాః ॥ 23 ॥

తాని బాణైర్మహాబాహుః శస్త్రాణ్యావార్య రాఘవః ।
జహర సమరే ప్రాణాంశ్చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్ ॥ 24 ॥

అవశిష్టాశ్చ యే తత్ర విషణ్ణాశ్చ నిశాచరాః ।
ఖరమేవాభ్యధావంత శరణార్థం శరార్దితాః ॥ 25 ॥

తాన్సర్వాన్పునరాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః ।
అభ్యధావత కాకుత్స్థం క్రుద్ధో రుద్రమివాంతకః ॥ 26 ॥

నివృత్తాస్తు పునః సర్వే దూషణాశ్రయనిర్భయాః ।
రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ 27 ॥

తద్భభూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్ ।
రామస్యాస్య మహాఘోరం పునస్తేషాం చ రక్షసామ్ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పంచవింశః సర్గః ॥

తద్ద్యుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్ ।
ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్మా రాఘవస్తీక్షణసాయకైః ॥ 1 ॥

ప్రతిగృహ్య చ తద్వరం నిమిలిత ఇవర్షభః ।
రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసామ్ ॥ 2 ॥

తతః క్రోధసమావిప్లవః ప్రదీప్త ఇవ తేజసా ।
శరైరభ్యకిరత్సైన్యం సర్వతః సహదూషణమ్ ॥ 3 ॥

తతః సేనాపతిః క్రుద్ధో దూషణః శత్రుదూషణః ।
జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్ ॥ 4 ॥

వేష్టితం కాఞ్చనైః పట్టైర్దేవసైన్యాభిమర్దనమ్ ।
ఆయనైః శక్కుభిస్తీక్షణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్ ॥ 5 ॥

వజ్రాశనిసమస్పర్శం పరగోపురదారణమ్ ।
తం మహోరగసజ్కాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే ।
దూషణోఽభ్యపతద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః ॥ 6 ॥

తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః ।
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద సహస్తాభరణౌ భుజౌ ॥ 7 ॥

భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని ।
పరిఘశ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః ॥ 8 ॥

స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః ।
విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః ॥ 9 ॥

దృష్ట్వా తం పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే ।
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్యపూజయన్ ॥ 10 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాస్త్రయః సేనాగ్రయాయినః ।
సంహత్యాభ్యుద్రవన్రామం మృత్యుపాశావపాశితాః ।
మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః ॥ 11 ॥

మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ।
స్థూలాక్షః పట్టిశం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వధమ్ ॥ 12 ॥

దృష్ట్వైవాపతతస్తాంస్తు రాఘవః సాయకైః శితైః ।
తీక్ష్ణగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సమ్ప్రాప్తానతిథీనివ ॥ 13 ॥

మహాకపాలస్య శిరశ్చిచ్ఛేద రఘునఙ్గనః ।
అసంఖ్యేయైస్తు బాణౌఘైః ప్రమమాథ ప్రమాథినమ్ ॥ 14 ॥

స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః ।
స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః ॥ 15 ॥

తతః పావకసంక్రాంతైరేమవజ్రవిభూషితైః ।
జఘనశేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః ॥ 16 ॥

తే రుక్మపుష్టా విశిఖాః సధూమా ఇవ పావకాః ।
నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్ ॥ 17 ॥

రక్షసాం తు శతం రామః శతేనైకేన కర్ణినా ।
సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని ॥ 18 ॥

తైర్భిన్నవర్మాభరణాశ్చిన్నభిన్నశరాసనాః ।
నిపేతుః శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః ॥ 19 ॥

తైర్ముక్తకేశైః సమరే పతితైః శోణితోక్షితైః ।

ఆస్తీర్ణా వసుధా కృతాన్న మహావేదిః కుశైరివ ॥ 20 ॥

క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసమ్ ।
బభూవ నిరయ ప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్దమమ్ ॥ 21 ॥

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
హతాన్యేకేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా ॥ 22 ॥

తస్య పైన్యస్య సర్వస్య ఖరః శేషో మహారథః ।
రాక్షసస్త్రిశరాశ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః ॥ 23 ॥

తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే
సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా ।
రథేన రామం మహతా ఖరస్తతః
సమాససాదేన్ద్ర ఇవోద్యతాశనిః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచవింశః సర్గః ॥

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః ।
రాక్షసస్త్రిశిరా నామ సంనిపత్యేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

మాం నియోజయ విక్రాంత సంనివర్తస్వ సాహసాత్ ।
పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్ ॥ 2 ॥

ప్రతిజానామి తే సత్యమాయుధం చాహమాలభే ।
యథా రామం వధిష్యామి వధార్హం సర్వరక్షసామ్ ॥ 3 ॥

అహం వాస్య రణే మృత్యురేష వా సమరే మమ ।
వినివర్త్య రణోత్సాహం ముహూర్తం ప్రాశ్నికో భవ ॥ 4 ॥

ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి ।
మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాస్యసి ॥ 5 ॥

ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ప్రసాదితః ।
గచ్ఛ యుధ్యేత్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయౌ ॥ 6 ॥

త్రిశిరాశ్చ రథేనైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా ।
అభ్యద్రవద్రణే రామం త్రిశృంజ ఇవ పర్వతః ॥ 7 ॥

శరధారా సమూహాన్స మహామేఘ ఇవోత్సృజన్ ।
వ్యసృజత్సదృశం నాదం జలార్ద్రస్యేవ దున్దభేః ॥ 8 ॥

ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।
ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధున్వన్నాయకాఞ్శితాన్ ॥ 9 ॥

స సమ్ప్రహరస్తుములో రామ త్రిశిరసోర్మహాన్ ।

బభూవాతీవ బలినోః సింహకుఞ్జరయోరివ ॥ 10 ॥

తతస్త్రిశిరసా బాణైర్లలాటే తాడితస్త్రిభిః ।
అమర్షీ కుపితో రామః సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

అహో విక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలమ్ ।
పుష్పైరివ శరైర్యస్య లలాటేఽస్మి పరిక్షతః ।
మమాపి ప్రతిగృహ్ణిష్య శరాంశ్చాపగుణచ్యుతాన్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధః శరానాశీవిషోపమాన్ ।
త్రిశిరో వక్షసి క్రుద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ ॥ 13 ॥

చతుర్భిస్తురగానస్య శరైః సంనతపర్వభిః ।
న్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్య వాజినః ॥ 14 ॥

అష్టభిః సాయకైః సూతం రథోపస్థే న్యపాతయత్ ।
రామశ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్చితమ్ ॥ 15 ॥

తతో హతరథాత్తస్మాదుత్పతంతం నిశాచరమ్ ।
బిభేద రామస్తం బాణైర్హృదయే సోఽభవజ్జడః ॥ 16 ॥

సాయకైశ్చాప్రమేయాత్మా సామర్షస్తస్య రక్షసః ।
శిరాంస్యపాతయత్త్రిణి వేగవద్భిస్త్రిభిః శతైః ॥ 17 ॥

స భూమౌ శోణితోద్గారీ రామబాణాభిపీడితః ।
న్యపతత్పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః ॥ 18 ॥

హతశేషాస్తతో భగ్నా రాక్షసాః ఖరసంశ్రయాః ।
ద్రవంతి స్మ న తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రత్రస్తా మృగా ఇవ ॥ 19 ॥

తాన్భరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషితః స్వయమ్ ।
రామమేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చన్ద్రమసం యథా ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ ।
ఖరస్యాప్యభవత్త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్ ॥ 1 ॥

స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యమవిషహ్యం మహాబలమ్ ।
హతమేకేన రామేణ దూషణస్త్రిశిరా అపి ॥ 2 ॥

తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః ।
ఆససాద ఖరో రామం నముచిర్వాసవం యథా ॥ 3 ॥

వికృప్య బలవచ్ఛాపం నారాచాన్తక్తభోజనాన్ ।
ఖరశ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ ॥ 4 ॥

జ్యౌం విధున్వన్సుబహుశః శిషయాస్త్రాణి దర్శయన్ ।
చచార సమరే మార్గాఞ్శూరై రథగతః ఖరః ॥ 5 ॥

స సర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః ।
పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోఽపి సుమహద్ధనుః ॥ 6 ॥

స సాయకైర్దుర్విషహైః సస్ఫులిఙ్గైరివాగ్నిభిః ।
నభశ్చకారావివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః ॥ 7 ॥

తద్బభూవ శితైర్బాణైః ఖరరామవిసర్జితైః ।
పర్యాకాశమనాకాశం సర్వతః శరసంక్కులమ్ ॥ 8 ॥

శరజాలావృతః సూర్యో న తదా స్మ ప్రకాశతే ।
అన్యోన్యవధసంరమ్భాదుభయోః సమ్ప్రయుధ్యతోః ॥ 9 ॥

తతో నాలీకనారాచైస్తీక్షాగ్రైశ్చ వికర్షిభిః ।

ఆజఘాన రణే రామం తోత్రైరివ మహాద్విపమ్ || 10 ||

తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్ ।
దదృశుః సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకమ్ || 11 ||

తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినమ్ ।
దృష్ట్వా నోద్విజతే రామః సింహః క్షుద్రమృగం యథా || 12 ||

తతః సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః ।
ఆససాద రణే రామం పతన్గ ఇవ పావకమ్ || 13 ||

తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః ।
ఖరశ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్పాణిలాఘవమ్ || 14 ||

స పునస్త్యపరాన్సప్త శరానాదాయ వర్మణి ।
నిజఘాన రణే క్రుద్ధః శక్రాశనిసమప్రభాన్ || 15 ||

తతస్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తైః సుపర్వభిః ।
పపాత కవచం భూమౌ రామస్యోదిత్యవర్చసః || 16 ||

స శరైరర్పితః క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః ।
రరాజ సమరే రామో విధూమోఽగ్నిరివ జ్వలన్ || 17 ||

తతో గమ్భిరనిర్హృదం రామః శత్రునిబర్హణః ।
చకారాంతాయ స రిపోః సజ్యమన్యన్మహద్ధనుః || 18 ||

సుమహద్వైష్ణవం యత్తదతిస్సృష్టం మహర్షిణా ।
వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత || 19 ||

తతః కనకపుఞ్జైస్తు శరైః సంనతపర్వభిః ।
చిచ్ఛేద రామః సఙ్క్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్ || 20 ||

స దర్శనీయో బహుధా విచ్ఛిన్నః కాఞ్చనో ధ్వజః ।

జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానామివాజ్ఞయా ॥ 21 ॥

తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః ।
వివ్యాధ హృది మర్మజ్ఞో మాతజ్జమివ తోమరైః ॥ 22 ॥

స రామో బహుభిర్బాణైః ఖరకార్ముకనిఃసృతైః ।
విద్ధో రుధిరసిక్తాజ్ఞో బభూవ రుషితో భృశమ్ ॥ 23 ॥

స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే ।
ముమోచ పరమేష్వాసః షట్సురానభిలక్షితాన్ ॥ 24 ॥

శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరథార్పయత్ ।
త్రిభిశ్చన్ద్రార్ధవక్త్రైశ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ ॥ 25 ॥

తతః పశ్చాన్మహాతేజా నారాచాన్భస్కరోపమాన్ ।
జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధస్త్రయోదశ శిలాశితాన్ ॥ 26 ॥

తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ ।
షష్ఠేన చ శిరః సజ్జ్యే చిచ్ఛేద ఖరసారథేః ॥ 27 ॥

త్రిభిస్త్రివేణుం బలవాన్ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః
ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః ।
భిత్త్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ
త్రయోదశేనేన్ద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్ ॥ 28 ॥

ప్రభగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః ।
గదాపాణిరవప్లుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖరస్తదా ॥ 29 ॥

తత్కర్మ రామస్య మహారథస్య
సమేత్య దేవాశ్చ మహర్షయశ్చ ।
అపూజయన్ప్రాజ్ఞాలయః ప్రహృష్టాః
తదా విమానాగ్రగతాః సమేతాః ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

ఖరం తు విరథం రామో గదాపాణిమవస్థితమ్ ।
మృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

గజాశ్వరథసమ్బాధే బలే మహతి తిష్ఠతా ।
కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజగుప్సితమ్ ॥ 2 ॥

ఉద్యేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ ।
త్రయాణామపి లోకానామీశ్వరోఽపి న తిష్ఠతి ॥ 3 ॥

కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర ।
తీక్షణం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్టమివాగతమ్ ॥ 4 ॥

లోభాత్పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే ।
భ్రష్టః పశ్యతి తస్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ ॥ 5 ॥

వసతో దణ్డకారణ్యే తాపసాన్ధర్మచారిణః ।
కిం ను హత్వా మహాభాగాన్ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస ॥ 6 ॥

న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోకజగుప్సితాః ।
ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీర్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః ॥ 7 ॥

అవశ్యం లభతే కర్తా ఫలం పాపస్య కర్మణః ।
ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమః పుష్పమివార్తవమ్ ॥ 8 ॥

నచిరాత్ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్ ।
సవిషాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర ॥ 9 ॥

పాపమాచ్ఛరతాం ఘోరం లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతామ్ ।

అహమాసాదితో రాజా ప్రాణాన్వన్తుం నిశాచర ॥ 10 ॥

అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాః శరాః కాఞ్చనభూషణాః ।
విదార్య నిపతిష్యన్తి వల్మీకమివ పన్నగాః ॥ 11 ॥

యే త్వయా దణ్డకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః ।
తానద్య నిహతః సజ్జ్యే ససైన్యోఽనుగమిష్యసి ॥ 12 ॥

అద్య త్వాం నిహతం బాణైః పశ్యన్తు పరమర్షయః ।
నిరయస్థం విమానస్థా యే త్వయా హింసితాః పురా ॥ 13 ॥

ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ ।
అద్య తే పాతయిష్యామి శిరస్తాలఫలం యథా ॥ 14 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ క్రుద్ధః సంరక్తలోచనః ।
ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రహసన్కృధమూర్ఛితః ॥ 15 ॥

ప్రాకృతాన్రాక్షసాన్వాత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ ।
ఆత్మనా కథమాత్మానమప్రశస్యం ప్రశంససి ॥ 16 ॥

విక్రాంతా బలవన్తో వా యే భవన్తి నరర్షభాః ।
కథయన్తి న తే కిఞ్చిత్తేజసా స్వేన గర్వితాః ॥ 17 ॥

ప్రాకృతాన్స్వకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియపాంసనాః ।
నిరర్థకం వికత్థన్తే యథా రామ వికత్థసే ॥ 18 ॥

కులం వ్యపదిశన్వీరః సమరే కోఽభిధాన్యతి ।
మృత్యుకాలే హి సమ్రాప్తే స్వయమప్రస్తవే స్తవమ్ ॥ 19 ॥

సర్వథా తు లఘుత్వం తే కత్థనేన విదర్శితమ్ ।
సువర్ణప్రతిరూపేణ తప్తేనేవ కుశాగ్నినా ॥ 20 ॥

న తు మామిహ తిష్ఠన్తం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్ ।

ధరాధరమివాకమృతం పర్వతం ధాతుభిశ్చితమ్ || 21 ||

పర్యాప్తోఽహం గదాపాణీర్హస్తం ప్రాణాన్రణే తవ ।
త్రయాణామపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాన్తకః || 22 ||

కామం బహ్వపి వక్తవ్యం త్వయి వక్ష్యామి న త్వహమ్ ।
అన్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్ || 23 ||

చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే ।
త్వద్విద్యానాశాత్కరోమ్యద్య తేషామశ్రుప్రమార్జనమ్ || 24 ||

ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధస్తాం గదాం పరమాఙ్గదామ్ ।
ఖరశ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తామశనిం యథా || 25 ||

ఖరబాహుప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా ।
భస్మవృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాగాత్తత్సమీపతః || 26 ||

తామాపతన్తిం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదా ।
అన్తరిక్షగతాం రామశ్చిచ్ఛేద బహుధా శరైః || 27 ||

సా విశిర్ణా శరైర్భిన్నా పపాత ధరణీతలే ।
గదామన్త్రోషధిబలైర్వావ్యలీల వినిపాతితా || 28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టావింశః సర్గః ||

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

భిత్త్వా తు తాం గదాం బాణై రాఘవో ధర్మవత్సలః ।
స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఏతత్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ ।
శక్తిహీనతరో మత్తో వృథా త్వముపగర్జితమ్ ॥ 2 ॥

ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా ।
అభిధానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యయఘాతినీ ॥ 3 ॥

యత్త్వయోక్తం వినష్టానామిదమశ్రుప్రమార్జనమ్ ।
రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః ॥ 4 ॥

నీచస్య ఘృద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః ।
ప్రాణానపహరిష్యామి గరుత్మానమృతం యథా ॥ 5 ॥

అద్య తే భిన్నకణ్ఠస్య ఫేనబుద్బుదభూషితమ్ ।
విదారితస్య మద్బాణైర్మహీ పాస్యతి శోణితమ్ ॥ 6 ॥

పాంసురూషితసర్వాఙ్గః స్తన్తన్యస్తభుజద్వయః ।
స్వప్స్యనే గాం సమాశ్లిష్య దుర్లభాం ప్రమదామివ ॥ 7 ॥

ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే ।
భవిష్యన్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దణ్డకా ఇమే ॥ 8 ॥

జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షసమచ్ఛరైః ।
నిర్భయా విచరిష్యన్తి సర్వతో మునయో వనే ॥ 9 ॥

అద్య విప్రసరిష్యన్తి రాక్షసోఽహతబాన్ధవాః ।

బాష్పార్ద్రవదనా దీనా భయాదన్యభయావహః ॥ 10 ॥

అద్య శోకరసజ్ఞాస్తా భవిష్యన్తి నిశాచర ।
అనురూపకులాః పత్నీన్యా యాసాం త్వం పతిరీదృశః ॥ 11 ॥

నృశంసశీల క్షుద్రాత్మన్నిత్యం బ్రాహ్మణకణ్ణక ।
త్వత్కృతే శక్కితైరగ్నౌ మునిభిః పాత్యతే హవిః ॥ 12 ॥

తమేవమభిసంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే ।
ఖరో నిర్భర్త్యయామాస రోషాత్తరతర స్వనః ॥ 13 ॥

దృఢం ఖల్వవలిప్తోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః ।
వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే ॥ 14 ॥

కాలపాశపరిక్షిప్తా భవన్తి పురుషా హి యే ।
కార్యాకార్యం న జానన్తి తే నిరస్తషడిన్ద్రియాః ॥ 15 ॥

ఏవముక్త్వా తతో రామం సంరుధ్య భృకుటిం తతః ।
స దదర్శ మహాసాలమవిదూరే నిశాచరః ॥ 16 ॥

రణే ప్రహరణస్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్ ।
స తముత్పాటయామాస సన్దృశ్య దశనచ్ఛదమ్ ॥ 17 ॥

తం సముత్క్షిప్య బాహుభ్యాం వినర్దిత్వా మహాబలః ।
రామముద్దిశ్య చిక్షేప హతస్తవమితి చాబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

తమాపతన్తం బాణౌఘైశ్చిత్త్వా రామః ప్రతాపవాన్ ।
రోషమాహారయత్త్రిప్తం నిహన్తుం సమరే ఖరమ్ ॥ 19 ॥

జాతన్వేదస్తతో రామో రోషాద్రక్తాన్తలోచనః ।
నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరమ్ ॥ 20 ॥

తస్య బాణాన్తరాద్రక్తం బహు సుస్రావ ఫేనిలమ్ ।

గిరేః ప్రస్తవణస్యేవ తోయధారాపరిస్తవః ॥ 21 ॥

విహ్వలః స కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే ।
మత్తో రుధిరగన్ధేన తమేవాభ్యద్రవద్దుగ్రతమ్ ॥ 22 ॥

తమాపతన్తం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్ ।
అపసర్పత్ప్రతిపదం కిఞ్చిత్త్వరితవిక్రమః ॥ 23 ॥

తతః పావకసజ్కాశం బధాయ సమరే శరమ్ ।
ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదణ్డమివాపరమ్ ॥ 24 ॥

స తద్దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా ।
సన్దధే చ స ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి ॥ 25 ॥

స విముక్తో మహాబాణో నిర్ఘాతసమనిఃస్వనః ।
రామేణ ధనురుద్యమ్య ఖరస్యోరసి చాపతత్ ॥ 26 ॥

స పపాత ఖరో భూమౌ దహ్యమానః శరాగ్నినా ।
రుద్రేణైవ వినిర్దగ్ధః శ్వేతారణ్యే యథాన్ధకః ॥ 27 ॥

స వృత్ర ఇవ వజ్రేణ ఫేనేన నముచిర్యథా ।
బలో వేన్ద్రాశనిహతో నిపపాత హతః ఖరః ॥ 28 ॥

తతో రాజర్షయః సర్వే సజ్గతాః పరమర్షయః ।
సభాజ్య ముదితా రామమిదం వచనమబ్రువన్ ॥ 29 ॥

ఏతదర్థం మహాతేజా మహేన్ద్రః పాకశాసనః ।
శరభఙ్గాశ్రమం పుణ్యమాజగామ పురన్దరః ॥ 30 ॥

ఆనీతస్త్యమిమం దేశముపాయేన మహర్షిభిః ।
ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణామ్ ॥ 31 ॥

తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ ।

సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దణ్డకేషు మహర్షయః ॥ 32 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణః సహ సీతయా ।
గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ ॥ 33 ॥

తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః ।
ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాభివాదితః ॥ 34 ॥

తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్ ।
బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

తతః శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ ।
హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧ ॥

దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసం రణే ।
దృష్ట్వా పునర్మహానాదం ననాద జలదోపమా ॥ ౨ ॥

సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమన్యైః సుదుష్కరమ్ ।
జగామ పరమౌద్విగ్నా లక్ష్మ్యం రావణపాలితామ్ ॥ ౩ ॥

స దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసమ్ ।
ఉపోపవిష్టం సచివైర్మరుద్భిరివ వాసవమ్ ॥ ౪ ॥

ఆసీనం సూర్యసంకృశే కాఞ్చనే పరమాసనే ।
రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంతమివ పావకమ్ ॥ ౫ ॥

దేవగన్ధర్వభూతానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ।
అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తాననమివాన్తకమ్ ॥ ౬ ॥

దేవాసురవిమర్దేషు వజ్రాశనికృతవ్రణమ్ ।
ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసమ్ ॥ ౭ ॥

వింశదుభ్బజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదమ్ ।
విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్ష్మణలక్షితమ్ ॥ ౮ ॥

స్నిగ్ధవైదూర్యసంకృశం తప్తకాఞ్చనకుణ్డలమ్ ।
సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్ ॥ ౯ ॥

విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవసంయుగే ।

ఆహతాఙ్గం సమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా ॥ 10 ॥

అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షిప్రకారిణమ్ ।
క్షేప్తారం పర్వతాగ్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్ ॥ 11 ॥

ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్ ।
సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా ॥ 12 ॥

పురీం భోగవతీం గత్వా పరాజిత్య చ వాసుకిమ్ ।
తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః ॥ 13 ॥

కైలాసం పర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనమ్ ।
విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః ॥ 14 ॥

వనం చైత్రరథం దివ్యం నలినీం నన్దనం వనమ్ ।
వినాశయతి యః క్రోధాద్దేవోద్యానాని వీర్యవాన్ ॥ 15 ॥

చన్ద్రసూర్యౌ మహాభాగావుత్తిష్టంతౌ పరస్తపౌ ।
నివారయతి బాహుభ్యాం యః శైలశిఖరోపమః ॥ 16 ॥

దశవర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్యా మహావనే ।
పురా స్వయమ్భువే ధీరః శిరాంస్యపజహార యః ॥ 17 ॥

దేవదానవగన్ధర్వపిశాచపతగోరగైః ।
అభయం యస్య సన్క్రామే మృత్యుతో మానుషాదృతే ॥ 18 ॥

మన్తరభితుష్టం పుణ్యమధ్వరేషు ద్విజాతిభిః ।
హవిర్ధానేషు యః సోమముపహన్తి మహాబలః ॥ 19 ॥

ఆప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్ ।
కర్కశం నిరనుక్రోశం ప్రజానామహితే రతమ్ ।
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ 20 ॥

రాక్షసీ భ్రాతరం క్రూరం సా దదర్శ మహాబలమ్ ।
తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్ ।
రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్య కులనందనమ్ ॥ 21 ॥

తమబ్రవీద్దీప్తవిశాలలోచనమ్
ప్రదర్శయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా ।
సుదారుణం వాక్యమభీతచారిణీ
మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

తతః శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్ ।
అమాత్యమధ్యే సజ్కుద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరవృత్తో నిరజ్కుశః ।
సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోద్ధవ్యం నావబుధ్యసే ॥ 2 ॥

సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్ ।
లుబ్ధం న బహు మన్యంతే శ్మశానాగ్నిమివ ప్రజాః ॥ 3 ॥

స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః ।
స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్యైర్వివశ్యతి ॥ 4 ॥

అయుక్తచారం దుర్దర్శమస్వాధీనం నరాధిపమ్ ।
వర్జయన్తి నరా దూరాన్నదీపజ్కమివ ద్విపాః ॥ 5 ॥

యే న రక్షన్తి విషయమస్వాధీనా నరాధిపః ।
తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశంతే గిరయః సాగరే యథా ॥ 6 ॥

ఆత్మవద్భిర్విగృహ్య త్వం దేవగన్ధర్వదానవైః ।
అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి ॥ 7 ॥

యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వర ।
అస్వాధీనా నరేంద్రాణాం ప్రాకృతైస్తే జనైః సమాః ॥ 8 ॥

యస్మాత్పశ్యన్తి దూరస్థాన్సర్వాన్ధాన్నరాధిపాః ।
చారేణ తస్మాదుచ్యంతే రాజానో దీర్ఘచక్షుషః ॥ 9 ॥

అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైః సచివైర్వృతమ్ ।

స్వజనం చ జనస్థానం హతం యో నావబుధ్యసే ॥ 10 ॥

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ 11 ॥

ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దణ్డకాః ।
ధర్షితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 12 ॥

త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ ।
విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే ॥ 13 ॥

తీక్షమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శతమ్ ।
వ్యసనే సర్వభూతాని నాభిధావంతి పార్థివమ్ ॥ 14 ॥

అతిమానినమగ్రాహ్యమాత్మసమ్భవితం నరమ్ ।
క్రోధనం వ్యసనే హంతి స్వజనోఽపి నరాధిపమ్ ॥ 15 ॥

నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ ।
క్షీప్రం రాజ్యాచ్యుత్యో దీనస్త్రణైస్తుల్యో భవిష్యతి ॥ 16 ॥

శుష్కకాష్టైర్భవేత్కార్యం లోష్టైరపి చ పాంసుభిః ।
న తు స్థానాత్పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసుధాధిపైః ॥ 17 ॥

ఉపభుక్తం యథా వాసః స్రజో వా మృదితా యథా ।
ఏవం రాజ్యాత్పరిభ్రష్టః సమర్థోఽపి నిరర్థకః ॥ 18 ॥

అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః ।
కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్ ॥ 19 ॥

నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా ।
వ్యక్తక్రోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః ॥ 20 ॥

త్వం తు రావణదుర్బుద్ధిర్గుణైరేతైర్వివర్జితః ।
యస్య తేఽవిదితశ్చారై రక్షసాం సుమహాన్వధః ॥ 21 ॥

పరావమంతా విషయేషు సజ్జతో
నదేశ కాలప్రవిభాగ తత్త్వవిత్ ।
అయుక్తబుద్ధిర్గుణదోషనిశ్చయే
విపన్నరాజ్యో న చిరాద్విపత్స్యతే ॥ 22 ॥

ఇతి స్వదోషాన్పరికీర్తితాన్స్తయా
సమిష్య బుద్ధ్యా షణ్డదాచరేశ్వరః ।
ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో
విచిన్తయామాస చిరం స రావణః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

తతః శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువతీం పరుషం వచః ।
అమాత్యమధ్యే సజ్కుద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః ॥ 1 ॥

కశ్చ రామః కథం వీర్యః కిం రూపః కిం పరాక్రమః ।
కిమర్థం దణ్డకారణ్యం ప్రవిష్టశ్చ సుదుశ్చరమ్ ॥ 2 ॥

ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః ।
ఖరశ్చ నిహతం సజ్జ్యే దూషణస్త్రిశరాస్తథా ॥ 3 ॥

ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
తతో రామం యథాన్యాయమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 4 ॥

దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షశ్చీరకృష్ణాజినామ్బరః ।
కన్దర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః ॥ 5 ॥

శక్రచాపనిభం చాపం వికృష్య కనకాఙ్గదమ్ ।
దీప్తాన్విపతి నారాచాన్సర్పానివ మహావిషాన్ ॥ 6 ॥

నాదదానం శరాన్ఘోరాన్న ముఞ్చంతం మహాబలమ్ ।
న కార్ముకం వికర్షంతం రామం పశ్యామి సంయుగే ॥ 7 ॥

హన్యమానం తు తత్త్రైన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః ।
ఇన్ద్రేణైవోత్తమం సన్యమాహతం త్వశ్మవృష్టిభిః ॥ 8 ॥

రక్షసాం భీమవీర్యాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ ।
నిహతాని శరైస్తీక్షణైస్తేనైకేన పదాతినా ॥ 9 ॥

అర్ధాధికముహూర్తేన ఖరశ్చ సహదూషణః ।

ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దణ్డకాః ॥ 10 ॥

ఏకా కథఞ్చిన్ముక్తాహం పరిభూయ మహాత్మనా ।
స్త్రీవధం శక్కుమానేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ 11 ॥

భ్రాతా చాస్య మహాతేజా గుణతస్తుల్యవిక్రమః ।
అనురక్తశ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ 12 ॥

అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్బలీ ।
రామస్య దక్షిణే బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిష్చరః ॥ 13 ॥

రామస్య తు విశాలాక్షీ ధర్మపత్ని యశస్వినీ ।
సీతా నామ వరారోహ వైదేహీ తనుమధ్యమా ॥ 14 ॥

నైవ దేవీ న గన్ధర్వా న యక్షీ న చ కిన్సరీ ।
తథారూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహితలే ॥ 15 ॥

యస్య సీతా భవేద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్వజేత్ ।
అతిజీవేత్స సర్వేషు లోకేష్వపి పురన్దరాత్ ॥ 16 ॥

సా సుశీలా వపుఃశ్లాఘ్యా రూపేణాప్రతిమా భువి ।
తవానురూపా భార్యా సా త్వం చ తస్యాస్తథా పతిః ॥ 17 ॥

తాం తు విస్తీర్ణజఘనాం పీనోత్తుజ్గపయోధరామ్ ।
భార్యార్థే తు తవానేతుముద్యతాహం వరాననామ్ ॥ 18 ॥

తాం తు దృష్ట్వాద్య వైదేహీం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ।
మన్మథస్య శరాణాం చ త్వం విధేయో భవిష్యసి ॥ 19 ॥

యది తస్యామభిప్రాయో భార్యార్థే తవ జాయతే ।
శీఘ్రముద్ధ్రియతాం పాదో జయార్థమిహ దక్షిణః ॥ 20 ॥

కురు ప్రియం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర ।
వధాత్తస్య నృశంసస్య రామస్యాశ్రమవాసినః ॥ 21 ॥

తం శరైర్నిశితైర్హత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్ ।
హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావదుపభోక్ష్యసే ॥ 22 ॥

రోచతే యది తే వాక్యం మమైతద్రాక్షసేశ్వర ।
క్రియతాం నిర్విశజ్జేన వచనం మమ రాఘవ ॥ 23 ॥

నిశమ్య రామేణ శరైరజిహ్మగైర్-
హతాఞ్జనస్థానగతాన్నిశాచరాన్ ।
ఖరం చ బుద్ధ్వా నిహతం చ దూషణమ్
త్వమద్య కృత్యం ప్రతిపత్తుమర్హసి ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

తతః శూర్పణఖా వాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా రోమహర్షణమ్ ।
సచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్వా జగామ హ ॥ 1 ॥

తత్కార్యమనుగమ్యాథ యథావదుపలభ్య చ ।
దోషాణాం చ గుణానాం చ సమృధార్య బలాబలమ్ ॥ 2 ॥

ఇతి కర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ।
స్థిరబుద్ధిస్తతో రమ్యాం యానశాలాం జగామ హ ॥ 3 ॥

యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నం రాక్షసాధిపః ।
సూతం సఞ్చోదయామాస రథః సంయుజ్యతామితి ॥ 4 ॥

ఏవముక్తః క్షణేనైవ సారథిర్లఘువిక్రమః ।
రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమతముత్తమమ్ ॥ 5 ॥

కాఞ్చనం రథమాస్థాయ కామగం రత్నభూషితమ్ ।
పిశాచవదనైర్యుక్తం ఖరైః కనకభూషణైః ॥ 6 ॥

మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః ।
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్యయౌ నదనదీపతిమ్ ॥ 7 ॥

స శ్వేతబాలవ్యసనః శ్వేతచ్ఛత్రో దశాననః ।
స్నిగ్ధవైదూర్యసంక్రాశస్తప్తకాఞ్చనభూషణః ॥ 8 ॥

దశాస్యో వింశతిభుజో దర్శనీయ పరిచ్ఛదః ।
త్రిదశారిర్మునీన్ద్రఘ్నో దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్ ॥ 9 ॥

కామగం రథమాస్థాయ శుశుభే రాక్షసాధిపః ।

విద్యున్మణ్డలవాన్మేఘః సబలాక ఇవామ్భరే ॥ 10 ॥

సశైలం సాగరానూపం వీర్యవానవలోకయన్ ।
నానాపుష్పఫలైర్వృక్షైరనుకీర్ణం సహస్రశః ॥ 11 ॥

శీతమఙ్గలతోయాభిః పద్మినీభిః సమన్తతః ।
విశాలైరాశ్రమపదైర్వేదిమద్భిః సమావృతమ్ ॥ 12 ॥

కదల్యాథకిసమ్బాధం నాలికేరోపశోభితమ్ ।
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ తరుభిశ్చ సుపుష్పితైః ॥ 13 ॥

అత్యన్తనియతాహారైః శోభితం పరమర్షిభిః ।
నాగైః సుపరైర్గర్భవైః కింనరైశ్చ సహస్రశః ॥ 14 ॥

జితకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చామణైశ్చోపశోభితమ్ ।
ఆజైర్వైఖానసైర్మాషైర్వాంశులైశ్చైర్మరీచిపైః ॥ 15 ॥

దివ్యాభరణమాల్యాభిర్ద్వివ్యరూపాభిరావృతమ్ ।
క్రీడా రతివిధిజ్ఞాభిరప్సరోభిః సహస్రశః ॥ 16 ॥

సేవితం దేవపత్నీభిః శ్రీమతీభిః శ్రియా వృతమ్ ।
దేవదానవసజ్జైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః ॥ 17 ॥

హంసక్రౌంచృష్ణవాకీర్ణం సారసైః సమ్ప్రణాదితమ్ ।
వైడూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా ॥ 18 ॥

పాణ్డురాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ ।
తూర్యగీతాభిజష్టాని విమానాని సమన్తతః ॥ 19 ॥

తపసా జితలోకానాం కామగాన్యభిసమ్పృతన్ ।
గన్ధర్వాప్సరస్త్యైవ దదర్శ ధనదానుజః ॥ 20 ॥

నిర్యాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః ।
వనాని పశ్యన్సోమ్యాని పూణతృప్తికరాణి చ ॥ 21 ॥

అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్యపవనాని చ ।
తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినామ్ ॥ 22 ॥

పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ ।
ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః ॥ 23 ॥

శఙ్ఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాలనిచయం తథా ।
కాఞ్చనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః ॥ 24 ॥

ప్రసవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ ।
ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నైరావృతాని చ ॥ 25 ॥

హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరాణ్యవలోకయన్ ।
తం సమం సర్వతః స్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శమారుతమ్ ॥ 26 ॥

అనూపం సింధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్ ।
తత్రాపశ్యత్స మేఘాభం న్యగ్రోధమృషిభిర్వృతమ్ ॥ 27 ॥

సమంతాద్యస్య తాః శాఖాః శతయోజనమాయతాః ।
యస్య హస్తినమాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్ ।
భిక్షార్థం గరుడః శాఖామాజగామ మహాబలః ॥ 28 ॥

తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః ।
సుపర్ణః పర్ణబహులాం బభ్రౌథ మహాబలః ॥ 29 ॥

తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీచిపాః ।
అజా బభూవుర్ధ్రామ్రాశ్చ సఙ్గతాః పరమర్షయః ॥ 30 ॥

తేషాం దయార్థం గరుడస్తాం శాఖాం శతయోజనామ్ ।
జగామాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ ॥ 31 ॥

ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్ ।
నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః ।
ప్రహర్షమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్ ॥ 32 ॥

స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః ।
అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ 33 ॥

అయోజాలాని నిర్మథ్య భిత్త్వా రత్నగృహం వరమ్ ।
మహేంద్రభవనాద్గుప్తమాజహారామృతం తతః ॥ 34 ॥

తం మహర్షిగణైర్జుష్టం సుపర్ణకృతలక్షణమ్ ।
నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోథం దదర్శ ధనదానుజః ॥ 35 ॥

తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః ।
దదర్శాశ్రమమేకాంతే పుణ్యే రమ్యే వనాంతరే ॥ 36 ॥

తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కలధారిణమ్ ।
దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్ ॥ 37 ॥

స రావణః సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా ।
తతః పశ్చాదిదం వాక్యమబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భాషతః ।
ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య భవాన్తి పరమా గతిః ॥ 1 ॥

జానీషే త్వం జనస్థానం భ్రాతా యత్ర ఖరో మమ ।
దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా శూర్పణఖా చ మే ॥ 2 ॥

త్రిశిరాశ్చ మహాతేజా రాక్షసః పిశితాశనః ।
అన్యే చ బహవః శూరా లబ్ధలక్షా నిశాచరాః ॥ 3 ॥

వసన్తి మన్నియోగేన అధివాసం చ రాక్షసః ।
బాధమానా మహారణ్యే మునీన్యే ధర్మచారిణః ॥ 4 ॥

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
శూరాణాం లబ్ధలక్షాణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ 5 ॥

తే త్విదానీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః ।
సజ్జతాః పరమాయత్తా రామేణ సహ సంయుగే ॥ 6 ॥

తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూర్ధని ।
అనుక్త్వా పరుషం కింశ్చిచ్ఛరైర్వాపారితం ధనుః ॥ 7 ॥

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైర్మానుషేణ పదాతినా ॥ 8 ॥

ఖరశ్చ నిహతః సజ్ఞేయే దూషణశ్చ నిపాతితః ।
హత్వా త్రిశిరసం చాపి నిర్భయా దణ్డకాః కృతాః ॥ 9 ॥

పిత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సభార్యః క్షీణజీవితః ।

స హస్తా తస్య వైస్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః ॥ 10 ॥

అశీలః కర్కశస్త్రీక్షో మూర్ఖో లుబ్ధోఽజితేంద్రియః ।
త్యక్తధర్మస్తవధర్మాత్మా భూతానామహితే రతః ॥ 11 ॥

యేన వైరం వినారణ్యే సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలమ్ ।
కర్ణనాసాపహరేణ భగినీ మే విరూపితా ॥ 12 ॥

తస్య భార్యాం జనస్థానాత్సితాం సురసుతోపమామ్ ।
ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయస్తత్ర మే భవ ॥ 13 ॥

త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల ।
భ్రాతృభిశ్చ సురాన్యుద్ధే సమగ్రాన్నాభిచింతయే ॥ 14 ॥

తత్సహాయో భవ త్వం మే సమర్థో హ్యసి రాక్షస ।
వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశస్తవ ॥ 15 ॥

ఏతదర్థమహం ప్రాప్తస్తత్సమీపం నిశాచర ।
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ ॥ 16 ॥

సౌవర్ణస్తవం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిన్దుభిః ।
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర ॥ 17 ॥

త్వాం తు నిఃసంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్ ।
గృహ్యతామితి భర్తారం లక్ష్మణం చాభిధాన్యతి ॥ 18 ॥

తత్తన్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్ ।
నిరాబాధో హరిష్యామి రాహుశ్చన్ద్రప్రభామివ ॥ 19 ॥

తతః పశ్చాత్సుఖం రామే భార్యాహరణకర్హితే ।
విస్రబ్ధం ప్రహరిష్యామి కృతార్థేనాన్తరాత్మనా ॥ 20 ॥

తస్య రామకథాం శ్రుత్వా మారీచస్య మహాత్మనః ।
శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్రస్తో బభూవ చ ॥ 21 ॥

స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతా
మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః ।
కృతాఙ్గాలిస్తత్త్వమువాచ వాక్యమ్
హితం చ తస్మై హితమాత్మనశ్చ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ 1 ॥

సులభాః పురుషా రాజన్సతతం ప్రియవాదినః ।
అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ 2 ॥

న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్ ।
అయుక్తచారశ్చపతో మహేంద్రవరుణోపమమ్ ॥ 3 ॥

అపి స్వస్తి భవేత్తాత సర్వేషాం భువి రక్షసామ్ ।
అపి రామో న సజ్కుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ 4 ॥

అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా ।
అపి సీతా నిమిత్తం చ న భవేద్వ్యసనం మహత్ ॥ 5 ॥

అపి త్వామీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరజ్కుశమ్ ।
న వినశ్యేత్పురీ లజ్కా త్వయా సహ సరాక్షసా ॥ 6 ॥

త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుఃశీలః పాపమన్రితః ।
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హన్తి దుర్మతిః ॥ 7 ॥

న చ పిత్రా పరిత్యక్తో నామర్యాదః కథంచన ।
న లుబ్ధో న చ దుఃశీలో న చ క్షత్రియపాంసనః ॥ 8 ॥

న చ ధర్మగుణైర్హిన్యైః కౌసల్యానన్దవర్ధనః ।
న చ తీక్ష్ణో హి భూతానాం సర్వేషాం చ హితే రతః ॥ 9 ॥

వఞ్చితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా సత్యవాదినమ్ ।

కరిష్యామితి ధర్మాత్మా తతః ప్రవ్రజితో వనమ్ ॥ 10 ॥

కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుర్దశరథస్య చ ।
హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ 11 ॥

న రామః కర్కశస్తాత నావిద్వాన్నాజితేన్ద్రియః ।
అన్యతం న శ్రుతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమర్హసి ॥ 12 ॥

రామో విగ్రహవాన్ధర్మః సాధుః సత్యపరాక్రమః ।
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానామివ వాసవః ॥ 13 ॥

కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా ।
ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభామివ వివస్వతః ॥ 14 ॥

శరార్చిషమనాధృష్యం చాపఖడ్గేన్ధనం రణే ।
రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వమర్హసి ॥ 15 ॥

ధనుర్వ్యాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్షణమ్ ।
చాపబాణధరం వీరం శత్రుసేనాపహారిణమ్ ॥ 16 ॥

రాజ్యం సుఖం చ సన్త్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః ।
నాత్యాసాదయితుం తాత రామాన్తకమిహార్హసి ॥ 17 ॥

అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా ।
న త్వం సమర్థస్తాం హర్తుం రామచాపాశ్రయాం వనే ॥ 18 ॥

ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమనువ్రతా ।
దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా ॥ 19 ॥

కిముద్యమం వ్యర్థమిమం కృత్వా తే రాక్షసాధిప ।
దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదన్తం తవ జీవితమ్ ।
జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్ ॥ 20 ॥

స సర్వైః సచివైః సార్థం విభీషణపురస్కృతైః ।
మన్త్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ॥ 21 ॥

దోషాణాం చ గుణానాం చ సమృద్ధాఝ్య బలాబలమ్ ।
ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః ।
హితం హి తవ నిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తుమర్హసి ॥ 22 ॥

అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే
సమాగమం కోసలరాజసూనునా ।
ఇదం హి భూయః శృణు వాక్యముత్తమమ్
క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరాధిప ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచమిశంశః సర్గః ॥

॥ పట్రింశః సర్గః ॥

కదాచిదప్యహం వీర్యాత్పర్యటన్పుథీవీమిమామ్ ।
బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్పర్వతోపమః ॥ 1 ॥

నీలజీమూతసజ్కాశస్తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ।
భయం లోకస్య జనయన్కిరీటీ పరిఘాయుధః ।
వ్యచరం దణ్డకారణ్యమృషిమాంసాని భక్షయన్ ॥ 2 ॥

విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః ।
స్వయం గత్వా దశరథం నరేన్ద్రమిదమబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

అయం రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః ।
మారీచాన్యే భయం ఘోరం సముత్పన్నం నరేశ్వర ॥ 4 ॥

ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా ।
ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ॥ 5 ॥

ఊన షోడశ వర్షోఽయమకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః ।
కామం తు మమ యత్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి ।
బధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రుం తవ యథేప్సితమ్ ॥ 6 ॥

ఇత్యేవముక్తః స మునీ రాజానం పునరబ్రవీత్ ।
రామాన్నాన్యద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః ॥ 7 ॥

బాలోఽప్యేష మహాతేజాః సమర్థస్తస్య నిగ్రహే ।
గమిష్యే రామమాదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరస్తపః ॥ 8 ॥

ఇత్యేవముక్త్వా స మునిస్తమాదాయ నృపాత్మజమ్ ।
జగామ పరమప్రీతో విశ్వామిత్రః స్వమాశ్రమమ్ ॥ 9 ॥

తం తదా దణ్డకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితమ్ ।
బభూవావస్థితో రామశ్చిత్రం విస్ఫారయన్ధనుః ॥ 10 ॥

అజాతవ్యజ్ఞానః శ్రీమాన్బాలః శ్యామః శుభేక్షణః ।
ఏకవస్త్రధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా ॥ 11 ॥

శోభయన్దణ్డకారణ్యం దీప్తేన న్వేన తేజసా ।
అదృశ్యత తదా రామో బాలచన్ద్ర ఇవోదితః ॥ 12 ॥

తతోఽహం మేఘసంక్రాశస్తప్తకాశ్చానకుణ్డలః ।
బలీ దత్తవరో దర్పదాజగామ తదాశ్రమమ్ ॥ 13 ॥

తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహసైవోద్యతాయుధః ।
మాం తు దృష్ట్వా ధనుః సజ్యమసమ్భ్రాన్తశ్చకార హ ॥ 14 ॥

అవజానన్నహం మోహద్బాలోఽయమితి రాఘవమ్ ।
విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిమధ్యధావం కృతత్వరః ॥ 15 ॥

తేన ముక్తస్తతో బాణః శితః శత్రునిబర్హణః ।
తేనాహం తాడితః ఊప్తః సముద్రే శతయోజనే ॥ 16 ॥

రామస్య శరవేగేన నిరస్తో భ్రాన్తచేతనః ।
పాతితోఽహం తదా తేన గమ్భిరే సాగరామ్భసి ।
ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరాత్తాత లఙ్కాం ప్రతి గతః పురీమ్ ॥ 17 ॥

ఏవమస్మి తదా ముక్తః సహాయాస్తే నిపాతితాః ।
అకృతాస్త్రేణ రామేణ బాలేనాక్లిష్టకర్మణా ॥ 18 ॥

తన్మయా వార్యమాణస్త్యం యది రామేణ విగ్రహమ్ ।
కరిష్యస్యాపదం ఘోరాం ఊప్రం ప్రాప్య నశిష్యసి ॥ 19 ॥

క్రీడా రతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినామ్ ।
రక్షసాం చైవ సంతాపమనర్థం చాహరిష్యసి ॥ 20 ॥

హర్మ్యప్రాసాదసమ్భాధాం నానారత్నవిభూషితామ్ ।
ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లఙ్కాం వినష్టాం మైథిలీకృతే ॥ 21 ॥

అకుర్వన్తోఽపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్ ।
పరపాపైర్విసశ్యన్తి మత్స్యై నాగప్రాదే యథా ॥ 22 ॥

దివ్యచందనదిగ్ధాఙ్గాన్దివ్యాభరణభూషితాన్ ।
ద్రక్ష్యస్యభిహతానూభమౌ తవ దోషాత్తు రాక్షసాన్ ॥ 23 ॥

హృతదారాన్సదారాంశ్చ దశవిద్రవతో దిశః ।
హతశేషానశరణాన్ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్ ॥ 24 ॥

శరజాలపరిక్షిప్తామగ్నిజ్వాలాసమావృతామ్ ।
ప్రదగ్ధభవనాం లఙ్కాం ద్రక్ష్యసి త్వమసంశయమ్ ॥ 25 ॥

ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజన్సరిగ్రహః ।
భవ స్వదారనిరతః స్వకులం రక్షరాక్షస ॥ 26 ॥

మానం వృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టమాత్మనః ।
యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృథా రామ విప్రియమ్ ॥ 27 ॥

నివార్యమాణః సుహృదా మయా భృశమ్
ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్షయిష్యసి ।
గమిష్యసి క్షీణబలః సబాన్ధవో
యమక్షయం రామశరాత్తజీవితః ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

ఏవమస్మి తదా ముక్తః కథఞ్చిత్తేన సంయుగే ।
ఇదానీమపి యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్య యదుత్తరమ్ ॥ 1 ॥

రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యామనిర్విణ్ణస్తథా కృతః ।
సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ 2 ॥

దీప్తజిహ్వో మహాకాయస్తీక్షణశృణో మహాబలః ।
వ్యచరన్దణ్డకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః ॥ 3 ॥

అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ ।
అత్యన్తఘోరో వ్యచరన్తాపసాన్తాన్ప్రధర్షయన్ ॥ 4 ॥

నిహత్య దణ్డకారణ్యే తాపసాన్ధర్మచారిణః ।
రుధిరాణి పిబన్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్ ॥ 5 ॥

ఋషిమాంసాశనః క్రూరస్త్రిసయన్వనగోచరాన్ ।
తదా రుధిరమత్తోఽహం వ్యచరన్ దణ్డకావనమ్ ॥ 6 ॥

తదాహం దణ్డకారణ్యే విచరన్ధర్మదూషకః ।
ఆసాదయన్ తదా రామన్ తాపసన్ ధర్మమాశ్రితమ్ ॥ 7 ॥

వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్ ।
తాపసన్ నియతాహారన్ సర్వభూతహితే రతమ్ ॥ 8 ॥

సోఽహం వనగతం రామన్ పరిభూయ మహాబలమ్ ।
తాపసోఽయమితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ 9 ॥

అభ్యధావన్ సుసంక్రృద్ధస్తీక్షణశృణో మృగాకృతిః ।

జిఘాంసురకృతప్రజ్ఞస్తం ప్రహారమనుస్మరన్ ॥ 10 ॥

తేన ముక్తాస్త్రయో బాణాః శితాః శత్రునిబర్హణాః ।
వికృష్య బలవచ్చాపం సుపర్ణానిలతుల్యగాః ॥ 11 ॥

తే బాణా వజ్రసంక్రాశాః సుఘోరా రక్తభోజనాః ।
ఆజగ్ముః సహితాః సర్వే త్రయః సంనతపర్వణః ॥ 12 ॥

పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్టభయః పురా ।
సముత్క్రాంతస్తతో ముక్తస్తావుభౌ రాక్షసౌ హతౌ ॥ 13 ॥

శరేణ ముక్తో రామస్య కథఞ్చిత్ప్రాప్య జీవితమ్ ।
ఇహ ప్రవ్రాజితో యుక్తస్తాపసోఽహం సమాహితః ॥ 14 ॥

వృక్షే వృక్షే హి పశ్యామి చీరకృష్ణాజినామృరమ్ ।
గృహీతధనుషం రామం పాశహస్తమివాంతకమ్ ॥ 15 ॥

అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ ।
రామభూతమిదం సర్వమరణ్యం ప్రతిభాతి మే ॥ 16 ॥

రామమేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసేశ్వర ।
దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామముద్భ్రమామి విచేతనః ॥ 17 ॥

రకారాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణ ।
రత్నాని చ రథాశ్చైవ త్రాసం సంజనయన్తి మే ॥ 18 ॥

అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్ ।
రణే రామేణ యుధ్యస్వ క్షమాం వా కురు రాక్షస ।
న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి ॥ 19 ॥

ఇదం వచో బన్ధుహితార్థినా మయా
యథోచ్యమానం యది నాభిపత్స్యసే ।
సబాన్ధవస్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే

హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మగైః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం చ రావణః ।
ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవోషధమ్ ॥ 1 ॥

తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యమయుక్తం కాలచోదితః ॥ 2 ॥

యత్కిలైతదయుక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే ।
వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థం బీజముప్తమివోషరే ॥ 3 ॥

త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే ।
పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః ॥ 4 ॥

యస్యైక్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా ।
స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా వనమేకపదే గతః ॥ 5 ॥

అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః ।
ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సంనిధౌ ॥ 6 ॥

ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిర్బుధి మారీచ వర్తతే ।
న వ్యావర్తయితుం శక్యా నేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ 7 ॥

దోషం గుణం వా సమృష్టస్త్వమేవం వక్తుమర్హసి ।
అపాయం వాప్యపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే ॥ 8 ॥

సమృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా ।
ఉద్యతాఞ్జలినా రాజ్ఞో య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః ॥ 9 ॥

వాక్యమప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం శుభం హితమ్ ।

ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః ॥ 10 ॥

సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే ।
నాభినన్దతి తద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్ ॥ 11 ॥

పశ్చరూపాణి రాజానో ధారయన్త్యమితౌజసః ।
అగ్నేరిన్ద్రస్య సోమస్య యమస్య వరుణస్య చ ।
భౌష్ఠ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దణ్డం ప్రసన్నతామ్ ॥ 12 ॥

తస్మాత్సర్వాస్యవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః ।
త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహమాస్థితః ॥ 13 ॥

అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యాత్పరుషం వదసీదృశమ్ ।
గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస ।
అస్మింస్తు న భవాన్కృత్యే సాహాయ్యం కర్తుమర్హతి ॥ 14 ॥

సౌవర్ణస్తవం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిన్దుభిః ।
ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గన్తుమర్హసి ॥ 15 ॥

త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాశ్చానం జాతవిస్మయా ।
ఆనయైనమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ ॥ 16 ॥

అపక్రాన్తే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖమ్ ।
ఆనయిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్షః శచీమివ ॥ 17 ॥

ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస ।
రాజ్యస్యార్థం ప్రదాస్యామి మారీచ తవ సువ్రత ॥ 18 ॥

గచ్ఛ సౌమ్య శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే ।
ప్రాప్య సీతామయుద్ధేన వశ్చయిత్వా తు రాఘవమ్ ।
లక్ష్మణం ప్రతి గమిష్యామి కృతకార్యః సహ త్వయా ॥ 19 ॥

ఏతత్కార్యమవశ్యం మే బలాదపి కరిష్యసి ।

రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థో న జాతు సుఖమేధతే ॥ 20 ॥

ఆసాద్య తం జీవితసంశయస్తే
మృత్యుర్ధ్రువో హ్యద్య మయా విరుధ్య ।
ఏతద్యథావత్పరిగృహ్య బుద్ధ్యా
యదత్ర పథ్యం కురు తత్తథా త్వమ్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

ఆజ్ఞప్తో రాజవద్వాక్యం ప్రతికూలం నిశాచరః ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపమ్ ॥ 1 ॥

కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశః పాపకర్మణా ।
సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచర ॥ 2 ॥

కస్త్యయా సుఖినా రాజన్నాభినన్దతి పాపకృత్ ।
కేనేదముపదిష్టం తే మృత్యుద్వారముపాయతః ॥ 3 ॥

శత్రవస్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచర ।
ఇచ్ఛన్తి త్వాం వినశ్యంతముపరుద్ధం బలీయసా ॥ 4 ॥

కేనేదముపదిష్టం తే క్షుద్రేణాహితవాదినా ।
యస్త్యామిచ్ఛతి నశ్యంతం స్వకృతేన నిశాచర ॥ 5 ॥

వధ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివాస్తవ రావణ ।
యే త్వాముత్పథమారూఢం న నిగృహ్ణన్తి సర్వశః ॥ 6 ॥

అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథమాశ్రితః ।
నిగ్రాహ్యః సర్వథా సద్భిర్న నిగ్రాహ్యో నిగ్రహ్యసే ॥ 7 ॥

ధర్మమర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వర ।
స్వామిప్రసాదాత్సచివాః ప్రాప్నువన్తి నిశాచర ॥ 8 ॥

విపర్యయే తు తత్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ ।
వ్యసనం స్వామివైగుణ్యాత్ప్రాప్నువన్తీతరే జనాః ॥ 9 ॥

రాజమూలో హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వర ।

తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు రక్షితవ్యో నరాధిపః ॥ 10 ॥

రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర ।
న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షస ॥ 11 ॥

యే తీక్ష్ణమన్త్రాః సచివా భజ్యంతే సహ తేన వై ।
విషమేషు రథాః శీఘ్రం మన్దసారథయో యథా ॥ 12 ॥

బహవః సాధవో లోకే యుక్తధర్మమనుష్ఠితాః ।
పరేషామపరాధేన వినష్టాః సపరిచ్ఛదాః ॥ 13 ॥

స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేన రావణ ।
రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా ॥ 14 ॥

అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥ 15 ॥

తదిదం కాకతాలీయం ఘోరమాసాదితం త్వయా ।
అత్ర కిం శోభనం యత్త్వం ససైన్యో వినశిష్యసి ॥ 16 ॥

మాం నిహత్య తు రామోఽసౌ నచిరాత్త్వాం వధిష్యతి ।
అనేన కృతకృత్యోఽస్మి ప్రియే యదరిణా హతః ॥ 17 ॥

దర్శనాదేవ రామస్య హతం మాముపధారయ ।
ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సబాన్ధవమ్ ॥ 18 ॥

ఆనయిష్యసి చేత్సీతామాశ్రమాత్సహితో మయా ।
నైవ త్వమసి నైవాహం నైవ లజ్కా న రాక్షసాః ॥ 19 ॥

నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా
న మృష్యనే వాక్యమిదం నిశాచర ।
పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరా
హితం న గృహ్ణంతి సుహృద్భిరీరితమ్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

ఏవముక్త్యా తు పరుషం మారీచో రావణం తతః ।
గచ్ఛావేత్యబ్రవీద్దీనో భయాద్రాత్రిఞ్చరప్రభోః ॥ 1 ॥

దృష్టశ్చాహం పునస్తేన శరచాపాసిధారిణా ।
మద్వధోద్యతశస్త్రేణ వినష్టం జీవితం చ మే ॥ 2 ॥

కిం తు కర్తుం మయా శక్యమేవం త్వయి దురాత్మని ।
ఏష గచ్ఛామ్యహం తాత స్వస్తి తేఽస్తు నిశాచర ॥ 3 ॥

ప్రహృష్టస్త్యభవత్యేన వచనేన స రాక్షసః ।
పరిష్వజ్య సుసంశ్లష్టమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

ఏతచ్ఛృణ్వీర్యయుక్తం తే మచ్ఛన్దాదివ భాషితమ్ ।
ఇదానీమసి మారీచః పూర్వమన్యో నిశాచరః ॥ 5 ॥

ఆరుహ్యతామయం శీఘ్రం ఖగో రత్నవిభూషితః ।
మయా సహ రథో యుక్తః పిశాచవదనైః ఖరైః ॥ 6 ॥

తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథమ్ ।
ఆరుహ్య యయతుః శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమణ్డలాత్ ॥ 7 ॥

తథైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్తనాని వనాని చ ।
గిరీంశ్చ సరితః సర్వా రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ॥ 8 ॥

సమేత్య దణ్డకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః ।
దదర్శ సహమరీచో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 9 ॥

అవతీర్య రథాత్తస్మాత్తతః కాఞ్చనభూషణాత్ ।
హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

ఏతద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదలీవృతమ్ ।
క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమాగతాః ॥ 11 ॥

స రావణవచః శ్రుత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా ।
మృగో భూత్వాశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ ॥ 12 ॥

మణిప్రవరశృఙ్గాగ్రః సితాసితముఖాకృతిః ।
రక్తపద్మోత్పలముఖ ఇన్ద్రనీలోత్పలశ్రవాః ॥ 13 ॥

కిఞ్చిదభ్యున్నత గ్రీవ ఇన్ద్రనీలనిభోదరః ।
మధూకనిభపార్శ్వశ్చ కఙ్క్షాకిఙ్క్షాల్కసంనిభః ॥ 14 ॥

వైదూర్యసంకృశ్ణఖరస్తనుజఙ్ఘః సుసంహతః ।
ఇన్ద్రాయుధసవర్ణేన పుచ్చేనోర్ధ్వం విరాజితః ॥ 15 ॥

మనోహరస్నిగ్ధవర్ణో రత్నైర్నానావిధైర్వృతః ।
క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః ॥ 16 ॥

వనం ప్రజ్వలయన్రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ ।
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః ॥ 17 ॥

ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యో నానాధాతువిచిత్రితమ్ ।
విచరన్గచ్ఛతే సమ్యక్కాద్వలాని సమన్తతః ॥ 18 ॥

రూప్యబిన్దశతైశ్చిత్రో భూత్వా చ ప్రియదర్శనః ।
విటపీనాం కిసలయాన్భక్త్యైవదన్విచచార హ ॥ 19 ॥

కదలీగృహకం గత్వా కర్ణికారానితస్తతః ।
సమాశ్రయన్మన్దగతిః సీతాసన్దర్శనం తదా ॥ 20 ॥

రాజీవచిత్రపృష్ఠః స విరరాజ మహామృగః ।
రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖమ్ ॥ 21 ॥

పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః ।
గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే ॥ 22 ॥

విక్రీడంశ్చ పునర్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి ।
ఆశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి ॥ 23 ॥

మృగయూథైరనుగతః పునరేవ నివర్తతే ।
సీతాదర్శనమాకాంక్షన్త్రాక్షసో మృగతాం గతః ॥ 24 ॥

పరిభ్రమతి చిత్రాణి మణ్డలాని వినిష్పతన్ ।
సముద్వీక్ష్య చ సర్వే తం మృగా యేఽన్యే వనేచరాః ॥ 25 ॥

ఉపగమ్య సమామ్రాయ విద్రవన్తి దిశో దశ ।
రాక్షసః సోఽపి తాన్వన్యాన్మృగాన్మృగవధే రతః ॥ 26 ॥

ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశన్ ।
తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా ॥ 27 ॥

కుసుమాపచయే వ్యగ్రా పాదపానత్యవర్తత ।
కర్ణికారానశోకాంశ్చ చూటాంశ్చ మదిరేక్షణా ॥ 28 ॥

కుసుమాన్యపచిన్వన్తి చచార రుచిరాననా ।
అనర్హారణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్ ।
ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా ॥ 29 ॥

తం వై రుచిరదక్షౌష్ఠ్యం రూప్యథాతుతనూరుహమ్ ।
విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సన్నేహం సముదైక్షత ॥ 30 ॥

స చ తాం రామదయితాం పశ్యన్మాయామయో మృగః ।
విచచార తతస్తత్ర దీపయన్నివ తద్వనమ్ ॥ 31 ॥

అదృష్టపూర్వం దృష్ట్వా తం నానారత్నమయం మృగమ్ ।
విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

సా తం సమ్ప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాని విచిన్వతీ ।
హేమరాజతవర్ణాభ్యాం పార్శ్వాభ్యాముపశోభితమ్ ॥ ౧ ॥

ప్రహృష్టా చానవద్యాఙ్గీ మృష్టహాటకవర్ణినీ ।
భర్తారమపి చాక్రన్దల్లక్ష్యణం చైవ సాయుధమ్ ॥ ౨ ॥

తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్యౌ రామలక్ష్మణౌ ।
వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతుర్మృగమ్ ॥ ౩ ॥

శక్కుమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
తమేవైనమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగమ్ ॥ ౪ ॥

చరన్తో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే ।
అనేన నిహతా రామ రాజానః కామరూపిణా ॥ ౫ ॥

అస్య మాయావిదో మాయామృగరూపమిదం కృతమ్ ।
భానుమత్పురుషవ్యాఘ్ర గన్ధర్వపురసంనిభమ్ ॥ ౬ ॥

మృగో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ ।
జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః ॥ ౭ ॥

ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా ।
ఉవాచ సీతా సంహృష్టా ఛద్మనా హృతచేతనా ॥ ౮ ॥

ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః ।
ఆనయైనం మహాబాహో క్రీడార్థం నో భవిష్యతి ॥ ౯ ॥

ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః ।

మృగాశ్చరన్తి సహితాశ్చమరాః సృమరాస్తథా ॥ 10 ॥

ఋక్షాః పృషతసఙ్ఖాశ్చ వానరాః కింనరాస్తథా ।
విచరన్తి మహాబాహో రూపశ్రేష్ఠా మహాబలాః ॥ 11 ॥

న చాస్య సదృశో రాజన్దృష్టపూర్వో మృగః పురా ।
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాయం మృగసత్తమః ॥ 12 ॥

నానావర్ణవిచిత్రాఙ్గో రత్నబిన్దుసమాచితః ।
ద్యోతయన్వనమవ్యగ్రం శోభతే శశిసంనిభః ॥ 13 ॥

అహో రూపమహో లక్ష్మీః స్వరసమ్పచ్చ శోభనా ।
మృగోఽద్భుతో విచిత్రోఽసౌ హృదయం హరతీవ మే ॥ 14 ॥

యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ ।
ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి ॥ 15 ॥

సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః ।
అంతఃపురవిభూషార్థో మృగ ఏష భవిష్యతి ॥ 16 ॥

భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో ।
మృగరూపమిదం దివ్యం విస్మయం జనయిష్యతి ॥ 17 ॥

జీవన్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః ।
అజినం నరశార్దూల రుచిరం మే భవిష్యతి ॥ 18 ॥

నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జామ్బూనదమయత్వచి ।
శష్పబృహస్యాం వినీతాయామిచ్ఛామ్యహముపాసితమ్ ॥ 19 ॥

కామవృత్తమిదం రౌద్రం స్త్రీణామసదృశం మతమ్ ।
వపుషో త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ ॥ 20 ॥

తేన కాఞ్చనరోమా తు మణిప్రవరశృఙ్గిణా ।

తరుణాదిత్యవర్ణేన నక్షత్రపథవర్చసా ।
బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతమ్ ॥ 21 ॥

ఏవం సీతావచః శ్రుత్వా దృష్ట్వా చ మృగమద్భుతమ్ ।
ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః ॥ 22 ॥

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః స్పృహం మృగగతామిమామ్ ।
రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ 23 ॥

న వనే నన్దనోద్దేశే న చైత్రరథసంశ్రయే ।
కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్సమో మృగః ॥ 24 ॥

ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః ।
శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిన్దుభిః ॥ 25 ॥

పశ్యాస్య జృమ్భమాణస్య దీప్తామగ్నిశిఖోపమామ్ ।
జిహ్వం ముఖాన్నిఃసరన్తిం మేఘాదివ శతహ్రదామ్ ॥ 26 ॥

మసారగల్పర్కముఖః శఙ్ఖముక్తానిభోదరః ।
కస్య నామానిరూప్యోఽసౌ న మనో లోభయేన్మృగః ॥ 27 ॥

కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జామ్బూనదమయప్రభమ్ ।
నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం వ్రజేత్ ॥ 28 ॥

మాంసహేతోరపి మృగాన్విహారార్థం చ ధన్వినః ।
ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానో మృగయాయాం మహావనే ॥ 29 ॥

ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే ।
ధాతవో వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువర్జినః ॥ 30 ॥

తత్సారమఖిలం నృణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్ ।
మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ ॥ 31 ॥

అర్థీ యేనార్థకృత్యేన సంప్రజత్యవిచారయన్ ।
తమర్థమర్థశాస్త్రజ్ఞః ప్రాహురర్థ్యాశ్చ లక్షణ ॥ 32 ॥

ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థ్యే కాఞ్చనత్వచి ।
ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయా సహ సుమధ్యమా ॥ 33 ॥

న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ ।
భవేదేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః ॥ 34 ॥

ఏష చైవ మృగః శ్రీమాన్యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః ।
ఉభావేతౌ మృగౌ దివ్యౌ తారామృగమహీమృగౌ ॥ 35 ॥

యది వాయం తథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్షణ ।
మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యోఽస్య వధో మయా ॥ 36 ॥

ఏతేన హి నృశంసేన మారీచేనాకృతాత్మనా ।
వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుజ్జవాః ॥ 37 ॥

ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః ।
నిహతాః పరమేష్వాసాస్తస్మాద్వధ్యస్త్యయం మృగః ॥ 38 ॥

పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః ।
ఉదరస్థో ద్విజాన్తన్తి స్వగర్భోఽశ్వతరీమివ ॥ 39 ॥

స కదాచిచ్ఛిరాల్లోకే ఆససాద మహామునిమ్ ।
అగస్త్యం తేజసా యుక్తం భక్ష్యస్తస్య బభూవ హ ॥ 40 ॥

సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్ ।
ఉత్స్మయిత్వా తు భగవాన్వాతాపిమిదమబ్రవీత్ ॥ 41 ॥

త్వయావిగణ్య వాతాపే పరిభూతాశ్చ తేజసా ।
జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠాస్తస్మాదసి జరాం గతః ॥ 42 ॥

ఏవం తన్న భవేద్రక్షో వాతాపిరివ లక్షణ ।
మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్ ॥ 43 ॥

భవేద్ధతోఽయం వాతాపిరగస్త్యేనేవ మా గతిః ।
ఇహ త్వం భవ సంనద్ధో యన్త్రితో రక్ష మైథిలీమ్ ॥ 44 ॥

అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునన్దన ।
అహమేనం వధిష్యామి గ్రహిష్యామ్యథ వా మృగమ్ ॥ 45 ॥

యావద్గచ్ఛామి సామిత్రే మృగమానయితుం ద్రుతమ్ ।
పశ్య లక్షణ వైదేహీం మృగత్వచి గతస్పృహమ్ ॥ 46 ॥

త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ।
అప్రమత్తేన తే భావ్యమాశ్రమస్థేన సీతయా ॥ 47 ॥

యావత్పుషతమేకేన సాయకేన నిహన్మ్యహమ్ ।
హత్వైతచ్ఛర్మ ఆదాయ శీఘ్రమేష్యామి లక్షణ ॥ 48 ॥

ప్రదక్షిణేనాతిబలేన పక్షిణా
జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్షణ ।
భవాప్రమత్తః ప్రతిగృహ్య మైథిలీమ్
ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శక్జీతః ॥ 49 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః ।
బబన్ధాసిం మహాతేజా జామ్బూనదమయత్సరుమ్ ॥ 1 ॥

తతస్త్రివిణతం చాపమాదాయాత్మవిభూషణమ్ ।
ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వా జగామోదగ్రవిక్రమః ॥ 2 ॥

తం వజ్రచ్ఛయానో రాజేన్ద్రమాపతంతం నిరీక్ష్య వై ।
బభూవాన్తర్హితస్త్రాసాత్పునః సన్దర్శనేఽభవత్ ॥ 3 ॥

బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః ।
తం స పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః ॥ 4 ॥

అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిర్మహావనే ।
అతివృత్తమిషోః పాతాల్లోభయానం కదాచన ॥ 5 ॥

శక్జీతం తు సముద్భాన్తముత్పతన్తమివామ్బరే ।
దశ్యమానమదృశ్యం చ నవోద్దేశేషు కేషుచిత్ ॥ 6 ॥

ఛిన్నాభ్రైరివ సంవీతం శారదం చన్ద్రమణ్డలమ్ ।
ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహుర్దూరాత్ప్రకాశతే ॥ 7 ॥

దర్శనాదర్శనేనైవ సోఽపాకర్షత రాఘవమ్ ।
ఆసీత్కృద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశస్తేన మోహితః ॥ 8 ॥

అథావతస్థే సుశ్రాన్తశ్చాయామాశ్రిత్య శాద్వలే ।
మృగైః పరివృతో వన్యైరదూరాత్ప్రత్యదృశ్యత ॥ 9 ॥

దృష్ట్వా రామో మహాతేజాన్తం హన్తుం కృతనిశ్చయః ।

సన్ధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవద్భలీ ॥ 10 ॥

తమేవ మృగముద్ధిశ్య జ్వలన్తమివ పన్నగమ్ ।
ముమోచ జ్వలితం దీప్తమస్త్రబ్రహ్మవినిర్మితమ్ ॥ 11 ॥

స భృశం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః ।
మారీచస్యైవ హృదయం విభేదాశనిసంనిభః ॥ 12 ॥

తాలమాత్రమథోత్పత్య న్యపతత్స శరాతురః ।
వ్యనదద్భైరవం నాదం ధరణ్యామల్పజీవితః ।
మ్రियమాణస్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్ ॥ 13 ॥

సమ్ప్రాప్తకాలమాజ్ఞాయ చకార చ తతః స్వరమ్ ।
సదృశం రాఘవస్యైవ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥ 14 ॥

తేన మర్మణి నిర్విధః శరేణానుపమేన హి ।
మృగరూపం తు తత్త్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాత్మనః ।
చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్ ॥ 15 ॥

తతో విచిత్రకేయూరః సర్వాభరణభూషితః ।
హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః ॥ 16 ॥

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్ ।
జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచః స్మరన్ ॥ 17 ॥

హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవమాక్రుశ్య తు మహాస్వరమ్ ।
మమార రాక్షసః సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్ ॥ 18 ॥

లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి ।
ఇతి సజ్జీన్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః ॥ 19 ॥

తత్ర రామం భయం తీవ్రమావివేశ విషాదజమ్ ।
రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరమ్ ॥ 20 ॥

నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః ।

త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ఆర్తస్వరం తు తం భర్తుర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే ।
ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్ ॥ 1 ॥

న హి మే జీవితం స్థానే హృదయం వావత్తిష్ఠతే ।
క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుతః శబ్దో మయా భృశమ్ ॥ 2 ॥

ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమర్హసి ।
తం ఊహయతిభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణమ్ ॥ 3 ॥

రక్షసాం వశమాపన్నం సింహానామివ గోవృషమ్ ।
న జగామ తథోక్తస్తు భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్ ॥ 4 ॥

తమువాచ తతస్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా ।
సౌమిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతుస్త్వమసి శత్రువత్ ॥ 5 ॥

యస్త్వమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపద్యనే ।
ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే ॥ 6 ॥

వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే ।
తేన తిష్ఠసి విస్రబ్ధస్తమపశ్యన్మహాద్యుతిమ్ ॥ 7 ॥

కిం హి సంశయమాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్ ।
కర్తవ్యమిహ తిష్ఠన్త్యా యత్ప్రధానస్త్వమాగతః ॥ 8 ॥

ఇతి బ్రువాణం వైదేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణస్తస్మాం సీతాం మృగవధూమివ ॥ 9 ॥

దేవి దేవమనుష్యేషు గన్ధర్వేషు పతత్రిషు ।

రాక్షసేషు పిశాచేషు కింసరేషు మృగేషు చ ॥ 10 ॥

దానవేషు చ ఘోరేషు న స విద్యేత శోభనే ।
యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసవోపమమ్ ॥ 11 ॥

అవధ్యః సమరే రామో నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ।
న త్వామస్మిన్వనే హాతుముత్సహే రాఘవం వినా ॥ 12 ॥

అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి ।
త్రిభిర్లోకైః సముద్యుక్తైః సేష్వరైః సామరైరపి ॥ 13 ॥

హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాపస్త్వజ్యతామయమ్ ।
ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్ ॥ 14 ॥

న స తస్య స్వరో వ్యక్తం న కశ్చిదపి దైవతః ।
గన్ధర్వనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః ॥ 15 ॥

న్యాసభూతాసి వైదేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా ।
రామేణ త్వం వరారోహే న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే ॥ 16 ॥

కృతవైరాశ్చ కల్యాణి వయమేతైర్నిశాచరైః ।
ఖరస్య నిధనే దేవి జనస్థానవధం ప్రతి ॥ 17 ॥

రాక్షసా విధినా వాచో విసృజంతి మహావనే ।
హింసావిహారా వైదేహి న చింతయితుమర్హసి ॥ 18 ॥

లక్ష్మణేనైవముక్తా తు క్రుద్ధా సంరక్తతోచనా ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్ ॥ 19 ॥

అనార్య కరుణారమ్భ నృశంస కులపాంసన ।
అహం తవ ప్రియం మన్యే తేనైతాని ప్రభాషనే ॥ 20 ॥

వైతచ్ఛిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యదభవేత్ ।

త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచఛన్నచారిషు ॥ 21 ॥

సుదుష్టస్త్యం వనే రామమేకమేకోఽనుగచ్ఛసి ।
మమ హేతోః ప్రతిచఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా ॥ 22 ॥

కథమిందీవరశ్యామం రామం పద్మనిభేక్షణమ్ ।
ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్ ॥ 23 ॥

సమక్షం తవ సౌమిత్రే ప్రాణాన్త్యక్ష్యే న సంశయః ।
రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే ॥ 24 ॥

ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా సోమహర్షణమ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణః సీతాం ప్రాజ్ఞలిర్విజితేంద్రియః ॥ 25 ॥

ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ ।
వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి ॥ 26 ॥

స్వభావస్తేష నారీణామేషు లోకేషు దృశ్యతే ।
విముక్తధర్మాశ్చపలాస్తీక్షా భేదకరాః స్త్రియః ॥ 27 ॥

ఉపశృణ్వన్తు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః ।
న్యాయవాదీ యథా వాక్యముక్తోఽహం పరుషం త్వయా ॥ 28 ॥

ధిక్త్వామద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మామేవం విశజ్కునే ।
స్త్రీత్వాద్దుష్టస్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితమ్ ॥ 29 ॥

గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థః స్వస్తి తేఽస్తు వరాననే ।
రక్షన్తు త్వాం విశాలాక్షి సమగ్రా వనదేవతాః ॥ 30 ॥

నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవన్తి మే ।
అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పునరాగతః ॥ 31 ॥

లక్ష్మణేనైవముక్తా తు రుదతీ జనకాత్మజా ।

ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా || 32 ||

గోదావరీం ప్రవేశ్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ ।
ఆబంధిష్యేఽథవా త్యక్త్యే విషమే దేహమాతృనః || 33 ||

పిబామి వా విషం తీక్షణం ప్రవేశ్యామి హుతాశనమ్ ।
న త్వహం రాఘవాదన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే || 34 ||

ఇతి లక్ష్మణమాక్రూశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా ।
పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖాదుదరం ప్రజఘాన హ || 35 ||

తామార్తరూపాం విమనా రుదన్తీమ్
సౌమిత్రిరాలోక్య విశాలనేత్రామ్ ।
ఆశ్వాసయామాస న చైవ భర్తుః
తం భ్రాతరం కింశ్చిదువాచ సీతా || 36 ||

తతస్తు సీతామభివాద్య లక్ష్మణః
కృతాఙ్గాలిః కింశ్చిదభిప్రణమ్య ।
అవేక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీమ్
జగామ రామస్య సమీపమాత్మవాన్ || 37 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ||

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

తయా పరుషముక్తస్తు కుపితో రాఘవానుజః ।
స వికాఙ్గనభృశం రామం ప్రతస్థే నచిరాదివ ॥ ౧ ॥

తదాసాద్య దశగ్రీవః ఊప్రమన్తరమాస్థితః ।
అభిచక్రామ వైదేహీం పరివ్రాజకరూపధృక్ ॥ ౨ ॥

శ్లక్షకాషాయసంవీతః శిఖీ ఛత్రీ ఉపానహీ ।
వామే చాంసేఽవసజ్యాథ శుభే యష్టికమణ్డలూ ।
పరివ్రాజకరూపేణ వైదేహీం సముపాగమత్ ॥ ౩ ॥

తామాససాదాతిబలో భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే ।
రహితాం సూర్యచన్ద్రాభ్యాం సన్ధ్యామివ మహత్తమః ॥ ౪ ॥

తామపశ్యత్తతో బాలాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్ ।
రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః ॥ ౫ ॥

తముగ్రం పాపకర్మాణం జనస్థానరుహో ద్రుమాః ।
సమీక్ష్య న ప్రకమ్పన్తే న ప్రవాతి చ మారుతః ॥ ౬ ॥

శీఘ్రస్రోతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనమ్ ।
స్తిమితం గన్తుమారేభే భయాద్గోదావరీ నదీ ॥ ౭ ॥

రామస్య త్వన్తరం ప్రేపున్దశగ్రీవస్తదన్తరే ।
ఉపతస్థే చ వైదేహీం భిక్షురూపేణ రావణః ॥ ౮ ॥

అభవ్యో భవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీమ్ ।
అభ్యవర్తత వైదేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః ॥ ౯ ॥

స పాపో భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః ।
అతిష్ఠత్ప్రేక్ష్య వైదేహీం రామపత్నిం యశస్వినీమ్ ॥ 10 ॥

శుభాం రుచిరదంతైః పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ ।
ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిపీడితామ్ ॥ 11 ॥

స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్ ।
అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః ॥ 12 ॥

స మన్మథశరావిష్టో బ్రహ్మఘోషముదీరయన్ ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః ॥ 13 ॥

తాముత్తమాం త్రిలోకానాం పద్మహీనామివ శ్రియమ్ ।
విభ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ ॥ 14 ॥

కా త్వం కాఞ్చనవర్ణాభే పీతకౌశేయవాసిని ।
కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీవ చ బిభ్రతీ ॥ 15 ॥

ప్రీః శ్రీః కీర్తిః శుభా లక్ష్మీరప్సరా వా శుభాననే ।
భూతిర్వా త్వం వరారోహ రతిర్వా సైరచారిణీ ॥ 16 ॥

సమాః శిఖరిణః స్నిగ్ధాః పాణ్డురా దశనాస్తవ ।
విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాన్తే కృష్ణతారకే ॥ 17 ॥

విశాలం జఘనం పీనమూరూ కరికరోపమౌ ।
ఏతావుపచితౌ వృత్తౌ సహితౌ సమ్ప్రగల్భితౌ ॥ 18 ॥

పీనోన్నతముఖౌ కాన్తౌ స్నిగ్ధతాలఫలోపమౌ ।
మణిప్రవేకాభరణౌ రుచిరౌ తే పయోధరౌ ॥ 19 ॥

చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ।
మనో హరసి మే రామే నదీకూలమివామ్భసా ॥ 20 ॥

కరాస్తమితమధ్యాసి సుకేశీ సంహతస్తసి ।
నైవ దేవీ న గన్ధర్వీ న యక్షీ న చ కింనరీ ॥ 21 ॥

నైవందూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహితలే ।
ఇహ వాసశ్చ కాంతారే చిత్తమున్మాథయన్తి మే ॥ 22 ॥

సా ప్రతిక్రామ భద్రం తే న త్వం వస్తుమిహోర్హసి ।
రాక్షసానామయం వాసో ఘోరాణాం కామరూపిణామ్ ॥ 23 ॥

ప్రాసాదాగ్ర్యాణి రమ్యాణి నగరోపవనాని చ ।
సమ్పన్నాని సుగంధీని యుక్తాన్యాచరితుం త్వయా ॥ 24 ॥

వరం మాల్యం వరం పానం వరం వస్త్రం చ శోభనే ।
భర్తారం చ వరం మన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే ॥ 25 ॥

కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా శుచిస్మితే ।
వసూనాం వా వరారోహ దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ 26 ॥

నేహ గచ్ఛన్తి గన్ధర్వా న దేవా న చ కింనరాః ।
రాక్షసానామయం వాసః కథం ను త్వమిహోగతా ॥ 27 ॥

ఇహ శాఖామృగాః సింహా ద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా ।
ఋక్షాస్తరక్షవః కఙ్కాః కథం తేభ్యో న బిభ్యసే ॥ 28 ॥

మదాన్వితానాం ఘోరాణాం కుఙ్జరాణాం తరస్వినామ్ ।
కథమేకా మహారణ్యే న బిభేషి వనాననే ॥ 29 ॥

కాసి కన్య కుతశ్చ త్వం కింనిమిత్తం చ దణ్డకాన్ ।
ఏకా చరసి కల్యాణి ఘోరాన్రాక్షససేవితాన్ ॥ 30 ॥

ఇతి ప్రశస్తా వైదేహీ రావణేన దురాత్మనా ।
ద్విజాతివేషేణ హి తం దృష్ట్వా రావణమాగతమ్ ।
సర్వైరతిథిసత్కారైః పూజయామాస మైథిలీ ॥ 31 ॥

ఉపాసీయాసనం పూర్వం పాద్యేనాభినిమన్త్య చ ।
అబ్రవీత్సిద్ధమిత్యేవ తదా తం సౌమ్యదర్శనమ్ ॥ 32 ॥

ద్విజాతివేషేణ సమీక్ష్య మైథిలీ
తమాగతం పాత్రకుసుమ్భధారిణమ్ ।
అశక్యముద్వేష్టముపాయదర్శనాత్
న్యమన్త్రయద్బ్రాహ్మణవద్యథాగతమ్ ॥ 33 ॥

ఇయం బృసీ బ్రాహ్మణ కామమాస్యతామ్
ఇదం చ పాద్యం ప్రతిగృహ్యతామితి ।
ఇదం చ సిద్ధం వనజాతముత్తమమ్
త్వదర్థమవ్యగ్రమిహోపభుజ్యతామ్ ॥ 34 ॥

నిమన్త్యమాణః ప్రతిపూర్ణభాషిణీమ్
నరేన్ద్రపత్నీం ప్రసమీక్ష్య మైథిలీమ్ ।
ప్రహస్య తస్యా హరణే ధృతం మనః
సమర్పయామాస వధాయ రావణః ॥ 35 ॥

తతః సువేషం మృగయా గతం పతిమ్
ప్రతీక్షమాణా సహలక్ష్మణం తదా ।
నిరీక్షమాణా హరితం దదర్శ తత్
మహద్వనం నైవ తు రామలక్ష్మణౌ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చచత్వారింశః సర్గః ॥

రావణేన తు వైదేహీ తదా పృష్టా జిహ్విణా ।
పరివ్రాజకరూపేణ శశంసాత్మానమాత్మనా ॥ 1 ॥

బ్రాహ్మణశాచిథిశ్చైష అనుక్తో హి శపేత మామ్ ।
ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచనమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

దుహితా జనకస్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః ।
సీతా నామ్నాస్మి భద్రం తే రామభార్యా ద్విజోత్తమ ॥ 3 ॥

సంవత్సరం చాధ్యుషితా రాఘవస్య నివేశనే ।
భుజ్జానా మానుషానోభగాన్సర్వకామసమ్మద్ధినీ ॥ 4 ॥

తతః సంవత్సరాదూర్ధ్వం సమమన్యత మే పతిమ్ ।
అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజమన్త్రిభిః ॥ 5 ॥

తస్మిన్నమ్భియమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే ।
కైకేయా నామ భర్తారం మమార్యా యాచతే వరమ్ ॥ 6 ॥

ప్రతిగృహ్య తు కైకేయా శ్వశురం సుకృతేన మే ।
మమ ప్రవ్రాజనం భర్తుర్భరతస్యాభిషేచనమ్ ।
ద్వావయాచత భర్తారం సత్యసన్ధం నృపోత్తమమ్ ॥ 7 ॥

నాద్య భోక్ష్యే న చ స్వప్యే న పాన్యేఽహం కదాచన ।
ఏష మే జీవితస్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే ॥ 8 ॥

ఇతి బ్రువాణాం కైకేయాం శ్వశురో మే స మానదః ।
అయాచతార్హైరన్వర్హైర్న చ యాజ్ఞాం చకార సా ॥ 9 ॥

మమ భర్తా మహాతేజా వయసా పశ్చాపింశకః ।
రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాన్సత్యవాక్సుచిః ।
విశాలాక్షో మహాబాహుః సర్వభూతహితే రతః ॥ 10 ॥

అభిషేకాయ తు పితుః సమీపం రామమాగతమ్ ।
కైకేయీ మమ భర్తారమిత్యువాచ ద్రుతం వచః ॥ 11 ॥

తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ ।
భరతాయ ప్రదాతవ్యమిదం రాజ్యమకణ్ఠకమ్ ॥ 12 ॥

త్వయా తు ఖలు వస్తవ్యం నవ వర్షాణి పశ్చా చ ।
వనే ప్రవ్రజ కాకుత్స్థ పితరం మోచయాన్మతాత్ ॥ 13 ॥

తథేత్యువాచ తాం రామః కైకేయీమకుతోభయః ।
చకార తద్వచస్తస్యై మమ భర్తా దృఢవ్రతః ॥ 14 ॥

దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్సత్యబ్రూయాన్న చాన్యతమ్ ।
ఏతద్బ్రాహ్మణ రామస్య వ్రతం ధ్రువమనుత్తమమ్ ॥ 15 ॥

తస్య భ్రాతా తు వైమాత్రో లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ।
రామస్య పురుషవ్యాఘ్రః సహాయః సమరేఽరిహా ॥ 16 ॥

స భ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః ।
అన్వగచ్ఛద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజంతం మయా సహ ॥ 17 ॥

తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యాత్క్రిలేయ్యాస్తు కృతే త్రయః ।
విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠ వనం గమ్భీరమోజసా ॥ 18 ॥

సమాశ్వస ముహూర్తం తు శక్యం వస్తుమిహ త్వయా ।
ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్యమాదాయ పుష్కలమ్ ॥ 19 ॥

స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులమాచక్ష్య తత్త్వతః ।
ఏకశ్చ దణ్డకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ ॥ 20 ॥

ఏవం బ్రువత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యం మహాబలః ।
ప్రత్యువాచోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 21 ॥

యేన విత్రాసితా లోకాః సదేవాసురపన్నగాః ।
అహం స రావణో నామ సీతే రక్షోగణేశ్వరః ॥ 22 ॥

త్వాం తు కాశ్చానవర్ణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయవాసినీమ్ ।
రతిం స్వకేషు దారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిన్దితే ॥ 23 ॥

బహ్విनाముత్తమస్త్రీణామాహృతానామితస్తతః ।
సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ ॥ 24 ॥

లఙ్కా నామ సముద్రస్య మధ్యే మమ మహాపురీ ।
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా గిరిమూర్ధని ॥ 25 ॥

తత్ర సీతే మయా సార్థం వనేషు విచరిష్యసి ।
న చాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని ॥ 26 ॥

పశ్చాదాస్యః సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః ।
సీతే పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది ॥ 27 ॥

రావణేనైవముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా ।
ప్రత్యువాచానవద్యాక్షీ తమనాదృత్య రాక్షసమ్ ॥ 28 ॥

మహాగిరిమివాకమృష్ం మహేన్ద్రసదృశం పతిమ్ ।
మహోదధిమివాక్షోభ్యమహం రామమనువ్రతా ॥ 29 ॥

మహాబాహుం మహోరస్కం సింహవిక్రాంతగామినమ్ ।
నృసింహం సింహసంక్రాశమహం రామమనువ్రతా ॥ 30 ॥

పూర్ణచన్ద్రాననం వీరం రాజవత్సం జితేన్ద్రియమ్ ।
పృథుకీర్తిం మహాబాహుమహం రామమనువ్రతా ॥ 31 ॥

త్వం పునర్జన్ముకః సింహీం మామిహేచ్ఛసి దుర్లభామ్ ।
నాహం శక్యో త్వయా స్ప్రప్టుమాదిత్యస్య ప్రభా యథా ॥ 32 ॥

పాదపాన్కాఞ్చనాన్నానం బహూన్పశ్యసి మన్దభాక్ ।
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యస్త్యమిచ్ఛసి రావణ ॥ 33 ॥

క్షుధితస్య చ సింహస్య మృగశత్రోస్తరస్వినః ।
ఆశీవిషస్య వదనాద్దంష్ట్రామాదాతుమిచ్ఛసి ॥ 34 ॥

మన్దరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హర్తుమిచ్ఛసి ।
కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్గన్తుమిచ్ఛసి ॥ 35 ॥

అక్షిసూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేడి చ క్షురమ్ ।
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యమధిగన్తుం త్వమిచ్ఛసి ॥ 36 ॥

అవసజ్య శిలాం కణ్ఠే సముద్రం తర్తుమిచ్ఛసి ।
సూర్యా చన్ద్రమసౌ చోభౌ ప్రాణిభ్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ।
యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛసి ॥ 37 ॥

అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తుమిచ్ఛసి ।
కల్యాణ వృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ॥ 38 ॥

అయోముఖానాం శూలానామగ్రే చరితుమిచ్ఛసి ।
రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగన్తుం త్వమిచ్ఛసి ॥ 39 ॥

యదన్తరం సింహశృగాలయోర్వనే
యదన్తరం స్యన్దనికాసముద్రయోః ।
సురాగ్ర్యసౌపిరకయోర్యదన్తరమ్
తదన్తరం దాశరథేస్తవైవ చ ॥ 40 ॥

యదన్తరం కాఞ్చనసీసతోహయోర్-
యదన్తరం చన్దనవారిపఙ్కయోః ।
యదన్తరం హస్తిబిడాలయోర్వనే

తదంతరం దశరథేస్తవైవ చ ॥ 41 ॥

యదంతరం వాయసవైనతేయయోర్-
యదంతరం మద్గుమయూరయోరపి ।
యదంతరం సారసగృధ్రయోర్వనే
తదంతరం దాశరథేస్తవైవ చ ॥ 42 ॥

తస్మిన్సహస్రాక్షసమప్రభావే
రామే స్థితే కార్ముకబాణపాణౌ ।
హృతాపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే
వజ్రం యథా మక్షికయావగీర్ణమ్ ॥ 43 ॥

ఇతీవ తద్వాక్యమదుష్టభావా
సుదృష్టముక్త్యా రజనీచరం తమ్ ।
గాత్రప్రకమ్పాద్యధితా బభూవ
వాతోద్ధతా సా కదలీవ తన్వీ ॥ 44 ॥

తాం వేపమానాముపలక్ష్య సీతామ్
స రావణో మృత్యుసమప్రభావః ।
కులం బలం నామ చ కర్మ చాత్మనః
సమాచచక్షే భయకారణార్థమ్ ॥ 45 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

ఏవం బ్రువత్యాం సీతాయాం సంరబ్ధః పరుషాక్షరమ్ ।
లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౧ ॥

భ్రాతా వైశ్రవణస్యాహం సాపత్న్యో వరవర్జిని ।
రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨ ॥

యస్య దేవాః సగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః ।
విద్రవన్తి భయాదీభితా మృత్యోరివ సదా ప్రజాః ॥ ౩ ॥

యేన వైశ్రవణో భ్రాతా వైమాత్రః కారణాన్తరే ।
ద్వన్ద్వమాసాదితః క్రోధాద్రణే విక్రమ్య నిర్జితః ॥ ౪ ॥

మదభయార్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్ ।
కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠమధ్యాస్తే నరవాహనః ॥ ౫ ॥

యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభమ్ ।
వీర్యాదావర్జితం భద్రే యేన యామి విహాయసమ్ ॥ ౬ ॥

మమ సంజాతరోషస్య ముఖం దృష్టైవ మైథిలి ।
విద్రవన్తి పరిత్రస్తాః సురాః శక్రపురోగమాః ॥ ౭ ॥

యత్ర తిష్ఠామ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శక్జీతః ।
తీవ్రాంశుః శిశిరాంశుశ్చ భయాత్సమ్పద్యతే రవిః ॥ ౮ ॥

నిష్కమ్పపత్రాస్తరవో నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః ।
భవన్తి యత్ర యత్రాహం తిష్ఠామి చ చరామి చ ॥ ౯ ॥

మమ పారే సముద్రస్య లఙ్కా నామ పురీ శుభా ।

సమూర్ధా రాక్షసైర్హోరైర్యథేన్ద్రస్యామరావతీ ॥ 10 ॥

ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాణ్డురేణ విరాజితా ।
హేమకణ్ఠ్యా పురీ రమ్యా వైదూర్యమయ తోరణా ॥ 11 ॥

హస్త్యశ్వరథసమ్భాధా తూర్యనాదవినాదితా ।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సజ్కుతోద్యానశోభితా ॥ 12 ॥

తత్ర త్వం వసతీ సీతే రాజపుత్రి మయా సహా ।
న స్రమిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్విని ॥ 13 ॥

భుజ్జానా మానుషానోభగన్ద్వివ్యాంశ్చ వరవర్ణిని ।
న స్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః ॥ 14 ॥

స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్ఞా దశరథేన యః ।
మన్దవీర్యః సుతో జ్యేష్ఠస్తతః ప్రస్థాపితో వనమ్ ॥ 15 ॥

తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా ।
కరిష్యసి విశాలాక్షి తాపనేన తపస్వినా ॥ 16 ॥

సర్వరాక్షసభర్తారం కామాత్స్వయమిహాగతమ్ ।
న మన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వమర్హసి ॥ 17 ॥

ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరు పరితాపం గమిష్యసి ।
చరణేనాభిహత్యేవ పురూరవసముర్వశీ ॥ 18 ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ క్రుద్ధా సంరక్తతోచనా ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపమ్ ॥ 19 ॥

కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్ ।
భ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వమశుభం కర్తుమిచ్ఛసి ॥ 20 ॥

అవశ్యం వినశిష్యన్తి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।

యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥ 21 ॥

అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్యమింద్రస్య జీవితమ్ ।
న తు రామస్య భార్యాం మామపసీయాస్తి జీవితమ్ ॥ 22 ॥

జీవేచ్ఛిరం వజ్రధరస్య హస్తాత్
శచీం ప్రధృష్యాప్రతిరూపరూపామ్ ।
న మాదృశీం రాక్షసధర్షయిత్వా
పీతామృతస్యాపి తవాస్తి మోక్షః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ।
హస్తే హస్తం సమాహత్య చకార సుమహద్వపుః ॥ 1 ॥

స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశమ్ ।
నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మన్యే మమ వీర్యపరాక్రమౌ ॥ 2 ॥

ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదిసీమమ్బరే స్థితః ।
ఆపిబేయం సముద్రం చ మృత్యుం హన్యాం రణే స్థితః ॥ 3 ॥

అర్కం రుద్ధ్యాం శరైస్తీక్ష్ణైర్విభిద్ధ్యాం హి మహీతలమ్ ।
కామరూపిణమున్మత్తే పశ్య మాం కామదం పతిమ్ ॥ 4 ॥

ఏవముక్తవతస్తస్య రావణస్య శిఖిప్రభే ।
క్రుద్ధస్య హరిపర్యన్తే రక్తే నేత్రే బభూవతుః ॥ 5 ॥

సద్యః సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః ।
స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణానుజః ॥ 6 ॥

సంరక్తనయనః శ్రీమాన్స్తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ।
దశాస్యః కార్ముకీ బాణీ బభూవ క్షణదాచరః ॥ 7 ॥

స పరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయో విహాయ తత్ ।
ప్రతిపేదే స్వకం రూపం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 8 ॥

సంరక్తనయనః క్రోధాఙ్జిమూతనిచయప్రభః ।
రక్తామ్బరధరస్తస్థౌ స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ ॥ 9 ॥

స తామసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభామివ ।

వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్ || 10 ||

త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తారమిచ్ఛసి ।
మామాశ్రయ వరారోహ తవాహం సదృశః పతిః || 11 ||

మాం భజన్వ చిరాయ త్వమహం శ్లాఘ్యస్తవ ప్రియః ।
నైవ చాహం క్వచిద్భద్రే కరిష్యే తవ విప్రియమ్ ।
త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్ || 12 ||

రాజ్యాచ్యుతమసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషమ్ ।
కైర్గుణైరనురక్తాసి మూఢే పణ్డితమానిని || 13 ||

యః స్త్రియా వచనాద్రాజ్యం విహాయ ససుహృజ్జనమ్ ।
అస్మిన్వాన్యలానుచరితే వనే వసతి దుర్మతిః || 14 ||

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియార్హాం ప్రియవాదినీమ్ ।
జగ్రాహ రావణః సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమివ || 15 ||

వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః ।
ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహ పాణినా || 16 ||

తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజమ్ ।
ప్రాద్రవన్మృత్యుసంకాశం భయార్తా వనదేవతాః || 17 ||

స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః ।
ప్రత్యదృశ్యత హేమాఙ్గో రావణస్య మహారథః || 18 ||

తతస్తాం పరుషైర్వాక్యైరభితర్జ్య మహాస్వనః ।
అఙ్కేనాదాయ వైదేహీం రథమారోపయత్తదా || 19 ||

సా గృహీతాతిచుక్రోశ రావణేన యశస్విని ।
రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే || 20 ||

తామకామాం స కామార్తః పన్నగేన్ద్రవధూమివ ।
వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పపాథాథ రావణః ॥ 21 ॥

తతః సా రాక్షసేన్ద్రేణ హ్రాయమాణా విహాయసా ।
భృశం చుక్రోశ మత్తేవ భ్రాన్తచిత్తా యథాతురా ॥ 22 ॥

హో లక్ష్మణ మహాబాహో గురుచిత్తప్రసాదక ।
హ్రాయమాణాం న జానీషే రక్షసా కామరూపిణా ॥ 23 ॥

జీవితం సుఖమర్థాంశ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజన్ ।
హ్రాయమాణామధర్మేణ మాం రాఘవ న పశ్యసి ॥ 24 ॥

నను నామావినీతానాం వినేతాసి పరస్తప ।
కథమేవంవిధం పాపం న త్వం శాధి హి రావణమ్ ॥ 25 ॥

నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్ ।
కాలోఽప్యగ్ణీ భవత్యత్ర సస్యానామివ పక్తయే ॥ 26 ॥

స కర్మ కృతవానేతత్కాలోపహతచేతనః ।
జీవితాంతకరం ఘోరం రామాద్య్వసనమాప్నుహి ॥ 27 ॥

హస్తేదానీం సకామా తు కైకేయీ బాన్ధవైః సహ ।
హ్రాయేయం ధర్మకామస్య ధర్మపత్ని యశస్వినః ॥ 28 ॥

ఆమస్త్రయే జనస్థానం కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ ।
క్షిప్రం రామాయ శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః ॥ 29 ॥

మాల్యవన్తం శిఖరిణం వన్దే ప్రస్తవణం గిరిమ్ ।
క్షిప్రం రామాయ శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః ॥ 30 ॥

హంససారససంఘస్థాం వన్దే గోదావరీం నదీమ్ ।
క్షిప్రం రామాయ శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః ॥ 31 ॥

దైవతాని చ యాన్త్యస్మిన్వనే వివిధపాదపే ।
నమస్కరోమ్యహం తేభ్యో భర్తుః శంసత మాం హృతామ్ ॥ 32 ॥

యాని కానిచిదప్యత్ర సత్త్వాని నివసన్త్యత ।
సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణానపి ॥ 33 ॥

ప్రియమాణాం ప్రియాం భర్తుః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ ।
వివశాపహృతా సీతా రావణేనేతి శంసత ॥ 34 ॥

విదిత్వా మాం మహాబాహురముత్రాపి మహాబలః ।
ఆనేష్యతి పరాక్రమ్య వైవస్వతహృతామపి ॥ 35 ॥

రామాయ తు యథాతత్త్వం జటాయో హరణం మమ ।
లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వమాఖ్యాతవ్యమశేషతః ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

తం శబ్దమవసుప్తస్య జటాయురథ శుశ్రువే ।
నిరైక్షద్రావణం క్షిప్రం వైదేహీం చ దదర్శ సః ॥ 1 ॥

తతః పర్వతకూటాభస్తిక్షతుణ్డః ఖగోత్తమః ।
వనస్పతిగతః శ్రీమాన్వాస్యజహార శుభాం గిరమ్ ॥ 2 ॥

దశగ్రీవస్థితో ధర్మే పురాణే సత్యసంశ్రయః ।
జటాయుర్నామ నామ్నాహం గృధ్రరాజో మహాబలః ॥ 3 ॥

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః ।
లోకానాం చ హితే యుక్తో రామో దశరథాత్మజః ॥ 4 ॥

తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్విని ।
సీతా నామ వరారోహా యాం త్వం హర్తుమిహేచ్ఛసి ॥ 5 ॥

కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారాన్పరామృశేత్ ।
రక్షణీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబలః ।
నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమర్శనమ్ ॥ 6 ॥

న తత్సమాచరేద్ధీరో యత్పరోఽస్య విగర్హయేత్ ।
యథాత్మనస్తథాన్యేషాం దారా రక్ష్యా విమర్శనాత్ ॥ 7 ॥

అర్థం వా యది వా కామం శిష్టాః శాస్త్రేష్వనాగతమ్ ।
వ్యవస్యన్త్యను రాజానం ధర్మం పౌరస్త్యనన్దన ॥ 8 ॥

రాజా ధర్మశ్చ కామశ్చ ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః ।
ధర్మః శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే ॥ 9 ॥

పాపస్వభావశ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర ।
ఐశ్వర్యమభిసమ్ప్రాప్తో విమానమివ దుష్కృతీ ॥ 10 ॥

కామస్వభావో యో యస్య న స శక్యః ప్రమార్జితుమ్ ।
న హి దుష్టాత్మనామార్య మా వసత్యాలయే చిరమ్ ॥ 11 ॥

విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః ।
నాపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాపరాధ్యసి ॥ 12 ॥

యది శూర్పణఖాహేతోర్జనస్థానగతః ఖరః ।
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 13 ॥

అత్ర బ్రూహి యథాసత్యం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ।
యస్య త్వం లోకనాథస్య హృత్వా భార్యాం గమిష్యసి ॥ 14 ॥

క్షిప్రం విసృజ వైదేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్షుషా ।
దహేద్దహన భూతేన వృత్రమిన్ద్రాశనిర్యథా ॥ 15 ॥

సర్పమాశీవిషం బద్ధ్వా వస్త్రాన్తే నావబుధ్యసే ।
గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి ॥ 16 ॥

స భారః సౌమ్య భర్తవ్యో యో నరం నావసాదయేత్ ।
తదన్నముపభోక్తవ్యం జిర్యతే యదనామయమ్ ॥ 17 ॥

యత్కృత్వా న భవేద్ధర్మో న కీర్తిర్న యశో భువి ।
శరీరస్య భవేత్థేదః కస్తత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ 18 ॥

షష్టివర్షసహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ ।
పితృపైతామహం రాజ్యం యథావదనుతిష్ఠతః ॥ 19 ॥

వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ సరథః కవచీ శరీ ।
తథాప్యాదాయ వైదేహీం కుశలీ న గమిష్యసి ॥ 20 ॥

న శక్తస్త్వం బలాద్ధర్తుం వైదేహీం మమ పశ్యతః ।
హేతుభిర్న్యాయసంయుక్తైర్ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ ॥ 21 ॥

యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ ।
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథాపూర్వం ఖరస్తథా ॥ 22 ॥

అసకృత్సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః ।
నచిరాచ్ఛిరవాసాస్త్యాం రామో యుధి వధిష్యతి ॥ 23 ॥

కిం ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం నృపాత్మజౌ ।
క్షిప్రం త్వం నశ్యసే నీచ తయోర్భీతో న సంశయః ॥ 24 ॥

న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమామ్ ।
సీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహషీం ప్రియామ్ ॥ 25 ॥

అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః ।
జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ ॥ 26 ॥

తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూర్తం పశ్య రావణ ।
యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యథాప్రాణం నిశాచర ।
వృంతాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చశతమః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా ।
క్రుద్ధస్యాగ్నినిభాః సర్వా రేజుర్వింశతిదృష్టయః ॥ 1 ॥

సంరక్తనయనః కోపాత్తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ।
రాక్షసేన్ద్రోఽభిదుద్రావ పతగేన్ద్రమమర్షణః ॥ 2 ॥

స సమ్ప్రహరస్తుములస్తయోస్తస్మిన్మహావనే ।
బభూవ వాతోద్ధతయోర్మేఘయోర్గగనే యథా ॥ 3 ॥

తదృభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా ।
సపక్షయోర్మాల్యవతోర్మహాపర్వతయోరివ ॥ 4 ॥

తతో నాలీకనారాచైస్తీక్షాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః ।
అభ్యవర్షన్మహాఘోరైర్గృధ్రరాజం మహాబలః ॥ 5 ॥

స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః ।
జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే ॥ 6 ॥

తస్య తీక్షణఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః ।
చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్పతగసత్తమః ॥ 7 ॥

అథ క్రోధాద్దశగ్రీవో జగ్రాహ దశమార్గణాన్ ।
మృత్యుదణ్డనిభాన్ఘోరాఞ్శత్రుమర్దనకాఙ్క్షయా ॥ 8 ॥

స తైర్బాణైర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తైరజహ్మగైః ।
బిభేద నిశితైస్తీక్షైర్గృధ్రం ఘోరైః శిలీముఖైః ॥ 9 ॥

స రాక్షసరథే పశ్యజ్ఞానకీం బాష్పలోచనామ్ ।

అచింతయిత్వా బాణాంస్తాన్రాక్షసం సమభిద్రవత్ || 10 ||

తతోఽస్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితమ్ ।
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభ్రజ్ఞ పతగేశ్వరః || 11 ||

తచ్చాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్ ।
పక్షాభ్యాం చ మహాతేజా వ్యధునోత్పతగేశ్వరః || 12 ||

కాఞ్చనోరశ్చదాన్దివ్యాన్విశాచవదనాన్ఘరాన్ ।
తాంశ్చాస్య జవసంప్రన్నాన్జ్ఞాఘాన సమరే బలీ || 13 ||

వరం త్రివేణుసంప్రన్నం కామగం పావకార్చిషమ్ ।
మణిహేమవిచిత్రాఙ్గం బభ్రజ్ఞ చ మహారథమ్ ।
పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైః సహ || 14 ||

స భగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః ।
అఙ్గేనాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః || 15 ||

దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్నవాహనమ్ ।
సాధు సాధ్వితి భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్ || 16 ||

పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథపమ్ ।
ఉత్పపాత పునర్దృష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః || 17 ||

తం ప్రహృష్టం నిధాయాఙ్గే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్ ।
గృధ్రరాజః సముత్పత్య జటాయురిదమబ్రవీత్ || 18 ||

వజ్రసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ ।
అల్పబుద్ధే హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్ || 19 ||

సమిత్రబంధుః సామాత్యః సబలః సపరిచ్ఛదః ।
విషపానం పిబన్యేతత్ప్రిపాసిత ఇవోదకమ్ || 20 ||

అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః ।

శీఘ్రమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి ॥ 21 ॥

బద్ధస్త్యం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ।

వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా ॥ 22 ॥

న హి జాతు దురాధర్షౌ కాకుత్స్థౌ తవ రావణ ।

ధర్షణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ ॥ 23 ॥

యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగర్హితమ్ ।

తస్కరాచరితో మార్గో వైష వీరనిషేవితః ॥ 24 ॥

యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ ।

శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా భ్రాతా ఖరస్తథా ॥ 25 ॥

పరేతకాలే పురుషో యత్కర్మ ప్రతిపద్యతే ।

వినాశాయాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్ ॥ 26 ॥

పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కో ను తత్పుమాన్ ।

కుర్వీత లోకాధిపతిః స్వయమ్భూరభగవానపి ॥ 27 ॥

ఏవముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయుస్తస్య రక్షసః ।

నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్ ॥ 28 ॥

తం గృహీత్వా నఖైస్తీక్ష్ణైర్విరరాద సమంతతః ।

అధిరూఢో గజారోహి యథా స్యాద్దుష్టవారణమ్ ॥ 29 ॥

విరరాద నఖైరస్య తుణ్డం పృష్ఠే సమర్చయన్ ।

కేశాంశ్చోత్పాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః ॥ 30 ॥

స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహుర్ముహుః ।

అమర్షస్ఫురితౌష్ఠః సన్ప్రాకమ్పత స రాక్షసః ॥ 31 ॥

సమృద్ధిష్యజ్య వైదేహీం వామేనాజ్ఞేన రావణః ।
తలేనాభిజఘానార్తో జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః ॥ 32 ॥

జటాయుస్తమతిక్రమ్య తుణ్డేనాస్య ఖరాధిపః ।
వామబాహూన్దశ తదా వ్యపాహరదరిన్దమః ॥ 33 ॥

తతః క్రుద్ధో దశక్రీవః సీతాముత్స్పృజ్య వీర్యవాన్ ।
ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజమపోథయత్ ॥ 34 ॥

తతో ముహూర్తం సఙ్గ్రామో బభూవాతులవీర్యయోః ।
రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ ॥ 35 ॥

తస్య వ్యాయచ్చమానస్య రామస్యార్థేఽథ రావణః ।
పక్షౌ పాదౌ చ పార్శ్వౌ చ ఖడ్గముద్భృత్య సోఽచ్ఛినత్ ॥ 36 ॥

స ఛిన్నపక్షః సహసా రక్షసా రౌద్రకర్మణా ।
నిపపాత హతో గృధ్రో ధరణ్యామల్పజీవితః ॥ 37 ॥

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్ ।
అభ్యధావత వైదేహీ స్వబంధుమివ దుఃఖితా ॥ 38 ॥

తం నీలజీమూతనికాశకల్పమ్
సుపాణ్ణురోరస్కముదారవీర్యమ్ ।
దదర్శ లఙ్కాధిపతిః పృథివ్యామ్
జటాయుషం శాన్తమివాగ్నిదావమ్ ॥ 39 ॥

తతస్తు తం పత్రరథం మహీతలే
నిపాతితం రావణవేగమర్ద్ధితమ్ ।
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా
రురోద సీతా జనకాత్మజా తదా ॥ 40 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

తమల్పజీవితం భూమౌ స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః ।
దదర్శ గృధ్రం పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్ ॥ 1 ॥

సౌ తు తారాధిపముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తమ్ ।
గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా ॥ 2 ॥

నిమిత్తం లక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదర్శనమ్ ।
అవశ్యం సుఖదుఃఖేషు నరాణాం ప్రతిదృశ్యతే ॥ 3 ॥

న నూనం రామ జానాసి మహద్వ్యసనమాత్మజః ।
ధావంతి నూనం కాకుత్స్థ మదర్థం మృగపక్షిణః ॥ 4 ॥

త్రాహి మామద్య కాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాజ్ఞనా ।
సుసన్తస్తా సమాక్రందచ్ఛృణ్వతాం తు యథాంతికే ॥ 5 ॥

తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం విలపంతిమనాథవత్ ।
అభ్యధావత వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 6 ॥

తాం లతామివ వేష్టంతిమాలిజ్ఞంతి మహాద్రుమాన్ ।
ముఞ్చ ముఞ్చేతి బహుశః ప్రవదన్తాక్షసాధిపః ॥ 7 ॥

క్రోశంతి రామ రామేతి రామేణ రహితాం వనే ।
జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రాహాంతకసంనిభః ॥ 8 ॥

ప్రధర్షితాయాం వైదేహ్యాం బభూవ సచరాచరమ్ ।
జగత్సర్వమమర్యాదం తమసాన్ధేన సంవృతమ్ ॥ 9 ॥

దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా ।

కృతం కార్యమితి శ్రీమాన్వాఙ్మహార పితామహాః ॥ 10 ॥

ప్రహృష్టా వ్యథితాశ్చాసన్నర్వే తే పరమర్షయః ।
దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దణ్డకారణ్యవాసినః ॥ 11 ॥

స తు తాం రామ రామేతి రుదన్తిం లక్ష్మణేతి చ ।
జగామాకాశమాదాయ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 12 ॥

తప్తాభరణసర్వాఙ్గీ పీతకౌశేయవాసినీ ।
రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్సదామనీ యథా ॥ 13 ॥

ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః ।
అధికం పరిబభ్రాజ గిరిరీప ఇవాగ్నినా ॥ 14 ॥

తస్యాః పరమకల్యాణ్యాస్తామ్రాణి సురభీణి చ ।
పద్మపత్రాణి వైదేహ్యా అభ్యకీర్యంత రావణమ్ ॥ 15 ॥

తస్యాః కౌశేయముద్ధూతమాకాశే కనకప్రభమ్ ।
బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్రమివాతపే ॥ 16 ॥

తస్యాస్తద్విమలం వక్త్రమాకాశే రావణాఙ్కగమ్ ।
న రరాజ వినా రామం వినాలమివ పఙ్కజమ్ ॥ 17 ॥

బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చన్ద్ర ఇవోదితః ।
సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభమవ్రణమ్ ।
శుక్లేః సువిమలైర్దన్తైః ప్రభావద్భిరలఙ్కృతమ్ ॥ 18 ॥

రుదితం వ్యపమృష్టాస్త్రం చన్ద్రవత్ప్రియదర్శనమ్ ।
సునాసం చారుతామ్రౌష్ఠమాకాషే హాటకప్రభమ్ ॥ 19 ॥

రాక్షసేన్ద్రసమాధూతం తస్యాస్తద్వచనం శుభమ్ ।
శుశుభే న వినా రామం దివా చన్ద్ర ఇవోదితః ॥ 20 ॥

సా హేమవర్ణా నీలాంజ్ఞం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్ ।
శుశుభే కాఞ్చనీ కాఞ్చనీ నీలం మణిమివాశ్రితా ॥ 21 ॥

సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా ।
విద్యుద్ధనమివావిశ్య శుశుభే తప్తభూషణా ॥ 22 ॥

తస్యా భూషణఘోషేణ వైదేహ్యో రాక్షసాధిపః ।
బభూవ విమలో నీలః సఘోష ఇవ తోయదః ॥ 23 ॥

ఉత్తమాంజ్ఞచ్యుతా తస్యాః పుష్పవృష్టిః సమస్తతః ।
సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే ॥ 24 ॥

సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టిః సమస్తతః ।
సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవర్తత ॥ 25 ॥

అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్ ।
నక్షత్రమాలావిమలా మేరుం నగమివోత్తమమ్ ॥ 26 ॥

చరణాన్నూపురం భ్రష్టం వైదేహ్యో రత్నభూషితమ్ ।
విద్యున్మణ్డలసంకృశం పపాత మధురస్వనమ్ ॥ 27 ॥

తరుప్రవాలరక్తా సా నీలాంజ్ఞం రాక్షసేశ్వరమ్ ।
ప్రాశోభయత వైదేహీ గజం కష్యేవ కాఞ్చనీ ॥ 28 ॥

తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా ।
జహారాకాశమావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః ॥ 29 ॥

తస్యాస్తాన్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహితలే ।
సఘోషాణ్యవకీర్యంత క్షీణాస్తారా ఇవామృరాత్ ॥ 30 ॥

తస్యాః స్తనాంతరాద్భ్రష్టో హారస్తారాధిపద్యుతిః ।
వైదేహ్యో నిపతన్భాతి గజేవ గగనాచ్ఛుతా ॥ 31 ॥

ఉత్పాత వాతాభిహతా నానాద్విజ గణాయుతాః ।
మా భైరితి విధూతాగ్రా వ్యాజప్రసరివ పాదపాః ॥ 32 ॥

నలినోఽ ధ్వస్తకమలాస్త్రస్తమినజలే చరాః ।
సఖీమివ గతోత్సాహం శోచస్తీవ స్మ మైథిలీమ్ ॥ 33 ॥

సమంతాదభిసంప్త్య సింహవాఙ్మృగద్విజాః ।
అన్వధావంస్తదా రోషాత్సితాచ్ఛాయానుగామినః ॥ 34 ॥

జలప్రపాతాస్త్రముఖాః శృఙ్గైరుచ్చితబాహవః ।
సీతాయాం హ్రీయమాణాయాం విక్రోశస్తీవ పర్వతాః ॥ 35 ॥

హ్రీయమాణాం తు వైదేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః ।
ప్రవిధ్వస్తప్రభః శ్రీమానాసీత్పాణ్డూరమణ్డలః ॥ 36 ॥

నాస్తి ధర్మః కుతః సత్యం నార్జవం నాన్యశంసతా ।
యత్ర రామస్య వైదేహీం భార్యాం హరతి రావణః ॥ 37 ॥

ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్ ।
విత్తస్తకా దీనముఖా రురుదుర్మృగపోతకాః ॥ 38 ॥

ఉద్యోగోద్యోగ్యో నయనైరాస్రపాతావిలేక్షణాః ।
సుప్రవేపితగాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః ॥ 39 ॥

విక్రోశస్తీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథా గతామ్ ।
తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశస్తీం మధురస్వరామ్ ॥ 40 ॥

అవేక్షమాణాం బహుషో వైదేహీం ధరణీతలమ్ ।
స తామాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్ ।
జహరాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినామ్ ॥ 41 ॥

తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా
వినాకృతా బన్ధజనేన మైథిలీ ।

అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణావభౌ
వివర్ణవక్త్రా భయభారపీడితా ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఖముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా ।
దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ ॥ 1 ॥

రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్ ।
రుదతీ కరుణం సీతా హ్రాయమాణేదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

న వ్యపత్రపనే నీచ కర్మణానేన రావణ ।
జ్ఞాత్వా విరహితాం యో మాం చోరయిత్వా పలాయనే ॥ 3 ॥

త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మనీభరుణా హర్తుమిచ్ఛతా ।
మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా ।
యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః ॥ 4 ॥

పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ ।
విశ్రవ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్తి జితా త్వయా ॥ 5 ॥

ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జనే ।
స్త్రియాశ్చ హరణం నీచ రహితే చ పరస్య చ ॥ 6 ॥

కథయిష్యన్తి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్ ।
సునృశంసమధర్మిష్ఠం తవ శౌణ్డీర్యమానినః ॥ 7 ॥

ధిక్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వయా కథితం తదా ।
కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్తే చారిత్రమీదృశమ్ ॥ 8 ॥

కిం శక్యం కర్తుమేవం హి యజ్జవేనైవ ధావసి ।
ముహూర్తమపి తిష్ఠస్వ న జీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ 9 ॥

న హి చక్షుఃపథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః ।
ససైన్యోఽపి సమర్తఃస్తవం ముహూర్తమపి జీవితుమ్ ॥ 10 ॥

న త్వం తయోః శరస్పర్శం సోఢుం శక్తః కథశ్చన ।
వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నేర్విహజ్జమః ॥ 11 ॥

సాధు కృత్వాత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముశ్చ రావణ ।
మత్ప్రధర్షణరుష్టో హి భ్రాత్రా సహ పతిర్మమ ।
విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముశ్చసి ॥ 12 ॥

యేన త్వం వ్యవసాయేన బలాన్మాం హర్తుమిచ్ఛసి ।
వ్యవసాయః స తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః ॥ 13 ॥

న హ్యహం తమపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్ ।
ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణాన్ధారయితుం చిరమ్ ॥ 14 ॥

న నూనం చాత్మనః శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే ।
మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే ॥ 15 ॥

ముమూర్షాణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే ।
పశ్యామీవ హి కణ్ఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్ ॥ 16 ॥

యథా చాస్మిన్భయస్థానే న బిభేషే దశానన ।
వ్యక్తం హిరణ్మయాన్తి త్వం సమృశ్యసి మహీరుహాన్ ॥ 17 ॥

నదీం వైరతణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్ ।
ఖడ్గపత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ ॥ 18 ॥

తప్తకాశ్చనపుష్పాం చ వైదూర్యప్రవరచ్ఛదామ్ ।
ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణమాయసైః కణ్ఠకైశ్చితామ్ ॥ 19 ॥

న హి త్వమీదృశం కృత్వా తస్యాలీకం మహాత్మనః ।
ధారితుం శక్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్భుణః ॥ 20 ॥

బద్ధస్తవం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ ।
క్వ గతో లప్స్యనే శర్మ భర్తుర్మమ మహాత్మనః ॥ 21 ॥

నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాతరమాహవే ।
రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ ॥ 22 ॥

స కథం రాఘవో వీరః సర్వాస్త్రకుశలో బలీ ।
న త్వాం హన్యాచ్ఛరైస్తీక్షైరిష్టభార్యాపహారిణమ్ ॥ 23 ॥

ఏతచ్ఛాన్యచ్చ పరుషం వైదేహీ రావణాఙ్కగా ।
భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ ॥ 24 ॥

తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీమ్
విలలాప పూర్వం కరుణం చ భామినీమ్ ।
జహార పాపస్తరుణీం వివేష్టతీమ్
నృపాత్మజామాగతగాత్రవేపథుమ్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ద్విపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

హ్రాయమాణా తు వైదేహీ కఞ్చిన్నాథమపశ్యతీ ।
దదర్శ గిరిశృంగస్థానపఞ్చవానరపుంజవాన్ ॥ 1 ॥

తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కౌశేయం కనకప్రభమ్ ।
ఉత్తరీయం వరారోహ శుభాన్యభరణాని చ ।
ముమోచ యది రామాయ శంసేయురితి మైథిలీ ॥ 2 ॥

వస్త్రముత్సృజ్య తన్మధ్యే వినిక్షిప్తం సభూషణమ్ ।
సమభ్రమాత్తు దశగ్రీవస్తత్కర్మ న చ బుద్ధివాన్ ॥ 3 ॥

పిఙ్గాక్షాస్తాం విశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషైరివ ।
విక్రోశంతి తదా సీతాం దదృశుర్వానరర్షభాః ॥ 4 ॥

స చ పంపామతిక్రమ్య లఙ్కామభిముఖః పురీమ్ ।
జగామ రుదతీం గృహ్య మైథిలీం రాక్షసేశ్వరః ॥ 5 ॥

తాం జహార సుసంహృష్టో రావణో మృత్యుమాత్మనః ।
ఉత్సంక్లేపైవ భుజగీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం మహావిషామ్ ॥ 6 ॥

వనాని సరితః శైలాన్సరాంసి చ విహాయసా ।
స క్షిప్తం సమతీయాయ శరశ్చాపాదివ చ్యుతః ॥ 7 ॥

తిమినక్రనికేతం తు వరుణాలయమక్షయమ్ ।
సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరమ్ ॥ 8 ॥

సమభ్రమాత్పరివృత్తోర్మీ రుద్ధమీనమహోరగః ।
వైదేహ్యం హ్రాయమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః ॥ 9 ॥

అన్తరిక్షగతా వాచః సస్పృజశ్చరణాస్తదా ।
ఏతదన్తో దశగ్రీవ ఇతి సిద్ధాస్తదాబ్రువన్ ॥ 10 ॥

స తు సీతాం వివేష్టన్తీమజ్జేనాదాయ రావణః ।
ప్రవివేశ పురీం లఙ్కాం రూపిణీం మృత్యుమాత్మనః ॥ 11 ॥

సోఽభిగమ్య పురీం లఙ్కాం సువిభక్తమహాపథామ్ ।
సంరూఢకఙ్క్ష్యా బహులం స్వమన్తఃపురమావిశత్ ॥ 12 ॥

తత్ర తామసితాపాఙ్గీం శోకమోహపరాయణామ్ ।
నిదధే రావణః సీతాం మయో మాయామివాసురీమ్ ॥ 13 ॥

అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః పిశాచీర్ఘోరదర్శనాః ।
యథా నైనాం పుమాస్త్రీ వా సీతాం పశ్యత్యసమ్మతః ॥ 14 ॥

ముక్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ।
యద్యదిచ్ఛేత్తదేవాస్యా దేయం మచ్ఛన్దతో యథా ॥ 15 ॥

యా చ వక్ష్యతి వైదేహీం వచనం కిఞ్చిదప్రియమ్ ।
అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాన్న తస్యా జీవితం ప్రియమ్ ॥ 16 ॥

తథోక్త్వా రాక్షసీస్తాస్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ।
నిష్క్రమ్యాన్తఃపురాత్తస్మాత్కిం కృత్యమితి చిన్తయన్ ।
దదర్శాష్టౌ మహావీర్యాన్రాక్షసాన్నిశితాశనాన్ ॥ 17 ॥

స తాన్దృష్ట్వా మహావీర్యో వరదానేన మోహితః ।
ఉవాచైతానిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః ॥ 18 ॥

నానాప్రహరణాః క్షిప్రమితో గచ్ఛత సత్వరాః ।
జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయమ్ ॥ 19 ॥

తత్రోష్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే ।
పౌరుషం బలమాశ్రిత్య త్రాసముత్సృజ్య దూరతః ॥ 20 ॥

బలం హి సుమహద్యన్మే జనస్థానే నివేశితమ్ ।
సదూషణఖరం యుద్ధే హతం తద్రామసాయకైః ॥ 21 ॥

తతః క్రోధో మమాపూర్వో ధైర్యస్యోపరి వర్ధతే ।
వైరం చ సుమహజ్ఞాతం రామం ప్రతి సుదారుణమ్ ॥ 22 ॥

నిర్యాతయితుమిచ్ఛామి తచ్చ వైరమహం రిపోః ।
న హి లప్స్యమ్యహం నిద్రామహత్వా సంయుగే రిపుమ్ ॥ 23 ॥

తం త్విదానీమహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్ ।
రామం శర్మోపలప్స్యామి ధనం లభ్యేవ నిర్ధనః ॥ 24 ॥

జనస్థానే వసద్భిస్తు భవద్భి రామమాశ్రితా ।
ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కిం కరోతీతి తత్త్వతః ॥ 25 ॥

అప్రమాదాచ్చ గన్తవ్యం సర్వైరేవ నిశాచరైః ।
కర్తవ్యశ్చ సదా యత్నో రాఘవస్య వధం ప్రతి ॥ 26 ॥

యుష్మాకం హి బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూర్ధని ।
అతశ్చాస్మిజ్జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః ॥ 27 ॥

తతః ప్రియం వాక్యముపేత్య రాక్షసా
మహార్థమష్టావభివాద్య రావణమ్ ।
విహాయ లఙ్కాం సహితాః ప్రతస్థిరే
యతో జనస్థానమలక్ష్యదర్శనాః ॥ 28 ॥

తతస్తు సీతాముపలభ్య రావణః
సుసమ్ప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీమ్ ।
ప్రసజ్య రామేణ చ వైరముత్తమమ్
బభూవ మోహన్ముదితః స రాక్షసః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్విపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

సన్దిశ్య రాక్షసాన్వోరాత్రావణోఽష్టౌ మహాబలాన్ ।
ఆత్మానం బుద్ధివైక్లవ్యాత్కృతకృత్యమమన్యత ॥ ౧ ॥

స చిన్తయానో వైదేహీం కామబాణసమర్పితః ।
ప్రవివేశ గృహం రమ్యం సీతాం ద్రష్టుమభిత్వరన్ ॥ ౨ ॥

స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్మ రావణో రాక్షసాధిపః ।
అపశ్యద్రాక్షసీమధ్యే సీతాం శోకపరాయణమ్ ॥ ౩ ॥

అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం శోకభారావపీడితామ్ ।
వాయువేగైరివాక్రాంతాం మజ్జంతీం నావమర్ణవే ॥ ౪ ॥

మృగయూథపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతామ్ ।
అథోముఖముఖీం దీనామభ్యేత్య చ నిశాచరః ॥ ౫ ॥

తాం తు శోకవశాం దీనామవశాం రాక్షసాధిపః ।
స బలాద్ధర్మయామాస గృహం దేవగృహోపమమ్ ॥ ౬ ॥

హర్యప్రాసాదసమృధం స్త్రీసహస్రనిషేవితమ్ ।
నానాపక్షిగజైర్జుష్టం నానారత్నసమన్వితమ్ ॥ ౭ ॥

కాఞ్చనైస్తాపనీయైశ్చ స్ఫాటికై రాజతైస్తథా ।
వజ్రవైదూర్యచిత్రైశ్చ స్తమైర్భర్తృష్టిమనోహరైః ॥ ౮ ॥

దివ్యదున్దుభినిర్ద్వాదం తప్తకాఞ్చనతోరణమ్ ।
సోపానం కాఞ్చనం చిత్రమారురోహ తయా సహ ॥ ౯ ॥

దాన్తకా రాజతాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదర్శనాః ।

హేమజాలావృతాశ్చసంస్తత్ర ప్రాసాదపఙ్క్తియః ॥ 10 ॥

సుధామణీవిచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః ।
దశగ్రీవః స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్ ॥ 11 ॥

దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానాపుష్పసమావృతాః ।
రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్ ॥ 12 ॥

దర్శయిత్వా తు వైదేహీం కృతస్నం తద్భవనోత్తమమ్ ।
ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా రావణో జనకాత్మజామ్ ॥ 13 ॥

దశరాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః ।
వర్జయిత్వా జరా వృద్ధాన్బలాంశ్చ రజనీచరాన్ ॥ 14 ॥

తేషాం ప్రభురహం సీతే సర్వేషాం భీమకర్మణామ్ ।
సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురఃసరమ్ ॥ 15 ॥

యదిదం రాజ్యతన్త్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
జీవితం చ విశాలాక్షి త్వం మే ప్రాణైర్గరియసీ ॥ 16 ॥

బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగ్రహాః ।
తాసాం త్వమీశ్వరీ సీతే మమ భార్యా భవ ప్రియే ॥ 17 ॥

సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచో మమ ।
భజస్వ మాభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ 18 ॥

పరిక్షిప్తా సముద్రేణ లజ్కేయం శతయోజనా ।
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేన్దైరపి సురాసురైః ॥ 19 ॥

న దేవేషు న యక్షేషు న గన్ధర్వేషు నర్షిషు ।
అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్ ॥ 20 ॥

రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపనేన గతాయుషా ।
కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా ॥ 21 ॥

భజస్వ సీతే మామేవ భర్తాహం సదృశస్తవ ।
యౌవనం హ్యధ్రువం భీరు రమన్వేహ మయా సహ ॥ 22 ॥

దర్శనే మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే ।
కాస్య శక్తిరిహగన్తుమపి సీతే మనోరథైః ॥ 23 ॥

న శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధం మహాజవః ।
దీప్యమానస్య వాప్యగ్నేర్గ్రహీతుం విమలాం శిఖామ్ ॥ 24 ॥

త్రయాణామపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే ।
విక్రమేణ నయేద్యస్తాప్యం మద్బాహుపరిపాలితామ్ ॥ 25 ॥

లఙ్కాయాం సుమహద్రాజ్యమిదం త్వమనుపాలయ ।
అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మామ్ ॥ 26 ॥

దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతమ్ ।
యశ్చ తే సుకృతో ధర్మస్తస్యేహ ఫలమాప్పుహి ॥ 27 ॥

ఇహ సర్వాణి మాల్యాని దివ్యగన్ధాని మైథిలి ।
భూషణాని చ ముఖ్యాని తాని నేవ మయా సహ ॥ 28 ॥

పుష్పకం నామ సుశ్రోణీ భ్రాతురైశ్రవణస్య మే ।
విమానం రమణీయం చ తద్విమానం మనోజవమ్ ॥ 29 ॥

తత్ర సీతే మయా సార్థం విహరస్వ యథాసుఖమ్ ।
వదనం పద్మసంకృశం విమలం చారుదర్శనమ్ ॥ 30 ॥

శోకార్తం తు వరారోహే న భ్రాజతి వరాననే ।
అలం వ్రీడేన వైదేహి ధర్మలోప కృతేన తే ॥ 31 ॥

ఆర్షోఽయం దైవనిష్యన్దో యస్తావమభిగమిష్యతి ।
ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ ॥ 32 ॥

ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దాసోఽహమస్మి తే ।
నేమాః శూన్యా మయా వాచః శుష్యమాణేన భాషితాః ॥ 33 ॥

న చాపి రావణః కాశ్చీన్మూర్ధ్నా స్త్రీం ప్రణమేత హ ।
ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ 34 ॥

కృతాంతవశమాపన్నో మమేయమితి మన్యతే ॥ 35 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రిపంచాశతమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

సా తథోక్తా తు వైదేహీ నిర్భయా శోకకర్షితా ।
తృణమన్తరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత ॥ 1 ॥

రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాచలః ।
సత్యసన్ధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్రః స రాఘవః ॥ 2 ॥

రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ।
దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షో దైవతం స పతిర్మమ ॥ 3 ॥

ఇక్ష్వక్వకూటాం కులే జాతః సింహస్కన్ధో మహాద్యుతిః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాం హరిష్యతి ॥ 4 ॥

ప్రత్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్షితా బలాత్ ।
శయితా త్వం హతః సజ్జ్యే జనస్థానే యథా ఖరః ॥ 5 ॥

య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః ।
రాఘవే నిర్విషాః సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా ॥ 6 ॥

తస్య జ్యోతిప్రముక్తాస్తే శరాః కాశ్చానభూషణాః ।
శరీరం విధమిష్యన్తి గజౌకూలమివోర్మయః ॥ 7 ॥

అసురైర్వా సురైర్వా త్వం యద్యవధోఽసి రావణ ।
ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవన్తస్య న మోక్ష్యసే ॥ 8 ॥

స తే జీవితశేషస్య రాఘవోఽన్తకరో బలీ ।
పశోర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్ ॥ 9 ॥

యది పశ్యేత్స రామస్తావం రోషదీప్తేన చక్షుషా ।

రక్షస్త్యమద్య నిర్దగ్ధో గచ్ఛేః సద్యః పరాభవమ్ || 10 ||

యశ్చన్ద్రం నభసో భూమౌ పాతయేన్నాశయేత వా ।
సాగరం శోషయేద్వాపి స సీతాం మోచయేదిహ || 11 ||

గతాయుస్త్యం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేన్ద్రియః ।
లజ్జా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి || 12 ||

స తే పాపమిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి ।
యాహం సీతా వినా భావం పతిపార్శ్వత్త్వయా వనాత్ || 13 ||

స హి దైవతసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః ।
నిర్భయో వీర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దణ్డకే || 14 ||

స తే దర్పం బలం వీర్యముత్సేకం చ తథావిధమ్ ।
అపనేష్యతి గాత్రేభ్యః శరవర్షేణ సంయుగే || 15 ||

యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః ।
తదా కార్యే ప్రమాద్యన్తి నరాః కాలవశం గతాః || 16 ||

మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రక్షసాధమ ।
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంతఃపురస్య చ || 17 ||

స శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిః స్రుగ్భణ్ణ మణ్డితా ।
ద్విజాతిమన్త్రసమ్భూతా చణ్డాలేనావమర్దితుమ్ || 18 ||

ఇదం శరీరం నిఃసంజ్ఞం బన్ధ వా ఘాతయస్వ వా ।
నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస ।
స హి శఙ్ఖామ్యుపక్రోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః || 19 ||

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ క్రోధాత్సుపరుషం వచః ।
రావణం మైథిలీ తత్ర పునర్నోవాచ కిఞ్చన || 20 ||

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్ ।
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం భయసన్దర్శనం వచః ॥ 21 ॥

శృణు మైథిలి మద్వాక్యం మాసాన్ద్వాదశ భామిని ।
కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహసిని ।
తతస్తావం ప్రాతరాశార్థం సూదాశ్చేత్స్యన్తి లేశశః ॥ 22 ॥

ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణః శత్రురావణః ।
రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 23 ॥

శీఘ్రమేవం హి రాక్షసోఽవికృతా ఘోరదర్శనాః ।
దర్పమస్యా వినేష్యన్తు మాంసశోణితభోజనాః ॥ 24 ॥

వచనాదేవ తాస్తస్య వికృతా ఘోరదర్శనాః ।
కృతప్రాజ్ఞులయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్ ॥ 25 ॥

స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః ।
ప్రచాల్య చరణోత్కర్షైర్దారయన్నివ మేదినీమ్ ॥ 26 ॥

అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతామితి ।
తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢముష్మాభిః పరివారితా ॥ 27 ॥

తత్రైనాం తర్జనైర్ఘోరైః పునః సాన్వైశ్చ మైథిలీమ్ ।
ఆనయధ్వం వశం సర్వా వన్యాం గజవధూమివ ॥ 28 ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షసోఽరావణేన తాః ।
అశోకవనికాం జగ్ముర్మైథిలీం పరిగృహ్య తామ్ ॥ 29 ॥

సర్వకామఫలైర్వృక్షైర్నానాపుష్పఫలైర్వృతామ్ ।
సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైః సముపనేవితామ్ ॥ 30 ॥

సా తు శోకపరీతాఙ్గీ మైథిలీ జనకాత్మజా ।
రాక్షసీ వశమాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ యథా ॥ 31 ॥

న విన్దతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ
విరూపనేత్రాభిరతీవ తర్జితా ।
పతిం స్మరంతీ దయితం చ దేవరమ్
విచేతనాభూదభయశోకపీడితా ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుఃపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణమ్ ।
నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి న్యవర్తత ॥ 1 ॥

తస్య సన్త్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైథిలీమ్ ।
క్రూరస్వరోఽథ గోమాయుర్విసనాదాస్య పృష్ఠతః ॥ 2 ॥

స తస్య స్వరమాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణమ్ ।
చిన్తయామాస గోమాయోః స్వరేణ పరిశక్కితః ॥ 3 ॥

అశుభం బత మన్యేఽహం గోమాయుర్వాశ్యతే యథా ।
స్వస్తి స్యాదపి వైదేహ్య రాక్షసైర్భక్షణం వినా ॥ 4 ॥

మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వరమాలక్ష్య మామకమ్ ।
విక్రుష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణః శృణుయాద్యది ॥ 5 ॥

స సౌమిత్రిః స్వరం శ్రుత్వా తాం చ హిత్యాథ మైథిలీమ్ ।
తయైవ ప్రహితః క్షిప్రం మత్సకాశమిహైష్యతి ॥ 6 ॥

రాక్షసైః సహితైర్నానం సీతాయా ఈప్సితో వధః ।
కాఞ్చనశ్చ మృగో భూత్వా వ్యపసీయాశ్రమాత్తు మామ్ ॥ 7 ॥

దూరం సీత్వా తు మారీచో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః ।
హా లక్ష్మణ హతోఽస్మితి యద్వాక్యం వ్యజహార హా ॥ 8 ॥

అపి స్వస్తి భవేద్ద్వాభ్యాం రహితాభ్యాం మయా వనే ।
జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవైరోఽస్మి రాక్షసైః ।
నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యంతేఽద్య బహూని చ ॥ 9 ॥

ఇత్యేవం చింతయన్తామః శ్రుత్వా గోమాయునిఃస్వనమ్ ।
ఆత్మనశ్చాపనయనం మృగరూపేణ రక్షసా ।
ఆజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశజ్జితః ॥ 10 ॥

తం దీనమానసం దీనమానేదుర్మృగపక్షిణః ।
సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాంశ్చ సస్పృజః స్వరాన్ ॥ 11 ॥

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః ।
తతో లక్షణమాయాంతం దదర్శ విగతప్రభమ్ ॥ 12 ॥

తతోఽవిదూరే రామేణ సమీయాయ స లక్ష్మణః ।
విషణ్ణః స విషణ్ణేన దుఃఖితో దుఃఖభాగినా ॥ 13 ॥

సంజగర్హేఽథ తం భ్రాతా జేష్ఠో లక్ష్మణమాగతమ్ ।
విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షససేవితే ॥ 14 ॥

గృహీత్వా చ కరం సవ్యం లక్ష్మణం రఘునన్దనః ।
ఉవాచ మధురోదర్శమిదం పరుషమార్తవత్ ॥ 15 ॥

అహో లక్ష్మణ గర్హ్యం తే కృతం యత్త్వం విహాయ తామ్ ।
సీతామిహాగతః సౌమ్య కచ్చితస్వస్తి భవేదితి ॥ 16 ॥

న మేఽస్తి సంశయో వీర సర్వథా జనకాత్మజా ।
వినష్టా భక్షితా వాప రాక్షసైర్వనచారిభిః ॥ 17 ॥

అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవన్తి మే ।
అపి లక్ష్మణ సీతాయాః సామగ్ర్యం ప్రాప్నుయావహే ॥ 18 ॥

ఇదం హి రక్షోమృగసంనికాశమ్
ప్రలోభ్య మాం దూరమనుప్రయాతమ్ ।
హతం కథఞ్చిన్మహతా శ్రమేణ
స రాక్షసోఽభూన్మ్రీయమాణ ఏవ ॥ 19 ॥

మనశ్చ మే దీనమిహాప్రహృష్టమ్
చక్షుశ్చ సవ్యం కురుతే వికారమ్ ।
అసంశయం లక్ష్మణ నాస్తి సీతా
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పంచాశతమః సర్గః ॥

స దృష్ట్యా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః ।
పర్యపృచ్ఛత ధర్మాత్మా వైదేహీమాగతం వినా ॥ 1 ॥

ప్రస్థితం దణ్డకారణ్యం యా మామనుజగామ హ ।
క్వ సా లక్ష్మణ వైదేహీ యాం హిత్వా త్వమిహాగతః ॥ 2 ॥

రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దణ్డకాన్పరిధావతః ।
క్వ సా దుఃఖసహాయా మే వైదేహీ తనుమధ్యమా ॥ 3 ॥

యాం వినా నోత్సహే వీర ముహూర్తమపి జీవితుమ్ ।
క్వ సా ప్రాణసహాయా మే సీతా సురసుతోపమా ॥ 4 ॥

పతిత్వమమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ ।
వినా తాం తపనీయాభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజామ్ ॥ 5 ॥

కచ్ఛిజ్జీవతి వైదేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ ।
కచ్ఛిత్ప్రవాజనం సౌమ్య న మే మిథ్యా భవిష్యతి ॥ 6 ॥

సీతానిమిత్తం సౌమిత్రే మృతే మయి గతే త్వయి ।
కచ్ఛిత్సకామా సుఖితా కైకేయీ సా భవిష్యతి ॥ 7 ॥

సపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ ।
ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్ఛిన్సౌమ్య న కైకయీమ్ ॥ 8 ॥

యది జీవతి వైదేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః ।
సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాన్త్యక్ష్యామి లక్ష్మణ ॥ 9 ॥

యది మామాశ్రమగతం వైదేహీ నాభిభాషతే ।

పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ ॥ 10 ॥

బ్రూహి లక్ష్మణ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా ।
త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభిర్భక్షితా వా తపస్వినీ ॥ 11 ॥

సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ ।
మద్వియోగేన వైదేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః ॥ 12 ॥

సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్మాన సుదురాత్మనా ।
వదతా లక్ష్మణేత్యుచ్చైస్తవాపి జనితం భయమ్ ॥ 13 ॥

శ్రుతశ్చ శక్యే వైదేహ్యో స స్వరః సదృశో మమ ।
తస్తయా ప్రేషితస్త్యం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్రమాగతః ॥ 14 ॥

సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతాముత్సృజతా వనే ।
ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమంతరమ్ ॥ 15 ॥

దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః ।
తైః సీతా నిహతా ఘోరైర్భవిష్యతి న సంశయః ॥ 16 ॥

అహోఽస్మి వ్యసనే మగ్నః సర్వథా రిపునాశన ।
కిం త్విదానీం కరిష్యామి శక్యే ప్రాప్తవ్యమిదృశమ్ ॥ 17 ॥

ఇతి సీతాం వరారోహం చింతయన్నేవ రాఘవః ।
ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః ॥ 18 ॥

విగర్హమాణోఽనుజమార్తరూపమ్
క్షుధా శ్రమాచ్చైవ పిపాసయా చ ।
వినిఃశ్వసన్కుష్కముఖో విషణ్ణః
ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యమ్ ॥ 19 ॥

స్వమాశ్రమం సమ్ప్రవిగాహ్య వీరో
విహారదేశాననుసృత్య కాంచిత్ ।

ఏతత్తదిత్యేవ నివాసభూమా
ప్రహృష్టరోమా వ్యధితో బభూవ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షట్పంచాశతతమః సర్గః ॥

॥ సప్తపఞ్చాశతమః సర్గః ॥

అథాశ్రమాదుపావృత్తమంతరా రఘునన్దనః ।
పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖార్దితః పునః ॥ 1 ॥

తమువాచ కిమర్థం త్వమాగతోఽపాస్య మైథిలీమ్ ।
యదా సా తవ విశ్వాసాద్వనే విహరితా మయా ॥ 2 ॥

దృష్ట్యైవాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ ।
శక్యమానం మహత్పాపం యత్సత్యం వ్యథితం మనః ॥ 3 ॥

స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే ।
దృష్ట్వా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి ॥ 4 ॥

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిర్లక్ష్మణః శుభలక్షణః ।
భూయో దుఃఖసమావిష్టో దుఃఖితం రామమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాహమిహాగతః ।
ప్రచోదితస్తయైవోగ్రైస్త్యతస్యకాశమిహాగతః ॥ 6 ॥

ఆర్యేణేవ పరిక్రుష్టం హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ।
పరిత్రాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్చుతిం గతమ్ ॥ 7 ॥

సా తమార్తస్వరం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ ।
గచ్ఛ గచ్ఛేతి మామాహ రుదన్తి భయవిహ్వలా ॥ 8 ॥

ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశస్తయా ।
ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్యమిదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్ ॥ 9 ॥

న తత్పశ్యామ్యహం రక్షో యదస్య భయమావహేత్ ।

నిర్వృతా భవ నాన్వేతత్కేనాప్యేవముదాహృతమ్ || 10 ||

విగర్హితం చ నీచం చ కథమార్యోఽభిధాస్యతి ।
త్రాహీతి వచనం సీతే యస్త్రాయేత్రిదశానపి || 11 ||

కింనిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతురాలమభ్యు మే స్వరమ్ ।
విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్షణ త్రాహి మామితి ।
న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజనసేవితా || 12 ||

అలం వైక్లవ్యమాలమభ్యు స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా ।
న చాన్తి త్రిషు లోకేషు పుమాన్యో రాఘవం రణే ।
జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్ || 13 ||

ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరిమోహితచేతనా ।
ఉవాచాశ్రూణీ ముఞ్చన్తి దారుణం మామిదం వచః || 14 ||

భావో మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః ।
వినష్టే భ్రాతరి ప్రాప్తే న చ త్వం మామవాప్స్యసి || 15 ||

సజ్కేతాద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి ।
క్రోశంతం హి యథాత్యర్థం వైనమభ్యవపద్యసే || 16 ||

రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి ।
రాఘవస్యాన్తరప్రేక్షుస్తథైనం నాభిపద్యసే || 17 ||

ఏవముక్తో హి వైదేహ్యో సంరంభో రక్తతోచనః ।
క్రోధాత్ప్రస్ఫురమాణౌష్ఠ ఆశ్రమాదభినిర్గతః || 18 ||

ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామః సంతాపమోహితః ।
అబ్రవీద్దుష్కృతం సౌమ్య తాం వినా యత్త్వమాగతః || 19 ||

జానన్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే ।

అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిఃసృతో భవాన్ ॥ 20 ॥

న హి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యద్యాసి మైథిలీమ్ ।
క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్రుత్వా స్త్రియా యత్త్వమిహాగతః ॥ 21 ॥

సర్వథా త్వపసీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః ।
క్రోధస్య వశమాగమ్య నాకరోః శాసనం మమ ॥ 22 ॥

అసౌ హి రాక్షసః శేతే శరేణాభిహతో మయా ।
మృగరూపేణ యేనాహమాశ్రమాదపవాదితః ॥ 23 ॥

వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకమ్
సలీల బాణేన చ తాడితో మయా ।
మార్గీం తనుం త్యజ్య చ విక్లవస్వరో
బభూవ కేయూరధరః స రాక్షసః ॥ 24 ॥

శరాహతేనైవ తదార్తయా గిరా
స్వరం మమాలమ్బ్య సుదూరసంశ్రవమ్ ।
ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణమ్
త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తపञ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ అష్టపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

భృశమావ్రజమానస్య తస్యాధోవామలోచనమ్ ।
ప్రాస్ఫురచ్ఛాస్తలద్రామో వేపథుశ్చాస్య జాయతే ॥ 1 ॥

ఉపాలక్ష్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః ।
అపి క్షేమం తు సీతాయా ఇతి వై వ్యాజహార హ ॥ 2 ॥

త్వరమాణో జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః ।
శూన్యమావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్నమానసః ॥ 3 ॥

ఉద్భ్రమన్నివ వేగేన విక్షిప్తఘనన్దనః ।
తత్ర తత్రోటజస్థానమభివీక్ష్య సమన్తతః ॥ 4 ॥

దదర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా ।
శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమన్తే పద్మినీమివ ॥ 5 ॥

రుదన్తమివ వృక్షైశ్చ వ్లానపుష్పమృగద్విజమ్ ।
శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సన్త్యక్తవనదైవతమ్ ॥ 6 ॥

విప్రకీర్ణాజినకుశం విప్రవిద్ధబృసీకటమ్ ।
దృష్ట్వా శూన్యోటజస్థానం విలలాప పునః పునః ॥ 7 ॥

హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ।
నిలీనాప్యథ వా భీరురథ వా వనమాశ్రితా ॥ 8 ॥

గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః ।
అథ వా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా ॥ 9 ॥

యత్నాన్మృగయమాణస్తు నాససాద వనే ప్రియామ్ ।

శోకరక్తేక్షణః శోకాదున్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ 10 ॥

వృక్షాదృష్టం ప్రధావన్న గిరీంశ్చాపి నదీన్నదీమ్ ।
బభూవ విలపన్రామః శోకపజ్జ్వరవప్లుతః ॥ 11 ॥

అస్తి కచ్చిత్త్వయా దృష్టా సా కదమ్బప్రియా ప్రియా ।
కదమ్బ యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్ ॥ 12 ॥

స్నిగ్ధపల్లవసజ్జాశాం పీతకౌశేయవాసినీమ్ ।
శంసస్వ యది వా దృష్టా బిల్వ బిర్వోపమస్తనీ ॥ 13 ॥

అథ వార్జున శంస త్వం ప్రియాం తామర్జునప్రియామ్ ।
జనకస్య సుతా భీరుర్యది జీవతి వా న వా ॥ 14 ॥

కకుభః కకుభోరుం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీమ్ ।
లతాపల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః ॥ 15 ॥

భ్రమరైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యాయమ్ ।
ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలకస్తిలకప్రియామ్ ॥ 16 ॥

అశోకశోకాపనుద శోకోపహతచేతసమ్ ।
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసన్దర్శనేన మామ్ ॥ 17 ॥

యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలస్తనీ ।
కథయస్వ వరారోహం కారుష్యం యది తే మయి ॥ 18 ॥

యది దృష్టా త్వయా సీతా జమ్బూజామ్బూనదప్రభా ।
ప్రియాం యది విజానీషే నిఃశఙ్కం కథయస్వ మే ॥ 19 ॥

అథ వా మృగశావాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీమ్ ।
మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభిః సహితా భవేత్ ॥ 20 ॥

గజ సా గజనాసోరుర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్ ।

తాం మన్యే విదితాం తుభ్యమాఖ్యాహి వరవారణ ॥ 21 ॥

శార్దూల యది సా దృష్టా ప్రియా చన్ద్రనిభాననా ।
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధః కథయస్వ న తే భయమ్ ॥ 22 ॥

కిం ధావసి ప్రియే నూనం దృష్టాసి కమలేక్షణే ।
వృక్షేణాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే ॥ 23 ॥

తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే న తేఽస్తి కరుణా మయి ।
నాత్యర్థం హాస్యశీలాసి కిమర్థం మాముపేక్షసే ॥ 24 ॥

పీతకౌశేయకేనాసి సూచితా వరవర్ణిని ।
ధావన్త్యపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సౌహృదమ్ ॥ 25 ॥

నైవ సా నూనమథ వా హింసితా చారుహాసినీ ।
కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తం హి మాం నూనం యథోపేక్షితుమర్హతి ॥ 26 ॥

వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః ।
విభజ్యాజ్ఞాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా ॥ 27 ॥

నూనం తచ్ఛుభదన్తౌష్ఠం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతమ్ ।
సా హి చమృకవర్ణాభా గ్రీవా గ్రైవేయ శోభితా ॥ 28 ॥

కోమలా విలపన్త్యాస్తు కాన్తాయా భక్షితా శుభా ।
నూనం విక్షిప్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్లవకోమతౌ ॥ 29 ॥

భక్షితౌ వేపమానాగ్రౌ సహస్రాభరణాఙ్గదౌ ।
మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై ॥ 30 ॥

సార్థేనేవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబాన్ధవా ।
హా లక్ష్మణ మహాబాహో పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్ ॥ 31 ॥

హా ప్రియే క్వ గతా భద్రే హా సీతేతి పునః పునః ।

ఇత్యేవం విలపనామః పరిధావన్వనాద్వనమ్ ॥ 32 ॥

క్వచిదుద్భ్రమతే వేగాత్క్వచిద్విభ్రమతే బలాత్ ।
క్వచిన్మత్త ఇవాభాతి కాంతాన్వేషణతత్పరః ॥ 33 ॥

స వనాని నదీః శైలాన్గిరిప్రస్రవణాని చ ।
కాననాని చ వేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః ॥ 34 ॥

తథా స గత్వా విపులం మహాద్వనమ్
పరీత్య సర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి ।
అనిష్ఠితాశః స చకార మార్గణే
పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమమ్ ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టపञ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

దృష్టాశ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః ।
రహితాం పర్ణశాలాం చ విధ్వస్తాన్యాసనాని చ ॥ 1 ॥

అదృష్ట్యా తత్ర వైదేహీం సంనిరీక్ష్య చ సర్వశః ।
ఉవాచ రామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్య రుచిరౌ భుజౌ ॥ 2 ॥

క్వ ను లక్ష్మణ వైదేహీ కం వా దేశమితో గతా ।
కేనాహృతా వా సౌమిత్రే భక్షితా కేన వా ప్రియా ॥ 3 ॥

వృష్కేణావార్య యది మాం సీతే హసితుమిచ్ఛసి ।
అలం తే హసితేనాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖితమ్ ॥ 4 ॥

యైః సహ క్రిడనే సీతే విశ్వస్తైర్మృగపొత్తకైః ।
ఏతే హీనాస్త్యయా సౌమ్యే ధ్యాయన్త్యస్తావిలేక్షణాః ॥ 5 ॥

మృతం శోకేన మహతా సీతాహరణజేన మామ్ ।
పరలోకే మహారాజో నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా ॥ 6 ॥

కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య మయా త్వమభియోజితః ।
అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశమిహోగతః ॥ 7 ॥

కామవృత్తమనార్యం మాం మృషావాదినమేవ చ ।
ధిక్త్వామితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా ॥ 8 ॥

వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నమనోరథమ్ ।
మామిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తిర్నరమివాన్మజమ్ ॥ 9 ॥

క్వ గచ్ఛసి వరారోహ మాముత్సృజ్య సుమధ్యమే ।

త్వయా విరహితశ్చహం మోక్షే జీవితమాత్మనః ॥ 10 ॥

ఇతీవ విలపనామః సీతాదర్శనలాలసః ।
న దదర్శ సుదుఃఖార్తో రాఘవో జనకాత్మజామ్ ॥ 11 ॥

అనాసాదయమానం తం సీతాం దశరథాత్మజమ్ ।
పజ్కమాసాద్య విపులం సీదంతమివ కుజ్జారమ్ ।
లక్ష్మణో రామమత్యర్థమువాచ హితకామ్యయా ॥ 12 ॥

మా విషాదం మహాబాహో కురు యత్నం మయా సహ ।
ఇదం చ హి వనం శూర బహుకన్దరశోభితమ్ ॥ 13 ॥

ప్రియకాననసశ్చారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ ।
సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాన్నలినీం వా సుపుష్పితామ్ ॥ 14 ॥

సరితం వాపి సమ్ప్రాప్తా మీనవజ్జ్వరసేవితామ్ ।
విత్రాసయితుకామా వా లీనా స్యాత్కాననే క్వచిత్ ।
జిజ్ఞాసమానా వైదేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ ॥ 15 ॥

తస్యా హ్యనేషణే శ్రీమన్ష్టిప్రమేవ యతావహే ।
వనం సర్వం విచినువో యత్ర సా జనకాత్మజా ।
మన్యసే యది కాకుత్స్థ మా స్మ శోకే మనః కృథాః ॥ 16 ॥

ఏవముక్తస్తు సాహార్దాలక్ష్మణేన సమాహితః ।
సహ సౌమిత్రిణా రామో విచేతుముపచక్రమే ।
తౌ వనాని గిరీంశ్చైవ సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ 17 ॥

నిఖిలేన విచిన్వంతౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ ।
తస్య శైలస్య సానూని గుహాశ్చ శిఖరాణి చ ॥ 18 ॥

నిఖిలేన విచిన్వంతౌ వైవ తామభిజగ్ముతుః ।
విచిత్య సర్వతః శైలం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీం పర్వతే శుభే ।
తతో దుఃఖాభినంతప్రో లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 20 ॥

విచరన్దణకారణ్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్ ।
ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ 21 ॥

యథా విష్ణుర్మహాబాహుర్బలిం బద్ధ్వా మహీమిమామ్ ।
ఏవముక్తస్తు వీరేణ లక్ష్మణేన స రాఘవః ॥ 22 ॥

ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః ।
వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః పుల్లపఙ్కజాః ॥ 23 ॥

గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ బహుకన్దరనిర్ఘరః ।
న హి పశ్యామి వైదేహీం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ ॥ 24 ॥

ఏవం స విలపన్రామః సీతాహరణకర్పితః ।
దీనః శోకసమావిష్టో ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్ ॥ 25 ॥

స విహ్వలితసర్వాఙ్గో గతబుద్ధిర్విచేతనః ।
విషసాదాతురో దీనో నిఃశ్వస్యాశీతమాయతమ్ ॥ 26 ॥

బహుశః స తు నిఃశ్వస్య రామో రాజీవలోచనః ।
హా ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గదః ॥ 27 ॥

తం సాన్త్వయామాస తతో లక్ష్మణః ప్రియబాన్ధవః ।
బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితః ప్రశ్రితాఙ్గాలిః ॥ 28 ॥

అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణౌష్ఠపుటచ్యుతమ్ ।
అపశ్యంస్తాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశత్స పునః పునః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ।
 శీఘ్రం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీమ్ ।
 అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యాయితం గతా ॥ 1 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పునరేవ హి ।
 నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః ॥ 2 ॥

తాం లక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వా రామమబ్రవీత్ ।
 వైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే ॥ 3 ॥

కం ను సా దేశమాపన్నా వైదేహీ క్లేశనాశినీ ।
 న హి తం వేద్మి వై రామ యత్ర సా తనుమధ్యమా ॥ 4 ॥

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా దీనః సంతాప మోహితః ।
 రామః సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీమ్ ॥ 5 ॥

స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధార్హేణ హృతామపి ।
 న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ ॥ 7 ॥

తతః ప్రచోదితా భూతైః శంసాస్మై తాం ప్రియామితి ।
 న చ సాభ్యవదత్సితాం పృష్టా రామేణ శోచితా ॥ 8 ॥

రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః ।
 ధ్యాత్వా భయాత్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్ ॥ 9 ॥

నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః ।
 ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం సీతాదర్శనకర్షితః ॥ 10 ॥

కిం ను లక్ష్మణ వక్ష్యామి సమేత్య జనకం వచః ।
మాతరం చైవ వైదేహ్యో వినా తామహమప్రియమ్ ॥ 11 ॥

యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః ।
సర్వం వ్యపనయచ్ఛోకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా ॥ 12 ॥

జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్యతః ।
మన్యే దీర్ఘా భవిష్యన్తి రాత్రయో మమ జాగ్రతః ॥ 13 ॥

గోదావరీం జనస్థానమిమం ప్రస్తవణం గిరిమ్ ।
సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే ॥ 14 ॥

ఏవం సమ్భాషమాణౌ తావన్యోన్యం భ్రాతరాపుభౌ ।
వసున్ధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమపశ్యతామ్ ॥ 15 ॥

తాం పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహితలే ।
ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః ॥ 16 ॥

అభిజానామి పుష్పాణి తానీమామీహ లక్ష్మణ ।
అపినద్ధాని వైదేహ్యో మయా దత్తాని కాననే ॥ 17 ॥

ఏవముక్త్వా మహాబాహుర్లక్ష్మణం పురుషర్షభమ్ ।
క్రుద్ధోఽబ్రవీధ్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ 18 ॥

తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత ।
యావత్సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహమ్ ॥ 19 ॥

మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి ।
అనేవ్యః సతతం చైవ నిస్త్రుణద్రుమపల్లవః ॥ 20 ॥

ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ ।
యది నాఖ్యాతి మే సీతామద్య చన్ద్రనిభాననామ్ ॥ 21 ॥

ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా ।
దదర్శ భూమౌ నిష్కాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ ॥ 22 ॥

స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ ।
సమ్భ్రాంతహృదయో రామః శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్ ॥ 23 ॥

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః శీర్ణాః కనకబిన్దవః ।
భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ ॥ 24 ॥

తప్తబిన్దునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిన్దుభిః ।
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే సర్వతో ధరణీతలమ్ ॥ 25 ॥

మన్యే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః ।
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ॥ 26 ॥

తస్య నిమిత్తం వైదేహ్యో ద్వయోర్వివదమానయోః ।
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ ॥ 27 ॥

ముక్తామణిచితం చేదం తపనీయవిభూషితమ్ ।
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః ॥ 28 ॥

తరుణాదిత్యసంక్రాశం వైదూర్యగులికాచితమ్ ।
విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాఞ్చనమ్ ॥ 29 ॥

ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితమ్ ।
భగ్నదణ్డమిదం కస్య భూమౌ సౌమ్య నిపాతితమ్ ॥ 30 ॥

కాఞ్చనోరశ్చదాశ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః ।
భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే ॥ 31 ॥

దీప్తపావకసంక్రాశో ద్యుతిమాన్సమరధ్వజః ।
అపవిధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాఙ్గామికో రథః ॥ 32 ॥

రథాక్షమాత్రా విశిఖాస్తపనీయవిభూషణాః ।
కన్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ 33 ॥

వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకమ్ ।
సుఘోరహృదయైః సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ 34 ॥

హృతా మృతా వా సీతా హి భక్షితా వా తపస్విని ।
న ధర్మస్త్రాయతే సీతాం హ్రాయమాణాం మహావనే ॥ 35 ॥

భక్షితాయాం హి వైదేహ్యం హృతాయామపి లక్ష్మణ ।
కే హి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తాః సౌమ్య మమేశ్వరాః ॥ 36 ॥

కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినమ్ ।
అజ్ఞానాదవమన్యేరన్సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ 37 ॥

మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినమ్ ।
నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః ॥ 38 ॥

మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ ।
అద్యైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ ।
సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాన్సూర్య ఇవోదితః ॥ 39 ॥

నైవ యక్షా న గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః ।
కింనరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ ॥ 40 ॥

మమాస్త్రబాణసమ్పూర్ణమాకాశం పశ్య లక్ష్మణ ।
నిఃసమ్పాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్ ॥ 41 ॥

సంనిరుద్ధగ్రహగణమావరితనిశాకరమ్ ।
విప్రనష్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతిసంవృతమ్ ॥ 42 ॥

వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్ ।
ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసాగరమ్ ॥ 43 ॥

న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యన్తి మమేశ్వరాః ।
అస్మిన్ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యన్తి విక్రమమ్ ॥ 44 ॥

నాకాశముత్పత్తిష్యన్తి సర్వభూతాని లక్ష్మణ ।
మమ చాపగుణాన్ముక్తైర్బాణజాలైర్నిరస్తరమ్ ॥ 45 ॥

అర్ధితం మమ నారాచైర్ధ్వస్తభ్రాంతమృగద్విజమ్ ।
సమాకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్ష్మణ ॥ 46 ॥

ఆకర్ణపూర్ణైరిషుభిరీవలోకం దురావరైః ।
కరిష్యే మైథిలీహేతోరపిశాచమరాక్షసమ్ ॥ 47 ॥

మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః ।
ద్రక్ష్యన్త్యద్య విముక్తానామమర్షాద్ధూరగామినామ్ ॥ 48 ॥

నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః ।
భవిష్యన్తి మమ క్రోధాత్త్రైలోకే విప్రణాశితే ॥ 49 ॥

దేవదానవయక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి ।
బహుధా నిపతిష్యన్తి బాణౌఘైః శకులీకృతాః ।
నిర్మర్యాదానిమాత్లోకాన్కరిష్యామ్యద్య సాయకైః ॥ 50 ॥

యథా జరా యథా మృత్యుర్యథాకాలో యథావిధిః ।
నిత్యం న ప్రతిహన్యన్తే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ।
తథాహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోఽస్మ్యసంశయమ్ ॥ 51 ॥

పురేవ మే చారుదతీమనిన్ధితామ్
దిశన్తి సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్ ।
సదేవగన్ధర్వమనుష్య పన్నగమ్
జగత్స్వైలం పరివర్తయామ్యహమ్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్షితమ్ ।
లోకానామభవే యుక్తం సామ్వర్తకమివానలమ్ ॥ ౧ ॥

వీక్షమాణం ధనుః సజ్యం నిఃశ్వసంతం ముహుర్ముహుః ।
హస్తకామం పశుం రుద్రం క్రుద్ధం దక్షక్రతౌ యథా ॥ ౨ ॥

అదృష్టపూర్వం సజ్కృద్ధం దృష్ట్యా రామం స లక్ష్మణః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౩ ॥

పురా భూత్వా మృదుర్దాంతః సర్వభూతహితే రతః ।
న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హాతుమర్హసి ॥ ౪ ॥

చన్ద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయా భువి క్షమా ।
ఏతచ్ఛ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః ॥ ౫ ॥

న తు జానామి కస్యాయం భగ్నః సాక్ష్యామికో రథః ।
కేన వా కస్య వా హేతోః సాయుధః సపరిచ్ఛదః ॥ ౬ ॥

ఖురనేమిక్షతశ్చాయం సిక్తో రుధిరబిన్దుభిః ।
దేశో నివృత్తసంక్రామః సుఘోరః పార్థివాత్మజ ॥ ౭ ॥

ఏకస్య తు విమర్దోఽయం న ద్వయోర్వదతాం వర ।
న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్ ॥ ౮ ॥

నైకస్య తు కృతే లోకాన్వినాశయితుమర్హసి ।
యుక్తదణ్డా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుధాధిపాః ॥ ౯ ॥

సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః ।

కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ ॥ 10 ॥

సరితః సాగరాః శైలా దేవగన్ధర్వదానవాః ।
నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః ॥ 11 ॥

యేన రాజన్వృతా సీతా తమన్వేషితుమర్హసి ।
మద్వివేకీయో ధనుష్పాణిః సహాయైః పరమర్షిభిః ॥ 12 ॥

సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ ।
గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నలినీః పార్వతీశ్చ హ ॥ 13 ॥

దేవగన్ధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామః సమాహితాః ।
యావన్నాథిగమిష్యామస్తవ భార్యాపహరిణమ్ ॥ 14 ॥

న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యన్తి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః ।
కోసలేన్ద్ర తతః పశ్చాత్ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి ॥ 15 ॥

శీలేన సామ్నా వినయేన సీతామ్
నయేన న ప్రాప్స్యసి చేన్నరేన్ద్ర ।
తతః సముత్సాదయ హేమపుష్కైర్-
మహేన్ద్రవజ్రప్రతిమైః శరౌఘైః ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

తం తథా శోకసన్నప్తం విలపన్నమనాథవత్ ।
మోహేన మహతావిష్టం పరిద్యూనమచేతనమ్ ॥ 1 ॥

తతః సౌమిత్రిరాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః ।
రామం సమ్బోధయామాస చరణౌ చాభిషీడయన్ ॥ 2 ॥

మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా ।
రాజ్ఞా దశరథేనాసీల్లభ్యోఽమృతమివామరైః ॥ 3 ॥

తవ వైవ గుణైర్బద్ధస్త్యద్వియోగాన్మహీపతిః ।
రాజా దేవత్వమాపన్నో భరతస్య యథా శ్రుతమ్ ॥ 4 ॥

యది దుఃఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే ।
ప్రాకృతశ్చాలపనత్వశ్చ ఇతరః కః సహిష్యతి ॥ 5 ॥

దుఃఖితో హి భవాత్లోకాన్స్తేజసా యది ధవ్యతే ।
ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యన్తి నిర్వృతిమ్ ॥ 6 ॥

లోకస్వభావ ఏవైష యయాతిర్నహుషాత్మజః ।
గతః శక్రేణ సాలోక్యమనయంతం సమస్పృశత్ ॥ 7 ॥

మహర్షయో వసిష్ఠస్తు యః పితుర్నః పురోహితః ।
అహ్నో పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునర్వాతమ్ ॥ 8 ॥

యా చేయం జగతో మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా ।
అస్యాశ్చ చలనం భూమేర్దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ ॥ 9 ॥

యా చేమా జగతాం నేత్రే యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।

ఆదిత్యచన్ద్రౌ గ్రహణమభ్యుపేతౌ మహాబలౌ ॥ 10 ॥

సుమహాన్త్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ ।
న దైవస్య ప్రముఖ్చన్తి సర్వభూతాని దేహినః ॥ 11 ॥

శక్రాదిష్వపి దేవేషు వర్తమానౌ నయానయౌ ।
శ్రూయేతే నరశార్దూల న త్వం వ్యథితుమర్హసి ॥ 12 ॥

నష్టాయామపి వైదేహ్యం హృతాయామపి చానఘ ।
శోచితుం నార్హసే వీర యథాన్యః ప్రాకృతస్తథా ॥ 13 ॥

త్వద్విధా హి న శోచన్తి సతతం సత్యదర్శినః ।
సుమహాత్స్వపి కృచ్ఛేషు రామానిర్విణ్ణదర్శణాః ॥ 14 ॥

తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచిన్తయ ।
బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానన్తి శుభాశుభే ॥ 15 ॥

అదృష్టగుణదోషాణామధృతానాం చ కర్మణామ్ ।
నాన్తరేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవర్తతే ॥ 16 ॥

మామేవ హి పురా వీర త్వమేవ బహుషోఽన్వశాః ।
అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వామపి సాక్షాద్బ్రహ్మహస్పతిః ॥ 17 ॥

బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా ।
శోకేనాభిప్రసృప్తం తే జ్ఞానం సమ్బోధయామ్యహమ్ ॥ 18 ॥

దివ్యం చ మానుషం చైవమాత్మనశ్చ పరాక్రమమ్ ।
ఇక్ష్వాకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం బధే ॥ 19 ॥

కిం తే సర్వవినాశేన కృతేన పురుషర్షభ ।
తమేవ తు రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తుమర్హసి ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

పూర్వజోఽప్యక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్ ।
సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ॥ 1 ॥

సంనిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృద్ధం కోపమాత్మనః ।
అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

కిం కరిష్యావహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ ।
కేనోపాయేన పశ్యేయం సీతామితి విచింతయ ॥ 3 ॥

తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమర్హసి ॥ 4 ॥

రాక్షసైర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ।
సస్తీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కన్దరాణి చ ॥ 5 ॥

గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నానామృగగణాకులాః ।
ఆవాసాః కింనరాణాం చ గన్ధర్వభవనాని చ ॥ 6 ॥

తాని యుక్తో మయా సార్థం త్వమన్వేషితుమర్హసి ।
త్వద్విధో బుద్ధిసమ్పన్నా మాహాత్మానో నరర్షభ ॥ 7 ॥

ఆపత్సు న ప్రకమ్పన్తే వాయువేగైరివాచలాః ।
ఇత్యుక్తస్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః ॥ 8 ॥

క్రుద్ధో రామః శరం ఘోరం సన్ధాయ ధనుషి ఊరమ్ ।
తతః పర్వతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమమ్ ॥ 9 ॥

దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్ ।

తం దృష్ట్యా గిరిశృङ్గాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
అనేన సీతా వైదేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః ॥ 10 ॥

గృధ్రరూపమిదం వ్యక్తం రక్షో భ్రమతి కాననమ్ ।
భక్షయిత్వా విశాలాక్షీమాస్తే సీతాం యథాసుఖమ్ ।
ఏనం వధిష్యే దీప్తాగ్రైర్హృదైర్బాణైరజిహ్మగైః ॥ 11 ॥

ఇత్యుక్త్వాభ్యపతద్గృధ్రం సన్ధాయ ధనుషి క్షురమ్ ।
క్రుద్ధో రామః సముద్రాంతాం చాలయన్నివ మేదిసిమ్ ॥ 12 ॥

తం దీనదీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్ ।
అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజమ్ ॥ 13 ॥

యామోషధిమివాయుష్మన్నన్వేషసి మహావనే ।
సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణేనోభయం హృతమ్ ॥ 14 ॥

త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ ।
ప్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా ॥ 15 ॥

సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా ।
విధ్వంసితరథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే ॥ 16 ॥

ఏతదస్య ధనుర్భగ్నమేతదస్య శరావరమ్ ।
అయమస్య రణే రామ భగ్నః సాఙ్గామికో రథః ॥ 17 ॥

పరిశ్రాంతస్య మే పక్షౌ ఛిత్త్వా ఖడ్గేన రావణః ।
సీతామాదాయ వైదేహీముత్పపాత విహాయసమ్ ।
రక్షసా నిహతం పూర్వమ్ న మాం హన్తుం త్వమర్హసి ॥ 18 ॥

రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్ ।
గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య రురోద సహలక్ష్మణః ॥ 19 ॥

ఏకమేకాయనే దుర్గే నిఃశ్వసంతం కథిష్యున ।

సమీక్ష్య దుఃఖితో రామః సౌమత్రిమిదమబ్రవీత్ || 20 ||

రాజ్యాద్భ్రంశో వనే వాసః సీతా నష్టా హతో ద్విజః ।
ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీర్నిర్దహదపి పావకమ్ || 21 ||

సమూర్ణమపి చేదద్య ప్రతరేయం మహోదధిమ్ ।
సోఽపి నూనం మమాలక్ష్మ్యో విశుష్యేత్సరితాం పతిః || 22 ||

నాస్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిన్నచరాచరే ।
యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా || 23 ||

అయం పితృవయస్యో మే గృథరాజో జరాన్వితః ।
శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్యవిపర్యయాత్ || 24 ||

ఇత్యేవముక్త్వా బహుశో రాఘవః సహలక్ష్మణః ।
జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృస్నేహం నిదర్శయన్ || 25 ||

నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తమ్
తం గృథరాజం పరిరభ్య రామః ।
క్వ మైథిలి ప్రాణసమా మమేతి
విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ || 26 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ||

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

రామః ప్రేక్ష్య తు తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్ ।
సౌమిత్రిం మిత్రసమ్పన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

మమాయం నూనమర్థేషు యతమానో విహంగమః ।
రాక్షసేన హతః సజ్జ్యే ప్రాణాన్త్యజతి దుస్త్యజాన్ ॥ 2 ॥

అయమస్య శరీరేఽస్మిన్నాణో లక్షణ విద్యతే ।
తథా స్వరవిహీనోఽయం విక్లవం సముదీక్షతే ॥ 3 ॥

జటాయో యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః ।
సీతామాఖ్యాహి భద్రం తే వధమాఖ్యాహి చాత్మనః ॥ 4 ॥

కింనిమిత్తోఽహరత్సితాం రావణస్తస్య కిం మయా ।
అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా ॥ 5 ॥

కథం తచ్ఛన్ద్రసంకాశం ముఖమాసీన్మనోహరమ్ ।
సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్కాలే ద్విజోత్తమ ॥ 6 ॥

కథంవీర్యః కథంరూపః కింజర్మా స చ రాక్షసః ।
క్వ చాస్య భవనం తాత బ్రూహి మే పరిపృచ్ఛతః ॥ 7 ॥

తముద్యేష్యాథ దీనాత్మా విలపంతమనంతరమ్ ।
వాచాతిసన్నయా రామం జటాయురిదమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

సా హృతా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా ।
మాయామాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దినసంక్కులామ్ ॥ 9 ॥

పరిశ్రాంతస్య మే తాత పక్షౌ ఛిత్వా నిశాచరః ।

సీతామాదాయ వైదేహీం ప్రయాతో దక్షిణా ముఖః ॥ 10 ॥

ఉపరుధ్యన్తి మే ప్రాణా దృష్టిర్భ్రమతి రాఘవ ।
పశ్యామి వృక్షాన్సోవరానుశీరకృతమూర్ధజాన్ ॥ 11 ॥

యేన యాతి ముహూర్తేన సీతామాదాయ రావణః ।
విప్రనష్టం ధనం క్షిప్రం తత్సామిప్రతిపద్యతే ॥ 12 ॥

విన్దో నామ ముహూర్తోఽసౌ స చ కాకుత్స్థ నాబుధత్ ।
ఝషవద్బడిశం గృహ్య క్షిప్రమేవ వినశ్యతి ॥ 13 ॥

న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి ।
వైదేహ్యో రంస్యసే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే ॥ 14 ॥

అసమ్మాథస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః ।
ఆస్యాత్సుప్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషమ్ ॥ 15 ॥

పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ।
ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాన్ప్రాణాన్ముమోచ పతగేశ్వరః ॥ 16 ॥

బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాజ్ఞలేః ।
త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయసమ్ ॥ 17 ॥

స నిక్షిప్య శిరో భూమౌ ప్రసార్య చరణౌ తదా ।
విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే ॥ 18 ॥

తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతాసుమచలోపమమ్ ।
రామః సుబహుభిర్దుఃఖైర్దీనః సామిత్రిమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

బహూని రక్షసాం వాసే వర్షాణి వసతా సుఖమ్ ।
అనేన దణ్డకారణ్యే విచీర్ణమిహ పక్షిణా ॥ 20 ॥

అనేకవార్షికో యస్తు చిరకాలం సముత్థితః ।

సోఽయమద్య హతః శేతే కాలో హి దురతిక్రమః ॥ 21 ॥

పశ్య లక్ష్మణ గృథోఽయముపకారీ హతశ్చ మే ।
సీతామభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా ॥ 22 ॥

గృథరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్ ।
మమ హేతోరయం ప్రాణాన్ముమోచ పతగేశ్వరః ॥ 23 ॥

సర్వత్ర ఖలు దృశ్యన్తే సాధవో ధర్మచారిణః ।
శూరాః శరణ్యాః సౌమిత్రే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ॥ 24 ॥

సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథాగతమ్ ।
యథా వినాశో గృథస్య మత్కృతే చ పరస్తప ॥ 25 ॥

రాజా దశరథః శ్రీమాన్యథా మమ మయా యశాః ।
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాయం పతగేశ్వరః ॥ 26 ॥

సౌమిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకమ్ ।
గృథరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతమ్ ॥ 27 ॥

నాథం పతగలోకస్య చితామారోపయామ్యహమ్ ।
ఇమం ధక్ష్యామి సౌమిత్రే హతం రాద్రేణ రక్షసా ॥ 28 ॥

యా గతిర్యజ్ఞశీలానామాహితాగ్నేశ్చ యా గతిః ।
అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినామ్ ॥ 29 ॥

మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్ ।
గృథరాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ ॥ 30 ॥

ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తామారోప్య పతగేశ్వరమ్ ।
దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబన్ధుమివ దుఃఖితః ॥ 31 ॥

రామోఽథ సహసౌమిత్రిర్వనం యాత్వా స వీర్యవాన్ ।

స్థూలాన్తత్వా మహారోహినను తస్తార తం ద్విజమ్ || 32 ||

రోహిమాంసాని చోద్ధృత్య పేశీకృత్వా మహాయశాః ।
శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరితశాద్వలే || 33 ||

యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః ।
తత్స్వర్గమనం తస్య ఊప్రం రామో జజాప హ || 34 ||

తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ ।
ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ || 35 ||

స గృధ్రరాజః కృతవాన్యశస్కరమ్
సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః ।
మహర్షికల్పేన చ సంస్కృతస్తదా
జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనః శుభామ్ || 36 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ పశ్చాష్టితమః సర్గః ॥

కృత్వైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రాఘవౌ తదా ।
అవేక్షంతా వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్ముతుర్ద్దిశమ్ ॥ 1 ॥

తాం దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ ।
అవిప్రహతమైశ్వాకౌ పన్థానం ప్రతిపేదతుః ॥ 2 ॥

గుల్మైర్వృక్షైశ్చ బహుభిర్లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితమ్ ।
ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనమ్ ॥ 3 ॥

వ్యతిక్రమ్య తు వేగేన గృహీత్వా దక్షిణాం దిశమ్ ।
సుభీమం తన్మహారణ్యం వ్యతియాతౌ మహాబలౌ ॥ 4 ॥

తతః పరం జనస్థానాత్త్రికోశం గమ్య రాఘవౌ ।
క్రౌఞ్చారణ్యం వివిశతుర్గహనం తౌ మహాజసౌ ॥ 5 ॥

నానామేఘఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః ।
నానావర్ణైః శుభైః పుష్పైర్మృగపక్షిగణైర్యుతమ్ ॥ 6 ॥

దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః ।
తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్కితౌ ॥ 7 ॥

లక్ష్మణస్తు మహాతేజాః సత్త్వవాఙ్మోలవాఙ్ముచిః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్ ॥ 8 ॥

స్పన్దతే మే దృఢం బాహురుద్విగ్నమివ మే మనః ।
ప్రాయశశ్చాప్యనిష్ఠాని నిమిత్తాన్యపలక్షయే ॥ 9 ॥

తస్మాత్సజ్జీభవార్య త్వం కురుష్వ వచనం హితమ్ ।

మమైవ హి నిమిత్తాని సద్యః శంసన్తి సమభ్రమమ్ ॥ 10 ॥

ఏష వశ్చులకో నామ పక్షీ పరమదారుణః ।
ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి ॥ 11 ॥

తయోరన్వేషతోరేవం సర్వం తద్వనమోజసా ।
సంజజ్ఞే విపులః శబ్దః ప్రభజ్జాన్నివ తద్వనమ్ ॥ 12 ॥

సంవేష్టితమివాత్యర్థం గహనం మాతరిశ్వనా ।
వనస్య తస్య శబ్దోఽభూద్ధివమాపూరయన్నివ ॥ 13 ॥

తం శబ్దం కాఙ్క్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః ।
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరసమ్ ॥ 14 ॥

ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్ ।
వివృద్ధమశిరోగ్రీవం కబన్ధముదరే ముఖమ్ ॥ 15 ॥

రోమభిర్నిచితైస్తీక్ష్ణైర్మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితమ్ ।
నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనితనిఃస్వనమ్ ॥ 16 ॥

మహాపక్ష్యేణ పిజ్జేన విపులేనాయతేన చ ।
ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదర్శినా ॥ 17 ॥

మహాదంష్ట్రోపపన్నం తం లేలిహానం మహాముఖమ్ ।
భక్షయంతం మహాఘోరాన్మక్షసింహమృగద్విపాన్ ॥ 18 ॥

ఘోరౌ భుజౌ వికుర్వాణముభౌ యోజనమాయతౌ ।
కరాభ్యాం వివిధాన్సృహ్య ఋష్కాన్పక్షిగణాన్మృగాన్ ॥ 19 ॥

ఆకర్షంతం వికర్షంతమనేకాన్మృగయూథపాన్ ।
స్థితమావృత్య పథానం తయోర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః ॥ 20 ॥

అథ తౌ సమతిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః ।
మహాంతం దారుణం భీమం కబన్ధం భుజసంవృతమ్ ॥ 21 ॥

స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసార్య విపుతౌ భుజౌ ।
జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్బలాత్ ॥ 22 ॥

ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజౌ మహాభుజౌ ।
భ్రాతరో వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ ॥ 23 ॥

తావువాచ మహాబాహుః కబన్ధో దానవోత్తమః ।
కౌ యువాం వృషభస్కన్ధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ ॥ 24 ॥

ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షాపుపస్థితౌ ।
వదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్ ॥ 25 ॥

ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ క్షుధార్తస్యేహ తిష్ఠతః ।
సబాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్షణశృంగౌవివర్షభౌ ।
మమాస్యమనుసమ్ప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః ॥ 26 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కబన్ధస్య దురాత్మనః ।
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ 27 ॥

కృచ్ఛాత్కృత్కృచ్ఛతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ ।
వ్యసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్తమప్రాప్య తాం ప్రియామ్ ॥ 28 ॥

కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ।
త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ ।
నాతిభారోఽస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ 29 ॥

శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజరే ।
కాలాభిపన్నాః సీదన్తి యథా వాలుకనేతవః ॥ 30 ॥

ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమో

మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్ ।

అవేక్ష్య సౌమిత్రిముదగ్రవిక్రమమ్

స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాకరోత్ ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్వా క్షుధార్తం క్షత్రియర్షభౌ ।
ఆహారార్థం తు సన్నిష్ఠౌ దైవేన గతచేతసౌ ॥ ౨ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా ।
ఉవాచార్తిసమాపన్నో విక్రమే కృతనిశ్చయః ॥ ౩ ॥

త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణమాదత్తే రాక్షసాధమః ।
తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ ఛిన్దావహే గురూ ॥ ౪ ॥

తతస్తౌ దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ ।
అచ్ఛిన్దతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశయోః ॥ ౫ ॥

దక్షిణో దక్షిణం బాహుమసక్తమసినా తతః ।
చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః ॥ ౬ ॥

స పపాత మహాబాహుశ్చిన్నబాహుర్మహాస్వనః ।
ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయజ్జాలదో యథా ॥ ౭ ॥

స నికృత్తౌ భుజౌ దృష్ట్వా శోణితౌఘపరిప్లుతః ।
దీనః పప్రచ్ఛ తౌ వీరౌ కౌ యువామితి దానవః ॥ ౮ ॥

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణః శుభలక్షణః ।
శశంస తస్య కాకుత్స్థం కబంధస్య మహాబలః ॥ ౯ ॥

అయమిక్ష్వాకుదాయాదో రామో నామ జనైః శ్రుతః ।

అస్యైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్ ॥ 10 ॥

అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే ।
రక్షసాపహృతా భార్యా యామిచ్ఛంతావిహగతౌ ॥ 11 ॥

త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబన్ధ సదృశో వనే ।
ఆస్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజిజ్ఞో విచేష్టసే ॥ 12 ॥

ఏవముక్తః కబన్ధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం వచః ।
ఉవాచ పరమప్రీతస్తద్దిన్ద్రవచనం స్మరన్ ॥ 13 ॥

స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యా పశ్యామి చాప్యహమ్ ।
దిష్ట్యా చేమా నికృతౌ మే యువాభ్యాం బాహుబన్ధనౌ ॥ 14 ॥

విరూపం యచ్ఛ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయాద్యథా ।
తన్నే శృణు నరవ్యాఘ్ర తత్త్వతః శంసతస్తవ ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే షట్షష్టితమః సర్గః ॥

॥ సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

పురా రామ మహాబాహో మహాబలపరాక్రమ ।
 రూపమాసీన్మమాచిన్త్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ।
 యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః ॥ ౧ ॥

సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహత్ ।
 ఋషీన్వనగతాన్రామ త్రాసయామి తతస్తతః ॥ ౨ ॥

తతః స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా ।
 సఞ్చిన్వన్వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్షితః ॥ ౩ ॥

తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా ।
 ఏతదేవ నృశంసం తే రూపమస్తు విగర్హితమ్ ॥ ౪ ॥

స మయా యాచితః క్రుద్ధః శాపస్యాన్తో భవేదితి ।
 అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః ॥ ౫ ॥

యదా చిత్త్వా భుజౌ రామస్త్వాం దహేద్విజనే వనే ।
 తదా త్వం ప్రాప్స్యసే రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్ ॥ ౬ ॥

శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్త్యం విద్ధి లక్ష్మణ ।
 ఇన్ద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజరే ॥ ౭ ॥

అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమతోషయమ్ ।
 దీర్ఘమాయుః స మే ప్రాదాత్తతో మాం విభ్రమోఽస్పృశత్ ॥ ౮ ॥

దీర్ఘమాయుర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి ।
 ఇత్యేవం బుద్ధిమాస్థాయ రణే శక్రమధర్షయమ్ ॥ ౯ ॥

తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా ।
సక్తిసి చ శిరశ్చైవ శరీరే సమ్ప్రవేశితమ్ ॥ 10 ॥

స మయా యాచ్యమానః సన్నానయద్యమసాదనమ్ ।
పితామహవచః సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

అనాహారః కథం శక్తో భగ్నసక్తిశిరోముఖః ।
వజ్రేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘమపి జీవితుమ్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తస్తు మే శక్రో బాహూ యోజనమాయతౌ ।
ప్రాదాదాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్షణదంష్ట్రమకల్పయత్ ॥ 13 ॥

సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సమాకృష్య వనేచరాన్ ।
సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రానభక్షయామి సమంతతః ॥ 14 ॥

స తు మామబ్రవీద్దిన్ద్రో యదా రామః సలక్షణః ।
భేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి ॥ 15 ॥

స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాహమన్యేన రాఘవ ।
శక్యో హన్తుం యథాతత్త్వమేవముక్తం మహర్షిణా ॥ 16 ॥

అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి నరర్షభ ।
మిత్రం చైవోపదేశ్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా ॥ 17 ॥

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః ।
ఇదం జగద వచనం లక్ష్యణస్యోపశృణ్వతః ॥ 18 ॥

రావణేన హృతా సీతా మమ భార్యా యశస్విని ।
నిష్కాన్తస్య జనస్థానాత్సహ భ్రాత్రా యథాసుఖమ్ ॥ 19 ॥

నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః ।
నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్యమే ॥ 20 ॥

శోకార్తానామనాథానామేవం విపరిధావతామ్ ।
కారుణ్యం సదృశం కర్తుముపకారే చ వర్తతామ్ ॥ 21 ॥

కాష్ఠాన్యాసీయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుజ్జరైః ।
భిక్ష్యామస్తాం వయం వీర శ్వభ్రే మహతి కల్పితే ॥ 22 ॥

స త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్ర వా హృతా ।
కురు కల్యాణమత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః ॥ 23 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమమ్ ।
ప్రోవాచ కుశలో వక్తుం వక్తారమపి రాఘవమ్ ॥ 24 ॥

దివ్యమస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్ ।
యస్తాం జ్ఞాస్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధః స్వం రూపమాస్థితః ॥ 25 ॥

అదగ్ధస్య హి విజ్ఞాతం శక్తిరస్తి న మే ప్రభో ।
రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తవ ॥ 26 ॥

విజ్ఞానం హి మహద్భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ ।
స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్ ॥ 27 ॥

కిం తు యావన్న యాత్యస్తం సవితా శ్రాన్తవాహనః ।
తావన్మామవతే ఊప్తా దహ రామ యథావిధి ॥ 28 ॥

దగ్ధస్త్యయాహమవతే న్యాయేన రఘునందన ।
వక్ష్యామి తమహం వీర యస్తం జ్ఞాస్యతి రాక్షసమ్ ॥ 29 ॥

తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయ్యవృత్తేన రాఘవ ।
కల్పయిష్యతి తే ప్రీతః సాహాయ్యం లఘువిక్రమః ॥ 30 ॥

న హి తస్యాస్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ ।
సర్వాన్పరిస్పృతో లోకాన్పురా వై కారణాంతరే ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరౌ కబన్ధేన నరేశ్వరౌ ।
గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం విససర్జతుః ॥ 1 ॥

లక్ష్మణస్తు మహోల్కాభిర్జ్వలితాభిః సమన్తతః ।
చితామాదీపయామాస సౌ ప్రజజ్వాల సర్వతః ॥ 2 ॥

తచ్ఛరీరం కబన్ధస్య ఘృతపిణ్డోపమం మహత్ ।
మేదసా పచ్యమానస్య మన్దం దహతి పావక ॥ 3 ॥

స విధూయ చితామాశు విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః ।
అరజే వాససీ విభ్రన్మాలాం దివ్యాం మహాబలః ॥ 4 ॥

తతశ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విరజామ్బరః ।
ఉత్పాతాశు సంహృష్టః సర్వప్రత్యఙ్గభూషణః ॥ 5 ॥

విమానే భాస్వరే తిష్ఠన్త్వాసయుక్తే యశస్కరే ।
ప్రభయా చ మహాతేజా దిశో దశ విరాజయన్ ॥ 6 ॥

సోఽన్తరిక్షగతో రామం కబన్ధో వాక్యమబ్రవీత్ ।
శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీమామవాప్స్యసి ॥ 7 ॥

రామ షడ్్యుక్తయో లోకే యాభిః సర్వం విమృశ్యతే ।
పరిమృష్టో దశాన్తేన దశాభాగేన సేవ్యతే ॥ 8 ॥

దశాభాగగతో హీనస్త్వం రామ సహలక్ష్మణః ।
యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్ ॥ 9 ॥

తదవశ్యం త్వయా కార్యః స సుహృత్సుహృదాం వర ।

అకృత్వా న హి తే సిద్ధిమహం పశ్యామి చింతయన్ || 10 ||

శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః ।
భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా || 11 ||

ఋష్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే ।
నివసత్యాత్మవాన్వీరశ్చతుర్భిః సహ వానరైః || 12 ||

వయస్యం తం కురు క్షిప్రమితో గత్వాద్య రాఘవ ।
అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ || 13 ||

న చ తే సోఽవమంతవ్యః సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్ || 14 ||

శక్తౌ హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చికిర్షితమ్ ।
కృతార్థో వాకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి || 15 ||

స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపామటతి శజ్కేతః ।
భాస్కరస్యోరసః పుత్రో వాలినా కృతకిల్బిషః || 16 ||

సంనిధాయాయుధం క్షిప్రమృష్యమూకాలయం కపిమ్ ।
కురు రాఘవ సత్యేన వయస్యం వనచారిణమ్ || 17 ||

స హి స్థానాని సర్వాణి కార్తేన్యున కపికుఞ్జరః ।
నరమాంసాశినాం లోకే నైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి || 18 ||

న తస్యోవిదితం లోకే కిఞ్చిదస్తి హి రాఘవ ।
యావత్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశురరిన్దమ || 19 ||

స నదీర్విపులాఞ్శైలాన్గిరిదుర్గాణి కన్దరాన్ ।
అన్విష్య వానరైః సార్థం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి || 20 ||

వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ప్రేషయిష్యతి రాఘవ ।

దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్ || 21 ||

స మేరుశృङ్గాగ్రతామనిన్దితామ్
ప్రవిశ్య పాతాలతలేఽపి వాశ్రితామ్ ।
ప్లవङ्గమానాం ప్రవరస్తవ ప్రియామ్
నిహత్య రక్షాంసి పునః ప్రదాస్యతి || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే అష్టషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః ప్రతిపాదనే ।
వాక్యమన్వర్థమర్థజ్ఞః కబంధః పునరబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఏష రామ శివః పన్థా యత్రైతే పుష్పితా ద్రుమాః ।
ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశన్తే మనోరమాః ॥ 2 ॥

జమ్బూప్రియాలపనసాః ప్లక్షన్యగ్రోధతిన్దుకాః ।
అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః ॥ 3 ॥

తానారుహ్యోధవా భూమౌ పాతయిత్వా చ తాన్బలాత్ ।
ఫలాన్యమృతకల్పాని భక్షయన్తౌ గమిష్యథః ॥ 4 ॥

చక్రమన్తౌ వరాన్దేశాజ్ఞౌలాచ్చైలం వనాద్వనమ్ ।
తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పమ్పాం నామ గమిష్యథః ॥ 5 ॥

అశర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థమశైవలామ్ ।
రామ సంజాతవాలూకాం కమలోత్పలశోభితామ్ ॥ 6 ॥

తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌఞ్చాః కురరాశ్చైవ రాఘవ ।
వల్గున్వరా నికూజన్తి పమ్పాసలిలగోచరాః ॥ 7 ॥

నోద్విజన్తే నరాన్ద్విష్టావ వధస్యాకోవిదాః శుభాః ।
ఘృతపిణ్డోపమాన్థూలాన్స్తాన్ద్విజాన్భక్షయిష్యథః ॥ 8 ॥

రోహితాన్వక్రతుణ్డాన్శ్చ నలమీనాన్శ్చ రాఘవ ।
పమ్పాయామిషుభిర్మత్స్యాన్స్తత్ర రామ వరాన్హతాన్ ॥ 9 ॥

నిస్త్యక్పక్షానయన్తప్తానకృశానేకకణ్ణకాన్ ।

తవ భక్త్యా సమాయుక్తో లక్ష్మణః సమ్ప్రదాస్యతి || 10 ||

భృశం తే ఖాదతో మత్స్యాన్పమాన్యాః పుష్పసంఘాయే ।
పద్మగన్ధి శివం వారి సుఖశీతమనామయమ్ || 11 ||

ఉద్భృత్య స తదాక్లిష్టం రూప్యస్ఫటికసంనిభమ్ ।
అథ పుష్కరపరేణ లక్ష్మణః పాయయిష్యతి || 12 ||

స్థూలాన్గిరిగుహాశయ్యాన్వరాహాన్వనచారిణః ।
అపాం లోభాదుపావృత్తాన్వృషభానివ నర్దతః ।
రూపాన్వితాంశ్చ పమ్పాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం నరోత్తమ || 13 ||

సాయాహ్నా విచరన్తామ విటపీ మాల్యధారిణః ।
శీతోదకం చ పమ్పాయాం దృష్ట్వా శోకం విహాస్యసి || 14 ||

సుమనోభిశ్చితాన్స్తత్ర తిలకాన్సక్తమాలకాన్ ।
ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పఙ్కజాని చ రాఘవ || 15 ||

న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః ।
మతఙ్గశిష్యాస్తత్రాసన్నృషయః సుసమాహితః || 16 ||

తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః ।
యే ప్రపేతుర్మహిం తూర్ణం శరీరాత్స్వేదబిన్దవః || 17 ||

తాని మాల్యాని జాతాని మునీనాం తపసా తదా ।
స్వేదబిన్దసముత్థాని న వినశ్యన్తి రాఘవ || 18 ||

తేషామద్యాపి తత్రైవ దృశ్యతే పరిచారిణీ ।
శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవిని || 19 ||

త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతమ్ ।
దృష్ట్వా దేవోపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి || 20 ||

తతస్తద్రామ పమ్పాయాస్తీరమాశ్రిత్య పశ్చిమమ్ ।
ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి ॥ 21 ॥

న తత్రాక్రమితుం నాగాః శక్నువన్తి తమాశ్రమమ్ ।
ఋషేస్తస్య మతఙ్గస్య విధానాత్తచ్చ కాననమ్ ॥ 22 ॥

తస్మిన్నన్దనసజ్కాశే దేవారణ్యోపమే వనే ।
నానావిహగసజ్కీర్ణే రంస్యనే రామ నిర్వృతః ॥ 23 ॥

ఋష్యమూకస్తు పమ్పాయాః పురస్తాత్పుష్పితద్రుమః ।
సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః ।
ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః ॥ 24 ॥

శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూర్ధని ।
యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి ॥ 25 ॥

న త్వేనం విషమాచారః పాపకర్మాధిరోహతి ।
తత్రైవ ప్రహరన్త్యేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః ॥ 26 ॥

తతోఽపి శిశునాగానామాక్రందః శ్రూయతే మహాన్ ।
క్రీడతాం రామ పమ్పాయాం మతఙ్గారణ్యవాసినామ్ ॥ 27 ॥

సిక్తా రుధిరధారాభిః సంహత్య పరమద్విపాః ।
ప్రచరన్తి పృథక్కిర్ణా మేఘవర్షాస్తరస్వినః ॥ 28 ॥

తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయమ్ ।
నివృత్తాః సంవిగాహన్తే వనాని వనగోచరాః ॥ 29 ॥

రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా ।
శిలాపిధానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనమ్ ॥ 30 ॥

తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాఞ్శితోదకో హ్రదః ।
బహుమూలఫలో రమ్యో నానానగసమావృతః ॥ 31 ॥

తస్యాం వసతి సుగ్రీవశ్చతుర్భిః సహ వానరైః ।
కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే ॥ 32 ॥

కబన్ధస్తనుశాస్యైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్ ॥ 33 ॥

తం తు ఖన్ధం మహాభాగం కబన్ధం రామలక్ష్మణౌ ।
ప్రస్థితౌ త్వం వ్రజస్వేతి వాక్యమూచతురన్తికాత్ ॥ 34 ॥

గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యర్థమితి తావబ్రవీచ్ఛ సః ।
సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబన్ధః ప్రస్థితస్తదా ॥ 35 ॥

స తత్కబన్ధః ప్రతిపద్య రూపమ్
వృతః శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః ।
నిదర్శయన్రామమవేక్ష్య ఖన్ధః
సఖ్యం కురుష్వేతి తదాభ్యువాచ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

తౌ కబన్ధేన తం మార్గం పమ్పాయా దర్శితం వనే ।
ఆతస్థతుర్ద్దశం గృహ్య ప్రతీచీం నృవరాత్మజౌ ॥ 1 ॥

తౌ శైలేష్వాచితానేకాన్ష్ఠాన్ద్రకల్పఫలద్రుమాన్ ।
వీక్షంతౌ జగ్ముతుర్ద్దృష్టుం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ ॥ 2 ॥

కృత్వా చ శైలపృష్ఠే తు తౌ వాసం రఘునన్దనౌ ।
పమ్పాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావృపతస్థతుః ॥ 3 ॥

తౌ పుష్కరిణ్యాః పమ్పాయాస్తీరమాసాద్య పశ్చిమమ్ ।
అపశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్యమాశ్రమమ్ ॥ 4 ॥

తౌ తమాశ్రమమాసాద్య ద్రుమైర్బహుభిరావృతమ్ ।
సురమ్యమభివీక్షంతౌ శబరీమభ్యుపేయతుః ॥ 5 ॥

తౌ తు దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాఞ్జలిః ।
పాదౌ జగ్రాహ రామస్య లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ॥ 6 ॥

తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతామ్ ।
కచ్ఛిత్తే నిర్జితా విఘ్నాః కచ్ఛిత్తే వర్ధతే తపః ॥ 7 ॥

కచ్ఛిత్తే నియతః కోప ఆహారశ్చ తపోధనే ।
కచ్ఛిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్ఛిత్తే మనసః సుఖమ్ ।
కచ్ఛిత్తే గురుశుశ్రూషా సఫలా చారుభాషిణీ ॥ 8 ॥

రామేణ తాపసీ పృష్ఠా సా సిద్ధా సిద్ధసమ్మతా ।
శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా ॥ 9 ॥

చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానైరతులప్రభైః ।
ఇతస్తే దివమారూఢా యానహం పర్యచారిషమ్ ॥ 10 ॥

తైశ్చాహముక్తా ధర్మజ్ఞైర్మహాభాగైర్మహర్షిభిః ।
ఆగమిష్యతి తే రామః సుపుణ్యమిమమాశ్రమమ్ ॥ 11 ॥

స తే ప్రతిగ్రహీతవ్యః సౌమిత్రిసహితోఽతిథిః ।
తం చ దృష్ట్వా వరాహ్లోకానక్షయాంస్త్యం గమిష్యసి ॥ 12 ॥

మయా తు వివిధం వన్యం సశ్చితం పురుషర్షభ ।
తవార్థే పురుషవ్యాఘ్ర పంపాయాస్తీరసమ్భవమ్ ॥ 13 ॥

ఏవముక్తః స ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీమిదమ్ ।
రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్యమబహిష్కృతామ్ ॥ 14 ॥

దనోః సకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః ।
శ్రుతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛామి సన్ద్రష్టుం యది మన్యసే ॥ 15 ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిఃసృతమ్ ।
శబరీ దర్శయామాస తావుభౌ తద్వనం మహత్ ॥ 16 ॥

పశ్య మేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్ ।
మతఙ్గవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన ॥ 17 ॥

ఇహ తే భావితాత్మానో గురవో మే మహాద్యుతే ।
జహవాంశ్చక్రిరే తీర్థం మన్తవన్మన్తపూజితమ్ ॥ 18 ॥

ఇయం ప్రత్యక్షసీ వేదీ యత్ర తే మే సుసత్కృతాః ।
పుష్పోపహారం కుర్వంతి శ్రమాదుద్వేపిభిః కరైః ॥ 19 ॥

తేషాం తపః ప్రభావేన పశ్యాద్యాపి రఘూత్తమ ।
ద్యోతయంతి దిశః సర్వాః శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః ॥ 20 ॥

అశక్నువద్భిస్తైర్గన్తుముపవాసశ్రమాలసైః ।
చిన్తితేఽభ్యాగతాన్పశ్య సమేతాన్సప్త సాగరాన్ ॥ 21 ॥

కృతాభిషేకైస్తైర్వ్యస్తా వల్కలాః పాదపేషిహ ।
అద్యాపి న విశుష్యన్తి ప్రదేశే రఘునన్దన ॥ 22 ॥

కృతస్నం వనమిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శ్రుతం త్వయా ।
తదిచ్ఛామ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తుమేతత్కలేవరమ్ ॥ 23 ॥

తేషామిచ్ఛామ్యహం గన్తుం సమీపం భావితాత్మనామ్ ।
మునీనామాశ్రమ్నో యేషామహం చ పరిచారిణీ ॥ 24 ॥

ధర్మిష్ఠం తు వచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః ।
అనుజానామి గచ్ఛేతి ప్రహృష్టవదనోఽబ్రవీత్ ॥ 25 ॥

అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్వాత్మానం హుతాశనే ।
జ్వలత్పావకసంక్రాశా స్వర్గమేవ జగామ సా ॥ 26 ॥

యత్ర తే సుకృతాత్మానో విహరన్తి మహర్షయః ।
తత్పుణ్యం శబరీస్థానం జగామాత్మసమాధినా ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

దీవం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం సేవన కర్మణా ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చింతయామాస రాఘవః ॥ ౧ ॥

చింతయిత్వా తు ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనామ్ ।
హితకారిణమేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

దృష్టోఽయమాశ్రమః సౌమ్య బహ్వశ్చర్యః కృతాత్మనామ్ ।
విశ్వస్తమృగశార్దూలో నానావిహగసేవితః ॥ ౩ ॥

సప్తానాం చ సముద్రాణామేష తీర్థేషు లక్ష్మణ ।
ఉపస్పృష్టం చ విధివత్పితరశ్చాపి తర్పితాః ॥ ౪ ॥

ప్రసప్తమశుభం యత్తత్కల్యాణం సముపస్థితమ్ ।
తేన త్వేతత్ప్రహృష్టం మే మనో లక్ష్మణ సమ్ప్రతి ॥ ౫ ॥

హృదయే హి నరవ్యాఘ్ర శుభమావిర్భవిష్యతి ।
తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్ ॥ ౬ ॥

ఋశ్యమూకో గిరిర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే ।
యస్మిన్వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽశుమతః సుతః ।
నిత్యం వాలిభయాత్తస్తశ్చతుర్భిః సహ వానరైః ॥ ౭ ॥

అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ।
తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ॥ ౮ ॥

ఇతి బ్రువాణం తం రామం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ।
గచ్ఛావస్త్యరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః ॥ ౯ ॥

ఆశ్రమాత్తు తతస్తస్మాన్నిష్క్రమ్య స విశాం పతిః ।
ఆజగామ తతః పమాం లక్ష్మణేన సహాభిభూః ॥ 10 ॥

సమీక్షమాణః పుష్పాథ్యం సర్వతో విపులద్రుమమ్ ।
కోయష్టిభిశ్చార్జునకైః శతపత్రైశ్చ కీచకైః ।
ఏతైశ్చన్యైశ్చ వివిధైర్నాదితం తద్వనం మహత్ ॥ 11 ॥

స రామో విధివాన్వృజ్ఞాన్సరాంసి వివిధాని చ ।
పశ్యన్కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రదమ్ ॥ 12 ॥

స తామాసాద్య వై రామో దూరాదుదకవాహినీమ్ ।
మతఙ్గసరసం నామ హ్రదం సమవగాహత ॥ 13 ॥

స తు శోకసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః ।
వివేశ నలినీం పమాం పఙ్కజైశ్చ సమావృతామ్ ॥ 14 ॥

తిలకాశోకపుంనాగబకులోద్ధాల కాశినీమ్ ।
రమ్యోపవనసంబాధాం పద్మసమ్పిడితోదకామ్ ॥ 15 ॥

స్ఫటికోపమతోయాధ్యాం శ్లక్షణాళకసంతతామ్ ।
మతస్యకచ్చపసంబాధాం తీరస్థద్రుమశోభితామ్ ॥ 16 ॥

సఖీభిరివ యుక్తాభిర్లతాభిరనువేష్టితామ్ ।
కింనరోరగగన్ధర్వయక్షరాక్షససేవితామ్ ।
నానాద్రుమలతాకీర్ణాం శీతవారినిధిం శుభామ్ ॥ 17 ॥

పద్మైః సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమణ్డలైః ।
నీలాం కువలయోద్ధాతైర్బహువర్ణాం కుథామివ ॥ 18 ॥

అరవిన్దోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్ ।
పుష్పితామ్రవణోపేతాం బర్హిణోద్భుష్టనాదితామ్ ॥ 19 ॥

స తాం దృష్ట్వా తతః పమాం రామః సౌమిత్రిణా సహ ।

విలలాప చ తేజస్వీ కామార్దశరథాత్మజః ॥ 20 ॥

తిలకైర్భజపూరైశ్చ వటైః శుక్లద్రుమైస్తథా ।
పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పుంనాగైశ్చ సుపుష్పితైః ॥ 21 ॥

మాలతీకున్దగుల్మైశ్చ భణ్ణిరైర్నిచులైస్తథా ।
అశోకైః సప్తపర్వైశ్చ కేతకైరతిముక్తకైః ।
అన్యైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదేవోపశోభితామ్ ॥ 22 ॥

అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమణ్ణితః ।
ఋశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతశ్చిత్రపుష్పితకాననః ॥ 23 ॥

హరిరృక్షరణో నామ్నః పుత్రస్తస్య మహాత్మనః ।
అధ్యాస్తే తం మహావీర్యః సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః ॥ 24 ॥

సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేన్ద్రం నరర్షభ ।
ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమమ్ ॥ 25 ॥

తతో మహద్వర్తమ చ దూరసంక్రమమ్
క్రమేణ గత్వా ప్రవిలోకయన్వనమ్ ।
దదర్శ పంపాం శుభదర్శ కాననామ్
అనేకనానావిధపక్షిసంక్కులామ్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

Chapter 4

॥ ಕೆಪ್ಪಿನ್ಯಾಕಾಣ್ಡಃ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులామ్ ।
రామః సౌమిత్రిసహితో విలలాపాకులేన్ద్రియః ॥ 1 ॥

తస్య దృష్ట్యైవ తాం హర్షాద్దిన్ద్రియాణి చకమ్పరే ।
స కామవశమాపన్నః సౌమిత్రిమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయాః కాననం శుభదర్శనమ్ ।
యత్ర రాజన్తిశైలాభా ద్రుమాః సశిఖరా ఇవ ॥ 3 ॥

మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః పీడయన్తి వై ।
భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్య హరణేన చ ॥ 4 ॥

అధికం ప్రవిభాత్యేతస్మిలపీతం తు శాద్వలమ్ ।
ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితమ్ ॥ 5 ॥

సుఖానితోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః ।
గన్ధవాన్సురభిర్మాసో జాతపుష్పఫలద్రుమః ॥ 6 ॥

పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్ ।
స్మజతాం పుష్పవర్షాణి వర్షం తోయముచామివ ॥ 7 ॥

ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః ।
వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరన్తి గామ్ ॥ 8 ॥

మారుతః సుఖం సంస్పర్శ్యే వాతి చన్దనశీతలః ।
షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగన్ధిషు ॥ 9 ॥

గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః ।

సంసక్తశిఖరా శైలా విరాజన్తి మహాద్రుమైః ॥ 10 ॥

పుష్పితాగ్రాంశ్చ పశ్యేమాన్కర్ణికారాన్సమన్తతః ।
హాటకప్రతిసంఘాన్నాన్నరాస్పితామ్బరానివ ॥ 11 ॥

అయం వసన్తః సౌమిత్రే నానావిహగనాదితః ।
సీతయా విప్రహీణస్య శోకసన్ధిపనో మమ ॥ 12 ॥

మాం హి శోకసమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః ।
హృష్టః ప్రవదమానశ్చ సమాహ్వయతి కోకిలః ॥ 13 ॥

ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఘరే ।
ప్రణదన్మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ ॥ 14 ॥

విమిశ్రౌ విహగాః పుమ్భిరాత్మవ్యూహాభినన్దితాః ।
భృజ్గరాజప్రముదితాః సౌమిత్రే మధురస్వరాః ॥ 15 ॥

మాం హి సా మృగశావాక్షీ చింతాశోకబలాత్కృతమ్ ।
సంతాపయతి సౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రవనానిలః ॥ 16 ॥

శిఖినీభిః పరివృతా మయూరా గిరిసానుషు ।
మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవర్ధనాః ॥ 17 ॥

పశ్య లక్ష్మమ నృత్యన్తం మయూరముపనృత్యతి ।
శిఖినీ మన్మథార్జైషా భర్తారం గిరిసానుషు ॥ 18 ॥

మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా ।
మమ త్వయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుఃసహః ॥ 19 ॥

పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్ఫలాని భవన్తి మే ।
పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే ॥ 20 ॥

వదన్తి రావం ముదితాః శకునాః సజ్జశః కలమ్ ।

ఆహ్వాయస్త ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ ॥ 21 ॥

నూనం పరవశా సీతా సాపి శోచత్యహం యథా ।
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదుభాషా చ మే ప్రియా ॥ 22 ॥

ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖస్పర్శో హిమావహః ।
తాం విచింతయతః కాంతాం పావకప్రతిమో మమ ॥ 23 ॥

తాం వినాథ విహజ్గోఽసౌ పక్షీ ప్రణదితస్తదా ।
వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభినర్దతి ॥ 24 ॥

ఏష వై తత్ర వైదేహ్యో విహగః ప్రతిహారకః ।
పక్షీ మాం తు విశాలాఞ్శ్యాః సమీపముపనేష్యతి ॥ 25 ॥

పశ్య లక్ష్మణ సంనాదం వనే మదవివర్ధనమ్ ।
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానాముపకూజతామ్ ॥ 26 ॥

సౌమిత్రే పశ్య పమ్పయాశ్చిత్రాసు వనరాజిషు ।
నలినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ ॥ 27 ॥

ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయతా ।
హంసకారణ్ణవాకీర్ణా పమ్పా సౌగంధికాయుతా ॥ 28 ॥

చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రస్థవనాంతరా ।
మాతఙ్గమృగయూథైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః ॥ 29 ॥

పద్మకోశపలాశాని ద్రష్టుం దృష్టిర్హి మన్యతే ।
సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ ॥ 30 ॥

పద్మకేసరసంస్పృష్టో వృక్షాంతరవినిఃసృతః ।
నిఃశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః ॥ 31 ॥

సౌమిత్రే పశ్య పమ్పయా దక్షిణే గిరిసానుని ।

పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభనామ్ || 32 ||

అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిస్తు విభూషితః ।
విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితమ్ || 33 ||

గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతః సమృద్ధపుష్పితైః ।
నిష్పత్త్రైః సర్వతో రమ్యైః ప్రదీపా ఇవ కుంశుకైః || 34 ||

పద్మాతీరరుహశ్చేమే సంసక్తా మధుగన్ధినః ।
మాలతీమల్లికాషణ్డాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః || 35 ||

కేతక్యః సిన్ధువారాశ్చ వాసన్త్యశ్చ సుపుష్పితాః ।
మాధవ్యో గన్ధపూర్ణాశ్చ కున్దగుల్మాశ్చ సర్వశః || 36 ||

చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వజ్రుల బకులాస్తథా ।
చమ్పకాస్తీలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః || 37 ||

సీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖర్జూరాశ్చ సుపుష్పితాః ।
అజ్కోలాశ్చ కురణ్ణాశ్చ చూర్ణకాః పారిభద్రకాః || 38 ||

చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ।
ముచుకున్దార్జునాశ్చైవ దృశ్యన్తే గిరిసానుషు || 39 ||

కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః ।
శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురబకాస్తథా ।
తినిశా నక్త మాలాశ్చ చన్దనాః స్యన్దనాస్తథా || 40 ||

వివిధా వివిధైః పుష్పైస్తైరేవ నగసానుషు ।
వికీర్ణైః పీతరక్తాభాః సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః || 41 ||

హిమాన్తే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసమృద్ధమ్ ।
పుష్పమాసే హి తరవః సజ్జరాదివ పుష్పితాః || 42 ||

పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతామ్ ।
చక్రవాకానుచరితాం కారణ్ణవనిషేవితామ్ ।
ప్లవైః క్రౌఞ్చైశ్చ సమూర్ధ్నాం వరాహమృగసేవితామ్ ॥ 43 ॥

అధికం శోభతే పంపావికూజద్భిర్విహజ్యమైః ॥ 44 ॥

దీపయన్తీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః ।
శ్యామాం చన్ద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణామ్ ॥ 45 ॥

పయ సానుషు చిత్రేషు మృగీభిః సహితాన్మృగాన్ ।
మాం పునర్మృగశావాఞ్శ్యా వైదేహ్యా విరహీకృతమ్ ॥ 46 ॥

ఏవం స విలపంస్తత్ర శోకోపహతచేతనః ।
అవేక్షత శివాం పంపాం రమ్యవారివహం శుభామ్ ॥ 47 ॥

నిరీక్షమాణః సహసౌ మహాత్మా
సర్వం వనం నిర్దురకన్దరం చ ।
ఉద్విగ్నచేతాః సహ లక్ష్మణేన
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతన్ధే ॥ 48 ॥

తావృష్యమూకం సహితౌ ప్రయాతౌ
సుగ్రీవశాఖామృగసేవితం తమ్ ।
త్రస్తాస్తు దృష్ట్వా హరయో బభూవుర్-
మహాజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ॥ 49 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
వరాయుధధరౌ పిరౌ సుగ్రీవః శఙ్కితోఽభవత్ ॥ 1 ॥

ఉద్విగ్నహృదయః సర్వా దిశః సమవలోకయన్ ।
న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్దేశే వానరపుజ్జవః ॥ 2 ॥

నైవ చక్రే మనః స్థానే వీక్షమాణో మహాబలౌ ।
కపేః పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ ॥ 3 ॥

చింతయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవమ్ ।
సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైరనుచరైః సహ ॥ 4 ॥

తతః స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।
శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 5 ॥

ఏతౌ వనమిదం దుర్గం వాలిప్రణిహితౌ ధ్రువమ్ ।
భద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహగతౌ ॥ 6 ॥

తతః సుగ్రీవసచివా దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ ।
జగ్ముర్గిరితటాత్తస్మాదన్యచ్ఛిఖరముత్తమమ్ ॥ 7 ॥

తే క్షిప్రమభిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్ ।
హరయౌ వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ 8 ॥

ఏకమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరేర్గిరిమ్ ।
ప్రకమ్పయంతో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణి చ ॥ 9 ॥

తతః శాఖామృగాః సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః ।

బభిజ్జుశ్చ నగాంస్తత్ర పుష్పితాన్దుర్గసంశ్రితాన్ ॥ 10 ॥

ఆప్లవంతో హరివరాః సర్వతన్తం మహాగిరిమ్ ।
మృగమార్జారశార్దూలాంస్త్రాసయంతో యయుస్తదా ॥ 11 ॥

తతః సుగ్రీవసచివాః పర్వతేన్ద్రం సమాశ్రితాః ।
సంజమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాజ్ఞాలయః స్థితాః ॥ 12 ॥

తతస్తం భయసన్తన్తం వాలికిల్బిషశక్కితమ్ ।
ఉవాచ హనుమాన్వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః ॥ 13 ॥

యస్మాదుద్విగ్నచేతాస్తస్య ప్రద్రుతో హరిపుంజవ ।
తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినమ్ ॥ 14 ॥

యస్మాత్తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్వాపకర్మణః ।
స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయమ్ ॥ 15 ॥

అహో శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవంగమ ।
లఘుచిత్తతయాత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ ॥ 16 ॥

బుద్ధివిజ్ఞానసంపన్న ఇజ్జితైః సర్వమాచర ।
న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి ॥ 17 ॥

సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్రుత్వా సర్వం హనూమతః ।
తతః శుభతరం వాక్యం హనూమన్తమువాచ హ ॥ 18 ॥

దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాసిధారిణౌ ।
కస్య న స్యాదభయం దృష్ట్వా ఏతౌ సురసుతోపమౌ ॥ 19 ॥

వాలిప్రణిహితావేతౌ శక్కేఽహం పురుషోత్తమౌ ।
రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః ॥ 20 ॥

అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్చన్నచారిణః ।

విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాశ్చిద్రేషు ప్రహరన్తి హి ॥ 21 ॥

కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శనాః ।
భవన్తి పరహంతారన్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః ॥ 22 ॥

తౌ త్వయా ప్రాకృతేనైవ గత్వా జ్ఞేయౌ స్తవజ్గమ ।
శక్కితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ ॥ 23 ॥

లక్షయన్వ తయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది ।
విశ్వానయన్ప్రశంసాభిరిజ్జితైశ్చ పునః పునః ॥ 24 ॥

మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుజ్గవ ।
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వనస్యాస్య ధనుర్ధరౌ ॥ 25 ॥

శుద్ధాత్మానౌ యది త్వేతౌ జానీహి త్వం స్తవజ్గమ ।
వ్యాభాషితైర్వా రూపైర్వా విజ్ఞేయా దుష్టతానయోః ॥ 26 ॥

ఇత్యేవం కపిరాజేన సన్దిష్టో మారుతాత్మజః ।
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 27 ॥

తథేతి సమ్పూజ్య వచన్తు తస్య
కపేః సుభీతస్య దురాసదస్య ।
మహానుభావో హనుమాన్యయౌ తదా
స యత్ర రామౌఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
పర్వతాదృశ్యమూకాత్తు పుష్టవే యత్ర రాఘవౌ ॥ 1 ॥

స తత్ర గత్వా హనుమాన్బలవాన్వానరోత్తమః ।
ఉపచక్రామ తౌ వాగ్భిర్మృదీవ్విభిః సత్యవిక్రమః ॥ 2 ॥

స్వకం రూపం పరిత్యజ్య భిక్షురూపేణ వానరః ।
ఆబభాషే చ తౌ వీరౌ యథావత్ప్రశశంస చ ॥ 3 ॥

రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ ।
దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవంతౌ వరవర్ణినౌ ॥ 4 ॥

త్రాసయంతౌ మృగగణానన్యాంశ్చ వనచారిణః ।
పంపాతీరరుహాన్వృక్షాన్విక్షమాణౌ సమన్తతః ॥ 5 ॥

ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయంతౌ తరస్వినౌ ।
ధైర్యవంతౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీరవాససౌ ॥ 6 ॥

సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ సింహాతిబలవిక్రమౌ ।
శక్రచాపనిభే చాపే ప్రగృహ్య విపులైర్భుజైః ॥ 7 ॥

శ్రీమంతౌ రూపసమ్పన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ ।
హస్తిహస్తోపమభుజౌ ద్యుతిమంతౌ నరర్షభౌ ॥ 8 ॥

ప్రభయా పర్వతేన్ద్రోఽయం యువయోరవభాసితః ।
రాజ్యార్థావమరప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ ॥ 9 ॥

పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామణ్డలధారిణౌ ।

అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ దేవతోకాదివాగతౌ ॥ 10 ॥

యదృచ్ఛయేవ సమృప్తౌ చన్ద్రసూర్యౌ వసున్ధరామ్ ।
విశాలవక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ దేవరూపిణౌ ॥ 11 ॥

సింహస్కన్ధౌ మహాసత్త్వై సమదావివ గోవృషౌ ।
ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోత్తమాః ।
సర్వభూషణభూషార్హాః కిమర్థం న విభూషితః ॥ 12 ॥

ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమామ్ ।
ససాగరవనాం కృత్వాన్మం విన్ద్యమేరువిభూషితామ్ ॥ 13 ॥

ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్షే చిత్రానులేపనే ।
ప్రకాశేతే యథేన్ద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే ॥ 14 ॥

సమూర్ణా నిశితైర్బాణైర్తూణాశ్చ శుభదర్శనాః ।
జీవితాన్తకరైర్ఘోరైర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః ॥ 15 ॥

మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్తహాటకభూషితౌ ।
ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తభుజగావివ ॥ 16 ॥

ఏవం మాం పరిభాషంతం కస్మాద్వై నాభిభాషథః ॥ 17 ॥

సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః ।
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః ॥ 18 ॥

ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమాన్నామ వానరః ॥ 19 ॥

యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవః సఖ్యమిచ్ఛతి ।
తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్ ॥ 20 ॥

భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకామ్యయా ।
ఋశ్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్ ॥ 21 ॥

ఏవముక్తా తు హనుమాంస్తా వీరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
వాక్యజ్ఞౌ వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కిఞ్చన ॥ 22 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమాన్భారతరం పార్శ్వతః స్థితమ్ ॥ 23 ॥

సచివోఽయం కపిన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
తమేవ కాఙ్గమాణస్య మమాన్తికముపాగతః ॥ 24 ॥

తమభ్యభాష సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిమ్ ।
వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైః స్నేహయుక్తమరిన్దమమ్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్కృత్యవానితి తద్వచః ।
శ్రుత్వా మధురసమ్భాషం సుగ్రీవం మనసా గతః ॥ ౧ ॥

భవ్యో రాజ్యాగమస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
యదయం కృత్యవాన్ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతమ్ ॥ ౨ ॥

తతః పరమసంహృష్టో హనుమాన్ప్లవగర్షభః ।
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్యవిశారదః ॥ ౩ ॥

కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పమ్పాకాననమణ్డితమ్ ।
ఆగతః సానుజో దుర్గం నానావ్యాలమృగాయుతమ్ ॥ ౪ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః ।
ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజమ్ ॥ ౫ ॥

రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ధర్మవత్సలః ।
తస్యాయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనైః శ్రుతః ॥ ౬ ॥

శరణ్యః సర్వభూతానాం పితుర్నిరేషపారగః ।
వీరో దశరథస్యాయం పుత్రాణాం గుణవత్తరః ॥ ౭ ॥

రాజ్యాదభ్రష్టో వనే వస్తుం మయా సార్థమిహాగతః ।
భార్యయా చ మహాతేజాః సీతయానుగతో వశీ ।
దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః ॥ ౮ ॥

అహమస్యావరో భ్రాతా గుణైర్దాస్యముపాగతః ।
కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః ॥ ౯ ॥

సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః ।
ఐశ్వర్యేణ విహీనస్య వనవాసాశ్రితస్య చ ॥ 10 ॥

రక్షసాపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా ।
తచ్చ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాస్య సా హృతా ॥ 11 ॥

దనుర్నామ శ్రియః పుత్రః శాపాద్రాక్షసతాం గతః ।
ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వానరాధిపః ॥ 12 ॥

స జ్ఞాస్యతి మహావీర్యస్తవ భార్యాపహారిణమ్ ।
ఏవముక్త్వా దనుః స్వర్గం భ్రాజమానో గతః సుఖమ్ ॥ 13 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః ।
అహం చైవ హి రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ ॥ 14 ॥

ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః ।
లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి ॥ 15 ॥

శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే ।
కర్తుమర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం సహ యూథపైః ॥ 16 ॥

ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాశ్రుపాతనమ్ ।
హనూమాన్ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 17 ॥

ఈదృశా బుద్ధిసమ్పన్నా జితక్రోధా జితేంద్రియాః ।
ద్రష్టవ్యా వానరేంద్రేణ దిష్ట్యా దర్శనమాగతాః ॥ 18 ॥

స హి రాజ్యాచ్చ విభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా ।
హృతదారో వనే త్రస్తో భ్రాత్రా వినికృతో భృశమ్ ॥ 19 ॥

కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్మజః ।
సుగ్రీవః సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణే ॥ 20 ॥

ఇత్యేవముక్త్యా హనుమాజ్ఞాక్షం మధురయా గిరా ।
బభాషే సోఽభిగచ్ఛామః సుగ్రీవమితి రాఘవమ్ ॥ 21 ॥

ఏవం బ్రువాణం ధర్మాత్మా హనూమంతం స లక్షణః ।
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయమిదం ప్రోవాచ రాఘవమ్ ॥ 22 ॥

కపిః కథయతే హృష్టో యథాయం మారుతాత్మజః ।
కృత్యవాన్సోఽపి సమప్రప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ ॥ 23 ॥

ప్రసన్నముఖవర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే ।
నాన్యతం వక్ష్యతే వీరో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 24 ॥

తతః స తు మహాప్రాజ్ఞో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
జగామాదాయ తౌ వీరో హరిరాజాయ రాఘవౌ ॥ 25 ॥

స తు విపుల యశాః కపిప్రవీరః
పవనసుతః కృతకృత్యవత్ప్రహృష్టః ।
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః
స శుభమతిః సహ రామలక్ష్మణాభ్యామ్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

ఋశ్యమూకాత్తు హనుమాన్గత్వా తం మలయం గిరమ్ ।
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ ॥ 1 ॥

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞః సమ్ప్రాప్తో దృఢవిక్రమః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః ॥ 2 ॥

ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో రామో దశరథాత్మజః ।
ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితుర్నిర్దేశపాలకః ॥ 3 ॥

తస్యాస్య వసతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః ।
రక్షసాపహృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః ॥ 4 ॥

రాజసూయాశ్వమేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః ।
దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావః శతసహస్రశః ॥ 5 ॥

తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా ।
స్త్రీహేతోస్తస్య పుత్రోఽయం రామస్తాస్వాం శరణం గతః ॥ 6 ॥

భవతా సఖ్యకామౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
ప్రతిగృహ్యార్చయన్వేమౌ పూజనీయతమావృభౌ ॥ 7 ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం సుగ్రీవో హృష్టమానసః ।
భయం స రాఘవాద్భోరం ప్రజహౌ విగతజ్వరః ॥ 8 ॥

స కృత్వా మానుషం రూపం సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।
దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రిత్యా ప్రోవాచ రాఘవమ్ ॥ 9 ॥

భవాన్దర్మవినీతశ్చ విక్రాంతః సర్వవత్సలః ।

ఆఖ్యాతా వాయుపుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః ॥ 10 ॥

తన్మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో ।
యత్త్వమిచ్ఛసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ ॥ 11 ॥

రోచతే యది వా సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః ।
గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా వధ్యతాం ధ్రువా ॥ 12 ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య సుభాషితమ్ ।
సమ్ప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా ।
హృద్యం సౌహృదమాలమ్బ్య పర్యష్యజత పీడితమ్ ॥ 13 ॥

తతో హనూమాన్సన్త్యజ్య భిక్షురూపమరిన్దమః ।
కాష్టయోః స్వేన రూపేణ జనయామాస పావకమ్ ॥ 14 ॥

దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతమ్ ।
తయోర్మధ్యే తు సుప్రీతో నిదధే సుసమాహితః ॥ 15 ॥

తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణమ్ ।
సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతౌ ॥ 16 ॥

తతః సుప్రీత మనసౌ తావృభౌ హరిరాఘవౌ ।
అన్యోన్యమభివీక్షంతౌ న తృప్తిముపజగ్ముతః ॥ 17 ॥

తతః సర్వార్థవిద్వాంసం రామం దశరథాత్మజమ్ ।
సుగ్రీవః ప్రాహ తేజస్వీ వాక్యమేకమనాస్తదా ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

అయమాఖ్యాతి మే రామ సచివో మన్త్రిసత్తమః ।
హనుమాన్యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః ॥ ౧ ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ ।
రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౨ ॥

త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ।
అన్తరం ప్రేప్సునా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్ ॥ ౩ ॥

భార్యవియోగజం దుఃఖం నచిరాత్త్వం విమోక్ష్యసే ।
అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతిం యథా ॥ ౪ ॥

రసాతలే వా వర్తంతీం వర్తంతీం వా నభస్తలే ।
అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యమరిన్దమ ॥ ౫ ॥

ఇదం తథ్యం మమ వచస్త్వమవేహి చ రాఘవ ।
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాన్తామానయామి తే ॥ ౬ ॥

అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః ।
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూరకర్మణా ॥ ౭ ॥

క్రోశంతి రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్ ।
స్ఫురంతి రావణస్యాజ్ఞే పన్నగేన్ద్రవధూర్యథా ॥ ౮ ॥

ఆత్మనా పఞ్చమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతటే స్థితమ్ ।
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యభరణాని చ ॥ ౯ ॥

తాన్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ ।

ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 10 ॥

తమబ్రవీత్తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ ।
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలమ్బసే ॥ 11 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహామ్ ।
ప్రవివేశ తతః శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా ॥ 12 ॥

ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యాభరణాని చ ।
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః ॥ 13 ॥

తతో గృహీత్వా తద్వాసః శుభాన్యాభరణాని చ ।
అభవద్బాష్పసంరుద్ధో నీహరేణేవ చంద్రమాః ॥ 14 ॥

సీతాన్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః ।
హా ప్రియేతి రుదన్తైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్క్షితౌ ॥ 15 ॥

హృది కృత్వా స బహుశస్త్రమలఙ్కారముత్తమమ్ ।
నిశశ్వాస భృశం సర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః ॥ 16 ॥

అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః ।
పరిదేవయితుం దీనం రామః సముపచక్రమే ॥ 17 ॥

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్య సన్త్యక్తం హ్రీయమాణయా ।
ఉత్తరీయమిదం భూమౌ శరీరాదూభాషణాని చ ॥ 18 ॥

శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రీయమాణయా ।
ఉత్సృష్టం భూషణమిదం తథారూపం హి దృశ్యతే ॥ 19 ॥

బ్రూహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రీయంతీ లక్షితా త్వయా ।
రక్షసా రౌద్రరూపేణ మమ ప్రాణసమా ప్రియా ॥ 20 ॥

క్వ వా వసతి తద్రక్షో మహద్వ్యసనదం మమ ।

యన్నిమిత్తమహం సర్వాన్నాశయిష్యామి రాక్షసాన్ || 21 ||

హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా భృశమ్ ।
ఆత్మనో జీవితాంతాయ మృత్యుద్వారమపావృతమ్ || 22 ||

మమ దయితతమా హృతా వనాద్-
రజనిచరేణ విమథ్య యేన సా ।
కథయ మమ రిపుం తమద్య వై
ప్రవగపతే యమసంనిధిం నయామి || 23 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్తేన వానరః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్పగర్ధదః ॥ 1 ॥

న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః ।
సామర్థ్యం విక్రమం వాపి దౌష్కులేయస్య వా కులమ్ ॥ 2 ॥

సత్యం తు ప్రతిజానామి త్యజ శోకమరిన్దమ ।
కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీమ్ ॥ 3 ॥

రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మపౌరుషమ్ ।
తథాస్మి కర్తా నచిరాద్యథా ప్రీతో భవిష్యసి ॥ 4 ॥

అలం వైక్లవ్యమాలమ్భ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర ।
త్వద్విధానాం న సదృశమీదృశం బుద్ధిలాఘవమ్ ॥ 5 ॥

మయాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యా హరణజం మహత్ ।
న చాహమేవం శోచామి న చ ధైర్యం పరిత్యజే ॥ 6 ॥

నాహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్ ।
మహాత్మా చ వినీతశ్చా కిం పునర్ధృతిమాన్భవాన్ ॥ 7 ॥

బాష్పమాపతితం ధైర్యాన్నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి ।
మర్యాదాం సత్త్వయుక్తానాం ధృతిం నోత్సృష్టుమర్హసి ॥ 8 ॥

వ్యసనే వార్థ కృచ్ఛే వా భయే వా జీవితాన్తగే ।
విమృశన్తై స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమాన్నావసీదతి ॥ 9 ॥

బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లవ్యం యోఽనువర్తతే ।

స మజ్జత్యవశః శోకే భారాక్రాన్తేవ నౌర్జలే ॥ 10 ॥

ఏషోఽజ్ఞులిర్మయా బద్ధః ప్రణయాత్వాం ప్రసాదయే ।
పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాన్తరం దాతుమర్హసి ॥ 11 ॥

యే శోకమనువర్తంతే న తేషాం విద్యతే సుఖమ్ ।
తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ 12 ॥

హితం వయస్య భావేన బ్రూహి నోపదిశామి తే ।
వయస్యతాం పూజయన్మే న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ 13 ॥

మధురం సాన్త్వితస్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః ।
ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేన ప్రమార్జయత్ ॥ 14 ॥

ప్రకృతిష్ఠస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవచనాత్ప్రభుః ।
సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

కర్తవ్యం యద్వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ ।
అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్త్వయా ॥ 16 ॥

ఏష చ ప్రకృతిష్ఠోఽహమనునీతస్త్వయా సఖే ।
దుర్లభో హీదృశో బంధురస్మిన్కాలే విశేషతః ॥ 17 ॥

కిం తు యత్నస్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే ।
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ 18 ॥

మయా చ యదనుష్ఠేయం విస్రబ్ధేన తదుచ్యతామ్ ।
వర్షాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సమృద్ధ్యతే తవ ॥ 19 ॥

మయా చ యదిదం వాక్యమభిమానాత్సమీరితమ్ ।
తత్త్వయా హరిశార్దూల తత్త్వమిత్యుపధార్యతామ్ ॥ 20 ॥

అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన ।
ఏతత్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామి తే ॥ 21 ॥

తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవో వానరైః సచివైః సహ ।
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః ॥ 22 ॥

మహానుభావస్య వచో నిశమ్య
హరిర్నరాణామృషభస్య తస్య ।
కృతం స మేనే హరివీర ముఖ్యః
తదా స్వకార్యం హృదయేన విద్వాన్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

పరితుష్టస్తు సుగ్రీవస్తేన వాక్యేన వానరః ।
లక్ష్మణస్యాగ్రజం రామమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానామసంశయః ।
ఉపపన్నగుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్మమ ॥ 2 ॥

శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ ।
సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో ॥ 3 ॥

సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ ।
యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజమ్ ॥ 4 ॥

అహమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యనే శనైః ।
న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయమాత్మగతాన్గుణాన్ ॥ 5 ॥

మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్ ।
నిశ్చలా భవతి ప్రీతిర్దైర్యమాత్మవతామివ ॥ 6 ॥

రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని వా ।
అవిభక్తాని సాధూనామవగచ్ఛన్తి సాధవః ॥ 7 ॥

ఆఢ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితః సుఖితోఽపి వా ।
నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః ॥ 8 ॥

ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా పునః ।
వయస్యార్థే ప్రవర్తన్తే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్ ॥ 9 ॥

తత్తథేత్యబ్రవీద్రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ ।

లక్షణస్యాగ్రతో లక్ష్యా వాసవస్యేవ ధీమతః ॥ 10 ॥

తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్షణం చ మహాబలమ్ ।
సుగ్రీవః సర్వతశ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్ ॥ 11 ॥

స దదర్శ తతః సాలమవిదూరే హరీశ్వరః ।
సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం భ్రమరైరుపశోభితమ్ ॥ 12 ॥

తస్యైకాం పర్ణబహులాం భక్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్ ।
సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః ॥ 13 ॥

తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్షణమ్ ।
సాలశాఖాం సముత్పాట్య విసీతముపవేశయత్ ॥ 14 ॥

తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్షం మధురయా గిరా ।
ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరమ్ ॥ 15 ॥

అహం వినికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః ।
ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యః సుదుఃఖితః ॥ 16 ॥

సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వసామ్యుద్భ్రాంతచేతనః ।
వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ ॥ 17 ॥

వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయజ్కర ।
మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ 18 ॥

ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ।
ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ 19 ॥

ఉపకారఫలం మిత్రమపకారోఽరిలక్షణమ్ ।
అద్యైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ ॥ 20 ॥

ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణస్తిగ్మతేజసః ।

కార్తికేయవనోద్భూతాః శరా హేమవిభూషితాః ॥ 21 ॥

కఙ్కపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాశనిసంనిభాః ।
సుపర్వాణః సుతీక్ష్ణగ్రా సరోషా భుజగా ఇవ ॥ 22 ॥

భ్రాతృసంజ్ఞమమిత్రం తే వాలినం కృతకిల్బిషమ్ ।
శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతమ్ ॥ 23 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః ।
ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

రామశోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్గతిః ।
వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే ॥ 25 ॥

త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో సోఽగ్నిసాక్షికః ।
కృతః ప్రాణైర్బహుమతః సత్యేనాపి శపామ్యహమ్ ॥ 26 ॥

వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధం ప్రవదామ్యహమ్ ।
దుఃఖమన్తర్గతం యన్మే మనో దహతి నిత్యశః ॥ 27 ॥

ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః ।
బాష్పోపహతయా వాచా నోచ్ఛైః శక్నోతి భాషితుమ్ ॥ 28 ॥

బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతమ్ ।
ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసంనిధౌ ॥ 29 ॥

సంనిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే ।
వినిఃశ్వస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరబ్రవీత్ ॥ 30 ॥

పురాహం వలినా రామ రాజ్యాత్స్వదవరోపితః ।
పరుషాణి చ సంశ్రవ్య నిర్ఘాతోఽస్మి బలీయసా ॥ 31 ॥

హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ ।

సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బన్ధనేషు తే || 32 ||

యత్నవాంశ్చ సుదుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ ।
బహుశస్త్రత్ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా || 33 ||

శక్కుయా త్వేతయా చాహం దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ ।
నోపసర్పామ్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి || 34 ||

కేవలం హి సహాయా మే హనుమత్ప్రముఖాస్త్విమే ।
అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్కృచ్ఛ గతోఽపి సన్ || 35 ||

ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధా మాం రక్షంతి సమస్తతః ।
సహ గచ్ఛంతి గన్తవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చ స్థితే || 36 ||

సజ్జేపస్త్వేష మే రామ కిముక్త్యా విస్తరం హి తే ।
స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భ్రాతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః || 37 ||

తద్వినాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రనష్టం స్యాదనంతరమ్ ।
సుఖం మే జీవితం వైవ తద్వినాశనిబన్ధనమ్ || 38 ||

ఏష మే రామ శోకాన్తః శోకార్తేన నివేదితః ।
దుఃఖితోఽదుఃఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః || 39 ||

శ్రుత్వైతచ్ఛ వచో రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ।
కింనిమిత్తమభూద్వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః || 40 ||

సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర ।
ఆనన్తర్యం విధాస్యామి సమృధ్ధార్య బలాబలమ్ || 41 ||

బలవాన్తి మమామర్షః శ్రుత్వా త్వామవమానితమ్ ।
వర్ధతే హృదయోక్కృమ్పి ప్రావృడ్వేగ ఇవామ్భసః || 42 ||

హృష్టః కథయ విస్రభో యావదారోఽప్యతే ధనుః ।
సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ ॥ 43 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ।
ప్రహర్షమతులం లేభే చతుర్భిః సహ వానరైః ॥ 44 ॥

తతః ప్రహృష్టవదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే ।
వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 45 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠః శత్రునిఘాదనః ।
పితుర్బహుమతో నిత్యం మమ చాపి తథా పురా ॥ 1 ॥

పితర్యుపరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయమితి మన్త్రిభిః ।
కపినామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసమ్మతః ॥ 2 ॥

రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహత్ ।
అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్త్నితః ॥ 3 ॥

మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దున్దభేః సుతః ।
తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీకృతం విశ్రుతం పురా ॥ 4 ॥

స తు సుప్తే జనే రాత్రౌ కిష్కిన్ధాద్వారమాగతః ।
నర్దతి స్మ సుసంరంభో వాలినం చాహ్వాయద్రణే ॥ 5 ॥

ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దితం భైరవస్వనమ్ ।
శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పపాత జవాత్తదా ॥ 6 ॥

స తు వై నిఃసృతః క్రోధాత్తం హన్తుమసురోత్తమమ్ ।
వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిర్మయా చ ప్రణతాత్మనా ॥ 7 ॥

స తు నిర్ధూయ సర్వాన్నో నిర్జగామ మహాబలః ।
తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిఃసృతో వాలినా సహ ॥ 8 ॥

స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితమ్ ।
అసురో జాతసన్త్రాసః ప్రదుద్రావ తదా భృశమ్ ॥ 9 ॥

తస్మిన్ద్రవతి సన్త్రస్తే హ్యేవాం ద్రుతతరం గతౌ ।

ప్రకాశోఽపి కృతో మార్గశ్చన్ద్రేణోద్ధచ్చతా తదా ॥ 10 ॥

స తృణైరావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహత్ ।
ప్రవివేశాసురో వేగాదావామాసాద్య విష్టితౌ ॥ 11 ॥

తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః ।
మామువాచ తదా వాలీ వచనం క్షుభితేంద్రియః ॥ 12 ॥

ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః ।
యావదత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సమరే రిపుమ్ ॥ 13 ॥

మయా త్వేతద్వచః శ్రుత్వా యాచితః స పరస్తప ।
శాపయిత్వా చ మాం పద్యాభ్యం ప్రవివేశ బిలం తదా ॥ 14 ॥

తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రః సంవత్సరో గతః ।
స్థితస్య చ మమ ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ 15 ॥

అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహాదాగతసమ్భ్రమః ।
భ్రాతరం న హి పశ్యామి పాపశక్కి చ మే మనః ॥ 16 ॥

అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్తస్మాద్వినిఃసృతమ్ ।
సఫేనం రుధిరం రక్తమహం దృష్ట్వా సుదుఃఖితః ॥ 17 ॥

నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శ్రోత్రమాగతః ।
నిరస్తస్య చ సఙ్గామే క్రోశతో నిఃస్వనో గురోః ॥ 18 ॥

అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్భ్రాతరం హతమ్ ।
పిథాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా ।
శోకార్తశోచదకం కృత్వా కిష్కిన్ధామాగతః సఖే ॥ 19 ॥

గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మన్త్రిభిః శ్రుతమ్ ।
తతోఽహం తైః సమాగమ్య సమేతైరభిషేచితః ॥ 20 ॥

రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ ।
ఆజగామ రిపుం హత్వా వాలీ తమసురోత్తమమ్ ॥ 21 ॥

అభిషిక్తం తు మాం దృష్ట్వా క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ।
మదీయాన్మన్త్రిణో బద్ధ్వా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 22 ॥

నిగ్రహఽపి సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ ।
న ప్రావర్తత మే బుద్ధిరాభ్రతృగౌరవయన్త్రితా ॥ 23 ॥

మానయంస్తం మహాత్మానం యథావచ్ఛాభ్యవాదయమ్ ।
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన సన్తుష్టేనాన్తరాత్మనా ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

తతః క్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతమ్ ।
అహం ప్రసాదయాం చక్రే భ్రాతరం ప్రియకామ్యయా ॥ ౧ ॥

దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో నిహతశ్చ త్వయా రిపుః ।
అనాథస్య హి మే నాథస్త్యమేకోఽనాథనన్దనః ॥ ౨ ॥

ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచన్ద్రమివోదితమ్ ।
ఛత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచఛస్వ మయోద్యతమ్ ॥ ౩ ॥

త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథాపురా ।
న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహమ్ ॥ ౪ ॥

మా చ రోషం కృథాః సౌమ్య మయి శత్రునిబర్హణ ।
యాచే త్వాం శిరసా రాజన్మయా బద్ధోఽయమజ్జాలిః ॥ ౫ ॥

బలాదస్మి సమాగమ్య మన్త్రిభిః పురవాసిభిః ।
రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజగీషయా ॥ ౬ ॥

స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం స తు నిర్భర్త్య వానరః ।
ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ ॥ ౭ ॥

ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మన్త్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్ ।
మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగర్హితమ్ ॥ ౮ ॥

విదితం వో యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః ।
మాం సమాహ్వాంత క్రూరో యుద్ధాకాక్షీ సుదుర్మతిః ॥ ౯ ॥

తస్య తద్గర్జితం శ్రుత్వా నిఃసృతోఽహం నృపాలయాత్ ।

అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమయం భ్రాతా సుదారుణః ॥ 10 ॥

స తు దృష్టైవ మాం రాత్రౌ సద్వితీయం మహాబలః ।

ప్రాద్రవద్భయసన్తస్తో వీణ్యావాం తమనుద్రుతో ।

అనుద్రుతస్తు వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలమ్ ॥ 11 ॥

తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలమ్ ।

అయముక్తోఽథ మే భ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః ॥ 12 ॥

అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగన్తుమితః పురీమ్ ।

బిలద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావదేనం నిహన్మ్యహమ్ ॥ 13 ॥

స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిష్టోఽహం దురాసదమ్ ।

తం చ మే మార్గమాణస్య గతః సంవత్సరస్తదా ॥ 14 ॥

స తు దృష్టో మయా శత్రురనిర్వేదాద్భయావహః ।

నిహతశ్చ మయా తత్ర సోఽసురో బన్ధుభిః సహ ॥ 15 ॥

తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరోఘేణ తద్బిలమ్ ।

పూర్ణమాసీద్ధురాక్రామం స్తనతస్తస్య భూతలే ॥ 16 ॥

సూదయిత్వా తు తం శత్రుం విక్రాంతం దున్దుభేః సుతమ్ ।

నిష్కృమన్నేవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖమ్ ॥ 17 ॥

విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః ।

యదా ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖితః ॥ 18 ॥

పాదప్రహరైస్తు మయా బహుశస్తద్విదారితమ్ ।

తతోఽహం తేన నిష్కృమ్య యథా పునరుపాగతః ॥ 19 ॥

తత్రానేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం మార్గయతాత్మనః ।

సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసౌహృదమ్ ॥ 20 ॥

ఏవముక్తా తు మాం తత్ర వస్త్రేణైకేన వానరః ।
తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః ॥ 21 ॥

తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ ।
తద్భయాచ్చ మహీకృత్వాన్ని క్రాన్తేయం సవనార్ణవా ॥ 22 ॥

ఋశ్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః ।
ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాన్తరే ॥ 23 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహత్ ।
అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ ॥ 24 ॥

వాలినస్తు భయార్తస్య సర్వలోకాభయఙ్కర ।
కర్తుమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్ ॥ 25 ॥

ఏవముక్తః స తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితమ్ ।
వచనం వక్తుమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ 26 ॥

అమోఘాః సూర్యసంకాశా మమేమే నిశితాః శరాః ।
తస్మిన్వాలిని దుర్వృత్తే పతిష్యన్తి రుషాన్వితాః ॥ 27 ॥

యావత్తం న హి పశ్యేయం తవ భార్యాపహారిణమ్ ।
తావత్స జీవేత్పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః ॥ 28 ॥

ఆత్మానుమానాత్పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగరే ।
త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసి పుష్కలమ్ ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనమ్ ।
సుగ్రీవః పూజయాం చక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ ॥ ౧ ॥

అసంశయం ప్రజ్వలితైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాతిగైః శరైః ।
త్వం దహేః కుపితో లోకాన్యగాంత ఇవ భాస్కరః ॥ ౨ ॥

వాలినః పౌరుషం యత్తద్యచ్ఛ వీర్యం ధృతిశ్చ యా ।
తన్మమైకమనాః శ్రుత్వా విధత్స్వ యదనంతరమ్ ॥ ౩ ॥

సముద్రాత్పశ్చిమాత్పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరమ్ ।
క్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగతక్లమః ॥ ౪ ॥

అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాన్త్యపి ।
ఊర్ధ్వముత్క్షిప్య తరసా ప్రతిగృహ్ణాతి వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥

బహవః సారవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః ।
వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాత్మనః ॥ ౬ ॥

మహిషో దున్ధుభిర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః ।
బలం నాగసహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౭ ॥

వీర్యోత్సేకేన దుష్టాత్మా వరదానాచ్ఛ మోహితః ।
జగామ స మహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిమ్ ॥ ౮ ॥

ఊర్మిమంతమతిక్రమ్య సాగరం రత్నసంఘాయమ్ ।
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవమ్ ॥ ౯ ॥

తతః సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః ।

అబ్రవీద్యచనం రాజన్నసురం కాలచోదితమ్ ॥ 10 ॥

సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద ।
శ్రూయతామభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి ॥ 11 ॥

శైలరాజో మహారణ్యే తపస్విశరణం పరమ్ ।
శక్కరశ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః ॥ 12 ॥

గుహా ప్రస్తవణోపేతో బహుకన్ధరనిర్ధరః ।
స సమర్థస్తవ ప్రీతిమతులాం కర్తుమాహవే ॥ 13 ॥

తం భీతమితి విజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః ।
హిమవద్వనమాగచ్ఛచ్ఛరశ్చాపాదివ చ్యుతః ॥ 14 ॥

తతస్తస్య గిరేః శ్వేతా గజేన్ద్రవిపులాః శిలాః ।
చిక్షేప బహుధా భూమౌ దున్దుభిర్విసనాద చ ॥ 15 ॥

తతః శ్వేతామ్బుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః ।
హిమవానబ్రవీద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః ॥ 16 ॥

కేఘ్నుమర్హసి మాం న త్వం దున్దుభే ధర్మవత్సల ।
రణకర్మస్వకుశలస్తపస్విశరణం హ్యహమ్ ॥ 17 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః ।
ఉవాచ దున్దుభిర్వాక్యం క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ॥ 18 ॥

యది యుద్ధేఽసమర్థస్తవం మద్భయాద్వా నిరుద్యమః ।
తమాచక్ష్య ప్రదద్యాన్మే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః ॥ 19 ॥

హిమవానబ్రవీద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః ।
అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ ॥ 20 ॥

వాళీ నామ మహాప్రాజ్ఞః శక్రతుల్యపరాక్రమః ।
అధ్యాస్తే వానరః శ్రీమాన్కిష్కిన్ధామతులప్రభామ్ ॥ 21 ॥

స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞస్తవ యుద్ధవిశారదః ।
ద్వన్ద్వయుద్ధం మహద్దాతుం నముచేరివ వాసవః ॥ 22 ॥

తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి ।
స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూరః సమరకర్మణీ ॥ 23 ॥

శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిప్లవః స దున్దభిః ।
జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కిన్ధాం వాలినస్తదా ॥ 24 ॥

ధారయన్మాహిషం రూపం తీక్షణ్యజ్ఞో భయావహః ।
ప్రావృషీవ మహామేఘస్తోయపూర్ణో నభస్తలే ॥ 25 ॥

తతస్తు ద్వారమాగమ్య కిష్కిన్ధాయా మహాబలః ।
ననర్థ కంపయన్భూమిం దున్దభిర్దున్దభిర్యథా ॥ 26 ॥

సమీపజాన్ద్రుమాన్భజ్జన్వసుధాం దారయన్ఘరైః ।
విషాణేనోల్లేఖన్దర్పాత్తద్వారం ద్విరదో యథా ॥ 27 ॥

అంతఃపురగతో వాళీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః ।
నిష్పపాత సహ స్త్రీభిస్తారాభిరివ చన్ద్రమాః ॥ 28 ॥

మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ స దున్దభిమ్ ।
హరీణామిశ్వరో వాళీ సర్వేషాం వనచారిణామ్ ॥ 29 ॥

కిమర్థం నగరద్వారమిదం రుద్ధ్వా వినర్దసి ।
దున్దభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్మహాబల ॥ 30 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్య ధీమతః ।
ఉవాచ దున్దభిర్వాక్యం క్రోధాత్సంరక్తతోచనః ॥ 31 ॥

న త్వం స్త్రీసంనిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి ।
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛ త్వం తతో జ్ఞాస్యామి తే బలమ్ ॥ 32 ॥

అథ వా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్ ।
గృహ్యతాముదయః స్వైరం కామభోగేషు వానర ॥ 33 ॥

యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్ ।
హన్యాత్స భ్రూణహో లోకే త్వద్విధం మదమోహితమ్ ॥ 34 ॥

స ప్రహస్యాబ్రవీన్మన్దం క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ ।
విసృజ్య తాః స్త్రియః సర్వాస్తారాప్రభృతికాస్తదా ॥ 35 ॥

మత్తోఽయమితి మా మంస్థా యద్యభీతోఽసి సంయుగే ।
మదోఽయం సమృహరేఽస్మిన్వీరపానం సమర్థ్యతామ్ ॥ 36 ॥

తమేవముక్త్వా సజ్కృద్ధో మాలాముత్తిష్య కాఞ్చనీమ్ ।
పిత్రా దత్తాం మహేన్ద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత ॥ 37 ॥

విషాణయోర్గృహీత్వా తం దున్దభిం గిరిసంనిభమ్ ।
వాలీ వ్యాపాతయాం చక్రే ననర్ద చ మహాస్వనమ్ ॥ 38 ॥

యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దున్దభిస్తదా ।
శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః ।
పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పఞ్చత్వమాగతః ॥ 39 ॥

తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనమ్ ।
చిక్షేప వేగవాన్వాలీ వేగేనైకేన యోజనమ్ ॥ 40 ॥

తస్య వేగప్రవిధస్య వక్త్రాత్తతజబిన్దవః ।
ప్రపేతుర్మారుతోత్థిష్టా మతఙ్గస్యాశ్రమం ప్రతి ॥ 41 ॥

తాన్దృష్ట్వా పతితాన్స్తత్ర మునిః శోణితవిప్రుషః ।

ఉత్ససర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి ।
ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య బధో భవేత్ ॥ 42 ॥

స మహర్షిం సమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాజ్ఞాళిః ॥ 43 ॥

తతః శాపభయాద్భీత ఋశ్యమూకం మహాగిరిమ్ ।
ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్ద్రష్టుం వాపి నరేశ్వర ॥ 44 ॥

తస్యాప్రవేశం జ్ఞాత్వాహమిదం రామ మహావనమ్ ।
విచరామి సహమాత్యో విషాదేన వివర్జితః ॥ 45 ॥

ఏషోఽస్థినిచయస్తస్య దున్దభేః సమ్ప్రకాశతే ।
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటనిభో మహాన్ ॥ 46 ॥

ఇమే చ విపులాః సాలాః సప్త శాఖావలమ్బినః ।
యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా ॥ 47 ॥

ఏతదస్యాసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకాశితమ్ ।
కథం తం వాలినం హన్తుం సమరే శక్యసే నృప ॥ 48 ॥

యది భిన్ద్యాదభవాన్సాలానిమాన్స్తేవేషుణా తతః ।
జానీయాం త్వాం మహాబాహో సమర్థం వాలినో వధే ॥ 49 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
రాఘవో దున్దభేః కాయం పాదాఙ్గుష్ఠేన లీలయా ।
తోలయిత్వా మహాబాహుశ్చిక్షేప దశయోజనమ్ ॥ 50 ॥

క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్ ।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామమిదం వచనమర్థవత్ ॥ 51 ॥

ఆర్ద్రః సమాంసప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే ।
లఘుః సమ్ప్రతి నిర్మాంసస్తృణభూతశ్చ రాఘవ ।
నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాధికమ్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

ఏతచ్చ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితమ్ ।
ప్రత్యయార్థం మహాతేజా రామో జగ్రాహ కార్ముకమ్ ॥ 1 ॥

స గృహీత్వా ధనుర్ఘోరం శరమేకం చ మానదః ।
సాలానుద్దిశ్య చిక్షేప జ్యాస్వనైః పూరయన్దిశః ॥ 2 ॥

స విస్సృష్టో బలవతా బాణః స్వర్ణపరిష్కృతః ।
భిత్త్వా సాలాన్గిరిప్రస్థే సప్త భూమిం వివేశ హ ॥ 3 ॥

ప్రవిష్టస్తు ముహూర్తేన రసాం భిత్త్వా మహాజవః ।
నిష్పత్య చ పునస్తూర్ణం స్వతూణీం ప్రవివేశ హ ॥ 4 ॥

తాన్దృష్ట్వా సప్త నిర్భిన్నాన్సాలాన్వానరపుజ్వలః ।
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః ॥ 5 ॥

స మూర్ధ్నా న్యపతద్భూమౌ ప్రలమ్బిక్వతభూషణః ।
సుగ్రీవః పరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాజ్ఞులిః ॥ 6 ॥

ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః ।
రామం సర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితమ్ ॥ 7 ॥

సేన్యానపి సురాన్సర్వాన్స్త్యం బాణైః పురుషర్షభ ।
సమర్థః సమరే హన్తుం కిం పునర్వాలినం ప్రభో ॥ 8 ॥

యేన సప్త మహాసాలా గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః ।
బాణేనైకేన కాకుత్స్థస్థాతా తే కో రణాగ్రతః ॥ 9 ॥

అద్య మే విగతః శోకః ప్రీతిరద్య పరా మమ ।

సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేంద్రవరుణోపమమ్ ॥ 10 ॥

తమద్యైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృరూపిణమ్ ।
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధోఽయమజ్ఞానిః ॥ 11 ॥

తతో రామః పరిష్వజ్య సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్ ।
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుమతం వచః ॥ 12 ॥

అస్మాద్గచ్ఛామ కిష్కిన్ధాం ఊప్రం గచ్ఛ త్వమగ్రతః ।
గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృగన్ధినమ్ ॥ 13 ॥

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్ధాం వాలినః పురీమ్ ।
వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనే వనే ॥ 14 ॥

సుగ్రీవో వ్యనదద్ధోరం వాలినో హ్యనకారణాత్ ।
గాఢం పరిహితో వేగాన్నాదైర్భిన్ననివామ్బరమ్ ॥ 15 ॥

తం శ్రుత్వా నినదం భ్రాతుః క్రుద్ధో వాలీ మహాబలః ।
నిష్పపాత సుసంరబ్ధో భాస్కరోఽస్తతటాదివ ॥ 16 ॥

తతః సుతుములం యుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్ ।
గగనే గ్రహయోర్ఘోరం బుధాఙ్గారకయోరివ ॥ 17 ॥

తలైరశనికలైశ్చ వజ్రకలైశ్చ ముష్టిభిః ।
జఘ్నుతుః సమరేఽన్యోన్యం భ్రాతౌ క్రోధమూర్ఛితౌ ॥ 18 ॥

తతో రామో ధనుషాణిస్తావుభౌ సముదీక్ష్య తు ।
అన్యోన్యసదృశౌ వీరావుభౌ దేవావివాశ్వినౌ ॥ 19 ॥

యన్నావగచ్ఛత్సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః ।
తతో న కృతవాన్బుద్ధిం మోక్తుమంతకరం శరమ్ ॥ 20 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే భగ్నః సుగ్రీవస్తేన వాలినా ।
అపశ్యన్రాఘవం నాథమృశ్యమూకం ప్రదుద్రువే ॥ 21 ॥

క్లాంతో రుధిరసిక్తాఙ్గుః ప్రహరైర్జర్జరరీకృతః ।
వాలినాభిద్రుతః క్రోధాత్పువివేశ మహావనమ్ ॥ 22 ॥

తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాపభయాత్తతః ।
ముక్తో హ్యసి త్వమిత్యుక్తావ స నివృత్తో మహాబలః ॥ 23 ॥

రాఘవోఽపి సహ భ్రాత్రా సహ చైవ హనూమతా ।
తదేవ వనమాగచ్ఛత్సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ 24 ॥

తం సమీక్ష్యాగతం రామం సుగ్రీవః సహలక్ష్మణమ్ ।
హ్రీమాన్దీనమువాచేదం వసుధామవలోకయన్ ॥ 25 ॥

ఆహ్వాయస్వేతి మాముక్తావ దర్శయిత్వా చ విక్రమమ్ ।
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కిమిదానీం త్వయా కృతమ్ ॥ 26 ॥

తామేవ వేలాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః ।
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాహమితో వ్రజే ॥ 27 ॥

తస్య చైవం బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ 28 ॥

సుగ్రీవ శ్రూయతాం తాతః క్రోధశ్చ వ్యపనీయతామ్ ।
కారణం యేన బాణోఽయం న మయా స విసర్జితః ॥ 29 ॥

అలఙ్కారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ ।
త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరమ్ ॥ 30 ॥

స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర ।
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే ॥ 31 ॥

తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్మోహితో వానరోత్తమ ।
నోత్స్సృజామి మహావేగం శరం శత్రునిబర్హణమ్ ॥ 32 ॥

ఏతన్మహూర్తే తు మయా పశ్య వాలినమాహవే ।
నిరస్తమిషుణైకేన వేష్టమానం మహీతలే ॥ 33 ॥

అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర ।
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వన్ద్వయుద్ధముపాగతమ్ ॥ 34 ॥

గజపుష్పిమిమాం ఫుల్లాముత్పాట్య శుభలక్షణామ్ ।
కురు లక్ష్మణ కణ్ఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ 35 ॥

తతో గిరితటే జాతాముత్పాట్య కుసుమాయుతామ్ ।
లక్ష్మణో గజపుష్పిం తాం తస్య కణ్ఠే వ్యసర్జయత్ ॥ 36 ॥

స తథా శుశుభే శ్రీమాల్లతయా కణ్ఠసక్తయా ।
మాలయేవ బలాకానాం ససన్ధ్య ఇవ తోయదః ॥ 37 ॥

విభ్రాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః ।
జగామ సహ రామేణ కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్ ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

ఋశ్యమూకాతన్ ధర్మాత్మా కిష్కిన్ధాం లక్ష్మణాగ్రజః ।
జగామ సహసుగ్రీవో వాలివిక్రమపాలితామ్ ॥ 1 ॥

సముద్యమ్య మహచ్ఛాపం రామః కాశ్చానభూషితమ్ ।
శరాంశ్చాదిత్య సజ్కాశాన్యహీత్వా రణసాధకాన్ ॥ 2 ॥

అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।
సుగ్రీవః సంహతగ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ 3 ॥

పృష్ఠతో హనుమాన్వీరో నతో నీలశ్చ వానరః ।
తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూథప యూథపాః ॥ 4 ॥

తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః ।
ప్రసన్నాముభవహాశ్చైవ సరితః సాగరం గమాః ॥ 5 ॥

కన్దరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్ఘరాణి గుహాస్తథా ।
శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియదర్శనాః ॥ 6 ॥

వైదూర్యవిమలైః పరైః పద్మైశ్చాకాశకుడ్మలైః ।
శోభితాన్సజలాన్మార్గై తటాకాంశ్చ వ్యలోకయన్ ॥ 7 ॥

కారణైః సారసైర్హంసైర్వజ్జ్వాలైర్జలకుక్కుటైః ।
చక్రవాక్తైస్తథా చాన్యైః శకునైః ప్రతినాదితాన్ ॥ 8 ॥

మృదుశష్పాఙ్కురాహారాన్నిరభయాన్వనగోచరాన్ ।
చరతః సర్వతోఽపశ్యన్థలీషు హరిణాన్ధితాన్ ॥ 9 ॥

తటాకవైరిణశ్చాపి శుక్లదన్తవిభూషితాన్ ।

ఘోరానేకచరాన్వన్యాన్ద్విరదాన్కూలఘాతినః ॥ 10 ॥

వనే వనచరాంశ్చాన్యాన్థేచరాంశ్చ విహంగమాన్ ।
పశ్యంతస్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవవశవర్తినః ॥ 11 ॥

తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునందనః ।
ద్రుమషణ్డం వనం దృష్ట్వా రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

ఏష మేఘ ఇవాకాశే వృక్షషణ్డః ప్రకాశతే ।
మేఘసజ్జాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః ॥ 13 ॥

కిమేతజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖే కౌతూహలం మమ ।
కౌతూహలాపనయనం కర్తుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా ॥ 14 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తన్మహద్వనమ్ ॥ 15 ॥

ఏతద్రాఘవ విస్తీర్ణమాశ్రమం శ్రమనాశనమ్ ।
ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకమ్ ॥ 16 ॥

అత్ర సప్తజనా నామ మునయః సంశితవ్రతాః ।
సప్తైవాసన్నధఃశీర్షా నియతం జలశాయినః ॥ 17 ॥

సప్తరాత్రకృతాహారా వాయునా వనవాసినః ।
దివం వర్షశతైర్యాతాః సప్తభిః సకలేవరాః ॥ 18 ॥

తేషామేవం ప్రభావేన ద్రుమప్రాకారసంవృతమ్ ।
ఆశ్రమం సుదురాధర్షమపి సేన్ద్రైః సురాసురైః ॥ 19 ॥

పక్షిణో వర్జయన్త్యేతత్తథాన్యే వనచారిణః ।
విశంతి మోహద్యేఽప్యత్ర నివర్తంతే న తే పునః ॥ 20 ॥

విభూషణరవాశ్చత్ర శ్రూయంతే సకలాక్షరాః ।
తూర్యగీతస్వనాశ్చపి గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ ॥ 21 ॥

త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యంతే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే ।
వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్కపోతాఙ్గారుణో ఘనః ॥ 22 ॥

కురు ప్రణామం ధర్మాత్మంస్తాన్సముద్దిశ్య రాఘవః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయతః సంయతాఙ్జలిః ॥ 23 ॥

ప్రణమంతి హి యే తేషామృషీణాం భావితాత్మనామ్ ।
న తేషామశుభం కిఞ్చిచ్ఛరీరే రామ దృశ్యతే ॥ 24 ॥

తతో రామః సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాఙ్జలిః ।
సముద్దిశ్య మహాత్మానస్తాన్సృషీనభ్యవాదయత్ ॥ 25 ॥

అభివాద్య చ ధర్మాత్మా రామో భ్రాతా చ లక్ష్మణః ।
సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముః సంహృష్టమానసాః ॥ 26 ॥

తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్సప్తజనాశ్రమాత్ ।
దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్ ।
వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనే వనే ॥ ౧ ॥

విచార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః ।
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధమాహారయదభృశమ్ ॥ ౨ ॥

తతః స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్ ।
పరివారైః పరివృతో నాదైర్భిన్నన్నివామ్బరమ్ ॥ ౩ ॥

అథ బాలార్కసదృశో దృష్టసింహగతిస్తదా ।
దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

హరివాగురయా వ్యాప్తం తప్తకాశ్చనతోరణామ్ ।
ప్రాప్తాః స్మ ధ్వజయన్త్రాఢ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలినః పురీమ్ ॥ ౫ ॥

ప్రతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలివధే పురా ।
సఫలాం తాం కురు క్షిప్రం లతాం కాల ఇవాగతః ॥ ౬ ॥

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః ।
తమథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రుసూదనః ॥ ౭ ॥

కృతాభిజ్ఞాన చిహ్నస్త్యమనయా గజసాహ్వయా ।
విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్ర మాలయా ॥ ౮ ॥

అద్య వాలిసముత్థం తే భయం వైరం చ వానర ।
ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే ॥ ౯ ॥

మమ దర్శయ సుగ్రీవవైరిణం భ్రాతృరూపిణమ్ ।

వాళి వినిహతో యావద్వనే పాంసుషు వేష్టతే ॥ 10 ॥

యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్మ వినివర్తతే ।
తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్సద్యో గర్హేచ్ఛ మా భవాన్ ॥ 11 ॥

ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః ।
తతో వేత్సి బలేనాద్య బాలినం నిహతం మయా ॥ 12 ॥

అన్యతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛేఽపి తిష్ఠతా ।
ధర్మలోభపరీతేన న చ వక్ష్యే కథఞ్చన ॥ 13 ॥

సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సమ్భ్రమమ్ ।
ప్రసూతం కలమం క్షేత్రే వర్షేణైవ శతక్రతుః ॥ 14 ॥

తదాహ్వాననిమిత్తం త్వం వాలినో హేమమాలినః ।
సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్యేన వానరః ॥ 15 ॥

జితకాశీ జయశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురాత్ ।
నిష్పతిష్యత్యసజ్గేన వాళి స ప్రియసంయుగః ॥ 16 ॥

రిపూణాం ధర్షణం శూరా మర్షయన్తి న సంయుగే ।
జానన్తస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః ॥ 17 ॥

స తు రామవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో హేమపిఙ్గలః ।
ననర్ద క్రూరనాదేన వినిర్భిన్ననివామ్బరమ్ ॥ 18 ॥

తస్య శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాన్తి హతప్రభాః ।
రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రియ ఇవాకులాః ॥ 19 ॥

ద్రవన్తి చ మృగాః శీఘ్రం భగ్నా ఇవ రణే హయాః ।
పతన్తి చ ఖగా భూమా క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః ॥ 20 ॥

తతః స జీమూతగణప్రణాదో

నాదం వ్యముఞ్చత్త్వరయా ప్రతీతః ।

సూర్యాత్మజః శౌర్యవివృద్ధతేజాః

సరిత్పతిర్వానిలచఞ్చలోర్మిః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
శుశ్రావాంతఃపురగతో వాలీ భ్రాతురమర్షణః ॥ 1 ॥

శ్రుత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకమ్పనమ్ ।
మదచ్ఛైకపదే నష్టః క్రోధశ్చాపతితో మహాన్ ॥ 2 ॥

స తు రోషపరీతాఙ్గో వాలీ సన్ధ్యాతపప్రభః ।
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః ॥ 3 ॥

వాలీ దంష్ట్రా కరాలస్తు క్రోధాద్దీప్తాగ్నిసంనిభః ।
భాత్యుత్పతితపద్మాభః సమృణాల ఇవ హ్రదః ॥ 4 ॥

శబ్దం దుర్మర్షణం శ్రుత్వా నిష్పపాత తతో హరిః ।
వేగేన చరణన్యాయైర్దారయన్నివ మేదిసీమ్ ॥ 5 ॥

తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహాద్ధర్మితసౌహృదా ।
ఉవాచ త్రస్తసమ్భాంతా హితోదర్కమిదం వచః ॥ 6 ॥

సాధు క్రోధమిమం వీర నదీ వేగమివాగతమ్ ।
శయనాదుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజమ్ ॥ 7 ॥

సహసా తవ నిష్కామో మమ తావన్న రోచతే ।
శ్రూయతామభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే ॥ 8 ॥

పూర్వమాపతితః క్రోధాత్స త్వామాహ్వాయతే యుధి ।
నిష్పత్య చ నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః ॥ 9 ॥

త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః ।

ఇహైత్య పునరాహ్వానం శక్ష్మాం జనయతీవ మే || 10 ||

దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నర్దతః ।
నినాదస్య చ సంరమ్భో వైతదల్పం హి కారణమ్ || 11 ||

నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతమ్ ।
అవష్టభసహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైష గర్జతి || 12 ||

ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః ।
అపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవః సహ వైష్యతి || 13 ||

పూర్వమేవ మయా వీర శ్రుతం కథయతో వచః ।
అఙ్గదస్య కుమారస్య వక్ష్యామి త్వా హితం వచః || 14 ||

తవ భ్రాతుర్హి విఖ్యాతః సహాయో రణకర్కశః ।
రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః || 15 ||

నివాసవృక్షః సాధూనామాపన్నానాం పరా గతిః ।
ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశస్శ్చైకభాజనమ్ || 16 ||

జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పన్నో నిదేశో నిరతః పితుః ।
ధాతూనామివ శైలేన్ద్రో గుణానామాకరో మహాన్ || 17 ||

తత్క్షమం న విరోధస్తే సహ తేన మహాత్మనా ।
దుర్జయేనాప్రమేయేన రామేణ రణకర్మసు || 18 ||

శూర వక్ష్యామి తే కిఞ్చిన్న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుమ్ ।
శ్రూయతాం క్రియతాం వైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితమ్ || 19 ||

యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వభిషేచయ ।
విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్బలీయసా || 20 ||

అహం హి తే క్షమం మన్యే తవ రామేణ సౌహృదమ్ ।

సుగ్రీవేణ చ సమ్ప్రీతిం వైరముత్సృజ్య దూరతః ॥ 21 ॥

లాలనీయో హి తే భ్రాతా యవీయానేష వానరః ।
తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బన్ధరేవ తే ॥ 22 ॥

యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితామ్ ।
యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధు వాక్యం కురుష్వ మే ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిపనిభాననామ్ ।
వాలీ నిర్భర్త్యయామాస వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

గర్జతోఽస్య చ సంరమ్భం భ్రాతుః శత్రోర్విశేషతః ।
మర్షయిష్యామ్యహం కేన కారణేన వరాననే ॥ 2 ॥

అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్ ।
ధర్షణామర్షణం భీరు మరణాదతిరిచ్యతే ॥ 3 ॥

సోఢుం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధకామస్య సంయుగే ।
సుగ్రీవస్య చ సంరమ్భం హీనగ్రీవస్య గర్జతః ॥ 4 ॥

న చ కార్యో విషాదస్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే ।
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి ॥ 5 ॥

నివర్తస్వ సహ స్త్రీభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి ।
సౌహృదం దర్శితం తారే మయి భక్తిః కృతా త్వయా ॥ 6 ॥

ప్రతియోత్స్యామ్యహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సమ్భ్రమమ్ ।
దర్పం చాస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణైర్విమోక్ష్యతే ॥ 7 ॥

శాపితాసి మమ ప్రాణైర్నివర్తస్వ జయేన చ ।
అహం జిత్వా నివర్తిష్యే తమలం భ్రాతరం రణే ॥ 8 ॥

తం తు తారా పరిష్వజ్య వాలినం ప్రియవాదినీ ।
చకార రుదతీ మన్దం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణమ్ ॥ 9 ॥

తతః స్వస్త్వయనం కృత్వా మన్తవద్విజయైషిణీ ।

అంతఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోకమోహితా ॥ 10 ॥

ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయమ్ ।
నగరాన్నిర్యయా క్రుద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ 11 ॥

స నిఃశ్వస్య మహావేగో వాలీ పరమరోషణః ।
సర్వతశ్చరయన్దృష్టిం శత్రుదర్శనకాఙ్క్షయా ॥ 12 ॥

స దదర్శ తతః శ్రీమాన్సుగ్రీవం హేమపిఙ్గలమ్ ।
సుసంవీతమవష్టభం దీప్యమానమివానలమ్ ॥ 13 ॥

స తం దృష్ట్వా మహావీర్యం సుగ్రీవం పర్యవస్థితమ్ ।
గాఢం పరిదధే వాసో వాలీ పరమరోషణః ॥ 14 ॥

స వాలీ గాఢసంవీతో ముష్టిముద్యమ్య వీర్యవాన్ ।
సుగ్రీవమేవాభిముఖో యయా యోధుం కృతక్షణః ॥ 15 ॥

శ్లిష్టముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః ।
సుగ్రీవోఽపి సముద్దిశ్య వాలినం హేమమాలినమ్ ॥ 16 ॥

తం వాలీ క్రోధతామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణపణ్డితమ్ ।
ఆపతంతం మహావేగమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

ఏష ముష్టిర్మయా బద్ధో గాఢః సునిహితాఙ్గులిః ।
మయా వేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయ యాస్యతి ॥ 18 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః క్రుద్ధో వాలినమబ్రవీత్ ।
తవైవ చ హరన్ప్రాణాన్ముష్టిః పతతు మూర్ధని ॥ 19 ॥

తాడితస్తేన సఙ్క్రద్ధః సమభిక్రమ్య వేగతః ।
అభవచ్ఛోణితోద్ధారీ సోత్పిడ ఇవ పర్వతః ॥ 20 ॥

సుగ్రీవేణ తు నిఃసంసృజం సాలముత్పాట్య తేజసా ।
గాత్రేష్వభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః ॥ 21 ॥

స తు వాలీ ప్రచరితః సాలతాడనవిహ్వలః ।
గురుభారసమాక్రాంతా సాగరే నౌరివాభవత్ ॥ 22 ॥

తౌ భీమబలవిక్రాంతౌ సుపర్ణసమవేగినౌ ।
ప్రవృద్ధౌ ఘోరవపుషౌ చన్ద్రసూర్యావివామ్బరే ॥ 23 ॥

వాలినా భగ్నదర్పస్తు సుగ్రీవో మన్దవిక్రమః ।
వాలినం ప్రతి సామర్షో దర్శయామాస లాఘవమ్ ॥ 24 ॥

తతో ధనుషి సన్ధాయ శరమాశీవిషోపమమ్ ।
రాఘవేణ మహాబాణో వాలివక్షసి పాతితః ॥ 25 ॥

వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే ॥ 26 ॥

అథోక్షితః శోణితతోయవిస్తవైః
సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః ।
విచేతనో వాసవసూనురాహవే
ప్రభ్రంశితేన్ద్రధ్వజవత్క్షితిం గతః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

తతః శరేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః ।
పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః ॥ 1 ॥

స భూమౌ న్యస్తసర్వాజస్తప్తకాఞ్చనభూషణః ।
అపతద్దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివ ధ్వజః ॥ 2 ॥

తస్మిన్నిపతితే భూమౌ హర్యృషాణాం గణేశ్వరే ।
నష్టచన్ద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత భూతలమ్ ॥ 3 ॥

భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః ।
న శ్రీర్జహతి న ప్రాణా న తేజో న పరాక్రమః ॥ 4 ॥

శక్రదత్తా వరా మాలా కాఞ్చనీ రత్నభూషితా ।
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాన్స్తేజః శ్రియం చ సా ॥ 5 ॥

స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియూథపః ।
సన్ధ్యానుగతపర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్ ॥ 6 ॥

తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ యః శరః ।
త్రిధేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే ॥ 7 ॥

తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గమార్గప్రభావనమ్ ।
రామబాణాసనక్షిప్తమావహత్పరమాం గతిమ్ ॥ 8 ॥

తం తథా పతితం సజ్ఞే గతార్చిషమివానలమ్ ।
యయాతిమివ పుణ్యాన్తే దేవలోకాత్పరిచ్యుతమ్ ॥ 9 ॥

ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాన్తే భువి పాతితమ్ ।

మహేంద్రమివ దుర్ధర్షం మహేంద్రమివ దుఃసహమ్ ॥ 10 ॥

మహేంద్రపుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినమ్ ।
సింహోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనమ్ ।
లక్ష్మణానుగతో రామో దదర్శోపససర్ప చ ॥ 11 ॥

స దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం పరుషం ధర్మసంహితమ్ ॥ 12 ॥

పరాఙ్ముఖవధం కృత్వా కో ను ప్రాప్తస్త్వయా గుణః ।
యదహం యుద్ధసంరబ్ధస్త్వత్కృతే నిధనం గతః ॥ 13 ॥

కులీనః సత్త్వసంపన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః ।
రామః కరుణవేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః ॥ 14 ॥

సానుక్రోశో మహోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢవ్రతః ।
ఇతి తే సర్వభూతాని కథయంతి యశో భువి ॥ 15 ॥

తాన్మణాన్సంప్రదాన్యహమగ్ర్యం చాభిజనం తవ ।
తారయా ప్రతిషిద్ధః సన్సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ 16 ॥

స మామన్యేన సంరబ్ధం ప్రమత్తం వేద్ధుమర్హసి ।
ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదర్శనే తవ ॥ 17 ॥

స త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికమ్ ।
జానే పాపసమాచారం తృణైః కూపమివావృతమ్ ॥ 18 ॥

సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పావకమ్ ।
నాహం త్వామభిజానాని ధర్మచ్ఛద్మాభిసంవృతమ్ ॥ 19 ॥

విషయే వా పురే వా తే యదా నాపకరోమ్యహమ్ ।
న చ త్వాం ప్రతిజానేఽహం కస్మాత్త్వం హంస్యకిల్బిషమ్ ॥ 20 ॥

ఫలమూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరమ్ ।
మామిహాప్రతియుధ్యంతమన్యేన చ సమాగతమ్ ॥ 21 ॥

త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియదర్శనః ।
లిజమప్యస్తి తే రాజన్ద్వశ్యతే ధర్మసంహితమ్ ॥ 22 ॥

కః క్షత్రియకులే జాతః శ్రుతవాన్నష్టసంశయః ।
ధర్మలిజ ప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ ॥ 23 ॥

రామ రాజకులే జాతో ధర్మవానితి విశ్రుతః ।
అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసి ॥ 24 ॥

సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతిపరాక్రమౌ ।
పార్థివానాం గుణా రాజన్ద్వజ్జ్వాపశ్యపకారిషు ॥ 25 ॥

వయం వనచరా రామ మృగా మూలఫలాశనాః ।
ఏషా ప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్యం నరేశ్వరః ॥ 26 ॥

భూమిర్హిరణ్యం రూప్యం చ నిగ్రహే కారణాని చ ।
తత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా ॥ 27 ॥

నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి ।
రాజవృత్తిరసజ్గీర్ణా న నృపాః కామవృత్తయః ॥ 28 ॥

త్వం తు కామప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః ।
రాజవృత్తైశ్చ సజ్గీర్ణః శరాసనపరాయణః ॥ 29 ॥

న తేఽస్త్యపచితిర్ధర్మే నార్థే బుద్ధిరవస్థితా ।
ఇన్ద్రియైః కామవృత్తః సన్కృష్యసే మనుజేశ్వర ॥ 30 ॥

హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధినమ్ ।
కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కర్మ కృత్వా జగుప్సితమ్ ॥ 31 ॥

రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్నశ్చరః ప్రాణివధే రతః ।
నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః ॥ 32 ॥

అధార్యం చర్మ మే సద్భి రోమాణ్యస్థి చ వర్జితమ్ ।
అభిక్ష్యాణి చ మాంసాని త్వద్విధైర్ధర్మచారిభిః ॥ 33 ॥

పశ్చా పశ్చానఖా భిక్ష్యా బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ ।
శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పశ్చామః ॥ 34 ॥

చర్మ చాస్థి చ మే రాజన్న స్పృశంతి మనీషిణః ।
అభిక్ష్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పశ్చానఖో హతః ॥ 35 ॥

త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసున్ధరా ।
ప్రమదా శీలసంపన్నా ధూర్తేన పతితా యథా ॥ 36 ॥

శరో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యా ప్రశ్రితమానసః ।
కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా ॥ 37 ॥

భిన్నచారిత్ర్యకక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా ।
త్యక్తధర్మాఙ్గుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా ॥ 38 ॥

దృశ్యమానస్తు యుధ్యేథా మయా యుధి నృపాత్మజ ।
అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యేన్త్వం నిహతో మయా ॥ 39 ॥

త్వయాదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః ।
ప్రసుప్తః పన్నగేనేవ నరః పానవశం గతః ॥ 40 ॥

సుగ్రీవప్రియకామేన యదహం నిహతస్త్వయా ।
కణ్ఠే బద్ధ్వా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే ॥ 41 ॥

న్యస్తాం సాగరతోయే వా పాతాలే వాపి మైథిలీమ్ ।
జానయేయం తవాదేశాచ్ఛ్చేతామశ్వతరీమివ ॥ 42 ॥

యుక్తం యత్ప్రపుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవః స్వర్గతే మయి ।
అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాహం నిహతో రణే ॥ 43 ॥

కామమేవంవిధం తోకః కాలేన వినియుజ్యతే ।
క్షమం చేదభవతా ప్రాప్తముత్తరం సాధు చిన్త్యతామ్ ॥ 44 ॥

ఇత్యేవముక్తా పరిశుష్కవక్త్రః
శరాభిఘాతాదవ్యధితో మహాత్మా ।
సమీక్ష్య రామం రవిసంనికాశమ్
తూష్ణీం బభూవామరరాజసూనుః ॥ 45 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తః ప్రశ్రితం వాక్యం ధర్మార్థసహితం హితమ్ ।
పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా ॥ ౧ ॥

తం నిష్ప్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివామ్బుదమ్ ।
ఉక్తవాక్యం హరిశ్రేష్ఠముపశాంతమివానలమ్ ॥ ౨ ॥

ధర్మార్థగుణసమ్పన్నం హరీశ్వరమనుత్తమమ్ ।
అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చాద్వాళినమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి తౌకికమ్ ।
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యాన్మామిహోద్య విగర్హసే ॥ ౪ ॥

అపృష్టా బుద్ధిసమ్పన్నాన్వృద్ధానాచార్యసమ్మతాన్ ।
సౌమ్య వానరచాపల్యాత్త్వం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫ ॥

ఇక్ష్వక్వకూణామియం భూమిః సశైలవనకాననా ।
మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహానుగ్రహావపి ॥ ౬ ॥

తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతః సత్యవాగ్మజః ।
ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞో నిగ్రహానుగ్రహే రతః ॥ ౭ ॥

నయశ్చ వినయశ్చౌభౌ యస్మిన్నత్యం చ సుస్థితమ్ ।
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశకాలవిత్ ॥ ౮ ॥

తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమన్యే చ పార్థివః ।
చరామో వసుధాం కృత్వాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః ॥ ౯ ॥

తస్మిన్నుపతిశార్దూల భరతే ధర్మవత్సలే ।

పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చరేద్ధర్మనిగ్రహమ్ ॥ 10 ॥

తే వయం మార్గవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః ।
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణీమో యథావిధి ॥ 11 ॥

త్వం తు సజ్జీష్టధర్మా చ కర్మణా చ విగర్హితః ।
కామతస్తప్రధానశ్చ న స్థితో రాజవర్తమని ॥ 12 ॥

జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి ।
త్రయస్తే పితరో జ్ఞేయా ధర్మే చ పథి వర్తినః ॥ 13 ॥

యవీయానాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః ।
పుత్రవత్తే త్రయశ్చిన్త్యా ధర్మశ్చేదత్ర కారణమ్ ॥ 14 ॥

సూక్ష్మః పరమదుర్జయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ ।
హృదిస్థః సర్వభూతానామాత్మా వేద శుభాశుభమ్ ॥ 15 ॥

చపలశ్చపలైః సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః ।
జాత్యన్ధ ఇవ జాత్యన్దైర్మన్త్రయన్ద్రక్ష్యసే ను కిమ్ ॥ 16 ॥

అహం తు వ్యక్తతామస్య వచనస్య బ్రవీమి తే ।
న హి మాం కేవలం రోషాత్త్వం విగర్హితుమర్హసి ॥ 17 ॥

తదేతత్కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః ।
భ్రాతుర్వర్తసి భార్యాయాం త్యక్తా ధర్మం సనాతనమ్ ॥ 18 ॥

అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
రుమాయాం వర్తసే కామాత్సుషాయాం పాపకర్మకృత్ ॥ 19 ॥

తద్వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్కామవృత్తస్య వానర ।
భ్రాతృభార్యాభిమర్శేఽస్మిన్దణ్డోఽయం ప్రతిపాదితః ॥ 20 ॥

న హి ధర్మవిరుద్ధస్య లోకవృత్తాదపేయుషః ।
దణ్డాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప ॥ 21 ॥

ఔరసీం భగినీం వాపి భార్యాం వాప్యనుజస్య యః ।
ప్రచరేత నరః కామాత్తస్య దణ్డో వధః స్మృతః ॥ 22 ॥

భరతస్తు మహిషాలో వయం త్వాదేశవర్తినః ।
త్వం చ ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్యముపేక్షితుమ్ ॥ 23 ॥

గురుధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్ ।
భరతః కామవృత్తానాం నిగ్రహ పర్యవస్థితః ॥ 24 ॥

వయం తు భరతాదేశం విధిం కృత్వా హరీశ్వర ।
త్వద్విధాన్నిభన్నమర్యాదాన్నియన్తుం పర్యవస్థితాః ॥ 25 ॥

సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా ।
దారరాజ్యనిమిత్తం చ నిశ్రేయసి రతః స మే ॥ 26 ॥

ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానరసంనిధౌ ।
ప్రతిజ్ఞా చ కథం శక్యా మద్విధేనానవేక్షితుమ్ ॥ 27 ॥

తదేభిః కారణైః సర్వైర్మహద్భిర్ధర్మసంహితైః ।
శాసనం తవ యద్యుక్తం తద్భవాననుమన్యతామ్ ॥ 28 ॥

సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవ నిగ్రహః ।
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ 29 ॥

రాజభిర్ధృతదణ్డాస్తు కృత్వా పాపాని మానవాః ।
నిర్మలాః స్వర్గమాయాన్తి సంతః సుకృతినో యథా ॥ 30 ॥

ఆర్యేణ మమ మాన్ధాత్రా వ్యసనం ఘోరమిప్సితమ్ ।
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా ॥ 31 ॥

అన్యైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః ।
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వంతి తేన తచ్ఛామ్యతే రజః ॥ 32 ॥

తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః ।
వధో వానరశార్దూల న వయం స్వవశే స్థితాః ॥ 33 ॥

వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధైర్నరాః ।
ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాన్తి సుబహూన్మృగాన్ ।
ప్రధావితాన్వా విత్రస్తాన్విప్రభానతివిష్ఠితాన్ ॥ 34 ॥

ప్రమత్తానప్రమత్తాన్వా నరా మాంసార్థినో భృశమ్ ।
విధ్యంతి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే ॥ 35 ॥

యాన్తి రాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాం ధర్మకోవిదాః ।
తస్మాత్త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర ।
అయుధ్యన్ప్రతియుధ్యన్వా యస్మాచ్ఛాఖ్యామృగో హ్యసి ॥ 36 ॥

దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ ।
రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః ॥ 37 ॥

తాన్న హింస్యాన్న చాక్రోశేన్నాక్షిపేన్నాప్రియం వదేత్ ।
దేవా మానుషరూపేణ చరన్త్యేతే మహితలే ॥ 38 ॥

త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః ।
ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితమ్ ॥ 39 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యథితో భృశమ్ ।
ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాజ్ఞలిర్వానరేశ్వరః ॥ 40 ॥

యత్త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః ।
ప్రతివక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్ ॥ 41 ॥

యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాద్వాక్యమప్రియమ్ ।
తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ ॥ 42 ॥

త్వం హి దృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః ।
కార్యకారణసిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా ॥ 43 ॥

మామప్యవగతం ధర్మాదవ్యతిక్రాంతపురస్కృతమ్ ।
ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ ॥ 44 ॥

బాష్పసంరుద్ధకణ్ఠస్తు వాలీ సార్తరవః శనైః ।
ఉవాచ రామం సమేప్రేక్ష్య పజ్కలగ్న ఇవ ద్విపః ॥ 45 ॥

న త్వాత్మానమహం శోచే న తారాం నాపి బాన్ధవాన్ ।
యథా పుత్రం గుణశ్రేష్ఠమజ్గదం కనకాజ్గదమ్ ॥ 46 ॥

స మమాదర్శనాద్దీనో బాల్యాత్ప్రభృతి లాలితః ।
తటాక ఇవ పీతామ్బురుపశోషం గమిష్యతి ॥ 47 ॥

సుగ్రీవే చాజ్గదే వైవ విధత్స్వ మతిముత్తమామ్ ।
త్వం హి శాస్తా చ గోప్తా చ కార్యకార్యవిధౌ స్థితః ॥ 48 ॥

యా తే నరపతే వృత్తిర్భరతే లక్ష్మణే చ యా ।
సుగ్రీవే చాజ్గదే రాజంస్తాం చింతయితుమర్హసి ॥ 49 ॥

మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీమ్ ।
సుగ్రీవో నావమన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి ॥ 50 ॥

త్వయా హ్యనుగృహీతేన శక్యం రాజ్యముపాసితమ్ ।
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా ॥ 51 ॥

స తమాశ్వాసయద్రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనమ్ ॥ 52 ॥

న వయం భవతా చిన్త్యా నాప్యాత్మా హరిసత్తమ ।
వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః ॥ 53 ॥

దణ్డేయః పాతయేద్దణ్డం దణ్డోయశ్చపి దణ్డతే ।
కార్యకారణసిద్ధార్థావభౌ తౌ నావసీదతః ॥ 54 ॥

తద్భవాన్దణ్డసంయోగాదస్మాద్విగతకల్మషః ।
గతః స్వాం ప్రకృతిం ధర్మ్యాం ధర్మదృష్టేన వర్తమానా ॥ 55 ॥

స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః
సమాహితం ధర్మపథానువర్తినః ।
నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో
వచః సుయుక్తం నిజగాద వానరః ॥ 56 ॥

శరాభితప్తేన విచేతసా మయా
ప్రదూషితస్తవం యదజానతా ప్రభో ।
ఇదం మహేంద్రోపమభీమవిక్రమ
ప్రసాదితస్తవం ఉమ మే మహీశ్వర ॥ 57 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

స వానరమహారాజః శయానః శరవిక్షతః ।
ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యైర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత ॥ 1 ॥

అశ్మభిః పరిభిన్నాఙ్గః పాదపైరాహతో భృశమ్ ।
రామబాణేన చాక్రాంతో జీవితాంతే ముమోహ సః ॥ 2 ॥

తం భార్యాబాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే ।
హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినమ్ ॥ 3 ॥

సా సపుత్రాప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తుః సుదారుణమ్ ।
నిష్పపాత భృశం త్రస్తా వివిధాద్ధిరిగహ్వరాత్ ॥ 4 ॥

యే త్వఙ్గదపరీవారా వానరా హి మహాబలాః ।
తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రువుః ॥ 5 ॥

సా దదర్శ తతస్త్రస్తాన్తరీనాపతతో ద్రుతమ్ ।
యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్మృగాన్నిహతయూథపాన్ ॥ 6 ॥

తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్దుఃఖితా సతీ ।
రామ విత్రాసితాన్సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః ॥ 7 ॥

వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురఃసరాః ।
తం విహాయ సువిత్రస్తాః కస్మాద్ద్రవత దుర్గతాః ॥ 8 ॥

రాజ్యహేతోః స చేద్భ్రాతా భ్రాతా రౌద్రేణ పాతితః ।
రామేణ ప్రస్మతైర్దూరాన్మార్గజైర్దూర పాతిభిః ॥ 9 ॥

కపిపత్న్యో వచః శ్రుత్వా కపయః కామరూపిణః ।

ప్రాప్తకాలమవిశ్లిష్టమూచుర్వచనమఙ్గనామ్ ॥ 10 ॥

జీవ పుత్రే నివర్తస్య పుత్రం రక్షస్వ చాన్దగమ్ ।
అన్తకో రామ రూపేణ హత్వా నయతి వాలినమ్ ॥ 11 ॥

క్షిప్తాన్వృణ్మాన్సమావిధ్య విపులాశ్చ శిలాస్తథా ।
వాలీ వజ్రసమైర్బాణైర్వజ్రేణేవ నిపాతితః ॥ 12 ॥

అభిద్రుతమిదం సర్వం విద్రుతం ప్రసృతం బలమ్ ।
అస్మిన్లువగశార్ధూలే హతే శక్రసమప్రభే ॥ 13 ॥

రక్ష్యతాం నగరం శూరైరఙ్గదశ్చాభిషిచ్యతామ్ ।
పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యన్తి ప్లవఙ్గమాః ॥ 14 ॥

అథ వా రుచిరం స్థానమిహ తే రుచిరాననే ।
ఆవిశన్తి హి దుర్గాణి క్షిప్రమద్యైవ వానరాః ॥ 15 ॥

అభార్యాః సహ భార్యాశ్చ సన్వృత్ర వనచారిణః ।
లుభేభ్యో విప్రయుక్తేభ్యః నేవభ్యో నస్తుములం భయమ్ ॥ 16 ॥

అల్పాన్తరగతానాం తు శ్రుత్వా వచనమఙ్గనా ।
ఆత్మనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ ॥ 17 ॥

పుత్రేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా ।
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్భర్తరి నశ్యతి ॥ 18 ॥

పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః ।
యోఽసౌ రామప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః ॥ 19 ॥

ఏవముక్త్వా ప్రదుద్రావ రుదతీ శోకకర్కశా ।
శిరశ్చోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ ॥ 20 ॥

ఆవ్రజన్తి దదర్శాథ పతిం నిపతితం భువి ।

హస్తారం దానవేన్ద్రాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్ || 21 ||

క్షేప్తారం పర్వతేన్ద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవమ్ ।
మహావాతసమావిష్టం మహామేఘాఘనిఃస్వనమ్ || 22 ||

శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్టేవోపరతం ఘనమ్ ।
నర్దంతం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితమ్ || 23 ||

శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజం యథా హతమ్ ।
అర్చితం సర్వలోకస్య సపతాకం సవేదికమ్ || 24 ||

నాగహేతోః సుపర్ణేన చైత్యమున్మథితం యథా ।
అవష్టభ్యావతిష్ఠంతం దదర్శ ధనుర్నూర్జితమ్ || 25 ||

రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవానుజం శుభా ।
తానతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే || 26 ||

సమీక్ష్య వ్యథితా భూమౌ సమ్భ్రాంతా నిపపాత హ ।
సుప్తేవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి క్రోశతీ || 27 ||

రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సన్ధితం మృత్యుదామభిః ।
తామవేక్ష్య తు సుగ్రీవః క్రోశంతీం కురరీమివ || 28 ||

విషాదమగమత్కష్టం దృష్ట్వా చాఙ్గదమాగతమ్ || 29 ||
|| ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ఏకోనవింశః సర్గః ||

॥ వింశః సర్గః ॥

రామచాపవిస్ఫుటేన శరేణాంతకరేణ తమ్ ।
దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాననా ॥ 1 ॥

సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యష్యజత భామినీ ।
ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుఞ్జరోపమమ్ ॥ 2 ॥

వానరేన్ద్రం మహేన్ద్రాభం శోకసంతప్తమానసా ।
తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదాతురా ॥ 3 ॥

రణే దారుణవిక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర ।
కిం దీనామపురోభాగామద్య త్వం నాభిభాషసే ॥ 4 ॥

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల భజస్వ శయనోత్తమమ్ ।
నైవంవిధాః శేరతే హి భూమౌ నృపతిసత్తమాః ॥ 5 ॥

అతీవ ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప ।
గతాసురపి యాం గాత్రైర్మాం విహాయ నిషేవసే ॥ 6 ॥

వ్యక్తమన్యా త్వయా వీర ధర్మతః సమ్ప్రవర్తతా ।
కిష్కిన్ధేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా ॥ 7 ॥

యాన్యస్మాభిస్త్యయా సార్థం వనేషు మధుగన్ధిషు ।
విహృతాని త్వయా కాలే తేషాముపరమః కృతః ॥ 8 ॥

నిరానన్దా నిరాశాహం నిమగ్నా శోకసాగరే ।
త్వయి పశ్చాత్త్వమాపన్నే మహాయూథపయూథపే ॥ 9 ॥

హృదయం సుస్థిరం మహ్యం దృష్ట్వా వినిహతం భువి ।

యన్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రధా ॥ 10 ॥

సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః ।
యత్తత్తస్య త్వయా వ్యుష్టిః ప్రాప్తేయం ప్లవగాధిప ॥ 11 ॥

నిఃశ్రేయసపరా మోహోత్త్వయా చాహం విగర్హితా ।
యైషాబ్రువం హితం వాక్యం వానరేంద్రహితైషిణీ ॥ 12 ॥

కాలో నిఃసంశయో నూనం జీవితాంతకరస్తవ ।
బలాద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశమ్ ॥ 13 ॥

వైధవ్యం శోకసంతాపం కృపణం కృపణా సతీ ।
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ ॥ 14 ॥

లాలితశ్చాఙ్గదో వీరః సుకుమారః సుఖోచితః ।
వత్స్యతే కామవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధమూర్ఛితే ॥ 15 ॥

కురుష్వ పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మవత్సలమ్ ।
దుర్లభం దర్శనం త్వస్య తవ వత్స భవిష్యతి ॥ 16 ॥

సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సన్దేశం సన్దిశస్వ చ ।
మూర్ధ్ని చైనం సమాశ్రూయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి ॥ 17 ॥

రామేణ హి మహత్కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా ।
ఆన్మణ్యం తు గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే ॥ 18 ॥

సకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే ।
భుజ్జ్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్త్రో భ్రాతా రిపుస్తవ ॥ 19 ॥

కిం మామేవం విలపతీం ప్రేంణా త్వం నాభిభాషసే ।
ఇమాః పశ్య వరా బహ్వర్భార్యాస్తే వానరేశ్వర ॥ 20 ॥

తస్యా విలపితం శ్రుత్వా వానర్యః సర్వతశ్చ తాః ।

పరిగృహ్యజ్ఞదం దీనం దుఃఖార్తాః పరిచుక్రుశుః ॥ 21 ॥

కిమజ్ఞదం సాజ్ఞద వీర బాహో
విహాయ యాస్యద్య చిరప్రవాసమ్ ।
న యుక్తమేవం గుణసంనికృష్టమ్
విహాయ పుత్రం ప్రియపుత్ర గన్తుమ్ ॥ 22 ॥

కిమప్రియం తే ప్రియచారువేష
కృతం మయా నాథ సుతేన వా తే ।
సహాయినీమద్య విహాయ వీర
యమక్షయం గచ్ఛసి దుర్వినీతమ్ ॥ 23 ॥

యద్యప్రియం కిఞ్చిదసమ్ప్రధార్య
కృతం మయా స్యాత్తవ దీర్ఘబాహో ।
క్షమస్వ మే తద్ధరివంశ నాథ
వ్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర పాదౌ ॥ 24 ॥

తథా తు తారా కరుణం రుదన్తి
భర్తుః సమీపే సహ వానరీభిః ।
వ్యవస్యత ప్రాయమనిన్ద్యవర్ణా
ఉపోపవేష్టుం భువి యత్ర వాలీ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివామ్బరాత్ ।
శనైరాశ్వాసయామాస హనూమాన్స్వరియూథపః ॥ 1 ॥

గుణదోషకృతం జన్తుః స్వకర్మఫలహేతుకమ్ ।
అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభాశుభమ్ ॥ 2 ॥

శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకమ్పనే ।
కశ్చ కస్యానుశోచ్యోఽస్తి దేహేఽస్మిన్బద్ధుద్బదోపమే ॥ 3 ॥

అఙ్గదస్తు కుమారోఽయం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా ।
ఆయత్యా చ విధేయాని సమర్థాన్యస్య చింతయ ॥ 4 ॥

జానాన్యనియతామేవం భూతానామాగతిం గతిమ్ ।
తస్మాచ్ఛుభం హి కర్తవ్యం పణ్ణితే నైహతాకికమ్ ॥ 5 ॥

యస్మిన్స్వరిసహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్బుదాని చ ।
వర్తయన్తి కృతాంశాని సోఽయం దిష్టాన్తమాగతః ॥ 6 ॥

యదయం న్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః ।
గతో ధర్మజితాం భూమిం నైనం శోచితుమర్హసి ॥ 7 ॥

సర్వే చ హరిశార్దూల పుత్రశ్చాయం తవాఙ్గదః ।
హర్యృష్కపతిరాజ్యం చ త్వత్సనాథమనిన్దితే ॥ 8 ॥

తావిమౌ శోకసన్తప్తౌ శనైః ప్రేరయ భామిని ।
త్వయా పరిగృహీతోఽయమఙ్గదః శాస్తు మేదినీమ్ ॥ 9 ॥

సన్తతిశ్చ యథాదృష్టౌ కృత్యం యచ్ఛాపి సామప్రతమ్ ।

రాజ్ఞస్తక్కియతాం సర్వమేష కాలస్య నిశ్చయః ॥ 10 ॥

సంస్కారో హరిరాజస్తు అజ్ఞదశ్చభిషిచ్యతామ్ ।
సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యన్తీ శాన్తిమేష్యసి ॥ 11 ॥

సా తస్య వచనం శ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా ।
అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమంతమవస్థితమ్ ॥ 12 ॥

అజ్ఞద ప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతః శతమ్ ।
హతస్యాప్యస్య వీరస్య గాత్రసంశ్లేషణం వరమ్ ॥ 13 ॥

న చాహం హరిరాజస్య ప్రభవామ్యజ్ఞదస్య వా ।
పితృవ్యస్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్వనంతరః ॥ 14 ॥

న హ్యేషా బుద్ధిరాస్థేయా హనూమన్నజ్ఞదం ప్రతి ।
పితా హి బన్ధుః పుత్రస్య న మాతా హరిసత్తమ ॥ 15 ॥

న హి మమ హరిరాజసంశ్రయాత్
క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా ।
అభిముఖహతవీరసేవితమ్
శయనమిదం మమ నేవితుం క్షమమ్ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

వీక్షమాణస్తు మన్దాసుః సర్వతో మన్దముచ్ఛ్వసన్ ।
ఆదావేవ తు సుగ్రీవం దదర్శ త్వాత్మజాగ్రతః ॥ 1 ॥

తం ప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ ।
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సన్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

సుగ్రీవదోషేణ న మాం గన్తుమర్హసి కిల్బిషాత్ ।
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాం బలాత్ ॥ 3 ॥

యుగపద్విహితం తాత న మన్యే సుఖమావయోః ।
సౌహార్దం భ్రాతృయుక్తం హి తదిదం జాతమన్యథా ॥ 4 ॥

ప్రతిపద్య త్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసామ్ ।
మామప్యద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయమ్ ॥ 5 ॥

జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రియం చ విపులామిమామ్ ।
ప్రజహ్మేష వై తూర్ణం మహచ్ఛార్ఙ్గర్హితం యశః ॥ 6 ॥

అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వజ్ఞ్యామి యద్వచః ।
యద్యప్యసుకరం రాజన్కర్తుమేవ తదర్హసి ॥ 7 ॥

సుఖార్హం సుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశమ్ ।
బాష్పపూర్ణముఖం పశ్య భూమౌ పతితమజ్గదమ్ ॥ 8 ॥

మమ ప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసమ్ ।
మయా హీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ ॥ 9 ॥

త్వమప్యస్య హి దాతా చ పరిత్రాతా చ సర్వతః ।

భయేష్వభయదత్తైవ యథాహం ప్లవగేశ్వర ॥ 10 ॥

ఏష తారాత్మజః శ్రీమాంస్త్యయా తుల్యపరాక్రమః ।
రక్షసాం తు వధే తేషామగ్రతస్తే భవిష్యతి ॥ 11 ॥

అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవానణే ।
కరిష్యత్యేష తారేయస్తరస్వీ తరుణోఽఙ్గదః ॥ 12 ॥

సుషేణదుహితా చేయమర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే ।
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా ॥ 13 ॥

యదేషా సాధ్వీతి బ్రూయాత్కార్యం తన్ముక్తసంశయమ్ ।
న హి తారామతం కిఞ్చిదన్యథా పరివర్తతే ॥ 14 ॥

రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్యమవిశజ్కయా ।
స్యాదధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యాద్విమానితః ॥ 15 ॥

ఇమాం చ మాలామాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవకాఞ్చనీమ్ ।
ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సమృజహ్యన్మృతే మయి ॥ 16 ॥

ఇత్యేవముక్తః సుగ్రీవో వాలినా భ్రాతృసౌహృదాత్ ।
హర్షం త్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్ ॥ 17 ॥

తద్వాలివచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ముక్తమతన్త్రితః ।
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాఞ్చనీమ్ ॥ 18 ॥

తాం మాలాం కాఞ్చనీం దత్త్వా వాలీ దృష్ట్యాత్మజం స్థితమ్ ।
సంసిద్ధః ప్రేత్య భావాయ స్నేహోదఙ్గదమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

దేశకాతౌ భజస్వాద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే ।
సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవవశగో భవ ॥ 20 ॥

యథా హి త్వం మహాబాహో లాలితః సతతం మయా ।

న తథా వర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మంస్యతే ॥ 21 ॥

మాస్యమిత్రైర్గతం గచ్ఛేర్మా శత్రుభిరరిన్దమ ।
భర్తురర్థపరో దాన్తః సుగ్రీవవశగో భవ ॥ 22 ॥

న చాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే ।
ఉభయం హి మహాదోషం తస్మాదన్తరదృగ్భవ ॥ 23 ॥

ఇత్యుక్తావథ వివృత్తాక్షః శరసమ్పిడితో భృశమ్ ।
వివృత్తైర్దశనైరీభమైర్బభూవోత్కాన్తజీవితః ॥ 24 ॥

హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా
ప్లవజ్గమాన్తత్ర న శర్మ లేభిరే ।
వనేచరాః సింహయుతే మహావనే
యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ ॥ 25 ॥

తతస్తు తారా వ్యసనార్ణవ ప్లుతా
మృతస్య భర్తుర్వదనం సమీక్ష్య సా ।
జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినమ్
మహోద్రుమం చిన్నమివాశ్రితా లతా ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

తతః సముపజిప్నుస్తీ కపిరాజస్య తన్ముఖమ్ ।
పతిం లోకాచ్ఛ్యుతం తారా మృతం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

శేషే త్వం విషమే దుఃఖమకృత్వా వచనం మమ ।
ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధాతలే ॥ 2 ॥

మత్తః ప్రియతరా నూనం వానరేన్ద్రియమహీ తవ ।
శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే ॥ 3 ॥

సుగ్రీవ ఏవ విక్రాంతో వీర సాహసిక ప్రియ ।
ఋక్షవానరముఖ్యాస్త్యాం బలినం పర్యుపాసతే ॥ 4 ॥

ఏషాం విలపితం కృచ్ఛ్రమజ్గదస్య చ శోచతః ।
మమ చేమాం గిరం శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే ॥ 5 ॥

ఇదం తచ్ఛారశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి ।
శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా ॥ 6 ॥

విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ ।
మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద ॥ 7 ॥

శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా ।
శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతామ్ ॥ 8 ॥

అవభగ్నశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః ।
అగాధే చ నిమగ్నాస్మి విపులే శోకసాగరే ॥ 9 ॥

అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢమ్ ।
భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతథా గతమ్ ॥ 10 ॥

సుహృచ్చైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా చ మమ ప్రియః ।
ఆహవే చ పరాక్రాంతః శూరః పశ్చాత్పమాగతః ॥ 11 ॥

పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ ।
ధనధాన్యైః సుపూర్ణాపి విధవేత్యుచ్యతే బుధైః ॥ 12 ॥

స్వగాత్రప్రభవే వీర శేషే రుధిరమణ్డలే ।
కృమిరాగపరిస్తోమే త్వమేవం శయనే యథా ॥ 13 ॥

రేణుశోణితసంవీతం గాత్రం తవ సమస్తతః ।
పరిరబ్ధం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ ॥ 14 ॥

కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతిదారుణే ।
యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయమ్ ॥ 15 ॥

శరేణ హృది లగ్నోన గాత్రసంస్పర్శనే తవ ।
వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతి త్వయి పశ్చాత్పమాగతే ॥ 16 ॥

ఉద్బబర్హ శరం నీలస్తస్య గాత్రగతం తదా ।
గిరిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా ॥ 17 ॥

తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః ।
అస్తమస్తకసంరుద్ధో రశ్మిర్ద్దినకరాదివ ॥ 18 ॥

పేతుః క్షతజఘరాస్తు వ్రణేభ్యస్తస్య సర్వశః ।
తామ్రగైరికసమ్పుక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్ ॥ 19 ॥

అవకీర్ణం విమార్జంతి భర్తారం రణరేణునా ।
అస్మైర్నయనజైః శూరం సిషేచాస్త్రసమాహతమ్ ॥ 20 ॥

రుధిరోక్షితసర్వాఙ్గం దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్ ।
ఉవాచ తారా పిఙ్గాక్షం పుత్రమఙ్గదమఙ్గనా ॥ 21 ॥

అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణామ్ ।
సమప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽంతః పాపకర్మణా ॥ 22 ॥

బాలసూర్యోదయతనుం ప్రయాంతం యమసాదనమ్ ।
అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదమ్ ॥ 23 ॥

ఏవముక్తః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః ।
భుజాభ్యాం పీనవృతాభ్యామఙ్గదోఽహమితి బ్రువన్ ॥ 24 ॥

అభివాదయమానం త్వామఙ్గదం త్వం యథాపురా ।
దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే ॥ 25 ॥

అహం పుత్రసహాయా త్వాముపాసే గతచేతనమ్ ।
సింహేన నిహతం సద్యో గౌః సవత్సేవ గోవృషమ్ ॥ 26 ॥

ఇష్ట్యా సజ్జామయజ్ఞేన నానాప్రహరణామ్భసా ।
అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా ॥ 27 ॥

యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే ।
శాతకుమ్భమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిమ్ ॥ 28 ॥

రాజశ్రీర్న జహాతి త్వాం గతాసుమపి మానద ।
సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజమివ ప్రభా ॥ 29 ॥

న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతమ్
న చాస్మి శక్తా హి నివారణే తవ ।
హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే
సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మామిహ ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

గతాసుం వాలినం దృష్ట్వా రాఘవస్తదనంతరమ్ ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం శత్రుతాపనః ॥ 1 ॥

న శోకపరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః ।
యదత్రానంతరం కార్యం తత్సమాధాతుమర్హథ ॥ 2 ॥

తోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణమ్ ।
న కాలాదుత్తరం కిఞ్చిత్కర్మ శక్యముపాసితుమ్ ॥ 3 ॥

నియతః కారణం తోకే నియతిః కర్మసాధనమ్ ।
నియతిః సర్వభూతానాం నియోగేష్యహ కారణమ్ ॥ 4 ॥

న కర్తా కస్యచిత్కశ్చిన్నియోగే చాపి నేశ్వరః ।
స్వభావే వర్తతే తోకస్తస్య కాలః పరాయణమ్ ॥ 5 ॥

న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే ।
స్వభావం వా సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే ॥ 6 ॥

న కాలస్యాస్తి బంధుత్వం న హేతుర్న పరాక్రమః ।
న మిత్రజ్ఞాతిసంబంధః కారణం నాత్మనో వశః ॥ 7 ॥

కిం తు కాల పరీణామో ద్రష్టవ్యః సాధు పశ్యతా ।
ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః ॥ 8 ॥

ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియాఫలమ్ ।
ధర్మార్థకామసంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వర ॥ 9 ॥

స్వధర్మస్య చ సంయోగాజ్జితస్తేన మహాత్మనా ।

స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానపరిరక్షతా ॥ 10 ॥

ఏషా వై నియతిః శ్రేష్ఠా యాం గతో హరియూథపః ।
తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాలముపాస్యతామ్ ॥ 11 ॥

వచనాన్తే తు రామస్య లక్ష్మణః పరపీరహా ।
అవదత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసమ్ ॥ 12 ॥

కురు త్వమస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనంతరమ్ ।
తారాఙ్గదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి ॥ 13 ॥

సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహూని చ ।
చన్దనాని చ దివ్యాని వాలిసంస్కారకారణాత్ ॥ 14 ॥

సమాశ్వాసయ చైనం త్వమఙ్గదం దీనచేతసమ్ ।
మా భూర్బాలిశబుద్ధిస్త్యం త్వదధీనమిదం పురమ్ ॥ 15 ॥

అఙ్గదస్త్రానయేన్మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ ।
ఘృతం తైలమథో గన్ధాన్యచ్ఛాత్ర సమనంతరమ్ ॥ 16 ॥

త్వం తార శిబికాం శీఘ్రమాదాయాగచ్ఛ సమ్భ్రమాత్ ।
త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్కాలే విశేషతః ॥ 17 ॥

సజ్జీభవన్తు ప్లవగాః శిబికావాహనోచితాః ।
సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్హరిష్యన్తి వాలినమ్ ॥ 18 ॥

ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానన్దవర్ధనః ।
తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థో లక్ష్మణః పరపీరహా ॥ 19 ॥

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా తారః సమ్భ్రాంతమానసః ।
ప్రవివేశ గుహాం శీఘ్రం శిబికాసక్తమానసః ॥ 20 ॥

ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పర్యాపయత్పునః ।

వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్యహనోచితైః ॥ 21 ॥

తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవః శిబికాం తదా ।
ఆరోపయత విక్రోశన్నజ్గదేన సహైవ తు ॥ 22 ॥

ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితమ్ ।
అలఙ్కారైశ్చ వివిధైర్మాత్యైర్వస్తైశ్చ భూషితమ్ ॥ 23 ॥

ఆఙ్గాపయత్తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః ।
ఔర్ధ్వదేహికమార్యస్య క్రియతామనురూపతః ॥ 24 ॥

విశ్రాణయన్తో రత్నాని వివిధాని బహూని చ ।
అగ్రతః ప్లవగా యాన్తు శిబికా తదనన్తరమ్ ॥ 25 ॥

రాఙ్గామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యన్తే భువి యాదృశాః ।
తాదృశం వాలినః ఊప్రం ప్రాకుర్వన్నౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ 26 ॥

అఙ్గదమప్రిగృహ్యశు తారప్రభృతయస్తథా ।
క్రోశన్తః ప్రయయుః సర్వే వానరా హతబాన్ధవాః ॥ 27 ॥

తారాప్రభృతయః సర్వా వానర్యో హతయూథపాః ।
అనుజగ్ముర్హి భర్తారం క్రోశన్త్యః కరుణస్వనాః ॥ 28 ॥

తాసాం రుదితశబ్దేన వానరీణాం వనాన్తరే ।
వనాని గిరయః సర్వే విక్రోశన్తివ సర్వతః ॥ 29 ॥

పులినే గిరినద్యాస్తు వివిక్తే జలసంవృతే ।
చితాం చక్రుః సుబహవో వానరా వనచారిణః ॥ 30 ॥

అవరోప్య తతః స్కన్ధాచ్ఛిబికాం వహనోచితాః ।
తస్మరేకాన్తమాశ్రిత్య సర్వే శోకసమన్వితాః ॥ 31 ॥

తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినమ్ ।
ఆరోప్యాజ్ఞే శిరస్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా ॥ 32 ॥

జనం చ పశ్యసీమం త్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితమ్ ।
ప్రహృష్టమివ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద ।
అస్తార్కసమవర్ణం చ లక్ష్మ్యతే జీవతో యథా ॥ 33 ॥

ఏష త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వానర ।
యేన స్మ విధవాః సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే ॥ 34 ॥

ఇమాస్తాస్తవ రాజేన్ద్రవానర్యో వల్లభాః సదా ।
పాదైర్వికృష్టమధ్వానమాగతాః కిం న బుధ్యసే ॥ 35 ॥

తవేష్టా నను నామైతా భార్యాశ్చన్ద్రనిభాననాః ।
ఇదాసీం నేక్షసే కస్మాత్సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ ॥ 36 ॥

ఏతే హి సచివా రాజంస్తారప్రభృతయస్తవ ।
పురవాసిజనశ్చాయం పరివార్యాసతేఽనఘ ॥ 37 ॥

విసర్జయైనాన్ప్రవలాన్యథోచితమర్హిన్దమ ।
తతః క్రీడామహే సర్వా వనేషు మదిరోక్తటాః ॥ 38 ॥

ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరిప్లుతామ్ ।
ఉత్థాపయన్తి స్మ తదా వానర్యః శోకకర్మితాః ॥ 39 ॥

సుగ్రీవేణ తతః సార్థమఙ్గదః పితరం రుదన్ ।
చితామారోపయామాస శోకేనాభిహతేన్ద్రియః ॥ 40 ॥

తతోఽగ్నిం విధివద్ధత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ ।
పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేన్ద్రియః ॥ 41 ॥

సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవఙ్గమాః ।
ఆజగ్మురుదకం కర్తుం నదీం శీతజలాం శుభామ్ ॥ 42 ॥

తతస్తే సహితాస్తత్ర అఙ్గదం స్థాప్య చాగ్రతః ।
సుగ్రీవతారాసహితాః సిషిచుర్వానినే జలమ్ ॥ 43 ॥

సుగ్రీవేజైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః ।
సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చవింశః సర్గః ॥

తతః శోకాభినంతస్తుం సుగ్రీవం క్లిన్నవాసనమ్ ।
శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే ॥ 1 ॥

అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ ।
స్థితాః ప్రాజ్ఞలయః సర్వే పితామహమివర్షయః ॥ 2 ॥

తతః కాఞ్చనశైలాభస్తరుణార్కనిభాననః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ 3 ॥

భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః పితృపైతామహం మహత్ ।
వానరాణాం సుదుష్పాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో ॥ 4 ॥

భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ ।
సంవిధాన్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృజ్జనః ॥ 5 ॥

స్నాతోఽయం వివిధైర్గన్ధైరౌషధైశ్చ యథావిధి ।
అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాల్యైశ్చ త్వాం విశేషతః ॥ 6 ॥

ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగన్తుమితోఽర్హసి ।
కురుష్వ స్వామి సమృద్ధం వానరాన్సమృహర్షయన్ ॥ 7 ॥

ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా ।
ప్రత్యువాచ హనుమంతం బుద్ధిమాన్వాక్యకోవిదః ॥ 8 ॥

చతుర్ద్దశసమాః సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్ ।
న ప్రవేశ్యామి హనుమన్పితుర్నిర్దేశపాలకః ॥ 9 ॥

సుసమృద్ధాం గుహాం దివ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః ।

ప్రవిష్టో విధివదీర్షరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతామ్ ॥ 10 ॥

ఏవముక్త్యా హనూమంతం రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।
ఇమమప్యజ్గదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ ॥ 11 ॥

పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణః సలిలాగమః ।
ప్రవృత్తాః సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షికసంజ్ఞితాః ॥ 12 ॥

నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్ ।
అస్మిన్వత్సామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష्మణః ॥ 13 ॥

ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ।
ప్రభూతసలిలా సౌమ్య ప్రభూతకమలోత్పలా ॥ 14 ॥

కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత ।
ఏష నః సమయః సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్ ।
అభిషిచ్ఛస్వ రాజ్యే చ సుహృదః సమప్రహర్షయ ॥ 15 ॥

ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వానరర్షభః ।
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్ ॥ 16 ॥

తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరమ్ ।
అభివాద్య ప్రహృష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ 17 ॥

తతః ప్రకృతయః సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్ ।
ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః ॥ 18 ॥

సుగ్రీవః ప్రకృతీః సర్వాః సమ్భాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ ।
భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః ॥ 19 ॥

ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ।
అభ్యషిచ్ఛన్త సుహృదః సహస్రాక్షమివామరాః ॥ 20 ॥

తస్య పాణ్డూరమాజప్రశుభ్రతం హేమపరిష్కృతమ్ ।
శుక్లే చ బాలవ్యజనే హేమదణ్డే యశస్కరే ॥ 21 ॥

తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధాని చ ।
సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్కుసుమాని చ ॥ 22 ॥

శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవానులేపనమ్ ।
సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యముబ్బజాని చ ॥ 23 ॥

చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ।
అక్షతం జాతరూపం చ ప్రియఙ్గుమధుసర్పిషీ ॥ 24 ॥

దధిచర్మ చ వైయాఘ్రం వారాహీ చాప్యపానహౌ ।
సమాలమ్భనమాదాయ రోచనాం సమనఃశిలామ్ ।
ఆజగ్ముస్తత్ర ముదితా వరాః కన్యాస్తు షోడశ ॥ 25 ॥

తతస్తే వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి ।
రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్ ॥ 26 ॥

తతః కుశపరిస్తీర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసమ్ ।
మస్త్రపూతేన హవిషా హుత్వా మస్త్రవిదో జనాః ॥ 27 ॥

తతో హేమప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణసంవృతే ।
ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాల్యోపశోభితే ॥ 28 ॥

ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్మస్త్రైః స్థాపయిత్వా వరాసనే ।
నదీనదేభ్యః సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమస్తతః ॥ 29 ॥

ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః ।
అపః కనకకుమ్భేషు నిధాయ విమలాః శుభాః ॥ 30 ॥

శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కల్పశైశ్చాపి కాఞ్చనైః ।

శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ ॥ 31 ॥

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ।
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనూమాజ్ఞామ్భవాన్నలః ॥ 32 ॥

అభ్యషిజ్ఞాంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా ।
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా ॥ 33 ॥

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుజ్జవాః ।
ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాస్తత్ర సహస్రశః ॥ 34 ॥

రామస్య తు వచః కుర్వన్సుగ్రీవో హరిపుజ్జవః ।
అఙ్గదం సమ్పరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేఽభిషేచయత్ ॥ 35 ॥

అఙ్గదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవఙ్గమాః ।
సాధు సాధ్వితి సుగ్రీవం మహాత్మానోఽభ్యపూజయన్ ॥ 36 ॥

హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా ।
బభూవ నగరీ రమ్యా క్షీకిన్ధా గిరిగహ్వరే ॥ 37 ॥

నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మనే
మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః ।
రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవాన్
అవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే పంచవింశః సర్గః ॥

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహామ్ ।
ఆజగామ సహ భ్రాత్రా రామః ప్రసవణం గిరిమ్ ॥ ౧ ॥

శార్దూలమృగసంఘస్థం సింహైర్భీమరవైర్వృతమ్ ।
నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాదపసంక్కులమ్ ॥ ౨ ॥

ఋక్షవానరగోపుఛ్చైర్మార్జారైశ్చ నిషేవితమ్ ।
మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచిజలాశ్రయమ్ ॥ ౩ ॥

తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహామ్ ।
ప్రత్యగృహ్ణత వాసార్థం రామః సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౪ ॥

అవసత్తత్ర ధర్మాత్మా రాఘవః సహలక్షణః ।
బహుదృశ్యదరీకుఞ్చో తస్మిన్ప్రసవణే గిరౌ ॥ ౫ ॥

సుసుఖేఽపి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ని ధరణీధరే ।
వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాపి నాభవత్ ।
హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ ॥ ౬ ॥

ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం చ విశేషతః ।
ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతమ్ ॥ ౭ ॥

తత్సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహతచేతసమ్ ।
తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణమ్ ।
తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భ్రాతా లక్షణోఽనునయన్వచః ॥ ౮ ॥

అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి ।
శోచతో హ్యవసీదన్తి సర్వార్థా విదితం హి తే ॥ ౯ ॥

భవాన్క్రియాపరో లోకే భవాన్దేవపరాయణః ।
ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ ॥ 10 ॥

న హ్యవ్యవసితః శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః ।
సమర్థస్త్యం రణే హన్తుం విక్రమైర్జిహ్మాకారిణమ్ ॥ 11 ॥

సమున్మూలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరం కురు ।
తతః సపరివారం తం నిర్మూలం కురు రాక్షసమ్ ॥ 12 ॥

పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగరవనాచలామ్ ।
పరివర్తయితుం శక్తః కిమజ్ఞ పున రావణమ్ ॥ 13 ॥

అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే ।
దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్ ॥ 14 ॥

లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభమ్ ।
రాఘవః సుహృదం స్నిగ్ధమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

వాచ్యం యదనురక్తేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ ।
సత్యవిక్రమ యుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా ॥ 16 ॥

ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యావసాదకః ।
విక్రమేష్యప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహమ్ ॥ 17 ॥

శరత్కాలం ప్రతీక్షేఽహమియం ప్రావృడుపస్థితా ।
తతః సరాష్ట్రం సగణం రాక్షసం తం నిహన్మ్యహమ్ ॥ 18 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా హృష్టో రామస్య లక్ష్మణః ।
పునరేవాబ్రవీద్వాక్యం సౌమిత్రిర్మిత్రనన్దనః ॥ 19 ॥

ఏతత్తే సదృశం వాక్యముక్తం శత్రునిబర్హణ ।
ఇదాసీమసి కాకుత్స్థ ప్రకృతిం స్వాముపాగతః ॥ 20 ॥

విజ్ఞాయ హ్యోత్మనో వీర్యం తథ్యం భవితుమర్హసి ।
ఏతత్సదృశముక్తం తే శ్రుతస్యాభిజనస్య చ ॥ 21 ॥

తస్మాత్పురుషశార్దూల చింతయశ్శాస్త్రనిగ్రహమ్ ।
వర్షారాత్రమనుప్రాప్తమతిక్రామయ రాఘవ ॥ 22 ॥

నియమ్య కోపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్
క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ ।
వసాచలేఽస్మిన్మృగరాజసేవితే
సంవర్ధయశ్శాస్త్రవధే సముద్యతః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ ।
వసన్మాల్యవతః పృష్టే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అయం స కాలః సమ్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః ।
సమృశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరిసంనిభైః ॥ ౨ ॥

నవ మాస ధృతం గర్భం భాస్కారస్య గభస్తిభిః ।
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనమ్ ॥ ౩ ॥

శక్యమమృతమారుహ్య మేఘసోపానపజ్జీభిః ।
కుటజార్జునమాలాభిరలంకృర్తుం దివాకరమ్ ॥ ౪ ॥

సన్ధ్యారాగోత్థితైస్తామైరన్తేష్వధికపాణ్డూరైః ।
స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్చదైర్బద్ధవ్రణమివామృతమ్ ॥ ౫ ॥

మన్దమారుతనిఃశ్వాసం సన్ధ్యాచందనరంజితమ్ ।
ఆపాణ్డుజలదం భాతి కామాతురమివామృతమ్ ॥ ౬ ॥

ఏషా ధర్మపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లుతా ।
సీతేవ శోకసంతప్తా మహి బాష్పం విముఞ్చతి ॥ ౭ ॥

మేఘోదరవినిర్ముక్తాః కప్లోరసుఖశీతలాః ।
శక్యమఞ్జలిభిః పాతుం వాతాః కేతకిగన్ధినః ॥ ౮ ॥

ఏష పుల్లార్జునః శైలః కేతకైరధివాసితః ।
సుగ్రీవ ఇవ శాంతార్ధారాభిరభిషిచ్యతే ॥ ౯ ॥

మేఘకృష్ణాజినధరా ధారాయజ్ఞోపవీతినః ।

మారుతాపూరితగుహః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః ॥ 10 ॥

కశాభిరివ హైమీభిర్విద్యుద్భిరివ తాడితమ్ ।
అంతఃస్తనితనిర్ఘోషం సవేదనమివామ్బురమ్ ॥ 11 ॥

నీలమేఘాశ్రితా విద్యుత్సురస్తి ప్రతిభాతి మే ।
సురస్తి రావణస్యాజ్ఞే వైదేహీవ తపస్విని ॥ 12 ॥

ఇమాస్తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః ।
అనులిప్తా ఇవ ఘనైర్నష్టగ్రహనిశాకరాః ॥ 13 ॥

క్వచిద్బాష్పాభిసంరుద్ధాన్వర్షాగమసముత్సుకాన్ ।
కుటజాన్పశ్య సౌమిత్రే పుష్టితాన్గిరిసానుషు ।
మమ శోకాభిభూతస్య కామసన్ధిపనాన్స్థితాన్ ॥ 14 ॥

రజః ప్రశాంతం సహిమోఽద్య వాయుర్-
నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః ।
స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానామ్
ప్రవాసినో యాన్తి నరాః స్వదేశాన్ ॥ 15 ॥

సమృద్ధిస్తా మానసవాసలుభాః
ప్రియాన్వితాః సమృత్తి చక్రవాకః ।
అభీక్షవర్షోదకవిక్షతేషు
యానాని మార్గేషు న సమృతన్తి ॥ 16 ॥

క్వచిత్ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశమ్
నభః ప్రకీర్ణామ్బుధరం విభాతి ।
క్వచిత్క్వచిత్పర్వతసంనిరుద్ధమ్
రూపం యథా శాన్తమహోర్ణవస్య ॥ 17 ॥

వ్యామిశ్రితం సర్జకదమ్బపుష్పైర్-
నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రమ్ ।
మయూరకేకాభిరనుప్రయాతమ్

శైలాపగాః శీఘ్రతరం వహన్తి || 18 ||

రసాకులం షట్పదసంనికాశమ్
ప్రభుజ్యతే జమ్బుఫలం ప్రకామమ్ ।
అనేకవర్ణం పవనావధూతమ్
భూమౌ పతత్యామ్రఫలం విపక్వమ్ || 19 ||

విద్యుత్పతాకాః సబలాక మాలాః
శైలేన్ద్రకూటాకృతిసంనికాశాః ।
గర్జన్తి మేఘాః సముదీర్ణనాదా
మత్తగజేన్ద్రా ఇవ సంయుగస్థః || 20 ||

మేఘాభికామీ పరిసమ్పతన్తి
సమ్మోదితా భాతి బలాకపఞ్క్తిః ।
వాతావధూతా వరపౌణ్డరీకీ
లమ్బేవ మాలా రచితామృరస్య || 21 ||

నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి
ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి ।
హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి
కాంతా సకామా ప్రియమభ్యుపైతి || 22 ||

జాతా వనాంతాః శిఖిసుప్రనృత్తా
జాతాః కదమ్బాః సకదమ్బశాఖాః ।
జాతా వృషా గోషు సమానకామా
జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా || 23 ||

వహన్తి వర్షన్తి నదన్తి భాన్తి
ధ్యాయన్తి నృత్యన్తి సమాశ్వాసన్తి ।
నద్యో ఘనా మత్తగజా వనాంతాః
ప్రియావినీహః శిఖినః ప్లవఙ్గాః || 24 ||

ప్రహర్షితాః కేతకపుష్పగన్ధమ్

ఆహూయ హృష్టా వననిర్ఘరేషు ।
ప్రపాత శబ్దాకులితా గజేంద్రాః
సార్థం మయూరైః సమదా నదంతి ॥ 25 ॥

ధారానిపాతైరభిహన్యమానాః
కదంబశాఖాసు విలంబమానాః ।
క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢమ్
శనైర్మదం షట్చరణాస్త్యజంతి ॥ 26 ॥

అఙ్గారచూర్ణోత్కరసంనికాతైః
ఫలైః సుపర్యాప్త రసైః సమృద్ధైః ।
జమ్బూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖా
నిలీయమానా ఇవ షట్పదౌఘైః ॥ 27 ॥

తడిత్పతాకాభిరలంకృతానామ్
ఉదీర్ణగంధిరమహారవాణామ్ ।
విభాంతి రూపాణి బలాహకానామ్
రణోద్యతానామివ వారణానామ్ ॥ 28 ॥

మార్గానుగః శైలవనానుసారీ
సమృద్ధితో మేఘరవం నిశమ్య ।
యుద్ధాభికామః ప్రతినాగశక్తి
మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసంనివృత్తః ॥ 29 ॥

ముక్తాసకాశం సలిలం పతద్వై
సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నమ్ ।
హృష్టా వివర్ణచ్ఛదనా విహఙ్గాః
సురేంద్రదత్తం తృషితాః పిబంతి ॥ 30 ॥

నీలేషు నీలా నవవారిపూర్ణా
మేఘేషు మేఘాః ప్రవిభాంతి సక్తాః ।
దవాగ్నిదగ్ధేషు దవాగ్నిదగ్ధాః
శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః ॥ 31 ॥

మత్తా గజేన్ద్రా ముదితా గవేన్ద్రా
వనేషు విశ్రాంతరా మృగేన్ద్రాః ।
రమ్యా నగేన్ద్రా నిభృతా నగేన్ద్రాః
ప్రక్రీడితో వారిధరైః సురేన్ద్రః ॥ 32 ॥

వృత్తా యాత్రా నరేన్ద్రాణాం సేనా ప్రతినివర్తతే ।
వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః ॥ 33 ॥

మాసి ప్రౌష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాం వివక్షతామ్ ।
అయమధ్యాయసమయః సామగానాముపస్థితః ॥ 34 ॥

నివృత్తకర్మాయతనో నూనం సశ్చిత్తసశ్చయః ।
ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతః కోషకాధిపః ॥ 35 ॥

నూనమాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వధతే రయః ।
మాం సమీక్ష్య సమాయాంతమయోధ్యాయా ఇవ స్వనః ॥ 36 ॥

ఇమాః స్ఫీతగుణా వర్షాః సుగ్రీవః సుఖమశ్నుతే ।
విజితారిః సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః ॥ 37 ॥

అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః ।
నదీకూలమివ క్లిన్నమవసీదామి లక్షణ ॥ 38 ॥

శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశదుర్గమాః ।
రావణశ్చ మహాశ్శూత్రురపారం ప్రతిభాతి మే ॥ 39 ॥

అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వేమాం మార్గాంశ్చ భృశదుర్గమాన్ ।
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కిశ్చిదీరితమ్ ॥ 40 ॥

అపి చాతిపరిక్లిష్టం చిరాద్ధారైః సమాగతమ్ ।
ఆత్మకార్యగరీయస్తాద్వక్తుం నేచ్ఛామి వానరమ్ ॥ 41 ॥

స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతమ్ ।

ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః ॥ 42 ॥

తస్మాత్కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ ।
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ 43 ॥

ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే ।
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హన్తి సత్త్వవతాం మనః ॥ 44 ॥

అథైవముక్తః ప్రణీధాయ లక్ష्మణః
కృతాజ్ఞులిస్తత్ప్రతిపూజ్య భాషితమ్ ।
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనమ్
ప్రదర్శయన్దర్శనమాత్మనః శుభమ్ ॥ 45 ॥

యథోక్తమేతత్తవ సర్వమీప్సితమ్
నరేన్ద్ర కర్తా నచిరాద్ధరీశ్వరః ।
శరత్ప్రతిక్షః క్షమతామిమం భవాన్
జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ ।
సారసారవసజ్ఘృష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనమ్ ॥ 1 ॥

సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మన్దధర్మార్థసజ్ఘాహమ్ ।
అత్యర్థమసతాం మార్గమేకాంతగతమానసమ్ ॥ 2 ॥

నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా ।
ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్సర్వానేవ మనోరథాన్ ॥ 3 ॥

స్వాం చ పాత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితామ్ ।
విహరంతమహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వలమ్ ॥ 4 ॥

క్రీడంతమివ దేవేశం నన్దనేఽప్సరసాం గణైః ।
మన్త్రిషు న్యస్తకార్యం చ మన్త్రిణామనవేక్షకమ్ ॥ 5 ॥

ఉత్సన్నరాజ్యసన్దేశం కామవృత్తమవస్థితమ్ ।
నిశ్చింతార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ ॥ 6 ॥

ప్రసాద్య వాక్యైర్మధురైర్హేతుమద్భిర్మనోరమైః ।
వాక్యవిద్వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః ॥ 7 ॥

హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ ।
ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయమ్ ।
హరీశ్వరముపాగమ్య హనుమాన్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

రాజ్యం ప్రాప్తం యశ్చైవ కౌలీ శ్రీరభివర్ధితా ।
మిత్రాణాం సజ్ఘాహః శేషస్తద్భవాన్కర్తుమర్హతి ॥ 9 ॥

యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే ।
తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాభివర్ధతే ॥ 10 ॥

యస్య కోశశ్చ దణ్డశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప ।
సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే ॥ 11 ॥

తదభివాన్వృత్తసంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే ।
మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్కర్తుమర్హతి ॥ 12 ॥

యస్తు కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే ।
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే ॥ 13 ॥

క్రియతాం రాఘవస్యైతద్వైదేహ్యః పరిమార్గణమ్ ।
తదిదం వీర కార్యం తే కాలాతీతమరిన్దమ ॥ 14 ॥

న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్ ।
త్వరమాణోఽపి సన్ప్రాజ్ఞస్తవ రాజన్వశానుగః ॥ 15 ॥

కులస్య కేతుః స్ఫీతస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః ।
అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః ॥ 16 ॥

తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తవ ।
హరీశ్వర హరిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ 17 ॥

న హి తావద్భవేత్కాలో వ్యతీతశ్చోదనాదృతే ।
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్కాలవ్యతిక్రమః ॥ 18 ॥

అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్కుర్తా హరీశ్వర ।
కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ ధనేన చ ॥ 19 ॥

శక్తిమానసి విక్రాంతో వానరర్షగణేశ్వర ।
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతిమాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్జనే ॥ 20 ॥

కామం ఖలు శరైర్భక్తః సురాసురమహోరగాన్ ।
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాం తు కాఙ్క్షతే ॥ 21 ॥

ప్రాణత్యాగావిశజ్జేన కృతం తేన తవ ప్రియమ్ ।
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చామృరే ॥ 22 ॥

న దేవా న చ గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ।
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిముత రాక్షసాః ॥ 23 ॥

తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రియకృతస్తథా ।
రామస్యార్హస్యి పిజ్జేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రియమ్ ॥ 24 ॥

నాథస్తాదవనౌ నాపున్ గతిర్నోపరి చామృరే ।
కస్యచిత్సజ్జతేఽస్మాకం కపిశ్వర తవాఙ్మయా ॥ 25 ॥

తదాఙ్గాపయ కః కిం తే కృతే వసతు కుత్రచిత్ ।
హరయో హ్యప్రథృష్యాస్తే సన్తి కోట్యగ్రతోఽనఘ ॥ 26 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధునివేదితమ్ ।
సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నశ్చకార మతిముత్తమామ్ ॥ 27 ॥

స సన్దిదేశాభిమతం నీలం నిత్యకృతోద్యమమ్ ।
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానాముపసంక్లృహే ॥ 28 ॥

యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః ।
సమాగచ్ఛన్త్యసంజేన సేనాగ్రాణి తథా కురు ॥ 29 ॥

యే త్వన్తపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః ।
సమానయన్తు తే సైన్యం త్వరితాః శాసనాన్మమ ।
స్వయం చానన్తరం సైన్యం భవానేవానుపశ్యతు ॥ 30 ॥

త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాన్నేహ వానరః ।
తస్య ప్రాణాన్తికో దణ్డో నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ 31 ॥

హరించ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంజ్ఞదో
భవాన్మమాజ్ఞామధిక్యత్య నిశ్చితామ్ ।
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంజవేశ్వరో
విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్ ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

గుహాం ప్రవిష్టే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః ।
వర్షరాత్రోషితో రామః కామశోకాభిపీడితః ॥ 1 ॥

పాణ్డురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమణ్డలమ్ ।
శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనామ్ ॥ 2 ॥

కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజామ్ ।
బుద్ధ్వా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః ॥ 3 ॥

స తు సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్పునః ।
మనఃస్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః ॥ 4 ॥

ఆసీనః పర్వతస్యగ్రే హేమధాతువిభూషితే ।
శారదం గగనం దృష్ట్వ జగామ మనసా ప్రియామ్ ॥ 5 ॥

దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ ।
సారసారవసంస్థుష్టం విలలాపార్తయా గిరా ॥ 6 ॥

సారసారవసంనాదైః సారసారవనాదినీ ।
యాశ్రమే రమతే బాలా సాద్య మే రమతే కథమ్ ॥ 7 ॥

పుష్పితాంశాచసనాన్దృష్ట్వా కాశ్చానానివ నిర్మలాన్ ।
కథం స రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ ॥ 8 ॥

యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాషిణీ ।
బుధ్యతే చారుసర్వాజ్ఞీ సాద్య మే బుధ్యతే కథమ్ ॥ 9 ॥

నిఃస్వనం చక్రవాకానాం నిశమ్య సహచారిణామ్ ।

పుణ్డరీకవిశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి || 10 ||

సరాంసి సరితో వాపీః కాననాని వనాని చ ।
తాం వినా మృగశావాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే || 11 ||

అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీమ్ ।
న దూరం పీడయేత్కామః శరద్గుణనిరంతరః || 12 ||

ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః ।
విహజ్గ ఇవ సారజ్గః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్ || 13 ||

తతశ్చక్షూర్చర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు ।
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణోఽగ్రజమ్ || 14 ||

తం చింతయా దుఃసహయా పరీతమ్
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ ।
భ్రాతుర్విషాదాత్పరితాపదీనః
సమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ రామమ్ || 15 ||

కిమార్య కామస్య వశజ్ఞతేన
కిమాత్మపౌరుష్యపరాభవేన ।
అయం సదా సంహృషయతే సమాధిః
కిమత్ర యోగేన నివర్తితేన || 16 ||

క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదమ్
సమాధియోగానుగతం చ కాలమ్ ।
సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వ
స్వకర్మహేతుం చ కురుష్వ హేతుమ్ || 17 ||

న జానకీ మానవవంశనాథ
త్వయా సనాథా సులభా పరేణ ।
న చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య
న దహ్యతే వీరవరార్హ కశ్చిత్ || 18 ||

సలక్షణం లక్షణమప్రధృష్యమ్
స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః ।
హితం చ పథ్యం చ నయప్రసక్తమ్
ససామధర్మార్థసమాహితం చ ॥ 19 ॥

నిఃసంశయం కార్యమవేక్షితవ్యమ్
క్రియావిశేషో హ్యానువర్తితవ్యః ।
నను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య
కుమారకార్యస్య ఫలం న చిన్త్యమ్ ॥ 20 ॥

అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచిన్తయన్ ।
ఉవాచ లక్షణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ 21 ॥

తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసున్ధరామ్ ।
నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః ॥ 22 ॥

స్నిగ్ధగమ్భిరనిర్ఘోషాః శైలద్రుమపురోగమాః ।
విసృజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ ॥ 23 ॥

నీలోత్పలదలశ్యామః శ్యామీకృత్వా దిశో దశ ।
విమదా ఇవ మాతంగాః శాన్తవేగాః పయోధరాః ॥ 24 ॥

జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జునగన్ధినః ।
చరిత్వా విరతాః సౌమ్య వృష్టివాతాః సముద్యతాః ॥ 25 ॥

ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్షణ ।
నాదః ప్రస్తవణానాం చ ప్రశాన్తః సహసానఘ ॥ 26 ॥

అభివృష్టా మహామేఘైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః ।
అనులిప్తా ఇవాభాన్తి గిరయశ్చన్ద్రరశ్మిభిః ॥ 27 ॥

దర్శయన్తి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః ।
నవసజ్జమసప్రీడా జఘనానీవ యోషితః ॥ 28 ॥

ప్రసన్నసలిలాః సౌమ్య కురరీభిర్విదాదితాః ।
చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాన్తి సలిలాశయాః ॥ 29 ॥

అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జిగీషాణాం నృపాత్మజ ।
ఉద్యోగసమయః సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః ॥ 30 ॥

ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ ।
న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం వా తథావిధమ్ ॥ 31 ॥

చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః ।
మమ శోకాభివృద్ధ్యై సౌమ్య సీతామపశ్యతః ॥ 32 ॥

ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే ।
కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ ॥ 33 ॥

అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్మితః ।
దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః ॥ 34 ॥

ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః ।
అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరస్తప ॥ 35 ॥

స కాలం పరిసంక్లృప్తాయ సీతాయాః పరిమార్గణే ।
కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతిర్నావబుధ్యతే ॥ 36 ॥

త్వం ప్రవిశ్య చ కిష్కిన్ధాం బ్రూహి వానరపుంగవమ్ ।
మూర్ఖం గ్రామ్య సుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్మమ ॥ 37 ॥

అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యపకారిణామ్ ।
ఆశాం సంశ్రుత్య యో హన్తి స లోకే పురుషాధమః ॥ 38 ॥

శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితమ్ ।
సత్యేన పరిగృహ్ణాతి స వీరః పురుషోత్తమః ॥ 39 ॥

కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే ।
తాన్మృతానపి క్రవ్యాదః కృతఘ్నాన్సోపభుజ్జాతే ॥ 40 ॥

నూనం కాఞ్చనపృష్ఠస్య వికృష్టస్య మయా రణే ।
ద్రష్టుమిచ్ఛంతి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమమ్ ॥ 41 ॥

ఘోరం జ్యోతలనిర్ఘోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే ।
నిర్ఘోషమివ వజ్రస్య పునః సంశ్రోతుమిచ్ఛతి ॥ 42 ॥

కామమేవం గతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే ।
త్వత్సహాయస్య మే వీర న చింతా స్యాన్నుపాత్మజ ॥ 43 ॥

యదర్థమయమారమ్భః కృతః పరపురంజయ ।
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః ॥ 44 ॥

వర్షాసమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః ।
వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్విహరన్నావబుధ్యతే ॥ 45 ॥

సామాత్యపరిషత్క్రిడన్పానమేవోపసేవతే ।
శోకదీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయామ్ ॥ 46 ॥

ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవస్త్యయా వత్స మహాబల ।
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదం వచః ॥ 47 ॥

న చ సఙ్కుచితః పన్థా యేన వాలీ హతో గతః ।
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవమా వాలిపథమన్వగాః ॥ 48 ॥

ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా ।
త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాన్ధవమ్ ॥ 49 ॥

తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ ।
తత్తద్బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః ॥ 50 ॥

కురుష్వ సత్యం మయి వానరేశ్వర
ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్ ।
మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయమ్
త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితైః శరైః ॥ 51 ॥

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపమ్
లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్ ।
చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజా
హరీశ్వరమానవవంశనాథః ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

స కామినం దీనమదీనసత్త్వః
 శోకాభిపన్నం సముదీర్ణకోపమ్ ।
 నరేంద్రసూనుర్నరదేవపుత్రమ్
 రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ॥ ౧ ॥

స వానరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే
 న మంస్యతే కార్యఫలానుషక్తౌన్ ।
 న భక్ష్యతే వానరరాజ్యలక్ష్మీమ్
 తథా హి నాభిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః ॥ ౨ ॥

మతిషయాధ్వామ్యసుఖేషు సక్తః
 తవ ప్రసాదాప్రతికారబుద్ధిః ।
 హతోఽగ్రజం పశ్యతు వాలినం స
 న రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయమ్ ॥ ౩ ॥

స ధారయే కోపముదీర్ణవేగమ్
 నిహన్మి సుగ్రీవమసత్యమద్య ।
 హరిప్రవీరైః సహ వాలిపుత్రో
 నరేంద్రపత్న్యా విచయం కరోతు ॥ ౪ ॥

తమాత్తబాణాసనముత్పతన్నమ్
 నివేదితార్థం రణచణ్డకోపమ్ ।
 ఉవచ రామః పరవీరహంతా
 స్వవేక్షితం సానునయం చ వాక్యమ్ ॥ ౫ ॥

స హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్ ।
 పాపమార్యేణ యో హన్తి స వీరః పురుషోత్తమః ॥ ౬ ॥

నేదమద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్షణం ।
తాం ప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సజ్జతమ్ ॥ 7 ॥

సామోపహితయా వాచా రూక్షాణి పరివర్జయన్ ।
వక్తుమర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే ॥ 8 ॥

సోఽ గ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్పురుషర్షభః ।
ప్రవివేశ పురీం వీరో లక్షణః పరవీరహా ॥ 9 ॥

తతః శుభమతిః ప్రాజ్ఞో భ్రాతుః ప్రియహితే రతః ।
లక్షణః ప్రతిసంరద్ధో జగామ భవనం కవేః ॥ 10 ॥

శక్రబాణాసనప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమః ।
ప్రగృహ్య గిరిశృంఖాభం మన్దరః సానుమానివ ॥ 11 ॥

యథోక్తకారీ వచనముత్తరం చైవ సోత్తరమ్ ।
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్త్వా రామానుజస్తదా ॥ 12 ॥

కామక్రోధసముత్థేన భ్రాతుః కోపాగ్నినా వృతః ।
ప్రభిజ్ఞాన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్షణస్తదా ॥ 13 ॥

సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్బహూన్ ।
పర్యన్యన్గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగతః ॥ 14 ॥

శిలాశ్చ శకలీకుర్వన్పద్యాభ్యం గజ ఇవాశుగః ।
దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశాద్భృతమ్ ॥ 15 ॥

తామపశ్యద్బలాకీర్ణాం హరిరాజమహాపురీమ్ ।
దుర్గామిష్యాకుశార్దూలః కిష్కిన్ధాం గిరిసంజృఢే ॥ 16 ॥

రోషాత్పుస్ఫురమాణౌష్ఠః సుగ్రీవం ప్రతి కల్మణః ।
దదర్శ వానరానీభిమాన్కిష్కిన్ధాయా బహిశ్చరాన్ ॥ 17 ॥

శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్ ।
జగృహుః కుజ్జారప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాంతరే ॥ 18 ॥

తాన్మహీతప్రహరణాన్తరీన్దృష్టాః తు లక్ష్మణః ।
బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో బహ్విన్ధన ఇవానలః ॥ 19 ॥

తం తే భయపరీతాఙ్గాః క్రుద్ధం దృష్ట్యా ప్లవఙ్గమాః ।
కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః ॥ 20 ॥

తతః సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుఙ్గవాః ।
క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్ ॥ 21 ॥

తారయా సహితః కామీ సక్తః కపివృషో రహః ।
న తేషాం కపివీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా ॥ 22 ॥

తతః సచివసన్దిష్టా హరయో రోమహర్షణాః ।
గిరికుజ్జారమేఘాభా నగర్యా నిర్యయుస్తదా ॥ 23 ॥

నఖదంష్ట్రాయుధా ఘోరాః సర్వే వికృతదర్శనాః ।
సర్వే శార్దూలదర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః ॥ 24 ॥

దశనాగబలాః కేచిత్కేచిద్దశగుణోత్తరాః ।
కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ 25 ॥

కృతాన్నం హి కపిభిర్వాప్తాం ద్రుమహస్తైర్మహాబలైః ।
అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కిన్ధాం తాం దురాసదమ్ ॥ 26 ॥

తతస్తే హరయః సర్వే ప్రాకారపరిఖాన్తరాత్ ।
నిష్క్రమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా ॥ 27 ॥

సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజం చార్తమాత్మవాన్ ।
బుద్ధ్వా కోపవశం వీరః పునరేవ జగామ సః ॥ 28 ॥

స దీర్ఘోష్ఠమహోచ్ఛ్వాసః కోపసంరక్తతోచనః ।
బభూవ నరశార్దూలసధూమ ఇవ పావకః ॥ 29 ॥

బాణశల్యస్ఫురజ్జిహ్వాః సాయకాసనభోగవాన్ ।
స్వతేజోవిషనఙ్ఘ్రతః పఞ్చాస్య ఇవ పన్నగః ॥ 30 ॥

తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితమ్ ।
సమాసాద్యాఙ్గదస్త్రాసాద్విషాదమగమదభృశమ్ ॥ 31 ॥

సోఽఙ్గదం రోషతామ్రాక్షః సన్నిదేశ మహాయశాః ।
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిత్యుత ॥ 32 ॥

ఏష రామానుజః ప్రాప్తస్త్యతనకాశమరిందమః ।
భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ॥ 33 ॥

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా శోకావిష్టోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్ ।
పితుః సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః ॥ 34 ॥

తే మహాఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనమ్ ।
సింహనాదం సమం చక్రుర్లక్ష్మణస్య సమీపతః ॥ 35 ॥

తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః ।
మదవిహ్వలతామ్రాక్షో వ్యాకులస్రగ్వీభూషణః ॥ 36 ॥

అథాఙ్గదవచః శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ ।
మన్త్రిణో వానరేంద్రస్య సమ్మతోదారదర్శినౌ ॥ 37 ॥

ప్లక్ష్యైచ్చైవ ప్రభావశ్చ మన్త్రిణావర్థధర్మయోః ।
వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ॥ 38 ॥

ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైః సామనిశ్చితైః ।
ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిమ్ ॥ 39 ॥

సత్యసన్ధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
వయస్య భావం సమప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ ॥ 40 ॥

తయోరేకో ధనుష్పాణీర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ।
యస్య భీతాః ప్రవేపంతే నాదాన్ముఞ్చంతి వానరాః ॥ 41 ॥

స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః ।
వ్యవసాయ రథః ప్రాప్తస్తస్య రామస్య శాసనాత్ ॥ 42 ॥

తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః సహ బన్ధుభిః ।
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవః ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

అఙ్గదస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవః సచివైః సహ ।
లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్ ॥ ౧ ॥

సచివానబ్రవీద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్ ।
మన్తజ్ఞాన్మన్తకుశలో మన్తేషు పరినిష్ఠితః ॥ ౨ ॥

న మే దుర్వాహృతం కిఞ్చిన్నాపి మే దురనుష్ఠితమ్ ।
లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే ॥ ౩ ॥

అసుహృద్భిర్మమామిత్రైర్నిత్యమన్తరదర్శిభిః ।
మమ దోషానసమ్భూతాఞ్శ్శ్చావితో రాఘవానుజః ॥ ౪ ॥

అత్ర తావద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి ।
భవద్భిర్నిశ్చయస్తస్య విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః ॥ ౫ ॥

న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్ ।
మిత్రం త్వస్థాన కుపితం జనయత్యేవ సమర్థమమ్ ॥ ౬ ॥

సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్ ।
అనిత్యత్వాత్తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే ॥ ౭ ॥

అతోనిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా ।
యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా ॥ ౮ ॥

సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు హనుమాన్హరిపుఙ్గవః ।
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమన్త్రిణామ్ ॥ ౯ ॥

సర్వథా వైతదాశ్చర్యం యత్త్వం హరిగణేశ్వర ।

న విస్మరసి సుస్నిగ్ధముపకారకృతం శుభమ్ || 10 ||

రాఘవేణ తు శూరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః ।
త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః || 11 ||

సర్వథా ప్రణయాత్కుద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః ।
భ్రాతరం స ప్రహితవాల్లక్ష्మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ || 12 ||

త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కలవిదాం వర ।
పుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛివా || 13 ||

నిర్మల గ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రనష్టబలాహకా ।
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ || 14 ||

ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుంగవ ।
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహోగతః || 15 ||

ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్ ।
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః || 16 ||

కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్పశ్యామ్యహం క్షమమ్ ।
అంతరేణాజ్ఞానిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ || 17 ||

నియుక్తైర్మన్త్రిభిర్వాచ్యో అవశ్యం పార్థివో హితమ్ ।
అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః || 18 ||

అభిక్రుద్ధః సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః ।
సదేవాసురగన్ధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ || 19 ||

న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్య పునర్భవేత్ ।
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః || 20 ||

తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః ససుహృజ్జనః ।
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశే ॥ 21 ॥

న రామరామానుజశాసనం త్వయా
కపిన్ద్రయుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్ ।
మనో హి తే జ్ఞాన్యతి మానుషం బలమ్
సరాఘవస్యాస్య సురేన్ద్రవర్చసః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్షణః పరవీరహా ।
ప్రవివేశ గుహం ఘోరాం కిష్కిన్ధాం రామశాసనాత్ ॥ ౧ ॥

ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః ।
బభూవుర్లక్షణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాజ్ఞులయః స్థితాః ॥ ౨ ॥

నిఃశ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజమ్ ।
బభూవుర్హరయస్తస్మా న చైనం పర్యవారయన్ ॥ ౩ ॥

స తం రత్నమయీం శ్రీమాన్ద్రివ్యాం పుష్పితకాననామ్ ।
రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్ ॥ ౪ ॥

హర్మ్యప్రాసాదసమ్బాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్ ।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితామ్ ॥ ౫ ॥

దేవగన్ధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః ।
దివ్య మాల్యామృరధారైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః ॥ ౬ ॥

చన్దనాగరుపద్మానాం గన్ధైః సురభిగన్ధినామ్ ।
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథామ్ ॥ ౭ ॥

విన్ద్యమేరుగిరిప్రస్థైః ప్రాసాదైర్నైకభూమిభిః ।
దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః ॥ ౮ ॥

అఙ్గదస్య గృహం రమ్యం మైన్దస్య ద్వివిదస్య చ ।
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ ॥ ౯ ॥

విద్యున్మాలేశ్చ సమ్పాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః ।

వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః ॥ 10 ॥

కుముదస్య సుషేణస్య తారజామ్బవతోస్తథా ।
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః ॥ 11 ॥

ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనామ్ ।
దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః ॥ 12 ॥

పాణురాభ్రప్రకాశాని దివ్యమాల్యయుతాని చ ।
ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైః శోభితాని చ ॥ 13 ॥

పాణురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదమ్ ।
వానరేన్ద్రగృహం రమ్యం మహేన్ద్రసదనోపమమ్ ॥ 14 ॥

శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః ।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితమ్ ॥ 15 ॥

మహేన్ద్రదత్తైః శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసంనిభైః ।
దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః ॥ 16 ॥

హరిభిః సంవృతద్వారం బలిభిః శస్త్రపాణిభిః ।
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణమ్ ॥ 17 ॥

సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః ।
అవార్యమాణః సౌమిత్రిర్మహాభ్రమివ భాస్కరః ॥ 18 ॥

స సప్త కణ్వో ధర్మాత్మా యానాసనసమావృతాః ।
ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాంతఃపురం మహత్ ॥ 19 ॥

హైమరాజతపర్యజ్ఞైర్బహుభిశ్చ వరాసనైః ।
మహార్హాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్రోపశోభితమ్ ॥ 20 ॥

ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వరమ్ ।

తస్మిగీతసమాకీర్ణం సమగీతపదాక్షరమ్ || 21 ||

బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః ।
స్త్రియః సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః || 22 ||

దృష్ట్వాభిజనసమ్పన్నాశ్చిత్రమాల్యకృతస్రజః ।
వరమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః || 23 ||

నాతృప్తాన్నాతి చ వ్యగ్రాన్నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ ।
సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః || 24 ||

తతః సుగ్రీవమాసీనం కాఞ్చనే పరమాసనే ।
మహార్హాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసంనిభమ్ || 25 ||

దివ్యాభరణచిత్రాఙ్గం దివ్యరూపం యశస్వినమ్ ।
దివ్యమాల్యామృతరథరం మహేంద్రమివ దుర్జయమ్ ।
దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతమ్ || 26 ||

రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢమ్
వరాసనస్థో వరహేమవర్ణః ।
దదర్శ సౌమిత్రిమదీనసత్త్వమ్
విశాలనేత్రః సువిశాలనేత్రమ్ || 27 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ద్వాత్రింశః సర్గః ||

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

తమప్రతిహతం క్రుద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభమ్ ।
సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః ॥ 1 ॥

క్రుద్ధం నిఃశ్వసమానం తం ప్రదీప్తమివ తేజసా ।
భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజమ్ ॥ 2 ॥

ఉత్పాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్యా సౌవర్ణమాసనమ్ ।
మహాన్మహేన్ద్రస్య యథా స్వలక్ష్మిత ఇవ ధ్వజః ॥ 3 ॥

ఉత్పతంతమనూత్పేతూ రుమాప్రభృతయః స్త్రియః ।
సుగ్రీవం గగనే పూర్ణం చన్ద్రం తారాగణా ఇవ ॥ 4 ॥

సంరక్తనయనః శ్రీమాన్విచచాల కృతాఞ్జలిః ।
బభూవావస్థితస్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ ॥ 5 ॥

రుమా ద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితమ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః సతారం శశినం యథా ॥ 6 ॥

సత్త్వాభిజనసమ్పన్నః సానుక్రోశో జితేన్ద్రియః ।
కృతఞ్జః సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే ॥ 7 ॥

యస్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాముపకారిణామ్ ।
మిథ్యాప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః ॥ 8 ॥

శతమశ్వానృతే హన్తి సహస్రం తు గవానృతే ।
ఆత్మానం స్వజనం హన్తి పురుషః పురుషానృతే ॥ 9 ॥

పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతికరోతి యః ।

కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర ॥ 10 ॥

గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోకనమస్కృతః ।
దృష్ట్వా కృతఘ్నం క్రుద్ధేన తం నిబోధ ప్లవజ్జమ ॥ 11 ॥

బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపే చ చోరే భగ్నవ్రతే తథా ।
నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః ॥ 12 ॥

అనార్యస్తవం కృతఘ్నశ్చ మిథ్యావాదీ చ వానర ।
పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ప్రతికరోషి యత్ ॥ 13 ॥

నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర ।
సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా ॥ 14 ॥

స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యా ప్రతిశ్రవః ।
న త్వాం రామో విజానీతే సర్పం మణ్డూకరావిణమ్ ॥ 15 ॥

మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా ।
హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా ॥ 16 ॥

కృతం చేన్నాభిజానీషే రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
సద్యస్తవం నిశితైర్బాణైర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ ॥ 17 ॥

న చ సజ్కుచితః పన్థా యేన వాలీ హతో గతః ।
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ 18 ॥

న నూనమిచ్ఛాకువరస్య కార్ముకాత్
చ్యుతాఞ్జరాన్పశ్యసి వజ్రసంనిభాన్ ।
తతః సుఖం నామ నిషేవసే సుఖీ
న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

తథా బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివ తేజసా ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణం తారా తారాధిపనిభాననా ॥ 1 ॥

నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాయం పరుషమర్హతి ।
హరీణామీశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్త్రాద్విశేషతః ॥ 2 ॥

నైవాకృతజ్ఞః సుగ్రీవో న శతో నాపి దారుణః ।
నైవాన్యతకథో వీర న జిహ్మాశ్చ కపీశ్వరః ॥ 3 ॥

ఉపకారం కృతం వీరో నాప్యయం విస్మృతః కపిః ।
రామేణ వీర సుగ్రీవో యదన్యైర్దుష్కరం రణే ॥ 4 ॥

రామప్రసాదాత్కిర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ।
ప్రాప్తవానిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరస్తప ॥ 5 ॥

సుదుఃఖం శాయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమమ్ ।
ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః ॥ 6 ॥

ఘృతాచ్యాం కిల సంసక్తో దశవర్షాణి లక్ష్మణ ।
అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ 7 ॥

స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః ।
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః ॥ 8 ॥

దేహధర్మం గతస్యాస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ ।
అవిత్పృష్టస్య కామేషు రామః క్షన్తుమిహార్హతి ॥ 9 ॥

న చ రోషవశం తాత గన్తుమర్హసి లక్ష్మణ ।

నిశ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా ॥ 10 ॥

సత్త్వయుక్తా హి పురుషాస్త్యద్విధాః పురుషర్షభ ।
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాన్తి వశ్యతామ్ ॥ 11 ॥

ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థే సమాహితా ।
మహాన్రోషసముత్పన్నః సంరమ్భస్త్యజ్యతామయమ్ ॥ 12 ॥

రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్యవసూని చ ।
రామప్రియార్థం సుగ్రీవస్త్యజేదితి మతిర్మమ ॥ 13 ॥

సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయా సహ రాఘవమ్ ।
శశాంజ్మివ రోహిష్యా నిహత్వా రావణం రణే ॥ 14 ॥

శతకోటిసహస్రాణి లజ్కాయాం కిల రక్షసామ్ ।
అయుతాని చ షట్ప్రీతసహస్రాణి శతాని చ ॥ 15 ॥

అహత్వా తాంశ్చ దుర్ధర్షాన్రాక్షసాన్కామరూపిణః ।
న శక్యో రావణో హన్తుం యేన సా మైథిలీ హృతా ॥ 16 ॥

తే న శక్యా రణే హన్తుమసహాయేన లక్ష్మణ ।
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః ॥ 17 ॥

ఏవమాఖ్యాతవాన్వాళీ స హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః ।
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవాత్తస్య బ్రవీమ్యహమ్ ॥ 18 ॥

త్వత్సహాయనిమిత్తం వై ప్రేషితా హరిపుంగవాః ।
ఆనేతుం వానరాన్యద్ధే సుబహూన్హరియూథపాన్ ॥ 19 ॥

తాంశ్చ ప్రతీక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్సుమహాబలాన్ ।
రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః ॥ 20 ॥

కృతా తు సంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ యథాపురా ।
అద్య తైర్వానరైర్నరైర్వరాగస్తవ్యం మహాబలైః ॥ 21 ॥

ఋక్షకోటిసహస్రాణి గోలాఙ్గాలశతాని చ ।
అద్య త్వాముపయాస్యన్తి జహి కోపమరిన్దమ ।
కోట్యోఽనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపినాం దీప్తతేజసామ్ ॥ 22 ॥

తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్
క్షతజనిభే నయనే నిరీక్షమాణాః ।
హరివరవనితా న యాన్తి శాన్తిమ్
ప్రథమభయస్య హి శఙ్కితాః స్మ సర్వాః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తస్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితమ్ ।
మృదుస్వభావః సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః ॥ 1 ॥

తస్మిన్ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః ।
లక్ష్మణాత్సుమహత్తాసం వస్త్రం క్లిన్నమివాత్యజత్ ॥ 2 ॥

తతః కణ్ఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్ ।
చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ 3 ॥

స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానరసత్తమః ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవః సమృహర్షయన్ ॥ 4 ॥

ప్రసప్తా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ।
రామప్రసాదాత్సౌమిత్రే పునః ప్రాప్తమిదం మయా ॥ 5 ॥

కః శక్తస్తస్య దేవస్య ఖ్యాతస్య స్వేన కర్మణా ।
తాదృశం విక్రమం వీర ప్రతికర్తుమరిన్దమ ॥ 6 ॥

సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణమ్ ।
సహాయమాశ్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా ॥ 7 ॥

సహాయకృత్యం హి తస్య యేన సప్త మహాద్రుమాః ।
శైలశ్చ వసుధా చైవ బాణేనైకేన దారితాః ॥ 8 ॥

ధనుర్విస్ఫారమాణస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణ ।
సశైలా కమ్పితా భూమిః సహయైస్తస్య కిం ను వై ॥ 9 ॥

అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ ।
గచ్ఛతో రావణం హన్తుం వైరిణం సపురఃసరమ్ ॥ 10 ॥

యది కిఞ్చిదతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ప్రణయేన వా ।
ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ 11 ॥

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
అభవల్లక్ష्మణః ప్రీతః ప్రేణా చేదమువాచ హ ॥ 12 ॥

సర్వథా హి మమ భ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర ।
త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశ్రితేన విశేషతః ॥ 13 ॥

యస్తే ప్రభావః సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచముత్తమమ్ ।
అర్హంతం కపిరాజ్యస్య శ్రియం భోక్తుమనుత్తమామ్ ॥ 14 ॥

సహాయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్ ।
వధిష్యతి రణే శత్రూనచిరాన్నాత్ర సంశయః ॥ 15 ॥

ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సజ్జామేష్వనివర్తినః ।
ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితమ్ ॥ 16 ॥

దోషజ్ఞః సతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితుమర్హతి ।
వర్జయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానరసత్తమ ॥ 17 ॥

సదృశశ్చాసి రామస్య విక్రమేణ బలేన చ ।
సహాయో దైవతైర్దత్తశ్చిరాయ హరిపుంజవ ॥ 18 ॥

కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్కామ త్వం మయా సహ ।
సాన్త్యయస్వ వయస్యం చ భార్యాహరణదుఃఖితమ్ ॥ 19 ॥

యచ్చ శోకాభిభూతస్య శ్రుత్వా రామస్య భాషితమ్ ।
మయా త్వం పరుషాణ్యుక్తస్తచ్చ త్వం క్షన్తుమర్హసి ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే పంచమోఽశ్మికః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
హనుమంతం స్థితం పార్శ్వే సచివం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

మహేంద్రహిమవద్విన్ధ్యకైలాసశిఖరేషు చ ।
మన్దరే పాణ్డుశిఖరే పశ్చాత్తలేషు యే స్థితాః ॥ ౨ ॥

తరుణాదిత్యవర్ణేషు భ్రాజమానేషు సర్వశః ।
పర్వతేషు సముద్రాన్తే పశ్చిమస్యాం తు యే దిశి ॥ ౩ ॥

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సన్ధ్యాభ్రసంనిభే ।
పద్మతాలవనం భీమం సంశ్రితా హరిపుష్పజవాః ॥ ౪ ॥

అజ్ఞానామ్బుదసంక్రాశాః కుజ్జ్వరప్రతిమౌజసః ।
అజ్ఞానే పరతే చైవ యే వసంతి ప్లవజ్గమాః ॥ ౫ ॥

మనఃశిలా గుహావాసా వానరాః కనకప్రభాః ।
మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే చ ధూమ్రగిరిం శ్రితాః ॥ ౬ ॥

తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే ।
పిబంతో మధుమైరేయం భీమవేగాః ప్లవజ్గమాః ॥ ౭ ॥

వనేషు చ సురమ్యేషు సుగన్ధిషు మహత్సు చ ।
తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాన్తేషు సమన్తతః ॥ ౮ ॥

తాన్తాన్తస్త్వమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ ।
సామదానాదిభిః కత్వైరాశు ప్రేషయ వానరాన్ ॥ ౯ ॥

ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయా దూతా మహాజవాః ।

త్వరణార్థం తు భూయస్త్యం హరీన్సమేష్ప్రషయాపరాన్ || 10 ||

యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః ।
ఇహానయస్వ తాన్సర్వాఞ్శీఘ్రం తు మమ శాసనాత్ || 11 ||

అహోభిర్దశభిర్యే చ నాగచ్ఛన్తి మమాజ్ఞయా ।
హస్తవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసనదూషకాః || 12 ||

శతాన్యథ సహస్రాణి కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్ ।
ప్రయాన్తు కపిసింహానాం దిశో మమ మతే స్థితాః || 13 ||

మేఘపర్వతసఙ్కాశాశ్చాదయన్త ఇవామృరమ్ ।
ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాన్తు మచ్ఛాసనాదితః || 14 ||

తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథీవ్యాం సర్వవానరాః ।
ఆనయన్తు హరీన్సర్వాంస్త్యరితాః శాసనాన్మమ || 15 ||

తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా వాయుసుతో వచః ।
దిక్షు సర్వాసు విక్రాంతాన్ప్రేషయామాస వానరాన్ || 16 ||

తే పదం విష్ణువిక్రాన్తం పతత్రిజ్యోతిరధ్వగాః ।
ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయస్తత్క్షణేన వై || 17 ||

తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరిత్సు చ ।
వానరా వానరాన్సర్వాన్రామహేతోరచోదయన్ || 18 ||

మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాం రాజరాజస్య వానరాః ।
సుగ్రీవస్యాయయుః శ్రుత్వా సుగ్రీవభయదర్శినః || 19 ||

తతస్తేఽజ్ఞానసఙ్కాశా గిరేస్తస్మాన్మహాజవాః ।
తిస్రః కోట్యః ప్లవఙ్గానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః || 20 ||

అస్తం గచ్ఛతి యత్రార్కస్తస్మిన్నిరివరే రతాః ।
తప్తహేమసమాభాసాస్తస్మాత్కృత్యో దశచ్యుతాః ॥ 21 ॥

కైలాస శిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసామ్ ।
తతః కోటిసహస్రాణి వానరాణాముపాగమన్ ॥ 22 ॥

ఫలమూలేన జీవంతో హిమవంతముపాశ్రితాః ।
తేషాం కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత ॥ 23 ॥

అఙ్గారక సమానానాం భీమానాం భీమకర్మణామ్ ।
విన్ధ్యాద్వానరకోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ద్రతమ్ ॥ 24 ॥

క్షీరోదవేలానిలయాస్తమాలవనవాసినః ।
నారికేలాశనాశ్చైవ తేషాం సఙ్ఖ్యా న విద్యతే ॥ 25 ॥

వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిదభ్యశ్చ మహాజవాః ।
ఆగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబన్తివ దివాకరమ్ ॥ 26 ॥

యే తు త్వరయితుం యాతా వానరాః సర్వవానరాన్ ।
తే వీరా హిమవచ్ఛైలం దదృశుస్తం మహాద్రుమమ్ ॥ 27 ॥

తస్మిన్నిరివరే రమ్యే యజ్ఞో మహేశ్వరః పురా ।
సర్వదేవమనస్తోషో బభౌ దివ్యో మనోహరః ॥ 28 ॥

అన్నవిష్యన్దజాతాని మూలాని చ ఫలాని చ ।
అమృతస్వాదుకల్పాని దదృశుస్తత్ర వానరాః ॥ 29 ॥

తదన్న సమ్భవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరమ్ ।
యః కశ్చిత్సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః ॥ 30 ॥

తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః ।
ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుర్హరియూథపాః ॥ 31 ॥

తస్మాచ్ఛ యజ్ఞాయతనాత్పుష్పాణి సురభీణి చ ।
ఆనిన్యర్వానరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ ॥ 32 ॥

తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ ।
సశ్శోచదయిత్వా త్వరితం యూథానాం జగ్మురగ్రతః ॥ 33 ॥

తే తు తేన ముహూర్తేన యూథపాః శీఘ్రకారిణః ।
కిష్కిన్ధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ 34 ॥

తే గృహీత్వాషధీః సర్వాః ఫలం మూలం చ వానరాః ।
తం ప్రతిగ్రాహయామాసుర్వచనం చేదమబ్రువన్ ॥ 35 ॥

సర్వే పరిగతాః శైలాః సముద్రాశ్చ వనాని చ ।
పృథివ్యాం వానరాః సర్వే శాసనాదుపయాన్తి తే ॥ 36 ॥

ఏవం శ్రుత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।
ప్రతిజగ్రాహ చ ప్రితస్తేషాం సర్వముపాయనమ్ ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వముపానయముపాహృతమ్ ।
వానరాన్సాన్త్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్ ॥ 1 ॥

విసర్జయిత్వా స హరీఞ్శూరాన్తాన్కృతకర్మణః ।
మేనే కృతార్థమాత్మానం రాఘవం చ మహాబలమ్ ॥ 2 ॥

స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానరసత్తమమ్ ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సమృహర్షయన్ ।
కిష్కిన్ధాయా వినిష్క్రమ యది తే సౌమ్య రోచతే ॥ 3 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితమ్ ।
సుగ్రీవః పరమప్రితో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 4 ॥

ఏవం భవతు గచ్ఛామః స్థేయం త్వచ్ఛాసనే మయా ।
తమేవముక్త్యా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్ష్మణమ్ ॥ 5 ॥

విసర్జయామాస తదా తారామన్యాశ్చ యోషితః ।
ఏతేత్యుచ్చైర్హరివరాన్సుగ్రీవః సముదాహరత్ ॥ 6 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా హరయః శీఘ్రమాయయుః ।
బద్ధాఞ్జలిపుటాః సర్వే యే స్యుః స్త్రీదర్శనక్షమాః ॥ 7 ॥

తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్రాజార్కసదృశప్రభః ।
ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః ॥ 8 ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య హరయః శీఘ్రవిక్రమాః ।
సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియదర్శనామ్ ॥ 9 ॥

తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః ।
లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్రమితి సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

ఇత్యుక్త్వా కాఞ్చనం యానం సుగ్రీవః సూర్యసంనిభమ్ ।
బృహద్భిర్హరిభిర్ముక్తమారురోహ సలక్ష్మణః ॥ 11 ॥

పాణ్డురేణాతపత్రేణ ధ్రియమాణేన మూర్ధని ।
శుక్లేశ్చ బాలవ్యజనైర్ధూయమానైః సమన్తతః ॥ 12 ॥

శఙ్ఖభేరీనినాదైశ్చ బన్దిభిశ్చాభివన్దితః ।
నిర్యయా ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియమనుత్తమామ్ ॥ 13 ॥

స వానరశత్రైస్తీష్ఠైర్బహుభిః శస్త్రపాణిభిః ।
పరికీర్ణో యయా తత్ర యత్ర రామో వ్యవస్థితః ॥ 14 ॥

స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామనిషేవితమ్ ।
అవాతరన్మహాతేజాః శిబికాయాః సలక్ష్మణః ॥ 15 ॥

ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాఙ్గాలిపుటోఽభవత్ ।
కృతాఙ్గాలౌ స్థితే తస్మిన్వానరాశ్చభవన్స్తథా ॥ 16 ॥

తటాకమివ తద్దృష్ట్వా రామః కుడ్మలపఙ్కజమ్ ।
వానరాణాం మహత్సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానభూత్ ॥ 17 ॥

పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్వరమ్ ।
ప్రేంణా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే ॥ 18 ॥

పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోఽబ్రవీత్ ।
తం నిషణ్ణం తతో దృష్ట్వా క్షితౌ రామోఽబ్రవీద్వచః ॥ 19 ॥

ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే ।
విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ ॥ 20 ॥

హిత్యా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే ।
స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుధ్యతే ॥ 21 ॥

అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సజ్గ్రహే రతః ।
త్రివర్గఫలభోక్తా తు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ॥ 22 ॥

ఉద్యోగసమయస్త్యేష ప్రాప్తః శత్రువినాశన ।
సఞ్చిన్యతాం హి పిజ్జేశ హరిభిః సహ మన్త్రిభిః ॥ 23 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

ప్రసప్తా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ।
త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా ॥ 25 ॥

తవ దేవప్రసదాచ్చ భ్రాతుశ్చ జయతాం వర ।
కృతం న ప్రతికుర్యాద్యః పురుషాణాం స దూషకః ॥ 26 ॥

ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశః శత్రుసూదన ।
ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ ॥ 27 ॥

ఋక్షాశ్చావహితాః శూరా గోలాఙ్గాలాశ్చ రాఘవ ।
కాంతార వనదుర్గాణామభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః ॥ 28 ॥

దేవగన్ధర్వపుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః ।
వైవః వైవః పరివృతాః వైవైర్వర్షర్షణే పథి రాఘవ ॥ 29 ॥

శత్రైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ ప్లవక్తమాః ।
అయుతైశ్చావృతా వీరా శక్కుభిశ్చ పరంతప ॥ 30 ॥

అర్బుదైరర్బుదశతైర్మధ్యైశ్చాన్తైశ్చ వానరాః ।
సముద్రైశ్చ పరార్దైశ్చ హరయో హరియూథపాః ॥ 31 ॥

ఆగమిష్యన్తి తే రాజన్మహేన్ద్రసమవిక్రమాః ।

మేరుమన్దరసజ్కాశా విన్ధ్యమేరుకృతాలయాః ॥ 32 ॥

తే త్వామభిగమిష్యన్తి రాక్షసం యే సబాన్ధవమ్ ।
నిహత్య రావణం సజ్ఞేయో హ్యనయిష్యన్తి మైథిలీమ్ ॥ 33 ॥

తతస్తముద్యోగమవేక్ష్య బుద్ధిమాన్
హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః ।
బభూవ హర్షాద్వసుధాధిపాత్మజః
ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః ।
బాహుభ్యాం సమ్పరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాజ్ఞాలిమ్ ॥ 1 ॥

యద్దిన్ద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవేద్భువి ।
ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః ॥ 2 ॥

చన్ద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్పుథీవీం సౌమ్య నిర్మలామ్ ।
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్పరస్తప ॥ 3 ॥

ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్సౌమ్య శోభనమ్ ।
జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినమ్ ॥ 4 ॥

త్వత్సనాథః సఖే సజ్ఞే జేతాస్మి సకలానరీన్ ।
త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ 5 ॥

జహాత్మవినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః ।
వజ్ఞచయిత్వా తు పౌలోమీమనుష్టాదో యథా శచిమ్ ॥ 6 ॥

నచిరాత్తం హనిష్యామి రావణం నిశితైః శరైః ।
పౌలోమ్యాః పితరం దృష్టం శతక్రతురివారిహా ॥ 7 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజః సమభివర్తత ।
ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోశ్చాదయద్ధగనే ప్రభామ్ ॥ 8 ॥

దిశః పర్యాకులాశ్చసన్రజసా తేన మూర్ఛితాః ।
చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాననా ॥ 9 ॥

తతో నగేన్ద్రసంజ్ఞాశ్చైస్త్రిక్ష దంష్ట్రైర్మహాబలైః ।

కృతాన్ని సజ్ఞాచింతా భూమిరసజ్ఞేయైః ప్లవజ్ఞమైః ॥ 10 ॥

నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్తైర్హరియూథపైః ।
కోటిశతపరీవారైః కామరూపిభిరావృతా ॥ 11 ॥

నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలైః ।
హరిభిర్మృణునిర్హృదైరన్యైశ్చ వనచారిభిః ॥ 12 ॥

తరుణాదిత్యవర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరైః ।
పద్మకేసరవర్ణైశ్చ శ్వేతైర్మృదుకృతాలయైః ॥ 13 ॥

కోటిసహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్పరివృతస్తదా ।
వీరః శతబలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత ॥ 14 ॥

తతః కాఞ్చనశైలాభస్తారాయా వీర్యవాన్పితా ।
అనేకైర్దశసాహస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత ॥ 15 ॥

పద్మకేసరసంకాశస్తరుణార్కనిభాననః ।
బుద్ధిమాన్వానరశ్రేష్ఠః సర్వవానరసత్తమః ॥ 16 ॥

అనీకైర్బహుసాహస్రైర్వానరాణాం సమన్వితః ।
పితా హనుమతః శ్రీమాన్కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత ॥ 17 ॥

గోలాఙ్గాలమహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః ।
వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యత ॥ 18 ॥

ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్రునిబర్హణః ।
వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత ॥ 19 ॥

మహాచలనిభైర్ఘోరైః పనసో నామ యూథపః ।
ఆజగామ మహావీర్యస్తిస్పృభిః కోటిభిర్వృతః ॥ 20 ॥

నీలాజ్ఞానచయాకారో నీతో నామాథ యూథపః ।
అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ 21 ॥

దరీముఖశ్చ బలవాన్యూథపోఽభ్యాయయౌ తదా ।
వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థితః ॥ 22 ॥

మైన్దశ్చ ద్వివిదశోఽభావశ్విపుత్రౌ మహావతౌ ।
కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతామ్ ॥ 23 ॥

తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ ।
పృష్ఠతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గన్ధమాదనః ॥ 24 ॥

తతః పద్మసహస్రేణ వృతః శఙ్కుశతేన చ ।
యువరాజోఽఙ్గదః ప్రాప్తః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ 25 ॥

తతస్తారాద్యుతిస్తారో హరిర్భీమపరాక్రమః ।
పఞ్చభిర్దరోకోటిభిర్దూరతః ప్రత్యదృశ్యత ॥ 26 ॥

ఇన్ద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్రత్యదృశ్యత ।
ఏకాదశానాం కోటీనామీశ్వరస్తైశ్చ సంవృతః ॥ 27 ॥

తతో రమ్భస్త్యనుప్రాప్తస్తరుణాదిత్యసంనిభః ।
అయుతేన వృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ ॥ 28 ॥

తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామ వానరః ।
ప్రత్యదృశ్యత కోటిభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ ॥ 29 ॥

కైలాసశిఖరాకారైర్వానరైర్భీమవిక్రమైః ।
వృతః కోటిసహస్రేణ హనుమాన్ప్రత్యదృశ్యత ॥ 30 ॥

నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో ద్రుమవాసిభిః ।
కోటిశతేన సమ్ప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ ॥ 31 ॥

శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రమ్భ ఏవ చ ।
ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః ॥ 32 ॥

ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ ।
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవజ్గమాః ।
అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ ॥ 33 ॥

కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బలశాలినః ।
శిరోభిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ ॥ 34 ॥

అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సజ్జమ్య చ యథోచితమ్ ।
సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాజ్ఞాలయంతదా ॥ 35 ॥

సుగ్రీవస్త్వరితో రామే సర్వాంస్తాన్వానరర్షభాన్ ।
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ॥ 36 ॥

యథా సుఖం పర్వతనిర్ద్దుషు
వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః ।
నివేశయిత్వా విధివద్బలాని
బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమీష్టే ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః ।
ఉవాచ నరశార్దూలం రామం పరబలార్ధనమ్ ॥ ౧ ॥

ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః ।
వానరేన్ద్రా మహేన్ద్రాభా యే మద్విషయవాసినః ॥ ౨ ॥

త ఇమే బహుసాహస్రైర్వారిభిర్భీమవిక్రమైః ।
ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసంనిభాః ॥ ౩ ॥

ఖ్యాతకర్మాపదానాశ్చ బలవన్తో జితక్లమాః ।
పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః ॥ ౪ ॥

పృథీవ్యమ్బుచరా రామ నానానగనివాసినః ।
కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తా వానరాస్తవ కింకరాః ॥ ౫ ॥

నిదేశవర్తినః సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః ।
అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్యన్త్యరిన్దమ ॥ ౬ ॥

యన్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్ ।
తత్యైన్యం త్వద్వశే యుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ ౭ ॥

కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః ।
తథాపి తు యథా తత్త్వమాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ ౮ ॥

తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః ।
బాహుభ్యాం సమ్పరిష్యజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

జ్ఞాయతాం సౌమ్య వైదేహీ యది జీవతి వా న వా ।

స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్వసతి రావణః ॥ 10 ॥

అధిగమ్య చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్కాలే సహ త్వయా ॥ 11 ॥

నాహమస్మిన్ప్రభుః కార్యే వానరేశ న లక్ష్మణః ।
త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర ॥ 12 ॥

త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయమ్ ।
త్వం హి జానాసి యత్కార్యం మమ వీర న సంశయః ॥ 13 ॥

సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్ ।
భవానస్మద్ధితే యుక్తః సుకృతార్థోఽర్థవిత్తమః ॥ 14 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్ ।
అబ్రవీద్రామ సాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ।
శైలాభం మేఘనిర్ఘోషమూర్జితం ప్లవగేశ్వరమ్ ॥ 15 ॥

సోమసూర్యాత్మజైః సార్థం వానరైర్వానరోత్తమ ।
దేశకాలనయైర్ముక్తః కార్యకార్యవినిశ్చయే ॥ 16 ॥

వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలవనకాననామ్ ॥ 17 ॥

తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
మార్గధ్వం గిరిదుర్గేషు వనేషు చ నదీషు చ ॥ 18 ॥

నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కౌశికీం తథా ।
కాలిన్దీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్ ॥ 19 ॥

సరస్వతీం చ సిన్ధుం చ శోణం మణినిభోదకమ్ ।
మహిం కాలమహిం చైవ శైలకాననశోభితామ్ ॥ 20 ॥

బ్రహ్మమాలాన్విదేహంశ్చ మాలవాన్కాశికోసలాన్ ।
మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్పుణ్డ్రాన్వజ్ఞాన్స్తథైవ చ ॥ 21 ॥

పత్తనం కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరామ్ ।
సర్వమేతద్విచేతవ్యం మృగయద్భిర్తతస్తతః ॥ 22 ॥

రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరతః స్నుషామ్ ।
సముద్రమవగాఢాంశ్చ పర్వతాన్పత్తనాని చ ॥ 23 ॥

మన్దరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాయతామ్ ।
కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః ॥ 24 ॥

ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః ।
అక్షయా బలవన్తశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః ॥ 25 ॥

కిరాతాః కర్ణచూడాశ్చ హేమాఙ్గాః ప్రియదర్శనాః ।
ఆమమినాశనాస్తత్ర కిరాతా ద్వీపవాసినః ॥ 26 ॥

అన్తర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి శ్రుతాః ।
ఏతేషామాలయాః సర్వే విచేయాః కాననౌకసః ॥ 27 ॥

గిరిభిర్యే చ గమ్యన్తే ప్లవనేన ప్లవేన చ ।
రత్నవన్తం యవద్వీపం సప్తరాజ్యోపశోభితమ్ ॥ 28 ॥

సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకరమణ్డీతమ్ ।
యవద్వీపమతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః ॥ 29 ॥

దివం స్పృశతి శృఙ్గేణ దేవదానవసేవితః ।
ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్రతాపేషు వనేషు చ ॥ 30 ॥

రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ।
తతః సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ద్రష్టుమర్హథ ॥ 31 ॥

తత్రాసురా మహాకాయాశ్చాయాం గృహ్లాన్తి నిత్యశః ।
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః ॥ 32 ॥

తం కాలమేఘప్రతిమం మహోరగనిషేవితమ్ ।
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్ ॥ 33 ॥

తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్ ।
గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీమ్ ॥ 34 ॥

గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితమ్ ।
తత్ర కైలాససంక్రాశం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ 35 ॥

తత్ర శైలనిభా భీమా మన్దేహా నామ రాక్షసాః ।
శైలశృజ్ఞేషు లమ్బన్తే నానారూపా భయావహాః ॥ 36 ॥

తే పతన్తి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ।
అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లమ్బన్తే స్మ పునః పునః ॥ 37 ॥

తతః పాణ్డురమేఘాభం క్షీరదం నామ సాగరమ్ ।
గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముఖా హారమివోర్మిభిః ॥ 38 ॥

తస్య మధ్యే మహాశ్వేత ఋషభో నామ పర్వతః ।
దివ్యగన్ధైః కుసుమితై రజతైశ్చ నగైర్వృతః ॥ 39 ॥

సరశ్చ రాజతైః పద్మైర్జ్వలితైర్హేమకేసరైః ।
నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంసైః సమాకులమ్ ॥ 40 ॥

విబుధాశ్చరణా యక్షాః కింనరాః సాప్సరోగణాః ।
హృష్టాః సమభిగచ్ఛన్తి నలినీం తాం రిరంసవః ॥ 41 ॥

క్షీరదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః ।
జలోదం సాగరశ్రేష్ఠం సర్వభూతభయావహమ్ ॥ 42 ॥

తత్ర తత్కృపజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ ।
అస్యాహుస్తన్మహావేగమోదనం సచరాచరమ్ ॥ 43 ॥

తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్ ।
శ్రూయతే చాసమర్థానాం దృష్ట్వా తద్వడవాముఖమ్ ॥ 44 ॥

స్వాదూదస్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ ।
జాతరూపశిలో నామ మహాన్కనకపర్వతః ॥ 45 ॥

ఆసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వభూతనమస్కృతమ్ ।
సహస్రశిరసం దేవమనన్తం నీలవాససమ్ ॥ 46 ॥

త్రిశిరాః కాఞ్చనః కేతుస్తాలస్తస్య మహాత్మనః ।
స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతి సవేదికః ॥ 47 ॥

పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్త్రిదశేశ్వరైః ।
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః ॥ 48 ॥

తస్య కోటిర్ద్వీపం స్పృష్ట్వా శతయోజనమాయతా ।
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా ॥ 49 ॥

సాలైస్తాలైస్తమాల్లైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః ।
జాతరూపమయైర్ద్వైః శోభతే సూర్యసంనిభైః ॥ 50 ॥

తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనమ్ ।
శృంగం సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధ్రువమ్ ॥ 51 ॥

తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే ।
ద్వితీయం శిఖరం మేరోశ్చకార పురుషోత్తమః ॥ 52 ॥

ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జమ్బూద్వీపం దివాకరః ।
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్మహోచ్ఛ్రియమ్ ॥ 53 ॥

తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః ।
ప్రకాశమానా దృశ్యస్తే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః ॥ 54 ॥

అయం సుదర్శనో దీప్తః పురో యస్య ప్రకాశతే ।
యస్మిన్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రానభృతామపి ॥ 55 ॥

శైలస్య తస్య కుఞ్జేషు కన్దరేషు వనేషు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 56 ॥

కాఞ్చనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః ।
ఆవిష్టా తేజసా సన్ధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే ॥ 57 ॥

తతః పరమగమ్యా స్యాద్దిక్పూర్వా త్రిదశావృతా ।
రహితా చన్ద్రసూర్యాభ్యామదృశ్యా తిమిరావృతా ॥ 58 ॥

శైలేషు తేషు సర్వేషు కన్దరేషు వనేషు చ ।
య చ నోక్తా మయా దేశా విచేయా తేషు జానకీ ॥ 59 ॥

ఏతావద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంజవాః ।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ ॥ 60 ॥

అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
మాసే పూర్ణే నివర్తధ్వముదయం ప్రాప్య పర్వతమ్ ॥ 61 ॥

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్వధ్యో భవేన్మమ ।
సిద్ధార్థాః సంనివర్తధ్వమధిగమ్య చ మైథిలీమ్ ॥ 62 ॥

మహేన్ద్రకాంతాం వనషణ్ణ మణ్డితామ్
దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః ।
అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియామ్
తతో నివృత్తాః సుఖితో భవిష్యథ ॥ 63 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవస్తన్మహద్వానరం బలమ్ ।
దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానభిలక్షితాన్ ॥ ౧ ॥

నీలమగ్నిసుతం చైవ హనుమన్తం చ వానరమ్ ।
పితామహసుతం చైవ జామభవన్తం మహాకపిమ్ ॥ ౨ ॥

సుహోత్రం చ శరీరం చ శరగుల్మం తథైవ చ ।
గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమృషభం తథా ॥ ౩ ॥

మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గన్ధమాదనమ్ ।
ఉల్కాముఖమసజ్గం చ హుతాశన సుతావుభౌ ॥ ౪ ॥

అజ్గదప్రముఖాన్వీరాన్వీరః కపిగణేశ్వరః ।
వేగవిక్రమసంపన్నాన్సన్ధిదేశ విశేషవిత్ ॥ ౫ ॥

తేషామగ్రేషరం చైవ మహద్బలమసజ్గగమ్ ।
విధాయ హరివీరాణామాదిశద్దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౬ ॥

యే కేచన సముద్దేశాస్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః ।
కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్ ॥ ౭ ॥

సహస్రశిరసం విన్ధ్యం నానాద్రుమలతావృతమ్ ।
నర్మదాం చ నదీం దుర్గాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౮ ॥

తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణావేణీం మహానదీమ్ ।
వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౯ ॥

మేఖలానుత్కలాంచైవ దశార్ణనగరాణ్యపి ।

అవస్తిమభ్రవస్తిం చ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ 10 ॥

విదర్భాన్మృషికాంశ్చైవ రమ్యాన్మాహిషకానపి ।
తథా బజ్జాన్కలిజ్జాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమస్తతః ॥ 11 ॥

అనీవీక్ష్య దణ్డకారణ్యం సపర్వతనదీగుహమ్ ।
నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ 12 ॥

తథైవాన్ధ్రాంశ్చ పుణ్డ్రాంశ్చ చోలాన్పణ్డ్యాన్సకేరలాన్ ।
అయోముఖశ్చ గన్తవ్యః పర్వతో ధాతుమణ్డీతః ॥ 13 ॥

విచిత్రశిఖరః శ్రీమాంశ్చిత్రపుష్పితకాననః ।
సచన్దనవనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః ॥ 14 ॥

తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శివామ్ ।
తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతామస్సరోగణైః ॥ 15 ॥

తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహాజసమ్ ।
ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశమగస్త్యమృషిసత్తమమ్ ॥ 16 ॥

తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా ।
తామ్రపర్ణిం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మహానదీమ్ ॥ 17 ॥

సా చన్దనవనైర్దివ్యైః ప్రచ్ఛన్నా దీప్త శాలినీ ।
కాన్తేవ యువతిః కాన్తం సముద్రమవగాహతే ॥ 18 ॥

తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితమ్ ।
యుక్తం కవాటం పాణ్డ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ 19 ॥

తతః సముద్రమాసాద్య సమ్ప్రధార్యార్థనిశ్చయమ్ ।
అగస్త్యేనాన్తరే తత్ర సాగరే వినివేశితః ॥ 20 ॥

చిత్రనానానగః శ్రీమాన్మహేన్ద్రః పర్వతోత్తమః ।

జాతరూపమయః శ్రీమానవగాఢో మహార్థవమ్ || 21 ||

నానావిధైర్నగైః ఘల్లైర్లతాభిశ్చోపశోభితమ్ ।
దేవర్షియక్షప్రవరైరప్సరోభిశ్చ సేవితమ్ || 22 ||

సిద్ధచారణసజ్జైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్ ।
తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు || 23 ||

దీప్తపస్తస్యాపరే పారే శతయోజనమాయతః ।
అగమ్యా మానుషైర్దీప్తస్తం మార్గధ్వం సమంతతః ।
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః || 24 ||

స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః ।
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్షసమద్యుతేః || 25 ||

దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసి ।
అఙ్గారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజిని || 26 ||

తమతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్సముద్రే శతయోజనే ।
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః || 27 ||

చన్ద్రసూర్యాంశుసంజ్ఞాశః సాగరామ్బుసమావృతః ।
భ్రాజతే విపులైః శృంగైరమ్బరం విలిఖన్నివ || 28 ||

తస్యైకం కాంచనం శృంగం సేవతే యం దివాకరః ।
శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతే యం నిశాకరః || 29 ||

న తం కృతఘ్నాః పశ్యన్తి న నృశంసా న నాస్తికాః ।
ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః || 30 ||

తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షాః సూర్యవాన్నామ పర్వతః ।
అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ || 31 ||

తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః ।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సర్వకాలమనోహరైః ॥ 32 ॥

తత్ర భుక్త్వా వరాహాణి మూలాని చ ఫలాని చ ।
మథూని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః ॥ 33 ॥

తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుజ్జారో నామ పర్వతః ।
అగస్త్యభవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ 34 ॥

తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనమ్ ।
శరణం కాశ్చానం దివ్యం నానారత్నవిభూషితమ్ ॥ 35 ॥

తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ ।
విశాలరథ్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా ।
రక్షితా పన్నగైర్ఘోరైస్తీక్షదంష్ట్రైర్మహావిషైః ॥ 36 ॥

సర్పరాజో మహాఘోరో యస్యాం వసతి వాసుకిః ।
నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ ॥ 37 ॥

తం చ దేశమతిక్రమ్య మహాన్మషభసంస్థితః ।
సర్వరత్నమయః శ్రీమాన్మషభో నామ పర్వతః ॥ 38 ॥

గోశీర్షకం పద్మకం చ హరిశ్యామం చ చందనమ్ ।
దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభమ్ ॥ 39 ॥

న తు తచ్ఛాంతం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం చ కదాచన ।
రోహితా నామ గన్ధర్వా ఘోరా రక్షంతి తద్వనమ్ ॥ 40 ॥

తత్ర గన్ధర్వపతయః పశ్చాసూర్యసమప్రభాః ।
శైలూషో గ్రామణీర్భిక్షుః శుభ్రో బభ్రుస్తథైవ చ ॥ 41 ॥

అన్తే పృథివ్యా దుర్ధర్షాస్తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః ।
తతః పరం న వః సేవ్యః పితృలోకః సుదారుణః ।

రాజధానీ యమస్వైషా కష్టేన తమసావృతా ॥ 42 ॥

ఏతావదేవ యుష్మాభిర్వీరా వానరపుంగవాః ।
శక్యం విచేతుం గన్తుం వా నాతో గతిమతాం గతిః ॥ 43 ॥

సర్వమేతత్సమాలోక్య యచ్ఛాన్యదపి దృశ్యతే ।
గతిం విదిత్వా వైదేహ్యః సంనివర్తితమర్హథ ॥ 44 ॥

యస్తు మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి ।
మత్తుల్యవిభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి ॥ 45 ॥

తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్విశేషతః ।
కృతాపరాధో బహుశో మమ బన్ధుర్భవిష్యతి ॥ 46 ॥

అమితబలపరాక్రమా భవన్తో
విపులగుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః ।
మనుజపతిసుతాం యథా లభధ్వమ్
తదధిగుణం పురుషార్థమారభధ్వమ్ ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవస్తాన్తరీన్దక్షిణాం దిశమ్ ।
బుద్ధివిక్రమసంపన్నాన్వాన్వాయువేగసమాజ్ఞువే ॥ ౧ ॥

అథాహూయ మహాతేజాః సుషేణం నామ యూథపమ్ ।
తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురభీమవిక్రమమ్ ॥ ౨ ॥

అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యమభిగమ్య ప్రణమ్య చ ।
సాహాయ్యం కురు రామస్య కృత్యేఽస్మిన్నముపస్థితే ॥ ౩ ॥

వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
అభిగచ్ఛ దిశం సౌమ్య పశ్చిమాం వారుణీం ప్రభో ॥ ౪ ॥

సురాష్ట్రాన్సహ బాహ్లికాశ్శూరాభీరాన్స్తథైవ చ ।
స్థితాజ్ఞానపదాన్రమ్యాన్విపులాని పురాణి చ ॥ ౫ ॥

పుంనాగగహనం కుక్షిం బహుతోద్ధాలకాకులమ్ ।
తథా కేతకషణ్డాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః ॥ ౬ ॥

ప్రత్యక్సోగ్రోతాగమాశ్చైవ నద్యః శీతజలాః శివాః ।
తాపసానామరణ్యాని కాంతారా గిరయశ్చ యే ॥ ౭ ॥

గిరిజాలావృతాం దుర్గాం మార్గిత్వా పశ్చిమాం దిశమ్ ।
తతః పశ్చిమమాసాద్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ ।
తిమి నక్రాయుత జలమక్షోభ్యమథ వానరః ॥ ౮ ॥

తతః కేతకషణ్డేషు తమాలగహనేషు చ ।
కపయో విహరిష్యంతి నారికేలవనేషు చ ॥ ౯ ॥

తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ ।
మరీచిపత్తనం చైవ రమ్యం చైవ జటీపురమ్ ॥ 10 ॥

అవన్తిమజ్జతోపాం చ తథా చాలక్షితం వనమ్ ।
రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్తనాని తతస్తతః ॥ 11 ॥

సిన్ధుసాగరయోశ్చైవ సజ్జమే తత్ర పర్వతః ।
మహాన్దేమగిరిర్నామ శతశృజ్ఞో మహాద్రుమః ॥ 12 ॥

తస్య ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమాః స్థితాః ।
తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయన్తి తే ॥ 13 ॥

తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృజ్గతాశ్చ యే ।
దృప్తాస్తృప్తాశ్చ మాతజ్ఞాస్తోయదస్వననిఃస్వనాః ।
విచరన్తి విశాలేఽస్మిన్స్తోయపూర్ణే సమన్తతః ॥ 14 ॥

తస్య శృజ్గం దివస్పర్శం కాఞ్చనం చిత్రపాదపమ్ ।
సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః ॥ 15 ॥

కోటిం తత్ర సముద్రే తు కాఞ్చనీం శతయోజనమ్ ।
దుర్ధర్శాం పరియాత్రస్య గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ 16 ॥

కోట్యస్తత్ర చతుర్వింశద్దన్ధర్వాణాం తరస్వినామ్ ।
వసన్త్యగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణామ్ ॥ 17 ॥

నాత్యాసాదయితవ్యాస్తే వానరైర్భీమవిక్రమైః ।
నాదేయం చ ఫలం తస్మాద్దేశాత్కిఞ్చత్ప్రవజ్జమైః ॥ 18 ॥

దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః ।
ఫలమూలాని తే తత్ర రక్షన్తే భీమవిక్రమాః ॥ 19 ॥

తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ ।
న హి తేభ్యో భయం కిఞ్చిత్కపిత్వమనువర్తతామ్ ॥ 20 ॥

చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్నామ పర్వతః ।
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ 21 ॥

తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవమ్ ।
ఆజహార తతశ్చక్రం శఙ్ఖం చ పురుషోత్తమః ॥ 22 ॥

తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 23 ॥

యోజనాని చతుఃషష్టిర్వరాహో నామ పర్వతః ।
సువర్ణశృంగః సుశ్రీమానగాధే వరుణాలయే ॥ 24 ॥

తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురమ్ ।
యస్మిన్వస్తి దుష్టాత్మా నరకో నామ గుహాసు చ ॥ 25 ॥

తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 26 ॥

తమతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం కాంచనాన్తరనిర్దరః ।
పర్వతః సర్వసౌవర్ణో ధారా ప్రసవణాయుతః ॥ 27 ॥

తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహో వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః ।
అభిగర్హన్తి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః ॥ 28 ॥

తస్మిన్హరిహయః శ్రీమాన్మహేన్ద్రః పాకశాసనః ।
అభిషిక్తః సురై రాజా మేఘవాన్నామ పర్వతః ॥ 29 ॥

తమతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం మహేన్ద్రపరిపాలితమ్ ।
షష్టిం గిరిసహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ ॥ 30 ॥

తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః ।
జాతరూపమయైర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః ॥ 31 ॥

తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తమపర్వతః ।
ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైతో దత్తవరః పురా ॥ 32 ॥

తేనైవముక్తః శైలేన్ద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః ।
మత్ప్రసాదాదభిష్యంతి దివరాత్రౌ చ కాఞ్చనాః ॥ 33 ॥

త్వయి యే చాపి వత్స్యంతి దేవగన్ధర్వదానవాః ।
తే భవిష్యంతి రక్తాశ్చ ప్రభయా కాఞ్చనప్రభాః ॥ 34 ॥

ఆదిత్యా వసవో రుద్రా మరుతశ్చ దివౌకసః ।
ఆగమ్య పశ్చిమాం సన్ధ్యాం మేరుముత్తమపర్వతమ్ ॥ 35 ॥

ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః ।
అదృశ్యః సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్ ॥ 36 ॥

యోజనానాం సహస్రాణి దశతాని దివాకరః ।
ముహూర్తార్ధేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్ఛయమ్ ॥ 37 ॥

శృజ్ఞే తస్య మహద్ధివ్యం భవనం సూర్యసంనిభమ్ ।
ప్రాసాదగుణసమ్బాధం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ 38 ॥

శోభితం తరుభిశ్చిత్రైర్నానాపక్షిసమాకులైః ।
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ 39 ॥

అన్తరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్ ।
జాతరూపమయః శ్రీమాన్భ్రాజతే చిత్రవేదికః ॥ 40 ॥

తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరఃసు చ సరిత్సు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 41 ॥

యత్ర తిష్ఠతి ధర్మాత్మా తపసా స్వేన భావితః ।
మేరుసావర్ణిరీత్యేవ ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః ॥ 42 ॥

ప్రప్తవ్యో మేరుసావర్ణిర్మహర్షిః సూర్యసంనిభః ।
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి ॥ 43 ॥

ఏతావజ్జీవతోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే ।
కృత్వా వితిమిరం సర్వమస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్ ॥ 44 ॥

ఏతావద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుజ్జవాః ।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ ॥ 45 ॥

అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
అస్తం పర్వతమాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత ॥ 46 ॥

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్వధ్యో భవేన్మమ ।
సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి ॥ 47 ॥

శ్రోతవ్యం సర్వమేతస్య భవద్భిర్ద్విష్ట కారిభిః ।
గురురేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః ॥ 48 ॥

భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వకర్మసు ।
ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్ ॥ 49 ॥

దృష్టాయాం తు నరేన్ద్రస్యా పత్న్యామమితతేజసః ।
కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా ॥ 50 ॥

అతోఽన్యదపి యత్కించత్కార్యస్యాస్య హితం భవేత్ ।
సమృధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితమ్ ॥ 51 ॥

తతః సుషేణ ప్రముఖాః ప్లవజ్గమాః
సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య ।
ఆమన్త్య సర్వే ప్లవగాధిపం తే
జగ్ముర్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తామ్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

తతః సన్దిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశమ్ ।
వీరం శతబలిం నామ వానరం వానరర్షభః ॥ ౧ ॥

ఉవాచ రాజా మన్రజ్ఞః సర్వవానరసమ్మతమ్ ।
వాక్యమాత్మహితం వైవ రామస్య చ హితం తథా ॥ ౨ ॥

వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసామ్ ।
వైవస్వత సుతైః సార్థం ప్రతిష్ఠస్వ స్వమన్త్రిభిః ॥ ౩ ॥

దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్ ।
సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీమనిన్దితామ్ ॥ ౪ ॥

అస్మిన్కార్యే వినివృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే ।
ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః ॥ ౫ ॥

కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా ।
తస్య చేత్ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ ౬ ॥

ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా ।
తథా భవద్భిః కర్తవ్యమస్మత్ప్రియహితైషిభిః ॥ ౭ ॥

అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః ।
అస్మాసు చాగతప్రీతీ రామః పరపురంజయః ॥ ౮ ॥

ఇమాని వనదుర్గాణి నద్యః శైలాన్తరాణి చ ।
భవంతః పరిమార్గంస్తు బుద్ధివిక్రమసమ్పదా ॥ ౯ ॥

తత్ర మ్లేచ్ఛాన్పులిన్దాంశ్చ శూరసేనాన్స్తథైవ చ ।

ప్రస్థాలాన్భరతాన్జైవ కురూంశ్చ సహ మధ్యకైః ॥ 10 ॥

కామ్బాజాన్యవనాన్జైవ శకానారట్టకానపి ।
బాహ్లాకాన్యపికాన్జైవ పౌరవానథ టజ్కణాన్ ॥ 11 ॥

చీనాన్పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః ।
అన్విష్య దరదాన్జైవ హిమవన్తం విచిన్వథ ॥ 12 ॥

తోధ్రపద్మకషణ్డేషు దేవదారువనేషు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 13 ॥

తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవగన్ధర్వసేవితమ్ ।
కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ ॥ 14 ॥

మహత్సు తస్య శృణ్గేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ ।
విచినుధ్వం మహాభాగాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ ॥ 15 ॥

తమతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం హేమవర్గం మహాగిరిమ్ ।
తతః సుదర్శనం నామ పర్వతం గన్తుమర్హథ ॥ 16 ॥

తస్య కాననషణ్డేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 17 ॥

తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శతయోజనమ్ ।
అపర్వతనదీ వృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితమ్ ॥ 18 ॥

తం తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాన్తారం రోమహర్షణమ్ ।
కైలాసం పాణ్డూరం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ ॥ 19 ॥

తత్ర పాణ్డూరమేఘాభం జామ్బూనదపరిష్కృతమ్ ।
కుబేరభవనం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ 20 ॥

విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా ।

హంసకారణవాక్పీఠా అప్పరోగణసేవితా ॥ 21 ॥

తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూతనమస్కృతః ।
ధనదో రమతే శ్రీమాన్మహ్మకైః సహ యక్షరాట్ ॥ 22 ॥

తస్య చన్ద్రనికశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ ।
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ 23 ॥

క్రౌఞ్చం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్ ।
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్స్మృతమ్ ॥ 24 ॥

వసన్తి హి మహాత్మానస్తత్ర సూర్యసమప్రభాః ।
దేవైరప్యర్చితాః సమ్యగ్దేవరూపా మహర్షయః ॥ 25 ॥

క్రౌఞ్చస్య తు గుహాశ్చన్యాః సానూని శిఖరాణి చ ।
నిర్దరాశ్చ నితమ్బాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః ॥ 26 ॥

క్రౌఞ్చస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తతస్తతః ।
అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయమ్ ॥ 27 ॥

న గతిస్తత్ర భూతానాం దేవదానవరక్షసామ్ ।
స చ సర్వైర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థభూధరః ॥ 28 ॥

క్రౌఞ్చం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః ।
మయస్య భవనం తత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్ ॥ 29 ॥

మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థకన్దరః ।
స్త్రీణామశ్వముఖీనాం చ నికేతాస్తత్ర తత్ర తు ॥ 30 ॥

తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితమ్ ।
సిద్ధా వైఖానసాస్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః ॥ 31 ॥

వన్ధ్యాస్తే తు తపఃసిద్ధాస్తాపసా వీతకల్మషాః ।
ప్రష్టవ్యాశ్చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తం వినయాన్వితైః ॥ 32 ॥

హేమపుష్కరసంఘాన్నం తత్ర వైఖానసం సరః ।
తరుణాదిత్యసంక్రాంతైర్హస్తైర్విచరితం శుభైః ॥ 33 ॥

ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సర్వభౌమ ఇతి స్మృతః ।
గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః ॥ 34 ॥

తత్సారః సమతిక్రమ్య నష్టచన్ద్రదివాకరమ్ ।
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదిమత్ ॥ 35 ॥

గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశతే ।
విశ్రామ్యద్భిస్తపః సిద్ధైర్దేవకల్పైః స్వయమ్పుభైః ॥ 36 ॥

తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా ।
ఉభయోస్తీరయోర్యస్యాః కీచకా నామ వేణవః ॥ 37 ॥

తే నయన్తి పరం తీరం సిద్ధాన్ప్రత్యానయన్తి చ ।
ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రియాః ॥ 38 ॥

తతః కాఞ్చనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః ।
నీలవైడూర్యపత్రాఢ్యా నద్యస్తత్ర సహస్రశః ॥ 39 ॥

రక్తోత్పలవనైశ్చాత్ర మణితాశ్చ హిరణ్మయైః ।
తరుణాదిత్యసదృశైర్భాన్తి తత్ర జలాశయాః ॥ 40 ॥

మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాఞ్చనప్రభ కేసరైః ।
నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశః సర్వతోవృతః ॥ 41 ॥

నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః ।
ఉదూభతపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః ॥ 42 ॥

సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాఢా నగోత్తమైః ।
జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః ॥ 43 ॥

నిత్యపుష్పఫలాశ్చత్ర నగాః పత్రరథాకులాః ।
దివ్యగన్ధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్సృవన్తి చ ॥ 44 ॥

నానాకారాణి వాసాంసి ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః ।
ముక్తావైదుర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ ॥ 45 ॥

స్త్రీణాం యాన్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ ।
సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః ॥ 46 ॥

మహార్వాణి విచిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః ।
శయనాని ప్రసూయన్తే చిత్రాస్తారణవన్తి చ ॥ 47 ॥

మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలన్త్యత్రాపరే ద్రుమాః ।
పానాని చ మహార్వాణి భిక్ష్యాణి వివిధాని చ ॥ 48 ॥

స్త్రీయశ్చ గుణసమ్పన్నా రూపయౌవనలక్ష్మితాః ।
గన్ధర్వాః కింనరా సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తథా ।
రమన్తే సహితాస్తత్ర నారీభిర్భాస్కరప్రభాః ॥ 49 ॥

సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః ।
సర్వే కామార్థసహితా వసన్తి సహ యోషితః ॥ 50 ॥

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః సోత్కృష్టహాసితస్వనః ।
శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోహరః ॥ 51 ॥

తత్ర నాముదితః కశ్చిన్నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః ।
అహన్యహని వర్ధన్తే గుణాస్తత్ర మనోరమాః ॥ 52 ॥

సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరస్తోయసాం నిధిః ।
తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ ॥ 53 ॥

ఇన్ద్రోకగతా యే చ బ్రహ్మోకగతాశ్చ యే ।
దేవాస్తం సమవేక్షస్తే గిరిరాజం దివం గతమ్ ॥ 54 ॥

స తు దేవో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే ।
సూర్యలక్ష్మ్యభివిజ్ఞేయస్తపసేవ వివస్వతా ॥ 55 ॥

భగవానపి విశ్వాత్మా శమ్భురేకాదశాత్మకః ।
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః ॥ 56 ॥

న కథింశ్చన గన్తవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః ।
అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః ॥ 57 ॥

సా హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః ।
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ ॥ 58 ॥

ఏతావద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంజవాః ।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ ॥ 59 ॥

సర్వమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్ ।
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః ॥ 60 ॥

తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియమ్
మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రియమ్ ।
కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా
విదేహజా దర్శనజేన కర్మణా ॥ 61 ॥

తతః కృతార్థాః సహితాః సబాన్ధవా
మయార్చితాః సర్వగుణైర్మనోరమైః ।
చరిష్యథోర్విం ప్రతిశాస్త్రశత్రవః
సహస్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః ॥ 62 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనుమత్యర్థముక్తవాన్ ।
స హి తస్మిన్తరిశ్రేష్ఠే నిశ్చిత్తార్థోఽర్థసాధనే ॥ ౧ ॥

న భూమౌ నాన్తరిక్షే వా నామ్భరే నామరాలయే ।
నాప్సు వా గతిసంఘం తే పశ్యామి హరిపుంజవ ॥ ౨ ॥

సాసురాః సహగన్ధర్వాః సనాగనరదేవతాః ।
విదితాః సర్వలోకాస్తే ససాగరధరాధరాః ॥ ౩ ॥

గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే ।
పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహాజనః ॥ ౪ ॥

తేజసా వాపి తే భూతం సమం భువి న విద్యతే ।
తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ ॥ ౫ ॥

త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః ।
దేశకాలానువృత్తశ్చ నయశ్చ నయపణ్డిత ॥ ౬ ॥

తతః కార్యసమాసంఘమవగమ్య హనూమతి ।
విదిత్వా హనుమంతం చ చింతయామాస రాఘవః ॥ ౭ ॥

సర్వథా నిశ్చిత్తార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః ।
నిశ్చిత్తార్థతరశ్చాపి హనూమాన్కార్యసాధనే ॥ ౮ ॥

తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః ।
భర్తా పరిగృహీతస్య ధ్రువః కార్యఫలోదయః ॥ ౯ ॥

తం సమీక్ష్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిమ్ ।

కృతార్థ ఇవ సంవృతః ప్రహృష్టేన్ద్రియమానసః ॥ 10 ॥

దదౌ తస్య తతః ప్రీతః స్వనామాజ్కౌపశోభితమ్ ।
అఙ్గులీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరస్తపః ॥ 11 ॥

అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నాన జనకాత్మజా ।
మత్సకాశాదనుప్రాప్తమనుద్విగ్నానుపశ్యతి ॥ 12 ॥

వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః ।
సుగ్రీవస్య చ సన్దేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే ॥ 13 ॥

స తద్గుహ్య హరిశ్రేష్ఠః స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాఙ్గాలిః ।
వన్దిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః ॥ 14 ॥

స తత్ప్రకర్షన్వరిణాం బలం మహద్-
బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపి ।
గతాముఖదే వ్యోమ్ని విశుద్ధమణ్డలః
శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః ॥ 15 ॥

అతిబలబలమాశ్రితస్తవాహమ్
హరివరవిక్రమవిక్రమైరనలైః ।
పవనసుత యథాభిగమ్యతే సా
జనకసుతా హనుమన్స్తథా కురుష్వ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

తదుగ్రశాసనం భర్తుర్విజ్ఞాయ హరిపుంజవాః ।
శలభా ఇవ సశ్చాద్య మేదినీం సమప్రతస్థిరే ॥ 1 ॥

రామః ప్రసవణే తస్మిన్నవసత్సహలక్షణః ।
ప్రతీక్షమాణస్తం మాసం యః సీతాధిగమే కృతః ॥ 2 ॥

ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజసమావృతామ్ ।
ప్రతస్థే సహసా వీరో హరిః శతబలిస్తదా ॥ 3 ॥

పూర్వాం దిశం ప్రతి యయా వినతో హరియూథపః ॥ 4 ॥

తారాజ్గదాది సహితః ప్లవగః పవనాత్మజః ।
అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః ॥ 5 ॥

పశ్చిమాం తు దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః ।
ప్రతస్థే హరిశార్దూలో భృశం వరుణపాలితామ్ ॥ 6 ॥

తతః సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథా తథమ్ ।
కపినేనా పతీన్ముఖ్యాన్ముమోద సుఖితః సుఖమ్ ॥ 7 ॥

ఏవం సశ్చోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః ।
స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాః సమప్రతస్థిరే ॥ 8 ॥

నదంతశ్చన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవగ్మహాః ।
క్షేలంతో ధావమానాశ్చ యయుః ప్లవగసత్తమాః ।
ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణమ్ ॥ 9 ॥

అహమేకో హనిష్యామి ప్రాప్తం రావణమాహవే ।
తతశ్చోన్ముథ్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజామ్ ॥ 10 ॥

వేపమానం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి ।
ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాలాదపి జానకీమ్ ॥ 11 ॥

విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్దారయిష్యామ్యహం గిరీన్ ।
ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్ ॥ 12 ॥

అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః ।
శతం యోజనసంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహమ్ ॥ 13 ॥

భూతలే సాగరే వాపి వైలేషు చ వనేషు చ ।
పాతాలస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః ॥ 14 ॥

ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః ।
ఊచుశ్చ వచనం తస్మిన్హరిరాజస్య సంనిధౌ ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పంచాచత్వారింశః సర్గః ॥

గతేషు వానరేంద్రేషు రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।
కథం భవాన్వివాజితే సర్వం వై మణ్డలం భువః ॥ ౧ ॥

సుగ్రీవస్తు తతో రామమువాచ ప్రణతాత్మవాన్ ।
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యానేః విస్తరేణ నరర్షభ ॥ ౨ ॥

యదా తు దున్దభిం నామ దానవం మహిషాకృతిమ్ ।
పరికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతమ్ ॥ ౩ ॥

తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహాం ప్రతి ।
వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా ॥ ౪ ॥

తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహాద్వారివినీతవత్ ।
న చ నిష్క్రమతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే ॥ ౫ ॥

తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్ ।
తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృశోకవిషార్దితః ॥ ౬ ॥

అథాహం కృతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః ।
శిలాపర్వతసంక్రాశా బిలద్వారి మయా కృతా ।
అశక్నువన్నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి ॥ ౭ ॥

తతోఽహమాగాం కిష్కిన్ధాం నిరాశస్తస్య జీవితే ।
రాజ్యం చ సుమహత్ప్రాప్తం తారా చ రుమయా సహ ।
మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః ॥ ౮ ॥

ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవర్షభమ్ ।
తతోఽహమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్భయయన్త్రితః ॥ ౯ ॥

స మాం జిఘాంసుర్ధుష్టాత్మా వాలీ ప్రవ్యథితేన్ద్రియః ।
పరిలాకయతే క్రోధాద్ధావంతం సచివైః సహ ॥ 10 ॥

తతోఽహం వాలినా తేన సానుబంధః ప్రధావితః ।
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్వనాని నగరాణి చ ॥ 11 ॥

ఆదర్శతలసంక్రాశా తతో వై పృథివీ మయా ।
అలాతచక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్తదా ॥ 12 ॥

తతః పూర్వమహం గత్వా దక్షిణామహమాశ్రితః ।
దిశం చ పశ్చిమాం భూయో గతోఽస్మి భయశజ్జితః ।
ఉత్తరాం తు దిశం యాంతం హనుమాన్మామథాబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్యథా వాలీ హరీశ్వరః ।
మతజ్ఞేన తదా శప్తో హ్యస్మిన్నాశ్రమమణ్డలే ॥ 14 ॥

ప్రవిశేద్యది వా వాలీ మూర్ధాస్య శతథా భవేత్ ।
తత్ర వాసః సుఖోఽస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి ॥ 15 ॥

తతః పర్వతమాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ ।
న వివేశ తదా వాలీ మతఙ్గస్య భయాత్తదా ॥ 16 ॥

ఏవం మయా తదా రాజన్ప్రత్యక్షముపలక్షితమ్ ।
పృథివీమణ్డలం కృత్స్నం గుహామస్మ్యాగతస్తతః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

దర్శనార్థం తు వైదేహ్యః సర్వతః కపియూథపాః ।
వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురజ్ఞాసా ॥ ౧ ॥

సరాంసి సరితః కక్షానాకాశం నగరాణి చ ।
నదీదుర్గాంస్తథా శైలాన్విచిన్వన్తి సమన్తతః ॥ ౨ ॥

సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాన్సర్వే వానరయూథపాః ।
ప్రదేశాన్ప్రవిచిన్వన్తి సశైలవనకాననాన్ ॥ ౩ ॥

విచిన్త్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః ।
సమాయాన్తి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేశు వానరాః ॥ ౪ ॥

సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాః సఫలాన్ద్రుమాన్ ।
ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుః సర్వేష్వహాసు తే ॥ ౫ ॥

తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్రవణం గతాః ।
కపిరాజేన సజ్గమ్య నిరాశాః కపియూథపాః ॥ ౬ ॥

విచిత్త్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైః సహ ।
అదృష్ట్వా వినతః సీతామాజగామ మహాబలః ॥ ౭ ॥

ఉత్తరాం తు దిశం సర్వాం విచిత్త్య స మహాకపిః ।
ఆగతః సహ సైన్యేన వీరః శతబలిస్తదా ॥ ౮ ॥

సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్త్య సహ వానరైః ।
సమేత్య మాసే సమూర్పరే సుగ్రీవముపచక్రమే ॥ ౯ ॥

తం ప్రస్రవణప్రృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ ।

ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రువన్ || 10 ||

విచితాః పర్వతాః సర్వే వనాని నగరాణి చ ।
నిమ్నగాః సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాస్తథా || 11 ||

గుహాశ్చ విచితాః సర్వా యాస్త్యయా పరికీర్తితాః ।
విచితాశ్చ మహాగుల్మ లతావితతసంతతాః || 12 ||

గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ ।
సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితాని హతాని చ ।
యే చైవ గహనా దేశా విచితాస్తే పునః పునః || 13 ||

ఉదారసత్త్వాభిజనో మహాత్మా
స మైథిలీం ద్రక్ష్యతి వానరేంద్రః ।
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్ || 14 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే షట్చత్వారింశః సర్గః ||

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

సహతారాజ్ఞదాభ్యాం తు గత్వా స హనుమాన్కపిః ।
సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశముపచక్రమే ॥ 1 ॥

స తు దూరముపాగమ్య సర్వైస్తైః కపిసత్తమైః ।
విచినోతి స్మ విన్ధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ ॥ 2 ॥

పర్వతాగ్రాన్నదీదుర్గాన్సరాంసి విపులాన్ద్రుమాన్ ।
వృక్షషణ్డాంశ్చ వివిధాన్పర్వతాన్ఘనపాదపాన్ ॥ 3 ॥

అన్వేషమాణాస్తే సర్వే వానరాః సర్వతో దిశమ్ ।
న సీతాం దదృశుర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ 4 ॥

తే భక్షయంతో మూలాని ఫలాని వివిధాని చ ।
అన్వేషమాణా దుర్ధర్షా న్యవసంస్తత్ర తత్ర హ ।
స తు దేశో దురన్వేషో గుహాగహనవాన్మహాన్ ॥ 5 ॥

త్యక్త్వా తు తం తదా దేశం సర్వే వై హరియూథపాః ।
దేశమన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః ॥ 6 ॥

యత్ర వన్ధ్యఫలా వృక్షా విపుష్పాః పర్ణవర్జితాః ।
నిస్తోయాః సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభమ్ ॥ 7 ॥

న సన్తి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః ।
శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః ॥ 8 ॥

స్నిగ్ధపత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః ఫుల్లపఙ్కజాః ।
ప్రేక్షణీయాః సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చాపి వర్జితాః ॥ 9 ॥

కణ్ణుర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః ।
మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రధర్షణః ॥ 10 ॥

తస్య తస్మిన్వనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః ।
ప్రనష్టో జీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తత్ర మహామునిః ॥ 11 ॥

తేన ధర్మాత్మనా శప్తం కృతస్సం తత్ర మహద్వనమ్ ।
అశరణ్యం దురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితమ్ ॥ 12 ॥

తస్య తే కాననాంతాంస్తు గిరీణాం కన్దరాణీ చ ।
ప్రభవాని నదీనాంశ్చ విచిన్వన్తి సమాహితాః ॥ 13 ॥

తత్ర చాపి మహాత్మానో నాపశ్యజ్ఞానకాత్మజామ్ ।
హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః ॥ 14 ॥

తే ప్రవిశ్య తు తం భీమం లతాగుల్మసమావృతమ్ ।
దదృశుః క్రూరకర్మాణమసురం సురనిర్భయమ్ ॥ 15 ॥

తం దృష్ట్వా వనరా ఘోరం స్థితం శైలమివాపరమ్ ।
గాఢం పరిహితాః సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమమ్ ॥ 16 ॥

సోఽపి తాన్వానరాన్సర్వాన్సప్తాః స్థేత్యబ్రవీదబ్రహ్మణీ ।
అభ్యధావత సజ్కృద్ధో ముష్టిముద్యమ్య సంహితమ్ ॥ 17 ॥

తమాపతంతం సహసా వాలిపుత్రోఽఙ్గదస్తదా ॥ 18 ॥
స వాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్యమన్ ॥ 19 ॥

అసురో న్యపతద్భూమౌ పర్వస్త ఇవ పర్వతః ।
తే తు తస్మిన్నిరుచ్ఛాప్తే వానరా జితకాశినః ।
వ్యచిన్వన్ప్రాయశస్తత్ర సర్వం తద్గిరిగహ్వరమ్ ॥ 20 ॥

విచితం తు తతః కృత్వా సర్వే తే కాననం పునః ।
అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశుర్గిరిగహ్వరమ్ ॥ 21 ॥

తే విచిన్త్య పునః ఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః ।

ఏకాన్తే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్దీనమానసాః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

అథాఙ్గదస్తదా సర్వాన్వానరానిదమబ్రవీత్ ।
పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః ॥ 1 ॥

వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ ।
దర్యో గిరిగుహశ్చైవ విచితా నః సమస్తతః ॥ 2 ॥

తత్ర తత్ర సహస్మాభిర్జానకీ న చ దృశ్యతే ।
తద్వా రక్షో హృతా యేన సీతా సురసుతోపమా ॥ 3 ॥

కాలశ్చ నో మహాన్యాతః సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః ।
తస్మాద్భవంతః సహితా విచిన్వన్తు సమస్తతః ॥ 4 ॥

విహాయ తస్మిం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితామ్ ।
విచిన్వన్తు యథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజామ్ ॥ 5 ॥

అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయమ్ ।
కార్యసిద్ధికరాణ్యాహుస్తస్మాదేతద్భ్రవీమ్యహమ్ ॥ 6 ॥

అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వన్తు వనౌకసః ।
భేదం త్యక్త్వా పునః సర్వం వనమేతద్విచీయతామ్ ॥ 7 ॥

అవశ్యం క్రియమాణస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్ ।
అలం నిర్వేదమాగమ్య న హి నో మలినం క్షమమ్ ॥ 8 ॥

సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణదణ్డశ్చ వానరాః ।
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః ॥ 9 ॥

హితార్థమేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే ।

ఉచ్యతాం వా ఙ్గమం యన్నః సర్వేషామేవ వానరాః ॥ 10 ॥

అఙ్గదస్య వచః శ్రుత్వా వచనం గన్ధమాదనః ।
ఉవాచావ్యక్తయా వాచా పిపాసా శ్రమఖిన్నయా ॥ 11 ॥

సదృశం ఖలు వో వాక్యమఙ్గదో యదువాచ హ ।
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామస్య భాషితమ్ ॥ 12 ॥

పునర్మార్గామహే శైలాన్కన్దరాంశ్చ దరీస్తథా ।
కాననాని చ శూన్యాని గిరిప్రస్రవణాని చ ॥ 13 ॥

యథోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
విచిన్వన్తు వనం సర్వే గిరిదుర్గాణి సర్వశః ॥ 14 ॥

తతః సముత్థాయ పునర్వానరాస్తే మహాబలాః ।
విన్యకాననసంక్లిరాం విచేరుర్దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 15 ॥

తే శారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్రజతపర్వతమ్ ।
శృంగవన్తం దరీవన్తమధిరుహ్య చ వానరాః ॥ 16 ॥

తత్ర లోధ్రవనం రమ్యం సప్తపర్ణవనాని చ ।
విచిన్వన్తో హరివరాః సీతాదర్శనకాఙ్క్షిణః ॥ 17 ॥

తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాంతా విపులవిక్రమాః ।
న పశ్యన్తి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్ ॥ 18 ॥

తే తు దృష్టిగతం కృత్వా తం శైలం బహుకన్దరమ్ ।
అవారోహన్త హరయో వీక్షమాణాః సమన్తతః ॥ 19 ॥

అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాంతా విగతచేతసః ।
స్థిత్యా ముహూర్తం తత్రాథ వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ 20 ॥

తే ముహూర్తం సమాశ్వస్తాః కిఞ్చిద్భగ్నపరిశ్రమాః ।

పునరేవోద్యతాః కృతాన్నం మార్గితుం దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 21 ॥

హనుమత్ప్రముఖాస్తే తు ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః ।
విన్ధ్యమేవాదితస్తావద్విచేరుస్తే సమంతతః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

సహ తారాజ్గదాభ్యాం తు సజ్జమ్య హనుమాన్కపిః ।
విచినోతి స్మ విన్ధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ ॥ 1 ॥

సింహశార్దూలజుష్టాశ్చ గుహాశ్చ పరితస్తథా ।
విషమేషు నగేన్ద్రస్య మహాప్రసవణేషు చ ॥ 2 ॥

తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ 3 ॥

స హి దేశో దురన్వేషో గుహా గహనవాన్మహాన్ ।
తత్ర వాయుసుతః సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతమ్ ॥ 4 ॥

పరస్పరేణ రహితా అన్యోన్యస్యావిదూరతః ।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ॥ 5 ॥

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాజ్ఞామ్బవానపి ।
అజ్గదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః ॥ 6 ॥

గిరిజాలావృతాన్దేశాన్మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశమ్ ।
క్షుత్పిపాసా పరీతాశ్చ శ్రాన్తాశ్చ సలిలార్థినః ।
అవకీర్ణం లతావృక్షైర్దదృశుస్తే మహాబిలమ్ ॥ 7 ॥

తతః క్రౌఞ్చాశ్చ హంసాశ్చ సారసాశ్చాపి నిష్క్రమన్ ।
జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాజ్ఞాః పద్మరేణుభిః ॥ 8 ॥

తతస్తద్భిలమాసాద్య సుగన్ధి దురతిక్రమమ్ ।
విస్మయవ్యగ్రమనసో బభూవుర్వానరర్షభాః ॥ 9 ॥

సంజాతపరిశక్కాస్తే తద్భిలం ప్లవగోత్తమాః ।
అభ్యపద్యంత సంహృష్టాస్తేజోవంతో మహాబలాః ॥ 10 ॥

తతః పర్వతకూటాభో హనుమాన్మారుతాత్మజః ।
అబ్రవీద్వానరాన్సర్వాన్కాంతార వనకోవిదః ॥ 11 ॥

గిరిజాలావృతాన్దేశాన్మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశమ్ ।
వయం సర్వే పరిశ్రాంతా న చ పశ్యామి మైథిలీమ్ ॥ 12 ॥

అస్మాచ్ఛాపి బిలాద్ధంసాః క్రౌఞ్చాశ్చ సహ సారసైః ।
జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వశః ॥ 13 ॥

నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా యది వా హ్రదః ।
తథా చేమే బిలద్వారే స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః ॥ 14 ॥

ఇత్యుక్తాస్తద్బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతమ్ ।
అచన్ద్రసూర్యం హరయో దదృశు రోమహర్షణమ్ ॥ 15 ॥

తతస్తస్మిన్బిలే దుర్గే నానాపాదపసంజులే ।
అన్యోన్యం సమృద్ధిష్యజ్య జగ్ముర్యోజనమన్తరమ్ ॥ 16 ॥

తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సమ్భ్రాంతాః సలిలార్థినః ।
పరిపేతుర్బిలే తస్మిన్కఞ్చిత్కాలమతన్ద్రితాః ॥ 17 ॥

తే కృశా దీనవదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః ।
ఆలోకం దదృశుర్వీరా నిరాశా జీవితే తదా ॥ 18 ॥

తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం వనమ్ ।
దదృశుః కాఞ్చనాన్వృణ్ణాన్దీప్తవైశ్వానరప్రభాన్ ॥ 19 ॥

సాలాన్స్తాలాంశ్చ పుంనాగాన్కకుభాన్వజ్జులన్ధవాన్ ।
చమృకాన్నాగవృణ్ణాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ 20 ॥

తరుణాదిత్యసంజ్ఞాశాన్వైదూర్యమయవేదికాన్ ।
నీలవైదూర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః ॥ 21 ॥

మహద్భిః కాఞ్చనైర్వృక్షైర్వృతం బాలార్క సంనిభైః ।
జాతరూపమయైర్మత్స్యైర్మహద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః ॥ 22 ॥

నలినీస్తత్ర దదృశుః ప్రసన్నసలిలాయుతాః ।
కాఞ్చనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ ॥ 23 ॥

తపనీయగవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ ।
హైమరాజతభౌమాని వైడూర్యమణిమన్తి చ ॥ 24 ॥

దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః ।
పుష్పితాన్ఫలినో వృక్షాన్ప్రవాలమణిసంనిభాన్ ॥ 25 ॥

కాఞ్చనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమస్తతః ।
మణికాఞ్చనచిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥ 26 ॥

మహార్హాణి చ యానాని దదృశుస్తే సమస్తతః ।
హైమరాజతకాంస్యానాం భాజనానాం చ సఞ్చయాన్ ॥ 27 ॥

అగరూణాం చ దివ్యానాం చన్దనానాం చ సఞ్చయాన్ ।
శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ 28 ॥

మహార్హాణి చ పానాని మధూని రసవన్తి చ ।
దివ్యానామమ్బరాణాం చ మహార్హాణాం చ సఞ్చయాన్ ।
కమ్బలానాం చ చిత్రాణామజినానాం చ సఞ్చయాన్ ॥ 29 ॥

తత్ర తత్ర విచిన్వన్తో బిలే తత్ర మహాప్రభాః ।
దదృశుర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాఞ్చిదదూరతః ॥ 30 ॥

తాం దృష్ట్వా భృశసన్తస్తాశ్చిరకృష్ణాజినామ్బరామ్ ।
తాపసీం నియతాహారాం జ్వలన్తీమివ తేజసా ॥ 31 ॥

తతో హనూమాన్గిరిసంనికాశః
కృతాఞ్జలిస్తామభివాద్య వృద్ధామ్ ।

పప్రచ్చ కా త్వం భవనం బిలం చ
రత్నాని చేమాని వదస్వ కస్య ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

ఇత్యుక్త్వా హనుమాన్స్తత్ర పునః కృష్ణాజినామ్బరామ్ ।
అబ్రవీత్తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ॥ 1 ॥

ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతమ్ ।
క్షుత్పిపాసా పరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః ॥ 2 ॥

మహద్ధిరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః ।
ఇమాన్స్తేవం విధాన్భవాన్వివిధానద్భుతోపమాన్ ।
దృష్ట్వా వయం ప్రవ్యథితాః సమ్భ్రాంతా నష్టచేతసః ॥ 3 ॥

కస్యేమే కాఞ్చనా వృక్షస్తరుణాదిత్యసంనిభాః ।
శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ 4 ॥

కాఞ్చనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ ।
తపనీయ గవాక్షాణి మణిజాలావృతాని చ ॥ 5 ॥

పుష్పితాః ఫాలవన్తశ్చ పుణ్యాః సురభిగన్ధినః ।
ఇమే జామ్బూనదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా ॥ 6 ॥

కాఞ్చనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే ।
కథం మత్స్యశ్చ సౌవర్ణా చరన్తి సహ కచ్ఛపైః ॥ 7 ॥

ఆత్మానమనుభావం చ కస్య చైతత్తపోబలమ్ ।
అజానతాం నః సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ 8 ॥

ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ ।
ప్రత్యువాచ హనుమంతం సర్వభూతహితే రతా ॥ 9 ॥

మయో నామ మహాతేజా మాయావీ దానవర్షభః ।
తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాఞ్చనం వనమ్ ॥ 10 ॥

పురా దానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హ ।
యేనేదం కాఞ్చనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమమ్ ॥ 11 ॥

స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్యా మహావనే ।
పితామహాద్వరం లేభే సర్వమాశసనం ధనమ్ ॥ 12 ॥

విధాయ సర్వం బలవాన్సర్వకామేశ్వరస్తదా ।
ఉవాస సుఖితః కాలం కఞ్చిదస్మిన్మహావనే ॥ 13 ॥

తమస్సరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవమ్ ।
విక్రమ్యైవాశనిం గృహ్య జఘానేశః పురన్దరః ॥ 14 ॥

ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వనముత్తమమ్ ।
శాశ్వతః కామభోగశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయమ్ ॥ 15 ॥

దుహితా మేరుసావర్ణేరహం తస్యాః స్వయం ప్రభా ।
ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ ॥ 16 ॥

మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్తగీతవిశారదా ।
తయా దత్తవరా చాస్మి రక్షామి భవనోత్తమమ్ ॥ 17 ॥

కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ ।
కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభిరుపలక్షితమ్ ॥ 18 ॥

ఇమాన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ।
భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తుమర్హథ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

అథ తానబ్రవీత్సర్వాన్విశ్రాంతాన్తన్వరియూథపాన్ ।
ఇదం వచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ 1 ॥

వానరా యది వః ఖేదః ప్రనష్టః ఫలభక్షణాత్ ।
యది వైతన్మయా శ్రావ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్ ॥ 2 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్మారుతాత్మజః ।
ఆర్జవేన యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 3 ॥

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేన్ద్రవరుణోపమః ।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ 4 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యో చాపి భార్యయా ।
తస్య భార్య జనస్థానాద్రావణేన హృతా బలాత్ ॥ 5 ॥

వీరస్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః ।
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్ ॥ 6 ॥

అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం యమరక్షితామ్ ।
సహైభిర్వానరైర్ముఖ్యైరజ్ఞదప్రముఖైర్వయమ్ ॥ 7 ॥

రావణం సహితాః సర్వే రాక్షసం కామరూపిణమ్ ।
సీతయా సహ వైదేహ్యో మార్గధ్వమితి చోదితాః ॥ 8 ॥

విచిత్ర్య తు వయం సర్వే సమగ్రాం దక్షిణాం దిశమ్ ।
బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతా వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ 9 ॥

వివర్ణవదనాః సర్వే సర్వే ధ్యానపరాయణాః ।

నాధిగచ్ఛామహే పారం మగ్నాశ్చింతామహార్ణవే ॥ 10 ॥

చారయన్తస్తతశ్చక్షుర్ద్వప్తవన్తో మహద్బలమ్ ।
లతాపాదపసంఘాన్నం తిమిరేణ సమావృతమ్ ॥ 11 ॥

అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షైః సలిలరేణుభిః ।
కురరాః సారసాశ్చైవ నిష్పతన్తి పతత్రిణః ।
సాధ్వత్ర ప్రవిశామేతి మయా తూక్తాః ప్లవజ్గమాః ॥ 12 ॥

తేషామపి హి సర్వేషామనుమానముపాగతమ్ ।
గచ్ఛామః ప్రవిశామేతి భర్తృకార్యత్వరాన్వితాః ॥ 13 ॥

తతో గాఢం నిపతితా గృహ్య హస్తౌ పరస్పరమ్ ।
ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతమ్ ॥ 14 ॥

ఏతన్నః కాయమేతేన కృత్యేన వయమాగతాః ।
త్వాం చైవోపగతాః సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః ॥ 15 ॥

ఆతిథ్యధర్మదత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ ।
అస్మాభిరుపభుక్తాని బుభుక్షాపరిపీడితైః ॥ 16 ॥

యత్త్వయా రక్షితాః సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా ।
బ్రూహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వన్తు వానరాః ॥ 17 ॥

ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరైస్తైః స్వయమ్ప్రభా ।
ప్రత్యువాచ తతః సర్వానిదం వానరయూథపమ్ ॥ 18 ॥

సర్వేషాం పరితుష్టాస్మి వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
చరన్త్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకపంచాశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్విపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఏవముక్తః శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితమ్ ।
ఉవాచ హనుమాన్వాక్యం తామనిన్దితచేష్టితామ్ ॥ 1 ॥

శరణం త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణీ ।
యః కృతః సమయోఽస్మాకం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
స తు కాలో వ్యతిక్రాంతో బిలే చ పరివర్తతామ్ ॥ 2 ॥

సా త్వమస్మాద్బిలాద్ధోరాదుత్తారయితుమర్హసి ॥ 3 ॥

తస్మాత్సుగ్రీవచనాదతిక్రాంతాన్తాయుషః ।
త్రాతుమర్హసి నః సర్వాన్సుగ్రీవభయశఙ్కితాన్ ॥ 4 ॥

మహచ్ఛ కార్యమస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణీ ।
తచ్ఛాపి న కృతం కార్యమస్మాభిరిహ వాసిభిః ॥ 5 ॥

ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టేన నివర్తితుమ్ ॥ 6 ॥

తపసస్తు ప్రభావేన నియమోపార్జితేన చ ।
సర్వానేవ బిలాదస్మాదుద్ధరిష్యామి వానరాన్ ॥ 7 ॥

నిమీలయత చక్షాంషి సర్వే వానరపుంగవాః ।
న హి నిష్క్రమితుం శక్యమనిమీలితలోచనైః ॥ 8 ॥

తతః సమ్మీలితాః సర్వే సుకుమారాఙ్గులైః కరైః ।
సహసా పిదధుర్ద్ధృష్టిం హృష్టా గమనకాఙ్క్షిణః ॥ 9 ॥

వానరాస్తు మహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్తదా ।
నిమేషాన్తరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా ॥ 10 ॥

తతస్తాన్వానరాన్సర్వాన్స్తాపసీ ధర్మచారిణీ ।
నిఃసృతాన్విషమాత్తస్మాత్సమాశ్వాన్యేదమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

ఏష విన్ధ్యో గిరిః శ్రీమాన్నానాద్రుమలతాయుతః ।
ఏష ప్రసవణః శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః ॥ 12 ॥

స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః ।
ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం శ్రీమత్ప్రవివేశ స్వయంమృభా ॥ 13 ॥

తతస్తే దదృశుర్ఘోరం సాగరం వరుణాలయమ్ ।
అపారమభిగర్జంతం ఘోరైరూర్మిభిరాకులమ్ ॥ 14 ॥

మయస్య మాయా విహితం గిరిదుర్గం విచిన్వతామ్ ।
తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః ॥ 15 ॥

విన్ధ్యస్య తు గిరేః పాదే సమృపుష్పితపాదపే ।
ఉపవిశ్య మహాభాగాశ్చింతామాపేదిరే తదా ॥ 16 ॥

తతః పుష్పాతిభారాగ్రాల్లతాశతసమావృతాన్ ।
ద్రుమాన్వాసంతికాన్తృష్ట్యా బభూవుర్భయశఙ్కితాః ॥ 17 ॥

తే వసంతమనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరమ్ ।
నష్టసన్దేశకాలార్థా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ 18 ॥

స తు సింహర్షభ స్కన్ధః పీనాయతభుజః కపిః ।
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞ అఙ్గదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

శాసనాత్కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః ।
మాసః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యతే ॥ 20 ॥

తస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయమ్ ।
ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనౌకసామ్ ॥ 21 ॥

తీక్షణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః ।
న క్షమిష్యతి నః సర్వానపరాధకృతో గతాన్ ॥ 22 ॥

అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి ।
తస్మాత్క్షమమిహాద్యైవ ప్రాయోపవిశనం హి నః ॥ 23 ॥

త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ ।
యావన్న ఘాతయేద్రాజా సర్వాన్ప్రతిగతానితః ।
వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్మృత్యురహైవ నః ॥ 24 ॥

న చాహం యావరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః ।
నరేంద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 25 ॥

స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమమ్ ।
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః ॥ 26 ॥

కిం మే సుహృద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జీవితాంతరే ।
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి ॥ 27 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితమ్ ।
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ ॥ 28 ॥

తీక్షణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియాసక్తశ్చ రాఘవః ।
అదృష్టాయాం చ వైదేహ్యాం దృష్ట్వాస్మాంశ్చ సమాగతాన్ ॥ 29 ॥

రాఘవప్రియకార్మార్థం ఘాతయిష్యత్యసంశయమ్ ।
న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః ॥ 30 ॥

ప్లవङ्గమానాం తు భయార్దితానామ్
శ్రుత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే ।
అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య
వసామ సర్వే యది రోచతే వః ॥ 31 ॥

ఇదం హి మాయా విహితం సుదుర్గమమ్
ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయమ్ ।
ఇహాస్తి నో వైవ భయం పురన్దరాన్
న రాఘవాద్వానరరాజతోఽపి వా ॥ 32 ॥

శ్రుత్వాఙ్గదస్యాపి వచోఽనుకూలమ్
ఊచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః ।
యథా న హన్యేమ తథావిధానమ్
అసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ద్విపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తథా బ్రువతి తారే తు తారాధిపతివర్చసి ।
అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనుమానజ్గదేన తత్ ॥ 1 ॥

బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బలసమన్వితమ్ ।
చతుర్దశగుణం మేనే హనుమాన్వాళినః సుతమ్ ॥ 2 ॥

ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః ।
శశినం శుక్లపక్షాదౌ వర్ధమానమివ శ్రియా ॥ 3 ॥

బృహస్పతిసమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః ।
శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురన్దరమ్ ॥ 4 ॥

భర్తురర్థే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ ।
అభిసన్ధాతుమారేభే హనుమానజ్గదం తతః ॥ 5 ॥

స చతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ ।
భేదయామాస తాన్సర్వాన్వానరాన్వాక్యసమ్పదా ॥ 6 ॥

తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదజ్గదమ్ ।
భీషణైర్బహుభిర్వాక్యైః కోపోపాయసమన్వితైః ॥ 7 ॥

త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధురమ్ ।
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా ॥ 8 ॥

నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంజవ ।
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యన్తి పుత్రదారాన్వినా త్వయా ॥ 9 ॥

త్వాం వైతే హ్యనుయుజ్ఞోయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే ।

యథాయం జామభవాన్నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః ॥ 10 ॥

న హ్యహం త ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః ।
దణ్డేన న త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదపకర్షితుమ్ ॥ 11 ॥

విగృహ్యసనమప్యహుర్దుర్బలేన బలీయసః ।
ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాన్న విగృహ్ణీత దుర్బలః ॥ 12 ॥

యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీమేతద్బిలమితి శ్రుతమ్ ।
ఏతల్లక్ష్మణబాణానామీషత్కార్యం విదారణే ॥ 13 ॥

స్వల్పం హి కృతమిన్ద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా ।
లక్ష్మణో నిశితైర్బాణైర్భిన్నాత్పత్రపుటం యథా ।
లక్ష్మణస్య చ నారాచా బహవః సన్తి తద్విధాః ॥ 14 ॥

అవస్థానే యదైవ త్వమాసిష్యసి పరస్తప ।
తదైవ హరయః సర్వే త్యక్ష్యన్తి కృతనిశ్చయాః ॥ 15 ॥

స్మరంతః పుత్రదారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః ।
ఖేదితా దుఃఖశయ్యాభిస్తావం కరిష్యన్తి పృష్ఠతః ॥ 16 ॥

స త్వం హీనః సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బన్ధుభిః ।
తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పన్దమానాదభవిష్యసి ॥ 17 ॥

న చ జాతు న హింస్యస్తావం ఘోరా లక్ష్మణసాయకాః ।
అపవృత్తం జిఘాంసంతో మహావేగా దురాసదాః ॥ 18 ॥

అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితమ్ ।
ఆనుపూర్వాత్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి ॥ 19 ॥

ధర్మకామః పితృవ్యస్తే ప్రీతికామో దృఢవ్రతః ।
శుచిః సత్యవ్రతిజ్ఞశ్చ నా త్వాం జాతు జిఘాంసతి ॥ 20 ॥

ప్రియకామశ్చ తే మాతుస్తదర్థం చాస్య జీవితమ్ ।

తస్యాపత్యం చ నాస్త్యన్యత్తస్మాదఙ్గద గమ్యతామ్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే త్రిపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితమ్ ।
స్వామిసత్కారసంయుక్తమజ్ఞదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

స్థైర్యం సర్వాత్మనా శౌచమాన్యశంస్యమథార్జవమ్ ।
విక్రమైశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే ॥ 2 ॥

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య యో భార్యం జీవితో మహిషీం ప్రియామ్ ।
ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జగుప్సితః ॥ 3 ॥

కథం స ధర్మం జానీతే యేన భ్రాత్రా దురాత్మనా ।
యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖమ్ ॥ 4 ॥

సత్యాత్పణిగృహీతశ్చ కృతకర్మా మహాయశాః ।
విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య సుకృతం స్మరేత్ ॥ 5 ॥

లక్ష్మణస్య భయాద్యేన నాధర్మభయభీరుణా ।
ఆదిష్టా మార్గితుం సీతాం ధర్మమస్మిన్కథం భవేత్ ॥ 6 ॥

తస్మిన్వాపే కృతఘ్నో తు స్మృతిహినో చలాత్మని ।
ఆర్యః కో విశ్వసేజ్ఞాతు తత్కులీనో జిజీవిషుః ॥ 7 ॥

రాజ్యే పుత్రం ప్రతిష్ఠాప్య సగుణో నిర్గుణోఽపి వా ।
కథం శత్రుకులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి ॥ 8 ॥

భిన్నమన్త్రోఽపరాధశ్చ హినశక్తిః కథం హ్యహమ్ ।
కిష్కిన్ధాం ప్రాప్య జీవేయమనాథ ఇవ దుర్బలః ॥ 9 ॥

ఉపాంశుదణ్డేన హి మాం బన్ధనేనోపపాదయేత్ ।

శతః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్యకారణాత్ || 10 ||

బన్ధనాచ్ఛావసాదాన్మే శ్రేయః ప్రాయోపవేశనమ్ ।
అనుజానీత మాం సర్వే గృహాన్గచ్ఛన్తు వానరాః || 11 ||

అహం వః ప్రతిజానామి న గమిష్యామ్యహం పురీమ్ ।
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రేయో మరణమేవ మే || 12 ||

అభివాదనపూర్వం తు రాజా కుశలమేవ చ ।
వాచ్యస్తతో యవీయాన్మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః || 13 ||

ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే ।
మాతరం చైవ మే తారామాశ్వాసయితుమర్హథ || 14 ||

ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్రోశా తపస్వినీ ।
వినష్టం మామిహ శ్రుత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితమ్ || 15 ||

ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధానప్యభివాద్య చ ।
సంవివేశాఙ్గదో భూమా రుదన్దర్భేషు దుర్మనాః || 16 ||

తస్య సంవిశతస్తత్ర రుదన్తో వానరర్షభాః ।
నయనేభ్యః ప్రముముచురుష్ణం వై వారిదుఃఖితాః || 17 ||

సుగ్రీవం చైవ నిన్దన్తః ప్రశంసన్తశ్చ వాలినమ్ ।
పరివారాఙ్గదో సర్వే వ్యవస్యన్ప్రాయమాసితుమ్ || 18 ||

మతం తద్వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయ స్లవగర్షభాః ।
ఉపస్పృశ్యోదకం సర్వే ప్రాఙ్ముఖాః సముపావిశన్ ।
దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉదక్తిరం సమాశ్రితాః || 19 ||

స సంవిశద్భిర్బహుభిర్మహీధరో; మహాద్రికూటప్రమిత్తైః స్లవఙ్గమైః || 20 ||
|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ||

॥ పశ్చాపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ప్రాయం గిరిస్థలే ।
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశముపచక్రమే ॥ ౧ ॥

సామృతిర్నామ నామనా తు చిరజీవీ విహంగమః ।
భ్రాతా జటాయుషః శ్రీమాన్ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ॥ ౨ ॥

కన్దరాదభినిష్క్రమ్య స విన్ధ్యస్య మహాగిరేః ।
ఉపవిష్టాన్తరీన్ద్రస్త్వా హృష్టాత్మా గిరమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే ।
యథాయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్మహ్యముపాగతః ॥ ౪ ॥

పరమృరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతమ్ ।
ఉవాచైవం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ ॥ ౫ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భక్షలుబ్ధస్య పక్షిణః ।
అఙ్గదః పరమాయస్తో హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతో యమః ।
ఇమం దేశమనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే ॥ ౭ ॥

రామస్య న కృతం కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతమ్ ।
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిః సహసాగతా ॥ ౮ ॥

వైదేహ్యః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా ।
గృధ్రరాజేన యత్తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః ॥ ౯ ॥

తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి ।

ప్రియం కుర్వన్తి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్యథా వయమ్ || 10 ||

రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సన్త్యక్తజీవితాః ।
కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్మ న చ పశ్యామ మైథిలీమ్ || 11 ||

స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే ।
ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్గతశ్చ పరమాం గతిమ్ || 12 ||

జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ ।
హరణేన చ వైదేహ్యః సంశయం హరయో గతాః || 13 ||

రామలక్ష్మణయోర్వాసామరణ్యే సహ సీతయా ।
రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః || 14 ||

రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాం తథా వధః ।
కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం హి వికృతం కృతమ్ || 15 ||

తత్తు శ్రుత్వా తదా వాక్యమఙ్గదస్య ముఖోద్గతమ్ ।
అబ్రవీద్వచనం గృధ్రస్తీక్షణతుణ్డో మహాస్వనః || 16 ||

కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే ।
జటాయుషో వధం భ్రాతుః కమ్పయన్నివ మే మనః || 17 ||

కథమాసీజనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః ।
నామధేయమిదం భ్రాతుశ్చిరస్యాద్య మయా శ్రుతమ్ || 18 ||

యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః ।
తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః || 19 ||

భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః ।
తస్యైవ చ మమ భ్రాతుః సఖా దశరథః కథమ్ ।
యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః || 20 ||

సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాన్న శక్నోమి విసర్పితుమ్ ।

ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మాదవతర్తుమరిన్దమాః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

శోకాదభిప్లవస్వరమపి శ్రుత్వా తే హరియూథపాః ।
శ్రద్ధధురైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శక్కితాః ॥ 1 ॥

తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్యా గృథ్రం ప్లవజ్గమాః ।
చక్రుర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్నో భక్షయిష్యతి ॥ 2 ॥

సర్వథా ప్రాయమాసీనాన్యది నో భక్షయిష్యతి ।
కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః ॥ 3 ॥

ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే వానరర్షభాః ।
అవతార్య గిరేః శృంఖ్లాద్గృథ్రమాహంజదస్తదా ॥ 4 ॥

బభూవుర్జరజో నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్ ।
మమార్యః పార్థివః పక్షిన్ధార్మికౌ తస్య చాత్మజౌ ॥ 5 ॥

సుగ్రీవశ్చైవ వలీ చ పుత్రావోఘబలావుభౌ ।
లోకే విశ్రుతకర్మాభూద్రాజా వాలీ పితా మమ ॥ 6 ॥

రాజా కృతస్సస్య జగత ఇక్ష్వక్వకూణాం మహారథః ।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ 7 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యో చాపి భార్యయా ।
పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మ్యం పన్థానమాశ్రితః ।
తస్య భార్యా జనస్థానాద్రావణేన హృతా బలాత్ ॥ 8 ॥

రామస్య చ పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృథ్రరాట్ ।
దదర్శ సీతాం వైదేహిం హ్రియమాణాం విహాయసా ॥ 9 ॥

రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీమ్ ।
పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే ॥ 10 ॥

ఏవం గృధ్రో హతస్తేన రావణేన బహియసా ।
సంస్కృతశ్చాపి రామేణ గతశ్చ గతిముత్తమామ్ ॥ 11 ॥

తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
చకార రాఘవః సఖ్యం సోఽవధీత్పితరం మమ ॥ 12 ॥

మామ పిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవః సచివైః సహ ।
నిహత్య వాలినం రామస్తతస్తమభిషేచయత్ ॥ 13 ॥

స రాజ్యే స్థాపితస్తేన సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్ ॥ 14 ॥

ఏవం రామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః ।
వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ ॥ 15 ॥

తే వయం దణ్డకారణ్యం విచిత్య సుసమాహితాః ।
అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టాః స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలమ్ ॥ 16 ॥

మయస్య మాయా విహితం తద్బిలం చ విచిన్వతామ్ ।
వ్యతీతస్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సామయః కృతః ॥ 17 ॥

తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచనకారిణః ।
కృతాం సంస్థామతిక్రాంతా భయాత్ప్రాయముపాస్మహే ॥ 18 ॥

క్రుద్ధే తస్మిన్స్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్షణే ।
గతానామపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితమ్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే షట్పఞ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ సప్తపంచాశత్తమః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరైస్త్వక్తజీవితైః ।
సబాష్పో వానరాన్సృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః ॥ 1 ॥

యవీయాన్మమ స భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః ।
యమాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా ॥ 2 ॥

వృద్ధభావాదపక్షత్వాచ్ఛృణ్వంస్తదపి మర్షయే ।
న హి మే శక్తిరద్యాస్తి భ్రాతుర్వైరవిమోక్షణే ॥ 3 ॥

పురా వృత్రవధే వృత్తే స చాహం చ జయైషిణౌ ।
ఆదిత్యముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్ ॥ 4 ॥

ఆవృత్యాకాశమార్గేణ జవేన స్మ గతౌ భృశమ్ ।
మధ్యం ప్రాప్తే చ సూర్యే చ జటాయురవసీదతి ॥ 5 ॥

తమహం భ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్ ।
పక్షాభ్యం ఛాదయామాస స్నేహాత్పరమవిహ్వలమ్ ॥ 6 ॥

నిర్దగ్ధపక్షః పతితో విన్ధ్యేఽహం వానరోత్తమాః ।
అహమస్మిన్వసనాభ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే ॥ 7 ॥

జటాయుషస్త్యేవముక్తో భ్రాత్రా సమ్పాతినా తదా ।
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాఙ్గదస్తదా ॥ 8 ॥

జటాయుషో యది భ్రాతా శ్రుతం తే గదితం మయా ।
ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః ॥ 9 ॥

అదీర్ఘదర్శినం తం వా రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।

అన్నికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః ॥ 10 ॥

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా జ్యేష్ఠో భ్రాతా జటాయుషః ।
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్సమ్ప్రహర్షయన్ ॥ 11 ॥

నిర్దగ్ధపక్షో గృథోఽహం గతవీర్యః ప్లవజ్గమాః ।
వాఙ్మత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్యముత్తమమ్ ॥ 12 ॥

జానామి వారుణాల్లోకాన్విష్ణోస్త్రైవిక్రమానపి ।
దేవాసురవిమర్దాంశ్చ అమృతస్య చ మన్థనమ్ ॥ 13 ॥

రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా ।
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ ॥ 14 ॥

తరుణీ రూపసమ్పన్నా సర్వాభరణభూషితా ।
ప్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా ॥ 15 ॥

క్రోశంతి రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ ।
భూషణాన్యపవిధ్యంతి గాత్రాణి చ విధున్వతీ ॥ 16 ॥

సూర్యప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయముత్తమమ్ ।
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తడిదమ్బుదే ॥ 17 ॥

తాం తు సీతామహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్ ।
శ్రూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః ॥ 18 ॥

పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ।
అధ్యాస్తే నగరీం లక్ష్కాం రావణో నామ రాకసః ॥ 19 ॥

ఇతో ద్వీపే సముద్రస్య సమ్పూర్ణే శతయోజనే ।
తస్మిల్లక్ష్కా పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ 20 ॥

తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసినీ ।

రావణాస్త్రఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సురక్షితా ॥ 21 ॥

జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞస్తస్యాం ద్రక్ష్యథ మైథిలీమ్ ।
లక్ష్మాయామథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమంతతః ॥ 22 ॥

సమ్ప్రాప్య సాగరస్యాంతం సమ్పూర్ణం శతయోజనమ్ ।
ఆసాద్య దక్షిణం కూలం తతో ద్రక్ష్యథ రావణమ్ ॥ 23 ॥

తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవङ्గమాః ।
జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ ॥ 24 ॥

ఆద్యః పథాః కులిజ్ఞానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః ।
ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ వృక్షఫలాశినః ॥ 25 ॥

భాసాస్తృతీయం గచ్ఛన్తి క్రౌఞ్చాశ్చ కురరైః సహ ।
శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛన్తి గృధ్రా గచ్ఛన్తి ప౞శ్చమమ్ ॥ 26 ॥

బలవీర్యోపపన్నానాం రూపయావనశాలినామ్ ।
షష్ఠస్తు పథా హంసానాం వైనతేయగతిః పరా ।
వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః ॥ 27 ॥

గర్హితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశనాః ।
ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా ॥ 28 ॥

అస్మాకమపి సౌవర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా ।
తస్మాదాహరవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః ।
ఆయోజనశతాత్సాగ్రాద్వయం పశ్యామ నిత్యశః ॥ 29 ॥

అస్మాకం విహితా వృత్తిర్నిసార్గేణ చ దూరతః ।
విహితా పాదమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినామ్ ॥ 30 ॥

ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిల్లజ్ఞనే లవణామ్భసః ।

అభిగమ్య తు వైదేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ ॥ 31 ॥

సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయమ్ ।
ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః ॥ 32 ॥

తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరే నదనదీపతేః ।
నిర్దగ్ధపక్షం సమ్పాతిం వానరాః సుమహౌజసః ॥ 33 ॥

పునః ప్రత్యానయిత్వా వై తం దేశం పతగేశ్వరమ్ ।
బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితమ్ ।
నిశమ్య వదతో హృష్టాస్తే వచః ప్లవగర్షభాః ॥ ౧ ॥

జామృవాన్వై హరిశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవజ్గమైః ।
భూతలాత్సహసోత్థాయ గృధ్రరాజానమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీమ్ ।
తదాఖ్యాతు భవాన్సర్వం గతిర్భవ వనౌకసామ్ ॥ ౩ ॥

కో దాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినామ్ ।
స్వయం లక్ష్మణముక్తానాం న చింతయతి విక్రమమ్ ॥ ౪ ॥

స హరీస్త్రితిసంయుక్తాస్సీతా శ్రుతిసమాహితాన్ ।
పునరాశ్వాసయస్త్రిత ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥

శ్రూయతామిహ వైదేహ్య యథా మే హరణం శ్రుతమ్ ।
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర చాయతలోచనా ॥ ౬ ॥

అహమస్మిన్గిరౌ దుర్గే బహుయోజనమాయతే ।
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ ౭ ॥

తం మామేవజ్గతం పుత్రః సుపార్శ్వో నామ నామతః ।
ఆహరేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః ॥ ౮ ॥

తీక్షణమాస్తు గన్ధర్వాస్తీక్షణకోపా భుజ్జమాః ।
మృగాణాం తు భయం తీక్షణం తతస్తీక్షణక్షుధా వయమ్ ॥ ౯ ॥

స కదాచిత్క్షుధార్తస్య మమ చాహారకాఙ్గిణః ।

గతసూర్యోఽహని ప్రాప్తో మమ పుత్రో హ్యనామిషః ॥ 10 ॥

స మయా వృద్ధభావాచ్చ కోపాచ్చ పరిభర్త్సితః ।
క్షుత్పిపాసా పరీతేన కుమారః పతతాం వరః ॥ 11 ॥

స మమాహారసంరోధాత్పిడితః ప్రీతివర్ధనః ।
అనుమాన్య యథాతత్త్వమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

అహం తాత యథాకాలమామిషార్థీ ఖమాస్తుతః ।
మహేన్ద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య చ సమాస్థితః ॥ 13 ॥

తత్ర సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతరచారిణామ్ ।
పన్థానమేకోఽధ్యవసం సంనిరోద్ధుమవాఙ్ముఖః ॥ 14 ॥

తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయసమప్రభామ్ ।
స్త్రియమాదాయ గచ్ఛన్వై భిన్నాఙ్జనచయోపమః ॥ 15 ॥

సోఽహమభ్యవహారార్థీ తౌ దృష్ట్వా కృతనిశ్చయః ।
తేన సామ్నా వినీతేన పన్థానమభియాచితః ॥ 16 ॥

స హి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే క్వచిత్ ।
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్కిమజ్ఞ బత మద్విధః ॥ 17 ॥

స యాతస్తేజసా వ్యోమ సజ్జిపన్నివ వేగతః ।
అథాహం ఖే చరైర్భూతైరభిగమ్య సభాజితః ॥ 18 ॥

దిష్ట్యా జీవసి తాతేతి అబ్రువన్మాం మహర్షయః ।
కథఞ్చిత్సకలత్రోఽసౌ గతస్తే స్వస్త్వసంశయమ్ ॥ 19 ॥

ఏవముక్తస్తతోఽహం తైః సిద్ధైః పరమశోభనైః ।
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః ॥ 20 ॥

హరన్దాశరథేర్భార్యాం రామస్య జనకాత్మజామ్ ।
భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగపరాజితామ్ ॥ 21 ॥

రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశంతి ముక్తమూర్ధజామ్ ।
ఏష కాలాత్యయస్తావదితి వాక్యవిదాం వరః ॥ 22 ॥

ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్ ।
తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్కాచిత్పరాక్రమే ॥ 23 ॥

అపక్షో హి కథం పక్షీ కర్మ కిఞ్చిదుపక్రమేత్ ।
యత్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగుబుద్ధిగుణవర్తినా ॥ 24 ॥

శ్రూయతాం తత్ప్రవక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయమ్ ।
వాఙ్మతిభ్యాం హి సార్వేషాం కరిష్యామి ప్రియం హి వః ।
యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః ॥ 25 ॥

తే భవంతో మతిశ్రేష్ఠా బలవంతో మనస్వినః ।
సహితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః ॥ 26 ॥

రామలక్ష్మణబాణాశ్చ నిశితాః కఙ్కపత్రిణః ।
త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్త్రాణనిగ్రహా ॥ 27 ॥

కామం ఖలు దశగ్రీవస్తేజోబలసమన్వితః ।
భవతాం తు సమర్థానాం న కిఞ్చిదపి దుష్కరమ్ ॥ 28 ॥

తదలం కాలసజ్జేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః ।
న హి కర్మసు సజ్జన్తే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే అష్టపఞ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

తతః కృతోదకం స్నాతం తం గృధ్రం హరియూథపాః ।
ఉపవిష్టా గిరౌ దుర్గే పరివార్య సమస్తతః ॥ ౧ ॥

తమజ్గదముపాసీనం తైః సర్వైర్హరిభిర్వృతమ్ ।
జనితప్రత్యయో హర్షాత్సమాప్తిః పునరబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

కృత్వా నిఃశబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వన్తు హరయో మమ ।
తత్త్వం సజ్జీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీమ్ ॥ ౩ ॥

అస్య విన్ద్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా వనే ।
సూర్యాతపపరీతాఙ్గో నిర్దగ్ధః సూర్యరశ్మిభిః ॥ ౪ ॥

లబ్ధసంజ్ఞన్తు షడ్రాత్రాద్వివశో విహ్వలన్నివ ।
వీక్షమాణో దిశః సర్వా నాభిజానామి కీఞ్చన ॥ ౫ ॥

తతస్తు సాగరాఞ్శైలాన్నదీః సర్వాః సరాంసి చ ।
వనాన్యటవిదేశాంశ్చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్ ॥ ౬ ॥

హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కన్దరాన్తరకూటవాన్ ।
దక్షిణస్యోదధేస్తీరే విన్ద్యోఽయమితి నిశ్చితః ॥ ౭ ॥

ఆసీచ్ఛాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపి సుపూజితమ్ ।
ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నగ్రతపాభవత్ ॥ ౮ ॥

అష్టౌ వర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నుషిణా వినా ।
వసతో మమ ధర్మజ్ఞాః స్వర్గతే తు నిశాకరే ॥ ౯ ॥

అవతీర్య చ విన్ధ్యాగ్రాత్కృచ్ఛేణ విషమాచ్ఛనైః ।

తీక్షణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః ॥ 10 ॥

తమృషిం ద్రష్టు కామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశమ్ ।
జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽభిగతో హి సః ॥ 11 ॥

తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వపుర్వాతాః సుగన్ధినః ।
వృక్షో నాపుష్పితః కశ్చిదఫలో వా న దృశ్యతే ॥ 12 ॥

ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః ।
ద్రష్టుకామః ప్రతీక్షే చ భగవన్తం నిశాకరమ్ ॥ 13 ॥

అథాపశ్యమదూరస్థమృషిం జ్వలితతేజసమ్ ।
కృతాభిషేకం దుర్ధర్షముపావృత్తముదజ్ముఖమ్ ॥ 14 ॥

తమృక్షాః సృమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నాగాః సరీసృపాః ।
పరివార్యోపగచ్ఛన్తి దాతారం ప్రాణినో యథా ॥ 15 ॥

తతః ప్రాప్తమృషిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః ।
ప్రవిష్టే రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలమ్ ॥ 16 ॥

ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం తుష్టః ప్రవిష్టశాశ్రమం పునః ।
ముహూర్తమాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమప్రచ్ఛత ॥ 17 ॥

సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోంణాం తే నావగమ్యతే ।
అగ్నిదగ్ధావిమౌ పక్షౌ తక్షక్యైవ వ్రణితా తవ ॥ 18 ॥

ద్వౌ గృధ్రౌ దృష్టపూర్వా మే మాతరిశ్వసమౌ జవే ।
గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ ॥ 19 ॥

జ్యేష్ఠస్తవం తు చ సమ్పాతిర్జటాయురనుజస్తవ ।
మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ ॥ 20 ॥

కిం తే వ్యాధిసముత్థానం పక్షయోః పతనం కథమ్ ।

దణ్డో వాయం ధృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

తతస్తద్ధారుణం కర్మ దుష్కరం సాహసాత్కృతమ్ ।
ఆచచక్షే మునేః సర్వం సూర్యానుగమనం తథా ॥ 1 ॥

భగవన్స్వణయుక్తత్వాల్లజ్జయా చాకులేంద్రియః ।
పరిశ్రాంతో న శక్నోమి వచనం పరిభాషితుమ్ ॥ 2 ॥

అహం చైవ జటాయుశ్చ సజ్జరాద్ధర్పమోహితౌ ।
ఆకాశం పతితౌ వీరౌ జిఘాసంతౌ పరాక్రమమ్ ॥ 3 ॥

కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్ ।
రవిః స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం మహాగిరిమ్ ॥ 4 ॥

అథావాం యుగపత్ప్రాప్తావపశ్యావ మహీతలే ।
రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్పృథక్ ॥ 5 ॥

క్వచిద్వాదిత్రఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్రువ ।
గాయస్తీశ్చాఙ్గానా బహ్విః పశ్యావో రక్తవాససః ॥ 6 ॥

తూర్ణముత్పత్య చాకాశమాదిత్యపథమాస్థితౌ ।
ఆవామాలోకయావస్తద్వనం శాద్వలసంస్థితమ్ ॥ 7 ॥

ఉపలైరివ సఞ్చన్నా దృశ్యతే భూః శిలోచ్ఛయైః ।
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసున్ధరా ॥ 8 ॥

హిమవాంఛైవ విన్ధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః ।
భూతలే సమ్ప్రకాశంతే నాగా ఇవ జలాశయే ॥ 9 ॥

తీవ్రస్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీత్తదావయోః ।

సమావిశత మోహశ్చ మోహాన్మూర్ఛా చ దారుణా ॥ 10 ॥

న దిగ్విజ్ఞాయతే యామ్యా నాగేన్యా న చ వారుణీ ।
యుగాన్తే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా ॥ 11 ॥

యత్నేన మహతా భూయో రవిః సమవతోకితః ।
తుల్యః పృథ్వీప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ ॥ 12 ॥

జటాయుర్మామనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః ।
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానహమ్ ॥ 13 ॥

పక్షిభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యత ।
ప్రమాదాత్తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్వాయుపథాదహమ్ ॥ 14 ॥

ఆశక్యే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషమ్ ।
అహం తు పతితో విన్ధ్యే దగ్ధపక్షో జడికృతః ॥ 15 ॥

రాజ్యేన హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ ।
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్నపిష్యే శిఖరాద్ధిరేః ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షష్టితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

ఏవముక్తా మునిశ్రేష్ఠమరుదం దుఃఖితో భృశమ్ ।
అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యో భవిష్యతః ।
చక్షుషీ చైవ ప్రాణాశ్చ విక్రమశ్చ బలం చ తే ॥ 2 ॥

పురాణే సుమహత్కార్యం భవిష్యం హి మయా శ్రుతమ్ ।
దృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ ॥ 3 ॥

రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్యాకునన్దనః ।
తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి ॥ 4 ॥

అరణ్యం చ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి ।
తస్మిన్నర్థే నియుక్తః సన్పిత్రా సత్యపరాక్రమః ॥ 5 ॥

వైరృతో రావణో నామ తస్యా భార్యాం హరిష్యతి ।
రాక్షసేన్ద్రో జనస్థానాదవధ్యః సురదానవైః ॥ 6 ॥

సా చ కామైః ప్రలోభ్యంతీ భక్ష్యైరోభజ్యైశ్చ మైథిలీ ।
న భోక్ష్యతి మహాభాగా దుఃఖమగ్నా యశస్వినీ ॥ 7 ॥

పరమాన్నం తు వైదేహ్యో జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః ।
యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్ ॥ 8 ॥

తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేన్ద్రాదిదం త్వితి ।
అగ్రముద్భృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి ॥ 9 ॥

యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః ।

దేవత్వం గతయోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి ॥ 10 ॥

ఏష్యన్త్యన్వేషకాస్తస్యా రామదూతాః ప్లవక్లమాః ।
ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహజ్గమ ॥ 11 ॥

సర్వథా తు న గన్తవ్యమీదృశః క్వ గమిష్యసి ।
దేశకాలా ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే ॥ 12 ॥

ఉత్సహేయమహం కర్తుమద్యైవ త్వాం సపక్షకమ్ ।
ఇహస్థన్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి ॥ 13 ॥

త్వయాపి ఖలు తత్కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః ।
బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ ॥ 14 ॥

ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరు రామలక్ష్మణౌ ।
నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాన్త్యక్ష్యే కలేవరమ్ ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

ఏతైరన్యైశ్చ బహుభిర్వాక్యైర్వాక్యవిశారదః ।
మాం ప్రశస్యభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టః స స్వమాశ్రమమ్ ॥ 1 ॥

కన్దరాత్తు విసర్పిత్యా పర్వతస్య శనైః శనైః ।
అహం విన్ధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే ॥ 2 ॥

అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్షశతం గతమ్ ।
దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః ॥ 3 ॥

మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే ।
మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభిర్వృతమ్ ॥ 4 ॥

ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం ముని వాక్యైర్నివర్తయే ।
బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణసంరక్షణాయ తు ।
సా మేఽపనయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః ॥ 5 ॥

బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః ।
పుత్రః సన్తర్జితో వాగ్భిర్న త్రాతా మైథిలీ కథమ్ ॥ 6 ॥

తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతా వినాకృతౌ ।
న మే దశరథస్నేహాత్పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్ ॥ 7 ॥

తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సమృతేర్వానరైః సహ ।
ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణామ్ ॥ 8 ॥

స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైరుద్గతైరరుణచ్ఛదైః ।
ప్రహర్షమతులం లేభే వానరాంశ్చేదమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

నిశాకరస్య మహర్షేః ప్రభావాదమితాత్మనః ।
ఆదిత్యరశ్మినిర్దగ్ధౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ ॥ 10 ॥

యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీద్యః పరాక్రమః ।
తమేవాద్యావగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ ॥ 11 ॥

సర్వథా క్రియతాం యత్నః సీతామధిగమిష్యథ ।
పక్షలాభో మమాయం వః సిద్ధిప్రత్యయ కారకః ॥ 12 ॥

ఇత్యుక్త్వా తాన్హరీన్సర్వాన్సమ్పాతిః పతతాం వరః ।
ఉత్పపాత గిరేః శృణ్గాజ్జిజ్ఞాసుః ఖగమో గతిమ్ ॥ 13 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రీతిసంహృష్టమానసాః ।
బభూవుర్హరిశార్దూలా విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ॥ 14 ॥

అథ పవనసమానవిక్రమాః
ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధ పౌరుషాః ।
అభిజిదభిముఖాం దిశం యయుర్-
జనకసుతా పరిమార్గణోన్ముఖాః ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవజ్గమాః ।
సజ్జతాః ప్రీతినంయుక్తా వినేదుః సింహవిక్రమాః ॥ ౧ ॥

సమృద్ధేర్వచనం శ్రుత్వా హరయో రావణక్షయమ్ ।
హృష్టాః సాగరమాజగ్ముః సీతాదర్శనకాఙ్క్షిణః ॥ ౨ ॥

అభిక్రమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః ।
కృతస్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబిమ్బమివ స్థితమ్ ॥ ౩ ॥

దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్ ।
సంనివేశం తతశ్చక్రుః సహితా వానరోత్తమాః ॥ ౪ ॥

సత్త్వైర్మహద్భిర్వికృతైః క్రీడద్భిర్వివిధైర్జలే ।
వ్యాతానైః సుమహాకాయైరూర్మిభిశ్చ సమాకులమ్ ॥ ౫ ॥

ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడంతమివ చాన్యతః ।
క్వచిత్పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్ ॥ ౬ ॥

సంక్కులం దానవేన్ద్రైశ్చ పాతాలతలవాసిభిః ।
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుఙ్జారాః ॥ ౭ ॥

ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః ।
విషేదుః సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ ॥ ౮ ॥

విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్ ।
ఆశ్వాసయామాస హరీన్భయార్తాన్తరిసత్తమః ॥ ౯ ॥

న నిషాదేన నః కార్యం విషాదో దోషవత్తరః ।

విషాదో హన్తి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః ॥ 10 ॥

విషాదోఽయం ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థితే ।
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిధ్యతి ॥ 11 ॥

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామఙ్గదో వానరైః సహ ।
హరివృద్ధైః సమాగమ్య పునర్మన్త్రమమన్తయత్ ॥ 12 ॥

సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాఙ్గదం బభౌ ।
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా ॥ 13 ॥

కోఽన్యస్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తమ్భయితుం భవేత్ ।
అన్యత్ర వాలితనయాదన్యత్ర చ హనూమతః ॥ 14 ॥

తతస్తాన్తరివృద్ధాంశ్చ తచ్చ సైన్యమరిన్దమః ।
అనుమాన్యాఙ్గదః శ్రీమాన్వాక్యమర్థవదబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

క ఇదానీం మహాతేజా లఙ్ఘయిష్యతి సాగరమ్ ।
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసన్ధమరిన్దమమ్ ॥ 16 ॥

కో వీరో యోజనశతం లఙ్ఘయేత ప్లవఙ్గమాః ।
ఇమాంశ్చ యూథపాన్సర్వాన్మోచయేత్కౌ మహాభయాత్ ॥ 17 ॥

కస్య ప్రసాదాద్ధారాంశ్చ పుత్రాన్జైవ గృహాణి చ ।
ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థాః సుఖినో వయమ్ ॥ 18 ॥

కస్య ప్రసాదాద్ద్రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ।
అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ మహాబలమ్ ॥ 19 ॥

యది కశ్చిత్సమర్థో వః సాగరప్లవనే హరిః ।
స దదాత్విహ నః శీఘ్రం పుణ్యామభయదక్షిణామ్ ॥ 20 ॥

అఙ్గదస్య వచః శ్రుత్వా న కశ్చిత్కిఞ్చిదబ్రవీత్ ।
స్తమితేవాభవత్సర్వా సా తత్ర హరివాహినీ ॥ 21 ॥

పునరేవాఙ్మదః ప్రాహ తాన్హరీన్హరిసత్తమః ।
సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠా భవన్తో దృఢవిక్రమాః ॥ 22 ॥

వ్యపదేశ్య కులే జాతాః పూజితాశ్చాప్యభీక్షశః ।
న హి వో గమనే సఙ్గః కదాచిదపి కస్యచిత్ ॥ 23 ॥

బ్రువధ్వం యస్య యా శక్తిర్గమనే ప్లవగర్షభాః ॥ 24 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

తతోఽఙ్గదవచః శ్రుత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః ।
స్వం స్వం గతో సముత్సాహమాహుస్తత్ర యథాక్రమమ్ ॥ 1 ॥

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ।
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జామ్బవాంస్తథా ॥ 2 ॥

ఆబభాషే గజస్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనమ్ ।
గవాక్షో యోజనాన్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిమ్ ॥ 3 ॥

గవయో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ ।
త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవఙ్గమాః ॥ 4 ॥

శరభో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ ।
చత్వారింశద్గమిష్యామి యోజనానాం న సంశయః ॥ 5 ॥

వానరాంస్తు మహాతేజా అబ్రవీద్గన్ధమాదనః ।
యోజనానాం గమిష్యామి పఞ్చాశత్తు న సంశయః ॥ 6 ॥

మైన్దస్తు వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ ।
యోజనానాం పరం షష్ఠిమహం ప్లవితుముత్సహే ॥ 7 ॥

తతస్తత్ర మహాతేజా ద్వివిదః ప్రత్యభాషత ।
గమిష్యామి న సన్దేహః సప్తతిం యోజనాన్యహమ్ ॥ 8 ॥

సుషేణస్తు హరిశ్రేష్ఠః ప్రోక్తవాన్కపిసత్తమాన్ ।
అశీతిం యోజనానాం తు ప్లవేయం ప్లవగర్షభాః ॥ 9 ॥

తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాంస్తాననుమాన్య చ ।

తతో వృద్ధతమస్తేషాం జామబ్బవాన్ప్రత్యభాషత ॥ 10 ॥

పూర్వమస్మాకమప్యాసీత్కశ్చిద్గతిపరాక్రమః ।
తే వయం వయసః పారమనుప్రాప్తాః స్మ సామృతమ్ ॥ 11 ॥

కిం తు నైవం గతే శక్యమిదం కార్యముపేక్షితుమ్ ।
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృతనిశ్చయౌ ॥ 12 ॥

సామృతం కాలభేదేన యా గతిస్తాం నిబోధత ।
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః ॥ 13 ॥

తాంశ్చ సర్వాన్వరిశ్రేష్ఠాఞ్జామబ్బవాన్పునరబ్రవీత్ ।
న ఖల్వేతావదేవాసీద్గమనే మే పరాక్రమః ॥ 14 ॥

మయా మహాబలైశ్చైవ యజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః ।
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమః ॥ 15 ॥

స ఇదాసీమహం వృద్ధః ప్లవనే మన్దవిక్రమః ।
యావనే చ తదాసీన్మే బలమప్రతిమం పరైః ॥ 16 ॥

సమృత్యేతావతీం శక్తిం గమనే తర్కయామ్యహమ్ ।
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాస్య భవిష్యతి ॥ 17 ॥

అథోత్తరముదారార్థమబ్రవీదఙ్గదస్తదా ।
అనుమాన్య మహాప్రాజ్ఞో జామబ్బవన్తం మహాకపిమ్ ॥ 18 ॥

అహమేతద్గమిష్యామి యోజనానాం శతం మహత్ ।
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యాన్న వేతి న నిశ్చితమ్ ॥ 19 ॥

తమువాచ హరిశ్రేష్ఠో జామబ్బవాన్వాక్యకోవిదః ।
జ్ఞాయతే గమనే శక్తిస్తవ హర్యృక్షసత్తమ ॥ 20 ॥

కామం శతసహస్రం వా న హ్యేష విధిరుచ్యతే ।
యోజనానాం భవాఞ్శక్తో గన్తుం ప్రతినివర్తితుమ్ ॥ 21 ॥

న హి ప్రేషయితా తత స్వామీ ప్రేష్యః కథఞ్చన ।
భవతాయం జనః సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగసత్తమ ॥ 22 ॥

భవాన్కలత్రమస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః ।
స్వామీ కలత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరన్తప ॥ 23 ॥

తస్మాత్కలత్రవత్తాత ప్రతిపాల్యః సదా భవాన్ ।
అపి చైతస్య కార్యస్య భవాన్మూలమరిన్దమ ॥ 24 ॥

మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః ।
మూలే హి సతి సిద్ధ్యన్తి గుణాః పుష్పఫలాదయః ॥ 25 ॥

తద్భవానస్యా కార్యస్య సాధనే సత్యవిక్రమః ।
బుద్ధివిక్రమసమ్ప్నోహేతురత్ర పరన్తపః ॥ 26 ॥

గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ ।
భవన్తమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే ॥ 27 ॥

ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జామ్బవన్తం మహాకపిః ।
ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాఙ్గదః ॥ 28 ॥

యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః ।
పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనమ్ ॥ 29 ॥

న హ్యకృత్వా హరిపతేః సన్దేశం తస్య ధీమతః ।
తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి పరిరక్షణమ్ ॥ 30 ॥

స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః ।
అతీత్య తస్య సన్దేశం వినాశో గమనే భవేత్ ॥ 31 ॥

తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః ।
తద్భవానేవ దృష్టార్థః సఞ్చింతయితుమర్హతి ॥ 32 ॥

సోఽఙ్గదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్రవగర్షభః ।
జామ్బవానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽఙ్గదమ్ ॥ 33 ॥

అస్య తే వీర కార్యస్య న కిఞ్చిత్పరిహీయతే ।
ఏష సఞ్చోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి ॥ 34 ॥

తతః ప్రతీతం ప్రవతాం వరిష్ఠమ్
ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టమ్ ।
సఞ్చోదయామాస హరిప్రవీరో
హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాణ్డే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీమ్ ।
జామ్బవాన్సముదీక్ష్యైవం హనుమన్తమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిదాం వర ।
తూష్ణిమేకాన్తమాశ్రిత్య హనుమన్కిం న జల్పసి ॥ 2 ॥

హనుమన్తరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి ।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ ॥ 3 ॥

అరిష్టనేమినః పుత్రౌ వైనతేయో మహాబలః ।
గరుత్మానివ విఖ్యాత ఉత్తమః సర్వపక్షిణామ్ ॥ 4 ॥

బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః ।
భుజగానుద్ధరన్పక్షీ మహావేగో మహాయశాః ॥ 5 ॥

పక్షయోర్యద్బలం తస్య తావద్భుజబలం తవ ।
విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే ॥ 6 ॥

బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిసత్తమ ।
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుధ్యసే ॥ 7 ॥

అస్సరాప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుష్కాకన్థలా ।
అజ్ఞనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః ॥ 8 ॥

అభిశాపాదభూత్తాత వానరీ కామరూపిణీ ।
దుహితా వానరేన్ద్రస్య కుజ్జారస్య మహాత్మనః ॥ 9 ॥

కపిత్వే చారుసర్వాఙ్గీ కదాచిత్కామరూపిణీ ।

మానుషం విగ్రహం కృత్వా యౌవనోత్తమశాలినీ ॥ 10 ॥

అచరత్పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడమ్బుదసంనిభే ।
విచిత్రమాల్యాభరణా మహార్హక్షౌమవాసినీ ॥ 11 ॥

తస్యా వస్త్రం విశాలాఙ్గాః పీతం రక్తదశం శుభమ్ ।
స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపహరచ్ఛనైః ॥ 12 ॥

స దదర్శ తతస్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ ।
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననమ్ ॥ 13 ॥

తాం విశాలాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీమ్ ।
దృష్టైవ శుభసర్వాగ్నీం పవనః కామమోహితః ॥ 14 ॥

స తాం భుజాభ్యాం పీనాభ్యాం పర్యష్వజత మారుతః ।
మన్మథావిష్టసర్వాఙ్గో గతాత్మా తామనిన్దితామ్ ॥ 15 ॥

సా తు తత్రైవ సమ్భ్రాంతా సువృత్తా వాక్యమబ్రవీత్ ।
ఏకపత్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి ॥ 16 ॥

అఙ్గానాయా వచః శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత ।
స త్వాం హింసామి సుశ్రోణి మా భూత్తే సుభగే భయమ్ ॥ 17 ॥

మనసాస్మి గతో యత్త్వాం పరిష్వజ్య యశస్విని ।
వీర్యవానుబద్ధిసమ్పన్నః పుత్రస్తవ భవిష్యతి ॥ 18 ॥

అభ్యుత్థితం తతః సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే ।
ఫలం చేతి జిఘృక్షుస్త్వముత్క్లృప్త్యాభ్యపతో దివమ్ ॥ 19 ॥

శతాని త్రీణి గత్వాథ యోజనానాం మహాకవే ।
తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం తతో గతః ॥ 20 ॥

తావదాపతతస్తూర్ణమన్తరిక్షం మహాకపే ।
క్షిప్తమిన్ద్రేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టేన ధీమతా ॥ 21 ॥

తతః శైలాగ్రశిఖరే వామో హనురభజ్యత ।
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్త్యతే ॥ 22 ॥

తతస్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గన్ధవహః స్వయమ్ ।
త్రైలోక్యే భృశసంక్రుద్ధో న వవౌ వై ప్రభజ్జానః ॥ 23 ॥

సమ్భ్రాంతాశ్చ సురాః సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి ।
ప్రసాదయన్తి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః ॥ 24 ॥

ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదౌ ।
అశస్త్రవధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ ॥ 25 ॥

వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ ।
సహస్రనేత్రః ప్రితాత్మా దదౌ తే వరముత్తమమ్ ॥ 26 ॥

స్వచ్ఛన్దతశ్చ మరణం తే భూయాదితి వై ప్రభో ।
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః ॥ 27 ॥

మారుతస్యోరసః పుత్రస్తేజసా చాపి తత్సమః ।
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః ॥ 28 ॥

వయమద్య గతప్రాణా భవానస్మాసు సామృతమ్ ।
దాక్ష్యవిక్రమసంప్పన్నః పక్షిరాజ ఇవాపరః ॥ 29 ॥

త్రివిక్రమే మయా తాత సశైలవనకాననా ।
త్రిః సప్తకృత్వః పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణమ్ ॥ 30 ॥

తదా చౌషధయోఽస్మాభిః సశ్చితా దేవశాసనాత్ ।
నిష్పన్నమమృతం యాభిస్తదాసీన్నో మహద్బలమ్ ॥ 31 ॥

స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః ।
సామృతం కాలమస్మాకం భవాన్సర్వగుణాన్వితః ॥ 32 ॥

తద్విజృంభస్వ విక్రాంతః ప్లవతాముత్తమో హ్యసి ।
త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామేయం సర్వా వానరవాహినీ ॥ 33 ॥

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల లఙ్ఘయస్వ మహార్ణవమ్ ।
పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్యో గతిస్తవ ॥ 34 ॥

విషాణ్ణా హరయః సర్వే హనుమన్కిముపేక్షసే ।
విక్రమస్వ మహావేగో విష్ణుస్త్రీన్విక్రమానివ ॥ 35 ॥

తతస్తు వై జామృవతాభిచోదితః
ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః ।
ప్రహర్షయంతాం హరివీర వాహినీమ్
చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

సంస్తాయమానో హనుమాన్వ్యవర్ధత మహాబలః ।
సమావిధ్య చ లాఙ్గాలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్ ॥ ౧ ॥

తస్య సంస్తాయమానస్య సర్వైర్వానరపుజ్జవైః ।
తేజసాపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమమ్ ॥ ౨ ॥

యథా విజృంభతే సింహో వివృద్ధో గిరిగహ్వరే ।
మారుతస్యోరసః పుత్రస్తథా సమృతి జృంభతే ॥ ౩ ॥

అశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః ।
అమృరీషోపమం దీప్తం విధూమ ఇవ పావకః ॥ ౪ ॥

హరీణాముత్థితో మధ్యాత్సమ్ప్రహృష్టతనూరుహః ।
అభివాద్య హరీన్స్వధ్వాన్తనుమానిదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥

అరుజన్పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖోఽనిలః ।
బలవానప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః ॥ ౬ ॥

తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః ।
మారుతస్యోరసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మే సమః ॥ ౭ ॥

ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణమాలిఖంతమివామృతమ్ ।
మేరుం గిరిమసజ్జేన పరిగన్తుం సహస్రశః ॥ ౮ ॥

బాహువేగప్రణన్నేన సాగరేణాహముత్సహే ।
సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వతనదీహ్రదమ్ ॥ ౯ ॥

మమోరుజఙ్గావేగేన భవిష్యతి సముత్థితః ।

సమూర్చితమహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః ॥ 10 ॥

పన్నగాశనమాకాశే పతంతం పక్షిసేవితమ్ ।
వైనతేయమహం శక్తః పరిగన్తుం సహస్రశః ॥ 11 ॥

ఉదయాత్ప్రస్థితం వాపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్ ।
అనస్తమితమాదిత్యమభిగన్తుం సముత్సహే ॥ 12 ॥

తతో భూమిమసంస్పృశ్య పునరాగన్తుముత్సహే ।
ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః ॥ 13 ॥

ఉత్సహేయమతిక్రాన్తుం సర్వానాకాశగోచరాన్ ।
సాగరం క్షోభయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినిమ్ ॥ 14 ॥

పర్వతాన్కమ్పయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవజ్గమాః ।
హరిష్యే చోరువేగేన ప్లవమానో మహార్ణవమ్ ॥ 15 ॥

లతానాం వీరుధాం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః ।
అనుయాస్యతి మామద్య ప్లవమానం విహాయసా ।
భవిష్యతి హి మే పన్థాః స్వాతేః పన్థా ఇవామృరే ॥ 16 ॥

చరంతం ఘోరమాకాశముత్పతిష్యంతమేవ చ ।
ద్రక్ష్యన్తి నిపతంతం చ సర్వభూతాని వానరాః ॥ 17 ॥

మహామేరుప్రతీకాశం మాం ద్రక్ష్యధ్వం ప్లవజ్గమాః ।
దివమావృత్య గచ్ఛంతం గ్రసమానమివామృరమ్ ॥ 18 ॥

విధమిష్యామి జీమూతాన్కమ్పయిష్యామి పర్వతాన్ ।
సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమానః సమాహితః ॥ 19 ॥

వైనతేయస్య వా శక్తిర్మమ వా మారుతస్య వా ।
ఋతే సుపర్ణరాజానం మారుతం వా మహాబలమ్ ।
న హి భూతం ప్రపశ్యామి యో మాం ప్లుతమనువ్రజేత్ ॥ 20 ॥

నిమేషాంతరమాత్రేణ నిరాలంభనమమ్భరమ్ ।
సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్విద్యుదివోత్థితా ॥ 21 ॥

భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరమ్ ।
విష్ణోః ప్రకమమాణస్య తదా త్రిన్విక్రమానివ ॥ 22 ॥

బుద్ధ్యా చాహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా ।
అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదధ్వం ప్లవజ్గమాః ॥ 23 ॥

మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే ।
అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః ॥ 24 ॥

వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయమ్భువః ।
విక్రమ్య సహసా హస్తాదమృతం తదిహానయే ।
లక్ష్మణం వాపి సముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మే మతిః ॥ 25 ॥

తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గర్జంతమమితౌజసమ్ ।
ఉవాచ పరిసంహృష్టో జామ్బవాన్హరిసత్తమః ॥ 26 ॥

వీర కేసరిణః పుత్ర వేగవన్మారుతాత్మజ ।
జ్ఞాతీనాం విపులం శోకస్త్యయా తాత ప్రణాశితః ॥ 27 ॥

తవ కల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాః సమాగతాః ।
మంగళం కార్యసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః ॥ 28 ॥

ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేన చ ।
గురూణాం చ ప్రసాదేన ప్లవస్వ త్వం మహార్ణవమ్ ॥ 29 ॥

స్థాస్యామత్యైకపాదేన యావదాగమనం తవ ।
త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవితాని వనౌకసామ్ ॥ 30 ॥

తతస్తు హరిశార్దూలస్తానువాచ వనౌకసః ।

నేయం మమ మహి వేగం ప్లవనే ధారయిష్యతి || 31 ||

ఏతాని హి నగస్యాస్య శిలాసజ్కుటశాలినః ।
శిఖరాణి మహేన్ద్రస్య స్థిరాణి చ మహాన్తి చ || 32 ||

ఏతాని మమ నిషేషం పాదయోః పతతాం వరాః ।
ప్లవతో ధారయిష్యన్తి యోజనానామితః శతమ్ || 33 ||

తతస్తు మారుతప్రఖ్యః స హరిర్మారుతాత్మజః ।
ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేన్ద్రమరిమర్దనః || 34 ||

వృతం నానావిధైర్వృక్షైర్మృగసేవితశాద్వలమ్ ।
లతాకుసుమసమ్బాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమమ్ || 35 ||

సింహశార్దూలచరితం మత్తమాతజ్గసేవితమ్ ।
మత్తద్విజగణోద్ఘోషం సలితోత్పిడసజ్కులమ్ || 36 ||

మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృజ్జైర్మహేన్ద్రం స మహాబలః ।
విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేన్ద్రసమవిక్రమః || 37 ||

పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలో మహాత్మనా ।
రరాస సింహాభిహతో మహాన్మత్త ఇవ ద్విపః || 38 ||

ముమోచ సలితోత్పిడాన్విప్రకీర్ణశిలోచ్ఛయః ।
విత్రస్తమృగమాతజః ప్రకమ్పితమహాద్రుమః || 39 ||

నానాగన్ధర్వమిథునైః పానసంసర్గకర్కశైః ।
ఉత్పతద్భిర్విహజ్జైశ్చ విద్యాధరగణైరపి || 40 ||

త్యజ్యమానమహాసానుః సంనిలీనమహోరగః ।
శైలశృంగశిలోద్ఘాతస్తదాభూత్స మహాగిరిః || 41 ||

నిఃశ్వసద్భిస్తదా తైస్తు భుజగైరర్థనిఃస్పతైః ।
సపతాక ఇవాభాతి స తదా ధరణీధరః ॥ 42 ॥

ఋషిభిస్త్రాస సమాభ్రన్తైస్త్యజ్యమానః శిలోచ్ఛయః ।
సీదన్మహతి కాంతారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః ॥ 43 ॥

స వేగవాన్వేగసమాహితాత్మా
హరిప్రవీరః పరవీరహంతా ।
మనః సమాధాయ మహానుభావో
జగామ లఙ్కాం మనసా మనస్వీ ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే కిష్కిన్ధాకాండే షట్షష్ఠితమః సర్గః ॥

Chapter 5

॥ సున్దరకాండః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

తతో రావణసీతాయాః సీతాయాః శత్రుకర్శనః ।
ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి ॥ 1 ॥

అథ వైదూర్యవర్ణేషు శాద్యలేషు మహాబలః ।
ధీరః సలిలకల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్ ॥ 2 ॥

ద్విజాన్విత్రాసయస్థిమానురసా పాదపాన్వరన్ ।
మృగాంశ్చ సుబహూన్నిఘ్నన్నప్రవృద్ధ ఇవ కేశరీ ॥ 3 ॥

నీలలోహితమాఞ్జోష్ఠపద్మవర్ణైః సీతాసితైః ।
స్వభావవిహితైశ్చిత్రైర్ధాతుభిః సమలజ్కృతమ్ ॥ 4 ॥

కామరూపిభిరావిష్టమభీక్షం సపరిచ్ఛదైః ।
యక్షకింసరగన్ధర్వైర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః ॥ 5 ॥

స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగవరాయుతే ।
తిష్ఠన్కపివరస్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవాబభౌ ॥ 6 ॥

స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయమ్భువే ।
భూతేభ్యశ్చాజ్ఞాలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్ ॥ 7 ॥

అజ్ఞాలిం ప్రాజ్ఞుఖః కుర్వన్నవనాయాత్మయోనయే ।
తతో హి వవృధే గన్తుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 8 ॥

ప్లవజ్గప్రవరైర్దృష్టః ప్లవనే కృతనిశ్చయః ।
వవృధే రామవృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు ॥ 9 ॥

నిష్ప్రమాణ శరీరః సల్లలజ్ఘయిషురర్థవమ్ ।

బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణాభ్యాం చ పర్వతమ్ ॥ 10 ॥

స చచాలాచలాశ్చారు ముహూర్తం కపిపీడితః ।
తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్పమశాతయత్ ॥ 11 ॥

తేన పాదపముక్తేన పుష్పాఘేణ సుగన్ధినా ।
సర్వతః సంవృతః శైలో బభౌ పుష్పమయో యథా ॥ 12 ॥

తేన చోత్తమవీర్యేణ పీడ్యమానః స పర్వతః ।
సలిలం సమ్ప్రసుస్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః ॥ 13 ॥

పీడ్యమానస్తు బలినా మహేన్ద్రస్తేన పర్వతః ।
రీతిర్నిర్వర్తయామాస కాశ్చనాజ్ఞానరాజతీః ।
ముమోచ చ శిలాః శైలో విశాలాః సమనఃశిలాః ॥ 14 ॥

గిరిణా పీడ్యమానేన పీడ్యమానాని సర్వశః ।
గుహావిష్టాని భూతాని వినేదుర్వికృతైః స్వరైః ॥ 15 ॥

స మహాసత్త్వసంనాదః శైలపీడానిమిత్తజః ।
పృథివీం పూరయామాస దిశశ్చోపవనాని చ ॥ 16 ॥

శిరోభిః పృథుభిః సర్పా వ్యక్తస్వస్తికలక్షణైః ।
వమన్తః పావకం ఘోరం దదంశుర్దశనైః శిలాః ॥ 17 ॥

తాస్తదా సవిషైర్దష్టాః కుపితైస్తైర్మహాశిలాః ।
జజ్వలుః పావకోద్ధీప్తా విభిదుశ్చ సహస్రధా ॥ 18 ॥

యాని చౌషధజాలాని తస్మిన్జ్ఞాతాని పర్వతే ।
విషఘ్నాన్యపి నాగానాం న శేకుః శమితుం విషమ్ ॥ 19 ॥

భిద్యతేఽయం గిరిర్భూతైరితి మత్వా తపస్వినః ।
త్రస్తా విద్యాధరాస్తస్మాదుత్పేతుః స్త్రీగణైః సహ ॥ 20 ॥

పానభూమిగతం హిత్యా హైమమాసనభాజనమ్ ।
పాత్రాణి చ మహార్హాణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్ ॥ 21 ॥

లేహ్యనుచ్ఛావచానభిజ్ఞాన్మాంసాని వివిధాని చ ।
ఆర్షభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సరూన్ ॥ 22 ॥

కృతకణ్ఠగుణాః క్షీబా రక్తమాల్యానులేపనాః ।
రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే ॥ 23 ॥

హారనూపురకేయూర పారిహర్య ధరాః స్త్రియః ।
విస్మితాః సస్మితాస్తస్థురాకాశే రమణైః సహ ॥ 24 ॥

దర్శయంతో మహావిద్యాం విద్యాధరమహర్షయః ।
సహితాస్తస్థురాకాశే వీక్షాం చక్రుశ్చ పర్వతమ్ ॥ 25 ॥

శుశ్రువుశ్చ తదా శబ్దమృషీణాం భావితాత్మనామ్ ।
చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽమృరే ॥ 26 ॥

ఏష పర్వతసంక్రాశో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
తితీర్షతి మహావేగం సముద్రం మకరాలయమ్ ॥ 27 ॥

రామార్థం వానరార్థం చ చిక్రీర్షన్కర్మ దుష్కరమ్ ।
సముద్రస్య పరం పారం దుష్ప్రాప్తం ప్రాప్తుమిచ్ఛతి ॥ 28 ॥

దుధువే చ స రోమాణి చకమ్పే చాచలోపమః ।
ననాద చ మహానాదం సుమహానివ తోయదః ॥ 29 ॥

ఆనుపూర్వాచ్ఛ వృత్తం చ లాఙ్ఘాలం రోమభిశ్చితమ్ ।
ఉత్పతిష్యన్విచిక్షేప పక్షిరాజ ఇవోరగమ్ ॥ 30 ॥

తస్య లాఙ్ఘాలమావిధమతివేగస్య పృష్ఠతః ।
దదృశే గరుడేనేవ హ్రాయమాణో మహారగః ॥ 31 ॥

బాహూ సంస్తమ్భయామాస మహాపరిఘసన్నిభౌ ।
ససాద చ కపిః కట్యాం చరణౌ సశ్చుకోప చ ॥ 32 ॥

సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాంస్తథైవ చ శిరోధరామ్ ।
తేజః సత్త్వం తథా వీర్యమావివేశ స వీర్యవాన్ ॥ 33 ॥

మార్గమాలోకయన్దూరాదూర్ధ్వప్రణిహితేక్షణః ।
రురోధ హృదయే ప్రాణానాకాశమవలోకయన్ ॥ 34 ॥

పద్యాభ్యం దృఢమవస్థానం కృత్వా స కపికుఞ్జరః ।
నికుఞ్చ్య కర్ణౌ హనుమానుత్పతిష్యన్మహాబలః ।
వానరాన్వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 35 ॥

యథా రాఘవనిర్ముక్తః శరః శ్వసనవిక్రమః ।
గచ్ఛేత్తద్వద్గమిష్యామి లఙ్కాం రావణపాలితామ్ ॥ 36 ॥

న హి ద్రక్ష్యామి యది తాం లఙ్కాయాం జనకాత్మజామ్ ।
అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్ ॥ 37 ॥

యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యామి కృతశ్రమః ।
బద్ధ్వా రాక్షసరాజానమానయిష్యామి రావణమ్ ॥ 38 ॥

సర్వథా కృతకార్యోఽహమేష్యామి సహ సీతయా ।
ఆనయిష్యామి వా లఙ్కాం సముత్పాట్య సరావణామ్ ॥ 39 ॥

ఏవముక్త్వా తు హనుమాన్వానరాన్వానరోత్తమః ।
ఉత్పాతాథ వేగేన వేగవానవిచారయన్ ॥ 40 ॥

సముత్పతతి తస్మిన్స్తు వేగాత్తే నగరోహిణః ।
సంహృత్య విటపాన్సర్వాన్సముత్పేతుః సమన్తతః ॥ 41 ॥

స మత్తకోయష్టిభకాన్పాదపాన్పుష్పశాలినః ।
ఉద్యహన్నూరువేగేన జగామ విమలేఽమృరే ॥ 42 ॥

ఊరువేగోద్ధతా వృక్షా ముహూర్తం కపిమన్వయుః ।
ప్రస్థితం దీర్ఘమధ్వానం స్వబంధమివ బాంధవాః ॥ 43 ॥

తమూరువేగోన్మథితాః సాలాశ్చాన్యే నగోత్తమాః ।
అనుజగ్ముర్హనూమంతం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్ ॥ 44 ॥

సుపుష్పితాగ్రైర్బహుభిః పాదపైరన్వితః కపిః ।
హనుమాన్పర్వతాకారో బభూవాదుభతదర్శనః ॥ 45 ॥

సారవంతోఽథ యే వృక్షా న్యమజ్జల్లవణామ్భసి ।
భయాదివ మహేన్ద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే ॥ 46 ॥

స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపిః సాఙ్కురకోరకైః ।
శుశుభే మేఘసంకాశః ఖద్యోతైరివ పర్వతః ॥ 47 ॥

విముక్తాస్తస్య వేగేన ముక్త్యా పుష్పాణి తే ద్రుమాః ।
అవశీర్యంత సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా ॥ 48 ॥

లఘుత్వేనోపపన్నం తద్విచిత్రం సాగరేఽపతత్ ।
ద్రుమాణాం వివిధం పుష్పం కపివాయుసమీరితమ్ ॥ 49 ॥

పుష్పాఘేణానుబద్ధేన నానావర్ణేన వానరః ।
బభౌ మేఘ ఇవోద్యమైః విద్యుద్గణవిభూషితః ॥ 50 ॥

తస్య వేగసముద్భూతైః పుష్పైస్తోయమదృశ్యత ।
తారాభిరభిరామాభిరుదితాభిరివామ్బరమ్ ॥ 51 ॥

తస్యామ్బరగతౌ బాహూ దదృశాతే ప్రసారితౌ ।
పర్వతాగ్రాద్వినిష్క్రాంతౌ పఞ్చాస్యావివ పన్నగౌ ॥ 52 ॥

పిబన్నివ బభౌ చాపి సోర్మిజాలం మహార్ణవమ్ ।
పిపాసురివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః ॥ 53 ॥

తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయుమార్గానుసారిణః ।
నయనే విప్రకాశేతే పర్వతస్థావివానతౌ ॥ 54 ॥

పిణ్డే పిణ్డాక్షముఖ్యస్య బృహతీ పరిమణ్డలే ।
చక్షుషీ సమృప్తకశేతే చన్ద్రసూర్యావివ స్థితౌ ॥ 55 ॥

ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్రమాబభౌ ।
సన్ధ్యయా సమభిస్పృష్టం యథా సూర్యస్య మణ్డలమ్ ॥ 56 ॥

లాఙ్గలం చ సమావిధ్ధం ప్లవమానస్య శోభతే ।
అమ్బరే వాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజ ఇవోచ్ఛ్రితః ॥ 57 ॥

లాఙ్గాలచక్రేణ మహాఞ్శుక్లదంష్ట్రోఽనిలాత్మజః ।
వ్యరోచత మహాప్రాఙ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః ॥ 58 ॥

స్ఫిగ్ధేశేనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః ।
మహతా దారితేనేవ గిరిరెరికథాతునా ॥ 59 ॥

తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్ ।
కక్షాన్తరగతో వాయురీమూత ఇవ గర్జతి ॥ 60 ॥

భే యథా నిపతత్యుల్కా ఉత్తరాంతాద్వినిఃసృతా ।
దృశ్యతే సానుబన్ధా చ తథా స కపికుఙ్జారః ॥ 61 ॥

పతత్పతఙ్గసఙ్కాశో వ్యాయతః శుశుభే కపిః ।
ప్రవృద్ధ ఇవ మాతఙ్గః కక్ష్యయా బధ్యమానయా ॥ 62 ॥

ఉపరిష్టాచ్ఛరీరేణ ఛాయయా చావగాఢయా ।
సాగరే మారుతావిష్టా నౌరివాసీత్తదా కపిః ॥ 63 ॥

యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః ।
స స తస్యాఙ్గవేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే ॥ 64 ॥

సాగరస్యోర్మిజాలానామురసా శైలవర్షణామ్ ।
అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుష్టవే స మహాకపిః ॥ 65 ॥

కపివాతశ్చ బలవాన్మేఘవాతశ్చ నిఃస్పతః ।
సాగరం భీమనిర్ఘోషం కమ్పయామాసతుర్భృశమ్ ॥ 66 ॥

వికర్షన్నూర్మిజాలాని బృహన్తి లవణామ్భసి ।
అత్యక్రామన్మహావేగస్తరఙ్గానణయన్నివ ॥ 67 ॥

ప్లవమానం సమీక్ష్యాథ భుజఙ్గాః సాగరాలయాః ।
వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణమితి మేనిరే ॥ 68 ॥

దశయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా ।
ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాభవత్ ॥ 69 ॥

శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ ।
తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణామ్భసి ॥ 70 ॥

ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవగం త్వరితం తదా ।
వవృషుః పుష్పవర్షాణి దేవగన్ధర్వదానవాః ॥ 71 ॥

తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవన్తం వానరేశ్వరమ్ ।
సిషేవే చ తదా వాయూ రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ 72 ॥

ఋషయస్తృష్టువుశ్చైచనం ప్లవమానం విహాయసా ।
జగుశ్చ దేవగన్ధర్వాః ప్రశంసంతో మహాజనమ్ ॥ 73 ॥

నాగాశ్చ తుష్టువుర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః ।
ప్రేక్ష్యాకాశే కపివరం సహసా విగతక్లమమ్ ॥ 74 ॥

తస్మిన్ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి ।
ఇక్ష్వాకుకులమానార్థీ చిన్తయామాస సాగరః ॥ 75 ॥

సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః ।
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్ ॥ 76 ॥

అహమిక్షాకునాథేన సగరేణ వివర్ధితః ।
ఇక్షాకుసచివశ్చాయం నావసీదితుమర్హతి ॥ 77 ॥

తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః ।
శేషం చ మయి విశ్రాంతః సుఖేనాతిపతిష్యతి ॥ 78 ॥

ఇతి కృత్వా మతిం సాధీం సముద్రశ్చన్నమమృశి ।
హిరణ్యనాభం మైనాకమువాచ గిరిసత్తమమ్ ॥ 79 ॥

త్వమిహాసురసజ్ఞానాం పాతాలతలవాసినామ్ ।
దేవరాజ్ఞా గిరిశ్రేష్ఠ పరిఘః సంనివేశితః ॥ 80 ॥

త్వమేషాం జ్ఞాతవీర్యాణాం పునరేవోత్పతిష్యతామ్ ।
పాతాలస్యాప్రమేయస్య ద్వారమావృత్య తిష్ఠసి ॥ 81 ॥

తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ శక్తిస్తే శైలవర్ధితుమ్ ।
తస్మాత్సంశ్చోదయామి త్వాముత్తిష్ఠ నగసత్తమ ॥ 82 ॥

స ఏష కపిశార్దూలస్తాముపర్యేతి వీర్యవాన్ ।
హనూమాన్రామకార్యార్థం భీమకర్మా ఖమాప్లుతః ॥ 83 ॥

తస్య సాహ్యం మయా కార్యమిక్షాకుకులవర్తినః ।
మమ ఇక్షాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమాస్తవ ॥ 84 ॥

కురు సాచివ్యమస్మాకం న నః కార్యమతిక్రమేత్ ।
కర్తవ్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్ ॥ 85 ॥

సలిలాదూర్ధ్వముత్తిష్ఠ తిష్ఠత్వేష కపిస్త్యయి ।
అస్మాకమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః ॥ 86 ॥

చామీకరమహానాభ దేవగన్ధర్వసేవిత ।
హనూమాన్స్తవ్యయి విశ్రాన్తస్తతః శేషం గమిష్యతి ॥ 87 ॥

కాకుత్స్థస్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్ ।
శ్రమం చ ప్లవగేన్ద్రస్య సమీక్షోఽథ్వాతుమర్హసి ॥ 88 ॥

హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణామ్భసః ।
ఉత్పాత జలాత్తార్ణం మహాద్రుమలతాయుతః ॥ 89 ॥

స సాగరజలం భిత్త్వా బభూవాత్యుత్థితస్తదా ।
యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మిర్దివాకరః ॥ 90 ॥

శాతకుమ్భమయైః శృజైః సకిన్దరమహోరగైః ।
ఆదిత్యోదయసంక్రాంతైరాలిఖద్భిరివామ్భరమ్ ॥ 91 ॥

తస్య జామ్బూనదైః శృజైః పర్వతస్య సముత్థితైః ।
ఆకాశం శస్త్రసంక్రాశమభవత్కాశ్చానప్రభమ్ ॥ 92 ॥

జాతరూపమయైః శృజైర్భ్రాజమానైః స్వయం ప్రభైః ।
ఆదిత్యశతసంక్రాశః సోఽభవద్ధిరిసత్తమః ॥ 93 ॥

తముత్థితమసజ్గేన హనూమానగ్రతః స్థితమ్ ।
మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయమితి నిశ్చితః ॥ 94 ॥

స తముచ్చితమత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః ।
ఉరసా పాతయామాస జిమూతమివ మారుతః ॥ 95 ॥

స తదా పాతితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ।
బుద్ధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననన్ద చ ॥ 96 ॥

తమాకాశగతం వీరమాకాశే సమవస్థితమ్ ।
ప్రీతో హృష్టమనా వాక్యమబ్రవీత్పర్వతః కపిమ్ ।

మానుషం ధరయస్త్రాపమాత్మనః శిఖరే స్థితః ॥ 97 ॥

దుష్కరం కృతవాన్కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ ।
నిపత్య మమ శృణ్వేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్ ॥ 98 ॥

రాఘవస్య కులే జాతైరుదధిః పరివర్ధితః ।
స త్వాం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః ॥ 99 ॥

కృతే చ ప్రతికర్తవ్యమేష ధర్మః సనాతనః ।
సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్తః సమ్మానమర్హతి ॥ 100 ॥

త్వన్నిమిత్తమనేనాహం బహుమానాత్ప్రచోదితః ।
యోజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః ।
తవ సానుషు విశ్రాంతః శేషం ప్రక్రమతామితి ॥ 101 ॥

తిష్ఠ త్వం హరిశార్దూల మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్ ।
తదిదం గన్ధవత్స్వాదు కన్ధమూలఫలం బహు ।
తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రాంతోఽనుగమిష్యసి ॥ 102 ॥

అస్మాకమపి సమృద్ధః కపిముఖ్యస్త్వయాస్తి వై ।
ప్రఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః ॥ 103 ॥

వేగవన్తః ప్లవన్తో యే ప్లవగా మారుతాత్మజ ।
తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వామహం కపికుఞ్జర ॥ 104 ॥

అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా ।
ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునర్యాదృశో భవాన్ ॥ 105 ॥

త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః ।
పుత్రస్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుఞ్జర ॥ 106 ॥

పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః ।

తస్మాత్త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ || 107 ||

పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ ।
తేఽపి జగ్ముర్ద్దిశః సర్వా గరుడానిలవేగినః || 108 ||

తతస్తేషు ప్రయాతేషు దేవసజ్ఞాః సహర్షిభిః ।
భూతాని చ భయం జగ్ముస్తేషాం పతనశఙ్కయా || 109 ||

తతః క్రుద్ధః సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః ।
పక్షాంశ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః || 110 ||

స మాముపగతః క్రుద్ధో వజ్రముద్యమ్య దేవరాట్ ।
తతోఽహం సహసా ఊష్టః శ్వసనేన మహాత్మనా || 111 ||

అస్మిల్లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ ।
గుప్తపక్షః సమగ్రశ్చ తవ పిత్రాభిరక్షితః || 112 ||

తతోఽహం మానయామి త్వాం మానోఽహి మమ మారుతః ।
త్వయా మే హ్యేష సమృద్ధః కపిముఖ్య మహాగుణః || 113 ||

అస్మిన్నేవజ్గతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ ।
ప్రీతిం ప్రీతమనా కర్తుం త్వమర్హసి మహాకపే || 114 ||

శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ ।
ప్రీతిం చ బహుమన్యస్య ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్ || 115 ||

ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠంతం నగోత్తమమబ్రవీత్ ।
ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోఽపనీయతామ్ || 116 ||

త్వరతే కార్యకాలో మే అహశ్చాప్యతివర్తతే ।
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్యమిహాంతరా || 117 ||

ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైలమాలభ్య హరిపుంగవః ।

1095

హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరమ్ || 129 ||

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
అబ్రువన్సూర్యసంక్రాశాం సురసాం నాగమాతరమ్ || 130 ||

అయం వాతాత్మజః శ్రీమాన్లువతే సాగరోపరి ।
హనూమాన్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్నమాచర || 131 ||

రాక్షసం రూపమాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమమ్ ।
దంష్ట్రాకరాలం పిఙ్గాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభఃస్పృశమ్ || 132 ||

బలమిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాస్య పరాక్రమమ్ ।
త్వాం విజేష్యత్యుపాయేన విషదం వా గమిష్యతి || 133 ||

ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైరభినత్కృతా ।
సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతి రాక్షసం వపుః || 134 ||

వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్ ।
ప్లవమానం హనూమన్తమావృత్యేదమువాచ హ || 135 ||

మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్యమిశ్వరైర్వానరర్షభ ।
అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్ || 136 ||

ఏవముక్తః సురసయా ప్రాఙ్మూలిర్వానరర్షభః ।
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ || 137 ||

రామో దాశరథిర్నామ ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా || 138 ||

అస్య కార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ।
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ || 139 ||

తస్యాః సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ।

కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని || 140 ||

అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ।
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే || 141 ||

ఏవముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ ।
అబ్రవీన్నాతివర్తేన్మాం కశ్చిదేష వరో మమ || 142 ||

ఏవముక్తః సురసయా క్రుద్ధో వానరపుంగవః ।
అబ్రవీత్కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే || 143 ||

ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజనమాయతః ।
దశయోజనవిస్తారో బభూవ హనుమాన్స్తదా || 144 ||

తం దృష్ట్వా మేఘసజ్జాశం దశయోజనమాయతమ్ ।
చకార సురసాప్యాస్యం వింశద్యోజనమాయతమ్ || 145 ||

హనుమాన్స్తు తతః క్రుద్ధస్త్రింశద్యోజనమాయతః ।
చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశత్తథోచ్ఛ్రితమ్ || 146 ||

బభూవ హనుమాన్స్వీరః పంచాశద్యోజనోచ్ఛ్రితః ।
చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజనమాయతమ్ || 147 ||

తథైవ హనుమాన్స్వీరః సప్తతిం యోజనోచ్ఛ్రితః ।
చకార సురసా వక్త్రమశీతిం యోజనాయతమ్ || 148 ||

హనుమానచల ప్రఖ్యో నవతిం యోజనోచ్ఛ్రితః ।
చకార సురసా వక్త్రం శతయోజనమాయతమ్ || 149 ||

తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం వాయుపుత్రః స బుద్ధిమాన్ ।
దీర్ఘజిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమమ్ || 150 ||

స సజ్జిప్యాత్మనః కాయం జీమూత ఇవ మారుతిః ।
తస్మిన్మహూర్తే హనుమాన్బభూవాఙ్ముష్ణమాత్రకః ॥ 151 ॥

సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః ।
అంతరిక్షే స్థితః శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 152 ॥

ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే ।
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యం చాస్తు వచస్తవ ॥ 153 ॥

తం దృష్ట్వా వదనాన్ముక్తం చన్ద్రం రాహుముఖాదివ ।
అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరమ్ ॥ 154 ॥

అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ।
సమానయ చ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ 155 ॥

తత్త్వతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
సాధు సాధ్వీతి భూతాని ప్రశశంసుస్తదా హరిమ్ ॥ 156 ॥

స సాగరమనాధృష్యమభ్యేత్య వరుణాలయమ్ ।
జగామాకాశమావిశ్య వేగేన గరుణోపమః ॥ 157 ॥

సేవితే వారిధారిభిః పతగైశ్చ నిషేవితే ।
చరితే కైశికాచార్యైరైరావతనిషేవితే ॥ 158 ॥

సింహకుఙ్జరశార్దూలపతగోరగవాహనైః ।
విమానైః సమృతద్భిశ్చ విమలైః సమలఙ్కృతే ॥ 159 ॥

వజ్రాశనిసమాఘాతైః పావకైరుపశోభితే ।
కృతపుణ్యైర్మహాభాగైః స్వర్గజిద్భిరలఙ్కృతే ॥ 160 ॥

బహతా హవ్యమత్యంతం సేవితే చిత్రభానునా ।
గ్రహనక్షత్రచన్ద్రార్కతారాగణవిభూషితే ॥ 161 ॥

మహర్షిగణగన్ధర్వనాగయక్షసమాకులే ।
వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే ॥ 162 ॥

దేవరాజగజాక్రాంతే చన్ద్రసూర్యపథే శివే ।
వితానే జీవతోకస్య వితతో బ్రహ్మనిర్మితే ॥ 163 ॥

బహుశః సేవితే వీరైర్విద్యాధరగణైర్వరైః ।
కపినా కృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశరే ॥ 164 ॥

ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః ।
ప్రావృషీన్దురివాభాతి నిష్పతన్ప్రవిశంస్తదా ॥ 165 ॥

ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ ।
మనసా చిన్తయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ ॥ 166 ॥

అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యహమాశితా ।
ఇదం హి మే మహత్సత్త్వం చిరస్య వశమాగతమ్ ॥ 167 ॥

ఇతి సశ్చిన్త్య మనసా ఛాయామస్య సమక్షిపత్ ।
ఛాయాయాం సజ్జృహీతాయాం చిన్తయామాస వానరః ॥ 168 ॥

సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పఞ్చాకృతపరాక్రమః ।
ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌరివ సాగరే ॥ 169 ॥

తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ వీక్షమాణస్తతః కపిః ।
దదర్శ స మహాసత్త్వముత్థితం లవణామృభసి ॥ 170 ॥

కపిరాజ్ఞా యదాఖ్యాతం సత్త్వమద్భుతదర్శనమ్ ।
ఛాయాగ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః ॥ 171 ॥

స తాం బుద్ధ్వార్థతత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్కపిః ।
వ్యవర్థత మహాకాయః ప్రావృషీవ బలాహకః ॥ 172 ॥

తస్య సా కాయముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః ।
వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాలామ్బరసంనిభమ్ ॥ 173 ॥

స దదర్శ తతస్తస్యా వికృతం సుమహన్ముఖమ్ ।
కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః ॥ 174 ॥

స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసంహననః కపిః ।
సజ్జిప్య ముహురాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః ॥ 175 ॥

ఆసే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశుః సిద్ధచారణాః ।
గ్రస్యమానం యథా చన్ద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా ॥ 176 ॥

తతస్తస్య నఖైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాణ్యుక్తైః వానరః ।
ఉత్పపాతాథ వేగేన మనఃసమ్పాతవిక్రమః ॥ 177 ॥

తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్ ।
భూతాన్యాకాశచారీణి తమూచుః ప్లవగర్షభమ్ ॥ 178 ॥

భీమమద్య కృతం కర్మ మహత్సత్త్వం త్వయా హతమ్ ।
సాధయార్థమభిప్రేతమరిష్టం ప్లవతాం వర ॥ 179 ॥

యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేన్ద్ర యథా తవ ।
ధృతిర్ద్వష్టిర్మతిర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి ॥ 180 ॥

స తైః సమ్భావితః పూజ్యః ప్రతిపన్నప్రయోజనః ।
జగామాకాశమావిశ్య పన్నగాశనవత్కపిః ॥ 181 ॥

ప్రాప్తభూయిష్ఠ పారస్తు సర్వతః ప్రతితోకయన్ ।
యోజనానాం శతస్యాన్తే వనరాజిం దదర్శ సః ॥ 182 ॥

దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభూషితమ్ ।
దీప్యం శాఖామృగశ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ ॥ 183 ॥

సాగరం సాగరానూపాన్సాగరానూపజాన్మమాన్ ।
సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్ ॥ 184 ॥

స మహామేఘసంక్రాశం సమీక్ష్యాత్మానమాత్మనా ।
నిరున్ధన్తమివాకాశం చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ 185 ॥

కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః ।
మయి కౌతూహలం కుర్యురితి మేనే మహాకపిః ॥ 186 ॥

తతః శరీరం సజ్జిప్య తన్మహీధరసంనిభమ్ ।
పునః ప్రకృతిమాపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్ ॥ 187 ॥

స చారునానావిధరూపధారీ
పరం సమాసాద్య సముద్రతీరమ్ ।
పరైరశక్యప్రతిపన్నరూపః
సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః ॥ 188 ॥

తతః స లమ్బస్య గిరేః సమృద్ధే
విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే ।
సకేతకోద్ధాలకనాలికేరే
మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా ॥ 189 ॥

స సాగరం దానవపన్నగాయుతమ్
బలేన విక్రమ్య మహోర్మిమాలినమ్ ।
నిపత్య తీరే చ మహోదధేస్తదా
దదర్శ లంకామమరావతీమివ ॥ 190 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

స సాగరమనాధృష్యమతిక్రమ్య మహాబలః ।
త్రికూటశిఖరే లక్ష్మ్యాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ ॥ 1 ॥

తతః పాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్ ।
అభివృష్టః స్థితస్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా ॥ 2 ॥

యోజనానాం శతం శ్రీమాంస్తీర్త్వాపుష్కతమవిక్రమః ।
అనిశ్వసన్కపిస్తత్ర న గ్లానిమధిగచ్ఛతి ॥ 3 ॥

శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి ।
కిం పునః సాగరస్యాంతం సజ్ఞ్యాతం శతయోజనమ్ ॥ 4 ॥

స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః ।
జగామ వేగవాల్లక్ష్మ్యాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్ ॥ 5 ॥

శాద్వలాని చ నీలాని గన్ధవన్తి వనాని చ ।
గన్ధవన్తి చ మధ్యేన జగామ నగవన్తి చ ॥ 6 ॥

శైలాంశ్చ తరుసఞ్చన్నాన్వనరాజీశ్చ పుష్పితాః ।
అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ప్లవగర్హభః ॥ 7 ॥

స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్వనాన్యపవనాని చ ।
స నగార్గ్రే చ తాం లక్ష్మ్యాం దదర్శ పవనాత్మజః ॥ 8 ॥

సరలాన్కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్ ।
ప్రియాలాన్ముచుల్దాంశ్చ కుటజాన్కేతకానపి ॥ 9 ॥

ప్రియఙ్గాన్గన్ధపూర్ణాంశ్చ నీపాన్సప్తచ్ఛదాన్తథా ।

అసనాన్కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ 10 ॥

పుష్పభారనిబద్ధాంశ్చ తథా ముకులితానపి ।
పాదపాన్విహగాకీర్ణాన్పవనాధూతమస్తకాన్ ॥ 11 ॥

హంసకారణ్ణవాకీర్ణా వాపిః పద్మోత్పలాయుతాః ।
ఆక్రీడాన్వివిధాన్రమ్యాన్వివిధాంశ్చ జలాశయాన్ ॥ 12 ॥

సన్తతాన్వివిధైర్వృక్షైః సర్వర్తుఫలపుష్పితైః ।
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుఞ్జరః ॥ 13 ॥

సమాసాద్య చ లక్ష్మీవాల్లజ్కాం రావణపాలితామ్ ।
పరిఖాభిః సపద్మాభిః సోత్పలాభిరలంకృతామ్ ॥ 14 ॥

సీతాపహరణార్థేన రావణేన సురక్షితామ్ ।
సమంతాద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైరుగ్రధన్విభిః ॥ 15 ॥

కాఞ్చనేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీమ్ ।
అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ॥ 16 ॥

తోరణైః కాఞ్చనైర్ద్వైర్లతాపఞ్క్తివిచిత్రితైః ।
దదర్శ హనుమాల్లజ్కాం దివి దేవపురీమివ ॥ 17 ॥

గిరిమూర్ధ్ని స్థితాం లంకాం పాణ్డరైర్భవనైః శుభైః ।
దదర్శ స కపిః శ్రీమాన్పురమాకాశగం యథా ॥ 18 ॥

పాలితాం రాక్షసేన్ద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ।
ప్లవమానామివాకాశే దదర్శ హనుమాన్పురీమ్ ॥ 19 ॥

సమూర్ణాం రాక్షసైర్ఘోరైర్నాగైర్భగవతీమివ ।
అచిన్త్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా ॥ 20 ॥

దంష్ట్రీభిర్బహుభిః శూరైః శూలపట్టిశపాణిభిః ।

రక్షితాం రాక్షసైర్ఘోరైర్గుహాశీవిషైరపి ॥ 21 ॥

వప్రప్రాకారజఘనాం విపులామ్బునవామ్బరామ్ ।
శతఘ్నిశూలకేశాంతామట్టాలకవతంసకామ్ ॥ 22 ॥

ద్వారముత్తరమాసాద్య చింతయామాస వానరః ।
కైలాసశిఖరప్రఖ్యమాలిఖంతమివామ్బరమ్ ।
ధ్రియమాణమివాకాశముచ్చితైర్భవనోత్తమైః ॥ 23 ॥

తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః ।
రావణం చ రిపుం ఘోరం చింతయామాస వానరః ॥ 24 ॥

ఆగత్యాపీహ హరయో భవిష్యన్తి నిరర్థకాః ।
న హి యుద్ధేన వై లజ్కా శక్యా జేతుం సురైరపి ॥ 25 ॥

ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లజ్కాం రావణపాలితామ్ ।
ప్రాప్యాపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః ॥ 26 ॥

అవకాశో న సాన్త్వస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే ।
న దానస్య న భేదస్య వైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే ॥ 27 ॥

చతుర్థామేవ హి గతిర్వానరాణాం మహాత్మనామ్ ।
వాలిపుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్ఞశ్చ ధీమతః ॥ 28 ॥

యావజ్జానామి వైదేహీం యది జీవతి వా న వా ।
తత్రైవ చింతయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్ ॥ 29 ॥

తతః స చింతయామాస ముహూర్తం కపికుఞ్జరః ।
గిరిశృంగే స్థితస్తస్మిన్రామస్యాభ్యుదయే రతః ॥ 30 ॥

అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ ।
ప్రవేష్టుం రాక్షసైర్గుప్తా క్రూరైర్బలసమన్వితైః ॥ 31 ॥

ఉగ్రౌజసో మహావీర్యో బలవంతశ్చ రాక్షసాః ।
వజ్రాచ్ఛినీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గితా ॥ 32 ॥

లక్ష్మ్యాలక్ష్మ్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లక్ష్మౌ పురీ మయా ।
ప్రవేష్టుం ప్రాప్తకాలం మే కృత్యం సాధయితుం మహత్ ॥ 33 ॥

తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురాసురైః ।
హనూమాంశ్చింతయామాస వినిఃశ్వస్య ముహుర్ముహుః ॥ 34 ॥

కేనోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ।
అదృష్టో రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ॥ 35 ॥

న వినశ్యేత్కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః ।
ఏకామేకశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్ ॥ 36 ॥

భూతాశ్చార్థో విపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః ।
విక్లవం దూతమాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా ॥ 37 ॥

అర్థానర్థాంతరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే ।
ఘాతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డితమానినః ॥ 38 ॥

న వినశ్యేత్కథం కార్యం వైక్లవ్యం న కథం భవేత్ ।
లజ్ఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్ ॥ 39 ॥

మయి దృష్టే తు రక్షోభీ రామస్య విదితాత్మనః ।
భవేద్వ్యర్థమిదం కార్యం రావణానర్థమిచ్ఛతః ॥ 40 ॥

న హి శక్యం క్వచిత్థాతుమవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః ।
అపి రాక్షసరూపేణ కిముతాన్యేన కేనచిత్ ॥ 41 ॥

వాయురప్యత్ర నాజ్ఞాతశ్చరేదితి మతిర్మమ ।
న హ్యస్త్యవిదితం కిఞ్చిద్దాక్షసానాం బలీయసామ్ ॥ 42 ॥

ఇహాహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః ।
వినాశముపయాస్యామి భర్తురర్థశ్చ హీయతే ॥ 43 ॥

తదహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం ప్రాస్వతాం గతః ।
లక్ష్మణమభిపతిష్యామి రాఘవస్యార్థసిద్ధయే ॥ 44 ॥

రావణస్య పురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్ ।
విచిన్వన్నభవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్ ॥ 45 ॥

ఇతి సశ్చిన్త్య హనుమాన్సూర్యస్యాస్తమయం కపిః ।
ఆచకాజ్ఞే తదా వీరా వైదేహ్యో దర్శనోత్సుకః ।
పుషదంశకమాత్రః సన్బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ 46 ॥

ప్రదోషకాలే హనుమాన్స్తూర్ణముత్పత్య వీర్యవాన్ ।
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్తమహాపథమ్ ॥ 47 ॥

ప్రాసాదమాలావితతాం స్తమ్భైః కాఞ్చనరాజితైః ।
శాతకుమ్భమయైర్జాలైర్గర్భనగరోపమామ్ ॥ 48 ॥

సప్తభౌమాష్టభౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్ ।
తలైః స్ఫాటికసమ్పూర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః ॥ 49 ॥

వైదుర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిభూషితైః ।
తలైః శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్ ॥ 50 ॥

కాఞ్చనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్ ।
లక్ష్మణుద్ద్యోతయామాసుః సర్వతః సమలఙ్కృతామ్ ॥ 51 ॥

అచిన్త్యామద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లక్ష్మణం మహాకపిః ।
ఆసీద్విషణ్ణో హృష్టశ్చ వైదేహ్యో దర్శనోత్సుకః ॥ 52 ॥

స పాణ్డురోద్విగ్ధవిమానమాలినీమ్
మహార్హజామ్బూనదజాలతోరణామ్ ।

యశస్వినాం రావణబాహుపాలితామ్
క్షపాచరైర్భిమబలైః సమావృతామ్ ॥ 53 ॥

చన్ద్రోఽపి సాచివ్యమివాస్య కుర్వమ్ః
తారాగణైర్మధ్యగతో విరాజన్ ।
జ్యోత్స్నావితానేన వితత్య లోకమ్
ఉత్తిష్ఠతే నైకసహస్రరశ్మిః ॥ 54 ॥

శఙ్ఖప్రభం క్షీరమృణాలవర్ణమ్
ఉద్గచ్ఛమానం వ్యవభాసమానమ్ ।
దదర్శ చన్ద్రం స కపిప్రవీరః
పోష్టాయమానం సరసీవ హంసమ్ ॥ 55 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

స లమ్బశిఖరే లమ్బే లమ్బతోయదసంనిభే ।
సత్త్వమాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥

నిశి లఙ్కాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుఙ్జరః ।
రమ్యకాననతోయాథ్యాం పురీం రావణపాలితామ్ ॥ ౨ ॥

శారదామ్బుధరప్రఖ్యైర్భవనైరుపశోభితామ్ ।
సాగరోపమనిర్ఘోషాం సాగరానిలసేవితామ్ ॥ ౩ ॥

సుపుష్టబలసంజుప్తాం యథైవ విటపావతీమ్ ।
చారుతోరణనిరూహాం పాణ్డరద్వారతోరణామ్ ॥ ౪ ॥

భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీమివ ।
తాం సవిద్యుద్ధనాకీర్ణాం జ్యోతిర్మార్గనిషేవితామ్ ॥ ౫ ॥

చణ్డమారుతనిర్హాదాం యథేంద్రస్యామరావతీమ్ ।
శాతకుంభేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంవృతామ్ ॥ ౬ ॥

కింకీణీజాలఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్ ।
ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్ ॥ ౭ ॥

విస్మయావిష్టహృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః ।
జామ్బూనదమయైర్ద్వారైర్వైదూర్యకృతవేదికైః ॥ ౮ ॥

మణిస్ఫటిక ముక్తాభిర్మణికుట్టిమభూషితైః ।
తప్తహాటకనిరూహై రాజతామలపాణ్డరైః ॥ ౯ ॥

వైదూర్యతలసోపానైః స్ఫటికాన్తరపాంసుభిః ।

చారుసంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితైః శుభైః ॥ 10 ॥

క్రోఞ్చబర్హిణసఙ్ఖుష్టే రాజహంసనిషేవితైః ।
తూర్యాభరణనిర్ఘోషైః సర్వతః ప్రతినాదితామ్ ॥ 11 ॥

వస్వోకసారాప్రతిమాం సమీక్ష్య నగరీం తతః ।
ఖమివోత్పతితాం లఙ్కాం జహర్ష హనుమాన్కపిః ॥ 12 ॥

తాం సమీక్ష్య పురీం లఙ్కాం రాక్షసాధిపతేః శుభామ్ ।
అనుత్తమామృద్ధియుతాం చింతయామాస వీర్యవాన్ ॥ 13 ॥

నేయమన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బలాత్ ।
రక్షితా రావణబలైరుద్యతాయుధధారిభిః ॥ 14 ॥

కుముదాఙ్గదయోర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః ।
ప్రసిద్ధేయం భవేద్భూమిర్మైన్దద్వివిదయోరపి ॥ 15 ॥

వివస్వతస్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః ।
ఋషస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతిర్భవేత్ ॥ 16 ॥

సమీక్ష్య తు మహాబాహో రాఘవస్య పరాక్రమమ్ ।
లక్ష్మణస్య చ విక్రాంతమభవత్ప్రీతిమాన్కపిః ॥ 17 ॥

తాం రత్నవసనోపేతాం కోష్ఠాగారావతంసకామ్ ।
యన్త్రాగారస్తనీమృద్ధాం ప్రమదామివ భూషితామ్ ॥ 18 ॥

తాం నష్టతిమిరాం దీపైర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః ।
నగరీం రాక్షసేన్ద్రస్య దదర్శ స మహాకపిః ॥ 19 ॥

ప్రవిష్టః సత్త్వసమ్పన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః ।
స మహాపథమాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితమ్ ॥ 20 ॥

హసితోద్భుష్టనినదైస్తూర్యఘోష పురః సరైః ।
వజ్రాఙ్కుశనికాశైశ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః ।
గృహమేదైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాముబ్బదైః ॥ 21 ॥

ప్రజఙ్వాల తదా లఙ్కా రక్షోగణగృహైః శుభైః ।
సితాభ్రసద్మశైశ్చిత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః ।
వర్ధమానగృహైశ్చాపి సర్వతః సువిభాషితైః ॥ 22 ॥

తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితఙ్కరః ।
రాఘవార్థం చరశ్శ్రీమాన్దదర్శ చ ననన్ద చ ॥ 23 ॥

శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితమ్ ।
స్త్రీణాం మదసమృద్ధానాం దివి చాప్సరసామివ ॥ 24 ॥

శుశ్రావ కాశ్ఛీనినాదం నూపురాణాం చ నిఃస్వనమ్ ।
సోపాననినదాంత్యైవ భవనేషు మహాత్మనమ్ ।
ఆస్ఫోటితనినాదాంశ్చ క్షేడితాంశ్చ తతస్తతః ॥ 25 ॥

స్వాధ్యాయ నిరతాంత్యైవ యాతుధానాన్దదర్శ సః ।
రావణస్తవసంయుక్తాన్గర్జతో రాక్షసానపి ॥ 26 ॥

రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్ ।
దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రాక్షసస్య చరాన్బహూన్ ॥ 27 ॥

దీక్షితాఙ్జటిలాన్ముణ్డాన్గోఽజినామ్బరవాససః ।
దర్భముష్టిప్రహరణానగ్నికుణ్డాయుధాన్స్తథా ॥ 28 ॥

కూటముద్గరపాణీంశ్చ దణ్డాయుధధరానపి ।
ఏకాక్షానేకకర్ణాంశ్చ చలల్లమ్బపయోధరాన్ ॥ 29 ॥

కరాలాన్భగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్వామనాన్స్తథా ।
ధన్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్న ముసలాయుధాన్ ।
పరిఘోత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్వలాన్ ॥ 30 ॥

నాతిష్ఠాలాన్నాతికృశాన్నాతిదీర్ఘాతిప్రాస్వకాన్ ।
విరూపాన్బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః ॥ 31 ॥

శక్తివృక్షాయుధాంఞ్చైవ పట్టిశాశనిధారిణః ।
క్షేపణీపాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః ॥ 32 ॥

స్రగ్వీణస్త్యనులిప్తాంశ్చ వరాభరణభూషితాన్ ।
తీక్షణశూలధరాంఞ్చైవ వజ్రీణశ్చ మహాబలాన్ ॥ 33 ॥

శతసాహస్రమవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః ।
ప్రాకారావృతమత్యంతం దదర్శ స మహాకపిః ॥ 34 ॥

త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదవినాదితమ్ ।
వాజిహాషితసంఘ్విష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ॥ 35 ॥

రథైర్వానైర్విమానైశ్చ తథా గజహయైః శుభైః ।
వారణైశ్చ చతుర్దన్తైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః ॥ 36 ॥

భూషితం రుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః ।
రాక్షసాధిపతేర్గుప్తమావివేశ గృహం కపిః ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

తతః స మధ్యం గతమంశుమంతమ్
జ్యోత్స్నావితానం మహాదుద్వమంతమ్ ।
దదర్శ ధీమాన్ద్విభానుమంతమ్
గోష్ఠే వృషం మత్తమివ భ్రమంతమ్ ॥ 1 ॥

తోకస్య పాపాని వినాశయంతమ్
మహోదధిం చాపి సమేధయంతమ్ ।
భూతాని సర్వాణి విరాజయంతమ్
దదర్శ శీతాంశుమథాభియాంతమ్ ॥ 2 ॥

యా భాతి లక్ష్మీర్భువి మన్దరస్థా
తథా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా ।
తథైవ తోయేషు చ పుష్కరస్థా
రరాజ సా చారునిశాకరస్థా ॥ 3 ॥

హంసో యథా రాజతపజ్జ్వరస్థః
సింహో యథా మన్దరకన్దరస్థః ।
వీరో యథా గర్వితకుజ్జ్వరస్థః
చన్ద్రోఽపి బభ్రాజ తథామృతరస్థః ॥ 4 ॥

స్థితః కకుద్మానివ తీక్ష్ణశృంగో
మహాచలః శ్వేత ఇవోచ్చశృంగః ।
హస్తీవ జామ్బూనదబద్ధశృంగో
విభాతి చన్ద్రః పరిపూర్ణశృంగః ॥ 5 ॥

ప్రకాశచన్ద్రోదయనష్టదోషః
ప్రవృద్ధరక్షః పిశితాశదోషః ।
రామాభిరామేరితచిత్తదోషః

స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ప్రదోషః ॥ 6 ॥

తస్మిన్ స్వనాః కర్ణసుఖాః ప్రవృత్తాః
స్వపన్తి నార్యః పతిభిః సువృత్తాః ।
నక్తఞ్చరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తా
విహర్తుమత్యద్భుతరౌద్రవృత్తాః ॥ 7 ॥

మత్తప్రమత్తాని సమాకులాని
రథాశ్వభద్రాసనసంక్కులాని ।
వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని
దదర్శ ధీమాన్స కపిః కులాని ॥ 8 ॥

పరస్పరం చాధికమాక్షిపన్తి
భుజాంశ్చ పీనానధివిక్షిపన్తి ।
మత్తప్రలాపానధివిక్షిపన్తి
మత్తాని చాన్యోన్యమధిక్షిపన్తి ॥ 9 ॥

రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపన్తి
గాత్రాణి కాంతాసు చ విక్షిపన్తి ।
దదర్శ కాంతాశ్చ సమాలపన్తి
తథాపరాస్తత్ర పునః స్వపన్తి ॥ 10 ॥

మహాగజైశ్చాపి తథా నదద్భిః
సూపూజితైశ్చాపి తథా సుసద్భిః ।
రరాజ వీరైశ్చ వినిఃశ్వసద్భిర్-
హ్రదో భుజజ్ఞైరివ నిఃశ్వసద్భిః ॥ 11 ॥

బుద్ధిప్రధానాన్రుచిరాభిధానాన్
సంశ్రద్ధధానాన్జుగతః ప్రధానాన్ ।
నానావిధానాన్రుచిరాభిధానాన్
దదర్శ తస్యైవ పురి యాతుధానాన్ ॥ 12 ॥

ననన్ద దృష్ట్వా స చ తాన్సురూపాన్

నానాగుణానాత్మగుణానురూపాన్ ।
విద్యోతమానాన్ చ తాన్సురూపాన్
దదర్శ కాంశ్చిచ్ఛ పునర్విరూపాన్ ॥ 13 ॥

తతో వరాహాః సువిశుద్ధభావాః
తేషాం స్త్రియస్తత్ర మహానుభావాః ।
ప్రియేషు పానేషు చ సక్తభావా
దదర్శ తారా ఇవ సుప్రభావాః ॥ 14 ॥

శ్రియా జ్వలన్తీస్త్రపయోపగూఢా
నిశీథకాలే రమణోపగూఢాః ।
దదర్శ కాశ్చిత్ప్రమదోపగూఢా
యథా విహజ్గ్ఞాః కుసుమోపగూఢాః ॥ 15 ॥

అన్యాః పునర్హర్మ్యతతోపవిష్టాః
తత్ర ప్రియాజ్కేషు సుఖోపవిష్టాః ।
భర్తుః ప్రియా ధర్మపరా నివిష్టా
దదర్శ ధీమాన్మనదాభివిష్టాః ॥ 16 ॥

అప్రావృతాః కాశ్చానరాజివర్ణాః
కాశ్చిత్పరార్థ్యాస్తపనీయవర్ణాః ।
పునశ్చ కాశ్చిచ్ఛశలక్ష్యవర్ణాః
కాన్తప్రహీణా రుచిరాజ్గవర్ణాః ॥ 17 ॥

తతః ప్రియాన్ప్రాప్య మనోఽభిరామాన్
సుప్రీతియుక్తాః ప్రసమీక్ష్య రామాః ।
గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామా
హరిప్రవీరః స దదర్శ రామాః ॥ 18 ॥

చన్ద్రప్రకాశాశ్చ హి వక్త్రమాలా
వక్రాక్షిపక్ష్యాశ్చ సునేత్రమాలాః ।
విభూషణానాం చ దదర్శ మాలాః
శతప్రాదానామివ చారుమాలాః ॥ 19 ॥

న త్వేవ సీతాం పరమాభిజాతామ్
పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్ ।
లతాం ప్రఫుల్లామివ సాధుజాతామ్
దదర్శ తన్వీం మనసాభిజాతామ్ ॥ 20 ॥

సనాతనే వర్తమాని సంనివిష్టామ్
రామేక్షణీం తాం మదనాభివిష్టామ్ ।
భర్తుర్మనః శ్రీమదనుప్రవిష్టామ్
స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్ ॥ 21 ॥

ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాస్రకణీమ్
పురా వరాహోత్తమనిష్కకణీమ్ ।
సుజాతపక్షామభిరక్తకణీమ్
వనే ప్రవృత్తామివ నీలకణీమ్ ॥ 22 ॥

అవ్యక్తలేఖామివ చంద్రలేఖామ్
పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమలేఖామ్ ।
క్షతప్రరూఢామివ బాణలేఖామ్
వాయుప్రభిన్నామివ మేఘలేఖామ్ ॥ 23 ॥

సీతామపశ్యన్మనుజేశ్వరస్య
రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య ।
బభూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య
ప్లవఙ్గమో మన్ద ఇవాచిరస్య ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

స నికామం వినామేషు విచరన్కామరూపధృక్ ।
విచచార కపిర్లజ్కాం లాఘవేన సమన్వితః ॥ ౧ ॥

ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్రాక్షసేన్ద్రనివేశనమ్ ।
ప్రాకారేణార్కవర్ణేన భాస్వరేణాభిసంవృతమ్ ॥ ౨ ॥

రక్షితం రాక్షసైర్భీమైః సింహైరివ మహద్వనమ్ ।
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుఞ్జరః ॥ ౩ ॥

రూప్యకోపహితైశ్చిత్రైస్తోరణైర్వేమభూషితైః ।
విచిత్రాభిశ్చ కఙ్కాభిర్ద్వారైశ్చ రుచిరైర్వృతమ్ ॥ ౪ ॥

గజాస్థితైర్మహామాత్రైః శూరైశ్చ విగతశ్రమైః ।
ఉపస్థితమసంహృద్వైర్హయైః స్యన్దనయాయుభిః ॥ ౫ ॥

సింహవ్యాఘ్రతనుత్రాణైర్దాన్తకాఞ్చనరాజతైః ।
ఘోషవద్భిర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః ॥ ౬ ॥

బహురత్నసమాకీర్ణం పరార్ధ్యాసనభాజనమ్ ।
మహారథసమావాసం మహారథమహాసనమ్ ॥ ౭ ॥

దృశ్యైశ్చ పరమోదారైస్తైశ్చ మృగపక్షిభిః ।
వివిధైర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమన్తతః ॥ ౮ ॥

వినీతైరన్తపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్ ।
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమన్తతః ॥ ౯ ॥

ముదితప్రమదా రత్నం రాక్షసేన్ద్రనివేశనమ్ ।

వరాభరణనిర్హాదైః సముద్రస్వననిఃస్వనమ్ ॥ 10 ॥

తద్రాజగుణసమ్పన్నం ముఖ్యైశ్చ వరచంద్రైః ।
భేరీమృదంగాభిరుతం శఙ్ఖఘోషవినాదితమ్ ॥ 11 ॥

నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసైః సదా ।
సముద్రమివ గమ్భీరం సముద్రమివ నిఃస్వనమ్ ॥ 12 ॥

మహాత్మానో మహద్వేశ్మ మహారత్నపరిచ్ఛదమ్ ।
మహాజనసమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః ॥ 13 ॥

విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంక్కులమ్ ।
లంకాభరణమిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః ॥ 14 ॥

గృహాద్గృహం రాక్షసానాముద్యానాని చ వానరః ।
వీక్షమాణో హ్యసన్తప్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః ॥ 15 ॥

అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్ ।
తతోఽన్యత్పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ ॥ 16 ॥

అథ మేఘప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణనివేశనమ్ ।
విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః ॥ 17 ॥

మహోదరస్య చ తథా విరూపాక్షస్య చైవ హి ।
విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలేస్తథైవ చ ।
వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః ॥ 18 ॥

శుకస్య చ మహావేగః సారణస్య చ ధీమతః ।
తథా చేన్ద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః ॥ 19 ॥

జమ్బుమాలేః సుమాలేశ్చ జగామ హరియూథపః ।
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథైవ చ ॥ 20 ॥

ధూమ్రాక్షస్య చ సమ్పాతేర్భవనం మారుతాత్మజః ।
విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ ॥ 21 ॥

శుకనాభస్య వక్రస్య శతస్య వికటస్య చ ।
ప్రాస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః ॥ 22 ॥

యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య నాదినః ।
విద్యుజ్జిహ్వన్ద్రుజిహ్వనాం తథా హస్తిముఖస్య చ ॥ 23 ॥

కరాలస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి ।
క్రమమాణః క్రమేణైవ హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 24 ॥

తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః ।
తేషామృద్ధిమతామృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః ॥ 25 ॥

సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః ।
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్రాక్షసేన్ద్రనివేశనమ్ ॥ 26 ॥

రావణస్యోపశాయినోఽదదర్శ హరిసత్తమః ।
విచరన్తరిశార్దూలో రాక్షసీర్వికృతేక్షణాః ।
శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తో తోమరధారిణీః ॥ 27 ॥

దదర్శ వివిధాన్గుల్మాంస్తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ 28 ॥

రక్తాశ్శ్వేతానితాంశ్చైవ హరీంశ్చైవ మహాజవాన్ ।
కులీనాన్రూపసమ్పన్నాన్గజాన్పరగజారుజాన్ ॥ 29 ॥

నిష్ఠితాన్గజశిఖాయామైరావతసమాన్యధి ।
నిహన్త్రాన్పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్దదర్శ సః ॥ 30 ॥

క్షరతశ్చ యథా మేఘాన్సృవతశ్చ యథా గిరీన్ ।
మేఘస్తనితనిర్ఘోషాన్దుర్ధర్షాన్సమరే పరైః ॥ 31 ॥

సహస్రం వాహినీస్తత్ర జామ్బూనదపరిష్కృతాః ।

హేమజాలైరవిచ్చిన్నాస్తరుణాదిత్యసంనిభాః ॥ 32 ॥

దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే ।
శిబికా వివిధాకారాః స కపిర్మారుతాత్మజః ॥ 33 ॥

లతాగృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ ।
క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి ॥ 34 ॥

కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహకమేవ చ ।
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే ॥ 35 ॥

స మన్దరతలప్రఖ్యం మయూరస్థానసంజ్ఞులమ్ ।
ధ్వజయష్టిభిరాకీర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్ ॥ 36 ॥

అనన్తరత్ననిచయం నిధిజాలం సమన్తతః ।
ధీరనిష్ఠితకర్మాంతం గృహం భూతపతేరివ ॥ 37 ॥

అర్చిర్భిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ ।
విరరాజాథ తద్వేశ్మ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః ॥ 38 ॥

జామ్బూనదమయాన్యేవ శయనాన్యాసనాని చ ।
భాజనాని చ శుభ్రాణి దదర్శ హరియూథపః ॥ 39 ॥

మధ్వాసవకృతక్లేదం మణిభాజనసంజ్ఞులమ్ ।
మనోరమమసమ్బాధం కుబేరభవనం యథా ॥ 40 ॥

నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాశ్చీనాం నినదేన చ ।
మృదఙ్గతలఘోషైశ్చ ఘోషవద్భిర్వినాదితమ్ ॥ 41 ॥

ప్రాసాదసంజ్ఞాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంజ్ఞులమ్ ।
సువ్యాధకక్ష్యం హనుమాన్ప్రవివేశ మహాగృహమ్ ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

స వేశ్మజాలం బలవాన్దదర్శ
వ్యాసక్ష్మవైదూర్యసువర్ణజాలమ్ ।
యథా మహత్ప్రావృషి మేఘజాలమ్
విద్యుత్పిన్ద్రం సవిహజ్జజాలమ్ ॥ 1 ॥

నివేశనానాం వివిధాశ్చ శాలాః
ప్రధానశఙ్ఖాయుధచాపశాలాః ।
మనోహరాశ్చాపి పునర్విశాలా
దదర్శ వేశ్మాద్రిషు చన్ద్రశాలాః ॥ 2 ॥

గృహాణి నానావసురాజితాని
దేవాసురైశ్చాపి సుపూజితాని ।
సర్వైశ్చ దోషైః పరివర్జితాని
కపిర్దదర్శ స్వబలార్జితాని ॥ 3 ॥

తాని ప్రయత్నాభినమాహితాని
మయేన సాక్షాదివ నిర్మితాని ।
మహితలే సర్వగుణోత్తరాణి
దదర్శ లక్ష్మధిపతేర్గృహాణి ॥ 4 ॥

తతో దదర్శోచ్చితమేఘరూపమ్
మనోహరం కాశ్చానచారురూపమ్ ।
రక్షోఽధిపస్యాత్మబలానురూపమ్
గృహోత్తమం హ్యప్రతిరూపరూపమ్ ॥ 5 ॥

మహితలే స్వర్గమివ ప్రకీర్ణమ్
శ్రియా జ్వలన్తం బహురత్నకీర్ణమ్ ।
నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణమ్

గిరేరివార్గం రజసావకీర్ణమ్ ॥ 6 ॥

నారీప్రవేక్షేరివ దీప్యమానమ్
తడిద్భిరమోద్భదవదర్చ్యమానమ్ ।
హంసప్రవేక్షేరివ వాహ్యమానమ్
శ్రియా యుతం ఖే సుకృతాం విమానమ్ ॥ 7 ॥

యథా నగార్గం బహుధాతుచిత్రమ్
యథా నభశ్చ గ్రహచన్ద్రచిత్రమ్ ।
దదర్శ యుక్తీకృతమేఘచిత్రమ్
విమానరత్నం బహురత్నచిత్రమ్ ॥ 8 ॥

మహీ కృతా పర్వతరాజిపూర్ణా
శైలాః కృతా వృక్షవితానపూర్ణాః ।
వృక్షాః కృతాః పుష్పవితానపూర్ణాః
పుష్పం కృతం కేసరపత్రపూర్ణమ్ ॥ 9 ॥

కృతాని వేశ్మాని చ పాణ్డురాణి
తథా సుపుష్పా అపి పుష్కరిణ్యః ।
పునశ్చ పద్మాని సకేసరాణి
ధన్యాని చిత్రాణి తథా వనాని ॥ 10 ॥

పుష్పాహ్వాయం నామ విరాజమానమ్
రత్నప్రభాభిశ్చ వివర్ధమానమ్ ।
వేశ్మోత్తమానామపి చోచ్ఛమానమ్
మహాకపిస్తత్ర మహావిమానమ్ ॥ 11 ॥

కృతాశ్చ వైడూర్యమయా విహజ్ఞా
రూప్యప్రవాలైశ్చ తథా విహజ్ఞాః ।
చిత్రాశ్చ నానావసుభిర్భుజజ్ఞా
జాత్యానురూపాస్తురగాః శుభాజ్ఞాః ॥ 12 ॥

ప్రవాలజామ్బూనదపుష్పపక్షాః

సలీలమావరితజిహ్మపక్షాః ।
కామస్య సాక్షాదివ భాన్తి పక్షాః
కృతా విహజ్ఞాః సుముఖాః సుపక్షాః ॥ 13 ॥

నియుజ్యమానాశ్చ గజాః సుహస్తాః
సకేసరాశ్చోత్పలపత్రహస్తాః ।
బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా
లక్ష్మీస్తథా పద్మిని పద్మహస్తా ॥ 14 ॥

ఇతీవ తద్గృహమభిగమ్య శోభనమ్
సవిస్మయో నగమివ చారుశోభనమ్ ।
పునశ్చ తత్పరమసుగన్ధి సున్దరమ్
హిమాత్యయే నగమివ చారుకన్దరమ్ ॥ 15 ॥

తతః స తాం కపిరభిపత్య పూజితామ్
చరన్పురీం దశముఖబాహుపాలితామ్ ।
అదృశ్య తాం జనకసుతాం సుపూజితామ్
సుదుఃఖితాం పతిగుణవేగనిర్జితామ్ ॥ 16 ॥

తతస్తదా బహువిధభావితాత్మనః
కృతాత్మనో జనకసుతాం సువర్త్మనః ।
అపశ్యతోఽభవదతిదుఃఖితం మనః
సుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

తస్యాలయవరిష్ఠస్య మధ్యే విపులమాయతమ్ ।
దదర్శ భవనశ్రేష్ఠం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥

అర్థయోజనవిస్తీర్ణమాయతం యోజనం హి తత్ ।
భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంక్కులమ్ ॥ ౨ ॥

మార్గమాణస్తు వైదేహీం సీతామాయతలోచనామ్ ।
సర్వతః పరిచక్రామ హనూమానరిసూదనః ॥ ౩ ॥

చతుర్విషాణైర్ద్విరదైస్త్రవిషాణైస్తథైవ చ ।
పరిక్షిప్తమసమ్బాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః ॥ ౪ ॥

రాక్షసీభిశ్చ పత్నీభీ రావణస్య నివేశనమ్ ।
ఆహృతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్ ॥ ౫ ॥

తన్నక్రమకరాకీర్ణం తిమిగ్గిలఝషాకులమ్ ।
వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివ సాగరమ్ ॥ ౬ ॥

యా హి వైశ్వరణే లక్ష్మీర్యా చేన్ద్రే హరివాహనే ।
సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమేవానపాయినీ ॥ ౭ ॥

యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ ।
తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షో గృహేష్వహా ॥ ౮ ॥

తస్య హర్మ్యస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాన్యత్సునిర్మితమ్ ।
బహునిరూహ సజ్జీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః ॥ ౯ ॥

బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి యద్విశ్వకర్మణా ।

విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్నవిభూషితమ్ || 10 ||

పరేణ తపసా లేభే యత్కుబేరః పితామహాత్ ।
కుబేరమోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః || 11 ||

ఈహ మృగసమాయుక్తైః కార్యస్వరహిరణ్మయైః ।
సుకృతైరాచితం స్తమైభిః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా || 12 ||

మేరుమన్దరసంక్రాంతైరుల్లిఖద్భిరివామ్భరమ్ ।
కూటాగారైః శుభాకారైః సర్వతః సమలఙ్కృతమ్ || 13 ||

జ్వలనార్కప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా ।
హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్ || 14 ||

జాలవాతాయనైర్మృక్తం కాఞ్ఞనైః స్థాటికైరపి ।
ఇన్ద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్ ।
విమానం పుష్పకం దివ్యమారురోహ మహాకపిః || 15 ||

తత్రస్థః స తదా గన్ధం పానభిక్ష్యాన్నసమ్భవమ్ ।
దివ్యం సమ్మూర్ఛితం జిఘ్రన్త్రాపవన్తమివానిలమ్ || 16 ||

స గన్ధన్తం మహాసత్త్వం బన్ధర్బన్ధమివోత్తమమ్ ।
ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః || 17 ||

తతస్తాం ప్రస్థితః శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్ ।
రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియమ్ || 18 ||

మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిరాజితామ్ ।
స్థాటికైరావృతతలాం దన్తాన్తరితరూపికామ్ || 19 ||

ముక్తాభిశ్చ ప్రవాలైశ్చ రూప్యచామీకరైరపి ।
విభూషితాం మణిస్తమైభిః సుబహుస్తమ్భభూషితామ్ || 20 ||

సమైర్పజభిరత్యుచ్చైః సమంతాత్సవిభూషితైః ।
స్తమైభిః పక్షైరివాత్యుచ్చైర్ద్రివం సమ్ప్రస్థితామివ ॥ 21 ॥

మహత్యా కుథయాస్త్రీణం పృథివీలక్షణాఙ్కయా ।
పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్ ॥ 22 ॥

నాదితాం మత్తవిహగైర్ద్రివ్యగన్ధాధివాసితామ్ ।
పరార్థ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోఽధిపనిషేవితామ్ ॥ 23 ॥

ధూమ్రామగరుధూపేన విమలాం హంసపాణ్డూరామ్ ।
చిత్రాం పుష్పోపహరేణ కల్మాషీమివ సుప్రభామ్ ॥ 24 ॥

మనఃసంహ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్ ।
తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియః సంజననీమివ ॥ 25 ॥

ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్తైస్తు పఞ్చ పఞ్చభిరుత్తమైః ।
తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణపాలితా ॥ 26 ॥

స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయమిన్ద్రస్థేయం పురీ భవేత్ ।
సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాదిత్యమన్యత మారుతిః ॥ 27 ॥

ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్యత్ప్రదీపాంస్తత్ర కాఞ్చనాన్ ।
ధూర్తానివ మహాధూర్తైర్దేవనేన పరాజితాన్ ॥ 28 ॥

దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ ।
అర్చిర్భిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేత్యభ్యమన్యత ॥ 29 ॥

తతోఽపశ్యత్కుఢాసీనం నానావర్ణామృరస్రజమ్ ।
సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితమ్ ॥ 30 ॥

పరివృత్తైర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశం గతమ్ ।
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ సుష్వాప బలవత్తదా ॥ 31 ॥

తత్ప్రసుప్తం విరురుచే నిఃశబ్దాంతరభూషణమ్ ।
నిఃశబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్ ॥ 32 ॥

తాసాం సంవృతదంతాని మీలితాక్షాణి మారుతిః ।
అపశ్యత్పద్మగన్ధిని వదనాని సుయోషితామ్ ॥ 33 ॥

ప్రబుద్ధానీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే ।
పునఃసంవృతపత్రాణి రాత్రావివ బభువ్త్వా ॥ 34 ॥

ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తషట్పదాః ।
అమ్బుజానీవ పుల్లాని ప్రార్థయన్తి పునః పునః ॥ 35 ॥

ఇతి వామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మహాకపిః ।
మేనే హి గుణతస్తాని సమాని సలితోద్భవైః ॥ 36 ॥

సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా ।
శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌస్తారాభిరభిశోభితా ॥ 37 ॥

స చ తాభిః పరివృతః శుశుభే రాక్షసాధిపః ।
యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాన్స్తారాభిరభిసంవృతః ॥ 38 ॥

యాశ్చ్యవన్తేఽమృరాత్తారాః పుణ్యశేషసమావృతాః ।
ఇమాస్తాః సజ్జతాః కృత్వాన్ ఇతి మేనే హరిస్తదా ॥ 39 ॥

తారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్ ।
ప్రభావర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజస్తత్ర యోషితామ్ ॥ 40 ॥

వ్యావృత్తగురుపీనస్రక్ప్రకీర్ణవరభూషణాః ।
పానవ్యాయామకాలేషు నిద్రాపహృతచేతసః ॥ 41 ॥

వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్కాశ్చిదుద్భాంతనూపురాః ।
పార్శ్వే గలితహారాశ్చ కాశ్చిత్పరమయోషితః ॥ 42 ॥

ముఖా హారవృతాశ్చాన్యః కాశ్చిత్ప్రస్తవాససః ।
వ్యావిధరశనా దామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ॥ 43 ॥

సుకుణ్డలథరాశ్చాన్యః విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః ।
గజేన్ద్రమృదితాః ఫుల్లా లతా ఇవ మహావనే ॥ 44 ॥

చన్ద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాఞ్శ్చిదుత్కటాః ।
హంసా ఇవ బభుః సుప్తాః స్తనమధ్యేషు యోషితామ్ ॥ 45 ॥

అపరాసాం చ వైదూర్యాః కాదమ్బా ఇవ పక్షిణః ।
హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాభవన్ ॥ 46 ॥

హంసకారణ్ణవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః ।
ఆపగా ఇవ తా రేజర్జఘనైః పులిన్దైరివ ॥ 47 ॥

కిక్కిణీజాలసజ్కాశాస్తా హేమవిపులామ్బుజాః ।
భావగ్రాహా యశస్తీరాః సుప్తా నద్య ఇవాబభుః ॥ 48 ॥

మృదుష్వజ్గేషు కాసాఞ్శ్చిత్కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః ।
బభూవుర్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః ॥ 49 ॥

అంశుకాంతాశ్చ కాసాఞ్శ్చిన్ముఖమారుతకమ్పితాః ।
ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయన్తే పునః పునః ॥ 50 ॥

తాః పాతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః ।
నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజరే ॥ 51 ॥

వవల్గుశ్చాత్ర కాసాఞ్శ్చిత్కుణ్డలాని శుభార్చిషామ్ ।
ముఖమారుతసంసర్గాన్మన్దం మన్దం సుయోషితామ్ ॥ 52 ॥

శర్కరాసవగన్ధః స ప్రకృత్యా సురభిః సుఖః ।
తాసాం వదననిఃశ్వాసః సిషేవే రావణం తదా ॥ 53 ॥

రావణాననశఙ్కశ్చ కాశ్చిద్రావణయోషితః ।
ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిప్రున్పనః పునః ॥ 54 ॥

అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః ।
అస్వతంత్రాః సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరంతదా ॥ 55 ॥

బాహూనుపనిధాయాన్యాః పారిహార్య విభూషితాః ।
అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాస్తత్ర శిశిరే ॥ 56 ॥

అన్యా వక్షసి చాన్యస్యాస్తస్యాః కాచిత్పునర్భుజమ్ ।
అపరా త్వక్మమన్యస్యాస్తస్యాశ్చాప్యపరా భుజౌ ॥ 57 ॥

ఊరుపార్శ్వకటీపృష్ఠమన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః ।
పరస్పరనివిష్టాఙ్గ్యో మదన్నేహవశానుగాః ॥ 58 ॥

అన్యోన్యస్యాఙ్గసంస్పర్శాత్ప్రియమాణాః సుమధ్యమాః ।
ఏకీకృతభుజాః సర్వాః సుషుప్తుస్త్ర యోషితః ॥ 59 ॥

అన్యోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలాగ్రథితా హి సా ।
మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్తషట్పదా ॥ 60 ॥

లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లనాం వాయునేవనాత్ ।
అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకుసుమోచ్ఛయమ్ ॥ 61 ॥

వ్యతివేష్టితసుస్కన్ధమన్యోన్యభ్రమరాకులమ్ ।
ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్ ॥ 62 ॥

ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా ।
వివేకః శక్య ఆధాతుం భూషణాఙ్గామ్బరస్రజామ్ ॥ 63 ॥

రావణే సుఖసంవిష్టే తాః స్త్రీయో వివిధప్రభాః ।
జ్వలంతః కాఞ్చనా దీపాః ప్రేక్షంతానిమిషా ఇవ ॥ 64 ॥

రాజర్షిపితృదైత్యానాం గన్ధర్వాణాం చ యోషితః ।
రక్షసాం చాభవన్కన్యాస్తస్య కామవశం గతాః ॥ 65 ॥

న తత్ర కాచిత్ప్రమదా ప్రసహ్య
వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా ।
న చాన్యకామాపి న చాన్యపూర్వా
వినా వరార్హాం జనకాత్మజాం తు ॥ 66 ॥

న చాకులీనా న చ హీనరూపా
నాదక్షిణా నానుపచార యుక్తా ।
భార్యాభవత్తస్య న హీనసత్త్వా
న చాపి కాన్తస్య న కామనీయా ॥ 67 ॥

బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య
యదీదృశీ రాఘవధర్మపత్ని ।
ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యాః
సుజాతమన్యేతి హి సాధుబుద్ధేః ॥ 68 ॥

పునశ్చ సోఽచిన్తయదార్తరూపో
ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా ।
అథాయమస్యాం కృతవాన్మహాత్మా
లక్ష్మేశ్వరః కష్టమనార్యకర్మ ॥ 69 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితమ్ ।
అవేక్షమాణో హనుమాన్దదర్శ శయనాసనమ్ ॥ 1 ॥

తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాల్యవిభూషితమ్ ।
దదర్శ పాణ్డరం ఛత్రం తారాధిపతిసన్నిభమ్ ॥ 2 ॥

బాలవ్యజనహస్తాభిర్వీజ్యమానం సమన్తతః ।
గన్తైశ్చ వివిధైర్బుష్టం వరధూపేన ధూపితమ్ ॥ 3 ॥

పరమాస్తరణాస్తీర్ణమావికాజినసంవృతమ్ ।
దామభిర్వరమాల్యానాం సమంతాదుపశోభితమ్ ॥ 4 ॥

తస్మిన్జీమూతసజ్కాశం ప్రదీప్తోత్తమకుణ్డలమ్ ।
తోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససమ్ ॥ 5 ॥

తోహితేనానులిప్తాఙ్గం చన్దనేన సుగన్ధినా ।
సన్ధ్యారక్తమివాకాశే తోయదం సతడిద్గుణమ్ ॥ 6 ॥

వృతమాభరణైర్దివ్యైః సురూపం కామరూపిణమ్ ।
సవృక్షవనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మన్దరమ్ ॥ 7 ॥

క్రీడితోఽపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషితమ్ ।
ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్ ॥ 8 ॥

పీత్వాప్యపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః ।
భాస్కరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 9 ॥

నిఃశ్వసన్తం యథా నాగం రావణం వానరోత్తమః ।

ఆసాద్య పరమోద్విగ్నః సోఽపాసర్పత్సుభీతవత్ || 10 ||

అథారోహణమాసాద్య వేదికాంతరమాశ్రితః ।
సుప్తం రాక్షసశార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః || 11 ||

శుశుభే రాక్షసేన్ద్రస్య స్వపతః శయనోత్తమమ్ ।
గన్ధహస్తిని సంవిష్టే యథాప్రసవణం మహత్ || 12 ||

కాఞ్చనాఙ్గదనద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః ।
విక్షిప్తౌ రాక్షసేన్ద్రస్య భుజావిన్ద్రధ్వజోపమౌ || 13 ||

ఐరావతవిషాణాగ్రైరాపీడితకృతవ్రణౌ ।
వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్రపరిక్షితౌ || 14 ||

పీనౌ సమసుజాతాంసౌ సఙ్గతౌ బలసంయుతౌ ।
సులక్షణ నఖాఙ్గుష్ఠౌ స్వఙ్గులీతలలక్షితౌ || 15 ||

సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమౌ ।
విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పఞ్చాశీర్షావివోరగౌ || 16 ||

శశక్షతజకల్పేన సుశీతేన సుగన్ధినా ।
చన్దనేన పరార్థేన స్వనులిప్తౌ స్వలఙ్కృతౌ || 17 ||

ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గన్ధోత్తమనిషేవితౌ ।
యక్షపన్నగగన్ధర్వదేవదానవరావిణౌ || 18 ||

దదర్శ స కపిస్తస్య బాహూ శయనసంస్థితౌ ।
మన్దరస్యాంతరే సుప్తౌ మహార్హీ రుషితావివ || 19 ||

తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసాధిపః ।
శుశుభేఽచలసఙ్కశః శృఙ్గాభ్యామివ మన్దరః || 20 ||

చూతపుంనాగసురభిర్భకులోత్తమసంయుతః ।

మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగన్ధపురఃసరః ॥ 21 ॥

తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ ముఖాన్మహాన్ ।
శయానస్య వినిఃశ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్ ॥ 22 ॥

ముక్తామణివిచిత్రేణ కాఞ్చనేన విరాజతా ।
ముకుటేనాపవృత్తేన కుణ్డలోజ్జ్వలితాననమ్ ॥ 23 ॥

రక్తచన్దనదిగ్ధేన తథా హరేణ శోభితా ।
పీనాయతవిశాలేన వక్షసాభివిరాజితమ్ ॥ 24 ॥

పాణ్డురేణాపవిధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్ ।
మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా ॥ 25 ॥

మాషరాశిప్రతీకాశం నిఃశ్వసన్తం భుజ్జగవత్ ।
గాజే మహతి తోయాన్తే ప్రసుతమివ కుఞ్జరమ్ ॥ 26 ॥

చతుర్భిః కాఞ్చనైర్దీపైర్దీప్యమానైశ్చతుర్దిశమ్ ।
ప్రకాశీకృతసర్వాఙ్గం మేఘం విద్యుద్గణైరివ ॥ 27 ॥

పాదమూలగతాశ్చాపి దదర్శ సుమహాత్మనః ।
పత్నీః స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ 28 ॥

శశిప్రకాశవదనా వరకుణ్డలభూషితాః ।
అమ్లానమాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః ॥ 29 ॥

నృత్తవాదిత్రకుశలా రాక్షసేన్ద్రభుజాఙ్కగాః ।
వరాభరణధారిణ్యో నిషన్నా దదృశే కపిః ॥ 30 ॥

వజ్రవైదూర్యగర్భాణి శ్రవణాన్తేషు యోషితామ్ ।
దదర్శ తాపనీయాని కుణ్డలాన్యజ్గదాని చ ॥ 31 ॥

తాసాం చన్ద్రోపమైర్వక్త్రైః శుభైర్లలితకుణ్డలైః ।

విరరాజ విమానం తన్నభస్తారాగణైరివ ॥ 32 ॥

మదవ్యాయామఖిన్నాస్తా రాక్షసేంద్రస్య యోషితః ।
తేషు తేష్వవకాశేషు ప్రసుప్తాస్తనుమధ్యమాః ॥ 33 ॥

కాచిద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సమ్ప్రకాశతే ।
మహానదీప్రకీరేవ నలినీ పోతమాశ్రితా ॥ 34 ॥

అన్యా కక్షగతేనైవ మడ్డుకేనాసితేక్షణా ।
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా ॥ 35 ॥

పటహం చారుసర్వాజ్ఞీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ ।
చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ కామినీ ॥ 36 ॥

కాచిదంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోచనా ।
నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహకాన్తేవ భామినీ ॥ 37 ॥

అన్యా కనకసంకృతైర్మృదుపీనైర్మనోరమైః ।
మృదంగం పరిపీడ్యాజ్ఞైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా ॥ 38 ॥

భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేణ కృశోదరీ ।
పణవేన సహనిన్ద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా ॥ 39 ॥

డిణ్డిమం పరిగృహ్యన్యా తథైవాసక్తడిణ్డిమా ।
ప్రసుప్తా తరుణం వత్సముపగూహ్యేవ భామినీ ॥ 40 ॥

కాచిదాడమ్బరం నారీ భుజసమ్భాగపీడితమ్ ।
కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మదమోహితా ॥ 41 ॥

కలశీమపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ ।
వసన్తే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా ॥ 42 ॥

పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్సువర్ణకలశోపమా ।
ఉపగూహ్యోబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ 43 ॥

అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేన్ద్రసదృశాననా ।
అన్యమాలిజ్య సుశ్రోణీ ప్రసుప్తా మదవిహ్వలా ॥ 44 ॥

ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్య వరస్త్రియః ।
నిపీడ్య చ కుచైః సుప్తాః కామిన్యః కాముకానివ ॥ 45 ॥

తాసామేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే ।
దదర్శ రూపసమ్పన్నామపరాం స కపిః స్త్రియమ్ ॥ 46 ॥

ముక్తామణిసమాయుక్తైర్భూషణైః సువిభూషితామ్ ।
విభూషయన్తిమివ చ స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్ ॥ 47 ॥

గౌరీం కనకవర్ణాభామిష్టామంతఃపురేశ్వరీమ్ ।
కపిర్మన్దోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్ ॥ 48 ॥

స తాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్భూషితాం మారుతాత్మజః ।
తర్కయామాస సీతేతి రూపయావనసమ్పదా ।
హర్షేణ మహతా యుక్తో ననన్ద హరియూథపః ॥ 49 ॥

ఆశ్చోటయామాస చుచుమ్భ పుచ్ఛమ్
ననన్ద చిక్రీడ జగౌ జగామ ।
స్తమ్భానరోహన్నిపపాత భూమౌ
నిదర్శయన్స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్ ॥ 50 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థితస్తదా ।
జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః ॥ 1 ॥

న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తమర్హతి భామినీ ।
న భోక్తుం నాప్యలఙ్కర్తుం న పానముపసేవితుమ్ ॥ 2 ॥

నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరమ్ ।
న హి రామసమః కశ్చిద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి ।
అన్యేయమితి నిశ్చిత్య పానభూమౌ చచార సః ॥ 3 ॥

క్రీడితేనాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథా పరాః ।
నృతేన చాపరాః క్లాంతాః పానవిప్రహతాస్తథా ॥ 4 ॥

మురజేషు మృదజేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః ।
తథాస్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాః స్త్రియః ॥ 5 ॥

అఙ్గనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః ।
రూపసంలాపశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా ॥ 6 ॥

దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా ।
రతాభిరతనంసుప్తం దదర్శ హరియూథపః ॥ 7 ॥

తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ।
గోష్ఠే మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః ॥ 8 ॥

స రాక్షసేంద్రః శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్ ।
కరేణుభిర్యథారణ్యం పరిక్రీర్ణో మహద్విపః ॥ 9 ॥

సర్వకామైరుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః ।
దదర్శ కపిశార్దూలస్తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ 10 ॥

మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః ।
తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః ॥ 11 ॥

రౌక్మేషు చ విశలేషు భాజనేష్వర్ధభక్షితాన్ ।
దదర్శ కపిశార్దూల మయూరాన్కుక్కుటాన్స్తథా ॥ 12 ॥

వరాహవార్ధాణసకాన్దధిసౌవర్చలాయుతాన్ ।
శల్యాన్మృగమయూరాంశ్చ హనూమానన్వవైక్షత ॥ 13 ॥

కృకరాన్వివిధాన్సిద్ధాంశ్చకోరానర్ధభక్షితాన్ ।
మహిషానేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృతనిష్ఠితాన్ ।
లేఖ్యముచ్చావచం పేయం భోజ్యాని వివిధాని చ ॥ 14 ॥

తథామ్లవణోత్తంసైర్వివిధై రాగషాడవైః ।
హార నూపురకేయూరైరపవిద్ధైర్మహాధవైః ॥ 15 ॥

పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి ।
కృతపుష్పోపహారా భూరధికం పుష్యతి శ్రియమ్ ॥ 16 ॥

తత్ర తత్ర చ విన్యస్తైః సుశ్లైష్టైః శయనాసనైః ।
పానభూమిర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తేవోపలక్ష్యతే ॥ 17 ॥

బహుప్రకారైర్వివిధైర్వరసంస్కారసంస్కృతైః ।
మాంసైః కుశలసంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్ ॥ 18 ॥

దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాః సురాః కృతసురా అపి ।
శర్కరానవమాధ్వీకాః పుష్పానవఫలాసవాః ।
వాసచూర్ణైశ్చ వివిధైర్మృష్టాన్తైః పృథక్పృథక్ ॥ 19 ॥

సంతతా శుశుభే భూమిర్మాయైశ్చ బహుసంస్థితైః ।
హిరణ్మయైశ్చ కరకైర్భజనైః స్ఫటికైరపి ।
జామ్బూనదమయైశ్చన్యైః కరకైరభిసంవృతా ॥ 20 ॥

రాజతేషు చ కుమ్భేషు జామ్బూనదమయేషు చ ।
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపిస్తత్ర దదర్శ హ ॥ 21 ॥

సోఽపశ్యచ్ఛతకుమ్భాని శీఘోర్మణిమయాని చ ।
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః ॥ 22 ॥

క్వచిదర్ధవశేషాణి క్వచిత్పితాని సర్వశః ।
క్వచిన్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ ॥ 23 ॥

క్వచిదభిక్ష్యంశ్చ వివిధాన్క్వచిత్పానాని భాగశః ।
క్వచిదన్నావశేషాణి పశ్యన్వై విచచార హ ॥ 24 ॥

క్వచిత్ప్రభిన్నైః కరకైః క్వచిదాలోడితైర్ఘ్నైః ।
క్వచిత్సమ్మృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ ॥ 25 ॥

శయనాన్యత్ర నారీణాం శూన్యాని బహుధా పునః ।
పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చిత్సుప్తా వరాజ్ఞనాః ॥ 26 ॥

కాచిచ్ఛ వస్త్రమన్యస్యా అపహృత్యోపగుహ్యా చ ।
ఉపగమ్యాబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ 27 ॥

తాసాముచ్ఛ్వాసవతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్ ।
నాత్యర్థం స్పృగ్ధతే చిత్రం ప్రాప్య మన్దమివానిలమ్ ॥ 28 ॥

చన్దనస్య చ శీతస్య శీఘోర్మధురసస్య చ ।
వివిధస్య చ మాల్యస్య పుష్పస్య వివిధస్య చ ॥ 29 ॥

బహుధా మారుతస్తత్ర గన్ధం వివిధముద్వహన్ ।
స్నానానాం చన్దనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః ।

ప్రవవౌ సురభిర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా ॥ 30 ॥

శ్యామావదాతాస్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్కృష్ణా వరాజ్ఞనాః ।
కాశ్చిత్కాశ్చనవర్ణాఙ్గ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే ॥ 31 ॥

తాసాం నిద్రావశత్వాచ్చ మదనేన విమూర్చితమ్ ।
పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యథైవ హి ॥ 32 ॥

ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాంతఃపురం కపిః ।
దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్ ॥ 33 ॥

నిరీక్షమాణశ్చ తతస్తాః స్త్రియః స మహాకపిః ।
జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వసశజ్జితః ॥ 34 ॥

పరదారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్ ।
ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి ॥ 35 ॥

న హి మే పరదారాణాం దృష్టిర్విషయవర్తినీ ।
అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారపరిగ్రహః ॥ 36 ॥

తస్య ప్రాదురభూచ్చింతాపునరన్యా మనస్వినః ।
నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినీ ॥ 37 ॥

కామం దృష్ట్వా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణస్త్రియః ।
న తు మే మనసః కింఞ్చిద్వైకృత్యముపపద్యతే ॥ 38 ॥

మనో హి హేతుః సర్వేషామిన్ద్రియాణాం ప్రవర్తతే ।
శుభాశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్ ॥ 39 ॥

నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్ ।
స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యంతే సదా సమృద్ధిమార్గణే ॥ 40 ॥

యస్య సత్త్వస్య యా యోనిస్తస్యాం తత్పరిమార్గ్యతే ।
న శక్యం ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్ ॥ 41 ॥

తదిదం మార్గితం తావచ్ఛుద్ధేన మనసా మయా ।
రావణాంతఃపురం సరం దృశ్యతే న చ జానకీ ॥ 42 ॥

దేవగన్ధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ వీర్యవాన్ ।
అవేక్షమాణో హనుమాన్నైవాపశ్యత జానకీమ్ ॥ 43 ॥

తామపశ్యన్కపిస్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః ।
అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతుముపచక్రమే ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

స తస్య మధ్యే భవనస్య వానరో
 లతాగృహంశ్చిత్రగృహంశ్చాగృహన్ ।
 జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో
 న చైవ తాం పశ్యతి చారుదర్శనామ్ ॥ 1 ॥

స చింతయామాస తతో మహాకపిః
 ప్రియామపశ్యన్మునన్దనస్య తామ్ ।
 ధ్రువం ను సీతా మ్రియతే యథా న మే
 విచిన్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ ॥ 2 ॥

సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ బాలా
 స్వశీలసంరక్షణ తత్పరా సతీ ।
 అనేన నూనం ప్రతిదుష్టకర్మణా
 హతా భవేదార్యపథే పరే స్థితా ॥ 3 ॥

విరూపరూపా వికృతా వివర్చసో
 మహాననా దీర్ఘవిరూపదర్శనాః ।
 సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజయోషితో
 భయాద్వివస్థా జనకేశ్వరాత్మజా ॥ 4 ॥

సీతామదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషమ్
 విహృత్య కాలం సహ వానరైశ్చరమ్ ।
 న మేఽస్తి సుగ్రీవసమీపగా గతిః
 సుతీక్షణాణో బలవాంశ్చ వానరః ॥ 5 ॥

దృష్టమన్తఃపురం సర్వం దృష్ట్వా రావణయోషితః ।
 న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః ॥ 6 ॥

కిం ను మాం వానరాః సర్వే గతం వక్ష్యన్తి సజ్జతాః ।
గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం తద్వదస్వ నః ॥ 7 ॥

అదృష్టా కిం ప్రవక్ష్యామి తామహం జనకాత్మజామ్ ।
ధ్రువం ప్రాయముపేష్యన్తి కాలస్య వ్యతివర్తనే ॥ 8 ॥

కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధశ్చ జామ్బవానజ్గదశ్చ సః ।
గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః ॥ 9 ॥

అనిర్వేదః శ్రియో మూలమనిర్వేదః పరం సుఖమ్ ।
భూయస్తావద్విచేష్యామి న యత్ర విచయః కృతః ॥ 10 ॥

అనిర్వేదో హి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః ।
కరోతి సఫలం జన్తోః కర్మ యచ్ఛ కరోతి సః ॥ 11 ॥

తస్మాదనిర్వేద కృతం యత్నం చేష్టేఽహముత్తమమ్ ।
అదృష్టాంశ్చ విచేష్యామి దేశాన్త్రావణపాలితాన్ ॥ 12 ॥

ఆపానశాలావిచితాస్తథా పుష్పగృహాణి చ ।
చిత్రశాలాశ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ ॥ 13 ॥

నిష్కుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః ।
ఇతి సజ్చిన్త్య భూయోఽపి విచేతుముపచక్రమే ॥ 14 ॥

భూమిగృహాంత్యైత్యగృహాన్గృహాతిగృహకానపి ।
ఉత్పతన్నిపతంశ్చాపి తిష్ఠన్గచ్ఛన్పునః క్వచిత్ ॥ 15 ॥

అపావృణ్వంశ్చ ద్వారాణి కపాటాన్యవఘట్టయన్ ।
ప్రవిశన్నిష్పతంశ్చాపి ప్రపతన్పుతృతన్నపి ।
సర్వమప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః ॥ 16 ॥

చతురంగులమాత్రోఽపి నావకాశః స విద్యతే ।
రావణాన్తఃపురే తస్మిన్యం కపిర్న జగామ సః ॥ 17 ॥

ప్రాకరాస్తరరథ్యాశ్చ వేదికశ్చైత్యసంశ్రయాః ।
శ్వభ్రాశ్చ పుష్కరిణ్యశ్చ సర్వం తేనావలోకితమ్ ॥ 18 ॥

రాక్షసోఽవివిధాకారా విరూపా వికృతాస్తథా ।
దృష్టా హనూమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా ॥ 19 ॥

రూపేణాప్రతిమా లోకే వరా విద్యాధర స్త్రియః ।
దృటా హనూమతా తత్ర న తు రాఘవనన్దినీ ॥ 20 ॥

నాగకన్యా వరారోహః పూర్ణచన్ద్రనిభాననాః ।
దృష్టా హనూమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా ॥ 21 ॥

ప్రమథ్య రాక్షసేన్ద్రేణ నాగకన్యా బలాద్ధృతాః ।
దృష్టా హనూమతా తత్ర న సా జనకనన్దినీ ॥ 22 ॥

సోఽపశ్యంస్తాం మహాబాహుః పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః ।
విషసాద మహాబాహుర్హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 23 ॥

ఉద్యోగం వానరేన్ద్రిణం ప్లవనం సాగరస్య చ ।
వ్యర్థం వీక్ష్యానిలసుతశ్చిన్తాం పునరుపాగమత్ ॥ 24 ॥

అవతీర్య విమానాచ్ఛ హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
చిన్తాముపజగామాథ శోకోపహతచేతనః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

విమానాత్తు సుసజ్క్రమ్య ప్రాకారం హరియూథపః ।
హనూమాన్వేగవానాసీద్యథా విద్యుద్ధనాన్తరే ॥ 1 ॥

సమృరిక్రమ్య హనుమాన్రావణస్య నివేశనాన్ ।
అదృష్ట్వా జానకీం సీతామబ్రవీద్వచనం కపిః ॥ 2 ॥

భూయిష్ఠం లోడితా లఙ్కా రామస్య చరతా ప్రియమ్ ।
న హి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాజ్ఞశోభనామ్ ॥ 3 ॥

పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరితస్తథా ।
నద్యోఽనూపవనాంతాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః ।
లోడితా వసుధా సర్వా న చ పశ్యామి జానకీమ్ ॥ 4 ॥

ఇహ సమ్పాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే ।
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తామహమ్ ॥ 5 ॥

కిం ను సీతాథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ।
ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణం దుష్టచారిణమ్ ॥ 6 ॥

క్షిప్రముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః ।
బిభ్యతో రామబాణానామన్తరా పతితా భవేత్ ॥ 7 ॥

అథ వా హ్రాయమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే ।
మన్యే పతితమార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్ ॥ 8 ॥

రావణస్యోరువేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ ।
తయా మన్యే విశాలాఙ్గా త్యక్తం జీవితమార్యయా ॥ 9 ॥

ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమతస్తదా ।
వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా ॥ 10 ॥

ఆహో క్షుద్రేణ చానేన రక్షంతీ శీలమాత్మనః ।
అబన్ధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ ॥ 11 ॥

అథ వా రాక్షసేన్ద్రస్య పత్నీభిరసితేక్షణా ।
అదుష్టా దుష్టభావాభిర్భక్షితా సా భవిష్యతి ॥ 12 ॥

సమూర్ణచన్ద్రప్రతిమం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ ।
రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పశ్చాత్త్వం కృపణా గతా ॥ 13 ॥

హా రామ లక్ష్మణేత్యేవ హయోధ్యేతి చ మైథిలీ ।
విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్తదేహా భవిష్యతి ॥ 14 ॥

అథ వా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ।
నూనం లాలప్యతే మన్దం పజ్జురన్ధేవ శారికా ॥ 15 ॥

జనకస్య కులే జాతా రామపత్నీ సుమధ్యమా ।
కథముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్ ॥ 16 ॥

వినష్టా వా ప్రనష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా ।
రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్ ॥ 17 ॥

నివేద్యమానే దోషః స్యాద్దోషః స్యాదనివేదనే ।
కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే ॥ 18 ॥

అస్మిన్నేవజ్గతే కర్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్ ।
భవేదితి మతిం భూయో హనుమాన్ప్రవిచారయన్ ॥ 19 ॥

యది సీతామదృష్టాహం వానరేన్ద్రపురీమితః ।
గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి ॥ 20 ॥

మమేదం లజ్ఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ।
ప్రవేశశ్చివ లజ్ఘాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్ ॥ 21 ॥

కిం వా వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వ సమాగతాః ।
కిష్కిన్ధాం సమనుప్రాప్తౌ తౌ వా దశరథాత్మజౌ ॥ 22 ॥

గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమప్రియమ్ ।
న దృష్టేతి మయా సీతా తతస్త్వక్ష్యన్తి జీవితమ్ ॥ 23 ॥

పరుషం దారుణం క్రూరం తీక్షణిన్ద్రియతాపనమ్ ।
సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి ॥ 24 ॥

తం తు కృచ్ఛగతం దృష్ట్వా పశ్చాత్పతమానసమ్ ।
భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః ॥ 25 ॥

వినష్టౌ భ్రాతరౌ శ్రుత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి ।
భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి ॥ 26 ॥

పుత్రాన్మృతాన్సమిక్ష్యాథ న భవిష్యన్తి మాతరః ।
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయా చ న సంశయః ॥ 27 ॥

కృతజ్ఞః సత్యసన్దశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।
రామం తథా గతం దృష్ట్వా తతస్త్వక్ష్యన్తి జీవితమ్ ॥ 28 ॥

దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానన్దా తపస్వినీ ।
పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్ ॥ 29 ॥

వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్కితా ।
పశ్చాత్పతమానే రాజ్ఞస్తారాపి న భవిష్యతి ॥ 30 ॥

మాతాపిత్రోర్విదానేన సుగ్రీవ వ్యసనేన చ ।
కుమారోఽప్యజ్ఞదః కస్మాద్ధారయిష్యతి జీవితమ్ ॥ 31 ॥

భర్తృజేన తు శోకేన అభిభూతా వనౌకసః ।
శిరాన్యభిహనిష్యన్తి తలైర్ముష్టిభిరేవ చ ॥ 32 ॥

సాన్త్యేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా ।
లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాన్త్యక్ష్యన్తి వానరాః ॥ 33 ॥

న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః ।
క్రీడామనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుఙ్జారాః ॥ 34 ॥

సపుత్రదారాః సామాత్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః ।
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ ॥ 35 ॥

విషముద్బంధనం వాపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా ।
ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యన్తి వానరాః ॥ 36 ॥

ఘోరమారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి ।
ఇక్ష్యాకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్ ॥ 37 ॥

సోఽహం వైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీమితః ।
న హి శిష్యామ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా ॥ 38 ॥

మయ్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ ।
ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వనరాశ్చ మనస్వినః ॥ 39 ॥

హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః ।
వానప్రస్థో భవిష్యామి అదృష్ట్యా జనకాత్మజామ్ ॥ 40 ॥

సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే ।
చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధమరణీసుతమ్ ॥ 41 ॥

ఉపవిష్టస్య వా సమ్యగ్గిజ్జీనం సాధయిష్యతః ।
శరీరం భక్షయిష్యన్తి వాయసాః శ్వాపదాని చ ॥ 42 ॥

ఇదమప్యృషిభిర్దృష్టం నిర్యాణమితి మే మతిః ।
సమ్యగాపః ప్రవేశ్యామి న చేత్పశ్యామి జానకీమ్ ॥ 43 ॥

సుజాతమూలా సుభగా కీర్తిమాలాయశస్వినీ ।
ప్రభగ్నా చిరరాత్రీయం మమ సీతామపశ్యతః ॥ 44 ॥

తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ।
నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామదృష్ట్వాసితేక్షణామ్ ॥ 45 ॥

యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామనధిగమ్య తామ్ ।
అఙ్గదః సహితైః సర్వైర్వానరైర్న భవిష్యతి ॥ 46 ॥

వినాశే బహవో దోషా జీవన్వాప్నోతి భద్రకమ్ ।
తస్మాత్ప్రాణాన్ధరిష్యామి ధ్రువో జీవతి సఙ్గమః ॥ 47 ॥

ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ముహుః ।
నాధ్యగచ్ఛత్తదా పారం శోకస్య కపికుఙ్జారః ॥ 48 ॥

రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్ ।
కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి ॥ 49 ॥

అథవైనం సముత్క్షిప్య ఉపర్యుపరి సాగరమ్ ।
రామాయోపహరిష్యామి పశుం పశుపతేరివ ॥ 50 ॥

ఇతి చింతా సమాపన్నః సీతామనధిగమ్య తామ్ ।
ధ్యానశోకా పరీతాత్మా చింతయామాస వానరః ॥ 51 ॥

యావత్సీతాం న పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్ ।
తావదేతాం పురీం లఙ్కాం విచినోమి పునః పునః ॥ 52 ॥

సమ్పాతి వచనాచ్ఛాపి రామం యద్యానయామ్యహమ్ ।
అపశ్యన్రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్సర్వవానరాన్ ॥ 53 ॥

ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యమి నియతేన్ద్రియః ।
న మత్కృతే వినశ్యేయుః సర్వే తే నరవానరాః ॥ 54 ॥

అశోకవనికా చాపి మహతీయం మహాద్రుమా ।
ఇమామభిగమిష్యామి న హీయం విచితా మయా ॥ 55 ॥

వసూన్రుద్రాన్స్తథాదిత్యానశ్వినౌ మరుతోఽపి చ ।
నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః ॥ 56 ॥

జిత్వా తు రాక్షసాన్దేవీమిక్ష్వాకుకులనన్దినీమ్ ।
సమ్ప్రదాస్యామి రామాయా యథాసిద్ధిం తపస్వినే ॥ 57 ॥

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా చింతావిగ్రథితేన్ద్రియః ।
ఉదతిష్ఠన్మహాబాహుర్హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 58 ॥

నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।
నమోఽస్తు రుద్రేన్ద్రయమానిలేభ్యో
నమోఽస్తు చన్ద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥ 59 ॥

స తేభ్యస్తు నమస్కృత్వా సుగ్రీవాయ చ మారుతిః ।
దిశః సర్వాః సమాలోక్య అశోకవనికాం ప్రతి ॥ 60 ॥

స గత్వా మనసా పూర్వమశోకవనికాం శుభామ్ ।
ఉత్తరం చింతయామాస వానరో మారుతాత్మజః ॥ 61 ॥

ధ్రువం తు రక్షోబహులా భవిష్యతి వనాకులా ।
అశోకవనికా చిన్త్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా ॥ 62 ॥

రక్షిణశ్చాత్ర విహితా నూనం రక్షన్తి పాదపాన్ ।
భగవానపి సర్వాత్మా నాతిక్షోభం ప్రవాయతి ॥ 63 ॥

సజ్జిప్తోఽయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ ।

సిద్ధిం మే సంవిధాస్యన్తి దేవాః సర్విగణాన్త్విహ ॥ 64 ॥

బ్రహ్మ స్వయమూర్భరభగవాన్దేవాశ్చైవ దిశన్తు మే ।
సిద్ధిమగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రధృత్ ॥ 65 ॥

వరుణః పాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యై తథైవ చ ।
అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుతః సర్వ ఏవ చ ॥ 66 ॥

సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః ।
దాస్యన్తి మమ యే చాన్యే అదృష్టాః పథి గోచరాః ॥ 67 ॥

తదున్నసం పాణ్డురదన్తమవ్రణమ్
శుచిస్మితం పద్మపలాశలోచనమ్ ।
ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదా న్వహమ్
ప్రసన్నతారాధిపతుల్యదర్శనమ్ ॥ 68 ॥

క్షుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా
సుదారుణాలాఙ్కృతవేషధారిణా ।
బలాభిభూతా ఆబలా తపస్వినీ
కథం ను మే దృష్టపథేఽద్య సా భవేత్ ॥ 69 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

స ముహూర్తమివ ధ్యత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్ ।
అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః ॥ 1 ॥

స తు సంహృష్టసర్వాఙ్గః ప్రాకారస్థో మహాకపిః ।
పుష్పితాగ్రాన్వసంతాదౌ దదర్శ వివిధాన్ద్రమాన్ ॥ 2 ॥

సాలానశోకానభవ్యాంశ్చ చమ్పకాంశ్చ సుపుష్పితాన్ ।
ఉద్ధాలకాన్నాగవృక్షాంశ్చూతాన్కపిముఖానపి ॥ 3 ॥

అథామ్రవణసంఘాన్నాం లతాశతసమావృతామ్ ।
జ్యాముక్త ఇవ నారాచః పుష్పవే వృక్షవాటికామ్ ॥ 4 ॥

స ప్రవిష్య విచిత్రాం తాం విహగైరభినాదితామ్ ।
రాజతైః కాఞ్చన్తైశ్చైవ పాదపైః సర్వతోవృతామ్ ॥ 5 ॥

విహగైర్మృగసజ్జైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్ ।
ఉదితాదిత్యసంక్రాంతాం దదర్శ హనుమాన్కపిః ॥ 6 ॥

వృతాం నానావిధైర్వృక్షైః పుష్పోపగఢలోపగైః ।
కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ మత్తైర్నిత్యనిషేవితామ్ ॥ 7 ॥

ప్రహృష్టమనుజే కలే మృగపక్షిసమాకులే ।
మత్తబర్హిణసంఘస్థాం నానాద్విజగణాయుతామ్ ॥ 8 ॥

మార్గమాణో వరారోహం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్ ।
సుఖప్రసప్తాన్విహగానోబ్ధయామాస వానరః ॥ 9 ॥

ఉత్పతద్భిర్ద్విజగణైః పక్షైః సాలాః సమాహతాః ।

అనేకవర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పవృష్టయః ॥ 10 ॥

పుష్పావకీర్ణః శుశుభే హనుమాన్మారుతాత్మజః ।
అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః ॥ 11 ॥

దిశః సర్వాభిదావంతం వృక్షషణ్ణగతం కపిమ్ ।
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసంత ఇతి మేనిరే ॥ 12 ॥

వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైరవకీర్ణా పృథగ్విధైః ।
రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా ॥ 13 ॥

తరస్వినా తే తరవస్తరసాభిప్రకమ్పితాః ।
కుసుమాని విచిత్రాణి సస్పృజః కపినా తదా ॥ 14 ॥

నిర్ధూతపత్రశిఖరాః శీర్ణపుష్పఫలద్రుమాః ।
నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా ధూర్తా ఇవ పరాజితాః ॥ 15 ॥

హనూమతా వేగవతా కమ్పితాస్తే నగోత్తమాః ।
పుష్పపర్ణఫలాన్యాశు ముముచుః పుష్పశాలినః ॥ 16 ॥

విహంగసజ్జైరీనాస్తే స్కన్ధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః ।
బభూవురగమాః సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధుతాః ॥ 17 ॥

విధూతకేశీ యువతిర్యథా మృదితవర్ణికా ।
నిష్పీతశుభదన్తైః నఖైర్దన్తైశ్చ విక్షతా ॥ 18 ॥

తథా లాఙ్గాలహస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా ।
బభూవాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా ॥ 19 ॥

మహాలతానాం దామాని వ్యధమత్తరసా కపిః ।
యథా ప్రావృషి విన్ధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతః ॥ 20 ॥

స తత్ర మణిభూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః ।

తథా కాఞ్చనభూమీశ్చ విచరన్తద్భవే కపిః ॥ 21 ॥

వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణాః ।
మహారైర్మణిసోపానైరుపపన్నాస్తతస్తతః ॥ 22 ॥

ముక్తాప్రవాలసికతా స్ఫటికాన్తరకుట్టిమాః ।
కాఞ్చనైస్తరుభిశ్చిత్రైస్తీరజైరుపశోభితాః ॥ 23 ॥

పుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపకూజితాః ।
నత్యూహారుతసంజ్ఞుష్టా హంససారసనాదితాః ॥ 24 ॥

దీర్ఘాభిర్ద్వమయుక్తాభిః సరిద్భిశ్చ సమన్తతః ।
అమృతోపమతోయాభిః శివాభిరుపసంస్కృతాః ॥ 25 ॥

లతాశతైరవతతాః సంతానకసమావృతాః ।
నానాగుల్మావృతవనాః కరవీరకృతాన్తరాః ॥ 26 ॥

తతోఽముద్భవసంజ్ఞాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్ ।
విచిత్రకూటం కూటైశ్చ సర్వతః పరివారితమ్ ॥ 27 ॥

శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైః సమావృతమ్ ।
దదర్శ కపిశార్దూలో రమ్యం జగతి పర్వతమ్ ॥ 28 ॥

దదర్శ చ నగాత్తస్మాన్నదీం నిపతితాం కపిః ।
అఙ్గాదివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్ ॥ 29 ॥

జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ ।
వార్యమాణామివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబన్ధుభిః ॥ 30 ॥

పునరావృత్తతోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః ।
ప్రసన్నామివ కాన్తస్య కాన్తాం పునరుపస్థితామ్ ॥ 31 ॥

తస్యాదూరాత్స పద్మినో నానాద్విజగణాయుతాః ।

దదర్శ కపిశార్దూలో హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ 32 ॥

కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా ।
మణిప్రవరసోపానాం ముక్తాసికతశోభితామ్ ॥ 33 ॥

వివిధైర్మృగసజ్జైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్ ।
ప్రాసాదైః సుమహద్భిశ్చ నిర్మితైర్విశ్వకర్మణా ।
కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి సర్వతః సమలఙ్కృతామ్ ॥ 34 ॥

యే కేచిత్పాదపాస్తత్ర పుష్పోపగఢలోపగాః ।
సచ్ఛత్రాః సవితర్దీకాః సర్వే సౌవర్ణవేదికాః ॥ 35 ॥

లతాప్రతానైర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభిర్వృతామ్ ।
కాఞ్చనీం శింశుపామేకాం దదర్శ స మహాకపిః ॥ 36 ॥

సోఽపశ్యద్భూమిభాగాంశ్చ గర్తప్రస్రవణాని చ ।
సువర్ణవృక్షానపరాన్దదర్శ శిఖిసంనిభాన్ ॥ 37 ॥

తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరోరివ మహాకపిః ।
అమన్యత తదా వీరః కాఞ్చనోఽస్మితి వానరః ॥ 38 ॥

తాం కాఞ్చనైస్తరుగణైర్మారుతేన చ వీజితామ్ ।
కింకీణీశతనిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్ ॥ 39 ॥

సుపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాఙ్కరపల్లవామ్ ।
తామారుహ్య మహావేగః శింశపాం పర్ణసంవృతామ్ ॥ 40 ॥

ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామ దర్శనలాలసామ్ ।
ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సమృతంతిం యదృచ్ఛయా ॥ 41 ॥

అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః ।
చమ్పకైశ్చన్దనైశ్చాపి బకులైశ్చ విభూషితా ॥ 42 ॥

ఇయం చ నలినీ రమ్యా ద్విజసజ్జనిషేవితా ।
ఇమాం సా రామమహిషీ నూనమేష్యతి జానకీ ॥ 43 ॥

సా రామ రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సదా ।
వనసజ్జారకుశలా నూనమేష్యతి జానకీ ॥ 44 ॥

అథ వా మృగశావాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా ।
వనమేష్యతి సా చేహ రామచింతానుకర్షితా ॥ 45 ॥

రామశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా ।
వనవాసరతా నిత్యమేష్యతే వనచారిణీ ॥ 46 ॥

వనేచరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా ।
రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ ॥ 47 ॥

సన్ధ్యాకాలమనాః శ్యామా ద్రువమేష్యతి జానకీ ।
నదీం చేమాం శివజలాం సన్ధ్యార్థే వరవర్ణినీ ॥ 48 ॥

తస్యాశ్చాప్యనురూపేయమశోకవనికా శుభా ।
శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మితా ॥ 49 ॥

యది జివతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా ।
ఆగమిష్యతి సావశ్యమిమాం శివజలాం నదీమ్ ॥ 50 ॥

ఏవం తు మత్వా హనుమాన్మహాత్మా
ప్రతీక్షమాణో మనుజేంద్రపత్నీమ్ ।
అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వమ్
సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః ॥ 51 ॥

॥ ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

స వీక్షమాణస్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్ ।
అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామన్వవైక్షత ॥ 1 ॥

సంతాన కలతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ ।
దివ్యగన్ధరసోపేతాం సర్వతః సమలఙ్కృతామ్ ॥ 2 ॥

తాం స నన్దనసఙ్కాశాం మృగపక్షిభిరావృతామ్ ।
హర్యప్రాసాదసమ్బాధాం కోకిలాకులనిఃస్వనామ్ ॥ 3 ॥

కాఞ్చనోత్పలపద్మాభిర్వాపీభిరుపశోభితామ్ ।
బహ్వసనకుఢోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతామ్ ॥ 4 ॥

సర్వర్తుకుసుమై రమ్యైః ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః ।
పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభామ్ ॥ 5 ॥

ప్రదీప్తామివ తత్రస్థో మారుతిః సముదైక్షత ।
నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణామివాసకృత్ ।
వినిష్పతద్భిః శతశశ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః ॥ 6 ॥

ఆమూలపుష్పనిచితైరశోకైః శోకనాశనైః ।
పుష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదిసీమ్ ॥ 7 ॥

కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః ।
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః ॥ 8 ॥

పుంనాగాః సప్తపర్ణాశ్చ చమృకోద్ధాలకాస్తథా ।
వివృద్ధమూలా బహవః శోభన్తే స్మ సుపుష్పితాః ॥ 9 ॥

శాతకుంభనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ।
నీలాజ్ఞాననిభాః కేచిత్తత్రాశోకాః సహస్రశః ॥ 10 ॥

నన్దనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా ।
అతివృత్తమివాచిన్త్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్ ॥ 11 ॥

ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్ ।
పుష్పరత్నశతైశ్చిత్రం పంచమం సాగరం యథా ॥ 12 ॥

సర్వర్తుపుష్పైర్నిచితం పాదపైర్మధుగన్ధిభిః ।
నానానినాదైరుద్యానం రమ్యం మృగగణైర్ద్విజైః ॥ 13 ॥

అనేకగన్ధప్రవహం పుణ్యగన్ధం మనోరమమ్ ।
శైలేన్ద్రమివ గన్ధాఢ్యం ద్వితీయం గన్ధమాదనమ్ ॥ 14 ॥

అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంజవః ।
స దదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాదమూర్ఛితమ్ ॥ 15 ॥

మధ్యే స్తమ్భసహస్రేణ స్థితం కైలాసపాణ్డూరమ్ ।
ప్రవాలకృతసోపానం తప్తకాఞ్చనవేదికమ్ ॥ 16 ॥

ముష్ణన్తమివ చక్షూంషి ద్యోతమానమివ శ్రియా ।
విమలం ప్రాంశుభావత్వాదుల్లిఖన్తమివామ్బరమ్ ॥ 17 ॥

తతో మలినసంవీతాం రాక్షసీభిః సమావృతామ్ ।
ఉపవాసకృశాం దీనాం నిఃశ్వసాన్తిం పునః పునః ।
దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చన్ద్రరేఖామివామలామ్ ॥ 18 ॥

మన్దప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిరప్రభామ్ ।
పినద్ధాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ॥ 19 ॥

పీతేనైకేన సంవీతాం క్లిష్టేనోత్తమవాససా ।
సపఞ్కమనలఞ్కరాం విపద్మామివ పద్మినీమ్ ॥ 20 ॥

ప్రిడితాం దుఃఖసంతప్తాం పరిష్కానాం తపస్వినిమ్ ।
గ్రహణాఙ్గారకేణైవ పీడితామివ రోహిణీమ్ ॥ 21 ॥

అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం కృశామననశేన చ ।
శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖపరాయణామ్ ॥ 22 ॥

ప్రియం జనమపశ్యంతీం పశ్యంతీం రాక్షసీగణమ్ ।
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతామివ ॥ 23 ॥

నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గతయైకయా ।
సుఖార్హాం దుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానామకోదివామ్ ॥ 24 ॥

తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీమధికం మలినాం కృశామ్ ।
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదిభిః ॥ 25 ॥

హ్రీయమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ।
యథారూపా హి దృష్టా వై తథారూపేయమజ్ఞనా ॥ 26 ॥

పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరామ్ ।
కుర్వంతీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః ॥ 27 ॥

తాం నీలకేశీం బిమ్బాష్ఠీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్ ।
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా ॥ 28 ॥

ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచంద్రప్రభామివ ।
భూమౌ సుతనుమాసీనాం నియతామివ తాపసీమ్ ॥ 29 ॥

నిఃశ్వాసబహులాం భీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ।
శోకజాలేన మహతా వితతేన న రాజతీమ్ ॥ 30 ॥

సంసక్తాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ।
తాం స్మృతీమివ సన్నిష్ఠామృద్ధిం నిపతితామివ ॥ 31 ॥

విహతామివ చ శ్రద్ధామాశాం ప్రతిహతామివ ।
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషామివ ॥ 32 ॥

అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితామివ ।
రామోపరోధవ్యథితాం రక్షోహరణకర్శితామ్ ॥ 33 ॥

అబలాం మృగశావాక్షీం వీక్షమాణాం తతస్తతః ।
బాష్పాముబ్బప్రతిపూర్ణేన కృష్ణవక్త్రాక్షిపక్షిణా ।
వదనేనాప్రసన్నేన నిఃశ్వాసంతీం పునః పునః ॥ 34 ॥

మలపఙ్కుఢరాం దీనాం మణ్డనార్హామమణ్డీతామ్ ।
ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాలమేఘైరివావృతామ్ ॥ 35 ॥

తస్య సన్నిధిహే బుద్ధిర్ముహుః సీతాం నిరీక్ష్య తు ।
ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ ॥ 36 ॥

దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమాననలఙ్కృతామ్ ।
సంస్కారేణ యథాహీనాం వాచమర్థాంతరం గతామ్ ॥ 37 ॥

తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్ ।
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదయన్ ॥ 38 ॥

వైదేహ్యో యాని చాఙ్గేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్ ।
తాన్యాభరణజాలాని గాత్రశోభీన్యలక్షయత్ ॥ 39 ॥

సుకృతౌ కర్ణవేష్టౌ చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ ।
మణివిద్రుమచిత్రాణి హస్తేష్వాభరణాని చ ॥ 40 ॥

శ్యామాని చిరయుక్తత్వాత్తథా సంస్థానవన్తి చ ।
తాన్యేవైతాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్నకీర్తయత్ ॥ 41 ॥

తత్ర యాన్యవహీనాని తాన్యహం నోపలక్షయే ।
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః ॥ 42 ॥

పీతం కనకపట్టాభం స్రస్తం తద్వసనం శుభమ్ ।
ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవజ్గమైః ॥ 43 ॥

భూషణాని చ ముఖ్యాని దృష్టాని ధరణీతలే ।
అనయైవాపవిధాని స్వనవన్తి మహాన్తి చ ॥ 44 ॥

ఇదం చిరగృహీతత్వాద్వసనం క్లిష్టవత్తరమ్ ।
తథా హి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్ ॥ 45 ॥

ఇయం కనకవర్ణాజ్ఞీ రామస్య మహిషీ ప్రియా ।
ప్రనష్టాపి సతీ యస్య మనసో న ప్రణశ్యతి ॥ 46 ॥

ఇయం సా యత్కృతే రామశ్చతుర్భిః పరితప్యతే ।
కారుణ్యేనాన్యశంస్యేన శోకేన మదనేన చ ॥ 47 ॥

స్త్రీ ప్రనష్టేతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యాన్యశంస్యతః ।
పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ ॥ 48 ॥

అస్యా దేవ్యా యథా రూపమజ్గప్రత్యజ్గసౌష్ఠవమ్ ।
రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసితేక్షణా ॥ 49 ॥

అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మిన్స్తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి ॥ 50 ॥

దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీమ్ ।
సీతాం వినా మహాబాహుర్ముహూర్తమపి జీవతి ॥ 51 ॥

ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసమ్భవః ।
జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుజ్జవః ।
గుణాభిరామం రామం చ పునశ్చింతాపరోఽభవత్ ॥ 1 ॥

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః ।
సీతామాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్విలలాప హ ॥ 2 ॥

మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా ।
యది సీతాపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః ॥ 3 ॥

రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ భీమతః ।
నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గజేవ జలదాగమే ॥ 4 ॥

తుల్యశీలవయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్ ।
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా ॥ 5 ॥

తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాంతామివ శ్రియమ్ ।
జగామ మనసా రామం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

అస్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః ।
రావణప్రతిమో వీర్యే కబన్ధశ్చ నిపాతితః ॥ 7 ॥

విరాధశ్చ హతః సఙ్ఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః ।
వనే రామేణ విక్రమ్య మహేన్ద్రేణేవ శమ్భరః ॥ 8 ॥

చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ 9 ॥

ఖరశ్చ నిహతః సఙ్ఖ్యే త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః ।

దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా ॥ 10 ॥

ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితమ్ ।
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్లోకసత్కృతమ్ ॥ 11 ॥

సాగరశ్చ మయా క్రాంతః శ్రీమాన్నదనదీపతిః ।
అస్యా హేతోర్విశాలాఙ్గాః పురీ చేయం నిరీక్షితా ॥ 12 ॥

యది రామః సముద్రాంతాం మేదినీం పరివర్తయేత్ ।
అస్యాః కృతే జగచ్ఛాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥ 13 ॥

రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా ।
త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్పుయాత్కలామ్ ॥ 14 ॥

ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః ।
సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ॥ 15 ॥

ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖక్షతే ।
పద్మరేణునిభైః కీర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ॥ 16 ॥

విక్రాంతస్యార్యశీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః ।
స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్విని ॥ 17 ॥

ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః ।
ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీ వశమాగతా ॥ 18 ॥

సర్వానోభగాన్పరిత్యజ్య భర్తృన్నేహబలాత్కృతా ।
అచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్ ॥ 19 ॥

సన్తుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా ।
యా పరాం భజతే ప్రితిం వనేఽపి భవనే యథా ॥ 20 ॥

సేయం కనకవర్ణాఙ్గీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ ।

సహతే యాతనామేతామనర్థానామభాగినీ ॥ 21 ॥

ఇమాం తు శీలసమ్పన్నాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాఘవః ।
రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః ॥ 22 ॥

అస్యా నూనం పునర్లాభాద్రాఘవః ప్రీతిమేష్యతి ।
రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్ ॥ 23 ॥

కామభోగైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధుజనేన చ ।
ధారయత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాఙ్క్షిణీ ॥ 24 ॥

వైషా పశ్యతి రాక్షస్యో నేమాన్పుష్పఫలద్రుమాన్ ।
ఏకస్థహృదయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి ॥ 25 ॥

భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి ।
ఏషా హి రహితా తేన శోభనార్హా న శోభతే ॥ 26 ॥

దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదనయా ప్రభుః ।
ధారయత్యాత్మనో దేహం న దుఃఖేనావసీదతి ॥ 27 ॥

ఇమామసితకేశాంతాం శతపత్రనిభేక్షణామ్ ।
సుఖార్హాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యథితం మనః ॥ 28 ॥

క్షితిక్షమా పుష్కరసంనిభాక్షీ
యా రక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యామ్ ।
సా రాక్షసీభిర్వికృతేక్షణాభిః
సంరక్ష్యతే సమ్ప్రతి వృక్షమూలే ॥ 29 ॥

హిమహతనలినీవ నష్టశోభా
వ్యసనపరమృరయా నిపీడ్యమానా ।
సహచరరహితేవ చక్రవాకీ
జనకసుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా ॥ 30 ॥

అస్యా హి పుష్పావనతాగ్రశాఖాః
శోకం దృఢం వై జనయత్యశోకాః ।
హిమవ్యపాయేన చ మన్దరశ్మిః
అభ్యుత్థితో నైకసహస్రరశ్మిః ॥ 31 ॥

ఇత్యేవమర్థం కపిరన్వవేక్ష్య
సీతేయమిత్యేవ నివిష్టబుద్ధిః ।
సంశ్రిత్య తస్మిన్నిషసాద వృక్షే
బలీ హరీణామృషభస్తరస్వీ ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పంచదశః సర్గః ॥

తతః కుముదషణ్డాభో నిర్మలం నిర్మలః స్వయమ్ ।
ప్రజగామ నభశ్చన్ద్రో హంసో నీలమివోదకమ్ ॥ ౧ ॥

సాచివ్యమివ కుర్వన్స ప్రభయా నిర్మలప్రభః ।
చన్ద్రమా రశ్మిభిః శీతైః సిషేవే పవనాత్మజమ్ ॥ ౨ ॥

స దదర్శ తతః సీతాం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ।
శోకభారైరివ న్యస్తాం భారైర్నావమివామృషి ॥ ౩ ॥

దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
స దదర్శావిదూరస్థా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౪ ॥

ఏకాక్షిమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా ।
అకర్ణాం శక్కుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛాప్సనాసికామ్ ॥ ౫ ॥

అతికాయోత్తమాక్షీం చ తనుదీర్ఘశిరోధరామ్ ।
ధ్వస్తకేశీం తథాకేశీం కేశకమ్బులధారిణీమ్ ॥ ౬ ॥

లమ్బకర్ణలలాటాం చ లమ్బోదరపయోధరామ్ ।
లమ్బాష్ట్రీం చిబుకౌష్ఠీం చ లమ్బాస్యాం లమ్బజానుకామ్ ॥ ౭ ॥

హ్రస్వాం దీర్ఘాం చ కుబ్జాం చ వికటాం వామనాం తథా ।
కరాలాం భుగ్నవస్త్రాం చ పిఙ్గాక్షీం వికృతాననామ్ ॥ ౮ ॥

వికృతాః పిఙ్గలాః కాలీః క్రోధనాః కలహప్రియాః ।
కాలాయసమహాశూలకూటముద్గరధారిణీః ॥ ౯ ॥

వరాహమృగశార్దూలమహిషాజశివా ముఖాః ।

గజోష్ఠహయపాదాశ్చ నిఖాతశిరసోఽపరాః ॥ 10 ॥

ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖరకర్ణ్యశ్వకర్ణికాః ।
గోకర్ణీర్హస్తకర్ణీశ్చ హరికర్ణీస్తథాపరాః ॥ 11 ॥

అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యన్నాసా వినాసికాః ।
గజసంనిభనాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః ॥ 12 ॥

హస్తీపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదచూలికాః ।
అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః ॥ 13 ॥

అతిమాత్రాస్య నేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వనఖాస్తథా ।
అజాముఖీర్హస్తీముఖీర్గోముఖీః సూకరీముఖీః ॥ 14 ॥

హయోష్ఠ్యఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీర్హోరదర్శనాః ।
శూలముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః ॥ 15 ॥

కరాలా ధూమ్రకేశీశ్చ రక్షసీర్వికృతాననాః ।
పిబన్తిః సతతం పానం సదా మాంససురాప్రియాః ॥ 16 ॥

మాంసశోణితద్ధిగ్ధాఙ్గీర్మాంసశోణితభోజనాః ।
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః ॥ 17 ॥

స్కన్ధవస్తముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్ ।
తస్యాధస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్ ॥ 18 ॥

లక్షయామాస లక్ష్మీవాన్తనూమాఙ్గానకాత్మజామ్ ।
నిష్ప్రభాం శోకసంతప్తాం మలసంక్కులమూర్ధజామ్ ॥ 19 ॥

క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమౌ తారాం నిపతితామివ ।
చారిత్ర్య వ్యపదేశాఢ్యాం భర్తృదర్శనదుర్గతామ్ ॥ 20 ॥

భూషణైరుత్తమైర్హీనాం భర్తువాత్సల్యభూషితామ్ ।
రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బంధుభిశ్చ వినాకృతామ్ ॥ 21 ॥

వియూథాం సింహసంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూమివ ।
చన్ద్రలేఖాం పయోదాన్తే శారదాభ్రైరివావృతామ్ ॥ 22 ॥

క్లిష్టరూపామసంస్పర్శాదయుక్తామివ వల్లకీమ్ ।
సీతాం భర్తుహితే యుక్తామయుక్తాం రక్షసాం వశే ॥ 23 ॥

అశోకవనికామధ్యే శోకసాగరమాప్లుతామ్ ।
తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహామివ రోహిణీమ్ ॥ 24 ॥

దదర్శ హనుమాన్దేవీం లతామకుసుమామివ ।
సా మలేన చ దిగ్ధాజ్ఞీ వపుషా చాప్యలఙ్కృతా ॥ 25 ॥

మృణాలీ పఙ్కుడిష్టేవ విభాతి చ న భాతి చ ।
మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్ ॥ 26 ॥

సంవృతాం మృగశావాక్షీం దదర్శ హనుమాన్కపిః ।
తాం దేవీం దీనవదనామదీనాం భర్తుతేజసా ॥ 27 ॥

రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతామసితలోచనామ్ ।
తాం దృష్ట్వా హనుమాన్సీతాం మృగశావనిభేక్షణామ్ ॥ 28 ॥

మృగకన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమన్తతః ।
దహన్తిమివ నిఃశ్వానైర్వృషాన్పల్లవధారిణః ॥ 29 ॥

సఙ్ఖాతమివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మిమివోత్థితామ్ ।
తాం షామాం సువిభక్తాజ్ఞీం వినాభరణశోభినీమ్ ॥ 30 ॥

ప్రహర్షమతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ ।
హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్ ॥ 31 ॥

ముమోచ హనుమాన్స్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్ ।
నమస్కృత్వా చ రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ 32 ॥

సీతాదర్శనసంహృష్టో హనూమాన్సంవృతోఽభవత్ ॥ 33 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపమ్ ।
విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కింఞ్చిచ్ఛేషా నిశాభవత్ ॥ ౧ ॥

షడఙ్గవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినామ్ ।
శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్ ॥ ౨ ॥

అథ మఙ్గలవాదిత్యైః శబ్దైః శ్రోత్రమనోహరైః ।
ప్రాబోధ్యత మహాబాహుర్దశగ్రీవో మహాబలః ॥ ౩ ॥

విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపపాన్ ।
స్తస్తమాల్యామృరధరో వైదేహీమన్వచిన్తయత్ ॥ ౪ ॥

భృశం నియుక్తస్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః ।
స స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహితుమ్ ॥ ౫ ॥

స సర్వాభరణైర్యుక్తో బిభ్రచ్చియమనుత్తమామ్ ।
తాం నగైర్వివిధైర్బుష్టాం సర్వపుష్పఫలోపగైః ॥ ౬ ॥

వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోపశోభితామ్ ।
సదామదైశ్చ విహగైర్విచిత్రాం పరమాద్భుతామ్ ॥ ౭ ॥

ఈహామ్నైశ్చ వివిధైశ్చృతాం దృష్టిమనోహరైః ।
వీధీః సమ్ప్రేక్షమాణశ్చ మణికాఞ్చనతోరణాః ॥ ౮ ॥

నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపత్తితైర్వృతామ్ ।
అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్సంతతద్రుమామ్ ॥ ౯ ॥

అఙ్గనాశతమాత్రం తు తం వ్రజన్తమనువ్రజత్ ।

మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవగన్ధర్వయోషితః ॥ 10 ॥

దీపికాః కాఞ్చనీః కాశ్చిజ్జగృహుస్తత్ర యోషితః ।
బాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాలవృంతాని చాపరాః ॥ 11 ॥

కాఞ్చనైరపి భృజ్జారైర్జహ్నుః సలిలమగ్రతః ।
మణ్డలాగ్రానసీంశ్చైవ గృహ్యోన్యాః పృష్ఠతో యయుః ॥ 12 ॥

కాచిద్రత్నమయీం పాత్రీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ ।
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా ॥ 13 ॥

రాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశిప్రభమ్ ।
సౌవర్ణదణ్డమపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయా ॥ 14 ॥

నిద్రామదపరీతాఞ్కోఽ రావణస్యోత్తమస్త్రీయః ।
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ ॥ 15 ॥

తతః కాఞ్చీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిఃస్వనమ్ ।
శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః ॥ 16 ॥

తం చాప్రతిమకర్మాణమచిన్త్యబలపౌరుషమ్ ।
ద్వారదేశమనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్కపిః ॥ 17 ॥

దీపికాభిరనేకాభిః సమంతాదవభాసితమ్ ।
గన్ధతైలావసిక్తాభిర్ధ్రియమాణాభిరగ్రతః ॥ 18 ॥

కామదర్పమదైర్యుక్తం జిహ్మాతామ్రాయతేక్షణమ్ ।
సమక్షమివ కన్ధర్పమపవిద్ధ శరాసనమ్ ॥ 19 ॥

మథితామృతఫేనాభమరజో వస్త్రముత్తమమ్ ।
సలీలమనుకర్షంతం విముక్తం సక్తమజ్గదే ॥ 20 ॥

తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః ।

సమీపముపసంక్రాంతం నిధ్యాతుముపచక్రమే ॥ 21 ॥

అవేక్షమాణశ్చ తతో దదర్శ కపికుఞ్జరః ।
రూపయౌవనసమ్పన్నా రావణస్య వరస్త్రియః ॥ 22 ॥

తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః ।
తన్మృగద్విజసంఘృష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదావనమ్ ॥ 23 ॥

క్షీబో విచిత్రాభరణః శంకుకర్ణో మహాబలః ।
తేన విశ్రవసః పుత్రః స దృష్టో రాక్షసాధిపః ॥ 24 ॥

వృతః పరమనారీభిస్తారాభిరివ చన్ద్రమాః ।
తం దదర్శ మహాతేజాస్తేజోవంతం మహాకపిః ॥ 25 ॥

రావణోఽయం మహాబాహురితి సఞ్చిన్త్య వానరః ।
అవప్లుతో మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 26 ॥

స తథాప్యగ్రతేజాః సన్నిర్ధూతస్తస్య తేజసా ।
పత్రగుహ్యంతరే సక్తో హనూమాన్సంవృతోఽభవత్ ॥ 27 ॥

స తామసితకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహతస్తనీమ్ ।
దిదృక్షురసితాపాఙ్గీముపావర్తత రావణః ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీ త్వనిన్దితా ।
రూపయౌవనసంపున్నం భూషణోత్తమభూషితమ్ ॥ 1 ॥

తతో దృష్ట్వైవ వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।
ప్రావేపత వరారోహా ప్రవాతే కదలీ యథా ॥ 2 ॥

ఊరుభ్యాముదరం ఛాద్య బాహుభ్యాం చ పయోధరౌ ।
ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదన్తి వరవర్జినీ ॥ 3 ॥

దశగ్రీవస్తు వైదేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః ।
దదర్శ దీనాం దుఃఖార్తం నావం సన్నామివార్ణవే ॥ 4 ॥

అసంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాం సంశితవ్రతామ్ ।
భిన్నాం ప్రపతితాం భూమౌ శాఖామివ వనస్పతేః ।
మలమణ్డనదిగ్ధాజీం మణ్డనార్వామమణ్డితామ్ ॥ 5 ॥

సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః ।
సంక్కుల్పహయసంయుక్తైర్యాన్తిమివ మనోరథైః ॥ 6 ॥

శుష్యన్తిం రుదతీమేకాం ధ్యానశోకపరాయణామ్ ।
దుఃఖస్యాన్తమపశ్యన్తిం రామాం రామమనువ్రతామ్ ॥ 7 ॥

వేష్టమానామథావిష్టాం పన్నగేన్ద్రవధూమివ ।
ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా ॥ 8 ॥

వృత్తశీలే కులే జాతామాచారవతి ధార్మికే ।
పునః సంస్కారమాపన్నాం జాతమివ చ దుష్కులే ॥ 9 ॥

సన్నామివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధామివ విమానితామ్ ।

ప్రజ్ఞామివ పరిక్షీణామాశాం ప్రతిహతామివ ॥ 10 ॥

ఆయతీమివ విధ్వస్తామాజ్ఞాం ప్రతిహతామివ ।

దీప్తామివ దిశం కాలే పూజామపహృతామివ ॥ 11 ॥

పద్మినీమివ విధ్వస్తాం హతశూరాం చమూమివ ।

ప్రభామివ తపోధ్వస్తాముపక్షీణామివాపగామ్ ॥ 12 ॥

వేదీమివ పరామృష్టాం శాంతామగ్నిశిఖామివ ।

పౌర్ణమాసీమివ నిశాం రాహుగ్రస్తేన్దుమణ్డలామ్ ॥ 13 ॥

ఉత్కృష్టపర్ణకమలాం విత్రాసితవిహంగమామ్ ।

హస్తిహస్తపరామృష్టామాకులాం పద్మినీమివ ॥ 14 ॥

పతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్త్రావితామివ ।

పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్షే నిశామివ ॥ 15 ॥

సుకుమారీం సుజాతాశ్శీం రత్నగర్భగృహోచితామ్ ।

తప్యమానామివోష్ణేన మృణాలీమచిరోద్ధృతామ్ ॥ 16 ॥

గృహీతామాలితాం స్తమేభి యూథపేన వినాకృతామ్ ।

నిఃశ్వసంతీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూమివ ॥ 17 ॥

ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానామయత్నతః ।

నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ ॥ 18 ॥

ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ ।

పరిక్షీణాం కృశాం దీనామల్పాహారాం తపోధనామ్ ॥ 19 ॥

ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాజ్ఞలిం దేవతామివ ।

భావేన రఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవమ్ ॥ 20 ॥

సమీక్షమాణాం రుదతీమనిన్దితామ్
సుపక్షతామ్రాయతశుక్లలోచనామ్ ।
అనువ్రతాం రామమతీవ మైథిలీమ్
ప్రలోభయామాస వధాయ రావణః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

స తాం పరివృతాం దీనాం నిరానన్దాం తపస్వినీమ్ ।
సాకారైర్మధురైర్వాక్యైర్వ్యదర్శయత రావణః ॥ ౧ ॥

మాం దృష్ట్వా నాగనాసోరుగూహమానా స్తనోదరమ్ ।
అదర్శనమివాత్మానం భయాన్నేతుం త్వమిచ్ఛసి ॥ ౨ ॥

కామయే త్వాం విశాలాక్షీ బహుమన్యస్వ మాం ప్రియే ।
సర్వాఙ్గుణసమ్పన్నే సర్వతోకమనోహరే ॥ ౩ ॥

నేహ కేచిన్మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః ।
వ్యపసర్పతు తే సీతే భయం మత్తః సముత్థితమ్ ॥ ౪ ॥

స్వధర్మే రక్షసాం భీరు సర్వభైష న సంశయః ।
గమనం వా పరస్త్రిణాం హరణం సమ్ప్రమథ్య వా ॥ ౫ ॥

ఏవం చైతదకామాం చ న త్వాం స్పృశ్యామి మైథిలి ।
కామం కామః శరీరే మే యథాకామం ప్రవర్తతామ్ ॥ ౬ ॥

దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే ।
ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూః శోకలాలసా ॥ ౭ ॥

ఏకవేణీ ధరాశయ్యా ధ్యానం మలినమమ్బరమ్ ।
అస్థానేఽప్యపవాసశ్చ నైతాన్యోపయికాని తే ॥ ౮ ॥

విచిత్రాణి చ మాల్యాని చన్దనాన్యగరూణి చ ।
వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥ ౯ ॥

మహార్హాణి చ పానాని యానాని శయనాని చ ।

గీతం నృత్యం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి ॥ 10 ॥

స్త్రీరత్నమసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణమ్ ।
మాం ప్రాప్య తు కథం హి స్యాస్త్యమనర్హా సువిగ్రహా ॥ 11 ॥

ఇదం తే చారుసంజాతం యౌవనం వ్యతివర్తతే ।
యదతీతం పునర్నైతి స్రోతః శీఘ్రమపామివ ॥ 12 ॥

త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వకృత్ ।
న హి రూపోపమా త్వన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే ॥ 13 ॥

త్వాం సమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవనశాలినీమ్ ।
కః పుమానతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహాః ॥ 14 ॥

యద్యత్పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశుసదృశాననే ।
తస్మింస్తస్మిన్పుథుశ్రోణీ చక్షుర్మమ నిబధ్యతే ॥ 15 ॥

భవ మైథిలి భార్యా మే మోహమేనం విసర్జయ ।
బహ్విదామృతమస్త్రీణాం మమగ్రమహిషీ భవ ॥ 16 ॥

లోకేభ్యో యాని రత్నాని సమృద్ధమథ్యాహృతాని మే ।
తాని తే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైతదహం చ తే ॥ 17 ॥

విజిత్య పృథివీం సర్వాం నానానగరమాలినీమ్ ।
జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతోర్విలాసిని ॥ 18 ॥

నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్ ।
పశ్య మే సుమహద్వీర్యమప్రతిద్వన్ద్యమాహవే ॥ 19 ॥

అసకృత్సంయుగే భగ్నా మయా విమృదితధ్వజాః ।
అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాతుం మమ సురాసురాః ॥ 20 ॥

ఇచ్చ మాం క్రియతామద్య ప్రతికర్మ తవోత్తమమ్ ।

సప్రభాణ్యవసజ్జన్తాం తవాజ్ఞే భూషణాని చ ।
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్మణా ॥ 21 ॥

ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే ।
భుక్ష్వ భోగాన్యథాకామం పిబ భీరు రమస్వ చ ।
యథేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ ॥ 22 ॥

లలస్వ మయి విస్రభా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వ చ ।
మత్ప్రభావాలలన్త్యాశ్చ లలన్తాం బాన్ధవాస్తవ ॥ 23 ॥

ఋద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రియం భద్రే యశశ్చ మే ।
కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే చీరవాససా ॥ 24 ॥

నిక్షిప్తవిజయో రామో గతశ్రీర్వనగోచరః ।
వ్రతీ స్థణ్ణిలశాయీ చ శక్యే జీవతి వా న వా ॥ 25 ॥

న హి వైదేహి రామస్త్యాం ద్రష్టుం వాప్యపలప్స్యతే ।
పురో బలాకైరసిత్తైర్మైర్జ్యోత్స్నామివావృతామ్ ॥ 26 ॥

న చాపి మమ హస్తాత్త్వాం ప్రాప్తుమర్హతి రాఘవః ।
హిరణ్యకశిపుః కీర్తిమిన్ద్రహస్తగతామివ ॥ 27 ॥

చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ।
మనో హరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా ॥ 28 ॥

క్లిష్టకౌశేయవసనాం తన్వీమప్యనలఙ్కృతామ్ ।
తాం దృష్ట్వా నేషు దారేషు రతిం నోపలభామ్యహమ్ ॥ 29 ॥

అన్తఃపురనివాసిన్యః స్త్రియః సర్వగుణాన్వితాః ।
యావన్త్యో మమ సర్వాసామైశ్వర్యం కురు జానకి ॥ 30 ॥

మమ హ్యసితకేశాన్తే త్రైలోక్యప్రవరాః స్త్రియః ।
తాస్త్యాం పరిచరిష్యన్తి శ్రియమప్సరసో యథా ॥ 31 ॥

యాని వైశ్రవణే సుభ్రు రత్నాని చ ధనాని చ ।
తాని లోకాంశ్చ సుశ్రోణీ మాం చ భుజ్జ్వ యథాసుఖమ్ ॥ 32 ॥

న రామస్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః ।
న ధనేన మయా తుల్యస్తేజసా యశసాపి వా ॥ 33 ॥

పిబ విహర రమస్వ భుజ్జ్వ భోగాన్
ధననిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ ।
మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వమ్
త్వయి చ సమేత్య లలన్తు బాన్ధవాన్తే ॥ 34 ॥

కుసుమితతరుజాలసన్తతాని
భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని ।
కనకవిమలహారభూషితాఙ్గీ
విహర మయా సహ భీరు కాననాని ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః ।
ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనైర్వచః ॥ 1 ॥

దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్విని ।
చింతయంతీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా ॥ 2 ॥

తృణమంతరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా ।
నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః ॥ 3 ॥

న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తస్త్యం సిద్ధిమివ పాపకృత్ ।
అకార్యం న మయా కార్యమేకపత్న్యో విగర్హితమ్ ।
కులం సమ్ప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా ॥ 4 ॥

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్విని ।
రాక్షసం పృష్ఠతః కృత్వా భూయో వచనమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

నాహమౌపయికి భార్యా పరభార్యా సతీ తవ ।
సాధు ధర్మమవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర ॥ 6 ॥

యథా తవ తథాన్యేషాం రక్ష్యా దారా నిశాచర ।
ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్ ॥ 7 ॥

అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేంద్రియమ్ ।
నయంతి నికృతిప్రజ్ఞాం పరదారాః పరాభవమ్ ॥ 8 ॥

ఇహ సంతో న వా సంతి సతో వా నానువర్తసే ।
వచో మిథ్యా ప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తం విచక్షణైః ॥ 9 ॥

అకృతాత్మానమాసాద్య రాజానమనయే రతమ్ ।
సమృద్ధాని వినశ్యన్తి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ॥ 10 ॥

తథేయం త్వాం సమాసాద్య లజ్కా రత్నోఘ సజ్కులా ।
అపరాధాత్తవైకస్య నచిరాద్వినశిష్యతి ॥ 11 ॥

స్వకృతైర్హన్యమానస్య రావణాదీర్ఘదర్శినః ।
అభినన్దన్తి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః ॥ 12 ॥

ఏవం త్వాం పాపకర్మాణం వక్ష్యన్తి నికృతా జనాః ।
దిష్ట్యేతద్వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః ॥ 13 ॥

శక్యా లోభయితుం నాహమైశ్వర్యేణ ధనేన వా ।
అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా ॥ 14 ॥

ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్ ।
కథం నామోపధాస్యామి భుజమన్యస్య కస్యచిత్ ॥ 15 ॥

అహమౌపయికి భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః ।
వ్రతస్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః ॥ 16 ॥

సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్ ।
వనే వాశితయా సార్థం కరేణ్యేవ గజాధిపమ్ ॥ 17 ॥

మిత్రమౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సతా ।
వధం చానిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాసౌ పురుషర్షభః ॥ 18 ॥

వర్జయేద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయేదన్తకశ్చిరమ్ ।
త్వద్విధం న తు సజ్కుద్ధో లోకనాథః స రాఘవః ॥ 19 ॥

రామస్య ధనుషః శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్ ।
శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్దోషమశనేరివ ॥ 20 ॥

ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇవోరగాః ।
ఇషవో నిపతిష్యన్తి రామలక్ష్మణలక్షణాః ॥ 21 ॥

రక్షాంసి పరినిఘ్నంతః పుర్యామస్యాం సమంతతః ।
అసమ్పాతం కరిష్యన్తి పతంతః కఙ్కవాససః ॥ 22 ॥

రాక్షసేన్ద్రమహాసర్పాన్స రామగరుడో మహాన్ ।
ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్ ॥ 23 ॥

అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తః శీఘ్రమరిన్దమః ।
అసురేభ్యః శ్రియం దీప్తాం విష్ణుస్త్రిభిరివ క్రమైః ॥ 24 ॥

జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే ।
అశక్తేన త్వయా రక్షః కృతమేతదసాధు వై ॥ 25 ॥

ఆశ్రమం తు తయోః శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః ।
గోచరం గతయోర్భ్రాత్రోరపనీతా త్వయాధమ ॥ 26 ॥

న హి గన్ధముపాస్మ్రాయ రామలక్ష్మణయోస్త్యయా ।
శక్యం సన్దర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరివ ॥ 27 ॥

తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణమస్థిరమ్ ।
వృత్రస్యేవేన్ద్రబాహుభ్యాం బాహూరేకస్య నిగ్రహః ॥ 28 ॥

క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
తోయమల్పమివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః ॥ 29 ॥

గిరిం కుబేరస్య గతోఽథవాలయమ్
సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః ।
అసంశయం దాశరథేర్న మోక్ష్యసే
మహాద్రుమః కాలహతోఽశనేరివ ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః ।
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం విప్రియం ప్రియదర్శనామ్ ॥ 1 ॥

యథా యథా సాన్త్యయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా ।
యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూతస్తథా తథా ॥ 2 ॥

సంనియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామః సముత్థితః ।
ద్రవతో మార్గమాసాద్య హయానివ సుసారథిః ॥ 3 ॥

వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్కిల నిబధ్యతే ।
జనే తస్మిన్స్తవనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే ॥ 4 ॥

ఏతస్మాత్కారణాన్న తాం ఘతయామి వరాననే ।
వధార్హామవమానార్హాం మిథ్యాప్రవ్రజితే రతామ్ ॥ 5 ॥

పరుషాణి హి వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్ ।
తేషు తేషు వధో యుక్తస్తవ మైథిలి దారుణః ॥ 6 ॥

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ।
క్రోధసంరంభసంయుక్తః సీతాముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 7 ॥

ద్వౌ మాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధిస్తే మయా కృతః ।
తతః శయనమారోహ మమ త్వం వరవర్జిని ॥ 8 ॥

ద్వాభ్యామూర్ధ్వం తు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతీమ్ ।
మమ త్వాం ప్రాతరాశార్థమారభన్తే మహానసే ॥ 9 ॥

తాం తర్జ్యమానాం సమ్రేక్ష్య రాక్షసేంద్రేణ జానకీమ్ ।

దేవగన్ధర్వకన్యాస్తా విషేదుర్విపులేక్షణాః ॥ 10 ॥

ఓష్ఠప్రకారైరపరా నేత్రవక్త్రస్థథాపరాః ।

సీతామాశ్వానయామాసుస్తర్జితాం తేన రక్షసా ॥ 11 ॥

తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।

ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్తశౌణ్డిర్యగర్వితమ్ ॥ 12 ॥

నూనం న తే జనః కశ్చిదసిన్నిఃశ్రేయసే స్థితః ।

నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్ ॥ 13 ॥

మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః ।

త్వదన్యస్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయేన్మనసాపి కః ॥ 14 ॥

రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమితతేజసః ।

ఉక్తవానసి యత్పాపం క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యనే ॥ 15 ॥

యథా దృష్టశ్చ మాతङ్గః శశశ్చ సహితౌ వనే ।

తథా ద్విరదవద్రామస్త్వం నీచ శశవత్స్మృతః ॥ 16 ॥

స త్వమిష్వాకునాథం వై ఊపన్నిహ న లజ్జసే ।

చక్షుషో విషయం తస్య న తావదుపగచ్ఛసి ॥ 17 ॥

ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపిఙ్గలే ।

క్షితౌ న పతితే కస్మాన్మామనార్యనిరీక్షితః ॥ 18 ॥

తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ ।

కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వో పాప శీర్యతే ॥ 19 ॥

అసన్దేశాత్తు రామస్య తపసశ్చానుపాలనాత్ ।

న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్హతేజసా ॥ 20 ॥

నాపహర్తుమహం శక్యా తస్య రామస్య ధీమతః ।
విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః ॥ 21 ॥

శూరేణ ధనదభ్రాతా బలైః సముదితేన చ ।
అపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతమ్ ॥ 22 ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః ।
వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీమన్వవైక్షత ॥ 23 ॥

నీలజీమూతసజ్జాశో మహాభుజశిరోధరః ।
సింహసత్త్వగతిః శ్రీమాన్ద్విజిహ్వోగ్రతోచనః ॥ 24 ॥

చలగ్రమకుటః ప్రాంశుశ్చిత్రమాల్యానులేపనః ।
రక్తమాల్యామృరధరస్తప్తాఙ్గదవిభూషణః ॥ 25 ॥

శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేకకేన సుసంవృతః ।
అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజజ్ఞేనేవ మన్దరః ॥ 26 ॥

తరుణాదిత్యవర్ణాభ్యాం కుణ్డలాభ్యాం విభూషితః ।
రక్తపల్లవపుష్పాభ్యామశోకాభ్యామివాచలః ॥ 27 ॥

అవేక్షమాణో వైదేహీం కోపసంరక్తతోచనః ।
ఉవాచ రావణః సీతాం భుజ్జగ్గ ఇవ నిఃశ్వసన్ ॥ 28 ॥

అనయేనాభిసంప్రన్నమర్థహీనమనువ్రతే ।
నాశయామ్యహమద్య త్వాం సూర్యః సన్ధ్యామివౌజసా ॥ 29 ॥

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః ।
సన్నిదేశ తతః సర్వా రాక్షసీర్హోరదర్శనాః ॥ 30 ॥

ఏకాక్షీమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా ।
గోకర్ణీం హస్తికర్ణీం చ లమ్బకర్ణీమకర్ణికామ్ ॥ 31 ॥

హస్తీపద్య శ్వపద్యో చ గోపదీం పాదచూలికామ్ ।
ఏకాక్షిమేకపాదీం చ పృథుపాదీమపాదికామ్ ॥ 32 ॥

అతిమాత్రశిరోగ్రీవామతిమాత్రకుచోదరీమ్ ।
అతిమాత్రాస్యనేత్రాం చ దీర్ఘజిహ్వామజిహ్వికామ్ ।
అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీముఖీమ్ ॥ 33 ॥

యథా మద్యశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ ।
తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ ॥ 34 ॥

ప్రతిలోమానులోమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః ।
ఆవర్తయత వైదేహీం దణ్డస్యోద్యమనేన చ ॥ 35 ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేంద్ర్యః పునః పునః ।
కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్జయత్ ॥ 36 ॥

ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ ।
పరిష్వజ్య దశగ్రీవమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 37 ॥

మయా క్రీడ మహారాజసీతయా కిం తవానయా ।
అకామాం కామయానస్య శరీరముపతప్యతే ।
ఇచ్ఛంతీం కామయానస్య ప్రీతిరభవతి శోభనా ॥ 38 ॥

ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్క్షిప్తస్తతో బలీ ।
జ్వలదాభస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్ ॥ 39 ॥

దేవగన్ధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ తాస్తతః ।
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశుస్తద్భ్రహ్మోత్తమమ్ ॥ 40 ॥

స మైథిలీం ధర్మపరామవస్థితామ్
ప్రవేపమానాం పరిభర్త్య రావణః ।
విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః
స్వమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరమ్ ॥ 41 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సుందరకాండే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః ।
సన్దిశ్య చ తతః సర్వా రాక్షసీర్నిర్జగామ హ ॥ 1 ॥

నిష్కాన్తే రాక్షసేన్ద్రే తు పునరంతఃపురం గతే ।
రాక్షసోః భీమరూపాస్తాః సీతాం సమభిదుద్రువుః ॥ 2 ॥

తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షసః క్రోధమూర్ఛితాః ।
పరం పరుషయా వాచా వైదేహీమిదమబ్రువన్ ॥ 3 ॥

పౌలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః ।
దశగ్రీవస్య భార్యాత్వం సీతే న బహు మన్యసే ॥ 4 ॥

తతస్త్వేకజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
ఆమన్త్య క్రోధతామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీమ్ ॥ 5 ॥

ప్రజాపతీనాం షణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః ।
మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః ॥ 6 ॥

పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షిర్మానసః సుతః ।
నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతిసమప్రభః ॥ 7 ॥

తస్య పుత్రో విశాలాక్షీ రావణః శత్రురావణః ।
తస్య త్వం రాక్షసేన్ద్రస్య భార్యా భవితుమర్హసి ।
మయోక్తం చారుసర్వాఙ్గీ వాక్యం కిం నానుమన్యసే ॥ 8 ॥

తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
వివృత్య నయనే కోపాన్మార్జారసదృశేక్షణా ॥ 9 ॥

యేన దేవాస్త్రయస్త్రాశద్దేవరాజశ్చ నిర్జితః ।
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవితుమర్హసి ॥ 10 ॥

వీర్యోత్సక్తస్య శూరస్య సజ్జామేష్వనివర్తినః ।
బలినో వీర్యయుక్తస్యా భార్యాత్వం కిం న లప్స్యసే ॥ 11 ॥

ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః ।
సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వాముపైష్యతి రావణః ॥ 12 ॥

సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితమ్ ।
అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వాముపైష్యతి రావణః ॥ 13 ॥

అసకృద్దేవతా యుద్ధే నాగగన్ధర్వదానవాః ।
నిర్జితాః సమరే యేన స తే పార్శ్వముపాగతః ॥ 14 ॥

తస్య సర్వసమృద్ధస్యా రావణస్య మహాత్మనః ।
కిమర్థం రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛసేఽధమే ॥ 15 ॥

యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః ।
న వాతి స్మాయతాపాఙ్గే కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి ॥ 16 ॥

పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచుర్యస్య వై భయాత్ ।
శైలాశ్చ సుఖ్రు పాసీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి ॥ 17 ॥

తస్య నైర్మతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని ।
కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి ॥ 18 ॥

సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని ।
గృహాణ సుస్మితే వాక్యమన్యథా న భవిష్యసి ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షసోఽపి వికృతాననాః ।
పరుషం పరుషా నార్యః ఊచుస్తా వాక్యమప్రియమ్ ॥ 1 ॥

కిం త్వమంతఃపురే సీతే సర్వభూతమనోహరే ।
మహార్హశయనోపేతే న వాసమనుమన్యసే ॥ 2 ॥

మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యాత్వం బహు మన్యసే ।
ప్రత్యాహర మనో రామాన్న త్వం జాతు భవిష్యసి ॥ 3 ॥

మానుషీ మానుషం తం తు రామమిచ్ఛసి శోభనే ।
రాజ్యాద్భ్రష్టమసిద్ధార్థం విక్లవం తమనిన్దితే ॥ 4 ॥

రాక్షసీనాం వచః శ్రుత్వా సీతా పద్మనిభేక్షణా ।
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

యదిదం లోకవిద్విష్టముదాహరథ సజ్జతాః ।
నైతన్మనసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతితిష్ఠతి ॥ 6 ॥

న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి ।
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ।
దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః ॥ 7 ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షసః క్రోధమూర్ఛితాః ।
భర్త్యయన్తి స్మ పరుషైర్వాక్యై రావణచోదితాః ॥ 8 ॥

అవలీనః స నిర్వాకోఽహనుమాఞ్శంశపాద్రుమే ।
సీతాం సన్తర్జయన్తిస్తా రాక్షసీరశృణోత్కపిః ॥ 9 ॥

తామభిక్రమ్య సంరభా వేపమానాం సమస్తతః ।
భృశం సంలిలిహుర్ద్దిప్తాన్ప్రలమ్బదశనచ్ఛదాన్ ॥ 10 ॥

ఊచుశ్చ పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యశు పరశ్వధాన్ ।
నేయమర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 11 ॥

సా భర్త్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా ।
సా బాష్పమపమార్జ్జస్తీ శింశపాం తాముపాగమత్ ॥ 12 ॥

తతస్తాం శింశపాం సీతా రాక్షసీభిః సమావృతా ।
అభిగమ్య విశాలాక్షీ తస్థౌ శోకపరిప్లుతా ॥ 13 ॥

తాం కృశాం దీనవదనాం మలినామ్భరధారిణీమ్ ।
భర్త్యయాం చక్రీరే భీమా రాక్షస్యస్తాః సమస్తతః ॥ 14 ॥

తతస్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమదర్శనా ।
అబ్రవీత్కుపితాకారా కరాలా నిర్ణతోదరీ ॥ 15 ॥

సీతే పర్యాప్తమేతావద్భర్తృన్నేహో నిదర్శితః ।
సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనాయోపకల్పతే ॥ 16 ॥

పరితుష్టాస్మి భద్రం తే మానుషస్తే కృతో విధిః ।
మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువన్త్యాః కురు మైథిలి ॥ 17 ॥

రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ।
విక్రాంతం రూపవంతం చ సురేశమివ వాసవమ్ ॥ 18 ॥

దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియవాదినమ్ ।
మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణమాశ్రయ ॥ 19 ॥

దివ్యాఙ్గరాగా వైదేహీ దివ్యాభరణభూషితా ।
అద్య ప్రభృతి సర్వేషాం లోకానామీశ్వరీ భవ ।
అగ్నేః స్వాహా యథా దేవీ శచీవేన్ద్రస్య శోభనే ॥ 20 ॥

కిం తే రామేణ వైదేహి కృపణేన గతాయుషా ॥ 21 ॥

ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి ।
అస్మిన్మహూర్తే సర్వాస్త్యాం భక్షయిష్యామహే వయమ్ ॥ 22 ॥

అన్యా తు వికటా నామ లమ్బమానపయోధరా ।
అబ్రవీత్కుపితా సీతాం ముష్టిముద్యమ్య గర్జతీ ॥ 23 ॥

బహూన్యప్రతిరూపాణి వచనాని సుదుర్మతే ।
అనుక్రోశాన్మృదుత్వాచ్చ సోధాని తవ మైథిలి ।
న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్కృతమ్ ॥ 24 ॥

ఆసీతాసి సముద్రస్య పారమవ్యైర్దురాసదమ్ ।
రావణాన్తఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి ॥ 25 ॥

రావణస్య గృహే రుధా అస్మాభిస్తు సురక్షితా ।
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతుమపి సాక్షాత్పురన్దరః ॥ 26 ॥

కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి ।
అలమశ్రుప్రపాతేన త్యజ శోకమనర్థకమ్ ॥ 27 ॥

భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదైన్యతామ్ ।
సీతే రాక్షసరాజేన సహ క్రీడ యథాసుఖమ్ ॥ 28 ॥

జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువమ్ ।
యావన్న తే వ్యతిక్రామేత్తావత్సుఖమవాప్నుహి ॥ 29 ॥

ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ ।
సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే ॥ 30 ॥

స్త్రీసహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యన్తి సున్దరి ।
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ॥ 31 ॥

ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి ।
యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్కరిష్యసి ॥ 32 ॥

తతశ్చణ్డోదరీ నామ రాక్షసీ క్రూరదర్శనా ।
భ్రామయంతీ మహాచ్ఛాలమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

ఇమాం హరిణలోకాక్షీం త్రాసోత్కంప్వపయోధరామ్ ।
రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌర్వృద్ధో మే మహానభూత్ ॥ 34 ॥

యకృత్ప్లిహమథోత్పిడం హృదయం చ సబన్ధనమ్ ।
అన్త్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయమితి మే మతిః ॥ 35 ॥

తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
కణ్ఠమస్యా నృశంసాయాః పీడయామః కిమాస్యతే ॥ 36 ॥

నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ ।
నాత్ర కశ్చన సన్దేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి ॥ 37 ॥

తతస్త్వజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
విశస్యేమాం తతః సర్వాన్సమాన్కురుత పీలుకాన్ ॥ 38 ॥

విభజామ తతః సర్వా వివాదో మే న రోచతే ।
పేయమానీయతాం క్షిప్రం మాల్యం చ వివిధం బహు ॥ 39 ॥

తతః శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
అజాముఖా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే ॥ 40 ॥

సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వశోకవినాశినీ ।
మానుషం మాంసమాసాద్య నృత్యామోఽథ నికుమ్భిలామ్ ॥ 41 ॥

ఏవం సమ్భర్త్యమానా సా సీతా సురసుతోపమా ।
రాక్షసీభిః సుఘోరాభిరైర్యముత్సృజ్య రోదితి ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సుందరకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

తథా తాసాం వదంతీనాం పరుషం దారుణం బహు ।
రాక్షసీనామసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా ॥ 1 ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్విని ।
ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ 2 ॥

న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి ।
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ॥ 3 ॥

సా రాక్షసీ మధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా ।
న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ॥ 4 ॥

వేపతే స్మాధికం సీతా విశంతివాఙ్మమాత్మనః ।
వనే యూథపరిభ్రష్టా మృగీ కోక్తైరివార్దితా ॥ 5 ॥

సా త్వశోకస్య విపులాం శాఖామాలమ్భ్య పుష్పితామ్ ।
చింతయామాస శోకేన భర్తారం భగ్నమానసా ॥ 6 ॥

సా స్నాపయంతీ విపుతా స్తనౌ నేత్రజలస్రవైః ।
చింతయంతీ న శోకస్య తదాంతమధిగచ్ఛతి ॥ 7 ॥

సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదలీ యథా ।
రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనాభవత్ ॥ 8 ॥

తస్యా సా దీర్ఘవిపులా వేపన్త్యాః సీతయా తదా ।
దదృశే కమ్పినీ వేణీ వ్యాలీవ పరిసర్పతీ ॥ 9 ॥

సా నిఃశ్వసంతి దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా ।

ఆర్తా వ్యసృజదశ్రూణీ మైథిలీ విలలాప హా || 10 ||

హా రామేతి చ దుఃఖార్తా పునర్హా లక్షణేతి చ ।
హా శ్వశ్రు మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భావిని || 11 ||

లోకప్రవాదః సత్యోఽయం పణ్డితైః సముదాహృతః ।
అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా || 12 ||

యత్రాహమాభిః క్రూరాభి రాక్షసీభిరిహార్దితా ।
జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్తమపి దుఃఖితా || 13 ||

ఏషాల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథవత్ ।
సముద్రమధ్యే నౌ పూర్ణా వాయువేగైరివాహతా || 14 ||

భర్తారం తమపశ్యన్తీ రాక్షసీవశమాగతా ।
సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా || 15 ||

తం పద్మదలపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్ ।
ధన్యాః పశ్యన్తి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్ || 16 ||

సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా ।
తీష్ఠ్కం విషమివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్ || 17 ||

కీదృశం తు మయా పాపం పురా దేహాంతరే కృతమ్ ।
యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్ || 18 ||

జీవితం త్యక్తుమిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా ।
రాక్షసీభిశ్చ రక్షన్త్యా రామో నాసాద్యతే మయా || 19 ||

ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పరవశ్యతామ్ ।
న శక్యం యత్పరిత్యక్తుమాత్మచ్ఛన్దేన జీవితమ్ || 20 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

ప్రసక్తాశ్రముఖీత్యేవం బ్రువంతి జనకాత్మజా ।
అధోముఖముఖీ బాలా విలప్తముపచక్రమే ॥ 1 ॥

ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ భ్రాన్తచిత్తేవ శోచతీ ।
ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టంతి మహితలే ॥ 2 ॥

రాఘవస్యాప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా ।
రావణేన ప్రమథ్యాహమానీతా క్రోశతీ బలాత్ ॥ 3 ॥

రాక్షసీ వశమాపన్నా భర్త్యమానా సుదారుణమ్ ।
చిన్తయంతి సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితుముత్సహే ॥ 4 ॥

న హి మే జీవితేనార్థో వైవార్తైర్న చ భూషణైః ।
వసంత్యా రాక్షసీ మధ్యే వినా రామం మహారథమ్ ॥ 5 ॥

ధిజ్ఞామనార్యామసతీం యాహం తేన వినా కృతా ।
ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా ॥ 6 ॥

కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా ।
భర్తారం సాగరాంతాయా వసుధాయాః ప్రియం వదమ్ ॥ 7 ॥

భిద్యతాం భక్ష్యతాం వాపి శరీరం విస్మజామ్యహమ్ ।
న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా ॥ 8 ॥

చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్ ।
రావణం కిం పునరహం కామయేయం విగర్హితమ్ ॥ 9 ॥

ప్రత్యాఖ్యాతం న జానాతి నాత్మానం నాత్మనః కులమ్ ।

యో నృశంస స్వభావేన మాం ప్రార్థయితుమిచ్ఛతి ॥ 10 ॥

భిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తే వాగ్నో ప్రదీపితా ।
రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వశ్చిరమ్ ॥ 11 ॥

ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః ।
సద్వృత్తో నిరనుక్రోశః శక్యే మద్భాగ్యసజ్జయాత్ ॥ 12 ॥

రాక్షసానాం జనస్థానే సహస్రాణి చతుర్దశ ।
యేనైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ 13 ॥

నిరుద్ధా రావణేనాహమల్పవీర్యేణ రక్షసా ।
సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హస్తుమాహవే ॥ 14 ॥

విరాధో దణ్డకారణ్యే యేన రాక్షసపుజవః ।
రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ 15 ॥

కామం మధ్యే సముద్రస్య లక్ష్మేయం దుష్ప్రధర్షణా ।
న తు రాఘవబాణానాం గతిరోధీ హ విద్యతే ॥ 16 ॥

కిం ను తత్కారణం యేన రామో దృఢపరాక్రమః ।
రక్షసాపహృతాం భార్యామిష్టాం నాభ్యవపద్యతే ॥ 17 ॥

ఇహస్థాం మాం న జానీతే శక్యే లక్ష్మణపూర్వజః ।
జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణాం మర్షయిష్యతి ॥ 18 ॥

హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్ ।
గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః ॥ 19 ॥

కృతం కర్మ మహత్తేన మాం తదాభ్యవపద్యతా ।
తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా ॥ 20 ॥

యది మామిహ జానీయాద్వర్తమానాం స రాఘవః ।
అద్య బాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ 21 ॥

విధమేచ్ఛ పురీం లఙ్కాం శోషయేచ్ఛ మహోదధిమ్ ।
రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ ॥ 22 ॥

తతో నిహతనథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే ।
యథాహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః ।
అన్విష్య రక్షసాం లఙ్కాం కుర్యాద్రామః సలక్ష్మణః ॥ 23 ॥

న హి తాభ్యాం రిపుర్దృష్టో ముహూతమపి జీవతి ।
చితా ధూమాకులపథా గృధ్రమణ్డలసంక్కులా ।
అచిరేణ తు లక్ష్మేయం శ్మశానసదృశీ భవేత్ ॥ 24 ॥

అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యామ్యేవ మనోరథమ్ ।
దుష్ప్రస్థానోఽయమాఖ్యాతి సర్వేషాం వో విపర్యయః ॥ 25 ॥

యాదృశాని తు దృశ్యంతే లఙ్కాయామశుభాని తు ।
అచిరేణైవ కాలేన భవిష్యతి హతప్రభా ॥ 26 ॥

నూనం లఙ్కా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధిపే ।
శోషం యాస్యతి దుర్ధర్షా ప్రమదా విధవా యథా ॥ 27 ॥

పుష్యోత్సవసమృద్ధా చ నష్టభర్త్రీ సరాక్షసా ।
భవిష్యతి పురీ లఙ్కా నష్టభర్త్రీ యథాజ్ఞనా ॥ 28 ॥

నూనం రాక్షసకన్యానాం రుదస్తీనాం గృహే గృహే ।
శ్రోష్యామి నచిరాదేవ దుఃఖార్తానామిహ ధ్వనిమ్ ॥ 29 ॥

సాన్ధికారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుజ్జవా ।
భవిష్యతి పురీ లఙ్కా నిర్దగ్ధా రామసాయకైః ॥ 30 ॥

యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాంతతోచనః ।

జానీయాద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే || 31 ||

అనేన తు నృశంసేన రావణేనాధమేన మే ।
సమయో యస్తు నిర్దిష్టస్తస్య కాలోఽయమాగతః || 32 ||

అకార్యం యే న జానంతి నైర్మతాః పాపకారిణః ।
అధర్మాత్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సామృతమ్ || 33 ||

నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః ।
ధ్రువం మాం ప్రాతరాశార్థే రాక్షసః కల్పయిష్యతి || 34 ||

సాహం కథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనమ్ ।
రామం రక్తాంతనయనమపశ్యంతీ సుదుఃఖితా || 35 ||

యది కశ్చిత్ప్రదాతా మే విషస్యాద్య భవేదిహ ।
క్షీప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా || 36 ||

నాజానాజీవతీం రామః స మాం లక్ష్మణపూర్వజః ।
జానంతా తౌ న కుర్యాతాం నోర్వాహి మమ మార్గణమ్ || 37 ||

నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః ।
దేవలోకమితో యాతస్త్వక్వా దేహం మహితలే || 38 ||

ధన్యా దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
మమ పశ్యంతి యే నాథం రామం రాజీవతోచనమ్ || 39 ||

అథ వా న హి తస్యార్థే ధర్మకామస్య ధీమతః ।
మయా రామస్య రాజర్షేర్భార్యయా పరమాత్మనః || 40 ||

దృశ్యమానే భవేత్ప్రితః సౌహృదం నాస్త్యపశ్యతః ।
నాశయంతి కృతప్రాస్తు న రామో నాశయిష్యతి || 41 ||

కిం ను మే న గుణాః కేచిత్కిం వా భాగ్య క్షయో హి మే ।

యాహం సీతా వరార్హణ హీనా రామేణ భామినీ || 42 ||

శ్రేయో మే జీవితాన్మర్త్యం విహీనా యా మహాత్మనా ।
రామాదక్లిష్టచారిత్రాచ్ఛూరాచ్ఛత్రునిబర్హణాత్ || 43 ||

అథ వా న్యస్తశస్త్రా తౌ వనే మూలఫలాశనౌ ।
భ్రాతరో హి నర శ్రేష్ఠౌ చరంతౌ వనగోచరౌ || 44 ||

అథ వా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ।
ఛద్మనా ఘాతితౌ శూరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ || 45 ||

సాహమేవజ్గతే కాలే మర్త్యమిచ్ఛామి సర్వథా ।
న చ మే విహితౌ మృత్యురస్మిన్దుఃఖేఽపి వర్తతి || 46 ||

ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయః సత్యసమ్మతాః ।
జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాప్రియే || 47 ||

ప్రియాన్న సమ్భవేద్దుఃఖమప్రియాదధికం భయమ్ ।
తాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే నమస్తేషాం మహాత్మనామ్ || 48 ||

సాహం త్యక్తా ప్రియేణేహ రామేణ విదితాత్మనా ।
ప్రాణాన్త్యక్త్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్ || 49 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే చతుర్వింశః సర్గః ||

॥ పఞ్చవింశః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తాః సీతయా ఘోరం రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ।
కాశ్చిజ్జగుస్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః ॥ 1 ॥

తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షసోఽఘోరదర్శనాః ।
పునః పరుషమేకార్థమనర్థార్థమథాబ్రువన్ ॥ 2 ॥

హస్తేదాసీం తవానార్యే సీతే పాపవినిశ్చయే ।
రాక్షసోఽభక్షయిష్యన్తి మాంసమేతద్యథాసుఖమ్ ॥ 3 ॥

సీతాం తాభిరనార్యాభిర్దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా ।
రాక్షసీ త్రిజటావృద్ధా శయానా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

ఆత్మానం ఖాదతానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ ।
జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ ॥ 5 ॥

స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః ।
రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా భవాయ చ ॥ 6 ॥

ఏవముక్తాస్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ।
సర్వా ఏవాబ్రువన్భితాస్త్రిజటాం తామిదం వచః ॥ 7 ॥

కథయస్వ త్వయా దృష్టః స్వప్నేఽయం కీదృశో నిశి ॥ 8 ॥

తాసాం శ్రుత్వా తు వచనం రాక్షసీనాం ముఖోద్గతమ్ ।
ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటాస్వప్నసంశ్రితమ్ ॥ 9 ॥

గజదంతమయీం దివ్యాం శిబికామంతరిక్షగామ్ ।
యుక్తాం వాజిసహస్రేణ స్వయమాస్థాయ రాఘవః ॥ 10 ॥

స్వప్న చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లామ్బరావృతా ।
సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతపర్వతమాస్థితా ।
రామేణ సజ్జతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా ॥ 11 ॥

రాఘవశ్చ మయా దృష్టశ్చతుర్ధంతం మహాగజమ్ ।
ఆరూఢః శైలసంక్రాశం చచార సహలక్ష्మణః ॥ 12 ॥

తతస్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ।
శుక్లమాల్యామ్బరధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ ॥ 13 ॥

తతస్తస్య నగస్యౌగ్రే ఆకాశస్థస్య దన్తినః ।
భర్తా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కన్ధమాశ్రితా ॥ 14 ॥

భర్తురఙ్గాత్సముత్పత్య తతః కమలలోచనా ।
చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టౌ పాణిభ్యాం పరిమార్జతీ ॥ 15 ॥

తతస్తాభ్యాం కుమారాభ్యామాస్థితః స గజోత్తమః ।
సీతయా చ విశాలాఙ్గా లఙ్కాయా ఉపరి స్థితః ॥ 16 ॥

పాణ్డ్యురర్షభయుక్తేన రథేనాష్టయుజా స్వయమ్ ।
శుక్లమాల్యామ్బరధరో లక్ష్మణేన సమాగతః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ 17 ॥

విమానాత్పుష్పకాదద్య రావణః పతితో భువి ।
కృష్ణపాణః స్త్రియా దృష్టో ముఞ్జః కృష్ణామ్బరః పునః ॥ 18 ॥

రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః ।
ప్రయాతో దక్షిణామాశాం ప్రవిష్టః కర్దమం హ్రదమ్ ॥ 19 ॥

కణ్ఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ ।
కాలీ కర్దమలిప్తాఙ్గీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి ॥ 20 ॥

వరాహేణ దశగ్రీవః శింశుమారేణ చేన్ద్రజిత్ ।
ఉష్ణేణ కుమ్భకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 21 ॥

సమాజశ్చ మహాస్వత్తో గీతవాదిత్రనిఃస్వనః ।
పిబతాం రక్తమాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససామ్ ॥ 22 ॥

లఙ్కా చేయం పురీ రమ్యా సవాజరథసంక్కులా ।
సాగరే పతితా దృష్టా భగ్నగోపురతోరణా ॥ 23 ॥

పీత్వ తైలం ప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసన్తో మహాస్వనాః ।
లఙ్కాయాం భస్మరూక్షాయాం సర్వా రాక్షసయోషితః ॥ 24 ॥

కుమ్భకర్ణాదయశ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంజవాః ।
రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయహ్రాదే ॥ 25 ॥

అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతామాప్నోతి రాఘవః ।
ఘాతయేత్పరమామర్షీ సర్వైః సార్థం హి రాక్షసైః ॥ 26 ॥

ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాసమనువ్రతామ్ ।
భర్త్రితాం తర్జితాం వాపి నానుమంస్యతి రాఘవః ॥ 27 ॥

తదలం క్రూరవాక్యైర్వః సాన్త్వమేవాభిధీయతామ్ ।
అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే ॥ 28 ॥

యస్యా హ్యేవం విధః స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే ।
సా దుఃఖైర్బహుభిర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యనుత్తమమ్ ॥ 29 ॥

భర్త్రితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా ।
రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానాముపస్థితమ్ ॥ 30 ॥

ప్రణిపాత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ।
అలమేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యో మహతో భయాత్ ॥ 31 ॥

అపి చాస్యా విశాలాఞ్శ్య న కిఞ్చిదుపలక్షయే ।
విరుద్ధమపి చాఙ్గేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణమ్ ॥ 32 ॥

ఛాయా వైగుణ్య మాత్రం తు శక్యే దుఃఖముపస్థితమ్ ।
అదుఃఖార్థామిమాం దేవీం వైహాయనముపస్థితామ్ ॥ 33 ॥

అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యః పశ్యామ్యహముపస్థితామ్ ।
రాక్షసేంద్రవిनाశం చ విజయం రాఘవస్య చ ॥ 34 ॥

నిమిత్తభూతమేతత్తు శ్రోతుమస్యా మహత్ప్రియమ్ ।
దృశ్యతే చ స్ఫురచ్ఛక్తుః పద్మపత్రమివాయతమ్ ॥ 35 ॥

ఈషచ్ఛ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః ।
అకస్మాదేవ వైదేహ్య బాహురేకః ప్రకమ్పితే ॥ 36 ॥

కరేణుహస్తప్రతిమః సవ్యశోఽరురనుత్తమః ।
వేపన్నూచయతీవాస్యా రాఘవం పురతః స్థితమ్ ॥ 37 ॥

పక్షీ చ శాఖా నిలయం ప్రవిష్టః
పునః పునశ్చోత్తమసాన్తవవాదీ ।
సుఖాగతాం వాచముదీరయాణః
పునః పునశ్చోదయతీవ హృష్టః ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే పంచవింశః సర్గః ॥

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

సా రాక్షసేంద్రస్య వచో నిశమ్య
తద్రావణస్యాప్రియమప్రియార్తా ।
సీతా వితత్రాస యథా వనాన్తే
సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా ॥ 1 ॥

సా రాక్షసీ మధ్యగతా చ భీరుర్-
వాగ్భిరభృశం రావణతర్జితా చ ।
కాంతారమధ్యే విజనే విసృష్టా
బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా ॥ 2 ॥

సత్యం బతేదం ప్రవదంతి లోకే
నాకాలమృత్యుర్భవతీతి సంతః ।
యత్రాహమేవం పరిభర్త్యుమానా
జీవామి కింఞ్చిత్క్షణమప్యపుణ్యా ॥ 3 ॥

సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణమ్
ఇదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే ।
విదీర్యతే యన్న సహస్రధాద్య
వజ్రాహతం శృంగమివాచలస్య ॥ 4 ॥

నైవాస్తి నూనం మమ దోషమత్ర
వధ్యాహమస్యాప్రియదర్శనస్య ।
భావం న చాస్యాహమనుప్రదాతుమ్
అలం ద్విజో మన్తమివాద్విజాయ ॥ 5 ॥

నూనం మమాఙ్గాన్యచిరాదనార్యః
శస్త్రైః శితైశ్చేతస్యతి రాక్షసేంద్రః ।
తస్మిన్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే

గర్భస్థజన్తోరివ శల్యకృన్తః ॥ 6 ॥

దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా
మాసౌ చిరాయాభిగమిష్యతో ద్వా ।
బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాన్తే
రాజాపరాధాదివ తస్కరస్య ॥ 7 ॥

హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే
హా రామ మాతః సహ మే జనన్యా ।
ఏషా విపద్యామ్యహమల్పభాగ్యా
మహార్ణవే నౌరివ మూఢ వాతా ॥ 8 ॥

తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య
సత్త్వేన రూపం మనుజేన్ద్రపుత్రౌ ।
నూనం విశస్తా మమ కారణాత్తౌ
సింహార్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన ॥ 9 ॥

నూనం స కాలో మృగరూపధారీ
మామల్పభాగ్యాం లులుభే తదానీమ్ ।
యత్రార్యపుత్రం విససర్జ మూఢా
రామానుజం లక్ష్మణపూర్వకం చ ॥ 10 ॥

హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘవాహో
హా పూర్ణచన్ద్రప్రతిమానవక్త్ర ।
హా జీవతోకస్య హితః ప్రియశ్చ
వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానామ్ ॥ 11 ॥

అనన్యదేవత్వమియం క్షమా చ
భూమౌ చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే ।
పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదమ్
కృతం కృతఘ్నేష్వివ మానుషాణామ్ ॥ 12 ॥

మోఘా హి ధర్మశ్చరితో మమాయమ్

తధైకపత్ని త్వమిదం నిరర్థమ్ ।
యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా
హీనా త్వయా సజ్జమనే నిరాశా ॥ 13 ॥

పితుర్నిర్దేశం నియమేన కృత్వా
వనాన్నివృత్తశ్చరితవ్రతశ్చ ।
స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిః
సంరంస్యనే వీతభయః కృతార్థః ॥ 14 ॥

అహం తు రామ త్వయి జాతకామా
చిరం వినాశాయ నిబద్ధభావా ।
మోఘం చరిత్వాథ తపోవ్రతం చ
త్యజ్యామి ధిగ్రీవితమల్పభాగ్యా ॥ 15 ॥

సా జీవితం క్షిప్రమహం త్యజేయమ్
విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాపి ।
విషస్య దాతా న తు మేఽస్తి కశ్చిత్
శస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య ॥ 16 ॥

శోకాభితప్తా బహుధా విచిన్త్య
సీతాథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా ।
ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రమ్
అహం గమిష్యామి యమస్య మూలమ్ ॥ 17 ॥

ఇతీవ సీతా బహుధా విలప్య
సర్వాత్మనా రామమనుస్మరన్తి ।
ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా
నగోత్తమం పుష్పితమాససాద ॥ 18 ॥

ఉపస్థితా సా మృదుర్సర్వగాత్రీ
శాఖాం గృహీత్వాథ నగస్య తస్య ।
తస్యాస్తు రామం ప్రవిచిన్తయన్త్యా
రామానుజం స్వం చ కులం శుభాఙ్గాః ॥ 19 ॥

శోకానిమిత్తాని తదా బహూని
ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే ।
ప్రాదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః
పురాపి సిద్ధాన్యపలక్షితాని ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

తథాగతాం తాం వ్యథితామనిన్దితామ్
వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసామ్ ।
శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే
నరం శ్రియా జష్టమివోపజీవినః ॥ 1 ॥

తస్యాః శుభం వామమరాలపక్షమ్
రాజీవృతం కృష్ణవిశాలశుక్లమ్ ।
ప్రాస్పన్దతైకం నయనం సుకేశ్యా
మీనాహతం పద్మమివాభితామ్రమ్ ॥ 2 ॥

భుజశ్చ చార్వణ్శ్చితపీనవృత్తః
పరార్థ్య కాలాగురుచన్దనార్హః ।
అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ
చిరేణ వామః సమవేపతాశు ॥ 3 ॥

గజేన్ద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీనః
తయోర్ద్వయోః సంహతయోః సుజాతః ।
ప్రస్పన్దమానః పునరూరురస్యా
రామం పురస్తాత్థ్వితమాచచక్షే ॥ 4 ॥

శుభం పునర్హేమసమానవర్ణమ్
ఈషద్రజోధ్వస్తమివామలాఙ్గాః ।
వాసః స్థితాయాః శిఖరాగ్రదన్త్యాః
కిఞ్చిత్పరిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః ॥ 5 ॥

ఏతైర్నిమిత్తైరపరైశ్చ సుభ్రూః
సమ్బాధితా ప్రాగపి సాధుసిద్ధైః ।
వాతాతపక్లాన్తమివ ప్రనష్టమ్

వర్షేణ బీజం ప్రతినంజహర్ష ॥ 6 ॥

తస్యాః పునర్బిమ్బఫలోపమాప్తమ్
స్వక్షిప్తుకేశాంతమరాలపక్షమ్ ।
వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రమ్
రాహోర్ముఖాచ్ఛన్ద్ర ఇవ ప్రముక్తః ॥ 7 ॥

సా వీతశోకా వ్యపసీతతన్ద్రీ
శాంతజ్వరా హర్షవిబుధసత్త్వా ।
అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే
శీతాన్మనా రాత్రిరివోదితేన ॥ 8 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

హనుమానపి విక్రాంతః సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః ।
సీతాయాస్త్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్ ॥ 1 ॥

అవేక్షమాణస్తాం దేవీం దేవతామివ నన్దనే ।
తతో బహువిధాం చింతాం చింతయామాస వానరః ॥ 2 ॥

యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూన్యయుతాని చ ।
దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే సేయమాసాదితా మయా ॥ 3 ॥

చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రోః శక్తిమవేక్షితా ।
గూఢేన చరతా తావదవేక్షితమిదం మయా ॥ 4 ॥

రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయమవేక్షితా ।
రాక్షసాధిపతేరస్య ప్రభావో రావణస్య చ ॥ 5 ॥

యుక్తం తస్యాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః ।
సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాఙ్క్షిణీమ్ ॥ 6 ॥

అహమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ।
అదృష్టదుఃఖాం దుఃఖస్య న హ్యన్తమధిగచ్ఛతీమ్ ॥ 7 ॥

యది హ్యహమిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనామ్ ।
అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవద్గమనం భవేత్ ॥ 8 ॥

గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ ।
పరిత్రాణమవిన్దన్తి జానకీ జీవితం త్యజేత్ ॥ 9 ॥

మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణచన్ద్రనిభాననః ।

సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యః సీతాదర్శనలాలసః ॥ 10 ॥

నిశాచరీణాం ప్రత్యక్షమక్షమం చాభిభాషణమ్ ।
కథం ను ఖలు కర్తవ్యమిదం కృచ్ఛ గతో హ్యహమ్ ॥ 11 ॥

అనేన రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా ।
సర్వథా నాస్తి సన్దేహః పరిత్యక్యతి జీవితమ్ ॥ 12 ॥

రామశ్చ యది పృచ్ఛేన్నాం కిం మాం సీతాబ్రవీద్యచః ।
కిమహం తం ప్రతిబ్రూయామసమ్భాష్య సుమధ్యమామ్ ॥ 13 ॥

సీతాసన్దేశరహితం మామితస్త్వరయా గతమ్ ।
నిర్దహేదపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధస్తీవ్రేణ చక్షుషా ॥ 14 ॥

యది చేద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామకారణాత్ ।
వ్యర్థమాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి ॥ 15 ॥

అన్తరం త్వహమాసాద్య రాక్షసీనామిహ స్థితః ।
శనైరాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహులామిమామ్ ॥ 16 ॥

అహం హ్యతితనుశ్చైవ వనరశ్చ విశేషతః ।
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీమిహ సంస్కృతామ్ ॥ 17 ॥

యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్ ।
రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి ॥ 18 ॥

అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్ ।
మయా సాన్త్వయితుం శక్యా నాన్యథేయమనిన్దితా ॥ 19 ॥

నేయమాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా ।
రక్షోభిస్త్రాసితా పూర్వం భూయస్త్రాసం గమిష్యతి ॥ 20 ॥

తతో జాతపరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్మనస్వినీ ।

జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్ ॥ 21 ॥

సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసిగణః ।
నానాప్రహరణో ఘోరః సమేయాదంతకోపమః ॥ 22 ॥

తతో మాం సమృరిక్షిష్య సర్వతో వికృతాననాః ।
వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యుర్యత్నం యథాబలమ్ ॥ 23 ॥

తం మాం శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కన్ధాంశోత్తమశాఖినామ్ ।
దృష్ట్వా విపరిధావంతం భవేయుర్భయశఙ్కితాః ॥ 24 ॥

మమ రూపం చ సమ్రేక్ష్య వనం విచరతో మహత్ ।
రాక్షసోఽభయవిత్రస్తా భవేయుర్వికృతాననాః ॥ 25 ॥

తతః కుర్యుః సమాహ్వానం రాక్షసోఽరక్షసామపి ।
రాక్షసేంద్రినియుక్తానాం రాక్షసేంద్రినివేశనే ॥ 26 ॥

తే శూలశరనిస్త్రింశ వివిధాయుధపాణయః ।
ఆపతేయుర్విమర్దేఽస్మిన్వేగేనోద్విగ్నకారిణః ॥ 27 ॥

సజ్కృద్ధస్తైస్తు పరితో విధమన్రక్షసాం బలమ్ ।
శక్నుయం న తు సమ్యాప్తుం పరం పారం మహోదధేః ॥ 28 ॥

మాం వా గృహ్ణాయురాప్లుత్య బహవః శీఘ్రకారిణః ।
స్యాదియం చాగృహ్ణితార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్ ॥ 29 ॥

హింసాభిరుచయో హింస్యురిమాం వా జనకాత్మజామ్ ।
విపన్నం స్యాత్తతః కార్యం రామసుగ్రీవయోరిదమ్ ॥ 30 ॥

ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్రాక్షసైః పరివారితే ।
సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ ॥ 31 ॥

విశస్తే వా గృహ్ణితే వా రక్షోభిర్మయి సంయుగే ।

నాన్యం పశ్యామి రామస్య సహాయం కార్యసాధనే ॥ 32 ॥

విమృశంశ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః ।
శతయోజనవిస్తీర్ణం లఙ్ఘయేత మహోదధిమ్ ॥ 33 ॥

కామం హస్తం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్ ।
న తు శఙ్కామి సమ్రాప్తం పరం పారం మహోదధేః ॥ 34 ॥

అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే ।
కశ్చ నిఃసంశయం కార్యం కుర్యాత్ప్రాజ్ఞః ససంశయమ్ ॥ 35 ॥

ఏష దోషో మహాన్తి స్యాన్మమ సీతాభిభాషణే ।
ప్రాణత్యాగశ్చ వైదేహ్య భవేదనభిభాషణే ॥ 36 ॥

భూతాశ్చార్థా వినశ్యంతి దేశకాలవిరోధితాః ।
విక్లవం దూతమాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా ॥ 37 ॥

అర్థానర్థాన్తరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే ।
ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డితమానినః ॥ 38 ॥

న వినశ్యేత్కథం కార్యం వైక్లవ్యం న కథం భవేత్ ।
లఙ్ఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్ ॥ 39 ॥

కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుయాన్నోద్విజేత చ ।
ఇతి సఞ్చిన్త్య హనుమాంశ్చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ 40 ॥

రామమక్లిష్టకర్మాణం స్వబన్ధమనుకీర్తయన్ ।
నైనాముద్వేజయిష్యామి తదబ్ధస్థుగతమానసామ్ ॥ 41 ॥

ఇక్ష్వక్వకూటాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః ।
శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్ ॥ 42 ॥

శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రువన్తిరమ్ ।
శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే ॥ 43 ॥

ఇతి స బహువిధం మహానుభావో
జగతిపతేః ప్రమదామవేక్షమాణః ।
మధురమవితథం జగాద వాక్యమ్
ద్రుమవిటపాంతరమాస్థితో హనూమాన్ ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

ఏవం బహువిధాం చింతాం చింతయిత్వ మహాకపిః ।
సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్యో వ్యాజహార హ ॥ 1 ॥

రాజా దశరథో నామ రథకుఞ్జరవాజినామ్ ।
పుణ్యశీలో మహాకీర్తిర్పృజరాసీన్మహాయశాః ।
చక్రవర్తికులే జాతః పురన్దరసమో బలే ॥ 2 ॥

అహింసారతిరక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః ।
ముఖ్యశ్చేష్టాకువంశస్య లక్ష్మీవాల్లక్ష్మీవర్ధనః ॥ 3 ॥

పార్థివవ్యఙ్గానైర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః ।
పృథివ్యాం చతురన్తయాం విశ్రుతః సుఖదః సుఖీ ॥ 4 ॥

తస్య పుత్రః ప్రియో జ్యేష్ఠస్తారాధిపనిభాననః ।
రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్ ॥ 5 ॥

రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య స్వజనస్యాపి రక్షితా ।
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరన్తపః ॥ 6 ॥

తస్య సత్యాభిసన్ధస్య వృద్ధస్య వచనాత్పితుః ।
సభార్యః సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవ్రజితో వనమ్ ॥ 7 ॥

తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా ।
జనస్థానవధం శ్రుత్వా హతౌ చ ఖరదూషణౌ ।
తతస్త్వమర్షాపహృతా జానకీ రావణేన తు ॥ 8 ॥

యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం వినిశ్చితామ్ ।
అశ్రౌషం రాఘవస్యాహం సేయమాసాదితా మయా ॥ 9 ॥

విరరామైవముక్తాస్సౌ వాచం వానరపుజ్గవః ।
జానకీ చాపి తచ్చుత్వా విస్మయం పరమం గతా ॥ 10 ॥

తతః సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతమ్ ।
ఉన్నమ్య వదనం భీరుః శింశపావృక్షమైక్షత ॥ 11 ॥

సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాప్యధస్తాన్
నిరీక్షమాణా తమచిన్త్య బుద్ధిమ్ ।
దదర్శ పిఞ్గాధిపతేరమాత్యమ్
వాతాత్మజం సూర్యమివోదయస్థమ్ ॥ 12 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

తతః శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్వా చలితమానసా ।
సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినమ్ ॥ 1 ॥

సా తు దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితమ్ ।
మైథిలీ చింతయామాస స్వప్నోఽయమితి భామినీ ॥ 2 ॥

సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా
గతాసుకల్పేవ బభూవ సీతా ।
చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య చైవ
విచింతయామాస విశాలనేత్రా ॥ 3 ॥

స్వప్నో మయాయం వికృతోఽద్య దృష్టః
శాఖామృగః శాస్త్రగజైర్నిషిద్ధః ।
స్వస్యస్తు రామాయ సలక్షణాయ
తథా పితుర్మే జనకస్య రాజ్ఞః ॥ 4 ॥

స్వప్నోఽపి నాయం న హి మేఽస్తి నిద్రా
శోకేన దుఃఖేన చ పీడితాయాః ।
సుఖం హి మే నాస్తి యతోఽస్మి హీనా
తేనేన్దుపూర్ణప్రతిమాననేన ॥ 5 ॥

అహం హి తస్యాద్య మనో భవేన
సమ్పీడితా తద్గతసర్వభావా ।
విచింతయంతీ సతతం తమేవ
తదైవ పశ్యామి తథా శృణోమి ॥ 6 ॥

మనోరథః స్యాదితి చింతయామి
తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి ।

కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపమ్
సువ్యక్తరూపశ్చ వదత్యయం మామ్ ॥ 7 ॥

నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే
స్వయమ్భువే చైవ హుతాశనాయ ।
అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో
వనోకసా తచ్చ తథాస్తు నాన్యథా ॥ 8 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సుందరకాండే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

తామబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
శిరస్యజ్జులిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా ॥ 1 ॥

కా ను పద్మపలాశాక్షీ క్లిష్టకౌశేయవాసినీ ।
ద్రుమస్య శాఖామాలమృత్య తిష్ఠసి త్వమనిన్దితా ॥ 2 ॥

కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్ ।
పుణ్డరీకపలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణమివోదకమ్ ॥ 3 ॥

సురాణామసురాణాం చ నాగగన్ధర్వరక్షసామ్ ।
యక్షాణాం కిన్దరాణాం చ కా త్వం భవసి శోభనే ॥ 4 ॥

కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే ।
వసూనాం వా వరారోహ దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ 5 ॥

కిం ను చన్ద్రమసా హినా పతితా విబుధాలయాత్ ।
రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠా సర్వగుణాన్వితా ॥ 6 ॥

కోపాద్వా యది వా మోహాద్భర్తారమసితేక్షణా ।
వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాసి కల్యాణ్యరున్ధతీ ॥ 7 ॥

కో నౌ పుత్రః పితా భ్రాత భర్తా వా తే సుమధ్యమే ।
అస్మాల్లోకాదముం లోకం గతం త్వమనుశోచసి ॥ 8 ॥

వ్యజ్ఞానాని హి తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే ।
మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాసి మే మతా ॥ 9 ॥

రావణేన జనస్థానాద్బలాదపహృతా యది ।

సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్మమాచక్ష్య పృచ్ఛతః ॥ 10 ॥

సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహర్షితా ।
ఉవాచ వాక్యం వైదేహీ హనూమంతం ద్రుమాశ్రితమ్ ॥ 11 ॥

దుహితా జనకస్యాహం వైదేహస్య మహాత్మనః ।
సీతా చ నామ నామ్నాహం భార్యా రామస్య ధీమతః ॥ 12 ॥

సమా ద్వాదశ తత్రాహం రాఘవస్య నివేశనే ।
భుజ్జానా మానుషానోఽగ్నిర్వాకామసమృద్ధినీ ॥ 13 ॥

తతస్త్రయోదశే వర్షే రాజ్యేనేక్ష్యాకునన్దనమ్ ।
అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రమే ॥ 14 ॥

తస్మిన్సమిభ్యయమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే ।
కైకేయీ నామ భర్తారం దేవీ వచనమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్ ।
ఏష మే జీవితస్యాన్తో రామో యద్యభిషిచ్యతే ॥ 16 ॥

యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతిసత్తమ ।
తచ్ఛేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః ॥ 17 ॥

స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యా వరదానమనుస్మరన్ ।
ముమోహ వచనం శ్రుత్వా కైకేయ్యాః క్రూరమప్రియమ్ ॥ 18 ॥

తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యధర్మే వ్యవస్థితః ।
జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుద్రాజ్యమయాచత ॥ 19 ॥

స పితుర్వచనం శ్రీమానభిషేకాత్పరం ప్రియమ్ ।
మనసా పూర్వమాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్ ॥ 20 ॥

దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాన్న బ్రూయత్కించదప్రియమ్ ।

అపి జీవితహతోర్హి రామః సత్యపరాక్రమః ॥ 21 ॥

స విహాయోత్తరీయాణి మహార్వాణి మహాయశాః ।
విస్ఫుజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్ ॥ 22 ॥

సాహం తస్యాగ్రతస్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ ।
న హి మే తేన హీనాయా వాసః స్వర్గేఽపి రోచతే ॥ 23 ॥

ప్రాగేవ తు మహాభాగః సౌమిత్రిర్మిత్రనన్దనః ।
పూర్వజస్యానుయాత్రార్థే ద్రుమచీరైరలఙ్కృతః ॥ 24 ॥

తే వయం భర్తురాదేశం బహు మాన్యదృఢవ్రతాః ।
ప్రవిష్టాః స్మ పురాద్దృష్టం వనం గమ్భీరదర్శనమ్ ॥ 25 ॥

వసతో దణ్డకారణ్యే తస్యాహమమితౌజసః ।
రక్షసాపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా ॥ 26 ॥

ద్వా మాసౌ తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః ।
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం తతస్త్వఙ్గామి జీవితమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్హరియూథపః ।
దుఃఖాద్దుఃఖాభిభూతాయాః సాన్తముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అహం రామస్య సన్దేశాద్దేవి దూతస్తవాగతః ।
వైదేహి కుశలీ రామస్త్వాం చ కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ।
స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తుస్తేనచరః ప్రియః ।
కృతవాఙ్మోకసన్తప్తః శిరసా తేనభివాదనమ్ ॥ ౪ ॥

సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః ।
ప్రీతిసంహృష్టసర్వాజ్ఞీ హనూమాన్తమథాబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥

కల్యాణీ బత గథేయం తౌకికీ ప్రతిభాతి మే ।
ఏహి జీవన్తమానదో నరం వర్షశతాదపి ॥ ౬ ॥

తయోః సమాగమే తస్మిన్ప్రీతిరుత్పాదితాద్భుతా ।
పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః ॥ ౭ ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్హరియూథపః ।
సీతాయాః శోకదీనాయాః సమీపముపచక్రమే ॥ ౮ ॥

యథా యథా సమీపం స హనూమానుపసర్పతి ।
తథా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశఙ్కతే ॥ ౯ ॥

అహో ధిగ్ధిక్కృతమిదం కథితం హి యదస్య మే ।

రూపాంతరముపాగమ్య స ఏవాయం హి రావణః ॥ 10 ॥

తామశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్యా శోకకర్కితా ।
తస్యామేవానవద్యాజ్ఞీ ధరణ్యాం సముపావిశత్ ॥ 11 ॥

అవన్దత మహాబాహుస్తతస్తాం జనకాత్మజామ్ ।
సా చైనం భయవిత్రస్తా భూయో నైవాభ్యుదైక్షత ॥ 12 ॥

తం దృష్ట్వా వన్దమానం తు సీతా శశినిభాననా ।
అబ్రవీద్ధీర్ఘముచ్ఛ్వస్య వానరం మధురస్వరా ॥ 13 ॥

మాయాం ప్రవిష్టో మాయాపీ యది త్వం రావణః స్వయమ్ ।
ఉత్పాదయసి మే భూయః సంతాపం తన్న శోభనమ్ ॥ 14 ॥

స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజకరూపధృత్ ।
జనస్థానే మయా దృష్టస్త్యం స ఏవాసి రావణః ॥ 15 ॥

ఉపవాసకృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర ।
సంతాపయసి మాం భూయః సంతాపం తన్న శోభనమ్ ॥ 16 ॥

యది రామస్య దూతస్త్వమాగతో భద్రమస్తు తే ।
పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రియా రామ కథా హి మే ॥ 17 ॥

గుణాన్రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర ।
చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీకూలం యథా రయః ॥ 18 ॥

అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాహమేవం చిరాహృతా ।
ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనౌకసమ్ ॥ 19 ॥

స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ।
పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోఽపి మమ మత్సరీ ॥ 20 ॥

నాహం స్వప్నమిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్ ।

న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ ॥ 21 ॥

కిం ను స్యాచ్చిత్తమోహోఽయం భవేద్వాతగతిస్త్వియమ్ ।
ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణికా ॥ 22 ॥

అథ వా నాయమున్మాదో మోహోఽప్యన్మాదలక్షణః ।
సముద్భేద్యే చాహమాత్మానమిమం చాపి వనౌకసమ్ ॥ 23 ॥

ఇత్యేవం బహుధా సీతా సమ్ప్రధార్య బలాబలమ్ ।
రక్షసాం కామరూపత్వాన్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 24 ॥

ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా ।
న ప్రతివ్యాజహారాథ వానరం జనకాత్మజా ॥ 25 ॥

సీతాయాశ్చింతితం బుద్ధ్యా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
శ్రోత్రానుకూలైర్వచనైస్తదా తాం సమ్ప్రహర్షయత్ ॥ 26 ॥

ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాంతః శశీ యథా ।
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో యథా ॥ 27 ॥

విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశాః ।
సత్యవాదీ మధురవాగ్దేవో వాచస్పతిర్యథా ॥ 28 ॥

రూపవాన్సుభగః శ్రీమాన్కన్ధర్ప ఇవ మూర్తిమాన్ ।
స్థానక్రోధప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః ।
బాహుచ్ఛాయామవష్టభ్రో యస్య లోకో మహాత్మనః ॥ 29 ॥

అపకృష్యాశ్రమపదాన్మృగరూపేణ రాఘవమ్ ।
శూన్యే యేనాపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలమ్ ॥ 30 ॥

నచిరాద్రావణం సజ్జ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్ ।
రోషప్రముక్తైరిషుభిర్జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥ 31 ॥

తేనాహం ప్రేషితో దూతస్త్యత్సకాశమిహాగతః ।
త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తః స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ 32 ॥

లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ।
అభివాద్య మహాబాహుః సోఽపి కౌశలమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః ।
రాజా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

నిత్యం స్మరతి రామస్తావం ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ।
దిష్ట్యా జీవసి వైదేహి రాక్షసీ వశమాగతా ॥ 35 ॥

నచిరాద్ద్రక్ష్యసే రామం లక్ష్మణం చ మహారథమ్ ।
మధ్యే వానరకోటినాం సుగ్రీవం చామితౌజసమ్ ॥ 36 ॥

అహం సుగ్రీవసచివో హనూమాన్నామ వానరః ।
ప్రవిష్టో నగరీం లఙ్కాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్ ॥ 37 ॥

కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః ।
త్వాం ద్రష్టుముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్ ॥ 38 ॥

నాహమస్మి తథా దేవి యథా మామవగచ్ఛసి ।
విశఙ్కా త్యజ్యతామేషా శ్రద్ధత్స్వ వదతో మమ ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

తాం తు రామ కథాం శ్రుత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్ ।
ఉవాచ వచనం సాన్త్వమిదం మధురయా గిరా ॥ ౧ ॥

క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణమ్ ।
వానరాణాం నరాణాం చ కథమాసీత్సమాగమః ॥ ౨ ॥

యాని రామస్య లిఙ్గాని లక్ష్మణస్య చ వానర ।
తాని భూయః సమాచక్ష్వ న మాం శోకః సమావిశేత్ ॥ ౩ ॥

కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్ ।
కథమూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే ॥ ౪ ॥

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
తతో రామం యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౫ ॥

జానన్తి బత దిష్ట్యా మాం వైదేహీ పరిపృచ్ఛసి ।
భర్తుః కమలపత్రాక్షి సఙ్ఖ్యానం లక్ష్మణస్య చ ॥ ౬ ॥

యాని రామస్య చిహ్నాని లక్ష్మణస్య చ యాని వై ।
లక్షితాని విశాలాక్షి వదతః శృణు తాని మే ॥ ౭ ॥

రామః కమలపత్రాక్షః సర్వభూతమనోహరః ।
రూపదాక్షిణ్యసంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే ॥ ౮ ॥

తేజసాదిత్యసంస్కృతః క్షమయా పృథివీసమః ।
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః ॥ ౯ ॥

రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్య చ రక్షితా ।

రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పరస్తపః ॥ 10 ॥

రామో భామిని లోకస్య చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా ।
మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః ॥ 11 ॥

అర్చిష్మానర్చితోఽత్యర్థం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః ।
సాధూనాముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మణామ్ ॥ 12 ॥

రాజవిద్యావినీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా ।
శ్రుతవాఙ్మోలసమ్పన్నో వినీతశ్చ పరస్తపః ॥ 13 ॥

యజుర్వేదవినీతశ్చ వేదవిద్భిః సుపూజితః ।
ధనుర్వేదే చ వేదే చ వేదాజ్ఞేషు చ నిష్ఠితః ॥ 14 ॥

విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవః శుభాననః ।
గూఢజత్రుః సుతామ్రాక్షో రామో దేవి జనైః శ్రుతః ॥ 15 ॥

దున్దుభిస్వననిర్ఘోషః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్ ।
సమః సమవిభక్తాజ్ఞో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః ॥ 16 ॥

త్రిస్థిరస్త్రిప్రలమ్బశ్చ త్రిసమస్త్రిషు చోన్నతః ।
త్రివలీవాంస్త్ర్యవణతశ్చతుర్వ్యగ్మస్త్రిశీర్షవాన్ ॥ 17 ॥

చతుష్కలశ్చతుర్లైఖశ్చతుష్కిష్కుశ్చతుఃసమః ।
చతుర్ద్దశసమద్వంద్వశ్చతుర్ద్దష్టశ్చతుర్గతిః ॥ 18 ॥

మహౌష్ఠహనునాసశ్చ పఞ్చస్నిగ్ధోఽష్టవంశవాన్ ।
దశపద్మో దశబృహత్త్రిభిర్వాప్తో ద్విశుక్లవాన్ ।
షడున్నతో నవతనుస్త్రిభిర్వాప్నోతి రాఘవః ॥ 19 ॥

సత్యధర్మపరః శ్రీమాన్సంక్లృహానుగ్రహ రతః ।
దేశకాలవిభాగజ్ఞః సర్వలోకప్రియంవదః ॥ 20 ॥

భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రః సౌమిత్రిరపరాజితః ।
అనురాగేణ రూపేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః ॥ 21 ॥

త్వామేవ మార్గమాణో తౌ విచరంతౌ వసున్ధరామ్ ।
దదర్శతుర్మృగపతిం పూర్వజేనావరోపితమ్ ॥ 22 ॥

ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంక్కులే ।
భ్రాతుర్భార్యార్తమాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్ ॥ 23 ॥

వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంజరమ్ ।
పరిచర్యామహే రాజ్యాత్పూర్వజేనావరోపితమ్ ॥ 24 ॥

తతస్తౌ చీరవసనౌ ధనుఃప్రవరపాణినౌ ।
ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశముపాగతౌ ॥ 25 ॥

స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః ।
అభిప్లుతో గిరేస్తస్య శిఖరం భయమోహితః ॥ 26 ॥

తతః స శిఖరే తస్మిన్వానరేన్ద్రో వ్యవస్థితః ।
తయోః సమీపం మామేవ ప్రేషయామాస సత్వరః ॥ 27 ॥

తావహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవవచనాత్ప్రభూ ।
రూపలక్షణసంప్పన్నౌ కృతాఙ్గాలిరుపస్థితః ॥ 28 ॥

తౌ పరిఙ్ఞాతతత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతిసమన్వితౌ ।
పృష్ఠమారోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ ॥ 29 ॥

నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే ।
తయోరన్యోన్యసంభాషాదభ్రుశం ప్రీతిరజాయత ॥ 30 ॥

తత్ర తౌ కీర్తిసంప్పన్నౌ హరీశ్వరనరేశ్వరౌ ।
పరస్పరకృతాశ్వాసౌ కథయా పూర్వవృత్తయా ॥ 31 ॥

తం తతః సాన్త్యయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః ।
స్త్రీహతోర్వాలినా భ్రాత్రా నిరస్తమురు తేజసా ॥ 32 ॥

తతస్త్యన్నాశజం శోకం రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
లక్ష్మణో వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ ॥ 33 ॥

స శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్తు లక్ష్మణేనేరితం వచః ।
తదాసీన్నిష్ప్రభోఽత్యర్థం గ్రహగ్రస్త ఇవాంశుమాన్ ॥ 34 ॥

తతస్త్యద్ధాత్రశోభీని రక్షసా హ్రాయమాణయా ।
యాన్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలే ॥ 35 ॥

తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః ।
సంహృష్టా దర్శయామాసుర్గతిం తు న విదుస్తవ ॥ 36 ॥

తాని రామాయ దత్తాని మయైవోపహృతాని చ ।
స్వనవన్త్యవకీర్ణన్తి తస్మిన్విహతచేతసి ॥ 37 ॥

తాన్యజ్కే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తతః ।
తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్ ॥ 38 ॥

పశ్యతస్తస్యా రుదతస్తామ్యతశ్చ పునః పునః ।
ప్రాదీపయన్దాశరథేస్తాని శోకహుతాశనమ్ ॥ 39 ॥

శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తేన మహాత్మనా ।
మయాపి వివిధైర్వాక్యైః కృచ్ఛాద్భుత్థాపితః పునః ॥ 40 ॥

తాని దృష్ట్వా మహార్హాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః ।
రాఘవః సహసౌమిత్రిః సుగ్రీవే స న్యవేదయత్ ॥ 41 ॥

స తవాదర్శనాదార్యే రాఘవః పరితప్యతే ।
మహతా జ్వలతా నిత్యమగ్నినేవాగ్నిపర్వతః ॥ 42 ॥

త్వత్కృతే తమనిద్రా చ శోకశ్చింతా చ రాఘవమ్ ।
తాపయంతి మహాత్మానమగ్న్యగారమివాగ్నయః ॥ 43 ॥

తవాదర్శనశోకేన రాఘవః ప్రవిచాల్యతే ।
మహతా భూమికమ్పేన మహానివ శిలోచ్ఛయః ॥ 44 ॥

కానానాని సురమ్యాణి నదీప్రసవణాని చ ।
చరన్న రతిమాప్నోతి త్వమపశ్యన్నపాత్మజే ॥ 45 ॥

స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః ।
సమిత్రబాన్ధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే ॥ 46 ॥

సహితౌ రామసుగ్రీవావుభావకురుతాం తదా ।
సమయం వాలినం హన్తుం తవ చాన్వేషణం తథా ॥ 47 ॥

తతో నిహత్య తరసా రామో వాలినమాహవే ।
సర్వర్షహరిసంజ్ఞానాం సుగ్రీవమకరోత్పతిమ్ ॥ 48 ॥

రామసుగ్రీవయోరైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత ।
హనూమన్తుం చ మాం విద్ధి తయోర్ద్దూతమిహాగతమ్ ॥ 49 ॥

స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవః సమనీయ మహాహరీన్ ।
త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్ ॥ 50 ॥

ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహౌజసః ।
అద్రిరాజప్రతీకాశాః సర్వతః ప్రస్థితా మహిమ్ ॥ 51 ॥

అఙ్గదో నామ లక్ష్మీవాన్వాలిసూనుర్మహాబలః ।
ప్రస్థితః కపిశార్దూలస్త్రిభాగబలసంవృతః ॥ 52 ॥

తేషాం నో విప్రనష్టానాం విన్ధ్యే పర్వతసత్తమే ।
భృశం శోకపరీతనామహోరాత్రగణా గతాః ॥ 53 ॥

తే వయం కార్వనైరాశ్యాత్కాలస్యాతిక్రమేణ చ ।
భయాచ్చ కపిరాజస్య ప్రాణాన్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ 54 ॥

విచిత్ర్య వనదుర్గాణి గిరిప్రసవణాని చ ।
అనాసాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాన్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ 55 ॥

భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయదజ్జదః ।
తవ నాశం చ వైదేహి వాలినశ్చ తథా వధమ్ ।
ప్రాయోపవేశమస్మాకం మరణం చ జటాయుషః ॥ 56 ॥

తేషాం నః స్వామిసన్దేశాన్నిరాశానాం ముమూర్షతామ్ ।
కార్వహేతోరివాయాతః శకునిరీవర్యవాన్మహాన్ ॥ 57 ॥

గృధ్రరాజస్య సోదర్యః సమ్పత్తిర్నామ గృధ్రరాట్ ।
శ్రుత్వా భ్రాతృవధం కోపాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 58 ॥

యవీయాన్కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ వినాశితః ।
ఏతదాఖ్యాతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వానరోత్తమాః ॥ 59 ॥

అజ్గదోఽకథయత్తస్య జనస్థానే మహద్వధమ్ ।
రక్షసా భీమరూపేణ త్వాముద్దిశ్య యథాతథమ్ ॥ 60 ॥

జటాయోస్తు వధం శ్రుత్వా దుఃఖితః సోఽరుణాత్మజః ।
త్వామాహ స వరారోహే వసన్తిం రావణాలయే ॥ 61 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్పాతేః ప్రీతివర్ధనమ్ ।
అజ్గదప్రముఖాః సర్వే తతః సమ్ప్రస్థితా వయమ్ ।
త్వద్దర్శనకృతోత్సాహో హృష్టాస్తుష్టాః ప్లవజ్గమాః ॥ 62 ॥

అథాహం హరిసైన్యస్య సాగరం దృశ్య సీదతః ।
వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ 63 ॥

లఙ్కా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా ।

రావణశ్చ మయా దృష్టస్త్వం చ శోకనిపీడితా ॥ 64 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథావృత్తమనిన్దితే ।
అభిభాషస్వ మాం దేవి దూతో దాశరథేరహమ్ ॥ 65 ॥

త్వం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్తమిహాగతమ్ ।
సుగ్రీవ సచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజమ్ ॥ 66 ॥

కుశలీ తవ కాకుత్స్థః సర్వశస్త్రభృతాం వరః ।
గురోరారాధనే యుక్తో లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః ॥ 67 ॥

తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తుస్తవ హితే రతః ।
అహమేకస్తు సమ్ప్రాప్తః సుగ్రీవవచనాదిహ ॥ 68 ॥

మయేయమసహాయేన చరతా కామరూపిణా ।
దక్షిణా దిగనుక్రాంతా త్వన్మార్గవిచయైషిణా ॥ 69 ॥

దిష్ట్యాహం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశమనుశోచతామ్ ।
అపనేష్యామి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్ ॥ 70 ॥

దిష్ట్యా హి న మమ వ్యర్థం దేవి సాగరలఙ్ఘనమ్ ।
ప్రాప్స్యామ్యహమిదం దిష్ట్యా త్వద్ధర్శనకృతం యశః ॥ 71 ॥

రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వామభిపత్స్యతే ।
సమిత్రబాన్ధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 72 ॥

కౌరజో నామ వైదేహి గిరీణాముత్తమో గిరిః ।
తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః ॥ 73 ॥

స చ దేవర్షిభిర్దృష్టః పితా మమ మహాకపిః ।
తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శమృద్ధసాదనముద్ధరత్ ॥ 74 ॥

తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి ।

హనూమానితి విఖ్యాతో లోకే నేషనైవ కర్మణా ।
విశ్వాసార్థం తు వైదేహి భర్తురుక్తా మయా గుణాః ॥ 75 ॥

ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిః శోకకర్కశా ।
ఉపపన్నైరభిజ్ఞానైర్దూతం తమవగచ్ఛతి ॥ 76 ॥

అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ తు జానకీ ।
నేత్రాభ్యాం వక్రపక్షాభ్యాం ముమోచానన్దజం జలమ్ ॥ 77 ॥

చారు తచ్ఛాననం తస్యాస్తామ్రశుక్లాయతేక్షణమ్ ।
అశోభత విశాలాఞ్శ్య రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ।
హనూమంతం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా ॥ 78 ॥

అథోవాచ హనూమాంస్తాముత్తరం ప్రియదర్శనామ్ ॥ 79 ॥

హతేఽసురే సంయతి శమ్భసాదనే
కపిప్రవీరేణ మహర్షిచోదనాత్ ।
తతోఽస్మి వాయుప్రభవో హి మైథిలి
ప్రభావతస్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః ॥ 80 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

భూయ ఏవ మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ 1 ॥

వానరోఽహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః ।
రామనామాఙ్గీతం చేదం పశ్య దేవ్యఙ్గులీయకమ్ ।
సమాశ్వసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫలా హ్యసి ॥ 2 ॥

గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణమ్ ।
భర్తారమివ సమప్రాప్తా జానకీ ముదితాభవత్ ॥ 3 ॥

చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్రశుక్లాయతేక్షణమ్ ।
బభూవ ప్రహర్షోదగ్రం రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ॥ 4 ॥

తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తుః సన్దేశహర్షితా ।
పరితుష్టా ప్రియం శ్రుత్వా ప్రాశంసత మహాకపిమ్ ॥ 5 ॥

విక్రాంతస్తవం సమర్థస్తవం ప్రాజ్ఞస్తవం వానరోత్తమ ।
యేనేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితమ్ ॥ 6 ॥

శతయోజనవిస్తీర్ణః సాగరో మకరాలయః ।
విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః ॥ 7 ॥

న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వనరం వనరర్షభ ।
యస్య తే నాస్తి సన్త్రాసో రావణాన్నాపి సమభ్రమః ॥ 8 ॥

అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుమ్ ।
యద్యసి ప్రేషితస్తేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ 9 ॥

ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితమ్ ।
పరాక్రమమవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః ॥ 10 ॥

దీప్త్యా చ కుశలీ రామో ధర్మాత్మా ధర్మవత్సలః ।
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ 11 ॥

కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిం ను సాగరమేఖలామ్ ।
మహీం దహతి కోపేన యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః ॥ 12 ॥

అథ వా శక్తిమన్తౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే ।
మమైవ తు న దుఃఖానామస్తి మన్యే విపర్యయః ॥ 13 ॥

కచ్చిచ్చ వ్యథతే రామః కచ్చిన్న పరిపత్యతే ।
ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః ॥ 14 ॥

కచ్చిన్న దీనః సమాభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి ।
కచ్చిన్పురుషకార్యాణి కురుతే నృపతేః సుతః ॥ 15 ॥

ద్వివిధం త్రివిధోపాయముపాయమపి సేవతే ।
విజిగీషుః సుహృత్కచ్చిన్మిత్రేషు చ పరస్తపః ॥ 16 ॥

కచ్చిన్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చాప్యభిగమ్యతే ।
కచ్చిత్కల్యాణమిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః ॥ 17 ॥

కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థివాత్మజః ।
కచ్చిత్పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే ॥ 18 ॥

కచ్చిన్న విగతస్నేహో వివాసాన్మయి రాఘవః ।
కచ్చిన్మాం వ్యసనాదస్మాన్మోక్షయిష్యతి వానరః ॥ 19 ॥

సుఖానాముచితో నిత్యమసుఖానామనూచితః ।
దుఃఖముత్తరమాసాద్య కచ్చిద్రామో న సీదతి ॥ 20 ॥

కౌసల్యాస్తథా కచ్చిత్సుమిత్రాయాస్తథైవ చ ।
అభీక్షం శ్రూయతే కచ్చిత్కుశలం భరతస్య చ ॥ 21 ॥

మన్నిమిత్రేన మానార్హః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః ।
కచ్చిన్నాన్యమనా రామః కచ్చిన్మాం తారయిష్యతి ॥ 22 ॥

కచ్చిదక్షౌహిణీం భీమాం భరతో భ్రాతృవత్సలః ।
ధ్వజినీం మన్త్రిభిర్గుప్తాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే ॥ 23 ॥

వానరాధిపతిః శ్రీమాన్సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి ।
మత్కృతే హరిభిరీర్షరైర్వృతో దన్తనఖాయుధైః ॥ 24 ॥

కచ్చిచ్ఛ లక్ష్మణః శూరః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ।
అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్విధమిష్యతి ॥ 25 ॥

రౌద్రేణ కచ్చిదస్త్రేణ రామేణ నిహతం రణే ।
ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనమ్ ॥ 26 ॥

కచ్చిన్న తద్ధేమసమానవర్ణమ్
తస్యాననం పద్మసమానగన్ధి ।
మయా వినా శుష్యతి శోకదీనమ్
జలక్షయే పద్మమివాతపేన ॥ 27 ॥

ధర్మాపదేశాత్త్యజతశ్చ రాజ్యామ్
మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిమ్ ।
నాసీద్వ్యథా యస్య న భీర్న శోకః
కచ్చితస్య ధైర్యం హృదయే కరోతి ॥ 28 ॥

న చాస్య మాతా న పితా న చాన్యః
న్నేహోద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా ।
తావద్ధ్యహం దూతజిజివిషేయమ్
యావత్ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య ॥ 29 ॥

ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థమ్
తం వానరేంద్రం మధురార్థముక్త్యా ।
శ్రోతుం పునస్తస్య వచోఽభిరామమ్
రామార్థయుక్తం విరరామ రామా ॥ 30 ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా మారుతిర్భీమవిక్రమః ।
శిరస్యజ్జాలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 31 ॥

న త్వామిహస్థాం జానీతే రామః కమలతోచనః ।
శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం ఉప్రమేష్యతి రాఘవః ॥ 32 ॥

చమూం ప్రకర్షన్మహతీం హర్యృష్కగణసజ్కులామ్ ।
విష్టమ్భయిత్వా బాణౌఘైరక్షోభ్యం వరుణాలయమ్ ।
కరిష్యతి పురీం లఙ్కాం కాకుత్స్థః శాన్తరాక్షసామ్ ॥ 33 ॥

తత్ర యద్యన్తరా మృత్యుర్యది దేవాః సహాసురాః ।
స్థాస్యన్తి పథి రామస్య స తానపి వధిష్యతి ॥ 34 ॥

తవాదర్శనజేనార్యే శోకేన స పరిప్లుతః ।
న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ 35 ॥

దర్దరేణ చ తే దేవి శపే మూలఫలేన చ ।
మలయేన చ విన్ద్యేన మేరుణా మన్దరేణ చ ॥ 36 ॥

యథా సునయనం వల్గ బిహృష్టం చారుకుణ్డలమ్ ।
ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచంద్రమివోదితమ్ ॥ 37 ॥

ఉప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రసవణే గిరౌ ।
శతక్రతుమివాసీనం నాకపృష్ఠస్య మూర్ధని ॥ 38 ॥

న మాంసం రాఘవో భుక్త్యే న చాపి మధుసేవతే ।
వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్తమశ్నాతి పశ్చాదమ్ ॥ 39 ॥

వైవ దంశాన్న మశకాన్న కీటాన్న సరీసృపాన్ ।
రాఘవోఽపనయేద్ధత్రాత్త్వద్ధతేనాస్తరాత్మనా ॥ 40 ॥

నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోకపరాయణః ।
నాన్యచ్ఛిన్తయతే కిఞ్చిత్స తు కామవశం గతః ॥ 41 ॥

అనిద్రః సతతం రామః సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః ।
సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ప్రతిబుధ్యతే ॥ 42 ॥

దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం వా యచ్ఛాన్యస్త్రీమనోహరమ్ ।
బహుశో హా ప్రియేత్యేవం శ్వసంతస్త్వామభిభాషతే ॥ 43 ॥

స దేవి నిత్యం పరితప్యమానః
త్వామేవ సీతేత్యభిభాషమాణః ।
ధృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా
తవైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః ॥ 44 ॥

సా రామసజ్జీర్తనవీతశోకా
రామస్య శోకేన సమానశోకా ।
శరన్ముఖేనామ్బుదశేషచన్ద్రా
నిశేవ వైదేహసుతా బభూవ ॥ 45 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చత్రింశః సర్గః ॥

సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచంద్రనిభాననా ।
హనూమంతమువాచేదం ధర్మార్థసహితం వచః ॥ 1 ॥

అమృతం విషసంస్పృష్టం త్వయా వానరభాషితమ్ ।
యచ్చ నాన్యమనా రామో యచ్చ శోకపరాయణః ॥ 2 ॥

ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే ।
రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి ॥ 3 ॥

విధిర్నూనమసంహార్యః ప్రాణీనాం ప్లవగోత్తమ ।
సౌమిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్ ॥ 4 ॥

శోకస్యాస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి ।
ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హతనౌః సాగరే యథా ॥ 5 ॥

రాక్షసానాం క్షయం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్ ।
లంకామున్మాలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః ॥ 6 ॥

స వాచ్యః సన్త్వరస్వేతి యావదేవ స పూర్యతే ।
అయం సంవత్సరః కాలస్తావద్ధి మమ జీవితమ్ ॥ 7 ॥

వర్తతే దశమో మాసో ద్వా తు శేషౌ ప్లవక్లమ ।
రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ ॥ 8 ॥

విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం ప్రతి ।
అనునీతః ప్రయత్నేన స చ తత్కురుతే మతిమ్ ॥ 9 ॥

మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య స రోచతే ।

రావణం మార్గతే సజ్ఞే మృత్యుః కాలవశం గతమ్ || 10 ||

జ్యేష్ఠా కన్యానలా నమ విభీషణసుతా కపే ।
తయా మమైతదాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్ || 11 ||

అవిన్ద్యో నామ మేధావీ విద్వాన్రాక్షసపుజ్జవః ।
ధృతిమాఞ్శీలవాన్వృద్ధో రావణస్య సుసమ్మతః || 12 ||

రామాత్క్షయమనుప్రాప్తం రక్షసాం ప్రత్యచోదయత్ ।
న చ తస్యాపి దుష్టాత్మా శృణోతి వచనం హితమ్ || 13 ||

ఆశంసేతి హరిశ్రేష్ఠ ఉప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః ।
అన్తరాత్మా హి మే శుద్ధస్తస్మింశ్చ బహవో గుణాః || 14 ||

ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వమాన్యశంస్యం కృతజ్ఞతా ।
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ సన్తి వానరరాఘవే || 15 ||

చతుర్దశసహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః ।
జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శత్రుః కస్తస్య నోద్విజేత్ || 16 ||

న స శక్యస్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః ।
అహం తస్యానుభావజ్ఞా శక్రస్యేవ పులోమజా || 17 ||

శరజాలాంశుమాఞ్శూరః కపే రామదివాకరః ।
శత్రురక్షోమయం తోయముపశోషం నయిష్యతి || 18 ||

ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోకకర్శితామ్ ।
అశ్రుసమ్పూర్ణవదనామువాచ హనుమాన్కపిః || 19 ||

శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం ఉప్రమేష్యతి రాఘవః ।
చమూం ప్రకర్షన్మహతీం హర్యుక్షగణసంక్కులామ్ || 20 ||

అథ వా మోచయిష్యామి తామద్యైవ హి రాక్షసాత్ ।

అస్మాద్ధుఃఖాదుపారోహ మమ పృష్ఠమనిన్ధితే || 21 ||

త్వం హి పృష్ఠగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్ ।
శక్తిరస్తి హి మే వోధుం లజ్కామపి సరావణామ్ || 22 ||

అహం ప్రసవణస్థాయ రాఘవాయాద్య మైథిలి ।
ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుతమివానలః || 23 ||

ద్రక్ష్యస్యద్యైవ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ।
వ్యవసాయ సమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా || 24 ||

త్వద్ధర్శనకృతోత్సాహమాశ్రమస్థం మహాబలమ్ ।
పురన్దరమివాసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని || 25 ||

పృష్ఠమారోహ మే దేవి మా వికాఙ్క్షస్వ శోభనే ।
యోగమన్విచ్ఛ రామేణ శశాఙ్కేనేవ రోహిణీ || 26 ||

కథయన్తివ చన్ద్రేణ సూర్యేణేవ సువర్చలా ।
మత్పృష్ఠమధిరుహ్య త్వం తరాకాశమహార్ణవమ్ || 27 ||

న హి మే సమ్ప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽఙ్గనే ।
అనుగన్తుం గతిం శక్తాః సర్వే లజ్కానివాసినః || 28 ||

యథైవాహమిహ ప్రాప్తస్తథైవాహమసంశయమ్ ।
యాస్యామి పశ్య వైదేహి త్వాముద్యమ్య విహాయసమ్ || 29 ||

మైథిలీ తు హరిశ్రేష్ఠాచ్ఛృత్వా వచనమద్భుతమ్ ।
హర్షవిస్మితసర్వాఙ్గీ హనూమన్తమథాబ్రవీత్ || 30 ||

హనూమన్దూరమధ్వనం కథం మాం వోధుమిచ్ఛసి ।
తదేవ ఖలు తే మన్యే కపిత్వం హరియూథప || 31 ||

కథం వాల్పశరీరస్త్వం మామితో నేతుమిచ్ఛసి ।

సకాశం మానవేంద్రస్య భర్తుర్మే ప్లవగర్షభ ॥ 32 ॥

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
చింతయామాస లక్ష్మీవాన్సవం పరిభవం కృతమ్ ॥ 33 ॥

న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావం వాసితేక్షణా ।
తస్మాత్పశ్యతు వైదేహీ యద్రూపం మమ కామతః ॥ 34 ॥

ఇతి సశ్చిన్త్య హనుమాన్స్తదా ప్లవగసత్తమః ।
దర్శయామాస వైదేహ్యః స్వరూపమరిమర్దనః ॥ 35 ॥

స తస్మాత్పాదపాద్ధీమానాప్లుత్య ప్లవగర్షభః ।
తతో వర్ధితుమారేభే సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ 36 ॥

మేరుమన్దారసజ్కాశో బభౌ దీప్తానలప్రభః ।
అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరర్షభః ॥ 37 ॥

హరిః పర్వతసజ్కాశస్తామ్రవక్త్రో మహాబలః ।
వజ్రదంష్ట్రనఖో భీమో వైదేహీమిదమబ్రవీత్ ॥ 38 ॥

సపర్వతవనోద్దేశాం సాట్టప్రాకారతోరణామ్ ।
లజ్కామిమాం సనథాం వా నయితుం శక్తిరస్తి మే ॥ 39 ॥

తదవస్థాప్య తాం బుద్ధిరలం దేవి వికాఙ్క్షయా ।
విశోకం కురు వైదేహీ రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ॥ 40 ॥

తం దృష్ట్వాచలసజ్కాశమువాచ జనకాత్మజా ।
పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుతస్యోరసం సుతమ్ ॥ 41 ॥

తవ సత్త్వం బలం వైవ విజానామి మహాకపే ।
వాయోరివ గతిం చాపి తేజశ్చాగ్నిరివాదుభతమ్ ॥ 42 ॥

ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమిమాగన్తుమర్హతి ।

ఉదధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంజవ ॥ 43 ॥

జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ ।
అవశ్యం సామృధ్ధార్యాశు కార్యసిద్ధిరిహాత్మనః ॥ 44 ॥

అయుక్తం తు కపిశ్రేష్ఠ మయా గన్తుం త్వయా సహ ।
వాయువేగసవేగస్య వేగో మాం మోహయేత్తవ ॥ 45 ॥

అహమాకాశమాసక్తా ఉపర్యుపరి సాగరమ్ ।
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్భయాద్వేగేన గచ్ఛతః ॥ 46 ॥

పతితా సాగరే చాహం తిమినక్రఘ్నషాకులే ।
భయేయమాశు వివశా యాదసామన్నముత్తమమ్ ॥ 47 ॥

న చ శక్యే త్వయా సార్థం గన్తుం శత్రువినాశన ।
కలత్రవతి సన్దేహస్త్యయ్యపి స్యాదసంశయమ్ ॥ 48 ॥

హ్రాయమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
అనుగచ్ఛేయురాదిష్ఠా రావణేన దురాత్మనా ॥ 49 ॥

తైస్త్యం పరివృతః శూరైః శూలముద్గర పాణిభిః ।
భవేస్త్యం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర కలత్రవాన్ ॥ 50 ॥

సాయుధా బహవో వ్యోమ్ని రాక్షసాస్త్యం నిరాయుధః ।
కథం శక్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుమ్ ॥ 51 ॥

యుధ్యమానస్య రక్షోభిస్తతస్తైః క్రూరకర్మభిః ।
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్భయార్తా కపిసత్తమ ॥ 52 ॥

అథ రక్షాంసి భీమాని మహాన్తి బలవన్తి చ ।
కథఞ్చిత్సామృదాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ ॥ 53 ॥

అథ వా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే ।

పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః ॥ 54 ॥

మాం వా హరేయస్త్యద్ధస్తాద్విశసేయురథాపి వా ।
అవ్యవస్థౌ హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయౌ ॥ 55 ॥

అహం వాపి విపద్యేయం రక్షోభిరభితర్జితా ।
త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవేన్నిష్ఫల ఏవ తు ॥ 56 ॥

కామం త్వమపి పర్యాప్తో నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్ ।
రాఘవస్య యశో హియేత్వయా శస్తైస్తు రాక్షసైః ॥ 57 ॥

అథ వాదాయ రక్షాంసి న్యన్యేయుః సంవృతే హి మామ్ ।
యత్ర తే నాభిజానీయుర్హరయో నాపి రాఘవః ॥ 58 ॥

ఆరమభస్తు మదర్థోఽయం తతస్తవ నిరర్థకః ।
త్వయా హి సహ రామస్య మహానాగమనే గుణః ॥ 59 ॥

మయి జీవితమాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
భ్రాతృణాం చ మహాబాహో తవ రాజకులస్య చ ॥ 60 ॥

తౌ నిరాశౌ మదర్థే తు శోకసంతాపకర్కితౌ ।
సహ సర్వర్షహరిభిస్త్యక్ష్యతః ప్రాణసంక్రహమ్ ॥ 61 ॥

భర్తుర్భక్తిం పురస్కృత్య రామాదన్యస్య వానర ।
నాహం స్పృష్టం పదా గాత్రమిచ్ఛేయం వానరోత్తమ ॥ 62 ॥

యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య గతా బలాత్ ।
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ ॥ 63 ॥

యది రామో దశగ్రీవమిహ హత్వా సరాక్షసమ్ ।
మామితో గృహ్య గచ్ఛేత తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ 64 ॥

శ్రుతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమా

మహాత్మనస్తస్య రణావమర్దినః ।
న దేవగన్ధర్వభుజ్జరాక్షసా
భవన్తి రామేణ సమా హి సంయుగే ॥ 65 ॥

సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్రకార్ముకమ్
మహాబలం వాసవతుల్యవిక్రమమ్ ।
సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవమ్
హుతాశనం దీప్తమివానిలేరితమ్ ॥ 66 ॥

సలక్ష్మణం రాఘవమాజిమర్దనమ్
దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితమ్ ।
సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే
యుగాంతసూర్యప్రతిమం శరార్చిషమ్ ॥ 67 ॥

స మే హరిశ్రేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిమ్
సయూథపం ఊప్రమిహోపపాదయ ।
చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్శితామ్
కురుష్వ మాం వానరముఖ్య హర్షితామ్ ॥ 68 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే పంచమోఽశ్మకః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

తతః స కపిశార్దూలస్తేన వాక్యేన హర్షితః ।
సీతామువాచ తచ్చుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 1 ॥

యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శనే ।
సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వినయస్య చ ॥ 2 ॥

స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితుమ్ ।
మామధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజనమాయతమ్ ॥ 3 ॥

ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే ।
రామాదన్యస్య నార్హామి సంస్పర్శమితి జానకి ॥ 4 ॥

ఏతత్తే దేవి సదృశం పత్న్యాస్తస్య మహాత్మనః ।
కా హ్యన్యా త్వామృతే దేవి బ్రూయాద్వచనమీదృశమ్ ॥ 5 ॥

శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థః సర్వం నిరవశేషతః ।
చేష్టితం యత్త్వయా దేవి భాషితం మమ చాగ్రతః ॥ 6 ॥

కారణైర్బహుభిర్దేవి రామ ప్రియచికిర్షయా ।
స్నేహప్రస్కన్నమనసా మయైతత్సముదీరితమ్ ॥ 7 ॥

లఙ్కాయా దుష్ప్రవేశత్వాద్ధుస్తరత్వాన్మహోదధేః ।
సామర్థ్యాదాత్మనశ్చైవ మయైతత్సముదాహృతమ్ ॥ 8 ॥

ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతుమద్యైవ రఘుబంధునా ।
గురుస్నేహేన భక్త్యా చ నాన్యథా తదుదాహృతమ్ ॥ 9 ॥

యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్థమనిన్ధితే ।

అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయాద్రాఘవో హి యత్ || 10 ||

ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా ।
ఉవాచ వచనం మన్దం బాష్పప్రగ్రథితాక్షరమ్ || 11 ||

ఇదం శ్రేష్ఠమభిజ్ఞానం బ్రూయాస్త్యం తు మమ ప్రియమ్ ।
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే తదా || 12 ||

తాపసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే ।
తస్మిన్నిద్ధాశ్రమే దేశే మన్దాకిన్యా అదూరతః || 13 ||

తస్యోపవనషణ్డేషు నానాపుష్పసుగన్ధిషు ।
విహృత్య సలిలక్లిన్నా తవాజ్కే సముపావిశమ్ || 14 ||

పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాజ్కే భరతాగ్రజః || 15 ||

తతో మాంససమాయుక్తో వాయసః పర్యతుణ్డయత్ ।
తమహం లోష్ఠముద్యమ్య వారయామి స్మ వాయసమ్ || 16 ||

దారయన్ చ మాం కాకస్తత్రైవ పరిలీయతే ।
న చాప్యపరమన్మాంసాదభిక్షార్థీ బలిభోజనః || 17 ||

ఉత్కర్షంత్యాం చ రశనాం క్రుద్ధాయాం మయి పక్షిణే ।
స్రంసమానే చ వసనే తతో దృష్టా త్వయా హ్యహమ్ || 18 ||

త్వయా విహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా ।
భక్ష్య గృధ్రేన కాలేన దారితా త్వాముపాగతా || 19 ||

ఆసీనస్య చ తే శ్రాంతా పునరుత్సజ్గమావిశమ్ ।
క్రుధ్యంతీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాహం పరిసాన్వితా || 20 ||

బాష్పపూర్ణముఖీ మన్దం చక్షుషీ పరిమార్జతీ ।
లక్షితాహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా || 21 ||

ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధః శ్వసాన్వాక్యమభాషథాః ।
కేన తే నాగనాసోరు విషతం వై స్తనాన్తరమ్ ।
కః క్రీడతి సరోషేణ పఞ్చవక్త్రేణ భోగినా ॥ 22 ॥

వీక్షమాణస్తతస్తం వై వాయసం సమవైక్షథాః ।
నఖైః సరుధిరైస్తీక్ష్ణైర్కామేవాభిముఖం స్థితమ్ ॥ 23 ॥

పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః ।
ధరాన్తరచరః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః ॥ 24 ॥

తతస్తస్మిన్మహాబాహుః కోపసంవర్తితేక్షణః ।
వాయసే కృతవాన్కూరాం మతిం మతిమతాం వర ॥ 25 ॥

స దర్భసంస్తరాద్ధృహ్య బ్రహ్మణోఽస్త్రేణ యోజయః ।
స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిర్జ్వాలాభిముఖో ద్విజమ్ ॥ 26 ॥

చిక్షేపిథ ప్రదీప్తాం తామిషీకాం వాయసం ప్రతి ।
అనుసృష్టస్తదా కాలో జగామ వివిధాం గతిమ్ ।
త్రాణకామ ఇమం లోకం సర్వం వై విచచార హ ॥ 27 ॥

స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైః సర్వైర్మహర్షిభిః ।
శ్రీఘ్లోకాన్సంప్రేక్ష్య త్వామేవ శరణం గతః ॥ 28 ॥

తం త్వం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్ ।
వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః ।
న శర్మ లభ్యా లోకేషు త్వామేవ శరణం గతః ॥ 29 ॥

పరిదూయనం విషణ్ణం చ స త్వమాయాన్తముక్తవాన్ ।
మోఘం కర్తుం న శక్యం తు బ్రాహ్మమస్త్రం తదుచ్యతామ్ ॥ 30 ॥

తతస్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్ ॥ 31 ॥

స తే తదా నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ ।
త్వయా వీర విసృష్టస్తు ప్రతిపేదే స్వమాలయమ్ ॥ 32 ॥

మత్కృతే కాకమాత్రేఽపి బ్రహ్మస్త్రం సముదీరితమ్ ।
కస్మాద్యో మాం హరత్త్వత్తః క్షమసే తం మహిపతే ॥ 33 ॥

స కురుష్వ మహోత్సాహం కృపాం మయి నరర్షభ ।
ఆన్యశంస్యం పరో ధర్మస్త్యత్త ఏవ మయా శ్రుతః ॥ 34 ॥

జానామి త్వాం మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలమ్ ।
అపారపారమక్షోభ్యం గామీభిర్యాత్సాగరోపమమ్ ।
భర్తారం ససముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమమ్ ॥ 35 ॥

ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్బలవానపి ।
కిమర్థమస్త్రం రక్షఃసు న యోజయసి రాఘవ ॥ 36 ॥

న నాగా నాపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ।
రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతి సమాధితుమ్ ॥ 37 ॥

తస్యా వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సమభ్రమః ।
కిమర్థం న శరైస్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్ ॥ 38 ॥

భ్రాతురాదేశమాదాయ లక్ష్మణో వా పరస్తపః ।
కస్య హేతోర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః ॥ 39 ॥

యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్విన్ద్రసమతేజసౌ ।
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ॥ 40 ॥

మమైవ దుష్కృతం కిఞ్చిన్మహదస్తి న సంశయః ।
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరస్తపౌ ॥ 41 ॥

కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ ।
తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాభివాదయ ॥ 42 ॥

స్రజశ్చ సర్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ వరాఙ్గానాః ।
ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి దుర్లభమ్ ॥ 43 ॥

పితరం మాతరం చైవ సమ్మాన్యాభిప్రసాద్య చ ।
అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః ।
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమమ్ ॥ 44 ॥

అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్వనే ।
సింహస్కన్ధో మహాబాహుర్మనస్వీ ప్రియదర్శనః ॥ 45 ॥

పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్మాం సమాచరన్ ।
హ్రీయమాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః ॥ 46 ॥

వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాఞ్శక్తో న బహుభాషితా ।
రాజపుత్రః ప్రియశ్రేష్ఠః సదృశః శ్వశురస్య మే ॥ 47 ॥

మత్తః ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః ।
నియుక్తో ధురి యస్యాం తు తాముద్వహతి వీర్యవాన్ ॥ 48 ॥

యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృద్ధమార్యమనుస్మరత్ ।
స మమార్థాయ కుశలం వక్తవ్యో వచనాన్మమ ।
మృదుర్నిత్యం శుచిర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః ॥ 49 ॥

ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః ।
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ ।
ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం సత్యేనాహం బ్రవీమి తే ॥ 50 ॥

రావణేనోపరుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా ।
త్రాతుమర్హసి వీర త్వం పాతాలాదివ కౌశికీమ్ ॥ 51 ॥

తతో వస్త్రగతం ముక్త్వా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్ ।
ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ ॥ 52 ॥

ప్రతిగృహ్య తతో వీరో మణిరత్నమనుత్తమమ్ ।
అఙ్గుల్యా యోజయామాస న హ్యస్యా ప్రాభవద్భుజః ॥ 53 ॥

మణిరత్నం కపివరః ప్రతిగృహ్యోభివాద్య చ ।
సీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వతః స్థితః ॥ 54 ॥

హర్షేణ మహతా యుక్తః సీతాదర్శనజేన సః ।
హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు విష్ణితః ॥ 55 ॥

మణివరముపగృహ్య తం మహార్హమ్
జనకనృపాత్మజయా ధృతం ప్రభావాత్ ।
గిరివరపవనావధూతముక్తః
సుఖితమనాః ప్రతిసంక్రమం ప్రపేదే ॥ 56 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

మణిం దత్త్వా తతః సీతా హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ।
అభిజ్ఞానమభిజ్ఞాతమేతద్రామస్య తత్త్వతః ॥ 1 ॥

మణిం తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాణాం సంస్మరిష్యతి ।
వీరో జనన్యా మమ చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ ॥ 2 ॥

స భూయస్త్యం సముత్సాహే చోదితో హరిసత్తమ ।
అస్మిన్కార్యసమారంభే ప్రచింతయ యదుత్తరమ్ ॥ 3 ॥

త్వమస్మిన్కార్యనిర్వోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ ।
తస్య చింతయ యో యత్నో దుఃఖక్షయకరో భవేత్ ॥ 4 ॥

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః ।
శిరసావన్య వైదేహీం గమనాయోపచక్రమే ॥ 5 ॥

జ్ఞాత్వా సమృద్ధితం దేవీ వానరం మారుతాత్మజమ్ ।
బాష్పగద్గదయా వాచా మైథిలీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

కుశలం హనుమన్బ్రూయాః సహితౌ రామలక్ష్మణౌ ।
సుగ్రీవం చ సహమాత్యం వృద్ధాన్సర్వాంశ్చ వానరాన్ ॥ 7 ॥

యథా చ స మహాబాహుర్మాం తారయతి రాఘవః ।
అస్మాద్దుఃఖామ్బుసంరోధాత్త్వం సమాధాతుమర్హసి ॥ 8 ॥

జీవంతీం మాం యథా రామః సమ్భావయతి కీర్తిమాన్ ।
తత్త్వయా హనుమన్వాచ్యం వాచా ధర్మమవాప్నుహి ॥ 9 ॥

నిత్యముత్సాహాయుక్తాశ్చ వాచః శ్రుత్వా మయేరితాః ।

వర్ధిష్యతే దాశరథేః పౌరుషం మదవాప్తయే || 10 ||

మత్స్యన్దేశయుతా వాచస్త్యత్తః శ్రుత్వైవ రాఘవః ।
పరాక్రమవిధిం వీరో విధివత్సంవిధాన్యతి || 11 ||

సీతాయాస్తద్వచః శ్రుత్వా హనుమాన్మారుతాత్మజః ।
శిరస్యజ్ఞులిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ || 12 ||

క్షిప్రమేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యుక్షప్రవరైర్వృతః ।
యస్తే యుధి విజిత్యారీఞ్శ్శోకం వ్యపనయిష్యతి || 13 ||

న హి పశ్యామి మర్త్యేషు నామరేష్వసురేషు వా ।
యస్తస్య వమతో బాణాన్ధాతుముత్సహతేఽగ్రతః || 14 ||

అప్యర్కమపి పర్జన్యమపి వైవస్వతం యమమ్ ।
స హి సోఢుం రణే శక్తస్తవహేతోర్విశేషతః || 15 ||

స హి సాగరపర్యంతాం మహీం శాసితుమీహతే ।
త్వన్నిమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనన్దిని || 16 ||

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్యక్సత్యం సుభాషితమ్ ।
జానకీ బహు మేనేఽథ వచనం చేదమబ్రవీత్ || 17 ||

తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః ।
భర్తుః స్నేహాన్వితం వాక్యం సౌహార్దాదనుమానయత్ || 18 ||

యది వా మన్యసే వీర వసైకాహమరిన్దమ ।
కస్మింశ్చిత్సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి || 19 ||

మమ చేదల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్తవ వీర్యవాన్ ।
అస్య శోకస్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్ || 20 ||

గతే హి హరిశార్దూల పునరాగమనాయ తు ।

ప్రాణానామపి సన్దేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ 21 ॥

తవాదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్ ।
దుఃఖాద్దుఃఖపరామృష్టాం దీపయన్నివ వానర ॥ 22 ॥

అయం చ వీర సన్దేహస్తిష్ఠతీవ మమగ్రతః ।
సుమహాంస్త్యత్సహాయేషు హర్యక్షేషు హరీశ్వర ॥ 23 ॥

కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్ ।
తాని హర్యక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ ॥ 24 ॥

త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యేహ లజ్ఘనే ।
శక్తిః స్యాద్వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా ॥ 25 ॥

తదస్మిన్కార్యనిర్వోగే వీరైవం దురతిక్రమే ।
కిం పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం వరః ॥ 26 ॥

కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే బలోదయః ॥ 27 ॥

బలైః సమగ్రైర్యది మాం రావణం జిత్వ సంయుగే ।
విజయీ స్వపురం యాయాత్తత్తు మే స్యాద్యశస్కరమ్ ॥ 28 ॥

బలైస్తు సజ్కులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్ధనః ।
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థస్తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ 29 ॥

తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః ।
భవేదాహవ శూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ 30 ॥

తదర్థోపహితం వాక్యం సహితం హేతుసంహితమ్ ।
నిశమ్య హనుమాశ్శ్శేషం వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 31 ॥

దేవి హర్యక్షసైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః ।

సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నస్తవార్థే కృతనిశ్చయః ॥ 32 ॥

స వానరసహస్రాణాం కోటీభిరభిసంవృతః ।
క్షిప్రమేష్యతి వైదేహి రాక్షసానాం నిబర్హణః ॥ 33 ॥

తస్య విక్రమసంపన్నాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః ।
మనఃసంక్కుల్పసమ్పాతా నిదేశే హరయః స్థితాః ॥ 34 ॥

యేషాం నోపరి నాథస్తాన్న తిర్యక్సజ్జతే గతిః ।
న చ కర్మసు సీదంతి మహత్స్వమితతేజసః ॥ 35 ॥

అసకృత్తైర్మహోత్సహైః ససాగరథరాధరా ।
ప్రదక్షిణీకృతా భూమిర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ 36 ॥

మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సంతి తత్ర వనౌకసః ।
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవసంనిధౌ ॥ 37 ॥

అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మహాబలాః ।
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హితరే జనాః ॥ 38 ॥

తదలం పరితాపేన దేవి శోకో వ్యపైతు తే ।
ఏకోత్పాతేన తే లఙ్కామేష్యంతి హరియూథపాః ॥ 39 ॥

మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చంద్రసూర్యావివోదితౌ ।
త్వత్సకాశం మహాసత్త్వై నృసింహావాగమిష్యతః ॥ 40 ॥

తౌ హి వీరౌ నరవరౌ సహితౌ రామలక్ష్మణౌ ।
ఆగమ్య నగరీం లఙ్కాం సాయకైర్విధమిష్యతః ॥ 41 ॥

సగణం రావణం హత్వా రాఘవో రఘునందనః ।
త్వామాదాయ వరారోహ స్వపురం ప్రతియాస్యతి ॥ 42 ॥

తదాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాఙ్క్షిణీ ।

నచిరాద్ద్రక్ష్యసే రామం ప్రజ్వజస్తమివానిలమ్ || 43 ||

నిహతే రాక్షసేన్ద్రే చ సపుత్రామాత్యబాన్ధవే ।
త్వం సమేష్వసి రామేణ శశాజ్కేనేవ రోహిణీ || 44 ||

క్షిప్రం త్వం దేవి శోకస్య పారం యాస్యసి మైథిలి ।
రావణం చైవ రామేణ నిహతం ద్రక్ష్యసేఽచిరాత్ || 45 ||

ఏవమాశ్వస్య వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీం పునరబ్రవీత్ || 46 ||

తమరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ।
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణీం లఙ్కాద్వారముపస్థితమ్ || 47 ||

నఖదంష్ట్రాయుధాన్వీరాన్సింహశార్దూలవిక్రమాన్ ।
వానరాన్వారణేన్ద్రాభాన్క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సజ్గతాన్ || 48 ||

శైలామ్బుదనికాశానాం లఙ్కామలయసానుషు ।
నర్దతాం కపిముఖ్యానామార్యే యూథాన్యనేకశః || 49 ||

స తు మర్మణి ఘోరేణ తాడితో మన్మథేషుణా ।
న శర్మ లభతే రామః సింహార్ధిత ఇవ ద్విపః || 50 ||

మా రుదో దేవి శోకేన మా భూత్తే మనసోఽప్రియమ్ ।
శచీవ పథ్యా శక్రేణ భర్తా నాథవతీ హ్యసి || 51 ||

రామాద్విశిష్టః కోఽన్యోఽస్తి కశ్చిత్సౌమిత్రిణా సమః ।
అగ్నిమారుతకత్పా తౌ భ్రాతరౌ తవ సంశ్రయౌ || 52 ||

నాస్మింశ్చిరం వత్స్యసి దేవి దేశే
రక్షోగణైరధ్యుషితోఽతిరాద్రే ।
న తే చిరాదాగమనం ప్రియస్య
క్షమస్వ మత్సజ్గమకాలమాత్రమ్ || 53 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సుందరకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః ।
ఉవాచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా ॥ ౧ ॥

త్వాం దృష్ట్వా ప్రియవక్తారం సమ్ప్రహృష్యామి వానర ।
అర్థసంజాతసన్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసున్ధరా ॥ ౨ ॥

యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రైః శోకాభికర్షితైః ।
సంస్పృశేయం సకామాహం తథా కురు దయాం మయి ॥ ౩ ॥

అభిజ్ఞానం చ రామస్య దత్తం హరిగణోత్తమ ।
క్షిప్తామిషికాం కాకస్య కోపాదేకాక్షిణతనీమ్ ॥ ౪ ॥

మనఃశిలాయాస్తికలో గణ్ధపార్శ్వే నివేశితః ।
త్వయా ప్రనష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥

స వీర్యవాన్కథం సీతాం హృతాం సమనుమన్యసే ।
వసంతి రక్షసాం మధ్యే మహేంద్రవరుణోపమ ॥ ౬ ॥

ఏష చూడామణిర్ద్రివ్యో మయా సుపరిరక్షితః ।
ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ ౭ ॥

ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్మయా తే వారిసమ్భవః ।
అతః పరం న శఙ్కామి జీవితం శోకలాలసా ॥ ౮ ॥

అసహ్యోని చ దుఃఖాని వాచశ్చ హృదయచ్ఛిదః ।
రాక్షసీనాం సుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయామ్యహమ్ ॥ ౯ ॥

ధారయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన ।

మాసాదూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజ ॥ 10 ॥

ఘోరో రాక్షసరాజోఽయం దృష్టిశ్చ న సుఖా మయి ।
త్వాం చ శ్రుత్వా విపద్యంతం న జీవేయమహం క్షణమ్ ॥ 11 ॥

వైదేహ్యో వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్ ।
అథాబ్రవీన్మహాతేజా హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ 12 ॥

త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే ।
రామే శోకాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ 13 ॥

దృష్టా కథశ్చిద్భవతీ న కాలః పరిశోచితుమ్ ।
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ 14 ॥

తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రావనిన్దితౌ ।
త్వద్ధర్మనకృతోత్సాహౌ లఙ్కాం భస్మీకరిష్యతః ॥ 15 ॥

హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహ బాన్ధవమ్ ।
రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాపయిష్యతః ॥ 16 ॥

యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞానమనిన్దితే ।
ప్రీతిసంజననం తస్య భూయస్త్యం దాతుమర్హసి ॥ 17 ॥

సాబ్రవీద్ధత్తమేవేహ మయాభిజ్ఞానముత్తమమ్ ।
ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశభూషణమ్ ।
శ్రద్ధేయం హనుమన్వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి ॥ 18 ॥

స తం మణివరం గృహ్య శ్రీమాన్ప్లవగసత్తమః ।
ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనాయోపచక్రమే ॥ 19 ॥

తముత్పాతకృతోత్సాహమవేక్ష్య హరిపుంగవమ్ ।
వర్ధమానం మహావేగమువాచ జనకాత్మజా ।
అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ 20 ॥

హనూమన్సింహసంకృతౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
సుగ్రీవం చ సహమాత్యం సర్వాన్బ్రూయా అనామయమ్ ॥ 21 ॥

యథా చ స మహాబాహుర్మాం తారయతి రాఘవః ।
అస్మాద్ధుఃఖామ్బుసంరోధాత్తత్సమాధాతుమర్హసి ॥ 22 ॥

ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగమ్
రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ ।
బ్రూయాన్తు రామస్య గతః సమీపమ్
శివశ్చ తేఽధ్వాన్తు హరిప్రవీర ॥ 23 ॥

స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః
కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః ।
తదల్పశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యమ్
దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాభిర్గమిష్యన్పాజితస్తయా ।
తస్మాద్దేశాదపక్రమ్య చింతయామాస వానరః ॥ 1 ॥

అల్పశేషమిదం కార్యం దృష్టేయమసితేక్షణా ।
శ్రీనుపాయానతిక్రమ్య చతుర్థ ఇహ దృశ్యతే ॥ 2 ॥

న సామ రక్షఃసు గుణాయ కల్పతే
న దనమర్థోపచితేషు వర్తతే ।
న భేదసాధ్యా బలదర్పితా జనాః
పరాక్రమన్వేష మమేహ రోచతే ॥ 3 ॥

న చాస్య కార్యస్య పరాక్రమాదృతే
వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే ।
హృతప్రవీరాస్తు రణే హి రాక్షసాః
కథంఞ్చిదీయుర్యదిహోద్య మార్దవమ్ ॥ 4 ॥

కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టో యో బహూన్యపి సాధయేత్ ।
పూర్వకార్యవిరోధేన స కార్యం కర్తుమర్హతి ॥ 5 ॥

న హ్యేకః సాధకో హేతుః స్వల్పస్యాపీహ కర్మణః ।
యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽర్థసాధనే ॥ 6 ॥

ఇహైవ తావత్కృతనిశ్చయో హ్యహమ్
యది వ్రజేయం ప్లవగేశ్వరాలయమ్ ।
పరాత్మసమ్మర్థ విశేషతత్త్వవిత్
తతః కృతం స్యాన్మమ భర్తుశాసనమ్ ॥ 7 ॥

కథం ను ఖల్వద్య భవేత్సుఖాగతమ్

ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైః సహ ।
తదైవ ఖల్వాత్మబలం చ సారవత్
సమానయేన్మాం చ రణే దశాననః ॥ 8 ॥

ఇదమస్య నృశంసస్య నన్దనోపమముత్తమమ్ ।
వనం నేత్రమనఃకాంతం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ॥ 9 ॥

ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వనమివానలః ।
అస్మిన్భగ్నే తతః కోపం కరిష్యతి స రావణః ॥ 10 ॥

తతో మహత్సాశ్వమహారథద్విపమ్
బలం సమానేష్యపి రాక్షసాధిపః ।
త్రిశూలకాలాయసపట్టిశాయుధమ్
తతో మహద్యుద్ధమిదం భవిష్యతి ॥ 11 ॥

అహం తు తైః సంయతి చణ్డవిక్రమైః
సమేత్య రక్షోభిరసంక్లవిక్రమః ।
నిహత్య తద్రావణచోదితం బలమ్
సుఖం గమిష్యామి కపిశ్వరాలయమ్ ॥ 12 ॥

తతో మారుతవత్క్రుద్ధో మారుతిర్భిమవిక్రమః ।
ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్జేప్తుమథారభత్ ॥ 13 ॥

తతస్తద్ధనుమాన్వీరో బభజ్జా ప్రమదావనమ్ ।
మత్తద్విజసమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ॥ 14 ॥

తద్వనం మథితైర్వృక్షైర్భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః ।
చూర్ణితైః పర్వతాగ్రైశ్చ బభూవాప్రియదర్శనమ్ ॥ 15 ॥

లతాగృహైశ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితైర్-
మహోరగైర్వాలమ్మగైశ్చ నిర్దుతైః ।
శిలాగృహైరున్మథితైస్తథా గృహైః
ప్రనష్టరూపం తదభూన్మహద్వనమ్ ॥ 16 ॥

స తస్య కృత్వార్థపతేర్మహాకపిర్-
మహాద్వ్యలీకం మనసో మహాత్మనః ।
యుయుత్సురేకో బహుభిర్మహాబలైః
శ్రియా జ్వలంస్తోరణమాశ్రితః కపిః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

తతః పక్షినినాదేన వృక్షభజ్జస్వనేన చ ।
బభూవుస్త్రాససమ్భ్రాంతాః సర్వే లజ్కానివాసినః ॥ 1 ॥

విద్రుతాశ్చ భయత్రస్తా వినేదుర్మృగపక్షుణః ।
రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే ॥ 2 ॥

తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షసోఽవికృతాననాః ।
తద్వనం దదృశుర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్ ॥ 3 ॥

స తా దృష్ట్వ మహాబాహుర్మహాసత్త్వో మహాబలః ।
చకార సుమహద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహమ్ ॥ 4 ॥

తతస్తం గిరిసంక్రాశమతికాయం మహాబలమ్ ।
రాక్షసోఽవానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛుర్జనకాత్మజామ్ ॥ 5 ॥

కోఽయం కస్య కుతో వాయం కింనిమిత్తమిహాగతః ।
కథం త్వయా సహనేన సంవాదః కృత ఇత్యుత ॥ 6 ॥

ఆచక్ష్వ నో విశాలాక్షి మా భూత్తే సుభగే భయమ్ ।
సంవాదమసితాపాణ్ణే త్వయా కిం కృతవానయమ్ ॥ 7 ॥

అథాబ్రవీత్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాఙ్గశోభనా ।
రక్షసాం కామరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః ॥ 8 ॥

యూయమేవాస్య జానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి ।
అహిరేవ అహేః పాదాన్విజానాతి న సంశయః ॥ 9 ॥

అహమప్యస్య భీతాస్మి వైనం జానామి కోఽన్వయమ్ ।

వేద్మి రాక్షసమేవైనం కామరూపిణమాగతమ్ ॥ 10 ॥

వైదేహ్యో వచనం శ్రుత్వా రాక్షసోఽవిద్రుతా ద్రుతమ్ ।
స్థితాః కాశ్చిద్గతాః కాశ్చిద్రావణాయ నివేదితుమ్ ॥ 11 ॥

రావణస్య సమీపే తు రాక్షసోఽవికృతాననాః ।
విరూపం వానరం భీమమాఖ్యాతుముపచక్రముః ॥ 12 ॥

అశోకవనికా మధ్యే రాజస్థిమవపుః కపిః ।
సీతయా కృతసంవాదస్తిష్ఠత్యమితవిక్రమః ॥ 13 ॥

న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచణా ।
అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితుమిచ్ఛతి ॥ 14 ॥

వాసవస్య భవేద్దూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా ।
ప్రేషితో వాపి రామేణ సీతాన్వేషణకాఙ్క్షయా ॥ 15 ॥

తేన త్వద్భూతరూపేణ యత్తత్తవ మనోహరమ్ ।
నానామృగగణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్ ॥ 16 ॥

న తత్ర కశ్చిదుద్దేశో యస్తేన న వినాశితః ।
యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః ॥ 17 ॥

జానకీరక్షణార్థం వా శ్రమాద్వా నోపలభ్యతే ।
అథ వా కః శ్రమస్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా ॥ 18 ॥

చారుపల్లవపత్రాఢ్యం యం సీతా స్వయమాస్థితా ।
ప్రవృద్ధః శింశపావృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః ॥ 19 ॥

తస్యోగ్రరూపస్యోగ్రం త్వం దణ్డమాజ్ఞాతుమర్హసి ।
సీతా సమ్భాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్ ॥ 20 ॥

మనఃపరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర ।

కః సీతామభిభాషేత యో న స్యాత్స్వక్తజీవితః ॥ 21 ॥

రాక్షసీనాం వచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
హుతాగిరివ జజ్వాల కోపసంవర్తితేక్షణః ॥ 22 ॥

ఆత్మనః సదృశాఞ్శూరాన్కింకరాన్నామ రాక్షసాన్ ।
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః ॥ 23 ॥

తేషామశీతిసాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్ ।
నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్కూటముద్గరపాణయః ॥ 24 ॥

మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః ।
యుద్ధాభిమనసః సర్వే హనూమద్గ్రహణోన్ముఖాః ॥ 25 ॥

తే కపిం తం సమాసాద్య తోరణస్థమవస్థితమ్ ।
అభిపేతుర్మహావేగాః పతజ్ఞా ఇవ పావకమ్ ॥ 26 ॥

తే గదాభిర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాఞ్చనాఙ్గదైః ।
ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం శరైరాదిత్యసంనిభైః ॥ 27 ॥

హనూమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్పర్వతసంనిభః ।
క్షీతావావిధ్య లాఙ్కూలం ననాద చ మహాస్వనమ్ ॥ 28 ॥

తస్య సంనాదశబ్దేన తేఽభవన్భయశఙ్కితాః ।
దదృశుశ్చ హనూమంతం సన్ధ్యామేఘమివోన్నతమ్ ॥ 29 ॥

స్వామిసన్దేశనిఃశఙ్కాస్తతస్తే రాక్షసాః కపిమ్ ।
చిత్రైః ప్రహరణైర్భిషైరభిపేతుస్తతస్తతః ॥ 30 ॥

స తైః పరివృతః శూరైః సర్వతః స మహాబలః ।
ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్ ॥ 31 ॥

స తం పరిఘమాదాయ జఘాన రజనీచరాన్ ॥ 32 ॥

స పన్నగమివాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః ।
విచచారామ్భరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః ॥ 33 ॥

స హత్వా రాక్షసాన్వీరః కింకరాన్మారుతాత్మజః ।
యుద్ధాకాంక్షీ పునర్వీరస్తోరణం సముపస్థితః ॥ 34 ॥

తతస్తస్మాద్భయాన్ముక్తాః కతిచిత్తత్ర రాక్షసాః ।
నిహతాన్కింకరాన్సర్వాన్రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ 35 ॥

స రాక్షసానాం నిహతం మహాబలమ్
నిశమ్య రాజా పరివృత్తతోచనః ।
సమాదిదేశాప్రతిమం పరాక్రమే
ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

తతః స కింకరాన్వత్వా హనూమాన్ధ్యానమాస్థితః ।
వనం భగ్నం మయా వైత్యప్రాసాదో న వినాశితః ।
తస్మాత్ప్రాసాదమప్యేవమిమం విధ్వంసయామ్యహమ్ ॥ 1 ॥

ఇతి సశ్చిన్త్య హనుమాన్మనసా దర్శయన్బలమ్ ।
వైత్యప్రాసాదమాప్లుత్య మేరుశృంగమివోన్నతమ్ ।
ఆరురోహ హరిశ్రేష్ఠో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 2 ॥

సమృధృష్య చ దుర్ధర్షశ్చైత్యప్రాసాదమున్నతమ్ ।
హనూమాన్ప్రజ్వలల్లక్ష్మ్య పారియాత్రోపమోఽభవత్ ॥ 3 ॥

స భూత్వా తు మహాకాయో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ధృష్టమాస్ఫోటయామాస లఙ్కాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ 4 ॥

తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా ।
పేతుర్విహజ్ఞా గగనాదుచ్చైశ్చేదమఘోషయత్ ॥ 5 ॥

జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ 6 ॥

దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
హనుమాశ్శత్రునైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ 7 ॥

న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ ।
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ 8 ॥

అర్దయిత్వా పురీం లఙ్కామభివాద్య చ మైథిలీమ్ ।
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ 9 ॥

ఏవముక్తా విమానస్థశ్చైత్యస్థాన్తరిపుజవః ।
ననాద భీమనిర్వాదో రక్షసాం జనయన్భయమ్ ॥ 10 ॥

తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలాః శతం యయుః ।
గృహీత్వా వివిధానస్త్రాన్ప్రాసాన్ఘ్నాన్పరశ్వధాన్ ।
విస్ఫుజన్తో మహాక్షయా మారుతిం పర్యవారయన్ ॥ 11 ॥

ఆవర్త ఇవ గజాయాస్తోయస్య విపులో మహాన్ ।
పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః ॥ 12 ॥

తతో వాతాత్మజః క్రుద్ధో భీమరూపం సమాస్థితః ॥ 13 ॥

ప్రాసాదస్య మహాన్తస్య స్తమ్భం హేమపరిష్కృతమ్ ।
ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
తతస్తం భ్రామయామాస శతధారం మహాబలః ॥ 14 ॥

స రాక్షసశతం హత్వా వజ్రేణేన్ద్ర ఇవాసురాన్ ।
అన్తరిక్షస్థితః శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

మాదృశానాం సహస్రాణి విస్ఫుష్టాని మహాత్మనామ్ ।
బలినాం వానరేన్ద్రాణాం సుగ్రీవవశవర్తినామ్ ॥ 16 ॥

శతైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిరయుతైరపి ।
ఆగమిష్యతి సుగ్రీవః సర్వేషాం వో నిషాదనః ॥ 17 ॥

నేయమస్తి పురీ లఙ్కా న యూయం న చ రావణః ।
యస్మాదిక్ష్యాకునాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మనా ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

సన్దిష్టో రాక్షసేంద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ ।
జమ్బుమాలీ మహాదంష్ట్రో నిర్జగామ ధనుర్ధరః ॥ ౧ ॥

రక్తమాల్యామృరధరః స్రగీష్వ రుచిరకుణ్డలః ।
మహాన్వివృత్తనయనశ్చణ్డః సమరదుర్జయః ॥ ౨ ॥

ధనుః శక్రధనుః ప్రఖ్యం మహద్రుచిరసాయకమ్ ।
విస్ఫారయాణో వేగేన వజ్రాశనిసమస్వనమ్ ॥ ౩ ॥

తస్య విస్ఫారఘాషేణ ధనుషో మహతా దిశః ।
ప్రదిశశ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్యత ॥ ౪ ॥

రథేన ఖరయుక్తేన తమాగతముదీక్ష్య సః ।
హనూమాన్వేగసమ్పన్నో జహర్ష చ ననాద చ ॥ ౫ ॥

తం తోరణవిటక్కుస్థం హనూమంతం మహాకపిమ్ ।
జమ్బుమాలీ మహాబాహుర్వివ్యాధ నిశితైః శరైః ॥ ౬ ॥

అర్ధచంద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కర్ణినా ।
బాహోర్వివ్యాధ నారాచైర్దశభిస్తం కపిశ్వరమ్ ॥ ౭ ॥

తస్య తచ్ఛుభే తామ్రం శరేణాభిహతం ముఖమ్ ।
శరదీవాముబ్బజం పుల్లం విద్ధం భాస్కరరశ్మినా ॥ ౮ ॥

చుకోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకపిః ।
తతః పార్శ్వైః తివిపులాం దదర్శ మహతీం శిలామ్ ॥ ౯ ॥

తరసా తాం సముత్పాట్య చిక్షేప బలవద్భలీ ।

తాం శరైర్దశభిః క్రుద్ధస్తాడయామాస రాక్షసః ॥ 10 ॥

విపన్నం కర్మ తద్దృష్ట్వా హనూమాంశ్చణ్డవిక్రమః ।
సాలం విపులముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ॥ 11 ॥

భ్రామయంతం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలమ్ ।
చిక్షేప సుబహూనాబ్ధణాఞ్జముబ్బమాలీ మహాబలః ॥ 12 ॥

సాలం చతుర్భిర్చిచ్ఛేద వానరం పశ్చాభిర్భుజే ।
ఉరస్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాంతరే ॥ 13 ॥

స శరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః ।
తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస వేగితః ॥ 14 ॥

అతివేగోఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః ।
పరిఘం పాతయామాస జమ్బుమాలేర్మహోరసి ॥ 15 ॥

తస్య చైవ శిరో నాస్తి న బాహూ న చ జానునీ ।
న ధనుర్న రథో నాశ్వాస్త్రాదృశ్యంత నేషవః ॥ 16 ॥

స హతస్తరసా తేన జమ్బుమాలీ మహారథః ।
పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాఙ్గవిభూషణః ॥ 17 ॥

జమ్బుమాలిం చ నిహతం కిఙ్కరాంశ్చ మహాబలాన్ ।
చుక్రోధ రావణః శ్రుత్వా కోపసంరక్తతోచనః ॥ 18 ॥

స రోషసంవర్తితతామ్రతోచనః
ప్రహస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే ।
అమాత్యపుత్రానతివీర్యవిక్రమాన్
సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

తతస్తే రాక్షసేన్ద్రేణ చోదితా మస్త్రిణః సుతాః ।
నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్సప్త సప్తార్చివర్చసః ॥ 1 ॥

మహాబలపరీవారా ధనుష్మన్తో మహాబలాః ।
కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్పరజయైషిణః ॥ 2 ॥

హేమజాలపరిక్షిప్తైర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః ।
తోయదస్వననిర్ఘోషైర్వాజయుక్తైర్మహారథైః ॥ 3 ॥

తప్తకాఞ్చనచిత్రాణి చాపాన్యమితవిక్రమాః ।
విస్ఫారయంతః సంహృష్టాస్తడిద్వంత ఇవాముబ్బదాః ॥ 4 ॥

జనన్యస్తాస్తతస్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్వతాన్ ।
బభూవుః శోకసమ్భ్రాంతాః సబాన్ధవసుహృజ్జనాః ॥ 5 ॥

తే పరస్పరసంఘ్నరాస్తప్తకాఞ్చనభూషణాః ।
అభిపేతుర్హనూమంతం తోరణస్థమవస్థితమ్ ॥ 6 ॥

సృజంతో బాణవృష్టిం తే రథగర్జితనిఃస్వనాః ।
వృష్టిమంత ఇవామ్భోదా విచేరుర్నైర్మతర్షభాః ॥ 7 ॥

అవకీర్ణస్తతస్తాభిర్హనూమాఞ్శరవృష్టిభిః ।
అభవత్సంవృతాకారః శైలరాడివ వృష్టిభిః ॥ 8 ॥

స శరాన్వఞ్చయామాస తేషామాశుచరః కపిః ।
రథవేగాంశ్చ వీరాణాం విచరన్విమలేఽమృరే ॥ 9 ॥

స తైః క్రీడన్మనుష్మద్భిరోవ్యమ్నీ వీరః ప్రకాశతే ।

ధనుష్మద్భిర్యథా మేఘైర్మారుతః ప్రభురమృతే ॥ 10 ॥

స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయంత్రాం మహాచమూమ్ ।
చకార హనుమాన్వేగం తేషు రక్షఃసు వీర్యవాన్ ॥ 11 ॥

తలేనాభిహనత్కాంశ్చిత్పాదైః కాంశ్చిత్పరస్తపః ।
ముష్టినాభ్యహనత్కాంశ్చిన్నఖైః కాంశ్చిద్వ్యదారయత్ ॥ 12 ॥

ప్రమమాఢోరసా కాంశ్చిదూరుభ్యామపరాన్కపిః ।
కేచిత్తస్యైవ నాదేన తత్రైవ పతితా భువి ॥ 13 ॥

తతస్తేష్వవపన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ ।
తత్తైస్యమగమత్సర్వం దిశో దశభయార్దితమ్ ॥ 14 ॥

వినేదుర్విస్వరం నాగా నిపేతుర్భువి వాజినః ।
భగ్నసీడధ్వజచ్ఛత్రైర్భూశ్చ కీర్ణాభవద్రథైః ॥ 15 ॥

స తాన్ప్రవృద్ధాన్వినిహత్య రాక్షసాన్
మహాబలశ్చణ్డపరాక్రమః కపిః ।
యుయుత్సురస్యైః పునరేవ రాక్షసైః
తదేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

హతాన్మన్త్రిసుతాన్బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా ।
రావణః సంవృతాకారశ్చకార మతిముత్తమామ్ ॥ 1 ॥

స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసమ్ ।
ప్రఘనం భాసకర్ణం చ పశ్చాన్నేనాగ్రనాయకాన్ ॥ 2 ॥

సన్దిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్నయవిశారదాన్ ।
హనూమద్ద్రహణే వ్యగ్రాన్వాయువేగసమాన్యుధి ॥ 3 ॥

యాత సేనాగ్రగాః సర్వే మహాబలపరిగ్రహాః ।
సవాజిరథమాతజ్ఞాః స కపిః శాస్యతామితి ॥ 4 ॥

యత్తైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యాత్తమాసాద్య వనాలయమ్ ।
కర్మ చాపి సమాధేయం దేశకాలవిరోధితమ్ ॥ 5 ॥

న హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్ ।
సర్వథా తన్మహద్భూతం మహాబలపరిగ్రహమ్ ।
భవేద్దీన్ద్రేణ వా సృష్టమస్మదర్థం తపోబలాత్ ॥ 6 ॥

సనాగయక్షగన్ధర్వా దేవాసురమహర్షయః ।
యుష్మాభిః సహితైః సర్వైర్మయా సహ వినిర్జితాః ॥ 7 ॥

తైరవశ్యం విధాతవ్యం వ్యలీకం కింశ్చిదేవ నః ।
తదేవ నాత్ర సన్దేహః ప్రసహ్య పరిగృహ్యతామ్ ॥ 8 ॥

నావమన్యో భవద్భిశ్చ హరిః క్రూరపరాక్రమః ।
దృష్టౌ హి హరయః శీఘ్రా మయా విపులవిక్రమాః ॥ 9 ॥

వాళీ చ సహ సుగ్రీవో జామ్భవాంశ్చ మహాబలః ।
నీలః సేనాపతిశ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః ॥ 10 ॥

నైవ తేషాం గతిర్భిమా న తేజో న పరాక్రమః ।
న మతిర్న బలోత్సాహో న రూపపరికల్పనమ్ ॥ 11 ॥

మహత్సత్త్వమిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్ ।
ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామస్య నిగ్రహః ॥ 12 ॥

కామం లోకాస్త్రయః సేన్ద్రాః ససురాసురమానవాః ।
భవతామగ్రతః స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజిరే ॥ 13 ॥

తథాపి తు నయజ్ఞేన జయమాకాంక్షతా రణే ।
ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధిర్హి చఞ్చలా ॥ 14 ॥

తే స్వామివచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహాజనః ।
సముత్పేతుర్మహావేగా హుతాశసమతేజసః ॥ 15 ॥

రథైశ్చ మత్తైర్నాగైశ్చ వాజిభిశ్చ మహాజవైః ।
శస్త్రైశ్చ వివిధైస్త్రైః సర్వైశ్చోపచితా బలైః ॥ 16 ॥

తతస్తం దదృశుర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిమ్ ।
రశ్మిమంతమివోద్యంతం స్వతేజోరశ్మిమాలినమ్ ॥ 17 ॥

తోరణస్థం మహావేగం మహాసత్త్వం మహాబలమ్ ।
మహామతిం మహోత్సాహం మహాకాయం మహాబలమ్ ॥ 18 ॥

తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వాస్యవస్థితాః ।
తైస్తైః ప్రహరణైర్భిమైరభిపేతుస్తతస్తతః ॥ 19 ॥

తస్య పశ్చాయసాస్త్రీక్షాః సితాః పీతముఖాః శరాః ।
శిరస్త్వత్పలపత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః ॥ 20 ॥

స తైః పఞ్చభిరావిధ్ధః శరైః శిరసి వానరః ।
ఉత్పాత నదన్వోమ్ని దిశో దశ వినాదయన్ ॥ 21 ॥

తతస్తు దుర్ధరో వీరః సరథః సజ్జకార్ముకః ।
కిరఞ్శరశత్తైర్నైకైరభిపేదే మహాబలః ॥ 22 ॥

స కపిర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్ ।
వృష్టిమంతం పయోదాన్తే పయోదమివ మారుతః ॥ 23 ॥

అర్ద్యమానస్తతస్తేన దుర్ధరేణానిలాత్మజః ।
చకార నినదం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ॥ 24 ॥

స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః ।
నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశిర్గిరావివ ॥ 25 ॥

తతస్తం మథితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్షకూవరమ్ ।
విహాయ న్యపతద్భూమౌ దుర్ధరస్త్యక్తజీవితః ॥ 26 ॥

తం విరూపాక్షయూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి ।
సంజాతరోషౌ దుర్ధర్షావుత్పేతతురరిన్దమౌ ॥ 27 ॥

స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్మితో విమలేఽమృరే ।
ముద్గరాభ్యాం మహాబాహుర్వక్షస్యభిహతః కపిః ॥ 28 ॥

తయోర్వేగవతోర్వేగం వినిహత్య మహాబలః ।
నిపపాత పునర్భూమౌ సుపర్ణసమవిక్రమః ॥ 29 ॥

స సాలవృక్షమాసాద్య సముత్పాట్య చ వానరః ।
తావుభౌ రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః ॥ 30 ॥

తతస్తాన్ప్రీన్తతాజ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా ।
అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్ ॥ 31 ॥

భాసకర్ణశ్చ సజ్కుద్ధః శూలమాదాయ వీర్యవాన్ ।
ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్వినమవస్థితౌ ॥ 32 ॥

పట్టిశేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యపోథయత్ ।
భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్ ॥ 33 ॥

స తాభ్యాం విక్షత్తైర్గాత్రైరసృగ్దిగ్ధతనూరుహః ।
అభవద్వానరః క్రుద్ధో బాలసూర్యసమప్రభః ॥ 34 ॥

సముత్పాట్య గిరేః శృజం సమృగవ్యాలపాదపమ్ ।
జఘాన హనుమాన్వీరో రాక్షసౌ కపికుఞ్జరః ॥ 35 ॥

తతస్తేష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పఞ్చసు ।
బలం తదవశేషం తు నాశయామాస వానరః ॥ 36 ॥

అశ్వైరశ్వాన్గజైర్నాగాన్యోధైర్యోధాన్రథై రథాన్ ।
స కపిర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాసురాన్ ॥ 37 ॥

హతైర్నాగైశ్చ తురగైర్భగ్నాక్షైశ్చ మహారథైః ।
హతైశ్చ రాక్షసైర్భూమీ రుద్ధమార్గా సమంతతః ॥ 38 ॥

తతః కపిస్తాన్ధ్వజినీపతీన్రణే
నిహత్య వీరాన్సబలాన్సవాహనాన్ ।
తదేవ వీరః పరిగృహ్య తోరణమ్
కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పశ్చిచత్వారింశః సర్గః ॥

సేనాపతీన్పశ్చ స తు ప్రమాపితాన్
హనూమతా సానుచరాన్సవాహనాన్ ।
సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖమ్
కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాక్షతమ్ ॥ 1 ॥

స తస్య దృష్ట్యర్పణసమ్ప్రచోదితః
ప్రతాపవాన్కాశ్చనచిత్రకార్ముకః ।
సముత్పాతాథ సదస్యదీరితో
ద్విజాతిముఖ్యైర్హవిషేవ పావకః ॥ 2 ॥

తతో మహద్బాలదివాకరప్రభమ్
ప్రతప్తజామ్బూనదజాలసంతతమ్ ।
రథాం సమాస్థాయ యయౌ స వీర్యవాన్
మహాహరిం తం ప్రతి వైర్పతర్షభః ॥ 3 ॥

తతస్తపఃసంక్రహసశ్చయార్జితమ్
ప్రతప్తజామ్బూనదజాలశోభితమ్ ।
పతాకినం రత్నవిభూషితధ్వజమ్
మనోజవాష్టాశ్వవరైః సుయోజితమ్ ॥ 4 ॥

సురాసురాధృష్యమసంక్రచారిణమ్
రవిప్రభం వ్యోమచరం సమాహితమ్ ।
సతూణమష్టాసినిబద్ధబన్ధురమ్
యథాక్రమావేశితశక్తితోమరమ్ ॥ 5 ॥

విరాజమానం ప్రతిపూర్ణవస్తునా
సహేమదామ్నా శశిసూర్యవర్వసా ।
దివాకరాభం రథమాస్థితస్తతః

స నిర్జగమామరతుల్యవిక్రమః ॥ 6 ॥

స పూరయన్థం చ మహీం చ సాచలామ్
తురంగమతంగమహారథస్వనైః ।
బలైః సమేతైః స హి తోరణస్థితమ్
సమర్థమాసీనముపాగమత్కపిమ్ ॥ 7 ॥

స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణో
యుగాంతకాలాగ్నిమివ ప్రజాక్షయే ।
అవస్థితం విస్మితజాతసమ్భ్రమః
సమైక్షతాక్షో బహుమానచక్షుషా ॥ 8 ॥

స తస్య వేగం చ కపేర్మహాత్మనః
పరాక్రమం చారిషు పార్థివాత్మజః ।
విచారయన్థం చ బలం మహాబలో
హిమక్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే ॥ 9 ॥

స జాతమన్యుః ప్రసమీక్ష్య విక్రమమ్
స్థిరః స్థితః సంయతి దుర్నివారణమ్ ।
సమాహితాత్మా హనుమంతమాహవే
ప్రచోదయామాస శరైస్త్రిభిః శితైః ॥ 10 ॥

తతః కపిం తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితమ్
జితశ్రమం శత్రుపరాజయోర్జితమ్ ।
అవైక్షతాక్షః సముదీర్ణమానసః
సబాణపాణిః ప్రగృహీతకార్ముకః ॥ 11 ॥

స హేమనిష్కాఙ్గదచారుకుణ్డలః
సమాససాదాశు పరాక్రమః కపిమ్ ।
తయోర్భూభూవాప్రతిమః సమాగమః
సురాసురాణామపి సమ్భ్రమప్రదః ॥ 12 ॥

రరాస భూమిర్న తతాప భానుమాన్

వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాచలః ।
కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగమ్
ననాద చ ద్యౌరుదధిశ్చ చుక్షుభే ॥ 13 ॥

తతః స వీరః సుముఖాన్పతత్రిణః
సువర్ణపుష్పాన్సవిషానివోరగాన్ ।
సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవిత్
శరానథ శ్రీన్కపిమూర్ధ్న్యపాతయత్ ॥ 14 ॥

స తైః శరైర్మూర్ధ్ని సమం నిపాతితైః
క్షరన్నస్మగ్ధిగ్ధవివృత్తలోచనః ।
నవోదితాదిత్యనిభః శరాంశుమాన్
వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలికః ॥ 15 ॥

తతః స పిష్టాధిపమన్త్రిసత్తమః
సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే ।
ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకమ్
జహర్ష చాపూర్యత చాహవోన్ముఖః ॥ 16 ॥

స మన్దరాగ్రస్థ ఇవాంశుమాలీ
వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః ।
కుమారమక్షం సబలం సవాహనమ్
దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభిస్తదా ॥ 17 ॥

తతః స బాణాసనశక్రకార్ముకః
శరప్రవర్షో యుధి రాక్షసామ్బుదః ।
శరాన్ముమోచాశు హరీశ్వరాచలే
బలాహకో వృష్టిమివాచలోత్తమే ॥ 18 ॥

తతః కపిస్తం రణచణ్డవిక్రమమ్
వివృద్ధతేజోబలవీర్యసాయకమ్ ।
కుమారమక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే
ననాద హర్షాద్భనతుల్యవిక్రమః ॥ 19 ॥

స బాలభావాద్యుధి వీర్యదర్పితః
ప్రవృద్ధమన్యుః క్షతజోపమేక్షణః ।
సమాససాదాప్రతిమం రణే కపిమ్
గజో మహాకూపమివావృతం తృణైః ॥ 20 ॥

స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాతితైః
చకార నాదం ఘననాదనిఃస్వనః ।
సముత్పాతాశు నభః స మారుతిర్-
భుజోరువిక్షేపణ ఘోరదర్శనః ॥ 21 ॥

సముత్పతంతం సమభిద్రవద్బలీ
స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్ ।
రథీ రథశ్రేష్ఠతమః కిరిష్ణారైః
పయోధరః శైలమివాశ్మవృష్టిభిః ॥ 22 ॥

స తాఞ్శరాంస్తస్య విమోక్షయన్కృపిః
చచార వీరః పథి వాయుసేవితే ।
శరాంతరే మారుతవద్వినిష్పతన్
మనోజవః సంయతి చణ్డవిక్రమః ॥ 23 ॥

తమాత్తబాణాసనమాహవోన్ముఖమ్
ఖమాస్తృణంతం వివిధైః శరోత్తమైః ।
అవైక్షతాక్షం బహుమానచక్షుషా
జగామ చింతాం చ స మారుతాత్మజః ॥ 24 ॥

తతః శరైర్భిన్నభుజాంతరః కపిః
కుమారవర్యేణ మహాత్మనా నదన్ ।
మహాభుజః కర్మవిశేషతత్త్వవిద్-
విచింతయామాస రణే పరాక్రమమ్ ॥ 25 ॥

అబాలవద్బాలదివాకరప్రభః
కరోత్యయం కర్మ మహన్మహాబలః ।
న చాస్య సర్వాహవకర్మశోభినః

ప్రమాపణే మే మతిరత్ర జాయతే || 26 ||

అయం మహాత్మా చ మహాంశ్చ వీర్యతః
సమాహితశ్చాతిసహశ్చ సంయుగే ।
అసంశయం కర్మగుణోదయాదయమ్
సనాగయక్షైర్మునిభిశ్చ పూజితః || 27 ||

పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధమానసః
సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగతః స్థితః ।
పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమప్యయేత్
సురాసురాణామపి శీఘ్రకారిణః || 28 ||

న ఖల్వయం నాభిభవేదుపేక్షితః
పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే ।
ప్రమాపణం త్వేవ మమాస్య రోచతే
న వర్ధమానోఽగ్నిరుపేక్షితుం క్షమః || 29 ||

ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్
స్వకర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్ ।
చకార వేగం తు మహాబలస్తదా
మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాకపిః || 30 ||

స తస్య తానష్టహయాన్మహాజవాన్
సమాహితాన్భారసహన్వివర్తనే ।
జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే
తలప్రహలైః పవనాత్మజః కపిః || 31 ||

తతస్తలేనాభిహతో మహారథః
స తస్య పిఙ్గాధిపమన్త్రినిర్జితః ।
స భగ్నునీడః పరిముక్తకూబరః
పపాత భూమౌ హతవాజిరమ్బరాత్ || 32 ||

స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథమ్

సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతత్ ।
తపోఽభియోగాదృషిరుగ్రవీర్యవాన్
విహాయ దేహం మరుతామివాలయమ్ ॥ 33 ॥

తతః కపిస్తం విచరన్తమమృరే
పతత్రిరాజానిలసిద్ధసేవితే ।
సమేత్య తం మారుతవేగవిక్రమః
క్రమేణ జగ్రాహ చ పాదయోర్ద్వధమ్ ॥ 34 ॥

స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపిర్-
మహోరగం గృహ్య ఇవాణ్ణజేశ్వరః ।
ముమోచ వేగాత్పితృతుల్యవిక్రమో
మహితలే సంయతి వానరోత్తమః ॥ 35 ॥

స భగ్నబాహూరుకటీశిరో ధరః
క్షరన్నసృన్నిర్మథితాస్థిలోచనః ।
స భిన్నసన్ధిః ప్రవిక్రీర్ణబన్ధనో
హతః క్షితౌ వాయుసుతేన రాక్షసః ॥ 36 ॥

మహాకపిర్భూమితలే నిపీడ్య తమ్; చకార రక్షోఽధిపతేర్మహదభయమ్ ॥ 37 ॥

మహర్షిభిశ్చక్రచరైర్మహావ్రతైః
సమేత్య భూతైశ్చ సయక్షపన్నగైః ।
సురైశ్చ సేన్దైర్భృశజాతవిస్మయైర్-
హతే కుమారే స కపిర్నిరీక్షితః ॥ 38 ॥

నిహత్య తం వజ్రసుతోపమప్రభమ్
కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్ ।
తదేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్
కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

తతస్తు రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా
హనూమతాక్షే నిహతే కుమారే ।
మనః సమాధాయ తదేన్ద్రకల్పమ్
సమాదిదేశేన్ద్రజితం స రోషాత్ ॥ ౧ ॥

త్వమస్త్రవిచ్ఛస్త్రభృతాం వరిష్ఠః
సురాసురాణామపి శోకదాతా ।
సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్టకర్మా
పితామహారాధనసంఘాతాస్త్రః ॥ ౨ ॥

తవాస్త్రబలమాసాద్య నాసురా న మరుద్గణాః ।
న కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః ॥ ౩ ॥

భుజవీర్యాభిగుప్తశ్చ తపసా చాభిరక్షితః ।
దేశకాలవిభాగజ్ఞస్తవమేవ మతిసత్తమః ॥ ౪ ॥

న తేఽస్త్యశక్యం సమరేషు కర్మణా
న తేఽస్త్యకార్యం మతిపూర్వమస్త్రణే ।
న సోఽస్తి కశ్చిత్త్రిషు సజ్గ్రహేషు వై
న వేద యస్తేఽస్త్రబలం బలం చ తే ॥ ౫ ॥

మమానురూపం తపసో బలం చ తే
పరాక్రమశ్చాస్త్రబలం చ సంయుగే ।
న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే
మనః శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్ ॥ ౬ ॥

నిహతా ఇక్ష్కరాః సర్వే జమ్బుమాలీ చ రాక్షసః ।
అమాత్యపుత్రా వీరాశ్చ పశ్చ సేనాగ్రయాయినః ॥ ౭ ॥

సహోదరస్తే దయితః కుమారోఽక్షశ్చ సూదితః ।
న తు తేష్వేవ మే సారో యస్త్యయ్యరినిషాదన ॥ 8 ॥

ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్మహద్బలమ్
కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ ।
త్వమాత్మనశ్చాపి సమీక్ష్య సారమ్
కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్ ॥ 9 ॥

బలావమర్థస్త్యయి సంనికృష్టే
యథా గతే శామ్యతి శాంతశత్రౌ ।
తథా సమీక్ష్యాత్మబలం పరం చ
సమారభస్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ ॥ 10 ॥

న ఖల్వియం మతిః శ్రేష్ఠా యత్త్వాం సమ్ప్రేషయామ్యహమ్ ।
ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్మతా ॥ 11 ॥

నానాశస్త్రైశ్చ సక్ష్ణామే వైశారద్యమరిన్దమ ।
అవశ్యమేవ బోధవ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే ॥ 12 ॥

తతః పితుస్తద్వచనం నిశమ్య
ప్రదక్షిణం దక్షసుతప్రభావః ।
చకార భర్తారమదీనసత్త్వో
రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః ॥ 13 ॥

తతస్తైః స్వగణైరిష్టైరిన్ద్రజిత్ప్రతిపూజితః ।
యుద్ధోద్ధతకృతోత్సాహః సక్ష్ణామం ప్రతిపద్యత ॥ 14 ॥

శ్రీమాన్పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతేః సుతః ।
నిర్జగామ మహాతేజాః సముద్ర ఇవ పర్వసు ॥ 15 ॥

స పక్షి రాజోపమతుల్యవేగైర్-
వ్యాలైశ్చతుర్భిః సితతీక్షణదంష్ట్రైః ।

రథం సమాయుక్తమసజ్జవేగమ్
సమారురోహన్ద్రజిద్దన్ద్రకల్పః ॥ 16 ॥

స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠః శస్త్రజ్ఞోఽస్త్రవిదాం వరః ।
రథేనాభియయౌ క్షిప్రం హనూమాన్యత్ర సోఽభవత్ ॥ 17 ॥

స తస్య రథనిర్ఘోషం జ్యోస్వనం కార్ముకస్య చ ।
నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సమ్ప్రహృష్టతరోఽభవత్ ॥ 18 ॥

సుమహచ్ఛాపమాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్ ।
హనూమన్తమభిప్రేత్య జగామ రణపణ్డితః ॥ 19 ॥

తస్మిన్స్తతః సంయతి జాతహర్షే
రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ ।
దిశశ్చ సర్వాః కలుషా బభూవుర్-
మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః ॥ 20 ॥

సమాగతాస్తత్ర తు నాగయజ్ఞౌ
మహర్షయశ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః ।
నభః సమావృత్య చ పక్షిసజ్ఞౌ
వినేదురుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః ॥ 21 ॥

ఆయన్తం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణమిన్ద్రజితం కపిః ।
విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ॥ 22 ॥

ఇన్ద్రజిత్తు రథం దివ్యమాస్థితశ్చిత్రకార్ముకః ।
ధనుర్విస్ఫారయామాస తడిదూర్జితనిఃస్వనమ్ ॥ 23 ॥

తతః సమేతావతితీక్షణేగౌ
మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశజ్కౌ ।
కపిశ్చ రక్షోఽధిపతేశ్చ పుత్రః
సురాసురేన్ద్రావివ బద్ధవైరౌ ॥ 24 ॥

స తస్య వీరస్య మహారథస్యా
ధనుష్మతః సంయతి సమ్మతస్య ।
శరప్రవేగం వ్యహనత్ప్రవృద్ధః
చచార మార్గే పితురప్రమేయః ॥ 25 ॥

తతః శరానాయతతీక్షణశల్యాన్
సుపత్రిణః కాశ్చానచిత్రపుష్టాన్ ।
ముమోచ వీరః పరవీరహంతా
సుసంతాన్వజ్ఞనిపాతవేగాన్ ॥ 26 ॥

స తస్య తత్స్యన్దననిఃస్వనం చ
మృదఙ్గభేరీపటహస్వనం చ ।
వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య
నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పపాత ॥ 27 ॥

శరాణామన్తరేష్వాశు వ్యవర్తత మహాకపిః ।
హరిస్తస్యాభిలక్షస్య మోక్షయల్లక్ష్యసఙ్గ్రహమ్ ॥ 28 ॥

శరాణామగ్రతస్తస్య పునః సమభివర్తత ।
ప్రసార్య హస్తౌ హనుమానుత్పపాతానిలాత్మజః ॥ 29 ॥

తావుభౌ వేగసమ్పన్నౌ రణకర్మవిశారదౌ ।
సర్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతుర్యుద్ధముత్తమమ్ ॥ 30 ॥

హనూమతో వేద న రాక్షసోఽన్తరమ్
న మారుతిస్తస్య మహాత్మనోఽన్తరమ్ ।
పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతుః
సమేత్య తౌ దేవసమానవిక్రమౌ ॥ 31 ॥

తతస్తు లక్ష్మే స విహన్యమానే
శరేషు మోఘేషు చ సమ్పతత్సు ।
జగామ చింతాం మహతీం మహాత్మా
సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా ॥ 32 ॥

తతో మతిం రాక్షసరాజసూనుః
చకార తస్మిన్హరివీరముఖ్యే ।
అవధ్యతాం తస్య కపేః సమీక్ష్య
కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహార్థమ్ ॥ 33 ॥

తతః పైతామహాం వీరః సోఽస్త్రమస్త్రవిదాం వరః ।
సన్దధే సుమహాతేజాస్తం హరిప్రవరం ప్రతి ॥ 34 ॥

అవధ్యోఽయమితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్రతత్త్వవిత్ ।
నిజగ్రాహ మహాబాహుర్మారుతాత్మజమిన్ద్రజిత్ ॥ 35 ॥

తేన బద్ధస్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః ।
అభవన్నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే ॥ 36 ॥

తతోఽథ బుద్ధ్వా స తదాస్త్రబన్ధమ్
ప్రభోః ప్రభావాద్విగతాల్పవేగః ।
పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ
విచింతయామాస హరిప్రవీరః ॥ 37 ॥

తతః స్వామముఖ్యైర్మన్తైర్బ్రహ్మాస్త్రమభిమన్త్రితమ్ ।
హనూమాంశ్చింతయామాస వరదానం పితామహాత్ ॥ 38 ॥

స మేఽస్త్రబన్ధస్య చ శక్తిరస్తి
విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్ ।
ఇత్యేవమేవంవిహితోఽస్త్రబన్ధో
మయాత్మయోనేరనువర్తితవ్యః ॥ 39 ॥

స వీర్యమస్త్రస్య కపిర్విచార్య
పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ ।
విమోక్షశక్తిం పరిచింతయిత్వా
పితామహాజ్ఞామనువర్తతే స్మ ॥ 40 ॥

అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే ।
పితామహమహేన్ద్రాభ్యాం రక్షితస్యానిలేన చ ॥ 41 ॥

గ్రహణే చాపి రక్షోభిర్మహన్నే గుణదర్శనమ్ ।
రాక్షసేన్ద్రేణ సంవాదస్తస్మాద్గుహ్యహస్త మాం పరే ॥ 42 ॥

స నిశ్చితార్థః పరపీరహంతా
సమీక్ష్య కరీ వినివృత్తచేష్టః ।
పరైః ప్రసహ్యభిగతైర్నిగృహ్య
ననాద తైస్తైః పరిభర్త్యుమానః ॥ 43 ॥

తతస్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్టమరిన్దమమ్ ।
బబంధుః శణవత్కైశ్చ ద్రుమచీరైశ్చ సంహతైః ॥ 44 ॥

స రోచయామాస పరైశ్చ బన్ధనమ్
ప్రసహ్య పీరైరభినిగ్రహం చ ।
కౌతూహలాన్మాం యది రాక్షసేన్ద్రో
ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః ॥ 45 ॥

స బద్ధస్తేన వత్కేన విముక్తోఽస్త్రేణ వీర్యవాన్ ।
అస్త్రబంధః స చాన్యం హి న బన్ధమనువర్తతే ॥ 46 ॥

అథేన్ద్రజిత్తం ద్రుమచీరబన్ధమ్
విచార్య పీరః కపిసత్తమం తమ్ ।
విముక్తమస్త్రేణ జగామ చింతామ్
అన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేఽస్త్రమ్ ॥ 47 ॥

అహో మహత్కర్మ కృతం నిరర్థకమ్
న రాక్షసైర్మన్త్రగతిర్విమృష్టా ।
పునశ్చ నాస్త్రే విహతేఽస్త్రమన్యత్
ప్రవర్తతే సంశయితాః స్మ సర్వే ॥ 48 ॥

అస్త్రేణ హనుమాన్ముక్తో నాత్మానమవబుధ్యతే ।
కృష్యమాణస్తు రక్షోభిస్తైశ్చ బన్ధైర్నిపీడితః ॥ 49 ॥

హన్యమానస్తతః క్రూరై రాక్షసైః కాష్ఠముష్టిభిః ।
సమీపం రాక్షసేన్ద్రస్య ప్రాకృష్యత స వానరః ॥ 50 ॥

అథేన్ద్రజిత్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్తమ్
అస్త్రేణ బద్ధం ద్రుమచీరసూత్రైః ।
వ్యదర్శయత్తత్ర మహాబలం తమ్
హరిప్రవీరం సగణాయ రాజ్ఞే ॥ 51 ॥

తం మత్తమివ మాతङ్గం బద్ధం కపివరోత్తమమ్ ।
రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ 52 ॥

కోఽయం కస్య కుతో వాపి కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః ।
ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞరే కథాః ॥ 53 ॥

హన్యతాం దహ్యతాం వాపి భక్ష్యతామితి చాపరే ।
రాక్షసాస్తత్ర సజ్కృద్ధాః పరస్పరమథాబ్రువన్ ॥ 54 ॥

అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా
స తత్ర రక్షోఽధిపపాదమూలే ।
దదర్శ రాజ్ఞః పరిచారవృద్ధాన్
గృహం మహారత్నవిభూషితం చ ॥ 55 ॥

స దదర్శ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్ ।
రక్షోభిర్వికృతాకారైః కృష్యమాణమితస్తతః ॥ 56 ॥

రాక్షసాధిపతిం చాపి దదర్శ కపిసత్తమః ।
తేజోబలసమాయుక్తం తపంతమివ భాస్కరమ్ ॥ 57 ॥

స రోషసంవర్తితతామ్రదృష్టిర్-
దశాననస్తం కపిమన్వవేక్ష్య ।

అథోపవిష్టాన్కులశీలవృద్ధాన్
సమాదిశత్తం ప్రతి మస్త్రముఖ్యాన్ || 58 ||

యథాక్రమం తైః స కపిశ్చ పృష్టః
కార్యార్థమర్థస్య చ మూలమాదౌ ।
నివేదయామాస హరీశ్వరస్య
దూతః సకాశాదహమాగతోఽస్మి || 59 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

తతః స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమవిక్రమః ।
హనుమాన్రోషతామ్రాక్షో రక్షోఽధిపమవైక్షత ॥ ౧ ॥

భాజమానం మహార్హేణ కాశ్చానేన విరాజతా ।
ముక్తాజాలావృతేనాథ ముకుటేన మహాద్యుతిమ్ ॥ ౨ ॥

వజ్రసంయోగసంయుక్తైర్మహార్హమణివిగ్రహైః ।
హైమైరాభరణైశ్చిత్రైర్మనసేవ ప్రకల్పితైః ॥ ౩ ॥

మహార్హక్షౌమసంవీతం రక్తచందనరూషితమ్ ।
స్వనులిప్తం విచిత్రాభిర్వివిధభిశ్చ భక్తిభిః ॥ ౪ ॥

విపులైర్దర్శనీయైశ్చ రక్షాక్షైర్భీమదర్శనైః ।
దీప్తతీక్షణమహాదంష్ట్రైః ప్రలమ్బదశనచ్ఛదైః ॥ ౫ ॥

శిరోభిర్దశభిర్వీరం భ్రాజమానం మహాజసమ్ ।
నానావ్యాలసమాకీర్తైః శిఖరైరివ మన్దరమ్ ॥ ౬ ॥

నీలాంజనచయ ప్రఖ్యం హరేణోరసి రాజతా ।
పూర్ణచంద్రాభవక్రేణ సబలాకమివామ్బుదమ్ ॥ ౭ ॥

బాహుభిర్బద్ధకేయూరైశ్చందనోత్తమరూషితైః ।
భ్రాజమానాఙ్గదైః పీనైః పశ్చాశ్చిరైరివోరగైః ॥ ౮ ॥

మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్నసంయోగసంస్కృతే ।
ఉత్తమాస్తరణాస్తీరే ఉపవిష్టం వరాసనే ॥ ౯ ॥

అలఙ్కృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిః సమన్తతః ।

వాలవ్యజనహస్తాభిరారాత్సముపసేవితమ్ ॥ 10 ॥

దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేన రక్షసా ।
మన్త్రిభిర్మన్త్రత్వజ్ఞైర్నికుమేభన చ మన్త్రిణా ॥ 11 ॥

ఉపోపవిష్టం రక్షోభిశ్చతుర్భిర్బలదర్పితైః ।
కృత్సైన్యైః పరివృతం తోకం చతుర్భిరివ సాగరైః ॥ 12 ॥

మన్త్రిభిర్మన్త్రత్వజ్ఞైరన్యైశ్చ శుభబుద్ధిభిః ।
అన్వాస్యమానం సచివైః సురైరివ సురేశ్వరమ్ ॥ 13 ॥

అపశ్యద్రాక్షసపతిం హనూమానతితేజసమ్ ।
విష్టితం మేరుశిఖరే సతోయమివ తోయదమ్ ॥ 14 ॥

స తైః సమ్పిడ్యమానోఽపి రక్షోభిరీభిమవిక్రమైః ।
విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోఽధిపమవైక్షత ॥ 15 ॥

భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమాన్రాక్షసేశ్వరమ్ ।
మనసా చింతయామాస తేజసా తస్య మోహితః ॥ 16 ॥

అహో రూపమహో ధైర్యమహో సత్త్వమహో ద్యుతిః ।
అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణయుక్తతా ॥ 17 ॥

యద్యధర్మో న బలవాన్స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః ।
స్యాదయం సురలోకస్య సశక్రస్యాపి రక్షితా ॥ 18 ॥

తేన బిభ్యతి ఖల్వస్మాల్లోకాః సామరదానవాః ।
అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్ ॥ 19 ॥

ఇతి చింతాం బహువిధామకరోన్మతిమాన్కపిః ।
దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావమమితౌజసః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పిఙ్గాక్షం పురతః స్థితమ్ ।
రోషేణ మహతావిష్టో రావణో లోకరావణః ॥ 1 ॥

స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మన్త్రిసత్తమమ్ ।
కాలయుక్తమువాచేదం వచో విపులమర్థవత్ ॥ 2 ॥

దురాత్మా పృచ్ఛ్యతామేష కుతః కిం వాస్య కారణమ్ ।
వనభజ్ఞే చ కోఽస్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే ॥ 3 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా ప్రహస్తో వాక్యమబ్రవీత్ ।
సమాశ్వాసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే ॥ 4 ॥

యది తావత్త్వమిన్ద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్ ।
తత్త్వమాఖ్యాహి మా తే భూదృభయం వానర మోక్ష్యసే ॥ 5 ॥

యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ ।
చారురూపమిదం కృత్వా యమస్య వరుణస్య చ ॥ 6 ॥

విష్ణునా ప్రేషితో వాపి దూతో విజయకాఙ్క్షిణా ।
న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరమ్ ॥ 7 ॥

తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే ।
అన్యతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితమ్ ॥ 8 ॥

అథ వా యన్నిమిత్తస్తే ప్రవేశో రావణాలయే ॥ 9 ॥

ఏవముక్తో హరివరస్తదా రక్షోగణేశ్వరమ్ ।
అబ్రవీన్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా ॥ 10 ॥

ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాస్మి చోదితః ।
జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోఽహమిహాగతః ॥ 11 ॥

దర్శనే రాక్షసేంద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా ।
వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితమ్ ॥ 12 ॥

తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాఙ్క్షిణః ।
రక్షణార్థం చ దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే ॥ 13 ॥

అస్త్రపాశైర్న శక్యోఽహం బద్ధం దేవాసురైరపి ।
పితామహాదేవ వరో మమాప్యేషోఽభ్యుపాగతః ॥ 14 ॥

రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాస్త్రమనువర్తితమ్ ।
విముక్తో అహమస్మై రాక్షసైస్త్యతిపీడితః ॥ 15 ॥

దూతోఽహమితి విజ్ఞేయో రాఘవస్యామితౌజసః ।
శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్యమిదం ప్రభో ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్తరిసత్తమః ।
వాక్యమర్థవదవ్యగ్రస్తమువాచ దశాననమ్ ॥ 1 ॥

అహం సుగ్రీవసన్దేశాదిహ ప్రాప్తస్తవాలయమ్ ।
రాక్షసేన్య హరీశస్తావం భ్రాతా కుశలమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

భ్రాతుః శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
ధర్మార్థోపహితం వాక్యమిహ చాముత్ర చ క్షమమ్ ॥ 3 ॥

రాజా దశరథో నామ రథకుఞ్జరవాజమాన్ ।
పితేవ బన్ధుర్లోకస్య సురేశ్వరసమద్యుతిః ॥ 4 ॥

జ్యేష్ఠస్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః ।
పితుర్నిదేశాన్నిష్కాంతః ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ 5 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా ।
రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పన్థానమాశ్రితః ॥ 6 ॥

తస్య భార్యా వనే నష్టా సీతా పతిమనువ్రతా ।
వైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః ॥ 7 ॥

స మార్గమాణస్తాం దేవీం రాజపుత్రః సహానుజః ।
ఋశ్యమూకమనుప్రాప్తః సుగ్రీవేణ చ సజ్గతః ॥ 8 ॥

తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ।
సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితమ్ ॥ 9 ॥

తతస్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినమ్ ।

సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరః ॥ 10 ॥

స సీతామార్గణే వ్యగ్రః సుగ్రీవః సత్యసంజరః ।
హరీన్సమ్ప్రేషయామాస దిశః సర్వా హరీశ్వరః ॥ 11 ॥

తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ ।
దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే అధశ్చోపరి చామ్బరే ॥ 12 ॥

వైనతేయ సమాః కేచిత్కేచిత్తత్రానిలోపమాః ।
అసంజగతయః శీఘ్రా హరివీరా మహాబలాః ॥ 13 ॥

అహం తు హనుమాన్నామ మారుతస్యోరసః సుతః ।
సీతాయాస్తు కృతే తూర్ణం శతయోజనమాయతమ్ ।
సముద్రం లఙ్ఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షురిహగతః ॥ 14 ॥

తదభివాన్దృష్టధర్మార్థస్తపః కృతపరిగ్రహః ।
పరదారాన్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి ॥ 15 ॥

న హి ధర్మవిరుద్ధేషు బహ్వాపాయేషు కర్మసు ।
మూలఘాతిషు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః ॥ 16 ॥

కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రామకోపానువర్తినామ్ ।
శరాణామగ్రతః స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి ॥ 17 ॥

న చాపి త్రిషు లోకేషు రాజన్విద్యేత కశ్చన ।
రాఘవస్య వ్యలీకం యః కృత్వా సుఖమవాప్నుయాత్ ॥ 18 ॥

తత్త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్యమర్థానుబంధి చ ।
మన్యస్య నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్ ॥ 19 ॥

దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభమ్ ।
ఉత్తరం కర్మ యచ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః ॥ 20 ॥

లక్షితేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా ।
గృహ్య యాం నాభిజానాసి పశ్చాస్యామివ పన్నగీమ్ ॥ 21 ॥

నేయం జరయితుం శక్యా సాసురైరమరైరపి ।
విషసంసృష్టమత్యర్థం భుక్తమన్నమివౌజసా ॥ 22 ॥

తపఃసంతాపలబ్ధస్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః ।
న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆత్మప్రాణపరిగ్రహః ॥ 23 ॥

అవధ్యతాం తపోభిర్యాం భవాన్సమనుపశ్యతి ।
ఆత్మనః సాసురైర్దైవైర్హేతుస్తత్రాప్యయం మహాన్ ॥ 24 ॥

సుగ్రీవో న హి దేవోఽయం నాసురో న చ మానుషః ।
న రాక్షసో న గన్ధర్వో న యక్షో న చ పన్నగః ॥ 25 ॥

మానుషో రాఘవో రాజన్సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః ।
తస్మాత్ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజన్కరిష్యసి ॥ 26 ॥

న తు ధర్మోపసంహారమధర్మఫలసంహితమ్ ।
తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాధర్మనాశనః ॥ 27 ॥

ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావద్భవతా నాత్ర సంశయః ।
ఫలమస్యాప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసే ॥ 28 ॥

జనస్థానవధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలివధం తథా ।
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ బుద్ధ్యస్వ హితమాత్మనః ॥ 29 ॥

కామం ఖల్వహమప్యేకః సవాజిరథకుజ్ఞురామ్ ।
లక్ష్మోం నాశయితుం శక్తస్తస్యైష తు వినిశ్చయః ॥ 30 ॥

రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణసంనిధౌ ।
ఉత్సాదనమమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా ॥ 31 ॥

అపకుర్వన్తి రామస్య సాక్షాదపి పురన్దరః ।
న సుఖం ప్రాప్నుయాదన్యః కిం పునస్త్యద్విధో జనః ॥ 32 ॥

యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే ।
కాలరాత్రితి తాం విద్ధి సర్వలజ్కావినాశినీమ్ ॥ 33 ॥

తదలం కాలపాశేన సీతా విగ్రహరూపిణా ।
స్వయం స్కన్ధావసక్తేన క్షమమాత్మని చిన్త్యతామ్ ॥ 34 ॥

సీతాయాస్తేజసా దగ్ధాం రామకోపప్రపీడితామ్ ।
దహ్యామనామిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతోలికామ్ ॥ 35 ॥

స సౌష్ఠవోపేతమదీనవాదినః
కపేర్నిశమ్యాప్రతిమోఽప్రియం వచః ।
దశాననః కోపవివృత్తలోచనః
సమాదిశత్తస్య వధం మహాకపేః ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరస్య మహాత్మనః ।
ఆజ్ఞాపయద్వధం తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ 1 ॥

వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా ।
నివేదితవతో దౌత్యం నానుమేనే విభీషణః ॥ 2 ॥

తం రక్షోఽధిపతిం క్రుద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితమ్ ।
విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః ॥ 3 ॥

నిశ్చిత్తార్థస్తతః సామూహాజ్య శత్రుజిదగ్రజమ్ ।
ఉవాచ హితమత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 4 ॥

రాజన్ధర్మవిరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్ ।
తవ చాసదృశం వీర కపేరస్య ప్రమాపణమ్ ॥ 5 ॥

అసంశయం శత్రురయం ప్రవృద్ధః
కృతం హ్యనేనాప్రియమప్రమేయమ్ ।
న దూతవధ్యాం ప్రవదంతి సంతో
దూతస్య దృష్టౌ బహవో హి దణ్డాః ॥ 6 ॥

వైరూప్యామగ్గేషు కశాభిఘాతో
మౌణ్యం తథా లక్ష్మణసంనిపాతః ।
ఏతాన్వి దూతే ప్రవదంతి దణ్డాన్
వధస్తు దూతస్య న నః శ్రుతోఽపి ॥ 7 ॥

కథం చ ధర్మార్థవిసీతబుద్ధిః
పరావరప్రత్యయనిశ్చితార్థః ।
భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్

కోపం నియచ్ఛన్తి హి సత్త్వవన్తః ॥ 8 ॥

న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే
న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు వాపి ।
విద్యేత కశ్చిత్తవ వీరతుల్యః
త్వం హ్యుత్తమః సర్వసురాసురాణామ్ ॥ 9 ॥

న చాప్యస్య కపేర్హతే కఞ్చిత్పశ్యామ్యహం గుణమ్ ।
తేష్వయం పాత్యతాం దణ్డో యైరయం ప్రేషితః కపిః ॥ 10 ॥

సాధుర్వా యది వాసాధుర్నరైరేష సమర్పితః ।
బ్రువన్పరార్థం పరవాన్న దూతో వధమర్హతి ॥ 11 ॥

అపి చాస్మిన్త్వతే రాజన్నాస్యం పశ్యామి ఖేచరమ్ ।
ఇహ యః పునరాగచ్ఛేత్పరం పారం మహోదధిః ॥ 12 ॥

తస్మాన్నాస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ ।
భవాన్సేన్ద్రేషు దేవేషు యత్నమాస్థాతుమర్హతి ॥ 13 ॥

అస్మిన్వినష్టే న హి దూతమన్యమ్
పశ్యామి యస్తౌ నరరాజపుత్రౌ ।
యుద్ధాయ యుద్ధప్రియదుర్విసీతౌ
ఉద్యోజయేద్దీర్ఘపథావరుద్ధౌ ॥ 14 ॥

పరాక్రమోత్సాహమనస్వినాం చ
సురాసురాణామపి దుర్జయేన ।
త్వయా మనోనన్దన వైరృతానామ్
యుద్ధాయతిర్నాశయితుం న యుక్తా ॥ 15 ॥

హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ
కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు ।
మనస్వినః శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః
కోట్యగ్రశస్తే సుభృతాశ్చ యోధాః ॥ 16 ॥

తదేకదేశేన బలస్య తావత్
కేచిత్తవాదేశకృతోఽపయాన్తు ।
తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ
పరేషు తే భావయితుం ప్రభావమ్ ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే పంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవో మహాబలః ।
దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతురుత్తమమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

సమ్యగుక్తం హి భవతా దూతవధ్యా విగర్హితా ।
అవశ్యం తు వధాదన్యః క్రియతామస్య నిగ్రహః ॥ 2 ॥

కపీనాం కిల లాఙ్గాలమిష్టం భవతి భూషణమ్ ।
తదస్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు ॥ 3 ॥

తతః పశ్యన్త్విమం దీనమజ్జవైరూప్యకర్శితమ్ ।
సమిత్రా జ్ఞాతయః సర్వే బాన్ధవాః ససుహృజ్జనాః ॥ 4 ॥

ఆజ్ఞాపయద్రాక్షసేన్ద్రః పురం సర్వం సచత్వరమ్ ।
లాఙ్గాలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతామ్ ॥ 5 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాః కోపకర్కశాః ।
వేష్టన్తే తస్య లాఙ్గాలం జీర్ణైః కార్పాసికైః పటైః ॥ 6 ॥

సంవేష్ట్యమానే లాఙ్గాలే వ్యవర్ధత మహాకపిః ।
శుష్కమిన్ధనమాసాద్య వనేషిష్టవ హుతాశనః ॥ 7 ॥

తైలేన పరిషిచ్యాథ తేఽగ్నిం తత్రావపాతయన్ ॥ 8 ॥

లాఙ్గాలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాన్స్తానపాతయత్ ।
రోషామర్షపరీతాత్మా బాలసూర్యసమాననః ॥ 9 ॥

స భూయః సజ్జతైః క్రూరై రాకన్తైర్హరిసత్తమః ।
నిబద్ధః కృతవాన్వీరస్తత్కాలసదృశీం మతిమ్ ॥ 10 ॥

కామం ఖలు న మే శక్తా నిబధస్యాపి రాక్షసాః ।
భిత్త్వా పాశాన్ముత్పత్య హన్యామహమిమాన్పునః ॥ 11 ॥

సర్వేషామేవ పర్యాప్తో రాక్షసానామహం యుధి ।
కిం తు రామస్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేఽహమీదృశమ్ ॥ 12 ॥

లఙ్కా చరయితవ్యా మే పునరేవ భవేదితి ।
రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మవిధానతః ।
అవశ్యమేవ ద్రష్టవ్యా మయా లఙ్కా నిశాక్షయే ॥ 13 ॥

కామం బన్ధైశ్చ మే భూయః పుచ్చస్యోద్ధీపనేన చ ।
పీడాం కుర్వన్తు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనసః శ్రమః ॥ 14 ॥

తతస్తే సంవృతాకారం సత్త్వవన్తం మహాకపిమ్ ।
పరిగృహ్య యయుర్వృష్టా రాక్షసాః కపికుఙ్జారమ్ ॥ 15 ॥

శఙ్ఖభేరీనినాదైస్థైర్హోషయన్తః స్వకర్మభిః ।
రాక్షసాః క్రూరకర్మాణశ్చార్చయన్తి స్మ తాం పురీమ్ ॥ 16 ॥

హనుమాంశ్చార్చయామాస రాక్షసానాం మహాపురీమ్ ।
అథాపశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః ॥ 17 ॥

సంవృతాన్భూమిభాగాంశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వరాన్ ।
రథ్యాశ్చ గృహసమ్బాధాః కపిః శృఙ్ఖాటకాని చ ॥ 18 ॥

చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తథైవ చ ।
ఘోషయన్తి కపిం సర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః ॥ 19 ॥

దీప్యమానే తతస్తస్య లాఙ్గాలాగ్రే హనూమతః ।
రాక్షస్యస్తా విరూపాక్ష్యః శంసుర్దేవ్యాస్తదప్రియమ్ ॥ 20 ॥

యస్త్యయా కృతసంవాదః సీతే తామ్రముఖః కపిః ।
లాఙ్గాలేన ప్రదీప్తేన స ఏష పరిణీయతే ॥ 21 ॥

శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూరమాత్మాపహరణోపమమ్ ।
వైదేహీ శోకసంతప్తా హుతాశనముపాగమత్ ॥ 22 ॥

మఙ్గలాభిముఖీ తస్య సా తదాసీన్మహాకపేః ।
ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్ ॥ 23 ॥

యద్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః ।
యది చాస్త్యైకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః ॥ 24 ॥

యది కశ్చిదనుక్రోశస్తస్య మయ్యస్తి ధీమతః ।
యది వా భాగ్యశేషం మే శీతో భవ హనూమతః ॥ 25 ॥

యది మాం వృత్తసమ్పన్నాం తత్సమాగమలాలసామ్ ।
స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః ॥ 26 ॥

యది మాం తారయత్యార్యః సుగ్రీవః సత్యసఙ్గరః ।
అస్మాద్దుఃఖాన్మహాబాహుః శీతో భవ హనూమతః ॥ 27 ॥

తతస్తీక్ష్ణార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణశిఖోఽనలః ।
జజ్వాల మృగశావాఙ్మయః శంసన్నివ శివం కపేః ॥ 28 ॥

దహ్యామానే చ లాఙ్గాలే చింతయామాస వానరః ।
ప్రదీప్తోఽగ్నిరయం కస్మాన్న మాం దహతి సర్వతః ॥ 29 ॥

దృశ్యతే చ మహాజ్వాలః కరోతి చ న మే రుజమ్ ।
శిశిరన్యేవ సమ్పాతో లాఙ్గాలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః ॥ 30 ॥

అథ వా తదిదం వ్యక్తం యద్దృష్టం ప్లవతా మయా ।
రామప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతః సరితాం పతౌ ॥ 31 ॥

యది తావత్సముద్రస్య మైనాకస్య చ ధీమథ ।
రామార్థం సమభ్యుమస్తాదృక్కిమగ్నిర్న కరిష్యతి ॥ 32 ॥

సీతాయాశ్చాన్యశంస్యేన తేజసా రాఘవస్య చ ।
పితుశ్చ మమ సఖ్యేన న మాం దహతి పావకః ॥ 33 ॥

భూయః స చిన్తయామాస ముహూర్తం కపికుఞ్జరః ।
ఉత్పపాతాథ వేగేన ననాద చ మహాకపిః ॥ 34 ॥

పురద్వారం తతః శ్రీమాఞ్జైలశృఙ్గమివోన్నతమ్ ।
విభక్తరక్షఃసంబద్ధమాససాదానిలాత్మజః ॥ 35 ॥

స భూత్వా శైలసంక్రాశః క్షణేన పునరాత్మవాన్ ।
ప్రాస్వతాం పరమాం ప్రాప్తో బన్ధనాన్యవశాతయత్ ॥ 36 ॥

విముక్తశ్చాభవచ్ఛ్రీమాన్పునః పర్వతసంనిభః ।
వీక్షమాణశ్చ దదృశే పరిఘం తోరణాశ్రితమ్ ॥ 37 ॥

స తం గృహ్య మహాబాహుః కాలాయసపరిష్కృతమ్ ।
రక్షిణస్తాన్పునః సర్వాన్సూదయామాస మారుతిః ॥ 38 ॥

స తాన్నిహత్వా రణచణ్డవిక్రమః
సమీక్షమాణః పునరేవ లంకామ్ ।
ప్రదీప్తలాఙ్గాలకృతార్చిమాలీ
ప్రకాశతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ద్విపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

వీక్షమాణస్తతో లజ్కాం కపిః కృతమనోరథః ।
వర్ధమానసముత్సాహః కార్యశేషమచింతయత్ ॥ 1 ॥

కిం ను ఖల్వవిశిష్టం మే కర్తవ్యమిహ సామృతమ్ ।
యదేషాం రక్షసాం భూయః సంతాపజననం భవేత్ ॥ 2 ॥

వనం తావత్ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః ।
బలైకదేశః క్షపితః శేషం దుర్గవినాశనమ్ ॥ 3 ॥

దుర్గే వినాశితే కర్మ భవేత్సుఖపరిశ్రమమ్ ।
అల్పయత్నేన కార్యేఽస్మిన్మమ స్యాత్సఫలః శ్రమః ॥ 4 ॥

యో హ్యయం మమ లాఙ్కాలే దీప్యతే హవ్యవాహనః ।
అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తుమేభిర్గృహోత్తమైః ॥ 5 ॥

తతః ప్రదీప్తలాఙ్కాలః సవిద్యుదివ తోయదః ।
భవనాగ్రేషు లజ్కాయా విచచార మహాకపిః ॥ 6 ॥

ముమోచ హనుమానగ్నిం కాలానలశిఖోపమమ్ ॥ 7 ॥

శ్వసనేన చ సంయోగాదతివేగో మహాబలః ।
కాలాగ్నిరివ జజ్వాల ప్రావర్ధత హుతాశనః ॥ 8 ॥

ప్రదీప్తమగ్నిం పవనస్తేషు వేశ్మసు చారయత్ ॥ 9 ॥

తాని కాఞ్చనజాలాని ముక్తామణిమయాని చ ।
భవనాన్యవశీర్యంత రత్నవన్తి మహాన్తి చ ॥ 10 ॥

తాని భగ్నవిమానాని నిపేతుర్వసుధాతలే ।
భవనానీవ సిద్ధానామమ్బరాత్పుణ్యసంజయే ॥ 11 ॥

వజ్రవిద్రుమవైదూర్యముక్తారజతసంహితాన్ ।
విచిత్రానభవనాద్ధాతూన్యన్దమానాన్దదర్శ సః ॥ 12 ॥

నాగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా ।
హనూమాన్రాక్షసేన్ద్రాణాం వధే కిఞ్చిన్న తృప్యతి ॥ 13 ॥

హుతాశనజ్వాలసమావృతా సా
హతప్రవీరా పరివృత్తయోధా ।
హనూమాతః క్రోధబలాభిభూతా
బభూవ శాపోపహతేవ లఙ్కా ॥ 14 ॥

ససమ్భ్రమం త్రస్తవిషణ్ణరాక్షసామ్
సముజ్జ్వలజ్వాలహుతాశనాఙ్కితామ్ ।
దదర్శ లఙ్కాం హనుమాన్మహామనాః
స్వయమ్భుకోపోపహతామివావనిమ్ ॥ 15 ॥

స రాక్షసాన్స్తాన్సుబహూంశ్చ హత్వా
వనం చ భఙ్క్త్వా బహుపాదపం తత్ ।
విసృజ్య రక్షో భవనేషు చాగ్నిమ్
జగామ రామం మనసా మహాత్మా ॥ 16 ॥

లఙ్కాం సమస్తాం సన్ధిప్య లాఙ్గాలాగ్నిం మహాకపిః ।
నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ద్విపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

సన్దిప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్తరక్షో గణాం పురీమ్ ।
అవేక్ష్య హానుమాల్లజ్జ్కం చింతయామాస వానరః ॥ 1 ॥

తస్యాభూత్సుమహాస్త్రాసః కుత్సా చాత్మన్యజాయత ।
లజ్జ్కం ప్రదహతా కర్మ కింస్విత్కృతమిదం మయా ॥ 2 ॥

ధన్యాస్తే పురుషశ్రేష్ఠ యే బుద్ధ్యా కోపముత్థితమ్ ।
నిరున్ధన్తి మహాత్మానో దీప్తమగ్నిమివామభసా ॥ 3 ॥

యది దగ్ధా త్వియం లజ్జ్కా నూనమార్యాపి జానకీ ।
దగ్ధా తేన మయా భర్తుర్హతం కార్యమజానతా ॥ 4 ॥

యదర్థమయమారమ్భస్తత్కార్యమవసాదితమ్ ।
మయా హి దహతా లజ్జ్కం న సీతా పరిరక్షితా ॥ 5 ॥

ఈషత్కార్యమిదం కార్యం కృతమాసీన్న సంశయః ।
తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః ॥ 6 ॥

వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే ।
లజ్జ్కాయాః కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీకృతా పురీ ॥ 7 ॥

యది తద్విహతం కార్యం మయా ప్రజ్ఞావిపర్యయాత్ ।
ఇహైవ ప్రాణసంన్యాసో మమాపి హ్యతిరోచతే ॥ 8 ॥

కిమగ్నో నిపతామ్యద్య ఆహోస్విద్వడవాముఖే ।
శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగరవాసినామ్ ॥ 9 ॥

కథం హి జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః ।

తౌ వా పురుషశార్దూతౌ కార్యసర్వస్వఘాతినా ॥ 10 ॥

మయా ఖలు తదేవేదం రోషదోషాత్ప్రదర్శితమ్ ।
ప్రథితం త్రిషు లోకేషు కపితమనవస్థితమ్ ॥ 11 ॥

ధిగస్తు రాజసం భావమనీశమనవస్థితమ్ ।
ఈశ్వరేణాపి యద్రాగాన్మయా సీతా న రక్షితా ॥ 12 ॥

వినష్టాయాం తు సీతాయాం తావుభౌ వినశిష్యతః ।
తయోర్విదాశే సుగ్రీవః సబన్ధుర్వినశిష్యతి ॥ 13 ॥

ఏతదేవ వచః శ్రుత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః ।
ధర్మాత్మా సహశత్రుఘ్నః కథం శిష్యతి జీవితుమ్ ॥ 14 ॥

ఇక్షాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమసంశయమ్ ।
భవిష్యన్తి ప్రజాః సర్వాః శోకసంతాపపీడితాః ॥ 15 ॥

తదహం భాగ్యరహితో లుప్తధర్మార్థసంక్రహః ।
రోషదోషపరీతాత్మా వ్యక్తం లోకవినాశనః ॥ 16 ॥

ఇతి చింతయతస్తస్య నిమిత్తాన్యపపేదిరే ।
పూరమప్యపలబ్ధాని సాక్షాత్పునరచింతయత్ ॥ 17 ॥

అథ వా చారుసర్వాఙ్గీ రక్షితా స్వేన తేజసా ।
న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే ॥ 18 ॥

న హి ధర్మాన్మనస్తస్య భార్యామమితతేజసః ।
స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్పృష్టుమర్హతి పావకః ॥ 19 ॥

నూనం రామప్రభావేన వైదేహ్యః సుకృతేన చ ।
యన్మాం దహనకర్మాయం నాదహద్ధవ్యవాహనః ॥ 20 ॥

త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతృణాం దేవతా చ యా ।

రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి || 21 ||

యద్వా దహనకర్మాయం సర్వత్ర ప్రభురవ్యయః ।
న మే దహతి లాఙ్గాలం కథమార్యం ప్రథక్ష్యతి || 22 ||

తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి ।
అపి సా నిర్దహేదగ్నిం న తామగ్నిః ప్రథక్ష్యతి || 23 ||

స తథా చింతయంత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహమ్ ।
శుశ్రావ హనుమాన్వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్ || 24 ||

అహో ఖలు కృతం కర్మ దుర్విషహ్యం హనూమతా ।
అగ్నిం విస్మజతాభీక్షం భీమం రాక్షససద్మని || 25 ||

దగ్ధేయం నగరీ లఙ్కా సాట్టప్రాకారతోరణా ।
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోఽద్భుత ఏవ నః || 26 ||

స నిమిత్తైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః ।
ఋషివాక్యైశ్చ హనుమానభవత్ప్రీతమానసః || 27 ||

తతః కపిః ప్రాప్తమనోరథార్థః
తామక్షతాం రాజసుతాం విదిత్వా ।
ప్రత్యక్షతస్తాం పునరేవ దృష్ట్వా
ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార || 28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే త్రిపఞ్చశతతమః సర్గః ||

॥ చతుఃపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

తతస్తు శింశపామూలే జానకీం పర్యవస్థితామ్ ।
అభివాద్యాబ్రవీద్దిష్ట్యా పశ్యామి త్వామిహాక్షతామ్ ॥ 1 ॥

తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః ।
భర్తున్నేహాన్వితం వాక్యం హనూమస్తమభాషత ॥ 2 ॥

కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।
పర్యాప్తః పరవీరఘ్నో యశస్యస్తే బలోదయః ॥ 3 ॥

బలైస్తు సజ్కులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్దనః ।
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థస్తస్య తత్సాదృశం భవేత్ ॥ 4 ॥

తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః ।
భవత్యాహవశూరస్య తత్త్వమేవోపపాదయ ॥ 5 ॥

తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్ ।
నిశమ్య హనుమాంస్తస్యా వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

క్షిప్రమేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యుక్షప్రవరైర్వృతః ।
యస్తే యుధి విజిత్యారీఞ్శోకం వ్యపనయిష్యతి ॥ 7 ॥

ఏవమాశ్వాస్య వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీమభ్యవాదయత్ ॥ 8 ॥

తతః స కపిశార్దూలః స్వామిసన్దర్శనోత్సుకః ।
ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠమరిష్టమరిమర్దనః ॥ 9 ॥

తుఙ్గపద్మకజష్టాభిర్నీలాభిర్వనరాజిభిః ।

సాలతాలాశ్వకర్ణైశ్చ వంశైశ్చ బహుభిర్వృతమ్ ॥ 10 ॥

లతావితానైర్వితతైః పుష్పవదీభిరలంకృతమ్ ।
నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్యన్దభూషితమ్ ॥ 11 ॥

బహుప్రసవణోపేతం శిలాసంఘాతసంకృతమ్ ।
మహర్షియక్షగన్ధర్వకింనరోరగనేవితమ్ ॥ 12 ॥

లతాపాదపసంబద్ధం సింహాకులితకన్దరమ్ ।
వ్యాఘ్రసంఘసమాకీర్ణం స్వాదుమూలఫలద్రుమమ్ ॥ 13 ॥

తమారురోహతిబలః పర్వతం ప్లవగోత్తమః ।
రామదర్శనశీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాభిచోదితః ॥ 14 ॥

తేన పాదతలాక్రాంతా రమ్యేషు గిరిసానుషు ।
సఘోషాః సమశీర్శంత శిలాశుచ్చరీకృతాస్తతః ॥ 15 ॥

స తమారుహ్య శైలేన్ద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః ।
దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయల్లవణామ్భసః ॥ 16 ॥

అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః ।
దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగనిషేవితమ్ ॥ 17 ॥

స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసమ్భవః ।
ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాం దిశమ్ ॥ 18 ॥

స తదా పీడితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ।
రరాస సహ తైర్భూతైః ప్రావిశద్వసుధాతలమ్ ।
కంపమానైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ ద్రుమైః ॥ 19 ॥

తస్యోరువేగాన్మృధితాః పాదపాః పుష్పశాలినః ।
నిపేతుర్భూతలే రుగ్ణాః శక్రాయుధహతా ఇవ ॥ 20 ॥

కన్దరోదరసంస్థానాం పీడితానాం మహాజసామ్ ।
సింహానాం నినదో భీమో నభో భిన్నస్స శుశ్రువే ॥ 21 ॥

స్తస్తవ్యావిధ్వవసనా వ్యాకులీకృతభూషణా ।
విద్యాధర్యః సముత్పేతుః సహసా ధరణీధరాత్ ॥ 22 ॥

అతిప్రమాణా బలినో దీప్తజిహ్వా మహావిషాః ।
నిపీడితశిరోగ్రీవా వ్యవేష్టంత మహాహయః ॥ 23 ॥

కింనరోరగగన్ధర్వయక్షవిద్యాధరాస్తథా ।
పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగనమాస్థితాః ॥ 24 ॥

స చ భూమిధరః శ్రీమాన్బలినా తేన పీడితః ।
సవృక్షశిఖరోదగ్రాః ప్రవివేశ రసాతలమ్ ॥ 25 ॥

దశయోజనవిస్తారస్త్రింశద్యోజనముచ్చితః ।
ధరణ్యాం సమతాం యాతః స బభూవ ధరాధరః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

సచన్ద్రకుముదం రమ్యం సార్కకారణవం శుభమ్ ।
తిష్యశ్రవణకదమ్బమభ్రశైవలశాద్వలమ్ ॥ 1 ॥

పునర్వసు మహామీనం లోహితాజమహాగ్రహమ్ ।
ఐరావతమహాద్వీపం స్వాతీహంసవిలోడితమ్ ॥ 2 ॥

వాతసజ్ఘాతజాతోర్మిం చన్ద్రాంశుశిశిరామ్బుమత్ ।
భుజజ్గయక్షగన్ధర్వప్రబుద్ధకమలోత్పలమ్ ॥ 3 ॥

గ్రసమాన ఇవాకాశం తారాధిపమివాలిఖన్ ।
హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమణ్డలమ్ ॥ 4 ॥

మారుతస్యాలయం శ్రీమాన్కపిర్వ్యోమచరో మహాన్ ।
హనూమాన్మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి ॥ 5 ॥

పాణ్డురారుణవర్ణాని నీలమాఞ్జీష్ఠకాని చ ।
హరితారుణవర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ 6 ॥

ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్క్రమంశ్చ పునః పునః ।
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చన్ద్రమా ఇవ లక్ష్మితే ॥ 7 ॥

నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః ।
ఆజగామ మహాతేజాః పునర్మధ్యేన సాగరమ్ ॥ 8 ॥

పర్వతేన్ద్రం సునాభం చ సముపస్పృశ్య వీర్యవాన్ ।
జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః ॥ 9 ॥

స కిఞ్చిదనుసమ్ప్రాప్తః సమాలోక్య మహాగిరిమ్ ।

మహేంద్రమేఘసంకృశం ననాద హరిపుష్పవః ॥ 10 ॥

నిశమ్య నదతో నాదం వానరాస్తే సమస్తతః ।
బభూవురుత్సుకాః సర్వే సుహృద్ధర్శనకాజ్ఞీణః ॥ 11 ॥

జామ్బవాన్స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతినంహృష్టమానసః ।
ఉపామస్త్ర్య హరీన్సర్వానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

సర్వథా కృతకార్యోఽసౌ హనూమాన్నాత్ర సంశయః ।
న హ్యస్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్ ॥ 13 ॥

తస్య బాహూరువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః ।
నిశమ్య హరయో హృష్టాః సముత్పేతుస్తతస్తతః ॥ 14 ॥

తే నగ్రాన్నగ్రాణి శిఖరాచ్ఛిఖరాణి చ ।
ప్రహృష్టాః సమపద్యంత హనూమంతం దిదృక్షవః ॥ 15 ॥

తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు గృహ్య శాఖాః సుపుష్పితాః ।
వాసాంసీవ ప్రకాశాని సమావిధ్యంత వానరాః ॥ 16 ॥

తమభ్రమనసంకృశమాపతంత మహాకపిమ్ ।
దృష్ట్వా తే వానరాః సర్వే తస్థుః ప్రాజ్ఞాలయంతదా ॥ 17 ॥

తతస్తు వేగవాన్తస్య గిరేర్గిరినిభః కపిః ।
నిపపాత మహేంద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే ॥ 18 ॥

తతస్తే ప్రీతమనసః సర్వే వానరపుష్పవాః ।
హనూమంతం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ 19 ॥

పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః ।
ప్రహృష్టవదనాః సర్వే తమరోగముపాగతమ్ ॥ 20 ॥

ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ ।

ప్రత్యర్చయన్తరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజమ్ ॥ 21 ॥

వినేదుర్ముదితాః కేచిచ్ఛక్రుః కిల కిలాం తథా ।
హృష్టాః పాదపశాఖాశ్చ ఆనిన్యర్వానరర్షభాః ॥ 22 ॥

హనూమాంస్తు గురూన్వృద్ధాఞ్జామ్భవత్ప్రముఖాన్స్తదా ।
కుమారమజ్గదం చైవ సోఽవన్దత మహాకపిః ॥ 23 ॥

స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః ।
దృష్టా దేవీతి విక్రాంతః సజ్జేపేణ న్యవేదయత్ ॥ 24 ॥

నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినః సుతమ్ ।
రమణీయే వనోద్దేశే మహేన్ద్రస్య గిరేస్తదా ॥ 25 ॥

హనూమానబ్రవీద్ధృష్టస్తదా తాన్వానరర్షభాన్ ।
అశోకవనికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా ॥ 26 ॥

రక్ష్యమాణా సుఘోరాభీ రాక్షసీభిరనిన్దితా ।
ఏకవేణీధరా బాలా రామదర్శనలాలసా ।
ఉపవాసపరిశ్రాంతా మలినా జటిలా కృశా ॥ 27 ॥

తతో దృష్టేతి వచనం మహార్థమమృతోపమమ్ ।
నిశమ్య మారుతేః సర్వే ముదితా వానరా భవన్ ॥ 28 ॥

క్షేడన్త్యన్యే నదన్త్యన్యే గర్జన్త్యన్యే మహాబలాః ।
చక్రుః కిల కిలామన్యే ప్రతిగర్జన్తి చాపరే ॥ 29 ॥

కేచిదుచ్చితలాఙ్గాలాః ప్రహృష్టాః కపికుఞ్జారాః ।
అఞ్చితాయతదీర్ఘాణి లాఙ్గాలాని ప్రవివ్యధుః ॥ 30 ॥

అపరే తు హనూమన్తం వానరా వారణోపమమ్ ।
ఆప్లుత్య గిరిశృఙ్గేభ్యః సంస్పృశన్తి స్మ హర్షితాః ॥ 31 ॥

ఉక్తవాక్యం హనూమంతమజ్గదస్తు తదాబ్రవీత్ ।
సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వాచమనుత్తమామ్ ॥ 32 ॥

సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్సమో వానరవిద్యతే ।
యదవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః ॥ 33 ॥

దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్ని యశస్వినీ ।
దిష్ట్యా త్యక్ష్యతి కాకుత్స్థః శోకం సీతా వియోగజమ్ ॥ 34 ॥

తతోఽఙ్గదం హనూమంతం జామ్బవంతం చ వానరాః ।
పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులాః శిలాః ॥ 35 ॥

శ్రోతుకామాః సముద్రస్య లఙ్ఘనం వానరోత్తమాః ।
దర్శనం చాపి లఙ్కాయాః సీతాయా రావణస్య చ ।
తస్యః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే హనూమద్వదనోన్ముఖాః ॥ 36 ॥

తస్థౌ తత్రాఙ్గదః శ్రీమాన్వానరైర్బహుభిర్వృతః ।
ఉపాస్యమానో విబుధైర్దివి దేవపతిర్యథా ॥ 37 ॥

హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా
తథాఙ్గదేనాఙ్గదబద్ధబాహునా ।
ముదా తదాధ్యాసితమున్నతం మహత్
మహిధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాభవత్ ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాణ్డే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతస్తస్య గిరేః శృణ్వే మహేంద్రస్య మహాబలాః ।
హనుమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్మురుత్తమామ్ ॥ 1 ॥

తం తతః ప్రతినంహృష్టః ప్రీతిమంతం మహాకపిమ్ ।
జామ్బవాన్కార్యవృత్తాంతమపృచ్ఛదనిలాత్మజమ్ ॥ 2 ॥

కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే ।
తస్యాం వా స కథం వృత్తః క్రూరకర్మా దశాననః ॥ 3 ॥

తత్త్వతః సర్వమేతన్నః ప్రబ్రూహి త్వం మహాకపే ।
శ్రుతార్థాశ్చింతయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయమ్ ॥ 4 ॥

యశ్చార్థస్తత్ర వక్తవ్యో గతైరస్మాభిరాత్మవాన్ ।
రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర తదభవాన్వాన్వ్యకరోతు నః ॥ 5 ॥

స నియుక్తస్తతస్తేన సమ్ప్రహృష్టతనూరుహః ।
నమస్యశ్శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత ॥ 6 ॥

ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేంద్రాగ్రాత్థమాప్లుతః ।
ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాఙ్గమాణః సమాహితః ॥ 7 ॥

గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూపమివాభవత్ ।
కాఞ్చనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్ ॥ 8 ॥

స్థితం పథానమావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగమ్ ॥ 9 ॥

ఉపసఙ్గమ్య తం దివ్యం కాఞ్చనం నగసత్తమమ్ ।
కృతా మే మనసా బుద్ధిరేభ్యత్తవ్యోఽయం మయేతి చ ॥ 10 ॥

ప్రహతం చ మయా తస్య లాఙ్ఘాలేన మహాగిరేః ।
శిఖరం సూర్యసంక్రాంతం వ్యశీర్యత సహస్రధా ॥ 11 ॥

వ్యవసాయం చ మే బుద్ధ్యా స హోవాచ మహాగిరిః ।
పుత్రేతి మధురాం బాణీం మనఃప్రహ్లాదయన్నివ ॥ 12 ॥

పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః ।
మైనాకమితి విఖ్యాతం నివసంతం మహోదధౌ ॥ 13 ॥

పక్ష్యవన్తః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః ।
ఛన్దతః పృథివీం చేరుర్బాధమానాః సమన్తతః ॥ 14 ॥

శ్రుత్వా నగానాం చరితం మహేంద్రః పాకశాసనః ।
చిచ్ఛేద భగవాన్పక్షాన్వజ్రేణైషాం సహస్రశః ॥ 15 ॥

అహం తు మోక్షితస్తస్మాత్తవ పిత్రా మహాత్మనా ।
మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే ॥ 16 ॥

రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్యమరిన్దమ ।
రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేంద్రసమవిక్రమః ॥ 17 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మయా తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః ।
కార్యమావేద్య తు గిరేరుద్ధతం చ మనో మమ ॥ 18 ॥

తేన చాహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా ।
ఉత్తమం జవమాస్థాయ శేషమధ్వానమాస్థితః ॥ 19 ॥

తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి ।
తతః పశ్యామ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్ ॥ 20 ॥

సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత ।
మమ భక్ష్యః ప్రదిష్టస్తవమమారైర్హరిసత్తమమ్ ।
తతస్తాస్యం భక్షయిష్యామి విహితస్తవం చిరస్య మే ॥ 21 ॥

ఏవముక్తః సురసయా ప్రాజ్ఞులిః ప్రణతః స్థితః ।
వివర్ణవదనో భూత్వా వాక్యం చేదముదీరయమ్ ॥ 22 ॥

రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరస్తపః ॥ 23 ॥

తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా ।
తస్యాః సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ॥ 24 ॥

కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని ॥ 25 ॥

అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ।
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోతి మే ॥ 26 ॥

ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ ।
అబ్రవీన్నాతివర్తేత కశ్చిదేష వరో మమ ॥ 27 ॥

ఏవముక్తః సురసయా దశయోజనమాయతః ।
తతోఽర్థగుణవిస్తారో బభూవాహం క్షణేన తు ॥ 28 ॥

మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యాదితం తన్ముఖం తయా ।
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం ప్రాస్వం హ్యకరవం వపుః ॥ 29 ॥

తస్మిన్ముహూర్తే చ పునర్బభూవాఙ్మృగసమ్మితః ।
అభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్ ॥ 30 ॥

అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః ।
అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ 31 ॥

సమానయ చ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ।
సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతాస్మి తవ వానర ॥ 32 ॥

తతోఽహం సాధు సాధ్వీతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః ।
తతోఽన్తరిక్షం విపులం ప్లుతోఽహం గరుడో యథా ॥ 33 ॥

ఛాయా మే నిగృహితా చ న చ పశ్యామి కింఞ్చన ।
సోఽహం విగతవేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్ ।
న కింఞ్చిత్తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః ॥ 34 ॥

తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం నామ గమనే మమ ।
ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే ॥ 35 ॥

అథో భాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా ।
తతోఽద్రాక్షమహం భీమాం రాక్షసిం సలిలే శయామ్ ॥ 36 ॥

ప్రహస్య చ మహానాదముక్తోఽహం భీమయా తయా ।
అవస్థితమసమ్భ్రాంతమిదం వాక్యమశోభనమ్ ॥ 37 ॥

క్వాసి గంతా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్పితః ।
భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహారవర్జితమ్ ॥ 38 ॥

బాధమిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణామహం తతః ।
ఆస్య ప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయమపూరయమ్ ॥ 39 ॥

తస్యాశ్చాస్యం మహద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే ।
న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా వికృతం కృతమ్ ॥ 40 ॥

తతోఽహం విపులం రూపం సజ్జీప్య నిమిషాంతరాత్ ।
తస్యా హృదయమాదాయ ప్రపతామి నభస్తలమ్ ॥ 41 ॥

సా విస్మష్టభుజా భీమా పపాత లవణామ్భుసి ।
మయా పర్వతసంక్రాశా నికృతహృదయా సతీ ॥ 42 ॥

శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణైః సహ ।
రాక్షసి సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హృతా ॥ 43 ॥

తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరన్ ।
గత్వా చ మహదధ్వానం పశ్యామి నగమణ్డీతమ్ ।

దక్షిణం తీరముదధేర్లజ్ఞా యత్ర చ సా పురీ || 44 ||

అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురీమ్ ।
ప్రవిష్టోఽహమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః || 45 ||

తత్రాహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వజ్ఞానకాత్మజామ్ ।
రావణాన్తఃపురగతో న చాపశ్యం సుమధ్యమామ్ || 46 ||

తతః సీతామపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే ।
శోకసాగరమాసాద్య న పారముపలక్షయే || 47 ||

శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్ ।
కాఞ్చనేన వికృష్టేన గృహోపవనముత్తమమ్ || 48 ||

స ప్రాకారమవప్లుత్య పశ్యామి బహుపాదపమ్ || 49 ||

అశోకవనికామధ్యే శింశపాపాదపో మహాన్ ।
తమారుహ్య చ పశ్యామి కాఞ్చనం కదలీ వనమ్ || 50 ||

అదూరాచ్చింశపావృక్షాత్పశ్యామి వనవర్ణినీమ్ ।
శ్యామాం కమలపత్రాక్షీముపవాసకృశాననామ్ || 51 ||

రాక్షసీభిర్విరూపాభిః క్రూరాభిరభిసంవృతామ్ ।
మాంసశోణితభిక్ష్యాభిర్వాప్తిభిర్హరిణీం యథా || 52 ||

తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీమనిన్దితామ్ ।
తత్రైవ శింశపావృక్షే పశ్యన్నహమవస్థితః || 53 ||

తతో హలహలాశబ్దం కాఞ్చీనూపురమిశ్రితమ్ ।
శృణోమ్యధికగమ్భిరం రావణస్య నివేశనే || 54 ||

తతోఽహం పరమోద్విగ్నః స్వరూపం ప్రత్యసంహరమ్ ।
అహం చ శింశపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః || 55 ||

తతో రావణదారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః ।
తం దేశం సమనుప్రాప్తా యత్ర సీతాభవత్స్థితా ॥ 56 ॥

తం దృష్ట్వాథ వరారోహః సీతా రక్షోగణేశ్వరమ్ ।
సంక్మచ్చోరూప్తనౌ పీనౌ బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ ॥ 57 ॥

తామువాచ దశగ్రీవః సీతాం పరమదుఃఖితామ్ ।
అవాక్కిరాః ప్రపత్తితో బహు మన్యస్వ మామితి ॥ 58 ॥

యది చేత్త్వం తు మాం దర్పన్నాభినన్దసి గర్వితే ।
ద్విమాసానన్తరం సీతే పాస్యామి రుధిరం తవ ॥ 59 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రావణస్య దురాత్మనః ।
ఉవాచ పరమక్రుద్ధా సీతా వచనముత్తమమ్ ॥ 60 ॥

రాక్షసాథమ రామస్య భార్యామమితతేజసః ।
ఇక్ష్వాకుకులనాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ ।
అవాచ్యం వదతో జిహ్వా కథం న పత్తితా తవ ॥ 61 ॥

కింస్విదీర్ష్యం తవానార్య యో మాం భర్తురసంనిధౌ ।
అపహృత్యాగతః పాప తేనాదృష్టో మహాత్మనా ॥ 62 ॥

న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్యా న యుజ్యసే ।
యజ్ఞీయః సత్యవాక్త్రైవ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః ॥ 63 ॥

జానక్యా పరుషం వాక్యమేవముక్తో దశాననః ।
జజ్వాల సహసా కోపాచ్చిత్వాస్థ ఇవ పావకః ॥ 64 ॥

వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణమ్ ।
మైథిలీం హన్తుమారబ్ధః స్త్రీభిర్వాహాకృతం తదా ॥ 65 ॥

స్త్రీణాం మధ్యాత్సముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః ।
వరా మన్దోదరీ నామ తయా స ప్రతిషేధితః ॥ 66 ॥

ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనార్దితః ।
సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రసమవిక్రమ ।
మయా సహ రమస్వాద్య మద్విశిష్టా న జానకీ ॥ 67 ॥

దేవగన్ధర్వకన్యాభిర్యక్షకన్యాభిరేవ చ ।
సార్థం ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి ॥ 68 ॥

తతస్తాభిః సమేతాభిర్నారీభిః స మహాబలః ।
ఉత్థాప్య సహసా సీతో భవనం స్వం నిశాచరః ॥ 69 ॥

యాతే తస్మిన్దశగ్రీవే రాక్షసోఽవికృతాననాః ।
సీతాం నిర్భర్త్యయామాసుర్వాక్యైః క్రూరైః సుదారుణైః ॥ 70 ॥

తృణవద్భాషితం తాసాం గణయామాస జానకీ ।
తర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకమ్ ॥ 71 ॥

వృథాగర్జితనిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః ।
రావణాయ శశంసుస్తాః సీతావ్యవసితం మహత్ ॥ 72 ॥

తతస్తాః సహితాః సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః ।
పరిక్షిప్య సమంతాత్తాం నిద్రావశముపాగతాః ॥ 73 ॥

తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తృహితే రతా ।
విలప్య కరుణం దీనా ప్రశుశోచ సుదుఃఖితా ॥ 74 ॥

తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశామ్ ।
చింతయామాస విశ్రాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః ॥ 75 ॥

సమ్భాషణార్థే చ మయా జానక్యాశ్చింతితో విధిః ।
ఇక్ష్యాకుకులవంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః ॥ 76 ॥

శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షిగణపూజితామ్ ।
ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాహ్నేః పిహితలోచనా ॥ 77 ॥

కస్త్యం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుజ్జవ ।
కా చ రామేణ తే ప్రీతిస్తన్మే శంసితుమర్హసి ॥ 78 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా అహమప్యబ్రువం వచః ।
దేవి రామస్య భర్తుస్తే సహాయో భీమవిక్రమః ।
సుగ్రీవో నామ విక్రాంతో వానరేంద్రో మహాబలః ॥ 79 ॥

తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనూమన్తమిహాగతమ్ ।
భర్త్రాహం ప్రహితస్తుభ్యం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 80 ॥

ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్దాశరథిః స్వయమ్ ।
అఙ్గులీయమభిజ్ఞానమదాత్తుభ్యం యశస్విని ॥ 81 ॥

తదిచ్ఛామి త్వయాజ్ఞప్తం దేవి కిం కరవాణ్యహమ్ ।
రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరమ్ ॥ 82 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనన్దినీ ।
ఆహ రావణముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్వితీ ॥ 83 ॥

ప్రణమ్య శిరసా దేవీమహామార్యామనిన్దితామ్ ।
రాఘవస్య మనోహ్లాదమభిజ్ఞానమయాచిషమ్ ॥ 84 ॥

ఏవముక్తా వరారోహా మణిప్రవరముత్తమమ్ ।
ప్రాయచ్ఛత్పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సన్దిదేశ హ ॥ 85 ॥

తతస్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్ర్యై సమాహితః ।
ప్రదక్షిణం పరిక్రామమిహాభ్యుద్గతమానసః ॥ 86 ॥

ఉత్తరం పునరేవాహ నిశ్చిత్య మనసా తదా ।
హనూమన్మమ వృత్తాన్తం వక్తుమర్హసి రాఘవే ॥ 87 ॥

యథా శ్రుత్వైవ నచిరాత్తాపుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
సుగ్రీవసహితౌ వీరావుపేయాతాం తథా కురు ॥ 88 ॥

యద్యన్యథా భవేదేతద్ధ్వో మాసౌ జీవితం మమ ।
న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహమనాథవత్ ॥ 89 ॥

తచ్ఛుత్యా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవర్తత ।
ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేషమనంతరమ్ ॥ 90 ॥

తతోఽవర్ధత మే కాయస్తదా పర్వతసంనిభః ।
యుద్ధకాఙ్క్షీ వనం తచ్చ వినాశయితుమారభే ॥ 91 ॥

తదభగ్నం వనషణ్డం తు భ్రాంతత్రస్తమృగద్విజమ్ ।
ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షంతే రాక్షసోఽవికృతాననాః ॥ 92 ॥

మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్సమాగమ్య తతస్తతః ।
తాః సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావణాయాచచక్షిరే ॥ 93 ॥

రాజన్వనమిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా ।
వానరేణ హ్యవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల ॥ 94 ॥

దుర్బుద్ధేస్తస్య రాజేన్ద్ర తవ విప్రియకారిణః ।
వధమాజ్ఞాపయ క్షిప్రం యథాసౌ విలయం వ్రజేత్ ॥ 95 ॥

తచ్ఛుత్యా రాక్షసేన్ద్రేణ విస్మష్టా భృశదుర్జయాః ।
రాక్షసాః కింకరా నామ రావణస్య మనోఽనుగాః ॥ 96 ॥

తేషామశీతిసాహస్రం శూలముద్గరపాణినామ్ ।
మయా తస్మిన్వనోద్దేశే పరిఘేణ నిఘాదితమ్ ॥ 97 ॥

తేషాం తు హతశేషా యే తే గతా లఘువిక్రమాః ।
నిహతం చ మయా సైన్యం రావణాయాచచక్షిరే ॥ 98 ॥

తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా చైత్యప్రాసాదమాక్రమమ్ ॥ 99 ॥

తత్రస్థాన్రాక్షసాన్స్తత్వా శతం స్తమేభిన వై పునః ।

లలామ భూతో లజ్కాయా మయా విధ్వంసితో రుషా ॥ 100 ॥

తతః ప్రహస్తస్య సుతం జమ్బూమాలినమాదిశత్ ॥ 101 ॥

తమహం బలసమ్పన్నం రాక్షసం రణకోవిదమ్ ।
పరిఘేణాతిఘోరేణ సూదయామి సహానుగమ్ ॥ 102 ॥

తచ్చుత్వా రాక్షసేన్ద్రస్తు మన్త్రిపుత్రాన్మహాబలాన్ ।
పదాతిబలసమ్పన్నాన్ప్రేషయామాస రావణః ।
పరిఘేణైవ తాన్సర్వాన్సయామి యమసాదనమ్ ॥ 103 ॥

మన్త్రిపుత్రాన్స్తాశ్చుత్వా సమరే లఘువిక్రమాన్ ।
పశ్చనేనాగ్రగాఞ్శూరాన్ప్రేషయామాస రావణః ।
తానహం సహ సైన్యాన్వై సర్వానేవాభ్యసూదయమ్ ॥ 104 ॥

తతః పునర్దశగ్రీవః పుత్రమక్షం మహాబలమ్ ।
బహుభీ రాకన్తైః సార్థం ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ 105 ॥

తం తు మన్దోదరీ పుత్రం కుమారం రణపణ్డితమ్ ।
సహసా ఖం సముత్కాంతం పాదయోశ్చ గృహీతవాన్ ।
చర్మాసినం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యపేషయమ్ ॥ 106 ॥

తమక్షమాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః ।
తత ఇన్ద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణః సుతమ్ ।
వ్యాదిదేశ సుసజ్కుర్థో బలినం యుద్ధదుర్మదమ్ ॥ 107 ॥

తస్యాప్యహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుంజవమ్ ।
నష్టాజసం రణే కృత్వా పరం హర్షముపాగమమ్ ॥ 108 ॥

మహతా హి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః ।
ప్రేషితో రావణేనైష సహ వీరైర్మదోత్కటైః ॥ 109 ॥

బ్రాహ్మణాస్త్రేణ స తు మాం ప్రబధ్నాచ్ఛాతివేగతః ।
రజ్జాభిరభిబద్ధన్తి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః ॥ 110 ॥

రావణస్య సమీపం చ గృహీత్వా మాముపానయన్ ।
దృష్ట్వా సమాభిషితశ్చాహం రావణేన దురాత్మనా ॥ 111 ॥

పృష్టశ్చ లక్ష్మణగమనం రాక్షసానాం చ తద్వధమ్ ।
తత్సర్వం చ మయా తత్ర సీతార్థమితి జల్పితమ్ ॥ 112 ॥

అస్యాహం దర్శనాకాఙ్క్షీ ప్రాప్తస్త్వదభవనం విభో ।
మారుతస్యోరసః పుత్రో వానరో హనుమానహమ్ ॥ 113 ॥

రామదూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవసచివం కపిమ్ ।
సోఽహం దౌత్యేన రామస్య త్వత్సమీపమిహాగతః ॥ 114 ॥

శృణు చాపి సమాదేశం యదహం ప్రబ్రవీమి తే ।
రాక్షసేశ హరీశస్త్యాం వాక్యమాహ సమాహితమ్ ।
ధర్మార్థకామసహితం హితం పథ్యమివాశనమ్ ॥ 115 ॥

వసతో ఋష్యమూకే మే పర్వతే విపులద్రుమే ।
రాఘవో రణవిక్రాంతో మిత్రత్వం సముపాగతః ॥ 116 ॥

తేన మే కథితం రాజన్భార్యా మే రక్షసా హృతా ।
తత్ర సాహాయ్యహేతోర్మే సమయం కర్తుమర్హసి ॥ 117 ॥

వాలినా హృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణ సహ ప్రభుః ।
చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సక్యం రాఘవః సహలక్ష్మణః ॥ 118 ॥

తేన వాలినముత్సాద్య శరణైకేన సంయుగే ।
వానరాణాం మహారాజః కృతః సప్లువతాం ప్రభుః ॥ 119 ॥

తస్య సాహాయ్యమస్మాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్విహ ।
తేన ప్రస్థాపితస్తుభ్యం సమీపమిహ ధర్మతః ॥ 120 ॥

క్షిప్రమాసీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవస్య చ ।
యావన్న హరయో వీరా విధమన్తి బలం తవ ॥ 121 ॥

వానరాణాం ప్రభవో హి న కేన విదితః పురా ।
దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛంతి నిమన్త్రితాః ॥ 122 ॥

ఇతి వానరరాజస్త్వామాహేత్యభిహితో మయా ।
మామైక్షత తతో రుష్టశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ ॥ 123 ॥

తేన వధోఽహమాజ్ఞప్తో రక్షసా రౌద్రకర్మణా ॥ 124 ॥

తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః ।
తేన రాక్షసరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్ ॥ 125 ॥

దూతవధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస ।
దూతేన వేదితవ్యం చ యథార్థం హితవాదినా ॥ 126 ॥

సుమహత్యపరాధేఽపి దూతస్యాతులవిక్రమః ।
విరూపకరణం దృష్టం న వధోఽస్తీహ శాస్త్రతః ॥ 127 ॥

విభీషణేనైవముక్తో రావణః సన్నిదేశ తాన్ ।
రాక్షసానేతదేవాద్య లాఙ్గాలం దహ్యాతామితి ॥ 128 ॥

తతస్తస్య వచః శ్రుత్వా మమ పుచ్ఛం సమన్తతః ।
వేష్టితం శణవల్కైశ్చ పటైః కార్పాసకైస్తథా ॥ 129 ॥

రాక్షసాః సిద్ధసంనాహాస్తతస్తే చణ్డవిక్రమాః ।
తదాదీప్యంత మే పుచ్ఛం హనంతః కాష్ఠముష్టిభిః ॥ 130 ॥

బద్ధస్య బహుభిః పాశైర్యన్త్రితస్య చ రాక్షసైః ।
న మే పీడా భవేత్కాచిద్దిదృక్షోర్నగరీం దివా ॥ 131 ॥

తతస్తే రాక్షసాః శూరా బద్ధం మామగ్నిసంవృతమ్ ।
అఘోషయన్త్రాజమార్గే నగరద్వారమాగతాః ॥ 132 ॥

తతోఽహం సుమహద్ద్రూపం సజ్జీప్య పునరాత్మనః ।

విమోచయిత్వా తం బంధం ప్రకృతిష్ఠః స్థితః పునః ॥ 133 ॥

ఆయనం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యసూదయమ్ ।
తతస్తన్నగరద్వారం వేగేనాప్లుతవానహమ్ ॥ 134 ॥

పుచ్చేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్టగోపురామ్ ।
దహామ్యహమసమ్భ్రాంతో యుగాంతాగ్నిరివ ప్రజాః ॥ 135 ॥

దగ్ధ్వా లఙ్కాం పునశ్చైవ శఙ్కా మామభ్యవర్తత ।
దహతా చ మయా లఙ్కాం దఘ్నా సీతా న సంశయః ॥ 136 ॥

అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్ ।
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదంతభాషిణామ్ ॥ 137 ॥

తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా శ్రుత్వా తామద్భుతాం గిరమ్ ।
పునర్దృష్టా చ వైదేహీ విస్మష్టశ్చ తయా పునః ॥ 138 ॥

రాఘవస్య ప్రభావేన భవతాం చైవ తేజసా ।
సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వమనుష్ఠితమ్ ॥ 139 ॥

ఏతత్సర్వం మయా తత్ర యథావదుపపాదితమ్ ।
అత్ర యన్న కృతం శేషం తత్సర్వం క్రియతామితి ॥ 140 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాణ్డే షట్పఞ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఏతదాఖ్యానం తత్సర్వం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
భూయః సముపచక్రామ వచనం వక్తుముత్తరమ్ ॥ 1 ॥

సఫలో రాఘవోద్యోగః సుగ్రీవస్య చ సమ్భ్రమః ।
శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్లవనం మహత్ ॥ 2 ॥

ఆర్యాయాః సదృశం శీలం సీతాయాః ప్లవగర్షభాః ।
తపసా ధారయేత్తోకాన్కుర్ధా వా నిర్దహేదపి ॥ 3 ॥

సర్వథాతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః ।
యస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్ ॥ 4 ॥

న తదగ్నిశిఖా కుర్యాత్సంస్పృష్టా పాణినా సతీ ।
జనకస్యాత్మజా కుర్యాదుత్క్రోధకలుషీకృతా ॥ 5 ॥

అశోకవనికామధ్యే రావణస్య దురాత్మనః ।
అధస్తాచ్చింశపావృక్షే సాధ్వీ కరుణమాస్థితా ॥ 6 ॥

రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసంతాపకర్శితా ।
మేఘలేఖాపరివృతా చన్ద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా ॥ 7 ॥

అచిన్తయన్తీ వైదేహీ రావణం బలదర్పితమ్ ।
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టభా చ జానకీ ॥ 8 ॥

అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా ।
అనన్యచిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురన్దరే ॥ 9 ॥

తదేకవాసఃసంవీతా రజోధ్వస్తా తథైవ చ ।

శోకసంతాపదీనాజ్ఞీ సీతా భర్తృహితే రతా ॥ 10 ॥

సా మయా రాక్షసీ మధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ।
రాక్షసీభిర్విరూపాభిర్దృష్టా హి ప్రమదా వనే ॥ 11 ॥

ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా ।
అధఃశయ్యా వివర్ణాజ్ఞీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥ 12 ॥

రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా ।
కథఞ్చన్మృగశావాక్షీ విశ్వాసముపపాదితా ॥ 13 ॥

తతః సమ్భాషితా వైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా ।
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ 14 ॥

నియతః సముదాచారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా ॥ 15 ॥

యన్న హంతి దశగ్రీవం స మహాత్మా దశాననః ।
నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి ॥ 16 ॥

ఏవమాస్తే మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా ।
యదత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వముపపాద్యతామ్ ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూనురభాషత ।
జామ్భవత్ప్రముఖాన్సర్వాననుజ్ఞాప్య మహాకపిన్ ॥ 1 ॥

అస్మిన్నేవజ్గతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే ।
న్యాయ్యం స్మ సహ వైదేహ్య ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ ॥ 2 ॥

అహమేకోఽపి పర్యాప్తః సరాక్షసగణాం పురీమ్ ।
తాం లఙ్కాం తరసా హన్తుం రావణం చ మహాబలమ్ ॥ 3 ॥

కిం పునః సహితో వీరైర్బలవద్భిః కృతాత్మభిః ।
కృతాస్త్రైః ప్లవగైః శక్తైర్భవద్భిర్విజయైషిభిః ॥ 4 ॥

అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురఃసరమ్ ।
సపుత్రం విధమిష్యామి సహోదరయుతం యుధి ॥ 5 ॥

బ్రాహ్మమైన్ద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా ।
యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దుర్నిరీక్ష్యాణి సంయుగే ।
తాన్యహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాన్ ॥ 6 ॥

భవతామభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణధి తమ్ ॥ 7 ॥

మయాతులా విసృష్టా హి శైలవృష్టిర్నిరంతరా ।
దేవానపి రణే హన్యాత్కిం పునస్తాన్నిశాచరాన్ ॥ 8 ॥

సాగరోఽప్యతియాద్యేలాం మన్దరః ప్రచలేదపి ।
న జామ్భవన్తం సమరే కమ్పయేదరివాహినీ ॥ 9 ॥

సర్వరాక్షససజ్ఞానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః ।
అలమేకో వినాశాయ వీరో వాయుసుతః కపిః ॥ 10 ॥

పనసస్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః ।
మన్దరోఽప్యవశీర్యేత కిం పునర్యుధి రాక్షసాః ॥ 11 ॥

సదేవాసురయుద్ధేషు గన్ధర్వోరగపక్షిషు ।
మైన్దస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా ॥ 12 ॥

అశ్విపుత్రౌ మహావేగావేతౌ ప్లవగసత్తమౌ ।
పితామహవరోత్సేకాత్పరమం దర్పమాస్థితౌ ॥ 13 ॥

అశ్విన్మోర్మాననార్థం హి సర్వలోకపితామహాః ।
సర్వావధ్యత్వమతులమనయోర్ధత్తవాన్పురా ॥ 14 ॥

వరోత్సేకేన మత్తౌ చ ప్రమథ్య మహతీం చమూమ్ ।
సురాణామమృతం వీరౌ పీతవన్తౌ ప్లవంగ్గమౌ ॥ 15 ॥

ఏతావేవ హి సజ్కుర్ధౌ సవాజిరథకుజ్జారామ్ ।
లఙ్కాం నాశయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః ॥ 16 ॥

అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టబద్ధిః ప్లవంగ్గమాః ।
సమీపం గన్తుమస్మాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ 17 ॥

దృష్టౌ దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనమ్ ।
అయుక్తమివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః ॥ 18 ॥

న హి వః ప్లవతే కశ్చిన్నాపి కశ్చిత్పరాక్రమే ।
తుల్యః సామరదైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః ॥ 19 ॥

తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా ।
కిమన్యదత్ర కర్తవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీమ్ ॥ 20 ॥

తమేవం కృతసజ్కుల్పం జామ్బవాన్హరిసత్తమః ।
ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమర్థవదర్థవిత్ ॥ 21 ॥

న తావదేషా మతిరక్షమా నో
యథా భవాన్పశ్యతి రాజపుత్ర ।
యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా
తథా భవాన్పశ్యతు కార్యసిద్ధిమ్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే అష్టపञ్చాశతమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

తతో జామ్బవతో వాక్యమగృహ్లాంత వనౌకసః ।
అఙ్గదప్రముఖా వీరా హనూమాంశ్చ మహాకపిః ॥ ౧ ॥

ప్రీతిమంతస్తతః సర్వే వాయుపుత్రపురఃసరాః ।
మహేన్ద్రాగ్రం పరిత్యజ్య పుష్టవుః ప్లవగర్షభాః ॥ ౨ ॥

మేరుమందరసంక్రాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః ।
ఛాదయంత ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః ॥ ౩ ॥

సభాజ్యమానం భూతైస్తమాత్మవంతం మహాబలమ్ ।
హనూమంతం మహావేగం వహంత ఇవ దృష్టిభిః ॥ ౪ ॥

రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం భర్తుశ్చ పరమం యశః ।
సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః ॥ ౫ ॥

ప్రియాఖ్యానోన్ముఖాః సర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః ।
సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః ॥ ౬ ॥

ప్లవమానాః ఖమాప్లుత్య తతస్తే కాననౌషకః ।
నన్దనోపమమాసేదుర్వనం ద్రుమలతాయుతమ్ ॥ ౭ ॥

యత్తన్మథువనం నామ సుగ్రీవస్యాభిరక్షితమ్ ।
అధృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూతమనోహరమ్ ॥ ౮ ॥

యద్రక్షతి మహావీర్యః సదా దధిముఖః కపిః ।
మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౯ ॥

తే తద్వనముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః ।

వానరా వానరేంద్రస్య మనఃకాంతతమం మహత్ || 10 ||

తతస్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్యా మధువనం మహత్ ।
కుమారమభ్యయాచంత మధూని మధుపిఙ్గలాః || 11 ||

తతః కుమారస్తాన్వృద్ధాఞ్జామ్భవత్ప్రముఖాన్కపీన్ ।
అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే || 12 ||

తతశ్చానుమతాః సర్వే సమృహృష్టా వనౌకసః ।
ముదితాశ్చ తతస్తే చ ప్రనృత్యన్తి తతస్తతః || 13 ||

గాయన్తి కేచిత్ప్రణమన్తి కే చిత్
నృత్యన్తి కేచిత్ప్రహసన్తి కేచిత్ ।
పతన్తి కేచిద్విచరన్తి కే చిత్
ప్లవన్తి కేచిత్ప్రలపన్తి కేచిత్ || 14 ||

పరస్పరం కేచిదుపాశ్రయన్తే
పరస్పరం కేచిదతిబ్రువన్తే ।
ద్రుమాద్ద్రుమం కేచిదభిప్లవన్తే
క్షితౌ నగాగ్రాన్నిపతన్తి కేచిత్ || 15 ||

మహీతలాత్కేచిదుదీర్ఘవేగా
మహాద్రుమాగ్రాణ్యభిసంప్రతన్తే ।
గాయన్తమన్యః ప్రహసన్నుపైతి
హసన్తమన్యః ప్రహసన్నుపైతి || 16 ||

రుదన్తమన్యః ప్రరుదన్నుపైతి; నుదన్తమన్యః ప్రణుదన్నుపైతి ।
సమాకులం తత్కపిసైన్యమాసీత్; మధుప్రపానోక్కట సత్త్వచేష్టమ్ ।
న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో; న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ తృప్తో || 17 ||

తతో వనం తత్పరిభక్ష్యమాణమ్
ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్ ।
సమీక్ష్య కోపాద్దధివక్త్రనామా

స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్యుమానో
వనస్య గోష్ఠా హరివీరవృద్ధః ।
చకార భూయో మతిముగ్రతేజా
వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః || 19 ||

ఉవాచ కాంశ్చిత్పరుషాణి ధృష్టమ్
అసక్తమన్యాంశ్చ తలైర్జఘాన ।
సమేత్య కైశ్చిత్కలహం చకార
తథైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్ || 20 ||

స తైర్మదాచ్ఛాప్రతివార్య వేగైర్-
బలాచ్ఛ తేనాప్రతివార్యమాణైః ।
ప్రధర్షితస్త్వక్తభయైః సమేత్య
ప్రకృష్యతే చాప్యనవేక్ష్య దోషమ్ || 21 ||

నఖైస్తుదంతో దశనైర్దశంతః
తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాప్పువంతః ।
మదాత్కపిం తం కపయః సమగ్రా
మహావనం నిర్విషయం చ చక్రుః || 22 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనూమాన్వానరర్షభః ।
అవ్యగ్రమనసో యూయం మధు సేవత వానరాః ॥ 1 ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽఙ్గదః ।
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబన్తు హరయో మధు ॥ 2 ॥

అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా ।
అకార్యమపి కర్తవ్యం కిమఙ్గ పునరీదృశమ్ ॥ 3 ॥

అన్దగస్య ముఖాచ్ఛ్చుత్వా వచనం వానరర్షభాః ।
సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్ ॥ 4 ॥

పూజయిత్వాఙ్గదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్ ।
జగ్ముర్మధువనం యత్ర నదీవేగ ఇవ ద్రుతమ్ ॥ 5 ॥

తే ప్రహృష్టా మధువనం పాలానాక్రమ్య వీర్యతః ।
అతిసర్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్ ॥ 6 ॥

ఉత్పత్య చ తతః సర్వే వనపాలాన్సమాగతాః ।
తాడయన్తి స్మ శతశః సక్తాన్మధువనే తదా ॥ 7 ॥

మధూని ద్రోణమాత్రాణి బహుభిః పరిగృహ్య తే ।
ఘ్నన్తి స్మ సహితాః సర్వే భక్షయన్తి తథాపరే ॥ 8 ॥

కేచిత్ప్రీత్వాపవిధ్యన్తి మధూని మధుపిఙ్గలాః ।
మధూచ్ఛిష్టేన కేచిచ్చ జఘ్నురన్యోన్యముత్కటాః ॥ 9 ॥

అపరే వృక్షమూలేషు శాఖాం గృహ్య వ్యవస్థితః ।

అత్యర్థం చ మదగ్లానాః పఠ్ఠాన్యాస్తీర్య శేరతే ॥ 10 ॥

ఉన్మత్తభూతాః ప్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్ ।
క్షిపన్త్యపి తథాన్యోన్యం స్థలన్త్యపి తథాపరే ॥ 11 ॥

కేచిత్క్షేడాన్ప్రకుర్వన్తి కేచిత్కూజన్తి హృష్టవత్ ।
హరయో మధునా మత్తాః కేచిత్సుప్తా మహీతలే ॥ 12 ॥

యేఽప్యత్ర మధుపాలాః స్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు ।
తేఽపి తైర్వానరైర్భిషైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః ॥ 13 ॥

జానుభిశ్చ ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గం చ దర్శితాః ।
అబ్రువన్సరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః ॥ 14 ॥

హనూమతా దత్తవర్తైర్హతం మధువనం బలాత్ ।
వయం చ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గం చ దర్శితాః ॥ 15 ॥

తతో దధిముఖః క్రుద్ధో వనపస్తత్ర వానరః ।
హతం మధువనం శ్రుత్వా సాన్త్వయామాస తాన్హరీన్ ॥ 16 ॥

ఏతాగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరానతిదర్శితాన్ ।
బలేనావారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయమ్ ॥ 17 ॥

శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం వానరర్షభాః ।
పునర్వీరా మధువనం తేనైవ సహితా యయుః ॥ 18 ॥

మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య సుమహాతరుమ్ ।
సమభ్యధావద్వేగేనా తే చ సర్వే ప్లవङ्గమాః ॥ 19 ॥

తే శిలాః పాదపాంశ్చాపి పాషాణాంశ్చాపి వానరాః ।
గృహీత్వాభ్యాగమన్కుర్ధా యత్ర తే కపికుఙ్జారాః ॥ 20 ॥

తే స్వామివచనం వీరా హృదయేష్వవసజ్య తత్ ।
త్వరయా హ్యభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ 21 ॥

వృక్షస్థాంశ్చ తలస్థాంశ్చ వానరానృలదర్పితాన్ ।
అభ్యక్రామంత తే వీరాః పాలాస్తత్ర సహస్రశః ॥ 22 ॥

అథ దృష్ట్వా దధిముఖం క్రుద్ధం వానరపుంగవాః ।
అభ్యధావంత వేగేన హనూమత్ప్రముఖాస్తదా ॥ 23 ॥

తం సవృక్షం మహాబాహుమాపతంతం మహాబలమ్ ।
ఆర్యకం ప్రాహరత్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽజ్గదః ॥ 24 ॥

మదాన్ధశ న వేదైనమార్యకోఽయం మమేతి సః ।
అధైనం నిష్పిపేషాశు వేగవద్వసుధాతలే ॥ 25 ॥

స భగ్నబాహుర్విముఖో విహ్వలః శోణితోక్షితః ।
ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుఙ్జరః ॥ 26 ॥

స కథఞ్చిద్విముక్తస్తైర్వానరైర్వానరర్షభః ।
ఉవాచైకాంతమాగమ్య భృత్యాంస్తాన్సముపాగతాన్ ॥ 27 ॥

ఏతే తిష్ఠన్తు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః ।
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సహ రామేణ తిష్ఠతి ॥ 28 ॥

సర్వం చైవాఙ్గదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివ ।
అమర్షీ వచనం శ్రుత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్ ॥ 29 ॥

ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
పితృపైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదమ్ ॥ 30 ॥

స వానరానిమాన్సర్వాన్మధులుభ్నానతాయుషః ।
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన సుగ్రీవః ససుహృజ్జనాన్ ॥ 31 ॥

వధ్యో హ్యేతే దురాత్మానో నృపాజ్ఞా పరిభావినః ।
అమర్షప్రభవో రోషః సఫలో నో భవిష్యతి ॥ 32 ॥

ఏవముక్త్వా దధిముఖో వనపాలాన్మహాబలః ।
జగామ సహసోత్పత్య వనపాలైః సమన్వితః ॥ 33 ॥

నిమేషాంతరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః ।
సహస్రాంశుసుతో ధీమాన్సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ 34 ॥

రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ ।
సమప్రతిష్ఠాం జగతీమాకాశాన్నిపపాత హ ॥ 35 ॥

స నిపత్య మహావీర్యః సర్వైస్తైః పరివారితః ।
హరిర్దధిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః ॥ 36 ॥

స దీనవదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాఙ్గాలిమ్ ।
సుగ్రీవస్య శుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్ ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్టితమః సర్గః ॥

తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరర్షభః ।
దృష్ట్యైవోద్విగ్నహృదయో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 1 ॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మాత్త్వం పాదయోః పతితో మమ ।
అభయం తే భవేద్విర సత్యమేవాభిధీయతామ్ ॥ 2 ॥

స తు విశ్వాసితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
ఉత్థాయ చ మహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోఽబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

నైవరరజసా రాజన్న త్వయా నాపి వాలినా ।
వనం నిస్సృష్టపూర్వం హి భక్షితం తత్తు వానరైః ॥ 4 ॥

ఏభిః ప్రధర్షితాశ్చైవ వారితా వనరక్షిభిః ।
మధూన్యచింతయిత్వేమాన్భక్షయన్తి పిబన్తి చ ॥ 5 ॥

శిష్టమత్రాపవిధ్యన్తి భక్షయన్తి తథాపరే ।
నివార్యమాణాస్తే సర్వే భ్రువౌ వై దర్శయన్తి హి ॥ 6 ॥

ఇమే హి సంరబ్ధతరాస్తథా తైః సమృధర్షితాః ।
వారయన్తో వనాత్తస్మాత్కుద్ధైర్వానరపుంజవైః ॥ 7 ॥

తత్తస్మైర్బహుభిరీరైర్వానరైర్వానరర్షభాః ।
సంరక్తనయనైః క్రోధాద్ధరయః సమృచాలితాః ॥ 8 ॥

పాణిభిర్నిహతాః కేచిత్కేచిజ్ఞానుభిరాహతాః ।
ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః ॥ 9 ॥

ఏవమేతే హతాః శూరాస్త్యయి తిష్ఠతి భర్తరి ।

కృతస్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే ॥ 10 ॥

ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తు సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ।
అపృచ్ఛతం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ 11 ॥

కిమయం వానరో రాజన్వనపః ప్రత్యుపస్థితః ।
కం చార్థమభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
లక్ష్మణం ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 13 ॥

ఆర్య లక్ష్మణ సమ్ప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః ।
అఙ్గదప్రముఖైర్విరైర్భక్షితం మధువానరైః ॥ 14 ॥

నైషామకృతకృత్యానామీదృశః స్యాదుపక్రమః ।
వనం యథాభిపన్నం తైః సాధితం కర్మ వానరైః ॥ 15 ॥

దృష్టా దేవీ న సన్దేహో న చాన్యేన హనూమతా ।
న హ్యాన్యః సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః ॥ 16 ॥

కార్యసిద్ధిర్హనుమతి మతిశ్చ హరిపుఙ్గవ ।
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శ్రుతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 17 ॥

జామ్బవాన్యత్ర నేతా స్యాదఙ్గదస్య బలేశ్వరః ।
హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా ॥ 18 ॥

అఙ్గదప్రముఖైర్విరైర్హతం మధువనం కిల ।
విచిన్త్య దక్షిణామాశామాగతైర్హరిపుఙ్గవైః ॥ 19 ॥

ఆగతైశ్చ ప్రవిష్టం తద్యథా మధువనం హి తైః ।
ధర్షితం చ వనం కృత్స్నముపయుక్తం చ వానరైః ।
వారితాః సహితాః పాలాస్తథా జానుభిరాహతాః ॥ 20 ॥

ఏతదర్థమయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురవాగిహ ।
నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః ॥ 21 ॥

దృష్టా సీతా మహాబాహో సౌమిత్రే పశ్య తత్త్వతః ।
అభిగమ్య యథా సర్వే పిబన్తి మధు వానరాః ॥ 22 ॥

న చాప్యదృష్ట్యా వైదేహీం విశ్రుతాః పురుషర్షభ ।
వనం దాత్త వరం దివ్యం ధర్షయేయుర్వనౌకసః ॥ 23 ॥

తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణః సహరాఘవః ।
శ్రుత్వా కర్ణసుఖాం వాణీం సుగ్రీవవదనాచ్ఛ్యుతామ్ ॥ 24 ॥

ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః ।
శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ ।
వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ 25 ॥

ప్రీతోఽస్మి సౌమ్య యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః ।
మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృతకర్మణామ్ ॥ 26 ॥

ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాన్
శాఖామృగాన్తాన్మృగరాజదర్పాన్ ।
ద్రష్టుం కృతార్థాన్సహ రాఘవాభ్యామ్
శ్రోతుం చ సీతాధిగమే ప్రయత్నమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేజైవముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః ।
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాభ్యవదయత్ ॥ 1 ॥

స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ ।
వానరైః సహితైః శూరైర్దివమేవోత్పపాత హ ॥ 2 ॥

స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితో గతః ।
నిపత్య గగనాద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ ॥ 3 ॥

స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్ ।
విమదానుద్ధతాన్సర్వాన్మేహమానాన్మధూదకమ్ ॥ 4 ॥

స తానుపాగమద్వీరో బద్ధ్వా కరపుటాఞ్జలిమ్ ।
ఉవాచ వచనం శ్లక్షమిదం హృష్టవదజ్గదమ్ ॥ 5 ॥

సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేభిరభివారితః ।
అఙ్గానాద్రక్షిభిః క్రోధాద్భవంతః ప్రతిషేధితాః ॥ 6 ॥

యువరాజస్త్యమిశశ్చ వనస్యాస్య మహాబల ।
మౌర్ఖ్యాత్పూర్వం కృతో దోషస్తదభివాన్స్తుమర్హతి ॥ 7 ॥

యథైవ హి పితా తేఽభూత్పూర్వం హరిగణేశ్వరః ।
తథా త్వమపి సుగ్రీవో నాన్యస్తు హరిసత్తమ ॥ 8 ॥

ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘ ।
ఇహోపయానం సర్వేషామేతేషాం వనచారిణామ్ ॥ 9 ॥

స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహైభిర్హరియూథపైః ।

ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శ్రుత్వా ప్రధర్షితమ్ || 10 ||

ప్రహృష్టో మాం పితృవ్యస్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాంస్తానితి హోవాచ పార్థివః || 11 ||

శ్రుత్వా దధిముఖస్యైతద్వచనం శ్లక్షమజ్గదః ।
అబ్రవీత్తాన్త్వరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్యవిశారదః || 12 ||

శక్యే శ్రుతోఽయం వృత్తాన్తో రామేణ హరియూథపాః ।
తత్క్షమం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరస్తపాః || 13 ||

పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాంతా వనచారిణః ।
కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః || 14 ||

సర్వే యథా మాం వక్ష్యన్తి సమేత్య హరియూథపాః ।
తథాస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవానహమ్ || 15 ||

నాజ్ఞాపయితుమిశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి ।
అయుక్తం కృతకర్మాణో యూయం ధర్షయితుం మయా || 16 ||

బ్రువతశ్చాఙ్గదత్తైవం శ్రుత్వా వచనమవ్యయమ్ ।
ప్రహృష్టమనసో వాక్యమిదమూచుర్వనౌకసః || 17 ||

ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ప్రభుః సన్వానరర్షభ ।
ఐశ్వర్యమదమత్తో హి సర్వోఽహమితి మన్యతే || 18 ||

తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్ ।
సంనత్విర్హితవాఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభభాగ్యతామ్ || 19 ||

సర్వే వయమపి ప్రాప్తాస్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః ।
స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః || 20 ||

త్వయా హ్యనుక్తైర్హరిభిర్నైవ శక్యం పదాత్పదమ్ ।

కృచిద్ధన్తం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమః సత్యమిదం తు తే ॥ 21 ॥

ఏవం తు వదతాం తేషామఙ్గదః ప్రత్యభాషత ।
బాధం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఉత్పపాత మహితలాత్ ॥ 22 ॥

ఉత్పతన్తమనూత్పేతుః సర్వే తే హరియూథపాః ।
కృత్వాకాశం నిరాకాశం యజ్ఞోత్తిష్టా ఇవానలాః ॥ 23 ॥

తేఽమృతం సహసోత్పత్య వేగవన్తః ప్లవఙ్గమాః ।
వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ 24 ॥

అఙ్గదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనమ్ ॥ 25 ॥

సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః ।
నాగన్తుమిహ శక్యం తైరతీతే సమయే హి నః ॥ 26 ॥

న మత్సకాశమాగచ్ఛేత్కృత్యే హి వినిపాతితే ।
యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽఙ్గదః ॥ 27 ॥

యద్యప్యకృతకృత్యానామీదృశః స్యాదుపక్రమః ।
భవేత్తు దీనవదనో భ్రాన్తవిప్లుతమానసః ॥ 28 ॥

పితృపైతామహం చైతత్పూర్వకైరభిరక్షితమ్ ।
న మే మధువనం హన్యాదహృష్టః ప్లవగేశ్వరః ॥ 29 ॥

కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత ।
దృష్టా దేవీ న సన్దేహో న చాన్యేన హనూమతా ।
న హ్యన్యః కర్మణో హేతుః సాధనే తద్విధో భవేత్ ॥ 30 ॥

హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతిసత్తమ ।
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్ ॥ 31 ॥

జామ్బవాన్యత్ర నేతా స్యాదజ్ఞదశ్చ బలేశ్వరః ।
హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా ॥ 32 ॥

మా భూశ్చింతా సమాయుక్తః సమృత్యమితవిక్రమ ॥ 33 ॥

తతః కిల కిలా శబ్దం శుశ్రావాసన్నమమ్బరే ।
హనూమత్కర్మదృష్టానాం నర్దతాం కాననౌకసామ్ ।
కిష్కిన్ధాముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామివ ॥ 34 ॥

తతః శ్రుత్వా నినాదం తం కపీనాం కపిసత్తమః ।
ఆయతాఞ్చితలాఙ్గాలః సోఽభవద్ధృష్టమానసః ॥ 35 ॥

ఆజగ్ముస్తేఽపి హరయో రామదర్శనకాఙ్క్షిణః ।
అజ్ఞదం పురతః కృత్వా హనూమంతం చ వానరమ్ ॥ 36 ॥

తేఽజ్ఞదప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః ।
నిపేతుర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ ॥ 37 ॥

హనూమాంశ్చ మహాబహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః ।
నియతామక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ 38 ॥

నిశ్చితార్థం తతస్తస్మిన్సుగ్రీవం పవనాత్మజే ।
లక్ష్మణః ప్రీతిమాన్ప్రీతం బహుమానాదవైక్షత ॥ 39 ॥

ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహా ।
బహు మానేన మహతా హనూమంతమవైక్షత ॥ 40 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సుందరకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

తతః ప్రసవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్ ।
ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ 1 ॥

యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవమభివాద్య చ ।
ప్రవృత్తమథ సీతాయాః ప్రవక్తుముపచక్రముః ॥ 2 ॥

రావణాంతఃపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్రనమ్ ।
రామే సమనురాగం చ యశ్చాపి సమయః కృతః ॥ 3 ॥

ఏతదాఖ్యాన్తి తే సర్వే హరయో రామ సంనిధౌ ।
వైదేహీమక్షతాం శ్రుత్వా రామస్తూత్తరమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే ।
ఏతన్నే సర్వమాఖ్యాత వైదేహీం ప్రతి వానరాః ॥ 5 ॥

రామస్య గదితం శ్రుత్వ హరయో రామసంనిధౌ ।
చోదయన్తి హనూమన్తం సీతావృత్తాన్తకోవిదమ్ ॥ 6 ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తేషాం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః సీతాయా దర్శనం యథా ॥ 7 ॥

సముద్రం లఙ్ఘయిత్వాహం శతయోజనమాయతమ్ ।
అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా ॥ 8 ॥

తత్ర లక్ష్మేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః ।
దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే ॥ 9 ॥

తత్ర దృష్టా మయా సీతా రావణాంతఃపురే సతీ ।

సంస్యస్య త్వయి జీవంతి రామా రామ మనోరథమ్ ॥ 10 ॥

దృష్టా మే రాక్షసీ మధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ।
రాక్షసీభిర్విరూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే ॥ 11 ॥

దుఃఖమాపద్యతే దేవీ తవాదుఃఖోచితా సతీ ।
రావణాంతఃపురే రుద్ధ్వా రాక్షసీభిః సురక్షితా ॥ 12 ॥

ఏకవేణీధరా దీనా త్వయి చింతాపరాయణా ।
అధఃశయ్యా వివర్ణాజీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥ 13 ॥

రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా ।
దేవీ కథఞ్చిత్కాకుత్స్థ త్వన్మనా మార్గితా మయా ॥ 14 ॥

ఇక్ష్వాకువంశవిఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతానఘ ।
స మయా నరశార్దూల విశ్వాసముపపాదితా ॥ 15 ॥

తతః సమ్భాషితా దేవీ సర్వమర్థం చ దర్శితా ।
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ 16 ॥

నియతః సముదాచారో భక్తిశ్చాస్యాస్తథా త్వయి ।
ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనన్దినీ ।
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వదభిక్త్యా పురుషర్షభ ॥ 17 ॥

అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాన్తికే ।
చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ వాయసం ప్రతి రాఘవ ॥ 18 ॥

విజ్ఞాప్యశ్చ నర వ్యాఘ్రో రామో వాయుసుత త్వయా ।
అఖిలేనేహ యద్దృష్టమితి మామాహ జానకీ ॥ 19 ॥

ఇదం చాస్మై ప్రదాతవ్యం యత్నాత్సుపరిరక్షితమ్ ।
బ్రువతా వచనాన్యేవం సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః ॥ 20 ॥

ఏష చూడామణిః శ్రీమాన్మయా తే యత్నరక్షితః ।
మనఃశిలాయాస్తికలస్తం స్మరన్వేతి చాబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్మయా తే వారిసమ్భవః ।
ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ 22 ॥

జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ ।
ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం రక్షసాం వశమాగతా ॥ 23 ॥

ఇతి మామబ్రవీత్సితా కృశాజ్ఞీ ధర్మ చారిణీ ।
రావణాంతఃపురే రుద్ధా మృగీవోత్ఫుల్లలోచనా ॥ 24 ॥

ఏతదేవ మయాఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా ।
సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతామ్ ॥ 25 ॥

తౌ జాతాశ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా
తచ్ఛాభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ ।
దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యాద్-
వాచా సమూర్ణం వాయుపుత్రః శశంస ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

ఏవముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః ।
తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్షణః ॥ 1 ॥

తం తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవః శోకకర్శితః ।
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

యథైవ ధేనుః స్రవతి స్నేహోద్వత్సస్య వత్సలా ।
తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్ ॥ 3 ॥

మణిరత్నమిదం దత్తం వైదేహ్యః శ్వశురేణ మే ।
వధూకాలే యథా బద్ధమధికం మూర్ధ్ని శోభతే ॥ 4 ॥

అయం హి జలసమ్భూతో మణిః ప్రవరపూజితః ।
యజ్ఞే పరమతుష్టేన దత్తః శక్రేణ ధీమతా ॥ 5 ॥

ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం తథా తాతస్య దర్శనమ్ ।
అద్యాస్మ్యవగతః సౌమ్య వైదేహస్య తథా విభోః ॥ 6 ॥

అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః ।
అద్యాస్య దర్శనేనాహం ప్రాప్తాం తామివ చింతయే ॥ 7 ॥

కిమాహ సీతా వైదేహీ బ్రూహి సౌమ్య పునః పునః ।
పరాసుమివ తోయేన సింహస్త్రి వాక్యవారిణా ॥ 8 ॥

ఇతస్తు కిం దుఃఖతరం యదిమం వారిసమ్భవమ్ ।
మణిం పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీమాగతం వినా ॥ 9 ॥

చిరం జీవతి వైదేహీ యది మాసం ధరిష్యతి ।

క్షణం సౌమ్య న జీవేయం వినా తామసితేక్షణామ్ || 10 ||

నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమ ప్రియా ।
న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తిముపలభ్య చ || 11 ||

కథం సా మమ సుశ్రోణి భీరు భీరుః సతీ తదా ।
భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్ || 12 ||

శారదస్తిమిరోన్ముఖో నూనం చన్ద్ర ఇవాముద్భదైః ।
ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః || 13 ||

కిమాహ సీతా హనుమంస్తత్త్వతః కథయస్వ మే ।
ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాతురో యథా || 14 ||

మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ ।
మద్విహీనా వరారోహా హనుమన్కథయస్వ మే ।
దుఃఖాద్దుఃఖతరం ప్రాప్య కథం జీవతి జానకీ || 15 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చషష్ఠితమః సర్గః ॥

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్రాఘవేణ మహాత్మనా ।
సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే ॥ 1 ॥

ఇదముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ ।
పూర్వవృత్తమభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథా తథమ్ ॥ 2 ॥

సుఖసుప్తా త్వయా సార్థం జానకీ పూర్వముత్థితా ।
వాయసః సహసోత్పత్య విరరాద స్తనాంతరే ॥ 3 ॥

పర్యాయేణ చ సుప్తస్త్వం దేవ్యజ్ఞే భరతాగ్రజ ।
పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్ ॥ 4 ॥

తతః పునరుపాగమ్య విరరాద భృశం కిల ।
తతస్త్వం బోధితస్తస్యాః శోణితేన సముక్షితః ॥ 5 ॥

వాయసేన చ తేనైవ సతతం బాధ్యమానయా ।
బోధితః కిల దేవ్యాస్త్వం సుఖసుప్తః పరంతప ॥ 6 ॥

తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహో రాదితాం చ స్తనాంతరే ।
ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధో నిఃశ్వసన్నభ్యభాషథాః ॥ 7 ॥

నఖాగ్రైః కేన తే భీరు దారితం తు స్తనాంతరమ్ ।
కః క్రీడతి సరోషేణ పఞ్చవక్త్రేణ బోగినా ॥ 8 ॥

నిరీక్షమాణః సహసా వాయసం సమవైక్షతాః ।
నఖైః సరుధిరైస్తీక్ష్ణైర్మామేవాభిముఖం స్థితమ్ ॥ 9 ॥

సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః ।

ధరాంతరచరః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః ॥ 10 ॥

తతస్తస్మిన్మహాబాహో కోపసంవర్తితేక్షణః ।
వాయసే త్వం కృత్వాః క్రూరాం మతిం మతిమతాం వర ॥ 11 ॥

స దర్భం సంస్తరాధృహ్య బ్రహ్మస్త్రేణ న్యయోజయః ।
స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిర్జ్జ్వాలాభిముఖః ఖగమ్ ॥ 12 ॥

స త్వం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి ।
తతస్తు వాయసం దీప్తః స దర్భోఽనుజగామ హ ॥ 13 ॥

స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైః సర్వైర్మహర్షిభిః ।
శ్రీఞ్లోకాన్సమ్మరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ॥ 14 ॥

తం త్వం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్ ।
వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పరిపాలయః ॥ 15 ॥

మోఘమస్త్రం న శక్యం తు కర్తుమిత్యేవ రాఘవ ।
తతస్తస్యాక్షికాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్ ॥ 16 ॥

రామ త్వాం స నమస్కృత్వా రాజ్ఞో దశరథస్య చ ।
విసృష్టస్తు తదా కాకః ప్రతిపేదే ఖమాలయమ్ ॥ 17 ॥

ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాఞ్శీలవానపి ।
కిమర్థమస్త్రం రక్షఃసు న యోజయసి రాఘవ ॥ 18 ॥

స నాగా నాపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ।
తవ రామ ముఖే స్థాతుం శక్తాః ప్రతిసమాధితుమ్ ॥ 19 ॥

తవ వీర్యవతః కచ్చిన్మయి యద్యస్తి సమ్భ్రమః ।
క్షిప్రం సునిశితైర్బాణైర్హస్త్యానాం యుధి రావణః ॥ 20 ॥

భ్రాతురాదేశమాదాయ లక్ష్మణో వా పరస్తపః ।

స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః ॥ 21 ॥

శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ ।
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ॥ 22 ॥

మమైవ దుష్కృతం కిఞ్చిన్మహదస్తి న సంశయః ।
సమర్థౌ సహితౌ యన్మాం నాపేక్షేతే పరస్తపౌ ॥ 23 ॥

వైదేహ్యో వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్ ।
పునరప్యహమార్యాం తామిదం వచనమబ్రువమ్ ॥ 24 ॥

త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే ।
రామే దుఃఖాభిభూతే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ 25 ॥

కథఞ్చిద్భవతీ దృష్టౌ న కాలః పరిశోచితుమ్ ।
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ 26 ॥

తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రావర్దిన్దమౌ ।
త్వద్ధర్మనకృతోత్సాహౌ లఙ్కాం భస్మీకరిష్యతః ॥ 27 ॥

హత్వా చ సమరే రౌద్రం రావణం సహ బాన్ధవమ్ ।
రాఘవస్త్యాం మహాబాహుః స్వాం పురీం నయతే ధ్రువమ్ ॥ 28 ॥

యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞానమనిన్దితే ।
ప్రీతిసంజననం తస్య ప్రదాతుం తత్త్వమర్హసి ॥ 29 ॥

సాభివీక్ష్య దిశః సర్వా వేణ్యుద్గ్రథనముత్తమమ్ ।
ముక్త్యా వస్త్రాద్ధదౌ మహ్యం మణిమేతం మహాబల ॥ 30 ॥

ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూత్తమ ।
శిరసా సమ్పుణ్యైస్సనామహమాగమనే త్వరే ॥ 31 ॥

గమనే చ కృతోత్సాహమవేక్ష్య వరవర్జినీ ।

వివర్ధమానం చ హి మామువాచ జనకాత్మజా ।
అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పసన్నిగ్ధభాషిణీ ॥ 32 ॥

హనుమన్నింహసజ్కశౌ తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
సుగ్రీవం చ సహమాత్యం సర్వాన్బ్రూయా అనామయమ్ ॥ 33 ॥

యథా చ స మహాబాహుర్మాం తారయతి రాఘవః ।
అస్మాద్దుఃఖామ్బుసంరోధాత్తత్సమాధాతుమర్హసి ॥ 34 ॥

ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగమ్
రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ ।
బ్రూయాన్తు రామస్య గతః సమీపమ్
శివశ్చ తేఽధ్వాన్తు హరిప్రవీర ॥ 35 ॥

ఏతత్తవార్యా నృపరాజసింహ
సీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వమ్ ।
ఏతచ్చ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వమ్
శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రామ్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

అథాహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తః ససమ్భ్రమమ్ ।
తవ స్నేహన్నరవ్యాఘ్ర సౌహార్యాదనుమాన్య చ ॥ 1 ॥

ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథిస్త్యయా ।
యథా మామాప్నుయాచ్ఛిఘ్రం హత్వా రావణమాహవే ॥ 2 ॥

యది వా మన్యనే వీర వనైకాహమరిన్దమ ।
కస్మింశ్చిత్సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి ॥ 3 ॥

మమ చాప్యల్పభాగ్యాయాః సామ్నిధ్యాత్తవ వానర ।
అస్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమోక్షణమ్ ॥ 4 ॥

గతే హి త్వయి విక్రాన్తే పునరాగమనాయ వై ।
ప్రాణానామపి సన్దేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ 5 ॥

తవాదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్ ।
దుఃఖాద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీమ్ ॥ 6 ॥

అయం తు వీరసన్దేహస్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః ।
సుమహాన్స్తవత్సహాయేషు హర్యక్షేషు అసంశయః ॥ 7 ॥

కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్ ।
తాని హర్యక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ ॥ 8 ॥

త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లఙ్ఘనే ।
శక్తిః స్యాద్వై నతేయస్య వాయోర్వా తవ వానఘ ॥ 9 ॥

తదస్మిన్కార్యనియోగే వీరైవం దురతిక్రమే ।

కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర ॥ 10 ॥

కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।
పర్యాప్తః పరవీరఘ్నో యశస్యస్తే బలోదయః ॥ 11 ॥

బలైః సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణమాహవే ।
విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్స్యద్వ్యశస్కరమ్ ॥ 12 ॥

యథాహం తస్య వీరస్య వనాదుపధినా హృతా ।
రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నార్హతి రాఘవః ॥ 13 ॥

బలైస్తు సజ్కులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్ధనః ।
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థస్తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ 14 ॥

తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః ।
భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ 15 ॥

తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్ ।
నిశమ్యాహం తతః శేషం వాక్యముత్తరమబ్రువమ్ ॥ 16 ॥

దేవి హర్యృక్షనైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః ।
సుగ్రీవః సత్త్వసమ్పన్నస్తవార్థే కృతనిశ్చయః ॥ 17 ॥

తస్య విక్రమసమ్పన్నాః సత్త్వవంతో మహాబలాః ।
మనఃసంక్కుల్పసమ్పాతా నిదేశే హరయః స్థితాః ॥ 18 ॥

యేషాం నోపరి నాథస్తాన్న తిర్యక్సజ్జతే గతిః ।
న చ కర్మసు సీదంతి మహత్స్వమితతేజసః ॥ 19 ॥

అసకృత్తైర్మహాభాగైర్వానరైర్బలసంయుతైః ।
ప్రదక్షిణీకృతా భూమిర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ 20 ॥

మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సంతి తత్ర వనౌకసః ।

మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవసంనిధౌ ॥ 21 ॥

అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మహాబలాః ।
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హితరే జనాః ॥ 22 ॥

తదలం పరితాపేన దేవి మన్యుర్వ్యపైతు తే ।
ఏకోత్పాతేన తే లజ్కామేష్యన్తి హరియూథపాః ॥ 23 ॥

మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్రసూర్యావివోదితౌ ।
త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహావాగమిష్యతః ॥ 24 ॥

అరిఘ్నం సింహసజ్కాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ।
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లజ్కా ద్వారముపస్థితమ్ ॥ 25 ॥

నఖదంష్ట్రాయుధాన్వీరాన్సింహశార్దూలవిక్రమాన్ ।
వానరాన్వానరేన్ద్రాభాన్క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సజ్గతాన్ ॥ 26 ॥

శైలామ్బుదన్నికాశానాం లజ్కామలయసానుషు ।
నర్దతాం కపిముఖ్యానామచిరాచ్ఛోష్యసే స్వనమ్ ॥ 27 ॥

నివృత్తవనవాసం చ త్వయా సార్థమర్థిన్దమమ్ ।
అభిషిక్తమయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ॥ 28 ॥

తతో మయా వాగ్భిరదీనభాషిణీ
శివాభిరిష్టాభిరభిప్రసాదితా ।
జగామ శాన్తిం మమ మైథిలాత్మజా
తవాపి శోకేన తథాభిపీడితా ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే షట్షష్టితమః సర్గః ॥

Chapter 6

॥ యుధకాణ్డః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదభిభాషితమ్ ।
రామః ప్రీతిసమాయుక్తో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

కృతం హనుమతా కార్యం సుమహద్భువి దుష్కరమ్ ।
మనసాపి యదన్యేన న శక్యం ధరణీతలే ॥ ౨ ॥

న హి తం పరిపశ్యామి యస్తరేత మహార్ణవమ్ ।
అన్యత్ర గరుణాద్వాయోరన్యత్ర చ హనూమతః ॥ ౩ ॥

దేవదానవయక్షాణాం గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ ।
అప్రధృష్యాం పురీం లజ్కాం రావణేన సురక్షితామ్ ॥ ౪ ॥

ప్రవిష్టః సత్త్వమాశ్రిత్య జీవన్మో నామ నిష్క్రమేత్ ।
కో విశేత్సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చ సురక్షితామ్ ।
యో వీర్యబలసంపన్నో న సమః స్యాద్ధనూమతః ॥ ౫ ॥

భృత్యకార్యం హనుమతా సుగ్రీవస్య కృతం మహత్ ।
ఏవం విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్య చ ॥ ౬ ॥

యో హి భృత్యో నియుక్తః సన్భర్తా కర్మణి దుష్కరే ।
కుర్యాత్తదనురాగేణ తమాహుః పురుషోత్తమమ్ ॥ ౭ ॥

నియుక్తో నృపతేః కార్యం న కుర్యాద్యః సమాహితః ।
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుః పురుషాధమమ్ ॥ ౮ ॥

తన్నియోగే నియుక్తేన కృతం కృత్యం హనూమతా ।
న చాత్మా లఘుతాం నీతః సుగ్రీవశ్చాపి తోషితః ॥ ౯ ॥

అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
వైదేహ్యో దర్శనేనాద్య ధర్మతః పరిరక్షితాః ॥ 10 ॥

ఇదం తు మమ దీనస్యా మనో భూయః ప్రకర్షతి ।
యదిహాస్య ప్రియాఖ్యాతుర్న కుర్మి సదృశం ప్రియమ్ ॥ 11 ॥

ఏష సర్వస్వభూతస్తు పరిష్వజ్ఞో హనూమతః ।
మయా కాలమిమం ప్రాప్య దత్తస్తస్య మహాత్మనః ॥ 12 ॥

సర్వథా సుకృతం తావత్సితాయాః పరిమార్గణమ్ ।
సాగరం తు సమాసాద్య పునర్నష్టం మనో మమ ॥ 13 ॥

కథం నామ సముద్రస్య దుష్పారస్య మహామ్భసః ।
హరయో దక్షిణం పారం గమిష్యంతి సమాహితాః ॥ 14 ॥

యద్యపేష తు వృత్తాంతో వైదేహ్యో గదితో మమ ।
సముద్రపారగమనే హరీణాం కిమివోత్తరమ్ ॥ 15 ॥

ఇత్యుక్త్వా శోకసమ్భ్రాంతో రామః శత్రునిబర్హణః ।
హనూమంతం మహాబాహుస్తతో ధ్యానముపాగమత్ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

తం తు శోకపరిద్యూనం రామం దశరథాత్మజమ్ ।
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్సుగ్రీవః శోకనాశనమ్ ॥ ౧ ॥

కిం త్వం సంతప్యసే వీర యథాన్యః ప్రాకృతస్తథా ।
మైవం భూస్త్వజ సంతాపం కృతఘ్న ఇవ సౌహృదమ్ ॥ ౨ ॥

సంతాపస్య చ తే స్థానం న హి పశ్యామి రాఘవ ।
ప్రవృత్తావపలభ్దాయాం జ్ఞాతే చ నిలయే రిపోః ॥ ౩ ॥

ధృతిమాఞ్శాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞః పణ్డితశ్చాసి రాఘవ ।
త్యజేమాం పాపికాం బుద్ధిం కృత్వాత్మేవార్థదూషణీమ్ ॥ ౪ ॥

సముద్రం లఙ్ఘయిత్వా తు మహానక్రసమాకులమ్ ।
లఙ్కామారోహయిష్యామో హనిష్యామశ్చ తే రిపుమ్ ॥ ౫ ॥

నిరుత్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః ।
సర్వార్థా వ్యవసీదంతి వ్యసనం చాధిగచ్ఛతి ॥ ౬ ॥

ఇమే శూరాః సమర్థాశ్చ సర్వే నో హరియూథపాః ।
త్వత్ప్రియార్థం కృతోత్సాహాః ప్రవేష్టుమపి పావకమ్ ॥ ౭ ॥

ఏషాం హర్షేణ జానామి తర్కశ్చాస్మిన్స్థథో మమ ।
విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుమ్ ॥ ౮ ॥

నేతురత్ర యథా వధ్యేద్యథా పశ్యేమ తాం పురీమ్ ।
తస్య రాక్షసరాజస్య తథా త్వం కురు రాఘవ ॥ ౯ ॥

దృష్ట్వా తాం హి పురీం లఙ్కాం త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ ।

హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనాదుపధారయ ॥ 10 ॥

సేతుబద్ధః సముద్రే చ యావల్లజ్ఞా సమీపతః ।
సర్వం తీర్ణం చ వై సైన్యం జితమితు్యపధార్యతామ్ ॥ 11 ॥

ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః ।
తదలం విక్లవా బుద్ధీ రాజన్సర్వార్థనాశినీ ॥ 12 ॥

పురుషస్య హి లోకేఽస్మిఞ్శ్లోకః శౌర్యాపకర్షణః ।
యత్తు కార్యం మనుష్యేణ శౌణ్డిర్యమవలమ్బతా ।
శూరాణాం హి మనుష్యాణాం త్వద్విధానాం మహాత్మనామ్ ॥ 13 ॥

వినష్టే వా ప్రనష్టే వా శోకః సర్వార్థనాశనః ।
త్వం తు బుద్ధిమతాం శ్రేష్ఠః సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః ॥ 14 ॥

మద్విధైః సచివైః సార్థమరిం జేతుమిహార్హసి ।
న హి పశ్యామ్యహం కఞ్చిత్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ 15 ॥

గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే ।
వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విపత్స్యతే ॥ 16 ॥

అచిరాద్దృక్ష్యనే సీతాం తీర్త్వా సాగరమక్షయమ్ ।
తదలం శోకమాలమ్బ్య క్రోధమాలమ్బ భూపతే ॥ 17 ॥

నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మన్దాః సర్వే చణ్డస్య బిభ్యతి ।
లఙ్కనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీపతేః ॥ 18 ॥

సహస్మాభిరిహోపేతః సూక్ష్మబుద్ధిర్విచారయ ।
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః ॥ 19 ॥

తానరీన్విధమిష్యన్తి శిలాపాదపవృష్టిభిః ।
కథఞ్చిత్పరిపశ్యామస్తే వయం వరుణాలయమ్ ॥ 20 ॥

కిముక్త్యా బహుధా చాపి సర్వథా విజయీ భవాన్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవత్ ।
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

తరసా సేతుబద్ధేన సాగరోచ్ఛోషణేన వా ।
సర్వథా సుసమర్థోఽస్మి సాగరస్యాస్య లజ్ఘనే ॥ 2 ॥

కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లఙ్కాయాస్తదబ్రవీహి మే ।
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం దర్శనాదివ వానర ॥ 3 ॥

బలస్య పరిమాణం చ ద్వారదుర్గక్రియామపి ।
గుప్తి కర్మ చ లఙ్కాయా రక్షసాం సదనాని చ ॥ 4 ॥

యథాసుఖం యథావచ్ఛ లఙ్కాయామసి దృష్టవాన్ ।
సరమాచక్ష్య తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి ॥ 5 ॥

శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్ ॥ 6 ॥

శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాన్యే దుర్గకర్మవిధానతః ।
గుప్తా పురీ యథా లఙ్కా రక్షితా చ యథా బలైః ॥ 7 ॥

పరాం సమృద్ధిం లఙ్కాయాః సాగరస్య చ భీమతామ్ ।
విభాగం చ బలౌఘస్య నిర్దేశం వాహనస్య చ ॥ 8 ॥

ప్రహృష్టా ముదితా లఙ్కా మత్తద్విపసమాకులా ।
మహతీ రథసమూర్ణా రక్షోగణసమాకులా ॥ 9 ॥

దృఢబద్ధకవాటాని మహాపరిఘవన్తి చ ।

ద్వారాణి విపులాన్యస్యాశ్చత్వారి సుమహాన్తి చ ॥ 10 ॥

వప్రేషూపలయన్త్రాణి బలవన్తి మహాన్తి చ ।
ఆగతం పరనైన్యం తైస్తత్ర ప్రతినివార్యతే ॥ 11 ॥

ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః కాలాయసమయాః శితాః ।
శతశో రోచితా వీరైః శతఘ్నై రక్షసాం గణైః ॥ 12 ॥

సౌవర్ణశ్చ మహాన్తస్యాః ప్రాకారో దుష్ప్రధర్షణః ।
మణివిద్రుమవైదూర్యముక్తావిచరితాన్తరః ॥ 13 ॥

సర్వతశ్చ మహాభీమాః శీతతోయా మహాశుభాః ।
అగాధా గ్రాహవత్యశ్చ పరిఖా మీనసేవితాః ॥ 14 ॥

ద్వారేషు తాసాం చత్వారః సజ్కమాః పరమాయతాః ।
యన్తైరుపేతా బహుభిర్మహాద్భిర్ద్వధసన్ధిభిః ॥ 15 ॥

త్రాయన్తే సజ్కమాస్తత్ర పరనైన్యాగమే సతి ।
యన్తైస్తైరవకీర్యన్తే పరిఖాసు సమన్తతః ॥ 16 ॥

ఏకస్త్యకమోప్య బలవాన్సజ్కమః సుమహాద్భుతః ।
కాఞ్చనైర్బహుభిః స్తమ్భైర్వేదికాభిశ్చ శోభితః ॥ 17 ॥

స్వయం ప్రకృతిసమ్ప్వన్నో యుయుత్సా రామ రావణః ।
ఉత్థితశ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే ॥ 18 ॥

లఙ్కా పురీ నిరాలమ్బా దేవదుర్గా భయావహా ।
నాదేయం పార్వతం వన్యం కృత్రిమం చ చతుర్విధమ్ ॥ 19 ॥

స్థితా పారే సముద్రస్య దూరపారస్య రాఘవ ।
నౌపథశ్చాపి నాస్త్యత్ర నిరాదేశశ్చ సర్వతః ॥ 20 ॥

శైలాగ్రే రచితా దుర్గా సా పూర్ణేవపురోపమా ।
వాజివారణసమ్పూర్ణా లక్ష్మో పరమదుర్జయా ॥ 21 ॥

పరిఘాశ్చ శతఘ్నశ్చ యన్త్రాణి వివిధాని చ ।
శోభయన్తి పురీం లక్ష్మోం రావణస్య దురాత్మనః ॥ 22 ॥

అయుతం రక్షసామత్ర పశ్చిమద్వారమాశ్రితమ్ ।
శూలహస్తా దురాధర్షాః సర్వే ఖడ్గాగ్రయోధినః ॥ 23 ॥

నియుతం రక్షసామత్ర దక్షిణద్వారమాశ్రితమ్ ।
చతురజ్జేణ సైన్యేన యోధాస్తత్రాప్యనుత్తమాః ॥ 24 ॥

ప్రయుతం రక్షసామత్ర పూర్వద్వారం సమాశ్రితమ్ ।
చర్మఖడ్గధరాః సర్వే తథా సర్వాస్త్రకోవిదాః ॥ 25 ॥

అర్బుదం రక్షసామత్ర ఉత్తరద్వారమాశ్రితమ్ ।
రథిసశ్చాశ్వవాహాశ్చ కులపుత్రాః సుపూజితాః ॥ 26 ॥

శతం శతసహస్రాణాం మధ్యమం గుల్మమాశ్రితమ్ ।
యాతుధానా దురాధర్షాః సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసామ్ ॥ 27 ॥

తే మయా సఙ్కమా భగ్నాః పరిఖాశ్చావపూరితాః ।
దగ్ధా చ నగరీ లక్ష్మో ప్రాకారాశ్చావసాదితాః ॥ 28 ॥

యేన కేన తు మార్గేణ తరామ వరుణాలయమ్ ।
హతేతి నగరీ లక్ష్మోం వానరైరవధార్యతామ్ ॥ 29 ॥

అఙ్గదో ద్వివిదో మైన్దో జామ్బవాన్పనసో నలః ।
నీలః సేనాపతిశ్చైవ బలశేషేణ కిం తవ ॥ 30 ॥

ప్లవమానా హి గత్వా తాం రావణస్య మహాపురీమ్ ।
సప్రకారాం సభవనామానయిష్యన్తి మైథిలీమ్ ॥ 31 ॥

ఏవమాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలానాం సర్వసంక్రహమ్ ।
ముహూర్తేన తు యుక్తేన ప్రస్థానమభిరోచయ ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం యథావదనుపూర్వశః ।
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః ॥ ౧ ॥

యాం నివేదయసే లక్ష్మణం పురీం భీమస్య రక్షసః ।
క్షిప్రమేనాం వధిష్యామి సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨ ॥

అస్మిన్మహూర్తే సుగ్రీవ ప్రయాణమభిరోచయే ।
యుక్తో ముహూర్తో విజయః ప్రాప్తో మధ్యం దివాకరః ॥ ౩ ॥

ఉత్తరా ఫల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తేన యోక్ష్యతే ।
అభిప్రయామ సుగ్రీవ సర్వానీకసమావృతాః ॥ ౪ ॥

నిమిత్తాని చ ధన్యాని యాని ప్రాదుర్భవంతి మే ।
నిహత్య రావణం సీతామానయిష్యామి జానకీమ్ ॥ ౫ ॥

ఉపరిష్టాద్ధి నయనం స్ఫురమాణమిదం మమ ।
విజయం సమనుప్రాప్తం శంసతీవ మనోరథమ్ ॥ ౬ ॥

అగ్రే యాతు బలస్యాస్య నీలో మార్గమవేక్షితుమ్ ।
వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ ॥ ౭ ॥

ఫలమూలవతా నీల శీతకాననవారిణా ।
పథా మధుమతా చాశు సేనాం సేనాపతే నయ ॥ ౮ ॥

దూషయేయర్దురాత్మానః పథి మూలఫలోదకమ్ ।
రాక్షసాః పరిరక్షేథాస్తేభ్యస్త్యం నిత్యముద్యతః ॥ ౯ ॥

నిమ్నేషు వనదుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః ।

అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహతం బలమ్ ॥ 10 ॥

సాగరౌఘనిభం భీమమగ్రానీకం మహాబలాః ।
కపిసింహౌ ప్రకర్షన్తు శతశోఽథ సహస్రశః ॥ 11 ॥

గజశ్చ గిరిసజ్కాశో గవయశ్చ మహాబలాః ।
గవాక్షశ్చాగ్రతో యాన్తు గవాం దృప్తా ఇవర్షభాః ॥ 12 ॥

యాతు వానరవాహిన్యా వానరః ప్లవతాం పతిః ।
పాలయన్దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః ॥ 13 ॥

గన్ధహస్తీవ దుర్ధర్షస్తరస్వీ గన్ధమాదనః ।
యాతు వానరవాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వమధిష్ఠితః ॥ 14 ॥

యాస్యామి బలమధ్యేఽహం బలౌఘమభిహర్షయన్ ।
అధిరుహ్య హనూమన్తమైరావతమివేశ్వరః ॥ 15 ॥

అజ్గదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాన్తకోపమః ।
సార్వభౌమేణ భూతేశో ద్రవిణాధిపతిర్యథా ॥ 16 ॥

జామృవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ।
ఋక్షరాజో మహాసత్త్వః కుక్షిం రక్షన్తు తే త్రయః ॥ 17 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః ।
వ్యాదిదేశ మహావీర్యాన్వానరాన్వానరర్షభః ॥ 18 ॥

తే వానరగణాః సర్వే సముత్పత్య యుయుత్సవః ।
గుహాభ్యః శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుష్లవిరే తదా ॥ 19 ॥

తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః ।
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 20 ॥

శత్రైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిరయుతైరపి ।

హరణాభిశ్చ హరిభిర్యయౌ పరివృతస్తదా ॥ 21 ॥

తం యాన్తమనుయాతి స్మ మహతీ హరివాహినీ ॥ 22 ॥

హృష్టాః ప్రముదితాః సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః ।
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవజ్గమాః ।
క్షేలన్తో నినదంతశ్చ జగ్మురైవ దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 23 ॥

భక్షయంతః సుగన్ధీని మధూని చ ఫలాని చ ।
ఉద్వహన్తో మహావృక్షాన్మృజ్జరీపుష్పాధారిణః ॥ 24 ॥

అన్యోన్యం సహసా దృష్టా నిర్వహంతి క్షిపంతి చ ।
పతంతశ్చోత్పతన్త్యన్యే పాతయన్త్యపరే పరాన్ ॥ 25 ॥

రావణో నో నిహన్తవ్యః సర్వే చ రజనీచరాః ।
ఇతి గర్జంతి హరయో రాఘవస్య సమీపతః ॥ 26 ॥

పురస్తాదృషభో వీరో నీలః కుముద ఏవ చ ।
పథానం శోధయన్తి స్మ వానరైర్బహుభిః సహ ॥ 27 ॥

మధ్యే తు రాజా సుగ్రీవో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ ।
బహుభిర్బలిభిర్భిఘ్నైర్వృతాః శత్రునిబర్హణః ॥ 28 ॥

హరిః శతబలిర్వీరః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ।
సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య రరక్ష హరివాహినీమ్ ॥ 29 ॥

కోటిశతపరీవారః కేసరీ పనసో గజః ।
అర్కశ్చాతిబలః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి ॥ 30 ॥

సుషేణో జామ్బవాన్తైచ బుక్షైర్బహుభిరావృతః ।
సుగ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః ॥ 31 ॥

తేషాం సేనాపతిర్వీరో నీలో వానరపుంగవః ।
సమృతన్పతతాం శ్రేష్ఠస్తద్బలం పర్యపాలయత్ ॥ 32 ॥

దరీమిఖః ప్రజ్ఞశ్చ జమ్భాఽథ రభసః కపిః ।
సర్వతశ్చ యయుర్వీరాస్త్యరయంతః ప్లవజ్జమాన్ ॥ 33 ॥

ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛంతో బలదర్పితాః ।
అపశ్యంతే గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యాం ద్రుమలతాయుతమ్ ॥ 34 ॥

సాగరౌఘనిభం భీమం తద్వానరబలం మహత్ ।
నిఃససర్ప మహాఘోషం భీమవేగ ఇవార్ణవః ॥ 35 ॥

తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరాస్తే కపికుఞ్జరాః ।
తూర్ణమాపుప్లువుః సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః ॥ 36 ॥

కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభతే నరర్షభౌ ।
మహద్భ్యామివ సంస్పృష్టౌ గ్రాహాభ్యాం చన్ద్రభాస్కరౌ ॥ 37 ॥

తమజ్గదగతో రామం లక్ష్మణః శుభయా గిరా ।
ఉవాచ ప్రతిపూర్ణార్థః స్మృతిమాన్ప్రతిభానవాన్ ॥ 38 ॥

హృతామవాప్య వైదేహీం ఊప్రం హత్వా చ రావణమ్ ।
సమృద్ధార్థః సమృద్ధార్థామయోధ్యాం ప్రతియాస్యసి ॥ 39 ॥

మహాన్తి చ నిమిత్తాని దివి భూమౌ చ రాఘవ ।
శుభాన్తి తవ పశ్యామి సర్వాణ్యేవార్థసిద్ధయే ॥ 40 ॥

అను వాతి శుభో వాయుః సేనాం మృదుహితః సుఖః ।
పూర్ణవల్గుస్వరాశ్చేమే ప్రవదంతి మృగద్విజాః ॥ 41 ॥

ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వా విమలశ్చ దివాకరః ।
ఉశనా చ ప్రసన్నార్చిరను త్వాం భార్గవో గతః ॥ 42 ॥

బ్రహ్మరాశిర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
అర్చిష్మంతః ప్రకాశంతే ధ్రువం సర్వే ప్రదక్షిణమ్ ॥ 43 ॥

త్రిశక్కుర్విమలో భాతి రాజర్షిః సపురోహితః ।
పితామహవరోఽస్మాకమిష్కాం మహాత్మనామ్ ॥ 44 ॥

విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపద్రవే ।
నక్షత్రం పరమస్మాకమిష్కాం మహాత్మనామ్ ॥ 45 ॥

నైర్మతం నైర్మతానాం చ నక్షత్రమభిషిడ్యతే ।
మూలం మూలవతా స్పృష్టం ధూప్యతే ధూమకేతునా ॥ 46 ॥

సరం చైతద్విశానాయ రాక్షసానాముపస్థితమ్ ।
కాలే కాలగృహీతానాం నకత్రం గ్రహపీడితమ్ ॥ 47 ॥

ప్రసన్నాః సురసాశ్చాపో వనాని ఫలవంతి చ ।
ప్రవాన్త్యభ్యధికం గంధా యథర్తుకుసుమా ద్రుమాః ॥ 48 ॥

వ్యాధాని కపిసైన్యాని ప్రకాశంతేఽధికం ప్రభో ।
దేవానామివ సైన్యాని సజ్జామే తారకామయే ॥ 49 ॥

ఏవమార్య సమీక్ష్యైతాన్ప్రీతో భవితుమర్హసి ।
ఇతి భ్రాతరమాశ్వాస్య హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ 50 ॥

అథావృత్య మహీం కృత్వాం జగామ మహతీ చమూః ।
ఋక్షవానరశార్దూలైర్నఖదంష్ట్రాయుధైర్వృతా ॥ 51 ॥

కరాగ్రైశ్చరణాగ్రైశ్చ వానరైరుద్ధతం రజః ।
భౌమమంతర్ధధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభామ్ ॥ 52 ॥

సా స్మ యాతి దివారాత్రం మహతీ హరివాహినీ ।
హృష్టప్రముదితా సేనా సుగ్రీవేణాభిరక్షితా ॥ 53 ॥

వనరాస్త్యరితం యాన్తి సర్వే యుద్ధాభినందనః ।
ముమోక్షయిషవః సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నాసత ॥ 54 ॥

తతః పాదపసమ్బాధం నానామృగసమాకులమ్ ।
సహ్యాపర్వతమాసేదుర్మలయం చ మహీ ధరమ్ ॥ 55 ॥

కాననాని విచిత్రాణి నదీప్రసవణాని చ ।
పశ్యన్నపి యయౌ రామః సహ్యాస్య మలయస్య చ ॥ 56 ॥

చమ్పకాంస్తిలకాంశ్చూతానశోకాన్నిన్దవారకాన్ ।
కరవీరాంశ్చ తిమిశానభిజ్ఞాన్తి స్మ ప్లవజ్గమాః ॥ 57 ॥

ఫలాన్యమృతగన్ధీని మూలాని కుసుమాని చ ।
బుభుజుర్వానరాస్తత్ర పాదపానాం బలోత్కటాః ॥ 58 ॥

ద్రోణమాత్రప్రమాణాని లమ్బమానాని వానరాః ।
యయుః పిబన్తో హృష్టాస్తే మధూని మధుపిఙ్గలాః ॥ 59 ॥

పాదపానవభిజ్ఞాన్తో వికర్షన్తస్తథా లతాః ।
విధమన్తో గిరివరాన్ప్రయయుః ప్లవగర్షభాః ॥ 60 ॥

వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నర్దన్తో మధుదర్పితాః ।
అన్యే వృక్షాన్ప్రపద్యన్తే ప్రపతన్త్యపి చాపరే ॥ 61 ॥

బభూవ వసుధా తైస్తు సమ్పూర్ణా హరిపుంగ్వైః ।
యథా కమలకేదారైః పక్షైరివ వసున్ధరా ॥ 62 ॥

మహేన్ద్రమథ సమ్ప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః ।
అధ్యారోహన్మహాబాహుః శిఖరం ద్రుమభూషితమ్ ॥ 63 ॥

తతః శిఖరమారుహ్య రామో దశరథాత్మజః ।
కూర్మమీనసమాకీర్ణమపశ్యత్సలిలాశయమ్ ॥ 64 ॥

తే సహ్యాం సమత్రిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిమ్ ।
ఆసేదురానుపూర్వేణ సముద్రం భీమనిఃస్వనమ్ ॥ 65 ॥

అవరుహ్య జగామాశు వేలావనమనుత్తమమ్ ।
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠః ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ॥ 66 ॥

అథ ధౌతోపలతలాం తోయాఘ్నేః సహసోత్థితైః ।
వేలామాసాద్య విపులాం రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 67 ॥

ఏతే వయమనుప్రాప్తాః సుగ్రీవ వరుణాలయమ్ ।
ఇహేదానీం విచింతా సా యా న పూర్వం సముత్థితా ॥ 68 ॥

అతః పరమతీరోఽయం సాగరః సరితాం పతి ।
న చాయమనుపాయేన శక్యస్తరితుమర్ణవః ॥ 69 ॥

తదిహైవ నివేశోఽస్తు మన్త్రః ప్రస్తాయతామిహ ।
యథేదం వానరబలం పరం పారమవాప్పుయాత్ ॥ 70 ॥

ఇతీవ స మహాబాహుః సీతాహరణకర్షితః ।
రామః సాగరమాసాద్య వాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ 71 ॥

సమ్ప్రాప్తో మన్తకాలో నః సాగరస్యేహ లఙ్ఘనే ।
స్వాం స్వాం సేనాం సముత్సృజ్య మా చ కశ్చిత్కుతో వ్రజేత్ ।
గచ్ఛన్తు వానరాః శూరా జ్ఞేయం ఛన్నం భయం చ నః ॥ 72 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః ।
సేనాం న్యవేశయత్తీరే సాగరస్య ద్రుమాయుతే ॥ 73 ॥

విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య తు తద్బలమ్ ।
మధుపాణ్డుజలః శ్రీమాన్ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ 74 ॥

వేలావనముపాగమ్య తతస్తే హరిపుంగవాః ।
వినివిష్టాః పరం పారం కాఙ్క్షమాణా మహోదధేః ॥ 75 ॥

సా మహార్ణవమాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ ।

వాయువేగసమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవమ్ || 76 ||

దూరపారమసమ్బాధం రక్షోగణనిషేవితమ్ ।
పశ్యన్తో వరుణావాసం నిషేదుర్హరియూథపాః || 77 ||

చణ్డనక్రగ్రహం ఘోరం క్షపాదౌ దివసక్షయే ।
చన్ద్రోదయే సమాధూతం ప్రతిచన్ద్రసమాకులమ్ || 78 ||

చణ్డానిలమహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమితిమిజ్జితైః ।
దీప్తభోగైరివాక్తీర్ణం భుజజ్జైర్వరుణాలయమ్ || 79 ||

అవగాథం మహాసత్తైర్నానైలసమాకులమ్ ।
దుర్గం ద్రుగమమార్గం తమగాథమసురాలయమ్ || 80 ||

మకరైర్నాగభోగైశ్చ విగాఢా వాతలోహితాః ।
ఉత్పేతుశ్చ నిపేతుశ్చ ప్రవృద్ధా జలరాశయః || 81 ||

అగ్నిచూర్ణమివావిధం భాస్కరామ్బుమనోరగమ్ ।
సురారివిషయం ఘోరం పాతాలవిషమం సదా || 82 ||

సాగరం చామ్బరప్రఖ్యమమ్బరం సాగరోపమమ్ ।
సాగరం చామ్బరం చేతి నిర్విశేషమదృశ్యత || 83 ||

సమ్ప్రుక్తం నభసా హ్యమభ్యః సమ్ప్రుక్తం చ నభోఽమ్భసా ।
తాదృగ్రూపే స్మ దృశ్యేతే తారా రత్నసమాకులే || 84 ||

సముత్పత్తితమేఘస్య వీచ్ఛి మాలాకులస్య చ ।
విశేషో న ద్వయోరాసీత్సాగరస్యామ్బరస్య చ || 85 ||

అన్యోన్యైరాహతాః సక్తాః సస్వనుర్భిమనిఃస్వనాః ।
ఊర్మయః సిన్ధురాజస్య మహాభేర్య ఇవాహవే || 86 ||

రత్నోఘజలసంనాదం విషక్తమివ వాయునా ।

ఉత్పతస్తమివ క్రుద్ధం యాదోగణసమాకులమ్ || 87 ||

దదృశుస్తే మహాత్మానో వాతాహతజలాశయమ్ ।
అనిలోద్ధాతమాకాశే ప్రవల్గతమివోర్మిభిః ।
భ్రాంతోర్మిజలసంనాదం ప్రలోలమివ సాగరమ్ || 88 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

సా తు నీలేన విధివత్స్వరజ్ఞా సుసమాహితా ।
సాగరస్యోత్తరే తీరే సాధు సేనా నివేశితా ॥ ౧ ॥

మైన్దశ్చ ద్వివిధశ్చౌభౌ తత్ర వానరపుంజవౌ ।
విచేరతుశ్చ తాం సేనాం రక్షార్థం సర్వతో దిశమ్ ॥ ౨ ॥

నివిష్టాయాం తు సేనాయాం తీరే నదనదీపతేః ।
పార్శ్వస్థం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

శోకశ్చ కిల కాలేన గచ్ఛతా హ్యపగచ్ఛతి ।
మమ చాపశ్యతః కాంతామహన్యహని వర్ధతే ॥ ౪ ॥

న మే దుఃఖం ప్రియా దూరే న మే దుఃఖం హృతేతి చ ।
ఏతదేవానుశోచామి వయోఽస్యా హ్యతివర్తతే ॥ ౫ ॥

వాహి వాత యతః కన్యా తాం స్పృష్ట్వా మామపి స్పృశ ।
త్వయి మే గాత్రసంస్పర్శశ్చన్ద్రే దృష్టిసమాగమః ॥ ౬ ॥

తన్మే దహతి గాత్రాణి విషం పీతమివాశయే ।
హో నాథేతి ప్రియా సా మాం హ్రాయమాణా యదబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

తద్వియోగేన్ద్రనవతా తచ్చింతావిపులార్చిషా ।
రాత్రిం దివం శరీరం మే దహ్యతే మదనాగ్నినా ॥ ౮ ॥

అవగాహ్యర్ణవం స్వప్నే సౌమిత్రే భవతా వినా ।
కథఞ్చిత్ప్రజ్వలన్కామః సమాసుప్తం జలే దహేత్ ॥ ౯ ॥

బహ్వేతత్కామయానస్య శక్యమేతేన జీవితుమ్ ।

యదహం సా చ వామోరురేకాం ధరణీమాశ్రితౌ ॥ 10 ॥

కేదారస్యేవ కేదారః సోదకస్య నిరూదకః ।
ఉపస్నేహేన జీవామి జీవంతీం యచ్ఛృణోమి తామ్ ॥ 11 ॥

కదా తు ఖలు సుస్సోణీం శతపత్రాయతేక్షణామ్ ।
విజిత్య శత్రూన్ద్రక్ష్యామి సీతాం స్థితామివ శ్రియమ్ ॥ 12 ॥

కదా ను చారుబిమ్బాష్టం తస్యాః పద్మమివాననమ్ ।
ఈషదున్నమ్య పాస్యామి రసాయనమివాతురః ॥ 13 ॥

తౌ తస్యాః సంహతౌ పీనౌ స్తనౌ తాలఫలోపమా ।
కదా ను ఖలు సోత్కమ్పౌ హసన్త్యా మాం భజిష్యతః ॥ 14 ॥

సా నూనమసితాపాజ్ఞీ రక్షోమధ్యగతా సతీ ।
మన్నాథా నాథహినేవ త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ॥ 15 ॥

కదా విక్షోభ్య రక్షాంసి సా విధూయోత్పతిష్యతి ।
విధూయ జలదాన్నిలాఞ్శశిలేఖా శరత్స్వివ ॥ 16 ॥

స్వభావతనుకా నూనం శోకేనానశనేన చ ।
భూయస్తనుతరా సీతా దేశకాలవిపర్యయాత్ ॥ 17 ॥

కదా ను రాక్షసేన్ద్రస్య నిధాయోరసి సాయకాన్ ।
సీతాం ప్రత్యాహరిష్యామి శోకముత్సృజ్య మానసమ్ ॥ 18 ॥

కదా ను ఖలు మాం సాధ్వీ సీతామరసుతోపమా ।
సోత్కణ్ఠా కణ్ఠమాలమ్బ్య మోక్ష్యత్యానన్దజం జలమ్ ॥ 19 ॥

కదా శోకమిమం ఘోరం మైథిలీ విప్రయోగజమ్ ।
సహసా విప్రమోక్ష్యామి వాసః శుక్లేతరం యథా ॥ 20 ॥

ఏవం విలపతస్తస్య తత్ర రామస్య ధీమతః ।

దినక్షయాన్మన్దవపుర్భాస్కరోఽస్తముపాగమత్ || 21 ||

ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన రామః సన్ధ్యాముపాసత ।

స్మరన్కమలపత్రాక్షీం సీతాం శోకాకులీకృతః || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

లఙ్కాయాం తు కృతం కర్మ ఘోరం దృష్ట్వా భవావహమ్ ।
రాక్షసేన్ద్రో హనుమతా శక్రేణేవ మహాత్మనా ।
అబ్రవీద్రాక్షసాన్సర్వాన్ప్రియా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ॥ ౧ ॥

ధర్మితా చ ప్రవిష్టా చ లఙ్కా దుష్ప్రసహా పురీ ।
తేన వానరమాశ్రేణ దృష్టా సీతా చ జానకీ ॥ ౨ ॥

ప్రసాదో ధర్మితశ్చైత్యః ప్రవరా రాక్షసా హతాః ।
ఆవిలా చ పురీ లఙ్కా సర్వా హనుమతా కృతా ॥ ౩ ॥

కిం కరిష్యామి భద్రం వః కిం వా యుక్తమనంతరమ్ ।
ఉచ్యతాం నః సమర్థం యత్కృతం చ సుకృతం భవేత్ ॥ ౪ ॥

మన్తమూలం హి విజయం ప్రాహురార్యా మనస్వినః ।
తస్మాద్వై రోచయే మన్తం రామం ప్రతి మహాబలాః ॥ ౫ ॥

త్రివిధాః పురుషా లోకే ఉత్తమాధమమధ్యమాః ।
తేషాం తు సమవేతానాం గుణదోషం వదామ్యహమ్ ॥ ౬ ॥

మన్త్రిభిర్హితసంయుక్తైః సమర్థైర్మన్తనిర్ణయే ।
మిత్రైర్వాపి సమానార్థైర్బాన్ధవైరపి వా హితైః ॥ ౭ ॥

సహితో మన్తయిత్వా యః కర్మారమ్భాన్ప్రవర్తయేత్ ।
దైవే చ కురుతే యత్నం తమాహుః పురుషోత్తమమ్ ॥ ౮ ॥

ఏకోఽర్థం విమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురుతే మనః ।
ఏకః కార్యాణి కురుతే తమాహుర్మధ్యమం నరమ్ ॥ ౯ ॥

గుణదోషావనిశ్చిత్త్య త్యక్త్వా దైవవ్యపాశ్రయమ్ ।
కరిష్యామీతి యః కార్యముపేక్షేత్స నరాధమః ॥ 10 ॥

యథేమే పురుషా నిత్యముత్తమాధమమధ్యమాః ।
ఏవం మన్త్రోఽపి విజ్ఞేయ ఉత్తమాధమమధ్యమః ॥ 11 ॥

ఐకమత్యముపాగమ్య శాస్త్రదృష్టేన చక్షుషా ।
మన్త్రిణో యత్ర నిరస్తాస్తమాహుర్మన్తముత్తమమ్ ॥ 12 ॥

బహోఽపి మతయో గత్వా మన్త్రిణో హ్యర్థనిర్ణయే ।
పునర్యత్రైకతాం ప్రాప్తః స మన్త్రో మధ్యమః స్మృతః ॥ 13 ॥

అన్యోన్యమతిమాస్థాయ యత్ర సమృత్తిభాష్యతే ।
న చైకమత్యే శ్రేయోఽస్తి మన్త్రః సోఽధమ ఉచ్యతే ॥ 14 ॥

తస్మాత్సుమన్త్రితం సాధు భవంతో మన్త్రిసత్తమాః ।
కార్యం సమృత్తిపద్యంతామేతత్కృత్యతమం మమ ॥ 15 ॥

వానరాణాం హి వీరాణాం సహస్రైః పరివారితః ।
రామోఽభ్యేతి పురీం లఙ్కామస్మాకముపరోధకః ॥ 16 ॥

తరిష్యతి చ సువ్యక్తం రాఘవః సాగరం సుఖమ్ ।
తరసా యుక్తరూపేణ సానుజః సబలానుగః ॥ 17 ॥

అస్మిన్నేవజ్గతే కార్యే విరుద్ధే వానరైః సహ ।
హితం పురే చ సైన్యే చ సర్వం సమ్మన్త్యతాం మమ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాస్తే మహాబలాః ।
ఊచుః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ 1 ॥

రాజన్పరిఘశక్త్యృష్టిశూలపట్టససంక్కులమ్ ।
సుమహన్నో బలం కస్మాద్విషాదం భజతే భవాన్ ॥ 2 ॥

కైలాసశిఖరావాసీ యక్షైర్బహుభిరావృతః ।
సుమహత్కదనం కృత్వా వశ్యస్తే ధనదః కృతః ॥ 3 ॥

స మహేశ్వరసఖ్యేన శ్లాఘమానస్త్యయా విభో ।
నిర్జితః సమరే రోషాల్లోకపాలో మహాబలః ॥ 4 ॥

వినిహత్య చ యక్షౌఘాన్విక్షోభ్య చ విగృహ్య చ ।
త్వయా కైలాసశిఖరాద్విమానమిదమాహృతమ్ ॥ 5 ॥

మయేన దానవేంద్రేణ త్వద్భయాత్సఖ్యమిచ్ఛతా ।
దుహితా తవ భార్యార్థే దత్తా రాక్షసపుంగవ ॥ 6 ॥

దానవేంద్రో మధుర్నామ వీర్యోత్సక్తో దురాసదః ।
విగృహ్య వశమానీతః కుమ్భినస్యాః సుఖావహః ॥ 7 ॥

నిర్జితాస్తే మహాబాహో నాగా గత్వా రసాతలమ్ ।
వాసుకిస్తక్షకః శఙ్ఖో జటీ చ వశమాహృతాః ॥ 8 ॥

అక్షయా బలవంతశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పునః ।
త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో ॥ 9 ॥

స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశమరిన్దమ ।

మాయాశ్చాధిగతాస్తత్ర బహవో రాక్షసాధిప ॥ 10 ॥

శూరాశ్చ బలవస్తశ్చ వరుణస్య సుతా రణే ।
నిర్జితాస్తే మహాబాహో చతుర్విధబలానుగాః ॥ 11 ॥

మృత్యుదణ్డమహాగ్రాహం శాల్మలిదీప్తమణ్డతమ్ ।
అవగాహ్య త్వయా రాజన్యమస్య బలసాగరమ్ ॥ 12 ॥

జయశ్చ విప్లులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః ।
సుయుద్ధేన చ తే సర్వే లోకాస్తత్ర సుతోషితాః ॥ 13 ॥

క్షత్రియైర్బహుభిరీషైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః ।
ఆసీద్వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః ॥ 14 ॥

తేషాం వీర్యగుణోత్సాహైర్న సమో రాఘవో రణే ।
ప్రసహ్య తే త్వయా రాజన్తతాః పరమదుర్జయాః ॥ 15 ॥

రాజన్నాపదయుక్తేయమాగతా ప్రాకృతాజ్ఞనాత్ ।
హృది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవమ్ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

తతో నీలామ్బుదనిభః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం శూరః సేనాపతిస్తదా ॥ 1 ॥

దేవదానవగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః ।
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః కిం పునర్వానరా రణే ॥ 2 ॥

సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వశ్చితాః స్మ హనూమతా ।
న హి మే జీవతో గచ్ఛేజ్జీవన్స వనగోచరః ॥ 3 ॥

సర్వాం సాగరపర్యంతాం సశైలవనకాననామ్ ।
కరోమ్యువానరాం భూమిమాజ్ఞాపయతు మాం భవాన్ ॥ 4 ॥

రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరాద్రజనీచర ।
నాగమిష్యతి తే దుఃఖం కింశ్చిదాత్మాపరాధజమ్ ॥ 5 ॥

అబ్రవీచ్ఛ సుసంక్రృద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః ।
ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణమ్ ॥ 6 ॥

అయం పరిభవో భూయః పురస్యాంతఃపురస్య చ ।
శ్రీమతో రాక్షసేన్ద్రస్య వానరేన్ద్రప్రధర్షణమ్ ॥ 7 ॥

అస్మిన్ముహూర్తే హత్వైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్ ।
ప్రవిష్టాన్సాగరం భీమమమ్బరం వా రసాతలమ్ ॥ 8 ॥

తతోఽబ్రవీత్సుసంక్రృద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః ।
ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంసశోణితరూపితమ్ ॥ 9 ॥

కిం వో హనుమతా కార్యం కృపణేన తపస్వినా ।

రామే తిష్ఠతి దుర్ధరే సుగ్రీవే సహలక్ష్మణే || 10 ||

అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సలక్ష్మణమ్ ।
ఆగమిష్యామి హత్వైకో విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ || 11 ||

కౌమ్భకర్ణిస్తతో వీరో నికుమ్భా నామ వీర్యవాన్ ।
అబ్రవీత్పరమకుర్ధో రావణం తోకరావణమ్ || 12 ||

సర్వే భవంతస్తిష్ఠన్తు మహారాజేన సజ్జతాః ।
అహమేకో హనిష్యామి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ || 13 ||

తతో వజ్రహనుర్నామ రాక్షసః పర్వతోపమః ।
క్రుద్ధః పరిలిహన్వక్త్రం జిహ్వాయా వాక్యమబ్రవీత్ || 14 ||

వైరం కుర్వన్తు కార్యాణి భవన్తో విగతజ్వరాః ।
ఏకోఽహం భక్షయిష్యామి తాన్సర్వాన్స్తరియూథపాన్ || 15 ||

స్వస్థాః క్రీడన్తు నిశ్చిన్తాః పిబన్తు మధువారుణీమ్ ।
అహమేకో హనిష్యామి సుగ్రీవం సహలక్ష్మణమ్ ।
సాఙ్గదం చ హనూమన్తం రామం చ రణకుఙ్జారమ్ || 16 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టమః సర్గః ||

॥ నవమః సర్గః ॥

తతో నికుమ్భో రభసః సూర్యశత్రుర్మహాబలః ।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మహాపార్శ్వో మహాఅరః ॥ 1 ॥

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః ।
ఇన్ద్రజిచ్ఛ మహాతేజా బలవాన్రావణాత్మజః ॥ 2 ॥

ప్రహస్తోఽథ విరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః ।
ధూమ్రాక్షశ్చాతికాయశ్చ దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః ॥ 3 ॥

పరిఘాన్పట్టసాన్పాసాన్సాన్హక్తిశూలపరశ్వధాన్ ।
చాపాని చ సబాణాని ఖడ్గాంశ్చ విపులాఞ్శితాన్ ॥ 4 ॥

ప్రగృహ్య పరమక్రుద్ధాః సముత్పత్య చ రాక్షసాః ।
అబ్రువన్రావణం సర్వే ప్రదీప్తా ఇవ తేజసా ॥ 5 ॥

అద్య రామం వధిష్యామః సుగ్రీవం చ సలక్ష్మణమ్ ।
కృపణం చ హనూమంతం లక్ష్మో యేన ప్రధర్షితా ॥ 6 ॥

తాన్సహితాయుధాన్సర్వాన్సర్వాయిత్యా విభీషణః ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం పునః ప్రత్యుపవేశ్య తాన్ ॥ 7 ॥

అప్యపాయైస్త్రిభిస్తాత యోఽర్థః ప్రాప్తుం న శక్యతే ।
తస్య విక్రమకాలాన్స్తాన్యక్తానాహుర్మనీషిణః ॥ 8 ॥

ప్రమత్తేష్వభియుక్తేషు దైవేన ప్రహతేషు చ ।
విక్రమాస్తాత సిద్ధ్యన్తి పరీక్ష్య విధినా కృతాః ॥ 9 ॥

అప్రమత్తం కథం తం తు విజిగీషుం బలే స్థితమ్ ।

జితరోషం దురాధర్షం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛథ ॥ 10 ॥

సముద్రం లఙ్ఘయిత్వా తు ఘోరం నదనదీపతిమ్ ।
కృతం హనుమతా కర్మ దుష్కరం తర్కయేత కః ॥ 11 ॥

బలాన్యపరిమేయాని వీర్యాణి చ నిశాచరాః ।
పరేషాం సహసావజ్ఞా న కర్తవ్యా కథఞ్చన ॥ 12 ॥

కిం చ రాక్షసరాజస్య రామేణాపకృతం పురా ।
ఆజహార జనస్థానాద్యస్య భార్యాం యశస్వినః ॥ 13 ॥

ఖరో యద్యతివృత్తస్తు రామేణ నిహతో రణే ।
అవశ్యం ప్రాణీనాం ప్రాణా రక్షితవ్యా యథా బలమ్ ॥ 14 ॥

ఏతన్నిమిత్తం వైదేహీ భయం నః సుమహద్భవేత్ ।
ఆహృతా సా పరిత్యాజ్యా కలహార్థే కృతే న కిమ్ ॥ 15 ॥

న నః క్షమం వీర్యవతా తేన ధర్మానువర్తినా ।
వైరం నిరర్థకం కర్తుం దీయతామస్య మైథిలీ ॥ 16 ॥

యావన్న సగజాం సాశ్వాం బహురత్నసమాకులామ్ ।
పురీం దారయతే బాణైర్దీయతామస్య మైథిలీ ॥ 17 ॥

యావత్సుఘోరా మహతీ దుర్ధర్షా హరివాహినీ ।
నావస్కన్ధతి నో లఙ్కాం తావత్సీతా ప్రదీయతామ్ ॥ 18 ॥

వినశ్యేద్ధి పురీ లఙ్కా శూరాః సర్వే చ రాక్షసాః ।
రామస్య దయితా పత్నీ న స్వయం యది దీయతే ॥ 19 ॥

ప్రసాదయే త్వాం బన్ధత్వాత్కురుష్వ వచనం మమ ।
హితం పథ్యం త్వహం బ్రూమి దీయతామస్య మైథిలీ ॥ 20 ॥

పురా శరత్సూర్యమరీచినన్నిభాన్
నవగ్రపుష్పాన్సుదృఢాన్నపాత్మజః ।
సృజత్యమోఘాన్విశిఖాన్వధాయ తే
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ 21 ॥

త్యజస్వ కోపం సుఖధర్మనాశనమ్
భజస్వ ధర్మం రతికీర్తివర్ధనమ్ ।
ప్రసీద జీవేమ సపుత్రబాన్ధవాః
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

సునివిష్టం హితం వాక్యముక్తవస్తం విభీషణమ్ ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రావణః కాలచోదితః ॥ 1 ॥

వసేత్సహ సపత్నీన క్రుద్ధేనాశీవిషేణ వా ।
న తు మిత్రప్రవాదేన సంవసేచ్ఛత్రునేవినా ॥ 2 ॥

జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస ।
హృష్యంతి వ్యసనేష్వేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా ॥ 3 ॥

ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస ।
జ్ఞాతయో హ్యవమన్యన్తే శూరం పరిభవంతి చ ॥ 4 ॥

నిత్యమన్యోన్యసంహృష్టా వ్యసనేష్వతతాయినః ।
ప్రచ్ఛన్నహృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయావహాః ॥ 5 ॥

శ్రూయన్తే హస్తిభిర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే క్వచిత్ ।
పాశహస్తాన్నరాన్దృష్ట్వా శృణు తాన్గదతో మమ ॥ 6 ॥

నాగ్నిర్నాన్యాని శస్త్రాణి న నః పాశా భయావహాః ।
ఘోరాః స్వార్థప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయావహాః ॥ 7 ॥

ఉపాయమేతే వక్ష్యంతి గ్రహణే నాత్ర సంశయః ।
కృతాన్నదభయాజ్ఞాతిభయం సుకష్టం విదితం చ నః ॥ 8 ॥

విద్యతే గోషు సమృన్నం విద్యతే బ్రాహ్మణే దమః ।
విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే జ్ఞాతితో భయమ్ ॥ 9 ॥

తతో నేష్టమిదం సౌమ్య యదహం లోకసత్కృతః ।

ఐశ్వర్యమభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ధ్ని చ స్థితః ॥ 10 ॥

అన్యస్తేవంవిధం బ్రూయాద్వాక్యమేతన్నిశాచర ।
అస్మిన్మహూర్తే న భవేత్త్వాం తు ధిక్కులపాంసనమ్ ॥ 11 ॥

ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీషణః ।
ఉత్పాత గదాపాణిశ్చతుర్భిః సహ రాక్షసైః ॥ 12 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా వాక్యం జాతక్రోధో విభీషణః ।
అంతరిక్షగతః శ్రీమాన్భూతరం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 13 ॥

స త్వం భ్రాతాసి మే రాజన్బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి ।
ఇదం తు పరుషం వాక్యం న క్షమామ్యన్యతం తవ ॥ 14 ॥

సునీతం హితకామేన వాక్యముక్తం దశానన ।
న గృహ్ణన్త్యకృతాత్మానః కాలస్య వశమాగతాః ॥ 15 ॥

సులభాః పురుషా రాజన్సతతం ప్రియవాదినః ।
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ 16 ॥

బద్ధం కాలస్య పాశేన సర్వభూతాపహారిణా ।
న నశ్యన్తముపేక్షేయం ప్రదీప్తం శరణం యథా ॥ 17 ॥

దీప్తపావకసజ్కాశైః శితైః కాఞ్చనభూషణైః ।
న త్వామిచ్ఛామ్యహం ద్రష్టుం రామేణ నిహతం శరైః ॥ 18 ॥

శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజరే ।
కాలాభిపన్నా సీదన్తి యథా వాలుకనేతవః ॥ 19 ॥

ఆత్మానం సర్వథా రక్ష పురీం చేమాం సరాక్షసామ్ ।
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి సుఖీ భవ మయా వినా ॥ 20 ॥

నివార్యమాణస్య మయా హితైషిణా

న రోచతే తే వచనం నిశాచర ।

పరీతకాలా హి గతాయుషో నరా

హితం న గృహ్లాన్తి సుహృద్భిరీరితమ్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణం రావణానుజః ।
ఆజగామ ముహూర్తేన యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ 1 ॥

తం మేరుశిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదామ్ ।
గగనస్థం మహిస్థాన్తే దదృశుర్వానరాధిపాః ॥ 2 ॥

తమాత్మపశ్చమం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
వానరైః సహ దుర్ధర్షశ్చింతయామాస బుద్ధిమాన్ ॥ 3 ॥

చింతయిత్వా ముహూర్తం తు వానరాన్తానువాచ హ ।
హనూమత్ప్రముఖాన్సర్వానిదం వచనముత్తమమ్ ॥ 4 ॥

ఏష సర్వాయుధోపేతశ్చతుర్భుజః సహ రాక్షసైః ।
రాక్షసోఽభ్యేతి పశ్యధ్వమస్మాన్త్వన్తుం న సంశయః ॥ 5 ॥

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః ।
సాలానుద్యమ్య శైలాంశ్చ ఇదం వచనమబ్రువన్ ॥ 6 ॥

శీఘ్రం వ్యాదిశ నో రాజన్వధాయైషాం దురాత్మనామ్ ।
నిపతన్తు హతాశ్చైతే ధరణ్యామల్పజీవితాః ॥ 7 ॥

తేషాం సమ్భాషమాణానామన్యోన్యం స విభీషణః ।
ఉత్తరం తీరమాసాద్య ఖస్థ ఏవ వ్యతిష్ఠత ॥ 8 ॥

ఉవాచ చ మహాప్రాజ్ఞః స్వరేణ మహతా మహాన్ ।
సుగ్రీవం తాంశ్చ సమ్ప్రేక్ష్య ఖస్థ ఏవ విభీషణః ॥ 9 ॥

రావణో నామ దుర్వృత్తో రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః ।

తస్యాహమనుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః ॥ 10 ॥

తేన సీతా జనస్థానాద్భ్రతా హత్వా జటాయుషమ్ ।
రుద్ధ్వా చ వివశా దీనా రాక్షసీభిః సురక్షితా ॥ 11 ॥

తమహం హేతుభిర్వాక్యైర్విధైశ్చ న్యదర్శయమ్ ।
సాధు నిర్యాత్యతాం సీతా రామాయేతి పునః పునః ॥ 12 ॥

స చ న ప్రతిజగ్రాహ రావణః కాలచోదితః ।
ఉచ్యమానో హితం వాక్యం విపరీత ఇవౌషధమ్ ॥ 13 ॥

సోఽహం పరుషితస్తేన దాసవచ్ఛాపమానితః ।
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం గతః ॥ 14 ॥

సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయ మహాత్మనే ।
నివేదయత మాం క్షిప్రం విభీషణముపస్థితమ్ ॥ 15 ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో లఘువిక్రమః ।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

రావణస్యానుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః ।
చతుర్భిః సహ రక్షోభిర్భవంతం శరణం గతః ॥ 17 ॥

రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి విభీషణమ్ ।
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర ॥ 18 ॥

రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సన్నిష్ఠోఽయముపస్థితః ।
ప్రహర్తుం మాయయా ఛన్నో విశ్వస్తే త్వయి రాఘవ ॥ 19 ॥

బధ్యతామేష తీవ్రేణ దణ్డేన సచ్చివైః సహ ।
రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః ॥ 20 ॥

ఏవముక్త్వా తు తం రామం సంరబ్ధో వాహినీపతిః ।

వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం తతో మౌనముపాగమత్ || 21 ||

సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా రామో మహాబలః ।
సమీపస్థానువాచేదం హనూమత్ప్రముఖాన్వరీన్ || 22 ||

యదుక్తం కపిరాజేన రావణావరజం ప్రతి ।
వాక్యం హేతుమదత్యర్థం భవద్భిరపి తచ్ఛ్రుతమ్ || 23 ||

సుహృదా హ్యర్థకృచ్ఛేషు యుక్తం బుద్ధిమతా సతా ।
సమర్థేనాపి సన్దేష్టుం శాశ్వతీం భూతిమిచ్ఛతా || 24 ||

ఇత్యేవం పరిపృష్టాస్తే స్వం స్వం మతమతన్ద్రితాః ।
సోపచారం తదా రామమూచుర్హితచిక్రీర్షవః || 25 ||

అజ్ఞాతం నాస్తి తే కిఞ్చిత్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ।
ఆత్మానం పూజయన్రామ పృచ్ఛస్యస్మాన్సుహృత్తయా || 26 ||

త్వం హి సత్యవ్రతః శూరో ధార్మికో దృఢవిక్రమః ।
పరీక్ష్య కారా స్మృతిమాన్నిసృష్టాత్మా సుహృత్సు చ || 27 ||

తస్మాదేకైకశస్త్రావద్బ్రువన్తు సచివాస్తవ ।
హేతుతో మతిసంపన్నాః సమర్థాశ్చ పునః పునః || 28 ||

ఇత్యుక్తే రాఘవాయాథ మతిమానజ్గదోఽగ్రతః ।
విభీషణపరీక్షార్థమువాచ వచనం హరిః || 29 ||

శత్రోః సకాశాత్సమ్ప్రాప్తః సర్వథా శక్యో ఏవ హి ।
విశ్వాసయోగ్యః సహసా న కర్తవ్యో విభీషణః || 30 ||

ఛాదయిత్వాత్మభావం హి చరన్తి శరబుద్ధయః ।
ప్రహరన్తి చ రన్ధ్రేషు సోఽనర్థః సుమహానభవేత్ || 31 ||

అర్థానర్థ వినిశ్చిత్య వ్యవసాయం భజేత హ ।
గుణతః సజ్గ్రహం కుర్యాద్దోషతస్తు విసర్జయేత్ ॥ 32 ॥

యది దోషో మహాంతస్మింస్త్యజ్యతామవిశజ్జీతమ్ ।
గుణాన్వాపి బహుజ్ఞాత్వా సజ్గ్రహః క్రియతాం నృప ॥ 33 ॥

శరభస్తవథ నిశ్చిత్య సార్థం వచనమబ్రవీత్ ।
క్షీప్రమస్మిన్నరవ్యాప్తు చారః ప్రతివిధీయతామ్ ॥ 34 ॥

ప్రణిధాయ హి చారేణ యథావత్సూక్ష్మబుద్ధినా ।
పరీక్ష్య చ తతః కార్యో యథాన్యాయం పరిగ్రహః ॥ 35 ॥

జామృవాంస్తవథ సమేష్పిక్ష్య శాస్త్రబుద్ధ్యా విచక్షణః ।
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస గుణవద్దోషవర్జితమ్ ॥ 36 ॥

బద్ధవైరాచ్ఛ పాపాచ్ఛ రాక్షసేన్ద్రాద్విభీషణః ।
అదేశ కాలే సమృప్తః సర్వథా శక్యతామయమ్ ॥ 37 ॥

తతో మైన్దస్తు సమేష్పిక్ష్య నయాపనయకోవిదః ।
వాక్యం వచనసమ్పన్నో బభాషే హేతుమత్తరమ్ ॥ 38 ॥

వచనం నామ తస్యైష రావణస్య విభీషణః ।
పృచ్ఛ్యతాం మధురేణాయం శనైర్నరవరేశ్వర ॥ 39 ॥

భావమస్య తు విజ్ఞాయ తతస్తత్త్వం కరిష్యసి ।
యది దృష్టో న దృష్టో వా బుద్ధిపూర్వం నరర్షభ ॥ 40 ॥

అథ సంస్కారసమ్పన్నో హనూమాన్సచివోత్తమః ।
ఉవాచ వచనం శ్లక్షమర్థవన్మధురం లఘు ॥ 41 ॥

న భవంతం మతిశ్రేష్ఠం సమర్థం వదతాం వరమ్ ।
అతిశాయయితుం శక్తో బృహస్పతిరపి బ్రువన్ ॥ 42 ॥

న వాదాన్నాపి సజ్జరాన్నాధిక్యాన్న చ కామతః ।
వక్ష్యామి వచనం రాజన్యథార్థం రామగౌరవాత్ ॥ 43 ॥

అర్థానర్థనిమిత్తం హి యదుక్తం సచివైస్తవ ।
తత్ర దోషం ప్రపశ్యామి క్రియా న హ్యుపపద్యతే ॥ 44 ॥

ఋతే నియోగాత్సామర్థ్యమవబోధ్యం న శక్యతే ।
సహసా వినియోగో హి దోషవాన్ప్రతిభాతి మే ॥ 45 ॥

చారప్రణిహితం యుక్తం యదుక్తం సచివైస్తవ ।
అర్థస్యాసమ్భవాత్తత్ర కారణం నోపపద్యతే ॥ 46 ॥

అదేశ కాలే సమృప్త ఇత్యయం యద్విభీషణః ।
వివక్షా చాత్ర మేఽస్త్రియం తాం నిబోధ యథా మతి ॥ 47 ॥

స ఏష దేశః కాలశ్చ భవతీహ యథా తథా ।
పురుషాత్పురుషం ప్రాప్య తథా దోషగుణావపి ॥ 48 ॥

దౌరాత్మ్యం రావణే దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి ।
యుక్తమాగమనం తస్య సదృశం తస్య బుద్ధితః ॥ 49 ॥

అజ్ఞాతరూపైః పురుషైః స రాజన్ప్రచ్యుతామితి ।
యదుక్తమత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా ॥ 50 ॥

పృచ్ఛమానో విశజ్కేత సహసా బుద్ధిమాన్వచః ।
తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యపృష్టం సుఖాగతమ్ ॥ 51 ॥

అశక్యః సహసా రాజన్భావో వేత్తుం పరస్య వై ।
అన్తః స్వభావైర్గీతైస్తైర్నైపుణ్యం పశ్యతా భృశమ్ ॥ 52 ॥

న త్వస్య బ్రువతో జాతు లక్ష్యతే దుష్టభావతా ।
ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మాన్మే నాస్తి సంశయః ॥ 53 ॥

అశక్తితమతిః స్వస్థో న శతః పరిసర్పతి ।
న చాస్య దుష్టా వాక్చాపి తస్మాన్నాస్తీహ సంశయః ॥ 54 ॥

ఆకారశ్చాద్యమానోఽపి న శక్యో వినిగూహితుమ్ ।
బలాద్ధి వివృణోత్యేవ భావమన్తర్గతం నృణామ్ ॥ 55 ॥

దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర ।
సఫలం కురుతే క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితమ్ ॥ 56 ॥

ఉద్యోగం తవ సమ్రేక్ష్య మిథ్యావృత్తం చ రావణమ్ ।
వాలినశ్చ వధం శ్రుత్వా సుగ్రీవం చాభిషేచితమ్ ॥ 57 ॥

రాజ్యం ప్రార్థయమానశ్చ బుద్ధిపూర్వమిహాగతః ।
ఏతావత్తు పురస్కృత్య యుజ్యతే త్వస్య సజ్జహః ॥ 58 ॥

యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యార్జవం ప్రతి ।
త్వం ప్రమాణం తు శేషస్య శ్రుత్వా బుద్ధిమతాం వర ॥ 59 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శ్రుత్వా వాయుసుతస్య హ ।
ప్రత్యభాషత దుర్ధర్షః శ్రుతవానాత్మని స్థితమ్ ॥ ౧ ॥

మమాపి తు వివక్షాస్తి కాచిత్ప్రతి విభీషణమ్ ।
శ్రుతమిచ్ఛామి తత్సర్వం భవద్భిః శ్రేయసి స్థితైః ॥ ౨ ॥

మిత్రభావేన సమ్ప్రాప్తం న త్యజేయం కథిచ్ఛన ।
దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్సతామేతదగర్హితమ్ ॥ ౩ ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః ।
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థం సౌహార్దేనాభిచోదితః ॥ ౪ ॥

కిమత్ర చిత్రం ధర్మజ్ఞ లోకనాథశిఖామణే ।
యత్త్వమార్యం ప్రభాషేథాః సత్త్వవాన్సపథే స్థితః ॥ ౫ ॥

మమ చాప్యన్తరాత్మాయం శుద్ధిం వేత్తి విభీషణమ్ ।
అనుమనాచ్చ భావాచ్చ సర్వతః సుపరీక్షితః ॥ ౬ ॥

తస్మాత్క్షిప్రం సహాస్మాభిస్తుల్యో భవతు రాఘవ ।
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః సఖిత్వం చాభ్యుపైతు నః ॥ ౭ ॥

స సుగ్రీవస్య తద్వాక్యం రామః శ్రుత్వా విమృశ్య చ ।
తతః శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవమ్ ॥ ౮ ॥

సుదుష్టో వాప్యదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః ।
సూక్ష్మమప్యహితం కర్తుం మమాశక్తః కథిచ్ఛన ॥ ౯ ॥

పిశాచాన్దానవాన్యజ్ఞాన్పుథివ్యాం చైవ రాక్షసాన్ ।

అఙ్గుల్యగ్రేణ తాన్వన్యామిచ్ఛన్తరిగణేశ్వర ॥ 10 ॥

శ్రూయతే హి కపోతేన శత్రుః శరణమాగతః ।
అర్చితశ్చ యథాన్యాయం సైవశ్చ మాంసైర్నిమన్త్రితః ॥ 11 ॥

స హి తం ప్రతిజగ్రాహ భార్యా హర్తారమాగతమ్ ।
కపోతో వానరశ్రేష్ఠ కిం పునర్మద్విధో జనః ॥ 12 ॥

ఋషేః కణ్వస్య పుత్రేణ కణ్డూనా పరమర్షిణా ।
శృణు గాథాం పురా గీతాం ధర్మిష్ఠాం సత్యవాదినా ॥ 13 ॥

బద్ధాఙ్గులిపుటం దీనం యాచన్తం శరణాగతమ్ ।
న హన్యాదాన్యశంస్యార్థమపి శత్రుం పరం పత ॥ 14 ॥

ఆర్తో వా యది వా దృప్తః పరేషాం శరణం గతః ।
అరిః ప్రాణాన్పరిత్యజ్య రక్షితవ్యః కృతాత్మనా ॥ 15 ॥

స చేద్భయాద్వా మోహాద్వా కామాద్వాపి న రక్షతి ।
స్వయా శక్త్యా యథాతత్త్వం తత్పాపం లోకగర్హితమ్ ॥ 16 ॥

వినష్టః పశ్యతస్తస్య రక్షిణః శరణాగతః ।
ఆదాయ సుకృతం తస్య సర్వం గచ్ఛేదరక్షితః ॥ 17 ॥

ఏవం దోషో మహానత్ర ప్రపన్నానామరక్షణే ।
అస్వర్గ్యం చాయశస్యం చ బలవీర్యవినాశనమ్ ॥ 18 ॥

కరిష్యామి యథార్థం తు కణ్ఠోర్వచనముత్తమమ్ ।
ధర్మిష్ఠం చ యశస్యం చ స్వర్గ్యం స్యాత్తు ఫలోదయే ॥ 19 ॥

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే ।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ ॥ 20 ॥

ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాభయం మయా ।

విభీషణో వా సుగ్రీవ యది వా రావణః స్వయమ్ || 21 ||

తతస్తు సుగ్రీవచో నిశమ్య తద్-
ధరీశ్వరేణాభిహితం నరేశ్వరః ।
విభీషణేనాశు జగామ సజ్జమమ్
పతత్రిరాజేన యథా పురన్దరః || 22 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

రాఘవేణాభయే దత్తే సంనతో రావణానుజః ।
ఖాత్పపాతావనిం హృష్టో భక్తైరనుచరైః సహ ॥ 1 ॥

స తు రామస్య ధర్మాత్మా నిపపాత విభీషణః ।
పాదయోః శరణాన్వేషీ చతుర్భిః సహ రాక్షసైః ॥ 2 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం వాక్యం తత్ర విభీషణః ।
ధర్మయుక్తం చ యుక్తం చ సామప్రతం సమప్రహర్షణమ్ ॥ 3 ॥

అనుజో రావణస్యాహం తేన చాస్మ్యవమానితః ।
భవంతం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణం గతః ॥ 4 ॥

పరిత్యక్తా మయా లఙ్కా మిత్రాణి చ ధనాని చ ।
భవద్గతం మే రాజ్యం చ జీవితం చ సుఖాని చ ॥ 5 ॥

రాక్షసానాం వధే సాహ్యం లఙ్కాయాశ్చ ప్రధర్షణే ।
కరిష్యామి యథాప్రాణం ప్రవేశ్యామి చ వాహినీమ్ ॥ 6 ॥

ఇతి బ్రువాణం రామస్తు పరిష్వజ్య విభీషణమ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణం ప్రితః సముద్రాజ్జలమానయ ॥ 7 ॥

తేన చేమం మహాప్రాజ్ఞమభిషిచ్ఛా విభీషణమ్ ।
రాజానం రక్షసాం క్షిప్రం ప్రసన్నే మయి మానద ॥ 8 ॥

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిరభ్యషిచ్ఛాద్విభీషణమ్ ।
మధ్యే వానరముఖ్యానాం రాజానం రామశాసనాత్ ॥ 9 ॥

తం ప్రసాదం తు రామస్య దృష్ట్యా సద్యః ప్లవజ్గమాః ।

ప్రచుక్రుశుర్మహానాదాన్సాధు సాధ్వితి చాబ్రువన్ || 10 ||

అబ్రవీచ్చ హనూమాంశ్చ సుగ్రీవశ్చ విభీషణమ్ ।
కథం సాగరమక్షోభ్యం తరామ వరుణాలయమ్ || 11 ||

ఉపాయైరభిగచ్ఛామో యథా నదనదీపతిమ్ ।
తరామ తరసా సర్వే ససైన్యా వరుణాలయమ్ || 12 ||

ఏవముక్తస్తు ధర్మజ్ఞః ప్రత్యువాచ విభీషణః ।
సముద్రం రాఘవో రాజా శరణం గన్తుమర్హతి || 13 ||

ఖానితః సగరేణాయమప్రమేయో మహోదధిః ।
కర్తుమర్హతి రామస్య జ్ఞాతేః కార్యం మహోదధిః || 14 ||

ఏవం విభీషణేనోక్తే రాక్షసేన విపశ్చితా ।
ప్రకృత్యా ధర్మశీలస్య రాఘవస్యాప్యరోచత || 15 ||

స లక్ష్మణం మహాతేజాః సుగ్రీవం చ హరీశ్వరమ్ ।
సత్కియార్థం క్రియాదక్షః స్మితపూర్వమువాచ హ || 16 ||

విభీషణస్య మన్త్రోఽయం మమ లక్ష్మణ రోచతే ।
బ్రూహి త్వం సహసుగ్రీవస్తవాపి యది రోచతే || 17 ||

సుగ్రీవః పణ్డితో నిత్యం భవాన్మన్త్రవిచక్షణః ।
ఉభాభ్యాం సమ్ప్రధార్యార్యం రోచతే యత్తదుచ్యతామ్ || 18 ||

ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరావుభౌ సుగ్రీవలక్ష్మణౌ ।
సముదాచార సంయుక్తమిదం వచనమూచతుః || 19 ||

కిమర్థం నో నరవ్యాఘ్ర న రోచిష్యతి రాఘవ ।
విభీషణేన యత్తాక్తమస్మిన్కాలే సుఖావహమ్ || 20 ||

అబద్ధ్వా సాగరే నేతుం ఘోరేఽస్మిన్వరుణాలయే ।

లఙ్కా నాసాదితుం శక్యః సేన్దైరపి సురాసురైః ॥ 21 ॥

విభీషణస్య శూరస్య యథార్థం క్రియతాం వచః ।
అలం కాలాత్యయం కృత్వా సముద్రోఽయం నియుజ్యతామ్ ॥ 22 ॥

ఏవముక్తః కుశాస్తీరే తీరే నదనదీపతేః ।
సంవివేశ తదా రామో వేద్యామివ హుతాశనః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

తస్య రామస్య సుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే ।
నియమాదప్రమత్తస్య నిశాస్తిస్తోఽతిచక్రముః ॥ 1 ॥

న చ దర్శయతే మన్దస్తదా రామస్య సాగరః ।
ప్రయతేనాపి రామేణ యథార్హమభిపూజితః ॥ 2 ॥

సముద్రస్య తతః క్రుద్ధో రామో రక్తాంతలోచనః ।
సమీపస్థమువాచేదం లక్ష్మణం శుభలక్ష్మణమ్ ॥ 3 ॥

పశ్య తావదనార్యస్య పూజ్యమానస్య లక్ష్మణ ।
అవలేపం సముద్రస్య న దర్శయతి యత్స్వయమ్ ॥ 4 ॥

ప్రశమశ్చ క్షమా చైవ ఆర్జవం ప్రియవాదితా ।
అసామర్థ్యం ఫలన్త్యేతే నిర్గుణేషు సతాం గుణాః ॥ 5 ॥

ఆత్మప్రశంసినం దుష్టం ధృష్టం విపరిధావకమ్ ।
సర్వత్రోత్సృష్టదణ్డం చ లోకః సత్కురుతే నరమ్ ॥ 6 ॥

న సామ్నా శక్యతే కీర్తిర్న సామ్నా శక్యతే యశః ।
ప్రాప్తం లక్ష్మణ లోకేఽస్మిజ్జాయో వా రణమూఢని ॥ 7 ॥

అద్య మద్భాణనిర్భిన్నైర్మకరైర్మకరాలయమ్ ।
నిరుద్ధతోయం సౌమిత్రే ప్లవద్భిః పశ్య సర్వతః ॥ 8 ॥

మహాభోగాని మత్స్యనాం కరిణాం చ కరానిహ ।
భోగాంశ్చ పశ్య నాగానాం మయా భిన్నాని లక్ష్మణ ॥ 9 ॥

సశఙ్ఖశుక్తికా జాలం సమీనమకరం శరైః ।

అద్య యుద్ధేన మహతా సముద్రం పరిశోషయే ॥ 10 ॥

క్షమయా హి సమాయుక్తం మామయం మకరాలయః ।
అసమర్థం విజానాతి ధిక్ష్మామామీదృశే జనే ॥ 11 ॥

చాపమానయ సౌమిత్రే శరాంశ్చశివిషోపమాన్ ।
అద్యాక్షోభ్యమపి క్రుద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగరమ్ ॥ 12 ॥

వేలాసు కృతమర్యాదం సహసోర్మిసమాకులమ్ ।
నిర్మర్యాదం కరిష్యామి సాయకైర్వరుణాలయమ్ ॥ 13 ॥

ఏవముక్త్వా ధనుష్పాణిః క్రోధవిస్ఫురితేక్షణః ।
బభూవ రామో దుర్ధర్షో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ 14 ॥

సప్పిడ్య చ ధనుర్ఘోరం కంపయిత్వా శరైర్జగత్ ।
ముమోచ విశిఖానుగ్రాన్వజ్రాణీవ శతక్రతుః ॥ 15 ॥

తే జ్వలంతో మహావేగాస్తేజసా సాయకోత్తమాః ।
ప్రవిశంతి సముద్రస్య సలిలం త్రస్తపన్నగమ్ ॥ 16 ॥

తతో వేగః సముద్రస్య సనక్రమకరో మహాన్ ।
సమృభూవ మహాఘోరః సమారుతరవస్తదా ॥ 17 ॥

మహోర్మిమాలావితతః శఙ్ఖశుక్తిసమాకులః ।
సధూమపరివృత్తోర్మిః సహసాభూన్మహోదధిః ॥ 18 ॥

వ్యథితాః పన్నగాశ్చాసన్దీప్తాస్యా దీప్తలోచనాః ।
దానవాశ్చ మహావీర్యాః పాతాలతలవాసినః ॥ 19 ॥

ఊర్మయః సిన్ధురాజస్య సనక్రమకరాస్తదా ।
విన్యమన్దరసజ్కాశాః సముత్పేతుః సహస్రశః ॥ 20 ॥

ఆఘూర్ణితతరఙ్గౌఘః సమ్భ్రాంతోరగరాక్షసః ।

ఉద్వర్ణిత మహాగ్రాహః సంవృత్తః సలిలాశయః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

తతో మధ్యాత్సముద్రస్య సాగరః స్వయముత్థితః ।
ఉదయన్త్వి మహాశైలాన్మేరోరివ దివాకరః ।
పన్నగైః సహ దీప్తావ్యైః సముద్రః ప్రత్యద్భుశ్యత ॥ 1 ॥

స్నిగ్ధవైదూర్యసజ్కాశో జామ్బూనదవిభూషితః ।
రక్తమాల్యామృరధరః పద్మపత్రనిభేక్షణః ॥ 2 ॥

సాగరః సమతిక్రమ్య పూర్వమామస్త్ర్య వీర్యవాన్ ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం రాఘవం శరపాణినమ్ ॥ 3 ॥

పృథివీ వాయురాకాశమాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవః ।
స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠన్తి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః ॥ 4 ॥

తత్స్వభావో మమాప్యేష యదగాధోఽహమప్లవః ।
వికారస్తు భవేద్రాధ ఏతత్తే ప్రవదామ్యహమ్ ॥ 5 ॥

న కామాన్న చ లోభాద్వా న భయాత్పార్థివాత్మజ ।
గ్రాహనక్రాకులజలం స్తమృభయేయం కథఞ్చన ॥ 6 ॥

విధాన్యే రామ యేనాపి విషహిష్యే హ్యహం తథా ।
గ్రాహో న ప్రహరిష్యన్తి యావత్సేనా తరిష్యతి ॥ 7 ॥

అయం సౌమ్య నలో నామ తనుజో విశ్వకర్మణః ।
పిత్రా దత్తవరః శ్రీమాన్ప్రతిమో విశ్వకర్మణః ॥ 8 ॥

ఏష సేతుం మహోత్సాహః కరోతు మయి వానరః ।
తమహం ధారయిష్యామి తథా హ్యేష యథా పితా ॥ 9 ॥

ఏవముక్తోద్ధరిష్టః సముత్థాయ నలస్తతః ।
అబ్రవీద్వానరశ్రేష్ఠో వాక్యం రామం మహాబలః ॥ 10 ॥

అహం నేతుం కరిష్యామి విస్తీర్ణే వరుణాలయే ।
పితుః సామర్థ్యమాస్థాయ తత్త్వమాహ మహోదధిః ॥ 11 ॥

మమ మాతుర్వరో దత్తో మన్దరే విశ్వకర్మణా ।
ఔరస్తస్య పుత్రోఽహం సదృశో విశ్వకర్మణా ॥ 12 ॥

న చాప్యహమనుక్తో వై ప్రబ్రూయామాత్మనో గుణాన్ ।
కామమద్వైవ బద్ధున్తు నేతుం వానరపుజ్జవాః ॥ 13 ॥

తతో నిసృష్టరామేణ సర్వతో హరియూథపాః ।
అభిపేతుర్మహారణ్యం హృష్టాః శతసహస్రశః ॥ 14 ॥

తే నగాన్నగసజ్కాశాః శాఖామృగగణర్షభాః ।
బభిష్టుర్వానరాస్తత్ర ప్రచక్ర్షుశ్చ సాగరమ్ ॥ 15 ॥

తే సాలైశ్చాశ్వకర్ణైశ్చ ధవైర్వంశైశ్చ వానరాః ।
కుటజైర్జునైస్తాలైస్త్రికలైస్త్రిమిశ్రైరపి ॥ 16 ॥

బిల్వకైః సప్తపర్ణైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః ।
చూతైశ్చాశోకవృక్షైశ్చ సాగరం సమపూరయన్ ॥ 17 ॥

సమూలాంశ్చ విమూలాంశ్చ పాదపాన్థరిసత్తమాః ।
ఇన్ద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహుర్హరయన్తరూన్ ॥ 18 ॥

ప్రక్షిప్యమాణైరచలైః సహసా జలముద్ధతమ్ ।
సముత్పత్తితమాకాశమపాసర్పత్తతస్తతః ॥ 19 ॥

దశయోజనవిస్తీర్ణం శతయోజనమాయతమ్ ।
నలశ్చక్రే మహానేతుం మధ్యే నదనదీపతేః ॥ 20 ॥

శిలానాం క్షిప్యమాణానాం శైలానాం తత్ర పాత్యతామ్ ।
బభూవ తుములః శబ్దస్తదా తస్మిన్మహోదధౌ ॥ 21 ॥

స నలేన కృతః సేతుః సాగరే మకరాలయే ।
శుశుభే సుభగః శ్రీమాన్స్వతీపథ ఇవామ్బరే ॥ 22 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ 23 ॥

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవజ్గమాః ।
తమచిన్త్యమసహ్యం చ అద్భుతం లోమహర్షణమ్ ।
దదృశుః సర్వభూతాని సాగరే సేతుబన్ధనమ్ ॥ 24 ॥

తాని కోటిసహస్రాణి వానరాణాం మహౌజసామ్ ।
బద్ధున్తః సాగరే సేతుం జగ్ముః పారం మహోదధేః ॥ 25 ॥

విశాలః సుకృతః శ్రీమాన్సుభూమిః సుసమాహితః ।
అశోభత మహాసేతుః సీమన్త ఇవ సాగరే ॥ 26 ॥

తతః పరే సముద్రస్య గదాపాణిర్విభీషణః ।
పరేషామభిఘతార్థమతిష్ఠత్సచివైః సహ ॥ 27 ॥

అగ్రతస్తస్య సైన్యస్య శ్రీమాన్రామః సలక్ష్మణః ।
జగామ ధన్వీ ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ సమన్వితః ॥ 28 ॥

అన్యే మధ్యేన గచ్ఛన్తి పార్శ్వతోఽన్యే ప్లవజ్గమాః ।
సలిలే ప్రపతన్త్యన్యే మార్గమన్యే న లేభిరే ।
కేచిద్వైహాయస గతాః సుపర్ణా ఇవ పుష్లవుః ॥ 29 ॥

ఘోషేణ మహతా ఘోషం సాగరస్య సముచ్ఛ్రితమ్ ।
భీమమన్తర్దధే భీమా తరన్తి హరివాహినీ ॥ 30 ॥

వానరాణాం హి సా తీర్ణా వాహినీ నల సేతునా ।
తీరే నివివిశే రాజ్ఞా బహుమూలఫలోదకే ॥ 31 ॥

తదద్భుతం రాఘవ కర్మ దుష్కరమ్
సమీక్ష్య దేవాః సహ సిద్ధచారణైః ।
ఉపేత్య రామం సహితా మహర్షిభిః
సమభ్యషిజ్ఞాన్సుశుభైర్జలైః పృథక్ ॥ ౩౨ ॥

జయస్వ శత్రూన్నరదేవ మేదిసీమ్
ససాగరాం పాలయ శాశ్వతీః సమాః ।
ఇతీవ రామం నరదేవసత్కృతమ్
శుభైర్వచోభిర్వివిధైరపూజయన్ ॥ ౩౩ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

సబలే సాగరం తీర్ణే రామే దశరథాత్మజే ।
అమాత్యై రావణః శ్రీమానబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ ॥ ౧ ॥

సమగ్రం సాగరం తీర్ణం దుస్తరం వానరం బలమ్ ।
అభూతపూర్వం రామేణ సాగరే నేతుబన్ధనమ్ ॥ ౨ ॥

సాగరే నేతుబన్ధం తు న శ్రద్ధధ్యాం కథంచన ।
అవశ్యం చాపి సజ్జ్యేయం తన్మయా వానరం బలమ్ ॥ ౩ ॥

భవంతౌ వానరం సైన్యం ప్రవిశ్యానుపలక్షితౌ ।
పరిమాణం చ వీర్యం చ యే చ ముఖ్యాః ప్లవజ్గమాః ॥ ౪ ॥

మన్త్రిణో యే చ రామస్య సుగ్రీవస్య చ సమ్మతాః ।
యే పూర్వమభివర్తంతే యే చ శూరాః ప్లవజ్గమాః ॥ ౫ ॥

స చ నేతుర్యథా బద్ధః సాగరే సలిలార్ణవే ।
నివేశశ్చ యథా తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౬ ॥

రామస్య వ్యవసాయం చ వీర్యం ప్రహరణాని చ ।
లక్ష్మణస్య చ వీరస్య తత్త్వతో జ్ఞాతుమర్హథ ॥ ౭ ॥

కశ్చ నేనాపతిస్తేషాం వానరాణాం మహౌజసామ్ ।
ఏతజ్ఞాత్వా యథాతత్త్వం శీఘ్రమగన్తుమర్హథః ॥ ౮ ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ ।
హరిరూపధరౌ వీరౌ ప్రవిష్టౌ వానరం బలమ్ ॥ ౯ ॥

తతస్తద్వానరం సైన్యమచిన్త్యం లోమహర్షణమ్ ।

సజ్ఞాతుం నాధ్యగచ్ఛేతాం తదా తౌ శుకసారణౌ ॥ 10 ॥

తత్త్వితం పర్వతాగ్రేషు నిర్దరేషు గుహాసు చ ।
సముద్రస్య చ తీరేషు వనేషూపవనేషు చ ॥ 11 ॥

తరమాణం చ తీర్థం చ తర్తుకామం చ సర్వశః ।
నివిష్టం నివిశచ్ఛైవ భీమనాదం మహాబలమ్ ॥ 12 ॥

తౌ దదర్శ మహాతేజాః ప్రచ్ఛన్నౌ చ విభీషణః ।
ఆచచక్షేఽథ రామాయ గృహీత్వా శుకసారణౌ ।
లక్ష్మణాయాః సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయౌ ॥ 13 ॥

తౌ దృష్ట్వా వ్యథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తదా ।
కృతాజ్ఞానిపుటౌ భీతౌ వచనం చేదమూచతుః ॥ 14 ॥

ఆవామిహాగతౌ సౌమ్య రావణప్రహితావుభౌ ।
పరిజ్ఞాతుం బలం కృత్స్నం తవేదం రఘునన్దన ॥ 15 ॥

తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః ।
అబ్రవీత్ప్రహసన్వాక్యం సర్వభూతహితే రతః ॥ 16 ॥

యది దృష్టం బలం కృత్స్నం వయం వా సుసమీక్షితాః ।
యథోక్తం వా కృతం కార్యం ఛన్దతః ప్రతిగమ్యతామ్ ॥ 17 ॥

ప్రవిశ్య నగరీం లక్ష్మణం భవద్భ్యం ధనదానుజః ।
వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథోక్తం వచనం మమ ॥ 18 ॥

యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ।
తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యః సహబాన్ధవః ॥ 19 ॥

శ్వఃకాలే నగరీం లక్ష్మణం సప్రాకారాం సతోరణామ్ ।
రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా ॥ 20 ॥

ఘోరం రోషమహం మోక్షే బలం ధారయ రావణ ।
శ్వఃకాలే వజ్రవాన్వజ్రం దానవేషివ వాసవః ॥ 21 ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ ।
ఆగమ్య నగరీం లజ్కామబ్రూతాం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 22 ॥

విభీషణగృహీతౌ తు వధార్హౌ రాక్షసేశ్వర ।
దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామేణామితతేజసా ॥ 23 ॥

ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః ।
లోకపాలోపమాః శూరాః కృతాస్త్రా దృఢవిక్రమాః ॥ 24 ॥

రామో దాశరథిః శ్రీమాల్లక్ష్మణశ్చ విభీషణః ।
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేన్ద్రసమవిక్రమః ॥ 25 ॥

ఏతే శక్తాః పురీం లజ్కాం సప్రాకారాం సతోరణామ్ ।
ఉత్పాట్య సజ్కామయితుం సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః ॥ 26 ॥

యాదృశం తస్య రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ ।
వధిష్యతి పురీం లజ్కామేకస్తిష్ఠన్తు తే త్రయః ॥ 27 ॥

రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ ।
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ 28 ॥

ప్రహృష్టరూపా ధ్వజినీ వనౌకసామ్
మహాత్మనాం సమ్ప్రతి యోధుమిచ్ఛతామ్ ।
అలం విరోధేన శమో విధీయతామ్
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

తద్వచః పథ్యమక్లీబం సారణేనాభిభాషితమ్ ।
నిశమ్య రావణో రాజా ప్రత్యభాషత సారణమ్ ॥ 1 ॥

యది మామభియుజ్జీరన్దేవగన్ధర్వదానవాః ।
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వతోకభయాదపి ॥ 2 ॥

త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిర్నిర్జితో భృశమ్ ।
ప్రతిప్రదానమద్యైవ సీతాయాః సాధు మన్యసే ।
కో హి నామ సపత్నో మాం సమరే జేతుమర్హతి ॥ 3 ॥

ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ।
ఆరురోహ తతః శ్రీమాన్ప్రాసాదం హిమపాణ్డూరమ్ ।
బహుతాలసముత్సేధం రావణోఽథ దిదృక్షయా ॥ 4 ॥

తాభ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
పశ్యమానః సముద్రం చ పర్వతాంశ్చ వనాని చ ।
దదర్శ పృథివీదేశం సుసమూర్ణం ప్లవజ్గమైః ॥ 5 ॥

తదపారమసంక్లేయం వానరాణాం మహద్బలమ్ ।
ఆలోక్య రావణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణమ్ ॥ 6 ॥

ఏషాం వానరముఖ్యానాం కే శూరాః కే మహాబలాః ।
కే పూర్వమభివర్తన్తే మహోత్సాహాః సమన్తతః ॥ 7 ॥

కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథపయూథపాః ।
సారణాచక్ష్య మే సర్వం కే ప్రధానాః ప్లవజ్గమాః ॥ 8 ॥

సారణో రాక్షసేంద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః ।

ఆచచక్షేఽథ ముఖ్యజ్ఞో ముఖ్యాంస్తాంస్తు వనౌకసః ॥ 9 ॥

ఏష యోఽభిముఖో లఙ్కాం నర్దంస్తిష్ఠతి వానరః ।
యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః ॥ 10 ॥

యస్య ఘోషేణ మహతా సప్రాకారా సతోరణా ।
లఙ్కా ప్రవేపతే సర్వా సశైలవనకాననా ॥ 11 ॥

సర్వశాఖామృగేన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
బలాగ్రే తిష్ఠతే వీరో నీలో నామైష యూథపః ॥ 12 ॥

బాహూ ప్రగృహ్య యః పద్భ్యం మహీం గచ్ఛతి వీర్యవాన్ ।
లఙ్కామభిముఖః కోపాదభీష్టం చ విజృమ్భతే ॥ 13 ॥

గిరిశృంగప్రతీకాశః పద్మకింజల్కసంనిభః ।
స్ఫోటయత్యభిసంరద్ధో లాఙ్గాలం చ పునః పునః ॥ 14 ॥

యస్య లాఙ్గాలశబ్దేన స్వనంతీవ దిశో దశ ।
ఏష వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః ।
యౌవరాజ్యేఽఙ్గదో నామ త్వామాహ్వాయతి సంయుగే ॥ 15 ॥

యే తు విష్టభ్య గాత్రాణి క్షేడయంతి నదంతి చ ।
ఉత్థాయ చ విజృమ్భంతే క్రోధేన హరిపుంగవాః ॥ 16 ॥

ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరాశ్చణ్డాశ్చణ్డపరాక్రమాః ।
అప్టౌ శతసహస్రాణి దశకోటిశతాని చ ॥ 17 ॥

య ఏనమనుగచ్ఛంతి వీరాశ్చన్దనవాసినః ।
ఏష ఆశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ 18 ॥

శ్వేతో రజతసంకృశః సబలో భీమవిక్రమః ।
బుద్ధిమాన్వానరః శూరస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ॥ 19 ॥

తూర్ణం సుగ్రీవమాగమ్య పునర్గచ్ఛతి వానరః ।
విభజన్వాసరీం సేనామనీకాని ప్రహర్షయన్ ॥ 20 ॥

యః పురా గోమతీతీరే రమ్యం పర్యేతి పర్వతమ్ ।
నామ్నా సజ్జోచనో నామ నానానగయుతో గిరిః ॥ 21 ॥

తత్ర రాజ్యం ప్రశాన్త్యేష కుముదో నామ యూథపః ।
యోఽసౌ శతసహస్రాణాం సహస్రం పరికర్షతి ॥ 22 ॥

యస్య వాలా బహువ్యామా దీర్ఘలాఙ్గాలమాశ్రితాః ।
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ 23 ॥

అదీనో రోషణశ్చణ్డః సఙ్గ్రామమభికాఙ్క్షతి ।
ఏషైవాశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ 24 ॥

యస్త్యేష సింహసఙ్కాశః కపిలో దీర్ఘకేసరః ।
నిభృతః ప్రేక్షతే లఙ్కాం దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ 25 ॥

విన్ధ్యం కృష్ణగిరిం సహ్యాం పర్వతం చ సుదర్శనమ్ ।
రాజన్సతతమధ్యాస్తే రమోభి నామైష యూథపః ॥ 26 ॥

శతం శతసహస్రాణాం త్రింశచ్ఛ హరియూథపాః ।
పరివార్యానుగచ్ఛన్తి లఙ్కాం మర్దితుమోజసా ॥ 27 ॥

యస్తు కర్ణౌ వివృణుతే జృమ్భతే చ పునః పునః ।
న చ సంవిజతే మృత్యోర్న చ యూథాద్విధావతి ॥ 28 ॥

మహాబలో వీతభయో రమ్యం సాలేవ్యయ పర్వతమ్ ।
రాజన్సతతమధ్యాస్తే శరభో నామ యూథపః ॥ 29 ॥

ఏతస్య బలినః సర్వే విహారా నామ యూథపాః ।
రాజఞ్శతసహస్రాణి చత్వారింశత్తథైవ చ ॥ 30 ॥

యస్తు మేఘ ఇవాకాశం మహానావృత్య తిష్ఠతి ।
మధ్యే వానరపీరాణాం సురాణామివ వాసవః ॥ 31 ॥

భేరీణామివ సంనాదో యస్యైష శ్రూయతే మహాన్ ।
ఘోరః శాఖామృగేంద్రాణాం సజ్జామమభికాఙ్క్షతామ్ ॥ 32 ॥

ఏష పర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్రమనుత్తమమ్ ।
యుద్ధే దుష్ప్రసహో నిత్యం పనసో నామ యూథపః ॥ 33 ॥

ఏనం శతసహస్రాణాం శతార్థం పర్యుపాసతే ।
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠం యేషాం యూథాని భాగశః ॥ 34 ॥

యస్తు భీమాం ప్రవల్గంతీం చమూం తిష్ఠతి శోభయన్ ।
స్థితాం తీరే సముద్రస్య ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ 35 ॥

ఏష దర్దరసజ్కాశో వినతో నామ యూథపః ।
పిబంశ్చరతి పర్ణాశాం నదీనాముత్తమాం నదీమ్ ॥ 36 ॥

షష్ఠిః శతసహస్రాణి బలమస్య ప్లవజ్గమాః ।
త్వామాహ్వాయతి యుద్ధాయ క్రథనో నామ యూథపః ॥ 37 ॥

యస్తు గైరికవర్ణాభం వపుః పుష్యతి వానరః ।
గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే ॥ 38 ॥

ఏనం శతసహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే ।
ఏష ఆశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్ధితుమ్ ॥ 39 ॥

ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా బలినః కామరూపిణః ।
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠా యేషాం సజ్ఞ్యా న విద్యతే ॥ 40 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

తాంస్తు తేఽహం ప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూథపాన్ ।
రాఘవాద్ధే పరాక్రాంతా యే న రక్షంతి జీవితమ్ ॥ ౧ ॥

స్నిగ్ధా యస్య బహుశ్యామా బాలా లాఙ్ఘాలమాశ్రితాః ।
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ ౨ ॥

ప్రగృహీతాః ప్రకాశంతే సూర్యస్యేవ మరీచయః ।
పృథీవ్యాం చానుకృష్యంతే హరో నామైష యూథపః ॥ ౩ ॥

యం పృష్టతోఽనుగచ్ఛంతి శతశోఽథ సహస్రశః ।
ద్రుమానుద్యమ్య సహితా లఙ్కారోహణతత్పరాః ॥ ౪ ॥

ఏష కోటిసహస్రేణ వానరాణాం మహౌజసామ్ ।
ఆకాఙ్క్షతే త్వాం సఙ్గ్రామే జేతుం పరపురంజయ ॥ ౫ ॥

నీలానివ మహామేఘాంస్తిష్ఠతో యాంస్తు పశ్యసి ।
అసితాఙ్జానసఙ్కాశాన్యధే సత్యపరాక్రమాన్ ॥ ౬ ॥

నఖదంష్ట్రాయుధాన్విరాంస్తీక్ష్ణకోపాన్భయావహాన్ ।
అసఙ్ఖ్యేయాననిర్దేశ్యాన్పురం పారమివోదధేః ॥ ౭ ॥

పర్వతేషు చ యే కేచిద్విషమేషు నదీషు చ ।
ఏతే త్వామభివర్తంతే రాజన్నృష్కాః సుదారుణాః ॥ ౮ ॥

ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్భిమాక్షో భీమదర్శనః ।
పర్జన్య ఇవ జీమూతైః సమంతాత్పరివారితః ॥ ౯ ॥

ఋక్షవన్తం గిరిశ్రేష్ఠమధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్ ।

సర్వర్థాణామధిపతిర్ధామ్రో నామైష యూథపః ॥ 10 ॥

యవీయానస్య తు భ్రాతా పశ్యైనం పర్వతోపమమ్ ।
భ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమే ॥ 11 ॥

స ఏష జామ్బవాన్నామ మహాయూథపయూథపః ।
ప్రశాంతో గురువర్తీ చ సమృహరేష్వమర్షణః ॥ 12 ॥

ఏతేన సాహ్యం సుమహత్కృతం శక్రస్య ధీమతా ।
దేవాసురే జామ్బవతా లభ్యాశ్చ బహవో వరాః ॥ 13 ॥

ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మహాభ్రవిపులాః శిలాః ।
ముఞ్చన్తి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజన్తి చ ॥ 14 ॥

రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచానాం చ రోమశాః ।
ఏతస్య సైన్యే బహవో విచరన్త్యగ్నితేజసః ॥ 15 ॥

యం త్వేనమభిసంరబ్ధం ప్లవమానమివ స్థితమ్ ।
ప్రేక్షన్తే వానరాః సర్వే స్థితం యూథపయూథపమ్ ॥ 16 ॥

ఏష రాజన్సహస్రాక్షం పర్యుషాన్తే హరీశ్వరః ।
బలేన బలసంపన్నో రమ్భో నామైష యూథపః ॥ 17 ॥

యః స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్నార్హ్యైవ నేవతే ।
ఊర్ధ్వం తథైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనమ్ ॥ 18 ॥

యస్మాన్న పరమం రూపం చతుష్పాదేషు విద్యతే ।
శ్రుతః సంనాదనో నామ వానరాణాం పితామహః ॥ 19 ॥

యేన యుద్ధం తదా దత్తం రణే శక్రస్య ధీమతా ।
పరాజయశ్చ న ప్రాప్తః సోఽయం యూథపయూథపః ।
యస్య విక్రమమాణస్య శక్రస్యేవ పరాక్రమః ॥ 20 ॥

ఏష గన్ధర్వకన్యాయాముత్పన్నః కృష్ణవర్తనా ।
పురా దేవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసామ్ ॥ 21 ॥

యస్య వైశ్రవణో రాజా జమ్బూముపనిషేవతే ।
యో రాజా పర్వతేన్ద్రాణాం బహుకింనరసేవినామ్ ॥ 22 ॥

విహారసుఖదో నిత్యం భ్రాతుస్తే రాక్షసాధిప ।
తత్రైష వసతి శ్రీమాన్బలవాన్వానరర్షభః ।
యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూథపః ॥ 23 ॥

వృతః కోటిసహస్రేణ హరీణాం సముపస్థితః ।
ఏషైవాశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ 24 ॥

యో గణ్గామను పర్యేతి త్రాసయన్వస్తియూథపాన్ ।
హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ 25 ॥

ఏష యూథపతిర్నైతా గచ్ఛన్గిరిగుహాశయః ।
హరీణాం వాహినీ ముఖ్యో నదీం హైమవతీమను ॥ 26 ॥

ఉశీర బీజమాశ్రిత్య పర్వతం మన్దరోపమమ్ ।
రమతే వానరశ్రేష్ఠో దివి శక్ర ఇవ స్వయమ్ ॥ 27 ॥

ఏనం శతసహస్రాణాం సహస్రమభివర్తతే ।
ఏష దుర్మర్షణో రాజన్ప్రమాఢీ నామ యూథపః ॥ 28 ॥

వాతేనేవోద్ధతం మేఘం యమేనమనుపశ్యసి ।
వివర్తమానం బహుశో యత్రైతద్బహులం రజః ॥ 29 ॥

ఏతేఽనితముఖా ఘోరా గోలాఙ్గాలా మహాబలాః ।
శతం శతసహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతుబన్ధనమ్ ॥ 30 ॥

గోలాఙ్గాలం మహావేగం గవాక్షం నామ యూథపమ్ ।

పరివార్యాభివర్తనే లజ్కాం మర్దితుమోజసా ॥ 31 ॥

భ్రమరాచరితా యత్ర సర్వకామఫలద్రుమాః ।
యం సూర్యతుల్యవర్ణభమనుపర్యేతి పర్వతమ్ ॥ 32 ॥

యస్య భాసా సదా భాన్తి తద్వర్ణా మృగపక్షిణః ।
యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజన్తి మహర్షయః ॥ 33 ॥

తత్రైష రమతే రాజన్రమ్యే కాఞ్చనపర్వతే ।
ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూథపః ॥ 34 ॥

షష్ఠిర్గిరిసహస్రాణాం రమ్యాః కాఞ్చనపర్వతాః ।
తేషాం మధ్యే గిరివరస్త్యమివానఘ రక్షసామ్ ॥ 35 ॥

తత్రైతే కపిలాః శ్వేతాస్తామ్రాస్యా మధుపిఙ్గలాః ।
నివసన్త్యత్తమగిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రానఖాయుధాః ॥ 36 ॥

సింహ ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ।
సర్వే వైశ్వనరసమా జ్వలితాశీవిషోపమాః ॥ 37 ॥

సుదీర్ఘాఞ్చితలాఙ్గాలా మత్తమాతఙ్గసంనిభాః ।
మహాపర్వతసఙ్కాశా మహాజీమూతనిస్వనాః ॥ 38 ॥

ఏష చైషామధిపతిర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ।
నామ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజఞ్శతబలీతి యః ।
ఏషైవాశంసతే లజ్కాం న్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ 39 ॥

గజో గవాక్షో గవయో నలో నీలశ్చ వానరః ।
ఏకైక ఏవ యూథానాం కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ 40 ॥

తథాన్యే వానరశ్రేష్ఠా విన్ద్యపర్వతవాసినః ।
న శక్యన్తే బహుత్వాత్తు సఙ్ఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః ॥ 41 ॥

సర్వే మహారాజ మహాప్రభావాః
సర్వే మహాశైలనికాశకాయాః ।
సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన
కర్తుం ప్రవిధ్వస్తవికీర్ణశైలామ్ ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

సారణస్య వచః శ్రుత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।
బలమాలోకయన్సర్వం శుకో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

స్థితాన్పశ్యసి యానేతాన్మత్తానివ మహాద్విపాన్ ।
న్యగ్రోధానివ గాఙ్గేయాన్సాలాన్జైమవతీనివ ॥ 2 ॥

ఏతే దుష్ప్రసహా రాజన్బలినః కామరూపిణః ।
దైత్యదానవసంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః ॥ 3 ॥

ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవ పంచాచ సప్త చ ।
తథా శఙ్ఖసహస్రాణి తథా వృన్దశతాని చ ॥ 4 ॥

ఏతే సుగ్రీవసచివాః కిష్కిన్ధానిలయాః సదా ।
హరయో దేవగన్ధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః ॥ 5 ॥

యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠంతౌ కుమారౌ దేవరూపిణౌ ।
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చౌభౌ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి ॥ 6 ॥

బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమృతప్రాశినావుభౌ ।
ఆశంసేతే యుధా లక్ష్మమేతౌ మర్దితుమోజసా ॥ 7 ॥

యావేతావేతయోః పార్శ్వే స్థితౌ పర్వతసంనిభౌ ।
సుముఖో విముఖశ్చైవ మృత్యుపుత్రౌ పితుః సమౌ ॥ 8 ॥

యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం ప్రభిన్నమివ కుజ్జరమ్ ।
యో బలాత్కోభయేత్కుద్ధః సముద్రమపి వానరః ॥ 9 ॥

ఏషోఽభిగంతా లక్ష్మాయా వైదేహ్యస్తవ చ ప్రభో ।
ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతమ్ ॥ 10 ॥

జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వాతాత్మజ ఇతి శ్రుతః ।
హనూమానితి విఖ్యాతో లక్ష్మితో యేన సాగరః ॥ 11 ॥

కామరూపీ హరిశ్రేష్ఠో బలరూపసమన్వితః ।
అనివార్యగతిశ్చైవ యథా సతతగః ప్రభుః ॥ 12 ॥

ఉద్యంతం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల పిపాసితః ।
త్రియోజనసహస్రం తు అధ్వానమవతీర్య హి ॥ 13 ॥

ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ప్రతియాస్యతి ।
ఇతి సశ్చిన్త్య మనసా పురైష బలదర్పితః ॥ 14 ॥

అనాధృష్యతమం దేవమపి దేవర్షిదానవైః ।
అనాసాద్వైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ ॥ 15 ॥

పతితస్య కపేరస్య హనురేకా శిలాతలే ।
కిశ్చిద్భిన్నా దృఢహనోర్హనూమానేష తేన వై ॥ 16 ॥

సత్యమాగమయోగేన మమైష విదితో హరిః ।
నాస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావో వానుభాషితుమ్ ॥ 17 ॥

ఏష ఆశంసతే లక్ష్మమేకో మర్దితుమోజసా ।
యశ్చైషోఽనంతరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః ॥ 18 ॥

ఇక్షాకూణామతిరథో లోకే విఖ్యాత పౌరుషః ।
యస్మిన్న చలతే ధర్మో యో ధర్మం నాతివర్తతే ॥ 19 ॥

యో బ్రాహ్మమస్తం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ।
యో భిన్ద్యాద్గగనం బాణైః పర్వతాంశ్చాపి దారయేత్ ॥ 20 ॥

యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః ।
స ఏష రామస్త్వాం యోద్ధుం రాజన్సమభివర్తతే ॥ 21 ॥

యశ్చైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధజామ్బూనదప్రభః ।
విశాలవక్షాస్తామ్రాక్షో నీలకుఞ్చితమూర్ధజః ॥ 22 ॥

ఏషోఽస్య లక్ష్మణో నామ భ్రాతా ప్రాణసమః ప్రియః ।
నయే యుద్ధే చ కుశలః సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ 23 ॥

అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్బలీ ।
రామస్య దక్షిణో బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ 24 ॥

స హ్యేష రాఘవస్యార్థే జీవితం పరిరక్షతి ।
ఏషైవాశంసతే యుద్ధే నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్ ॥ 25 ॥

యన్తు సవ్యమసౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి ।
రక్షోగణపరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః ॥ 26 ॥

శ్రీమతా రాజరాజేన లజ్కాయామభిషేచితః ।
త్వామేవ ప్రతినంరభో యుద్ధాయైషోఽభివర్తతే ॥ 27 ॥

యం తు పశ్యసి తిష్ఠన్తం మధ్యే గిరిమివాచలమ్ ।
సర్వశాఖామృగేన్ద్రాణాం భర్తారమపరాజితమ్ ॥ 28 ॥

తేజసా యశసా బుద్ధ్యా జ్ఞానేనాభిజనేన చ ।
యః కపీనతి బభ్రాజ హిమవానివ పర్వతాన్ ॥ 29 ॥

కిష్కిన్ధాం యః సమధ్యాస్తే గుహాం సగహనద్రుమామ్ ।
దుర్గాం పర్వతదుర్గస్థాం ప్రధానైః సహ యూథపైః ॥ 30 ॥

యన్యైషా కాఞ్చనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరా ।
కాన్తా దేవమనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ 31 ॥

ఏతాం చ మాలాం తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ।
సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః ॥ 32 ॥

ఏవం కోటిసహస్రేణ శజ్కునాం చ శతేన చ ।
సుగ్రీవో వానరేంద్రస్త్వాం యుద్ధార్థమభివర్తతే ॥ 33 ॥

ఇమాం మహారాజసమీక్ష్య వాహినీమ్
ఉపస్థితాం ప్రజ్వలితగ్రహోపమామ్ ।
తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతామ్
యథా జయః స్యాన్న పరైః పరాజయః ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

శుకేన తు సమాఖ్యాతాంస్తాన్దృష్ట్వా హరియూథపాన్ ।
సమీపస్థం చ రామస్య భ్రాతరం స్వం విభీషణమ్ ॥ 1 ॥

లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణమ్ ।
సర్వవానరరాజం చ సుగ్రీవం భీమవిక్రమమ్ ॥ 2 ॥

కిఞ్చిదావిగ్నహృదయో జాతక్రోధశ్చ రావణః ।
భర్తృయామాస తౌ వీరౌ కథాన్తే శుకసారణౌ ॥ 3 ॥

అథోముఖౌ తౌ ప్రణతావబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ ।
రోషగద్గదయా వాచా సంరబ్ధః పరుషం వచః ॥ 4 ॥

న తావత్సదృశం నామ సచివైరుపజీవిభిః ।
విప్రియం నృపతేర్వక్తుం నిగ్రహప్రగ్రహే విభోః ॥ 5 ॥

రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థమభివర్తతామ్ ।
ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమప్రస్తవే స్తవమ్ ॥ 6 ॥

ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృథా వాం పర్యుపాసితాః ।
సారం యద్రాజశాస్త్రాణామనుజీవ్యం న గృహ్యతే ॥ 7 ॥

గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారో జ్ఞానస్య వోఛ్యతే ।
ఈడ్మళైః సచివైర్యుక్తో మూర్ఖైర్దిష్ట్యా ధరామ్యహమ్ ॥ 8 ॥

కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి మాం వక్తుం పరుషం వచః ।
యస్య మే శాసతో జిహ్వో ప్రయచ్ఛతి శుభాశుభమ్ ॥ 9 ॥

అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్వా వనే తిష్ఠన్తి పాదపాః ।

రాజదోషపరామృష్టాస్తిష్యన్తే నాపరాధినః ॥ 10 ॥

హన్యామహమిమౌ పాపౌ శత్రుపక్షప్రశంసకౌ ।
యది పూర్వోపకారైర్మే న క్రోధో మృదుతాం వ్రజేత్ ॥ 11 ॥

అపథ్యంసత గచ్ఛథ్యం సంనికర్షాదితో మమ ।
న హి వాం హస్తుమిచ్ఛామి స్మరన్నుపకృతాని వామ్ ।
హతావేష కృతఘ్నౌ తౌ మయి స్నేహపరాజ్ముఖౌ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తౌ తు సప్రీడౌ తావుభౌ శుకసారణౌ ।
రావణం జయశబ్దేన ప్రతినన్ద్యాభినిఃసృతౌ ॥ 13 ॥

అబ్రవీత్స దశగ్రీవః సమీపస్థం మహోదరమ్ ।
ఉపస్థాపయ శీఘ్రం మే చారాన్నీతివిశారదాన్ ॥ 14 ॥

తతశ్చరాః సన్త్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివశాసనాత్ ।
ఉపస్థితాః ప్రాజ్ఞాలయౌ వర్ధయిత్వా జయాశిషౌ ॥ 15 ॥

తానబ్రవీత్తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ।
చారాన్ప్రత్యయికాఞ్శూరాన్భక్తాన్విగతసాధ్వసాన్ ॥ 16 ॥

ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షథ ।
మన్త్రేష్వభ్యంతరా యేఽస్య ప్రిత్యా తేన సమాగతాః ॥ 17 ॥

కథం స్వపితి జాగర్తి కిమన్యచ్ఛ కరిష్యతి ।
విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వమాగస్తవ్యమశేషతః ॥ 18 ॥

చారేణ విదితః శత్రుః పణ్ణితైర్వసుధాధిపైః ।
యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే ॥ 19 ॥

చారాస్తు తే తథేత్యుక్త్వా ప్రహృష్టౌ రాక్షసేశ్వరమ్ ।
కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ముర్యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ 20 ॥

తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రామలక్ష్మణౌ ।
ప్రచ్ఛన్నా దదృశుర్గత్వా ససుగ్రీవవిభీషణౌ ॥ 21 ॥

తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టౌ రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసాః ।
విభీషణేన తత్రస్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా ॥ 22 ॥

వానరైరర్దితాస్తే తు విక్రాన్తైర్లఘువిక్రమైః ।
పునర్లక్ష్మణమనుప్రాప్తాః శ్వసంతో నష్టచేతసః ॥ 23 ॥

తతో దశగ్రీవముపస్థితాస్తే
చారా బహిర్నిత్యచరా నిశాచరాః ।
గిరేః సువేలస్య సమీపవాసినమ్
న్యవేదయన్భిమబలం మహాబలాః ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

తతస్తమక్షోభ్య బలం లజ్కాధిపతయే చరాః ।
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥

చారాణాం రావణః శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్ ।
జాతోద్వేగోఽభవత్కించాచార్దూలం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

అయథావచ్చ తే వర్ణో దీనశ్చాసి నిశాచర ।
నాసి కచ్చిదమిత్రాణాం క్రుద్ధానాం వశమాగతః ॥ ౩ ॥

ఇతి తేనానుశిష్టస్తు వాచం మన్దముదీరయత్ ।
తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవిహ్వలః ॥ ౪ ॥

న తే చారయితుం శక్యా రాజన్వానరపుంగవాః ।
విక్రాంతా బలవన్తశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః ॥ ౫ ॥

నాపి సమ్భాషితుం శక్యాః సమృశ్నోఽత్ర న లభ్యతే ।
సర్వతో రక్ష్యతే పథా వానరైః పర్వతోపమైః ॥ ౬ ॥

ప్రవిష్టమాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మిన్నచారితే ।
బలాద్భూహితో బహుభిర్బహుధాస్మి విదారితః ॥ ౭ ॥

జానుభిర్ముష్టిభిర్దస్తైస్తలైశ్చాభిహతో భృశమ్ ।
పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలవద్భిరమర్షణైః ॥ ౮ ॥

పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం రామసంసదమ్ ।
రుధిరాదిగ్ధసర్వాఙ్గో విహ్వలశ్చలితేన్ద్రియః ॥ ౯ ॥

హరిభిర్వధ్యమానశ్చ యాచమానః కృతాఙ్గాలిః ।

రాఘవేణ పరిత్రాతో జీవామి హ యదృచ్ఛయా ॥ 10 ॥

ఏష శైలైః శిలాభిశ్చ పూరయిత్వా మహార్ణవమ్ ।
ద్వారమాశ్రిత్య లక్ష్మాయా రామస్తిష్ఠతి సాయుధః ॥ 11 ॥

గరుడవ్యూహమాస్థాయ సర్వతో హరిభిర్వృతః ।
మాం విసృజ్య మహాతేజా లక్ష్మమేవాభివర్తతే ॥ 12 ॥

పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు ।
సీతాం చాస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధం వా ప్రదీయతామ్ ॥ 13 ॥

మనసా సంతతాపాథ తచ్ఛుత్వా రాక్షసాధిపః ।
శార్దూలస్య మహద్వాక్యమథోవాచ స రావణః ॥ 14 ॥

యది మాం ప్రతియుధ్యేరన్దేవగన్ధర్వదానవాః ।
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ 15 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్ ।
చారితా భవతా నేనా కేఽత్ర శూరాః ప్లవङ्గమాః ॥ 16 ॥

కీదృశాః కిమ్ప్రభావాశ్చ వానరా యే దురాసదాః ।
కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ తత్త్వమాఖ్యాహి రాక్షస ॥ 17 ॥

తత్రత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాబలమ్ ।
అవశ్యం బలసంక్లృప్తం కర్తవ్యం యుద్ధమిచ్ఛతా ॥ 18 ॥

అథైవముక్తః శార్దూలో రావణేనోత్తమశ్చరః ।
ఇదం వచనమారేభే వక్తుం రావణసంనిధౌ ॥ 19 ॥

అథర్షరజసః పుత్రో యుధి రాజన్సుదుర్జయః ।
గర్గదస్యాథ పుత్రోఽత్ర జామ్బవానితి విశ్రుతః ॥ 20 ॥

గద్గదస్యైవ పుత్రోఽన్యో గురుపుత్రః శతక్రతోః ।
కదనం యస్య పుత్రేణ కృతమేకేన రక్షసామ్ ॥ 21 ॥

సుషేణశ్చాపి ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్ ।
సౌమ్యః సోమాత్మజశ్చాత్ర రాజన్దధిముఖః కపిః ॥ 22 ॥

సుముఖో దుర్ముఖశ్చాత్ర వేగదర్శి చ వానరః ।
మృత్యుర్వానరరూపేణ నూనం సృష్టః స్వయముభవా ॥ 23 ॥

పుత్రో హుతవహస్యాథ నీలః సేనాపతిః స్వయమ్ ।
అనిలస్య చ పుత్రోఽత్ర హనూమానితి విశ్రుతః ॥ 24 ॥

నప్తా శక్రస్య దుర్ధర్షో బలవానజ్ఞుదో యువా ।
మైన్దశ్చ ద్వివిదశోఽభౌ బలినావశ్విసమ్భవౌ ॥ 25 ॥

పుత్రా వైవస్వతస్యాత్ర పఞ్చకాలాంతకోపమాః ।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ॥ 26 ॥

శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖశ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మసమ్భవౌ ।
వరుణస్య చ పుత్రోఽథ హేమకూటః ప్లవన్గమః ॥ 27 ॥

విశ్వకర్మసుతో వీరో నలః ప్లవగసత్తమః ।
విక్రాంతో వేగవానత్ర వసుపుత్రః సుదుర్ధరః ॥ 28 ॥

దశవానరకోట్యశ్చ శూరాణాం యుద్ధకాఙ్క్షిణామ్ ।
శ్రీమతాం దేవపుత్రాణాం శేషాన్నాఖ్యాతుముత్సహే ॥ 29 ॥

పుత్రో దశరథస్యైష సింహసంహననో యువా ।
దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిరాస్తథా ॥ 30 ॥

నాస్తి రామస్య సదృశో విక్రమే భువి కశ్చన ।
విరాధో నిహతో యేన కబన్ధశ్చాన్తకోపమః ॥ 31 ॥

వక్తుం న శక్తో రామస్య నరః కశ్చిద్గుణాన్వితౌ ।
జనస్థానగతా యేన తావన్తో రాక్షసా హతాః ॥ 32 ॥

లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతజ్ఞానామివర్షభః ।
యస్య బాణపథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః ॥ 33 ॥

రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః ।
పరిగృహ్య పురీం లజ్కాం రాఘవస్య హితే రతః ॥ 34 ॥

ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తవేదం వానరం బలమ్ ।
సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేషకార్యే భవాన్గతిః ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

తతస్తమక్షోభ్యబలం లఙ్కాయాం నృపతేశ్చరః ।
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥

చారాణాం రావణః శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్ ।
జాతోద్వేగోఽభవత్కించితస్సచివాంశ్చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

మన్త్రిణః శీఘ్రమాయాన్తు సర్వే వై సుసమాహితాః ।
అయం నో మన్తకాలో హి సమ్ప్రాప్త ఇవ రాక్షసాః ॥ ౩ ॥

తస్య తచ్ఛాసనం శ్రుత్వా మన్త్రిణోఽభ్యాగమన్ద్వితమ్ ।
తతః సమ్మన్తయామాస సచివై రాక్షసైః సహ ॥ ౪ ॥

మన్తయిత్వా స దుర్ధర్షః క్షమం యత్సమనన్తరమ్ ।
విసర్జయిత్వా సచివాన్ప్రవివేశ స్వమాలయమ్ ॥ ౫ ॥

తతో రాక్షసమాహూయ విద్యుజ్జిహ్వాం మహాబలమ్ ।
మాయావిదం మహామాయః ప్రావిశద్యత్ర మైథిలీ ॥ ౬ ॥

విద్యుజ్జిహ్వాం చ మాయాజ్ఞమబ్రవీద్రాక్షసాధిపః ।
మోహయిష్యామహే సీతాం మాయయా జనకాత్మజామ్ ॥ ౭ ॥

శిరో మాయామయం గృహ్య రాఘవస్య నిశాచర ।
మాం త్వం సముపతిష్ఠస్వ మహచ్ఛ సశరం ధనుః ॥ ౮ ॥

ఏవముక్తస్తథేత్యాహ విద్యుజ్జిహ్వో నిశాచరః ।
తస్య తుష్టోఽభవద్రాజా ప్రదదౌ చ విభూషణమ్ ॥ ౯ ॥

అశోకవనికాయాం తు ప్రవివేశ మహాబలః ।

తతో దీనామదైన్యార్హాం దదర్శ ధనదానుజః ।
అధోముఖీం శోకపరాముపవిష్టాం మహీతలే ॥ 10 ॥

భర్తారమేవ ధ్యాయస్తీమశోకవనికాం గతామ్ ।
ఉపాస్యమానాం ఘోరాభీ రాక్షసీభిరదూరతః ॥ 11 ॥

ఉపసృత్య తతః సీతాం ప్రహర్షన్నామ కీర్తయన్ ।
ఇదం చ వచనం ధృష్టమువాచ జనకాత్మజామ్ ॥ 12 ॥

సాన్తవ్యమానా మయా భద్రే యముపాశ్రిత్య వల్గసే ।
ఖర హంతా స తే భర్తా రాఘవః సమరే హతః ॥ 13 ॥

భిన్నం తే సర్వతో మూలం దర్పస్తే నిహతో మయా ।
వ్యసనేనాత్మనః సీతే మమ భార్యా భవిష్యసి ॥ 14 ॥

అల్పపుణ్యే నివృత్తార్థే మూఢే పణ్డితమానిని ।
శృణు భర్తృబధం సీతే ఘోరం వృత్రవధం యథా ॥ 15 ॥

సమాయాతః సముద్రాంతం మాం హన్తుం కిల రాఘవః ।
వానరేన్ద్రప్రణీతేన బలేన మహతా వృతః ॥ 16 ॥

సంనివిష్టః సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణమ్ ।
బలేన మహతా రామో వ్రజత్వస్తం దివాకరే ॥ 17 ॥

అథాధ్వని పరిశ్రాంతమర్ధరాత్రే స్థితం బలమ్ ।
సుఖసుప్తం సమాసాద్య చారితం ప్రథమం చరైః ॥ 18 ॥

తత్ప్రహస్తప్రణీతేన బలేన మహతా మమ ।
బలమస్య హతం రాత్రౌ యత్ర రామః సులక్ష్మణః ॥ 19 ॥

పట్టసాన్పరిఘాన్ఘ్నాంశ్చక్రాన్దణ్డాన్మహాయసాన్ ।
బాణజాలాని శూలాని భాస్వరాన్కూటముద్గరాన్ ॥ 20 ॥

యష్టిశ్చ తోమరాన్పాసంశ్చక్రాణి ముసలాని చ ।
ఉద్యమ్యోద్యమ్య రక్షోభిర్వానరేషు నిపాతితాః ॥ 21 ॥

అథ సుప్తస్య రామస్య ప్రహస్తేన ప్రమాథినా ।
అసక్తం కృతహస్తేన శిరశ్చిన్నం మహాసినా ॥ 22 ॥

విభీషణః సముత్పత్య నిగృహీతో యదృచ్ఛయా ।
దిశః ప్రవ్రాజితః సర్వైర్లక్ష్మణః ప్లవగైః సహ ॥ 23 ॥

సుగ్రీవో గ్రీవయా శేతే భగ్నయా ప్లవగాధిపః ।
నిరస్తహనుకః శేతే హనూమాన్రాక్షసైర్హతః ॥ 24 ॥

జామ్బవానథ జానుభ్యాముత్పతన్నిహతో యుధి ।
పట్టసైర్బహుభిశ్చిన్నో నికృత్తః పాదపో యథా ॥ 25 ॥

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ నిహతౌ వానరర్షభౌ ।
నిఃశ్వసంతౌ రుదంతౌ చ రుధిరేణ సముక్షితౌ ॥ 26 ॥

అసినాభ్యాహతశ్చిన్నో మధ్యే రిపునిషాదనః ।
అభిష్టనతి మేదిన్యాం పనసః పనసో యథా ॥ 27 ॥

నారాచైర్బహుభిశ్చిన్నః శేతే దర్యాం దరీముఖః ।
కుముదస్తు మహాతేజా నిష్కూజన్సాయకైర్హతః ॥ 28 ॥

అఙ్గదో బహుభిశ్చిన్నః శరైరాసాద్య రాక్షసైః ।
పాతితో రుధిరోద్ధారీ క్షితౌ నిపతితోఽఙ్గదః ॥ 29 ॥

హరయో మథితా నాగై రథజాలైస్తథాపరే ।
శాయితా మృదితాస్తత్ర వాయువేగైరివామ్బుదాః ॥ 30 ॥

ప్రద్రుతాశ్చ పరే త్రస్తా హన్యమానా జఘన్యతః ।
అభిద్రుతాస్తు రక్షోభిః సింహైరివ మహాద్విపాః ॥ 31 ॥

సాగరే పతితాః కేచిత్కేచిద్ధగనమాశ్రితాః ।
ఋషౌ వృషానుపారూఢా వానరైస్తు విమిశ్రితాః ॥ 32 ॥

సాగరస్య చ తీరేషు శైలేషు చ వనేషు చ ।
పిఞ్గాక్షస్తే విరూపాక్షైర్బహుభిర్బహవో హతాః ॥ 33 ॥

ఏవం తవ హతో భర్తా ససైన్యో మమ సేనయా ।
క్షతజార్ద్రం రజోధ్వస్తమిదం చాస్యాహృతం శిరః ॥ 34 ॥

తతః పరమదుర్ధరో రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
సీతాయాముపశృణ్వన్త్యాం రాక్షసీమిదమబ్రవీత్ ॥ 35 ॥

రాక్షసం క్రూరకర్మాణం విద్యుజ్జిహ్వాం త్వమానయ ।
యేన తద్రాఘవశిరః సఙ్గ్రామాత్స్వయమాహృతమ్ ॥ 36 ॥

విద్యుజ్జిహ్వాస్తతో గృహ్య శిరస్తత్సశరాసనమ్ ।
ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ 37 ॥

తమబ్రవీత్తతో రాజా రావణో రాక్షసం స్థితమ్ ।
విద్యుజ్జిహ్వాం మహాజిహ్వాం సమీపపరివర్తినమ్ ॥ 38 ॥

అగ్రతః కురు సీతాయాః శీఘ్రం దాశరథేః శిరః ।
అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు ॥ 39 ॥

ఏవముక్తం తు తద్రక్షః శిరస్తత్ప్రియదర్శనమ్ ।
ఉపనిషీప్య సీతాయాః క్షిప్రమన్తరధీయత ॥ 40 ॥

రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహత్ ।
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం సీతామిదమువాచ హ ॥ 41 ॥

ఇదం తత్తవ రామస్య కార్ముకం జ్యాసమన్వితమ్ ।
ఇహ ప్రహస్తేనానీతం హత్వా తం నిశి మానుషమ్ ॥ 42 ॥

స విద్యుజ్జహ్వన సహైవ తచ్చిరో
ధనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః ।
విదేహరాజస్య సుతాం యశస్వినీమ్
తతోఽబ్రవీత్తాం భవ మే వశానుగా ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యారే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

సా సీతా తచ్చిరో దృష్ట్యా తచ్చ కార్ముకముత్తమమ్ ।
సుగ్రీవప్రతిసంసర్గమాఖ్యాతం చ హనూమతా ॥ 1 ॥

నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తుస్తత్సదృశం ముఖమ్ ।
కేశాన్కేశాంతదేశం చ తం చ చూడామణిం శుభమ్ ॥ 2 ॥

ఏతైః సర్వైరభిజ్ఞానైరభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా ।
విజగర్తేఽథ కైకేయాం క్రోశంతి కురరీ యథా ॥ 3 ॥

సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనన్దనః ।
కులముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహశీలయా ॥ 4 ॥

ఆర్యేణ కిం ను కైకేయ్యాః కృతం రామేణ విప్రియమ్ ।
యద్గృహోచ్చిరవసనస్తయా ప్రస్థాపితో వనమ్ ॥ 5 ॥

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ ।
జగామ జగతీం బాలా ఛిన్నా తు కదలీ యథా ॥ 6 ॥

సా ముహూర్తాత్సమాశ్వస్య ప్రతిలభ్య చ చేతనామ్ ।
తచ్చిరః సముపాస్మ్రాయ విలలాపాయతేక్షణా ॥ 7 ॥

హో హతాస్మి మహాబాహో వీరవ్రతమనువ్రతా ।
ఇమాం తే పశ్చిమావస్థాం గతాస్మి విధవా కృతా ॥ 8 ॥

ప్రథమం మరణం నార్యా భర్తుర్వైగుణ్యముచ్యతే ।
సువృత్తః సాధువృత్తాయాః సంవృత్తస్త్వం మమగ్రతః ॥ 9 ॥

దుఃఖాద్దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నాయాః శోకసాగరే ।

యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః ॥ 10 ॥

సా శ్వశ్రూర్మమ కౌసల్యా త్వయా పుత్రేణ రాఘవ ।
వత్సేనేవ యథా ధేనుర్వివత్సా వత్సలా కృతా ॥ 11 ॥

ఆదిష్టం దీర్ఘమాయుస్తే యైరచిన్త్యపరాక్రమ ।
అన్యతం వచనం తేషామల్పాయురసి రాఘవ ॥ 12 ॥

అథ వా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞస్యాపి సతస్తవ ।
పచత్యేనం తథా కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయమ్ ॥ 13 ॥

అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మాత్త్వం నయశాస్త్రవిత్ ।
వ్యసనానాముపాయజ్ఞః కుశలో హ్యసి వర్జనే ॥ 14 ॥

తథా త్వం సమ్పరిష్వజ్య రౌద్రయాతిన్మశంసయా ।
కాలరాత్ర్యా మయాచ్ఛిద్య హృతః కమలలోచనః ॥ 15 ॥

ఉపశేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీమ్ ।
ప్రియామివ శుభాం నారీం పృథివీం పురుషర్షభ ॥ 16 ॥

అర్చితం సతతం యత్నాద్ధన్ధమాత్యైర్మయా తవ ।
ఇదం తే మత్ప్రియం వీర ధనుః కాఞ్చనభూషితమ్ ॥ 17 ॥

పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ ।
పూర్వైశ్చ పితృభిః సార్ధం నూనం స్వర్గే సమాగతః ॥ 18 ॥

దివి నక్షత్రభూతస్త్యం మహత్కర్మ కృతం ప్రియమ్ ।
పుణ్యం రాజర్షివంశం త్వమాత్మనః సముపేక్షనే ॥ 19 ॥

కిం మాన్న ప్రేక్షసే రాజన్కిం మాం న ప్రతిభాషసే ।
బాలాం బాలేన సమ్ప్రాప్తాం భార్యాం మాం సహచారిణీమ్ ॥ 20 ॥

సంశ్రుతం గృహ్ణతా పాణిం చరిష్యామితి యత్త్వయా ।

స్మర తన్మమ కాకుత్స్థ నయ మామపి దుఃఖితామ్ || 21 ||

కస్మాన్మామపహాయ త్వం గతో గతిమతాం వర ।
అస్మాల్లోకాదముం లోకం త్యక్త్వా మామిహ దుఃఖితామ్ || 22 ||

కల్యాణైరుచితం యత్తత్పరిష్వక్తం మయైవ తు ।
క్రవ్యాదైస్తచ్ఛరీరం తే నూనం విపరికృష్యతే || 23 ||

అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః ।
అగ్నిహోత్రేణ సంస్కారం కేన త్వం తు న లప్స్యసే || 24 ||

ప్రవ్రజ్యాముపపన్నానాం త్రయాణామేకమాగతమ్ ।
పరిప్రక్ష్యతి కౌసల్యా లక్ష్మణం శోకలాలసా || 25 ||

స తస్యాః పరిపృచ్ఛన్త్యా వధం మిత్రబలస్య తే ।
తవ చాఖ్యాస్యతే నూనం నిశాయాం రాక్షసైర్వధమ్ || 26 ||

సా త్వాం సుప్తం హతం శ్రుత్వా మాం చ రక్షోగృహం గతామ్ ।
హృదయేన విదీర్ఢేన న భవిష్యతి రాఘవ || 27 ||

సాధు పాతయ మాం క్షిప్రం రామస్యోపరి రావణః ।
సమానయ పతిం పత్న్య కురు కల్యాణముత్తమమ్ || 28 ||

శిరసా మే శిరశ్చాస్య కాయం కాయేన యోజయ ।
రావణానుగమిష్యామి గతిం భర్తుర్మహాత్మనః ।
ముహూర్తమపి నేచ్ఛామి జీవితం పాపజీవినా || 29 ||

శ్రుతం మయా వేదవిదాం బ్రాహ్మణానాం పితుర్గృహే ।
యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా తాసాం లోకా మహోదయాః || 30 ||

క్షమా యస్మిన్దమస్యాగః సత్యం ధర్మః కృతజ్ఞతా ।
అహింసా చైవ భూతానాం తమృతే కా గతిర్మమ || 31 ||

ఇతి సా దుఃఖసంతప్తా విలలాపాయతేక్షణా ।
భర్తుః శిరో ధనుస్తత్ర సమీక్ష్య జనకాత్మజా ॥ 32 ॥

ఏవం లాలప్యమానాయాం సీతాయాం తత్ర రాక్షసః ।
అభిచక్రామ భర్తారమనీకస్థః కృతాఙ్గాలిః ॥ 33 ॥

విజయస్వార్థపుత్రేతి సోఽభివాద్య ప్రసాద్య చ ।
న్యవేదయదనుప్రాప్తం ప్రహస్తం వాహినీపతిమ్ ॥ 34 ॥

అమాత్యైః సహితః సర్వైః ప్రహస్తః సముపస్థితః ।
కిఞ్చిదాత్యయికం కార్యం తేషాం త్వం దర్శనం కురు ॥ 35 ॥

ఏతచ్ఛుత్వా దశగ్రీవో రాక్షసప్రతివేదితమ్ ।
అశోకవనికాం త్యక్త్వా మన్త్రిణాం దర్శనం యయా ॥ 36 ॥

స తు సర్వం సమర్థ్యైవ మన్త్రిభిః కృత్యమాత్మనః ।
సభాం ప్రవిశ్య విదధే విదిత్వా రామవిక్రమమ్ ॥ 37 ॥

అన్తర్ధానం తు తచ్ఛిర్షం తచ్చ కార్ముకముత్తమమ్ ।
జగామ రావణస్యైవ నిర్యాణసమనన్తరమ్ ॥ 38 ॥

రాక్షసేన్ద్రస్తు తైః సార్థం మన్త్రిభిర్భీమవిక్రమైః ।
సమర్థయామాస తదా రామకార్యవినిశ్చయమ్ ॥ 39 ॥

అవిదూరస్థితాన్సర్వాన్బలాధ్యక్షాన్వితైషిణః ।
అబ్రవీత్కాలసదృశో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 40 ॥

శీఘ్రం భేరీనినాదేన స్ఫుటకోణాహతేన మే ।
సమానయధ్వం సైన్యాని వక్తవ్యం చ న కారణమ్ ॥ 41 ॥

తతస్తథేతి ప్రతిగృహ్య తద్వచో
బలాధిపాస్తే మహదాత్మనో బలమ్ ।
సమానయంత్యైవ సమాగతం చ తే

నృవేదయనభర్తరి యుద్ధకాఙ్క్షణి ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

సీతాం తు మోహితాం దృష్ట్వా సరమా నామ రాక్షసీ ।
ఆససాదాశు వైదేహీం ప్రియాం ప్రణయినీ సఖీ ॥ 1 ॥

సా హి తత్ర కృతా మిత్రం సీతయా రక్ష్యమాణయా ।
రక్షన్తి రావణాదిష్టా సానుక్రోశా దృఢవ్రతా ॥ 2 ॥

సా దదర్శ సఖీం సీతాం సరమా నష్టచేతనామ్ ।
ఉపావృత్యోత్థితాం ధ్వస్తాం వడవామివ పాంసుషు ॥ 3 ॥

తాం సమాశ్వాసయామాస సఖీ స్నేహేన సువ్రతా ।
ఉక్తా యద్రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా ॥ 4 ॥

సఖీస్నేహేన తద్భీరు మయా సర్వం ప్రతిశ్రుతమ్ ।
లీనయా గనహే శూహ్యే భయముత్సృజ్య రావణాత్ ।
తవ హేతోర్విశాలాక్షి న హి మే జీవితం ప్రియమ్ ॥ 5 ॥

స సమ్భ్రాంతశ్చ నిష్కాన్తో యత్కృతే రాక్షసాధిపః ।
తచ్ఛ మే విదితం సర్వమభినిష్కృమ్య మైథిలి ॥ 6 ॥

న శక్యం సౌప్తికం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః ।
వధశ్చ పురుషవ్యాఘ్రే తస్మిన్నేవోపపద్యతే ॥ 7 ॥

న చైవ వానరా హన్తుం శక్యాః పాదపయోధినః ।
సురా దేవర్షభేదేవ రామేణ హి సురక్షితాః ॥ 8 ॥

దీర్ఘవృత్తభుజః శ్రీమాన్మహోరస్కః ప్రతాపవాన్ ।
ధన్వీ సంహననోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశ్రుతః ॥ 9 ॥

విక్రాంతో రక్షితా నిత్యమాత్మనశ్చ పరస్య చ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా కుశలీ నయశాస్త్రవిత్ ॥ 10 ॥

హంతా పరబలౌఘానామచిన్త్యబలపౌరుషః ।
న హతో రాఘవః శ్రీమాన్సితే శత్రునిబర్హణః ॥ 11 ॥

అయుక్తబుద్ధికృత్యేన సర్వభూతవిరోధినా ।
ఇయం ప్రయుక్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావిదా త్వయి ॥ 12 ॥

శోకస్తే విగతః సర్వః కల్యాణం త్వాముపస్థితమ్ ।
ధ్రువం త్వాం భజతే లక్ష్మీః ప్రియం ప్రీతికరం శృణు ॥ 13 ॥

ఉత్తిర్య సాగరం రామః సహ వానరసేనయా ।
సంనివిష్టః సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణమ్ ॥ 14 ॥

దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః ।
సహితైః సాగరాన్తస్థైర్బలైస్త్రిష్ఠతి రక్షితః ॥ 15 ॥

అనేన ప్రేషితా యే చ రాక్షసా లఘువిక్రమః ।
రాఘవస్తీర్ణ ఇత్యేవం ప్రవృత్తిస్తైరిహౌహృతా ॥ 16 ॥

స తాం శ్రుత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః ।
ఏష మన్త్రయతే సర్వైః సచివైః సహ రావణః ॥ 17 ॥

ఇతి బ్రువాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ ।
సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ భైరవమ్ ॥ 18 ॥

దణ్డనిర్ఘాతవాదిన్యాః శ్రుత్వా భేర్యా మహాస్వనమ్ ।
ఉవాచ సరమా సీతామిదం మధురభాషిణీ ॥ 19 ॥

సంనాహజననీ హ్యేషా భైరవా భీరు భేరికా ।
భేరీనాదం చ గమ్భీరం శృణు తోయదనిస్వనమ్ ॥ 20 ॥

కల్ప్యన్తే మత్తమాతక్ష్ణో యుజ్యన్తే రథవాజినః ।
తత్ర తత్ర చ సంనద్ధాః సమ్పతన్తి పదాతయః ॥ 21 ॥

ఆపూర్యన్తే రాజమార్గాః సైన్యైరదుభతదర్శనైః ।
వేగవద్భిర్నదద్భిశ్చ తోయాఘ్నైరివ సాగరః ॥ 22 ॥

శాస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా ।
రథవాజిగజానాం చ భూషితానాం చ రక్షసామ్ ॥ 23 ॥

ప్రభాం విస్సృజతాం పశ్య నానావర్ణాం సముత్థితామ్ ।
వనం నిర్దహతో ధర్మే యథారూపం విభావసోః ॥ 24 ॥

ఘట్టానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిస్వనమ్ ।
హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం యథా ॥ 25 ॥

ఉద్యతాయుధహస్తానాం రాక్షసేన్ద్రానుయాయినామ్ ।
సమ్భ్రమో రక్షసామేష తుములో లోమహర్షణః ॥ 26 ॥

శ్రీస్తావం భజతి శోకఘ్ని రక్షసాం భయమాగతమ్ ।
రామాత్కమలపత్రాక్షి దైత్యానామివ వాసవాత్ ॥ 27 ॥

అవజిత్య జితక్రోధస్తమచిన్త్యపరాక్రమః ।
రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాధిగమిష్యతి ॥ 28 ॥

విక్రమిష్యతి రక్షఃసు భర్తా తే సహలక్ష్మణః ।
యథా శత్రుషు శత్రుఘ్నో విష్ణునా సహ వాసవః ॥ 29 ॥

ఆగతస్య హి రామస్య క్షిప్రమఙ్కగతాం సతీమ్ ।
అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రౌ వినిపాతితే ॥ 30 ॥

అశ్రుణ్యానన్దజాని త్వం వర్తయిష్యసి శోభనే ।
సమాగమ్య పరిష్యక్తా తస్యోరసి మహోరసః ॥ 31 ॥

అచిరాన్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘనం గతామ్ ।
ధృతామేతాం బహూన్మాసాన్వేణీం రామో మహాబలః ॥ 32 ॥

తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచంద్రమివోదితమ్ ।
మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోకమివ పన్నగీ ॥ 33 ॥

రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి ।
త్వయా సమగ్రం ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖమ్ ॥ 34 ॥

సమాగతా త్వం రామేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా ।
సువర్షేణ సమాయుక్తా యథా సన్యేన మేదినీ ॥ 35 ॥

గిరివరమభితోఽనువర్తమానో
హయ ఇవ మణ్డలమాశు యః కరోతి ।
తమిహ శరణమభ్యుపేహి దేవి
దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానామ్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చవింశః సర్గః ॥

అథ తాం జాతసంతాపాం తేన వాక్యేన మోహితామ్ ।
సరమా హ్లాదయామాస పృథివీం ద్యౌరివామ్భసా ॥ 1 ॥

తతస్తస్యా హితం సఖ్యాశ్చిక్రీర్షన్తి సఖీ వచః ।
ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ ॥ 2 ॥

ఉత్సహేయమహం గత్వా త్వద్వాక్యమసితేక్షణే ।
నివేద్య కుశలం రామే ప్రతిచఛన్నా నివర్తితుమ్ ॥ 3 ॥

న హి మే క్రమమాణాయా నిరాలంబే విహాయసి ।
సమర్థో గతిమన్వేతుం పవనో గరుడోఽపి వా ॥ 4 ॥

ఏవం బ్రువాణాం తాం సీతా సరమాం పునరబ్రవీత్ ।
మధురం శ్లక్ష్యయా వాచా పూర్వశోకాభిపన్నయా ॥ 5 ॥

సమర్థా గగనం గన్తుమపి వా త్వం రసాతలమ్ ।
అవగచ్ఛమ్యకర్తవ్యం కర్తవ్యం తే మదన్తరే ॥ 6 ॥

మత్ప్రియం యది కర్తవ్యం యది బుద్ధిః స్థిరా తవ ।
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తం గత్వా కిం కరోతీతి రావణః ॥ 7 ॥

స హి మాయాబలః క్రూరో రావణః శత్రురావణః ।
మాం మోహయతి దుష్టాత్మా పీతమాత్రేవ వారుణీ ॥ 8 ॥

తర్జాపయతి మాం నిత్యం భర్తాపయతి చాసకృత్ ।
రాక్షసీభిః సుఘోరాభిర్యా మాం రక్షన్తి నిత్యశః ॥ 9 ॥

ఉద్విగ్నా శక్కితా చాస్మి న చ స్వస్థం మనో మమ ।

తదభయాచ్చహముద్విగ్నా అశోకవనికాం గతాః ॥ 10 ॥

యది నామ కథా తస్య నిశ్చితం వాపి యద్భవేత్ ।
నివేదయేథాః సర్వం తత్పరో మే స్యాదనుగ్రహః ॥ 11 ॥

సా త్వేవం బ్రువతీం సీతాం సరమా వల్లుభాషిణీ ।
ఉవాచ వచనం తస్యాః స్పృశస్తీ బాష్పవిక్లవమ్ ॥ 12 ॥

ఏష తే యద్యభిప్రాయస్తస్మాద్గచ్ఛామి జానకి ।
గృహ్య శత్రోరభిప్రాయముపావృత్తాం చ పశ్య మామ్ ॥ 13 ॥

ఏవముక్త్వా తతో గత్వా సమీపం తస్య రక్షసః ।
శుశ్రావ కథితం తస్య రావణస్య సమన్త్రిణః ॥ 14 ॥

సా శ్రుత్వా నిశ్చయం తస్య నిశ్చయజ్ఞా దురాత్మనః ।
పునరేవాగమత్క్షిప్రమశోకవనికాం తదా ॥ 15 ॥

సా ప్రవిష్టా పునస్తత్ర దదర్శ జనకాత్మజామ్ ।
ప్రతీక్షమాణాం స్వామేవ భ్రష్టపద్మామివ శ్రియమ్ ॥ 16 ॥

తాం తు సీతా పునః ప్రాప్తాం సరమాం వల్లుభాషిణీమ్ ।
పరిష్వజ్య చ సుస్నిగ్ధం దదౌ చ స్వయమాసనమ్ ॥ 17 ॥

ఇహాసీనా సుఖం సర్వమాఖ్యాహి మమ తత్త్వతః ।
క్రూరస్య నిశ్చయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ 18 ॥

ఏవముక్తా తు సరమా సీతయా వేపమానయా ।
కథితం సర్వమాచష్ట రావణస్య సమన్త్రిణః ॥ 19 ॥

జనన్యా రాక్షసేన్ద్రో వై త్వన్మోక్షార్థం బృహద్వచః ।
అవిధేన చ వైదేహి మన్త్రివృద్ధేన బోధితః ॥ 20 ॥

దీయతామభిసత్కృత్య మనుజేన్ద్రాయ మైథిలీ ।

నిదర్శనం తే పర్యాప్తం జనస్థానే యదద్భుతమ్ || 21 ||

లఙ్ఘనం చ సముద్రస్య దర్శనం చ హనూమతః ।
వధం చ రక్షసాం యుద్ధే కః కుర్యాన్మానుషో భువి || 22 ||

ఏవం స మన్త్రివృద్ధైశ్చ మాత్రా చ బహు భాషితః ।
న త్వాముత్సహతే మోక్తుమర్తహృద్ధపరో యథా || 23 ||

నోత్సహత్యమృతో మోక్తుం యుద్ధే త్వామితి మైథిలి ।
సామాత్యస్య నృశంసస్య నిశ్చయో హ్యేష వర్తతే || 24 ||

తదేషా సుస్థిరా బుద్ధిర్మృత్యులోభాదుపస్థితా ।
భయాన్న శక్తస్త్యాం మోక్తుమనిరస్తస్తు సంయుగే ।
రాక్షసానాం చ సర్వేషామాత్మనశ్చ వధేన హి || 25 ||

నిహత్య రావణం సజ్ఞే సర్వథా నిశితైః శరైః ।
ప్రతినేష్యతి రామస్త్యామయోధ్యామసితేక్షణే || 26 ||

ఏతస్మిన్నంతరే శబ్దో భేరీశఙ్ఖసమాకులః ।
శ్రుతో వై సర్వసైన్యానాం కంపయన్ధరణీతలమ్ || 27 ||

శ్రుత్వా తు తం వానరసైన్యశబ్దమ్
లఙ్కాగతా రాక్షసరాజభృత్యాః ।
నష్టాజసో దైన్యపరీతచేష్టాః
శ్రేయో న పశ్యంతి నృపస్య దోషైః || 28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచవింశః సర్గః ||

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

తేన శఙ్ఖవిమిశ్రేణ భేరీశబ్దేన రాఘవః ।
ఉపయతో మహాబాహూ రామః పరపురంజయః ॥ 1 ॥

తం నినాదం నిశమ్యాథ రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
ముహూర్తం ధ్యానమాస్థాయ సచివానభ్యుదైక్షత ॥ 2 ॥

అథ తాన్సచివాన్స్తత్ర సర్వానాభాష్య రావణః ।
సభాం సంనాదయన్సర్వామిత్యువాచ మహాబలః ॥ 3 ॥

తరణం సాగరస్యాపి విక్రమం బలసంఘాయమ్ ।
యదుక్తవంతో రామస్య భవంతస్తన్మయా శ్రుతమ్ ।
భవతశ్చాప్యహం వేద్మి యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్ ॥ 4 ॥

తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవాన్నామ రాక్షసః ।
రావణస్య వచః శ్రుత్వా మాతుః పైతామహోఽబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

విద్యాస్వభివినీతో యో రాజా రాజన్నయానుగః ।
స శాస్తి చిరమైశ్వర్యమరీంశ్చ కురుతే వశే ॥ 6 ॥

సన్దధానో హి కాలేన విగృహ్ణాంశ్చారిభిః సహ ।
స్వపక్షవర్ధనం కుర్వన్మహదైశ్వర్యమశ్నుతే ॥ 7 ॥

హియమానేన కర్తవ్యో రాజ్ఞా సన్ధిః సమేన చ ।
న శత్రుమవమన్యేత జ్యాయాన్కుర్వీత విగ్రహమ్ ॥ 8 ॥

తన్మహ్యం రోచతే సన్ధిః సహ రామేణ రావణ ।
యదర్థమభియుక్తాః స్మ సీతా తస్మై ప్రదీయతామ్ ॥ 9 ॥

తస్య దేవర్షయః సర్వే గన్ధర్వాశ్చ జయైషిణః ।
విరోధం మా గమస్తేన సన్ధిస్తే తేన రోచతామ్ ॥ 10 ॥

అస్సృజద్భగవాన్పక్షౌ ద్వావేవ హి పితామహాః ।
సురాణామసురాణాం చ ధర్మాధర్మౌ తదాశ్రయౌ ॥ 11 ॥

ధర్మో హి శ్రూయతే పక్షః సురాణాం చ మహాత్మనామ్ ।
అధర్మో రక్షసం పక్షో హ్యసురాణాం చ రావణ ॥ 12 ॥

ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం తతః కృతమభూద్యుగమ్ ।
అధర్మో గ్రసతే ధర్మం తతస్తిష్యః ప్రవర్తతే ॥ 13 ॥

తత్త్వయా చరతా లోకాన్ధర్మో వినిహతో మహాన్ ।
అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాస్మద్బలినః పరే ॥ 14 ॥

స ప్రమాదాద్వివృద్ధస్తేఽధర్మోఽహిర్గ్రసతే హి నః ।
వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సురభావనః ॥ 15 ॥

విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కించత్కారీణా త్వయా ।
ఋషీణామగ్నికల్పానాముద్వేగో జనితో మహాన్ ।
తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః ప్రదీప్త ఇవ పావకః ॥ 16 ॥

తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహ రతాః ।
ముఖ్యైర్యజ్ఞైర్యజన్త్యేతే నిత్యం తైస్తైర్ద్విజాతయః ॥ 17 ॥

జహ్వత్యగ్నింశ్చ విధివద్వేదాంశోఽచ్చైరధీయతే ।
అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘోషానుదైరయన్ ।
దిశో విప్రద్రుతాః సర్వే స్తనయిత్నురివోష్ణగే ॥ 18 ॥

ఋషీణామగ్నికల్పానామగ్నిహోత్రసముత్థితః ।
ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ ॥ 19 ॥

తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేషు చ దృఢవ్రతైః ।
చర్యమాణం తపస్తీవ్రం సంతాపయతి రాక్షసాన్ ॥ 20 ॥

ఉత్పాతాన్వివిధాన్దృష్ట్యా ఘోరాన్బహువిధాన్స్తథా ।
వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామహమ్ ॥ 21 ॥

ఖరాభిస్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయఙ్కరః ।
శోణితేనాభివర్షంతి లఙ్కాముష్ణేన సర్వతః ॥ 22 ॥

రుదతాం వాహనానాం చ ప్రపతన్త్యస్రబిన్దవః ।
ధ్వజా ధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాన్తి యథాపురమ్ ॥ 23 ॥

వ్యాలా గోమాయవో గృధ్రా వాశన్తి చ సుభైరవమ్ ।
ప్రవిశ్య లఙ్కామనిశం సమవాయాంశ్చ కుర్వతే ॥ 24 ॥

కాలికాః పాణ్డరైర్దన్తైః ప్రహసన్త్యగ్రతః స్థితాః ।
స్త్రియః స్వప్నేషు ముష్ణన్తో గృహాణి ప్రతిభాష్య చ ॥ 25 ॥

గృహాణాం బలికర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుజ్జాతే ।
ఖరా గోషు ప్రజాయన్తే మూషికా నకులైః సహ ॥ 26 ॥

మార్జారా ద్వీపిభిః సార్థం సూకరాః శునకైః సహ ।
కిన్సరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైః సహ ॥ 27 ॥

పాణ్డురా రక్తపాదాశ్చ విహగాః కాలచోదితాః ।
రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరన్తి చ ॥ 28 ॥

చీకీ కూచీతి వాశన్త్యః శారికా వేశ్మసు స్థితాః ।
పతన్తి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిణః ॥ 29 ॥

కరాలో వికటో ముణ్డః పురుషః కృష్ణపిఙ్గలః ।
కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలేఽన్వవేక్షతే ।
ఏతాన్యన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యతృతన్తి చ ॥ 30 ॥

విష్ణుం మన్యామహే రామం మానుషం దేహమాస్థితమ్ ।
న హి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢవిక్రమః ॥ 31 ॥

యేన బద్ధః సముద్రస్య స సేతుః పరమాద్భుతః ।
కురుష్వ నరరాజేన సన్ధిం రామేణ రావణ ॥ 32 ॥

ఇదం వచస్తత్ర నిగద్య మాల్యవన్
పరీక్ష్య రక్షోఽధిపతేర్మనః పునః ।
అనుత్తమేషాత్తమపౌరుషో బలీ
బభూవ తూష్టిం సమవేక్ష్య రావణమ్ ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

తత్తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః ।
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః ॥ 1 ॥

స బద్ధ్యా భ్రుకుటిం వక్త్రే క్రోధస్య వశమాగతః ।
అమర్షాత్పరివృత్తాక్షో మాల్యవస్తమథాబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

హితబుద్ధ్యా యదహితం వచః పరుషముచ్యతే ।
పరపక్షం ప్రవిశ్యైవ నైతచ్ఛోత్రగతం మమ ॥ 3 ॥

మానుషం కృపణం రామమేకం శాఖామృగాశ్రయమ్ ।
సమర్థం మన్యసే కేన త్యక్తం పిత్రా వనాలయమ్ ॥ 4 ॥

రక్షసామీశ్వరం మాం చ దేవతానాం భయజ్కరమ్ ।
హీనం మాం మన్యసే కేన అహీనం సర్వవిక్రమైః ॥ 5 ॥

వీరద్వేషేణ వా శజ్కే పక్షపాతేన వా రిపోః ।
త్వయాహం పరుషాణ్యుక్తః పరప్రోత్సాహనేన వా ॥ 6 ॥

ప్రభవంతం పదస్థం హి పరుషం కోఽహిబధాస్యతి ।
పణ్డితః శాస్త్రతత్త్వజ్ఞో వినా ప్రోత్సాహనాద్రిపోః ॥ 7 ॥

ఆనీయ చ వనాత్సీతాం పద్మహీనామివ శ్రియమ్ ।
కిమర్థం ప్రతిదాస్యామి రాఘవస్య భయాదహమ్ ॥ 8 ॥

వృతం వానరకోటీభిః ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్ ।
పశ్య కైశ్చిదహోభిస్త్యం రాఘవం నిహతం మయా ॥ 9 ॥

ద్వన్ద్వే యస్య న తిష్ఠన్తి దైవతాన్యపి సంయుగే ।

స కస్మాద్రావణో యుద్ధే భయమాహారయిష్యతి || 10 ||

ద్విధా భజ్యేయమప్యేవం న నమేయం తు కస్యచిత్ ।
ఏష మే సహజో దోషః స్వభావో దురతిక్రమః || 11 ||

యది తావత్సముద్రే తు సేతుర్బద్ధో యదృచ్ఛయా ।
రామేణ విస్మయః కోఽత్ర యేన తే భయమాగతమ్ || 12 ||

స తు తీర్త్వార్థవం రామః సహ వానరసేనయా ।
ప్రతిజానామి తే సత్యం న జీవన్ప్రతియాస్యతి || 13 ||

ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం రుష్టం విజ్ఞాయ రావణమ్ ।
ప్రీడితో మాల్యవాన్వాక్యం నోత్తరం ప్రత్యపద్యత || 14 ||

జయాశిషా చ రాజానం వర్ధయిత్వా యథోచితమ్ ।
మాల్యవానభ్యనుజ్ఞాతో జగామ స్వం నివేశనమ్ || 15 ||

రావణస్తు సహమాత్యో మస్త్రయిత్వా విమృశ్య చ ।
లఙ్కాయామతులాం గుప్తిం కారయామాస రాక్షసః || 16 ||

వ్యాదిదేశ చ పూర్వస్యాం ప్రహస్తం ద్వారి రాక్షసమ్ ।
దక్షిణస్యాం మహావీర్యో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ || 17 ||

పశ్చిమాయామథో ద్వారి పుత్రమిన్ద్రజితం తథా ।
వ్యాదిదేశ మహామాయం రాక్షసైర్బహుభిర్వృతమ్ || 18 ||

ఉత్తరస్యాం పురద్వారి వ్యాదిశ్య శుకసారణౌ ।
స్వయం చాత్ర భవిష్యామి మన్త్రిణస్తానువాచ హ || 19 ||

రాక్షసం తు విరూపాక్షం మహావీర్యపరాక్రమమ్ ।
మధ్యమేఽస్థాపయద్గులేః బహుభిః సహ రాక్షసైః || 20 ||

ఏవంవిధానం లఙ్కాయాం కృత్వా రాక్షసపుంజవః ।

మేనే కృతార్థమాత్మానం కృతాంతవశమాగతః ॥ 21 ॥

విసర్జయామాస తతః స మన్త్రిణో
విధానమాజ్ఞాప్య పురస్య పుష్కలమ్ ।
జయాశిషా మన్తగణేన పూజితో
వివేశ సోఽంతఃపురమృద్ధిమన్మహత్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్యే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

నరవానరరాజౌ తౌ స చ వాయుసుతః కపిః ।
జామ్బవాన్మక్షరాజశ్చ రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ 1 ॥

అఙ్గదో వాలిపుత్రశ్చ సౌమిత్రిః శరభః కపిః ।
సుషేణః సహదాయాదో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ॥ 2 ॥

గజో గవాక్షో కుముదో నలోఽథ పనసస్తథా ।
అమిత్రవిషయం ప్రాప్తాః సమవేతాః సమర్థయన్ ॥ 3 ॥

ఇయం సౌ లక్ష్మ్యతే లఙ్కా పురీ రావణపాలితా ।
సాసురోరగగన్ధర్వైరమరైరపి దుర్జయా ॥ 4 ॥

కార్యసిద్ధిం పురస్కృత్య మన్తయధ్వం వినిర్ణయే ।
నిత్యం సంనిహితో హ్యత్ర రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 5 ॥

తథా తేషు బ్రువాణేషు రావణావరజోఽబ్రవీత్ ।
వాక్యమగ్రామ్యపదవత్పుష్కలార్థం విభీషణః ॥ 6 ॥

అనలః శరభశ్చైవ సమ్పాతిః ప్రఘసస్తథా ।
గత్వా లఙ్కాం మమామాత్యాః పురీం పునరిహగతాః ॥ 7 ॥

భూత్వా శకునయః సర్వే ప్రవిష్టాశ్చ రిపోర్బలమ్ ।
విధానం విహితం యచ్చ తద్దృష్ట్వా సముపస్థితాః ॥ 8 ॥

సంవిధానం యథాహుస్తే రావణస్య దురాత్మనః ।
రామ తద్బ్రువతః సర్వం యథాతథ్యేన మే శృణు ॥ 9 ॥

పూర్వం ప్రహస్తః సబలో ద్వారమాసాద్య తిష్ఠతి ।

దక్షిణం చ మహావీర్యో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ 10 ॥

ఇన్ద్రజితృశ్చిమద్వారం రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ।
పట్టసాసిధనుష్మద్భిః శూలముద్గరపాణిభిః ॥ 11 ॥

నానాప్రహరణైః శూరైరావృతో రావణాత్మజః ।
రాక్షసానాం సహస్రైస్తు బహుభిః శస్త్రపాణిభిః ॥ 12 ॥

యుక్తః పరమసంవిగ్నో రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ।
ఉత్తరం నగరద్వారం రావణః స్వయమాస్థితః ॥ 13 ॥

విరూపాక్షస్తు మహతా శూలఖడ్గధనుష్మతా ।
బలేన రాక్షసైః సార్థం మధ్యమం గుల్మమాస్థితః ॥ 14 ॥

ఏతానేవంవిధాన్గుల్మాలృజ్కాయాం సముదీక్ష్య తే ।
మామకాః సచివాః సర్వే శీఘ్రం పునరిహగతాః ॥ 15 ॥

గజానాం చ సహస్రం చ రథానామయుతం పురే ।
హయానామయుతే ద్వే చ సాగ్రకోటీ చ రక్షసామ్ ॥ 16 ॥

విక్రాంతా బలవన్తశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః ।
ఇష్టా రాక్షసరాజస్య నిత్యమేతే నిశాచరాః ॥ 17 ॥

ఏకైకస్యాత్ర యుద్ధార్థే రాక్షసస్య విశాం పతే ।
పరివారః సహస్రాణాం సహస్రముపతిష్ఠతే ॥ 18 ॥

ఏతాం ప్రవృత్తిం లజ్కాయాం మన్త్రిప్రోక్తం విభీషణః ।
రామం కమలపత్రాక్షమిదముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

కుబేరం తు యదా రామ రావణః ప్రత్యయుధ్యత ।
షష్ఠిః శతసహస్రాణి తదా నిర్యాన్తి రాక్షసాః ॥ 20 ॥

పరాక్రమేణ వీర్యేణ తేజసా సత్త్వగౌరవాత్ ।

సదృశా యోఽత్ర దర్పణ రావణస్య దురాత్మనః ॥ 21 ॥

అత్ర మన్యుర్న కర్తవ్యో రోషయే త్వాం న భీషయే ।
సమర్థో హ్యసి వీర్యేణ సురాణామపి నిగ్రహే ॥ 22 ॥

తద్భవాంశ్చతురజ్జేణ బలేన మహతా వృతః ।
వ్యూహేదం వానరాసీకం నిర్మథిష్యసి రావణమ్ ॥ 23 ॥

రావణావరజే వాక్యమేవం బ్రువతి రాఘవః ।
శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

పూర్వద్వారే తు లఙ్కాయా నీలో వానరపుంగవః ।
ప్రహస్తం ప్రతియోద్ధా స్యాద్వానరైర్బహుభిర్వృతః ॥ 25 ॥

అఙ్గదో వాలిపుత్రస్తు బలేన మహతా వృతః ।
దక్షిణే బాధతాం ద్వారే మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ 26 ॥

హనూమాన్పశ్చిమద్వారం నిపీడ్య పవనాత్మజః ।
ప్రవిశత్ప్రమేయాత్మా బహుభిః కపిభిర్వృతః ॥ 27 ॥

దైత్యదానవసంఘానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ।
విప్రకారప్రియః క్షుద్రో వరదానబలాన్వితః ॥ 28 ॥

పరిక్రామతి యః సర్వాఞ్లోకాన్సంతాపయన్ప్రజాః ।
తస్యాహం రాక్షసేంద్రస్య స్వయమేవ వధే ధృతః ॥ 29 ॥

ఉత్తరం నగరద్వారమహం సౌమిత్రిణా సహ ।
నిపీడ్యాభిప్రవేశ్యామి సబలో యత్ర రావణః ॥ 30 ॥

వానరేంద్రశ్చ బలవాన్పక్షరాజశ్చ జామ్బవాన్ ।
రాక్షసేంద్రానుజ్ఞైవ గుల్మే భవతు మధ్యమే ॥ 31 ॥

న చైవ మానుషం రూపం కార్యం హరిభిరాహవే ।

ఏషా భవతు నః సంజ్ఞా యుద్ధేఽస్మిన్వానరే బలే || 32 ||

వానరా ఏవ నిశ్చిహ్నం స్వజనేఽస్మిన్భవిష్యతి ।
వయం తు మానుషేణైవ సప్త యోత్యాయమహే పరాన్ || 33 ||

అహమేవ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన మహాజసా ।
ఆత్మనా పశ్చాత్తాపశ్చయం సఖా మమ విభీషణః || 34 ||

స రామః కార్యసిద్ధ్యర్థమేవముక్త్యా విభీషణమ్ ।
సువేలారోహణే బుద్ధిం చకార మతిమాన్మతిమ్ || 35 ||

తతస్తు రామో మహతా బలేన
ప్రచ్ఛాద్య సర్వాం పృథివీం మహాత్మా ।
ప్రహృష్టరూపోఽభిజగామ లఙ్కామ్
కృత్వా మతిం సోఽరివధే మహాత్మా || 36 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టావింశః సర్గః ||

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

స తు కృత్వా సువేలస్య మతిమారోహణం ప్రతి ।
లక్ష్మణానుగతో రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

విభీషణం చ ధర్మజ్ఞమనురక్తం నిశాచరమ్ ।
మన్తజ్ఞం చ విధిజ్ఞం చ శ్లక్ష్యమా పరయా గిరా ॥ ౨ ॥

సువేలం సాధు శైలేన్ద్రమిమం ధాతుశతైశ్చితమ్ ।
అధ్యారోహమహే సర్వే వత్స్యమోఽత్ర నిశామిమామ్ ॥ ౩ ॥

లఙ్కాం చాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః ।
యేన మే మరణాంతాయ హృతా భార్యా దురాత్మనా ॥ ౪ ॥

యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న వృత్తం న కులం తథా ।
రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్గర్హితం కృతమ్ ॥ ౫ ॥

యస్మిన్మే వర్ధతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాధమే ।
యస్యాపరాధాన్నిచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసామ్ ॥ ౬ ॥

ఏకో హి కురుతే పాపం కాలపాశవశం గతః ।
నీచేనాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి ॥ ౭ ॥

ఏవం సమ్మన్తయన్నేవ సక్రోధో రావణం ప్రతి ।
రామః సువేలం వాసాయ చిత్రసానుముపారుహత్ ॥ ౮ ॥

పృష్ఠతో లక్ష్మణ చైనమన్వగచ్ఛత్సమాహితః ।
సశరం చాపముద్యమ్య సుమహద్విక్రమే రతః ॥ ౯ ॥

తమన్వరోహత్సుగ్రీవః సామాత్యః సవిభీషణః ।

హనూమానజ్ఞదో నీతో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ॥ 10 ॥

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ।
పనసః కుముదశ్చైవ హరో రమభశ్చ యూథపః ॥ 11 ॥

ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః శీఘ్రగామినః ।
తే వాయువేగప్రవణాస్తం గిరిం గిరిచారిణః ।
అధ్యారోహంత శతశః సువేలం యత్ర రాఘవః ॥ 12 ॥

తే త్వదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వతః ।
దదృశుః శిఖరే తస్య విషక్తామివ ఖే పురీమ్ ॥ 13 ॥

తాం శుభాం ప్రవరద్వారాం ప్రాకారవరశోభితామ్ ।
లక్ష్మణం రాక్షససమూర్ణాం దదృశుర్హరియూథపాః ॥ 14 ॥

ప్రాకారచయసంస్తేశ్చ తథా నీలైర్నిశాచరైః ।
దదృశుస్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకారమపరం కృతమ్ ॥ 15 ॥

తే దృష్ట్వా వానరాః సర్వే రాక్షసాన్యుద్ధకాఙ్గిణః ।
ముముచుర్విపులాన్నాదాంతత్ర రామస్య పశ్యతః ॥ 16 ॥

తతోఽస్తమగమత్సూర్యః సన్ధ్యయా ప్రతిరజ్జితః ।
పూర్ణచంద్రప్రదీపా చ క్షపా సమభివర్తతే ॥ 17 ॥

తతః స రామో హరివాహినీపతిర్-
విభీషణేన ప్రతినన్ధ్య సత్కృతః ।
సలక్ష్మణో యూథపయూథసంవృతః
సువేల పృష్ఠే న్యవసద్యథాసుఖమ్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రింశః సర్గః ॥

తాం రాత్రిముషితాస్తత్ర సువేలే హరిపుంగ్గవాః ।
లఙ్కాయాం దదృశుర్వీరా వనాన్యపవనాని చ ॥ 1 ॥

సమసౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ ।
దృష్టిరమ్యాణి తే దృష్ట్వా బభూవుర్జాతవిస్మయాః ॥ 2 ॥

చమ్పకాశోకపుంనాగసాలతాలసమాకులా ।
తమాలవనసంఘన్నా నాగమాలాసమావృతా ॥ 3 ॥

హింతాలైరర్జునైర్నీపైః సప్తపర్ణైశ్చ పుష్పితైః ।
తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పటాలైశ్చ సమన్తతః ॥ 4 ॥

శుశుభే పుష్పితాగ్రైశ్చ లతాపరిగతైర్దుమైః ।
లఙ్కా బహువిధైర్ద్వివ్యేర్యథేన్ద్రస్యామరావతీ ॥ 5 ॥

విచిత్రకుసుమోపేతై రక్తకోమలపల్లవైః ।
శాద్వలైశ్చ తథా నీలైశ్చిత్రాభిర్వనరాజిభిః ॥ 6 ॥

గన్ధాఢ్యాన్యభిరమ్యాణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ ।
ధారయన్త్యగమాస్తత్ర భూషణానీవ మానవాః ॥ 7 ॥

తచ్చైత్రరథసంక్రాశం మనోజ్ఞం నన్దనోపమమ్ ।
వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదాయుతమ్ ॥ 8 ॥

నత్యూహకోయష్టిభక్తైర్నృత్యమానైశ్చ బర్హిభిః ।
రుతం పరభృతానాం చ శుశ్రువే వననిర్హరే ॥ 9 ॥

నిత్యమత్తవిహంగాని భ్రమరాచరితాని చ ।

కోకిలాకులషణ్డాని విహగాభిరుతాని చ ॥ 10 ॥

భృజురాజాభిగీతాని భ్రమరైః సేవితాని చ ।
కోణాలకవిఘ్నాని సారసాభిరుతాని చ ॥ 11 ॥

వివిశుస్తే తతస్తాని వనాన్యపవనాని చ ।
హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః కామరూపిణః ॥ 12 ॥

తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహాజసామ్ ।
పుష్పసంసర్గసురభిర్వౌ పూణసుఖోఽనిలః ॥ 13 ॥

అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః ।
సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా లఙ్కాం జగ్ముః పతాకినీమ్ ॥ 14 ॥

విత్రాసయన్తో విహగాన్ప్రాసయన్తో మృగద్విపాన్ ।
కమ্পయంతశ్చ తాం లఙ్కాం నాదైః స్వైర్నదతాం వరాః ॥ 15 ॥

కుర్వంతస్తే మహావేగా మహిం చారణపీడితామ్ ।
రజశ్చ సహసైవోర్ధ్వం జగామ చరణోద్ధతమ్ ॥ 16 ॥

ఋషాః సింహా వరాహాశ్చ మహిషా వారణా మృగాః ।
తేన శబ్దేన విత్రస్తా జగ్ముర్భీతా దిశో దశ ॥ 17 ॥

శిఖరం తు త్రికూటస్య ప్రాంశు చైకం దివిస్పృశమ్ ।
సమంతాత్పుష్పసంఘాన్నం మహారజతసంనిభమ్ ॥ 18 ॥

శతయోజనవిస్తీర్ణం విమలం చారుదర్శనమ్ ।
శ్లక్షం శ్రీమన్మహాచైవ దుష్ప్రాపం శకునైరపి ॥ 19 ॥

మనసాపి దురారోహం కిం పునః కర్మణా జనైః ।
నివిష్టా తత్ర శిఖరే లఙ్కా రావణపాలితా ॥ 20 ॥

సా పురీ గోపురైరుచ్చైః పాణ్డరామ్బుదసంనిభైః ।

కాఞ్చనేన చ సాలేన రాజతేన చ శోభితా ॥ 21 ॥

ప్రాసాదైశ్చ విమానైశ్చ లక్ష్మో పరమభూషితా ।
ఘనైరివాతపాపాయే మధ్యమం వైష్ణవం పదమ్ ॥ 22 ॥

యస్యాం స్తమ్భసహస్రేణ ప్రాసాదః సమలఙ్కృతః ।
కైలాసశిఖరాకారో దృశ్యతే ఖమివోల్లిఖన్ ॥ 23 ॥

చైత్యః స రాక్షసేంద్రస్య బభూవ పురభూషణమ్ ।
శతేన రక్షసాం నిత్యం యః సమగ్రేణ రక్ష్యతే ॥ 24 ॥

తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థో లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణాగ్రజః ।
రావణస్య పురీం రామో దదర్శ సహ వానరైః ॥ 25 ॥

తాం రత్నపూర్ణాం బహుసంవిధానామ్
ప్రాసాదమాలాభిరలఙ్కృతాం చ ।
పురీం మహాయన్త్రకవాటముఖ్యామ్
దదర్శ రామో మహతా బలేన ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

అథ తస్మిన్నిమిత్రాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః ।
లక్ష్మణం లక్ష్మీసంపన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవన్తి చ ।
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ లక్ష్మణ ॥ 2 ॥

లోకక్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితమ్ ।
నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసామ్ ॥ 3 ॥

వాతాశ్చ పరుషం వాన్తి కమ్పతే చ వసున్ధరా ।
పర్వతాగ్రాణి వేపన్తే పతన్తి ధరణీధరాః ॥ 4 ॥

మేఘాః క్రవ్యాదసజ్కాశాః పరుషాః పరుషస్వనాః ।
క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షన్తి మిశ్రం శోణితబిన్దుభిః ॥ 5 ॥

రక్తచన్దనసజ్కాశా సన్ధ్యాపరమదారుణా ।
జ్వలచ్చ నిపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమణ్డలమ్ ॥ 6 ॥

ఆదిత్యమభివాశ్యన్తే జనయన్తో మహద్భయమ్ ।
దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రశస్తా మృగద్విజాః ॥ 7 ॥

రజన్యామప్రకాశశ్చ సన్తాపయతి చన్ద్రమాః ।
కృష్ణరక్తాంశుపర్యన్తో యథా లోకస్య సజ్జయే ॥ 8 ॥

హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః ।
ఆదిత్యమణ్డలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే ॥ 9 ॥

దృశ్యన్తే న యథావచ్చ నక్షత్రాణ్యభివర్తతే ।

యుగాంతమివ తోకస్య పశ్య లక్ష్మణ శంసతి ॥ 10 ॥

కాకాః శ్యేనాస్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతన్తి చ ।
శివాశ్చాప్యశివా వాచః ప్రవదన్తి మహాస్వనాః ॥ 11 ॥

క్షీప్రమద్య దురాధర్షాం పురీం రావణపాలితామ్ ।
అభియామ జవేనైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః ॥ 12 ॥

ఇత్యేవం తు వదన్వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః ।
తస్మాదవాతరచ్ఛిప్తుం పర్వతాగ్రాన్మహాబలః ॥ 13 ॥

అవతీర్య తు ధర్మాత్మా తస్మాచ్ఛైలాతస్ రాఘవః ।
పరైః పరమదుర్ధర్షం దదర్శ బలమాత్మనః ॥ 14 ॥

సంనహ్య తు ససుగ్రీవః కపిరాజబలం మహత్ ।
కాలజ్ఞో రాఘవః కాలే సంయుగాయాభ్యుచోదయత్ ॥ 15 ॥

తతః కాలే మహాబాహుర్బలేన మహతా వృతః ।
ప్రస్థితః పురతో ధన్వీ లక్ష్మణమభిముఖః పురీమ్ ॥ 16 ॥

తం విభీషణ సుగ్రీవో హనూమాజ్ఞామ్బవాన్నలః ।
ఋక్షరాజస్తథా నీలో లక్ష్మణశ్చాన్యయుస్తదా ॥ 17 ॥

తతః పశ్చాత్సుమహతీ పృతనర్జవనౌకసామ్ ।
ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిమనుయాతి స్య రాఘవమ్ ॥ 18 ॥

తైలశృఙ్గాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహామ్ ।
జగ్రహుః కుజ్జరప్రఖ్యా వానరాః పరవారణాః ॥ 19 ॥

తౌ త్వదీర్ఘేణ కాలేన భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
రావణస్య పురీం లక్ష్మణమాసేదతురరిన్దమౌ ॥ 20 ॥

పతాకామాలినీం రమ్యాముద్యానవనశోభితామ్ ।

చిత్రవప్రాం సుదుష్పాపాముచ్చప్రాకారతోరణామ్ || 21 ||

తాం సురైరపి దుర్ధరాం రామవాక్యప్రచోదితాః ।
యథానిదేశం సమ్పిడ్య న్యవిశంత వనౌకసః || 22 ||

లక్ష్మాయాస్తూత్తరద్వారం శైలశృంగమివోన్నతమ్ ।
రామః సహానుజో ధన్వీ జగోప చ రురోధ చ || 23 ||

లక్ష్మముపనివిష్టశ్చ రామో దశరథాత్మజః ।
లక్ష్మణానుచరో వీరః పురీం రావణపాలితామ్ || 24 ||

ఉత్తరద్వారమాసాద్య యత్ర తిష్ఠతి రావణః ।
నాన్యో రామాద్ధి తద్ద్వారం సమర్థః పరిరక్షితుమ్ || 25 ||

రావణాధిష్ఠితం భీమం వరుణేనేవ సాగరమ్ ।
సాయుధౌ రాక్షసైర్భీమైరభిగుప్తం సమస్తతః ।
లఘూనాం త్రాసజననం పాతాలమివ దానవైః || 26 ||

విన్యస్తాని చ యోధానాం బహూని వివిధాని చ ।
దదర్శాయుధజాలాని తథైవ కవచాని చ || 27 ||

పూర్వం తు ద్వారమాసాద్య నీలో హరిచమూపతిః ।
అతిష్ఠత్సహ మైనేన ద్వివిదేన చ వీర్యవాన్ || 28 ||

అఙ్గదో దక్షిణద్వారం జగ్రాహ సుమహాబలః ।
ఋషభేణ గవాక్షేణ గజేన గవయేన చ || 29 ||

హనూమాన్పశ్చిమద్వారం రరక్ష బలవాన్కపిః ।
ప్రమాథి ప్రఘసాభ్యాం చ వీరైరవ్యైశ్చ సఙ్గతః || 30 ||

మధ్యమే చ స్వయం గుల్మే సుగ్రీవః సమతిష్ఠత ।
సహ సర్వైర్హరిశ్రేష్ఠైః సుపర్ణశ్వసనోపమైః || 31 ||

వానరాణాం తు షట్త్రింశత్కృత్యః ప్రఖ్యాతయూథపాః ।
నిపీడ్యోపనివిష్టాశ్చ సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ 32 ॥

శాసనేన తు రామస్య లక్ష్మణః సవిభీషణః ।
ద్వారే ద్వారే హరీణాం తు కోటిం కోటిం న్యవేశయత్ ॥ 33 ॥

పశ్చిమేన తు రామస్య సుగ్రీవః సహ జామ్బవాన్ ।
అదూరాన్మధ్యమే గుల్మే తస్థౌ బహుబలానుగః ॥ 34 ॥

తే తు వానరశార్దూలాః శార్దూలా ఇవ దంష్ట్రీణః ।
గృహీత్వా ద్రుమశైలాగ్రాన్ష్ఠాష్ట్రా యుద్ధాయ తస్థిరే ॥ 35 ॥

సర్వే వికృతలాఙ్గాలాః సర్వే దంష్ట్రానఖాయుధాః ।
సర్వే వికృతచిత్రాఙ్గాః సర్వే చ వికృతాననాః ॥ 36 ॥

దశనాగబలాః కేచిత్కేచిద్దశగుణోత్తరాః ।
కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ 37 ॥

సన్ని చౌఘా బలాః కేచిత్కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః ।
అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్హరియూథపాః ॥ 38 ॥

అద్భుతశ్చ విచిత్రశ్చ తేషామాసీత్సమాగమః ।
తత్ర వానరసైన్యానాం శలభానామివోద్గమః ॥ 39 ॥

పరిపూర్ణమివాకాశం సశ్చన్నేవ చ మేదినీ ।
లఙ్కాముపనివిష్టైశ్చ సమృతద్భిశ్చ వానరైః ॥ 40 ॥

శతం శతసహస్రాణాం పృథగ్మక్షవనౌకసామ్ ।
లఙ్కా ద్వారాణ్యుపాజగ్మురన్యే యోధుం సమన్తతః ॥ 41 ॥

ఆవృతః స గిరిః సర్వైస్తైః సమన్తాత్ప్రవజ్జమైః ।
అయుతానాం సహస్రం చ పురీం తామభ్యవర్తత ॥ 42 ॥

వానరైర్బలవద్భిశ్చ బభూవ ద్రుమపాణిభిః ।
సర్వతః సంవృతా లఙ్కా దుష్ప్రవేశాపి వాయునా ॥ 43 ॥

రాక్షసా విస్మయం జగ్ముః సహసాభినిపీడితాః ।
వానరైర్మేఘసంజ్ఞాశ్చైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః ॥ 44 ॥

మహాఞ్శుబ్ధోఽభవత్తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః ।
సాగరస్యేవ భిన్నస్య యథా స్యాత్సలిలస్వనః ॥ 45 ॥

తేన శబ్దేన మహతా సప్రాకారా సతోరణా ।
లఙ్కా ప్రచలితా సర్వా సశైలవనకాననా ॥ 46 ॥

రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ ।
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ 47 ॥

రాఘవః సంనివేశ్యైవం సైన్యం స్వం రక్షసాం వధే ।
సమ్మన్త్య మన్త్రిభిః సార్థం నిశ్చిత్య చ పునః పునః ॥ 48 ॥

ఆనన్తర్యమభిప్రేప్సుః క్రమయోగార్థతత్త్వవిత్ ।
విభీషణస్యానుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్ ।
అఙ్గదం వాలితనయం సమాహూయేదమబ్రవీత్ ॥ 49 ॥

గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బ్రూహి మద్వచనాత్కపే ।
లఙ్ఘయిత్వా పురీం లఙ్కాం భయం త్యక్త్వా గతవ్యథః ॥ 50 ॥

భ్రష్టశ్రీకగతైశ్వర్యముమూర్షో నష్టచేతనః ।
ఋషీణాం దేవతానాం చ గంధర్వాప్సరసాం తథా ॥ 51 ॥

నాగానామథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర ।
యచ్ఛ పాపం కృతం మోహోదవలిప్తేన రాక్షస ॥ 52 ॥

నూనమద్య గతో దర్పః స్వయమ్భూ వరదానజః ।
యస్య దణ్డధరస్తేఽహం దారాహరణకర్మితః ।

దణ్డం ధారయమాణస్తు లజ్కాద్వరే వ్యవస్థితః ॥ 53 ॥

పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస ।
రాజర్షీణాం చ సర్వేశాం గమిష్యసి మయా హతః ॥ 54 ॥

బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాధమ ।
మామతిక్రామయిత్వా త్వం హృతవాంస్తద్విదర్శయ ॥ 55 ॥

అరాక్షసమిమం లోకం కర్తాస్మి నిశితైః శరైః ।
న చేచ్ఛరణమభ్యేషి మాముపాదాయ మైథిలీమ్ ॥ 56 ॥

ధర్మాత్మా రక్షసాం శ్రేష్ఠః సమప్రాప్తోఽయం విభీషణః ।
లక్ష్మైశ్వర్యం ద్రువం శ్రీమానయం ప్రాప్నోత్యకణ్ణకమ్ ॥ 57 ॥

న హి రాజ్యమధర్మేణ భోక్తుం క్షణమపి త్వయా ।
శక్యం మూర్ఖసహాయేన పాపేనావిజితాత్మనా ॥ 58 ॥

యుధ్యస్వ వా ధృతిం కృత్వా శౌర్యమాలమ్బ్య రాక్షస ।
మచ్ఛరైస్త్వం రణే శాన్తస్తతః పూతో భవిష్యసి ॥ 59 ॥

యద్యావిశసి లోకాన్స్త్రీన్పక్షిభూతో మనోజవః ।
మమ చక్షుషపథం ప్రాప్య న జీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ 60 ॥

బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామార్థవదేకికమ్ ।
సుదృష్టా క్రియతాం లజ్కా జీవితం తే మయి స్థితమ్ ॥ 61 ॥

ఇత్యుక్తః స తు తారేయో రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
జగామాకాశమావిశ్య మూర్తిమానివ హవ్యవాత్ ॥ 62 ॥

సోఽతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్రావణమన్దిరమ్ ।
దదర్శాసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైః సహ ॥ 63 ॥

తతస్తస్యావిదూరేణ నిపత్య హరిపుంగవః ।

దీప్తాగ్నిసదృశస్తస్థావజ్గదః కనకాజ్గదః ॥ 64 ॥

తద్రామవచనం సర్వమన్యూనాధికముత్తమమ్ ।
సామాత్యం శ్రావయామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా ॥ 65 ॥

దూతోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
వాలిపుత్రోఽజ్గదో నామ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ 66 ॥

ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానన్దవర్ధనః ।
నిష్పత్య ప్రతియుధ్యస్వ నృశంసం పురుషాధమ ॥ 67 ॥

హంతాస్మి త్వాం సహామాత్యం సపుత్రజ్ఞాతిబాన్ధవమ్ ।
నిరుద్విగ్నాస్త్రయో లోకా భవిష్యన్తి హతే త్వయి ॥ 68 ॥

దేవదానవయక్షాణాం గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ ।
శత్రుమద్యోద్ధరిష్యామి త్వామృషీణాం చ కణ్ణకమ్ ॥ 69 ॥

విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి ।
న చేత్సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్రదాస్యసి ॥ 70 ॥

ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బ్రువాణే హరిపుంగవే ।
అమర్షవశమాపన్నో నిశాచరగణేశ్వరః ॥ 71 ॥

తతః స రోషతామ్రాక్షః శశాస సచివాన్స్తదా ।
గృహ్యతామేష దుర్మేధా వధ్యతామితి చాసకృత్ ॥ 72 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా దీప్తాగ్నిసమతేజసః ।
జగృహుస్తం తతో ఘోరాశ్చత్వారో రజనీచరాః ॥ 73 ॥

గ్రాహయామాస తారేయః స్వయమాత్మానమాత్మనా ।
బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా ॥ 74 ॥

స తాన్బాహుద్వయే సక్తానాదాయ పతగానివ ।

ప్రాసాదం శైలసంకాశముత్పాపాతాఙ్గదస్తదా ॥ 75 ॥

తేఽన్తరిక్షాద్వినిర్ధూతాస్తస్య వేగేన రాక్షసాః ।
భుమౌ నిపతితాః సర్వే రాక్షసేన్ద్రస్య పశ్యతః ॥ 76 ॥

తతః ప్రాసాదశిఖరం శైలశృంగమివోన్నతమ్ ।
తత్పథాల తదాక్రాంతం దశగ్రీవస్య పశ్యతః ॥ 77 ॥

భక్త్వా ప్రాసాదశిఖరం నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ।
వినద్య సుమహానాదముత్పాత విహాయసా ॥ 78 ॥

రావణస్తు పరం చక్రే క్రోధం ప్రాసాదధర్షణాత్ ।
వినాశం చాత్మనః పశ్యన్నిఃశ్వాసపరమోఽభవత్ ॥ 79 ॥

రామస్తు బహుభిర్వృష్టైర్నినదద్భిః ప్లవంగమైః ।
వృతో రిపువధాకాఙ్క్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ 80 ॥

సుషేణస్తు మహావీర్యో గిరికూటోపమో హరిః ।
బహుభిః సంవృతస్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః ॥ 81 ॥

చతుర్ద్వారాణి సర్వాణి సుగ్రీవచనాత్కపిః ।
పర్యాక్రమత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చన్ద్రమాః ॥ 82 ॥

తేషామక్షౌహిణీశతం సమవేక్ష్య వనౌకసామ్ ।
లంకాముపనివిష్టానాం సాగరం చాతివర్తతామ్ ॥ 83 ॥

రాక్షసా విస్మయం జగ్ముస్త్రాసం జగ్ముస్తథాపరే ।
అపరే సమరోధరాధరమేవోపపేదిరే ॥ 84 ॥

కృత్స్నం హి కపిభిర్వాప్తం ప్రాకారపరిఖాన్తరమ్ ।
దదృశూ రాక్షసా దీనాః ప్రాకారం వానరీకృతమ్ ॥ 85 ॥

తస్మిన్మహాభీషణకే ప్రవృత్తే
కోలాహలే రాక్షసరాజధాన్యామ్ ।
ప్రగృహ్య రక్షాంసి మహాయుధాని
యుగాంతవాతా ఇవ సంవిచేరుః ॥ ౮౬ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర గత్వా రావణమన్దిరమ్ ।
న్యవేదయన్పురీం రుద్ధాం రామేణ సహ వానరైః ॥ ౧ ॥

రుద్ధాం తు నగరీం శ్రుత్వా జాతక్రోధో నిశాచరః ।
విధానం ద్విగుణం శ్రుత్వా ప్రాసాదం సోఽధ్యరోహత ॥ ౨ ॥

స దదర్శావృతాం లఙ్కాం సశైలవనకాననామ్ ।
అసంఖ్యేయైర్హరిగణైః సర్వతో యుద్ధకాఙ్క్షిభిః ॥ ౩ ॥

స దృష్ట్వా వానరైః సర్వాం వసుధాం కవలీకృతామ్ ।
కథం క్షపయితవ్యాః స్యురితి చింతాపరోఽభవత్ ॥ ౪ ॥

స చింతయిత్వా సుచిరం ధైర్యమాలమ్బ్య రావణః ।
రాఘవం హరియూథాంశ్చ దదర్శాయతతోచనః ॥ ౫ ॥

ప్రేక్షతో రాక్షసేంద్రిన్య తాన్యనీకాని భాగశః ।
రాఘవప్రియకార్మార్థం లఙ్కామారురుహస్తదా ॥ ౬ ॥

తే తామ్రవక్త్రా హేమాభా రామార్థే త్యక్తజీవితాః ।
లఙ్కామేవాహ్యవర్తంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౭ ॥

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవఙ్గమాః ।
ప్రాసాదాగ్రాణి చోచ్ఛాని మమన్తుస్తోరణాని చ ॥ ౮ ॥

పారిఖాః పూరయన్తి స్మ ప్రసన్నసలిలాయుతాః ।
పాంసుభిః పర్వతాగ్రైశ్చ తృణైః కాష్ఠైశ్చ వానరాః ॥ ౯ ॥

తతః సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చ యూథపాః ।

కోటిశతయుతాశ్చన్యే లక్ష్మోమారురుహుస్తదా ॥ 10 ॥

కాఞ్చనాని ప్రమృద్నంతస్తోరణాని ప్లవङ्గమాః ।
కైలాసశిఖరాభాని గోపురాణి ప్రమథ్య చ ॥ 11 ॥

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవङ्గమాః ।
లక్ష్మోం తామభ్యవర్తంత మహావారణసంనిభాః ॥ 12 ॥

జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ 13 ॥

ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవङ्గమాః ।
అభ్యధావంత లక్ష్మోయాః ప్రాకారం కామరూపిణః ॥ 14 ॥

వీరబాహుః సుబాహుశ్చ నలశ్చ వనగోచరః ।
నిపీడ్యోపనివిష్టాస్తే ప్రాకారం హరియూథపాః ॥ 15 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే చక్రుః స్కన్ధావారనివేశనమ్ ॥ 16 ॥

పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ హరిభిర్జితకాశిభిః ॥ 17 ॥

దక్షిణద్వారమాగమ్య వీరః శతబలిః కపిః ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ వింశత్యా కోటిభిర్వృతః ॥ 18 ॥

సుషేణః పశ్చిమద్వారం గతస్తారా పితా హరిః ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ షష్ఠి కోటిభిరావృతః ॥ 19 ॥

ఉత్తరద్వారమాసాద్య రామః సౌమిత్రిణా సహ ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః ॥ 20 ॥

గోలాఙ్గాలో మహాకాయో గవాక్షో భీమదర్శనః ।
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్వతః ॥ 21 ॥

ఋష్కాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్రునిబర్హణః ।
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః ॥ 22 ॥

సంనద్ధస్తు మహావీర్యో గదాపాణిర్విభీషణః ।
వృతో యస్తైస్తు సచివైస్తస్థౌ తత్ర మహాబలః ॥ 23 ॥

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ।
సమంతాత్పరిఘావంతో రరక్షుర్హరివాహినీమ్ ॥ 24 ॥

తతః కోపపరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
నిర్యాణం సర్వసైన్యానాం ద్రుతమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ 25 ॥

నిష్పతన్తి తతః సైన్యా హృష్టా రావణచోదితాః ।
సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః ॥ 26 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే ఘోరః సజ్జామః సమపద్యత ।
రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాసురే పురా ॥ 27 ॥

తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిః శక్తిశూలపరశ్వధైః ।
నిజఘ్నుర్వానరాన్హోరాః కథయన్తః స్వవిక్రమాన్ ॥ 28 ॥

తథా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ।
రాక్షసాస్తాని రక్షాంసి నఖైర్దస్తైశ్చ వేగితాః ॥ 29 ॥

రాక్షసాస్త్యపరే భీమాః ప్రాకారస్థా మహిగతాన్ ।
భిణ్డిపాలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ శూలైశ్చైవ వ్యదారయన్ ॥ 30 ॥

వానరాశ్చాపి సజ్కృద్ధాః ప్రాకారస్థాన్మహిగతాః ।
రాక్షసాన్పాతయామాసుః సమాప్లుత్య ప్లవజ్గమాః ॥ 31 ॥

స సమృహారస్తుములో మాంసశోణితకర్దమః ।
రక్షసాం వానరాణాం చ సమృభూవాద్భుతోపమాః ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

యుధ్యతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ ।
రక్షసాం సమృభూవాథ బలకోపః సుదారుణః ॥ ౧ ॥

తే హయైః కాశ్చానాపీడైర్ధ్వజైశ్చాగ్నిశిఖోపమైః ।
రథైశ్చాదిత్యసంక్రాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః ॥ ౨ ॥

నిర్యాయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయంతో దిశో దశ ।
రాక్షసా భీమకర్మాణో రావణస్య జయైషిణః ॥ ౩ ॥

వానరాణామపి చమూర్మహతీ జయమిచ్ఛతామ్ ।
అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ ౪ ॥

ఏతస్మిన్నంతరే తేషామनోన్యమభిధావతామ్ ।
రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వన్ద్వయుద్ధమవర్తత ॥ ౫ ॥

అఙ్గదేనేన్ద్రజిత్సార్థం వాలిపుత్రేణ రాక్షసః ।
అయుధ్యత మహాతేజాస్త్వమ్భకేణ యథాన్ధకః ॥ ౬ ॥

ప్రజఙ్ఘేన చ సమ్పాతిర్నిత్యం దుర్మర్షణో రణే ।
జమ్బూమాలినమారభ్యో హనూమానపి వానరః ॥ ౭ ॥

సఙ్గతః సుమహాక్రోధో రాక్షసో రావణానుజః ।
సమరే తీక్షణేగేన మిత్రఘ్నేన విభీషణః ॥ ౮ ॥

తపనేన గజః సార్థం రాక్షసేన మహాబలః ।
నికుంభేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత ॥ ౯ ॥

వానరేన్ద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘనేన సమాగతః ।

సజ్జతః సమరే శ్రీమాన్విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః ॥ 10 ॥

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః ।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సజ్జతాః ॥ 11 ॥

వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ద్వివిదేనాశనిప్రభః ।
రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపిముఖౌ సమాగతౌ ॥ 12 ॥

వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః ।
సమరే తీక్షణేగేన నలేన సమయుధ్యత ॥ 13 ॥

ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్సుషేణ ఇతి విశ్రుతః ।
స విద్యున్మాలినా సార్థమయుధ్యత మహాకపిః ॥ 14 ॥

వానరాశ్చాపరే భీమా రాక్షసైరపరైః సహ ।
ద్వంద్వం సమీయుర్బహుధా యుద్ధాయ బహుభిః సహ ॥ 15 ॥

తత్రాసీత్సుమహద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణమ్ ।
రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ ॥ 16 ॥

హరిరాక్షసదేహేభ్యః ప్రసృతాః కేశశాఢ్వలాః ।
శరీరసంస్థాపహాః ప్రసుస్రుః శోణితాపగాః ॥ 17 ॥

ఆజఘానేన్ద్రజిక్కుద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః ।
అఙ్గదం గదయా వీరం శత్రునైన్యవిదారణమ్ ॥ 18 ॥

తస్య కాశ్చానచిత్రాఙ్గం రథం సాశ్వం ససారథిమ్ ।
జఘాన సమరే శ్రీమానఙ్గదో వేగవాన్కపిః ॥ 19 ॥

సమ్పాతిస్తు త్రిభిర్బాణైః ప్రజజ్ఞేన సమాహతః ।
నిజఘానాశ్వకర్ణేన ప్రజఙ్ఘం రణమూర్ధని ॥ 20 ॥

జమ్బూమాళీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః ।
బిభేద సమరే క్రుద్ధో హనూమంతం స్తనాంతరే ॥ 21 ॥

తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ప్రమమాథ తలేనాశు సహ తేనైవ రక్షసా ॥ 22 ॥

భిన్నగాత్రః శరైస్తీక్షణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా ।
ప్రజఘానాద్రిశృజ్జేణ తపనం ముష్టినా గజః ॥ 23 ॥

గ్రసంతమివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః ।
సుగ్రీవః సప్తపర్ణేన నిర్బిభేద జఘాన చ ॥ 24 ॥

ప్రపీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమదర్శనమ్ ।
నిజఘాన విరూపాక్షం శరేణైకేన లక్ష్మణః ॥ 25 ॥

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః ।
సుప్తిఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్బిభిదుః శరైః ॥ 26 ॥

తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి సమరే శరైః ।
క్రుద్ధశ్చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద ఘోరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ 27 ॥

వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ముష్టినా నిహతో రణే ।
పపాత సరథః సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే ॥ 28 ॥

వజ్రాశనిసమస్పర్శో ద్వివిదోఽప్యశనిప్రభమ్ ।
జఘాన గిరిశృజ్జేణ మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ 29 ॥

ద్వివిదం వానరేంద్రం తు ద్రుమయోధినమాహవే ।
శరైరశనిసంక్రాంతైః స వివ్యాధాశనిప్రభః ॥ 30 ॥

స శరైరతివిద్ధాఙ్గో ద్వివిదః క్రోధమూర్ఛితః ।
సాలేన సరథం సాశ్వం నిజఘానాశనిప్రభమ్ ॥ 31 ॥

నికుమ్భస్తు రణే నీలం నీలాజ్ఞానచయప్రభమ్ ।
నిర్భిభేద శరైస్తీక్షణైః కరైర్మేఘమివాంశుమాన్ ॥ 32 ॥

పునః శరశతేనాథ క్షిప్రహస్తో నిశాచరః ।
బిభేద సమరే నీలం నికుమ్భః ప్రజహాస చ ॥ 33 ॥

తస్యైవ రథచక్రేణ నీలో విష్ణురివాహవే ।
శిరశ్చిచ్ఛేద సమరే నికుమ్భస్య చ సారథేః ॥ 34 ॥

విద్యున్నాళీ రథస్థస్తు శరైః కాఞ్చనభూషణైః ।
సుషేణం తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ 35 ॥

తం రథస్థమథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః ।
గిరిశృజ్జేణ మహతా రథమాశు న్యపాతయత్ ॥ 36 ॥

లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్నాళీ నిశాచరః ।
అపక్రమ్య రథాత్తూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః ॥ 37 ॥

తతః క్రోధసమావిప్లవః సుషేణో హరిపుంగవః ।
శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్ ॥ 38 ॥

తమాపతంతం గదయా విద్యున్నాళీ నిశాచరః ।
వక్షస్యభిజగ్నానాశు సుషేణం హరిసత్తమమ్ ॥ 39 ॥

గదాప్రహారం తం ఘోరమచిన్త్యప్లవగోత్తమః ।
తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృధే ॥ 40 ॥

శిలాప్రహారాభిహతో విద్యున్నాళీ నిశాచరః ।
నిష్పిష్టహృదయో భూమౌ గతాసుర్నిపపాత హ ॥ 41 ॥

ఏవం తైర్వానరైః శూరైః శూరాస్తే రజనీచరాః ।
ద్వన్ద్వే విమృదితాస్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకనైః ॥ 42 ॥

భలైః ఖడ్గైర్దదాభిశ్చ శక్తితోమర పట్టనైః ।
అపవిద్ధశ్చ భిన్నశ్చ రథైః సాఙ్గామికైర్హయైః ॥ 43 ॥

నిహతైః కుఙ్జరైర్మత్తైస్తథా వానరరాక్షసైః ।
చక్రాక్షయుగదణ్డైశ్చ భగ్నైర్ధరణిసంశ్రితైః ।
బభూవామోధనం ఘోరం గోమాయుగణసేవితమ్ ॥ 44 ॥

కబంధాని సముత్పేతుర్ద్దిక్షు వానరరక్షసామ్ ।
విమర్దే తుములే తస్మిన్దేవాసురరణోపమే ॥ 45 ॥

విదార్యమాణా హరిపుఙ్గవైస్తదా
నిశాచరాః శోణితదిగ్ధగాత్రాః ।
పునః సుయుద్ధం తరసా సమాశ్రితా
దివాకరస్యాస్తమయాభికాఙ్క్షిణః ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

యుధ్యతామేవ తేషాం తు తదా వానరరక్షసామ్ ।
రవిరస్తం గతో రాత్రిః ప్రవృత్తా ప్రాణహరిణీ ॥ 1 ॥

అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ ।
సమృద్ధవృత్తం నిశాయుద్ధం తదా వారణరక్షసామ్ ॥ 2 ॥

రాక్షసోఽసీతి హరయో హరిశ్చాసీతి రాక్షసాః ।
అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తస్మింస్తమసి దారుణే ॥ 3 ॥

జహి దారయ చైతీతి కథం విద్రవసీతి చ ।
ఏవం సుతుములః శబ్దస్తస్మింస్తమసి శుశ్రువే ॥ 4 ॥

కాలాః కాఞ్చనసంనాహస్తస్మింస్తమసి రాక్షసాః ।
సమృద్ధృశ్యంతశైలేన్ద్రా దీప్తౌషధివనా ఇవ ॥ 5 ॥

తస్మింస్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధమూర్ఛితాః ।
పరిపేతుర్మహావేగా భక్షయంతః ప్లవజ్గమాన్ ॥ 6 ॥

తే హయాన్కాఞ్చనాపీడన్ధ్వజాంశ్చగ్నిశిఖోపమాన్ ।
ఆప్లుత్య దశనైస్తీక్ష్ణేర్భిమకోపా వ్యదారయన్ ॥ 7 ॥

కుఞ్జరాన్కుఞ్జరారోహన్పతాకాధ్వజినో రథాన్ ।
చక్ర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధమూర్ఛితాః ॥ 8 ॥

లక్ష్మణశ్చాపి రామశ్చ శరైరాశీవిషోమపైః ।
దృశ్యాదృశ్యాని రక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నుతుః ॥ 9 ॥

తురజ్ఘురవిధ్వస్తం రథనేమిసముద్ధతమ్ ।

రురోధ కర్ణనేత్రాణిణ్యుధ్యతాం ధరణీరజః ॥ 10 ॥

వర్తమానే తథా ఘోరే సక్లామే లోమహర్షణే ।
రుధిరోదా మహావేగా నద్యస్తత్ర ప్రసుస్రువుః ॥ 11 ॥

తతో భేరీమృదక్లానాం పణవానాం చ నిస్వనః ।
శఙ్ఖవేణుస్వనోన్మిశ్రః సమ్భభూవాదుభతోపమః ॥ 12 ॥

హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిస్వనః ।
శస్త్రాణాం వానరాణాం చ సమ్భభూవాతిదారుణః ॥ 13 ॥

శస్త్రపుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్యుద్ధమేదినీ ।
దురేయా దుర్నివేశా చ శోణితాస్తవకర్ణమా ॥ 14 ॥

సా బభూవ నిశా ఘోరా హరిరాక్షసహరిణీ ।
కాలరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురతిక్రమా ॥ 15 ॥

తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర తస్మింస్తమసి దారుణే ।
రామమేవాభ్యధావంత సంహృష్టా శరవృష్టిభిః ॥ 16 ॥

తేషామాపతతాం శబ్దః క్రుద్ధానామభిగర్జతామ్ ।
ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాం సముద్రాణామభూత్స్వనః ॥ 17 ॥

తేషాం రామః శరైః షడ్భిః షడ్జఘాన నిశాచరాన్ ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ శితైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ 18 ॥

యజ్ఞశత్రుశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ।
వజ్రదంష్ట్రౌ మహాకాయస్తౌ చోభౌ శుకసారణౌ ॥ 19 ॥

తే తు రామేణ బాణౌఘః సర్వమర్మసు తాడితాః ।
యుద్ధాదపస్సృతాస్తత్ర సావశేషాయుషోఽభవన్ ॥ 20 ॥

తతః కాఞ్చనచిత్రాజైః శరైరగ్నిశిఖోపమైః ।
దిశశ్చకార విమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబలః ॥ 21 ॥

యే త్వన్యే రాక్షసా వీరా రామస్యాభిముఖే స్థితాః ।
తేఽపి నష్టాః సమాసాద్య పతజ్ఞా ఇవ పావకమ్ ॥ 22 ॥

సువర్ణపుష్పైర్విశిఖైః సమృతద్భిః సహస్రశః ।
బభూవ రజనీ చిత్రా ఖద్యోతైరివ శారదీ ॥ 23 ॥

రాక్షసానాం చ నినదైర్హరీణాం చాపి గర్జితైః ।
సా బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరా తదా ॥ 24 ॥

తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమస్తతః ।
త్రికూటః కన్దరాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాచలః ॥ 25 ॥

గోలాఙ్గాలా మహాకాయాస్తమసా తుల్యవర్చసః ।
సమృరిష్వజ్య బాహుభ్యాం భక్షయన్రజనీచరాన్ ॥ 26 ॥

అఙ్గదస్తు రణే శత్రుం నిహన్తుం సముపస్థితః ।
రావణేర్నిజఘానాశు సారథిం చ హయానపి ॥ 27 ॥

ఇన్ద్రజిత్తు రథం త్యక్త్వా హతాశ్వో హతసారథిః ।
అఙ్గదేన మహామాయస్తత్రైవాన్తరథీయత ॥ 28 ॥

సోఽన్తర్ధాన గతః పాపో రావణీ రణకర్కశః ।
బ్రహ్మదత్తవరో వీరో రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ।
అదృశ్యో నిశితాన్బాణాన్ముమోచాశనివర్చసః ॥ 29 ॥

స రామం లక్ష్మణం చైవ ఘోరైర్నాగమయైః శరైః ।
బిభేద సమరే క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాక్షసః ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

స తస్య గతిమన్విచ్ఛన్రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
దిదేశాతిబతో రామో దశవానరయూథపాన్ ॥ 1 ॥

ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలం చ ప్లవగర్షభమ్ ।
అఙ్గదం వాలిపుత్రం చ శరభం చ తరస్వినమ్ ॥ 2 ॥

వినతం జామ్భవన్తం చ సానుప్రస్థం మహాబలమ్ ।
ఋషభం చర్షభస్కన్ధమాదిదేశ పరన్తపః ॥ 3 ॥

తే సమృహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్ ।
ఆకాశం వివిశుః సర్వే మార్గామాణా దిశో దశ ॥ 4 ॥

తేషాం వేగవతాం వేగమిషుభిర్వేగవత్తరైః ।
అస్త్రవిత్పరమాస్త్రేణ వారయామాస రావణిః ॥ 5 ॥

తం భీమవేగా హరయో నారాచైః క్షతవిక్షతాః ।
అన్ధకారే న దదృశుర్మేఘైః సూర్యమివావృతమ్ ॥ 6 ॥

రామలక్ష్మణయోరేవ సర్వమర్మభిదః శరాన్ ।
భృశమావేశయామాస రావణిః సమితింజయః ॥ 7 ॥

నిరన్తరశరీరౌ తు భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
క్రుద్ధేనేన్ద్రజితా వీరౌ పన్నగైః శరతాం గతైః ॥ 8 ॥

తయోః క్షతజమార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు ।
తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ 9 ॥

తతః పర్యన్తరక్తాక్షో భిన్నాఙ్గానచయోపమః ।

రావణిర్భ్రాతరౌ వాక్యమస్తర్ధానగతోఽబ్రవీత్ || 10 ||

యుధ్యమానమనాలక్ష్యం శక్రోఽపి త్రిదశేశ్వరః ।
ద్రష్టుమాసాదితుం వాపి న శక్తః కిం పునర్యువామ్ || 11 ||

ప్రావృతావిషుజాలేన రాఘవౌ కఙ్కపత్రిణా ।
ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి యమసాదనమ్ || 12 ||

ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
నిర్భిభేద శితైర్బాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ || 13 ||

భిన్నాఙ్గానచయశ్యామౌ విస్ఫూర్య విపులం ధనుః ।
భూయో భూయః శరాన్ఘోరాన్విససర్జ మహామృధే || 14 ||

తతో మర్మసు మర్మజ్ఞౌ మజ్జయన్నిశితాఙ్శరాన్ ।
రామలక్ష్మణయోర్వీరో ననాద చ ముహుర్ముహుః || 15 ||

బద్ధౌ తు శరబద్ధేన తావుభౌ రణమూర్ధని ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ న శేకతురుదీక్షితుమ్ || 16 ||

తతో విభిన్నసర్వాఙ్గౌ శరశల్యాచితావుభౌ ।
ధ్వజావివ మహేంద్రస్య రజ్జముక్తౌ ప్రకమ్పితౌ || 17 ||

తౌ సమ్ప్రచలితౌ వీరౌ మర్మభేదేన కర్శితౌ ।
నిపేతతుర్మహేష్వాసౌ జగత్యాం జగతీపతీ || 18 ||

తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ।
శరవేష్టితసర్వాఙ్గావార్తౌ పరమపీడితౌ || 19 ||

న హ్యవిధ్ధం తయోర్గాత్రం బభూవాఙ్గులమస్తరమ్ ।
నానిర్భిన్నం న చాస్తబ్ధమా కరాగ్రాదజిహ్మగైః || 20 ||

తౌ తు క్రూరేణ నిహతౌ రక్షసా కామరూపిణా ।

అస్సక్సుప్రవతుస్తీవ్రం జలం ప్రసవణావివ ॥ 21 ॥

పపాత ప్రథమం రామో విద్ధో మర్మసు మార్గజైః ।
క్రోధాదిన్ద్రజితా యేన పురా శక్రో వినిర్జితః ॥ 22 ॥

నారచైరర్థనారాచైర్భలైరజ్ఞులికైరపి ।
వివ్యాధ వత్సదన్తైశ్చ సింహదంష్ట్రైః క్షురైస్తథా ॥ 23 ॥

స వీరశయనే శిశ్యే విజ్యమాదాయ కార్ముకమ్ ।
భిన్నముష్టిపరీణాహం త్రిణతం రుక్మభూషితమ్ ॥ 24 ॥

బాణపాతాన్తరే రామం పతితం పురుషరభమ్ ।
స తత్ర లక్ష్మణో దృష్ట్వా నిరాశో జీవితేభవత్ ॥ 25 ॥

బద్ధౌ తు వీరో పతితౌ శయానౌ
తౌ వానరాః సమృరివార్య తస్యః ।
సమాగతా వాయుసుతప్రముఖ్యా
విషదమార్తాః పరమం చ జగ్ముః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచమోఽశ్మకః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

తతో ద్యాం పృథివీం చైవ వీక్షమాణా వనౌకసః ।
దదృశుః సంతతౌ బాణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧ ॥

వృష్టేవోపరతే దేవే కృతకర్మణి రాక్షసే ।
ఆజగామాథ తం దేశం ససుగ్రీవో విభీషణః ॥ ౨ ॥

నీలద్వివిదమైన్ద్రాశ్చ సుషేణసుముఖాఙ్గదాః ।
తూర్ణం హనుమతా సార్థమన్వశోచంత రాఘవౌ ॥ ౩ ॥

నిశ్చేష్టౌ మన్దనిఃశ్వాసౌ శోణితౌఘపరిప్లుతౌ ।
శరజాలాచితౌ స్తబ్ధౌ శయానౌ శరతల్పయోః ॥ ౪ ॥

నిఃశ్వసంతౌ యథా సర్పౌ నిశ్చేష్టౌ మన్దవిక్రమౌ ।
రుధిరస్రావదిగ్ధాఙ్గౌ తాపనీయావివ ధ్వజౌ ॥ ౫ ॥

తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ మన్దచేష్టితౌ ।
యూథపైస్తైః పరివృతౌ బాష్పవ్యాకులలోచనైః ॥ ౬ ॥

రాఘవౌ పతితౌ దృష్ట్వా శరజాలసమావృతౌ ।
బభూవుర్వ్యధితాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః ॥ ౭ ॥

అన్తరిక్షం నిరీక్షంతౌ దిశః సర్వాశ్చ వానరాః ।
న చైనం మాయయా ఛన్నం దదృశూ రావణిం రణే ॥ ౮ ॥

తం తు మాయాప్రతిచ్ఛిన్నం మాయయైవ విభీషణః ।
వీక్షమాణో దదర్శాథ భ్రాతుః పుత్రమవస్థితమ్ ॥ ౯ ॥

తమప్రతిమ కర్మాణమప్రతిద్వన్ద్వమాహవే ।

దదర్శాన్తర్హితం వీరం వరదానాద్విభీషణః ॥ 10 ॥

ఇన్ద్రజిత్వాత్మనః కర్మ తౌ శయానౌ సమీక్ష్య చ ।
ఉవాచ పరమప్రీతో హర్షయన్సర్వనైర్మతాన్ ॥ 11 ॥

దూషణస్య చ హంతారౌ ఖరస్య చ మహాబలౌ ।
సాదితౌ మామకైర్బాణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 12 ॥

నేమౌ మోక్షయితుం శక్యవేతస్మాదిషుబన్ధనాత్ ।
సర్వైరపి సమాగమ్య సర్వసజ్జైః సురాసురైః ॥ 13 ॥

యత్కృతే చింతయానస్య శోకార్తస్య పితుర్మమ ।
అస్పృష్ట్యా శయనం గాత్రైస్త్రియామా యాతి శర్వతీ ॥ 14 ॥

కృత్స్నయం యత్కృతే లజ్కా నదీ వర్షాస్వివాకులా ।
సోఽయం మూలహరోఽనర్థః సర్వేషాం నిహతో మయా ॥ 15 ॥

రామస్య లక్ష్మణస్యైవ సర్వేషాం చ వనౌకసామ్ ।
విక్రమా నిష్ఫలాః సర్వే యథా శరది తోయదాః ॥ 16 ॥

ఏవముక్త్వా తు తాన్సర్వాన్రాక్షసాన్పరిపార్శ్వగాన్ ।
యూథపానపి తాన్సర్వాన్స్తాడయామాస రావణిః ॥ 17 ॥

తానర్థయిత్వా బాణౌఘైస్త్రాసయిత్వా చ వానరాన్ ।
ప్రజహాస మహాబాహుర్వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

శరబన్ధేన ఘోరేణ మయా బద్ధౌ చమూముఖే ।
సహితౌ భ్రాతరావేతౌ నిశామయత రాక్షసాః ॥ 19 ॥

ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే రాక్షసాః కూటయోధినః ।
పరం విస్మయమాజగ్ముః కర్మణా తేన తోషితాః ॥ 20 ॥

వినేదుశ్చ మహానాదాన్సర్వే తే జలదోపమాః ।

హతో రామ ఇతి జ్ఞాత్వా రావణీం సమపూజయన్ || 21 ||

నిష్పన్నౌ తు తదా దృష్ట్వా తామభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
వసుధాయాం నిరుచ్ఛ్వాసౌ హతావిత్యన్వమన్యత || 22 ||

హర్షేణ తు సమావిష్ట ఇన్ద్రజిత్సమితింజయః ।
ప్రవివేశ పురీం లక్ష్మం హర్షయన్సర్వనైర్మతాన్ || 23 ||

రామలక్ష్మణయోర్దృష్ట్వా శరీరే సాయకైశ్చితే ।
సర్వాణి చాఙ్గోపాఙ్గాని సుగ్రీవం భయమావిశత్ || 24 ||

తమువాచ పరిత్రస్తం వానరేన్ద్రం విభీషణః ।
సబాష్పవదనం దీనం శోకవ్యాకులతోచనమ్ || 25 ||

అలం త్రాసేన సుగ్రీవ బాష్పవేగో నిగృహ్యతామ్ ।
ఏవం ప్రాయాణి యుద్ధాని విజయో నాస్తి నైష్ఠికః || 26 ||

సశేషభాగ్యతాస్మాకం యది వీర భవిష్యతి ।
మోహమేతౌ ప్రహస్యేతే భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ || 27 ||

పర్యవస్థాపయాత్మానమనాథం మాం చ వానర ।
సత్యధర్మానురక్తానాం నాస్తి మృత్యుకృతం భయమ్ || 28 ||

ఏవముక్త్వా తతస్తస్య జలక్లిన్నేన పాణినా ।
సుగ్రీవస్య శుభే నేత్రే ప్రమమార్జ విభీషణః || 29 ||

ప్రమృజ్య వదనం తస్య కపిరాజస్య ధీమతః ।
అబ్రవీత్కాలసమ్ప్రాతమసమ్భ్రాంతమిదం వచః || 30 ||

న కాలః కపిరాజేన్ద్ర వైక్లవ్యమనువర్తితుమ్ ।
అతినైహోఽప్యకాలేఽస్మిన్మరణాయోపపద్యతే || 31 ||

తస్మాదుత్సృజ్య వైక్లవ్యం సర్వకార్యవినాశనమ్ ।

హితం రామపురోగాణాం సైన్యానామనుచిన్త్యతామ్ ॥ 32 ॥

అథ వా రక్ష్యతాం రామో యావత్సంజ్ఞా విపర్యయః ।
లబ్ధసంజ్ఞౌ తు కాకుత్స్థో భయం నో వ్యపనేష్యతః ॥ 33 ॥

నైతక్కించున రామస్య న చ రామో ముమూర్షతి ।
న హ్యేనం హాస్యతే లక్ష్మీర్దుర్లభా యా గతాయుషామ్ ॥ 34 ॥

తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలం చాశ్వాసయ స్వకమ్ ।
యావత్సర్వాణి సైన్యాని పునః సంస్థాపయామ్యహమ్ ॥ 35 ॥

ఏతే హ్యుత్పల్లనయనాస్త్రాసాదాగతసాధ్వసాః ।
కర్ణే కర్ణే ప్రకథితా హరయో హరిపుంజవ ॥ 36 ॥

మాం తు దృష్ట్వా ప్రథావంతమనీకం సమ్ప్రహర్షితుమ్ ।
త్యజన్తు హరయస్త్రాసం భుక్తపూర్వామివ స్రజమ్ ॥ 37 ॥

సమాశ్వాస్య తు సుగ్రీవం రాక్షసేంద్రో విభీషణః ।
విద్రుతం వానరానీకం తత్సమాశ్వాసయత్పునః ॥ 38 ॥

ఇన్ద్రజిత్తు మహామాయః సర్వసైన్యసమావృతః ।
వివేశ నగరీం లఙ్కాం పితరం చాభ్యుపాగమత్ ॥ 39 ॥

తత్ర రావణమాసీనమభివాద్య కృతాంజ్ఞలిః ।
ఆచచక్షే ప్రియం పిత్రే నిహతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 40 ॥

ఉత్పాత తతో హృష్టః పుత్రం చ పరిషస్వజే ।
రావణో రక్షసాం మధ్యే శ్రుత్వా శత్రూ నిపాతితౌ ॥ 41 ॥

ఉపాఘ్రాయ స మూర్ఛ్యేనం పప్రచ్ఛ ప్రీతమానసః ।
పృచ్ఛతే చ యథావృత్తం పిత్రే సర్వం న్యవేదయత్ ॥ 42 ॥

స హర్షవేగానుగతాంతరాత్మా
శ్రుత్వా వచస్తస్య మహారథస్య ।
జహౌ జ్వరం దాశరథేః సముత్థితమ్
ప్రహృష్య వాచాభిననన్ద పుత్రమ్ ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

ప్రతిప్రవిష్టే లక్ష్మం తు కృతార్థే రావణాత్మజే ।
రాఘవం పరివార్యార్తా రరక్షుర్వానరర్షభాః ॥ 1 ॥

హనూమానఙ్గదో నీలః సుషేణః కుముదో నలః ।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః ॥ 2 ॥

జామ్బవాన్మషభః సున్దో రమభః శతబలిః పృథుః ।
వ్యూఢానీకాశ్చ యత్తాశ్చ ద్రుమానాదాయ సర్వతః ॥ 3 ॥

వీక్షమాణా దిశః సర్వాస్తిర్యగూర్ధ్వం చ వానరాః ।
తృణేష్వపి చ చేష్టత్సు రాక్షసా ఇతి మేనిరే ॥ 4 ॥

రావణశ్చాపి సంహృష్టో విసృజ్యేన్ద్రజితం సుతమ్ ।
ఆజహావ తతః సీతా రక్షణీ రాక్షసీస్తదా ॥ 5 ॥

రాక్షస్యస్త్రిజటా చాపి శాసనాత్తముపస్థితాః ।
తా ఉవాచ తతో హృష్టో రాక్షసీ రాక్షసేశ్వరః ॥ 6 ॥

హతావిన్ద్రజితాఖ్యాత వైదేహ్యో రామలక్ష్మణౌ ।
పుష్పకం చ సమారోప్య దర్శయధ్వం హతౌ రణే ॥ 7 ॥

యదాశ్రయాదవష్టభో నేయం మాముపతిష్ఠతి ।
సోఽస్యా భర్తా సహ భ్రాత్రా నిరస్తో రణమూర్ధని ॥ 8 ॥

నిర్విశఙ్కా నిరుద్విగ్నా నిరపేక్షా చ మైథిలీ ।
మాముపస్థాస్యతే సీతా సర్వాభరణభూషితా ॥ 9 ॥

అద్య కాలవశం ప్రాప్తం రణే రామం సలక్ష్మణమ్ ।

అవేక్ష్య వినివృత్తాశా నాన్యాం గతిమపశ్యతీ || 10 ||

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రావణస్య దురాత్మనః ।
రాక్షస్యస్తాస్తథేత్యుక్త్వా ప్రజగ్ముర్యత్ర పుష్పకమ్ || 11 ||

తతః పుష్పకమాదయ రాక్షస్యో రావణాజ్ఞయా ।
అశోకవనికాస్తాం తాం మైథిలీం సముపానయన్ || 12 ||

తామాదాయ తు రాక్షస్యో భర్తృశోకపరాయణామ్ ।
సీతామారోపయామాసుర్విమానం పుష్పకం తదా || 13 ||

తతః పుష్పకమారోప్య సీతాం త్రిజటయా సహ ।
రావణోఽకారయల్లఙ్కాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ || 14 ||

ప్రాఘోషయత హృష్టశ్చ లఙ్కాయాం రాక్షసేశ్వరః ।
రాఘవో లక్ష్మణశ్చైవ హతావిన్ద్రజితా రణే || 15 ||

విమానేనాపి సీతా తు గత్వా త్రిజటయా సహ ।
దదర్శ వానరాణాం తు సర్వం సిన్ధ్యం నిపాతితమ్ || 16 ||

ప్రహృష్టమనసశ్చాపి దదర్శ పిశితాశనాన్ ।
వానరాంశ్చాపి దుఃఖార్తాన్రామలక్ష్మణపార్శ్వతః || 17 ||

తతః సీతా దదర్శోభౌ శయానౌ శతతల్పయోః ।
లక్ష్మణం చైవ రామం చ విసంజ్ఞౌ శరపీడితౌ || 18 ||

విధ్వస్తకవచౌ వీరౌ విప్రవిద్ధశరాసనౌ ।
సాయకైశ్చిన్నసర్వాఙ్గౌ శరస్తమ్భమయా ఊతౌ || 19 ||

తౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ తత్ర వీరౌ సౌ పురుషర్షభౌ ।
దుఃఖార్తా సుభృశం సీతా కరుణం విలలాప హ || 20 ||

సౌ బాష్పశోకాభిహతా సమీక్ష్య

తౌ భ్రాతరౌ దేవసమప్రభావౌ ।

వితర్కయంతీ నిధనం తయోః సౌ

దుఃఖాన్వితౌ వాక్యమిదం జగద ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ।
విలలాప భృశం సీతా కరుణం శోకకర్శితా ॥ 1 ॥

ఊచుర్లక్షణికా యే మాం పుత్రిణ్యవిధవేతి చ ।
తేఽస్య సర్వే హతే రామేఽజ్ఞానినోఽన్యతవాదినః ॥ 2 ॥

యజ్వనో మహిషీం యే మామూచుః పత్నీం చ సత్రిణః ।
తేఽద్య సర్వే హతే రామేఽజ్ఞానినోఽన్యతవాదినః ॥ 3 ॥

వీరపార్థివపత్నీ త్వం యే ధన్యేతి చ మాం విదుః ।
తేఽద్య సర్వే హతే రామేఽజ్ఞానినోఽన్యతవాదినః ॥ 4 ॥

ఊచుః సంశ్రవణే యే మాం ద్విజాః కార్తాన్తికాః శుభామ్ ।
తేఽద్య సర్వే హతే రామేఽజ్ఞానినోఽన్యతవాదినః ॥ 5 ॥

ఇమాని ఖలు పద్మాని పాదయోర్యైః కిల స్త్రియః ।
అధిరాజ్యేఽభిషిచ్యంతే నరేంద్రైః పతిభిః సహ ॥ 6 ॥

వైధవ్యం యాన్తి యైర్నార్యోఽలక్షణైర్భాగ్యదుర్లభాః ।
నాత్మనస్తాని పశ్యామి పశ్యంతి హతలక్షణా ॥ 7 ॥

సత్యానీమాని పద్మాని స్త్రీణాముక్తాని లక్షణే ।
తాన్యద్య నిహతే రామే వితథాని భవంతి మే ॥ 8 ॥

కేశాః సూక్ష్మాః సమా నీలా భ్రువౌ చాసఙ్గతే మమ ।
వృత్తే చాలోమశే జజ్ఞే దంతాశ్చావిరలా మమ ॥ 9 ॥

శఙ్ఖే నేత్రే కరా పాదౌ గుల్ఫావూరూ చ మే చిత్తౌ ।

అనువృత్తా నఖాః స్నిగ్ధాః సమాశ్చజ్జలయో మమ ॥ 10 ॥

స్తనౌ చావిరతౌ పీనౌ మమేమౌ మగ్నచూచౌ ।
మగ్నా చోత్సజ్గీనీ నాభిః పార్శ్వోర్వరస్కం చ మే చితమ్ ॥ 11 ॥

మమ వర్ణో మణినిభో మృదూన్యజ్గరుహోణి చ ।
ప్రతిష్ఠితాం ద్వదశభిర్మామూచుః శుభలక్షణామ్ ॥ 12 ॥

సమగ్రయవమచ్ఛద్రం పాణిపాదం చ వర్ణవత్ ।
మందస్మితేత్యేవ చ మాం కన్యాలక్షణికా విదుః ॥ 13 ॥

అధిరాజ్యేఽభిషేకో మే బ్రాహ్మణైః పతినా సహ ।
కృతాంతకుశలైరుక్తం తత్సర్వం వితథీకృతమ్ ॥ 14 ॥

శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తిముపలభ్య చ ।
తీర్త్వా సాగరమక్షోభ్యం భ్రాతరౌ గోష్పదే హతౌ ॥ 15 ॥

నను వారుణమాగ్నీయమైన్ద్రం వాయవ్యమేవ చ ।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్యపద్యతామ్ ॥ 16 ॥

అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ ।
మమ నాథావనాథాయా నిహతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 17 ॥

న హి దృష్టిపథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః ।
జీవన్మృతినివర్తేత యద్యపి స్యాన్మనోజవః ॥ 18 ॥

న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాంతశ్చ సుదుర్జయః ।
యత్ర రామః సహ భ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాథితః ॥ 19 ॥

నాహం శోచామి భర్తారం నిహతం న చ లక్ష్మణమ్ ।
నాత్మానం జననీ చాపి యథా శ్వశ్రూం తపస్వినీమ్ ॥ 20 ॥

సా హి చింతయతే నిత్యం సమాప్తవ్రతమాగతమ్ ।

కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ రామం చ సహలక్ష్మణమ్ ॥ 21 ॥

పరిదేవయమానాం తాం రాక్షసీ త్రిజటాబ్రవీత్ ।
మా విషాదం కృథా దేవి భర్తాయం తవ జీవతి ॥ 22 ॥

కారణాని చ వక్ష్యామి మహాన్తి సదృశాని చ ।
యథేమా జీవతో దేవి భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 23 ॥

న హి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ ।
భవన్తి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ ॥ 24 ॥

ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః ।
దివ్యం త్వాం ధారయేన్నేదం యద్యేతౌ గజజీవితౌ ॥ 25 ॥

హతవీరప్రధానా హి హతోత్సాహా నిరుద్యమా ।
సేనా భ్రమతి సజ్జ్యేషు హతకర్ణేవ నౌరజ్జలే ॥ 26 ॥

ఇయం పునరసమ్భాన్తా నిరుద్విగ్నా తరస్వినీ ।
సేనా రక్షతి కాకుత్స్థౌ మాయయా నిర్జితౌ రణే ॥ 27 ॥

సా త్వం భవ సువిస్రభా అనుమానైః సుఖోదయైః ।
అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థౌ స్నేహదేతద్భ్రవీమి తే ॥ 28 ॥

అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన ।
చారిత్రసుఖశీలత్వాత్ప్రవిష్టాసి మనో మమ ॥ 29 ॥

నేమా శక్యా రణే జేతుం సేన్యైరపి సురాసురైః ।
ఏతయోరాననం దృష్ట్వా మయా చావేదితం తవ ॥ 30 ॥

ఇదం చ సుమహచ్చిహ్నం శనైః పశ్యస్వ మైథిలి ।
నిఃసంజ్ఞావప్యభావేతౌ నైవ లక్ష్మీర్వియుజ్యతే ॥ 31 ॥

ప్రాయేణ గతసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషామ్ ।

దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతమ్ || 32 ||

త్యజ శోకం చ దుఃఖం చ మోహం చ జనకాత్మజే ।
రామలక్ష్మణయోరర్థే నాద్య శక్యమజీవితుమ్ || 33 ||

శ్రుత్వా తు వచనం తస్యాః సీతా సురసుతోపమా ।
కృతాఙ్గాలిరువాచేదమేవమస్త్వితి మైథిలీ || 34 ||

విమానం పుష్పకం తత్తు సమివర్త్య మనోజవమ్ ।
దీనా త్రిజటయా సీతా లఙ్కామేవ ప్రవేశితా || 35 ||

తతస్త్రిజటయా సార్థం పుష్పకాదవరుహ్యా సా ।
అశోకవనికామేవ రక్షసీభిః ప్రవేశితా || 36 ||

ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్షషణ్డామ్
తాం రాక్షసేంద్రస్య విహారభూమిమ్ ।
సమేర్ష్య సఞ్చిన్ద్య చ రాజపుత్రౌ
పరం విషాదం సముపాజగామ || 37 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ||

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

ఘోరేణ శరబన్ధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ ।
నిశ్వాసంతౌ యథా నాగౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ ౧ ॥

సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః ససుగ్రీవా మహాబలాః ।
పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుః శోకపరిప్లుతాః ॥ ౨ ॥

ఏతస్మిన్నస్తేరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్ ।
స్థిరత్వాత్సత్త్వయోగాచ్చ శరైః సన్దానితోఽపి సన్ ॥ ౩ ॥

తతో దృష్ట్వా సరుధిరం విషణ్ణం గాఢమర్పితమ్ ।
భ్రాతరం దీనవదనం పర్యదేవయదాతురః ॥ ౪ ॥

కిం ను మే సీతయా కార్యం కిం కార్యం జీవితేన వా ।
శయానం యోఽద్య పశ్యామి భ్రాతరం యుధి నిర్జితమ్ ॥ ౫ ॥

శక్యా సీతా సమా నారీ ప్రాప్తుం లోకే విచిన్వతా ।
న లక్ష్మణసమో భ్రాతా సచివః సామృథాయకః ॥ ౬ ॥

పరిత్యజ్యమృహం ప్రాణాన్వానరాణాం తు పశ్యతామ్ ।
యది పశ్చాత్పమాపన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ ౭ ॥

కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిం ను కైకయామ్ ।
కథమమ్భాం సుమిత్రాశ్చ పుత్రదర్శనలాలసామ్ ॥ ౮ ॥

వివత్సాం వేపమానాం చ క్రోశంతీం కురరీమివ ।
కథమాశ్వాసయిష్యామి యది యాస్యామి తం వినా ॥ ౯ ॥

కథం వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం భరతం చ యశస్వినమ్ ।

మయా సహ వనం యాతో వినా తేనాగతః పునః ॥ 10 ॥

ఉపాలమ్భం న శఙ్ఖామి సోఢుం బత సుమిత్రయా ।
ఇహైవ దేహం త్యజ్యామి న హి జీవితుముత్సహే ॥ 11 ॥

ధిజ్ఞాం దుష్కృతకర్మాణమనార్యం యత్కృతే హ్యసౌ ।
లక్ష్మణః పతితః శేతే శరతల్పే గతాసువత్ ॥ 12 ॥

త్వం నిత్యం సువిషణ్ణం మామాశ్వాసయసి లక్ష్మణ ।
గతాసుర్నాద్య శక్నోషి మామార్తమభిభాషితుమ్ ॥ 13 ॥

యేనాద్య బహవో యుద్ధే రాక్షసా నిహతాః క్షితౌ ।
తస్యామేవ క్షితౌ వీరః స శేతే నిహతః పరైః ॥ 14 ॥

శయానః శరతల్పేఽస్మిన్స్వశోణితపరిప్లుతః ।
శరజాలైశ్చితో భాతి భాస్కరోఽస్తమివ వ్రజన్ ॥ 15 ॥

బాణాభిహతమర్మత్వాన్న శక్నోత్యభివీక్షితుమ్ ।
రుజా చాబ్రువతో హ్యస్య దృష్టిరాగేణ సూచ్యతే ॥ 16 ॥

యథైవ మాం వనం యాంతమనుయాతో మహాద్యుతిః ।
అహమప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయమ్ ॥ 17 ॥

ఇష్టబన్ధుజనో నిత్యం మాం చ నిత్యమనువ్రతః ।
ఇమామద్య గతోఽవస్థాం మమానార్యస్య దుర్నయైః ॥ 18 ॥

సురుష్టేనాపి వీరేణ లక్ష్మణేనా న సంస్మరే ।
పరుషం విప్రియం వాపి శ్రావితం న కదాచన ॥ 19 ॥

విససర్జైకవేగేన పఞ్చబాణశతాని యః ।
ఇష్వస్త్రైష్వధికస్తస్మాత్కర్తవీర్యాచ్చ లక్ష్మణః ॥ 20 ॥

అస్త్రైరస్త్రాణి యో హన్యాచ్ఛక్రస్యాపి మహాత్మనః ।
సోఽయముర్వాఽహతః శేతే మహార్హశయనోచితః ॥ 21 ॥

తచ్చ మిథ్యా ప్రలప్తం మాం ప్రథక్ష్యతి న సంశయః ।
యన్మయా న కృతో రాజా రాక్షసానాం విభీషణః ॥ 22 ॥

అస్మిన్మహూర్తే సుగ్రీవ ప్రతియాతుమితోఽర్హసి ।
మత్వా హీనం మయా రాజన్రావణోఽభిద్రవేద్భలీ ॥ 23 ॥

అఙ్గదం తు పురస్కృత్య ససైన్యః ససుహృజ్జనః ।
సాగరం తర సుగ్రీవ పునస్తేనైవ సేతునా ॥ 24 ॥

కృతం హనుమతా కార్యం యదన్యైర్దుష్కరం రణే ।
ఋక్షరాజేన తుష్యామి గోలాఙ్గాలాధిపేన చ ॥ 25 ॥

అఙ్గదేన కృతం కర్మ మైనేన ద్వివిదేన చ ।
యుద్ధం కేసరిణా సఙ్ఖ్యే ఘోరం సమ్పాతినా కృతమ్ ॥ 26 ॥

గవయేన గవాక్షేణ శరభేణ గజేన చ ।
అన్యైశ్చ హరిభిర్యుద్ధం మదార్థే త్యక్తజీవితైః ॥ 27 ॥

న చాతిక్రమితుం శక్యం దైవం సుగ్రీవ మానుషైః ।
యత్తు శక్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరస్తప ।
కృతం సుగ్రీవ తత్సర్వం భవతాధర్మభీరుణా ॥ 28 ॥

మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః ।
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గన్తుమర్హథ ॥ 29 ॥

శుశ్రువుస్తస్య తే సర్వే వానరాః పరిదేవితమ్ ।
వర్తయాం చక్రురశ్రాణి నేత్రైః కృష్ణేతరేక్షణాః ॥ 30 ॥

తతః సర్వాణ్యనీకాని స్థాపయిత్వా విభీషణః ।

ఆజగామ గదాపాణిస్తవరితో యత్ర రాఘవః ॥ 31 ॥

తం దృష్ట్వా త్వరితం యాంతం నీలాజ్ఞానచయోపమమ్ ।
వానరా దుద్రువుః సర్వే మన్యమానాస్తు రావణీమ్ ॥ 32 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

అథోవాచ మహాతేజా హరిరాజో మహాబలః ।
కిమియం వ్యథితా నేనా మూఢవాతేవ నౌర్జలే ॥ 1 ॥

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా వాలిపుత్రోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్ ।
న త్వం పశ్యసి రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ 2 ॥

శరజాలాచితౌ వీరావుభౌ దశరథాత్మజౌ ।
శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ 3 ॥

అథాబ్రవీద్వానరేంద్రః సుగ్రీవః పుత్రమఙ్గదమ్ ।
నానిమిత్తమిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు ॥ 4 ॥

విషణ్ణవదనా హ్యేతే త్యక్తప్రహరణా దిశః ।
ప్రపలాయన్తి హరయస్త్రాసాదుత్ఫుల్లలోచనాః ॥ 5 ॥

అన్యోన్యస్య న లజ్జన్తే న నిరీక్షన్తి పృష్ఠతః ।
విప్రకర్షన్తి చాన్యోన్యం పతితం లజ్జయన్తి చ ॥ 6 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో గదాపాణిర్విభీషణః ।
సుగ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవం చ నిరైక్షత ॥ 7 ॥

విభీషణం తం సుగ్రీవో దృష్ట్వా వానరభీషణమ్ ।
ఋక్షరాజం సమీపస్థం జామబ్ధవన్తమువాచ హ ॥ 8 ॥

విభీషణోఽయం సమ్ప్రాప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః ।
విద్రవన్తి పరిత్రస్తా రావణాత్మజశఙ్కయా ॥ 9 ॥

శీఘ్రమేతాన్సువిత్రస్తాన్బహుధా విప్రధావితాన్ ।

పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీషణముపస్థితమ్ || 10 ||

సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు జామ్బవానృక్షపార్థివః ।
వానరాన్సన్త్వయామాస సంనివర్త్య ప్రహావతః || 11 ||

తే నివృత్తాః పునః సర్వే వానరాన్స్యక్తసమ్భ్రమాః ।
ఋక్షరాజవచః శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణమ్ || 12 ||

విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరైశ్చితమ్ ।
లక్ష్మణస్య చ ధర్మాత్మా బభూవ వ్యధితేంద్రియః || 13 ||

జలక్లిన్నేన హస్తేన తయోర్నేత్రే ప్రమృజ్య చ ।
శోకసమ్పీడితమనా రురోద విలలాప చ || 14 ||

ఇమౌ తౌ సత్త్వసమ్పన్నౌ విక్రాంతౌ ప్రియసంయుగౌ ।
ఇమామవస్థాం గమితౌ రాకస్యైః కూటయోధిభిః || 15 ||

భ్రాతుః పుత్రేణ మే తేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా ।
రాక్షస్యా జిహ్మయా బుద్ధ్యా ఛలితావృజవిక్రమౌ || 16 ||

శరైరిమావలం విధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ ।
వసుధాయామిమ సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకావివ || 17 ||

యయోర్వీర్యముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాఙ్క్షితా మయా ।
తావుభౌ దేహనాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ || 18 ||

జీవన్నద్య విపన్నోఽస్మి నష్టరాజ్యమనోరథః ।
ప్రాప్తప్రతిజ్ఞశ్చ రిపుః సకామో రావణః కృతః || 19 ||

ఏవం విలపమానం తం పరిష్వజ్య విభీషణమ్ ।
సుగ్రీవః సత్త్వసమ్పన్నౌ హరిరాజోఽబ్రవీదిదమ్ || 20 ||

రాజ్యం ప్రాప్యసి ధర్మజ్ఞు లజ్కాయాం నాత్ర సంశయః ।
రావణః సహ పుత్రేణ స రాజ్యం నేహ లప్స్యతే ॥ 21 ॥

శరసమ్పిడితావేతావుభౌ రాఘవలక్ష్మణౌ ।
త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే ॥ 22 ॥

తమేవం సాన్త్యయిత్వా తు సమాశ్వాస్య చ రాక్షసమ్ ।
సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవస్తమువాచ హ ॥ 23 ॥

సహ శూరైర్హరిగణైర్లబ్ధసంజ్ఞావర్ధితమ్ ।
గచ్ఛ త్వం భ్రాతరౌ గృహ్య కిష్కిన్ధాం రామలక్ష్మణౌ ॥ 24 ॥

అహం తు రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాన్ధవమ్ ।
మైథిలీమానయిష్యామి శక్రో నష్టామివ శ్రియమ్ ॥ 25 ॥

శ్రుత్వైతద్వానరేంద్రస్య సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
దేవాసురం మహాయుద్ధమనుభూతం సుదారుణమ్ ॥ 26 ॥

తదా స్మ దానవా దేవాశ్చారసంస్పర్శకోవిదాః ।
నిజఘ్నాః శస్త్రవిదుషశ్చాదయంతో ముహుర్ముహుః ॥ 27 ॥

తానారాన్మష్టసంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చ బృహస్పతిః ।
విధ్యాభిర్మస్త్రయుక్తాభిరోషధీభిశ్చికిత్సతి ॥ 28 ॥

తాన్యౌషధాన్యానయితుం క్షీరోదం యాన్తు సాగరమ్ ।
జవేన వానరాః శీఘ్రం సమ్పాతి పనసాదయః ॥ 29 ॥

హరయన్తు విజానన్తి పార్వతీ తే మహాషధీ ।
సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవనిర్మితామ్ ॥ 30 ॥

చన్ద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ పర్వతౌ సాగరోత్తమే ।
అమృతం యత్ర మథితం తత్ర తే పరమౌషధీ ॥ 31 ॥

తే తత్ర నిహితే దేవైః పర్వతే పరమాషధీ ।
అయం వాయుసుతో రాజన్వనూమాంస్తత్ర గచ్ఛతు ॥ 32 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే వాయుర్మేఘాంశ్చాపి సవిద్యుతః ।
పర్యస్యన్సాగరే తోయం కమ్పయన్నివ పర్వతాన్ ॥ 33 ॥

మహతా పక్షవాతేన సర్వే ద్వీపమహాద్రుమాః ।
నిపేతుర్భగ్నవిటపాః సమూలా లవణామ్భసి ॥ 34 ॥

అభవన్నన్నగాస్త్రస్తా భోగినస్తత్రవాసినః ।
శీఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్ముశ్చ లవణార్ణవమ్ ॥ 35 ॥

తతో ముహూర్తద్గరుడం వైనతేయం మహాబలమ్ ।
వానరా దదృశుః సర్వే జ్వలంతమివ పావకమ్ ॥ 36 ॥

తమాగతమభిప్రేక్ష్య నాగాస్తే విప్రదుద్రువుః ।
యైస్తా సత్పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలౌ ॥ 37 ॥

తతః సుపర్ణః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా ప్రత్యభినన్ద్య చ ।
విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చన్ద్రసమప్రభే ॥ 38 ॥

వైనతేయేన సంస్పృష్టాస్తయోః సంరురుహుర్వృణాః ।
సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాశు బభూవతుః ॥ 39 ॥

తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణాః ।
ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణం తయోః ॥ 40 ॥

తావృత్థాప్య మహావీర్యా గరుడో వాసవోపమౌ ।
ఉభౌ తౌ సస్వజే హృష్టౌ రామశ్చైనమువాచ హ ॥ 41 ॥

భవత్ప్రసాదాదవ్యసనం రావణీప్రభవం మహత్ ।
ఆవామిహ వ్యతిక్రాంతౌ శీఘ్రం చ బలినౌ కృతౌ ॥ 42 ॥

యథా తాతం దశరథం యథాజం చ పితామహమ్ ।

తథా భవంతమాసాద్య హృషయం మే ప్రసీదతి ॥ 43 ॥

కో భవాన్రూపసమ్పన్నో దివ్యస్రగనులేపనః ।

వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభరణభూషితః ॥ 44 ॥

తమువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః ।

పతత్రిరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్షణః ॥ 45 ॥

అహం సఖా తే కాకుత్స్థస్త్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః ।

గరుత్మానిహ సమ్ప్రాప్తో యువయోః సాహ్యకారణాత్ ॥ 46 ॥

అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః ।

సురాశ్చాపి సగన్ధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుమ్ ॥ 47 ॥

నేమం మోక్షయితుం శక్తాః శరబన్ధం సుదారుణమ్ ।

మాయా బలాద్దిన్ద్రజితా నిర్మితం క్రూరకర్మణా ॥ 48 ॥

ఏతే నాగాః కాద్రవేయాస్తీక్షణదంష్ట్రావిషోల్బణాః ।

రక్షోమాయా ప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః ॥ 49 ॥

సభాగ్యశ్చాసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా ॥ 50 ॥

ఇమం శ్రుత్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణోఽహమాగతః ।

సహసా యువయోః స్నేహాత్సఖిత్వమనుపాలయన్ ॥ 51 ॥

మోక్షితౌ చ మహాఘోరాదస్మాత్సాయకబన్ధనాత్ ।

అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి ॥ 52 ॥

ప్రకృత్యా రాక్షసాః సర్వే సజ్జామే కూటయోధినః ।

శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలమ్ ॥ 53 ॥

తన్న విశ్వసితవ్యం వో రాక్షసానాం రణాజరే ।
ఏతేనైవోపమానేన నిత్యజిహ్వా హి రాక్షసాః ॥ 54 ॥

ఏవముక్త్యా తతో రామం సుపర్ణః సుమహాబలః ।
పరిష్వజ్య సుహృత్స్నిగ్ధమాప్రప్టుముపచక్రమే ॥ 55 ॥

సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామపి వత్సల ।
అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాగతమ్ ॥ 56 ॥

బాలవృద్ధావశేషాం తు లఙ్కాం కృత్వా శరోర్మిభిః ।
రావణం చ రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసే ॥ 57 ॥

ఇత్యేవముక్త్యా వచనం సుపర్ణః శీఘ్రవిక్రమః ।
రామం చ విరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసామ్ ॥ 58 ॥

ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్ ।
జగామాకాశమావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా ॥ 59 ॥

విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానరయూథపాః ।
సింహనాదాంస్తదా నేదుర్లాఙ్గాలం దుధువుశ్చ తే ॥ 60 ॥

తతో భేరీః సమాజఘ్నర్మృదఙ్గాంశ్చ వ్యనాదయన్ ।
దధ్ముః శఙ్ఖాన్సమృహృష్టాః క్షేలన్త్యపి యథాపురమ్ ॥ 61 ॥

ఆస్ఫోట్యాస్ఫోట్య విక్రాంతా వానరా నగయోధినః ।
ద్రుమానుత్పాట్య వివిధాంస్తస్థుః శతసహస్రశః ॥ 62 ॥

విసృజన్తో మహానాదాంస్త్రాసయన్తో నిశాచరాన్ ।
లఙ్కాద్వారాణ్యపాజగుర్మర్యోద్ధుకామాః ప్లవజ్గమాః ॥ 63 ॥

తతస్తు భీమస్తుములో నినాదో
బభూవ శాఖామృగయూథపానామ్ ।

క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానామ్
నాదః సుభీమో నదతాం నిశీధే ॥ 64 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

తేషాం సుతుములం శబ్దం వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
నర్దతాం రాక్షసైః సార్థం తదా శుశ్రావ రావణః ॥ 1 ॥

స్నిగ్ధగమ్భిరనిర్ఘోషం శ్రుత్వా స నినదం భృశమ్ ।
సచివానాం తతస్తేషాం మధ్యే వచనమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

యథాసౌ సమ్ప్రహృష్టానాం వానరాణాం సముత్థితః ।
బహూనాం సుమహాన్నాదో మేఘానామివ గర్జతామ్ ॥ 3 ॥

వ్యక్తం సుమహతీ ప్రీతిరేతేషాం నాత్ర సంశయః ।
తథా హి విపులైర్నాదైశ్చక్షుభే వరుణాలయః ॥ 4 ॥

తౌ తు బద్ధౌ శరైస్తీక్ష్ణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
అయం చ సుమహాన్నాదః శఙ్కాం జనయతీవ మే ॥ 5 ॥

ఏతత్తు వచనం చోక్త్యా మన్త్రిణో రాక్షసేశ్వరః ।
ఉవాచ వైరృతాన్స్తత్ర సమీపపరివర్తినః ॥ 6 ॥

జ్ఞాయతాం తూర్ణమేతషాం సర్వేషాం వనచారిణామ్ ।
శోకకాలే సముత్పన్నే హర్షకారణముత్థితమ్ ॥ 7 ॥

తథోక్తాస్తేన సమ్భ్రాంతాః ప్రాకారమధిరుహ్య తే ।
దదృశుః పాలితాం సేనాం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ॥ 8 ॥

తౌ చ ముక్తౌ సుఘోరేణ శరబన్ధేన రాఘవౌ ।
సముత్థితౌ మహాభాగౌ విషేదుః ప్రేక్ష్య రాక్షసాః ॥ 9 ॥

సన్తప్తహృదయా సర్వే ప్రాకారాదవరుహ్య తే ।

విషణ్ణవదనాః సర్వే రాక్షసేంద్రముపస్థితాః ॥ 10 ॥

తదప్రియం దీనముఖా రావణస్య నిశాచరాః ।
కృతస్నం నివేదయామాసుర్యథావద్వాక్యకోవిదాః ॥ 11 ॥

యౌ తావిన్ద్రజితా యుద్ధే భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
నిబద్ధౌ శరబన్ధేన నిష్ప్రకమ్పభుజౌ కృతౌ ॥ 12 ॥

విముక్తౌ శరబన్ధేన తౌ దృశ్యేతే రణాజరే ।
పాశానివ గజౌ ఛిత్వా గజేంద్రసమవిక్రమౌ ॥ 13 ॥

తచ్ఛ్చుత్వా వచనం తేషాం రాక్షసేంద్రో మహాబలః ।
చింతాశోకసమాక్రాంతో విషణ్ణవదనోఽబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

ఘోరైర్దత్తవరైర్బద్ధౌ శరైరాశీవిషోమపైః ।
అమోఘైః సూర్యసంజ్ఞాశ్చైః ప్రమథ్యేన్ద్రజితా యుధి ॥ 15 ॥

తమస్త్రబన్ధమాసాద్య యది ముక్తౌ రిపూ మమ ।
సంశయస్థమిదం సర్వమనుపశ్యామ్యహం బలమ్ ॥ 16 ॥

నిష్ఫలాః ఖలు సంవృత్తాః శరా వాసుకితేజసః ।
ఆదత్తం యైస్తు సంజ్ఞామే రిపూణాం మమ జీవితమ్ ॥ 17 ॥

ఏవముక్త్యా తు సజ్కృద్ధో నిశ్వసన్నరగో యథా ।
అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే ధూమ్రాక్షం నామ రాకసమ్ ॥ 18 ॥

బలేన మహతా యుక్తో రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
త్వం వధాయాభినిర్యాహి రామస్య సహ వానరైః ॥ 19 ॥

ఏవముక్తస్తు ధూమ్రాక్షో రాక్షసేంద్రేణ ధీమతా ।
కృత్వా ప్రణామం సంహృష్టో నిర్జగామ నృపాలయాత్ ॥ 20 ॥

అభినిష్క్రమ్య తద్ద్వారం బలాధ్యక్షమువాచ హ ।
త్వరయస్వ బలం తూర్ణం కిం చిరేణ యుయుత్సతః ॥ 21 ॥

ధూమ్రాక్షస్య వచః శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో బలానుగః ।
బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయా ద్రుతమ్ ॥ 22 ॥

తే బద్ధఘణ్ణా బలినో ఘోరరూపా నిశాచరాః ।
వినర్దమానాః సంహృష్టా ధూమ్రాక్షం పర్యవారయన్ ॥ 23 ॥

వివిధాయుధహస్తాశ్చ శూలముద్గరపాణయః ।
గదాభిః పట్టసైర్దణ్డైరాయసైర్ముసలైర్భృశమ్ ॥ 24 ॥

పరిఘైర్భిణ్డిపాలైశ్చ భల్లైః ప్రాసైః పరశ్వధైః ।
నిర్యయా రాక్షసా ఘోరా నర్దంతో జలదా యథా ॥ 25 ॥

రథైః కవచినస్త్రవ్యే ధ్వజైశ్చ సమలఙ్కృతైః ।
సువర్ణజాలవిహితైః ఖరైశ్చ వివిధాననైః ॥ 26 ॥

హయైః పరమశీఘ్రైశ్చ గజేన్ద్రైశ్చ మదోత్కృతైః ।
నిర్యయా రాక్షసవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ 27 ॥

వృకసింహముఖైర్యుక్తం ఖరైః కనకభూషణైః ।
ఆరురోహ రథం దివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిస్వనః ॥ 28 ॥

స నిర్యాతో మహావీర్యో ధూమ్రాక్షో రాక్షసైర్వృతః ।
ప్రహసన్పశ్చిమద్వారం హనూమాన్యత్ర యూథపః ॥ 29 ॥

ప్రయాంతం తు మహాఘోరం రాక్షసం భీమదర్శనమ్ ।
అన్తరిక్షగతాః క్రూరాః శకునాః ప్రత్యవారయన్ ॥ 30 ॥

రథశీర్షే మహాభీమో గృధ్రశ్చ నిపపాత హ ।
ధ్వజాగ్రే గ్రథితాశ్చైవ నిపేతుః కుణపాశనాః ॥ 31 ॥

రుధిరార్ద్రో మహాశ్శ్లేవతః కబన్ధః పతితో భువి ।
విస్వరం చోత్సృజన్నాదం ధూమ్రాక్షస్య సమీపతః ॥ 32 ॥

వవర్ష రుధిరం దేవః సశ్చాచాల చ మేదిసీ ।
ప్రతితోమం వవౌ వాయుర్నిర్ఘాతసమనిస్వనః ।
తిమిరౌఘావృతాస్తత్ర దిశశ్చ న చకాశిరే ॥ 33 ॥

స తూత్పాతాన్తతో దృష్ట్వా రాక్షసానాం భయావహాన్ ।
ప్రాదుర్భూతాన్సుఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షో వ్యథితోఽభవత్ ॥ 34 ॥

తతః సుభీమో బహుభిర్నిశాచరైర్-
వృతోఽభినిష్క్రమ్య రణోత్సుకో బలీ ।
దదర్శ తాం రాఘవబాహుపాలితామ్
సముద్రకల్పాం బహువానరీం చమూమ్ ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

ధూమ్రాక్షం ప్రేక్ష్య నిర్వాన్తం రాక్షసం భీమనిస్వనమ్ ।
వినేదుర్వానరాః సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధకాఙ్క్షిణః ॥ 1 ॥

తేషాం తు తుములం యుద్ధం సంజజ్ఞే హరిరక్షసామ్ ।
అన్యోన్యం పాదప్లేర్హోరైర్నిఘ్నతం శూలముద్గరైః ॥ 2 ॥

రాక్షసైర్వానరా ఘోరా వినికృతాః సమస్తతః ।
వానరై రాక్షసాశ్చపి ద్రుమైర్భూమా సమీకృతాః ॥ 3 ॥

రాక్షసాశ్చపి సజ్కృద్ధా వానరాన్నిశితైః శరైః ।
వివ్యధుర్హోరసఙ్కాశైః కఙ్కపత్త్రైరజిహ్మగైః ॥ 4 ॥

తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టసైః కూటముద్గరైః ।
ఘోరైశ్చ పరిఘైశ్చిత్రైస్త్రిశూలైశ్చపి సంశితైః ॥ 5 ॥

విదార్యమాణా రక్షోభిర్వానరాస్తే మహాబలాః ।
అమర్షాజ్ఞితోద్ధరాశ్చక్రః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ 6 ॥

శరనిర్భిన్నగాత్రాస్తే శూలనిర్భిన్నదేహినః ।
జగృహుస్తే ద్రుమాంస్తత్ర శిలాశ్చ హరియూథపాః ॥ 7 ॥

తే భీమవేగా హరయో నర్దమానాస్తతస్తతః ।
మమస్థూ రాక్షసాన్భీమాన్నామాని చ బభాషిరే ॥ 8 ॥

తద్భభూవాద్భుతం ఘోరం యుద్ధం వానరరక్షసామ్ ।
శిలాభిర్వివిధాభిశ్చ బహుశాఖైశ్చ పాదపైః ॥ 9 ॥

రాక్షసా మథితాః కేచిద్వానరైర్జితకాశిభిః ।

వవర్షూ రుధిరం కేచిన్ముఖై రుధిరభోజనాః ॥ 10 ॥

పార్శ్వేషు దారితాః కేచిత్కేచిద్రాశీకృతా ద్రుమైః ।
శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిత్కేచిద్దన్తైర్విదారితాః ॥ 11 ॥

ధ్వజైర్విమధితైర్భగ్నైః ఖరైశ్చ వినిపాతితైః ।
రథైర్విధ్వంసితైశ్చాపి పతితై రజనీచరైః ॥ 12 ॥

వానరైర్భిమవిక్రాన్తైరాప్లుత్యాప్లుత్య వేగితైః ।
రాక్షసాః కరజైస్తీక్ష్ణైర్ముఖేషు వినికర్తితాః ॥ 13 ॥

వివర్ణవదనా భూయో విప్రకీర్ణశిరోరుహాః ।
మూఢాః శోణితగన్ధేన నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ 14 ॥

నయే తు పరమక్రుద్ధా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
తలైరేవాభిధావన్తి వజ్రస్పర్శసమైర్హరీన్ ॥ 15 ॥

వనరైరాపతన్తస్తే వేగితా వేగవత్తరైః ।
ముష్టిభిశ్చరణైర్దన్తైః పాదపైశ్చాపపోఢితాః ॥ 16 ॥

సన్యం తు విద్రుతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షో రాక్షసర్షభః ।
క్రోధేన కదనం చక్రే వానరాణాం యుయుత్సతామ్ ॥ 17 ॥

ప్రాసైః ప్రమథితాః కేచిద్వానరాః శోణితస్రవాః ।
ముద్గరైరాహతాః కేచిత్పతితా ధరణీతలే ॥ 18 ॥

పరిఘైర్మృధితః కేచిద్భిణ్డిపాలైర్విదారితాః ।
పట్టసైరాహతాః కేచిద్విహ్వలన్తో గతాసవః ॥ 19 ॥

కేచిద్వినిహతా భూమౌ రుధిరార్ద్రా వనౌకసః ।
కేచిద్విద్రావితా నష్టాః సజ్కుద్భై రాక్షసైర్యుధి ॥ 20 ॥

విభిన్నహృదయాః కేచిదేకపార్శ్వేన శాయితాః ।
విదారితాస్త్రశూలై చ కేచిదాస్త్రైర్వినిస్తుతాః ॥ 21 ॥

తత్సుభీమం మహద్భృథం హరిరాకస సజ్కులమ్ ।
ప్రబభౌ శస్త్రబహులం శిలాపాదపసజ్కులమ్ ॥ 22 ॥

ధనుర్జ్యోతస్త్రిమధురం హిక్కాతాలసమన్వితమ్ ।
మన్ద్రస్తనితసఙ్గీతం యుద్ధగాన్ధర్వమాబభౌ ॥ 23 ॥

ధూమ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణిర్వానరాన్రణమూర్ధని ।
హసన్విద్రావయామాస దిశస్తాశ్శరవృష్టిభిః ॥ 24 ॥

ధూమ్రాక్షేణార్దితం సైన్యం వ్యథితం దృశ్య మారుతిః ।
అభ్యవర్తత సజ్కుర్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్ ॥ 25 ॥

క్రోధాద్ద్విగుణతామ్రాక్షః పితృతుల్యపరాక్రమః ।
శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథం ప్రతి ॥ 26 ॥

ఆపతంతీం శిలాం దృష్ట్వా గదాముద్యమ్య సమభ్రమాత్ ।
రథాదాప్లుత్య వేగేన వసుధాయాం వ్యతిష్ఠత ॥ 27 ॥

సా ప్రమథ్య రథం తస్య నిపపాత శిలాభువి ।
సచక్రకూబరం సాశ్వం సధ్వజం సశరాసనమ్ ॥ 28 ॥

స భక్ష్త్వా తు రథం తస్య హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కన్ధవిటపైర్ద్యుమైః ॥ 29 ॥

విభిన్నశిరసో భూత్వా రాక్షసాః శోణితోక్షితాః ।
ద్రుమైః ప్రమథితాశ్చాన్యే నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ 30 ॥

విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
గిరేః శిఖరమాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్రువే ॥ 31 ॥

తమాపతంతం ధూమ్రాక్షో గదాముద్యమ్య పీర్యవాన్ ।
వినర్దమానః సహసా హనూమంతమభిద్రవత్ ॥ 32 ॥

తతః క్రుద్ధస్తు వేగేన గదాం తాం బహుకణ్ఠకామ్ ।
పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకే తు హనూమతః ॥ 33 ॥

తాడితః స తయా తత్ర గదయా భీమరూపయా ।
స కపిర్మారుతబలంతం ప్రహరమచింతయన్ ।
ధూమ్రాక్షస్య శిరో మధ్యే గిరిశృంగమపాతయత్ ॥ 34 ॥

స విహ్వలితసర్వాజ్ఞో గిరిశృంగేణ తాడితః ।
పపాత సహసా భూమౌ వికీర్ణ ఇవ పర్వతః ॥ 35 ॥

ధూమ్రాక్షం నిహతం దృష్ట్వా హతశేషా నిశాచరాః ।
తస్తాః ప్రవివిశుర్లక్ష్మం వధ్యమానాః ప్లవజ్జమైః ॥ 36 ॥

స తు పవనసుతో నిహత్య శత్రుమ్
క్షతజవహః సరితశ్చ సంవికీర్య ।
రిపువధజనితశ్రమో మహాత్మా
ముదమగమత్కపిభిశ్చ పూజ్యమానః ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ధూమ్రాక్షం నిహతం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
బలాధ్యక్షమువాచేదం కృతాజ్ఞానిముపస్థితమ్ ॥ 1 ॥

శీఘ్రం నిర్యాన్తు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
అకంపనం పురస్కృత్య సర్వశస్త్రప్రకోవిదమ్ ॥ 2 ॥

తతో నానాప్రహరణా భీమాక్షా భీమదర్శనాః ।
నిష్పేతూ రాక్షసా ముఖ్యా బలాధ్యక్షప్రచోదితాః ॥ 3 ॥

రథమాస్థాయ విపులం తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ।
రాకసైః సంవృతో ఘోరైస్తదా నిర్యాత్యకంపనః ॥ 4 ॥

న హి కంపయితుం శక్యః సురైరపి మహామృధే ।
అకంపనస్తతస్తేషామాదిత్య ఇవ తేజసా ॥ 5 ॥

తస్య నిధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా ।
అకస్మాద్దైన్యమాగచ్ఛద్ధయానాం రథవాహినామ్ ॥ 6 ॥

వ్యస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యం యుద్ధాభినన్దినః ।
వివర్ణో ముఖవర్ణశ్చ గద్గదశ్చాభవత్స్వరః ॥ 7 ॥

అభవత్సుదినే చాపి దుర్దినే రూక్షమారుతమ్ ।
ఊచుః ఖగా మృగాః సర్వే వాచః క్రూరా భయావహాః ॥ 8 ॥

స సింహోపచితస్కన్ధః శార్దూలసమవిక్రమః ।
తానుత్పాతానచిన్త్యైవ నిర్జగామ రణాజిరమ్ ॥ 9 ॥

తదా నిర్గచ్ఛతస్తస్య రక్షసః సహ రాక్షసైః ।

బభూవ సుమహాన్నాదః క్షోభయన్నివ సాగరమ్ || 10 ||

తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహాచమూః ।
ద్రుమశైలప్రహరణా యోధుం సమవతిష్ఠత || 11 ||

తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజజ్ఞే కపిరక్షసామ్ ।
రామరావణయోరర్థే సమభిత్యక్తజీవినామ్ || 12 ||

సర్వే హ్యతిబలాః శూరాః సర్వే పర్వతసంనిభాః ।
హరయో రాక్షసాశ్చైవ పరస్పరజిఘంసవః || 13 ||

తేషాం వినర్దతాం శబ్దః సంయుగేఽతితరస్వినామ్ ।
శుశ్రువే సుమహాన్క్రోధాదన్యోన్యమభిగర్జతామ్ || 14 ||

రజశ్చారుణవర్ణాభం సుభీమమభవద్భృశమ్ ।
ఉద్ఘాతం హరిరక్షోభిః సంరురోధ దిశో దశ || 15 ||

అన్యోన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ఘాతపాణ్డనా ।
సంవృతాని చ భూతాని దదృశుర్న రణాజరే || 16 ||

న ధ్వజో న పతాకావా వర్మ వా తురగోఽపి వా ।
ఆయుధం స్యన్దనం వాపి దదృశే తేన రేణునా || 17 ||

శబ్దశ్చ సుమహాన్స్తేషాం నర్దతామభిధావతామ్ ।
శ్రూయతే తుములే యుద్ధే న రూపాణి చకాశరే || 18 ||

హరీనేవ సుసంక్రృద్ధా హరయో జఘ్నురాహవే ।
రాక్షసాశ్చాపి రక్షాంసి నిజఘ్నుస్తిమిరే తదా || 19 ||

పరాంశ్చైవ వినిఘ్నున్తః స్వాంశ్చ వానరరాక్షసాః ।
రుధిరార్ద్రం తదా చక్రుర్మహిం పఞ్కానులేపనామ్ || 20 ||

తతస్తు రుధిరౌఘేణ సిక్తం వ్యపగతం రజః ।
శరీరశవసజ్జీర్ణా బభూవ చ వసున్ధరా ॥ 21 ॥

ద్రుమశక్తిశిలాప్రాసైర్గదాపరిఘతోమరైః ।
హరయో రాక్షసాస్తూర్ణం జఘ్నురన్యోన్యమోజసా ॥ 22 ॥

బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యంతః పర్వతోపమాః ।
హరయో భీమకర్మాణో రాక్షసాఞ్జఘ్నురాహవే ॥ 23 ॥

రాక్షసాశ్చాపి సజ్కుద్ధాః ప్రాసతోమరపాణయః ।
కపిన్నిజఘ్నురే తత్ర శస్త్రైః పరమదారుణైః ॥ 24 ॥

హరయస్త్యపి రక్షాంసి మహాద్రుమమహాశ్మభిః ।
విదారయన్త్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః ॥ 25 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే వీరా హరయః కుముదో నలః ।
మైన్దశ్చ పరమక్రుద్ధశ్చక్రుర్వేగమనుత్తమమ్ ॥ 26 ॥

తే తు వృక్షైర్మహావేగా రాక్షసానాం చమూముఖే ।
కదనం సుమహా చక్రుర్లీలయా హరియూథపాః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

తద్దృష్ట్యా సుమహత్కర్మ కృతం వానరసత్తమైః ।
క్రోధమాహారయామాస యుధి తీవ్రమకంపనః ॥ ౧ ॥

క్రోధమూర్ఛితరూపస్తు ధ్నువనృరమకార్ముకమ్ ।
దృష్ట్యా తు కర్మ శత్రూణాం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

తత్రైవ తావత్త్వరితం రథం ప్రాపయ సారథే ।
ఏతేఽత్ర బహవో ఘ్నంతి సుబహూన్రాక్షసాన్రణే ॥ ౩ ॥

ఏతేఽత్ర బలవంతో హి భీమకాయాశ్చ వానరాః ।
ద్రుమశైలప్రహరణాన్తిష్ఠంతి ప్రముఖే మమ ॥ ౪ ॥

ఏతాన్నిహన్తుమిచ్ఛామి సమరశ్లాఘినో హ్యహమ్ ।
ఏతైః ప్రమథితం సర్వం దృశ్యతే రాక్షసం బలమ్ ॥ ౫ ॥

తతః ప్రజవితాశ్వేన రథేన రథినాం వరః ।
హరీనభ్యహనత్క్రోధాచ్ఛరజాలైరకంపనః ॥ ౬ ॥

న స్థాతుం వానరాః శేకుః కిం పునర్యోద్ధుమాహవే ।
అకంపనశరైర్భగ్నాః సర్వ ఏవ ప్రదుద్రువుః ॥ ౭ ॥

తాన్మృత్యువశమాపన్నానకంపనవశం గతాన్ ।
సమీక్ష్య హనుమాఞ్జాతీనుపతస్థే మహాబలః ॥ ౮ ॥

తం మహాప్లవగం దృష్ట్యా సర్వే ప్లవగయూథపాః ।
సమేత్య సమరే వీరాః సహితాః పర్యవారయన్ ॥ ౯ ॥

వ్యవస్థితం హనూమంతం తే దృష్ట్యా హరియూథపాః ।

బభూవుర్బలవన్తో హి బలవన్తముపాశ్రితాః ॥ 10 ॥

అకమ్పనస్తు శైలాభం హనూమన్తమవస్థితమ్ ।
మహేన్ద్ర ఇవ ధారాభిః శరైరభివవర్ష హ ॥ 11 ॥

అచిన్తయిత్వా బాణౌఘాఞ్శరీరే పతితాఞ్శితాన్ ।
అకమ్పనవధార్థాయ మనో దధ్రే మహాబలః ॥ 12 ॥

స ప్రహస్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
అభిదుద్రావ తద్రక్షః కమ్పయన్నివ మేదిసీమ్ ॥ 13 ॥

తస్యాభినర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా ।
బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్తస్యేవ విభావసోః ॥ 14 ॥

ఆత్మానం త్వప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధసమన్వితః ।
శైలముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుఙ్గవః ॥ 15 ॥

తం గృహీత్వా మహాశైలం పాణినైకేన మారుతిః ।
వినద్య సుమహానాదం భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ॥ 16 ॥

తతస్తమభిదుద్రావ రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనమ్ ।
యథా హి నముచిం సజ్ఞే వజ్రేణేవ పురన్దరః ॥ 17 ॥

అకమ్పనస్తు తద్దృష్ట్వా గిరిశృఙ్గం సముద్యతమ్ ।
దూరాదేవ మహాబాణైరర్థచన్ద్రైర్వ్యదారయత్ ॥ 18 ॥

తత్పర్వతాగ్రమాకాశే రక్షోబాణవిదారితమ్ ।
వికీర్ణం పతితం దృష్ట్వా హనూమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ 19 ॥

సోఽశ్వకర్ణం సమాసాద్య రోషదర్పాన్వితో హరిః ।
తూర్ణముత్పాటయామాస మహాగిరిమివోచ్ఛితమ్ ॥ 20 ॥

తం గృహీత్వా మహాస్కంధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః ।
ప్రహస్య పరయా ప్రీత్యా భ్రామయామాస సంయుగే ॥ 21 ॥

ప్రథావన్నురువేగేన ప్రభజ్జుంస్తరసా ద్రుమాన్ ।
హనూమాన్పరమక్రుద్ధశ్చరణైర్దారయత్క్షితిమ్ ॥ 22 ॥

గజాంశ్చ సగజారోహాన్సరథాన్రథినస్తథా ।
జఘాన హనుమాన్ధీమాన్రాక్షసాంశ్చ పదాతికాన్ ॥ 23 ॥

తమంతకమివ క్రుద్ధం సమరే ప్రాణహరిణమ్ ।
హనూమంతమభిప్రేక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్రువుః ॥ 24 ॥

తమాపతంతం సజ్కుద్ధం రాక్షసానాం భయావహమ్ ।
దదర్శాకమ్పనో వీరశ్చుక్రోధ చ ననాద చ ॥ 25 ॥

స చతుర్దశభిర్బాణైః శితైర్దేహవిదారణైః ।
నిర్భిభేద హనూమంతం మహావీర్యమకమ్పనః ॥ 26 ॥

స తథా ప్రతివిధస్తు బహ్వీభిః శరవృష్టిభిః ।
హనూమాన్దదృశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ ॥ 27 ॥

తతోఽన్యం వృక్షముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమమ్ ।
శిరస్యభిజఘానాశు రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనమ్ ॥ 28 ॥

స వృక్షేణ హతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా ।
రాక్షసో వానరేన్ద్రేణ పపాత స మమార చ ॥ 29 ॥

తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనమ్ ।
వ్యథితా రాక్షసాః సర్వే క్షితికమ్ప ఇవ ద్రుమాః ॥ 30 ॥

త్యక్తప్రహరణాః సర్వే రాక్షసాస్తే పరాజితాః ।
లఙ్కామభియయుస్త్రస్తా వానరైస్తైరభిద్రుతాః ॥ 31 ॥

తే ముక్తకేశాః సమాభ్రాంతా భగ్నమానాః పరాజితాః ।
స్రవచ్ఛ్రమజలైరక్షైః శ్వసంతో విప్రదుద్రువుః ॥ 32 ॥

అన్యోన్యం ప్రమమన్తుస్తే వివిశుర్నగరం భయాత్ ।
ప్యప్యతస్తే సుసమ్మాధాః ప్రేక్షమాణా ముహుర్ముహుః ॥ 33 ॥

తేషు లఙ్కాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః ।
సమేత్య హరయః సర్వే హనూమన్తమపూజయన్ ॥ 34 ॥

సోఽపి ప్రహృష్టస్తాన్సర్వాన్తరీన్సమ్ప్రత్యపూజయత్ ।
హనూమాన్సత్త్వసమ్ప్రన్నో యథార్థమనుకూలతః ॥ 35 ॥

వినేదుశ్చ యథా ప్రాణం హరయో జితకాశినః ।
చకర్షుశ్చ పునస్తత్ర సప్రాణానేవ రాక్షసాన్ ॥ 36 ॥

స వీరశోభామభజన్మహాకపిః
సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః ।
మహాసురం భీమమమిత్రనాశనమ్
యథైవ విష్ణుర్బలినం చమూముఖే ॥ 37 ॥

అపూజయన్దేవగణాస్తదా కపిమ్
స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ।
తథైవ సుగ్రీవముఖాః ప్లవఙ్గమా
విభీషణశ్చైవ మహాబలస్తదా ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చచత్వారింశః సర్గః ॥

అకంపనవధం శ్రుత్వా క్రుద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః ।

కిఞ్చిద్దీనముఖశ్చాపి సచివాన్స్తానుదైక్షత ॥ 1 ॥

స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మన్త్రిభిః సంవిచార్య చ ।

పురీం పరియయా లఙ్కాం సర్వాన్సుల్కానవేక్షితుమ్ ॥ 2 ॥

తాం రాక్షసగణైర్గుప్తాం గుల్మైర్బహుభిరావృతామ్ ।

దదర్శ నగరీం లఙ్కాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ॥ 3 ॥

రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

ఉవాచామర్షితః కాలే ప్రహస్తం యుద్ధకోవిదమ్ ॥ 4 ॥

పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య చ ।

నాన్యం యుద్ధాత్ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధవిశారద ॥ 5 ॥

అహం వా కుమ్భకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతిర్మమ ।

ఇన్ద్రజిద్వా నికుమోభి వా వహేయుర్భారమీదృశమ్ ॥ 6 ॥

స త్వం బలమితః శీఘ్రమాదాయ పరిగృహ్య చ ।

విజయాయాభినిర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః ॥ 7 ॥

నిర్యాణాదేవ తే నూనం చపలా హరివాహినీ ।

నర్దతాం రాక్షసేన్ద్రాణాం శ్రుత్వా నాదం ద్రవిష్యతి ॥ 8 ॥

చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః ।

న సహిష్యంతి తే నాదం సింహనాదమివ ద్విపాః ॥ 9 ॥

విద్రుతే చ బలే తస్మిన్రామః సౌమిత్రిణా సహ ।

అవశస్తే నిరాలమ్భః ప్రహస్తవశమేష్యతి ॥ 10 ॥

ఆపత్సంశయితా శ్రేయో నాత్ర నిఃసంశయీకృతా ।
ప్రతిలోమానులోమం వా యద్వా నో మన్యసే హితమ్ ॥ 11 ॥

రావణేనైవముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీపతిః ।
రాక్షసేన్ద్రమువాచేదమసురేన్ద్రమివోశనా ॥ 12 ॥

రాజన్మన్త్రితపూర్వం నః కుశలైః సహ మన్త్రిభిః ।
వివాదశ్చాపి నో వృత్తః సమవేక్ష్య పరస్పరమ్ ॥ 13 ॥

ప్రదానేన తు సీతాయాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా ।
అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్టమేతత్తథైవ నః ॥ 14 ॥

సోఽహం దానైశ్చ మానైశ్చ సతతం పూజితస్త్వయా ।
సాన్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం ప్రియం తవ ॥ 15 ॥

న హి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్రదారధనాని వా ।
త్వం పశ్య మాం జహూషంతం త్వదర్థే జీవితం యుధి ॥ 16 ॥

ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం వాహినీపతిః ।
సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మహద్బలమ్ ॥ 17 ॥

మద్భాణాశనివేగేన హతానాం తు రణాజరే ।
అద్య తృప్యన్తు మాంసేన పక్షిణః కాననౌకసామ్ ॥ 18 ॥

ఇత్యుక్తాస్తే ప్రహస్తేన బలాధ్యక్షాః కృతత్వరాః ।
బలముద్యోజయామాసుస్తస్మిన్రాక్షసమన్దిరే ॥ 19 ॥

సా బభూవ ముహూర్తేన తిగ్మనానావిధాయుధైః ।
లఙ్కా రాక్షసవీరైస్తైర్గజైరివ సమాకులా ॥ 20 ॥

హుతాశనం తర్పయతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతామ్ ।

ఆజ్యగన్ధప్రతివహః సురభిర్మారుతో వవౌ ॥ 21 ॥

స్రజశ్చ వివిధాకారా జగృహుస్త్యభిమన్రితాః ।
సజ్జామసజ్జాః సంహృష్టా ధారయన్రాక్షసాస్తదా ॥ 22 ॥

సధనుష్కాః కవచినో వేగాదాప్లుత్య రాక్షసాః ।
రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్ ॥ 23 ॥

అథామన్త్ర్య చ రాజానం భేరీమాహత్య భైరవామ్ ।
ఆరురోహ రథం దివ్యం ప్రహస్తః సజ్జకల్పితమ్ ॥ 24 ॥

హయైర్మహాజవైర్యుక్తం సమ్యక్సూతసుసంయుతమ్ ।
మహాజలదనిర్ఘోషం సాక్షాచ్ఛన్ద్యార్కభాస్వరమ్ ॥ 25 ॥

ఉరగధ్వజదుర్ధర్షం సువరూఢం స్వపస్కరమ్ ।
సువర్ణజాలసంయుక్తం ప్రహసంతమివ శ్రియా ॥ 26 ॥

తతస్తం రథమాస్థాయ రావణార్పితశాసనః ।
లక్ష్మాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతా వృతః ॥ 27 ॥

తతో దున్దుభినిర్ఘోషః పర్జన్యనినదోపమః ।
శుశ్రువే శఙ్ఖశబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ ॥ 28 ॥

నినదంతః స్వరాన్ఘోరాన్రాక్షసా జగ్మురగ్రతః ।
భీమరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురఃసరాః ॥ 29 ॥

వ్యూఢేనైవ సుఘోరేణ పూర్వద్వారాత్స నిర్యయౌ ।
గజయాథనికాశేన బలేన మహతా వృతః ॥ 30 ॥

సాగరప్రతిమౌఘేన వృతస్తేన బలేన సః ।
ప్రహస్తౌ నిర్యయౌ తూర్ణం క్రుద్ధః కాలాంతకోపమః ॥ 31 ॥

తస్య నిర్యాణ ఘోషేణ రాక్షసానాం చ నర్దతామ్ ।
లక్ష్మ్యాం సర్వభూతాని వినేదుర్వికృతైః స్వరైః ॥ 32 ॥

వ్యభ్రమాకాశమావిశ్య మాంసశోణితభోజనాః ।
మణ్డలాన్యపసన్యాని ఖగాశ్చక్రూ రథం ప్రతి ॥ 33 ॥

వమన్త్యః పావకజ్వాలాః శివా ఘోరా వవాశిరే ॥ 34 ॥

అన్తరిక్షాత్పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషో వవౌ ।
అన్యోన్యమభిసంరబ్ధా గ్రహాశ్చ న చకాశిరే ॥ 35 ॥

వవర్షూ రుధిరం చాస్య సిషిచుశ్చ పురఃసరాన్ ।
కేతుమూర్ధని గృధ్రోఽస్య విలీనో దక్షిణాముఖః ॥ 36 ॥

సారథేర్బహుశశ్చాస్య సజ్జామమవగాహతః ।
ప్రతోదో న్యపతద్ధస్తాత్సూతస్య హయసాదినః ॥ 37 ॥

నిర్యాణ శ్రీశ్చ యాస్యాసీద్భాస్వరా చ సుదుర్లభా ।
సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్థలితా హయాః ॥ 38 ॥

ప్రహస్తం త్వభినిర్యాంతం ప్రఖ్యాత బలపౌరుషమ్ ।
యుధి నానాప్రహరణా కపినేనాభ్యవర్తత ॥ 39 ॥

అథ ఘోషః సుతుములో హరీణాం సమజాయత ।
వృక్షానారుజతాం చైవ గురీష్వాగృహ్లాతాం శిలాః ॥ 40 ॥

ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణవనౌకసామ్ ।
వేగితానాం సమర్థానామన్యోన్యవధకాజ్జిణామ్ ।
పరస్పరం చాహ్వాయతాం నినాదః శ్రూయతే మహాన్ ॥ 41 ॥

తతః ప్రహస్తః కపిరాజవాహినీమ్
అభిప్రతస్థే విజయాయ దుర్మతిః ।
వివృద్ధవేగాం చ వివేశ తాం చమూమ్
యథా ముమూర్షుః శలభో విభావసుమ్ ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

తతః ప్రహస్తం నిర్వాస్తం భీమం భీమపరాక్రమమ్ ।
గర్జస్తం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతమ్ ॥ ౧ ॥

దదర్శ మహతీ నేనా వానరాణాం బలీయసామ్ ।
అతిసంజాతరోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతామ్ ॥ ౨ ॥

ఖడ్గశక్త్యష్టిబాణాశ్చ శూలాని ముసలాని చ ।
గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః ॥ ౩ ॥

ధనూంషి చ విచిత్రాణి రాక్షసానాం జయైషిణామ్ ।
ప్రగృహీతాన్యశోభంత వానరానభిధావతామ్ ॥ ౪ ॥

జగృహుః పాదపాంశ్చాపి పుష్పితాన్వానరర్షభాః ।
శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధుకామాః ప్లవజ్జమాః ॥ ౫ ॥

తేషామన్యోన్యమాసాద్య సజ్జామః సుమహానభూత్ ।
బహూనామశ్మవృష్టిం చ శరవృష్టిం చ వర్షతామ్ ॥ ౬ ॥

బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూన్వానరయూథపాన్ ।
వానరా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నర్భహవో బహూన్ ॥ ౭ ॥

శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్కేచిత్తు పరమాయుధైః ।
పరిఘైరాహతాః కేచిత్కేచిచ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః ॥ ౮ ॥

నిరుచ్ఛాసాః పునః కేచిత్పతితా ధరణీతలే ।
విభిన్నహృదయాః కేచిదిషుసంతానసన్ధితాః ॥ ౯ ॥

కేచిద్ద్విధాకృతాః ఖడ్గైః స్ఫురంతః పతితా భువి ।

వానరా రాక్షసైః శూలైః పార్శ్వతశ్చ విదారితాః ॥ 10 ॥

వానరైశ్చాపి సజ్కుద్ధై రాక్షసౌఘాః సమన్తతః ।
పాదపైర్గిరిశృజ్జేశ్చ సమిప్ష్టౌ వసుధాతలే ॥ 11 ॥

వజ్రస్పర్శతలైర్వస్తైర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశమ్ ।
వేముః శోణితమాన్యేభ్యో విశిర్ణదశనేక్షణః ॥ 12 ॥

ఆర్తస్వరం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతామ్ ।
బభూవ తుములః శబ్దో హరీణాం రక్షసాం యుధి ॥ 13 ॥

వానరా రాక్షసాః క్రుద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః ।
వివృత్తనయనాః క్రూరాశ్చక్రః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ 14 ॥

నరాన్తకః కుంభహనుర్మహానాదః సమున్నతః ।
ఏతే ప్రహస్తసచివాః సర్వే జఘ్నుర్వనౌకసః ॥ 15 ॥

తేషామాపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నతాం చాపి వానరాన్ ।
ద్వివిదో గిరిశృజ్జేణ జఘ్నానైకం నరాన్తకమ్ ॥ 16 ॥

దుర్ముఖః పునరుత్పాట్య కపిః స విపులద్రుమమ్ ।
రాక్షసం క్షిప్రహస్తస్తు సమున్నతమపోధయత్ ॥ 17 ॥

జామ్బవాంస్తు సుసజ్కుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్ ।
పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి ॥ 18 ॥

అథ కుంభహనుస్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్ ।
వృక్షేణాభిహతో మూర్ధ్ని ప్రాణాన్తత్యాజ రాక్షసః ॥ 19 ॥

అమృష్యమాణస్తత్కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః ।
చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణిర్వనౌకసామ్ ॥ 20 ॥

ఆవర్త ఇవ సంజజ్ఞే ఉభయోః సేనయోస్తదా ।
క్షుభితస్యాప్రమేయస్య సాగరస్యేవ నిస్వనః ॥ 21 ॥

మహతా హి శరౌఘేణ ప్రహస్తో యుద్ధకోవిదః ।
అర్థయామాస సజ్కుర్ధో వానరాన్పరమాహవే ॥ 22 ॥

వానరాణాం శరీరైస్తు రాక్షసానాం చ మేదినీ ।
బభూవ నిచితా ఘోరా పత్తితైరివ పర్వతైః ॥ 23 ॥

సా మహీరుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సమ్ప్రకాశతే ।
సశ్చన్నా మాధవే మాసి పలాశైరివ పుష్పితైః ॥ 24 ॥

హతవీరౌఘవప్రాం తు భగ్నాయుధమహోద్రుమామ్ ।
శోణితౌఘమహాతోయాం యమసాగరగామినీమ్ ॥ 25 ॥

యకృత్ప్రహమహాపజ్కాం వినికీర్ణాన్త్రైవలామ్ ।
భిన్నకాయశిరోమీనామజ్ఞావయవశాడ్వలామ్ ॥ 26 ॥

గృధ్రహంసగణాకీర్ణాం కజ్కసారససేవితామ్ ।
మేధఃఫేనసమాకీర్ణామార్తస్తనితనిస్వనామ్ ॥ 27 ॥

తాం కాపురుషదుస్తారాం యుద్ధభూమిమయీం నదీమ్ ।
నదీమివ ఘనాపాయే హంససారససేవితామ్ ॥ 28 ॥

రాక్షసాః కపిముఖ్యాశ్చ తేరుస్తాం దుస్తరాం నదీమ్ ।
యథా పద్మరజోధ్వస్తాం నలినీం గజయూథపాః ॥ 29 ॥

తతః సృజంతం బాణౌఘాన్ప్రహస్తం స్యన్దనే స్థితమ్ ।
దదర్శ తరసా నీలో వినిఘ్నంతం ప్లవజ్గమాన్ ॥ 30 ॥

స తం పరమదుర్ధర్షమాపతంతం మహాకపిః ।
ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్షముత్పాట్య వీర్యవాన్ ॥ 31 ॥

స తేనాభిహతః క్రుద్ధో నదన్రాక్షసపుజ్జవః ।
వవర్ష శరవర్షాణి ప్లవగానాం చమూపతౌ ॥ 32 ॥

అపారయన్వారయితుం ప్రత్యగృహ్ణాన్నిమీలితః ।
యథైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతమ్ ॥ 33 ॥

ఏవమేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షం దురాసదమ్ ।
నిమీలితాక్షః సహసా నీలః సేహ సుదారుణమ్ ॥ 34 ॥

రోషితః శరవర్షేణ సాలేన మహతా మహాన్ ।
ప్రజఘాన హయాన్నీలః ప్రహస్తస్య మనోజవాన్ ॥ 35 ॥

విధనుస్తు కృతస్తేన ప్రహస్తో వాహినీపతిః ।
ప్రగృహ్య ముసలం ఘోరం స్యన్దనాదవపుష్లవే ॥ 36 ॥

తావుభౌ వాహినీముఖ్యౌ జాతరోషౌ తరస్వినౌ ।
స్థితౌ షతజదిగ్ధాఙ్గౌ ప్రభిన్నావివ కుఙ్జరౌ ॥ 37 ॥

ఉల్లిఖన్తౌ సుతీక్ష్ణాభిర్దంష్ట్రాభిరితరేతరమ్ ।
సింహశార్దూలసదృశౌ సింహశార్దూలచేష్టితౌ ॥ 38 ॥

విక్రాంతవిజయా వీరౌ సమరేష్వనివర్తినౌ ।
కాఙ్క్షమాణౌ యశః ప్రాప్తుం వృత్రవాసవయోః సమౌ ॥ 39 ॥

ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః ।
ప్రహస్తః పరమాయస్తస్తస్య సుస్రావ శోణితమ్ ॥ 40 ॥

తతః శోణితదిగ్ధాఙ్గః ప్రగృహ్య సుమహాతరుమ్ ।
ప్రహస్తస్యోరసి క్రుద్ధో విససర్జ మహాకపిః ॥ 41 ॥

తమచిన్త్యప్రహారం స ప్రగృహ్య ముసలం మహత్ ।
అభిదుద్రావ బలినం బలీ నీలం ప్లవజ్జమమ్ ॥ 42 ॥

తముగ్రవేగం సంరబ్ధమాపతంతం మహాకపిః ।
తతః సమ్ప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలామ్ ॥ 43 ॥

తస్య యుద్ధాభికామస్య మృధే ముసలయోధినః ।
ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమపాతయత్ ॥ 44 ॥

సా తేన కపిముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా ।
బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిరస్తదా ॥ 45 ॥

స గతాసుర్గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః ।
పపాత సహసా భూమౌ చిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ 46 ॥

విభిన్నశిరసస్తస్య బహు సుస్రావశోణితమ్ ।
శరీరాదపి సుస్రావ గిరేః ప్రస్తవణం యథా ॥ 47 ॥

హతే ప్రహస్తే నీలేన తదకమ్ప్యం మహద్బలమ్ ।
రక్షసామప్రహృష్టానాం లఙ్కామభిజగామ హ ॥ 48 ॥

న శేకుః సమవస్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ ।
నేతుబన్ధం సమాసాద్య విశీర్ణం సలిలం యథా ॥ 49 ॥

హతే తస్మింశ్చమూముఖ్యే రాక్షసస్తే నిరుద్యమాః ।
రక్షఃపతిగృహం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాగతాః ॥ 50 ॥

తతస్తు నీలో విజయీ మహాబలః
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా ।
సమేత్య రామేణ సలక్షణేన
ప్రహృష్టరూపస్తు బభూవ యూథపః ॥ 51 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

తస్మిన్వతే రాక్షససైన్యపాలే
ప్లవङ्గమానామృషభేణ యుద్ధే ।
భీమాయుధం సాగరతుల్యవేగమ్
ప్రదుద్రువే రాక్షసరాజసైన్యమ్ ॥ 1 ॥

గత్వా తు రక్షోఽధిపతేః శశంసుః
సేనాపతిం పావకసూనుశస్త్రమ్ ।
తచ్ఛాపి తేషాం వచనం నిశమ్య
రక్షోఽధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ 2 ॥

సఙ్ఖ్యే ప్రహస్తం నిహతం నిశమ్య
శోకార్దితః క్రోధపరీతచేతాః ।
ఉవాచ తాన్నైర్మతయోధముఖ్యాన్
ఇన్ద్రో యథా చామరయోధముఖ్యాన్ ॥ 3 ॥

నావజ్ఞా రిపవే కార్యా యైరిన్ద్రబలసూదనః ।
సూదితః సైన్యపాలో మే సానుయాత్రః సకుఞ్జరః ॥ 4 ॥

సోఽహం రిపువినాశాయ విజయాయావిచారయన్ ।
స్వయమేవ గమిష్యామి రణశీర్షం తదద్భుతమ్ ॥ 5 ॥

అద్య తద్వానరానీకం రామం చ సహలక్ష్మణమ్ ।
నిర్దహిష్యామి బాణౌఘైర్వనం దీప్తైరివాగ్నిభిః ॥ 6 ॥

స ఏవముక్త్యా జ్వలనప్రకాశమ్
రథం తురङ్గోత్తమరాజయుక్తమ్ ।
ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలన్తమ్
సమారురోహమరరాజశత్రుః ॥ 7 ॥

స శఙ్ఖభేరీపటహ ప్రణాదైః
ఆస్ఫోటితక్షేడితసింహనాదైః ।
పుణ్యైః స్తవైశ్చాప్యభిపూజ్యమానః
తదా యయా రాక్షసరాజముఖ్యః ॥ 8 ॥

స శైలజీమూతనికాశ రూపైర్-
మాంసాశనైః పావకదీప్తనేత్రైః ।
బభౌ వృతో రాక్షసరాజముఖ్యైర్-
భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవామరేశః ॥ 9 ॥

తతో నగర్యాః సహసా మహాజా
నిష్క్రమ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ ।
మహార్ణవాభ్రస్తనితం దదర్శ
సముద్యతం పాదపశైలహస్తమ్ ॥ 10 ॥

తద్రాక్షసానీకమతిప్రచణ్డమ్
ఆలోక్య రామో భుజగేన్ద్రబాహుః ।
విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠమ్
ఉవాచ సేనానుగతః పృథుశ్రీః ॥ 11 ॥

నానాపతాకాధ్వజశస్త్రజుష్టమ్
ప్రాసాసిశూలాయుధచక్రజుష్టమ్ ।
సైన్యం నగేన్ద్రోపమనాగజుష్టమ్
కస్యేదమక్షోభ్యమభీరుజుష్టమ్ ॥ 12 ॥

తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యమ్
విభీషణః శక్రసమానవీర్యః ।
శశంస రామస్య బలప్రవేకమ్
మహాత్మనాం రాక్షసపుంజువానామ్ ॥ 13 ॥

యోఽసౌ గజస్కన్ధగతో మహాత్మా
నవోదితార్కోపమతామ్రవక్త్రః ।
ప్రకమ్పయన్నాగశిరోఽభ్యుపైతి

హ్యకమృనం త్వనమవేహి రాజన్ || 14 ||

యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజకేతుర్-
ధూన్వన్ధనుః శక్రధనుఃప్రకాశమ్ ।
కరీవ భాత్యుగ్రవివృత్తదంష్ట్రః
స ఇన్ద్రజిన్నామ వరప్రధానః || 15 ||

యశ్చైష విన్ధ్యాస్తమహేన్ద్రకల్పో
ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీర్యః ।
విస్ఫారయంశ్చాపమతుల్యమానమ్
నామ్నాతికాయోఽతివివృద్ధకాయః || 16 ||

యోఽసౌ నవార్కోదితతామ్రచక్షుః
ఆరుహ్య ఘణ్ణానినదప్రణాదమ్ ।
గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా
మహోదరో నామ స ఏష వీరః || 17 ||

యోఽసౌ హయం కాశ్చానచిత్రభాణ్డమ్
ఆరుహ్య సన్ధ్యాభగిరిప్రకాశమ్ ।
ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధమ్
పిశాచ ఏషాశనితుల్యవేగః || 18 ||

యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య
విద్యుత్ప్రభం కింకరవజ్రవేగమ్ ।
వృషేన్ద్రమాస్థాయ గిరిప్రకాశమ్
ఆయాతి సోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ || 19 ||

అసౌ చ జీమూతనికాశ రూపః
కుమ్భః పృథువ్యూఢసుజాతవక్షాః ।
సమాహితః పన్నగరాజకేతుర్-
విస్ఫారయన్భాతి ధనుర్విధూన్వన్ || 20 ||

యశ్చైష జామ్బూనదవజ్రజుష్టమ్

దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య ।
ఆయాతి రక్షోబలకేతుభూతః
సోఽసౌ నికుమ్భోఽదుభితఘోరకర్మా ॥ 21 ॥

యశ్చైష చాపానిశరౌఘజుష్టమ్
పతాకినం పావకదీప్తరూపమ్ ।
రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో
నరాంతకోఽసౌ నగశృంగయోధీ ॥ 22 ॥

యశ్చైష నానావిధఘోరరూపైర్-
వ్యాఘ్రాష్ట్రనాగేన్ద్రిమృగేన్ద్రివక్త్రైః ।
భూతైర్వృతో భాతి వివృత్తనేత్రైః
సోఽసౌ సురాణామపి దర్పహంతా ॥ 23 ॥

యత్రైతదిన్ద్రప్రతిమం విభాతిం
ఛత్రం సితం సూక్ష్మశలాకమగ్ర్యమ్ ।
అత్రైష రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా
భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవావభాతి ॥ 24 ॥

అసౌ కిరీటీ చలకుణ్డలాసోఽ
నాగేన్ద్రివిన్ద్యోపమభీమకాయః ।
మహేన్ద్రివైవస్వతదర్పహంతా
రక్షోఽధిపః సూర్య ఇవావభాతి ॥ 25 ॥

ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణమరిన్ద్రమమ్ ।
అహో దీప్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ 26 ॥

ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో రశ్మిభిర్భాతి రావణః ।
సువ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజఃసమావృతమ్ ॥ 27 ॥

దేవదానవవీరాణాం వపుర్నైవంవిధం భవేత్ ।
యాదృశం రాక్షసేన్ద్రస్య వపురేతత్ప్రకాశతే ॥ 28 ॥

సర్వే పర్వతసంక్రాశాః సర్వే పర్వతయోధినః ।
సర్వే దీప్తాయుధధరా యోధశ్చాస్య మహాజనః ॥ 29 ॥

భాతి రాక్షసరాజోఽసౌ ప్రదీప్తైర్భిమవిక్రమైః ।
భూతైః పరివృతస్త్రైర్దైహవద్భిరివాన్తకః ॥ 30 ॥

ఏవముక్త్వా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ।
లక్ష్మణానుచరస్తస్థౌ సముద్భృత్య శరోత్తమమ్ ॥ 31 ॥

తతః స రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా
రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని ।
ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు
సునిర్వృతాస్తీష్ఠత నిర్విశజ్జాః ॥ 32 ॥

విసర్జయిత్వా సహసా తతస్తాన్
గతేషు రక్షఃసు యథానియోగమ్ ।
వ్యధారయద్వానరసాగరౌఘమ్
మహారుషః పూర్మమివార్ణవౌఘమ్ ॥ 33 ॥

తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య
దీప్తేషుచాపం యుధి రాక్షసేంద్రమ్ ।
మహత్సముత్పాట్య మహీధరాగ్రమ్
దుద్రావ రక్షోఽధిపతిం హరీశః ॥ 34 ॥

తచ్ఛైలశృంగం బహువృక్షసానుమ్
ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ ।
తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య
బిభేద బాణైస్తపనీయపుష్పైః ॥ 35 ॥

తస్మిన్నృవృద్ధోత్తమసానువృక్షే
శృంగే వికీర్ణే పతితే పృథివ్యామ్ ।
మహాహికల్పం శరమస్తకాభమ్
సమాదదే రాక్షసలోకనాథః ॥ 36 ॥

స తం గృహీత్వానిలతుల్యవేగమ్
సవిస్ఫులిజ్జ్వలనప్రకాశమ్ ।
బాణం మహేంద్రాశనితుల్యవేగమ్
చిక్షేప సుగ్రీవవధాయ రుష్టః ॥ 37 ॥

స సాయకో రావణబాహుముక్తః
శక్రాశనిప్రఖ్యవపుః శితాగ్రః ।
సుగ్రీవమాసాద్య బిభేద వేగాద్-
గుహేరితా క్రౌంచమివోగ్రశక్తిః ॥ 38 ॥

స సాయకార్తో విపరీతచేతాః
కూజన్పుథివ్యాం నిపపాత వీరః ।
తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసజ్జ్మమ్
నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ 39 ॥

తతో గవాక్షో గవయః సుదంష్ట్రః
తథర్షభో జ్యోతిముఖో నలశ్చ ।
శైలాన్సముద్యమ్య వివృద్ధకాయాః
ప్రదుద్రువుస్తం ప్రతి రాక్షసేన్ద్రమ్ ॥ 40 ॥

తేషాం ప్రహారాన్స చకార మేఘాన్
రక్షోఽధిపో బాణగణైః శితాగ్రైః ।
తాన్వానరేన్ద్రానపి బాణజాలైర్-
బిభేద జామ్బూనదచిత్రపుజ్జైః ॥ 41 ॥

తే వానరేన్ద్రాస్త్రిదశారిబాణైర్-
భిన్నా నిపేతుర్భువి భీమరూపాః ।
తతస్తు తద్వానరసైన్యముగ్రమ్
ప్రచ్ఛాదయామాస స బాణజాలైః ॥ 42 ॥

తే వధ్యమానాః పతితాగ్ర్యవీరా
నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః ।
శాఖామృగా రావణసాయకార్తా

జగ్ముః శరణ్యం శరణం స్మ రామమ్ || 43 ||

తతో మహాత్మా స ధనుర్ధనుష్ఠా
నాదాయ రామః సహరా జగామ ।
తం లక్ష్మణః ప్రాజ్ఞానిరభ్యుపేత్య
ఉవాచ వాక్యం పరమార్థయుక్తమ్ || 44 ||

కామమార్యః సుపర్యాప్తో వధాయాస్య దురాత్మనః ।
విధమిష్యామ్యహం నీచమనుజానీహి మాం విభో || 45 ||

తమబ్రవీన్మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః ।
గచ్ఛ యత్నపరశ్చాపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే || 46 ||

రావణో హి మహావీర్యో రణేఽదృఢతపరాక్రమః ।
త్రైలోక్యేనాపి సజ్కుర్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః || 47 ||

తస్య చ్ఛిద్రాణి మార్గస్య స్వచ్ఛిద్రాణి చ గోపయ ।
చక్షుషా ధనుషా యత్నాద్రక్షాత్మానం సమాహితః || 48 ||

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సమ్పరిష్వజ్య పూజ్య చ ।
అభివాద్య తతో రామం యయౌ సౌమిత్రిరాహవమ్ || 49 ||

స రావణం వారణహస్తబాహుర్-
దదర్శ దీప్తోద్యతభీమచాపమ్ ।
ప్రచ్ఛాదయంతం శరవృష్టిజాలైః
తాన్వానరాన్నిన్నవికీర్ణదేహాన్ || 50 ||

తమాలోక్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజా ।
నివార్య శరజాలాని ప్రదుద్రావ స రావణమ్ || 51 ||

రథం తస్య సమాసాద్య భుజముద్యమ్య దక్షిణమ్ ।
త్రాసయన్రావణం ధీమాన్హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ || 52 ||

దేవదానవగన్ధర్వా యశ్చాశ్చ సహ రాక్షసైః ।
అవధ్యత్వాత్త్వయా భగ్నా వానరేభ్యస్తు తే భయమ్ ॥ 53 ॥

ఏష మే దక్షిణో బాహుః పశ్చాతాఖః సముద్యతః ।
విధమిష్యతి తే దేహాద్భూతాత్మానం చిరోషితమ్ ॥ 54 ॥

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః ।
సంరక్తనయనః క్రోధాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 55 ॥

క్షిప్రం ప్రహర నిఃశక్కుం స్థిరాం కీర్తిమవాప్నుహి ।
తతస్త్యాం జ్ఞాతివిక్రాంతం నాశయిష్యామి వానర ॥ 56 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా వాయుసూనుర్వచోఽబ్రవీత్ ।
ప్రహృతం హి మయా పూర్వమక్షం స్మర సుతం తవ ॥ 57 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
ఆజఘానానిలసుతం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ 58 ॥

స తలాభిహతస్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః ।
ఆజఘానాభిసంక్కుద్ధస్తలేనైవామరద్విషమ్ ॥ 59 ॥

తతస్తలేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా ।
దశగ్రీవః సమాధూతో యథా భూమిచలేఽచలః ॥ 60 ॥

సంజ్ఞామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తలతాడితమ్ ।
ఋషయో వానరాః సిద్ధా నేదుర్దేవాః సహసురాః ॥ 61 ॥

అథాశ్వస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
సాధు వానరవీర్యేణ శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః ॥ 62 ॥

రావణేనైవముక్తస్తు మారుతిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
ధిగస్తు మమ వీర్యం తు యత్త్వం జీవసి రావణ ॥ 63 ॥

సకృత్తు ప్రహరేదాసిం దుర్బుధ్ధే కిం వికత్తనే ।
తతస్త్యాం మామకో ముష్టిర్నయిష్యామి యథాక్షయమ్ ।
తతో మారుతివాక్యేన క్రోధస్తస్య తదాజ్వలత్ ॥ 64 ॥

సంరక్తనయనో యత్నాన్ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణమ్ ।
పాతయామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్ ।
హనూమాన్వక్షసి వ్యూధే సశ్చుచాల హతః పునః ॥ 65 ॥

విహ్వలం తం తదా దృష్ట్వా హనూమంతం మహాబలమ్ ।
రథేనాతిరథః శీఘ్రం నీలం ప్రతి సమభ్యగాత్ ॥ 66 ॥

పన్నగప్రతిమైర్భీమైః పరమర్మాతిభేదిభిః ।
శరైరాదీపయామాస నీలం హరిచమూపతిమ్ ॥ 67 ॥

స శరౌఘసమాయస్తో నీలః కపిచమూపతిః ।
కరేణైకేన శైలాగ్రం రక్షోఽధిపతయేఽసృజత్ ॥ 68 ॥

హనూమానపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః ।
విప్రేక్షమాణో యుద్ధేఘ్నః సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ 69 ॥

నీలేన సహ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ।
అన్యేన యుధ్యమానస్య న యుక్తమభిధావనమ్ ॥ 70 ॥

రావణోఽపి మహాతేజాస్తచ్చుజ్గం సప్తభిః శరైః ।
ఆజఘాన సుతీక్ష్ణగ్రైస్తద్వికీర్ణం పపాత హ ॥ 71 ॥

తద్వికీర్ణం గిరేః శృంగం దృష్ట్వా హరిచమూపతిః ।
కాలాగ్నిరివ జజ్వాల క్రోధేన పరవీరహా ॥ 72 ॥

సోఽశ్వకర్ణాన్ధవాన్సాలాంశ్చూతాంశ్చాపి సుపుష్పితాన్ ।
అన్యోంశ్చ వివిధాన్వృక్షాన్నీలశ్చక్షేప సంయుగే ॥ 73 ॥

స తాన్వృక్షాన్సమాసాద్య ప్రతిచిచ్ఛేద రావణః ।

అభ్యవర్షత్సుఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిమ్ || 74 ||

అభివృష్టః శరోఘేణ మేఘేనేవ మహాచలః ।
ప్రాస్వం కృత్వా తదా రూపం ధ్వజాగ్రే నిపపాత హ || 75 ||

పావకాత్మజమాలోక్య ధ్వజాగ్రే సమవస్థితమ్ ।
జజ్వాల రావణః క్రోధాత్తతో నీలో ననాద హ || 76 ||

ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిమ్ ।
లక్ష్మణోఽథ హనూమాంశ్చ దృష్ట్వా రామశ్చ విస్మితాః || 77 ||

రావణోఽపి మహాతేజాః కపిలాఘవవిస్మితః ।
అస్తమాహారయామాస దీప్తమాగ్నేయమద్భుతమ్ || 78 ||

తతస్తే చుక్రుశుర్వృష్టా లబ్ధలఙ్కాః ప్లవజ్గమాః ।
నీలలాఘవసమ్భ్రాంతం దృష్ట్వా రావణమాహవే || 79 ||

వానరాణాం చ నాదేన సంరబ్ధో రావణస్తదా ।
సమ్భ్రమావిష్టహృదయో న కిఞ్చిత్ప్రత్యపద్యత || 80 ||

ఆగ్నేయేనాథ సంయుక్తం గృహీత్వా రావణః శరమ్ ।
ధ్వజశీర్షస్థితం నీలముదైక్షత నిశాచరః || 81 ||

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
కపే లాఘవయుక్తోఽసి మాయయా పరయానయా || 82 ||

జీవితం ఖలు రక్షస్వ యది శక్నోషి వానర ।
తాని తాన్యాత్మరూపాణి సృజనే త్వమనేకశః || 83 ||

తథాపి త్వాం మయా ముక్తః సాయకోఽస్తప్రయోజితః ।
జీవితం పరిరక్షంతం జీవితాద్భ్రంశయిష్యతి || 84 ||

ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

సన్ధాయ బాణమస్త్రేణ చమూపతిమతాడయత్ || 85 ||

సోఽస్త్రయుక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తాడితః ।
నిర్దహ్యమానః సహసా నిపపాత మహీతలే || 86 ||

పితృమాహాత్యు సంయోగాదాత్మనశ్చాపి తేజసా ।
జానుభ్యామపతద్భూమౌ న చ ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత || 87 ||

విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః ।
రథేనామ్బుదనాదేన సౌమిత్రిమభిదుద్రువే || 88 ||

తమాహ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వో
విస్ఫోరయంతం ధనురప్రమేయమ్ ।
అన్వేషి మామేవ నిశాచరేన్ద్ర
న వానరాన్త్వం ప్రతి యోధుమర్హసి || 89 ||

స తస్య వాక్యం పరిపూర్ణఘోషమ్
జ్యాశబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా ।
ఆసాద్య సౌమిత్రిమవస్థితం తమ్
కోపాన్వితం వాక్యమువాచ రక్షః || 90 ||

దిష్ట్యాసి మే రాఘవ దృష్టిమార్గమ్
ప్రాప్తోఽన్తగామీ విపరీతబుద్ధిః ।
అస్మిన్క్షణే యాస్యసి మృత్యుదేశమ్
సంసాద్యమానో మమ బాణజాతైః || 91 ||

తమాహ సౌమిత్రిరవిస్మయానో
గర్జంతముద్యుత్తసితాగ్రదంష్ట్రమ్ ।
రాజన్న గర్జంతి మహాప్రభావా
వికత్థనే పాపకృతాం వరిష్ఠ || 92 ||

జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేన్ద్ర
బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ ।

అవస్థితోఽహం శరచాపపాణిః
ఆగచ్ఛ కిం మోఘవికత్థనేన || 93 ||

స ఏవముక్తః కుపితః ససర్జ
రక్షోఽధిపః సప్తశరాన్సుపుష్టాన్ ।
తాల్లక్ష్యణః కాఞ్చనచిత్రపుష్పైః
చిచ్ఛేద బాణైర్నిశితాగ్రధారైః || 94 ||

తాన్వేషమాణః సహసా నికృత్తాన్
నికృత్తభోగానివ పన్నగేంద్రాన్ ।
లక్ష్మేశ్వరః క్రోధవశం జగామ
ససర్జ చాన్యాన్నిశితాన్పుషత్కాన్ || 95 ||

స బాణవర్షం తు వవర్ష తీవ్రమ్
రామానుజః కార్ముకసంప్రయుక్తమ్ ।
క్షురార్ధచంద్రోత్తమకర్ణిభట్టైః
శరాంశ్చ చిచ్ఛేద స చుక్షుభే చ || 96 ||

స లక్ష్యణశ్చాశు శరాఞ్శితాగ్రాన్
మహేంద్రవజ్రాశనితుల్యవేగాన్ ।
సన్ధాయ చాపే జ్వలనప్రకాశాన్
ససర్జ రక్షోఽధిపతేర్వధాయ || 97 ||

స తాన్పుచిచ్ఛేద హి రాక్షసేంద్రః
భిత్త్వా చ తాల్లక్ష్యణమాజఘాన ।
శరేణ కాలాగ్నిసమప్రభేణ
స్వయంముద్భదత్తేన లలాటదేశే || 98 ||

స లక్ష్యణో రావణసాయకార్తః
చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య ।
పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛాత్
చిచ్ఛేద చాపం త్రిదశేంద్రశత్రోః || 99 ||

నికృత్తచాపం త్రిభిరాజఘాన
బాణైస్తదా దాశరథిః శితాగ్రైః ।
స సాయకార్తో విచచాల రాజా
కృచ్ఛాచ్ఛ సంజ్ఞాం పునరాససాద ॥ 100 ॥

స కృత్తచాపః శరతాడితశ్చ
స్వేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ।
జగ్రాహ శక్తిం సముదగ్రశక్తిః
స్వయముద్భదత్తాం యుధి దేవశత్రుః ॥ 101 ॥

స తాం విధూమానలసంనికాశామ్
విత్రాసనీం వానరవాహినీనామ్ ।
చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలన్తీమ్
సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్రనాథః ॥ 102 ॥

తామాపతన్తిం భరతానుజోఽస్త్రైర్-
జఘాన బాణైశ్చ హుతాగ్నికల్పైః ।
తథాపి సా తస్య వివేశ శక్తిర్-
భుజాన్తరం దాశరథేర్విశాలమ్ ॥ 103 ॥

శక్త్యా బ్రామ్య తు సౌమిత్రస్థాడితస్తు స్తనాన్తరే ।
విష్ఠోరచిన్త్యం స్వం భాగమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ 104 ॥

తతో దానవదర్పఘ్నం సౌమిత్రం దేవకణ్ఠకః ।
తం పీడయిత్వా బాహుభ్యామప్రభుర్లజ్ఘనేఽభవత్ ॥ 105 ॥

హిమవాన్మన్దరో మేరుస్త్రైలోక్యం వా సహామరైః ।
శక్యం భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సజ్ఞే భరతానుజః ॥ 106 ॥

అథైనం వైష్ణవం భాగం మానుషం దేహమాస్థితమ్ ।
విసంజ్ఞం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రావణో విస్మితోఽభవత్ ॥ 107 ॥

అథ వాయుసుతః క్రుద్ధో రావణం సమభిద్రవత్ ।

ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥ 108 ॥

తేన ముష్టిప్రహరేణ రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
జానుభ్యామపతద్భూమౌ చచాల చ పపాత చ ॥ 109 ॥

విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమమ్ ।
ఋషయో వానరాశ్చైవ నేదుర్దేవాః సవాసవాః ॥ 110 ॥

హనూమానపి తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణార్దితమ్ ।
అనయద్రాఘవాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తమ్ ॥ 111 ॥

వాయుసూనోః సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా చ సః ।
శత్రూణామప్రకమ్రోఽపి లఘుత్వమగమత్కపేః ॥ 112 ॥

తం సముత్స్రుజ్య సా శక్తిః సౌమిత్రిం యుధి దుర్జయమ్ ।
రావణస్య రథే తస్మిన్స్థానం పునరుపాగమత్ ॥ 113 ॥

రావణోఽపి మహాతేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే ।
ఆదదే నిశితాన్బాణాఞ్జగ్రాహ చ మహద్ధనుః ॥ 114 ॥

ఆశ్వస్తశ్చ విశల్యశ్చ లక్ష్మణః శత్రుసూదనః ।
విష్ణోర్భాగమమీమాంస్యమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్ ॥ 115 ॥

నిపాతితమహావీరాం వానరాణాం మహాచమూమ్ ।
రాఘవస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్ ॥ 116 ॥

అధైనముపసంగమ్య హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
మమ పృష్ఠం సమారుహ్య రక్షసం శాస్తుమర్హసి ॥ 117 ॥

తచ్చుత్వా రాఘవో వాక్యం వాయుపుత్రేణ భాషితమ్ ।
ఆరోహత్సహసా శూరో హనూమంతం మహాకపిమ్ ।
రథస్థం రావణం సజ్ఞే దదర్శ మనుజాధిపః ॥ 118 ॥

తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రాఘవః ।
వైరోచనమివ క్రుద్ధో విష్ణురభ్యుద్యతాయుధః ॥ 119 ॥

జ్యాశబ్దమకరోత్తివ్రం వజ్రనిష్పేషనిస్వనమ్ ।
గిరా గమ్భీరయా రామో రాక్షసేంద్రమువాచ హ ॥ 120 ॥

తిష్ఠ తిష్ఠ మమ త్వం హి కృత్వా విప్రియమీదృశమ్ ।
క్వ ను రాక్షసశార్దూల గతో మోక్షమవాప్స్యసి ॥ 121 ॥

యదీంద్రవైవస్వత భాస్కరాన్వా
స్వయమ్భువైశ్వానరశక్కరాన్వా ।
గమిష్యసి త్వం దశ వా దిశో వా
తథాపి మే నాద్య గతో విమోక్ష్యసే ॥ 122 ॥

యత్యైష శక్త్యాభిహతస్తయాద్య
ఇచ్ఛన్విషాదం సహసాభ్యుపేతః ।
స ఏష రక్షోగణరాజ మృత్యుః
సపుత్రదారస్య తవాద్య యుద్ధే ॥ 123 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రో మహాకపిమ్ ।
ఆజఘాన శరైస్తీక్ష్ణైః కాలానలశిఖోపమైః ॥ 124 ॥

రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాపి సాయకైః ।
స్వభావతేజోయుక్తస్య భూయస్తేజో వ్యవర్థత ॥ 125 ॥

తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృతవ్రణమ్ ।
దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం క్రోధస్య వశమేయివాన్ ॥ 126 ॥

తస్యాభినక్కుమ్య రథం సచక్రమ్
సాశ్వధ్వజచ్ఛత్రమహాపతాకమ్ ।
ససారథిం సాశనిశూలఖడ్గమ్
రామః ప్రచిచ్ఛేద శరైః సుపుజ్జైః ॥ 127 ॥

అథేన్ద్రశత్రుం తరసా జఘాన
బాణేన వజ్రాశనిసన్నిభేన ।
భుజాంతరే వ్యూఢసుజాతరూపే
వజ్రేణ మేరుం భగవానివేన్ద్రః ॥ 128 ॥

యో వజ్రపాతాశనిసన్నిపాతాన్
న చుక్షుభే నాపి చచాల రాజా ।
స రామబాణాభిహతో భృశార్తః
చచాల చాపం చ ముమోచ వీరః ॥ 129 ॥

తం విహ్వలంతం ప్రసమీక్ష్య రామః
సమాదదే దీప్తమథార్థచన్ద్రమ్ ।
తేనార్కవర్ణం సహసా కిరీటమ్
చిచ్ఛేద రక్షోఽధిపతేర్మహాత్మాః ॥ 130 ॥

తం నిర్విషాశీవిషసన్నికాశమ్
శాన్తార్చిషం సూర్యమివాప్రకాశమ్ ।
గతశ్రియం కృత్తకిరీటకూటమ్
ఉవాచ రామో యుధి రాక్షసేన్ద్రమ్ ॥ 131 ॥

కృతం త్వయా కర్మ మహత్సుభీమమ్
హతప్రవీరశ్చ కృతస్త్వయాహమ్ ।
తస్మాత్పరిశ్రాంత ఇతి వ్యవస్య
న త్వం శరైర్మృత్యువశం నయామి ॥ 132 ॥

స ఏవముక్తో హతదర్పహర్షో
నికృత్తచాపః స హతాశ్వసూతః ।
శర్దార్ధితః కృత్తమహాకిరీటో
వివేశ లఙ్కాం సహసా స్మ రాజా ॥ 133 ॥

తస్మిన్ప్రవిష్టే రజనీచరేన్ద్రే
మహాబలే దానవదేవశత్రౌ ।
హరీన్విశల్యాన్సహలక్షణేన

చకార రామః పరమాహవాగ్రే ॥ 134 ॥

తస్మిన్ప్రభగ్నో త్రిదశేన్ద్రశత్రౌ
సురాసురా భూతగణా దిశశ్చ ।
ససాగరాః సర్షమహోరగాశ్చ
తథైవ భూమ్యమ్భుచరాశ్చ హృష్టాః ॥ 135 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

స ప్రవిశ్య పురీం లక్ష్మీం రామబాణభయార్ద్రతః ।
భగ్నదర్పస్తదా రాజా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ ౧ ॥

మాతङ్గ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః ।
అభిభూతోఽభవద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౨ ॥

బ్రహ్మదణ్డప్రకాశానాం విద్యుత్సదృశవర్చసామ్ ।
స్మరన్త్రాఘవబాణానాం వివ్యథే రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩ ॥

స కాఞ్చనమయం దివ్యమాశ్రిత్య పరమాసనమ్ ।
విక్రేక్షమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

సర్వం తత్థలు మే మోఘం యత్తప్తం పరమం తపః ।
యత్సమానో మహేంద్రిణ మానుషేణాస్మి నిర్జితః ॥ ౫ ॥

ఇదం తద్బ్రహ్మణో ఘోరం వాక్యం మామభ్యుపస్థితమ్ ।
మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వమితి తత్తథా ॥ ౬ ॥

దేవదానవగన్ధర్వైర్యక్షరాక్షసపన్నగైః ।
అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్ ॥ ౭ ॥

ఏతదేవాభ్యుపాగమ్య యత్నం కర్తుమిహార్హథ ।
రాక్షసాశ్చాపి తిష్ఠన్తు చర్యాగోపురమూర్ధసు ॥ ౮ ॥

స చాప్రతిమగమ్భిరో దేవదానవదర్పహా ।
బ్రహ్మశాపాభిభూతస్తు కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్ ॥ ౯ ॥

స పరాజితమాత్మానం ప్రహస్తం చ నిషూదితమ్ ।

జ్ఞాత్వా రక్షోబలం భీమమాదిదేశ మహాబలః ॥ 10 ॥

ద్వారేషు యత్నః క్రియతాం ప్రాకారాశ్చాధిరుహ్యాతామ్ ।
నిద్రావశసమావిప్లవః కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్ ॥ 11 ॥

నవ షట్సుప్త చాష్టౌ చ మాసాన్స్వపితి రాక్షసః ।
తం తు బోధయత క్షిప్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ॥ 12 ॥

స హి సజ్జ్యే మహాబాహుః కకుదం సర్వరక్షసామ్ ।
వానరాన్రాజపుత్రౌ చ క్షిప్రమేవ వధిష్యతి ॥ 13 ॥

కుమ్భకర్ణః సదా శేతే మూఢో గ్రామ్యసుఖే రతః ।
రామేణాభినిరస్తస్య సజ్జామోఽస్మిన్నుదారుణే ॥ 14 ॥

భవిష్యతి న మే శోకః కుమ్భకర్ణే విబోధితే ।
కిం కరిష్యామ్యహం తేన శక్రతుల్యబలేన హి ॥ 15 ॥

ఈదృశే వ్యసనే ప్రాప్తే యో న సాహాయ కల్పతే ।
తే తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రియైః రాక్షసాః ॥ 16 ॥

జగ్ముః పరమసమ్భ్రాంతాః కుమ్భకర్ణనివేశనమ్ ।
తే రావణసమాదిష్టా మాంసశోణితభోజినాః ॥ 17 ॥

గంధమాల్యాంస్తథా భిక్ష్యానాదాయ సహసా యయుః ।
తాం ప్రవిశ్య మహాద్వారాం సర్వతో యోజనాయతామ్ ॥ 18 ॥

కుమ్భకర్ణగుహం రమ్యాం సర్వగంధప్రవాహినీమ్ ।
ప్రతిష్ఠమానాః కృచ్ఛేణ యత్నాత్ప్రవివిశుర్గుహామ్ ॥ 19 ॥

తాం ప్రవిశ్య గుహం రమ్యాం శుభాం కాఞ్చనకుట్టిమామ్ ।
దదృశురైర్మృతవ్యాఘ్రం శయానం భీమదర్శనమ్ ॥ 20 ॥

తే తు తం వికృతం సుప్తం వికీర్ణమివ పర్వతమ్ ।

కుమ్భకర్ణం మహానిద్రం సహితాః ప్రత్యబోధయన్ || 21 ||

ఊర్ధ్వరోమాఞ్చితతనుం శ్వసంతమివ పన్నగమ్ ।
త్రాసయంతం మహాశ్వానైః శయానం భీమదర్శనమ్ || 22 ||

భీమనాసాపుటం తం తు పాతాలవిపులాననమ్ ।
దదృశురైర్మతవ్యాఘ్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ || 23 ||

తతశ్చక్ర్రుర్మహాత్మానః కుమ్భకర్ణాగ్రతస్తదా ।
మాంసానాం మేరుసజ్జాశం రాశిం పరమతర్పణమ్ || 24 ||

మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ సఞ్చయాన్ ।
చక్ర్రైర్మతశార్దూలా రాశిమన్నస్య చాద్భుతమ్ || 25 ||

తతః శోణితకుమ్భాంశ్చ మద్యాని వివిధాని చ ।
పురస్తాత్కుమ్భకర్ణస్య చక్ర్రస్త్రిదశశత్రవః || 26 ||

లిలిపుశ్చ పరార్థేన చన్దనేన పరన్తపమ్ ।
దివ్యైరాచ్ఛాదయామాసుర్మాత్యైర్గర్భైః సుగన్ధిభిః || 27 ||

ధూపం సుగంధం సస్మజస్తుష్టువుశ్చ పరన్తపమ్ ।
జలదా ఇవ చోనేదుర్యాతుధానాః సహస్రశః || 28 ||

శఙ్ఖానాపూరయామాసుః శశాఙ్కసదృశప్రభాన్ ।
తుములం యుగపచ్ఛాపి వినేదుశ్చాప్యమర్షితాః || 29 ||

నేదురాస్ఫృటయామాసుశ్చిక్షిపుస్తే నిశాచరాః ।
కుమ్భకర్ణవిబోధార్థం చక్ర్రస్తే విపులం స్వనమ్ || 30 ||

సశఙ్ఖభేరీపటహప్రణాదమ్
ఆస్ఫృటితక్షేడితసింహనాదమ్ ।
దిశో ద్రవన్తస్త్రిదివం కిరన్తః

శ్రుత్వా విహాజ్ఞాః సహసా నిపేతుః ॥ 31 ॥

యదా భృశం తైర్నినదైర్మహాత్మా
న కుమ్భకర్ణో బుబుధే ప్రసుప్తః ।
తతో ముసుణ్డీముసలాని సర్వే
రక్షోగణాస్తే జగృహుర్గదాశ్చ ॥ 32 ॥

తం శైలశృజైర్ముసలైర్గదాభిర్-
వృక్షైస్తలైర్ముద్గరముష్టిభిశ్చ ।
సుఖప్రసుప్తం భువి కుమ్భకర్ణమ్
రక్షాంస్యదగ్రాణి తదా నిజఘ్నుః ॥ 33 ॥

తస్య నిశ్వాసవతేన కుమ్భకర్ణస్య రక్షసః ।
రాక్షసా బలవంతోఽపి స్థాతుం నాశక్నువన్పురః ॥ 34 ॥

తతోఽస్య పురతో గాఢం రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
మృదఙ్గపణవాన్భేరిః శఙ్ఖకుమ్భగణాంస్తథా ।
దశరాక్షససాహస్రం యుగపత్పర్యవాదయన్ ॥ 35 ॥

సీలాజ్ఞానచయాకారం తే తు తం ప్రత్యబోధయన్ ।
అభిఘ్నున్తో నదంతశ్చ వైవ సంవివిదే తు సః ॥ 36 ॥

యదా వైనం న శేకున్తే ప్రతిబోధయితుం తదా ।
తతో గురుతరం యత్నం దారుణం సముపాక్రమన్ ॥ 37 ॥

అశ్వానుష్ఠాన్ఘరాన్నాగాజ్జఘ్నుర్దణ్డకశాఙ్కుశైః ।
భేరిశఙ్ఖమృదఙ్గాంశ్చ సర్వప్రాణైరవాదయన్ ॥ 38 ॥

నిజఘ్నుశ్చాస్య గాత్రాణి మహాకాష్ఠకటం కరైః ।
ముద్గరైర్ముసలైశ్చైవ సర్వప్రాణసముద్యతైః ॥ 39 ॥

తేన శబ్దేన మహతా లఙ్కా సమభిపూరితా ।
సపర్వతవనా సర్వా సోఽపి వైవ ప్రబుధ్యతే ॥ 40 ॥

తతః సహస్రం భేరీణాం యుగపత్సమహన్యత ।
మృష్టకాఞ్చనకోణానామసక్తానాం సమంతతః ॥ 41 ॥

ఏవమప్యతినిద్రస్తు యదా వైవ ప్రబుధ్యత ।
శాపస్య వశమాపన్నస్తతః క్రుద్ధా నిశాచరాః ॥ 42 ॥

మహాక్రోధసమావిప్లాః సర్వే భీమపరాక్రమాః ।
తద్రక్షోబోధయిష్యంతశ్చక్రురన్యే పరాక్రమమ్ ॥ 43 ॥

అన్యే భేరీః సమాజఘ్నరన్యే చక్రుర్మహాస్వనమ్ ।
కేశానన్యే ప్రలులుపుః కర్ణావన్యే దశన్తి చ ।
న కుమ్భకర్ణః పస్పద్ధే మహానిద్రావశం గతః ॥ 44 ॥

అన్యే చ బలినస్తస్య కూటముద్గరపాణయః ।
మూర్ధ్ని వక్షసి గాత్రేషు పాతయన్కూటముద్గరాన్ ॥ 45 ॥

రజ్జుబద్ధనబద్ధాభిః శతఘ్నైశ్చ సర్వతః ।
వధ్యమానో మహాకాయో న ప్రాబుధ్యత రాక్షసః ॥ 46 ॥

వారణానాం సహస్రం తు శరీరేఽస్య ప్రధావితమ్ ।
కుమ్భకర్ణస్తతో బుద్ధః స్పర్శం పరమబుధ్యత ॥ 47 ॥

స పాత్యమానైర్గిరిశృంగవృక్షైః
అచింతయంతాన్విపులాన్ప్రహారాన్ ।
నిద్రాక్షయాత్క్షుద్భయపీడితశ్చ
విజృంభమాణః సహసోత్పపాత ॥ 48 ॥

స నాగభోగాచలశృంగకల్పౌ
విక్షిప్య బాహూ గిరిశృంగసారౌ ।
వివృత్య వక్త్రం వడవాముఖాభమ్
నిశాచరోఽసౌ వికృతం జజృమేభ ॥ 49 ॥

తస్య జాజృంభమాణస్య వక్త్రం పాతాలసంనిభమ్ ।

దదృశే మేరుశృङ్గాగ్రే దివాకర ఇవోదితః ॥ 50 ॥

విజృంభమాణోఽతిబలః ప్రతిబుద్ధో నిశాచరః ।
నిశ్వాసశ్చాస్య సంజజ్ఞే పర్వతాదివ మారుతః ॥ 51 ॥

రూపముత్తిష్ఠతస్తస్య కుంభకర్ణస్య తద్బభౌ ।
తపాన్తే సబలాకస్య మేఘస్యేవ వివర్షతః ॥ 52 ॥

తస్య దీప్తాగ్నిసదృశే విద్యుత్సదృశవర్చసీ ।
దదృశాతే మహానేత్రే దీప్తావివ మహాగ్రహౌ ॥ 53 ॥

ఆదద్భుభుక్షితో మాంసం శోణితం తృషితోఽపిబత్ ।
మేదః కుంభం చ మద్యం చ పపౌ శక్రరిపుస్తదా ॥ 54 ॥

తతస్తృప్త ఇతి జ్ఞాత్వా సముత్పేతుర్నిశాచరాః ।
శిరోభిశ్చ ప్రణమ్యైనం సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ 55 ॥

స సర్వాన్సాన్త్వయామాస వైరృతాన్నైరృతర్షభః ।
బోధనాద్విస్మితశ్చాపి రాక్షసానిదమబ్రవీత్ ॥ 56 ॥

కిమర్థమహమాహత్య భవద్భిః ప్రతిబోధితః ।
కచ్ఛిత్సుకుశలం రాజ్ఞో భయం వా నేహ కిఞ్చన ॥ 57 ॥

అథ వా ధ్రువమన్యేభ్యో భయం పరముపస్థితమ్ ।
యదర్థమేవ త్వరితైర్భవద్భిః ప్రతిబోధితః ॥ 58 ॥

అద్య రాక్షసరాజస్య భయముత్పాటయామ్యహమ్ ।
పాతయిష్యే మహేన్ద్రం వా శాతయిష్యే తథానలమ్ ॥ 59 ॥

న హ్యల్పకారణే సుప్తం బోధయిష్యతి మాం భృశమ్ ।
తదాఖ్యాతార్థతత్త్వేన మత్ప్రబోధనకారణమ్ ॥ 60 ॥

ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణమరిన్దమమ్ ।
యూపాక్షః సచివో రాజ్ఞః కృతాజ్ఞులిరువాచ హ ॥ 61 ॥

న నో దేవకృతం కిఞ్చిదభయమస్తి కదాచన ।
న దైత్యదానవేభ్యో వా భయమస్తి హి తాదృశమ్ ।
యాదృశం మానుషం రాజనభయమస్మానుపస్థితమ్ ॥ 62 ॥

వానరైః పర్వతాకారైర్లక్ష్మ్యం పరివారితా ।
సీతాహరణసంతప్తాద్రామాన్నస్తుములం భయమ్ ॥ 63 ॥

ఏకేన వానరేణేయం పూర్వం దగ్ధా మహాపురీ ।
కుమారో నిహతశ్చాక్షః సానుయాత్రః సకుజ్జారః ॥ 64 ॥

స్వయం రక్షోఽధిపశ్చాపి పౌలస్త్యో దేవకణ్ణకః ।
మృతేతి సంయుగే ముక్తారామేణాదిత్యతేజసా ॥ 65 ॥

యన్న దేవైః కృతో రాజా నాపి దైత్యైర్న దానవైః ।
కృతః స ఇహ రామేణ విముక్తః ప్రాణసంశయాత్ ॥ 66 ॥

స యూపాక్షవచః శ్రుత్వా భ్రాతుర్యుధి పరాజయమ్ ।
కుమ్భకర్ణో వివృత్తాక్షో యూపాక్షమిదమబ్రవీత్ ॥ 67 ॥

సర్వమద్యైవ యూపాక్ష హరిసైన్యం సలక్ష్మణమ్ ।
రాఘవం చ రణే హత్వా పశ్చాద్దృశ్యామి రావణమ్ ॥ 68 ॥

రాక్షసాన్తర్పయిష్యామి హరీణాం మాంసశోణితైః ।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి స్వయం పాస్యామి శోణితమ్ ॥ 69 ॥

తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య
సగర్వితం రోషవివృద్ధదోషమ్ ।
మహోదరో వైర్భతయోధముఖ్యః
కృతాజ్ఞులిర్వాక్యమిదం బభాషే ॥ 70 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా గుణదోష విమృశ్య చ ।
పశ్చాదపి మహాబాహో శత్రూన్యథి విజేష్యసి ॥ 71 ॥

మహోదరవచః శ్రుత్వా రాక్షసైః పరివారితః ।
కుమ్భకర్ణో మహాతేజాః సమ్ప్రతన్థే మహాబలః ॥ 72 ॥

తం సముత్థాప్య భీమాక్షం భీమరూపపరాక్రమమ్ ।
రాక్షసాస్త్యరితా జగ్ముర్దశగ్రీవనివేశనమ్ ॥ 73 ॥

తతో గత్వా దశగ్రీవమాసీనం పరమాసనే ।
ఊచుర్బద్ధాఞ్జలిపుటాః సర్వ ఏవ నిశాచరాః ॥ 74 ॥

ప్రబుధః కుమ్భకర్ణోఽసౌ భ్రాతా తే రాక్షసర్షభ ।
కథం తత్రైవ నిర్యాతు ద్రక్ష్యసే తమిహాగతమ్ ॥ 75 ॥

రావణస్త్యబ్రవీద్ధృష్టో యథాన్యాయం చ పూజితమ్ ।
ద్రష్టుమేనమిహేచ్ఛామి యథాన్యాయం చ పూజితమ్ ॥ 76 ॥

తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే పునరాగమ్య రాక్షసాః ।
కుమ్భకర్ణమిదం వాక్యమూచూ రావణచోదితాః ॥ 77 ॥

ద్రష్టుం త్వాం కాఞ్క్షతే రాజా సర్వరాక్షసపుంగవః ।
గమనే క్రియతాం బుద్ధిర్భ్రాతరం సమ్ప్రహర్షయ ॥ 78 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు దుర్ధర్షో భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్ ।
తథేత్యుక్త్వా మహావీర్యః శయనాదుత్పపాత హ ॥ 79 ॥

ప్రణౌల్య వదనం హృష్టః స్నాతః పరమభూషితః ।
పిపాసుస్త్యరయామాస పానం బలసమీరణమ్ ॥ 80 ॥

తతస్తే త్వరితాస్తస్య రాజ్ఞసా రావణాఞ్జయా ।
మద్యం భక్ష్యంశ్చ వివిధాన్విప్రమేవోపహారయన్ ॥ 81 ॥

పీత్వా ఘటసహస్రం స గమనాయోపచక్రమే ॥ 82 ॥

ఈషత్సముత్కృతో మత్తస్తేజోబలసమన్వితః ।
కుమ్భకర్ణో బభౌ హృష్టః కాలాంతకయమోపమః ॥ 83 ॥

భ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్రక్షోబలసమన్వితః ।
కుమ్భకర్ణః పదన్యాయైరకమ్పయత మేదిసీమ్ ॥ 84 ॥

స రాజమార్గం వపుషా ప్రకాశయన్
సహస్రరశ్మిర్ధరణీమివాంశుభిః ।
జగామ తత్రాజ్ఞలిమాలయా వృతః
శతక్రతుర్గేహమివ స్వయమ్ముభవః ॥ 85 ॥

కేచిచ్ఛరణ్యం శరణం స్మ రామమ్
వ్రజంతి కేచిద్వ్యధితాః పతంతి ।
కేచిద్దిశః స్మ వ్యధితాః ప్రయాంతి
కేచిద్భయార్తా భువి శేరతే స్మ ॥ 86 ॥

తమద్రిశృజప్రతిమం కిరీటినమ్
స్పృశంతమాదిత్యమివాత్మతేజసా ।
వనౌకసః ప్రేక్ష్య వివృద్ధమద్భుతమ్
భయార్ధితా దుద్రువిరే తతస్తతః ॥ 87 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ।
కిరీటినం మహాకాయం కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ ॥ 1 ॥

తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం పర్వతాకారదర్శనమ్ ।
క్రమమాణమివాకాశం పురా నారాయణం ప్రభుమ్ ॥ 2 ॥

సతోయామ్బుదసంకాశం కాఞ్చనాఙ్గదభూషణమ్ ।
దృష్ట్వా పునః ప్రదుద్రావ వానరాణాం మహాచమూః ॥ 3 ॥

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వర్ధమానం చ రాక్షసమ్ ।
సవిస్మయమిదం రామో విభీషణమువాచ హ ॥ 4 ॥

కోఽసౌ పర్వతసంకాశః కిరీటీ హరిలోచనః ।
లంకాయాం దృశ్యతే వీరః సవిద్యుదివ తోయదః ॥ 5 ॥

పృథివ్యాః కేతుభూతోఽసౌ మహానేకోఽత్ర దృశ్యతే ।
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే విద్రవంతి తతస్తతః ॥ 6 ॥

ఆచక్ష్య మే మహానోఽసౌ రక్షో వా యది వాసురః ।
న మయైవంవిధం భూతం దృష్టపూర్వం కదాచన ॥ 7 ॥

స పృష్ఠో రాజపుత్రేణ రామేణాక్లిష్టకారిణా ।
విభీషణో మహాప్రాఙ్ఘః కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

యేన వైవస్వతో యుద్ధే వాసవశ్చ పరాజితః ।
వైష విశ్రవసః పుత్రః కుమ్భకర్ణః ప్రతాపవాన్ ॥ 9 ॥

ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ

యక్షా భుజ్జ్ఞాః పిశితాశనాశ్చ ।
గన్ధర్వవిద్యాధరకింనరాశ్చ
సహస్రశో రాఘవ సమృభగ్నాః ॥ 10 ॥

శూలపాణిం విరూపాక్షం కుంభకర్ణం మహాబలమ్ ।
హన్తుం న శేకుస్త్రిదశాః కాలోఽయమితి మోహితాః ॥ 11 ॥

ప్రకృత్యా హ్యేష తేజస్వీ కుంభకర్ణో మహాబలః ।
అన్యేషాం రాక్షసేన్ద్రాణాం వరదానకృతం బలమ్ ॥ 12 ॥

ఏతేన జాతమాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా ।
భక్షితాని సహస్రాణి సత్త్వానాం సుబహూన్యపి ॥ 13 ॥

తేషు సమృక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయనిపీడితాః ।
యాన్తి స్మ శరణం శక్రం తమప్యర్థం న్యవేదయన్ ॥ 14 ॥

స కుంభకర్ణం కుపితో మహేన్ద్రో
జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ ।
స శక్రవజ్రాభిహతో మహాత్మా
చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద ॥ 15 ॥

తస్య నానద్యమానస్య కుంభకర్ణస్య ధీమతః ।
శ్రుత్వా నినాదం విత్రస్తా భూయో భూమిర్వితత్రసే ॥ 16 ॥

తతః కోపాన్మహేన్ద్రస్య కుంభకర్ణో మహాబలః ।
వికృప్తైర్వావతార్థంతం జఘానోరసి వాసవమ్ ॥ 17 ॥

కుంభకర్ణప్రహారార్తో విచచాల స వాసవః ।
తతో విషేదుః సహసా దేవబ్రహ్మర్షిదానవాః ॥ 18 ॥

ప్రజాభిః సహ శక్రశ్చ యయౌ స్థానం స్వయముభవః ।
కుంభకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసుస్తే ప్రజాపతేః ।
ప్రజానాం భక్షణం చాపి దేవానాం చాపి ధర్షణమ్ ॥ 19 ॥

ఏవం ప్రజా యది త్వేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః ।
అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి ॥ 20 ॥

వాసవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహః ।
రక్షాంస్యావాహయామాస కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ ॥ 21 ॥

కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః ।
దృష్ట్వా నిశ్వస్య చైవేదం స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ ॥ 22 ॥

ధ్రువం లోకవినాశాయ పౌరస్త్యేనాసి నిర్మితః ।
తస్మాత్త్వమద్య ప్రభృతి మృతకల్పః శయిష్యసి ।
బ్రహ్మశాపాభిభూతోఽథ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః ॥ 23 ॥

తతః పరమసమ్భాన్తో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
వివృద్ధః కాఞ్చనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే ॥ 24 ॥

న నప్తారం స్వకం న్యాయ్యం శప్తుమేవం ప్రజాపతే ।
న మిథ్యావచనశ్చ త్వం స్వప్స్యత్యేష న సంశయః ।
కాలస్తు క్రియతామస్య శయనే జాగరే తథా ॥ 25 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ ।
శయితా హ్యేష షణ్మాసానేకాహం జాగరిష్యతి ॥ 26 ॥

ఏకేనాహ్న త్వసౌ వీరశ్చరన్భూమిం బుభుక్షితః ।
వ్యాత్తాస్యో భక్షయేల్లోకాన్సజ్కృద్ధ ఇవ పావకః ॥ 27 ॥

సోఽసౌ వ్యసనమాపన్నః కుమ్భకర్ణమబోధయత్ ।
త్వత్పరాక్రమభీతశ్చ రాజా సమ్ప్రతి రావణః ॥ 28 ॥

స ఏష నిర్గతో వీరః శిబిరాదీభిమవిక్రమః ।
వానరానభృశసజ్కృద్ధో భక్షయన్పరిధావతి ॥ 29 ॥

కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయో విప్రదుర్దువుః ।

కథమేనం రణే క్రుద్ధం వారయిష్యన్తి వానరాః ॥ 30 ॥

ఉచ్యంతాం వానరాః సర్వే యస్త్రమేతత్సముచ్చితమ్ ।
ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యన్తిహ నిర్భయాః ॥ 31 ॥

విభీషణవచః శ్రుత్వా హేతుమత్సుముఖోద్గతమ్ ।
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా ॥ 32 ॥

గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి పూహ్య తిష్ఠస్వ పావకే ।
ద్వారాణ్యదాయ లక్ష్మాయాశ్చర్యాశ్చాప్యథ సజ్జమాన్ ॥ 33 ॥

శైలశృంగాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యపసంహరన్ ।
తిష్ఠన్తు వానరాః సర్వే సాయుధాః శైలపాణయః ॥ 34 ॥

రాఘవేణ సమాదిష్టో నీలో హరిచమూపతిః ।
శశాస వానరానీకం యథావత్కపికుఞ్జరః ॥ 35 ॥

తతో గవాక్షః శరభో హనుమానఙ్గదో నలః ।
శైలశృంగాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమభ్యయః ॥ 36 ॥

తతో హరీణాం తదనీకముగ్రమ్
రరాజ శైలోద్యతవృక్షహస్తమ్ ।
గిరేః సమీపానుగతం యథైవ
మహన్మహామ్భోధరజాలముగ్రమ్ ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తమః సర్గః ॥

స తు రాక్షసశార్దూలో నిద్రామదసమాకులః ।
రాజమార్గం శ్రియా జష్టం యయా విపులవిక్రమః ॥ 1 ॥

రాక్షసానాం సహస్రైశ్చ వృతః పరమదుర్జయః ।
గృహేభ్యః పుష్పవర్షేణ కార్యమాణస్తదా యయా ॥ 2 ॥

స హేమజాలవితతం భానుభాస్వరదర్శనమ్ ।
దదర్శ విపులం రమ్యం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ ॥ 3 ॥

స తత్తదా సూర్య ఇవాభ్రజాలమ్
ప్రవిశ్య రక్షోఽధిపతేర్నివేశనమ్ ।
దదర్శ దూరేఽగ్రజమాసనస్థమ్
స్వయముభవం శక్ర ఇవాసనస్థమ్ ॥ 4 ॥

సోఽభిగమ్య గృహం భ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్య చ ।
దదర్శోద్విగ్నమాసీనం విమానే పుష్పకే గురుమ్ ॥ 5 ॥

అథ దృష్ట్వా దశగ్రీవః కుంభకర్ణముపస్థితమ్ ।
తూర్ణముత్థాయ సంహృష్టః సంనికర్ణముపానయత్ ॥ 6 ॥

అథాసీనస్య పర్యజ్ఞే కుంభకర్ణో మహాబలః ।
భ్రాతుర్వవన్దే చరణాం కిం కృత్యమితి చాబ్రవీత్ ।
ఉత్పత్య చైనం ముదితో రావణః పరిషస్వజే ॥ 7 ॥

స భ్రాత్రా సమ్పరిష్వక్తో యథావచ్ఛాభినన్దితః ।
కుంభకర్ణః శుభం దివ్యం ప్రతిపేదే వరాసనమ్ ॥ 8 ॥

స తదాసనమాశ్రిత్య కుంభకర్ణో మహాబలః ।

సంరక్తనయనః కోపాద్రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

కిమర్థమహమాదృత్య త్వయా రాజన్ప్రబోధితః ।
శంస కస్మాద్భయం తేఽస్తి కోఽద్య ప్రేతో భవిష్యతి ॥ 10 ॥

భ్రాతరం రావణః క్రుద్ధం కుమ్భకర్ణమవస్థితమ్ ।
ఈషత్తు పరివృత్తాభ్యాం నేత్రాభ్యాం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

అద్య తే సుమహాన్కాలః శయానస్య మహాబల ।
సుఖితస్త్యం న జానీషే మమ రామకృతం భయమ్ ॥ 12 ॥

ఏష దాశరథీ రామః సుగ్రీవసహితో బలీ ।
సముద్రం సబలస్తీర్త్వా మూలం నః పరికృంతతి ॥ 13 ॥

హస్త పశ్యస్వ లఙ్కాయా వనాన్యపవనాని చ ।
నేతునా సుఖమాగమ్య వానరైకార్ణవం కృతమ్ ॥ 14 ॥

యే రాక్షసా ముఖ్యతమా హతాస్తే వానరైర్యుధి ।
వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన ॥ 15 ॥

సర్వక్షపితకోశం చ స త్వమభ్యవపద్య మామ్ ।
త్రాయస్వేమాం పురీం లఙ్కాం బాలవృద్ధావశేషితామ్ ॥ 16 ॥

భ్రాతురర్థే మహాబాహో కురు కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
మయైవం నోక్తపూర్వో హి కశ్చిద్భ్రాతః పరస్తప ।
త్వయ్యస్తి మమ చ స్నేహః పరా సమ్భావనా చ మే ॥ 17 ॥

దేవాసురవిమర్దేషు బహుశో రాక్షసర్షభ ।
త్వయా దేవాః ప్రతివ్యూహ్యా నిర్జితాశ్చాసురా యుధి ।
న హి తే సర్వభూతేషు దృశ్యతే సదృశో బలీ ॥ 18 ॥

కురుష్వ మే ప్రియహితమేతదుత్తమమ్

యథాప్రియం ప్రియరణబాంధవప్రియ ।
స్వతేజసా విధమ సపత్నవాహినీమ్
శరద్ధనం పవన ఇవోద్యతో మహాన్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితమ్ ।
కుమ్భకర్ణో బభాషేఽథ వచనం ప్రజహాస చ ॥ 1 ॥

దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మన్తవినిర్ణయే ।
హితేష్యనభియుక్తేన సోఽయమాసాదితస్త్యయా ॥ 2 ॥

శీఘ్రం ఖల్వభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః ।
నిరయేష్యేవ పతనం యథా దుష్కృతకర్మణః ॥ 3 ॥

ప్రథమం వై మహారాజ కృత్యమేతదచిన్తితమ్ ।
కేవలం వీర్యదర్పేణ నానుబన్ధో విచారితః ॥ 4 ॥

యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్యమాస్థితః ।
పూర్వం చోత్తరకార్యాణి న స వేద నయానయౌ ॥ 5 ॥

దేశకాలవిహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్ ।
క్రియమాణాని దుష్యన్తి హవీంష్యప్రయతేష్యివ ॥ 6 ॥

త్రయాణాం పఞ్చథా యోగం కర్మణాం యః ప్రపశ్యతి ।
సచివైః సమయం కృత్వా స సభ్యే వర్తతే పథి ॥ 7 ॥

యథాగమం చ యో రాజా సమయం విచిక్లీర్షతి ।
బుధ్యతే సచివానుబద్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి ॥ 8 ॥

ధర్మమర్థం చ కామం చ సర్వాన్వా రక్షసాం పతే ।
భజతే పురుషః కాలే శ్రీణి ద్వన్ద్వాని వా పునః ॥ 9 ॥

త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శ్రుత్వా తన్నావబుధ్యతే ।

రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతమ్ || 10 ||

ఉపప్రదానం సాన్త్యం వా భేదం కాలే చ విక్రమమ్ ।
యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తావుభౌ చ నయానయా || 11 ||

కాలే ధర్మార్థకామాన్యః సమ్మన్త్య సచివైః సహ ।
నిషేవేతాత్మవాన్లోకే న స వ్యసనమాప్నుయాత్ || 12 ||

హితానుబంధమాలోక్య కార్యాకార్యమిహోత్మనః ।
రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైః సచివైః సహ జీవతి || 13 ||

అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్పురుషాః పశుబుద్ధయః ।
ప్రాగల్భ్యద్వక్తుమిచ్ఛన్తి మన్తేష్వభ్యంతరీకృతాః || 14 ||

అశాస్త్రవిదుషాం తేషాం న కార్యమహితం వచః ।
అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియమిచ్ఛతామ్ || 15 ||

అహితం చ హితాకారం ధార్మ్యజ్జల్పన్తి యే నరాః ।
అవేక్ష్య మన్తబాహ్యస్తే కర్తవ్యాః కృత్యదూషణాః || 16 ||

వినాశయంతో భర్తారం సహితాః శత్రుభిర్బుధైః ।
విపరీతాని కృత్యాని కారయంతిహ మన్త్రిణః || 17 ||

తాన్భర్తా మిత్రసంక్రాశానమిత్రాన్మన్తనిర్ణయే ।
వ్యవహారేణ జానీయాత్సచివానుపసంహితాన్ || 18 ||

చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః ।
భిద్రమస్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌఞ్చస్య ఖమివ ద్విజాః || 19 ||

యో హి శత్రుమవజ్ఞాయ నాత్మానమభిరక్షతి ।
అవాప్నోతి హి సోఽనర్థాన్ధానాచ్ఛ వ్యవరోష్యతే || 20 ||

తత్తు శ్రుత్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణస్య భాషితమ్ ।
భ్రుకుటిం చైవ సశ్చక్రే క్రుద్ధశ్చైనమువాచ హ ॥ 21 ॥

మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాసతి ।
కిమేవం వాక్యమం కృత్వా కాలే యుక్తం విధీయతామ్ ॥ 22 ॥

విభ్రమాచ్చిత్తమోహోద్వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా ।
నాభిపన్నమిదానీం యద్యర్థాస్తస్య పునః కృథాః ॥ 23 ॥

అస్మిన్కాలే తు యద్యుక్తం తదిదానీం విధీయతామ్ ।
మమాపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు ॥ 24 ॥

యది ఖల్వస్తి మే స్నేహో భ్రాతృత్వం వావగచ్ఛసి ।
యది వా కార్యమేతత్తే హృది కార్యతమం మతమ్ ॥ 25 ॥

స సుహృద్యో విపన్నార్థం దీనమభ్యవపద్యతే ।
స బన్ధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యామోపకల్పతే ॥ 26 ॥

తమధైవం బ్రువాణం తు వచనం ధీరదారుణమ్ ।
రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ శ్నైః శ్లక్షణమువాచ హ ॥ 27 ॥

అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేంద్రియమ్ ।
కుమ్భకర్ణః శ్నైర్వాక్యం బభాషే పరిసాన్త్యయన్ ॥ 28 ॥

అలం రాక్షసరాజేన్ద్ర సంతాపముపపద్య తే ।
రోషం చ సమృతిత్యజ్య స్వస్థో భవితుమర్హసి ॥ 29 ॥

నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ ।
తమహం నాశయిష్యామి యత్కృతే పరితప్యసే ॥ 30 ॥

అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ ।
బన్ధుభావాదభిహితం భ్రాతృస్నేహోచ్చ పార్థివ ॥ 31 ॥

సదృశం యత్తు కాలేఽస్మిన్కర్తుం స్నిగ్ధేన బన్ధునా ।
శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే ॥ 32 ॥

అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమరమూర్ధని ।
హతే రామే సహ భ్రాత్రా ద్రవంతి హరివాహినీమ్ ॥ 33 ॥

అద్య రామస్య తద్దృష్ట్యా మయానీతం రణాచ్ఛరః ।
సుఖీభవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా ॥ 34 ॥

అద్య రామస్య పశ్యన్తు నిధనం సుమహత్ప్రియమ్ ।
లక్ష్మణాయాం రాక్షసాః సర్వే యే తే నిహతబాన్ధవాః ॥ 35 ॥

అద్య శోకపరీతానాం స్వబన్ధవధకారణాత్ ।
శత్రోర్యుధి వినాశేన కరోమ్యస్తప్రమార్జనమ్ ॥ 36 ॥

అద్య పర్వతసంక్రాశం ససూర్యమివ తోయదమ్ ।
వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ ॥ 37 ॥

న పరః ప్రేషణీయస్తే యుద్ధాయాతుల విక్రమ ।
అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ మహాబల ॥ 38 ॥

యది శక్రో యది యమో యది పావకమారుతౌ ।
తానహం యోధయిష్యామి కుబేర వరుణావపి ॥ 39 ॥

గిరిమాత్రశరీరస్య శితశూలధరస్య మే ।
నర్దతస్తీక్షణదంష్ట్రస్య బిభీయాచ్ఛ పురన్దరః ॥ 40 ॥

అథ వా త్వక్తశస్త్రస్య మృద్గతస్తరసా రిపూన్ ।
న మే ప్రతిముఖే కశ్చిచ్ఛక్తః స్థాతుం జిజీవిషుః ॥ 41 ॥

నైవ శక్త్యా న గదయా నాసినా న శితైః శరైః ।
హస్తాభ్యామేవ సంరబ్ధో హనిష్యామ్యపి వజ్రినమ్ ॥ 42 ॥

యది మే ముష్టివేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి ।
తతః పాస్యన్తి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య తే ॥ 43 ॥

చింతయా బాధ్యనే రాజన్కిమర్థం మయి తిష్ఠతి ।
సోఽహం శత్రువినాశాయ తవ నిర్యాతుముద్యతః ॥ 44 ॥

ముఞ్చ రామాద్భయం రాజన్త్వనిష్యామిహ సంయుగే ।
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలమ్ ।
అసాధారణమిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్యశః ॥ 45 ॥

వధేన తే దాశరథేః సుఖావహమ్
సుఖం సమాహర్తుమహం వ్రజామి ।
నిహత్య రామం సహలక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్తరీయూథముఖ్యాన్ ॥ 46 ॥

రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్యవారుణీమ్
కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః ।
మయాద్య రామే గమితే యమక్షయమ్
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ద్విపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తదుక్తమతికాయస్య బలినో బాహుశాలినః ।
కుంభకర్ణస్య వచనం శ్రుత్వోవాచ మహోదరః ॥ 1 ॥

కుంభకర్ణకులే జాతో ధృష్టః ప్రాకృతదర్శనః ।
అవలిప్తో న శక్నోషి కృత్యం సర్వత్ర వేదితుమ్ ॥ 2 ॥

న హి రాజా న జానీతే కుంభకర్ణ నయానయౌ ।
త్వం తు కైశోరకాధృష్టః కేవలం వక్తుమిచ్ఛసి ॥ 3 ॥

స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశకాలవిభాగవిత్ ।
ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుధ్యతే రాక్షసర్షభ ॥ 4 ॥

యత్తు శక్యం బలవతా కర్తుం ప్రాకృతబుద్ధినా ।
అనుపాసితవృద్ధేన కః కుర్యాత్తాదృశం బుధః ॥ 5 ॥

యాంస్తు ధర్మార్థకామాంస్తస్య బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్ ।
అనుబోధుం స్వభావేన న హి లక్షణమస్తి తే ॥ 6 ॥

కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కారణానాం ప్రయోజనమ్ ।
శ్రేయః పాపీయసాం చాత్ర ఫలం భవతి కర్మణామ్ ॥ 7 ॥

నిఃశ్రేయస ఫలావేవ ధర్మార్థావితరావపి ।
అధర్మానర్థయోః ప్రాప్తిః ఫలం చ ప్రత్యవాయకమ్ ॥ 8 ॥

ఐహలౌకికపారత్ర్యం కర్మ పుష్కర్నిషేవ్యతే ।
కర్మాణ్యపి తు కల్ప్యాని లభతే కామమాస్థితః ॥ 9 ॥

తత్ర కష్టమిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః ।

శత్రో హి సాహసం యత్యస్కత్కిమివాత్రాపనీయతే ॥ 10 ॥

ఏకస్యైవాభియానే తు హేతుర్యః ప్రకృతస్త్వయా ।
తత్రాప్యనుపపన్నం తే వక్ష్యామి యదసాధు చ ॥ 11 ॥

యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః ।
రాక్షసా రాఘవం తం త్వం కథమేకో జయిష్యసి ॥ 12 ॥

యే పురా నిర్జితాస్తేన జనస్థానే మహాజనః ।
రాక్షసాన్స్తాన్పురే సర్వాస్థితానద్యాపి పశ్యసి ॥ 13 ॥

తం సింహమివ సజ్కృద్ధం రామం దశరథాత్మజమ్ ।
సర్పం సుప్తమివాబుద్ధ్యా ప్రబోధయితుమిచ్ఛసి ॥ 14 ॥

జ్వలంతం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదమ్ ।
కంతం మృత్యుమివాసహ్యామాసాదయితుమర్హతి ॥ 15 ॥

సంశయస్థమిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే ।
ఏకస్య గమనం తత్ర న హి మే రోచతే తవ ॥ 16 ॥

హీనార్థస్తు సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతో యథా ।
నిశ్చింతం జీవితత్యాగే వశమానేతుమిచ్ఛతి ॥ 17 ॥

యస్య నాస్తి మనుష్యేషు సదృశో రాక్షసోత్తమ ।
కథమాశంసనే యోద్ధుం తుల్యేనేన్ద్రవివస్వతోః ॥ 18 ॥

ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణం మహోదరః ।
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణో లోకరావణమ్ ॥ 19 ॥

లభ్యా పునస్తాం వైదేహీం కిమర్థం త్వం ప్రజల్పసి ।
యదేచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి ॥ 20 ॥

దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః ।
రుచితశ్చేత్స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేశ్వర తం శృణు ॥ 21 ॥

అహం ద్విజిహ్వాః సంహ్రాదీ కుమ్భకర్ణో వితర్దనః ।
పఞ్చరామవధాయైతే నిర్యాస్తీత్యవఘోషయ ॥ 22 ॥

తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామస్తస్య యత్నతః ।
జేష్యామో యది తే శత్రూన్నోపాయైః కృత్యమస్తి నః ॥ 23 ॥

అథ జీవతి నః శత్రుర్వయం చ కృతసంయుగాః ।
తతః సమభిపత్స్యామో మనసా యత్సమీక్షితుమ్ ॥ 24 ॥

వయం యుద్ధాదిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః ।
విదార్య స్వతనుం బాణై రామనామాఙ్కితైః శితైః ॥ 25 ॥

భక్షితో రాఘవోఽస్మాభిర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః ।
తవ పాదౌ గ్రహిష్యామస్త్యం నః కామ ప్రపూరయ ॥ 26 ॥

తతోఽవఘోషయ పురే గజస్కన్ధేన పార్థివ ।
హతో రామః సహ భ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః ॥ 27 ॥

ప్రీతో నామ తతో భూత్వా భృత్యానాం త్వమరిన్దమ ।
భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాంశ్చ వసుదాపయ ॥ 28 ॥

తతో మాల్యాని వాసాంసి వీరాణామనులేపనమ్ ।
పేయం చ బహు యోధేభ్యః స్వయం చ ముదితః పిబ ॥ 29 ॥

తతోఽస్మిన్బహులీభూతే కాలీనే సర్వతో గతే ।
ప్రవిశ్యాశ్వాస్య చాపి త్వం సీతాం రహసి సాన్త్యయ ।
ధనధాన్యైశ్చ కామైశ్చ రత్నైశ్చైచనాం ప్రతోభయ ॥ 30 ॥

అనయోపధయా రాజన్భయశోకానుబన్ధయా ।
అకామా త్వద్వశం సీతా నష్టనాథా గమిష్యతి ॥ 31 ॥

రజ్జానీయం హి భర్తారం వినష్టమవగమ్య సా ।
నైరాశ్యాత్ప్రిలఘుత్వాచ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే ॥ 32 ॥

సా పురా సుఖసంవృద్ధా సుఖార్హా దుఃఖకర్షితా ।
త్వయ్యధీనః సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వభోపగమిష్యతి ॥ 33 ॥

ఏతత్సునీతం మమ దర్శనేన
రామం హి దృష్ట్వావ భవేదనర్థః ।
ఇహైవ తే నేతస్యతి మోక్షుకో భూర్-
మహానయుద్ధేన సుఖస్య లాభః ॥ 34 ॥

అనష్టనైర్యో హ్యనవాప్తసంశయో
రిపూనయుద్ధేన జయజ్ఞానాధిప ।
యశశ్చ పుణ్యం చ మహాన్మహిపతే
శ్రియం చ కీర్తిం చ చిరం సమశ్నుతే ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్య కుమ్భకర్ణో మహోదరమ్ ।
అబ్రవీద్రాక్షసశ్రేష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః ॥ 1 ॥

సోఽహం తవ భయం ఘోరం వధాత్తస్య దురాత్మనః ।
రామస్యాద్య ప్రమార్జామి నిర్వైరస్త్యం సుఖీభవ ॥ 2 ॥

గర్జన్తి న వృథా శూర నిర్జలా ఇవ తోయదాః ।
పశ్య సమ్పాద్యమానం తు గర్జితం యుధి కర్మణా ॥ 3 ॥

న మర్షయతి చాత్మానం సమ్భవయతి నాత్మనా ।
అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వన్తి దుష్కరమ్ ॥ 4 ॥

విక్లవానామబుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పణ్డితమానినామ్ ।
శృణ్వతామాదిత ఇదం త్వద్విధానాం మహోదర ॥ 5 ॥

యుద్ధే కాపురుషైర్నిత్యం భవద్భిః ప్రియవాదిభిః ।
రాజానమనుగచ్ఛద్భిః కృత్యమేతద్వినాశితమ్ ॥ 6 ॥

రాజశేషా కృతా లక్ష్మో క్షీణః కోశో బలం హతమ్ ।
రాజానమిమమాసాద్య సుహృచ్చిహ్నామమిత్రకమ్ ॥ 7 ॥

ఏష నిర్యామ్యహం యుద్ధముద్యతః శత్రునిర్జయే ।
దుర్నయం భవతామద్య సమీకర్తుం మహాహవే ॥ 8 ॥

ఏవముక్తవతో వాక్యం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః ।
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్తాక్షసాధిపః ॥ 9 ॥

మహోదరోఽయం రామాత్తు పరిత్రస్తో న సంశయః ।

న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధవిశారద ॥ 10 ॥

కశ్చిన్నే త్వత్సమో నాస్తి సౌహృదేన బలేన చ ।
గచ్ఛ శత్రువధాయ త్వం కుమ్భకర్ణజయాయ చ ॥ 11 ॥

ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛత్రనిబర్హణః ।
సర్వకాలాయనం దీప్తం తప్తకాఞ్చనభూషణమ్ ॥ 12 ॥

ఇన్ద్రాశనిసమం భీమం వజ్రప్రతిమగౌరవమ్ ।
దేవదానవగన్ధర్వయక్షకింసరసూదనమ్ ॥ 13 ॥

రక్తమాల్య మహాదామ స్వతశ్చోద్గతపావకమ్ ।
ఆదాయ నిశితం శూలం శత్రుశోణితరఞ్జితమ్ ।
కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

గమిష్యామ్యహమేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మహత్ ।
అద్య తాన్క్షుధితః క్రుద్ధో భక్షయిష్యామి వానరాన్ ॥ 15 ॥

కుమ్భకర్ణవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూలముద్గలపాణిభిః ॥ 16 ॥

వానరా హి మహాత్మానః శీఘ్రాశ్చ వ్యవసాయినః ।
ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయుర్దశనైః క్షయమ్ ॥ 17 ॥

తస్మాత్పరమదుర్ధరైః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ ।
రక్షసామహితం సర్వం శత్రుపక్షం నిసూదయ ॥ 18 ॥

అథాసనాత్సముత్పత్య స్రజం మణికృతాన్తరామ్ ।
ఆబబన్ధ మహాతేజాః కుమ్భకర్ణస్య రావణః ॥ 19 ॥

అఙ్గదానఙ్గులీవేష్టాన్వరాణ్యాభరణాని చ ।
హారం చ శశిసంక్రాశమాబబన్ధ మహాత్మానః ॥ 20 ॥

దివ్యాని చ సుగన్ధీని మాల్యదామాని రావణః ।
శ్రోత్రే చాసజ్జయామాస శ్రీమతీ చాస్య కుణ్డలే ॥ 21 ॥

కాఞ్చనాఙ్గదకేయూరో నిష్కాభరణభూషితః ।
కుమ్భకరో బృహత్కర్ణః సుహుతోఽగ్నిరివాబభౌ ॥ 22 ॥

శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన విరాజితః ।
అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజజ్ఞేనేవ మన్దరః ॥ 23 ॥

స కాఞ్చనం భారసహం నివాతమ్
విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివాత్మభాసా ।
ఆబధ్యమానః కవచం రరాజ
సన్ధ్యాభ్రసంవీత ఇవాద్రిరాజః ॥ 24 ॥

సర్వాభరణనద్ధాఙ్గః శూలపాణిః స రాక్షసః ।
త్రివిక్రమకృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ ॥ 25 ॥

భ్రాతరం సమ్పరిష్యజ్య కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ।
ప్రణమ్య శిరసా తస్మై సమ్ప్రతస్థే మహాబలిః ।
తమాశీర్భిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః ॥ 26 ॥

శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషైః సైన్యైశ్చాపి వరాయుధైః ।
తం గజైశ్చ తురజైశ్చ స్యన్దనైశ్చాముబదస్వనైః ।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానం రథినో రథినాం వరమ్ ॥ 27 ॥

సర్పైరుష్ట్రైః ఖరైరశ్వైః సింహద్విపమృగద్విజైః ।
అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ॥ 28 ॥

స పుష్పవర్జైరవకీర్యమాణో
ధృతాతపత్రః శితశూలపాణిః ।
మదోత్కటః శోణితగన్ధమత్తో
వినిర్యయౌ దానవదేవశత్రుః ॥ 29 ॥

పదాతయశ బహవో మహానాదా మహాబలాః ।
అన్వయా రాక్షసా భీమా భీమాక్షాః శస్త్రపాణయః ॥ 30 ॥

రక్తాక్షాః సుమహాకాయా నీలాజ్ఞానచయోపమాః ।
శూరానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వధాన్ ॥ 31 ॥

బహువ్యామాంశ్చ విపులాన్తేపణీయాన్ధరాసదాన్ ।
తాలస్కన్ధాంశ్చ విపులాన్తేపణీయాన్ధరాసదాన్ ॥ 32 ॥

అథాన్యద్యపురాదాయ దారుణం లోమహర్షణమ్ ।
నిష్పపాత మహాతేజాః కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ 33 ॥

ధనుఃశతపరీణాహః స షట్కతసముచ్ఛితః ।
రౌద్రః శకటచక్రాక్షో మహాపర్వతసంనిభః ॥ 34 ॥

సంనిపత్య చ రక్షాంసి దగ్ధశైలోపమో మహాన్ ।
కుమ్భకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ 35 ॥

అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః ।
నిర్దహిష్యామి సజ్కుద్ధః శలభానివ పావకః ॥ 36 ॥

నాపరాధ్యన్తి మే కామం వానరా వనచారిణః ।
జాతిరస్మద్విధానాం సా పురోద్యానవిభూషణమ్ ॥ 37 ॥

పురరోధస్య మూలం తు రాఘవః సహలక్ష్మణః ।
హతే తస్మిన్స్తతం సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే ॥ 38 ॥

ఏవం తస్య బ్రువాణస్య కుమ్భకర్ణస్య రాక్షసాః ।
నాదం చక్రుర్మహాఘోరం కమ్పయంత ఇవార్ణవమ్ ॥ 39 ॥

తస్య నిష్పతతస్తూర్ణం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః ।
బభూవుర్ఘోరరూపాణి నిమిత్తాని సమంతతః ॥ 40 ॥

ఉల్కాశనియుతా మేఘా వినేదుశ్చ సుదారుణాః ।
ససాగరవనా చైవ వసుధా సమకమ్పిత ॥ 41 ॥

ఘోరరూపాః శివా నేదుః సజ్వాలకవలైర్ముఖైః ।
మణ్డలాన్యపసన్యాని బబన్ధుశ్చ విహజ్జమాః ॥ 42 ॥

నిష్పపాత చ గృధ్రేఽస్య శూలే వై పథి గచ్ఛతః ।
ప్రాసుఫ్ఫరన్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకమ్పిత ॥ 43 ॥

నిష్పపాత తదా చోక్లా జ్వలన్తి భీమనిస్వనా ।
ఆదిత్యో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న ప్రవాతి సుఖోఽనిలః ॥ 44 ॥

అచిన్తయన్మహోత్పతానుత్థితాఽల్లోమహర్షణాన్ ।
నిర్యయా కుమ్భకర్ణస్తు కృతాన్తబలచోదితః ॥ 45 ॥

స లఙ్ఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యం పర్వతసంనిభః ।
దదర్శాభ్రఘనప్రఖ్యం వానరానీకమద్భుతమ్ ॥ 46 ॥

తే దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమమ్ ।
వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుః సర్వా దిశస్తదా ॥ 47 ॥

తద్వానరానీకమతిప్రచణ్డమ్
దిశో ద్రవద్భిన్నమివాభ్రజాలమ్ ।
స కుమ్భకర్ణః సమవేక్ష్య హర్షాత్
ననాద భూయో ఘనవద్ధనాభః ॥ 48 ॥

తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య
యథా నినాదం దివి వారిదస్య ।
పేతుర్ధరణ్యాం బహవః ప్లవగ్గౌ
నికృత్తమూలా ఇవ సాలవృక్షాః ॥ 49 ॥

విపులపరిఘవాన్స కుమ్భకర్ణో
రిపునిధనాయ వినిఃసృతో మహాత్మా ।

కపి గణభయమాదదత్సుభీమమ్
ప్రభురివ కింకరదణ్డవాన్యుగాన్తే ॥ 50 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

స ననాద మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ ।
జనయన్నివ నిర్ఘాతాన్విధమన్నివ పర్వతాన్ ॥ 1 ॥

తమవధ్యం మఘవతా యమేన వరుణేన చ ।
ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాంతం వానరా విప్రదుద్రువుః ॥ 2 ॥

తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వాలిపుత్రోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్ ।
నలం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలమ్ ॥ 3 ॥

ఆత్మానమత్ర విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ ।
క్వ గచ్ఛత భయత్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా ॥ 4 ॥

సాధు సౌమ్యా నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ ।
నాలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికాః ॥ 5 ॥

మహతీముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికామ్ ।
విక్రమాద్విధమిష్యామో నివర్తధ్వం ప్లవఙ్గమాః ॥ 6 ॥

కృచ్ఛేణ తు సమాశ్వాస్య సఙ్గమ్య చ తతస్తతః ।
వృక్షాద్రిహస్తా హరయః సమృతస్థా రణాజిరమ్ ॥ 7 ॥

తే నివృత్య తు సఙ్క్రూద్ధాః కుమ్భకర్ణం వనౌకసః ।
నిజఘ్నుః పరమక్రుద్ధాః సమదా ఇవ కుఙ్జారాః ।
ప్రాంశుభిర్గిరిశృఙ్గైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలాః ॥ 8 ॥

పాదపైః పుష్పితాగ్రైశ్చ హన్యమానో న కమృతే ।
తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యంతే శతశః శిలాః ।
పాదపాః పుష్పితాగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహితలే ॥ 9 ॥

సోఽపి సైన్యాని సజ్కుద్ధో వానరాణాం మహాజసామ్ ।
మమన్త పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః ॥ 10 ॥

తోహితార్ద్రాస్తు బహవః శేరతే వానరర్షభాః ।
నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్రపుష్పా ఇవ ద్రుమాః ॥ 11 ॥

లఙ్ఘయంతః ప్రధావంతో వానరా నావలోకయన్ ।
కేచిత్సముద్రే పతితాః కేచిద్ధగనమాశ్రితాః ॥ 12 ॥

వధ్యమానాస్తు తే వీరా రాక్షసేన బలీయసా ।
సాగరం యేన తే తీర్ణాః పథా తేనైవ దుద్రువుః ॥ 13 ॥

తే స్థలాని తథా నిమ్నం విషణ్ణవదనా భయాత్ ।
ఋక్షౌ వృక్షాన్సమారూఢాః కేచిత్పర్వతమాశ్రితాః ॥ 14 ॥

మమజ్జరర్ణవే కేచిద్గుహాః కేచిత్సమాశ్రితాః ।
నిషేదుః ప్లవగాః కేచిత్కేచిన్నైవావతస్థిరే ॥ 15 ॥

తాన్సమీక్ష్యాఙ్గదో భఙ్గాన్వానరానిదమబ్రవీత్ ।
అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవఙ్గమాః ॥ 16 ॥

భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిగమ్య మహిమిమామ్ ।
స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ ॥ 17 ॥

నిరాయుధానాం ద్రవతామసఙ్గగతిపౌరుషాః ।
దారా హ్యపహసిష్యన్తి స వై ఘాతస్తు జీవితామ్ ॥ 18 ॥

కులేషు జాతాః సర్వే స్మ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ ।
అనార్యాః ఖలు యద్భీతాస్త్యక్తౌవ వీర్యం ప్రధావత ॥ 19 ॥

వికత్థనాని వో యాని యదా వై జనసంసది ।
తాని వః క్వ చ యతాని సోదగ్రాణి మహాన్తి చ ॥ 20 ॥

భీరుప్రవాదాః శ్రూయన్తే యస్తు జీవతి ధిక్కృతః ।
మార్గః సత్పురుషైర్జుష్టః సేవ్యతాం త్యజ్యతాం భయమ్ ॥ 21 ॥

శయామహే వా నిహతాః పృథివ్యామల్పజీవితాః ।
దుష్ప్రాపం బ్రహ్మలోకం వా ప్రాప్నుమో యుధి సూదితాః ।
సమ్ప్రాప్నుయామః కీర్తిం వా నిహత్య శత్రుమాహవే ॥ 22 ॥

న కుమ్భకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వా జీవన్మమిష్యతి ।
దీప్యమానమివాసాద్య పతజ్ఞో జ్వలనం యథా ॥ 23 ॥

పలాయనేన చోద్దిష్టాః ప్రాణాన్రక్షామహే వయమ్ ।
ఏకేన బహవో భగ్నా యశో నాశం గమిష్యతి ॥ 24 ॥

ఏవం బ్రువాణం తం శూరమఙ్గదం కనకాఙ్గదమ్ ।
ద్రవమాణాస్తతో వాక్యమూచుః శూరవిగర్హితమ్ ॥ 25 ॥

కృతం నః కదనం ఘోరం కుమ్భకర్ణేన రక్షసా ।
న స్థానకాలో గచ్ఛామో దయితం జీవితం హి నః ॥ 26 ॥

ఏతావదుక్త్వా వచనం సర్వే తే భేజిరే దిశః ।
భీమం భీమాక్షమాయాన్తం దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ 27 ॥

ద్రవమాణాస్తు తే వీరా అఙ్గదేన వలీముఖాః ।
సాన్వైశ్చ బహుమానైశ్చ తతః సర్వే నివర్తితాః ॥ 28 ॥

ఋషభశరభమైన్ద్రధూన్రునీలాః
కుముదసుషేణగవాక్షరమ్భతారాః ।
ద్వివిదపనసవాయుపుత్రముఖ్యాః
త్వరితతరాభిముఖం రణం ప్రయాతాః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చిపశ్చాశ్చత్తమః సర్గః ॥

తే నివృత్తా మహాకాయాః శ్రుత్వాఙ్గదవచస్తదా ।
నైష్ఠికీం బుద్ధిమాస్థాయ సర్వే సఙ్గామకాఙ్క్షిణః ॥ 1 ॥

సముదీరితవీర్యాస్తే సమారోపితవిక్రమాః ।
పర్యవస్థాపితా వాక్యైరఙ్గదేన వలీముఖాః ॥ 2 ॥

ప్రయాతాశ్చ గతా హర్షం మరణే కృతనిశ్చయాః ।
చక్రుః సుతుములం యుద్ధం వానరాస్త్యక్తజీవితాః ॥ 3 ॥

అథ వృక్షాన్మహాకాయాః సానూని సుమహాన్తి చ ।
వానరాస్తూర్ణముద్యమ్య కుమ్భకర్ణమభిద్రవన్ ॥ 4 ॥

స కుమ్భకర్ణః సఙ్క్రోధో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్ ।
అర్దయన్సుమహాకాయః సమంతాద్వ్యాఙ్గిపద్రిపూన్ ॥ 5 ॥

శతాని సప్త చాష్టౌ చ సహస్రాణి చ వానరాః ।
ప్రకీర్ణాః శేరతే భూమౌ కుమ్భకర్ణేన పోథితాః ॥ 6 ॥

షోడశాష్టౌ చ దశ చ వింశత్త్రింశత్తథైవ చ ।
పరిక్షిప్య చ బాహుభ్యాం ఖాదన్విపరిధావతి ।
భక్షయన్భృశసఙ్క్రోధో గరుడః పన్నగానివ ॥ 7 ॥

హనూమాశ్చైలశృఙ్గాణి వృక్షాంశ్చ వివిధానృహూన్ ।
వవర్ష కుమ్భకర్ణస్య శిరస్యమృరమాస్థితః ॥ 8 ॥

తాని పర్వతశృఙ్గాణి శూలేన తు బిభేద హ ।
బభ్రౌ వృక్షవర్షం చ కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ 9 ॥

తతో హరీణాం తదనీకముగ్రమ్
దుద్రావ శూలం నిశితం ప్రగృహ్య ।
తస్థౌ తతోఽస్యాపతతః పురస్తాత్
మహీధరాగ్రం హనుమాన్ప్రగృహ్య ॥ 10 ॥

స కుమ్భకర్ణం కుపితో జఘాన
వేగేన శైలోత్తమభీమకాయమ్ ।
స చుక్షుభే తేన తదాభిబూతో
మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ॥ 11 ॥

స శూలమావిధ్య తడిత్ప్రకాశమ్
గిరిం యథా ప్రజ్వలితాగ్రశృజమ్ ।
బాహ్వాంతరే మారుతిమాజఘాన
గుహోఽచలం క్రౌఞ్చమివోగ్రశక్త్యా ॥ 12 ॥

స శూలనిర్భిన్న మహాభుజాంతరః
ప్రవిహ్వలః శోణితముద్వమన్ముఖాత్ ।
ననాద భీమం హనుమాన్మహాహవే
యుగాంతమేఘస్తనితస్వనోపమమ్ ॥ 13 ॥

తతో వినేదుః సహసా ప్రహృష్టా
రక్షోగణాంతం వ్యథితం సమీక్ష్య ।
ప్లవజమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః
ప్రదుద్రువుః సంయతి కుమ్భకర్ణాత్ ॥ 14 ॥

నీలశ్చక్షేప శైలాగ్రం కుమ్భకర్ణాయ ధీమతే ।
తమాపతంతం సమ్ప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ ॥ 15 ॥

ముష్టిప్రహారాభిహతం తచ్ఛైలాగ్రం వ్యశీర్యత ।
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత మహితలే ॥ 16 ॥

ఋషభః శరభో నీలో గవాక్షో గన్ధమాదనః ।
పఞ్చవానరశార్దూలాః కుమ్భకర్ణముపాద్రవన్ ॥ 17 ॥

శైలైర్వృక్షైస్తలైః పాదైర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః ।
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం సర్వతోఽభినిజఘ్నురే ॥ 18 ॥

స్పర్శానివ ప్రహరాంత్రాన్వేదయానో న వివ్యథే ।
ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిషస్వజే ॥ 19 ॥

కుమ్భకర్ణభుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః ।
నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖాగతశోణితః ॥ 20 ॥

ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీలమాహవే ।
ఆజఘాన గవాక్షం చ తలేనేన్ద్రరిపుస్తదా ॥ 21 ॥

దత్తప్రహరవ్యథితా ముముహుః శోణితోక్షితాః ।
నిపేతుస్తే తు మేదిన్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః ॥ 22 ॥

తేషు వానరముఖ్యేషు పతితేషు మహాత్మసు ।
వానరాణాం సహస్రాణి కుమ్భకర్ణం ప్రదుద్రువుః ॥ 23 ॥

తం శైలమివ శైలాభాః సర్వే తు ప్లవగర్షభాః ।
సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మహాబలాః ॥ 24 ॥

తం నశ్చైర్దశనైశ్చాపి ముష్టిభిర్జానుభిస్తథా ।
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం తే జఘ్నుః ప్లవగర్షభాః ॥ 25 ॥

స వానరసహస్రైస్తైరాచితః పర్వతోపమః ।
రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రో గిరిరాత్మరుహౌరివ ॥ 26 ॥

బాహుభ్యాం వానరాన్సర్వాన్ప్రగృహ్య స మహాబలః ।
భక్షయామాస సఙ్క్రద్ధో గరుడః పన్నగానివ ॥ 27 ॥

ప్రక్షిప్తాః కుమ్భకర్ణేన వక్త్రే పాతాలసంనిభే ।
నాసా పుటాభ్యాం నిర్జగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః ॥ 28 ॥

భక్షయన్భృశసజ్కుర్థో హరీన్పర్వతసంనిభః ।
బభజ్జ వానరాన్సర్వాన్సజ్కుర్థో రాక్షసోత్తమః ॥ 29 ॥

మాంసశోణితసజ్క్లేదాం భూమిం కుర్వన్స రాక్షసః ।
చచార హరిసైన్యేషు కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః ॥ 30 ॥

వజ్రహస్తో యథా శక్రః పాశహస్త ఇవాంతకః ।
శూలహస్తో బభౌ తస్మిన్కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ 31 ॥

యథా శుష్కాణ్యరణ్యాని గ్రీష్మే దహతి పావకః ।
తథా వానరసైన్యాని కుమ్భకర్ణో వినిర్దహత్ ॥ 32 ॥

తతస్తే వధ్యమానాస్తు హతయూథా వినాయకాః ।
వానరా భయసంవిగ్నా వినేదుర్విస్వరం భృశమ్ ॥ 33 ॥

అనేకశో వధ్యమానాః కుమ్భకర్ణేన వానరాః ।
రాఘవం శరణం జగ్ముర్వ్యధితాః ఖిన్నచేతసః ॥ 34 ॥

తమాపతంతం సమ్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ।
ఉత్పాత తదా వీరః సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ 35 ॥

స పర్వతాగ్రముత్క్షిప్య సమావిధ్య మహాకపిః ।
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ॥ 36 ॥

తమాపతంతం సమ్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణః ప్లవజ్గమమ్ ।
తస్థౌ వివృతసర్వాఙ్గో వానరేంద్రస్య సమ్ముఖః ॥ 37 ॥

కపిశోణితదిగ్ధాఙ్గం భక్షయంతం మహాకపిన్ ।
కుమ్భకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 38 ॥

పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
భక్షితాని చ సైన్యాని ప్రాప్తం తే పరమం యశః ॥ 39 ॥

త్యజ తద్వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి ।
సహస్వైకం నిపాతం మే పర్వతస్యాస్య రాక్షస ॥ 40 ॥

తద్వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వధైర్యసమన్వితమ్ ।
శ్రుత్వా రాక్షసశార్దూలః కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీద్యచః ॥ 41 ॥

ప్రజాపతేస్తు పౌత్రస్త్వం తథైవర్షరజఃసుతః ।
శ్రుతపౌరుషసమృన్నస్తస్మాద్గర్జసి వానర ॥ 42 ॥

స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య
వ్యావిధ్య శైలం సహసా ముమోచ ।
తేనాజఘానోరసి కుమ్భకర్ణమ్
శైలేన వజ్రాశనిసంనిభేన ॥ 43 ॥

తచ్ఛైలశృంగం సహసా వికీర్ణమ్
భుజాంతరే తస్య తదా విశాలే ।
తతో విషేదుః సహసా ప్లవంగమా
రక్షోగణాశ్చాపి ముదా వినేదుః ॥ 44 ॥

స శైలశృంగాభిహతశ్చుకోప
ననాద కోపాచ్చ వివృత్య వక్త్రమ్ ।
వ్యావిధ్య శూలం చ తడిత్ప్రకాశమ్
చిక్షేప హర్యుక్షపతేర్వధాయ ॥ 45 ॥

తత్కుమ్భకర్ణస్య భుజప్రవిధమ్
శూలం శితం కాశ్చానదామజష్టమ్ ।
క్షిప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యామ్
బభ్రజ్జ వేగేన సుతోఽనిలస్య ॥ 46 ॥

కృతం భారసహస్రస్య శూలం కాలాయనం మహత్ ।
బభ్రజ్జ జనౌమారోప్య ప్రహృష్టః ప్లవగర్షభః ॥ 47 ॥

స తత్తదా భగ్నమవేక్ష్య శూలమ్

చుకోప రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా ।
ఉత్పాత్య లక్ష్మోమలయాత్స శృంజమ్
జఘాన సుగ్రీవముపేత్య తేన ॥ 48 ॥

స శైలశృంజాభిహతో విసంజ్ఞః
పపాత భూమౌ యుధి వానరేంద్రః ।
తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞమ్
నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ 49 ॥

తమభ్యుపేత్యాద్భుతఘోరవీర్యమ్
స కుమ్భకర్ణో యుధి వానరేంద్రమ్ ।
జహార సుగ్రీవమభిప్రగృహ్య
యథానిలో మేఘమతిప్రచణ్డః ॥ 50 ॥

స తం మహామేఘనికాశరూపమ్
ఉత్పాత్య గచ్ఛన్యుధి కుమ్భకర్ణః ।
రరాజ మేరుప్రతిమానరూపో
మేరుర్యథాత్యుచ్ఛితఘోరశృంజః ॥ 51 ॥

తతః సముత్పాత్య జగామ వీరః
సంస్తాయమానో యుధి రాక్షసేంద్రైః ।
శృణ్వన్నినాదం త్రిదశాలయానామ్
ప్లవంగరాజగ్రహవిస్మితానామ్ ॥ 52 ॥

తతస్తమాదాయ తదా స మేనే
హరీంద్రమింద్రోపమమింద్రవీర్యః ।
అస్మిన్ప్రతే సర్వమిదం హృతం స్యాత్
సరాఘవం సైన్యమితింద్రశత్రుః ॥ 53 ॥

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణాం తతస్తతః ।
కుమ్భకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాపి వానరమ్ ॥ 54 ॥

హనూమాంశ్చింతయామాస మతిమాన్మారుతాత్మజః ।

ఏవం గృహితే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్ || 55 ||

యద్వై న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్కరిష్యామి సర్వథా ।
భూత్వా పర్వతసంక్రాశో నాశయిష్యామి రాక్షసమ్ || 56 ||

మయా హతే సంయతి కుమ్భకరే
మహాబలే ముష్టివిశీర్ణదేహే ।
విమోచితే వానరపార్థివే చ
భవన్తు హృష్టాః ప్రవగాః సమగ్రాః || 57 ||

అథ వా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి పార్థివః ।
గృహితోఽయం యది భవేత్త్రిదశైః సాసురోరగైః || 58 ||

మన్యే న తావదాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః ।
శైలప్రహారాభిహతః కుమ్భకరేన సంయుగే || 59 ||

అయం ముహూర్తాత్సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే ।
ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్పథ్యం తత్కరిష్యతి || 60 ||

మయా తు మోక్షితస్యాస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
అప్రీతశ్చ భవేత్కష్టా కీర్తినాశశ్చ శాశ్వతః || 61 ||

తస్మాన్ముహూర్తం కాఙ్క్షేష్యే విక్రమం పార్థివస్య నః ।
భిన్నం చ వానరానీకం తావదాశ్వాసయామ్యహమ్ || 62 ||

ఇత్యేవం చింతయిత్వా తు హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
భూయః సంస్తమ్భయామాస వానరాణాం మహాచమూమ్ || 63 ||

స కుమ్భకర్ణోఽథ వివేశ లంకామ్
స్ఫురన్తమాదాయ మహాహరిం తమ్ ।
విమానచర్యాగృహగోపురస్థైః
పుష్పాగ్ర్యవర్షైరవకీర్యమాణః || 64 ||

తతః స సంజ్ఞాముపలభ్య కృచ్ఛాచ్ఛద్-
బలీయసస్తస్య భుజాంతరస్థః ।
అవేక్షమాణః పురరాజమార్గమ్
విచింతయామాస ముహుర్మహాత్మా ॥ 65 ॥

ఏవం గృహీతేన కథం ను నామ
శక్యం మయా సమ్ప్రతి కర్తుమద్య ।
తథా కరిష్యామి యథా హరీణామ్
భవిష్యతీష్టం చ హితం చ కార్యమ్ ॥ 66 ॥

తతః కరాగ్రైః సహసా సమేత్య
రాజా హరీణామమరేంద్రశత్రోః ।
నఖైశ్చ కర్ణౌ దశనైశ్చ నాసామ్
దదంశ పార్శ్వేషు చ కుమ్భకర్ణమ్ ॥ 67 ॥

స కుమ్భకర్ణౌ హృతకర్ణనాసో
విదారితస్తేన విమర్దితశ్చ ।
రోషాభిభూతః క్షతజార్ద్రగాత్రః
సుగ్రీవమావిధ్య పిపేష భూమౌ ॥ 68 ॥

స భూతలే భీమబలాభిపిష్టః
సురారిభిస్తైరభిహన్యమానః ।
జగామ ఖం వేగవదభ్యుపేత్య
పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥ 69 ॥

కర్ణనాసా విహీనస్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః ।
రరాజ శోణితోత్సక్తో గిరిః ప్రస్తవజైరివ ॥ 70 ॥

తతః స పుర్యాః సహసా మహాత్మా
నిష్క్రమ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ ।
బభక్ష రక్షో యుధి కుమ్భకర్ణః
ప్రజా యుగాంతాగ్నిరివ ప్రదీప్తః ॥ 71 ॥

బుభుక్షితః శోణితమాంసగృధ్నుః
ప్రవిశ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ ।
చఖాద రక్షాంసి హరీన్పిశాచాన్
ఋక్షాంశ్చ మోహోద్యుధి కుమ్భకర్ణః ॥ 72 ॥

ఏకం దౌష్వ త్రీనృపహున్కుర్ధో వానరాన్సహ రాక్షసైః ।
సమాదాయైకహస్తేన ప్రచిక్షేప త్వరన్ముఖే ॥ 73 ॥

సమ్ప్రసవంస్తదా మేదః శోణితం చ మహాబలః ।
వధ్యమానో నగేన్ద్రాగ్రైర్భక్షయామాస వానరాన్ ।
తే భక్ష్యమాణా హరయో రామం జగ్ముస్తదా గతిమ్ ॥ 74 ॥

తస్మిన్కాలే సుమిత్రాయాః పుత్రః పరబలార్దనః ।
చకార లక్ష్మణః క్రుద్ధో యుద్ధం పరపురంజయః ॥ 75 ॥

స కుమ్భకర్ణస్య శరాశ్శరీరే సప్త వీర్యవాన్ ।
నిచఖానాదదే చాన్యన్విససర్జ చ లక్ష్మణః ॥ 76 ॥

అతిక్రమ్య చ సౌమిత్రిం కుమ్భకర్ణో మహాబలః ।
రామమేవాభిదుద్రావ దారయన్నివ మేదిసీమ్ ॥ 77 ॥

అథ దాశరథీ రామో రౌద్రమస్త్రం ప్రయోజయన్ ।
కుమ్భకర్ణస్య హృదయే ససర్జ నిశితాశ్శరాన్ ॥ 78 ॥

తస్య రామేణ విధ్వస్య సహసాభిప్రధావతః ।
అఙ్గరమిశ్రాః క్రుద్ధస్య ముఖాన్నిశ్చేరురర్చిషః ॥ 79 ॥

తస్యోరసి నిమగ్నాశ్చ శరా బర్హిణవాససః ।
హస్తాచ్ఛాస్య పరిభ్రష్టా పపాతోర్వాం మహాగదా ॥ 80 ॥

స నిరాయుధమాత్మానం యదా మేనే మహాబలః ।
ముష్టిభ్యాం చారణాభ్యాం చ చకార కదనం మహత్ ॥ 81 ॥

స బాణైరతివిధాజ్ఞః క్షతజేన సముక్షితః ।
రుధిరం పరిసుస్రావ గిరిః ప్రస్తవణానివ ॥ 82 ॥

స తీవ్రేణ చ కోపేన రుధిరేణ చ మూర్ఛితః ।
వానరాన్రాక్షసాన్సృజ్ఞాన్వాదన్విపరిధావతి ॥ 83 ॥

తస్మిన్కాలే స ధర్మాత్మా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
కుమ్భకర్ణవధే యుక్తో యోగాన్పరిమృశన్బహూన్ ॥ 84 ॥

నైవాయం వానరాన్రాజన్న విజానాతి రాక్షసాన్ ।
మత్తః శోణితగన్ధేన స్వాన్పరాంచైవ ఖాదతి ॥ 85 ॥

సాధ్వేనమధిరోహన్తు సర్వతో వానరర్షభాః ।
యూథపాశ్చ యథాముఖ్యాస్తిష్ఠన్త్వస్య సమన్తతః ॥ 86 ॥

అప్యయం దుర్మతిః కాలే గురుభారప్రపీడితః ।
ప్రపతన్త్రాక్షసో భూమౌ నాన్యాన్త్వాన్యత్ప్రవజ్గమాన్ ॥ 87 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః ।
తే సమారురుహుర్ద్వష్టాః కుమ్భకర్ణం ప్లవజ్గమాః ॥ 88 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు సజ్కృద్ధః సమారూఢః ప్లవజ్గమైః ।
వ్యధూనయత్తాన్వేగేన దుష్టహస్తివ హస్తిపాన్ ॥ 89 ॥

తాన్దృష్ట్వా నిర్ధూతాన్రామో రుష్టోఽయమితి రాక్షసః ।
సముత్పపాత వేగేన ధనురుత్తమమాదదే ॥ 90 ॥

స చాపమాదాయ భుజ్జకల్పమ్
దృఢజ్యముగ్రం తపనీయచిత్రమ్ ।
హరీన్సమాశ్వాస్య సముత్పపాత
రామో నిబద్ధోత్తమతూణబాణః ॥ 91 ॥

స వానరగణైస్తైస్తు వృతః పరమదుర్జయః ।

లక్షణానుచరో రామః సమృతస్థే మహాబలః ॥ 92 ॥

స దదర్శ మహాత్మానం కిరీటినమరిన్దమమ్ ।
శోణితాప్లుతసర్వాఙ్గం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ॥ 93 ॥

సర్వాన్సమభిధావన్తం యథారుష్టం దిశా గజమ్ ।
మార్గమాణం హరీన్కుర్థం రాక్షసైః పరివారితమ్ ॥ 94 ॥

విన్ధ్యమన్దరసంక్రాశం కాశ్చనాఙ్గదభూషణమ్ ।
స్రవన్తం రుధిరం వక్త్రాద్వర్షమేఘమివోత్థితమ్ ॥ 95 ॥

జిహ్వయా పరిలిహ్యన్తం శోణితం శోణితోక్షితమ్ ।
మృద్నన్తం వానరానీకం కాలాన్తకయమోపమమ్ ॥ 96 ॥

తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం ప్రదీప్తానలవర్చసమ్ ।
విస్ఫారయామాస తదా కార్ముకం పురుషర్షభః ॥ 97 ॥

స తస్య చాపనిర్ఘోషాత్కుపితో నైరృతర్షభః ।
అమృష్యమాణన్తం ఘోషమభిదుద్రావ రాఘవమ్ ॥ 98 ॥

తతస్తు వాతోద్ధతమేఘకల్పమ్
భుజఙ్గరాజోత్తమభోగబాహుమ్ ।
తమాపతన్తం ధరణీధరాభమ్
ఉవాచ రామో యుధి కుమ్భకర్ణమ్ ॥ 99 ॥

ఆగచ్ఛ రక్షోఽధిపమా విషాదమ్
అవస్థితోఽహం ప్రగృహీతచాపః ।
అవేహి మాం శక్రసపత్న రామమ్
అయం ముహూర్తాద్భవితా విచేతాః ॥ 100 ॥

రామోఽయమితి విజ్ఞాయ జహాస వికృతస్వనమ్ ।
పాతయన్నివ సర్వేషాం హృదయాని వనౌకసామ్ ॥ 101 ॥

ప్రహస్య వికృతం భీమం స మేఘస్వనితోపమమ్ ।
కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 102 ॥

నాహం విరాధో విజ్ఞేయో న కబంధః ఖరో న చ ।
న వాలీ న చ మారీచః కుమ్భకర్ణోఽహమాగతః ॥ 103 ॥

పశ్య మే ముద్గరం ఘోరం సర్వకాలాయసం మహత్ ।
అనేన నిర్జితా దేవా దానవాశ్చ మయా పురా ॥ 104 ॥

వికర్ణనాస ఇతి మాం నావజ్ఞాతుం త్వమర్హసి ।
స్వల్పాపి హి న మే పీడా కర్ణనాసావినాశనాత్ ॥ 105 ॥

దర్శయేత్వాకుశార్దూల వీర్యం గాత్రేషు మే లఘు ।
తతస్తాప్తం భక్షయిష్యామి దృష్టపౌరుషవిక్రమమ్ ॥ 106 ॥

స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య
రామః సుపుంజాన్విససర్జ బాణాన్ ।
తైరాహతో వజ్రసమప్రవేగైర్-
న చుక్షుభే న వ్యథతే సురారిః ॥ 107 ॥

యైః సాయకైః సాలవరా నికృతా
వాలీ హతో వానరపుంజవశ్చ ।
తే కుమ్భకర్ణస్య తదా శరీరమ్
వజ్రోపమా న వ్యథయాం ప్రచక్రుః ॥ 108 ॥

స వారిధారా ఇవ సాయకాంస్తాన్
పిబిష్కారీరేణ మహేన్ద్రశత్రుః ।
జఘాన రామస్య శరప్రవేగమ్
వ్యావిధ్య తం ముద్గరముగ్రవేగమ్ ॥ 109 ॥

తతస్తు రక్షః క్షతజానులిప్తమ్
విత్రాసనం దేవమహాచమూనామ్ ।
వ్యావిధ్య తం ముద్గరముగ్రవేగమ్

వాయవ్యమాదాయ తతో వరాస్త్రమ్
రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ ।
సముద్గరం తేన జహార బాహుమ్
స కృత్తబాహుస్తుములం ననాద || 111 ||

స తస్య బాహుర్గిరిశృంగకల్పః
సముద్గరో రాఘవబాణకృత్తః ।
పపాత తస్మిన్హరిరాజసైన్యే
జఘాన తాం వానరవాహినీం చ || 112 ||

తే వానరా భగ్నహతావశేషాః
పర్యస్తమాశ్రిత్య తదా విషణ్ణాః ।
ప్రవేపితాఙ్గా దదృశుః సుఘోరమ్
నరేన్ద్రరక్షోఽధిపసంనిపాతమ్ || 113 ||

స కుమ్భకర్ణోఽస్త్రనికృత్తబాహుర్-
మహాన్నికృత్తాగ్ర ఇవాచలేన్ద్రః ।
ఉత్పాటయామాస కరేణ వృక్షమ్
తతోఽభిదుద్రావ రణే నరేన్ద్రమ్ || 114 ||

తం తస్య బాహుం సహ సాలవృక్షమ్
సముద్యతం పన్నగభోగకల్పమ్ ।
ఐన్ద్రాస్త్రయుక్తేన జహార రామో
బాణేన జామ్బూనదచిత్రితేన || 115 ||

స కుమ్భకర్ణస్య భుజో నికృత్తః
పపాత భూమౌ గిరిసంనికాశః ।
వివేష్టమానో నిజఘాన వృక్షాన్
శైలాఞ్శిలావానరరాక్షసాంశ్చ || 116 ||

తం చిన్నబాహుం సమవేక్ష్య రామః

సమాపతంత్రం సహసా నదంతమ్ ।
ద్వావర్ధచన్ద్రౌ నిశితౌ ప్రగృహ్య
చిచ్ఛేద పాదౌ యుధి రాక్షసస్య ॥ 117 ॥

నికృత్తబాహుర్వినికృత్తపాదౌ
విదార్య వక్త్రం వడవాముఖాభమ్ ।
దుద్రావ రామం సహసాభిగర్జన్
రాహుర్యథా చన్ద్రమివాన్తరిక్షే ॥ 118 ॥

అపూరయత్తస్య ముఖం శితాగ్రై
రామః శరైర్హేమపినద్ధపుష్పైః ।
స పూర్ణవక్త్రో న శశాక వక్తుమ్
చుకూజ కృచ్ఛేణ ముమోహ చాపి ॥ 119 ॥

అథాదదే సూర్యమరీచికల్పమ్
స బ్రహ్మదణ్డాన్తకకాలకల్పమ్ ।
అరిష్టమైన్ద్రం నిశితం సుపుష్పమ్
రామః శరం మారుతతుల్యవేగమ్ ॥ 120 ॥

తం వజ్రజామ్బూనదచారుపుష్పమ్
ప్రదీప్తసూర్యజ్వలనప్రకాశమ్ ।
మహేన్ద్రవజ్రాశనితుల్యవేగమ్
రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ ॥ 121 ॥

స సాయకో రాఘవబాహుచోదితో
దిశః స్వభాసా దశ సమ్ప్రకాశయన్ ।
విధూమవైశ్వానరదీప్తదర్శనో
జగామ శక్రాశనితుల్యవిక్రమః ॥ 122 ॥

స తన్మహాపర్వతకూటసంనిభమ్
వివృత్తదంష్ట్రం చలచారుకుణ్డలమ్ ।
చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిరస్తదా

యథైవ వృత్రస్య పురా పురన్దరః ॥ 123 ॥

తద్రామబాణాభిహతం పపాత
రక్షఃశిరః పర్వతసంనికాశమ్ ।
బభ్రజ్ఞ చర్యాగృహగోపురాణి
ప్రాకారముచ్చం తమపాతయచ్చ ॥ 124 ॥

తచ్ఛాతికాయం హిమవత్ప్రకాశమ్
రక్షస్తదా తోయనిధౌ పపాత ।
గ్రాహన్మహామీనచయానుభజ్జమాన్
మమర్ద భూమిం చ తథా వివేశ ॥ 125 ॥

తస్మిర్వాతే బ్రాహ్మణదేవశత్రౌ
మహాబలే సంయతి కుమ్భకర్ణే ।
చచాల భూరూభమిధరాశ్చ సర్వే
హర్షాచ్చ దేవాస్తుములం ప్రణేదుః ॥ 126 ॥

తతస్తు దేవర్షిమహర్షిపన్నగాః
సురాశ్చ భూతాని సుపర్ణగుహ్యాకాః ।
సయక్షగన్ధర్వగణా నభోగతాః
ప్రహర్షితా రామ పరాక్రమేణ ॥ 127 ॥

ప్రహర్షమీయుర్బహవస్తు వానరాః
ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమైరివాననైః ।
అపూజయన్రాఘవమిష్టభాగినమ్
హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ 128 ॥

స కుమ్భకర్ణం సురసైన్యమర్దనమ్
మహత్సు యుద్ధేష్వపరాజితశ్రమమ్ ।
ననన్ద హత్వా భరతాగ్రజో రణే
మహాసురం వృత్రమివామరాధిపః ॥ 129 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పంచాశతమః సర్గః ॥

కుమ్భకర్ణం హతం దృష్ట్వా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ 1 ॥

శ్రుత్వా వినిహతం సజ్ఞే కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ।
రావణః శోకసంతప్తో ముమోహ చ పపాత చ ॥ 2 ॥

పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా దేవాన్తకనరాన్తకౌ ।
త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ రురుదుః శోకపీడితాః ॥ 3 ॥

భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
మహోదరమహాపార్శ్వ శోకాక్రాంతౌ బభూవతుః ॥ 4 ॥

తతః కృచ్ఛాత్సమాసాద్య సంజ్ఞాం రాక్షసపుజ్జవః ।
కుమ్భకర్ణవధాద్దీనో విలలాప స రావణః ॥ 5 ॥

హా వీర రిపుదర్పఘ్న కుమ్భకర్ణ మహాబల ।
శత్రుసైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సన్త్యజ్య గచ్ఛసి ॥ 6 ॥

ఇదానీం ఖల్వహం నాస్మి యస్య మే పతితో భుజః ।
దక్షిణో యం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాసురాన్ ॥ 7 ॥

కథమేవంవిధో వీరో దేవదానవదర్పహా ।
కాలాగ్నిప్రతిమో హ్యద్య రాఘవేణ రణే హతః ॥ 8 ॥

యస్య తే వజ్రనిష్పేషో న కుర్యాద్యవసనం సదా ।
స కథం రామబాణార్తః ప్రసుప్తోఽసి మహితలే ॥ 9 ॥

ఏతే దేవగణాః సార్థమృషిభిర్గగనే స్థితాః ।

నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదంతి ప్రహర్షితాః ॥ 10 ॥

ధ్రువమద్యైవ సంహృష్టౌ లబ్ధలక్ష్యః ప్లవङ्గమాః ।
ఆరోక్ష్యంతీహ దుర్గాణి లఙ్కాద్వారాణి సర్వశః ॥ 11 ॥

రాజ్యేన నాస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా ।
కుమ్భకర్ణవిహీనస్య జీవితే నాస్తి మే రతిః ॥ 12 ॥

యద్యహం భ్రాతృహంతారం న హన్మి యుధి రాఘవమ్ ।
నను మే మరణం శ్రేయో న చేదం వ్యర్థజీవితమ్ ॥ 13 ॥

అద్యైవ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ ।
న హి భ్రాతృనస్సముత్సృజ్య షణ్ణం జీవితముత్సహే ॥ 14 ॥

దేవా హి మాం హసిష్యంతి దృష్ట్వా పూర్వాపకారిణమ్ ।
కథమిన్ద్రం జయిష్యామి కుమ్భకర్ణహతే త్వయి ॥ 15 ॥

తదిదం మామనుప్రాప్తం విభీషణవచః శుభమ్ ।
యదజ్ఞానాన్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః ॥ 16 ॥

విభీషణవచో యావత్కుమ్భకర్ణప్రహస్తయోః ।
వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం ప్రీడయతి దారుణః ॥ 17 ॥

తస్యాయం కర్మణః ప్రాతో విపాకో మమ శోకదః ।
యన్మయా ధార్మికః శ్రీమాన్స నిరస్తో విభీషణః ॥ 18 ॥

ఇతి బహువిధమాకులాన్తరాత్మా
కృపణమతీవ విలప్య కుమ్భకర్ణమ్ ।
న్యపతదథ దశాననో భృశార్తః
తమనుజమిన్ద్రరిపుం హతం విదిత్వా ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః ।
శ్రుత్వా శోకాభితప్తస్య త్రిశిరా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

ఏవమేవ మహావీర్యో హతో నస్తాత మధ్యమః ।
న తు సత్పురుషా రాజన్విలపంతి యథా భవాన్ ॥ ౨ ॥

నూనం త్రిభువణస్యాపి పర్యాప్తస్తవమసి ప్రభో ।
స కస్మాత్ప్రాకృత ఇవ శోకస్యాత్మానమీదృశమ్ ॥ ౩ ॥

బ్రహ్మదత్తాంతి తే శక్తిః కవచః సాయకో ధనుః ।
సహస్రఖరసంయుక్తో రథో మేఘసమస్వనః ॥ ౪ ॥

త్వయాసకృద్విశస్త్రేణ విశస్తా దేవదానవాః ।
స సర్వాయుధసంపన్నో రాఘవం శాస్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥

కామం తిష్ఠ మహారాజనిర్గమిష్యామ్యహం రణమ్ ।
ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్గరుడః పన్నగానిహ ॥ ౬ ॥

శమ్భరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా ।
తథాద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః ॥ ౭ ॥

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ।
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః ॥ ౮ ॥

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాన్తకనరాన్తకౌ ।
అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవుర్యుద్ధహర్షితాః ॥ ౯ ॥

తతోఽహమహమిత్యేవం గర్జన్తో నైర్మతర్షభాః ।

రావణస్య సుతా వీరాః శక్రతుల్యపరాక్రమాః ॥ 10 ॥

అన్తరిక్షచరాః సర్వే సర్వే మాయా విశారదాః ।
సర్వే త్రిదశదర్పఘ్నాః సర్వే చ రణదుర్మదాః ॥ 11 ॥

సర్వేఽస్త్రబలసంపన్నాః సర్వే విస్తీర్ణ కీర్తయః ।
సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయంతే స్మ నిర్జితాః ॥ 12 ॥

సర్వేఽస్త్రవిదుషో వీరాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ।
సర్వే ప్రవరజిజ్ఞానాః సర్వే లబ్ధవరాస్తథా ॥ 13 ॥

స తైస్తథా భాస్కరతుల్యవర్చసైః
సుతైర్వృతః శత్రుబలప్రమర్దనైః ।
రరాజ రాజా మఘవాన్యథామరైర్-
వృతో మహాదానవదర్పనాశనైః ॥ 14 ॥

స పుత్రాన్సంప్నోష్యజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః ।
ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ 15 ॥

మహోదరమహాపార్శ్వ భ్రాతౌ చాపి రావణః ।
రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ 16 ॥

తేఽభివాద్య మహాత్మానం రావణం రిపురావణమ్ ।
కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే ॥ 17 ॥

సర్వోషధీభిర్గన్ధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః ।
నిర్జగ్ముర్నైరృతశ్రేష్ఠాః షడేతే యుద్ధకాఙ్క్షిణః ॥ 18 ॥

తతః సుదర్శనం నామ నీలజీమూతసంనిభమ్ ।
ఐరావతకులే జాతమారురోహ మహోదరః ॥ 19 ॥

సర్వాయుధసమాయుక్తం తూణీభిశ్చ స్వలక్ష్మితమ్ ।

రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాస్తమూర్ధని ॥ 20 ॥

హయోత్తమసమాయుక్తం సర్వాయుధసమాకులమ్ ।
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః ॥ 21 ॥

త్రిశిరా రథమాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః ।
సవిద్యుదుల్కః సజ్వాలః సేన్ద్రచాప ఇవామ్బుదః ॥ 22 ॥

త్రిభిః కిరీటైస్త్రిశిరాః శుశుభే స రథోత్తమే ।
హిమవానివ శైలేన్ద్రస్త్రిభిః కాశ్చానపర్వతైః ॥ 23 ॥

అతికాయోఽపి తేజస్వీ రాక్షసేన్ద్రసుతస్తదా ।
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్ ॥ 24 ॥

సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం సానుకర్షం సకూబరమ్ ।
తూణీబాణాసనైర్ద్రిప్తం ప్రాసాసి పరిఘాకులమ్ ॥ 25 ॥

స కాశ్చానవిచిత్రేణ కిరీటేన విరాజతా ।
భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః ప్రభాభిరివ భాస్వరః ॥ 26 ॥

స రరాజ రథే తస్మిన్రాజసూనుర్మహాబలః ।
వృతో నైర్మతశార్దూలైర్వజ్రపాణిరివామరైః ॥ 27 ॥

హయముచ్చైఃశ్రవః ప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణమ్ ।
మనోజవం మహాకాయమారురోహ నరాంతకః ॥ 28 ॥

గృహీత్వా ప్రాసముక్లాభం విరరాజ నరాంతకః ।
శక్తిమాదాయ తేజస్వీ గుహః శత్రుష్వివాహవే ॥ 29 ॥

దేవాంతకః సమాదాయ పరిఘం వజ్రభూషణమ్ ।
పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యం వపుర్విష్ణోర్విడమృచయన్ ॥ 30 ॥

మహాపార్శ్వో మహాతేజా గదామాదాయ వీర్యవాన్ ।

విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే || 31 ||

తే ప్రతస్థుర్మహాత్మానో బలైరప్రతిమైర్వృతాః ।
సురా ఇవామరావత్యాం బలైరప్రతిమైర్వృతాః || 32 ||

తాన్గజైశ్చ తురజైశ్చ రథైశ్చాముబ్బదనిస్వనైః ।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః || 33 ||

తే విరేజర్మహాత్మానో కుమారాః సూర్యవర్చసః ।
కిరీటినః శ్రియా జష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవామ్బరే || 34 ||

ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం ఛత్రాణామావలిః సితా ।
శారదాభ్రప్రతీకాశాం హంసావలిరివామ్బరే || 35 ||

మరణం వాపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయమ్ ।
ఇతి కృత్వా మతిం వీరా నిర్జగ్ముః సంయుగార్థినః || 36 ||

జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాపి సాయకాన్ ।
జహృషుశ్చ మహాత్మానో నిర్యాన్తో యుద్ధదుర్మదాః || 37 ||

క్షేడితాస్ఫోటనినదైః సశ్చాచాలేవ మేదినీ ।
రక్షసాం సింహనాదైశ్చ పుస్ఫోటేవ తదామ్బరమ్ || 38 ||

తేఽభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేంద్రా మహాబలాః ।
దదృశుర్వానరానీకం సముద్యతశిలానగమ్ || 39 ||

హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశుర్నైర్వృతం బలమ్ ।
హస్త్యశ్వరథసమ్బాధం కిక్కిణీశతనాదితమ్ || 40 ||

నీలజీమూతసంక్రాశం సముద్యతమహాయుధమ్ ।
దీప్తానలరవిప్రఖ్యైర్నైర్వృతైః సర్వతో వృతమ్ || 41 ||

తద్దృష్ట్వా బలమాయాన్తం లబ్ధలఙ్కాః ప్లవంగమాః ।

సముద్యతమహాశైలాః సమ్ప్రణేదుర్ముహుర్ముహుః ॥ 42 ॥

తతః సముద్భుష్టరవం నిశమ్య
రక్షోగణా వానరయూథపానామ్ ।
అమృష్యమాణాః పరహర్షముగ్రమ్
మహాబలా భీమతరం వినేదుః ॥ 43 ॥

తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూథపాః ।
వినేరురుద్యతైః శైలైర్నగాః శిఖరిణో యథా ॥ 44 ॥

కేచిదాకాశమావిశ్య కేచిదుర్వాప్యం ప్లవङ्గమాః ।
రక్షఃసైన్యేషు సజ్కుఢ్ధాశ్చేరుర్ద్దమశిలాయుధాః ॥ 45 ॥

తే పాదపశిలాశైలైశ్చక్ర్రుర్వృష్టిమనుత్తమామ్ ।
బాణౌఘైర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమవిక్రమాః ॥ 46 ॥

సింహనాదాన్వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవానరాః ।
శిలాభిశ్చూర్ణయామాసుర్యాతుధానాన్ప్లవङ्గమాః ॥ 47 ॥

నిజఘ్నుః సంయుగే క్రుద్ధాః కవచాభరణావృతాన్ ।
కేచిద్రథగతాన్వీరాన్గజవాజిగతానపి ॥ 48 ॥

నిజఘ్నుః సహసాప్లుత్య యాతుధానాన్ప్లవङ्గమాః ।
శైలశృంగనిపాతైశ్చ ముష్టిభిర్వాన్తతోచనాః ।
చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుజ్గవాః ॥ 49 ॥

తతః శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టైర్హరిరాక్షసైః ।
ముహూర్తేనావృతా భూమిరభవచ్ఛోణితాప్లుతా ॥ 50 ॥

వికీర్ణపర్వతాకారై రక్షోభిరరిమర్దనైః ।
ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్నశూలాశ్చ వానరైః ॥ 51 ॥

వానరాన్వానరైరేవ జగ్గున్తే రజనీచరాః ।
రాక్షసాన్రాక్షసైరేవ జఘ్నున్తే వానరా అపి ॥ 52 ॥

ఆక్షిప్య చ శిలాస్తేషాం నిజఘ్నూ రాక్షసా హరీన్ ।
తేషాం చాచ్ఛిద్య శస్త్రాణి జఘ్నూ రక్షాంసి వానరాః ॥ 53 ॥

నిజఘ్నుః శైలశూలాస్త్రైర్విభిదుశ్చ పరస్పరమ్ ।
సింహనాదాన్వినేదుశ్చ రణే వానరరాక్షసాః ॥ 54 ॥

భిన్నవర్మతనుత్రాణా రాక్షసా వానరైర్హతాః ।
రుధిరం ప్రస్తుతాస్తత్ర రససారమివ ద్రుమాః ॥ 55 ॥

రథేన చ రథం చాపి వారణేన చ వారణమ్ ।
హయేన చ హయం కేచిన్నిజఘ్నుర్వానరా రణే ॥ 56 ॥

క్షురప్రైరర్థచన్ద్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైః శరైః ।
రాక్షసా వానరేన్ద్రాణాం చిచ్ఛిదుః పాదపాఞ్శ్శిలాః ॥ 57 ॥

వికీర్తైః పర్వతాగ్రైశ్చ ద్రుమైశ్చిన్నైశ్చ సంయుగే ।
హతైశ్చ కపిరక్షోభిర్దుర్దమా వసుధాభవత్ ॥ 58 ॥

తస్మిన్నప్రవృత్తే తుములే విమర్దే
ప్రహృష్యమాణేషు వలీ ముఖేషు ।
నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు
మహార్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః ॥ 59 ॥

తతో హయం మారుతతుల్యవేగమ్
ఆరుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య ।
నరాస్తకో వానరరాజసైన్యమ్
మహార్ణవం మీన ఇవావివేశ ॥ 60 ॥

స వానరాన్సప్తశతాని వీరః
ప్రాసేన దీప్తేన వినిర్భిభేద ।

ఏకః క్షణేనేంద్రరిపుర్మహాత్మా
జఘాన సైన్యం హరిపుంజవానామ్ || 61 ||

దదృశుశ్చ మహాత్మానం హయపృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్ ।
చరంతం హరిసైన్యేషు విద్యాధరమహర్షయః || 62 ||

స తస్య దదృశే మార్గో మాంసశోణితకర్దమః ।
పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతః || 63 ||

యావద్విక్రమితుం బుద్ధిం చక్రుః ప్లవగపుంజవాః ।
తావదేతానతిక్రమ్య నిర్భిభేద నరాంతకః || 64 ||

జ్వలంతం ప్రాసముద్యమ్య సజ్జామాన్తే నరాంతకః ।
దదాహ హరిసైన్యాని వనానీవ విభావసుః || 65 ||

యావదుత్పాటయామాసుర్వృక్షాశ్చైలాన్వనౌకసః ।
తావత్ప్రాసహతాః పేతుర్వజ్రకృత్తా ఇవాచలాః || 66 ||

దిక్షు సర్వాసు బలవాన్విచచార నరాంతకః ।
ప్రమృద్నన్సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాలే యథానిలః || 67 ||

న శేకుర్ధావితుం వీరా న స్థాతుం స్పన్దితుం కుతః ।
ఉత్పతంతం స్థితం యాంతం సర్వాన్వివ్యాధ వీర్యవాన్ || 68 ||

ఏకేనాంతకల్పేన ప్రాసేనాదిత్యతేజసా ।
భిన్నాని హరిసైన్యాని నిపేతుర్ధరణీతలే || 69 ||

వజ్రనిష్పేషసదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనమ్ ।
న శేకుర్వానరాః సోఢుం తే వినేదుర్మహాస్వనమ్ || 70 ||

పతతాం హరివీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశరే ।
వజ్రభిన్నాగ్రకూటానాం శైలానాం పతతామివ || 71 ||

యే తు పూర్వం మహాత్మానః కుమ్భకర్ణేన పాతితాః ।
తేఽస్వస్థా వానరశ్రేష్ఠాః సుగ్రీవముపతస్థిరే ॥ 72 ॥

విప్రేక్షమాణః సుగ్రీవో దదర్శ హరివాహినీమ్ ।
నరాంతకభయత్రస్తాం విద్రవంతీమితస్తతః ॥ 73 ॥

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాంతకమ్ ।
గృహీతప్రాసమాయాంతం హయపుష్టే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 74 ॥

అథోవాచ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
కుమారమగ్గదం వీరం శక్రతుల్యపరాక్రమమ్ ॥ 75 ॥

గచ్ఛేనం రాక్షసం వీర యోఽసౌ తురగమాస్థితః ।
క్షోభయంతం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణైర్వియోజయ ॥ 76 ॥

స భర్తుర్వచనం శ్రుత్వా నిష్పపాతాఙ్గదస్తదా ।
అనీకాన్మేఘసంక్రాశాన్మేఘానీకాదివాంశుమాన్ ॥ 77 ॥

శైలసంక్లాతసంక్రాశో హరీణాముత్తమోఽఙ్గదః ।
రరాజాఙ్గదసంనద్యః సధాతురివ పర్వతః ॥ 78 ॥

నిరాయుథో మహాతేజాః కేవలం నఖదంష్ట్రవాన్ ।
నరాంతకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రోఽబ్రవీద్యచః ॥ 79 ॥

తిష్ఠ కిం ప్రాకృతైరేభిర్హరిభిస్త్వం కరిష్యసి ।
అస్మిన్వజ్రసమస్పర్శే ప్రాసం క్షిప మమోరసి ॥ 80 ॥

అఙ్గదస్య వచః శ్రుత్వా ప్రచుక్రోధ నరాంతకః ।
సన్దశ్య దశనైరోష్ఠం నిశ్వస్య చ భుజిజ్వత్ ॥ 81 ॥

స ప్రాసమావిధ్య తదాఙ్గదాయ
సముజ్జ్వలంతం సహసోత్ససర్జ ।
స వాలిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే

తం ప్రాసమాలోక్య తదా విభగ్నమ్
సుపర్ణకృత్తోరగభోగకల్పమ్ ।
తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్రః
తురంగమస్యాభిజఘాన మూర్ధ్ని || 83 ||

నిమగ్నపాదః స్ఫుటితాక్షి తారో
నిష్కాంతజిహ్వోఽచలసంనికాశః ।
స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ
తలప్రహరేణ వికీర్ణమూర్ధా || 84 ||

నరాంతకః క్రోధవశం జగామ
హతం తురగం పతితం నిరీక్ష్య ।
స ముష్టిముద్యమ్య మహాప్రభావో
జఘాన శీరే యుధి వాలిపుత్రమ్ || 85 ||

అథాఙ్గదో ముష్టివిభిన్నమూర్ధా
సుప్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణమ్ ।
ముహుర్విజజ్వాల ముమోహ చాపి
సంజ్ఞాం సమాసాద్య విసిష్మియే చ || 86 ||

అథాఙ్గదో వజ్రసమానవేగమ్
సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృంగకల్పమ్ ।
నిపాతయామాస తదా మహాత్మా
నరాంతకస్యోరసి వాలిపుత్రః || 87 ||

స ముష్టినిష్పిష్టవిభిన్నవక్షా
జ్వాలాం వమశ్శోణితదిగ్ధగాత్రః ।
నరాంతకో భూమితలే పపాత
యథాచలో వజ్రనిపాతభగ్నః || 88 ||

అథాంతరిక్షే త్రిదశోత్తమానామ్

వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదః ।
బభూవ తస్మిన్నిహతేఽగ్ర్యవీరే
నరాంతకే వాలిసుతేన సజ్ఞే ॥ 89 ॥

అథాఙ్గదో రామమనః ప్రహర్షణమ్
సుదుష్కరం తం కృతవాన్వి విక్రమమ్ ।
విసిష్మయే సోఽప్యతివీర్య విక్రమః
పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః ॥ 90 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టపంచాశత్తమః సర్గః ॥

నరాంతకం హతం దృష్ట్వా చుక్రుశురైర్వృతర్షభాః ।
దేవాంతకస్త్రిమూర్ధా చ పౌలస్త్యశ్చ మహోదరః ॥ 1 ॥

ఆరూఢో మేఘసంకాశం వారణేన్ద్రం మహోదరః ।
వాలిపుత్రం మహావీర్యమభిదుద్రావ వీర్యవాన్ ॥ 2 ॥

భ్రాతృవ్యసనసంతప్తస్తదా దేవాంతకో బలీ ।
ఆదాయ పరిఘం దీప్తమజ్గదం సమభిద్రవత్ ॥ 3 ॥

రథమాదిత్యసంకాశం యుక్తం పరమవాజిభిః ।
ఆస్థాయ త్రిశిరా వీరో వాలిపుత్రమథాభ్యయాత్ ॥ 4 ॥

స త్రిభిర్దేవదర్పఘైర్నైర్వృతేన్ద్రైరభిద్రుతః ।
వృక్షముత్పాటయామాస మహావిటపమజ్గదః ॥ 5 ॥

దేవాంతకాయ తం వీరశ్చిక్షేప సహసాజ్గదః ।
మహావృక్షం మహాశాఖం శక్రో దీప్తమివాశనిమ్ ॥ 6 ॥

త్రిశిరాస్తం ప్రచిచ్ఛేద శరైరాశీవిషోపమైః ।
స వృక్షం కృత్తమాలోక్య ఉత్పపాత తతోఽజ్గదః ॥ 7 ॥

స వవర్ష తతో వృక్షాఞ్శిలాశ్చ కపికుఞ్జరః ।
తాన్ప్రచిచ్ఛేద సఙ్కృద్ధస్త్రిశిరా నిశితైః శరైః ॥ 8 ॥

పరిఘగ్రేణ తాన్వృక్షాన్బభంజ చ సురాంతకః ।
త్రిశిరాశ్చాజ్గదం వీరమభిదుద్రావ సాయకైః ॥ 9 ॥

గజేన సమభిద్రుత్య వాలిపుత్రం మహోదరః ।

జఘానోరసి సజ్కుద్ధస్తోమరైర్వజ్రసంనిభైః ॥ 10 ॥

దేవాంతకశ్చ సజ్కుద్ధః పరిఘేణ తదాఙ్గదమ్ ।
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్ ॥ 11 ॥

స త్రిభిర్నైర్మతశ్చైర్మ్యగపత్సమభిద్రుతః ।
న వివ్యథే మహాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ 12 ॥

తలేన భృశముత్పత్య జఘానాస్య మహాగజమ్ ।
పేతతుర్లోచనే తస్య విననాద స వారణః ॥ 13 ॥

విషాణం చాస్య నిష్కృష్య వాలిపుత్రో మహాబలః ।
దేవాంతకమభిద్రుత్య తాడయామాస సంయుగే ॥ 14 ॥

స విహ్వలితసర్వాఙ్గో వాతోద్ధత ఇవ ద్రుమః ।
లాఙ్గారససవర్ణం చ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్ ॥ 15 ॥

అథాశ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛ్యాద్దేవాంతకో బలీ ।
ఆవిధ్య పరిఘం ఘోరమాజఘాన తదాఙ్గదమ్ ॥ 16 ॥

పరిఘాభిహతశ్చాపి వానరేన్ద్రాత్మజస్తదా ।
జానుభ్యాం పతితో భూమా పునరేవోత్పపాత హ ॥ 17 ॥

సముత్పతంతం త్రిశిరాస్త్రిభిరాశివిషోపమైః ।
ఘోరైర్హరిపతేః పుత్రం లలాటేఽభిజఘాన హ ॥ 18 ॥

తతోఽఙ్గదం పరిక్షిప్తం త్రిభిర్నైర్మతపుఙ్గవైః ।
హనూమానపి విజ్ఞాయ నీలశ్చాపి ప్రతస్థతుః ॥ 19 ॥

తతశ్చిక్షేప శైలాగ్రం నీలస్త్రిశిరసే తదా ।
తద్రావణసుతో ధీమాన్భిభేద నిశితైః శరైః ॥ 20 ॥

తద్బాణశతనిర్భిన్నం విదారితశిలాతలమ్ ।
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత గిరేః శిరః ॥ 21 ॥

తతో జృమ్భితమాలోక్య హర్షాద్దేవాన్తకస్తదా ।
పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజమాహవే ॥ 22 ॥

తమాపతన్తముత్పత్య హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రవేగేన ముష్టినా ॥ 23 ॥

స ముష్టినిష్పిష్టవికీర్ణమూర్ధా
నిర్వాన్తదన్తాక్షివిలమ్బిజిహ్వః ।
దేవాన్తకో రాక్షసరాజసూనుర్-
గతాసురుర్వాం సహసా పపాత ॥ 24 ॥

తస్మిన్వతే రాక్షసయోధముఖ్యే
మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ ।
క్రుద్ధస్త్రిమూర్ధా నిశితాగ్రముగ్రమ్
వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షమ్ ॥ 25 ॥

స తైః శర్మైరభివర్ష్యమాణో
విభిన్నగాత్రః కపిసైన్యపాలః ।
నీలో బభూవాథ విస్మష్టగాత్రో
విష్టమ్భితస్తేన మహాబలేన ॥ 26 ॥

తతస్తు నీలః ప్రతిలభ్య సంజ్ఞామ్
శైలం సముత్పాట్య సవృక్షషణ్డమ్ ।
తతః సముత్పత్య భృశోగ్రవేగో
మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని ॥ 27 ॥

తతః స శైలాభినిపాతభగ్నో
మహోదరస్తేన సహ ద్విపేన ।
విపోథితో భూమితలే గతాసుః
పపాత వర్జాభిహతో యథాద్రిః ॥ 28 ॥

పితృవ్యం నిహతం దృష్ట్వా త్రిశిరాశ్చాపమాదదే ।
హనూమంతం చ సజ్కుద్ధో వివ్యాధ నిశితైః శరైః ॥ 29 ॥

హనూమాంస్తు సముత్పత్య హయాంస్త్రిశిరసస్తదా ।
విదదార నఖైః క్రుద్ధో గజేన్ద్రం మృగరాడివ ॥ 30 ॥

అథ శక్తిం సమాదాయ కాలరాత్రిమివాంతకః ।
చిక్షేపానిలపుత్రాయ త్రిశిరా రావణాత్మజః ॥ 31 ॥

దివి క్షిప్తామివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామసజ్గతామ్ ।
గృహీత్వా హరిశార్దూలో బభ్రజ్ఞా చ ననాద చ ॥ 32 ॥

తాం దృష్ట్వా ఘోరసజ్కాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా ।
ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదుర్జలదా ఇవ ॥ 33 ॥

తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః ।
నిచఖాన తదా రోషాద్వానరేన్ద్రస్య వక్షసి ॥ 34 ॥

ఖడ్గప్రహారాభిహతో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ఆజఘాన త్రిమూర్ధానం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ 35 ॥

స తలభిహతస్తేన స్రస్తహస్తామ్బరో భువి ।
నిపపాత మహాతేజాస్త్రిశిరాస్త్యక్తచేతనః ॥ 36 ॥

స తస్య పతతః ఖడ్గం సమాచ్ఛద్య మహాకపిః ।
ననాద గిరిసజ్కాశస్త్రాసయన్సర్వనైర్భతాన్ ॥ 37 ॥

అమృష్యమాణస్తం ఘోషముత్పపాత నిశాచరః ।
ఉత్పత్య చ హనూమంతం తాడయామాస ముష్టినా ॥ 38 ॥

తేన ముష్టిప్రహరేణ సశ్చుకోప మహాకపిః ।
కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటే రాక్షసర్షభమ్ ॥ 39 ॥

స తస్య శీర్షాణ్యసినా శితేన
కిరీటజుష్టాని సకుణ్డలాని ।
క్రుద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య
త్వష్టుః సుతస్యేవ శిరాంసి శక్రః ॥ 40 ॥

తాన్యాయతాక్షాణ్యగసన్నిభాని
ప్రదీప్తవైశ్వానరతోచనాని ।
పేతుః శిరాంసీన్ద్రరిపోర్ధరణ్యామ్
జ్యోతీంషి ముక్తాని యథార్కమార్గాత్ ॥ 41 ॥

తస్మిన్వతే దేవరిపౌ త్రిశీరే
హనూమత శక్రపరాక్రమేణ ।
నేదుః ప్లవణ్గాః ప్రచచాల భూమీ
రక్షాంస్యథో దుద్రువిరే సమంతాత్ ॥ 42 ॥

హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తథైవ చ మహోదరమ్ ।
హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవాన్తకనరాన్తకౌ ॥ 43 ॥

చుకోప పరమామర్షీ మహాపార్శ్వో మహాబలః ।
జగ్రాహార్చిష్మతీం చాపి గదాం సర్వాయసీం శుభామ్ ॥ 44 ॥

హేమపట్టపరిక్షిప్తాం మాంసశోణితలేపనామ్ ।
విరాజమానాం వపుషౌ శత్రుశోణితరజ్జితామ్ ॥ 45 ॥

తేజసా సమ్ప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్యవిభూషితామ్ ।
ఐరావతమహాపద్మసార్వభౌమ భయావహామ్ ॥ 46 ॥

గదామాదాయ సజ్కృద్ధో మహాపార్శ్వో మహాబలః ।
హరీన్సమభిదుద్రావ యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ 47 ॥

అథర్షయః సముత్పత్య వానరో రవణానుజమ్ ।
మహాపార్శ్వముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ ॥ 48 ॥

తం పురస్తాత్థితం దృష్ట్యా వానరం పర్వతోపమమ్ ।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో గదయా వజ్రకల్పయా ॥ 49 ॥

స తయాభిహతస్తేన గదయా వానరర్షభః ।
భిన్నవక్షాః సమాధూతః సుస్రావ రుధిరం బహు ॥ 50 ॥

స సమ్ప్రప్య చిరాత్సంజ్ఞామృషభో వానరర్షభః ।
క్రుద్ధో విస్ఫురమాణౌష్ఠో మహాపార్శ్వముదైక్షత ॥ 51 ॥

తాం గృహీత్వా గదాం భీమామావిధ్య చ పునః పునః ।
మత్తాసీకం మహాపార్శ్వం జఘాన రణమూర్ధని ॥ 52 ॥

స స్వయా గదయా భిన్నో వికీర్ణదశనేక్షణః ।
నిపపాత మహాపార్శ్వో వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ 53 ॥

తస్మిన్వాతే భ్రాతరి రావణస్య
తన్నైర్మతానాం బలమర్ణవాభమ్ ।
త్యక్తాయుధం కేవలజీవితార్థమ్
దుద్రావ భిన్నార్ణవసంనికాశమ్ ॥ 54 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం లోమహర్షణమ్ ।
భ్రాతృశ్చ నిహతాన్దృష్ట్వా శక్రతుల్యపరాక్రమాన్ ॥ 1 ॥

పితృవ్యో చాపి సన్దృశ్య సమరే సంనిషాదితౌ ।
మహోదరమహాపార్శ్వౌ భ్రాతౌ రాక్షసర్షభౌ ॥ 2 ॥

మకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తవరో యుధి ।
అతికాయోఽద్రిసజ్కశో దేవదానవదర్పహా ॥ 3 ॥

స భాస్కరసహస్రస్య సజ్ఘాతమివ భాస్వరమ్ ।
రథమాస్థాయ శక్రారిరభిదుద్రావ వానరాన్ ॥ 4 ॥

స విస్ఫూర్య మహచ్ఛాపం కిరీటీ మృష్టకుణ్డలః ।
నామ విశ్రావయామాస ననాద చ మహాస్వనమ్ ॥ 5 ॥

తేన సింహప్రణాదేన నామవిశ్రావణేన చ ।
జ్యాశబ్దేన చ భీమేన త్రాసయామాస వానరాన్ ॥ 6 ॥

తే తస్య రూపమాలోక్య యథా విష్ణోస్త్రవిక్రమే ।
భయార్తా వానరాః సర్వే విద్రవంతి దిశో దశ ॥ 7 ॥

తేఽతికాయం సమాసాద్య వానరా మూఢచేతసః ।
శరణ్యం శరణం జగ్ముర్లక్ష్మణాగ్రజమాహవే ॥ 8 ॥

తతోఽతికాయం కాకుత్స్థో రథస్థం పర్వతోపమమ్ ।
దదర్శ ధన్వినం దూరాద్గర్జంతం కాలమేఘవత్ ॥ 9 ॥

స తం దృష్ట్వా మహాత్మానం రాఘవస్తు సువిస్మితః ।

వానరానాన్వయిత్వా తు విభీషణమువాచ హ ॥ 10 ॥

కోఽసౌ పర్వతసజ్కాశో ధనుష్మాన్వరిలోచనః ।
యుక్తే హయసహస్రేణ విశాలే స్యన్దనే స్థితః ॥ 11 ॥

య ఏష నిశితైః శూలైః సుతీక్ష్ణైః ప్రాసతోమరైః ।
అర్చిష్మద్భిర్వృతో భాతి భూతైరివ మహేశ్వరః ॥ 12 ॥

కాలజిహ్వప్రకాశాభిర్య ఏషోఽభివిరాజతే ।
ఆవృతో రథశక్తిభిర్విద్యుద్భిరివ తోయదః ॥ 13 ॥

ధనూంసి చాస్య సజ్యాని హేమపుష్పాని సర్వశః ।
శోభయన్తి రథశ్రేష్ఠం శక్రపాతమివామృరమ్ ॥ 14 ॥

క ఏష రక్షః శార్దూలో రణభూమిం విరాజయన్ ।
అభ్యేతి రథినాం శ్రేష్ఠో రథేనాదిత్యతేజసా ॥ 15 ॥

ధ్వజశృంగప్రతిష్ఠేన రాహుణాభివిరాజతే ।
సూర్యరశ్మిప్రభైర్బాణైర్దిశో దశ విరాజయన్ ॥ 16 ॥

త్రిణతం మేఘనిర్ద్వాదం హేమపుష్పమలఙ్కృతమ్ ।
శతక్రతుధనుఃప్రఖ్యం ధనుశ్చాస్య విరాజతే ॥ 17 ॥

సధ్వజః సపతాకశ్చ సానుకర్షో మహారథః ।
చతుఃసాదిసమాయుక్తో మేఘస్తనితనిస్వనః ॥ 18 ॥

వింశతిర్దశ చాష్టౌ చ తూణీరరథమాస్థితాః ।
కార్ముకాణి చ భీమాని జ్యౌశ్చ కాశ్చానపిఙ్గలాః ॥ 19 ॥

దౌవ్ చ ఖడ్గౌ రథగతౌ పార్శ్వస్థౌ పార్శ్వశోభినౌ ।
చతుర్హస్తతస్పరుచితౌ వ్యక్తహస్తదశాయతౌ ॥ 20 ॥

రక్తకణ్ఠగుణో ధీరో మహాపర్వతసంనిభః ।

కాలః కాలమహావక్త్రో మేఘస్థ ఇవ భాస్కరః ॥ 21 ॥

కాఞ్చనాఙ్గదనద్ధాభ్యాం భుజాభ్యామేష శోభతే ।
శృఙ్గాభ్యామివ తుఙ్గాభ్యాం హిమవాన్పర్వతోత్తమః ॥ 22 ॥

కుణ్డలాభ్యాం తు యస్యైతద్భాతి వక్త్రం శుభేక్షణమ్ ।
పునర్వస్వన్తరగతం పూర్ణబిమ్బమివైన్దవమ్ ॥ 23 ॥

ఆచక్ష్య మే మహాబాహో త్వమేనం రాక్షసోత్తమమ్ ।
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే భయార్తా విద్రుతా దిశః ॥ 24 ॥

స పృష్ఠో రాజపుత్రేణ రామేణామితతేజసా ।
ఆచచక్షే మహాతేజా రాఘవాయ విభీషణః ॥ 25 ॥

దశగ్రీవో మహాతేజా రాజా వైశ్రవణానుజః ।
భీమకర్మా మహాత్సాహో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 26 ॥

తస్యాసీద్వీర్యవాన్పుత్రో రావణప్రతిమో రణే ।
వృద్ధనేపీ శ్రుతధరః సర్వాస్త్రవిదుషాం వరః ॥ 27 ॥

అశ్వపృష్ఠే రథే నాగే ఖడ్గే ధనుషి కర్షణే ।
భేదే సాన్త్యే చ దానే చ నయే మన్త్రే చ సమ్మతః ॥ 28 ॥

యస్య బాహుం సమాశ్రిత్య లఙ్కా భవతి నిర్భయా ।
తనయం ధాన్యమాలిన్యా అతికాయమిమం విదుః ॥ 29 ॥

ఏతేనారాధితో బ్రహ్మ తపసా భావితాత్మనా ।
అస్త్రాణి చాప్యవాప్తాని రిపవశ్చ పరాజితాః ॥ 30 ॥

సురాసురైరవధ్యత్వం దత్తమస్మై స్వయమ్భువా ।
ఏతచ్చ కవచం దివ్యం రథశ్చైషోఽర్కభాస్కరః ॥ 31 ॥

ఏతేన శతశో దేవా దానవాశ్చ పరాజితాః ।

రక్షితాని చ రక్షామి యక్షాశ్చపి నిషాదితాః ॥ 32 ॥

వజ్రం విష్టమిభతం యేన బాణైరిన్ద్రస్య ధీమతః ।
పాశః సలిలరాజస్య యుద్ధే ప్రతిహతస్తథా ॥ 33 ॥

ఏషోఽతికాయో బలవాన్రాక్షసానామథర్షభః ।
రావణస్య సుతో ధీమాన్దేవదనవ దర్పహా ॥ 34 ॥

తదస్మిన్క్రియతాం యత్నః క్షిప్రం పురుషపుంజవ ।
పురా వానరసైన్యాని క్షయం నయతి సాయకైః ॥ 35 ॥

తతోఽతికాయో బలవాన్ప్రవిశ్య హరివాహినీమ్ ।
విస్ఫోరయామాస ధనుర్ననాద చ పునః పునః ॥ 36 ॥

తం భీమవపుషం దృష్ట్వా రథస్థం రథినాం వరమ్ ।
అభిపేతుర్మహాత్మానో యే ప్రధానాః ప్లవంశమాః ॥ 37 ॥

కుముదో ద్వివిదో మైన్దో నీలః శరభ ఏవ చ ।
పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ యుగపత్సమభిద్రవన్ ॥ 38 ॥

తేషాం వృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ శరైః కాశ్చానభూషణైః ।
అతికాయో మహాతేజాశ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాం వరః ॥ 39 ॥

తాంశ్చైవ సరాన్స హరీశ్చరైః సర్వాయసైర్బలీ ।
వివ్యాధాభిముఖః సజ్జ్యే భీమకాయో నిశాచరః ॥ 40 ॥

తేఽర్దితా బాణబర్షేణ భిన్నగాత్రాః ప్లవంశమాః ।
న శేకురతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహారణే ॥ 41 ॥

తత్సైన్యం హరివీరాణాం త్రాసయామాస రాక్షసః ।
మృగయూథమివ క్రుద్ధో హరిర్యౌవనమాస్థితః ॥ 42 ॥

స రాషనేన్ద్రో హరినైన్యమధ్యే
నాయుధ్యమానం నిజఘాన కఞ్చత్ ।
ఉపేత్య రామం సధనుః కలాపీ
సగర్వితం వాక్యమిదం బభాషే ॥ 43 ॥

రథే స్థితోఽహం శరచాపపాణీ-
న ప్రాకృతం కఞ్చన యోధయామి ।
యస్యాస్తి శక్తిర్వ్యవసాయ యుక్తా
దదాతుం మే క్షిప్రమిహాద్య యుద్ధమ్ ॥ 44 ॥

తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య
చుకోప సౌమిత్రిరమిత్రహంతా ।
అమృష్యమాణశ్చ సముత్పపాత
జగ్రాహ చాపం చ తతః స్మయిత్వా ॥ 45 ॥

క్రుద్ధః సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకమ్ ।
పురస్తాదతికాయస్య విచక్షర్ష మహద్ధనుః ॥ 46 ॥

పూరయన్స మహీం శైలానాకాశం సాగరం దిశః ।
జ్యాశబ్ధో లక్ష్మణస్యోగ్రస్త్రాసయన్రజనీచరాన్ ॥ 47 ॥

సౌమిత్రేశ్చాపనిర్ఘోషం శ్రుత్వా ప్రతిభయం తదా ।
విసిష్మియే మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రాత్మజో బలీ ॥ 48 ॥

అథాతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణముత్థితమ్ ।
ఆదాయ నిశితం బాణమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 49 ॥

బాలస్త్యమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వవిచక్షణః ।
గచ్ఛ కిం కాలసదృశం మాం యోధయితుమిచ్ఛసి ॥ 50 ॥

న హి మద్బాహుస్సృష్టానామస్త్రాణాం హిమవానపి ।
సోఢుముత్సహతే వేగమన్తరిక్షమథో మహి ॥ 51 ॥

సుఖప్రసుప్తం కాలాగ్నిం ప్రబోధయితుమిచ్ఛసి ।
న్యన్య చాపం నివర్తన్వ మా ప్రాణాజ్ఞాహి మద్గతః ॥ 52 ॥

అథ వా త్వం ప్రతిష్ఠభో న నివర్తితుమిచ్ఛసి ।
తిష్ఠ ప్రాణాన్పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమక్షయమ్ ॥ 53 ॥

పశ్య మే నిశితాన్బాణానరిదర్పనిషాదనాన్ ।
ఈశ్వరాయుధసజ్కౌశాన్స్తప్తకాఞ్చనభూషణాన్ ॥ 54 ॥

ఏష తే సర్పసజ్కౌశో బాణః పాస్యతి శోణితమ్ ।
మృగరాజ ఇవ క్రుద్ధో నాగరాజస్య శోణితమ్ ॥ 55 ॥

శ్రుత్వాతికాయస్య వచః సరోషమ్
సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః ।
స సఞ్చుకోపాతిబలో బృహచ్ఛ్రీః
ఉవాచ వాక్యం చ తతో మహార్థమ్ ॥ 56 ॥

న వాక్యమాత్రేణ భవాన్ప్రధానో
న కత్థనాత్సత్పురుషో భవన్తి ।
మయి స్థితే ధన్విని బాణపాణౌ
విదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మన్ ॥ 57 ॥

కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్తితుమర్హసి ।
పౌరుషేణ తు యో యుక్తః స తు శూర ఇతి స్మృతః ॥ 58 ॥

సర్వాయుధసమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథమాస్థితః ।
శరైర్వా యది వాప్యస్త్రైర్దర్శయస్వ పరాక్రమమ్ ॥ 59 ॥

తతః శిరస్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యహం శరైః ।
మారుతః కాలసంప్రకృతం వృంతాంతాలఫలం యథా ॥ 60 ॥

అద్య తే మామకా బాణాస్తప్తకాఞ్చనభూషణాః ।

పాస్యన్తి రుధిరం గాత్రాద్బాణశల్యాన్తరోత్థితమ్ || 61 ||

బాలోఽయమితి విజ్ఞాయ న మావజ్ఞాతుమర్హసి ।
బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జానీహి సంయుగే || 62 ||

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవత్ ।
అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమమాదదే || 63 ||

తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః ।
గుహ్యకాశ్చ మహాత్మానస్తద్యుద్ధం దదృశుస్తదా || 64 ||

తతోఽతికాయః కుపితశ్చాపమారోప్య సాయకమ్ ।
లక్ష్మణస్య ప్రచిక్షేప సజ్జిపన్నివ చామ్బరమ్ || 65 ||

తమాపతన్తం నిశితం శరమాశీవిషోపమమ్ ।
అర్థచంద్రేణ చిచ్ఛేద లక్ష్మణః పరవీరహా || 66 ||

తం నికృత్తం శరం దృష్ట్వా కృత్తభోగమివోరగమ్ ।
అతికాయో భృశం క్రుద్ధః పశ్చాబాణాన్సమాదదే || 67 ||

తాఞ్శరాన్సమ్ప్రచిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః ।
తానప్రాప్తాఞ్శరైస్తీక్షణైశ్చిచ్ఛేద భరతానుజః || 68 ||

స తాంశ్చిత్వా శరైస్తీక్షణైర్లక్ష్మణః పరవీరహా ।
ఆదదే నిశితం బాణం జ్వలన్తమివ తేజసా || 69 ||

తమాదాయ ధనుః శ్రేష్ఠే యోజయామాస లక్ష్మణః ।
విచక్ష్ణ చ వేగేన విససర్జ చ సాయకమ్ || 70 ||

పూర్ణాయతవిసృష్టేన శరేణానత పర్వణా ।
లలాటే రాక్షసశ్రేష్ఠమాజఘాన స వీర్యవాన్ || 71 ||

స లలాటే శరో మగ్నస్తస్య భీమస్య రక్షసః ।
దదృశే శోణితేనాక్తః పన్నగేన్ద్ర ఇవాహవే ॥ 72 ॥

రాక్షసః ప్రచకమ్పే చ లక్ష్మణేషు ప్రకమ్పితః ।
రుద్రబాణహతం భీమం యథా త్రిపురగోపురమ్ ॥ 73 ॥

చిన్తయామాస చాశ్వస్య విమృశ్య చ మహాబలః ।
సాధు బాణనిపాతేన శ్వాఘనీయోఽసి మే రిపుః ॥ 74 ॥

విచార్యైవం వినమ్యాస్యం వినమ్య చ భుజావృభౌ ।
స రథోపస్థమాస్థాయ రథేన ప్రచచార హ ॥ 75 ॥

ఏకం శ్రీన్పశ్చ సప్తేతి సాయకాన్రాక్షసర్షభః ।
ఆదదే సన్దధే చాపి విచక్షరోత్ససర్జ చ ॥ 76 ॥

తే బాణాః కాలసజ్కాశా రాక్షసేన్ద్రధనుశ్చ్యుతాః ।
హేమపుష్ణా రవిప్రఖ్యాశ్చక్రుర్దీప్తమివామ్బరమ్ ॥ 77 ॥

తతస్తాన్రాక్షసోత్సృష్టాఞ్శూరౌఘాన్రావణానుజః ।
అసమ్భ్రాంతః ప్రచిచ్ఛేద నిశితైర్బహుభిః శరైః ॥ 78 ॥

తాఞ్శూరాన్యథి సమ్ప్రేక్ష్య నికృత్తాన్రావణాత్మజః ।
చుకోప త్రిదశేన్ద్రారిర్జగ్రాహ నిశితం శరమ్ ॥ 79 ॥

స సన్ధాయ మహాతేజాన్తం బాణం సహసోత్సృజత్ ।
తతః సౌమిత్రిమాయాన్తమాజఘాన స్తనాన్తరే ॥ 80 ॥

అతికాయేన సౌమిత్రిస్తాడితో యుధి వక్షసి ।
సుప్రావ రుధిరం తీవ్రం మదం మత్త ఇవ ద్విపః ॥ 81 ॥

స చకార తదాత్మానం విశల్యం సహసా విభుః ।
జగ్రాహ చ శరం తీష్ణమస్త్రేణాపి సమాదధే ॥ 82 ॥

ఆగ్నేయేన తదాస్త్రేణ యోజయామాస సాయకమ్ ।
స జజ్వాల తదా బాణో ధనుశ్చాస్య మహాత్మనః ॥ 83 ॥

అతికాయోఽతితేజస్వీ సౌరమస్త్రం సమాదదే ।
తేన బాణం భుజఙ్గాభం హేమపుష్పమయోజయత్ ॥ 84 ॥

తతస్తం జ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణః శరమాహితమ్ ।
అతికాయాయ చిక్షేప కాలదణ్డమివాంతకః ॥ 85 ॥

ఆగ్నేయేనాభిసంయుక్తం దృష్ట్వా బాణం నిశాచరః ।
ఉత్సర్జ తదా బాణం దీప్తం సూర్యాస్త్రయోజితమ్ ॥ 86 ॥

తావుభావమ్బరే బాణావన్యోన్యమభిజమ్నతుః ।
తేజసా సమ్ప్రదీప్తాగ్రౌ క్రుద్ధావివ భుజం గమౌ ॥ 87 ॥

తావన్యోన్యం వినిర్దహ్య పేతతుర్ధరణీతలే ।
నిరర్చిషౌ భస్మకృతౌ న భ్రాజేతే శరోత్తమౌ ॥ 88 ॥

తతోఽతికాయః సఙ్క్రద్ధస్త్రస్త్రమైషీకముత్సృజత్ ।
తత్ప్రచిచ్ఛేద సౌమిత్రిరస్త్రమైన్ద్రేణ వీర్యవాన్ ॥ 89 ॥

ఐషీకం నిహతం దృష్ట్వా కుమారో రావణాత్మజః ।
యామ్యేనాస్త్రేణ సఙ్క్రద్ధో యోజయామాస సాయకమ్ ॥ 90 ॥

తతస్తదస్త్రం చిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః ।
వాయవ్యేన తదస్త్రం తు నిజఘాన స లక్ష్మణః ॥ 91 ॥

అధైనం శరధారాభిర్ధారాభిరివ తోయదః ।
అభ్యవర్షత సఙ్క్రద్ధో లక్ష్మణో రావణాత్మజమ్ ॥ 92 ॥

తేఽతికాయం సమాసాద్య కవచే వజ్రభూషితే ।
భగ్నగ్రశల్యాః సహసా పేతుర్భాణా మహితలే ॥ 93 ॥

తాన్మోఘానభినమ్ప్రేక్ష్య లక్షణః పరపీరహా ।
అభ్యవర్షత బాణానాం సహస్రేణ మహాయశాః ॥ 94 ॥

స వర్షమాణో బాణౌఘైరతికాయో మహాబలః ।
అవధ్యకవచః సజ్జ్యే రాక్షసో నైవ వివ్యథే ॥ 95 ॥

న శశాక రుజం కర్తుం యుధి తస్య నరోత్తమః ।
అథైనమభ్యుపాగమ్య వాయుర్వాక్యమువాచ హ ॥ 96 ॥

బ్రహ్మదత్తవరో హ్యేష అవధ్య కవచావృతః ।
బ్రాహ్మణాస్త్రేణ భిన్నేనమేష వధ్యో హి నాన్యథా ॥ 97 ॥

తతః స వాయోర్వచనం నిశమ్య
సౌమిత్రిర్ద్వప్రతిమానపీర్యః ।
సమాదదే బాణమమోఘవేగమ్
తద్బ్రాహ్మమస్త్రం సహసా నియోజ్య ॥ 98 ॥

తస్మిన్వరాస్తే తు నియుజ్యమానే
సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాగ్రే ।
దిశః సచన్ద్రార్కమహాగ్రహశ్చ
నభశ్చ తత్రాస రరాస చోర్ధ్వ ॥ 99 ॥

తం బ్రహ్మణోఽస్త్రేణ నియుజ్య చాపే
శరం సుపుష్పం యమదూతకల్పమ్ ।
సౌమిత్రిర్ద్వారిసుతస్య తస్య
ససర్జ బాణం యుధి వజ్రకల్పమ్ ॥ 100 ॥

తం లక్షణోత్సృష్టమమోఘవేగమ్
సమాపతంతం జ్వలనప్రకాశమ్ ।
సువర్ణవజ్రోత్తమచిత్రపుష్పమ్
తదాతికాయః సమరే దదర్శ ॥ 101 ॥

తం ప్రేక్షమాణః సహసాతికాయో

జఘాన బాణైర్నిశితైరనేకైః ।
స సాయకస్తస్య సుపర్ణవేగః
తదాతివేగేన జగామ పార్శ్వమ్ ॥ 102 ॥

తమాగతం ప్రేక్ష్య తదాతికాయో
బాణం ప్రదీప్తాంతకకాలకల్పమ్ ।
జఘాన శక్త్యృష్టిగదాకుఠారైః
శూలైర్వలైశ్చాప్యవిపన్నచేష్టః ॥ 103 ॥

తాన్యాయుధాన్యద్భుతవిగ్రహాణి
మోఘాని కృత్వా స శరోఽగ్నిదీప్తః ।
ప్రసహ్య తస్యైవ కిరీటజుష్టమ్
తదాతికాయస్య శిరో జహార ॥ 104 ॥

తచ్ఛిరః సశిరస్రాణం లక్ష్మణేషుప్రపీడితమ్ ।
పపాత సహసా భూమా శృంగం హిమవతో యథా ॥ 105 ॥

ప్రహర్షయుక్తా బహవస్తు వానరా
ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమాననాస్తదా ।
అపూజయల్లక్ష్మణమిష్టభాగినమ్
హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ 106 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠితమః సర్గః ॥

తతో హతాన్రాక్షసపుంజువాంస్తాన్
దేవాంతకాదిత్రిశిరోఽతికాయాన్ ।
రక్షోగణాస్తత్ర హతావశిష్టాః
తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః ॥ 1 ॥

తతో హతాంస్తాన్సహసా నిశమ్య
రాజా ముమోహోశ్రుపరిప్లుతాక్షః ।
పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరమ్
విచిన్త్య రాజా విపులం ప్రదధౌ ॥ 2 ॥

తతస్తు రాజానముదీక్ష్య దీనమ్
శోకార్ణవే సమృరిపుప్లువానమ్ ।
అథర్షభో రాక్షసరాజసూనుః
అథేన్ద్రజిద్వాక్యమిదం బభాషే ॥ 3 ॥

న తాత మోహం ప్రతిగన్తుమర్హసి
యత్రేన్ద్రజిజ్ఞివతి రాక్షసేన్ద్ర ।
నేన్ద్రారిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్
ప్రాణాన్సమర్థః సమరేఽభిధర్తుమ్ ॥ 4 ॥

పశ్యాద్య రామం సహలక్ష్మణేన
మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహమ్ ।
గతాయుషం భూమితలే శయానమ్
శరైః శితైరాచితసర్వగాత్రమ్ ॥ 5 ॥

ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోః
సునిశ్చితాం పౌరుషదైవయుక్తామ్ ।
అద్యైవ రామం సహలక్ష్మణేన
సంతాపయిష్యామి శరైరమోఘైః ॥ 6 ॥

అద్యేన్ద్రవైవస్వతవిష్ణుమిత్ర
సాధ్యాశ్వివైశ్వానరచన్ద్రసూర్యాః ।
ద్రక్ష్యన్తి మే విక్రమమప్రమేయమ్
విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్ఞవాటే ॥ 7 ॥

స ఏవముక్త్యా త్రిదశేన్ద్రశత్రుః
ఆప్సుచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః ।
సమారురోహానిలతుల్యవేగమ్
రథం ఖరశ్రేష్ఠసమాధియుక్తమ్ ॥ 8 ॥

సమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమమ్ ।
జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరిన్దమ ॥ 9 ॥

తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్ముర్మహాబలాః ।
సంహర్షమాణా బహవో ధనుఃప్రవరపాణయః ॥ 10 ॥

గజస్కన్ధగతాః కేచిత్కేచిత్పరమవాజిభిః ।
ప్రాసముద్గరనిస్త్రింశ పరశ్వధగదాధరాః ॥ 11 ॥

స శఙ్ఖనినదైర్భిమైర్భిరీణాం చ మహాస్వనైః ।
జగామ త్రిదశేన్ద్రారిః స్తూయమానో నిశాచరైః ॥ 12 ॥

స శఙ్ఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసాదనః ।
రరాజ పరిపూర్ణేన నభశ్చన్ద్రమసా యథా ॥ 13 ॥

అవీజ్యత తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషితైః ।
చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యః సర్వధనుష్మతామ్ ॥ 14 ॥

తతస్త్రిన్ద్రజితా లఙ్కా సూర్యప్రతిమతేజసా ।
రరాజాప్రతివీర్యేణ ద్యౌరివార్కేణ భాస్వతా ॥ 15 ॥

స తు దృష్ట్వా వినిర్యాన్తం బలేన మహతా వృతమ్ ।
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్రావణః పుత్రమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

త్వమప్రతిరథః పుత్ర జితస్తే యుధి వాసవః ।
కిం పునర్మానుషం ధృష్యం న వధిష్యసి రాఘవమ్ ॥ 17 ॥

తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య మహాశిషః ।
రథేనాశ్వయుజా వీరః శీఘ్రం గత్వా నికుమ్భిలామ్ ॥ 18 ॥

స సమ్ప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిన్దమః ।
స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమన్తతః ॥ 19 ॥

తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః ।
జహువే రాక్షసశ్రేష్ఠో మన్తవద్విధివత్తదా ॥ 20 ॥

స హవిర్జాలసంస్కారైర్మాల్యగన్ధపురస్కృతైః ।
జహువే పావకం తత్ర రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ 21 ॥

శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకః ।
లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ణాయసం తథా ॥ 22 ॥

స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః ।
ఛాగస్య సర్వకృష్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః ॥ 23 ॥

సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః ।
బభూవుస్తాని లిక్లాని విజయం యాన్యదర్శయన్ ॥ 24 ॥

ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాఞ్చనసంనిభః ।
హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః ॥ 25 ॥

సోఽస్త్రమాహరయామాస బ్రాహ్మమస్త్రవిదాం వరః ।
ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమన్తయత్ ॥ 26 ॥

తస్మిన్నాహూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే ।
సార్కగ్రహేన్దు నక్షత్రం వితత్రాస నభస్తలమ్ ॥ 27 ॥

స పావకం పావకదీప్తతేజా
హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః ।
సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః
ఖేఽన్తర్దధ ఆత్మానమచిన్త్యరూపః ॥ 28 ॥

స సైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణమ్
మహారణే వానరవాహినీషు ।
అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రమ్
వవర్ష నీలామ్బుధరో యథామ్బు ॥ 29 ॥

తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా
మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః ।
రణే నిపేతుర్హరయోఽద్రికల్పా
యథేంద్రవజ్రాభిహతా నగేన్ద్రాః ॥ 30 ॥

తే కేవలం సన్దదృశుః శితాగ్రాన్
బాణాన్రణే వానరవాహినీషు ।
మాయా నిగూఢం చ సురేంద్రశత్రుమ్
న చాత్ర తం రాక్షసమభ్యపశ్యన్ ॥ 31 ॥

తతః స రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా
సర్వా దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః ।
ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశైర్-
విషాదయామాస చ వానరేన్ద్రాన్ ॥ 32 ॥

స శూలనిస్త్రింశ పరశ్వధాని
వ్యావిధ్య దీప్తానలసంనిభాని ।
సవిస్ఫులిజ్గోజ్జ్వలపావకాని
వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేంద్రనైన్యే ॥ 33 ॥

తతో జ్వలనసజ్కాశైః శితైర్వానరయూథపాః ।
తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రఘల్లా ఇవ కింశుకాః ॥ 34 ॥

అన్యోన్యమభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరమ్ ।
రాక్షసేన్ద్రాస్త్రనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః ॥ 35 ॥

ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః ।
శరైర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే ॥ 36 ॥

హనూమంతం చ సుగ్రీవమజ్గదం గన్ధమాదనమ్ ।
జామ్భవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ ॥ 37 ॥

మైన్దం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజగోముఖౌ ।
కేసరిం హరితోమానం విద్యుద్ధంష్ట్రం చ వానరమ్ ॥ 38 ॥

సూర్యాననం జ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిమ్ ।
పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరమ్ ॥ 39 ॥

ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణైర్ద్విజన్మన్తసంహితైః ।
వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్సర్వాన్స్తాన్రాక్షసోత్తమః ॥ 40 ॥

స వై గదాభిర్హరియూథముఖ్యాన్
నిర్భిద్య బాణైస్తపనీయపుజైః ।
వవర్ష రామం శరవృష్టిజాలైః
సలక్ష్మణం భాస్కరరశ్మికల్పైః ॥ 41 ॥

స బాణవర్షైరభివర్ష్యమాణో
ధారానిపాతానివ తాన్విచిన్త్య ।
సమీక్షమాణః పరమాద్భుతశ్రీ
రామస్తదా లక్ష్మణమిత్యువాచ ॥ 42 ॥

అసౌ పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేన్ద్రో
బ్రహ్మాస్త్రమాశ్రిత్య సురేన్ద్రశత్రుః ।
నిపాతయిత్వా హరిసైన్యముగ్రమ్
అస్మాశ్చరైరర్థయతి ప్రసక్తమ్ ॥ 43 ॥

స్వయంభువా దత్తవరో మహాత్మా
ఖమాస్థితోఽన్తర్హితభీమకాయః ।
కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో
నిహన్తుమద్యేన్ద్రజిదుద్యతాస్త్రః ॥ 44 ॥

మనోః స్వయంభూర్భగవానచిన్తో
యస్యైతదస్త్రం ప్రభవశ్చ యోఽస్య ।
బాణావపాతాన్స్తవమిహాద్య ధీమన్
మయా సహవ్యగ్రమనాః సహస్వ ॥ 45 ॥

ప్రచ్ఛాదయత్యేష హి రాక్షసేన్ద్రః
సర్వా దిశః సాయకవృష్టిజాలైః ।
ఏతచ్ఛ సర్వం పతితాగ్ర్యవీరమ్
న భ్రాజతే వానరరాజసైన్యమ్ ॥ 46 ॥

ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ
నివృత్తయుద్ధౌ హతరోషహర్షౌ ।
ధ్రువం ప్రవేక్ష్యత్యమరారివాసమ్
అసౌ సమాదాయ రణాగ్రలక్ష్మీమ్ ॥ 47 ॥

తతస్తు తావిన్ద్రజిదస్త్రజాలైర్-
బభూవతుస్తత్ర తదా విశస్తౌ ।
స చాపి తౌ తత్ర విషాదయిత్వా
ననాద హర్షాద్యుధి రాక్షసేన్ద్రః ॥ 48 ॥

స తత్తదా వానరరాజసైన్యమ్
రామం చ సజ్ఞే సహలక్ష్మణేన ।
విషాదయిత్వా సహసౌ వివేశ
పురీం దశగ్రీవభుజాభిగుప్తామ్ ॥ 49 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

తయోస్తదా సాదితయో రణాగ్రే
ముమోహ సైన్యం హరియూథపానామ్ ।
సుగ్రీవనీలాజ్గదజామ్భవంతో
న చాపి కిఞ్చత్ప్రతిపేదిరే తే ॥ 1 ॥

తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సైన్యమ్
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ।
ఉవాచ శాఖామృగరాజవీరాన్
ఆశ్వాసయన్నప్రతిమైర్వచోభిః ॥ 2 ॥

మా భైష్ట నాస్యత్ర విషాదకాలో
యదార్యపుత్రావవశౌ విషణ్ణౌ ।
స్వయమ్భువో వాక్యమథోద్వహంతౌ
యత్సాదితావిన్ద్రజిదస్త్రజాలైః ॥ 3 ॥

తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్
స్వయమ్భువా బ్రాహ్మమమోఘవేగమ్ ।
తన్మానయంతౌ యది రాజపుత్రౌ
నిపాతితౌ కోఽత్ర విషాదకాలః ॥ 4 ॥

బ్రాహ్మమస్త్రం తదా ధీమాన్మానయిత్వా తు మారుతిః ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా హనూమాంస్తమథాబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

ఏతస్మిన్నిహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
యో యో ధారయతే ప్రాణాంస్తం తమాశ్వాసయావహే ॥ 6 ॥

తావుభౌ యుగపద్వీరౌ హనూమద్రాక్షసోత్తమౌ ।
ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచేరతుః ॥ 7 ॥

ఛిన్నలాఙ్కాలహస్తోరుపాదాఙ్కులి శిరో ధరైః ।
స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రైః ప్రస్రవద్భిః సమస్తతః ॥ 8 ॥

పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంక్కులామ్ ।
శస్త్రైశ్చ పతితైర్దీప్తైర్దదృశాతే వసున్ధరామ్ ॥ 9 ॥

సుగ్రీవమంజుదం నీలం శరభం గంధమాదనమ్ ।
జామ్భవంతం సుషేణం చ వేగదర్శనమాహుకమ్ ॥ 10 ॥

మైన్దం నలం జ్యోతిముఖం ద్వివిదం పనసం తథా ।
విభీషణో హనూమాంశ్చ దదృశాతే హతాన్రణే ॥ 11 ॥

సప్తషష్టిర్హతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
అహ్నాః పశ్చాత్తమశేషేణ వల్లభేన స్వయంముఖవః ॥ 12 ॥

సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్ద్రితం బలమ్ ।
మార్గతే జామ్భవంతం స్మ హనూమాన్సవిభీషణః ॥ 13 ॥

స్వభావజరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతైశ్చితమ్ ।
ప్రజాపతిసుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకమ్ ॥ 14 ॥

దృష్ట్వా తముపసంక్రమ్య పౌలస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ ।
కచ్చిదార్యశరైస్తీర్ణైర్న ప్రాణా ధ్వంసితాస్తవ ॥ 15 ॥

విభీషణవచః శ్రుత్వా జామ్భవాన్మక్షపుంజవః ।
కృచ్ఛాదభ్యుద్ధిరన్వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

నైర్మతేన్ద్రమహావీర్యస్వరేణ త్వాభిలక్షయే ।
పీడ్యమానః శితైర్బాణైర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా ॥ 17 ॥

అఙ్గానా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా చ నైర్మత ।
హనూమాన్వానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ధారయతే క్వచిత్ ॥ 18 ॥

శ్రుత్వా జామ్బవతో వాక్యమువాచేదం విభీషణః ।
ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్య కస్మాత్ప్రచఛసి మారుతిమ్ ॥ 19 ॥

నైవ రాజని సుగ్రీవే నాజ్గదే నాపి రాఘవే ।
ఆర్య సందర్శితః స్నేహో యథా వాయుసుతే పరః ॥ 20 ॥

విభీషణవచః శ్రుత్వా జామ్బవాన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
శృణు నైర్మతశార్దూల యస్మాత్ప్రచఛమి మారుతిమ్ ॥ 21 ॥

తస్మిజ్జీవతి వీరే తు హతమప్యహతం బలమ్ ।
హనూమత్యుజ్ఘాతప్రాణే జీవన్తోఽపి వయం హతాః ॥ 22 ॥

ధ్రియతే మారుతిస్తాత మారుతప్రతిమో యది ।
వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ ॥ 23 ॥

తతో వృద్ధముపాగమ్య నియమేనాభ్యవాదయత్ ।
గృహ్య జామ్బవతః పాదౌ హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 24 ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం తథాపి వ్యథితేంద్రియః ।
పునర్జాతమివాత్మానం స మేనే ఋక్షపుంగవః ॥ 25 ॥

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా హనూమన్తం స జామ్బవాన్ ।
ఆగచ్ఛ హరిశార్దూలవానరాన్స్త్రాతుమర్హసి ॥ 26 ॥

నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్వమేషాం పరమః సఖా ।
త్వత్పరాక్రమకాలోఽయం నాన్యం పశ్యామి కఞ్చన ॥ 27 ॥

ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ ।
విశత్యో కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 28 ॥

గత్వా పరమమధ్వానముపర్యుపరి సాగరమ్ ।
హిమవన్తం నగశ్రేష్ఠం హనూమన్గన్తుమర్హసి ॥ 29 ॥

తతః కాఞ్చనమత్యుగ్రమృషభం పర్వతోత్తమమ్ ।
కైలాసశిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన ॥ 30 ॥

తయోః శిఖరయోర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభమ్ ।
సర్వాషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యాషధిపర్వతమ్ ॥ 31 ॥

తస్య వానరశార్దూలచతస్రో మూర్ధ్ని సమభవాః ।
ద్రక్ష్యస్యాషధయో దీప్తా దీపయన్త్యో దిశో దశ ॥ 32 ॥

మృతసంజీవనీం చైవ విశల్యకరణీమపి ।
సౌవర్ణకరణీం చైవ సన్ధానీం చ మహౌషధీమ్ ॥ 33 ॥

తాః సర్వా హనుమన్సహ్యా ఉప్రమాగన్తుమర్హసి ।
ఆశ్వాసయ హరీన్ప్రాణైర్యోజ్య గన్ధవహాత్మజః ॥ 34 ॥

శ్రుత్వా జామ్బవతో వాక్యం హనూమాన్స్తరిపుజ్జవః ।
ఆపూర్యత బలోద్ధరైస్తోయవేగైరివార్ణవః ॥ 35 ॥

స పర్వతతటాగ్రస్థః పీడయన్పర్వతోత్తరమ్ ।
హనూమాన్సృశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః ॥ 36 ॥

హరిపాదవినిర్భిన్నో నిషసాద స పర్వతః ।
న శశాక తదాత్మానం సోఢుం భృశనిపీడితః ॥ 37 ॥

తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః ।
శృఙ్గాణి చ వ్యకీర్యన్త పీడితస్య హనూమతా ॥ 38 ॥

తస్మిన్సమీప్యడ్యమానే తు భగ్నద్రుమశిలాతలే ।
న శేకుర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే ॥ 39 ॥

స ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్నగృహగోపురా ।
లఙ్కా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రనృత్రేవాభవత్తదా ॥ 40 ॥

పృథివీధరసంక్రాశో నిపీడ్య ధరణీధరమ్ ।
పృథివీం ఙ్గోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్మజః ॥ 41 ॥

పద్భ్యం తు శైలమాపీడ్య వడవాముఖవన్ముఖమ్ ।
వివృత్యోగ్రం ననాదోఽచ్చైస్త్రాసయన్నివ రాక్షసాన్ ॥ 42 ॥

తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదమద్భుతమ్ ।
లంకాస్థా రాక్షసాః సర్వే న శేకుః స్పన్ధితుం భయాత్ ॥ 43 ॥

నమస్కృత్వాథ రామాయ మారుతిర్భిమవిక్రమః ।
రాఘవాధే పరం కర్మ సమైహత పరస్తపః ॥ 44 ॥

స పుచ్చముద్యమ్య భుజఙ్గకల్పమ్
వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుఞ్చ్య ।
వివృత్య వక్త్రం వడవాముఖాభమ్
ఆపుష్టవే వ్యోమ్ని స చణ్వేగః ॥ 45 ॥

స వృక్షషణ్డాంస్తరసా జహార
శైలాఞ్శీలాః ప్రాకృతవానరాంశ్చ ।
బాహూరువేగోద్ధతసమ్ప్రణున్నాః
తే క్షీణవేగాః సలిలే నిపేతుః ॥ 46 ॥

స తౌ ప్రసార్యోరగభోగకత్పా
భుజౌ భుజఙ్గారినికాశవీర్యః ।
జగామ మేరుం నగరాజమగ్ర్యమ్
దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః ॥ 47 ॥

స సాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలమ్
తదా భృశం భ్రామితసర్వసత్త్వమ్ ।
సమీక్షమాణః సహసా జగామ
చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్రముక్తమ్ ॥ 48 ॥

స పర్వతాన్వృక్షగణాన్సరాంసి

నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని ।
స్థితాజ్ఞానాంస్తానపి సమప్రపశ్యన్
జగామ వేగాత్పితృతుల్యవేగః ॥ 49 ॥

ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ స గతశ్రమః ।
స దదర్శ హరిశ్రేష్ఠో హిమవంతం నగోత్తమమ్ ॥ 50 ॥

నానాప్రసవణోపేతం బహుకన్దరనిర్ధరమ్ ।
శ్వేతాభ్రచయసజ్కాశైః శిఖరైశ్చారుదర్శనైః ॥ 51 ॥

స తం సమాసాద్య మహానగేంద్రమ్
అతిప్రవృద్ధోత్తమఘోరశృంగమ్ ।
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి
సురర్షిసజ్ఘోత్తమనేవితాని ॥ 52 ॥

స బ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ
శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్ ।
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తమ్
దదర్శ వైవస్వత కింజరకాంశ్చ ॥ 53 ॥

వజ్రాలయం వైశ్వరణాలయం చ
సూర్యప్రభం సూర్యనిబన్ధనం చ ।
బ్రహ్మసనం శంకరకార్ముకం చ
దదర్శ నాభిం చ వసున్ధరాయాః ॥ 54 ॥

కైలాసమగ్ర్యం హిమవచ్ఛిలాం చ
తథర్షభం కాంచనశైలమగ్ర్యమ్ ।
స దీప్తసర్వోషధిసమృద్ధీప్తమ్
దదర్శ సర్వోషధిపర్వతేంద్రమ్ ॥ 55 ॥

స తం సమీక్ష్యానలరశ్మిదీప్తమ్
విసిష్ఠియే వాసవదూతసూనుః ।
ఆప్లుత్య తం చౌషధిపర్వతేంద్రమ్

తత్రౌషధీనాం విచయం చకార ॥ 56 ॥

స యోజనసహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః ।
దివ్యౌషధిధరం శైలం వ్యచరన్మారుతాత్మజః ॥ 57 ॥

మహౌషధ్యస్తు తాః సర్వాస్తస్మిన్పర్వతసత్తమే ।
విజ్ఞాయార్థినమాయాంతం తతో జగ్మురదర్శనమ్ ॥ 58 ॥

స తా మహాత్మా హనుమానపశ్యమ్ః
చుకోప కోపాచ్చ భృశం ననాద ।
అమృష్యమాణోఽగ్నినికాశచక్షుర్-
మహీధరేన్ద్రం తమువాచ వాక్యమ్ ॥ 59 ॥

కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే
యద్రాఘవే నాసి కృతానుకమ్పః ।
పశ్యాద్య మద్బాహుబలాభిభూతో
వికీర్ణమాత్మానమథో నగేన్ద్ర ॥ 60 ॥

స తస్య శృంగం సనగం సనాగమ్
సకాఞ్చనం ధాతుసహస్రజుష్టమ్ ।
వికీర్ణకూటం చలితాగ్రసానుమ్
ప్రగృహ్య వేగాత్సహసోన్మమాథ ॥ 61 ॥

స తం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత
విత్రాస్య లోకాన్ససురాన్సురేన్ద్రాన్ ।
సంస్తాయమానః ఖచరైరనేకైర్-
జగామ వేగాద్గరుడోగ్రవీర్యః ॥ 62 ॥

స భాస్కరాధ్వానమనుప్రపన్నః
తద్భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య ।
బభౌ తదా భాస్కరసంనికాశో
రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః ॥ 63 ॥

స తేన శైలేన భృశం రరాజ
శైలోపమో గన్ధవహాత్మజస్తు ।
సహస్రధారేణ సపావకేన
చక్రేణ ఖే విష్ణురివోద్ధృతేన ॥ 64 ॥

తం వానరాః ప్రేక్ష్య తదా వినేదుః
స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద ।
తేషాం సముద్ఘుష్టరవం నిశమ్య
లక్ష్మీలయా భీమతరం వినేదుః ॥ 65 ॥

తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్
శైలోత్తమే వానరసైన్యమధ్యే ।
హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాభివాద్య
విభీషణం తత్ర చ సస్వజే సః ॥ 66 ॥

తావప్యుభౌ మానుషరాజపుత్రౌ
తం గన్ధమాఘ్రాయ మహౌషధీనామ్ ।
బభూవతుస్తత్ర తదా విశత్యౌ
ఉత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః ॥ 67 ॥

తతో హరిర్గన్ధవహాత్మజస్తు
తమోషధీశైలముదగ్రవీర్యః ।
నినాయ వేగాద్ధిమవన్తమేవ
పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥ 68 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
అర్థ్యం విజాపయంశ్చాపి హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ ౧ ॥

యతో హతః కుంభకర్ణః కుమారాశ్చ నిషాదితాః ।
నేదానీముపనిర్హారం రావణో దాతుమర్హతి ॥ ౨ ॥

యే యే మహాబలాః సంతి లఘవశ్చ ప్లవంగమాః ।
లఙ్కామభ్యుత్పతంత్యాశు గృహ్యోల్కాః ప్లవగర్షభాః ॥ ౩ ॥

తతోఽస్తం గత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్నిశాముఖే ।
లఙ్కామభిముఖాః సోల్కా జగ్ముస్తే ప్లవగర్షభాః ॥ ౪ ॥

ఉల్కాహస్తైర్వరిగణైః సర్వతః సమభిద్రుతాః ।
ఆరక్షస్థా విరూపాక్షాః సహసా విప్రదుద్రువుః ॥ ౫ ॥

గోపురాట్ట ప్రతోలీషు చర్యాసు వివిధాసు చ ।
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టాః సస్పృజస్తే హుతాశనమ్ ॥ ౬ ॥

తేషాం గృహసహస్రాణి దదాహ హుతభుక్తదా ।
ఆవాసాన్రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహమేధినామ్ ॥ ౭ ॥

హేమచిత్రతనుత్రాణాం స్రగ్ధామామ్బరధారిణామ్ ।
సీధుపానచలాక్షాణాం మదవిహ్వలగామినామ్ ॥ ౮ ॥

కాంతాలమ్బితవస్త్రాణాం శత్రుసంజాతమన్యనామ్ ।
గదాశూలాసి హస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి ॥ ౯ ॥

శయనేషు మహార్హేషు ప్రసుప్తానాం ప్రియైః సహ ।

త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ సర్వతః ॥ 10 ॥

తేషాం గృహసహస్రాణి తదా లజ్జానివాసినామ్ ।
అదహత్పావకస్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః ॥ 11 ॥

సారవంతి మహార్థాణి గమ్భీరగుణవంతి చ ।
హేమచంద్రార్థచంద్రాణి చంద్రశాతోన్నతాని చ ॥ 12 ॥

రత్నచిత్రగవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వశః ।
మణివిద్రుమచిత్రాణి స్పృశంతివ చ భాస్కరమ్ ॥ 13 ॥

క్రౌంచబర్హిణవీణానాం భూషణానాం చ నిస్వనైః ।
నాదితాన్యచలాభాని వేశ్మాన్యగ్నిర్దదాహ సః ॥ 14 ॥

జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే ।
విద్యుద్భిరివ నద్ధాని మేఘజాలాని ఘర్మగే ॥ 15 ॥

విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాజ్ఞనాః ।
త్యక్తాభరణసంయోగా హోహేత్యుచ్చైర్విచుక్రుశః ॥ 16 ॥

తత్ర చాగ్నిపరీతాని నిపేతుర్భవనాన్యపి ।
వజ్రవజ్రహతానీవ శిఖరాణి మహాగిరేః ॥ 17 ॥

తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే ।
హిమవచ్ఛిఖరాణీవ దీప్తాషధివనాని చ ॥ 18 ॥

హర్యాయైర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలాప్రజ్వలితైరపి ।
రాత్రౌ సా దృశ్యతే లజ్జా పుష్పితైరివ కింశుకైః ॥ 19 ॥

హస్త్యధ్యక్షైర్గజైర్ముక్తైర్ముక్తైశ్చ తురగైరపి ।
బభూవ లజ్జా లోకాన్తే భ్రాన్తగ్రాహ ఇవార్ణవః ॥ 20 ॥

అశ్వం ముక్తం గజో దృష్ట్వా కచ్ఛిద్భీతోఽపసర్పతి ।

భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదశో నివర్తతే ॥ 21 ॥

సా బభూవ ముహూర్తేన హరిభిర్దీపితా పురీ ।
లోకస్యాస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తేవ వసున్ధరా ॥ 22 ॥

నారీ జనస్య ధూమేన వ్యాప్తస్యోచ్చైర్విసేదుషః ।
స్వనో జ్వలనతప్తస్య శుశ్రువే దశయోజనమ్ ॥ 23 ॥

ప్రదగ్ధకాయానపరాన్రాక్షసాన్నిర్గతానృహిః ।
సహసాభ్యుత్పతంతి స్మ హరయోఽథ యుయుత్సవః ॥ 24 ॥

ఉద్ఘుప్తం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః ।
దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చాన్వనాదయత్ ॥ 25 ॥

విశల్యో తు మహాత్మానౌ తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
అసమ్భాన్తౌ జగృహతుస్తావుభౌ ధనుషీ వరే ॥ 26 ॥

తతో విస్ఫారయాణస్య రామస్య ధనురుత్తమమ్ ।
బభూవ తుములః శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః ॥ 27 ॥

అశోభత తదా రామో ధనుర్విస్ఫారయన్మహత్ ।
భగవానివ సజ్కుర్ధో భవో వేదమయం ధనుః ॥ 28 ॥

వానరోద్ఘుప్తఘోషశ్చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః ।
జ్యాశబ్దశ్చాపి రామస్య త్రయం వ్యాప దిశో దశ ॥ 29 ॥

తస్య కార్ముకముక్తైశ్చ శరైస్తత్పురగోపురమ్ ।
కైలాసశృంగప్రతిమం వికీర్ణమపతద్భువి ॥ 30 ॥

తతో రామశరాన్దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ ।
సంనాహో రాక్షసేన్ద్రాణాం తుములః సమపద్యత ॥ 31 ॥

తేషాం సంనహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతామ్ ।

శర్వరీ రాక్షసేన్ద్రాణాం రౌద్రీవ సమపద్యత ॥ 32 ॥

ఆదిష్టా వానరేన్ద్రాస్తే సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
ఆసన్నా ద్వారమాసాద్య యుధ్యధ్వం ప్లవగర్షభాః ॥ 33 ॥

యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్తత్ర తత్ర వ్యవస్థితః ।
స హస్తవ్యోఽభిసమ్ముత్య రాజశాసనదూషకః ॥ 34 ॥

తేషు వానరముఖ్యేషు దీప్తోక్తోజ్జ్వలపాణిషు ।
స్థితేషు ద్వారమాసాద్య రావణం మన్యురావిశత్ ॥ 35 ॥

తస్య జృమ్భితవిక్షేపాద్వ్యామిశ్రా వై దిశో దశ ।
రూపవానివ రుద్రస్య మన్యుర్గాత్రేష్వదృశ్యత ॥ 36 ॥

స నికుమ్భం చ కుమ్భం చ కుమ్భకర్ణాత్మజావుభౌ ।
ప్రేషయామాస సజ్కుద్ధో రాక్షసైర్బహుభిః సహ ॥ 37 ॥

శశాస చైవ తాన్సర్వాన్రాక్షసాన్రాక్షసేశ్వరః ।
రాక్షసా గచ్ఛతాత్రైవ సింహనాదం చ నాదయన్ ॥ 38 ॥

తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసా జ్వలితాయుధాః ।
లక్ష్మాయా నిర్యయుర్వీరాః ప్రణదంతః పునః పునః ॥ 39 ॥

భీమాశ్వరథమాతంజం నానాపత్తి సమాకులమ్ ।
దీప్తశూలగదాఖడ్గప్రాసతోమరకార్ముకమ్ ॥ 40 ॥

తద్రాక్షసబలం ఘోరం భీమవిక్రమపౌరుషమ్ ।
దదృశే జ్వలితప్రాసం కిఙ్కిణీశతనాదితమ్ ॥ 41 ॥

హేమజాలాచితభుజం వ్యావేష్టితపరశ్వధమ్ ।
వ్యాఘూర్ణితమహాశస్త్రం బాణసంసక్తకార్ముకమ్ ॥ 42 ॥

గన్ధమాల్యమధూత్సేకసమ్మోదిత మహానిలమ్ ।

ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహామ్బుధరనిస్వనమ్ ॥ 43 ॥

తం దృష్ట్వా బలమాయాంతం రాక్షసానాం సుదారుణమ్ ।
సశ్చచాల ప్లవజ్ఞానాం బలముచ్చైర్ననాద చ ॥ 44 ॥

జవేనాప్లుత్య చ పునస్తద్రాక్షసబలం మహత్ ।
అభ్యయాత్ప్రత్యరిబలం పతజ్ఞ ఇవ పావకమ్ ॥ 45 ॥

తేషాం భుజపరామర్శవ్యామృష్టపరిఘాశని ।
రాక్షసానాం బలం శ్రేష్ఠం భూయస్తరమశోభత ॥ 46 ॥

తథైవాప్యపరే తేషాం కపీనామసిభిః శితైః ।
ప్రవీరానభితో జఘ్నుర్ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ 47 ॥

ఘ్నంతమన్యం జఘానాన్యః పాతయంతమపాతయత్ ।
గర్హమాణం జగర్హాన్యే దశంతమపరేఽదశత్ ॥ 48 ॥

దేహీత్యన్యే దదాత్యన్యో దదామీత్యపరః పునః ।
కిం క్లేశయసి తిష్ఠేతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే ॥ 49 ॥

సముద్యతమహాప్రాసం ముష్టిశూలాసినజ్కులమ్ ।
ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానరరక్షసామ్ ॥ 50 ॥

వానరాన్దశ సప్తేతి రాక్షసా అభ్యపాతయన్ ।
రాక్షసాన్దశసప్తేతి వానరా జఘ్నురాహవే ॥ 51 ॥

విస్త్రస్తకేశరసనం విముక్తకవచధ్వజమ్ ।
బలం రాక్షసమాలమ్భ్య వానరాః పర్యవారయన్ ॥ 52 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

ప్రవృత్తే సజ్కులే తస్మిన్హోరే వీరజనక్షయే ।

అజ్గదః కమ్పనం వీరమాససాద రణోత్సుకః ॥ 1 ॥

ఆహూయ సోఽజ్గదం కోపాత్తాడయామాస వేగితః ।

గదయా కమ్పనః పూర్వం స చచాల భృశాహతః ॥ 2 ॥

స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః ।

అర్ధితశ్చ ప్రహరేణ కమ్పనః పతితో భువి ॥ 3 ॥

హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేన్ద్రచమూస్తదా ।

జగామాభిముఖీ సా తు కుమ్భకర్ణసుతో యతః ।

ఆపతంతీం చ వేగేన కుమ్భస్తాం సాన్త్యయచ్ఛమూమ్ ॥ 4 ॥

స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః ।

ముమోచాశీవిషప్రఖ్యాఞ్శరాన్దేహవిదారణాన్ ॥ 5 ॥

తస్య తచ్ఛుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమమ్ ।

విద్యుదైరావతార్చిష్మద్ద్వితీయేన్ద్రధనుర్యథా ॥ 6 ॥

ఆకర్ణకృష్టముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా ।

తేన హాటకపుఞ్ఘేన పత్రిణా పత్రవాససా ॥ 7 ॥

సహసాభిహతస్తేన విప్రముక్తపదః స్ఫురన్ ।

నిపపాతాద్రికూటాభో విహ్వలః ప్లవగోత్తమః ॥ 8 ॥

మైన్దస్తు భ్రాతరం దృష్ట్వా భగ్నం తత్ర మహాహవే ।

అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్ ॥ 9 ॥

తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః ।
బిభేద తాం శిలాం కుమ్భః ప్రసన్నైః పంచభిః శరైః ॥ 10 ॥

సన్ధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమమ్ ।
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజమ్ ॥ 11 ॥

స తు తేన ప్రహరేణ మైన్దో వానరయూథపః ।
మర్మణ్యభిహతస్తేన పపాత భువి మూర్ఛితః ॥ 12 ॥

అఙ్గదో మాతుతౌ దృష్ట్వా పతితౌ తౌ మహాబౌ ।
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భముద్యతకార్ముకమ్ ॥ 13 ॥

తమాపతంతం వివ్యాధ కుమ్భః పంచభిరాయస్యైః ।
త్రిభిశ్చన్యైః శితైర్బలైర్మాతఙ్గమివ తోమరైః ॥ 14 ॥

సోఽఙ్గదం వివిధైర్బలైః కుమ్భా వివ్యాధ వీర్యవాన్ ।
అకుణ్ఠధారైర్నిశితైస్తీక్షణైః కనకభూషణైః ॥ 15 ॥

అఙ్గదః ప్రతివిద్ధాఙ్గో వాలిపుత్రో న కమ్పతే ।
శిలాపాదపవర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హ ॥ 16 ॥

స ప్రచిచ్ఛేద తాన్సర్వాన్బిభేద చ పునః శిలాః ।
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీమాన్వాలిపుత్రసమీరితాన్ ॥ 17 ॥

ఆపతంతం చ సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భా వానరయూథపమ్ ।
భ్రువోర్వివ్యాధ బాణాభ్యాముల్కాభ్యామివ కుఙ్జరమ్ ॥ 18 ॥

అఙ్గదః పాణినా నేత్రే పిథాయ రుధిరోక్షితే ।
సాలమాసన్నమేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా ॥ 19 ॥

తమిన్ద్రకేతుప్రతిమం వృక్షం మన్దరసంనిభమ్ ।
సముత్స్రుజంతం వేగేన పశ్యతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ 20 ॥

స చిచ్ఛేద శితైర్బాణైః సప్తభిః కాయభేదనైః ।
అఙ్గదో వివ్యథేఽభీక్షం ససాద చ ముమోహ చ ॥ 21 ॥

అఙ్గదం వ్యథితం దృష్ట్వా సీదంతమివ సాగరే ।
దురాసదం హరిశ్రేష్ఠా రాఘవాయ న్యవేదయన్ ॥ 22 ॥

రామస్తు వ్యథితం శ్రుత్వా వాలిపుత్రం మహాహవే ।
వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠాఞ్జామృతవత్ప్రముఖాన్తతః ॥ 23 ॥

తే తు వానరశార్దూలాః శ్రుత్వా రామస్య శాసనమ్ ।
అభిపేతుః సుసంక్రుద్ధాః కుమభముద్యతకార్ముకమ్ ॥ 24 ॥

తతో ద్రుమశిలాహస్తాః కోపసంరక్తతోచనాః ।
రిరక్షిషంతోఽభ్యపతన్నఙ్గదం వానరర్షభాః ॥ 25 ॥

జామృవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శి చ వానరః ।
కుంభకర్ణాత్మజం వీరం క్రుద్ధాః సమభిదుద్రువుః ॥ 26 ॥

సమీక్ష్యాతతతస్తాన్తు వానరేన్ద్రాన్మహాబలాన్ ।
ఆవవార శరౌఘేణ నగేనేవ జలాశయమ్ ॥ 27 ॥

తస్య బాణచయం ప్రాప్య న శోకేరతివర్తితుమ్ ।
వానరేన్ద్రా మహాత్మానో వేలామివ మహోదధిః ॥ 28 ॥

తాన్తు దృష్ట్వా హరిగణాఞ్శూరవృష్టిభిరర్దితాన్ ।
అఙ్గదం పృష్ఠతః కృత్వా భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః ॥ 29 ॥

అభిదుద్రావ వేగేన సుగ్రీవః కుంభమాహవే ।
శైలసాను చరం నాగం వేగవానివ కేసరీ ॥ 30 ॥

ఉత్పాట్య చ మహాశైలానశ్వకర్ణాన్ధవానృహూన్ ।
అన్యోన్శ్చ వివిధాన్వృక్షాన్శ్చిక్షేప చ మహాబలః ॥ 31 ॥

తాం ఛాదయన్తిమాకాశం వృక్షవృష్టిం దురాసదామ్ ।
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీమాంశ్చిచ్ఛేద నిశితైః శరైః ॥ 32 ॥

అభిలక్ష్యేణ తీవ్రేణ కుమ్భేన నిశితైః శరైః ।
ఆచితాస్తే ద్రుమా రేజుర్యథా ఘోరాః శతఘ్నయః ॥ 33 ॥

ద్రుమవర్షం తు తచ్ఛిన్నం దృష్ట్వా కుమ్భేన వీర్యవాన్ ।
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్మహాసత్త్వో న వివ్యథే ॥ 34 ॥

నిర్భిద్యమానః సహసా సహమానశ్చ తాఞ్శరాన్ ।
కుమ్భస్య ధనురాక్షిప్య బభ్రౌన్ద్రధనుఃప్రభమ్ ॥ 35 ॥

అవప్లుత్య తతః శీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
అబ్రవీత్కుపితః కుమ్భం భగ్నశృంగమివ ద్విపమ్ ॥ 36 ॥

నికుమ్భాగ్రజ వీర్యం తే బాణవేగం తదద్భుతమ్ ।
సంనతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా ॥ 37 ॥

ప్రహృదబలివృత్తఘ్నకుబేరవరుణోపమ ।
ఏకస్త్వమనుజాతోఽసి పితరం బలవత్తరః ॥ 38 ॥

త్వామేవైకం మహాబాహుం శూలహస్తమరిన్దమమ్ ।
త్రిదశా నాతివర్తన్తే జితేన్ద్రియమివాధయః ॥ 39 ॥

వరదానాత్పితృవ్యస్తే సహతే దేవదానవాన్ ।
కుమ్భకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాసురాన్ ॥ 40 ॥

ధనుషీన్ద్రజితస్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ ।
త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోఽసి బలవీర్యతః ॥ 41 ॥

మహావిమర్దం సమరే మయా సహ తవాద్భుతమ్ ।
అద్య భూతాని పశ్యన్తు శక్రశమ్భరయోరివ ॥ 42 ॥

కృతమప్రతిమం కర్మ దర్శితం చాస్త్రకౌశలమ్ ।
పాతితా హరివీరాశ్చ త్వయైతే భీమవిక్రమాః ॥ 43 ॥

ఉపాలమ్భభయాచ్ఛాపి నాసి వీర మయా హతః ।
కృతకర్మా పరిశ్రాంతో విశ్రాంతః పశ్య మే బలమ్ ॥ 44 ॥

తేన సుగ్రీవవాక్యేన సావమానేన మానితః ।
అగ్నేరాజ్యహుతస్యేవ తేజస్తస్యాభ్యవర్ధత ॥ 45 ॥

తతః కుమ్భః సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపద్య చ ।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రవేగేన ముష్టినా ॥ 46 ॥

తస్య చర్మ చ పుస్ఫోట సంజజ్ఞే చాస్య శోణితమ్ ।
స చ ముష్టిర్మహావేగః ప్రతిజఘ్నేఽస్థిమణ్డలే ॥ 47 ॥

తదా వేగేన తత్రాసీత్తేజః ప్రజ్వాలితం ముహుః ।
వజ్రనిష్పేషసంజాతజ్వాలా మేరౌ యథా గిరౌ ॥ 48 ॥

స తత్రాభిహతస్తేన సుగ్రీవో వానరర్షభః ।
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః ॥ 49 ॥

అర్చిఃసహస్రవికచం రవిమణ్డలసప్రభమ్ ।
స ముష్టిం పాతయామాస కుమ్భస్ఫోరసి వీర్యవాన్ ॥ 50 ॥

ముష్టినాభిహతస్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః ।
లోహితాఙ్గ ఇవాకాశాద్దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా ॥ 51 ॥

కుమ్భస్య పతతో రూపం భగ్నస్ఫోరసి ముష్టినా ।
బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య యథారూపం గవాం పతేః ॥ 52 ॥

తస్మిన్వతే భీమపరాక్రమేణ
ప్రవఙ్గమానామృషభేణ యుద్ధే ।
మహీ సశైలా సవనా చచాల

భయం చ రక్షాన్యధికం వివేశ ॥ 53 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

నికుమ్భా భ్రాతరం దృష్ట్వా సుగ్రీవేణ నిపాతితమ్ ।
ప్రదహన్నివ కోపేన వానరేన్ద్రమవైక్షత ॥ 1 ॥

తతః స్రగ్ధామసంనద్ధం దత్తపఞ్చాఙ్గులం శుభమ్ ।
ఆదదే పరిఘం వీరో నగేన్ద్రశిఖరోపమమ్ ॥ 2 ॥

హేమపట్టపరిక్షిప్తం వజ్రవిద్రుమభూషితమ్ ।
యమదణ్డోపమం భీమం రక్షసాం భయనాశనమ్ ॥ 3 ॥

తమావిధ్య మహాతేజాః శక్రధ్వజసమం రణే ।
విననాద వివృత్తాస్యో నికుమ్భా భీమవిక్రమః ॥ 4 ॥

ఉరోగతేన నిష్కేణ భుజస్థైరఙ్గుదైరపి ।
కుణ్డలాభ్యాం చ మృష్టాభ్యాం మాలయా చ విచిత్రయా ॥ 5 ॥

నికుమ్భా భూషణైర్భాతి తేన స్మ పరిఘేణ చ ।
యథేన్ద్రధనుషా మేఘః సవిద్యుత్సనయిత్నుమాన్ ॥ 6 ॥

పరిఘాగ్రేణ పుస్ఫోట వాతగ్రస్థిర్మహాత్మనః ।
ప్రజఙ్వాల సఘోషశ్చ విధూమ ఇవ పావకః ॥ 7 ॥

నగర్యా విటపావత్యా గన్ధర్వభవనోత్తమైః ।
సహ చైవామరావత్యా సర్వైశ్చ భవనైః సహ ॥ 8 ॥

సతారాగణనక్షత్రం సచన్ద్రం సమహాగ్రహమ్ ।
నికుమ్భపరిఘాఘూర్ణం భ్రమతీవ నభస్తలమ్ ॥ 9 ॥

దురాసదశ్చ సంజజ్ఞే పరిఘాభరణప్రభః ।

క్రోధేన్దనో నికుమ్భగ్నిర్యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః ॥ 10 ॥

రాక్షసా వానరాశ్చాపి న శేకుః స్పన్దితుం భయాత్ ।
హనూమంస్తు వివృతోఽరస్తస్థా ప్రముఖతో బలీ ॥ 11 ॥

పరిఘోపమబాహుస్తు పరిఘం భాస్కరప్రభమ్ ।
బలీ బలవతస్తస్య పాతయామాస వక్షసి ॥ 12 ॥

స్థిరే తస్యోరసి వ్యూఢే పరిఘః శతథా కృతః ।
విశీర్యమాణః సహసా ఉల్కా శతమివామ్బరే ॥ 13 ॥

స తు తేన ప్రహరేణ చచాల చ మహాకపిః ।
పరిఘేణ సమాధూతో యథా భూమిచలేఽచలః ॥ 14 ॥

స తథాభిహతస్తేన హనూమాన్స్త్వవగోత్తమః ।
ముష్టిం సంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః ॥ 15 ॥

తముద్యమ్య మహాతేజా నికుమ్భారసి వీర్యవాన్ ।
అభిచిక్షేప వేగేన వేగవాన్వాయువిక్రమః ॥ 16 ॥

తతః పుస్పోట చర్మాస్య ప్రసుస్రావ చ శోణితమ్ ।
ముష్టినా తేన సంజజ్ఞే జ్వాలా విద్యుదివోత్థితా ॥ 17 ॥

స తు తేన ప్రహరేణ నికుమ్భా విచచాల హ ।
స్వస్థశ్చాపి నిజగ్రాహ హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ 18 ॥

విచుక్రుశుస్తదా సజ్జ్యే భీమం లఙ్కానివాసినః ।
నికుమ్భేనోద్భృతం దృష్ట్వా హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ 19 ॥

స తథా హ్రీయమాణోఽపి కుమ్భకర్ణాత్మజేన హి ।
ఆజఘానానిలసుతో వజ్రవేగేన ముష్టినా ॥ 20 ॥

ఆత్మానం మోచయిత్వాథ ఊతావభ్యవపద్యత ।

హనూమానున్మమథాశు నికుమ్భం మారుతాత్మజః ॥ 21 ॥

నిక్షిప్య పరమాయత్తో నికుమ్భం నిష్పివేష చ ।
ఉత్పత్య చాస్య వేగేన పపాతోరసి వీర్యవాన్ ॥ 22 ॥

పరిగృహ్య చ బాహుభ్యాం పరివృత్య శిరోధరామ్ ।
ఉత్పాటయామాస శిరో భైరవం నదతో మహత్ ॥ 23 ॥

అథ వినదతి సాదితే నికుమ్భే
పవనసుతేన రణే బభూవ యుద్ధమ్ ।
దశరథసుతరాక్షసేన్ద్రచమోర్వ-
భృశతరమాగతరోషయోః సుభీమమ్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాష్టితమః సర్గః ॥

నికుమ్భం చ హతం శ్రుత్వా కుమ్భం చ వినిపాతితమ్ ।
రావణః పరమామర్షీ ప్రజజ్వాలానతో యథా ॥ ౧ ॥

నైర్మతః క్రోధశోకాభ్యాం ద్వాభ్యాం తు పరిమూర్ఛితః ।
ఖరపుత్రం విశాలాక్షం మకరాక్షమచోదయత్ ॥ ౨ ॥

గచ్ఛ పుత్ర మయాజ్ఞప్తో బలేనాభిసమన్వితః ।
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ జహి తౌ సవనౌకసౌ ॥ ౩ ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా శూరో మానీ ఖరాత్మజః ।
బాధమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో మకరాక్షో నిశాచరః ॥ ౪ ॥

సోఽభివాద్య దశగ్రీవం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ।
నిర్జగామ గృహాచ్ఛుభ్రాద్రావణస్యాజ్ఞయా బలీ ॥ ౫ ॥

సమీపస్థం బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోఽబ్రవీదిదమ్ ।
రథమానీయతాం శీఘ్రం నైన్యం చానీయతాం త్వరాత్ ॥ ౬ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో నిశాచరః ।
స్యన్దనం చ బలం చైవ సమీపం ప్రత్యపాదయత్ ॥ ౭ ॥

ప్రదక్షిణం రథం కృత్వా ఆరురోహ నిశాచరః ।
సూతం సశ్శోదయామాస శీఘ్రం మే రథమావహ ॥ ౮ ॥

అథ తాన్రాక్షసాన్సర్వాన్మకరాక్షోఽబ్రవీదిదమ్ ।
యూయం సర్వే ప్రయుధ్యధ్వం పురస్తాన్మమ రాక్షసాః ॥ ౯ ॥

అహం రాక్షసరాజేన రావణేన మహాత్మనా ।

ఆజ్ఞప్తః సమరే హన్తుం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 10 ॥

అద్య రామం వధిష్యామి లక్ష్మణం చ నిశాచరాః ।
శాఖామృగం చ సుగ్రీవం వానరాంశ్చ శరోత్తమైః ॥ 11 ॥

అద్య శూలనిపాతైశ్చ వానరాణాం మహాచమూమ్ ।
ప్రదహిష్యామి సమ్రాప్తాం శుష్కేన్ద్రనమివానలః ॥ 12 ॥

మకరాక్షస్య తచ్చుత్వా వచనం తే నిశాచరాః ।
సర్వే నానాయుధోపేతా బలవన్తః సమాహితాః ॥ 13 ॥

తే కామరూపిణః శూరా దంష్ట్రీణః పిఙ్గలేక్షణాః ।
మాతఙ్గా ఇవ నర్దంతో ధ్వస్తకేశా భయానకాః ॥ 14 ॥

పరివార్య మహాకాయా మహాకాయం ఖరాత్మజమ్ ।
అభిజగ్ముస్తదా హృష్టాశ్చలయంతో వసున్ధరామ్ ॥ 15 ॥

శఙ్ఖభేరీసహస్రాణామాహతానాం సమన్తతః ।
క్షేడితాస్ఫటితానాం చ తతః శబ్దో మహానభూత్ ॥ 16 ॥

ప్రభ్రష్టోఽథ కరాత్తస్య ప్రతోదః సారథేస్తదా ।
పపాత సహసా చైవ ధ్వజస్తస్య చ రక్షసః ॥ 17 ॥

తస్య తే రథసంయుక్తా హయా విక్రమవర్జితాః ।
చరణైరాకులైర్గత్వా దీనాః సాస్రముఖా యయుః ॥ 18 ॥

ప్రవాతి పవనస్తస్య సపాంసుః ఖరదారుణః ।
నిర్యాణే తస్య రౌద్రస్య మకరాక్షస్య దుర్మతేః ॥ 19 ॥

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని రాక్షసా వీర్యవత్తమాః ।
అచిన్త్యనిర్గతాః సర్వే యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 20 ॥

ఘనగజమహిషాఙ్గుతుల్యవర్ణాః

సమరముఖేష్వసకృద్ధదాసిభిన్నాః ।
అహమహమితి యుద్ధకౌశలాస్తే
రజనిచరాః పరిబభ్రుముర్నదంతః ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

నిర్గతం మకరాక్షం తే దృష్ట్వా వానరపుజ్జవాః ।
ఆప్లుత్య సహసా సర్వే యోధుకామా వ్యవస్థితాః ॥ ౧ ॥

తతః ప్రవృత్తం సుమహత్తద్యుద్ధం లోమహర్షణమ్ ।
నిశాచరైః ప్లవజ్ఞానాం దేవానాం దానవైరివ ॥ ౨ ॥

వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః ।
అన్యోన్యం మర్దయంతి స్మ తదా కపినిశాచరాః ॥ ౩ ॥

శక్తిశూలగదాఖడ్గైస్తోమరైశ్చ నిశాచరాః ।
పట్టసైర్భిద్ధిపాలైశ్చ బాణపాతైః సమంతతః ॥ ౪ ॥

పాశముద్గరదణ్డైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తథా ।
కదనం కపిసింహానాం చక్రుస్తే రజనీచరాః ॥ ౫ ॥

బాణౌఘైరర్ధితాశ్చాపి ఖరపుత్రేణ వానరాః ।
సమ్భ్రాంతమనసః సర్వే దుద్రువురభయపీడితాః ॥ ౬ ॥

తాన్దృష్ట్వా రాక్షసాః సర్వే ద్రవమాణాన్వనౌకసః ।
నేదుస్తే సింహవద్దృష్టా రాక్షసా జితకాశినః ॥ ౭ ॥

విద్రవత్సు తదా తేషు వానరేషు సమంతతః ।
రామస్తాన్వారయామాస శరవర్షేణ రాక్షసాన్ ॥ ౮ ॥

వారితాన్రాక్షసాన్దృష్ట్వా మకరాక్షో నిశాచరః ।
క్రోధానలసమావిష్టో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

తిష్ఠ రామ మయా సార్థం ద్వంద్వయుద్ధం దదామి తే ।

త్యాజయిష్యామి తే ప్రాణాన్ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః ॥ 10 ॥

యత్తదా దణ్డకారణ్యే పితరం హతవాన్మమ ।
మదగ్రతః స్వకర్మస్థం స్మృత్వా రోషోఽభివర్ధతే ॥ 11 ॥

దహ్యాన్తే భృశమజ్ఞాని దురాత్మన్మమ రాఘవ ।
యన్మయాసి న దృష్టస్త్వం తస్మిన్కాలే మహావనే ॥ 12 ॥

దిష్ట్యాసి దర్శనం రామ మమ త్వం ప్రాప్తవానిహ ।
కాఙ్క్షితోఽసి క్షుధార్తస్య సింహస్యేవేతరో మృగః ॥ 13 ॥

అద్య మద్బాణవేగేన ప్రేతరాడ్విషయం గతః ।
యే త్వయా నిహతాః శూరాః సహ తైస్త్వం సమేష్యసి ॥ 14 ॥

బహునాత్ర కిముక్తేన శృణు రామ వచో మమ ।
పశ్యన్తు సకలా లోకాస్తాస్త్వం మాం చైవ రణాజిరే ॥ 15 ॥

అస్త్రైర్వా గదయా వాపి బాహుభ్యాం వా మహాహవే ।
అభ్యస్తం యేన వా రామ తేన వా వర్తతాం యుధి ॥ 16 ॥

మకరాక్షవచః శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః ।
అబ్రవీత్ప్రహసన్వాక్యముత్తరోత్తరవాదినమ్ ॥ 17 ॥

చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం త్వత్పితా చ యః ।
త్రిశిరా దూషణశ్చాపి దణ్డకే నిహతా మయా ॥ 18 ॥

స్వాశితాస్తవ మాంసేన గృధ్రగోమాయువాయసాః ।
భవిష్యన్త్యద్య వై పాప తిక్షణుణ్డనఖాఙ్కుశాః ॥ 19 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ ఖరపుత్రో నిశాచరః ।
బాణౌఘానస్సృజత్స్మై రాఘవాయ రణాజిరే ॥ 20 ॥

తాళ్ళారాళ్ళారవర్షేణ రామశ్చిచ్ఛేద వైకథా ।
నిపేతుర్భువి తే ఛిన్నా రుక్మపుష్పాః సహస్రశః ॥ 21 ॥

తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా ।
ఖర రాక్షసపుత్రస్య సూనోర్దశరథస్య చ ॥ 22 ॥

జీమూతయోరివాకాశే శబ్దో జ్యాతలయోస్తదా ।
ధనుర్ముక్తః స్వనోత్కృష్టః శ్రూయతే చ రణాజరే ॥ 23 ॥

దేవదానవగన్ధర్వాః కింనరాశ్చ మహోరగాః ।
అంతరిక్షగతాః సర్వే ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతమ్ ॥ 24 ॥

విద్ధమన్యోన్యగాత్రేషు ద్విగుణం వర్ధతే బలమ్ ।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం కుర్వాతే తౌ రణాజరే ॥ 25 ॥

రామముక్తాస్తు బాణౌఘాన్రాక్షసస్తవచ్ఛినద్రణే ।
రక్షోముక్తాంస్తు రామో వై వైకథా ప్రాచ్ఛినచ్ఛరైః ॥ 26 ॥

బాణౌఘవితతాః సర్వా దిశశ్చ విదిశస్తథా ।
సశ్చిన్నా వసుధా చైవ సమంతాన్న ప్రకాశతే ॥ 27 ॥

తతః క్రుద్ధో మహాబాహుర్ధనుశ్చిచ్ఛేద రక్షసః ।
అష్టాభిరథ నారాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః ।
భిత్వా శరై రథం రామో రథాశ్వాన్సమపాతయత్ ॥ 28 ॥

విరథో వసుధాం తిష్ఠన్మకరాక్షో నిశాచరః ।
అతిష్ఠద్వసుధాం రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా ।
త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాంతాగ్నిసమప్రభమ్ ॥ 29 ॥

విభ్రామ్య చ మహాచ్ఛూలం ప్రజ్వలంతం నిశాచరః ।
స క్రోధాత్ప్రహిణోత్తస్మై రాఘవాయ మహాహవే ॥ 30 ॥

తమాపతంతం జ్వలితం ఖరపుత్రకరాచ్ఛ్యుతమ్ ।

బాణైస్తు త్రిభిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ 31 ॥

సచ్చిన్నో నైకథా శూలో దివ్యహాటకమణ్డితః ।
వ్యశీర్యత మహోక్లేవ రామబాణార్ధితో భువి ॥ 32 ॥

తచ్ఛూలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాద్భుతకర్మణా ।
సాధు సాధ్వితి భూతాని వ్యాహరన్తి నభోగతాః ॥ 33 ॥

తద్దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః ।
ముష్టిముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

స తం దృష్ట్వా పతన్తం వై ప్రహస్య రఘునన్దనః ।
పావకాన్తం తతో రామః సన్దధే స్వశరాసనే ॥ 35 ॥

తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే ।
సఞ్చిన్నహృదయం తత్ర పపాత చ మమార చ ॥ 36 ॥

దృష్ట్వా తే రాక్షసాః సర్వే మకరాక్షస్య పాతనమ్ ।
లఙ్కామేవ ప్రధావన్త రామబాలార్ధితాస్తదా ॥ 37 ॥

దశరథన్యపపుత్రబాణవేగై
రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తమ్ ।
దదృశురథ చ దేవతాః ప్రహృష్టా
గిరిమివ వజ్రహతం యథా విశీర్ణమ్ ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే షట్షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

మకరాక్షం హతం శ్రుత్వా రావణః సమితింజయః ।
ఆదిదేశాథ సజ్కుద్ధో రణాయేన్ద్రజితం సుతమ్ ॥ ౧ ॥

జహి వీర మహావీర్యో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం బలాధికః ॥ ౨ ॥

త్వమప్రతిమకర్మాణమిన్ద్రం జయసి సంయుగే ।
కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయుగే ॥ ౩ ॥

తథోక్తో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః ।
యజ్ఞభూమౌ స విధివత్పావకం జహువే న్ద్రజిత్ ॥ ౪ ॥

జహ్వతశ్చాపి తత్రాగ్నిం రక్తోష్ణిషధరాః స్త్రియః ।
ఆజగ్ముస్తత్ర సమ్భాంతా రాక్షసో యత్ర రావణిః ॥ ౫ ॥

శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః ।
లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ణాయసం తథా ॥ ౬ ॥

సర్వతోఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సమంతతః ।
ఛాగస్య సర్వకృష్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః ॥ ౭ ॥

చరుహోమసమిధస్య విధూమస్య మహార్చిషః ।
బభూవుస్తాని లిఙ్గాని విజయం దర్శయంతి చ ॥ ౮ ॥

ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తహోటకసంనిభః ।
హవిస్తప్తృతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః ॥ ౯ ॥

హుత్వాగ్నిం తర్పయిత్వాథ దేవదానవరాక్షసాన్ ।

ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠమస్తర్ధానగతం శుభమ్ || 10 ||

స వాజిభిశ్చతుర్భిస్తు బాణైశ్చ నిశితైర్యుతః ।
ఆరోపితమహాచాపః శుశుభే స్యన్దనోత్తమే || 11 ||

జాజ్వల్యమానో వపుషా తపనీయపరిచ్ఛదః ।
శరైశ్చన్ద్రార్థచన్ద్రైశ్చ స రథః సమలఙ్కృతః || 12 ||

జామ్బూనదమహాకముద్బర్ధీప్తపావకసంనిభః ।
బభూవేన్ద్రజితః కేతుర్వైదూర్యసమలఙ్కృతః || 13 ||

తేన చాదిత్యకల్పేన బ్రహ్మస్త్రేణ చ పాలితః ।
స బభూవ దురాధర్షో రావణిః సుమహాబలః || 14 ||

సోఽభినిర్యాయ నగరాదిన్ద్రజిత్సమితింజయః ।
హుత్వాగ్నిం రాక్షసైర్మన్తైరన్తర్ధానగతోఽబ్రవీత్ || 15 ||

అద్య హత్వాహవే యౌ తౌ మిథ్యా ప్రవ్రజితౌ వనే ।
జయం పిత్రే ప్రదాస్యామి రావణాయ రణాధికమ్ || 16 ||

కృత్వా నిర్వానరాముర్వీం హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్ ।
కరిష్యే పరమాం ప్రీతిమిత్యుక్తాన్తరథీయత || 17 ||

ఆపపాతాథ సఙ్క్రుద్ధో దశగ్రీవేణ చోదితః ।
తీక్షణకార్ముకనారాచైస్తీక్షణ్విన్ద్యరిపూ రణే || 18 ||

స దదర్శ మహావీర్యో నాగౌ త్రిశిరసావివ ।
సృజంతావిషుజాలాని వీరౌ వానరమధ్యగౌ || 19 ||

ఇమౌ తావితి సఞ్చిన్ద్య సజ్యం కృత్వా చ కార్ముకమ్ ।
సన్తతానేషుధారాభిః పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్ || 20 ||

స తు వైహాయసం ప్రాప్య సరథో రామలక్ష్మణౌ ।

అచక్షుర్విషయే తిష్ఠన్వివ్యాధ నిశితైః శరైః ॥ 21 ॥

తౌ తస్య శరవేగేన పరీతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
ధనుషీ సశరే కృత్వా దివ్యమస్త్రం ప్రచక్రతుః ॥ 22 ॥

ప్రచ్ఛాదయన్తౌ గగనం శరజాలైర్మహాబలౌ ।
తమస్త్రైః సురసంక్రాశౌ నైవ పస్పర్శతుః శరైః ॥ 23 ॥

స హి ధూమాన్ధకారం చ చక్రే ప్రచ్ఛాదయన్నభః ।
దిశశ్చాన్తర్దధే శ్రీమాన్నీహారతమసావృతః ॥ 24 ॥

నైవ జ్యోతలనిర్ఘోషో న చ నేమిఖురస్వనః ।
శుశ్రువే చరతస్తస్య న చ రూపం ప్రకాశతే ॥ 25 ॥

ఘనాన్ధకారే తిమిరే శరవర్షమివాదృభతమ్ ।
స వవర్ష మహాబాహుర్నారాచశరవృష్టిభిః ॥ 26 ॥

స రామం సూర్యసంక్రాంతైః శరైర్దత్తవరో భృశమ్ ।
వివ్యాధ సమరే క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రావణిః ॥ 27 ॥

తౌ హన్యమానౌ నారాచైర్ధారాభిరివ పర్వతౌ ।
హేమపుష్పాన్నరవ్యాఘ్రౌ తిగ్మాన్ముముచతుః శరాన్ ॥ 28 ॥

అన్తరిక్షం సమాసాద్య రావణిం కంక్ష్పపత్రిణః ।
నికృత్య పతగా భూమౌ పేతుస్తే శోణితోక్షితాః ॥ 29 ॥

అతిమాత్రం శరౌఘేణ పీడ్యమానౌ నరోత్తమౌ ।
తానిషూన్పతతో భల్లైరనేకైర్నిచకర్తతుః ॥ 30 ॥

యతో హి దదృశాతే తౌ శరాన్నిపతితాఞ్శితాన్ ।
తతస్తతో దాశరథీ ససృజాతేఽస్త్రముత్తమమ్ ॥ 31 ॥

రావణిస్తు దిశః సర్వా రథేనాతిరథః పతన్ ।
వివ్యాధ తౌ దాశరథీ లఘ్వస్త్రో నిశితైః శరైః ॥ 32 ॥

తేనాతివిద్ధౌ తౌ వీరౌ రుక్మపుజ్జైః సుసంహతైః ।
బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ 33 ॥

నాస్య వేద గతిం కశ్చిన్న చ రూపం ధనుః శరాన్ ।
న చాన్యద్విదితం కిఞ్చిత్సూర్యసేవ్యాభ్రసమ్ప్లవే ॥ 34 ॥

తేన విద్ధాశ్చ హరయౌ నిహతాశ్చ గతాసవః ।
బభూవుః శతశస్త్ర పతితా ధరణీతలే ॥ 35 ॥

లక్ష్మణస్తు సుసజ్జుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్ ।
బ్రాహ్మమస్త్రం ప్రయోజ్యామి వధార్థం సర్వరక్షసామ్ ॥ 36 ॥

తమువాచ తతో రామౌ లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ ।
నైకస్య హేతో రజ్ఞాంసి పృథివ్యాం హన్తుమర్హసి ॥ 37 ॥

అయుధ్యమానం ప్రచున్నం ప్రాజ్ఞాలిం శరణాగతమ్ ।
పలాయంతం ప్రమత్తం వా న త్వం హన్తుమిహార్హసి ॥ 38 ॥

అస్యైవ తు వధే యత్నం కరిష్యావో మహాబల ।
ఆదేక్ష్యావో మహావేగానస్త్రానాశివిషోపమాన్ ॥ 39 ॥

తమేనం మాయినం క్షుద్రమన్తర్హితరథం బలాత్ ।
రాక్షసం నిహనిష్యన్తి దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ 40 ॥

యద్యేష భూమిం విశతే దివం వా
రసాతలం వాపి నభస్తలం వా ।
ఏవం నిగూఢోఽపి మమాస్త్రదగ్ధః
పతిష్యతే భూమితలే గతాసుః ॥ 41 ॥

ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహాత్మా
రఘుప్రసీరః ప్లవగర్షభైర్వృతః ।
వధాయ రౌద్రస్య నృశంసకర్మణః
తదా మహాత్మా త్వరితం నిరీక్షతే ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।
సంనివృత్యాహవాత్తస్మాత్ప్రవివేశ పురం తతః ॥ 1 ॥

సోఽనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినామ్ ।
క్రోధతామ్రేక్షణః శూరో నిర్జగామ మహాద్యుతిః ॥ 2 ॥

స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసైర్వృతః ।
ఇన్ద్రజిత్తు మహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవకణ్ణకః ॥ 3 ॥

ఇన్ద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
రణాయాభ్యుద్యతౌ పిరౌ మాయాం ప్రాదుష్కరోత్తదా ॥ 4 ॥

ఇన్ద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయాం తదా ।
బలేన మహతావృత్య తస్యా వధమరోచయత్ ॥ 5 ॥

మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః ।
హన్తుం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ ॥ 6 ॥

తం దృష్ట్వా త్వభినిర్యాన్తం నగర్యాః కాననౌకసః ।
ఉత్పేతురభిసంక్రుద్ధాః శిలాహస్తా యుయుత్సవః ॥ 7 ॥

హనూమాన్పురతస్తేషాం జగామ కపికుఞ్జరః ।
ప్రగృహ్య సుమహచ్ఛృంగం పర్వతస్య దురాసదమ్ ॥ 8 ॥

స దదర్శ హతానన్దాం సీతామిన్ద్రజితో రథే ।
ఏకవేణీధరాం దీనాముపవాసకృశాననామ్ ॥ 9 ॥

పరిక్లిష్టైకవసనామమృజాం రాఘవప్రియామ్ ।

రజోమలాభ్యామాలిప్తైః సర్వగాత్రైర్వరస్త్రియమ్ ॥ 10 ॥

తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీమధ్యవస్య చ ।
బాష్పపర్యాకులముఖో హనూమాన్వ్యధితోఽభవత్ ॥ 11 ॥

అబ్రవీత్తాం తు శోకార్తాం నిరానన్దాం తపస్వినామ్ ।
దృష్ట్వా రథే స్థితాం సీతాం రాక్షసేన్ద్రసుతాశ్చితామ్ ॥ 12 ॥

కిం సమర్థితమస్యేతి చింతయన్స మహాకపిః ।
సహ తైర్వానరశ్రేష్ఠైరభ్యధావత రావణిమ్ ॥ 13 ॥

తద్వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ।
కృత్వా విశోకం నిస్త్రింశం మూర్ధ్ని సీతాం పరామృశత్ ॥ 14 ॥

తం స్త్రియం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రావణిః ।
క్రోశన్తిం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే ॥ 15 ॥

గృహీతమూర్ధజాం దృష్ట్వా హనూమాన్దైన్యమాగతః ।
దుఃఖజం వారినేత్రాభ్యాముత్స్రుజన్మారుతాత్మజః ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం క్రోధాద్రక్షోఽధిపాత్మజమ్ ॥ 16 ॥

దురాత్మన్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృశః ।
బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీం యోనిమాశ్రితః ।
ధిక్త్వాం పాపసమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ ॥ 17 ॥

నృశంసానార్య దుర్వృత్త ఋద్ర పాపపరాక్రమ ।
అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాస్తి నిర్భృణ ॥ 18 ॥

చ్యుతా గృహోచ్ఛ రాజ్యాచ్ఛ రామహస్తాచ్ఛ మైథిలీ ।
కిం తవైషాపరాధా హి యదేనాం హస్తుమిచ్ఛసి ॥ 19 ॥

సీతాం చ హత్వా న చిరం జీవిష్యసి కథఞ్చన ।

వధార్థకర్మణానేన మమ హస్తగతో హ్యసి ॥ 20 ॥

యే చ స్త్రీఘాతినాం లోకా లోకవద్యైశ్చ కుత్సితాః ।
ఇహ జీవితముత్సృజ్య ప్రేత్య తాన్ప్రతిలప్స్యసే ॥ 21 ॥

ఇతి బ్రువాణో హనుమాన్సాయుధైర్హరిభిర్వృతః ।
అభ్యధావత సజ్కృద్ధో రాక్షసేన్ద్రసుతం ప్రతి ॥ 22 ॥

ఆపతన్తం మహావీర్యం తదనీకం వనౌకసామ్ ।
రక్షసాం భీమవేగానామనీకేన న్యవారయత్ ॥ 23 ॥

స తాం బాణసహస్రేణ విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ ।
హరిశ్రేష్ఠం హనూమన్తమిన్ద్రజిత్ప్రత్యువాచ హ ॥ 24 ॥

సుగ్రీవస్త్యం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగతాః ।
తాం హనిష్యామి వైదేహీమద్యైవ తవ పశ్యతః ॥ 25 ॥

ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర ।
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చానార్యం విభీషణమ్ ॥ 26 ॥

న హన్తవ్యాః స్త్రియశ్చేతి యదబ్రవీషి ప్లవఙ్గమ ।
పీడా కరమమిత్రాణాం యత్స్యాత్కర్తవ్యమేత తత్ ॥ 27 ॥

తమేవముక్త్వా రుదతీం సీతాం మాయామయీం తతః ।
శితధారేణ ఖడ్గేన నిజఘానేన్ద్రజిత్స్వయమ్ ॥ 28 ॥

యజ్ఞోపవీతమార్గేణ చిన్నా తేన తపస్వినీ ।
సా పృథివ్యాం పృథుశ్రోణీ పపాత ప్రియదర్శనా ॥ 29 ॥

తామిన్ద్రజిత్ప్రియం హత్వా హనూమన్తమువాచ హ ।
మయా రామస్య పశ్యేమాం కోపేన చ నిఘాదితామ్ ॥ 30 ॥

తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తామిన్ద్రజిత్స్వయమ్ ।

హృష్టః స రథమాస్థాయ విననాద మహాస్వనమ్ || 31 ||

వానరాః శుశ్రువుః శబ్దమదూరే ప్రత్యవస్థితాః ।
వ్యాదితాస్యస్య నదతస్తద్ధుర్గం సంశ్రితస్య తు || 32 ||

తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః
ప్రహృష్టచేతాః స బభూవ రావణిః ।
తం హృష్టరూపం సముదీక్ష్య వానరా
విషణ్ణరూపాః సమభిప్రదుద్రువుః || 33 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా తం భీమనిర్వాదం శక్రాశనిసమస్వనమ్ ।
వీక్షమాణా దిశః సర్వా దుద్రువుర్వానరర్షభాః ॥ 1 ॥

తానువాచ తతః సర్వాన్తనూమాన్మారుతాత్మజః ।
విషణ్ణవదనాన్దినాన్స్తస్తాన్విద్రవతః పృథక్ ॥ 2 ॥

కస్మాద్విషణ్ణవదనా విద్రవధ్వం ప్లవజ్గమాః ।
త్యక్తయుద్ధసముత్సాహాః శూరత్వం క్వ ను వో గతమ్ ॥ 3 ॥

పృష్ఠతోఽనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాన్తమాహవే ।
శూరైరభిజనోపేతైరయుక్తం హి నివర్తితుమ్ ॥ 4 ॥

ఏవముక్తాః సుసజ్కృద్ధా వాయుపుత్రేణ ధీమతా ।
శైలశృంగైస్సమాంచైవ జగ్రహుర్వృష్టమానసాః ॥ 5 ॥

అభిపేతుశ్చ గర్జన్తో రాక్షసాన్వానరర్షభాః ।
పరివార్య హనూమన్తమన్వయుశ్చ మహాహవే ॥ 6 ॥

స తైర్వానరముఖ్యైస్తు హనూమాన్సర్వతో వృతః ।
హుతాశన ఇవార్చిష్మానదహచ్ఛత్రవాహినీమ్ ॥ 7 ॥

స రాక్షసానాం కదనం చకార సుమహాకపిః ।
వృతో వానరసైన్యేన కాలాన్తకయమోపమః ॥ 8 ॥

స తు శోకేన చావిష్టః క్రోధేన చ మహాకపిః ।
హనూమాన్రావణి రథే మహతీం పాతయచ్ఛిలామ్ ॥ 9 ॥

తామాపతన్తిం దృష్ట్వావ రథః సారథినా తదా ।

విధేయాశ్వ సమాయుక్తః సుదూరమపవాహితః ॥ 10 ॥

తమిన్ద్రజితమప్రాప్య రథథం సహసారథిమ్ ।
వివేశ ధరణీం భిత్వా సా శిలావ్యర్థముద్యతా ॥ 11 ॥

పతితాయాం శిలాయాం తు రక్షసాం వ్యథితా చమూః ।
తమభ్యధావజ్ఞాతశో నదంతః కాననౌకసః ॥ 12 ॥

తే ద్రుమాంశ్చ మహాకాయా గిరిశృङ్గాణి చోద్యతాః ।
చిక్షిపుర్విషతాం మధ్యే వానరా భీమవిక్రమాః ॥ 13 ॥

వానరైర్తైర్మహావీర్యైర్హోరరూపా నిశాచరాః ।
వీర్యాదభిహతా వృక్షైర్వ్యవేష్టంత రణక్షితౌ ॥ 14 ॥

స్వసైన్యమభివీక్ష్యాథ వానరార్దితమిన్ద్రజిత్ ।
ప్రగృహీతాయుధః క్రుద్ధః పరానభిముఖో యయా ॥ 15 ॥

స శరౌఘానవసృజన్స్వసైన్యేనాభిసంవృతః ।
జఘాన కపిశార్దూలాన్సుబహూన్దృష్టవిక్రమః ॥ 16 ॥

శూలైరశనిభిః ఖడ్గైః పట్టసైః కూటముద్గరైః ।
తే చాప్యనుచరాన్తస్య వానరా జఘ్నురాహవే ॥ 17 ॥

సస్కన్ధవిటపైః సాలైః శిలాభిశ్చ మహాబలైః ।
హనూమాన్కదనం చక్రే రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ 18 ॥

స నివార్య పరానీకమబ్రవీత్తాన్వనౌకసః ।
హనూమాన్సంనివర్తధ్వం న నః సాధ్యమిదం బలమ్ ॥ 19 ॥

త్యక్త్వా ప్రాణాన్విచేష్టన్తో రామ ప్రియచిక్రీర్షవః ।
యన్నిమిత్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా ॥ 20 ॥

ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవమేవ చ ।
తౌ యత్ప్రతివిధాన్యేతే తత్కరిష్యామహే వయమ్ ॥ 21 ॥

ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్సర్వవానరాన్ ।
శనైః శనైరసన్తప్తః సబలః స న్యవర్తత ॥ 22 ॥

స తు ప్రేక్ష్య హనూమంతం వ్రజంతం యత్ర రాఘవః ।
నికుమ్భిలామధిష్ఠాయ పావకం జహువే నృజిత్ ॥ 23 ॥

యజ్ఞభూమ్యాం తు విధివత్పావకస్తేన రక్షసా ।
హూయమానః ప్రజ్జ్వాల హోమశోణితభుక్తదా ॥ 24 ॥

సోఽర్చిః పినద్ధో దదృశే హోమశోణితతర్పితః ।
సన్ధ్యాగత ఇవాదిత్యః స తీవ్రాగ్నిః సముత్థితః ॥ 25 ॥

అథేన్ద్రజిద్రాక్షసభూతయే తు
జహౌవ హవ్యం విధినా విధానవత్ ।
దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠంత చ రాక్షసాస్తే
మహాసమూహేషు నయానయజ్ఞాః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

రాఘవశ్చాపి విపులం తం రాక్షసవనౌకసామ్ ।
శ్రుత్వా సజ్జామనిర్ఘోషం జామ్బవంతమువాచ హ ॥ ౧ ॥

సౌమ్య నూనం హనుమతా కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్ ।
శ్రూయతే హి యథా భీమః సుమహానాయుధస్వనః ॥ ౨ ॥

తద్గచ్ఛ కురు సాహాయ్యం స్వబలేనాభిసంవృతః ।
క్షీప్రమృష్కపతే తస్య కపిశ్రేష్ఠస్య యుధ్యతః ॥ ౩ ॥

ఋషరాజస్తథేత్యుక్త్వా సేవనానీకేన సంవృతః ।
ఆగచ్ఛత్పశ్చిమద్వారం హనూమాన్యత్ర వానరః ॥ ౪ ॥

అథాయాంతం హనూమంతం దదర్శార్షపతిః పథి ।
వానరైః కృతసజ్జామైః శ్వసద్భిరభిసంవృతమ్ ॥ ౫ ॥

దృష్ట్వా పథి హనూమాంశ్చ తదృష్కబలముద్యతమ్ ।
నీలమేఘనిభం భీమం సంనివార్య న్యవర్తత ॥ ౬ ॥

స తేన హరిసైన్యేన సంనికర్షం మహాయశాః ।
శీఘ్రమాగమ్య రామాయ దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

సమరే యుధ్యమానానామస్మాకం ప్రేక్షతాం చ సః ।
జఘాన రుదతీం సీతామిన్ద్రజిద్రావణాత్మజః ॥ ౮ ॥

ఉద్భ్రాంతచిత్తస్తాం దృష్ట్వా విషణ్ణోఽహమరిన్దమ ।
తదహం భవతో వృత్తం విజ్ఞాపయితుమాగతః ॥ ౯ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవః శోకమూర్ఛితః ।

నిపపాత తదా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ 10 ॥

తం భూమౌ దేవసజ్కాశం పతితం దృశ్య రాఘవమ్ ।
అభిపేతుః సముత్పత్య సర్వతః కపిసత్తమాః ॥ 11 ॥

అసిజ్ఞాన్సలితైశ్చైనం పద్మోత్పలసుగన్ధిభిః ।
ప్రదహంతమసహ్యం చ సహసాగ్నిమివోత్థితమ్ ॥ 12 ॥

తం లక్ష్మణోఽథ బాహుభ్యాం పరిష్వజ్య సుదుఃఖితః ।
ఉవాచ రామమస్వస్థం వాక్యం హేత్వర్థసంహితమ్ ॥ 13 ॥

శుభే వర్తమి తిష్ఠంతం త్వామార్యవిజితేన్ద్రియమ్ ।
అనర్థభోగ్యో న శక్నోతి త్రాతుం ధర్మో నిరర్థకః ॥ 14 ॥

భూతానాం స్థావరాణాం చ జిజ్ఞమానాం చ దర్శనమ్ ।
యథాస్తి న తథా ధర్మస్తేన నాస్తీతి మే మతిః ॥ 15 ॥

యథైవ స్థావరం వ్యక్తం జిజ్ఞమం చ తథావిధమ్ ।
నాయమర్థస్తథా యుక్తస్త్వద్విధో న విపద్యతే ॥ 16 ॥

యద్యధర్మో భవేద్భూతో రావణో నరకం వ్రజేత్ ।
భవాంశ్చ ధర్మసంయుక్తో వైవం వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ 17 ॥

తస్య చ వ్యసనాభావాదవ్యసనం చ గతే త్వయి ।
ధర్మేణోపలభేద్ధర్మమధర్మం చాప్యధర్మతః ॥ 18 ॥

యది ధర్మేణ యుజ్యేరన్నాధర్మరుచయో జనాః ।
ధర్మేణ చరతాం ధర్మస్తథా చైషాం ఫలం భవేత్ ॥ 19 ॥

యస్మాదర్థా వివర్ధస్తే యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః ।
క్లిశ్యంతే ధర్మశీలాశ్చ తస్మాదేతౌ నిరర్థకౌ ॥ 20 ॥

వధ్యన్తే పాపకర్మాణో యద్యధర్మేణ రాఘవ ।
వధకర్మహతో ధర్మః స హతః కం వధిష్యతి ॥ 21 ॥

అథ వా విహితేనాయం హన్యతే హన్తి వా పరమ్ ।
విధిరాలిప్యతే తేన న స పాపేన కర్మణా ॥ 22 ॥

అదృష్టప్రతికారేణ అవ్యక్తేనాసతా సతా ।
కథం శక్యం పరం ప్రాప్తం ధర్మేణారివికర్శన ॥ 23 ॥

యది సత్సృతసృతాం ముఖ్య నాసత్సృతృవ కిఞ్చన ।
త్వయా యదీదృశం ప్రాప్తం తస్మాత్సన్నోపపద్యతే ॥ 24 ॥

అథ వా దుర్బలః క్లిబో బలం ధర్మోఽనువర్తతే ।
దుర్బలో హృతమర్యాదో న నేవ్య ఇతి మే మతిః ॥ 25 ॥

బలస్య యది చేద్ధర్మో గుణభూతః పరాక్రమే ।
ధర్మముత్సృజ్య వర్తన్వ యథా ధర్మే తథా బలే ॥ 26 ॥

అథ చేత్సత్యవచనం ధర్మః కిల పరస్తప ।
అన్యతస్త్యయ్యకరుణః కిం న బద్ధస్త్యయా పితా ॥ 27 ॥

యది ధర్మో భవేద్భూత అధర్మో వా పరస్తప ।
న స్మ హత్వా మునిం వజ్రీ కుర్యాదిజ్ఞాం శతక్రతుః ॥ 28 ॥

అధర్మసంశ్రితో ధర్మో వినాశయతి రాఘవ ।
సర్వమేతద్యథాకామం కాకుత్స్థ కురుతే నరః ॥ 29 ॥

మమ చేదం మతం తాత ధర్మోఽయమితి రాఘవ ।
ధర్మమూలం త్వయా చిన్నం రాజ్యముత్సృజతా తదా ॥ 30 ॥

అర్థేభ్యో హి వివృద్ధేభ్యః సంవృద్ధేభ్యస్తతస్తతః ।
క్రియాః సర్వాః ప్రవర్తన్తే పర్వతేభ్య ఇవాపగాః ॥ 31 ॥

అర్థేన హి వియుక్తస్య పురుషస్యాలపతేజసః ।
వ్యుచ్ఛిద్యన్తే క్రియాః సర్వా గ్రిష్మే కుసరితో యథా ॥ 32 ॥

సోఽయమర్థం పరిత్యజ్య సుఖకామః సుఖైధితః ।
పాపమారభతే కర్తుం తథా దోషః ప్రవర్తతే ॥ 33 ॥

యస్యార్థాస్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థాస్తస్య బాన్ధవః ।
యస్యార్థాః స పుమాన్లోకే యస్యార్థాః స చ పణ్డితః ॥ 34 ॥

యస్యార్థాః స చ విక్రాంతో యస్యార్థాః స చ బుద్ధిమాన్ ।
యస్యార్థాః స మహాభాగో యస్యార్థాః స మహాగుణః ॥ 35 ॥

అర్థస్యైతే పరిత్యాగే దోషాః ప్రవ్యాహృతా మయా ।
రాజ్యముత్సృజతా వీర యేన బుద్ధిస్త్యయా కృతా ॥ 36 ॥

యస్యార్థా ధర్మకామార్థాస్తస్య సర్వం ప్రదక్షిణమ్ ।
అధనేనార్థకామేన నార్థః శక్యో విచిన్వతా ॥ 37 ॥

హర్షః కామశ్చ దర్పశ్చ ధర్మః క్రోధః శమో దమః ।
అర్థాదేతాని సర్వాణి ప్రవర్తన్తే నరాధిప ॥ 38 ॥

యేషాం నశ్యత్యయం లోకశ్చరతాం ధర్మచారిణామ్ ।
తేఽర్థాస్త్యయి న దృశ్యన్తే దుర్ద్దినేషు యథా గ్రహాః ॥ 39 ॥

త్వయి ప్రవ్రజితే వీర గురోశ్చ వచనే స్థితే ।
రక్షసాపహృతా భార్యా ప్రాణైః ప్రియతరా తవ ॥ 40 ॥

తదద్య విపులం వీర దుఃఖమిన్ద్రజితా కృతమ్ ।
కర్మణా వ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠ రాఘవ ॥ 41 ॥

అయమనఘ తవోదితః ప్రియార్థమ్
జనకసుతా నిధనం నిరీక్ష్య రుష్టః ।

సహయగజరథాం సరాక్షనేన్ద్రామ్
భృశమిషుభిర్వినిపాతయామి లజ్కామ్ || 42 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తతితమః సర్గః ||

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

రామమాశ్వాసయానే తు లక్ష్మణే భ్రాతృవత్సలే ।
నిక్షిప్య గుల్మాన్స్వస్థానే తత్రాగచ్ఛద్విభీషణః ॥ 1 ॥

నానాప్రహరణైరీష్యైశ్చతుర్భిః సచివైర్వృతః ।
సీలాఙ్గానచయాకారైర్మాతజ్జైరివ యూథపః ॥ 2 ॥

సోఽభిగమ్య మహాత్మానం రాఘవం శోకలాలసమ్ ।
వానరాంచైవ దదృశే బాష్పపర్యాకులేక్షణాన్ ॥ 3 ॥

రాఘవం చ మహాత్మానమిక్ష్వాకుకులనన్దనమ్ ।
దదర్శ మోహమాపన్నం లక్ష్మణస్యాఙ్కమాశ్రితమ్ ॥ 4 ॥

ప్రీడితం శోకసన్తప్తం దృష్ట్వా రామం విభీషణః ।
అన్తర్దుఃఖేన దీనాత్మా కిమేతదితి సోఽబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

విభీషణ ముఖం దృష్ట్వా సుగ్రీవం తాంశ్చ వానరాన్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణో వాక్యమిదం బాష్పపరిప్లుతః ॥ 6 ॥

హతామిన్ద్రజితా సీతామిహ శ్రుత్వైవ రాఘవః ।
హనూమద్వచనాత్సోమ్య తతో మోహముపాగతః ॥ 7 ॥

కథయన్తం తు సౌమిత్రిం సంనివార్య విభీషణః ।
పుష్కలార్థమిదం వాక్యం విసంజ్ఞం రామమబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

మనుజేన్ద్రార్తరూపేణ యదుక్తస్త్వం హనూమతా ।
తదయుక్తమహం మన్యే సాగరన్యేవ శోషణమ్ ॥ 9 ॥

అభిప్రాయం తు జానామి రావణస్య దురాత్మనః ।

సీతాం ప్రతి మహాబాహో న చ ఘాతం కరిష్యతి || 10 ||

యాచ్యమానః సుబహుశో మయా హితచిక్రీర్షణా ।
వైదేహీముత్స్పృజన్వేతి న చ తత్కృతవాన్వచః || 11 ||

వైవ సామ్నా న భేదేన న దానేన కుతో యుధా ।
సా ద్రష్టుమపి శక్యేత వైవ చాన్యేన కేనచిత్ || 12 ||

వానరాన్మోహయిత్వా తు ప్రతియాతః స రాక్షసః ।
చైత్యం నికుమ్భిలాం నామ యత్ర హోమం కరిష్యతి || 13 ||

హుతవానుపయాతో హి దేవైరపి సవాసవైః ।
దురాధర్షో భవత్యేష సజ్జామే రావణాత్మజః || 14 ||

తేన మోహయతా నూనమేషా మాయా ప్రయోజితా ।
విఘ్నమన్విచ్ఛతా తాత వానరాణాం పరాక్రమే ।
ససైన్యాస్త్రగచ్ఛామో యావత్తన్న సమాప్యతే || 15 ||

త్యజేమం నరశార్దూలమిథ్యా సంతాపమాగతమ్ ।
సీదతే హి బలం సర్వం దృష్ట్వా త్వాం శోకకర్శితమ్ || 16 ||

ఇహ త్వం స్వస్థ హృదయస్తిష్ఠ సత్త్వసముచ్ఛ్రితః ।
లక్ష్మణం ప్రేషయాస్మాభిః సహ సైన్యానుకర్షిభిః || 17 ||

ఏష తం నరశార్దూలో రావణిం నిశితైః శరైః ।
త్యాజయిష్యతి తత్కర్మ తతో వధోభ్యో భవిష్యతి || 18 ||

తస్యైతే నిశితాస్త్రీణ్ణాః పత్రిపత్రాఙ్గవాజినః ।
పతత్రిణ ఇవాసౌమ్యాః శరాః పాస్యన్తి శోణితమ్ || 19 ||

తత్సన్దిశ మహాబాహో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ ।
రాక్షసస్య వినాశాయ వజ్రం వజ్రధరో యథా || 20 ||

మనుజువర న కాలవిప్రకర్షో
రిపునిధనం ప్రతి యత్క్షమోఽద్య కర్తుమ్ ।
త్వమతిస్సజ రిపోర్వధాయ బాణీమ్
అసురపురోన్మథనే యథా మహేన్ద్రః ॥ 21 ॥

సమాప్తకర్మా హి స రాక్షసేన్ద్రో
భవత్యదృశ్యః సమరే సురాసురైః ।
యుయుత్సతా తేన సమాప్తకర్మణా
భవేత్సురాణామపి సంశయో మహాన్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవః శోకకర్శితః ।
నోపధారయతే వ్యక్తం యదుక్తం తేన రక్షసా ॥ 1 ॥

తతో ధైర్యమవప్తభ్య రామః పరపురంజయః ।
విభీషణముపాసీనమువాచ కపిసంనిధౌ ॥ 2 ॥

నైరృతాధిపతే వాక్యం యదుక్తం తే విభీషణ ।
భూయస్తచ్చోతుమిచ్ఛామి బ్రూహి యత్తే వివక్షితమ్ ॥ 3 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
యత్తత్పునరిదం వాక్యం బభాషే స విభీషణః ॥ 4 ॥

యథాజ్ఞప్తం మహాబాహో త్వయా గుల్మనివేశనమ్ ।
తత్తథానుష్ఠితం వీర త్వద్వాక్యసమనంతరమ్ ॥ 5 ॥

తాన్యసీకాని సర్వాణి విభక్తాని సమస్తతః ।
విన్యస్తా యూథపాశ్చైవ యథాన్యాయం విభాగశః ॥ 6 ॥

భూయస్తు మమ విజాప్యం తచ్ఛృణుష్వ మహాయశః ।
త్వయ్యకారణసంతప్తే సంతప్తహృదయా వయమ్ ॥ 7 ॥

త్యజ రాజన్నిమం శోకం మిథ్యా సంతాపమాగతమ్ ।
తదియం త్యజ్యతాం చింతా శత్రుహర్షవివర్ధనీ ॥ 8 ॥

ఉద్యమః క్రియతాం వీర హర్షః సముపసేవ్యతామ్ ।
ప్రాప్తవ్యా యది తే సీతా హస్తవ్యశస్వ నిశాచరాః ॥ 9 ॥

రఘునందన వక్ష్యామి శ్రూయతాం మే హితం వచః ।

సాధ్వయం యాతు సౌమిత్రిర్భలేన మహతా వృతః ।
నికుమ్భిలాయాం సమృద్ధిం హస్తం రావణీమాహవే ॥ 10 ॥

ధనుర్మణ్డలనిర్ముక్తైరాశీవిషవిషోపమైః ।
శరైర్హస్తం మహేష్వాసో రావణీం సమితింజయః ॥ 11 ॥

తేన వీరేణ తపసా వరదానాత్స్వయమ్భుతః ।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరః ప్రాప్తం కామగాశ్చ తురంగమాః ॥ 12 ॥

నికుమ్భిలమసమృద్ధమహతాగ్నిం చ యో రిపుః ।
త్వామాతతాయినం హన్యాదిన్ద్రశత్రో స తే వధః ।
ఇత్యేవం విహితో రాజన్వధస్తస్యైవ ధీమతః ॥ 13 ॥

వధాయేన్ద్రజితో రామ తం దిశస్వ మహాబలమ్ ।
హతే తస్మిన్స్తతం విద్ధి రావణం ససుహృజ్ఞనమ్ ॥ 14 ॥

విభీషణవచః శ్రుత్వ రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ।
జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం సత్యపరాక్రమ ॥ 15 ॥

స హి బ్రహ్మాస్త్రవిత్వాజ్ఞో మహామాయో మహాబలః ।
కరోత్యసంజ్ఞాన్సంజ్ఞామే దేవాన్సవరుణానపి ॥ 16 ॥

తస్యాన్తరిక్షే చరతో రథస్థస్య మహాయశః ।
న గతిర్జాయతే వీరసూర్యస్యేవాభ్రసమ్లవే ॥ 17 ॥

రాఘవస్తు రిపోర్జాత్వా మాయావీర్యం దురాత్మనః ।
లక్ష్మణం కీర్తిసమ్పన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

యద్వానరేన్ద్రస్య బలం తేన సర్వేణ సంవృతః ।
హనూమత్ప్రముఖైశ్చైవ యూథపైః సహలక్ష్మణ ॥ 19 ॥

జామ్బవేనర్షపతినా సహ సైన్యేన సంవృతః ।

జహి తం రాక్షససుతం మాయాబలవిశారదమ్ || 20 ||

అయం త్వాం సచివైః సార్థం మహాత్మా రజనీచరః ।
అభిజ్ఞస్తస్య దేశస్య పృష్ఠతోఽనుగమిష్యతి || 21 ||

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః ।
జగ్రాహ కార్ముకం శ్రేష్ఠమన్యదీభిమపరాక్రమః || 22 ||

సంనద్ధః కవచీ ఖడ్గీ స శరీ హేమచాపధృక్ ।
రామపాదాపుపస్పృశ్య హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్ || 23 ||

అద్య మత్కార్ముకోన్ముఖాః శరా నిర్భిద్య రావణీమ్ ।
లక్ష్మణమభిపతిష్యన్తి హంసాః పుష్కరిణీమివ || 24 ||

అద్యైవ తస్య రౌద్రస్య శరీరం మామకాః శరాః ।
విధమిష్యన్తి హత్వా తం మహాచాపగుణచ్యుతాః || 25 ||

స ఏవముక్త్యా ద్యుతిమాన్వచనం భ్రాతురగ్రతః ।
స రావణీవధాకాఙ్క్షీ లక్ష్మణస్త్యరితో యయౌ || 26 ||

సోఽభివాద్య గురోః పాదౌ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ।
నికుమ్భిలామభియయౌ పైత్యం రావణీపాలితమ్ || 27 ||

విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
కృతస్వస్త్వయనో భ్రాత్రా లక్ష్మణస్త్యరితో యయౌ || 28 ||

వానరాణాం సహస్రైస్తు హనూమాన్బహుభిర్వృతః ।
విభీషణః సహమాత్యస్తదా లక్ష్మణమన్వగాత్ || 29 ||

మహతా హరిసైన్యేన సవేగమభిసంవృతః ।
ఋక్షరాజబలం చైవ దదర్శ పథి విష్ణితమ్ || 30 ||

స గత్వా దూరమధ్వానం సౌమిత్రిర్మిత్రనన్దనః ।

రాక్షసేంద్రబలం దూరాదపశ్యద్వ్యాహమాస్థితమ్ || 31 ||

స సమ్ప్రప్య ధనుష్పాణిర్మాయాయోగమరిన్దమ ।
తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునన్దనః || 32 ||

వివిధమమలశస్త్రభాస్వరం తద్-
ధ్వజగహనం విపులం మహారథైశ్చ ।
ప్రతిభయతమమప్రమేయవేగమ్
తిమిరమివ ద్విషతాం బలం వివేశ || 33 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విసప్తతితమః సర్గః ||

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

అథ తస్యామవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః ।
పరేషామహితం వాక్యమర్థసాధకమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యతలక్ష్మణ ।
రాక్షసేన్ద్రసుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి ॥ ౨ ॥

స త్వమిన్ద్రాశనిప్రఖ్యైః శరైరవకిరన్పరాన్ ।
అభిద్రవాశు యావద్వై వైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ ౩ ॥

జహి వీరదురాత్మానం మాయాపరమధార్మికమ్ ।
రావణిం క్రూరకర్మాణం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౪ ॥

విభీషణవచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః శుభలక్షణః ।
వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేన్ద్రసుతం ప్రతి ॥ ౫ ॥

ఋషాః శాఖామృగాశ్చైవ ద్రుమాద్రివరయోధినః ।
అభ్యధావన్త సహితాస్తదనీకమవస్థితమ్ ॥ ౬ ॥

రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణైరసిభిః శక్తితోమరైః ।
ఉద్యతైః సమవర్తన్త కపిసైన్యజిఘాంసవః ॥ ౭ ॥

స సమ్ప్రహరన్తుములః సంజజ్ఞే కపిరక్షసామ్ ।
శబ్దేన మహతా లఙ్కాం నాదయన్వై సమన్తతః ॥ ౮ ॥

శస్త్రైర్బహువిధాకారైః శితైర్బాణైశ్చ పాదపైః ।
ఉద్యతైర్గిరిశృజ్జైశ్చ ఘోరైరాకాశమావృతమ్ ॥ ౯ ॥

తే రాక్షసా వానరేషు వికృతాననబాహవః ।

నివేశయంతః శస్త్రాణి చక్రుస్తే సుమహద్భయమ్ ॥ 10 ॥

తథైవ సకలైర్వృక్షైర్గిరిశృజైశ్చ వానరాః ।
అభిజఘ్నుర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే రాక్షసర్షభాన్ ॥ 11 ॥

ఋక్షవానరముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః ।
రక్షసాం వధ్యమానానాం మహద్భయమజాయత ॥ 12 ॥

స్వమనీకం విషణ్ణం తు శ్రుత్వా శత్రుభిరర్దితమ్ ।
ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్షస్తత్కర్మణ్యననుష్ఠితే ॥ 13 ॥

వృక్షాన్ధకారాన్నిష్క్రమ్య జాతక్రోధః స రావణిః ।
ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం స రాక్షసః ॥ 14 ॥

స భీమకార్ముకశరః కృష్ణాఞ్జనచయోపమః ।
రక్తాస్యనయనః క్రూరో బభౌ మృత్యురివాంతకః ॥ 15 ॥

దృష్టైవ తు రథస్థం తం పర్యవర్తత తద్బలమ్ ।
రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతామ్ ॥ 16 ॥

తస్మిన్కాలే తు హనుమానుద్యమ్య సుదురాసదమ్ ।
ధరణీధరసఙ్కాశి మహావృక్షమరిన్దమః ॥ 17 ॥

స రాక్షసానాం తత్త్వైన్యం కాలాగ్నిరివ నిర్దహన్ ।
చకార బహుభిర్వృక్షైర్హింసంజ్ఞం యుధి వానరః ॥ 18 ॥

విధ్వంసయంతం తరసా దృష్టైవ పవనాత్మజమ్ ।
రాక్షసానాం సహస్రాణి హనూమన్తమవాకిరన్ ॥ 19 ॥

శితశూలధరాః శూలైరసిభిశ్చాసిపాణయః ।
శక్తిభిః శక్తిహస్తాశ్చ పట్టసైః పట్టసాయుధాః ॥ 20 ॥

పరిఘైశ్చ గదాభిశ్చ కున్తైశ్చ శుభదర్శనైః ।
శతశశ్చ శతఘ్నైశ్చ భిరాయసైరపి ముద్గరైః ॥ 21 ॥

ఘోరైః పరశుభిశ్చైవ భిణ్డిపాలైశ్చ రాక్షసాః ।
ముష్టిభిర్వజ్రవేగైశ్చ తలైరశనిసంనిభైః ॥ 22 ॥

అభిజఘ్నుః సమాసాద్య సమంతాత్పర్వతోపమమ్ ।
తేషామపి చ సజ్కుర్ధశ్చకార కదనం మహత్ ॥ 23 ॥

స దదర్శ కపిశ్రేష్ఠమచలోపమమిన్ద్రజిత్ ।
సూదయానమమిత్రఘ్నమమిత్రాన్పవనాత్మజమ్ ॥ 24 ॥

స సారథిమువాచేదం యాహి యత్రైష వానరః ।
క్షయమేవ హి నః కుర్యాద్రాక్షసానాముపేక్షితః ॥ 25 ॥

ఇత్యుక్తః సారథిస్తేన యయా యత్ర స మారుతిః ।
వహన్పరమదుర్ధర్షం స్థితమిన్ద్రజితం రథే ॥ 26 ॥

సోఽభ్యుపేత్య శరాన్ఘ్నాన్పట్టసాసిపరశ్వధాన్ ।
అభ్యవర్షత దుర్ధర్షః కపిమూర్ధ్ని స రాక్షసః ॥ 27 ॥

తాని శస్త్రాణి ఘోరాణి ప్రతిగృహ్య స మారుతిః ।
రోషేణ మహతావిషో వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ 28 ॥

యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి రావణాత్మజ దుర్మతే ।
వాయుపుత్రం సమాసాద్య న జీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ 29 ॥

బాహుభ్యాం సమ్ప్రయుధ్యస్వ యది మే ద్వన్ద్వమాహవే ।
వేగం సహస్వ దుర్బుధ్ధే తతస్త్వం రక్షసాం వరః ॥ 30 ॥

హనూమంతం జిఘాంసంతం సముద్యతశరాసనమ్ ।
రావణాత్మజమాచష్టే లక్ష్మణాయ విభీషణః ॥ 31 ॥

యస్తు వాసవనిర్జితా రావణస్యాత్మసమ్భవః ।
స ఏష రథమాస్థాయ హనూమంతం జిఘాంసతి ॥ 32 ॥

తమప్రతిమసంస్థానైః శరైః శత్రువిదారణైః ।
జీవితాంతకరైర్ఘోరైః సౌమిత్రే రావణిం జహి ॥ 33 ॥

ఇత్యేవముక్తస్తు తదా మహాత్మా
విభీషణేనారివిభీషణేన ।
దదర్శ తం పర్వతసంనికాశమ్
రథస్థితం భీమబలం దురాసదమ్ ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

ఏవముక్త్వా తు సౌమిత్రిం జాతహర్షో విభీషణః ।
ధనుష్పాణినమాదాయ త్వరమాణో జగామ సః ॥ 1 ॥

అవిదూరం తతో గత్వా ప్రవిశ్య చ మహద్వనమ్ ।
దర్శయామాస తత్కర్మ లక్ష్మణాయ విభీషణః ॥ 2 ॥

నీలజీమూతసజ్కాశం న్యగ్రోధం భీమదర్శనమ్ ।
తేజస్వీ రావణభ్రాతా లక్ష్మణాయ న్యవేదయత్ ॥ 3 ॥

ఇహోపహారం భూతానాం బలవాన్రావణాతజః ।
ఉపహృత్య తతః పశ్చాత్సంక్రామమభివర్తతే ॥ 4 ॥

అదృశ్యః సర్వభూతానాం తతో భవతి రాక్షసః ।
నిహంతి సమరే శత్రూన్బధ్నాతి చ శరోత్తమైః ॥ 5 ॥

తమప్రవిష్టం న్యగ్రోధం బలినం రావణాత్మజమ్ ।
విధ్వంసయ శరైస్తీక్ష్ణైః సరథం సాశ్వసారథిమ్ ॥ 6 ॥

తథేత్యుక్త్వా మహాతేజాః సౌమిత్రిర్మిత్రనన్దనః ।
బభూవావస్థితస్తత్ర చిత్రం విస్ఫారయన్దనుః ॥ 7 ॥

స రథేనాగ్నివర్ణేన బలవాన్రావణాత్మజః ।
ఇన్ద్రజిత్కవచీ ఖడ్గీ సధ్వజః ప్రత్యదృశ్యత ॥ 8 ॥

తమువాచ మహాతేజాః పౌలస్త్యమపరాజితమ్ ।
సమాహ్వాయే త్వాం సమరే సమ్యగ్యుద్ధం ప్రయచ్ఛ మే ॥ 9 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా మనస్వీ రావణాత్మజః ।

అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం తత్ర దృష్ట్యా విభీషణమ్ || 10 ||

ఇహ త్వం జాతసంవృద్ధః సాక్షాద్భ్రాతా పితుర్మమ ।
కథం ద్రుహ్యసి పుత్రస్య పితృవ్యో మమ రాక్షస || 11 ||

న జ్ఞాతిత్వం న సౌహార్దం న జాతిస్తవ దుర్మతే ।
ప్రమాణం న చ సోదర్యం న ధర్మో ధర్మదూషణ || 12 ||

శోచ్యస్తవమసి దుర్బుద్ధే నిన్దనీయశ్చ సాధుభిః ।
యస్త్యం స్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః || 13 ||

నైతచ్ఛిథిలయా బుద్ధ్యా త్వం వేత్సి మహదన్తరమ్ ।
క్వ చ స్వజనసంవాసః క్వ చ నీచపరాశ్రయః || 14 ||

గుణవాన్వా పరజనః స్వజనో నిర్గుణోఽపి వా ।
నిర్గుణః స్వజనః శ్రేయాన్యః పరః పర ఏవ సః || 15 ||

నిరనుక్రోశతా చేయం యాదృశీ తే నిశాచర ।
స్వజనేన త్వయా శక్యం పరుషం రావణానుజ || 16 ||

ఇత్యుక్తో భ్రాతృపుత్రేణ ప్రత్యువాచ విభీషణః ।
అజానన్నివ మచ్ఛిలం కిం రాక్షస వికత్థనే || 17 ||

రాక్షసేన్ద్రసుతాసాధో పారుష్యం త్యజ గౌరవాత్ ।
కులే యద్యప్యహం జాతో రక్షసాం క్రూరకర్మణామ్ ।
గుణోఽయం ప్రథమో నృణాం తన్మే శీలమరాక్షసమ్ || 18 ||

న రమే దారుణేనాహం న చాధర్మేణ వై రమే ।
భ్రాత్రా విషమశీలేన కథం భ్రాతా నిరస్యతే || 19 ||

పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనమ్ ।
సుహృదామతిశక్కాం చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః || 20 ||

మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహః ।
అభిమానశ్చ కోపశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా ॥ 21 ॥

ఏతే దోషా మమ భ్రాతుర్జీవితైశ్చర్యనాశనాః ।
గుణాన్పుచ్చాదయామాసుః పర్వతానివ తోయదాః ॥ 22 ॥

దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా భ్రాతా పితా తవ ।
నేయమస్తి పురీ లఙ్కా న చ త్వం న చ తే పితా ॥ 23 ॥

అతిమానీ చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస ।
బద్ధస్త్యం కాలపాశేన బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి ॥ 24 ॥

అద్య తే వ్యసనం ప్రాప్తం కిమిహ త్వం తు వక్ష్యసి ।
ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యో న్యగ్రోధో రాక్షసాధమ ॥ 25 ॥

ధర్షయిత్వా తు కాకుత్స్థౌ న శక్యం జీవితం త్వయా ।
యుధ్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ ।
హతస్త్యం దేవతా కార్యం కరిష్యసి యమక్షయే ॥ 26 ॥

నిదర్శయస్వాత్మబలం సముద్యతమ్
కురుష్వ సర్వాయుధసాయకవ్యయమ్ ।
న లక్ష్మణస్యైత్య హి బాణగోచరమ్
త్వమద్య జీవన్మరణో గమిష్యసి ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చనస్తతితమః సర్గః ॥

విభీషణ వచః శ్రుత్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ।
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం వేగేనాభ్యుత్పాత హ ॥ 1 ॥

ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశో రథే తు సమలఙ్కృతే ।
కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాంతకోపమః ॥ 2 ॥

మహాప్రమాణముద్యమ్య విపులం వేగవద్బృథమ్ ।
ధనుర్భీమం పరామృశ్య శరాంశ్చామిత్రనాశనాన్ ॥ 3 ॥

ఉవాచైనం సమారబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణమ్ ।
తాంశ్చ వానరశార్దూలాన్పశ్యధ్వం మే పరాక్రమమ్ ॥ 4 ॥

అద్య మత్కార్ముకోత్సృష్టం శరవర్షం దురాసదమ్ ।
ముక్తం వర్షమివాకాశే వారయిష్యథ సంయుగే ॥ 5 ॥

అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముకనిఃసృతాః ।
విధమిష్యన్తి గాత్రాణి తూలరాశిమివానలః ॥ 6 ॥

తీక్షణసాయకనిర్భిన్నాఽఙ్గాలశక్త్యృష్టితోమరైః ।
అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమక్షయమ్ ॥ 7 ॥

క్షిపతః శరవర్షాణి క్షిప్రహస్తస్య మే యుధి ।
జిమూతస్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాగ్రతః ॥ 8 ॥

తచ్చుత్వా రాక్షసేంద్రిస్య గర్జితం లక్ష్మణస్తదా ।
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా ।

కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ || 10 ||

స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్ ।
వచో వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మితి దుర్మతే || 11 ||

అన్తర్ధానగతేనాజౌ యస్త్వయాచరితస్తదా ।
తస్కరాచరితో మార్గో వైష వీరనిషేవితః || 12 ||

యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽహం తవ రాక్షస ।
దర్శయస్వాద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థనే || 13 ||

ఏవముక్తో ధనుర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః ।
ససర్జే నిశితాన్బాణానిన్ద్రజిత్సమిజింజయ || 14 ||

తే నిస్సప్తా మహావేగాః శరాః సర్పవిషోపమాః ।
సమ్ప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసంత ఇవ పన్నగాః || 15 ||

శరైరతిమహావేగైర్వేగవాన్రావణాత్మజః ।
సౌమిత్రిమిన్ద్రజిద్యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణమ్ || 16 ||

స శరైరతివిద్ధాజ్ఞో రుధిరేణ సముక్షితః ।
శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్విధూమ ఇవ పావకః || 17 ||

ఇన్ద్రజిత్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాధిగమ్య చ ।
వినద్య సుమహానాదమిదం వచనమబ్రవీత్ || 18 ||

పత్రిణః శితధారాస్తే శరా మత్కార్ముకచ్యుతాః ।
ఆదాస్యన్తేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాన్తగాః || 19 ||

అద్య గోమాయుసఙ్ఖాశ్చ శ్యేనసఙ్ఖాశ్చ లక్ష్మణ ।
గృధ్రాశ్చ నిపతన్తు త్వాం గతాసుం నిహతం మయా || 20 ||

క్షత్రబంధుః సదానార్యో రామః పరమదుర్మతిః ।
భక్తం భ్రాతరమద్యైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి మయా హతమ్ ॥ 21 ॥

విశస్తకవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధశరాసనమ్ ।
హృతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా ॥ 22 ॥

ఇతి బ్రువాణం సంరబ్ధం పరుషం రావణాత్మజమ్ ।
హేతుమద్వాక్యమత్యర్థం లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ ॥ 23 ॥

అకృత్వా కత్థనే కర్మ కిమర్థమిహ రాక్షస ।
కురు తత్కర్మ యేనాహం శ్రద్ధధ్యాం తవ కత్థనమ్ ॥ 24 ॥

అనుక్త్వా పరుషం వాక్యం కిఞ్చిదప్యనవక్షిపన్ ।
అవికత్థన్వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాదన ॥ 25 ॥

ఇత్యుక్త్వా పఞ్చనారాచానాకర్ణాపూరితాఞ్శరాన్ ।
నిచఖాన మహావేగాల్లక్ష్మణో రాక్షసోరసి ॥ 26 ॥

స శరైరాహతస్తేన సరోషో రావణాత్మజః ।
సుప్రయుక్తైస్త్రిభిర్బాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణమ్ ॥ 27 ॥

స బభూవ మహాభీమో నరరాక్షససింహయోః ।
విమర్దస్తుములో యుద్ధే పరస్పరవధైషిణోః ॥ 28 ॥

ఉభౌ హి బలసంపన్నావుభౌ విక్రమశాలినౌ ।
ఉభావపి సువిక్రాంతౌ సర్వశస్త్రాస్త్రకోవిదౌ ॥ 29 ॥

ఉభౌ పరమదుర్జ్ఞయావతుల్యబలతేజసౌ ।
యుయుధాతే మహావీరౌ గ్రహావివ నభో గతౌ ॥ 30 ॥

బలవృత్తావివ హి తౌ యుధి వై దుష్ప్రధర్షణౌ ।
యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణావివ ॥ 31 ॥

బహూనవస్సజన్తౌ హి మార్గణౌఘానవస్థితౌ ।
నరరాక్షససింహౌ తౌ ప్రహృష్టౌవభ్యయుధ్యతామ్ ॥ 32 ॥

సుసమ్ప్రహృష్టౌ నరరాక్షసోత్తమా
జయైషిణౌ మార్గణచాపధారిణౌ ।
పరస్పరం తౌ ప్రవవర్షతుర్భృశమ్
శరౌఘవర్షేణ బలాహకావివ ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

తతః శరం దాశరథిః సన్ధాయామిత్రకర్శనః ।
ససర్జ రాక్షసేన్ద్రాయ క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ ౧ ॥

తస్య జ్యోతలనిర్ఘోషం స శ్రుత్వా రావణాత్మజః ।
వివర్ణవదనో భూత్వా లక్ష్మణం సముదైక్షత ॥ ౨ ॥

తం విషణ్ణముఖం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజమ్ ।
సౌమిత్రిం యుద్ధసంసక్తం ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ ౩ ॥

నిమిత్తాన్యనుపశ్యామి యాన్యస్మిన్రావణాత్మజే ।
త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః ॥ ౪ ॥

తతః సన్ధాయ సౌమిత్రిః శరానగ్నిశిఖోపమాన్ ।
ముమోచ నిశితాంస్తస్మై సర్వానివ విషోల్బణాన్ ॥ ౫ ॥

శక్రాశనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః ।
ముహూర్తమభవన్మాథః సర్వసజ్జుభితేన్ద్రియః ॥ ౬ ॥

ఉపలభ్య ముహూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేన్ద్రియః ।
దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజమ్ ॥ ౭ ॥

సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం రోషాత్సంరక్తతోచనః ।
అబ్రవీచ్ఛైనమాసాద్య పునః స పరుషం వచః ॥ ౮ ॥

కిం న స్మరసి తద్యుద్ధే ప్రథమే మత్పరాక్రమమ్ ।
నిబద్ధస్త్రవం సహ భ్రాత్రా యదా యుధి విచేష్టసే ॥ ౯ ॥

యువా ఖలు మహాయుద్ధే శక్రాశనిసమైః శరైః ।

శాయినౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురఃసరౌ ॥ 10 ॥

స్మృతిర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనమ్ ।
గన్తుమిచ్ఛసి యస్మాత్త్వం మాం ధర్షయితుమిచ్ఛసి ॥ 11 ॥

యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః ।
అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః ॥ 12 ॥

ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్ ।
దశభిశ్చ హనూమంతం తీక్ష్ణధారైః శరోత్తమైః ॥ 13 ॥

తతః శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ ।
క్రోధాద్ద్విగుణసంరబ్ధో నిర్భిభేద విభీషణమ్ ॥ 14 ॥

తద్దృష్ట్వేన్ద్రజితః కర్మ కృతం రామానుజస్తదా ।
అచింతయిత్వా ప్రహసన్నైతత్కించోద్దితి బ్రువన్ ॥ 15 ॥

ముమోచ స శరాన్ఘోరాన్సంక్లృహ్య నరపుంజవః ।
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యుధి ॥ 16 ॥

నైవం రణగతః శూరాః ప్రహరన్తి నిశాచర ।
లఘువశాఽల్పవీర్యాశ్చ సుఖా హిమే శరాస్తవ ॥ 17 ॥

నైవం శూరాస్తు యుధ్యన్తే సమరే జయకాఙ్క్షిణః ।
ఇత్యేవం తం బ్రువాణస్తు శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ 18 ॥

తస్య బాణైస్తు విధ్వస్తం కవచం హేమభూషితమ్ ।
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తారాజాలమివామృతాత్ ॥ 19 ॥

విధూతవర్మా నారాచైర్భభూవ స కృతవ్రణః ।
ఇన్ద్రజిత్సమరే శూరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ ॥ 20 ॥

అభీక్షం నిశ్వసన్తౌ హి యుధ్యేతాం తుములం యుధి ।

శరస్కృత్తసర్వాజ్ఞో సర్వతో రుధిరోక్షితౌ ॥ 21 ॥

అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠా దర్శయంతౌ పునః పునః ।
శరానుచ్ఛావచాకారానంతరిక్షే బబన్ధతుః ॥ 22 ॥

వ్యపేతదోషమస్యంతౌ లఘుచిత్రం చ సుష్ఠు చ ।
ఉభౌ తు తుములం ఘోరం చక్రతుర్నరరాక్షసౌ ॥ 23 ॥

తయోః పృథక్పృథగీభిమః శుశ్రువే తలనిస్వనః ।
సుఘోరయోర్నిష్ఠనతోర్గగనే మేఘయోరివ ॥ 24 ॥

తే గాత్రయోర్నిపతితా రుక్మపుష్ణాః శరా యుధి ।
అస్మగ్ధిగ్ధా వినిష్ఠేతుర్వివిశుర్ధరణీతలమ్ ॥ 25 ॥

అన్యైః సునిశితైః శస్త్రైరాకాశే సంజఘట్టిరే ।
బభజ్జుశ్చిచ్ఛిదుశ్చాపి తయోర్బాణాః సహస్రశః ॥ 26 ॥

స బభూవ రణే ఘోరస్తయోర్బాణమయశ్చయః ।
అగ్నిభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సత్రే కుశమయశ్చయః ॥ 27 ॥

తయోః కృతవ్రణౌ దేహౌ శుశుభాతే మహాత్మనోః ।
సపుష్పావివ నిష్పత్రౌ వనే శాల్మలికుంశుకౌ ॥ 28 ॥

చక్రతుస్తుములం ఘోరం సంనిపాతం ముహుర్ముహుః ।
ఇన్ద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పరజయైషిణౌ ॥ 29 ॥

లక్ష్మణో రావణిం యుద్ధే రావణిశ్చాపి లక్ష్మణమ్ ।
అన్యోన్యం తావభిఘ్నంతౌ న శ్రమం ప్రత్యపద్యతామ్ ॥ 30 ॥

బాణజాలైః శరీరస్థైరవగాఢైస్తరస్వినౌ ।
శుశుభాతే మహావీరౌ విరూఢావివ పర్వతౌ ॥ 31 ॥

తయో రుధిరసిక్తాని సంవృతాని శరైర్భృశమ్ ।
బభ్రాజః సర్వగాత్రాణి జ్వలంత ఇవ పావకాః ॥ 32 ॥

తయోరథ మహాన్కాలో వ్యతీయాద్యుధ్యమానయోః ।
న చ తౌ యుద్ధవైముఖ్యం శ్రమం వాప్యపజగ్మతుః ॥ 33 ॥

అథ సమరపరిశ్రమం నిహన్తుమ్
సమరముఖేష్వజితస్య లక్ష్మణస్య ।
ప్రియహితముపపాదయన్మహాజాః
సమరముపేత్య విభీషణోఽవతస్థే ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

యుధ్యమానౌ తు తౌ దృష్ట్వా ప్రసక్తౌ నరరాక్షసౌ ।
శూరః స రావణభ్రాతా తస్థౌ సజ్జామమూర్ధని ॥ 1 ॥

తతో విస్ఫారయామాస మహద్ధనురవస్థితః ।
ఉత్సర్జ చ తీక్షాగ్రాక్షానేషు మహాశరాన్ ॥ 2 ॥

తే శరాః శిఖిసజ్కాశా నిపతంతః సమాహితాః ।
రాక్షసాన్దారయామాసుర్వజ్రా ఇవ మహాగిరీన్ ॥ 3 ॥

విభీషణస్యానుచరాస్తేఽపి శూలాసిపట్టసైః ।
చిచ్ఛేదుః సమరే వీరాక్షసాక్షసోత్తమాః ॥ 4 ॥

రాక్షసైస్తైః పరివృతః స తదా తు విభీషణః ।
బభౌ మధ్యే ప్రహృష్టానాం కలభానామివ ద్విపః ॥ 5 ॥

తతః సశ్చోదయానో వై హరీన్రక్షోరణప్రియాన్ ।
ఉవాచ వచనం కాలే కాలజ్ఞో రక్షసాం వరః ॥ 6 ॥

ఏకోఽయం రాక్షసేన్ద్రస్య పరాయణమివ స్థితః ।
ఏతచ్ఛేషం బలం తస్య కిం తిష్ఠత హరీశ్వరాః ॥ 7 ॥

అస్మిన్వినిహతే పాపే రాక్షసే రణమూర్ధని ।
రావణం వర్జయిత్వా తు శేషమస్య బలం హతమ్ ॥ 8 ॥

ప్రహస్తో నిహతో వీరో నికుమ్భశ్చ మహాబలః ।
కుమ్భకర్ణశ్చ కుమ్భశ్చ ధూమ్రాక్షశ్చ నిశాచరః ॥ 9 ॥

అకమ్పనః సుపార్శ్వశ్చ చక్రమాలీ చ రాక్షసః ।

కమపనః సత్త్వవస్తశ్చ దేవాస్తకనరాస్తకౌ ॥ 10 ॥

ఏతాన్నిహత్యాతిబలాన్బహూన్రాక్షససత్తమాన్ ।
బాహుభ్యాం సాగరం తీర్త్వా లఙ్ఘ్యతాం గోష్పదం లఘు ॥ 11 ॥

ఏతావదిహ శేషం వో జేతవ్యమిహ వానరాః ।
హతాః సర్వే సమాగమ్య రాక్షసా బలదర్పితాః ॥ 12 ॥

అయుక్తం నిధనం కర్తుం పుత్రస్య జనితుర్మమ ।
ఘృణామపాస్య రామార్థే నిహన్యాం భ్రాతురాత్మజమ్ ॥ 13 ॥

హస్తుకామస్య మే బాష్పం చక్కుశ్చైవ నిరుధ్యతే ।
తదేవైష మహాబాహుర్లక్ష్మణః శమయిష్యతి ।
వానరా ఘ్నంతం సమూఢాయ భృత్యానస్య సమీపగాన్ ॥ 14 ॥

ఇతి తేనాతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః ।
వానరేన్ద్రాః జహృషిరే లాఙ్గలాని చ వివ్యధుః ॥ 15 ॥

తతస్తే కపిశార్దూలాః క్షేడంతశ్చ ముహుర్ముహుః ।
ముముచుర్వివిధాన్నాదాన్మేఘాన్దృష్ట్వైవ బర్హిణః ॥ 16 ॥

జామ్బవానపి తైః సర్వైః స్వయూధైరభినంవృతః ।
అశ్మభిస్తాడయామాస నఖైర్దన్తైశ్చ రాక్షసాన్ ॥ 17 ॥

నిఘ్నంతమృణాధిపతిం రాక్షసాస్తే మహాబలాః ।
పరివప్త్రుర్భయం త్యక్త్వా తమనేకవిధాయుధాః ॥ 18 ॥

శరైః పరశుభిస్తీక్షైః పట్టనైర్యష్టితోమరైః ।
జామ్బవంతం మృధే జఘ్నుర్నిఘ్నంతం రాక్షసీం చమూమ్ ॥ 19 ॥

స సమ్ప్రహారస్తుములః సంజఙ్ఞే కపిరాక్షసామ్ ।
దేవాసురాణాం క్రుధానాం యథా భీమో మహాస్వనః ॥ 20 ॥

హనూమానపి సజ్కృద్ధః సాలముత్పాట్య పర్వతాత్ ।
రక్షసాం కదనం చక్రే సమాసాద్య సహస్రశః ॥ 21 ॥

స దత్త్వా తుములం యుద్ధం పితృవ్యన్యేన్ద్రజిద్యుధి ।
లక్ష్మణం పరవీరఘ్నం పునరేవాభ్యధావత ॥ 22 ॥

తౌ ప్రయుద్ధౌ తదా వీరౌ మృధే లక్ష్మణరాక్షసౌ ।
శరౌఘానభివర్షంతౌ జఘ్నుతుస్తౌ పరస్పరమ్ ॥ 23 ॥

అభీక్షమన్తర్దధతుః శరజాలైర్మహాబలౌ ।
చన్ద్రాదిత్యావివోష్ణాన్తే యథా మేఘైస్తరస్వినౌ ॥ 24 ॥

న హ్యదానం న సన్ధానం ధనుషో వా పరిగ్రహః ।
న విప్రమోక్షో బాణానాం న వికర్షో న విగ్రహః ॥ 25 ॥

న ముష్టిప్రతిసన్ధానం న లక్ష్యప్రతిపాదనమ్ ।
అదృశ్యత తయోస్తత్ర యుధ్యతోః పాణిలాఘవాత్ ॥ 26 ॥

చాపవేగప్రముక్తైశ్చ బాణజాలైః సమన్తతః ।
అన్తరిక్షేఽభిసంఘ్నన్నే న రూపాణి చకాశరే ।
తమసా పిహితం సర్వమాసీద్భీమతరం మహత్ ॥ 27 ॥

న తదాసీం వవౌ వాయుర్న జజ్వాల చ పావకః ।
స్వస్త్యస్తు లోకేభ్య ఇతి జజల్పశ్చ మహర్షయః ।
సమేతుశ్చాత్ర సమ్ప్రాప్తా గన్ధర్వాః సహ చారణైః ॥ 28 ॥

అథ రాక్షససింహస్య కృష్ణాన్కనకభూషణాన్ ।
శరైశ్చతుర్భుః సౌమిత్రిర్వివ్యాధ చతురో హయాన్ ॥ 29 ॥

తతోఽపరేణ భల్లేన సూతస్య విచరిష్యతః ।
లాఘవాద్రాఘవః శ్రీమాఞ్శరః కాయాదపాహరత్ ॥ 30 ॥

నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావణాత్మజః ।
ప్రజహౌ సమరోద్ధరం విషణ్ణః స బభూవ హ ॥ 31 ॥

విషణ్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః ।
తతః పరమసంహృష్టో లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్ ॥ 32 ॥

తతః ప్రమాథీ శరభో రభసో గన్ధమాదనః ।
అమృష్యమాణాశ్చత్వారశ్చక్రుర్వేగం హరీశ్వరాః ॥ 33 ॥

తే చాస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్పత్య వానరాః ।
చతుర్షు సుమహావీర్యా నిపేతుర్భిమవిక్రమాః ॥ 34 ॥

తేషామధిష్ఠితానాం తైర్వానరైః పర్వతోపమైః ।
ముఖేభ్యో రుధిరం వ్యక్తం హయానాం సమవర్తత ॥ 35 ॥

తే నిహత్య హయాంస్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథమ్ ।
పునరుత్పత్య వేగేన తస్థుర్లక్ష్మణపార్శ్వతః ॥ 36 ॥

స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్మథితసారథేః ।
శరవర్షేణ సౌమిత్రిమభ్యధావత రావణిః ॥ 37 ॥

తతో మహేన్ద్రప్రతిమంహ్న లక్ష్మణః
పదాతినం తం నిశితైః శరోత్తమైః ।
సృజన్తమాదౌ నిశితాశ్శరోత్తమాన్
భృశం తదా బాణగణైర్వ్యవారయత్ ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

స హతాశ్వో మహాతేజా భూమౌ తిష్ఠన్నిశాచరః ।
ఇన్ద్రజిత్పరమక్రుద్ధః సమృజ్జ్వాన తేజసా ॥ ౧ ॥

తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసంతావన్యోన్యమిషుభిర్భృశమ్ ।
విజయేనాభినిష్క్యాంతౌ వనే గజవృషావివ ॥ ౨ ॥

నిబర్హయన్తశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షసవనౌకసః ।
భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సమృతన్తస్తతస్తతః ॥ ౩ ॥

స లక్ష్మణం సముద్దిశ్య పరం లాఘవమాస్థితః ।
వవర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురన్దరః ॥ ౪ ॥

ముక్తమిన్ద్రజితా తత్తు శరవర్షమరిన్దమః ।
అవారయదసమ్భాన్తో లక్ష్మణః సుదురాసదమ్ ॥ ౫ ॥

అభేద్యకచనం మత్వా లక్ష్మణం రావణాత్మజః ।
లలాటే లక్ష్మణం బాణైః సుపుఞ్ఘైస్త్రిభిరిన్ద్రజిత్ ।
అవిధ్యత్పరమక్రుద్ధః శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ ॥ ౬ ॥

తైః పృషత్కైర్లలాటస్తైః శుశుభే రఘునన్దనః ।
రణాగ్రే సమరశ్లాఘీ త్రిశృంఖ ఇవ పర్వతః ॥ ౭ ॥

స తథాప్యర్థితో బాణై రాక్షసేన మహామృధే ।
తమాశు ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పనభిః శరైః ॥ ౮ ॥

లక్ష్మణేన్ద్రజితౌ వీరౌ మహాబలశరాసనౌ ।
అన్యోన్యం జఘ్నుతుర్బాణైర్విశిఖైర్భీమవిక్రమౌ ॥ ౯ ॥

తౌ పరస్పరమభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ ।
ఘోరైర్వివ్యధతుర్బాణైః కృతభావావుభౌ జయే ॥ 10 ॥

తస్మై దృఢతరం క్రుద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః ।
వజ్రస్పర్శసమాన్పశ్చ ససర్జరోరసి మార్గణాన్ ॥ 11 ॥

తే తస్య కాయం నిర్భిద్య రుక్మపుష్టా నిమిత్తగాః ।
బభూవుర్లోహితాదిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః ॥ 12 ॥

స పితృవ్యస్య సజ్కుర్ధ ఇన్ద్రజిచ్ఛరమాదదే ।
ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమదత్తం మహాబలః ॥ 13 ॥

తం సమిక్ష్య మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితమ్ ।
లక్ష్మణోఽప్యదదే బాణమన్యం భీమపరాక్రమః ॥ 14 ॥

కుబేరేణ స్వయం స్వప్నో యద్దత్తమమితాత్మనా ।
దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ నేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ 15 ॥

తాభ్యాం తౌ ధనుషి శ్రేష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమా ।
వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుః శ్రియా ॥ 16 ॥

తౌ భాసయంతావాకాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ ।
ముఖేన ముఖమాహత్య సంనిపేతతురోజసా ॥ 17 ॥

తౌ మహాగ్రహసజ్కాశావనోన్యం సంనిపత్య చ ।
సజ్గ్రామే శతధా యాతౌ మేదిన్యాం వినిపేతతుః ॥ 18 ॥

శరా ప్రతిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ రణమూర్ధని ।
వ్రీడితో జాతరోషౌ చ లక్ష్మణేన్ద్రజితావుభౌ ॥ 19 ॥

సుసంరబ్ధస్తు సౌమిత్రిరస్త్రం వారుణమాదదే ।
రౌద్రం మహేద్రజిద్యుద్ధే వ్యసృజద్యుధి విష్ణితః ॥ 20 ॥

తయోః సుతుములం యుద్ధం సమ్భభూవాద్భుతోపమమ్ ।
గగనస్థాని భూతాని లక్ష్మణం పర్యవారయన్ ॥ 21 ॥

భైరవాభిరుతే భీమే యుద్ధే వానరరాక్షసామ్ ।
భూతైర్బహుభిరాకాశం విస్మితైరావృతం బభౌ ॥ 22 ॥

ఋషయః పితరో దేవా గన్ధర్వా గరుణోరగాః ।
శతక్రతుం పురస్కృత్య రరక్షుర్లక్ష్మణం రణే ॥ 23 ॥

అథాన్యం మార్గణశ్రేష్ఠం సన్దధే రావణానుజః ।
హుతాశనసమస్పర్శం రావణాత్మజదారుణమ్ ॥ 24 ॥

సుపత్రమనువృత్తాఙ్గం సుపర్వాణం సుసంస్థితమ్ ।
సువర్ణవికృతం వీరః శరీరాంతకరం శరమ్ ॥ 25 ॥

దురావారం దుర్విషహం రాక్షసానాం భయావహమ్ ।
ఆశీవిషవిషప్రఖ్యం దేవసజ్జైః సమర్చితమ్ ॥ 26 ॥

యేన శక్రో మహాతేజా దానవానజయత్ప్రభుః ।
పురా దేవాసురే యుద్ధే వీర్యవాన్హరివాహనః ॥ 27 ॥

తదైన్ద్రమస్త్రం సౌమిత్రిః సంయుగేష్వపరాజితమ్ ।
శరశ్రేష్ఠం ధనుః శ్రేష్ఠే నరశ్రేష్ఠోఽభిసన్దధే ॥ 28 ॥

సన్ధాయామిత్రదలనం విచక్షర్ష శరాసనమ్ ।
సజ్యమాయమ్య దుర్ధర్మః కాలో లోకక్షయే యథా ॥ 29 ॥

సన్ధాయ ధనుషి శ్రేష్ఠే వికర్షన్నిదమబ్రవీత్ ।
లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణో వాక్యమర్థసాధకమాత్మనః ॥ 30 ॥

ధర్మాత్మా సత్యసన్దశ్చ రామో దాశరథిర్యది ।
పౌరుషే చాప్రతిద్వన్దస్తదేనం జహి రావణిమ్ ॥ 31 ॥

ఇత్యుక్త్వా బాణమాకర్ణం వికృష్య తమజిహ్మగమ్ ।
లక్ష్మణః సమరే వీరః ససర్జేన్ద్రజితం ప్రతి ।
ఐన్ద్రాస్త్రేణ సమాయుజ్య లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ 32 ॥

తచ్ఛిరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలితకుణ్డలమ్ ।
ప్రమథ్యేన్ద్రజితః కాయాత్పపాత ధరణీతలే ॥ 33 ॥

తద్రాక్షసతనూజస్య చిన్నస్కన్ధం శిరో మహత్ ।
తపనీయనిభం భూమౌ దదృశే రుధిరోక్షితమ్ ॥ 34 ॥

హతస్తు నిపపాతాశు ధరణ్యాం రావణాత్మజః ।
కవచీ సశిరస్త్రాణో విధ్వస్తః సశరాసనః ॥ 35 ॥

చుక్రుశుస్తే తతః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః ।
హృష్యంతో నిహతే తస్మిన్నేవా వృత్రవధే యథా ॥ 36 ॥

అథాన్తరిక్షే భూతానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ।
అభిజజ్ఞే చ సంనాదో గన్ధర్వాప్సరసామపి ॥ 37 ॥

పతితం సమభిజ్ఞాయ రాక్షసీ సా మహాచమూః ।
వధ్యమానా దిశో భేజే హరిభిర్జితకాశిభిః ॥ 38 ॥

వనరైర్వధ్యమానాస్తే శస్త్రాణ్యుత్సృజ్య రాక్షసాః ।
లక్ష్మణమభిముఖాః సర్వే నష్టసంజ్ఞాః ప్రధావితాః ॥ 39 ॥

దుద్రువుర్బహుధా భీతా రాక్షసాః శతశో దిశః ।
త్యక్త్వా ప్రహరణాన్సర్వే పట్టసాసిపరశ్వధాన్ ॥ 40 ॥

కేచిల్లక్ష్కం పరిత్రస్తాః ప్రవిష్టా వానరార్ధితాః ।
సముద్రే పతితాః కేచిత్కేచిత్పర్వతమాశ్రితాః ॥ 41 ॥

హతమిన్ద్రజితం దృష్ట్వా శయానం సమరక్షితౌ ।
రాక్షసానాం సహస్రైశు న కశ్చిత్ప్రత్యదృశ్యత ॥ 42 ॥

యథాస్తం గత ఆదిత్యే నావతిష్ఠన్తి రశ్మయః ।
తథా తస్మిన్నిపతితే రాక్షసాస్తే గతా దిశః ॥ 43 ॥

శాన్తరక్ష్మిరివాదిత్యో నిర్వాణ ఇవ పావకః ।
స బభూవ మహాతేజా వ్యపాస్త గతజీవితః ॥ 44 ॥

ప్రశాన్తపీడా బహుతో వినష్టారిః ప్రహర్షవాన్ ।
బభూవ లోకః పతితే రాక్షసేన్ద్రసుతే తదా ॥ 45 ॥

హర్షం చ శక్రో భగవాన్సహ సర్వైః సురర్షభైః ।
జగామ నిహతే తస్మిన్రాక్షసే పాపకర్మణి ॥ 46 ॥

శుద్ధా ఆపో నభశ్చైవ జహృషురైత్యదానవాః ।
ఆజగ్ముః పతితే తస్మిన్సర్వలోకభయావహే ॥ 47 ॥

ఊచుశ్చ సహితాః సర్వే దేవగన్ధర్వదానవాః ।
విజ్వరాః శాన్తకలుషా బ్రాహ్మణా విచరన్త్వితీ ॥ 48 ॥

తతోఽభ్యనన్దన్సంహృష్టాః సమరే హరియూథపాః ।
తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హతం వైరృతపుంగవమ్ ॥ 49 ॥

విభీషణో హనూమాంశ్చ జామబ్బవాంశ్చర్ష్యయాథపః ।
విజయేనాభినన్దన్తస్తుష్టువుశ్చాపి లక్ష్మణమ్ ॥ 50 ॥

క్షేడన్తశ్చ నదన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవక్కుమాః ।
లబ్ధలక్షా రఘుసుతం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ 51 ॥

లాఙ్గాలాని ప్రవిధ్యంతః స్ఫోటయన్తశ్చ వానరాః ।
లక్ష్మణో జయతీత్యేవం వాక్యం వ్యశ్రావయన్తదా ॥ 52 ॥

అన్యోన్యం చ సమాశ్లిష్య కపయో హృష్టమానసాః ।
చక్రురుచ్చావచగుణా రాఘవాశ్రయజాః కథాః ॥ 53 ॥

తదసుకరమథాభివీక్ష్య హృష్టాః
ప్రియసుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ ।
పరమముపలభన్మనఃప్రహర్షమ్
వినిహతమింద్రిపుం నిశమ్య దేవాః ॥ 54 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనాశీతమః సర్గః ॥

రుధిరక్లిన్నగాత్రస్తు లక్ష్మణః శుభలక్షణః ।
బభూవ హృష్టస్తం హత్వా శక్రజేతారమాహవే ॥ 1 ॥

తతః స జామ్భవంతం చ హనూమంతం చ వీర్యవాన్ ।
సంనివర్త్య మహాతేజాస్తాంశ్చ సర్వాన్వనౌకసః ॥ 2 ॥

ఆజగామ తతః శీఘ్రం యత్ర సుగ్రీవరాఘవౌ ।
విభీషణమవష్టభ్య హనూమంతం చ లక్ష్మణః ॥ 3 ॥

తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరభివాద్య చ ।
తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థః శక్రస్యేన్ద్రానుజో యథా ।
ఆచచక్షే తదా వీరో ఘోరమిన్ద్రజితో వధమ్ ॥ 4 ॥

రావణస్తు శిరశ్చిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః ॥ 5 ॥

ఉపవేశ్య తముత్సృజే పరిష్వజ్యావపీడితమ్ ।
మూర్ధ్ని చైనముపాస్మ్రాయ భూయః సంస్పృశ్య చ త్వరన్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యమాశ్వాస్య పురుషర్షభః ॥ 6 ॥

కృతం పరమకల్యాణం కర్మ దుష్కరకారిణా ।
నిరమిత్రః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః ।
బలవ్యూహేన మహతా శ్రుత్వా పుత్రం నిపాతితమ్ ॥ 7 ॥

తం పుత్రవధసంతప్తం నిర్యాంతం రాక్షసాధిపమ్ ।
బలేనావృత్య మహతా నిహనిష్యామి దుర్జయమ్ ॥ 8 ॥

త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే ।

న దుష్పాపా హతే త్వద్య శక్రజేతరి చాహవే ॥ 9 ॥

స తం భ్రాతరమాశ్వాస్య పారిష్వజ్య చ రాఘవః ।
రామః సుషేణం ముదితః సమాభాష్యేదమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

సశత్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞః సౌమిత్రిర్మిత్రవత్సలః ।
యథా భవతి సుస్వస్థస్తథా త్వం సముపాచర ।
విశల్యః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిః సవిభీషణః ॥ 11 ॥

కృష వానరసైన్యానాం శూరాణాం ద్రుమయోధినామ్ ।
యే చాన్యేఽత్ర చ యుధ్యంతః సశల్యా వ్రణీనస్తథా ।
తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియంతాం సుఖినస్త్వయా ॥ 12 ॥

ఏవముక్తః స రామేణ మహాత్మా హరియూథపః ।
లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తః సుషేణః పరమౌషధమ్ ॥ 13 ॥

స తస్య గన్ధమాఘ్రాయ విశల్యః సమపద్యత ।
తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢవ్రణ ఏవ చ ॥ 14 ॥

విభీషణ ముఖానాం చ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా ।
సర్వవానరముఖ్యానాం చికిత్సాం స తదాకరోత్ ॥ 15 ॥

తతః ప్రకృతిమాపన్నో హృతశత్యో గతవ్యథః ।
సౌమిత్రిర్ముదితస్తత్ర క్షణేన విగతజ్వరః ॥ 16 ॥

తథైవ రామః ప్లవగాధిపస్తదా
విభీషణశ్చర్క్షపతిశ్చ జామ్బవాన్ ।
అవేక్ష్య సౌమిత్రిమరోగముత్థితమ్
ముదా ససైన్యః సుచిరం జహర్షిరే ॥ 17 ॥

అపూజయత్కర్మ స లక్ష్మణస్య
సుదుష్కరం దాశరథీర్మహాత్మా ।
హృష్టా బభూవుర్యుధి యూథపేన్ద్రా

నిశమ్య తం శక్రజితం నిపాతితమ్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అశీతితమః సర్గః ॥

తతః పౌలస్త్య సచివాః శ్రుత్వా చేన్ద్రజితం హతమ్ ।
ఆచచక్షురభిజ్ఞాయ దశగ్రీవాయ సవ్యథాః ॥ 1 ॥

యుద్ధే హతో మహారాజ లక్ష్మణేన తవాత్మజః ।
విభీషణసహాయేన మిషతాం నో మహాద్యుతే ॥ 2 ॥

శూరః శూరేణ సజ్జమ్య సంయుగేష్వపరాజితః ।
లక్ష్మణేన హతః శూరః పుత్రస్తే విబుధేన్ద్రజిత్ ॥ 3 ॥

స తం ప్రతిభయం శ్రుత్వా వధం పుత్రస్య దారుణమ్ ।
ఘోరమిన్ద్రజితః సజ్ఞే కశ్మలం ప్రావిశన్మహత్ ॥ 4 ॥

ఉపలభ్య చిరాత్సంజ్ఞాం రాజా రాక్షసపుజవః ।
పుత్రశోకార్ద్రతో దీనో విలలాపాకులేన్ద్రియః ॥ 5 ॥

హా రాక్షసచమూముఖ్య మమ వత్స మహారథ ।
జితేన్ద్రం కథమద్య త్వం లక్ష్మణస్య వశం గతః ॥ 6 ॥

నను త్వమిషుభిః క్రుద్ధో భిద్ద్యాః కాలాన్తకావపి ।
మన్దరస్యాపి శృణ్వాణి కిం పునర్లక్ష్మణం రణే ॥ 7 ॥

అద్య వైవస్వతో రాజా భూయో బహుమతో మమ ।
యేనాద్య త్వం మహాబాహో సంయుక్తః కాలధర్మణా ॥ 8 ॥

ఏష పన్థాః సుయోధానాం సర్వామరగణేష్వపి ।
యః కృతే హన్యతే భర్తుః స పుమాన్స్వర్గమృచ్ఛతి ॥ 9 ॥

అద్య దేవగణాః సర్వే లోకపాలాస్తథర్షయః ।

హతమిన్ద్రజితం దృష్ట్వా సుఖం స్వప్స్యన్తి నిర్భయాః ॥ 10 ॥

అద్య తోకాస్త్రయః కృత్వాః పృథివీ చ సకాననా ।
ఏకేనేన్ద్రజితా హీనా శూణ్యేవ ప్రతిభాతి మే ॥ 11 ॥

అద్య నైర్మతకన్యాయాం శ్రోష్యామ్యన్తఃపురే రవమ్ ।
కరేణుసంస్థస్య యథా నినాదం గిరిగహ్వరే ॥ 12 ॥

యౌవరాజ్యం చ లజ్కాం చ రక్షాంసి చ పరన్తప ।
మాతరం మాం చ భార్యాం చ క్వ గతోఽసి విహాయ నః ॥ 13 ॥

మమ నామ త్వయా వీర గతస్య యమసాదనమ్ ।
ప్రేతకార్యాణి కార్యాణి విపరీతే హి వర్తసే ॥ 14 ॥

స త్వం జీవతి సుగ్రీవే రాఘవే చ సలక్ష్మణే ।
మమ శల్యమనుద్భృత్య క్వ గతోఽసి విహాయ నః ॥ 15 ॥

ఏవమాదివిలాపార్తం రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।
ఆవివేశ మహానోక్తపః పుత్రవ్యసనసమ్భవః ॥ 16 ॥

ఘోరం ప్రకృత్యా రూపం తత్తస్య క్రోధాగ్నిమూర్ఛితమ్ ।
బభూవ రూపం రుద్రస్య క్రుద్ధస్యేవ దురాసదమ్ ॥ 17 ॥

తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నస్రబిన్దవః ।
దీప్తాభ్యామివ దీపాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిన్దవః ॥ 18 ॥

దంతాన్విదశతస్తస్య శ్రూయతే దశనస్వనః ।
యస్తస్యావేష్ట్యమానస్య మహతో దానవైరివ ॥ 19 ॥

కాలాగ్నిరివ సజ్కృద్ధో యాం యాం దిశమవైక్షత ।
తస్యాం తస్యాం భయత్రస్తా రాక్షసాః సంనిలిల్యరే ॥ 20 ॥

తమన్తకమివ క్రుద్ధం చరాచరచిఖాదిషుమ్ ।

వీక్షమాణం దిశః సర్వా రాక్షసా నోపచక్రముః ॥ 21 ॥

తతః పరమసంక్కుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ।
అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే సంస్తమ్భయిషురాహవే ॥ 22 ॥

మయా వర్షసహస్రాణి చరిత్వా దుశ్చరం తపః ।
తేషు తేష్యవకాశేషు స్వయమ్నూభః పరితోషితః ॥ 23 ॥

తస్యైవ తపసో వ్యష్ట్యా ప్రసాదాచ్చ స్వయమ్నూభవః ।
నాసురేభ్యో న దేవేభ్యో భయం మమ కదాచన ॥ 24 ॥

కవచం బ్రహ్మదత్తం మే యదాదిత్యసమప్రభమ్ ।
దేవాసురవిమర్దేషు న భిన్నం వజ్రశక్తిభిః ॥ 25 ॥

తేన మామద్య సంయుక్తం రథస్థమిహ సంయుగే ।
ప్రతీయాత్కౌఽద్య మామాజౌ సాక్షాదపి పురన్దరః ॥ 26 ॥

యత్తదాభిప్రసన్నేన సశరం కార్ముకం మహత్ ।
దేవాసురవిమర్దేషు మమ దత్తం స్వయమ్నూభవా ॥ 27 ॥

అద్య తూర్యశతైర్భీమం ధనురుత్థాప్యతాం మహత్ ।
రామలక్ష్మణయోరేవ వధాయ పరమాహవే ॥ 28 ॥

స పుత్రవధసంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః ।
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా సీతాం హన్తుం వ్యవస్యత ॥ 29 ॥

ప్రత్యవేక్ష్య తు తామ్రాక్షః సుఘోరో ఘోరదర్శనాన్ ।
దీనో దీనస్వరాన్సర్వాన్స్తానువాచ నిశాచరాన్ ॥ 30 ॥

మాయయా మమ వత్సేన వజ్రాచ్ఛనార్థం వనౌకసామ్ ।
కింఞ్చిదేవ హతం తత్ర సీతేయమితి దర్శితమ్ ॥ 31 ॥

తదిదం సత్యమేవాహం కరిష్యే ప్రియమాత్మనః ।

వైదేహీం నాశయిష్యామి క్షత్రబంధమనువ్రతామ్ ।
ఇత్యేవముక్త్వా సచివాన్బంధమాశు పరామృశత్ ॥ 32 ॥

ఉద్భృత్య గుణసమ్పన్నం విమలామ్బరవర్చసమ్ ।
నిష్పాత స వేగేన సభాయాః సచివైర్వృతః ॥ 33 ॥

రావణః పుత్రశోకేన భృశమాకులచేతనః ।
సజ్కృద్ధః ఖడ్గమాదాయ సహసా యత్ర మైథిలీ ॥ 34 ॥

వ్రజంతం రాక్షసం ప్రేక్ష్య సింహనాదం ప్రచుక్రుశుః ।
ఊచుశ్చాన్యోన్యమాశ్లేష్య సజ్కృద్ధం ప్రేక్ష్య రాక్షసాః ॥ 35 ॥

అద్యైనం తావభౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ ప్రవ్యథిష్యతః ।
లోకపాలా హి చత్వారః క్రుద్ధేనానేన నిర్జితాః ।
బహవః శత్రవశ్చాన్యే సంయుగేష్వభిపాతితాః ॥ 36 ॥

తేషాం సంజల్పమానానామశోకవనికాం గతామ్ ।
అభిదుద్రావ వైదేహీం రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ 37 ॥

వార్యమాణః సుసజ్కృద్ధః సుహృద్భిర్హితబుద్ధిభిః ।
అభ్యధావత సజ్కృద్ధః ఖే గ్రహో రోహిణీమివ ॥ 38 ॥

మైథిలీ రక్ష్యమాణా తు రాక్షసీభిరనిన్దితా ।
దదర్శ రాక్షసం క్రుద్ధం నిస్త్రింశవరధారిణమ్ ॥ 39 ॥

తం నిశామ్య సనిస్త్రింశం వ్యథితా జనకాత్మజా ।
నివార్యమాణం బహుశః సుహృద్భిరనివర్తినమ్ ॥ 40 ॥

యథాయం మామభిక్రుద్ధః సమభిద్రవతి స్వయమ్ ।
వధిష్యతి సనాథాం మామనాథామివ దుర్మతిః ॥ 41 ॥

బహుశశ్చోదయామాస భర్తారం మామనువ్రతామ్ ।
భార్యా భవ రమస్యేతి ప్రత్యాఖ్యాతోఽభవన్మయా ॥ 42 ॥

సోఽయం మామనుపస్థానాదవ్యక్తం నైరాశ్యమాగతః ।
క్రోధమోహసమావిష్టో నిహన్తుం మాం సముద్యతః ॥ 43 ॥

అథ వా తౌ నరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
మన్నిమిత్తమనార్యేణ సమరేఽద్య నిపాతితౌ ।
అహో ధిన్మన్నిమితోఽయం వినాశో రాజపుత్రయోః ॥ 44 ॥

హనూమతో హి తద్వాక్యం న కృతం క్షుద్రయా మయా ।
యద్యహం తస్య పృష్టేన తదాయాసమనిన్దితా ।
నాద్యైవమనుశోచేయం భర్తురఙ్కగతా సతీ ॥ 45 ॥

మన్యే తు హృదయం తస్యాః కౌసల్యాయాః ఫలిష్యతి ।
ఏకపుత్రా యదా పుత్రం వినష్టం శ్రోష్యతే యుధి ॥ 46 ॥

సా హి జన్మ చ బాల్యం చ యౌవనం చ మహాత్మనః ।
ధర్మకార్యాణి రూపం చ రుదతీ సంస్రమిష్యతి ॥ 47 ॥

నిరాశా నిహతే పుత్రే దత్త్వా శ్రాద్ధమచేతనా ।
అగ్నిమారోక్ష్యతే నూనమపో వాపి ప్రవేక్ష్యతి ॥ 48 ॥

ధిగన్తు కుబ్జామసతీం మన్థరాం పాపనిశ్చయామ్ ।
యన్నిమిత్తమిదం దుఃఖం కౌసల్యా ప్రతిపత్స్యతే ॥ 49 ॥

ఇత్యేవం మైథిలీం దృష్ట్వా విలపంతి తపస్వినీమ్ ।
రోహిణీమివ చన్ద్రేణ వినా గ్రహవశం గతామ్ ॥ 50 ॥

సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ।
నివార్యమాణం సచివైరిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 51 ॥

కథం నామ దశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజ ।
హన్తుమిచ్ఛసి వైదేహీం క్రోధాద్ధర్మమపాస్య హి ॥ 52 ॥

వేద విద్యావ్రత స్నాతః స్వధర్మనిరతః సదా ।

స్త్రీయాః కస్మాద్వధం వీర మన్యసే రాక్షసేశ్వర ॥ 53 ॥

మైథిలీం రూపసమ్పన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వ పార్థివ ।
త్వమేవ తు సహస్మాభీ రాఘవే క్రోధముత్సృజ ॥ 54 ॥

అభ్యుత్థానం త్వమద్యైవ కృష్ణపక్షచతుర్దశీమ్ ।
కృత్వా నిర్యాహ్యమావాస్యాం విజయాయ బలైర్వృతః ॥ 55 ॥

శూరో ధీమాన్రథీ ఖడ్గీ రథప్రవరమాస్థితః ।
హత్వా దాశరథిం రామం భవాన్ప్రాప్స్యతి మైథిలీమ్ ॥ 56 ॥

స తద్దురాత్మా సుహృదా నివేదితమ్
వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః ।
గృహం జగామాథ తతశ్చ వీర్యవాన్
పునః సభాం చ ప్రయయౌ సుహృద్వృతః ॥ 57 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

స ప్రవిశ్య సభాం రాజా దీనః పరమదుఃఖితః ।
నిషసాదాసనే ముఖ్యే సింహః క్రుద్ధ ఇవ శ్వసన్ ॥ 1 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా సర్వాన్బలముఖ్యాన్మహాబలః ।
రావణః ప్రాజ్ఞలీన్వాక్యం పుత్రవ్యసనకర్కితః ॥ 2 ॥

సర్వే భవంతః సర్వేణ హస్త్యశ్వేన సమావృతాః ।
నిర్యాన్తు రథసజ్జైశ్చ పాదాతైశ్చోపశోభితాః ॥ 3 ॥

ఏకం రామం పరిక్షిప్య సమరే హన్తుమర్హథ ।
ప్రహృష్టా శరవర్షేణ ప్రావృట్కాల ఇవామ్బుదాః ॥ 4 ॥

అథ వాహం శరైర్దీక్షైర్భిన్నగాత్రం మహారణే ।
భవద్భిః శ్వో నిహన్తాస్మి రామం లోకస్య పశ్యతః ॥ 5 ॥

ఇత్యేవం రాక్షసేంద్రస్య వాక్యమాదాయ రాక్షసాః ।
నిర్యయుస్తే రథైః శీఘ్రం నాగానీకైశ్చ సంవృతాః ॥ 6 ॥

స సజ్గ్రామో మహాభీమః సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ।
రక్షసాం వానరాణాం చ తుములః సమపద్యత ॥ 7 ॥

తే గదాభిర్విచిత్రాభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।
అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తదా వానరరాక్షసాః ॥ 8 ॥

మాతర్జురథకూలస్య వాజిమత్స్య ధ్వజద్రుమాః ।
శరీరసజ్ఘాటవహాః ప్రసస్రః శోణితాపగాః ॥ 9 ॥

ధ్వజవర్మరథానశ్వాన్నానాప్రహరణాని చ ।

ఆప్లుత్యాప్లుత్య సమరే వానరేంద్రా బభ్రజ్జరే ॥ 10 ॥

కేశాన్కురలలాటాంశ్చ నాసికాశ్చ ప్లవంగమాః ।
రక్షసాం దశనైస్తీక్ష్ణైర్నఖైశ్చాపి వ్యకర్తయన్ ॥ 11 ॥

ఏకైకం రాక్షసం సజ్జ్యే శతం వానరపుంగవాః ।
అభ్యధావంత ఫలినం వృక్షం శకునయో యథా ॥ 12 ॥

తథా గదాభిర్గురీష్వభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।
నిర్జఘ్నుర్వానరాన్ఫారాన్రాక్షసాః పర్వతోపమాః ॥ 13 ॥

రాక్షసైర్వధ్యమానానాం వానరాణాం మహాచమూః ।
శరణ్యం శరణం యాతా రామం దశరథాత్మజమ్ ॥ 14 ॥

తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ।
ప్రవిశ్య రాక్షసం సైన్యం శరవర్షం వవర్ష హ ॥ 15 ॥

ప్రవిష్టం తు తదా రామం మేఘాః సూర్యమివామృరే ।
నాభిజగ్ముర్మహాఘోరం నిర్దహంతం శరాగ్నినా ॥ 16 ॥

కృతాన్యేవ సుఘోరాణి రామేణ రజనీచరాః ।
రణే రామస్య దదృశుః కర్మాణ్యసుకరాణి చ ॥ 17 ॥

చాలయంతం మహానీకం విధమంతం మహారథాన్ ।
దదృశుస్తే న వై రామం వాతం వనగతం యథా ॥ 18 ॥

భిన్నం భిన్నం శరైర్దగ్ధం ప్రభగ్నం శస్త్రపీడితమ్ ।
బలం రామేణ దదృశుర్న రమం శీఘ్రకారిణమ్ ॥ 19 ॥

ప్రహరంతం శరీరేషు న తే పశ్యంతి రాఘవమ్ ।
ఇన్ద్రియార్థేషు తిష్ఠంతం భూతాత్మానమివ ప్రజాః ॥ 20 ॥

ఏష హన్తి గజానీకమేష హన్తి మహారథాన్ ।

ఏష హన్తి శరైస్తీక్షణైః పదాతీన్వాజిభిః సహ ॥ 21 ॥

ఇతి తే రాక్షసాః సర్వే రామస్య సదృశాన్రణే ।
అన్యోన్యకుపితా జఘ్నుః సాదృశ్యాద్రాఘవస్య తే ॥ 22 ॥

న తే దదృశిరే రామం దహన్తమరివాహినీమ్ ।
మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాత్మనా ॥ 23 ॥

తే తు రామసహస్రాణి రణే పశ్యన్తి రాక్షసాః ।
పునః పశ్యన్తి కాకుత్స్థమేకమేవ మహాహవే ॥ 24 ॥

భ్రమన్తిం కాఞ్చనీం కోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః ।
అలాతచక్రప్రతిమాం దదృశుస్తే న రాఘవమ్ ॥ 25 ॥

శరీరనాభి సత్త్వార్చిః శరీరం నేమికార్ముకమ్ ।
జ్యాఘ్రాషతలనిర్ఘోషం తేజోబుద్ధిగుణప్రభమ్ ॥ 26 ॥

దివ్యాస్త్రగుణపర్యంతం నిఘ్నంతం యుధి రాక్షసాన్ ।
దదృశూ రామచక్రం తత్కాలచక్రమివ ప్రజాః ॥ 27 ॥

అనీకం దశసాహస్రం రథానాం వాతరంహసామ్ ।
అష్టాదశసహస్రాణి కుఞ్జరాణాం తరస్వినామ్ ॥ 28 ॥

చతుర్దశసహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్ ।
పూర్వే శతసహస్రే ద్వే రాక్షసానాం పదాతినామ్ ॥ 29 ॥

దివసస్యాష్టమే భాగే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ।
హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ 30 ॥

తే హతాశ్వా హతరథాః శ్రాంతా విమథితధ్వజాః ।
అభిపేతుః పురీం లఙ్కాం హతశేషా నిశాచరాః ॥ 31 ॥

హత్తైర్గజపదాత్మశ్చైస్తద్భూవ రణాజరమ్ ।

ఆక్రీడభూమి రుద్రస్య క్రుద్ధస్యేవ పినాకినః ॥ 32 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
సాధు సాధ్వితి రామస్య తత్కర్మ సమపూజయన్ ॥ 33 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామః సుగ్రీవం ప్రత్యనన్తరమ్ ।
ఏతదస్త్రబలం దివ్యం మమ వా త్ర్యమ్భకస్య వా ॥ 34 ॥

నిహత్య తాం రాక్షసవాహినీం తు
రామస్తదా శక్రసమో మహాత్మా ।
అస్త్రేషు శస్త్రేషు జితక్లమశ్చ
సంస్తాయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

తాని నాగసహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్ ।
రథానాం చాగ్నివర్జానాం సద్వజానాం సహస్రశః ॥ ౧ ॥

రాక్షసానాం సహస్రాణి గదాపరిఘయోధినామ్ ।
కాఞ్చనద్వజచిత్రాణాం శూరాణాం కామరూపిణామ్ ॥ ౨ ॥

నిహతాని శరైస్తీక్షణైస్తప్తకాఞ్చనభూషణైః ।
రావణేన ప్రయుక్తాని రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౩ ॥

దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ సమ్భ్రాంతా హతశేషా నిశాచరాః ।
రాక్షస్యశ్చ సమాగమ్య దీనాశ్చింతాపరిప్లుతాః ॥ ౪ ॥

విధవా హతపుత్రాశ్చ క్రోశన్తో హతబాన్ధవాః ।
రాక్షస్యః సహ సజ్గమ్య దుఃఖార్తాః పర్యదేవయన్ ॥ ౫ ॥

కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాలా నిర్ణతోదరీ ।
ఆససాద వనే రామం కన్దర్పమివ రూపిణమ్ ॥ ౬ ॥

సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూతహితే రతమ్ ।
తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా ॥ ౭ ॥

కథం సర్వగుణైర్హీనా గుణవన్తం మహౌజసమ్ ।
సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ ॥ ౮ ॥

జనస్యాస్యాలృభాగ్యత్వాత్పలినీ శ్వేతమూర్ధజా ।
అకార్యమపహాస్యం చ సర్వలోకవిగర్హితమ్ ॥ ౯ ॥

రాక్షసానాం వినాశాయ దూషణస్య ఖరస్య చ ।

చకారాప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణమ్ || 10 ||

తన్నిమిత్తమిదం వైరం రావణేన కృతం మహత్ ।
వధాయ సీతా సా సీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా || 11 ||

న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకాత్మజామ్ ।
బద్ధం బలవతా వైరమక్షయం రాఘవేణ హ || 12 ||

వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రేక్ష్య రాక్షసమ్ ।
హతమేకేన రామేణ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ || 13 ||

చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః || 14 ||

ఖరశ్చ నిహతః సజ్ఞే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ।
శరైరాదిత్యసజ్కశ్చైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ || 15 ||

హతో యోజనబాహుశ్చ కబన్ధో రుధిరాశనః ।
క్రోధార్తో వినదన్సోఽథ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ || 16 ||

జఘాన బలినం రామః సహస్రనయనాత్మజమ్ ।
బాలినం మేఘసజ్కాశం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ || 17 ||

ఋశ్యమూకే వసజ్జైలే దీనో భగ్నమనోరథః ।
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ || 18 ||

ధర్మార్థసహితం వాక్యం సర్వేషాం రక్షసాం హితమ్ ।
యుక్తం విభీషణేనోక్తం మోహాత్తస్య న రోచతే || 19 ||

విభీషణవచః కుర్యాద్యది స్మ ధనదానుజః ।
శ్మశానభూతా దుఃఖార్తా నేయం లజ్కా పురీ భవేత్ || 20 ||

కుమ్భకర్ణం హతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాబలమ్ ।
ప్రియం చేన్ద్రజితం పుత్రం రావణో నావబుధ్యతే ॥ 21 ॥

మమ పుత్రో మమ భ్రాతా మమ భర్తా రణే హతః ।
ఇత్యేవం శ్రూయతే శబ్దో రాక్షసానాం కులే కులే ॥ 22 ॥

రథాశ్చాశ్వాశ్చ నాగాశ్చ హతాః శతసహస్రశః ।
రణే రామేణ శూరేణ రాక్షసాశ్చ పదాతయః ॥ 23 ॥

రుద్రో వా యది వా విష్ణుర్మహేన్ద్రో వా శతక్రతుః ।
హన్తి నో రామరూపేణ యది వా స్వయమన్తకః ॥ 24 ॥

హతప్రవీరా రామేణ నిరాశా జీవితే వయమ్ ।
అపశ్యన్త్యే భయస్యాన్తమనాథా విలపామహే ॥ 25 ॥

రామహస్తాద్దశగ్రీవః శూరో దత్తవరో యుధి ।
ఇదం భయం మహాఘోరముత్పన్నం నావబుధ్యతే ॥ 26 ॥

న దేవా న చ గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః ।
ఉపసృష్టం పరిత్రాతుం శక్తా రామేణ సంయుగే ॥ 27 ॥

ఉత్పాతాశ్చాపి దృశ్యన్తే రావణస్య రణే రణే ।
కథయిష్యన్తి రామేణ రావణస్య నిబర్హణమ్ ॥ 28 ॥

పితామహేన ప్రీతేన దేవదానవరాక్షసైః ।
రావణస్యాభయం దత్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్ ॥ 29 ॥

తదిదం మానుషాన్మన్యే ప్రాప్తం నిఃసంశయం భయమ్ ।
జీవితాన్తకరం ఘోరం రక్షసాం రావణస్య చ ॥ 30 ॥

పీడ్యమానాస్తు బలినా వరదానేన రక్షసా ।
దీప్తైస్తపోభిర్విబుధాః పితామహమపూజయన్ ॥ 31 ॥

దేవతానాం హితార్థాయ మహాత్మా వై పితామహః ।
ఉవాచ దేవతాః సర్వా ఇదం తుష్టో మహద్వచః ॥ 32 ॥

అద్య ప్రభృతి లోకాన్త్రీన్సర్వే దానవరాక్షసాః ।
భయేన ప్రావృతా నిత్యం విచరిష్యంతి శాశ్వతమ్ ॥ 33 ॥

దైవతైస్తు సమాగమ్య సర్వైశ్చేన్ద్రపురోగమైః ।
వృషధ్వజస్త్రిపురహా మహాదేవః ప్రసాదితః ॥ 34 ॥

ప్రసన్నస్తు మహాదేవో దేవానేతద్వచోఽబ్రవీత్ ।
ఉత్పత్యతి హితార్థం వో నారీ రక్షఃక్షయావహా ॥ 35 ॥

ఏషా దేవైః ప్రయుక్తా తు క్షుద్యథా దానవాన్పురా ।
భక్షయిష్యతి నః సీతా రాక్షసఘ్నీ సరావణాన్ ॥ 36 ॥

రావణస్యాపనీతేన దుర్విసీతస్య దుర్మతేః ।
అయం నిష్ఠానకో ఘోరః శోకేన సమభిప్లుతః ॥ 37 ॥

తం న పశ్యామహే లోకే యో నః శరణదో భవేత్ ।
రాఘవేణోపసృష్టానాం కాలేనేవ యుగక్షయే ॥ 38 ॥

ఇతీవ సర్వా రజనీచరస్త్రియః
పరస్పరం సమ్పరిరభ్య బాహుభిః ।
విషేదురార్తాతిభయాభిపీడితా
వినేదురుచ్చైశ్చ తదా సుదారుణమ్ ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

॥ త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

ఆర్తానాం రాక్షసీనాం తు లఙ్కాయాం వై కులే కులే ।
రావణః కరుణం శబ్దం శుశ్రావ పరివేదితమ్ ॥ ౧ ॥

స తు దీర్ఘం వినిశ్చస్య ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ।
బభూవ పరమక్రుద్ధో రావణో భీమదర్శనః ॥ ౨ ॥

సన్దశ్య దశనైరోష్ఠం క్రోధసంరక్తలోచనః ।
రాక్షసైరపి దుర్దర్శః కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః ॥ ౩ ॥

ఉవాచ చ సమీపస్థాన్రాక్షసాన్రాక్షసేశ్వరః ।
భయావ్యక్తకథాన్స్తత్ర నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౪ ॥

మహోదరం మహాపార్శ్వం విరూపాక్షం చ రాక్షసమ్ ।
శీఘ్రం వదత వైన్యాని నిర్యాతేతి మమాజ్ఞయా ॥ ౫ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే భయార్ద్రితాః ।
చోదయామాసురవ్యగ్రాన్రాక్షసాన్స్తాన్సృపాజ్ఞయా ॥ ౬ ॥

తే తు సర్వే తథేత్యుక్త్వా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః ।
కృతస్వస్త్వయనాః సర్వే రావణాభిముఖా యయుః ॥ ౭ ॥

ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం రావణం తే మహారథాః ।
తస్థుః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే భర్తుర్విజయకాఙ్క్షిణః ॥ ౮ ॥

అథోవాచ ప్రహస్యైతాన్రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
మహోదరమహాపార్శ్వం విరూపాక్షం చ రాక్షసమ్ ॥ ౯ ॥

అద్య బాణైర్ధనుర్ముక్తైర్యుగాన్తాదిత్యసంనిభైః ।

రాఘవం లక్ష్మణం చైవ నేష్యామి యమసాధనమ్ || 10 ||

ఖరస్య కుంభకర్ణస్య ప్రహస్తేన్ద్రజితోస్తథా ।
కరిష్యామి ప్రతీకారమద్య శత్రువధాదహమ్ || 11 ||

నైవాన్తరిక్షం న దిశో న నద్యో నాపి సాగరః ।
ప్రకాశత్వం గమిష్యన్తి మద్బాణజలదావృతాః || 12 ||

అద్య వానరయూథానాం తాని యూథాని భాగశః ।
ధనుఃసముద్రాదుద్భూతైర్మథిష్యామి శరోర్మిభిః || 13 ||

వ్యాకోశపద్మచక్రాణి పద్మకేసరవర్చసామ్ ।
అద్య యూథతటాకాని గజవత్ప్రమథామ్యహమ్ || 14 ||

సశరైరద్య వదనైః సజ్ఞే వానరయూథపాః ।
మణ్డయిష్యన్తి వసుధాం సనాలైరివ పఙ్క్తులైః || 15 ||

అద్య యుద్ధప్రచణ్డానాం హరీణాం ద్రుమయోధినామ్ ।
ముక్తేనైకేషుణా యుద్ధే భేత్స్యామి చ శతంశతమ్ || 16 ||

హతో భర్తా హతో భ్రాతా యాసాం చ తనయా హతాః ।
వధేనాద్య రిపోస్తాసాం కర్మోమ్యస్తప్రమార్జనమ్ || 17 ||

అద్య మద్బాణనిర్భిన్నైః ప్రకీర్ణైర్గతచేతనైః ।
కరోమి వానరైర్యుద్ధే యత్నావేక్ష్యతలాం మహిమ్ || 18 ||

అద్య గోమాయవో గృధ్రా యే చ మాంసాశినోఽపరే ।
సర్వాన్స్తాన్తర్పయిష్యామి శత్రుమాన్తైః శరార్ధితైః || 19 ||

కల్పతాం మే రథశీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాం ధనుః ।
అనుప్రయాన్తు మాం యుద్ధే యేఽవశిష్టా నిశాచరాః || 20 ||

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మహాపార్శ్వోఽబ్రవీద్యచః ।

బలాధ్యక్షాన్ధితాంస్తత్ర బలం సన్వర్యతామితి || 21 ||

బలాధ్యక్షాస్తు సంరభా రాక్షసాంస్తాన్సహధృహత్ ।
చోదయంతః పరియయుర్లజ్కాం లఘుపరాక్రమాః || 22 ||

తతో ముహూర్తాన్నిషేతూ రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
నర్దంతో భీమవదనా నానాప్రహరణైర్భుజైః || 23 ||

అసిభిః పట్టనైః శూలైర్గలాభిర్ముసలైర్వలైః ।
శక్తిభిస్తీక్షణధారాభిర్మహాదిభిః కూటముద్గరైః || 24 ||

యష్టిభిర్విమలైశ్చక్రైర్నిశితైశ్చ పరశ్వధైః ।
భిణ్డిపాలైః శతఘ్నైర్భిరన్యైశ్చాపి వరాయుధైః || 25 ||

అథానయన్బలాధ్యక్షాశ్చత్వారో రావణాజ్ఞయా ।
ద్రుతం సూతసమాయుక్తం యుక్తాష్టతురగం రథమ్ || 26 ||

ఆరురోహ రథం దివ్యం దీప్యమానం స్వతేజసా ।
రావణః సత్త్వగామీభిర్యాద్యధారయన్నివ మేదినీమ్ || 27 ||

రావణేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ।
విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షౌ రథానారురుహుస్తదా || 28 ||

తే తు హృష్టా వినర్దంతో భిన్నంత ఇవ మేదినీమ్ ।
నాదం ఘోరం విముఞ్చంతో నిర్యయుర్జయకాఙ్క్షిణః || 29 ||

తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణబలైర్వృతః ।
నిర్యయాపుద్యతథనుః కాలాంతకయమోమపః || 30 ||

తతః ప్రజవనాశ్వేన రథేన స మహారథః ।
ద్వారేణ నిర్యయా తేన యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ || 31 ||

తతో నష్టప్రభః సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః ।

ద్విజాశ్చ నేదుర్హోరాశ్చ సజ్జాచాల చ మేదిసి || 32 ||

వవర్ష రుధిరం దేవశ్చస్థలుశ్చ తురజ్జమాః ।
ధ్వజాగ్రే న్యపతద్ధృథో వినేదుశ్చాశివం శివాః || 33 ||

నయనం చాస్ఫురద్వామం సవ్యో బాహురకమ్పత ।
వివర్ణవదనశ్చాసీత్కించదభ్రశ్యత స్వరః || 34 ||

తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః ।
రణే నిధనశంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞరే || 35 ||

అన్తరిక్షాత్పాతోల్కా నిర్ఘాతసమనిస్వనా ।
వినేదురశివం గృధ్రా వాయసైరనునాదితాః || 36 ||

ఏతానచిన్తయన్హోరానుత్పాతాన్సముపస్థితాన్ ।
నిర్యయా రావణో మోహాద్వధార్థీ కాలచోదితః || 37 ||

తేషాం తు రథఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ ।
వానరాణామపి చమూర్యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత || 38 ||

తేషాం సుతుములం యుద్ధం బభూవ కపిరక్షసామ్ ।
అన్యోన్యమాహ్వాయానానాం క్రుద్ధానాం జయమిచ్ఛతామ్ || 39 ||

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః శరైః కాశ్చానభూషణైః ।
వానరాణామనీకేషు చకార కదనం మహత్ || 40 ||

నికృత్తశిరసః కేచిద్రావణేన వలీముఖాః ।
నిరుచ్ఛాసా హతాః కేచిత్కేచిత్సార్వేషు దారితాః ।
కేచిద్విభిన్నశిరసః కేచిచ్ఛక్తుర్వివర్జితాః || 41 ||

దశాననః క్రోధవివృత్తనేత్రో
యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సజ్ఞే ।

తతస్తతస్తస్య శరప్రవేగమ్

సోఢుం న శేకుర్హరియూథపాస్తే ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

॥ చతురశీతితమః సర్గః ॥

తథా తైః కృత్తగాత్రైస్తు దశగ్రీవేణ మార్గజైః ।
బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభిర్వృతా ॥ ౧ ॥

రావణస్యాప్రసహ్యం తం శరసమ్పాతమేకతః ।
న శేకుః సహితుం దీప్తం పతజ్ఞా ఇవ పావకమ్ ॥ ౨ ॥

తేఽర్దితా నిశితైర్బాణైః క్రోశంతో విప్రదుద్రువుః ।
పావకార్చిఃసమావిష్టా దహ్యమానా యథా గజాః ॥ ౩ ॥

ప్లవజ్ఞానామనీకాని మహాభ్రాణీవ మారుతః ।
స యయా సమరే తస్మిన్విధమన్రావణః శరైః ॥ ౪ ॥

కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేన్ద్రో వనౌకసామ్ ।
ఆససాద తతో యుద్ధే రాఘవం త్వరితస్తదా ॥ ౫ ॥

సుగ్రీవస్తాన్కపీన్దృష్ట్యా భగ్నాన్విద్రవతో రణే ।
గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధే ద్రుతం మనః ॥ ౬ ॥

ఆత్మనః సదృశం వీరం స తం నిక్షిప్య వానరమ్ ।
సుగ్రీవోఽభిముఖః శత్రుం ప్రతస్థే పాదపాయుధః ॥ ౭ ॥

పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాస్య సర్వే యూథాధిపాః స్వయమ్ ।
అనుజప్రసూర్యహౌశైలాన్వివిధాంశ్చ మహాద్రుమాన్ ॥ ౮ ॥

స నదన్యథి సుగ్రీవః స్వరేణ మహతా మహాన్ ।
పాతయన్వివిధాంశ్చాన్యజ్ఞాఘానోత్తమరాక్షసాన్ ॥ ౯ ॥

మమర్థ చ మహాకాయో రాక్షసాన్వానరేశ్వరః ।

యుగాంతసమయే వాయుః ప్రవృద్ధానగమానివ ॥ 10 ॥

రాక్షసానామనీకేషు శైలవర్షం వవర్ష హ ।
అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షిసజ్జేషు కాననే ॥ 11 ॥

కపిరాజవిముక్తైస్తైః శైలవర్షైస్తు రాక్షసాః ।
విక్రీరశిరసః పేతుర్నికృత్తా ఇవ పర్వతాః ॥ 12 ॥

అథ సజ్జీయమాణేషు రాక్షసేషు సమంతతః ।
సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు పతత్సు వినదత్సు చ ॥ 13 ॥

విరూపాక్షః స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః ।
రథాదాప్లుత్య దుర్ధర్షో గజస్కన్ధముపారుహత్ ॥ 14 ॥

స తం ద్విరదమారుహ్య విరూపాక్షో మహారథః ।
వినదస్థిమనిర్ద్వాలం వానరానభ్యధావత ॥ 15 ॥

సుగ్రీవే స శరాన్ఘోరాన్విససర్జ చమూముఖే ।
స్థాపయామాసా చోద్విగ్నాక్షసాన్సమ్ప్రహర్షయన్ ॥ 16 ॥

సోఽతివిద్ధః శితైర్బాణైః కపిన్ద్రస్తేన రక్షసా ।
చుక్రోధ చ మహాక్రోధో వధే చాస్య మనో దధే ॥ 17 ॥

తతః పాదపముద్భృత్య శూరః సమ్ప్రధనే హరిః ।
అభిపత్య జఘానాస్య ప్రముఖే తం మహాగజమ్ ॥ 18 ॥

స తు ప్రహారాభిహతః సుగ్రీవేణ మహాగజః ।
అపాసర్పద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద ననాద చ ॥ 19 ॥

గజాత్తు మథితాత్తార్ణమపక్రమ్య స వీర్యవాన్ ।
రాక్షసోఽభిముఖః శత్రుం ప్రత్యుద్గమ్య తతః కపిమ్ ॥ 20 ॥

ఆర్షభం చర్మఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః ।
భర్త్యయన్నివ సుగ్రీవమాససాద వ్యవస్థితమ్ ॥ 21 ॥

స హి తస్యాభిసంక్కుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్ ।
విరూపాక్షాయ చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోపమామ్ ॥ 22 ॥

స తాం శిలామాపతంతిం దృష్ట్వా రాక్షసపుంజవః ।
అపక్రమ్య సువిక్రాంతః ఖడ్గేన ప్రాహరత్తదా ॥ 23 ॥

తేన ఖడ్గేన సంక్కుద్ధః సుగ్రీవస్య చమూముఖే ।
కవచం పాతయామాస స ఖడ్గాభిహతోఽపతత్ ॥ 24 ॥

స సముత్థాయ పతితః కపిస్తస్య వ్యసర్జయత్ ।
తలప్రహరమశనేః సమానం భీమనిస్వనమ్ ॥ 25 ॥

తలప్రహరం తద్రక్షః సుగ్రీవేణ సముద్యతమ్ ।
నైపుణ్యాన్మోచయిత్వైనం ముష్టినోరస్యతాడయత్ ॥ 26 ॥

తతస్తు సంక్కుద్ధతరః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహరం తేన రక్షసా ॥ 27 ॥

స దదర్శాంతరం తస్య విరూపాక్షస్య వానరః ।
తతో న్యపాతయత్కృధాచ్ఛుంభదేశే మహాతలమ్ ॥ 28 ॥

మహేంద్రాశనికల్పేన తలేనాభిహతః ఊతౌ ।
పపాత రుధిరక్లిన్నః శోణితం స సముద్యమన్ ॥ 29 ॥

వివృత్తనయనం క్రోధాత్సఫేనరుధిరాప్లుతమ్ ।
దదృశుస్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షతరం కృతమ్ ॥ 30 ॥

స్ఫురంతం పరివర్జంతం పార్శ్వేన రుధిరోక్షితమ్ ।
కరుణం చ వినర్దాంతం దదృశుః కపయో రిపుమ్ ॥ 31 ॥

తథా తు తౌ సంయతి సమ్ప్రయుక్తౌ
తరస్వినౌ వానరరాక్షసానామ్ ।
బలార్ణవౌ సస్వనతుః సభీమమ్
మహార్ణవౌ ద్వావివ భిన్నవేతౌ ॥ 32 ॥

వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూపనేత్రమ్
మహాబలం తం హరిపార్థివేన ।
బలం సమస్తం కపిరాక్షసానామ్
ఉన్మత్తగఙ్గాప్రతిమం బభూవ ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతురశీతితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తీతమః సర్గః ॥

హన్యమానే బలే తూర్ణమన్యోన్యం తే మహామృధే ।
సరసీవ మహాఘర్మే సూపక్షీణే బభూవతుః ॥ 1 ॥

స్వబలస్య విఘాతేన విరూపాక్షవధేన చ ।
బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 2 ॥

ప్రక్షీణం తు బలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః ।
బభూవాస్య వ్యథా యుద్ధే ప్రేక్ష్య దైవవిపర్యయమ్ ॥ 3 ॥

ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదరమరిన్దమమ్ ।
అస్మిన్కాలే మహాబాహో జయాశా త్వయి మే స్థితా ॥ 4 ॥

జహి శత్రుచమూం వీర దర్శయాద్య పరాక్రమమ్ ।
భర్తుపిణ్డస్య కాలోఽయం నిర్వేష్టుం సాధు యుధ్యతామ్ ॥ 5 ॥

ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా రాక్షసేన్ద్రం మహోదరః ।
ప్రవివేశారినేనాం స పతజ్ఞ ఇవ పావకమ్ ॥ 6 ॥

తతః స కదనం చక్రే వానరాణాం మహాబలః ।
భర్తువాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః ॥ 7 ॥

ప్రభగ్నాం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాచమూమ్ ।
అభిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదరమనన్తరమ్ ॥ 8 ॥

ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధరసమాం శిలామ్ ।
చిక్షేప చ మహాతేజాస్తద్వధాయ హరీశ్వరః ॥ 9 ॥

తామాపతన్తిం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః ।

అసమ్భ్రాంతస్తతో బాణైర్నిర్భిద దురాసదామ్ || 10 ||

రక్షసా తేన బాణౌఘైర్నికృత్తా సా సహస్రధా ।
నిపపాత శిలా భూమా గృధ్రచక్రమివాకులమ్ || 11 ||

తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్ఛితః ।
సాలముత్పాట్య చిక్షేప రక్షసే రణమూర్ధని ।
శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరపురంజయః || 12 ||

స దదర్శ తతః క్రుద్ధః పరిఘం పతితం భువి ।
ఆవిధ్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్ ।
పరిఘగ్రేణ వేగేన జఘానాస్య హయోత్తమాన్ || 13 ||

తస్మాద్ధతహయాద్వీరః సోఽవప్లుత్య మహారథాత్ ।
గదాం జగ్రాహ సఙ్క్రద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః || 14 ||

గదాపరిఘహస్తౌ తౌ యుధి వీరౌ సమీయతుః ।
నర్దంతౌ గోవృషప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ || 15 ||

ఆజఘాన గదాం తస్య పరిఘేణ హరీశ్వరః ।
పపాత స గదోద్భిన్నః పరిఘస్తస్య భూతలే || 16 ||

తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధాతలాత్ ।
ఆయనం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితమ్ || 17 ||

తం సముద్యమ్య చిక్షేప సోఽప్యన్యాం వ్యాఙ్గిపద్గదామ్ ।
భిన్నావన్యోన్యమాసాద్య పేతతుర్ధరణీతలే || 18 ||

తతో భగ్నప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః ।
తేజోబలసమావిష్టౌ దీప్తావివ హుతాశనౌ || 19 ||

జఘ్నుతుస్తౌ తదాన్యోన్యం నేదతుశ్చ పునః పునః ।
తలైశ్చాన్యోన్యమాహత్య పేతతుర్ధరణీతలే || 20 ||

ఉత్పేతతుస్తతస్తూర్ణం జఘ్నుతుశ్చ పరస్పరమ్ ।
భుజైశ్చిక్షేపతుర్వీరావనోన్యన్యమపరాజితౌ ॥ 21 ॥

ఆజహార తదా ఖడ్గమదూరపరివర్తినమ్ ।
రాక్షసశ్చర్మణా సార్థం మహావేగో మహోదరః ॥ 22 ॥

తథైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ ।
జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠః సుగ్రీవో వేగవత్తరః ॥ 23 ॥

తౌ తు రోషపరీతాఙ్గౌ నర్దంతావభ్యధావతామ్ ।
ఉద్యతాసీ రణే హృష్టౌ యుధి శస్త్రవిశారదౌ ॥ 24 ॥

దక్షిణం మణ్డలం చోభౌ తౌ తూర్ణం సమ్పరీయతుః ।
అన్యోన్యమభిసంక్రుద్ధౌ జయే ప్రణిహితావుభౌ ॥ 25 ॥

స తు శూరో మహావేగో వీర్యశ్లాఘీ మహోదరః ।
మహాచర్మణీ తం ఖడ్గం పాతయామాస దుర్మతిః ॥ 26 ॥

లగ్నముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుఙ్జరః ।
జహార సశిరస్త్రాణం కుణ్డలోపహితం శిరః ॥ 27 ॥

నికృత్తశిరసస్తస్య పతితస్య మహీతలే ।
తద్బలం రాక్షసేంద్రియ దృష్ట్వా తత్ర న తిష్ఠతి ॥ 28 ॥

హత్వా తం వానరైః సార్థం ననాద ముదితో హరిః ।
చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టశ్చ రాఘవః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాశీతితమః సర్గః ॥

॥ షడశీతితమః సర్గః ॥

మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః ।
అఙ్గదస్య చమూం భీమాం ఙ్గోభయామాస సాయతైః ॥ 1 ॥

స వానరాణాం ముఖ్యానాముత్తమాఙ్గాని సర్వశః ।
పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృంతాదివానిలః ॥ 2 ॥

కేషాఞ్చిదిషుభిర్బాహూనస్కున్ధాంశ్చిచేద రాక్షసః ।
వానరాణాం సుసంక్రృద్ధః పార్శ్వం కేషాం వ్యదారయత్ ॥ 3 ॥

తేఽర్ధితా బాణవర్షేణ మహాపార్శ్వేన వానరాః ।
విషాదవిముఖాః సర్వే బభూవుర్గతచేతసః ॥ 4 ॥

నిరీక్ష్య బలముద్విగ్నమఙ్గదో రాక్షసార్ధితమ్ ।
వేగం చక్రే మహాబాహుః సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ 5 ॥

ఆయనం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మిసమప్రభమ్ ।
సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వో న్యపాతయత్ ॥ 6 ॥

స తు తేన ప్రహరేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః ।
ససూతః స్యన్దనాత్తస్మాద్విసంజ్ఞః ప్రాపతద్భువి ॥ 7 ॥

సర్క్షరాజస్తు తేజస్వీ నీలాఙ్గానచయోపమః ।
నిష్పత్స్య సుమహావీర్యః స్వాద్యూథాన్మేఘసంనిభాత్ ॥ 8 ॥

ప్రగృహ్య గిరిశృఙ్గాభాం క్రుద్ధః స విపులాం శిలామ్ ।
అశ్వాఙ్గాఘాన తరసా స్యన్దనం చ బభ్రజ్జ తమ్ ॥ 9 ॥

ముహూర్తాల్లభసంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః ।

అజ్ఞదం బహుభిర్బాణైర్భూయంతం ప్రత్యవిధ్యత ॥ 10 ॥

జామ్బవంతం త్రిభిర్బాణైరాజఘాన స్తనాంతరే ।
ఋక్షరాజం గవాక్షం చ జఘాన బహుభిః శరైః ॥ 11 ॥

గవాక్షం జామ్బవంతం చ స దృష్ట్వా శరపీడితౌ ।
జగ్రాహ పరిఘం ఘోరమజ్గదః క్రోధమూర్ఛితః ॥ 12 ॥

తస్యాజ్గదః ప్రకుపితో రాక్షసస్య తమాయసమ్ ।
దూరస్థితస్య పరిఘం రవిరశ్మినమప్రభమ్ ॥ 13 ॥

ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సజ్జహ్య భ్రామయిత్వా చ వేగవాన్ ।
మహాపార్శ్వాయ చిక్షేప వధార్థం వాలినః సుతః ॥ 14 ॥

స తు ఊహ్లో బలవతా పరిఘస్తస్య రక్షసః ।
ధనుశ్చ సశరం హస్తాచ్ఛిరస్త్రం చాప్యపాతయత్ ॥ 15 ॥

తం సమాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
తలేనాభ్యహనత్కుద్ధః కర్ణమూలే సకుణ్డలే ॥ 16 ॥

స తు క్రుద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః ।
కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాంతం పరశ్వధమ్ ॥ 17 ॥

తం తైలధౌతం విమలం శైలసారమయం దృఢమ్ ।
రాక్షసః పరమక్రుద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్ ॥ 18 ॥

తేన వామాంసఫలకే భృశం ప్రత్యవపాతితమ్ ।
అజ్ఞదో మోక్షయామాస సరోషః స పరశ్వధమ్ ॥ 19 ॥

స వీరో వజ్రసజ్కాశమజ్ఞదో ముష్టిమాత్మనః ।
సంవర్తయన్సుసజ్కృద్ధః పితుస్తుల్యపరాక్రమః ॥ 20 ॥

రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో హృదయం ప్రతి ।
ఇన్ద్రాశనిసమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్ ॥ 21 ॥

తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహామృధే ।
పఫాల హృదయం చాశు స పపాత హతో భువి ॥ 22 ॥

తస్మిన్నిపతితే భూమౌ తత్తైన్యం సమృచుక్షుభే ।
అభవచ్ఛ మహాన్క్రోధః సమరే రావణస్య తు ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షడశీతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

మహోదరమహాపార్శ్వ హతౌ దృష్ట్వా తు రాక్షసౌ ।
తస్మింశ్చ నిహతే వీరే విరూపాక్షే మహాబలే ॥ 1 ॥

ఆవివేశ మహాన్క్రోధో రావణం తు మహామృధే ।
సూతం సఞ్ఞోద్దయామాస వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ 2 ॥

నిహతానామమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ ।
దుఃఖమేషోఽపనేష్యామి హత్వా తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 3 ॥

రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదమ్ ।
ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జామ్బవాన్కుముదో నలః ॥ 4 ॥

స దిశో దశ ఘోషేణ రథస్యాతిరథో మహాన్ ।
నాదయన్ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాభ్యవర్తత ॥ 5 ॥

పూరితా తేన శబ్దేన సనదీగిరికాననా ।
సఞ్ఞాచాల మహీ సర్వా సవరాహమ్మగద్విపా ॥ 6 ॥

తామసం సుమహాఘోరం చకారాస్త్రం సుదారుణమ్ ।
నిర్దదాహ కపిన్సర్వాన్స్తే ప్రపేతుః సమంతతః ॥ 7 ॥

తాన్యనీకాన్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః ।
దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః ॥ 8 ॥

స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠంతమపరాజితమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విష్ణునా వాసవం యథా ॥ 9 ॥

ఆలిఖంతమివాకాశమవష్టభ్య మహాధనుః ।

పద్మపత్రవిశాలాక్షం దీర్ఘబాహుమరిన్దమమ్ ॥ 10 ॥

వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాపతంతం చ రావణమ్ ।
సమీక్ష్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకమ్ ॥ 11 ॥

విస్ఫారయితుమారేభే తతః స ధనురుత్తమమ్ ।
మహావేగం మహానాదం నిర్భిన్నన్నివ మేదినీమ్ ॥ 12 ॥

తయోః శరపథం ప్రాప్య రావణో రాజపుత్రయోః ।
స బభూవ యథా రాహుః సమీపే శశిసూర్యయోః ॥ 13 ॥

రావణస్య చ బాణౌఘై రామవిస్ఫురితేన చ ।
శబ్దేన రాక్షసాస్తేన పేతుశ్చ శతశస్త్రదా ॥ 14 ॥

తమిచ్చన్ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైః శరైః ।
ముమోచ ధనురాయమ్య శరానగ్నిశిఖోపమాన్ ॥ 15 ॥

తాన్ముక్తమాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్కృతా ।
బాణాన్బాణైర్మహాతేజా రావణః ప్రత్యవారయత్ ॥ 16 ॥

ఏకమేకేన బాణేన త్రిభిస్తీన్ద్రశభిర్దశ ।
లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్పాణిలాఘవమ్ ॥ 17 ॥

అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణః సమితింజయః ।
ఆససాద తతో రామం స్థితం శైలమివాచలమ్ ॥ 18 ॥

స సజ్జ్యే రామమాసాద్య క్రోధసంరక్తతోచనః ।
వ్యసృజచ్ఛరవర్షాని రావణో రాఘవోపరి ॥ 19 ॥

శరధారాస్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః ।
దృష్ట్వాపతితాః శీఘ్రం భల్లాఞ్జగ్రాహ సత్వరమ్ ॥ 20 ॥

తాఞ్కారోఘాంస్తతో భల్లెస్తీక్షైశ్చిచ్ఛేద రాఘవః ।
దీప్యమానాన్మహావేగాన్కృద్ధానాశీవిషానివ ॥ 21 ॥

రాఘవో రావణం తూరం రావణో రాఘవం తథా ।
అన్యోన్యం వివిధైస్తీక్షైః శరైరభివవర్షతుః ॥ 22 ॥

చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మణ్డలం సవ్యదక్షిణమ్ ।
బాణవేగాన్సముదీక్ష్య సమరేష్వపరాజితౌ ॥ 23 ॥

తయోర్భూతాని విత్రేషుర్యుగపత్సమ్ప్రయుధ్యతోః ।
రోద్రయోః సాయకముచోర్యమాంతకనికాశయోః ॥ 24 ॥

సంతతం వివిధైర్బాణైర్బభూవ గగనం తదా ।
ఘనైరివాతపాపాయే విద్యున్మాలాసమాకులైః ॥ 25 ॥

గవాక్షితమివాకాశం బభూవ శూరవృష్టిభిః ।
మహావేగైః సుతీక్ష్ణగ్రైర్గృధ్రపత్రైః సువాజితైః ॥ 26 ॥

శరాన్ధకారం తౌ భీమం చక్రతుః పరమం తదా ।
గతేఽస్తం తపనే చాపి మహామేఘావివోత్థితౌ ॥ 27 ॥

బభూవ తుములం యుద్ధమన్యోన్యవధకాఙ్క్షిణోః ।
అనాసాద్యమచిన్త్యం చ వృత్రవాసవయోరివ ॥ 28 ॥

ఉభౌ హి పరమేష్వాసావుభౌ శస్త్రవిశారదౌ ।
ఉభౌ చాస్త్రవిదాం ముఖ్యావుభౌ యుద్ధే విచేరతుః ॥ 29 ॥

ఉభౌ హి యేన వ్రజతస్తేన తేన శరోర్మయః ।
ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముః సాగరయోరివ ॥ 30 ॥

తతః సంసక్తహస్తస్తు రావణో లోకరావణః ।
నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యముఞ్చత ॥ 31 ॥

రౌద్రచాపప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదలప్రభామ్ ।
శిరసా ధారయన్త్రామో న వ్యథాం ప్రత్యపద్యత ॥ 32 ॥

అథ మన్త్రానపి జపన్తౌద్రమస్త్రముదీరయన్ ।
శరానూభయః సమాదాయ రామః క్రోధసమన్వితః ॥ 33 ॥

ముమోచ చ మహాతేజాశ్చాపమాయమ్య పీర్యవాన్ ।
తాఞ్శరాన్రాక్షసేంద్రాయ చిక్షేపాచ్ఛిన్నసాయకః ॥ 34 ॥

తే మహామేఘసజ్కాశే కవచే పతితాః శరాః ।
అవధ్యే రాక్షసేంద్రస్య న వ్యథాం జనయన్స్తదా ॥ 35 ॥

పునరేవాథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపమ్ ।
లలాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్రకుశలోఽభినత్ ॥ 36 ॥

తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పశ్చాశీర్షా ఇవోరగాః ।
శ్వసంతో వివిశుర్భూమిం రావణప్రతికూలతాః ॥ 37 ॥

నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
ఆసురం సుమహాఘోరమన్యదస్త్రం సమాదదే ॥ 38 ॥

సింహవ్యాఘ్రముఖాంశ్చాన్యన్కజ్కాకముఖానపి ।
గృధ్రశ్యేనముఖాంశ్చాపి సృగాలవదనాన్స్తథా ॥ 39 ॥

ఈహామృగముఖాంశ్చాన్యన్వాన్వాదితాస్యానభయావహాన్ ।
పశ్చాస్యాత్లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాఞ్శరాన్ ॥ 40 ॥

శరాస్థరముఖాంశ్చాన్యన్వరాహముఖసంస్థితాన్ ।
శ్వానకుక్కుటవక్త్రాంశ్చ మకరాశీవిషాననాన్ ॥ 41 ॥

ఏతాంశ్చాన్యాంశ్చ మాయాభిః ససర్జ నిశితాఞ్శరాన్ ।
రామం ప్రతి మహాతేజాః క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ 42 ॥

ఆసురేణ సమావిష్టః సోఽస్త్రేణ రఘునందనః ।
ససర్జాస్త్రం మహోత్సాహః పావకం పావకోపమః ॥ 43 ॥

అగ్నిదీప్తముఖాన్బాణాన్స్తథా సూర్యముఖానపి ।
చంద్రార్ధచంద్రవక్త్రాంశ్చ ధూమకేతుముఖానపి ॥ 44 ॥

గ్రహనక్షత్రవర్ణాంశ్చ మహోల్కాముఖసంస్థితాన్ ।
విద్యుజ్జహోవ్యపమాంశ్చాన్యాన్సర్జ నిశితాఞ్శరాన్ ॥ 45 ॥

తే రావణశరా ఘోరా రాఘవాస్త్రసమాహతాః ।
విలయం జగ్మురాకాశే జగ్ముశ్చైవ సహస్రశః ॥ 46 ॥

తదస్త్రం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
హృష్టా నేదుస్తతః సర్వే కపయః కామరూపిణః ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

తస్మిన్ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రావణో రాక్షసాధిపః ।
క్రోధం చ ద్విగుణం చక్రే క్రోధాచ్ఛాస్త్రమనంతరమ్ ॥ 1 ॥

మయేన విహితం రౌద్రమన్యదస్త్రం మహాద్యుతిః ।
ఉత్సృష్టం రావణో ఘోరం రాఘవాయ ప్రచక్రమే ॥ 2 ॥

తతః శూలాని నిశ్చేరుర్గదాశ్చ ముసలాని చ ।
కార్ముకాద్ధీప్యమానాని వజ్రసారాణి సర్వశః ॥ 3 ॥

కూటముద్గరపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాశనయస్తథా ।
నిషేతుర్వివిధాస్త్రైశ్చ వాతా ఇవ యుగక్షయే ॥ 4 ॥

తదస్త్రం రాఘవః శ్రీమానుత్తమాస్త్రవిదాం వరః ।
జఘాన పరమాస్త్రేణ గన్ధర్వేణ మహాద్యుతిః ॥ 5 ॥

తస్మిన్ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రాఘవేణ మహాత్మనా ।
రావణః క్రోధతామ్రాక్షః సౌరమస్త్రముదీరయత్ ॥ 6 ॥

తతశ్చక్రాణి నిషేతుర్భాస్వరాణి మహాన్తి చ ।
కార్ముకాద్భీమవేగస్య దశగ్రీవస్య ధీమతః ॥ 7 ॥

తైరాసీద్గగనం దీప్తం సమృతద్భిరితస్తతః ।
పతద్భిశ్చ దిశో దీప్తైశ్చన్ద్రసూర్యగ్రహైరివ ॥ 8 ॥

తాని చిచ్ఛేద బాణౌఘైశ్చక్రాణి తు స రాఘవః ।
ఆయుధాని విచిత్రాణి రావణస్య చమూముఖే ॥ 9 ॥

తదస్త్రం తు హతం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసాధిపః ।

వివ్యాధ దశభిర్బాణై రామం సర్వేషు మర్మసు ॥ 10 ॥

స విద్ధో దశభిర్బాణైర్మహాకార్ముకనిఃసృతైః ।
రావణేన మహాతేజా న ప్రాకమ్పత రాఘవః ॥ 11 ॥

తతో వివ్యాధ గాత్రేషు సర్వేషు సమితింజయః ।
రాఘవస్తు సుసంక్కుద్ధో రావణం బహుభిః శరైః ॥ 12 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో రాఘవస్యానుజో బలీ ।
లక్ష్మణః సాయకాన్సప్త జగ్రాహ పరవీరహా ॥ 13 ॥

తైః సాయకైర్మహావేగై రావణస్య మహాద్యుతిః ।
ధ్వజం మనుష్యశీర్షం తు తస్య చిచ్ఛేద నైకథా ॥ 14 ॥

సారథేశ్చాపి బాణేన శిరో జ్వలితకుణ్డలమ్ ।
జహార లక్ష్మణః శ్రీమాన్నైర్మతస్య మహాబలః ॥ 15 ॥

తస్య బాణైశ్చ చిచ్ఛేద ధనుర్గజకరోపమమ్ ।
లక్ష్మణో రాక్షసేంద్రస్య పశ్చాభిర్నిశితైః శరైః ॥ 16 ॥

నీలమేఘనిభాంశ్చాస్య సదశ్వాన్పర్వతోపమాన్ ।
జఘానాప్లుత్య గదయా రావణస్య విభీషణః ॥ 17 ॥

హతాశ్వాద్వేగవాన్వేగాదవప్లుత్య మహారథాత్ ।
క్రోధమాహారయత్త్రివ్రం భ్రాతరం ప్రతి రావణః ॥ 18 ॥

తతః శక్తిం మహాశక్తిరీప్తాం దీప్తాశనీమివ ।
విభీషణాయ చిక్షేప రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ 19 ॥

అప్రాప్తామేవ తాం బాణైస్త్రిభిశ్చిచ్ఛేద లక్ష్మణః ।
అథోదతిష్ఠత్సంనాదో వానరాణాం తదా రణే ॥ 20 ॥

సా పపాత త్రిధా ఛిన్నా శక్తిః కాశ్చానమాలినీ ।

సవిస్ఫులిక్లా జ్వలితా మహోల్కేవ దివశ్చ్యుతా || 21 ||

తతః సమ్భవితతరాం కాలేనాపి దురాసదామ్ ।
జగ్రాహ విపులాం శక్తిం దీప్యమానాం స్వతేజసా || 22 ||

సా వేగినా బలవతా రావణేన దురాత్మనా ।
జజ్వాల సుమహాఘోరా శక్రాశనిసమప్రభా || 23 ||

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణస్తం విభీషణమ్ ।
ప్రాణసంశయమాపన్నం తూర్ణమేవాభ్యపద్యత || 24 ||

తం విమోక్షయితుం వీరశ్చాపమాయమ్య లక్ష్మణః ।
రావణం శక్తిహస్తం తం శరవరైరవాకిరత్ || 25 ||

కీర్యమాణః శరౌఘేణ విసృష్టేన మహాత్మనా ।
న ప్రహర్తుం మనశ్చక్రే విముఖీకృతవిక్రమః || 26 ||

మోక్షితం భ్రాతరం దృష్ట్వా లక్ష్మణేన స రావణః ।
లక్ష్మణాభిముఖస్తిష్ఠన్నదం వచనమబ్రవీత్ || 27 ||

మోక్షితస్తే బలశ్లాఘిన్యస్మాదేవం విభీషణః ।
విముచ్య రాక్షసం శక్తిస్త్వయీయం వినిపాత్యతే || 28 ||

ఏషా తే హృదయం భిత్త్వా శక్తిర్లోహితలక్షణా ।
మద్బాహుపరిఘాత్స్పృష్టా ప్రాణానాదాయ యాస్యతి || 29 ||

ఇత్యేవముక్త్వా తాం శక్తిమష్టఘట్టాం మహాస్వనామ్ ।
మయేన మాయావిహితామమోఘాం శత్రుఘాతినీమ్ || 30 ||

లక్ష్మణాయ సముద్దిశ్య జ్వలన్తీమివ తేజసా ।
రావణః పరమక్రుద్ధశ్చిక్షేప చ ననాద చ || 31 ||

సా ఊప్తా భీమవేగేన శక్రాశనిసమస్వనా ।

శక్తిరభ్యపతద్వేగాల్లక్షణం రణమూర్ధని ॥ 32 ॥

తామనువ్యాహరచ్ఛక్తిమాపతన్తిం స రాఘవః ।
స్వస్త్వస్తు లక్షణాయేతి మోఘా భవ హతోద్యమా ॥ 33 ॥

న్యపతత్సా మహావేగా లక్షణస్య మహోరసి ।
జిహ్వోరగరాజస్య దీప్యమానా మహాద్యుతిః ॥ 34 ॥

తతో రావణవేగేన సుదూరమవగాఢయా ।
శక్త్యా నిర్భిన్నహృదయః పపాత భువి లక్షణః ॥ 35 ॥

తదవస్థం సమీపస్థో లక్షణం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।
భ్రాతృన్నేహాన్మహాతేజా విషణ్ణహృదయోఽభవత్ ॥ 36 ॥

స ముహూర్తమనుధ్యాయ బాష్పవ్యాకులలోచనః ।
బభూవ సంరబ్ధతరో యుగాంత ఇవ పావకః ॥ 37 ॥

న విషాదస్య కాలోఽయమితి సశ్చిన్త్య రాఘవః ।
చక్రే సుతుములం యుద్ధం రావణస్య వధే ధృతః ॥ 38 ॥

స దదర్శ తతో రామః శక్త్యా భిన్నం మహాహవే ।
లక్షణం రుధిరాదిగ్ధం సపన్నగమివాచలమ్ ॥ 39 ॥

తామపి ప్రహితాం శక్తిం రావణేన బలీయసా ।
యత్నతస్తే హరిశ్రేష్ఠా న శేకురవమర్దితుమ్ ।
అర్థితాఞ్చైవ బాణౌఘైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా ॥ 40 ॥

సౌమిత్రిం సా వినిర్భిద్య ప్రవిష్టా ధరణీతలమ్ ।
తాం కరాభ్యాం పరామృశ్య రామః శక్తిం భయావహమ్ ।
బభ్రజ్జ సమరే క్రుద్ధో బలవద్విచక్ర చ ॥ 41 ॥

తస్య నిష్కర్షతః శక్తిం రావణేన బలీయసా ।
శరాః సర్వేషు గాత్రేషు పాతితా మర్మభేదినః ॥ 42 ॥

అచింతయిత్వా తాన్బాణాన్సమాశ్లిష్య చ లక్ష్మణమ్ ।
అబ్రవీచ్ఛ హనూమంతం సుగ్రీవం చైవ రాఘవః ।
లక్ష్మణం పరివార్యేహ తిష్ఠధ్వం వానరోత్తమాః ॥ 43 ॥

పరాక్రమస్య కాలోఽయం సమ్ప్రాప్తో మే చిరేప్పితః ।
పాపాత్మాయం దశగ్రీవో వధ్యతాం పాపనిశ్చయః ।
కాఙ్క్షితః స్తోకకన్యేవ ఘర్మాన్తే మేఘదర్శనమ్ ॥ 44 ॥

అస్మిన్మహూర్తే నచిరాత్సత్యం ప్రతిశృణోమి వః ।
అరావణమరామం వా జగద్ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ 45 ॥

రాజ్యనాశం వనే వాసం దణ్డకే పరిధావనమ్ ।
వైదేహ్యశ్చ పరామర్శం రక్షోభిశ్చ సమాగమమ్ ॥ 46 ॥

ప్రాప్తం దుఃఖం మహద్ఘోరం క్లేశం చ నిరయోపమమ్ ।
అద్య సర్వమహం త్యక్త్యే హత్వా తం రావణం రణే ॥ 47 ॥

యదర్థం వానరం సైన్యం సమాసీతమిదం మయా ।
సుగ్రీవశ్చ కృతో రాజ్యే నిహత్వా వాలినం రణే ॥ 48 ॥

యదర్థం సాగరః క్రాంతః సేతుర్బద్ధశ్చ సాగరే ।
సోఽయమద్య రణే పాపశ్చక్షుర్విషయమాగతః ॥ 49 ॥

చక్షుర్విషయమాగమ్య నాయం జీవితుమర్హతి ।
దృష్టిం దృష్టివిషన్యేవ సర్పస్య మమ రావణః ॥ 50 ॥

స్వస్థాః పశ్యత దుర్ధర్షా యుద్ధం వానరపుంగవాః ।
ఆసీనాః పర్వతాగ్రేషు మమేదం రావణస్య చ ॥ 51 ॥

అద్య రామస్య రామత్వం పశ్యన్తు మమ సంయుగే ।
త్రయో లోకాః సగన్ధర్వాః సదేవాః సర్వచారణాః ॥ 52 ॥

అద్య కర్మ కరిష్యామి యత్తోకాః సచరాచరాః ।
సదేవాః కథయిష్యంతి యావదూభమిర్ధరిష్యతి ॥ 53 ॥

ఏవముక్త్వా శితైర్బాణైస్తప్తకాఞ్చనభూషణైః ।
ఆజఘాన దశగ్రీవం రణే రామః సమాహితః ॥ 54 ॥

అథ ప్రదీప్తైర్నారాచైర్ముసలైశ్చాపి రావణః ।
అభ్యవర్షత్తదా రామం ధారాభిరివ తోయదః ॥ 55 ॥

రామరావణముక్తానామనోన్యమభినిఘ్నతామ్ ।
శరాణాం చ శరాణాం చ బభూవ తుములః స్వనః ॥ 56 ॥

తే భిన్నాశ్చ వికీర్ణాశ్చ రామరావణయోః శరాః ।
అంతరిక్షాత్ప్రదీప్తాగ్రా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ 57 ॥

తయోర్జ్వలనిర్ఘోషో రామరావణయోర్మహాన్ ।
త్రాసనః సర్వబూతానాం స బభూవాద్భుతోపమః ॥ 58 ॥

స కీర్యమాణః శరజాలవృష్టిభిర్-
మహాత్మనా దీప్తధనుష్మతార్దితః ।
భయాత్ప్రదుద్రావ సమేత్య రావణో
యథానిలేనాభిహతో బలాహకః ॥ 59 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

స దత్త్వా తుములం యుద్ధం రావణస్య దురాత్మనః ।
విస్ఫుజన్నేవ బాణౌఘాన్సుషేణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఏష రావణవేగేన లక్ష్మణః పతితః క్షితౌ ।
సర్పవద్వేష్టతే వీరో మమ శోకముదీరయన్ ॥ 2 ॥

శోణితార్ద్రమిమం వీరం ప్రాణైరిష్టతరం మమ ।
పశ్యతో మమ కా శక్తిరోద్ధుం పర్యాకులాత్మనః ॥ 3 ॥

అయం స సమరశ్లాఘి భ్రాతా మే శుభలక్షణః ।
యది పశ్చాత్వమాపన్నః ప్రాణైర్మే కిం సుఖేన వా ॥ 4 ॥

లజ్జతీవ హి మే వీర్యం భ్రశ్యతీవ కరాద్ధనుః ।
సాయకా వ్యవసీదంతి దృష్టిర్బాష్పవశం గతా ।
చింతా మే వర్ధతే తీవ్రా ముమూర్షా చోపజాయతే ॥ 5 ॥

భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా రావణేన దురాత్మనా ।
పరం విషాదమాపన్నో విలలాపాకులేన్ద్రియః ॥ 6 ॥

న హి యుద్ధేన మే కార్యం వైవ ప్రాణైర్న సీతయా ।
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం రణపాంసుషు ॥ 7 ॥

కిం మే రాజ్యేన కిం ప్రాణైర్యుద్ధే కార్యం న విద్యతే ।
యత్రాయం నిహతః శేతే రణమూర్ధని లక్ష్మణః ॥ 8 ॥

రామమాశ్వాసయన్వీరః సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
న మృతోఽయం మహాబాహుర్లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః ॥ 9 ॥

న చాస్య వికృతం వక్త్రం నాపి శ్యామం న నిష్ప్రభమ్ ।
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ ముఖమస్యాభిలక్ష్యతే ॥ 10 ॥

పద్మరక్తతలౌ హస్తౌ సుప్రసన్నే చ లోచనే ।
ఏవం న విద్యతే రూపం గతాసూనాం విశాం పతే ।
మాం విషాదం కృథా వీర సప్రాణోఽయమరిన్దమ ॥ 11 ॥

ఆఖ్యాస్యతే ప్రసుప్తస్య స్తన్తగాత్రస్య భూతలే ।
సోఽఛ్ఛానం హృదయం వీర కంఠమానం ముహుర్ముహుః ॥ 12 ॥

ఏవముక్త్వా తు వాక్యజ్ఞః సుషేణో రాఘవం వచః ।
సమీపస్థమువాచేదం హనూమన్తమభిత్వరన్ ॥ 13 ॥

సౌమ్య శీఘ్రమితో గత్వా శైలమోషధిపర్వతమ్ ।
పూర్వం హి కథితో యోఽసౌ వీర జామ్భవతా శుభః ॥ 14 ॥

దక్షిణే శిఖరే తస్య జాతామోషధిమానయ ।
విశల్యకరణీ నామ విశల్యకరణీం శుభామ్ ॥ 15 ॥

సౌవర్ణకరణీం చాపి తథా సంజీవనీమపి ।
సన్ధానకరణీం చాపి గత్వా శీఘ్రమిహానయ ।
సంజీవనార్థం వీరస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ॥ 16 ॥

ఇత్యేవముక్తో హనుమాన్గత్వా చౌషధిపర్వతమ్ ।
చింతామభ్యగమచ్ఛ్రీమానజానన్తా మహౌషధీః ॥ 17 ॥

తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా మారుతేరమితౌజసః ।
ఇదమేవ గమిష్యామి గృహీత్వా శిఖరం గిరేః ॥ 18 ॥

అగ్రహ్య యది గచ్ఛామి విశల్యకరణీమహమ్ ।
కాలాత్యయేన దోషః స్యాద్వైక్లవ్యం చ మహాదృవేత్ ॥ 19 ॥

ఇతి సఞ్చిన్త్య హనుమాన్గత్వా క్షిప్రం మహాబలః ।

ఉత్పాత గృహీత్వా తు హనూమాఞ్శిఖరం గిరేః ॥ 20 ॥

ఓషధీర్నావగఛామి తా ఆహం హరిపుంగవ ।
తదిదం శిఖరం కృత్స్నం గిరేస్తస్యాహృతం మయా ॥ 21 ॥

ఏవం కథయమానం తం ప్రశస్య పవనాత్మజమ్ ।
సుషేణో వానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్య చౌషధీః ॥ 22 ॥

తతః సఙ్క్షోదయిత్వా తామోషధిం వానరోత్తమః ।
లక్ష్మణస్య దదౌ నస్తః సుషేణః సుమహాద్యుతిః ॥ 23 ॥

సశల్యః స సమాప్త్రాయ లక్ష్మణః పరవీరహా ।
విశల్యో విరుజః శీఘ్రముదతిష్ఠన్మహితలాత్ ॥ 24 ॥

సముత్థితం తే హరయో భూతలాత్ప్రేక్ష్య లక్ష్మణమ్ ।
సాధు సాధ్వితి సుప్రీతాః సుషేణం ప్రత్యపూజయన్ ॥ 25 ॥

ఏహ్యహీత్యబ్రవీద్రామో లక్ష్మణం పరవీరహా ।
సస్వజేన్నేహగాఢం చ బాష్పపర్యాకులేక్షణః ॥ 26 ॥

అబ్రవీచ్ఛ పరిష్వజ్య సౌమిత్రిం రాఘవస్తదా ।
దిష్ట్యా త్వాం వీర పశ్యామి మరణాత్పునరాగతమ్ ॥ 27 ॥

న హి మే జీవితేనార్థః సీతయా చ జయేన వా ।
కో హి మే జీవితేనార్థస్తస్యై పఞ్చత్వమాగతే ॥ 28 ॥

ఇత్యేవం వదతస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।
ఖిన్నః శిథిలయా వాచా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 29 ॥

తాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజ్ఞాయ పురా సత్యపరాక్రమ ।
లఘుః కశ్చిదివాసత్తో వైవం వక్తుమిహార్హసి ॥ 30 ॥

న ప్రతిజ్ఞాం హి కుర్వన్తి వితథాం సాధవోఽనఘ ।

లక్షణం హి మహత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనమ్ ॥ 31 ॥

నైరాశ్యముపగన్తుం తే తదలం మత్కృతేఽనఘ ।
వధేన రావణస్యాద్య ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ ॥ 32 ॥

న జీవన్యాస్యతే శత్రుస్తవ బాణపథం గతః ।
నర్దతస్తీక్షదంష్ట్రస్య సింహస్యేవ మహాగజః ॥ 33 ॥

అహం తు వధమిచ్ఛామి శీఘ్రమస్య దురాత్మనః ।
యావదస్తం న యాత్యేష కృతకర్మా దివాకరః ॥ 34 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనవతితమః సర్గః ॥

॥ నవతితమః సర్గః ॥

లక్ష్మణేన తు తద్వాక్యముక్తం శ్రుత్వా స రాఘవః ।
రావణాయ శరాన్ఘోరాన్విససర్జ చమూముఖే ॥ 1 ॥

దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైః శరైః ।
ఆజఘాన మహాఘోరైర్ధారాభిరివ తోయదః ॥ 2 ॥

దీప్తపావకసంజ్ఞాశైః శరైః కాఞ్చనభూషణైః ।
నిర్భిభేద రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥ 3 ॥

భూమిస్థితస్య రామస్య రథస్థస్య చ రక్షసః ।
న సమం యుద్ధమిత్యాహుర్దేవగన్ధర్వదానవాః ॥ 4 ॥

తతః కాఞ్చనచిత్రాఙ్గః కింకీణీశతభూషితః ।
తరుణాదిత్యసంజ్ఞాశో వైదూర్యమయకూబరః ॥ 5 ॥

సదశైవః కాఞ్చనాపీడైర్యుక్తః శ్వేతప్రకీర్ణకైః ।
హరిభిః సూర్యసంజ్ఞాశైర్హేమజాలవిభూషితైః ॥ 6 ॥

రుక్మవేణుధ్వజః శ్రీమాన్దేవరాజరథో వరః ।
అభ్యవర్తత కాకుత్స్థమవతీర్య త్రివిష్టపాత్ ॥ 7 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం సప్రతోదో రథే స్థితః ।
ప్రాఙ్ఘారిర్మాతలిర్వాక్యం సహస్రాక్షస్య సారథిః ॥ 8 ॥

సహస్రాక్షేణ కాకుత్స్థ రథోఽయం విజయాయ తే ।
దత్తస్తవ మహాసత్త్వ శ్రీమాఞ్శత్రునిబర్హణః ॥ 9 ॥

ఇదమైన్ద్రం మహచ్ఛాపం కవచం చాగ్నిసంనిభమ్ ।

శరాశ్చదిత్యసంక్రాశాః శక్తిశ్చ విమలా శితాః ॥ 10 ॥

ఆరుహ్యేమం రథం వీర రాక్షసం జహి రావణమ్ ।
మయా సారథినా రామ మహేంద్ర ఇవ దానవాన్ ॥ 11 ॥

ఇత్యుక్తః స పరిక్రమ్య రథం తమభివాద్య చ ।
ఆరురోహ తదా రామో లోకాల్లఙ్ఘ్య విరాజయన్ ॥ 12 ॥

తద్భభూవాద్భుతం యుద్ధం ద్వైరథం లోమహర్షణమ్ ।
రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః ॥ 13 ॥

స గాన్ధర్వేణ గాన్ధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః ।
అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ॥ 14 ॥

అస్త్రం తు పరమం ఘోరం రాక్షసం రాకసాధిపః ।
ససర్జ పరమక్రుద్ధః పునరేవ నిశాచరః ॥ 15 ॥

తే రావణధనుర్ముక్తాః శరాః కాశ్చానభూషణాః ।
అభ్యవర్తంత కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః ॥ 16 ॥

తే దీప్తవదనా దీప్తం వమన్తో జ్వలనం ముఖైః ।
రామమేవాభ్యవర్తంత వ్యాదితాస్యా భయానకాః ॥ 17 ॥

తైర్వాసుకిసమస్పర్శైర్దీప్తభోగైర్మహావిషైః ।
దిశశ్చ సంతతాః సర్వాః ప్రదిశశ్చ సమావృతాః ॥ 18 ॥

తాన్దృష్ట్వా పన్నగాన్రామః సమాపతత ఆహవే ।
అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదుశ్చక్రే భయావహమ్ ॥ 19 ॥

తే రాఘవధనుర్ముక్తా రుక్మపుష్పాః శిఖిప్రభాః ।
సుపర్ణాః కాశ్చానా భూత్వా విచేరుః సర్పశత్రవః ॥ 20 ॥

తే తాన్సర్వాశ్శరాశ్శుఘ్నాః సర్పరూపాన్మహాజవాన్ ।

సుపర్ణరూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః ॥ 21 ॥

అస్త్రే ప్రతిహతే క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ।
అభ్యవర్షత్తదా రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః ॥ 22 ॥

తతః శరసహస్రేణ రామమక్లిష్టకారిణమ్ ।
అర్దయిత్వా శరౌఘేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ 23 ॥

పాతయిత్వా రథోపస్థే రథాత్కేతుం చ కాఞ్చనమ్ ।
ఐన్ద్రానభిజఘానాశ్వాఞ్శూరజాలేన రావణః ॥ 24 ॥

విషేదుర్దేవగన్ధర్వా దానవాశ్చరణైః సహ ।
రామమార్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ 25 ॥

వ్యథితా వానరేన్ద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః ।
రామచన్ద్రమసం దృష్ట్వా గ్రన్తం రావణరాహుణా ॥ 26 ॥

ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియామ్ ।
సమాక్రమ్య బుధస్తస్థౌ ప్రజానామశుభావహః ॥ 27 ॥

సధూమపరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వలన్నివ సాగరః ।
ఉత్పాత తదా క్రుద్ధః స్పృశన్నివ దివాకరమ్ ॥ 28 ॥

శస్త్రవర్ణః సుపరుషో మన్దరశ్మిర్దివాకరః ।
అదృశ్యత కబన్ధాఙ్గః సంసక్తో ధూమకేతునా ॥ 29 ॥

కోసలానాం చ నక్షత్రం వ్యక్తమిన్ద్రాగ్నిదైవతమ్ ।
ఆక్రమ్యాఙ్గారకస్తస్థౌ విశాఖామపి చామృరే ॥ 30 ॥

దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీతశరాసనః ।
అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః ॥ 31 ॥

నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్షసా ।
నాశకదభిసన్ధాతుం సాయకాన్రణమూర్ధని ॥ 32 ॥

స కృత్వా భ్రుకుటీం క్రుద్ధః కిఞ్చిత్సంరక్తలోచనః ।
జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకనవతితమః సర్గః ॥

తస్య క్రుద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః ।
సర్వభూతాని విత్రేషుః ప్రాకమ్పత చ మేదిసి ॥ ౧ ॥

సింహశార్దూలవాఙ్మోలః సఞ్చచాలాచలద్రుమః ।
బభూవ చాపి క్షుభితః సముద్రః సరితాం పతిః ॥ ౨ ॥

ఖగాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా గగనే పరుషస్వనాః ।
ఔత్పాతికా వినర్దంతః సమంతాత్పరిచక్రముః ॥ ౩ ॥

రామం దృష్ట్వా సుసంక్రుద్ధముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ ।
విత్రేషుః సర్వభూతాని రావణస్యావిశదభయమ్ ॥ ౪ ॥

విమానస్థాస్తదా దేవా గన్ధర్వాశ్చ మహోరగాః ।
ఋషిదానవదైత్యాశ్చ గరుత్మంతశ్చ ఖేచరాః ॥ ౫ ॥

దదృశుస్తే తదా యుద్ధం లోకసంవర్తసంస్థితమ్ ।
నానాప్రహరణైర్భీమైః శూరయోః సమృయుధ్యతోః ॥ ౬ ॥

ఊచుః సురాసురాః సర్వే తదా విగ్రహమాగతాః ।
ప్రేక్షమాణా మహాయుద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్ ॥ ౭ ॥

దశగ్రీవం జయేత్యాహురసురాః సమవస్థితాః ।
దేవా రామమథోచుస్తే త్వం జయేతి పునః పునః ॥ ౮ ॥

ఏతస్మిన్నంతరే క్రోధాద్రాఘవస్య స రావణః ।
ప్రహర్తుకామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ప్రహరణం మహత్ ॥ ౯ ॥

వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రునిబర్హణమ్ ।

శైలశృంగనిభైః కూటైశ్చితం దృష్టిభయావహమ్ ॥ 10 ॥

సధూమమివ తీక్ష్ణగ్రం యుగాంతాగ్నిచయోపమమ్ ।
అతిరౌద్రమనాసాద్యం కాలేనాపి దురాసదమ్ ॥ 11 ॥

త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం తథా ।
ప్రదీప్త ఇవ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః ॥ 12 ॥

తచ్ఛూలం పరమక్రుద్ధో మధ్యే జగ్రాహ వీర్యవాన్ ।
అనేకైః సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః ॥ 13 ॥

సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి భైరవమ్ ।
సంరక్తనయనో రోషాత్స్వస్థైర్యమభిహర్షయన్ ॥ 14 ॥

పృథివీం చాంతరిక్షం చ దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా ।
ప్రాకమ్పయత్తదా శబ్దో రాక్షసేన్ద్రస్య దారుణః ॥ 15 ॥

అతినాదస్య నాదేన తేన తస్య దురాత్మనః ।
సర్వభూతాని విత్రేషుః సాగరశ్చ ప్రచుక్షుభే ॥ 16 ॥

స గృహీత్వా మహావీర్యః శూలం తద్రావణో మహత్ ।
వినద్య సుమహానాదం రామం పరుషమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

శూలోఽయం వజ్రసారస్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః ।
తవ భ్రాతృసహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ 18 ॥

రక్షసామద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే ।
త్వాం నిహత్య రణశ్లాఘిన్కరోమి తరసా సమమ్ ॥ 19 ॥

తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వమేష శూలేన రాఘవ ।
ఏవముక్త్వా స చిక్షేప తచ్ఛూలం రాక్షసాధిపః ॥ 20 ॥

ఆపతంతం శరౌఘేణ వారయామాస రాఘవః ।

ఉత్పతంతం యుగాంతాగ్నిం జతౌఘ్రివ వాసవః ॥ 21 ॥

నిర్దదాహ స తాన్బాణాన్రామకార్ముకనిఃసృతాన్ ।
రావణస్య మహాశూలః పతజ్ఞానివ పావకః ॥ 22 ॥

తాన్దృష్ట్వా భస్మసాదూభతాఞ్శూలసంస్పర్శచూర్ణితాన్ ।
సాయకానంతరిక్షస్థాన్రాఘవః క్రోధమాహరత్ ॥ 23 ॥

స తాం మాతలినాసీతాం శక్తిం వాసవనిర్మితామ్ ।
జగ్రాహ పరమక్రుద్ధో రాఘవో రఘునందనః ॥ 24 ॥

సా తోలితా బలవతా శక్తిర్ఘ్ణాకృతస్వనా ।
నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాంతోల్కేవ సప్రభా ॥ 25 ॥

సా ఊప్తా రాక్షసేన్ద్రస్య తస్మిన్శూలే పపాత హ ।
భిన్నః శక్త్యా మహాఞ్శూలో నిపపాత గతద్యుతిః ॥ 26 ॥

నిర్భిభేద తతో బాణైర్హయానస్య మహాజవాన్ ।
రామస్తీక్ష్ణైర్మహావేగైర్వజ్రకల్పైః శితైః శరైః ॥ 27 ॥

నిర్భిభేదోరసి తదా రావణం నిశితైః శరైః ।
రాఘవః పరమాయత్తో లలాటే పత్రిభిస్త్రిభిః ॥ 28 ॥

స శరైర్భిన్నసర్వాఙ్గో గాత్రప్రస్తుతశోణితః ।
రాక్షసేన్ద్రః సమూహస్థః పుల్లాశోక ఇవాబభౌ ॥ 29 ॥

స రామబాణైరతివిధగాత్రో
నిశాచరేన్ద్రః క్షతజార్ద్రగాత్రః ।
జగామ ఖేదం చ సమాజమధ్యే
క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదాసీమ్ ॥ 30 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకనవతితమః సర్గః ॥

॥ ద్విినవతితమః సర్గః ॥

స తు తేన తదా క్రోధాత్కాకుత్స్నేనార్దితో రణే ।
రావణః సమరశ్లాఘీ మహాక్రోధముపాగమత్ ॥ 1 ॥

స దీప్తనయనో రోషాచ్ఛాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ।
అభ్యర్థయత్సుసజ్కుద్ధో రాఘవం పరమాహవే ॥ 2 ॥

బాణధారాసహస్రైస్తు స తోయద ఇవామ్బరాత్ ।
రాఘవం రావణో బాణైస్తటాకమివ పూరయత్ ॥ 3 ॥

పూరితః శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే ।
మహాగిరిరివాకమప్యః కాకుస్థో న ప్రకమ్పతే ॥ 4 ॥

స శరైః శరజాలాని వారయన్సమరే స్థితః ।
గభస్తీనివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ 5 ॥

తతః శరసహస్రాణి షిప్రహస్తో నిశాచరః ।
నిజఘానోరసి క్రుద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ 6 ॥

స శోణితసమాదిగ్ధః సమరే లక్ష్మణాగ్రజః ।
దృష్టః పుల్ల ఇవారణ్యే సుమహాన్కింశుకద్రుమః ॥ 7 ॥

శరాభిఘాతసంరబ్ధః సోఽపి జగ్రాహ సాయకాన్ ।
కాకుత్స్థః సుమహాతేజా యుగాంతాదిత్యవర్చసః ॥ 8 ॥

తతోఽన్యోన్యం సుసంరబ్ధావుభౌ తౌ రామరావణౌ ।
శరాన్ధకారే సమరే నోపాలక్షయతాం తదా ॥ 9 ॥

తతః క్రోధసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః ।

ఉవాచ రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః ॥ 10 ॥

మమ భార్యా జనస్థానాదజ్ఞానాద్రాక్షసాధమ ।
హృతా తే వివశా యస్మాత్తస్మాత్త్వం నాసి వీర్యవాన్ ॥ 11 ॥

మయా విరహితాం దీనాం వర్తమానాం మహావనే ।
వైదేహీం ప్రసభం హృత్వా శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ 12 ॥

స్త్రీషు శూర వినాథాసు పరదారాభిమర్శకే ।
కృత్వా కాపురుషం కర్మ శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ 13 ॥

భిన్నమర్యాద నిర్లజ్జ చారిత్రేష్వనవస్థిత ।
దర్పాన్మృత్యుముపాదాయ శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ 14 ॥

శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైః సముదితేన చ ।
శ్లాఘనీయం యశస్యం చ కృతం కర్మ మహత్త్వయా ॥ 15 ॥

ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్హితస్యాహితస్య చ ।
కర్మణః ప్రాప్నుహదానీం తస్యాద్య సుమహత్ఫలమ్ ॥ 16 ॥

శూరోఽహమితి చాత్మానమవగచ్ఛసి దుర్మతే ।
నైవ లజ్జాస్తి తే సీతాం చోరవద్యవపకర్షతః ॥ 17 ॥

యది మత్సంనిధౌ సీతా ధర్షితా స్యాత్త్వయా బలాత్ ।
భ్రాతరం తు ఖరం పశ్యేస్తదా మత్సాయకైర్హతః ॥ 18 ॥

దిష్ట్యాసి మమ దుష్టాత్మంశ్చక్షుర్విషయమాగతః ।
అద్య త్వాం సాయకైస్తీక్ష్ణైర్నయామి యమసాదనమ్ ॥ 19 ॥

అద్య తే మచ్ఛరైశ్చిన్నం శిరో జ్వలితకుణ్డలమ్ ।
క్రవ్యాదా వ్యపకర్షన్తు వికీర్ణం రణపాంసుషు ॥ 20 ॥

నిపత్యోరసి గృధ్రాస్తే ఊతౌ ఊప్తస్య రావణ ।

పిబన్తు రుధిరం తర్షాద్బాణశల్యాన్తరోధితమ్ || 21 ||

అద్య మద్బాణాభిన్నస్య గతాసోః పతితస్య తే ।
కర్షన్తస్త్వాణి పతగా గరుత్మన్త ఇవోరగాన్ || 22 ||

ఇత్యేవం స వదన్వీరో రామః శత్రునిబర్హణః ।
రాక్షసేన్ద్రం సమీపస్థం శరవరైరవాకిరత్ || 23 ||

బభూవ ద్విగుణం వీర్యం బలం హర్షశ్చ సంయుగే ।
రామస్యాస్త్రబలం చైవ శత్రోర్నిధనకాఙ్క్షిణః || 24 ||

ప్రాదుర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణి విదితాత్మనః ।
ప్రహర్షాచ్చ మహాతేజాః శీఘ్రహస్తతరోఽభవత్ || 25 ||

శుభాన్యేతాని చిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మగతాని సః ।
భూయ ఏవార్ద్రయద్రామో రావణం రాక్షసాన్తకృత్ || 26 ||

హరీణాం చాశ్మనికరైః శరవరైశ్చ రాఘవాత్ ।
హన్యమానో దశగ్రీవో విఘ్నార్ణహృదయోఽభవత్ || 27 ||

యదా చ శస్త్రం నారేభే న వ్యకర్షచ్చరాసనమ్ ।
నాస్య ప్రత్యకరోద్వీర్యం విక్లవేనాన్తరాత్మనా || 28 ||

క్షిప్తాశ్చాపి శరాస్తేన శస్త్రాణి వివిధాని చ ।
న రణార్థాయ వర్తన్తే మృత్యుకాలేఽభివర్తతః || 29 ||

సూతస్తు రథనేతాస్య తదవస్థం నిరీక్ష్య తమ్ ।
శనైర్యుద్ధాదసమ్భాన్తో రథం తస్యాపవాహయత్ || 30 ||

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వినవతితమః సర్గః ॥

॥ త్రినవతితమః సర్గః ॥

స తు మోహాత్సుసజ్కృద్ధః కృతాంతబలచోదితః ।
క్రోధసంరక్తనయనో రావణో సూతమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

హీనవీర్యమివాశక్తం పౌరుషేణ వివర్జితమ్ ।
భీరుం లఘుమివాసత్త్వం విహీనమివ తేజసా ॥ 2 ॥

విముక్తమివ మాయాభిరస్తైరివ బహిష్కృతమ్ ।
మామవజ్ఞాయ దుర్బుద్ధే స్వయా బుద్ధ్యా విచేష్టసే ॥ 3 ॥

కిమర్థం మామవజ్ఞాయ మచ్ఛన్దమనవేక్ష్య చ ।
త్వయా శత్రుసమక్షం మే రథోఽయమపవాహితః ॥ 4 ॥

త్వయాద్య హి మమానార్య చిరకాలసమార్జితమ్ ।
యశో వీర్యం చ తేజశ్చ ప్రత్యయశ్చ వినాశితః ॥ 5 ॥

శత్రోః ప్రఖ్యాతవీర్యస్య రజ్ఞానీయస్య విక్రమైః ।
పశ్యతో యుద్ధలుభోఽహం కృతః కాపురుషస్త్వయా ॥ 6 ॥

యస్త్యం రథమిమం మోహాన్న చోద్వహసి దుర్మతే ।
సత్యోఽయం ప్రతితర్కో మే పరేణ త్వముపస్కృతః ॥ 7 ॥

న హిదం విద్యతే కర్మ సుహృదో హితకాఙ్క్షిణః ।
రిపూణాం సదృశం చైతన్న త్వయైతత్స్వనుష్ఠితమ్ ॥ 8 ॥

నివర్తయ రథం శీఘ్రం యావన్నాపైతి మే రిపుః ।
యది వాప్యుషితోఽసి త్వం స్మర్యన్తే యది వా గుణాః ॥ 9 ॥

ఏవం పరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరబుద్ధినా ।

అబ్రవీద్రావణం సూతో హితం సానునయం వచః ॥ 10 ॥

న భీతోఽస్మి న మూఢోఽస్మి నోపజప్తోఽస్మి శత్రుభిః ।
న ప్రమత్తో న నిఃస్నేహో విస్మృతా న చ సత్కియా ॥ 11 ॥

మయా తు హితకామేన యశశ్చ పరిరక్షతా ।
స్నేహప్రస్కన్నమనసా ప్రియమిత్యప్రియం కృతమ్ ॥ 12 ॥

నాస్మిన్నర్థే మహారాజ త్వం మాం ప్రియహితే రతమ్ ।
కశ్చిల్లఘురివానార్యో దోషతో గన్తుమర్హసి ॥ 13 ॥

శ్రూయతామభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం మయా రథః ।
నదీవేగ ఇవామ్భాభిః సంయుగే వినివర్తితః ॥ 14 ॥

శ్రమం తవావగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా ।
న హి తే వీర సౌముఖ్యం ప్రహర్షం వోపధారయే ॥ 15 ॥

రథోద్వహనఖిన్నాశ్చ త ఇమే రథవాజినః ।
దీనా ఘర్మపరిశ్రాంతా గావో వర్షహతా ఇవ ॥ 16 ॥

నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవన్తి నః ।
తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యప్రదక్షిణమ్ ॥ 17 ॥

దేశకాలౌ చ విజ్ఞేయౌ లక్షణాన్గీజితాని చ ।
దైన్యం హర్షశ్చ ఖేదశ్చ రథినశ్చ బలాబలమ్ ॥ 18 ॥

స్థలనిమ్నాని భూమేశ్చ సమాని విషమాణి చ ।
యుద్ధకాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాన్తరదర్శనమ్ ॥ 19 ॥

ఉపయానాపయానే చ స్థానం ప్రత్యపసర్పణమ్ ।
సర్వమేతద్రథస్థేన జ్ఞేయం రథకుటుమ్బినా ॥ 20 ॥

తవ విశ్రామహేతోస్తు తథైషాం రథవాజినామ్ ।

రౌద్రం వర్జయతా భేదం క్షమం కృతమిదం మయా || 21 ||

న మయా స్వేచ్ఛయా వీర రథోఽయమపవాహితః ।
భర్తున్నేహపరీతేన మయేదం యత్కృతం విభో || 22 ||

ఆజ్ఞాపయ యథాతత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన ।
తత్కరిష్యామ్యహం వీరం గతాన్మణ్యేన చేతసా || 23 ||

సన్తుష్టస్తేన వాక్యేన రావణస్తస్య సారథేః ।
ప్రశస్యేనం బహువిధం యుద్ధలుభోఽబ్రవీదిదమ్ || 24 ||

రథం శీఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం కురు ।
నాహత్వా సమరే శత్రూన్నివర్తిష్యతి రావణః || 25 ||

ఏవముక్త్వా తతస్తుష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
దదౌ తస్య శుభం హ్యేకం హస్తాభరణముత్తమమ్ || 26 ||

తతో ద్రుతం రావణవాక్యచోదితః
ప్రచోదయామాస హయాన్స సారథిః ।
స రాక్షసేన్ద్రస్య తతో మహారథః
క్షణేన రామస్య రణాగ్రతోఽభవత్ || 27 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రినవతితమః సర్గః ||

॥ చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

తమాపతంతం సహసా స్వనవంతం మహాధ్వజమ్ ।
రథం రాక్షసరాజస్య నరరాజో దదర్శ హ ॥ 1 ॥

కృష్ణవాజిసమాయుక్తం యుక్తం రౌద్రేణ వర్చసా ।
తడిత్పతాకాగహనం దర్శితేంద్రియధాయుధమ్ ।
శరధారా విముఞ్చంతం ధారాసారమివానుబ్ధమ్ ॥ 2 ॥

తం దృష్ట్వా మేఘసంక్లాశమాపతంతం రథం రిపోః ।
గిరేర్వజ్రాభిమృష్టస్య దీర్యతః సదృశస్వనమ్ ।
ఉవాచ మాతలిం రామః సహస్రాక్షస్య సారథిమ్ ॥ 3 ॥

మాతలే పశ్య సంరబ్ధమాపతంతం రథం రిపోః ।
యథాపసవ్యం పతతా వేగేన మహతా పునః ।
సమరే హస్తుమాత్మానం తథానేన కృతా మతిః ॥ 4 ॥

తదప్రమాదమాత్మిష ప్రత్యుద్గచ్ఛ రథం రిపోః ।
విధ్వంసయితుమిచ్ఛామి వాయుర్మేఘమివోత్థితమ్ ॥ 5 ॥

అవిక్లవమసమ్భ్రాంతమవ్యగ్రహృదయేక్షణమ్ ।
రశ్మిసంఘోరనియతం ప్రచోదయ రథం ద్రుతమ్ ॥ 6 ॥

కామం న త్వం సమాధేయః పురన్దరరథోచితః ।
యుయుత్సురహమేకాగ్రః స్మారయే త్వాం న శిక్షయే ॥ 7 ॥

పరితుష్టః స రామస్య తేన వాక్యేన మాతలిః ।
ప్రచోదయామాస రథం సురసారథిసత్తమః ॥ 8 ॥

అపసవ్యం తతః కుర్వన్రావణస్య మహారథమ్ ।

చక్రోత్థిష్టేన రజసా రావణం వ్యవధూనయత్ || 9 ||

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవస్తామ్రవిస్ఫారితేక్షణః ।
రథప్రతిముఖం రామం సాయకైరవధూనయత్ || 10 ||

ధర్షణామర్షితో రామో ధైర్యం రోషేణ లఙ్ఘయన్ ।
జగ్రాహ సుమహావేగమైన్ద్రం యుధి శరాసనమ్ ।
శరాంశ్చ సుమహాతేజాః సూర్యరశ్మిసమప్రభాన్ || 11 ||

తదుపోధం మహద్భుద్ధమన్యోన్యవధకాజ్ఞిణోః ।
పరస్పరాభిముఖయోర్ధృష్టయోరివ సింహయోః || 12 ||

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
సమీయుర్ద్వైరథం ద్రష్టుం రావణక్షయకాజ్ఞిణః || 13 ||

సముత్పేతురథోత్పాతా దారుణా లోమహర్షణాః ।
రావణస్య వినాశాయ రాఘవస్య జయాయ చ || 14 ||

వవర్ష రుధిరం దేవో రావణస్య రథోపరి ।
వాతా మణ్డలినస్తీవ్రా అపసవ్యం ప్రచక్రముః || 15 ||

మహద్భృథకులం చాస్య భ్రమమాణం నభస్తలే ।
యేన యేన రథో యాతి తేన తేన ప్రధావతి || 16 ||

సన్ధ్యయా చావృతా లఙ్కా జపాపుష్పనికాశయా ।
దృశ్యతే సమ్ప్రదీతేవ దివసేఽపి వసున్ధరా || 17 ||

సనిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ సమ్ప్రచేతుర్మహాస్వనాః ।
విషాదయన్త్యో రక్షాంసి రావణస్య తదాహితాః || 18 ||

రావణశ్చ యతస్తత్ర ప్రచచాల వసున్ధరా ।
రక్షసాం చ ప్రహరతాం గృహితా ఇవ బాహవః || 19 ||

తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః పతితాః సూర్యరశ్మయః ।
దృశ్యన్తే రావణస్యాజ్ఞే పర్వతస్యేవ ధాతవః ॥ 20 ॥

గృధ్రైరనుగతాశ్చాస్య వమన్తో జ్వలనం ముఖైః ।
ప్రణేదుర్ముఖమీక్షన్త్యః సంరబ్ధమశివం శివాః ॥ 21 ॥

ప్రతికూలం వవౌ వాయూ రణే పాంసూన్సముత్క్రీరన్ ।
తస్య రాక్షసరాజస్య కుర్వన్దృష్టివిలోపనమ్ ॥ 22 ॥

నిపేతుర్ద్విశనయః పైనేయ చాస్య సమన్తతః ।
దుర్విషహ్య స్వనా ఘోరా వినా జలధరస్వనమ్ ॥ 23 ॥

దిశశ్చ ప్రదిశః సర్వా బభూవుస్తిమిరావృతాః ।
పాంసువర్షేణ మహతా దుర్ధర్శం చ నభోఽభవత్ ॥ 24 ॥

కుర్వన్త్యః కలహం ఘోరం సారికాస్తద్రథం ప్రతి ।
నిపేతుః శతశస్త్ర దారుణా దారుణస్వనాః ॥ 25 ॥

జఘనేభ్యః స్ఫులిక్లాంశ్చ నేత్రేభ్యోఽశ్రూణి సన్తతమ్ ।
ముముచుస్తస్య తురగాస్తుల్యమగ్నిం చ వారి చ ॥ 26 ॥

ఏవం ప్రకారా బహవః సముత్పాతా భయావహాః ।
రావణస్య వినాశాయ దారుణాః సమృజ్జిరే ॥ 27 ॥

రామస్యాపి నిమిత్తాని సౌమ్యాని చ శివాని చ ।
బభూవుర్జయశంసీని ప్రాదుర్భూతాని సర్వశః ॥ 28 ॥

తతో నిరీక్ష్యాత్మగతాని రాఘవో
రణే నిమిత్తాని నిమిత్తకోవిదః ।
జగామ హర్షం చ పరాం చ నిర్వృతిమ్
చకార యుద్ధేఽభ్యధికం చ విక్రమమ్ ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చానవతితమః సర్గః ॥

తతః ప్రవృత్తం సుక్రూరం రామరావణయోస్తదా ।
సుమహద్వైరథం యుద్ధం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౧ ॥

తతో రాక్షసనైన్యం చ హరీణాం చ మహద్బలమ్ ।
ప్రగృహీతప్రహరణం నిశ్చేష్టం సమతిష్ఠత ॥ ౨ ॥

సమప్రయుద్ధౌ తతో దృష్ట్వా బలవన్నరరాక్షసౌ ।
వ్యాఙ్గీప్తహృదయాః సర్వే పరం విస్మయమాగతాః ॥ ౩ ॥

నానాప్రహరణైర్వ్యగ్రైర్భుజైర్విస్మితబుద్ధయః ।
తస్యః ప్రేక్ష్య చ సఙ్గామం నాభిజఘ్నుః పరస్పరమ్ ॥ ౪ ॥

రక్షసాం రావణం చాపి వానరాణాం చ రాఘవమ్ ।
పశ్యతాం విస్మితాక్షాణాం నైన్యం చిత్రమివాబభౌ ॥ ౫ ॥

తౌ తు తత్ర నిమిత్తాని దృష్ట్వా రాఘవరావణౌ ।
కృతబుద్ధీ స్థిరామర్షౌ యుయుధాతే అభీతవత్ ॥ ౬ ॥

జేతవ్యమితి కాకుత్స్థో మర్తవ్యమితి రావణః ।
ధృతౌ స్వవీర్యసర్వస్వం యుద్ధేఽదర్శయతాం తదా ॥ ౭ ॥

తతః క్రోధాద్ధశగ్రీవః శరాన్సన్ధాయ వీర్యవాన్ ।
ముమోచ ధ్వజముద్దిశ్య రాఘవస్య రథే స్థితమ్ ॥ ౮ ॥

తే శరాస్తమనాసాద్య పురన్ధరరథధ్వజమ్ ।
రక్తశక్తిం పరామృశ్య నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౯ ॥

తతో రామోఽభినజ్కుద్ధశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ।

కృతప్రతికృతం కర్తుం మనసా సమ్ప్రచక్రమే ॥ 10 ॥

రావణధ్వజముద్ధిశ్య ముమోచ నిశితం శరమ్ ।
మహాసర్పమివాసహ్యం జ్వలంతం స్వేన తేజసా ॥ 11 ॥

జగామ స మహీం భిత్త్వా దశగ్రీవధ్వజం శరః ।
స నికృత్తోఽపతద్భూమౌ రావణస్య రథధ్వజః ॥ 12 ॥

ధ్వజస్యోన్మథనం దృష్ట్వా రావణః సుమహాబలః ।
క్రోధజేనాగ్నినా సజ్జ్యే ప్రదీప్త ఇవ చాభవత్ ॥ 13 ॥

స రోషవశమాపన్నః శరవర్షం మహద్వమన్ ।
రామస్య తురగాన్ధివ్యాఞ్శరైర్వివ్యాధ రావణః ॥ 14 ॥

తే విద్ధా హరయంతస్య నాస్థలన్నాపి బభ్రముః ।
బభూవుః స్వస్థహృదయాః పద్మనాలైరివాహతాః ॥ 15 ॥

తేషామసమ్భ్రమం దృష్ట్వా వాజినాం రావణస్తదా ।
భూయ ఏవ సుసంక్కుఢః శరవర్షం ముమోచ హ ॥ 16 ॥

గదాశ్చ పరిఘాంఞ్చైవ చక్రాణి ముసలాని చ ।
గిరిశృంగాణి వృక్షాంశ్చ తథా శూలపరశ్వధాన్ ॥ 17 ॥

మాయావిహితమేతత్తు శస్త్రవర్షమపాతయత్ ।
సహస్రశస్త్రతో బాణానశ్రాంతహృదయోద్యమః ॥ 18 ॥

తుములం త్రాసజననం భీమం భీమప్రతిస్వనమ్ ।
దుర్ధర్షమభవద్యుద్ధే వైకశస్త్రమయం మహత్ ॥ 19 ॥

విముచ్య రాఘవరథం సమంతాద్వానరే బలే ।
సాయకైరన్తరిక్షం చ చకారాశు నిరన్తరమ్ ।
ముమోచ చ దశగ్రీవో నిఃసజ్జేనాన్తరాత్మనా ॥ 20 ॥

వ్యాయచ్చమానం తం దృష్ట్వా తత్పరం రావణం రణే ।
ప్రహసన్నివ కాకుత్స్థః సన్దధే సాయకాఞ్శితాన్ ॥ 21 ॥

స ముమోచ తతో బాణాన్రణే శతసహస్రశః ।
తాన్దృష్ట్వా రావణశ్చక్రే స్వశరైః ఖం నిరన్తరమ్ ॥ 22 ॥

తతస్తాభ్యాం ప్రయుక్తేన శరవర్షేణ భాస్వతా ।
శరబద్ధమివాభాతి ద్వితీయం భాస్వదమ్బరమ్ ॥ 23 ॥

నానిమిత్తోఽభవద్బాణో నాతిభేత్తా న నిష్ఫలః ।
తథా విస్మజతోర్బాణాన్రామరావణయోర్మృధే ॥ 24 ॥

ప్రాయుధ్యేతామవిచ్ఛిన్నమస్యన్తౌ సవ్యదక్షిణమ్ ।
చక్రతుస్తౌ శరౌఘైస్తు నిరుచ్ఛాసమివామ్బరమ్ ॥ 25 ॥

రావణస్య హయాన్రామో హయాన్రామస్య రావణః ।
జఘ్నుతుస్తౌ తదాన్యోన్యం కృతానుకృతకారిణౌ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచనవతితమః సర్గః ॥

॥ షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

తౌ తథా యుధ్యమానౌ తు సమరే రామరావణౌ ।
దదృశుః సర్వభూతాని విస్మితేనాస్తరాత్మనా ॥ 1 ॥

అర్దయంతౌ తు సమరే తయోస్తౌ స్యన్దనోత్తమా ।
పరస్పరవధే యుక్తౌ ఘోరరూపౌ బభూవతుః ॥ 2 ॥

మణ్డలాని చ వీధీశ్చ గతప్రత్యాగతాని చ ।
దర్శయంతౌ బహువిధాం సూతౌ సారథ్యజాం గతిమ్ ॥ 3 ॥

అర్దయన్త్రావణం రామో రాఘవం చాపి రావణః ।
గతివేగం సమాపన్నౌ ప్రవర్తన నివర్తనే ॥ 4 ॥

క్షిపతోః శరజాలాని తయోస్తౌ స్యన్దనోత్తమా ।
చేరతుః సంయుగమహిం సాసారౌ జలదావివ ॥ 5 ॥

దర్శయిత్వా తదా తౌ తు గతిం బహువిధాం రణే ।
పరస్పరస్యాభిముఖౌ పునరేవ చ తస్థతుః ॥ 6 ॥

ధురం ధురేణ రథయోర్వక్త్రం వక్త్రేణ వాజినామ్ ।
పతాకాశ్చ పతాకాభిః సమేయుః స్థితయోస్తదా ॥ 7 ॥

రావణస్య తతో రామో ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః ।
చతుర్భిశ్చతురో దీప్తాన్తయాన్ప్రత్యపసర్పయత్ ॥ 8 ॥

స క్రోధవశమాపన్నో హయానామపసర్పణే ।
ముమోచ నిశితాన్బాణాన్రాఘవాయ నిశాచరః ॥ 9 ॥

సోఽతివిద్ధో బలవతా దశగ్రీవేణ రాఘవః ।

జగామ న వికారం చ న చాపి వ్యథితోఽభవత్ || 10 ||

చిక్షేప చ పునర్బాణాన్వజ్రపాతసమస్వనాన్ ।
సారథిం వజ్రహస్తస్య సముద్ధిశ్య నిశాచరః || 11 ||

మాతలేస్తు మహావేగాః శరీరే పతితాః శరాః ।
న సూక్ష్మమపి సమ్మోహం వ్యథాం వా ప్రదదుర్యుధి || 12 ||

తయా ధర్షణయా క్రోధో మాతలేర్న తథాత్మనః ।
చకార శరజాలేన రాఘవో విముఖం రిపుమ్ || 13 ||

వింశతిం త్రింశతం షష్టిం శతశోఽథ సహస్రశః ।
ముమోచ రాఘవో వీరః సాయకాన్స్యన్దనే రిపోః || 14 ||

గదానాం ముసలానాం చ పరిఘాణాం చ నిస్వనైః ।
శరాణాం పుంజువాతైశ్చ క్షుభితాః సప్తసాగరాః || 15 ||

క్షుభానాం సాగరాణాం చ పాతాలతలవాసినః ।
వ్యథితాః పన్నగాః సర్వే దానవాశ్చ సహస్రశః || 16 ||

చకమ్పే మేదిసీ కృత్వాన్న సశైలవనకాననా ।
భాస్కరో నిష్పుభశ్చాభూన్న వవౌ చాపి మారుతః || 17 ||

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
చింతామాపేదిరే సర్వే సకింనరమహోరగాః || 18 ||

స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకాస్తిష్ఠన్తు శాశ్వతాః ।
జయతాం రాఘవః సజ్ఞే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ || 19 ||

తతః క్రుద్ధో మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తివర్ధనః ।
సన్ధాయ ధనుషా రామః క్షురమాశీవిషోపమమ్ ।
రావణస్య శిరోఽచ్ఛిన్నచ్చిమజ్జ్వలితకుణ్డలమ్ || 20 ||

తచ్చిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకైస్త్రిభిస్తదా ।
తస్యైవ సదృశం చాన్యద్రావణస్యోత్థితం శిరః ॥ 21 ॥

తత్క్షిప్రం క్షిప్రహస్తేన రామేణ క్షిప్రకారిణా ।
ద్వితీయం రావణశిరశ్చిన్నం సంయతి సాయకైః ॥ 22 ॥

భిన్నమాత్రం చ తచ్ఛిర్షం పునరన్యత్స్మ దృశ్యతే ।
తదప్యశనిసజ్కౌశైశ్చిన్నం రామేణ సాయకైః ॥ 23 ॥

ఏవమేవ శతం భిన్నం శిరసాం తుల్యవర్చసామ్ ।
న చైవ రావణస్యాన్తో దృశ్యతే జీవితక్షయే ॥ 24 ॥

తతః సర్వాస్త్రవిద్యీరః కౌసల్యానన్దివర్ధనః ।
మార్గజైర్భహుభిర్యుక్తశ్చిన్నయామాస రాఘవః ॥ 25 ॥

మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సుదూషణః ।
క్రశ్చార్జణ్యే విరాధస్తు కబన్ధో దణ్డకా వనే ॥ 26 ॥

త ఇమే సాయకాః సర్వే యుద్ధే ప్రత్యయికా మమ ।
కిం ను తత్కారణం యేన రావణే మన్దతేజసః ॥ 27 ॥

ఇతి చింతాపరశ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే ।
వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి ॥ 28 ॥

రావణోఽపి తతః క్రుద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః ।
గదాముసలవర్షేణ రామం ప్రత్యర్థయద్రణే ॥ 29 ॥

దేవదానవయక్షాణాం పిశాచోరగరక్షసామ్ ।
పశ్యతాం తన్మహద్యుద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత ॥ 30 ॥

నైవ రత్రిం న దివసం న ముహూర్తం న చక్షణమ్ ।
రామరావణయోర్యుద్ధం విరామముపగచ్ఛతి ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తనవతితమః సర్గః ॥

అథ సంస్మారయామాస రాఘవం మాతలిస్తదా ।
అజానన్నివ కిం వీర త్వమేనమనువర్తసే ॥ 1 ॥

విస్మజాస్మై వధాయ త్వమస్త్రం పైతామహం ప్రభో ।
వినాశకాలః కథితో యః సురైః సోఽద్య వర్తతే ॥ 2 ॥

తతః సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః ।
జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్వసంతమివోరగమ్ ॥ 3 ॥

యమస్మై ప్రథమం ప్రాదాదగస్త్యో భగవాన్పుషిః ।
బ్రహ్మాదత్తం మహద్బాణమమోఘం యుధి వీర్యవాన్ ॥ 4 ॥

బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వమిన్ద్రార్థమమితౌజసా ।
దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోకజయకాఙ్క్షిణః ॥ 5 ॥

యస్య వాజేషు పవనః ఫలే పావకభాస్కరౌ ।
శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమన్దరౌ ॥ 6 ॥

జాఙ్వల్యమానం వపుషా సుపుఙ్గం హేమభూషితమ్ ।
తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కరవర్చసమ్ ॥ 7 ॥

సధూమమివ కాలాగ్నిం దీప్తమాశీవిషం యథా ।
రథనాగాశ్వవృన్దానాం భేదనం ఊప్రకారిణమ్ ॥ 8 ॥

ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణామపి భేదనమ్ ।
నానారుధిరసిక్తాఙ్గం మేదోద్దిగ్ధం సుదారుణమ్ ॥ 9 ॥

వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితిదారుణమ్ ।

సర్వవిత్రాసనం భీమం శ్వసంతమివ పన్నగమ్ ॥ 10 ॥

కఙ్కగృధ్రబలానాం చ గోమాయుగణరక్షసామ్ ।
నిత్యం భక్షప్రదం యుద్ధే యమరూపం భయావహమ్ ॥ 11 ॥

నన్దనం వానరేంద్రాణాం రక్షసామవసాదనమ్ ।
వాజితం వివిధైర్వాజైశ్చరుచిత్రైర్గరుత్మతః ॥ 12 ॥

తముత్తమేషుం లోకానామిక్ష్వాకుభయనాశనమ్ ।
ద్విషతాం కీర్తిహరణం ప్రహర్షకరమాత్మనః ॥ 13 ॥

అభిమన్యు తతో రామస్తం మహేషుం మహాబలః ।
వేదప్రోక్తేన విధినా సన్దధే కార్ముకే బలీ ॥ 14 ॥

స రావణాయ సఙ్కృద్ధో భృశమాయమ్య కార్ముకమ్ ।
చిక్షేప పరమాయత్తస్తం శరం మర్మఘాతినమ్ ॥ 15 ॥

స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రబాహువిసర్జితః ।
కృతాస్త ఇవ చావార్యో న్యపతద్రావణోరసి ॥ 16 ॥

స విస్మష్టో మహావేగః శరీరాంతకరః శరః ।
బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ 17 ॥

రుధిరాక్షః స వేగేన జీవితాంతకరః శరః ।
రావణస్య హరన్ప్రాణాన్వివేశ ధరణీతలమ్ ॥ 18 ॥

స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్ద్రకృతచ్ఛవిః ।
కృతకర్మా నిభృతవత్స్వతూణీం పునరావిశత్ ॥ 19 ॥

తస్య హస్తాద్ధతస్యాశు కార్ముకం తత్ససాయకమ్ ।
నిపపాత సహ ప్రాణైర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్ ॥ 20 ॥

గతాసుర్భీమవేగస్తు వైరృతేన్ద్రో మహద్వృతిః ।

పపాత స్యన్దనాదూభమా వృత్తో వజ్రహతో యథా ॥ 21 ॥

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః ।
హతనాథా భయత్రస్తాః సర్వతః సమ్ప్రదుద్రువుః ॥ 22 ॥

నర్దంతశ్చాభిపేతుస్తాన్వానరా ద్రుమయోధినః ।
దశగ్రీవవధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ ॥ 23 ॥

అర్ధితా వానరైర్వృష్టైర్లక్ష్మణమభ్యపతనభయాత్ ।
హతాశ్రయత్వాత్కరుణైర్బాష్పప్రసవణైర్ముఖైః ॥ 24 ॥

తతో వినేదుః సంహృష్టా వానరా జితకాశినః ।
వదంతో రాఘవజయం రావణస్య చ తం వధమ్ ॥ 25 ॥

అథాంతరిక్షే వ్యనదత్సమ్యస్త్రీదశదున్దుభిః ।
దివ్యగన్ధవహస్తత్ర మారుతః సుసుఖో వవౌ ॥ 26 ॥

నిపపాతాంతరిక్షాచ్ఛ పుష్పవృష్టిస్తదా భువి ।
కిరన్తీ రాఘవరథం దురవాపా మనోహరాః ॥ 27 ॥

రాఘవస్తవసంయుక్తా గగనే చ విశుశ్రువే ।
సాధు సాధ్వితి వాగగ్ర్యా దేవతానాం మహాత్మనామ్ ॥ 28 ॥

ఆవివేశ మహాన్వరో దేవానాం చారణైః సహ ।
రావణే నిహతే రౌద్రే సర్వతోకభయజ్కరే ॥ 29 ॥

తతః సకామం సుగ్రీవమజ్గదం చ మహాబలమ్ ।
చకార రాఘవః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుజ్గవమ్ ॥ 30 ॥

తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరుద్గణా
దిశః ప్రసేదుర్విమలం నభోఽభవత్ ।
మహీ చకమ్పే న చ మారుతా వపుః
స్థిరప్రభశ్చాప్యభవద్దివాకరః ॥ 31 ॥

తతస్తు సుగ్రీవవిభీషణాదయః
సుహృద్విశేషాః సహలక్ష్మణాస్తదా ।
సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవమ్
రణేఽభిరామం విధినాభ్యపూజయన్ ॥ ౩౨ ॥

స తు నిహతరిపుః స్థిరప్రతిజ్ఞః
స్వజనబలాభివృతో రణే రరాజ ।
రఘుకులనృపనన్దనో మహాజాః
త్రిదశగణైరభిసంవృతో యథేంద్రః ॥ ౩౩ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తనవతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టనవతితమః సర్గః ॥

రావణం నిహతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
అంతఃపురాద్వినిష్ఠేతూ రాక్షసః శోకకర్శితాః ॥ 1 ॥

వార్యమాణాః సుబహుశో వృష్టన్త్యః ఊతిపాంసుషు ।
విముక్తకేశోః దుఃఖార్తా గావో వత్సహతా యథా ॥ 2 ॥

ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః ।
ప్రవిశ్యామోఽథనం ఘోరం విచిన్వన్త్యో హతం పతిమ్ ॥ 3 ॥

ఆర్యపుత్రేతి వాదినో హా నాథేతి చ సర్వశః ।
పరిపేతుః కబన్ధాఙ్గాం మహీం శోణితకర్దమామ్ ॥ 4 ॥

తా బాష్పపరిపూర్ణాక్షో భర్తృశోకపరాజితాః ।
కరేణ్య ఇవ నర్దన్త్యో వినేదుర్హతయూథపాః ॥ 5 ॥

దదృశుస్తా మహాకాయం మహావీర్యం మహాద్యుతిమ్ ।
రావణం నిహతం భూమౌ నీలాఙ్గానచయోపమమ్ ॥ 6 ॥

తాః పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణపాంసుషు ।
నిపేతుస్తస్య గాత్రేషు చిన్నా వనలతా ఇవ ॥ 7 ॥

బహుమానాత్పరిష్వజ్య కాచిదేనం రురోద హా ।
చరణౌ కాచిదాలిజ్య కాచిత్కణ్ఠేఽవలమ్బ్య చ ॥ 8 ॥

ఉద్భృత్య చ భుజౌ కాచిద్భూమౌ స్మ పరివర్తతే ।
హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహముపాగమత్ ॥ 9 ॥

కాచిదజ్ఞే శిరః కృత్వా రురోద ముఖమీక్షతీ ।

స్నాపయన్తీ ముఖం బాష్పైస్తుషారైరివ పఙ్కజమ్ ॥ 10 ॥

ఏవమార్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహతం భువి ।
చక్రుశుర్బహుధా శోకాదూభయస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ 11 ॥

యేన విత్రాసితః శక్రో యేన విత్రాసితో యమః ।
యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః ॥ 12 ॥

గన్ధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనామ్ ।
భయం యేన మహద్ధత్తం సోఽయం శేతే రణే హతః ॥ 13 ॥

అసురేభ్యః సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోఽపి వా తథా ।
న భయం యో విజానాతి తస్యేదం మానుషాద్భయమ్ ॥ 14 ॥

అవధ్యో దేవతానాం యస్తథా దానవరక్షసామ్ ।
హతః సోఽయం రణే శేతే మానుషేణ పదాతినా ॥ 15 ॥

యో న శక్యః సురైర్హన్తుం న యక్షైర్నాసురైస్తథా ।
సోఽయం కశ్చిదివాసత్త్వో మృత్యుం మర్త్యేన లమ్భితః ॥ 16 ॥

ఏవం వదన్త్యో బహుధా రురుదుస్తస్య తాః స్త్రియః ।
భూయ ఏవ చ దుఃఖార్తా విలేపుశ్చ పునః పునః ॥ 17 ॥

అశృణ్వతా తు సుహృదాం సతతం హితవాదినామ్ ।
ఏతాః సమమిదానీం తే వయమాత్మా చ పాతితాః ॥ 18 ॥

బ్రువాణోఽపి హితం వాక్యమిష్టో భ్రాతా విభీషణః ।
ధృష్టం పరుషితో మోహాత్త్వయాత్మవధకాఙ్క్షిణా ॥ 19 ॥

యది నిర్యాతితా తే స్యాత్సీతా రామాయ మైథిలీ ।
న నః స్యాద్వ్యసనం ఘోరమిదం మూలహరం మహత్ ॥ 20 ॥

వృత్తకామో భవేద్భ్రాతా రామో మిత్రకులం భవేత్ ।

వయం చావిధవాః సర్వాః సకామా న చ శత్రవః ॥ 21 ॥

త్వయా పునర్నృశంసేన సీతాం సంరున్ధతా బలాత్ ।
రాక్షసా వయమాత్మా చ త్రయం తులం నిపాతితమ్ ॥ 22 ॥

న కామకారః కామం వా తవ రాక్షసపుజ్జవ ।
దైవం చేష్టయతే సర్వం హతం దైవేన హన్యతే ॥ 23 ॥

వానరాణాం వినాశోఽయం రాక్షసానాం చ తే రణే ।
తవ చైవ మహాబాహో దైవయోగాదుపాగతః ॥ 24 ॥

నైవార్థేన న కామేన విక్రమేణ న చాజ్ఞయా ।
శక్యా దైవగతిర్లోకే నివర్తయితుముద్యతా ॥ 25 ॥

విలేపురేవం దీనాస్తా రాక్షసాధిపయోషితః ।
కురర్య ఇవ దుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టనవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

తాసాం విలపమానానాం తథా రాక్షసయోషితామ్ ।
జ్యేష్ఠా పత్నీ ప్రియా దీనా భర్తారం సముదైక్షత ॥ 1 ॥

దశగ్రీవం హతం దృష్ట్వా రామేణాచిన్త్యకర్మణా ।
పతిం మన్తోదరీ తత్ర కృపణా పర్యదేవయత్ ॥ 2 ॥

నను నామ మహాబాహో తవ వైశ్రవణానుజ ।
క్రుద్ధస్య ప్రముఖే స్థాతుం త్రస్యత్యపి పురన్దరః ॥ 3 ॥

ఋషయశ్చ మహీదేవా గన్ధర్వాశ్చ యశస్వినః ।
నను నామ తవోద్వేగాచ్చారణాశ్చ దిశో గతాః ॥ 4 ॥

స త్వం మానుషమాశ్రేణ రామేణ యుధి నిర్జితః ।
న వ్యపత్రవసే రాజన్కిమిదం రాక్షసర్షభ ॥ 5 ॥

కథం త్రైలోక్యమాక్రమ్య శ్రియా వీర్యేణ చాన్వితమ్ ।
అవిషహ్యం జఘాన త్వాం మానుషో వనగోచరః ॥ 6 ॥

మానుషాణామవిషయే చరతః కామరూపిణః ।
వినాశస్తవ రామేణ సంయుగే నోపపద్యతే ॥ 7 ॥

న చైతత్కర్మ రామస్య శ్రద్ధధామి చమూముఖే ।
సర్వతః సముపేతస్య తవ తేనాభిమర్శనమ్ ॥ 8 ॥

ఇన్ద్రియాణి పురా జిత్వా జితం త్రిభువణం త్వయా ।
స్మరద్భిరివ తద్వైరమిన్ద్రియైరేవ నిర్జితః ॥ 9 ॥

అథ వా రామరూపేణ వాసవః స్వయమాగతః ।

మాయాం తవ వినాశాయ విధాయాప్రతితర్కితామ్ ॥ 10 ॥

యదైవ హి జనస్థానే రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ।
ఖరస్తవ హతో భ్రాతా తదైవాసౌ న మానుషః ॥ 11 ॥

యదైవ నగరీం లఙ్కాం దుష్ప్రవేశాం సురైరపి ।
ప్రవిష్టో హనుమాన్వీర్యాత్తదైవ వ్యథితా వయమ్ ॥ 12 ॥

క్రియతామవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్మయా ।
ఉచ్యమానో న గృహ్లాసి తస్యేయం వ్యష్టిరాగతా ॥ 13 ॥

అకస్మాచ్ఛాభికామోఽసి సీతాం రాక్షసపుంజవ ।
ఐశ్వర్యస్య వినాశాయ దేహస్య స్వజనస్య చ ॥ 14 ॥

అరున్ధత్యా విశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాపి దుర్మతే ।
సీతాం ధర్షయతా మాన్యాం త్వయా హ్యసదృశం కృతమ్ ॥ 15 ॥

న కులేన న రూపేణ న దాక్షిణ్యేన మైథిలీ ।
మయాధికా వా తుల్యా వా త్వం తు మోహాన్న బుధ్యసే ॥ 16 ॥

సర్వథా సర్వభూతానాం నాస్తి మృత్యురలక్షణః ।
తవ తావదయం మృత్యుర్మైథిలీకృతలక్షణః ॥ 17 ॥

మైథిలీ సహ రామేణ విశోకా విహరిష్యతి ।
అల్పపుణ్యా త్వహం ఘోరే పతితా శోకసాగరే ॥ 18 ॥

కైలాసే మన్దరే మేరౌ తథా చైత్రరథే వనే ।
దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్య సహితా త్వయా ॥ 19 ॥

విమానేనానురూపేణ యా యామ్యతులయా శ్రియా ।
పశ్యన్తీ వివిధాన్దేశాన్స్తాన్స్తాన్శ్చిత్తస్రగమ్భరా ।
భ్రంశితా కామభోగేభ్యః సాస్మి వీరవధాత్తవ ॥ 20 ॥

సత్యవాక్స మహాభాగో దేవరో మే యదబ్రవీత్ ।
అయం రాక్షసముఖ్యానాం వినాశః పర్యుపస్థితః ॥ 21 ॥

కామక్రోధసముత్థేన వ్యసనేన ప్రసజ్జినా ।
త్వయా కృతమిదం సర్వమనాథం రక్షసాం కులమ్ ॥ 22 ॥

న హి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ।
స్త్రీస్వభావాత్తు మే బుద్ధిః కారుణ్యే పరివర్తతే ॥ 23 ॥

సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గతః ।
ఆత్మానమనుశోచామి త్వద్వియోగేన దుఃఖితామ్ ॥ 24 ॥

నీలజీమూతసంక్రాశః పీతామ్బరశుభాఙ్గదః ।
సర్వగాత్రాణి విక్షిప్య కిం శేషే రుధిరాప్లుతః ।
ప్రసుప్త ఇవ శోకార్తాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే ॥ 25 ॥

మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వపలాయినః ।
యాతుధానస్య దౌహిత్రిం కిం త్వం మాం నాభ్యుదీక్షసే ॥ 26 ॥

యేన సూదయసే శత్రూన్సమరే సూర్యవర్చసా ।
వజ్రో వజ్రధరస్యేవ సోఽయం తే సతతార్చితః ॥ 27 ॥

రణే శత్రుప్రహరణో హేమజాలపరిష్కృతః ।
పరిఘా వ్యవకీర్ణస్తే బాణైశ్చిన్నః సహస్రధా ॥ 28 ॥

ధిగస్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా ।
త్వయి పశ్చాత్వమాపన్నే ఫలతే శోకపీడితమ్ ॥ 29 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే రామో విభీషణమువాచ హ ।
సంస్కారః క్రియతాం భ్రాతుః స్త్రియశ్చైతా నివర్తయ ॥ 30 ॥

తం ప్రశ్రితస్తతో రామం శ్రుతవాక్యో విభీషణః ।
విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థసహితం వచః ।

రామస్యైవానువృత్త్యర్థముత్తరం ప్రత్యభాషత ॥ 31 ॥

త్యక్తధర్మవ్రతం క్రూరం నృశంసమనృతం తథా ।
నాహమర్హోఽస్మి సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శకమ్ ॥ 32 ॥

భ్రాతృరూపో హి మే శత్రురేష సర్వాహితే రతః ।
రావణో నార్హతే పూజాం పూజ్యోఽపి గురుగౌరవాత్ ॥ 33 ॥

నృశంస ఇతి మాం రామ వక్ష్యన్తి మనుజా భువి ।
శ్రుత్వా తస్య గుణాన్సర్వే వక్ష్యన్తి సుకృతం పునః ॥ 34 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః ।
విభీషణమువాచేదం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ॥ 35 ॥

తవాపి మే ప్రియం కార్యం త్వత్ప్రభవాచ్చ మే జితమ్ ।
అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా త్వం రాక్షసేశ్వర ॥ 36 ॥

అధర్మానృతసంయుక్తః కామమేష నిశాచరః ।
తేజస్వీ బలవాఞ్శూరః సజ్జామేషు చ నిత్యశః ॥ 37 ॥

శతక్రతుముఖైర్దైవైః శ్రూయతే న పరాజితః ।
మహాత్మా బలసమ్పన్నో రావణో లోకరావణః ॥ 38 ॥

మరణాంతాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనమ్ ।
క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ 39 ॥

త్వత్సకాశాన్మహాబాహో సంస్కారం విధిపూర్వకమ్ ।
క్షీప్రమర్హతి ధర్మజ్ఞ త్వం యశోభాగ్భవిష్యసి ॥ 40 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా త్వరమాణో విభీషణః ।
సంస్కారేణానురూపేణ యోజయామాస రావణమ్ ॥ 41 ॥

స దదౌ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ।

తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాన్త్వముక్త్యా పునః పునః ॥ 42 ॥

ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ।
రామపార్శ్వముపాగమ్య తదాతిష్ఠద్విసీతవత్ ॥ 43 ॥

రామోఽపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ।
హర్షం లేభే రిపుం హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

॥ శతతమః సర్గః ॥

తే రావణవధం దృష్ట్వా దేవగన్ధర్వదానవాః ।
జగ్ముస్తైస్తైర్విమానైః స్వైః కథయంతః శుభాః కథాః ॥ 1 ॥

రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమమ్ ।
సుయుద్ధం వానరాణాం చ సుగ్రీవస్య చ మన్వితమ్ ॥ 2 ॥

అనురాగం చ వీర్యం చ సౌమిత్రేర్లక్ష్మణస్య చ ।
కథయంతో మహాభాగా జగ్ముర్వృష్టా యథాగతమ్ ॥ 3 ॥

రాఘవస్తు రథం దివ్యమిన్ద్రదత్తం శిఖిప్రభమ్ ।
అనుజ్ఞాయ మహాభాగో మాతలిం ప్రత్యపూజయత్ ॥ 4 ॥

రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిః శక్రసారథిః ।
దివ్యం తం రథమాస్థాయ దివమేవారురోహ సః ॥ 5 ॥

తస్మిన్స్తు దివమారూఢే సురసారథిసత్తమే ।
రాఘవః పరమప్రీతః సుగ్రీవం పరిషస్వజే ॥ 6 ॥

పరిష్వజ్య చ సుగ్రీవం లక్ష్మణేనాభివాదితః ।
పూజ్యమానో హరిశ్రేష్ఠరాజగామ బలాలయమ్ ॥ 7 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామః సమీపపరివర్తినమ్ ।
సౌమిత్రిం సత్త్వసంపన్నం లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ 8 ॥

విభీషణమిమం సౌమ్య లఙ్కాయామభిషేచయ ।
అనురక్తం చ భక్తం చ మమ చైవోపకారిణమ్ ॥ 9 ॥

ఏష మే పరమః కామో యదిమం రావణానుజమ్ ।

లఙ్కాయాం సౌమ్య పశ్యేయమభిషిక్తం విభీషణమ్ || 10 ||

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి రాఘవేణ మహాత్మనా ।
తథేత్యుక్త్వా తు సంహృష్టః సౌవర్ణం ఘటమాదదే || 11 ||

ఘటేన తేన సౌమిత్రిరభ్యషిచ్ఛాద్విభీషణమ్ ।
లఙ్కాయాం రక్షసాం మధ్యే రాజానం రామశాసనాత్ || 12 ||

అభ్యషిచ్ఛాత్స ధర్మాత్మా శుద్ధాత్మానం విభీషణమ్ ।
తస్యామాత్యా జహృషిరే భక్తా యే చాస్య రాక్షసాః || 13 ||

దృష్ట్వాభిషిక్తం లఙ్కాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ ।
రాఘవః పరమాం ప్రీతిం జగామ సహలక్ష్మణః || 14 ||

స తద్రాజ్యం మహత్ప్రాప్య రామదత్తం విభీషణః ।
ప్రకృతీః సాన్త్వయిత్వా చ తతో రామముపాగమత్ || 15 ||

అక్షతాన్మోదకాః ప్లాజాన్ద్రివ్యాః సుమనసస్తథా ।
ఆజప్రచరథ సంహృష్టాః పౌరాస్తస్మై నిశాచరాః || 16 ||

స తాన్సహిత్యా దుర్ధర్షో రాఘవాయ న్యవేదయత్ ।
మఙ్గల్యం మఙ్గలం సర్వం లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ || 17 ||

కృతకార్యం సమృద్ధార్థం దృష్ట్వా రామో విభీషణమ్ ।
ప్రతిజగ్రాహ తత్సర్వం తస్యైవ ప్రియకామ్యయా || 18 ||

తతః శైలోపమం వీరం ప్రాజ్ఞాలిం పార్శ్వతః స్థితమ్ ।
అబ్రవీద్రాఘవో వాక్యం హనూమంతం ప్లవఙ్గమమ్ || 19 ||

అనుమాన్య మహారాజమిమం సౌమ్య విభీషణమ్ ।
ప్రవిశ్య రావణగృహం వినయేనోపసృత్య చ || 20 ||

వైదేహ్య మాం కుశలినం ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్ ।

ఆచక్ష జయతాం శ్రేష్ఠ రావణం చ మయా హతమ్ ॥ 21 ॥

ప్రియమేతదుదాహృత్య మైథిల్యాస్త్యం హరీశ్వర ।
ప్రతిగృహ్య చ సన్దేశముపావర్తితుమర్హసి ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే శతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
ప్రవివేశ పురీం లక్ష్మణం పూజ్యమానో నిశాచరైః ॥ 1 ॥

ప్రవిశ్య తు మహాతేజా రావణస్య నివేశనమ్ ।
దదర్శ శశినా హీనాం సాతక్ష్మామివ రోహిణీమ్ ॥ 2 ॥

నిభృతః ప్రణతః ప్రహ్వః సోఽభిగమ్యాభివాద్య చ ।
రామస్య వచనం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 3 ॥

వైదేహి కుశలీ రామః ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ।
కుశలం చాహ సిద్ధార్థో హతశత్రురరిన్దమః ॥ 4 ॥

విభీషణసహాయేన రామేణ హరిభిః సహ ।
నిహతో రావణో దేవి లక్ష్మణస్య నయేన చ ॥ 5 ॥

పృష్ట్యా చ కుశలం రామో వీరస్తాం రఘునన్దనః ।
అబ్రవీత్పరమప్రీతః కృతార్థేనాన్తరాత్మనా ॥ 6 ॥

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవి త్వాం తు భూయః సభాజయే ।
దిష్ట్యా జీవసి ధర్మజ్ఞే జయేన మమ సంయుగే ॥ 7 ॥

లబ్ధో నో విజయః సీతే స్వస్థా భవ గతవ్యథా ।
రావణః స హతః శత్రుర్లక్ష్మణ చేయం వశే స్థితా ॥ 8 ॥

మయా హ్యలబ్ధనిద్రేణ ధృతేన తవ నిర్జయే ।
ప్రతిజ్ఞేషా వినిస్తీర్ణా బద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ ॥ 9 ॥

సమ్భ్రమశ్చ న కర్తవ్యో వర్తన్త్యా రావణాలయే ।

విభీషణవిధేయం హి లక్ష్మైశ్వర్యమిదం కృతమ్ ॥ 10 ॥

తదాశ్వసిహి విశ్వస్తా స్వగృహే పరివర్తనే ।
అయం చాభ్యేతి సంహృష్టస్తవద్ధర్మనసముత్సుకః ॥ 11 ॥

ఏవముక్తా సముత్పత్య సీతా శశినిభాననా ।
ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాజహార న కిఞ్చన ॥ 12 ॥

అబ్రవీచ్ఛ హరిశ్రేష్ఠః సీతామప్రతిజల్పతీమ్ ।
కిం త్వం చింతయనే దేవి కిం చ మాం నాభిభాషనే ॥ 13 ॥

ఏవముక్తా హనుమతా సీతా ధర్మే వ్యవస్థితా ।
అబ్రవీత్పరమప్రీతా హర్షగద్గదయా గిరా ॥ 14 ॥

ప్రియమేతదుపశ్రుత్య భర్తుర్విజయసంశ్రితమ్ ।
ప్రహర్షవశమాపన్నా నిర్వాక్యాస్మి షణ్ణాంతరమ్ ॥ 15 ॥

న హి పశ్యామి సదృశం చింతయంతీ ప్లవఙ్గమ ।
మత్ప్రియాఖ్యానకస్యేహ తవ ప్రత్యభినందనమ్ ॥ 16 ॥

న చ పశ్యామి తత్సౌమ్య పృథివ్యామపి వానర ।
సదృశం మత్ప్రియాఖ్యానే తవ దాతుం భవేత్సమమ్ ॥ 17 ॥

హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ ।
రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు వైతదర్హతి భాషితుమ్ ॥ 18 ॥

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్య ప్రత్యువాచ ప్లవఙ్గమః ।
ప్రగృహీతాఞ్జలిర్వాక్యం సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ 19 ॥

భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయకాఙ్క్షిణి ।
స్నిగ్ధమేవంవిధం వాక్యం త్వమేవార్హసి భాషితుమ్ ॥ 20 ॥

తవైతద్వచనం సౌమ్యే సారవత్స్నిగ్ధమేవ చ ।
రత్నోఘాద్వివిధాచ్ఛాపి దేవరాజ్యాద్విశిష్యతే ॥ 21 ॥

అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యాదయో గుణాః ।
హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి యత్స్థితమ్ ॥ 22 ॥

ఇమాస్తు ఖలు రాక్షసోఽయది త్వమనుమన్యసే ।
హస్తుమిచ్ఛామ్యహం సర్వా యాభిస్త్యం తర్జితా పురా ॥ 23 ॥

క్లిశ్యంతీం పతిదేవాం త్వామశోకవనికాం గతామ్ ।
ఘోరరూపసమాచారాః క్రూరాః క్రూరతరేక్షణాః ॥ 24 ॥

రాక్షసోఽదారుణకథా వరమేతం ప్రయచ్ఛ మే ।
ఇచ్ఛామి వివిధైర్భూతైర్హస్తుమేతాః సుదారుణాః ॥ 25 ॥

ముష్టిభిః పాణిభిశ్చైవ చరణైశ్చైవ శోభనే ।
ఘోరైర్జానుప్రహరైశ్చ దశనానాం చ పాతనైః ॥ 26 ॥

భక్షణైః కర్ణనాసానాం కేశానాం లుఞ్చనైస్తథా ।
భృశం శుష్కముఖీభిశ్చ దారుణైర్లఙ్ఘనైర్హస్తైః ॥ 27 ॥

ఏవమృకారైర్బహుభిర్విప్రకారైర్యశస్విని ।
హస్తుమిచ్ఛామ్యహం దేవి తవేమాః కృతకిల్బిషాః ॥ 28 ॥

ఏవముక్తా మహుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా ।
ఉవాచ ధర్మసహితం హనూమంతం యశస్వినీ ॥ 29 ॥

రాజసంశ్రయవశ్యానాం కుర్వతీనాం పరాజ్ఞయా ।
విధేయానాం చ దాసీనాం కః కుప్యేద్వానరోత్తమ ॥ 30 ॥

భాగ్యవైషమ్యయోగేన పురా దుశ్చరితేన చ ।
మయైతత్ప్రాప్యతే సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే ॥ 31 ॥

ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగాన్మయైతదితి నిశ్చితమ్ ।
దాసీనాం రావణస్యాహం మర్షయామిహ దుర్బలా ॥ 32 ॥

ఆజ్ఞప్తా రావణేనైతా రాక్షస్యో మామతర్జయన్ ।
హతే తస్మిన్న కుర్మ్యర్హి తర్జనం వానరోత్తమ ॥ 33 ॥

అయం వ్యాఘ్రసమీపే తు పురాణో ధర్మసంహితః ।
ఋక్షేణ గీతః శ్లోకో మే తం నిబోధ స్లవజ్గమ ॥ 34 ॥

న పరః పాపమాదత్తే పరేషాం పాపకర్మణామ్ ।
సమయో రక్షితవ్యస్తు సంతశ్చారిత్రభూషణాః ॥ 35 ॥

పాపానాం వా శుభానాం వా వధార్హాణాం స్లవజ్గమ ।
కార్యం కారుణ్యమార్యేణ న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ 36 ॥

లోకహింసావిహారాణాం రక్షసాం కామరూపిణమ్ ।
కుర్వతామపి పాపాని నైవ కార్యమశోభనమ్ ॥ 37 ॥

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్సితయా వాక్యకోవిదః ।
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం రామపత్నిం యశస్వినిమ్ ॥ 38 ॥

యుక్తా రామస్య భవతి ధర్మపత్ని యశస్విని ।
ప్రతిసన్దిశ మాం దేవి గమిష్యే యత్ర రాఘవః ॥ 39 ॥

ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా ।
అబ్రవీద్ధృష్టుమిచ్ఛామి భర్తారం వానరోత్తమ ॥ 40 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్పవనాత్మజః ।
హర్షయన్తైఃతథిలీం వాక్యమువాచేదం మహాద్యుతిః ॥ 41 ॥

పూర్ణచంద్రాననం రామం ద్రక్ష్యస్యార్యే సలక్ష్మణమ్ ।
స్థిరమిత్రం హతామిత్రం శచీవ త్రిదశేశ్వరమ్ ॥ 42 ॥

తామేవముక్త్యా రాజస్త్రిం సీతాం సాక్షాదివ శ్రియమ్ ।

ఆజగామ మహావేగో హనూమాన్యత్ర రాఘవః ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

స ఉవాచ మహాప్రజ్ఞమభిగమ్య ప్లవజ్ఞమః ।
రామం వచనమర్థజ్ఞో వరం సర్వధనుష్మతామ్ ॥ 1 ॥

యన్నిమితోఽయమారమ్భః కర్మణాం చ ఫలోదయః ।
తాం దేవీం శోకసంతప్తాం మైథిలీం ద్రష్టుమర్హసి ॥ 2 ॥

సా హి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా ।
మైథిలీ విజయం శ్రుత్వా తవ హర్షముపాగమత్ ॥ 3 ॥

పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్ఛాహముక్తో విశ్వస్తయా తయా ।
భర్తారం ద్రష్టుమిచ్ఛామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్ ॥ 4 ॥

ఏవముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః ।
అగచ్ఛత్సహసా ధ్యానమాసీద్బాష్పపరిప్లుతః ॥ 5 ॥

దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్వస్య మేదినీమవలోకయన్ ।
ఉవాచ మేఘసంకృశం విభీషణముపస్థితమ్ ॥ 6 ॥

దివ్యాఙ్గరాగాం వైదేహీం దివ్యాభరణభూషితామ్ ।
ఇహ సీతాం శిరఃస్నాతాముపస్థాపయ మాచిరమ్ ॥ 7 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ త్వరమాణో విభీషణః ।
ప్రవిశ్యాన్తఃపురం సీతాం స్త్రీభిః స్వాభిరచోదయత్ ॥ 8 ॥

దివ్యాఙ్గరాగా వైదేహీ దివ్యాభరణభూషితా ।
యానమారోహ భద్రం తే భర్తా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ 9 ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ ।

అస్నాతా ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారం రాక్షసాధిప ॥ 10 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః ।
యథాహ రామో భర్తా తే తత్తథా కర్తుమర్హసి ॥ 11 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ భర్తృదేవతా ।
భర్తృభక్తివ్రతా సాధ్వీ తథేతి ప్రత్యభాషత ॥ 12 ॥

తతః సీతాం శిరఃస్నాతాం యువతీభిరలఙ్కృతామ్ ।
మహార్హాభరణోపేతాం మహార్హామృరధారిణీమ్ ॥ 13 ॥

ఆరోప్య శిబికాం దీప్తాం పరార్ధ్యామృరసంవృతామ్ ।
రక్షోభిరృహుభిర్గుప్తామాజహార విభీషణః ॥ 14 ॥

సోఽభిగమ్య మహాత్మానం జ్ఞాత్వాభిధ్యానమాస్థితమ్ ।
ప్రణతశ్చ ప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాం సీతాం న్యవేదయత్ ॥ 15 ॥

తామాగతాముపశ్రుత్య రక్షోగృహచిరోషితామ్ ।
హర్షో దైన్యం చ రోషశ్చ త్రయం రాఘవమావిశత్ ॥ 16 ॥

తతః పార్శ్వగతం దృష్ట్వా సవిమర్శం విచారయన్ ।
విభీషణమిదం వాక్యమహృష్టో రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

రాక్షసాధిపతే సౌమ్య నిత్యం మద్విజయే రత ।
వైదేహీ సంనికర్షం మే శీఘ్రం సముపగచ్ఛతు ॥ 18 ॥

స తద్వచనమాజ్ఞాయ రాఘవస్య విభీషణః ।
తూర్ణముత్సారణే యత్నం కారయామాస సర్వతః ॥ 19 ॥

కఞ్చుకోష్ఠీషిణస్తత్ర వేత్రర్పుర్రరపాణయః ।
ఉత్సారయంతః పురుషాః సమంతాత్పరిచక్రముః ॥ 20 ॥

ఋక్షాణాం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ సర్వతః ।

వృన్దాన్యతాస్యమణాని దూరముత్సస్పృజస్తతః ॥ 21 ॥

తేషాముత్సార్యమణానాం సర్వేషాం ధ్వనిరుత్థితః ।
వాయునోద్వర్తమానస్య సాగరస్యేవ నిస్వనః ॥ 22 ॥

ఉత్సార్యమణాంస్తాన్దృష్ట్వా సమంతాజ్ఞాతసమ్భ్రమాన్ ।
దాక్షిణ్యాత్తదమర్షాచ్చ వారయామాస రాఘవః ॥ 23 ॥

సంరబ్ధశ్చబ్రవీద్రామశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ ।
విభీషణం మహాప్రాజ్ఞం సోపాలమ్భమిదం వచః ॥ 24 ॥

కిమర్థం మామనాదృత్య కృశ్యతేఽయం త్వయా జనః ।
నివర్తయైనముద్యోగం జనోఽయం స్వజనో మమ ॥ 25 ॥

న గృహాణి న వస్త్రాణి న ప్రాకారాస్తిరస్క్రియాః ।
నేదృశా రాజసత్కారా వృత్తమావరణం స్త్రియః ॥ 26 ॥

వ్యసనేషు న కృచ్ఛేషు న యుద్ధే న స్వయంవరే ।
న క్రతౌ నో వివాహే చ దర్శనం దుష్యతే స్త్రియః ॥ 27 ॥

సైషా యుద్ధగతా బైవ కృచ్ఛే మహతి చ స్థితా ।
దర్శనేఽస్యా న దోషః స్యాన్మత్సమిపే విశేషతః ॥ 28 ॥

తదానయ సమీపం మే శీఘ్రమేనాం విభీషణ ।
సీతా పశ్యతు మామేషా సుహృద్గణవృతం స్థితమ్ ॥ 29 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ సవిమర్శో విభీషణః ।
రామస్యోపానయత్సితాం సంనికర్షం వినీతవత్ ॥ 30 ॥

తతో లక్ష్మణసుగ్రీవౌ హనూమాంశ్చ ప్లవङ్గమః ।
నిశమ్య వాక్యం రామస్య బభూవుర్వ్యథితా భృశమ్ ॥ 31 ॥

కలత్రనిరపేక్షైశ్చ ఇజ్జితైరస్య దారుణైః ।
అప్రీతమివ సీతాయాం తర్కయన్తి స్మ రాఘవమ్ ॥ 32 ॥

లజ్జయా త్వవలీయన్తి స్వేషు గాత్రేషు మైథిలీ ।
విభీషణేనానుగతా భర్తారం సాభ్యవర్తత ॥ 33 ॥

సా వస్త్రసంరుద్ధముఖీ లజ్జయా జనసంసది ।
రురోదాసాద్య భర్తారమార్యపుత్రేతి భాషిణీ ॥ 34 ॥

విస్మయాచ్చ ప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చ పరిదేవతా ।
ఉదైక్షత ముఖం భర్తుః సౌమ్యం సౌమ్యతరాననా ॥ 35 ॥

అథ సమపనుదన్మనఃక్లమం సా
సుచిరమదృష్టముదీక్ష్య వై ప్రియస్య ।
వదనముదితపూర్ణచన్ద్రకాన్తమ్
విమలశశాంకానిభాననా తదాసీత్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

॥ త్ర్యధికశతతమః సర్గః ॥

తాం తు పార్శ్వే స్థితాం ప్రహ్వం రామః సమ్ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ ।
హృదయాన్తర్గతక్రోధో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥

ఏషాసి నిర్జితా భద్రే శత్రుం జిత్వా మయా రణే ।
పౌరుషాద్యదనుష్ఠేయం తదేతదుపపాదితమ్ ॥ ౨ ॥

గతోఽస్మ్యన్తమమర్షస్య ధర్షణా సమ్ప్రమార్జితా ।
అవమానశ్చ శత్రుశ్చ మయా యుగపదుద్భృతౌ ॥ ౩ ॥

అద్య మే పౌరుషం దృష్టమద్య మే సఫలః శ్రమః ।
అద్య తీర్థప్రతిజ్ఞత్వాత్ప్రభవామీహ చాత్మనః ॥ ౪ ॥

యా త్వం విరహితా సీతా చలచిత్రేన రక్షసా ।
దైవసమ్పాదితో దోషో మానుషేణ మయా జితః ॥ ౫ ॥

సమ్ప్రాప్తమవమానం యస్తేజసా న ప్రమార్జతి ।
కస్తస్య పురుషార్థోఽస్తి పురుషస్యాల্পతేజసః ॥ ౬ ॥

లఙ్ఘనం చ సముద్రస్య లఙ్కాయాశ్చావమర్దనమ్ ।
సఫలం తస్య తచ్చాఘ్నమద్య కర్మ హనూమతః ॥ ౭ ॥

యుద్ధే విక్రమతఃశైవ హితం మన్త్రయతశ్చ మే ।
సుగ్రీవస్య ససైన్యస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః ॥ ౮ ॥

నిర్గుణం భ్రాతరం త్యక్త్వా యో మాం స్వయముపస్థితః ।
విభీషణస్య భక్తస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః ॥ ౯ ॥

ఇత్యేవం బ్రువతస్తస్య సీతా రామస్య తద్వచః ।

మృగీవోత్పుల్లనయనా బభూవాశ్రుపరిష్లుతా ॥ 10 ॥

పశ్యతస్తాం తు రామస్య భూయః క్రోధోఽభ్యవర్తత ।
ప్రభూతాజ్యావసిక్తస్య పావకస్యేవ దీప్యతః ॥ 11 ॥

స బద్ధ్వా భ్రుకుటిం వక్త్రే తిర్యక్ప్రేక్షితలోచనః ।
అబ్రవీత్పరుషం సీతాం మధ్యే వానరరక్షసామ్ ॥ 12 ॥

యత్కర్తవ్యం మనుష్యేణ ధర్షణాం పరిమార్జతా ।
తత్కృతం సకలం సీతే శత్రుహస్తాదమర్షణాత్ ॥ 13 ॥

నిర్జితా జీవలోకస్య తపసా భావితాత్మనా ।
అగస్త్యేన దురాధర్షా మునినా దక్షిణేవ దిక్ ॥ 14 ॥

విదితశ్చాస్తు భద్రం తే యోఽయం రణపరిశ్రమః ।
స తీర్ణః సుహృదాం వీర్యాన్న త్వదర్థం మయా కృతః ॥ 15 ॥

రక్షతా తు మయా వృత్తమపవాదం చ సర్వశః ।
ప్రఖ్యాతస్యాత్మవంశస్య న్యజ్ఞం చ పరిమార్జతా ॥ 16 ॥

ప్రాప్తచారిత్రసన్దేహో మమ ప్రతిముఖే స్థితా ।
దీపో నేత్రాతురస్యేవ ప్రతికూలాసి మే దృఢమ్ ॥ 17 ॥

తద్గచ్ఛ హ్యభ్యనుజ్ఞాతా యతేష్టం జనకాత్మజే ।
ఏతా దశ దిశో భద్రే కార్యమస్తి న మే త్వయా ॥ 18 ॥

కః పుమాన్వి కులే జాతః స్త్రియం పరగృహోషితామ్ ।
తేజస్వి పునరాదద్యాత్సుహృల్లేఖేన చేతసా ॥ 19 ॥

రావణాంకపరిభ్రష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా ।
కథం త్వాం పునరాదద్యాం కులం వ్యపదిశన్మహత్ ॥ 20 ॥

తదర్థం నిర్జితా మే త్వం యశః ప్రత్యాహృతం మయా ।
నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వజ్ఞో యథేష్టం గమ్యతామితః ॥ 21 ॥

ఇతి ప్రవ్యాహృతం భద్రే మయైతత్కృతబుద్ధినా ।
లక్ష్మణే భరతే వా త్వం కురు బుద్ధిం యథాసుఖమ్ ॥ 22 ॥

సుగ్రీవే వానరేంద్రే వా రాక్షసేంద్రే విభీషణే ।
నివేశయ మనః సీతే యథా వా సుఖమాత్మనః ॥ 23 ॥

న హి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమామ్ ।
మర్షయతే చిరం సీతే స్వగృహే పరివర్తనీమ్ ॥ 24 ॥

తతః ప్రియార్హశ్వరణా తదప్రియమ్
ప్రియాదుపశ్రుత్య చిరస్య మైథిలీ ।
ముమోచ బాష్పం సుభృశం ప్రవేపితా
గజేంద్రహస్తాభిహతేవ వల్లరీ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్ర్యధికశతతమః సర్గః ॥

॥ చతురధికశతతమః సర్గః ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరుషం లోమహర్షణమ్ ।
రాఘవేణ సరోషేణ భృశం ప్రవ్యథితాభవత్ ॥ 1 ॥

సా తదశ్రుతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ ।
శ్రుత్వా భర్తృవచో రూక్షం లజ్జయా వ్రీడితాభవత్ ॥ 2 ॥

ప్రవిశంతీవ గాత్రాణి స్వాన్యేవ జనకాత్మజా ।
వాక్కుల్యైస్తైః సశల్యేవ భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ 3 ॥

తతో బాష్పపరిక్లిష్టం ప్రమార్జన్తి స్వమాననమ్ ।
శనైర్గద్గదయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

కిం మామసదృశం వాక్యమీదృశం శ్రోత్రదారుణమ్ ।
రూక్షం శ్రావయసే వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ॥ 5 ॥

న తథాస్మి మహాబాహో యథా త్వమవగచ్ఛసి ।
ప్రత్యయం గచ్ఛ మే న్వేన చారిత్రేణైవ తే శపే ॥ 6 ॥

పృథక్ప్రీణాం ప్రచారేణ జాతిం త్వం పరిశక్కునే ।
పరిత్యజేమాం శక్కాం తు యది తేఽహం పరీక్షితా ॥ 7 ॥

యద్యహం గాత్రసంస్పర్శం గతాస్మి వివశా ప్రభో ।
కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాపరాధ్యతి ॥ 8 ॥

మదధీనం తు యత్తన్నే హృదయం త్వయి వర్తతే ।
పరాధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యనీశ్వరా ॥ 9 ॥

సహసంవృద్ధభావాచ్చ సంసర్గేణ చ మానద ।

యద్యహం తే న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతమ్ ॥ 10 ॥

ప్రేషితస్తే యదా వీరో హనూమానవలోకకః ।
లఙ్కాస్థాహం త్వయా వీర కిం తదా న విసర్జితా ॥ 11 ॥

ప్రత్యక్షం వానరేంద్రస్య త్వద్వాక్యసమనంతరమ్ ।
త్వయా సన్త్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యాజ్జీవితం మయా ॥ 12 ॥

న వృథా తే శ్రమోఽయం స్యాత్సంశయే న్యస్య జీవితమ్ ।
సుహృజ్ఞనపరిక్లేశో న చాయం నిష్ఫలస్తవ ॥ 13 ॥

త్వయా తు నరశార్దూల క్రోధమేవానువర్తతా ।
లఘునేవ మనుష్యేణ స్త్రీత్వమేవ పురస్కృతమ్ ॥ 14 ॥

అపదేశేన జనకాన్నోత్పత్తిర్వసుధాతలాత్ ।
మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే న పురస్కృతమ్ ॥ 15 ॥

న ప్రమాణీకృతః పాణిర్బాల్యే బాలేన పీడితః ।
మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృతమ్ ॥ 16 ॥

ఏవం బ్రువాణా రుదతీ బాష్పగద్గదభాషిణీ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణం సీతా దీనం ధ్యానపరం స్థితమ్ ॥ 17 ॥

చితాం మే కురు సౌమిత్రే వ్యసనస్యాస్య భేషజమ్ ।
మిథ్యాపవాదోపహతా నాహం జీవితముత్సహే ॥ 18 ॥

అప్రీతస్య గుణైర్భర్తుస్త్వక్తయా జననంసది ।
యా క్షమా మే గతిర్గన్తుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనమ్ ॥ 19 ॥

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యో లక్ష్మణః పరవీరహా ।
అమర్షవశమాపన్నో రాఘవాననమైక్షత ॥ 20 ॥

స విజ్ఞాయ మనశ్చన్ద్రం రామస్యాకారసూచితమ్ ।

చితాం చకార సౌమిత్రిర్మతే రామస్య వీర్యవాన్ || 21 ||

అథోముఖం తతో రామం శనైః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।
ఉపాసర్పత వైదేహీ దీప్యమానం హుతాశనమ్ || 22 ||

ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ ।
బద్ధాఞ్జలిపుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపతః || 23 ||

యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ ।
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః || 24 ||

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ పరిక్రమ్య హుతాశనమ్ ।
వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిఃసజ్జేనాన్తరాత్మనా || 25 ||

జనః స సుమహాన్స్తత్ర బాలవృద్ధసమాకులః ।
దదర్శ మైథిలీం తత్ర ప్రవిశన్తిం హుతాశనమ్ || 26 ||

తస్యామగ్నిం విశన్త్యాం తు హోహతి విపులః స్వనః ।
రక్షసాం వానరాణాం చ సమృభూవాద్భుతోపమః || 27 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతురధికశతతమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాధికశతతమః సర్గః ॥

తతో వైశ్రవణో రాజా యమశ్చమిత్రకర్కనః ।
సహస్రాక్షో మహేన్ద్రశ్చ వరుణశ్చ పరస్తపః ॥ ౧ ॥

షడర్ధనయనః శ్రీమాన్మహాదేవో వృషధ్వజః ।
కర్తా సర్వస్య లోకస్య బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః ॥ ౨ ॥

ఏతే సర్వే సమాగమ్య విమానైః సూర్యసన్నిభైః ।
ఆగమ్య నగరీం లక్ష్మమభిజగ్ముశ్చ రాఘవమ్ ॥ ౩ ॥

తతః సహస్రాభరణాన్ప్రగృహ్య విపులాన్భుజాన్ ।
అబ్రువన్ప్రదశశ్రేష్ఠాః ప్రాజ్ఞలిం రాఘవం స్థితమ్ ॥ ౪ ॥

కర్తా సర్వస్య లోకస్య శ్రేష్ఠో జ్ఞానవతాం వరః ।
ఉపేక్షసే కథం సీతాం పతన్తిం హవ్యవాహనే ।
కథం దేవగణశ్రేష్ఠమాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ ౫ ॥

ఋతథామా వసుః పూర్వం వసూనాం చ ప్రజాపతిః ।
త్వం త్రయాణాం హి లోకానామాదికర్తా స్వయమ్ప్రభుః ॥ ౬ ॥

రుద్రాణామష్టమో రుద్రః సాధ్యానామపి పశ్చమః ।
అశ్వినౌ చాపి తే కర్ణౌ చన్ద్రసూర్యౌ చ చక్షుషీ ॥ ౭ ॥

అన్తే చాదౌ చ లోకానాం దృశ్యసే త్వం పరస్తప ।
ఉపేక్షసే చ వైదేహీం మానుషః ప్రాకృతో యథా ॥ ౮ ॥

ఇత్యుక్తో లోకపాలైస్తైః స్వామీ లోకస్య రాఘవః ।
అబ్రవీత్ప్రదశశ్రేష్ఠాన్రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ ౯ ॥

ఆత్మానం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజమ్ ।
యోఽహం యస్య యతశ్చాహం భగవాన్స్తద్బ్రవీతు మే ॥ 10 ॥

ఇతి బ్రువాణం కాకుత్స్థం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః ।
అబ్రవీచ్ఛుణు మే రామ సత్యం సత్యపరాక్రమ ॥ 11 ॥

భవాన్నారాయణో దేవః శ్రీమాంశ్చక్రాయుధో విభుః ।
ఏకశృజ్ఞో వరాహస్త్వం భూతభవ్యసపత్నజిత్ ॥ 12 ॥

అక్షరం బ్రహ్మసత్యం చ మధ్యే చాన్తే చ రాఘవ ।
లోకానాం త్వం పరో ధర్మో విష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః ॥ 13 ॥

శార్ఙ్గధన్వా హృషీకేశః పురుషః పురుషోత్తమః ।
అజితః ఖడ్గధృగ్విష్ణుః కృష్ణశ్చైవ బృహదృబలః ॥ 14 ॥

సేనానీర్ద్రామణీశ్చ త్వం బుద్ధిః సత్త్వం క్షమా దమః ।
ప్రభవశ్చాప్యయశ్చ త్వముపేన్ద్రో మధుసూదనః ॥ 15 ॥

ఇన్ద్రకర్మా మహేన్ద్రస్త్వం పద్మనాభో రణాన్తకృత్ ।
శరణ్యం శరణం చ త్వామాహుర్ద్దివ్యా మహర్షయః ॥ 16 ॥

సహస్రశృజ్ఞో వేదాత్మా శతజిహ్వో మహర్షభః ।
త్వం యజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వమోఽఙ్కారః పరస్తప ॥ 17 ॥

ప్రభవం నిధనం వా తే న విదుః కో భవానితి ।
దృశ్యసే సర్వభూతేషు బ్రాహ్మణేషు చ గోషు చ ॥ 18 ॥

దిక్షు సర్వాసు గగనే పర్వతేషు వనేషు చ ।
సహస్రచరణః శ్రీమాఞ్శతశీర్షః సహస్రధృక్ ॥ 19 ॥

త్వం ధారయసి భూతాని వసుధాం చ సపర్వతామ్ ।
అన్తే పృథివ్యాః సలిలే దృశ్యసే త్వం మహోరగః ॥ 20 ॥

శ్రీఘ్నోకాన్ధారయన్రామ దేవగన్ధర్వదానవాన్ ।
అహం తే హృదయం రామ జిహ్వా దేవీ సరస్వతీ ॥ 21 ॥

దేవా గాత్రేషు లోమాని నిర్మితా బ్రహ్మణా ప్రభో ।
నిమేషస్తేఽభవద్రాత్రిరున్మేషస్తేఽభవద్దివా ॥ 22 ॥

సంస్కారాస్తేఽభవన్వేదా న తదస్తి త్వయా వినా ।
జగత్సర్వం శరీరం తే సైర్యం తే వసుధాతలమ్ ॥ 23 ॥

అగ్నిః కోపః ప్రసాదస్తే సోమః శ్రీవత్సలక్షణ ।
త్వయా లోకాస్త్రయః క్రాంతాః పురాణే విక్రమైస్త్రిభిః ॥ 24 ॥

మహేన్ద్రశ్చ కృతో రాజా బలిం బద్ధ్వా మహాసురమ్ ।
సీతా లక్ష్మీర్భవాన్విష్ణుర్దేవః కృష్ణః ప్రజాపతిః ॥ 25 ॥

వధార్థం రావణస్యేహ ప్రవిష్టో మానుషీం తనుమ్ ।
తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా ధర్మభృతాం వర ॥ 26 ॥

నిహతో రావణో రామ ప్రహృష్టో దివమాక్రమ ।
అమోఘం బలవీర్యం తే అమోఘస్తే పరాక్రమః ॥ 27 ॥

అమోఘాస్తే భవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చ యే నరాః ।
యే త్వాం దేవం ధ్రువం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమమ్ ॥ 28 ॥

యే నరాః కీర్తయిష్యన్తి నాస్తి తేషాం పరాభవః ॥ 29 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠాధికశతతమః సర్గః ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం పితామహసమీరితమ్ ।
అజ్ఞేనాదాయ వైదేహీముత్పపాత విభావసుః ॥ 1 ॥

తరుణాదిత్యసజ్కాశాం తప్తకాఞ్చనభూషణామ్ ।
రక్తామ్బరధరాం బాలాం నీలకుఞ్చితమూర్ధజామ్ ॥ 2 ॥

అక్లిష్టమాల్యాభరణాం తథా రూపాం మనస్వినీమ్ ।
దదౌ రామాయ వైదేహీమజ్ఞే కృత్వా విభావసుః ॥ 3 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం సాక్షీ లోకస్య పావకః ।
ఏషా తే రామ వైదేహీ పాపమస్యా న విద్యతే ॥ 4 ॥

నైవ వాచా న మనసా నానుధ్యానాన్న చక్షుషా ।
సువృత్తా వృత్తశౌణ్డిరా న త్వామతిచచార హ ॥ 5 ॥

రావణేనాపనీతైషా వీర్యోత్సితేన రక్షసా ।
త్వయా విరహితా దీనా వివశా నిర్జనాద్వనాత్ ॥ 6 ॥

రుద్ధా చాన్తఃపురే గుప్తా త్వక్చిత్తా త్వత్పరాయణా ।
రక్షితా రాక్షసీ సజ్జ్యేర్వికృతైర్హోరదర్శనైః ॥ 7 ॥

ప్రలోభ్యమానా వివిధం భర్త్యుమానా చ మైథిలీ ।
నాచిన్తయత తద్రక్షస్త్యధతేనాన్తరాత్మనా ॥ 8 ॥

విశుద్ధభావాం నిష్పాపాం ప్రతిగృహ్ణీష్వ రాఘవ ।
న కిఞ్చిదభిధాతవ్యమహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ 9 ॥

ఏవముక్తో మహాతేజా ధృతిమాన్మథవిక్రమః ।

అబ్రవీత్రిదశశ్రేష్ఠం రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ 10 ॥

అవశ్యం త్రిషు లోకేషు సీతా పావనమర్హతి ।
దీర్ఘకాలోషితా చేయం రావణాంతఃపురే శుభా ॥ 11 ॥

బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః ।
ఇతి వక్ష్యన్తి మాం సంతో జానకీమవిశోధ్య హి ॥ 12 ॥

అనన్యహృదయాం భక్తాం మచ్ఛిత్తపరిరక్షణీమ్ ।
అహమప్యవగచ్ఛామి మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ 13 ॥

ప్రత్యయార్థం తు లోకానాం త్రయాణాం సత్యసంశ్రయః ।
ఉపేక్షే చాపి వైదేహీం ప్రవిశన్తిం హుతాశనమ్ ॥ 14 ॥

ఇమామపి విశాలాక్షీం రక్షితాం స్వేన తేజసా ।
రావణో నాతివర్తేత వేలామివ మహోదధిః ॥ 15 ॥

న హి శక్తః స దుష్టాత్మా మనసాపి హి మైథిలీమ్ ।
ప్రధర్షయితుమప్రాప్తాం దీప్తామగ్నిశిఖామివ ॥ 16 ॥

నేయమర్హతి వైశ్వర్యం రావణాంతఃపురే శుభా ।
అనన్యా హి మయా సీతాం భాస్కరేణ ప్రభా యథా ॥ 17 ॥

విశుద్ధా త్రిషు లోకేషు మైథిలీ జనకాత్మజా ।
న హి హాతుమియం శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా ॥ 18 ॥

అవశ్యం చ మయా కార్యం సర్వేషాం వో వచో హితమ్ ।
స్నిగ్ధానాం లోకమాన్యానామేవం చ బ్రువతాం హితమ్ ॥ 19 ॥

ఇతీదముక్త్యా వచనం మహాబలైః
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా ।
సమేత్య రామః ప్రియయా మహాబలః
సుఖం సుఖార్హోఽనుబభూవ రాఘవః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షష్ఠాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ సప్తమాధికశతతమః సర్గః ॥

ఏతచ్ఛ్చత్వా శుభం వాక్యం రాఘవేణ సుభాషితమ్ ।
ఇదం శుభతరం వాక్యం వ్యాజహార మహేశ్వరః ॥ 1 ॥

పుష్కరాక్ష మహాబాహో మహావక్షః పరస్తప ।
దిష్ట్యా కృతమిదం కర్మ త్వయా శస్త్రభృతాం వర ॥ 2 ॥

దిష్ట్యా సర్వస్య లోకస్య ప్రవృద్ధం దారుణం తమః ।
అపావృత్తం త్వయా సజ్జ్యే రామ రావణజం భయమ్ ॥ 3 ॥

ఆశ్వాస్య భరతం దీనం కౌసల్యాం చ యశస్వినీమ్ ।
కైకేయాం చ సుమిత్రాం చ దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతరమ్ ॥ 4 ॥

ప్రాప్య రాజ్యమయోధ్యాయాం నన్దయిత్వా సుహృజ్జనమ్ ।
ఇక్షాకూణాం కులే వంశం స్థాపయిత్వా మహాబల ॥ 5 ॥

ఇష్ట్యా తురగమేధేన ప్రాప్య చానుత్తమం యశః ।
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా త్రిదివం గన్తుమర్హసి ॥ 6 ॥

ఏష రాజా విమానస్థః పితా దశరథస్తవ ।
కాకుత్స్థ మానుషే లోకే గురుస్తవ మహాయశాః ॥ 7 ॥

ఇన్ద్రలోకం గతః శ్రీమాన్స్త్వయా పుత్రేణ తారితః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా త్వమేనమభివాదయ ॥ 8 ॥

మహాదేవవచః శ్రుత్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః ।
విమానశిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్పితుః ॥ 9 ॥

దీప్యమానం స్వయాం లక్ష్మ్యో విరజోఽమృరధారిణమ్ ।

లక్షణేన సహ భ్రాత్రా దదర్శ పితరం ప్రభుః ॥ 10 ॥

హర్షేణ మహతావిప్రో విమానస్థో మహీపతిః ।
ప్రాణైః ప్రియతరం దృష్ట్వా పుత్రం దశరథస్తదా ॥ 11 ॥

ఆరోప్యజ్కం మహాబాహుర్వరాసనగతః ప్రభుః ।
బాహుభ్యాం సమ్పురిష్వజ్య తతో వాక్యం సమాదదే ॥ 12 ॥

న మే స్వర్గో బహుమతః సమ్మానశ్చ సురర్షిభిః ।
త్వయా రామ విహీనస్య సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ॥ 13 ॥

కైకేయ్యా యాని చోక్తాని వాక్యాని వదతాం వర ।
తవ ప్రవ్రాజనార్థాని స్థితాని హృదయే మమ ॥ 14 ॥

త్వాం తు దృష్ట్వా కుశలినం పరిష్వజ్య సలక్షణమ్ ।
అద్య దుఃఖాద్విముక్తోఽస్మి నీహారాదివ భాస్కరః ॥ 15 ॥

తారితోఽహం త్వయా పుత్ర సుపుత్రేణ మహాత్మనా ।
అష్టావక్రేణ ధర్మాత్మా తారితో బ్రాహ్మణో యథా ॥ 16 ॥

ఇదాసీం చ విజానామి యథా సౌమ్య సురేశ్వరైః ।
వధార్థం రావణస్యేహ విహితం పురుషోత్తమమ్ ॥ 17 ॥

సిద్ధార్థా ఖలు కౌసల్యా యా త్వాం రామ గృహం గతమ్ ।
వనాన్నివృత్తం సంహృష్టా ద్రక్ష్యతే శత్రుసూదన ॥ 18 ॥

సిద్ధార్థాః ఖలు తే రామ నరా యే త్వాం పురీం గతమ్ ।
జలార్ద్రమభిషిక్తం చ ద్రక్ష్యన్తి వసుధాధిపమ్ ॥ 19 ॥

అనురక్తేన బలినా శుచినా ధర్మచారిణా ।
ఇచ్ఛేయం త్వామహం ద్రష్టుం భరతేన సమాగతమ్ ॥ 20 ॥

చతుర్దశసమాః సౌమ్య వనే నిర్యాపితాస్త్యయా ।

వసతా సీతయా సార్థం లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ 21 ॥

నివృత్తవనవాసోఽసి ప్రతిజ్ఞా సఫలా కృతా ।
రావణం చ రణే హత్వా దేవాస్తే పరితోషితాః ॥ 22 ॥

కృతం కర్మ యశః శ్లాఘ్యం ప్రాప్తం తే శత్రుసూదన ।
భ్రాతృభిః సహ రాజ్యస్థో దీర్ఘమాయురవాప్నుహి ॥ 23 ॥

ఇతి బ్రువాణం రాజానం రామః ప్రాజ్ఞాలిరబ్రవీత్ ।
కురు ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కైకేయ్యా భరతస్య చ ॥ 24 ॥

సపుత్రాం త్వాం త్యజామీతి యదుక్తా కైకయా త్వయా ।
స శాపః కైకయాం ఘోరః సపుత్రాం న స్పృశేత్ప్రభో ॥ 25 ॥

స తథేతి మహారాజో రామముక్తవా కృతాజ్ఞాలిమ్ ।
లక్ష్మణం చ పరిష్వజ్య పునర్వాక్యమువాచ హ ॥ 26 ॥

రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్య సహ సీతయా ।
కృతా మమ మహాప్రీతిః ప్రాప్తం ధర్మఫలం చ తే ॥ 27 ॥

ధర్మం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ యశశ్చ విపులం భువి ।
రామే ప్రసన్నే స్వర్గం చ మహిమానం తథైవ చ ॥ 28 ॥

రామం శుశ్రూష భద్రం తే సుమిత్రానన్దవర్ధన ।
రామః సర్వస్య లోకస్య శుభేష్వభిరతః సదా ॥ 29 ॥

ఏతే సేన్ద్రాస్త్రయో లోకాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
అభిగమ్య మహాత్మానమర్చన్తి పురుషోత్తమమ్ ॥ 30 ॥

ఏతత్తదుక్తమవ్యక్తమక్షరం బ్రహ్మనిర్మితమ్ ।
దేవానాం హృదయం సౌమ్య గుహ్యం రామః పరస్తపః ॥ 31 ॥

అవాప్తం ధర్మచరణం యశశ్చ విపులం త్వయా ।

రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్య సహ సీతయా ॥ 32 ॥

స తథోక్త్వా మహాబాహుర్లక్ష్మణం ప్రాజ్ఞాలిం స్థితమ్ ।
ఉవాచ రాజా ధర్మాత్మా వైదేహీం వచనం శుభమ్ ॥ 33 ॥

కర్తవ్యో న తు వైదేహీ మన్యుస్త్యాగమిమం ప్రతి ।
రామేణ త్వద్విశుద్ధ్యర్థం కృతమేతద్ధితైషిణా ॥ 34 ॥

న త్వం సుభ్రు సమాధేయా పతిశుశ్రూవణం ప్రతి ।
అవశ్యం తు మయా వాచ్యమేష తే దైవతం పరమ్ ॥ 35 ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య పుత్రౌ సీతాం తథా స్నుషామ్ ।
ఇన్ద్రలోకం విమానేన యయా దశరథో జ్వలన్ ॥ 36 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ అష్టమాధికశతతమః సర్గః ॥

ప్రతిప్రయాతే కాకుత్స్థే మహేన్ద్రః పాకశాసనః ।
అబ్రవీత్పరమప్రీతో రాఘవం ప్రాజ్ఞాలిం స్థితమ్ ॥ ౧ ॥

అమోఘం దర్శనం రామ తవాస్మాకం పరంతప ।
ప్రీతియుక్తోఽస్మి తేన త్వం బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి ॥ ౨ ॥

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ కృతాజ్ఞలిః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా ॥ ౩ ॥

యది ప్రీతిః సముత్పన్నా మయి సర్వసురేశ్వర ।
వక్ష్యామి కురు మే సత్యం వచనం వదతాం వర ॥ ౪ ॥

మమ హేతోః పరాక్రాంతా యే గతా యమసాదనమ్ ।
తే సర్వే జీవితం ప్రాప్య సముత్తిష్ఠన్తు వానరాః ॥ ౫ ॥

మత్ప్రియేష్వభిరక్తాశ్చ న మృత్యుం గణయన్తి చ ।
త్వత్ప్రసాదాత్సమేయుస్తే వరమేతదహం వృణే ॥ ౬ ॥

నీరుజాన్నిర్వృణాంశ్చైవ సమ్పన్నబలపౌరుషాన్ ।
గోలాఙ్గాలాంస్తథైవరాన్ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద ॥ ౭ ॥

అకాలే చాపి ముఖ్యాని మూలాని చ ఫలాని చ ।
నద్యశ్చ విమలాస్తత్ర తిష్ఠేయుర్యత్ర వానరాః ॥ ౮ ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।
మహేన్ద్రః ప్రత్యువాచేదం వచనం ప్రీతిలక్షణమ్ ॥ ౯ ॥

మహానయం వరస్తాత త్వయోక్తో రఘునన్దన ।

సముత్థాస్యన్తి హరయః సుప్తా నిద్రాక్షయే యథా ॥ 10 ॥

సుహృద్భిర్బాన్ధవైశ్చైవ జ్ఞాతిభిః స్వజనేన చ ।
సర్వ ఏవ సమేష్యన్తి సంయుక్తాః పరయా ముదా ॥ 11 ॥

అకాలే పుష్పశబలాః ఫలవన్తశ్చ పాదపాః ।
భవిష్యన్తి మహేష్వాన నద్యశ్చ సలిలాయుతాః ॥ 12 ॥

సవ్రణైః ప్రథమం గాత్రైః సంవృత్తైర్నివ్రణైః పునః ।
బభూవుర్వానరాః సర్వే కిమేతదితి విస్మితః ॥ 13 ॥

కాకుత్స్థం పరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వా సర్వే సురోత్తమాః ।
ఊచుస్తే ప్రథమం స్తుత్వా స్తవార్థం సహలక్ష్మణమ్ ॥ 14 ॥

గచ్ఛాయోధ్యామితో వీర విసర్జయ చ వానరాన్ ।
మైథిలీం సాన్త్యయన్వైనామనురక్తాం తపస్వినీమ్ ॥ 15 ॥

భ్రాతరం పశ్య భరతం త్వచ్ఛోకాద్యృతచారిణమ్ ।
అభిషేచయ చాత్మానం పౌరాన్గత్వా ప్రహర్షయ ॥ 16 ॥

ఏవముక్త్వా తమామన్త్ర్య రామం సౌమిత్రిణా సహ ।
విమానైః సూర్యసంక్ష్కౌశ్చైర్వృష్టా జగ్ముః సురా దివమ్ ॥ 17 ॥

అభివాద్య చ కాకుత్స్థః సర్వాన్స్తాన్ప్రదశోత్తమాన్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ 18 ॥

తతస్తు సౌ లక్ష్మణరామపాలితా
మహాచమూర్త్వృష్టజనా యశస్వినీ ।
శ్రియా జ్వలన్తీ విరరాజ సర్వతో
నిశాప్రణీతేవ హి శీతరశ్మినా ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే అష్టమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ నవమాధికశతతమః సర్గః ॥

తాం రాత్రిముషితం రామం సుఖోత్థితమరిన్దమమ్ ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం జయం పృష్ట్యా విభీషణః ॥ ౧ ॥

స్నానాని చాఙ్గరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ।
చందనాని చ దివ్యాని మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౨ ॥

అలఙ్కారవిదశ్చేమా నార్యః పద్మనిభేక్షణాః ।
ఉపస్థితాస్త్రావం విధివత్సాపయిష్యంతి రాఘవ ॥ ౩ ॥

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ ।
హరీన్సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్రావం స్నానేనోపనిమన్తయ ॥ ౪ ॥

స తు తామ్యతి ధర్మాత్మా మమహేతోః సుఖోచితః ।
సుకుమారో మహాబాహుః కుమారః సత్యసంశ్రవః ॥ ౫ ॥

తం వినా కైకేయాపుత్రం భరతం ధర్మచారిణమ్ ।
న మే స్నానం బహుమతం వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ॥ ౬ ॥

ఇత ఏవ పథా క్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామ తాం పురీమ్ ।
అయోధ్యామాయతో హ్యేష పన్థాః పరమదుర్గమః ॥ ౭ ॥

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణః ।
అహ్నో త్వాం ప్రాపయిష్యామి తాం పురీం పార్థివాత్మజ ॥ ౮ ॥

పుష్పకం నామ భద్రం తే విమానం సూర్యసంనిభమ్ ।
మమ భ్రాతుః కుబేరస్య రావణేనాహృతం బలాత్ ॥ ౯ ॥

తదిదం మేఘసంక్రాశం విమానమిహ తిష్ఠతి ।

తేన యాస్యసి యానేన త్వమయోధ్యాం గజజ్వరః ॥ 10 ॥

అహం తే యద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసి మే గుణాన్ ।
వస తావదిహ ప్రాజ్ఞ యద్యస్తి మయి సౌహృదమ్ ॥ 11 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యో చాపి భార్యయా ।
అర్చితః సర్వకామైస్త్యం తతో రామ గమిష్యసి ॥ 12 ॥

ప్రీతియుక్తస్తు మే రామ ససైన్యః ససుహృద్గణః ।
సత్కిర్యాం విహితాం తావద్భృహణ త్వం మయోద్యతామ్ ॥ 13 ॥

ప్రణయాద్భహుమానాచ్చ సౌహృదేన చ రాఘవ ।
ప్రసాదయామి ప్రేష్యోఽహం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి తే ॥ 14 ॥

ఏవముక్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ ।
రక్షసాం వానరాణాం చ సర్వేషాం చోపశృణ్వతామ్ ॥ 15 ॥

పూజితోఽహం త్వయా వీర సాచివ్యేన పరస్తప ।
సర్వాత్మనా చ చేష్టిభిః సౌహృదేనోత్తమేన చ ॥ 16 ॥

న ఖల్వేతన్న కుర్యాం తే వచనం రాక్షసేశ్వర ।
తం తు మే భ్రాతరం ద్రష్టుం భరతం త్వరతే మనః ॥ 17 ॥

మాం నివర్తయితుం యోఽసౌ చిత్రకూటముపాగతః ।
శిరసా యాచతో యస్య వచనం న కృతం మయా ॥ 18 ॥

కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయాం చ యశస్వినీమ్ ।
గురూంశ్చ సుహృదశ్చైవ పౌరాంశ్చ తనయైః సహ ॥ 19 ॥

ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం విమానం రాక్షసేశ్వర ।
కృతకార్యస్య మే వాసః కథిచ్ఛిదిహ సమ్మతః ॥ 20 ॥

అనుజానీహి మాం సౌమ్య పూజితోఽస్మి విభీషణ ।

మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్యస్తవరితస్తానుమానయే ॥ 21 ॥

తతః కాఞ్చనచిత్రాఙ్గం వైదూర్యమణివేదికమ్ ।
కూటాగారైః పరిక్షిప్తం సర్వతో రజతప్రభమ్ ॥ 22 ॥

పాణ్డురాభిః పతాకాభిర్ధ్వజైశ్చ సమలఙ్కృతమ్ ।
శోభితం కాఞ్చనైర్వర్ణ్యైర్హేమపద్మవిభూషితమ్ ॥ 23 ॥

ప్రకీర్ణం కింకీణీజాలైర్ముక్తామణిగవాక్షితమ్ ।
ఘణ్టాజాలైః పరిక్షిప్తం సర్వతో మధురస్వనమ్ ॥ 24 ॥

తన్మేరుశిఖరాకారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ।
బహుభిర్భూషితం హర్ష్యైర్ముక్తారజతసంనిభౌ ॥ 25 ॥

తలైః స్ఫటికచిత్రాజైర్వైదూర్యైశ్చ వరాసనైః ।
మహార్హాస్తరణోపేతైరుపపన్నం మహాధనైః ॥ 26 ॥

ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్విమానం మనోజవమ్ ।
నివేదయిత్వా రామాయ తస్థౌ తత్ర విభీషణః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ దశమాధికశతతమః సర్గః ॥

ఉపస్థితం తు తం దృష్ట్వా పుష్పకం పుష్పభూషితమ్ ।
అవిదూరే స్థితం రామం ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ 1 ॥

స తు బద్ధాఙ్గాలిః ప్రహ్వో వినీతో రాక్షసేశ్వరః ।
అబ్రవీత్త్వరయోపేతః కిం కరోమితి రాఘవమ్ ॥ 2 ॥

తమబ్రవీన్మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః ।
విమృశ్య రాఘవో వాక్యమిదం స్నేహపురస్కృతమ్ ॥ 3 ॥

కృతప్రయత్నకర్మాణో విభీషణ వనౌకసః ।
రత్నైరరైశ్చ వివిభైర్భూషణైశ్చాభిపూజయ ॥ 4 ॥

సహైభిరర్దితా లఙ్కా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర ।
హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్తౌ సఙ్గ్రామేష్వనివర్తిభిః ॥ 5 ॥

ఏవం సమ్మానితాశ్చేమే మానార్హా మానద త్వయా ।
భవిష్యన్తి కృతజ్ఞేన నిర్వృతా హరియూథపాః ॥ 6 ॥

త్యాగినం సఙ్గ్రహీతారం సానుక్రోశం యశస్వినమ్ ।
యతస్తామవగచ్ఛన్తి తతః సమౌభధయామి తే ॥ 7 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాంస్తాన్విభీషణః ।
రత్నార్థైః సంవిభాగేన సర్వానేవాన్వపూజయత్ ॥ 8 ॥

తతస్తాన్పూజితాన్దృష్ట్వా రత్నైరరైశ్చ యూథపాన్ ।
ఆరురోహ తతో రామస్తద్విమానమనుత్తమమ్ ॥ 9 ॥

అజ్కేనాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాంతేన ధనుష్మతా ॥ 10 ॥

అబ్రవీచ్ఛ విమానస్థః కాకుత్స్థః సర్వవానరాన్ ।
సుగ్రీవం చ మహావీర్యం రాక్షసం చ విభీషణమ్ ॥ 11 ॥

మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరోత్తమాః ।
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛత ॥ 12 ॥

యత్తు కార్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరస్తప ।
కృతం సుగ్రీవ తత్సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా ।
కిష్కిన్ధాం ప్రతియాహ్యాశు స్వనైస్యేనాభిసంవృతః ॥ 13 ॥

స్వరాజ్యే వస లజ్కాయాం మయా దత్తే విభీషణ ।
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః సేన్యా అపి దివౌకసః ॥ 14 ॥

అయోధ్యాం ప్రతియాస్యామి రాజధానీం పితుర్మమ ।
అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సర్వానామస్త్రయామి వః ॥ 15 ॥

ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరాస్తే మహాబలాః ।
ఊచుః ప్రాజ్ఞలయో రామం రాక్షసశ్చ విభీషణః ।
అయోధ్యాం గన్తుమిచ్ఛామః సర్వాన్నయతు నో భవాన్ ॥ 16 ॥

దృష్ట్వా త్వామభిషేకార్ద్రం కౌసల్యామభివాద్య చ ।
అచిరేణాగమిష్యామః స్వాన్యహాన్నృపతేః సుత ॥ 17 ॥

ఏవముక్తాస్తు ధర్మాత్మా వానరైః సవిభీషణైః ।
అబ్రవీద్రాఘవః శ్రీమాన్ససుగ్రీవవిభీషణాన్ ॥ 18 ॥

ప్రియాత్ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్ఞనః ।
సర్వైర్భవద్భిః సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః ॥ 19 ॥

క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం వానరైః సహ ।

తవమధ్యారోహ సామాత్యో రాక్షసేంద్రవిభీషణ ॥ 20 ॥

తతస్తత్పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహ సేనయా ।
అధ్యారోహత్త్వరశ్శీఘ్రం సామాత్యశ్చ విభీషణః ॥ 21 ॥

తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనమ్ ।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతముత్పపాత విహాయసమ్ ॥ 22 ॥

యయా తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా ।
ప్రహృష్టశ్చ ప్రతితశ్చ బభౌ రామః కుబేరవత్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే దశమాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్విమానమనుత్తమమ్ ।
ఉత్పాత మహామేఘః శ్వసనేనోద్ధతో యథా ॥ 1 ॥

పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునన్దనః ।
అబ్రవీన్మైథిలీం సీతాం రామః శశినిభాననామ్ ॥ 2 ॥

కైలాసశిఖరాకారే త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ ।
లఙ్కామీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ 3 ॥

ఏతదాయోధనం పశ్య మాంసశోణితకర్దమమ్ ।
హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహత్ ॥ 4 ॥

తవహతోర్విశాలాక్షి రావణో నిహతో మయా ।
కుమ్భకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్రహస్తశ్చ నిశాచరః ॥ 5 ॥

లక్ష్మణేనేన్ద్రజిచ్ఛాత్ర రావణిర్నిహతో రణే ।
విరూపాక్షశ్చ దుష్ప్రేక్ష్యో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ 6 ॥

అకమ్పనశ్చ నిహతో బలినోఽన్యే చ రాక్షసాః ।
త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాన్తకనరాన్తకౌ ॥ 7 ॥

అత్ర మన్తోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయత్ ।
సపత్నినాం సహస్రేణ సాస్రేణ పరివారితా ॥ 8 ॥

ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే ।
యత్ర సాగరముత్తిర్య తాం రాత్రిముషితా వయమ్ ॥ 9 ॥

ఏష నేతుర్మయా బద్ధః సాగరే సలిలార్ణవే ।

తవహతోర్విశాలాక్షి నలనేతుః సుదుష్కరః ॥ 10 ॥

పశ్య సాగరమక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయమ్ ।
అపారమభిగర్జంతం శఙ్ఖశుక్తినిషేవితమ్ ॥ 11 ॥

హిరణ్యనాభం శైలేన్ద్రం కాఞ్చనం పశ్య మైథిలి ।
విశ్రమార్థం హనుమతో భిత్వా సాగరముత్థితమ్ ॥ 12 ॥

అత్ర రాక్షసరాజోఽయమాజగామ విభీషణః ॥ 13 ॥

ఏషా సా దృశ్యతే సీతే కిష్కిన్ధా చిత్రకాననా ।
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః ॥ 14 ॥

దృశ్యతేఽసౌ మహానీతే సవిద్యుదివ తోయదః ।
ఋశ్యమూకో గిరిశ్రేష్ఠః కాఞ్చనైర్ధాతుభిర్వృతః ॥ 15 ॥

అత్రాహం వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ సమాగతః ।
సమయశ్చ కృతః సీతే వధార్థం వాలినో మయా ॥ 16 ॥

ఏషా సా దృశ్యతే పమ్పా నలిసీ చిత్రకాననా ।
త్వయా విహీనో యత్రాహం విలలాప సుదుఃఖితః ॥ 17 ॥

అస్యాస్తీరే మయా దృష్టా శబరీ ధర్మచారిణీ ।
అత్ర యోజనబాహుశ్చ కబన్ధో నిహతో మయా ॥ 18 ॥

దృశ్యతేఽసౌ జనస్థానే సీతే శ్రీమాన్వనస్పతిః ।
యత్ర యుద్ధం మహద్వృత్తం తవహతోర్విలాసిని ।
రావణస్య నృశంసస్య జటాయోశ్చ మహాత్మనః ॥ 19 ॥

ఖరశ్చ నిహతశ్శఙ్ఖే దూషణశ్చ నిపాతితః ।
త్రిశిరాశ్చ మహావీర్యో మయా బాణైరజిహ్మగైః ॥ 20 ॥

పర్ణశాలా తథా చిత్రా దృశ్యతే శుభదర్శనా ।

యత్ర త్వం రాక్షసేంద్రిణ రావణేన హృతా బలాత్ || 21 ||

ఏషా గోదావరీ రమ్యా ప్రసన్నసలిలా శివా ।
అగస్త్యస్యాశ్రమో హ్యేష దృశ్యతే పశ్య మైథిలి || 22 ||

వైదేహి దృశ్యతే చాత్ర శరభజ్ఞాశ్రమో మహాన్ ।
ఉపయాతః సహస్రాక్షో యత్ర శక్రః పురన్దరః || 23 ||

ఏతే తే తాపసావాసా దృశ్యన్తే తనుమధ్యమే ।
అత్రిః కులపతిర్యత్ర సూర్యవైశ్వానరప్రభః ।
అత్ర సీతే త్వయా దృష్టా తాపసీ ధర్మచారిణీ || 24 ||

అస్మిన్దేశే మహాకాయో విరాధో నిహతో మయా || 25 ||

అసౌ సుతనుచైలేంద్రిశ్చిత్రకూటః ప్రకాశతే ।
యత్ర మాం కైకయాపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః || 26 ||

ఏషా సా యమునా దూరాద్దృశ్యతే చిత్రకాననా ।
భరద్వాజాశ్రమో యత్ర శ్రీమానేష ప్రకాశతే || 27 ||

ఏషా త్రిపథగా గజ్ఞా దృశ్యతే వరవర్ణిని ।
శృంగవేరపురం చైతద్గుహో యత్ర సమాగతః || 28 ||

ఏషా సా దృశ్యతేఽయోధ్యా రాజధానీ పితుర్మమ ।
అయోధ్యాం కురు వైదేహి ప్రణామం పునరాగతా || 29 ||

తతస్తే వానరాః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః ।
ఉత్పత్యోత్పత్య దదృశుస్తాం పురీం శుభదర్శనామ్ || 30 ||

తతస్తు తాం పాణ్డరహర్మ్యమాలినీమ్
విశాలకణ్ఠ్యాం గజవాజిసంక్కులామ్ ।
పురీమయోధ్యాం దదృశుః ప్లవంగమాః
పురీం మహేంద్రస్య యథామరావతీమ్ || 31 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచభ్యాం లక్షణాగ్రజః ।
భరద్వాజాశ్రమం ప్రాప్య వవన్దే నియతో మునిమ్ ॥ 1 ॥

సోఽప్యచ్ఛదభివాద్యైసం భరద్వాజం తపోధనమ్ ।
శృణోషి కచిద్భగవన్సుభిక్షానామయం పురే ।
కచ్చిచ్ఛ యుక్తో భరతో జీవన్త్యపి చ మాతరః ॥ 2 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ భరద్వాజో మహామునిః ।
ప్రత్యువాచ రఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వం ప్రహృష్టవత్ ॥ 3 ॥

పఙ్కదీగ్ధస్తు భరతో జటిలస్తావం ప్రతీక్షతే ।
పాదుకే తే పురస్కృత్య సర్వం చ కుశలం గృహే ॥ 4 ॥

త్వాం పురా చీరవసనం ప్రవిశంతం మహావనమ్ ।
స్త్రీతృతీయం చ్యుతం రాజ్యాధర్మకామం చ కేవలమ్ ॥ 5 ॥

పదాతిం త్యక్తసర్వస్వం పితుర్వచనకారిణమ్ ।
స్వర్గభోగైః పరిత్యక్తం స్వర్గచ్యుతమివామరమ్ ॥ 6 ॥

దృష్ట్వా తు కరుణా పూర్వం మమాసీత్సమితింజయ ।
కైకేయావచనే యుక్తం వన్యమూలఫలాశనమ్ ॥ 7 ॥

సామృతం సుసమృద్ధార్థం సమిత్రగణబాన్ధవమ్ ।
సమీక్ష్య విజితారిం త్వాం మమ ప్రీతిరనుత్తమా ॥ 8 ॥

సర్వం చ సుఖదుఃఖం తే విదితం మమ రాఘవ ।
యత్త్వయా విపులం ప్రాప్తం జనస్థానవధాదికమ్ ॥ 9 ॥

బ్రాహ్మణార్థే నియుక్తస్య రక్షతః సర్వతాపసాన్ ।
మారీచదర్శనం చైవ సీతోన్మథనమేవ చ ॥ 10 ॥

కబంధదర్శనం చైవ పంపాభిగమనం తథా ।
సుగ్రీవేణ చ తే సఖ్యం యచ్ఛ వాలీ హతస్త్యయా ॥ 11 ॥

మార్గణం చైవ వైదేహ్యః కర్మ వాతాత్మజస్య చ ।
విదితాయాం చ వైదేహ్యం నలసేతుర్యథా కృతః ।
యథా చ దీపితా లఙ్కా ప్రహృష్టైర్హరియూథపైః ॥ 12 ॥

సపుత్రబాంధవామాత్యః సబలః సహ వాహనః ।
యథా చ నిహతః సఙ్ఖ్యే రావణో దేవకణ్ఠకః ॥ 13 ॥

సమాగమశ్చ త్రిదశైర్యథాదత్తశ్చ తే వరః ।
సర్వం మమైతద్విదితం తపసా ధర్మవత్సల ॥ 14 ॥

అహమప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాం వర ।
అర్హ్యం ప్రతిగృహణేదమయోధ్యాం శోష్ట గమిష్యసి ॥ 15 ॥

తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః ।
బాధమిత్యేవ సంహృష్టః శ్రీమాన్సరమయాచత ॥ 16 ॥

అకాలఫలినో వృక్షాః సర్వే చాపి మధుస్రవాః ।
భవన్తు మార్గే భగవన్నయోధ్యాం ప్రతి గచ్ఛతః ॥ 17 ॥

నిష్ఫలాః ఫలినశ్చాసన్విపుష్పాః పుష్పశాలినః ।
శుష్కాః సమగ్రపత్రాస్తే నగాశ్చైవ మధుస్రవాః ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః ॥

అయోధ్యాం తు సమాలోక్య చింతయామాస రాఘవః ।
చింతయిత్వా తతో దృష్టిం వానరేషు న్యపాతయత్ ॥ ౧ ॥

ప్రియకామః ప్రియం రామస్తతస్త్వరితవిక్రమమ్ ।
ఉవాచ ధీమాన్తేజస్వీ హనూమంతం ప్లవంగమమ్ ॥ ౨ ॥

అయోధ్యాం త్వరితో గచ్ఛ ఊప్రం త్వం ప్లవగోత్తమ ।
జానీహి కచ్చిత్కుశలీ జనో నృపతిమన్దిరే ॥ ౩ ॥

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహం గహనగోచరమ్ ।
నిషాదాధిపతిం బ్రూహి కుశలం వచనాన్మమ ॥ ౪ ॥

శ్రుత్వా తు మాం కుశలినమరోగం విగతజ్వరమ్ ।
భవిష్యతి గుహః ప్రితః స మమాత్మసమః సఖా ॥ ౫ ॥

అయోధ్యాయాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ ।
నివేదయిష్యతి ప్రితో నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౬ ॥

భరతస్తు త్వయా వాచ్యః కుశలం వచనాన్మమ ।
సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౭ ॥

హరణం చాపి వైదేహ్య రావణేన బలీయసా ।
సుగ్రీవేణ చ సంవాదం వాలినశ్చ వధం రణే ॥ ౮ ॥

మైథిల్యన్వేషణం చైవ యథా చాధిగతా త్వయా ।
లఙ్ఘయిత్వా మహతోయమాపగాపతిమవ్యయమ్ ॥ ౯ ॥

ఉపయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనమ్ ।

యథా చ కారితః సేతూ రావణశ్చ యథా హతః ॥ 10 ॥

వరదానం మహేంద్రేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ ।
మహాదేవప్రసాదాచ్చ పిత్రా మమ సమాగమమ్ ॥ 11 ॥

జిత్వా శత్రుగణాన్రామః ప్రాప్య చానుత్తమం యశః ।
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ మిత్రైర్మహాబలః ॥ 12 ॥

ఏతచ్ఛ్చుత్వా యమాకారం భజతే భరతస్తతః ।
స చ తే వేదితవ్యః స్యాత్సర్వం యచ్ఛాపి మాం ప్రతి ॥ 13 ॥

జ్ఞేయాః సర్వే చ వృత్తాంతా భరతస్యేజ్ఞితాని చ ।
తత్త్వేన ముఖవర్ణేన దృష్ట్యా వ్యాభాషణేన చ ॥ 14 ॥

సర్వకామసమృద్ధం హి హస్త్యశ్వరథసంక్కులమ్ ।
పితృపైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్మనః ॥ 15 ॥

సంజత్యా భరతః శ్రీమాన్రాజ్యేనార్థీ స్వయం భవేత్ ।
ప్రశాస్తృ వసుధాం సర్వామఖిలాం రఘునన్దనః ॥ 16 ॥

తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర ।
యావన్న దూరం యాతాః స్మః క్షిప్రమాగన్తుమర్హసి ॥ 17 ॥

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
మానుషం ధారయన్త్రాపమయోధ్యాం త్వరితో యయా ॥ 18 ॥

లఙ్ఘయిత్వా పితృపథం భుజగేన్ద్రాలయం శుభమ్ ।
గంగాయమునయోర్భీమం సంనిపాతమతీత్య చ ॥ 19 ॥

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహమాసాద్య వీర్యవాన్ ।
స వాచా శుభయా హృష్టో హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ 20 ॥

సఖా తు తవ కాకుత్స్థో రామః సత్యపరాక్రమః ।

ససీతః సహ సౌమిత్రిః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ || 21 ||

పశ్చామీమద్య రజనీముషితా వచనాన్మునేః ।
భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యద్యైవ రాఘవమ్ || 22 ||

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమ్ప్రహృష్టతనూరుహాః ।
ఉత్పపాత మహావేగో వేగవానవిచారయన్ || 23 ||

సోఽపశ్యద్రామతీర్థం చ నదీం వాలుకినీం తథా ।
గోమతీం తాం చ సోఽపశ్యద్భీమం సాలవనం తథా || 24 ||

స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుఞ్జరః ।
ఆససాద ద్రుమాన్పుల్లాన్నన్దిగ్రామసమీపజాన్ || 25 ||

క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయాశ్చీరకృష్ణాజినామ్భరమ్ ।
దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినమ్ || 26 ||

జటిలం మలదిగ్ధాఙ్గం భ్రాతృవ్యసనకర్కితమ్ ।
ఫలమూలాశినం దాన్తం తాపసం ధర్మచారిణమ్ || 27 ||

సమున్నతజటాభారం వల్కలాజినవాససమ్ ।
నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మర్షిసమతేజసమ్ || 28 ||

పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసన్తం వై వసున్ధరామ్ ।
చతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్ || 29 ||

ఉపస్థితమమాత్యైశ్చ శుచిభిశ్చ పురోహితైః ।
బలముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయామ్బరధారిభిః || 30 ||

న హి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాజినామ్భరమ్ ।
పరిమోక్షుం వ్యవస్యన్తి పౌరా వై ధర్మవత్సలాః || 31 ||

తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేవవన్తమివాపరమ్ ।

ఉవాచ ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 32 ॥

వసంతం దణ్డకారణ్యే యం త్వం చీరజటాధరమ్ ।
అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వా కుశలమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యక్ష్యసి దారుణమ్ ।
అస్మిన్మహారౌ భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సజ్గతః ॥ 34 ॥

నిహత్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీమ్ ।
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ మిత్రైర్మహాబలైః ॥ 35 ॥

లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ ।
సీతా సమగ్రా రామేణ మహేంద్రేణ శచీ యథా ॥ 36 ॥

ఏవముక్తో హనుమతా భరతః కైకయానుతః ।
పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్మోహం జగామ హ ॥ 37 ॥

తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్రత్యాశ్వస్య చ రాఘవః ।
హనూమంతమువాచేదం భరతః ప్రియవాదినమ్ ॥ 38 ॥

అశోకజైః ప్రీతిమయైః కపిమాలిన్గ్య సమభ్రమాత్ ।
సిషేచ భరతః శ్రీమాన్విపులైరశ్రుబిన్దుభిః ॥ 39 ॥

దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః ।
ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియమ్ ॥ 40 ॥

గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం పరమ్ ।
సకుణ్డలాః శుభాచారా భార్యాః కన్యాశ్చ షోడశ ॥ 41 ॥

హేమవర్ణాః సునాసోరూః శశిసౌమ్యాననాః స్త్రియః ।
సర్వాభరణసమ్పన్నా సమ్పన్నాః కులజాతిభిః ॥ 42 ॥

నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మజః

కపిప్రవీరస్య తదాద్భుతోపమమ్ ।
ప్రహర్షితో రామదిదృక్షయాభవత్
పునశ్చ హర్షాదిదమబ్రవీద్వచః ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః ॥

బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్ ।
శృణోమ్యహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనమ్ ॥ 1 ॥

కల్యాణీ బత గాథేయం తౌకికీ ప్రతిభాతి మే ।
ఏతి జీవంతమానన్దో నరం వర్షశతాదపి ॥ 2 ॥

రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్సమాగమః ।
కస్మిన్దేశే కిమాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ 3 ॥

స పృష్టో రాజపుత్రేణ బృహస్పాం సముపవేశితః ।
ఆచచక్షే తతః సర్వం రామస్య చరితం వనే ॥ 4 ॥

యథా ప్రవ్రజితో రామో మాతుర్దత్తే వరే తవ ।
యథా చ పుత్రశోకేన రాజా దశరథో మృతః ॥ 5 ॥

యథా దూతైస్త్వమాసీతస్తూర్ణం రాజగృహోత్పృభో ।
త్వయామోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్పితమ్ ॥ 6 ॥

చిత్రకూటం గిరిం గత్వా రాజ్యేనామిత్రకర్శనః ।
నిమన్త్రితస్త్వయా భ్రాతా ధర్మమాచరితా సతామ్ ॥ 7 ॥

స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రాజ్యం విసర్జితమ్ ।
ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాసి పునరాగతః ॥ 8 ॥

సర్వమేతన్మహాబాహో యథావద్విదితం తవ ।
త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్వృత్తం తన్నిబోధ మే ॥ 9 ॥

అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాంతమృగద్విజమ్ ।

ప్రవివేశాథ విజనం సుమహద్ధణ్ణకావనమ్ || 10 ||

తేషాం పురస్తాద్బలవాన్గచ్ఛతాం గహనే వనే ।
వినదన్సుమహానాదం విరాధః ప్రత్యదృశ్యత || 11 ||

తముత్క్షిప్య మహానాదమూర్ధ్వబాహుమధోముఖమ్ ।
నిఖాతే ప్రక్షిపన్తి స్మ నదన్తమివ కుజ్జరమ్ || 12 ||

తత్కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
సాయాహ్నో శరభజన్య రమ్యమాశ్రమమీయతుః || 13 ||

శరభజ్ఞే దివం ప్రాప్తే రామః సత్యపరాక్రమః ।
అభివాద్య మునీన్సర్వాజ్ఞానస్థానముపాగమత్ || 14 ||

చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
హతాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా || 15 ||

తతః పశ్చచ్ఛూర్పణఖా రామపార్శ్వముపాగతా ।
తతో రామేణ సన్నిష్ఠో లక్ష్మణః సహసోత్థితః || 16 ||

ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసే మహాబలః ।
తతస్తేనార్దితా బాలా రావణం సముపాగతా || 17 ||

రావణానుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః ।
లోభయామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః || 18 ||

సా రామమబ్రవీద్బృష్టా వైదేహీ గృహ్యతామితి ।
అహో మనోహరః కాన్త ఆశ్రమే నో భవిష్యతి || 19 ||

తతో రామో ధనుష్పాణిర్ధావన్తమనుధావతి ।
స తం జఘాన ధావన్తం శరేణానతపర్వణా || 20 ||

అథ సౌమ్యా దశగ్రీవో మృగం యాతే తు రాఘవే ।

లక్షణే చాపి నిష్కాన్తే ప్రవివేశాశ్రమం తదా ।
జగ్రహ తరసా సీతాం గ్రహః ఖే రోహిణీమివ ॥ 21 ॥

త్రాతుకామం తతో యుద్ధే హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్ ।
ప్రగృహ్య సీతాం సహసా జగామాశు స రావణః ॥ 22 ॥

తతస్త్యద్భుతసజ్కాశాః స్థితాః పర్వతమూర్ధని ।
సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛంతం వానరాః పర్వతోపమాః ।
దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 23 ॥

ప్రవివేర్ష తదా లజ్కాం రావణో లోకరావణః ॥ 24 ॥

తాం సువర్ణపరిక్రాన్తే శుభే మహతి వేశ్మని ।
ప్రవేశ్య మైథిలీం వాక్యైః సాన్త్యయామాస రావణః ॥ 25 ॥

నివర్తమానః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం ప్రవివ్యథే ॥ 26 ॥

గృధ్రం హతం తదా దగ్ధ్వా రామః ప్రియసఖం పితుః ।
గోదావరీమనుచరన్వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్ ।
ఆసేదతుర్మహారణ్యే కబన్ధం నామ రాక్షసమ్ ॥ 27 ॥

తతః కబన్ధవచనాద్రామః సత్యపరాక్రమః ।
ఋశ్యమూకం గిరిం గత్వా సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ 28 ॥

తయోః సమాగమః పూర్వం ప్రీత్యా హార్దో వ్యజాయత ।
ఇతరేతర సంవాదాత్ప్రగాఢః ప్రణయస్తయోః ॥ 29 ॥

రామః స్వబాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం ప్రత్యపాదయత్ ।
వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలమ్ ॥ 30 ॥

సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే సహితః సర్వవానరైః ।
రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాస్తు మార్గణమ్ ॥ 31 ॥

ఆదిష్టా వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
దశకోట్యః ప్లవజ్ఞానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః ॥ 32 ॥

తేషాం నో విప్రనష్టానాం విన్ధ్యే పర్వతసత్తమే ।
భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్కాలోఽత్యవర్తత ॥ 33 ॥

భ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సమ్పాతిర్నామ వీర్యవాన్ ।
సమాఖ్యాతి స్మ వసతిం సీతాయా రావణాలయే ॥ 34 ॥

సోఽహం దుఃఖపరీతానాం దుఃఖం తజ్ఞాతినాం నుదన్ ।
ఆత్మవీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ 35 ॥

తత్రాహమేకామద్రాక్షమశోకవనికాం గతామ్ ।
కాశేయవస్త్రాం మలినాం నిరానన్దాం దృఢవ్రతామ్ ॥ 36 ॥

తయా సమేత్య విధివత్పుష్ట్యా సర్వమనిన్దితామ్ ।
అభిజ్ఞానం మణిం లబ్ధ్వా చరితార్థోఽహమాగతః ॥ 37 ॥

మయా చ పునరాగమ్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
అభిజ్ఞానం మయా దత్తమర్చిష్మాన్స మహామణిః ॥ 38 ॥

శ్రుత్వా తాం మైథిలీం హృష్టస్తాశశంసే స జీవితమ్ ।
జీవితాంతమనుప్రాప్తః పీత్వామృతమివాతురః ॥ 39 ॥

ఉద్యోజయిష్యన్నుద్యోగం దధ్రే లజ్కావధే మనః ।
జిఘాంసురివ లోకాన్తే సర్వాఃక్లోకాన్విభావసుః ॥ 40 ॥

తతః సముద్రమాసాద్య నలం సేతుమకారయత్ ।
అతరత్కపివీరాణాం వాహినీ తేన సేతునా ॥ 41 ॥

ప్రహస్తమవధీన్నీలః కుమ్భకర్ణం తు రాఘవః ।
లక్ష్మణో రావణసుతం స్వయం రామస్తు రావణమ్ ॥ 42 ॥

స శక్రేణ సమాగమ్య యమేన వరుణేన చ ।
సురర్షిభిశ్చ కాకుత్స్థో వరాఃక్లేభే పరస్తపః ॥ 43 ॥

స తు దత్తవరః ప్రీత్యా వానరైశ్చ సమాగతః ।
పుష్పకేణ విమానేన కిష్కిన్ధామభ్యుపాగమత్ ॥ 44 ॥

తం గజ్ఞాం పునరాసాద్య వసంతం మునిసంనిధౌ ।
అవిఘ్నం పుష్యయోగేన శ్వో రామం ద్రష్టుమర్హసి ॥ 45 ॥

తతః స సత్యం హనుమద్వచో మహత్
నిశమ్య హృష్టో భరతః కృతాఞ్జలిః ।
ఉవాచ వాణీం మనసః ప్రహర్షిణీ
చిరస్య పూర్ణః ఖలు మే మనోరథః ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా తు పరమానందం భరతః సత్యవిక్రమః ।
హృష్టమాజ్ఞాపయామాస శత్రుఘ్నం పరవీరహా ॥ ౧ ॥

దైవతాని చ సర్వాణి చైత్యాని నగరస్య చ ।
సుగంధమావ్యైర్వాదిత్యైరర్చన్తు శుచయో నరాః ॥ ౨ ॥

రాజదారాస్తథామాత్యాః సైన్యాః సేనాగణాఙ్గానాః ।
అభినిర్యాన్తు రామస్య ద్రష్టుం శశినిభం ముఖమ్ ॥ ౩ ॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా శత్రుఘ్నః పరవీరహా ।
విష్టిరనేకసాహస్రీశ్చోదయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౪ ॥

సమీకురుత నిమ్నాని విషమాణి సమాని చ ।
స్థానాని చ నిరస్యంతాం నన్దిగ్రామాదితః పరమ్ ॥ ౫ ॥

సింహాన్తు పృథివీం కృత్వాన్నం హిమశీతేన వారిణా ।
తతోఽభ్యవకిరంస్తవ్యే లాజైః పుష్పైశ్చ సర్వతః ॥ ౬ ॥

సముచ్చితపతాకాన్తు రథ్యాః పురవరోత్తమే ।
శోభయన్తు చ వేశ్మాని సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ॥ ౭ ॥

స్రగ్ధామముక్తపుష్పైశ్చ సుగంధైః పశ్చావర్ణకైః ।
రాజమార్గమసంబాధం కిరన్తు శతశో నరాః ॥ ౮ ॥

మత్తైర్నాగసహస్రైశ్చ శాతకుంభవిభూషితః ।
అపరే హేమకణ్కాభిః సగజాభిః కరేణుభిః ।
నిర్యయుస్త్యరయా యుక్తా రథైశ్చ సుమహారథాః ॥ ౯ ॥

తతో యానాన్యపారూఢాః సర్వా దశరథస్త్రియః ।
కౌసల్యాం ప్రముఖే కృత్వా సుమిత్రాం చాపి నిర్యయుః ॥ 10 ॥

అశ్వానాం ఖురశబ్దేన రథనేమిస్వనేన చ ।
శఙ్ఖదున్దుభినాదేన సఞ్చుచాలేవ మేదినీ ॥ 11 ॥

కృత్స్నం చ నగరం తత్తు నన్దిగ్రామముపాగమత్ ।
ద్విజాతిముఖ్యైర్ధర్మాత్మా శ్రేణీముఖ్యైః సనైగమైః ॥ 12 ॥

మాల్యమోదక హస్తైశ్చ మన్త్రిభిర్భరతో వృతః ।
శఙ్ఖభేరీనినాదైశ్చ బన్దిభిశ్చాభివన్దితః ॥ 13 ॥

ఆర్యపాదౌ గృహీత్వా తు శిరసా ధర్మకోవిదః ।
పాణ్డరం ఛత్రమాదాయ శుక్లమాల్యోపశోభితమ్ ॥ 14 ॥

శుక్లే చ వాలవ్యజనే రాజార్హే హేమభూషితే ।
ఉపవాసకృశో దీనశ్చీరకృష్ణాజినామృరః ॥ 15 ॥

భ్రాతురాగమనం శ్రుత్వా తత్పూర్వం హర్షమాగతః ।
ప్రత్యుద్యయౌ తదా రామం మహాత్మా సచివైః సహ ॥ 16 ॥

సమీక్ష్య భరతో వాక్యమువాచ పవనాత్మజమ్ ।
కచిచ్ఛన్న ఖలు కాపేయీ నేవ్యతే చలచిత్తతా ।
న హి పశ్యామి కాకుత్స్థం రామమార్యం పరస్తపమ్ ॥ 17 ॥

అధైవముక్తే వచనే హనూమానిదమబ్రవీత్ ।
అర్థం విజ్ఞాపయన్నేవ భరతం సత్యవిక్రమమ్ ॥ 18 ॥

సదా ఫలాన్కుసుమితాన్వృణ్వాన్ప్రప్య మధుస్రవాన్ ।
భరద్వాజప్రసాదేన మత్తభ్రమరనాదితాన్ ॥ 19 ॥

తస్య చైష వరో దత్తో వాసవేన పరస్తప ।
ససైన్యస్య తదాతిథ్యం కృతం సర్వగుణాన్వితమ్ ॥ 20 ॥

నిస్వనః శ్రూయతే భీమః ప్రహృష్టానాం వనోకసామ్ ।
మన్యే వానరసేనా సా నదీం తరతి గోమతీమ్ ॥ 21 ॥

రజోవర్షం సముదూభతం పశ్య వాలుకినీం ప్రతి ।
మన్యే సాలవనం రమ్యం లోలయన్తి ప్లవङ्గమాః ॥ 22 ॥

తదేతద్దృశ్యతే దూరాద్విమలం చన్ద్రసంనిభమ్ ।
విమానం పుష్పకం దివ్యం మనసా బ్రహ్మనిర్మితమ్ ॥ 23 ॥

రావణం బాన్ధవైః సార్థం హత్వా లబ్ధం మహాత్మనా ।
ధనదస్య ప్రసాదేన దివ్యమేతన్మనోజవమ్ ॥ 24 ॥

ఏతస్మిన్భ్రాతరో వీరో వైదేహ్యో సహ రాఘవౌ ।
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః ॥ 25 ॥

తతో హర్షసముదూభతో నిస్వనో దివమస్పృశత్ ।
స్త్రీబాలయువవృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తితః ॥ 26 ॥

రథకుఞ్జరవాజిభ్యస్తేఽవతీర్య మహిం గతాః ।
దదృశుస్తం విమానస్థం నరాః సోమమివామృరే ॥ 27 ॥

ప్రాఙ్జలిర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః ।
స్వాగతేన యథార్థేన తతో రామమపూజయత్ ॥ 28 ॥

మనసా బ్రహ్మణా సృష్టే విమానే లక్ష్మణాగ్రజః ।
రరాజ పృథుదీర్ఘాక్షో వజ్రపాణిరివాపరః ॥ 29 ॥

తతో విమానాగ్రగతం భరతో భ్రాతరం తదా ।
వవన్దే ప్రణతో రామం మేరుస్థమివ భాస్కరమ్ ॥ 30 ॥

ఆరోపితో విమానం తదభరతః సత్యవిక్రమః ।
రామమాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ 31 ॥

తం సముత్థాప్య కాకుత్స్థశ్చిరస్యాక్షిపథం గతమ్ ।
అజ్ఞే భరతమారోప్య ముదితః పరిషష్వజే ॥ 32 ॥

తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం చ పరస్తపః ।
అభ్యవాదయత ప్రీతో భరతో నామ చాబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

సుగ్రీవం కైకయా పుత్రో జామబవంతం తథాఙ్గదమ్ ।
మైన్దం చ ద్వివిదం నీలమృషభం చైవ సస్వజే ॥ 34 ॥

తే కృత్వా మానుషం రూపం వానరాః కామరూపిణః ।
కుశలం పర్యపృష్టంత ప్రహృష్టా భరతం తదా ॥ 35 ॥

విభీషణం చ భరతః సాన్త్వయన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా త్వయా సహాయేన కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ 36 ॥

శత్రుఘ్నశ్చ తదా రామమభివాద్య సలక్ష్మణమ్ ।
సీతాయాశ్చరణౌ పశ్చాద్వవన్దే వినయాన్వితః ॥ 37 ॥

రామో మాతరమాసాద్య విషణ్ణం శోకకర్శితామ్ ।
జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్ ॥ 38 ॥

అభివాద్య సుమిత్రాం చ కైకేయాం చ యశస్వినీమ్ ।
స మాతృశ్చ తదా సర్వాః పురోహితముపాగమత్ ॥ 39 ॥

స్వాగతం తే మహాబాహో కౌసల్యానన్దవర్ధన ।
ఇతి ప్రాఙ్మలయః సర్వే నాగరా రామమబ్రువన్ ॥ 40 ॥

తన్యజ్ఞలిసహస్రాణి ప్రగృహీతాని నాగరైః ।
ఆకోశానీవ పద్మాని దదర్శ భరతాగ్రజః ॥ 41 ॥

పాదుకే తే తు రామస్య గృహీత్వా భరతః స్వయమ్ ।
చరణాభ్యాం నరేన్ద్రస్య యోజయామాస ధర్మవిత్ ॥ 42 ॥

అబ్రహీచ్చ తదా రామం భరతః స కృతాజ్ఞానిః ।
ఏతత్తే రక్షితం రాజన్రాజ్యం నిర్యాతితం మయా ॥ 43 ॥

అద్య జన్మ కృతార్థం మే సంవృత్తశ్చ మనోరథః ।
యస్తాస్వం పశ్యామి రాజానమయోధ్యాం పునరాగతమ్ ॥ 44 ॥

అవేక్షతాం భవాన్కోశం కోష్ఠాగారం పురం బలమ్ ।
భవతస్తేజసా సర్వం కృతం దశగుణం మయా ॥ 45 ॥

తథా బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా తం భ్రాతృవత్సలమ్ ।
ముముచుర్వానరా బాష్పం రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ 46 ॥

తతః ప్రహర్షాద్భరతమజ్కమారోప్య రాఘవః ।
యయా తేన విమానేన ససైన్యో భరతాశ్రమమ్ ॥ 47 ॥

భరతాశ్రమమాసాద్య ససైన్యో రాఘవస్తదా ।
అవతీర్య విమానాగ్రాదవతస్థే మహితలే ॥ 48 ॥

అబ్రహీచ్చ తదా రామస్తద్విమానమనుత్తమమ్ ।
వహ వైశ్రవణం దేవమనుజానామి గమ్యతామ్ ॥ 49 ॥

తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమానమనుత్తమమ్ ।
ఉత్తరాం దిశముద్దిశ్య జగామ ధనదాలయమ్ ॥ 50 ॥

పురోహితస్యాత్మసమస్య రాఘవో
బృహస్పతేః శక్ర ఇవామరాధీఅఫ్ ।
నిపీడ్య పాదౌ పృథగాసనే శుభే
సహైవ తేనోపవివేశ వీర్యవాన్ ॥ 51 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాణ్డే పంచదశాధికశతతమః సర్గః ॥

॥ షోడశాధికశతతమః సర్గః ॥

శిరస్యజ్జలిమాదాయ కైకేయానన్దివర్ధనః ।
బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం రామం సత్యపరాక్రమమ్ ॥ 1 ॥

పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ ।
తద్దదామి పునస్తుభ్యం యథా త్వమదదా మమ ॥ 2 ॥

ధురమేకాకినా న్యస్తామృషభేణ బలీయసా ।
కిశోరవద్గురుం భారం న వోధుమహముత్సహే ॥ 3 ॥

వారివేగేన మహతా భిన్నః సేతురివ క్షరన్ ।
దుర్బన్ధనమిదం మన్యే రాజ్యచ్ఛిద్రమసంవృతమ్ ॥ 4 ॥

గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య హంసస్యేవ చ వాయసః ।
నాన్వేతుముత్సహే దేవ తవ మార్గమరిన్దమ ॥ 5 ॥

యథా చ రోపితో వృక్షో జాతశ్చాన్తర్నివేశనే ।
మహంశ్చ సుదురారోహో మహాస్కన్ధః ప్రశాఖవాన్ ॥ 6 ॥

శీర్యేత పుష్పితో భూత్వా న ఫలాని ప్రదర్శయేత్ ।
తస్య నానుభవేదర్థం యస్య హేతోః స రోష్యతే ॥ 7 ॥

ఏషోపమా మహాబాహో త్వమర్థం వేత్తుమర్హసి ।
యద్యస్మాన్మనుజేన్ద్ర త్వం భక్తాన్భృత్యాన్న శాధి హి ॥ 8 ॥

జగదద్యాభిషిక్తం త్వామనుపశ్యతు సర్వతః ।
ప్రతపంతమివాదిత్యం మధ్యాహ్నా దీప్తతేజసమ్ ॥ 9 ॥

తూర్యసజ్ఘాతనిర్ఘోషైః కాఞ్చీనూపురనిస్వనైః ।

మధురైర్గీతశబ్దైశ్చ ప్రతిబుధ్యస్వ శేష చ ॥ 10 ॥

యావదావర్తతే చక్రం యావతీ చ వసున్ధరా ।
తావత్త్వమిహ సర్వస్య స్వామిత్వమభివర్తయ ॥ 11 ॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా రామః పరపురంజయః ।
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనే శుభే ॥ 12 ॥

తతః శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణాః శ్మశ్రువర్ధకాః ।
సుఖహస్తాః సుశీఘ్రాశ్చ రాఘవం పర్యుపాసత ॥ 13 ॥

పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాబలే ।
సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే చ రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే ॥ 14 ॥

విశోధితజటః స్నాతశ్చిత్రమాల్యానులేపనః ।
మహార్హవసనోపేతస్తస్థౌ తత్ర శ్రియా జ్వలన్ ॥ 15 ॥

ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్ ।
లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవానిజ్ఞాకుకులవర్ధనః ॥ 16 ॥

ప్రతికర్మ చ సీతాయాః సర్వా దశరథస్త్రియః ।
ఆత్మనైవ తదా చక్రుర్మనస్విన్యో మనోహరమ్ ॥ 17 ॥

తతో రాఘవపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనమ్ ।
చకార యత్నాత్కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రవత్సలా ॥ 18 ॥

తతః శత్రుఘ్నవచనాత్సుమన్త్రో నామ సారథిః ।
యోజయిత్వాభిచక్రామ రథం సర్వాఙ్గశోభనమ్ ॥ 19 ॥

అర్కమణ్డలసజ్కాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథం స్థితమ్ ।
ఆరురోహ మహాబాహూ రామః సత్యపరాక్రమః ॥ 20 ॥

అయోధ్యాయాం తు సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య యే ।
పురోహితం పురస్కృత్య మస్త్రయామాసురర్థవత్ ॥ 21 ॥

మస్త్రయన్రామవృద్ధ్యర్థం వృత్త్యర్థం నగరస్య చ ।
సర్వమేవాభిషేకార్థం జయార్హస్య మహాత్మనః ।
కర్తుమర్హథ రామస్య యద్యన్మజ్జలపూర్వకమ్ ॥ 22 ॥

ఇతి తే మన్త్రిణః సర్వే సన్దిశ్య తు పురోహితమ్ ।
నగరాన్నిర్యయుస్తార్ణం రామదర్శనబుద్ధయః ॥ 23 ॥

హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవానఘః ।
ప్రయయా రథమాస్థాయ రామో నగరముత్తమమ్ ॥ 24 ॥

జగ్రాహ భరతో రశ్మిశ్శాత్రుఘ్నశ్చత్రమాదదే ।
లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సమ্পర్యవీజయత్ ॥ 25 ॥

శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
అపరం చన్ద్రసంకాశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః ॥ 26 ॥

ఋషిసంక్షేర్తదాకాశే దేవైశ్చ సమరుద్గణైః ।
స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః ॥ 27 ॥

తతః శత్రుంజయం నామ కుఞ్జరం పర్వతోపమమ్ ।
ఆరురోహ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ 28 ॥

నవనాగసహస్రాణి యయురాస్థాయ వానరాః ।
మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణభూషితాః ॥ 29 ॥

శఙ్ఖశబ్దప్రణాదైశ్చ దున్దుభీనాం చ నిస్వనైః ।
ప్రయయూ పురుషవ్యాఘ్రస్తాం పురీం హర్యమానినీమ్ ॥ 30 ॥

దదృశుస్తే సమాయాంతం రాఘవం సపురఃసరమ్ ।

విరాజమానం వపుషా రథేనాతిరథం తదా ॥ 31 ॥

తే వర్ధయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినన్దితాః ।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితమ్ ॥ 32 ॥

అమాత్యైర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథా ప్రకృతిభిర్వృతః ।
శ్రియా విరురుచే రామో నక్షత్రైరివ చన్ద్రమాః ॥ 33 ॥

స పురోగామిభిస్తూర్యైస్తాలస్వస్తికపాణిభిః ।
ప్రవ్యాహరద్భిర్ముదితైర్మృజ్జలాని యయౌ వృతః ॥ 34 ॥

అక్షతం జాతరూపం చ గావః కన్యాస్తథా ద్విజాః ।
నరా మోదకహస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః ॥ 35 ॥

సఖ్యం చ రామః సుగ్రీవే ప్రభావం చానిలాత్మజే ।
వానరాణాం చ తత్కర్మ వ్యాచచక్షేఽథ మన్త్రిణామ్ ।
శ్రుత్వా చ విస్మయం జగ్మురయోధ్యాపురవాసినః ॥ 36 ॥

ద్యుతిమానేతదాఖ్యాం రామో వానరసంవృతః ।
హృష్టపుష్టజనాకీర్ణామయోధ్యాం ప్రవివేశ హ ॥ 37 ॥

తతో హ్యభ్యుచ్చయన్పరాః పతాకాస్తే గృహే గృహే ।
ఐక్ష్వకాధ్యుషితం రమ్యమాససాద పితుర్గృహమ్ ॥ 38 ॥

పితుర్భవనమాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః ।
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయాం చాభ్యవాదయత్ ॥ 39 ॥

అథాబ్రవీద్రాజపుత్రో భరతం ధర్మిణాం వరమ్ ।
అథోపహితయా వాచా మధురం రఘునన్దనః ॥ 40 ॥

యచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాశోకవనికం మహత్ ।
ముక్తావైదుర్యసజ్జీర్ణం సుగ్రీవస్య నివేదయ ॥ 41 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భరతః సత్యవిక్రమః ।
పాణౌ గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ తమాలయమ్ ॥ 42 ॥

తతస్త్వైలప్రదీపాంశ్చ పర్యజ్ఞాంతరణాని చ ।
గృహీత్వా వివిశుః క్షిప్రం శత్రుఘ్నోన ప్రచోదితాః ॥ 43 ॥

ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః ।
అభిషేకాయ రామస్య దూతానాజ్ఞాపయ ప్రభో ॥ 44 ॥

సౌవర్ణాన్వానరేంద్రాణాం చతుర్ణాం చతురో ఘటాన్ ।
దదౌ క్షిప్రం స సుగ్రీవః సర్వరత్నవిభూషితాన్ ॥ 45 ॥

యథా ప్రత్యూషసమయే చతుర్ణాం సాగరామ్భసామ్ ।
పూర్వైర్నైః ప్రతీక్షధ్వం తథా కురుత వానరాః ॥ 46 ॥

ఏవముక్తా మహాత్మానో వానరా వారణోపమాః ।
ఉత్పేతుర్గగనం శీఘ్రం గరుడా ఇవ శీఘ్రగాః ॥ 47 ॥

జామ్బవాంశ్చ హనూమాంశ్చ వేగదర్శి చ వానరః ।
ఋషభశ్చైవ కలశాఙ్గాలపూర్ణానథానయన్ ।
నదీశతానాం పఞ్చానాం జలే కుమ్భైరుపాహరన్ ॥ 48 ॥

పూర్వాత్సముద్రాత్కలశం జలపూర్ణమథానయత్ ।
సుషేణః సత్త్వసమ్పన్నః సర్వరత్నవిభూషితమ్ ॥ 49 ॥

ఋషభో దక్షిణాత్తూర్ణం సముద్రాజ్జలమాహరత్ ॥ 50 ॥

రక్తచన్దనకర్పూరైః సంవృతం కాఞ్చనం ఘటమ్ ।
గవయః పశ్చిమాత్త్రోయమాజహార మహార్ణవాత్ ॥ 51 ॥

రత్నకుమ్భేన మహతా శీతం మారుతవిక్రమః ।
ఉత్తరాచ్చ జలం శీఘ్రం గరుడానిలవిక్రమః ॥ 52 ॥

అభిషేకాయ రామస్య శత్రుఘ్నః సచివైః సహ ।

పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చ న్యవేదయత్ || 53 ||

తతః స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ ।
రామం రత్నమయో పీఠే సహసీతం న్యవేశయత్ || 54 ||

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః ।
కాత్యాయనః సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయస్తథా || 55 ||

అభ్యషింశ్చన్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగంధినా ।
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా || 56 ||

ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభిర్మన్త్రిభిస్తథా ।
యోధైశ్చైవాభ్యషింశ్చంస్తే సమ్ప్రహృష్టాః సనైగమైః || 57 ||

సర్వాషధిరసైశ్చాపి దైవతైర్నభసి స్థితైః ।
చతుర్విధైకపాలైశ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సజ్జితైః || 58 ||

ఛత్రం తస్య చ జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాణ్డూరం శుభమ్ ।
శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
అపరం చన్ద్రసంకృశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః || 59 ||

మాలాం జ్వలంతీం వపుషా కాశ్చానీం శతపుష్కరామ్ ।
రాఘవాయ దదౌ వాయుర్వాసవేన ప్రచోదితః || 60 ||

సర్వరత్నసమాయుక్తం మణిరత్నవిభూషితమ్ ।
ముక్తాహారం నరేన్ద్రాయ దదౌ శక్రప్రచోదితః || 61 ||

ప్రజగుర్దేవగన్ధర్వా నన్మతుశ్చాప్సరో గణాః ।
అభిషేకే తదర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః || 62 ||

భూమిః సస్యవతీ చైవ ఫలవన్తశ్చ పాదపాః ।
గన్ధవన్తి చ పుష్పాణి బభూవూ రాఘవోత్సవే || 63 ||

సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా ।
దదౌ శతం వృషాన్పూర్వం ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః ॥ 64 ॥

త్రింశత్కేటీర్హిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః ।
నానాభరణవస్త్రాణి మహర్హాణి చ రాఘవః ॥ 65 ॥

అర్కరశ్మిప్రతీకాశాం కాఞ్చనీం మణివిగ్రహమ్ ।
సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యాం ప్రాయచ్ఛన్మనుజర్షభః ॥ 66 ॥

వైదూర్యమణిచిత్రే చ వజ్రరత్నవిభూషితే ।
వాలిపుత్రాయ ధృతిమానఙ్గదాయాఙ్గదే దదౌ ॥ 67 ॥

మణిప్రవరజష్టం చ ముక్తాహారమనుత్తమమ్ ।
సీతాయై ప్రదదౌ రామశ్చన్ద్రరశ్మిసమప్రభమ్ ॥ 68 ॥

అరజే వాససీ దివ్యే శుభాన్యాభరణాని చ ।
అవేక్షమాణా వైదేహీ ప్రదదౌ వాయుసూనవే ॥ 69 ॥

అవముచ్యాత్మనః కణ్ఠాద్ధారం జనకనన్దినీ ।
అవైక్షత హరీన్సర్వాన్భర్తారం చ ముహుర్ముహుః ॥ 70 ॥

తామిఙ్గితఙ్గః సమ్ప్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజమ్ ।
ప్రదేహి సుభగే హారం యస్య తుష్టాసి భామిని ॥ 71 ॥

పౌరుషం విక్రమో బుద్ధిర్యస్మిన్నేతాని నిత్యదా ।
దదౌ సా వాయుపుత్రాయ తం హారమసితేక్షణా ॥ 72 ॥

హనూమాన్తేన హరేణ శుశుభే వానరర్షభః ।
చన్ద్రాంశుచయగౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యథాచలః ॥ 73 ॥

తతో ద్వివిధ మైన్దాభ్యాం నీలాయ చ పరస్తపః ।
సర్వాన్కామగుణాన్విక్ష్య ప్రదదౌ వసుధాధిపః ॥ 74 ॥

సర్వవానరవృద్ధాశ్చ యే చాన్యే వానరేశ్వరాః ।
వాసోభిరూభిషణైశ్చైవ యథార్హం ప్రతిపూజితాః ॥ 75 ॥

యథార్హం పూజితాః సర్వే కామై రత్నైశ్చ పుష్కలైర్ ।
ప్రహృష్టమనసః సర్వే జగ్మురేవ యథాగతమ్ ॥ 76 ॥

రాఘవః పరమోదారః శశాస పరయా ముదా ।
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలః ॥ 77 ॥

ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ మయా సహేమామ్
గాం పూర్వరాజాధ్యుషితాం బలేన ।
తుల్యం మయా త్వం పితృభిర్ధృతా యా
తాం యౌవరాజ్యే ధురముద్వహస్వ ॥ 78 ॥

సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో
యదా న సౌమిత్రిరుపైతి యోగమ్ ।
నియుజ్యమానో భువి యౌవరాజ్యే
తతోఽభ్యుషిష్యాచ్చదభిరతం మహాత్మా ॥ 79 ॥

రాఘవశ్చాపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్యమనుత్తమమ్ ।
ఈజే బహువిధైర్యజ్ఞైః ససుహృద్భ్రాతృబాన్ధవః ॥ 80 ॥

పౌణ్డరీకాశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్ ।
అన్యైశ్చ వివిధైర్యజ్ఞైరయజత్పార్థివర్షభః ॥ 81 ॥

రాజ్యం దశసహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః ।
శతాశ్వమేధానాజప్రో సదశ్వానూభరిదక్షిణాన్ ॥ 82 ॥

ఆజానులమ్బిబాహుశ్చ మహాస్కన్ధః ప్రతాపవాన్ ।
లక్ష్మణానుచరో రామః పృథివీమన్వపాలయత్ ॥ 83 ॥

న పర్యదేవన్విధవా న చ వ్యాలకృతం భయమ్ ।

న వ్యాధిజం భయం వాపి రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ 84 ॥

నిర్దన్యురభవత్తోకో నానర్థః కఞ్చిదస్పృశత్ ।
న చ స్మ వృద్ధా బాలానాం ప్రేతకార్యాణి కుర్వతే ॥ 85 ॥

సర్వం ముదితమేవాసీత్సర్వో ధర్మపరోఽభవత్ ।
రామమేవానుపశ్యంతో నాభ్యహింసన్పరస్పరమ్ ॥ 86 ॥

ఆసన్వర్షసహస్రాణి తథా పుత్రసహస్రిణః ।
నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ 87 ॥

నిత్యపుష్పా నిత్యఫలాస్తరవః స్కన్ధవిస్తృతాః ।
కాలవర్షీ చ పరన్యః సుఖస్పర్శశ్చ మారుతః ॥ 88 ॥

స్వకర్మసు ప్రవర్తంతే తుష్టాః సైవరేవ కర్మభిః ।
ఆసన్ప్రజా ధర్మపరా రామే శాసతి నాన్మతాః ॥ 89 ॥

సర్వే లక్షణసమ్పన్నాః సర్వే ధర్మపరాయణాః ।
దశవర్షసహస్రాణి రామో రాజ్యమకారయత్ ॥ 90 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షోడశాధికశతతమః సర్గః ॥

Chapter 7

॥ ఉత్తరకాండః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాం వధే కృతే ।
ఆజగ్ముర్పషయః సర్వే రాఘవం ప్రతినన్దితుమ్ ॥ 1 ॥

కౌశికోఽథ యవక్రీతో రైభ్యశ్చ్యవన ఏవ చ ।
కణ్వో మేధాతిథేః పుత్రః పూర్వస్యాం దిశి యే శ్రితాః ॥ 2 ॥

స్వస్త్వాత్రేయశ్చ భగవాన్నముచిః ప్రముచుస్తథా ।
ఆజగ్ముస్తే సహగస్త్వా యే శ్రితా దక్షిణాం దిశమ్ ॥ 3 ॥

పృషధుః కవషో ధౌమ్యో రౌద్రేయశ్చ మహానృషిః ।
తేఽప్యజగ్ముః సశిష్యా వై యే శ్రితాః పశ్చిమాం దిశమ్ ॥ 4 ॥

వసిష్ఠః కశ్యపోఽథాత్రిర్విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః ।
జమదగ్నిర్భరద్వాజస్తేఽపి సప్తమహర్షయః ॥ 5 ॥

సమ్ప్రాప్యైతే మహాత్మానో రాఘవస్య నివేశనమ్ ।
విష్ఠితాః ప్రతిహారార్థం హుతాశనసమప్రభాః ॥ 6 ॥

ప్రతిహారస్తతస్తూర్ణమగస్త్యవచనాదథ ।
సమీపం రాఘవస్యాశు ప్రవివేశ మహాత్మనః ॥ 7 ॥

స రామం దృశ్య సహసా పూర్ణచన్ద్రసమద్యుతిమ్ ।
అగస్త్యం కథయామాస సమ్ప్రాతమృషిభిః సహ ॥ 8 ॥

శ్రుత్వా ప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు బాలసూర్యసమప్రభాన్ ।
తదోవాచ నృపో ద్వాఃస్థం ప్రవేశయ యథాసుఖమ్ ॥ 9 ॥

దృష్ట్వా ప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు ప్రత్యుత్థాయ కృతాజ్ఞానిః ।

రామోఽభివాద్య ప్రయత ఆసనాన్యాదిదేశ హ ॥ 10 ॥

తేషు కాఞ్చనచిత్రేషు స్వాస్తీరేషు సుఖేషు చ ।
యథార్హముపవిష్టాస్తే ఆసనేష్వృషిపుంజవాః ॥ 11 ॥

రామేణ కుశలం పృష్టాః సశిష్యాః సపురోగమాః ।
మహర్షయో వేదవిదో రామం వచనమబ్రువన్ ॥ 12 ॥

కుశలం నో మహాబాహో సర్వత్ర రఘునందన ।
త్వాం తు దిష్ట్యా కుశలినం పశ్యామో హతశాత్రవమ్ ॥ 13 ॥

న హి భారః స తే రామ రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
సధనుస్త్యం హి లోకాన్స్త్రీన్విజయేథా న సంశయః ॥ 14 ॥

దిష్ట్యా త్వయా హతో రామ రావణః పుత్రపౌత్రవాన్ ।
దిష్ట్యా విజయినం త్వాద్య పశ్యామః సహ భార్యయా ॥ 15 ॥

దిష్ట్యా ప్రహస్తో వికటో విరూపాక్షో మహోదరః ।
అకంపనశ్చ దుర్ధరో నిహతాస్తే నిశాచరాః ॥ 16 ॥

యస్య ప్రమాణాద్విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే ।
దిష్ట్యా తే సమరే రామ కుంభకర్ణో నిపాతితః ॥ 17 ॥

దిష్ట్యా త్వం రాక్షసేంద్రేణ ద్వన్ద్వయుద్ధముపాగతః ।
దేవతానామవధ్యేన విజయం ప్రాప్తవానసి ॥ 18 ॥

సజ్ఞే తస్య న కిఞ్చిత్తు రావణస్య పరాభవః ।
ద్వన్ద్వయుద్ధమనుప్రాప్తో దిష్ట్యా తే రావణీర్హతః ॥ 19 ॥

దిష్ట్యా తస్య మహాబాహో కాలస్యేవాభిధావతః ।
ముక్తః సురరిపోర్వీర ప్రాప్తశ్చ విజయస్త్యయా ॥ 20 ॥

విస్మయస్త్యేష నః సౌమ్య సంశ్రుత్యేన్ద్రజితం హతమ్ ।

అవధ్యః సర్వభూతానాం మహామాయాధరో యుధి ॥ 21 ॥

దత్త్వా పుణ్యామిమాం వీర సౌమ్యామభయదక్షిణామ్ ।
దిష్ట్యా వర్ధసి కాకుత్స్థ జయేనామిత్రకర్శన ॥ 22 ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తేషామృషీణాం భావితాత్మనామ్ ।
విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ॥ 23 ॥

భవంతః కుమ్భకర్ణం చ రావణం చ నిశాచరమ్ ।
అతిక్రమ్య మహావీర్యో కిం ప్రశంసథ రావణీమ్ ॥ 24 ॥

మహోదరం ప్రహస్తం చ విరూపాక్షం చ రాక్షసమ్ ।
అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్కిం ప్రశంసథ రావణీమ్ ॥ 25 ॥

కీదృశో వై ప్రభావోఽస్య కిం బలం కః పరాక్రమః ।
కేన వా కారణేనైష రావణాదతిరిచ్యతే ॥ 26 ॥

శక్యం యది మయా శ్రోతుం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి వః ।
యది గుహ్యం న చేద్వక్తుం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్ ।
కథం శక్రో జితస్తేన కథం లబ్ధవరశ్చ సః ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ప్రథమః సర్గః ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
కుమ్భయోనిర్మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 1 ॥

శృణు రాజన్యథావృత్తం యస్య తేజోబలం మహత్ ।
జఘాన చ రిపూన్యధే యథావధ్యశ్చ శత్రుభిః ॥ 2 ॥

అహం తే రావణస్యేదం కులం జన్మ చ రాఘవ ।
వరప్రదానం చ తథా తస్మై దత్తం బ్రవీమి తే ॥ 3 ॥

పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతః ప్రభుః ।
పులస్త్యో నామ బ్రహ్మర్షిః సాక్షాదివ పితామహః ॥ 4 ॥

నానుకీర్త్యా గుణాస్తస్య ధర్మతః శీలతస్తథా ।
ప్రజాపతేః పుత్ర ఇతి వక్తుం శక్యం హి నామతః ॥ 5 ॥

స తు ధర్మప్రసజ్ఞేన మేరోః పార్శ్వే మహాగిరేః ।
తృణబిద్ధాశ్రమం గత్వా న్యవసన్మునిపుంజవః ॥ 6 ॥

తపస్తేపే స ధర్మాత్మా స్వాధ్యాయనియతేంద్రియః ।
గత్వాశ్రమపదం తస్య విఘ్నం కుర్వంతి కన్యకాః ॥ 7 ॥

దేవపన్నగకన్యాశ్చ రాజర్షితనయాశ్చ యాః ।
క్రీడన్తోఽపసృజంతే తం దేశముపపేదిరే ॥ 8 ॥

సర్వర్తుషూపభోగ్యత్వాద్రమ్యత్వాత్కాననస్య చ ।
నిత్యశస్తాస్తు తం దేశం గత్వా క్రీడంతి కన్యకాః ॥ 9 ॥

అథ రుష్టో మహాతేజా వ్యాజహార మహామునిః ।

యా మే దర్శనమాగచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి || 10 ||

తాస్తు సర్వాః ప్రతిగతాః శ్రుత్వా వాక్యం మహాత్మనః ।
బ్రహ్మశాపభయాద్భీతాస్తం దేశం నోపచక్రముః || 11 ||

తృణబిన్దోస్తు రాజర్షేస్తనయా న శృణోతి తత్ ।
గత్వాశ్రమపదం తస్య విచచార సునిర్భయా || 12 ||

తస్మిన్నేవ తు కాలే స ప్రాజాపత్యో మహాన్మషిః ।
స్వాధ్యాయమకరోత్తత్ర తపసా ద్యోతితప్రభః || 13 ||

సా తు వేదధ్వనిం శ్రుత్వా దృష్ట్వా వైవ తపోధనమ్ ।
అభవత్పాణ్డదేహా సా సువ్యజ్ఞోతశరీరజా || 14 ||

దృష్ట్వా పరమసంవిగ్నా సా తు తద్రూపమాత్మనః ।
ఇదం మే కిం నివృత్తి జ్ఞాత్వా పితుర్గత్వాగ్రతః స్థితా || 15 ||

తాం తు దృష్ట్వా తథా భూతాం తృణబిన్దురథాబ్రవీత్ ।
కిం త్వమేతత్త్వసదృశం ధారయస్యాత్మనో వపుః || 16 ||

సా తు కృత్వాజ్ఞులిం దీనా కన్యోవాచ తపోధనమ్ ।
న జానే కారణం తాత యేన మే రూపమీదృశమ్ || 17 ||

కిం తు పూర్వం గతాస్మ్యేకా మహార్షేర్భావితాత్మనః ।
పులస్త్యస్యాశ్రమం దివ్యమన్వేష్టుం స్వసఖీజనమ్ || 18 ||

న చ పశ్యామ్యహం తత్ర కాఞ్చిదప్యగతాం సఖీమ్ ।
రూపస్య తు విపర్యాసం దృష్ట్వా చాహమిహాగతా || 19 ||

తృణబిన్దుస్తు రాజర్షిస్తపసా ద్యోతితప్రభః ।
ధ్యానం వివేశ తచ్ఛాపి అపశ్యద్దృషికర్మజమ్ || 20 ||

స తు విజ్ఞాయ తం శాపం మహార్షేర్భావితాత్మనః ।

గృహీత్వా తనయాం గత్వా పులస్త్యమిదమబ్రవీత్ || 21 ||

భగవంస్తనయాం మే త్వం గుణైః పైవరేవ భూషితామ్ ।
భిక్షాం ప్రతిగృహణేమాం మహర్షే స్వయముద్యతామ్ || 22 ||

తపశ్చరణయుక్తస్య శ్రామ్యమాణేన్ద్రియస్య తే ।
శుశ్రూషాతత్పరా నిత్యం భవిష్యతి న సంశయః || 23 ||

తం బ్రువాణం తు తద్వాక్యం రాజర్షిం ధార్మికం తదా ।
జిఘృక్షురబ్రవీత్కన్యాం బాధమిత్యేవ స ద్విజః || 24 ||

దత్త్వా తు స గతో రాజా స్వమాశ్రమపదం తదా ।
సాపి తత్రావసత్కన్యా తోషయన్తీ పతిం గుణైః ।
ప్రీతః స తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ || 25 ||

పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే గుణానాం సమ్పదా భృశమ్ ।
తస్మాత్తే విరమామ్యద్య పుత్రమాత్మసమం గుణైః ।
ఉభయోర్వంశకర్తారం పౌలస్త్య ఇతి విశ్రుతమ్ || 26 ||

యస్మాత్తు విశ్రుతో వేదస్త్యయేహాభ్యస్యతో మమ ।
తస్మాత్స విశ్రవా నామ భవిష్యతి న సంశయః || 27 ||

ఏవముక్తా తు సా కన్యా ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ।
అచిరేణైవ కాలేన సూతా విశ్రవసం సుతమ్ || 28 ||

స తు లోకత్రయే ఖ్యాతః శౌచధర్మసమన్వితః ।
పితేవ తపసా యుక్తో విశ్రవా మునిపుంగవః || 29 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః ||

॥ తృతీయః సర్గః ॥

అథ పుత్రః పులస్త్యస్య విశ్రవా మునిపుజవః ।

అచిరేణైవ కాలేన పితేవ తపసి స్థితః ॥ ౧ ॥

సత్యవాఞ్శ్శీలవాన్దక్షః స్వాధ్యాయనిరతః శుచిః ।

సర్వభోగేష్వసంసక్తో నిత్యం ధర్మపరాయణః ॥ ౨ ॥

జ్ఞాత్వా తస్య తు తద్వృత్తం భరద్వాజో మహానృషిః ।

దదౌ విశ్రవసే భార్యాం స్వాం సుతాం దేవవర్ణినీమ్ ॥ ౩ ॥

ప్రతిగృహ్య తు ధర్మేణ భరద్వాజసుతాం తదా ।

ముదా పరమయా యుక్తో విశ్రవా మునిపుజవః ॥ ౪ ॥

స తస్యాం వీర్యసంపన్నమపత్యం పరమాద్భుతమ్ ।

జనయామాస ధర్మాత్మా సర్వైర్బ్రహ్మగుణైర్యుతమ్ ॥ ౫ ॥

తస్మిన్జాతే తు సంహృష్టః స బభూవ పితామహః ।

నామ చాస్యాకరోత్ప్రీతః సార్థం దేవర్షిభిస్తదా ॥ ౬ ॥

యస్మాద్విశ్రవసోఽపత్యం సాదృశ్యాద్విశ్రవా ఇవ ।

తస్మాద్దైశ్రవణో నామ భవిష్యత్యేష విశ్రుతః ॥ ౭ ॥

స తు వైశ్రవణస్తత్ర తపోవనగతస్తదా ।

అవర్ధత మహాతేజా హుతాహుతిరివానలః ॥ ౮ ॥

తస్యాశ్రమపదస్థస్య బుద్ధిర్జ్ఞే మహాత్మనః ।

చరిష్యే నియతో ధర్మం ధర్మో హి పరమా గతిః ॥ ౯ ॥

స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే ।

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు తం తం విధిమవర్తత ॥ 10 ॥

జలాశీ మారుతాహారో నిరాహారస్తధైవ చ ।
ఏవం వర్షసహస్రాణి జగ్ముస్తాన్యేవ వర్షవత్ ॥ 11 ॥

అథ ప్రీతో మహాతేజాః సేన్ద్రైః సురగణైః సహ ।
గత్వా తస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మదం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

పరితుష్టోఽస్మి తే వత్స కర్మణానేన సువ్రత ।
వరం వృణీష్వ భద్రం తే వరార్హస్త్వం హి మే మతః ॥ 13 ॥

అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః పితామహముపస్థితమ్ ।
భగవత్క్లోకపాలత్వమిచ్ఛేయం విత్తరక్షణమ్ ॥ 14 ॥

తతోఽబ్రవీద్వైశ్రవణం పరితుష్టేన చేతసా ।
బ్రహ్మ సురగణైః సార్థం బాధమిత్యేవ హృష్టవత్ ॥ 15 ॥

అహం హి లోకపాలానాం చతుర్థం స్రష్టుముద్యతః ।
యమేన్ద్రవరుణానాం హి పదం యత్తవ చేప్సితమ్ ॥ 16 ॥

తత్కృతం గచ్ఛ ధర్మజ్ఞ ధనేశత్వమవాప్నుహి ।
యమేన్ద్రవరుణానాం హి చతుర్థోఽద్య భవిష్యసి ॥ 17 ॥

ఏతచ్ఛ పుష్పకం నామ విమానం సూర్యసంనిభమ్ ।
ప్రతిగృహ్ణీష్వ యానార్థం త్రిదశైః సమతాం వ్రజ ॥ 18 ॥

స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామః సర్వ ఏవ యథాగతమ్ ।
కృతకృత్యా వయం తాత దత్త్వా తవ మహావరమ్ ॥ 19 ॥

గతేషు బ్రహ్మపూర్వేషు దేవేష్వథ నభస్తలమ్ ।
ధనేశః పితరం ప్రాహ వినయాత్ప్రణతో వచః ॥ 20 ॥

భగవల్లభవానస్మి వరం కమలయోనితః ।
నివాసం న తు మే దేవో విదధే స ప్రజాపతిః ॥ 21 ॥

తత్పశ్య భగవన్కృష్ణద్వేషం వాసాయ నః ప్రభో ।
న చ పిడా భవేద్యత్ర ప్రాణినో యస్య కస్యచిత్ ॥ 22 ॥

ఏవముక్తస్తు పుత్రేణ విశ్రవా మునిపుజవః ।
వచనం ప్రాహ ధర్మజ్ఞ శ్రూయతామితి ధర్మవిత్ ॥ 23 ॥

లజ్కా నామ పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా ।
రాక్షసానాం నివాసార్థం యథేంద్రస్యామరావతీ ॥ 24 ॥

రమణీయా పురీ సా హి రుక్మవైదూర్యతోరణా ।
రాక్షసైః సా పరిత్యక్తా పురా విష్ణుభయార్ద్రతైః ।
శూన్యా రక్షోగణైః సర్వై రసాతలతలం గతైః ॥ 25 ॥

స త్వం తత్ర నివాసాయ రోచయస్వ మతిం స్వకామ్ ।
నిర్దోషస్తత్ర తే వాసో న చ బాధాస్తి కస్యచిత్ ॥ 26 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు ధర్మాత్మా ధర్మిష్ఠం వచనం పితుః ।
నివేశయామాస తదా లజ్కాం పర్వతమూర్ధని ॥ 27 ॥

నైర్మతానాం సహస్రైస్తు హృష్టైః ప్రముదితైః సదా ।
అచిరేణైకకాలేన సమూర్ధా తస్య శాసనాత్ ॥ 28 ॥

అథ తత్రావసత్ప్రీతో ధర్మాత్మా నైర్మతాధిపః ।
సముద్రపరిధానాయాం లజ్కాయాం విశ్రవాత్మజః ॥ 29 ॥

కాలే కాలే వినీతాత్మా పుష్పకేణ ధనేశ్వరః ।
అభ్యగచ్ఛత్సుసంహృష్టః పితరం మాతరం చ సః ॥ 30 ॥

స దేవగన్ధర్వగణైరభిష్టుతః

తథైవ సిద్ధైః సహ చారణైరపి ।

గభస్తిభిః సూర్య ఇవౌజసా వృతః

పితుః సమీపం ప్రయయా శ్రియా వృతః ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే తృతీయః సర్గః ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రుత్వాగస్త్యేరితం వాక్యం రామో విస్మయమాగతః ।
పూర్వమాసీత్తు లఙ్కాయాం రక్షసామితి సమ్భవః ॥ ౧ ॥

తతః శిరః కమ్పయిత్వా త్రేతాగ్నిసమవిగ్రహమ్ ।
అగస్త్యం తం ముహుర్ద్దృష్ట్వా స్మయమానోఽభ్యభాషత ॥ ౨ ॥

భగవన్నూర్వమప్యేషా లఙ్కాసీత్పిశితాశినామ్ ।
ఇతీదం భవతః శ్రుత్వా విస్మయో జనితో మమ ॥ ౩ ॥

పులస్త్యవంశాదుద్భూతా రాక్షసా ఇతి నః శ్రుతమ్ ।
ఇదాసీమన్యతశ్చాపి సమ్భవః కీర్తితస్త్వయా ॥ ౪ ॥

రావణాత్కుమ్భకర్ణాచ్చ ప్రహస్తాద్వికటాదపి ।
రావణస్య చ పుత్రేభ్యః కిం ను తే బలవత్తరాః ॥ ౫ ॥

క ఏషాం పూర్వకో బ్రహ్మన్కింనామా కిన్తపోబలః ।
అపరాధం చ కం ప్రాప్య విష్ణునా ద్రావితాః పురా ॥ ౬ ॥

ఏతద్విస్తరతః సర్వం కథయస్వ మమానఘ ।
కౌతూహలం కృతం మహ్యం నుద భానుర్యథా తమః ॥ ౭ ॥

రాఘవస్య తు తచ్చుత్వా సంస్కారాలఙ్కృతం వచః ।
ఈషద్విస్మయమానస్తమగస్త్యః ప్రాహ రాఘవమ్ ॥ ౮ ॥

ప్రజాపతిః పురా సృష్ట్వా అపః సలిలసమ్భవః ।
తాసాం గోపాయనే సత్త్వానసృజత్పద్మసమ్భవః ॥ ౯ ॥

తే సత్త్వాః సత్త్వకర్తారం వినీతవదుపస్థితాః ।

కిం కుర్మ ఇతి భాషంతః ఊత్పిపాసాభయార్ధితాః ॥ 10 ॥

ప్రజాపతిస్తు తాన్యాహ సత్త్వాని ప్రహసన్నివ ।
ఆభాష్య వాచా యత్నేన రక్షధ్వమితి మానదః ॥ 11 ॥

రక్షామ ఇతి తత్రావ్యైర్యక్షామేతి తథాపరైః ।
భుజ్జితాభుజ్జితైరుక్తస్తతస్తానాహ భూతకృత్ ॥ 12 ॥

రక్షామ ఇతి యైరుక్తం రాక్షసాస్తే భవన్తు వః ।
యక్షామ ఇతి యైరుక్తం తే వై యక్షా భవన్తు వః ॥ 13 ॥

తత్ర హేతిః ప్రహేతిశ్చ భ్రాతరౌ రాక్షసర్షభౌ ।
మధుకైటభసంక్రాశౌ బభూవతురరిన్దమౌ ॥ 14 ॥

ప్రహేతిర్ధార్మికస్తత్ర న దారాన్సౌభికాజ్ఞతి ।
హేతిర్ధారక్రియార్థం తు యత్నం పరమథాకరోత్ ॥ 15 ॥

స కాలభగినీం కన్యాం భయాం నామ భయావహామ్ ।
ఉదావహదమేయాత్మా స్వయమేవ మహామతిః ॥ 16 ॥

స తస్యాం జనయామాస హేతి రాక్షసపుంగవః ।
పుత్రం పుత్రవతాం శ్రేష్ఠో విద్యుత్కేశ ఇతి శ్రుతమ్ ॥ 17 ॥

విద్యుత్కేశో హేతిపుత్రః ప్రదీప్తాగ్నిసమప్రభః ।
వ్యవర్ధత మహాతేజాస్తోయమధ్య ఇవామ్బుజమ్ ॥ 18 ॥

స యదా యౌవనం భద్రమనుప్రాప్తో నిశాచరః ।
తతో దారక్రియాం తస్య కర్తుం వ్యవసితః పితా ॥ 19 ॥

సన్ధ్యాదుహితరం సోఽథ సన్ధ్యాతుల్యాం ప్రభావతః ।
వరయామాస పుత్రార్థం హేతి రాక్షసపుంగవః ॥ 20 ॥

అపశ్యమేవ దాతవ్యా పరస్మై నేతి సన్ధ్యయా ।
చింతయిత్వా సుతా దత్తా విద్యుత్కేశాయ రాఘవ ॥ 21 ॥

సన్ధ్యాయాస్తనయాం లబ్ధ్వా విద్యుత్కేశో నిశాచరః ।
రమతే స తయా సార్థం పౌలోమ్యా మఘవానివ ॥ 22 ॥

కేనచిత్త్వథ కాలేన రామ సాలకటజ్కటా ।
విద్యుత్కేశాద్గర్భమాప ఘనరాజిరివార్ణవాత్ ॥ 23 ॥

తతః సా రాక్షసీ గర్భం ఘనగర్భసమప్రభమ్ ।
ప్రసూతా మన్దరం గత్వా గజ్ఞా గర్భమివాగ్నిజమ్ ॥ 24 ॥

తముత్సృజ్య తు సా గర్భం విద్యుత్కేశాద్రతార్థినీ ।
రేమే సా పతినా సార్థం విస్మృత్య సుతమాత్మజమ్ ॥ 25 ॥

తయోత్సృష్టః స తు శిశుః శరదర్కసమద్యుతిః ।
పాణిమాన్యే సమాధాయ రురోద ఘనరాడివ ॥ 26 ॥

అథోపరిష్ఠాద్గచ్ఛన్తై వృషభస్థో హరః ప్రభుః ।
అపశ్యదుమయా సార్థం రుదన్తం రాక్షసాత్మజమ్ ॥ 27 ॥

కారుణ్యభావాత్పార్వత్యా భవస్త్రిపురహో తతః ।
తం రాక్షసాత్మజం చక్రే మాతురేవ వయః సమమ్ ॥ 28 ॥

అమరం చైవ తం కృత్వా మహాదేవోఽక్షయోఽవ్యయః ।
పురమాకాశగం ప్రాదాత్పార్వత్యాః ప్రియకామ్యయా ॥ 29 ॥

ఉమయాపి వరో దత్తో రాక్షసీనాం నృపాత్మజ ।
సద్యోపలబ్ధిర్గర్భస్య ప్రసూతిః సద్య ఏవ చ ।
సద్య ఏవ వయఃప్రాప్తిర్మాతురేవ వయః సమమ్ ॥ 30 ॥

తతః సుకేశో వరదానగర్వితః

శ్రియం ప్రభోః ప్రాప్య హరస్య పార్శ్వతః ।

చచార సర్వత్ర మహామతిః ఖగః

ఖగం పురం ప్రాప్య పురన్దరో యథా ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

సుకేశం ధార్మికం దృష్ట్వా వరలబ్ధం చ రాక్షసమ్ ।
గ్రామణీర్నామ గన్ధర్వో విశ్వావసుసమప్రభః ॥ ౧ ॥

తస్య దేవవతీ నామ ద్వితీయా శ్రీరివాత్మజా ।
తాం సుకేశాయ ధర్మేణ దదౌ దక్షః శ్రియం యథా ॥ ౨ ॥

వరదానకృతైశ్వర్యం సా తం ప్రాప్య పతిం ప్రియమ్ ।
ఆసీద్దేవవతీ తుష్టా ధనం ప్రాప్యేవ నిర్ధనః ॥ ౩ ॥

స తయా సహ సంయుక్తో రరాజ రజనీచరః ।
అఞ్జనాదభినిష్క్రాంతః కరేణ్యేవ మహాగజః ॥ ౪ ॥

దేవవత్యాం సుకేశస్తు జనయామాస రాఘవ ।
త్రీంస్త్రినేత్రసమాన్పుత్రాన్రాక్షసాన్రాక్షసాధిపః ।
మాల్యవంతం సుమాలిం చ మాలిం చ బలినాం వరమ్ ॥ ౫ ॥

త్రయో లోకా ఇవావ్యగ్రాః స్థితాస్త్రయ ఇవాగ్నయః ।
త్రయో మన్తా ఇవాత్యుగ్రాస్త్రయో ఘోరా ఇవామయాః ॥ ౬ ॥

త్రయః సుకేశస్య సుతాస్త్రేతాగ్నిసమవర్చసః ।
వివృద్ధిమగమన్తత్ర వ్యాధయోపేక్షితా ఇవ ॥ ౭ ॥

వరప్రాప్తిం పితుస్తే తు జ్ఞాత్వైశ్వర్యం తతో మహత్ ।
తపస్తప్తం గతా మేరుం భ్రాతరః కృతనిశ్చయాః ॥ ౮ ॥

ప్రగృహ్య నియమాన్ఘోరాన్రాక్షసా నృపసత్తమ ।
విచేరుస్తే తపో ఘోరం సర్వభూతభయావహమ్ ॥ ౯ ॥

సత్యార్జునవదనోపేక్షాస్తపోభిర్భువి దుష్కరైః ।
సంతాపయంతస్త్రీశ్లోకాన్సదేవాసురమానుషాన్ ॥ 10 ॥

తతో విభుశ్చతుర్వక్త్రో విమానవరమాస్థితః ।
సుకేశపుత్రానామన్త్యో వరదోఽస్మిత్యభాషత ॥ 11 ॥

బ్రహ్మణం వరదం జ్ఞాత్వా సేన్ద్యైర్దేవగణైర్వృతమ్ ।
ఊచుః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే వేపమానా ఇవ ద్రుమాః ॥ 12 ॥

తపసారాధితో దేవ యది నో దిశసే వరమ్ ।
అజేయాః శత్రుహంతారస్తథైవ చిరజీవినః ।
ప్రభవిష్ణవో భవామేతి పరస్పరమనువ్రతాః ॥ 13 ॥

ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా సుకేశతనయాన్పుభుః ।
ప్రయయా బ్రహ్మలోకాయ బ్రహ్మ బ్రాహ్మణవత్సలః ॥ 14 ॥

వరం లభ్యా తతః సర్వే రామ రాత్రిశ్చరాస్తదా ।
సురాసురాన్పుబాధన్తే వరదానాత్సునిరభయాః ॥ 15 ॥

తైర్వధ్యమానాస్త్రిదశాః సర్షిసజ్ఘాః సచారణాః ।
త్రాతారం నాధిగచ్ఛన్తి నిరయస్థా యథా నరాః ॥ 16 ॥

అథ తే విశ్వకర్మాణం శిల్పినాం వరమవ్యయమ్ ।
ఊచుః సమేత్య సంహృష్టా రాక్షసా రఘుసత్తమ ॥ 17 ॥

గృహకర్తా భవానేవ దేవానాం హృదయేప్సితమ్ ।
అస్మాకమపి తావత్త్వం గృహం కురు మహామతే ॥ 18 ॥

హిమవన్తం సమాశ్రిత్య మేరుం మన్దరమేవ వా ।
మహేశ్వరగృహప్రఖ్యం గృహం నః క్రియతాం మహత్ ॥ 19 ॥

విశ్వకర్మా తతస్తేషాం రాక్షసానాం మహాభుజః ।
నివాసం కథయామాస శక్రస్యేవామరావతీమ్ ॥ 20 ॥

దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రికూటో నామ పర్వతః ।
శిఖరే తస్య శైలస్య మధ్యమేఽముద్బదసంనిభే ।
శకునైరపి దుష్ప్రాపే టంజుచ్చిన్నచతుర్దిశి ॥ 21 ॥

త్రింశద్యోజనవిస్తీర్ణా స్వర్ణప్రాకారతోరణా ।
మయా లంకేతి నగరీ శక్రాజ్ఞప్తేన నిర్మితా ॥ 22 ॥

తస్యాం వసత దుర్ధర్షాః పుర్యాం రాక్షససత్తమాః ।
అమరావతీం సమాసాద్య సేన్యా ఇవ దివౌకసః ॥ 23 ॥

లంకాదుర్గం సమాసాద్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతాః ।
భవిష్యథ దురాధర్షాః శత్రూణాం శత్రుసూదనాః ॥ 24 ॥

విశ్వకర్మవచః శ్రుత్వా తతస్తే రామ రాక్షసాః ।
సహస్రానుచరా గత్వా లంకాం తామవసన్పురీమ్ ॥ 25 ॥

దృఢప్రాకారపరిఖాం హైమైర్గృహశతైర్వృతామ్ ।
లంకామవాప్య తే హృష్టా విహరన్తి నిశాచరాః ॥ 26 ॥

నర్మదా నామ గన్ధర్వీ నానాధర్మసమేధితా ।
తస్యాః కన్యాత్రయం హ్యసీద్ధీశ్రీకీర్తిసమద్యుతి ॥ 27 ॥

జ్యేష్ఠక్రమేణ సా తేషాం రాక్షసానామరాక్షసీ ।
కన్యాస్తాః ప్రదదౌ హృష్టా పూర్ణచన్ద్రనిభాననాః ॥ 28 ॥

త్రయాణాం రాక్షసేన్ద్రాణాం తిస్రో గన్ధర్వకన్యకాః ।
మాత్రా దత్తా మహాభాగా నక్షత్రే భగదైవతే ॥ 29 ॥

కృతదారాస్తు తే రామ సుకేశతనయాః ప్రభో ।
భార్యాభిః సహ చిక్రీడురప్సరోభిరివామరాః ॥ 30 ॥

తత్ర మాల్యవతో భార్యా సున్దరీ నామ సున్దరీ ।
స తస్యాం జనయామాస యదపత్యం నిబోధ తత్ ॥ 31 ॥

వజ్రముష్టిర్విరూపాక్షో దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః ।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మత్తోన్మత్తౌ తథైవ చ ।
అనలా చాభవత్కన్యా సున్దర్యాం రామ సున్దరీ ॥ 32 ॥

సుమాలినోఽపి భార్యాసీత్పూర్ణచన్ద్రనిభాననా ।
నామ్నా కేతుమతీ నామ ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ ॥ 33 ॥

సుమాలీ జనయామాస యదపత్యం నిశాచరః ।
కేతుమత్యాం మహారాజ తన్ని బోధానుపూర్వశః ॥ 34 ॥

ప్రహస్తోఽకమన్వైశ్చైవ వికటః కాలకార్ముకః ।
ధూమ్రాకృశ్చాపథ దణ్డశ్చ సుపార్శ్వశ్చ మహాబలః ॥ 35 ॥

సంహృదిః ప్రఘనశ్చైవ భాసకర్ణశ్చ రాక్షసః ।
రాకా పుష్పోత్కటా చైవ కైకసీ చ శుచిస్మితా ।
కుమ్భినసీ చ ఇత్యేతే సుమాలేః ప్రసవాః స్మృతాః ॥ 36 ॥

మాలేస్తు వసుదా నామ గన్ధర్వీ రూపశాలినీ ।
భార్యాసీత్పద్మపత్రాక్షీ స్వక్షీ యక్షీవరోపమా ॥ 37 ॥

సుమాలేరనుజస్తస్యాం జనయామాస యత్ప్రభో ।
అపత్యం కథ్యమానం తన్మయా త్వం శృణు రాఘవ ॥ 38 ॥

అనలశ్చానిలశ్చైవ హరః సమ్పాతిరేవ చ ।
ఏతే విభీషణామాత్యా మాలేయాస్తే నిశాచరాః ॥ 39 ॥

తతస్తు తే రాక్షసపుంజవాస్త్రయో
నిశాచరైః పుత్రశతైశ్చ సంవృతాః ।
సురాన్సహేన్ద్రాన్మృషినాగదానవాన్
బబాధిరే తే బలవీర్యదర్పితాః ॥ 40 ॥

జగద్భ్రమన్తోఽనిలవద్ధురాసదా
రణే చ మృత్యుప్రతిమాః సమాహితాః ।

వరప్రదానాదభిగర్వితా భృశమ్

క్రతుక్రియాణాం ప్రశమజ్కరాః సదా ॥ 41 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పంచమః సర్గః ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

తైర్వధ్యమానా దేవాశ్చ ఋషయశ్చ తపోధనాః ।
భయార్తాః శరణం జగ్ముర్దేవదేవం మహేశ్వరమ్ ॥ ౧ ॥

తే సమేత్య తు కామారిం త్రిపురారిం త్రిలోచనమ్ ।
ఊచుః ప్రాజ్ఞలయో దేవా భయగద్గదభాషిణః ॥ ౨ ॥

సుకేశపుత్రైర్భగవన్పితామహవరోద్ధతైః ।
ప్రజాధ్యక్ష ప్రజాః సర్వా బాధ్యన్తే రిపుబాధన ॥ ౩ ॥

శరణ్యాన్యశరణ్యాని ఆశ్రమాణి కృతాని నః ।
స్వర్గాచ్చ చ్యావితః శక్రః స్వర్గే క్రీడన్తి శక్రవత్ ॥ ౪ ॥

అహం విష్ణురహం రుద్రో బ్రహ్మహం దేవరాడహమ్ ।
అహం యమోఽహం వరుణశ్చన్ద్రోఽహం రవిరప్యహమ్ ॥ ౫ ॥

ఇతి తే రాక్షసా దేవ వరదానేన దర్శితాః ।
బాధన్తే సమరోద్ధర్షా యే చ తేషాం పురఃసరాః ॥ ౬ ॥

తన్నో దేవభయార్తానామభయం దాతుమర్హసి ।
అశివం వపురాస్థాయ జహి దైవతకణ్ఠకాన్ ॥ ౭ ॥

ఇత్యుక్తస్తు సురైః సర్వైః కపర్దీ నీలలోహితః ।
సుకేశం ప్రతి సాపేక్ష ఆహ దేవగణాన్ప్రభుః ॥ ౮ ॥

నాహం తాన్నిహనిష్యామి అవధ్యా మమ తేఽసురాః ।
కిం తు మన్తం ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహనిష్యతి ॥ ౯ ॥

ఏవమేవ సముద్యోగం పురస్కృత్య సురర్షభాః ।

గచ్ఛన్తు శరణం విష్ణుం హనిష్యతి స తాన్ప్రభుః ॥ 10 ॥

తతస్తే జయశబ్దేన ప్రతినన్ద్య మహేశ్వరమ్ ।
విష్ణోః సమీపమాజగ్ముర్నిశాచరభయార్దితాః ॥ 11 ॥

శఙ్ఖచక్రధరం దేవం ప్రణమ్య బహుమాన్య చ ।
ఊచుః సమాభ్యున్నవద్వాక్యం సుకేశతనయార్దితాః ॥ 12 ॥

సుకేశతనయైర్దేవత్రిభిస్త్రేతాగ్నిసంనిభైః ।
ఆక్రమ్య వరదానేన స్థానాన్యపహృతాని నః ॥ 13 ॥

లక్ష్మో నామ పురీ దుర్గా త్రికూటశిఖరే స్థితా ।
తత్ర స్థితాః ప్రబాధస్తే సర్వాన్నః క్షణదాచరాః ॥ 14 ॥

స త్వమస్మత్ప్రియార్థం తు జహి తాన్మధుసూదన ।
చక్రకృత్తాస్యకమలాన్నివేదయ యమాయ వై ॥ 15 ॥

భయేష్వభయదోఽస్మాకం నాన్యోఽస్తి భవతా సమః ।
నుద త్వం నో భయం దేవ నీహారమివ భాస్కరః ॥ 16 ॥

ఇత్యేవం దైవతైరుక్తో దేవదేవో జనార్దనః ।
అభయం భయదోఽరీణాం దత్త్వా దేవానువాచ హ ॥ 17 ॥

సుకేశం రాక్షసం జానే ఈశాన వరదర్పితమ్ ।
తాంశ్చాస్య తనయాజ్ఞానే యేషాం జ్యేష్ఠః స మాల్యవాన్ ॥ 18 ॥

తానహం సమత్రిక్రాంతమర్యాదాన్రాక్షసాధమాన్ ।
సూదయిష్యామి సక్రామే సురా భవత విజ్వరాః ॥ 19 ॥

ఇత్యుక్తాస్తే సురాః సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ।
యథా వాసం యయుర్వృష్టాః ప్రశమంతో జనార్దనమ్ ॥ 20 ॥

విబుధానాం సముద్యోగం మాల్యవాన్స నిశాచరః ।

శ్రుత్వా తౌ భ్రాతరౌ వీరావిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

అమరా ఋషయశ్చైవ సంహత్య కిల శఙ్కరమ్ ।
అస్మద్వధం పరీప్సంత ఇదమూచుస్త్రిలోచనమ్ ॥ 22 ॥

సుకేశతనయా దేవ వరదానబలోద్ధతాః ।
బాధంతేఽస్మాన్సముద్యుక్తా ఘోరరూపాః పదే పదే ॥ 23 ॥

రాక్షసైరభిభూతాః స్మ న శక్తాః స్మ ఉమాపతే ।
స్వేషు వేశ్మసు సంస్థాతుం భయాత్తేషాం దురాత్మనామ్ ॥ 24 ॥

తదస్మాకం హితార్థే త్వం జహి తాన్స్తాన్స్త్రిలోచన ।
రాక్షసాన్స్తుజ్ఞుతేనైవ దహ ప్రదహతాం వర ॥ 25 ॥

ఇత్యేవం త్రిదశైరుక్తో నిశమ్యాన్ధకసూదనః ।
శిరః కరం చ ధున్వాన ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 26 ॥

అవధ్యా మమ తే దేవాః సుకేశతనయా రణే ।
మన్త్రం తు వః ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహనిష్యతి ॥ 27 ॥

యః స చక్రగదాపాణిః పీతవాసా జనార్దనః ।
హనిష్యతి స తాన్యధే శరణం తం ప్రపద్యథ ॥ 28 ॥

హరాన్నావాప్య తే కామం కామారిమభివాద్య చ ।
నారాయణాలయం ప్రాప్తాస్తస్మై సర్వం న్యవేదయన్ ॥ 29 ॥

తతో నారాయణేనోక్తా దేవా ఇన్ద్రపురోగమాః ।
సురారీన్సూదయిష్యామి సురా భవత విజ్వరాః ॥ 30 ॥

దేవానాం భయభీతానాం హరిణా రాక్షసర్షభౌ ।
ప్రతిజ్ఞాతో వధోఽస్మాకం తచ్చింతయథ యత్తమమ్ ॥ 31 ॥

హిరణ్యకశిపోర్మృత్యురన్యేషాం చ సురద్విషామ్ ।
దుఃఖం నారాయణం జేతుం యో నో హస్తుమభీప్సతి ॥ 32 ॥

తతః సుమాలీ మాలీ చ శ్రుత్వా మాల్యవతో వచః ।
ఊచతుర్భ్రాతరం జ్యేష్ఠం భగాంశావివ వాసవమ్ ॥ 33 ॥

స్వధీతం దత్తమిష్టం చ ఐశ్వర్యం పరిపాలితమ్ ।
ఆయుర్నిరామయం ప్రాప్తం స్వధర్మః స్థాపితశ్చ నః ॥ 34 ॥

దేవసాగరమక్షోభ్యం శస్త్రాఘ్నేః ప్రవిగాహ్య చ ।
జితా దేవా రణే నిత్యం న నో మృత్యుకృతం భయమ్ ॥ 35 ॥

నారాయణశ్చ రుద్రశ్చ శక్రశ్చాపి యమస్తథా ।
అస్మాకం ప్రముఖే స్థాతుం సర్వ ఏవ హి బిభ్యతి ॥ 36 ॥

విష్ణోర్దోషశ్చ నాస్త్యత్ర కారణం రాక్షసేశ్వర ।
దేవానామేవ దోషేణ విష్ణోః ప్రచలితం మనః ॥ 37 ॥

తస్మాదద్య సముద్యుక్తాః సర్వనైన్యసమావృతాః ।
దేవానేవ జిఘాంసామో యేభ్యో దోషః సముత్థితః ॥ 38 ॥

ఇతి మాలీ సుమాలీ చ మాల్యవానగ్రజః ప్రభుః ।
ఉద్యోగం ఘోషయిత్వాథ రాక్షసాః సర్వ ఏవ తే ।
యుద్ధాయ నిర్యయుః క్రుద్ధా జమభవృత్రబలా ఇవ ॥ 39 ॥

స్యన్దనైర్వారణేన్ద్రైశ్చ హయైశ్చ గిరిసంనిభైః ।
ఖరైర్గోభిరథోష్ఠైశ్చ శింశుమారైర్భుజం గమైః ॥ 40 ॥

మకరైః కచ్చపైర్మీనైర్విహజైర్గరుడోపమైః ।
సింహైర్వ్యాఘ్రైర్వరాహైశ్చ సృమరైశ్చమరైరపి ॥ 41 ॥

త్యక్త్వా లఙ్కాం తతః సర్వే రాక్షసా బలగర్వితాః ।

ప్రయాతా దేవలోకాయ యోధ్యం దైవతశత్రవః ॥ 42 ॥

లఙ్కావిపర్యయం దృష్ట్వా యాని లఙ్కాలయాన్యథ ।
భూతాని భయదర్శిని విమనస్కాని సర్వశః ॥ 43 ॥

భౌమాస్తథాస్తరిక్షాశ్చ కాలాజ్ఞప్తా భయావహాః ।
ఉత్పాతా రాక్షసేన్ద్రాణామభావాయోత్థితా ద్రుతమ్ ॥ 44 ॥

అస్థీని మేఘా వర్షన్తి ఉష్ణం శోణితమేవ చ ।
వేలాం సముద్రోఽప్యుత్కాంతశ్చలన్తే చాచలోత్తమాః ॥ 45 ॥

అట్టహాసాన్విముఞ్చన్తో ఘననాదసమస్వనాన్ ।
భూతాః పరిపతన్తి స్మ నృత్యమానాః సహస్రశః ॥ 46 ॥

గృధ్రచక్రం మహచ్ఛాపి జ్వలనోద్ధారిభిర్ముఖైః ।
రాక్షసానాముపరి వై భ్రమతే కాలచక్రవత్ ॥ 47 ॥

తానచిన్త్యమహోత్పాతాన్రాక్షసా బలగర్వితాః ।
యన్త్యేవ న నివర్తన్తే మృత్యుపాశావపాశితాః ॥ 48 ॥

మాల్యవాంశ్చ సుమాలీ చ మాలీ చ రజనీచరాః ।
ఆసన్పురఃసరాన్తేషాం క్రతూనామివ పావకాః ॥ 49 ॥

మాల్యవన్తం తు తే సర్వే మాల్యవన్తమివాచలమ్ ।
నిశాచరా ఆశ్రయన్తే ధాతారమివ దేహినః ॥ 50 ॥

తద్బలం రాక్షసేన్ద్రాణాం మహాభ్రఘననాదితమ్ ।
జయేష్సయా దేవలోకం యయా మాలీ వశే స్థితమ్ ॥ 51 ॥

రాక్షసానాం సముద్యోగం తం తు నారాయణః ప్రభుః ।
దేవదూతాదుపశ్రుత్య దధ్రే యుద్ధే తతో మనః ॥ 52 ॥

స దేవసిద్ధర్షిమహోరగైశ్చ
గన్ధర్వముఖ్యాస్సరసోపగీతః ।
సమాససాదామరశత్రునైన్యమ్
చక్రాసీరప్రవరాదిధారీ ॥ 53 ॥

సుపర్ణపక్షానిలనున్నపక్షమ్
భ్రమత్పతాకం ప్రవిక్రీర్ణశస్త్రమ్ ।
చచాల తద్రాక్షసరాజనైన్యమ్
చలోపలో నీల ఇవాచలేన్ద్రః ॥ 54 ॥

తథ శితైః శోణితమాంసరూషితైర్-
యుగాన్తవైశ్వానరతుల్యవిగ్రహైః ।
నిశాచరాః సమృరివార్య మాధవమ్
వరాయుధైర్నిర్భిభిదుః సహస్రశః ॥ 55 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

నారాయణగిరిం తే తు గర్జన్తో రాక్షసామ్బుదాః ।
అవర్షన్నిషువర్షేణ వర్షేణాద్రిమివామ్బుదాః ॥ 1 ॥

శ్యామావదాతస్తైర్విష్ణుర్వీలైర్నక్తజ్ఞాచరోత్తమైః ।
వృతోఽఙ్గానగిరీవాసీద్వర్షమాణైః పయోధరైః ॥ 2 ॥

శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పర్వతమ్ ।
యథామృతఘటం జీవా మకరా ఇవ చార్ణవమ్ ॥ 3 ॥

తథా రక్షోధనుర్ముక్తా వజ్రానిలమనోజవాః ।
హరిం విశన్తి స్మ శరా లోకాస్తమివ పర్యయే ॥ 4 ॥

స్యన్దనైః స్యన్దనగతా గజైశ్చ గజధూర్గతాః ।
అశ్వారోహాః సదశ్వైశ్చ పాదాతాశ్చామ్బరై చరాః ॥ 5 ॥

రాక్షసేన్ద్రా గిరినిభాః శరశక్త్యృష్టితోమరైః ।
నిరుచ్ఛ్వాసం హరిం చక్రః ప్రాణాయామ ఇవ ద్విజమ్ ॥ 6 ॥

నిశాచరైస్తుద్యమానో మీనైరివ మహాతిమిః ।
శార్ఙ్గామాయమ్య గాత్రాణి రాక్షసానాం మహాహవే ॥ 7 ॥

శరైః పూర్ణాయతోతస్పృష్టైర్వజ్రవక్త్రైర్మనోజవైః ।
చిచ్ఛేద తిలశో విష్ణుః శతశోఽథ సహస్రశః ॥ 8 ॥

విద్రావ్య శరవర్షం తం వర్షం వాయురివోత్థితమ్ ।
పాశ్చాజన్యం మహాశఙ్ఖం ప్రదధ్మౌ పురుషోత్తమః ॥ 9 ॥

సోఽమ్బుజో హరిణా ధ్మాతః సర్వప్రాణేన శఙ్ఖరాట్ ।

రరాస భీమనిహోదో యుగాన్తే జలదో యథా ॥ 10 ॥

శఙ్ఖరాజరవః సోఽథ త్రాసయామాస రాక్షసాన్ ।
మృగరాజ ఇవారణ్యే సమదానివ కుఙ్జారాన్ ॥ 11 ॥

న శేకురశ్వాః సంస్థాతుం విమదాః కుఙ్జరాభవన్ ।
స్యన్దనేభ్యశ్చ్యుతా యోధాః శఙ్ఖరావితదుర్బలాః ॥ 12 ॥

శార్ఙ్గచాపవినిర్ముక్తా వజ్రతుల్యాననాః శరాః ।
విదార్య తాని రక్షాంసి సుపుష్టా వివిశుః క్షితిమ్ ॥ 13 ॥

భిద్యమానాః శరైశ్చాన్యే నారాయణధనుశ్చ్యుతైః ।
నిపేతూ రాక్షసా భీమాః శైలా వజ్రహతా ఇవ ॥ 14 ॥

వ్రణైర్వ్రణకరారీణామధోక్షజశరోద్భవైః ।
అస్పృక్ష్వరన్తి ధారాభిః స్వర్ణధారామివాచలాః ॥ 15 ॥

శఙ్ఖరాజరవశ్చాపి శార్ఙ్గచాపరవస్తథా ।
రాక్షసానాం రవాంశ్చాపి గ్రసతే వైష్ణవో రవః ॥ 16 ॥

సూర్యాదివ కరా ఘోరా ఊర్మయః సాగరాదివ ।
పర్వతాదివ నాగేన్ద్రా వార్యోఘా ఇవ చామ్బుదాత్ ॥ 17 ॥

తథా బాణా వినిర్ముక్తాః శార్ఙ్గాన్నరాయణేరితాః ।
నిర్ధావన్తిషవస్తూర్ణం శతశోఽథ సహస్రశః ॥ 18 ॥

శరభేణ యథా సింహః సింహేన ద్విరదా యథా ।
ద్విరదేన యథా వ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రేణ ద్వీపినో యథా ॥ 19 ॥

ద్వీపినా చ యథా శ్వానః శునా మార్జారకా యథా ।
మార్జారేణ యథా సర్పాః సర్పేణ చ యథాఖవః ॥ 20 ॥

తథా తే రాక్షసా యుద్ధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ।
ద్రవన్తి ద్రావితాశ్చైవ శాయితాశ్చ మహీతలే ॥ 21 ॥

రాక్షసానాం సహస్రాణి నిహత్య మధుసూదనః ।
వారిజం నాదయామాస తోయదం సురరాడివ ॥ 22 ॥

నారాయణశరగ్రస్తం శఙ్ఖనాదసువిహ్వలమ్ ।
యయౌ లఙ్కామభిముఖం ప్రభగ్నం రాక్షసం బలమ్ ॥ 23 ॥

ప్రభగ్నే రాక్షసబలే నారాయణశరాహతే ।
సుమాలీ శరవర్షేణ ఆవవార రణే హరిమ్ ॥ 24 ॥

ఉత్తిప్య హేమాభరణం కరం కరమివ ద్విపః ।
రరాస రాక్షసో హర్షాత్సతడిత్తోయదో యథా ॥ 25 ॥

సుమాలేర్నర్దతస్తస్య శిరో జ్వలితకుణ్డలమ్ ।
చిచ్ఛేద యస్తురశ్వాశ్చ భ్రాంతాస్తస్య తు రక్షసః ॥ 26 ॥

తైరశ్వైర్భ్రామ్యతే భ్రాన్తైః సుమాలీ రాక్షసేశ్వరః ।
ఇన్ద్రియాశ్వైర్యథా భ్రాన్తైర్ధృతిహీనో యథా నరః ॥ 27 ॥

మాలీ చాభ్యద్రవద్యుద్ధే ప్రగృహ్య సశరం ధనుః ।
మాలేర్ధనుశ్చ్యుతా బాణాః కార్తస్వరవిభూషితాః ।
వివిశుర్హరిమాసాద్య క్రౌఞ్చం పత్రరథా ఇవ ॥ 28 ॥

అర్ద్యమానః శరైః సోఽథ మాలిముక్తైః సహస్రశః ।
మక్షుభే న రణే విష్ణుర్జిత్తేన్ద్రియ ఇవాధిభిః ॥ 29 ॥

అథ మౌర్వీ స్వనం కృత్వా భగవాన్భూతభావనః ।
మాలినం ప్రతి బాణౌఘాన్ససర్జాసిగదాధరః ॥ 30 ॥

తే మాలిదేహమాసాద్య వజ్రవిద్యుత్ప్రభాః శరాః ।

పిబన్తి రుధిరం తస్య నాగా ఇవ పురామృతమ్ || 31 ||

మాలినం విముఖం కృత్వా మాలిమౌలిం హరిర్బలాత్ ।
రథం చ సధ్వజం చాపం వాజినశ్చ న్యపాతయత్ || 32 ||

విరథస్తు గదాం గృహ్య మాలీ నక్తఞ్చరోత్తమః ।
ఆపుష్టవే గదాపాణిర్గిర్యగ్రాదివ కేషరీ || 33 ||

స తయా గరుడం సజ్ఞే ఈశానమివ చాస్తకః ।
లలాటదేశేఽభ్యహనద్వజ్రేణేన్ద్రో యథాచలమ్ || 34 ||

గదయాభిహతస్తేన మాలినా గరుడో భృశమ్ ।
రణాత్పరాజ్ముఖం దేవం కృతవాన్వేదనాతురః || 35 ||

పరాజ్ముఖే కృతే దేవే మాలినా గరుడేన వై ।
ఉదతిష్ఠన్మహానాదో రక్షసామభినర్దతామ్ || 36 ||

రక్షసాం నదతాం నాదం శ్రుత్వా హరిహయానుజః ।
పరాజ్ముఖోఽప్యతస్సర్జ చక్రం మాలిజిఘాంసయా || 37 ||

తత్సూర్యమణ్డలాభాసం స్వభాసా భాసయన్నభః ।
కాలచక్రనిభం చక్రం మాలేః శీర్షమపాతయత్ || 38 ||

తచ్ఛిరో రాక్షసేన్ద్రస్య చక్రోత్కృత్తం విభీషణమ్ ।
పపాత రుధిరోద్ధారి పురా రాహుశిరో యథా || 39 ||

తతః సురైః సుసంహృష్టైః సర్వప్రాణసమీరితః ।
సింహనాదరవో ముక్తః సాధు దేవేతి వాదిభిః || 40 ||

మాలినం నిహతం దృష్ట్వా సుమాలీ మల్యవానపి ।
సబలౌ శోకసంతప్తౌ లఙ్కాం ప్రతి విధావితౌ || 41 ||

గరుడస్తు సమాశ్వుస్తః సంనివృత్య మహామనాః ।

రాక్షసాన్ధ్యావయామాస పక్షవాతేన కోపితః || 42 ||

నారాయణోఽపీషువరాశనీభిర్ -
విదారయామాస ధనుఃప్రముక్తైః ।
నక్తఞ్చరాన్ముక్తవిధూతకేశాన్
యథాశనీభిః సతడిన్మహేన్ద్రః || 43 ||

భిన్నాతపత్రం పతమానశస్త్రమ్
శరైరపధ్వస్తవిశీర్ణదేహమ్ ।
వినిఃసృతాన్త్రం భయలోలనేత్రమ్
బలం తదున్మత్తనిభం బభూవ || 44 ||

సింహార్ధితానామివ కుఞ్జరాణామ్
నిశాచరాణాం సహ కుఞ్జరాణామ్ ।
రవాశ్చ వేగాశ్చ సమం బభూవుః
పురాణసింహేన విమర్ధితానామ్ || 45 ||

సఞ్చాద్యమానా హరిబాణజాలైః
స్వబాణజాలాని సముత్సృజంతః ।
ధావంతి నక్తఞ్చరకాలమేఘా
వాయుప్రణున్నా ఇవ కాలమేఘాః || 46 ||

చక్రప్రహరైర్వినికృత్తశీర్షాః
సఞ్చూర్ణితాఞ్గశ్చ గదాప్రహరైః ।
అసిప్రహరైర్బహుధా విభక్తాః
పతంతి శైలా ఇవ రాక్షసేన్ద్రాః || 47 ||

చక్రకృత్తాస్యకమలా గదాసఞ్చూర్ణితోరసః ।
లాఙ్గలగ్లపితగ్రీవా ముసలైర్భిన్నమస్తకాః || 48 ||

కేచిచ్చైవాసినా చిన్నాస్తథాన్యే శరతాడితాః ।
నిపేతురమృరాత్తూర్ణం రాక్షసాః సాగరామృభసి || 49 ||

తదామృతం విగలితహారకుంజజలైర్ -
నిశాచరైర్నీలబలాహకోపమైః ।
నిపాత్యమానైర్దదృశే నిరస్తరమ్
నిపాత్యమానైరివ నీలపర్వతైః ॥ 50 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే సప్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

హన్యమానే బలే తస్మిన్పద్మనాభేన పృష్ఠతః ।
మాల్యవాన్సంనివృత్తోఽథ వేలాతిగ ఇవార్ణవః ॥ ౧ ॥

సంరక్తనయనః కోపాచ్ఛలన్మౌలిర్నిశాచరః ।
పద్మనాభమిదం ప్రాహ వచనం పరుషం తదా ॥ ౨ ॥

నారాయణ న జానీషే క్షత్రధర్మం సనాతనమ్ ।
అయుద్ధమనసో భగ్నాన్యోఽస్మాన్త్వాసి యథేతరః ॥ ౩ ॥

పరాజ్ముఖవధం పాపం యః కరోతి సురేశ్వర ।
స హంతా న గతః స్వర్గం లభతే పుణ్యకర్మణామ్ ॥ ౪ ॥

యుద్ధశ్రద్ధాథ వా తేఽస్తి శక్త్యచక్రగదాధర ।
అహం స్థితోఽస్మి పశ్యామి బలం దర్శయ యత్తవ ॥ ౫ ॥

ఉవాచ రాక్షసేన్ద్రం తం దేవరాజానుజో బలీ ।
యుష్మత్తో భయభీతానాం దేవానాం వై మయాభయమ్ ।
రాక్షసోత్సాదనం దత్తం తదేతదనుపాల్యతే ॥ ౬ ॥

ప్రాణైరపి ప్రియం కార్యం దేవానాం హి సదా మయా ।
సోఽహం వో నిహనిష్యామి రసాతలగతానపి ॥ ౭ ॥

దేవమేవం బ్రువాణం తు రక్తామ్బురుహలోచనమ్ ।
శక్త్యా బిభేద సజ్కృద్ధో రాక్షసేన్ద్రో రరాస చ ॥ ౮ ॥

మాల్యవద్భుజనిర్ముక్తా శక్తిర్ఘ్ణాకృతస్వనా ।
హరేరురసి బభ్రాజ మేఘస్థేవ శతహ్రదా ॥ ౯ ॥

తతస్తామేవ చోత్కృష్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః ।
మాల్యవంతం సముద్ధిశ్య చిక్షేపామ్బురుహేక్షణః ॥ 10 ॥

స్కన్ధోత్సృష్టేవ సా శక్తిర్గోవిన్దకరనిఃసృతా ।
కాఙ్క్షన్తీ రాక్షసం ప్రాయాన్మహోల్కేవాఙ్జనాచలమ్ ॥ 11 ॥

సా తస్యోరసి విస్తీర్ణే హరభాసావభాసితే ।
అపతద్రాక్షనేన్ద్రస్య గిరికూట ఇవాశనిః ॥ 12 ॥

తయా భిన్నతనుత్రాణాః ప్రావిశద్విపులం తమః ।
మాల్యవాన్పునరాశ్వస్తస్తస్థౌ గిరిరివాచలః ॥ 13 ॥

తతః కార్ణాయసం శూలం కణ్ఠకైర్బహుభిశ్చితమ్ ।
ప్రగృహ్యోభ్యహనద్దేవం స్తనయోరంతరే దృఢమ్ ॥ 14 ॥

తథైవ రణరక్తస్తు ముష్టినా వాసవానుజమ్ ।
తాడయిత్వా ధనుర్మాత్రమపక్రాంతో నిశాచరః ॥ 15 ॥

తతోఽమృరే మహాఞ్శుబ్ధః సాధు సాధ్వీతి చోత్థితః ।
ఆహత్య రాక్షసో విష్ణుం గరుడం చాప్యతాడయత్ ॥ 16 ॥

వైనతేయస్తతః క్రుద్ధః పక్షవాతేన రాక్షసమ్ ।
వ్యపోహద్బలవాన్వాయుః శుష్కపర్ణచయం యథా ॥ 17 ॥

ద్విజేన్ద్రపక్షవాతేన ద్రావితం దృశ్య పూర్వజమ్ ।
సుమాలీ స్వబలైః సార్థం లఙ్కామభిముఖో యయా ॥ 18 ॥

పక్షవాతబలోద్ధాతో మాల్యవానపి రాక్షసః ।
స్వబలేన సమాగమ్య యయా లఙ్కాం హ్రీయా వృతః ॥ 19 ॥

ఏవం తే రాక్షసా రామ హరిణా కమలేక్షణ ।
బహుశః సంయుగే భగ్నా హతప్రవరనాయకాః ॥ 20 ॥

అశక్నువస్తస్తే విష్ణుం ప్రతియోద్ధుం భయార్ధితాః ।
త్యక్త్వా లక్ష్మ్యం గతా వస్తుం పాతాలం సహపత్నయః ॥ 21 ॥

సుమాలినం సమాసాద్య రాక్షసం రఘునన్దన ।
స్థితాః ప్రఖ్యాతవీర్యాస్తే వంశే సాలకటజ్కటే ॥ 22 ॥

యే త్వయా నిహతాస్తే వై పౌలస్త్యా నామ రాక్షసాః ।
సుమాలీ మాల్యవాన్మాలీ యే చ తేషాం పురఃసరాః ।
సర్వ ఏతే మహాభాగ రావణాద్భలవత్తరాః ॥ 23 ॥

న చాన్యో రక్షసాం హంతా సురేష్వపి పురంజయ ।
ఋతే నారాయణం దేవం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ॥ 24 ॥

భవాన్నారాయణో దేవశ్చతుర్భాహుః సనాతనః ।
రాక్షసాన్స్తమ్భముత్పన్నో అజేయః ప్రభురవ్యయః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టమః సర్గః ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య సుమాలీ నామ రాక్షసః ।
రసాతలాన్మర్త్యలోకం సర్వం వై విచచార హ ॥ ౧ ॥

నీలజీమూతసజ్కాశస్తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ।
కన్యాం దుహితరం గృహ్య వినా పద్మమివ శ్రియమ్ ।
అథాపశ్యత్స గచ్ఛంతం పుష్పకేణ ధనేశ్వరమ్ ॥ ౨ ॥

తం దృష్ట్వామరసజ్కాశం గచ్ఛంతం పావకోపమమ్ ।
అథాబ్జ్రవీత్సుతాం రక్షః కైకసీం నామ నామతః ॥ ౩ ॥

పుత్రి ప్రదానకాలోఽయం యౌవనం తేఽతివర్తతే ।
త్వత్కృతే చ వయం సర్వే యన్మితా ధర్మబుద్ధయః ॥ ౪ ॥

త్వం హి సర్వగుణోపేతా శ్రీః సపద్మేవ పుత్రికే ।
ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్వం న వరైః ప్రతిగృహ్యసే ॥ ౫ ॥

కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాఙ్క్షిణామ్ ।
న జ్ఞాయతే చ కః కన్యాం వరయేదితి పుత్రికే ॥ ౬ ॥

మాతుః కులం పితృకులం యత్ర చైవ ప్రదీయతే ।
కులత్రయం సదా కన్యా సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి ॥ ౭ ॥

సా త్వం మునివరశ్రేష్ఠం ప్రజాపతికులోద్భవమ్ ।
గచ్ఛ విశ్రవసం పుత్రి పౌలస్త్యం వరయ స్వయమ్ ॥ ౮ ॥

ఈదృశాస్తే భవిష్యన్తి పుత్రాః పుత్రి న సంశయః ।
తేజసా భాస్కరసమా యాదృశోఽయం ధనేశ్వరః ॥ ౯ ॥

ఏతస్మిన్నంతరే రామ పులస్త్యతనయో ద్విజః ।
అగ్నిహోత్రముపాతిష్ఠచ్ఛతుర్థ ఇవ పావకః ॥ 10 ॥

సా తు తాం దారుణాం వేలామచిన్త్య పితృగౌరవాత్ ।
ఉపసృత్యాగ్రతస్తస్య చరణాధోముఖీ స్థితా ॥ 11 ॥

స తు తాం వీక్ష్య సుశ్రోణీం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ।
అబ్రవీత్పరమోదారో దీప్యమాన ఇవౌజసా ॥ 12 ॥

భద్రే కస్యాసి దుహితా కుతో వా త్వమిహాగతా ।
కిం కార్యం కస్య వా హేతోస్తత్త్వతో బ్రూహి శోభనే ॥ 13 ॥

ఏవముక్తా తు సా కన్యా కృతాజ్ఞలిరథాబ్రవీత్ ।
ఆత్మప్రభావేన మునే జ్ఞాతుమర్హసి మే మతమ్ ॥ 14 ॥

కిం తు విద్ధి హి మాం బ్రహ్మజ్ఞాననాత్పితురాగతామ్ ।
కైకసీ నామ నామ్నాహం శేషం త్వం జ్ఞాతుమర్హసి ॥ 15 ॥

స తు గత్వా మునిర్ధ్యానం వాక్యమేతదువాచ హ ।
విజ్ఞాతం తే మయా భద్రే కారణం యన్మనోగతమ్ ॥ 16 ॥

దారుణాయాం తు వేలాయాం యస్మాత్త్వం మాముపస్థితా ।
శృణు తస్మాత్సుతానభద్రే యాదృశాజ్ఞానయిష్యసి ॥ 17 ॥

దారుణాన్దారుణాకారాన్దారుణాభిజనప్రియాన్ ।
ప్రసవిష్యసి సుశ్రోణీ రాక్షసాన్కూరకర్మణః ॥ 18 ॥

సా తు తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రణిపత్యాబ్రవీద్వచః ।
భగవన్నేదృశాః పుత్రాస్త్యత్తోఽర్హా బ్రహ్మయోనితః ॥ 19 ॥

అథాబ్రవీన్మునిస్తత్ర పశ్చిమో యస్తవాత్మజః ।
మమ వంశానురూపశ్చ ధర్మాత్మా చ భవిష్యతి ॥ 20 ॥

ఏవముక్తా తు సా కన్యా రామ కాలేన కేనచిత్ ।
జనయామాస బీభత్సం రక్షోరూపం సుదారుణమ్ ॥ 21 ॥

దశశీర్షం మహాదంష్ట్రం నీలాజ్ఞానచయోపమమ్ ।
తామ్రౌష్ఠం వింశతిభుజం మహాస్యం దీప్తమూర్ధజమ్ ॥ 22 ॥

జాతమాత్రే తతస్తస్మిన్నజ్వాలకవలాః శివాః ।
క్రవ్యాదాశ్చాపసవ్యాని మణ్డలాని ప్రచక్రరే ॥ 23 ॥

వవర్ష రుధిరం దేవో మేఘాశ్చ ఖరనిస్వనాః ।
ప్రబభౌ న చ భే సూర్యో మహోల్కాశ్చాపతన్భువి ॥ 24 ॥

అథ నామాకరోత్తస్య పితామహసమః పితా ।
దశశీర్షః ప్రసూతోఽయం దశగ్రీవో భవిష్యతి ॥ 25 ॥

తస్య త్వనంతరం జాతః కుమ్భకర్ణో మహాబలః ।
ప్రమాణాద్యస్య విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే ॥ 26 ॥

తతః శూర్పణఖా నామ సంజజ్ఞే వికృతాననా ।
విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా కైకస్యాః పశ్చిమః సుతః ॥ 27 ॥

తే తు తత్ర మహారణ్యే వవృధుః సుమహాజనః ।
తేషాం క్రూరో దశగ్రీవో లోకోద్వేగకరోఽభవత్ ॥ 28 ॥

కుమ్భకర్ణః ప్రమత్తస్తు మహర్షీన్ధర్మసంశ్రితాన్ ।
త్రైలోక్యం త్రాసయన్దష్టో భక్షయన్విచచార హ ॥ 29 ॥

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపథే స్థితః ।
స్వాధ్యాయనియతాహార ఉవాస నియతేంద్రియః ॥ 30 ॥

అథ విత్తేశ్వరో దేవస్తత్ర కాలేన కేనచిత్ ।
ఆగచ్ఛత్పితరం ద్రష్టుం పుష్పకేణ మహాజనమ్ ॥ 31 ॥

తం దృష్ట్యా కైకసీ తత్ర జ్వలన్తమివ తేజసా ।
ఆస్థాయ రాక్షసీం బుద్ధిం దశగ్రీవమువాచ హ ॥ 32 ॥

పుత్రవైశ్రవణం పశ్య భ్రాతరం తేజసా వృతమ్ ।
భ్రాతృభావే సమే చాపి పశ్యాత్మానం త్వమీదృశమ్ ॥ 33 ॥

దశగ్రీవ తథా యత్నం కురుష్వామితవిక్రమ ।
యథా భవసి మే పుత్ర శీఘ్రం వైశ్వరణోపమః ॥ 34 ॥

మాతుస్తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ।
అమర్షమతులం లేభే ప్రతిజ్ఞాం చాకరోత్తదా ॥ 35 ॥

సత్యం తే ప్రతిజానామి తువోఽభ్రాత్రాధికోఽపి వా ।
భవిష్యామ్యచిరాన్మాతః సంతాపం త్యజ హృద్గతమ్ ॥ 36 ॥

తతః క్రోధేన తేనైవ దశగ్రీవః సహానుజః ।
ప్రాప్స్వామి తపసా కామమితి కృత్వాధ్యవస్య చ ।
ఆగచ్ఛదాత్మసిద్ధ్యర్థం గోకర్ణస్యాశ్రమం శుభమ్ ॥ 37 ॥

॥ ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే నవమః సర్గః ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

అథాబ్రవీద్ద్విజం రామః కథం తే భ్రాతరో వనే ।
కీదృశం తు తదా బ్రహ్మాంస్తపశ్చేరుర్మహావ్రతాః ॥ 1 ॥

అగస్త్యస్త్యబ్రవీత్తత్ర రామం ప్రయత మానసమ్ ।
తాంస్తాన్ధర్మవిధీంస్తత్ర భ్రాతరస్తే సమావిశన్ ॥ 2 ॥

కుమ్భకర్ణస్తదా యత్తో నిత్యం ధర్మపరాయణః ।
తతాప గ్రైష్మికే కాలే పశ్చాత్సగ్నిష్ఠవస్థితః ॥ 3 ॥

వర్షే మేఘోదకక్లిన్నో వీరాసనమసేవత ।
నిత్యం చ శైశిరే కాలే జలమధ్యప్రతిశ్రయః ॥ 4 ॥

ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తస్యాతిచక్రముః ।
ధర్మే ప్రయతమానస్య సత్పథే నిష్ఠితస్య చ ॥ 5 ॥

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపరః శుచిః ।
పశ్చాద్వర్షసహస్రాణి పాదేనైకేన తస్థివాన్ ॥ 6 ॥

సమాప్తే నియమే తస్య నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః ।
పపాత పుష్పవర్షం చ క్షుభితాశ్చాపి దేవతాః ॥ 7 ॥

పశ్చాద్వర్షసహస్రాణి సూర్యం చైవాన్వవర్తత ।
తస్మా చోర్ధ్వశిరో బాహుః స్వాధ్యాయధృతమానసః ॥ 8 ॥

ఏవం విభీషణస్యాపి గతాని నియతాత్మనః ।
దశవర్షసహస్రాణి స్వర్గస్థస్యేవ నన్దనే ॥ 9 ॥

దశవర్షసహస్రం తు నిరాహారో దశాననః ।

పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శిరశ్చగ్నౌ జహావ సః ॥ 10 ॥

ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః ।
శిరాంసి నవ చాప్యస్య ప్రవిష్టాని హుతాశనమ్ ॥ 11 ॥

అథ వర్షసహస్రే తు దశమే దశమం శిరః ।
ఛేత్తుకామః స ధర్మాత్మా ప్రాప్తశ్చాత్ర పితామహః ॥ 12 ॥

పితామహస్తు సుప్రీతః సార్థం దేవైరుపస్థితః ।
వత్స వత్స దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మిత్యభ్యభాషత ॥ 13 ॥

శీఘ్రం వరయ ధర్మజ్ఞ వరో యస్తేఽభికాఙ్క్షితః ।
కిం తే కామం కరోమ్యద్య న వృథా తే పరిశ్రమః ॥ 14 ॥

తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా ।
ప్రణమ్య శిరసా దేవం హర్షగద్గదయా గిరా ॥ 15 ॥

భగవన్ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్ ।
నాస్తి మృత్యుసమః శత్రురమరత్వమతో వృణే ॥ 16 ॥

సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యదానవరక్షసామ్ ।
అవధ్యః స్యాం ప్రజాధ్యక్ష దేవతానాం చ శాశ్వతమ్ ॥ 17 ॥

న హి చింతా మమాన్యేషు ప్రాణిష్వమరపూజిత ।
తృణభూతా హి మే సర్వే ప్రాణినో మానుషాదయః ॥ 18 ॥

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దశగ్రీవేణ రక్షసా ।
ఉవాచ వచనం రామ సహ దేవైః పితామహః ॥ 19 ॥

భవిష్యత్యేవమేవైతత్తవ రాక్షసపుంజవ ।
శృణు చాపి వచో భూయః ప్రీతస్యేహ శుభం మమ ॥ 20 ॥

హుతాని యాని శీర్షాణి పూర్వమగ్నౌ త్వయానఘ ।

పునస్తాని భవిష్యన్తి తదైవ తవ రాక్షస ॥ 21 ॥

ఏవం పితామహోక్తస్య దశగ్రీవస్య రక్షసః ।
అగ్నౌ హుతాని శీర్షాణి యాని తాన్యతితాని వై ॥ 22 ॥

ఏవముక్త్యా తు తం రామ దశగ్రీవం ప్రజాపతిః ।
విభీషణమథోవాచ వాక్యం లోకపితామహః ॥ 23 ॥

విభీషణ త్వయా వత్స ధర్మసంహితబుద్ధినా ।
పరితుష్టోఽస్మి ధర్మజ్ఞ వరం వరయ సువ్రత ॥ 24 ॥

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా వచనం ప్రాహ సాంజ్ఞలిః ।
వృతః సర్వగుణైర్నిత్యం చన్ద్రమా ఇవ రశ్మిభిః ॥ 25 ॥

భగవన్కృతకృత్యోఽహం యన్మే లోకగురుః స్వయమ్ ।
ప్రీతో యది త్వం దాతవ్యం వరం మే శృణు సువ్రత ॥ 26 ॥

యా యా మే జాయతే బుద్ధిర్యేషు యేషాశ్రమేష్వహా ।
సా సా భవతు ధర్మిష్ఠా తం తం ధర్మం చ పాలయే ॥ 27 ॥

ఏష మే పరమోదార వరః పరమకో మతః ।
న హి ధర్మాభిరక్తానాం లోకే కింఞ్చన దుర్లభమ్ ॥ 28 ॥

అథ ప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణమువాచ హా ।
ధర్మిష్ఠస్త్యం యథా వత్స తథా చైతద్భవిష్యతి ॥ 29 ॥

యస్మాద్రాక్షసయోనౌ తే జాతస్యామిత్రకర్షణ ।
నాధర్మే జాయతే బుద్ధిరమరత్వం దదామి తే ॥ 30 ॥

కుమ్భకర్ణాయ తు వరం ప్రయచ్ఛంతమరిన్దమ ।
ప్రజాపతిం సురాః సర్వే వాక్యం ప్రాంజ్ఞాలయోఽబ్రువన్ ॥ 31 ॥

న తావత్కుమ్భకర్ణాయ ప్రదాతవ్యో వరస్త్యయా ।

జానీషే హి యథా లోకాన్త్రాసయత్యేష దుర్మతిః ॥ 32 ॥

నన్దనేఽస్పరసః సప్త మహేన్ద్రానుచరా దశ ।
అనేన భక్షితా బ్రహ్మన్మషయో మానుషాస్తథా ॥ 33 ॥

వరవ్యాజేన మోహోఽస్మై దీయతామమితప్రభ ।
లోకానాం స్వస్తి చైవ స్యాద్భవేదస్య చ సంనతిః ॥ 34 ॥

ఏవముక్తః సురైర్బ్రహ్మచింతయత్పద్మసమభవః ।
చింతితా చోపతస్థేఽస్య పార్శ్వం దేవీ సరస్వతీ ॥ 35 ॥

ప్రాజ్ఞులిః సా తు పర్శ్వస్థా ప్రాహ వాక్యం సరస్వతీ ।
ఇయమస్మ్యాగతా దేవకిం కార్యం కరవాణ్యహమ్ ॥ 36 ॥

ప్రజాపతిస్తు తాం ప్రాప్తాం ప్రాహ వాక్యం సరస్వతీమ్ ।
వాణి త్వం రాక్షసేన్ద్రస్య భవ యా దేవతేస్సితా ॥ 37 ॥

తథేత్యుక్త్వా ప్రవిష్టా సా ప్రజాపతిరథాబ్రవీత్ ।
కుమ్భకర్ణ మహాబాహో వరం వరయ యో మతః ॥ 38 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వచనమబ్రవీత్ ।
స్వప్తుం వర్షాణ్యనేకాని దేవదేవ మమేస్సితమ్ ॥ 39 ॥

ఏవమస్త్వితి తం చోక్త్వా సహ దేవైః పితామహాః ।
దేవీ సరస్వతీ చైవ ముక్త్వా తం ప్రయయా దివమ్ ॥ 40 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా చింతయామాస దుఃఖితః ।
కీర్తృశం కిం నివదం వాక్యం మమాద్య వదనాచ్ఛృతమ్ ॥ 41 ॥

ఏవం లబ్ధవరాః సర్వే భ్రాతరో దీప్తతేజసః ।
శ్లేష్మాతకవనం గత్వా తత్ర తే న్యవసన్సుఖమ్ ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే దశమః సర్గః ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

సుమాలీ వరలభాంస్తు జ్ఞాత్వా తావై నిశాచరాన్ ।
ఉదతిష్ఠద్భయం త్యక్త్వా సానుగః స రసాతలాత్ ॥ 1 ॥

మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ విరూపాక్షో మహోదరః ।
ఉదతిష్ఠన్సుసంరభాః సచివాస్తస్య రక్షసః ॥ 2 ॥

సుమాలీ వైవ తైః సర్వైర్వృతో రాక్షసపుంగవైః ।
అభిగమ్య దశగ్రీవం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

దిష్ట్యా తే పుత్రసమ్ప్రాప్తశ్చింతితోఽయం మనోరథః ।
యస్త్యం త్రిభువణశ్రేష్ఠాల్లబ్ధవాన్వరమీదృశమ్ ॥ 4 ॥

యత్కృతే చ వయం లక్ష్మం త్యక్త్వా యాతా రసాతలమ్ ।
తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయమ్ ॥ 5 ॥

అసకృత్తేన భగ్నా హి పరిత్యజ్య స్వమాలయమ్ ।
విద్రుతాః సహితాః సర్వే ప్రవిష్టాః స్మ రసాతలమ్ ॥ 6 ॥

అస్మదీయా చ లక్ష్మేయం నగరీ రాక్షసోషితా ।
నివేశితా తవ భ్రాత్రా ధనాధ్యక్షేణ ధీమతా ॥ 7 ॥

యది నామాత్ర శక్యం స్యాత్సామ్నా దానేన వానఘ ।
తరసా వా మహాబాహో ప్రత్యానేతుం కృతం భవేత్ ॥ 8 ॥

త్వం చ లక్ష్మేశ్వరస్తాత భవిష్యసి న సంశయః ।
సర్వేషాం నః ప్రభుశ్చైవ భవిష్యసి మహాబల ॥ 9 ॥

అథాబ్రవీద్దశగ్రీవో మాతామహముపస్థితమ్ ।

విత్తేశో గురురస్మాకం నార్హస్యేవం ప్రభాషితుమ్ || 10 ||

ఉక్తవన్తం తథా వాక్యం దశగ్రీవం నిశాచరః ।
ప్రహస్తః ప్రశ్రితం వాక్యమిదమాహ సకారణమ్ || 11 ||

దశగ్రీవ మహాబాహో నార్హస్త్వం వక్తుమీదృశమ్ ।
సౌభ్రాత్రం నాస్తి శూరాణాం శృణు చేదం వచో మమ || 12 ||

అదితిశ్చ దితిశ్చైవ భగినౌ సహితే కిల ।
భార్యే పరమరూపిణ్యౌ కశ్యపస్య ప్రజాపతేః || 13 ||

అదితిర్జనయామాస దేవాన్స్త్రిభువణేశ్వరాన్ ।
దితిస్త్యజనయద్దైత్యాన్కశ్యపస్యాత్మసమభవాన్ || 14 ||

దైత్యానాం కిల ధర్మజ్ఞ పురేయం సవనార్ణవా ।
సపర్వతా మహీ వీర తేఽభవన్ప్రభవిష్ణవః || 15 ||

నిహత్య తాన్స్తు సమరే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ।
దేవానాం వశమానీతం త్రైలోక్యమిదమవ్యయమ్ || 16 ||

నైతదేకో భవానేవ కరిష్యతి విపర్యయమ్ ।
సురైరాచరితం పూర్వం కురుష్వైతద్వచో మమ || 17 ||

ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహస్తేన దురాత్మనా ।
చిన్తయిత్వా ముహూర్తం వై బాధమిత్యేవ సోఽబ్రవీత్ || 18 ||

స తు తేనైవ హర్షేణ తస్మిన్నహని వీర్యవాన్ ।
వనం గతో దశగ్రీవః సహ తైః క్షణదాచరైః || 19 ||

త్రికూటస్థః స తు తదా దశగ్రీవో నిశాచరః ।
ప్రేషయామాస దౌత్యేన ప్రహస్తం వాక్యకోవిదమ్ || 20 ||

ప్రహస్త శీఘ్రం గత్వా త్వం బ్రూహి నైర్మతపుంజవమ్ ।

వచనాన్మమ విత్తేశం సామపూర్వమిదం వచః ॥ 21 ॥

ఇయం లక్ష్మో పురీ రాజనాక్షసానాం మహాత్మనామ్ ।
త్వయా నివేశితా సౌమ్య నైతద్యుక్తం తవానఘ ॥ 22 ॥

తద్భవాన్యది సామైతాం దద్యాదతులవిక్రమ ।
కృతా భవేన్మమ ప్రీతిర్ధర్మశ్చైవానుపాలితః ॥ 23 ॥

ఇత్యుక్తః స తదా గత్వా ప్రహస్తో వాక్యకోవిదః ।
దశగ్రీవవచః సర్వం విత్తేశాయ న్యవేదయత్ ॥ 24 ॥

ప్రహస్తాదపి సంశ్రుత్య దేవో వైశ్రవణో వచః ।
ప్రత్యువాచ ప్రహస్తం తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ 25 ॥

బ్రూహి గచ్ఛ దశగ్రీవం పురీ రాజ్యం చ యన్మమ ।
తవాప్యేతన్మహాబాహో భుక్ష్యేతద్ధతకణ్ఠకమ్ ॥ 26 ॥

సర్వం కర్తాస్మి భద్రం తే రాక్షసేశ వచోఽచిరాత్ ।
కిం తు తావత్ప్రతీక్షస్వ పితుర్యావన్నివేదయే ॥ 27 ॥

ఏవముక్త్వా ధనాధ్యక్షో జగామ పితురన్తికమ్ ।
అభివాద్య గురుం ప్రాహ రావణస్య యదీప్సితమ్ ॥ 28 ॥

ఏష తాత దశగ్రీవో దూతం ప్రేషితవాన్మమ ।
దీయతాం నగరీ లక్ష్మో పూర్వం రక్షోగణోషితా ।
మయాత్ర యదనుష్ఠేయం తన్మమాచక్ష్య సువ్రత ॥ 29 ॥

బ్రహ్మర్షిస్త్యేవముక్తోఽసౌ విశ్రవా మునిపుంగవః ।
ఉవాచ ధనదం వాక్యం శృణు పుత్ర వచో మమ ॥ 30 ॥

దశగ్రీవో మహాబాహురుక్తవాన్మమ సంనిధౌ ।
మయా నిర్భర్నితశ్చాసీద్భహుధోక్తః సుదుర్మతిః ॥ 31 ॥

స క్రోధేన మయా చోక్తో ధ్వంసస్వేతి పునః పునః ।
శ్రేయోఽభియుక్తం ధర్మ్యం చ శృణు పుత్ర వచో మమ ॥ 32 ॥

వరప్రదానసమ్మాఢో మాన్యామాన్యం సుదుర్మతిః ।
న వేత్తి మమ శాపాచ్ఛ ప్రకృతిం దారుణాం గతః ॥ 33 ॥

తస్మాద్గచ్ఛ మహాబాహో కైలాసం ధరణీధరమ్ ।
నివేశయ నివాసార్థం త్యజ లజ్కాం సహానుగః ॥ 34 ॥

తత్ర మన్దాకినీ రమ్యా నదీనాం ప్రవరా నదీ ।
కాఞ్చనైః సూర్యసజ్కాశైః పజ్కజైః సంవృతోదకా ॥ 35 ॥

న హి క్షమం త్వయా తేన వైరం ధనదరక్షసా ।
జానీషే హి యథానేన లబ్ధః పరమకో వరః ॥ 36 ॥

ఏవముక్తో గృహీత్వా తు తద్వచః పితృగౌరవాత్ ।
సదార పౌరః సామాత్యః సవాహనధనో గతః ॥ 37 ॥

ప్రహస్తస్తు దశగ్రీవం గత్వా సర్వం న్యవేదయత్ ।
శూన్యా సా నగరీ లజ్కా త్రింశద్యోజనమాయతా ।
ప్రవిశ్య తాం సహస్మాభిః స్వధర్మం తత్ర పాలయ ॥ 38 ॥

ఏవముక్తః ప్రహస్తేన రావణో రాక్షసస్తదా ।
వివేశ నగరీం లజ్కాం సభ్రాతా సబలానుగః ॥ 39 ॥

స చాభిషిక్తః క్షణదాచరైస్తదా
నివేశయామాస పురీం దశాననః ।
నికామపూర్ణా చ బభూవ సా పురీ
నిశాచరైర్నీలబలాహకోపమైః ॥ 40 ॥

ధనేశ్వరస్త్యథ పితృవాక్యగౌరవాత్
న్యవేశయచ్ఛివిమలే గిరౌ పురీమ్ ।
స్వలజ్కృతైర్భవనవరైర్విభూషితామ్

పురన్దరస్యేవ తదామరావతీమ్ ॥ 41 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

రాక్షసేన్ద్రోఽభిషిక్తస్తు భ్రాతృభ్యాం సహితస్తదా ।
తతః ప్రదానం రాక్షస్యా భగిన్యాః సమచింతయత్ ॥ 1 ॥

దదౌ తాం కాలకేయాయ దానవేన్ద్రాయ రాక్షసిమ్ ।
స్వసాం శూర్పణఖాం నామ విద్యుజ్జిహ్వాయ నామతః ॥ 2 ॥

అథ దత్త్వా స్వసారం స మృగయాం పర్యటన్న్వపః ।
తత్రాపశ్యత్తో రామ మయం నామ దితేః సుతమ్ ॥ 3 ॥

కన్యాసహాయం తం దృష్ట్వా దశగ్రీవో నిశాచరః ।
అప్పచ్ఛతో భవనేకో నిర్మనుష్య మృగే వనే ॥ 4 ॥

మయస్తథాబ్రవీద్రామ పృచ్ఛంతం తం నిశాచరమ్ ।
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాసేయ యథావృత్తమిదం మమ ॥ 5 ॥

హేమా నామాస్సరాస్తాత శ్రుతపూర్వా యది త్వయా ।
దైవతైర్మమ సా దత్తా పౌలోమీవ శతక్రతోః ॥ 6 ॥

తస్యాం సక్తమనాస్తాత పఞ్చవర్షశతాన్యహమ్ ।
సా చ దైవత కార్యేణ గతా వర్షం చతుర్దశమ్ ॥ 7 ॥

తస్యాః కృతే చ హేమాయాః సర్వం హేమపురం మయా ।
వజ్రవైదూర్యచిత్రం చ మాయయా నిర్మితం తదా ॥ 8 ॥

తత్రాహమరతిం విన్దంస్తయా హీనః సుదుఃఖితః ।
తస్మాత్పురాద్దహితరం గృహీత్వా వనమాగతః ॥ 9 ॥

ఇయం మమాత్మజా రాజంస్తస్యాః కుక్షౌ వివర్ధితా ।

భర్తారమనయా సార్థమస్యాః ప్రాప్తోఽస్మి మార్గితుమ్ ॥ 10 ॥

కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి నరాణాం మానకాజ్ఞాణామ్ ।
కన్యా హి దేవ కులే నిత్యం సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి ॥ 11 ॥

ద్వౌ సుతౌ తు మమ త్వస్యాం భార్యాయాం సమృద్ధభూవతుః ।
మాయావీ ప్రథమస్తాత దున్దుభిస్తదనన్తరమ్ ॥ 12 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః ।
త్వామిదానీం కథం తాత జానీయాం కో భవానితి ॥ 13 ॥

ఏవముక్తో రాక్షసేన్ద్రో వినీతమిదమబ్రవీత్ ।
అహం పౌలస్త్య తనయో దశగ్రీవశ్చ నామతః ॥ 14 ॥

బ్రహ్మర్షేన్తం సుతం జ్ఞాత్వా మయో హర్షముపాగతః ।
దాతుం దుహితరం తస్య రోచయామాస తత్ర వై ॥ 15 ॥

ప్రహసన్స్పృహ దైత్యేన్ద్రో రాక్షసేన్ద్రమిదం వచః ।
ఇయం మమాత్మజా రాజన్తేమయాస్సరసా ధృతా ।
కన్యా మన్దోదరీ నామ పత్న్యర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్ ॥ 16 ॥

బాధమిత్యేవ తం రామ దశగ్రీవోఽభ్యభాషత ।
ప్రజ్వాల్య తత్ర చైవాగ్నిమకరోత్వాణిసంక్రహమ్ ॥ 17 ॥

న హి తస్య మయో రామ శాపాభిజ్ఞస్తపోధనాత్ ।
విదిత్వా తేన సా దత్తా తస్య పైతామహం కులమ్ ॥ 18 ॥

అమోఘాం తస్య శక్తిం చ ప్రదదౌ పరమాద్భుతామ్ ।
పరేణ తపసా లభ్యాం జఘ్నువాల్లక్ష్మణం యయా ॥ 19 ॥

ఏవం స కృతదారో వై లక్ష్మాయామీశ్వరః ప్రభుః ।
గత్వా తు నగరం భార్యే భ్రాతృభ్యాం సముదావహత్ ॥ 20 ॥

వైరోచనస్య దౌహిత్రిం వజ్రజ్వాలేతి నామతః ।
తాం భార్యాం కుమ్భకర్ణస్య రావణః సముదావహత్ ॥ 21 ॥

గన్ధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మన ।
సరమా నామ ధర్మజ్ఞో లేభే భార్యాం విభీషణః ॥ 22 ॥

తీరే తు సరసః సా వై సంజజ్ఞే మానసస్య చ ।
మానసం చ సరస్తాత వవృధే జలదాగమే ॥ 23 ॥

మాత్రా తు తస్యాః కన్యాయాః స్నేహనాక్రన్ధితం వచః ।
సరో మా వర్ధతేత్యుక్తం తతః సా సరమాభవత్ ॥ 24 ॥

ఏవం తే కృతదారా వై రేమిరే తత్ర రాక్షసాః ।
స్వాం స్వాం భార్యాముపాదాయ గన్ధర్వా ఇవ నన్దనే ॥ 25 ॥

తతో మన్దోదరీ పుత్రం మేఘనాదమసూయత ।
స ఏష ఇన్ద్రజిన్నామ యుష్మాభిరభిధీయతే ॥ 26 ॥

జాతమాత్రేణ హి పురా తేన రాక్షససూనునా ।
రుదతా సుమహాన్ముక్తో నాదో జలధరోపమః ॥ 27 ॥

జడీకృతాయాం లఙ్కాయాం తేన నాదేన తస్య వై ।
పితా తస్యాకరోన్నామ మేఘనాద ఇతి స్వయమ్ ॥ 28 ॥

సోఽవర్ధత తదా రామ రావణాన్తఃపురే శుభే ।
రక్ష్యమాణో వరస్త్రిభిశ్చన్నః కాష్ఠైరివానలః ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ద్వాదశః సర్గః ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

అథ లోకేశ్వరోత్సృష్టా తత్ర కాలేన కేనచిత్ ।
నిద్రా సమభవత్తివ్రా కుమ్భకర్ణస్య రూపిణీ ॥ 1 ॥

తతో భ్రాతరమాసీనం కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీధ్వచః ।
నిద్రా మాం బాధతే రాజన్కారయస్వ మమాలయమ్ ॥ 2 ॥

వినియుక్తాస్తతో రాజ్ఞా శిల్పినో విశ్వకర్మవత్ ।
అకుర్వన్కుమ్భకర్ణస్య కైలాససమమాలయమ్ ॥ 3 ॥

విస్తీర్ణం యోజనం శుభ్రం తతో ద్విగుణమాయతమ్ ।
దర్శనీయం నిరాబాధం కుమ్భకర్ణస్య చక్రీరే ॥ 4 ॥

స్ఫాటికైః కాఞ్చనైశ్చిత్రైః స్తమైభిః సర్వత్ర శోభితమ్ ।
వైడూర్యకృతశోభం చ కింకీణీజాలకం తథా ॥ 5 ॥

దంతతోరణవిన్యస్తం వజ్రస్ఫటికవేదికమ్ ।
సర్వర్తుసుఖదం నిత్యం మేరోః పుణ్యాం గుహామివ ॥ 6 ॥

తత్ర నిద్రాం సమావిష్టః కుమ్భకర్ణో నిశాచరః ।
బహూన్యబ్దసహస్రాణి శయానో నావబుధ్యతే ॥ 7 ॥

నిద్రాభిభూతే తు తదా కుమ్భకర్ణే దశాననః ।
దేవర్షియక్షగన్ధర్వానాభధతే స్మ స నిత్యశః ॥ 8 ॥

ఉద్యానాని విచిత్రాణి నన్దనాదీని యాని చ ।
తాని గత్వా సుసంక్రుద్ధో భినత్తి స్మ దశాననః ॥ 9 ॥

నదీం గజ ఇవ క్రీడన్వృజ్ఞాన్వాయురివ ఉపన్ ।

నగాన్వజ్ర ఇవ సృష్టో విధ్వంసయతి నిత్యశః ॥ 10 ॥

తథా వృత్తం తు విజ్ఞాయ దశగ్రీవం ధనేశ్వరః ।
కులానురూపం ధర్మజ్ఞ వృత్తం సంస్మృత్య చాత్మనః ॥ 11 ॥

సౌభ్రాత్రదర్శనార్థం తు దూతం వైశ్వరణస్తదా ।
లజ్కాం సమేప్రషయామాస దశగ్రీవస్య వై హితమ్ ॥ 12 ॥

స గత్వా నగరీం లజ్కామాససాద విభీషణమ్ ।
మానితస్తేన ధర్మేణ పృష్టశ్చాగమనం ప్రతి ॥ 13 ॥

పృష్ట్యా చ కుశలం రాజ్ఞో జ్ఞాతీనపి చ బాన్ధవాన్ ।
సభాయాం దర్శయామాస తమాసీనం దశాననమ్ ॥ 14 ॥

స దృష్ట్వా తత్ర రాజానం దీప్యమానం స్వతేజసా ।
జయేన చాభిసంభ్రాజ్య తూష్టిమాసీన్ముహూర్తకమ్ ॥ 15 ॥

తస్యోపనీతే పర్యజ్ఞే వరాస్తరణసంవృతే ।
ఉపవిశ్య దశగ్రీవం దూతో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

రాజన్వదామి తే సర్వం భ్రాతా తవ యదబ్రవీత్ ।
ఉభయోః సదృశం సౌమ్య వృత్తస్య చ కులస్య చ ॥ 17 ॥

సాధు పర్యాప్తమేతావత్కృతశ్చారిత్రసజ్గహః ।
సాధు ధర్మే వ్యవస్థానం క్రియతాం యది శక్యతే ॥ 18 ॥

దృష్టం మే నన్దనం భగ్నమృషయో నిహతాః శ్రుతాః ।
దేవానాం తు సముద్యోగస్త్యక్తో రాజశ్చురతశ్చ మే ॥ 19 ॥

నిరాకృతశ్చ బహుశస్త్యయాహం రాక్షసాధిప ।
అపరాధా హి బాల్యాచ్చ రక్షణీయాః స్వబాన్ధవాః ॥ 20 ॥

అహం తు హిమవత్పృష్ఠం గతో ధర్మముపాసితమ్ ।

రౌద్రం వ్రతం సమాస్థాయ నియతో నియతేన్ద్రియః ॥ 21 ॥

తత్ర దేవో మయా దృష్టః సహ దేవ్యోమయా ప్రభుః ।
సవ్యం చక్షుర్మయా చైవ తత్ర దేవ్యాం నిపాతితమ్ ॥ 22 ॥

కా నివ్యయం స్యాదితి శుభా న ఖల్వన్యేన హేతునా ।
రూపం హ్యనుపమం కృత్వా తత్ర క్రీడతి పార్వతీ ॥ 23 ॥

తతో దేవ్యాః ప్రభావేన దగ్ధం సవ్యం మమేక్షణమ్ ।
రేణుధ్వస్తమివ జ్యోతిః పిఙ్గలత్వముపాగతమ్ ॥ 24 ॥

తతోఽహమన్యద్విస్తీర్ణం గత్వా తస్య గిరేస్తటమ్ ।
పూర్ణం వర్షశతాన్యష్టౌ సమవాప మహావ్రతమ్ ॥ 25 ॥

సమాప్తే నియమే తస్మిన్స్తత్ర దేవో మహేశ్వరః ।
ప్రీతః ప్రీతేన మనసా ప్రాహ వాక్యమిదం ప్రభుః ॥ 26 ॥

ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ తపసానేన సువ్రత ।
మయా చైతద్యౌతం చీర్ణం త్వయా చైవ ధనాధిప ॥ 27 ॥

తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చరేద్యౌతమీదృశమ్ ।
వ్రతం సుదుశ్చరం హ్యేతన్మయైవోత్పాదితం పురా ॥ 28 ॥

తత్సఖిత్వం మయా సార్థం రోచయస్వ ధనేశ్వర ।
తపసా నిర్జితత్వాద్ధి సఖా భవ మమానఘ ॥ 29 ॥

దేవ్యా దగ్ధం ప్రభావేన యచ్చ సావ్యం తవేక్షణమ్ ।
ఏకాక్షి పిఙ్గలేత్యేవ నామ స్థాస్యతి శాశ్వతమ్ ॥ 30 ॥

ఏవం తేన సఖిత్వం చ ప్రాప్యానుజ్ఞాం చ శఙ్కరాత్ ।
ఆగమ్య చ శ్రుతోఽయం మే తవ పాపవినిశ్చయః ॥ 31 ॥

తదధర్మిష్ఠసంయోగాన్నివర్త కులదూషణ ।
చిన్త్యతే హి వధోపాయః సర్వసజ్జైః సురైస్తవ ॥ 32 ॥

ఏవముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధః సంరక్తతోచనః ।
హస్తాన్దంతాంశ సమ్పిడ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 33 ॥

విజ్ఞాతం తే మయా దూత వాక్యం యత్త్వం ప్రభాషనే ।
వైవ త్వమసి వైవాసా భ్రాత్రా యేనాసి ప్రేషితః ॥ 34 ॥

హితం న స మమైతద్ధి బ్రవీతి ధనరక్షకః ।
మహేశ్వరసఖిత్వం తు మూఢ శ్రావయసే కిల ॥ 35 ॥

న హస్తవ్యో గురుర్జ్యేష్ఠో మమాయమితి మన్యతే ।
తస్య త్విదానీం శ్రుత్వా మే వాక్యమేషా కృతా మతిః ॥ 36 ॥

శ్రీఘ్లోకానపి జేష్యామి బాహువీర్యముపాశ్రితః ।
ఏతన్మహూర్తమేషోఽహం తస్యైకస్య కృతే చ వై ।
చతురో లోకపాలాన్తాన్నయిష్యామి యమక్షయమ్ ॥ 37 ॥

ఏవముక్త్వా తు లక్ష్మేశో దూతం ఖడ్గేన జఘ్నువాన్ ।
దదౌ భక్షయితుం హ్యేనం రాక్షసానాం దురాత్మనామ్ ॥ 38 ॥

తతః కృతస్వస్త్వయనో రథమారుహ్య రావణః ।
త్రైలోక్యవిజయాకాఙ్క్షీ యయా తత్ర ధనేశ్వరః ॥ 39 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే త్రయోదశః సర్గః ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

తతః స సచివైః సార్థం షడ్భిర్నిత్యం బలోత్కృతైః ।
మహోదరప్రహస్తాభ్యాం మారీచశుకసారణైః ॥ ౧ ॥

ధూమ్రాక్షేణ చ వీరేణ నిత్యం సమరగృధ్నునా ।
వృతః సమ్ప్రయయా శ్రీమాన్కృధాల్లోకాన్దహన్నివ ॥ ౨ ॥

పురాణి స నదీః శైలాన్వనాన్యపవనాని చ ।
అతిక్రమ్య ముహూర్తేన కైలాసం గిరిమావిశత్ ॥ ౩ ॥

తం నివిష్టం గిరౌ తస్మిన్రాక్షసేన్ద్ర్యం నిశమ్య తు ।
రాజ్ఞో భ్రాతాయమిత్యుక్త్వా గతా యత్ర ధనేశ్వరః ॥ ౪ ॥

గత్వా తు సర్వమాచఖ్యుర్భాతుస్తస్య వినిశ్చయమ్ ।
అనుజ్ఞాతా యయుశ్చైవ యుద్ధాయ ధనదేన తే ॥ ౫ ॥

తతో బలస్య సజ్జోభః సాగరస్యేవ వర్ధతః ।
అభూన్నైర్మతరాజస్య గిరిం సశ్చాలయన్నివ ॥ ౬ ॥

తతో యుద్ధం సమభవద్యక్షరాక్షససంఘమ్ ।
వ్యథితాశ్చాభవంస్తత్ర సచివాస్తస్య రక్షసః ॥ ౭ ॥

తం దృష్ట్వా తాదృశం సైన్యం దశగ్రీవో నిశాచరః ।
హర్షాన్నాదం తతః కృత్వా రోషాత్సమభివర్తత ॥ ౮ ॥

యే తు తే రాక్షసేన్ద్రస్య సచివా ఘోరవిక్రమః ।
తే సహస్రం సహస్రాణామేకైకం సమయోధయన్ ॥ ౯ ॥

తతో గదాభిః పరిఘైరసిభిః శక్తితోమరైః ।

వధ్యమానో దశగ్రీవస్తత్సైన్యం సమగాహత ॥ 10 ॥

తైర్నిరుచ్ఛాపసవత్తత్ర వధ్యమానో దశాననః ।
వర్షమాణైరివ ఘనైర్యక్షేన్ద్రైః సంనిరుధ్యత ॥ 11 ॥

స దురాత్మా సముద్యమ్య కాలదణ్డోపమాం గదామ్ ।
ప్రవివేశ తతః సైన్యం నయన్యజ్ఞాన్యమక్షయమ్ ॥ 12 ॥

స కక్షమివ విస్తీర్ణం శుష్కేన్ధనసమాకులమ్ ।
వాతేనాగ్నిరివాయత్తోఽదహత్సైన్యం సుదారుణమ్ ॥ 13 ॥

తైస్తు తస్య మృధేఽమాత్యైర్మహోదరశుకాదిభిః ।
అల్పవశిష్టాస్తే యజ్ఞాః కృతా వాతైరివామ్బుదాః ॥ 14 ॥

కేచిత్త్వాయుధభగ్నాఙ్గాః పతితాః సమరక్షితౌ ।
ఓష్ఠాన్స్వదశనైస్తీక్ష్ణైర్దంశంతో భువి పాతితాః ॥ 15 ॥

భయాదన్యోన్యమాలిఙ్గ్య భ్రష్టశస్త్రా రణాజరే ।
నిషేదుస్తే తదా యజ్ఞాః కూలా జలహతా ఇవ ॥ 16 ॥

హతానాం స్వర్గసంస్థానాం యుధ్యతాం పృథివీతలే ।
ప్రేక్షతామృషిసఙ్ఖానాం న బభూవాన్తరం దివి ॥ 17 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే రామ విస్తీర్ణబలవాహనః ।
అగమత్సుమహాన్యక్షో నామ్నా సంయోధకణ్ణకః ॥ 18 ॥

తేన యక్షేణ మారీచో విష్ణునేవ సమాహతః ।
పతితః పృథివీం భేజే క్షీణపుణ్య ఇవామ్బరాత్ ॥ 19 ॥

ప్రాప్తసంజ్ఞో ముహూర్తేన విశ్రమ్య చ నిశాచరః ।
తం యక్షం యోధయామాస స చ భగ్నః ప్రదుద్రువే ॥ 20 ॥

తతః కాఞ్చనచిత్రాఙ్గం వైదూర్యరజతోక్షితమ్ ।
మర్యాదాం ద్వారపాలానాం తోరణం తత్సమావిశత్ ॥ 21 ॥

తతో రామ దశగ్రీవం ప్రవిశంతం నిశాచరమ్ ।
సూర్యభానురితి ఖ్యాతో ద్వారపాలో న్యవారయత్ ॥ 22 ॥

తతస్తోరణముత్పాట్య తేన యక్షేణ తాడితః ।
రాక్షసో యక్షసృష్టేన తోరణేన సమాహతః ।
న క్షితిం ప్రయయా రామ వరాత్సలిలయోనినః ॥ 23 ॥

స తు తేనైవ తం యక్షం తోరణేన సమాహనత్ ।
నాదృశ్యత తదా యక్షో భస్మ తేన కృతస్తు సః ॥ 24 ॥

తతః ప్రదుద్రువుః సర్వే యక్షా దృష్ట్వా పరాక్రమమ్ ।
తతో నదీర్గుహాఞ్చైవ వివిశుర్భయపీడితాః ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే చతుర్దశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

తతస్తాన్విద్రుతాన్దృష్ట్యా యజ్ఞాఞ్శతసహస్రశః ।
స్వయమేవ ధనాధ్యక్షో నిర్జగామ రణం ప్రతి ॥ ౧ ॥

తత్ర మాణిచారో నామ యక్షః పరమదుర్జయః ।
వృతో యక్షసహస్రైః స చతుర్భిః సమయోధయత్ ॥ ౨ ॥

తే గదాముసలప్రాసశక్తితోమరముద్గరైః ।
అభిఘ్నంతో రణే యజ్ఞా రాక్షసానభిదుద్రువుః ॥ ౩ ॥

తతః ప్రహస్తేన తదా సహస్రం నిహతం రణే ।
మహోదరేణ గదయా సహస్రమపరం హతమ్ ॥ ౪ ॥

క్రుద్ధేన చ తదా రామ మారీచేన దురాత్మనా ।
నిమేషాన్తరమాశ్రేణ ద్వే సహస్రే నిపాతితే ॥ ౫ ॥

ధూమ్రాక్షేణ సమాగమ్య మాణిభద్రో మహారణే ।
ముసలేనోరసి క్రోధాత్తాడితో న చ కమ্পితః ॥ ౬ ॥

తతో గదాం సమావిధ్య మాణిభద్రేణ రాక్షసః ।
ధూమ్రాక్షస్తాడితో మూర్ధ్ని విహ్వలో నిపపాత హ ॥ ౭ ॥

ధూమ్రాక్షం తాడితం దృష్ట్వా పతితం శోణితోక్షితమ్ ।
అభ్యధావత్సుసజ్కుర్ధో మాణిభద్రం దశాననః ॥ ౮ ॥

తం క్రుద్ధమభిధావంతం యుగాంతాగ్నిమివోత్థితమ్ ।
శక్తిభిస్తాడయామాస తిస్మభిర్యక్షపుజ్గవః ॥ ౯ ॥

తతో రాక్షసరాజేన తాడితో గదయా రణే ।

తస్య తేన ప్రహరేణ ముకుటః పార్శ్వమాగతః ।
తదా ప్రభృతి యక్షోఽసౌ పార్శ్వమౌరితి స్మృతః ॥ 10 ॥

తస్మింస్తు విముఖే యక్షే మాణిభద్రే మహాత్మని ।
సంనాదః సుమహాన్రామ తస్మిజ్జ్వాలే వ్యవర్ధత ॥ 11 ॥

తతో దూరాత్ప్రదదృశే ధనాధ్యక్షో గదాధరః ।
శుక్రప్రోష్ఠఃపదాభ్యాం చ శఙ్ఖపద్మసమావృతః ॥ 12 ॥

స దృష్ట్వా భ్రాతరం సజ్జ్యే శాపాద్విభ్రష్టగౌరవమ్ ।
ఉవాచ వచనం ధీమాన్యుక్తం పైతామహే కులే ॥ 13 ॥

మయా త్వం వార్యమాణోఽపి నావగచ్ఛసి దుర్మతే ।
పశ్చాదస్య ఫలం ప్రాప్య జ్ఞాస్యసే నిరయం గతః ॥ 14 ॥

యో హి మోహాద్విషం పీత్వా నావగచ్ఛతి మానవః ।
పరిణామే స వి మూఢో జానీతే కర్మణః ఫలమ్ ॥ 15 ॥

దైవతాని హి నన్దన్తి ధర్మయుక్తేన కేనచిత్ ।
యేన త్వమీదృశం భావం నీతస్తచ్చ న బుధ్యసే ॥ 16 ॥

యో హి మాతృహి౯తృనాభ౯తృనాచర్యాంశ్చావమన్యతే ।
స పశ్యతి ఫలం తస్య ప్రేతరాజవశం గతః ॥ 17 ॥

అధ్రువే హి శరీరే యో న కరోతి తపోఽర్జునమ్ ।
స పశ్చాత్తప్యతే మూఢో మృతో దృష్ట్వాత్మనో గతిమ్ ॥ 18 ॥

కస్యచిన్న హి దుర్బుధేశ్చన్దతో జాయతే మతిః ।
యాదృశం కురుతే కర్మ తాదృశం ఫలమశ్నుతే ॥ 19 ॥

బుద్ధిం రూపం బలం విత్తం పుత్రాన్మాహాత్మ్యమేవ చ ।
ప్రప్నువన్తి నరాః సర్వం స్వకృతైః పూర్వకర్మభిః ॥ 20 ॥

ఏవం నిరయగామీ త్వం యస్య తే మతిరీదృశీ ।
న త్వాం సమభిభాషిష్యే దుర్వృత్తస్యైష నిర్ణయః ॥ 21 ॥

ఏవముక్త్వా తతస్తేన తస్యామాత్యాః సమాహతాః ।
మారీచప్రముఖాః సర్వే విముఖా విప్రదుద్రువుః ॥ 22 ॥

తతస్తేన దశగ్రీవో యక్షేన్ద్రేణ మహాత్మనా ।
గదయాభిహతో మూర్ధ్ని న చ స్థానాదవ్యకమ్పుత ॥ 23 ॥

తతస్తౌ రామ నిఘ్నంతావనోన్యం పరమాహవే ।
న విహ్వతౌ న చ శ్రాంతౌ బభూవతురమర్షణైః ॥ 24 ॥

ఆగ్నేయమస్త్రం స తతో ముమోచ ధనదో రణే ।
వారుణేన దశగ్రీవస్తదస్త్రం ప్రత్యవారయత్ ॥ 25 ॥

తతో మాయాం ప్రవిష్టః స రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః ।
జఘాన మూర్ధ్ని ధనదం వ్యావిధ్య మహతీం గదామ్ ॥ 26 ॥

ఏవం స తేనాభిహతో విహ్వలః శోణితోక్షితః ।
కృత్తమూల ఇవాశోకో నిపపాత ధనాధిపః ॥ 27 ॥

తతః పద్మాదిభిస్తత్ర నిధిభిః స ధనాధిపః ।
నన్దనం వనమాసీయ ధనదో శ్వాసితస్తదా ॥ 28 ॥

తతో నిర్జిత్య తం రామ ధనదం రాక్షసాధిపః ।
పుష్పకం తస్య జగ్రాహ విమానం జయలక్షణమ్ ॥ 29 ॥

కాఞ్చనస్తమ్భసంవీతం వైదూర్యమణితోరణమ్ ।
ముక్తాజాలప్రతిచ్ఛన్నం సర్వకామఫలద్రుమమ్ ॥ 30 ॥

తత్తు రాజా సమారుహ్య కామగం వీర్యనిర్జితమ్ ।
జిత్వా వైశ్రవణం దేవం కైలాసాదవరోహత ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పञ్చదశః సర్గః ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

స జిత్వా భ్రాతరం రామ ధనదం రాక్షసాధిపః ।
మహాసేనప్రసూతిం తు యయౌ శరవణం తతః ॥ 1 ॥

అథాపశ్యద్దశగ్రీవో రౌక్మం శరవణం తదా ।
గభస్తిజాలసంవీతం ద్వితీయమివ భాస్కరమ్ ॥ 2 ॥

పర్వతం స సమాసాద్య కిఞ్చిద్రమ్యవనాంతరమ్ ।
అపశ్యత్పుష్పకం తత్ర రామ విష్టమిభితం దివి ॥ 3 ॥

విష్టబ్ధం పుష్పకం దృష్ట్వా కామగం హ్యగమం కృతమ్ ।
రాక్షసశ్చింతయామాస సచివైస్తైః సమావృతః ॥ 4 ॥

కిమిదం యన్నిమిత్తం మే న చ గచ్ఛతి పుష్పకమ్ ।
పర్వతస్యోపరిస్థస్య కస్య కర్మ త్విదం భవేత్ ॥ 5 ॥

తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవం మారీచో బుద్ధికోవిదః ।
వైతన్నిష్కారణం రాజన్పుష్పకోఽయం న గచ్ఛతి ॥ 6 ॥

తతః పార్శ్వముపాగమ్య భవస్యానుచరో బలీ ।
నన్దిశ్వర ఉవాచేదం రాక్షసేన్ద్రమశజ్జితః ॥ 7 ॥

నివర్తస్వ దశగ్రీవ శైలే క్రీడతి శఙ్కరః ॥ 8 ॥

సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యదానవరక్షసామ్ ।
ప్రాణినామేవ సర్వేషామగమ్యః పర్వతః కృతః ॥ 9 ॥

స రోషాత్తామ్రనయనః పుష్పకాదవరుహ్యా చ ।
కోఽయం శఙ్కర ఇత్యుక్త్వా శైలమూలముపాగమత్ ॥ 10 ॥

నన్దిశ్వరమథాపశ్యదవిదూరస్థితం ప్రభుమ్ ।
దీప్తం శూలమవష్టభ్య ద్వితీయమివ శజ్కరమ్ ॥ 11 ॥

స వానరముఖం దృష్ట్వా తమవజ్ఞాయ రాక్షసః ।
ప్రహాసం ముముచే మౌర్ఖ్యాత్సతోయ ఇవ తోయదః ॥ 12 ॥

సజ్కరద్ధో భగవాన్నన్ది శజ్కరస్యాపరా తనుః ।
అబ్రవీద్రాక్షసం తత్ర దశగ్రీవముపస్థితమ్ ॥ 13 ॥

యస్మాద్వానరమూర్తిం మాం దృష్ట్వా రాక్షసదుర్మతే ।
మౌర్ఖ్యాత్త్వమవజానీషే పరిహాసం చ ముఞ్చసి ॥ 14 ॥

తస్మాన్మద్రూపసంయుక్తా మదీవ్యరసమతేజసః ।
ఉత్పత్స్యన్తే వధార్థం హి కులస్య తవ వానరాః ॥ 15 ॥

కిం త్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం యత్త్వాం నిశాచర ।
న హన్తవ్యో హతస్తవం హి పూర్వమేవ స్వకర్మభిః ॥ 16 ॥

అచింతయిత్వా స తదా నన్దివాక్యం నిశాచరః ।
పర్వతం తం సమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 17 ॥

పుష్పకస్య గతిశ్చిన్నా యత్కృతే మమ గచ్ఛతః ।
తదేతచ్ఛైలమున్మూలం కరోమి తవ గోపతే ॥ 18 ॥

కేన ప్రభావేన భవంతత్ర క్రీడతి రాజవత్ ।
విజ్ఞాతవ్యం న జానీషే భయస్థానముపస్థితమ్ ॥ 19 ॥

ఏవముక్త్వా తతో రాజన్భజాన్ప్రక్షిప్య పర్వతే ।
తోలయామాస తం శైలం సమృగవ్యాలపాదపమ్ ॥ 20 ॥

తతో రామ మహాదేవః ప్రహసన్విక్ష్య తత్కృతమ్ ।
పాదాఙ్గష్ఠేన తం శైలం పీడయామాస లీలయా ॥ 21 ॥

తతస్తే పీడితాస్తస్య శైలస్యాథో గతా భుజాః ।
విస్మితాశ్చభవంస్తత్ర సచివాస్తస్య రక్షసః ॥ 22 ॥

రక్షసా తేన రోషాచ్ఛ భుజానాం పీడనాత్తథా ।
ముక్తో విరావః సుమహాన్స్త్రైలోక్యం యేన పూరితమ్ ॥ 23 ॥

మానుషాః శబ్దవిత్రస్తా మేనిరే లోకసజ్జయమ్ ।
దేవతాశ్చాపి సజ్జబ్ధాశ్చలితాః స్వేషు కర్మసు ॥ 24 ॥

తతః ప్రీతో మహాదేవః శైలాగ్రే విష్ణితస్తదా ।
ముక్త్వా తస్య భుజాన్రాజన్ప్రాహ వాక్యం దశాననమ్ ॥ 25 ॥

ప్రీతోఽస్మి తవ వీర్యాచ్ఛ శౌణ్డిర్యాచ్ఛ నిశాచర ।
రవతో వేదనా ముక్తః స్వరః పరమదారుణః ॥ 26 ॥

యస్మాల్లోకత్రయం త్వేతద్రావితం భయమాగతమ్ ।
తస్మాత్త్వం రావణో నామ నామ్నా తేన భవిష్యసి ॥ 27 ॥

దేవతా మానుషా యక్షా యే చాన్యే జగతీతలే ।
ఏవం త్వామభిధాస్యన్తి రావణం లోకరావణమ్ ॥ 28 ॥

గచ్ఛ పౌలస్త్య విస్రబ్ధః పథా యేన త్వమిచ్ఛసి ।
మయా త్వమభ్యనుజ్ఞాతో రాక్షసాధిప గమ్యతామ్ ॥ 29 ॥

సాక్షాన్మహేశ్వరేణైవం కృతనామా స రావణః ।
అభివాద్య మహాదేవం విమానం తత్సమారుహత్ ॥ 30 ॥

తతో మహీతలే రామ పరిచక్రామ రావణః ।
క్షత్రియాన్సుమహావీర్యాన్బాధమానస్తతస్తతః ॥ 31 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే షోడశః సర్గః ॥

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

అథ రాజన్మహాబాహుర్విచరన్స మహీతలమ్ ।
హిమవద్వనమాసాద్య పరిచక్రామ రావణః ॥ 1 ॥

తత్రాపశ్యత వై కన్యాం కృష్ణాజినజటాధరామ్ ।
ఆర్ద్రేణ విధినా యుక్తాం తపన్తిం దేవతామివ ॥ 2 ॥

స దృష్ట్వా రూపసమ్పన్నాం కన్యాం తాం సుమహావ్రతామ్ ।
కామమోహపరీతాత్మా పప్రచ్ఛ ప్రహసన్నివ ॥ 3 ॥

కిమిదం వర్తసే భద్రే విరుద్ధం యౌవనస్య తే ।
న హి యుక్తా తవైతస్య రూపస్యేయం ప్రతిక్రియా ॥ 4 ॥

కస్యాసి దుహితా భద్రే కో వా భర్తా తవానఘే ।
ప్యచ్ఛతః శంస మే శీఘ్రం కో వా హేతుస్తపోఽర్జనే ॥ 5 ॥

ఏవముక్తా తు సా కన్యా తేనానార్యేణ రక్షసా ।
అబ్రవీద్విధివత్కృత్వా తస్యాతిథ్యం తపోధనా ॥ 6 ॥

కుశధ్వజో నామ పితా బ్రహ్మర్షిర్మమ ధార్మికః ।
బృహస్పతిసుతః శ్రీమాన్బుద్ధ్యా తుల్యో బృహస్పతేః ॥ 7 ॥

తస్యాహం కుర్వతో నిత్యం వేదాభ్యాసం మహాత్మనః ।
సమూభతా వాన్మయా కన్యా నామ్నా వేదవతీ స్మృతా ॥ 8 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః ।
తే చాపి గత్వా పితరం వరణం రోచయన్తి మే ॥ 9 ॥

న చ మాం స పితా తేభ్యో దత్తవాన్రాక్షసేశ్వర ।

కారణం తద్వదిష్యామి నిశామయ మహాభుజ ॥ 10 ॥

పితుస్తు మమ జామాతా విష్ణుః కిల సురోత్తమః ।
అభిప్రేతస్త్రిలోకేశస్తస్మాన్నాన్యస్య మే పితాః ॥ 11 ॥

దాతుమిచ్ఛతి ధర్మాత్మా తచ్ఛుత్వా బలదర్పితః ।
శమ్భుర్నామ తతో రాజా దైత్యానాం కుపితోఽభవత్ ।
తేన రాత్రౌ ప్రసుప్తో మే పితా పాపేన హింసితః ॥ 12 ॥

తతో మే జననీ దీనా తచ్ఛరీరం పితుర్మమ ।
పరిష్వజ్య మహాభాగా ప్రవిష్టా దహనం సహ ॥ 13 ॥

తతో మనోరథం సత్యం పితుర్నారాయణం ప్రతి ।
కరోమీతి మమేచ్ఛా చ హృదయే సాధు విష్ణితా ॥ 14 ॥

అహం ప్రేతగతస్యాపి కరిష్యే కాఙ్క్షితం పితుః ।
ఇతి ప్రతిజ్ఞామారుహ్య చరామి విపులం తపః ॥ 15 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రాక్షసపుంజవ ।
ఆశ్రితాం విద్ధి మాం ధర్మం నారాయణపతీచ్ఛయా ॥ 16 ॥

విజ్ఞాతస్త్వం హి మే రాజన్గచ్ఛ పౌలస్త్యనన్దన ।
జానామి తపసా సర్వం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే ॥ 17 ॥

సోఽబ్రవీద్రావణస్తత్ర తాం కన్యాం సుమహావ్రతామ్ ।
అవరుహ్య విమానాగ్రాత్కన్దర్పశరపీడితః ॥ 18 ॥

అవలిప్తాసి సుశ్రోణి యస్యాస్తే మతిరీదృశీ ।
వృద్ధానాం మృగశావాక్షి భ్రాజతే ధర్మసంశ్చయః ॥ 19 ॥

త్వం సర్వగుణసమ్పన్నా నార్హసే కర్తుమీదృశమ్ ।
త్రైలోక్యసున్దరీ భీరు యావనే వార్ధకం విధిమ్ ॥ 20 ॥

కశ్చ తావదసౌ యం త్వం విష్ణురిత్యభిభాషనే ।
వీర్యేణ తపసా చైవ భోగేన చ బలేన చ ।
న మయాసౌ సమో భద్రే యం త్వం కామయసేఽజ్ఞనే ॥ 21 ॥

మ మైవమితి సా కన్యా తమువాచ నిశాచరమ్ ।
మూర్ధజేషు చ తాం రక్షః కరాగ్రేణ పరామృశత్ ॥ 22 ॥

తతో వేదవతీ క్రుద్ధా కేశాన్వస్తేన సాచ్ఛినత్ ।
ఉవాచాగ్నిం సమాధాయ మరణాయ కృతత్వరా ॥ 23 ॥

ధర్మితాయాస్త్యయానార్య నేదానీం మమ జీవితమ్ ।
రక్షస్తస్మాత్ప్రవేశ్యామి పశ్యతస్తే హుతాశనమ్ ॥ 24 ॥

యస్మాత్తు ధర్మితా చాహమపాపా చాప్యనాథవత్ ।
తస్మాత్తవ వధార్థం వై సముత్పత్స్యామ్యహం పునః ॥ 25 ॥

న హి శక్యః స్త్రియా పాప హన్తుం త్వం తు విశేషతః ।
శాపే త్వయి మయోత్సృష్టే తపసశ్చ వ్యయో భవేత్ ॥ 26 ॥

యది త్వస్తి మయా కిఞ్చిత్కృతం దత్తం హుతం తథా ।
తేన హ్యయోనిజా సాధ్వీ భవేయం ధర్మిణః సుతా ॥ 27 ॥

ఏవముక్త్వా ప్రవిష్టా సా జ్వలన్తం వై హుతాశనమ్ ।
పపాత చ దివో దివ్యా పుష్పవృష్టిః సమన్తతః ॥ 28 ॥

పూర్వం క్రోధహతః శత్రుర్యయాసౌ నిహతస్త్యయా ।
సముపాశ్రిత్య శైలాభం తవ వీర్యమమానుషమ్ ॥ 29 ॥

ఏవమేషా మహాభాగా మర్త్యేషూత్పద్యతే పునః ।
క్షేత్రే హలముఖగ్రన్తే వేద్యామగ్నిశిఖోపమా ॥ 30 ॥

ఏషా వేదవతీ నామ పూర్వమాసీత్కృతే యుగే ।
త్రేతాయుగమనుప్రాప్య వధార్థం తస్య రక్షసః ।

సీతోత్పన్నేతి సీతైషా మానుషైః పునరుచ్యతే ॥ ౩౧ ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

ప్రవిష్టాయాం హుతాశం తు వేదవత్సాం స రావణః ।
పుష్పకం తత్సమారుహ్య పరిచక్రామ మేదినీమ్ ॥ ౧ ॥

తతో మరుత్తం నృపతిం యజన్తం సహ దైవతైః ।
ఉశీరబీజమాసాద్య దదర్శ స తు రాక్షసః ॥ ౨ ॥

సంవర్తో నామ బ్రహ్మర్షిర్భ్రాతా సాక్షాదబ్బహస్పతేః ।
యాజయామాస ధర్మజ్ఞః సర్వైరబ్రహ్మగణైర్వృతః ॥ ౩ ॥

దృష్ట్వా దేవాస్తు తద్రక్షో వరదానేన దుర్జయమ్ ।
తాం తాం యోనిం సమాపన్నాస్తస్య ధర్షణభీరవః ॥ ౪ ॥

ఇన్ద్రో మయూరః సంవృత్తో ధర్మరాజస్తు వాయసః ।
కృకలాసో ధనాధ్యక్షో హంసో వై వరుణోఽభవత్ ॥ ౫ ॥

తం చ రాజానమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః ।
ప్రాహ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోఽస్మీతి వా వద ॥ ౬ ॥

తతో మరుత్తో నృపతిః కో భవానిత్యువాచ తమ్ ।
అవహాసం తతో ముక్త్వా రాక్షసో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

అకుతూహలభావేన ప్రీతోఽస్మి తవ పార్థివ ।
ధనదస్యానుజం యో మాం నావగచ్ఛసి రావణమ్ ॥ ౮ ॥

త్రిషు లోకేషు కః సోఽస్తి యో న జానాతి మే బలమ్ ।
భ్రాతరం యేన నిర్జిత్య విమానమిదమాహృతమ్ ॥ ౯ ॥

తతో మరుత్తో నృపతిస్తం రాక్షసమథాబ్రవీత్ ।

ధన్యః ఖలు భవాన్యేన జ్యేష్ఠో భ్రాతా రణే జితః ॥ 10 ॥

నాధర్మసహితం శ్లాఘ్యం న లోకప్రతిసంహితమ్ ।
కర్మ దౌరాత్మ్యకం కృత్వా శ్లాఘనే భ్రాతృనిర్జయాత్ ॥ 11 ॥

కిం త్వం ప్రాక్కేవలం ధర్మం చరిత్వా లబ్ధవాన్వరమ్ ।
శ్రుతపూర్వం హి న మయా యాదృశం భాషనే స్వయమ్ ॥ 12 ॥

తతః శరాసనం గృహ్య సాయకాంశ్చ స పార్థివః ।
రణాయ నిర్యయౌ క్రుద్ధః సంవర్తో మార్గమావృణోత్ ॥ 13 ॥

సోఽబ్రవీత్సేహసంయుక్తం మరుత్తం తం మహానృషిః ।
శ్రోతవ్యం యది మద్వాక్యం సమ్ప్రహరో న తే ఙ్గమః ॥ 14 ॥

మాహేశ్వరమిదం సత్రమసమాప్తం కులం దహేత్ ।
దీక్షితస్య కుతో యుద్ధం క్రూరత్వం దీక్షితే కుతః ॥ 15 ॥

సంశయశ్చ రణే నిత్యం రాక్షసశ్చైష దుర్జయః ।
స నివృత్తో గురోర్వాక్యాన్మరుత్తః పృథివీపతిః ।
విసృజ్య సశరం చాపం స్వస్థో మఖముఖోఽభవత్ ॥ 16 ॥

తతస్తం నిర్జితం మత్వా ఘోషయామాస వై శుకః ।
రావణో జితవాంశ్చేతి హర్షాన్నాదం చ ముక్తవాన్ ॥ 17 ॥

తాన్భక్షయిత్వా తత్రస్థాన్మహర్షీన్యజ్ఞమాగతాన్ ।
విత్ప్రప్తో రుధిరైస్తేషాం పునః సమ్ప్రయయౌ మహీమ్ ॥ 18 ॥

రావణే తు గతే దేవాః సేన్ధ్రాశ్చైవ దివౌకసః ।
తతః స్వాం యోనిమాసాద్య తాని సత్త్వాన్యథాబ్రువన్ ॥ 19 ॥

హర్షాత్తదాబ్రవీద్ధిన్ద్రో మయూరం నీలబర్హిణమ్ ।
ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ ఉపకారాద్విహజమ ॥ 20 ॥

మమ నేత్రసహస్రం యత్తత్తే బర్హే భవిష్యతి ।
వర్షమాణే మయి ముదం ప్రాప్స్యసే ప్రీతిలక్షణమ్ ॥ 21 ॥

నీలాః కిల పురా బర్హా మయూరాణాం నరాధిప ।
సురాధిపాద్వరం ప్రాప్య గతాః సర్వే విచిత్రతామ్ ॥ 22 ॥

ధర్మరాజోఽబ్రవీద్రామ ప్రాగ్వంశే వాయసం స్థితమ్ ।
పక్షింస్తవాస్మి సుప్రీతః ప్రీతస్య చ వచః శృణు ॥ 23 ॥

యథాన్యే వివిధై రోగైః పిడ్యంతే ప్రాణీనో మయా ।
తే న తే ప్రభవిష్యంతి మయి ప్రీతే న సంశయః ॥ 24 ॥

మృత్యుతన్తే భయం నాస్తి వరాన్మమ విహజ్గమ ।
యావత్త్వాం న వధిష్యంతి నరాస్తావద్భవిష్యసి ॥ 25 ॥

యే చ మద్విషయస్థాస్తు మానవాః క్షుధయార్ద్రితాః ।
త్వయి భుక్తే తు తృప్తాన్తే భవిష్యంతి సబాన్ధవాః ॥ 26 ॥

వరుణస్త్యబ్రవీద్ధంసం గజ్ఞాతోయవిచారిణమ్ ।
శ్రూయతాం ప్రీతినంయుక్తం వచః పత్రరథేశ్వర ॥ 27 ॥

వర్ణో మనోహరః సౌమ్యశ్చన్ద్రమణ్డలసంనిభః ।
భవిష్యతి తవోదగ్రః శుక్లఫేనసమప్రభః ॥ 28 ॥

మచ్ఛరీరం సమాసాద్య కాన్తో నిత్యం భవిష్యసి ।
ప్రాప్స్యసే చాతులాం ప్రీతిమేతన్మే ప్రీతిలక్షణమ్ ॥ 29 ॥

హంసానాం హి పురా రామ న వర్ణః సర్వపాణ్డురః ।
పక్షా నీలాగ్రసంవీతాః క్రోడాః శషాగ్రనిర్మలాః ॥ 30 ॥

అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః కృకలాసం గిరౌ స్థితమ్ ।
హైరణ్యం సమప్రయచ్ఛామి వర్ణం ప్రీతిస్తవాప్యహమ్ ॥ 31 ॥

సద్రవ్యం చ శిరో నిత్యం భవిష్యతి తవాక్షయమ్ ।
ఏష కాఞ్చనకో వర్ణో మత్ప్రిత్యా తే భవిష్యతి ॥ 32 ॥

ఏవం దత్త్వా వరాంస్తేభ్యస్తస్మిన్యజ్ఞోత్సవే సురాః ।
నివృత్తే సహ రాజ్ఞా వై పునః స్వభవనం గతాః ॥ 33 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

అథ జిత్వా మరుత్తం స ప్రయయా రాక్షసాధిపః ।
నగరాణి నరేన్ద్రాణాం యుద్ధకాఙ్క్షీ దశాననః ॥ 1 ॥

స సమాసాద్య రాజేన్ద్రాన్మహేన్ద్రవరుణోపమాన్ ।
అబ్రవీద్రాక్షసేన్ద్రస్తు యుద్ధం మే దీయతామితి ॥ 2 ॥

నిర్జితాః స్మేతి వా బ్రూత ఏషో హి మమ నిశ్చయః ।
అన్యథా కుర్వతామేవం మోక్షో వో నోపపద్యతే ॥ 3 ॥

తతస్తు బహవః ప్రాజ్ఞాః పార్థివా ధర్మణిశ్చయాః ।
నిర్జితాః స్మేత్యభాషంత జ్ఞాత్వా వరబలం రిపోః ॥ 4 ॥

దుష్యంతః సురథో గాధిర్గయో రాజా పురూరవాః ।
ఏతే సర్వేఽబ్రువంతాత నిర్జితాః స్మేతి పార్థివాః ॥ 5 ॥

అథాయోధ్యాం సమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః ।
సుగుప్తామనరణ్యేన శక్రేణేవామరావతీమ్ ॥ 6 ॥

ప్రాహ రాజానమాసాద్య యుద్ధం మే సమ్ప్రదీయతామ్ ।
నిర్జితోఽస్మేతి వా బ్రూహి మమైతదిహ శాసనమ్ ॥ 7 ॥

అనరణ్యః సుసంక్కుద్ధో రాక్షసేన్ద్రమథాబ్రవీత్ ।
దీయతే ద్వన్ద్వయుద్ధం తే రాక్షసాధిపతే మయా ॥ 8 ॥

అథ పూర్వం శ్రుతార్థేన సజ్జితం సుమహద్ధి యత్ ।
నిష్కృమత్తన్నరేన్ద్రస్య బలం రక్షోవధోద్యతమ్ ॥ 9 ॥

నాగానాం బహుసాహస్రం వాజినామయుతం తథా ।
మహీం సశ్శాద్ధ్య నిష్కాన్తం సపదాతిరథం క్షణాత్ ॥ 10 ॥

తద్రావణబలం ప్రాప్య బలం తస్య మహీపతేః ।
ప్రాణశ్యత తదా రాజన్తవ్యం హుతమివానలే ॥ 11 ॥

సోఽపశ్యత నరేన్ద్రస్తు నశ్యమానం మహద్బలమ్ ।
మహార్ణవం సమాసాద్య యథా పశ్చాపగా జలమ్ ॥ 12 ॥

తతః శక్రధనుఃప్రఖ్యం ధనుర్విస్ఫారయన్స్వయమ్ ।
ఆసదాద నరేన్ద్రాన్తం రావణం క్రోధమూర్ఛితః ॥ 13 ॥

తతో బాణశతాన్యష్టౌ పాతయామాస మూర్ధని ।
తస్య రాక్షసరాజస్య ఇచ్ఛాకుకులనన్దనః ॥ 14 ॥

తస్య బాణాః పతన్తస్తే చక్రీరే న క్షతం క్వచిత్ ।
వారిధారా ఇవాభ్రేభ్యః పతన్త్యో నగమూర్ధని ॥ 15 ॥

తతో రాక్షసరాజేన క్రుద్ధేన నృపతిస్తదా ।
తలేన భిహతో మూర్ధ్ని స రథాన్నిపపాత హ ॥ 16 ॥

స రాజా పతితో భూమౌ విహ్వలాఙ్గః ప్రవేపితః ।
వజ్రదగ్ధ ఇవారణ్యే సాలో నిపతితో మహాన్ ॥ 17 ॥

తం ప్రహస్యాబ్రవీద్రక్ష ఇచ్ఛాకుం పృథివీపతిమ్ ।
కిమిదానీం త్వయా ప్రాప్తం ఫలం మాం ప్రతి యుధ్యతా ॥ 18 ॥

త్రైలోక్యే నాస్తి యో ద్వన్ద్వం మమ దద్యాన్నరాధిప ।
శక్యే ప్రమత్తో భోగేషు న శృణోషి బలం మమ ॥ 19 ॥

తస్యైవం బ్రువతో రాజా మన్దాసుర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
కిం శక్యమిహ కర్తుం వై యత్కాలో దురతిక్రమః ॥ 20 ॥

న హ్యహం నిర్జితో రక్షస్త్యయా చాత్మప్రశంసినా ।
కాలేనేహ విపన్నోఽహం హేతుభూతస్తు మే భవాన్ ॥ 21 ॥

కిం త్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం ప్రాణపరిక్షయే ।
ఇక్ష్యాకుపరిభావిత్యాద్యచో వక్ష్యామి రాక్షస ॥ 22 ॥

యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః ।
యది గుప్తాః ప్రజాః సమ్యక్తథా సత్యం వచోఽస్తు మే ॥ 23 ॥

ఉత్పత్యతే కులే హ్యస్మిన్నిక్షాకూణాం మహాత్మనామ్ ।
రాజా పరమతేజస్వీ యస్తే ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ 24 ॥

తతో జలధరోదగ్రస్తాడితో దేవదున్దభిః ।
తస్మిన్నుదాహృతే శాపే పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్యతా ॥ 25 ॥

తతః స రాజా రాజేన్ద్ర గతః స్థానం త్రివిష్టపమ్ ।
స్వర్గతే చ నృపే రామ రాక్షసః స న్యవర్తత ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

॥ వింశః సర్గః ॥

తతో విత్రాసయన్మర్త్యాన్పుథీవ్యాం రాక్షసాధిపః ।
ఆససాద ఘనే తస్మిన్నారదం మునిసత్తమమ్ ॥ 1 ॥

నారదస్తు మహాతేజా దేవర్షిరమితప్రభః ।
అబ్రవీన్మేఘపృష్ఠస్థో రావణం పుష్పకే స్థితమ్ ॥ 2 ॥

రాక్షసాధిపతే సౌమ్య తిష్ఠ విశ్రవసః సుత ।
ప్రీతోఽస్మ్యభిజనోపేత విక్రమైరూర్జితైస్తవ ॥ 3 ॥

విష్ణునా దైత్యఘాతైశ్చ తార్క్ష్యస్యోరగధర్షణైః ।
త్వయా సమరమర్దైశ్చ భృశం హి పరితోషితః ॥ 4 ॥

కిఞ్చిద్వక్ష్యామి తావత్తే శ్రోతవ్యం శ్రోష్యనే యది ।
శ్రుత్వా చానంతరం కార్యం త్వయా రాక్షసపుంజవ ॥ 5 ॥

కిమయం వధ్యతే లోకస్త్యయావధ్యేన దైవతైః ।
హత ఏవ హ్యయం లోకో యదా మృత్యువశం గతః ॥ 6 ॥

పశ్య తావన్మహాబాహో రాక్షసేశ్వరమానుషమ్ ।
లోకమేనం విచిత్రార్థం యస్య న జ్ఞాయతే గతిః ॥ 7 ॥

క్వచిద్వాదిత్రనృత్తాని సేవ్యన్తే ముదితైర్జనైః ।
రుద్యతే చాపరైరార్ధైర్ధారాశ్రునయనాననైః ॥ 8 ॥

మాతా పితృసుతస్నేహైర్భార్యా బన్ధుమనోరమైః ।
మోహేనాయం జనో ధ్వస్తః క్లేశం స్వం నావబుధ్యతే ॥ 9 ॥

తత్కిమేవం పరిక్లిశ్య లోకం మోహనిరాకృతమ్ ।

జిత ఏవ త్వయా సౌమ్య మర్త్యలోకో న సంశయః ॥ 10 ॥

ఏవముక్తస్తు లక్ష్మేశో దీప్యమాన ఇవౌజసా ।
అబ్రవీన్నారదం తత్ర సమప్రహస్యాభివాద్య చ ॥ 11 ॥

మహర్షే దేవగన్ధర్వవిహార సమరప్రియ ।
అహం ఖలూద్యతో గన్తుం విజయార్థీ రసాతలమ్ ॥ 12 ॥

తతో లోకత్రయం జిత్వా స్థాప్య నాగాన్సురాన్వశే ।
సముద్రమమృతార్థం వై మథిష్యామి రసాలయమ్ ॥ 13 ॥

అథాబ్రవీద్దశగ్రీవం నారదో భగవాన్పుషిః ।
క్వ ఖల్విదానీం మార్గేణ త్వయానేన గమిష్యతే ॥ 14 ॥

అయం ఖలు సుదుర్గమ్యః పితృరాజ్ఞః పురం ప్రతి ।
మార్గో గచ్ఛతి దుర్ధర్షో యమస్యామిత్రకర్శన ॥ 15 ॥

స తు శారదమేఘాభం ముక్త్యా హాసం దశాననః ।
ఉవాచ కృతమిత్యేవ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

తస్మాదేష మహాబ్రహ్మవైవస్వతవధోద్యతః ।
గచ్ఛామి దక్షిణామాశాం యత్ర సూర్యాత్మజో నృపః ॥ 17 ॥

మయా హి భగవన్కృధాత్ప్రతిజ్ఞాతం రణార్థినా ।
అవజేష్యామి చతురో లోకపాలానితి ప్రభో ॥ 18 ॥

తేనైష ప్రస్థితోఽహం వై పితృరాజపురం ప్రతి ।
ప్రాణిసంక్లేశకర్తారం యోజయిష్యామి మృత్యునా ॥ 19 ॥

ఏవముక్త్యా దశగ్రీవో మునిం తమభివాద్య చ ।
ప్రయయౌ దక్షిణామాశాం ప్రహృష్టైః సహ మన్త్రిభిః ॥ 20 ॥

నారదస్తు మహాతేజా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ।
చింతయామాస విప్రేన్ద్రో విధూమ ఇవ పావకః ॥ 21 ॥

యేన లోకాస్త్రయః సేన్ద్రాః క్లిశ్యంతే సచరాచరాః ।
క్షీణే చాయుషి ధర్మే చ స కాలో హింస్యతే కథమ్ ॥ 22 ॥

యస్య నిత్యం త్రయో లోకా విద్రవంతి భయార్దితాః ।
తం కథం రాక్షసేన్ద్రోఽసౌ స్వయమేవాభిగచ్ఛతి ॥ 23 ॥

యో విధాతా చ ధాతా చ సుకృతే దుష్కృతే యథా ।
త్రైలోక్యం విజితం యేన తం కథం ను విజేష్యతి ॥ 24 ॥

అపరం కిం ను కృత్వైవం విధానం సంవిధాన్యతి ।
కౌతూహలసముత్పన్నో యాస్యామి యమసాదనమ్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే వింశః సర్గః ॥

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

ఏవం సఞ్చిన్త్య విప్రేన్ద్రో జగామ లఘువిక్రమః ।
ఆఖ్యాతుం తద్యథావృత్తం యమస్య సదనం ప్రతి ॥ 1 ॥

అపశ్యత్స యమం తత్ర దేవమగ్నిపురస్కృతమ్ ।
విధానముపతిష్ఠంతం ప్రాణినో యస్య యాదృశమ్ ॥ 2 ॥

స తు దృష్ట్వా యమః ప్రాప్తం మహర్షిం తత్ర నారదమ్ ।
అబ్రవీత్సుఖమాసీనమర్హ్యమావేద్య ధర్మతః ॥ 3 ॥

కచ్ఛిత్తేమం ను దేవర్షే కచ్ఛిద్ధర్మో న నశ్యతి ।
కిమాగమనకృత్యం తే దేవగన్ధర్వసేవిత ॥ 4 ॥

అబ్రవీత్తు తదా వాక్యం నారదో భగవాన్పుషిః ।
శ్రూయతామభిధాస్యామి విధానం చ విధీయతామ్ ॥ 5 ॥

ఏష నామ్నా దశగ్రీవః పితృరాజ నిశాచరః ।
ఉపయాతి వశం నేతుం విక్రమైస్తావం సుదుర్జయమ్ ॥ 6 ॥

ఏతేన కారణేనాహం త్వరితోఽస్మ్యాగతః ప్రభో ।
దణ్డప్రహరణస్యాద్య తవ కిం ను కరిష్యతి ॥ 7 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే దూరాదంశుమంతమివోదితమ్ ।
దదృశే దివ్యమాయాంతం విమానం తస్య రక్షసః ॥ 8 ॥

తం దేశం ప్రభయా తస్య పుష్పకస్య మహాబలః ।
కృత్వా వితిమిరం సర్వం సమీపం సమవర్తత ॥ 9 ॥

స త్వపశ్యన్మహాబాహుర్దశగ్రీవస్తతస్తతః ।

ప్రాణినః సుకృతం కర్మ భుజ్జానాంచైవ దుష్కృతమ్ ॥ 10 ॥

తతస్తాన్వధ్యమానాంస్తు కర్మభిర్దుష్కృతైః సక్షికైః ।
రావణో మోచయామాస విక్రమేణ బలాద్బలీ ॥ 11 ॥

ప్రేతేషు ముచ్యమానేషు రాక్షసేన బలీయసా ।
ప్రేతగోపాః సుసంరథౌ రాక్షసేన్ద్రమభిద్రవన్ ॥ 12 ॥

తే ప్రానైః పరిఘైః శూలైర్ముద్గరైః శక్తితోమరైః ।
పుష్పకం సమవర్షంత శూరాః శతసహస్రశః ॥ 13 ॥

తస్యాసనాని ప్రాసాదాన్వేదికాస్తరణాని చ ।
పుష్పకస్య బభజ్జుస్తే శీఘ్రం మధుకరా ఇవ ॥ 14 ॥

దేవనిష్ఠానభూతం తద్విమానం పుష్పకం మృధే ।
భజ్యమానం తథైవాసీదక్షయం బ్రహ్మతేజసా ॥ 15 ॥

తతస్తే రావణామాత్యా యథాకామం యథాబలమ్ ।
అయుధ్యంత మహావీర్యాః స చ రాజా దశాననః ॥ 16 ॥

తే తు శోణితద్ధిగ్ధాః సర్వశస్త్రసమాహతాః ।
అమాత్యా రాక్షసేన్ద్రస్య చక్రురాయోధనం మహత్ ॥ 17 ॥

అన్యోన్యం చ మహాభాగా జఘ్నుః ప్రహరణైర్యుధి ।
యమస్య చ మహత్యైన్యం రాక్షసస్య చ మన్త్రిణః ॥ 18 ॥

అమాత్యాంస్తాంస్తు సన్త్యజ్య రాక్షసస్య మహౌజసః ।
తమేవ సమధావంత శూలవర్షైర్దశాననమ్ ॥ 19 ॥

తతః శోణితద్ధిగ్ధాః ప్రహరైర్జరరీకృతః ।
విమానే రాక్షసశ్రేష్ఠః పుల్లాశోక ఇవాబభౌ ॥ 20 ॥

స శూలాని గదాః ప్రాసాఞ్శక్తితోమరసాయకాన్ ।

ముసలాని శిలావృణాన్ముమోచాస్త్రబలాదృణీ || 21 ||

తాంస్తు సర్వాన్సమాక్షిప్య తదస్త్రమపహత్య చ ।
జఘ్నుస్తే రాక్షసం ఘోరమేకం శతసహస్రకః || 22 ||

పరివార్య చ తం సర్వే శైలం మేఘాత్కరా ఇవ ।
భిన్దిపాలైశ్చ శూలైశ్చ నిరుచ్ఛాప్యసమకారయన్ || 23 ||

విముక్తకవచః క్రుద్ధో సిక్తః శోణితవిస్తవైః ।
స పుష్పకం పరిత్యజ్య పృథివ్యామవతిష్ఠత || 24 ||

తతః స కార్ముకీ బాణీ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః ।
లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన క్రుద్ధస్తస్థో యథాంతకః || 25 ||

తతః పాశుపతం దివ్యమస్త్రం సన్ధాయ కార్ముకే ।
తిష్ఠ తిష్ఠేతి తానుక్త్వా తచ్ఛాపం వ్యపకర్షత || 26 ||

జ్వాలామాలీ స తు శరః క్రవ్యాదానుగతో రణే ।
ముక్తో గుల్మాన్ద్రమాంచైవ భస్మకృత్వా ప్రథావతి || 27 ||

తే తస్య తేజసా దగ్ధాః సైన్యా వైవస్వతస్య తు ।
రణే తస్మిన్నిపతితా దావదగ్ధా నగా ఇవ || 28 ||

తతః స సచివైః సార్థం రాక్షసో భీమవిక్రమః ।
ననాద సుమహానాదం కమ్పయన్నివ మేదిసీమ్ || 29 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకవింశః సర్గః ||

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

స తు తస్య మహానాదం శ్రుత్వా వైవస్వతో యమః ।
శత్రుం విజయినం మేనే స్వబలస్య చ సజ్జయమ్ ॥ ౧ ॥

స తు యోధాన్తాన్మత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణః ।
అబ్రవీత్త్వరితం సూతం రథః సముపసీయతామ్ ॥ ౨ ॥

తస్య సూతో రథం దివ్యముపస్థాప్య మహాస్వనమ్ ।
స్థితః స చ మహాతేజా ఆరురోహ మహారథమ్ ॥ ౩ ॥

పాశముద్గరహస్తశ్చ మృత్యుస్తస్యాగ్రతో స్థితః ।
యేన సజ్జిప్యతే సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥ ౪ ॥

కాలదణ్డశ్చ పార్శ్వస్థో మూర్తిమాన్స్యన్దనే స్థితః ।
యమప్రహరణం దివ్యం ప్రజ్వలన్నివ తేజసా ॥ ౫ ॥

తతో లోకాస్త్రయస్త్రస్తాః కమ్పన్తే చ దివౌకసః ।
కాలం క్రుద్ధం తదా దృష్ట్వా లోకత్రయభయావహమ్ ॥ ౬ ॥

దృష్ట్వా తు తే తం వికృతం రథం మృత్యుసమన్వితమ్ ।
సచివా రాక్షసేన్ద్రస్య సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౭ ॥

లఘుసత్త్వతయా సర్వే నష్టసంజ్ఞా భయార్దితాః ।
నాత్ర యోద్ధుం సమర్థాః స్మ ఇత్యుక్తాః విప్రదుద్రువుః ॥ ౮ ॥

స తు తం తాదృశం దృష్ట్వా రథం లోకభయావహమ్ ।
నాక్షుభ్యత తదా రక్షో వ్యథా చైవాస్య నాభవత్ ॥ ౯ ॥

స తు రావణమాసాద్య విస్మజ్ఞాక్తితోమరాన్ ।

యమో మర్మాణి సజ్కుద్ధో రాక్షసస్య న్యకృంతత ॥ 10 ॥

రావణస్తు స్థితః స్వస్థః శరవర్షం ముమోచ హా ।
తస్మిన్వైవస్వతరథే తోయవర్షమివాముబ్బదః ॥ 11 ॥

తతో మహాశక్తిశతైః పాత్యమానైర్మహోరసి ।
ప్రతికర్తుం స నాశక్నోద్రాక్షసః శల్యపీడితః ॥ 12 ॥

నానాప్రహరణైరేవం యమేనామిత్రకర్షినా ।
సప్తరాత్రం కృతే సజ్జ్యే న భగ్నో విజితోఽపి వా ॥ 13 ॥

తతోఽభవత్పునర్యుద్ధం యమరాక్షసయోస్తదా ।
విజయాకాఙ్క్షిణోస్తత్ర సమరేష్వనివర్తినోః ॥ 14 ॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
ప్రజాపతిం పురస్కృత్య దదృశుస్తద్రణాజిరమ్ ॥ 15 ॥

సంవర్త ఇవ లోకానామభవద్యుధ్యతోస్తయోః ।
రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య ప్రేతానామీశ్వరస్య చ ॥ 16 ॥

రాక్షసేన్ద్రస్తతః క్రుద్ధశ్చాపమాయమ్య సంయుగే ।
నిరన్తరమివాకాశం కుర్వన్బాణాన్ముమోచ హా ॥ 17 ॥

మృత్యుం చతుర్భిర్విశిఖైః సూతం సప్తభిరర్దయత్ ।
యమం శరసహస్రేణ శీఘ్రం మర్మస్వతాడయత్ ॥ 18 ॥

తతః క్రుద్ధస్య సహసా యమస్యాభివినిఃసృతః ।
జ్వాలామాతో వినిశ్వాసో వదనాత్క్రోధపావకః ॥ 19 ॥

తతోఽపశ్యంస్తదాశ్చర్యం దేవదానవరాక్షసాః ।
క్రోధజం పావకం దీప్తం దిధక్షంతం రిపోర్బలమ్ ॥ 20 ॥

మృత్యుస్తు పరమక్రుద్ధో వైవస్వతమథాబ్రవీత్ ।

ముఞ్చ మాం దేవ శీఘ్రం త్వం నిహన్మి సమరే రిపుమ్ ॥ 21 ॥

నరకః శమ్భరో వృత్రః శమ్భుః కార్తస్వరో బలీ ।
నముచిర్విరోచనశ్చైవ తావుభౌ మధుకైటభౌ ॥ 22 ॥

ఏతే చాన్యే చ బహవో బలవన్తో దురాసదాః ।
వినిపన్నా మయా దృష్టాః కా చింతాస్మిన్నిశాచరే ॥ 23 ॥

ముఞ్చ మాం సాధు ధర్మజ్ఞ యావదేనం నిహన్మ్యహమ్ ।
న హి కశ్చిన్మయా దృష్టో ముహూర్తమపి జీవతి ॥ 24 ॥

బలం మమ న ఖల్వేతన్మర్యాదైషా నిసర్గతః ।
సంస్పృష్టో హి మయా కశ్చిన్న జీవేదితి నిశ్చయః ॥ 25 ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా ధర్మరాజః ప్రతాపవాన్ ।
అబ్రవీత్తత్ర తం మృత్యుమయమేనం నిహన్మ్యహమ్ ॥ 26 ॥

తతః సంరక్తనయనః క్రుద్ధో వైవస్వతః ప్రభుః ।
కాలదణ్డమమోఘం తం తోలయామాస పాణినా ॥ 27 ॥

యస్య పార్శ్వేషు నిశ్చిద్రాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః ।
పావకస్పర్శసంక్రాశో ముద్గరో మూర్తిమాన్స్థితః ॥ 28 ॥

దర్శనాదేవ యః ప్రాణాన్ప్రాణీనాముపరుధ్యతి ।
కిం పునస్తాడనాద్వాపి పీడనాద్వాపి దేహినః ॥ 29 ॥

స జ్వాలాపరివారస్తు పిబన్నివ నిశాచరమ్ ।
కరస్పృష్టో బలవతా దణ్డః క్రుద్ధః సుదారుణః ॥ 30 ॥

తతో విదుద్రువుః సర్వే సత్త్వాస్తస్మాద్రణాజిరాత్ ।
సురాశ్చ ఊభితా దృష్ట్వా కాలదణ్డోద్యతం యమమ్ ॥ 31 ॥

తస్మిన్ప్రహర్తుకామే తు దణ్డముద్యమ్య రావణమ్ ।

యమం పితామహః సాక్షాద్ధర్మయిత్యేదమబ్రవీత్ || 32 ||

వైవస్వత మహాబాహో న ఖల్వతులవిక్రమ ।
ప్రహర్తవ్యం త్వయైతేన దణ్డేనాస్మిన్నిశాచరే || 33 ||

వరః ఖలు మయా దత్తస్తస్య త్రిదశపుజ్గవ ।
తత్త్వయా నాన్యతం కార్యం యన్మయా వ్యాహృతం వచః || 34 ||

అమోఘా హ్యేష సర్వాసాం ప్రజానాం వినిపాతనే ।
కాలదణ్డో మయా సృష్టః పూర్వం మృత్యుపురస్కృతః || 35 ||

తన్న ఖల్వేష తే సౌమ్య పాత్యో రాక్షసమూర్ధని ।
న హ్యస్మిన్పతితే కశ్చిన్ముహూర్తమపి జీవతి || 36 ||

యది హ్యస్మిన్నిపతితే న మ్రియేతైష రాక్షసః ।
మ్రియేత వా దశగ్రీవస్తథాప్యభయతోఽన్యతమ్ || 37 ||

రాక్షసేన్ద్వాన్నియచ్ఛాద్య దణ్డమేనం వధోద్యతమ్ ।
సత్యం మమ కురుష్వేదం లోకాన్స్తవం సమవేక్ష్య చ || 38 ||

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ యమస్తదా ।
ఏష వ్యావర్తితో దణ్డః ప్రభవిష్టుర్భవాన్వి నః || 39 ||

కిం త్వదానీం మయా శక్యం కర్తుం రణగతేన హి ।
యన్మయా యన్న హస్తవ్యో రాక్షసో వరదర్పితః || 40 ||

ఏష తస్మాత్ప్రణశ్యామి దర్శనాదస్య రక్షసః ।
ఇత్యుక్త్వా సరథః సాశ్వస్తత్రైవాన్తరథీయత || 41 ||

దశగ్రీవస్తు తం జిత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ।
పుష్పకేణ తు సంహృష్టో నిష్కాన్తో యమసాదనాత్ || 42 ||

తతో వైవస్వతో దేవైః సహ బ్రహ్మపురోగమైః ।

జగామ త్రిదివం హృష్టో నారదశ్చ మహామునిః ॥ 43 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

స తు జిత్వా దశగ్రీవో యమం త్రిదశపుంజవమ్ ।
రావణస్తు జయశ్లాఘీ స్వసహాయాన్దదర్శ హ ॥ ౧ ॥

జయేన వర్ధయిత్వా చ మారీచప్రముఖాస్తతః ।
పుష్పకం భేజిరే సర్వే సాన్త్వితా రవణేన హ ॥ ౨ ॥

తతో రసాతలం హృష్టః ప్రవిష్టః పయసో నిధిమ్ ।
దైత్యోరగ గణాధ్యుష్టం వరుణేన సురక్షితమ్ ॥ ౩ ॥

స తు భోగవతీం గత్వా పురీం వాసుకిపాలితామ్ ।
స్థాప్య నాగాన్వశే కృత్వా యయౌ మణిమతీం పురీమ్ ॥ ౪ ॥

నివాతకవచాస్తత్ర దైత్యా లబ్ధవరా వసన్ ।
రాక్షసస్తాన్సమాసాద్య యుద్ధేన సముపాహ్వయత్ ॥ ౫ ॥

తే తు సర్వే సువిక్రాంతా దైతేయా బలశాలినః ।
నానాప్రహరణాస్తత్ర ప్రయుధ్ధా యుద్ధదుర్మదాః ॥ ౬ ॥

తేషాం తు యుధ్యమానానాం సాగ్రః సంవత్సరో గతః ।
న చాన్యతరయోస్తత్ర విజయో వా క్షయోఽపి వా ॥ ౭ ॥

తతః పితామహాస్తత్ర త్రైలోక్యగతిరవ్యయః ।
ఆజగామ ద్రుతం దేవో విమానవరమాస్థితః ॥ ౮ ॥

నివాతకవచానాం తు నివార్య రణకర్మ తత్ ।
వృద్ధః పితామహో వాక్యమువాచ విదితార్థవత్ ॥ ౯ ॥

న హ్యాయం రావణో యుద్ధే శక్యో జేతుం సురాసురైః ।

న భవంతః క్షయం నేతుం శక్యాః సేన్ద్రైః సురాసురైః ॥ 10 ॥

రాక్షసస్య సఖిత్వం వై భవద్భిః సహ రోచతే ।
అవిభక్తా హి సర్వార్థాః సుహృదాం నాత్ర సంశయః ॥ 11 ॥

తతోఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం కృతవాంస్తత్ర రావణః ।
నివాతకవచైః సార్థం ప్రీతిమానభవత్తదా ॥ 12 ॥

అర్చితస్తైర్యథాన్యాయం సంవత్సరసుఖోషితః ।
స్వపురాన్నిర్విశేషం చ పూజాం ప్రాప్తో దశాననః ॥ 13 ॥

స తూపధార్య మాయానాం శతమేకోనమాత్మవాన్ ।
సలిలేన్ద్రపురాన్వేషి స బభ్రామ రసాతలమ్ ॥ 14 ॥

తతోఽశ్మనగరం నామ కాలకేయాభిరక్షితమ్ ।
తం విజిత్య ముహూర్తేన జఘ్నే దైత్యాంశ్చతుఃశతమ్ ॥ 15 ॥

తతః పాణ్డురమేఘాభం కైలాసమివ సంస్థితమ్ ।
వరుణస్యాలయం దివ్యమపశ్యద్రాక్షసాధిపః ॥ 16 ॥

క్షరన్తిం చ పయో నిత్యం సురభిం గామవస్థితామ్ ।
యస్యాః పయోవినిష్యన్దాక్షిరోదో నామ సాగరః ॥ 17 ॥

యస్మాచ్ఛన్ద్రైః ప్రభవతి శీతరశ్మిః ప్రజాహితః ।
యం సమాసాద్య జీవన్తి ఫేనపాః పరమర్షయః ।
అమృతం యత్ర చోత్పన్నం సురా చాపి సురాశినామ్ ॥ 18 ॥

యాం బ్రువన్తి నరా లోకే సురభిం నామ నామతః ।
ప్రదక్షిణం తు తాం కృత్వా రావణః పరమాద్భుతామ్ ।
ప్రవివేశ మహాఘోరం గుప్తం బహువిధైర్భుజైః ॥ 19 ॥

తతో ధారాశతాకీర్ణం శారదాభ్రనిభం తదా ।

నిత్యప్రహృష్టం దదృశే వరుణస్య గృహోత్తమమ్ || 20 ||

తతో హత్వా బలాధ్యక్షాన్సమరే తైశ్చ తాడితః ।
అబ్రవీత్క్వ గతో యో వో రాజా శీఘ్రం నివేద్యతామ్ || 21 ||

యుద్ధార్థీ రావణః ప్రాప్తస్తస్య యుద్ధం ప్రదీయతామ్ ।
వద వా న భయం తేఽస్తి నిర్జితోఽస్మితి సాంజ్ఞానిః || 22 ||

ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధా వరుణస్య మహాత్మనః ।
పుత్రాః పౌత్రాశ్చ నిష్కామన్గౌశ్చ పుష్కర ఏవ చ || 23 ||

తే తు వీర్యగుణోపేతా బలైః పరివృతాః స్వకైః ।
యుక్త్వా రథాన్కామగమానుద్యద్భాస్కరవర్చసః || 24 ||

తతో యుద్ధం సమభవద్దారుణం లోమహర్షణమ్ ।
సలిలేన్ద్రస్య పుత్రాణాం రావణస్య చ రక్షసః || 25 ||

అమాత్యైస్తు మహావీర్యైర్దశగ్రీవస్య రక్షసః ।
వారుణం తద్బలం కృత్స్నం క్షణేన వినిపాతితమ్ || 26 ||

సమీక్ష్య స్వబలం సజ్ఞేయ వరుణస్యా సుతాస్తదా ।
అర్థితాః శరజాలేన నివృత్తా రణకర్మణః || 27 ||

మహీతలగతాస్తే తు రావణం దృశ్య పుష్పకే ।
ఆకాశమాశు వివిశుః స్యన్దనైః శీఘ్రగామిభిః || 28 ||

మహదాసీత్తతస్తేషాం తుల్యం స్థానమవాప్య తత్ ।
ఆకాశయుద్ధం తుములం దేవదానవయోరివ || 29 ||

తతస్తే రావణం యుద్ధే శరైః పావకసంనిభైః ।
విముఖీకృత్య సంహృష్టా వినేదుర్వివిధాన్రవాన్ || 30 ||

తతో మహోదరః క్రుద్ధో రాజానం దృశ్య ధర్షితమ్ ।
త్యక్త్వా మృత్యుభయం వీరో యుద్ధకాఙ్క్షీ వ్యలోకయత్ ॥ 31 ॥

తేన తేషాం హయా యే చ కామగాః పవనోపమాః ।
మహోదరేణ గదయా హతాస్తే ప్రయయుః క్షితిమ్ ॥ 32 ॥

తేషాం వరుణసూనూనాం హత్వా యోధాన్తయాంశ్చ తాన్ ।
ముమోచాశు మహానాదం విరథాన్ప్రేక్ష్య తాస్సితాన్ ॥ 33 ॥

తే తు తేషాం రథాః సాశ్వాః సహ సారథిభిర్వరైః ।
మహోదరేణ నిహతాః పతితాః పృథివీతలే ॥ 34 ॥

తే తు త్యక్త్వా రథాన్పుత్రా వరుణస్య మహాత్మనః ।
ఆకాశే విష్ణితాః శూరాః స్వప్రభావాన్న వివ్యధుః ॥ 35 ॥

ధనూంషి కృత్వా సజ్యాని వినిర్భిద్య మహోదరమ్ ।
రావణం సమరే క్రుద్ధాః సహితాః సమభిద్రవన్ ॥ 36 ॥

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః కాలాగ్నిరివ విష్ణితః ।
శరవర్షం మహావేగం తేషాం మర్మస్వపాతయత్ ॥ 37 ॥

ముసలాని విచిత్రాణి తతో భల్లశతాని చ ।
పట్టసాంశ్చైవ శక్తిశ్చ శతఘ్నస్తోమరాంస్తథా ।
పాతయామాస దుర్ధర్షస్తేషాముపరి విష్ణితః ॥ 38 ॥

అథ విధాన్తు తే వీరా వినిష్పేతుః పదాతయః ॥ 39 ॥

తతో రక్షో మహానాదం ముక్త్వా హన్తి స్మ వారుణాన్ ।
నానాప్రహరణైర్ఘోరైర్ధారాపాతైరివాముబ్బదః ॥ 40 ॥

తతస్తే విముఖాః సర్వే పతితా ధరణీతలే ।
రణాత్స్వపురుషైః శీఘ్రం గృహణ్యేవ ప్రవేశితాః ॥ 41 ॥

తానబ్రవీత్తతో రక్షో వరుణాయ నివేద్యతామ్ ।
రావణం చాబ్రవీన్మస్త్రీ ప్రభాసో నామ వారుణః ॥ 42 ॥

గతః ఖలు మహాతేజా బ్రహ్మలోకం జలేశ్వరః ।
గాంధర్వం వరుణః శ్రోతుం యం త్వమాహ్వాయసే యుధి ॥ 43 ॥

తత్కిం తవ వృథా వీర పరిశ్రామ్య గతే నృపే ।
యే తు సంనిహితా వీరాః కుమారాస్తే పరాజితాః ॥ 44 ॥

రాక్షసేన్ద్రస్తు తచ్ఛ్రుత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ।
హర్షాన్నాదం విముఞ్చన్వై నిష్కాన్తో వరుణాలయాత్ ॥ 45 ॥

ఆగతస్తు పథా యేన తేనైవ వినివృత్య సః ।
లఙ్కామభిముఖో రక్షో నభస్తలగతో యయా ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

నివర్తమానః సంహృష్టో రావణః స దురాత్మవాన్ ।

జప్తౌ పథి నరేన్ద్రర్షిదేవగన్ధర్వకన్యకాః ॥ ౧ ॥

దర్శనీయాం హి యాం రక్షః కన్యాం స్త్రీం వాథ పశ్యతి ।

హత్వా బన్ధజనం తస్యా విమానే సంన్యవేశయత్ ॥ ౨ ॥

తత్ర పన్నగయజ్ఞాణాం మానుషాణాం చ రక్షసామ్ ।

దైత్యానాం దానవానాం చ కన్యా జగ్రాహ రావణః ॥ ౩ ॥

దీర్ఘకేశ్యః సుచార్వజ్యః పూర్ణచన్ద్రనిభాననాః ।

శోకాయత్తాస్తరుణ్యశ్చ సమస్తా స్తననమృతాః ॥ ౪ ॥

తుల్యమగ్న్యోర్చ్ఛిషాం తత్ర శోకాగ్నిభయసమ్భవమ్ ।

ప్రవేపమానా దుఃఖార్తా ముముచుర్భాషజం జలమ్ ॥ ౫ ॥

తాసాం నిశ్వసమానానాం నిశ్వసైః సమ్ప్రదీపితమ్ ।

అగ్నిహోత్రమివాభాతి సంనిరుద్ధాగ్నిపుష్పకమ్ ॥ ౬ ॥

కాచిద్దధౌ సుదుఃఖార్తా హన్యాదపి హి మామయమ్ ।

స్మృత్వా మాతృహి౯తృనాభృతృను౯త్రావై శ్వశురానపి ।

దుఃఖశోకసమావిష్టా విలేపుః సహితాః స్త్రియః ॥ ౭ ॥

కథం ను ఖలు మే పుత్రః కరిష్యతి మయా వినా ।

కథం మాతా కథం భ్రాతా నిమగ్నాః శోకసాగరే ॥ ౮ ॥

హా కథం ను కరిష్యామి భర్తారం దైవతం వినా ।

మృత్యో ప్రసీద యాచే త్వాం నయ మాం యమసాదనమ్ ॥ ౯ ॥

కిం ను మే దుష్కృతం కర్మ కృతం దేహాంతరే పురా ।
తతోఽస్మి ధర్షితానేన పతితా శోకసాగరే ॥ 10 ॥

న ఖల్విదానీం పశ్యామి దుఃఖస్యాంతమిహాత్మనః ।
అహో ధిన్మానుషాః శ్లోకాన్నాస్తి ఖల్వధమః పరః ॥ 11 ॥

యద్దుర్బలా బలవతా బాన్ధవా రావణేన మే ।
ఉదితేనైవ సూర్యేణ తారకా ఇవ నాశితాః ॥ 12 ॥

అహో సుబలవద్రక్షో వధోపాయేషు రజ్యతే ।
అహో దుర్వృత్తమాత్మానం స్వయమేవ న బుధ్యతే ॥ 13 ॥

సర్వథా సదృశస్తావద్విక్రమోఽస్య దురాత్మనః ।
ఇదం త్వసదృశం కర్మ పరదారాభిమర్శనమ్ ॥ 14 ॥

యస్మాదేష పరఖ్యాసు స్త్రీషు రజ్యతి దుర్మతిః ।
తస్మాద్ధి స్త్రీకృతేనైవ వధం ప్రాప్స్యతి వారణః ॥ 15 ॥

శప్తః స్త్రీభిః స తు తదా హతతేజాః సునిష్క్రభ ।
పతివ్రతాభిః సాధ్వీభిః స్థితాభిః సాధు వర్తమని ॥ 16 ॥

ఏవం విలపమానాసు రావణో రాక్షసాధిపః ।
ప్రవివేశ పురీం లక్ష్మ్యం పూజ్యమానో నిశాచరైః ॥ 17 ॥

తతో రాక్షసరాజస్య స్వసా పరమదుఃఖితా ।
పాదయోః పతితా తస్య వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ 18 ॥

తతః స్వసారముత్థాప్య రావణః పరిసాన్త్యయన్ ।
అబ్రవీత్కిమిదం భద్రే వక్తుమర్హసి మే ద్రుతమ్ ॥ 19 ॥

సా బాష్పపరిరుద్ధాక్షీ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
హతాస్మి విధవా రాజంస్త్యయా బలవతా కృతా ॥ 20 ॥

ఏతే విర్యాత్వయా రాజన్వైత్యా వినిహతా రణే ।
కాలకేయా ఇతి ఖ్యాతా మహాబలపరాక్రమాః ॥ 21 ॥

తత్ర మే నిహతో భర్తా గరీయాజ్ఞీవితాదపి ।
స త్వయా దయితస్తత్ర భ్రాత్రా శత్రుసమేన వై ॥ 22 ॥

యా త్వయాస్మి హతా రాజన్స్వయమేవేహ బన్ధనా ।
దుఃఖం వైధవ్యశబ్దం చ దత్తం భోక్ష్యామ్యహం త్వయా ॥ 23 ॥

నను నామ త్వయా రక్షో జామాతా సమరేష్వపి ।
తం నిహత్య రణే రాజన్స్వయమేవ న లజ్జనే ॥ 24 ॥

ఏవముక్తస్తయా రక్షో భగిన్యా క్రోశమానయా ।
అబ్రవీత్సన్వయిత్వా తాం సామపూర్వమిదం వచః ॥ 25 ॥

అలం వత్సే విషాదేన న భేతవ్యం చ సర్వశః ।
మానదానవిశేషైస్త్యాం తోషయిష్యామి నిత్యశః ॥ 26 ॥

యుద్ధే ప్రమత్తో వ్యాక్షిప్తో జయకాఙ్క్షీ క్షిపశ్శారాన్ ।
నావగచ్ఛామి యుద్ధేషు స్వాన్నరాన్వాప్యహం శుభే ।
తేనాసౌ నిహతః సఙ్ఖ్యే మయా భర్తా తవ స్వసః ॥ 27 ॥

అస్మిన్కాలే తు యత్ప్రాప్తం తత్కరిష్యామి తే హితమ్ ।
భ్రాతురైశ్వర్యసంస్థస్య ఖరస్య భవ పార్శ్వతః ॥ 28 ॥

చతుర్దశానాం భ్రాతా తే సహస్రాణాం భవిష్యతి ।
ప్రభుః ప్రయాణే దానే చ రాక్షసానాం మహాజసామ్ ॥ 29 ॥

తత్ర మాతృష్వసుః పుత్రో భ్రాతా తవ ఖరః ప్రభుః ।
భవిష్యతి సదా కుర్వన్యద్యక్ష్యసి వచః స్వయమ్ ॥ 30 ॥

శీఘ్రం గచ్ఛత్వయం శూరో దణ్డకాన్పరిరక్షితుమ్ ।

దూషణోఽస్య బలాధ్యక్షో భవిష్యతి మహాబలః ॥ 31 ॥

స హి శస్త్రో వనోద్దేశః క్రుద్ధేనోశనసా పురా ।
రాక్షసానామయం వాసో భవిష్యతి న సంశయః ॥ 32 ॥

ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః సైన్యం తస్యాదిదేశ హ ।
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ 33 ॥

స తైః సర్వైః పరివృతో రాక్షసైర్హోరదర్శనైః ।
ఖరః సమప్రయయా శీఘ్రం దణ్డకానకుతోభయః ॥ 34 ॥

స తత్ర కారయామాస రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్ ।
సా చ శూర్పణఖా ప్రీతా న్యవసద్దణ్డకావనే ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే చతుర్వింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చవింశః సర్గః ॥

స తు దత్త్వా దశగ్రీవో వనం ఘోరం ఖరస్య తత్ ।
భగినీం చ సమాశ్వాస్య హృష్టః స్వస్థతరోఽభవత్ ॥ ౧ ॥

తతో నికుమ్భిలా నామ లఙ్కాయాః కాననం మహత్ ।
మహాత్మా రాక్షసేన్ద్రస్తత్ప్రవివేశ సహానుగః ॥ ౨ ॥

తత్ర యూపశతాకీర్ణం సౌమ్యచైత్యోపశోభితమ్ ।
దదర్శ విష్ణితం యజ్ఞం సమృద్ధీప్తమివ శ్రియా ॥ ౩ ॥

తతః కృష్ణాజినధరం కమణ్డలుశిఖాధ్వజమ్ ।
దదర్శ స్వసుతం తత్ర మేఘనాదమరిన్దమమ్ ॥ ౪ ॥

రక్షఃపతిః సమాసాద్య సమాశ్లిష్య చ బాహుభిః ।
అబ్రవీత్కిమిదం వత్స వర్తతే తద్బ్రవీహి మే ॥ ౫ ॥

ఉశనా త్వబ్రవీత్తత్ర గురుర్యజ్ఞసమృద్ధయే ।
రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠో మహాతపాః ॥ ౬ ॥

అహమాఖ్యామి తే రాజఞ్శ్చాయతాం సర్వమేవ చ ।
యజ్ఞాస్తే సప్త పుత్రేణ ప్రాప్తాః సుబహువిస్తరాః ॥ ౭ ॥

అగ్నిష్టోమోఽశ్వమేధశ్చ యజ్ఞో బహుసువర్ణకః ।
రాజసూయస్తథా యజ్ఞో గోమేధో వైష్ణవస్తథా ॥ ౮ ॥

మాహేశ్వరే ప్రవృత్తే తు యజ్ఞే పుమ్భిః సుదుర్లభే ।
వరాన్తే లబ్ధవాన్పుత్రః సాక్షాత్పశుపతేరిహ ॥ ౯ ॥

కామగం స్యన్దనం దివ్యమన్తరిక్షచరం ధ్రువమ్ ।

మాయాం చ తామసీం నామ యయా సమృద్ధ్యతే తమః ॥ 10 ॥

ఏతయా కిల సక్లౌమే మాయయా రాక్షసేశ్వర ।
ప్రయుద్ధస్య గతిః శక్యా న హి జ్ఞాతుం సురాసురైః ॥ 11 ॥

అక్షయావిషుధీ బాణైశ్చాపం చాపి సుదుర్జయమ్ ।
అస్త్రం చ బలవత్సమ్య శత్రువిధ్వంసనం రణే ॥ 12 ॥

ఏతాన్సర్వాన్వరాల్లభ్యా పుత్రస్తేయం దశానన ।
అద్య యజ్ఞసమాప్తౌ చ త్వత్ప్రతీక్షః స్థితో అహమ్ ॥ 13 ॥

తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో న శోభనమిదం కృతమ్ ।
పూజితాః శత్రవో యస్మాద్ధ్యవ్యైరిన్ద్రపురోగమాః ॥ 14 ॥

ఏహీదానీం కృతం యద్ధి తదకర్తుం న శక్యతే ।
ఆగచ్ఛ సౌమ్య గచ్ఛామః స్వమేవ భవనం ప్రతి ॥ 15 ॥

తతో గత్వా దశగ్రీవః సపుత్రః సవిభీషణః ।
స్త్రియోఽవతారయామాస సర్వాస్తా బాష్పవిక్లవాః ॥ 16 ॥

లక్ష్మణోఽరత్నబూతాశ్చ దేవదానవరక్షసామ్ ।
నానాభూషణసమృన్నా జ్వలన్త్యః స్వేన తేజసా ॥ 17 ॥

విభీషణస్తు తా నారీర్దృష్ట్వా శోకసమాకులాః ।
తస్య తాం చ మతిం జ్ఞాత్వా ధర్మాత్మా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

ఈడ్మశ్చైస్తేః సమాచారైర్యశోఽర్థకులనాశనైః ।
ధర్షణం ప్రాణినాం దత్త్వా స్వమతేన విచేష్టసే ॥ 19 ॥

జ్ఞాతీన్వై ధర్షయిత్వేమాస్త్యయానీతా వరాఙ్గనాః ।
త్వామతిక్రమ్య మధునా రాజన్కుమ్భినసీ హృతా ॥ 20 ॥

రావణస్తవబ్రహ్మదాస్యం నావగచ్ఛామి కిం త్వదమ్ ।
కో వాయం యస్త్యయాఖ్యాతో మధురిత్యేవ నామతః ॥ 21 ॥

విభీషణస్తు సజ్కుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్ ।
శ్రూయతామస్య పాపస్య కర్మణః ఫలమాగతమ్ ॥ 22 ॥

మాతామహస్య యోఽస్మాకం జ్యేష్ఠో భ్రాతా సుమాలినః ।
మాల్యవానితి విఖ్యాతో వృద్ధప్రాజ్ఞో నిశాచరః ॥ 23 ॥

పితుర్జ్యేష్ఠో జనన్యాశ్చ అస్మాకం త్వార్యకోఽభవత్ ।
తస్య కుమ్భినసీ నామ దుహితుర్దుహితాభవత్ ॥ 24 ॥

మాతృష్యసురథాస్మాకం సా కన్యా చానలోద్భవా ।
భవత్యస్మాకమేషా వై భ్రాతృణాం ధర్మతః స్వసా ॥ 25 ॥

సా హృతా మధునా రాజన్రాక్షసేన బలీయసా ।
యజ్ఞప్రవృత్తే పుత్రే తే మయి చాన్తర్జ్వలోషితే ॥ 26 ॥

నిహత్య రాక్షసశ్రేష్ఠానమాత్యాంస్తవ సమ్మతాన్ ।
ధర్షయిత్వా హృతా రాజన్గుప్తా హ్యన్తఃపురే తవ ॥ 27 ॥

శ్రుత్వా త్వేతన్మహారాజ ఙ్గాన్తమేవ హతో న సః ।
యస్మాదవశ్యం దాతవ్యా కన్యా భర్తృహి దాతృభిః ।
అస్మిన్నేవాభినమ్నాప్తం లోకే విదితమస్తు తే ॥ 28 ॥

తతోఽబ్రవీద్ధశగ్రీవః క్రుద్ధః సంరక్తలోచనః ।
కల్పితాం మే రథః శీఘ్రం శూరాః సజ్జీభవన్తు చ ॥ 29 ॥

భ్రాతా మే కుమ్భకర్ణశ్చ యే చ ముఖ్యా నిశాచరాః ।
వాహనాన్యధిరోహన్తు నానాప్రహరణాయుధాః ॥ 30 ॥

అద్య తం సమరే హత్వా మధుం రావణనిర్భయమ్ ।
ఇన్ద్రలోకం గమిష్యామి యుద్ధకాఙ్క్షీ సుహృద్వృతః ॥ 31 ॥

తతో విజిత్య త్రిదివం వశే స్థాప్య పురస్తరమ్ ।
నిర్వృతో విహరిష్యామి త్రైలోక్యైశ్వర్యశోభితః ॥ 32 ॥

అక్షౌహిణీసహస్రాణి చత్వార్యుగ్రాణి రక్షసామ్ ।
నానాప్రహరణాన్యాశు నిర్యయుర్యుద్ధకాఙ్గిణామ్ ॥ 33 ॥

ఇన్ద్రజిత్వగ్రతః పైన్యం పైనికాన్పరిగృహ్య చ ।
రావణో మధ్యతః శూరః కుమ్భకర్ణశ్చ పృష్ఠతః ॥ 34 ॥

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా లఙ్కాయాం ధర్మమాచరత్ ।
తే తు సర్వే మహాభాగా యయుర్మధుపురం ప్రతి ॥ 35 ॥

రథైర్నాగైః ఖరైరుష్టైర్హయైర్ద్విపైర్మహోరగైః ।
రాక్షసాః ప్రయయుః సర్వే కృత్వాకాశం నిరస్తరమ్ ॥ 36 ॥

దైత్యాశ్చ శతశస్త్ర కృతవైరాః సురైః సహ ।
రావణం ప్రేక్ష్య గచ్ఛంతమన్వగచ్ఛంత పృష్ఠతః ॥ 37 ॥

స తు గత్వా మధుపురం ప్రవిశ్య చ దశాననః ।
న దదర్శ మధుం తత్ర భగినీం తత్ర దృష్టవాన్ ॥ 38 ॥

సా ప్రహ్వ ప్రాఙ్మలిర్భూత్వా శిరసా పాదయోర్గతా ।
తస్య రాక్షసరాజస్య తస్మా కుమ్భినసీ స్వసా ॥ 39 ॥

తాం సముత్థాపయామాస న భేతవ్యమితి బ్రువన్ ।
రావణో రాక్షసశ్రేష్ఠః కిం చాపి కరవాణి తే ॥ 40 ॥

సాబ్రవీద్యది మే రాజన్ప్రసన్నస్తవం మహాబల ।
భర్తారం న మమేహాద్య హస్తుమర్హసి మానద ॥ 41 ॥

సత్యవాగ్భవ రాజేన్ద్ర మామవేక్షస్వ యాచతీమ్ ।
త్వయా హ్యుక్తం మహాబాహో న భేతవ్యమితి స్వయమ్ ॥ 42 ॥

రావణస్తవబ్రహ్మపీఠృష్టః స్వసారం తత్ర సంస్థితామ్ ।
క్వ చాసౌ తవ భర్తా వై మమ శీఘ్రం నివేద్యతామ్ ॥ 43 ॥

సహ తేన గమిష్యామి సురలోకం జయాయ వై ।
తవ కారుణ్యసౌహృద్దాన్నివృత్తోఽస్మి మధోర్వధాత్ ॥ 44 ॥

ఇత్యుక్తా సా ప్రసుప్తం తం సముత్థాప్య నిశాచరమ్ ।
అబ్రవీత్సమప్రహృష్టేవ రాక్షసీ సువిపశ్చితమ్ ॥ 45 ॥

ఏష ప్రాప్తో దశగ్రీవో మమ భ్రాతా నిశాచరః ।
సురలోకజయాకాఙ్క్షీ సాహాయ్యే త్వాం వృణోతి చ ॥ 46 ॥

తదస్య త్వం సహాయార్థం సబన్ధుర్గచ్ఛ రాక్షస ।
స్నిగ్ధస్య భజమానస్య యుక్తమర్థాయ కల్పితుమ్ ॥ 47 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా తథేత్యాహ మధుర్వచః ।
దదర్శ రాక్షసశ్రేష్ఠం యథాన్యాయముపేత్య సః ॥ 48 ॥

పూజయామాస ధర్మేణ రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।
ప్రాప్తపూజో దశగ్రీవో మధువేశ్మని వీర్యవాన్ ।
తత్ర చైకాం నిశాముష్య గమనాయోపచక్రమే ॥ 49 ॥

తతః కైలాసమాసాద్య శైలం వైశ్రవణాలయమ్ ।
రాక్షసేన్ద్రో మహేన్ద్రాభః సేనాముపనివేశయత్ ॥ 50 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే పంచవింశః సర్గః ॥

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

స తు తత్ర దశగ్రీవః సహ సైన్యేన వీర్యవాన్ ।
అస్తం ప్రాప్తే దినకరే నివాసం సమరోచయత్ ॥ 1 ॥

ఉదితే విమలే చన్ద్రే తుల్యపర్వతవర్చసి ।
స దదర్శ గుణాన్స్తత్ర చన్ద్రపాదోపశోభితాన్ ॥ 2 ॥

కర్ణికారవనైర్దివ్యైః కదम्బగహనైస్తథా ।
పద్మినీభిశ్చ పుల్లాభిర్మన్దాకిన్యా జలైరపి ॥ 3 ॥

ఘణ్టానామివ సంనాదః శుశ్రువే మధురస్వనః ।
అప్సరోగణసజ్జనాం గాయతాం ధనదాలయే ॥ 4 ॥

పుష్పవర్షాణి ముఞ్చన్తో నగాః పవనతాడితాః ।
శైలం తం వాసయన్తీవ మధుమాధవగన్ధినః ॥ 5 ॥

మధుపుష్పరజఃస్పృక్తం గన్ధమాదాయ పుష్కలమ్ ।
ప్రవవౌ వర్ధయన్కామం రావణస్య సుఖోఽనిలః ॥ 6 ॥

గేయాత్పుష్పసమృద్ధ్యా చ శైత్యాద్వాయోర్గుణైర్గిరేః ।
ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం చ చన్ద్రస్యోదయనేన చ ॥ 7 ॥

రావణః సుమహావీర్యః కామబాణవశం గతః ।
వినిశ్చస్య వినిశ్చస్య శశినం సమవైక్షత ॥ 8 ॥

ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర దివ్యపుష్పవిభూషితా ।
సర్వాప్సరోవరా రమ్భా పూర్ణచన్ద్రనిభాననా ॥ 9 ॥

కృత్తైర్విశేషకైరార్ద్రైః షడర్తుకుసుమోత్సవైః ।

నీలం సతోయమేఘాభం వస్త్రం సమవగుణితా || 10 ||

యస్య వక్త్రం శశినిభం భ్రువౌ చాపనిభే శుభే ।
ఊరూ కరికరాకారౌ కరౌ పల్లవకోమతౌ ।
సైన్యమధ్యేన గచ్ఛంతి రావణేనోపలక్షితా || 11 ||

తాం సముత్థాయ రక్షేన్ద్రః కామబాణబలార్దితః ।
కరే గృహీత్వా గచ్ఛంతిం స్మయమానోఽభ్యభాషత || 12 ||

క్వ గచ్ఛసి వరారోహే కాం సిద్ధిం భజసే స్వయమ్ ।
కస్యాభ్యుదయకాలోఽయం యస్త్యాం సముపభోక్ష్యతే || 13 ||

తవాననరసస్యాద్య పద్మోత్పలసుగన్ధినః ।
సుధామృతరసస్యేవ కోఽద్య తృప్తిం గమిష్యతి || 14 ||

స్వర్ణకుమ్భనిభౌ పీనౌ శుభౌ భీరు నిరన్తరౌ ।
కస్యోరస్థలసంస్పర్శం దాస్యతస్తే కుచావిమౌ || 15 ||

సువర్ణచక్రప్రతిమం స్వర్ణదామచితం పృథు ।
అధ్యారోక్ష్యతి కస్తేఽద్య స్వర్గం జఘనరూపిణమ్ || 16 ||

మద్విశిష్టః పుమాన్కోఽన్యః శక్రో విష్ణురథాశ్వినౌ ।
మామతీత్య హి యస్య త్వం యాసి భీరు న శోభనమ్ || 17 ||

విశ్రమ త్వం పృథుశ్రోణి శిలాతలమిదం శుభమ్ ।
త్రైలోక్యే యః ప్రభుశ్చైవ తుల్యో మమ న విద్యతే || 18 ||

తదేష ప్రాజ్ఞానిః ప్రహ్వో యాచతే త్వాం దశాననః ।
యః ప్రభుశ్చాపి భర్తా చ త్రైలోక్యస్య భజస్వ మామ్ || 19 ||

ఏవముక్తాబ్రవీద్రమ్భా వేపమానా కృతాజ్ఞానిః ।
ప్రసీద నార్హసే వక్తుమీదృశం త్వం హి మే గురుః || 20 ||

అన్యేభ్యోఽపి త్వయా రక్ష్యా ప్రాప్నుయాం ధర్షణం యది ।
ధర్మతశ్చ స్నుషా తేఽహం తత్త్వమేతద్భవిమి తే ॥ 21 ॥

అబ్రవీత్తాం దశగ్రీవశ్చరణాధోముఖీం స్థితామ్ ।
సుతస్య యది మే భార్యా తతస్త్వం మే స్నుషా భవేః ॥ 22 ॥

బాధమిత్యేవ సా రమ్భా ప్రాహ రావణముత్తరమ్ ।
ధర్మతస్తే సుతస్యాహం భార్యా రాక్షసపుజ్జవ ॥ 23 ॥

పుత్రః ప్రియతరః ప్రాణైర్భ్రాతురైశ్శ్రవణస్య తే ।
ఖ్యాతో యస్త్రిషు లోకేషు నలకూబర ఇత్యసౌ ॥ 24 ॥

ధర్మతో యో భవేద్విప్రః క్షత్రియో వీర్యతో భవేత్ ।
క్రోధాద్యశ్చ భవేదగ్నిః శ్వాన్త్యా చ వసుధాసమః ॥ 25 ॥

తస్యాస్మి కృతసజ్కేతా లోకపాలసుతస్య వై ।
తముద్దిశ్య చ మే సర్వం విభూషణమిదం కృతమ్ ॥ 26 ॥

యస్య తస్య హి నాన్యస్య భావో మాం ప్రతి తిష్ఠతి ।
తేన సత్యేన మాం రాజన్మోక్షమర్హస్యరిన్దమ ॥ 27 ॥

స హి తిష్ఠతి ధర్మాత్మా సామృతం మత్సముత్సుకః ।
తన్న విఘ్నం సుతస్యేహ కర్తుమర్హసి ముఞ్చ మామ్ ॥ 28 ॥

సద్భిరాచరితం మార్గం గచ్ఛ రాక్షసపుజ్జవ ।
మానసీయో మయా హి త్వం లాలసీయా తథాస్మి తే ॥ 29 ॥

ఏవం బ్రువాణాం రమ్భాం తాం ధర్మార్థసహితం వచః ।
నిర్భర్తన్య రాక్షసో మోహాత్ప్రతిగృహ్య బలాద్బలీ ।
కామమోహాభిసంరబ్ధో మైథునాయోపచక్రమే ॥ 30 ॥

సా విముక్తా తతో రమ్భా భ్రష్టమాల్యవిభూషణా ।
గజేన్ద్రాక్రీడమథితా నదీవాకులతాం గతా ॥ 31 ॥

సా వేపమానా లజ్జన్తీ భీతా కరకృతాఞ్జలిః ।
నలకూబరమాసాద్య పాదయోర్నిపపాత హ ॥ 32 ॥

తదవస్థాం చ తాం దృష్ట్వా మహాత్మా నలకూబరః ।
అబ్రవీత్కిమిదం భద్రే పాదయోః పతితాసి మే ॥ 33 ॥

సా తు నిశ్వసమానా చ వేపమానాథ సాఞ్జలిః ।
తస్మై సర్వం యథాతథ్యమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 34 ॥

ఏష దేవ దశగ్రీవః ప్రాప్తో గన్తుం త్రివిష్టపమ్ ।
తేన సైన్యసహాయేన నిశేహ పరిణామ్యతే ॥ 35 ॥

ఆయాన్తి తేన దృష్ట్వాస్మి త్వత్సకాశమరిన్దమ ।
గృహీత్వా తేన పృష్ట్వాస్మి కస్య త్వమితి రక్షసా ॥ 36 ॥

మయా తు సర్వం యత్సత్యం తద్ధి తస్మై నివేదితమ్ ।
కామమోహాభిభూతాత్మా నాశ్రౌషీత్తద్వచో మమ ॥ 37 ॥

యాచ్యమానో మయా దేవ స్నుషా తేఽహమితి ప్రభో ।
తత్సర్వం పృష్టతః కృత్వా బలాత్తేనాస్మి ధర్షితా ॥ 38 ॥

ఏవం త్వమపరాధం మే క్షన్తుమర్హసి మానద ।
న హి తుల్యం బలం సౌమ్య స్త్రియాశ్చ పురుషస్య చ ॥ 39 ॥

ఏవం శ్రుత్వా తు సజ్కృద్ధస్తదా వైశ్వరణాత్మజః ।
ధర్షణాం తాం పరాం శ్రుత్వా ధ్యానం సమ్ప్రవివేశ హ ॥ 40 ॥

తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ తదా వైశ్రవణాత్మజః ।
ముహూర్తాద్రోషతామ్రాక్షస్తోయం జగ్రాహ పాణినా ॥ 41 ॥

గృహీత్వా సలిలం దివ్యముపస్పృశ్య యథావిధి ।
ఉత్ససర్జ తదా శాపం రాక్షసేన్ద్రాయ దారుణమ్ ॥ 42 ॥

అకామా తేన యస్మాత్త్వం బలాద్భద్రే ప్రధర్షితా ।
తస్మాత్స యువతీమన్యాం నాకామాముపయాస్యతి ॥ 43 ॥

యదా త్వకామాం కామార్తో ధర్షయిష్యతి యోషితమ్ ।
మూర్ధా తు సప్తధా తస్య శకలీభవితా తదా ॥ 44 ॥

తస్మిన్నుదాహృతే శాపే జ్వలితాగ్నిసమప్రభే ।
దేవదున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్యతా ॥ 45 ॥

ప్రజాపతిముఖాశ్చాపి సర్వే దేవాః ప్రహర్షితాః ।
జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం చ రక్షసః ॥ 46 ॥

శ్రుత్వా తు స దశగ్రీవస్తం శాపం రోమహర్షణమ్ ।
నారీషు మైథునం భావం నాకామాస్వభ్యరోచయత్ ॥ 47 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

కైలాసం లఙ్ఘయిత్వాథ దశగ్రీవః సరాక్షసః ।

ఆససాద మహాతేజా ఇన్ద్రలోకం నిశాచరః ॥ ౧ ॥

తస్య రాక్షససైన్యస్య సమంతాదుపయాస్యతః ।

దేవలోకం యయా శబ్దో భిద్యమానార్ణవోపమః ॥ ౨ ॥

శ్రుత్వా తు రావణం ప్రాప్తమిన్ద్రః సఞ్చలితాసనః ।

అబ్రవీత్తత్ర తాన్దేవాన్సర్వానేవ సమాగతాన్ ॥ ౩ ॥

ఆదిత్యాన్సవనూన్రుద్రాన్విశ్వాన్సాన్సాధ్యాన్మరుద్గణాన్ ।

సజ్జీభవత యుద్ధార్థం రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪ ॥

ఏవముక్తాస్తు శక్రేణ దేవాః శక్రసమా యుధి ।

సంనహన్త మహాసత్త్వా యుద్ధశ్రద్ధాసమన్వితాః ॥ ౫ ॥

స తు దీనః పరిత్రస్తో మహేన్ద్రో రావణం ప్రతి ।

విష్ణోః సమీపమాగత్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౬ ॥

విష్ణో కథం కరిష్యామో మహావీర్యపరాక్రమ ।

అసౌ హి బలవాన్రక్షో యుద్ధార్థమభివర్తతే ॥ ౭ ॥

వరప్రదానాద్బలవాన్న ఖల్వనేన హేతునా ।

తచ్చ సత్యం హి కర్తవ్యం వాక్యం దేవ ప్రజాపతేః ॥ ౮ ॥

తద్యథా నముచిర్వృత్తో బలిర్నరకశమ్భరౌ ।

త్వన్మతం సమవష్టభ్య యథా దగ్ధాస్తథా కురు ॥ ౯ ॥

న హ్యన్యో దేవ దేవానామాపత్సు సుమహాబల ।

గతిః పరాయణం వాన్తి త్వామృతే పురుషోత్తమ ॥ 10 ॥

త్వం హి నారాయణః శ్రీమాన్పద్మనాభః సనాతనః ।
త్వయాహం స్థాపితశ్చైవ దేవరాజ్యే సనాతనే ॥ 11 ॥

తదాఖ్యాహి యథాతత్త్వం దేవదేవ మమ స్వయమ్ ।
అసిచక్రసహాయస్త్యం యుధ్యసే సంయుగే రిపుమ్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తః స శక్రేణ దేవో నారాయణః ప్రభుః ।
అబ్రవీన్న పరిత్రాసః కార్యస్తే శ్రూయతాం చ మే ॥ 13 ॥

న తావదేష దుర్వృత్తః శక్యో దైవతదానవైః ।
హన్తుం యుధి సమాసాద్య వరదానేన దుర్జయః ॥ 14 ॥

సర్వథా తు మహాత్కర్మ కరిష్యతి బలోత్కటః ।
రక్షః పుత్రసహాయోఽసౌ దృష్టమేతన్నిసర్గతః ॥ 15 ॥

బ్రవీషి యత్తు మాం శక్ర సంయుగే యోతస్యసీతి హ ।
నైవాహం ప్రతియోత్యే తం రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 16 ॥

అనిహత్య రిపుం విష్ణుర్న హి ప్రతినివర్తతే ।
దుర్లభశ్చైష కామోఽద్య వరమాసాద్య రాక్షసే ॥ 17 ॥

ప్రతిజానామి దేవేన్ద్ర త్వత్సమీపం శతక్రతో ।
రాక్షసస్యాహమేవాస్య భవితా మృత్యుకారణమ్ ॥ 18 ॥

అహమేనం వధిష్యామి రావణం ససుతం యుధి ।
దేవతాస్తోషయిష్యామి జ్ఞాత్వా కాలముపస్థితమ్ ॥ 19 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే నాదః శుశ్రువే రజనీక్షయే ।
తస్య రావణసైన్యస్య ప్రయుద్ధస్య సమంతతః ॥ 20 ॥

అథ యుద్ధం సమభవద్దేవరాక్షసయోస్తదా ।

ఘోరం తుములనిర్వాదం నానాప్రహరణాయుధమ్ || 21 ||

ఏతస్మిన్నంతరే శూరా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః ।
యుద్ధార్థమభ్యధావంత సచివా రావణాజ్ఞయా || 22 ||

మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ।
అకంపనో నికుంభశ్చ శుకః సారణ ఏవ చ || 23 ||

సంప్రదిర్ధామకేతుశ్చ మహాదంష్ట్రో మహాముఖః ।
జమ్బుమాళీ మహామాళీ విరూపాక్షశ్చ రాక్షసః || 24 ||

ఏతైః సర్వైర్మహావీర్యైర్వృతో రాక్షసపుంజవః ।
రావణస్యార్యకః సైన్యం సుమాళీ ప్రవివేశ హ || 25 ||

స హి దేవగణాన్సర్వాన్నానాప్రహరణైః శితైః ।
విధ్వంసయతి సజ్కృద్ధః సహ తైః క్షణదాచరైః || 26 ||

ఏతస్మిన్నంతరే శూరో వసూనామప్టమో వసుః ।
సావిత్ర ఇతి విఖ్యాతః ప్రవివేశ మహారణమ్ || 27 ||

తతో యుద్ధం సమభవత్సురాణాం రాక్షసైః సహ ।
క్రుద్ధానాం రక్షసాం కీర్తిం సమరేష్వనివర్తినామ్ || 28 ||

తతస్తే రాక్షసాః శూరా దేవాన్తాన్సమరే స్థితాన్ ।
నానాప్రహరణైర్హోరైర్జఘ్నుః శతసహస్రశః || 29 ||

సురాస్తు రాక్షసాన్హోరాన్మహావీర్యాన్స్వతేజసా ।
సమరే వివిధైః శస్త్రైరనయన్యమసాదనమ్ || 30 ||

ఏతస్మిన్నంతరే శూరః సుమాళీ నామ రాక్షసః ।
నానాప్రహరణైః క్రుద్ధో రణమేవాభ్యవర్తత || 31 ||

దేవానాం తద్బలం సర్వం నానాప్రహరణైః శితైః ।
విధ్వంసయతి సజ్కుద్ధో వాయుర్జలధరానివ ॥ 32 ॥

తే మహాబాణవర్షైశ్చ శూలైః ప్రాసైశ్చ దారుణైః ।
పీడ్యమానాః సురాః సర్వే న వ్యతిష్ఠన్సమాహితాః ॥ 33 ॥

తతో విద్రావ్యమాణేషు త్రిదశేషు సుమాలినా ।
వసూనామష్టమో దేవః సావిత్రో వ్యవతిష్ఠత ॥ 34 ॥

సంవృతః స్వైరనీకైస్తు ప్రహరంతం నిశాచరమ్ ।
విక్రమేణ మహాతేజా వారయామాస సంయుగే ॥ 35 ॥

సుమత్తయోస్తయోరాసీద్యుద్ధం లోకే సుదారుణమ్ ।
సుమాలినో వసోశ్చైవ సమరేష్వనివర్తినోః ॥ 36 ॥

తతస్తస్య మహాబాణైర్వసునా సుమహాత్మనా ।
మహాన్స పన్నగరథః క్షణేన వినిపాతితః ॥ 37 ॥

హత్వా తు సంయుగే తస్య రథం బాణశతైః శితైః ।
గదాం తస్య వధార్థాయ వసుర్జగ్రాహ పాణినా ॥ 38 ॥

తాం ప్రదీప్తాం ప్రగృహ్యశు కాలదణ్డనిభాం శుభామ్ ।
తస్య మూర్ధని సావిత్రః సుమాలేర్వినిపాతయత్ ॥ 39 ॥

తస్య మూర్ధని సోల్కాభా పతన్తి చ తదా బభౌ ।
సహస్రాక్షసముత్స్పృష్టా గిరావివ మహాశనిః ॥ 40 ॥

తస్య వైవాస్థి కాయో వా న మాంసం దదృశే తదా ।
గదయా భస్మసాదూభతో రణే తస్మిన్నిపాతితః ॥ 41 ॥

తం దృష్ట్వా నిహతం సజ్ఞే రాక్షసాస్తే సమన్తతః ।
దుద్రువుః సహితాః సర్వే క్రోశమానా మహాస్వనమ్ ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

సుమాలినం హతం దృష్ట్వా వసునా భస్మసాత్కృతమ్ ।
విద్రుతం చాపి స్వం వైన్యం లక్షయిత్వాద్ధితం శరైః ॥ 1 ॥

తతః స బలవాన్క్రుద్ధో రావణస్య సుతో యుధి ।
నివర్త్య రాక్షసాన్సర్వాన్మేఘనాదో వ్యతిష్ఠత ॥ 2 ॥

స రథేనాగ్నివర్జేన కామగేన మహారథః ।
అభిదుద్రావ సేనాం తాం వనాన్యగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ 3 ॥

తతః ప్రవిశతస్తస్య వివిధాయుధధారిణః ।
విదుద్రువుర్ధికః సర్వా దేవాస్తస్య చ దర్శనాత్ ॥ 4 ॥

న తత్రావస్థితః కశ్చిద్రణే తస్య యుయుత్సతః ।
సర్వానావిధ్య విత్రస్తాన్దృష్ట్వా శక్రోఽభ్యభాషత ॥ 5 ॥

న భేతవ్యం న గన్తవ్యం నివర్తథ్యం రణం ప్రతి ।
ఏష గచ్ఛతి మే పుత్రో యుద్ధార్థమపరాజితః ॥ 6 ॥

తతః శక్రసుతో దేవో జయన్త ఇతి విశ్రుతః ।
రథేనాదుభతకల్పేన సజ్జామమభివర్తత ॥ 7 ॥

తతస్తే త్రిదశాః సర్వే పరివార్య శచీసుతమ్ ।
రావణస్య సుతం యుద్ధే సమాసాద్య వ్యవస్థితాః ॥ 8 ॥

తేషాం యుద్ధం మహదభూత్సదృశం దేవరక్షసామ్ ।
కృతే మహేన్ద్రపుత్రస్య రాక్షసేన్ద్రసుతస్య చ ॥ 9 ॥

తతో మాతలిపుత్రే తు గోముఖే రాక్షసాత్మజః ।

సారథౌ పాతయామాస శరాన్కాఞ్చనభూషణాన్ || 10 ||

శచీసుతస్త్యపి తథా జయంతస్తస్య సారథిమ్ ।
తం చైవ రావణిం క్రుద్ధః ప్రత్యవిధ్యద్రణాజరే || 11 ||

తతః క్రుద్ధో మహాతేజా రక్షో విస్ఫురితేక్షణః ।
రావణిః శక్రపుత్రం తం శరవరైరవాకిరత్ || 12 ||

తతః ప్రగృహ్య శస్త్రాణి సారవన్తి మహాన్తి చ ।
శతఘ్నిస్తోమరాన్ప్రాసాన్గదాఖడ్గపరశ్వధాన్ ।
సుమహాన్త్యద్రిశృఙ్గాణి పాతయామాస రావణిః || 13 ||

తతః ప్రవ్యథితా లోకాః సంజజ్ఞే చ తమో మహత్ ।
తస్య రావణపుత్రస్య తదా శత్రూనభిఘ్నతః || 14 ||

తతస్తద్దైవతబలం సమంతాత్తం శచీసుతమ్ ।
బహుప్రకారమన్వన్ధం తత్ర తత్ర స్మ ధావతి || 15 ||

నాభ్యజానంస్తదాన్యోన్యం శత్రూన్వా దైవతాని వా ।
తత్ర తత్ర విపర్యస్తం సమంతాత్పరిధావితమ్ || 16 ||

ఏతస్మిన్నంతరే శూరః పులోమా నామ వీర్యవాన్ ।
దైతేయస్తేన సఙ్గృహ్య శచీపుత్రోఽపవాహితః || 17 ||

గృహీత్వా తం తు నస్తారం ప్రవిష్టః స మహోదధిమ్ ।
మాతామహోఽర్యకన్తస్య పౌలోమీ యేన సా శచీ || 18 ||

ప్రణాశం దృశ్య తు సురా జయంతస్యాతిదారుణమ్ ।
వ్యథితాశ్చాప్రహృష్టాశ్చ సమంతాద్విప్రదుద్రువుః || 19 ||

రావణిస్త్యథ సంహృష్టో బలైః పరివృతః స్వకైః ।
అభ్యధావత దేవాన్స్తాన్ముమోచ చ మహాస్వనమ్ || 20 ||

దృష్ట్యా ప్రణాశం పుత్రస్య రావణేశ్చాపి విక్రమమ్ ।
మాతలిం ప్రాహ దేవేన్ద్రో రథః సముపసీయతామ్ ॥ 21 ॥

స తు దివ్యో మహాభీమః సజ్జ ఏవ మహారథః ।
ఉపస్థితో మాతలినా వాహ్యమానో మనోజవః ॥ 22 ॥

తతో మేఘా రథే తస్మిన్స్తడిద్యంతో మహాస్వనాః ।
అగ్రతో వాయుచపలా గచ్ఛంతో వ్యనదన్తదా ॥ 23 ॥

నానావాద్యాని వాద్యన్త స్తుతయశ్చ సమాహితాః ।
నన్యతుశ్చాప్సరఃసజ్ఘాః ప్రయాతే వాసవే రణమ్ ॥ 24 ॥

రుద్రైర్వసుభిరాదిత్యైః సాద్యైశ్చ సమరుద్గతైః ।
వృతో నానాప్రహరణైర్నిర్యయౌ త్రిదశాధిపః ॥ 25 ॥

నిర్గచ్ఛతస్తు శక్రస్య పరుషం పవనో వవౌ ।
భాస్కరో నిష్పుభశ్చాసీన్మహోల్కాశ్చ ప్రపేదిరే ॥ 26 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే శూరో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ।
ఆరురోహ రథం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ 27 ॥

పన్నగైః సుమహాకాయైర్వేష్టితం తోమహర్షతైః ।
యేషాం నిశ్వాసవాతేన ప్రదీప్తమివ సంయుగమ్ ॥ 28 ॥

దైత్యైర్నిశాచరైః శూరై రథః సమ్పరివారితః ।
సమరాభిముఖో దివ్యో మహేంద్రమభివర్తత ॥ 29 ॥

పుత్రం తం వారయిత్వాసౌ స్వయమేవ వ్యవస్థితః ।
సోఽపి యుద్ధాద్వినిష్క్రమ్య రావణిః సముపావిశత్ ॥ 30 ॥

తతో యుద్ధం ప్రవృత్తం తు సురాణాం రాక్షసైః సహ ।
శస్త్రాభివర్షణం ఘోరం మేఘానామివ సంయుగే ॥ 31 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా నానాప్రహరణోద్యతః ।
నాజ్ఞాయత తదా యుద్ధే సహ కేనాప్యయుధ్యత ॥ 32 ॥

దస్తైర్బుజాభ్యాం పదాభ్యం చ శక్తితోమరసాయకైః ।
యేన కేనైవ సంరబ్ధస్తాడయామాస వై సురాన్ ॥ 33 ॥

తతో రుద్రైర్మహాభాగైః సహాదిత్యైర్నిశాచరః ।
ప్రయుద్ధస్తైశ్చ సఙ్గామే కృత్తః శస్త్రైర్నిరస్తరమ్ ॥ 34 ॥

తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం త్రిదశైః సమరుద్గణైః ।
రణే విద్రావితం సర్వం నానాప్రహరణైః శితైః ॥ 35 ॥

కేచిద్వినిహతాః శస్త్రైర్వేష్టన్తి స్మ మహీతలే ।
వాహనేష్వవసక్తాశ్చ స్థితా ఏవాపరే రణే ॥ 36 ॥

రథాన్నా గాన్ధరానుష్ఠాన్పన్నగాన్స్తురగాన్స్తథా ।
శింశుమారాన్వరాహాంశ్చ పిశాచవదనాన్స్తథా ॥ 37 ॥

తాన్సమాలిఙ్గ్య బాహుభ్యాం విష్టభాః కేచిదుచ్చితాః ।
దేవైస్తు శస్త్రసంవిధౌ మమ్రిరే చ నిశాచరాః ॥ 38 ॥

చిత్రకర్మ ఇవాభాతి స తేషాం రణసమ్ప్లవః ।
నిహతానాం ప్రమత్తానాం రాక్షసానాం మహీతలే ॥ 39 ॥

శోణితోదక నిష్యన్దాకఙ్కగృధ్రసమాకులా ।
ప్రవృత్తా సంయుగముఖే శస్త్రగ్రాహవతీ నదీ ॥ 40 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ।
నిరీక్ష్య తద్బలం సర్వం దైవతైర్వినిపాతితమ్ ॥ 41 ॥

స తం ప్రతివిగాహ్యశు ప్రవృద్ధం సైన్యసాగరమ్ ।
త్రిదశాన్సమరే నిఘ్నన్ముక్తమేవాభ్యవర్తత ॥ 42 ॥

తతః శక్రో మహచ్ఛాపం విస్ఫార్య సుమహాస్వనమ్ ।
యస్య విస్ఫారఘోషేణ స్వనంతి స్మ దిశో దశ ॥ 43 ॥

తద్వికృష్య మహచ్ఛాపమిన్ద్రో రావణమూర్ధని ।
నిపాతయామాస శరాన్పావకాదిత్యవర్చసః ॥ 44 ॥

తథైవ చ మహాబాహుర్దశగ్రీవో వ్యవస్థితః ।
శక్రం కార్ముకవిభ్రష్టైః శరవరైరవాకిరత్ ॥ 45 ॥

ప్రయుధ్యతోరథ తయోర్బాణవరైః సమంతతః ।
నాజ్ఞాయత తదా కిఞ్చిత్సర్వం హి తమసా వృతమ్ ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

తతస్తమసి సంజాతే రాక్షసా దైవతైః సహ ।
అయుధ్యంత బలోన్మతాః సూదయంతః పరస్పరమ్ ॥ 1 ॥

తతస్తు దేవసైన్యేన రాక్షసానాం మహద్బలమ్ ।
దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం నీతం యమక్షయమ్ ॥ 2 ॥

తస్మింస్తు తమసా నద్ధే సర్వే తే దేవరాక్షసాః ।
అన్యోన్యం నాభ్యజానంత యుధ్యమానాః పరస్పరమ్ ॥ 3 ॥

ఇన్ద్రశ్చ రావణశ్చైవ రావణిశ్చ మహాబలః ।
తస్మింస్తమోజాలవృతే మోహమీయుర్న తే త్రయః ॥ 4 ॥

స తు దృష్ట్వా బలం సర్వం నిహతం రావణో రణే ।
క్రోధమభ్యాగమత్తివ్రం మహానాదం చ ముక్తవాన్ ॥ 5 ॥

క్రోధాత్సూతం చ దుర్ధర్షః స్యన్దనస్థమువాచ హ ।
పరసైన్యస్య మధ్యేన యావదంతం నయస్వ మామ్ ॥ 6 ॥

అద్యైతాన్ప్రిదశాన్సర్వాన్విక్రమైః సమరే స్వయమ్ ।
నానాశస్త్రైర్మహాసారైర్నాశయామి నభస్తలాత్ ॥ 7 ॥

అహమిన్ద్రం వధిష్యామి వరుణం ధనదం యమమ్ ।
త్రిదశాన్వినిహత్యాశు స్వయం స్థాస్యామ్యథోపరి ॥ 8 ॥

విషాదో న చ కర్తవ్యః శీఘ్రం వాహయ మే రథమ్ ।
దీప్తిః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యద్య యావదంతం నయస్వ మామ్ ॥ 9 ॥

అయం స నన్దనోద్దేశో యత్ర వర్తామహే వయమ్ ।

నయ మామద్య తత్ర త్వముదయో యత్ర పర్వతః ॥ 10 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా తురగాన్స మనోజవాన్ ।
ఆదిదేశాథ శత్రూణాం మధ్యేనైవ చ సారథిః ॥ 11 ॥

తస్య తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా శక్రో దేవేశ్వరస్తదా ।
రథస్థః సమరస్థాంతాన్దేవాన్వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

సురాః శృణుత మద్వాక్యం యత్తావన్మమ రోచతే ।
జీవన్మేవ దశగ్రీవః సాధు రక్షో నిగృహ్యతామ్ ॥ 13 ॥

ఏష హ్యతిబలః పైన్యే రథేన పవనౌజసా ।
గమిష్యతి ప్రవృద్ధోర్మిః సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ 14 ॥

న హ్యేష హన్తుం శక్యోఽద్య వరదానాత్సునిర్భయః ।
తద్గ్రహిష్యామహే రక్షో యత్తా భవత సంయుగే ॥ 15 ॥

యథా బలిం నిగృహ్యైతత్త్రైలోక్యం భుజ్యతే మయా ।
ఏవమేతస్య పాపస్య నిగ్రహో మమ రోచతే ॥ 16 ॥

తతోఽన్యం దేశమాస్థాయ శక్రః సన్త్యజ్య రావణమ్ ।
అయుధ్యత మహాతేజా రాక్షసాన్నాశయన్రణే ॥ 17 ॥

ఉత్తరేణ దశగ్రీవః ప్రవివేశానివర్తితః ।
దక్షిణేన తు పార్శ్వేన ప్రవివేశ శతక్రతుః ॥ 18 ॥

తతః స యోజనశతం ప్రవిష్టో రాక్షసాధిపః ।
దేవతానాం బలం కృతస్నం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ 19 ॥

తతః శక్రో నిరీక్ష్యాథ ప్రవిష్టం తం బలం స్వకమ్ ।
న్యవర్తయదసమ్భాన్తః సమావృత్య దశాననమ్ ॥ 20 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే నాదో ముక్తో దానవరాక్షసైః ।
హా హతాః స్మేతి తం దృష్ట్వా గ్రస్తం శక్రేణ రావణమ్ ॥ 21 ॥

తతో రథం సమారుహ్య రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ।
తత్తైన్యమతిసంక్రూఢః ప్రవివేశ సుదారుణమ్ ॥ 22 ॥

స తాం ప్రవిశ్య మాయాం తు దత్తాం గోపతినా పురా ।
అదృశ్యః సర్వభూతానాం తత్తైన్యం సమవాకిరత్ ॥ 23 ॥

తతః స దేవాన్సన్త్యజ్య శక్రమేవాభ్యయాద్ధృతమ్ ।
మహేన్ద్రశ్చ మహాతేజా న దదర్శ సుతం రిపోః ॥ 24 ॥

స మాతలిం హయాంశ్చైవ తాడయిత్వా శరోత్తమైః ।
మహేన్ద్రం బాణవర్షేణ శీఘ్రహస్తో హ్యవాకిరత్ ॥ 25 ॥

తతః శక్రో రథం త్యక్త్వా విసృజ్య చ స మాతలిమ్ ।
ఐరావతం సమారుహ్య మృగయామాస రావణిమ్ ॥ 26 ॥

స తు మాయా బలాద్రక్షః సఙ్గామే నాభ్యదృశ్యత ।
కిరమాణః శరోఘ్న మహేన్ద్రమమితౌజసమ్ ॥ 27 ॥

స తం యదా పరిశ్రాంతమిన్ద్రం మేనేఽథ రావణిః ।
తదైనం మాయయా బద్ధ్వా స్వసైన్యమభితోఽనయత్ ॥ 28 ॥

తం దృష్ట్వాథ బలాత్తస్మిన్మాయయాపహృతం రణే ।
మహేన్ద్రమమరాః సర్వే కిం న్వేతదితి చుక్రుశుః ।
న హి దృశ్యతి విద్యావాన్మాయయా యేన నీయతే ॥ 29 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే చాపి సర్వే సురగణాస్తదా ।
అభ్యధ్రవన్సుసంక్రూఢా రావణం శస్త్రవృష్టిభిః ॥ 30 ॥

రావణస్తు సమాసాద్య వస్వాదిత్యమరుద్గణాన్ ।
న శశాక రణే స్థాతుం న యోధుం శస్త్రపీడితః ॥ 31 ॥

తం తు దృష్ట్వా పరిశ్రాంతం ప్రహరైర్జర్జరచ్ఛవిమ్ ।
రావణిః పితరం యుద్ధేఽదర్శనస్థోఽబ్రవీదిదమ్ ॥ 32 ॥

ఆగచ్ఛ తాత గచ్ఛావో నివృత్తం రణకర్మ తత్ ।
జితం తే విదితం భోఽస్తు స్వస్థో భవ గతజ్వరః ॥ 33 ॥

అయం హి సురసైన్యస్య త్రైలోక్యస్య చ యః ప్రభుః ।
స గృహీతో మయా శక్రో భగ్నమానాః సురాః కృతాః ॥ 34 ॥

యథేష్టం భుజ్శ్చ త్రైలోక్యం నిగృహ్య రిపుమోజసా ।
వృథా తే కిం శ్రమం కృత్వా యుద్ధం హి తవ నిష్ఫలమ్ ॥ 35 ॥

స దైవతబలాత్తస్మాన్నివృత్తో రణకర్మణః ।
తచ్ఛుత్రా రావణేర్వాక్యం స్వస్థచేతా దశాననః ॥ 36 ॥

అథ రణవిగతజ్వరః ప్రభుర్-
విజయమవాప్య నిశాచరాధిపః ।
భవనమభి తతో జగామ హృష్టః
స్వసుతమవాప్య చ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 37 ॥

అతిబలసద్భుజైః పరాక్రమైస్తైర్-
మమ కులమానవివర్ధనం కృతమ్ ।
యదమరసమవిక్రమ త్వయా
త్రిదశపతిస్త్రిదశాశ్చ నిర్జితాః ॥ 38 ॥

త్వరితముపనయస్వ వాసవమ్
నగరమితో వ్రజ సైన్యసంవృతః ।
అహమపి తవ గచ్ఛతో ద్రుతమ్
సహ సచివైరనుయామి పృష్ఠతః ॥ 39 ॥

అథ స బలవృతః సవాహనః
త్రిదశపతిం పరిగృహ్య రావణిః ।
స్వభవనముపగమ్య రాక్షసో

ముదితమనా విససర్జ రాక్షసాన్ || 40 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ||

॥ త్రింశః సర్గః ॥

జితే మహేంద్రేఽతిబలే రావణస్య సుతేన వై ।
ప్రజాపతిం పురస్కృత్య గతా లక్ష్మ్యం సురాస్తదా ॥ 1 ॥

తం రావణం సమాసాద్య పుత్రభ్రాతృభిరావృతమ్ ।
అబ్రవీధగనే తిష్ఠన్నాన్త్యపూర్వం ప్రజాపతిః ॥ 2 ॥

వత్స రావణ తుష్టోఽస్మి తవ పుత్రస్య సంయుగే ।
అహోఽస్య విక్రమోదార్యం తవ తుల్యోఽధికోఽపి వా ॥ 3 ॥

జితం హి భవతా సర్వం త్రైలోక్యం నేవన తేజసా ।
కృతా ప్రతిజ్ఞా సఫలా ప్రీతోఽస్మి న్వసుతేన వై ॥ 4 ॥

అయం చ పుత్రోఽతిబలస్తవ రావణరావణిః ।
ఇన్ద్రజిత్వితీ విఖ్యాతో జగత్యేష భవిష్యతి ॥ 5 ॥

బలవాఙ్మాత్రునిర్జేతా భవిష్యత్యేష రాక్షసః ।
యమాశ్రిత్య త్వయా రాజన్యాపితాస్త్రిదశా వశే ॥ 6 ॥

తన్ముచ్యతాం మహాబాహో మహేంద్రః పాకశాసనః ।
కిం చాస్య మోక్షణార్థాయ ప్రయచ్ఛన్తి దివౌకసః ॥ 7 ॥

అథాబ్రవీన్మహాతేజా ఇన్ద్రజిత్సమితింజయః ।
అమరత్వమహం దేవ వృణోమీహాస్య మోక్షణే ॥ 8 ॥

అబ్రవీత్తు తదా దేవో రావణిం కమతోద్భవః ।
నాస్తి సర్వామరత్వం హి కేషాఞ్చత్ప్రాణినాం భువి ॥ 9 ॥

అథాబ్రవీత్స తత్రస్థమిన్ద్రజిత్పద్మసమ్భవమ్ ।

శ్రూయతాం యా భవేత్సిద్ధిః శతక్రతువిమోక్షణే ॥ 10 ॥

మమేష్టం నిత్యశో దేవ హవ్యైః సమ్పూజ్య పావకమ్ ।
సఙ్గామమవతర్తుం వై శత్రునిర్జయకాఙ్క్షిణః ॥ 11 ॥

తస్మింశ్చేదసమాప్తే తు జప్యహోమే విభావసోః ।
యుధ్యేయం దేవ సఙ్గామే తదా మే స్యాద్విదినాశనమ్ ॥ 12 ॥

సర్వో హి తపసా చైవ వృణోత్యమరతాం పుమాన్ ।
విక్రమేణ మయా త్వేతదమరత్వం ప్రవర్తితమ్ ॥ 13 ॥

ఏవమస్త్వితి తం ప్రాహ వాక్యం దేవః ప్రజాపతిః ।
ముక్తశ్చేన్ద్రజితా శక్రో గతాశ్చ త్రిదివం సురాః ॥ 14 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే శక్రో దీనో భ్రష్టామ్బరస్రజః ।
రామ చింతాపరీతాత్మా ధ్యానతత్పరతాం గతః ॥ 15 ॥

తం తు దృష్ట్వా తథాభూతం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః ।
శక్రక్రతో కిముత్కణ్ఠాం కరోషి స్మర దుష్కృతమ్ ॥ 16 ॥

అమరేన్ద్ర మయా బహ్వ్యః ప్రజాః సృష్టాః పురా ప్రభో ।
ఏకవర్ణాః సమాభాషా ఏకరూపాశ్చ సర్వశః ॥ 17 ॥

తాసాం నాస్తి విశేషో హి దర్శనే లక్షణేఽపి వా ।
తతోఽహమేకాగ్రమనాస్తాః ప్రజాః పర్యచింతయమ్ ॥ 18 ॥

సోఽహం తాసాం విశేషార్థం స్త్రియమేకాం వినిర్మమే ।
యద్యత్ప్రజానాం ప్రత్యఙ్గం విశిష్టం తత్తదుద్భవమ్ ॥ 19 ॥

తతో మయా రూపగుణైరహల్యా స్త్రీ వినిర్మితా ।
అహల్యేత్యేవ చ మయా తస్యా నామ ప్రవర్తితమ్ ॥ 20 ॥

నిర్మితాయాం తు దేవేన్ద్ర తస్యాం నార్యాం సురర్షభ ।

భవిష్యత్తి కన్యైషా మమ చింతా తతోఽభవత్ || 21 ||

త్వం తు శక్ర తదా నారీం జానీషే మనసా ప్రభో ।
స్థానాధికతయా పత్నీ మమైషేతి పురన్దర || 22 ||

సా మయా న్యాసభూతా తు గౌతమస్య మహాత్మనః ।
న్యస్తా బహూని వర్షాణి తేన నిర్యాతితా చ సా || 23 ||

తతస్తస్య పరిజ్ఞాయ మయా స్థైర్యం మహామునేః ।
జ్ఞాత్వా తపసి సిద్ధిం చ పత్న్యర్థం స్పర్శితా తదా || 24 ||

స తయా సహ ధర్మాత్మా రమతే స్మ మహామునిః ।
ఆసన్నిరాశా దేవాస్తు గౌతమే దత్తయా తయా || 25 ||

త్వం క్రుద్ధస్త్విహ కామాత్మా గత్వా తస్యాశ్రమం మునేః ।
దృష్టవాంశ్చ తదా తాం స్త్రీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ || 26 ||

సా త్వయా ధర్మితా శక్ర కామార్తేన సమన్యనా ।
దృష్టస్త్వం చ తదా తేన ఆశ్రమే పరమర్షిణా || 27 ||

తతః క్రుద్ధేన తేనాసి శప్తః పరమతేజసా ।
గతోఽసి యేన దేవేన్ద్ర దశాభాగవిపర్యయమ్ || 28 ||

యస్మాన్మే ధర్మితా పత్నీ త్వయా వాసవ నిర్భయమ్ ।
తస్మాత్త్వం సమరే రాజశ్శాత్రుహస్తం గమిష్యసి || 29 ||

అయం తు భావో దుర్బుద్ధే యస్త్యయేహ ప్రవర్తితః ।
మానుషేష్వపి సర్వేషు భవిష్యతి న సంశయః || 30 ||

తత్రాధర్మః సుబలవాన్సముత్థాస్యతి యో మహాన్ ।
తత్రార్థం తస్య యః కర్తా త్వయ్యర్థం నిపతిష్యతి || 31 ||

న చ తే స్థావరం స్థానం భవిష్యతి పురన్దర ।
ఏతేనాధర్మయోగేన యస్త్యయేహ ప్రవర్తితః ॥ 32 ॥

యశ్చ యశ్చ సురేంద్రః స్యాద్భువః స న భవిష్యతి ।
ఏష శాపో మయా ముక్త ఇత్యసౌ త్వాం తదాబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

తాం తు భార్యాం వినిర్భర్త్య సోఽబ్రవీత్సుమహాతపాః ।
దుర్విసీతే వినిధ్వంస మమాశ్రమసమీపతః ॥ 34 ॥

రూపయౌవనసమ్పన్నా యస్మాత్త్వమనవస్థితా ।
తస్మాద్దూపవతీ లోకే న త్వమేకా భవిష్యసి ॥ 35 ॥

రూపం చ తత్ప్రజాః సర్వా గమిష్యన్తి సుదుర్లభమ్ ।
యత్తవేదం సమాశ్రిత్య విభ్రమేఽయముపస్థితః ॥ 36 ॥

తదా ప్రభృతి భూయిష్ఠం ప్రజా రూపసమన్వితాః ।
శాపోత్సర్గాద్ధి తన్యేదం మునేః సర్వముపాగతమ్ ॥ 37 ॥

తత్స్మర త్వం మహాబాహో దుష్కృతం యత్త్వయా కృతమ్ ।
యేన త్వం గ్రహణం శత్రోర్గతో నాన్యేన వాసవ ॥ 38 ॥

శీఘ్రం యజస్వ యజ్ఞం త్వం వైష్ణవం సుసమాహితః ।
పావితస్తేన యజ్ఞేన యాస్యసి త్రిదివం తతః ॥ 39 ॥

పుత్రశ్చ తవ దేవేంద్ర న వినష్టో మహారణే ।
నీతః సంనిహితశ్చైవ అర్యకేణ మహోదధౌ ॥ 40 ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహేంద్రస్తు యజ్ఞమిష్టా చ వైష్ణవమ్ ।
పునస్త్రిదివమాక్రామదన్వశాసచ్ఛ దేవతాః ॥ 41 ॥

ఏతద్దిన్ద్రజితో రామ బలం యత్కీర్తితం మయా ।
నిర్జితస్తేన దేవేంద్రః ప్రాణినోఽన్యే చ కిం పునః ॥ 42 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే త్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

తతో రామో మహాతేజా విస్మయాత్పునరేవ హి ।
ఉవాచ ప్రణతో వాక్యమగస్త్యమృషిసత్తమమ్ ॥ 1 ॥

భగవన్కిం తదా లోకాః శూన్యా ఆసన్ద్విజోత్తమ ।
ధర్షణాం యత్ర న ప్రాప్తో రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ 2 ॥

ఉతాహో హీనవీర్యాస్తే బభువుః పృథివీక్షితః ।
బహిష్కృతా వరాస్తైశ్చ బహవో నిర్జితా నృపాః ॥ 3 ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా అగస్త్యో భగవాన్పృషిః ।
ఉవాచ రామం ప్రహసన్పితామహ ఇవేశ్వరమ్ ॥ 4 ॥

స ఏవం బాధమానస్తు పార్థివాన్పార్థివర్షభ ।
చచార రావణో రామ పృథివ్యాం పృథివీపతే ॥ 5 ॥

తతో మాహిష్మతీం నామ పురీం స్వర్గపురీప్రభామ్ ।
సమ్ప్రాప్తో యత్ర సాన్నిధ్యం పరమం వసురేతసః ॥ 6 ॥

తుల్య ఆసీన్నృపస్తస్య ప్రతాపాద్వసురేతసః ।
అర్జునో నామ యస్యాగ్నిః శరకుణ్డే శయః సదా ॥ 7 ॥

తమేవ దివసం సోఽథ హైహయాధిపతిర్బలీ ।
అర్జునో నర్మదాం రన్తుం గతః స్త్రీభిః సహేశ్వరః ॥ 8 ॥

రావణో రాక్షసేన్ద్రిస్తు తస్యామాత్యానపృచ్ఛత ।
క్వార్జునో వో నృపః సోఽద్య శీఘ్రమాఖ్యాతుమర్హథ ॥ 9 ॥

రావణోఽహమనుప్రాప్తో యుద్ధేఘ్నర్నృవరేణ తు ।

మమాగమనమవ్యగైర్యుష్మాభిః సంనివేద్యతామ్ || 10 ||

ఇత్యేవం రావణేనోక్తాస్తేఽమాత్యాః సువిపశ్చితః ।
అబ్రువన్రాక్షసపతిమసాన్నిధ్యం మహిపతేః || 11 ||

శ్రుత్వా విశ్రవసః పుత్రః పౌరాణామర్జునం గతమ్ ।
అపస్సృత్యాగతో విన్ధ్యం హిమవత్సంనిభం గిరిమ్ || 12 ||

స తమభ్రమివావిష్టముద్భ్రాంతమివ మేదిసీమ్ ।
అపశ్యద్రావణో విన్ధ్యమాలిఖంతమివామృరమ్ || 13 ||

సహస్రశిఖరోపేతం సింహాధ్యుషితకన్దరమ్ ।
ప్రపాత పతితైః శీతైః సాట్టహాసమివాముబ్బభిః || 14 ||

దేవదానవగన్ధర్వైః సాస్పరోగణకిన్దరైః ।
సాహ స్త్రీభిః క్రీడమానైః స్వర్గభూతం మహోచ్ఛ్రయమ్ || 15 ||

నదీభిః స్యన్దమానాభిరగతిప్రతిమం జలమ్ ।
స్ఫుటీభిశ్చలజిహ్వాభిర్వమంతమివ విష్టితమ్ || 16 ||

ఉల్కావన్తం దరీవన్తం హిమవత్సంనిభం గిరిమ్ ।
పశ్యమానస్తతో విన్ధ్యం రావణో నర్మదాం యయౌ || 17 ||

చలోపలజలాం పుణ్యాం పశ్చిమోదధిగామినీమ్ ।
మహిషైః సృమరైః సింహైః శార్దూలర్క్షగజోత్తమైః ।
ఉష్ణాభితప్తైస్తృషితైః సజ్జోభితజలాశయామ్ || 18 ||

చక్రవాకైః సకారణైః సహంసజలకుక్కుటైః ।
సారసైశ్చ సదామతైః కోకూజద్భిః సమావృతామ్ || 19 ||

ఫుల్లద్రుమకృతోత్తంసాం చక్రవాకయుగస్తనీమ్ ।
విస్తీర్ణపులినశ్రోణీం హంసావలిసుమేఖలామ్ || 20 ||

పుష్పరేణ్యనులిప్తాజ్ఞీం జలఫేనామలాంశుకామ్ ।
జలావగాహసంస్పర్శాం పుల్లోత్పలశుభేక్షణామ్ ॥ 21 ॥

పుష్పకాదవరుహ్యశు నర్మదాం సరితాం వరామ్ ।
ఇష్టామివ వరాం నారీమవగాహ్య దశాననః ॥ 22 ॥

స తస్యాః పులినే రమ్యే నానాకుసుమశోభితే ।
ఉపోపవిష్టః సచివైః సార్థం రాక్షసపుంజవః ।
నర్మదా దర్శజం హర్షమాప్తవాన్రాక్షసేశ్వరః ॥ 23 ॥

తతః సలీలం ప్రహసాన్త్రావణో రాక్షసాధిపః ।
ఉవాచ సచివాంస్తత్ర మారీచశుకసారణాన్ ॥ 24 ॥

ఏష రశ్మిసహస్రేణ జగత్కృత్వేవ కాఞ్చనమ్ ।
తీక్షణతాపకరః సూర్యో నభసో మధ్యమాస్థితః ।
మామాసీనం విదిత్వేహ చన్ద్రాయాతి దివాకరః ॥ 25 ॥

నర్మదా జలశీతశ్చ సుగంధిః శ్రమనాశనః ।
మద్భయాదనితో హ్యేష వాత్యసౌ సుసమాహితః ॥ 26 ॥

ఇయం చాపి సరిచ్ఛేష్ఠా నర్మదా నర్మ వర్ధినీ ।
లీనమీనవిహఙ్గోర్మిః సభయేవాఙ్గనా స్థితా ॥ 27 ॥

తదభవంతః క్షతాః శస్త్రైర్నైరైర్నైరసమైర్యుధి ।
చన్దనస్య రసేనేవ రుధిరేణ సముక్షితాః ॥ 28 ॥

తే యూయమవగాహధ్వం నర్మదాం శర్మదాం నృణామ్ ।
మహాపద్మముఖా మత్తా గఙ్గామివ మహాగజాః ॥ 29 ॥

అస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం పాప్మానం విప్రమోక్ష్యథ ॥ 30 ॥

అహమప్యత్ర పులినే శరదిన్ద్రసమప్రభే ।
పుష్పోపహరం శనకైః కరిష్యామి ఉమాపతేః ॥ 31 ॥

రావణేనైవముక్తాస్తు మారీచశుకసారణాః ।
సమహోదరధూమ్రాక్షా నర్మదామవగాహరే ॥ 32 ॥

రాక్షసేన్ద్రిగజైస్తైస్తు క్షోభ్యతే నర్మదా నదీ ।
వామనాఞ్జనపద్మాద్యైర్గజౌ ఇవ మహాగజైః ॥ 33 ॥

తతస్తే రాక్షసాః స్నాత్వా నర్మదాయా వరామృసి ।
ఉత్తిర్య పుష్పాణ్యాజప్రచర్బల్యర్థం రావణస్య తు ॥ 34 ॥

నర్మదా పులినే రమ్యే శుభ్రాభ్రసదృశప్రభే ।
రాక్షసేన్ద్రిగ్మహూర్తేన కృతః పుష్పమయో గిరిః ॥ 35 ॥

పుష్పేషూపహృతేష్వేవ రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
అవతీర్ణో నదీం స్నాతుం గజ్జామివ మహాగజః ॥ 36 ॥

తత్ర స్నాత్వా చ విధివజ్జప్త్యా జప్యమనుత్తమమ్ ।
నర్మదా సలిలాత్తస్మాదుత్తతార స రావణః ॥ 37 ॥

రావణం ప్రాఞ్జలిం యాన్తమన్వయుః సప్తరాక్షసాః ।
యత్ర యత్ర స యాతి స్మ రావణో రాక్షసాధిపః ।
జామ్బూనదమయం లింగం తత్ర తత్ర స్మ నీయతే ॥ 38 ॥

వాలుకవేదిమధ్యే తు తల్లిజం స్థాప్య రావణః ।
అర్చయామాస గన్ధైశ్చ పుష్పైశ్చామృతగన్ధిభిః ॥ 39 ॥

తతః సతామార్తిహరం హరం పరమ్
వరప్రదం చన్ద్రమయూఖభూషణమ్ ।
సమర్చయిత్వా స నిశాచరో జగౌ
ప్రసార్య హస్తాన్ప్రణనర్త చాయతాన్ ॥ 40 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

నర్మదా పులినే యత్ర రాక్షసేంద్రః స రావణః ।
పుష్పాపహారం కురుతే తస్మాద్దేశాదదూరతః ॥ ౧ ॥

అరునో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహిష్మత్యాః పతిః ప్రభుః ।
క్రీడితే సహ నారీభిర్నర్మదాతోయమాశ్రితః ॥ ౨ ॥

తాసాం మధ్యగతో రాజ రరాజ స తతోఽర్జునః ।
కరేణూనాం సహస్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుజ్జరః ॥ ౩ ॥

జిజ్ఞాసుః స తు బాహూనాం సహస్రస్యోత్తమం బలమ్ ।
రురోధ నర్మదా వేగం బాహుభిః స తదార్జునః ॥ ౪ ॥

కార్తవీర్యభుజానేతుం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్మలమ్ ।
కూలాపహారం కుర్వాణం ప్రతిస్రోతః ప్రధావతి ॥ ౫ ॥

సమీననక్రమకరః సపుష్పకుశసంస్తరః ।
స నర్మదామృణో వేగః ప్రావృట్కూల ఇవాబభౌ ॥ ౬ ॥

స వేగః కార్తవీర్యేణ సమ్ప్రేషిట ఇవామృణః ।
పుష్పాపహారం తత్సర్వం రావణస్య జహార హ ॥ ౭ ॥

రావణోఽర్థసమాప్తం తు ఉత్సృజ్య నియమం తదా ।
నర్మదాం పశ్యతే కాంతాం ప్రతికూలాం యథా ప్రియామ్ ॥ ౮ ॥

పశ్చిమేన తు తం దృష్ట్వా సాగరోద్ధారసంనిభమ్ ।
వర్ధంతమమృణో వేగం పూర్వామాశాం ప్రవిశ్య తు ॥ ౯ ॥

తతోఽనుద్భ్రాంతశకునాం స్వాభావే పరమే స్థితామ్ ।

నిర్వికారాఙ్గానాభాసాం పశ్యతే రావణో నదీమ్ ॥ 10 ॥

సవ్యేతరకరాఙ్గుల్యా సశబ్దం చ దశాననః ।
వేగప్రభవమన్వేష్టుం సోఽదిశచ్ఛుకసారణౌ ॥ 11 ॥

తౌ తు రావణసన్నిష్ఠౌ భ్రాతరో శుకసారణౌ ।
వ్యోమాంతరచరో వీరో ప్రస్థితౌ పశ్చిమోన్ముఖౌ ॥ 12 ॥

అర్థయోజనమాత్రం తు గత్వా తౌ తు నిశాచరౌ ।
పశ్యేతాం పురుషం తోయే క్రీడంతం సహయోషితమ్ ॥ 13 ॥

బృహత్సాలప్రతీకశం తోయవ్యాకులమూర్ధజమ్ ।
మదరక్తాంతనయనం మదనాకారవర్చసమ్ ॥ 14 ॥

నదీం బాహుసహస్రేణ రున్ధంతమరిమర్దనమ్ ।
గిరిం పాదసహస్రేణ రున్ధంతమివ మేదిసీమ్ ॥ 15 ॥

బాలానాం వరనారీణాం సహస్రేణాభిసంవృతమ్ ।
సమదానాం కరేణూనాం సహస్రేణేవ కుఞ్జరమ్ ॥ 16 ॥

తమద్భుతతమం దృష్ట్వా రాక్షసౌ శుకసారణౌ ।
సంనివృత్తావుపాగమ్య రావణం తమథోచతుః ॥ 17 ॥

బృహత్సాలప్రతీకాశః కోఽప్యసౌ రాక్షసేశ్వర ।
నర్మదాం రోధవద్రుద్ధ్వా క్రీడాపయతి యోషితః ॥ 18 ॥

తేన బాహుసహస్రేణ సంనిరుద్ధజలా నదీ ।
సాగరోద్ధారసఙ్కశానుద్ధారాన్సృజతే ముహుః ॥ 19 ॥

ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ నిశమ్య శుకసారణౌ ।
రావణోఽర్జున ఇత్యుక్త్వా ఉత్తస్థౌ యుద్ధలాలసః ॥ 20 ॥

అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ప్రస్థితే రాక్షసేశ్వరే ।
సకృదేవ కృతో రావః సరక్తః ప్రేషితో ఘనైః ॥ 21 ॥

మహోదరమహాపార్శ్వధూమ్రాక్షశుకసారణైః ।
సంవృతో రాక్షసేన్ద్రస్తు తత్రాగాద్యత్ర సోఽర్జునః ॥ 22 ॥

నాతిదీర్ఘేణ కాలేన స తతో రాక్షసో బలీ ।
తం నర్మదా హ్రదం భీమమాజగామాజ్ఞానప్రభః ॥ 23 ॥

స తత్ర స్త్రీపరివృతం వాశితాభిరివ ద్విపమ్ ।
నరేన్ద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదార్జునమ్ ॥ 24 ॥

స రోషాద్రక్తనయనో రాక్షసేన్ద్రో బలోద్ధతః ।
ఇత్యేవమర్జునామాత్యానాహ గమ్భీరయా గిరా ॥ 25 ॥

అమాత్యాః క్షిప్రమాఖ్యాత హైహయస్య నృపస్య వై ।
యుద్ధార్థం సమనుప్రాప్తో రావణో నామ నామతః ॥ 26 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా మన్త్రిణోఽథార్జునస్య తే ।
ఉత్తస్థః సాయుధాస్తం చ రావణం వాక్యమబ్రువన్ ॥ 27 ॥

యుద్ధస్య కాలో విజ్ఞాతః సాధు భోః సాధు రావణ ।
యః క్షీబం స్త్రీవృతం చైవ యోద్ధుమిచ్ఛసి నో నృపమ్ ।
వాశితామధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుజ్జారమ్ ॥ 28 ॥

క్షమస్వాద్య దశగ్రీవ ఉష్యతాం రజనీ త్వయా ।
యుద్ధశ్రద్ధా తు యద్యస్తి శ్వస్తాత సమరేఽర్జునమ్ ॥ 29 ॥

యది వాపి త్వరా తుభ్యం యుద్ధతృష్ణాసమావృతా ।
నిహత్యాస్మాంస్తతో యుద్ధమర్జునేనోపయాస్యసి ॥ 30 ॥

తతస్తే రావణామాత్యైరమాత్యాః పార్థివస్య తు ।

సూదితాశ్చపి తే యుద్ధే భక్షితాశ్చ బుభుక్షితైః ॥ 31 ॥

తతో హలహలాశబ్ధో నర్మదా తిర ఆబభౌ ।
అర్జునస్యానుయాత్రాణాం రావణస్య చ మన్త్రిణామ్ ॥ 32 ॥

ఇషుభిస్తోమరైః శూలైర్వజ్రకల్పైః సకర్షణైః ।
సరావణానర్దయంతః సమంతాత్సమభిద్రుతాః ॥ 33 ॥

హైహయాధిపయోధానాం వేగ ఆసీత్సుదారుణః ।
సనక్రమీనమకరసముద్రస్యేవ నిస్వనః ॥ 34 ॥

రావణస్య తు తేఽమాత్యాః ప్రహస్తశుకసారణాః ।
కార్తవీర్యబలం క్రుద్ధా నిర్దహన్త్యగ్నితేజసః ॥ 35 ॥

అర్జునాయ తు తత్కర్మ రావణస్య సమన్త్రిణః ।
క్రీడమానాయ కథితం పురుషైర్ధ్వా రరక్షిభిః ॥ 36 ॥

ఉక్త్వా న భేతవ్యమితి స్త్రీజనం స తతోఽర్జునః ।
ఉత్తతార జలాత్తస్మాద్గఙ్గాతోయాదివాఙ్మనః ॥ 37 ॥

క్రోధదూషితనేత్రస్తు స తతోఽర్జున పావకః ।
ప్రజజ్వాల మహాఘోరో యుగాంత ఇవ పావకః ॥ 38 ॥

స తూర్ణతరమాదాయ వరహేమాఙ్గదో గదామ్ ।
అభిద్రవతి రక్షాంసి తమాంసీవ దివాకరః ॥ 39 ॥

బాహువిక్షేపకరణాం సముద్యమ్య మహాగదామ్ ।
గారుడం వేగమాస్థాయ ఆపపాతైవ సోఽర్జునః ॥ 40 ॥

తస్య మర్గం సమావృత్య విన్ధోఽర్కస్యేవ పర్వతః ।
స్థితో విన్ధ్య ఇవాకమ్ప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః ॥ 41 ॥

తతోఽస్య ముసలం ఘోరం లోహబద్ధం మదోద్ధతః ।
ప్రహస్తః ప్రేషయన్క్రుద్ధో రరాస చ యథామ్బుదః ॥ 42 ॥

తస్యాగ్రే ముసలస్యాగ్నిరశోకాపీడసంనిభః ।
ప్రహస్తకరముక్తస్య బభూవ ప్రదహన్నివ ॥ 43 ॥

ఆధావమానం ముసలం కార్తవీర్యస్తద్రాజునః ।
నిపుణం వశ్చాయామాస సగదో గజవిక్రమః ॥ 44 ॥

తతస్తమభిదుద్రావ ప్రహస్తం హైహయాధిపః ।
భ్రామయాణో గదాం గుర్వీం పశ్చబాహుశతోచ్ఛ్రయామ్ ॥ 45 ॥

తేనాహతోఽతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా ।
నిపపాత స్థితః శైలో వజ్రవజ్రహతో యథా ॥ 46 ॥

ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచశుకసారణాః ।
సమహోదరధూమ్రాశ్చా అపసృప్తా రణాజిరాత్ ॥ 47 ॥

అపక్రాన్తేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తే చ నిపాతితే ।
రావణోఽభ్యధ్రవత్తూర్ణమర్జునం నృపసత్తమమ్ ॥ 48 ॥

సహస్రబాహోస్తద్యుద్ధం వింశద్బాహోశ్చ దారుణమ్ ।
నృపరాక్షసయోస్తత్ర ఆరబ్ధం లోమహర్షణమ్ ॥ 49 ॥

సాగరావివ సజ్జుభౌ చలమూలావివాచతౌ ।
తేజోయుక్తావివాదిత్యౌ ప్రదహంతావివానతౌ ॥ 50 ॥

బలోద్ధతౌ యథా నాగౌ వాశితార్థే యథా వృషౌ ।
మేఘావివ వినర్దంతౌ సింహావివ బలోత్కటౌ ॥ 51 ॥

రుద్రకాలావివ క్రుద్ధౌ తౌ తథా రాక్షసార్జునౌ ।
పరస్పరం గదాభ్యాం తౌ తాడయామాసతుర్భృశమ్ ॥ 52 ॥

వజ్రప్రహారానచలా యథా ఘోరాన్విషేహిరే ।
గదాప్రహరాన్స్తద్వత్తై సహతే నరరాక్షసౌ ॥ 53 ॥

యథాశనిరవేభ్యస్తు జాయతే వై ప్రతిశ్రుతిః ।
తథా తాభ్యాం గదాపాతైర్దిశః సర్వాః ప్రతిశ్రుతాః ॥ 54 ॥

అర్జునస్య గదా సా తు పాత్యమానాహితోరసి ।
కాఞ్చనాభం నభశ్చక్రే విద్యుత్సదామనీ యథా ॥ 55 ॥

తథైవ రావణేనాపి పాత్యమానా ముహుర్ముహుః ।
అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరౌ ॥ 56 ॥

నార్జునః ఖేదమాప్నోతి న రాక్షసగణేశ్వరః ।
సమమాసీత్తయోర్యుద్ధం యథా పూర్వం బలీన్ద్రయోః ॥ 57 ॥

శృఙ్గైర్మహర్షభౌ యద్వద్ధన్తాగ్రైరివ కుఙ్జారౌ ।
పరస్పరం వినిఘ్నంతౌ నరరాక్షససత్తమౌ ॥ 58 ॥

తతోఽర్జునేన క్రుద్ధేన సర్వప్రాణేన సా గదా ।
స్తనయోరన్తరే ముక్తా రావణస్య మహాహవే ॥ 59 ॥

వరదానకృతత్రాణే సా గదా రావణోరసి ।
దుర్బలేవ యథా సేనా ద్విధాభూతాపతత్క్షితౌ ॥ 60 ॥

స త్వర్జునప్రముక్తేన గదాపాతేన రావణః ।
అపాసర్పద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద చ నిష్టనన్ ॥ 61 ॥

స విహ్వలం తదాలక్ష్య దశగ్రీవం తతోఽర్జునః ।
సహసా ప్రతిజగ్రాహ గరుత్మానివ పన్నగమ్ ॥ 62 ॥

స తం బాహుసహస్రేణ బలాద్ధృహ్య దశాననమ్ ।
బబన్ధ బలవాన్రాజా బలిం నారాయణో యథా ॥ 63 ॥

బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధచారణదేవతాః ।
సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరన్త్యర్జునమూర్ధని ॥ 64 ॥

వ్యాఘ్రో మృగమివాదాయ సింహరాడివ దన్తినమ్ ।
రరాస హైహయో రాజా హర్షాదమ్బుదవన్ముహుః ॥ 65 ॥

ప్రహస్తస్తు సమాశ్వస్తో దృష్ట్యా బద్ధం దశాననమ్ ।
సహ తై రాకస్తైః క్రుద్ధ అభిదుద్రావ పార్థివమ్ ॥ 66 ॥

నక్తఞ్చరాణాం వేగస్తు తేషామాపతతాం బభౌ ।
ఉద్భృత ఆతపాపాయే సముద్రాణామివాదుభుతః ॥ 67 ॥

ముఞ్చ ముఞ్చేతి భాషన్తస్త్రిష తిష్ఠేతి చాసకృత్ ।
ముసలాని చ శూలాని ఉత్ససర్జుస్తదార్జునే ॥ 68 ॥

అప్రాప్తాన్యేవ తాన్యాశు అసమ్భ్రాన్తస్తదార్జునః ।
ఆయుధాన్యమరాఠీణాం జగ్రాహ రిపుసూదనః ॥ 69 ॥

తతస్త్వైరేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రవరాయుధైః ।
భిత్త్వా విద్రావయామాస వాయురమ్బుధరానివ ॥ 70 ॥

రాక్షసాన్ప్రాసయిత్వా తు కార్తవీర్యార్జునస్తదా ।
రావణం గృహ్య నగరం ప్రవివేశ సుహృద్వృతః ॥ 71 ॥

స కీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరైర్-
ద్విజైః సపౌరైః పురుహూతసంనిభః ।
తదార్జునః సమృద్ధివేశ తాం పురీమ్
బలిం నిగృహ్యైవ సహస్రతోచనః ॥ 72 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

రావణగ్రహణం తత్తు వాయుగ్రహణసంనిభమ్ ।
ఋషిః పులస్త్యః శుశ్రావ కథితం దివి దైవతైః ॥ 1 ॥

తతః పుత్రసుతన్నేహాత్కమ్యమానో మహాధృతిః ।
మాహిష్మతీపతిం ద్రష్టుమాజగామ మహానృషిః ॥ 2 ॥

స వాయుమార్గమాస్థాయ వాయుతుల్యగతిర్ద్విజః ।
పురీం మాహిష్మతీం ప్రాప్తో మనఃసంతాపవిక్రమః ॥ 3 ॥

సోఽమరావతినఙ్కాశాం హృష్టపుష్టజనావృతామ్ ।
ప్రవివేశ పురీం బ్రహ్మ ఇన్ద్రన్యేవామరావతీమ్ ॥ 4 ॥

పాదచారమివాదిత్యం నిష్పతంతం సుదుర్దృశమ్ ।
తతస్తే ప్రత్యభిజ్ఞాయ అర్జునాయ న్యవేదయన్ ॥ 5 ॥

పులస్త్య ఇతి తం శ్రుత్వా వచనం హైహయాధిపః ।
శిరస్యజ్ఞాలిముద్ధృత్య ప్రత్యుద్గచ్ఛద్ద్విజోత్తమమ్ ॥ 6 ॥

పురోహితోఽస్య గృహ్యోర్ఘ్యం మధుపర్కం తథైవ చ ।
పురస్తాత్ప్రయయౌ రాజ్ఞ ఇన్ద్రన్యేవ బృహస్పతిః ॥ 7 ॥

తతస్తమృషిమాయాంతముద్యంతమివ భాస్కరమ్ ।
అర్జునో దృశ్య సమప్రాప్తం వవన్దేన్ద్ర ఇవేశ్వరమ్ ॥ 8 ॥

స తస్య మధుపర్కం చ పాద్యమర్ఘ్యం చ దాపయన్ ।
పులస్త్యమాహ రాజేన్ద్రో హర్షగద్గదయా గిరా ॥ 9 ॥

అద్యేయమమరావత్యా తుల్యా మాహిష్మతీ కృతా ।

అధ్యాహం తు ద్విజేన్ద్రేన్ద్ర యస్మాత్పశ్యామి దుర్ద్వశమ్ ॥ 10 ॥

అద్య మే కుశలం దేవ అద్య మే కులముద్ధృతమ్ ।
యత్తే దేవగణైర్వన్ద్యో వన్దేఽహం చరణావిమౌ ॥ 11 ॥

ఇదం రాజ్యమిమే పుత్రా ఇమే దారా ఇమే వయమ్ ।
బ్రహ్మన్కిం కుర్మ కిం కార్యమాజ్ఞాపయతు నో భవాన్ ॥ 12 ॥

తం ధర్మేఽగ్నిషు భృత్యేషు శివం పృష్ట్యాథ పార్థివమ్ ।
పులస్త్యోవాచ రాజానం హైహయానాం తదార్జునమ్ ॥ 13 ॥

రాజేన్ద్రామలపద్మాక్షపూర్ణచన్ద్రనిభానన ।
అతులం తే బలం యేన దశగ్రీవస్త్యయా జితః ॥ 14 ॥

భయాద్యస్యావతిష్ఠేతాం నిష్పన్దౌ సాగరానితౌ ।
సోఽయమద్య త్వయా బద్ధః పాత్రో మేఽతీవదుర్జయః ॥ 15 ॥

తత్పుత్రక యశః స్ఫీతం నామ విశ్రావితం త్వయా ।
మద్వాక్యాద్యాచ్యమానోఽద్య ముఞ్చ వత్స దశాననమ్ ॥ 16 ॥

పులస్త్యాజ్ఞాం స గృహ్యోథ అకిఞ్చనవచోఽర్జునః ।
ముమోచ పార్థివేన్ద్రేన్ద్రో రాక్షసేన్ద్రం ప్రహృష్టవత్ ॥ 17 ॥

స తం ప్రముక్త్యా త్రిదశారిమర్జునః
ప్రపూజ్య దివ్యాభరణస్రగమ్భరైః ।
అహింసాకం సఖ్యముపేత్య సాగ్నికమ్
ప్రణమ్య స బ్రహ్మసుతం గృహం యయౌ ॥ 18 ॥

పులస్త్యేనాపి సఙ్గమ్య రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్ ।
పరిష్వఙ్గకృతాతిథ్యో లజ్జమానో విసర్జితః ॥ 19 ॥

పితామహసుతశ్చాపి పులస్త్యో మునిసత్తమః ।
మోచయిత్వా దశగ్రీవం బ్రహ్మలోకం జగామ సః ॥ 20 ॥

ఏవం స రావణః ప్రాప్తః కార్తవీర్యాత్తు ధర్షణాత్ ।
పులస్త్యవచనాచ్ఛాపి పునర్మోక్షమవాప్తవాన్ ॥ 21 ॥

ఏవం బలిభ్యో బలినః సన్తి రాఘవనన్దన ।
నావజ్ఞా పరతః కార్యా య ఇచ్ఛేచ్ఛేయ ఆత్మనః ॥ 22 ॥

తతః స రాజా పిశితాశనానామ్
సహస్రబాహూరుపలభ్య మైత్రీమ్ ।
పునర్నరాణాం కదనం చకార
చచార సర్వాం పృథివీం చ దర్పాత్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః॥

॥ చతుస్త్రీంశః సర్గః ॥

అర్జునేన విముక్తస్తు రావణో రాక్షసాధిపః ।
చచార పృథివీం సర్వామనిర్విణ్ణస్తథా కృతః ॥ 1 ॥

రాక్షసం వా మనుష్యం వా శృణుతే యం బలాధికమ్ ।
రావణస్తం సమాసాద్య యుద్ధే హ్వయతి దర్పితః ॥ 2 ॥

తతః కదాచిక్కిష్కిన్ధాం నగరీం వాలిపాలితామ్ ।
గత్వాహ్వయతి యుద్ధాయ వాలినం హేమమాలినమ్ ॥ 3 ॥

తతస్తం వానరామాత్యస్తారస్తారాపితా ప్రభుః ।
ఉవాచ రావణం వాక్యం యుద్ధప్రేప్సముపాగతమ్ ॥ 4 ॥

రాక్షసేన్ద్ర గతో వాలీ యస్తే ప్రతిబలో భవేత్ ।
నాన్యః ప్రముఖతః స్థాతుం తవ శక్తః ప్లవజ్గమః ॥ 5 ॥

చతుర్భ్యోఽపి సముద్రేభ్యః సన్ధ్యామన్వాస్య రావణ ।
ఇమం ముహూర్తమాయాతి వాలీ తిష్ఠ ముహూర్తకమ్ ॥ 6 ॥

ఏతానస్థిచయాన్పశ్య య ఏతే శఙ్ఖపాణ్డూరాః ।
యుద్ధార్థినామిమే రాజన్వానరాధిపతేజసా ॥ 7 ॥

యద్వామృతరసః పీతస్త్వయా రావణరాక్షస ।
తథా వాలినమాసాద్య తదంతం తవ జీవితమ్ ॥ 8 ॥

అథ వా త్వరసే మర్తుం గచ్ఛ దక్షిణసాగరమ్ ।
వాలినం ద్రక్ష్యసే తత్ర భూమిష్ఠమివ భాస్కరమ్ ॥ 9 ॥

స తు తారం వినిర్భర్త్య రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

పుష్పకం తత్సమారుహ్య ప్రయయౌ దక్షిణార్ణవమ్ || 10 ||

తత్ర హేమగిరిప్రఖ్యం తరుణార్కనిభాననమ్ ।
రావణో వాలినం దృష్ట్వా సన్ధ్యోపాసనతత్పరమ్ || 11 ||

పుష్పకాదవరుహ్యథ రావణోఽఙ్గానసంనిభః ।
గ్రహీతుం వాలినం తూర్ణం నిశబ్దపదమాద్రవత్ || 12 ||

యదృచ్ఛయోస్మిలయతా వాలినాపి స రావణః ।
పాపాభిప్రాయవాన్దృష్టశ్చకార న చ సమ్భ్రమమ్ || 13 ||

శశమాలక్ష్య సింహో వా పన్నగం గరుడో యథా ।
న చింతయతి తం వాలీ రావణం పాపనిశ్చయమ్ || 14 ||

జిఘృక్షమాణమద్యైసం రావణం పాపబుద్ధినమ్ ।
కఙ్క్షావలమ్బినం కృత్వా గమిష్యామి మహార్ణవాన్ || 15 ||

ద్రక్ష్యన్త్యరిం మమాఙ్కస్థం స్రంశితోరుకరామ్భరమ్ ।
లమ్బమానం దశగ్రీవం గరుడశ్యేవ పన్నగమ్ || 16 ||

ఇత్యేవం మతిమాస్థాయ వాలీ కర్ణముపాశ్రితః ।
జపన్వై వైగమాన్మన్త్రాన్స్తస్థౌ పర్వతరాడివ || 17 ||

తావన్యోన్యం జిఘృక్షన్తౌ హరిరాక్షసపార్థివౌ ।
ప్రయత్నవన్తౌ తత్కర్మ ఈహతుర్బలదర్పితౌ || 18 ||

హస్తగ్రాహ్యం తు తం మత్వా పాదశబ్దేన రావణమ్ ।
పరాఙ్ముఖోఽపి జగ్రాహ వాలీ సర్పమివాణజః || 19 ||

గ్రహీతుకామం తం గృహ్య రక్షసామీశ్వరం హరిః ।
ఖముత్పపాత వేగేన కృత్వా కఙ్క్షావలమ్బినమ్ || 20 ||

స తం పీడ్ధయమానస్తు వితుదంతం నఖైర్ముహుః ।

జహార రావణం వాలీ పవనస్తోయదం యథా || 21 ||

అథ తే రాక్షసామాత్యా హ్రీయమాణే దశాననే ।
ముమోక్షయిషవో ఘోరా రవమాణా హ్యభిద్రవన్ || 22 ||

అస్వీయమానస్తైర్వాళీ భ్రాజతేఽమృరమధ్యగః ।
అస్వీయమానో మేఘాఘ్నైరమృరస్థ ఇవాంశుమాన్ || 23 ||

తేఽశక్నువంతః సమ్ప్రప్తం వాలినం రాక్షసోత్తమాః ।
తస్య బాహూరువేగేన పరిశ్రాంతః పతన్తి చ || 24 ||

వాలిమార్గాదపాక్రామన్పర్వతేన్ద్రా హి గచ్ఛతః || 25 ||

అపక్షిగణసమ్పాతో వానరేన్ద్రో మహాజవః ।
క్రమశః సాగరాన్సర్వాన్సన్ధ్యాకాలమవన్దత || 26 ||

సభాజ్యమానో భూతైస్తు ఖేచరైః ఖేచరో హరిః ।
పశ్చిమం సాగరం వాలీ ఆజగామ సరావణః || 27 ||

తత్ర సన్ధ్యాముపాసిత్యా స్నాత్వా జప్త్వా చ వానరః ।
ఉత్తరం సాగరం ప్రాయాద్వహమానో దశాననమ్ || 28 ||

ఉత్తరే సాగరే సన్ధ్యాముపాసిత్యా దశాననమ్ ।
వహమానోఽగమద్వాళీ పూర్వమమ్బుమహానిధిమ్ || 29 ||

తత్రాపి సన్ధ్యామన్వాస్య వాసవిః స హరీశ్వరః ।
కిష్కిన్ధాభిముఖో గృహ్య రావణం పునరాగమత్ || 30 ||

చతుర్ద్వపి సముద్రేషు సన్ధ్యామన్వాస్య వానరః ।
రావణోద్వహనశ్రాంతః కిష్కిన్ధోపవనేఽపతత్ || 31 ||

రావణం తు ముమోచాథ స్వకఞ్జాత్కపిసత్తమః ।
కుతస్త్వమితి చోవాచ ప్రహసన్రావణం ప్రతి || 32 ||

విస్మయం తు మహద్గత్వా శ్రమలోకనిరీక్షణః ।
రాక్షసేశో హరీశం తమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

వానరేన్ద్ర మహేన్ద్రాభ రాక్షసేన్ద్రోఽస్మి రావణః ।
యుద్ధేపురహం సమ్రాప్తః స చాద్యాసాదితస్త్యయా ॥ 34 ॥

అహో బలమహో వీర్యమహో గమ్భీరతా చ తే ।
యేనాహం పశువద్గృహ్య భ్రామితశ్చతురోఽర్ణవాన్ ॥ 35 ॥

ఏవమశ్రాంతవదీవర శీఘ్రమేవ చ వానర ।
మాం చైవోద్వహమానస్తు కోఽన్యో వీరః క్రమిష్యతి ॥ 36 ॥

త్రయాణామేవ భూతానాం గతిరేషా ప్లవజ్గమ ।
మనోఽనిలసుపర్ణానాం తవ వా నాత్ర సంశయః ॥ 37 ॥

సోఽహం దృష్టబలస్తుభ్యమిచ్ఛామి హరిపుంజవ ।
త్వయా సహ చిరం సఖ్యం సుస్నిగ్ధం పావకాగ్రతః ॥ 38 ॥

దారాః పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనభోజనమ్ ।
సర్వమేవావిభక్తం నౌ భవిష్యతి హరీశ్వర ॥ 39 ॥

తతః ప్రజ్వాలయిత్వాగ్నిం తావుభౌ హరిరాక్షసౌ ।
భ్రాతృత్వముపసమ్పన్నౌ పరిష్వజ్య పరస్పరమ్ ॥ 40 ॥

అన్యోన్యం లమ్బితకరౌ తతస్తౌ హరిరాక్షసౌ ।
కిష్కిన్ధాం విశతుర్హృష్టౌ సింహౌ గిరిగుహామివ ॥ 41 ॥

స తత్ర మాసముషితః సుగ్రీవ ఇవ రావణః ।
అమాత్యైరాగతైర్నిచస్త్రైశ్కోత్సాదనార్థిభిః ॥ 42 ॥

ఏవమేతత్పురావృత్తం వాలినా రావణః ప్రభో ।
ధర్మితశ్చ కృతశ్చాపి భ్రాతా పావకసంనిధౌ ॥ 43 ॥

బలమప్రతిమం రామ వాలినోఽభవదుత్తమమ్ ।

సోఽపి తయా వినిర్ద్ధగః శలభో వహ్నినా యథా ॥ 44 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

॥ పञ్చత్రింశః సర్గః ॥

అపృచ్ఛత తతో రామో దక్షిణాశాలయం మునిమ్ ।
ప్రాజ్ఞాలిర్వినయోపేత ఇదమాహ వచోఽర్థవత్ ॥ 1 ॥

అతులం బలమేతాభ్యాం వాలినో రావణస్య చ ।
న త్వేతో హనుమద్వీర్యైః సమావతి మతిర్మమ ॥ 2 ॥

శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతా నయసాధనమ్ ।
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ హనూమతి కృతాలయాః ॥ 3 ॥

దృష్టోదధిం విషీదంతి తదైష కపివాహినీమ్ ।
సమాశ్వాస్య కపీనూభయో యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ 4 ॥

ధర్షయిత్వా పురీం లఙ్కాం రావణాంతఃపురం తథా ।
దృష్ట్వా సమ్భాషితా చాపి సీతా విశ్వాసితా తథా ॥ 5 ॥

సేనాగ్రగా మన్త్రిసుతాః కింకరా రావణాత్మజః ।
ఏతే హనుమతా తత్ర ఏకేన వినిపాతితాః ॥ 6 ॥

భూయో బంధాద్విముక్తేన సమ్భాషిత్వా దశాననమ్ ।
లఙ్కా భస్మీకృతా తేన పావకేనేవ మేదిసి ॥ 7 ॥

న కాలస్య న శక్రస్య న విష్ణోర్విత్తపస్య చ ।
కర్మాణి తాని శ్రూయంతే యాని యుద్ధే హనూమతః ॥ 8 ॥

ఏతస్య బాహువీర్యేణ లఙ్కా సీతా చ లక్ష్మణః ।
ప్రాప్తో మయా జయశ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాంధవాః ॥ 9 ॥

హనూమాన్యది మే న స్యాద్వానరాధిపతేః సఖా ।

ప్రవృత్తమపి కో వేత్తుం జానక్యః శక్తిమానభవేత్ || 10 ||

కిమర్థం వాలీ చైతేన సుగ్రీవప్రియకామ్యయా ।
తదా వైరే సముత్పన్నే న దగ్ధో వీరుధో యథా || 11 ||

న హి వేదితవాన్మన్యే హనూమానాత్మనో బలమ్ ।
యద్ధృష్టవాఙ్జీవితేష్టం క్లిశ్యంతం వానరాధిపమ్ || 12 ||

ఏతన్మే భగవన్సర్వం హనూమతి మహామునే ।
విస్తరేణ యథాతత్త్వం కథయామరపూజిత || 13 ||

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా హేతుయుక్తమృషిస్తతః ।
హనూమతః సమక్షం తమిదం వచనమబ్రవీత్ || 14 ||

సత్యమేతద్రఘశ్రేష్ఠ యద్భ్రావీషి హనూమతః ।
న బలే విద్యతే తుల్యో న గతౌ న మతౌ పరః || 15 ||

అమోఘశాపైః శాపస్తు దత్తోఽస్య ఋషిభిః పురా ।
న వేదితా బలం యేన బలీ సన్నరిమర్దనః || 16 ||

బాల్యేఽప్యేతేన యత్కర్మ కృతం రామ మహాబల ।
తన్న వర్ణయితుం శక్యమతిబాలతయాస్య తే || 17 ||

యది వాస్తి త్వభిప్రాయస్తచ్చోతుం తవ రాఘవ ।
సమాధాయ మతిం రామ నిశామయ వదామ్యహమ్ || 18 ||

సూర్యదత్తవరస్వర్ణః సుమేరుర్నామ పర్వతః ।
యత్ర రాజ్యం ప్రశాన్త్యస్య కేశరీ నామ వై పితా || 19 ||

తస్య భార్యా బభూవేష్టా హ్యఙ్జానేతి పరిశ్రుతా ।
జనయామాస తస్యాం వై వాయురాత్మజముత్తమమ్ || 20 ||

శాలిశూకసమాభాసం ప్రాసూతేమం తదాఙ్జానా ।

ఫలాన్యహర్తుకామా వై నిష్కృంతా గహనే చరా ॥ 21 ॥

ఏష మాతుర్వియోగాచ్చ క్షుధయా చ భృశార్దితః ।
రురోద శిశురత్యర్థం శిశుః శరభరాడివ ॥ 22 ॥

తతోద్యంతం వివస్వంతం జపాపుష్పోత్కరోపమమ్ ।
దదృశే ఫలలోభాచ్చ ఉత్పపాత రవిం ప్రతి ॥ 23 ॥

బాలార్కాభిముఖో బాలో బాలార్క ఇవ మూర్తిమాన్ ।
గ్రహీతుకామో బాలార్కం ప్లవతేఽమృరమధ్యగః ॥ 24 ॥

ఏతస్మిన్లవమానే తు శిశుభావే హనూమతి ।
దేవదానవసిద్ధానాం విస్మయః సుమహానభూత్ ॥ 25 ॥

నాప్యేవం వేగవాన్వాయుర్గరుడో న మనస్తథా ।
యథాయం వాయుపుత్రస్తు క్రమతేఽమృరముత్తమమ్ ॥ 26 ॥

యది తావచ్ఛిశోరస్య ఈదృశౌ గతివిక్రమా ।
యౌవనం బలమాసాద్య కథం వేగో భవిష్యతి ॥ 27 ॥

తమనుప్లవతే వాయుః ప్లవంతం పుత్రమాత్మనః ।
సూర్యదాహభయాద్రక్షంస్తుషారచయశీతలః ॥ 28 ॥

బహుయోజనసాహస్రం క్రమత్యేష తతోఽమృరమ్ ।
పితుర్బలాచ్చ బాల్యాచ్చ భాస్కరాభ్యాశమాగతః ॥ 29 ॥

శిశురేష త్వదోషజ్ఞ ఇతి మత్వా దివాకరః ।
కార్యం చాత్ర సమాయత్తమిత్యేవం న దదాహ సః ॥ 30 ॥

యమేవ దివసం హ్యేష గ్రహీతుం భాస్కరం ప్లుతః ।
తమేవ దివసం రాహుర్నిఘ్నక్షతి దివాకరమ్ ॥ 31 ॥

అనేన చ పరామృష్టో రామ సూర్యరథోపరి ।

అపక్రాంతస్తతస్తస్తో రాహుశ్చన్ద్రార్కమర్దనః ॥ 32 ॥

స ఇన్ద్రభవనం గత్వా సరోషః సింహికాసుతః ।
అబ్రవీదుబ్ధికుటీం కృత్వా దేవం దేవగణైర్వృతమ్ ॥ 33 ॥

బుభుక్షాపనయం దత్త్వా చన్ద్రార్కౌ మమ వాసవ ।
కిమిదం తత్త్వయా దత్తమన్యస్య బలవృతహన్ ॥ 34 ॥

అద్యాహం పర్వకాలే తు జిఘృక్షుః సూర్యమాగతః ।
అథాన్యో రాహురాసాద్య జగ్రాహ సహసా రవిమ్ ॥ 35 ॥

స రాహోర్వచనం శ్రుత్వా వాసవః సమృభమాన్వితః ।
ఉత్పపాతాసనం హిత్వా ఉద్వహన్కాశ్చానస్తజమ్ ॥ 36 ॥

తతః కైలాసకూటాభం చతుర్ధంతం మదస్తవమ్ ।
శృజ్ఞారకారిణం ప్రాంశుం స్వర్ణఘట్టాట్టహాసినమ్ ॥ 37 ॥

ఇన్ద్రః కరీన్ద్రమారుహ్య రాహుం కృత్వా పురఃసరమ్ ।
ప్రాయాద్యత్రాభవత్సూర్యః సహానేన హనూమతా ॥ 38 ॥

అథాతిరభనేనాగాద్రాహురుత్స్పృజ్య వాసవమ్ ।
అనేన చ స వై దృష్ట ఆధావశ్చైలకూటవత్ ॥ 39 ॥

తతః సూర్యం సముత్స్పృజ్య రాహుమేవమవేక్ష్య చ ।
ఉత్పపాత పునర్వ్యోమ గ్రహీతుం సింహికాసుతమ్ ॥ 40 ॥

ఉత్స్పృజ్యార్కమిమం రామ ఆధావంతం ప్లవఙ్గమమ్ ।
దృష్ట్వా రాహుః పరావృత్య ముఖశేషః పరాజ్ముఖః ॥ 41 ॥

ఇన్ద్రమాశంసమానస్తు త్రాతారం సింహికాసుతః ।
ఇన్ద్ర ఇన్ద్రేతి సన్త్రాసాన్ముహుర్ముహురభాషత ॥ 42 ॥

రాహోర్విక్రోశమానస్య ప్రాగేవాలక్షితః స్వరః ।

శ్రుత్వేన్ద్రోవాచ మా భైషిరయమేనం నిహన్మ్యహమ్ || 43 ||

ఐరావతం తతో దృష్ట్వా మహత్తదిదమిత్యపి ।
ఫలం తం హస్తిరాజానమభిదుద్రావ మారుతిః || 44 ||

తదాస్య ధావతో రూపమైరావతజిఘృక్షయా ।
ముహూర్తమభవద్ధోరమిన్ద్రాగ్నోర్నివ భాస్వరమ్ || 45 ||

ఏవమాధావమానం తు నాతిక్రుద్ధః శచీపతిః ।
హస్తాన్తేనాతిముక్తేన కులిశేనాభ్యతాడయత్ || 46 ||

తతో గిరౌ పపాతైష ఇన్ద్రవజ్రాభితాడితః ।
పతమానస్య చైతస్య వామో హనురభజ్యత || 47 ||

తస్మిన్స్తు పతితే బాలే వజ్రతాడనవిహ్వలే ।
చుక్రోధేన్ద్రాయ పవనః ప్రజానామశివాయ చ || 48 ||

విణ్మూత్రాశయమావృత్య ప్రజాస్వన్తర్గతః ప్రభుః ।
రురోధ సర్వభూతాని యథా వర్షాణి వాసవః || 49 ||

వాయుప్రకోపాద్భూతాని నిరుచ్ఛ్వాసాని సర్వతః ।
సన్నిభిర్భజ్యమానాని కాష్ఠభూతాని జజ్ఞరే || 50 ||

నిఃస్వధం నిర్వషట్కారం నిష్క్రియం ధర్మవర్జితమ్ ।
వాయుప్రకోపాత్తైలోక్యం నిరయస్థమివాబభౌ || 51 ||

తతః ప్రజాః సగన్ధర్వాః సదేవాసురమానుషాః ।
ప్రజాపతిం సమాధావన్నసుఖార్తాః సుఖైషిణః || 52 ||

ఊచుః ప్రాజ్ఞాలయో దేవా దరోదరనిభోదరాః ।
త్వయా స్య భగవన్సృష్టాః ప్రజానాథ చతుర్విధాః || 53 ||

త్వయా దత్తోఽయమస్మాకమాయుషః పవనః పతిః ।

సోఽస్మాన్పూణేశ్వరో భూత్వా కస్మాదేషోఽద్య సత్తమ ॥ 54 ॥

రురోధ దుఃఖం జనయన్నంతఃపుర ఇవ స్త్రియః ।
తస్మాత్త్వాం శరణం ప్రాప్తా వాయునోపహతా విభో ॥ 55 ॥

వాయుసంరోధజం దుఃఖమిదం నో నుద శత్రుహన్ ॥ 56 ॥

ఏతత్ప్రజానాం శ్రుత్వా తు ప్రజానాథః ప్రజాపతిః ।
కారణాదితి తానుక్త్వా ప్రజాః పునరభాషత ॥ 57 ॥

యస్మిన్వః కారణే వాయుశ్చక్రోధ చ రురోధ చ ।
ప్రజాః శృణుధ్వం తత్సర్వం శ్రోతవ్యం చాత్మనః క్షమమ్ ॥ 58 ॥

పుత్రస్తస్యామరేశేన ఇన్ద్రేణాద్య నిపాతితః ।
రాహోర్వచనమాజ్ఞాయ రాజ్ఞా వః కోపితోఽనిలః ॥ 59 ॥

అశరీరః శరీరేషు వాయుశ్చరతి పాలయన్ ।
శరీరం హి వినా వాయుం సమతాం యాతి రేణుభిః ॥ 60 ॥

వాయుః ప్రాణాః సుఖం వాయుర్వాయుః సర్వమిదం జగత్ ।
వాయునా సమృధిత్వక్తం న సుఖం విన్దతే జగత్ ॥ 61 ॥

అద్యైవ చ పరిత్యక్తం వాయునా జగదాయుషా ।
అద్యైవేమే నిరుచ్ఛాసాః కాష్ఠకుడ్యోపమాః స్థితాః ॥ 62 ॥

తద్యామస్తత్ర యత్రాస్తే మారుతో రుక్పదో హి వః ।
మా వినాశం గమిష్యామ అప్రసాద్యాదితేః సుతమ్ ॥ 63 ॥

తతః ప్రజాభిః సహితః ప్రజాపతిః
సదేవగన్ధర్వభుజ్జగుహ్యకః ।
జగామ తత్రాస్యతి యత్ర మారుతః
సుతం సురేన్ద్రాభిహతం ప్రగృహ్య సః ॥ 64 ॥

తతోఽర్కవైశ్వానరకాఞ్చనప్రభమ్

సుతం తదోత్సఙ్గగతం సదాగతేః ।
చతుర్ముఖో వీక్ష్య కృపామథాకరోత్
సదేవసిద్ధర్షిభుజఙ్గరాక్షసః ॥ 65 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పంచమోఽశ్మకః సర్గః ॥

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

తతః పితామహం దృష్ట్వా వాయుః పుత్రవధార్దితః ।
శిశుకం తం సమాదాయ ఉత్తస్థౌ ధాతురగ్రతః ॥ 1 ॥

చలత్కుణ్డలమౌలిస్తక్తపనీయవిభూషణః ।
పాదయోర్న్యూపతద్వాయుస్తిస్రోఽవస్థాయ వేధసే ॥ 2 ॥

తం తు వేదవిదాద్యస్తు లమ్బాభరణశోభినా ।
వాయుముత్థాప్య హస్తేన శిశుం తం పరిమృష్టవాన్ ॥ 3 ॥

స్పృష్టమాత్రస్తతః సోఽథ సలీలం పద్మజన్మనా ।
జలసిక్తం యథా సస్యం పునర్జీవితమాప్తవాన్ ॥ 4 ॥

ప్రాణవంతమిమం దృష్ట్వా ప్రాణో గన్ధవహో ముదా ।
చచార సర్వభూతేషు సంనిరుద్ధం యథాపురా ॥ 5 ॥

మరుద్రోగవినిర్ముక్తః ప్రజా వై ముదితాభవన్ ।
శీతవాతవినిర్ముక్తః పద్మిన్య ఇవ సాముబ్దజాః ॥ 6 ॥

తతస్త్రియుగ్మస్త్రికకుత్తిధామా త్రిదశార్చితః ।
ఉవాచ దేవతా బ్రహ్మ మారుతప్రియకామ్యయా ॥ 7 ॥

భో మహేన్ద్రాగ్నివరుణధనేశ్వరమహేశ్వరాః ।
జానతామపి తత్సర్వం హితం వక్ష్యామి శ్రూయతామ్ ॥ 8 ॥

అనేన శిశునా కార్యం కర్తవ్యం వో భవిష్యతి ।
దదతాస్య వరాన్సర్వే మారుతస్యాస్య తుష్టిదాన్ ॥ 9 ॥

తతః సహస్రనయనః ప్రీతిరక్తః శుభాననః ।

కుశే శయమయాం మాలాం సముత్క్షిప్యేదమబ్రవీత్ || 10 ||

మత్కరోత్సృష్టవజ్రేణ హనురస్య యథా క్షతః ।
నామ్నేష కపిశార్దూలో భవితా హనుమానితి || 11 ||

అహమేవాస్య దాస్యామి పరమం వరముత్తమమ్ ।
అతః ప్రభృతి వజ్రస్య మమావధ్యో భవిష్యతి || 12 ||

మార్తాండాస్తవబ్రవీత్తత్ర భగవాంస్తిమిరాపహః ।
తేజసోఽస్య మదీయస్య దదామి శతికాం కలామ్ || 13 ||

యదా తు శాస్త్రాణ్యధ్యేతుం శక్తిరస్య భవిష్యతి ।
తదాస్య శాస్త్రం దాస్యామి యేన వాగ్మీ భవిష్యతి || 14 ||

వరుణశ్చ వరం ప్రాదాన్నాస్య మృత్యుర్భవిష్యతి ।
వర్షాయుతశతేనాపి మత్పాశాదుదకాదపి || 15 ||

యమోఽపి దణ్డావధ్యత్వమరోగత్వం చ నిత్యశః ।
దిశతేఽస్య వరం తుష్ట అవిషాదం చ సంయుగే || 16 ||

గదేయం మామికా వైనం సంయుగేషు వధిష్యతి ।
ఇత్యేవం వరదః ప్రాహ తదా హ్యేకాక్షిపిజ్గలః || 17 ||

మత్తో మదాయుధానాం చ న వధ్యోఽయం భవిష్యతి ।
ఇత్యేవం శక్కురేణాపి దత్తోఽస్య పరమో వరః || 18 ||

సర్వేషాం బ్రహ్మదణ్డానామవధ్యోఽయం భవిష్యతి ।
దీర్ఘాయుశ్చ మహాత్మా చ ఇతి బ్రహ్మబ్రవీద్వచః || 19 ||

విశ్వకర్మా తు దృష్ట్వైనం బాలసూర్యోపమం శిశుమ్ ।
శిల్పినాం ప్రవరః ప్రాహ వరమస్య మహామతిః || 20 ||

వినిర్మితాని దేవానామాయుధానీహ యాని తు ।

తేషాం సజ్జామకాలే తు అవధ్యోఽయం భవిష్యతి ॥ 21 ॥

తతః సురాణాం తు వరైర్దృష్ట్యా హ్యేనమలజ్కృతమ్ ।
చతుర్ముఖస్తుప్తముఖో వాయుమాహ జగద్గురుః ॥ 22 ॥

అమిత్రాణాం భయకరో మిత్రాణామభయజ్కరః ।
అజేయో భవితా తేఽత్ర పుత్రో మారుతమారుతిః ॥ 23 ॥

రావణోత్సాదనార్థాని రామప్రీతికరాణి చ ।
రోమహర్షకరాణ్యేష కర్తా కర్మాణి సంయుగే ॥ 24 ॥

ఏవముక్త్యా తమామస్త్ర్య మారుతం తేఽమరైః సహ ।
యథాగతం యయుః సర్వే పితామహపురోగమాః ॥ 25 ॥

సోఽపి గన్ధవహః పుత్రం ప్రగృహ్య గృహమానయత్ ।
అజ్ఞానాయాస్తమాఖ్యాయ వరం దత్తం వినిఃసృతః ॥ 26 ॥

ప్రాప్య రామ వరానేష వరదానబలాన్వితః ।
బలేనాత్మని సంస్థేన సోఽపూర్యత యథార్ణవః ॥ 27 ॥

బలేనాపూర్యమాణో హి ఏష వానరపుజవః ।
ఆశ్రమేషు మహర్షీణామపరాధ్యతి నిర్భయః ॥ 28 ॥

స్రుగ్భణ్డానగ్నిహోత్రం చ వల్కలానాం చ సశ్చాయాన్ ।
భగ్నవిచ్ఛిన్నవిధ్వస్తాన్సుశాంతానాం కరోత్యయమ్ ॥ 29 ॥

సర్వేషాం బ్రహ్మదణ్డానామవధ్యం బ్రహ్మణా కృతమ్ ।
జానంత ఋషయస్తం వై క్షమంతే తస్య నిత్యశః ॥ 30 ॥

యదా కేషరిణా త్వేష వాయునా సాజ్ఞానేన చ ।
ప్రతిషిద్ధోఽపి మర్యాదాం లజ్ఘయత్యేవ వానరః ॥ 31 ॥

తతో మహర్షయః క్రుద్ధా భృగ్వజ్జీరసవంశజాః ।

శేపురేనం రఘుశ్రేష్ఠ నాతిక్రుద్ధాతిమన్యవః ॥ 32 ॥

బాధసే యత్సమాశ్రిత్య బలమస్మాన్లవజ్గమ ।

తద్దీర్ఘకాలం వేత్తాసి నాస్మాకం శాపమోహితః ॥ 33 ॥

తతస్తు హృతతేజౌజా మహర్షివచనౌజసా ।

ఏషో శ్రమాణీ నాత్యేతి మృదుభావగతశ్చరన్ ॥ 34 ॥

అథ ఋక్షరజా నామ వాలిసుగ్రీవయోః పితా ।

సర్వవానరరాజాసీత్తేజసా ఇవ భాస్కరః ॥ 35 ॥

స తు రాజ్యం చిరం కృత్వా వానరాణాం హరీశ్వరః ।

తతస్త్యర్క్షరజా నామ కాలధర్మేణ సజ్గతః ॥ 36 ॥

తస్మిన్నస్తమితే వాలీ మన్త్రిభిర్మన్త్రకోవిదైః ।

పిత్ర్యే పదే కృతో రాజా సుగ్రీవో వాలినః పదే ॥ 37 ॥

సుగ్రీవేణ సమం త్వస్య అద్వైతం చిద్రవర్జితమ్ ।

అహార్యం సఖ్యమభవదనిలస్య యథాగ్నినా ॥ 38 ॥

ఏష శాపవశాదేవ న వేదబలమాత్మనః ।

వాలిసుగ్రీవయోర్వైరం యదా రామ సముత్థితమ్ ॥ 39 ॥

న హ్యేష రామ సుగ్రీవో భ్రామ్యమాణోఽపి వాలినా ।

వేదయానో న చ హ్యేష బలమాత్మని మారుతిః ॥ 40 ॥

పరాక్రమోత్సాహమతిప్రతాపైః

సౌశీల్యమాధుర్యనయానయైశ్చ ।

గామ్భీర్యచాతుర్యసువీర్యధైర్యైర్-

హనూమతః కోఽప్యధికోఽస్తి లోకే ॥ 41 ॥

అసౌ పురా వ్యాకరణం గ్రహీష్యన్
సూర్యోన్ముఖః పృష్ఠగమః కపీంద్రః ।
ఉద్యద్గిరేరస్తగిరిం జగామ
గ్రన్థం మహద్ధారయదప్రమేయః ॥ 42 ॥

ప్రవీవివిక్షోరివ సాగరస్య
లోకాన్దిధక్షోరివ పావకస్య ।
లోకక్షయేష్వేవ యథాన్తకస్య
హనూమతః స్థాస్యతి కః పురస్తాత్ ॥ 43 ॥

ఏషోఽపి చాన్యే చ మహాకపీంద్రాః
సుగ్రీవమైన్దద్వివిదాః సనీలాః ।
సతారతారేయనలాః సరమ్భాః
త్వత్కారణాద్రామ సురైర్హి సృష్టాః ॥ 44 ॥

తదేతత్కథితం సర్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ।
హనూమతో బాలభావే కర్మైతత్కథితం మయా ॥ 45 ॥

దృష్టః సమ్భాషితశ్చాసి రామ గచ్ఛమహే వయమ్ ।
ఏవముక్త్వా గతాః సర్వే ఋషయస్తే యథాగతమ్ ॥ 46 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

విమృశ్య చ తతో రామో వయస్యమకుతోభయమ్ ।
ప్రతర్దనం కాశిపతిం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

దర్శితా భవతా ప్రీతిర్దర్శితం సౌహృదం పరమ్ ।
ఉద్యోగశ్చ కృతో రాజనభరతేన త్వయా సహ ॥ 2 ॥

తద్భవానద్య కాశేయీం పురీం వారాణసీం వ్రజ ।
రమణీయాం త్వయా గుప్తాం సుప్రాకారాం సుతోరణామ్ ॥ 3 ॥

ఏతావదుక్త్వా ఉత్థాయ కాకుత్స్థః పరమాసనాత్ ।
పర్యష్వజత ధర్మాత్మా నిరంతరమురోగతమ్ ॥ 4 ॥

విస్మయం తం వయస్యం స స్వాగతాన్పుథివీపతీన్ ।
ప్రహసన్రాఘవో వాక్యమువాచ మధురాక్షరమ్ ॥ 5 ॥

భవతాం ప్రీతిరవ్యగ్రా తేజసా పరిరక్షితా ।
ధర్మశ్చ నియతో నిత్యం సత్యం చ భవతాం సదా ॥ 6 ॥

యుష్మాకం చ ప్రభావేన తేజసా చ మహాత్మనామ్ ।
హతో దురాత్మా దుర్బుద్ధీ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 7 ॥

హేతుమాత్రమహం తత్ర భవతాం తేజసాం హతః ।
రావణః సగణో యుద్ధే సపుత్రః సహబాన్ధవః ॥ 8 ॥

భవంతశ్చ సమానీతా భరతేన మహాత్మనా ।
శ్రుత్వా జనకరాజస్య కాననే తనయాం హృతామ్ ॥ 9 ॥

ఉద్యుక్తానాం చ సర్వేషాం పార్థివానాం మహాత్మనామ్ ।

కాలో హ్యతీతః సుమహాన్గమనే రోచతాం మతిః ॥ 10 ॥

ప్రత్యూచుస్తం చ రాజానో హర్షేణ మహతాన్వితాః ।
దిష్ట్యా త్వం విజయీ రామ రాజ్యం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 11 ॥

దిష్ట్యా ప్రత్యాహృతా సీతా దిష్ట్యా శత్రుః పరాజితః ।
ఏష నః పరమః కామ ఏషా నః కీర్తిరుత్తమా ॥ 12 ॥

యత్త్వాం విజయినం రామ పశ్యామో హతశాత్రవమ్ ।
ఉపపన్నం చ కాకుత్స్థం యత్త్వమస్మాన్ప్రశంససి ॥ 13 ॥

ప్రశంసార్హా హి జానంతి ప్రశంసాం వక్తుమీదృశీమ్ ।
ఆపృచ్ఛామో గమిష్యామో హృదిస్తో నః సదా భవాన్ ॥ 14 ॥

భవేచ్ఛ తే మహారాజ ప్రీతిరస్మాసు నిత్యదా ॥ 15 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

తే ప్రయాతా మహాత్మానః పార్థివాః సర్వతో దిశమ్ ।
కమ్పయంతో మహీం వీరాః స్వపురాణి ప్రహృష్టవత్ ॥ 1 ॥

అక్షౌహిణీ సహస్రైస్తే సమవేతాస్తవనేకశః ।
హృష్టాః ప్రతిగతాః సర్వే రాఘవార్థే సమాగతాః ॥ 2 ॥

ఊచుశ్చైవ మహీపాలా బలదర్పసమన్వితాః ।
న నామ రావణం యుద్ధే పశ్యామః పురతః స్థితమ్ ॥ 3 ॥

భరతేన వయం పశ్చాత్సమాసీతా నిరర్థకమ్ ।
హతా హి రాక్షసాస్తత్ర పార్థివైః స్యుర్న సంశయః ॥ 4 ॥

రామస్య బాహువీర్యేణ పాలితా లక్ష్మణస్య చ ।
సుఖం పారే సముద్రస్య యుధ్యేమ విగతజ్వరాః ॥ 5 ॥

ఏతాశ్చన్యాశ్చ రాజానః కథాస్తత్ర సహస్రశః ।
కథయంతః స్వరాష్ట్రాణి వివిశుస్తే మహారథాః ॥ 6 ॥

యథాపురాణి తే గత్వా రత్నాని వివిధాని చ ।
రామాయ ప్రియకామార్థముపహరాన్నపా దదుః ॥ 7 ॥

అశ్వాన్రత్నాని వస్త్రాణి హస్తినశ్చ మదోత్కటాన్ ।
చందనాని చ దివ్యాని దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥ 8 ॥

భరతో లక్ష్మణశ్చైవ శత్రుఘ్నశ్చ మహారథః ।
ఆదాయ తాని రత్నాని అయోధ్యామగమన్పునః ॥ 9 ॥

ఆగతాశ్చ పురీం రమ్యామయోధ్యాం పురుషర్షభాః ।

దదుః సర్వాణి రత్నాని రాఘవాయ మహాత్మనే ॥ 10 ॥

ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వం ప్రీతియుక్తః స రాఘవః ।
సర్వాణి తాని ప్రదదౌ సుగ్రీవాయ మహాత్మనే ॥ 11 ॥

విభీషణాయ చ దదౌ యే చాన్యే ఋక్షవానరాః ।
హనూమత్ప్రముఖా వీరా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః ॥ 12 ॥

తే సర్వే హృష్టమనసో రామదత్తాని తాన్యథ ।
శిరోభిర్ధారయామాసుర్బాహుభిశ్చ మహాబలాః ॥ 13 ॥

పపుచ్చైవ సుగన్ధీని మధూని వివిధాని చ ।
మాంసాని చ సుమృష్టాని ఫలాన్యాస్వాదయన్తి చ ॥ 14 ॥

ఏవం తేషాం నివసతాం మాసః సాగ్రో గతస్తదా ।
ముహూర్తమివ తత్సర్వం రామభక్త్యా సమర్థయన్ ॥ 15 ॥

రేమే రామః స తైః సార్థం వానరైః కామరూపిభిః ।
రాజభిశ్చ మహావీర్యై రాక్షసైశ్చ మహాబలైః ॥ 16 ॥

ఏవం తేషాం యయా మాసో ద్వితీయః శైశిరః సుఖమ్ ।
వానరాణాం ప్రహృష్టానాం రాక్షసానాం చ సర్వశః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

తథా స్మ తేషాం వసతామృక్షవానరరక్షసామ్ ।
రాఘవస్తు మహాతేజాః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

గమ్యతాం సౌమ్య కిష్కిన్ధాం దురాధర్షం సురాసురైః ।
పాలయస్వ సహమాత్యై రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్ ॥ ౨ ॥

అజ్ఞదం చ మహాబాహో ప్రీత్యా పరమయాన్వితః ।
పశ్య త్వం హనుమంతం చ నలం చ సుమహాబలమ్ ॥ ౩ ॥

సుషేణం శ్వశురం శూరం తారం చ బలినాం వరమ్ ।
కుముదం చైవ దుర్ధర్షం నీలం చ సుమహాబలమ్ ॥ ౪ ॥

వీరం శతబలిం చైవ మైన్దం ద్వివిదమేవ చ ।
గజం గవాక్షం గవయం శరభం చ మహాబలమ్ ॥ ౫ ॥

ఋక్షరాజం చ దుర్ధర్షం జామ్బవంతం మహాబలమ్ ।
పశ్య ప్రీతిసమాయుక్తో గన్ధమాదనమేవ చ ॥ ౬ ॥

యే చాన్యే సుమహాత్మానో మదర్థే త్యక్తజీవితాః ।
పశ్య త్వం ప్రీతిసంయుక్తో మా చైషాం విప్రియం కృథాః ॥ ౭ ॥

ఏవముక్త్వా చ సుగ్రీవం ప్రశస్య చ పునః పునః ।
విభీషణమథోవాచ రామో మధురయా గిరా ॥ ౮ ॥

తజ్ఞాం ప్రశాధి ధర్మేణ సమ్మతో హ్యసి పార్థివ ।
పురస్య రాక్షసానాం చ భ్రాతుర్వైశ్వరణస్య చ ॥ ౯ ॥

మా చ బుద్ధిమధర్మే త్వం కుర్యా రాజన్కథజ్ఞచన ।

బుద్ధిమన్తో హి రాజానో ధ్రువమశ్నన్తి మేదినీమ్ || 10 ||

అహం చ నిత్యశో రాజన్సుగ్రీవసహితస్త్యయా ।
స్మర్తవ్యః పరయా ప్రీత్యా గచ్ఛ త్వం విగతజ్వరః || 11 ||

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ఋష్కవానరరాక్షసాః ।
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుః పునః పునః || 12 ||

తవ బుద్ధిర్మహాబాహో వీర్యమద్భుతమేవ చ ।
మాధుర్యం పరమం రామ స్వయమ్భోరివ నిత్యదా || 13 ||

తేషామేవం బ్రువాణానాం వానరాణాం చ రక్షసామ్ ।
హనూమత్ప్రణతో భూత్వా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ || 14 ||

స్నేహో మే పరమో రాజంస్త్యయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితః ।
భక్తిశ్చ నియతా వీర భావో నాన్యత్ర గచ్ఛతి || 15 ||

యావద్రామకథాం వీర శ్రోష్యేఽహం పృథివీతలే ।
తావచ్ఛరీరే వత్స్యన్తు మమ ప్రాణా న సంశయః || 16 ||

ఏవం బ్రువాణం రాజేన్ద్రో హనూమన్తమథాసనాత్ ।
ఉత్థాయ చ పరిష్వజ్య వాక్యమేతదువాచ హ || 17 ||

ఏవమేతత్కపిశ్రేష్ఠ భవితా నాత్ర సంశయః ।
లోకా హి యావత్థాన్యన్తి తావత్థాన్యతి మే కథా || 18 ||

చరిష్యతి కథా యావత్లోకానేషా హి మామికా ।
తావచ్ఛరీరే వత్స్యన్తి ప్రాణాస్తవ న సంశయః || 19 ||

తతోఽస్య హారం చన్ద్రాభం ముచ్య కణ్ఠాత్స రాఘవః ।
వైదూర్యతరలం స్నేహదాబబధ్ధే హనూమతి || 20 ||

తేనోరసి నిబద్ధేన హారేణ స మహాకపిః ।
రరాజ హేమశైలేన్ద్రశ్చన్ద్రేణాక్రాంతమస్తకః ॥ 21 ॥

శ్రుత్వా తు రాఘవస్యైతదుత్థాయోత్థాయ వానరాః ।
ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ ప్రజగ్ముస్తే మహాబలాః ॥ 22 ॥

సుగ్రీవశ్చైవ రామేణ పరిష్వక్తో మహాభుజః ।
విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా నిరంతరమురోగతః ॥ 23 ॥

సర్వే చ తే బాష్పగలాః సాశ్రునేత్రా విచేతసః ।
సమ్మూఢా ఇవ దుఃఖేన త్యజన్తే రాఘవం తదా ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

విసృజ్య చ మహాబాహురృక్షవానరరాక్షసాన్ ।
భ్రాతృభిః సహితో రామః ప్రముమోద సుఖీ సుఖమ్ ॥ 1 ॥

అథాపరాహ్లాసమయే భ్రాతృభిః సహ రాఘవః ।
శుశ్రావ మధురాం వాణీమంతరిజ్ఞాత్ప్రభాషితామ్ ॥ 2 ॥

సౌమ్య రామ నిరీక్షస్వ సౌమ్యేన వదనేన మామ్ ।
కైలాసశిఖరాత్పాప్తం విద్ధి మాం పుష్కరం ప్రభో ॥ 3 ॥

తవ శాసనమాజ్ఞాయ గతోఽస్మి ధనదం ప్రతి ।
ఉపస్థాతుం నరశ్రేష్ఠ స చ మాం ప్రత్యభాషత ॥ 4 ॥

నిర్జితస్తవం నరేంద్రేణ రాఘవేణ మహాత్మనా ।
నిహత్య యుధి దుర్ధర్షం రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 5 ॥

మమాపి పరమా ప్రీతిర్హతే తస్మిన్దురాత్మని ।
రావణే సగణే సౌమ్య సపుత్రామాత్యబాన్ధవే ॥ 6 ॥

స త్వం రామేణ లక్ష్మాయాం నిర్జితః పరమాత్మనా ।
వహ సౌమ్య తమేవ త్వమహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ 7 ॥

ఏష మే పరమః కామో యత్త్వం రాఘవనన్దనమ్ ।
వహేర్లోకస్య సంయానం గచ్ఛస్వ విగతజ్వరః ॥ 8 ॥

తచ్ఛాసనమహం జ్ఞాత్వా ధనదస్య మహాత్మనః ।
త్వత్సకాశం పునః ప్రాప్తః స ఏవం ప్రతిగృహ్ణా మామ్ ॥ 9 ॥

బాధమిత్యేవ కాకుత్స్థః పుష్పకం సమపూజయత్ ।

లాజాక్షతైశ్చ పుష్పైశ్చ గన్తైశ్చ సుసుగన్ధిభిః ॥ 10 ॥

గమ్యతాం చ యథాకామమాగచ్ఛేత్స్వం యదా స్మరే ।
ఏవమస్త్వితి రామేణ విసృష్టః పుష్పకః పునః ।
అభిప్రేతాం దిశం ప్రాయాత్పుష్పకః పుష్పభూషితః ॥ 11 ॥

ఏవమన్తర్హితే తస్మిన్పుష్పకే వివిధాత్మని ।
భరతః ప్రాజ్ఞానిర్వాక్యమువాచ రఘునన్దనమ్ ॥ 12 ॥

అత్యద్భుతాని దృశ్యన్తే త్వయి రాజ్యం ప్రశాసతి ।
అమానుషాణాం సత్త్వానాం వ్యాహృతాని ముహుర్ముహుః ॥ 13 ॥

అనామయాచ్ఛ మర్త్యానాం సాగ్రో మాసో గతో హ్యయమ్ ।
జీర్ణానామపి సత్త్వానాం మృత్యుర్నాయాతి రాఘవ ॥ 14 ॥

పుత్రాన్నార్ఘ్యః ప్రసూయన్తే వపుష్మన్తశ్చ మానవాః ।
హర్షశ్చాభ్యధికో రాజజ్ఞానస్య పురవాసినః ॥ 15 ॥

కాలే చ వాసవో వర్షం పాతయత్యమృతోపమమ్ ।
వాయవశ్చాపి వాయన్తే స్పర్శవన్తః సుఖప్రదాః ॥ 16 ॥

ఈదృశో నశ్చిరం రాజా భవత్స్వితి నరేశ్వర ।
కథయన్తి పురే పౌరా జనా జనపదేషు చ ॥ 17 ॥

ఏతా వాచః సుమధురా భరతేన సమీరితాః ।
శ్రుత్వా రామో ముదా యుక్తః ప్రముమోద సుఖీ సుఖమ్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

స విస్సజ్య తతో రామః పుష్పకం హేమభూషితమ్ ।
ప్రవివేశ మహాబాహురశోకవనికాం తదా ॥ ౧ ॥

చన్దనాగరుచూతైశ్చ తుఙ్గకాలేయకైరపి ।
దేవదారువనైశ్చాపి సమన్తాదుపశోభితామ్ ॥ ౨ ॥

ప్రియఙ్గుభిః కదమైశ్చ తథా కురబకైరపి ।
జమ్బూభిః పాటలీభిశ్చ కోవిదారైశ్చ సంవృతామ్ ॥ ౩ ॥

సర్వదా కుసుమై రమ్యైః ఫలవద్భిర్మనోరమైః ।
చారుపల్లవపుష్పాఙ్గైర్మృత్తభ్రమరసఙ్కుతైః ॥ ౪ ॥

కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ నానావర్ణైశ్చ పక్షిభిః ।
శోభితాం శతశశ్చిత్రైశ్చూతవృక్షావతంసకైః ॥ ౫ ॥

శాతకుమ్భనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ।
నీలాఙ్గాననిభాశ్చన్యే భాన్తి తత్ర స్మ పాదపాః ॥ ౬ ॥

దీర్ఘికా వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా ।
మహార్హమణిసోపానస్ఫటికాన్తరకుట్టిమాః ॥ ౭ ॥

పుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపశోభితాః ।
ప్రాకారైర్వివిధాకారైః శోభితాశ్చ శిలాతలైః ॥ ౮ ॥

తత్ర తత్ర వనోద్దేశే వైదూర్యమణిసంనిభైః ।
శాద్వతైః పరమోపేతాః పుష్పితద్రుమసంయుతాః ॥ ౯ ॥

నన్దనం హి యథేన్ద్రస్య బ్రాహ్మం చైత్రరథం యథా ।

తథారూపం హి రామస్య కాననం తన్నివేశితమ్ || 10 ||

బహ్వసనగృహోపేతాం లతాగృహసమావృతామ్ ।
అశోకవనికాం స్ఫీతాం ప్రవిశ్య రఘునందనః || 11 ||

ఆసనే తు శుభాకారే పుష్పస్తబకభూషితే ।
కుథాస్తరణసంవీతే రామః సంనిషసాద హ || 12 ||

సీతాం సక్లహ్య బాహుభ్యాం మధుమైరేయముత్తమమ్ ।
పాయయామాస కాకుత్స్థః శచీమిన్ద్రో యథామృతమ్ || 13 ||

మాంసాని చ విచిత్రాణి ఫలాని వివిధాని చ ।
రామస్యాభ్యవహారార్థం కింకరాస్తూర్ణమాహరన్ || 14 ||

ఉపనృత్యన్తి రాజానం నృత్యగీతవిశారదాః ।
బాలాశ్చ రూపవత్సశ్చ స్త్రియః పానవశం గతాః || 15 ||

ఏవం రామో ముదా యుక్తః సీతాం సురుచిరాననామ్ ।
రమయామాస వైదేహీమహన్యహాని దేవవత్ || 16 ||

తథా తు రమమాణస్య తస్యైవం శిశిరః శుభః ।
అత్యక్రామన్నరేన్ద్రస్య రాఘవస్య మహాత్మనః || 17 ||

పూర్వాహ్నే పౌరకృత్యాని కృత్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్ ।
శేషం దివసభాగార్థమంతఃపురగతోఽభవత్ || 18 ||

సీతా చ దేవకార్యాణి కృత్వా పౌర్వాహ్నికాని తు ।
శ్వశ్రూణామవిశేషేణ సర్వాసాం ప్రాజ్ఞలిః స్థితా || 19 ||

తతో రామముపాగచ్ఛద్విచిత్రబహుభూషణా ।
త్రివిష్టపే సహస్రాక్షముపవిష్టం యథా శచీ || 20 ||

దృష్ట్వా తు రాఘవః పత్నీం కల్యాణేన సమన్వితామ్ ।

ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్ || 21 ||

అపత్యలాభో వైదేహి మమాయం సముపస్థితః ।
కిమిచ్చసి హి తద్బ్రూహి కః కామః క్రియతాం తవ || 22 ||

ప్రహసంతి తు వైదేహీ రామం వాక్యమథాబ్రవీత్ ।
తపోవనాని పుణ్యాని ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవ || 23 ||

గంగాతీరే నివిష్టాని ఋషీణాం పుణ్యకర్మణామ్ ।
ఫలమూలాశినాం వీర పాదమూలేషు వర్తితుమ్ || 24 ||

ఏష మే పరమః కామో యన్మూలఫలభోజిషు ।
అప్యేకరాత్రం కాకుత్స్థ వసేయం పుణ్యశాలిషు || 25 ||

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
విస్రభా భవ వైదేహి శ్వో గమిష్యస్యసంశయమ్ || 26 ||

ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ।
మధ్యకణ్ఠాంతరం రామో నిర్జగామ సుహృద్వృతః || 27 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

తత్రోపవిష్టం రాజానముపాసన్తే విచక్షణాః ।
కథానాం బహురూపాణాం హాస్యకారాః సమంతతః ॥ 1 ॥

విజయో మధుమత్తశ్చ కాశ్యపః పిఙ్గలః కుశః ।
సురాజిః కాలియో భద్రో దంతవక్త్రః సమాగధః ॥ 2 ॥

ఏతే కథా బహువిధా పరిహాససమన్వితాః ।
కథయన్తి స్మ సంహృష్టా రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ 3 ॥

తతః కథాయాం కస్యాఞ్చిద్రాఘవః సమభాషత ।
కాః కథా నగరే భద్ర వర్తన్తే విషయేషు చ ॥ 4 ॥

మామాశ్రితాని కాన్యాహుః పౌరజానపదా జనాః ।
కిం చ సీతాం సమాశ్రిత్య భరతం కిం ను లక్ష్మణమ్ ॥ 5 ॥

కిం ను శత్రుఘ్నమాశ్రిత్య కైకేయాం మాతరం చ మే ।
వక్తవ్యతాం చ రాజానో నవే రాజ్యే వ్రజన్తి హి ॥ 6 ॥

ఏవముక్తే తు రామేణ భద్రః ప్రాజ్ఞానిరబ్రవీత్ ।
స్థితాః కథాః శుభా రాజన్వర్తన్తే పురవాసినామ్ ॥ 7 ॥

అయం తు విజయః సౌమ్య దశగ్రీవవధాశ్రితః ।
భూయిష్ఠం స్వపురే పౌరైః కథ్యతే పురుషర్షభ ॥ 8 ॥

ఏవముక్తస్తు భద్రేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ।
కథయస్వ యథాతథ్యం సర్వం నిరవశేషతః ॥ 9 ॥

శుభాశుభాని వాక్యాని యాన్యాహుః పురవాసినః ।

శ్రుత్వేదాసీం శుభం కుర్యాం న కుర్యామశుభాని చ ॥ 10 ॥

కథయస్వ చ విస్రభ్యో నిర్భయో విగతజ్వరః ।
కథయన్తే యథా పౌరా జనా జనపదేషు చ ॥ 11 ॥

రాఘవేణైవముక్తస్తు భద్రః సురుచిరం వచః ।
ప్రత్యువాచ మహాబాహుం ప్రాజ్ఞానిః సుసమాహితః ॥ 12 ॥

శృణు రాజన్యథా పౌరాః కథయన్తి శుభాశుభమ్ ।
చత్వరాపణరథ్యాసు వనేషూపవనేషు చ ॥ 13 ॥

దుష్కరం కృతవాన్త్రామః సముద్రే నేతుబన్ధనమ్ ।
అకృతం పూర్వకైః కైశ్చిద్దేవైరపి సదానవైః ॥ 14 ॥

రావణశ్చ దురాధర్షో హతః సబలవాహనః ।
వానరాశ్చ వశం నీతా ఋక్షాశ్చ సహ రాక్షసైః ॥ 15 ॥

హత్వా చ రావణం యుద్ధే సీతామాహృత్య రాఘవః ।
అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వవేశ్మ పునరానయత్ ॥ 16 ॥

కీదృశం హృదయే తస్య సీతాసమ్భోగజం సుఖమ్ ।
అఙ్కూమారోప్య హి పురా రావణేన బలాద్ధృతామ్ ॥ 17 ॥

లఙ్కామపి పునర్నీతామశోకవనికాం గతామ్ ।
రక్షసాం వశమాపన్నాం కథం రామో న కుత్సతే ॥ 18 ॥

అస్మాకమపి దారేషు సహనీయం భవిష్యతి ।
యథా హి కురుతే రాజా ప్రజా తమనువర్తతే ॥ 19 ॥

ఏవం బహువిధా వాచో వదన్తి పురవాసినః ।
నగరేషు చ సర్వేషు రాజజ్ఞానపదేషు చ ॥ 20 ॥

తస్యైతద్భాషితం శ్రుత్వా రాఘవః పరమార్తవత్ ।

ఉవాచ సర్వాన్సుహృదః కథమేతన్నివేద్యతామ్ ॥ 21 ॥

సర్వే తు శిరసా భూమావభివాద్య ప్రణమ్య చ ।
ప్రత్యూచూ రాఘవం దీనమేవమేతన్న సంశయః ॥ 22 ॥

శ్రుత్వా తు వాక్యం కాకుత్స్థః సర్వేషాం సముదీరితమ్ ।
విసర్జయామాస తదా సర్వాన్స్తాఞ్శత్రుతాపనః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

విసృజ్య తు సుహృద్వర్గం బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య రాఘవః ।
సమీపే ద్వాఃస్థమాసీనమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

శీఘ్రమానయ సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ ।
భరతం చ మహాబాహుం శత్రుఘ్నం చాపరాజితమ్ ॥ 2 ॥

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ద్వాఃస్థో మూర్ధ్ని కృతాఞ్జలిః ।
లక్ష్మణస్య గృహం గత్వా ప్రవివేశానివారితః ॥ 3 ॥

ఉవాచ చ తదా వాక్యం వర్ధయిత్వా కృతాఞ్జలిః ।
ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాజా త్వాం గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్ ॥ 4 ॥

బాధమిత్యేవ సౌమిత్రిః శ్రుత్వా రాఘవశాసనమ్ ।
ప్రాద్రవద్రథమారుహ్య రాఘవస్య నివేశనమ్ ॥ 5 ॥

ప్రయాంతం లక్ష్మణం దృష్ట్వా ద్వాఃస్థో భరతమన్తికాత్ ।
ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ 6 ॥

భరతస్తు వచః శ్రుత్వా ద్వాఃస్థాద్రామసమీరితమ్ ।
ఉత్పాతాసనాత్తార్ణం పద్భ్యమేవ తతోఽగమత్ ॥ 7 ॥

దృష్ట్వా ప్రయాంతం భరతం త్వరమాణః కృతాఞ్జలిః ।
శత్రుఘ్నభవనం గత్వా తతో వాక్యం జగాద హ ॥ 8 ॥

ఏహ్యగచ్ఛ రఘుశ్రేష్ఠ రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
గతో హి లక్ష్మణః పూర్వం భరతశ్చ మహాయశాః ॥ 9 ॥

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య శత్రుఘ్నో రామశాసనమ్ ।

శిరసా వన్ద్య ధరణీం ప్రయయా యత్ర రాఘవః ॥ 10 ॥

కుమారానాగతాఞ్శ్చుత్వా చింతావ్యాకులితేన్ద్రియః ।
అవాక్సిరా దీనమనా ద్వాఃస్థం వచనమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

ప్రవేశయ కుమారాన్స్తవం మత్సమీపం త్వరాన్వితః ।
ఏతేషు జీవితం మహ్యామేతే ప్రాణా బహిశ్చరాః ॥ 12 ॥

ఆఙ్ఞప్తాస్తు నరేన్ద్రేణ కుమారాః శుక్లవాససః ।
ప్రహ్వః ప్రాఙ్జాలయో భూత్వా వివిశుస్తే సమాహితాః ॥ 13 ॥

తే తు దృష్ట్వా ముఖం తస్య సగ్రహం శశినం యథా ।
సన్ధ్యాగతమివాదిత్యం ప్రభయా పరివర్జితమ్ ॥ 14 ॥

బాష్పపూర్ణే చ నయనే దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః ।
హతశోభం యథా పద్మం ముఖం వీక్ష్య చ తస్య తే ॥ 15 ॥

తతోఽభివాద్య త్వరితాః పాదౌ రామస్య మూర్ధభిః ।
తస్యః సమాహితాః సర్వే రామశ్చాశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ 16 ॥

తాన్పరిష్వజ్య బాహుభ్యాముత్థాప్య చ మహాభుజః ।
ఆసనేష్వాధ్వమిత్సుక్త్వా తతో వాక్యం జగాద హ ॥ 17 ॥

భవంతో మమ సర్వస్వం భవంతో మమ జీవితమ్ ।
భవద్భిశ్చ కృతం రాజ్యం పాలయామి నరేశ్వరాః ॥ 18 ॥

భవంతః కృతశాస్త్రార్థా బుద్ధౌ చ పరినిష్ఠితాః ।
సమూభయ చ మదర్థోఽయమన్వేష్టవ్యో నరేశ్వరాః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీనచేతసామ్ ।
ఉవాచ వాక్యం కాకుత్స్థో ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ 1 ॥

సర్వే శృణుత భద్రం వో మా కురుధ్వం మనోఽన్యథా ।
పౌరాణాం మమ సీతాయాం యాదృశీ వర్తతే కథా ॥ 2 ॥

పౌరాపవాదః సుమహాంస్తథా జనపదస్య చ ।
వర్తతే మయి బీభత్సః స మే మర్మాణి కృంతతి ॥ 3 ॥

అహం కిల కులే జాత ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్ ।
సీతాం పాపసమాచారామానయేయం కథం పురే ॥ 4 ॥

జానాసి హి యథా సౌమ్య దణ్డకే విజనే వనే ।
రావణేన హృతా సీతా స చ విధ్వంసితో మయా ॥ 5 ॥

ప్రత్యక్షం తవ సౌమిత్రే దేవానాం హవ్యవాహనః ।
అపాపాం మైథిలీమాహ వాయుశ్చాకాశగోచరః ॥ 6 ॥

చన్ద్రాదిత్యౌ చ శంసేతే సురాణాం సంనిధౌ పురా ।
ఋషీణాం చైవ సర్వేషామపాపాం జనకాత్మజామ్ ॥ 7 ॥

ఏవం శుద్ధసమాచారా దేవగన్ధర్వసంనిధౌ ।
లక్ష్మ్యద్వీపే మహేన్ద్రేణ మమ హస్తే నివేశితా ॥ 8 ॥

అన్తరాత్మా చ మే వేత్తి సీతాం శుద్ధాం యశస్వినీమ్ ।
తతో గృహీత్వా వైదేహీమయోధ్యామహమాగతః ॥ 9 ॥

అయం తు మే మహాన్వాదః శోకశ్చ హృది వర్తతే ।

పౌరాపవాదః సుమహాంస్తథా జనపదస్య చ ॥ 10 ॥

అకీర్తిర్యస్య గీయేత లోకే భూతస్య కస్యచిత్ ।
పతత్యేవాధమాత్లోకాన్యావచ్ఛబ్దః స కీర్త్యతే ॥ 11 ॥

అకీర్తిర్నిన్ద్యతే దైవైః కీర్తిరేవేషు పూజ్యతే ।
కీర్త్యర్థం చ సమారమ్భః సర్వ ఏవ మహాత్మనామ్ ॥ 12 ॥

అప్యహం జీవితం జహ్యం యుష్మాన్వా పురుషర్షభాః ।
అపవాదభయాదీభిః కిం పునర్జనకాత్మజామ్ ॥ 13 ॥

తస్మాదభివంతః పశ్యన్తు పతితం శోకసాగరే ।
న హి పశ్యామ్యహం భూయః కిఞ్చిద్దుఃఖమతోఽధికమ్ ॥ 14 ॥

శ్వస్త్వం ప్రభాతే సౌమిత్రే సుమన్త్రాధిష్ఠితం రథమ్ ।
ఆరుహ్య సీతామారోప్య విషయాన్తే సముత్స్సృజ ॥ 15 ॥

గఙ్గాయాస్తు పరే పారే వాల్మీకేః సుమహాత్మనః ।
ఆశ్రమో దివ్యసంజ్ఞాశస్త్రమసాతీరమాశ్రితః ॥ 16 ॥

తత్రైనాం విజనే కక్షే విస్సృజ్య రఘునన్దన ।
శీఘ్రమాగచ్ఛ సౌమిత్రే కురుష్వ వచనం మమ ॥ 17 ॥

న చాస్మి ప్రతివక్తవ్యః సీతాం ప్రతి కథఞ్చన ।
అప్రీతిః పరమా మహ్యం భవేత్తు ప్రతివారితే ॥ 18 ॥

శాపితాశ్చ మయా యూయం భుజాభ్యాం జీవితేన చ ।
యే మాం వాక్యాన్తరే బ్రూయురనునేతుం కథఞ్చన ॥ 19 ॥

మానయన్తు భవన్తో మాం యది మచ్ఛాసనే స్థితాః ।
ఇతోఽద్య నీయతాం సీతా కురుష్వ వచనం మమ ॥ 20 ॥

పూర్వముక్తోఽహమనయా గఙ్గాతీరే మహాశ్రమాన్ ।

పశ్యేయమితి తస్యాశ్చ కామః సంవర్త్యతామయమ్ ॥ 21 ॥

ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో బాష్పేణ పిహితేక్షణః ।

ప్రవివేశ స ధర్మాత్మా భ్రాతృభిః పరివారితః ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ పఞ్చచత్వారింశః సర్గః ॥

తతో రజన్యాం వ్యష్టాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః ।
సుమన్తమబ్రవీద్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ 1 ॥

సారథే తురగాఞ్శీఘ్రం యోజయస్వ రథోత్తమే ।
స్వాస్తీర్ణం రాజభవనాత్స్థితాయాశ్చాసనం శుభమ్ ॥ 2 ॥

సీతా హి రాజభవనాదాశ్రమం పుణ్యకర్మణామ్ ।
మయా నేయా మహర్షీణాం శీఘ్రమానీయతాం రథః ॥ 3 ॥

సుమన్తస్తు తథేత్యుక్త్వా యుక్తం పరమవాజిభిః ।
రథం సురుచిరప్రఖ్యం స్వాస్తీర్ణం సుఖశయ్యయా ॥ 4 ॥

ఆదాయోవాచ సౌమిత్రిం మిత్రాణాం హర్షవర్ధనమ్ ।
రథోఽయం సమనుప్రాప్తో యత్కార్యం క్రియతాం ప్రభో ॥ 5 ॥

ఏవముక్తః సుమన్త్రేణ రాజవేశ్మ స లక్ష్మణః ।
ప్రవిశ్య సీతామాసాద్య వ్యాజహార నరర్షభః ॥ 6 ॥

గజాతీరే మయా దేవి మునీనామాశ్రమే శుభే ।
శీఘ్రం గత్వోపనేయాసి శాసనాత్పార్థివస్య నః ॥ 7 ॥

ఏవముక్తా తు వైదేహీ లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
ప్రహర్షమతులం లేభే గమనం చాభ్యరోచయత్ ॥ 8 ॥

వాసాంసి చ మహార్హాణి రత్నాని వివిధాని చ ।
గృహీత్వా తాని వైదేహీ గమనాయోపచక్రమే ॥ 9 ॥

ఇమాని మునిపత్నీనాం దాస్యమ్యాభరణాన్యహమ్ ।

సౌమిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా రథమారోప్య మైథిలీమ్ ।
ప్రయయా శీఘ్రతురగో రామస్యాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ 10 ॥

అబ్రవీచ్ఛ తదా సీతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ ।
అశుభాని బహూన్యద్య పశ్యామి రఘునన్దన ॥ 11 ॥

నయనం మే స్ఫురత్యద్య గాత్రోత్కమ్పశ్చ జాయతే ।
హృదయం చైవ సౌమిత్రే అస్వస్థమివ లక్షయే ॥ 12 ॥

ఔత్సుక్యం పరమం చాపి అధృతిశ్చ పరా మమ ।
శూన్యామివ చ పశ్యామి పృథివీం పృథులోచన ॥ 13 ॥

అపి స్వస్తి భవేత్తస్య భ్రాతుస్తే భ్రాతృభిః సహ ।
శ్వశ్రూణాం చైవ మే వీర సర్వాసామవిశేషతః ॥ 14 ॥

పురే జనపదే చైవ కుశలం ప్రాణినామపి ।
ఇత్యజ్ఞాలిక్పతా సీతా దేవతా అభ్యయాచత ॥ 15 ॥

లక్ష్మణోఽర్థం తు తం శ్రుత్వా శిరసా వన్ద్య మైథిలీమ్ ।
శివమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో హృదయేన విశుష్యతా ॥ 16 ॥

తతో వాసముపాగమ్య గోమతీతీర ఆశ్రమే ।
ప్రభాతే పునరుత్థాయ సౌమిత్రిః సూతమబ్రవీత్ ॥ 17 ॥

యోజయస్వ రథం శీఘ్రమద్య భాగీరథీజలమ్ ।
శిరసా ధారయిష్యామి త్ర్యమృకః పర్వతే యథా ॥ 18 ॥

సోఽశ్వాన్విచారయిత్వాశు రథే యుక్త్వా మనోజవాన్ ।
ఆరోహన్వేతి వైదేహీం సూతః ప్రాజ్ఞాలిరబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

సా తు సూతస్య వచనాదారురోహ రథోత్తమమ్ ।
సీతా సౌమిత్రిణా సార్థం సుమన్త్రేణ చ ధీమతా ॥ 20 ॥

అథార్థదివసం గత్వా భాగీరథ్యా జలాశయమ్ ।
నిరీక్ష్య లక్ష్మణో దీనః ప్రరురోద మహాస్వనమ్ ॥ 21 ॥

సీతా తు పరమాయత్తా దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతురమ్ ।
ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞ కిమిదం రుద్యతే త్వయా ॥ 22 ॥

జాహ్నవీతీరమాసాద్య చిరాభిలషితం మమ ।
హర్షకాలే కిమర్థం మాం విషాదయసి లక్ష్మణ ॥ 23 ॥

నిత్యం త్వం రామపాదేషు వర్తనే పురుషర్షభ ।
కచ్ఛిద్విదానాకృతస్తేన ద్విరాత్రే శోకమాగతః ॥ 24 ॥

మమాపి దయితో రామో జీవితేనాపి లక్ష్మణ ।
న చాహమేవం శోచామి మైవం త్వం బాలిశో భవ ॥ 25 ॥

తారయస్వ చ మాం గంగాం దర్శయస్వ చ తాపసాన్ ।
తతో ధనాని వాసాంసి దాస్యామ్యాభరణాని చ ॥ 26 ॥

తతః కృత్వా మహర్షీణాం యథార్హమభివాదనమ్ ।
తత్ర చైకాం నిశాముష్య యాస్యామస్తాం పురీం పునః ॥ 27 ॥

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రమృజ్య నయనే శుభే ।
తితీర్షర్లక్ష్మణో గంగాం శుభాం నావముపాహరత్ ॥ 28 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

అథ నావం సువిస్తీర్ణాం వైషాదీం రాఘవానుజః ।
ఆరురోహ సమాయుక్తాం పూర్వమారోహ్య మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥

సుమన్త్రం చైవ సరథం స్థీయతామితి లక్ష్మణః ।
ఉవాచ శోకసంతప్తః ప్రయాహీతి చ నావికమ్ ॥ ౨ ॥

తతస్తీరముపాగమ్య భాగీరథ్యాః స లక్ష్మణః ।
ఉవాచ మైథిలీం వాక్యం ప్రాజ్ఞలిర్బాష్పగద్గదః ॥ ౩ ॥

హృద్గతం మే మహచ్ఛల్యం యదస్మ్యార్యేణ ధీమతా ।
అస్మిన్నిమిత్తే వైదేహి లోకస్య వచనీకృతః ॥ ౪ ॥

శ్రేయో హి మరణం మేఽద్య మృత్యోర్వా యత్పరం భవేత్ ।
న చాస్మిన్నీదృశే కార్యే నియోజ్యో లోకనిన్దితే ॥ ౫ ॥

ప్రసీద న చ మే రోషం కర్తుమర్హసి సువ్రతే ।
ఇత్యజ్ఞలికృతో భూమా నిపపాత స లక్ష్మణః ॥ ౬ ॥

రుదన్తం ప్రాజ్ఞలిం దృష్ట్వా కాఙ్క్షన్తం మృత్యుమాత్మనః ।
మైథిలీ భృశసంవిగ్నా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

కిమిదం నావగచ్ఛామి బ్రూహి తత్త్వేన లక్ష్మణ ।
పశ్యామి త్వాం చ న స్వస్థమపి క్షేమం మహీపతేః ॥ ౮ ॥

శాపితోఽసి నరేంద్రేణ యత్త్వం సంతాపమాత్మనః ।
తద్బ్రూయాః సంనిధౌ మహ్యమహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ ౯ ॥

వైదేహ్యో చోద్యమానస్తు లక్ష్మణో దీనచేతనః ।

అవాఙ్ముఖో బాష్పగలో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 10 ॥

శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే అపవాదం సుదారుణమ్ ।
పురే జనపదే చైవ త్వత్కృతే జనకాత్మజే ॥ 11 ॥

న తాని వచనీయాని మయా దేవి తవాగ్రతః ।
యాని రాజ్ఞా హృది న్యస్తాన్యమర్షః పృష్ఠతః కృతః ॥ 12 ॥

సా త్వం త్యక్తా నృపతినా నిర్దోషా మమ సంనిధౌ ।
పౌరాపవాదభీతేన గ్రాహ్యం దేవి న తేఽన్యథా ॥ 13 ॥

ఆశ్రమాన్తేషు చ మయా త్యక్తవ్యా త్వం భవిష్యసి ।
రాజ్ఞః శాసనమాజ్ఞాయ తవైవం కిల దౌర్బాధమ్ ॥ 14 ॥

తదేతజ్జాహ్నావీతీరే బ్రహ్మరీణాం తపోవనమ్ ।
పుణ్యం చ రమణీయం చ మా విషాదం కృథాః శుభే ॥ 15 ॥

రాజ్ఞో దశరథస్యైష పితుర్మే మునిపుంగవః ।
సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకిః సుమహాయశాః ॥ 16 ॥

పాదచ్ఛాయాముపాగమ్య సుఖమస్య మహాత్మనః ।
ఉపవాసపరైకాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే ॥ 17 ॥

పతివ్రతాత్వమాస్థాయ రామం కృత్వా సదా హృది ।
శ్రేయస్తే పరమం దేవి తథా కృత్వా భవిష్యతి ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా దారుణం జనకాత్మజా ।
పరం విషాదమాగమ్య వైదేహీ నిపపాత హ ॥ 1 ॥

సా ముహూర్తమివాసంజ్ఞా బాష్పవ్యాకులితేక్షణా ।
లక్ష్మణం దీనయా వాచా ఉవాచ జనకాత్మజా ॥ 2 ॥

మామికేయం తనుర్నూనం సృష్టా దుఃఖాయ లక్ష్మణ ।
ధాత్రా యస్యాస్తథా మేఽద్య దుఃఖమూర్తిః ప్రదృశ్యతే ॥ 3 ॥

కిం ను పాపం కృతం పూర్వం కో వా దారైర్వియోజితః ।
యాహం శుద్ధసమాచారా త్యక్తా నృపతినా సతీ ॥ 4 ॥

పురాహమాశ్రమే వాసం రామపాదానువర్తినీ ।
అనురుధ్యాపి సౌమిత్రే దుఃఖే విపరివర్తినీ ॥ 5 ॥

సా కథం హ్యశ్రమే సౌమ్య వత్స్యామి విజనీకృతా ।
ఆఖ్యాస్యామి చ కస్యాహం దుఃఖం దుఃఖపరాయణా ॥ 6 ॥

కిం చ వక్ష్యామి మునిషు కిం మయాపకృతం నృపే ।
కస్మిన్వా కారణే త్యక్తా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ 7 ॥

న ఖల్వద్యైవ సౌమిత్రే జీవితం జాహ్నవీజలే ।
త్యజేయం రాజవంశస్తు భర్తుర్మే పరిహాస్యతే ॥ 8 ॥

యథాజ్ఞాం కురు సౌమిత్రే త్యజ మాం దుఃఖభాగినీమ్ ।
నిదేశే స్థీయతాం రాజ్ఞః శృణు చేదం వచో మమ ॥ 9 ॥

శ్వశ్రూణామవిశేషేణ ప్రాజ్ఞలిః ప్రగ్రహణ చ ।

శిరసా వన్ద్య చరణౌ కుశలం బ్రూహి పార్థివమ్ ॥ 10 ॥

యథా భ్రాతృషు వర్తేథాస్తథా పౌరేషు నిత్యదా ।
పరమో హ్యేష ధర్మః స్యాదేషా కీర్తిరనుత్తమా ॥ 11 ॥

యత్త్వం పౌరజనం రాజన్ధర్మేణ సమవాప్పుయాః ।
అహం తు నానుశోచామి స్వశరీరం నరరభ ।
యథాపవాదం పౌరాణాం తథైవ రఘునన్దన ॥ 12 ॥

ఏవం బ్రువన్త్యాం సీతాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః ।
శిరసా ధరణీం గత్వా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ 13 ॥

ప్రదక్షిణం చ కృత్వా స రుదన్నేవ మహాస్వనమ్ ।
ఆరురోహ పునర్నావం నావికం చాభ్యుచోదయత్ ॥ 14 ॥

స గత్వా చోత్తరం కూలం శోకభారసమన్వితః ।
సమ్మూఢ ఇవ దుఃఖేన రథమధ్యారుహద్భ్రతమ్ ॥ 15 ॥

ముహుర్ముహురపావృత్య దృష్ట్వా సీతామనాథవత్ ।
వేష్టంతి పరతీరస్థాం లక్ష్మణః ప్రయయావథ ॥ 16 ॥

దూరస్థం రథమాలోక్య లక్ష్మణం చ ముహుర్ముహుః ।
నిరీక్షమాణాముద్విగ్నాం సీతాం శోకః సమావిశత్ ॥ 17 ॥

సా దుఃఖభారావనతా తపస్విని
యశోధరా నాథమపశ్యతీ సతీ ।
రురోద సా బర్హిణనాదితే వనే
మహాస్వనం దుఃఖపరాయణా సతీ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

సీతాం తు రుదతీం దృష్ట్వా యే తత్ర మునిదారకాః ।
ప్రాద్రవన్యత్ర భగవానాస్తే వాల్మీకిరగ్ర్యధీః ॥ 1 ॥

అభివాద్య మునేః పాదౌ మునిపుత్రా మహర్షయే ।
సర్వే నివేదయామాసుస్తస్యాస్తు రుదితస్వనమ్ ॥ 2 ॥

అదృష్టపూర్వా భగవన్కస్యాప్యేషా మహాత్మనః ।
పత్ని శ్రీరివ సమ్మోహాద్విరౌతి వికృతస్వరా ॥ 3 ॥

భగవన్సాధు పశ్యేమాం దేవతామివ ఖాచ్ఛ్యతామ్ ।
న హ్యేనాం మానుషీం విద్యుః సత్క్రియాస్యాః ప్రయుజ్యతామ్ ॥ 4 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య ధర్మవిత్ ।
తపసా లబ్ధచక్షుష్మాన్ప్రాద్రవద్యత్ర మైథిలీ ॥ 5 ॥

తం తు దేశమభిప్రేత్య కిఞ్చిత్పద్యాభ్యం మహామునిః ।
అర్ఘ్యమాదాయ రుచిరం జాహ్వానీతీరమాశ్రితః ।
దదర్శ రాఘవన్యేష్టాం పత్నిం సీతామనాథవత్ ॥ 6 ॥

తాం సీతాం శోకభారార్తాం వాల్మీకిర్మునిపుంగవః ।
ఉవాచ మధురాం వాణీం హ్లాదయన్నివ తేజసా ॥ 7 ॥

స్నుషా దశరథస్య త్వం రామస్య మహిషీ సతీ ।
జనకస్య సుతా రాజ్ఞః స్వాగతం తే పతివ్రతే ॥ 8 ॥

ఆయాన్త్యేవాసి విజ్ఞాతా మయా ధర్మసమాధినా ।
కారణం చైవ సర్వం మే హృదయేనోపలక్షితమ్ ॥ 9 ॥

అపాపాం వేద్మి సీతే త్వాం తపోలభేన చక్షుషా ।
విశుద్ధభావా వైదేహీ సామృతం మయి వర్తసే ॥ 10 ॥

ఆశ్రమస్యావిదూరే మే తాపస్యస్తపసి స్థితాః ।
తాస్త్యాం వత్సే యథా వత్సం పాలయిష్యన్తి నిత్యశః ॥ 11 ॥

ఇదమర్ఘ్యం ప్రతీచ్ఛ త్వం విస్తభా విగతజ్వరా ।
యథా స్వగృహమభ్యేత్య విషాదం చైవ మా కృథాః ॥ 12 ॥

శ్రుత్వా తు భాషితం సీతా మునేః పరమమద్భుతమ్ ।
శిరసా వన్ద్య చరణౌ తథేత్యాహ కృతాఞ్జలిః ॥ 13 ॥

తం ప్రయాంతం మునిం సీతా ప్రాఞ్జలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ।
అన్వయాద్యత్ర తాపస్యో ధర్మనిత్యాః సమాహితాః ॥ 14 ॥

తం దృష్ట్వా మునిమాయాంతం వైదేహ్యనుగతం తదా ।
ఉపాజగ్ముర్ముదా యుక్తా వచనం చేదమబ్రువన్ ॥ 15 ॥

స్వాగతం తే మునిశ్రేష్ఠ చిరస్యాగమనం ప్రభో ।
అభివాదయామః సర్వాస్తాముచ్యతాం కిం చ కుర్మహే ॥ 16 ॥

తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకిరిదమబ్రవీత్ ।
సీతేయం సమనుప్రాప్తా పత్ని రామస్య ధీమతః ॥ 17 ॥

స్నుషా దశరథస్యైషా జనకస్య సుతా సతీ ।
అపాపా పతినా త్యక్తా పరిపాల్యా మయా సదా ॥ 18 ॥

ఇమాం భవత్యః పశ్యన్తు స్నేహేన పరమేణ హ ।
గౌరవాన్మమ వాక్యస్య పూజ్యా వోఽస్తు విశేషతః ॥ 19 ॥

ముహుర్ముహుశ్చ వైదేహీం పరిసాన్తవ్య మహాయశాః ।
స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః పునరాయాన్మహాతపాః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

॥ ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

దృష్ట్వా తు మైథిలీం సీతామాశ్రమం సమ్ప్రవేశితామ్ ।
సంతాపమకరోద్ధోరం లక్ష్మణో దీనచేతనః ॥ 1 ॥

అబ్రవీచ్ఛ మహాతేజాః సుమన్త్రం మన్తసారథిమ్ ।
సీతాసంతాపజం దుఃఖం పశ్య రామస్య ధీమతః ॥ 2 ॥

అతో దుఃఖతరం కిం ను రాఘవస్య భవిష్యతి ।
పత్నీం శుద్ధసమాచారాం విసృజ్య జనకాత్మజామ్ ॥ 3 ॥

వ్యక్తం దైవాదహం మన్యే రాఘవస్య వినాభవమ్ ।
వైదేహ్య సారథే సార్థం దైవం హి దురతిక్రమమ్ ॥ 4 ॥

యో హి దేవాన్సగన్ధర్వానసురాన్సహ రాక్షసైః ।
నిహన్యాద్రాఘవః క్రుద్ధః స దైవమనువర్తతే ॥ 5 ॥

పురా మమ పితుర్వాక్యైర్దణ్డకే విజనే వనే ।
ఉషితో నవవర్షాణి పఞ్చ వైవ సుదారుణే ॥ 6 ॥

తతో దుఃఖతరం భూయః సీతాయా విప్రవాసనమ్ ।
పౌరాణాం వచనం శ్రుత్వా నృశంసం ప్రతిభాతి మే ॥ 7 ॥

కో ను ధర్మాశ్రయః సూత కర్మణ్యస్మిన్యశోహరే ।
మైథిలీం ప్రతి సమ్ప్రప్తః పౌరైర్హీనార్థవాదిభిః ॥ 8 ॥

ఏతా బహువిధా వాచః శ్రుత్వా లక్ష్మణభాషితాః ।
సుమన్త్రః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 9 ॥

న సంతాపస్త్యయా కార్యః సౌమిత్రే మైథిలీం ప్రతి ।

దృష్టమేతత్పురా విప్రైః పితుస్తే లక్షణాగ్రతః ॥ 10 ॥

భవిష్యతి దృఢం రామో దుఃఖప్రాయోఽల్పసౌఖ్యవాన్ ।
త్వాం చైవ మైథిలీం చైవ శత్రుఘ్నభరతౌ తథా ।
సన్త్యజిష్యతి ధర్మాత్మా కాలేన మహతా మహాన్ ॥ 11 ॥

న త్విదం త్వయి వక్తవ్యం సౌమిత్రే భరతేఽపి వా ।
రాజ్ఞా వోఽవ్యాహృతం వాక్యం దుర్వాసా యదువాచ హ ॥ 12 ॥

మహారాజసమీపే చ మమ చైవ నరర్షభ ।
ఋషిణా వ్యాహృతం వాక్యం వసిష్ఠస్య చ సంనిధౌ ॥ 13 ॥

ఋషేస్తు వచనం శ్రుత్వా మామాహ పురుషర్షభః ।
సూత న క్వచిదేవం తే వక్తవ్యం జనసంనిధౌ ॥ 14 ॥

తస్యాహం లోకపాలస్య వాక్యం తత్సంసమాహితః ।
నైవ జాత్వన్మృతం కుర్యామితి మే సౌమ్య దర్శనమ్ ॥ 15 ॥

సర్వథా నాస్త్యవక్తవ్యం మయా సౌమ్య తవాగ్రతః ।
యది తే శ్రవణే శ్రద్ధా శ్రూయతాం రఘునన్దన ॥ 16 ॥

యద్యప్యహం నరేంద్రేణ రహస్యం శ్రావితః పురా ।
తచ్ఛాప్యదాహరిష్యామి దైవం హి దురతిక్రమమ్ ॥ 17 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య గమ్భీరార్థపదం మహత్ ।
తథ్యం బ్రూహీతి సౌమిత్రః సూతం వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోనపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తథా సఞ్చోద్దితః సూతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
తద్వాక్యమృషిణా ప్రోక్తం వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ 1 ॥

పురా నామ్నా హి దుర్వాసా అత్రేః పుత్రో మహామునిః ।
వసిష్ఠస్యాశ్రమే పుణ్యే స వార్షిక్యమువాస హ ॥ 2 ॥

తమాశ్రమం మహాతేజాః పితా తే సుమహాయశాః ।
పురోధసం మహాత్మానం దిదృక్షురగమత్స్వయమ్ ॥ 3 ॥

స దృష్ట్వా సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా ।
ఉపవిష్టం వసిష్ఠస్య సవ్యే పార్శ్వే మహామునిమ్ ।
తౌ మునీ తాపసశ్రేష్ఠౌ వినీతస్త్యభ్యవాదయత్ ॥ 4 ॥

స తాభ్యాం పూజితో రాజా స్వాగతేనాసనేన చ ।
పాద్యేన ఫలమూలైశ్చ సోఽప్యస్తే మునిభిః సహ ॥ 5 ॥

తేషాం తత్రోపవిష్టానాం తాస్తాః సుమధురాః కథాః ।
బభూవుః పరమర్షీణాం మధ్యాదిత్యగతేఽహని ॥ 6 ॥

తతః కథాయాం కస్యాఞ్చిత్ప్రాజ్ఞానిః ప్రగ్రహో నృపః ।
ఉవాచ తం మహాత్మానమత్రేః పుత్రం తపోధనమ్ ॥ 7 ॥

భగవన్కిమ్బుమాణేన మమ వంశో భవిష్యతి ।
కిమాయుశ్చ హి మే రామః పుత్రాశ్చాన్యే కిమాయుషః ॥ 8 ॥

రామస్య చ సుతా యే స్యుస్తేషామాయుః కియద్భవేత్ ।
కామ్యయా భగవన్బూహి వంశస్యాస్య గతిం మమ ॥ 9 ॥

తచ్చుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రాజ్ఞో దశరథస్య తు ।
దుర్వాసాః సుమహాతేజా వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ 10 ॥

అయోధ్యాయాః పతీ రామో దీర్ఘకాలం భవిష్యతి ।
సుఖినశ్చ సమృద్ధాశ్చ భవిష్యన్త్యస్య చానుజాః ॥ 11 ॥

కస్మింశ్చిత్కరణే త్వాం చ మైథిలీం చ యశస్వినీమ్ ।
సన్త్యజిష్యతి ధర్మాత్మా కాలేన మహతా కిల ॥ 12 ॥

దశవర్షసహస్రణి దశవర్షశతాని చ ।
రామో రాజ్యముపాసిత్యా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి ॥ 13 ॥

సమృద్ధైర్హయమేధైశ్చ ఇష్టా పరపురంజయః ।
రాజవంశాంశ్చ కాకుత్స్థో బహూన్సంస్థాపయిష్యతి ॥ 14 ॥

స సర్వమఖిలం రాజ్ఞో వంశస్యాస్య గతాగతమ్ ।
ఆఖ్యాం సుమహాతేజాస్తాష్టిమాసీన్మహాద్యుతిః ॥ 15 ॥

తూష్టిమూర్భతే మునౌ తస్మిన్రాజా దశరథస్తదా ।
అభివాద్య మహాత్మానౌ పునరాయాత్పురోత్తమమ్ ॥ 16 ॥

ఏతద్వచో మయా తత్ర మునినా వ్యాహృతం పురా ।
శ్రుతం హృది చ నిక్షిప్తం నాన్యథా తద్భవిష్యతి ॥ 17 ॥

ఏవం గతే న సంతాపం గన్తుమర్హసి రాఘవ ।
సీతార్థే రాఘవార్థే వా దృఢో భవ నరోత్తమ ॥ 18 ॥

తచ్చుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం సూతస్య పరమాద్భుతమ్ ।
ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

తయోః సంవదతోరేవం సూతలక్ష్మణయోః పథి ।
అస్తమర్కో గతో వాసం గోమత్యాం తావథోషతుః ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పञ్चाశత్తమః సర్గః ॥

॥ ఏకపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

తత్ర తాం రజనీముష్య గోమత్యాం రఘునన్దనః ।
ప్రభాతే పునరుత్థాయ లక్ష్మణః ప్రయయౌ తదా ॥ 1 ॥

తతోఽర్థదివసే ప్రాప్తే ప్రవివేశ మహారథః ।
అయోధ్యాం రత్నసమూర్ధ్నాం హృష్టపుష్టజనావృతామ్ ॥ 2 ॥

సౌమిత్రిస్తు పరం దైన్యం జగామ సుమహామతిః ।
రామపాదౌ సమాసాద్య వక్ష్యామి కిమహం గతః ॥ 3 ॥

తస్యైవం చింతయానస్య భవనం శశిసంనిభమ్ ।
రామస్య పరమోదారం పురస్తాత్సమదృశ్యత ॥ 4 ॥

రాజ్ఞస్తు భవనద్వారి సోఽవతీర్య నరోత్తమః ।
అవాఙ్ముఖో దీనమనాః ప్రావివేశానివారితః ॥ 5 ॥

స దృష్ట్వా రాఘవం దీనమాసీనం పరమాసనే ।
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం దదర్శాగ్రజమగ్రతః ॥ 6 ॥

జగ్రాహ చరణౌ తస్య లక్ష్మణో దీనచేతనః ।
ఉవాచ దీనయా వాచా ప్రాఙ్ములిః సుసమాహితః ॥ 7 ॥

ఆర్యస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసృజ్య జనకాత్మజామ్ ।
గంగాతీరే యథోద్దిష్టే వాల్మీకేరాశ్రమే శుభే ।
పునరస్మాగతో వీర పాదమూలముపాసితుమ్ ॥ 8 ॥

మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర కాలస్య గతిరీదృశీ ।
త్వద్విధా న హి శోచంతి సత్త్వవన్తో మనస్వినః ॥ 9 ॥

సర్వే క్షయాంతా నిచయాః పతనాంతాః సముచ్చయాః ।
సంయోగా విప్రయోగాంతా మరణాంతం చ జీవితమ్ ॥ 10 ॥

శక్తస్త్యమాత్మనాత్మానం విజేతుం మనసైవ హి ।
తోకాన్సర్వాంశ్చ కాకుత్స్థ కిం పునర్దుఃఖమీదృశమ్ ॥ 11 ॥

నేదృశేషు విముహ్యంతి త్వద్విధాః పురుషర్షభాః ।
యదర్థం మైథిలీ త్యక్తా అపవాదభయాన్నృప ॥ 12 ॥

స త్వం పురుషశార్దూల ధైర్యేణ సుసమాహితః ।
త్యజేమాం దుర్బలాం బుద్ధిం సంతాపం మా కురుష్వ హ ॥ 13 ॥

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
ఉవాచ పరయా ప్రీత్యా సౌమిత్రిం మిత్రవత్సలమ్ ॥ 14 ॥

ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ ।
పరితోషశ్చ మే వీర మమ కార్యానుశాసనే ॥ 15 ॥

నిర్వృతిశ్చ కృతా సౌమ్య సంతాపశ్చ నిరాకృతః ।
భవద్వాక్యైః సుమధురైరనునీతోఽస్మి లక్ష్మణ ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకపఞ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ ద్విపశ్చాశ్చత్తమః సర్గః ॥

తతః సుమస్త్రస్త్వాగమ్య రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ।
ఏతే నివారితా రాజన్ద్వారి తిష్ఠంతి తాపసాః ॥ 1 ॥

భార్గవం చ్యవనం నామ పురస్కృత్య మహర్షయః ।
దర్శనం తే మహారాజ చోదయంతి కృతత్వరాః ।
ప్రియమాణా నరవ్యాఘ్ర యమునాతీరవాసినః ॥ 2 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామః ప్రోవాచ ధర్మవిత్ ।
ప్రవేశ్యంతాం మహాత్మానో భార్గవప్రముఖా ద్విజాః ॥ 3 ॥

రాజస్తాన్వజ్ఞాం పురస్కృత్య ద్వాఃస్థో మూర్ధ్ని కృతాజ్ఞానిః ।
ప్రవేశయామాస తతస్తాపసాన్సమ్మతాన్బహూన్ ॥ 4 ॥

శతం సమధికం తత్ర దీప్యమానం స్వతేజసా ।
ప్రవిష్టం రాజభవనం తాపసానాం మహాత్మనామ్ ॥ 5 ॥

తే ద్విజాః పూర్ణకలశైః సర్వతీర్థామ్బు సత్కృతమ్ ।
గృహీత్వా ఫలమూలం చ రామస్యాభ్యాహరన్బహు ॥ 6 ॥

ప్రతిగృహ్య తు తత్సర్వం రామః ప్రీతిపురస్కృతః ।
తీర్థోదకాని సర్వాణి ఫలాని వివిధాని చ ॥ 7 ॥

ఉవాచ చ మహాబాహుః సర్వానేవ మహామునీన్ ।
ఇమాన్యాసనముఖ్యాని యథార్హముపవిశ్యతామ్ ॥ 8 ॥

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః ।
బృసీషు రుచిరాఖ్యాసు నిషేదుః కాఞ్చనీషు తే ॥ 9 ॥

ఉపవిష్టానృషింస్తత్ర దృష్ట్యా పరపురంజయః ।
ప్రయతః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

కిమాగమనకార్యం వః కిం కరోమి తపోధనాః ।
ఆజ్ఞాప్యోఽహం మహర్షీణాం సర్వకామకరః సుఖమ్ ॥ 11 ॥

ఇదం రాజ్యం చ సకలం జీవితం చ హృది స్థితమ్ ।
సర్వమేతద్ద్విజార్థం మే సత్యమేతద్బ్రవీమి వః ॥ 12 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సాధువాదో మహానభూత్ ।
ఋషీణాముగ్రతపసాం యమునాతీరవాసినామ్ ॥ 13 ॥

ఊచుశ్చ తే మహాత్మానో హర్షేణ మహతాన్వితాః ।
ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ తవైవ భువి నాన్యతః ॥ 14 ॥

బహవః పార్థివా రాజన్నతిక్రాంతా మహాబలాః ।
కార్యగౌరవమశ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాం నాభ్యరోచయన్ ॥ 15 ॥

త్వయా పునర్భ్రాహ్మణగౌరవాదియమ్
కృతా ప్రతిజ్ఞా హ్యనవేక్ష్య కారణమ్ ।
కురుష్వ కర్తా హ్యసి నాత్ర సంశయో
మహాభయాత్ప్రాతుమృషింస్తవమర్హసి ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్విపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ త్రిపञ్చాశత్తమః సర్గః ॥

బ్రవద్భిరేవమృషిభిః కాకుత్స్థో వాక్యమబ్రవీత్ ।
కిం కార్యం బ్రూత భవతాం భయం నాశయితాస్మి వః ॥ 1 ॥

తథా వదతి కాకుత్స్థే భార్గవో వాక్యమబ్రవీత్ ।
భయం నః శృణు యన్మూలం దేశస్య చ నరేశ్వర ॥ 2 ॥

పూర్వం కృతయుగే రామ దైతేయః సుమహాబలః ।
లోలాపుత్రోఽభవజ్జ్యేష్ఠో మధుర్నామ మహాసురః ॥ 3 ॥

బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః ।
సురైశ్చ పరమోదారైః ప్రీతిస్తస్యాతులాభవత్ ॥ 4 ॥

స మధుర్వీర్యసంపన్నో ధర్మే చ సుసమాహితః ।
బహుమానాచ్చ రుద్రేణ దత్తస్తస్యాదుభతో వరః ॥ 5 ॥

శూలం శూలాద్వినిష్క్రష్య మహావీర్యం మహాప్రభమ్ ।
దదౌ మహాత్మా సుప్రీతో వాక్యం చైతదువాచ హ ॥ 6 ॥

త్వయామమతులో ధర్మో మత్ప్రసాదాత్కృతః శుభః ।
ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యాయుధముత్తమమ్ ॥ 7 ॥

యావత్సురైశ్చ విప్రైశ్చ న విరుధ్యేర్మహాసుర ।
తావచ్ఛూలం తవేదం స్యాదన్యథా నాశమాప్నూయాత్ ॥ 8 ॥

యశ్చ త్వామభియుజ్జీత యుద్ధాయ విగతజ్వరః ।
తం శూలం భస్మసాత్కృత్వా పునరేష్యతి తే కరమ్ ॥ 9 ॥

ఏవం రుద్రాద్వరం లభ్యా భూయ ఏవ మహాసురః ।

ప్రణీపత్య మహాదేవం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 10 ॥

భగవన్మమ వంశస్య శూలమేతదనుత్తమమ్ ।
భవేత్తు సతతం దేవ సురాణామీశ్వరో హ్యసి ॥ 11 ॥

తం బ్రువాణం మధుం దేవః సర్వభూతపతిః శివః ।
ప్రత్యువాచ మహాదేవో నైతదేవం భవిష్యతి ॥ 12 ॥

మా భూత్తే విఫలా వాణీ మత్ప్రసాదకృతా శుభా ।
భవతః పుత్రమేకం తు శూలమేతద్గమిష్యతి ॥ 13 ॥

యావత్కరస్థః శూలోఽయం భవిష్యతి సుతస్య తే ।
అవధ్యః సర్వభూతానాం శూలహస్తో భవిష్యతి ॥ 14 ॥

ఏవం మధుర్వరం లభ్యా దేవాత్సుమహదద్భుతమ్ ।
భవనం చాసురశ్రేష్ఠః కారయామాస సుప్రభమ్ ॥ 15 ॥

తస్య పత్నీ మహాభాగా ప్రియా కుమ్భినసీ హి యా ।
విశ్వావసోరపత్యం సా హ్యనలాయాం మహాప్రభా ॥ 16 ॥

తస్యాః పుత్రో మహావీర్యో లవణో నామ దారుణః ।
బాల్యాత్ప్రభృతి దుష్టాత్మా పాపాన్యేవ సమాచరత్ ॥ 17 ॥

తం పుత్రం దుర్వినీతం తు దృష్ట్వా దుఃఖసమన్వితః ।
మధుః స శోకమాపేదే న చైనం కిఞ్చిదబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

స విహాయ ఇమం లోకం ప్రవిష్టో వరుణాలయమ్ ।
శూలం నివేశ్య లవణే వరం తస్మై న్యవేదయత్ ॥ 19 ॥

స ప్రభావేన శూలస్య దౌరాత్మేయనాత్మనస్తథా ।
సంతాపయతి లోకాన్స్త్రీన్విశేషేణ తు తాపసాన్ ॥ 20 ॥

ఏవమృభావో లవణః శూలం చైవ తథావిధమ్ ।

శ్రుత్వా ప్రమాణం కాకుత్స్థ త్వం హి నః పరమా గతిః ॥ 21 ॥

బహవః పార్థివా రామ భయార్తైర్పిభిః పురా ।
అభయం యాచితా వీర త్రాతారం న చ విద్యుహే ॥ 22 ॥

తే వయం రావణం శ్రుత్వా హతం సబలవాహనమ్ ।
త్రాతారం విద్యుహే రామ నాన్యం భువి నరాధిపమ్ ।
తత్సరిత్రాతుమిచ్ఛామో లవణాద్భయపీడితాః ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే త్రిపఞ్చశతతమః సర్గః ॥

॥ చతుఃపఞ్చశత్రమః సర్గః ॥

తథోక్తే తాన్మషీన్రామః ప్రత్యువాచ కృతాఞ్జలిః ।
కిమాహారః కిమాచారో లవణః క్వ చ వర్తతే ॥ ౧ ॥

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ఋషయః సర్వ ఏవ తే ।
తతో నివేదయామాసుర్లవణో వవృధే యథా ॥ ౨ ॥

ఆహారః సర్వసత్త్వాని విశేషేణ చ తాపసాః ।
ఆచారో రౌద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే సదా ॥ ౩ ॥

హత్వా దశసహస్రాణి సింహవాఙ్మృగద్విపాన్ ।
మానుషాంచైవ కురుతే నిత్యమాహారమాహ్నికమ్ ॥ ౪ ॥

తతోఽపరాణి సత్త్వాని ఖాదతే స మహాబలః ।
సంహారే సమనుప్రాప్తే వ్యాధితాస్య ఇవాన్తకః ॥ ౫ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యమువాచ స మహామునీన్ ।
ఘాతయిష్యామి తద్రక్షో వ్యపగచ్ఛతు వో భయమ్ ॥ ౬ ॥

తథా తేషాం ప్రతిజ్ఞాయ మునీనాముగ్రతేజసామ్ ।
స భ్రాతృన్సహితాన్సర్వానువాచ రఘునన్దనః ॥ ౭ ॥

కో హంతా లవణం వీరాః కస్యాంశః స విధీయతామ్ ।
భరతస్య మహాబాహోః శత్రుఘ్నస్యాథవా పునః ॥ ౮ ॥

రాఘవేణైవముక్తస్తు భరతో వాక్యమబ్రవీత్ ।
అహమేనం వధిష్యామి మమాంశః స విధీయతామ్ ॥ ౯ ॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా శౌర్యవీర్యసమన్వితమ్ ।

లక్ష్యణావరజస్తస్థా హిత్యా సౌవర్ణమాసనమ్ || 10 ||

శత్రుఘ్నస్త్యబ్రవీద్వాక్యం ప్రణిపత్య నరాధిపమ్ ।
కృతకర్మా మహాబాహుర్మధ్యమో రఘునన్దనః || 11 ||

ఆర్యేణ హి పురా శూన్యా అయోధ్యా రక్షితా పురీ ।
సంతాపం హృదయే కృత్వా ఆర్యస్యాగమనం ప్రతి || 12 ||

దుఃఖాని చ బహూనీహ అనుభూతాని పార్థివ ।
శయానో దుఃఖశయ్యాసు నన్దిగ్రామే మహాత్మనా || 13 ||

ఫలమూలాశనో భూత్వా జటాచీరధరస్తథా ।
అనుభూయేదృశం దుఃఖమేష రాఘవనన్దనః ।
ప్రేష్యే మయి స్థితే రాజన్న భూయః క్లేశమాప్పుయాత్ || 14 ||

తథా బ్రువతి శత్రుఘ్నే రాఘవః పునరబ్రవీత్ ।
ఏవం భవతు కాకుత్స్థ క్రియతాం మమ శాసనమ్ || 15 ||

రాజ్యే త్వామభిషేక్వామి మధోస్తు నగరే శుభే ।
నివేశయ మహాబాహో భరతం యద్యవేక్షసే || 16 ||

శూరస్త్యం కృతవిద్యశ్చ సమర్థః సంనివేశసే ।
నగరం మధునా జష్టం తథా జనపదాఞ్శుభాన్ || 17 ||

యో హి వంశం సముత్పాత్య పార్థివస్య పునః క్షయే ।
న విధత్తే నృపం తత్ర నరకం స నిగచ్ఛతి || 18 ||

స త్వం హత్వా మధుసుతం లవణం పాపనిశ్చయమ్ ।
రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ వాక్యం మే యద్యవేక్షసే || 19 ||

ఉత్తరం చ న వక్తవ్యం శూర వాక్యాన్తరే మమ ।
బాలేన పూర్వజస్యాజ్ఞా కర్తవ్యా నాత్ర సంశయః || 20 ||

అభిషేకం చ కాకుత్స్థస్ ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్ ।

వసిష్ఠప్రముఖైర్విప్రైర్విధిమన్తపురస్కృతమ్ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుఃపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ పశ్చిపశ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ పరాం వ్రీడాముపాగతః ।
శత్రుఘ్నా వీర్యసంపన్నో మన్దం మన్దమువాచ హ ॥ 1 ॥

అవశ్యం కరణీయం చ శాసనం పురుషర్షభ ।
తవ చైవ మహాభాగ శాసనం దురతిక్రమమ్ ।
అయం కామకరో రాజంస్తవాస్మి పురుషర్షభ ॥ 2 ॥

ఏవముక్తే తు శూరేణ శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ।
ఉవాచ రామః సంహృష్టో లక్ష్మణం భరతం తథా ॥ 3 ॥

సంభారానభిషేకస్య ఆనయధ్వం సమాహితాః ।
అద్యైవ పురుషవ్యాఘ్రమభిషేక్యామి దుర్జయమ్ ॥ 4 ॥

పురోధసం చ కాకుత్స్థౌ నైగమాన్మత్విజస్తథా ।
మన్త్రిణశ్చైవ మే సర్వానానయధ్వం మమాజ్ఞయా ॥ 5 ॥

రాజ్ఞః శాసనమాజ్ఞాయ తథాకుర్వన్మహారథాః ।
అభిషేకసమారంభం పురస్కృత్య పురోధసమ్ ।
ప్రవిష్టా రాజభవనం పురన్దరగృహోపమమ్ ॥ 6 ॥

తతోఽభిషేకో వవృధే శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ।
సంప్రహర్షకరః శ్రీమాన్రాఘవస్య పురస్య చ ॥ 7 ॥

తతోఽభిషిక్తం శత్రుఘ్నమఙ్కమారోప్య రాఘవః ।
ఉవాచ మధురాం వాణీం తేజస్తస్యాభిపూరయన్ ॥ 8 ॥

అయం శరస్త్యమోఘస్తే దివ్యః పరపురంజయః ।
అనేన లవణం సౌమ్య హంతాసి రఘునన్దన ॥ 9 ॥

సృష్టః శరోఽయం కాకుత్స్థ యదా శేతే మహార్ణవే ।
స్వయమ్భూరజితో దేవో యం నాపశ్యన్సురాసురాః ॥ 10 ॥

అదృశ్యః సర్వభూతానాం తేనాయం హి శరోత్తమః ।
సృష్టః క్రోధాభిభూతేన వినాశార్థం దురాత్మనోః ।
మధుకైటభయోర్వీర విఘాతే వర్తమానయోః ॥ 11 ॥

స్రష్టకామేన లోకాన్స్త్రీంస్తా చానేన హతౌ యుధి ।
అనేన శరముఖ్యేన తతో లోకాంశ్చకార సః ॥ 12 ॥

నాయం మయా శరః పూర్వం రావణస్య వధార్థినా ।
ముక్తః శత్రుఘ్న భూతానాం మహాన్స్త్రాసో భవేదితి ॥ 13 ॥

యచ్చ తస్య మహాచూలం త్ర్యంబకేణ మహాత్మనా ।
దత్తం శత్రువినాశాయ మధోరాయుధముత్తమమ్ ॥ 14 ॥

తత్సంనిక్షిప్య భవనే పూజ్యమానం పునః పునః ।
దిశః సర్వాః సమాలోక్య ప్రాప్నోత్యాహారమాత్మనః ॥ 15 ॥

యదా తు యుద్ధమాకాంక్షన్కశ్చిదేనం సమాహ్వాయేత్ ।
తదా శూలం గృహీత్వా తద్భస్మ రక్షః కరోతి తమ్ ॥ 16 ॥

స త్వం పురుషశార్దూల తమాయుధవివర్జితమ్ ।
అప్రవిష్టపురం పూర్వం ద్వారి తిష్ఠ ధృతాయుధః ॥ 17 ॥

అప్రవిష్టం చ భవనం యుద్ధాయ పురుషర్షభ ।
ఆహ్వాయేథా మహాబాహో తతో హంతాసి రాక్షసమ్ ॥ 18 ॥

అన్యథా క్రియమాణే తు అవధ్యః స భవిష్యతి ।
యది త్వేవం కృతే వీర వినాశముపయాస్యతి ॥ 19 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం శూలస్య చ విపర్యయమ్ ।

శ్రీమతః శితికణ్ఠస్య కృత్యం హి దురతిక్రమమ్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే పంచపంచాశత్తమః సర్గః ॥

॥ షట్పంచాశత్తమః సర్గః ॥

ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం ప్రశస్య చ పునః పునః ।
పునరేవాపరం వాక్యమువాచ రఘునందనః ॥ 1 ॥

ఇమాన్యశ్వసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభ ।
రథానాం చ సహస్రే ద్వే గజానాం శతమేవ చ ॥ 2 ॥

అన్తరాపణవీధ్యశ్చ నానాపణ్యోపశోభితాః ।
అనుగచ్ఛన్తు శత్రుఘ్న తథైవ నటనర్తకాః ॥ 3 ॥

హిరణ్యస్య సువర్ణస్య అయుతం పురుషర్షభ ।
గృహీత్వా గచ్ఛ శత్రుఘ్న పర్యాప్తధనవాహనః ॥ 4 ॥

బలం చ సుభృతం వీర హృష్టపుష్టమనుత్తమమ్ ।
సమాభిష్య సమ్ప్రదానేన రజ్జాయస్వ నరోత్తమ ॥ 5 ॥

న హ్యర్థాస్తత్ర తిష్ఠన్తి న దారా న చ బాన్ధవాః ।
సుప్రీతో భృత్యవర్గస్తు యత్ర తిష్ఠతి రాఘవ ॥ 6 ॥

అతో హృష్టజనాకీర్ణాం ప్రస్థాప్య మహతీం చమూమ్ ।
ఏక ఏవ ధనుష్పానిస్తద్గచ్ఛ త్వం మధోర్వనమ్ ॥ 7 ॥

యథా త్వాం న ప్రజానాతి గచ్ఛన్తం యుద్ధకాఙ్గిణమ్ ।
లవణస్తు మధోః పుత్రస్తథా గచ్ఛేరశక్కితః ॥ 8 ॥

న తస్య మృత్యురన్యోఽస్తి కశ్చిద్ధి పురుషర్షభ ।
దర్శనం యోఽభిగచ్ఛేత స వధ్యో లవణేన హి ॥ 9 ॥

స గ్రీష్మే వ్యపయాతే తు వర్షరాత్ర ఉపస్థితే ।

హన్యాస్త్యం లవణం సౌమ్య స హి కాలోఽస్య దుర్మతేః ॥ 10 ॥

మహర్షీంస్తు పురస్కృత్య ప్రయాన్తు తవ సైనికాః ।
యథా గ్రీష్మావశేషేణ తరేయుర్జాహ్నవీజలమ్ ॥ 11 ॥

తతః స్థాప్య బలం సర్వం నదీతీరే సమాహితః ।
అగ్రతో ధనుషా సార్థం గచ్ఛ త్వం లఘువిక్రమ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ శత్రుఘ్నస్తాన్మహాబలాన్ ।
సేనాముఖ్యాన్సమానీయ తతో వాక్యమువాచ హ ॥ 13 ॥

ఏతే వో గణితా వాసా యత్ర యత్ర నివత్స్యథ ।
స్థాతవ్యం చావిరోధేన యథా బాధా న కస్యచిత్ ॥ 14 ॥

తథా తాంస్తు సమాజ్ఞాప్య నిర్యాప్య చ మహద్బలమ్ ।
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయాం చాభ్యవాదయత్ ॥ 15 ॥

రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా శిరసాభిప్రణమ్య చ ।
రాణేణ చాభ్యనుజ్ఞాతః శత్రుఘ్నః శత్రుతాపనః ॥ 16 ॥

లక్ష్మణం భరతం చైవ ప్రణిపత్య కృతాఞ్జలిః ।
పురోధనం వసిష్ఠం చ శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్ ।
ప్రదక్షిణమథో కృత్వా నిరగామ మహాబలః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే షట్పఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

ప్రస్థాప్య తద్బలం సర్వం మాసమాత్రోషితః పథి ।
ఏక ఏవాశు శత్రుఘ్నో జగామ త్వరితస్తదా ॥ 1 ॥

ద్విరాత్రమస్తరే శూర ఉష్య రాఘవనన్దనః ।
వాల్మీకేరాశ్రమం పుణ్యమగచ్ఛద్వాసముత్తమమ్ ॥ 2 ॥

సోఽభివాద్య మహాత్మానం వాల్మీకిం మునిసత్తమమ్ ।
కృతాఙ్జలిరథో భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 3 ॥

భగవన్వస్తుమిచ్ఛామి గురోః కృత్యాదిహాగతః ।
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామి ప్రతీచీం వారుణీం దిశమ్ ॥ 4 ॥

శత్రుఘ్నస్య వచః శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిపుజ్వలః ।
ప్రత్యువాచ మహాత్మానం స్వాగతం తే మహాయశః ॥ 5 ॥

స్వమాశ్రమమిదం సౌమ్య రాఘవాణాం కులస్య హ ।
ఆసనం పాద్యమర్ఘ్యం చ నిర్విశజ్కః ప్రతీచ్ఛ మే ॥ 6 ॥

ప్రతిగృహ్య తతః పూజాం ఫలమూలం చ భోజనమ్ ।
భక్షయామాస కాకుత్స్థస్తృప్తిం చ పరమాం గతః ॥ 7 ॥

స తు భుక్త్వా మహాబాహుర్మహర్షిం తమువాచ హ ।
పూర్వం యజ్ఞవిభూతీయం కస్యాశ్రమసమీపతః ॥ 8 ॥

తస్య తద్భాషితం శ్రుత్వా వాల్మీకిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
శత్రుఘ్న శృణు యన్యేదం బభూవాయతనం పురా ॥ 9 ॥

యుష్మాకం పూర్వకో రాజా సుదాసస్య మహాత్మనః ।

పుత్రో మిత్రసహో నామ వీర్యవానతిధార్మికః ॥ 10 ॥

స బాల ఏవ సౌదాసో మృగయాముపచక్రమే ।
చఇచ్ఛార్యమాణం దదృశే స శూరో రాక్షసద్వయమ్ ॥ 11 ॥

శార్దూలరూపిణౌ ఘోరౌ మృగాన్బహుసహస్రశః ।
భక్షయాణావసన్తుష్టౌ పర్యాప్తిం చ న జగ్ముతుః ॥ 12 ॥

స తు తౌ రాక్షసౌ దృష్ట్వా నిర్మృగం చ వనం కృతమ్ ।
క్రోధేన మహతావిప్లవో జఘానైకం మహేషుణా ॥ 13 ॥

వినిపాత్య తమేకం తు సౌదాసః పురుషర్షభః ।
విజ్వరో విగతామర్షో హతం రక్షోఽభ్యవైక్షత ॥ 14 ॥

నిరీక్షమాణం తం దృష్ట్వా సహాయస్తస్య రక్షసః ।
సంతాపమకరోద్ధోరం సౌదాసం చేదమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

యస్మాదనపరాధం త్వం సహాయం మమ జఘ్నివాన్ ।
తస్మాత్తవాపి పాపిష్ఠ ప్రదాస్యామి ప్రతిక్రియామ్ ॥ 16 ॥

ఏవముక్త్వా తు తం రక్షస్తత్రైవాన్తరధీయత ।
కాలపర్యాయయోగేన రాజా మిత్రసహోఽభవత్ ॥ 17 ॥

రాజాపి యజతే యజ్ఞం తస్యాశ్రమసమీపతః ।
అశ్వమేధం మహాయజ్ఞం తం వసిష్ఠోఽభ్యపాలయత్ ॥ 18 ॥

తత్ర యజ్ఞో మహానాసీద్బహువర్షగణాయుతాన్ ।
సమృద్ధః పరయా లక్ష్మ్యో దేవయజ్ఞసమోఽభవత్ ॥ 19 ॥

అథావసానే యజ్ఞస్య పూర్వవైరమనుస్మరన్ ।
వసిష్ఠరూపీ రాజానమితి హోవాచ రాక్షసః ॥ 20 ॥

అద్య యజ్ఞావసానాన్తే సామిషం భోజనం మమ ।

దీయతామితి శీఘ్రం వై నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ 21 ॥

తచ్ఛుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రక్షసా కామరూపిణా ।
భక్షసంస్కారకుశలమువాచ పృథివీపతిః ॥ 22 ॥

హవిష్యం సామిషం స్వాదు యథా భవతి భోజనమ్ ।
తథా కురుష్య శీఘ్రం వై పరితుష్యేద్యథా గురుః ॥ 23 ॥

శాసనాత్పార్థివేంద్రస్య సూదః సమ్భ్రాంతమానసః ।
స చ రక్షః పునస్తత్ర సూదవేషమథాకరోత్ ॥ 24 ॥

స మానుషమథో మాంసం పార్థివాయ న్యవేదయత్ ।
ఇదం స్వాదుహవిష్యం చ సామిషం చాన్నమాహృతమ్ ॥ 25 ॥

స భోజనం వసిష్ఠాయ పత్న్యై సార్థముపాహరత్ ।
మదయన్త్యా నరవ్యాఘ్ర సామిషం రక్షసా హృతమ్ ॥ 26 ॥

జ్ఞాత్వా తదామిషం విప్రో మానుషం భోజనాహృతమ్ ।
క్రోధేన మహతావిప్రో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ 27 ॥

యస్మాత్త్వం భోజనం రాజన్మమైతద్దాతుమిచ్ఛసి ।
తస్మాద్భోజనమేతత్తే భవిష్యతి న సంశయః ॥ 28 ॥

స రాజా సహ పత్న్యై వై ప్రణిపత్య ముహుర్ముహుః ।
పునర్వసిష్ఠం ప్రోవాచ యదుక్తం బ్రహ్మరూపిణా ॥ 29 ॥

తచ్ఛుత్వా పార్థివేంద్రస్య రక్షసా వికృతం చ తత్ ।
పునః ప్రోవాచ రాజానం వసిష్ఠః పురుషర్షభమ్ ॥ 30 ॥

మయా రోషపరీతేన యదిదం వ్యాహృతం వచః ।
నైతచ్ఛక్యం వృథా కర్తుం ప్రదాస్యామి చ తే వరమ్ ॥ 31 ॥

కాలో ద్వాదశ వర్షాణి శాపస్యాస్య భవిష్యతి ।

మత్స్యసాదాచ్ఛ రాజేన్ద్ర అతీతం న స్మరిష్యసి ॥ 32 ॥

ఏవం స రాజా తం శాపముపభుజ్యారిమర్దనః ।
ప్రతిలేభే పునా రాజ్యం ప్రజాశ్చైవాన్వపాలయత్ ॥ 33 ॥

తస్య కల్మాషపాదస్య యజ్ఞస్యాయతనం శుభమ్ ।
ఆశ్రమస్య సమీపేఽస్మిన్యస్మిన్పుచ్ఛసి రాఘవ ॥ 34 ॥

తస్య తాం పార్థివేన్ద్రస్య కథాం శ్రుత్వా సుదారుణామ్ ।
వివేశ పర్ణశాలాయాం మహర్షిమభివాద్య చ ॥ 35 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తపఞ్చాశత్తమః సర్గః ॥

॥ అష్టపञ్చాశతముః సర్గః ॥

యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్న పర్ణశాలాం సమావిశత్ ।
తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వయమ్ ॥ 1 ॥

తతోఽర్ధరాత్రసమయే బాలకా మునిదారకాః ।
వాల్మీకేః ప్రియమాచఖ్యుః సీతాయాః ప్రసవం శుభమ్ ।
తస్య రక్షాం మహాతేజః కురు భూతవినాశినీమ్ ॥ 2 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా మునిర్హర్షముపాగమత్ ।
భూతఘ్నం చాకరోత్తాభ్యాం రక్షాం రక్షోవినాశినీమ్ ॥ 3 ॥

కుశముష్టిముపాదాయ లవం చైవ తు స ద్విజః ।
వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీమ్ ॥ 4 ॥

యస్తయోః పూర్వజో జాతః స కుశైర్మన్త్రసంస్కృతైః ।
నిర్మారజీయస్తు భవేత్కుశ ఇత్యస్య నామతః ॥ 5 ॥

యశ్చాపరో భవేత్తాభ్యాం లవేన సుసమాహితః ।
నిర్మారజీయో వృద్ధాభిర్లవశ్చేతి స నామతః ॥ 6 ॥

ఏవం కుశలవౌ నామ్నా తావుభౌ యమజాతకౌ ।
మత్కృతభ్యాం చ నామభ్యాం ఖ్యాతియుక్తౌ భవిష్యతః ॥ 7 ॥

తే రక్షాం జగృహుస్తాం చ మునిహస్తాత్సమాహితాః ।
అకుర్వంశ్చ తతో రక్షాం తయోర్విగతకల్మషాః ॥ 8 ॥

తథా తాం క్రియమాణాం తు రక్షాం గోత్రం చ నామ చ ।
సజ్కీర్తనం చ రామస్య సీతాయాః ప్రసవౌ శుభౌ ॥ 9 ॥

అర్ధరాత్రే తు శత్రుఘ్నః శుశ్రావ సుమహత్ప్రియమ్ ।
పర్ణశాలాం గతో రాత్రౌ దిష్ట్యా దిష్ట్యేతి చాబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

తథ తస్య ప్రహృష్టస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ।
వ్యతీతా వార్షికీ రాత్రిః శ్రావణీ లఘువిక్రమా ॥ 11 ॥

ప్రభాతే తు మహావీర్యః కృత్వా పౌర్వాహ్నికం క్రమమ్ ।
మునిం ప్రాజ్ఞానిరామన్త్య ప్రాయాత్పశ్యాన్ముఖః పునః ॥ 12 ॥

స గత్వా యమునాతీరం సప్తరాత్రోషితః పథి ।
ఋషీణాం పుణ్యకీర్తినామాశ్రమే వాసమభ్యయాత్ ॥ 13 ॥

స తత్ర మునిభిః సార్థం భార్గవప్రముఖైర్నృపః ।
కథాభిర్బహురూపాభిర్వాసం చక్రే మహాయశాః ॥ 14 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టపఞ్చాశతతమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ॥

అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం శత్రుఘ్నా భృగునన్దనమ్ ।
పప్రచ్ఛ చ్యవనం విప్రం లవణస్య బలాబలమ్ ॥ 1 ॥

శూలస్య చ బలం బ్రహ్మన్కే చ పూర్వం నిపాతితాః ।
అనేన శూలముఖేన ద్వన్ద్వయుద్ధముపాగతాః ॥ 2 ॥

తస్య తద్భాషితం శ్రుత్వా శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజాశ్చ్యవనో రఘునన్దనమ్ ॥ 3 ॥

అసంఖ్యేయాని కర్మాణి యాన్యస్య పురుషర్షభ ।
ఇక్షావంశప్రభవే యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ మే ॥ 4 ॥

అయోధ్యాయాం పురా రాజా యువనాశ్వసుతో బలీ ।
మాన్ధాతా ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు వీర్యవాన్ ॥ 5 ॥

స కృత్వా పృథివీం కృత్వాన్మం శాసనే పృథివీపతిః ।
సురలోకమథో జేతుముద్యోగమకరోన్నృపః ॥ 6 ॥

ఇన్ద్రస్య తు భయం తీవ్రం సురాణాం చ మహాత్మనామ్ ।
మాన్ధాతరి కృతోద్యోగే దేవలోకజగీషయా ॥ 7 ॥

అర్ధాసనేన శక్రస్య రాజ్యార్ధేన చ పార్థివః ।
వన్ద్యమానః సురగణైః ప్రతిజ్ఞామధ్యరోహత ॥ 8 ॥

తస్య పాపమభిప్రాయం విదిత్వా పాకశాసనః ।
సాన్త్వపూర్వమిదం వాక్యమువాచ యువనాశ్వజమ్ ॥ 9 ॥

రాజా త్వం మానుషే లోకే న తావత్పురుషర్షభ ।

అకృత్వా పృథివీం వశ్యాం దేవరాజ్యమిహేచ్ఛసి ॥ 10 ॥

యది వీర సమగ్రా తే మేదిని నిఖిలా వశే ।
దేవరాజ్యం కురుష్వేహ సభృత్యబలవాహనః ॥ 11 ॥

ఇన్ద్రమేవం బ్రువాణం తు మాన్ధాతా వాక్యమబ్రవీత్ ।
క్వ మే శక్ర ప్రతిహతం శాసనం పృథివీతలే ॥ 12 ॥

తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః ।
మధుపుత్రో మధువనే నాజ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ ॥ 13 ॥

తచ్ఛుత్వా విప్రియం ఘోరం సహస్రాక్షేణ భాషితమ్ ।
ప్రీడితోఽవాఙ్ముఖో రాజా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ 14 ॥

ఆమన్త్య తు సహస్రాక్షం హ్రీయా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ।
పునరేవాగమచ్ఛీమానిమం తోకం నరేశ్వరః ॥ 15 ॥

స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్యబలవాహనః ।
ఆజగామ మధోః పుత్రం వశే కర్తుమనిన్దితః ॥ 16 ॥

స కాఙ్క్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః ।
దూతం సమ్ప్రేషయామాస సకాశం లవణస్య సః ॥ 17 ॥

స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునః సుతమ్ ।
వదంతమేవం తం దూతం భక్షయామాస రాక్షసః ॥ 18 ॥

చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధసమన్వితః ।
అర్థయామాస తద్రక్షః శరవృష్ట్యా సమన్తతః ॥ 19 ॥

తతః ప్రహస్య లవణః శూలం జగ్రాహ పాణినా ।
వధాయ సానుబంధస్య ముమోచాయుధముత్తమమ్ ॥ 20 ॥

తచ్ఛూలం దీప్యమానం తు సభృత్యబలవాహనమ్ ।

భస్మీకృత్య నృపం భూయో లవణస్యాగమత్కరమ్ || 21 ||

ఏవం స రాజా సుమహాన్వితః సబలవాహనః ।
శూలస్య చ బలం వీర ఆప్రమేయమనుత్తమమ్ || 22 ||

శ్వః ప్రభాతే తు లవణం వధిష్యసి న సంశయః ।
అగ్రహీతాయుధం క్షిప్రం ధ్రువో హి విజయస్తవ || 23 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

కథాం కథయతాం తేషాం జయం చాకాంక్షతాం శుభమ్ ।
వ్యతీతా రజనీ శీఘ్రం శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ॥ 1 ॥

తతః ప్రభాతే విమలే తస్మిన్కాలే స రాక్షసః ।
నిర్గతస్తు పురాద్వీరో భజాహరప్రచోదితః ॥ 2 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే శూరః శత్రుఘ్నో యమునాం నదీమ్ ।
తీర్త్వా మధుపురద్వారి ధనుషాణిరతిష్ఠత ॥ 3 ॥

తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే క్రూరకర్మా స రాక్షసః ।
ఆగచ్ఛద్భహుసహస్రం ప్రాణినాముద్వహనభరమ్ ॥ 4 ॥

తతో దదర్శ శత్రుఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధమ్ ।
తమువాచ తతో రక్షః కిమనేన కరిష్యసి ॥ 5 ॥

ఈదృశానాం సహస్రాణి సాయుధానాం నరాధమ ।
భక్షితాని మయా రోషాత్కాలమాకాంక్షసే ను కిమ్ ॥ 6 ॥

ఆహారశ్చాప్యసమ్పూర్ణో మమాయం పురుషాధమ ।
స్వయం ప్రవిష్టో ను ముఖం కథమాసాద్య దుర్మతే ॥ 7 ॥

తస్యైవం భాషమాణస్య హసతశ్చ ముహుర్ముహుః ।
శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషాదశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ 8 ॥

తస్య రోషాభిభూతస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ।
తేజోమయా మరీచ్యస్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్పతన్ ॥ 9 ॥

ఉవాచ చ సుసంకృద్ధః శత్రుఘ్నస్తం నిశాచరమ్ ।

యోధుమిచ్చామి దుర్బుధే ద్వంద్వయుద్ధం త్వయా సహ ॥ 10 ॥

పుత్రో దశరథస్యాహం భ్రాతా రామస్య ధీమతః ।
శత్రుఘ్నో నామ శత్రుఘ్నో వధాకాఙ్క్షీ తవాగతః ॥ 11 ॥

తస్య మే యుద్ధకామస్య ద్వంద్వయుద్ధం ప్రదీయతామ్ ।
శత్రుస్త్యం సర్వజీవానాం న మే జీవన్మమిష్యసి ॥ 12 ॥

తస్మిన్స్తథా బ్రువాణే తు రాక్షసః ప్రహసన్నివ ।
ప్రత్యువాచ నరశ్రేష్ఠం దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి దుర్మతే ॥ 13 ॥

మమ మాతృష్వసుర్భ్రాతా రావణో నామ రాక్షసః ।
హతో రామేణ దుర్బుధే స్త్రీహతోః పురుషాధమ ॥ 14 ॥

తచ్చ సర్వం మయా జ్ఞాంతం రావణస్య కులక్షయమ్ ।
అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా మయా యూయం విశేషతః ॥ 15 ॥

న హతాశ్చ హి మే సర్వే పరిభూతాస్తృణం యథా ।
భూతాఞ్చైవ భవిష్యాశ్చ యూయం చ పురుషాధమాః ॥ 16 ॥

తస్య తే యుద్ధకామస్య యుద్ధం దాస్యామి దుర్మతే ।
ఈప్సితం యాదృశం తుభ్యం సజ్జయే యావదాయుధమ్ ॥ 17 ॥

తమువాచాథ శత్రుఘ్నః క్వ మే జీవన్మమిష్యసి ।
దుర్బలోఽప్యాగతః శత్రుర్న మోక్షవ్యః కృతాత్మనా ॥ 18 ॥

యో హి విక్లవయా బుద్ధ్యా ప్రసరం శత్రవే దదౌ ।
స హతో మన్దబుద్ధిత్వాద్యథా కాపురుషస్తథా ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే షష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా భాషితం తస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ।
క్రోధమాహరయత్త్రివ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

పాణౌ పాణిం వినిష్ఠిష్య దంతాన్కటకటాయ్య చ ।
లవణో రఘుశార్దూలమాహ్వాయామాస చాసకృత్ ॥ 2 ॥

తం బ్రువాణం తథా వాక్యం లవణం ఘోరవిక్రమమ్ ।
శత్రుఘ్నా దేవ శత్రుఘ్న ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

శత్రుఘ్నా న తదా జాతో యదాన్యే నిర్జితాస్త్వయా ।
తదద్య బాణాభిహతో వ్రజ తం యమసాదనమ్ ॥ 4 ॥

ఋషయోఽప్యద్య పాపాత్మన్మయా త్వాం నిహతం రణే ।
పశ్యన్తు విప్రా విద్వాంసస్త్రిదశా ఇవ రావణమ్ ॥ 5 ॥

త్వయి మద్బాణనిర్దగ్ధే పతితేఽద్య నిశాచర ।
పురం జనపదం చాపి క్షేమమేతద్భవిష్యతి ॥ 6 ॥

అద్య మద్బాహునిష్కాంతః శరో వజ్రనిభాననః ।
ప్రవేక్ష్యతే తే హృదయం పద్మమంశురివార్కజః ॥ 7 ॥

ఏవముక్తో మహావృక్షం లవణః క్రోధమూర్ఛితః ।
శత్రుఘ్నారసి చిక్షేప తం శూరః శతధాచ్ఛినత్ ॥ 8 ॥

తద్దృష్ట్వా విఫలం కర్మ రాక్షసః పునరేవ తు ।
పాదపాన్సుబహూన్సహ్యా శత్రుఘ్నే వ్యసృజద్భ్రువీ ॥ 9 ॥

శత్రుఘ్నశ్చాపి తేజస్వీ వృక్షానాపతతో బహూన్ ।

త్రిభిశ్చతుర్భిరేకైకం చిచ్ఛేద నతపర్వభిః ॥ 10 ॥

తతో బాణమయం వర్షం వ్యసృజద్రాక్షసోరసి ।
శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో వివ్యథే న చ రాక్షసః ॥ 11 ॥

తతః ప్రహస్య లవణో వృక్షముత్పాట్య శీలయా ।
శిరస్యభ్యహనచ్ఛారం ప్రస్తాజ్ఞః స ముమోహ వై ॥ 12 ॥

తస్మిన్నిపతితే వీరే హాహాకారో మహానభూత్ ।
ఋషీణాం దేవ సజ్ఞానాం గంధర్వాప్సరసామపి ॥ 13 ॥

తమవజ్ఞాయ తు హతం శత్రుఘ్నం భువి పాతితమ్ ।
రక్షో లభ్యాంతరమపి న వివేశ స్వమాలయమ్ ॥ 14 ॥

నాపి శూలం ప్రజగ్రాహ తం దృష్ట్వా భువి పాతితమ్ ।
తతో హత ఇతి జ్ఞాత్వా తాన్భిక్షాన్సముదావహత్ ॥ 15 ॥

ముహూర్తాలబ్ధసంజ్ఞస్తు పునస్తస్థౌ ధృతాయుధః ।
శత్రుఘ్నో రాక్షసద్వారి ఋషిభిః సమ్ప్రపూజితః ॥ 16 ॥

తతో దివ్యమమోఘం తం జగ్రాహ శరముత్తమమ్ ।
జ్వలంతం తేజసా ఘోరం పూరయంతం దిశో దశ ॥ 17 ॥

వజ్రాననం వజ్రవేగం మేరుమన్దర గౌరవమ్ ।
నతం పర్వసు సర్వేషు సంయుగేష్వపరాజితమ్ ॥ 18 ॥

అస్సకృన్దనదిగ్ధాఙ్గం చారుపత్రం పతత్రిణమ్ ।
దానవేంద్రాచలేంద్రాణామసురాణాం చ దారుణమ్ ॥ 19 ॥

తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం యుగాన్తే సముపస్థితే ।
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని పరిత్రాసముపాగమన్ ॥ 20 ॥

సదేవాసురగన్ధర్వం సమునిం సాప్సరోగణమ్ ।
జగద్ధి సర్వమన్వన్తం పితామహముపస్థితమ్ ॥ 21 ॥

ఊచుశ్చ దేవదేవేశం వరదం ప్రపితామహమ్ ।
కచ్ఛిల్లోకక్షయో దేవ ప్రాప్తో వా యుగసంక్రమః ॥ 22 ॥

నేదృశం దృష్టపూర్వం న శ్రుతం వా ప్రపితామహా ।
దేవానాం భయసమ్మోహో లోకానాం సజ్జయః ప్రభో ॥ 23 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మ లోకపితామహః ।
భయకారణమాచష్టే దేవానామభయంకరః ॥ 24 ॥

వధాయ లవణస్యాజౌ శరః శత్రుఘ్నధారితః ।
తేజసా యస్య సర్వే స్మ సమ్మాధాః సురసత్తమాః ॥ 25 ॥

ఏషో హి పూర్వం దేవస్య లోకకర్తుః సనాతనః ।
శరస్తేజోమయో వత్సా యేన వై భయమాగతమ్ ॥ 26 ॥

ఏష వై కైటభస్యార్థే మధునశ్చ మహాశరః ।
సృష్టో మహాత్మనా తేన వధార్థం దైత్యయోస్తయోః ॥ 27 ॥

ఏవమేతం ప్రజానీధ్వం విష్ణోస్తేజోమయం శరమ్ ।
ఏషా చైవ తనుః పూర్వా విష్ణోస్తస్య మహాత్మనః ॥ 28 ॥

ఇతో గచ్ఛతా పశ్యధ్వం వధ్యమానం మహాత్మనా ।
రామానుజేన వీరేణ లవణం రాక్షసోత్తమమ్ ॥ 29 ॥

తస్య తే దేవదేవస్య నిశమ్య మధురాం గిరమ్ ।
ఆజగ్ముర్యత్ర యుధ్యేతే శత్రుఘ్నలవణావృభౌ ॥ 30 ॥

తం శరం దివ్యసంకృశం శత్రుఘ్నకరధారితమ్ ।
దదృశుః సర్వభూతాని యుగాంతాగ్నిమివోత్థితమ్ ॥ 31 ॥

ఆకాశమావృతం దృష్ట్వా దేవైర్హి రఘునందనః ।
సింహనాదం ముహుః కృత్వా దదర్శ లవణం పునః ॥ 32 ॥

ఆహూతశ్చ తతస్తేన శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ।
లవణః క్రోధసంయుక్తో యుద్ధాయ సముపస్థితః ॥ 33 ॥

ఆకర్ణాత్స వికృష్యాథ తద్ధనుర్ధన్వినాం వరః ।
స ముమోచ మహాబాణం లవణస్య మహోరసి ।
ఉరస్తస్య విదార్యాశు ప్రవివేశ రసాతలమ్ ॥ 34 ॥

గత్వా రసాతలం దివ్యం శరో విబుధపూజితః ।
పునరేవాగమత్తార్ణమిచ్ఛాకుకులనందనమ్ ॥ 35 ॥

శత్రుఘ్నశరనిర్భిన్నో లవణః స నిశాచరః ।
పపాత సహసా భూమౌ వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ 36 ॥

తచ్చ దివ్యం మహాచ్ఛాలం హతే లవణరాక్షసే ।
పశ్యతాం సర్వభూతానాం రుద్రస్య వశమన్వగాత్ ॥ 37 ॥

ఏకేషుపాతేన భయం నిహత్య
లోకత్రయస్యాస్య రఘుప్రవీరః ।
వినిర్భభావుద్యతచాపబాణః
తమః ప్రణద్యేవ సహస్రరశ్మిః ॥ 38 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

హతే తు లవణే దేవాః సేన్ద్రాః సాగ్నిపురోగమాః ।
ఊచుః సుమధురాం వాణీం శత్రుఘ్నాం శత్రుతాపనమ్ ॥ ౧ ॥

దిష్ట్యా తే విజయో వత్స దిష్ట్య లవణరాక్షసః ।
హతః పురుషశార్దూలవరం వరయ రాఘవ ॥ ౨ ॥

వరదాః స్మ మహాబాహో సర్వ ఏవ సమాగతాః ।
విజయాకాఙ్క్షిణస్తుభ్యమమోఘం దర్శనం హి నః ॥ ౩ ॥

దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా శూరో మూర్ధ్ని కృతాఙ్గాలిః ।
ప్రత్యువాచ మహాబాహుః శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౪ ॥

ఇమాం మధుపురీం రమ్యాం మధురాం దేవ నిర్మితామ్ ।
నివేశం ప్రన్నయాం శీఘ్రమేష మేఽస్తు వరో మతః ॥ ౫ ॥

తం దేవాః ప్రీతమనసో బాధమిత్యేవ రాఘవమ్ ।
భవిష్యతి పురీ రమ్యా శూరసేనా న సంశయః ॥ ౬ ॥

తే తథోక్త్వా మహాత్మానో దివమారురుహస్తదా ।
శత్రుఘ్నాఽపి మహాతేజాస్తాం సేనాం సముపానయత్ ॥ ౭ ॥

సా సేన శీఘ్రమాగచ్ఛచ్ఛత్వా శత్రుఘ్నశాసనమ్ ।
నివేశనం చ శత్రుఘ్నః శాసనేన సమారభత్ ॥ ౮ ॥

సా పురీ దివ్యసంకాశా వర్షే ద్వాదశమే శుభా ।
నివిష్టా శూరసేనానాం విషయశ్చకుతోభయః ॥ ౯ ॥

క్షేత్రాణి సస్య యుక్తాని కాలే వర్షతి వాసవః ।

అరోగా వీరపురుషా శత్రుఘ్నభుజపాలితా ॥ 10 ॥

అర్ధచంద్రప్రతీకాశా యమునాతీరశోభితా ।
శోభితా గృహముఖ్యైశ్చ శోభితా చత్వరాపణైః ॥ 11 ॥

యచ్చ తేన మహచ్ఛాన్యం లవణేన కృతం పురా ।
శోభయామాస తద్వీరో నానాపణ్యసమృద్ధిభిః ॥ 12 ॥

తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థః శత్రుఘ్నా భరతానుజః ।
నిరీక్ష్య పరమప్రీతః పరం హర్షముపాగమత్ ॥ 13 ॥

తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా నివేశ్య మధురాం పురీమ్ ।
రామపాదౌ నిరీక్షేయం వర్షే ద్వాదశమే శుభే ॥ 14 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్రుఘ్నో రామపాలితామ్ ।
అయోధ్యాం చకమే గన్తుమల్పభృత్యబలానుగః ॥ ౧ ॥

మన్త్రిణో బలముఖ్యాంశ్చ నివర్త్య చ పురోధసమ్ ।
జగామ రథముఖ్యేన హయయుక్తేన భాస్వతా ॥ ౨ ॥

స గత్వా గణితాన్వాసాన్సప్తాష్టౌ రఘునన్దనః ।
అయోధ్యామగమత్తార్ణం రాఘవోత్సుకదర్శనః ॥ ౩ ॥

స ప్రవిశ్య పురీం రమ్యాం శ్రీమానిశ్వాకునన్దనః ।
ప్రవివేశ మహాబాహుర్యత్ర రామో మహాద్యుతిః ॥ ౪ ॥

సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలన్తమివ తేజసా ।
ఉవాచ ప్రాజ్ఞులిర్భూత్వా రామం సత్యపరాక్రమమ్ ॥ ౫ ॥

యదాజ్ఞప్తం మహారాజ సర్వం తత్కృతవానహమ్ ।
హతః స లవణః పాపః పురీ సా చ నివేశితా ॥ ౬ ॥

ద్వాదశం చ గతం వర్షం త్వాం వినా రఘునన్దన ।
నోత్సహేయమహం వస్తుం త్వయా విరహితో నృప ॥ ౭ ॥

స మే ప్రసాదం కాకుత్స్థ కురుష్వామితవిక్రమ ।
మాతృహీనో యథా వత్సస్త్యాం వినా ప్రవసామ్యహమ్ ॥ ౮ ॥

ఏవం బ్రువాణం శత్రుఘ్నం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ।
మా విషాదం కృథా వీర నైతత్క్షత్రియ చేష్టితమ్ ॥ ౯ ॥

నావసీదన్తి రాజానో విప్రవాసేషు రాఘవ ।

ప్రజాశ్చ పరిపాల్యా హి క్షత్రధర్మేణ రాఘవ ॥ 10 ॥

కాలే కాలే చ మాం వీర ఆయోధ్యామవలోకితుమ్ ।
ఆగచ్ఛ త్వం నరశ్రేష్ఠ గంతాసి చ పురం తవ ॥ 11 ॥

మమాపి త్వం సుదయితః ప్రాణైరపి న సంశయః ।
అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య పరిపాలనమ్ ॥ 12 ॥

తస్మాత్త్వం వస కాకుత్స్థ పశ్చరాత్రం మయా సహ ।
ఊర్ధ్వం గంతాసి మధురాం సభృత్యబలవాహనః ॥ 13 ॥

రామస్యైతద్వచః శ్రుత్వా ధర్మయుక్తం మనోఽనుగమ్ ।
శత్రుఘ్నా దీనయా వాచా బాధమిత్యేవ చాబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

స పశ్చరాత్రం కాకుత్స్థో రాఘవస్య యథాజ్ఞయా ।
ఉష్య తత్ర మహేష్వాసో గమనాయోపచక్రమే ॥ 15 ॥

ఆమన్త్య తు మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ ।
భరతం లక్ష్మణం చైవ మహారథముపారుహత్ ॥ 16 ॥

దూరం తాభ్యామనుగతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
భరతేన చ శత్రుఘ్నా జగామాశు పురీం తదా ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

ప్రస్థాప్య తు స శత్రుఘ్నం భ్రాతృభ్యాం సహ రాఘవః ।
ప్రముమోద సుఖీ రాజ్యం ధర్మేణ పరిపాలయన్ ॥ 1 ॥

తతః కతిపయాహఃసు వృద్ధో జానపదో ద్విజః ।
శవం బాలముపాదాయ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ 2 ॥

రుదన్బహువిధా వాచః స్నేహోక్షరసమన్వితాః ।
అసకృత్పుత్రపుత్రేతి వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 3 ॥

కిం ను మే దుష్కృతం కర్మ పూర్వం దేహంతరే కృతమ్ ।
యదహం పుత్రమేకం త్వాం పశ్యామి నిధనం గతమ్ ॥ 4 ॥

అప్రాప్తయావనం బాలం పశ్చాద్దశసమన్వితమ్ ।
అకాలే కాలమాపన్నం దుఃఖాయ మమ పుత్రక ॥ 5 ॥

అల్పైరహోభిర్నిధనం గమిష్యామి న సంశయః ।
అహం చ జననీ చైవ తవ శోకేన పుత్రక ॥ 6 ॥

న స్మరామ్యనృతం హ్యుక్తం న చ హింసాం స్మరామ్యహమ్ ।
కేన మే దుష్కృతేనాద్య బాల ఏవ మమాత్మజః ।
అకృత్వా పితృకార్యాణి నీతో వైవస్వతక్షయమ్ ॥ 7 ॥

నేదృశం దృష్టపూర్వం మే శ్రుతం వా ఘోరదర్శనమ్ ।
మృత్యురప్రాప్తకాలానాం రామస్య విషయే యథా ॥ 8 ॥

రామస్య దుష్కృతం కింశ్చిన్మహదస్తి న సంశయః ।
త్వం రాజజ్ఞోవయస్వైనం బాలం మృత్యువశం గతమ్ ॥ 9 ॥

భ్రాతృభిః సహితో రాజన్ద్విర్ఘ్నమాయురవాప్నుహి ।
ఉషితాః స్మ సుఖం రాజ్యే తవాస్మిన్సుమహాబల ॥ 10 ॥

సమృత్యనాథో విషయ ఇక్షాకూణాం మహాత్మనామ్ ।
రామం నాథమిహాసాద్య బాలాంతకరణం నృపమ్ ॥ 11 ॥

రాజదోష్టైర్విపద్యంతే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః ।
అసద్యస్తే తు నృపతావకాలే మ్రియతే జనః ॥ 12 ॥

యదా పురేష్యయుక్తాని జనా జనపదేశు చ ।
కుర్వతే న చ రక్షాన్తి తదాకాలకృతం భయమ్ ॥ 13 ॥

సవ్యక్తం రాజదోషోఽయం భవిష్యతి న సంశయః ।
పురే జనపదే వాపి తదా బాలవధో హ్యయమ్ ॥ 14 ॥

ఏవం బహువిధైర్వాక్యైర్ద్విన్దయానో ముహుర్ముహుః ।
రాజానం దుఃఖసంతప్తః సుతం తముపగూహతి ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తప్తతమః సర్గః ॥

తథా తు కరుణం తస్య ద్విజస్య పరిదేవితమ్ ।
శుశ్రావ రాఘవః సర్వం దుఃఖశోకసమన్వితమ్ ॥ 1 ॥

స దుఃఖేన సుసంతప్తో మన్త్రిణః సముపాహ్వాయత్ ।
వసిష్ఠం వామదేవం చ భ్రాతృశ్చ సహనైగమాన్ ॥ 2 ॥

తతో ద్విజా వసిష్ఠేన సార్థమష్టౌ ప్రవేశితాః ।
రాజానం దేవసంకృశం వర్ధన్వతి తతోఽబ్రువన్ ॥ 3 ॥

మార్కణ్డేయోఽథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః ।
కాత్యాయనోఽథ జాబాలిర్గౌతమో నారదస్తథా ॥ 4 ॥

ఏతే ద్విజర్షభాః సర్వే ఆగనేషూపవేశితాః ।
మన్త్రిణో వైగమాశ్చైవ యథార్హమనుకూలతః ॥ 5 ॥

తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీప్తతేజసామ్ ।
రఘవః సర్వమాచష్టే ద్విజో యస్మాత్ప్రరోదితి ॥ 6 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజ్ఞో దీనస్య నారదః ।
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యమృషీణాం సంనిధౌ నృపమ్ ॥ 7 ॥

శృణు రాజన్యథాకాలే ప్రాప్తోఽయం బాలసంజయః ।
శ్రుత్వా కర్తవ్యతాం వీర కురుష్వ రఘునందన ॥ 8 ॥

పురా కృతయుగే రామ బ్రాహ్మణా వై తపస్వినః ।
అబ్రాహ్మణస్తదా రాజన్న తపస్వీ కథశ్చన ॥ 9 ॥

తస్మిన్యుగే ప్రజ్వలితే బ్రహ్మభూతే అనావృతే ।

అమృత్యవస్తదా సర్వే జజ్ఞరే దీర్ఘదర్శినః ॥ 10 ॥

తతస్త్రేతాయుగం నామ మానవానాం వపుష్మతామ్ ।
క్షత్రియా యత్ర జాయంతే పూర్వేణ తపసాన్వితాః ॥ 11 ॥

వీర్వేణ తపసా చైవ తేఽధికాః పూర్వజన్మని ।
మానవా యే మహాత్మానస్తస్మిన్స్త్రేతాయుగే యుగే ॥ 12 ॥

బ్రహ్మక్షత్రం తు తత్సర్వం యత్పూర్వమపరం చ యత్ ।
యుగయోరుభయోరాసీత్సమవీర్యసమన్వితమ్ ॥ 13 ॥

అపశ్యన్తస్తు తే సర్వే విశేషమధికం తతః ।
స్థాపనం చక్రీరే తత్ర చాతుర్వర్ణ్యస్య సర్వతః ॥ 14 ॥

అధర్మః పాదమేకం తు పాతయత్ప్రథితలే ।
అధర్మేణ హి సంయుక్తాస్తేన మన్దాభవన్ద్విజాః ॥ 15 ॥

తతః ప్రాదుష్కృతం పూర్వమాయుషః పరినిష్ఠితమ్ ।
శుభాన్యేవాచరన్తోకాః సత్యధర్మపరాయణాః ॥ 16 ॥

త్రేతాయుగే త్వవర్తన్త బ్రాహ్మణాః క్షత్రియశ్చ యే ।
తపోఽతప్యన్త తే సర్వే శుశ్రూషామపరే జనాః ॥ 17 ॥

స ధర్మః పరమస్తేషాం వైశ్యశూద్రమథాగమత్ ।
పూజాం చ సర్వవర్ణానాం శూద్రాశ్చక్రుర్విశేషతః ॥ 18 ॥

తతః పాదమధర్మస్య ద్వితీయమవతారయత్ ।
తతో ద్వాపరసంఖ్యే సా యుగస్య సమజాయత ॥ 19 ॥

తస్మిన్ద్వాపరసంఖ్యే తు వర్తమానే యుగక్షయే ।
అధర్మశాచనృతం చైవ వవృధే పురుషర్షభ ॥ 20 ॥

తస్మిన్ద్వాపరసంఖ్యేతే తపో వైశ్యాన్సమావిశత్ ।

న శూద్రో లభతే ధర్మముగ్రం తప్తం నరర్షభ ॥ 21 ॥

హీనవర్ణో నరశ్రేష్ఠ తప్యతే సుమహత్తపః ।
భవిష్యా శూద్రయోన్యాం హి తపశ్చర్యా కలౌ యుగే ॥ 22 ॥

అధర్మః పరమో రామ ద్వాపరే శూద్రధారితః ।
స వై విషయపర్యస్తే తవ రాజన్మహాతపాః ।
శూద్రస్తప్యతి దుర్బుద్ధిస్తేన బాలవధో హ్యయమ్ ॥ 23 ॥

యో హ్యధర్మమకార్యం వా విషయే పార్థివస్య హి ।
కరోతి రాజశార్దూల పురే వా దుర్మతిర్నరః ।
క్షిప్రం హి నరకం యాతి స చ రాజా న సంశయః ॥ 24 ॥

స త్వం పురుషశార్దూల మార్గస్య విషయం స్వకమ్ ।
దుష్కృతం యత్ర పశ్యేథాస్తత్ర యత్నం సమాచర ॥ 25 ॥

ఏవం తే ధర్మవృద్ధిశ్చ నృణాం చాయుర్వివర్ధనమ్ ।
భవిష్యతి నరశ్రేష్ఠ బాలస్యాస్య చ జీవితమ్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే పంచషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ షట్షష్ఠితమః సర్గః ॥

నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం యథా ।
ప్రహర్షమతులం లేభే లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

గచ్ఛ సౌమ్య ద్విజశ్రేష్ఠం సమాశ్వాసయ లక్ష్మణ ।
బాలస్య చ శరీరం తత్తైలద్రోణ్యాం నిధాపయ ॥ 2 ॥

గన్తేశ్చ పరమోదారైస్తైలైశ్చ సుసుగన్ధిభిః ।
యథా న క్షీయతే బాలస్తథా సౌమ్య విధీయతామ్ ॥ 3 ॥

యథా శరీరే బాలస్య గుప్తస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
విపత్తిః పరిభేదో వా భవేన్న చ తథా కురు ॥ 4 ॥

తథా సన్దిశ్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ ।
మనసా పుష్పకం దధ్యావాగచ్ఛేతి మహాయశాః ॥ 5 ॥

ఇజ్జితం స తు విజ్ఞాయ పుష్పకో హేమభూషితః ।
ఆజగామ ముహూర్తేన సమ్మిపం రాఘవస్య వై ॥ 6 ॥

సోఽబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వా అయమస్మి నరాధిప ।
వశ్యస్తవ మహాబాహో కింకరః సముపస్థితః ॥ 7 ॥

భాషితం రుచిరం శ్రుత్వా పుష్పకస్య నరాధిపః ।
అభివాద్య మహర్షీస్తాన్విమానం సోఽధ్యరోహత ॥ 8 ॥

ధనుర్గృహీత్వా తూణీం చ ఖగ్ధం చ రుచిరప్రభమ్ ।
నిక్షిప్య నగరే పీఠౌ సౌమిత్రిభరతావృభౌ ॥ 9 ॥

ప్రాయాత్ప్రతీచిం స మరూన్విచిన్వంశ్చ సమస్తతః ।

ఉత్తరామగమచ్చిమాన్దిశం హిమవదావృతమ్ || 10 ||

అపశ్యమానస్తత్రాపి స్వల్పమప్యథ దుష్కృతమ్ ।
పూర్వామపి దిశం సర్వామథాపశ్యన్నరాధిపః || 11 ||

దక్షిణాం దిశమాక్రామత్తతో రాజర్షినన్దనః ।
శైవలస్యోత్తరే పార్శ్వే దదర్శ సుమహత్సరః || 12 ||

తస్మిన్నరసి తప్యంతం తాపసం సుమహత్తపః ।
దదర్శ రాఘవః శ్రీమాల్లమ్బమానమథో ముఖమ్ || 13 ||

అథైనం సముపాగమ్య తప్యంతం తప ఉత్తమమ్ ।
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం ధన్యస్తవమసి సువ్రత || 14 ||

కస్యాం యోన్యాం తపోవృద్ధవర్తసే దృఢవిక్రమ ।
కౌతూహలాత్త్వాం పృచ్ఛామి రామో దాశరథీర్హహమ్ || 15 ||

మనీషితస్తే కో న్వర్థః స్వర్గలాభో వరాశ్రయః ।
యమశ్రిత్య తపస్తప్తం శ్రోతుమిచ్ఛామి తాపస || 16 ||

బ్రాహ్మణో వాసి భద్రం తే క్షత్రియో వాసి దుర్జయః ।
వైశ్యో వా యది వా శూద్రః సత్యమేతద్బ్రవీహి మే || 17 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షట్షష్ఠితమః సర్గః ||

॥ సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
అవాక్కిరాస్తథాభూతో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 1 ॥

శూద్రయోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి తప ఉగ్రం సమాస్థితః ।
దేవత్వం ప్రార్థయే రామ సశరీరో మహాయశః ॥ 2 ॥

న మిథ్యాహం వదే రాజన్దేవలోకజిగీషయా ।
శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్స్థ శమ్భూకం నామ నామతః ॥ 3 ॥

భాషతస్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిరప్రభమ్ ।
నిష్కృష్య కోశాద్విమలం శిరశ్చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ 4 ॥

తస్మిన్మహూర్తే బాలోఽసౌ జీవేన సమయుజ్యత ॥ 5 ॥

తతోఽగస్త్యాశ్రమపదం రామః కమలలోచనః ।
స గత్వా వినయేనైవ తం నత్వా ముముదే సుఖీ ॥ 6 ॥

సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా ।
ఆతిథ్యం పరమం ప్రాప్య నిషసాద నరాధిపః ॥ 7 ॥

తమువాచ మహాతేజాః కుమ్భయోనిర్మహాతపాః ।
స్వాగతం తే నరశ్రేష్ఠ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ ॥ 8 ॥

త్వం మే బహుమతో రామ గుణైర్బహుభిరుత్తమైః ।
అతిథిః పూజనీయశ్చ మామ రాజన్వృద్ధి స్థితః ॥ 9 ॥

సురా హి కథయంతి త్వామాగతం శూద్రఘాతినమ్ ।
బ్రాహ్మణస్య తు ధర్మేణ త్వయా జీవాపితః సుతః ॥ 10 ॥

ఉష్యతాం చేహ రజసిం సకాశే మమ రాఘవ ।
ప్రభాతే పుష్యకేణ త్వం గంతా స్వపురమేవ హి ॥ 11 ॥

ఇదం చాభరణం సౌమ్య నిర్మితం విశ్వకర్మణా ।
దివ్యం దివ్యేన వపుషా దీప్యమానం స్వతేజసా ।
ప్రతిగృహ్ణీష్య కాకుత్స్థ మత్ప్రియం కురు రాఘవ ॥ 12 ॥

దత్తస్య హి పునర్దానం సుమహత్ఫలముచ్యతే ।
తస్మాత్ప్రదాస్యే విధివత్తత్ప్రతీచ్ఛ నరర్షభ ॥ 13 ॥

తద్రామః ప్రతిజగ్రాహ మునేస్తస్య మహాత్మనః ।
దివ్యమాభరణం చిత్రం ప్రదీప్తమివ భాస్కరమ్ ॥ 14 ॥

ప్రతిగృహ్య తతో రామస్తదాభరణముత్తమమ్ ।
ఆగమం తస్య దివ్యస్య ప్రష్టుమేవోపచక్రమే ॥ 15 ॥

అత్యద్భుతమిదం బ్రహ్మన్వపుషా యుక్తముత్తమమ్ ।
కథం భగవతా ప్రాప్తం కుతో వా కేన వాహ్మతమ్ ॥ 16 ॥

కుతూహలతయా బ్రహ్మన్ప్రచ్ఛామి త్వాం మహాయశః ।
ఆశ్చర్యాణాం బహూనాం హి నిధిః పరమకో భవాన్ ॥ 17 ॥

ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే మునిర్వాక్యమథాబ్రవీత్ ।
శృణు రామ యథావృత్తం పురా త్రేతాయుగే గతే ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

పురా త్రేతాయుగే హ్యసీదరణ్యం బహువిస్తరమ్ ।
సమంతాద్యోజనశతం నిర్మృగం పక్షివర్జితమ్ ॥ 1 ॥

తస్మిన్నిర్మానుషేఽరణ్యే కుర్వాణస్తప ఉత్తమమ్ ।
అహమాక్రమితుం శౌమ్య తదరణ్యముపాగమమ్ ॥ 2 ॥

తస్య రూపమరణ్యస్య నిర్దేష్టుం న శశాక హ ।
ఫలమూలైః సుఖాస్వాదైర్బహురూపైశ్చ పాదపైః ॥ 3 ॥

తస్యోరణ్యస్య మధ్యే తు సరో యోజనమాయతమ్ ।
పద్మోత్పలసమాకీర్ణం సమతిక్రాంతశైవలమ్ ॥ 4 ॥

తదాశ్చర్యమివాత్యర్థం సుఖాస్వాదమనుత్తమమ్ ।
అరజస్కం తథాఙ్గోభ్యం శ్రీమత్పక్షిగణాయుతమ్ ॥ 5 ॥

తస్మిన్నరఃసమీపే తు మహదద్భుతమాశ్రమమ్ ।
పురాణం పుణ్యమత్యర్థం తపస్విజనవర్జితమ్ ॥ 6 ॥

తత్రాహమవసం రాత్రిం నైదాఘీం పురుషర్షభ ।
ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ సరస్తదుపచక్రమే ॥ 7 ॥

అథాపశ్యం శవం తత్ర సుపుష్టమజరం క్వచిత్ ।
తిష్ఠంతం పరయా లఙ్ఘ్య తస్మిన్స్తోయాశయే నృప ॥ 8 ॥

తమర్థం చింతయానోఽహం ముహూర్తం తత్ర రాఘవ ।
విష్ణితోఽస్మి సరస్తీరే కిం నివదం స్యాదితి ప్రభో ॥ 9 ॥

అథాపశ్యం ముహూర్తాత్తు దివ్యమద్భుతదర్శనమ్ ।

విమానం పరమోదారం హంసయుక్తం మనోజవమ్ || 10 ||

అత్యర్థం స్వర్గిణం తత్ర విమానే రఘునందన ।
ఉపాస్తేఽస్సరసాం వీర సహస్రం దివ్యభూషణమ్ ।
గాన్తి గేయాని రమ్యాణి వాదయన్తి తథాపరాః || 11 ||

పశ్యతో మే తదా రామ విమానాదవరుహ్యా చ ।
తం శవం భక్షయామాస స స్వర్గీ రఘునందన || 12 ||

తతో భుక్త్వా యథాకామం మాంసం బహు చ సుష్టు చ ।
అవతీర్య సరః స్వర్గీ సంస్ప్రప్టుముపచక్రమే || 13 ||

ఉపస్పృశ్య యథాన్యాయం స స్వర్గీ పురుషర్షభ ।
ఆరోఢుముపచక్రామ విమానవరముత్తమమ్ || 14 ||

తమహం దేవసంక్రాశమారోహంతముదీక్ష్య వై ।
అథాహమబ్రువం వాక్యం తమేవ పురుషర్షభ || 15 ||

కో భవాన్దేవసంక్రాశ ఆహారశ్చ విగర్హితః ।
త్వయాయం భుజ్యతే సౌమ్య కిం కర్థం వక్తుమర్హసి || 16 ||

ఆశ్చర్యమీదృశో భావో భాస్వరో దేవసమ్మతః ।
ఆహారో గర్హితః సౌమ్య శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః || 17 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే అష్టషష్ఠితమః సర్గః ||

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

భుక్త్వా తు భాషితం వాక్యం మమ రామ శుభాక్షరమ్ ।
ప్రాజ్ఞానిః ప్రత్యువాచేదం స స్వర్గీ రఘునందన ॥ 1 ॥

శృణు బ్రహ్మన్యథావృత్తం మమైతత్సుఖదుఃఖయోః ।
దురతిక్రమణీయం హి యథా పృచ్ఛసి మాం ద్విజ ॥ 2 ॥

పురా వైదర్భకో రాజా పితా మమ మహాయశాః ।
సుదేవ ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు వీర్యవాన్ ॥ 3 ॥

తస్య పుత్రద్వయం బ్రహ్మన్ద్వాభ్యాం స్త్రీభ్యామజాయత ।
అహం శ్వేత ఇతి ఖ్యాతో యవీయాన్సురభోఽభవత్ ॥ 4 ॥

తతః పితరి స్వర్యాతే పౌరా మామభ్యషేచయన్ ।
తత్రాహం కృతవాన్రాజ్యం ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ 5 ॥

ఏవం వర్షసహస్రాణి సమతీతాని సువ్రత ।
రాజ్యం కారయతో బ్రహ్మన్ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః ॥ 6 ॥

సోఽహం నిమిత్తే కస్మింశ్చిద్విజ్ఞాతాయుర్ద్విజోత్తమ ।
కాలధర్మం హృది న్యస్య తతో వనముపాగమమ్ ॥ 7 ॥

సోఽహం వనమిదం దుర్గం మృగపక్షివివర్జితమ్ ।
తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టోఽస్మి సమీపే సరసః శుభే ॥ 8 ॥

భ్రాతరం సురథం రాజ్యే అభిషిచ్య నరాధిపమ్ ।
ఇదం సరః సమాసాద్య తపస్తప్తం మయా చిరమ్ ॥ 9 ॥

సోఽహం వర్షసహస్రాణి తపస్తీణి మహామునే ।

తప్తా సుదుష్కరం ప్రాప్తో బ్రహ్మలోకమనుత్తమమ్ ॥ 10 ॥

తతో మాం స్వర్గసంస్థం వై ఋత్విపాసే ద్విజోత్తమ ।
బాధేతే పరమోదార తతోఽహం వ్యథితేంద్రియః ॥ 11 ॥

గత్వా త్రిభువణశ్రేష్ఠం పితామహమువాచ హ ।
భగవన్బ్రహ్మలోకోఽయం ఋత్విపాసావివర్జితః ॥ 12 ॥

కస్యేయం కర్మణః ప్రాప్తిః ఋత్విపాసావశోఽస్మి యత్ ।
ఆహారః కశ్చ మే దేవ తన్మే బ్రూహి పితామహ ॥ 13 ॥

పితామహస్తు మామాహ తవాహారః సుదేవజ ।
స్వాదూని స్వాని మాంసాని తాని భక్షయ నిత్యశః ॥ 14 ॥

స్వశరీరం త్వయా పుష్టం కుర్వతా తప ఉత్తమమ్ ।
అనుష్టం రోహతే శ్వేత న కదాచిన్మహామతే ॥ 15 ॥

దత్తం న తేఽస్తి సూక్ష్మోఽపి వనే సత్త్వనిషేవితే ।
తేన స్వర్గగతో వత్స బాధ్యసే ఋత్విపాసయా ॥ 16 ॥

స త్వం సుపుష్టమాహరైః స్వశరీరమనుత్తమమ్ ।
భక్షయస్వామృతరసం సా తే తృప్తిరభిష్యతి ॥ 17 ॥

యదా తు తద్వనం శ్వేత అగస్త్యః సుమహాన్మషిః ।
ఆక్రమిష్యతి దుర్ధర్షస్తదా కృచ్ఛాద్విమోక్ష్యసే ॥ 18 ॥

స హి తారయితుం సౌమ్య శక్తః సురగణానపి ।
కిం పునస్త్యాం మహాబాహో ఋత్విపాసావశం గతమ్ ॥ 19 ॥

సోఽహం భగవతః శ్రుత్వా దేవదేవస్య నిశ్చయమ్ ।
ఆహారం గర్హితం కుర్మి స్వశరీరం ద్విజోత్తమ ॥ 20 ॥

బహూన్స్వర్గగణాన్బ్రహ్మన్భుజ్యమానమిదం మయా ।

క్షయం నాభ్యేతి బ్రహ్మార్షే తృప్తిశాచపి మమోత్తమా ॥ 21 ॥

తస్య మే కృచ్ఛభూతస్య కృచ్ఛాదస్మాద్విమోక్షయ ।
అన్యేషామగతిర్హృత్ర కుమ్భయోనిమృతే ద్విజమ్ ॥ 22 ॥

ఇదమాభరణం సౌమ్య తారణార్థం ద్విజోత్తమ ।
ప్రతిగృహీష్య బ్రహ్మార్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ 23 ॥

తస్యాహం స్వర్గిణో వాక్యం శ్రుత్వా దుఃఖసమన్వితమ్ ।
తారణాయోపజగ్రాహ తదాభరణముత్తమమ్ ॥ 24 ॥

మయా ప్రతిగృహీతే తు తస్మిన్నాభరణే శుభే ।
మానుషః పూర్వకో దేహో రాజర్షేః స ననాశ హ ॥ 25 ॥

ప్రనష్టే తు శరీరేఽసౌ రాజర్షిః పరయా ముదా ।
తృప్తః ప్రముదితో రాజా జగామ త్రిదివం పునః ॥ 26 ॥

తేనేదం శక్రతుల్యేన దివ్యమాభరణం మమ ।
తస్మిన్నిమిత్తే కాకుత్స్థ దత్తమద్భుతదర్శనమ్ ॥ 27 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

తదద్భుతతమం వాక్యం శ్రుత్వాగస్త్యస్య రాఘవః ।
గౌరవాద్విస్మయాచైవ భూయః ప్రప్లుం ప్రచక్రమే ॥ 1 ॥

భగవంస్తద్వనం ఘోరం తపస్తప్యతి యత్ర సః ।
శ్వేతో వైదర్భకో రాజా కథం తదమృగద్విజమ్ ॥ 2 ॥

నిఃసత్త్వం చ వనం జాతం శూన్యం మనుజవర్జితమ్ ।
తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టః స శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ 3 ॥

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలసమన్వితమ్ ।
వాక్యం పరమతేజస్వీ వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ 4 ॥

పురా కృతయుగే రామ మనుర్దణ్డధరః ప్రభుః ।
తస్య పుత్రో మహానాసీదిక్ష్వాకుః కులవర్ధనః ॥ 5 ॥

తం పుత్రం పూర్వకే రాజ్యే నిక్షిప్య భువి దుర్జయమ్ ।
పృథివ్యాం రాజవంశానాం భవ కర్తేత్యువాచ హ ॥ 6 ॥

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం పితుః పుత్రేణ రాఘవ ।
తతః పరమసంహృష్టో మనుః పునరువాచ హ ॥ 7 ॥

ప్రీతోఽస్మి పరమోదారకర్తా చాసి న సంశయః ।
దణ్డేన చ ప్రజా రక్ష మా చ దణ్డమకారణే ॥ 8 ॥

అపరాధిషు యో దణ్డః పాత్యతే మానవేషు వై ।
స దణ్డో విధివన్ముక్తః స్వర్గం నయతి పార్థివమ్ ॥ 9 ॥

తస్మాద్దణ్డే మహాబాహో యత్నవాన్భవ పుత్రక ।

ధర్మో హి పరమో లోకే కుర్వతస్తే భవిష్యతి || 10 ||

ఇతి తం బహు సన్నిశ్య మనుః పుత్రం సమాధినా ।
జగామ త్రిదివం హృష్టో బ్రహ్మలోకమనుత్తమమ్ || 11 ||

ప్రయాతే త్రిదివే తస్మిన్నిశ్వాకురమితప్రభః ।
జనయిష్యే కథం పుత్రానితి చింతాపరోఽభవత్ || 12 ||

కర్మభిర్బహురూపైశ్చ తైస్తైర్మనుసుతః సుతాన్ ।
జనయామాస ధర్మాత్మా శతం దేవసుతోపమాన్ || 13 ||

తేషామవరజస్తాత సర్వేషాం రఘునందన ।
మూఢశ్చాకృతివిద్యశ్చ న శుశ్రూషతి పూర్వజాన్ || 14 ||

నామ తస్య చ దణ్డేతి పితా చక్రేఽల్పతేజసః ।
అవశ్యం దణ్డపతనం శరీరేఽస్య భవిష్యతి || 15 ||

స పశ్యమానస్తం దోషం ఘోరం పుత్రస్య రాఘవ ।
విన్యశైవలయోర్మధ్యే రాజ్యం ప్రాదాదరిన్దమ || 16 ||

స దణ్డస్తత్ర రాజాభూద్రమ్యే పర్వతరోధసి ।
పురం చాప్రతిమం రామ న్యవేశయదనుత్తమమ్ || 17 ||

పురస్య చాకరోన్నామ మధుమంతమితి ప్రభో ।
పురోహితం చోశనసం వరయామాస సువ్రతమ్ || 18 ||

ఏవం స రాజా తద్రాజ్యం కారయత్సపురోహితః ।
ప్రహృష్టమనుజాకీర్ణం దేవరాజ్యం యథా దివి || 19 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

ఏతదాఖ్యాం రామాయ మహర్షిః కుంభసంభవః ।
అస్యామేవాపరం వాక్యం కథాయాముపచక్రమే ॥ 1 ॥

తతః స దణ్డః కాకుత్స్థ బహువర్షగణాయుతమ్ ।
అకరోత్తత్ర మన్దాత్మా రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్ ॥ 2 ॥

అథ కాలే తు కస్మింశ్చిద్రాజా భార్గవమాశ్రమమ్ ।
రమణీయముపాక్రామచ్ఛైత్రే మాసి మనోరమే ॥ 3 ॥

తత్ర భార్గవకన్యాం స రూపేణాప్రతిమాం భువి ।
విచరంతి వనోద్దేశే దణ్డోఽపశ్యదనుత్తమామ్ ॥ 4 ॥

స దృష్ట్వా తాం సుదుర్మేధా అనన్తశరపీడితః ।
అభిగమ్య సుసంవిగ్నః కన్యాం వచనమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

కుతస్త్వమసి సుశ్రోణి కస్య వాసి సుతా శుభే ।
పీడితోఽహమనన్తేన పృచ్ఛామి త్వాం సుమధ్యమే ॥ 6 ॥

తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య మోహోన్మత్తస్య కామినః ।
భార్గవీ ప్రత్యువాచేదం వచః సానునయం నృపమ్ ॥ 7 ॥

భార్గవస్య సుతాం విద్ధి దేవస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
అరజాం నామ రాజేన్ద్ర జ్యేష్ఠామాశ్రమవాసినీమ్ ॥ 8 ॥

గురుః పితా మే రాజేన్ద్ర త్వం చ శిష్యో మహాత్మనః ।
వ్యసనం సుమహత్కృద్ధః స తే దద్యాన్మహాతపాః ॥ 9 ॥

యది వాత్ర మయా కార్యం ధర్మదృష్టేన సత్పథా ।

వరయస్వ నృప శ్రేష్ఠ పితరం మే మహాద్యుతిమ్ || 10 ||

అన్యథా తు ఫలం తుభ్యం భవేద్దోరాభిసంహితమ్ ।
క్రోధేన హి పితా మేఽసౌ త్రైలోక్యమపి నిర్దహేత్ || 11 ||

ఏవం బ్రువాణామరజాం దణ్డః కామశరార్ద్రతః ।
ప్రత్యువాచ మదోన్మత్తః శిరస్యాధాయ సోఽఞ్జలిమ్ || 12 ||

ప్రసాదం కురు సుశ్రోణి న కాలం క్షేప్తుమర్హసి ।
త్వత్కృతే హి మమ ప్రాణా విదీర్యన్తే శుభాననే || 13 ||

త్వాం ప్రాప్య హి వధో వాపి పాపం వాపి సుదారుణమ్ ।
భక్తం భజన్స్వ మాం భీరు భజమానం సువిహ్వలమ్ || 14 ||

ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం దోర్భాగ్యం గృహ్య బలాద్భలీ ।
విస్ఫురన్తిం యథాకామం మైథునాయోపచక్రమే || 15 ||

తమనర్థం మహాఘోరం దణ్డః కృత్వా సుదారుణమ్ ।
నగరం ప్రయయా చాశు మధుమంతమనుత్తమమ్ || 16 ||

అరజాపి రుదన్తి సా ఆశ్రమస్యావిదూరతః ।
ప్రతీక్షతే సుసన్తస్తా పితరం దేవసంనిభమ్ || 17 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వీసప్తతితమః సర్గః ॥

స ముహూర్తాదుపశ్రుత్య దేవర్షిరమితప్రభః ।
స్వమాశ్రమం శిష్య వృతః క్షుధార్తః సంస్యవర్తత ॥ 1 ॥

సోఽపశ్యదరజాం దీనాం రజసా సమభిప్లుతామ్ ।
జ్యోత్స్నామివారుణగ్రస్తాం ప్రత్యూషే న విరాజతీమ్ ॥ 2 ॥

తస్య రోషః సమభవత్క్షుధార్తస్య విశేషతః ।
నిర్దహన్నివ లోకాన్ప్రీఞ్శిష్యాంశ్చేదమువాచ హ ॥ 3 ॥

పశ్యధ్వం విపరీతస్య దణ్డస్యావిదితాత్మనః ।
విపత్తిం ఘోరసంకాశాం క్రుద్ధామగ్నిశిఖామివ ॥ 4 ॥

క్షయోఽస్య దుర్మతేః ప్రాప్తః సానుగస్య దురాత్మనః ।
యః ప్రదీప్తాం హుతాశస్య శిఖాం వై స్పృష్టుమిచ్ఛతి ॥ 5 ॥

యస్మాత్స కృతవాన్పాపమీదృశం ఘోరదర్శనమ్ ।
తస్మాత్ప్రాప్స్యతి దుర్మేధాః ఫలం పాపస్య కర్మణః ॥ 6 ॥

సప్తరాత్రేణ రాజాసౌ సభృత్యబలవాహనః ।
పాపకర్మసమాచారో వధం ప్రాప్స్యతి దుర్మతిః ॥ 7 ॥

సమంతాద్యోజనశతం విషయం చాస్య దుర్మతేః ।
ధక్ష్యతే పాంసువర్షేణ మహతా పాకశాసనః ॥ 8 ॥

సర్వసత్త్వాని యానీహ స్థావరాణి చరాణి చ ।
మహతా పాంసువర్షేణ నాశం యాస్యన్తి సర్వశః ॥ 9 ॥

దణ్డస్య విషయో యావత్తావత్సర్వసముచ్ఛయః ।

పాంసుభుత ఇవాలక్ష్యః సప్తరాత్రాద్భవిష్యతి ॥ 10 ॥

ఇత్యుక్త్వా క్రోధసంతపస్తమాశ్రమనివాసినమ్ ।
జనం జనపదాన్తేషు స్థీయతామితి చాబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

శ్రుత్వా తూశసనో వాక్యం స ఆశ్రమావసథో జనః ।
నిష్క్రాంతో విషయాత్తస్య స్థానం చక్రేఽథ బాహ్యతః ॥ 12 ॥

స తథోక్త్వా మునిజనమరజామిదమబ్రవీత్ ।
ఇహైవ వస దుర్మేధే ఆశ్రమే సుసమాహితా ॥ 13 ॥

ఇదం యోజనపర్యంతం సరః సురుచిరప్రభమ్ ।
అరజే విజ్వరా భుజ్జ్వ కాలశ్చాత్ర ప్రతీక్ష్యతామ్ ॥ 14 ॥

త్వత్సమీపే తు యే సత్త్వా వాసమేష్యన్తి తాం నిశామ్ ।
అవధ్యాః పాంసువర్షేణ తే భవిష్యన్తి నిత్యదా ॥ 15 ॥

ఇత్యుక్త్వా భార్గవో వాసమన్యత్ర సముపాక్రమత్ ।
సప్తాహాద్భస్మసాదూభతం యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా ॥ 16 ॥

తస్యాసౌ దణ్డవిషయో విన్ధ్యశైవలసానుషు ।
శప్తో బ్రహ్మర్షిణా తేన పురా వైధర్మకే కృతే ॥ 17 ॥

తతః ప్రభృతి కాకుత్స్థ దణ్డకారణ్యముచ్యతే ।
తపస్వినః స్థితా యత్ర జనస్థానమథోఽభవత్ ॥ 18 ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం పృచ్ఛసి రాఘవ ।
సన్ధ్యాముపాసితం వీర సమయో హ్యతివర్తతే ॥ 19 ॥

ఏతే మహర్షయః సర్వే పూర్ణకుమ్భాః సమస్తతః ।
కృతోదకో నరవ్యాఘ్ర ఆదిత్యం పర్యుపాసతే ॥ 20 ॥

స తైర్పసిభిరభ్యస్తః సహితైర్బ్రహ్మసత్తమైః ।
రవిరస్తం గతో రామ గచ్ఛోదకముపస్పృశ ॥ 21 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

ఋషేర్వచనమాజ్ఞాయ రామః సన్ధ్యాముపాసితమ్ ।
ఉపాక్రామత్సరః పుణ్యమప్సరోభిర్నిషేవితమ్ ॥ 1 ॥

తత్రోదకముపస్పృష్య సన్ధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్ ।
ఆశ్రమం ప్రావిశద్రామః కుమ్భయోనేర్మహాత్మనః ॥ 2 ॥

అస్యాగస్త్యో బహుగుణం ఫలమూలం తథౌషధీః ।
శాకాని చ పవిత్రాణి భోజనార్థమకల్పయత్ ॥ 3 ॥

స భుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమమ్ ।
ప్రీతశ్చ పరితుష్టశ్చ తాం రాత్రిం సముపావసత్ ॥ 4 ॥

ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ కృత్వాహ్నికమరిన్దమః ।
ఋషిం సమభిచక్రామ గమనాయ రఘూత్తమః ॥ 5 ॥

అభివాద్యాబ్రవీద్రామో మహర్షిం కుమ్భసమ్భవమ్ ।
ఆపృచ్ఛే త్వాం గమిష్యామి మామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 6 ॥

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి దర్శనేన మహాత్మనః ।
ద్రష్టుం చైవాగమిష్యామి పావనార్థమిహాత్మనః ॥ 7 ॥

తథా వదతి కాకుత్స్థే వాక్యమద్భుతదర్శనమ్ ।
ఉవాచ పరమప్రీతో ధర్మనేత్రస్తపోధనః ॥ 8 ॥

అత్యద్భుతమిదం వాక్యం తవ రామ శుభాక్షరమ్ ।
పావనః సర్వలోకానాం త్వమేవ రఘునన్దన ॥ 9 ॥

ముహూర్తమపి రామ త్వాం యే ను పశ్యన్తి కేచన ।

పావితాః స్వర్గభూతాస్తే పూజ్యన్తే దివి దైవతైః ॥ 10 ॥

యే చ త్వాం ఘోరచక్షుర్భిరీక్షన్తే ప్రాణీనో భువి ।
హతాస్తే యమదణ్డేన సద్యో నిరయగామినః ॥ 11 ॥

గచ్ఛ చారిష్టమవ్యగ్రః పన్థానమకుతోభయమ్ ।
ప్రశాధి రాజ్యం ధర్మేణ గతిర్హి జగతో భవాన్ ॥ 12 ॥

ఏవముక్తస్తు మునినా ప్రాజ్ఞానిః ప్రగ్రహో నృపః ।
అభ్యవాదయత ప్రాజ్ఞస్తమృషిం పుణ్యశీలినమ్ ॥ 13 ॥

అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం తాంశ్చ సర్వాంస్తపోధనాన్ ।
అధ్యారోహత్తదవ్యగ్రః పుష్పకం హేమభూషితమ్ ॥ 14 ॥

తం ప్రయాంతం మునిగణా ఆశీర్వాదైః సమంతతః ।
అపూజయన్మహేన్ద్రాభం సహస్రాక్షమివామరాః ॥ 15 ॥

స్వస్థః స దదృశే రామః పుష్పకే హేమభూషితే ।
శశీ మేఘసమీపస్థో యథా జలధరాగమే ॥ 16 ॥

తతోఽర్థదివసే ప్రాప్తే పూజ్యమానస్తతస్తతః ।
అయోధ్యాం ప్రాప్య కాకుత్స్థో విమానాదవరోహత ॥ 17 ॥

తతో విస్సృజ్య రుచిరం పుష్పకం కామగామినమ్ ।
కణ్వోన్తరవినిక్షిప్తం ద్వాంస్థం రామోఽబ్రవీద్వచః ॥ 18 ॥

లక్ష్మణం భరతం చైవ గత్వా తౌ లఘువిక్రమౌ ।
మమాగమనమాఖ్యాం శబ్దాపయ చ మాం చిరమ్ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా భాషితం తస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
ద్వాఃస్థః కుమారావాహూయ రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ 1 ॥

దృష్ట్వా తు రాఘవః ప్రాప్తౌ ప్రియా భరతలక్ష్మణౌ ।
పరిష్వజ్య తతో రామో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 2 ॥

కృతం మయా యథాతథ్యం ద్విజకార్యమనుత్తమమ్ ।
ధర్మనేతుమతో భూయః కర్తుమిచ్ఛామి రాఘవౌ ॥ 3 ॥

యువాభ్యామాత్మభూతాభ్యాం రాజసూయమనుత్తమమ్ ।
సహితో యష్టుమిచ్ఛామి తత్ర ధర్మో హి శాశ్వతః ॥ 4 ॥

ఇష్ట్వా తు రాజసూయేన మిత్రః శత్రునిబర్హణః ।
సుహుతేన సుయజ్ఞేన వరుణత్వముపాగమత్ ॥ 5 ॥

సోమశ్చ రాజసూయేన ఇష్ట్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్ ।
ప్రాప్తశ్చ సర్వలోకానాం కీర్తిం స్థానం చ శాశ్వతమ్ ॥ 6 ॥

అస్మిన్నహని యచ్ఛ్రేయశ్చిన్యతాం తన్మయా సహ ।
హితం చాయతి యుక్తం చ ప్రయతౌ వక్తుమర్హథ ॥ 7 ॥

శ్రుతా తు రాఘవస్యైతద్వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
భరతః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 8 ॥

త్వయి ధర్మః పరః సాధో త్వయి సర్వా వసున్ధరా ।
ప్రతిష్ఠితా మహాబాహో యశశ్చామితవిక్రమ ॥ 9 ॥

మహిపాలాశ్చ సర్వే త్వాం ప్రజాపతిమివామరాః ।

నిరీక్షన్తే మహాత్మానో లోకనాథం యథా వయమ్ || 10 ||

ప్రజాశ్చ పితృవద్రాజన్పశ్యన్తి త్వాం మహాబల ।
పృథివ్యాం గతిభూతోఽసి ప్రాణినామపి రాఘవ || 11 ||

స త్వమేవంవిధం యజ్ఞమాహర్తాసి కథం నృప ।
పృథివ్యాం రాజవంశానాం వినాశో యత్ర దృశ్యతే || 12 ||

పృథివ్యాం యే చ పురుషా రాజన్పౌరుషమాగతాః ।
సర్వేషాం భవితా తత్ర క్షయః సర్వాంతకోపమః || 13 ||

స త్వం పురుషశార్దూల గుణైరతులవిక్రమ ।
పృథివీం నార్హసే హన్తుం వశే హి తవ వర్తతే || 14 ||

భరతస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం యథా ।
ప్రహర్షమతులం లేభే రామః సత్యపరాక్రమః || 15 ||

ఉవాచ చ శుభాం వాణీం కైకేయ్యా నన్దివర్ధనమ్ ।
ప్రీతోఽస్మి పరితుష్టోఽస్మి తవాద్య వచనేన హి || 16 ||

ఇదం వచనమక్లీబం త్వయా ధర్మసమాహితమ్ ।
వ్యాహృతం పురుషవ్యాఘ్ర పృథివ్యాః పరిపాలనమ్ || 17 ||

ఏష తస్మాదభిప్రాయాద్రాజసూయాత్కృతూత్తమాన్ ।
నివర్తయామి ధర్మజ్ఞ తవ సువ్యాహృతేన వై || 18 ||

ప్రజానాం పాలనం ధర్మో రాజ్ఞాం యజ్ఞేన సమ్మితః ।
తస్మాచ్ఛృణోమి తే వాక్యం సాధూక్తం సుసమాహితమ్ || 19 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ||

॥ పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

తథోక్తవతి రామే తు భరతే చ మహాత్మని ।
లక్ష్మణోఽపి శుభం వాక్యమువాచ రఘునందనమ్ ॥ ౧ ॥

అశ్వమేధో మహాయజ్ఞః పావనః సర్వపాపహమ్ ।
పావనస్తవ దుర్ధర్షో రోచతాం క్రతుపుజవః ॥ ౨ ॥

శ్రూయతే హి పురావృత్తం వాసవే సుమహాత్మని ।
బ్రహ్మహత్యావృతః శక్రో హయమేధేన పావితః ॥ ౩ ॥

పురా కిల మహాబాహో దేవాసురసమాగమే ।
వృత్రో నామ మహానాసీద్దైత్యో లోకసమ్మతః ॥ ౪ ॥

విస్తీర్ణా యోజనశతముచ్చితస్త్రిగుణం తతః ।
అనురాగేణ లోకాన్ప్రీన్నహాత్పశ్యతి సర్వతః ॥ ౫ ॥

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః ।
శశాస పృథివీం సర్వాం ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ ౬ ॥

తస్మిన్ప్రశాసతి తదా సర్వకామదుఘా మహీ ।
రసవంతి ప్రసూతాని మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౭ ॥

అకృష్టపచ్యా పృథివీ సుసమ్పన్నా మహాత్మనః ।
స రాజ్యం తాదృశం భుక్త్యై స్థితమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౮ ॥

తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా తపః కుర్యామనుత్తమమ్ ।
తపో హి పరమం శ్రేయస్తపో హి పరమం సుఖమ్ ॥ ౯ ॥

స నిక్షిప్య సుతం జ్యేష్ఠం పౌరేషు పరమేశ్వరమ్ ।

తప ఉగ్రముపాతిష్ఠతాపయన్సర్వదేవతాః ॥ 10 ॥

తపస్తప్యతి వృత్రే తు వాసవః పరమార్తవత్ ।
విష్ణుం సముపసంక్రమ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 11 ॥

తపస్యతా మహాబాహో లోకా వృత్రేణ నిర్జితాః ।
బలవాన్స హి ధర్మాత్మా నైనం శఙ్కామి బాధితుమ్ ॥ 12 ॥

యద్యసౌ తప ఆతిష్ఠేద్భూయ ఏవ సురేశ్వర ।
యావత్లోకా ధరిష్యన్తి తావదస్య వశానుగాః ॥ 13 ॥

త్వం చైనం పరమోదారముపేక్షసి మహాబల ।
క్షణం హి న భవేద్వృత్రః క్రుద్ధే త్వయి సురేశ్వర ॥ 14 ॥

యదా హి ప్రీతిసంయోగం త్వయా విష్ణో సమాగతః ।
తదా ప్రభృతి లోకానాం నాథత్వముపలబ్ధవాన్ ॥ 15 ॥

స త్వం ప్రసాదం లోకానాం కురుష్వ సుమహాయశః ।
త్వత్కృతేన హి సర్వం స్యాత్ప్రశాంతమజరం జగత్ ॥ 16 ॥

ఇమే హి సర్వే విష్ణో త్వాం నిరీక్షంతే దివౌకసః ।
వృత్రఘతేన మహతా ఏషాం సాహ్యం కురుష్వ హ ॥ 17 ॥

త్వయా హి నిత్యశః సాహ్యం కృతమేషాం మహాత్మనామ్ ।
అసహ్యమిదమన్యేషామగతీనాం గతిర్భవాన్ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా శత్రునిబర్హణః ।
వృత్రఘాతమశేషేణ కథయేత్యాహ లక్ష్మణమ్ ॥ 1 ॥

రాఘవేణైవముక్తస్తు సుమిత్రానన్దవర్ధనః ।
భూయ ఏవ కథాం దివ్యాం కథయామాస లక్ష్మణః ॥ 2 ॥

సహస్రాక్షవచః శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్ ।
విష్ణుర్దేవానువాచేదం సర్వానిన్ద్రపురోగమాన్ ॥ 3 ॥

పూర్వం సౌహృదబద్ధోఽస్మి వృత్రస్య సుమహాత్మనః ।
తేన యుష్మత్ప్రియార్థం వై నాహం హన్మి మహాసురమ్ ॥ 4 ॥

అవశ్యం కరణీయం చ భవతాం సుఖముత్తమమ్ ।
తస్మాదుపాయమాఖ్యాస్యే యేన వృత్రం హనిష్యథ ॥ 5 ॥

త్రిధా భూతం కరిష్యేఽహమాత్మానం సురసత్తమాః ।
తేన వృత్రం సహస్రాక్షో హనిష్యతి న సంశయః ॥ 6 ॥

ఏకోఽశో వాసవం యాతు ద్వితీయో వజ్రమేవ తు ।
తృతీయో భూతలం శక్రస్తతో వృత్రం హనిష్యతి ॥ 7 ॥

తథా బ్రువతి దేవేశే దేవా వాక్యమథాబ్రువన్ ।
ఏవమేతన్న సన్దేహో యథా వదసి దైత్యహన్ ॥ 8 ॥

భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామో వృత్రాసురవధైషిణః ।
భజస్వ పరమోదారవాసవం స్వేన తేజసా ॥ 9 ॥

తతః సర్వే మహాత్మానః సహస్రాక్షపురోగమాః ।

తదరణ్యముపాక్రామన్యత్ర వృత్తో మహాసురః ॥ 10 ॥

తేఽపశ్యంస్తేజసా భూతం తపంతమసురోత్తమమ్ ।
పిబంతమివ లోకాన్స్త్రీన్నిర్దహంతమివామ్బరమ్ ॥ 11 ॥

దృష్ట్వైవ చాసురశ్రేష్ఠం దేవాస్త్రాసముపాగమన్ ।
కథమేనం వధిష్యామః కథం న స్యాత్పరాజయః ॥ 12 ॥

తేషాం చింతయతాం తత్ర సహస్రాక్షః పురన్దరః ।
వజ్రం ప్రగృహ్య బాహుభ్యాం ప్రహిణోద్వృత్తమూర్ధని ॥ 13 ॥

కాలాగ్నినేవ ఘోరేణ దీప్తేనేవ మహార్చిషా ।
ప్రతప్తం వృత్రశిరసి జగత్త్రాసముపాగమత్ ॥ 14 ॥

అసమ్భావ్యం వధం తస్య వృత్రస్య విబుధాధిపః ।
చింతయానో జగామాశు లోకస్యాంతం మహాయశాః ॥ 15 ॥

తమిన్ద్రం బ్రహ్మహత్యాశు గచ్ఛంతమనుగచ్ఛతి ।
అపతచ్ఛాస్య గాత్రేషు తమిన్ద్రం దుఃఖమావిశత్ ॥ 16 ॥

హతారయః ప్రనష్టేన్ద్రా దేవాః సాగ్నిపురోగమాః ।
విష్ణుం త్రిభువణశ్రేష్ఠం ముహుర్ముహురపూజయన్ ॥ 17 ॥

త్వం గతిః పరమా దేవ పూర్వజో జగతః ప్రభుః ।
రథార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ 18 ॥

హతశ్చాయం త్వయా వృత్తో బ్రహ్మహత్యా చ వాసవమ్ ।
బాధతే సురశార్దూల మోక్షం తస్య వినిర్దిశ ॥ 19 ॥

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం విష్ణురబ్రవీత్ ।
మామేవ యజతాం శక్రః పావయిష్యామి వజ్రిణమ్ ॥ 20 ॥

పుణ్యేన హయమేధేన మామిష్ట్యా పాకశాసనః ।

పునరేష్యతి దేవానామిన్ద్రత్వమకుతోభయః ॥ 21 ॥

ఏవం సన్దిశ్య దేవానాం తాం వాణీమమృతోపమా ।
జగామ విష్ణుర్దేవేశః స్తూయమానస్త్రివిష్టపమ్ ॥ 22 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

తథా వృత్రవధం సర్వమఖిలేన స లక్ష్మణః ।
కథయిత్వా నరశ్రేష్ఠః కథాశేషముపాక్రమత్ ॥ 1 ॥

తతో హతే మహావీర్యే వృత్రే దేవభయజ్కరే ।
బ్రహ్మహత్యావృతః శక్రః సంజ్ఞాం లేభే న వృత్రహా ॥ 2 ॥

సోఽస్తమాశ్రిత్య లోకానాం నప్తసంజ్ఞో విచేతనః ।
కాలం తత్రావసత్కృచ్చిద్వేష్టమానో యథోరగః ॥ 3 ॥

అథ నష్టే సహస్రాక్షే ఉద్విగ్నమభవజ్జగత్ ।
భూమిశ్చ ధ్వస్తసంకృశా నిఃస్నేహో శుష్కకాననా ॥ 4 ॥

నిఃస్రోతసశ్చమ్బువాహో హ్రదాశ్చ సరితస్తథా ।
సంక్షోభశ్చైవ సత్త్వానామనావృష్టికృతోఽభవత్ ॥ 5 ॥

క్షీయమాణే తు లోకేఽస్మిన్సంభ్రాంతమనసః సురాః ।
యదుక్తం విష్ణునా పూర్వం తం యజ్ఞం సముపానయన్ ॥ 6 ॥

తతః సర్వే సురగణాః సోపాధ్యాయాః సహర్షిభిః ।
తం దేశం సహితా జగ్ముర్యత్రేన్ద్రో భయమోహితః ॥ 7 ॥

తే తు దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మోహితం బ్రహ్మహత్యయా ।
తం పురస్కృత్య దేవేశమశ్వమేధం ప్రచక్రరే ॥ 8 ॥

తతోఽశ్వమేధః సుమహాన్మహేన్ద్రస్య మహాత్మనః ।
వవృధే బ్రహ్మహత్యాయాః పావనార్థం నరేశ్వర ॥ 9 ॥

తతో యజ్ఞసమాప్తౌ తు బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనః ।

అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం క్వ మే స్థానం విధాన్యథ ॥ 10 ॥

తే తామూచుస్తతో దేవాస్తుష్టాః ప్రీతిసమన్వితాః ।
చతుర్థా విభజాత్మానమాత్మనైవ దురాసదే ॥ 11 ॥

దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనామ్ ।
సంనిధౌ స్థానమన్యత్ర వరయామాస దుర్వసా ॥ 12 ॥

ఏకేనాశేన వత్స్యమి పూర్ణోదాసు నదీషు వై ।
ద్వితీయేన తు వృక్షేషు సత్యమేతద్బ్రవీమి వః ॥ 13 ॥

యోఽయమంశస్తృతీయో మే స్త్రీషు యౌవనశాలిషు ।
త్రిరాత్రం దర్శపర్ణాసు వసిష్యే దర్శఘాతినీ ॥ 14 ॥

హంతారో బ్రాహ్మణాన్యే తు ప్రేక్షాపూర్వమదూషకాన్ ।
తాంశ్చతుర్థేన భాగేన సంశ్రయిష్యే సురర్షభాః ॥ 15 ॥

ప్రత్యూచుస్తాం తతో దేవా యథా వదసి దుర్వసే ।
తథా భవతు తత్సర్వం సాధయస్వ యథేచ్ఛితమ్ ॥ 16 ॥

తతః ప్రీత్యాన్వితా దేవాః సహస్రాక్షం వవన్దిరే ।
విజ్వరః పూతపాప్మా చ వాసవః సమపద్యత ॥ 17 ॥

ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం సహస్రాక్షే ప్రతిష్ఠతే ।
యజ్ఞం చాద్భుతసంక్రాశం తదా శక్రోఽభ్యపూజయత్ ॥ 18 ॥

ఈదృశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావో రఘునన్దన ।
యజస్వ సుమహాభాగ హయమేధేన పార్థివ ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా లక్ష్మణేనోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః ప్రహసన్రాఘవో వచః ॥ 1 ॥

ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ ।
వృత్రఘాతమశేషేణ వాజిమేధఫలం చ యత్ ॥ 2 ॥

శ్రూయతే హి పురా సౌమ్య కర్దమస్య ప్రజాపతేః ।
పుత్రో బాహ్లిశ్వరః శ్రీమానితో నామ సుధార్మికః ॥ 3 ॥

స రాజా పృథివీం సర్వాం వశే కృత్వా మహాయశాః ।
రాజ్యం చైవ నరవ్యాఘ్ర పుత్రవత్సర్యపాలయత్ ॥ 4 ॥

సురైశ్చ పరమోదార్థైర్దైత్యైశ్చ మహాసురైః ।
నాగరాక్షసగన్ధర్వైర్యక్షైశ్చ సుమహాత్మభిః ॥ 5 ॥

పూజ్యతే నిత్యశః సౌమ్య భయార్తై రఘునన్దన ।
అభిభ్యంశ్చ త్రయో లోకాః సరోషస్య మహాత్మనః ॥ 6 ॥

స రాజా తాదృశో హ్యసీద్ధర్మే వీర్యే చ నిష్ఠితః ।
బుద్ధ్యా చ పరమోదారో బాహ్లికానాం మహాయశాః ॥ 7 ॥

స ప్రచక్రే మహాబాహుర్మృగయాం రుచిరే వనే ।
చైత్రే మనోరమే మాసి సభృత్యబలవాహనః ॥ 8 ॥

ప్రజఘ్నో స నృపోఽరణ్యే మృగాఞ్శతసహస్రశః ।
హత్వైవ తృప్తిర్నాభూచ్చ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ 9 ॥

నానామృగాణామయుతం వధ్యమానం మహాత్మనా ।

యత్ర జాతో మహాసేనస్తం దేశముపచక్రమే ॥ 10 ॥

తస్మింస్తు దేవదేవేశః శైలరాజసుతాం హరః ।
రమయామాస దుర్ధర్షైః సర్వైరనుచరైః సహ ॥ 11 ॥

కృత్వా స్త్రీభూతమాత్మానముమేశో గోపతిధ్వజః ।
దేవ్యాః ప్రియచికిర్షుః స తస్మిన్నర్వతనిర్హరే ॥ 12 ॥

యే చ తత్ర వనోద్దేశే సత్త్వాః పురుషవాదినః ।
యచ్చ కిఞ్చన తత్సర్వం నారీసంజ్ఞం బభూవ హ ॥ 13 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే రాజా స ఇలః కర్దమాత్మజః ।
నిఘ్నన్మృగసహస్రాణి తం దేశముపచక్రమే ॥ 14 ॥

స దృష్ట్వా స్త్రీకృతం సర్వం సవ్యాలమృగపక్షిణమ్ ।
ఆత్మానం సానుగం చైవ స్త్రీభూతం రఘునన్దన ॥ 15 ॥

తస్య దుఃఖం మహత్త్వాసీద్దృష్ట్వాత్మానం తథా గతమ్ ।
ఉమాపతేశ్చ తత్కర్మ జ్ఞాత్వా త్రాసముపాగమత్ ॥ 16 ॥

తతో దేవం మహాత్మానం శితికణ్ఠం కపర్దినమ్ ।
జగామ శరణం రాజా సభృత్యబలవాహనః ॥ 17 ॥

తతః ప్రహస్య వరదః సహ దేవ్యా మహాయశాః ।
ప్రజాపతిసుతం వాక్యమువాచ వరదః స్వయమ్ ॥ 18 ॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజర్షే కార్దమేయ మహాబల ।
పురుషత్వమృతే సౌమ్య వరం వరయ సువ్రత ॥ 19 ॥

తతః స రాజా శోకార్తాః ప్రత్యాఖ్యాతో మహాత్మనా ।
న స జగ్రాహ స్త్రీభూతో వరమన్యం సురోత్తమాత్ ॥ 20 ॥

తతః శోకేన మహతా శైలరాజసుతాం నృపః ।

ప్రణీపత్య మహాదేవీం సర్వేణైవాన్తరాత్మనా ॥ 21 ॥

ఈశే వరాణాం వరదే లోకానామసి భామిని ।
అమోఘదర్శనే దేవి భజే సౌమ్యే నమోఽస్తు తే ॥ 22 ॥

హృద్గతం తస్య రాజర్షేర్విజ్ఞాయ హరసంనిధౌ ।
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దేవీ రుద్రస్య సమ్మతా ॥ 23 ॥

అర్ధస్య దేవో వరదో వరార్ధస్య తథా హ్యహమ్ ।
తస్మాదర్ధం గృహాణ త్వం స్త్రీపుంసోర్యావదిచ్ఛసి ॥ 24 ॥

తదద్భుతతమం శ్రుత్వా దేవ్యా వరమనుత్తమమ్ ।
సంప్రహృష్టమనా భూత్వా రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 25 ॥

యది దేవి ప్రసన్నా మే రూపేణాప్రతిమా భువి ।
మాసం స్త్రీత్వముపాసిత్యా మాసం స్యాం పురుషః పునః ॥ 26 ॥

ఈప్సితం తస్య విజ్ఞాయ దేవీ సురుచిరాననా ।
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యమేవమేతద్భవిష్యతి ॥ 27 ॥

రాజన్పురుషభూతస్త్యం స్త్రీభావం న స్మరిష్యసి ।
స్త్రీభూతశ్చాపరం మాసం న స్మరిష్యసి పౌరుషమ్ ॥ 28 ॥

ఏవం న రాజా పురుషో మామం భూత్వాథ కార్దమిః ।
త్రైలోక్యసుందరీ నారీ మాసమేకమిలాభవత్ ॥ 29 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనాశీతమః సర్గః ॥

తాం కథామిలసమృద్ధాం రామేణ సముదీరితామ్ ।
లక్ష్మణో భరతశ్చైవ శ్రుత్వా పరమవిస్మితౌ ॥ 1 ॥

తౌ రామం ప్రాజ్ఞలీభూత్వా తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః ।
విస్తరం తస్య భావస్య తదా పప్రచ్ఛతుః పునః ॥ 2 ॥

కథం స రాజా స్త్రీభూతో వర్తయామాస దుర్గతిమ్ ।
పురుషో వా యదా భూతః కాం వృత్తిం వర్తయత్యసౌ ॥ 3 ॥

తయోస్తద్భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలసమన్వితమ్ ।
కథయామాస కాకుత్స్థస్తస్య రాజ్ఞో యథా గతమ్ ॥ 4 ॥

తమేవ ప్రథమం మాసం స్త్రీభూత్వా లోకసున్దరీ ।
తాభిః పరివృతా స్త్రీభిర్యోఽస్య పూర్వం పదానుగాః ॥ 5 ॥

తత్కాననం విగాహ్యశు విజహ్రౌ లోకసున్దరీ ।
ద్రుమగుల్మలతాకీర్ణం పద్భ్యం పద్మదలేక్షణా ॥ 6 ॥

వాహనాని చ సర్వాణి సన్త్యక్త్వా వై సమన్తతః ।
పర్వతాభోగవివరే తస్మిన్నేమే ఇలా తదా ॥ 7 ॥

అథ తస్మిన్వనోద్దేశే పర్వతస్యావిదూరతః ।
సరః సురుచిరప్రఖ్యం నానాపక్షిగణాయుతమ్ ॥ 8 ॥

దదర్శ సా ఇలా తస్మిన్బద్ధం సోమసుతం తదా ।
జ్వలంతం న్వేన వపుషా పూర్ణం సోమమివోదితమ్ ॥ 9 ॥

తపంతం చ తపస్తీవ్రమమ్భోమధ్యే దురాసదమ్ ।

యశక్సరం కామగమం తారుణ్యే పర్యవస్థితమ్ || 10 ||

సా తం జలాశయం సర్వం క్షోభయామాస విస్మితా ।
సహ తైః పూర పురుషైః స్త్రీభూతై రఘనన్దన || 11 ||

బుధస్తు తాం నిరీక్ష్యైవ కామబాణాభిపీడితః ।
నోపలేభే తదాత్మానం చచాల చ తదామృసి || 12 ||

ఇలాం నిరీక్షమాణః స త్రైలోక్యాభ్యధికాం శుభామ్ ।
చింతాం సమభ్యతిక్రామత్కాన్వయం దేవతాధికా || 13 ||

న దేవీషు న నాగీషు నాసురీష్వప్సరఃసు చ ।
దృష్టపూర్వా మయా కాచిద్రూపేణైతేన శోభితా || 14 ||

సదృశీయం మమ భవేద్యది నాన్యపరిగ్రహా ।
ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ జలాత్స్థలముపాగమత్ || 15 ||

స ఆశ్రమం సముపాగమ్య చతస్రః ప్రమదాస్తతః ।
శబ్దాపయత ధర్మాత్మా తాశ్చైనం చ వవన్దిరే || 16 ||

స తాః పప్రచ్ఛ ధర్మాత్మ కస్యైషా లోకసున్దరీ ।
కిమర్థమాగతా చేహ సత్యమాఖ్యాత మాచిరమ్ || 17 ||

శుభం తు తస్య తద్వాక్యం మధురం మధురాక్షరమ్ ।
శ్రుత్వా తు తాః స్త్రియః సర్వా ఊచుర్మధురయా గిరా || 18 ||

అస్మాకమేషా సుశ్రోణీ ప్రభుత్వే వర్తతే సదా ।
అపతిః కాననాన్తేషు సహస్మాభిరటత్యసౌ || 19 ||

తద్వాక్యమవ్యక్తపదం తాసాం స్త్రీణాం నిశమ్య తు ।
విద్యామావర్తనీం పుణ్యామావర్తయత స ద్విజః || 20 ||

సోఽర్థం విదిత్వా నిఖిలం తస్య రాజ్ఞో యథాగతమ్ ।

సర్వా ఏవ స్త్రియస్తాశ్చ బభాషే మునిపుంజవః ॥ 21 ॥

అత్ర కిం పురుషా భద్రా అవసజ్జైలరోధసి ।
వత్స్యథాస్మిన్గిరౌ యూయమవకాశో విధీయతామ్ ॥ 22 ॥

మూలపుత్రఫలైః సర్వా వర్తయిష్యథ నిత్యదా ।
స్త్రియః కింపురుషాన్నామ భర్తృన్సముపలప్స్యథ ॥ 23 ॥

తాః శ్రుత్వా సోమపుత్రస్య వాచం కింపురుషీకృతాః ।
ఉపాసాం చక్రీరే శైలం బహ్వ్యస్తా బహుధా తదా ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ఏకోనాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అశీతితమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా కింపురుషోత్పత్తిం లక్ష్మణో భరతస్తదా ।
ఆశ్చర్యమితి చాబ్రూతాముభౌ రామం జనేశ్వరమ్ ॥ ౧ ॥

అథ రామః కథామేతాం భూయ ఏవ మహాయశాః ।
కథయామాస ధర్మాత్మా ప్రజాపతిసుతస్య వై ॥ ౨ ॥

సర్వాస్తా విద్రుతా దృష్ట్వా కింనరీరృషిసత్తమః ।
ఉవాచ రూపసంపన్నాం తాం స్త్రియం ప్రహసన్నివ ॥ ౩ ॥

సోమస్యాహం సుదయితః సుతః సురుచిరాననే ।
భజస్య మాం వరారోహే భక్త్యా సిగ్ధేన చక్షుషా ॥ ౪ ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా శూన్యే స్వజనవర్జితా ।
ఇలా సురుచిరప్రఖ్యం ప్రత్యువాచ మహాగ్రహమ్ ॥ ౫ ॥

అహం కామకరీ సౌమ్య తవాస్మి వశవర్తినీ ।
ప్రశాధి మాం సోమసుత యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥ ౬ ॥

తస్యాస్తదద్భుతప్రఖ్యం శ్రుత్వా హర్షసమన్వితః ।
స వై కామీ సహ తయా రేమే చన్ద్రమసః సుతః ॥ ౭ ॥

బుధస్య మాధవో మాసస్తామిలాం రుచిరాననామ్ ।
గతో రమయతోఽత్యర్థం క్షణవత్తస్య కామినః ॥ ౮ ॥

అథ మాసే తు సమ్పూర్ణే పూర్ణేన్ద్రసదృశాననః ।
ప్రజాపతిసుతః శ్రీమాఞ్శ్చాయనే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౯ ॥

సోఽపశ్యత్సోమజం తత్ర తప్యంతం సలిలాశయే ।

ఊర్ధ్వబాహుం నిరాలమ్భం తం రాజా ప్రత్యభాషత ॥ 10 ॥

భగవన్పర్వతం దుర్గం ప్రవిష్టోఽస్మి సహానుగః ।
న చ పశ్యామి తత్తైస్యం క్వ ను తే మామకా గతాః ॥ 11 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా తస్య రాజర్షేర్నష్టసంజ్ఞస్య భాషితమ్ ।
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం సాన్త్యయన్పరయా గిరా ॥ 12 ॥

అశ్మవర్షేణ మహతా భృత్యాస్తే వినిపాతితాః ।
త్వం చాశ్రమపదే సుప్తో వాతవర్షభయార్దితః ॥ 13 ॥

సమాశ్వసిహి భద్రం తే నిర్భయో విగతజ్వరః ।
ఫలమూలాశనో వీర వస చేహ యథాసుఖమ్ ॥ 14 ॥

స రాజా తేన వాక్యేన ప్రత్యాశ్వస్తో మహాయశాః ।
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దీనో భృత్యజనక్షయాత్ ॥ 15 ॥

త్యక్ష్యామ్యహం స్వకం రాజ్యం నాహం భృత్యైర్వినా కృతః ।
వర్తయేయం క్షణం బ్రహ్మన్సమనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ 16 ॥

సుతో ధర్మపరో బ్రహ్మజ్ఞేయో మమ మహాయశాః ।
శశబిన్దురితి ఖ్యాతః స మే రాజ్యం ప్రపత్యతే ॥ 17 ॥

న హి శక్ష్యామ్యహం గత్వా భృత్యదారాన్సుఖాన్వితాన్ ।
ప్రతివక్తుం మహాతేజః కిఞ్చిదప్యశుభం వచః ॥ 18 ॥

తథా బ్రువతి రాజేన్ద్రే బుధః పరమమద్భుతమ్ ।
సాన్త్యపూర్వమథోవాచ వాసస్త ఇహ రోచతామ్ ॥ 19 ॥

న సంతాపస్త్యయా కార్యః కార్దమేయ మహాబల ।
సంవత్సరోషితస్యేహ కారయిష్యామి తే హితమ్ ॥ 20 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బుధస్యాక్లిష్టకర్మణః ।

వాసాయ విదధే బుద్ధిం యదుక్తం బ్రహ్మవాదినా ॥ 21 ॥

మాసం స స్త్రీ తదా భూత్వా రమయత్యనిశం శుభా ।
మాసం పురుషభావేన ధర్మబుద్ధిం చకార సః ॥ 22 ॥

తతః స నవమే మాసి ఇలా సోమసుతాత్మజమ్ ।
జనయామాస సుశ్రోణీ పురూరవసమాత్మజమ్ ॥ 23 ॥

జాతమాత్రం తు సుశ్రోణీ పితుర్హస్తే న్యవేశయత్ ।
బుధస్య సమవర్ణాభమిలాపుత్రం మహాబలమ్ ॥ 24 ॥

బుధోఽపి పురుషీభూతం సమాశ్వాస్య నరాధిపమ్ ।
కథాభీ రమయామాస ధర్మయుక్తాభిరాత్మవాన్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే అశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

తథోక్తవతి రామే తు తస్య జన్మ తదద్భుతమ్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణో భూయో భరతశ్చ మహాయశాః ॥ ౧ ॥

సా ప్రియా సోమపుత్రస్య సంవత్సరమథోషితా ।
అకరోత్కిం నరశ్రేష్ఠ తత్త్వం శంసితమర్హసి ॥ ౨ ॥

తయోస్తద్వాక్యమాధుర్యం నిశమ్య పరిపృచ్ఛతోః ।
రామః పునరువాచేమాం ప్రజాపతిసుతే కథామ్ ॥ ౩ ॥

పురుషత్వం గతే శూరే బుధః పరమబుద్ధిమాన్ ।
సంవర్తం పరమోదారమాజుహోవ మహాయశాః ॥ ౪ ॥

చ్యవనం భృగుపుత్రం చ మునిం చారిష్ఠనేమినమ్ ।
ప్రమోదనం మోదకరం తతో దుర్వాససం మునిమ్ ॥ ౫ ॥

ఏతాన్సర్వాన్సమానీయ వాక్యజ్ఞస్తత్త్వదర్శినః ।
ఉవాచ సర్వాన్సుహృదో ధైర్యేణ సుసమాహితః ॥ ౬ ॥

అయం రాజా మహాబాహుః కర్దమస్య ఇలః సుతః ।
జానీతైనం యథా భూతం శ్రేయో హ్యస్య విధీయతామ్ ॥ ౭ ॥

తేషాం సంవదతామేవ తమాశ్రమముపాగమత్ ।
కర్దమః సుమహాతేజా ద్విజైః సహ మహాత్మభిః ॥ ౮ ॥

పులస్త్యశ్చ క్రతుశ్చైవ వషట్కారస్తథైవ చ ।
ఓఙ్కారశ్చ మహాతేజాస్తమాశ్రమముపాగమన్ ॥ ౯ ॥

తే సర్వే హృష్టమనసః పరస్పరసమాగమే ।

హితైషిణో బాహ్లా పతేః పృథగ్వాక్యమథాబ్రువన్ || 10 ||

కర్దమస్త్యబ్రవీద్వాక్యం సుతార్థం పరమం హితమ్ ।
ద్విజాః శృణుత మద్వాక్యం యచ్ఛ్రేయః పార్థివస్య హి || 11 ||

నాన్యం పశ్యామి భైషజ్యమంతరేణ వృషధ్వజమ్ ।
నాశ్వమేధాత్పరో యజ్ఞః ప్రియశ్చైవ మహాత్మనః || 12 ||

తస్మాద్యజామహే సర్వే పార్థివార్థే దురాసదమ్ ।
కర్దమేనైవముక్తాస్తు సర్వ ఏవ ద్విజర్షభాః ।
రోచయన్తి స్మ తం యజ్ఞం రుద్రస్యారాధనం ప్రతి || 13 ||

సంవర్తస్య తు రాజర్షిః శిష్యః పరపురంజయః ।
మరుత్త ఇతి విఖ్యాతస్తం యజ్ఞం సముపాహరత్ || 14 ||

తతో యజ్ఞో మహానాసీద్బుధాశ్రమసమీపతః ।
రుద్రశ్చ పరమం తోషమాజగామ మహాయశాః || 15 ||

అథ యజ్ఞసమాప్తౌ తు ప్రీతః పరమయా ముదా ।
ఉమాపతిర్ద్విజాన్సర్వానువాచేదమిలాం ప్రతి || 16 ||

ప్రీతోఽస్మి హయమేధేన భక్త్యా చ ద్విజసత్తమాః ।
అస్య బాహ్లాపతేశ్చైవ కిం కరోమి ప్రియం శుభమ్ || 17 ||

తథా వదతి దేవేశే ద్విజాస్తే సుసమాహితాః ।
ప్రసాదయన్తి దేవేశం యథా స్యాత్పురుషస్త్విలా || 18 ||

తతః ప్రీతమనా రుద్రః పురుషత్వం దదౌ పునః ।
ఇలాయై సుమహాతేజా దత్త్వా చాన్తరథీయత || 19 ||

నివృత్తే హయమేధే తు గతే చాదర్శనం హరే ।
యథాగతం ద్విజాః సర్వే అగచ్ఛన్ద్విర్ధదర్శినః || 20 ||

రాజా తు బాహ్లాముతస్సృజ్య మధ్యదేశే హ్యనుత్తమమ్ ।
నివేశయామాస పురం ప్రతిష్ఠానం యశస్కరమ్ ॥ 21 ॥

శశబిన్దుస్తు రాజాసీద్బాహ్ల్యోం పరపురంజయః ।
ప్రతిష్ఠాన ఇతో రాజా ప్రజాపతిసుతో బలీ ॥ 22 ॥

స కాలే ప్రాప్తవాఁత్లోకమితో బ్రాహ్మమనుత్తమమ్ ।
ఐలః పురూరవా రాజా ప్రతిష్ఠానమవాప్తవాన్ ॥ 23 ॥

ఈదృశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావః పురుషర్షభౌ ।
స్త్రీభూతః పౌరుషం లేభే యచ్ఛాన్యదపి దుర్లభమ్ ॥ 24 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

ఏతదాఖ్యాం కాకుత్స్థో బ్రాతృహ్యమమితప్రభః ।
లక్ష్మణం పునారేవాహ ధర్మయుక్తమిదం వచః ॥ 1 ॥

వసిష్ఠం వామదేవం చ జాబాలిమథ కశ్యపమ్ ।
ద్విజాంశ్చ సర్వప్రవరానశ్వమేధపురస్కృతాన్ ॥ 2 ॥

ఏతాన్సర్వాన్సమాహూయ మన్త్రయిత్వా చ లక్ష్మణ ।
హయం లక్ష్మణసంపన్నం విమోక్ష్యామి సమాధినా ॥ 3 ॥

తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శ్రుత్వా త్వరితవిక్రమః ।
ద్విజాన్సర్వాన్సమాహూయ దర్శయామాస రాఘవమ్ ॥ 4 ॥

తే దృష్ట్వా దేవసంకృశం కృతపాదాభివన్దనమ్ ।
రాఘవం సుదురాధర్షమాశీర్భిః సమపూజయన్ ॥ 5 ॥

ప్రాజ్ఞలిస్తు తతో భూత్వా రాఘవో ద్విజసాత్తమాన్ ।
ఉవాచ ధర్మసంయుక్తమశ్వమేధాశ్రితం వచః ॥ 6 ॥

స తేషాం ద్విజముఖ్యానాం వాక్యమద్భుతదర్శనమ్ ।
అశ్వమేధాశ్రితం శ్రుత్వా భృశం ప్రీతోఽభవత్తదా ॥ 7 ॥

విజ్ఞాయ తు మతం తేషాం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
ప్రేషయన్వ మహాబాహో సుగ్రీవాయ మహాత్మనే ॥ 8 ॥

శీఘ్రం మహద్భిర్హరిభిర్బహిశ్చ తదాశ్రయైః ।
సార్థమాగచ్ఛ భద్రం తే అనుభోక్తుం మఖోత్తమమ్ ॥ 9 ॥

విభీషణశ్చ రక్షోభిః కామగైర్బహుభిర్వృతః ।

అశ్వమేధం మహాబాహుః ప్రాప్నోతు లఘువిక్రమః ॥ 10 ॥

రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్ర యే మే ప్రియచికిర్షవః ।
సానుగాః క్షిప్రమాయాన్తు యజ్ఞభూమిమనుత్తమామ్ ॥ 11 ॥

దేశాంతరగతా యే చ ద్విజా ధర్మపరాయణాః ।
నిమన్తయస్వ తాన్సర్వానశ్వమేధాయ లక్ష్మణ ॥ 12 ॥

ఋషయశ్చా మహాబాహో ఆహూయంతాం తపోధనాః ।
దేశాంతరగతా యే చ సదారాశ్చ మహర్షయః ॥ 13 ॥

యజ్ఞవాటశ్చ సుమహాన్గోమత్యా నైమిషే వనే ।
ఆజ్ఞాప్యతాం మహాబాహో తద్ధి పుణ్యమనుత్తమమ్ ॥ 14 ॥

శతం వాహసహస్రాణాం తణ్డూలానాం వపుష్మతామ్ ।
అయుతం తిలముద్గస్య ప్రయాత్వగ్రే మహాబల ॥ 15 ॥

సువర్ణకోట్యో బహులా హిరణ్యస్య శతోత్తరాః ।
అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్వగ్రే మహామతిః ॥ 16 ॥

అన్తరాపణవీధ్యశ్చ సర్వాంశ్చ నటనర్తకాన్ ।
నైగమానాబలవృద్ధాంశ్చ ద్విజాంశ్చ సుసమాహితాన్ ॥ 17 ॥

కర్మాన్తికాంశ్చ కుశలాఞ్శ్చిల్పినశ్చ సుపణ్డితాన్ ।
మాతరశ్చైవ మే సర్వాః కుమారాన్తఃపురాణి చ ॥ 18 ॥

కాఞ్చనీం మమ పత్నీం చ దీక్షార్హాం యజ్ఞకర్మణి ।
అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్వగ్రే మహామతిః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

॥ త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

తత్సర్వమఖిలేనాశు ప్రస్థాప్య భరతాగ్రజః ।

హయం లక్ష్మణసంపన్నం కృష్ణసారం ముమోచ హ ॥ 1 ॥

ఋత్విగ్భిర్లక్ష్మణం సార్థమశ్వే చ వినియుజ్య సః ।

తతోఽభ్యగచ్ఛత్కాకుత్స్థః సహ సైన్యేన వైమిషమ్ ॥ 2 ॥

యజ్ఞవాటం మహాబాహుర్ద్వష్టా పరమమద్భుతమ్ ।

ప్రహర్షమతులం లేభే శ్రీమానితి చ సోఽబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

వైమిషే వసతస్తస్య సర్వ ఏవ నరాధిపాః ।

ఆజగ్ముః సర్వరాష్ట్రభ్యస్తాన్రామః ప్రత్యపూజయత్ ॥ 4 ॥

ఉపకార్యాన్మహార్హాంశ్చ పార్థివానాం మహాత్మనామ్ ।

సానుగానాం నరశ్రేష్ఠో వ్యాదిదేశ మహాద్యుతిః ॥ 5 ॥

అన్నపానాని వస్త్రాణి సానుగానాం మహాత్మనామ్ ।

భరతః సన్దదావాశు శత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ 6 ॥

వానరాశ్చ మహాత్మానః సుగ్రీవసహితాస్తదా ।

విప్రాణాం ప్రణతాః సర్వే చక్రీరే పరివేషణమ్ ॥ 7 ॥

విభీషణశ్చ రక్షోభిః స్రగ్వీభిర్బహుభిర్వృతః ।

ఋషీణాముగ్రతపసాం కింకరః పర్యుపస్థితః ॥ 8 ॥

ఏవం సువిహితో యజ్ఞో హయమేధోఽభ్యవర్తత ।

లక్ష్మణేనాభిగుప్తా చ హయచర్యా ప్రవర్తితా ॥ 9 ॥

నాన్యః శబ్దోఽభవత్తత్ర హయమేధే మహాత్మనః ।

ఛన్దతో దేహి విస్రభ్దో యావత్తుష్యన్తి యాచకాః ।
తావద్వానరరక్షోభిర్దత్తమేవాభ్యదృశ్యత ॥ 10 ॥

న కశ్చిన్మలినస్తత్ర దీనో వాప్యథ వా కృశః ।
తస్మిన్యజ్ఞవరే రాజ్ఞో హృష్టపుష్టజనావృతే ॥ 11 ॥

యే చ తత్ర మహాత్మానో మునయశ్చిరజీవినః ।
నాస్మరన్తాదృశం యజ్ఞం దానౌఘసమలఙ్కృతమ్ ॥ 12 ॥

రజతానాం సువర్ణానాం రత్నానామథ వాససామ్ ।
అనిశం దీయమానానాం నాన్తః సముపదృశ్యతే ॥ 13 ॥

న శక్రస్య న సోమస్య యమస్య వరుణస్య వా ।
ఈదృశో దృష్టపూర్వో న ఏవమూచుస్తపోధనాః ॥ 14 ॥

సర్వత్ర వానరాస్తస్థుః సర్వత్రైవ చ రాక్షసాః ।
వాసో ధనాని కామిభ్యః పూర్ణహస్తా దదుర్భృశమ్ ॥ 15 ॥

ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞః సర్వగుణాన్వితః ।
సంవత్సరమథో సాగ్రం వర్తతే న చ హీయతే ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

॥ చతురశీతితమః సర్గః ॥

వర్తమానే తథాభూతే యజ్ఞే పరమకేఽద్భుతే ।
సశిష్య ఆజగామాశు వాల్మీకిర్మునిపుంగవః ॥ 1 ॥

స దృష్ట్వా దివ్యసంకాశం యజ్ఞమద్భుతదర్శనమ్ ।
ఏకాన్తే ఋషివాటానాం చకార ఉటజాఞ్శుభాన్ ॥ 2 ॥

స శిష్యావబ్రవీద్ధృష్టో యువాం గత్వా సమాహితౌ ।
కృతస్నం రామాయణం కావ్యం గాయతాం పరయా ముదా ॥ 3 ॥

ఋషివాటేషు పుణ్యేషు బ్రాహ్మణావసథేషు చ ।
రథ్యాసు రాజమార్గేషు పార్థివానాం గృహేషు చ ॥ 4 ॥

రామస్య భవనద్వారి యత్ర కర్మ చ వర్తతే ।
ఋత్విజామగ్రతశ్చైవ తత్ర గేయం విశేషతః ॥ 5 ॥

ఇమాని చ ఫలాన్యత్ర స్వాదూని వివిధాని చ ।
జాతాని పర్వతాగ్రేషు ఆస్వాద్యాస్వాద్య గీయతామ్ ॥ 6 ॥

న యాన్యథః శ్రమం వత్సో భక్షయిత్వా ఫలాని వై ।
మూలాని చ సుమృష్టాని నగరాత్పరిహాన్యథ ॥ 7 ॥

యది శబ్దాపయేద్రామః శ్రవణాయ మహిపతిః ।
ఋషీణాముపవిష్టానాం తతో గేయం ప్రవర్తతామ్ ॥ 8 ॥

దివసే వింశతిః సర్గా గేయా వై పరయా ముదా ।
ప్రమాణైర్బహుభిస్తత్ర యథోద్దిష్టం మయా పురా ॥ 9 ॥

తోభశ్చాపి న కర్తవ్యః స్వల్పోఽపి ధనకాఙ్క్షయా ।

కిం ధనేనాశ్రమస్థానాం ఫలమూలోపభోగినామ్ || 10 ||

యది పృచ్ఛేత్స కాకుత్స్థో యువాం కస్యేతి దారకౌ ।
వాల్మీకేరథ శిష్యా హి బ్రూతామేవం నరాధిపమ్ || 11 ||

ఇమాస్తస్త్రిః సుమధురాః స్థానం వా పూర్వదర్శితమ్ ।
మూర్ఛయిత్వా సుమధురం గాయేతాం విగతజ్వరౌ || 12 ||

ఆదిప్రభృతి గేయం స్యాన్న చావజ్ఞాయ పార్థివమ్ ।
పితా హి సర్వభూతానాం రాజా భవతి ధర్మతః || 13 ||

తద్యువాం హృష్టమనసౌ శ్వః ప్రభాతే సమాధినా ।
గాయేతాం మధురం గేయం తస్మిలయసమన్వితమ్ || 14 ||

ఇతి సన్దిశ్య బహుశో మునిః ప్రాచేతసస్తదా ।
వాల్మీకిః పరమోదారస్తూష్ణిమాసీన్మహాయశాః || 15 ||

తామద్భుతాం తౌ హృదయే కుమారౌ
నివేశ్య వాణీమృషిభాషితాం శుభామ్ ।
సముత్సుకౌ తౌ సుఖమూషతుర్నిశామ్
యథాశ్వినౌ భార్గవనీతిసంస్కృతౌ || 16 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే చతురశీతితమః సర్గః ॥

॥ పశ్చాత్తతమః సర్గః ॥

తౌ రజన్యాం ప్రభాతాయాం స్నాతౌ హుతహుతాశనౌ ।
యథోక్తమృషిణా పూర్వం తత్ర తత్రాభ్యగాయతామ్ ॥ 1 ॥

తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వచర్యాం తతస్తతః ।
అపూర్వాం పాఠ్య జాతిం చ గేయేన సమలజ్కృతామ్ ॥ 2 ॥

ప్రమాణైర్బహుభిర్బద్ధాం తస్మిలయసమన్వితామ్ ।
బాలాభ్యాం రాఘవః శ్రుత్వా కౌతూహలపరోఽభవత్ ॥ 3 ॥

అథ కర్మాంతరే రాజా సమాసీయ మహామునీన్ ।
పార్థివాంశ్చ నరవ్యాఘ్రః పణ్డితాన్నైగమాన్స్తథా ॥ 4 ॥

పౌరాణికాఞ్శుబ్ధవితో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః ।
ఏతాన్సర్వాన్సమాసీయ గాతారౌ సమవేశయత్ ॥ 5 ॥

హృష్టా ఋషిగణాస్తత్ర పార్థివాశ్చ మహౌజసః ।
పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం రాజానం గాయకౌ చ తౌ ॥ 6 ॥

పరస్పరమథోచస్తే సర్వ ఏవ సమం తతః ।
ఉభౌ రామస్య సదృశౌ బిమ్బాద్భిమ్బమివోద్ధృతౌ ॥ 7 ॥

జటితౌ యది న స్యాతాం న వల్కలథరౌ యది ।
విశేషం నాధిగచ్ఛామౌ గాయతో రాఘవస్య చ ॥ 8 ॥

తేషాం సంవదతామేవం శ్రోతృణాం హర్షవర్ధనమ్ ।
గేయం ప్రచక్రతుస్తత్ర తావుభౌ మునిదారకౌ ॥ 9 ॥

తతః ప్రవృత్తం మధురం గాన్ధర్వమతిమానుషమ్ ।

న చ తృప్తిం యయుః సర్వే శ్రోతారో గేయ సమ్పదా ॥ 10 ॥

ప్రవృత్తమాదితః పూర్వం సర్గాన్నారదదర్శనాత్ ।
తతః ప్రభృతి సర్గాంశ్చ యావద్వింశత్యగాయతామ్ ॥ 11 ॥

తతోఽపరాహ్ణసమయే రాఘవః సమభాషత ।
శ్రుత్వా వింశతీసర్గాంస్తాన్భరతం భ్రాతృవత్సలః ॥ 12 ॥

అష్టాదశ సహస్రాణి సువర్ణస్య మహాత్మనోః ।
దదస్వ శీఘ్రం కాకుత్స్థ బాలయోర్మా వృథా శ్రమః ॥ 13 ॥

దీయమానం సువర్ణం తన్నాగృహ్ణీతాం కుశీలవౌ ।
ఊచతుశ్చ మహాత్మానౌ కిమనేనేతి విస్మితౌ ॥ 14 ॥

వన్యేన ఫలమూలేన నిరతు స్వో వనౌకసౌ ।
సువర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావహే వనే ॥ 15 ॥

తథా తయోః ప్రబ్రువతోః కౌతూహలసమన్వితాః ।
శ్రోతార్శ్చైవ రామశ్చ సర్వ ఏవ సువిస్మితాః ॥ 16 ॥

తస్య చైవాగమం రామః కావ్యస్య శ్రోతుముత్సుకః ।
పప్రచ్ఛ తౌ మహాతేజాస్తావృభౌ మునిదారకౌ ॥ 17 ॥

కిమ్ప్రమాణమిదం కావ్యం కా ప్రతిష్ఠా మహాత్మనః ।
కర్తా కావ్యస్య మహతః కో వాసౌ మునిపుంగవః ॥ 18 ॥

పృచ్ఛంతం రాఘవం వాక్యమూచతుర్మునిదారకౌ ।
వాల్మీకిరభగవాన్కర్తా సమ్ప్రప్తో యజ్ఞసంనిధిమ్ ।
యేనేదం చరితం తుభ్యమశేషం సమ్ప్రదర్శితమ్ ॥ 19 ॥

ఆదిప్రభృతి రాజేన్ద్ర పఞ్చసర్గ శతాని చ ।
ప్రతిష్ఠా జీవితం యావత్తావద్రాజఙ్గుభాశుభమ్ ॥ 20 ॥

యది బుద్ధిః కృతా రాజశ్శ్చవణాయ మహారథ ।
కర్మాంతరే క్షణీ హూతస్తచ్చుణుష్య సహానుజః ॥ 21 ॥

బాధమిత్యబ్రవీద్రామస్తా చానుజ్ఞాప్య రాఘవమ్ ।
ప్రహృష్టౌ జగ్ముతుర్వాసం యత్రాసౌ మునిపుంగవః ॥ 22 ॥

రామోఽపి మునిభిః సార్థం పార్థివైశ్చ మహాత్మభిః ।
శ్రుత్వా తదీతమాధుర్యం కర్మశాలాముపాగమత్ ॥ 23 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే పంచాశీతితమః సర్గః ॥

॥ షడశీతితమః సర్గః ॥

రామో బహూన్యహాన్యేవ తద్గీతం పరమాద్భుతమ్ ।
శుశ్రావ మునిభిః సార్థం రాజభిః సహ వానరైః ॥ 1 ॥

తస్మిన్గీతే తు విజ్ఞాయ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ ।
తస్యాః పరిషదో మధ్యే రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

మద్వచో బ్రూత గచ్ఛధ్వమితి భగవతోఽన్తికమ్ ॥ 3 ॥

యది శుద్ధసమాచారా యది వా వీతకల్మషా ।
కరోత్విహాత్మనః శుద్ధిమనుమాన్య మహామునిమ్ ॥ 4 ॥

ఛన్దం మునేస్తు విజ్ఞాయ సీతాయాశ్చ మనోగతమ్ ।
ప్రత్యయం దాతుకామాయాస్తతః శంసత మే లఘు ॥ 5 ॥

శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మైథిలీ జనకాత్మజా ।
కరోతు పరిషన్మధ్యే శోధనార్థం మమేహ చ ॥ 6 ॥

శ్రుత్వా తు రాఘవస్యైతద్వచః పరమమద్భుతమ్ ।
దూతాః సమ్ప్రయయుర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంజవః ॥ 7 ॥

తే ప్రణమ్య మహాత్మానం జ్వలన్తమమితప్రభమ్ ।
ఊచుస్తే రామ వాక్యాని మృదూని మధురాణి చ ॥ 8 ॥

తేషాం తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్య చ మనోగతమ్ ।
విజ్ఞాయ సుమహాతేజా మునిర్వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

ఏవం భవతు భద్రం వో యథా తుష్యతి రాఘవః ।
తథా కరిష్యతే సీతా దైవతం హి పతిః స్త్రియాః ॥ 10 ॥

తథోక్తా మునినా సర్వే రామదూతా మహాజనః ।
ప్రత్యేత్య రాఘవం సర్వే మునివాక్యం బభాషిరే ॥ 11 ॥

తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థః శ్రుత్వా వాక్యం మహాత్మనః ।
ఋషింస్తత్ర సమేతాంశ్చ రాజ్ఞశ్చైవాభ్యభాషత ॥ 12 ॥

భగవంతః సశిష్యా వై సానుగశ్చ నరాధిపాః ।
పశ్యన్తు సీతాశపథం యశ్చైవాన్యోఽభికాంక్షతే ॥ 13 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
సర్వేషమృషిముఖ్యానాం సాధువాదో మహానభూత్ ॥ 14 ॥

రాజానశ్చ మహాత్మానః ప్రశంసంతి స్మ రాఘవమ్ ।
ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ త్వయ్యేవ భువి నాన్యతః ॥ 15 ॥

ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా శోభూత ఇతి రాఘవః ।
విసర్జయామాస తదా సర్వాంస్తాఞ్శాత్రుసూదనః ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే షడశీతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

తస్యాం రజన్యాం వ్యష్టాయాం యజ్ఞవాటగతో నృపః ।
ఋషీన్సర్వాన్మహాతేజాః శబ్దాపయతి రాఘవః ॥ 1 ॥

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః ।
విశ్వమిత్రో దీర్ఘతపా దుర్వాసాశ్చ మహాతపాః ॥ 2 ॥

అగస్త్యోఽథ తథాశక్తిర్భార్గవశ్చైవ వామనః ।
మార్కణ్డేయశ్చ దీర్ఘాయుర్మౌద్గల్యశ్చ మహాతపాః ॥ 3 ॥

భార్గవశ్చ్యవనశ్చైవ శతానన్దశ్చ ధర్మవిత్ ।
భరద్వాజశ్చ తేజస్వీ అగ్నిపుత్రశ్చ సుప్రభః ॥ 4 ॥

ఏతే చాన్యే చ మునయో బహవః సంశితవ్రతాః ।
రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్రాః సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ 5 ॥

రాక్షసాశ్చ మహావీర్యా వానరాశ్చ మహాబలాః ।
సమాజగ్ముర్మహాత్మానః సర్వ ఏవ కుతూహలాత్ ॥ 6 ॥

క్షత్రియాశ్చైవ వైశ్యాశ్చ శూద్రాశ్చైవ సహస్రశః ।
సీతాశపథవీక్షార్థం సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ 7 ॥

తథా సమాగతం సర్వమశ్వభూతమివాచలమ్ ।
శ్రుత్వా మునివరస్తూర్ణం ససీతః సముపాగమత్ ॥ 8 ॥

తమృషిం పృష్ఠతః సీతా సాన్వగచ్ఛదవాఙ్ముఖీ ।
కృతాఙ్జలిర్బాష్పగలా కృత్వా రామం మనోగతమ్ ॥ 9 ॥

తాం దృష్ట్వా శ్రీమివాయాన్తీం బ్రహ్మణమనుగామినీమ్ ।

వాల్మీకేః పృష్ఠతః సీతాం సాధుకారో మహానభూత్ || 10 ||

తతో హలహలా శబ్దః సర్వేషామేవమాబభౌ ।
దుఃఖజేన విశాలేన శోకేనాకులితాత్మనామ్ || 11 ||

సాధు సీతేతి కేచిత్తు సాధు రామేతి చాపరే ।
ఉభావేవ తు తత్రాన్యే సాధు సాధ్వితి చాబ్రువన్ || 12 ||

తతో మధ్యం జనౌఘానాం ప్రవిశ్య మునిపుంగవః ।
సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి హోవాచ రాఘవమ్ || 13 ||

ఇయం దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ ।
అపాపా తే పరిత్యక్తా మమాశ్రమసమీపతః || 14 ||

లోకాపవాదభీతస్య తవ రామ మహావ్రత ।
ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తామనుజ్ఞాతుమర్హసి || 15 ||

ఇమా చ జానకీ పుత్రావుభౌ చ యమజాతకౌ ।
సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షో సత్యమేతద్బ్రవీమి తే || 16 ||

ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రాఘవనన్దన ।
న స్మరామ్యనృతం వాక్యం తథేమా తవ పుత్రకౌ || 17 ||

బహువర్షసహస్రాణి తపశ్చర్యా మయా కృతా ।
తస్యాః ఫలముపాశ్నియామపాపా మైథిలీ యథా || 18 ||

అహం పశ్చాసు భూతేషు మనఃషష్ఠేషు రాఘవ ।
విచిన్త్య సీతాం శుద్ధేతి న్యగృహ్ణాం వననిర్హరే || 19 ||

ఇయం శుద్ధసమాచారా అపాపా పతిదేవతా ।
లోకాపవాదభీతస్య దాస్యతి ప్రత్యయం తవ || 20 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

వాల్మీకినైవముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభాషత ।
ప్రాజ్ఞులిర్జగతో మధ్యే దృష్ట్వా తాం దేవవర్ణినీమ్ ॥ 1 ॥

ఏవమేతన్మహాభాగ యథా వదసి ధర్మవిత్ ।
ప్రత్యయో హి మమ బ్రహ్మాంస్తవ వాక్యైరకల్మషైః ॥ 2 ॥

ప్రత్యయో హి పురా దత్తో వైదేహ్యో సురసంనిధౌ ।
సేయం లోకభయాద్బ్రహ్మన్నపాపేత్యభిజానతా ।
పరిత్యక్తా మయా సీతా తద్భవాన్మన్తమర్హతి ॥ 3 ॥

జానామి చేమా పుత్రౌ మే యమజాతౌ కుశీలవౌ ।
శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే మైథిల్యాం ప్రీతిరస్తు మే ॥ 4 ॥

అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ రామస్య సురసత్తమాః ।
పితామహం పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ 5 ॥

ఆదిత్యా వసవో రుద్రా విశ్వే దేశా మరుద్గణాః ।
అశ్వినావృషిగన్ధర్వా అప్సరాణాం గణాస్తథా ।
సాధ్యాశ్చ దేవాః సర్వే తే సర్వే చ పరమర్షయః ॥ 6 ॥

తతో వాయుః శుభః పుణ్యో దివ్యగన్ధో మనోరమః ।
తం జనౌఘం సురశ్రేష్ఠో హ్లాదయామాస సర్వతః ॥ 7 ॥

తదద్భుతమివాచిన్త్యం నిరీక్షన్తే సమాహితాః ।
మానవాః సర్వరాష్ట్రేభ్యః పూర్వం కృతయుగే యథా ॥ 8 ॥

సర్వాన్సమాగతాన్దృష్ట్వా సీతా కాషాయవాసినీ ।
అబ్రవీత్ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యమధోదృష్టిరవాన్ముఖీ ॥ 9 ॥

యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి న చింతయే ।
తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ 10 ॥

తథా శపన్త్యాం వైదేహ్యాం ప్రాదురాసీత్తదద్భుతమ్ ।
భూతలాదుత్థితం దివ్యం సింహాసనమనుత్తమమ్ ॥ 11 ॥

ధ్రియమాణం శిరోభిస్తన్నాగైరమితవిక్రమైః ।
దివ్యం దివ్యేన వపుషా సర్వరత్నవిభూషితమ్ ॥ 12 ॥

తస్మిన్స్తు ధరణీ దేవీ బాహుభ్యాం గృహ్య మైథిలీమ్ ।
స్వాగతేనాభినన్ద్యేనామాసనే చోపవేషయత్ ॥ 13 ॥

తామాసనగతాం దృష్ట్వా ప్రవిశంతీం రసాతలమ్ ।
పుణ్యవృష్టిరవిచ్ఛిన్నా దివ్యా సీతామవాకిరత్ ॥ 14 ॥

సాధుకారశ్చ సుమహాన్దేవానాం సహసోత్థితః ।
సాధు సాధ్వీతి వై సీతే యస్యాన్తే శీలమీదృశమ్ ॥ 15 ॥

ఏవం బహువిధా వాచో హ్యన్తరిక్షగతాః సురాః ।
వ్యాజప్రార్థృష్టమనసో దృష్ట్వా సీతాప్రవేశనమ్ ॥ 16 ॥

యజ్ఞవాటగతాశ్చాపి మునయః సర్వ ఏవ తే ।
రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్రా విస్మయాన్నోపరేమిరే ॥ 17 ॥

అన్తరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావరజంగమాః ।
దానవాశ్చ మహాకాయాః పాతాలే పన్నగాధిపాః ॥ 18 ॥

కేచిద్వినేదుః సంహృష్టాః కేచిద్ధ్యానపరాయణాః ।
కేచిద్రామం నిరీక్షంతే కేచిత్సీతామచేతనాః ॥ 19 ॥

సీతాప్రవేశనం దృష్ట్వా తేషామాసీత్సమాగమః ।
తం ముహూర్తమివాత్యర్థం సర్వం సమ్మోహితం జగత్ ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

తదావసానే యజ్ఞస్య రామః పరమదుర్మనాః ।
అపశ్యమానో వైదేహీం మేనే శూన్యమిదం జగత్ ।
శోకేన పరమాయత్తో న శాంతిం మనసాగమత్ ॥ 1 ॥

విసృజ్య పార్థివాన్సర్వాన్పక్షవానరరాక్షసాన్ ।
జనోఘం బ్రహ్మముఖ్యానాం విత్తపూర్ణం వ్యసర్జయత్ ॥ 2 ॥

తతో విసృజ్య తాన్సర్వాన్రామో రాజీవతోచనః ।
హృది కృత్వా తదా సీతామయోధ్యాం ప్రవివేశ సః ॥ 3 ॥

న సీతాయాః పరాం భార్యాం వప్రే స రఘునన్దనః ।
యజ్ఞే యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం జానకీ కాఞ్చనీ భవత్ ॥ 4 ॥

దశవర్షసహస్రాణి వాజిమేధముపాకరోత్ ।
వాజపేయాన్దశగుణాన్స్తథా బహుసువర్ణకాన్ ॥ 5 ॥

అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం గోసవైశ్చ మహాధనైః ।
ఈజే క్రతుభిరన్యైశ్చ స శ్రీమానాప్తదక్షిణైః ॥ 6 ॥

ఏవం స కాలః సుమహాన్రాజ్యస్థస్య మహాత్మనః ।
ధర్మే ప్రయతమానస్య వ్యతీయాద్రాఘవస్య తు ॥ 7 ॥

ఋక్షవానరరక్షాంసి స్థితా రామస్య శాసనే ।
అనురజ్యన్తి రాజానో అహన్యహని రాఘవమ్ ॥ 8 ॥

కాలే వర్షతి పర్జన్యః సుభిక్షం విమలా దిశః ।
హృష్టపుష్టజనాకీరం పురం జనపదస్తథా ॥ 9 ॥

నాకాలే మ్రియతే కశ్చిన్న వ్యాధిః ప్రాణీనాం తదా ।
నాధర్మశ్చభవత్కశ్చిద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ 10 ॥

అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రామమాతా యశస్వినీ ।
పుత్రపౌత్రైః పరివృతా కాలధర్మముపాగమత్ ॥ 11 ॥

అన్వియాయ సుమిత్రాపి కైకేయా చ యశస్వినీ ।
ధర్మం కృత్వా బహువిధం త్రిదివే పర్యవస్థితా ॥ 12 ॥

సర్వాః ప్రతిష్ఠితాః స్వర్గే రాజ్ఞా దశరథేన చ ।
సమాగతా మహాభాగాః సహ ధర్మం చ లేభిరే ॥ 13 ॥

తాసాం రామో మహాదానం కాలే కాలే ప్రయచ్ఛతి ।
మాతృణామవిశేషేణ బ్రాహ్మణేషు తపస్విషు ॥ 14 ॥

పితృణి బహురత్నాని యజ్ఞాన్పరమదుస్తరాన్ ।
చకార రామో ధర్మాత్మా పితృన్దేవాన్వివర్ధయన్ ॥ 15 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

॥ నవతితమః సర్గః ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య యుధాజితేకయో నృపః ।
స్వగురుం ప్రేషయామాస రాఘవాయ మహాత్మనే ॥ ౧ ॥

గార్గ్యమజ్గీరసః పుత్రం బ్రహ్మర్షిమమితప్రభమ్ ।
దశ చాశ్వసహస్రాణి ప్రీతిదానమనుత్తమమ్ ॥ ౨ ॥

కమ్బలాని చ రత్నాని చిత్రవస్త్రమథోత్తమమ్ ।
రామాయ ప్రదదౌ రాజా బహూన్యాభరణాని చ ॥ ౩ ॥

శ్రుత్వా తు రాఘవో గార్గ్యం మహర్షిం సముపాగతమ్ ।
మాతులస్యాశ్వపతినః ప్రియం దూతముపాగతమ్ ॥ ౪ ॥

ప్రత్యుద్గమ్య చ కాకుత్స్థః క్రోశమాత్రం సహానుగః ।
గార్గ్యం సమ్ప్రాజయామాస ధనం తత్ప్రతిగృహ్య చ ॥ ౫ ॥

పృష్ట్యా చ ప్రీతిదం సర్వం కుశలం మాతులస్య చ ।
ఉపవిష్టం మహాభాగం రామః ప్రష్టం ప్రచక్రమే ॥ ౬ ॥

కిమాహ మతులో వాక్యం యదర్థం భగవానిహ ।
ప్రాప్తో వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠ సాక్షాదివ బృహస్పతిః ॥ ౭ ॥

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మర్షిః కార్యవిస్తరమ్ ।
వక్తుమద్భుతసజ్జాశం రాఘవాయోపచక్రమే ॥ ౮ ॥

మాతులస్తే మహాబాహో వాక్యమాహ నరర్షభ ।
యుధాజిత్ప్రీతినంయుక్తం శ్రూయతాం యది రోచతే ॥ ౯ ॥

అయం గన్ధర్వవిషయః ఫలమూలోపశోభితః ।

సిన్ధోరుభయతః పార్శ్వే దేశః పరమశోభనః ॥ 10 ॥

తం చ రక్షన్తి గన్ధర్వాః సాయుధా యుద్ధకోవిదాః ।
శైలూషస్య సుతా వీరాస్త్రీస్త్రః కోట్యో మహాబలాః ॥ 11 ॥

తాన్వినిర్జిత్య కాకుత్స్థ గన్ధర్వవిషయం శుభమ్ ।
నివేశయ మహాబాహో ద్వే పురే సుసమాహితః ॥ 12 ॥

అన్యస్య న గతిస్తత్ర దేశశ్చాయం సుశోభనః ।
రోచతాం తే మహాబాహో నాహం త్వామన్యతం వదే ॥ 13 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవః ప్రీతో మహర్షేర్మాతులస్య చ ।
ఉవాచ బాధమిత్యేవం భరతం చాన్వవైక్షత ॥ 14 ॥

సోఽబ్రవీద్రాఘవః ప్రీతః ప్రాజ్ఞులిప్తగ్రహో ద్విజమ్ ।
ఇమౌ కుమారౌ తం దేశం బ్రహ్మర్షే విజయిష్యతః ॥ 15 ॥

భరతస్యాత్మజౌ వీరౌ తక్షః పుష్కల ఏవ చ ।
మాతులేన సుగుప్తౌ తౌ ధర్మేణ చ సమాహితౌ ॥ 16 ॥

భరతం చాగ్రతః కృత్వా కుమారౌ సబలానుగౌ ।
నిహత్య గన్ధర్వసుతాన్ద్వే పురే విభజిష్యతః ॥ 17 ॥

నివేశ్య తే పురవరే ఆత్మాజౌ సంనివేశ్య చ ।
ఆగమిష్యతి మే భూయః సకాశమతిధార్మికః ॥ 18 ॥

బ్రహ్మర్షిమేవముక్త్వా తు భరతం సబలానుగమ్ ।
ఆజ్ఞాపయామాస తదా కుమారౌ చాభ్యషేచయత్ ॥ 19 ॥

నక్షత్రేణ చ సౌమ్యేన పురస్కృత్యాజ్గిరః సుతమ్ ।
భరతః సహ వైన్యేన కుమారాభ్యాం చ నిర్యయౌ ॥ 20 ॥

సా సేనా శక్రయుక్తేవ నరగాన్నిర్యయావథ ।

రాఘవానుగతా దూరం దురాధర్షా సురాసురైః ॥ 21 ॥

మాంసాశీని చ సత్త్వాని రక్షాంసి సుమహాన్తి చ ।
అనుజగ్ముశ్చ భరతం రుధిరస్య పిపాసయా ॥ 22 ॥

భూతగ్రామాశ్చ బహవో మాంసభక్షాః సుదారుణాః ।
గన్ధర్వపుత్రమాంసాని భోక్తుకామాః సహస్రశః ॥ 23 ॥

సింహవ్యాఘ్రస్సగాలానాం ఖేచరాణాం చ పక్షిణామ్ ।
బహూని వై సహస్రాణి సేనాయా యయురగ్రతః ॥ 24 ॥

అధ్యర్థమాసముషితా పథి సేనా నిరామయా ।
హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా కేకయం సముపాగమత్ ॥ 25 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే నవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకనవతితమః సర్గః ॥

శ్రుత్వా సేనాపతిం ప్రాప్తం భరతం కేకయాధిపః ।
యుధాజిద్ధార్ణ్యసహితం పరాం ప్రీతిముపాగమత్ ॥ 1 ॥

స నిర్యయౌ జనౌఘేన మహతా కేకయాధిపః ।
త్వరమాణోఽభిచక్రామ గన్ధర్వాన్దేవరూపిణః ॥ 2 ॥

భరతశ్చ యుధాజిచ్ఛ సమేతౌ లఘువిక్రమౌ ।
గన్ధర్వనగరం ప్రాప్తౌ సబలౌ సపదానుగౌ ॥ 3 ॥

శ్రుత్వా తు భరతం ప్రాప్తం గన్ధర్వాన్దే సమాగతాః ।
యోధుకామా మహావీర్యా వినదంతః సమంతతః ॥ 4 ॥

తతః సమభవద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణమ్ ।
సప్తరాత్రం మహాభీమం న చాన్యతరయోర్జయః ॥ 5 ॥

తతో రామానుజః క్రుద్ధః కాలస్యాస్త్రం సుదారుణమ్ ।
సంవర్తం నామ భరతో గన్ధర్వేష్వభ్యయోజయత్ ॥ 6 ॥

తే బద్ధాః కాలపాశేన సంవర్తేన విదారితాః ।
క్షణేనాభిహతాస్తిస్సస్త్ర కోట్యో మహాత్మనా ॥ 7 ॥

తం ఘాతం ఘోరసంకృశం న స్మరంతి దివౌకసః ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ తాదృశానాం మహాత్మనామ్ ॥ 8 ॥

హతేషు తేషు వీరేషు భరతః కైకయాసుతః ।
నివేశయామాస తదా సమృద్ధే ద్వే పురోత్తమే ।
తక్షం తక్షశిలాయాం తు పుష్కరం పుష్కరావతౌ ॥ 9 ॥

గన్ధర్వదేశో రుచిరో గాన్ధారవిషయశ్చ సః ।
వస్తైః పఞ్చభిరాకీర్ణో విషయైర్నాగరైస్తథా ॥ 10 ॥

ధనరత్నోఘసమ్పూర్ణో కాననైరుపశోభితే ।
అన్యోన్యసంఘర్షకృతే స్పర్ధయా గుణవిస్తరే ॥ 11 ॥

ఉభే సురుచిరప్రభ్యే వ్యవహారైరకల్మషైః ।
ఉద్యానయానౌఘవృతే సువిభక్తాన్తరాపణే ॥ 12 ॥

ఉభే పురవరే రమ్యే విస్తరైరుపశోభితే ।
గృహముఖ్యైః సురుచిరైర్విమానైః సమవర్తిభిః ॥ 13 ॥

శోభితే శోభనీయైశ్చ దేవాయతనవిస్తరైః ।
నివేశ్య పఞ్చభిర్వర్జైర్భరతో రాఘవానుజః ।
పునరాయాన్మహాబౌహళరయోధ్యాం కైకయాసుతః ॥ 14 ॥

సోఽభివాద్య మహాత్మానం సాక్షాద్ధర్మమివాపరమ్ ।
రాఘవం భరతః శ్రీమాన్బ్రహ్మణమివ వాసవః ॥ 15 ॥

శశంస చ యథావృత్తం గన్ధర్వవధముత్తమమ్ ।
నివేశనం చ దేశస్య శ్రుత్వా ప్రీతోఽస్య రాఘవః ॥ 16 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకనవతితమః సర్గః ॥

॥ ద్వివతితమః సర్గః ॥

తచ్చుత్వా హర్షమాపేదే రాఘవో భ్రాతృభిః సహ ।
వాక్యం చాద్భుతసంకృశం భ్రాతృనోప్రోవాచ రాఘవః ॥ 1 ॥

ఇమౌ కుమారౌ సౌమిత్రే తవ ధర్మవిశారదౌ ।
అఙ్గదశ్చన్ద్రకేతుశ్చ రాజ్యార్హౌ దృఢధన్వినౌ ॥ 2 ॥

ఇమౌ రాజ్యేభిషేక్ష్యామి దేశః సాధు విధీయతామ్ ।
రమణీయో హ్యసంబాధో రమేతాం యత్ర ధన్వినౌ ॥ 3 ॥

న రాజ్ఞాం యత్ర పీదా స్యాన్నాశ్రమాణాం వినాశనమ్ ।
స దేశో దృశ్యతాం సౌమ్య నాపరాధ్యామహే యథా ॥ 4 ॥

తథోక్తవతి రామే తు భరతః ప్రత్యువాచ హ ।
అయం కారాపథో దేశః సురమణ్యో నిరామయః ॥ 5 ॥

నివేశ్యతాం తత్ర పురమఙ్గదస్య మహాత్మనః ।
చన్ద్రకేతోశ్చ రుచిరం చన్ద్రకాన్తం నిరామయమ్ ॥ 6 ॥

తద్వాక్యం భరతేనోక్తం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ।
తం చ కృతా వశే దేశమఙ్గదస్య న్యవేశయత్ ॥ 7 ॥

అఙ్గదీయా పురీ రమ్యా అఙ్గదస్య నివేశితా ।
రమణీయా సుగుప్తా చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 8 ॥

చన్ద్రకేతున్తు మల్లస్య మల్లభూమ్యాం నివేశితా ।
చన్ద్రకాన్తేతి విఖ్యాతా దివ్యా స్వర్గపురీ యథా ॥ 9 ॥

తతో రామః పరాం ప్రీతిం భరతో లక్ష్మణస్తథా ।

యయుర్యుధి దురాధర్షా అభిషేకం చ చక్రీరే ॥ 10 ॥

అభిషిచ్య కుమారౌ ద్వౌ ప్రస్థాప్య సబలానుగౌ ।
అఙ్గదం పశ్చిమా భూమిం చన్ద్రకేతుముదజ్ముఖమ్ ॥ 11 ॥

అఙ్గదం చాపి సౌమిత్రిర్లక్ష్మణోఽనుజగామ హ ।
చన్ద్రకేతోస్తు భరతః పార్శ్విగ్రాహో బభూవ హ ॥ 12 ॥

లక్ష్మణస్తస్వఙ్గదీయాయాం సంవత్సరమథోషితః ।
పుత్రే స్థితే దురాధర్షే అయోధ్యాం పునరాగమత్ ॥ 13 ॥

భరతోఽపి తథైవోష్య సంవత్సరమథాధికమ్ ।
అయోధ్యాం పునరగమ్య రామపాదాపుపాగమత్ ॥ 14 ॥

ఉభౌ సౌమిత్రిభరతౌ రామపాదావనువ్రతౌ ।
కాలం గతమపి స్నేహాన్న జజ్ఞాతేఽతిధార్మికౌ ॥ 15 ॥

ఏవం వర్షసహస్రాణి దశతేషాం యయుస్తదా ।
ధర్మే ప్రయతమానానాం పౌరకార్యేషు నిత్యదా ॥ 16 ॥

విహృత్య లాకం పరిపూర్ణమానసాః
శ్రియా వృతా ధర్మపథే పరే స్థితాః ।
త్రయః సమిద్ధా ఇవ దీప్తతేజసా
హుతాగ్నయః సాధు మహాధ్వరే త్రయః ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే ద్వినవతితమః సర్గః ॥

॥ త్రినవతితమః సర్గః ॥

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య రామే ధర్మపథే స్థితే ।
కాలస్తాపసరూపేణ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ 1 ॥

సోఽబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ధృతిమంతం యశస్వినమ్ ।
మాం నివేదయ రామాయ సమృప్తం కార్యగౌరవాత్ ॥ 2 ॥

దూతో హ్యతిబలస్యాహం మహర్షేరమితౌజసః ।
రామం దిదృక్షురాయాతః కార్యేణ హి మహాబల ॥ 3 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిస్త్వరయాన్వితః ।
న్యవేదయత రామాయ తాపసస్య వివక్షితమ్ ॥ 4 ॥

జయస్వ రాజన్ధర్మేణ ఉభౌ లోకౌ మహాద్యుతే ।
దూతస్తాం ద్రష్టుమాయాతస్తపస్వీ భాస్కరప్రభః ॥ 5 ॥

తద్వాక్యం లక్ష్మణేనోక్తం శ్రుత్వా రామ ఉవాచ హ ।
ప్రవేశ్యతాం మునిస్తాత మహౌజాస్తస్య వాక్యధృక్ ॥ 6 ॥

సౌమిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తం మునిమ్ ।
జ్వలంతమివ తేజోభిః ప్రదహంతమివాంశుభిః ॥ 7 ॥

సోఽభిగమ్య రఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానం స్వతేజసా ।
ఋషిర్మధురయా వాచా వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవమ్ ॥ 8 ॥

తస్మై రామో మహాతేజాః పూజామర్ఘ్య పురోగమామ్ ।
దదౌ కుశలమవ్యగ్రం ప్రప్థుం చైవోపచక్రమే ॥ 9 ॥

పృష్టశ్చ కుశలం తేన రామేణ వదతాం వరః ।

ఆసనే కాఞ్చనే దివ్యే నిషసాద మహాయశాః ॥ 10 ॥

తమువాచ తతో రామః స్వాగతం తే మహామునే ।
ప్రాపయస్వ చ వాక్యాని యతో దూతస్త్వమాగతః ॥ 11 ॥

చోదితో రాజసింహేన మునిర్వాక్యముదీరయత్ ।
ద్వన్ద్వమేతత్ప్రవక్తవ్యం న చ చక్షుర్హతం వచః ॥ 12 ॥

యః శృణోతి నిరీక్షేద్వా స వధ్యస్తవ రాఘవ ।
భవేద్వై మునిముఖ్యస్య వచనం యద్యవేక్షసే ॥ 13 ॥

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో ప్రతిహారం విసర్జయ ॥ 14 ॥

స మే వధ్యః ఖలు భవేత్కథాం ద్వన్ద్వసమీరితామ్ ।
ఋషేర్మమ చ సౌమిత్రే పశ్యేద్వా శృణుయా చ యః ॥ 15 ॥

తతో నిక్షిప్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం ద్వారసంక్రమే ।
తమువాచ మునిం వాక్యం కథయన్వేతి రాఘవః ॥ 16 ॥

యత్తే మనీషితం వాక్యం యేన వాసి సమాహితః ।
కథయస్వ విశజ్కున్త్వం మమాపి హృది వర్తతే ॥ 17 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే త్రినవతితమః సర్గః ॥

॥ చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

శృణు రామ మహాబాహో యదర్థమహమాహతః ।

పితామహేన దేవేన ప్రేషితోఽస్మి మహాబల ॥ 1 ॥

తవాహం పూర్వకే భావే పుత్రః పరపురంజయ ।

మాయాసమ్భావితో వీర కాలః సర్వసమాహరః ॥ 2 ॥

పితామహశ్చ భగవానాహ లోకపతిః ప్రభుః ।

సమయస్తే మహాబాహో స్వర్లోకాన్పరిరక్షితుమ్ ॥ 3 ॥

సజ్జిప్య చ పురా లోకాన్మాయయా స్వయమేవ హి ।

మహార్ణవే శయానోఽస్ను మాం త్వం పూర్వమజీజనః ॥ 4 ॥

భోగవన్తం తతో నాగమనన్తముదకే శయమ్ ।

మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వా చ సత్త్వా మహాబలౌ ॥ 5 ॥

మధుం చ కైటభం చైవ యయోరస్థిచయైర్వృతౌ ।

ఇయం పర్వతసమ్బాధా మేదినీ చాభవన్మహి ॥ 6 ॥

పద్మే దివ్యార్కసంకాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి ।

ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్మ సర్వం మయి నివేశితమ్ ॥ 7 ॥

సోఽహం సంన్యస్తభారో హి త్వాముపాసే జగత్పతిమ్ ।

రక్షాం విధత్స్వ భూతేషు మమ తేజః కరో భవాన్ ॥ 8 ॥

తతస్త్వమపి దుర్ధర్షస్తస్మాద్భావాత్సనాతనాత్ ।

రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ 9 ॥

అదిత్యాం వీర్యవాన్పుత్రో భ్రాతృణాం హర్షవర్ధనః ।

సముత్పన్నేషు కృత్యేషు లోకసాహ్యాయ కల్పనే ॥ 10 ॥

స త్వం విత్రాస్యమానాసు ప్రజాసు జగతాం వర ।
రావణస్య వధాకాఙ్క్షీ మానుషేషు మనోఽదధాః ॥ 11 ॥

దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ ।
కృత్వా వాసస్య నియతిం స్వయమేవాత్మనః పురా ॥ 12 ॥

స త్వం మనోమయః పుత్రః పూర్ణాయుర్మానుషేషిహ ।
కాలో నరవరశ్రేష్ఠ సమీపముపవర్తితుమ్ ॥ 13 ॥

యది భూయో మహారాజ ప్రజా ఇచ్ఛస్యపాసితుమ్ ।
వస వా వీర భద్రం తే ఏవమాహ పితామహః ॥ 14 ॥

అథ వా విజిగీషా తే సురలోకాయ రాఘవ ।
సనాథా విష్ణునా దేవా భవన్తు విగతజ్వరాః ॥ 15 ॥

శ్రుత్వా పితామహేనోక్తం వాక్యం కాలసమీరితమ్ ।
రాఘవః ప్రహసన్వాక్యం సర్వసంహారమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

శ్రుతం మే దేవదేవస్య వాక్యం పరమమద్భుతమ్ ।
ప్రీతిర్హి మహతీ జాతా తవాగమనసమ్భవా ॥ 17 ॥

భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామి యత ఏవాహమాగతః ।
హృద్గతో హ్యసి సమ్ప్రాప్తో న మేఽస్త్యత్ర విచారణా ॥ 18 ॥

మయా హి సర్వకృత్యేషు దేవానాం వశవర్తినామ్ ।
స్థితవ్యం సర్వసంహారే యథా హ్యహ పితామహః ॥ 19 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాండే చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

॥ పఞ్చనవతితమః సర్గః ॥

తథా తయోః కథయతోర్ధ్వస్వాభగవాన్మషిః ।
రామస్య దర్శనాకాఙ్క్షీ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ 1 ॥

సోఽభిగమ్య చ సౌమిత్రిమువాచ ఋషిసత్తమః ।
రామం దర్శయ మే శీఘ్రం పురా మేఽర్థోఽతివర్తతే ॥ 2 ॥

మునేస్తు భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా ।
అభివాద్య మహాత్మానం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 3 ॥

కిం కార్యం బ్రూహి భగవన్కో వార్థః కిం కరోమ్యహమ్ ।
వ్యగ్రో హి రాఘవో బ్రహ్మన్మహూర్తం వా ప్రతీక్షతామ్ ॥ 4 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా ఋషిశార్దూలః క్రోధేన కలుషీకృతః ।
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ 5 ॥

అస్మిన్మణే మాం సౌమిత్రే రామాయ ప్రతివేదయ ।
విషయం త్వాం పురం చైవ శపిష్యే రాఘవం తథా ॥ 6 ॥

భరతం చైవ సౌమిత్రే యుష్మాకం యా చ సంతతిః ।
న హి శఙ్ఖ్యమ్యహం భూయో మన్యుం ధారయితుం హృది ॥ 7 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా ఘోరసంకృశం వాక్యం తస్య మహాత్మనః ।
చింతయామాస మనసా తస్య వాక్యస్య నిశ్చయమ్ ॥ 8 ॥

ఏకస్య మరణం మేఽస్తు మా భూత్సర్వవినాశనమ్ ।
ఇతి బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ 9 ॥

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా రామః కాలం విస్మజ్య చ ।

నిష్పత్య త్వరితం రాజా ఆత్రేః పుత్రం దదర్శ హ ॥ 10 ॥

సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా ।
కిం కార్యమితి కాకుత్స్థః కృతాజ్ఞాలిరభాషత ॥ 11 ॥

తద్వాక్యం రాఘవేణ్ణోక్తం శ్రుత్వా మునివరః ప్రభుః ।
ప్రత్యాహ రామం దుర్వాసాః శ్రూయతాం ధర్మవత్సల ॥ 12 ॥

అద్య వర్షసహస్రస్య సమాప్తిర్మమ రాఘవ ।
సోఽహం భోజనమిచ్ఛామి యథాసిద్ధం తవానఘ ॥ 13 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం రామో హర్షేణ మహతాన్వితః ।
భోజనం మునిముఖ్యాం యథాసిద్ధముపాహరత్ ॥ 14 ॥

స తు భుక్త్వా మునిశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమమ్ ।
సాధు రామేతి సమ్భాష్య స్వమాశ్రమముపాగమత్ ॥ 15 ॥

తస్మిన్గతే మహాతేజా రాఘవః ప్రీతమానసః ।
సంస్మృత్య కాలవాక్యాని తతో దుఃఖముపేయివాన్ ॥ 16 ॥

దుఃఖేన చ సుసంతప్తః స్మృత్వా తద్ధోరదర్శనమ్ ।
అవాన్ముఖో దీనమనా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ 17 ॥

తతో బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య కాలవాక్యాని రాఘవః ।
నైతదస్తీతి చోక్త్వా స తూష్టిమాసీన్మహాయశాః ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే పంచనవతితమః సర్గః ॥

॥ షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

అవాఙ్ముఖమథో దీనం దృష్ట్వా సోమమివాప్లుతమ్ ।
రాఘవం లక్ష్మణో వాక్యం హృష్టో మధురమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

న సంతాపం మహాబాహో మదర్థం కర్తుమర్హసి ।
పూర్వనిర్మాణబద్ధా హి కాలస్య గతిరీదృశీ ॥ 2 ॥

జహి మాం సౌమ్య విస్రబ్ధః ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయ ।
హీనప్రతిజ్ఞాః కాకుత్స్థస్త్వప్రయాంతి నరకం నరాః ॥ 3 ॥

యది ప్రీతిర్మహారాజ యద్యనుగ్రాహ్యతా మయి ।
జహి మాం నిర్విశజ్కుస్త్యం ధర్మం వర్ధయ రాఘవ ॥ 4 ॥

లక్ష్మణేన తథోక్తస్తు రామః ప్రచలితేంద్రియః ।
మన్త్రిణః సముపాసీయ తథైవ చ పురోధసమ్ ॥ 5 ॥

అబ్రవీచ్ఛ యథావృత్తం తేషాం మధ్యే నరాధిపః ।
దుర్వాసోఽభిగమం చైవ ప్రతిజ్ఞాం తాపసస్య చ ॥ 6 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా మన్త్రిణః సర్వే సోపాధ్యాయాః సమాసత ।
వసిష్ఠస్తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ 7 ॥

దృష్టమేతన్మహాబాహో క్షయం తే లోమహర్షణమ్ ।
లక్ష్మణేన వియోగశ్చ తవ రామ మహాయశః ॥ 8 ॥

త్యజైనం బలవాన్కాలో మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః ।
వినష్టాయాం ప్రతిజ్ఞాయాం ధర్మో హి విలయం వ్రజేత్ ॥ 9 ॥

తతో ధర్మే వినష్టే తు త్రైలోక్యే సచరాచరమ్ ।

సదేవర్షిగణం సర్వం వినశ్యేత న సంశయః ॥ 10 ॥

స త్వం పురుషశార్దూల త్రైలోక్యస్యాభిపాలనమ్ ।
లక్ష్మణస్య వధేనాద్య జగత్స్వస్థం కురుష్వ హ ॥ 11 ॥

తేషాం తత్సమవేతానాం వాక్యం ధర్మార్థసంహితమ్ ।
శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 12 ॥

విసర్జయే త్వాం సౌమిత్రే మా భూధర్మవిపర్యయః ।
త్యాగో వధో వా విహితః సాధూనాముభయం సమమ్ ॥ 13 ॥

రామేణ భాషితే వాక్యే బాష్పవ్యాకులితేక్షణః ।
లక్ష్మణస్త్యరితః ప్రాయాత్స్వగృహం న వివేశ హ ॥ 14 ॥

స గత్వా సరయూతీరముపస్సృశ్య కృతాఞ్జలిః ।
నిగృహ్య సర్వస్తోతాంసి నిఃశ్వాసం న ముమోచ హ ॥ 15 ॥

అనుచ్ఛ్వసంతం యుక్తం తం సశక్రాః సాప్సరోగణాః ।
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే పుష్పైరవకిరంస్తదా ॥ 16 ॥

అదృశ్యం సర్వమనుజైః సశరీరం మహాబలమ్ ।
ప్రగృహ్య లక్ష్మణం శక్రో దివం సమ్ప్రవివేశ హ ॥ 17 ॥

తతో విష్ణోశ్చతుర్భాగమాగతం సురసత్తమాః ।
హృష్టాః ప్రముదితాః సర్వేఽపూజయన్మషిభిః సహ ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

॥ సప్తనవతితమః సర్గః ॥

విసృజ్య లక్ష్మణం రామో దుఃఖశోకసమన్వితః ।
పురోధనం మన్త్రిణశ్చ వైగమాంశ్చేదమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అద్య రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి భరతం ధర్మవత్సలమ్ ।
అయోధ్యాయాం పతిం వీరం తతో యాస్యామ్యహం వనమ్ ॥ 2 ॥

ప్రవేశయత సమ్భరాన్మా భూత్కలాత్యయో యథా ।
అద్యైవాహం గమిష్యామి లక్ష్మణేన గతాం గతిమ్ ॥ 3 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం సర్వాః ప్రకృతయో భృశమ్ ।
మూర్ఛభిః ప్రణతా భూమౌ గతసత్త్వా ఇవాభవన్ ॥ 4 ॥

భరతశ్చ విసంజ్ఞోఽభూచ్ఛ్రుత్వా రామస్య భాషితమ్ ।
రాజ్యం విగర్హయామాస రాఘవం చేదమబ్రవీత్ ॥ 5 ॥

సత్యేన హి శపే రాజన్స్వర్గలోకే న చైవ హి ।
న కామయే యథా రాజ్యం త్వాం వినా రఘునన్దన ॥ 6 ॥

ఇమౌ కుశీలవౌ రాజన్నభిషిజ్ఞా నరాధిప ।
కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవమ్ ॥ 7 ॥

శత్రుఘ్నస్య తు గచ్ఛన్తు దూతాస్త్వరితవిక్రమాః ।
ఇదం గమనమస్మాకం స్వర్గాయాఖ్యాన్తు మాచిరమ్ ॥ 8 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా భరతేనోక్తం దృష్ట్వా చాపి హ్యధో ముఖాన్ ।
పౌరాన్దుఃఖేన సన్తప్తాన్వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

వత్స రామ ఇమాః పశ్య ధరణీం ప్రకృతీర్గతాః ।

జ్ఞాత్వైషామీప్సితం కార్యం మా వైషాం విప్రియం కృథాః ॥ 10 ॥

వసిష్ఠస్య తు వాక్యేన ఉత్థాప్య ప్రకృతీజనమ్ ।
కిం కరోమితి కాకుత్స్థః సర్వాన్వచనమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

తతః సర్వాః ప్రకృతయో రామం వచనమబ్రువన్ ।
గచ్ఛంతమనుగచ్ఛామో యతో రామ గమిష్యసి ॥ 12 ॥

ఏషా నః పరమా ప్రీతిరేష ధర్మః పరో మతః ।
హృద్గతా నః సదా తుష్టిస్తవానుగమనే దృఢా ॥ 13 ॥

పౌరేషు యది తే ప్రీతిర్యది స్నేహో హ్యనుత్తమః ।
సపుత్రదారాః కాకుత్స్థ సమం గచ్ఛామ సత్పథమ్ ॥ 14 ॥

తపోవనం వా దుర్గం వా నదీమమ్భానిధిం తథా ।
వయం తే యది న త్యాజ్యాః సర్వాన్నో నయ ఈశ్వర ॥ 15 ॥

స తేషాం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా కృతాంతం చ నిరీక్ష్యచ ।
పౌరాణాం దృఢభక్తిం చ బాధమిత్యేవ సోఽబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా తస్మిన్నహని రాఘవః ।
కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవమ్ ॥ 17 ॥

అభిషిచ్ఛన్మహాత్మానావుభావేవ కుశీలవౌ ।
రథానాం తు సహస్రాణి శ్రీణి నాగాయుతాని చ ॥ 18 ॥

దశ చాశ్వసహస్రాణి ఏకైకస్య ధనం దదౌ ।
బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్టపుష్టజనావృతౌ ॥ 19 ॥

అభిషిచ్య తు తౌ వీరౌ ప్రస్థాప్య స్వపురే తథా ।
దూతాన్సమ్ప్రేషయామాస శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ 20 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే సప్తనవతితమః సర్గః ॥

॥ అష్టనవతితమః సర్గః ॥

తే దూతా రామవాక్యేన చోదితా లఘువిక్రమాః ।
ప్రజగ్మర్మధురాం శీఘ్రం చక్రుర్వాసం న చాధ్వని ॥ 1 ॥

తతస్త్రిభిరహో రాత్రైః సమ్ప్రాప్య మధురామథ ।
శత్రుఘ్నాయ యథావృత్తమాచఖ్యుః సర్వమేవ తత్ ॥ 2 ॥

లక్ష్మణస్య పరిత్యాగం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ ।
పుత్రయోరభిషేకం చ పౌరానుగమనం తథా ॥ 3 ॥

కుశస్య నగరీ రమ్యా విన్ద్యపర్వతరోధసి ।
కుశావతీతి నామ్నా సా కృతా రామేణ ధీమతా ॥ 4 ॥

శ్రావితా చ పురీ రమ్యా శ్రావతీతి లవస్య చ ।
అయోధ్యాం విజనాం చైవ భరతం రాఘవానుగమ్ ॥ 5 ॥

ఏవం సర్వం నివేద్యాశు శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ।
విరేముస్తే తతో దూతాస్త్యర రాజన్నితి బ్రువన్ ॥ 6 ॥

శ్రుత్వా తం ఘోరసంకాశం కులక్షయముపస్థితమ్ ।
ప్రకృతీస్తు సమాసీయ కాశ్చానం చ పురోహితమ్ ॥ 7 ॥

తేషాం సర్వం యథావృత్తమాఖ్యాయ రఘునన్దనః ।
ఆత్మనశ్చ విపర్యాసం భవిష్యం భ్రాతృభిః సహ ॥ 8 ॥

తతః పుత్రద్వయం వీరః సోఽభ్యషిశ్చాన్నరాధిపః ।
సుబాహుర్మధురాం లేభే శత్రుఘాతీ చ వైదిశమ్ ॥ 9 ॥

ద్విధాకృత్వా తు తాం సేనాం మాధురీం పుత్రయోర్ద్వయోః ।

ధనధాన్యసమాయుక్తౌ స్థాపయామాస పార్థివౌ ॥ 10 ॥

తతో విస్సృజ్య రాజానం వైదిశే శత్రుఘాతినమ్ ।
జగామ త్వరితోఽయోధ్యాం రథేనైకేన రాఘవః ॥ 11 ॥

స దదర్శ మహాత్మానం జ్వలంతమివ పావకమ్ ।
క్షౌమసూక్ష్మామ్బరధరం మునిభిః సార్థమక్షయైః ॥ 12 ॥

సోఽభివాద్య తతో రామం ప్రాజ్ఞలిః ప్రయతేన్ద్రియః ।
ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞో ధర్మమేవానుచింతయన్ ॥ 13 ॥

కృత్వాభిషేకం సుతయోర్యుక్తం రాఘవయోర్ధనైః ।
తవానుగమనే రాజన్విధి మాం కృతనిశ్చయమ్ ॥ 14 ॥

స చాన్యదత్ర వక్తవ్యం దుస్తరం తవ శాసనమ్ ।
త్యక్తుం నార్హసి మాం వీర భక్తిమంతం విశేషతః ॥ 15 ॥

తస్య తాం బుద్ధిమక్లీబాం విజ్ఞాయ రఘునందనః ।
బాధమిత్యేవ శత్రుఘ్నం రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 16 ॥

తస్య వాక్యస్య వాక్యాన్తే వానరాః కామరూపిణః ।
ఋషరాక్షససంఘశ్చ సమాపేతురనేకశః ॥ 17 ॥

దేవపుత్రా ఋషిసుతా గన్ధర్వాణాం సుతాస్తథా ।
రామ క్షయం విదిత్వా తే సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ 18 ॥

తే రామమభివాద్యాహుః సర్వ ఏవ సమాగతాః ।
తవానుగమనే రాజన్సమ్ప్రాప్తాః స్మ మహాయశః ॥ 19 ॥

యది రామ వినాస్మాభిర్గచ్ఛేన్ద్రం పురుషర్షభ ।
యమదణ్డమివోద్యమ్య త్వయా స్మ వినిపాతితాః ॥ 20 ॥

ఏవం తేషాం వచః శ్రుత్వా ఋష్యవానరరక్షసామ్ ।
విభీషణమథోవాచ మధురం శ్లక్ష్యయా గిరా ॥ 21 ॥

యావత్ప్రజా ధరిష్యన్తి తావత్త్వం వై విభీషణ ।
రాక్షసేన్ద్ర మహావీర్య లక్ష్మోస్థః స్వం ధరిష్యసి ॥ 22 ॥

ప్రజాః సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తుమర్హసి ॥ 23 ॥

తమేవముక్త్వా కాకుత్స్థో హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ।
జీవితే కృతబుద్ధిస్త్యం మా ప్రతిజ్ఞాం విలోపయ ॥ 24 ॥

మత్కథాః ప్రచరిష్యన్తి యావత్లోకే హరీశ్వర ।
తావత్త్వం ధారయన్ప్రాణాన్ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ ॥ 25 ॥

తథైవముక్త్వా కాకుత్స్థః సర్వాన్స్తాన్సృక్షవానరాన్ ।
మయా సార్థం ప్రయాతేతి తదా తాన్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ 26 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే అష్టనవతితమః సర్గః ॥

॥ ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పృథువక్షా మహాయశాః ।
రామః కమలపత్రాక్షః పురోధసమథాబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అగ్నిహోత్రం వ్రజత్వగ్రే సర్పిర్జ్వలితపావకమ్ ।
వాజపేయాతపత్రం చ శోభయానం మహాపథమ్ ॥ 2 ॥

తతో వసిష్ఠస్తేజస్వీ సర్వం నిరవశేషతః ।
చకార విధివద్ధర్మ్యం మహాప్రాస్థానికం విధిమ్ ॥ 3 ॥

తతః క్షౌమామ్బరధరో బ్రహ్మ చావర్తయన్పరమ్ ।
కుశాన్సృహీత్వా పాణిభ్యాం ప్రసజ్య ప్రయయావథ ॥ 4 ॥

అవ్యాహరన్క్వచిత్కించన్నిశ్చేష్టో నిఃసుఖః పథి ।
నిర్జగామ గృహాత్తస్మాద్దీప్యమానో యథాంశుమాన్ ॥ 5 ॥

రామస్య పార్శ్వే సవ్యే తు పద్మా శ్రీః సుసమాహితా ।
దక్షిణే హ్రిర్విశాలాక్షీ వ్యవసాయస్తథాగ్రతః ॥ 6 ॥

శరా నానావిధాశ్చాపి ధనురాయతవిగ్రహమ్ ।
అనువ్రజంతి కాకుత్స్థం సర్వే పురుషవిగ్రహాః ॥ 7 ॥

వేదా బ్రాహ్మణరూపేణ సావిత్రి సర్వరక్షిణీ ।
ఓఙ్కారోఽథ వషట్కారః సర్వే రామమనువ్రతాః ॥ 8 ॥

ఋషయశ్చ మహాత్మానః సర్వ ఏవ మహీసురాః ।
అన్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం స్వర్గద్వారముపాగతమ్ ॥ 9 ॥

తం యాన్తమనుయాన్తి స్మ అన్తఃపురచరాః స్త్రియః ।

సవృద్ధబాలదాసీకాః సవర్షవరకిజ్జురాః ॥ 10 ॥

సాస్త్రఃపురశ్చ భరతః శత్రుఘ్నసహితో యయౌ ।
రామవ్రతముపాగమ్య రాఘవం సమనువ్రతాః ॥ 11 ॥

తతో విప్రా మహాత్మానః సాగ్నిహోత్రాః సమాహితాః ।
సపుత్రదారాః కాకుత్స్థమన్వగచ్ఛన్మహామతిమ్ ॥ 12 ॥

మన్త్రిణో భృత్యవర్గాశ్చ సపుత్రాః సహబాన్ధవాః ।
సానుగా రాఘవం సర్వే అన్వగచ్ఛన్ప్రహృష్టవత్ ॥ 13 ॥

తతః సర్వాః ప్రకృతయో హృష్టపుష్టజనావృతాః ।
అనుజగ్ముః ప్రగచ్ఛన్తం రాఘవం గుణరజ్జితాః ॥ 14 ॥

స్నాతం ప్రముదితం సర్వం హృష్టపుష్పమనుత్తమమ్ ।
దృష్టం కిలికిలాశబ్దైః సర్వం రామమనువ్రతమ్ ॥ 15 ॥

న తత్ర కశ్చిద్దీనోఽభూద్వీడితో వాపి దుఃఖితః ।
హృష్టం ప్రముదితం సర్వం బభూవ పరమాద్భుతమ్ ॥ 16 ॥

ద్రష్టుకామోఽథ నిర్యాణం రాజ్ఞో జానపదో జనః ।
సమ్రాప్తః సోఽపి దృష్ట్వైవ సహ సర్వైరనువ్రతః ॥ 17 ॥

ఋషవానరరక్షాంసి జనాశ్చ పురవాసినః ।
అగఢన్పరయా భక్త్యా పృష్ఠతః సుసమాహితాః ॥ 18 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

॥ శతతమః సర్గః ॥

అధ్యర్థయోజనం గత్వా నదీం పశ్చాన్ముఖాశ్రితామ్ ।
సరయాం పుణ్యసలిలాం దదర్శ రఘునందనః ॥ 1 ॥

అథ తస్మిన్ముహూర్తే తు బ్రహ్మ లోకపితామహః ।
సర్వైః పరివృతో దేవైర్పృథిభిశ్చ మహాత్మభిః ॥ 2 ॥

ఆయయా యత్ర కాకుత్స్థః స్వర్గాయ సముపస్థితః ।
విమానశతకోటిభిర్దివ్యాభిరభిసంవృతః ॥ 3 ॥

పపాత పుష్పవృష్టిశ్చ వాయుముక్తా మహాఘవత్ ॥ 4 ॥

తస్మిన్స్తూర్యశతాకీరే గన్ధర్వాప్సరసజ్కులే ।
సరయాసలిలం రామః పద్భ్యాం సముపచక్రమే ॥ 5 ॥

తతః పితామహో వాణీమన్తరిక్షాదభాషత ।
ఆగచ్ఛ విష్ణో భద్రం తే దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ ॥ 6 ॥

భ్రాతృభిః సహ దేవాభైః ప్రవిశస్వ స్వకాం తనుమ్ ।
వైష్ణవీం తాం మహాతేజస్తదాకాశం సనాతనమ్ ॥ 7 ॥

త్వం హి లోకగతిర్దేవ న త్వాం కేచిత్ప్రజానతే ।
ఋతే మాయాం విశాలాక్ష తవ పూర్వపరిగ్రహామ్ ॥ 8 ॥

త్వమచిన్త్యం మహద్భూతమక్షయం సర్వసంక్లహమ్ ।
యామిచ్ఛసి మహాతేజస్తాం తనుం ప్రవిశ స్వయమ్ ॥ 9 ॥

పితామహవచః శ్రుత్వా వినిశ్చిత్య మహామతిః ।
వివేశ వైష్ణవం తేజః సశరీరః సహానుజః ॥ 10 ॥

తతో విష్ణుగతం దేవం పూజయన్తి స్మ దేవతాః ।
సాధ్యా మరుద్గణాశ్చైవ సేన్ద్రాః సాగ్నిపురోగమాః ॥ 11 ॥

యే చ దివ్యా ఋషిగణా గన్ధర్వాప్సరసశ్చ యాః ।
సుపర్ణనాగయక్షాశ్చ దైత్యదానవరాక్షసాః ॥ 12 ॥

సర్వం హృష్టం ప్రముదితం సర్వం పూర్ణమనోరథమ్ ।
సాధు సాధ్వీతి తత్సర్వం త్రిదివం గతకల్మషమ్ ॥ 13 ॥

అథ విష్ణుర్మహాతేజాః పితామహమువాచ హ ।
ఏషాం లోకాజ్ఞానోఘానాం దాతుమర్హసి సువ్రత ॥ 14 ॥

ఇమే హి సర్వే స్నేహాన్మామనుయాతా మనస్వినః ।
భక్తా భాజయితవ్యాశ్చ త్యక్తాత్మానశ్చ మత్కృతే ॥ 15 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా విష్ణువచనం బ్రహ్మ లోకగురుః ప్రభుః ।
లోకాన్సంతానికాన్నామ యాస్యస్త్రీమే సమాగతాః ॥ 16 ॥

యచ్చ తిర్యగ్గతం కిఞ్చిద్ద్రామమేవానుచింతయత్ ।
ప్రాణాన్స్యత్యతి భక్త్యా వై సంతానే తు నివత్స్యతి ।
సర్వైరేవ గుణైర్యుక్తే బ్రహ్మలోకాదనంతరే ॥ 17 ॥

వానరాశ్చ స్వకాం యోనిమ్పృక్షాశ్చైవ తథా యయుః ।
యేభ్యో వినిఃసృతా యే యే సురాదిభ్యః సుసమ్భవాః ॥ 18 ॥

ఋషిభ్యో నాగయక్షేభ్యస్తాన్తానేవ ప్రపేదిరే ।
తథోక్తవతి దేవేశే గోప్రతారముపాగతాః ॥ 19 ॥

భేజిరే సరయాం సర్వే హర్షపూర్ణాశ్రువిక్లవాః ।
అవగాహ్యా జలం యో యః ప్రాణీ హ్యసీత్ప్రహృష్టవత్ ॥ 20 ॥

మానుషం దేహముత్సృజ్య విమానం సోఽధ్యరోహత ।
తిర్యగ్యోనిగతాశ్చాపి సమ్ప్రాప్తాః సరయాజలమ్ ॥ 21 ॥

దివ్యా దివ్యేన వపుషా దేవా దీప్తా ఇవాభవన్ ।
గత్వా తు సరయూతోయం స్థావరాణి చరాణి చ ॥ 22 ॥

ప్రాప్య తత్తేయవిక్లేదం దేవలోకముపాగమన్ ।
దేవానాం యస్య యా యోనిర్వానరా ఋష్క రాక్షసాః ॥ 23 ॥

తామేవ వివిశుః సర్వే దేవాన్నిక్షిప్య చామృసి ।
తథా స్వర్గగతం సర్వం కృత్వా లోకగురుర్ద్ధివమ్ ॥ 24 ॥

జగామ త్రిదశైః సార్థం హృష్టైర్వృష్టో మహామతిః ॥ 25 ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే ఉత్తరకాణ్డే శతతమః సర్గః ॥
